D. IOAN. BAPT.
CIARLINIJ,
CARPENSIS,
I. V. DOCTORIS,

Archipresbyteri Mutilenæ Protonotarij Apostolici, & Illustrissimi ac Reuerendissimi D. D. Marchionis Pauli Coccapani, Regij in Æmilia Episcopi ac Principis Vicarij Generalis.

CONTROVERSIÆ
FORENSIVM IVDICIORVM
TRIPARTITÆ;

IN QVIBVS MVLTA AD PRAXIM PERTINENTIA in vtroque foro versantibus vtilia, & necessaria pertractantur.

PARS PRIMA.

EDITIO ALTERA ACCVRATE EMENDATA, suisque Indicibus fideliter recognitis locupletata.

NVNC PRIMVM IN GALLIA PRODIT.

LVGDVNI,
Sumpt. LAVR. ARNAVD, ET PETRI BORDE.

M. DC. LXXI.

ILLVSTRISS. AC REVER. DOMINO
D. MARCHIONI PAVLO
COCCAPANIO,
VIGILANTISSIMO REGII IN ÆMILIA EPISCOPO,
Eidemque Principi præstantissimo, D.D. meo colendissimo.

Q*VANTA nomini tuo debeam* (Amplissime Præsul) *quibus nominibus tibi sim debitor & laborum, & opera mea neminem potest latère, qui praeclara tui merita, eximiam virtutem, generis splendorem, immensa in me beneficia, cumulatissimosque fauores non ignoret. Agnosco debitum, quod quidem soluere non possum, sed illud publicè profiteri, mihi perhonorificum duco. Tu plantasti, tu irrigasti, tu idem incrementum dedisti: quod ergo natum est, nonne tuum iure, & merito debet esse? Hac me impulerunt* (Illustrissime, & Reuerendissime Antistes) *vt has meas, qualescumque sint, elucubrationes tibi dicare, ac tuæ submittere tutelæ minimè sim veritus. Rectè enim D. Augustinus tradidit, in ædium tenuis alicuius potentis viri titulum affigi debere, vt qui vident, probè intelligant, quis sit possessor, ac protector, & proinde ab inuasione se contineant. Mihi verò noui promeriti loco erit, benignè accipi, qualecumque est quod offertur: me enim omnium ingratissimum crederem si maximas ingentis debiti rationes tam exiguo arbitrarer munusculo posse expungi, vel saltem vlla ex parte imminui cuperem; cùm præsertim sciam illas exinde potiùs esse augendas, quia vna patrocinij tui auctoritas mihi gratiam, fauoremque tam citra periculum, quàm vltra merita conciliatura est adeo, vt dum ego te pro officio colere, & quoad licet ornare velle videor, ad honoris, & dignitatis fontes, vnde tu diues es, reuera ipse ornandus, & cohonestandus accesserim. Obscuritatem meam, sicut sol lunam, illustrabit lux immensa nominis tui, & quò dum maior est tenuitas, eò etiam tui, quo fulcitur, patrocinij firmitas, & auctoritas magis elucebit: nec, puto, indignè fi res; sicuti altissimus sol, fons perennis luminis non dedignatur etiam aquarum stagna humilibus detenta conuallibus illustrare. Sic opus istud tua claritatis lumine factum visibile, tuisque percussum radiis sonos emittet fortasse non inutiles tui nominis dulcedine condiendos. Me igitur, supplex peto, suscipe, & hunc primum laborum meorum partum noli aspernari, qui demissa dona soles magnificentia tua subleuare, & obsequentis potius voluntatis stipendia, quàm hominis censum inspicere; dum ego sub tantis lætus auspiciis, eadem precaturus, te purpuratum vel regna Petri tenentem me spero visurum, ac veneraturum. Felix diutissimè viue, diutissimè vale. Dat. Regij, Kalend. Septemb.* 1637.

Illustrissimæ, & Reuerendissimæ Dominationis tuæ

Humillimus, dedicatissimus, & deuinctissimus seruus,
IOAN. BAPTISTA CIABRANIVS.

De forensibus Controuersiis à Iurisconsultissimo IOAN. BAPT. CIARLINIO, Regij lepidi Præsulis Vicesgerente, Bellorum tempore editis, Iulij Cæsaris Cremonini lusus.

ARMA virosque parat dum sæua in prælia Mauors,
Et ferus insano dum furit orbe furor,
Causidicos Astrea duces, duce Pallade ducit,
Ac docet humanis bella ciere modis.
Prælia vtrique docent Astreæ & Martis alumni,
Prælia digna foris, prælia digna feris.
Ecce ferina feri Celta, Hispanusque magistrant,
Ecce humana pius te monet Ausonius.
Te bellatores brutis animalibus æquant,
Æquat hic omniscio, consociatque Deo.
Bella CIARLINI, legalia perlege bella,
Propria bella viri, propria bella Sophi,
Miles inhumane hanc saltem tunc delige pugnam,
Cum placet esse hominem, displicet esse feram.

Author Studioso Lectori salutem.

NVNQVAM putaui, humanissime Lector, è stylo meo aliquid luce dignum, aut immune à reprehensione depromendum fore, tùm quia norim quæ meæ sint vires, tum etiam quia hodie legalis adeo clarescit Philosophia, vt iam nihil superesse videatur, vnde post tot sapientes legum peritos scriptores colligendarum manipulus possit spicarum confici. Lapillos cæteri in suos deportauere thesauros: vilis tantùm residua videtur esse saburra. Verùm quia homo non sibi tantùm, sed Patriæ, & amicis natus est, si in his fori Controuersiis elaborandis quid vtilitatis legum Professoribus afferre potui, & petentibus lucem non negare, & suadentium iudicio me committere sum coactus. Scio quidem te multa esse offensurum, vel quæ minùs eruditè scripta esse cognoscas, vel rursus emendatione digna iudices; ne mireris, sed quod homo erret, memineris non esse nouum, nec ego indignè sum laturus ab eruditioribus reprehendi. Rogatum igitur te velim, vt æquo animo hos meos excipias labores, conatum laudes, defectus excuses, diuque felicissimè viuas. Vale.

ELENCHVS

ELENCHVS SINGVLORVM CAPITVM

primæ Partis, in quibus quælibet Controuersiæ compendiosè continentur.

CVIII.

D. IOAN.

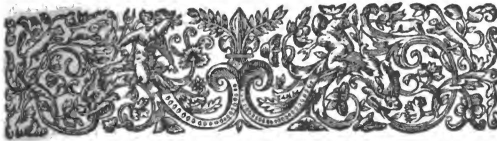

D. IOAN. BAPTISTÆ CIARLINII, CARPENSIS, V. I. D. CONTROVERSIARVM FORENSIVM IVDICIORVM LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

EPITOME.

Iuspatronatus transit sui natura ad hæredes extraneos, & etiam in vsufructuarium vniuersalem, non tamen in fideicommissarium. Præsentatio autem clerici ad beneficium Sacerdotale est inualida, & ius deuoluitur ad præsentantes Sacerdotem, etiamsi sit minor pars patronorum. Ius autem quæritur ex præsentationibus ad rem, non in re, quod præseruatur per clausulam: *Dummodo tempore data præsentium non sit alicui ius quæsitum.*

SVMMARIVM.

1 *OEconomus quando detur beneficio.*
2 *Iuspatronatus est transitorium ad hæredes extraneos.*
3 *Patronatus transit ad hæredes, etiamsi id non dicatur.*
4 *Iuspatronatus non transit ad filium in re certa institutum.*
5 *Iuspatronatus transit ad bonorum possessorem.*
6 *Iuspatronatus gentilitium non transit ad extraneos.*
7 *Iurispatronatus qualitas facilè probatur, non substantia.*
8 *Hæredes sanguinis propriè sunt successores.*
9 *Dictio,* Sui, *quid importet.*
10 *Proximitas testatoris quando attendatur.*
11 *Successores sui si vocentur, qui veniant.*
12 *Linea ab vna quando fiat transitus ad alteram.*
13 *Sui hæredes dicuntur descendentes.*
14 *Verbum,* Semper, *quid importet.*
15 *Hærede nemo caret.*
16 *Verbum,* Illi, *quid importet.*
17 *Iuspatronatus declaratur ab obseruantia.*
18 *Iuspatronatus gentilitium, seu familiare quodnam dicatur.*
19 *Iuspatronatus præsumitur esse hæreditarium.*
20 *Iuspatronatus hæreditarium quale sit.*
21 *Iuspatronatus transit à patrono ad non patronum.*
22 *Iuspatronatus potest transire ad Ecclesiam, etiam sine Episcopi consensu.*
23 *Fundator censetur reseruare patronatum pro se, & omnibus hæredibus.*
24 *Iuspatronatus familiare extincta familia transit ad extraneos, & quando.*
25 *Successores, & hæredes idem sunt.*
26 *Successoris nomen de vniuersali intelligitur.*
27 *Successio est nomen magis generale, quàm hæreditas.*
28 *Bonorum possessores non dicuntur hæredes, sed successores.*
29 *Hæredis nomen quid differat à successore, & bonorum possessore.*
30 *Iuspatronatus transfertur successione.*
31 *Hæredis nomen in quibus verificetur.*
32 *Hæredes testatoris, vel sui qui dicantur.*
33 *Successores sui an dicantur extranei.*
34 *Patronatus familiæ non transit ad extraneos.*
35 *Testator non habens filios censetur vocare etiam extraneos.*
36 *Iuspatronatus transit cum vniuersitate bonorum.*
37 *Iuspatronatus transit ad hæredes.*
38 *Patronatus transit etiam in fideicommissarium.*
39 *Iuspatronatus non transit in hæredem institutum in re certa.*
40 *Iuspatronatus non transit in fideicommissarium vniuersalem, & quando.*
41 *Iuspatronatus aliud reale, aliud personale.*
42 *Hæres fideicommissarius an capiat iuspatronatus.*
43 *Iuspatronatus non æstimatur pecunia.*
44 *Sepulchrorum iura non transeunt in fideicommissarium.*
45 *Patronatus libertorum non transit ad fideicommissarium.*
46 *Fideicommissarius hæres quanam capiat.*
47 *Iuspatronatus cum Episcopi consensu transit in fideicommissarium.*

48 *Iuſpatronatus reſtituta hæreditate an tranſeat ad fideicommiſſarium.*

49 *Fideicommiſſarius habet etiam iuſpatronatus, quando non deducitur Trebellianica.*

50 *Iuſpatronatus non tranſit in fideicommiſſarium, etiamſi Quarta non detrahatur.*

51 *Trebellianica quid ſit.*

52 *Iuſpatronatus non venit in reſtitutione fideicommiſſi vniuerſalis.*

53 *Iuſpatronatus non eſt de corpore hæreditatis.*

54 *Trebellianica non deducitur ab eo, cui aufertur hæreditas vti indigno.*

55 *Indignus hæres retinet iura ſepulchrorum.*

56 *Iuſpatronatus, & iura ſepulchrorum æquiparantur.*

57 *Patronatus libertorum, & Eccleſiæ æquiparantur.*

58 *Libertorum patronatus non tranſit in fideicommiſſarium.*

59 *Hæres grauatus fideicommiſſario, quæ reſtituat.*

60 *Hæredis nudum nomen ad multa prodeſt.*

61 *Patronatus an ſit res pecuniâ æſtimabilis.*

62 *Fideicommiſſarius quando poſſit capere iuſpatronatus.*

63 *Iuſpatronatus tranſit ad hæredem in re certa inſtitutum non extante alio hærede.*

64 *Hæres inſtitutus in re certa quid capiat.*

65 *Hæres particularis quando capiat vniuerſa.*

66 *Declaratur vna deciſio Rotæ in materia iuriſpatronatus.*

67 *Iuſpatronatus non tranſit ad vſufructuarium omnium bonorum.*

68 *Vſufructuarius omnium bonorum habet iuſpatronatus.*

69 *Legatum omnium bonorum mobilium, & immobilium, quid capiat.*

70 *Patronatus quando tranſeat ad vſufructuarium.*

71 *Dictio*, ſuorum, *reſtringit.*

72 *Subſtitutio eſt declaranda iuxta inſtitutionem.*

73 *Iuſpatronatus annexum bonis tantum tranſit ad vſufructuarium.*

74 *Donatione omnium bonorum an acquiratur iuſpatronatus.*

75 *Patronatus realis, & perſonalis tranſit in vſufructuarium.*

76 *Iuſpatronatus tranſit in donatarium omnium iurium.*

77 *Præſentat vſufructuaria, ſi concurrat cum hærede.*

78 *Ius tertij quando poſſit allegari.*

79 *Præſentatio hæredis valet vſufructuaria non contradicente.*

80 *Proprietarius poteſt præſentare, ſi vſufructuaria non præſentat.*

81 *Iuſpatronatus extat etiam penes proprietarium.*

82 *Præſentatio pupilli, vel tutoris quænam ſit melior.*

83 *Hæres habet titulum etiam in re alteri legata.*

84 *Patronus debet manuteneri in quaſi poſſeſſione præſentandi.*

85 *Patroni hæres manutenendus eſt in eadem poſſeſſione.*

86 *Præſentando attenditur vltimus ſtatus.*

87 *Præſentatus ad beneficium Sacerdotale debet eſſe actu Sacerdos.*

88 *Præſentatio laicorum largo modo dicitur electio.*

89 *Præſentatio clerici ad beneficium Sacerdotale eſt inualida.*

90 *Fundationi, ſeu qualitati eius an poſſit Epiſcopus derogare cum conſenſu patroni.*

91 *Præſentatio facta contra diſpoſitionem fundatoris eſt inualida.*

92 *Præſentans inhabilem quando priuetur iure præſentandi.*

93 *Patronus quare priuetur iure præſentandi, ſi præſentet inhabilem.*

94 *Præſentans præſumitur ſcire qualitates præſentati.*

95 *Præſentans debet inquirere de habilitate præſentati.*

96 *Scientia præſumitur in hærede extraneo, & quando etiam in ſuo.*

97 *Præſentatus à minori parte quando præferatur.*

98 *Iuſpatronatus eſt in ſolidum apud omnes hæredes.*

99 *Iuſpatronatus admittit ius non decreſcendi, non ius accreſcendi.*

100 *Patronus laicus præſentando poteſt variare.*

101 *Patronis quando liceat variare.*

102 *Variatio patronis quando non ſit permiſſa.*

103 *Præſentatus ad beneficium debet eſſe clericus, ſaltem prima tonſura.*

104 *Prælatio cui detur ex pluribus præſentatis.*

105 *Prior tempore potior in iure.*

106 *Clauſula*, Dummodo, *præſeruat ius.*

107 *Præſentatione ius quæritur ad rem.*

108 *Præſentatio poteſt acceptari per notarium.*

109 *Mandatum Pontificis de conferendo tribuit ius ad rem.*

110 *Mandatum de conferendo dicitur gratia facta.*

111 *Præſentati capacitas attenditur de tempore præſentationis.*

112 *Præſentatio incapacis eſt inualida.*

113 *Præſentans incapacem priuatur iure præſentandi.*

114 *Ius quæritur per præſentationem.*

115 *Acceptatio in fauorabilibus præſumitur.*

116 *Acceptare dicitur, qui vel velle actu declarat.*

117 *Ius præſeruatur per clauſulam*, Dummodo.

118 *Iuſpatronatus non capit fœmina ſtantibus maſculis.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1467. die 13. Aprilis D. Ioan. Grilinzonus Carpenſ. poſt conditum teſtamentum voluit etiam codicillarem, & pro anima ſua reliquit Capellæ conſtitutæ in Eccleſia S. Mariæ, ſub titulo Decollationis S. Ioannis Baptiſtæ vnam petiam terræ, ſitam in villa Azibeni, in loco dicto, *Al PinZone*; quantitatis bubulcarum quatuor, cum hac conditione, quod ſucceſſores ſui ſemper ſint illi, qui eligant Sacerdotem, qui habeat celebrare officia in dicta Capella; aliàs dictum legatum ſit nullum: vt ex rogitu D. Aſtulphi de Panico, notario Carpenſi.

Vigore huius diſpoſitionis ſucceſſores dicti Ioannis ſemper fuerunt habiti pro veris dictæ Capellæ patronis, & vltimis temporibus DD. Iacobus, & Gibertus fratres de Grilinzonis tanquam fundatoris ſucceſſores præſentauerunt Reu. D. Chriſtophorum Priorium, quo vita functo, & ſublato etiam dicto Iacobo, ſolus dictus Gibertus de anno 1611. die 17. Aprilis præſentauit Reu. D. Franciſcum Mariam Guaitulum, qui omnes præſentati obtinuerunt inſtitutionem Ordinarij, & tenutam Capellæ.

Nouiſſimè autem mortuo dicto Giberto viſum fuit eius teſtamentum, in quo hæredes fecit Hoſpitalia S. Mariæ, & S. Rochi, & ſeniorem eius domus pro tempore, & D. Iunipetam Bellentanam eius vxorem vſufructuariam medietatis omnium ſuorum bonorum mobilium, & immobilium, & pro alia medietate duas ipſius ſorores hac conditione, vt ſi illæ decederent, vſusfructus totus ſpectaret ad dictam eius vxorem; & ita factum eſt, quoniam mortuis ſororibus D. Iunipera integrum habuit vſumfructum.

Deceſſerat autem priùs dictus D. Iacobus relicto ſibi hærede vniuerſali dicto Giberto cum multis oneribus, & ei morienti abſque filiis ſubſtituit D. Catherinam eius filiam, & D. Bernardini Realini vxorem, prohibuitque deductionem Trebellianicæ, & quamcumque deductionem.

Mortuo dicto D. Giberto ſine filiis, prædicti eius tres hæredes acceptauerunt hæreditatem cum beneficio inuentarij, & ſacer Mons Pietatis apprehendit poſſeſſionem portionis dicti D. Iacobi vigore eiuſdem teſtamenti; in quo inter cætera diſpoſuerat, vt niſi dictus D. Gibertus

bertus

bertus deposuisset in vita super dicto Monte libras 8000. secuta illius morte liceret Monti ingredi possessionem dicti prædij, & eam retinere, donec dictas libras percepisset: quod factum est.

Variæ sunt ortæ lites inter dicti D. Giberti hæredes ex vna, & dictam D. Catherinam parte ex altera, tum vigore antiqui fideicommissi, tum quia ipsa Catherina petebat hæreditatem dicti D. Iacobi vigore fideicommissi, de quo in eius testamento.

Die autem 3. Ianuarij 1628. dictus D. Guaitulus vltimus dictæ Capellæ Rector diem clausit extremum, & cùm oporteat prouidere de nouo Rectore, multi adsunt patronatus prætensores; nam in primis dicta D. Catherina quasi sit de sanguine fundatoris, & succedat dicto D. Iacobo eius patri, præsentauit ad dictum beneficium Reu. D. Hieronymum Balugolam, Clericum primæ tonsuræ, instans eum institui.

Verùm Hospitalia S. Mariæ, & S. Rochi præsentauerunt me Ioan. Baptistam Ciarlinium Sacerdotem; licet posteà mutato regimine agentes Hospitalis S. Mariæ præsentauerint dictum Balugolam: & cùm nunc D. Marcus Grilinzonus iudicetur senior domus dicti Giberti, præsentauit dictum Balugolam eo tempore primâ tonsura non insignitum; sed postea præsentauit dictum Ciarlinium: vnde coram Ordinario Carpi cœpit lis agitari inter præsentatos, quis esset instituendus.

Hoc tamen interim vterque eorum porrexit preces Pontifici; sed Ciarlinius prius impetrauit beneficium sub data 5. Kal. Aprilis 1628. in forma, *Vitæ, ac morum honestas*: cum derogatione iurispatronatus pro medietate: Balugola verò narrans se præsentatum à maiori parte patronorum, impetrauit idem beneficium sub data 3. kal. Aprilis 1628. cum dispensatione Sacerdotij, & clausula: *Dummodo tempore datæ præsentium non sit in eo alicui specialiter ius quæsitum.*

Et licèt prius fuerit signata gratia Ciarlinij, tamen Balugola prius expediuit suas bullas, quas præsentauit D. Vicario Mutinæ, sed procurator Ciarlinij se opposuit executioni, dicens de obreptione, & quod prius sibi ius erat quæsitum: dum verò disputatur, Ciarlinius quoque expeditas bullas præsentauit D. Episcopo Regij, coram quo verificauit iuspatronatus, citatis generaliter sua interesse putantibus; & ab eo obtinuit institutionem, & tenutam beneficij; & hæc omnia postea exhibuit dicto D. Vicario ad repellendum Balugolam, petens reuocari litteras scriptas pro faciendo œconomo, stante quod amplius non vacabat; facta autem reuocatione Balugola ad Pontificem appellauit, & proposito negotio in Signatura, causa fuit commissa Reu. Androsillæ, Prælato meritissimo. Quæritur quid iuris.

Mihi sanè videtur præferendum esse Ciarlinium, & Balugolam iniustè à decreto dicti D. Vicarij appellasse, quoniam non solùm iustum fuit, sed etiam caret grauamine: etenim solummodo quando vacat beneficium, se-
1 questrantur fructus cum appositione œconomi. Gonzal. *de mens. & altern. reg.* 8. *Cancell. in proœm.* §. 7. *num.* 24. quod hic non verificatur, vbi plena est possessio, & Ciarlinius est institutus, & habuit tenutam beneficij, de qua extat rogitus notarij in actis exhibitus. An autem bene id factum sit, videndum est.

Namque non est verum, quòd dictus Balugola fuerit præsentatus à maiori parte patronorum; quoniam dicta Catharina nullum ius habet in hoc patronatu, qui transiit ad hæredes prædictos Giberti, licèt non sint de agnatione, excepto seniore: certum est enim iuspatronatus sui naturâ esse transitorium ad quoscumque hæredes, etiam extraneos, adeò vt ad eos deuoluat, exclusis etiam hæredibus sanguinis. Ita sentiunt communiter
2 DD *in Clem. plures*, vbi gloss. *in verbo, hæredes, de iurep.* Abb. *in c. cùm seruitum, ext. eod.* Ias. *in l. precib. num.* 17. & ibi Dec. *num.* 21. 22. Curt. Iun. *num.* 73. *C. de impub. & aliis subst.* Rip. *in l. Centurio. num.* 54. *ff. de vulg.* Anch.

I. B. Ciarlinij Controu. for.

cons. 81. *num.* 2. 3. Alex. *cons.* 73. *num.* 2. *lib.* 7. Paul. Cittad. *de iurepat. part.* 9. *num.* 2. Roch. *eod. tract. in verb. Ipse, vel is à quo, quæst.* 8. *num.* 17. vbi de communi testatur. Lambert. *eod. tract. lib.* 1. *part.* 2. *quæst* 2. *princ. art.* 15. *num.* 1. & *art.* 40. *sub num.* 4. §. *ex omnibus, vers. amplia quintò.* Tusch. *lit. I. concl.* 610. *num.* 8. & *concl.* 611. *num.* 9. Gabr. *de verb. sign. concl.* 2. *num.* 4. Grilinz. *cons.* 75. *num.* 5. Pereg. *de fideic. art.* 6. *num.* 37. Grat. *disc. lib.* 4. *cap.* 645. *num.* 10. Seraph. *decis.* 364. *num.* 3. 7. & *dec.* 378. *num.* 1. Rot. *diuers. dec.* 385. *num.* 1. 2. & *per totam, part.* 1. Cocc. *dec.* 450. *num.* 2. Maresc. *var. res. lib.* 2. *cap.* 55. *num.* 8. latè Barb. *de offic. Episc. part.* 3. *cap.* 71. *num.* 3. Filliuc. *in append. tract.* 45. *cap.* 6. *num.* 14. Io. Aloys. Ricc. *de iurepat. res.* 166. *per totam.* Monet. *de commut. vlt. vol. cap.* 11. *n.* 134. qui dicunt id procedere, etiamsi 3
in reseruatione iurispatronatus non sit facta vlla mentio hæredum, quia adhuc transit ad hæredes, etiam extraneos, adeò vt si filius non sit vniuersalis, sed tantùm in re certa institutus, non acquirat ex successione ius 4
præsentandi. Gabr. *d. concl.* 2. *num.* 5. Lambert. *de iurepat. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 2. *art.* 16. *n.* 6. & *seqq.*

Quæ adeò vera sunt, vt iuspatronatus sui natura non solùm transeat ad extraneum hæredem iure ciuili succedentem, sed etiam ad bonorum possessorem, seu ad eum, qui iure prætorio succedit, quia iste, licèt verè hæres non dicatur, tamen directam habet successionem, & in 5
effectu non differt ab hærede, quia vniuersa capit: sic Paul. Cittad. *d. tract. de iurepatr. part.* 9. *num.* 7. Roch. *d. loco, verbo, Ipse, vel is, num.* 23. Lambert. *eod. tract. lib.* 1. *part.* 2. *art.* 40. §. *ex omnibus dictis, vers. amplia tertiò.* Barbos. *d. c.* 71. *n.* 5.

Nihilominus ex aduerso replicatur ista procedere in 6
patronatu hæreditario, non autem gentilitio, quale istud esse prætenditur, & in eius probatione Rota solet se facilem exhibere: tum quia non agitur de probanda substantia, sed qualitate. Farin. *decis.* 675. *sub num.* 3. *part.* 1. 7
& alios censuit Rota *in vna Maceraten. iurispat.* 6. *Nouemb.* 1628. *coram Vbaldo.* Tum quia id fauorabile est Ecclesiæ: Modern. *in prax. iurispatr. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 32. 33. 47.

Verba autem fundatoris, quæ solent attendi in hac materia, suadent patronatum esse gentilitium: dixit enim quòd successores sui semper sint illi, qui eligant, nam licèt verbum, *successores*, soleat intelligi secundùm subiectam materiam iurispatronatus, quod suâ naturâ est hæreditarium, potest tamen intelligi de successoribus sanguinis, qui propriè sunt successores, ad *l. ex facto*, § *fin. ad* 8
Treb. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 8. *tit.* 14. *n.* 14. Rota *in Fauentina Canonicatus*, 10. *Febr.* 1617. *coram Manzanedo.*

Et hoc bene declarat verbum, *Sui*, id est, ipsius funda- 9
toris; nam sicut quando agitur, quæ proximitas sit attendenda, vltimi scilicet possessoris, an fundatoris, si adest verbum, *Sui*, attenditur sola proximitas fundantis, omissis consanguineis vltimi grauati. Card *cons.* 48. Lam- 10
bert. *de iurepatr.* 2. *p. lib.* 1. *art.* 33. *q.* 2. *ad fin.* Molin. *de primog. Hisp. lib.* 3. *c.* 10. *n.* 36. 37. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 31. *ad fin.* Peregr. *de fideicomm. art.* 20. *n.* 9. *vers. secundus casus.* Fusar. *de subst. q.* 484. *n.* 51. Farin. *decis.* 693. *n.* 3. *ad fin. p.* 2. Rota *diuers. decis.* 510. *n.* 5. *p.* 1. & fuit resolutum *in vna Ianuensi iurispat.* 25. *Iunij* 1607. *coram Lancelloto*: sic in præsenti, cùm curentur solùm sui successores, de illis de sanguine intelligendum est, & non de hæredi- 11
tariis, qui non sunt sui respectu fundatoris; & sic de descendentibus. Farin *dec.* 344. *sub n.* 3. *vers. quod verbum, p.* 2.

Et hoc procedit etiamsi linea successorum discontinuetur, quia nihilominus à linea semel occupata contra regulas iuris fit transitus ad aliam lineam, propter dictum verbum, *Sui*. Ita Card. *d. cons.* 48. Mol. *de primog. Hisp. lib.* 3. 12
c. 10. *n.* 36. 37. & fuit resolutũ *in vna Cordub. iurisp.* 10. *Maij* 1724. & *in d. Fauentina Canonicatus*, 27. *Maij* 1616 *coram Patriarcha Hierosolym.* Etenim descendentes sanguinis 13
solùm dicuntur sui, quales in proposito nostro non sunt hæredes

hæredes Giberti. Oldr. conf.21. num.2. ad fin. Menoch. conf.124.n.29. Fusar. de subst.q.353.n.2.

Deinde hoc idem fundatur ex verbo, *semper*, quod est
in perpetuum. DD. in l. semper, ff. de iur. immun. Menoch.
14 cons.106.n.63. & sic verbum, *successores*, intelligitur de
descendentibus, & successoribus sanguinis, aliàs esset su-
perflua dictio, *semper*: cùm nemo decedat sine hærede. In
15 puncto Rota in Fauentina Canonicatus 27. Maij 1626. co-
ram Manzanedo Patriarcha antedicto, & in dicta Mace-
raten. iurisp. 6. Nouemb. 1628. coram Vbaldo.

Vlteriùs facit ad rem verbum, *illi*, quod est demonstra-
tiuum, & restrictiuum ad suos tantùm descendentes, ad l.
16 nemo, in princ. vbi Bart. ff. de her. instit. quibus adiungas
consideranda esse verba, *aliàs legatum non valeat*, quæ
enixam voluntatem testatoris magis declarant iuspatro-
natus non transiturum ad extraneos, & sic non esse hæ-
reditarium, sed manere penes descendentes. Farin. d. dec.
344. num 3. p.2. & sic cum D. Catherina Realina sola sit
ex descendentibus fundatoris, ad ipsam solam debet spe-
ctare iuspatronatus.

Et denique tolli videtur omnis difficultas ex obser-
17 uantia, quæ bene hoc declarat. Gabr. cons.196.n.6. lib.2.
Gratian. disc.521.n.19. Farin. decis.482.n.7. & sequ. p.1.
Rota in d. Maceratens. Iurisp. 6. Nouemb. 1628. coram
Vbaldo; & licet dicta D. Catherina sit fæmina, tamen
agnationem non amittit. Bart. in l. quoties, num.2. C. de
priuileg. Schol. lib. 2.

Nihilominus dicendum est dictum patronatum non
esse gentilitium, sed hæreditarium: nam illud dicitur ius-
patronatus familiare, seu gentilitium, in quo vocantur
solum illi, qui sunt de genere testatoris, & ad illud ad-
mittuntur solum qui probauerint se esse de sanguine
18 fundatoris, & admittuntur secundùm gradus prærroga-
tiuam, ad text. in l. fin. C. de verb. signif. Ita Card. cons.48.
Roch. de Curt. de iurepatr. verb. Ipse, quæst.33. num.77.
Gabriel. cons.196. num.2. lib.2. Ferret. cons.134. num. 5.
Cioff. cons.18. lib.1. Ioan. Aloys. Ricc. tract. de iurepatr.
resol.232. num.1. Viuian. de iurepat. part.1. lib.1. cap.3.
19 num.28.29. vbi ponit differentiam patronatus hæredita-
rij, & familiaris, seu gentilitij; & si res esset ambigua,
an patronatus esset hæreditarium, vel gentilitium, in
dubio præsumitur hæreditarium, vt per Riccium decis.60.
& decis.72. part.2. & d. tract. de iurepatr resol.202. n.6.
& resol.233. num.3. Verùm hîc res certa apparet, quòd
huiusmodi iuspatronatus non sit gentilitium, quia nun-
quam in eius fundatione facta est mentio de successori-
bus sanguinis, neque de familia, ideo potuit transire ad
hæredes etiam extraneos, quales sunt dicta Hospitalia,
20 & senior vocatus à Giberto: sic Rota diuers. d. decis.385.
num.14. part.1. Ricc. d. resol. 166. Barbos. d. alleg. 71.
num.3. potest enim iuspatronatus transire à patrono ad
21 non patronum. Lambert de iurepatr. lib.1. part.2. quæst.1.
princ. art 30. §. ex prædictis, vers. prima erit, & Ferret.
cons.131.n.12.p.1.

Nec quemquam puto dubitare, quin dictum iuspa-
tronatus possit transire ad Ecclesiam, vel loca pia, & re-
ligiosa, quia hoc certissimum est adeò, vt huiusmodi
22 transitus fieri possit etiam sine consensu Episcopi, tam
inter viuos, quam causa mortis: ad text. in cap. vnic. de
iurepatr. in 6. & in cap. illud, vbi Abb. num. 5. eod. Idem
Abb. in cap. de Monac. num.3. de prebend. Lambert. de
iurepatr. lib.1. p.2. quæst. 1. prin. artic. 10. n. 2. Gratian.
disc.177. num.3. Viu. comm. opin. tom.1. lib.1. tit.4. num.9.
Azor. mor. inst. p.1. lib.6. c.20. q.5. Barbos. de off. Episc. p.3.
alleg 71. n.12. in fin. & num.26. Layman. moral. lib. 4.
tract.2. c.13. n.20. vers. donatione.

De prædictis autem mirandum non est, quia fundator
censetur iuspatronatus reseruare eius hæredibus quam-
tumvis extraneis, nisi specialiter, & taxatiuè dixerit pro
23 hæredibus sanguinis tantum, vel pro filiis, vel domo, seu
parentela solummodo, & tunc erit gentilitium, & fami-
liare, alias pro omnibus intelligitur reseruatum iuspa-
tronatus, vt sit hæreditarium: ita Roch. d. tract. verb.
Ipse, n.18. Lambert. eod. tract. lib.1. p.2. q.2. princ. art.40.
d. §. ex omnibus, vers. restringe, & vers. limita modò. Fer-
ret. d. cons.131. n.12. p.1. Grilinz. d. cons.75. n.13. Tusch.
littera I. conclus.610. n.9. Rot. diuers. d. decis.385. n.14. p.1.
Seraph. d. decis.364. n.3. in fin. Grat. disc.645. n.10. Monet.
de comm. vlt. vol. c.11. n.134. vers. licèt inquam Ricc. de
iurepatr. resol.178 per totam. Viuian. de iurepatr. p.3. lib.14.
cap.2. n.20.27.

Immò etiamsi taxatiuè testator reseruasset iuspatro-
natus hæredibus sanguinis, vel illis de familia, adhuc de-
ficientibus descendentibus, vel extincta familia iuspa- 24
tronatus transiret ad hæredes extraneos. Anchar. d. cons.
81. n.3. Ferret. d. cons.131. n.12. Seraph. d. decis.364. n.12.
Prax. Archiepisc. Neapol. cap.101. n.1. in magnis, nisi ta-
men expresse in fundatione post descendentes vocatus
fuisset locus pius, vel alius successor. Tusch. pract. concl.
littera I. concl.610. n.10. non enim est restringenda fun-
datoris intentio; sed amplianda, vt alij possint animari
ad fundandas nouas Ecclesias.

Neque nocent ex aduerso deducta; siquidem nihil
obstant verba fundationis, quæ dicunt vocari ad patrona-
tum, *Successores sui*; idest fundatoris, quoniam per id non
variatur ius in casu nostro, nec tale verbum restringi-
tur, quin transeat ad extraneos hæredes: etenim verbum,
Successores, idem importat, quod verbum, *Hæredes*. Tex- 25
tus est in l. hæredis appellatione, vbi Rebuff. vers. amplia,
ff. de verb. sign. Alex. cons.44. n.1. vers. & idem, lib.1. Tusch.
littera S. concl.878. num.2. Menoch. consil.1053. num.6. &
cons.1071. num.1. Fusar. de substit. quæst.339. num.14. Pe-
regr. de fideicomm. art.32. num.84. vbi etiam ait successo-
ris nomen de vniuersali esse intelligendum, quod etiam
voluit Rol. cons.53. num.12. vers. & non dicitur, lib.3. Fu- 26
sar. de substit. quæst.341. num.4. non enim hæreditas est
aliud, quàm successio, immo successio est quid latius, &
& generalius, quia in definitione hæreditatis ponitur lo-
co generis, leg. hæreditas, vbi Dec. & Cagn. ff. de reg. iur. l. 27
nihil est, de verb. signif.

Et ideo si qua est inter hæredem, & successorem diffe-
rentia, illa est, quia successoris vocabulum generalius est,
& quando dicitur, *Pro hæredibus, & successoribus*; istud
vltimum stat ampliatiuè; nam bonorum possessores, qui
de iure Prætorio succedunt, non dicuntur hæredes, §. 28
quos autem, Inst. de bon. possess. dicuntur tamen successo-
res, § cum igitur, Inst. eod. & propterea verbum, *hæredes*,
solet referri ad eos, qui succedunt tantùm de iure ciuili;
possessores, verò ad illos, qui veniunt de iure Prætorio:
sic de communi Alex. cons.28. num.20 vers. vbi etiam, lib.5. 29
Tusch. littera S. concl.878. num.16. Rol. d. cons.53. num.12.
lib.3. Fusar. d. quæst.341. num.5. Peregr. de fideicomm. d. art.
32. num.84. vers. & latissimè, Monet. de commun. vlt. vol.
cap.8. num.236. in fin. adeò, vt non sit dubitandum, quin
successio non sit ius vniuersale. Seraph. decis.352. num.6. 30
& successione transfertur iuspatronatus: Paul. Cittad. d.
tract. part.9. num.1. Roch. eod. tract. d. verb. Ipse, num.1. Mo-
net. d. cap.11. n.106.

Verum igitur est, & indubitabile, tam in contractibus,
quàm in vltimis voluntatibus, nomen hæredis in materia
ad extraneos transitoria, vt hic, verificari in quocumque
hærede, tam extraneo, quàm sanguinis: latè Gabr. concl. 31
lib.6. de verb. signif. concl.2. n.1. Peregr. de fideicomm. d. art.
32. n.63. Fusar. de subst. d. q.339. n.1. & seq. & n.8. vers. ego
ita: vbi ait in iudicando, & consulendo non esse rece-
dendum ab hac opinione, quod de verbo *Successoris*, mul-
tò magis erit sentiendum, quia est generalius.

Nec vis est facienda in illa dictione *Sui*; dum enim
fundator dixit, quod successores sui eligant Sacerdotem,
non per hoc suam dispositionem restrinxit ad illos de
sanguine, sed adhuc admittendus est transitus ad extra- 32
neos, qui possunt etiam dici successores fundatoris: pul-
chrè Alex. cons.189. n.15. vers. etiamsi dictum sit, lib.2. de
communi Gabr. d. concl.2. n.2. Abb. in c. in præsentia. col 9.
vbi

vbi Dec. num. 18. de probat. Imol. in l. quod dicitur col. pen. & ibi Alex. de commun. ff. de verb. oblig. Hier. Gabr. cons. 132. num. 19. lib. 1. Fusar. de subst. d. quæst. 339. num. 20. 25. vbi multos allegat, suus enim hæres, seu successor hic dicitur demonstratiuè respectu successionis defuncti, non ad differentiam extranei, & propterea talis sermo, scilicet successores sui, etiam extraneum hæredem comprehendit,
33 vt probatur in l. si post diem, vbi gloss. in verb. ad hæredem, ff. quando dies leg. ced. Menoch. lib. 4. præs. 89. num. 67. vers. quarto. Simon de Præt. de interpr. vlt. vol. lib. 3. interpr. 1. dub. 3. col. 5. num. 15. Fusar. d. quæst. 339. num. 25. Nam dicendo, Sui; intelligitur, siue ex testamento, siue ab intestato, cùm sui sint hæredes, & sic potest extendi ad omnes succedentes, vt pulchrè in terminis declarat Lambertin. de iurepatr. lib. 1. part. 2. quæst. 2. princ. num. 4. in qua etiam quæstione latissimè probat iuspatronatus esse transitorium ad extraneos sui natura, & quod totus mundus ita seruat.

Non obstant vllo pacto decisiones ex aduerso allegatæ, quia loquuntur in terminis de iurepatronatus familiari,
34 quod fundator reliquit agnatis, & proximioribus, quo casu certum est non transire ad extraneos, vt videre est in dicta Fauentina Canonicat. 27. Maij. 1616. coram Manzanedo, vbi dicitur clarè, quòd in illo casu fundator expressè declarauit se constituere patronatum perpetuum suæ agnationis, mandauitque præsentationes fieri per duos ex senioribus, & in eorum defectum per Communitatem Brisichellæ: & similiter loquitur altera decisio in Cordubens. Iurisp. 10. Maij 1624. coram Dunozetto, vbi dicitur, quòd fundator primò vocauit suum nepotem durante eius vita, & postea voluit, quòd in dicto iurepatronatus succederet suus consanguineus proximior masculus: ex quibus verbis nil est mirandum, si fuit decisum patronatum esse gentilitium, quia omnia illa verba significant ius familiæ, & gentis, non autem hæredum: & eodem modo loquuntur illa in contrarium adducta.

Non obstant illa verba, semper, & illi; quia referuntur omni tempore ad illud verbum, Successores; quod præcedebat, & secundum illius naturam intelliguntur; non enim est mirum, quòd fundator considerauerit perpetuitatem, quia hoc est naturale in patronatu hæreditario, & demonstratio considerata per dictionem illi, non demonstrat, nisi præcedentia; ex quibus vocabantur successores, quorum nomen quàm latè pateat, iam satis visum est; & ideò quæ ex aduerso adducuntur, procedunt tantum in materia ad hæredes extraneos non transmissibili. Peregr. de fideic. art. 32. num. 51.

Hæc autem multo veriora esse dicuntur in casu nostro, vbi apparet fundatorem non habuisse liberos, & sic dicta D. Catherina ab eo non descendit, licet fortè sit de eadem familia contentiuè, & propterea concludendum est testatorem necessariò de extraneis etiam hæredibus intellexisse.
35 Fusar. d. quæst. 339. num. 42. quoniam stricta suitas tantum ad liberos in potestate existentes refertur, ad tex. in §. sui, Inst. de hær. qualit. & diff. vnde nullus transuersalis etiam frater venit appellatione successorum sanguinis. Menoch. d. præs. 89. n. 59. lib. 4. Peregr. de fideicom. d. art. 32. num. 84. in fin.

Et licèt dicta D. Catherina fuerit filia dicti D. Iacobi, non tamen ob eius obitum acquisiuit illius vocem in dicto patronatu, quia non fuit illius hæres, & propterea totum iuspatronatus fuit consolidatum in personam prædicti D. Giberti illius fratris, & hæredis, & sic iuremerito solus Gibertus præsentauit dictum Guaitulum vltimum Rectorem dicti beneficij, & nuperrimè defunctum. Roch. d. tract. de iurepat. verbo, Ipse, vel is, num. 12. quia vniuersum ius, quod habebat dictus Iacobus, in dictum Gibertum translatum est, quia eius hæres extitit, transit enim iuspatronatus cum vniuersitate bonorum. Roch.
36 d. tract. verb. Ipse, num. 17. Grilinz. d. cons. 94. num. 2. & cons. 129. num. 1. Ricc. in prax. resol. 162. num. 1. 2. Marescot. var. resol. cap. 55. num. 7. lib. 2. Monet. d. cap. 11. num. 219. Filliuc. in d. append. tract. 41. cap. 2. num. 54.

Nec morte dicti Giberti prædicta D. Catherina potest dicere se aliquod ius acquisiuisse, quia non fuit eius hæres, vt vidimus, ipse enim vocauit ad suam hæreditatem dicta Hospitalia, & seniorem domus suæ, ideo non ad ipsam, sed ad prædictos hæredes nominatos translatum 37
fuit vniuersum Iuspatronatus. Peregr. de fideicomm. art. 6. num. 37. Seraph. d. decis. 364. num. 3. 7. Monet. d. cap. 11. num. 134.

Neque obstat dictum D. Iacobum grauasse prædictum D. Gibertum eius fratrem, & hæredem ad restituendum hæreditatem suam dictæ D. Catherinæ, si absque filiis ipse decederet, prout euenit: vnde ipsa prætendit ex hoc fuisse consecutam vocem dicti Iacobi eius patris, & sic haberet medietatem votorum in dicto patronatu; cùm enim in fideicommissarium transeant omnia iura, & actiones actiuè, & passiuè, verius esse videtur, quòd ad prædictam D. Catherinam fideicommisso vocatam ab eius patre transeat etiam dictum iuspatronatus:
sic latè Molin. de primog. Hispan. lib. 1. cap. 28. num. 10. 38
cum pluribus seq. & ad rem Lotterius de re benef. lib. 2. quæst. 11. num. 37. Decian. cons. 107. sub. num. 11. lib. 3.

Nam respondetur, quòd si istud fideicommissum est particulare, & non vniuersale, vt fortè dici posset, nihil prodest dictæ D. Catherinæ ad effectum, de quo quærimus, quia iuspatronatus non transit in fideicommissarium particularem, neque etiam in hæredem in re certa institutum. Roch. d. loco. Lambert. de iurepatr. lib. 1. 39
part. 2. quæst. 2. princ. art. 1. num. 29. & art. 40. §. ex omnibus, vers. limita septimò. Monet. d. cap. 11. num. 134.

Si vero dictum fideicommissum fuit vniuersale adeo, vt mortuo dicto Giberto possit dicta D. Catherina aspirare ad omnia bona dicti Iacobi, adhuc nihil nocent allegata in contrarium, quæ solum possunt procedere in patronatu reali, & annexo bonis, velut si in hæreditate esset castrum, peculium, vel aliud simile, cui annecteretur iuspatronatus, tunc vtique transiret etiam ad fideicommissarium; verùm quando iurispatronatus est personale, vt hic, & etiam vtplurimum, tunc verius est, & receptius illud non transire in fideicommissarium etiam vniuersalem, quia non est hæres, & non capit nisi ea, quæ æstimationem recipiunt, sic voluerunt in primis
Batt. in l. quia perinde, §. restituta, vbi Alex. num. 3. 4. 40
ff. ad Treb. Bald. in l. fin. num. 59. in fin. C. de edict. D. Adr. toll. Alex. in d. l. si patroni, num. 16. vbi de communi, ad S.C. Trebell. idem Alex. cons. 73. num. 1. lib. 6. Ias. in l. precibus, num. 17. vbi Dec. num. 21. 22. Curt. Iun. num. 73. C. de impub. & aliis subst. Rip. in l. Centurio, num. 54. ff. de vulg. Roch. de iurepatr. in verb. Ipse, quæst. 9. latè Lambert. eod. tract. lib. 1. part. 2 quæst. 2. princ. art. 35. num. 1. vers. tamen prædictis, & d. art. 40. §. ex omnibus, vers. limita vndecimò, & quæst. 10. princ. art. 3. num. 4. 31. Paul. Cittadin. d. tract. part. 9. n. 33. Couarr. var. resol. lib. 2. cap. 18. n. 8. Ant. Gomez. resol. part. 1. cap. 5. num. 29. Ferret. cons. 134. num. 8. lib. 1. Crass. de success. §. fideicommissum, quæst. 52. Garc. de benefic. part. 5. cap. 9. num. 17. 18. 19. 20. vbi de communi latissimè. Fusar. de substit. q. 634. num. 2. 3. vbi de communi testatur, & ab hac sententia non esse discedendum in iudicando, & consulendo protestatur. Peregr. de fideicom. art. 6. num. 37. Molin. de iust. & iur. tract. 2. q. 188. in fin. Borell. in summ. omnium decis. tit. 32. num. 63. latè Ric. de iurepatr. resol. 179. num. 1. Barbos. de off. Episc. p. 3. alleg. 71. num. 9. Filliuc. in d. append. moral. tract. 41. cap. 2. sub
num. 54. vbi pulchrè distinguit de patronatu reali, & per- 41
sonali modo supradicto: idem tenet post multos Odd. de compend. subst. part. 5. præmiss. 6. num. 9. & sic censuit Rota in vna Aretina Cappellania, 1. Iunij 1584. coram Bubalo, & sæpe aliàs, adeo vt hæc sententia sit magis communis, & magis recepta: Decian. cons. 107. num. 11. lib. 3. Viuian. de iurepatr. part. 1. lib. 4. cap. 5. sub num. 28.

Et licèt multi etiam allegentur pro parte aduersa, qui putauerunt

tauerunt iuſpatronatus etiam perſonale tranſire in fideicommiſſarium vniuerſalem, eo quòd ille habeatur pro hæ-
42 rede, & in eum tranſeant omnia iura actiuè, & paſſiuè, ad ext. *in* §. *restitutа*, *Instit. de fideicomm.* ſic Guid. Pap. *q.* 507. *verſ. ſed credo.* Rom. *in l. ſi patroni*, *ad S.C.* ... & Benedictus *in cap. Raynutius*, *part.* 2. *verb. ſi que liberis* 2. *ſub num.* 4. *de teſtam.* Molin. *de prim. Hiſp. lib.* 1. *cap* 24. *ſub num.* 10. Caſſan. *de glor. mundi part.* 1. *conſid.* 41. Io. Guttierrez. *de tutel. part.* 3. *cap.* 29. *num.* 15. Ricc. *in prax. for. Eccleſ. reſol.* 162. *num.* 4. tamen prior ſententia eſt receptior, & magis vera, quoniam cùm iuſpa-
43 tronatus ſit ius quoddam religioſum, & ſine commodo pecuniario, quod non recipit æſtimationem, remanet penes hæredem grauatum fideicommiſſario etiam vniuerſali, vt ius honorificum: multa enim ſunt, quæ non
44 capit fideicommiſſarius etiam vniuerſalis, ſed remanent penes grauatum, velut ſunt iura ſepulchrorum, *d. l. quia perinde*, §. *primo*, *ad Trebell. l. ſi quis fuit heres*, *de relig. & ſumpt. fun.* necnon & iura patronatus liberto-
45 rum, *d. l. ſi patroni filius*, *ad Trebell.* & cætera omnia, quæ non concernunt commodum pecuniarium, etiamſi ad extraneum poſſint tranſire, tamen non tranſeunt
46 in fideicommiſſarium. Peregr. *de fideicom. art.* 6. *num.* 38. Ant. Gomez. *reſol. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 29. *verſ. nec obſtat.*

Si igitur dictus D. Iacobus voluiſſet, quod etiam iuſpatronatus tranſiret ad dictam D. Catharinam eius filiam, & fideicommiſſario vocatam, neceſſe erat, quod expreſſè
47 hoc dixiſſet, & in diſpoſitione ſua de hoc mentionem feciſſet, quia accedente poſtea conſenſu Epiſcopi, ad ipſam factus eſſet huiuſmodi tranſitus. Lambert. *d. quaſt.* 2. *art.* 31. *ad finem.* Garc. *d. tract. de benef. part.* 5. *cap.* 9. *num.* 19. Aloyſ. Ricc. *de iurepatr. reſol.* 179. *num.* 2. Filliuc. *d. tract.* 41. *c.* 2. *ſub n.* 54.

Verùm quia multi hæc intelligunt procedere antequam fiat fideicommiſſario hæreditatis reſtitutio, ſed poſt quam re, vel verbo hæres, aut grauatus reſtituit bona vocato per fideicommiſſarium, putant cum cæteris iuribus, & actionibus tranſire etiam patronatum, *ex dicto* §. *reſtituta*, *Inſt. de fideicomm.* Guid. Pap. *d. quaſt.* 507. *verſ. ita quod*, Tuſch. *pract. concl. litt. I. concl.* 608. *num* 8.

Ideo exiſtimo ſuperaddendum eſſe, quòd hæc limitatio, & declaratio eſt multùm inſulſa, & non eſt vera, quia certum eſt fideicommiſſarium ante reſtitutionem nullum ius habere in re, & propterea dubitare, an in eum tranſeat patronatus ante reſtitutionem, erat ineptum, & pro-
48 pterea allegati Doctores contra fideicommiſſarium procedunt; & loquuntur etiam poſt reſtitutionem hæreditatis, vt eſt videre apud Bart. *in d. l. quia perinde*, §. *reſtituta*; vbi Alex. *n.* 3. ibi: *Per reſtitutionem*, *ff. ad Treb.* Paul. Cittad. *de iurepatr. p.* 9. *n.* 33. ibi: *Reſtituta.* Rochus *eod. tract. d. verb. Ipſe. q.* 9. *n.* 20. ibi: *Cui hereditas.* Lambert. *eod. tract. d. art.* 35. *num.* 1. ibi: *Illa reſtituta.* Iaſ. *in d. l. precibus*, *num.* 17. ibi: *Reſtituta*, *C. de impub. & aliis ſubſt.* Couar. *var. reſol. lib.* 2. *c.* 18. *n.* 8. ibi: *Reſtituta.* Gomez. *d. c.* 5. *n.* 29. Barboſ. *d. c.* 71. *n.* 1. Ricc. *de iurepat. d. reſol.* 179. *n.* 1. ibi: *Cui reſtituta*, & id ſatis probant allegata iura *in d. l. quia perinde*, § *reſtituta*, *ad Treb.* & *in d. l. ſi patroni*, *eod.* & *in l. ſi quis fuit heres*, *de relig. & ſumpt. fun.* adeò vt non ſit recedendum à iam ſatis firmata concluſione: ſic pulchrè Fachin. *contr. iur. lib.* 10. *c.* 94.

Motiuum etiam aliquod fiebat ex aduerſo, quòd prædicta non procederent, quando hæres grauatus non poteſt deducere Trebellianicam, vel quia teſtator eam prohibuit, vel quia ex natura negotij non venit deducenda, velut quando ſubſtituta fuit Eccleſia, vel pia cauſa, quia cùm eo caſu veniat reſtituenda vniuerſa hæreditas, fideicommiſſarius totum capit, & non differt ab hærede, & ſic
49 habebit etiam iuſpatronatus: ſic Apoſtill. ad Alex. *in d. conſ.* 73. *in verbo*, *fideicommiſſum*, *lib.* 7. Guid. Pap. *d. quaſt.* 507. *num.* 1. *verſ. ita vidi.* Lambert. *iurepatr. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 2. *princ. art.* 35. *n.* 14. Ricc. *de iurepatr. d. reſol.* 179. *n.* 3.

Verumtamen hæc ſententia etiam à vero eſt aliena, 49
quoniam iura, quæ dicunt Patronatum non tranſire in fideicommiſſarium, non ſe fundant in hoc, quod hæredi non liceat Trebellianicam deducere, ſed in eo, quòd iuſpatronatus eſt ius honorificum, quod pecuniâ non æſtimatur; & ſatis eſt fideicommiſſarium non eſſe hæredem directum, vt requiritur, ſi velit conſequi patronatum. Bald. 50
in d. l. fin. num. 48. *C. de edict. D. Adr. toll.* Tuſch. *pract. conclus. littera I, concl.* 612. *num.* 29. Pereg. *de fideicomm. art.* 3. *num.* 23. *verſ. in Trebelliano.* & propterea Riccius *d. reſol.* 179. *num.* 3. *in fin.* dixit Lambertini contrarium ſententis opinionem eſſe ſanè dubitabilem: ego autem dico eſſe falſam ex Fachin. *contr. iur. lib.* 10. *c.* 94.

Nam ſecundo loco certum eſt Trebellianicam nihil aliud eſſe, quàm partem quartam eius, quod venit in re-
ſtitutione fideicommiſſi vniuerſalis. Bald. *in l. ſi vero*, §. 1. *ff.* 51
de teſt. mil. Pariſ. *conſ.* 23. *num.* 3. *lib.* 2. Mangil. *de imput. & detract. quaſt.* 123. *num.* 40. *& quaſt.* 124. *num.* 13. ſed in reſtitutione fideicommiſſi vniuerſalis non venit iuſ- 52
patronatus, *d. l. ſi patroni*, & ibi Alex. *ff. ad Trebell.* Ant. Gomez *reſol. lib.* 1. *c.* 5. *num.* 29. Peregr. *de fideicomm. d. art.* 6. *num.* 37. 38. Garc. *d. cap.* 9. *num.* 18. Craſſ. *d.* §. *fideicommiſſum*, *quaſt.* 52. Intrigl. *de ſubſt. d. quaſt.* 94. *num.* 21. Fuſar. *eod. tract. quaſt.* 634. *num.* 2. 3. Ergo etiamſi quarta Trebellianica non debeatur, non tamen per hoc iuſpatronatus tranſit in fideicommiſſarium: ita in terminis Fachin. *contr. iur. lib.* 10. *c.* 94. *verſ. mihi.*

Tertio loco dicas, quòd iuſpatronatus non eſt quid hæreditarium, nec eſt de corpore hæreditatis, vt inquit 53
Bald. *in l. eum virum*, *num.* 21. *verſ. nec etiam*, *C. de fideicomm.* Roch. *de iurepatr. verb. Ipſe*, *vel is*, *num.* 21. *verſic. & aſſignat.* Garc. *de benefic. p.* 5. *d. cap.* 9. *num.* 18. Ergo etiamſi veniat reſtituenda vniuerſa hæreditas ob prohibitionem Trebellianicæ, tamen patronatus non tranſibit in fideicommiſſarium, quia non comprehenditur in hæreditate.

Quartò omnes in iure conueniunt eum, cui tanquam indigno aufertur hæreditas, non poſſe deducere aliquam quartam, ſeu Trebellianicam, adeò vt fiſcus capiat etiam fructus ab eo perceptos. Textus eſt *in l. Marcellus*, §. *fin. ff.* 54
ad Trebell. l. beneficio. ad l. falcid. Peregr. *de iur. fiſc. lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 14. & tamen ſi cui aufertur hæreditas vti indigno, adhuc penes eum remanent iura ſepulchrorum, *d. l. ſi quis* 55
fuit heres, *ff. de relig. & ſumpt. fun.* Ant. Gomez. *d. cap.* 5. *num.* 29. *verſ. reſtituta*, ſed ſic eſt, quòd iuſpatronatus, & iura ſepulchrorum æquiparantur, Gomez. *d. c.* 5. *num.* 29. *verſ. nec obſtat.* Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *q.* 2. *princ. art.* 35. *num.* 5. Couar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 8. Lud. Molin. *de iuſt. & iur. tract.* 2. *quaſt.* 188. *ad fin. verſ. verum autem.* Peregr. *de fideicomm. d. art.* 6. *num.* 38. Ergo ſicut iura 56
ſepulchrorum non tranſeunt ad fideicommiſſarium, etiamſi non detrahatur quarta, ita neque iuſpatronatus, quia æquiparatorum idem eſt iudicium. DD. *in l.* 1. *ff. de leg.* 1.

Quinto loco iidem Doctores in hac materia ſolent æquiparare patronatum libertorum, & patronatum Eccleſiaſticum, vt per Alex. *in d. l. ſi patroni*, *num.* 16. *ad Treb.* 57
Iaſ. *in l. precibus*, *num.* 17. *verſ. confirmo*, *C. de impub. & aliis ſubſt.* Ant. Gomez. *d. cap.* 5. *num.* 29. *verſ.* 3. Peregr. *d. art.* 6. *n.* 38. ſed ſic eſt, quod patronatus libertorum non poteſt 58
tranſire in fideicommiſſarium, etiam non detracta quarta, *d. l ſi patroni*, vbi DD. *ff. ad Trebell.* Ergo neque iuſpatronatus ad beneficia Eccleſiaſtica: nam ſi deficit poteſtas, teſtator prohibendo Trebellianicam non poteſt hoc inducere, quia nemo poteſt facere, quin leges habeant locum in ſuo teſtamento, *l. nemo poteſt*, vbi DD. *ff. de leg.* 3.

Sexto, debet conſiderari, quod etiam ſi vniuerſa hæreditas ſit reſtituenda, propter Trebellianicæ prohibitionem à iure, vel ab homine inductam, tamen quo ad patronatum nihil præiudicatur hæredi grauato fideicommiſſo, quin illud ſibi retinere poſſit, quia iuſpatronatus ad eum peruenit non vti hæredem, ſed quia hæredem; nam ea ſola debent reſtitui veniente caſu fideicommiſſi, quæ acce-
pit

59 pit hæres, vel hæres. Roch. *de iurepatr. d. verb. Ipse, num.* 21.
22. Couar. *d. c.* 18. *num.* 8. Peregr. *d. art.* 6. *num.* 35. & hoc non
est inutile, neque superfluum, quia post restitutam hære-
ditatem retinere etiam nudum nomen hæredis ad multa
prodest, de quibus *in l. qui hæredi*, §. *cum hæreditas*, vbi
60 DD. *ff. de cond. & demonstr.* & ideò non est mirum, si pro-
hibita etiam Trebellianicæ deductione iuspatronatus non
transeat ad fideicommissarium, vt sentit Peregr. *de fidei-
comm. d. art.* 3. *num.* 23. *vers. in Trebelliano*, vbi loquitur de
hærede, qui habet nudum hæredis nomen, & tamen reti-
net directas actiones, iura sepulchrorum, & alia similia, vn-
de colligitur apertè, quòd loquitur de hærede nullam
quartam deducente, alioquin non esset nudus hæres; quia
respectu portionis Trebellianicæ potiretur omnibus priui-
legiis, & effectibus veri hæredis. Et idem sentire videntur
omnes supradicti Doctores, dum se restringunt solum ad
quædam commodum pecuniarium non concernentia, di-
centes ea ad fideicommissarium non transire; exinde enim
videntur supponere se loqui in casu, vbi Trebellianicæ
non erat locus, alioquin hæres grauatus restituta etiam
hæreditate haberet commodum quoque pecuniarium æsti-
mabile vigore eius quartæ.

Non obstat modò Apostilla ad Alex. *in d. cons.* 73. quo-
niam nihil allegat ad probandum, quod iuspatronatus
transeat in fideicommissarium, quando vniuersa hæredi-
tas venit restituenda: immò contrarium apertis verbis
sentit Lambert. *de iurepatr. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 2. *princ.
art.* 35. *num.* 11. *in fin.* ibi: *Etiam hæreditate vniuersaliter
restituta.*

Nec debet haberi in consideratione Guid. Pap. *d. q.* 507.
quia ipse fuit in ea opinione, quòd etiam non prohibita
Trebellianica adhuc iuspatronatus transeat ad fideicom-
missarium pro portionibus hæreditariis, ex regula, quòd
61 omnia iura transeant in eum, in quo allucinatus est, quia
iuspatronatus non debet metiri ex ea regula, cùm sit quid
inæstimabile, & religiosum, non concernens commodum
pecuniarium, vt apud Roch. *d. verb. Ipse, vel is, num.* 21.
Couar. *d. cap.* 18. *num.* 8. Ant. Gomez. *d. cap.* 4. *num.* 29.
Peregr. *d. art.* 3. *num.* 23. *& art.* 6. *num.* 35. 37. 38.

Denique non nocet Lambert. *d. art.* 35. *num.* 14. quia ni-
hil allegans loquitur intra dentes, non audens affirmare,
solum inquit, Et idem dicerem: & ratio per eum adducta
non est bona, quia licèt prohibita Trebellianica tunc tota
hæreditas transeat ad commissarium, tamen nil refert, cum
iuspatronatus non sit de corpore hæreditatis, & propterea
idem Lambert. *d. art.* 35. *num.* 11. *in fin.* melius contrarium
sustinuit dicens hæreditate etiam vniuersaliter restitu-
ta adhuc iuspatronatus ad fideicommissarium non tran-
sire.

Et sanè Lambertinus, à se ipso facile conuincitur, quo-
niam *in d. art.* 35. *num.* 7. inquit, quod hæres deducit quar-
tam de omnibus, quæ restituit, & ideo omnia æstimantur,
& secundum æstimationem de omnibus quarta [illegible]atur, &
subiungit: Verum quia iuspatronatus non potest æstimari,
nec commodum pecuniarium respicit, non fit illius æsti-
matio, nec restitutio; quæ cùm vera sint, tam si prohibea-
tur Trebellianica, quàm si concedatur, quia eadem est
ratio partis quoad partem, quæ est totius quoad totum. Er-
go semper erit eadem dispositio.

Non potest igitur fideicommissarius consequi iuspatro-
natus, nisi in duobus tantum casibus, scilicet quando in
fideicommisso extaret aliquod ius vniuersale, velut ca-
strum, villa, peculium, vbi annecteretur, vel si testator
expressè disponeret, vt illud haberet, & Episcopi consen-
62 sus accederet. Lambert. *d. loco.* Garc. *de benef. part.* 5. *cap.* 9.
num. 18. *&* 19. Barbos. *d. cap.* 71. *num.* 9. *in fin.* & eodem
modo intelligendi sunt omnes, qui ex aduerso addu-
cuntur.

Vniuersum ergo iuspatronatus spectat ad hæredes dicti
Giberti, scilicet, Hospitalia, & seniorem eius domus, qui
licet videantur hæredes esse in re certa instituti, quia ta-
men nulli alij extant hæredes, certum est patronatum tali
casu transire etiam ad hæredem particularem, quia tunc in
vniuersum videtur vocatus. Sic Lambert. *d. tract. lib.* 1. *p.* 2. 63
quæst. 2. *princ. art.* 16. *num.* 12. *&* 13. *vers. est bene verum, &
art.* 40. §. *ex omnibus, limit.* 7. *vers. restringe* 2. Monet. *de com-
mut. ult. vol. cap.* 11. *num.* 13. *vers. idem temperat, & sentit.*
Ricc. *de iurepatron. resolution.* 183. *num.* 1. saltem à con-
trario sensu.

Nam licet patronatus non transeat in hæredem institu-
tum in re certa, dato alio cohærede vniuersali; ex doctri-
na Ioan. And. *in c. cum sæculum, de iurepatron.* Card. *in
Rub. eod. tit. quæst.* 8. Bart. *in l. iusiurandum, C. de oper. li-
bert.* Lambert. *de iurepatronat. lib.* 1. *part.* 2. *quæst.* 2. *art.* 16.
num. 6. Marius Anton. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 7. *num.* 16. 64
vers. respondetur secundò, vbi de communi: Aloys. Ricc.
tractat. de nouiss. probat. iurispatron. resol. 175. *num.* 2. *in fine
& resol.* 183. *num.* 2. & ita censuit Rota *in vna Maceraten.*
15. *Decembris* 1625. *& prima Iulij* 1626. *coram Coccino*:
quia hæres particularis habetur pro legatario solùm,
quando extat hæres vniuersalis. Surd. *cons.* 439. *num.* 35.
Peregr. *de fideicom. art.* 3. *num.* 7. Fusar. *de subst. quæst.* 341.
num. 2. Ricc. *d. resol.* 183. *num.* 3. Tamen in hoc conue-
niunt omnes, quòd hæres particularis, seu in re certa in-
stitutus non dato alio hærede vniuersali succedat in vni-
uersum per ius conuersionis, seu, vt alij dicunt,
per ius accrescendi, adeò, vt pro hærede vniuersali 65
habeatur. Textus est *in l.* 1. §. *si ex fundo, ff. de hæred.
institut. l. cohæredi*, §. *fin. ff. de vulg. & pup.* DD. *in
l. quoties, C. de hæred. instit.* Menoch. *de adipisc. possess.
rem.* 4. *num.* 153. Sim. de Præt. *de interpret. ult. vol. lib.* 3.
interpret. 1. *dub.* 1. *sol.* 1. *num.* 10. Tusch. *pract. concl. littera
I. conclus.* 232. *num.* 15. 23. *& conclus.* 565. *num.* 16. Cyriac.
lib. 2. *controuers.* 221. *num.* 12.

Hinc alienum est à quæstione nostra, quod ex aduer-
so dicebatur, illam, scilicet, conclusionem, quæ habet, 66
quod iuspatronatus non transeat in fideicommissarium,
procedere in terminis simplicis fideicommissi facti à te-
statore super eius hæreditate, & bonis ex præsumpta il-
lius voluntate, vt apud primum hæredem honorificum
iuspatronatus remaneat, vt explicat. Couar. *var. resolut.
lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 8. *post medium, vers. posteriori autem
rationi*, quem sequitur Rota *in d. Maceraten. iurispatr.
prima Iulij* 1626. *coram Coccino*: quia id verissimum est,
sed non bene potest applicari casui nostro, prout applica-
batur in casu dictæ decisionis, vbi Iulius, qui prætende-
batur esse patronus beneficij, fuerat à testatore institutus
solùm in scutis 500. mediante persona patris sui, & man-
dauerat testator, quod super eius bonis nihil ampliùs pe-
tere posset, & postea testator fecerat hæredem vniuersa-
lem Archiepiscopum Amalphytanum eius fratrem, cui
fuerant substitutæ Ginebria, & Octauia eius sorores, &
propterea dictus Iulius non poterat succedere in iurepa-
tronatu, de quo quærebatur, quia erat institutus in re
certa, & fundator vocauerat hæredes suos, & successores
in perpetuum, qualis ille dici non poterat, sed bene filij
dictæ Octauiæ; & sic potiùs facit pro nobis, vbi Hospi-
talia non habent aliquem cohæredem vniuersalem, qui
possit eos excludere. Ricc. *d. resol.* 183. *num.* 2. 3. Mar. Ant.
d. resol. 7. *sub num.* 16.

Et dato etiam, quod d. D. Catharina vigore dicti fidei-
commissi fuisset vocata ad vocem d. D. Iacobini eius pa-
tris, tamen non haberet nisi medietatem votorum, pro-
vt habebat illius Pater, & tamen aduersarius narrat se
præsentatum à maiori parte patronorum, & ideò eius Apo-
stolica gratia est subreptitia, qua circumscripta si vota sunt
æqualia præfertur Ciarlinius ex clausula, *anteferri*, posi-
ta in eius anteriori gratia, quæ dat prærogatiuam: cum
quia aduersarius est dispensatus super ætate; Ciarlinius
verò non habet vllum defectum, quo casu habilis de iure
communi præfertur habilitato ex gratia.

His resolutis non cessant difficultates, quia D. Iunipe-
ra vsufructuaria bonorum dicti D. Giberti, quæ post qua-
drimestre præsentauit aduersarium, prætendit habere [illegible]

ctum iuspatronatus quoad exercitium; & propterea indaganda eſt veritas huius concluſionis, quoniam habet multos cōtradictores, etenim multi putauerunt verius eſſe, quod
67 ius præſentandi non tranſeat in vſufructuarium, ſed reperiatur penes hæredem directum etiam viuente omnium bonorum fructuario: ita Paul. de Monte Pico *in repet. l. Titia testamento, §. Titia, quæst. 39. ff. de leg. 2.* Abb. *in c. fin. num. 8. in fin.* vbi Butr. & Imol. *de conceſſ. prabend.* Felin. *in c. cùm olim, num. 2. de maior. & obed.* Iaſ. *in l. diuortio, §. ſi vir. n. 7. ff. ſolut. matr.* Rota *deciſ. 10. in fin. de iurepatronat. in nouis,* Tuſch. *littera I concluſ. 612. num. 20. 27.*

Nihilominus, vt veritate ſemper vtar, verius eſt, & receptius vſufructuarium omnium bonorum vniuerſalem, licet non habeat directò iuſpatronatus, habere tamen ius præſentandi, quia præſentatio eſt fructus illius iuris adeò, vt ab eo præſentatus præferatur alteri præſentato
68 ab hærede directo: ſic Roch. *de iurepatr. d. verb. Ipſe, vel is, quæſt. 28. ad fin.* vbi reſoluit contraria: Lambert. *eod. tract. lib. 1. part. 2. quæſt. 10. princ. art. 3. num. 5. & ſeqq. & num. 30. 31.* fusè Mantic. *deciſ. 140. num. 2. 3. & per totam,* Innoc. Butr. Abb. & alij *in c. conſultationibus, de iurepatr.* Rota *in vna Tiburtina caſtri, apud Marcheſ. de commiſſion. part. 1. num. 2. verſ. quo autem, fol. 174.* Ioan. Garc. *de benefic. part. 5. cap. 9. num. 21* Monet. *de commut. vlt. vol. c. 11. num. 225.* Menoch. *conſ. 66. num. 26* Barboſ. *de offic. Epiſc. part. 3. alleg. 71. num. 40.* Aloyſ. Ricc. *d. tract. de nouiſſim. probat. iuriſpatron. reſolut. 194. num 4 5. 8.* & per totam, vbi reſpondet ad omnia: latè Viuian. *de iurepatr. lib. 4. cap. 7. num. 8. & ſeqq. vſque ad fin.*

Verumtamen licet hæc vera ſint, tamen non obſtat quicquam in caſu noſtro, quia procedunt in vſufructuaria vniuerſali omnium bonorum, prout loquuntur omnes præfati Doctores, qualis non eſt D. Iunipera, eam enim dictus D. Gibertus fecit vſufructuariam omnium eius bonorum mobilium, & immobilium, vt in teſtamento; nam iſtud non poteſt dici vſuſfructus vniuerſalis, quia in eo non comprehenduntur iura, & actiones, aut nomina debitorum: latè Gabriel *concluſ. lib. 6. de verb. ſignific. concluſ. 7. num. 1.* de communi Borgn. *de vſufruct. mulier. relict. num. 83. verſ. iura autem,* Tuſch. *littera I. concluſ. 494. numer. 1.* & *littera L. concluſ. 124. num. 1,* Peregr. *de fideicom. art 5. num. 43.* Seraph. *deciſ. 725.* & idcò cùm iuſpatronatus non veniat appellatione bonorum mobilium, non comprehenditur in dicto legato D. Iuniperæ, quia ſolummodò tranſit quoad exercitium in legatarium, ſeu vſufructuarium vniuerſalem omnium bonorum. Lambert. *de iurepatr. lib. 1. part 2. quæſt. 10. princ. art. 3. num. 32. verſ. amplia ſecundò.* Mantic. *deciſ. 140. num. 3.* Ricc. *d. reſolution. 194. num. 8.*
69
70

Deinde conſiderandum eſt, quod alia etiam ratione dictus vſufructus non eſt vniuerſalis, ſiquidem teſtator dictæ Iuniperæ relinquit vſumfructum omnium bonorum ſuorum mobilium, & immobilium, nam illa dictio, *ſuorum*, reſtringit legatum, & facit, quod ius præſentandi non tranſeat ad vſufructuarium, quia huiuſmodi pronomina, ſuum, meum, tuum, eius, & ſimilia important dominium, quod teſtator non habet in patronatu, & conſequenter ſic loquendo noluit ad vſufructuariam tranſmittere ius præſentandi: ſic videndus Bald. *in l. fin. num. 59. verſ. item ſi dono, C. de edict. D. Adrian. tollend.* Roch. *de iurepatr. verb. Ipſe, quæſt. 23. num. 41. verſ. pro qua etiam:* Ferret. *conſ. 134. num. 9 lib. 1.* Tuſch. *littera I. concluſion. 612. numer. 19.* Rot. *diuerſ. deciſion. 152. numer. 4. part. 3.*
71

Vt autem pars aduerſa hæc euitaret, conabatur oſtendere dictum vſumfructum eſſe vniuerſalem, & conſiderabat, quod poſt legatum vſuſfructus teſtator diſpoſuit, quod ſi D. Iunipera tranſiret ad ſecunda vota, ſorores teſtatoris ſint vſufructuariæ totius hæreditatis, & inferius in alia parte ſimiliter voluit, quod ſi D. Iunipera prædeceret dictibus ſororis, illæ ſint vſufructuariæ totius hæreditatis: ex quibus verbis patet, quod vbi agitur de ſubſtituendo ſorores in dicto vſufructu, teſtator proceſſit ſub denominatione hæreditatis, quaſi in bonis mobilibus, & immobilibus, de quibus antea locutus fuerat, conſiſteret tota hæreditas; ſubſtitutio enim arguit, quid contineatur in inſtitutione. Et hæc ſanè fuit maior difficultas, quæ poſſet haberi in hoc negotio, per quam fui diſpoſitus ad tranſigendum, quia licet poſt tempus præſentaſſet, tamen ſi ad ipſam ſpectabat ius præſentandi, neque Balugola, neque Ciarlinius fuit bene præſentatus.

Tamen multis modis reſpondebam, & primò quod his non obſtantibus prædictus vſuſfructus non erat vniuerſalis, rationibus antedictis, & licet intentio teſtatoris ſit amplior in verbis ſequentibus, tamen ſubſtitutio non ampliat inſtitutionem, ſed reſtringenda, & declaranda eſt iuxta illam adeò, vt ſi inſtitutio non eſt vniuerſalis, nec ſubſtitutio, ad textum *in l. cohæredis, §. qui diſcretas, &* 72
l. ſi plures, ff. de vulg. & pup. ſubſtitut. l. 2. C. de impub. & alijs ſubſtit. Bart. *in l. vlt. num. 1. ff. ad Trebell.* Alex. *conſ. 24. num. 5. in fin. lib. 3.* pulchrè Menoch. *conſ. 106. numer. 301. 302.* Peregrin. *de fideicomm. art. 44. num. 46. & art 5. num. 35. 36. 42.* qui dicunt, quòd ſubſtitutio informatur ab inſtitutione, non autem è contra, & propterea cùm in inſtitutione nulla ſit facta mentio de iuribus, & actionibus, illa tranſeunt ad hæredes teſtatoris, quia quicquid non admittitur per legata remanet hæredi; & cum non venerit caſus ſubſtitutionum, non eſt quærendum de vſufructu hæreditatis, quia termini ſunt diſcreti; & cum in legato vſuſfructus non fiat mentio de iuribus, & actionibus, iſte caſus remanet in diſpoſitione iuris communis Seraph. *deciſ. 364 num. 6. 7.*

Secundò reſpondebam, quod etiam ſi dicta D. Iunipera fuiſſet vſufructuaria vniuerſalis, tamen non habebat ius præſentandi, quia ſententia illa, quod tale ius tranſeat in vſufructuarium, procedit in patronatu reali, velut quando in vſufructu adeſt aliqua vniuerſitas, velut caſtrum, aut villa, cui adhæreat patronatus; ſecus eſt in patronatu perſonali, quod bonis non adhæret, vt eſt iuſpatronatus hæreditarium; tunc enim non tranſit ad vſufructuarium etiam vniuerſalem, vt videntur ſentire Roch. *de iurepatron. verbo, Ipſe, quæſt. 28. in fin. num. 64.* Rebuff. 73
de nominatione, quæſt. 17 num. 55. Bacc. *de decim. tut. præſt. cap. 23. num 27.* Molin *de primog. Hiſpan. lib 1. cap. 14. num. 4* Barboſ. *in l. diuortio, §. ſi vir, num. 57 59. ff. ſolut. matr.* Gutier. *de tutel. part. 3. cap. 19. num. 6.* Nicol Garc. *de benefic. part. 5. cap 9. num. 22. 24.* vbi ſic diſtinguit, & declarat, cui ſimile eſt, quod dicitur in donatarium omnium 74
iurium, & actionum non tranſire patronatum, niſi hæreat bonis donatis, vt per Innoc. *in c. ex litteris, num. 1. de iurepatr.* Rot. *diuerſ. d. deciſ. 152. num. 4. part. 3.* Garc. *d. cap 9. num 12.* Ricc. *in prax. reſol. 162. num. 3.*

Verùm id in Curia Romana non fuit admiſſum, & Reuerendiſſimus Androſilla Prælatus iuris, & canonum peritiſſimus, cui cauſa fuerat commiſſa à Pontifice, nunquam potuit induci, vt crederet hanc opinionem eſſe veram, & iure merito, nam legatum vſuſfructus omnium bonorum per ſe ita eſt vniuerſale, vt poſſit comprehendere etiam iuſpatronatus quod ſolet tranſire cum vniuerſitate, & propterea nihil opus eſt, quod in eo legato adſit aliud ius vniuerſale, vt caſtrum, vel peculium, cui adhæreat, alioquin vanum eſſet inquirere, an patronatus tranſeat in vſufructuarium, & propterea concludendum eſt, quod vſufructuarius omnium bonorum patroni habeat etiam ius præſentandi ad beneficia non ſolum reſpectu iuriſpatronatus realis, ſed etiam perſonalis, & hæreditarij: & 75
ita latè defendit Lambert. *de iurepatronat. lib. 1. parte 2. quæſt. 10. princ art. 3. num. 12. & num 30. verſ. & per iſta, & per totum,* vbi diſputat ad partes, & reſpondet contrarijs, probatque Rochum idem ſentire: & ſic tenet cum eo Rota *in vna Tiburtina Caſtri Sambuci, 5. Maij 1581. coram Aldobrandino,* & id probatur ex *l. quoties, §. fin. ff de vſufruct. & l. vxori, la 2. de vſufruct. legat. cap. ex litteris,* vbi DD. *de iurepatron.* Rom. *in l. vlt. num. 50. ff. ſol. matr.*

Menoch.

Menocha d. conf.66.n.26.27. Cened.ad Decretal collec.5.
num. 5. Viuian. part. 1. lib. 4.cap. 7. n.6. Borell.in summ.
omnium decis. tit.33. n.239.& Barbos.de off. Episc part.3.
allegat. 71.num.40.latè Ricc. de nouiss.prob.iurispatr.resol.
94.num.2. 7.8. & per totam: pulchrè Mantic. decis. 140.
n.2.3.8.9. & per totam,vbi inquit ita Rotam iudicasse,
& respondet obiectionibus. Viuian. d.c.7.n.8.9. 10.

Sicut etiam verius est in donatione omnium bonorum,
seu iurium,& actionum comprehendi etiam iuspatrona-
76 tus,contra Innocentium communiter reprobatum, teste
Abb. in d.cap.ex litteris,num.12. de iurepatr. pulchrè Se-
raph. decis.725. num.1. vers.sed contrarium. Barbos.d. al-
leg.71. num.12. quem sequitur Ricc. d. tract. resol.186.
num.3.in fin.

Ideo aliter respondebam dicens,quòd D.Iunipera vsu-
fructuaria non presentauit durante quadrimestri,& pro-
pterea rata habenda est præsentatio hæredis in tempore
77 præsentantis,quoniam solum per concursum vsufructua-
ria excludit hæredem.Mantic.d.decis.140.n.9. & ideò non
licet hic opponere de iure tertij, idest vsufructuariæ,cùm
illa in tempore non se declarauerit velle eo vti , & illud
non sit ipso iure exclusiuum iuris agentis , iuxta doctri-
78 nam Bart.in l.1.vers.quandoq.ff.de except.rei iud. & sic ius
dictæ Iuniperæ non est in consideratione,quoniam vsque
ab initio præsentatio habuit statum implicitum , quate-
79 nus vsufructuaria non contradixerit.Caputaq.decis. 189.
n.2 p 3.Coccin.in decis.166.n.4.vers nec facit.

Nam verè quando Doctores dicunt vsufructuariam ha-
bere ius præsentandi,rem intelligunt,& loquuntur in ca-
su,quando in tempore illa concurrit cum hærede in pre-
sentando , neque tunc excludunt hæredem à præsenta-
tione,sed dicunt,quod præfertur præsentatus ab vsufru-
ctuaria,& sic semper supponunt concursum vtriusque,vt
80 videre est apud Abb. in d.cap.fin.num.8. in princ. de con-
cess. prabend. Lambert. de iurepatr.d.quast. 10. princ.art.3.
n 30.Ricc.de iurepatr.d.resol. 194.num.1.9. & per totam.
Mantic. d.decis. 140. in princ. & num.9.10. pulchrè Ro-
81 ta in dicta Tiburtin. Castri,5.Maij.1581.coram Aldobran-
dino,num. 3. apud Marchesi. de commission.part.1.fol. 1174.
vbi expressè dicitur, quòd proprietarius potest præsen-
tare, nisi alius sit in quasi possessione præsentandi. Et
ideò cùm D. Iunipera numquam alias præsentauerit,
neque nunc in termino à iure assignato , non potest di-
ci, quòd fuerit in aliqua possessione præsentandi , & sic
valida erit præsentatio hæredis proprietarij ; & ita etiam
concursum vtriusque supponit Viuian. d. cap.7. num.8.
quod hic non verificatur.

Et hoc probatur etiam optimo simili,nam certum est,
quòd tutor pupilli potest præsentare ad beneficium va-
cans de iurepatronatus eiusdem pupilli , verùm si pupil-
lus maior septennio concurrat, & ipse velit præsentare,
eius præsentatio præfertur præsentationi tutoris : ita Io.
82 And.in cap. ex eo , & ibi DD. de elect.in 6.& in cap. 1. de
iurepatr. Anch. cons.355.num.2.vers.quinimò, Palat. Rub.
in cap. per vestras, §.43, succedit alia notabilis, num.3. Gu-
tier. de tutel.part. 3 cap. 29.num.7.Ricc.d.resol.194. n.11.
Mant d.decis.140.num. 11. ita eodem modo dicas , quod
præsentatio hæredis teneat, si vsufructuaria non contra-
dicat, multò magis, quia hæres habet ius magis radica-
tum in re,quàm habeat tutor.

Neque in proposito id debet mirabile videri, quia li-
cet legatario agnoscente legatum , tunc ab institutione
legata separentur, Peregr.de fideicomm.art.7.num 46.vers.
83 nam licèt: tamen antequam id fiat, hæres etiam in re
alteri legata habet titulū,& potest pro hærede se gerere:
ita ex l.si quis ita hares, vbi Bald. in princ.& Ang.num. 3.
ff.de her. instit.d.cogi, §.inde, vbi Castr. num. 3. ad Trebell.
Alex.consil.202. num.8.lib.6.Ruin. cons.130.num.11.lib.3.
& cons.38. num.17. lib 5.Marcabr.cons.75.num.83.89.90.
Surd. de alim. tit.2. quast.15. num.218. Gatian. decis.316.
num.10.libr.2. Ergo cùm dicta D.Iunipera non agnouerit
in specie dictum legatum vsusfructus respectu patrona-
tus , & passa sit in termino à iure assignato hæredem
præsentare , valida est hæredis præsentatio : cum enim
hæres , & vsufructuaria sint socij, vt in l. 4. ff.de vsufr.
non est mirum , si etiam hæres possit præsentare, & non
excludatur , nisi concurrente vsufructuaria ; ius enim
hæredis non est dubium, nisi quando vsufructuaria vult
præsentare,& ideo ad tollendas lites præsentationem ab
vtroque fieri consuluit Viuian. de iurepatr.libr.4. cap.7.
num.12.

Sicut igitur dictus Gibertus erat in quasi possessione
præsentandi ad dictum beneficium stante vltima presen-
tatione , quam ipse solus fecit de persona D. Guaituli,
debet in eadem possessione manuteneri : cap.cum Ecclesia 84
Sutrina , vbi DD. de caus.possess. & propriet. Paul. Citta-
din. de iurepatr. part.7. num.10. & part.8.num. 3. Farin.
decis.174. num.1. & decis.758. num.4. part.2. ita eius
hæredes , qui ei succedunt , vt dicta Hospitalia , sunt 85
manutenendi in eadem possessione , quæ transit ad eos.
Grilinz. cons.24. num.25.Ludouis.decis.349.num.16.quo- 86
niam in præsentando attenditur vltimus status. Farin.de-
cis.547.num.6.cent.5.Ludouis.decis.77.num. 12.

Restat igitur videre de qualitatibus dicti beneficij,an
præsentationes sint ritè factæ : nam in primis certum
est illud esse sacerdotale , quia fundator inquit : Eli-
gant Sacerdotem , qui habeat celebrare officia ; hæc enim
verba respiciunt tempus præsentationis , propter quod
oportet præsentatum ad illud esse Sacerdotem tempore 87
præsentationis, vt pulchrè inquit Barbat. cons.33.n.8.9.
lib.2. Lambert. de iurepatr.lib.2. part.1. quast.7.princ.
art.28. num.3.4. & art.29. num.5. in d.Prax.Archiepisc.
Neap. cap.24. num.10. in magnis. Seraph. decis.871.
num.1. & num.7. in fin.Tusch.littera P.concl.591.num.21.
latè Garc.de benef.part.7. cap.1. num.58.64. & seqq. vbi
de communi : perbellè Farinac. decis. 216.num.1.2.3.4.5.
part 2. Gratian. disc.800. num.31. vers.quibus, & vers.se-
cus verò , lib.4. In quo non vim facio in illis verbis , qui
habeat celebrare , quia scio per ea non fieri beneficium
sacerdotale , sed in illis , eligant Sacerdotem ; quoniam
hæc constituunt beneficium tale , quod non potest da-
ri, nisi Sacerdoti : non mireris autem de verbo,eligant,
quia præsentatio laicorum largo modo dicitur electio. 88
Tusch. pract. conclus. littera P. concl.591. num 4. Card.
Cresc.decis.6.num.2.de iurepatr.

Nec prædictis obstat , si aliquando clericus non Sa-
cerdos fuerit præsentatus,non enim ideò beneficium de-
siit esse actu Sacerdotale , quoniam huiusmodi præsenta-
tiones fuerunt inualidæ, neque constituunt aliquem sta- 89
tum legitimè præscriptum. Seraph.decis.871 .num 5 vers.
preterea,nam Ordinarius non poterat tales præsentatio-
nes admittere,& cum sint factæ longè post fundationem.
non possunt deseruire ad inducendam obseruantiam. Fa-
rinac.d.decis.216.num.4.part.2.

Nam post Concilium Tridentinum certum est Epis-
copum non posse derogare qualitatibus in fundatione
appositis etiam pro vna vice,licet accederet quoque pa-
tronorum consensus , nisi tamen esset ipsemet fundator,
qui derogationi consensum præstaret;sic enim sæpe iudi-
cauit Rota,decreuit Sacra Congregatio , & docuerunt 90
communiter DD. vt habetur penes Prax. Archiep.Neap.
d.cap.24. num.10. in magnis ,fusè,& perbellè Nicol.Garc.
de benef.part.7. cap.1. num.107. & seq. Monet.de commut.
vlt.vol.cap.10.quast.5. num.351.vers. verùm : Farin de-
cis.216.num.4.vers. tamen quia.Sed hoc loco res ista non
meretur in controuersiam duci, ex quo Balugola non
fuit dispensatus , & narrauit Pontifici beneficium esse
sacerdotale, à quo tamen obtinuit dispensationem etiam
super defectum ætatis,sed postquam gratia fuerat signa-
ta ad fauorem Ciatlinij.

Si igitur beneficium est sacerdotale , præsentatio dicti
Balugolæ,qui nō erat Sacerdos,nec in ætate habili ad Sa-
cerdotium,penitus fuit nulla:Barbat.d.cons.33.n.12.lib.2.
Farin. d.decis.216.n.1. & n.6 p.2. & propterea presentato
nullum

nullum ius quæſitum fuit. Tuſch.*pract.concl.litt.E,concl.* 73.*num.*7. etenim ſanè certum eſt præſentationem factam contra diſpoſitionem fundatoris eſſe ipſo iure nul-
91 lam. Barbar.*d.conſ.*33.*num.*12. Ricc.*in prax.for. Eccl. reſol.*169.*num.*5. Seraph. *deciſ.*1270. *num.*2.Farinac. *deciſ.* 582.*num.*1. *cent.*5.ad rem Viuian.*de iurepatr.part.*2.*lib.*6. *cap.*7.*num.*69.

Nam non leuiter offenditur teſtator, & iure eius abutimur, quando præſentatio fit contra eius diſpoſitionem. Vnde licet ſoleat dubitari, an præſentans inhabilem, vel non idoneum priuetur pro illa vice iure præ-
92 ſentandi, & ſoleat diſtingui, quod vtique Eccleſiaſticus priuatur, laicus verò admittitur ad nouam præſentationem in termino faciendam, per text. *in cap.cum vos, iunct.gl.in verb. minus idonea, de off.ord. cap.ſicut,de ſuppl. negl.Prælat.c.cùm in cunctis,§.clerici,de elect.* Syluest. *verb. iuſpatronatus,quæſt.*7. Layman. *moral.lib.*4.*tract.*2.*cap.*13. *n.*7. Viuian.*d.c.*7. *num.*67. tamen quando patronus facit contra verba,& mentem fundatoris, & præſentat talem,
93 qualem noluit ipſe fundator, tunc ſiue laicus,ſiue Eccleſiaſticus ſit patronus, priuatur pro illa vice iure præſentandi,quia abutitur iure fundatoris : ſic pulchrè Barbat. *d.conſ.*33.*num.*11.13.16.*lib.*2.Lamb.*de iurepatr. lib.*2.*part.* 2.*quæſt.*10.*princ.art.*4.*num.*17. *& num.*23. *verſ. idem dicerem,& verſ.ſecus tamen.* Paul.Citrad.*eod. tract.part.*6.*art.* 2.*num.*7.8.Borgn.*deciſ.*40.*num.*16.*lib.*1.Grilinz.*conſ.*151. *n.*36.Farinac.*d. deciſ.*216.*n.*6. *p.*2. pulchrè Barboſ.*de off. Epiſc.p.*3.*alleg.*72.*n.*105.*verſ.dummodò.* Aloyſ.Ricc. *tr.de nouiſ.prou.iuriſpatr.reſol.*232.*n.*5.*verſ.immò patronus* ; vbi id admittit,quando patronus ſcienter, vt hic factum eſt, præſentauit inhabilem,ſeu indignum ; idem enim ſeruatur, quando eligitur indignus Luc.Caſtellin.*tr.de elect. can.c.*4.*n.*10.Viuian.*d.c.*7.*n* 70.71.

Et ſanè in caſu noſtro præſentantes Balugolam dicere
94 non poſſunt ſe ignoraſſe eius inhabilitatem, quia ſcire præſumuntur Bart.*in l.ſi patronus,ff.de confir. tut* Borgn. *in repert.deciſionum,verbo Præſentatus.p.*1. Viuian.*de iurepatr.p.*2.*lib.*6.*c.*7.*num* 72. nec mirum,quia ſcire tenebantur,ne abuterentur facultate ſibi conceſſa,vt inquit Lambert.*de iurepatr.d.art.*4.*num.*23.*verſ.eius tamen,* vbi enim
95 quis vult aliquem præſentare,non debet præſumere illum eſſe idoneum, ſed debet diligenter inquirere de eius habilitate ; licet enim bonitas intrinſeca præſumatur,vt ſobrietas,caſtitas, non tamen extrinſeca, vt ætas, ſacerdotium & ſimilia. Lambert. *d.tr.lib.*2. *p.*1 *q.*10.*princ art.*2. *num.*7.8.9.Pariſ.*de reſign.benef.libr.*10.*quæſt.*3.*num.*60.61. Viuian.*d tr.part.*2.*lib.*6.*cap.*7.*n.*51.52.

Nec mirum,quoniam in hærede extraneo,quales ſunt
96 iſti Balugolam præſentantes,ſcientia præſumitur,vt poſt Alex.*conſ.*150.*num.*7 *verſ.quia,lib.*7. inquit Tuſch. *litt.S. concl.*64.*num.*21.Fuſar.*de ſubſt.q.*595.*num.*34. & maximè quando hæres agit;debet enim ad iudicium venire paratus,& ſe priùs informare, & quando agit, ſiue ſit ſuus hæres,ſiue extraneus,ſcire præſumitur, *l.ſi quando, C.de dilation.l.qui in alterius,in fin* vbi Dec.*num.*5.*ff.de reg iur.* Tuſch.*d.concl.*64.*num.*76.& ſic præſentationes Balugolæ ſunt nullæ, quia attenditur habilitas tempore præſentationis. Ricc.*d. reſ.*232.*n.*5.*verſ.nec refert.*

Et verè Regentes Hoſpitalis S.Mariæ id non ignorauerunt, quia in ipſa Congregatione, vbi hoc negotium agebatur,fuerunt certiorati de qualitate huius beneficij, propter quod nonnulli eorum noluerunt præſentari Balugolam ; & propterea etiamſi maior pars dictorum Regentium præſentaſſet eundem Balugolam, qui carebat
97 Sacerdotio requiſito,& legitima ætate,Ciarlinius ei præferendus eſt, etiamſi à minori parte fuiſſet præſentatus, adeo,vt Ordinarius non poſſit aliter diſpenſare.Lambert. *de iurepatr.lib.*2.*part.*1.*quæſt.*10.*princ.art.*5.*num.*6. *verſ.ſecundum,& verſ.*7.Dec.*conſ.*532.*num* 7.8.9.Borgn *d. deciſ.* 40.*num.*16.*lib.*1.Barboſ.*de off.Epiſc.alleg.*72. *num.*198. *in fin.part.*3. Viuian.*de iurepatr. part.*2. *lib.*6. *cap.*7. *num* 76. *verſ. Adde.*

Neque de prædictis eſt mirandum,quia iuſpatronatus eſt apud vnumquemque hæredem inſolidum, quia eſt quid indiuiduum reſpectu ſuæ formalitatis, licèt quoad exercitium poſſit diuidi, propterea formaliter licet plu- 98
res ſint hæredes, tamen vnuſquiſque poteſt dici patronus in ſolidum, vt not.Anch.*in cap ſi laicus, num.*1. *verſ. litem prædij, de iurepatr.in* 6.quem *ibid.*ſequitur Io.Andr. *in princ.*& ita ſentit Lambertin.*d.tr.lib.*1. *part.*2. *quæſt.*2. *princ.art.*35.*num.*10.Roch *eod.tr.verb. Ipſe,quæſt.*9. *num.* 22.Peregr.*de fideicommiſſis art.*6.*num.*37. *verſ. qui tamen,* Gratian.*diſc.*675.*num.*7. *lib.*4. *& diſc* 552. *num.*32. *lib.*3. Viuian.*d.tr.lib.*1.*cap.*3. *num.*75.& ideo etiamſi Balugola haberet omnia vota excepto vno, eſſet excludendus ſtante ſua inhabilitate, quia cæteri eum inhabilem præſentantes priuati fuerunt pro illa vice iure ſuo,& vniuerſum ius remanſit penes illum, qui præſentauit idoneum; ſiunt enim partes ſolum per concurſum, quoniam in iurepatronatu non habet locum ius accreſcendi, ſed ius 99
non decreſcendi : Bald.& Barbat.*in cap. quantò, de iudic.* pulchrè Rip.*in l.re coniuncti,num* 234.*ff.de leg.*vbi etiam Bologn.*num.*424.Vaſq.*de ſucceſſ.creat.lib.*3.§.23.*num.*119. vbi de communi.Craſſ.*de ſucceſſ.§.ius accreſcendi,quæſt.*51. vbi pariter teſtatur de communi,licèt patum id referat, quia ſufficit,quod ſi aliqui ex patronis neminem, vel inhabilem præſentent,ad alios deuoluatur ſolidum ius præſentandi. Rip.*in d.l.re coniuncti,num.*234.*verſ.*2. *ff. de leg.* 3.qui cæteros allegat. Viuian.*d.c.*7.*n.*76.

Hinc non obſtat, quod Regentes Hoſpitalis S.Mariæ vltimo loco præſentauerint dictum Balugolam, quod licuiſſe videtur, quia laicus poteſt cumulatiuè ad primum variare, non tamen priuatiuè, & alterum præſen- 100
tare : Ricc. *in prax for Eccl.reſol.*156. *num* 2. Seraph. *deciſ.*1173.*num.*1. Barboſ.*de off.Epiſc. alleg.*72. *num.*158. *in fin.part.*3. quia reſpondetur id verum eſſe, ſed non procedere lite pẽdente inter præſentatos, quia tunc variatio 101
non admittitur : Ricc.*d. reſol.*156.*num.*3. Barboſ.*d. alleg.* 72.*n.*162 Farinac.*d deciſ.*216.*n.*7.*lib.*1.Coccin.*deciſ.*426. *num.*1.prout hic euenit : ergo, &c.

Deinde multò minus variare licebat, quia res amplius non erat integra, cùm vterque ex præſentatis impetraſſet beneficium, & vlteriùs mutatum eſſet regimen eorum congregationis, ita vt amplius non eſſent illæmet perſonæ, quæ prima vice præſentauerunt ; tunc enim variatio non admittitur, vt poſt Lap. *alleg.*79. 102
*numer.*4. inquit Tuſch. *pract. concl. littera P. concl.*153. *num.*9.

Neque pluris valet præſentatio facta à D. Marco Grilinzono ſub die 4. Ianuarij 1618. ad fauorem dicti Balugolæ, quia vltra prædictas exceptiones dictus Balugola non erat initiatus prima tonſura,vnde nulliter actum eſt; quia certum eſt præſentatum ab beneficia etiam ſimplicia,oportere, quod tunc ſit initiatus ſaltem ad primam comæ tonſuram,adeo, vt non ſufficiat, ſi in habitu incedat, vel ſtatim poſtea clericetur,alioquin præſentatio 103
eſt nulla : Lambert. *de iurepatr.lib.*2.*part.*1.*quæſt.*7. *princ. art.*7.*num.*1.*& ſeqq.& num.*7.*& art.*29.*num.*4.*in fin.*Pariſ. *de reſign.benef.lib.*4 *quæſt.*4.*num.*5. Gonzal. *de menſ & alternat.ad regulam* 8.*Cancell.gl.*5.*in princ. num.*3. Ricc. *in prax.for.eccl.reſol.*140.*num.*1.2.Barboſ.*d.alleg.*72. *num* 73. 77.78 Farinac.*deciſ.*530 *num.*11.13.*part.*1.bene Sanchez *de matrim.libr* 7.*diſp.*42.*num.* 14. ideo vniuerſum ius deuolutum fuit ad Hoſpitale Sancti Rochi, quod præſentauit habilem. Rectè igitur Ciarlinius accepit tenutam dicti beneficij, quia prior à Sanctiſſimo obtinuit gratiam : vbi enim duo prouiſi de aliquo beneficio concurrunt, ille mittendus eſt,qui priorem habet titulum, et ſi poſterior ſit validor.Menoch. *de adipiſc. poſſeſſ. remed.*6. *num.*41.

Ex quibus cùm euidenter appareat tempore datæ Bullarum Ciarlinij Balugolam nullum ius habuiſſe, & veridicè illum fuiſſe præſentatum à maiori parte patronorũ,immo potius ab omnibus,cùm cæteri fuerint hac vice ſua

sua voce priuati, sequitur, quod ille sit præferendus Balugolæ stante gratia Apostolica anteriori cum derogatione iuris patronatus pro medietate, pulchrè Mantic. *decis.*248.
104 *num.*3. Matth. *de clauf. part.*1.*clauf.*35. *num.*3. & pro iustificatione eius gratiæ satis fuit docere de vltimo statu beneficij. Ludouis. *decis.*481. *num.*7. & 8. Farinac. *decis.*586.*num.*2.*cent.*5.

Et licèt de prædictis nulla facta mentione Balugola postea dicens se à maiori parte patronorum præsentatum obtinuerit à Sanctissimo dictum beneficium in forma, *Dignum*; cum dispensatione Sacerdotij, & ætatis, tamen nihil fecit, quia prior tempore potior est in iure, *c. quia sæpe, §. nos, de præbend. in 6. c. qui prior*, vbi gloss.
105 & Dyn. *de reg. iur. eod. & reg.* 18. *Cancellariæ, de iure quæsito non tollendo*, & cùm Balugola teneatur suam narratiuam iustificare, Ludouis. *decis.*314.*num.*1. de mendacio conuincitur ex prædictis, quia non fuit præsentatus à maiori parte patronorum.

Sed omne tulit punctum clausula; *Dummodo tempore data præsentium non sit alteri ius quæsitum*; posita in Bullis Balugolæ, facit enim eius gratiam conditionalem.
106 Grilinz. *cons.*23. *num.*2. Seraph. *decis.*1153. Matth. *dict. clauf.*35. *num.*1.*part.*1. Monet. *de commut. vlt. vol. c.*11. *num* 465. *vers. hanc*, & ita præseruat iura tertij, vt si de iis constet, gratia sit inualida. Grilinz. *cons.*12. *num.* 1. 2. & *cons.*22. *num.*5. Matth. *d. clauf.*35. *num.*4. Rota penes Marchesan. *de commiss. part.*1. §.2.*num.*7. *fol.*474. Gratian. *disc.*780. *num.*17. *lib.*4. Marescot. *var. resolut. lib.* 2. *cap.*11. *num.*172. Monet. *d. c.*11. *num.*465. adeò, vt dicta clausula præseruet non solùm ius in re, sed etiam ad rem, siue magnum, siue paruum, etiam impropriè. Grilinz. *d. cons.*22. *num.*6. Matth. *d. clauf.*35. *num.*14. 18. *part.*1. Seraph. *decis.*1274. *num.*3. Gratian. *d. cap.*780. *num.*18. *lib.*4. Card. Cresc. *decis.*7. *num.*2. *de iurepatron.* Monet. *d.cap.*11. *num.*465. *vers. quoad ius*, Garc. *de benef. part.*4. *cap.*3. *num.*20.

Deinde gratia Balugolæ fuit nulla, quia debebat exprimere Ciarlinium fuisse præsentatum: Menoch. *de arb. iud. cas.*201. *num.*149. Garc. *de benef. part.*4. *c.*3.*num.*21. & ideò Ciarlinius est manutenendus in possessione vti prior, etiamsi haberet tantùm titulum coloratum, Ferret. *cons.*4. *num.*1. & *cons.*5. *num.*8. *part.*1.

Et satis erat Ciarlinio docere se fuisse præsentatum, vt excluderet Balugolam stante prædicta clausula, *dummodo*, vt inqu[illegible] *in causa Tirasson.* 28. *Ian.* 1602. *coram*
107 *Lancelloto*. Garc. *d. tract. part.*6.*cap.*2. *num.*123. *vers. quia cùm in gratia*, certum est enim Ciarlinio fuisse ius quæsitum tempore datæ gratiæ Balugolæ, tum ex præsentationibus, tum ex gratia obtenta. Seraph. *decis* 1238. *num* 4. & *decis.*1263.*num.*4. quoniam ex præsentatione acquiritur ius ad rem considerabile. Grilinz. *d. cons.*22.*num.*6. Paris. *de resign. benef. lib.*2. *quæst.*23. *num.*12. Seraph. *d. decis.*1238. *num.*4. Monet. *de comm. vlt. vol. c.*10. *num.*293. Card. Cresc. *d. decis.*7. *num.*2.*de iurepatr.* Garc. *de benef. part.*4. *cap.*3. *num.*20. Farinac. *decis.*726. *num.*3. *part.*2. & maximè quia præsentationes fuerunt acceptatæ, tum ab ipso Ciarlinio, vt in Bullis Apostol. tum mediante
108 Notario pro eo stipulante, quod fieri potest. Tusch. *pract. conclus. littera N. conclus.*99. *num.*1. 5. vbi de magis communi.

Et certè non licet dubitare, quin tempore datæ gratiæ Balugolæ esset ius quæsitum dicto Ciarlinio, qui prius fuerat gratiatus à Pontifice de dicto beneficio, præcipiendo executoribus bullarum, vt ei conferrent dictum beneficium: certum est enim quod etiam mandatum de prouidendo tribuit ius ad rem, & tale ius præseruatur ex
109 clausula prædicta, *Dummodo*: sic ad rem Gonzal. *ad reg. Cancell.*8 *gl.*15.§.2. *num.*56. Garc. *d. part.*4.*cap.*3.*num.*60. Monet. *d. tract. cap.*11.*num.*463.*vers. idem tradit*, tale enim mandatum non vocatur gratia facienda, sed iam facta,
110 vt censuit Rota *in vna Calagurritana Can. die prima Iulij* 1591.*coram Peña*, teste Marchesan. *de commiss. p.*1.§.2. *n.*6. *fol.*447. & propterea Ciarlinius quoad Balugolam liberas habet ædes. Non loquor autem de præsentationibus factis per DD. Claudium Grilinzonum, & Æneam Patmesanum, quia non habent motiuum firmitatis.

Ex his igitur credidi silentium Balugolæ esse imponendum: verùm quia hæc causa erat mihi propria, alios consultores quæsiui, & eorum iudicio me subieci, eorum autem sententiam inferius subiiciam. Verùm quia tenue est beneficium, & expensæ sunt magnæ in Curia Romana litigantibus, & causa habet implicitas multas quæstiones, ad quas euacuandas Rota requireret longum tempus, aures accõmodaui precibus amicorum, qui concordiam suadebant pro clerico paupere, & retentis quibusdam annatis medio transactionis renuntiaui dictum beneficium sub beneplacito Sedis Apostolicæ, & sic interuentu communium amicorum res accordio sopita fuit, licet reuera crediderim me iustissimam fouisse causam. Et ita, &c. Saluo, &c.

IOAN. BAPTISTA CIARLINIVS, V.I.D. & Vic. Regij.

Sequitur subscriptio, & approbatio Illustrissimi D. Hieronymi Augustoni, I. C. Corrigiens. celeberrimi, & Consiliarij Serenissimi Ducis Mutinæ, neenon Illust. D. Traiani Bortiani, Fiscalis Mensæ Episcopalis Regij, I.V. D. Regiens. & in vtroque foro versatissimi.

Non video quid possit addi doctissimis scriptis Reuerendissimi ac præstantissimi D. Vicarij Ciarlinij, ne tamen conniuentibus oculis ea videar percurrisse, ipsum omne tulisse punctum in præsenti controuersia concludo, dum primò se intentionem suam fundatam habere ex præsentationibus pro medietate patronorum, & prouisione Apostolica cum derogatione alterius medietatis obtentis, luculenter in facto, & in iure comprobauit, deinde dum de incapacitate, & non iure clerici Balugolæ præcautionem prætendentis ostendit.

Istius namque clerici defectus est patens, tum in præsentatione, tum etiam in prouisione per ipsum post D. Ciarlinium impetrata. In præsentatione, quia cùm capacitas clerici in beneficiis iuspatronatus de tempore præsentationis sit attendenda, Rot. Rom. *diuers. decis.*69. *p.*3. 111
*lib.*1. & Ant. Maceratens. *lib.*1. *resol.*19.*num.*1. & tantò magis in proposito, vbi verba fundationis, *Eligant Sacerdotem*: referuntur ad actum electionis faciendæ, & qualitas sacerdotij adiecta verbo, *eligant*, intelligitur iuxta 112
tempus verbi, *l. cum de Lanionis, §. asinam, de fund. instruct. l. Titius*, vbi Bart. *de test. mil.* Surd. *decis.*57. *num.*6.

Ideo cùm dictus Balugola tempore præsentationum non esset Sacerdos, immo nec prima tonsura in vna præsentatione, & aliis nec sacris initiatus, sequitur nullas fuisse præsentationes de eo tanquam incapace factas. Roch. de Curt. *de iurepatr. verb. honorificum, n.*27. Lambert. *simili tr. lib.*2.*part.*1. *quæst.*6. *art.*27. Seraph. *decis.*871. *num.*1. & ibi Add. *in prima add.* quinimmò patronos illos, qui nulliter ipsum præsentauerunt non esse ponendos in nu- 113
mero pro præsentatione hac vice de dicto beneficio, ex quo indignum, & incapacem præsentauerunt, *cap. cùm in cunctis, de elect.* Lambert. *d. part.*1. *quæst.* 10. *princ. art.*4. Caputaq. *decis.*922. *num.*4. *part.*2. March. *de probation. conclus.*593. *num.*5.

In prouisione etiam patet eiusdem Balugolæ defectus, quia licet ius Reuerendissimo D. Ciarlinio ex præsentatione, vel prouisione acquisitum esset (ius non in re, sed ad rem) tamen huiusmodi ius censetur in prouisione Balugolæ à Sanctissimo præseruatum vigore clausulæ: *Dummodo tempore data præsentium non sit alicui ius quæsitum*. Vt de iure quæsito per præsentationem pulchrè 114
testatur Gomez. *ad regulam Cancellariæ de toll. iur. quæsit. quæst.*1. *vers. illud tamen, fol. mihi*, 16. & *vers. secundus modus, fol.*18. Roch. *de iurepatron. vers. ius circa istud, quæst.*4. *num.*17. Mandos. *ad regul. Cancell. tit. de non toll. iur. quæs. reg.*17. *quæst.*2.

Et quamuis ad hoc vt ius ad rem dicatur quæsitum, requiratur,

quiratur, quod præſentatio fuerit facta coram Ordinario,& à præſentato acceptata, Abb *in c. cùm Bertoldus, de re iud.* Gomez *d. q.1. verſ. primò non habere locum, fol.17.* Attamen vtrumque in propoſito verificatur, nam præſentationes coram Ordinario Carpi factæ mihi ſupponuntur, & de acceptatione non eſt dubitandum. Tum quia cum ex precibus Sanctiſſimo porrectis, in quibus eas commemorauit, apparet ipſum de eis plenam ſcientiam habuiſſe, hæc ſola pro acceptatione deſeruit, ex quo ſu-
115 mus in merè fauorabilibus Cephal. *conſ.33.num.19.* Rol. *conſ.19.num.34.lib.1.* Tuſch. *litt. A concl.70.num.4.* Surd. *deciſ.206. n.11.* Rot. *diuerſ. deciſ.663.n.2.part.1.* Cyriac. *contr.315.num.27. lib.2.* Tum quia narrando Pontifici ſe fuiſſe præſentatum à medietate patronorum, & pro alia medietate derogationem petendo, cenſetur neceſſariò acceptaſſe præſentationem alterius dimidietatis, quia qui declarat ſe velle vti aliquo actu, cenſetur illum acceptaſſe.
116 Crauet. *conſ.73. num.18.* Vant. *de nullit. tit. vlt. num.103.* Surd. *conſ.523. num 5.* & acceptatio inducitur nedum verbis, ſed factis, ſignis, vel adminiculis. Bellon. *conſ.15. n.11.12.* Gonz. *ad reg. 8. gl.26.n.25.* Rot. *diuerſ. deciſ.690. in fin. p.3. lib.3.* vbi ait ſolam appoſitionem manus à tergo promiſſionis ſufficere, vt dicatur probata ſpecifica Canonicatus acceptatio. Tum demùm quia circumſcripta etiam acceptatione præſentationum, ſatis ius ad rem quæſitum dicitur ex commiſſione Papæ de prouidendo obtenta in forma, *Dignum*, vel alia per D. Ciarlinium, etiam antequã executioni demandata fuerit ad finem, vt per aliam prouiſionem, ſtante clauſula illa præſeruatiua, *Dummodo*, ei
117 non cenſeatur derogatum, vt pulchrè Garc. *de benefic. p.4. cap.3. num.59. 60.* & Gonz. *gloſ.15. §. 2. num.56.* & ſic cum apertè conſtet de non iure Balugolæ, ceſſare debet omnis controuerſia contra D. Ciarlinium.

Addam etiam vnum verbum allegatis per D.M. ſuper incapacitate D. Catherinæ, cuius voto Balugola nititur, quòd cùm ipſa patronis de Grilinzonis vltimò defunctis non eſſet ab inteſtato tanquam excluſa ſtantibus agnatis de caſali à ſtatuto Carpenſ. nec ab eis fuerit hæres ex teſtamento vniuerſaliter inſtituta, vt in allegationibus
118 oſtenditur, incapax extitit iſtius patronatus vigore huiuſmodi ſtatuti, prout in puncto pluribus relatis firmarũt Roch. *d. tr. verb. Ipſe vel is, q 6.n.15.* Laur. de Palat. *de ſtat. quod extant. maſc. fam. non ſucc. 3. part. princ. num.48. inter tr. diuerſ. mihi vol.7.* Pariſ. *conſ.48 n.6. vol.4* & Ant. Macer. *lib.1. reſol.60. num.3* Ideò tantò magis deficiunt præſentationes ad fauorem Balugolæ emanatæ, præualentque præſentationes, ac prouiſio Apoſtolica per dictum Reuerendiſſimum D. Ciarlinium obtentæ, quas propterea tum ex prędictis per me, tum ex aliis doctrinis per eundem D. cumulatis validas, & executioni mandandas cenſeo. Saluo, &c. In quorum fidem. Locus ſigni.

Hieronymvs Avgvstonvs, I. V. D. Corrigienſ. & Sereniſſimi D. D. Ducis Mutinæ Conſiliarius.

Concluſiones ſupra per Reuerendiſſimum D. Ciarlinium in propria cauſa firmatas, & adeò doctè per eum, & Illuſtriſſimum D. Auguſtonum comprobatas, vt nihil vltra deſiderari poſſit, iuri conformes exiſtimaui, & ideo requiſitus pro fide illis ſubſcripſi.

Traianvs Bortianvs, I. C. Regienſ.

Ex his cauſa fuit diu agitata in Curia Romana coram dicto Reuerendiſſimo Androſilla, qui valde dubitauit, quis noſtrûm eſſet bene præſentatus: fuit autem reſponſum eius motiuis, quia verè nec dicta D. Catharina vigore fideicommiſſi, nec dicta D. Iunipera vigore vſusfructus habet ius in dicto patronatu. Verùm rogatu amicorum, & ad euitandas expenſas, & litium ambages res fuit ſopita accordio, & Ciarlinius, quia habet alia beneficia renuntiauit iura ſua dicto Balugolæ retentis ſibi quibuſdam annatis ſub beneplacito ſemper Sedis Apoſtolicæ, & concordia fuit confirmata, vigore cuius nunc dictus Balugola pacificè poſſidet dictum beneficium, non quia in eo haberet aliquod ius conſiderabile, quoniam vſufructuaria non præſentauerat in tempore, & D. Catherina vti fideicommiſſaria non ſuccedebat in dicto patronatu, & propterea Hoſpitalia vt hæredes directi bene præſentauerunt ex rationibus, & cauſis iam adductis.

CAPVT II.

Epitome.

An emphyteuta, vſufructuarius, & ſimiles cadant à commodo ob inciſionem arborum frugiferarum, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Legit caſus vbi eſt, non reſtat dubitandi locus.*
2 *Emphyteuta incidens arbores cadit à beneficio.*
3 *Vſufructuarius, & ſimiles cadunt, ſi arbores cadant.*
4 *Arboribus exciſis fundi ſubſtantia ſalua non remanet.*
5 *Arborum inciſio æquiparatur demolitioni domorum.*
6 *Emphyteuta etiam priuati non poeſt incidere arbores.*
7 *Emphyteuta damnificans non compenſat melioramenta.*
8 *Emphyteuta priuati, & emphyteuta Eccleſiæ æquiparantur.*
9 *Caducitas incurritur ob deteriorationem notabilem.*
10 *Emphyteuta cadit ob modicam deteriorationem, ſtante pacto de meliorando, vel iuramento.*
11 *Emphyteuta non ſoluens, ſtatim expellitur propter iuramentum, biennio non expectato.*
12 *Canonem non ſoluere, vel deteriorare paria ſunt.*
13 *Clauſula,* Pro iurato *habet omnes vires iuramenti.*
14 *Iuramentum plus operatur, quàm clauſula:* Pro iurato.
15 *Emphyteuta deteriorans lite pendente dicitur doloſus.*
16 *Lite pendente nihil innouandum.*
17 *Caducitas non incurritur ſine dolo, vel culpa.*
18 *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.*
19 *Teſtium numerus ſupplet defectum aliorum.*
20 *Deterioratio, vel melioratio non conſtat, niſi appareat de antiquo rei ſtatu.*
21 *Deterioratio probatur coniecturis.*
22 *Emphyteuta vt cadat ob deteriorationem, tria requiruntur.*
23 *Emphyteuta, vſufructuarius, & ſimiles æquiparantur in materia deteriorationis.*
24 *Vſufructuarius, vaſſallus, & ſimiles æquiparantur in caducitate ob deteriorationem.*
25 *Allodialia præſumuntur bona.*
26 *Emphyteuſis debet probari per ſcripturam.*
27 *Emphyteuſim non probant teſtes, niſi amiſſa ſcriptura.*
28 *Actore non probante reus abſoluitur.*
29 *Arbores non fructiferæ poſſunt incidi ſine pœna caducitatis.*
30 *Arborum non fructiferarum quis ſit vſus.*
31 *Incluſio vnius eſt excluſio alterius.*
32 *Arbores fuiſſe grandes tempore inciſionis probandum eſt ad effectum caducitatis.*
33 *Qualificatus actus vbi requiritur, non ſufficit probare actum ſine qualitate.*
34 *Data vna inſtantia totum corruit argumentum.*
35 *Deterioratio debet eſſe circa ſubſtantiam rei, vt ſit locus caducitati.*
36 *Emphyteuta damnificans tenetur ad intereſſe.*
37 *Arbores an dicantur fructiferæ ex ſola ramorum inciſione.*
38 *Arbores quomodo dicantur fructiferæ.*
39 *Arbores vetuſtas licet incidere.*
40 *Emphyteuta cadens arbores vetuſtas, ad quid teneatur.*

41 *Dubia*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

HOmines, & Commune Gargalli vsque ab anno 1610. concesserunt in emphyteusim perpetuam DD. Cæsari, & Georgio de Alexandrinis agrum vocatum, *Campo Santo*, pro annuo liuello librarum quinque cum dimidia pro singulis bubulcis, & vt latiùs in instrumento inuestituræ. Modò prædicti homines prætendunt Alexandrinos cecidisse à commodo dicti prædij, illudq; esse deuolutum ad dictum Commune, eò quod illi post concessionem liuellariam multas arbores, & vites à stipite succiderint, & aliarum ingentes ramos amputauerint adeo, vt in dicto agro egregiè sint malè versati: Vnde quæritur, quid iuris.

In hac re sub primo aspectu casus videtur à lege expresse decisus, vt nihil sit de quo dubitare contingat, ad 1
textum *in l. ancilla, C. de furt.* Ceph. *cons.* 138. *num.* 10. Rol. *cons.* 72. *num.* 6. 7. *lib.* 3. siquidem emphyteuta sine licentia domini non potest arbores frugiferas incidere, & si cõtrafaciat, potest expelli cadens ab omni commodo, eo quòd sic agens res liuellatas dicatur deteriorasse, & perpetuum damnum eis attulisse: textus est *in Auth. qui rem,* vbi Bald. *num.* 3. *in fin.* Castr. *col.* 1. Salic. *num.* 2. *in fin.* Ias. 2
num. 4 Dec. *num.* 5. Cagn. *num.* 17. & DD. communiter, *C. de sacros. Eccl. l. diuortio, §. si fundum,* vbi post Dyn. Bart. *n.* 3. Castr. *num.* 2. Alex. *num.* 2. Ias. *num.* 4. & alij omnes, *ff. sol. matr. l. in fraudem § conductor.* vbi Bart. *de iur. fisc. c. propter sterilitatem,* vbi Abb. & DD. *de locat. & conduct.* Picus in *rep. leg. Titia, §. Titia, num.* 131. *de leg.* 2. Ruin. *cons.* 58. *num.* 4. *lib.* 1. Natt. *cons.* 481. *n.* 3. Rol. *cons.* 49. *num.* 10. *lib.* 2. Ioseph Lud. *decis. Perus.* 22. *n.* 2. 3 Corbul. *tract. de cens. l. prim. emph. cans.* 13. *num.* 2. Cattoc. *de locat. part.* 2. *tit. de recess.* 104. *n.* 15. *in antiq.* Menoch. *cons.* 372 *n.* 30. Ioan. Castill. *de vsufr. c.* 25. *num.* 2. *part.* 1. Schrader. *de feud. part.* 9. *c.* 6. *num.* 64 Rosental. *eod. tract. cap.* 10. *concl.* 33. *num* 3 Giurb. *in consuet. Mess. part.* 1. *cap.* 15. *gloss.* 4 *num.* 13. qui talia esse vera, & admit- 3
tunt non solum in emphyteuta, sed etiam in vsufructuario, colono, feudatario, & aliis, qui rem ab alio recognoscunt, & vtiles sunt tantummodo domini, vel fructuarij, & verum dicunt; nec mirum esse debet, quia arboribus excisis fundi substantia salua non remanet, sed deterior efficitur. Natt. *cons.* 481. *num* 4. Rol. *consil.* 49. *num* 13. *lib.* 2. Ioan. Cop *tract. de nat. fruct. tit* 1. *cap. num.* 3 *in fin.* etenim arborum incisio æquiparatur demolitioni domo- 4

rum, *l. & eleganter*, §. *non ſolùm*, *ff. de dol.* Cott. *conſ.* 115. *num.* 1. Ioſeph. Lud. *d. deciſ.* 22. *n.* 23. Valaſc. *deciſ.* 30. *num.* 4. Surd. *deciſ.* 300. *num.* 6.

5 Et hæc concluſio non procedit ſolum in emphyteuta Eccleſiæ, vt quidam putauerunt, ſed etiam in emphyteuta priuati, qui pariter ob arborum frugiferarum inciſio-
6 nem expelli poterit, vt dixerunt Guid. Petr. Guil. & Cyn. *in d. Auth. qui rem*, vbi etiam Caſtr. *col.* 1. Salic. *n.* 2. *in fin.* Iaſ. *num.* 6. *verſ. tene communem*, Dec. *num.* 5. Cagn. *num.* 15. *in fin. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Bart. *in d. l. diuortio*, §. *ſi fundum*, *n.* 3. vbi Alex. *num.* 3. Caſtr. *num.* 2 & communiter DD. *ſol. mat.* Rom. *in l. ſi vero*, §. *de viro*, *num.* 66 *ff. eod.* Florian. *in l. buſtenus*, §. Caſſius *de vſufr.* Bald *conſ.* 290. *num.* 2. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 118. *in princ. lib.* 5. Ruin. *d. conſ.* 58. *num.* 4. Tiraq. *de retract. conuent.* §. 3. *gl.* 1. *num.* 29. Clar. *in* §. *emphyteuſis*, *quæſt.* 26. *verſ. ſed quid* Redoan. *tract. de rebus Eccleſ. non alien. q.* 79. *c.* 7. *num.* 1. & *num.* 11. Corbul. *d. cauſ.* 13. *num.* 4. Tuſch. *litt. A. concl.* 481. *n.* 1. 4. 5. Conſtant. Ruger. *tract. de dot. inſpect.* 11. *num.* 14. Natt. *d. conſ.* 481. *n.* 1. Menoch. *d. conſ.* 372. *n.* 30. *verſ. ſecundum.* Claud. ad Bertaz. *d. conſ.* 423. *littera C.*

Quod in tantum verum eſt, vt in tali caſu emphyteuta melioraméta, & compenſationem meliorationis etiam exceſſiuæ cum damno illato opponere non poſſit, ad
7 textum *in d. Auth. qui rem*, vbi gl. fin. & Salic. *n.* 3. Iaſ. *n.* 3. *verſ. ſecunda*, Cagn. *num.* 13. *C. de ſacroſ. Eccl.* Iaſ. *conſ.* 17. *n.* 3. *lib* 1. Ruin. *conſ.* 88. *num.* 2. *lib.* 1. Natt. *conſ.* 482. *num* 2. Bero. *conſ.* 120. *num* 32. *lib.* 1. Rol. *conſ.* 49. *num* 17. *lib.* 2 Menoch. *conſ.* 460. *num.* 19 Corbul. *d. cauſ.* 13. *num.* 13. 14. Caroc. *d. tit.* 104. *num.* 16. Carp *ad ſtat. Mediol. cap.* 379. *num* 355. 356. *part.* 2. Vincent. Grilinz. *conſ.* 21. *num.* 6. Tuſch. *littera C. concl.* 623. *num.* 18 Mantic. *de tac. & amb conuent. lib.* 22. *tit.* 29. *num* 9. quæ non ſunt miranda, quia in hac materia æquiparantur emphyteuta priuati, & emphyteuta Eccleſiæ, niſi expreſſe in aliquo caſu contrarium ſtatutum ſit.
8 Alex. *in l. ſi domus*, §. *ſi fundus*, *in fin de leg.* 1. gloſ. & Ioan. And. *in d. c. potuit*, *de locat.* Imol. & alij *in d. c. propter ſterilitatem*, *eod.* Aret. *in* §. *adeò autem*, *num.* 10. *verſ. ſed*, *Inſt. eod.* Add. ad Alex. *in d. l. diuortio*, §. *ſi fundum*, *num.* 3. *littera A. ſol. matr* Ioſeph. Lud. *d. deciſ.* 22. *num.* 4. Bero. *conſ.* 227. *num* 14. & 15. *vol.* 1.

Et hæc res tantò clarior redditur in caſu noſtro, vbi inciſio fuit notabilis, exciſæ enim fuerunt ſex arbores
9 cum vna vite, vt dicunt tres teſtes, vnde abſque dubio incurſa eſt caducitas Bald. *in d. Auth. qui rem*, *num* 3. vbi Iaſ. *num.* 7. Dec. *num* 2. & 3. Cagn. *num.* 15. Clar. *in d.* §. *emphyteuſis*, *quæſt.* 26. *in fin.* Menoch. *de arbitr. iudic. caſ.* 78. *num.* 6. Ioſeph. Lud. *d. deciſ.* 22. *num.* 21. Tuſch. *littera C. concluſ.* 623. *num.* 11. Caroc. *d. tit.* 104. *num.* 18. Carpan. *d. cap.* 379. *num.* 361. *part.* 2.

Verùm enim verò, dato etiam, quod leuis fuiſſet huiuſmodi deterioratio, & inciſio, tamen virtute iuramenti, & pacti de meliorando, quibus vallatur inſtrumentum con-
10 ceſſionis, locus ſit caducitati, quia hoc caſu ſufficit modica, & alioquin non conſiderabilis deterioratio: pulchrè Natt. *d. conſ.* 481. *num.* 22 Bero. *conſ.* 120. *num.* 34. *lib.* 1. Corbul. *d. cauſ.* 13. *num.* 10. & 11. Caroc. *d. tit.* 104. *num.* 19. Carp. *d. cap.* 379. *n.* 363. *part.* 2. Tuſch. *littera C. concl.* 623. *num.* 12. Cyriac. *contr* 266. *num.* 9. *lib* 2 ſicut eodem modo emphyteuta ſolet habere biennium, vel triennium ad ſoluendum canonem, & tamen accedente iuramento ſi ceſſet
11 primo anno, expelli poteſt. Bald. *in c. querelam*, *in fin.* vbi etiam Felin. *num.* 9. *de iureiur.* Alex. *conſ.* 85. *per totum*, *vol.* 1. Iaſ. *in d. Auth. qui rem*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Redoan. *d. q.* 79. *c.* 3. *n.* 5. Bero. *conſ.* 124. *num* 6. *lib.* 1. Ioſeph Lud. *d. deciſ.* 22. *num.* 14. Surd *conſ.* 86. *num.* 4 Bertaz *in rep. l. ſi quis maior. quæſt.* 17. *num* 279 & *ſeq.* vbi etiam priùs Cagn. *num.* 51. *C. de tranſact.* Menoch. *conſ.* 372 *num.* 21. Carpan. *ad Stat. Med. cap.* 409. *num.* 27. *part.* 2 Borgn. Caual. *deciſ.* 43. *n.* 11.
12 12 35. vbi multa, & quem videas Paria autem, ſunt canonem non ſoluere, & emphyteuſim deteriorare, *d. Auth. qui rem*, vbi Iaſ. *num.* 6 *verſ. tene communem* & DD. omnes, *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Bero. *d. conſ.* 125. *num.* 4. *lib* 1. Alex. *conſ.* 128. *col.* 2. *lib.* 5. Crott. *in l.* 4. §. *Cato*, *num.* 62. *verſ. tertiò*, *de verb. oblig.* Redoan. *d. quæſt.* 79. *c.* 7. *n.* 2. Corbul. *d. cauſ.* 13. *num.* 8. & *cauſ.* 15. *ampl.* 6. *num.* 1. Ioſeph. Lud. *d. deciſ.* 22. *num.* 22. *num.* 15. Ceph. *conſ.* 239. *num.* 15. Franc. Cald. *de iur. emph. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 23.

Nec refert, quòd in hoc inſtrumento iuramentum non fuerit formiter præſtitum, quia clauſula, *Pro iurato*, ex decreto Principis habet omnes vires iuramenti, excepto periurio, & foro, quibus demptis idem operatur, quod iuramentum ipſum: ita in terminis Natt. *conſ.* 479. *n.* 12. & *conſ.* 480. *num.* 12. 14. Rol. *conſ.* 69. *num.* 35. *lib* 4. Surd. 13
deciſ. 154. *num* 2 & poſt Pinell. ac Burſat. teſtatur Claud. ad Bertaz *conſ.* 480. *littera A. verſ. addo etiam.* Bene verum eſt, quod huius clauſulæ vi debitor non cogitur ad obſeruationem contractus, prout eueniret iuramento extante: & ratio eſt, quia illa non extenditur ad caſus, qui-
bus contractus iuramento firmari non poteſt. Surd. *deciſ.* 248. *num* 21 *verſ. hoc autem.* 14

Et ſanè præter hæc dicti homines videntur fuiſſe facti multò magis certi de victoria, quia Alexandrini pendente hoc iudicio fecerunt alias inciſiones arborum varij generis, propter quod doloſos eſſe negare non poſſunt.
Ceph. *conſ.* 64. *num.* 18. Menoch *conſ.* 35. *n.* 14. melius Bero. 15
d. conſ. 120. *num.* 33. *vol.* 1. quia lite pendente nihil etiam minimum eſt innouandum, *c. vlt. vt lit. pend. Clem. cum lite, eod* Menoch *d. conſ.* 35. *num.* 14 Bero. *d. conſ.* 120. *n* 30. 33.
quæ faciunt locum prætenſæ caducitati, ea enim ſine dolo, vel magna culpa non infunitur. Bald. *in d. auth. qui rem*, *num* 4. vbi Iaſ. *num.* 7. Cagn. *num.* 16. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Iaſ. *d. conſ.* 17 *num.* 1. *verſ. tertio*, *vol.* 1. Rol. *d. conſ* 49. *n.* 22. *lib.* 2. 16
Ioſeph Ludouic. *d. deciſ.* 22. *num* 23. Claud. ad Bertaz. *d. conſ.* 423. *littera C. verſ. ad hoc.* Redoan. *d. quæſt.* 79. *cap.* 7. *num.* 24. Corbul. *d. cauſ.* 13. *n.* 24. Tuſch. *littera C concl.* 623. *n.* 11. Pacian. *d. conſ.* 32. *n.* 53. Carp. *d. cap* 279. *n.* 358. *part.* 2. Mantic. *de tac. & amb. conu lib.* 22. *tit.* 29. *num.* 23. 17

Neque dicti homines in probationibus defeciſſe videntur, quia multitudine teſtium vtramque inciſionem probauerunt; & tamen certum eſt, quod in ore duorum,
vel trium ſtat omne verbum, *l. vbi numerus*, *de teſtib. c. licet vniuerſis*, §. 1. *eod.* Farin. *de teſtib. quæſt.* 63. *num.* 232. 233. 18
verùm maximus eorum numerus ſupplet defectus eo-
rum, ſi qui ſunt, qui aliquos patiantur. Gloſſ. *in l. teſtium*, *verb. numerus*, *ff. de teſtib.* Alex *conſ.* 5. *num.* 6. *vol.* 1. Becc. *conſ.* 85. *num.* 17. *vol.* 1. Maſc. *de probat. concluſ.* 1359. *n.* 14. Farin. *q.* 62. *n.* 309. & non ſolùm teſtes, ſed etiam notarius miſſus ſuper facti differentiam, inciſionem recognouit, & propterea dicti homines videntur de victoria certi. 19

Hæc ſunt, quæ pro parte dictorum hominum deduci poſſe videntur pro obtinenda victoria, ſed nihilominus omnibus diligenter perpenſis verius eſſe credo Alexandrinos eſſe abſoluendos, & certus ſum, quod ſi dicti homines prudentiùs conſideraſſent, hanc prouinciam non fuiſſent aggreſſi. Verùm vt in hac materia nihil intactum relinquam, quod Alexandrinis prodeſſe poſſit, per ordinem multa diſcutiam, & aliqua præmonebo ad quæſtionem noſtram pertinentia Etenim certum eſt in primis in tali materia non poſſe bene conſtare de deterioratione, aut melioratione, niſi priùs conſtito de antiquo rei ſtatu. Bart. *in l. ſi negotia*, *ff. de neg. geſt.* Curt. Iun. *conſ.* 165.
num 20. Seraphin. *deciſ.* 1453. *num.* 5. Bene verum eſt, quod damnum datum, & deterioratio probatur coniectu- 20
ris, & præſumptionibus. Tuſch. *pract. concluſionum littera C. concluſ.* 623. *num.* 23. Maſc. *de probat. concluſ.* 472. *num.* 2. 21

Deinde præmoneo receptum eſſe apud omnes, quod ad hoc, vt emphyteuta, ſeu vaſſallus, & ſimiles cadát à be-
neficio, ſeu liuello, tria sút copulatiuè neceſſaria, & ſi vnú deficit, caducitati locus eſſe non poteſt, ſi de damnis, & & deterioratione loquimur, oportet enim quod deterioratio ſit notabilis, & ſit perpetua reſpiciés rei ſubſtantiá, non ſolos fructus, & ſit cú dolo, & magna culpa emphyteutæ: ita Alex Iaſ. & DD. *in d. Auth. qui rem*, Myſing. *cent.* 22
6. *obſeru.*

6. obseru. 86. num. 8. 9. 10. Seraph. decis. 1453. num. 7. Schrader. de feud. part. 9. cap. 6. num. 66. 68. 69. Mantic. de tac. & amb. conu. lib. 22. tit. 29. num. 19. 22. 23. Rosental de feud. c. 10. concl. 33. num. 2. 7. 8. Giouagn. cons. 15. n. 1. lib. 2. Cyriac. contr. 168. num. 9. lib. 2. Layman. mor. lib. 3. tract. 4. cap. 23. num. 7. in fin.

Præterea animaduertendum est, quòd in hac materia deteriorationis, & caducitatis æquiparantur emphyteuta, vsufructuarius, vassallus, ac cæteri similes, qui ad tempus, vel in perpetuum re quapiam restitutioni
23 subiecta, vel caducitati obnoxia simpliciter fruuntur, adeo, vt quod de vno dicitur, de altero intelligatur, & solitum sit ab vno ad alterum arguere, nisi aliud specificè in contrarium statuatur: ita Bart. in d. l. diuortio, §. si fundum, num. 3. Alex. num. 2. Ias. n. 4. sol. matr. Becc. cons. 33. num. 1. Tiraq. de retract. conuent. §. 3. gl. 1. num. 24. Crass. in §. legatum, quæst. 33. ad princ. Bero. cons. 129. num. 2. lib. 1. Redoan. d. quæst. 79. cap. 7. num. 6. 7. meliùs Corbul. d. caus. 13. num. 6. Schrader. de feud. part. 9. cap. 6. num. 64. pulchrè Pic. in d. l. Titia, §. Titia, quæst. 36. num. 128. vers. idem est, de leg. 2. Caball. cons. 30. num. 9. lib. 2. Giurb. in consuet. Messan. part. 1. cap. 15. gl. 4. n. 12. Cyriac. contr. 141. num. 41. lib. 3. Molin. de primog. Hisp. lib. 1. cap. 22. num. 5.
24 vbi æquiparat in hac materia fructuarium, vassallum, emphyteutam, fideicommissarium, maritum, conductorem, & similes, sicut faciunt etiam alij supradicti DD.

His addi potest, & præmonere licet, quòd bona sem-
25 per præsumuntur libera, & allodialia, non autem emphyteutica. Io. And. in c. 1. imis, num. 3. vbi etiam Host. de iureiur. Alex. cons. 129. in princ. lib. 1. Paris. cons. 138. num. 25. lib. 4. Rol. cons. 2. num. 11. lib. 3. Pacian. cons. 26. num. 27. vnde asserenti rem esse liuellatiam incumbit onus probandi. Paris. d. cons. 138. num. 23. Masc. de prob. concl. mihi 602. in princ. & maximè in hoc contractu em-
26 phyteusis, qui debet probari per scripturam, quia illa est de eius essentia, ad textum in l. 1. vbi gloss. & Salic. num. 5. & alij communiter, C. de iur. emph. Aret. in §. adeo, num. 8. I. ff. de locat. Alex. cons. 50. num. 4. lib. 5. Clar. in §. emphyteusis, quæst. 4. per totam. Masc. d. concl. 603. n. 1. 2. 3. latè Surd. cons. 84. num. 1. Aluar. Valasc. de iur. emph. quæst. 7. num. 2. vbi multos allegat. Rot. diuers. decis. 11. num. 1. lib. 4. Surd. decis. 331. num. 10. lib. 2. Franc. Cald. de iur. emph. tit. de renouat. emph. quæst. 2. num. 2. & n. 5. vers. sed nihilominus, & quæst. 18. num. 36. Mantic. de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 1. tit. 10. num. 4. & ideò per te-
27 stes probari non potest emphyteusis, nisi simul etiam probetur amissam fuisse scripturam. Glos. in l. 1. & ibi Bald. in 3. oppos. Ias. num. 61. C. de iur. emph. gl. in cap. 1. de cens. Bart. in l. sicut iniquum, num. 3. C. de fid. instr. Alex. cons. 112. ad fin. vol. 1. Masc. d. concl. 603. num. 14. & 605. in princ. & ideo cum in processu non appareat aliqua scriptura concessæ emphyteusis, licet testes de ea deponant, quia tamen non dicunt scripturam fuisse amissam, sequitur, quòd dicti homines defecerint in salutari suo, quia actore non probante reus absoluitur, etiamsi ipse
28 nihil præstiterit, l. qui accusare, vbi Bart. & DD. C. de eden. l. nimis graue, de testib. cap. dilectos, de fide instr. Pacian. d. cons. 33. n. 7.

Verùm esto, quod hæc bona sint dicti Communis liuellaria, adhuc sentio non esse locum prætensæ caducitati, & vt id ostendam, animaduertendum est arbores incisas esse duplicis generis, frugiferas scilicet, vt vites, & robora, alias infrugiferas, & non feraces, vt populus, salix, fraxinus, vlmus, platanus, quercus, & similes, & quo ad istas non fructiferas dico, quòd potuerunt succidi ab emphyteuta, & similibus sine pœna caducitatis, cùm nullo iure caueatur colonum posse expelli ob earum incisio-
29 nem: sic pulchrè Crott. cons. 115. n. 5. Curt. Sen. cons. 70. num. 8. vers. condescendo. Becc. cons. 33. num. 5. 6. Natt. cons. 477. num. 9. Claud. ad Bertaz. d. cons. 423. littera D. latè Pacian. d. cons. 32. num. 1. 3. & cons. 33. num. 9. Gratian. disc. 21. num. 21. lib. 1. Actus enim incisionis ar-

I. B. Ciarlinij contron. for.

borum non fructiferarum non est ex sui natura actus deteriorationis, cùm vsufructus istarum consistat in ea-
rum incisione pro tabulis, & trabibus habendis. Seraph. 30
decis. 1356. num. 3. Giurb. in consuet. Mess. part. 1. cap. 15. gl. 4. num. 19.

Vnde prohibita simpliciter arborum frugiferarum incisione sub pœna caducitatis, cæterarum comprehensa non videtur sub illa, sed potiùs permissa, quia inclusio
vnius est exclusio alterius. Crott. d. cons. 115. num. 5. Becc. 31
d. cons. 33. n. 5. 6. Pacian. d. cons. 32. n. 35. & ideò dicti homines probare debebant arbores hic incisas fuisse virides, grandes, vtiles, & frugiferas, pulchrè Claud. ad Ber-
taz. d. cons. 423. littera A, Pacian. d. cons. 32. n. 2. ad fin. & 32
cons. 33. n. 9. quia vbi lex requirit actum qualificatum, non sufficit illum probare sine qualitate, l. Falcinius, §. cùm hoc
edictum, vbi Bart. ff. ex quibus caus. in poss. eat. Marsil. in 33
pract. §. & quia, num. 11. vers. vlterius. Alex. cons. 224. n. 3. lib. 2. Pacian. d. cons. 32. num. 3 quòd cùm dicti homines non fecerint, exceptis dictis roboribus, & vite, de quibus nunc non loquor, sequitur Alexandrinos esse absoluendos. Pacian. d. consil. 33. n. 7.

Neque dicatur incisionem arborum esse de genere prohibitorum, ideoque data incisione satis fundatam dici domini intentionem, quia respondeo quoad pœnam caducitatis id verum non esse, quia tantùm frugiferarum incisio comprehenditur, & propterea non sufficit probare simplicem arborum incisionem. Pacian. d. cons. 33. n. 14. 15. & seq. quia data vna instantia totum corruit ar-
gumentum, §. pauonum, Inst. de rer. diuis. cap. sicut vrgeri, 34
vbi gl. 1. quæst. 1. Crott. in l. Gallus, §. & quid si tantum, col. 37. de liber. & posthum. Pacian. d. cons. 33. num. 14. Menoch. cons. 52. n. 79.

Pariter non dicatur satis esse, quòd fundus deterioretur per arborum incisionem, etiamsi frugiferæ non sint, eo quòd emphyteuta non possit damnum afferre in proprietate, adeo vt si damnum non sit circa rei substan-
tiam, non sit locus caducitati, d. Auth. qui rem, vbi DD. 35
C. de sacros. Eccles. Schrad. d. c. 6. n. 69. Milyng. d. obseru. 86. in fin. cent. 6. Giouagn. cons. 15. n. 1. lib. 2. Layman. mor. lib. 3. tract. 4. c. 23. n. 7. ad fin. Nam respondeo hæc esse inter se diuersa, quòd emphyteuta non possit damnificare substantiam rei, & quod quælibet damnificatio sit digna caducitate; potest enim esse, quòd ipse afferret magnum damnum ex incisione arborum non frugiferarum, non tamen incurrat pœnam caducitatis, quæ posita est solùm
incisioni fructiferarum, sed fortè tenebitur actione legis 36
Aquiliæ, vel ad interesse: ita Pacian. d. cons. 33. n. 22. 23. & seq. Rosental. de feud. c. 10. col. 33. num. 33.

Simili modo non dicatur huiusmodi arbores satis dici fructiferas ex ramorum incisione, & deglabratione annuatim fieri solita, pro vt populum, & similes arbores
non posse succidi, quia saltem scaluando fructus afferunt, 37
concludit Paul. de Monte Pic. in d. rep. l. Titia, §. Titia, n. 128. vers. tu autem, ff. de leg. 2. Nam respondetur istum non esse fructum victui humano aptum, quem requirunt omnes DD. ad finem, vt arbor dicatur fructifera, alioquin omnes
arbores possent dici fructiferæ, cùm nulla sit quæ ramis, 38
vel foliis prodesse ad aliquid non possit: & sic bene respondent. Becc. d. cons. 33. num. 11. vers. non obstat. Claud. ad Bertaz. d. cons. 423. littera D. ibi: Vel minimum.

Deinde alia etiam ratione potest dici licitã fuisse dictarũ arborum incisionem, & sine periculo caducitatis eas fuisse succisas, eò quod essent vetustæ, inutiles, corruptę, & in parte exsiccatę, quas idcirco testes appellãt, Gauos-
si, quarũ loco Alexandrini alias arbores supplantauerunt, 39
vt dicunt testes in pluribus locis, vnde ipsi sine periculo caducitatis eas, etiamsi frugiferę essent, incidere fecerunt. Ang. in l. si colonus, ibi: In loco contrariũ, ff. arb. furt. cæs. Castr. in d. l. diuortio, §. si fundum, n. 2. & ibi Alex. n. 2. Ias. n. 4. vers. secundo limita, ff. sol. matr. Tiraq. d. §. 3. gl. ... num. 26. Pic. in d. §. Titia, n. 128 vers. secundo principali. Rim. Sen. cons. 74. n. 16. Natt. cons. 482. n. 3. Rol. d. cons. 49. n. 20. lib. 2. Becc. d.

*conſ.*33.*n.*9.Redoan. *d. q.*79. *c.*7. *n.*13. *d.*Corbul.*d.cauſ.* 13.*num.*28. *verſ. ideo*,Menoch.*conſ.*460. *num.*16. Claud. ad Bertaz. *d.conſ.*423. *littera A.*Pacian.*d.conſilio* 32.*n.*6. *verſ. Quartus* , *& conſ.*33. *num.*18. *verſ. Quartò.* Carp. *ad ſtat. Mediol. cap.*379. *num.*373. Giouagn. *conſil.*15. *num* 5. *lib.*2. Mantic. *de tac. & amb. conuent.lib.* 22.*tit.*29. *num.*35.

Et licèt aliqui ex teſtibus aduerſæ partis dicant nullas arbores fuiſſe plantatas loco inciſarum , tamen vincuntur à noſtris teſtibus de viſu proprio affirmantibus. Farin. *de teſtib. quæſt.*65. *num.*201.Verumtamen etiamſi loco inciſarum aliæ non ſint plantatæ, non tamen per
40 hoc emphyteutæ expelli poſſunt, ſed tantum cogi per iudicem ad ſupplantandum ; non enim habemus legem dicentem , quòd emphyteuta , vel vaſſallus veteres arbores incidendo , & nouas non ſubſtituendo , cadat à commodo , & in pœnalibus non fit extenſio : ita per *l.hactenus*, ibi : *Subſerere cogitur* , *ff. de vſufruct.* Pacian. *d. conſ.*32. *num.*38. & propterea nolens ſubrogare fortè tenebitur ad reſtitutionem inciſarum arborum, non ad aliud, vt poſt Alb. *conſ.*55.*num.*7.inquit Borgn.*de vſufr. mul relict.num.*157. *verſ.& debet.* & ſic non adeſt periculum caducitatis.

His viſis circa arbores non frugiferas tranſeamus ad vites,& negamus aliquam vitem fuiſſe inciſam , ex quo vnica quercus , quæ vitem habebat , inciſa eſt, & vitis ad alteram arborem traducta : & licet poſtea interierit, nihil refert , quia ſufficit Alexandrinis ſuam feciſſe diligentiam , & erat probandum , quòd eorum culpâ perierit.Pacian. *d.conſ.*31. *num.*56.*verſ.ex quibus*.Cùm enim id euenire potuerit abſque eorum culpa , ſequitur, quòd aduerſæ partis dubia ſit probatio, & meritò contra pro-
41 bantem interpretanda,*cap.in præſentia*,& ibi DD. *de probat.* Marſil. *ſing.*267. Pacian. *d. conſ.*32. *num.*12. Claud. ad Bertaz. *d. conſ.*423. *littera A.* Crauet. *conſil.*218. *num.*6.

Quare ſupereſt , vt de arboribus frugiferis loquamur,
42 hæ ſunt duo robora glandifera , quæ à teſtibus appellantur Rouerſellæ, quæ cum ſint res minimæ,ſine dubio non habentur in conſideratione ad effectum caducitatis. Pacian.*d.conſ.*32. *num.*18. *verſ.vnde inferendo* , & propterea punctum videtur eſſe reſtringendum ad alia duo robora , quæ præ magnitudine videntur digna conſideratione. Verùm quia Alexandrini eas incidere fecerunt cum licentia , conſenſu , & participatione Maſſarij , ſeu Syndici dicti Communis, vt deponit Bacchus aduerſæ
43 partis teſtis,qui ſolus contra eam inducentem plenè probat, *l.cùm precum, C.de liber cauſ.l.Theopompus* , vbi Bart. *de dot. præleg.* Bart.*in l. Lucius,in fin.de fideiuſ.*DD. *in l.*1. *§.fin.de verb.oblig.*Ceph.*conſ.*82.*n.*47. Farin.*de teſtib.q.*62. *num.*237. *& ſeq* quod procedit , etiamſi teſtis ſit de auditu, Farin. *d.quæſt.*69.*num.*57. & maximè , quando pars eius examen præſentauit Iudici, Farin.*d.quæſt.*62. *n.*229. 236. quòd ſatis eſt , licèt adſint etiam alij teſtes , qui hoc idem innuunt , & plenè probant, Corbul. *d. tract. cauſ.*25.*quæſt.*4.*num.*3.Farin. *d.quæſt.*69.*num.*44. ideo ceſſat caducitas.

Et quamuis extent alij teſtes aduerſæ partis dicentes nullam fuiſſe conceſſam licentiam , tamen nihil eis eſt credendum , vt oſtendam, & pro nunc dico magis ſtandum eſſe noſtris teſtibus ſuper affirmatiua deponentibus,
44 quàm contrariis ſuper negatiua teſtificantibus , *l. diem proferre* , *§. ſi plures*, vbi gl.& communiter DD *ff de arb.* Alex.*conſ.*148.*num.*2.*lib.*2. Gramm.*conſ.*67. *num.*17. Crauet. *conſ.*65.*num.*25. Claud.ad Bertaz. *conſ.*497. *littera C.verſ.& hoc maximè*, Pacian.*de probat.lib* 1.*cap* 36.*n* 22. plus enim creditur duobus affirmantibus , quàm mille negantibus. Farin.*de teſtib.quæſt* 65.*n.*201.

Neque mihi dicatur , quod ille Maſſarius talem licentiam non potuit elargiri, vt quidam teſtis dicit;nam hæc
45 eſt vanitas,quia etiam maiora poſſe arbitror ex his, quæ tradit Dec.*conſ.*138.*num.*7.*verſ.tertiò etiam*, quoniam tales Maſſarij , ſeu Syndici vniuerſitatis cenſentur habere mandatum cum libera , & poſſunt etiam ea, quæ requirunt ſpeciale mandatum, adeo vt poſſint etiam remitte- 46
re caducitatem , & ſi penſionem recipiant decurſo tempore , eam remiſiſſe cenſentur : ſic Caſtr.*in l.*1.*§. quibus autem, in gl.* ibi : *Quaſi ſingulorum* , *ff.quod cuiuſque vniu.* Crauet. *conſ.*278. *in princ.ſub verſ. & primò.* Ludouicus Sacc. *conſ.*53. *num.*27.*lib.*1. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.*22 *tit.*33.*num.*10. *verſ ſimili* , ſed hoc diſputare non intendo , quia etiamſi dicti homines vera dicerent,
tamen adhuc ceſſaret prætenſa caducitas , quoniam ſaltem inde nata eſt Alexandrinis iuſta credendi cauſa ſe poſſe dictas arbores incidere ſine alio timore; hæc enim eſt ſufficiens excuſatio. Carroc. *de locat. & conduct. p.*5. *quæſt.*10.*num* 46. *in noua editione*,quod verum eſt,etiamſi ita credentes errauerint in iure. Farin.*in prax.quæſt.*90. *num.*113.115. 47

Et ſanè dici ſolet , quod quælibet cauſa,etiam beſtialis, & minima excuſat non ſolum à dolo , ſed etiam à pœna caducitatis , *l.igitur,§.poteſt,ff. de liber. cauſ.* gl. & 48
Ang. *in l. plagij, C.ad l.Iul.de plag.* Bart. & alij *in l. iuſtè poſſidet,ff.de acquir.poſſ.* Gramm. *vot.*40.*num.*15.Farin. *in prax.quæſt.*103.*num.*257. in terminis noſtris Clar. *in d.§. emphyteuſis, quæſt.*8 *verſ.ſed quid*,Corbul.*d.tract. cauſ.*15. *lim.*17.*num.*2. Menoch.*conſ.*460.*num.*4.Pacian.*d.conſ.*32. *num.*76. quod procedit etiamſi dicta cauſa beſtialis , vel non legitima plenè , & omnino non doceatur. Crauet. *conſ.*836.*num.*20.Honded.*conſ.*100.*num.*35.*lib.*2. pro quibus facit , quia in dubio iudicandum eſt caducitati non 49
eſſe locum,& emphyteutam feciſſe quod ſibi licere credebat.Pacian.*d conſ.*32. *num.*8.45.& *conſ.*33. *num.*3.

Vlteriùs dici poſſet ceſſare periculum caducitatis,quia non eſt probatum,quòd arbores inciſæ eſſent glandiferæ tempore inciſionis,prout requirebatur.Pacian.*d.conſ.*32. *num.*13.*& ſeq.*& *conſ.*33.*n.*9.10. & tantò magis , quia licet robora incidi non poſſe,quia glandes faciunt,ſcripſerit Pic. *in d.l.Titia,§.Titia,n.*128.*verſ ideo omiſſis,de leg.*2.
tamen quia talis fructus eſt minimus , & hodie pro cibo humano ineptus,non facit locum caducitati : pulchrè Claud.ad Bertaz.*d conſ.*423 *littera D.*qui licèt de quercu loquatur,tamē robur non differt ab ea, vnde ſæpe robora appellat quercus Pacian. *d.conſ.*32.*n.*10.*& ſeq* Menoch. *d.conſ.*460.*n.*17. vtraque enim arbor eſt glandifera , vnde Plin.*lib* 16. *c.*6. inquit : *Glans optima in quercu , atque* 50
grandiſſima : & Virg 3. *Georg. Antiquo robore quercus ingentes tendat ramos.* Et dato etiam , quod robora ſint arbores fructiferæ , quia aliter ſentire multis durum videbitur,non tamen probatur , quòd hæc, de quibus quærimus, eſſent actu glandiferæ,ſi enim ſterilia eſſent,multùm mali vmbrâ facerent,& nihil boni producerent. 51

Prætereà non conſtat de magnitudine dictorum roborum , & tamen ad finem caducitatis oportet probare arbores inciſas non ſolùm fuiſſe frugales , ſed etiam ma-
gnas, *l.ſed ſi grandes,de vſufr.*Pacian.*d.conſ.*32.*num.*2. *& num.*36. nec mirum , quia damnum caducitate dignum debet eſſe magnum. Claud. ad Bertaz. *d. conſ.*423. *littera C.verſ.*ad hoc tamen. 52

His dictis tranſeamus ad ſecundum , quod requiritur ad caducitatem incurrendam,ſcilicet dolus, & culpa , de quo non conſtat,quia ſiue agendo , ſiue excipiendo contingat dolum, vel culpam allegare, ea debent plenè pro-
bari,quia potiùs error præſumitur,*l.dolum,C.de dol.l.Prætor.in princ ff.de iniur.* pulchrè Bart. *conſ.*193. *in* 3. *dubio.* Alex.*conſ.*136.*n.*3.*lib.*7.Dec.*conſ.*162.*n.*11.Crauet *conſ.*151. *n.*11.*verſ.nec obſtat*.Menoch. *conſ.*533.*num.*26. Pacian. *d. conſ.*32.*n.*56.70.& *conſ.*33.*n.*42.*& ſeq*.Bertaz.*d. conſ.*423. *n.*6.& cùm id copulatiuè requiratur, neceſſaria erat eius probatio.Alex.*conſ.*48.*ſub n.*3.*lib.*1.Pacian.*d.cōſ.*33.*n.*39. 53
& quoniam in dubio iudicare debemus culpam non fuiſſe commiſſam.Alex.*conſ.*183.*n.*6.*verſ.& dato,lib.*7.Crauet. *con.*151.*n.*18.*verſ.& in dubio*.Pacian.*d.conſ.*33. *n.*44. Menoch.*d.conſ.*533.*n.*26.Claud.ad Bertaz.*d.conſ.*423 *litt. A.* 54

Præter

Præter hæc attentiùs considero, quòd non simplex frugiferarum arborum incisio digna est caducitate, sed
55 tantum, quæ est cum magna deteriotatione. Bald. *in d. Auth. qui rem, num.3.* vbi DD. *C. de Sacrosf. Eccles.* Albert. Brun. *de stat. fem. exclud. art.9. princ. quæst.12. num.107.* vbi dicit multa de modicis. Redoan. *d.q.79. n.24.* Corbul. *d. caus.13. n.24.* Claud. ad Bertaz. *d. cons.423. littera C. vers. ad hoc.* Mantic. *d. tit.19. n.19.* Seraph. *decis.1356.*
56 *n.6.* vnde dicunt omnes, quod incisio, seu deterioratio debet esse notabilis, & perpetui detrimenti circa substantiam rei. Bald. *in d. Auth. num.3.* vbi Ias. *num.6.* Dec. *num.2.3.* Cagn. *num.15.* DD. communiter *in d. l. diuortio, §. si fundum, sol. matr.* Alex. *cons.118. num.10. vol.5.* Ias. *cons.17. num.2. lib.1.* Rol. *d. cons.49. num. 20. lib. 2.* Menoch. *d. cons.460. num.16.* Pic. *in d. l. Titia, §. Titia, n.133. de leg.2.* Redoan. *d.q.79. c.6. n.7.8. & c.7. n.5.24.* Ioseph. Ludouicus *d. decis.22. n.21.* Corbul. *d. caus.13. n.24.* Caroce. *d. tit.104. n.18.* Carp. *d. c.379. n. 361. p.2.* Asin. *in prax. §.26. c.1. n.6.* Surd. *de alim. tit.8. priuileg.61. n.27.* Valasc. *decis.50. n.6* Mantic. *d. tit.29 n.12.* Giouagn. *cons.15. n.3. lib.2.* Castil. *de vsufr. c.26. n.11.12. p.1.*

Verùm vnius, duarum, vel trium arborum frugifera-
57 rum incisionem non posse dici magnam, neque notabilis quantitatis, maximè ad effectum caducitatis, in terminis responderunt Pic. *in d. l. Titia, §. Titia, n.132. de leg. 2.* vidimus Ias. *d. cons.17. n.2. lib.1.* Natt. *d. cons. 481. n. 9.* perbelle Rol. *d. cons.49. num.19. vers. sed premissis, vol.2.* Bero. *d. cons.120. num. 14.* ibi: *Etiam duas, lib.1.* Corbul. *d. caus.12. n.11.* Castil. *de vsufr. d. c.24. num.19. in fin. p.1.* Rosental. *de feud. c.10. concl.33. n.4.* Giouagn. *d. cons.15. n. 3. lib.2.* qui loquitur in quinque arborum incisione, & non vult esse notabilem, quod sanè sufficit ad tollendam omnem maculam in casu nostro.

Inter quos multi loquuntur in fortioribus terminis, quàm sit casus noster; nam Iason consuluit in casu incisionis duorum cerasorum, vbi non aderant aliæ arbores frugiferæ, nisi dicta duo cerasa, vt in themate dicti consilij, & tamen non vult incisionem esse notabilem: Rolandus verò loquitur de incisione trium amigdalarum, quæ sunt arbores longè pretiosiores, quàm robora, quorum fructus sunt agrestes: & tamen consuluit non esse incisionem dignam caducitate, ideo quantò minus idem concludendum est in casu nostro.

Neque dicatur Nattam dicto loco postea concludere aduersus casum nostrum, quia non est verum, si bene consideretur, quia nusquam negat duarum arborum incisionem esse leuem deteriorationem, sed bene virtute iuramenti sustinet locum fuisse factum caducitati ob leuem rei deteriorationem, de quo nos inferius tractabimus, & eodem modo loquitur Beroius dicto loco, & propterea eadem est responsio.

Bene verum est, quod alias remissum est arbitrio iudicis, quænam sit notabilis deteriotatio, & magna incisio, adeò vt aliquid pro certo determinari non possit. Bald.
58 *in d. Auth. qui rem, num.13. C. locat.* Cyn. & DD. *in d. Auth. qui rem, C. de Sacrosf. Eccl.* Ias. *in d. l. diuortio, §. si fundum, num.4. vers. istam communem.* Claud. ad Bertaz. *d. cons.423. littera C. vers. ad hoc.* Menoch. *d. cons. 78. n.7.8.* Redoan *d. quæst.79 cap.7 num.25.* Ioseph Ludouicus *d. decis.22. num 17.* & *decis. Lucens.8. num.11.* Corbul. *d. caus.13. num.24. vers. & an sit.* Carp. *d. c.379. num.361. part.2.* Mantic. *d. tit.9. n.20.* Giouagn. *d. cons.15. num.2.* Rosental. *d. c.10. concl.33. n.34.76.* Layman. *mor. lib.3. tract.4. c.23. n.7. in fin.* sed cùm circa incisionem duarum, vel trium arborum diffinitum sit non esse notabilem deteriorationem, tale arbitrium non facit quidquam. Bursat. *cons.84. n.25. lib.1.*

Et licèt in hoc casu Menoch. *d. cas.78. n.8.* stante arbitrio iudicis sumpserit occasionem damnandi Iasonem, quia possit dari casus, in quo Iudex arbitretur incisionem duarum arborum esse notabilem attenta rei qualitate, & valore, tamen cum in re non contemptibili hæc res fuerit determinata à tot famosissimis Iurisconsultis, debet cessare iudicis arbitrium. Alex. *in l.2. §. quid dicimus, ff. si quis caut.* Menoch. *de arb. iud. q.90. n.3.* Caroc. 59
in tract. de except. excep. 49. n 74. damnum enim caducitate dignum debet esse magnum adeo, vt alij putauerint oportere, quòd ascendat ad tertiam partem, alij ad dimidiam. Redoan. *d.q.79. c.7. n.25.* Claud. ad Bertaz. *d. cons. 423. littera C. vers. ad hoc.* & licet credam non requiri tantam deteriorationem, tamen puto certum esse incisionem duarum arborum non posse dici notabilem, nisi fortè respectu rei tam exiguæ, vel fortè si maior pars redditus illius consistat in prouentu dictarum arborum.

Et ideo cum in casu nostro ager non sit modici pretij, nec arbores sint singularis qualitatis, cum faciant fructus agrestes ineptos victui humano, nullum cognosco periculum caducitatis, & quod possit iudex arbitrari damnum inde natum esse notabile, stante quod caducitas infligi non debet sine magna causa, Ias. *d. cons.17. num.2.* 60
ad fin. lib.1. & cùm caducitas sit pœna grauis. Dec. *in Auth. qui rem, num.3. vers. & hoc, C. de Sacrosf. Eccles.* & *in cons.138. sub n.7.* Ias. *d. cons.17. num 2. vers. accedit.* Ceph. *cons.348. num.38.* Pacian. *d. cons.32. num.8.* adeo, vt sit 61
maior pœna, quæ indici soleat in hac materia, Peregrin. *cons.21. num.24. lib.1.* sequitur, vt Iudex debeat inclinare in mitiorem partem. Pacian. *d. cons. 32. num 8.* & *cons.33. num.3.* & maximè quia istæ pœnæ magnæ sunt comminatæ potius, vt magis homines timeant, quam 62
vt exigantur: ad vnguem post multos Peregrin *cons.21. num.24. lib. 1.* & quamvis testes aduersæ partis deponant de non pauca lignorum congerie, quia tamen iungunt simul ligna arborum vetustarum, & infrugiferarum, nihil conferunt ad casum nostrum, quia ad inferendam caducitatem requiritur notabilis incisio arborum, quæ fructum afferant.

Tertiò itaque respondeo, & dico cessare caducitatis prætensionem, quia cùm dictæ arbores incisæ facerent vmbram dicto agro valde nociuam, quæ solet causare sterilitatem, licitè potuerunt incidi, & extirpari: ita Re- 63
doan. *d. tract. de rebus Eccles. non alien. q.79. c.7. num.26.* Claud. ad Bertaz *d. cons.423. littera A, vers. & idem est.* Pacian. *d. cons.32. n.6.* Nauar. *cons.6. n.3. de rebus Eccl. non alien.* pulchrè Steph. Quarant. *in summ. Bull. verb. Alienatio, amp.17. n.33. vers. limita etiam*, vbi inquit licitam esse arborum fructiferarum incisionem, si ex ea fundus fieret fructuosior, quàm esset ante, eò quod arbores essent opacæ, & efficiant vmbram, vt quando nimia densitas noceret arboribus, & fructui ab eis ferendo, & impediret vtilitatem aliarum arborum; hîc est sanè casus noster, quoniam incisio ista fuit vtilis propter vmbram, & hac ratione vicinus etiam succidit arborem grandem, quæ pariter vmbra sua dicto agro valde nocebat; non est ergo dicendum prohibitam fuisse dictam incisionem, & si quando Doctores dicunt in hac materia non posse fieri compensationem meliorationis cum deterioratione, non intelligunt de hoc casu, quando eadem res sua incisione, vel deterioratione damnum simul, & vtilitatem affert, sed loquuntur quando melioratio, & deterioratio in diuersis rebus contingunt. Natt. *d. cons. 482. n.1. vers. Tertiò* 64
bene, & n.7. vers. preterea. Mantic. *de tac. & amb. conu. lib.22. tit.29. n.14.* vbi pulchrè sic declarat.

Et sanè de hoc non est mirandum, quia omnes concludunt licere arbores frugiferas incidere, quando per earum incisionem fundus efficitur fructuosior, quàm 65
esset antea. Gloss. *in d. l. diuortio, §. si fundum, in verb. fructuosiorem*, & ibi Cum. & alij, *ff. sol. matr.* Alber. *in l. si cuius, §. fructuarius, ff. de vsufr.* Cæpol. *de seru. rust. præd. cap.22. n.11.* Bologn. *cons.67. in fin.* Tiraq. *d. gl.1. n.27.* Anguis. *cons.23. num.10. lib.2.* Redoan. *d. quæst.79. c.7. num.26.* Corbul. *d. caus.13. n.30.* Quarant. *d. verb. Alienatio, num.33. vers. limita.* Menoch. *d. cons.13. n.17. vers. respondeo secundò.* Claud. ad Bertaz. *d. consil. 423. littera A.* Pacian. *d. cons.32. num.5. 6. & cons. 33. num. 18.*

I. B. Ciarlinij contron. for. B 3

18. Valaſc. deciſ.50.n.9. Giouagn. d.conſ.15.n.6. lib.2.

Et hoc credo libenter eſſe admittendum, ſiue ager fiat
fructuoſior ratione vmbræ ceſſantis, vel alia ratione, cor-
reſpectiuè tamen ad inciſas arbores, quia inciſio non
alia ratione prohibetur, niſi quia deterioratio reputatur.
Redoan. d. queſt.27.cap.6.num.3. vnde ceſſante deterio-
ratione debet ceſſare inciſionis prohibitio, l. adigere, §.
quamvis, de iur. patr. cap. cum ceſſante, de appell. Crott.
d. conſ.115.num.7. in fin. & maximè non mutata rei for-
ma, licèt enim vnus teſtis dicat vtilius eſſe in dicto fun-
do multas extare arbores, quia ſine ſemine fructum af-
ferunt, quoniam hæc ratio non eſt bona, niſi quando
arbores non ſunt damnoſæ, vnde nemora, vbi plurimæ
ſunt arbores etiam glandiferæ, reputantur minoris redi-
66 tus, & libenter ad agriculturam rediguntur, ſic in ter-
minis Pacian. d.conſ.32.n.21. & hæc multò iuſtiora red-
duntur in caſu noſtro, vbi Alexandrini fecerunt alias me-
liorationes in dicto fundo traducendo, vites, pyros, ac po-
mos plantando, & inſerendo, terram ſaginando adeo, vt
ager ſit factus ſatis fertilis, cùm tamen priùs in eo alica
ariſtam non emitteret, vt dicunt teſtes.

Et propterea tot, ac tantæ meliorationes ſi in alio non
releuarent, ſaltem in hoc proſunt, quia oſtendunt, & di-
lucidant emphyteutam non habuiſſe malum animum de-
teriorandi agrum, ſed omnia feciſſe pro eius vtilitate,
vnde licet multi dicant non fieri compenſationem melio-
rationis cum deterioratione, tamen ad euitandam cadu-
67 citatem ſi dolus non eſſet, illa admittitur, ex l. ſi negotia,
in fin. de neg. geſt. & l. de illo, pro ſoc. Bald. in d. l. adem, n.23.
in fin. C. locat. Rim. Sen. d.conſ.74.n.17 Redoan. d q.79.
cap.6.n.16. in fin. Corn. conſ.67.n.7. lib.2. Crott. d.conſ.115.
num. 8. Ioſeph Ludouicus deciſ. Lucenſ.8.n.12. Claud.
ad Bertaz. d. conſ.423. littera B. Menoch. d. conſ.460.
num.16. verſ. ſecundò dicitur. Mantic. de tac. & amb. conu.
lib.22. tit.29. num.14. Roſental. d. concl.33. num.37. qui
ex ſolis etiam meliorationibus egregiis dolum abeſſe
præſumunt, quod tamen non procederet, ſi pendente
lite, & præcepto de non innouando adhuc emphyteuta
tales arbores inciſiſſet; tunc enim à dolo non excuſa-
retur. Bero. conſ.120.num.33. lib.1. Menoch. d.conſ.460.
num.17. eo enim caſu non iuuaret compenſatio meliora-
tionum, quia contumacia pro dolo habetur, vt omnes
ſentiunt.

Cùm igitur ager iſte liuellarius ſit nunc in eadem
æſtimatione, & fortè maiori, qua erat tempore liuellatio-
nis, non poteſt dici effectus deterior, nec locus eſſe factus
caducitati, etiamſi intrinſecè deterior eſſet, quia cum
68 nunc reperiatur eſſe eiuſdem valoris, deterioratus dici
non poteſt. Dec. in d. Auth. qui rem. n.4. in fin. C. de Sa-
croſ. Eccl. Redoan. d.q.79.c.6.n.4. Scot. conſ.6.n.34. lib.6.
Crott. d.conſ.115.n.8. Ioſeph Lud. d.deciſ.22.n.3. Claud.
ad Bertaz. d. conſ.423. littera B. verſ. nam & concludunt.
pulchrè Giouagn. d. conſ.15.n.6. verſ. eo magis, lib.2.
Schrad. de feud. p.9. c.6. n.73.

Non loquor autem de arboribus quas ipſi emphyteu-
tæ plantauerunt, an eas licitum ſit incidere, quoniam
multi verum eſſe putauerunt eas ſpectare ad plantantem,
69 & poſſe ſuccidi ſine periculo caducitatis. Becc. conſ. 33.
n.7. Corbul. d.cauſ.13.n.2 in fin. Petr. de Anguiſ. conſ.23.
n.9. lib.2. tamen quia verius eſſe credo, quòd id ſolùm
procedat in arboribus de recenti plantatis, quæ non re-
ceperunt augmentum à terra, & in arboribus vi vento-
rum eiectis; & ſecus eſſe, vbi arbores iam ſolo coalue-
rint, vel grandes factæ ſint; tunc enim non poſſunt ſuc-
cidi ſine periculo caducitatis, quia ſolo cedunt, & effi-
ciuntur domini, ſine cuius conſenſu emphyteuta non
poteſt diſtrahere etiam meliorationes, ſicut neque poſſet
ædificium ab eo fabricatum deſtruere, & tollere cæmen-
70 ta, Borgn. Caual. deciſ.44. num.72. verſ. quod non admitto.
Surd. deciſ.78.n.25. & deciſ.300. n.23. Gratian. diſc.21.
n.33.34. lib.1. ideò de his nihil dicam, cum neque du-
bium mihi de hoc proponatur.

Quintò igitur dicendum eſt nullum extare caducitatis
periculum, quia in terra, & territorio Carpi viget con-
ſuetudo, vt emphyteuta priuati, & ſimiles etiam ſolùm
vſufructuarij incidant, & incidere poſſint etiam quotan-
nis arbores de minùs quidem vtilibus; ſed an frugiferæ
ſint, non refert, pro vſu ſuo, & domus ſuæ iuxta con-
gruentem eorum neceſſitatem ad comburendum tempo-
re hyemis, vt de hoc ſolito deponunt plures teſtes; vnde
talis conſuetudo excuſat Alexandrinos à pœna caducita- 71
tis, teſte Curt. Iun. d.conſ. 70. num. 8. verſ. condeſcendo.
Bertaz. d.conſ.423.n.9 Pacian. d.conſ.32 n.6. verſ. ſecundo,
& conſ.33.n.18. verſ. tertiò fallit. Menoch. conſ.57.n.100.
ſicut valet etiam vſus, & conſuetudo, vt emphyteuta
non poſſit expelli ob canonem non ſolutum. Abb. conſ.
72.n.1. lib.1. Redoan. d. quæſt.79 cap.2. num.12. Corbul.
d. tract. cauſ.4. num.1. & cauſ.15. lim.2. num 2. quæ vt
dixi, paria ſunt, & quæcumque cauſa, vel occaſio pro-
babilis excuſat à caducitate. Cyriac. contr. 268. num.26.
lib. 2.

Nec mirum, quia etiam ſine tali conſuetudine hoc eis
liceret, ſiquidem emphyteuta, vaſſallus, vſufructuarius,
& ſimiles poſſunt pro vſu ſuo, etiam familiæ incidere
arbores etiam grandes, & etiam frugiferas, ſi aliæ non 72
extarent. Gloſſ. in d. l. diuortio, §. ſi fundum, in verb. teneri,
& ibi Caſtr. ſub n.4. verſ. poteſt tamen. ibi: Sed etiam
euellere, vbi etiam Cum. ff. ſol. matr. pulchrè Florian. in
d. l. arboribus, num.2. de vſufr. Anguiſ. conſ.99.n.19. vol.1.
Mantic. de tac. & amb. conu. lib.12. tit.29. n.32. Roſental.
de feud. lib.10. concl.33. n.12. Gratian. diſc.21. n.11.17.
lib.1. quod iuſtum, & honeſtum videtur, quia prædictis
omnia licent, quæ in rebus ſuis facere poteſt diligens, &
bonus paterfamilias Gloſſ. in §. finitur, in verb per modum, 73
vbi etiam Fab. num.5. & Aret. num.6. Inſt. de vſufr. Silua
conſ.76. num.4. Pic. in d. l. Titia, §. Titia, num. 130. de
leg.2. Craſſ. in d. § legatum, q.33. verſ. vnum tamen. Bertaz.
d. conſ.423. litera D. verſ. idem eſt, ibi, Secundum modum.
Certum eſt autem ſolere patresfamilias ſuccidere fa-
cere arbores ad calefaciendum ſe tempore hyemis. ergo
idem licere debet liuellariis, dummodo ſeruent mode-
ſtiam, & minùs damnoſa tollant.

Nec nocent teſtes aduerſæ partis, dum dicunt ſolitum
fuiſſe inciſiones facere cum licentia Communis; tum
quia nulla eſt eorum fides, tum quia loquuntur in caſu,
quando liuellarij volebant facere notabilem inciſionem,
& vltra vſum eorum, & vincuntur à noſtris teſtibus ali-
ter deponentibus: & ſanè ineptum fuiſſet, & ridiculum
ab aliis precibus exquirere, quod iure proprio liceret 74
facere, l. vnic. C. de theſ. lib.10. cap. Abbate, §. contra, de
verb. ſign. l.1. §. ſcripto, vt leg. nom. cau. Redoan. tract.
de rebus Eccleſ. non alien. cap.27.n.12. & cùm etiam vſua-
rio liceat incidere ligna pro vſu ſuo, ex l. plenum, in princ. 75
ff. de vſufr. Ludouicus Saccac. conſ.149. num. 6. lib. 2.
quantò magis licebit vſufructuario, & emphyteutæ, qui
habent ius potentius, & plenius.

Ex quibus mihi lubet credere, quòd Iudices in hac
cauſa inclinabunt in mitiorem partem, declarando non
eſſe locum prætenſæ caducitati; ex quo hæc omnia per
ſe ſingula talia ſunt, quæ Alexandrinis abſolutionem
promittere poſſunt, & ideo multò magis ſi omnia ſi-
mul conſiderentur, quia quæ ſingula non proſunt, vnita
iuuant, l. cùm ſcimus, vbi gloſſ. C. de agric. & cenſ. lib.11. 76
l.2. C. quorum app. non recip. Iaſ. in l. re coniuncti. num.
17. de leg. primo. Cran. conſ. 805. num. 17. quoniam in
his non ſolet ſeruari rigor legis. Pereg. d. conſ. 21.
num.24. lib.1. alioquin ferè omnes liuellarij hunc caſum
paterentur.

Supereſt modò, vt tollantur è medio, quæ in contrariũ
adduci poſſe videtur, & vtique quod ad primum attinet,
licèt communis, & magis communis ſit DD. opinio, quòd
emphyteuta priuati expelli poſſit ob inciſionem arbo-
rum frugiferarum, tamen poſſet dici veriorẽ eſſe ſenten-
tiam, quòd vtique id procedat in emphyteuta Eccleſiæ;
non

non autem in emphyteuta priuati, qui propter hoc non
cadit à iure suo, sed tantum contra eum agi potest ex le-
77 ge Aquilia, vel actione in factum, aut ad interesse, quia
nullo iure cauetur, quod expelli possit, & in pœnis non
fit extensio: ita voluerunt gl. in l. quid ergo, verb. teneri, ff.
de vsufr. Imol. in l. diuortio, §. si fundum, in primo not. &
ibi Aret. col. 2. vers. sed quæritur. Ias. in l. ex voriori n. 4. vers.
circa prædicta, ff. sol. matr. Io. Faber in §. finitur, numero 5.
vers. in gl. 5. vbi etiam Aret. num. 4. vers. in ea gl. Inst. de
vsufr. Add. ad Alex in d. l. diuortio, §. si fundum, Afflict. in
cap. 1. §. licèt vassallus, num. 14. vers. facit, si de feud. contr.
fuer. Rom. in d. l. diuortio, §. si fundum, num. 6. vers. item di-
cit. Pacian. d. consil. 32. num. 57. & cons. 33. num. 2. Va-
lasc. dec. 50. num. 5. & propterea multùm cogitabundus
hæsitauit Pic. in d. l. Titia, §. Titia, num. 131. de leg. 2. vbi
non audet decidere.

Vnde dico, quod communis DD. opinio non sit ex
eorum maiori numero, sed ex melioribus rationibus dis-
78 putantium: & quæ meliori ratione fulcitur, illa atten-
di debet: textus est expressus in l. 1. §. sed neque, C. de
vet. iur. enucl. Felin. in cap. 1. de const. Dec. consil. 259. in
princ. & consil. 366. num. 7. vers. tertiò respondetur. Pacian.
d. consil. 33. num. 4. Surd. consil. 2. num. 48. & etiam à
communi DD. sententia licet recedere, quando proba-
bili ratione potest conuinci. Ias. consil. 130. num. 5. vers.
vnde leciscum, lib. 4. Curt. Iun. cons. 237. num 46. & maxi-
mè quando illa communis opinio nulla lege probatur, vt
79 in casu nostro. Ias. in d. §. si fundum, Butr. in d. cap. cum
nos, col. 2. vers. & hoc tenendum, de vsur. vbi & Abb. n. 9.
vers. nota, Pacian. d. cons. 33. num. 5. & ponderatis ra-
tionibus vtriusque opinionis congestis per Pacian. &
Ias. in dictis locis, facilè cognosci potest hanc senten-
tiam esse veriorem; & vbi facilè discerni non potest,
quænam sit communis opinio, tunc in arbitrio est Iudicis
80 medium sequi, vel adhærere opinioni, quæ magis place-
bit. Ludouicus Gomez in rep. cap. licet, num. 228. de constit.
quæ saltem dicta sint ad mouendos iudices, vt inclinent
in mitiorem partem.

Et sanè ad confirmandam hanc sententiam, quod em-
phyteuta priuati non cadat ob deteriorationem, satis
confert, quoniam in iure habemus, quòd in contracti-
bus nominatis, qualis est emphyteusis, ob pacta non ser-
uata non receditur à contractu, nec est locus pœniten-
tiæ ob defectum implementi, sed agitur ad implemen-
81 tum, vel ad interesse, ad textum in l. si in lege, §. colonus,
vers. quòd si paucis, ff. locat. l. inciuile, C. de rei vind. l.
sicut, ff. de act. & oblig. l. Iulianus, §. offerri, de empt. Bart.
in l. si pecuniam, num. 11. de condict. caus. dat. Corn.
cons. 102. num. 12. lib. 2. Aret. consil. 96. num. 7. Gabriel.
cons. 51. num. 8. lib. 1. Carp. ad Stat. Mediol. cap. 409. num.
19. part. 2. Surd. cons. 57. num. 30. & decis. 180. num. 5 qui
82 ad rem nostram loquitur: vnde conductor ad longum
tempus, vel etiam breue non cadit à iure suo ob aliena-
tionem, vel ob defectum implementi, l. habitatores, & l. si
merces, §. si vicino, ff. locat. Seraph. decis. 288. per totam,
& Surd. decis. 180. num. 5. Verùm quia id videtur intel-
ligendum de pactis extraneis, & quæ rem ipsam non
respiciunt, quoniam in contractu emphyteutico vide-
tur magis receptum, quòd si violentur pacta respicien-
83 tia vsum rei, emphyteuta cadat à iure suo, ius enim
ipsius est fragile, & perditur siue fiat contra pactum, si-
ue contra legem, Bald. in l. fin. in vlt. not. in 2. lect. C. de iur.
emph. & in l. fin. §. emptor, num 6. C. communia de leg. latè
Ias. in l. 1. num. 11. C. de iur. emph. Ruin. cons. 110. nu-
mero 1. & consil. 167. num. 18. lib. 1. Corbul. de caduc. ob
inobs. pact. numero 1. Ioseph Ludouicus decis. Perus. 22.
num. 1. part. 1. Surd. decis. 180. num. 1. & seq. Syntagm.
comm. op. lib. 4. tit. 44 de iur. emph. numero 373. Fachin. cons.
19. num. 14. lib. 1. Cyriac. contr. 266. num. 5. lib. 2. qui idem
concludit in feudatario, ideò non puto tutum super hoc
84 facere fundamentum, quod in aliis contractibus vtri-
que sine dubio procederet, quia verè in contractibus
nominatis non est locus pœnitentiæ, & agitur ad pœ- 85
nam, non ad rescissionem contractus, si tamen aliter
non sit conuentum: non est ergo concedendum, quòd
hic violata sint pacta emphyteutica, vel contrauentum
legibus, si caducitatem euitare desideramus: sufficiant
ergo alia, quæ diximus.

Secundum argumentum de amissione meliorationum
non obstat, quia procederet, si deterioratio verè extaret,
& esset dolosa, vt bene vidimus, sine enim dolo caduci-
tas non incurritur.

Tertium de notabili incisione minus nocet, quia
pariter demonstratum est non extare hanc notabilem
deteriorationem, cùm arbores instugiferæ, & vetu-
stæ non debeant poni in hoc computo, quia sine scru-
pulo excisæ fuerunt. Pacian. d. consil. 32. numer. 18. vers.
vnde.

Quartum circa energiam iuramenti non obstat, sci-
licet emphyteutam posse expelli ob modicam deteriora-
tionem, quia hoc non puto in casu nostro verum: li-
cet enim multi adducant simile de iurante soluere pen-
sionem certo tempore, vt cadat statim lapso termino,
biennio non expectato, tamen multi etiam contrarium
tenent, & adhuc putant non esse locum caducitati, nisi
lapso biennio, vel triennio, quia hoc est de natura con-
tractus, & arbitrium iudicis in hoc versari debet. Al- 86
ciat. in d. l. si quis maior, in verb. pacta, C. de transact. Ias.
in l. 2. num. 47. C. de iur. emph. Dec. consil. 138. numero 8.
vers. & dato: pulchrè Ioseph Ludouicus d. decis. 22. nu-
mero 19. Rip. in cap. ex parte, num. 20. vers. contra ta-
men, de rescript. Clar. in §. emphyteusis, quæst. 8. vers. &
hoc quidem, ad fin. qui dicit hanc opinionem esse tenen-
dam, & quòd Senatus eam fortè sequeretur tanquam
mitiorem, quia semper innititur æquitati, & solet dis-
pensare contra caducitates pro vna vice tantum. Verùm
licet hæc opinio sit probabilis, quia tamen altera est
magis communis, vt non expectato biennio emphy-
teuta cadat à iure suo propter effectum periurij, teste
Mancin. tract. de iuram. part. 4. quæst. 15. eff. 4. numero 1. 87
2. 5. 6. qui infinitos allegat, in hoc certò non potest pes
figi, & propterea dicas, quòd illa opinio procedit,
quando in specie iuratum est soluere tali tempore; at se-
cus est in iuramento generaliter præstito super instru-
mento, & posito in clausulis generalibus, prout hîc
clausula: Pro iurato. Tunc enim iuramentum intelligitur 88
secundum naturam actus Rip. in c. 2. col. fin. in fin. vers. au-
tem emphyteuta, de rescript. Bauer. de iuram. numero 138.
Ant. Gabr. commun. conclus. lib. 2. tit. de iureiur. conclus. 10.
numero 4. Mancin. d. tractat. de iuram. parte 4. quæst. 15. eff.
8. num. 24.

Et in proposito circa deteriorationem non videtur
simile esse, quod dicitur de solutione pensionis, quia iu-
ramentum non extenditur ad res modicas: vnde vide- 89
mus, quòd licet Prælatus iurauerit non alienare res, & mo-
bona Ecclesiæ, tamen potest alienare res paruas, & mo-
dicæ vtilitatis, arg. text. in cap. terrulas 12. quæst. 2. Abb. 90
in cap. vt super, num. 10. vers. ego dicerem de rebus Eccl.
non alien. Redoan. eod. tract. quæst. 9. numer. 8. 9. & quæst.
20. num. 188. Tabien. in summ. verb. alienatio, num. 13.
latè Francisc. Curt. tract. de feud. part. 2. quæst. 21. per
totam. Albert. Brun. tract. de stat. excl. art. 9. num.
97. Steph. Quarant. in summ. Bull. verb. alienatio, lim. 4.
num. 41. vers. & iuramentum, Tusch. Pract. conclus. lit-
tera I. concl. 513. num. 4. Gratian. disc. 452. num. 5. lib. 3. 91
Nam iuramentum est stricti iuris, & debet restringi, cap.
pen. de iureiur. Abb. in c. vt super, num. 10. vers. item iura-
mentum, de rebus Eccles. non alien. Redoan. d. tract. q. 41.
num. 54. Natt. cons. 645. num. 11. Becc. cons. 99. n. 30. lib. 1.
ideò non trahitur ad id, quod non est verisimile. Paris. 92
cons. 20. num. 119. lib. 1. Becc. d. consil. 99. num. 31. Mancin.
d. q. 15. eff. 8. num. 11. sed regulatur secundum naturam
actus, super quo generaliter interponitur, ad textũ inst. fin. 93
vbi DD. omnes, C. de non numer. pec. & quemadmodum, de iu-
reiur.

reiur. Curt. *in l ſi quis maior*, *numero* 30. *C. de tranſact.* Pariſ. *conſ.* 10. *num.* 34. *lib.* 4. vidimus Iaſ. *in d. l.* 2. *num.* 47. *C. de iur. emph.* Dec. *d. conſ.* 138. *num.* 8. *verſ. & ideo*, Menoch. *conſil.* 84. *num.* 27. Ant. Gabriel. *d. concl.* 10. *numero* 1. Seraph. *deciſ.* 68. *num.* 4. Farin. *deciſ.* 434. *num.* 3. *cent.* 5. Caroc. *de except. exc.* 22. *quaeſt.* 9. *num.* 7. Hier. Gabriel. *conſil.* 67. *num.* 16. *lib.* 2. Mancin. *d. quaeſt.* 15. *eff.* 8. *n.* 10. 11. & hinc eſt, quòd iuramentum recipit omnes illas qua-
94 litates, & conditiones, quas habet actus, ſuper quo interponitur. Dec. *in l. ſi conuenerit*, *num.* 7. *de iuriſdict. omn. iud.* Pariſ. *conſil.* 92. *num.* 49. *lib.* 4. Natt. *conſil.* 677. *num.* 9. Becc. *conſil.* 90. *num.* 20. Vincent. Grilinz. *conſ.* 21. *num.* 6. Mancin. *d. eff.* 8. *num.* 1. Vnde cùm in hac materia non ſoleat emphyteuta expelli propter modicam deteriorationem, idem dicendum eſt accedente generali iuramento, & his rationibus non poſſe accomodari
95 ſufficiens reſponſum, inquit Clar. *in d. §. emphyteuſis*, *quaeſt.* 8. *verſ. & hoc quidem*, ibi: *& ad hoc.*

Nec nocet iuramentum eſſe obſeruandum praeciſè in forma ſpecifica. Bero. *conſil.* 124. *num.* 5. *lib.* 1. Becc.
96 *conſil.* 80. *num.* 11. *lib.* 1. quia reſpondeo, quòd non tamen extendit diſpoſitionem, quando adhibetur ſuper actu valido. Alex. *conſil.* 28. *n.* 12. *lib.* 1. Natt. *conſil.* 645.
97 *num.* 11. Mancin. *d. quaeſt.* 15. *eff.* 9. *num.* 6. 10. & propterea non magis praeciſe obligat, quàm ferat natura contractus, cui accedit. Menoch. *conſil.* 17. *num.* 15. Cum
98 igitur modicum, & nihil aequiparentur, maximè ad euitandas poenas, *cap. licèt cauſam, de probat.* Redoan. *d. quaeſt.* 9. *num.* 57. Bertaz. *conſil.* 281. *num.* 28. dicendum eſt ob modicam deteriorationem non eſſe locum caducitati, etiam accedente iuramento generali, nam ſi de ſpeciali loquamur maius eſſet dubium, in his enim terminis procedit contraria ſententia, ſcilicet quando emphyteuta promiſit iuramento expreſſo ſoluere tali tempore, vel rem meliorare, & non deteriorare. Carp. *ad Stat. Mediol. cap.* 409. *numero* 28. *part.* 2. tunc enim poteſt de minimis etiam fuiſſe aliquo modo cogitatum, ſi placeret alteri opinioni adhaerere: iuramentum autem generaliter praeſtitum non alterat naturam negotij, vt
99 vidimus, quoniam clauſulae poſitae in executiuis in fine inſtrumentorum licet ſtringant fortiùs actum, non alterant diſpoſitionem, cùm ſoleant apponi ex capite Notariorum. Natt. *conſil.* 582. *numero* 8. Menoch. *conſil.* 84. *num.* 45.

Deinde reſpondeo, quòd illi, qui ſentiunt ob modicam deteriorationem incurri caducitatem vigore iuramenti, velut Natt. *conſ.* 481. *numero* 22. ſuum fundamentum collocauerunt ſuper textu *in l ſi quis maior*, *C. de tranſ.* cui locum eſſe dixerunt, etiamſi in minimo illi fuerit contrauentum. Verùm quia diſpoſitioni *d. l. ſi quis maior*, nunquam eſt locus, niſi dolus interueniat, & fraus contrauenientis. Bald. *in l. obſeruare*, *§. proficiſci*, *numero* 5. *verſ. ſed numquid*, *ff. de off. proconſ.* cuius ſententia communiter approbatur, teſte Cagn. *in d. l. ſi quis maior*, *num.* 187. *verſ. ab opinione*, vbi etiam Alciat. *numer.* 10.
100 Curt. *num.* 3. 4. latiſſimè Bertaz. *ibidem quaeſt.* 33. *num.* 33. *& ſeq. C. de tranſ.* Becc. *conſil.* 104. *num.* 8. *lib.* 1. Surd. *conſil.* 86. *num.* 22. Gratian. *diſc.* 19. *num.* 13. *lib.* 1. ideo cùm Alexandrinos non fuiſſe doloſos oſtenſum ſit, ea quae de iuramento dicta ſunt, contra eos locum habere non poſſunt.

Addo praedictis quoniam huius ſententiae auctores pro baſi habent *d. l. ſi quis maior*, *C. de tranſ.* eo quòd minima contrauentio per eam faciat incidere in poenam, ideò reſpondeo dupliciter etiam, & primò quòd ea lex non ſeruatur in practica, tanquam nimis dura, &
101 rigoroſa, & de conſuetudine receſſit ab aula. Rol. *conſ.* 57. *num.* 47. *lib.* 1. Becc. *conſil.* 104. *num.* 9. Carp. *ad Stat. Mediol. cap.* 453. *numero* 75. *& ſeq parte* 1. latè Surd. *conſil.* 86. *num.* 19. Rot. *diuerſ. deciſ.* 583. *num.* 3. *parte* 1. Gratian. *diſc.* 19. *num.* 13. *lib.* 1. qui licèt ſubiungat id non eſſe tutum, quia Doctores loquuntur de conſuetudine ſuorum locorum, vnde non debet extendi: namque replicatur, quòd potiùs generaliter loquuntur ea ratione, quia tot requiſita requiruntur ad finem, vt *d. l. ſi quis maior*, locum habeat, vt vix practicari poſſit, ſecundùm Rot. *d. deciſ.* 583. *numero* 3. Si ergo haec lex non practicatur, ita etiam non poteſt practicari illa opinio, quòd emphyteuta cadat ob modicam deteriorationem.

Deinde reſpondeo animaduertendum eſſe, quòd haec cauſa tractatur, & verſatur coram Conſilio Principis, Senatu, ſummaque Curia, vbi Patres illi illuſtriſſimi 102
dicere ſolent ſe eſſe iudices aequitatis, ideò coram eis certum eſt non ſeruari dictam legem: ita pulchrè Becc. *conſil.* 104. *num.* 9. *verſ. praeterea*, *lib.* 1. Bertaz. *in rep. d. l. ſi quis maior*, *quaeſt.* 4. *numero* 59. *C. de tranſact.* Ludouicus Sacca *conſil.* 66. *numero* 21. *lib.* 1. etenim Conſilium iudicat ſecundum aequitatem naturalem. Gram- 103
mat. *deciſ.* 76. *numero* 33. ergo dicendum eſt omnino ceſſare diſpoſitionem dictae legis, & contrariae opinionis.

Praeterea, vt credo, melius reſpondeo nos verſari extra caſum Nattae, & Beroi, qui non per ſe, & ſimpliciter conſiderauerunt iuramentum, ſed iunctum cum aliis clauſulis ad meliorandum, & non deteriorandum, ac boni viri arbitrio vtendum, vt videre eſt apud eos, quarum nullae clauſulae reperiuntur in noſtro inſtrumento, ideo ex diuerſis non fit illatio, *l. Papinianus*, *§. exuli*, *de maior*, *l. fin. de rit. nup.* & ideo hanc rem ſic decla- 104
rat, & intelligit Io. Caſtill. *de vſufr. cap.* 24. *num.* 19. *in fin. parte* 1. qui adducit rationem, quia in caſu Beroi fuit promiſſum vti arbitrio boni viri, & ita ſentit Grilinz. *conſ.* 21. *num.* 3.

Neque fortè dicatur taciti, & expreſſi parem eſſe virtutem, *l. cùm quid*, vbi DD. *ff. ſi cert. pet.* Menoch. 105
conſil. 108. *num.* 54. 55. de natura enim emphyteuſis eſt meliorare, quoniam eſt vocabulum Graecum, quod exponitur melioratio. Redoan. *d. tract. de reb. Eccl. non alien. quaeſt.* 2. *cap.* 22. *num.* 5. Bero. *conſ.* 125. *num.* 8. *lib.* 1. Cald. 106
de iur. emph. lib. 2. *quaeſt.* 18. *num.* 39. *verſ. qua ratione*, Gabriel. *conſ.* 89. *num.* 6 *lib.* 2. Nam poteſt reſponderi ſaepe plus operari expreſſa, quàm tacita, ne expreſſio videatur ſuperflua, vt pluribus comprobat Scacc. *tract. de appellat. lib.* 3. *quaeſt.* 12. *num.* 87. & ſanè Natta, & Beroius, magnam vim faciunt ſuper dictis clauſulis expreſſis, aliud ſentientes, ſi non fuiſſent expreſſae; nam expreſſio enixam denotat voluntatem.

Vnde non nocet illud ſimile de canone ſoluendo cum iuramento, vt tunc non expectato biennio vel triennio emphyteuta cadat, quia huic concluſioni poſſunt accommodari omnes reſponſiones ſuperius allatae, & ſi verum eſt, intelligitur, quando iuratum eſt non ſimpliciter, ſed tali tempore ſoluere. Cagn. *in d. l. ſi quis maior*, *n.* 54. *C. de tranſact.* & ſic requiritur expreſſa promiſſio vltra iuramentum.

Verumtamen, vt concludamus, in hac re dicendum eſt, quòd etiamſi emphyteuſis fuerit conceſſa ad meliorandum, & non deteriorandum, vel ad vtendum arbitrio 107
boni viri, adhuc emphyteuta non cadit ob modicam deteriorationem, quia exprimitur, quòd tacitè inerat. Surd. *deciſ.* 300. *num.* 21. Mantic. *de tac. & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 29. *num.* 21. *in fin.* pulchrè Giouagn. *conſ.* 15. *n.* 4. *lib.* 2. & contraria opinio ſolùm procedere poteſt, quando in ſpecie facta eſt promiſſio, & pactum de aliqua melioratione particulari, non quando adeſt ſolum pactum ſimplex, vel generale ad meliorandum. Borgn. *deciſ.* 32. *n.* 48. *p.* 2. Giouagn. *d. conſ.* 15. *n.* 4. *verſ. poſſet*, *lib.* 2. cui diſtinctioni ſtandum eſſe credo.

Non obſtat, quòd oppoſitum eſt de ſecunda inciſione pendente lite facta, quia verè nulla inciſio facta eſt, vt ex multis teſtibus probatum eſt, nec Alexandrini fecerũt aliquos arborum ramos incidere, & ſi feciſſent, hoc non eſt dignum caducitate. Bertaz. *d. conſ.* 423. *n.* 2. 3. ſed verè

ventorum

ventorum vi euulsæ sunt, & licet nunc videantur perbellè cultello excisæ, id prouenit ex eo, quia postea à colono rami non relinquuntur inculti, ne tota arbor arescat.

Non nocet autem visio multorum stipitum in dicto loco existentium, quia illi iamdiu in fundo existunt, & aridi, ac corrupti sunt, & si aliqua rasura recens videtur, inde nascitur, quia colonus super illis fecit quædam ramenta lignorum, vnde hæc probatio nihil concludit aduersus emphyteutam, quia non probat hoc esse quod ab
107 hoc contingit abesse, *l. non hoc, C. vnde leg. l. neque natales, C. de probat.* & maximè in materia caducitatis, vbi probationes debent esse liquidissimæ, & necessariò concludere. Pacian. *d. cons.* 32. *num.* 11. 12. vbi etiam dixit, quòd possunt dari multæ instantiæ, in quibus erit licita incisio, aut sine culpa emphyteutæ: vnde efficitur testes aduersæ partis fidem non facere; licet enim appareant arbores incisæ, non statim contra emphyteutam præsumendum est, quia in dubio damnum præsumitur à colono datum, ad textum *in l. si colonus, & l. partim, in fin.*
108 *ff. de arb. fruct. cæs.* Bursat. *cons.* 53. *num.* 13. *& seq. & cons.* 70. *n.* 31. 32. *lib.* 1. latè Borgn. Caual. *decis.* 44. *n.* 72. *vers. & in dubio.*

Et propterea non sufficit probare arbores in agro liuellario fuisse incisas ad obtinendum caducitatem, nisi etiam probetur fuisse succisas de eius mandato, aut quòd factum eius nomine ratificauerit adeo, vt requiratur spe-
109 ciale mandatum, nec sufficiat generale, ad text. *in l.* 1. §. *deiecisse*, & ibi gloss. *de vi, & vi arm.* Bald. & Salic. *in l. si creditor, ff. de pign. act.* gl. in §. *fin. Instit. quibus mod. contrah. obl.* Imol. *in l. cum ista*, §. *pecies, ff. de leg.* 2. pulchrè Pacian. *d. cons.* 32. *num.* 69. 70. qui loquitur in terminis. Bene verum est, quòd si emphyteuta sumpsisset custodiam arborum, & sibi fuissent consignatæ, & ipse in-
110 habitaret apud agrum emphyteuticum, vel conductum, tunc arbores præsumerentur incisæ culpa, vel de mandato conductoris, vel emphyteutæ. Bursat. *cons.* 53. *n.* 13. *& seq. lib.* 1. quæ non verificantur in casu nostro, & cum non appareat de mandato, ligna non censentur incisa culpa Alexandrinorum, qui dederant in mandatis colono partiario ne aliquid de viridi, aut arido excidere auderet, vt dicunt testes; & si quid aduersus prædicta dicunt testes aduersæ partis, nihil probant, quia sunt va-
111 rij, & inuicem contrarij, *cap. licet causam, & c. in nostram, de testib.* Crauet. *cons.* 665. *num.* 17. & quamuis dici soleat testes deponentes de variis summis, saltem probare, & contestes censeri in minori summa, quia id procedit in æstimationibus & illis rebus, quæ non videntur oculis corporeis, verùm quia hîc tractatur de arboribus, vitibus, & lignis, quæ corporeis sensibus subiiciuntur, testes varij non probant quidquam, neque etiam quoad minorem summam. Farin. *de testib. q.* 64. *n.* 142.

Vlterius testes dicti Communis fidem non faciunt, quia sunt villani, & rustici. Farin. *d. tract. de testib. q.* 57. *num.* 56. 61. quia sunt de vniuersitate in causa, vbi tractatur de interesse singulorum: canon enim & redditus
112 dicti agri expenditur quotannis in nubendis domicellis dicti Communis. Farin. *d. tract. quæst.* 60. *num.* 456. 496. & quia sunt illimet, qui præsentem causam agunt, vt
113 apparet ex mandato. Farin. *d. quæst.* 60. *num.* 517. vnde cùm plures defectus patiantur, nullam fidem faciunt. Farin. *quæst.* 62. *num.* 381. 382. & licèt duo ex eis non patiantur istos defectus, tamen eorum depositio nihil nobis officit, quia nil dicit, quod conferat ad caducitatem: ex quibus concludo dictos Alexandrinos fore à petitis absoluendos, prout sentio, & iuris esse consulo, & in eandem sententiam venerunt, & meis consultationibus subscripserunt excellentes Iurisconsulti DD. Ioan. Baptista Comius, Ludouicus Puzzolius, Antonius Ferrarius, Antonius Rebecchus, Franciscus Leonius, Hercules Butrius, Ludouicus Zucculus, & Marcus Sisenardus, vt apparet ex allegationibus typis editis de anno 1619.

Vnde negotio bene ventilato, & omnibus diligenter consideratis Illustrissimum Consilium Iustitiæ Mutinæ absoluit prædictos Alexandrinos à petitis, de mense Decembris eiusdem anni.

CAPVT III.

EPITOME.

Testamentum primum an tollatur per secundum, in quo venter prægnans est institutus, si posthumus non nascatur, & an valeat testamentum ad alterius interrogationem factum.

SVMMARIVM.

1 *Primum testamentum tollitur per secundum.*
2 *Testamentum secundum tollit primum, etiamsi de eo non faciat mentionem.*
3 *Testamentum secundum reuocat non solùm institutionem primi, sed etiam omnia legata.*
4 *Testamento sublato corruunt omnes clausulæ, & omnia eius accessoria.*
5 *Posthumo instituto in secundo testamento tollitur primum, etiamsi posthumus non nascatur.*
6 *Ventre instituto licet partus non nascatur, valet institutio, quia sufficit potentia.*
7 *Institutio hæredis sustinetur, dummodo hæreditas adiri potuerit.*
8 *Testamentum sustinetur, si potuit adiri hæreditas, etiamsi non fuerit adita.*
9 *Institui potest hæres, qui nondum est in rerum natura.*
10 *Posthumo certè instituto nullum est testamentum, si ille non nascatur.*
11 *Institutio hæredis ex causa erronea corruit.*
12 *Posthumo instituto etiam alij nascituri censentur instituti.*
13 *Posthumum, & ventrem pregnantem instituere paria sunt.*
14 *Venter pregnans institutus quomodo intelligatur, & quid comprehendat.*
15 *Ventre pregnante instituto quicumque posthumus censetur institutus.*
16 *Ventre vxoris nomine proprio instituto tantùm proximè nasciturus dicitur institutus.*
17 *Posthumi institutio respicit futurum tempus, & quomodo intelligatur.*
18 *Ventre pregnante instituto intelligitur de tempore mortis.*
19 *Ventre vxoris, quæ pregnans est, instituto, quid comprehendatur.*
20 *Posthumo ex certa vxore instituto quid inde sequatur.*
21 *Posthumum instituens in periculo mortis intelligit solùm de præsenti pregnantia.*
22 *Posthumi appellatione quid veniat.*
23 *Posthumo instituto à testatore infirmo fit extensio ad quemcumque, contra Surdum.*
24 *Verbum, casu quo, importat conditionem.*
25 *Posthumo instituto intelligitur conditio, si nascatur.*
26 *Testamentum primum tollitur per secundum, etiam si secundum contineat institutionem conditionalem.*
27 *Obseruantia hæreditatis significat, quale fuerit testamentum.*

28 *Testamen-*

28 *Teſtamentum ſecundum ſi infirmetur, non tamen reconualeſcit primum.*
29 *Teſtamentum ad interrogationem alterius, ſeu notarij valet.*
30 *Inſtitutio hæredis ſuſtinetur etiam ad interrogationem priuati.*
31 *Falſitas non arguitur ex multiplicitate, vbi actus eſt reiterabilis.*
32 *Teſtamentum primum tollitur per ſecundum, etiam ad interrogationem alterius factum.*
33 *Teſtator etiam infirmus poteſt diſponere ad alterius interrogationem.*
34 *Interrogatis ſi teſtator reſpondeat, ita videtur voluiſſe teſtari.*
35 *Teſtator etiam in articulo mortis præſumitur ſanæ mentis.*
36 *Laborans in extremis poteſt teſtari.*
37 *Poſthumum inſtituens an dicatur moueri ex falſa cauſa, ſi partus non naſcatur.*
38 *Generi per ſpeciem derogatur.*
39 *Teſtamentum quando vitietur ex falſa cauſa.*
40 *Cauſa præſumitur impulſiua.*
41 *Cauſa, & occaſio quomodo differant.*
42 *Semel extinctum ampliùs non reuiuiſcit.*
43 *Hæreditatis petitio præſcribitur ſpatio 30. annorum.*
44 *Teſtamentum ſecundum in dubio cenſetur validum.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1572. perilluſtr. D. Io. Marcus Rubeus Carpenſis ſuum condidit teſtamentum ſcripto in eo hærede R. D. Io. Baptiſta eius fratre, & fideicommiſſario amplo in eo ordinato ad fauorem eius domus cum clauſulis derogatoriis poſterioris teſtamenti. Verùm de anno 1576. idem teſtator infirmus aliud teſtamentum condidit, in quo fecit ſibi hæredem ventrem prægnantem D. Iſabellæ ſuæ vxoris caſu quo pariat maſculum ex dicto teſtatore, & ſi feminam, eam dotari voluit de ſcutis 3000. & eandem Iſabellam vſufructuariam reliquit, & hæc omnia fecit ad interrogationem R. D. Nicolai de Fuſariis, cum clauſula codicillari, *& caſſans*, &c. & cum derogatione ſpeciali clauſulæ derogatoriæ, de qua in priori teſtamento. Poſtea defuncto teſtatore contigit ventrem non eſſe prægnantem adeo, vt hæres ſcriptus non potuerit adire hæreditatem vti non natus. Quæritur an primum teſtamentum cenſeatur per hoc ſecundum reuocatum, & an vocati per fideicommiſſum in primo poſſint nunc aſpirare ad bona dicti teſtatoris ſtante morte D. B. Rubei abſque filiis maſculis.

Reſpondeo ex primo teſtamento non poſſe adiri hæreditatem, illudque cenſeri penitus reuocatum per ſecundum non ſolum quoad hæredis inſtitutionem, ſed quoad omnia in eo diſpoſita, remque iſtam adeo eſſe claram, vt caſus videatur in puncto à iure deciſus; nam veriſſimum eſt primum teſtamentum tolli per ſecundum
1 etiamſi in ſecundo non adſit clauſula caſſans, §. *poſteriore, Inſtit. quibus mod. teſtam. infirm. l. ſi qui priore, in princ. ff. ad Trebell. l. ſi iure, de leg. 3.* Clar. *in §. teſtamentum, q. 94.* Rol. *conſ. 33. num. 18. lib. 3.* Surd. *conſ.* 219.
2 *num.* 22. Farin. *conſ. 97. num.* 20. *lib.* 1. quod procedit, etiamſi ſecundum non faciat mentionem de primo. Surd. *conſ. 169. num. 6.* & *conſ. 214. num. 8.* Intrigl. *de ſubſt. cent. 1. quæſt. 63. num.* 4 nec non etiamſi primum fuerit partium conſenſu firmatum. Peregr. *de fideicom. art.* 51. *num.* 41. & qui habet poſterius teſtamentum pro ſe, dicitur habere fundatam intentionem. Surd. *conſ.* 4861. *num.* 4.

Et propterea non ſolum prioris teſtamenti inſtitutio per ſecundum teſtamentum reuocata intelligitur, ſed
3 etiam quæcumque alia in eo diſpoſita, ſiue legata, ſiue fideicommiſſa. Surd. *d. conſ.* 169. *num.* 7. & *conſ.* 414. *num.* 22. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 12. tit. 1. num. 36.* Gratian. *diſc. 605. num. 6. 7.* & *diſc. 659. num. 1. 3.* vnde
omnes clauſulæ acceſſoriæ per ſecundum teſtamentum 4
videntur ſublatæ. Menoch *conſ. 170. num. 25.* quia annullato teſtamento, omnia inde ſequuta corruunt. Manent. *deciſ. 42. n 5.*

Hoc ſtante in caſu noſtro nihil officit, quòd poſthumus non ſit natus, quia partus conceptus non ſemper editur, & nihilominus primum teſtamentum reuocatum intelligitur per ſecundum, vbi fuit poſthumus inſtitutus: ſiquidem ſi quis inſtituat poſthumum, etiamſi filios gignere non poſſit, tamen primum teſtamentum
tollitur per ſecundum, etiamſi poſthumus non fuerit 5
natus, vt in terminis inquit textus rotundus *in l. ſi quis poſthumus*, vbi gl. *in verb. non poteſt*, & ibi Caſtr. *num.* 1. Iaſ. *num. 6. ff. de liber. & poſthum.* gl. *in l. cum in ſecundo, in verbo viuit, de iniuſt. rupt.* & poſt Ang. *conſ. 93. n. 4. in fin.* Tuſch. *littera T. concl. 154. n. 27.* licet enim ex ventre inſtituto non ſit natus poſthumus, ſufficit ad hunc
effectum, vt naſci potuerit. Socin. Iun. *in l. ſi quis, in* 6
princ. num. 48. verſ tu dic, ff. de leg. 2. Rot. *diuerſ. deciſ. 795. num. 12. verſ. nam iſta, part. 1.* ſolùm enim ſpectatur, an ex ſecundo hæreditas adiri potuerit, *l. pater filio, ff. de hær. inſt. l. cum in ſecundo, de iniuſt. rupt.* quoniam
ſola potentia hæredem exiſtere potuiſſe, & hæreditatem 7
adiri ſufficit, etiamſi cum effectu non fuerit adita. Be- 8
nedictus *in cap. Raynutius, verbo teſtamentum, il ſecundo, num. 7. de teſtam.* Caſtil. *contr. quotid. cap. 19. num. 20. verſ. non enim poteſt, lib. 4.* & certum eſt, quòd po-
teſt inſtitui, qui nondum eſt in rerum natura, ſed eſſe, 9
ſeu fore ſperatur: ita Aret. *in §. ſeruus, num. 1. Inſt. de hær. inſt.*

Et quamvis dici ſoleat Inſtitutionem de certo poſthu-
mo eſſe nullam, ſi poſthumus non naſcatur. Iaſ. *in l.* 10
placet, num. 28. & ibi DD. *ff de liber. & poſthum.* quia teſtamentum factum ex cauſa erronea teſtatoris, qui
vnum credidit, & erat aliud, dicitur nullum, ad text. 11
in l. fin. ff. de hær. inſt. Surd. *conſ. 373. num. 9.* Menoch. *conſ. 148. num. 9.* Tamen verum eſt, quòd hic non poteſt dici error, quia ſiue poſthumus indefinitè, ſiue
venter inſtituatur, ſemper inſtitutio porrigitur etiam 12
ad futuros, per textum *in d. l. placet, de liber. & poſthum.* vbi Oldrad. & DD. illius enim legis verba adeo ſunt clara, vt non recipiant ambiguitatem.

Nec obſtat, quod in caſu noſtro non poſthumus, ſed venter prægnans vxoris fuerit hæres inſtitutus, quia paria ſunt poſthumum, & ventrem, ſeu partum inſtituere, & æquiparantur venter, & poſthumus. Bald. *conſ.* 134.
num. 1. lib. 4. Bero. *conſ. 17. num. 13. lib. 2.* Alba *conſ.* 85. 13
num. 1. Surd. *conſ. 55. num. 14. verſ. & quamvis*, Fachin. *contr. 89. in princ. lib. 4.* Sim. de Præt. *de interpret. vlt. vol. lib. 3. interpret. 1. dub. 3. col. 1. num. 8.* pulchrè Menoch. *lib. 4. præſ. 21. num. 14.* quod cum ſit verum, certum eſt, quòd nullus error conſiderari poteſt, quia de quocumque poſthumo ſentit teſtator. Fuſar. *de ſubſt. quæſt. 64. num. 65.*

Sicut etiam non obſtat hìc fuiſſe inſtitutum ventrem prægnantum, quaſi id intelligatur, ſi prægnans eſt, quive prægnans eſt, ſub quibus verbis concepta inſtitutio nulla eſt, & inualida, dum videatur reſtricta ad
poſthumum proximè naſciturum, ſecundum Bart. Soc. 14
& Iaſ. *in d. l. placet.* Alb. *conſ. 85. num. 7.* Surd. *conſ. 55. num. 16.* Ruſt. *in l. cùm auus, de cond. & dem. lib. 4. cap. 15. num. 24.* Menoch. *conſ. 220. num. 213 & d. præſ. 21. num. 11.*

Nam reſpondetur per hæc verba nil noui fuiſſe inductum, ſed teſtatorem expreſſiſſe, quod tacitè inerat: ere-
nim etiamſi inſtituatur venter prægnans vxoris, adhuc 15
inſtitutio porrigitur ad quemcumque poſthumum. Alex. *in d. l. placet, num 5.* vbi Soc. *col. penult.* & Pur. *in addit. ad Bart. littera B. de liber. & poſthum.* Ang. *conſ.* 51. Alb. *d. conſ. 85. n. 7.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 4. tit. 8. n. 8.*

Menoch.

Menoch. *d. præs.* 21. *num.* 13. *&* *num.* 20. *vers. verùm*, qui
relatis fundamentis vtriusque opinionis tandem residet
in hac opinione.

Bene verum est, quod in casu nostro, vbi testator spe-
cificè instituit ventrem prægnantem Isabellæ eius vxo-
ris, non potest fieri extensio ad posthumum ex alia vxo-
re nasciturum, quia fecit mentionem vxoris sub nomine
16 proprio, tamen intelliguntur vocati quicumque posthu-
mi ex eadem sua vxore nascituri, ad textum *in l. filius*, §. *si*
quis ex certa, *ff. de liber. & posthum.* gl. *in d. l. placet*, vbi Bart.
num. 2. Ias. *num.* 8. 21. Soc. *col. pen. vers. sed illa*, *ff. eod.* Paris.
cons. 52. *num.* 28. *lib.* 2. Bero. *cons.* 17. *num.* 23. *lib.* 2. Menoch.
cons. 40. *num.* 36. & *cons.* 97. *num* 82. & *d. præs.* 21. *num.* 9.
tamen nobis sufficit, quòd huiusmodi verba non sint re-
strictiua, sed possint intelligi de quocumque posthumo
ex eius vxore nascituro, quæ tunc viuebat, & hæc inter-
pretatio est accipienda etiam in dubio, cùm rationabili-
ter sermo possit referri ad vtrumque. Bald. *cons.* 14.
num. 1. *vers. quinque*, *lib* 3.

Et propterea cum versemur in materia, quæ respicit
tempus futurum, vt posthumi institutio. Fachin. *d. lib.* 4.
17 *cap* 89. *littera* D. non est inconueniens, quòd verba,
Ventrem prægnantem; intelligantur in futurum, qui præ-
gnans erit, ad textum *in l. Titius*, §. *Lucius*, *ff. de liber.*
& posthum. Bero. *d. cons.* 17. *num.* 24. *vers. non aduersatur.*
Ias. *in l. talis scriptura*, *num.* 32. *de leg.* 1. & *cons.* 55. *vers.*
18 *confirmatur*, *lib.* 3 Menoch. *cons.* 294. *num.* 7. & *cons.* 494.
num. 26. testator enim non vocauit ventrem prægnan-
tem tempore testamenti, sed censetur vocasse prægnan-
tem tempore mortis, ne eo præterito testamentum irri-
tum esset, vt inquit Menoch. *d. præs.* 21. *num.* 20. *vers.*
verùm.

Nam si verisimilem defuncti voluntatem considera-
mus, ea videtur fuisse, quòd non omnes posthumi ex
quacumque vxore, sed illi tantum, qui nascituri erant ex
viuente eius vxore, censerentur instituti per huiusmodi
verba, *quæ prægnans est*, & similia. Corn. *cons* 244 *num.* 8.
19 *&* 9. *lib.* 2. Barbat. *cons.* 6. *num.* 7. *vers. nec obstat*, *lib.* 3.
Menoch. *d. præs.* 21. *num.* 31. crediderim rectius, quod
nobis sufficit, & ad tollendum errorem satis est, quòd te-
stator non se restrinxerit ad partum tunc in vtero exi-
stentem, & alios ex eadem vxore nascituros non ex-
cluserit, quia tunc intrat textus *in d. l. cum in secundo*,
ff. de iniust. rupt. & satis est possibile fuisse, quòd ex ea-
dem vxore alij filij susciperentur, hoc enim est, quod di-
cit textus *in l. filius*, §. *si ex certa*, *ff. de liber. & posthum.*
quòd qui ex certa tantum vxore filios scribit hæredes,
rem in periculo deducit, si ex alia vxore liberi nascan-
tur: ergo à contrario sensu, res est in tuto, si ex alia
non nascantur, vel si alij nascantur ex eadem vxore.
20 Soc. *in d. l. placet*, *num.* 9. *vers. aut secundo.* Boer. *de-*
cis. 148. *num.* 5.

Sed esto, quòd etiam præsens institutio intelligeretur
solùm de prægnantia existente tempore testamenti, per
21 ea, quæ tradit Ias. *in d. l. placet*, *num.* 10. 21. Surd. *cons.*
55. *num.* 46. quæ tamen nihil nocent, adhuc in proposi-
to nostro dicendum est primum testamentum esse subla-
tum per secundum, in quo venter prægnans fuit insti-
tutus, licèt verè non prægnaret. Ratio, *d. l. si quis post-*
humus, per quam disponitur, quòd etiamsi non nasca-
tur posthumus, tolli tamen primum testamentum per se-
cundum, non fundatur in eo, quòd institutio posthumi
porrigatur ad quemcumque, sed quia simpliciter post-
humus fuit institutus, adeò, vt non sit necessaria vera
prægnantia, quia non nato posthumo adhuc inualidum,
& cassum remanet primum testamentum, quoniam ap-
pellatione posthumi venit tam in vtero existens, quàm
22 postea concipiendus, ad textum *in d. l. placet*, vbi Bart.
Alex. Ias. & DD. *ff. de liber. & posthum.* genus enim
prædicatur de qualibet specie, ad textum *in l.* 1. vbi DD.
ff. si cert. pet. Bald *cons.* 139. *num.* 1. *lib.* 1. Decian. *cons.* 51.
num. 8. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 266. *num.* 60.

Ex quibus leue censendum est argumentum, quo per-
suadetur hunc testatorem infirmum, & morbo oppres-
sum non potuisse cogitare de altera prole, quàm de ea,
quæ in ventre existeret, vt voluit Surd. *d. cons.* 55. *n.* 16.
17. Nam satis est de tali prægnantia præsenti intellexisse,
licet adhuc verius sit ex benigna interpretatione ad su-
stinenda testamenta talem posthumi institutionem com-
prehendere casum etiam non cogitatum; testator enim
mortis cogitatione oppressus non cogitauit de prole
suscipienda ex præsenti, aut futura vxore, tamen si post-
humum, seu ventrem instituat, censetur instituisse nas-
cituros tam ex præsenti, quàm ex futura vxore. DD. *in* 23
d. l. placet, Tob. Non *in* §. *posthumi*, *num.* 9. & ibi Ric-
ciard. *num.* 103. *Inst. de hæred. liber.* Castr. *cons.* 409. *in*
fin. lib. 2. Corn. *consil.* 244. *n.* 8. *lib.* 2. Bero. *cons.* 17. *num* 16.
19. *lib.* 2. Mantic. *d. cap.* 9. *num.* 6. *vers. aduertendum*,
Rust. *d. cap.* 15. *num.* 31. 42. Menoch. *d. præs.* 21. *num.* 29.
vers. retinenda, Morot. *cons.* 32. *num.* 7. *& sequent.* qui
Surdum confutat, quia hæc est fauorabilior interpre-
tatio.

Neque considerabile est, quod nostra institutio fuerit
conditionalis, dicente testatore, casu quo pariat mascu-
lum; hæc enim verba sunt conditionalia. Surd. *cons.* 548.
num. 10. quia hæc conditio non releuat, cum etiam taci- 24
ta subintelligatur, semper enim posthumo instituto, sub-
auditur conditio, si partus nascatur Fusar. *de subst. quæst.*
46. *num.* 31. & tamen hoc non attento iura sanxerunt pri- 25
mum testamentum tolli per secundum, per textum *in d.*
l. si quis posthumos, *ff. de liber. & posthum.*

Deinde respondetur, quod primum testamentum tol-
litur per secundum in quo extat hæredis institutio con-
ditionalis, etiamsi conditio non purificetur. Textus est 26
in d. l. cum in secundo, vbi Bart. *num.* 1. *vers. puto*, Bald.
num. 3. Castr. *num.* 4. *ff. de iniust. rupt.* & quamuis secun-
dum testamentum non habeat effectum, tamen tollit pri-
mum, *l. filio præterito*, *ff. eod.* Bald. *in d. l. cum in secun-*
do, *num.* 2. Ruin. *cons.* 16. *num.* 12. *lib.* 2. & licet ex se-
cundo nemo hæres existat, vel esse velit, tamen adhuc
desinit primum. Gratian. *disc.* 201. *num.* 16. *lib.* 2. sic di-
cas in casu nostro, quod licet posthumus non fuerit na-
tus, tamen primum testamentum remanserit reuocatum,
& pro tali habitum esse ab hæredibus præsumendum est
qui hæreditatem semper diuiserunt nulla eius ratione
habita. Ceph. *cons.* 183. *num.* 71. Mantic. *de coniect. vlt.* 27
vol. lib. 3. *num.* 26.

Et ad rem nostram admittunt omnes, quòd etiamsi
secundum testamentum infirmetur, tamen primum non
reconualescit, ad textum *in l. militis codicillis*, §. *vlt.* vbi 28
Bald. *de milit. test.* Gratian. *disc.* 659. *num.* 2 *lib.* 4. Merlin.
de legitim. lib. 5. *tit.* 2. *quæst.* 16. *num.* 13. sufficit enim quòd
venter prægnans potuerit institui, licet posthumus non
nascatur, *d. l. si quis posthumus*, Bald. *cons.* 320. *num.* 1. *lib.* 3.
Tusch. *d. littera* T. *conclus.* 84. *num.* 41.

Et licèt testator, si fœmina nascatur, mandauerit eam
dotari, tamen nihil id officit, quia voluit in hoc se con-
formare statuto fœminarum exclusiuo, & qualitas dota-
tionis ita conuenit primo, sicut vlteriori posthumo.

Pariter nihil prædictis obstat, quòd secundum testa-
mentum fuerit confectum ad interrogationem alterius,
quia validum est testamentum non solum si testator ore
proprio ex se nominet hæredem, vel faciat legatum, ve-
rùm etiamsi id sequatur ad interrogationem alterius,
siue ille sit Notarius. Gloss. *in l. iubemus*, *verb. quemad-* 29
modum, *C. de testament.* Alex. *cons.* 33. *num.* 11. *lib.* 3.
Becc. *cons.* 102. *num.* 8. Surd. *cons.* 414. *num.* 53. Farinac.
cons. 97. *num.* 1. *in fin. &* *num.* 19. lib. 1. Honded. *cons.* 37.
n. 9. 10. *lib.* 1. Gratian. *disc.* 659. *num.* 11. 12. *lib.* 4. Menoch.
præs. 8. *num.* 14. *lib.* 4. Castil. *lib.* 4. *contr.* 27. *num.* 54. 59. siue 30
sit persona priuata, quæ testatorem interroget. Gloss. *in*
d. l. iubemus. Alciat. *cons.* 570. *num.* 5. Ruin. *cons.* 12. *num.* 9.
lib. 2. Becc. *cons.* 107. *num.* 9. Surd. *cons.* 414. *num.* 32. de
communi Tusch. *verb. testamentum*, *conclus.* 124. *num.* 14.
&

& concl.125. num.14. Menoch. conſ.45. num.15. Farin. d. conſ.97. num.16. Gratian. d. diſc.659. num.11. Rim. Sen. conſil.254. num.17. Rot. diuerſ. deciſ.638. num.1. part.1. quòd procedit ſecundùm allegatos DD. vbi aliæ ſuſpiciones contra teſtamentum non concurrunt.

Et licèt dicatur in teſtamento prædicta fuiſſe facta ad interrogationem R. D. Furarij, & deinde ad interrogationem mei notarij, cùm actus interrogandi ſit reiterabilis, ſimul ſtare poteſt, quod teſtator ab vtroque fuerit
31 interrogatus. Iaſ. in l. ſciendum, num.43. verſ. confirmo, ff. de verb. oblig. Surd conſil.414. num.27. & hæc procedunt, etiamſi ille, qui interrogat, ſit hæres, vel legatarius. Farin. d. conſil.97. numero 16. in fin. & num.17. Surd. d. conſil.414. num.58.

Quod adeò verum eſt, quòd etiamſi tractetur de reuocando priori teſtamento ritè facto, adhuc valeat ſecundum ad alterius interrogationem factum. Alex. d.
32 conſil.33. num 12. verſ. & dicerem. Ruin. d. conſ.12. n.11. lib.2. Socin. Iun. conſ.144. num.56. lib.1. Tuſch. d. verb. teſtamentum concluſ.124. num.22. Surd. d. conſil.414. num.54. verſ. & loquuntur. Gratian. d. diſc.659. num.12. in tantum, quod ſufficiat etiam generalis interrogatio ad contenta in teſtamento. Tuſch. dict. concluſ.125. num.16.

Et hæc non ſolùm procedunt in teſtatore bene valente, ſed etiam infirmo & morti proximo, dummodo ſit ſanæ mentis vt probatur ex l. quoniam, C. de teſtament. Alex. d.
33 conſ.33. num.6. 11. Surd. d. conſ.414. num 54. Farinac. d. conſ.97. num.10. non enim verum eſt conſtitutum in mortis periculo præſumi, quod potius ſit reſponſurus affirmatiuè, quam negatiuè. Alex. dict. conſ.33. num. 12. in fin.

Et vt validum cenſeatur ſecundum teſtamentum in prædictis, non eſt neceſſe conſtare, quod teſtator voluerit teſtari, ſuffi cit enim quod ad interrogata reſpondeat cum
34 ſana mente. Alex. d. conſ.33. n.12 lib.3. Soc. Iun. conſ.178. num.6. lib.2. Surd. d. conſ.414 num.58. Farin. d. conſ.97. n.6. lib.1 Gratian. d diſc.659. num 12.

Nec eſt dubium, quin conſtitutus etiam in mortis articulo præſumatur ſanæ mentis, accedente præſertim aſſer-
35 tione notarij, ſecundum Bece. conſ.101. num.12. Caſtil. d. controuerſ 27. num.9 lib.4. & laborans in extremis, & ſemimortuus poteſt teſtari, ſi ſanam mentem retineat.
36 Iaſ. conſ.124. col. fin. lib.1. Ceph. conſ.546. num.32. Surd. d. conſ 414. num.59. Mantic. lib.4. de coniect. vlt. vol. tit.6. num.1. & ſeq. Caſtil. d. cap.27. n.3. Rim. Iun Inſt. de teſtament. in princ. num.465. Rot. diuerſ. d. deciſ.638. num.8. Coccin conſ.455. num.6.

His ſic firmatis non obſtat, quod falſa cauſa adeo vitiat hæredis inſtitutionem in ſecundo teſtamento factam vt non tollatur per eam primum teſtamentum, vt probat textus in d. l. final ff. de hæred. inſtit. Gratian. diſc.558. numero 16. 18. lib.3.

Nam ſatis reſponſum eſt non poſſe dici hic falſam adfuiſſe cauſam, ſed quod cauſa effectum non habuerit, ſiquidem ex benigna legis interpretatione teſtator cenſetur inſtituiſſe quemcumque poſthumum ex ſua vxore
37 naſciturum. Menoch. d. præſ.21. num.29. verſ. retinenda. Mantic. d. cap.9. num.6. Morot. d. conſ.32. num.7. & cùm in caſu noſtro habeamus legem qua ſancitur primum teſtamentum tolli per ſecundum, in quo poſthumus fuit inſtitutus, etiamſi non naſcatur, nihil vlterius eſt quærendum, neque ad iura generalia confugiendum, quia generi per ſpeciem derogatur, l. ſi peculium, ff. de
38 pecul. legat. l. in toto, de reg. iur. l. Sanctio, de pœn. c. ſtuduiſti, de offic. deleg.

Accedat, quòd cauſa falſa non ſolet vitiare teſtamentum ideo factum, niſi cauſa illa exprimatur, & ſit finalis,
39 & quod teſtator ita alias non fuiſſet relicturus, ad textum in d. l. fin. vbi gl & ibi pulchrè Bart. num.2.3.4. Bald. in princ. & num.6. ibique DD ff. de hær inſt. Gratian. diſc.558.
40 num.21 quæ in caſu noſtro non verificantur, immò in diſpoſitione hominis cauſa expreſſa præſumitur impulſiua. Tiraq. in tract. ceſſ cauſ. lim.1. num.30. Sim. de Præt. de interpret. vlt. vol. lib.4. interpret 1. dub 6. num.11.

Vlterius eum in primo teſtamento ſatis, & abundè teſtator prouidiſſet circa caſum poſthumorum, non eſt 41
præſumendum, quod ſecundi teſtamenti fuerit cauſa finalis ventris prægnantis inſtitutio, ſed bene poteſt dici occaſio, de qua Bald conſ.119. num.7. lib.2. & confirmatur, quia cauſa dicitur propriè de præterito. Sim de Præt. d. dub.6. num.24. hic autem teſtatoris ſermo reſpicit tempus futurum, dum inquit, Caſu quo naſcatur poſthumus: ergo non poteſt dici hoc fuiſſe expreſſum per modum cauſæ, ſed occaſionis, quæ non facit ceſſare ſecundum teſtamentum, etiamſi ipſa ceſſet, per d. l. ſi quis poſthumos: quia ſemel extinctum amplius non reuiuiſcit, l. pen. §. teſtamento, de bon. poſſ ff. ſecundum tab. l. qui res, §. aream, de ſolut. c. quæris, de conſecrat. diſt.4. Rim. Iun. conſ.354. num 244.

Cætera, quæ opponuntur de inualiditate teſtamenti, eò quod ſuaſionibus & rogatu alterius ſic teſtator diſpo- 42
ſuerit, ceſſant omnino, quia non conſtat de fraude, aut dolo aliquo, qui tamen erat probandus, quia eo deficiente valida eſt inſtitutio. Gratian. d. diſc 659. num 8. lib.4. immò de bona fide conſtat ex teſtibus examinatis ſub die 9. Aprilis 1580.

Addere licet, fideicommiſſarios præſentes tempore longiſſimo vltra 30. annos, iuncta obſeruantia ſecundi teſtamenti fuiſſe excluſos, quoniam ſatis conſtat hæreditatis, & fideicommiſſi petitionem ſpatio 30. anno- 43
rum tolli, vt habetur penes Andr. Gail. obſeru. lib.2. cap.120. num.16.

Et hæc puto ſatis eſſe ad ſuſtinendum ſecundum teſtamentum, de quo ſi dubium eſſet, adhuc iudicandum eſt per illud caſſatum fuiſſe primum teſtamentum. Surd. conſ.414. num.101. Gratian. diſc.605 num.5 lib.4. etenim qui ſecundum teſtamentum pro ſe habet, dicitur fundatam habere intentionem. Surd. d. conſ.414. num.21. & 44
conſ 486. num.4. & ita, &c.

Verumtamen negotio ſatis ventilato coram Illuſtriſſimo Conſilio Iuſtitiæ Mutinæ pronunciatum eſt de anno 1535. contra ſecundum teſtamentum, non quia prædicta non ſint vera, ſed quia plurimæ deductæ ſunt coniecturæ ad firmandam ſuſpicionem, ne valeat teſtamentum ad alterius interrogationem factum, propter quod pars aduerſa obtinuit ad ſuſtentationem primi teſtamenti.

CAPVT IV.

EPITOME.

Iudex Eccleſiaſticus quomodo procedere poſſit in his quæ ſunt mixti fori, & quando, & quomodo ſit locus præuentioni.

SVMMARIVM.

1 *Iudex laicus ſolus ſolet procedere in ſacrilegio.*
2 *Præuentio contra mandatarium intelligitur etiam quoad mandantem.*
3 *Sacrilegium à quo Iudice puniatur.*
4 *Iudex Eccleſiaſticus & laicus quomodo procedant in ſacrilegio.*
5 *Iudex laicus poteſt procedere in his, quæ ſunt mixti fori.*
6 *Clarus reprobatur in materia iuriſdictionis.*
7 *Iudex laicus, & Eccleſiaſticus præuentionem habent in mixti fori delictis.*
8 *Præuentio realis præfertur verbali.*

9 Iudex

9 *Iudex Ecclesiasticus est maior quocumque seculari.*
10 *Iudex Ecclesiasticus trah.t ad se laicos, qui simul delinquunt cum clericis.*
11 *Sacrilegium potest puniri à Iudice Ecclesiastico, & seculari quoad pœnas temporales.*
12 *Iudex Ecclesiasticus potest punire laicum in del.ctis mixti fori quoad omnes pœnas, non tamen sanguinis.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

RESpondendo cuidam scripturæ fori Scandiani repetentis Thomam Codeferrum laicum ab Arcetro arrestatum in terra Conigij pro foro Episcopali occasione offensionis, & iniuriæ illatæ R D. Lucæ de Nasis Sacerdoti cum explosione tormenti bellici, incassum ta-
1 men laxati: etenim dicebatur, quod sola Curia secularis soleat procedere in sacrilegio, & similibus delictis, ex Clar. *in prax.* §. *fin. quæst.* 37. *num.* 6. Mastrill. *decis.* 68. *num.* 6. quoniam vbi infligitur pœna sanguinis, Ecclesia non se intromittit. Giurb. *cons.* 70. *num.* 16. & maximè in casu nostro fieri debet remissio ad forum laicale, quia illud habuit præuentionem contra mandantem, quæ extenditur etiam quoad mandatarium, qualis est dictus
2 Thomas: ita Decian. *tract. crim. p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 21. *n.* 16. & *cap.* 22. *num.* 4. Guazzin. *de reor. defens. cap.* 8. *num.* 6. Giurb. *cons.* 59. *num.* 125. & *cons.* 70. *n.* 14. *& seqq.* Licèt autem aliàs de hoc tractatum fuerit, & resolutum pro Ecclesia.

Tamen nunc quoque dico verius esse, & in praxi receptius, quod in sacrilegio, quale est offensio Sacerdo-
3 tis, & iniuria illata personæ Ecclesiasticæ procedatur respectu censurarum à solo iudice Ecclesiastico, respectu pœnæ sanguinis à solo iudice laico, & respectu aliarum
4 pœnarum temporalium per vtrumque; ita tamen, quòd in his sit locus præuentioni. Ita Decian. *tract. crim. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 1. *& num.* 12. pulchrè, & latè Caball. *resol. crim.* 194. *num.* 10. 11. & cum eis tenet Beller. *disq. cler. p.* 1. *tit. de fauor. cler. real.* §. 4. *n.* 9. Matth. *de iurisd. d. p.* 2. *cap.* 11. *num.* 10. qui cæteros allegant, & Caballus resoluit omnia: & hæc est vera, & practicata conclusio, & ita etiam sentire videtur Sigism. Scacc. *in pract. ciuil. & crim. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 13.

Neque est mirum, quia ratione sacrilegij, quod multis modis perficitur, non solùm Iudex laicus, sed etiam
5 Ecclesiasticus contra laicum potest procedere, quia est delictum mixti fori: sic Decian. *d. cap.* 26. *num.* 1. latè Farinac. *in praxi q.* 8. *n.* 131. & Caball. *d. resol.* 194. *n.* 7 8. vbi pulchrè respondent ad ea, quæ ex aduerso adducit Clarus, qui attestatur Senatum solere procedere Mediolani contra sacrilegos priuatiuè quoad Episcopos, &
6 quod ita seruatur in Gallia: quod si verum est, non debet fieri extensio ad alia loca; sed in facto non subsistit, quia etiam Mediolani, & in Gallia procedunt Iudices Ecclesiastici in huiusmodi delictis. Verùm quia vtplurimum iudices laici habent præuentionem, videtur Claro, quod eis solis id competat, quod non est verum, vt bene
7 resoluunt Fatinacius, & Caballus *in supradictis locis*, & Bellet. *d.* §. 4. *num.* 9. Matth. *d. c.* 11. *n.* 10. Bonacin. *de precept. Decalog. disp.* 10. *quæst.* 2. *punct.* 1. §. 1. *n.* 32. Tusch. *littera S. concl.* 6. *num.* 7. 13. *& seq.* Marc. Anton. *lib.* 3. *resol.* 38. *num.* 2. Leo *in thesaur. for. Eccl. p.* 1. *c.* 13. *n.* 13. qui probant quoad pœnas temporales, & contentiosas sacrilegium esse mixti fori sua origine, contra Clarum; & ideo qui deliquit in Ecclesia efficitur de foro Ecclesiæ. Oldrad. *cons.* 86. *Quæritur.* Matth. *de iurisd. p.* 2. *c.* 11. *n.* 23. non enim Iudex Ecclesiasticus est ita incapax iurisdictionis in laicos in temporalibus, vt est laicus in spiritualibus. Scacc. *d. c.* 12. *n.* 13.

Circa præuentionem licèt forum Scandiani nihil doceat, tamen esto, quòd præuenerit verbaliter cum citatione, & Inquisitione transmissa, nihilominus quia forum Ecclesiæ præuenit realiter per capturam personæ, 8
præualet, & dicitur effeaciter præuenisse, quia hæc est vera præuentio: ita latè Farinac. *in prax. q.* 7. *n.* 53. vbi testatur ab hac opinione non esse recedendum: Mar. Antonin. *d. lib.* 3. *resol.* 38. *n.* 5. Bellet. *d.* §. 4. *n.* 3. Leon. *in thes. for. Eccl. d. c.* 13. *n.* 23. *in fin.* qui cæteros allegant. Giurb. *cons.* 70. *n.* 13.

Non obstat Decian. *d. c.* 21. *num.* 16. & alij in contrarium adducti. Primò quia loquitur in casu, quando controuersia vertitur inter duos iudices paris potestatis, quod non facit ad rem; quia Iudex Ecclesiasticus est 9
maior quocumque Iudice seculari, *cap.* 1. *de maior. & obed. cap. administratores* 23. *quæst.* 5. Felin. *in cap. cum sit, num.* 8. *de for. compet.* Leon. *in thes. for. Eccl. p.* 2. *cap.* 38. *num.* 67. Mar. Antonin. *lib.* 1. *resol.* 112. *cas.* 32. *vers. Præsertim*, ad rem Giurb. *cons.* 70. *num.* 11. *vers. sed Ecclesiasticus*, qui loquitur in materia præuentionis.

Secundò quia potiùs facit pro iurisdictione Ecclesiæ, dum se fundat in connexione, & vnitate negotij, quia si admittimus delictum mandantis, & mandatarij esse indiuiduum, forum Ecclesiæ vti dignius trahet ad se to- 10
tam causam, per ea, quæ tradit Farinac. *in prax. q.* 8. *n.* 151. Tiber. Decian. *d. lib.* 4 *c.* 22. *n.* 4. Surd. *cons.* 221. *num.* 3. Marius Anton. *d. lib.* 3. *resol.* 38. *num.* 4. & multò magis doctrina Decian. *d. c.* 21. *n.* 16. facit pro nobis, quia dicit, quod ille, qui præuenit contra mandatarium, dicitur præuenisse etiam contra mandantem; sed sic est, quod mandatarius est in foris Ecclesiæ, quæ præuenit vera præuentione: ergo debet etiam cognoscere circa mandantem. Vana est igitur prætensio fori secularis, & multò magis, quia dictus Codeferrus fuit arrestatus in alieno statu, huius tamen Diœcesis, in quo non poterat forum Scandiani facere capturam personæ dicti Codeferri. Et ita sæpius fuit iudicatum.

Nec de prædictis est mirandum, quia vtique certum est in iure, quod sacrilegium dicitur esse crimen mixtum, seu vtriusque fori quoad pœnas temporales, & contentiosas, adeo, vt sacrilegus possit conueniri sub quovis 11
iudice, tam seculari, quàm Ecclesiastico, quoad dictas pœnas loco præuentioni seruato: ad textum *in c. cùm sit*, vbi Butt. *col.* 12. Abb. *col* 2. *&* 6. *de for. competent.* Cacheran. *decis. Pedem.* 103. *num.* 7. Farinac. *in prax. q.* 8. *n.* 132. Decian. *in tract. crim. lib.* 4. *c.* 16. *n* 1. Caball. *d. resol.* 194. *n.* 11. Giach. *in addit. ad Clar. in* §. *sacrilegium, num.* 1. Et propterea Ecclesiasticus Iudex, si præuenit, 12
potest laicum punire in delictis mixti fori in quascumque pœnas, per quas non imponitur pœna sanguinis; & si est irroganda mors, traditur Curiæ seculari. Ita Hostiens. *in d. cap. cùm sit generale*, quem sequitur Abb. *in princ.* & Marian. Soc. *in fin. de for. competent.* Card. Tusch. *pract. conclus. littera S. concl.* 6. *num.* 12. Osasch. *d. decis.* 103. *num.* 7. ita quidem fuit seruatum, sed quia maiori pœna erat dignus dictus Thomas secundùm leges fori secularis punientes pœna capitali sic delinquentem, postquam ille fuit relaxatus à Curia, quæ cum pœna sanguinis punire non poterat, fuit in foro laico captus, vt pœna capitali, & sic sufficienter puniretur, ad tradita per Sigismund. Scacc. *in prax. ciu. & crim. p.* 1. *cap.* 12. *n.* 81. 82. 83. vbi videas materiam.

CAPVT V.

EPITOME.

Episcopus originis, & rei sitæ, & domicilij, si concurrant in executione alicuius legati pij, quis præferatur, & quando sententia noceat successoribus.

SVMMARIVM.

1 *Scholares pauperes Regij vnde habeant ſubſidium.*
2 *Epiſcopus Regij eligit pauperes ſcholares pro ſtudio Bononia.*
3 *Legatum factum pauperibus in genere intelligitur de illis, qui ſunt de patria teſtatoris.*
4 *Legatum factum Monaſterio, intelligitur de patria teſtatoris.*
5 *Obſeruantia declarat mentem teſtatoris.*
6 *Intereſſe ſufficit alicuius, vt petat exequi mentem defuncti.*
7 *Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.*
8 *Legatum factum pauperibus dicitur pium.*
9 *Legatum pro anima dicitur pium.*
10 *Legatum pro ſtudio dicitur pium.*
11 *Epiſcopus executor eſt omnium piarum voluntatum.*
12 *Legata pia vt exequantur, inſtare poteſt quilibet de populo.*
13 *Epiſcopus eſt pater, & gubernator pauperum.*
14 *Epiſcopus eſt diſpenſator, quando teſtator non dixit, per quem fieri debeat diſtributio pauperibus.*
15 *Epiſcopus originis, & domicilij, vel rei ſita, quomodo concurrat in executione piarum voluntatum.*
16 *Executio piarum voluntatum ad quos Epiſcopos ſpectet.*
17 *Epiſcopus rei ſita exequitur legatum pium, ſi ſpecies relicta ſit.*
18 *Piarum voluntatum quis Epiſcopus ſit executor, ſi res legata ſint in pluribus locis.*
19 *Romani conſilium 250. an ſit tutum.*
20 *Pia voluntas exequitur ab Epiſcopo rei ſita.*
21 *Pecunia propriè non dicitur eſſe in Diæceſi.*
22 *Epiſcopus originis eſt executor pia voluntatis, vbi relicta eſt pecunia.*
23 *Executor piarum voluntatum eſt Epiſcopus originis.*
24 *Epiſcopus non exercet iuriſdictionem extra diœceſim.*
25 *Epiſcopus originis exequitur extra Diœceſim per litteras ſubſidiarias.*
26 *Epiſcopus Regij quomodo exequatur legata pia in territorio Bononia.*
27 *Italica res qua dicantur.*
28 *Epiſcopus quis exequatur voluntatem defuncti, cuius origo dubia eſt.*
29 *Epiſcopus executoris eſt iudex competens in exequenda voluntate defuncti.*
30 *Epiſcopus poteſt exequi piam voluntatem etiam abſque executoribus.*
31 *Epiſcopus poteſt conſtituere procuratorem ad agendum coram ſe in executione pia voluntatis.*
32 *Verba enuntiatiua probant in antiquis.*
33 *Præſcribitur etiam ius eligendi, & adminiſtrandi.*
34 *Poſſeſſio non acquiritur ex actu clandeſtino.*
35 *Gratia vitiatur per ſubreptionem.*
36 *Gratia obreptitia quando ſit nulla ipſo iure.*
37 *Sententia lata contra præſentatum non nocet præſentanti.*
38 *Sententia non nocet ſucceſſoribus non citatis.*
39 *Sententia contra principalem nocet habentibus intereſſe in conſequentiam.*
40 *Sententia nocet citatis, ſaltem per edictum.*
41 *Succeſſor non tenetur appellare à ſententia lata contra anteceſſorem.*
42 *Sententia quando non noceat aliis non citatis.*
43 *Sententia per colluſionem lata non nocet.*
44 *Sententia notoriè iniuſta non nocet.*
45 *Sententia non nocet iis, qui non habent cauſam à victis.*
46 *Sententia non nocet minori non citato.*
47 *Sententia erronea non nocet.*
48 *Sententia notoriè iniuſta nunquam tranſit in iudicatum.*
49 *Collegium non comparet in iudicio niſi per ſyndicum.*
50 *Sententia lata ſine legitimo contradictore non valet.*
51 *Sententia lata contra vnum non nocet alteri, cuius aquè intereſt.*
52 *Sententia lata contra legatarium non nocet alteri legatario.*
53 *Sententia lata contra vnum ſubſtitutum non nocet alteri ſubſtituto.*
54 *Exceptio rei iudicata quando obſtet.*
55 *Sententia lata contra maiorem partem collegij, an noceat omnibus.*
56 *Conductor non poteſt refricare quaſtionem dominij locatori.*
57 *Studij cauſa eſt pia.*
58 *Legatum pium nunquam ſit caducum, ſed impletur eo modo, quo poteſt.*
59 *Alienari non poſſunt bona locorum piorum ſine ſolemnitatibus.*
60 *Emphyteuſis, & locatio ſunt ſpecies alienationis.*
61 *Alienare non poteſt, qui non eſt dominus.*
62 *Nemo dat, quod non habet.*
63 *Bona cenſentur alienari prohibita, quando teſtator mandauit pecuniam inueſtiri.*
64 *Executores non poſſunt alienare.*
65 *Alimentorum cauſa non tranſigitur.*
66 *Tranſactio ſuper alimentis quomodo fiat.*
67 *Neganti in prohibitis incumbit onus probandi.*
68 *Conceſſum ad tempus cenſetur poſt tempus prohibitum.*
69 *Locatio noua dicitur ob variationem canonis.*
70 *Executor non poteſt excedere modum à teſtatore præſcriptum.*
71 *Præſcriptio non currit aduerſus eos, qui nondum agere poſſunt.*
72 *Regij Ciuitas non ſubiicitur alicui Archiepiſcopatui, ſed tantùm Sedi Apoſtolica.*
73 *Bononia Archiepiſcopatus an habeat ſub ſe Regium, Mutinam, Parmam, Placentiam, Ferrariam.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Regienſi pro D. Epiſcopo Regij, & pauperibus ſcholaribus eiuſdem ciuitatis cum Archiepiſcopo Bononienſi, & quibuſdam de Canonicis pro vero ſupponendum eſt Excell. D. Guidonem Bagnolum de Regio, Phyſicum Sereniſſimi Regis Hieruſalem, & Cypri, in ciuitate Nicoſiæ de anno 1362. ſuum condidiſſe teſtamentum, in quo mandauit de bonis ſuis in Cypro exiſtentibus primò extrahi ducat. 1500. quos voluit in Lombardiam portari, & ex ipſis emi per commiſſarios ſuos in Ponente duas poſſeſſiones in territorio Bononiæ, eaſque dari Aliſiæ filiæ ſuæ naturali pro dote, vt nubat alicui ſcholari Regino ſtudenti Bononiæ, cùm fuerit annorum vndecim, & interim voluit enutriri per Franceſchinum de Gazata, & monialem Thomaſinam eius vxorem, ad quem effectum eis reliquit vſumfructum dictarum poſſeſſionum, donec illa fuerit annorum 11. & ſi prius illa moreretur, voluit vſumfructum earum pro vna tertia parte diuidi inter pauperes ſcholares pro anima ſua, & reſiduas reliquit dictæ eius ſorori, & Franceſchino: quo termino effluxo voluit vniuerſos redditus 1
dictarum poſſeſſionum diſtribui pro anima ſua inter dictos ſcholares pauperes.

De anno 1371. de pecuniis eius hæreditariis fuerunt empta in territorio Bononiæ duo prædia, quorum vnum nunc pacificè poſſidetur pro parte dictorum DD. Epiſcopi, & Scholarium Regij; alterum, quod occupatur per hæredes D. Pauli de Canonicis ſub titulo emphyteuſis perpetuæ, de 29. annis in 29. annos renouandæ.

Cum

Cùm autem dicta Alisia diem clauserit extremum, antequam nuberet dicto tempore, prætendunt dicti DD. Episcopus, & Scholares Regienses in executione dictæ vltimæ voluntatis fuisse in possessione fruendi dictis bonis, & quod semper fuit solitum vsque ad hæc tem-
2 pora per Episcopos Regienses eligi pauperes scholares de Regio ad participandum de fructibus dictorum bonorum, provt apparet ex multis locis processus.

De anno autem 1409. quidam Paulus de Blanchis scholaris Regij locauit dictam possessionem Fulcherio de Sauinitis notario pro annuo canone librarum xx. & postea de anno 1454. nonnulli alij Scholares Regij renouauerunt dictam locationem in personam D. Ludouici de Canonicis hæredis dicti D. Pauli, pro eodem canone, & pacto de innouando, & successiuè factæ sunt aliæ plures renouationes cum consensu Vicarij Regij.

Verùm de anno 1534. scholares Regienses Bononiæ studentes pauperes prætendentes dictam locationem esse nullam, & inualidam etiam ob læsionem enormissimam, & conductorem esse quoque caducatum, cœperunt iudicium aduersus fratres de Canonicis pro committenda declaratione super prædictis, & de anno 1568. idem iudicium fuit reuocatum coram Rota Bonon. & nomine Episcopi Regiensis.

Sed priori lite pendente Episcopus Bononiæ obtinuit à Paulo III. P. M. sibi decerni administrationem dictorum bonorum, & electionem scholarium eo, quòd Archiepiscopus Nicosiæ, vbi conditum fuerat testamentum, ageret in remotis regionibus, & ideò non posset huic muneri incumbere, & anno 1540. obtinuit declarationem à Vicelegato Bononiæ, vt ratione bonorum Bononiæ sitorum ad ipsum pertineret executio prædictorum, vnde conductor cœpit deponere canones penes Vicarium Bononiæ, & paulatim actum est de totali exclusione Episcoporum Regij, qui tamen continuarunt in electione scholarium, & in lite, prætendentes sententiam illam esse nullam vti latam eis non citatis, & concessionem Pontificis esse obreptitiam, quia in precibus non fuit facta mentio de iuribus Episcoporum Regij, & de eorum quasi possessione ab immemorabili tempore.

Dicebant autem conductores dictorum bonorum nullum ius competere Episcopo, & Scholaribus Regij, & quatenus competeret, validas fuisse locationes, & quatenus canon non esset iustus, agendum esse pro reductione ad honestum modum, non autem ad nullitatem contractus, & nihil timendum de caducitate, quia obtinuerant renouationes ab Episcopis Bononiensibus.

Sed his non obstantibus dixi pro mea sententia locationem prædictam esse inualidam & nullam, præterquam Episcopum Regij, & Scholares Regienses pauperes, habere ius in dictis bonis, & eorum administratione, non enim de aliis scholaribus potest intelligi dispositio testatoris, quia quando legatum fit pauperibus in genere, de-
3 bet intelligi de illis, qui sunt de patria testatoris, *argumento l. quæ conditio, §. cùm ita, de condit. & demonstrat. l. nulli, & l. si quis ad declarandam, C. de Episc. & Cler.* ad rem Rip. *in tract. de rem. ad conserm. vbert. sub n. 53.* & aliàs tenuit Rota Bononiensis in eadem causa cum illis de Enoch. Et huic simile est, quod dicitur de le-
4 gato facto alicui Monasterio simpliciter, vt intelligatur de monasterio patriæ testatoris. Paris. *cons. 24. n. 4. vol. 3.* Prax. Archiepisc. Neapol. *cap. 72. n. 15.* & obseruantia subsecuta declarat non de aliis, quàm de scholari-
5 bus Regiens. intelligenda esse verba testatoris, cùm semper sic obseruatum fuerit, ad textum *in l. quædam sunt, ff. de rebus dub.* Castr. *cons. 347. num. 4. lib. 1.* Natt. *cons. 192. num. 4.* ad rem Anchar. *cons. 436. num. 1.* & sufficit,
6 quod scholarium intersit exequi hanc piam voluntatem, etiamsi verba in eos non essent directa, *l. seruo legato, §. si testator*, vbi Ias. *& l. si cui legetur, §. Titio, ff. de leg. primò*, & cùm dicti conductores recognouerint Schola-res Regienses pro illis, quos vocauit testator, hodie non possunt eos reprobare, ex regula: Quod semel placuit, amplius displicere non debet. *l. Pomponius, la prima, ff. de neg. gest. l. Papinianus, §. vnde, ff. de inoffic. test. cap. quod semel, de reg. iur. in 6.* 7

Et sanè cùm negari non possit, quin istud legatum sit pium, & habeat in se maximam pietatem; tum quia pau- 8 peribus factum est, ad textum *in l. illud, C. de sacrosanct. Eccl.* vbi Bald. & Castr. notant Rom. *in auth. similiter, C. ad l. Falcid.* Tiraq. *de privileg. piæ ca. s. in præfat. col. 4. vers. item relicta.* Menoch. *præsumpt. 45. num. 6. 7. lib. 4.* latè Monet. *de commut. vlti vol. cap. 4. n. 30. 31. q. 4.* tum quia factum est pro anima, quod enim testator relinquit, 9 & disponit pro anima sua, dicitur pium, ad textum *in §. si votum, vers. occasionem, in Auth. vt cùm, de appell. cognosc.* Gloss. *in l. si quis Titio*, & ibi Bart. *ff. de leg. 2.* Tiraq. *in d. præfat. col. 6. vers. item relictum*, Nauar. *de redd. Eccl. q. 1. monit. 26. num. 3. 4.* Molin. *de iust. & iur. tom. 1. tract. 2. disp. 34 in princ.* Menoch *præs. 115. n. 9. 12 lib. 4.* Sanchez *de matr. lib. 1. disp. 4. num. 9.* Monet. *d. tract. de commut. cap. 4. q. 4. num. 37. 38. 39.* & denique quia relictum est ex causa studij; hoc enim dicitur etiam legatum pium, 10 & pietatem continet. Bart. & DD. *in l. 1. ad fi. ff. sol. matr.* Tiraq. *in d. præf. c. col. 12. vers. item relictum causa studij.* Horat. Luc. *de priuileg. per totum*, Simoncell. *tract. de decret. tit. 8. inspect. 15.* latè Monet. *d. q. 4 num. 45.* qui rem hanc bene declarat: & ideò Episcopus Regij debet admitti, & audiri in hac causa, non solùm quia Episcopus est legitimus executor vltimarum voluntatum ad 11 pias causas, ad textum *in c. nos quidem, & c. si heredes, c. tua nobis, c. Ioannes, de testam. Clem. quia contingit, in princ. de relig. dom. l. hæreditas, in fin. ff. de petit. hær. l. nulli*, vbi DD. *C. de Episc. & cler.* Concil. Trid. *sess. 22. cap. 8. de reform.* Cap. *tractat. de execut. vlt. vol. membr. 8. num. 56.* Monet. *d. tract. c. 3. q. 3. n. 3.* latè Seraph. *decis. 611. num. 7.* Marches. *de commiss. tit. de Signatura grat. a diuersa. p. 1. c. 2. n. 353. & seq.* sed etiam tanquam vnus de populo, quia cum intersit Reipublicæ, vt piæ testantium voluntates exequantur, quilibet potest admitti ad sic 12 petendum, & instandum, ad textum *in l. ciuitatibus*, & ibi Bart. Imol. Castr. & DD. *ff. de leg. primò.* Specul. *de instrum. edit. tit. de execution. vlt. vol. num. 65.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 2. tit. 5. in princ.* & licèt non egerit expressè vt vnus de populo, virtualiter tamen id videtur fecisse, quatenus tamen opus sit stantibus clausulis salutaribus, de quibus in petitione, & stante etiam natura causæ, in qua proceditur solâ facti veritate inspectâ.

Sed verè non est controuertendum, quin Episcopus Regij sit legitimus executor dictæ piæ voluntatis, quia Episcopus est pater, & gubernator pauperum schola- 13 rium; & mortuis executoribus datis ipse succedit executor. Castr. *cons. 167. num. 3. lib. 2.* Tusch. *littera C. concl. 292. n. 14.* & quando testator voluit suam hæreditatem distribui inter pauperes, nec dixit per quem id fieri de- 14 beat, Episcopus dispensator erit Calder. *cons. 341. aliàs 11. de testam.* Gomez. *cons. 139 num 9. vers. quod autem.* Anchar. *cons. 45. in princ.* Castr. *cons. 97. num. 2. lib. 1.* & *cons. 167. num. 3 lib. 2.* Tusch. *d. concl. 293. n. 16.* Marches. *d. c. 2. n. 256.*

Et quamuis inter Episcopos soleat esse dissensio, quis præferendus sit pro executione piorum legatorum, an Episcopus originis, an domicilij, vel potius rei sitæ, & adsunt, qui dicant omnes esse executores, & præuentioni locum esse, vt sentire videtur gloss. *in d. l. nulli*, vbi DD. *C. de Episc. & cler.* & sic vtrumque Episcopum habere potestatem exigendi, & distribuendi, ad textum in *l.* 15 *final.* & *l. eos, §. Celsus, l. assumptio, l. municipes, ff. ad municip. l. senatores, ff. de Senat.* post Azonem inquit Spe- 16 culat. *de instrum. edit. sub tit. de vlt. vol. executor. num. 81.* Feder. de Sen. *in sua particulari disputatione*, & ait Marth. *de iurisd. p. 2 cap. 10. num. 9.*

Verum

Verumtamen hæc ſententia moderanda eſt, quamvis pro nobis faciat, nam cùm Epiſcopus Regij præuenerit Epiſcopos in executione dicti legati, ſolus debet exequi, tamen vt ſequamur magis communes DD. ſententias, de ſingulis agendum eſt, nam Epiſcopus Bononiæ prætendit ſe eſſe executorem vltimæ voluntatis, quia bona ſunt ſita in eius Diœceſi, & quando legata eſt res, aut ſpecies, quæ in vno loco reperitur diuerſo ab origine teſtatoris,
17 tunc exequitur Epiſcopus loci, vbi res ſita eſt, ad textum *in l. ſi fideicommiſſum, ff. de iudic.* & *l. cum res ff. de leg. primò.* Petr. *in d. l. nulli,* vbi Bald. *num. 14. verſ. aut bona,* & Salic. *num. 16. verſ. Petrus dixit, C. de Epiſc. & cler.* ita etiam Iacob. de Canib. *in tract. de execut. vlt. vol. particula 1. n. 26. fallent. 1.* pulchrè Rom. *conſ. 250. per totum,* vbi reddit rationes, Capr. *d. tr. de execut. vlt. vol. membr. 8. n. 63.* Tuſch. *d. concl. 193. num. 27.* Matth. *de iuriſd. part. 2. d. cap. 10. num. 10.* Barboſ. *de offic. Epiſc. part. 3. alleg. 82. num. 15. verſ. quæ quidem,* adeò, vt ſi in pluribus locis diuerſarum diœceſum adſint res in piam cauſam legatæ ab eodem teſtatore, tunc vterque Epiſcopus poterit di-
18 ſtribuere in ſua diœceſi, & ſic non concurrent in exequendo, ſed erit executio diuiſa per loca, *arg. l. 1. C. vbi pet. tut. vel cur.* Bald. *in l. nulli, n. 14. verſ. & ſic.* & ibi Salic. *n. 16. verſ. tunc, C. de Epiſc. & cler.* Capra *d. tract. de execut. vlt. vol. membr. 8. num. 62.* Tuſch. *d. concl. 193. num. 28.* Roman. *d. conſ. 250. num. 2.*

At iſta non ita planè admittit Tuſch. *d. concl. 193. n. 28. verſ. ſed Romanus,* vbi inquit dictum conſilium Roma-
19 ni non eſſe tutum, quia cum de veritate illius fuiſſet diſputatum in vna Bononienſi bonorum de Canonicis, de anno 1601. 1602. 1603. coram R. P. D. Lancellotto, inter Epiſcopum Regienſem, qui erat Epiſcopus originis teſtatoris, & Epiſcopum Nicoſienſem, qui prætendebatur Epiſcopus domicilij eiuſdem, & Archiepiſcopum Bononienſem, in cuius diœceſi erant bona, quorum fructus diſtribui debebant inter pauperes Regienſes ſcholares, dubio quinquies, vel etiam ſepties propoſito, nihil fuit reſolutum, ſed adhuc pendet reſolutio, & ait Tuſchus dicto loco animaduertendum eſſe, quod Romanus dictum conſilium 250. confecit ſine libris, & in itinere, vt ipſe fatetur.

Nihilominus ego puto Rotam non fuiſſe ita ambiguam, quia dubitauerit de veritate dictæ opinionis, & conſilij ipſius Romani, ſed quia talis ſententia non benè applicabatur caſui noſtro, quoniam ſuperius tradita procedunt in terminis, quando legata eſt ſpecies exiſtens
20 in territorio alterius Epiſcopi, cui ideirco ratione rei ſitæ ſpectat executio legati pij, vt ita loquitur Bald. *in d. l. nulli, numero 14. verſ. aut bona,* & Salic. *numero 16. verſ. Petrus Iacob, d. partic. 1. numero 26. fallent. 1.* Matth. *d. cap. 10. numero 10.* Sed hic teſtator non legauit aliquam ſpeciem ſeu rem ſtabilem exiſtentem in territorio Bononiæ; ſolùm mandauit, quòd eius executores, qui erant Regienſes emerent duo prædia in territorio Bononiæ, quod eſt valdè diuerſum, Capr. *d. tract. membr. 8. num. 66.*

Nam quando teſtator non legauit res ſolo cohærẽtes,
21 ſed pecuniam, quæ propriè non dicitur eſſe in diœceſi, vt in caſu noſtro vbi teſtator legauit ducatos 1500. inueſtiendos, vt ſuprà, extra diœceſim Epiſcopi domicilij,
22 tunc vtrique executio pertinebit ad Epiſcopum originis, vt apertè inquit textus *in d. l. nulli, §. ſin autem, in verb. ſummam,* vbi Petr. & Bald. *num. 14. verſ. dicit, C. de Epiſcop. & cler.* & *l. ciues, C. de incol. lib. 10.* Iac. de Can. *d. tract. de execut. vlt. vol. part. 1. num. 26. fall. 2.* Matth. *d. cap. 10. num. 11.* Capr. *d. membr. 8 ſub num. 66.* & ita etiam videntur concludere Albert. *in d. l. nulli, in fin.* vbi Salic. *num. 16. ad fin.* Fulgoſ. *num. 19. C. de Epiſc. & cler.* Specul. *d. loco,* Ang. Aret. *de teſtam. in verb. executores.* Firman. *in tract. de Epiſcopis, in 4. part. lib. 4. quæſt. 33. num. 69.* & ſi aliter diceremus, ſequeretur, quod ferè nunquam Epiſcopus originis haberet executionem, niſi etiam bona exiſterent in eius diœceſi, & ſic inutilis redderetur diſpoſitio, *d. l. nulli,* quæ dat talem facultatem Epiſcopo originis, etiamſi alius poſſet facilius exequi. 23

Nec obſtat, quòd poſtea pecuniæ teſtatoris fuerint per executores teſtamentarios erogatæ in emptionem bonorum ſtabilium in territorio Bononiæ, vbi Epiſcopus Regij nullam poteſt exercere contentioſam iuriſdictionem. Nam reſpondetur, quòd electio Scholarium 24 pauperum fit extra diœceſim Bononiæ, & licèt diſtributio fructuum fiat in territorio, tamen hoc non eſt actus iuriſdictionis, & propterea in hoc propoſito dicunt DD. quòd ſi in prædictis contigerit fieri actum iuriſdictionis, tunc Epiſcopus, vbi ſunt bona, ad requi- 25 ſitionem Epiſcopi originis pronuntiamus executionem faciat, velut tradendo poſſeſſionem rei, vel aliter exequendo: ita Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. de inſtr. edit. tit. de execut. vlt. vol. ſub num. 82. littera K,* Capr. *d. tract. membr. 8. ſub n. 61. & 71.* & ita aliàs tenuit Rota Bononienſis in eadem cauſa, ſed cum aliis aduerſariis, ſcilicet cum illis de Enoch; & deinde hoc idem iudicauit cum illis de Canonicis, & ita etiam in hoc eodem negotio aliàs practicatum eſt, ſi quidem de anno 1443. Epiſco- 26 pus Regij elegit Bonfranciſcum de Arlottis in ſcholarem Regienſem pauperem, & eius electio habuit effectum mediante admodum R. D. Vicario Bononiæ, qui ad litteras Epiſcopi Regienſis illum poſuit in poſſeſſione vſuſfructuandi dicta bona, & poſtea etiam pluries idem factum eſt.

Et quamvis Bald. *in d. l. nulli, num. 14. C. de Epiſc. & cler.* contra Epiſcopum originarium dicat facere *l. ex facto, §. rerum, ff. de her. inſtit.* in propoſito caſu, quando legata eſt pecunia, non res, aut ſpecies, tamen ſi bene conſideretur illa lex ſic in argumentum adducta parum facit ad propoſitum noſtrum, inquit enim rerum Italicarum ap- 27 pellatione venire ea, quæ teſtator deſtinauit perpetuò habere in Italia, ſed quid inde? hoc argumentum non tollit claram diſpoſitionem *d. l. nulli,* quæ conſiderat teſtatorem alibi habuiſſe domicilium, & alibi originem, & tamen voluit præferendum eſſe originis Epiſcopum in executione legati Pij. Verùm ſi lex prædicta, *ex facto,* poſſet aliquo modo conſiderari, pro nobis faceret, vbi teſtator voluit pecunias prædictas tranſportari in Italiam, & ſic ſuſtulit ius quod Epiſcopus Nicoſiæ habere poterat, niſi in effectuando tranſlationem.

Bene verum eſt, quod ſi origo dubia eſſet, vel originatius taceret, tunc poſſet exequi Epiſcopus domicilij, & ſi 28 de domicilio dubitaretur, tunc Epiſcopus loci, vbi teſtator defunctus eſt, ad textum *in d. l. nulli, verſ. quòd ſi bene,* vbi Fulgoſ. Bald. Salic. & DD. *de Epiſc. & cler.* & *in l. iuriſperitos, §. cùm oriundus, ff. de tut. & cur. l. 1. C. de præd. minor.* Capr. *d. membr. 8 num. 66.* Matth. *d. cap. 10. n. 11. in fin.* ſed hoc non facit ad noſtrum propoſitum, quia certiſſimus de origine teſtatoris, & de eius domicilio.

Accedat, quòd executores teſtamentarij erant Regienſes; ideò Epiſcopus erit legitimus executor huius piæ voluntatis, maximè quo ad ipſam compulſionem, Epiſcopus enim ipſius executoris habet illum compellere, ad textum *in l. Diuus, la prima, in fin. ff. de tut. & cur. dand. ab his,* Io. Andr. *ad Spec. d. tit. de vlt. vol. execut. ad n. 78. littera B,* Capr. *d. membr. 8. n. 72.* & ita ſi ab initio Epiſcopus Regij fuit legitimus executor, non deſinere eſſe ex accidenti, vel alio reſpectu, cùm ipſe poſſit non ſolum compellere executores, vt exequantur volunta- 29 tem teſtatoris, ſed etiam ipſe ſolus poteſt exequi, vt *in cap. vlt. de ſucceſ. ab inteſt.* Capr. *d. membr. 8. num. 75.* Barboſ. *de off. Epiſc. part. 3. alleg. 82. num. 15. verſ. & in huiuſ-* 30 *modi,* vbi inquit, quòd Epiſcopus poteſt eſſe iudex, & conſtituere etiam procuratorem ad agendum coram ſe pro executione legati pij.

Et hæc faciliùs admitti debent, quia Epiſcopi Regij ab anno 1443. vſq; ad præſens fuere executores huius piæ voluntatis, vt viſum eſt in electione dicti Bonfranciſci, in

qua

qua explicitè vocatur merus executor dicti testamenti,
& certum est, quòd verba enuntiatiua alicuius scriptu-
ræ factæ centum ab hinc annis probant inter omnes, vt
de communi Ias. *in l. cum aliquis, col. fin. C. de iur. deliber.*
& *in cons. 34. n. 16. vol. 1.* Alex. *cons. 6. n. 6. vol. 1.* Albens.
cons. 159. num. 3. lib. 1. Bero. *cons. 7. num. 6. lib. 1.* Ceph.
cons. 152. num. 33. Soc. Iun. *cons. 65. num. 7. lib. 1.* Rim.
cons. 137. n. 2. 15. & *cons. 501. n. 21.* & Menoch. *cons. 336.*
n. 21. latè Nicol. Genua *in tract. de verb. enuntiat. lib. 1.*
q. 4. n. 44. 45. 46. 48. vbi probat, quòd in antiquis verba
enuntiatiua plene probant: & præsertim hæc attendenda
sunt, quia extant plurimæ aliæ deputationes similes factæ
de anno 1454. 1498. 1500. 1512. 1513. 1523. 1535. 1543.
1545. 1568 & aliæ multæ, quæ etiam non sunt produ-
ctæ, quæ sine dubio constituunt Episcopos Regij in
quasi possessione istius iuris, cuius vigore, etiamsi ad
33 eos tale ius non spectaret, tamen illud præscripsissent, si-
quidem ius eligendi, & administrandi præscribitur spa-
tio 40. annorum. Ioan. And. & Felin. *in c. de quarta de-
cimæ, de præscript.* Abb & Imol. *in c. cùm Ecclesia Sutrina,
de caus. poss. & propriet.* Balb. *de præscript. in prima part. 2. p.
q. 8. in princ.*

Ius autem, quod ex tot electionibus, & distributio-
nibus adepti sunt Episcopi Regij, non potest dici subla-
tum ex electionibus quandoque, vt dicitur, factis per
Episcopos Bononiæ de scholaribus prius electis per Epis-
copos Regienses, qui renuntiauerunt electionibus Epis-
34 copi Regiensis vt consequerentur pecunias sibi oblatas,
quia cum hæc omnia fuerint clandestinè facta respectu
Episcoporum Regij, non potuerunt Episcopi Bononien-
sis acquirere exinde aliquam legitimam possessionem.
Rain. *cons. 5. n. 14. lib. 4* Afflict. *decis 394. n. 6.* Pasech.
cons. 15 num. 6. & *cons. 16. n. 11 12.*

Nec etiam litteræ Pauli III. Pont. Max. suffragantur
Archiepiscopo Bononiensi, quibus dicitur ipsum fuisse
subrogatum in locum Archiepiscopi Nicosiensis, qui
ordinarius erat testatoris ratione domicilij, quia non
habet ideo plus iuris, quam haberet dictus Archiepisco-
pus Nicosiensis, qui nullum habebat, vt vidimus, & vl-
terius propter falsitatis expressionem, & veritatis taci-
35 turnitatem dictæ litteræ erant inualidæ, ad textum *in c. 2.
de rescript.* & *l. 1. & pen. C. si contr. ius, vel vtil. publ.* Seraph.
decis. 1432. n. 3. vbi quod in gratiosis omnia narrata de-
bent esse vera, alioquin gratia redditur nulla Hìc autem
fuit narratum Pontifici nullum ius competere Episcopo
Regij, sed tantum Archiepiscopo Nicosiensi; & tamen
vidimus ius exequendi talia pia legata competere Episco-
po originis testatoris, qui etiam in hoc casu illud præ-
scripsit ex longa obseruantia.

Deinde narratum fuit testatorem reliquisse scholari-
bus Reginis tantùm ius percipiendi fructus bonorum,
de quibus agitur, quod etiam euidenter falsum apparet;
36 ideo sequitur gratiam esse nullam ipso iure Menoch. *de
arb. ind. cas. 201. n. 17.* Crau. *cons. 592. num. 60.* de com-
muni Verall. *decis. 225. p. 1.* Cassan. *d. decis. 3. de pension.
num. 5.* Seraph. *decis. 398. num. 2.* qui dicunt gratiam
concessam ad postulationem partis esse ipso iure nullam
stante subreptione.

Non obstat etiam sententia Vicelegati lata de anno
1540. quia verè lata fuit tantum inter Episcopum Bo-
noniensem, & scholares Regienses, non autem cum
Episcopo Regij, cui idcirco præiudicare non potest, vt
37 in simili dicunt quòd sententia lata contra præsentatum,
vel electum non nocet illi, qui prætendit ius præsentan-
di, vel eligendi, nisi fuerit sciens rei iudicatæ modo le-
gitimo. Alex. *in l sæpe, num. 54. ff. de re ind.* Didac. *pract.
obs. c. p. 14. n. 1.* Ruin. *cons. 19. num. 11. lib. 1.* qui loquitur
in iure subiectionis. Nec etiam talis sententia nocere
potuit futuris scholaribus, quia requirebatur saltem ci-
tatio generalis per edictum, vt seruatur respectu eorum,
38 qui succedunt in fideicommisso, vel feudo, & simili-
bus, qui, nisi fuerint citati saltem per proclama, non
possunt recipere præiudicium à sententia contra princi-
palem lata. Bald. & Alex. *in l. de vnoquoque, col. 3. vers.
item fallit, ff. de re ind.* Felin. *in c. humilis, col. 2. vers.
intellige, de maior. & obed.* Dec. *in l. iure ciuili, n. 4. ff. de
reg. iur.* Curt. Iun. *cons. 23. col. 5. vers. & comitem.* Capyc.
decis. 107. num. 14. Puteus *decis 91. num. 2. & decis. 336.
n. 3. lib. 3.* Marzar *in epitom. de fideicom. quæst. 72. vers. &
postea,* qui dicunt etiam, quòd licet sententia lata contra
eum, de cuius interesse principaliter agitur, noceat om-
nibus prætendentibus interesse in consequentiam, vt per
Felin. *in c. quamuis, col. 4. & col. 15. ad fin. de re ind.* ta- 39
men istud procedit, quando illi habentes interesse secun-
dariò fuerunt citati saltem per contradictas. Puteus *d.* 40
decis. 336. num. 3. vers. quoniam, lib. 3. quæ adeò sunt vera,
vt successor non teneatur à tali sententia appellare, nisi
id malit. Alex. *in l. filiusfam. §. Diui, col. 3. & 7.* vbi 41
etiam Rip *num. 32.* & DD *ff. de leg. primo.* Felin. *in c.
veniens, col. 3. de testib.* & *in c. cùm super, col. 3. de re ind.*
pulchrè Puteus *d. decis 91. n. 4. lib. 3.* Hier. Gabr. *cons. 42.
num. 3. & seqq. lib. 2.* Bursat. *cons. 203. n. 13.* Scacc. *de sent.
& re ind. gl. 14 q. 12. n. 121.*

Deinde non potest dici, quòd huiusmodi sententia
præiudicauerit dicto Episcopo, & futuris scholaribus,
tum quia non constat causam fuisse rectè defensatam à
scholaribus illius temporis, qui acceptis pecuniis depo- 42
sitatis nil aliud curæ habuerunt, & tamen sententia nun-
quam successoribus, & aliis nocet, nisi in prima, & vl-
teriori instantia causa fuerit viriliter defensa. Alex. *in l.
sæpe, n. 83.* vbi DD. *de re ind.* Hier. Gabr. *cons. 42. n. 41.
lib. 2.* Scacc. *de sent. & re ind. gl. 14. q. 12. n. 122.* Molin.
de primog. Hisp lib. 4 cap 8. n. 10. tum quia ea omnia fue-
runt per collusionem gesta, cùm scholares, & aduersa-
rij simul pro vna parte fuerint habiti, & Archiepiscopus 43
Bononiæ pro altera. Certum est autem, quod sententia
est nulla, & non præiudicat successoribus si per collu-
sionem feratur. Alex. *in d. l. sæpe, n. 76.* Aym. *cons. 10. n. 8.*
Marz. *d. loco.* Scacc. *d. q. 12. n. 123.* Pinell. *in l. 1. p. 3. n. 50.
lim. 4 C. de rescind. vend.*

Vlteriùs dicta sententia potest dici nulla, quia notoriè
sit iniusta, cùm lata fuerit contra claram mentem testa-
toris; videmus enim executionem illius piæ voluntatis 44
de iure communi, & secundum verisimilem eius volun-
tatem spectare ad Episcopum originis, qui etiam præ-
scripsit ius prædictum per tempus longissimum, & ita
dicta sententia non potest obesse Episcopo Regij, & fu-
turis Scholaribus, tum quia non habent causam ab illis,
qui fuerunt victi. Pinell. *in d. l. 1. lim. 4 n. 6* Hier. Gabr. 45
d. cons. 42. num. 27. 38. 39. lib. 2. tum quia Scholares nunc
litem agentes sunt minores, & ideo etiamsi per edictum 46
fuissent citati, sententia eis non noceret. Rota penes
Achillem *decis. 46.* Hier. Gabr. *d. cons. 42. n. 28. lib. 2.* &
denique non potuit successoribus præiudicare, quia erat
sententia notoriè iniusta, & erronea. Dec. *in l. 2. num. 47.* 47
C. de edend. & *in cons. 445. n. 41.* Soc. *in l. 1. in fin. ff. de
except. rei ind.* Hier. Gabr. *d. cons. 42. n. 37. 38. lib. 2.* Curt.
Ian. *cons. 10. n 4* & *cons. 124 n. 14.* Rot. *diuers decis. 427.
p. 3. lib. 3.* qui etiam dicunt, quòd sententia notoriè in- 48
iusta nunquam facit iudicatum. Scacc. *tract. de sent. &
re ind. gl 14. q 11. n. 59.*

Accedat, quòd Scholares prædicti non poterant com-
parere, nisi per syndicum eorum collegij, ad textum *in
l. 1. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nomine*: quod cùm factum 49
non fuerit, sequitur Scholares tunc temporis non fuisse
legitimos contradictores, & idcirco sententiam prædi-
ctam non posse nocere futuris Scholaribus, quia senten- 50
tia lata sine legitimo contradictore alteri non præiudicat,
nec ius facit inter alios. Bald. *in l. ingenuum, num. 3. vers.
quæro ff. de stat. hom.* Alex *in d. l. sæpe, n. 26 ff. de re ind.*
Pinell. *d. loco, n. 50.* Sigism. Scacc. *d. tract. de sent. & re
ind gl. 14. q. 12. n. 16. & n. 121.*

Præterea cùm prædicta sententia duo continere videa-
tur, scilicet ius distribuendi dictos fructus spectare ad
Episcopum

Epiſcopum Bononienſem,& eum poſſe pro arbitrio ſuo inter omnes Scholares, etiam non Regienſes eos diſtribuere, ideo non eſt dubitandum, quin à dictis Scholaribus abſuerit poteſtas deducendi in iudicium ius electionis, & diſtributionis competens alteri ex dictis Epiſcopis, & propterea certum redditur, quòd ſententia prae-
51 dicta non potuit in aliquo praeiudicare Epiſcopo Regij, cuius iura non dependebant à iure Scholarium, ſed per ſe aequè principaliter ſubſiſtebant. Bart. *in l. 1. ff. de except. rei iud.* Alex. *in d. l. ſaepe, num. 68.* vbi voluit ſententiam
52 latam contra vnum legatarium non nocere alteri, cuius aequè principaliter intereſt. Bald. *in l. ingenium, n. 3. de ſtat. hom.* & *in conſ. 334. num 4. lib. 2.* qui ſuſtinet ſententiam latam contra ſubſtitutum non nocere alteri
53 ſubſtituto: Ant. de Butr. *in c. cauſam, il 2. num. 25. verſ. credo, qui fil. ſint leg.* Soc. Iun. *conſ. 181. num. 89. lib. 2.* Alb. *conſ. 505.* Ruger. *conſ. 8. num. 99.* & *conſ. 38. n. 69. lib. 1.* Oſaſch. *deciſ. 156. num. 16. 17.* Peregr. *de fideicomm. art. 53. n. 40.* Scacc. *tract. de ſent. & re iud. gl. 14. q. 12. num. 2. 3. 4. 30. 44.* qui etiam dicunt exceptionem rei iu-
54 dicatae non obſtare, niſi concurrat identitas perſonarum, cauſae, & rerum; quod hìc non poteſt verificari, & ideo cùm etiam oſtenſum ſit verba teſtatoris fuiſſe intelligenda de Scholaribus Regienſibus, non nocet dicta ſententia modernis ſtudentibus, qui ius ſuum non ducunt ab antiquis, quae tantò veriora ſunt, quia non collegialiter tunc actum eſt, ſed contra particulares Scholares, quo caſu ſententia lata etiam contra maiorem partem non
55 nocet aliis, vt per Ruin. *conſ. 128. n. 10. lib. 1.* & in dubio cenſendum eſt ſententiam nulli alij, quàm victo praeiudicare. Dec. *conſ. 445. n. 43.* Menoch. *conſ. 101. n. 14.* & ita Rota Bononienſis iudicauit pro D. Epiſcopo Regij, vt ad eum ſpectet executio dicti legati, & electio Scholarium, & diſtributio dictorum fructuum, & ſperatur eandem ſententiam vti iuſtam fore confirmandam per Rotam Romanam.

Et quamvis iſtae exceptiones aliquibus viderentur graues, tamen conductoribus aduerſariis nihil prodeſſe poſſunt, quia denegando ius, & actionem competere locatori, à quo cauſam habent, cenſentur refricare quaeſtio-
56 nem dominij, quod facere non poſſunt, ad textum *in l. ſi quis conductionis,* vbi DD. *C. locat.* Alex. *conſ. 28. n. 2. lib. 7.* Grat. *conſ. 90. n. 12. lib. 1.* Honded. *conſ. 85. n. 39.* & ideò debent excludi, ne talia opponentes audiantur.

Nunc igitur aſſumamus alterum pactum, & videamus de validitate locationum, quas dicti Scholares fecerunt. Vnde memoriae retinendum eſt iam ſatis probatum eſſe, quòd huiuſmodi legatum factum Collegio Regienſi pro anima teſtatoris ex cauſa ſtudij, & pro alendis pauperibus eſſe pium. Menoch. *praeſ. 115. num. 12. 14. lib. 4.* quod procedit non ſolùm ex cauſa ſtudij Sacrae Theo-
57 logiae, ſed etiam aliarum diſciplinarum. Decian. *conſ. 14. per totum, lib. 3.* Monet. *de comm. vlt. vol. cap. 4. q. 2. n. 45.* adeò, vt in hac materia pro vero ab omnibus habeatur, legatum pium, & ad pias cauſas factum nunquàm fieri caducum, neque haeredem illud poſſe lucrari, aut aliam
58 perſonam, ſed non obſtante quocumque lapſu temporis impleri debet ſaltem eo modo, quo poteſt, ſi non eo, quo ordinatum eſt. Bart. *in l. pater filiam, §. Tuſculanus, n. 1. verſ. ſi contrarius, ff de leg. 3.* Bald. *in l. dictum, C. de condict. ob cauſ.* Felin. *in c. Eccleſia S. Mariae, num. 86. verſ. confirmari, de conſtit.* Ruin. *conſ. 75. n. 3. 8. vol. 2.* Tiraq. *de priuil. pia cauſ. priuil. 38.* Peregr. *de fideicom. art. 11. n. 64.* latè Marchelan. *de commiſſion p. 1. cap. 2. n. 354. ſub tit. de Signatura gratiae diuerſa.*

Hinc dicendum eſt bona praedicta ſic ad vſum pium relicta non potuiſſe alienari abſque ſolemnitatibus neceſſariis in alienatione bonorum Eccleſiaſticorum, & aliorum piorum locorum, neque concedi in emphyteu-
59 ſim perpetuam, maximè non exiſtente cauſa neceſſitatis, vel euidentis vtilitatis, ad textum *in c. nulli, extr. de reb. Eccl. nec alien. c. ſine except. 12. q. 2. c. etenim, §. hoc ius* 10. *q. 2. Auth. hoc ius,* vbi DD. *C. de ſacroſ. Eccleſ. & in Extrauag. Ambitioſae, de reb. Eccleſ. non alien.* vbi inter gratias alienationum connumeratur etiam emphyteuſis, & locatio vltra triennium. Abb. *in d. c. nulli, in fin.* Franch. 60
in c. 1. de reb. Eccl. non alien. in 6. Pariſ. *conſ. 34. vol. 4.* Felin. *in c. de quarta, de praeſcript.* Dec. *conſ. 158. vol. 1.* Io. Aloyſ. Ricc. *in prax. de alien. rei Eccleſ. reſolut. 45. n. 5.* hìc autem nullae interuenerunt ſolemnitates, & maximè beneplaciti Apoſtolici: ergo nulla fuit conceſſio, & alienatio.

Deinde eſto, quòd omnes interueniſſent ſolemnitates, adhuc tamen alienatio fuit inualida, quia fuit facta à non dominis, & qui non habebant ius alienandi, ſiquidem Scholares pauperes electi ab Epiſcopo non erant domini dictorum bonorum, ſed alimentarij, & quaſi vſufructua- 61
rij durante tempore ſtudij, aliis poſtea ſuccedentibus, ideò nullo modo potuerunt alienare, ad tradita per DD. *in l. foemine, §. illud, C. de ſecund. nupt.* Pinell. *in l. 1. §. 3. num. 18. C. de bon. matern.* Lud. Molin. *de primog. Hiſp. lib. 1. cap. 19. num. 1.* & propterea. Scholares transferre 62
in alium ius non poterant, quod ipſi non habebant, *l. traditio, de acqu. rer. dom. l. ſi vniuerſi, C. de leg. c. Daibertum 1. q. 7. l. ſi filius, C. de donat. l. obſeruare, in fin. de off. Proconſ. c. quomodo, diſt. 4. de conſecrat.*

Accedat, quòd teſtator mandauit ex Ducatis 1500. reducendis ex eius bonis Cypri inueſtiri tantundem in duas poſſeſſiones emendas in territorio Bononiae pro alendis pauperibus ſcholaribus, propter quod videtur prohibuiſſe alienationem dictorum bonorum; eo enim ipſo, quòd iuſſit inueſtiri pecunias, oritur prohibitio de non alienando bona, in quibus facta eſt erogatio ſeu in- 63
ueſtimentum. Bald. *in l. fin. C. de pact. inter empt. & vend.* Aret. *conſ. 22. num. 4.* adeò, vt neque executores potue- 64
rint facere talem alienationem, cùm in teſtamento nulla de hoc eis tribuatur facultas. Bart. *in l. alio, num. 3. verſ. vnio, ff. de alim. & cibar. leg.* Io. à Can. *in d. tract. de execut. vlt. vol. part. 2. quaeſt. 1. n 28.* Iac. de Aren. *in ſimili tract. num. 34.* Durant. *de art. teſt. tit. 2. cautel. 10.* Burſat. *conſ. 226. num. 113.* & multò minus potuerunt id facere Scholares in praeiudicium ſucceſſorum. Alciat. *conſ. 40. num. 12. lib. 3.*

Obſtat etiam aduerſariis natura bonorum, quia ſunt deſtinata pro alimentis ſcholarium pauperum, & ideo ſuper eis non licuit contrahere ſine decreto ſuperioris, 65
l. cum hic, in princ. vbi Bart. Iaſ. Alex. & DD. *ff. de tranſact. l. 1. §. 1. ff. quemadm. teſt. aper.* Bart. *in l. qui Romae, §. duo fratres, in 4. q. ff. de verb. oblig.* vbi dicitur etiam non valere tranſactionem, niſi lectis, & diligenter inſpectis verbis teſtamenti: nam legenda ſunt verba, vt cognoſcatur, quanta ſit executoris poteſtas. Bald. *in l. id quod, num. 14. verſ. venio ad quartam, C. de Epiſc. & cler.* Iac. de Can. *d. p. 2. n. 15.* & Firm. *de Epiſc. in 6. part. lib. 2.* vbi ait 66
Epiſcopum exequi debere voluntatem teſtatoris, ſicut eius verba cantant. Ideò bona praedicta non potuerunt alienari, maximè pro valde tenui canone librarum xx. ſeu xxj. quae non poſſunt deſeruire pro alendis ſcholaribus iuxta mentem defuncti, & ſic non ſequitur idem effectus, qui ſequeretur bonis retentis, & non alienatis: & ſi aduerſarij aliter dicunt, cùm verſemur in prohibitis, incum- 67
bit eis onus probandi, ad textum *in l. ſi fortè,* vbi Bart. *ff de caſtr. pecul.* Io. And. *ad Spec. in rub. de rebus Eccl. non alien. circa med.* & Dominic. *in cap. 1. n. 5. eod. tit. in 6.*

Non obſtat locatio facta de anno 1409. de qua non conſtat niſi enunciatiuè in alio inſtrumento facto de anno 1454 quia non fuit emphyteuſis, ſed ſimplex locatio, quae finitis primis 29. annis non debebat renouari, nec Scholares cogi poterant ad renouandum, 68
quia conceſſum ad tempus, cenſetur poſt tempus denegatum, ad textum *in l. ſi ita, ff. de vulg. & pup. & in l. Imperator, ff. de poſt. cum vulg.* & ideò locatio renouata de anno 1454. fuit noua locatio ob variationem ca- 69
nonis, qui reductus fuit ad libras xxj. & adiectionem clauſulae, *in perpetuum.* Oſaſch. *deciſ. 23. num. 32.*
Rot.

Rot. *decis.*160. *num.*8.9. *part.*1. *diuers.* Hæc autem locatio fuit valde damnosa dictis scholaribus, quia pro modico canone dederunt tornaturas terræ 135. aratiuas, & arboratas, & fructiferas, quod per se patet euidenter.

Minùs obstat alia renouatio locationis facta cum consensu Vicarij Regij, de qua meminit Grat. *cons.*141. *n.*23. *lib.*1. quia Episcopus non habet facultatem alienandi dicta bona, sed tantum distribuendi inter pauperes scholares, & sic non potuit manum apponere ad actus alienationis, ex Corn. *cons.*163. *n.*6. *lib.*4. non enim potest executor etiam piè agendo quidquam facere vltra modum expressum à testatore. Ang. Aret. *de testam. gl.*93. *n.*9.19. 20 vbi si alienat minori pretio, quàm res valeat, non tenet alienatio, nam Episcopi sunt administratores bonorum Ecclesiæ, & locorum piorum, non autem domini. Bursat. *cons.*181. *num.*40.

70 [the number stands beside the line "res, & sic non potuit manum apponere ad actus aliena-"]

Non obstat allegata præscriptio, tum ob malam fidem alienantium, tum quia non potuit currere aduersus successores in Episcopatu Regij, & futuros scholares, quibus nondum apertum erat ius agendi. Molin. *de primog. Hisp. lib.*4. *cap.*10. *num.*3. *& seqq.* Pinell. *in l.*2. *in* 2. *part. n.*27. *vers. videndum, C. de rescind. vend.* Iaſ. *in l. Prætor*, §. *si aliquando*, *n.*9. *ff. de non. oper. nunc.* ex quibus, & aliis rationibus censuit Rota Bononiensis electionem dictorum scholarium spectare ad Episcopum Regij, & distributionem etiam fructuum dictorum bonorum, & reos conuentos nullum ius habere in bonis, vt suprà, locatis, condemnauitque eos ad eorum relaxationē vnà cum fructibus à die litis contestatæ, citra tamen præiudicium iurium Archiepiscopi Bononiæ, qui postea cœpit facere partem, & introducta appellatione causa fuit commissa per Sanctissimum Rotæ Romanæ, coram qua pluries fuit causa proposita, & nondum resoluta; & posteà per lōgum tempus cessatum est à lite ob timorem potentiæ aduersariorum, sed nunc speratur victoria, maximè cùm sit finita linea dictorum de Canonicis, & sic data etiam validitate locationis, adhuc deuoluta est ob lineam finitam.

Et sic Ecclesia Cathedralis Regij, eiusque Episcopus se conseruat in possessione distribuendi redditus relictos in talem causam, qui non vsurpantur ab aduersariis, ipseque solus vt executor testamentarius distribuit inter scholares Regienses, prout vult; quod sanè est ius valde honorificum pro dicto Episcopo.

Nec mirum, quia dictus Episcopus, & eius Ecclesia est valde insignis, & gaudet multis prærogatiuis, titulo Principatus sacri Romani Imperij honoratur, non currit contra eum, nisi centenaria præscriptio, & quod magis est, non subiicitur alicui Archiepiscopo, neque etiam Rauennatensi, à quo fuit exemptus tempore Paschasij in Concilio Guardistalli, & ideò subiicitur solùm Sedi Apostolicæ immediatè, vt bene in terminis probat Paseth. *cons.*32. *per totum*, vbi adducit rationes, & auctoritates: & quamvis postea à Gregorio XIII. fuerit suppositus Archiepiscopatui Bononiæ in eius erectione, tamen hoc non habuit effectum respectu Regij, Mutinę, Parmæ, Placentiæ, & Ferrariæ, vt bene inquit Tusch. *pract. conclus. littera B. conclus.*110. *num.*103. etenim ex falso supposito, quòd hæ ciuitates essent de Archiepiscopatu Rauennæ, fuerunt subiectæ Archiepiscopatui Bononiæ, & tamen non erat verum, quia Sedi Apostolicæ immediatè subiiciebantur, & libertas talium Episcoporum tolli non poterat, nisi eis citatis, vel saltem non verisimile, quòd Pontifex non informatus voluerit iura eorum tollere, nisi ex causa, iuris ordine seruato: & propterea Episcopus Regij nunquam exhibuit obedientiam Archiepiscopo Bononiensi, & causæ appellationum deuoluuntur ad Legatum, non ad Archiepiscopum: Episcopus tamen Parmæ de anno 1635. non mediocriter sibi præiudicauit, sed Clero dissentiente non potuit nocere eius Ecclesiæ, & ita, &c.

CAPVT VI.

EPITOME.

Filius naturalis, etiam legitimatus, non succedit in feudo, vel emphyteusi Ecclesiastica, etiam ad extraneos transitoria.

SVMMARIVM.

Ne fcribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1547. D. Vincentius Boiardus Præpofitus S.Profperi Ciuitatis Regij dedit ad liuellum, feu emphyteufim agros, & terras, & domos eius Præpofituræ D. Franciſcæ ſuæ matri acceptanti pro ſe, & ſuis hæredibus, & ſucceſſoribus vtriuſque ſexus in perpetuo, & pro quibus dederit, cum clauſula, *Ad habendum*: accedente tamen conſenſu Sedis Apoſtolicæ. At defuncta dicta D. Franciſca bona prædicta peruenerunt ad eius hæredes, & de hærede in hæredem vſque vltimo loco ad D. Paulum Æmilium Boiardum, qui cùm legitima careret ſobole vniuerſalem inſtituit hæredem etiam quoad bona prædicta D. Cæſarem eius filium naturalem, & legitimatum: hic patre defuncto hæreditatem eius apprehendit vnà cum prædictis bonis, in qua obtinuit manuteneri, donec cognitum eſſet, quis immittendus foret. Quare D.Iacobus Rugerius modernus Præpoſitus dictæ Eccleſiæ prætendens dictum liuellum eſſe apertum, & bona prædicta eſſe deuoluta ob lineam finitam, & incapacitatem dicti D. Cæſaris petiit ſe immitti in poſſeſſionem dictorum bonorum expulſo dicto D. Cæſare. Quæritur quid iuris.

Pro parte dicti D. Cæſaris prætenditur non eſſe locum petitis, eo quod hæc noſtra emphyteuſis ſit non ſolùm hæreditaria ob verbum, *Pro hæredibus, & ſucceſſoribus*, Alex. *conſ.* 10. *numer.* 8. *lib.* 3. Burſat. *conſ.* 92. *num.* 31. *lib.* 1. ſed etiam ad extraneos tranſitoria ob clauſulam, *Ad habendum*; quæ in verbis diſpoſitiuis poſita liberam tribuit diſponendi facultatem, & æquipollet clauſulæ, *Et quibus dederit*; facitque locum hæredibus extraneis. Dec. *in l fin numero* 14 *C. de pact.* & *conſ.* 38. *num.* 4. Couar. *in rub. de teſtam. part.* 2. *numero* 13. Laderch. *conſ.* 1. *num.* 14.15. Farin. *deciſ.* 435. *num.* 11. & *deciſ.* 438. *numer.* 1. & *deciſ.* 641. *numero* 3. *part.* 1. Cyriac. *contr. iur. lib.* 1. *contr.* 146. *numer.* 2. & fuit tentum per Rotam in Curia Brixienſi, feudi, prima Iul. 1592. coram Pamphilio. 1 2

Quod autem clauſula iſta ſit poſita in diſpoſitiuis, inquit, inde patet, quia præcedit clauſulam, *Quæ omnia*; à qua clauſulæ executiuæ ſumunt initium; hæc autem cùm apponantur poſt contractum perfectum, non ſolent facere alterationem, *Clem* 1. *de præbend.* Rip. *in l. qui Romæ.* §. *duo fratres*, *num.* 46. vbi Iaſ. *num* 35. Curt. *n.* 24. Crott. *numer.* 39. *ff. de verb oblig.* Curt. Iun. *conſil.* 224. *lib.* 3 Ruin. *conſ.* 175. *num.* 10. *lib.* 2. Farin. *deciſ.* 294. *num.* 7. *part.* 2. 3

Accedat clauſula, *Et quibus dederit*; quæ pariter rem facit alienabilem, & ad extraneos, ac etiam ad ſingulares ſucceſſores tranſitoriam adeo, vt æquipollear clauſulæ, *Pro quibuſcumque hæredibus*: Clar. *in l. emphyteuſis*, *quæſt.* 8. *num.* 10. *verſ. Idemque.* Becc. *conſ.* 191. *numer.* 7. Tuſch. *littera E*, *concl.* 163. *num.* 13. latè Cald. *tract de iur emphyt. lib.* 2. *quæſt.* 23. *num.* 30. 31. Rot. *diuerſ. deciſ.* 393 *lib.* 1. Seraph. *deciſ.* 559. *num.* 18. Farin. *deciſ.* 294. *num.* 3 *part.* 2. 4

Tertiò hoc idem facit clauſula, *In perpetuum*; quæ ſimiliter efficit rem alienabilem in quoſcumque extraneos: Papienſ. *in form. libell. quo agitur ad facti præſtat. in gl. in verſ. recuſauit*, *num.* 5. *verſ. alij dicunt.* Tuſch. *littera E*, *concl.* 103. *num.* 18. Laderch. *conſ.* 1. *num.* 11. Cald. *d. tract. lib.* 2. *quæſt.* 23. *num* 53. Seraph. *deciſ.* 368. *num.* 3. Farin. *deciſ.* 294. *numer.* 4. *parte* 2. Cyriac. *d. contr.* 146. *num.* 10. 5

Vnde nihil obſtat prædictum D. Cæſarem eſſe filium naturalem, quoniam cùm hæc emphyteuſis poſſit tranſire ad extraneos, tranſibit etiam ad ſpurios, quia iſta paria ſunt. Gozad. *conſ.* 25. *numero* 16. Gamma *dec.* 149. *numero* 3. *verſ. fateor*: hoc enim caſu ſpurij videntur ſuccedere tanquam vnus de populo, & quilibet extraneus. 6

Et cùm dictus D. Cæſar dicatur legitimatus, videtur ceſſare omnis difficultas; quoniam certum eſſe videtur legitimatum eſſe capacem emphyteuſis Eccleſiaſticæ, adeo vt Dec. qui *conſil.* 170. aliter ſenſit, fuerit à Scholaribus irriſus, & contra eum fuerit iudicatum, teſte Alciat. *conſ.* 7. vnde verius reputatur legitimatum quoque poſſe ſuccedere. Gozad. *d. conſil.* 25 *num.* 16. Afflict. *deciſ.* 386. *numer.* 4. *verſ. ſecus*, & *ibid.* Vrſill. *num.* 3. Becc. *conſil.* 191. *num.* 6. Tuſch. *littera E*, *concl.* 163. *numer.* 35. Laderch. *conſil.* 19. *num* 4. Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.* 2. *lib.* 2 *tit.* 11. *num.* 17. Mareſc. *var. reſol. lib.* 1. *cap.* 15. *per totum*, Gratian *diſc. for. cap.* 477. *n.* 6. Giouagn. *conſ.* 37. *num* 4. *lib.* 2. 7

Neque obſtare videtur quædam Pij V. conſtitutio, tum quia non tollit beneficium iuris communis, ſed tantum nocet iis, qui volunt ſuccedere de iure ſpeciali. Rot. 8

diuerſ.

diuers. 487. num. 1. part. 1. tum quia non est vsu recepta, te-
ste Becc. d. cons. 191. in fin.

Accedat, quod hæc non videtur propriè emphyteusis,
9 sed locatio ad longum tempus; dicitur enim in inuestitu-
ra, *Titulo locationis*: quæ cum possit transire ad quos-
cumque hæredes, transibit etiam ad spurios, quia dicta
Pij V. constitutio de locatione non loquitur: ita Becc.
d. cons. 191. num. 3. 4.

Omnem verò difficultatem tollere videtur pactum
francandi, de quo in dicta inuestitura, cuius vigore ad-
mittuntur non solum extranei, & singulares successores,
10 sed etiam legitimati, quia hoc pactum facit transire con-
tractum in veram venditionem: sic latè Gratian. disc. for.
11 de. 477. num. 7. 10. siquidem ex tali pacto transfertur do-
minium secuta traditione. Ruin. cons. 148. num. 9. lib. 1.
Ceph. cons. 705. num. 15. & canon, seu affictus non vi-
12 detur solui pro re locata, sed pro interesse pretij non
soluti. Bart. & Castr. in l. sicut, §. interdum, ff. de locat.
Dec. cons. 31. num. 4. Curt. Iun. cons. 81. num. 2. & seqq.
Alex. cons. 28. ad fin. lib. 4. Bero. cons. 123. numer. 13. 18.
lib. 1.

His tamen minimè obstantibus contrarium censui
verius, & receptius, & veris conclusionibus confor-
mius, & iudicaui apertam esse prædictam emphyteu-
sim, & dictum Præpositum esse immittendum; nam
cum satis constet prædictum D. Cæsarem esse naturalem,
nec extare aliquos dicti D. Pauli Æmilij filios legitimos,
& naturales, necessariò infertur prædictum D. Cæsarem
aspirare non posse ad hæc bona emphyteutica Ecclesiæ
prædicta etiam si ad extraneos possent transire, quoniam
Ecclesia propter eius dignitatem non videtur cogitasse
de spuriis, & naturalibus, nec creditur eos vocare vo-
luisse, cùm sint odiosi, & indigni. Bald. in l. cum genera-
13 liter, §. cùm autem, C. de inst. & subst. sub cond. fact. Felin.
in cap. in præsentia, num. 24. de probat. Bald. cons. 207. lib. 2.
Dec. consil. 171. ante num. 2. Gonzal. Valasc. in l. ex facto,
§. si quis rogatus, in 1. col. 11. ad Trebell. Clar. in §. emphyt.
quæst. 30. vbi etiam Harprect. Paleott. de noth. & spur. c. 31.
num. 1. Mant. de tac. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 9. num. 4.
vers. vera est, & num. 5. Gabr. consil. 83. num. 4. Tusch. litt.
E, conclus. 168. num. 1. Menoch. cons. 511. sub num. 7. latè
Cald. de iur. emph. lib. 2. cap. 7. num. 39. vers. quod tamen,
& quæst. 19. num. 30. 31. Grat. disc. for. cap. 218. n. 35. 36.
lib. 2. & cap. 758. num. 22. lib. 4. Io. Bapt. Lup. tract. de
illegit. & nat. rest. comm. 1. §. 4. n. 10. Rot. diuers. decis. 214.
num. 1. part. 2. Farin. decis. 435. num. 10. part. 1. Quæ adeo
14 vera sunt, vt etiamsi Ecclesia concesserit liberam nomi-
nandi facultatem, tamen non possit ad talia bona ille-
gitimus nominari. Card. d. tract. lib. 2. cap. 19. num. 31. in
fin. Gratian. d. cap. 558. n. 14. lib. 4.

Neque prædicto D. Cæsari quidquam prodest se dice-
re legitimatum, tum quia de legitimatione non apparet
in processu, nisi ex assertione dicti D. Pauli Æmilij in
eius testamento, quæ non facit fidem, quoniam non
15 creditur patri asserenti filium eius esse legitimatum. Pa-
ris. cons. 11. num. 10. lib. 2. Ladetch. cons. 67. num. 12. &
cons. 122. num. 2. vbi alios allegat: tum quia naturalis, vel
spurius etiamsi fuerit natalibus restitutus, & legitima-
tus, adhuc ab Ecclesiasticæ emphyteusis, seu feudi suc-
cessione excludendus est, etiamsi res ad extraneos esset
transitoria, quoniam adhuc legitimitatis infamiæ quæ-
16 dam nota inhæret, quam maximè Ecclesia detestatur.
Bald. in cap. qua in Ecclesiar. n. 34. de constit. Ruin. cons. 105.
num. 6. lib. 3. de communi Clar. §. emphyteusis, quæst. 31. in
fin. Paleott. d. tract. de noth. cap. 31. num. 3. Tusch. littera E,
concl. 167. num. 2. Gabr. d. cons. 83. num. 4. 5. latè Cald. de
iur. emph. lib. 2. quæst. 21. num. 49. 50. Gratian. d. cap. 218.
num. 37. lib. 2. & cap. 758. num. 22. part. 4. Giouagn. cons. 37.
num. 8. & num. 11. vers. prætereà, lib. 1. Menoch. d. cons. 511.
sub n. 7. Io. Bapt. Lup. de illegitim. comm. 3. §. 2. num. 60. 61.
Rot. diuers. decis. 214. num. 3. part. 2. qui sanè intelliguntur
ita procedere licet emphyteusis transitoria sit ad extra-
neos, vt videre est apud Gabr. d. cons. 83. num. 16. 17. & 17
cons. 84. num. 48. 49. Gratian. d. cap. 758. num. 25. 26. Tusch.
d. littera E, concl. 163. num. 15. Giouagn. d. cons. 37. num. 8.
& per totum, vbi bene explicat.

Hæc tamen procederent in legitimato à Cæsare, vel
eius Comite Palatino, cuius legitimatio non prodest in
terris Ecclesiæ, vel quoad bona Ecclesiastica. Puteus,
decis. 91. num. 2. lib. 1. non tamen in legitimato à S. P. 18
nam Cæsar legitimat tantum quoad bona prophana,
Pontifex vero quoad spiritualia, vel quoad bona ab Ec-
clesia prouenientia; & in statu suo quoad omnia; &
ideò si Pontifex, aut ille, qui ab eo similem obtinuit in
specie facultatem, expressè etiam ad bona Ecclesiastica 19
legitimaret, vtique iste posset etiam in feudo, vel em-
phyteusi Ecclesiastica succedere, quod facere non pos-
set legitimatus tantum à Cæsare. Paleott. de noth. & spur. 20
d. cap. 31. num. 3. vers. sed hoc. Gratian. d. cap. 218. num. 38.
latè Cald. de iur. emph. d. quæst. 21. num. 49. 50. 51. Giouagn.
d. cons. 37. num. 1. Io. Bapt. Lup. de illegitim. d. §. 2. num. 64.
Seraph. decis. 45. num. 3. 4.

Et licèt Ladetch. d. consil. 19. conetur probare etiam
legitimatum à solo Cæsare posse succedere in emphyteu-
si Ecclesiastica, non tamen bene loquitur, & meliùs 21
sentiunt, qui requirunt specialem Pontificis concessio-
nem, vt suprà dictum est, vt per Paleott. d. cap. 31. num. 3.
Gabriel. d. consil. 84. num. 18. 29. 30. Giouagn. d. cons. 37. 22
num. 11. Rot. diu. decis. 487. num. 2. part. 1. huiusmodi ta-
men Pontificis legitimatio regulariter debet fieri con-
sentiente Domino feudi, vel emphyteusis. Ruin. cons. 99.
num. 2. lib. 3. Gabr. comm. concl. lib. 6. de legitim. concl. 3.
num. 16. Cald. d. tract. lib. 2. quæst. 21. num. 56. 57. & videtur
sentire Seraph. decis. 34. num. 2.

Verùm hodie cessant omnes disputationes circa hu-
iusmodi feuda, seu emphyteuses Ecclesiasticas, & alia bo-
na ab Ecclesia prouenientia, quoniam non solum à Pio
IV. Kal. Ianu. 1562. sed etiam à Pio V. 6. Kal. Febr. 1571.
cum declaratione subsecuta die 5. Mart. 1572. prouisum
est, ne spurij, & naturales possint prædictis aliquo
modo succedere, adeò vt nec eorum filiis, agnatis, &
coniunctis possit id permitti, cum eorum contempla-
tione id factum videatur, & tolluntur omnes facultates
eos habilitandi, & comprehenduntur etiam laici, ne 23
possint disponere ad fauorem spuriorum de bonis ab Ec-
clesia recognitis in tantum, quod legitimatio eis non
prosit, nisi fiat à summo Pontifice cum speciali expres-
sione: ita censuit Rota, vt plenè scribit Menoch. d.
cons. 511. sub numer. 6. 7. Honded. consil. 37. num. 23. lib. 1.
Hier. Gabr. d. consil. 83. numero 11. vers. 3. & consil. 84.
num. 58. Giouagn. consil. 37. numero 8. 9. lib. 2. Gratian.
d. cap. 218. numero 29. & cap. 477. numero 8. 9. Io. Bapt.
Lup. d. tract. de illeg. comm. 1. §. 4. numero 10. & comm. 3.
§. 2. numero 65. Rot. diuers. decis. 214. numero 1. 4. part. 2.
horum Pontificum constitutiones non comprehendunt
laicos de rebus prophanis, & eorum patrimonialibus 24
disponentes ad fauorem spuriorum. Menoch. d. cons. 511.
sub num. 7. Rot. diuers. d. dec. 214. n. 4. in fin. lib. 2.

Non obstat autem, quod hæc emphyteusis sit hæ-
reditaria, & ad extraneos transitoria propter illa verba,
pro hæredibus, & successoribus in perpetuum, quia
hæ procedunt in emphyteusi profana, secus est in Ec-
clesiastica, quæ de sui natura non transit ad extraneos,
& propterea fit semper restrictio ad terminos habiles, 25
ne extranei comprehendantur: sic latè Franc. Cald.
de iur. emphyt. d. lib. 2. quæstion. 23. numero 19. 23. 38.
39. 40. vbi resoluit omnia communia; & si id verum es-
set, tum stante Bulla prædicti Pij V. id nihil prodesset,
quia potius permittitur transitus ad extraneos, quàm ad
spurios.

Ideoque similiter nihil obstat clausula, *Et quibus de-
derit*, eadem ratione, & vlterius quia illa dat solùm suam
vim, & efficaciam primo acquirenti, vt possit eam ad ex-
traneos transferre Ludou. dec. 529. n. 2. & ibi Belcr. n. 22. 26
sed

ſed hic non verſamur in primo acquirente, ſed in vlti-
mo defuncto, qui longo gradu diſtat à dicta D. Franciſca
prima acquirente; ergo.

Pariter non obſtat clauſula, *Ad habendum*, tum ex præ-
dictis, tum quia verius eſt eam fuiſſe poſitam in execu-
tiuis, quo caſu non facit liuellum ad extraneos tranſito-
27 rium. Dec. cons 496. num. 7 8. Oſaſch. deciſ. 164. num. 2.
Franch. deciſ. 6. num. 7. Natt conſ. 582. num. 7. Surd. conſ. 65.
num. 38. non poteſt enim dici eſſe in diſpoſitiuis, cùm poſt
28 formatam acquiſitionis ſpeciem ſequatur. Ceph. conſ. 17.
num. 24. Sued. conſ. 551. num. 20. Franch. d. deciſ. 6. num. 7.
Peregr. de fideicomm. art. 14 num. 36 Farin. deciſ. 136. num. 5.
cent. 2. ſicut etiam hæc clauſula non ſic operatur, quan-
29 do conuentum eſt, ne fiat alienatio ſine licentia Domi-
ni, vt per Ruin. conſ. 134. num. 6. lib 2. Petr. de fideicomm.
quæſt. 8. num 519. Cald. d. tract. lib. 4 cap. 7 num. 7.

Non obſtat dictas Pontificum conſtitutiones vſu non
eſſe receptas, quoniam id erat probandum, cum leges
Principum præſumantur acceptatæ, niſi de non vſu do-
ceatur: ſed in noſtro caſu certum eſt, vſum quoque eas
30 comprobaſſe, & quotidie allegantur in foro, vt videre
eſt penes præfatos Doctores: vnde bene omnia confutat
ad propoſitum Gabr. d. conſ. 84. n. 60. 61. 62.

Nec etiam obſtat, quod Bulla Pij V. non tollat mo-
dum ſuccedendi de iure communi, quia id verum eſt,
31 cum tantum tollantur, quæ veniunt de iure ſpeciali.
Burſat. conſ. 255. num 16 17. Ferret conſ. 375. per totum,
Mareſcot. var. reſolut. lib. 1. cap. 15. Seraph. deciſ. 478. n. 4.
Rot. diuerſ. deciſ 477. num 1. lib. 1. Sed nihil officit ca-
ſui noſtro, tum quia ſolùm locum habet, quando
vult ſucceſſionem modo à iure communi diſpoſito, ve-
lut alimenta, aut dotem, vel ſimilia: ſic perbelle decla-
rat Giouagn. d conſ. 37. n. 9. 10. lib. 2. hîc autem D. Cæſar
totaliter venit de iure ſpeciali ſuæ legitimationis, & vult
ſuccedere in bonis Eccleſiæ, ergo non eſt audiendus.

Neque obſtat hanc eſſe locationem, de qua non loqui-
32 tur dicta Bulla, ex Becc. d. conſ. 191. num. 1. 4 quoniam ve-
rius eſt in locatione perpetua Eccleſiaſtica illegitimos
non ſuccedere. Mant. de tac. & amb. conuent. lib. 22. tit 9.
num 1. Grat. d. cap. 218. num. 48. etenim licet locatio, &
emphyteuſis in aliquibus differant, tamen quoad pro-
poſitum perſonarum an poſſit fieri tranſitus ad extra-
neos, vel ad inhabiles, nihil differunt, latè Cald. de iur.
33 emph. lib. 2. quæſt. 23. num. 49. 50.

Sed in propoſito noſtro hæc non eſt locatio, ſed em-
phyteuſis, quoniam canon non reſpondet fructibus,
prouentus enim eſt ducat. 500. & penſio, quæ ſoluitur,
eſt ducat. 90. & dicitur expreſſe in inueſtitura, quòd
Præpoſitus concedit dictas terras titulo locationis in em-
34 phyteuſim, & prædicta D. Franciſca liuellaria ſemper no-
minatur emphyteuta, ex quibus non locationem eſſe
apertè colligitur. Ita latè Hier. Gabr. d. conſ. 84 n. 2. vſque
ad numer. 24. vbi tollit omnia contraria, & bene reſol-
uit.

Denique non obſtat pactum francandi, quod eſt,
quando conuentum eſt de pretio, pro quo res emphy-
teutica poteſt redimi, & per emphyteutam appropriari,
vt per Grat. dicto loco. Nam hîc tale pactum non adeſt.
Bene verum eſt extare conuentionem, vt emphyteuta
poſſit ſubrogare, & permutare terras proprias cum ter-
ris prædictis liuellariis, ita tamen, vt conſtet de euiden-
ti vtilitate Eccleſiæ, quòd valde differt à pacto francan-
di: & ſi dictus D. Cæſar velit etiam nunc dicto pacto
vti, fortè non erit graue dicto D. Præpoſito illud per-
mittere, cum deceat eum facere meliorem ſuæ Eccleſiæ
conditionem, & propterea iudicaui pro dicto Præpoſi-
to contra dictum D. Cæſarem: & cùm appellatione inter-
poſita cauſa eſſet introducta in Rota Romana, res cœ-
pit ardentiùs agitari, & plenè diſcuſſo negotio de anno
1630. die 15. Martij vnanimi Auditorum Rotæ voto pa-
riter fuit iudicatum ad fauorem eiuſdem Præpoſiti, &
declaratum dictam emphyteuſim fuiſſe ad Eccleſiam
deuolutam, ponente R. P. D. Coccino Rotæ De-
cano.

Verùm quia in dicta deciſione mirificè omnes difficul-
tates explicantur, & egregius ille vir pro ſua eximia do-
ctrina bene reſoluit omnia, cùm poſt hæc ſcripta perue-
nerit ad manus meas, placuit illius tenorem his ſubinte-
xere; inquit enim: Dubitaui an D. Iacobo Rogerio Mo-
derno Præpoſito Collegiatæ Eccleſiæ S. Proſperi ciuita-
tis Regienſis danda eſſet manutentio in bonis, de quibus
agitur, tanquam deuolutis ad Eccleſiam ob finitam em-
phyteuſim? & Domini affirmatiuè reſponderunt, quia fi-
nita emphyteuſi datur Domino directo vigore poſſeſſio-
nis ciuilis manutentio ad effectum recuperandi naturalem
exiſtentem apud hæredes vltimo loco inueſtitos Bart. in 35
l. 1. §. quod ait Prætor, n. 17. ff. vti poſſid. Bero. conſ. 102. n. 43.
& ſeqq. lib. 1. Honded. conſ. 21. n. 19. & ſeqq lib. 2. Menoch.
de retin. end. rem. 3. num. 22 Ioſeph. Ludouiſ. deciſ. Peruſ. 7.
n. 9. verſ. huius autem, cum n. ſeq. & paſſim tenet Rota, vt
in vna Ciuitatis Caſtelli bonorum, 8. Nouembris 1589. co-
ram bon. mem. Cardinale Pamphilio: in Arimin. bonorum,
16. Febr. 1609. coram bon mem. Card. Sacrato: in Rom. de-
uolutionis, 18. Apr. 1616. coram bon. mem. Andrea: in Co-
nimbr. prædij, 16. Maij. 1618 coram bon. mem. Seleuc. in Ro-
mana domus de Necch. 27. Ian. 1622. & 7. Ianu. 1623. coram
bon. mem. Vbaldo: in Romana ſubhaſtationis 10. Maij. 1624.
coram bon. mem. Buratto, & in Aſſiſienſi bonorum, 2. Iunij
1627. coram Illuſtr. Virili. Quemadmodum etiam finito 36
vſufructu mandatum de manutenendo competit pro-
prietario. Natt conſ. 419. n. 3. Menoch. conſ. 139. n. 16. &
& 21. lib 2. Caſtil. de vſufr. c. 61. n. 7. Chaſſan in con. uetud.
Burgund. tit. de ſucceſſ. §. 1. n. 7. verſ. plus dico, Tiraq. in tract. 37
le mort ſaiſit le vif, p. 3. decl. 1. n. 60. vbi quòd nedum pro-
prietario, ſed etiam illius hæredi competit manutentio
intra triginta annos, quamvis vſufructuarius alienauerit.

Et quamvis Rota aliàs declarauerit prædicta tunc de-
mum procedere, quando clara eſt deuolutio, ſecus verò
vbi dubitari poteſt, an ſit finita emphyteuſis, quo caſu
hæredi, qui cœpit poſſeſſionem, datur manutentio, vt ex
Corn. conſ. 193. n. 3. lib. 1. Gabr. conſ. 67. num. 17. lib. 2. & ex
deciſ. in cauſa Bononienſi de canalibus, 11. Ianu. 1602. fuit 38
reſolutum in dicta Arimin bonorum, 17. Iun. 1608. & 16.
Febr. 1609. coram Card. Sacrato: in dicta Romana deuolu-
tionis, 18. Aprilis 1616. & in Siguina bonorum feudalium,
22. Iun. 1615. coram Andrea: in dicta Conimbr. prædij 16.
Maij 1618 coram Seleucienſi, & ex Mant. de tac. lib. 22.
tit. 12. num. 14 animaduertunt addentes ad dec. 105. S. M.
Gregorij, in litt. A. Attamen in caſu iſto viſum fuit Do-
minis omnem ceſſare dubitationem, cum ſatis clarè con-
ſtet de requiſitis ad iſtum effectum, nempe de dominio,
de fine, ſeu deuolutione emphyteuſis, ac denique de iden-
titate bonorum.

Et quantum attinet ad dominium Eccleſiæ, conſtat,
quòd de anno 1547. ſub die 6. Auguſti Vincentius de Bo-
iardis tunc huius Eccleſiæ Præpoſitus mediante perſona
procuratoris locauit, & titulo locationis in emphyteu-
ſim conceſſit Franciſcæ matri ſuæ acceptanti huiuſmodi
bona, quæ ſucceſſiuè in Paulum Æmilium de Boiardis vl-
timum emphyteutam deuenerunt. Vndelicet ex hac ſola
inueſtitura non reſultet concludens probatio dominij, ad
textum in c. inter dilectos, prope finem, in verbo per inſtru- 39
menta verò, vbi DD. & gl. in verb. locatio, de fid. inſtrum.
Alex. conſ. 10. n. 3. lib. 4. Afflict. dec. 24. n. 8. Attamen ſecus
eſt, cum hic plura, & quidem vrgentia concurrant admi-
nicula, quibus iunctis inueſtitura dominium plenè pro- 40
bat, per doctrinam Bart. communiter receptam in l. ad
probationem, C. locat. quam paſſim ſequitur Rota, vt in de-
ciſionibus latè cumulatis coram me in cauſa Farrarienſi,
ſeu Comaclenſi, bonorum de Naſellis, 7. Iun. 1627.

Concurrit enim primò antiqua locatio, aliàs anno
1506. de iſtis bonis facta quibuſdam de Maluetiis, vt nar-
ratur in præfata inueſtitura, ex qua quidem narratiua re-
ſultat adminiculum plurium inueſtiturarum in hac ma-

teria

teria admodum considerabile. Marcabr. *cons.52. n.10.* Socc.*cons.187.num.16 lib.2.*& ponderauit Rota *dec.193.*
41 *num.1 pars.2.recent.in Papiensi bonorum,28.Aprilis 1595. coram bon. mem. Cardinale Mellino, in dicta Ferrariensi de Nasellis,coram me*, & aliàs sæpissimè; prædicta enim
42 cum habeant vim expressæ confessionis, operantur, vt contra Ecclesiam non possit opponi exceptio dominij. Dec.*in l.patri furioso,in fin.ff.si cert.pet.* & fuit dictum *in Platentina terrarum, 21. Aprilis 1600. coram bon. mem. Corduba.* Secundò

Concurrunt plures canonum solutiones, quæ veluti factæ in recognitionē dominij bene deseruiunt pro admi-
43 niculo ad eiusdem dominij probationem. Alex. *consil 8. num.1 lib.7.* Roman. *cons.127.num.1.* Abb.*consil.74. in princ lib.1.* Rota *in Neapolitan. domus, 16. Decemb. 1605. coram bon. mem. Ortembergo*, & *in dicta Assisiensi,2. Iunij, 1627. coram Illustriss.Virili*, maximè cùm per 40. & amplius annos fuerint continuatæ, & sic vltra spatium 30.
44 annorum, quod ad præscribendum dominium etiam contra tertium suffragatur, *l.si quis emptionis, C. de prascript.30.an.* Alex.*d.consil.8. num.2. vers. præterea, lib.7.* Aym.*cons.434.num.5.in fin.vers.si probatur*,Rota *dec.290. num.4.part.1.recent.*

Tertiò concurrit sublocatio vnius domus inter alia corpora in hac emphyteusi comprehensa,facta per præfatam Franciscam primam acquirentem non solùm cum enunciatiua inuestituræ sibi ab Ecclesia ista concesso,sed etiam cum reseruatione consensus eiusdem Ecclesię,quem constat postea interuenisse.Vnde negari non potest,quin
45 ex his resultet adminiculum considerabile ad probationem dominij, vt in his terminis fuit ponderatum *in Sublacen.bonorum,21.Maij 1605.coram bon mem. Litta*, & *in prædictis Neapolitana domus, coram Ortembergo, & Assisiensi bonor. coram Illust. Virili*, maximè cùm de effectuatione sublocationis istius dubitari non possit ex solutionibus canonum per annos quamplures factis Ecclesiæ per subemphyteutas, ad tradita per Gabriel. *de locat. concl.4.num.17.*quæ etiam solutiones in vim dictæ sublocationis factæ conferunt ad dominij probationem,vt dictum est.

Quartò concurrit confessio præfati Pauli Æmilij vltimi emphyteutæ,qui in suo testamento de bonis istis tanquam emphyteuticis, & de Præpositure istius dominio disposuit, quæ quidem confessio in præiudicium ipsius Pauli Æmilij, necnon Cæsaris illius hæredis suffragatur
46 ad probationem dominij. Rip.*in l.si aliquam,num.44.ff.de acquir.poss.*Ruin.*cons.128.n.16. lib.2.* Rol. *cons.2. n.109. lib.1.*Boer.*decis.211.n.24.25.*Seraph.*decis.553.n.2.*& hæc adminicula, quatenus etiam singula de per se non sufficerent,iuncta tamen simul sufficiunt, ad textum *in l. instrumenta,C.de probat.* prout non separatim,sed simul con-
47 iuncta debent ponderari,vt in similibus terminis fuit dictum coram me *in causa Viterb.Castor.11.Iunij,1628.*præcipuè contra habentem causam à primis inuestitis,quo casu satis est probare locationem esse finitam, vt in puncto fuit consideratum *in præfata Assisiensi coram Illustr. Virili.*

Quantum verò attinet ad finem,seu deuolutionem emphyteusis,illa non videtur posse controuerti,cum ex cōfessione ipsiusmet Cęsaris hæredis constet Paulum Æmilium vltimum emphyteutam decessisse sine filiis legitimis,& sic defecisse omnes inuestiturā comprehēsos,quorum existentia neque præsumitur,nisi probetur. Seraph. *decis.1487.n.1.*Mantic.*de coniectur.lib.11.tit.4.n.2.cū seqq.*
48 & fuit dictum *in præfata Assisiensi,coram illustr.Virili.*

Nec obstat,quòd huiusmodi emphyteusis tanquam re-
49 cepta pro hæredibus,& successoribus in infinitū est transitoria ad hæredes etiam extraneos. Soc. *cons.266. lib.2.*
50 Rot.apud bon.mem.Card.Caual. *decis.143. n.3.* Ideoque Paulus Æmilius potuit illa trāsferre in Cęsarem iure hereditario,quia quidquid sit, an dicta receptio dici possit restricta ad hæredes sanguinis,ad tradita per Dec.*in cons.* *395.n.6.& seqq.* Peregr. *de fideicomm.art.42.n.5.* Fusar. *de subst.q.339.n.74.*maximè cùm non adsit clausula cæterata,cuius vigore ad quoscūque fieri possit transmissibilis. Seraph.*dec.703.n.2.* cessat omnis difficultas ex eo, quòd cùm prædictus Cæsar sit filius illegitimus Pauli Æmilij, vt inferiùs dicetur,non solum de iure communi excluditur tanquam non comprehensus in inuestitura, in qua Prælatus propter dignitatem non præsumitur cogitasse 51
de illis personis, quæ sine peccato generari non possunt. Bald.*in c.qua in Eccles.n.42.de constit.*Ferret.*cons.103.n.13.* Clar. *in §. emphyt. q.30. n.1.*Cald.*de iur.emph.lib.2.q.19. n.9.29.66.* Tiraq.*de nobilit.c.24.n.17.*Rota *decis.174.n.1. p.1.diuers.*Seraph.*decis.478.n.1.*Phœb.*dec.30.n.4.& seqq. lib.1.*vbi ampliat etiamsi adesset legitimatio Principis sæcularis, & latiùs *decis.161.n.4. lib.1.* cum aliis per Mant. *de tacit.lib.22.tit.10.n.3.*Gratian.*disc.for.c.218.n.36.* Sed etiam ex constitutione sanctæ mem.Pij V.117. in nouo 52
Bullario omnino est exclusus tanquam incapax emphyteusis Ecclesiasticæ.Seraph.*decis.478.* Rota *decis.417. & 505.p.1.diuers.& decis.435.n.10.part.1.recent.& decis.214. part.2.diuers.*Gratian.*disc.477.num.7.* & fuit dictum *in Bonon.de Malnet.11.Dec.1624.coram R.P.D.meo Pirouano.* Quæ procedunt etiam in spurio postea legitimato. Rota *decis.474.num.8.part.1.diuers.*

Quòd autem Cæsar sit illegitimus satis constat ex testamento Pauli Æmilij Patris, qui illum non modò appellat filium naturalem, sed attenta ipsius incapacitate casu, quo ex dispensatione Apostolica reddatur capax istorum bonorum,eundem obligat etiam ad solutionem annui legati scutorum 100. ad fauorem Isabellæ vxoris. Vnde ex eodem fonte, ex quo deducit ius suæ successio- 53
nis, emanat plena probatio incapacitatis ipsius, vt in puncto Igneus *in Auth.ex causa,num.7. C.de liber. præter.* Grat.*cons.fin.n.30.lib.1.*Paris. *cons.11 n.10.lib.2.* Menoch. *cons.180.n.13 vers.& dubium,& n.34.vers. nostro autem casu,& n.43.vers.non obstat.*Laderch.*cons.122.n.1.2.* & fuit dictum *in præfata Bononiensi de Malnet.11.Dec.1624 coram R.P.D.Pirouano.* Et hæc procedunt,quamvis Cæsar in dicto testamento nuncupetur legitimatus, quia qualitas huiusmodi reiicitur firma remanente patris assertione quoad qualitatem illegitimitatis. Grat.*d.cons.fin. n.31.* 54
vers.nec statur,cum num seq. Menoch. *d.cons.180.num.24. vers.nec obstat.& n.34.vers.& primò.*Laderch. *d. cons.122. n.2.vers.quia omnes*: quæ quidem qualitas illegitimitatis habetur pro vera, & probata, quo vsque doceatur de tali legitimatione, quæ suffragetur,vt bene in simili Pe- 55
regr.& Port.*decis.43.num.8.vers.sufficit.*

Non obstat, quòd tam ex tenore inuestituræ, quàm etiam ex quantitate pensionis colligatur bona ista esse concessa in locationem, non autem in emphyteusim: quia omisso quòd verba inuestituræ potiùs sonant in emphyteusim,quàm locationem, & quod quantitas pen- 56
sionis, seu canonis non correspondet, sed longè est inferior fructibus, vt constat ex nonnullis instrumentis posteriorum affictuum,cessat omnis difficultas,quia dato etiam citra veri præiudicium,quod versaremur in terminis locationis,adhuc tamen Cæsar tanquam illegitimus esset incapax, vt ex sententia Rotæ firmat Mant. *de tac.* 57
d.lib.22.tit.10. num.5.

Minùs obstat, quòd in inuestitura conuentum fuerit, vt si Francisca prima acquirens alia bona prædictis emphyteuticis pinguiora, & maioris redditus proposita assignaret,dicta bona,& terræ locatæ essent, & esse deberent perpetuò franchæ, liberæ, & exemptæ ipsius Franciscæ,hæredumque ac successorum.Ideóque ista cōcessio 58
non possit considerari tanquam emphyteutica, sed potius tanquam merus contractus venditionis, qui potest in illegitimum transire, vt de bonis concessis cum pacto affrancandi ad effectum capacitatis illegitimi, ex Ceph. *cons.703.numer.15.cum seqq.lib.5.* & aliis ponderat Gratian.*d.discept.477.numer.10. & seqq.*cum aliis cumulatis in causa Romana retractus,30. Martij 1626.coram R.P. D.meo

D meo Merlino. Quia pro reſponſione ad huiuſmodi obiectum aduertendum eſt prædictos DD. poſſe intelligi, vt loquantur, quando vel per effectuationem pacti de
59 affrancando iam reſolutus eſt contractus emphyteuſis, vel affrancatio ex conuentione vſque ab initio eſt neceſſaria. Vnde non applicantur ad caſum noſtrum, in quo cum nullibi conſtet de effectuata huiuſmodi permutatione, non poteſt conſiderari aliqua reſolutio contractus, qui ante dictam reſolutionem ſemper iudicatur emphyteuticus, vt expreſsè declarat Ceph. *d. conſ.*703. *num.*17.*verſ.quamvis ex prædictis*. Et in ſimili de permutatione beneficiorum latè Pariſ. *de reſign. lib.*1. *quæſt.*14. *num.*6. *& ſeqq.* vbi quod permutatio ante effectuationem nullum operatur effectum, pactum autem de affran-
60 cando eſt facultatiuum, tanquam collatum in poteſtatem emphyteutæ, vt in puncto conſiderat Gratian. *d. diſc.*477. *num* 15.

Nec opus eſt ingredi diſputationem, an ſaltem dicta facultas permutandi competens vigore pacti tranſire
61 poſſit in Cæſarem, licèt illegitimum, ad tradita per Alciat. *conſ.*7.*n.*9.*verſ.*2. *principale*, *lib.*1. Menoch. *conſ.*1186. *num* 5.6. Burſat. *conſ.*155.*num.*7. *& ſeqq.* Mantic. *de tac. & amb. lib.*21.*tit.*10.*num.*20. Gratian. *d. diſc.*477.*n.*16.& *diſc.*745. *num* 77.84. & fuit dictum in cauſa Romana domorum, 1. Martij 1627. coram R. P. D. Pirouano. Quia de hoc hodie non agitur, & quatenus etiam ageretur, viſum fuit dupliciter poſſe reſponderi: & primò pactum iſtud
62 eſſe perſonaliſſimum, ideoque extra perſonam, cui apponitur, ad alios non extendi, *l. idem in duobus*, §. *perſonale*, *l. iuris gentium*, §. *pactorum*, *ff. de pact.* Bart. *conſ.*58. *in fin. verſ. ſuper* 3 *lib.*1. Rim. Iun. *conſ.*465. *num.*9. *lib.*4. Quod autem pactum huiuſmodi ſit perſonale, colligitur primò ex verbis illis; *Quòd ſi ipſa Franciſca*, &c. *alia bona*, &c. *aſſignaret*, &c. *dicta bona*, &c. *ſint emphyteutica*, *& terra*
63 *ſi t, ꝙ eſſe debeant perpetuò franche*, &c. *ipſius Franciſcæ*, *& hæredum, ac ſucceſſorum ſuorum*, &c. Cùm enim facultas ſit conceſſa ſoli Franciſcæ, & ſic certæ perſonæ, pactum cenſetur perſonale, *l.*1.§ *fin. ff. de conſtit. Princ. l.*1. §. *perſonis*, *ff. de iur. immun.* cum aliis per Aym. *conſ.*929 *numer.*2. Secundò deprehenditur ex pronomine illo, *ipſa*, quod eſt
64 perſonaliſſimum, & demonſtratiuum ad oculum. Cagn. *in l.*2.*num* 46. *verſ.*2. *principaliter*, *ff. de pact. inter empt. & vend.* Aym. *d. conſil.*929. *numer.*11. Menoch. *conſ.*115. *num* 50

Tertiò denique colligitur ex eo, quod in conceſſione dictæ facultatis nulla facta eſt mentio hæredum. Ceph. *conſil.*352 *num.*3. *& ſeqq. lib.*3. Decian. *reſp.*1.*num.*67. *lib.*2.
65 cùm tamen fuerint expreſsè nominati in caſu, quo facta permutatione bona remanebant franca, & libera, ſignum euidens, quòd ſicut illos expreſſit in ſecundo caſu, in quo voluit illos comprehendere, ita illos in primo expreſſiſſet, ſi eoſdem comprehendere voluiſſet. Bald. *in cap. venerabilem*, *numer.*21. *de elect.* Soc. Iun. *conſil.*642.*numero* 15. *& ſeqq.* Gerard. Mazzol. *in ſuo deciſ. conſil.*144. *num.*26.

Deinde, & fortius videbatur poſſe reſponderi, quòd huiuſmodi pactum tanquam ſimul poſitum in eadem conceſſione eſt correſpectiuum, & pars dictæ conceſ-
66 ſionis in emphyteuſim, ita, vt hodie annullato contractu principali ob finitam emphyteuſim, dictum etiam pactum annulletur, cùm intelligatur, vt poſſit operari durante emphyteuſi, vt in puncto tenuerunt DD. cumulati per Rotam *in deciſ.*115.*num.*4 *& ſeqq. part.*1. *diuerſ.* & videtur etiam admittere Gratian. *d. diſc.*477.*num.*15. *&* 16. & licèt præfata deciſio loquatur in terminis pœnæ caducitatis, tamen multò magis procedit in caſu iſto, in quo deuolutio non eſt in pœnam, ſed prouenit ex defectu comprehenſorum in inueſtitura.

Quantum denique attinet ad identitatem bonorum, viſum fuit Dominis illam ſufficienter iuſtificari; nam
67 quoad quindecim corpora ex illis, quæ enumerantur in inueſtitura, probatur identitas ex confeſſione ipſiuſmet Cæſaris emanata in reſponſione ad poſitiones, quæ cõtra ipſum plenè probat. Abb. *in cap. quamvis*, *de re iudic.* Aym. *conſil.*217.*num.* S. M. Greg. *deciſ.*92 *num.*1. & in his terminis fuit ſæpius dictum *in cauſa Bononienſi fideicomm. de Deſider. coram R. P. D. Merlino*. In præfatis enim poſi- 68
tionibus articulantur eædem ferè demonſtrationes in inueſtitura expreſſæ, quarum duæ ſufficiunt, iuxta doctri- 69
nam Bart. *in l. demonſtratio falſa*, *num.*14. *ff. de cond. & demonſtr.* quam paſſim omnes ſequuntur, vt latè fuit ponderatum coram me *in dicta Ferrarienſi de Naſellis*. Quo verò ad tria reliqua corpora in eadem inueſtitura deſcripta, concurrit decretum iudicis, qui pronuntiauit articulos haberi pro confeſſis; quæ pronuntiatio operatetur, ſi concurrerent requiſita, de quibus *in cap.*2. *de confeſſ. in* 6. cuius forma præciſe eſt ſeruanda. Rota *dec.*3. 70
de conf. ſſ. in antiq. Seraph *deciſ.*408. Sed hoc omiſſo concurrit vlteriùs integra ſolutio canonis facta per Paulum Æmilium, qui veroſimiliter canonem in inueſtitura præſcriptum integrè non ſoluiſſet, niſi bona in eadem inueſtitura expreſſa integrè poſſediſſet, ad tradita per Gabr. *de locat. d. concl.*4.*n.*17.

Ac denique apprehenſio bonorum hæreditariorum facta per Cæſarem, in qua nonnulla enumerantur confinia, quæ conueniunt cum expreſſis in inueſtitura, quæ ad probandam identitatem plurimùm ſuffragantur. Bald *conſil.*89. *num* 4. *lib.*1. Natt. *conſil.*215. *num.*18. Rota *deciſ.*131. *num.*5. *part.*1 *recent.* S. M. Greg. *deciſ.*575. *num* 8. *& ſeqq.* Ex quibus negari non poteſt, quin ſufficienter remaneat probata identitas, cum ad illam probandam argumenta, coniecturæ, & præſumptiones admittantur. Decian. *conſil.*17. *num.*3. *lib.*3. Surd. *deciſ.*55. 71
*num.*12. quæ tantò magis procedunt in caſu iſto, in quo verſamur in antiqua conceſſione vltra 80. annos, ad textum *in cap. cùm cauſam*, vbi Bald *in princ.* Felin. *num.*1. *de probat.* Dec. *conſil.*146.*num.*14. Rota *apud* S. M. Greg. *deciſ.*172.*num.*5. & ibi latè addentes, & agitur aduerſus perſonam, in quam bona deuenerunt ex ſucceſſione comprehenſorum in inueſtitura. Peregr. *de fideicomm. art.*44.*num.*22. *& ſeqq.* & *conſ.*48. *num.*12. *lib.*1. Gratian. *diſc.*969. *num.*16. quos non conſtat in locis enuntiatis alia bona, quàm iſta emphyteutica habuiſſe. Soc. Iun. *conſ.*127.*num.*3. *lib.*3. Siluan. *conſ.*57.*num.*3.*verſ.*2. *loco*, & dixit Rota *in præfata ciuitatis Caſtelli bonorum*, 5. *Martij* 1597. *coram bon. mem. Cardinale Pamphilio*, & aliàs ſæpiùs.

Et ita concluſum, vtraque parte informante.

CAPVT VII.

EPITOME.

Non licet patri relinquere filiæ ſpuriæ niſi dotem congruam, vel alimenta neceſſaria.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas teſtatoris exequenda.*
2 *Naturalis filius natus ex ſoluta, & vxorato eſt capax legati paterni.*
3 *Natus ex ſoluta, & vxorato dicitur naturalis, & non ſpurius.*
4 *Spuria filia dotanda eſt, etiam in terris Imperij.*
5 *Dotis legatum eſt pium.*
6 *Legatum pauperi factum eſt fauorabile, ſicut quando Eccleſia relinquitur.*
7 *Legatum pro Dei amore, & anima in teſtamentis dicitur pium.*
8 *Incapaci debetur legatum in foro conſcientiæ.*
9 *Teſtatoris voluntati contrauenient moraliter peccat.*

10. *Anima*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

PRoponitur casus, in quo Martinus Cetuinus in codicillis suis reliquit cuidam puellæ nomine Berthæ iure legati, Dei amore, ac omnium, & propter eius beneuolentiam, ac amorem erga dictam Bertham, quam in domo sua aluit, & loco filiæ tenuit, & tenet, & quæ de præsenti moratur in domo sua, siue sit eius filia, siue non, quia eius intentio, & mens fuit, & est, vt quocumque modo ipsa habeat, & consequatur ducatos eos mille à Bononinis, centum, & tribus pro quolibet in pecuniis, & omnia mobilia à sponsa, & eidem post mortem suæ vxoris reliquit omnia mobilia ipsius codicillantis, cum pacto etiam, quod quandocumque decesserit dicta mulier sine filiis masculis, vel fœminis, legitimis, & naturalibus, suprascripta dos, & legata redire, & cum effectu peruenire debeant ad codicillantis hæredes, & eorum successores in infinitum.

Modò defuncto testatore dicta puella insalutato hospite nupsit, vnde hæredes codicillantis negant ei integrum præstare legatum, allegantes eam esse dicti Martini filiam spuriam adulterinam, & incapacem paterni voti, dotemque prædictam esse excessiuam, attentis facultatibus defuncti, consuetudine patriæ, dignitate mariti, natalibus fœminæ nubentis, & aliis in similibus considerátione dignis, ex quibus dicti hæredes dicebant dictam dotem esse moderandam arbitrio boni viri, & reducendam esse ad duc. 600. & prout iudici videbitur. Quæritur, quid iuris.

Primo sub aspectu res videbatur decidenda ad fauorem dictæ puellæ, quia sunt clara verba disponentis, & aliud superesse non videtur, nisi quod eius voluntas executioni mittatur, §. *disponat, in Auth. de nupt.* & maximè, quia cùm dicta puella sit concepta ex muliere soluta, & 1
dicto codicillante vxorato, neque hæreditatis, neque legati incapax censenda est, quoniam huiusmodi coitus non 2
est iure ciuili punibilis: latè Gratian. *disc. for. lib. 1. cap. 35. num. 10. 16.* sic enim nati dicuntur naturales, & non spurij. Peregr. *de fideicom. art. 22. num. 88. vers. attamen.* 3

Secundò nullus in hoc videtur esse dubitationi locus, quia etiamsi dicta puella esset abominabilis, adhuc causa dotis semper capax censenda est, imò necessariò dotanda est, attento iure canonico quod præualet etiam in terris Imperij, vt post multos Petr. Caball. *cons. 154.* 4
num. 15. part. 1. Bertaz. *cons. 532. num. 2. lib. 9.* & in hoc casu nostro certo certius videtur, quia hæc puella non habet, vnde se dotet de proprio; vnde legatum pro dote censetur pium: Corn. *cons. 50. num. 4. in fin. lib. 1.* alios 5
allegat Ceph. *cons. 216. num. 3.*

Tertiò huiusmodi legatum pauperi factum adeo fauorabile dicitur, vt eodem iure censendum sit sicut si fa- 6
ctum esset Ecclesiæ. Abb. *in c. relatum el* [illegible] *test.* & pium 7
esse in hoc casu negari non potest, vbi testator expressè dixit,

dixit,ſe Dei amore,& pro anima ſua relinquere :ita Bald. in l.1.num.6.C.de ſacroſ.Eccl.Ceph.d.conſ.216. num.17.

Quartò,& vltimò in foro animæ res iſta longè certior videtur,quia in eo maximè decet exequi pias teſtantium
8 voluntates,etiam ad fauorem incapacis,ex l.quidam,§.illo,vbi Ang. num.3.C. de ſer.neceſ.hær.inſtit. Corn.conſ.50. num.6. lib.1. vnde eſt,quòd contraueniens teſtatoris voluntati lethaliter peccat. Abb.in c cùm eſſes,n.7.de teſtam.
9 Bonacin. de contract. diſp.3. quæſt.1. punct.3. num.6. in fin. propter quod dicti hæredes debent in prædictis eſſe
10 valde oculati, quia anima cæteris rebus præferenda eſt. Curt. Iun. conſ 277. num.17. Cephal. conſ.216. num.19. Rim. Iun. conſ.400. num 135.

His tum minimè refragantibus certiſſimi iuris eſſe cenſeo dictam puellam eſſe incapacem voti codicillantis, & vti ſpuriam abominabilem non poſſe conſequi,niſi dotem congruam,& ſuæ cõditioni conuenientem,ac ſponſi eius qualitati competentem, quod vt clariùs pateat, pro certo habendum eſſe negari non poteſt, quin dicta puella fuerit filia illegitima dicti teſtatoris ex ipſo,& quadam Barbara concepta ; hoc enim ipſa poſitionibus reſpondendo confeſſa eſt,& ipſe teſtator in duobus aliis teſtamentis idem affirmauit,& in ipſis codicillis etiam loco filiæ tenuiſſe dixit,quorũ cõfeſſio ſufficit,ex l.1.de confeſſ.

Verùm vltra prædicta concurrunt etiam ſufficientes coniecturæ ad præſumendum, quod dicta puella ſit filia dicti teſtatoris, nam inuicem ſe tractauerunt vti pater, & filius ; ipſe eam tradidit nutrici ad educationem,in domo aluit,dotauit, & ſecundùm publicam famam ſemper pro eius filia habita fuit,quæ ſatis,abundeque probãt d ctam
11 filiationem. Surd. conſ 1 num.46.48 Rot.diuerſ.deciſ.238. num 6.7. 13 part.1.Gratian.diſc.lib.3.cap.562.num.70.73.
12 coniecturis enim probatur non ſolùm filiatio legitima, ſed etiam ſpuria.Ioan. Bapt. Lup. tract. de illeg. comm. 2. § 3 num.11.& propterea inutilis redditur illa clauſula co-
13 dicillorum,Siue ſit filia,ſiue non : quoniam nihil operatur, vbi certi ſumus de filiationis veritate. Rot. Bononienſ. poſt deciſ. Barz. conſ. vnic. num.56. verſ. reliquum, cum multis ſeqq. nam etiamſi pater filiam ſuam non nominaret, adhuc detecta veritate, quod filia ſit, idem eſt, quia
14 omnia cedunt veritati, cap. veritate, diſtinct.8. & illa erroribus geſtorum nunquam vitiatur, l. illicitas, §. veritas, de off. præſ.

Hoc firmato certum eſt etiam dictum codicillantem duxiſſe vxorem, quæ adhuc viuit, vſque de anno 1583. dictam verò puellam eſſe natam de anno 1597. die 20. Aprilis, quam ipſe ſuſcepit è dicta Barbara, quam pro amica publicè detinebat,ex qua habuit etiam filium maſculum,vt in multis locis proceſſus probatum eſt.

Quæ cùm in facto veriſſima ſint, patet talem puellam ex vxorato,& ſoluta natam eſſe ſpuriam,abominabilem,& incapacem bonorum patris ; adeo, vt iure ciuili neque etiam in ſuo potuerit honorari,ex textu aperto in Auth. ex complexu,C.de inceſt. nupt.& Auth. licet,in fin.C.de natur. liber. & §. vltima ſiquidem,vbi Ang & §.ſi verò effuſa,
15 in Auth. quibus mod. nat. eff.ſui.Cyn.in l.1.C.de adult. Salyc. in l.vnic. num.1.verſ.& ideò nat.C. de concubin. Anch. conſ.335.col.1.Guid.Pap.quæſt.280. num.2. Alex.conſ.60. num.6.lib.2.Dec. conſ.305. num.5. ad fin. & ibi Modern. Patiſ latè in terminis Peregr. de iur.fiſc. lib.3. tit.18.n.35. verſ.cum aliàs, vbi communem eſſe, & per conformes ſic obtinuiſſe teſtatur : idem Peregr. conſil.83. num.4. lib.1. Bald conſ.267.conſ.267.num.2.3.verſ.tertiò facit, lib.3. Iaſ. conſ.39.in princ.verſ.tertiò facit,lib.3.idem Iaſ.ad Port. Inſtit.ad Orfic.littera A,ad fin. Bertrand. conſ.227.n.4. lib.3. Vbald de ſucceſſ.ab inteſt.art.1.num.58.Couar.epit. part.2. cap.8.§.5.num.16.in fin.Caccialup.in l.ſi qua illud,num.25. verſ.ſi ergo,& num.26.C.ad S.C.Orfic.Bened.de Barz.de fil. non legit.nat.rubr.1.num 4.Lud.de Sard.tract.de nat.liber.§. de ſucceſſ.ſpurior.num.2.verſ.in contrarium. Ruin.conſ.109. n.31.lib.3.Soc.Iun.conſ.110.n.17.18.lib.1.Ceph.conſ.285. num.20.& conſ.390.n.20.21.Oſaſch.deciſ.119.n.19.Farin. deciſ.nouiſſ.64.num.10.cent.1.Petr.de fideicom.q.11.n.230. verſ.ſed quoad patris,Aluar.Valaſc.conſ.39. n.9. Menoch. conſ.60.num.15.30.magis ex profeſſo Rim.Iun. conſ.293. num.7.& per totum,& conſ.561. num.15.& conſ.532. n.15. & ſeqq.Surd.conſ.456.num.14.verſ.quod autem,& conſ.487. num.12.ad fin de magis communi Peregr.conſ.22.num.4.in fin.lib.3.Ioan.Bapt.Lup.tract.de illegit.& nat.reſt. comm.4. §.1. num.6.

Et ſi quæ ſunt contraria, ea ſolùm procedunt quoad bona matris, in quibus ſic natos poſſe ſuccedere multi opinati ſunt, verum quoad bona patris res caret omni 16
dubitatione : Aluar.Valaſc.d.conſ.29.num.9.And.Gail.obſ. lib.2.cap.88.num.20.Peregr.d.conſ.22. num.4. lib.3. quod adeo verum eſt,vt procedat,etiamſi pater legitima careat prole : Crauet. conſ.917. num.6. verſ.id demum. Menoch. conſ.511. num.5. habetque locum non ſolùm ſi hæres inſtituatur filius ſpurius,ſed etiamſi quid ei relinquatur, ex nullo enim genere diſpoſitionis ſpurius poteſt admitti ad bona patris,ſiue inter viuos, ſiue in vltima volun-
tate, neque etiam ex vulgari, vel fideicommiſſaria ſub- 17
ſtitutione, quia ſic natis nihil penitus pater relinquere poteſt : Rimin. Iun. conſ.442. num.71. pulchrè Molin. de primog. Hiſpan. lib.2. cap.11. num.27. 28.

Neque iſta ſolùm procedunt,quando tales ſpurios pater in teſtamento honorauit vti filios, ſed etiam quando pro talibus eos non nominauit,adhuc enim detecta veritate,quòd filij ſint, incapaces iudicantur, & legatum eis factum redditur inualidum, ne per indirectum legibus
fiat fraus : ſic Bald. in l.3. in princ. ff. de liber. & poſthum. 18
Alex. conſ.202. in princ.lib.6.clarè Peregr.de iur.fiſc.lib.3. tit.18.num.94.in fin.Sim.de Præt.de interpret.vlt.vol.lib.3. interpret.1.dub.3 col 2 num.3.Ioan Bapt. Lup.d.tract.de illeg. comm.2. §.2. num.25.

Ampliatur huiuſmodi concluſio, vt procedat,& vera ſit,etiamſi pater his ſpuriis relinquat aliquid amore Dei, & pro anima ſua, ſeu pro eleemoſyna, aliòve pio modo,
hæc enim omnia in idem ſonant, & tendunt, quia adhuc 19
ſic relictum neque validum eſt,neque pium,quoniam ſic agendo nimis facilè eſſet eludere leges : ita Soc. Iun. conſ. 99. num.42. 43. lib 2. quem probat, & ſequitur Peregr. de iur. fiſc. lib.3. tit.18. num.94. Lancellot. de ſtat. verb. Maritus, quæſt.3. num.56. & poſt Maluaticenſ. conſ.24. num.61. Ioan. Bapt. Lup. d.tract. de illegit. comm.2. §. 2. num.24. Giurb. in conſuet. Meſſan. part.1. cap.2. gloſſ.12. num.12 non enim poteſt pater ſpurio relinquere directè, vel indirectè, aut aliquo alio quæſito colore : Molin. de primog. Hiſp. lib.2. cap.11. num.29.

Neque recurrendum eſt ad merita,quia hìc nulla ſpuriæ merita probantur, & ſi extarent, animaduertendum eſſet, non quæcumque merita ſufficere, ſed oportere ea
eſſe inſignia, & talia, ad quæ donatarius, vel legatarius 20
non teneretur ex debito officij:ſic Ioan.Lopez in rep.rubr.de don.inter vir.& vxor.§.46.lim.2.n.32.33.ideò etiamſi conſtaret de quibuſdam ſeruitiis perſonalibus, velut in infirmitate præſtitis, nihil eſſet, quia hæc non dicuntur
merita, cùm fiant officio pietatis, vel iuris, aut naturæ, 21
imperio,vi,& poteſtate,vt in filio,vxore,vaſallo,famulo, amico,ſeruo,liberto,diſcipulo, vt perbellè inquit Giurb. in conſuet. Meſſ. part 1. cap.1. gloſſ.10.num.15.

Nec merita probarentur aſſertione partium,ſicut non probat titulus amoris Dei,vel animæ,vt viſum eſt,quod ſanè iuri conſonum eſt,nec mirabile debet videri,quia in materia prohibitiua,qualis hæc eſt,titulus pro anima,vel
pro amore Dei cenſetur appoſitus ad colorandum lega- 22
tum, propter quod validitatem non inducit. Bald. conſ.8. in fin. lib.5. Anch.conſ.25.num.4. Ceph. conſ.216.num.22. in fin. Alberic. de Statut. lib.2. quæſt.112.num.3. præualet enim præſumptio conſanguinitatis, vt teſtator ſic diſpoſuerit, quia filia erat, & eam diligebat,vt pulchrè Ceph.
d.conſ.216. num.17. 18. 19. & ſeqq. Menoch. conſ.167. 23
num.18.verſ. & in caſibus. Crott. conſ.3. num.17.verſ.cùm ergo Lancell. d. quæſt.3. num.56.

Si enim sub titulo pietatis liceret parentibus aliquo
modo, vel in aliqua parte filios spurios facultatibus suis
honorare, nimis facilè eluderetur lex sic natis quidquam
dari vetans, inquit perbelle Soc. Iun. *d. cons.99. num.41.
vers. alioquin,* & *num.*43. quod absurdum est, quia legatum
24 spurio factum in fraudem legis nihil valet. Corn *cons.*
217. *num* 2 *lib.*3. & propterea quæcumque spuriis relicta à
25 parentibus, illis exclusis veris applicantur hæredibus.
Barth. à Chass. *cons.*39. *num.*39. Rim. Iun. *cons.*380.
*num.*47. Honded. *cons.*68. *num.*23. *part.*1. Peregr. *de iur.
fisc. lib.*3. *tit.*19. *num.*2. immò si fortè dictis spuriis legata
26 fuerint præstita, ab eis possunt hæredes reuocare: Ioan.
Bapt. Lup. *d. tract. de illegit. comm.*2. §.2. *num.*46. *versic. extend. tur,* adeò, vt mandatum testatoris factum hæredi de
soluendis legatis, nihil eum astringat in prædictis, quia
27 non porrigitur ad legata inualida: Castr. *cons.*50. *num* 2.
*vers. constat, lib.*2. Surd. *cons.*3. *num.*15.

Vnicus restat nodus, quia bene verum est, quod de iure Canonico etiam in foro Cæsaris seruando pater non
solum debet, sed etiam tenetur quibuscumque spuriis
28 prouidere de alimentis, & fœminis tempore nuptiarum
loco alimentorum tradere dotem: sic probat textus *in
c. Cùm haberet,* ibi: *Liberis necessaria ministrent,* vbi Abb.
& DD. *de eo, qui dux. in vxor. quam pol. per adult.* Batt.
*in l. fin. num.*7. *ff. de his, quibus vt indign.* Rip. *in l.*1. *n.*67.
sol. matr. Couarr. *de sponsal. part.*2. *cap.*8. §.6. *num.*11. Paleott. *de noth. & spur. cap.*49. *in princ. & num.*3. Rol. *consil.*54. *num.*64. *lib.*2. Gabriel. *conclus. lib.*6. *tit. de aliment. conclus.*1. *num.*14. Peregr. *de iur. fisc. lib.*5. *tit.*18. *num.*56.
Rim. Iun. *consil.*380. *num.*40. Claud. ad Bertaz. *cons.*437.
littera C. in princ. Giurba *in consuet. Messan. part.*1 *cap.*3.
*glos.*3. *num.*12.

Verùm cessat omnis difficultas, si consideremus, quòd
non per hoc datur parentibus libera facultas relinquendi
spuriis quidquid voluerint sub nomine dotis, vel alimen-
29 torum; nam sicut alimenta debentur iuxta dignitatem,
& vires patrimonij, non iuxta necessitatem, latè Gratian.
*disc. for. lib.*4. *cap.*613. *num.*6. *vsque ad num.*11. ita non licet
patri spuriæ filiæ constituere magnam dotem vltra decentem personæ statum, quia huic lex resistit propter
30 fraudis suspicionem, eò quod hac via nimis facilè iura
deluderentur: sic Batt. *in d. l. fin. num.*7. *vers. & hoc, C. de
fideicomm. indic.* Abb. *cons.*115. *num.*1. *lib.*2. Paleott. *de
noth. & spur. cap.*50. *num.*4. Couar. *d.* §.6. *num.*11. *vers.
sed procedit,* & *num.*12. Menoch. *lib.*4. *præs.*96. *num.*29.
30. Claud. ad Bertaz. *cons.*437. *littera C. vers. est tamen
aduertendum.* Hect. Felic. *allegat.*49. *num.*4. *part.*3. Ioan.
Bapt. Lup. *tract. de illegit. comm.*2. §.1. *num.*45.

Hinc igitur est, quod spuria in bonis patris nihil consequi potest, nisi congruam dotem, & sibi condecentem,
& vltra non subsistit donatio, vel relictum pro dote, ne
quod fieri directò vetatur, per indirectum contra men-
31 tem legis fiat: sic Menoch. *d. præs.*96. *num.*29. 30. Couar.
d. §.2. *num.*12. Peregr. *d. lib.*3. *tit.*18. *num.*56. 78. Sim. de
Præt. *de interpret. vlt. vol. lib.*3. *interpret.*1. *dub.*3. *col.*2. *n.*6.
vers. & si excessiuum; adeò, vt etiamsi à patre viuente spuria tradita sit marito scienti vxoris conditionem, per
32 hæredes possit fieri dotis reductio ad legitimum modum
constãte quoque matrimonio Ioan Lup. *in d. c. per vestras,
not.*3. §.24. *num.*3. *de donat. inter vir. & vxor.* Couar. *in d.* §.6.
*num.*12. Gabriel. *de alim. d. concl.*1. *num.*17. latè omnia resoluens Gratian. *disc. for. lib.*3. *cap.*472. *num.*4. 5. 7. 8. 9. Rim.
Iun. *d. cons.*380. *num.*68. *vers. & aliam.* Claud. ad Bertaz. *littera C. vers. est tamen,* ibi: *Quinimmò.* Ioan. Bapt. Lup. *d. com.*
33 2. §.1. *num.*47. *vers. sed Couar.* & maritus præsumitur scire
conditionem sponsæ illius: Menoch. *de præs. lib.*3. *præs.*88.
34 *num.*12. & tantò magis quando sunt compatriotæ, vt hic:
in terminis vide Rim. Iun. *d. cons.*380. *num.*69. *vers. et
ex,* & *num.*10. qui est casus noster.

Et quamvis dici soleat, quòd pater præsumitur constituisse filiæ dotem congruam, & discretam, quia nemo
censetur cupere melius pro filiis, quàm pater, Castr. *cons.*175. *num.*6. *lib.*1. Ruin. *cons.*51. *num.*13. *lib.*2. & *cons.*50. 35
*num.*15. *lib.*3. Bursat. *cons.*223. *num.*13. Laderch. *cons.*35. *n.*4.
latè Giurba *in consuet. Messan. part.*1. *cap.*3. *gl.*7. *n.*45. tamen
hoc nihil est in proposito nostro, quia illud procedit ad
præiudicium filiæ, quæ fortè datis non contenta ad supplementum congruæ dotis vellet agere, non autem habet
locum, si tractetur de eius fauore, & de præiudicio hære-
dis, vel lege fraudanda, quia in materia prohibitiua non 36
statur assertioni disponentis. Ita in verbis Mant. *dec.*329.
*n.*2. *vers. quia hoc intelligitur,* & *n.*3. Farin. *decis.*131. *n.*4. 5. 6.
*cent.*2. Rot. *diuers. decis.*131. *n.*4. *p.*4. multos allegat Giurb.
*in cons. Messan. part.*1. *cap.*3. *glos.*7. *num.*52. 58.

Vt ergo quid congruum sit, cognoscatur, non attenditur, quid censuerit pater, sed dos congrua iudicabitur secundum qualitatem dotantis, & mariti, consuetudinem
regionis, dignitatem familiæ, & numerum filiorum: sic 37
per textum *in l. si filia pater, de leg.*3. *l. quæro,* & *l. cum post,*
§. *gener. de iur. dot.* Ruin. *cons.*52. *num.*13. *in fin. lib.*2. Soc. Iun.
*cons.*83. *n.*9. *lib.*3. Ceph. *cons.*668. *n.*1. 2. 3. Honded *cons.*64.
*num.*26. *lib.*2. Farin. *decis.*131 *n.*11. *cent.*2. Franch. *decis.*283.
*num.*18. Mantic. *d. decis.*329 *num.*5. *vers. nam dos,* & *num.*8.
Laderch *cons.*127. *n.*1. *vers* & generaliter. Mangil. *de imput.
quæst.*161. *num.*4. Ioan. Bapt. Lup. *d. tract. de illegit. comm.*2.
§.1. *n.*45. *vers. vel quatenus,* Mantic. *de tac. & amb. conuent.
part.*1. *lib.*12. *tit.*21. *num.*4. vbi omnes dictas considerationes assignant, sicut facit etiam Giurb. *in consuet. Mess.
part.*1. *cap.*3. *gloss.*7. *num.*23.

Vnde longè minor dos est assignanda spuriæ, vel na- 38
turali, quàm legitimæ. Abb. *cons.*115. *n.*1. *lib.*2. Paleott.
*de noth. & spur. cap.*50. *num.*1. *vers. ideòque.* Ioan. Lopez
*in d. c. per vestras, not.*3. §.10. *num.*2. *de donat. inter vir.
& vxor.* Surd. *de aliment. tit.*1 *quæst.*10. *num.*15. & *tit.*4.
*quæst.*18. *num.*50. Peregr. *de iur. fisc. lib.*5. *tit.*18 *num.*79.
vers. aduertendo tamen, Lup. *d. tract. de illeg. comm.*2. §.1.
*num.*46. Mantic. *de tac. & amb. conu. part.*1. [illegible] 12. *tit.*21.
*num.*23. Giurb. *in cons. Mess. part.*1. *cap.*3. *glos.*7. *num.*24. *in* 39
fin. sicut etiam minor dos debetur ignobili, vel infimo,
quàm nobili: Bursat. *cons.*223. *num.*18. *lib.*2. Mantic. *d. tit.*
21. *num.*29. *vers. per contrarium.*

His omnibus pensatis necesse est concludere dictum
codicillantem in casu nostro huic spuriæ magnam dotem, & excessiuam in fraudem legis constituisse adeò, vt
debeat reduci ad legitimum modum. Nam dos scutorum
mille etiam filiæ legitimæ assignata dicitur re, & nomine 40
magna, etiam Comiti conueniens, teste Bald. *cons.*255.
*num.*2 *in fin. lib.*2. perbellè Ias. *cons.*133. *num.*6. *lib.*4. Alciat.
*cons.*18. *num.*6. *in fin. lib.*9 *tom.*3. Dec. *cons.*26. *num.*3. *in
fin.* Silua *cons.*2. *num.*39. Ceph. *cons.*668. *num.*25. Aldouin. *cons.*104 *num.*89. 90. Reusner. *decis.*5. *num.*31 *lib.*1.
Decian. *cons.*6. *num.*54. *lib.*1. & *cons.*17. *num.*37. *lib.*2. &
*cons.*15. *num.*5. *lib.*3. Bursat. *cons.*223. *num.*18. *lib.*2. Mazzol.
*cons.*54. *num.*51. Surd. *de aliment. tit.*9 *quæst.*37. *num.*16.
& *decis.*60. *num* 9. Carpan. *ad Stat. Mediol. cap.*280.
*num.*14. *part.*1. Vincent. Grilinz. *cons.*161 *num.*31. Si ergo
dos scutorum mille magna est, & excessiua, quid dicendum erit, si superaddatur ferè vniuersa familiæ suppellex; nam quomodo vni spuriæ necessarium iudicari
poterit, quod integræ familiæ sufficit? Res ista non meretur in discrimen vocari.

Non tamen ignoro, quòd multi opinati sunt hæc esse
de iure veteri, quoniam antiquitus solebant dari dotes 41
perexiguæ, hodie autem, vbi dotes ad summum peruenerunt, dici non posse dotem scutorum mille esse magnam,
ita Rol. *cons.*24. *num* 19 *lib.*4. Menoch. *de arb. iud. cas.*149.
*n.*40. Paleot. *d. c.*50. *n.*2 Ceph. *cons.*502. *n.*11. Thesaur. *decis.*
192. *n.*6. Gratian. *disc. for. lib.*3. *c.*452. *n.*20. Amat. decis Ferr.
28. *n.*16 20. Giurb *in consuet. Mess p.*1. *c.*3. *glos.*7. *n.*27. *vers.
sed contrarium,* & alij neoterici. Verùm prior sententia videtur magis cõmunis, & recepta non ab antiquis Dauid, sed
tradita à modernis etiam horum temporum, vt videre
est penes allegatos DD. qui nouissimis temporibus scripserunt: quod verius esse negari non potest, attento vero
dotium

dotium vfu, & neceffario, non autem confiderato prauo multorum abufu,qui non verentur,ob pudor,ferè omnia eorum bona filiabus in dotem affignare, neglectis etiam penitus agnatis adeo, vt ipfi fibi quandoque dederint
42 paupertatis occafionem, vt ad rem dicit Mar. Giurb. *in confuet. Meffan. part.1.cap.3. gl 7. n.6.*

Verùm fi hæc pofterior fententia magis arrideret,quæ in nobilibus, & ciuibus vrbium, & rerratum non leuis conditionis fine dubio locum habet,fecundum hæc tempora dos prædicta exceffiua iudicari debet, quia fpuriæ dos non debetur fplendida, fed fufficiens: quæ autem habet in bonis fcuta 400. dicitur habere dotem fuffi-
43 cientem. Hect. Felic. *alleg.49.num.5. part.3.* Si enim hic confideremus patris facultates. & nobilitatem, certum eft illum fuiffe medioctis ftatus, & tenuis fortunæ adeò, vt deceſſerit multo ære alieno grauatus, vt in proceffu; & quando ipfe duxit vxorem, folam habuit dotem fcutorum 600.vt in inftrumento dotali,& probatur teftium depofitione in terra Carpi dotes fcutorum 1000. inter ciues mediocris ftatus effe magnas: & cum calculando liberum dicti patris patrimonium non tranfcenderet fummam fcutorum 1800. à quibus fi deducantur fcuta mille pro dote dictæ puellæ fpuriæ, vtique conftans eft ipfam plus habituram, quàm hæredes.

Certum eft autem in æftimanda congrua dote non folum attendendam effe confuetudinem regionis. Giurb.
44 *in confuet. Meff. part 1. cap.3. gl.7. num.33.* fed etiam deducenda effe prius debita,& onera hæreditatem minuentia, & computandum effe, quantum fit liberum dotan-
45 tis patrimonium. Burf. *conf.223. num 16. verf. fexto admitto,lib.2.* Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.1.lib.12. tit.21. num.5.* immò deducenda quoque funt bona fideicommiffo fubiecta, quando illud fuit ab extraneo fundatum, vt hic dotare non tenebatur Menoch. *conf.293. num.6. & seq.* pulchrè Mantic. *de tac. & amb. co.n.p.1. lib.12. tit.21. num.17.*

Ex quibus neceffariò infertur dotem prædictam effe moderandam, quia certum eft dotes dici exceffiuas, quæ ferè afcendunt ad fummam ad hæredem peruenturam: vide Curt. Iun. *conf.17. num.6.* Claud. ad Bertaz *d. con-*
46 *fil.437. littera C. verf. eft tamen,* ibi: *& diceretur.* Et propterea dos congrua dicenda eft, quæ folum abforbet quintam, vel ad fummum quartam partem liberi patrimonij dotantis, & ideò in bonis valoris fcutorum decies mille dos fcutorum bis mille congrua, & diſcrera iudi-
47 catur: fic Caftr *conf.275. num.6. verf. quid enim, lib.5.* pulchrè Corn. *conf 3 num 3. lib. 3.* Bald. Nouel. *tract. de dot.p.7.priu.17. col.2.verf.quid enim:* vide Burfat.*con. 223. num.17.* vbi voluit etiam,quod in capitali fcutorum bis mille dos fcutorum ducentorum fit honefta.

Verùm fi hæc fcripta funt pro filiabus legitimis, quid dicendum erit de fpuriis,hæ congruam dotem folùm confequi,& prætendere poffunt,quæ erit fcutorum 200. vel 300.teftes enim deponunt in hac terra dotem congruam & honeftam pro fpuriis dictam fummam non excedere, & multos ciues cum huiufmodi dotatas duxiffe, vt in proceffu, quod fatis eft,quia fufficit dotem in loco congruam æftimari. Mangil. *de imputat. quæft.161. num.5.* cùm infpiciatur mos regionis: Laderch. *conf.35. num.11.*

Sin placet fponfi dignitatem confiderare, ille futoris artem exercet,& eius patrimonium non tranfcendit fummam fcutorum 330 propter quod teftes in proceffu examinati depofuerunt ei dotem valde congruam effe dotem fcutorum 200.vel 300.quibus congruit Burfat.*conf.223. n.18.ad fin.* & fi dicta puella cum tali dote nupfiffet, non poffet dici eam incongruè dotatam.Soc.Iun. *conf.83. n.9. lib.3.*Idem dicendum eft,fi familiæ confuetudinem atten-
48 damus, quia in ea fuit à fratre codicillantis matrimonio tradita fimilis puella cum dote fcutorum 200.vt conftat ex inftrumento dotationis, cuius probatio fufficit. Decian. *d. conf.6. num.54. in fin. lib.1.* & puellæ legitimæ non habuerunt dotem maiorem fcutis 600. ergo dicti hæredes huius dotis reductionem iuftiffimè petierunt.

Cognito autem, quænam dos fit congrua,& quantum effet dandum dictæ puellæ, vt difcretè videretur dotata iuxta terminos *l. quæro, de iur. dot.* non eft poftea inquirendum,an dos prædicta fufficiat ad alimenta,cùm facilè 49
contingere poffit,vt dos omni alio refpectu fit congrua, & tamen pro integra alimonia non fufficiat,vt per Bart. *decif 130.num 11 verf qua tamen fi,& num.15.verf.cuius contrarium,*laté Mangil.*de imputat. quæft.160.num.5.* Dotes 50
enim quæ communiter dantur, pro alimentis non fufficiunt, & de mille dotibus aliàs congruis, & decentibus vix vnam reperies,quæ pro alimẽtis vxoris fatis fit.Surdus *de alim.tit.1.quæft.32.num.16.in fin.*Mangil. *d.q.160. num.5. verf. cùm ex mille,* Giurb. *in confuet. Meff part.1. cap.3.gl.7. num.42. in fin.* iura enim quæ modum tradiderunt taxandi dotem congruam,non ad alimenta,fed ad facultates dotantis, dignitatem viri, morem regionis, & confuetudinem familiæ voluerunt haberi refpectum, vt vidimus: dolere ergo hæc fpuria de dote fcutorum 200. vel 300.non poteft eò,quod eius alimoniæ non fufficiat, & multò minus dolere poterit, fi fiat reductio ad fcuta, 600. vt petunt hæredes, quæ poffent fufficere pro eius alimentis,fi non lautis,faltem eius conditioni condecentibus, prout in fortioribus terminis de dote fcutorum 51
500.dixit Hect.Fel. *conf.49.num.16 in fin.part 3.* maximè autem iunctis dictæ fpuriæ operis,& lucris,prout in fimilibus fieri debet.Menoch. *conf.433. num.14.* Hect. Felic. *d. alleg.49. num.8. part.3*

Nec dicendum eft tenuem effe dotem, quia ex eius re- 52
ditibus mulier ali non poteft, vt laté Giurb.*in confuetud. Meff. part.1. cap.3 gl.7. num.42.* ficut enim filia fpuria, antequam nubat, alenda eft, fic nuptæ videtur tanta dos affignanda,quæ pro alimentis fufficiat.Nam refpondetur iunctis operis,& lucris eius, talem dotem poffe fufficere pro alimonia.Verùm fi non fufficiat,adhuc congrua dici poteft, argumentum enim prædictum non tenet ob rationis diuerfitatem in cafu nuptiarum & cœlibatus,quoniam fæpe filiæ etiam legitimæ & naturales locantur in matrimonium cum dote ad alendum inepta, & tamen dicuntur congruenter dotatæ; & ratio eft, quia alimenta longè commodiùs præftantur, cùm annua, vel men- 53
ftrua dari foleant, *l. pecuniæ fortem, ff. de aliment. & cibar. legat.* notat Bart. *in l. fin de liber. agnofc.* Dos autem 54
vnica præftatione ferè danda eft, quod valde intereft, iuxta notata *in l. hæredes, §. quæ pro emptore, verf. idem iuris, ff. famil. ercifc.* Surd. *de aliment. tit.5. quæft.7. numer.55 56.* ideò poteft effe dos congrua, licèt ad alimenta non fufficiat

De prædictis autem non eft mirandum, quia in hac fpuriorum materia iura adeò anguftè prouiderunt filiis odio parentum ad finem vt difcant, & conentur legitimam fufcipere prolem, quod DD. non folùm admittant tantummodo congruæ dotis affignationem, fed etiam tradiderint, vt fpuria defuncta illius hæredes excludantur, dofque reuertatur ad hæredes patris dotantis adeò, 55
vt aliter difponere non liceat: ita Abb. *conf.115. num.1. verf data fuit,*& *num.2.lib.2.*Bald.*conf.91. in fin.lib.1.*Dec. *conf.311. num.4.*Menoch.*conf.60.num 29.* Coler. *de alim. lib.1.cap.3.num.67.*Gabriel.*eod.tit.conclus.1.num 39.* Surd. *eod.tract.tit.5.quæft 7.num.3.6.7 verf.fed & fi,*vbi de communi Gabriel *conf.154.n.19.*Peregr. *de iur. fifc.lib.3.tit.28. num.80.& conf.83.num.8 lib.1* Anch. Iun. *qq. famil.lib.1. quæft.50.num.2.*Franch.*decif 283.num 7.part 2.*Lup.*d. tr. de illeg.comm.2.§.1.num.48.*Sim.de Præt. *de interpret. vlt. vol lib.3 interpret.1. dub.3.col.2 n.6 verf.hac de caufa.*Graff. *decif.aur. part.1.lib.2. c.16.num.10.*Mar.Giurb.*in confuet. Meff.part.1. cap.1.gl 3.num.48.verf.fine aliam:* ex quibus conftat hanc effe magis communem DD. fententiam.

Nec abfurdum eft, quòd filij fpuriæ excludantur ab eius dote, quia funt alendi ab eorum patre, non à matre, 56
nec ab auo materno, nifi in fubfidium. Cùm enim fpuria habeat pro dote, vel alimentis beneficium perfonale,

non

non transmissibile ad hæredes, non est mirum, si dos non transit ad filios, & propterea non obstante consuetudine Martini DD. voluerunt illius dotem non ad filios, sed ad hæredes patris redire oportere : sic pulchrè Abb. *d. conf.50. & conf.115. num.2. vers. nec obstat*, & *num.3. & 4. lib.2.* sequitur Menoch. *d. conf.60. num.29.* & *de arb. iud. cas.169. num.10.* clarè Rip. *in l.2. num.67.* & ibi Alciat. *num.14.* & Bologn. *num.114. in fin. ff. sol. matr.* Paleott. *de spur. quæst.51. num.5.* Socin. Iun. *conf.114. num.18. lib.3.* Surd. *d. quæst.7. num.8.* vbi de communi: & *conf.206. num.2. lib.1.* latissimè Rim. Iun. *conf.380. num.34. vsque ad num.55. num.62.* vbi resoluit omnia in contrarium adducta.

Nec attendendum est, quod alij aliter senserint putantes hanc dotem posse quidem transire ad filios spuriæ, licèt non ad hæredes extraneos, vt voluerūt Bero. *conf.165. n.23. vers.4 posito* 1. Peregr. *de iur. fisc. lib.3. tit.18. n.81. vers. sed contra.* Lup. *d. comm.2. §.1. num.49.50.* Nam his resistit
57 verior, & communis aliorum sententia, prout Surdus de communi testatur, quoniam filij spuriæ non sunt alendi à patre illius, sed à marito. Crauet. *conf.917. num.9.*

Minus etiam nobis resistit Ruin. *conf.124. num.11. lib.1.* qui quasi impugnet Abbatem pro filiis spuriæ solet allegari, quia non deseruit ad propositum : neque enim damnat Abbatem, sed subterfugit, quoniam ipse non scribit de legato facto spuriæ pro dote, sed spurio pro alimentis volens, quod etiam transeat ad filios spurij, cum illos quoque auus alere teneatur saltem in subsidium, quod de filiis spuriæ dici non potest, qui debent à proprio patre, vel auo paterno sustentari.

Non solum autem spuriæ filij, vel alij hæredes excluduntur à dote prædicta, verùm neque eius maritus potest ex pacto, vel statuto lucrari dotem, vel partem illius, quod
58 alioquin, si legitima esset, obtinere valeret. Abb. *d. consil.115. num.1. versic. quoad secundum, lib.2.* Paleott. *d. cap.51. num.5.* latè Rim. Iun. *d. conf.380. num.34.35.36. & seqq.* & *num.54. vers. ex quibus*, & *num.62.* vbi de communi, & *num.63.64.* vbi omnia resoluit.

Verum quia hæc sententia non est tuta, aliis melius sentientibus maritum posse habere lucrum dotale ex pacto,
59 vel statuto, sicut cæteri, vt per Ioan. Lopez *in d.c. per vestras, not.3. §.24. vers. alio etiam, de donat. inter vir. & vxor.* Rol. *de lucr. dot. quæst.94. num.10.11.12. & seqq.* Peregr. *d. tit.18. num.80.* Surd. *d. tit.5. quæst.7. n.45.46.47.48.* Lup. *d. comm.2. §.1. num.48. versic. declaratur etiam*, Giurba *in consuet. Mess. part.1. cap.1. glos.3. num.49.* ideo contraria opinio non est tenenda, nisi in certis casibus, velut quando filia est propriè spuria abominabilis ex coitu damnato, & punibili, quam pater tenetur dotare, non eo, quod dotem debeat, sed quia alere debet, & coactè dotat, quia tunc mortua filia dos reuertitur ad ipsum, vel eius hæredes cum intelligatur data pro alimentis, quæ morte illius finiuntur, secus est de filia impropriè spuria, quæ simpliciter naturalis dicitur, cui pater potest donare, &
60 quam tenetur dotare : sic distinguit, & concordat Ioan. Lopez *d. §.24. num.10.* & visus est sentire Rim. Iun. *d. loco.*

Sicut etiam hæc posterior opinio in fauorem mariti scripta, & docta, limitatur, vt non procedat, quando maritus sciebat conditionem spuriæ, sibi enim imputare debet, qui cum tali contraxit, & debebat cautius negotia-
61 ri : sic etiam videtur distinguere dictus Ioan. Lopez *in d. c. per vestras, not.3. §.24. num.3. versic. vno tamen casu*, pulchrè Rim. Iun. *d. conf.380. num.68.69.* ad quod conferunt omnes superius adducti : hic autem maritus præsumitur sciuisse conditionem dictæ spuriæ, cum sit eiusdem patriæ, in qua etiam erat notorium dictam puellam fuisse spuriam.

Præterea limitatur eadem conclusio, quòd non procedat vbi aduersatur ipsius dotantis dispositio, vt hic, vbi pater puellæ in codicillis prædictis statuit, quod dicta spuria sine filiis decedente dos prædicta reuertatur ad hæredes ipsius, ob hoc enim efficitur, vt maritus puellæ penitus intelligatur exclusus à lucro doris, ad quam hæredes vocantur, & dotis appellatione venit tota dos : ar-
gumento textus *in l. legatus vxori*, vbi Bart. *ff. de legat.2.* 62
gl. & Bart. *in l. si in rem, de rei vind.* latè, & pulchrè Ruin. *conf.110. num.4* Rol. *conf.61. num.6.7.* & *conf.62. num.15. & seqq. lib.3.* & vbicumque tota dos est restituenda, semper
cessat lucrum dotis. Rol. *de lucro dot. quæst.38. num.3.4.5.* 63
& *num.15. in fin.* vbi de communi testatur, & *quæst.39. num.19.* & *quæst.102. num.10.* latè Gratian. *disc. for. lib.4. cap.609. num.2.* licèt enim dici soleat, quod testator dotando spuriam præsumatur se conformasse cum dispo-
sitione statutorum de lucro dotis, vt per Rol. *d. tractat.* 64
quæst.84. num.11.14.19. tamen hic non est opus coniecturis, vbi apertè disposuit, quod decedente Bertha dos reuertatur ad hæredes illius.

Nec possumus hanc rem diuerso modo intelligere, nisi absurdum admittamus intellectum, vt scilicet superflua reddatur, hæc Martini dispositio, & additio, nihil enim operaretur, teste Rol. *d. conf.61. num.14.15.16. lib.3.* quia circumscripta etiam hac dispositione certum erat reliquum dotis, dempto mariti lucro, restituendum fore hæredibus Martini, decedēte Bertha sine filiis, quia ipsa non potest de dote vllo modo disponere, vel testari, cùm per
mortem illius causa veniat ad non causam : Abb. *d. conf.* 65
115. num.1. vers. data, lib.2. Menoch. *d. conf.60. n.29.* Graff. *d. decis.56. num.10.* & propterea vt talis prouisio aliquid operetur, intelligenda est, vt etiam illa portio restituenda sit, quam dubium subesse poterat, an lucro mariti cedere deberet ; & ille sibi imputet, si talem vxorem cum tali dote duxit, & acceptauit.

Non obstant modò in contrarium adducta, & primò quod clara disponentis voluntas sit executioni mandan-
da. Nam respondetur illud procedere, si in disponente ad- 66
sit sic disponendi potestas, quia omnis actus ex voluntate, & potestate simul proficiscitur. Cou. *in c. cùm esses, n.7. vers. tertio, de testam.* Crauet. *conf.784. num.8.* Rimin. Iun. *conf.297. num.49.* Farin. *decis.27. num.4. in fin. centur. prima*,
vnde voluntas testatoris sine potestate spernenda est, *l. si* 67
quis sub conditione, 7. C. de condit. inst. Abb. *conf.41. num.6.* Crauet. *conf.977. num.13.* Marcabr. *conf.81. num.63.* quia
nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo te- 68
stamento, *l. nemo potest, ff. de leg. primo* : hic autem satis ostensum est dictum Martinum non potuisse sic disponere, ideò non est curandum de illius dispositione.

Neque obest natum ex vxorato, & soluta incapacem
non dici, quia quoad bona patris contrarium verius est, 69
& receptius. Peregr. *de iur. fisc. lib.3. tit.18. num.35. vers. cum alias.* Ceph. *conf.390. num.20.21.* Valasc. *d. conf.36. num.9.* Rim. Iun. *conf.293. n.7.* Farin. *decis.64. n.10. cent.1.* Lup. *d. tract. de illeg. comm.4. §.1. num.6.*

Secundo non obstat, quòd etiam spuria abominabilis dotanda sit, si non habet de proprio, & ad id patrem cogi posse. Nam bene responsum est hoc intelligendum es-
se de dote congrua inspecto statu suo, non autem quod 70
possit dos excessiua illi assignari. Menoch. *d. præs.96. num.29.30. lib.4.* Lud. *d. comm.2. §.1. num.45.* Peregr. *d. tit.18. num.56.78.*

Nec prædictis resistit dotis legatum censeri pium, quia hoc procedit vsque ad congruam dotem, sed quatenus excedit congruentiam, & incipit excessiua esse, cessat cau-
sa pietatis, & currit sub communibus regulis : ita Corn. 71
conf.50. num.6. vers. & attento p.2. vide Ceph. *conf.216. n.8.* & *num.22.* Odd. *de restit. in integr. q.59. art.5. num.28.*

Tertiò non obstat tale legatum fuisse fauorabile tanquam relictū amore Dei, & pro anima dicti Martini, quia respondetur nos versari in materia prohibitiua, in qua iste præsumitur color quæsitus, & non statur affectioni disponentis, quia præualet præsumptio naturalis affectio-
nis, vt potiùs credatur sic reliquisse, quia Bertha sibi fi- 72
lia erat, quàm ratione pietatis, alioquin fraudibus nimis aperta esset via ; & ideò non attenditur huiusmodi cautela

cautela. Bald. *conſ.8. in fin. lib.5.* ad rem Socin. Iun. *conſil.99. num.42. 43. lib. ſecundo.* Peregr. *d. tit.18.num.94.* Lancellot. *de Statutis, verb. Maritus, quaſt.3. num.56.* videndus Cephal. *conſ.216. num.6.7.17.19.* Lup *d.tract. comm.2. §. 2. num.24.*

Quartò igitur, & vltimò non obſtat, quod ſaltem in foro conſcientiæ huiuſmodi legatum ſit præſtandum. Nam reſpondetur vltra alimenta maſculo decenter miniſtranda, & dotem congruam fœminæ dandam hæres Martini non teneri ad quidquam, neque in foro Cæſaris, neque in foro Dei, & tutus eſt in conſcientia: ſic
73 Couar. *epitom.part.2. cap.8. §.5. num.8.* & *in c. peccatum, part.2. § 8. num.6. in fin. de reg. iur. in 6.* Natt. *conſ.402. num.57.* Angel. de Clauaſ. *verb. filius, num.4. in fin.* Ioſeph. Anglei. *flor qq. Tueolog. quaſtione de dominio, art.3. diff.2. concluſ.2.* ibi: *Qua lege.* Sot. *de iuſt. & iur. lib.1. q.5. art.1.* Graff. *decif. aur. part.1. lib.2. cap.59. num.11.* plenè Suarez *de legib. libr.5. cap.9. num.2. verſic. conſentit etiam.*

Et quamvis Graffius dicto loco aliud ſentire videatur de filiis nothis laicorum, quaſi illis in conſcientia debeantur legata paterna, tamen cauendum eſt hoc eſſe intelligendum de filiis propriè naturalibus, qui non
74 ſunt nati ex coitu damnato, quia iſti verè nothi dicun-
75 tur, vt latè Gabr. Paleott. *d. noth. & ſpur. cap.17. num.2. 3.* alioquin ſi vellemus dictum Graffij intelligere de quocumque ſpurio nato ex laico etiam vxorato, non erit vera eius aſſertio, & ei aduerſabuntur cæteri ſcribentes, quoniam ſi lege humana etiam ſpuriis laicorum dare, & relinquere vetitum eſt vltra alimenta, idem erit iudicandum etiam in foro Dei, niſi in eo contrarium expreſſe inueniatur ſtatutum, quia forum Dei idem eſt cum foro Cæſaris, vbi expreſſa non apparet
76 repugnantia. Couar. *in dict. cap. cum eſſes, num.27.* Sanchez *de matr. part.2. diſput.5. num.20. verſ. tandem:* verum eſt enim quod lex humana obligat etiam in conſcientia ad illius obſeruantiam, vbi non liquet eſſe iniuſtam, & excepta paruitatis materiæ cauſa: D. Thom.
77 *1. 2. quaſt.96. art.4.* Sot. *de iuſt. & iur. lib.1. queſtion.6. art.4 concluſ.1.* & *libr.4. art.3. ratione prima, verſ. nos autem,* Graff *decif. aur. lib.1. cap.10. num.1. 2. part.1.* Corn. *conſ 37. num.4. lib 2.* Cephal *conſil.521. num.3.* Gratian. *diſc. for. lib.4. cap.735. num 6.* Suarez *de legib. lib.3. cap.25. littera C.* vbi de communi Catholicorum teſtatur, *& littera D.* vbi quod hæc aſſertio eſt de fide, vel proxima fidei. Et propterea ſi lege humana quibuſcumque ſpuriis dari vetatur, iiſdem legata denegare licebit in conſcientia.

Hæc vera ſanè cenſeo, ſed per ſententiam negotium non fuit terminatum, quoniam partes deuenerunt ad concordiam, & reductionem dotis amicabiliter fecerunt, & ſuppellectilem pro non relicta haberi voluerunt: cum res enim inter attinentes tractaretur, & caſus puellæ videretur magis miſeratione dignus, interuentu amicorum res fuit accordio ſopita magis ad fauorem ſpuriæ, quàm hæredum illius patris. Et ita, &c.

CAPVT VIII.

EPITOME.

Emphyteuſis conceſſio an ſit nulla, ſi commiſſarij Apoſtolici excedant fines ſuæ commiſſionis, & quando tranſeat ad extraneos, vel in hæredem particularem, & quando fiat locus caducitati ob non ſolutionem canonis.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſi finita per lineam extinctam Dominus eſt immittendus in poſſeſſionem.*
2 *Dominus extincta emphyteuſi acquirit etiam naturalem poſſeſſionem.*
3 *Emphyteuta non expellitur finita emphyteuſi, niſi per ſententiam iudicis.*
4 *Emphyteuſis ſi fuerit manifeſtè deuoluta, datur domino directo mandatum de manutenendo.*
5 *Emphyteuta manutenendus, ſi dubium eſt, an extincta ſit emphyteuſis.*
6 *Emphyteuſim dominus vindicans quid probare debeat.*
7 *Inueſtitura non probat dominium, & quando.*
8 *Dominium probatur per inueſtituram cunctis adminiculis.*
9 *Alienatio bonorum Eccleſiæ nulla eſt ſine vtilitate Eccleſiæ, & beneplacito Apoſtolico ſimul.*
10 *Eccleſia poteſt procurare ſolemnitatem pro contractu nullo.*
11 *Pœnitentiæ locus eſt ante obtentum beneplacitum Apoſtolicum in alienationibus bonorum Eccleſiæ.*
12 *Alienatis bonis Eccleſiæ an liceat pœnitere poſt obtentum beneplacitum.*
13 *Alienans bona Eccleſiæ ſine ſolemnitate poteſt proprium factum impugnare.*
14 *Factum proprium etiam iuratum poteſt impugnare alienans bona Eccleſiæ abſque ſolemnitate.*
15 *Alienatio vtilis Eccleſiæ ſuſtinetur abſque ſolemnitatibus.*
16 *Periti eligendi ſunt in alienandis bonis Eccleſiæ.*
17 *Emphyteuſis tranſiens ad extraneos non poteſt eſſe vtilis Eccleſiæ.*
18 *Alienatio bonorum Eccleſiæ debet eſſe ſimul vtilis, & ſolemnis.*
19 *Alienationes bonorum Eccleſiæ an poſſit legatus authoriZare.*
20 *Legatus Bononiæ quando poſſit admittere alienationes bonorum Eccleſiæ.*
21 *Emphyteuſis pro ſe, & quibuſcumque hæredibus tranſit ad extraneos.*
22 *Clauſula,* Pro quibuſcumque hæredibus, *dicitur diabolica, & facit bona allodialia.*
23 *Alienationis bonorum Eccleſiæ commiſſarij excedentes fines mandati nulliter agunt.*
24 *Commiſſarius non poteſt recedere à forma ſuæ commiſſionis.*
25 *Procurator tenetur ſeruare formam mandati.*
26 *Emphyteuſis ſi non poterat concedi vſque ad quartam generationem, non valebit neque quoad tertiam.*
27 *Alienatio inualidatur in totum, ſi excedatur in forma ſeruanda.*
28 *Locatio bonorum Eccleſiæ vltra triennium non valebit neque quoad triennium.*
29 *Mandatum ſi excedatur, totus actus eſt nullus.*
30 *Emphyteuſis conceſſa vltra tempus permiſſum, valet ſaltem quoad tempus licitum.*
31 *Locatio vltra tres annos valet pro tribus annis in bonis Eccleſiæ, & quomodo.*
32 *Alienatio bonorum Eccleſiæ non ſolemnis an in totum annulletur.*
33 *Vtile per inutile quando vitietur.*
34 *Contractus eſt in totum nullus, ſi non poteſt valere vt agitur.*
35 *Locatio de triennio in triennium an valeat.*
36 *Emphyteuſis canon poteſt augeri à commiſſariis.*
37 *Commiſſarius pinguius adimplendo commiſſionem validè agit.*
38 *Emphyteuſis perpetua tranſit ad extraneos.*

39 *Dictio,*

39 *Dictio*, In perpetuum, *quid importet.*
40 *Emphyteusis, an locatio sit, quando pensio respondet fructibus.*
41 *Locatio perpetua transit ad extraneos.*
42 *Emphyteusis impropria transit ad extraneos.*
43 *Iura ciuilia non ligant quoad bona Ecclesiæ.*
44 *Emphyteusis in perpetuum prohibita est.*
45 *Emphyteusis cum solemnitatibus potest dari in perpetuum.*
46 *Emphyteusis Ecclesiæ de sui natura non transit ad extraneos.*
47 *Emphyteusis Ecclesiæ concessa in perpetuum intelligitur quoad descendentes.*
48 *Locatio vt dicatur, non emphyteusis, quid requiratur.*
49 *Emphyteusis Ecclesiæ, & locatio in perpetuum non differunt in effectu.*
50 *Locatio ad longum tempus non transit ad extraneos, & quando.*
51 *Fructus terræ non potest semper esse vniformis.*
52 *Ecclesia sic dat in emphyteusim, vt canon sit aqualis fructibus.*
53 *Emphyteusis sit, an locatio, vnde cognoscatur.*
54 *Licentia alienandi attendenda est.*
55 *Alienatio bonorum Ecclesiæ præsumitur solemnis ob lapsum 30. annorum, & quando.*
56 *Solemnitas alienationis non præsumitur, vbi constat de titulo infecto.*
57 *Solemnitas vt præsumatur ex cursu temporis quid requiratur.*
58 *Solitum per duas vices probatur.*
59 *Emphyteusim Ecclesiæ non seruatur transire ad extraneos.*
60 *Emphyteusis semel transiens ad extraneos semper sit transitoria.*
61 *Alienabilis facta res ad extraneos, semper est alienabilis, & quomodo.*
62 *Alienabilis facta res Ecclesiæ non durat alienabilis, si cesset causa.*
63 *Transactio valet super rebus Ecclesiæ quando illa non possidet.*
64 *Transactio requirit solemnitates, sicut alienatio bonorum Ecclesiæ.*
65 *Transactio non valet, etiamsi Ecclesia non possideat.*
66 *Transigere licet Ecclesiæ si res apud eam debeat remanere.*
67 *Alienatio bonorum Ecclesiæ est nulla ob euidentem læsionem.*
68 *Læsio tribuit beneficium restitutionis in integrum.*
69 *Inuestituræ tenor est attendendus.*
70 *Legatarius in rebus legatis est hæres.*
71 *Qualitas adiecta vni personæ non censetur repetita in aliis.*
72 *Institutus in re certa dato alio hærede vniuersali est loco legatarij.*
73 *Emphyteusis non transit ad legatarium, seu institutum in re certa.*
74 *Emphyteusis pro quibuscumque hæredibus transit etiam ad legatarium.*
75 *Emphyteusim non potest habere, qui non est hæres.*
76 *Emphyteusis pro hæredibus intelligitur pro hæredibus vniuersalibus.*
77 *Dictio*, Si verò, *est copulatiua repetitiua præcedentium, licet sit aduersatiua.*
78 *Dictiones aduersatiuæ quæ sint, & earum effectus.*
79 *Aduersatiua quando repetat qualitates præcedentes.*
80 *Nominare qui potest hæredem in emphyteusi, non potest nominare Ecclesiam, seu potentiorem.*
81 *Emphyteusis non potest alienari in potentiorem, & quis dicatur potentior.*
82 *Mons Pietatis dicitur persona potentior, & non potest retinere emphyteusim Ecclesiæ.*
83 *Emphyteusis alienatur in potentiorem, si dominus est æquè potens.*
84 *Affectionis par causa tollit suspicionem fraudis.*
85 *Alienatio emphyteusis Ecclesiæ non fit in potentiorem, etiamsi dominus sit æquè potens.*
86 *Emphyteusim Ecclesiasticam Collegium, seu Ecclesia tenetur vendere infra annum.*
87 *Permutatio bonorum Ecclesiæ potest fieri sine assensu Apostolico in Diœcesi Regij ab immemorabili.*
88 *Constitutio Paulina de non alienandis bonis Ecclesiæ potest acceptari in parte, & in parte non.*
89 *Emphyteusis naturam accipiunt bona eius loco subrogata.*
90 *Emphyteuta Ecclesiæ cadit à iure suo cessans per biennium à solutione canonis.*
91 *Emphyteuta non cadit, nisi volente domino.*
92 *Emphyteuta non potest declarari caducatus à successore domini.*
93 *Emphyteuta excusatur, si non soluit canonem, quia sit creditor domini.*
94 *Emphyteuta excusatur à caducitate ex causa etiam iniusta.*
95 *Emphyteuta potest soluendo canonem purgare moram etiam post declarationem domini.*
96 *Caducitas non declaratur à successore domini, qui non ignorauit deuolutionem.*
97 *Emphyteuta non potest compensare, nisi creditum liquidum.*
98 *Mora non potest purgari, vbi contractus est iuratus.*
99 *Emphyteuta non purgat moram, si iurauit soluere canonem.*
100 *Clausula*, Pro iurato, *habet omnes vires iuramenti.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa bonorum, & caducitatis intentatæ à Procuratore Illustrissimi, & Reuerendissimi D. D. Pauli Coccapani Episcopi Regij, & Principis, aduersus Perillustr. Dominum Herculem Bossium, & eius filium primogenitum, consultus quid sentiam, prius seriem facti præmittere necessarium duxi, vt appareat, an dicto Episcopo competat beneficium immissionis ad possessionem terrarum liuelli, de quo quæritur, & ideò in facto verum esse supponitur, quod de anno 1558. Reuerendissimus Dominus Baptista Grossus tunc Regij Episcopus volens date in emphyteusim perpetuam Domino Ioanni Pasio vnam petiam terræ de iuribus Episcopatus sitam Nebiariæ pro annuo canone scutorum sex auri, ipse, & dictus Pasius suppliciter rogarunt Reuerendissimum Vicelegatum Bononiæ, vt dignaretur committere causam probis, & doctis viris Regij commorantibus, qui si compertum haberent dictam locationem cedere in euidentem dictæ Ecclesiæ vtilitatem, eidem Episcopo licentiam concederent faciendi dictam locationem, & Instrumentum cum clausulis consuetis, & opportunis; & fuit obtentum. Ideò Commissarij fabricato processu, & seruatis seruandis declarauerunt locationem prædictam si fieret dicto Pasio in perpetuum reuocandam singulis XXIX. annis pro eo, & hæredibus, & successoribus illius quibuscumque, & pro dicto annuo liuello, cedere in euidentem Episcopatus vtilitatem: quocirca Episcopus inuestiuit dictum Pasium pro se, & quibuscumque hæredibus, licet Vicelegatus concessisset tantùm pro dicto Ioanne in perpetuum.

At de anno 1566. dictus Pasius cum præsentia, & consensu dicti Domini Episcopi, & Canonicorum permutauit terras Nebiariæ, & earum loco subrogauit terras Cataniæ ac duas turres iuxta Crustumenum, quæ sunt bubulcæ quinque cum tribus quartis, eas supponendo eidem liuello, & de anno 1585. Reuerendissimus Dominus Iulius

lius Mafettus Epifcopus Regij renouauit conceffionem, & inueftiuit denuo dictum Pafium, quo vita functo fucceffit D. Claudius Brameus, & poft eum D. Cæfar eius filius fine contradictione, qui etiam deceffit relicta hærede vniuerfali D. Camilla Rugeria eius matre, quo ftante Agentes Menfæ Epifcopalis prætendebant illam vti extraneam non poffe in hoc liuello fuccedere, fed interuentu communium amicorum fub die 19. Iunij 1609. deuenerunt ad accordium, & Epifcopus renuntiauit litibus, inueftiuitque dictam D. Camillam de tertis Cataniæ pro fe, & eius hærede vniuerfali, fi vnum tantum inftituerit, fi verò plures, pro illo hærede, ad quem obueniet prædium Cataniæ, ac pro defcendentibus ab eo, & fi dictus hæres deceflerit fine defcendentibus, pro illo, quem fubftituerit dicta D. Camilla, & fine linea dicti fubftituti emphyteufis reuertatur ad Ecclefiam cum melioramentis factis, & faciendis fuper dictis terris, exceptis melioramentis ædificiorum, & fabricarum, & loco fcutorum fex foluantur annuatim libræ 96. Imperiales, cum claufula, *Accedente confenfu Sedis Apoftolicæ, quatenus opus fit.*

Anno autem 1617. die prima Maij dicta Camilla migrauit è viuis relicto hærede vniuerfali facro Monte Pietatis, & iure inftitutionis relicto Cataniæ prædio dicto D. Herculi Boffio, qua defuncta Reuerendiffimus D. Claudius Rangonus Epifcopus Regij ex decreto eius Vicarij intrauit ad tenutam bubulcarum nouem cum dimidia, & vnius domunculæ dictæ Cataniæ: verùm Boffius Romam habito recurfu obtinuit ab Auditore Cameræ poft longam difputationem, & deinde à Rota pro fe mandatum de manutenendo, & dum Epifcopus fe præparabat ad petitorium, feu poffefforium ordinarium vitam cum morte commutauit, cui fucceffit in Epifcopatu Eminentiffimus Cardinalis Efterfis, quo viuente Dominus Boffius defecit per aliquot annos in folutione canonis, & eo fublato fuit ad Cathedram Epifcopalem euocatus prædictus D. Epifcopus Coccapanus, cuius tempore etiam prædictus Boffius per duos annos ceffauit à dicta folutione, fed poftea depofuit omnes canones, quos Iudex mandauit relaxari dicto D. Epifcopo in caufam declarandam in fententia, & tractatum fuit etiam de accordio, fed nihil conclufum, & propterea dictus D. Epifcopus profequendo poffefforium ordinarium, & petitorium coram D. Canonico Cæfare Caffolio Iudice partium confidente, mediante procuratore petiit immiffionem, & reftitutionem ad terras prædictas, declaratione caducitatis, feu deuolutionis præcedente.

Ex quibus omnibus quæritur, an Menfa Epifcopalis Regij fit reintegranda ad poffeffionem bonorum prædictorum, & expulfo dicto D. Boffio pronuntiandum fit bona illa effe deuoluta.

Et fanè cenfeo prædicto D. Epifcopo Regij Domino directo harum terrarum, & ciuiliter poffidenti dandam effe bonorum de quibus controuertitur, immiffionem ad effectum recuperandi naturalem poffeffionem exiftentem penes dictum Boffium, eo quòd finita fit linea primi inueftiti, & extincta omnis emphyteufis, quoniam finita linea vocatorum, feu emphyteufi ceffante, illius poffeffio feu eius hæredis ceffat, quia ipfe dicitur poffidere à domino vi, clam, vel precario naturaliter, & videtur dominum turbare in ciuili poffeffione, & tenetur
1 naturalem reftituere, & à turbatione defiftere Bart. *in l. 1. §. fin. num 17 ff. vti poffid.* Bald. *in l. 1. num 38. de rer. diuif.* Iaf. *in l. 2. num* 100. *C. de iur. emphyt.* Natt. *conf.* 375. *num.* 35. *lib* 2. Bero. *conf.* 102. *num.* 43. *& fequentibus, lib.* 1. Iofeph. Ludouicus *decif.* Peruf. 17. *num.* 10. *& feq.* Menoch. *de retinend. poffeff rem.* 3. *num.* 22. Honded. *conf.* 21. *num.* 18. 19. 20. *lib* 2. & hoc fæpius cenfuit Rota, vt *in vna ciuitatis Caftelli bonorum, Nouembris* 1589. *coram Pamphilio, & in vna Affifienfi bonorum, Iunij* 1627. *coram Virili, & in vna Arimin. deuolutionis, 16. Februarij* 1609. *coram Sacrato*, de qua Marchefan. *de commut. app. in cauf. penf. p.* 1 § 1 *fol.* 566. & latè hoc probat Franc. Cald. *tract. de iur. emph. lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 17. vbi inquit, quod finito tempore, feu generatione, ad quam fuit facta conceffio liuellaria, prorfus ipfa conceffio ceffat, & dominium vtile confolidatur cum directo, & naturalis poffeffio confunditur cum ciuili; hoc enim cafu non dicitur noua acquifitio, fed recuperatio, & reuerfio 2
rei ad fuam originem, & primitiuum ftatum; non licet tamen hoc cafu domino directo propria auctoritate emphyteutam putatiuum expellere, quia hic declaratum fuit dicto D. Herculi competere mandatum manutentionis pro fua naturali poffeffione; fed quia Epifcopus adiuit iudicem ad vindicandam emphyteufim in poffefforio ordinario, vel petitorio, debet parte citata eius expectare fententiam, & interim nihil attentare, donec lis pendet, ad textum *in l.* 1. *&* 2. *C. vt lit. pend.* Bald. 3
in l. 2. *quæft.* 10. *C. de feru. & aqu.* & *in l. adem, col. pen. C. locat.* & *in l.* 1. *de execut. rei ind.* Iaf. *in l. fi arbitrio, num.* 6. *C. de fatifd. cognition.* Franc. Cald. *de iur. emphyt. d. lib.* 4 *cap.* 17. *num.* 45. *in fine.*

Nam vbi certum eft lineam effe finitam, & euidenter conftat de deuolutione, tunc dominus directus debet manuteneri in poffeffione etiam in iudicio poffefforio fummariiffimo. Honded. *d. conf.* 21. *num* 19 Rota *in dicta* 4
Regienfi bonorum. Verùm fi deuolutio non fit clara, & probabiliter de ea poffit dubitari, tunc datur in fummariiffimo manutentio naturaliter poffidenti quoad poffeffionem naturalem, & domino directo quoad ciuilem, vt ex Corn. *conf.* 193. *num.* 3. *lib.* 3. Gabriel. *conf.* 67. *numer.* 17. *lib.* 2. Rota *in vna Romana deuolutionis*, 18. 5
Aprilis 1616. & *in dicta Regienfi bon.* 15. *Martij* 1630. *coram Coccino, & in dicta Arimin. deuolut.* 16. *Febr.* 1609. *coram Sacrato*, vt apud Marchef. *de commiff. d. part.* 1. §. 1 *fol.* 566. vt hic factum eft pro D. Boffio, ideò procurator menfæ Epifcopalis propofuit poffefforium ordinarium, & petitorium, & feparauit ad oftendendum de requifitis neceffariis pro liquidando fine emphyteufis, quæ tria effe folent, fcilicet probatio domini, emphyteufis deuolutio, & identitas bonorum, vt dixit Rota 6
in dicta Regienfi bonorum, 15. *Martij* 1630. *coram Coccino.*

Et fanè de primo fufficienter conftat, quia licet fola inueftitura non foleat fufficienter probare dominium, quod non probatur per inftrumentum locationis, ad 7
textum *in l. ad probationem*, vbi Bald. *in verb. quæro, C. locat.* Dyn. & Bart. *in l. legata inutiliter, ff. de adim. legat.* Spec. *in titulo de locat §. nunc aliqua, verf.* 52. *num.* 66. 72. Alex. *conf.* 12. *num.* 4. *lib.* 4. Ruin. *conf.* 47. *num.* 6. *lib* 1. Barbat. *conf.* 8. *num* 20. *verf. & quifpiam, lib.* 2. Mafchard. *de probat. verb. dominium, concluf.* 542. *num.* 3. 10. Cyriac. *controu.* 178. *num.* 63. *lib.* 1. qui id procedere dicunt, etiamfi agatur de probando dominio Ecclefiæ, & maximè quoad tertium: tamen iunctis aliis ad- 8
miniculis, quæ funt in propofito antiquitas temporis, renouatio inueftiturarum, continuatæ canonis folutiones, enuntiatiua partis aduerfæ in pluribus occafionibus, tunc vtrique per inueftituram probatur Ecclefiæ, feu domini directi dominium. Bart. *in d. l. ad probationem, C. locat.* Dec. *in l. patri furiofo, in fin. fi cert. pet.* Alex. *d. conf.* 12 *num.* 1. & *conf.* 8. *num.* 1. *lib.* 7. Soc. *confil.* 89. *num.* 11. *verf. fecundò, lib.* 1. Mafcard. *d. concl.* 542. *num.* 11. 11. Menoch. *conf.* 409. *num.* 14. 15. 16. Velafc. *de iur. emphyt. quæft.* 9. *num.* 16. 17. Cyriac. *d. controu.* 178. *num.* 17. *lib.* 1. Farin. *decif.* 193. *num.* 1. *verf. fallit*, & *n.* 2. *part.* 2. & Rota *in vna Ferrarienfi bon. de Nafellis*, 7. *Iunij* 1627. & meliùs Rota *in dicta Regienfi bonorum* 15. *Martij* 1630. *verf. & quantum, coram Coccino.* Et cùm hæc conftent ex inftrumentis, & fcripturis, non eft ampliùs infiftendum.

Secundum autem requifitum, quod fcilicet finita fit generatio primi inueftiti, vel quod fit deuoluta emphyteufis,

teusis, secum portat omnem difficultatem: verùm omnia, quæ ex aduerso adducuntur, facilè etiam tolluntur. Et sanè in primis pro Ecclesia dici posset concessionem prædictam in emphyteusim fuisse ab initio nullam, & inualidam, tanquam factam sine licentia Pontificis, eo quòd in alienatione bonorum Ecclesiæ etiam vtili pro ea requiritur non solum iusta causa, sed etiam solemnitas
9 copulatiuè beneplaciti Apostolici, ad textum *in extrauag. Ambitiosa, de rebus Eccles. non alienand.* Bald. *cons.* 166. *num.* 4. *lib.* 4. Dec. *cons.* 142. *col.* 2. Paris. *cons.* 24. *col.* 1. *lib.* 4. Tusch. *littera A, conclus.* 273. *num.* 1. Magon. *decis.* 69. *num.* 4. Mascard. *de probat. conclus.* 75. *num.* 9. Redoan. *de rebus Eccles. non alien. rub.* 19. *à num.* 174. *vsque ad num.* 209. Rot. *diuers. decis.* 896. *part.* 3. Thesaur. *for. Eccles. cap.* 15. *num.* 74. Farin. *decis.* 430. *num.* 1. & *decis.* 473. *num.* 3. *part.* 2. Ricc. *in prax. resol.* 12. *num.* 1. Quarant. *verb. alienatio, num.* 84. Barbos. *de offic. Episc. part.* 3. *allegat.* 95. *num.* 2. Bonacin. *de contract. disput.* 3. *quæst.* 7. *part.* 4. *num.* 10. qui dicunt, quod si contractus Ecclesiæ in alienando fiant sine solemnitate, esse inualidos, & si Ecclesia vult illis stare, potest etiam inuito contrahente procurare expeditionem solemnitatum, quia non sufficit vtilitas Ecclesiæ sine solemnitate: & expensis conductoris, seu
10 emphyteutæ procurabitur beneplacitum. Ricc. *in prax. resol.* 25. *num.* 4. locus tamen erit pœnitentiæ respectu Ecclesiæ ante beneplacitum obtentum; Rector enim, seu Prælatus poterit reuocare suam concessionem, antequam superueniat Pontificis approbatio; per ea, quæ
11 dixit Abb. & Card. *in c. super eo, de condit. apposit.* Puteus *decis.* 353. *num.* 1. *lib.* 1. Achil. *decis.* 2. *de pact.* Caputaq. *decis.* 2. *part.* 3. Rot. *diuers. decis.* 573. *num.* 2. *p.* 1. Marescott. *var. resolut. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 1. & fuit decisum à Rota sub die 3. Martij 1578. in vna Pampilonensi, & in vna Comens. locationis, 20. Martij 1600. coram Pamphilio, vt testatur Marchesan. *de commiss. titulo de Signatura Gratiæ, part.* 1. *cap.* 2. *num.* 4. *fol.* 107. Benè verum est, quod non liceret pœnitere post obtentum
12 beneplacitum etiamsi nondum commissarij tulissent sententiam confirmationis, ad tradita per Bald. *consil.* 475. *num.* 7. *lib.* 1. Paris. *consil.* 1. *num.* 129. *lib.* 1. Ceph. *consil.* 91. *num.* 9. *lib.* 1. & censuit Rota *in vna Leodiensi dom.* 10. *Martij* 1576. & aliàs sæpe, secundùm Marescott. *dict. cap.* 14. *num.* 1. *versic. tamen.* Deficiente ergo solemnitate, & beneplacito adeò est nulla alienatio bonorum
13 Ecclesiæ, vt non solum successores in beneficio, sed etiam ipse Prælatus alienans possit contrauenire, si vult, & expedit, & factum proprium impugnare, ad textum *in c. fin. de excess. Prælat.* Abb. *in cap.* 2. *versic. fin. de iureiur.* Viu. *decis.* 186. *num.* 8. & Schrader. *de feud. part.* 10. *sect.* 20. *num.* 210. *volum.* 1. Rot. *in nouiss. part.* 1. *decis.* 14. *num.* 3. Cald. *de iur. emphyt. lib.* 1. *quæst.* 16. *num.* 32. Mohed. *decis.* 9. *de locat.* aliàs 250. Garc. *de benef. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 86. 87. 88. vbi concludit, quòd alienans poterit contrauenire etiamsi contractum iurasset obserua-
14 re, quia iuramentum non firmat contractum illicitum, & inualidum.

Et proptereà cessat motiuum, quòd in hac causa faciebat D. Phœbus Denadius olim Consiliarius Ducis Mutinæ, dicens, quòd dispositio Extrauag. *Ambitiosæ*, cessat, quando contractus est celebratus in vtilitatem Ecclesiæ, & hoc constat, vt supponebat, quia tunc sustinetur absque alia solemnitate, quoniam sic habemus finem, qui requiritur in alienationibus bonorum Eccle-
15 siæ, ex Redoan. *de rebus Eccles. non alienand. quæst.* 36. *num.* 6. *cum sequent.* & *num.* 13. latissimè Gamm. *consil. ciuil.* 28. & Add. ad Redoan. *quæst.* 35. *in princ.* plures congerit Tiraquell. *de leg. connub. gloss.* 8. *num.* 74. Mascard. *d. cons.* 75. *num.* 7. Nam hic deficit fundamentum iuris, & facti, siquidem negatur vtilem fuisse aliena-
16 tionem, neque probatur id esse notorium, vt supponitur, & licet requireretur peritorum electio, qui iudicarent super vtilitate Ecclesiæ, Ang. & alij *in §. quod autem, in Auth. de non alien. bon. Eccles.* Abb. & Felin. *in c. cæteri, de probat.* tamen hic vacat, & vtilitas probanda est per allegantem. Ricc. *in prax. in princ. verbo Causa, num.* 4. & verè non potest iste contractus dici vtilis Ecclesiæ si verum erit, quòd transeat etiam ad extraneos, quia emphyteusis non est amplius reuersura ad eam: ita post Dec. *cons.* 142. *sub num.* 5. *vers. non obstat,* Corn. *consil.* 222. *vol.* 2. Monald. *cons.* 121. *vol.* 1. Ricc.
in prax. resol. 10. *num.* 1. *vers. limita*; quæ sufficiunt ad 17
tollendum motiuum, sed hodie de hoc non est amplius dubitandum, quia Rota canonizauit opinionem, non satis esse contractum esse vtilem, nisi etiam adsit solemnitas debita, & ideo ab hac opinione in praxi non est recedendum. Franch. *decis.* 35. Magon. *decis.* 69. *num.* 4. Rot. Perus. Caual. *decis.* 16. *num.* 27. & *seq. de contract.*
lib. 1. Bald. *decis.* 210. Quarant. *d. verb. alienatio, num.* 84. 18
Farinac. *decis.* 430. *num.* 1. *part.* 1. latè Ricc. *in prax. resol.* 7. *num.* 3. vbi ostendit ita solere Rotam iudicare. Garc. *de benefic. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 76. Prax. Archiepisc. Neapol. *cap.* 75. *num.* 2.

Hic autem deficit quidem beneplacitum Apostolicum, sed quia interuenit auctoritas Vicelegati Bononiæ, augetur dubium, an confessio prædicta emphyteusis possit impugnari; nihilominus adhuc videtur dicendum, quòd Legatus etiam de latere non possit alienationes bonorum
Ecclesiæ authorizare. Villadiego *tract. de Legat. quæst.* 11. 19
& Anton. de Pratis *in tract. de iur. Episc. defens. cap.* 5. Garz. *d. tract. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 76. *vers. hodie*: benè verum est, quod dicitur nunc, & eo tempore, etiam Legatum habuisse speciale mandatum Pontificis authorizandi dictas alienationes, dummodo reditus, & fructus illarum non excedat annuum valorem ducatorum
quinque auri de Camera, sed hic vbi soluitur canon 20
scutorum sex auri, datur excessus prædictus, & sic cessat authoritas Legati; & licet tunc scutum partes æstimauerint libris sex, hoc factum est, quia iustum erat illius pretium, quo tempore etiam ducatus valebat leuiori pretio, quàm nunc faciat.

Sed ne dicere cogamur Vicelegatum fecisse, quod facere non poterat, quia verisimilius est habuisse priuilegia sufficientia, concedamus fuisse suffultum speciali Pontificis facultate, adhuc omnia fuerunt nulliter acta, quia ille Prælatus precibus supplicantium rescripsit terras prædictas dari posse in emphyteusim perpetuam D. Pasio cum clausulis solitis, & opportunis, & nihilominus Commissarij, quibus negotium demandauerat, cum clausula, *Si in euidentem*, fines sui mandati excedentes concesserunt fieri liuellum dicto D. Pasio in perpetuum pro se, & quibuscumque hæredibus; nam in sua concessione posuerunt clausulam, *Pro quibuscumque hæredibus*, quæ facit emphyteusim ad extraneos transitoriam, ad
textum *in cap.* 1. *de feud. non habent. propr. nat.* Bald. *in l.* 1. 21
quæst. 24. *ff. de rerum diuis.* Rom. *in l. etiam, in princ. ff. sol. matr.* Vrsill. *dec.* 335. & *decis.* 338. Cald. *de iur. emphyt. lib.* 2. *quæst.* 23. *num.* 45. 46. Ricc. *in prax. resol.* 117. *num.* 2. 3. Curt. Iun. *cons.* 4. *per totum.* Grat. *cons.* 60. *num.* 13. *lib.* 1. Clar. *§. emphyteusis, quæst.* 9. Seraph. *decis.* 188. *num.* 3. hæc
enim dicitur clausula diabolica, quia facit bona allo- 22
dialia. Borgn. *decis.* 45. *num.* 37. 43. 83. *part.* 1. Franc. de Cald. *de iur. emphyt. lib.* 2. *quæst.* 23. *num.* 37. *in fin.* & ideò cùm dicti Commissarij excesserint mandatum Vicelegati, nullum fuit quod per eos gestum est, vt in termi-
nis dixit pulchrè Ricc. *in prax. resol.* 109. *per totum*, vbi 23
resoluit omnia, & casum nostrum determinat formiter, ideo placeat actori eum videre, vbi docet etiam, quòd sola clausula, *In perpetuum*, non importat perpetuitatem, nisi in descendentes.

Et sanè id iustum est, quia Commissarius non potest
recedere à forma suæ commissionis, & si excedat, nulliter 24
agit, ad textum *in c. per tuas, de arb. c. cæterum*, *c. dilecto, de rescr. c. Porrò*, & ibi gl. *de priuileg. c.* 1. *de off. deleg. in* 6. Rot. *diuers. decis.* 50. *p.* 1. Ferret. *cons.* 248. *col.* 2. Afflict. *in titulo quæst. feud.*

*feud.d.tr.poſſ.num.*149. Add ad Menoch.*conſ.*171.*num.*39. *lib.*2.Ricc. *d. reſol.* 109.*num.*4. Farinac. *deciſ.*450. *num.*2. *part.*2. in tantum, quod non ſolum ſeruanda ſit commiſſio, ſed etiam qualitas commiſſionis, *c. cùm veniſſent*, & ibi Bald. *de eo, qui mitt. in poſſeſſ.* Curt. ad Alex. *in l. tranſactionis, C. de tranſact.* Ricc. *reſol.*81. *num.*2. Pariſ. *conſ.*41. *num.*13. *lib.*4. Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. titulo de cauſ. tril. num.*204. & cenſuit Rota *in vna Papienſi tenutæ, 27. Iunij* 1596. *coram Seraphino*: ſicut eodem modo procurator tenetur ſeruare formam,& qualitatem mandati,& ſi faciat contra,præter,citra,vel vltra manda-
25 tum etiam in modico, actum non ſubſiſtit, *cap. Piſauri*, vbi Abb. *in 6. not. de reſtitut. ſpoliat. l. item eorum, §. ſed ſi ita*, vbi Bart. *ff. quod cuiuſque vniuerſ.* Iaſon. *in l. ſi procurator, num.*3. *C. de procurat.* Pariſ. *conſ.*47. *num.*43. 49. 50. *lib.*1. Becc. *conſ.*158. *ſub num.*28. Borell. *conſilio* 17. *num.*20. Surd. *conſ.*105. *num.*27. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.*7. *titulo* 15. *ſub num.*8. Cyriac. *controu.*278. *num.*5.6.7. *& ſequenti, part.*2. qui materiam exaggerat.

Propter quod dici poteſt, quod non ſolum inualida ſit talis extenſio ad hæredes extraneos vltra fines mandati producta, ſed etiam principalis diſpoſitio, quia vnicus eſt contractus, quod non recipit diuiſionem,& vtile per inutile vitiatur, quia contractus ſunt indiuidui, & quod pendet à voluntate duorum,ſi non valet vt agitur, nec valet vt valere poteſt, & propterea ad rem noſtram ſi emphyteuſis concedatur vltra tempus permiſſum, velut ſi ad tertiam generationem ſtipulari debeat, & tamen fiat ad quartam, tunc neque valebit quoad tertiam
26 vt probat textus *in §. emphyteuſim*, & *in §. ſi verò in perpetuum, in Auth. de non alienand. rebus Eccleſ.* & *in d. Extrauag. Ambitioſæ*, dum inquit locationem aliter factam nullius eſſe roboris, & *in Clement.*1. *de rebus Eccl. non alienand.* Roman. *conſ.*66. pulchrè Afflict. *deciſ.*107. *num.*2. *verſ. Maior pars*, & ad rem Bart. *in Auth. qui rem, num.*7. vbi Iaſ. *num* 21. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Lap. *alleg.*80. Imol. *in l. quod dicitur, in fin. ff. de verb. oblig.* Bald. *in l. quæcumque, num.*1. *C. de bon. quæ liber.*& Alex. *conſ.*17. *num.*10. *lib.*4. Iaſ. *in l.*1. *§. ſi quis ita, num.*23.
27 *ff. de verb. oblig.* Couar. *var. reſolut. lib.*2. *cap.*16. *num.*5. *verſ. tandem*, fusè Becc. *conſ.*92. *num.*22. *lib.*1. Ricc. *in prax. reſolut.*58. *num* 6. vbi etiam inquit, quod ita cenſuit Rota *in vna Corton. reſciſſionis locationis*, 26. *Ianu.* 1590. *coram Orano*: & iterum ſic iudicauit Rota apud Marcheſan. *d. loco, part.*1. *cap.*2. *num.*1. *fol.*107. *in vna Comerſi locat.* 20. *Martij* 1600. vbi dicitur, quod ſi fiat locatio ad tres annos,& deinde de triennio in triennium, erit penitus nulla etiam quoad primos tres annos, &
28 plures ad rem allegat Garz. *de benefic. part.*2. *cap.*1. *numer.*55. *vſque ad num* 92. vbi inquit, quod hæc ſententia ſibi placet, & quod iam magis communis cenſenda eſt, quia Rota illam ſequitur, quæ ex ſe facit communem opinionem. Ricc. *in prax reſolut.* 102 *num.*6. vbi teſtatur de magis communi. Cui ſimile eſt, quod dicitur de mandato, quia ſi quid fiat vltra mandatum etiam in modico, actus erit nullus non ſolum in exceſſu, ſed etiam in totum, ita vt mandans non tenebitur ad alicu-
29 ius partis obſeruantiam, vt probatur *in l. diligenter, in princ. ff. mandat.* Bald. *in l.*2. *num.*69. *C. de hæredit. act.* Brun. *in tract. de form. titulo de potentia, & eſſ. form. verſic. quartus*, Pariſ. *d.conſ.*47. *num.*45. *lib.*1. Lancellott. *conſ.*53. *num.*2. Borell. *conſ.*47. *num* 29. 35. Archil. Pedroc. *conſ. vnic. de interpret. contract. num.* 119. 130. 131. 154. 176. 748. & Cyriac. *controu.* 278. *num.*8. 9. 10. 11. 12. *& ſeq.* vbi exornat *lib.*2.

Negari tamen non poteſt, quin multi etiam aliter ſenſerint, putantes verius eſſe, quod ſi fiat emphyteuſis vltra tempus permiſſum, ſaltem validam eſſe quoad licitum, & propterea emphyteuſim conceſſam in quartam vel quintam generationem, ſaltem validam eſſe
30 quoad tertiam, textus *in §. quod autem, in Auth. de non alienand. rebus Eccleſ.* Molin.*de primog. Hiſp. lib.*1. *cap.*11. *num.*34. Grammat. *deciſ.*72. *num.*1. Franc. Cald. *de iur. emphyt. lib.*4. *cap.*1. *num.*43. Barboſ. *de offic. Epiſcop. part.*3. *alleg.*95. *num.*9. & *num* 15. *verſic. id ipſum.*

Sicut etiam voluerunt verius eſſe, quod locatio bonorum Eccleſiæ facta vltra triennium valida remaneat quoad tres primos annos, quia tempus eſt diuiſibile, &
in diuiduis vtile per inutile non vitiatur. Ita Bald. *in Authent. ſi quas ruinas, C. de ſacroſ. Eccl.* Caſtr. *in Auth. qui rem*, vbi Iaſ. *num.*21. Dec. *num* 22. 23. *C. eod.* Aret. *in l.*2. *§. ſed ſi mihi, col.*6. *ff. de verb. oblig.* Alex. *conſil.*38. *num.*5. *lib.*2. Tiraquell. *de retract. lib.*2. *§. fin. num.*144. Clar. *in §. emphyteuſis, quæſt.*6. & *in §. feudum, quæſt.*13. Molin. *d.cap.*21. *num.*28. *verſic.contrarium*, Tuſch. *verb. locatio, concluſ.* 406. *in princ.* Quarant. *d. verb. alienatio, num.*18. Vgolin. *de offic. Epiſc. cap.*14. *§* 7. *num.*5. *verſ. quartò*, Barboſ. *d. alleg.*95. *num.*8. 31

Ideò ſtante hac contrarietate multi putauerunt eſſe diſtinguendum de re diuidua,& indiuidua,vt ſcilicet vbi tempus licitum poteſt ſeparari ab illicito, tunc valida
ſit alienatio pro tempore permiſſo, & vitietur quod 32
non permittitur, & ſic pactum ſeparabile non permiſſum pro caſſo habeatur, & in cæteris validus remaneat contractus, ideoque locationem factam vltra triennium ſuſtineri intra tempus licitum, ſi merces aſſignetur ſingulis annis, & ſecus eſſe, ſi vnico pretio fiat locatio pro omnibus annis: ita diſtinguunt poſt Cou. Gramm. Velaſc. & alios Garz. *d. tractat. de benef. part.*2. *cap.*2. *num.*63. *& multis ſequentibus*, pulchrè Gutierrez. *can. quæſtionum lib* 2 *cap.*13. *num.*7. Barboſ. *de offic. Epiſcop. d. alleg.*95. *num.*11. 12. *& ſequent.* qui rem exornant, & rationibus firmant.

Aliqui etiam diſtinguunt inter contractum locationis, & emphyteuſis, vt in illo nullitas reſpiciat totum contractum, in iſto vtile per inutile non vitietur: ſed
hæc diſtinctio reprobatur, cum non poſſit dari ſuffi- 33
ciens ratio diuerſitatis inter iſtos duos contractus, vt benè docet Couar. *var. reſol. lib.*2. *cap.*16. *num.*5. *verſ. verò*, ibi: *Ego profectò*, quem ſequitur Redoan. *de rebus Eccleſiaſtic. non alienand. quæſtion.* 58. *numero* 39. *& numero* 40. *in fin.* Garz. *dict. tractat. part.* 2. *cap.*1. *num.*48.

Verùm ſicut iſta diſtinctio non ſuſtinetur, ſic neque prima, quia vnicus eſt contractus, & non poteſt commodè fieri ſeparatio, credendum eſt enim contrahentes non aliter, vel non ſic fuiſſe contracturos, niſi pro omni tempore; intereſt enim partis, quod locatio tanto tempore duret, vel emphyteuſis tranſeat ad multas ge-
nerationes; ideò non habita ratione illius diſtinctionis 34
cenſendum eſt contractum eſſe penitus nullum, etiamſi pro tempore permiſſo fiat vltra fines permiſſionis, quia in obligationibus duorum, ſi actus non valet vt fit, nec poteſt valere eo modo quomodo fieri poteſt. Bart. *in l.*1. *§. ſi quis ita, ff. de verbor. obligat.* Rom. *d. conſil.*66. Redoan. *d. quæſt.*58. *num.*34. *vſque ad num.*39. Molin. *de contract. quæſt.*66. *&* 77. Tiraquell. *de retract. lignag. §.* 23. *gl.*1. *num.*13. Afflict. *deciſ.*107. *num.*2 *verſic. Maior pars*, de communi teſtatur Gratian. *diſc.*715. *num.*16. 17. *lib* 4. Bonacin. *de contract. diſp* 3. *quæſt.*8. *part.* 4. *num.*32. de magis communi Ricc. *in prax. reſolution.*102. *num.*6 Marcheſ. *d. loco, fol.*107. qui dicunt bis fuiſſe ita iudicatum in Curia Romana, ſcilicet *in vna locationis Brixienſ.* 5. *Decembr.* 1594. *coram Peña*, & *in dict. Comerſi locationis*, 20. *Martij* 1600. *coram Pamphilio*, & ſæpius in aliis cauſis: ad rem Mareſcot. *lib.*2. *reſol.* 25. *num.*9. 10. 11.

Et propterea non benè fecit Garz. *d. tract. de benef. p.*2. *cap.*1 *num.*64. vbi damnauit opinionem Rotæ, quæ ex ſe facit communem opinionem: etenim non attenditur,an poſſit res diuidi, ſed an contrahentes fuiſſent aliter contracturi, quàm modo ab eis electo; & non fuiſſe aliter contracturos eſt præſumendum, ſi aliquo modo ſua intereſſit. Gutierrez. *can. qq. lib.*2 *cap.*13 *num.*11. & ſanè ſi volumus

lumus sequi opinionem Rotæ, non est possibile adhære-
re prædictæ distinctioni, quia apertè loquitur in locatio-
ne indiuidua, scilicet ad tres annos, & postea de triennio
35 in triennium, & dicit non valere locationem etiam quo
ad primos tres annos, vt apud Marches. d. loco, fol. 107. Ma-
reicot. lib. 2. resol. 25. num. 8. 9. 12. & seq. Gratian. d. cap. 715.
num. 16. Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 8. part. 4. num. 32.
Bene verum est, quod circumscripta opinione Rotæ
multùm mihi placeret illa sententia distinguens de rebus
diuiduis, & indiuiduis; nihilominus non est discedendum
in iudicando ab opinione Rotæ, quæ est magis commu-
nis. Verùm in proposito nostro concedere possumus va-
lidam fuisse emphyteusim quoad D. Pasium primum ac-
quirentem, & eius descendentes, cùm iam sit finita eius
linea, nullam verò extitisse respectu extraneorum, qui
vocantur per clausulam, *Pro quibuscumque hæredibus*,
de qua non fecit mentionem Vicelegatus, sed tantùm
Commissarij.

Non poterant enim Commissarij excedere fines man-
dati, nisi ad fauorem Ecclesiæ; namque si fortè pinguius
36 impleuissent suam commissionem, velut augendo cano-
nem, tunc concessio esset valida, eo, quòd quando com-
missio pinguis adimpletur pro Ecclesia, vel pro eo, pro
quo actus geritur, non dicitur Commissarius excedere
37 fines mandati, ad textum in l. si quis mihi bona, §. sed si man-
dauit, ff. de acquir. hæred. Alex. in l. puberem, C. de iur. deliber.
Ias. in l. si procurator, num. 5. C. de procurat. ad rem Seraph.
decis. 1307. num. 9. Farin. decis. 293. num. 2. part. 2. Ricc. in
prax. resol. 91. num. 5. vbi hanc rem repetit, & examinat,
& contraria soluit.

Huic autem motiuo pars aduersa respondebat satis
fuisse, quòd in commissione dictum fuerit, & concessum
38 emphyteusim esse dandam in perpetuum prædicto D.
Pasio, quia hæc dictio, *In perpetuum*, importat, quòd
emphyteusis transeat ad extraneos, alioquin non esset
perpetua: ita probat textus in §. licentia, & in §. vltimo, &
§. neque, in Auth. de non alienand. rebus Eccles. & in §. adeò,
Instit. de locat gl. in Auth. si quas minùs, vbi DD. C. de sa-
cros. Eccles. Abb. cons. 74. num. 3. lib. 1. Soc. cons. 266.
num. 37. vers. secundò præmissa, lib. 2. Anchar. cons. 443.
num. 8. Castr. cons. 237. num. 2. lib. 1. Bald. cons. 372. lib. 4.
Crott. cons. 146. num. 9. lib. 1. Port. cons. 41. num. 18. Re-
doan. de rebus Eccles. non alienand. circa princ. §. simi-
liter, num. 4. Gabriel cons. 76. num. 7. lib. 1. inquiens, quòd
39 propter verbum, *In perpetuum*, actum censetur, vt nullo
tempore res ad Ecclesiam reuertatur.

Vlteriùs respondebatur, quòd hic canon, & annua
pensio correspondebat fructibus rei locatæ, & ideò po-
40 tiùs dicenda erat locatio, quàm emphyteusis. Cagnol.
in l. 2. num 203. C. de rescind. vend. Thesaur. decis. 20.
num. 5. Anch. Regiensis, quæst. 28. num. 4. part. 3. Clar.
in §. emphyteusis, quæst. 1. vers. & aduerte. Bellon. cons. 21.
num. 5. quod procedit, etiamsi dictum fuerit, quòd sit
emphyteusis, quia adhuc erit locatio. Ruin. cons. 107. ad
fin. lib. 4. Si autem est locatio perpetua, ergo transit etiam
41 ad extraneos. Ceph. cons. 9. num. 12. Viu. decis. 496. n. 2.
part. 3. Grat. cons. 128. num. 8. lib. 2. Rol. cons. 96. num. 24.
& seq. lib. 1. Ruin. cons. 161. num. 22. 25. lib. 1. vbi inquit,
quòd opinio eorum qui dicunt emphyteusim Ecclesiæ
non transire ad extraneos, procedit in vera, & propria
emphyteusi, pro qua soluitur quid minimum, non au-
tem in locatione in perpetuum, & hanc distinctionem
42 probat Rim. Iun. cons. 44. num. 38. & cons. 461. num. 15.
Becc. cons. 3. num 24. Ias. in Auth. qui rem, num. 3. C. de
sacros. Eccles. Ruin. cons. 77 num. 7. lib. 1. Neuiz. cons. 92.
num. 45. Surd. decis. 197. num 2. Gabriel cons. 76. num. 15.
lib. 2.

Sed ista nihil nocent, nihil obstant, & propterea quo-
ad casum nostrum pro manifesto suppono, quòd iura
ciuilia non valent allegari contra Ecclesiam ex defectu
potestatis in statuente, qui non habet ius in Ecclesias,
& earum bona, sed tantùm ius canonicum, ad textum
in c. Ecclesia S. Mariæ, & ibi Abb. Dec. Felin. & Docto- 43
res, de constitutionibus, Alex. cons. 189. lib. 2. Borgn.
decisione 46. num. 24. part. 1. DD. in l. omnes populi, ff. de
iustitia, & iur. & in Authent. cassa, Cod. de sacrosanct.
Eccles. Mascard. de statut. interpret. conclus. prima, nu-
mer. 2. 3. & sequenti. Tusch. littera E, conclusione 162.
num. 5.

Deinde etiam pro certo habendum est, quod iure ca-
nonico, & etiam ciuili prohibetur alienatio, & in em-
phyteusim concessio in perpetuum de bonis Ecclesiæ, §.
si in emphyteusim, in Auth. de rebus Eccles. non alienand. 44
& cap. 2. extr. eod. gl & DD. in l. etiam, ff. sol. matr. Alex.
consil. 120. num. 7. volum. 1. Bald. in l. 2. C. de iur. emphyt.
Dec. in c. in præsentia, num. 1. de probat. & cons. 171. in fin.
Gozad. cons. 39. col. 2 Ruin. d. cons. 167. col. 3. in princ. Tusch.
littera E, conclus. 162. num. 4. 5. pulchrè Ricc. in prax. re-
sol. 109. num. 1. & per totam, vbi resoluit contraria; qui di-
cunt emphyteusim Ecclesiasticam non posse ita concedi
in perpetuum, vt transeat etiam ad extraneos. Benè verum
est, quòd si apertè diceretur in concessione, & paciscere- 45
tur, vt possent esse perpetua, & ad extraneos transitoria,
& id firmaretur auctoritate Apostolica, & debita solem-
nitate, tunc quia non est dubitandum de authoritate
Pontificis, valida esset concessio, quia emphyteusis, sicut
feudum, est capax pactorum, etiam extraneorum ab eius
natura. Ita Abb. Imol. & Felin. in d. c. in præsentia, de probat.
Corn. cons. 100. in princ. lib. 4. Soc. cons. 266. lib. 2. Ang.
Aret. cons. 124 num. 22. & seq. & de magis communi Alex.
cons[illegible]. num. 9. lib. 2. Grat. cons. 55. num. 28. lib. 1. Ceph.
cons. 9. num. 8. 9. lib. 1. Ruin. cons. 117. num. 16. libr. 1.
Couar. var. resolut. lib. 2. cap. 17. num. 5. vers. tertiò.
Franc. Cald. de iur. emphyt. lib. 2. quæst. 23. num. 43. vers.
nam quemadmodum, & num. 46. Tusch. littera E, con-
clus. 162. num. 23. Seraph. decis. 868. num. 3. Maresc. lib. 2.
resol. 76. num. 37.

Verùm vbi non est in specie concessum, certum est de
iure Canonico emphyteusim Ecclesiasticam non esse de
sui natura ad hæredes extraneos transitoriam, & si in ea 46
vocentur hæredes, id est intelligendum de hæredibus san-
guinis inuestiti, & acquirentis, non de extraneis, gloss. &
DD. in d. l. etiam ff. sol. matr. d. §. licentiam, in Auth. de non
alien. Imol. in l. ex facto, ff. de hær. instit. Barbat. cons. 63.
col. antep. lib. 1. Alex. cons. 22. num. 2. lib. 5. Dec. cons. 471.
col. 1. Curt. Iun. cons. 130. col. 1. Ruin. cons. 158. col. 2.
lib. 1. Soc. Iun. cons. 11. in primo dubio, vol. 3. Gozadin.
cons. 39. num. 6. Rim. Iun. cons. 437. num. 3. 4. Castr. con-
sil. 189. lib. 2. Crem. singul. 116. Vos scitis. Clar. in §. em-
phyteusis, quæst. 28. vers. tertius est casus, de vera, & ma-
gis communi Cald. de iur. emphyt. lib. 2. quæst. 23. num. 40.
42. Peregr. de fideicomm. art. 32. num. 51. 52. Menoch. de
recuper. possess. remed. 3. num. 82. Borgn. decis. 30. num. 98.
part. 2. Valasc. de iur. emphyt. quæst. 39. num. 9 Fusar. de subst.
quæst. 339. num. 33. Ricc. in prax. resol. 109. num. 1. Caputaq.
decis. 304. lib. 1. pulchrè Seraph. decis. 868. num 3. Lu-
dou. decis. 529. num. 1. Grat. decis. 56. num. 16. Mar. Ant.
resol. 21. num. 24. lib. 1.

Et ideò etiamsi in impetratione assensus Apostolici
dicatur emphyteusim esse dandam dicto D. Pasio in per- 47
petuum, adhuc secundum magis communem DD. opi-
nionem huiusmodi verbum intelligitur solùm de perpe-
tuitate descendentium, non autem quoad extraneos,
quia hoc est de natura rei, & talis præsumitur mens
Pontificis, ne Ecclesiam ponat in statu nunquam re-
cuperandi bona liuellata: sic probatur per textum in §.
licentiam, iunct. §. emphyteusim, in Authent. de non alie-
nand. Bald. in l. etiam, sol. matr. Ioan. And. Abb. & Dec.
in d. c. in præsentia, de probat. vbi etiam Imol. & Ang.
in d. §. emphyteusim, Crem. d. singul. 116. Alex. cons. 9.
num. 12. 13. lib. 2. Dec. cons. 141. num. 5. & cons 170. num 6.
Gozad. cons. 39. num. 8. vers. non obstat. Ruin. cons. 162.
col. 3. lib. 1. Bero. cons. 17. num. 7. lib. 3. Cald. d. lib. 2. quæ-
stion. 23. n. 40. & pulchrè, & de magis communi Ricc. in

Prax.

prax. resol.109.num.8. & post resol.119. in notabilib. vers.
Ecclesia concedens, Marescott. var.resol.lib.2.c.76. num.33.
35. & seq.
Secundò igitur non obstat motiuum, quòd sit locatio,
quia pensio annua correspondet fructibus, quoniam
multis modis respondetur tam in iure, quàm in facto, eo
quod non sit verum, pensionem esse fructibus corre-
spondentem, cum nunc percipiantur scuta ferè quin-
quaginta, & canon sit de scutis sex, vel libris 96. ad hoc
enim vt locatio dicatur, non sufficit, si ab initio canon
48 fructibus respondeat, vt inquit pulchrè Marescott. var.
resol. lib.2.cap.76. num.11. in fin. & seqq. quem solum vi-
dere sufficit; dicit enim quòd bona, quæ dantur ad me-
liorandum, fertiliora solent fieri; & ideò canon, qui
ab initio fructibus respondebat, procedente tempore fit
paruus, vt hic euenit.
Deinde respondeo, quòd in rebus Ecclesiæ non diffe-
runt emphyteusis, & locatio perpetua, seu ad longum
tempus quoad effectum, quia semper transfertur vtile
49 dominium, & vtraque cadit sub nomine alienationis; &
propterea à iure prohibentur, & si fiant, requiritur ea-
dem solemnitas. Textus est in Concil. Trident. sess. fin.
cap.11. vers. locationes, & in d. extrau. Ambitiosæ, de reb.
Eccles. non alien. Clem.1. verb. locationes, & ibidem Card.
ad fin. eod. DD. in §. adeo, Inst. de locat. Ias. in Auth. qui
rem, col.3 C. de sacros. Eccles. Benincas. in §. omnium,
num.42. Inst. de action. Syluan. cons.47. num.4. Bertrand.
cons.311. num.4. lib.4. & cons.126. in princ. lib 2. Ruinus
cons.57.n.1. & cons.161.n.22.lib.1. Tiraq. lib.1.de retract.
§ 1. gl. 14. num.84. Valasc. de iur. emph. lib.1. quæst.29.
num.8.19. vers. & placet. Cald. eod. tract. lib.2. quæst.23.
num.49. Ricc. in prax. resolut.98. num.1. & resolut.105.
num.2. & propterea locatio ad longum tempus non tran-
50 sibit ad extraneos, sicut nec emphyteusis, sicut dixit Va-
lasc. d. quæst.29. num 8. & alij, cùm non detur congrua,
& sufficiens ratio diuersitatis.
Et licet aliud sentiat Cald. d. tract. lib.2. quæstion.23.
num.51. non tamen audet respondere Concil. Trident.
d. cap.11. & loquitur in ea locatione, in qua non solùm
ab initio, sed per futura tempora pensio non est minima,
sed correspondet fructibus, quia tunc læsio non cadit in
eo contractu, & si qua est, erit minima, & propterea tunc
sua non interest, si transeat ad extraneos; quod tolera-
bile est, sed vix dari potest huiusmodi casus, vt in per-
petuum vniformis sit fructuum perceptio, adeo, vt non
incidamus in aliquem excessum augmenti, vel diminu-
51 tionis, vt vidimus his temporibus pestis, & belli, vbi
in aliquibus locis non percipitur quarta, vel tertia pars
fructuum, & emolumenti ex tertis, quod haberi sole-
bat, vt benè ista considerat Marescott. d. lib.2. cap.26.
num.14.
Denique respondetur hanc esse verè emphyteusim,
non locationem, etiamsi fructus esset æqualis pensioni,
52 quia Ecclesia ita solet in emphyteusim dare, vt canon
sit æqualis fuctibus, alioquin non cederet in euidentem
Ecclesiæ vtilitatem. Capyc. decis.182. in princ. Gabriel
dicto cons.84. num.12. lib.2. Franch. decis.191. num.10.
& decis.235. num.2. Surd. decis.198. num.22. Maresc. d.
cap.76. num.28. & propterea cum hìc contrahentes hunc
contractum nominauerint, & in eius exordio quid-
quam non soluerint, & res ad meliorandum data sit, &
53 bona liuellata non essent sterilia (tantùm enim solum
infœcundum conceditur pro minimo canone) idcircò
propter magnitudinem pensionis contractus in hoc ca-
su non desinit esse emphyteuticus. Natt. cons.41. n.14. &
seq. & per totum, Surd. decis.198. num.24. Alciat. cons.
265. per totum, Corbul. de caus. priuat. ob non solut. can.
ampl 12. Bursat. cons.11. num 22 Ioseph Lud. conclus.22.
Thesaur. decis.20. num.9. pulchrè Marescott. d. cap.76.
num.10.11. & per totum, lib.2. vbi latè respondet ad
omnia; non ergo attendi debet, an hæc emphyteusis
transeat ad extraneos, quia in licentia alienandi id non
conceditur: sic respondet Seraph. d. decis.868. num.3. 54
Maresc. d. cap.76. num.36.
Respondebat secundò pars aduersa, quod ob lapsum
30. annorum omnia censenda sunt solemniter acta, adeò
vt præsumatur interuenisse beneplacitum Apostolicum,
& quæcumque solemnitas, etiamsi de ea non appareat, 55
dummodo constet de obseruantia contractus, vt hic;
Alex. cons.12. num.7. & cons.17. num.8. lib.4. Dec. con-
sil.341. num.13. Apostil. ad Alex. cons.219. num.13. lib.1.
Gozad. cons.73. num.21. Curt. Iun. cons.100. num.31. &
cons.313. num.97. lib.3. Marescott. var. resol. lib.1. cap.13.
num.9. 10. Seraph. decis.792. num.1. vbi de communi
opinione; & decis 1042. num.2. Marc. Ant. resolut. 21.
num 11. lib.1.
Nam respondetur id fortè procedere, quando non
appareret de solemnitate, seu licentia, & titulo infecto,
cuius vigore contractus fuit celebratus, sed quando ap-
paret de titulo infecto, seu de solemnitate vitiosa, aut
concessione Apostolica inualida, vt hìc, quia Commissa-
rij excesserant fines mandati, tunc ex cursu temporis
non præsumitur concessio valida, seu solemnis, sed con-
cessio consideratur cum suo defectu, quia in incertis tan-
tùm est locus coniecturis, non in claris, vbi constat de ti- 56
tulo infecto. Paris. cons.27. num.119. lib.1. Crau. cons.134.
num.44. Bell. cons.20. num.9. vers. tertium fundamentum.
Honded. cons.31. num.38. & cons.72. num.28. Marcabrun.
cons.14. n.123. & cons.46. n.51. Marescot. d.c.13 n.5. 6.7. 8.
Ricc. in prax. post resol.95. in notabilibus, vers. quintò, pul-
chrè Seraph. decis.1235. num.4 Farin. decis.430. num.3.
part.2 & ita sæpiùs iudicauit Rota. Marc. Ant. resol.21.
num.13. vers. replicatum, lib.1.
Deinde antequam præsumatur solemnitas ex cursu
temporis, multa sunt consideranda in hoc proposito
alienationis bonorum Ecclesiæ; quia primò deducen-
dum est tempus vitæ Prælati alienantis, obseruantia 57
contractus debet esse clara, & plenè probata, & vni-
formis, adeo vt initium 30. annorum non possit sumi
ab inuestituris anterioribus, quando sunt diuersæ ab
vltima, vt fuit resolutum in vna Carpensi, seu nullius bo-
norum, 13. Maij 1602. coram Ludou. vt habetur pe-
nes Marescott. d. lib.1. resol.13. 14. 15. 16. 17. vbi hæc
omnia resoluit Barbos. dict. allegation. 95. numero 72.
in fin.
Tertiò respondebatur, quod in hac causa Vicelegatus
non solùm dederat licentiam Commissariis concedendi
emphyteusim dicto Pasio in perpetuum, sed etiam
cum clausulis solitis, & opportunis; & allegabatur tunc
temporis fuisse solitum concedere bona Ecclesiæ in em-
phyteusim etiam pro extraneis, ad quod probandum
sufficit ostendere duas similes concessiones ad hoc, vt di-
catur consuetum Bart. in l. mella, § sed alimenta, ff. de alim.
& cibar. legat. Bero. consil.142. num.1. vol.3. Marc. Ant. 58
resolut. 25. num.16. part.1. & Vicelegatus dixit etiam,
quod Commissarij possent confirmare instrumentum fa-
ciendum, & omnia in eo continenda licita, & hone-
sta. Vnde cùm illi approbauerint, quod in instrumen-
to ponatur clausula, Pro quibuscumque hæredibus, quæ
facit emphyteusim ad extraneos transitoriam, Peregr.
de fideicommiss. artic. 32. numero 54. ideò non videtur
dicendum, quod Commissarij excesserint finem man-
dati.
Sed replicatur, quod Vicelegatus apposuit dictas clau-
sulas fauore Ecclesiæ, & ad eius bonum, & commodum,
& cum clausula semper, Si in euidentem vtilitatem, ideo nō
debet retorqueri in odium. Et quod non potest dici pa-
ctum solutum, & licitum, per quod emphyteusis transeat
ad extraneos, cum id sit à iure prohibitum, & repugnet
naturæ emphyteusis Ecclesiasticæ, Peregr. d. art.32. n.52.
Ricc. d. resol.109. n.1. Marescott. d.c.76. num.33.35. & non 59
probatur solitum de huiusmodi transitu, quia contrarium
seruatur. Bald in Auth. si quas ruinas, C. de sacros. Ecclesia:
& si vna inuestitura id admitteret, centum possent osten-
di,

di,quibus hoc repugnaret, debet autem attendi id, quod fit, vt in pluribus.

Dicebatur etiam , quod dicta emphyteusis facta sit transitoria ad extraneos,eò , quod peruenerit ad manus D. Camilli Bramei, qui non erat de descendentibus dicti D.Pasij , & propterea poterit transmitti etiam ad alios
60 extraneos. Ruin.*consil.*161.*n.*33.*lib.*1. Gabr.*cons.*76. *n.* 6. *lib.* 2.

Sed respondetur id procedere , quando semel facta est emphyteusis alienabilis , & ad extraneos transitoria cum solemnitatibus ; tunc enim absque solemnitate po-
61 test taliter alienari , secus vbi non est alienata prima vice cum debita solemnitate. Alex. *cons.*189. *col.*6. *vol.*2. Dec. *consil.* 88. *vol.*1. Rol.*consil.*1. *num.*85. *lib.* 1. Redoan. *de reb. Eccl.non alien.rub.*33. Afflict. *decis.*305.*n.*9. Franc. Leon.*in thes.for.Eccl.cap.*15. *num.*3. Gonz. *ad reg.*8.*gl.*6. *num.*124.Rot.*diuers.decis.*360.*num.*13.*part.*1. Seraph. *decis.*1490.*num.* 3.Grass.*decis.*5. *n.*14. *de reb. Eccl. non alien.* Ricc.*in prax.resol.*110.*num.*1.2.Barb. *de off. Episc. part.*3. *alleg.*95. *numer.*32. hic autem ista emphyteusis peruenit ad dictum D. Camillum potiùs de facto , & ex quadam tolerantia , quàm quod seruata fuerit aliqua solemnitas.

Deinde illud procedit , si adhuc duret prima causa concessionis, & vtilitatis Ecclesiæ ; tunc enim semel res facta alienabilis, dicitur semper talis : verùm si cesset illa prima causa , velut si res sterilis iam sit ad culturam redacta , & quod erat parui emolumenti , iam multum fructum afferat, tunc sine noua causa , & noua solemni-
62 tate res non potest alienari, si de nouo ad Ecclesiam reuertatur. Abb.*in cap. vt super eo num.*11.*de rebus Eccl.non alien.*Redoan.*d.tract.quæst.*11.*num.*57.58. Leon.*d.cap.*15. *num.*3 Prax.Archiep.Neapol.*cap.*60.*num.*6. *vers.*1. Ricc. *in prax.resol.*5.*num.*2.3.Grass.*decis.*4.*de locat.* Rot. *in Rom. domus,*29.*Nouemb.*1587. *coram Blanchetto.* Barbos. *d. alleg.*95.*num.*33.34. Quarant.*verb.alienatio,num.*39.Seraph. *d.decis.*1490.*num.*7 *in fin.* hic autem cessat causa vtilitatis Ecclesiæ, quia canon erat solùm scutorum sex , & tamen quando transiuit ad extraneos,fructum faciebat vsque ad scuta 30.vel 40.circiter : ergo.

Quintò dicebatur ex aduerso, quod nullus remanebat dubitandi locus,quin valida esset concessio propter trãsactionem sequutam inter D. Camillam Brameam , & D. Episcopum Rangonum;etenim valet transactio facta super rebus Ecclesiæ sine solemnitate,quando Ecclesia non possidet , & per transactionem non priuatur possessione
63 bonorum , secus est si possideret. Ita Crauet. *consil.*197. *num.*7.Rebuff. *in compend. alien. num.*11. Quarant.*verb. alienatio,num.*20.& *num.*43.*vers.duodecimo,*Sesse Aragon. *decis.*121. *num.*12. Barbos. *d. alleg.*95. *num.*63. Menoch. *cons.*508.*num.*17.*lib.*6. & *de arbitr. iud. cas.*171. *num.*74. Odd.*de fideicomm.per prohib. alien.in d.quæst.*19. *num.*173. Surd.*cons.*418.*num.*18.& *cons.*451.*n.*25.*lib.*7. Rol.*cons.*15. *num.*44.*lib.*1.

Verùm respondetur id verum non esse,quia hæc transactio est inualida iisdem rationibus , quibus prima concessio ; etenim in eam influit etiam defectus primæ inuestituræ ; sicut enim non valet alienatio bonorum Eccle-
64 siæ,ita etiam non valet transactio absque debitis solemnitatibus,& beneplacito Apostolico. Textus est *in c. veniens,de transaction.*& *in d.extrau. Ambitiosæ* , ibi : *Omne pactũ,de reb. Eccl.non alien.*DD.*in l.*1.*C.si aduers. transact.* Bart. *cons.*159.*lib.*1. Add.ad Alex. *in l.prima, litt. B.C. de transact.*Corn.*cons.*207.*num.*1.*vers.*10. Dec.*cons.*37. *n.*43. *lib.*1.Rol.*cons.*15.*vol.*1.Antonin.*lib.*1.*var.resol.cap.*26. Redoan.*de reb. Eccles.non alien.quæst.*2.*cap.*1. *num.*2. *Thes.for. Eccl.d.cap.*15.*num.*81.Peregr. *de fideicomm. art.*40. *n.* 123. Molin.*de primog. Hisp. lib.*4. *cap.*9. *num.*20. latè Gratian. *disc.*846 *num.*6.Ricc.*in prax resol.*43.*num.*1.2. vbi inquit Rotam Romanam sæpius ita iudicasse , alioquin esset facile litem aliquam procurare , & postea transigere , & sic inuentus esset modus alienandi bona Ecclesiæ sine solemnitate , vt inquit Redoan. *d. quæst.* 2.*cap.* 1. *numer.*10.

Nec est verum,quod quando bona dimittuntur penes alium,valeat transactio , tanquam dicantur nunquam ab Ecclesia possessa,quia verius est,& receptius , quòd immò etiamsi res sit penes aduersarium, & in transactione agatur, vt apud illum remaneat,non valeat transactio sine solemnitatibus requisitis in alienatione bonorum Ec- 65
clesiæ,quia hæc dicitur alienatio, & qui rem suam penes alium existentem apud eum dimittit ex titulo habili ad transferendum dominium, dicitur verè dominium transferre,licèt rem non tradat.Gloss.*in l.cùm hi,§.si vni,in verbo.transactione,ff.de transact.* Bart. *in l.nulli,*& ibi pulchrè Ias.*num.*2.*ff.eod.*Tiraq. *de retract. lign.* §.1.*gl.*14. *num.*66. *vers.tamen ego,*& *num.*67.68. Pinel. *in l.*1 *part.*3. *num.*46. *vers.quod validè,C.de bon.matern.*Ceph.*cons.*133. *num.*91. pulchrè Peregr. *de fideicomm.art.*40.*num.*124.Redoan.*de rebus Eccl.non alien.quæst.*2.*cap.*1. *n.*2. *vers. sed per alium,* Capyc.*decis.*156.*num.*15.16. Molin. *de primog. Hisp. lib.*4. *cap.*9.*num.*27.Veral.*decis.*106.*part.*1.Isern. *in tract. practicab.Eccl. quæst.*395. Coccin. *decis.*301. *num.*1. Beltram.*ad Ludouis.decis.*418.*num.*17.latè Gratian. *disc.*846. *num.*11. 12.13.14.*lib.*5.Ricc.*in prax.resol.*43.*num.* 2.*vers.amplia.*Et propterea inualida est transactio non accedente consensu Summi Pontificis ,& benè fecit dictus D. Episcopus reseruando beneplacitum Apostolicum,quia sine eo non poterat sic transigere. Benè verum est,quòd si in transactione conuentum fuisset , vt res penes Ecclesiam rema- 66
neret, tunc vtique valeret transactio , quòd aliquid in pecunia daretur aduersario. Ias. *in d.l. nulli* , *num.*2. *ff. de transact.*Tiraq.*d.gl.*14.*num.*68. Redoan. *d. quæst.* 2. *cap.*1. *num.* 2. Pinel. *dicto loco* ,Peregr. *d. art.*40.*num.*124. Ricc. *d. resol.*43.*num.*3.*vers. limita,*Gratian.*d.disc.*846.*num.*8.

Deinde respondetur dictam transactionem esse ob euidentem læsionem penitus inualidam , quia tempore quo transactum fuit , terræ liuellatæ fructificabant scuta 40. circiter , & tamen canon fuit auctus solum ad libras 96. monetæ Imperialis ; & ideò cùm læsio excedat dimidium iusti pretij , contractus est inualidus , & Ecclesia ad terras cessas restituenda , etiamsi talis alienatio 67
fuisset à commissario Pontificis vigore gratiæ , *si in euidentem,* confirmata : post Dec. *cons.*142.Monald.*cons.*33. Menoch. *consil.*115. Rot. *diuers. decis.*181.*num.*4. *part.*1. Ricc.*in prax.resol.*13.*num.*3.Rot.Rom.*in nouiss decis.*112. *num.*2.*part.*1. & Rota *in causa Lucana bonorum* 15. *Ianu.* 1571. *coram Lancellotto.* Sicut etiam laicus restituitur in 68
contractibus ob magnam læsionem, *l.*2. *C.de resc. vend.* Bart. *in l.si quis cùm aliter* , *de verb. oblig.* Dec. *consil.*597. *num.*10. Grat.*cons.*88.*num.* 3.*lib.*1. Pinel. *in d.l.*2.*part.*1. *cap.*4.*num.*12.

Sed esto,quòd valida esset transactio , tamen cùm defuncta sit dicta D.Camilla, & D.Bossius non fuerit illius hæres vniuersalis , quoniam solùm iure institutionis si relictum est prædium Cataniæ dato alio hærede vniuersali, sequitur quòd ipse non possit peruenire ad dictam emphyteusim,quæ vigore renouationis inuestituræ eum dicta D. Camilla debebat transire ad hæredem tantùm vniuersalem ; forma enim inuestituræ est attendenda , & qui ex ea se vocatum dicit, debet probare, quòd habeat 69
omnes eius qualitates : ad textum *in l.*1. & *fin. C.de iur. emph.* Seraph. *dec.*1149. *num.*1. Cald. *de iur. emph. lib.*2. *quæst.*22.*num.*11.*vers.resoluens,*& *num.*14.

Verùm respondebat pars aduersa , quòd legatarius in rebus sibi legatis dicitur in effectu,& propriè hæres,adeo vt dispositum in hærede habeat locum etiam in legatario quoad res legatas, etiam in materia stricta;& ideò etiam emphyteusis Ecclesiæ transit in legatum, ad textum *in l.* 70
id tempus,ff.de vsucapion.& *in l.in conuentionibus* , *de verb. oblig.* Pulchrè Curt.Iun.*cons.*55.*n.*11.Ias.*cons.*92.*n.*5. *lib.*1. Cald. *de iur.emph.lib* 2.*q.*22 *num.*11. *in fin.* Gratian. *disc.* 724.*n.*14.*lib.*4.Fusar.*de subst.q.*341. *n.*7.Farin.*decis.*26 *num.*2. *part.*1. Et non est repetenda illa dictio , vniuersali

ſali, in caſu noſtro, quia qualitas adiecta vni perſonæ
71 regulariter non cenſetur repetita in aliis perſonis. Decian.*conſ.1.num.144.lib.2.* & illa interpretatio ſumenda eſt, vt actus potiùs valeat, quàm pereat, *l. quoties, ff. de verb.oblig.*

Sed reſpondetur, quòd inſtitutus in re certa dato alio hærede vniuerſali habetur loco legatarij, & non poteſt
72 dici hæres, niſi impropriè, adeo, vt detrahere nequeat Falcidiam, vel Trebellianicam, ſed potiùs ab eo deducatur, quia in eo locum habent omnia de legatariis diſpoſita, etiamſi in quota fuerit inſtitutus, ad textum *in l.quoties*, vbi Iaſ. *num 3.C. de her inſtit.* & *in l. ex facto, ff. eod.* Gl.*in l.quoties, C.fam ercisc.* Abb. *in cap.Raynutius, n.27. de teſtam.* Corn. *conſ.40. num.7 lib.3.* Pariſ. *conſ.17.n.25. lib.2.* Soc Iun. *conſ 49. num 16. lib.3.* Crau. *conſil.131. num.13* Ceph. *conſ.153.num 64.* Decian.*conſ.18.num.25. lib. 2.* Menoch. *conſ.401.num.14.* Peregr. *de fideicomm. art.3.num.7.8 9.10.11.* Tuſch.*littera I. concl.231.num.1. 2.3.4.5.* Gratian.*diſc.771.num.16.17. lib.4.* Iacob. Caual. *dec.177.n.4.*

Et ideò ſi emphyteuſis alicui ſit conceſſa pro ſe, & hæredibus ſuis, illa dato alio hærede vniuerſali non poterit tranſire ad legatarium, ſeu in re certa inſtitutum,
73 quia verè non eſt hæres: pulchrè Alex. *in l. quædam, §. nihil, n.7. ver. tamen pater, ff. de edend.* Salic. *in l.2.q.10. C.de iur. emph.* Ang. *in l. Gallus, §. etiam, col. pen.ff. de liber. & poſthum.* Alex. *conſ.44. num 2. verſ. poteſt etiam, lib.1.* & *conſ.128. num.8. lib.1.* Rip. *lib.1. reſp. cap.26. num.18.* de communi Couar. *var.reſ. lib.2. cap.18. n.5.* Bero. *conſ 107. num 4. lib.1.* Rim. Sen. *conſ.453.num.9. lib 3.* Franc.de Cald *tract.de iur.emph. lib.2. quæſt 9. n.1. in fin.* & *num.3. in fin.* & *quæſt.24.num.1.* Honded.*conſ.92. num.17. lib.1.* Fuſar. *de ſubſtit.q.541.n.11.verſ. & in emphyteuſi*, Burſat. *conſ.137. n.44.lib.2.*

Non obſtant allegata in contrarium, quia procedunt in caſu, quando emphyteuſis, ſeu feudum fuit acquiſitum pro ſe, & quibuſcumque hæredibus; tunc enim pro-
74 pter illud verbum vniuerſale, quod immutat etiam naturam feudi, ſeu emphyteuſis, etiam extranei vocati dicuntur, & illi quoque impropriè dicuntur hæredes, vt legatarij: & ſic loquitur in his terminis Bald. *in cap. imperialem, in princ. in 4.vol. col 5. verſ.ſed quid, de probib. feud. alien. per Feder.* Curt. Iun. *conſ.1. num.1.2.3.4.* Alex. *in l.quod dicitur, col. pen. ff de verb. oblig.* pulchrè Bero. *d.conſ.107. num.4. vol.1.* Honded.*d.conſ.92.num.19.lib.1.* Burſat. *conſ.137. num.44.45.46. lib.2.* Franc. de Cald. *de iur.emph.lib.2.quæſt.23.num.39.* & *quæſt.24.num.2.& ſeq.* Sed ſic eſt, quòd in caſu noſtro non fuit dictum pro quibuſcunque hæredibus, ſed pro hærede vniuerſali, ſi vnus erit, & ſi plures, pro eo, cui obueniet prædium Cataniæ: hoc autem relictum fuit dicto D. Boſſio, qui non eſt hæres: ergo neque poteſt habere hanc emphy-
75 teuſim, *l. emphyteuſim, in Auth. de non alien.* Bald.*in l.tale pactum, §.fin.ff de pact.* Alex. *in d.l.quædam, §. nihil, n.7.*
76 Iaſ.*in d.l.2.num.188.C.de iur. emph.* vbi enim emphyteuſis ſtipulatur hæredibus, intelligendum eſt de vniuerſalibus. Burſat. *d. conſ.137. num.44.lib 2.* Cyriac. *contro. 128. num.66. lib.1.* Iacob. Caual. *d. deciſ.177. num.5.* & hoc modo intelliguntur Farinacius, & alij ſuperiùs allegati, qui licet non ſic clarè in multis locis loquantur, quia tamen allegant DD. qui loquuntur in caſu, quando ſunt vocati quicumque hæredes, ipſi quoque eodem modo ſunt intelligendi. Grat. *diſc.706.num.55.lib 4.*

Verùm in fortioribus terminis nos verſamur, vbi apparet in tranſactione fuiſſe conuentum, quod hæres, ad quem hæc emphyteuſis peruenire debeat, ſit vniuerſalis: clarè enim cantant verba tranſactionis, & inueſtituræ factæ ad fauorem dictæ D. Camillæ de prædictis terris ſtipulantis pro ſe, & eius hærede vniuerſali, ſi vnum tantùm inſtituerit, ſi verò plures, pro illo hærede, ad quem obueniet prædium Cataniæ; nam certum eſt hæc verba eſſe ſemper intelligenda de hæredibus vniuerſalibus, quia illa dictio aduerſatiua, *ſi verò*, habet vim copulandi,
& inducit repetitionem præcedentis qualitatis, quando 77
ponitur in eadem oratione nondum perfecta; licèt ſecus eſſet, quando poneretur inter duas orationes perfectas, & diſtinctas: ita per textum *in l.Seia, §.Caio, ff. de fund.inſtruct.* Bart. *in l.Lucius, §.quæ habebat, num.3 ff ad S.C.Trebell.* Bald. *in l.omnes populi, num.71.ff.de iuſt.& iur.* Alex.*in l.filius à patre, col.5. de liber. & poſthum.* Ruin. *conſ.176. num.8. lib.2.* Iaſ. *in l. tranſigere, num.19. C. de tranſact.* Soc. Iun *conſ.83.num.10.lib.1.* Crauet.*conſ.208. num.5.* Menoch. *conſ.76. num.6.* Peregr. *de fideicomm. art.16. num.91.* Mantic. *de coniect.vlt.vol. lib.10. tit.6. num.17.25.* Leand.Galganet. *tract. de condit.& dem. p.2. cap.1.quæſt.18.num.5.* & *num.36.37.* qui dicunt, quòd
dictiones iſtæ, *Sed, Verò, Autem*, & ſimiles, quæ ſunt 78
ſui naturâ aduerſatiuæ, inducunt repetitionem qualitatum præcedentis diſpoſitionis in ſequentem. Tuſch. *littera R. concl.186.num.35.*

Non obſtant ex aduerſo deducta, quia hîc non accommodantur, vbi non adeſt aduerſitas perſonarum, &
procedere poſſunt, vbi aduerſatiua cadit inter duas ora- 79
tiones perfectas diuerſas, vel inter res diuerſas, & vbi ratio recti ſermonis repetitionem non patitur; tunc enim facienda non eſt. Bart. *in d. l. Lucius, §. quæ habebat, num.3. in fin.* Soc. Iun. *conſil.144. num.40.41. vol.3.* Tuſch. *d. concluſ.186. num.52.* Peregr. *d. art.16.num.91.* Seraph. *deciſ.120. numer.3.* Ludouiſ. *deciſ.215.num.9.10.* Hic autem ſi volumus verba intelligere ſecundum ſenſum germanum, non poſſumus dicere, quin de hærede vniuerſali tranſigentes voluerint intelligere.

Neque dici poteſt, quòd igitur Mons Pietatis habebit hanc emphyteuſim, quia ipſe fuit hæres vniuerſalis
dictæ D.Camillæ, ad quem tranſeunt omnia iura, & 80
actiones, & permittitur ex inueſtitura, quòd hæres vniuerſalis capiat hanc emphyteuſim. Quia reſpondetur, quòd illa facultas nominandi hæredem intelligitur de hærede ſimilis conditionis, cuius erat nominans, non tamen poterit nominari perſona priuilegiata, ſeu poten-
tior, qualis eſt clericus, ſcholaris, Eccleſia, & in pro- 81
poſito noſtro locus pius, & Collegium Vniuerſitatis. Ita ex Bald. *Auth. quas actiones, num.3.verſ.tertio modo, C. de ſacroſ.Eccl.* Gl. *in cap potuit, in verbo prohibentur, de locat.* Salic. *in l.fin. col.3. verſ. quæro modò*, vbi Iaſ. *num.97. C.de iur. emph.* Alex. *in l ſi finita, §. ſi de vectigalib. ſub num.36. verſ.nec obſtat, ff. de damn. infect.* Grat. *conſ.80. lib.1.* Ruin. *conſ.143. num.10. verſ ſecundò etiam, lib.1.* Redoan. *de reb.Eccl. non alien. quæſt.79. cap.9. n.4.5.17.* Corbul. *de cauſ.priuat.ob alien.ampl.12.num.2.* Harpreċt. *ad Clar.in §.emphyteuſis, quæſt.6. num.14* Franc. de Cald. *de iur.emph.lib 3.cap.1. num.4. vſque ad num.16.* pulchrè Ludouiſ. *deciſ.529. num.5.6. & ſeqq.* Laderch. *conſ.19. num.3.* Cyriac. *contr.205.n.9.10. lib.2.* Farinac.*deciſ.368. num.1. lib 1.* Maſtril. *deciſ.128.num.2.18.*

Nec dubitandum eſt, quin Mons Pietatis vti Collegium pium, vbi interueniunt laici, & Eccleſiaſtici, ſit potentius, & priuilegiatum, ad effectum, de quo quæri-
mus. Aldobr. *conſ.40. ſub num.1.* Simon de Præt.*conſ.54.* 82
num.4. Harpreċt. *ad Clar. d.quæſt.6. num.14.* Ludouiſ.*d. deciſ.529. num.7.* Cald. *d.lib.3. cap.1.num.13. in fin.* Cyriac. *contro.205.num.9. lib.2.* qui loquitur de Monte Pietatis.

Neque dicetur, quòd Epiſcopus dicitur tantumdem potens, vel fortè potentior, & ideo quando emphyteuſis
tranſit ad æquè potentem, ſicut dominus directus, tunc 83
nulla eſt prohibitio, quia tunc ceſſat ratio prohibitionis, & domini directi detrimentum. Salic. *in d. l. fin.* vbi Iaſ. *num.99. C.de iur.emphyt.* ex Bald. *in l. 2.* vbi Salic. *C. ne
lic.potent.* etenim par affectionis cauſa ſuſpicionem frau- 84
dis amouet, ad textum *in l.non ſolùm, ff.de rit.nupt.*

Nam reſpondetur id non eſſe verum, quia potentior nominari non poteſt, ne quo modo, ſi rem vendicari oporteat, vel penſione exigere, deterior ſit directi domi-

ni

ni conditio, quòd eueniet, etiamsi pars sit potentiæ dominus, vnde neque ad Ecclesiam potest fieri iste transi-
85 tus,& maximè quia si ad manum mortuam, vt est Collegium,transiret, nunquam ad Ecclesiam emphyteusis reuerteretur; ideo adhuc dicendum est durare prohibitionem. Natt. *cons.*491. *sub num.*9. *& seqq.* Corbul. *d. ampl.*12. *in fin.* Ludouis. *d. decis.*529. *num.*15. Cald. *de iur. emphyt. lib.*3. *cap.*1. *num.*17. *in fin.*vbi etiam inquit, quod Ias. *in d. l. fin.* hunc articulum indecisum reliquit; ideò non potest allegari pro contraria parte: & ita non est verum, quòd in potentiorem possit fieri alienatio, quando Dominus est æquè potens.

Benè verum est, quòd quando emphyteutæ permissum est sibi hæredem nominare,Ecclesia,seu Collegium, aut locus pius non est totaliter incapax successionis emphyteuticæ, quia tantùm prohibitum est istud ex interpretatione mentis directi domini, ne ei prauè conferatur præiudicium,si perpetuo apud Ecclesiam res emphyteutica remaneret, & ideo cessante ratione rectè pu-
86 tant Doctores Ecclesiam,seu Collegium, & locum pium posse emphyteusim sic acquisitam per annum duntaxat pro se retinere, intra quem tenetur à se abdicare, & in fauorem personæ priuatæ alienare. Io.And. *ad Specul. in titulo de emphyteusi*, §.*nunc aliqua,vers.*117. Ias.*in d. l.fin. num.*91. *in fin.C de iur.emphyt.* Alex. *cons.*120. *num.*4. *lib* 1. Boic. *in cap. ex lite*, *col.*2. *in fin. de consuet.* Bessanius *in consuet. Aluer. art.*14. *col.*2. *in fin.* Tusch. *littera E, concl.*161.*num.*7. Ludouis. *d.decis.*529. *num.*10.Cald. *de iur. emph. d. lib.*3. *cap.*1.*num.*16.17.Mastrill.*decis.*128. *num.*18. hoc enim consuetudo introduxit, vt intra annum Ecclesia vendere teneatur. Io. And. *in cap. potuit*, *num.*9. *vers. & de consuetudine*, vbi etiam Barbat. *de locat.* Cald. *d cap.*1. *num.*16. & hoc siue per contractum, siue per vltimam voluntatem Ecclesia acquirat emphyteusim, quia semper intra annum vendere tenetur, quidquid alij dixerint. Cald. *d.cap.*1. *num.*17. Tusch. *d. concl.*161. *num.*13. Peregr. *de fideicomm. art.*28. *num.*69. *in fin.* adeo, vt neque æstimatio debeatur, nisi intra annum Ecclesia vendat, vt inquit Cald. *d. loco,num.*17. Cyriac. *d. controu.*205. *num.*12.13. Farin. *decis.*368. *n.*3. *p.*1.Sed id non ferit casum nostrum, quia iam diu lapsus est annus, neque Mons Pietatis terras prædictas vendidit, aut alienauit, & D. Episcopus eas ad se pertinere iam declarauit.

Dicebat etiam pars aduersa, quòd data nullitate transactionis, & concessionis non licebat D. Episcopo vindicare terras Cataniæ, sed reintegrandus erat ad terras Nebiariæ, quæ ab initio fuerunt liuellatæ, & emphyteuticatæ. Sed responsum fuit huiusmodi circuitum non esse admittendum, quia potest bene stare, quòd nulla fuerit, & inualida liuelli concessio, & transactio; & tamen valida fuerit permutatio de terris Nebiariæ ad terras Cataniæ; siquidem certum est in hoc foro Ecclesiæ Regiensi ex antiquissima consuetudine
87 licitam esse permutationem bonorum Ecclesiasticorum absque beneplacito Sedis Apostolicæ, quia in hac parte non fuit vsu recepta constitutio Paulina de bonis Ecclesiæ non alienandis, quod fieri potest; quia potest esse, quòd Paulina sit recepta quoad vnam partem, non ve-
88 rò quoad aliam, & sic attendenda est locorum consuetudo. Io.Gutier. *lib.*1. *can. qq. cap.*8. Nauarr. *in Manuali c.*17. latè Quarant. *verb. Alienatio*, *num.*48.pulchrè Bonac. *de contract.disp.*3. *quæst.*8. *part.*4. *num* 14. *vers. circa prædictam,*& *num.*32. *vers. hoc tamen*, Barbos. *d. alleg.*95. *num.*49. *in fin.*

Et ideò cùm bona Nebiariæ fuerint permutata,& eorum loco fuerint subrogata bona Cataniæ, hæc loco illorum succedunt, & iisdem oneribus subiiciuntur, siquidem in specie de emphyteusi bona subrogata, & permutata loco bonorum emphyteuticorum, assumunt il-
89 lorum naturam cum sua causa, & onere, ac si essent illamet ab initio concessa, ad textum *in l. Imperat.* §. *fin. cum l. seq. ff. de leg.*1. *l. si eum*, §. *qui iniuriarum*, *ff. si quis caution.*Batt. *in l. certi condictio*, *in princ. col.*3. *ff. si cert.pet.* Soc. *cons.*93. *in fin. lib.*3. Corbul. *de caus. priuat. ob alien.ampl.*38. *num.*1. Bero. *consil.*110. *num.*14. *lib.*1. pulchrè Gratian. *disc.*624. *num.*8.9. *lib* 4. Rim. Iun. *cons.*18. *num.*88. Menoch. *cons.*52. *numero* 162. Et dato etiam quòd permutatio esset sine solemnitate, tamen Ecclesia potest ei stare, vt per Farin. *decis.*70. *num.*2.3. *part.*1.

Denique Mensa Episcopalis prætendebat dictum D. Bossium, quatenus concessio esset valida, eum fuisse à 90
iure suo caducatum ob non solutiones canonis, quas ille omisit,tam Eminentissimi Cardinalis Estensis, quàm moderni Episcopi tempore: siquidem certum est emphyteutam à iure suo cadere, si cessat per biennium soluere Ecclesiæ debitum canonem: per textum *in d. cap. potuit*, vbi Io. Andr. & Abb. *de locat.* Redoan. *de rebus Eccl. non alien. quæst.*74.*c.*1. *num.*6.15. Mantic. *de tac. & amb.conuent. lib.*22. *tit.*27. *num.*1.2. Cald. *de iur. emph. lib.*1. *quæst.*9. *num.*4. Farin. *decis.*400. *num.*11. *lib.*1. Ludou. *decis.*529. *num.*15.*in fin.* Coce. *decis.*343. *num* 1.vbi quod emphyteuta non soluendo canonem potest præiudicare successoribus. Benè verum est, quòd etiamsi dicta caducitas incurratur ipso iure,non tamen incurritur,nisi domino volente,& declarante.Ias.*in d.l.fin. n.*6. *& seq. C. de iur.emph.*Redoan.*d.q.*74.*c.*1.*n.*6. Mantic. *d.tit.*27.*n.*30. 31.32. Cald. *de iur.emphyt.lib.*4. *c.*18.*n.*2. Coec. *dec.*240. *num.*7. sed hic mensæ Episcopalis procurator declarauit caducitatem: ergo.

Respondebatur tamen ex aduerso, quòd caducitati locus esse non potest quoad solutiones non factas tempore Cardinalis Estensis, qui cùm non se declarauerit velle dictum D.Bossium habere pro caducato, non po- 91
tuit post eius mortem successor in Episcopatu talem declarare caducitatem, ad textum *in l.fin.* vbi Bald. Salic. 92
& alij, *C.de reuoc. donat.*gl.& DD. *in c.fin. de donat.* Cassad. *dec.* 2. *de locat.* Mantic. *d. tit.*27. *num.*44. Honded. *cons.*55.*n.*20. *lib.*1. Ludou. *decis.*529. *n.*17.24. latè Cald. *de iur.emph.lib.*4.*cap.*18.*n.*15.16.17.24. qui dicunt talem caducitatem non posse declarari à successore, neque in successorem.

Respectu verò temporis moderni Episcopi dicebatur quòd D.Bossius non soluit,quia asserebat se esse creditorem mensæ Episcopalis occasione damnorum, & interesse, ex eo, quòd fuerit à D.Episcopo Rangono expulsus, propter quòd excusandus est,si canonem non soluit. Veral.*dec.*298.*lib.*1. Mantic.*de tac.& amb conuent.lib.*22. 93
*tit.*27.*num.*67.qui loquitur in terminis: nam in hac materia admittitur,quòd quælibet causa etiam iniusta,excusat à caducitate,vt apud Ludou.*dec.*388.*n.*4.Cyriac.*contr.* 94
268.*n.*7.*lib.*2.

Deinde respondebatur, quòd licet emphyteutæ purgare moram, & soluere canonem non solùm ante declarationem caducitatis, sed etiam post eam, celeri tamen satisfactione, ad textum *in d. cap. potuit*, vbi Io. 95
Andr.& DD. *de locat.*Ias.*in l.*2. *n.*81. *de iur. emph.* Hier. Gabr.*cons.*75.*num.*7. *lib.*2.Mant.*d.tit.*27.*num.*35.Redoan. *de reb.Eccl.non alien.quæst.*75. *num.*2. Farin.*dec.*577. *n.*2. *ad fin.lib.*2.

Sed ad primum replicatum fuit non procedere, quando adest ignorantia deuolutionis, quæ præsumitur,maximè in Magnatibus, & Prælatis, qui negotia sua gerunt per manus agentium, & villicorum, latè Honded. 96
*cons.*55.*num.*88.*vsque ad n.*95.*lib.*1. qui plurimos allegat, & decisum fuit à Rota,teste Ludou.*decis.*529.*n.*18.19.

Ad secundum replicatur,quòd successor in Episcopatu non tenetur soluere debita antecessoris,quia hoc onus spectat ad R.Cameram Apostolicam,quæ occasione spoliorum tenetur satisfacere creditoribus;& ideò dum prædictus D.Bossius cessauit à solutione canonis, hac occasione non est excusandus,quia non euitat caducitatē,nisi 97
opponat compensationem crediti liquidi,& clari, quod non

non recipiat ambiguitatem, ad textum *in l. vlt. C. de compenſ.* Gozadin. *conſ.* 69. *num.* 10. in terminis Mantic. *de tac. & amb conuent. lib.* 12. *tit.* 27. *n.* 68.

98 Ad tertium replicatur non eſſe locum purgationi moræ, quando contractus eſt iuratus; tunc enim iuramentum impedit purgationem moræ, *l. ſi quis maior*, vbi Bald.
99 & DD. *C. de tranſact.* Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. q.* 76. *n.* 6. Romuald. *in tract. de mora*, *n.* 205. Crau. *conſil.* 246. *num.* 4. Corbul. *de caducit. ob non ſolut. can. lim.* 41. *num.* 13. Mancin. *tract. de iuram part.* 4. *eff.* 13. *num.* 1. *cum ſeqq.* Cyriac. *contr.* 158. *num.* 40. *lib* 1. hic autem cùm adſit clauſula, *Pro iurato*, ſatis eſt, quia hæc eiuſdem eſt virtutis, cuius eſt iuramentum, excepto periurio, & foro, & in terminis noſtris parit hunc effectum, de quo quærimus, ſecundum Burſat *conſ.* 84 *n.* 6. Cyriac. *d. contr.* 158. *n.* 41. & generaliter Natt. *conſil.* 479. *n.* 12. & *conſil.* 480. *n.* 12. 14. Rol *conſ.* 69. *num* 35. *lib.* 4. Surd. *dec.* 154. *num.* 2. Claud. ad Bertaz *conſ. crim.* 480. *litt. A, verſ. addo etiam.*

Ex his puto ſatis reſoluta fuiſſe omnia, quæ ex aduerſo adducebantur; adeo, vt in claris videatur eſſe caducitas, ſeu potiùs reintegratio ad bona liuellata ad fauorem menſæ Epiſcopalis contra dictum D. Boſſium; & ita cenſeo.

Propoſita autem hac cauſa in Rota Romana ſub die 23. Iunij 1634. coram R.P.D. Ghiſlerio deuolutio bonorum prædictorum ad menſam Epiſcopalem fuit præſuppoſita, & difficultas fuit reſtricta ad melioramenta, an ſpectent ad Eccleſiam, vel ad dictum D. Boſſium, & ipſo tantum informante fuit reſolutum, pertinere ad Boſſium, quia hoc regulare eſt bonis emphyteuticis ob lineam finitam deuolutis. Bald. & Ang. *in l. Senatus*, §. *Marcellus, ff de legat. primo*, & vt in deciſione dicti Ghiſlerij. Verùm hoc fuit ſuperfluum, quia D. Epiſcopus non prætendebat dicta melioramenta; ſed ob negligentiam Procuratoris Menſæ non fuit propoſitus articulus pluralis.

CAPVT IX.

EPITOME.

Dos an poſſit iudicari, quod donatur ſimpliciter, & multa alia pertractantur in materia dotis, & augmenti eius, ac ſimulatæ donationis.

SVMMARIVM.

1 *Pacta ſunt ſeruanda, maximè dotalia.*
2 *Donatio, & dos valdè differunt.*
3 *Verba,* caſu quo, *faciunt conditionem.*
4 *Fraus de contractu ad contractum quomodo dicatur.*
5 *Denominatio contractus non fit à verbis, ſed ab effectu.*
6 *Contractus ſecundum effectum, non ſecundum nomen intelligitur.*
7 *Effectus, non verba debent obſeruari.*
8 *Cauſa cognoſcitur ab effectu.*
9 *Voluntas declaratur ab effectu plus, quàm à verbis.*
10 *Sermo rei, non res ſermoni debet ſeruire.*
11 *Effectu rei carens debet carere etiam nomine.*
12 *Teſtamentum erit, ſi fiat coram ſeptem teſtibus, licet teſtator dicat ſe codicillari.*
13 *Effectus potiùs, quàm modus eſt ſpectandus.*
14 *Dos ſui natura meretur donationem propter nuptias.*
15 *Color quæſitus de contractu ad contractum quo caſu præſumatur.*
16 *Fraus manifeſtatur ſæpe dum occultatur.*
17 *Fraus facilè præſumitur inter coniunctos in præiudicium tertij.*
18 *Parentes ſæpe fraudant proprias filias.*
19 *Fraus difficilè probatur.*
20 *Simulatis coniecturis probatur.*
21 *Coniecturis quod apparet, dicitur ſatis conſtare.*
22 *Simulatio vnde poſſit deſumi.*
23 *Contradictio verborum eſt ſignum fraudis.*
24 *Donatio ſimplex quæ dicatur.*
25 *Simplex non dicitur, quod fit ob cauſam.*
26 *Cauſa impulſiua quomodo fiat finalis.*
27 *Clauſula,* liberè, & purè, *quid efficiat.*
28 *Donatio prohibetur inter patrem, & filium.*
29 *Actus vt potius valeat, quam pereat, fit interpretatio.*
30 *Dotis cauſa cenſetur relictum, quod filiæ legatur in teſtamento.*
31 *Donatio ex cauſa dotis permittitur inter patrem, & filiam.*
32 *Donatio non intratur à cauſa expreſſa ſimulata.*
33 *Cauſæ ſi concurrant plures, actus ſuſtinetur à vera.*
34 *Dotis cauſa donaſſe præſumitur pater.*
35 *Dos eſt cauſa efficiens donationis propter nuptias.*
36 *Vir, & vxor ſunt correlatiua.*
37 *Donatio propter nuptias dicitur contrados.*
38 *Correlatiuorum eadem eſt ſcientia, & ſimul ſunt natura.*
39 *Correlatiuorum vno poſito ponitur & alterum.*
40 *Effectus cognoſcitur à ſua cauſa.*
41 *Dos cauſat contradotem.*
42 *Clauſula,* & hæc omnia in dotem, *quid denotet, & ad quæ referatur.*
43 *Dictio,* ſeu, *ſtat ampliatiuè.*
44 *Dictio,* ſeu, *ſignificat ordinem, & omnia copulat, & vnit.*
45 *Actionem qui habet, non dicitur propriè habere rem.*
46 *Inſtrumenti verba non debent eſſe ſterilia.*
47 *Argumentum à ſufficienti partium enumeratione licitum eſt.*
48 *Argumentum à neceſſario conſequenti valet.*
49 *Paraphernalia ſpectant ad liberam vxoris diſpoſitionem.*
50 *Maritus non adminiſtrat paraphernalia, niſi ad libitum vxoris.*
51 *Vxor ſemper poteſt paraphernalia à viro exigere, & recuperare.*
52 *Maritus non lucratur fructus paraphernalium in vita vxoris.*
53 *Donatio facta in inſtrumento dotis cenſetur facta dotis cauſa.*
54 *Pater cenſetur velle ſeruare æqualitatem inter filios.*
55 *Pater non tenetur dare tantam dotem vni filiæ, quantam alteri.*
56 *Verbum,* teneatur, *importat neceſſitatem.*
57 *Ratio, quæ ſola reddi poteſt, ea videtur expreſſa.*
58 *Pater non debet facere vnam filiam legitimam, & aliam baſtardam.*
59 *Conditiones ſunt facti, & implentur factis, etiamſi aliud dicatur.*
60 *Conditio impletur legis præſumptione.*
61 *Conditio poteſt verificari etiam in caſu ſimili.*
62 *Conditio an poſſit impleri per æquipollens.*
63 *Conditio an poſſit impleri fictè.*
64 *Dotale pactum latè interpretatur.*
65 *Dotis cauſa attenditur, quod plus eſt.*
66 *Mulier poteſt habere bona triplicis generis.*
67 *Pater an poßit filiæ donare bona vt ſint paraphernalia.*
68 *Dote conſtituta in certa quantitate, cætera cenſentur paraphernalia.*
69 *Habilia cætera præſumuntur, cùm de vno quærimus.*
70 *Prius, & poſterius non datur in eodem inſtrumento.*
71 *Nullitas actus non opponitur ab eo, qui eum fecit.*
72 *Cauſa impulſiua quando efficiatur finalis.*
73 *Determinatio reſpiciens plura, ea æqualiter determinat.*
74 *Contractus an admittant extenſionem ex rationis identitate.*

75 *Vxo*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis elapsis D.D.Ferrantus, & Tiburtius fratres de Delphinis nobiles Guastallenses volentes nuptui tradere D. Annam dicti D. Ferrantis filiam D. Horatio Caballio nobili Carpensi, promiserunt D. Bernardino eius patri, Artium, ac Medicinæ Doctori egregio pro dote dictæ D. Annæ scuta 2500. adiicientes huiusmodi pactum, quòd scilicet, *Casu quo dicti DD. fratres Delphini dotes maiores suprascriptâ in futurum darent aliis filiabus dicti D. Ferrantis maritandis, illud de pluri teneantur quoque tradere dicto D. Bernardino*; vt latiùs in instrumento dotali continetur.

Modò venit casus, quod dictus D. Ferrantus nuptui tradidit D. Catharinam alteram eius filiam, & D. Ghisello eius viro dedit in multis summis scuta 3100. vt in instrumento dotali, adeò vt adsit excessus scutorum 600. quæ ideo dictus D. Bernardinus pro implemento promissionis petit, & non sine ratione, quia pacta sunt
1 seruanda, *l. iuris gentium, §. ait Prætor, ff. de pact.* Lodonic. Sacc. *consil. 205. num. 51. lib. 1.* & maximè pacta dotalia, quæ præcipuè sunt exequenda, *l. 1. & tot. tit. ff. de pact. dotal.*

Verum vna obstat difficultas, quia dictus D. Ferrantus volens fortè huiusmodi pactum subterfugere, ne videretur maiorem dotem tradidisse dictæ D. Catharinæ, finxit se illi donasse scuta 502. quæ tradidit dicto eius genero, dicens se id facere titulo simplicis, & irreuocabilis donationis; sic enim agendo credidit non fuisse purificatam illam conditionem: *Et casu quo maiores dotes aliis filiabus darent.* Quia certum est, quòd simplex donatio longè differt à dote, *l. si idem, C. de codicill. §. est & aliud, Inst. de donat.* nec licet dubitare, quin illa verba:
2 *& casu quo*, conditionem faciant. Corn. *consil 96. num. 11.*
3 *part. 1* Marth. *part. 3. claus. 26. num. 3.*

Nihilominus re diligenter perpensa, & maturè consideratis allegationibus Excellentissimi D. Hieronymi Aduocati Corrigiensis, nunquam satis laudati, loco motiuorum transmissis, puto euenisse casum dicti pacti, verè enim D. Ferrantes maiorem dotem alteri filiæ dedit, licet sub mentito nomine rem palliauerit; adeo, vt quod dos verè erat, quoad verba sonaret in donationem, quæ dicitur fraus de contractu ad contractum. Farin. *in prax. quæst. 88. num. 38. in fin.* Verùm quia mihi grandis via re-
4 stat in tollenda ingenti motiuorum mole, rem oportet diligentiùs examinare.

Non ergo illotis manibus accedam, & ideò in primis pro certo suppono contractus denominationem non esse faciendam à verbis, sed ab effectu, vel à causa, & tantò magis, quando cum verbis neque effectus, neque
5 causa in puncto concordare videntur: sic textus *in l. in promittendo, ff. de iur. dot. l. si vno, in princ. locat. l. si tam angusti, de seru. l. si olei, C. locat. l. insulam, ff. de præscript. verb.* Bart. *in l. cotem ferro, §. qui maximos, ff. de publican.* Crauet. *cons. 549. num. 14. consil. 932. num. 1. & cons. 914. num. 17.* Rol. *cons. 72. num. 14 lib. 2.* Ceph. *consil. 157. n. 10. 11.* Menoch. *consil. 120. num 23.* Rim. Iun. *cons. 776. n. 34.* Surd. *decis. 35. num. 8.* Mant. *de tac. & amb. conuent. lib. 22.*
6 *tit. 8. num. 8.* Grat. *disc. 657. num. 2. lib. 4.* Vnde est, quòd contractus secundum effectum, non secundùm nomen debet intelligi. Mantic. *d. tract. part. 1. lib. 1. tit. 2. num. 5. & num. 20.* quia contractus magis cognoscitur ab effectu, quàm à nomine, teste eodem Mant. *d. tract. part. 1. lib. 8. tit. 25. num. 36.*

Et ratio est, quia effectum, non verba obseruari conuenit, *l. sed & si possessori, §. item si iuramento, ff. de iureiur. l. si fideicomm. § si cui, de leg. 3. l. 3. §. condon. de alim. leg.* Crau. *cons. 706. num. 8.* quia causa cognoscitur ab ef- 7
fectu, vt videtur innuere Arist. 3. *Phys. cap. 2.* & probat 8
textus *in l. non codicillum*, vbi Bald. *de testam.* Crauet. *cons. 657. n. 19.* Vnde est, quòd magis ab effectu, quàm à verbis declaratur voluntas. Menoch. *cons. 120. num. 25.* 9
& dici solet, quòd rei sermo, non res sermoni debet seruire, *d. l. in promittendo, & cap. intelligentia, de verb. sign. cap. fin. de renunt. in 6. cap. Basilides 1. quæst. 1.* Crau. *d.* 10
cons. 766. num. 8. vers. neque sermoni. Quæ adeò vera sunt, vt carens effectu rei debeat etiam carere illius nomine, quia vulgare est quòd si re priueris, nec nomen habere mereris, *cap. dicat, in fin. 32. quæst. 4 l. cùm precibus, C. de probat.* latè Grat. *disc. 291. num. 6. 7. lib. 2.* & hinc est, quòd 11
si quis coram septem testibus sibi faciat hæredem, licèt dicat se velle codicillari, tamen erit testamentum. Crauet. *cons. 214. num. 5.* Vrsill. *ad Afflict. decis. 72. num. 6.* Grat. 12
disc. 567. num. 3. lib. 4.

Modò in proposito quamvis D. Ferrantes dotis nomen mutauerit in simplicem donationem, nullum fecit præiudicium, neque veritati, neque D. Caballio, quia censetur hoc fecisse in fraudem. Crauet. *cons. 317. num. 3. vers. 2.* quia potiùs effectus, quàm modus est spectandus. Ceph. *cons. 309. num. 52.* & propterea talis contractus 13
censendus est simul fraudulentus, & simulatus, quia diuersimodè celebratus est, quòd scriptum sit, vt deceptus remaneret Caballius, ad tradita per Farin. *de falsit. & simul. quæst. 162. num. 3.* non enim ad alium finem D. Delphinus dixit se donare dicta scut. 502. quæ tradendo titulo donationis, in nihilo sibi expediebat magis, quàm titulo dotis, immo faciliùs sub titulo dotis poterat extorquere incontrum dotis, quod solum prætendere videbatur, quia dos sui natura meretur donationem propter nuptias. *Auth. dos data, C. de donat. ante nupt.* & cùm ta- 14
men voluerit adhibere titulum donationis, ideo præsumitur fecisse in fraudem filiæ primo loco nuptæ. Menoch. *d. consil. 226. num 129.* etenim præsumitur color quæsitus de contractu ad contractum. Masch. *de prob.* 15
concl. 442. num. 10. Alex. *cons. 54. num. 3. lib. 7.* Ceph. *cons. 777. num. 10.* debet ergo veritas præualere assertioni contrariæ. Soc. Iun. *cons. 280. num. 83. lib. 2.* cùm plus valeat, quod verè agitur, quàm quod simulatè concipitur. Farin. *d. quæst. 262. num. 9.*

Et sanè quantò magis D. Delphinus studuit fraudem occultare, tantò magis manifestauit, vt in similibus euenire solet, teste Masch. *d. concl. 442. n. 4.* & id verisimilius redditur stante coniunctione inter dictum Delphinum, & dictam D Catharinam, & D. Ghisellum eius virum; in- 16
de enim potest credi habuisse animum fraudandi D. Annam, ratione enim coniunctionis sanguinis fraus, & si- 17
mulatio facilè præsumitur, ad textum *in l. data*, vbi DD. *C. de donat.* Bart *in l post contractum, num. 3. ff. eod.* Gramm. *cons. 127 num. 3.* Crott. *cons. 182. num 70.* facilè enim confingitur, quando actus fit inter coniunctos, quia ipsi magis de facili conueniunt ad vtilitatem propriam in præiudicium alterius, vt post Ang. dicit Tusch. *pract. concl. litt. F. verb. Fraus, concl. 478. n. 45.* nam inter coniunctos præcipuè dolus adhibetur ipsis sibi vicissim fidem habentibus. Crauett. *cons. 515. num. 12* Nec refert, quòd etiam D. Anna sit filia, quia iam erat dotata, & non est nouum, quòd parentes etiam velint proprias fraudare 18
filias. Decian. *cons. 53 num. 7 lib. 1.*

Et cùm fraus, & simulatio soleant cum difficultate probari, satis erunt præsumptiones, & coniecturæ, etiam leues Gramm. *cons. 45. num. 2.* Ceph. *cons. 198. num. 16.* Farinac. *decis. 19 ferè per totam in addition. post cons. crim. lib. 1* 19
vbi inquit, quòd etiam sufficiunt prudentis viri coniecturæ, quia homines nouerunt vti multis cautelis ad tegēdas fraudes: idem firmat Amat. *decis. Ferr. 8. n. 8.* & maximè fraus præ:umitur vbi agitur de præiudicio tertij, qui- 20

quid ſit quoad ipſos contrahentes. Farin. *d. quæſt.* 162. *num.* 97. 99. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 13. *tit.* 36.
21 *num.* 16. ſatis enim conſtare videtur, quòd per coniecturas appáret. Soc. Iun. *conſ.* 44. *num.* 3. *lib.* 1. adeò, vt duæ coniecturæ ſufficiant, Crau. *conſ.* 153. *num.* 11. *in fin.* Bertaz. *conſil.* 19. *num.* 32. Mantic. *d. lib.* 13. *tit.* 35. *num.* 9. vide Decian. *conſ.* 32. *num.* 3. *lib.* 1. immò cum hîc non tractetur de vſura, ſimulatio poteſt probari per vnam tantùm coniecturam: pulchrè Grat. *diſc.* 255. *num.* 19. *lib.* 2.
22 & illa deſumi poterit non ſolum ex præcedentibus, ſed etiam ex ſubſequentibus. Farin. *d. quæſt.* 162. *n.* 227. & maximè in cauſa dotis, in qua leuiores ſufficiunt probationes. Syluan. *conſ.* 36. *num.* 5.

His ſic firmatis deſcendo ad caſum noſtrum, & dico non deeſſe coniecturas, & præſumptiones fraudis, & ſimulationis adeò patentis, vt clarè cognoſcatur dictos ducatos 502. non fuiſſe donatos, ſed in dotem datos. Nam D. Ferrantes dum in inſtrumento inquit ſe donaſſe dictos Ducatos 502. poſtea ſtatim ſubiungit: *Ad finem, & effectum, ac animo, & intentione, vt ipſa D. Catharina conſequatur ab eius marito donationem, ſeu incontrum dotis ſcut. 500. ſine qua dictus D. Ferrantes non deueniſſet ad donationem dictorum ſcutorum* 502. His verbis certè denudatur ſimulatio, pugnant enim inter ſe, quòd ſit donatio ſimplex, & quòd ſit ob cauſam conſequendi incontrum dotis, quorum alterum neceſſe eſt eſſe falſum, vn-
23 de ex tali aſſertione fraus præſumitur. Farin. *conſ.* 40. *num.* 18. *lib.* 1. contradictio enim verborum docet fraude
24 actum fuiſſe id totum. Menoch. *conſ.* 344. *num.* 25. *verſ. hæc enim contradictio.*

Si igitur veritatem inquirimus, non attendamus confictum nomen ſimplicis donationis; cùm enim ſimplex donatio dicatur, quæ ob ſolam liberalitatem, & ob nullius cauſæ intuitum fit, ad textum *in l.* 1. *in princ. ff. de*
25 *donat.* Crau. *conſ.* 959. *num.* 5. Dec. *conſ.* 3. *num.* 19. *lib.* 1. Grat. *diſc.* 781. *num.* 21. *lib.* 4. hæc ſimplex dici non poteſt, ſed ob cauſam conſequendi contradotem; ad rem Pott. *conſ.* 35. *num.* 36. vide Rol. *conſ.* 44. *num.* 10. *lib.* 4. Rim. Iun. *conſil.* 721. *num.* 27. dicit enim D. Ferrantes, quòd ſine dotis incontro non deueniſſet ad hanc donationem, adeo, vt talis cauſa effecta ſit finalis, etiamſi
26 alias fuiſſet impulſiua: pulchrè Rol. *conſil.* 44. *numer.* 15. *lib.* 4. Becc. *conſil.* 20. *num.* 10. *lib.* 1. & ideò nulla vis eſt facienda in illa clauſula, *purè, liberè, & ſimpliciter*; quæ ſic expreſſa non facit donationem ſimplicem, ſed per
27 errorem, ſeu fraudulenter cenſetur adiecta. Rim. Iun. *conſil.* 383. *num.* 32. *& ſeq.* vide Franc. Becc. *d. conſil.* 20. *num.* 21.

Non ergo poſſumus ſuſtinere talem donationem in vim ſimplicis donationis: tum quia non eſt huiuſmodi: tum quia illa prohibetur inter patrem, & filium, *l.* 2. *C. de*
28 *inoff. donat. l. donationes, C. de donat. inter virum, & vxor.* Dec. *conſ.* 432. *num.* 3. Iaſ. *conſ.* 147. *num.* 8. *lib.* 2. Soc. Iun. *conſil.* 44. *num.* 1. *lib.* 1. Rim. Iun. *conſ.* 112. *num.* 27. & in terminis noſtris Cephal. *conſil.* 156. *num.* 28. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 13. *tit.* 13. *num.* 6. etiam iuramento accedente, ſecundum Menoch *conſil.* 19. *num.* 39. Surd. *deciſ.* 154. *num.* 12. & maximè ſtante ſtatuto Guaſtallæ, *lib.* 2. *rubr.* 119. vbi nulla declararur quæcumque ſimplex donatio inter viuos, etiam accedente iuramento, niſi adſint ſolemnitates à dicto ſtatuto requiſitæ, quæ hîc deſunt.

Ne igitur incidamus in hæc abſurda, cùm incontrum dotis ſoleat fieri propter dotem, & hæc donatio ſit facta filiæ pro conſequenda contradote, dicamus cenſeri factam non ſimpliciter, ſed ex cauſa dotis, vt actus potiùs
29 valeat, quàm pereat, ad textum *in l. quoties, ff. de rebus dub.* Menoch. *lib.* 3. *præſ.* 29. *num* 77. Iaſ. *conſ.* 147. *num.* 1. *verſ. & ita debet, lib.* 2. vide Cephal. *conſ.* 156. *num.* 29. pulchrè Decian. *conſ.* 41. *num.* 22. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 934.
30 *num.* 13. Crau. *conſil.* 442. *num.* 22. *in fin.* etenim etiam in vltimis voluntatibus relictum filiæ ſimpliciter cenſetur pro dote datum. Surd. *conſil.* 119. *numer.* 19. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 13. *tit.* 13. *num.* 7. quia omnis actus ſemper præſumitur geſtus ex cauſa firmiori, & vtiliori. Molin. *de primog. Hiſp. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 15. illa enim interpretatio, quæ facit actum valere, tanquam Regina cæteris eſt fortior. Curt. Iun. *conſil.* 314. *numer.* 8. Ceph. *conſil.* 93. *num.* 10. & *conſil.* 156. *num.* 29. Menoch. *de arb. iud. caſ.* 472. *num.* 2. *præſ.* 29. *num* 3. *lib.* 1. Mantic. *d. tract. lib.* 1. *tit.* 4. *numer.* 19. quòd etiam ſuadet fauor ſubiectæ materiæ dotis. Ceph. *conſ.* 157. *numer.* 4. alioquin decepti remanerent gener, & filia dicti Delphini, quod non eſt dicendum, ad rem Rol. *conſil.* 70. *num.* 3. *lib.* 4.

Dicamus itaque hæc ſcut. 502. fuiſſe donata ex cauſa dotis, & augmenti ipſius, ad finem conſequendi contradotem, quia inter patrem, & filiam ſicut permiſſa eſt, & valida pro dote etiam ſine inſinuatione, per textum 31
in l. Pomponius, ff. fam. ercisc. Pariſ. *conſil.* 147. *num.* 1. *verſ. quod ergo, lib.* 2. & *conſil.* 76. *num.* 10. *lib.* 3. Soc. Iun *conſ.* 44. *num.* 14. *lib.* 1. & *conſ.* 13. *num.* 1. *lib.* 2. Crot. *conſil.* 187. *num.* 2. Rol. *conſil.* 70. *num.* 14. *verſ. ſed latiùs, lib.* 4. *& tract. de lucr. dot. quæſt.* 50. *num.* 6. Ceph. *conſil.* 157. *n.* 27. & *conſil.* 177. *num.* 28. Burſat. *conſil.* 120. *num.* 13. *lib.* 1. Dec. *conſil.* 3. *num* 15. *lib.* 1. Peregr. *conſil.* 76. *n.* 35. *lib.* 1. & *de fideicomm. art.* 30. *num.* 136 Mantic. *d. tract. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 19. ita etiam iuris habet firmitatem donatio pro augmento dotis, vt in verbis Rol. *de lucr. dot. quæſt.* 100. *num.* 3. *verſ. ita etiam.*

Neque talis donatio ideo vitiatur, quia donans dixerit ſe ſimpliciter donare, quia ſuſtinetur ex cauſa dotis præſumpta, & adiuncta, quia donatio facta filiis non vitiatur ob cauſam expreſſam ſimulatam, ſed ſuſtinetur ex cauſa præſumpta: pulchrè Ruin. *conſil.* 124. *num.* 10. *lib.* 1. 32
& quotieſcumque concurrunt duæ cauſæ, quarum vna eſt de iure inualida, vt hic, alia eſt vera, actus ſuſtinetur ex cauſa vera, & ſufficit, quòd altera earum ſit efficax, vt in verbis ait Iaſ. *d. conſil.* 147. *num.* 1. *verſ. confirmatur optimè, lib.* 2. quod etiam non longè à re noſtra 33
ſentire viſi ſunt Alex. *in Auth. licet, num.* 13. *C. de liber. præter.* & *in conſ.* 113. *num.* 2. *lib.* 6. Maſcard. *de prob. concluſ.* 714. *num.* 19. Tuſch. *littera I. concl.* 199. *num.* 27. & hæc maximè procedunt in materia dotis, vbi etiam in ambiguis ſi pater aliquid promittat, vel tradat pro filia ante, vel conſtante matrimonio, hoc nomine dotis in- 34
telligitur feciſſe. Mantic. *d. tract. lib.* 12. *tit.* 10. *num.* 23. quia dubia in cauſam magis fauorabilem interpretantur. Curt. Iun *conſ.* 199 *num.* 6.

Et quòd verè D. Delphinus intellexerit donare cauſa dotis, ex eo ſatis conuincitur, quia in hunc finem donauit, vt D. Catharina conſequeretur à viro contradotem, de qua in dicto inſtrumento, quam eius gener bene fecit. Si ergo gener attenta hac donatione fecit & ipſe donationem propter nuptias, ſequitur neceſſariò, quod hæc ſoceri donatio fuerit ex cauſa dotis, tum quia dos eſt cauſa efficiens donationis propter nuptias. Cephal. *conſ.* 366. *n.* 3. tum quia dos, & donatio prædicta ſunt correlatiua. Bellon. *conſ.* 17. *num.* 6. Burſat. *conſil.* 120. *n.* 3. *lib.* 1. 35
magis clarè Paſſer. *tract. de verb. enuntiat. lib.* 2. *q.* 32. *n.* 16. eodem modo, quo vir, & vxor correlatiua dicuntur. Aret. *conſil.* 72. *verſ. ad ſecundum, in fin.* Ludou. Sacc. *conſ.* 106. 36
n. 60. *lib.* 2. & ideò donatio propter nuptias ſit ad incontrum dotis. Chriſt. Torniol. *conſ.* 49. *num.* 10. *lib.* 1. & à multis appellatur contrados. Pariſ. *conſ.* 95. *num.* 35. *lib.* 2. 37
Decian. *conſil.* 12. *num.* 14. *lib.* 2. Peregr. *de iur. fiſc. lib.* 6. *tit.* 7. *num.* 33. *verſ. item nec,* & *conſ.* 100. *num.* 34. 35. *lib.* 1. Mant. *d. tract. lib.* 10. *titul.* 2. *num.* 5.

Modò ſi correlatiua ſint, ſequitur, quod cognito vno cognoſcitur & alterum, & ſic vbi conſtat donationem ſcut. 502. fuiſſe factam ob contradotem, cùm hac attenta illa facta ſit, patet illam fuiſſe donationem dotalem, quia correlatiuorum eadem eſt ſcientia, & diſciplina. Ariſt. *prædic. cap.* 7. *text.* 15. Auerr. *loco à correlat. num.* 1.

Crauet.

38 Crauet. *conf.* 979. *n.* 33. Farin. *conf.* 35. *num.* 74. *lib.* 1. nec mirum, quia correlatiua sunt simul natura. Arist. *d. c.* 7. *text.* 11. Bald. *in Rub. in fin. C. de rebus cred.* Rol. *conf.* 69. *num.* 15. *lib.* 4. & posito vno ponitur & alterum. Auerr.
39 *d. loco, num.* 2. Rol. *d. conf.* 69. *n.* 26. Crauet. *conf.* 973. *num.* 3. Surd. *conf.* 546. *n.* 10.

Et sanè cùm D. Ghisellus non donauerit scut. 500. eius sponsæ contemplatione illius quantitatis nominatim pro dote promissæ, sed introitu donationis dictorum scutor. 502. manifestum signum est, quòd hæc quoque fuerit
40 dos, quia, vt dictum est, à sua causa cognoscitur effectus; ad rem Ceph. *conf.* 157. *num.* 10. 11. & à dote causatur contrados. Ceph. *d. conf.* 366. *num.* 3. quam propterea maritus facere tenetur. Crauet. *conf.* 85. *num.* 6. Rol. *conf.*
41 70. *num.* 8. *in fin. lib.* 4. non est ergo attendendum, quòd D. Delphinus dixerit se simpliciter donare, quia præualet causa dotis, ob quam eam fuisse factam probamus. Farin. *decis.* 366. *n.* 1. *p.* 1. *vide* Franc. Becc. *conf.* 20. *num.* 21.

Secundò itaque si rem clariùs oculis intueri desideramus, ab eodem dotali instrumento non discedamus, vbi post prædictam scut. 502. donationem, & post dotem expressè constitutam subsequitur clausula, *Et hæc omnia in dotem D. Catharinæ sponsæ dicti D. Ghiselli, & filiæ prædicti D. Ferrantis.* Ecce quomodo simulatio ista de vno contractu ad alium se ipsam statim denudat: hæc enim clausula ostendit etiam dicta scut. 502. fuisse in dotem tradita, quia omnia dispositiuè in dicto instrumento contenta vsque ad illam recipiunt ab ea claram, & indubitatam declarationem, sicut in terminis voluit pul-
42 chrè Ceph. *d. conf.* 156. *n.* 9. *vers. & hoc in dotem*, & *n.* 17. *vers. & hæc omnia*, & *num.* 21. idem Ceph. *conf.* 157. *n.* 5. *vers. quartò tollitur, n.* 6. *vers. quintò negari*, & *n.* 21. *vers. ponuntur.* Nam hæc clausula cùm habeat orationem perfectam, & stet de per se, & in fine etiam ponatur, ad omnia præcedentia refertur. Peregr. *conf.* 38. *n.* 17. *lib.* 1. Marth. *de clausf. p.* 1. *clausf.* 50. Crott. *conf.* 150. *n.* 57. & operatur idem, ac si omnia præcedentia fuissent specificata. Ceph. *conf.* 156. *n.* 21. 22. respicitque omnia etiam enuntiatiuè dicta ante illam. Alex. *conf.* 18. *n.* 2. *lib.* 3. Ruin. *conf.* 137. *num.* 6. *lib.* 1. Gabriel. *conf.* 24. *n.* 17. *lib.* 2.

Ergo necessariò sequitur, quòd etiam illa scut. 502. fuerint in dotem data, cùm non possint dici simpliciter donata, quoniam bona paraphernalia, & localia, quæ dantur per patrem filiæ occasione nuptiarum dicuntur de appendiciis dotis, & de illis, sicut de dote, iudicari oportet. Rol. *de lucr. dot. quæst.* 30. *n.* 5. Menoch. *conf.* 154. *num.* 6.

Tertiò considero instrumentum dotale, vbi post dotis constitutionem D. Ghisellus gener D. Delphini volens deuenire ad promissionem restitutionis dotis, inquit: *Quam dotem, vt supra, habitam, seu habendam, cum illam habuerit, ipse D. Ghisellus promisit restituere.* Quò loci pondera dotem ab eo appellari tam habitam, quàm habendam, & vtramque venire in restitutionis promissione,
43 quia dictio, *seu*, stat ampliatiuè, ad textum *in l. si quis ita, in fin.* vbi Bart. & DD. *ff. de aur. & arg. leg.* Bald. *conf.* 218. *col.* 1. *lib.* 2. Couar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 5. *num.* 10. Crau. *conf.* 105. *num.* 6. Menoch. *conf.* 328. *num.* 21. & est
44 significatiua ordinis, *l. cùm pater, §. à te peto, ff. de leg.* 2. Luc. de Pen. *in l.* 3. *col. vlt. C. quib. muner. lib.* 10. Menoch. *conf.* 341. *num.* 1. vnde omnia copulat, & vnit. Bald. *conf.* 179. *in fin. lib.* 5. Crauet. *conf.* 195. *n.* 6. *vers. aut saltem.*

Vnde ex huiusmodi sermone contrahentes apertè conuincuntur donationem scutorum 502. fecisse ex causa dotis, quia verbum, *Habitam*, non potest verificari, nisi in illis scut. 502. quæ D. Ghisellus solùm habuerat, reliquum enim quod pro dote esse dixerunt, nondum peruenerat ad manus eius, quia licet D. Delphinus fecerit cessionem nominum diuersi generis, non tamen potest dici habere dotem, sed habere actionem ad nomina cessa: saltem enim propriè nunquam dicetur eum habuisse dotem. Dec. *in l. qui actionem, num.* 6. vbi pulchrè Cagn. *n.* 4. 5. 6. *ff. de reg. iur.* Ceph. *conf.* 312. *n.* 74. 45

Et hæc res alio modo intelligi non potest, neque à contrahentibus fuit alio in sensu accepta, alioquin non bene starent illa verba, *Habitam, seu habendam*; quia tunc nihil esset, ad quod verbum, *Habendam*, posset referri, quoniam si per talem cessionem sponsus dici posset habuisse dotem, iam totam habuisset, quod verum non est. Vt ergo congruus sit sermo, dicamus verbum, *habitam*, esse referendum ad dicta scuta 502. tunc sponso tradita; *habendam*, verò ad nomina cessa: sic enim debemus exponere, vt cesset omnis contrarietas, & ne 46
verba otiosè posita in instrumento credantur. Crauet. *conf.* 548. *num.* 8. quia in instrumento non est verisimile aliquod verbum etiam minimum sterile esse. latè Crauet. *conf.* 638. *num.* 12. *vers. sed nec.* Rol. *conf.* 39. *num.* 24. 25. *lib.* 4.

Vt igitur concludamus in hac tertia coniectura, certum esse videtur, quod dos dictæ D. Catharinæ consistit in rebus, quas eius maritus tempore instrumenti partim habuerat, partim creditor remanebat, vt ex hac clausula apertè demonstratur, sed ad manus dictæ D. Catharinæ, vel eius viri nondum peruenerant, nisi dicta scuta 502. quæ D. Delphinus dixerat se simpliciter donare: ergo sequitur verius esse, quòd fuerint in dotem assignata, & à vero alienum fuisse simpliciter donata, id enim pluribus modis concluditur, siue à sufficienti partium enumeratione, quod genus argumenti licitum est, ex textu *in l. ex maleficiis, §. hæres, ff. de action. cap. cùm dilectus*, 47
vbi Abb. *de iurepatr. cap. si iur. de cogn. spirit.* Bald. *in l. conuenticulam, C. de Episc. & cler.* DD. *in Auth. ex causa, C. de liber. præter.* Rol. *conf.* 5. *num.* 24. & *conf.* 60. *num.* 48. *lib.* 4. Sacc. *conf.* 187. *num.* 10. *lib.* 2. siue à necessario consequenti, quod genus argumenti pariter validissimum est, *l.* 2. vbi DD. *ff. de iurisd. omnium iudic. §. licèt,* 48
in fin. Inst. quibus ex caus. maior. Sacc. *d. conf.* 245. *num.* 16. *lib.* 2. ex quibus mens contrahentium tam manifesta apparet, quod voluerint dicta scuta 502. intelligi in dotem data, vt nihil magis. Rim. Iun. *conf.* 776. *n.* 32. 33. *& seq.*

Quartò non mihi videtur ingratum, paulisper considerare, quod in dicto instrumento, cùm dictum esset summas dotis, & donationum in totum constituere scuta 3600. subnectuntur hæc verba: *Hoc pacto solemni, quod dicta D. Catharina possit, prout sibi reseruauit de consensu* 49
eius viri ius, & facultatem disponendi per vltimam voluntatem de scutis 200. Si enim de summa scutorum 3600. solum dicta D. Catharina potest disponere de scutis 200. argumentum est euidens, quod dicta scuta 502. fuerint sub titulo dotis assignata, non vt bona paraphernalia, quoniam de dote non potest testari obsistente statuto, de paraphernalibus verò sic, absque etiam vlla reseruatione, ad sui libitum, *l. hac lege, C. de pact. conuent.* Gramm. *consil.* 127. *num.* 9. Alex. *conf.* 144. *num.* 5. *libr.* 5. Dec. *conf.* 521. *num.* 4. Soc. Iun. *conf.* 83. *num.* 7. *lib.* 3. quoniam maritus paraphernalia, vel extradotalia non administrat, nisi ad beneplacitum vxoris. Zuccard. *conf.* 50
75. *num.* 221. 222. 223. 224. ergo concludendum est dicta scuta 502. fuisse dotalia, quia præcedentia declarantur per subsequentia. Dec. *conf.* 162. *num.* 3. Crauet. 51
conf. 657. *n.* 30. Bursat. *conf.* 12. *n.* 29. *lib.* 1. Farin. *conf.* 81. *num.* 2.

Quintò considera, quòd maritus dictæ D. Catharinæ promisit restituere tam dotem, quàm bona donata in omnem casum dotis restituendæ, quod est certum indi- 52
cium dicta scuta 502. fuisse dotalia, quia si pro paraphernalibus fuissent habita, eorum restitutio non erat restringenda ad casum dotis restituendæ, cùm vxor possit semper etiam constante matrimonio ea exigere, & ea contradicente maritus in eis non se intromittit. Bald. *in l. vbi adhuc, n.* 56. *in fin. C. de iur. dot.* & *in l. si mulier*, vbi pulchrè

chrè Add. *in verb.paraphernales, C. de pact. conuent. ſuper*
dot. Iaſ.*in l. maritus, num.*13.14 *C.de procur.* Io.de Amic.
*conſ.*54. *n.*2. Alex. *conſ.*144. *n.* 5. *lib.*5. Dec. *conſil.* 521.
*num.*4. Soc. Iun. *d.conſ.*83.*num.*7. Menoch. *conſ.*56.*n.*30.
& ſanè cùm dicta ſcuta 502 fuerint conſignata dicto eius
viro, etiamſi eſſent res fructuoſa; ipſe tamen adhuc fru-
ctus lucrari non poſſet inuita eius vxore. Ruin *conſ.*122.
*num.*13.*verſ.ſecundus*, *libr.*5. vnde neceſſe eſt concludere
fuiſſe dotalia.

Sextò igitur addamus, cùm iam certum ſit huiuſmodi
donationem Delphini non potuiſſe valere in vim ſimpli-
cis donationis, dicendum erit vti factam in inſtrumento
53 dotali effectam fuiſſe partem dotis, & cum ea ita confu-
ſam, vt eius naturam retineat. Rol. *conſ.* 70. *num.* 3.
*libr.*4. Surd. *conſ.* 457. *num.* 22. 23. 14. propter quod
cenſebitur facta in augmentum dotis, quod idem eſt
cum dote: ita Ceph. *conſ.*156. *num.*25. Burſat. *conſ.*120.
num 4. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 154 *num.* 5. Rot. *diuerſ.*
deciſ. 916. *num.*1. *part.* 4. tantam enim habet hæc do-
natio cum dote fraternitatem. Rol. *d. conſ.* 70. *num* 15.
in fin. lib 4. vt dotis nomine comprehendatur vti tra-
dita marito in eodem dotali inſtrumento. Crot. *conſ.*376.
num. 2. Menoch. *conſ.* 56. *num.* 40. Surd. *conſ.* 437
*num.*23.24.

Et ſanè, vt verum ingenuè fatear, res iſta non vide-
tur ſe aliter poſſe haberi, & omnis ratio ſuadet, quod
hæc donatio ſcutorum 502. fuerit ex cauſa dotis, vt
ſeruetur æqualitas inter filias, quam velle cuſtodire
54 ſemper pater præſumitur. Crot *conſ.*187 *num.*7. Menoch.
*conſ.*434.*n.*34 etenim inæqualitatem cenſetur abhorrere.
Decian. *conſ* 53 *num.* 17. *lib.*1. Et quamvis pater non
55 teneatur tantam dotem dare vni filiæ, quantam alteri.
Caſtr. & Iaſ *in l. parentibus, C. de inoff. teſtam.* Decian.
conſil. 32. *n.*61. *libr* 2. Tuſch. *verb. dos*, *concl.*784. *n.*26.
tamen in dubio cenſetur voluiſſe, quòd ſint æquales.
Cephal. *conſ.*280. *num.*20. & hoc etiam iudices arbitrari
debent. Laderch. *conſ.*127. *n.*7.

Et in hoc caſu dici poteſt, æqualitatem dotis, quæ erat
de conſilio, factam fuiſſe de præcepto virtute illius pacti
dotalis: *Et caſu, quo dictus Delphinus maiores dotes aliis*
56 *filiabus daret, illud de pluri teneatur etiam dare D.Bernar-*
do, vel dicta D. Anna. Verbum enim, *teneatur*, inducit
neceſſitatem, & præcipit. *Clementin. exiuit de Paradiſo,*
verſic. Idem ordo, de verbor. ſignif. Pariſ *conſil.*19.*n.*132.
lib. ſecundo, cuius pacti ea ſola ratio poteſt adduci,
quòd factum ſit propter ſeruandam æqualitatem inter
filias, vt facilè conſtare poteſt rem lucido oculo con-
57 ſideranti. Soc. Iun. *conſil.*13.*num.*16. *lib.*2. & ideò illa
ratio cenſetur etiam expreſſa, licet non ſit facta de ea
mentio, quia ſola reddi poteſt. Gloſſ. *ſingul. in l. quam-*
vis, *la ſecunda*, vbi Bald. & Caſtrenſ. *C. ad leg. Iul. de*
adult. Bald. & Imol. *in leg. fin. ff. de hered. inſtit.* Ruin.
conſil. 31. *num. tertio*, *lib.* 3. Dec. *conſil.* 372. *num.* 5.
Ceph. *conſ.* 196. *num.* 13. Rim. Iunior. *conſil.* 351. *nu-*
*mer.*56. Lud. Sacc. *conſil.* 194. *numer.* 9. *lib.*2. hoc enim
iuri conuenit, ratio perſuadet, & æquitas hortatur,
58 cum pater non debeat, vt vulgò dicitur, facere vnam
filiam baſtardam, & aliam legitimam Decian. *conſil* 63.
in princ. Soc. Iun. *conſil.*24. *num.* 3. *lib.*1. Decian. *conſil.* 3.
*num.*37. *lib.*1. Vnde ratione æqualitatis ſeruandæ inter
filios licet à communibus regulis recedere, etiam à pro-
prietate verborum, vt inquit Curt. Iun. *conſil.* 320.
num. 22.

His ſic ſtantibus, quæ ſola videntur ſufficere ad tol-
lendum omne punctum, & ad euertendum quodcum-
que dubium, me conuertam ad tollenda motiua, &
ideò non obſtat primo loco D. Caballium teneri pro-
bare verificationem illius conditionis, *Et caſu quo ma-*
iores dotes daret aliis filiabus, antequam inde emolumen-
tum recipiat; id enim ſublatum eſt, cùm oſtenſum fuit
dicta ſcuta fuiſſe data ex cauſa dotis, licet dixerit D.
Delphinus ſe ſimpliciter donare, quia facta præualent
verbis, ſi enim quis aſcendat Capitolium, implebitur
conditio, *Si Capitolium aſcenderis*, licèt ille dicat ſe
Auentinum aſcendere, quoniam in conditionibus im- 59
plendis merum factum attenditur, & quod factum eſt,
non quod dictum, conſideratur, quia conditiones ſunt
facti. Bald. *conſ.*215. *n.*1. *p.*1. Soc. Iun. *conſ.* 180. *n.* 41.
*libr.*2. & *conſ.*42. *n* 6 *lib.*1. Ceph. *conſ.*47. *num.*44. &
*conſil.*370. *n.*21. & *conſ.*452. *n.*33. in tantum, quòd ſuffi-
ciat conditionem impleri legis præſumptione, eò quod
lex præſumat aliquid factum eſſe. Maſcard *de probat.verb.* 60
conditiion, concl. 343. *num.*7. & ſi notus ſit effectus con-
ditionis, fiet interpretatio, vt verificetur etiam in caſu
ſimili, & eiuſdem rationis. Cephal. *conſ.*196. *num.* 22. 61
quod euenit in caſu noſtro, attenta cauſa dotis, & ratione
æqualitatis ſeruandæ.

Secundò non obſtat conditionem implendam eſſe in
forma ſpecifica, & verè, non per æquipollens, aut fictè.
Nam poſſum reſpondere hic verè, & ſpecificè impletam
attento effectu, & conſiderato, quod geſtum eſt potius
quàm quod dictum. Soc. Iun. *conſ.*13.*num.*16. *lib.*1. Sed
præterea reſpondeo rationem huius pacti, & conditio-
nis fuiſſe æqualitatem ſeruandam inter filias, & hunc
ſolum effectum conſideraſſe contrahentes: vnde ſucce-
dit regula, quod etiam in conditionibus voluntariis ſuf-
ficit implementum etiam per æquipollens, vbi idem
reſultat effectus: ſic tenent DD. *in l. Gallus*, §. *& quid* 62
ſi tantum, *ff. de liber. & poſthum.* Alex. *conſ.*100. *num.* 6.
lib 4. Soc. Iun. *conſ.*102. *num.*32. *lib.*1. & *conſ.*181 *n.*30.
*lib.*2. Ruin. *conſ.*89. *num.*5.*lib.*4 pulchrè Crot. *conſ.*253.
num. 27. Ceph. *conſ.*107. *num* 14. Decian. *conſ.*1. *n.*141.
*lib.*1. Surd. *deciſ.*37. *num.*30 31. Mantic. *de tacit. & amb.*
*conuent. lib.*14. *tit.*43. *num* 10. *p.*2. Hect. Felic. *conſ.* 54.
*num.*19 *p.*1. etenim etiam forma, quæ debet impleri in
forma ſpecifica, ſi ſit inducta ad certum finem, poteſt
per æquipollens impleri, vt de communi teſtatur Pariſ.
*conſ.*9. *num* 15 *lib.*3. pulchrè Mantic. *d. tract.lib.*2.*tit.*4.
num 4. vbi alios adducit.

Et hinc eſt, quod conditio ita fictè ſicut verè poteſt
impleri, quando ex alterutro implemento eundem habe-
mus effectum. Menoch. *conſ.*227. *num.*46. cum ibi addu-
ctis, ſed in caſu noſtro vtroque modo, tam dotis, quàm
donationis haurimus eundem effectum æqualitatis ſer-
uandæ inter filias: ergo admittendum eſt implementum
conditionis per vtrumque caſum; etenim ſufficit poſſe 63
coniecturari talem conditionem fuiſſe appoſitam pro-
pter talem effectum. Mantic. *d. lib.* 14. *tit.* 43. *num.* 10.
Ceph. *conſ.* 66. *numer.* 49. 51. vbi quod ſufficiunt con-
iecturæ.

Tertiò non obſtat verba huius pacti eſſe ſtrictè, &
propriè intelligenda ſine extenſione de caſu ad caſum,
quia omiſſum habetur pro omiſſo. Nam reſpondeo hæc
non procedere in pacto dotali, quod fauore dotis exten-
ditur, & latè interpretatur. Textus eſt *in l. in ambig. ff. de*
iur. dot. & *in l. in ambig.* vbi Dec. & Cagn. *de reg. iur.* 64
Ceph. *conſ.*147 *n.*13. Mantic. *d. tract. lib.*12. *tit.*22 *n.*31.
quia dos, & pia cauſa æquiparantur. Lud. Sacc. *conſ.*
234. *n.*27. & fauore dotis multa permittuntur aliàs non
permiſſa. Rol. *conſ.*25. *num* 23. *lib.*4. Vnde licèt ſoleat
in obligationibus ex contractu inſpici, quod minimum
eſt, vt illud ſit in obligatione, tamen in dote attenditur,
quod eſt plus, *l. nuptura*, vbi gl. *in verbo Contrarium, ff.* 65
de iur. dot. & ſic fuit deciſum per Rotam apud Card.
Lancell *in vna Sabinſen. Roman. dotis, & compromiſſi, ſub*
die 14. *Maij* 1576.

Deinde etiam reſpondeo, poſſe fieri extenſionem ad aliũ
caſum ſimilem, vbi conſiderari poſſit eadem conſeruandæ
æqualitatis ratio. Ludouic. Sacc. *conſ.*104. *n.*10. *lib.*2. ex
hac enim ratione conditio illa poteſt impleri in caſu ſi-
mili: ad rem Ceph. *conſ.*349. *n.*41. latè Menoch *conſ.*432.
*n.*24.25. Decian. *conſ.*1. *n.*139.140. *lib.*1. Verùm nulla hìc
opus eſt extenſione, vbi oſtenſum eſt dicta ſcuta 502. verè
fuiſſe tradita ex cauſa dotis, licèt aliud ſimulatum fuerit.

Quartò

Quartò igitur non obstat verba huius pacti esse potius interpretanda contra dictum Cabassium, qui apertius potuit loqui, iuxta *l. veteribus, ff. de pact.* Nam respondeo pactum in se, & quoad se clarum esse, & ab eo ambiguitas non oritur, sed à donatione, quam fecit D. Delphinus, qui fraudulenter studuit deludere pactum cum dicto Cabassio initum, ideo contra eum retorquenda est hæc argumentatio. Surd. *decis.* 118. *num.* 12. Sed vlteriùs tale argumentum nihil ferit, quia non procedit in pacto dotali, & vbi dubitatur de simulatione contractus ad contractum: textus est *in d. l. in ambiguis, de iur. dot.* Crauet. *consil.* 762. *num.* 6.

Quintò non obstat, quòd mulier possit habere bona triplicis generis, scilicet dotalia, paraphernalia, & extra-
66 dotalia, & quod in dubio bona data marito censentur paraphernalia. Ceph. *cons.* 365. *num.* 30. *& seq.* Nam respondeo, quod primum nemo negat, sed secundum cum distinctione procedit; siquidem potest esse verum in muliere sui iuris, quæ nupsit; hæc enim cum possit bona sua dare marito sub multiplici titulo, vbi aliqua dixit se in dotem dare, alia censenda sunt paraphernalia, vt apud Ceph. *d. cons.* 365. Secus est in muliere existente sub patria potestate, quando nubit, & non habet aliquod peculium, sed solum bona à patre profecta: licèt enim possit ex testamento patris capere bona vti paraphernalia, vt apud Cephalum dicto loco, tamen inter viuos pater non potest ita donare, vt illi sint propria, vt testatur Cephal. *dict. cons.* 156. *num.* 28. & propterea cum in casu nostro dicta scuta 502. non possint esse parapher-
67 nalia dictæ D. Catharinæ, inanes sunt omnes coniecturæ, quæ nos huc perducunt, quia impossibile non censetur factum. Crauet. *cons.* 807. *num.* 6. & frustra donatio præsumitur, si valere non potest. Mantic. *de tacit. & amb. conu. lib.* 13. *tit.* 23. *num.* 6. *in fin.* & *tit.* 17. *num.* 21. potiùs enim peruertitur ordo, quàm quod nullitas actus præsumatur. Crauet. *cons.* 442. *num.* 24. & *consil.* 443. *num.* 14. ex diuersis ergo nihil bene concluditur, vulgata *l. Papinianus, §. exuli, ff. de mi or. l. inter stipulantem, §. sacram, de stipulat.* Sacc. *consil.* 169. *num.* 20. *lib.* 2.

Sextò non obstat, quod D. Delphin. donauerit dicta scuta 502. & D. Cabassius nitatur pacto dotali, quæ diuersa sunt. Nam respondeo illam non fuisse simplicem donationem, sed ex causa dotis, vt vidimus, & propterea dos censetur ratione correspectiuitatis. Surd. *cons.* 457. *num.* 24. & cùm tam in vno, quàm in altero vigeat eadem ratio seruandæ æqualitatis, diuersa non censentur. Crauet. *cons.* 936. *num.* 26. & *cons.* 956. *num.* 11. Menoch. *cons.* 56. *n.* 40.

Septimò non obstat, quod dicta donatio scutorum 502. non possit dici ex causa dotis, eò, quod dotis quantitas in eodem instrumento separata habeatur; quando enim dos in certa quantitate constituitur, cætera censentur
68 data vt paraphernalia, ex Bald. *in l. fin. num.* 5. *C. de sent. quæ sine cert. quantit.* & *in l. nulla, num.* 6. 7. *C. de iur. dot.* Dec. *cons.* 521. *num.* 10. 11. Ceph. *cons.* 365. *num.* 30 34. 35. Farinac. *decis.* 72. *num.* 4. *part* 2. Nam primò respondeo, quod licet sit diuersa quantitas, tamen vestitur à dotis contractu, cui adhæret, & sine quo non valeret, ex Surd. *cons.* 457. *num.* 4.

Deinde iam responsum est id procedere in muliere sui iuris, non in filiafamilias, quæ ex concessione patris paraphernalia habere non potest, & sic intelligunt auctores in contrarium adducti, quia cùm de vno quærimus, cæ-
69 tera habilia supponimus, *l. si quæramus, de testam.* Laderch. *cons.* 79. *sub n.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 2. *n.* 5. & non sic consuluissent, si in casu adfuisset simulationis suspicio, & absurdum inæqualitatis, vt ex Ceph. *d. cons.* 156. *n.* 34. *vers. Tertiò dico.*

Vlteriùs ad Dec. *d. cons.* 521. specialiùs respondeo, esse alienum à casu nostro, quia loquitur in terminis, vbi pater certam filiæ tradidit dotem, & postea in testamento eam fecit hæredem, quæ eo defuncto omnia tradidit marito, & propterea verè pecunia accedens doti iam constitutæ dos dici non poterat, secus est in casu nostro, vbi vnico contextu stipulatur dos, & donatio, & tamen pater non poterat donare, ideo totum dos intelligitur esse, vt perbellè Ceph. *d. consil.* 156. *num.* 34. & *consil.* 157. *num.* 16. & *num.* 21. *in fine*, secus esset si diuerso tempore id fieret, quia filiæ à se congruenter dotatæ pater non potest augere dotem. Hier. Gabriel *consil.* 10. *num.* 7. *lib.* 1. Decian. *cons.* 7. *num.* 12. Benè verum est, quod si id facere vellet, multa essent remedia: hic igitur, vbi vnicum est instrumentum, pater censetur donasse in augmentum dotis. Surd. *dict. consil.* 457. *num.* 24. nam inter ea, quæ fiunt in eodem instrumento, non datur prius, vel 70
posterius, licèt in ordine litteræ vnum præcedat aliud. Surd. *dict. consil.* 457. *num* 23. 24. Gratian. *discept.* 646. *num.* 18. & 774. *num.* 17. *lib.* 4.

Octauò, & nonò non obstat, quòd dos, & donatio in instrumento vti diuersa nominentur, vt in illis verbis, *Quam quidem dotem vnà cum donationibus supradictis*: & illis: *Quæ summa dotis, & donationum.* Nam huic motiuo iam satisfactum est, cùm diximus non esse standum denominationi contrahentium, cùm visum sit verum non esse dicta scuta 502. fuisse donata, nec potuisse, vt sic donari; paries enim dealbatus est, in quo interius dos existit.

Decimò non obstat Soc. Iun. *cons.* 83. *num.* 12. *lib.* 3. nam non credo ipsum in hoc bene loqui, & Deus scit, quid iudicatum fuerit, quoniam præsumptio pro dote, & pro actus validitate præualet, ex Ias. Crauet. Decian. Menoch. adductis, & Ceph. *d. cons.* 156. *numer.* 29. 34.

Secundò dico in casu Socini nullam ab initio fuisse suspicionem fraudis, & simulationis ab vno contractu ad alium, sicut hic. Tertiò in casu Socini nulla aderat cõiectura, quod bona vltra dotem constituta essent verè dotalia, vt hic ex clausula: *Et hæc omnia in dotem*; & ex aliis considerationibus, quæ vincunt. Cephal. *d. cons.* 157. *num.* 21. *in fin.* Quartò illa bona cessa in casu Socini vltra dotem data erant tradenda diuersis personis; ideò nomen dotis habere non poterant, quæ soli marito danda est, vt considerat Soc. *d. cons.* 83. *num.* 4. Quintò in casu Socini bona cessa non poterant cadere sub alio titulo quàm donationis simplicis, quam hic impossibile est sustinere. Sextò casus Socini alienus est à quæstione nostra, quia in illa facti specie agebatur de matrimonio futuro, hic autem iam illud erat celebratum, & donatio scutorum 502 fuit ob causam finalem incontri dotis, seu contradotis.

Vndecimò non obstat Bero. *d. cons* 37. *num.* 19. *lib.* 1. vbi voluit vltra certam dotem promissam nulliter fuisse stipulatum in vim simplicis donationis. Nam primò respondeo nullitatem actus ab eo non posse opponi, qui actum fecit vitiosum: ita Crauet. *cons.* 401. *num.* 13. *vers. aquè*, & vlteriùs ipse voluit in casu suo donata in 71
vim simplicis donationis non posse sustineri, quia non aderat causa apta ad sustinendum; hic autem constat de causa finali pro habenda contradote; ideo donatio censetur ex causis, non attenta assertione partis. Surd. *d. cons.* 456. *num.* 24.

Duodecimò non obstat, donationem simplicem, & puram etiam in instrumento dotali factam non expressa causa, quòd sine matrimonio donator non deuenisset ad eam, non habere nuptias pro causa finali, sed impulsiua, ex Rol. *cons.* 44. *n.* 24. *lib.* 4. Hier. Gabriel. *cons.* 57. *n.* 13. *lib.* 3. Nam respondeo, quod in casu nostro matrimonium iam erat contractum, & ideo neque etiam fuit causa impulsiua nostræ donationis, quia fuit facta ob contradotem, cuius occasione præsumitur pars contractus dotalis. Surd. *d. cons.* 457. *n.* 24. Deinde respondeo nos non versari in donatione causa non expressa, quia apertè D. Delphinus protestatur se donare ob contradotem, & quod sine in contr

contro dotis non ita donaſſet, & propterea ſi contrados aliàs fuiſſet cauſa impulſiua donationis ſcutorum 502.
72 proptet hæc verba effecta eſt finalis. Rol. *d. conſil.* 44. *num.*24. *lib.*4. Crauet. *conſ.*191. *num.*22. Decian. *conſ.*41. *num.*20.21. *lib.*1.

Tertiodecimò non obſtat reſponſio ad clauſulam, *Et hæc omnia in dotem*, quaſi illud prænonem, *Hæc*, reſtringat eam ad immediatè præcedentia ex adductis in contrarium, quia non feriunt caſum noſtrum, vbi habemus in terminis doctrinam Ceph. *d. conſ.*156.*n.*21.22. & *conſ.*157.*n.*6. *verſ.*5.*negari*,& *n.*11. *in fin.* vbi dixit omnia in inſtrumento contenta vſque ad illam clauſulam, *Et hæc omnia in dotem*, ſub illa comprehendi,& iuremeritò, quia relatio debet fieri ad omnia præcedentia. Rot. *diuerſ. deciſ.*713.*n.*4.*par.*1.quod ſufficit.

Neque nocet pronomen, *Hæc*; licet enim ſtet demonſtratiuè, tamen demonſtrat omnia, & ſingula, quæ præcedunt, non autem reſtringit, quia qualitas demonſtratiua reſtrictionem non operatur. Rim. Iun. *conſ.*338.*n.*16. & ſi reſtringeret, ad omnia præcedentia facienda eſſet reſtrictio, quia omnia reſpicit æqualiter, & omnia debet
73 pariformiter determinare, *vulg. l. iam hoc iure, de vulg. l. hereditatem, C. de impub.* Alex. *conſ.*50. *n.*1.*lib.*4.Crauet. *conſ.*9. *num.*27. & propterea talis clauſula ad omnia ſupranarrata eſt referenda. Natt. *conſ.*253.*num.*10.Honded. *conſ.*24. *num.*16. *lib.*1. Surd. *conſ.* 118. *num.* 24. Decian. *conſ.*21. *num.*5. *lib.*5. Ceph. *conſ.* 12. *num.*16. & *d. conſ.* 156. *num.* 21. Cùm enim habeat orationem perfectam, omnia præcedentia ſimul copulat. Menoch. *conſ.* 413. *num.*47.

Decimoquartò non obſtant reſponſiones contra Menochium, quaſi nihil alleget, & contra eum ſtent Socin. & Bero. Nam verius eſt ipſum bene ſentire, nec ſolus eſt, quoniam ſentiunt cum illo Iaſ.Ceph.Surd.& Decian. vt vidimus,& monſtrauimus etiam Socin. & Bero. loqui in caſu diuerſo.

Decimoquintò minùs obſtant Pariſ. *conſ.*16. *num.* 27. *lib.*2. Gratian. *diſc.*297. *num.*6. Decian. *conſ.*3. *num.* 16. 17. *lib.*1. Gabriel. *conſ.*57. *num.*13.*lib.*2. dum tenent donationem ex cauſa nuptiarum ſimplicem cenſeri, quia nuptiæ ſunt eius cauſa impulſiua, non finalis; & ideò nullam eſſe ob defectum inſinuationis. Sed hoc argumentum iam ſublatum eſt, hinc enim non verſamur in donatione propter nuptias,ſed ob contradotem,ad quam ſponſus non deueniſſet, niſi facta donatione; & ideo incontrum dotis fuit cauſa finalis.

Decimoſextò, & decimoſeptimò non obſtant, quòd dos, & donatio fuerint in diuerſis capitulis conſtituta, & quod dos, & paraphernalia diuerſa ſint, & diuerſo iure cenſeantur.Nam ſatis reſponſum hæc fraudulenter fuiſſe facta, & ſimulatè, & attendendum eſſe, quod re ipſa geſtum eſt, & diximus donationem paraphernalium hic ſuſtineri in vim dotis. Surd. *dict. conſil.* 457. *num.* 24. *verſ. ego adduco.*

Decimooctauò non obſtat in contractibus non fieri extenſionem de caſu ad caſum etiam ex identitate ratio-
74 nis, quia hoc verum non putat Dec *conſ.*697.*num.*7.8 9. 10. & Conueniunt Ceph. *conſ.* 142. *num.* 22. & *conſ.* 257. *num* 29. Crauet. *conſ.*761. *num.* 4. qui admittunt in contractibus procedendum eſſe de ſimilibus ad ſimilia, & mentem eſſe magis inſpiciendam, quàm verba, quod minùs recipit difficultatis in contractibus bonæ fidei, qualis eſt dos. Ceph. *d. conſ.*257. *num.*20. & idem dicendum eſt, vbi tractatur de ſeruanda æqualitate, vel ad occurrendum fraudibus. Crau. *conſ.* 899. *num.* 10. & *conſil.* 973. *num.*12. Menoch. *conſ.*296. *num.* 5. quæ omnia concurrunt in caſu noſtro: adeo, vt hæc potiùs dicatur comprehenſio, quàm extenſio ob rationis identitatem. Crauet. *conſ.*452. *num.*20. Decian. *conſ.*452. *n.*9. *lib.*2.

Decimononò non obſtat,quòd D.Delphinus non donaſſet dicta ſcuta 502 niſi pariter Ghiſellus feciſſet incontrum dotis ſcutorum 500. quod cùm non feceric D. Caballius non poteſt aſpirare ad illud augmentum. Nam pro reſponſione ſufficit dicere dicta ſcuta 502. fuiſſe data ex cauſa dotis attento effectu, & tantò magis, quia D. Catharina non eſt facta melioris conditionis propter contradotem ſcutorum 500.quàm ſit D.Anna ſine illa, quia virtute Statuti Guaſtallæ *lib.*2. *rubr.* 157. non poteſt capere in hæreditate viri, niſi libras 15. quod eſt ingentis præiudicij, cum ſæpe mulieres ſoleant ſuis blanditiis ex teſtamento viri integras hæreditates è ma- 75
nibus legitimorum hæredum arripere. Bald. *in l. maximum vitium, C. de liber. præter.* Petr. Pecch. *de teſt. coniug. lib.* 4. *cap.*1. *num.* 6. Soc. *conſ.*74. *col.*2. *lib.*3. Cror. *in rubr. ff. de acquir. poſſeſſ. num.*54. Crauet. *in conſ. pro genero, circa medium*; maximè quia dicta donatio ſcutorum 500. ob nuptias facta non eſt effecta proprium vxoris patrimonium, quia ea defuncta reuertitur ad hæredes mariti. Gloſſ. *in Auth.dos data, Cod. de donat. ante nupt.* Bart. *in* §. 1. *in Authent. de æqual. dot.* Bald. *in l.* 2. 76
C. de bon. quæ liber. Aret. *in* §. *eſt & aliud, Inſt. de donat.* Pariſ. *conſ.* 59. *num* 17. *lib.*2. & hoc certius redditur ex Statuto Guaſtallæ *lib.*2. *rubr.* 125. vbi diſponitur, quòd facta etiam contradote, tamen eueniente caſu reſtitutionis dotis mulier illam non poſſit lucrari; ideò fortè eſt melior conditio dictæ D. Annæ nuptæ in ciuitate Carpi, etiamſi non habeat contradotem, quia non vetatur aliquid capere ex teſtamento viri.

Addi poteſt, ſi in hoc vis fieret, quod dicta D.Anna petere poteſt à ſuo marito, vt ſibi conſtituat donationem propter nuptias. Petr. *de fideicomm. quæſtion.* 8. 77
numer. 360. & in hac materia patet tenetur pro filio. Bald. Nouell. *tractatu de dot. part.* 6. *priuil.* 17. *in princ.* & ideò D. Caballius poteſt conſequi illud augmentum ſcutorum 502. & ſolum aſtringi ad donationem propter nuptias, licèt verè non ſit in vſu, quia vltra pacta conuenta hodie maritus ad nihil aliud obligatur.

Vigeſimò nihil eſt reſpondendum motiuo de monetis, quia eſt vana chimæra, ſiquidem inde D. Delphinus nullum damnum recipere poteſt, quia ſcutum librarum ſeptem, de quo quæritur, eſt moneta imaginaria, & pecunia æſtimata, quæ ſemper eſt eadem, & non creſcit, neque decreſcit, vt poſt Surd. *conſ.* 335. 78
num. 12. Menoch. *conſ.* 49. *num.* 13. latè Laderch. *in conſil. vnico, pro Sereniſſimo Duce Mutinæ aduerſus Sereniſſimam Duciſſam olim Ferrariæ, num.*92. *verſ. quintò non procedit.* Talis enim monetæ valor eſt inuariabilis, & ideo in eius ſolutione non poteſt conſiderari deterioratio, vel melioratio monetæ minutæ, cum ſufficiat tot libras fuiſſe ſolutas, quia potiùs quantitas eſt in obligatione quàm ſpecies, & poterat D. Delphinus eligere monetas non diminutas, neque auctas in ſoluendo, ſi hoc ſua intereſſe putabat, & præſertim quia illa ratio, quod alteratio monetæ groſſæ fiat ob deteriorationem minutæ, non ſemper concludit, cùm ex multis aliis cauſis contingere poſſit, & probandum erat verè id fuiſſe cauſam alterationis. Corn. *conſ.*181. *num.*72. *lib.*2. Pacian. *conſ.*101. *num.*24. Laderch. *d. conſ. vnic. n.*72. qui tollit omnes ſcrupulos. Satis ergo nobis eſt, dictum D. Delphinum dediſſe in dotem D.Cath. ſcuta 3100. ſolum autem D. Annæ ſcuta 2500. quia ſtante pacto prædicto tenetur ſupplere ſcuta 600.

Neceſſe eſt igitur exclamare nihil tam occultum eſſe, quod non reueletur, & nimis laborioſum eſſe fraudes celare, quia ſicut lumen intra digitos manus, ita ſe prodere ſolent, vt hic euenit: video me longiùs protraxiſſe ſermonem, quàm fortè par eſſet, ſed mole ingenti motiuorum oppreſſus me expedire citiùs non potui.

Cauſa igitur fuit ventilata coram D. Fuluio Cupino Prætore Guaſtallæ, qui omnibus diligenter conſideratis iudicauit ad fauorem dicti D. Caballij, & D. Annæ eius nurus

turus eueniſſe caſum illius pacti ; *Et caſu quo maiores dotes*, condemnauitque dictum D. Delphinum ad dandum eis ſcuta 600. iuxta conuentionem pacti, ſed ab eius ſententia fuit appellatum, & cauſa commiſſa ab Excellentiſſimo Principe, prima ſententia fuit abſolutè confirmata, & iterum iudicatum ad fauorem eiuſdem Caballij. Et ita ego cenſeo iuri conuenire.

CAPVT X.

EPITOME.

Confugientes ad Eccleſiam gaudent immunitate, ſi verè non probetur eos commiſiſſe delicta excepta in Bulla Gregoriana, & quomodo procedatur in huiuſmodi cauſis.

SVMMARIVM.

1 *In Eccleſia exiſtentem nemo poteſt arreſtare, niſi Iudex Eccleſiaſticus.*
2 *Iudici laico volenti reum extrahere ab Eccleſia licet reſiſtere.*
3 *Reus exiſtens in Eccleſia poteſt ſe defendere, ne extrahatur à laico.*
4 *Eccleſia immunitate gaudent omnes, quamvis grauia delicta admiſerint.*
5 *Immunitate non gaudet reus in octo caſibus.*
6 *Eccleſia, & Oratoria gaudent immunitate, & quæ.*
7 *Epiſcopi palatium gaudet immunitate Eccleſiæ, & quando.*
8 *Palatium Epiſcopi longè ab Eccleſia per 40. paſſus an gaudeat immunitate.*
9 *Conſuetudo, vt palatium Epiſcopi non gaudeat, ſeruanda eſt.*
10 *Epiſcopi titularis domus an gaudeat immunitate.*
11 *Immunitas Eccleſiarum eſt de iure poſitiuo, ſecundum aliquos.*
12 *Eccleſiæ immunitas eſt de iure diuino.*
13 *Iudæus confugiens ad Eccleſiam an gaudeat.*
14 *Infidelis ſimulatè petens baptiſmum non gaudet Eccleſiæ immunitate.*
15 *Eccleſia eſt de territorio, & iuriſdictione Iudicis Eccleſiaſtici.*
16 *Iudex ſecularis in Eccleſia non poteſt exercere iuriſdictionem.*
17 *Clerici an gaudeant Eccleſiæ immunitate.*
18 *Eccleſiæ immunitate non gaudent clerici.*
19 *Iudex Eccleſiaſticus an extrahere poſſit clericos ab Eccleſia.*
20 *Iudex laicus non habet ius in clericos.*
21 *Epiſcopus an poſſit carcerare ſuum clericum in Eccleſia regularium.*
22 *Epiſcopus ſolus concedit extractionem reorum ab Eccleſiis regularium.*
23 *Clericus quando poſſit carcerari in Eccleſia.*
24 *Actus agentium regulatur ſecundum intentionem.*
25 *Euchariſtia tribuit immunitatem confugienti, dum ad infirmos defertur.*
26 *Damnatus an liberetur à morte, ſi confugiat ad Euchariſtiam.*
27 *Bulla Gregoriana de immunitate Eccleſiæ quare facta.*
28 *Bulla Gregoriana reduxit omnia ad vnam formam, & ſola debet ſeruari.*
29 *Confugiente reo ad Eccleſiam quid faciendum, vt carceretur.*
30 *Iudex laicus non poteſt extrahere confugientem ad Eccleſiam ſine licentia Epiſcopi.*
31 *Iudici laico, & Epiſcopo extrahenti reum ab Eccleſia non ſeruata forma Bullæ licet reſiſtere.*
32 *Iudex laicus an poſſit extrahere ab Eccleſia reum, quem notum ſit non gaudere.*
33 *Extractio rei ab Eccleſia non fit ſine licentia Epiſcopi.*
34 *Epiſcopus vicinior adeundus eſt, ſi reus extrahendus ſit ab Eccleſia exempta.*
35 *Officialis Epiſcopi intelligitur eius Vicarius generalis.*
36 *Reſtitui debent Eccleſiæ rei ab ea extracti, ante omnia.*
37 *Extrahentes ab Eccleſia reos quas pœnas incurrant.*
38 *Excommunicatio contra extrahentes ab Eccleſia reos an ſit reſeruata Pontifici.*
39 *Immunitatem, vel libertatem Eccleſiæ violantes, à ſolo Pontifice abſoluuntur, etiam in dubio.*
40. *Eccleſiæ reſtitutus dicitur, qui Epiſcopo reſtituitur.*
41 *Tentantes extrahere confugientes ad Eccleſiam excommunicantur.*
42 *Abſolutionis capaces efficiuntur, qui reſtituunt Eccleſiæ extractos ab ea.*
43 *Bullæ Gregorianæ pœnæ non incurruntur ſine dolo.*
44 *Iudicis Eccleſiaſtici cognitio eſt, an reus gaudeat immunitate Eccleſiæ.*
45 *Iudex Eccleſiaſticus debet ſtare proceſſui ſecularis, & quando.*
46 *Remiſſionis cauſa requirit ſolùm aliqualem cognitionem.*
47 *Proceſſui iudicis ſecularis non tenetur ſtare Eccleſiaſticus.*
48 *Eccleſiaſticus iudex nouas ſumit informationes.*
49 *Cognitio ſupponit facultatem recipiendi probationes.*
50 *Acta in foro ſeculari an probent in Eccleſiaſtico.*
51 *Iudicis ſecularis ſuſpecta probatio eſt, quando tractat de ſua iuriſdictione.*
52 *Contumacialis proceſſus quam fidem faciat in foro Eccleſiaſtico.*
53 *Epiſcopus non poteſt ex proceſſu laice tradere reum foro ſeculari.*
54 *Delicta excepta in Bulla Gregoriana ſummariè ſunt probanda.*
55 *Aſſaſſinus punitur, licèt probetur deliquiſſe tantùm probabilibus argumentis.*
56 *Competentia iudicum cognitio requirit aliqualem tantùm cognitionem.*
57 *Remiſſioni an ſit locus, ſufficit aliqualis cognitio.*
58 *Arbitrium liberum important illa verba:* Iudicio tuo videbitur.
59 *Ab Eccleſia nunquam extraherentur delinquentes, ſi plena delicti probatio requireretur.*
60 *Probatio plena an requiratur in delictis Bullæ Gregorianæ.*
61 *Qualitas excludens reum ab immunitate Eccleſiæ eſt plenè probanda.*
62 *Qualitas tribuens iuriſdictionem eſt concludenter probanda.*
63 *Qualitas eſt præciſe probanda, quandò eſt fundamentum intentionis.*
64 *Diſpoſitio loquens cum qualitate non habet locum, niſi verificata qualitate.*
65 *Vera eſſe dicimus, quæ oculis vidimus.*
66 *Ablatiui abſoluti important conditionem.*
67 *Conditio eſt plenè probanda.*
68 *Præſumptionem contra ſe habens debet ſuam intentionem plenè probare.*
69 *Cognitio cauſæ quando requiratur.*
70 *Cognitio cauſæ requiritur ad aliquem ordinem iudiciarium.*
71 *Clauſula*, conſtito, *eſt ſimilis clauſulæ*, cognito.
72 *Clauſula*, conſtito, *requirit plenas probationes.*

73 Remiſ-

73 *Remitti non debet reus ab vno Iudice ad alium, niſi probato delicto.*
74 *Decretum Clem. V I I I. de extractis ab Eccleſia declaratur.*
75 *Aſſaſſinij ſpeciale eſt, vt indiciis probetur.*
76 *Aſſaſſinium non eſt, niſi detur, vel promittatur pecunia.*
77 *Aſſaſſinij ſpecialia non procedunt, niſi conſtito plenè pecunias ad hoc datas.*
78 *Qualitas aſſaſſinij debet conſtare ex veris probationibus.*
79 *Reus vt remittatur alteri iudici, qualis delicti probatio exigatur.*
80 *Remiſſio quid differat à relaxatione.*
81 *Arbitrium boni viri quando cenſeatur conceſſum.*
82 *Summariè procedere quid importet.*
83 *Arbitrium iudicis regulatur à iure.*
84 *Arbitrium habens quid poſſit facere.*
85 *Nocentem abſoluere melius eſt, quàm innocentem condemnare.*
86 *Eccleſia ad fauorem in dubio iudicandum eſt.*
87 *Epiſcopus ſit circumſpectus, antequam reos in Eccleſia captos tradat foro ſæculari.*
88 *Aſſaſſinium probatur præſumptionibus tantum in foro Eccleſiaſtico.*
89 *Argumenta probabilia, & indicia indubitata ſunt idem.*
90 *Probatio plena quæ dicatur.*
91 *Vera dicuntur, quæ indubitanter nouimus.*
92 *Homicidium non eſt aſſaſſinium, niſi fiat de mandato alterius.*
93 *Lex quomodo probetur.*
94 *Doctores mortui an fidem faciant.*
95 *Delinquens prope Eccleſiam an gaudeat eius immunitate.*
96 *Clementis V I I I. decretum declaratur.*
97 *Lex localis non ligat extra locum.*
98 *Legis de eſſentia eſt publicatio.*
99 *Epiſtola Principis quando habeat vim legis.*
110 *Clauſula,* ſummariè, & quantum ſufficit pro conſcientia, *quid importet.*
101 *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.*
102 *Indicia ad torturam an ſatis ſint ad excludendum reum ab immunitate Eccleſiæ.*
103 *Indicia indubitata efficiunt, vt reus poſſit torqueri, vel condemnari.*
104 *Indicium ad torturam facit minus quàm ſemiplena probatio.*
105 *Contumacia an faciat indicium.*
106 *Confeſſio ficta an probet qualitatem.*
107 *Torqueri non poteſt reus à Iudice Eccleſiaſtico iudicatus, qui ab Eccleſia extractus eſt.*
108 *Proditor quis dicatur.*
109 *Inimicum interficiens à retro an ſit proditor.*
110 *Inimicus reconciliatus non eſt inimicus.*
111 *Homicidium ex rixa quando præſumatur.*
112 *Amicitia tollit indicium præmeditati homicidij.*
113 *Inimicitia facit præſumere homicidium deliberatum.*
114 *Rixa quando præſumatur.*
115 *Qualitas quando ſeparari non poſſit.*
116 *Teſtis probat ſemper contra inducentem.*
117 *Inimicitia dicitur probata conſtito de cauſa.*
118 *Socius multò magis gaudet immunitate, ſi principalis fruitur ea.*
119 *Socius criminis quando faciat indicium contra nominatum.*
120 *Socius criminis patiens plures defectus fidem non facit.*
121 *Tortura an tollat maculam ſocij criminis.*
122 *Tortura non ſupplet, niſi vnum defectum.*
123 *Socij duo criminis quam fidem faciant.*
124 *Suppleri non poteſt, quod nihil eſt.*
125 *Teſtis inhabilis non ſuppletur ab alio inhabili.*
126 *Teſtis ſupplens qualis eſſe debeat.*
127 *Indicia plura quando faciant vnum indicium indubitatum.*
128 *Socius criminis quando probet.*
129 *Adminiculari non poteſt, quod nihil eſt.*
130 *Fama publica debile teſtimonium.*
131 *Fama publica non facit indicium ad torturam.*
132 *Fama orta poſt carcerationem non releuat.*
133 *Fama inconſtans non facit indicium.*
134 *Aſſaſſinus non dicitur, qui alium pecuniis ſpoliat, & occidit.*
135 *Proditionem indicant, quæ præcedunt homicidium, non quæ ſequuntur.*
136 *Homicidium deliberatum poteſt ſtare ſine proditione.*
137 *Bulla Gregoriana an poſſit extendi.*
138 *Homicida præmeditatus an gaudeat immunitate Eccleſiæ.*
139 *Indicium indubitatum factum ex pluribus dubitatis quid efficiat.*
140 *Domicilium acquiritur habitando per decem annos.*
141 *Domicilium non acquirunt famuli, vbi ſeruiunt.*
142 *Iudex non poteſt inquirere de delicto extra territorium eius commiſſo.*
143 *Delictum non poteſt puniri, niſi à iudice loci, originis, vel domicilij.*
144 *Aſſaſſinium poteſt vbique puniri.*
145 *Exceptio in vno firmat regulam in aliis.*
146 *Aſſaſſinus non poteſt vbique puniri, ſi tantùm pendet proceſſus.*
147 *Homicida deliberatus an poſſit vbique puniri.*
148 *Lex locum non habet, niſi eius qualitatibus probatis.*
149 *Citatio rei, & fiſcalis Eccleſiæ eſt neceſſaria antequam reus tradatur foro laico.*
150 *Repetitio teſtium an fieri debeat in cauſa immunitatis Eccleſiæ.*
151 *Dilationes an ſint dandæ in cauſa immunitatis Eccleſiæ.*
152 *Reus an poſſit conſtitui in cauſa immunitatis.*
153 *Publicatio proceſſus an requiratur in cauſa immunitatis Eccleſiæ.*
154 *Appellare an liceat in cauſa immunitatis reorum ad Eccleſias confugientium.*
155 *Reus ſi non poteſt appellare, multò minus fiſcus.*
156 *Fiſcus non appellat de conſuetudine ab abſolutione rei.*
157 *Appellatione prohibita pro reo cenſetur etiam prohibita pro fiſco.*
158 *Appellatio non datur à iudice Eccleſiaſtico ad laicum.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

POſtquam fuit interfectus quidam Ioan. Pachionus à Rotelia, quia prius inſeruiebat Excellentiſſimo D. Duci Guardiſtalli, ſeu, vt dicunt Guaſtallæ, orta eſt ſuſpicio (poſt carcerationem tamen reorum) ne malefactores, & rei huiuſmodi homicidij eſſent Ioannes Bruſcalia Saxolenſis, Laurentius de Cennis à Caſtiliono, & quidam Federicus à Correrio, qui ferè omnes inſeruiebant in domo dicti Principis. Nam cùm in populo natus eſſet rumor, quòd prædicti contra perſonam machinarentur, militibus eos inſequentibus alter ſe recepit ad Eccleſiam S. Petri, & alter ad Eccleſiam S. Mariæ Seruitarum, Federicus verò fuit arreſtatus extra locum ſacrum, & ad carceres fori ſecularis ductus, de quo non controuertitur. Et cùm magnus eſſet turbæ concurſus, iidem Bruſcalia, & Cennus fuerunt extracti ab Eccleſiis prædictis, & ſatellitibus conſignati. Verùm quia Princeps non erat conſcius, Lucius Arſetti reos remiſit ad Abbatem loci illius, & mandauit ſcribi literas ad Illuſtriſſimum, & Reuerendiſſimum D. Epiſcopum Regij vti viciniorem, ad finem, vt illi in carceribus, vt fuerant repoſiti, poſſent cuſtodiri nomine Eccleſiæ; donec declaratum fuerit, an ipſi perpetrauerint aliquid

aliquod delictum exceptum in Bulla Greg. XIV. P. M. edita de anno 1591. die 18. Maij: quoniam expressè pro parte fisci Guastallensis prætendebatur prædictos commisisse dictum homicidium appensatè, & proditoriè. Et statim data fuit facultas prædicto Abbati Prælato nunquam satis laudato, vt compilaret processum, & reos detineret nomine Episcopi; quo fabricato, & terminatis etiam defensionibus pro parte reorum, idem fiscus instabat pronuntiari, & declarari prædictos reos gaudere non posse beneficio immunitatis Ecclesiæ tanquam proditores. Contrà verò clamabat D. Procurator fiscalis pro Ecclesia in fauorem dictorum reorum, & Ecclesiæ, instans eos remitti ad Ecclesias, à quibus fuerunt extracti: & cùm multa hinc inde allegarentur, casus reddebatur dubius, & diu anceps fuit animus meus in deliberando, quid agendum esset, & iuri conueniret. Ad tollendam autem hanc perplexitatem non peperci labori, & studio, sæpe etiam enixè petens à Deo, vt mentem meam illuminaret: & postquam resolutum est negotium, arbitratus sum bonum esse vnicuique rationes huiusce resolutionis motrices manifestare, ne illotis manibus videar in hanc deuenisse sententiam, vt illi possint frui beneficio immunitatis Ecclesiæ.

Si igitur singula percurrere liber, de arresto in primis agendum videtur, & concludendum, nullam, & inualidam fuisse dicti Cenni, & Bruscaliæ capturam, quoniam omnibus perspicuum est non licere cuiquam laico, siue tanquam priuato, siue vti iudici, propria auctoritate ab Ecclesia vel loco sacro, seu religioso extrahere, vel arrestare laicum, aut clericum illuc confugientem, quia lo-
1 cus est exemptus, & soli subiicitur Iudici Ecclesiastico, ad textum *in cap. inter alia*, vbi Abb. & DD. *de immun. Eccl.* Couar. *resol. lib. 2. cap. 20. num. 16. 17. 18.* Farin. *in append. de immun. Eccl. cap. 2. num. 7.* & Suarez. *tom 1. de Religione, tract. 2. lib. 3. cap. 13. num. 5.* Leon. *in Thes. for. Eccl. part. 1. cap. 13. num. 13. vers. reos criminis.* Bonac. *tract. de immun. Eccl. disp. 3. quæst. 7. §. 5. num. 1.* vbi
2 etiam inquit, licere Ecclesiasticis resistere iudici seculari volenti extrahere reum è loco sacro, quod etiam firmauit Marius Italia *tract. de immun. Eccl. lib. 1. cap. 6. §. 2. num. 44. 45. & multis seqq.* vbi ampliat ad quoscum-
3 que alios, etiamsi sint ipsi rei, qui se possunt defendere, ne extrahantur, nisi formâ Bullæ Gregorianæ non seruatâ.

Nec mirum, quia semper præsumptio est pro reo, vt gaudeat, cùm regulam habeat pro se, quòd omnes fruun-
4 tur immunitate Ecclesiæ, quantacumque grauia delicta commiserint, nisi sint de illis in dicta Bulla exceptis & expressis: ex textu *in d. c. inter alia*, Couar. *d. cap. 10. n. 6. vers. septimo*, Clar. *in prax. §. fin. q. 30. in princ. vers. sed quidquid*, & *n. 9.* Decian. *tract. crim. lib. 6. cap. 25. num. 1.* Farinac. *d. tract. cap. 1. num. 7.* Gratian. *disc. for. lib. 3. cap. 619. num. 20.* Azor. *mor. inst. part. 1. lib. 9. q. 5. & q. 9. vers. si quaras de communi.* Sebast. Guaz. *in tract. de defens. p. 1. defens. 1. cap. 37. n. 52.* Giurb. *cons. 30. num. 5.* Bonac. *d. q. 7. § 4. num. 1.* Duard. *in Bullam Cœna Domini, can. 15. quæst. 16. num 17.* Homob. *de exam. Eccl. part. 2. tract. 11. cap. 12. supp. 3. vers. hac*; solùm enim octo sunt casus in dicta Bulla excepti, quibus tollitur priuilegium immu-
5 nitatis Ecclesiæ, seruato tamen ordine de quo in eadem Bulla.

Et postquam de hac materia occurrit tractare, simul multa discutiemus, quæ ad eam pertinent, licet in casu nostro superflua videri possint. Nam non solum Ecclesiæ consecratæ, sed etiam benedictæ, vel authoritate Episcopi fundatæ, etiamsi nondum in eis fuerint celebrata diuina officia, hac immunitate gaudent, dummodo non sint
6 priuata Oratoria, vbi Abb. *de immun. Eccl.* Clar. *d. q. 30. num 4.* Decian. *d. cap. 25. n. 8.* Leon. *d. cap. 13. n. 7.* Azor. *d. lib. 9 cap. 8. littera C.* Suarez. *d. loco, cap. 9. n. 2. 4.* pulchrè Bonac. *d. q. 7 § 2.* Duard. *d. q. 16. n. 5.* Piasec. *in prax. Episc. p 2. c 4. n 54.* Giurb. *cons. 10. n. 2.* Homob. *de exam. Ecclesiast. p. 2. tract. 11. cap. 12. supp. 3. vers. hoc autem*, quidquid alij non bene dixerint, volentes requiri, quòd saltem in ea fuerint celebrata diuina officia, quia non est necessarium, cum sufficiat Episcopum, vel alium eius auctoritate, aut iura Episcopalia habentem posuisse primum lapidem, vel aliter eius auctoritate constructam fuisse Ecclesiam, vt præfati DD. sentiunt.

Et hoc adeò certum est, vt tale priuilegium extendatur etiam ad Palatium Episcopale, siue sit constitutum intra 40. passus prope Ecclesiam, siue extra, provt in praxi omnium consensu receptum est ex textu *in d. c. constituimus*, vbi gl. 17. *quæst. 4.* Inn. & Host. *in d. cap. inter alia.* 7
Abb. *in d. cap. Ecclesiæ, num. 9.* & ibi Henric. *de immun. Eccl.* Couar. *d. cap. 20. n. 5. vers. quintò.* Azor. *mor. instit. p. 1. lib. 9. c. 8. q. 5.* Prax. Archiep. *cap. 11. num. 10.* Leon. *d. cap. 13. num. 15.* Suarez. *d. c. 9. sub n. 9. in fin.* Mar. Ital. *de immun. Eccl. lib. 1. cap. 4. §. 9. num. 1.* Farinac. *in prax. quæst. 28. num. 38.* & meliùs *in appendice de immun. Eccl. cap. 17. num. 269. 272.* Ricc. *decis. collect. 1791. vers. item fuit*, Piasec. *in d. prax. part. 2. cap. 4. num. 54.* Giurb. *d. cons. 10. num. 3.* & *num. 13.* Peregr. *de immun. Eccl. cap. 4. num. 69.* licèt hoc non esse in vsu, & iuri non conuenire, quando Palatium est extra ambitum Ecclesiæ per 40. 8
passus, censuerint Oldrad. *cons. 55.* & Couar. *d. cap. 20. n. 5. in fin.* And. Sic. *cons. 33. col. 2. vers. restat videre.* Clar. *in prax. d. quæst. 30. num. 3. vers. scias etiam, in fin.* Decian. *d. tract. crim. p. 2. lib. 6. cap. 25. num. 14.* Farin. *d. q. 28. num. 38. in fin.* Ambros. *d. tract. c. 10. n. 7. in fin.* Bonacin. *d. quæst. 7. §. 2. n. 8.* Duard. *d. quæst. 16. num. 11. vers. immò*: Guazzin. *d. defens. 1. cap. 37. num. 25.* Nam prior sententia verior est, magis communis, & magis recepta, contrariisque respondent Mar. Ital. *d. §. 9.* Farin. *in d. append. 17. n 272.* Peregr. *d. cap 4. num. 69.* Giurb. *d. cons. 10. n. 13. in fin.* Bene verum est, quòd si in facto probaretur alicubi 9
extare huiusmodi consuetudinem legitimè præscriptam, illi standum esset, quia non est expressè contra ius canonicum, vt inquit Suarez *d. cap 9. n. 9. in fin.* Bonac. *d. q. 7. §. 2. num. 8. vers. vrgentior.* Duard. *d. q. 16. num. 11.* sed ea non extante recedendum non est à prædicta opinione ad fauorem Palatij Episcopalis, etiam longè ab Ecclesia existentis. Antonin. Dian. *resol. mor. p. 1. tract. de immun. Eccl. resol. 27.*

Vidi tamen dubitari in facto, an hoc priuilegium sit concessum Palatio Episcopi, vel Archiepiscopi titularis solùm existenti extra illum ambitum Ecclesiæ, vbi habetur immunitas. In quo si placeret sequi opinionē illorum 10
qui sentiunt etiam Palatium Episcopi Diœcesani non gaudere extra ambitum 40. passus, negotium facilè dissoluitur; verùm si adhæreamus alteri sententiæ veriori, & magis communi, res non caret scrupulo. Verumtamen adhuc sentio Palatium Episcopi titularis non gaudere, nisi sit positum in loco aliàs exempto, quia tale priuilegium conceditur Palatio Episcopali habita relatione ad Ecclesiam eius sponsam, ne domus sponsi sit minus priuilegiata, quàm domus sponsæ: ita elicitur ex *d. cap. id constituimus*, & Peregr. *d. tract. de immun. Eccl. cap. 4. num. 69. vers. sed respondetur*, propter quod si Episcopus extra suam Diœcesim habeat Palatium, vbi Pontificalia exercere non potest, in eo non gaudet hac immunitate. Mar. Ital. *d. tr. cap. 4. §. 9. num. 19. 20.* Peregr. *d. cap. 4. num. 73.* in quibus concludi potest Palatium Episcopi titularis non tribuere Ecclesiæ immunitatem.

Verùm quoad Ecclesias ipsas, & oratoria publica, omnium cōsensu receptū est, vt ad ea confugiētes sint immunes, sed quo iure id proueniat, nō est concors DD. sententia. Nam multi putauerunt id esse de iure humano ciuili, & Ecclesiastico tantum, quia extrahere delinquentem ab Ecclesia nō est intrinsecè malū, & licèt iura Testamēti veteris de hoc videantur disponere, tamen cum pertineant ad iudicialia præcepta, iam sunt sublata, nec adest locus euangelicus, vnde hoc sumi possit: quod multò verius esse videtur

videtur quoad loca Eccleſiaſticis adiacentia, & propterea id totum eſſe iuris poſitiui dixerunt Couar. *d. c. 20. num. 2.* Decian. *d. cap. 25. n. 2.* Abulenſ. *in cap. 20. Ioſue q. 7.* Suarez *tom. 1. de religion. tract. 2. lib. 3. cap. 8. num. 3. 9. 10.* Ludou. Peguer. *in prax. crim. cap. 26. num. 1.* Ambroſ. *tract. de immun. Eccl. cap. 1. num. 3.* Marth. *de iuriſ. part. 1. cap. 50. num. 2.*

Sed hoc repugnat veritati, nam verius eſt, & magis cõmuniter ſenſerunt DD. hanc templorum immunitatem,
12 ſemper fuiſſe vſu receptam, & originem traxiſſe à iure naturali, & diuino, natura enim docet, vt reuerentiam exhibeamus Dei templis, & ius diuinum hoc præcepit, quibus adhæſit ius ciuile *in l. 2. C. de his, qui ad Eccl. confug.* & ius canonicum *in d. cap. id constituimus, & c. inter alia* 2. & res iſta adeo clara eſt, vt videatur poſſe haberi pro deciſa, ſtante doctrina Sacroſancti Conc. Trident. *ſeſſ. 25. cap. 20. de reform.* in illis verbis: *Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus ſtatutam.* Et hanc partem tenuerunt etiam Patres in Conc. Colonienſi *part. 9. cap. 20.* & poſtea Io. Ign. *in l. 1. in princip. num. 26. ff. ad Syllan.* Cagn. *in l. virum. num. 51. ff. ſi cert. pet.* Aufrer. *ad Capell. Tholoſ. deciſ. 423. num. 5.* Remig. *in tract. de immun. Eccl. in princ. n. 5.* Decian. *conſ. 80. num. 10. in fin. lib. 3.* Tuſch. *pract. concl. litt. E, concl. 8. num. 4. & littera I, concl. 59. numer. 1.* Gutier. *pract. 99. lib. 1. quæſt. 1. num. 8. 9.* Leon. *in theſ. for. Eccl. d. cap. 13. num. 2.* latè Mar. Ital. *d. tract. lib. 1. cap. 2. num. 67. & per totum.* Farin. *in appendic. de immun. Eccl. cap. 2. num. 9. 10.* vbi de magis communi Horat. Caual. *de brach. reg. p. 2. cap. 31. & part. 6. num. 637.* pulchrè Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, can. 15. quæſt. 18. num. 11. 12. 13. 14. 15.* & hanc ſententiam amplecti videtur Peregr. *de imm. Eccl. cap. 2. num. 1. verſ. è contra*, licet relinquendum dicat deciſioni S. R. E. & *num. 2. verſ. quintò*: & pro hac opinione teſtatur de communi.

In tantùm autem Eccleſiæ, & Templa tribuunt immunitatem, vt etiamſi Iudæus, vel infidelis ad ea confugiat petens baptizari (abſque tamen ſimulatione) po-
13 teſt ſe tueri, & gaudere hoc beneficio, & pro habenda veritate eius petitionis Eccleſia poteſt eum examinare, & ſi iudicauerit ſine ſimulatione eum baptiſmum petere, dabit illi immunitatem, in caſibus tamen non exceptis: ita ex Gloſſa *in d. cap. inter alia*, vbi Io. Andr. & Hoſt. *de imm. Eccl.* Felin. *in cap. Iudæi, de Iudæis.* Tiraq. *de primog. quæſt. 66. num. 8.* de communi Couar. *d. c. 20. n. 11.* licèt ipſe aliter ſentiat: pulchrè Suarez *d. loco, lib. 3. c. 10. num. 9.* Farin. *in append. cap. 5. num. 83.* Leon. *d. cap. 13. n. 30. verſ. primum,* Gratian. *diſc. for. cap. 658. num. 27.* Azor. *p. 2. lib. 9. cap. 9. quæſt. 9. verſ. ſi quæras,* Duard. *d. can. 15. quæſt. 16. num. 15.* Bonac. *d. quæſt. 7. §. 3. n. 5.* Peregr. *de imm. Eccl. c. 12. num. 1.* quem videas, & ab omnibus ſupradictis collige, ſi infidelis ſimulatè peteret baptiſmum, vel nullo modo pe-
14 teret, eum non eſſe ab Eccleſia protegendum, ſed ab ea eſſe extrahendum; præciſa tamen neceſſaria Epiſcopi
15 licentia, vt inquit Leon. *in d. theſ. for. Eccl. p. 1. c. 13. n. 30. verſ. tamen contraria*: quia Eccleſia eſt de territorio, & iuriſdictione Iudicis Eccleſiaſtici. Farinac. *conſ. 124. n. 3.*
16 *lib. 3.* Craſſ. *de eff. cler. effect. 1. num. 617.* propter quod iudex ſæcularis non poteſt in ea exercere iuriſdictionem, cum extra territorium ius dicenti etiam à ſubditis impunè non pareatur, *cap. 2. de conſtit. in 6. l. vlt.* vbi gl. *ff. de iuriſdiction. omn. iud.* Suarez *d. loco, cap. 13. numero 10.* vbi loquitur in terminis huius immunitatis. Anton. Dian. *mor. reſol. lib. 1. tract. de immun. Eccl. reſol. 8. verſ. Sed.*

Solet etiam dubitari, an clerici gaudeant hac Eccleſiæ immunitate, & delinquentes extra caſus exceptos, ſi ad
17 eam confugiant, à ſuo iudice Eccleſiaſtico extrahi nequeunt, quòd multi probarunt, gaudere ſentiẽtes, ne clerici deterioris ſint conditionis, quàm laici: ita ex textu *in cap. nullus clericorum 17. quæſt. 4.* Innoc. *in d. cap. inter alia*, vbi etiam Card. *quæſt. 6. de immun. Eccl.* Couar. *d. cap. 20. num. 16.* Add. ad Rom. *conſ. 227. littera D.* Decian. *tract. crim. lib. 6. cap. 26. num. 1.* Tuſch. *littera E, concl. 9. num. 17. & concl. 11. num. 27.* Clar. *d. quæſt. 30. verſ. vlterius quæro,* Ambroſ. *d. tract. cap. 12. num. 3.* Mar. Ital. *d. tract. c. 3. num. 1.* Farin. *d. quæſt. 28. num. 7. & in append. cap. 2. n. 34. 36. in fin.* Ricc. *deciſ. collect. 1792. verſ. Item fuit,* latè Antonin. Dian. *reſol. moral. lib. 1. tract. de imm. Eccl. reſol. 24.*

Verùm contrariam ſententiam, quod immò clerici poſſint extrahi ab Eccleſia etiam in caſibus non exceptis à ſuo iudice Eccleſiaſtico, quia aliàs vix vnquam eſſet lo- 18
cus punitioni, cùm vtplurimùm clerici degant in Eccleſiis, dummodò tamen Iudex non ex odio, ſed zelo diſciplinæ illos extrahat, & ita ſeruari, & ſeruandum eſſe ſenſerunt Gloſſ. *in d. cap. nullus*, Abb. *in d. cap. inter alia, num. 13. de immun. Eccl.* Ang. *in ſumm. verb. immunitas, num. 14.* Syluester *d. verb. immunitas 3. quæſt. 3. §. tertium.* Remig. *d. tract. fall. 21.* Nauar. *in Manual. cap. 25. num. 22.* pulchrè Suarez *d. loco, cap. 10. num. 5. verſ. nihilominus*, Decian. *d. lib. 6. cap. 28. num. 14. in fin.* Diaz *in pract. crim. c. 115. ad fin.* Gutier. *pract. qq. lib. 3. quæſt. 3. num. 3.* Roderic. *quæſt. reg. tom. 2. quæſt. 50. art. 4.* vbi teſtatur ita ſeruare Prax. Archiep. Neap. *d. cap. 22. num. 11.* Guazzin. *d. defenſ. 1. cap. 38. num. 49.* latè Peregr. *de immun. Eccl. cap. 12. num. 3. verſ. ſecunda opinio*, vbi reſpondet contrariis. Bonacin. *d. quæſt. 7. §. 3. numer. 7. verſ. alij verò* Homob. *de exam. Eccl. part. 2. tract. 11. cap. 12. ſupp. 3. verſ. & ſæpè* Graſſ. *de effect. clericat. eff. 38. num. 1. 2.* qui de communi, & veriſſima opinione teſtatur, & cum eis ſentit Filiuc. *mor. lib. 2. tract. 15. c. 16. num. 151.*

Quid dicendum in tanta contrarietate? vtique hæc vltima opinio mihi non diſplicet, & eſt multùm probabilis, quam ſequi non eſſet error, cum habeat pro ſe tot claſſicos DD. & ſi habeat conſuetudinem pro ſe, vt hic Regij, tunc erit ſeruanda, quia ea eſt optima legum in- 19
terpres, & tali caſu liberè poteris adhærere opinioni Abbatis; ita Decian. *d. tract. crim. lib. 6. cap. 26. num. 1. in fin.* quem ſequitur Ambroſ. *d. tract. de immun. cap. 12. num. 4. ad fin.* Diaz *in prax. can. cap. 124. verſ. & iſta,* ibi: *Quæ in hoc.* Prax. Arch. *d. cap. 12. num. 11. ad fin.* Io. Gutier. *pract. qq. part. 2. lib. 3. quæſt. 3. num. 3.* Guazzin. *d. defenſ. 1. cap. 38. num. 49.* ſed circumſcripta conſuetudine aliter ſeruandum erit, quia opinio contra Abbatem quibuſdam videtur eſſe magis communis, quod vix credo, & (quod maximè refert) eam probauit S. C. Cardinalium tam Concilij Trident. Interpretum, quàm negotiis Epiſcoporum præpoſitorum, teſte Farin. *in appendic. de immun. Eccl. cap. 2. numero 36. in fin.* cui non eſt reluctandum, cum vices ſuſtineat Pontificis, & eius decreta ab omnibus ſint ſeruanda, ſi tamen verè extat huiuſmodi decretum, de quo fidem facit Antonin. Dian. *lib. 3. d. tract. reſol. 35.*

Vbi verò viget conſuetudo, vt clerici extrahantur ab Eccleſiis, & ſeruatur opinio Abbatis, animaduertas, quia non valebit vſus, vt fiat extractio à iudice ſeculari, qui in clericos non habet iuriſdictionem, & minùs in Eccleſia. 20
Nauar. *d. cap. 25. n. 22.* Lopez ad Diaz *d. c. 114. n. 1.* Prax. Archiep. *d. c. 12. n. 11.* Guazzin. *d. defenſ. 1. c. 37. n. 71.* Ricc. *d. deciſ. 1792.* Bonac. *d. q. 7. §. 3. ſub n. 7.* Graſſ. *d. effect. 38. n. 3.* in quo tamen erit animaduertendum, quod ſtante etiam prædicta conſuetudine non poterit Epiſcopus carcerare Clericum ad Eccleſiam regularium exemptam ab eius iuriſdictione confugientem, quia licèt illa Eccleſia ſit in Diœceſi, non eſt tamen de Diœceſi, & in ea non poteſt exercere iuriſdictionem, vt ex *c. cùm Epiſc. de off. ord. in 6.* 21
cap. Luminoſo 18. q. 2. c. 1. de priuileg. in 6. ad rem Suarez *de religion. d. lib. 3. c. 13. num. 10. verſ. eſt enim.* Farin. *in append. c. 22. n. 356. verſ. & pro hac,* niſi tamen volente, & conſentiente Superiore regulari, qui hoc poterit permittere: & licet vigore Bullæ Gregorianæ ſolus Epiſcopus, vel eius Officialis poſſit concedere extractionem etiam ab Eccleſiis regularium, Roderic. *qq. reg. tomo 2. q. 50. artic. 3.* 22
verſ. circa quã. Tamẽ illud procedit in delictis exceptis, vel quæ

quæ excepta ab initio reputantur, & talia nominantur ad finem extractionis faciendæ, vt res postea plenè discutiatur.

Deinde prædictam contra Abbatem opinionem intellige procedere, quando clericus confugit ad Ecclesiam, locumve sacrum, vel Palatium Episcopi, hac præcisa intentione, vt gaudeat immunitate, quia si alia de causa, vel
23 alia occasione ad hoc verisimiliter non præcauendo ibi reperiatur, veniat, vel maneat, velut si in Canonica haberet habitationem, vel accederet ad Vesperas, vel in ius vocatus se præsentaret Vicario, vel Curiæ, tunc posset carcerari, quoniam & ipsi carceres plerumque extant in Palatio Episcopi, vel prope Ecclesiam vbi clerici carcerantur, teste Roderic. *d.q.50.art.4.in fin.* his enim casibus permittitur clericorum carceratio per suum iudicem, & punitio: sic Decian. *d.lib.6.c.26.n.1.in fin.* Ambros. *d.c.*
24 *12.n.4.*eo, quòd actus agentium regulatur secundum intentionem eorum, *l. omnis, ff. si cert. pet.* Tusch. *ad rem d. lit. E, concl.*10.*n.*35. iste autem animus ex coniecturis colligetur, velut si insequentibus birroariis se reciperet in Ecclesiam, vel se declarasset, quòd hic permanebat ad hunc effectum, vel illic comedebat contra solitum, & ex similibus signis.

Nam in proposito videmus, quòd confugiens ad Sanctissimam Eucharistiam, dum ad infirmos defertur, gau-
25 det hac immunitate. Anch. *in cap. quæsitum.* 13. *q.*2. de communi Couar. *d.c.*20.*n.*6. Clar. *in prax.* §.*fin.q.*98.*n.*2. *verf. sed pone,* Tusch. *d.litera E, concl.* 10. *n.*33. Suarez *d. c.*9. *n.*10. *verf. tandem.* Ambrof. *d. tract. c.*10. *num.* 9. Mar. Ital. *eod. tract. cap.*4. §.10. Farin. *q.*28. *num.* 11. & *append. c.*17. *n.*275. Guaz. *d. def.*1. *c.* 37. *n.* 36. Duard. *d. can.*15.*q.*16.*num.*8. Graff. *dec. aur. p.*2. *lib.*1. *c.*1. *n.* 52. quidquid non bene dicat, & minùs conuenienter Bonac. *de immun. Eccl.disp.*3.*q.*7 §.2.*n.*11.tamen hoc non procederet, si carcerato, vel ad mortem damnato portaretur Sanctissima Eucharistia, is enim non posset allegare hanc immunitatem, ne Ecclesia, quæ est auctrix iustitiæ, efficiatur auctrix iniustitiæ, & quia hæc non fuit verisimilis intentio neque deferentis, neque sumentis; bene tamen
26 dicunt aliqui ob reuerentiam tanti Sacramenti mortem esse differendam in aliam diem, sed verius est sufficere tantam moram, quæ sufficiens sit ad species consumendas. Ita colligimus ex Host. *in summ.de immun. Eccl.n.*11. 12.Couar.*d.c.*20.*n.*6.Far.*d.c.*17.*n.*276.Dec. *d. lib.*6. *c.*29. *n.*8. pulchrè Tusch. *d.concl.*10.*n.*34.35. Amb.*d.c.*10.*n.*9. Duard.*d.q.*16.*n* 8. latè Guaz. *d.defens.*1.*c.*37. *n.*37. Graff. *d.c.*1.*n.*52.*verf.si verò.*

His visis dicamus in hac materia quod ad tollendas multas ambiguitates, & iurisconsultorum cauillationes, & nascentes abusus, qui irrepserant contra immunitatem
27 Ecclesiasticam, & ad reuocanda quæcumque indulta, Greg. Pont. XIV. constitutionem prædictam de confugientibus ad Ecclesiasticam fecit. Prax. Arch. Neap. *d.c.*22.*in fin.*Amb.*d.tr.de immun.Eccl.in princ.*Pereg.*eod. tr.c.*16.*in princ.*Bonac.*d.q* 7.*in princ.* per quam reuocantur omnia indulta de extrahendis reis ab Ecclesia vnà cum Bulla Sixti V quæ multa permittebat: ita Drog. *ad Clar. in pract. cr.*§. *fin. q.*30.*num.*19. *lit. C, in fin.* Rodr. *qq.reg. tom.*2.*q.*50.*art.*3. *verf. proinde.* multa enim procedebant, & seruabantur ante Bullam Greg. quæ postea cessarunt. Gril. *conf.*45.*n.*2. Far.*in app. de immun. Eccl. n.*345.*in fin.* Caual. *de brach.reg.p.*1.*n.*102.vnde dicta Bulla in iis quæ disponit, sola debet seruari, & attendi, immò ipsa redu-
28 xit omnia ad vnam formam, vt in ea legitur, & scripserunt pulchrè Tusch. *d.lit. E, concl.*11.*n.*9.& *num* 55. Far. *cons.*76.*n.*13. *in fin.& n.*16 *lib.*1.Prax.Arch.Neap. *d.c.*22. *n.*11.*in fin.* Bonac. *d.q.*7.§.3.*n.*7. *verf. ad rationes,* ibi: *ad vnam tantùm.* Duard. *d.q.*16.*n.*27. Homob. *d.tr.*11. *c.*12. *supp.*3.*verf.hac immun.* ibi,*& quoniam:* latè Anton.Dian. *ref.mor.lib.*1.*tr.de im Eccl.ref.*1.per totã, vbi probat, quod hæc Bulla tollit ius commune, consuetudines, & priuilegia in contrarium existentia, & eum vidi post hæc scripta.

Et vt magis ad praxim descendamus, nunc seruatur, quod vbi reus ad Ecclesiam confugit, si Curia secularis prætendat eum non gaudere, mediante suo procuratore fiscali instat fieri extractionem, & licentiam petit ab Epi- 29
scopo, propter quod debet nominare titulum delicti in dicta Bulla excepti, alioquin non conceditur extractio, & narrato delicto de exceptis ad finem, ne reus aufugiat, & ad euitandas expensas in custodiendo eum extra fines Ecclesiæ necessarias, Episcopus vel eius Vicarius mandat eum extrahi cum interuentu personæ Ecclesiasticæ, & etiam Notario suo, vt omnia valeat scribere, & cum omni possibili modestia reus ab Ecclesia tollitur, & ducitur ad carceres Episcopales, ibi custodiendus vsque ad finem causæ, & cognitionis articuli, an sit locus exemptioni, & si Episcopus non habet ca[rce]res, vel habet, sed non tutos, à laicis petit sibi vnum, vel plures accommodari, vbi ex rogitu Notarij simili modo reus custoditur expensis curiæ secularis, si ipse non habeat proprium, non quidem in compedibus, nisi ob eius insolentiam, vel aliam causam aliud videatur expedire: ita colligitur ex dicta Bulla, & Amb. *d.tr.c.*11.*n.*1.2. Mar. Ital. *eod.tr.lib.*1.*c.*5.§.4.*n.*5. Guaz.*d.def.*1.*c.*32.*n.*1.2.Bonac.*d.q.*7.§ 7.*prop.*2.*n.*2.*verf.*3. Duard. *d.q.*16.*n.*31. Mastr. *d.decis.*169.*n.*17.18. Homob. *d.tr.*11. *c.*12. *sup.*3.*verf.hac, in fin.* quidquid alij senserint, quorum dicta fortè ante Bullam potuissent allegari, sed nunc cessant: facta autem nominatione delicti qualificati, si Episcopus recuset extractionem, tunc fiscus secularis potest reum extrahere seruata modestia, & ducere ad carceres Episcopi custodiendum, donec declaretur, an gaudere debeat beneficio immunitatis, vt legimus in dicta Bulla, & dicunt Prax. Archiep. Neap. *d.cap.*22. *sub n.*5. Bonac. *d.* §. 7. *num.*2. *verf. hoc tamen.*

Hinc reddimur omnino certi nunc iudicem laicum non posse suo marte extrahere ab Ecclesia reum ad eam confugientem, quia necessaria est licentia Episcopi, vel eius 30
officialis, vt legitur in dicta Bulla.Roder.*qq.reg.to.*2.*q.*50. *art.*3. *verf.circa quam, il* 2. Cab. *ref.crim.*194.*n.*12.Amb. *d.tr.*11.*in prin.*Gratd.*d.c.*596.*n.*17.21.Bonac.*d.q.*7.§.5.*n.*1. & §.7.*nu.verf.ex quo patet,*Caual.*d.tr p.*6.*fragm.*14.*n.*99. Homob.*d.tr.*11.*c.*12.*sup* 3.*verf.hac,*Pereg.*d.tr.c.*13.*n.*5.*ver. dixi,*Duard.*d.q.*16.*n.*30.adeò, vt si Iudex laicus velit delinquentes extrahere ab Ecclesia sine licentia Episcopi, vel Episcopus non seruata forma Bullæ, illi possint se de- 31
fendere, & armis resistere. Rodr. *d. q.*50. *art.*3. *verf. circa eandem,*Mar.Ital. *de imm.Eccl.lib.*1.*c.*6 §.2.*n.*44.45.48.

Verùm si notorium sit, & appertè constet reum admisisse delictum in Bulla exceptum, an tunc Iudex laicus possit eum suo marte extrahere, non est concors DD.sententia, nam multi id affirmarunt, quia notorium non indiget pro- 32
batione, & superfluum videtur expectare licentiam Episcopi, quam non potest negare: immo perniciosum esset expectare, quia interim reus posset se ad fugam parare: ita Couar.*d.c.*20.*n.*18.*verf.*34. Clar. *d.q.*30. *n.*20. *verf. quæro nunc,* & ibi Drog. *in verbo, punctus est.* Dec. *tr.crim.lib.*6. *c.*29.*n.*4.Mart. *de iurisp.p.*2.*c.*50. *n.*15.24.latè Farin. *q.*28. *n.*75.76.*in prima editione.* Suarez.*d.lib.*3.*c.*13.*n.*1. vbi inquit nullum esse peccatum extrahere sic confugientem in casibus exceptis absque licentia Pastorum Ecclesiæ.

Nihilominus altera opinio verior est, magis communis, & vsu recepta, quæ licèt ante Bullam Gregorianam posset controuerti, tamen postea cessauit omnis difficultas, cùm expressè per eam caueatur, vt in casibus exceptis extractio fiat cum licentia Episcopi, vel eius officialis, cum interuentu personæ Ecclesiasticæ; & ideo etiamsi notorium sit extrahendum esse reum delicti excepti, adhuc extractio fieri debet de licentia Episcopi, & eius 33
nomine, adeo vt magis communiter sic senserint tum DD. antiqui, quàm neoterici. Cyn. & Salic. *Auth.si quis ei, C. de adult.* Mart. Delrio *disq. mag. Lib.* 5. *sect.*7. *verf. capi.* Prax. Archiep. Neap. *d. cap.*22.*num.*5. *verf.* & facit Amb. *de immun. Eccl.cap.*11.*num* 1.*& cap.*15.*num.*5.*in fin.* Mar.Ital.*d. tr. lib.*1. *c.*6. *initio,n.*8.& §.2.*n.*48.*in fin.*Farin.

in prax.q.28.n.76.verſ.verùm poſt in ſecunda editione, & in append de imm Eccl.c.22 n.356.359. Tuſch.lit.E,concl.11.n.48.Leon d c.13 n.17 Grat.diſc.for.cap.596.n.1.2.10.21. Beol.& alij apud Farin.d.conſ.168.n.62.lib.2.Guaz.d.def.1.c.31.n 4.verſ etiam,Bonac.d.q.7.§.7.n.2.verſ.ex quo.Maſtr.deciſ.169.n.12.pulchrè Pereg de imm.Eccl.c.14.n.6.verſ.hodie,& c.16.n.22.verſ.abdita, Giurb.conſ.50.n.13. Duard.d.can.15.q.16.n.30.verſ.hodie,Homob.d.tract.11.c.12 ſupp.3.verſ.hac,ibi : & quoniam, Ricc.dec collect.1792.verſ. eſt tamen. Et propterea in caſu noſtro dictus Abbas,& Princeps Guardiſt. recurſum habuerunt ad Epiſcopum Regij vti viciniorem, quia ſic diſponit Bulla Greg. quoad loca exempta, & quæ nullius diœceſis eſſe dicuntur.

Et in tantum à ſolo Epiſcopo vel eius officiali poteſt hæc licentia concedi , vt propriè de Epiſcopo intelligatur , non autem de habente iura Epiſcopalia ; propter
34 quod ſi delictum exceptum committatur in loco exempto alicui Prælato ſæculari, vel regulari, recurrendum eſt ad Epiſcopum viciniorem pro licentia prædicta , vt legitur in dicta Bulla, & dicunt Rod q.reg.tom.1.q.50.art 3 verſ.verum, Ambr.d.tract.11.n.1.verſ.vt Curia.Bonac.d.q.7.§ 7.n.2.verſ.nomine,Guaz.d.c.31.n.4.Pereg.d c.14.ſub n 6.prout hic factum eſt : licèt enim Abbas Guardiſtalli ſit nullius diœceſis , tamen habet pro viciniori Epiſcopo Præſulem Regienſem;ille enim locus à cæteris magis diſtat, vt multis teſtibus alia occaſione probatum eſt.

Dum verò dicta Bulla Greg. mentionem facit de officiali Epiſcopi,intelligitur ſolum de eius Vicario generali,vt ex gl.in Clem.2.de reſcr.Sanch de matr. lib.8. di p.17.
35 n.19.inquiunt Mar. Ital.de im.Eccl.lib.1.c.6.in princ n.15. Bonacin. d.q.7.§ 7 n 2.verſ.nomine Officialis. Homob. d. tr.11.c.12.ſupp.3.ſub verſ.hæc immunitas,latè Pereg.d.tract.de im. Eccl.c 3.n.18.verſ pro parte,vbi tollit contraria, & c.16. verſ.vel eius. n.32.Vnde aliàs fuerũt acriter correcti Archipresbyter SS Fauſtini,& Iouitæ,& Archipresbyter S. Martini, eo quod peruenerit ad aures Epiſcopi Regij, eos auſos fuiſſe ſimilem concedere licentiam ; ad ſolum enim Epiſcopum,vel eius Vicarium generalẽ hoc ſpectat.

Cum igitur dicti Cennus, & Bruſcalia fuerint extracti à dictis Eccleſiis ſine licentia Epiſcopi vicinioris,captura
36 fuit nulla, etiamſi poſtea probaretur eos delictum exceptum commiſiſſe, quia in primis ſunt reſtituendi Eccleſiæ ſpoliatæ, & reſtitutio præcedere debet: ita poſt Rom. tr.de im. Eccl.q.fin. Suar.d.lib.3.c.13.n 6. Prax. Neap d.c.22.n.5.verſ.Item fuit reſolutum. Mar.Ital. d tract. c. 6 §.2.n 23 24.Far.in d.append.c.2.n.48.Leon d c.13.n.13.Grat.d.c.596 n.11.Giurb.d.conſ.50.n.13 Maſtr.d.deciſ.169 n.12. Guaz.d.c.31.n.10.11.Azor.mor.inſt p.2.lib.9. q.15. Pereg. d tract.c.5.n.1.& c.13.n.1. Bonac. d.q 7.§.5.n.1.verſ. quintus, Homob. d. c.12. ſupp.3. ſub verſ. & ſanè.

Nam extrahens ab Eccleſia ad eam confugientem ſine iuſta cauſa,& ſine neceſſaria Epiſcopi vel eius officialis li-
37 centia,magnum facit ſacrilegium,incurrit excommunicationem ipſo facto,tenetur ad damna,& intereſſe extracti, facit actum nullum, & tyrannicum , poteſtque pœna arbitraria puniri : latè, & pulchrè Suar. d. c.13. n.9.10.11.12.13.14.Prax.Neap.d.c.22.n.6.7.Mar Ital.d.c.6.§.2.n.25. Far. in d.append c.20.n.310.321.Guaz.d.def.1.c.30.n.1.4. Pereg.d tr.c.15.n.21.Azor.d.c.9.q.11.Bonac.d.q.7.§.5.n.1. verſ.5.& n.2 Homob. d.c.12.ſupp.3.verſ.2.

Et quamvis multi opinati ſint locorum Ordinarios poſſe ab excommunicatione abſoluere facta reſtitutione,
38 non obſtante decreto Clem. VIII.& S.C.vt defendit,& ſuſtinet Prax.Neap. d.c.22.n.3.4.12.Megal.inſt.conf.lib.4.c.2.n.14. Bonac. de imm.Eccl. diſp.3.q.7.§.6.n.8.verſ. puto tamen, Anton. Dian. reſ.mor.lib.1 tr. de imm. Eccl.reſ.41. Homob. de exam. Eccleſ.p.2.tract.11.ſup.3.verſ. porrò certum ; tamen obſtupeſco de hac opinione , quia omnino illi contradicit dictum decretum Clem VIII. & omnem maculam tollit declaratio S.C. emanata de anno 162. & 1617. quæ in terminis violationis immunitatis Eccleſiaſticæ propter dictam Bullam Greg.inquit eſſe caſum Sedi Apoſtolicæ reſeruatum , vt videre eſt apud Quarant. in ſumm Bull. verb. caſus reſeruati, fol.162.163. Lauor tract. de ind.p.2.c.28.n.16.vnde verius eſt,& receptius abſolutionem ab hac cenſura pertinere ad ſolum Pontificem:ita Mar. Ant. lib.3. reſ.15.& poſt Filiuc.Mar.Ital. de im.Eccl. lib.1.c.6.§.2.n.31.& ſeq. Farin. in append. de immun. Eccl. c.20.n.315.316.vide Duar.in Bullam Cœnæ Dom.d.can.15. q.19.n.19. Lauor. tract.de ind.c.21.n.90.p.2. Latè Pereg. de immun. Eccl.cap.15.n.9.verſ.ſed contra,num.10.11.12.& n 16.18.ver.vnde:vbi tollit omnia contraria adeo,vt hoc etiam obtineat , licèt forte dubium ſit , an quis incurreret hanc excommunicationem, quia ſiue certum ſit, ſiue dubium,caſum eſſe Pontifici reſeruatum,ſemper abſolutio
ſpectat ad Sedem Apoſtolicã,& licet ſolùm dubitetur,an 39
quis violarit immunitatem , vel libertatem Eccleſiæ , tamen à ſolo Pontifice poteſt abſolui , vt in dicto Decreto Clem.VIII.ibi : Clarè,vel dubiè,apud Quarant. d.verb. caſus reſeruati, fol.162. Farin. d.c 20 n.315. & apertè declarauit S.D. Vrban. VIII. P.M. per literas de eius mandato ſcriptas omnibus Epiſcopis ab Illuſt. Card. Bandino,ſub die 15.Mart.1629.Vnde ſibi conſulant, qui in culpa ſunt, & in futurũ bene caueant , qui talia non perhorreſcunt. Bene verum eſt, quod ſi quis ex ignorantia etiam craſſa aliquem ab Eccleſia extraheret,non incideret in hanc excommunicationem propter verbum,præſumpſerit,in Bulla poſitum,quod dolum requirit ita Duard.in dictam Bullam Cœnæ Domini, can.15.q.16.n.20. alioquin res clara eſt.

Hic autem dictus D. Dux Guardiſt nulla eſt in culpa, quia ſicuti eſt valde pius,ita intellecta huiuſmodi arreſtatione iuſſit captos conſignari foro Epiſcopi, & ideò pro parte ſua ſatisfecit abundè Bullæ Greg.cum enim Epiſco-
pi repræſentent Eccleſiam , & ſatisfactio , quæ debetur 42
Eccleſiæ, implementum recipiat, ſi Epiſcopo fiat, vtique ſatis fuit prædictos ab Eccleſia extractos Epiſcopo vel eius officiali conſignare, & ita ſeruatur ſecundum Prax. Arch Gen.d.c.22.n.7.verſ.anno ſequenti.Bened Beol.& alij apud Far. d.conſ.168.n.49. in fin. lib.2. Far. in append. de immun. Eccl.c.2.n.48.in fin.pulchrè Bonac.d.tr q.7 §.5.n.3. Pereg.eod.tr.c.15.n.21.verſ ſi verò,adeo vt Duard. d.c.15. q.16.n.21. dixerit, quod facta reſtitutione ſi extrahentes ſine mora eam fecerint,euitant dictas pœnas,quod tamen puto non eſſe verum, niſi quando bona fide , & ex ſimplicitate facta eſt extractio ab iis , qui errare non credebant; nam ſi malitiosè , vel aduertenter extraxerint, non liberantur, niſi abſoluantur; namque ſi vigore prædictæ Bullæ etiã extrahere tentãtes incurrũt pœnas prædictas,
licet opus non compleuerint,poſt Dec.tr.crim.lib.6.c.27. 41
n.5.Prax.Gen.d.c.22.ſub n.7.Far.in prax.q.28.n.7.& latiùs in d. append.c.20.n.321.Mar.Ital.d.c.6.§.2.n.60. Guaz. d. def.1.c.30.n.5. Pereg.d.tr.de im. Eccl. c.16. n 39. quanto magis idem erit dicendum de iis qui extraxerunt , licet ſtatim reſtituerint ; hoc enim eſt pars ſatisfactionis, non tota ſatisfactio ; ſi enim incurrunt tentantes ſolum , qui non tenẽtur ad reſtitutionem,quantò magis extrahentes, qui reſtituere tenentur, vnde iſti extrahentes facta reſtitutione non ſtatim immunes ſunt , quia etiam tenentur ad reſarciendã iniuriam Eccleſiæ & reis factam, & ad reſtitutionẽ damnorum & intereſſe. Bene verum eſt,quod facta reſtitutione perſonæ extrahentes efficiuntur abſo-
lutionis capaces Farin.in append.d.c.20.n.311.Bon.d.q.7. 42
§.5.n.3.ver 2.Per.d.c.15.n.21.ver.ſi verò,non tamen ſtatim liberantur cenſura , quam ſolus Pontifex impendere poteſt, ſed beneficio abſolutionis indigent,quod multi non curant , & peſſimè faciunt , niſi bona fide, & ex ſimplicitate , vel ignorantia id fecerint, quia ſine dolo non incurruntur dictæ pœnæ. Dec. d.tract. crim. lib.6. cap. 28. num.5 6. Grat. diſc. for. d.cap.596.n.33.in fin. & propte-
reà de anno 1629 fuerunt in hac Curia carcerati qui- 43
dam ruſtici à S.Martino, qui talia attentauerunt ; & cùm verba Bullæ ſint clara , nihil vlteriùs eſt quærendum, l. ancilla , C. de furt. l. 1. §. pen. ff. de conſt. pecun. Surd. conſ 473. num.29. Rot. diu.deciſ.543.n.1.p.1. Cùm igitur hic

hic omnium non sit facta restitutio, adhuc videtur dicendum, nullam fuisse capturam, & extrahentes adhuc esse censura irretitos, quia sufficit etiam attentatum effectu non sequuto. Anton. Dian. *d. tract. de imm. Eccl. lib. 1. resol. 15.*

Sed quia vt plurimum hæc minima reputantur, licet malè, esto, quòd sufficiat realis consignatio reorum facta Episcopo, videamus, an cætera sint ritè, & rectè facta, adeo, vt illi sint tradédi foro seculari: quod vt diligentiùs videamus, non esse prætereundum puto, quod licet olim dubitaretur, tamen hodie nulla est difficultas, quin co-
44 gnitio, an reus confugiens ad Ecclesiam gaudeat illius immunitate, in totum spectet ad Iudicem Ecclesiasticum, etiamsi ille delictum commiserit exceptum: Farin. *cons. 76. num. 1. lib. 1.* & *in append. de immun. Eccl. c. 22. num. 368. in fin.* & *num. 369. 372.* Tusch. *pract. concl. lit. E, concl. 10. n. 1.* Mar. Ital. *d. tract. lib. 1. c. 6. §. 1. num 66.* Prax. Arch. *d. c. 22. sub n. 5.* Ambr. *d. tract. c. 11. n. 2.* Guaz. *d. c. 31. n. 4.* Bonac. *d. §. 7. n. 1.* Peregr. *d. tract. c. 3. n. 1.* quod pro vero nunc ab omnibus admittitur, & apud Catholicos id controuertere non bene oleret: & sic latè ostendit Antonin. Dian. *d. tract. de immunit. Eccl. lib. 1. resol. 14.* vbi probat hoc procedere etiamsi notorium esset reum non gaudere.

Bene verum est, quòd hinc sumpta occasione nata est discordia in modo cognoscendi; nam DD non bene conueniunt, primo enim controuertunt, an Iudex Ecclesiasticus teneatur, vel possit stare processui fabricato à iudice laico, & illi fidem adhibere pro facienda remissione rei ab Ecclesia extracti ad forum seculare, in quo non
45 est concors scribentium sententia: alij enim putauerunt vtique standum esse processui Curiæ secularis, quia non est credendum Pontificem voluisse committere Episcopis spiritualibus negotiis implicitis, vt per has cognitiones secularium Curiam anteuertant, sed voluit eos esse contentos informatione extraiudiciali etiam secreta, ad quam potest sufficere processus secularis Curiæ: sic Remig. *tract. de immun. Eccl. q. 2. n. 3. vers. & attenta.* Grat. *disc. for. lib. 3. c. 596. n. 22. 27. 28.* Gambac. *tract. de immun. Eccl. lib. 6. c. 16. n. 8 9.* Castil. *decis. 156. in princ.* Giurb.
46 *cons. 56. n. 2. 3.* in materia enim remissionis sufficit aliqualis cognitio, & informatio: Abb. *in c. fin. n. 18. de for. comp.* Grat. *d. c. 596 n. 26.* Giurb. *d. cons. 50. num. 9. in fin.* quod hic mirabile non debet videri, quoniam acta in foro sæculari probant in Ecclesiastico, *cap. vlt. de except. in 6.* Bald. *in l. 2. in addit. n. 3. ff. de feriis,* Capel. Tholos. *decis. 199.* Farin. *cons. 168 n. 25. lib. 2.*

Verumtamen secundum veriorem, & magis communem DD. sententiam in hoc standum non est processui iudicis sæcularis de suo interesse tractantis, & de sua iurisdictione in re non modici præiudicij, ne videatur iudex in propria causa, vbi prætendit reum ab Ecclesia extractum, vel extrahendum suæ subijci iurisdictioni, &
47 cùm vigore Bullæ Gregorianæ cognitio debeat fieri per Episcopum, vel ab eo deputatum, id non verificaretur si stare oporteret processui iudicis sæcularis: ita probant Guid. Pap. *q. 201. n. 5.* Farin. *d. cons. 76. n. 1. lib. 1.* & *in append. cap. 22. num. 373.* Bened. Beol. Aug. Pasinell. & Steph. Benall. apud Farin. *d. cons. 168. num. 16. 27. 28. & seq. lib. 2.* Amb. *d. tract. cap. 11. n. 2. vers. 2.* Mar. Ital. *d. tract. lib. 1. c. 6. §. 1. n. 79.* Ant. de Ball. *tit. de infult. in Eccl. n. 5.* Guaz. *d. tr. de def. p. 1. def. 1. c. 31. n. 8.* & *def. 20 c. 9. n. 30.* Bonac. *d. tr. de immun. Eccl. disp. 3. q. 7. §. 7. n. 3.* Pereg. *d. tract. c. 32.* certa est enim regula in iure, quòd Ecclesiasticus Iudex non debet stare processui secularis; sed
48 nouas debet sumere informationes, quia ille est iudex incompetens, *l. vlt. C. si à non comp. Iud. c. at si clerici, de Iud.* Bart. & Bald. *in l. magistr. de iurisd. omn. iud.* pulchrè Ruin. *cons. 7. n. 6. lib. 5.* Gram. *cons. 42. n. 1.* Clar. *in pract. §. fin. q. 36. n. 49.* vbi Baiard. *n. 5. 3.* Far. *d. cons. 76. n. 1.* Amb. *d. c. 11. n. 2. vers. quia regul.* Guaz. *d. def. 20 c. 9. n. 29.* Bonac. *d. §. 7. n. 3 vers. tamen quia,* Peregr. *d. c. 3 n. 2. vers. &*
confirmo. Hier. de Fed. *resp. tr. 47. n. 1. 2.* Ric. *d. dec. 1792. in fin.*

Non obstant ex aduerso adducta, namque Remig. *d. q. 2. n. 3.* non facit ad propositum, qui loquitur ante Bullam Gregorianam, & ipse putat iudicem secularem in hac cognitione esse competentem, cui idcirco satis esse dixit apparere de delicto excepto ex processu informatiuo, non autem, quòd Iudex Ecclesiasticus, cui non tribuit hanc iurisdictionem debeat stare processui iudicis secularis; & si ipse secundum hæc tempora scripsisset, vtique aliter sensisset, quia diuersa nunc est ratio, & variantur personæ, ac causa. Bened. Beol. *d. cons. 168. n. 26. lib. 2.* hoc enim tempore Iudex Ecclesiasticus debet nouum formare processum, & dare dilationes, quia illi datur cognitio, 49
& cui datur facultas cognoscendi de aliqua causa, censetur etiam concessa potestas recipiendi probationes, ad textum *in l. vbi,* & ibi gl. & Buttig. *C. de fals.* Farin. *d. cons. 76. n. 1. lib. 1.* Ambr. *d. c. 11. n. 3. vers. rursus,* Bonac. *d. §. 7. n. 3. in fin.* Peregr. *d. c. 3. n. 2. vers. probatur.*

Non obstat, quod in materia remissionis sufficiat aliqualis cognitio: nam ad hoc inferius respondebo, pro nunc dicam, nos extra dubium versari stante Bulla Gregoriana, quæ veram requirit probationem, & iure merito, quia tractatur de irreparabili damno; facta enim remissione posset iudex laicus omittere discussionem qualitatis delicti excepti, & reum suspendi facere ob delictum sine qualitate: ita Bened. Beol. apud Farin. *d. cons. 168. n. 13. 14. lib. 2.* sentire videtur Farin. *d. c. 22. n. 373.* Pereg. *d. c. 3. n. 2. sub vers. probatur.*

Minùs obstat, quòd acta in foro seculari probent in Ecclesiastico; nam id non procedit, quando in foro Ecclesiæ interuenit diuersitas personæ, vel causæ, vel agi- 50
tur ad diuersum effectum, vt hic, vbi Ecclesia, & eius fiscalis procurator sumunt partem reorum, & ad diuersum finem dirigitur actio, quàm fieret in foro laico; ita ex glossa *in c. 2.* vbi Innoc. *n. 7.* Abb. *n. 25. de ord. cogn.* Innoc. *in c. causam quæ, il primo, n. 3.* vbi Host. *n. 1. 3.* Io. And. *col. 1.* Anch. *n. 3.* Felin. *n. 4. de test.* Feder. *cons. 160. n. 3.* Anch. *cons. 146. n. 7.* Bened. Beol. *d. cons. 168. n. 27. 37. lib. 2.*

Nec obstant Grat. *d. c. 596.* & Giurb. *d. cons. 50.* quia aliorum auctoritate, & rationibus conuincuntur, & illis resistit communis DD. sententia: vnde hoc animaduertens Giurb. *d. cons. 50. n. 4.* voluit suam sententiam castigare dicens, quod si Episcopus sit dubius super qualitate delicti, an sit de exceptis, non obstante processu Curiæ secularis poterit diligentiores sumere informationes, & eosdem repetere testes, vel nouos examinare: ex quo colligere possumus secularem non sufficere processum, & potest dici semper subesse huiusmodi dubium, quia 51
cùm secularis contendat suam esse iurisdictionem, suspecta redditur probatio ab eo prouenjens, & nullius fidei. Farin. *d. cons. 76. num. 1. lib. 1.* Guazzin. *d. defens. 20. cap. 9. n. 30.*

Benè verum est, quòd si verum amamus, hæc omnia non debemus eadem mensura metiri, cum plures possint dari casus, in quibus variè sit respondendum. Nam si processus fuit fabricatus à Curia sæculari, postquam reus se recepit ad Ecclesiam, vel eodem die, & si eo tempore, quo verè, vel verisimiliter poterat esse controuersia, an ad laicos pertineret iurisdictio, tunc absque dubio sentio nullam fidem esse dandam dicto processui, prout sic pulchrè inquit Farin. *in append. de immun. Eccl. d. cap. 22. n. 365.* & *d. cons. 76. n. 1. in fin. lib. 1.* Bened. Beol. *d. cons. 178. num. 28. in fin. lib. 2.* Maur. Burg. *tract. de mod. proced. ex abrupt. cent. 1. q. 65. num. 52.* Guaz. *d. defens. 20. c. 9. n. 29. in fin.* Sin processus esset fabricatus, antequam reus confugisset ad Ecclesiam, adhuc distinguendum est, quia aut fuit factus in contumaciam, & tunc etiam in foro Ecclesiastico faceret aliquam fidem, 52
& indicium, non tamen indubitatum, & sufficiens ad remissionem: sic probatur ex Guid. Pap. *d. q. 201. num. 6.* Prax. Archiep. Neap. *c. 6. n. 3.* Gratian. *d. c. 619. num. 19.* aut lis erat contestata cum reo, vel ipse erat confessus, vel conuictus,

conuictus, aut condemnatus ex illo delicto, & poſtea aufugens carceribus ſe recepit ad Eccleſiam, ſi de nouo in foro Eccleſiæ contingat dubitare, an delictum commiſerit exceptum, vtique hoc caſu proceſſus laicalis non modicam faceret fidem, & pauliſper adminiculatus ſufficeret ſi in actis Eccleſiæ exhiberetur, vt bene inquit. Farin. *in d. append. de immun. Eccl. d. c. 22. n. 375.* Guazzin. *de defenſ. reor. c. 9. n. 30.*

Vnde eſt, quòd de anno 1619. die prima Auguſti *in vna Caſalenſ.* Paulus V. P. M. annuit, vt traderentur Curiæ ſeculari Sebaſtianus Ferrarius, & Thomas Natta, ac Chriſtophorus Corſus, qui damnati erant de graſſationibus quinque cum derobatione, & occiſione ſocrus, & amitæ ſub ſpecie amicitiæ, & affinitatis, quas confeſſi ſunt ſuffocaſſe in lecto proprio, qui poſtea carceribus fractis ad Eccleſiam confugerunt, à qua extracti de ordine Epiſcopi cuſtodiebantur nomine Eccleſiæ; & cùm fiſcus ſecularis prætenderet abſque vlteriori proceſſu dictos reos eſſe remittendos, Eccleſiaſticus verò diceret nouas informationes eſſe dandas, & confeſſiones eorum vi tormentorum fuiſſe extortas, habita relatione ab Epiſcopo loci Sanctiſſimus Paulus mandauit, vt conſignarentur Curiæ ſeculari, dummodo quoad duos, qui ſocrum, & amitam occiderant, Epiſcopus non haberet aliquas circunſtantias in contrarium, & reorum confeſſiones, & ratificationes redigerentur in actis Curiæ Eccleſiaſticæ, vel ſaltem ſummariè, & extraiudicialiter ipſe ſe informaret, quantum ad animum ſuum mouendum ſufficeret; quod tamen inferiores iudices non poſſent exequi ſine ſpeciali commiſſione Pontificis, quia cùm ipſe ſit ſupra ius canonicum, poteſt diſponere prout vult, alioquin proceſſus Curiæ ſecularis debet eſſe adminiculatus, vt dixi.

In his autem terminis intelligendus eſt Gam. *d. deciſ. 179. n. 1. 2.* & *deciſ. 281. n. 1.* vbi loquitur de eo, qui condemnatus fuerat, & fractis carceribus aufugerat ad Eccleſiam, quò loci licet dicat negotium eſſe dubitatiſſimum, tamen concludit illud ſufficere ad eius extractionem; quod tamen non eſt verum, licet nunc talis pro-
53 ceſſus magnam fidem faciat, nec Epiſcopus ex hoc ſolum poterit reum tradere Curiæ ſeculari, niſi conſulat Sedem Apoſtolicam, & ab ea licentiam obtineat, vt inquit bene Guaz. *d. tract. de defenſ. d. def. 20. c. 9. num. 30.* vt euenit in dicta Caſalenſi, in qua fruſtra ad Pontificem recurſum fuiſſet, ſi Epiſcopus eum proceſſum ſufficere arbitratus fuiſſet, non tamen tenebatur hoc ſignificare Pontifici, cum ſint partes fiſci ſecularis probare delictum cum ſua qualitate, qua non probata reus eſt Eccleſiæ reſtituendus. Farin. *d. conſ. 76. num. 4. lib. 1.* & *in d. tract. de immun. Eccl. cap. 22. n. 374.* Gratian. *d. c. 619. num. 18. 19.* Cyriac. *controu. 345. num 5. lib. 2.* Melius eſt igitur repetere teſtes in foro Eccleſiaſtico, prout in præſenti cauſa factum eſt, & ſemper vidi ſeruari, & in hac Curia Regienſi id habetur de ſtylo, & practicantes hoc forum id non ponunt in controuerſiam, niſi negotium adeo eſſet antiquum, vt videretur impoſſibilis teſtium repetitio.

De altero puncto valde eſſentiali videndum eſt, à quo pro maiori parte videtur pendere huius articuli deciſio: & quia non caret multis difficultatibus, operæ pretium duxi illud plenè examinare: eſt autem, an ad effectum excludendi reum ab hac immunitate Eccleſiæ ſufficiat fiſco ſeculari probare qualitates aſſaſſinij, vel proditionis, aut alteriùs delicti excepti ſummariè, per indicia, coniecturas aut præſumptiones, vel potius oporteat de illis plenè, & concludenter docere. In quo non eſt concors DD. ſententia, quia alij putauerunt ſufficere indicia, & præſumptiones per ſummariam, & ſecretam informationem, etiam extraiudicialiter, quantum ſufficit ad infor-
54 mandum animum Epiſcopi, vel eius Officialis, vt poſt Aufrer. *in tract. de arreſt. p. 2. tit. de form. arreſt. in arreſt. 217. fol. 42. col. 2.* inquit D. Remig. de Gamm. *d. tract. de immun. Eccl. q. 2. n. 3. verſ. attamen*, & *num. 11.* Gam. *deciſ. 179. num. 1. 2.* & *deciſ. 281. num. 1.* Portol. *in ſchol. ad Molin. in §. clericus, for. 8. q. 9.* Farin. *in add. ad d. conſ. 168. in fin. lit. A, lib. 2.* & *conſ. 211. num. 19. lib. 3.* Gratian. *diſc. for. lib. 3. cap. 596. num. 28.* P. Gambac. *de immun. Eccl. lib. 6. c. 15.* Caſtill. *deciſ. 156. n. 9.* Guaz. *d. defenſ. 1. c. 31. n. 9. verſ. ac etiam*, Giurb. *d. conſ. 50. n. 10.* & *conſ. 70. n. 32.* quibus etiam aſſentire videtur Alex. Peregr. *d. tract. de immun. Eccl. cap. 3. num. 8. verſ. 2.* vbi inquit hanc opinionem faciliùs ſeruari poſſe, & Farin. recedendo à prima, huic adhæſiſſe ſententiæ.

Et verè hæc opinio argutis, & ſubtilibus ſuadetur rationibus; inde enim irrefragabiliter videtur probari, quia aſſaſſinus, ſiue clericus, ſiue laicus poteſt puniri pœna ordinaria, ſi delictum probetur perpetraſſe argumentis probabilibus, indiciis, & præſumptionibus, vt habetur *in cap. 1.* & ibi DD. *de homicid. in 6.* Boſſ. *in prax. crim. tit. de for. comp. n. 66.* Gam. *d. deciſ. 179. n. 2.* & *deciſ. 281. per totam*, Rim. Iun. *conſ. 685. n. 10.* Baiard. *ad Clar. §. aſſaſſ.* 55
n. 6. Ang. *conſ. 25. n. 5. lib. 1. polit. c. 18. n. 56.* Maſc. *de prob. concl. 1237. n. 13.* Bened. Beol. *d. conſ. 168. num. 6. lib. 2.* Maſtril. *de indult. cap. 29. n. 21.* Caſtil. *d. deciſ. 156. n. 9.* Guaz. *d. defenſ. 1. cap. 31. num. 9.* Graſſ. *de effect. cler. effect. 1. num. 7. 11.* Giurb. *d. conſ. 70. num. 23* quorum plerique voluerunt etiam ſufficere ſola indicia ad torturam. Vnde ſi hæc ſufficiunt ad probandum principaliter delictum, quanto magis ad effectum ſolum, vt reus remittatur ad iudicem laicum, vbi denuo cauſa erit tractanda, non tamen admitto, quòd vnquam ſufficiant indicia ad torturam.

Secundò hoc idem ex eo videtur apertè probari, quia dum diſputamus, an iſti rei gaudeant immunitate Eccleſiæ, incidenter quæritur, non principaliter, an illi ſint aſſaſſini, vel proditores, quod non eſt aliud, niſi quære-
re, an laicus ſit iudex competens; ideò non requiritur 56
plena cauſæ cognitio, ne grauior ſit articulus ſuper emergenti, quàm ſuper principali. Bart. & Bald. *in l. ius alimentorum, §. 1.* vbi gl. *in verb. cognit. ff. vbi pup. educ. deb.* Bened. Beol. *d. conſ. 168. n. 1. verſ. quoad, lib. 2.* Grat. *d. c. 596. n. 25.* Giurb. *d. conſ. 50. n. 11.* Peregr. *d. tract. c. 3. n. 7.* & propterea ne idem negotium bis agatur, & reus fruſtretur inanibus expenſis, Iudexque fatigetur ſuperfluis probationibus, ſatis erit coram iudice Eccleſiaſtico præſumptiuè probare delictum eſſe de exceptis.

Tertiò id firmatur etiam exinde, quia cum hîc tractetur ſolùm, an confugiens ad Eccleſiam ſit remittendus ad ſuum iudicem laicum, vt ab eo puniatur, certum eſt, quòd in hac quæſtione an ſit locus remiſſioni, ſufficit aliqualis cognitio remittentis, non plena exigitur. Gloſſ.
in Clem. Paſtoralis, in verb. de more, & ibi Card. *in §.* 57
deniq. num. 16. Imol. *num. 96.* Vital. *num. 47. de re iud.* Abb. *in c. fin. num. 18. de for. comp.* Peguer. *deciſ. 66. n. 18.* Bened. Beol. *d. conſ. 168. n. 2. lib. 2.* Gratian. *d. cap. 596. num. 26. 27.* ergo ſufficit in caſu noſtro per indicia, & præſumptiones probare reum non gaudere hac immunitate.

Quartò huic ſententiæ videtur fauere ipſa Bulla Gregoriana, dum clarè diſponit, ne delinquentes tradantur Curiæ ſeculari, niſi cognito, quod aliquod ex delictis in ea expreſſis iudicio Epiſcopi videatur commiſiſſe; verba enim illa, *iudicio ſuo*, iuncta verbo, *videantur*, important
liberum boni viri arbitrium; & cùm nullam præſcribant 58
probandi formam, ſufficiet quælibet cognitio etiam extraiudicialis pro ſecuritate conſcientiæ Epiſcopi, quæ ſatis ſit ad eius inſtructionem, per ea, quæ ſcripſit Bened. Beol. *d. conſ. 168. n. 3. 4. 5. lib. 2.* Grat. *d. c. 596. n. 29. 30.* & *ſeqq.* P. Gambacur. *d. tract. de immun. Eccl. lib. 6. c. 15.* Giurb. *d. conſ. 50. n. 10. 11.*

Quintò non videtur Bulla Gregoriana diuerſo modo poſſe intelligi, niſi demus abſurdũ, quia ſi plena requireretur probatio in forma ſolemni, vix vnquam poſſet eſſe locus extractioni delinquentiũ ab Eccleſia, & traditioni Curiæ

Curiæ ſæcularis: Farinac. *in addit. ad dictum conſil.76.*
59 *num.6. lib.2.* quoniam delicta, de quibus in dicta Bulla,
ſolent occultè, & cum magna cautela committi; prodi-
tores enim & aſſaſſini non ſolent adhibere teſtes, niſi
ſocios criminis; & ideo ſi tanta requireretur probatio,
aperiretur via delictis, & ſequeretur, quòd facta tradi-
tione Iudex laicus poſſet ex eodem proceſſu reum morti
adiudicare, quod verum non eſt. Giurb. *d. conſ.50. num.11.*
verſ. etenim.

Sextò & vltimo in propoſito noſtro videtur ſublata
omnis difficultas ex Decreto Clem. VIII. P. M. emanato
ſub die 6. Febr. 1597. & determinatione Sacræ Conſul-
tæ, ex quibus habemus fuiſſe reſcriptum Archiepiſco-
po Panormitano, & Epiſcopo Cremonæ, vt ſuper qua-
litatibus criminis excludentis immunitatem Eccleſiæ ſe
informarent ſummariè, ſimpliciter, & extraiudicialiter,
& quantum pro ſuæ conſcientiæ informatione ſufficere
ſibi viſum fuerit, ita, vt annuerit Pontifex non eſſe ex-
quirendam plenam, & concludentem dictarũ qualitatum
60 probationem, vt habetur apud Prax. Archiep. Neap.
cap.94. ſub num.2. vbi legitur dictum decretum Farin. *in*
add. ad d. conſil.168. in fin. litt. A, B, D, lib.2. & *conſ.311.*
num.19. lib.3. Gambacur. *d. lib.6. cap.15.* Giurb. *d. conſ.50.*
num.10.

Verumtamen altera opinio mihi videtur verior, &
magis recepta, & menti, ac verbis Bullæ magis confor-
mis, vt ſcilicet requiratur probatio vera, & plena qua-
litatum, quæ excludunt delinquentem ab immunitate
61 Eccleſiæ; etenim regulariter omnis probatio debet eſſe
concludens, ac plena, & leges, quæ requirunt probatio-
nem, de plena, & concludenti intelliguntur, & ita in
terminis noſtris voluerunt, & Bullam Gregorianam in-
tellexerunt ex Aret. *in cap. cum non ab homine, de iudic.*
Auendañ. *in tract. de exequend. mand. reg. lib.1. cap.22.*
num.9. verſ. nam ſupradicta, Molin. *tract. de ſacr. hom.*
amittend. immun. cap. fin. num.149. & ſeq. & ibi Farin. *d.*
conſ.76. num.4 5. & ſeqq. lib.1. & *in Append. de immunit.*
Eccl. cap.22. num.374. Bened. Beol. Aug. Bacinell. &
Steph. Benaſſ. apud Farin. *d. conſ.168. num.8.9. & ſeqq.*
lib.2. Ambroſ. *d. tract. de immun. Eccl. cap.11. num.4.* Mar.
Ital. *eod. tract. lib.1. cap.6. §. 1. num.80.81.82.* Gratian.
diſc. for. lib.4. cap.619. num.18.19. Bonacin. *d. tract. de im-*
mun. Eccl. diſp.3. quæſt.7. §.7. num.4. verſ. reſpondeo. Ricc. *d.*
deciſ. collect.1792. in fin. & videtur ſentire Peregr. *de im-*
munit. Eccl. cap.7. num.21. verſ. nota, ex quibus apparet
hanc eſſe magis communem DD. ſententiam. Antonin.
Dian. *var. reſol. mor. part.3. tract.1. de immun. Eccl. re-*
ſol.38.

Hæc autem opinio habet firmiſſimas rationes, & non
cadentia ſydera; cùm enim iudex laicus acquirat iuriſ-
dictionem in delinquentes, qui ad Eccleſiam confugiunt,
verificata qualitate proditionis, vel aſſaſſinij, fiſcus ſecu-
laris debet eam plenè probare, quia qualitas tribuens
62 iuriſdictionem non præſumptiuè, vel per indicia, ſed
concludenter eſt probanda, ex textu *in l.2. §. ſed ſi dubite-*
tur, ff. de iudic. Pariſ. de Put. *de ſyndic. in verb. index, c.2.*
num.13. Benintend. *deciſ.8. n.3.* And. Gail. *de pace public.*
c.13. num.22. lib.1. Farin. *in prax. q.8. n.86.* & *in d. conſ.76.*
n.4. lib. Bened. Beol. *d. conſ.168. n.8. lib.2.* Schrad. *de feud.*
p.10. ſect.2. num.22. & *ſect.6. num.33.* Ioſeph Ludouic. *dec.*
Lucenſ.52. num.28. p.1. Ambroſ. *d. c.11. n.4. verſ. ſecundò.*
Peregr. *d. c.3. num.5. verſ. tertiò.* Sed hic qualitas prædicta
tribuit iuriſdictionem: ergo plenè eſt probanda.

Secundò cùm qualitas aſſaſſinij, & proditionis, ac ſi-
milium ſit illa, quæ tollit immunitatem Eccleſiæ, diſpo-
ſitio Bullæ Gregorianæ locum habere non poteſt, niſi
plenè verificata qualitate, adeò, vt nec ſufficiat ficta
confeſſio delinquentis, & nunquam fiſcus laicalis vin-
63 cere poteſt, niſi probata dicta qualitate, quia eſt funda-
mentum ſuæ intentionis, & cauſa ſuæ pretenſionis; vbi
enim qualitas eſt cauſa, vt quis obtineat, illa debet præ-
cisè probari, etiamſi in negatiua conſiſtat: ita Mar. Ital.
d. tract. de immun. Eccl. lib.1. cap.5. §.2. num.122.123. Curt.
Iun. *conſ.224. num.1.* Pariſ. *conſ.166. num.8. lib.4.* Soc. Iun.
conſ.22. num.11. lib.1. Ceph. *conſ.256. in fin.* Tiraq. *de re-*
tract. lignag. §.8. gl.7. num.1.2. Cranet. *conſ.112. n.6.* Oſaſch.
deciſ.174. num.5. Farin. *deciſ.402. num.4. in fin.*, vbi pulchrè
lib.2. Gratian. *d. cap.619. num.18.19.* Beltram. ad Ludouiſ.
deciſ.53. num.5. Cyriac. *contr.345. num.5.* Giurb. *d. conſ.10.*
num.24. Peregr. *d. cap.3. num.5. verſ. tertiò*: quoniam diſ-
poſitio loquens cum certa qualitate, vt facit Bulla Gre- 64
goriana, non habet locum, niſi illa qualitas plenè pro
betur, ex textu *in l. Fale §. cùm hoc edictum, ff. ex quib. cauſ.*
in poſſeſſ. eatur. Bald. *in l. ſi quando; C. unde vi*, Farin. *d.*
conſil.10. num.23.24. lib.1. Bened. Beol. *d. conſ.168. num.8.*
lib.2. Pacian. *conſ.32. num.3* Giouagn. *conſ.10. n.4. lib.1.*

Tertiò hæc opinio coadiuuatur verbis Bullæ prædictæ
expreſſis, vbi voluit verè conſtare Epiſcopo de crimine
qualificato, antequam reum tradat Curiæ ſeculari, dum
dixit, *An ipſi verè crimina ſuperius expreſſa commiſerint*:
inde enim probatur, præſumptiones, & indicia non ſuffi-
cere, quia ea eſſe vera dicimus, quæ propriis oculis inſpi 65
cimus, vel indubitanter nouimus. Innoc. *in c. cum in cauſa,*
num.1. verſ. illud autem, vbi Hoſt. *num.4.10.* And. *num.3.4.*
Ægid. *num.4. de iuram. calum.* Dominic. *in cap. beat.2. q.7.*
Felin. *in cap.1. col.1.2. de ſum. Trin.* Anch. *conſ.391. n.5.6 7.*
Farin. *d. conſ.76. n.5. lib.1.* Bened. Beol. *d. conſ.168. num.10.*
lib.10. Ambroſ. *d. cap.11. num.4. verſ. tertiò*, ibi, *Verùm.* Pe-
regr. *d. cap.3. num 4.* Bonac. *d. quæſt.7. §.7. num.4. verſ. reſpon-*
pendeo. Antonin. Dian. *d. reſol.38.*

Quartò animaduertendum eſt dictam Bullam Grego-
rianam requirere expreſſe non ſolum de prædictis con-
ſtare, ſed etiam per modum conditionis voluit prius ap-
parere admiſſa delicta eſſe de exceptis, antequam reus
tradatur Curiæ ſeculari, vt in illis verbis: *Cognito prius*
per Epiſcopum. Ablatiui enim abſoluti important condi-
tionem, *§. ab hoſtib. Inſt. de Attil. tut. l. facta, §. reſcripto, ff. ad* 66
Trebell. Bart. *in l. cùm ſtipulatus, de verb. oblig.* Bald. *in l.1. op-*
poſ.9. ff. de leg.2. Pacian. *conſ.52. num.68.* & vbi probatio eſt
in conditione, vel probanda eſt conditio, tunc neceſſaria 67
eſt plena probatio, *l. Lucius*, vbi Bart. *de cond. & dem.* Natt.
conſ.102. num.8. lib.1. Pariſ. *conſ.204. num.9. lib 4.* Farin. *d.*
conſ.76. num.6. lib 1. Ambroſ. *d. cap.11. num.4. verſic. quartò.*
Peregr. *d. cap.3. num.5. verſ. quartò.*

Quintò certum eſt, captos in Eccleſia habere regulam
immunitatis pro ſe, quia quilibet ad Eccleſiam confu-
giens regulariter eſt tutus; ideo dicens caſum hunc, vel
illum non comprehendi in regula, debet ſuam aſſertio-
nem euidenter probare, eò, quod habeat contra ſe iu-
ris præſumptionem. Ita *ex l. fin. in princ.* vbi DD. *ff. quod* 68
met. cauſ. Abb. *in cap. quia veriſimile, in 2. not. de præſump.*
Craſſ. *de antiq. temp. part.2. ſect. ex præmiſſis, num.46.* Farin.
d. conſ.76. num.3. lib.1. Ambroſ. *d. cap.11. num.4. verſ. primò.*
Peregr. *d. cap.3. num.5.* Bonac. *d. quæſt.7. §.7. num.4.*

Sextò addi poteſt, quia ſtantibus illis verbis Bullæ
Gregorianæ, *Cognito prius per Epiſcopum*; certum reddi- 69
tur in re hac requiri cauſæ cognitionem: tum quia tra-
ctatur de præiudicio alterius. Alex. *conſ.70. num.10. verſ.*
& maximè, lib.3. tum quia vbicumque lex iubet aliquid
fieri cum authoritate iudicis, debet intelligi, quòd iudex
de ea cognoſcat, ad textum *in l. cùm hi, in princ. ff. de*
tranſact. Bart. *conſil.106. verſ. de hoc, lib.2.* Tuſch. *pract.*
concl. littera C, concl.154. num.3. Sed vbi requiritur cauſæ
cognitio, ordo aliquis iudiciarius debet obſeruari, &
ex abrupto non eſt procedendum. Butr. *in cap. auditis,* 70
lib.2 de elect. Soc. Sen. *conſil.33. col. pen. lib.1.* Menoch.
de arb. iud. quæſt.19. numer.5. ergo plenæ probationes ne-
ceſſariæ ſunt, prout in quocumque alio iudicio, etiam
ſummario.

Septimò, & vltimò hoc idem verum eſſe probatur,
quia non ambigitur clauſulam, *Conſtito prius*, eſſe ſimi-
lem huic, *Cognito prius*, vt apud Bened. Beol. *d. conſ.168.*
n.39. lib.2. & idcircò pro eadem illam vſurpant Ambroſ. 71
d. c.11. num.5. verſ. ſed conſtito, Peregr. *d. cap.3. num.5. verſ.*
quartò.

quartò. Sed ſic eſt, quod clauſula, *Conſtito*, vbicumque eſt,
72 veras, & concludentes requirit probationes, adeo, vt non ſufficiant præſumptiones: vt ex gl. *in Clement. vnic. in verb. repererint, ad fin.* vbi Card. *quæſt.* 13. *de off. deleg.* Abb. *in cap. conquerente, ſub num.* 9. *de reſtit. ſpol.* Alex. *conſ.* 118. *num.* 1. *lib.* 2. latè Gaz. *de benef. part.* 6. *c.* 3. *num* 64. 65. 66. Farinac. *deciſ.* 573. *num.* 1. *part.* 1. & *deciſ.* 532. *num.* 1. *part.* 2. Beltram. *ad Ludouiſ. deciſ.* 53. *num.* 3. latè Cyriac. *contr.* 287 *num.* 1. *part.* 2. Ergo ſequitur ſtante dicta clauſula, *Cognito pr ù*, de qua in Bulla Gregoriana, concludendum eſſe, omnino neceſſarium eſſe plenè probare qualitatem delicti excepti, qualificati ad effectum, vt rei ad Eccleſiam confugientes priuentur beneficio immunitatis.

Non obſtant autem adducta in contrarium. Nam vt prius reſpondeamus auctoritatibus DD. & poſtea rationibus, & argumentis, animaduertendum eſt, quòd multi allegantur pro parte aduerſa, qui pro ea non merentur allegari: non enim eſt vis facienda in Aufrerio, & Remigio, qui loquuntur de tempore, quo nondum emanata erat Bulla Gregoriana, & ſecundum illam opinionem, quæ habet cognitionem huiuſmodi ſpectare ad iudicem laicum, quod cum falſum ſit, & promulgata Bulla amplius non controuertatur, vt per Gratian. *d. cap.* 196. *numero* 10. 21. Guazzin. *d. defenſ.* 1. *cap.* 31. *numero* 4. Bonacin. *d. quæſt.* 7. §. 7. *numero* 2. Peregr. *d. cap.* 14. *numero* 6. *verſ. hodie*, non eſt pes figendus ſuper dictis horum DD. qui tractant de iure veteri enucleando.

Deinde minùs obſtat Gamma *dicta deciſ.* 179. & *deciſ.* 218. ex multis, & primò quia ipſe pariter loquitur de tempore, antequam ederetur dicta Bulla Gregoriana, & ſcribit ſecundum ius commune, à quo non erat diſpoſitum, vt deberet verè conſtare de delicto, vt hic noſtra Bulla: vnde ipſe non allegatur ad propoſitum: ita Bened. Beol. apud Farin. *d. conſil.* 168. *numero* 15. *lib.* 2. Deinde dictum Gammæ fortè poteſt procedere, quando facienda eſt remiſſio ab vno iudice ad alium iudicem eiuſdem iuriſdictionis, & Principis, quia tunc parum curandum eſt, an verè delictum probatum ſit, quia poſtea probabitur coram iudice, ad quem fit remiſſio; ſecus eſt, ſi remiſſio fiat ad iudicem alterius Regni, & Prin-
73 cipis, quia antequam remittatur, delictum debet plenè probari, vt voluit idem Gamm. *deciſ.* 279. & *deciſ.* 362. Grat. *conſil.* 92. *num.* 14. *verſ. ſed vt magis, lib.* 2. Bened. Beol. *ad Farin. d. conſ.* 168. *num.* 14 *lib.* 2.

Vnde ſatis apparet Gammam ſtudio potiùs contradicendi Eccleſiaſticis, quàm veritatis zelo ita ſenſiſſe, nam ſi voluit realem, & veram probationem delicti requiri, quando fit remiſſio ab vno iudice ad alium diuerſæ iuriſdictionis occaſione conuentionum, quæ exiſtunt inter aliquos Principes de reis ſibi inuicem tradendis, quantò magis eadem plena probatio requirenda erit, vbi tractatur de remiſſione facienda à iudice Eccleſiaſtico ad laicum, quos ſanè conſtat diuerſam habere iuriſdictionem & diuerſo ſubeſſe Principi; ideò bene dicit Bened. Beol. *d. conſ.* 168. *num* 19 deciſiones Gammæ non eſſe iuri conſonas: immò ipſe Gamma ſuo etiam tempore hunc caſum appellat dubitatiſſimum, & propterea ſi tunc temporis in tanto premebatur dubio, certè ſi poſt dictam Bullam ſcripſiſſet, priorem opinionem abnegaſſet, & huic noſtræ ſententiæ adhæſiſſet, quæ veram requirit probationem vigore eiuſdem Bullæ.

Poſt hæc non obſtat Farin. *in addit. ad dictum conſ.* 168. *in fin. littera A, lib.* 2. & *d. conſ.* 311. *num* 19. *lib.* 3. quia verè ipſe non eſt contrariæ opinionis, vt ſufficiant indicia, & præſumptiones, nec cenſendus eſt ſibi contrarius, aut mutaſſe ſententiam, quia ipſe Farin. *in append. de imm. Eccl. cap.* 12. *num* 374. (quod opus vltimo loco perfecit) in hac noſtra ſententia perſeuerauit, vt plena requiratur probatio: hic autem, vbi aliter videtur ſenſiſſe, non conſuluit de iure, ſed ſecundùm allegatum reſcriptum Clem. VIII. in illa Panormitana, de qua ſupra, quod nihil officit caſui noſtro, quia illud reſcriptum eſt locale, & pro illo caſu tantùm particulari, in quo Pontifex motus fuit ad ita reſcribendum ex cauſis 74
particularibus, vt bene teſtatur ipſe Farinac. *in d. Append. de immun. Eccl. cap.* 9. *numero* 143. cui credendum eſt vti plenè informato, cùm hoc negotium ſæpius cum ipſo Pontifice tractauerit, ſicut ipſe ſcribit.

Præter hæc nihil obſtat Guazzin. *d. defenſ.* 1. *cap.* 31. *num* 9. *verſ. at etiam*, quia non firmat contrariam ſententiam, vt ſufficiant indicia: ſolùm refert, quid tenuerit Gamma in allegatis deciſionibus, alioquin ſibi ipſi eſſet contrarius, cùm eodem loco apertè, & firmiter dicat, *Epiſcopo conſtare debet de delicto commiſſo per confugientem ad Eccleſiam plenè, & non per indicia*: non enim eſt interpretandus, vt ſtatim ſe correxerit ab eo, quod tam firmiter dixit, ſed bene quod non voluerit prætertire notum facere, quid alij ſenſerint.

Ex quibus apparet multos DD. allegari pro contraria ſententia, qui non ſunt allegandi, vel quia eam non firmant, vel ex eo, quod loquuntur ante Bullam, vel non feriunt caſum noſtrum, vel quod non ſit apertum, quid ſenſerint, vnde clarum remanet, magis communem eſſe illorum DD. opinionem, qui docent plenam requiri probationem.

Reſtat, vt reſpondeamus argumentis in contrarium facientibus: nam primò non obſtat aſſaſſinium probari per iuris præſumptiones, & probabilia argumenta; tum quia id valde ſpeciale eſt aſſaſſinio tantum. Clar. *in prax.* §. *aſſaſſinium*, *numer.* 6. Farin. *in prax. quæſt.* 86. 75
numero 4. Bened. Beol. *d. conſil.* 168. *numero* 18. *lib.* 2. in quo delicto nos non verſamur, quia hic tractatur ſolùm, an ſit proditio, cùm aſſaſſinium non dicatur, niſi interueniat promiſſio, vel datio pecuniæ, aut alterius rei. Farin. *in appendic. de immunit. Eccl. cap.* 8. *num.* 125. 76
131. Ambroſ. *eod. tract. cap.* 8. *numero* 2. Bonac. *d. quæſt.* 7. §. 4. *numero* 17. *verſ. tertiò.* Peregr. *d. tract. cap.* 7. *n.* 38. quod hic non verificatur; tamen quia licèt aſſaſſinamentum probetur argumentis probabilibus, tamen hæc, & ſimiles eius ſpecialitates non habent locum, niſi priùs conſtet de aſſaſſinio ipſo, eo quòd non præſumptiuè, ſed concludenter appareat pecunias fuiſſe in hác cauſam & ad talem effectum datas. Gramm *vot.* 11. *num.* 4. 5. Boſſ. 77
in prax. tit. de for. compet. numero 65. 66. Ceph. *conſil.* 621. *numero* 28. Gabriel. *concluſ. lib.* 7. *de malef. concluſ.* 1. *numero* 28. Farin. *in prax. quæſt.* 7. *numero* 11. & *quæſt.* 8. *numero* 85. 86. & *quæſt.* 86. *numero* 49. & *quæſt.* 123. *n.* 54. Giurb. *d. conſil.* 50. *numer.* 17. Hect. Felic. *alleg.* 3. *num.* 40. 41. *part.* 1. hæc enim qualitas aſſaſſinij licet poſſit ſummariè probari, debet tamen plenè conſtare ex veris probationibus: Gramm *d. vot.* 11 *numer.* 4. 5. Hier. Gabriel. *conſil.* 170 *num.* 16. *lib.* 1. Farin. *quæſt.* 37. *num.* 81. & Maſc. 78
de probat. concluſ. 137. *numer.* 5. *in fin.* Peregr. *d. tract. de immun. Eccl. cap.* 7. *numero* 49. quod hic non eſt factum, ideoque non eſt timendum de argumento in contrarium facto.

Secundò non obſtat hic tractari incidenter de proditione, ideò ſufficere aliqualem cognitionẽ. Nam huic motiuo iam ſatisfactum eſt reſpondendo procedere, quando facienda eſt remiſſio ab vno iudice ad alium iudicem 79
eiuſdem Principis; ſecus eſt, ſi iudicum iuriſdictio à diuerſo manet fonte, ex Gram. *d. deciſ.* 279. Gram. *d. dec.* 362. Grat. *d. conſ.* 92. *num* 14 Beol. *d. conſ.* 168. *num* 14. *lib* 2. Deinde reſponderetur hic non tractari de remiſſione, ſed de validitate capturæ, cuius cognitio plenè diſcutienda eſt, & ſpectat ad iudicem Eccleſiaſticum; contraria autem fortè procedunt, vbi agitur de competentia iuriſdictionis ratione delicti, domicilij, vel originis, ad tradita per Caball. *reſol. crim.* 291. *num.* 3. 4 *p.* 2. Denique reſpondetur nos verſari extra omnem dubitationem ſtante diſpoſitione dictæ Bullæ, quæ requirit veram probationem,
quòd

quòd non erat in casu ex aduerso allegatæ remissionis. Ita Bened. Beol. & alij apud Farinac. *d. consil.* 168. *num.* 15. *lib.* 2.

Tertium argumentum nihil nocet, quia eadem est responsio, eo quod in idem reincidat cum superiori. Verùm adhuc ex abundanti dici potest terminum remissionis hic non bene aptari, si propriè volumus loqui,
80 quia dum pronuntiatur reos non gaudere immunitate Ecclesiæ, non dicuntur propriè remitti ad Curiam sæcularem, sed ei relaxari, prout latè probat Mar. Ital. *de immun. Eccl. lib.* 1. *cap.* 1. §. 4. *numero* 2. 3. 6. vnde ex diuersis non fit bona illatio; sed quidquid sit, quia in hoc vim non facio, istud iam sublatum est ex supradictis.

Quartum non obstat de absoluto arbitrio, quia verius est illud non fuisse in dicta Bulla Episcopis concessum,
81 sed tantum esse datum arbitrium boni viri, maximè quoad probationes, vt post Zabarell. Ias. & Menoch. probat Bened. Beol. apud Farin. *d. consil.* 168. *num.* 16. 17. *lib.* 2. licèt enim summariè procedatur, non tamen tollitur, quin plena requiratur probatio, vt ad rem dixit Farin. *in prax. quæst.* 8. *num.* 86. *vers. nihilominus*, quia fa-
82 cultas procedendi summariè remouet solemnitates, sed non qualitates probationum, quin debeant esse plenæ, vt censuit Rota apud Garz. *de benef. part.* 6. *cap.* 3. *n.* 66. *ad fin.* Et quando aliquid committitur arbitrio iudicis,
83 hoc quidem minuit iuris rigorem, sed adhuc id totum intelligitur prout de iure, & tale arbitrium debet regulari secundum iuris dispositionem. Seraph. *decis.* 29. *num.* 4. & *decis.* 1429. *num.* 1. Farinac. *decis.* 179. *num.* 1. & *decis.* 235. *num.* 1. & *decis.* 547. *num.* 1. *part* 1. Coccin. *decis.* 293. *num.* 3. Vnde non est credendum voluisse Pontificem recedere à communi regula, quòd plena requiratur probatio, sed solum dedisse Episcopis tale arbitrium, vt apices iuris, & scrupulosas inquisitiones possint dimittere, dummodo in sententiando non moueantur, nisi ex concludentibus probationibus, in quibus tenentur seruare formam iuris: ita Petr. Benintend. *dec.* 31.
84 *num* 4. 5. 6. Viu. *decis.* 86. *num.* 3. & *decis.* 107. *numero* 16. Bar 2. *decis.* 148. *num* 32. 33. Marchesan. *de commiss. appell. ab exeq. breu. cap.* 2. *num.* 32 *fol.* 401 *part.* 1.

Quintum non obstat, & pro eo tollendo, cum habeat plura membra, multa sunt consideranda: nam in primis non tenet illa consequentia, quòd ferè nunquam reus ad Ecclesiam confugiens traderetur Curiæ sæculari, si plena requireretur delicti probatio: quoniam primò respondetur sustineri posse hoc nullum esse absurdum, nec vlla adest necessitas, vt id frequenter fiat, cùm melius sit nocentem absoluere, quàm innocentem conde-
85 nare, *l. absentem, ff. de pœn.* Dec. *in l. imperium, num.* 31. *ff. de iurisd. omn. iudic.* & in hoc proposito non deficit ius, sed iurisdictio ex defectu probationum, vt ad rem dixit Farin *in prax. quæst.* 7. *num.* 30. *vers. nam pariter.* Difficultas enim probationis non debet reddere deteriorem causam Ecclesiæ immunitatis, pro qua in dubio
86 iudicandum est. Giurb. *d. consil.* 10. *num.* 25. & maximè in hoc negotio cum magna cautela procedendum est, quia si fieret remissio ex leui probatione, periculum esset, ne iudex laicus omissa discussione qualitatis delicti excepti reum faceret suspendi ad furcam ob solum delictum sine qualitate, vt considerat Bened. Beol. apud Farin. *d. consil.* 168. *num* 13 14. *lib.* 2. Giurb. *d. consil.* 50. *num.* 5. *in fin.* & sentire videntur Farin. *in append. de immun. Eccl. d. cap.* 22. *num.* 373. Peregr. *d. cap.* 3. *num.* 2. *sub vers. probatur.* Vnde non est mirandum, si tarò fit traditio reorum foro seculari; etenim Giurb. *consil.* 70. *num.* 45. *in fin.* monet Episcopos, ne iudici seculari requirenti reos in cri-
87 minibus etiam exceptis celeriter remittant, quia sæpe detegitur impostura à parte offensa procurata, & falsitas testium super delicto excepto deponentium.

Verùm animaduertendum est, quòd in Bulla Gregoriana excipiuntur plura delicta, quorum omnium non est æquè difficilis probatio, immo multa possunt facilè probari, vt homicidia in Ecclesia & mutilationes, necnon agrorum depopulationes, in quibus non potest procedere argumentum, & satis est in multis facilè posse haberi verificationem casuum Bullæ, & licet in assassinio sufficiunt probabilia argumenta, tamen id in eo speciale est. Felin. *in cap. afferte, numero* 9. *de præs.* Bened. Beol. *d. consil.* 168. *numero* 18. *lib.* 2. Farinac. *d. quæst.* 86. *numero* 41. & satis est, quia vidimus saltem debere plenè constare, quòd pecuniæ fuerint in hanc causam erogatæ; & vlterius istud speciale procedit solùm in foro Ecclesiastico, quia si de assassinio agatur in foro laico, illud plenè erit probandum, vt post Caterr. *in pract. in tract. de homicid. & assass.* §. *circa igitur, numero* 29. *in fin.* Farin. *in prax. quæst.* 86. *numero* 41. & *quæst.* 123. 1. *numero* 47. 88

Vnde cùm probabilia argumenta sint idem, ac indicia indubitata, Felin. *in d. cap. afferte, num.* 9. *in fin.* Farin. *in prax. quæst.* 86. *num.* 43. Giurb. *d. consil.* 70. *num.* 22. *vers. probabilia*, dicere possumus ex abundanti, ad finem, 89
vt reus tradatur brachio seculari, quando agitur de assassinio, sufficere indicia indubitata, & secuta traditione assassinium fore plenè probandum in foro seculari; & ideo non erit verum, quòd sufficiat processus coram iudice Ecclesiastico factus ad reum in foro seculari condemnandum; quod non considerauit Giurb. *d. consil.* 50. *num.* 11.

Neque dicatur me pugnare mecum, dum sentio plenam requiri probationem, & postea admitto sufficere indicia indubitata. Nam respondeo nullam esse repugnantiam, quia vera, & plena probatio dicitur secundùm subiectam materiam illa, quæ facit tantam fidem, quanta sufficit ad finiendam controuersiam. Farin. *in prax. quæst.* 36. *numero* 20. sed in proposito assassinij in 90
foro Ecclesiastico sufficiunt indicia indubitata: ergo talis probatio dicetur vera, & plena, quoniam æquè vera dicuntur esse ea, quæ vidimus, sicut ea, quæ indubitanter (hæc sunt indicia indubitata) nouimus, ex doctrina Innoc. *in d. cap. cùm in causa, de iuram. calum.* Farin. *d. consil.* 76. *numero* 5. Beol. *d. consil.* 168. *numero* 10. Ambr. 91
d. cap. 11. *numero* 4. Peregr. *d. cap.* 3. *numer.* 4. Bonac. *d. quæst.* 7. § 7. *num.* 4.

Nos autem hoc totum, quod iam sublatum est, alio modo in nostro casu euitamus, quia homicidium, de quo quæritur, non fuit per assassinium commissum, cùm nullo modo appareat fuisse factum de mandato alicuius ob pe- 92
cuniam, vel pecuniæ, aut alterius rei promissionem, quod tamen est necessarium ad constituendum huius delicti titulum: latè Gabr. *consil.* 170. *num* 15 16. 17. *lib.* 1. Farin. *d. quæst.* 123. *num.* 19 36. 40. & *in append. d. cap.* 8. *n.* 115. 131. Gratian. *d. cap.* 619. *num.* 16. Ambros. *eod. tract. de immun. Eccl. cap.* 7. *num.* 7. 9. Giurb. *d. consil.* 70. *num* 24. 37. Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 38. *num.* 42. Peregr. *d. tract. cap.* 7. *num.* 48. Bonac. *d. quæst.* 7. 4. 4 *num.* 18. *vers. ex quo*: sed hic allegatur fuisse homicidium proditorium, de quo non reperitur in iure cautum, vt ad illud probandum sufficiant probabilia argumenta, vnde cessante qualitate assassinij cessat etiam dispositio de eo loquens. Farin. *consil.* 10. *numer.* 54. *lib.* 1. Grat. *d. c.* 619. *num.* 17. Giurb. *d. consil.* 10. *n.* 23. 24.

Sextum, & vltimum argumentum pariter non obstat, nam Decretum illud Clem. VIII. seu rescriptum emanatum in illa causa Panormitana, & directum Archiepiscopo Panormi, quo probatur sufficere summarias, & extraiudiciales informationes, nihil officit, & multis modis respondetur; etenim primò dici posset ex abundanti de eo non satis constare, & eius existentiam posse negari, cùm de eo non appareat, nisi per assertionem Genuensis, Farinacij, & Giurbæ, quibus in hoc non est credendum, quia non est insertum in corpore iuris, & lex non probatur, nisi per scripturam promulgetur, vel authenticè osten- 93
datur, adeo, vt non credatur Doctoribus, & mortuis de ea re testantibus, ad textum *in c.* 1. *de const.* 12. *in* 6. *l. præscriptio-* 94
nes,

ne. C. ſi contra ius, vel util. publ. Bart. *in l. omnes populi, num.* 67. & ibi DD. *ff. de iuſt. & iur.* Decian. *conſil.* 172. *num.* 17. & poſt Pariſ. videndus Oſaſch. *deciſ.* 141. *num.* 13. 14. 15. 16.

Secundò poteſt reſponderi Clem. VIII. in illo caſu ſtatuiſſe reos, de quo in dicto reſcripto, fore priuandos beneficio immunitatis Eccleſiæ, quia deliquerant confidenter prope Eccleſiam animo ſe ad eam recipiendi poſt delictum: ita teſtatur Farin. *in prax. quæſt.* 28. *n.* 56. *in fin. in* 2. *impreſſione*: quod licèt impugnet Mat. Ital. *d. tract. de immun. Eccl. cap.* 4. § 4. *num.* 7. *verſ. ſed licet*, tamen ipſe non vidit dictum reſcriptum, & magis credendendem eſt Farin. cio plus de hac re informato, quia rem tractauit ad os cum Pontifice, & totum negotium perluſtrauit, vt ipſe Farin. *in append. de immun. Eccl. d. cap.* 9. *num.* 43. bene teſtatur, & quamvis verior ſit opinio, vt etiam delinquens prope Eccleſiam gaudeat eius priuilegio, Farin. *d. co. ſil.* 76. *num.* 11. 14. Bonac. *d.*
95 *quæſt.* 7. § 4. *numero* 23. Antonin. Dian. *d. tract. de immun. Eccl. lib.* 1. *reſol.* 3. tamen poteſt eſſe, quòd Pontifex, qui eſt ſupra legem Canonicam, motus fuerit ex illa ratione.

Tertiò reſpondeo tantùm abeſſe, vt illud decretum obſit huic ſententiæ, quod potius eam firmat, non enim declarauit reos, de quibus in dicta Panormitana, de iure gaudere non debere immunitate, & ad eos conuincendos ſufficere leues, & extraiudiciales informationes, immò expreſsè Clem. VIII dixit in principio decreti, quòd illi omnes debebant frui beneficio immunitatis. Verùm cùm ipſe ſit ſupra ius poſitiuum, voluit ex rationibus animum ſuum mouentibus quoſdam eorum non gaudere, & ſatis eſſe informationes, de quibus in dicto decreto, & propterea notandum eſſe, quod illi
96 omnes gaudere debeant, & Pontificem in contrarium fuiſſe motum ex particularibus cauſis, ſcripſerunt Prax. Archiep. Neap. *d. cap.* 94. *in fin.* Farin. *in addit. ad dictum conſil.* 168. *littera A, lib.* 2. & meliùs *in appendic. de immun. Eccl. cap.* 9 *num.* 143. *in fin.* & *cap.* 22. *num.* 346. *verſ. & propterea.* Peregr. *eod. tract. de immun. Eccl. cap.* 7. *num.* 20. *verſ. nota.* vnde tale decretum, ſeu reſcriptum non eſt trahendum in conſequentiam, quia eſt contra communem iuris regulam, *l. quod verò*, & *l. in iis*, vbi DD. *ff. de legib.* in eo enim ſupponitur regulam iuris eſſe in contrarium.

Quartò reſpondetur dictum decretum fuiſſe locale pro ciuitate Panormitana, & pro illo caſu; non enim Pontifex voluit in eo conſtituere legem generalem, quod apparet, quia dirigitur ad Archiepiſcopum Panormi, vt ex inſcriptione, quæ ait, *Venerabili fratri Archiepiſcopo Panormitano, Clem. VIII.* & ſolùm deſeruit pro illo caſu, pro quo fuit requiſitus, vt colligitur ex illis verbis: *Supplicando, vt quid in huiuſmodi cauſa faciendum ſit, tibi praeſcribere dignaremur.* Ideo illud decretum tan-
97 quam lex localis, & particularis non ligat extra eum locum, & caſum, vt ad rem dixit Farin. *in appendic. de immun. Eccl. cap.* 22. *num.* 351. latè Peregr. *eod. tract. cap.* 13. *num.* 10. 11. 12. 17. vbi dicitur etiam, quod Pontifex ſi voluiſſet facere legem generalem, eam feciſſet publicare Romæ in Campo Floræ, vel in Baſilica S. Petri, vt ſolet, quia publicatio eſt de eſſentia legis, licèt quod placet Principi, etiam per epiſtolam, legis habeat
98 vigorem, vt ad rem dixit Matt. Ital. *in d. tract. lib.* 1. *cap.* 5. § 4. *num.* 6. *verſ. vnde ſi*: tamen hoc procedit, ſi
99 Princeps habuit animum condendi legem, & eam publicare fecerit, vt requirunt Farin. & Peregr. *in dd. locis.*

Quintò eſto etiam, quòd illud decretum Clem. VIII. generaliter obligaret, non tamen tollit Bullam Gregorianam requirentem veram probationem, nec efficit, quin neceſſaria non ſit plena probatio, licet enim dicat
100 poſſe Epiſcopum ſe informare ſummariè, & extraiudicialiter, & quantum pro ſuæ conſcientiæ informatione ſufficere videbitur; tamen verba ſolùm apta ſunt ad tollendas iuris ſolemnitates, & apices, non autem quidquam immutant quoad veras probationes, & ad deciſoria iudicij, quin ſaltem ius gentium, vel naturæ non ſit ſeruandum: latè Oſaſch. *deci.* 1. *num.* 1. & *num.* 15. Farin. *d. quæſt.* 8. *num.* 86. *verſ. nihilominus*, & *quæſt.* 63. *num.* 33. Mattb. *clauſ.* 160. *num.* 10. *part.* 1. nam iure na- 101
turæ in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, *l. vbi numerus, ff. de teſtib. cap. ſi quis teſtes*, §. .. *bi.* 1. *quæſt.* 3. Ceph. *conſil.* 651. Maſcard. *de probat. in præfat. quæſt.* 5. *n.* 117. Farin. *quæſt.* 63. *num.* 232. ideo Epiſcopus non poteſt ſuam quieſcere conſcientiam, niſi talem habeat probationem, quam omnia iura requirunt. Concludamus igitur veriorem, & magis communem eſſe opinionem, quæ requirit plenam probationem delicti excepti, vel indubitata indicia antequam reus tradatur foro ſeculari, & priuetur immunitatis beneficio. Nam licèt aliqui dixerint ſufficere indicia ad torturam, vt Gamm. *d. deciſ.* 179. *num.* 2. & *de-* 102
ciſ. 281. *num.* 1. *verſ. iuſtior tamen*, Caſtil. *d. deciſ.* 156. *num.* 9. Giurb. *d. conſ.* 50. *n.* 19. *in fin.* tamen eorum opinio ex ſupradictis erronea ſatis apparet, & ſi benè conſideretur Gamma, verè non poteſt intelligi, niſi de indiciis indubitatis, dum inquit: *Quamvis probatio ſolummodò concluderet ad torturam, non ad pœnam ordinariam*; ex quibus verbis conuincitur voluiſſe tanta adeſſe indicia, quæ ſufficiant ad pœnam extraordinariam; nam in ſuo caſu reus erat ad torturam condemnatus, & ideo non inferebatur ad eruendam veritatem, ſed ad pœnam extraordinariam, quoniam remiſſum eſt arbitrio iudicis reum torquere, vel extra ordinem punire, quando contra eum habet in- 103
dicia indubitata. Maſcard. *de probat. concl.* 1391. *num.* 13. Farin. *in prax. d. quæſt.* 36. *num.* 32. & *quæſt.* 76. *num.* 58. & ideò ſi reus ille apud Gammam fuerat ad torturam condemnatus, neceſſe erat contra eum extitiſſe indicia indubitata.

Et ſanè aliter dici non poteſt, quia ſi quæcunque indicia ad torturam ſufficerent pro remiſſione obtinenda, vtique verba Bullæ: *Niſi cognito an verè*; eſſent inania, & ſeruirent de vento, cum ad inferendam torturam ſatis ſit reum reddere ſuſpectum delicti, adeo, vt ſufficiat minus, quàm ſemiplena probatio. Gloſſ. *in l. cum probatio, ff. de probat.* Clar. *in* § *fin. quæſt.* 20. *num.* 4. *verſ. ad tortu-* 104
ram, vbi etiam Baiard. necnon Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 89. *num.* 2. Farin. *conſ.* 25. *num.* 16. immò ſufficit etiam 105
ficta confeſſio, quæ reſultat ex contumacia. Menoch. *d. quæſt.* 89. *num.* 41. Maſcard. *de probat. concl.* 1392. *num.* 8. Farin. *in prax quæſt.* 11. *num.* 70. *verſ. & licet*, & *num. ſeqq.* idem Farin. *conſ.* 85. *num.* 90. & tamen vbi qualitatis probatio requiritur à lege, vt hic, non ſufficit de ea conſtare ex ficta confeſſione. Gratian. *d. cap.* 619. *n.* 19. Giurb. *d. conſ.* 10. 106
n. 24 *verſ. vt nec*, & *conſ.* 50. *n.* 18. loquens in puncto, ad quod ipſe, non animaduertit, dum poſtea ſcripſit ſufficere indicia ad torturam, quod ex prædictis ſuſtineri non poteſt, quia vera debet eſſe probatio, vel indicia indubitata, vt vidimus, vnde benè dixit Mat. Ital. *in d. tract. cap.* 6. § 1. *num.* 81. 82. non licere iudici Eccleſiaſtico torquere reum ad Eccleſiam confugientem, qui indiciatus ſit ad torturam pro crimine excepto, quia ſi fiſcus ſufficienter non probet crimen qualificatum, nullæ ſunt par- 107
tes iudicis Eccleſiaſtici, niſi in remittendo reos ad Eccleſiam: & in praxi ego nunquam vidi torquere huiuſmodi reos, ſed vel dimittuntur, vel Curiæ ſæculari relaxantur; tortura enim eſt remedium ſubſidiarium, quo non licet vti, vbi Actori incumbit rem plenè probare, alioquin de domo rei ſumerentur probationes.

His ſtantibus in caſu noſtro videndum eſt, an extent hæc plena probatio, vel indicia indubitata contra dictum Cennium, & Bruſchaliam, quod doloſè, appenſatè, & proditoriè interfecerint dictum Pachionum. Proditor enim dicitur, qui vnum actibus oſtendit, & aliud in mente gerit, & ſub colore amicitiæ proximum interficit id nullo modo præcauentem, 108
teſte

teste Bart. *in l. respiciendum, §. delinquunt, num.1. ff. de pœn.* Ceph. *conf.57. num.13.* Clar. *in § homicidium, num.16. vers. proditoriè,* Baiard. *ad Clar. §. fin. quæst.68. num.107.* Bened. Beol. *d. consil.168. numer.71.74. lib.2.* Gratian. *disc. for. cap.380. num.39.40.* & *cap.619. num.29.* Farin. *in prax. quæst.18. num.74. vers. vel qui*, & *in appendic. de immuni. Eccl. d. cap.9. num.137.* Ambros. *d. cap.6. num.3.* Menoch. *de arb. iud. cas.361. num.24.25.* Grilinz. *conf.45. num.3.4.* Peregr. *d. tract. cap.7. num.2.* Bonacin. *d. quæst.7. §.4. n.14.* nisi esset inimicus, quia occidens etiam per insidias, & à retro inimicum, non dicitur proditor, quia occisus
109 debebat præcauere, ex doctrina Bart. *in d. l. respiciendum, §. delinquunt, num.1. vers. secus, ff. de pœn.* Ang. *de malefic. in verb. fecit insultum, vers. & bene nota.* Plaz. *epitom. delict. cap.21. num.2.* Baiard. *ad Clar. in §. homicidium, vers. proditoriè, numer.28.* Bened. Beol. *d. consil.168. numer.70.* Prax. Archiep. Neap. *d. cap.94. num.1.* Franch. *dec.713.* Farin. *d. conf.76. num.7.* & *in append. d. cap.9. num.143.* Ambros. *d. cap.5. num.5.* Gratian. *d. cap.619. n.22.23.28.* Giurb. *conf.60. num.4.* Peregr. *d. cap.7. num.15. vers. probatur,* & *num.39.* Antonin. Dian. *d. tract. de immunit. Eccl. lib.1. resol.5.* Bonacin. *d. quæst.7. §.4. num.14. vers. qui vero.* Ricc. *d. resol.1792. vers. & quatenus*; qui respondent contrariis, & tollunt obices, quia decretum sacræ Consultæ, de quo Farin. *in addit. ad d. conf.168. littera D. lib.2.* non supponit in suo casu adfuisse inimicitiam inter occisum, & occidentem, & ideo non est huic opinioni contrarium, cùm verè loquatur de inimico reconciliato, vt in eo videre est, & testatur Giurb. *d. conf.60. num.26.31. in fin.* qui stante reconciliatione non poterat amplius dici inimicus Menoch. *conf.361. num.14.*
110 Vnde nihil aduersatur casui nostro, quia in terminis dicti decreti S. Consultæ non poterat dici defuisse delicti excepti plenam probationem, vel extitisse inimicitiam inter reum, & interfectum: proditio igitur fortè potuisset probari indiciis indubitatis, sed hic non extant.

Debuit igitur fiscus Guastallæ probare qualitatem proditionis, & appensamenti, ac deliberati homicidij sub colore amicitiæ facti. Boss. *in prax. crim. titulo de homicid. num.51.* Menoch. *d. cas.361. num.13.* Giurb. *d. conf.10. num.23.24.* quia vbi proditio, & appensamentum non probatur, præsumitur percussio, & homicidium ex rixa
111 ortum, & calore iræ emanatum. Ioan. And. & alij *in cap. inter alia, de immun. Eccl.* Boss. *d. tit. de homicid. num.52.* Surd. *conf.33. num.3.* Baiard. *ad Clar. §. homicidium, n.23.* Bertaz. *conf.85. num.2.* Menoch. *præs.2. num.29. lib.5.* Mascard. *de probat. concl.864. num.27.* Giurb. *d. conf.10. num.24. in fin.* & *conf.63. num.4.* Farin. *in prax. quæst.96. num.75.* & *quæst.126. num.106.* vbi vult necesse pro parte fisci probare rixam non præcessisse, alioquin ea præsumitur.

Et licèt probaretur quoque amicitiam extitisse inter mortuum, & interficientes, tamen hoc nihil confert ad probandam proditionem, & appensamentum, si de iis
112 aliunde non constet, quia amicitia tollit potius præsumptionem præmeditati homicidij. Felin. *in cap. fin. de homicid.* Iason *in l.1. num.22. ff. de legib.* Boss. *in prax. tit. de homicid. num.38. ad fin.* Bursat. *conf.347. num.5.* Bertaz. *conf. crim.208. numer.16.* Menoch. *de præs. libr.5. præs.40. num.22.23.* Mascard. *de probat. concl.864. n.14.* Farin. *conf.142. num.3. lib.2.* sicut è contra inimicitia fa-
113 cit præsumere homicidium deliberatum. Menoch. *de arb. iud. cas.361. num.49.* Farin. *in prax. quæst 126. num.177.178.* & *conf.142. num.1. lib.2.* Caualcan. *de testib. part.3. num.262.* vnde si non probetur aliunde qualitas proditionis, & præmeditationis, amicitia hoc non facit præsumere, sed potiùs arguit rixam præcessisse. Farinac. *consil.142. num.5.* & qui dicit rixam non adfuisse,
114 debet probare. Menoch. *d. cas.361. numer.13.* Farin. *d. quæst.126. num.106.* licèt igitur in proditione amicitia supponatur, tamen sola proditionem non probat ex prædictis.

Hinc tota vis huius negotij videtur consistere in depositione dictorum Federici, & Laurentij sociorum criminis, qui licet in multis discordent, tamen in hoc concordant, quod dictus Bruscalia interfecerit dictum Pachionum dolosè, & à tergo, ex proposito: & cum in tortura purgauerint infamiam suam iunctis quibusdam adminiculis, videntur sufficere ad condemnandum reum in pœnam etiam ordinariam. Caball. *resol. crim.185. num.2.*

Nam respondetur, quod si loquimur de confessione dicti Laurentij, quatenus contra se ipsum deponit astitisse dicto homicidio, ea nihil facit ad propositum, quia emanauit cum qualitate exclusiua proditionis, non enim vnquam dixit inter eos fuisse conclusum de interficiendo tunc dicto Pachiono, immo protestatus est dicto Federico, ne quid mali faceret dicto Pachiono. Sed cum non sufficiat probare homicidium simplex, nisi probetur etiam qualitas proditionis, sine qua homicidium stare potest, Farin. *d. conf.10. n.17.54.57. lib.1.* confessio dicti Laurentij nihil facit contra se ipsum ad effectum, de quo quærimus; nam qualitas exclusiua proditionis ab ea separari non potest, cum de participatione proditionis aliter non appareat. Grat. *conf.151. num.19. in fin. lib.2.* Farin. *conf.120. num.13.* & *conf.130. num.27. libr.2.* Gratian. *disc. for. cap.780 num.15. lib.4.* Caball. *resol. crim.50. num.34.35.36.* Federicus enim fidem non facit, vt infrà dicam, & cùm ab eo solo habeatur hæc narratiua, pes super certo figi non potest. 115

Res igitur reducitur ad Federicum, qui confessus est homicidium fuisse deliberatè commissum, & à tergo, cui si credendum esset, vtique negotium videretur valde dubium, & versaretur in magno discrimine; nihilominus Bruscalia non videtur satis de proditione indiciatus, siue attendamus dictum sociorum, siue non: nam ipsi deponunt, quòd ille interfecit dictum Pachionum vti inimicum, quia ei fuit nuntiatum, quòd Pachionus pecunia solicitatus ab inimicis statuerat interficere eundem Bruscaliam, qui idcirco misit dictum Federicum ad terram Saxoli, vt veritatem huius rei inuestigaret, & ille reuersus retulit Bruscaliæ id verùm esse, & quod possent haberi testes de hac veritate, vt in hoc concordant dicti Federicus, & Laurentius, qui idcirco plenè probant 116
contra fiscum inducentem. Farin. *de test. ib. quæst.64. numero 211.* & Cyriac. *contr.27. num.17. part.1.* & inimicitia inde satis resultat, quia probata causa illius dicitur ea sufficienter probata, licèt odium non ostendatur. Baiard. *ad Clar. §. fin. quæst.21. num.115.* sed sic est, quod 117
interficiens inimicum suum etiam à retro, & per insidias, non dicitur proditoriè occidere, vt satis vidimus: ergo ex dictis sociorum huiusmodi non potest Bruscalia priuari beneficio immunitatis, quia si ipse gaudet, multò 118
magis gaudebit eius socius. Guazzin. *d. tr. defens.1. cap.39. num.42. vers. quod si principalis.*

Verùm quia dictus Federicus se facit socium in dicto crimine, fidem facere non potest contra dictos Laurentium & Bruscaliam, & nihil probat, nisi concurrant alia indicia non remota, quia tunc facit indicium ad torturam contra nominatum. Gloss. *in c. vlt. 15. quæst.3.* Ruin. 119
conf.147. n.3. libr.6. Blanc. *de indic. n.379* Boss. *in prax. eod. tit. num.66.* Clar. *in prax. §. fin. q.21. vers. successiuè,* latè Menoch. *de arb. iud. cas.474. n.43.* Farin. *in prax. q.43. n.145.* Cyriac. *contr.80. n.3. p.1.* Verùm quia dictus Federicus fuit varius, periurus, & alias etiam est criminosus, & facinorosus, vt elicitur tam ex processu offensiuo, quàm defensiuo, & sic plures patitur defectus, ideò nihil penitus probat etiam in delictis exceptis, & vbi veritas aliter haberi 120
non potest. Butr. & Imol. *in cap. si qui testi.* Ruin. *conf.147. num.3.4. lib.5.* Natt. *conf.198. n.6. lib.2.* Rol. *conf.16. n.10. lib.2.* Menoch. *d. cas.474 n.54.* Farin. *d. quæst.43. n.178.* & *quæst.61. num.80.* & *n.381* Cyriac. *d. contr.80. n.9. lib.1.*

Non obstat sublatam fuisse omnem maculam mediante tortura, vt seruat consuetudo in istis sociis, etiamsi nisi patiantur

patiantur defectus, teſte Baiard. *ad Clar.* §. *fin. quæſt.*24. *num.*128. quia reſpondetur tum eorum dictum non poſ-
121 ſe procedere, niſi in ſocio ſolummodo periuro, nullos autem alios defectus patiente, tum de conſuetudine particulari, quæ extra locum, vbi eſt, non debet extendi, & ideo verius eſſe, quòd dictũ ſocij criminis, qui patitur plures defectus, non faciat indicium ad torturam, & quòd ita ſeruetur, contra Baiardum teſtantur Rol. *conſ.*94. *ſub num.*25 *lib.*4. Burſat. *conſ.*239. *ſub num.*13. *lib.*3. Farin. *in prax. quæſt.*43. *num.*178. & *quæſt.*62. *num.*381. & *conſ.*60. *num.*14. & *conſ.*156 *num.*7.8. ac *conſ.*192. *num.*8.
122 Cyriac. *contr.*150. *num.*82. *lib.*1. tortura enim non poteſt ſupplere, niſi vnum defectum, & ideo ſi duo exiſtant, ſocius criminis nihil probabit. Farin. *d. quæſt.*43. *num.*178. & *conſ.*216. *num.*8 *lib.*3.

Et hæc procedunt, etiamſi duo ſocij criminis deponerent contra nominatum ab eis. Farin. *conſ.*10. *num.*55.
123 *lib.*1. quia ſi ſolus eorum, vel ambo patiantur plures defectus, non probant, nec fides vnius ſuppletur ab altero, teſtium enim inhabilitas à numero aliorum, vel ab adminiculis non ſuppletur, quando aliquem à teſtimonio repellit, quoniam quod nihil eſt, ſupplementum non
124 recipit, *l. ſed ſi manente, ff. de precar.* Gramm. *deciſ.*11. *numer.*2. Natt. *conſ.*198. *num.*9.10. *lib.*2. Rol. *conſ.*16. *n.*18.23. *lib.*1. Bertaz. *conſ.*234. *num.*1 *lib.*1. Farin. *de teſt. quæſt.*62. *num.*317.340. Cyriac. *d. contr.*150. *num.*81. Caualc. *de teſt.*
125 *part.*4. *num.*91. vbi etiam inquit, quod inhabilis non poteſt ſuppleri ab alio inhabili, immo ad hoc, vt teſtis inhabilis ſuppleatur ex dicto alterius, requiritur, vt teſtis ſupplens non ſit fidei ordinariæ, ſed præſtantiſſimæ, &
126 omni exceptione maior, poſt Crauet. *conſ.*99. *num.*10 Gabriel. *de teſt. concluſ.*5. *num.*7.8. pulchrè Farin. *d. quæſt.*62. *num.*343.344. quomodo igitur dictus Federicus, & Laurentius poſſunt ſupplere inuicem fidem ſuam, cùm ambo ſint varij, & periuri, & in delicto ſocij, quod ſufficeret ad eos repellendos. Farin. *in prax. d. quæſt.*43. *n.*185. & *conſ.*216. *num.*7 *lib.*3. & *conſ.*184. *num.*25 *lib.*2. Cyriac. *d. controu.*150. *num.*79. & tamen aliunde etiam ſunt criminoſi, ergo nullam penitus fidem faciunt, & dato etiam, quòd indicium facerent ad torturam, tamen hoc non releuat ad effectum remittendi reos ad forum laici iudicis, vt ex Mario Italia vidimus, & ſi facerent indicium, & adeſſent aliqua alia adminicula, tamen nihil refert, quia
127 hæc ſunt leuia, & plura indicia non faciunt vnum indicium indubitatum, ſi ſint remota, & non valde proxima, ac grauia, ſecundùm Brun. *de indic. & tort. part.*1. *quæſt.*4. *num.*3. *verſ. quod intellige*, Addent. ad Farin. *d. conſ.*10. *littera F. verſ. verum hæc*, & *verſic. ſecundo lib.*2. & *quæſt.*86. *num.*86.

Nec ad rem facit, quod variationes, & mendacia dicti Federici, & Laurentij magis augeant eorum indicia, quàm minuant, quia aliud eſt quærere, an ob mendacia, & variationes quis reddatur ſuſpectus, & aliud, an ob illa ſit ei credendum tanquam teſti contra alium, prout in hoc caſu contingit; etenim teſtis etiam alioquin habilis, ſi tamen eſt varius, vel mendax, nihil probat, ad textum *in l. qui falſa, ff. de teſtib. cum vulg.*

Nec pariter obſtat reſponſio, quòd hæc non procedant in delictis atrocibus, & difficilis probationis, quia verius eſt, & receptius in prædictis ſocium criminis patientem plures defectus non obſtante tortura fidem nullam facere, licèt veritas aliter haberi non poſſit. Rol. *conſ.*16. *num.*9. *& ſeqq. lib.*1. Ceph. *conſ.*233. *num.*6.7. *lib.*2. Farin. *d. quæſt.*43. *num.*178. & *conſ.*182. *numer.*8. Cyriac. *d. contr.*150. *num.*80.81.

Neque nocet iis, quæ diximus Caball. *d. reſol.*185. *n.*2. dum ſcribit duos ſocios criminis iunctis adminiculis conuincere reum etiam ad pœnam ordinariam; quia
128 eius ſententia potius fundatur in conſuetudine loci vbi ipſe iudicauit, quàm in iure; nam contrarium tenuit Farin. *in prax. d. quæſt.*43. *num.*41. & vlterius ipſe Caball. loquitur in ſimplici criminis ſocio, non in iis, qui plures patiuntur defectus, quia adminicula, niſi per ſe ſufficientia, non adiuuant depoſitionem eorum, quia quod nihil eſt, vel pro nihilo habetur, adminiculari non poteſt. Farin. *d. conſ.*10. *num.*16. & *conſ.*120. *num.*3. Cyriac. *d.* 129
*contr.*150. *num.*81.

Sed verè depoſitio, & confeſſio dicti Laurentij quoad ipſum non debet conſiderari ad finem, de quo agimus, quia nihil confeſſus eſt, quo contra ſe ipſum delictum proditionis inferat, immo licet præſens fuerit, tamen negauit participationem delicti, vt in proceſſu *fol.* 260. & dato etiam, quod homicidium confiteatur, ſi tamen negat proditionem, quæ aliunde non probetur, ſufficit ad effectum immunitatis obtinendæ, quia qualitates proditionis, & delicti excepti ſunt illæ, quæ eius priuilegium tollunt, & probato delicto non probatur qualitas. Farin. *d. conſ.*10. *num.*54.57.

Non obſtat ſecundum indicium deductum ex fama publica, quòd iſti interfecerint dictum Pachionum: nam hoc facilè tollitur, quia non poteſt teſtis leuior reperiri, quàm fama, cuius teſtimonium facilè proſternitur. Farin. *in prax. quæſt.*47. *num.*164 Caualc. *de teſt. part.*3. *n.*28. 130
quoniam regulariter non facit indicium ad torturam. Giurb. *conſ.*19. *num.*43. Caball. *caſ.*200. *num.*174. Cyriac. 131
*contr.*150. *num.*49. *lib.*1. Vnde cùm hæc fama non fuerit orta ante capturam reorum, nihil releuat, quia quando fuerunt arreſtati, diuerſa ferebatur fama, quod ſcilicet contra Principem machinarentur, vt fatetur ipſe Fiſcalis fori ſecularis in proceſſu, *fol.*16. ibi: *Ex falſo rumore ad aures populi peruento, quod à prædictis extractis aliquid machinatum eſſet in perſonam eiuſdem Excellentiſſimi Domini:* & propter hoc teſtes de fama deponentes loquuntur per verbum præſentis temporis eorum examinis, quod captura longè præceſſit, ideò nihil probant, cùm fama orta poſt inquiſitionem, vel carcerationem nullum faciat indicium. Hercul. *in tract. de probat. neg.* 132
*num.*313. Burſat. *conſ.*10. *num.*27. Farin. *in prax. quæſt.*47. *num.*176. Caball. *reſol. crim. caſ.*200. *n.*133. Giurb. *conſ.*91. *num.*44.

Cùm igitur hæc fama fuerit inconſtans, & varia, ſatis efficitur dubia, nec vllum poteſt producere indicium. 133
Marſil. *in l. de minore, §. plurium, num.*36. *in fin. ff. de quæſt.* Rol. *conſ.*3. *n.*49. *lib.*1. Honded. *conſ.*102. *n.*76. *lib.*1. Farin. *q.*47. *n.*163. Claud. ad Bertaz. *conſ.*164. *littera B.* Cyriac. *d. contr.*150. *num.*48. *lib.*1. & tantò minus conſiderabilis eſt, quia hæc fama, quę probatur in proceſſu, non ſe extendit ad qualitatem proditionis, ſed fertur ſuper homicidio, quo etiam probato non probata proditionis qualitate, iſti rei non priuantur beneficio immunitatis, vt vidimus.

Et eodem modo tolluntur multa alia indicia ex aduerſo conſiderata, quæ fortè eſſent magni ponderis, ſi de ſolo homicidio quæreretur, velut fuga attentata, colloquia habita cum Chriſtophoro Caſario, & aliis; aſſerta ſubornatio Antonij Ligabouij tentata per Laurentium, ablatio cordulæ auratæ, & tormenti bellici, obtruncatio capitis Pachioni, & eius proiectio in flumen, quæ etiamſi eſſent plenè probata, tamen non inferunt proditionem, vel aſſaſſinium, vt per ſe notum eſt, & ex ſupradictis probatur; ſed ſolùm tendunt ad occultandum homicidium, cùm poſſit dari eius verificatio abſque eo, quod interueniat proditio, vel aſſaſſinium; & multùm referebat reis etiam ſimplex homicidium celare.

Vnde nihil penitus reſiſtũt huic beneficio pecunię illę, quas Pachionus viuens tradidit cuſtodiendas dicto Laurentio, vt in proceſſu, *fol.*146. & alibi, quia illæ potius excludunt præſumptionem aſſaſſinij, & maximè, quia Pachionus dicitur occiſus à Bruſcalia, qui nec habuit minimam partem earum, nec quidquam illi, aut aliis ſociis fuit promiſſum; & tamen ad oſtendendum aſſaſſinium erat neceſſe plenè probare pecunias fuiſſe datas, vel promiſſas ad hunc finem, & cauſam. Peregr. *d. tract. de immun. Eccl. c.*7. *n.*49. & certè non dicitur aſſaſſinus etiam ille, qui aliũ pecuniis ſpoliat, & in via, vel domo occidit, vt tamen 134
credunt

credunt vulgares, vt inquit Guazz. *d. defenſ.*1. *cap.*38. *num.*42 *verſ.ſed non dicitur*: quantò minùs in casu nostro, vbi non constat de aliquo prædictorum, nec ad quem finem direxit Laurentius suam intentionem. Verè igitur hic quæritur de sola proditione, quæ non probatur.

Nec conferunt ad propositum modus occidendi, fuga, genus armorum, & alia, quæ homicidium secuta sunt, etsi plene probarentur, quia ad finem ostendendi homici-
135 dium præmeditatum, & proditorium, non attenduntur quæ sequuntur, sed quæ præcedunt. Bart. *in l.*1. *in fin.C. ad l.Cornel.de ſiccar.*Bertaz. *conſ.*208.*n.*13. *lib.*1. Menoch. *de arb.ind.caſ.*301.*num.*34.*in fin.* Farin.*in prax. quæſt.*126. *num.*177. & etiamsi prædicta ostenderent animum occidendi, non tamen deliberatum probant. Clar.*in §. homicidium, num.*8.*verſ.& ideò*, Menoch.*caſ.*361.*num.*6.33 Farin. *quæſt.*126. 119. 188.

Verumtamen addi potest, quia homicidium deliberatum, & præmeditatum potest stare sine qualitate prodi-
136 tionis, & assassinij, quia genus est continens multas species; licet enim proditio supponat appensamentum, tamen istud non includit proditionem, cum reperiatur homicidium deliberatum, & appensatum sine proditione, vt probatur ex Clar. *in §. homicidium, num.*8. 10. Gigas *tract. de crim.læſ. maieſt. lib.*1. *rubr.*1.*de origin.leg. læſ.maieſt.quæſt.*19.*num.*19. Menoch. *d. caſ.*361 *num.*25. Farinac. *in prax.quæſt.*18.*num.*73.& *quæſt.*126.*num.*14.15. & ideò cùm Bulla Gregoriana excipiat solum homicidium proditorium, non habebit locum in alio genere homicidij etiam præmeditati, qui non potest extendi etiam ex pa-
137 ritate, vel maioritate rationis: latè Farinac. *in appendic. de immun. Eccleſ. dict. cap.* 22. *num.*353. 355. Bonacin. *eod. tract. quæſt.* 7. §. 4. *num.* 12. *verſic. ſed mihi.* Antonin. Diana *reſolut. moral. lib.* 1. *de immunit. Eccleſ. reſol.*2. *ad fin.*

Et licet multi opinati sint homicidam ex præmeditatione, & appensatè interficientem non gaudere immuni-
138 tate Ecclesiæ, etiamsi desit qualitas proditionis, vt per Boër.*deciſ.*109.*n.*5.*& ſeqq.* de communi Couar. *var. reſol. cap.*20.*num.*7.*in princ.* Plot.*conſ.crimin.diuerſ.*133.*num.*19. *lib.*1. Clar.*in prax.§.fin.quæſt.*20.*verſ.punctus eſt*, Menoch. *de præſ. lib.*5. *præſ.*10. *num.*16. Decian. *tract.crimin. lib.*6. *cap.*28. *num.*15 And. Fachin. *controuerſ. lib.*9. *cap.*93. de magis communi Farinac. *in prax. quæſt.*28. *num.*23. tamen contrarium verius est, & receptius, maximè post Bullam Gregorianam, quæ solam excipit proditionem, & ideo nunc concludendum est homicidam deliberatum, ex proposito, & præmeditatum nunc gaudere beneficio immunitatis, nisi simul probetur proditio: hoc enim etiam sensit Abb. *in c. inter alia, num.* 18. 20. *de immun. Eccleſ.* Couar. *d. cap.*20. *num.*7. latè Alex. *conſ.*145. *num.*4.6.11. *lib.*7. Boss. *in tit. de captur. num.*21. *ad fin.* Ant. Gomez. *tit.de delict.cap.*10.*num.*3.*verſ.limita.* Ceual.*in tract.comm. contra commun. quæſt.*684. *verſ. ſed contraria.* Tusch. *littera E, concluſ.*11. *num.*3. Villagut. *de extenſ. leg. cap. fin. num.*16. latè Suarez *de ſtatut. religion.lib.*3.*cap.*11. *num.*... Gabriel Falcon. apud Farinac. *conſ.*76. *num.*17.*lib.*1. latè, & pulchrè Farinac. *in append. de immunit. Eccleſ. cap.*7. *num.*110.111.113. Guazzin. *de defenſ. reorum part.*1. *defenſ.*1.*cap.*37.*num.*74 *verſ.quæ ampliatio, in fin.* Peregr. *de immunit. Eccleſ.cap.*7.*num.*15.& ideò nunc satis non erit probare appensamentum, deliberationem, & propositum, nisi etiam probetur proditio, & doceatur de actis proditoriis, quod hic non est factum, nisi ex dicto sociorum criminis, quibus fidem non esse dandam iam demonstratum est, & dixit Farinac. *dict. conſ.*10. *num.*55. 56. *libr.* 1.

Et quibus concluditur non extare plenam delicti excepti probationem, vel indicia indubitata, quibus dicti Laurentius & Bruscalia possint priuari beneficio immunitatis Ecclesiæ: & dato etiam, quòd possent colligi ex prædictis aliqua indicia, illa non sunt talia, vt possint coniungi ad faciendum vnum indubitatum indicium, & si possent, tamen quando ex pluribus indiciis dubitatis fit vnum indicium indubitatum, hoc iuuat ad condemnandum reum in pœnam pecuniariam, & extraordinariam, non autem corporalem, & ordinariam; ita Gandin.*in tit.* 139
*de præſ.& indic. indub.num.*2. Iustin. Bonderan.*conſ.crimin. diuerſ.*54.*num.*52.*& ſeqq.lib.*2. Addent. ad Farin.*d.conſ.*10. *litter.F, verſ.ſecundò, lib.*1. idem Farin.*in prax.quæſt.*86.*num.*26.113.117. quod non facit ad propositum nostrum, quia vbi non est locus pœnæ ordinariæ, confugientes ad Ecclesiam nunquam traduntur foro sæculari post Bullam Gregorianam, cùm tunc videatur cessare qualitas delicti excepti, quæ faceret locum pœnæ ordinariæ: sed cùm nos non versemur in assassinio, vbi sufficiunt indicia indubitata, non est curandum de prædictis.

Pro coronide autem huius materiæ considerato, quod nemo ex prædictis delinquentibus, immò nec ipse interfectus erant subditi Excellentissimi ducis Guastallæ aliqua ratione. Nam Pachionus erat oriundus à Rotelia loco valde distanti à territorio Guastallensi, vt in processu, *fol.*68. *& alibi.* Laurentius est originarius Castillioni, & subditus alterius Principis, vt in processu, *fol.*42. 88. *& alibi.* Bruscalia est à Saxolo, *fol.*64. Federicus est à Corrigio, *fol.*45. vnde omnes respectu Guastallæ sunt forenses, & licet per aliquod tempus moram trahant Guastallæ; tamen illic domicilium habere dici non possunt, quia non habitauerunt per decem annos, vt requiritur ad domicilij acquisitionem, *ex l.*2. *C.de incol.lib.*10.*l. non vtique, & l.domicilium, ff.ad municip.* Gloss.*in l.lex Cornelia, §.* 140
ſi autem, in verb.non habeat, vbi Bart.*num.*1.& Albet.*ff. de iniur.* Cyn. *in l.*2. vbi Castr.*poſt num.*2.*C.vbi Senat.vel clariſſ.* Bald. *conſ.*393.*num.*2.*verſ.ſi autem, lib.*1. Paris.*conſ.*12. *num.*13. *lib.*3. Crauet. *conſ.*55. *num.*2. *in fin.* Rol. *conſ.*79. *num.*53. *lib.*3. Bursat. *conſ.*36.*num.*7.*lib.*1. latè Mascard.*de probat. concluſ.*535.*num.*6.7.8. Tusch. *littera D, concl.*596. *num.*8. Decian. *tract. crim.lib.*4.*cap.*16.*num.*8.9. Carpan. *ad Statut. Mediol. cap.* 311. *numer.* 55. *part.* 1. Gratian. *diſcep. for. cap.* 824. *num.*38. 39. Guazzin. *defenſ.*1. *capite* 26. *num.*9. tamen quia inseruiebant dicto D. Duci in variis officiis mercede conducti, famuli enim, & alij seruientes non contrahunt domicilium vllo tempore in loco, vbi seruiunt, vel officia habent. Bursat. 141
*conſ.*225. *num.* 42. *lib.*2. Carpan. *dict. cap.* 311. *num.*57. Vnde cùm isti Laurentius, & Bruscalia non habitauerint Guastallæ, saltem per decem annos, non possunt inquiri de delictis commissis extra territorium Guastallense, etiamsi illic assiduè conuersati sint. Alex.*conſ.*216. 142
*num.*14. *& ſeqq. lib.*6. Boss. *in prax. tit. de for. compet. num.*72. Tusch. *littera D, concluſ.*591. *num.*14. Decian. *d. tract. crimin. lib.*4. *cap.*16. *num.*8. *verſ. neque etiam.* Farinac. *in prax. quæſt.*7. *num.*5.

Verùm certum est in casu nostro, delictum, & homicidium in personam Pachioni commissum fuisse perpetratum in territorio Gualterij, quod in temporalibus subiicitur D. Marchioni Entio Bentiuolo, & in spiritualibus Episcopo Parmæ, vt in processu, *fol.*250. 359. 394. 399. 401. 454. 493. *& alibi.* Ergo sequitur, fiscum Guastallensem non potuisse, nec posse procedere in hoc delicto, maximè ex officio, nec vllam habuisse iurisdictionem. Non ratione originis, quia tam occisus, quàm occidentes sunt forenses: non ratione domicilij, quia nemo ex eis Guastallæ habuit domicilium: non ratione delicti, vel 143
loci, quia illud fuit commissum Gualterij, nemini enim dubium est delictum extra locum, vbi commissum est, non posse puniri nisi à iudice originis, vel domicilij, *ex l.*1.*C. vbi de crimin. ag. oport.* Abb. *in c.vlt. num* 13.*de for. compet.* Card. & Imol.*in c.paſtoralis, de re iud.* Marsil.*in l.fin. n.*134.*ff.de iuriſd.omn.ind.* Boss.*in prax.tit.de Inquiſit.n.*67. Couar. *pract. qq. cap.*11. *num.*6. Decian. *tract. crimin. d. lib.*4.*cap* 16. *in princ.* & *num.*27.30. videndus Farinac. *in prax quæſt.*7.*num*.2.& *conſ.*19. *num* 3. *lib.* 1. Guazzin. *dict. defenſ.* 1. *cap.* 26. *numero* 2. Caball. *reſolution. criminal. caſu* 3. *numero* 7. quia in nihilo prorsus videtur offensus iudex

iudex Guaſtallenſis, cuius ſubditus non oſtenditur, nec territorium perturbatur, vt inquit Decian. *d.c.16. num... verſ. ego puto.*

Et licèt ſpeciale ſit in aſſaſſinio, vt poſſit vbique puniri, ſicut latro publicus, & graſſator viarum, *ex cap.1. de homicid.in 6.* Boſſ. *in prax.tit.de for.compet. num.65.* Farin. *in prax. quæſt.7.num.9.10.& quæſt.123.num.8.* Guazz. *d.deſenſ.1.cap.38.ſub num.42.* Tamen hic non verſamur in aſſaſſinio, vt vidimus; & propterea ſi in eo hoc eſt ſpeciale, in cæteris firmatur regula in contrarium, *l. nam quod liquidè,* vbi Bart. *ff.de pen.leg.§.vt autem,in Auth. de non alien.l.qui teſtamento,§.mulier,ff.de teſtam.gl.in §.ex his itaque,Inſt.per quas perſon. acqu.* cùm in vulgari, etſi verſaremur in tali delicto, illud tamen ſpeciale locum non haberet, niſi conſtito de qualitate aſſaſſinij per declarationem iudicis, ſecus ſi tantum penderet proceſſus. Gram. *d.vot.11.num.4.* Gabr. *d.conſ.170.num.26.* Farin. *d.quæſt.7. num.11.* provt hic euenit, ideo ceſſat motiuum.

144

145

146

Et quamuis etiam in homicidio deliberato, vel proditorio multi ſenſerint idem eſſe, vt talis homicida valeat vbique carcerari, & puniri, ſicut ex Plot. *conſ. crimin. diuerſ.111.* Catt. *de exequend.ſent.contr.bann. cap.1.num.242.* Baiard. *ad Clar. §. fin. quæſt.38. num.55.* tamen hoc vel procedit, quando de proditione clarè conſtat, & reus pro ea iam eſt condemnatus, vel potiùs non eſt vetum, vnde non ſeruatur quoad territoria diſtincta, & ſub diuerſo Principe exiſtentia. Farinac. *in prax. quæſt.7. num.18. verſ. limita 11.* ibi: *Vnde ſicus*; provt eſt caſus noſter, vbi nondum dicti rei ſunt condemnati in loco delicti, aut alibi, & delictum fuit commiſſum in loco ſubiecto diuerſo Principi: & ita vidi ſemper ſeruari.

147

Verumtamen res clarior videtur in propoſito noſtro ſtante diſpoſitione Bullæ Gregorianæ, qua expreſsè ſic cauetur: *Occurrente autem caſu in loco exempto, & nullius diœceſis, tunc ad Epiſcopum viciniorem deuoluatur hoc cognitio.* Si igitur fiſcus Guaſtallæ vult in hoc delicto procedere, & ad hunc finem ſibi remitti dictos reos, in primis debet probare hoc delictum fuiſſe perpetratum in ſuo territorio, alioquin verba Bullæ locum non habebunt, quia diſpoſitio eius non habet locum, niſi eius conditiones verificentur, & qualitates probentur. Farinac. *d. conſ.10.num.23.24.lib.1.* Beol. *d.conſ.168.num.8.10.2.* Gratian. *d.c.619.num.18.19.* Giouagn. *d.conſ.30.num.4.* Giurb. *d.conſ.10.num.24.* Cyriac. *d.contr.345.n.5.* Peregr. *d. tract. de immun. Eccleſ. cap.3. num.5.verſ.tertiò.* Ergo locus eſſe non poteſt petitis per fiſcum Guaſtallæ, niſi velimus violare immunitatem Eccleſiæ cui præiudicare nefas eſt; nec quiſquam debet conqueri, quia non deficit ius, ſed deficiunt iuriſdictio, & probationes, & in dubio pro immunitate Eccleſiaſtica pronuntiandum eſt, iudexque promptior eſſe debet in abſoluendo, quàm in condemnando, vt per Giurb. *conſ.34. num.35.* Nemo igitur miretur, ſi iudicauimus dictos reos eſſe remittendos ad Eccleſias, vbi fuerunt arreſtati, & gaudere debere beneficio immunitatis, quia ita putauimus iuri conuenire, & ſacris, Apoſtoliciſque conſtitutionibus conforme eſſe.

148

Ex prædictis ſatis clarum remanere videtur neceſſariam eſſe non ſolùm promotoris fiſcalis Eccleſiæ citationem, ſed etiam ipſius rei, antequam foro laicorum tradatur, quia cognitio eſt neceſſaria, & requiruntur plenæ probationes, & tractatur de præiudicio non ſolùm Eccleſiæ, ſed rei, quæ efficiunt, vt negotium nequeat terminari, niſi parte citata, & audita: ſic latè Bened. Beol. & alij *in d.conſ.168.num.41.48.49.& ſeqq.lib.2.* Farin. *in append.de immun. Eccleſ.cap.22.num.376.* latè etiam Peregr. *eod.tract.cap.3.n.10.11.12.13.& ſeqq.* vbi etiam reſpondet ad contraria, & propterea teſtes examinati ad fabricandum proceſſum informatiuum contra reos in foro Eccleſiæ erunt repetendi citato fiſcali Eccleſiæ, & reo, niſi ſe declarent eos habere pro ritè examinatis, contra Guaz. *d. def.1.cap.31. num.9.* qui non bene ſcribit per ea, quæ docet rectiùs Beol. *d.conſ.168.num.54.55. lib.2.* & ſanè cùm

149

150

in dictis cauſis procedatur, ſicuti fieri ſolet in cauſis criminalibus, de crimine enim agitur, ſaltem incidenter, ſemper vidi fieri tertiam repetitionem parte citata, provt euenit in hac cauſa Guaſtallenſi, & hoc tutius eſt, & iuſtius, niſi facta dicta declaratione, & praxis ita ſeruat, quoniam hoc reo multùm vtile eſſe poteſt, cùm teſtes repetiti ſæpe addant ſuo dicto, vel minuant, aut ſe declarent tali modo, vt quod priùs reo valde noxium erat, prodeſſe incipiat.

An autem dilationes ad probandum aſſignandæ ſint ex Mar. Ital. *de immun. Eccleſ. d.tract. cap.6. § 1.num.13.* negauit Giurb. *d.conſ.50. num.5.* & malè, quia veriùs eſt dandas eſſe dilationes competentes non ſolùm fiſco laico, ſi eas petat, ad probandum delictum exceptum, ſed etiam reo ad ſe defendendum, qui ſi debet vocari, debet etiam audiri, abſque tamen ſolemni libelli datione, aut expreſſa litis conteſtatione, quas tamen dilationes poterit Epiſcopus reſtringere, provt ſibi iuſtum eſſe videbitur: ita Bened. Beol. *d.conſ.168. num.63.64.lib.2.* Farinac. *d.c.22.n.376.* & ſemper vidi ſeruari, quòd reo aſſignatur terminus ad faciendum ſuas defenſiones, provt fit in cauſis criminalibus, qui ſi non ſit ſufficiens, prorogatur, vel altera datur moderata dilatio, ne defectu temporis pereant iura eius, nec vidi vnquam fiſcum laicalem prædictis ſe opponere, quæ ſanè cum debeant fieri in forma iudicij, Beol. *d.conſ.168.num.57.* Peregr. *d.c.3.ſub num.14. 16.* ſequitur neceſſariò aliter fieri non poſſe, alioquin deficeret eſſentia iudicij: & Marius Italia non ſentit aliter, & ſi videatur, nihil nocere apparebit. 151

De vno etiam vidi quandoque dubitari, an in ſimilibus cauſis liceat reum conſtituere, & ita interrogare, ſicut fieri ſolet in cauſis criminalibus, eo quod id videatur eſſe probationes ſumere de domo rei; tamen ſemper vidi ſeruari, quod rei examinantur pluries, vt fit in negotiis criminalibus per examen generale, quod *Conſtitutum* vocant, & iuri conforme eſſe videtur, quia Epiſcopus habet arbitrium boni viri: Beol. *d.conſ.168.num.16.* & ideo non erit ei prohibitum interrogare reum, quod permittitur etiam in cauſis ciuilibus per actiones interrogatorias, vel per viam poſitionum, & licet illud fiat diuerſo modo, non refert, quia hic proceditur ad inſtar cauſarum criminalium. Vnde puto hanc praxim bonum habere fundamentum, licet non inuenerim aliquem Doctorem hanc quæſtionem tangentem. 152

An autem neceſſaria ſit proceſſus publicatio, ex prædictis reſolui poteſt; nam ſi citatio eſt neceſſaria, & reus debet audiri, vt ſe defendat, Peregr. *dict. tractat. de immunitat. Eccleſiaſtica, cap. 3. numero 17.* vtique proceſſus ei debet publicari, alioquin tollerentur defenſiones, ad quas publicatio ordinatur: ita Beol. *d. conſ.168. num.65.66.* Farinac. *in append. cap.22. num.376.* 153

Lata autem ſententia ſuper remiſſione eorum, qui ad Eccleſias confugerunt, ſiue ad Curiam ſæcularem, ſiue ad Eccleſiam, non licet alicui partium appellare, quia appellatio ſublata eſt per Bullam Gregorianam in illis verbis: *Quacumque appellatione poſtpoſita*; & decretum ſuper hoc emanatum non poteſt reuocari, ſed executioni demandandum eſt non attenta appellatione etiam quoad effectum deuolutiuum. Beol. *d. conſ.168. num.67. in fin. lib.2.* Mar. Ital. *tract. de immun. Eccleſ.cap.6 §.1.num.83.* Farinac. *d. cap.22.num.372.* Guazz. *d.defenſ.1.cap.31. n.6. 11.* Peregr. *d.tract.cap.16.num.33.* vbi inquit idem eſſe dicendum etiam quando ſententia fertur in fauorem rei, quia non apparet diuerſitatis ratio, licet in hoc aliter ſentire videatur Farin. *in d.cap.22.num.372. verſ.nec facit:* cuius ſenſus poteſt eſſe, & locum habere in ſolo recurſu, vel appellatione euidenter, & notoriè iuſta, quam ſolam admitti poſſe tenet Mar. Ital. *d. tract. cap.6.§.1. num.84. 85.* alioquin reus, & actor ad imparia iudicarentur, ſi fiſco appellare permitteretur, & id reo prohiberetur. Bulla igitur Gregoriana videtur magis dubitaſſe de reo, 154 155

ne

ne iudicium nimis protraheret appellando, ideo ad eum verba direxit, nunquam putans fiscum esse appellaturum, prout moris est: vnde si mentem Pontificis, & rationem constitutionis inspiciamus, dicendum est appellationem multò magis esse prohibitam fisco laico, quàm ipsi reo: & propterea tales appellationes fieri nunquam vidi, quoniam iuri non conuenit, & similes causæ incipiunt tractari cum magno ardore, sed in fine partes fisci frigescunt.

Et sanè quando reus absoluitur, vel liberatur, aut ad eius fauorē pronunciatur, licèt fiscus valeat à tali sententia pronunciata appellare, tamen de consuetudine generali totius Italiæ seruatur; vt nullo modo appelletur; & si appellatur, appellatio non admittatur, nisi ex speciali commissione Principis, vel eius Signaturæ. Sic post
156 Ioseph. Lud. *decis. Lucens.* 1. *num.* 41. *& seqq.* Farinac. *in prax. quæst.* 101. *num.* 32. Sigismund. Scacc. *tract. de appellat. quæst.* 17. *limit.* 49. *num.* 2. quod si procedit in causis, vbi licitum fuisset reo appellare, quantò magis locum habebit, vbi appellatio reo vetatur, vt hic per Bullam Gregorianam.

Nam quotiescumque in criminalibus, vel ciuilibus causis lege, vel statuto reo, vel simpliciter prohibetur appellatio, etiamsi non fiat fisci mentio, tamen si reus
157 absoluatur, non licebit fisco appellare, ne reus, & fiscus ad impatia iudicentur; & quia cùm sint correlatiua, dispositum in vno habet locum etiam in altero: sic pulchre Magon. *decis. Lucens.* 58. *num.* 3. *& seqq.* vbi Annot. *littera B.* sequitur Baiard. *ad Clar. in prax.* §. *fin. quæst.* 94. *num.* 26 Farinac. *d. quæst.* 101. *num.* 34. Ruginell. *d. appell.* § 2. *cap.* 3. *num.* 8. & *num.* 230. Scacc. *eod. tract. d. quæst.* 17. *limit.* 46. *num.* 3. Vnde licèt hæc nostra Bulla Gregoriana videatur solùm prohibuisse appellationem respectu rei; tamen censetur etiam illam prohibuisse respectu fisci, & multò magis quoniam nulla est diuersa ratio, qua idem non sit statuendum in fisco, quod fuit statutum in reo, vt benè dixit Peregr. *d. tract. c.* 19. *num.* 33. in propriis terminis eiusdem Bullæ.

Vnde Farin. *in append. cap.* 22. *num.* 372. *vers. nec facit*, voluit decidere, quòd liceat hoc casu fisco appellare, sed sustulit motiuum, an liceat laicis post sententiam ab Epis-
158 copo latam recurrere ad suos Iudices laicos, & hoc negauit, & ei resistere Bullam in cœna Domini, & constitutiones Apostolicas, quia si quid fieri contingat, oportet recurrere ad superiorem Episcopi Iudicem Ecclesiasticum, qui videbit, an appellatio sit admittenda; sæpe enim de facto appellatur, licet prohibita sit appellatio, sed tunc Iudex ad quem potest reiicere appellantem, si ita iuri conuenit.

In hoc igitur casu fiscus Guastallensis verè appellauit, sed ego appellationem non admisi, & coram Illustrissimo Legato Bononiæ paulisper res fuit tractata, & cum pro executione sententiæ ego relaxassem monitoria contra D. Abbatem Guastallensem & fiscum eiusdem loci, & detentores carceratorum, dederunt manus, & cesserunt appellationi, cui locum non esse cognouerunt, & prompto animo reos relaxauerunt, & Ecclesiis, à quibus fuerant extracti sine mora restituerunt, adeò vt omnia fuerint in pace conclusa.

CAPVT XI.

EPITOME.

Fideicommissum inducitur etiam verbis directis, vt bona conseruentur in familia iuxta mentem testatoris, & quando ex prohibitione alienationis inducatur fideicommissum, & an illud extendatur de linea ad lineam.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissum allegans debet illud probare.*
2 *Institutio plurium graduum censetur facta ordine successiuo.*
3 *Substitutio directa non obliquatur.*
4 *Descendentes censentur vocati ordine successiuo.*
5 *Substitutio vulgaris cessat adita hereditate.*
6 *Substitutio non censetur facta de linea ad lineam.*
7 *Fideicommissum non extenditur de casu ad casum.*
8 *Prohibitio alienationis bonorum non ampliat fideicommissum.*
9 *In claris non est locus coniecturis.*
10 *Fideicommissum perpetuum censetur inductum institutis omnibus descendentibus in perpetuum.*
11 *Vulgaris substitutio non alteratur ex vocatione descendentium.*
12 *Fideicommissum successiuum quando resultet inter plures institutos.*
13 *Verbum*, post eos, & post mortem eorum, *idem est.*
14 *Fideicommissum est, si vnus instituatur, & post eius mortem alter.*
15 *Substitutio compendiosa est, si vocetur vnus, & post eum alter.*
16 *Verba directa possunt obliquari.*
17 *Clausula codicillaris facit induci fideicommissum ex verbis directis.*
18 *Fideicommissum successiuum quomodo inducatur.*
19 *Fideicommissum censetur inductum ex illa ratione, vt bona maneant in familia.*
20 *Fideicommissum successiuum inter vocatos collectiuè quando præsumatur.*
21 *Bona conseruari in familia, vel inter descendentes, paria sunt.*
22 *Alienari non posse bona extra familiam, vel in ea conseruari, paria sunt.*
23 *Alienationis bonorum prohibitio quando inducat fideicommissum.*
24 *Fideicommissum absolutum quando resultet ex prohibitione alienationis.*
25 *Fideicommissum perpetuum, & reciprocum solum conseruat bona in familia.*
26 *Alienationis prohibitio geminata inducit simplex fideicommissum.*
27 *Verbum*, hæredes, *verificatur etiam in extraneis.*
28 *Heredum appellatio quando restringatur ad heredes sanguinis.*
29 *Dictio*, dictos, *est repetitiua.*
30 *Fideicommissum fauore descendentium ordinatum comprehendit omnes in infinitum.*
31 *Alienare non potest extra descendentes, prohibitus extra familiam alienare.*
32 *Fideicommissum coniecturis inducitur.*
33 *Vulgariter non dicuntur vocari omnes descendentes, vel ascendentes.*
34 *Linea ad lineam an credatur facta substitutio.*
35 *Substitutio creditur facta de linea ad lineam, vt bona stent in familia.*
36 *Linea quando censeatur vocata in defectum alterius.*
37 *Fideicommissum extenditur ex ratione expressa.*
38 *Alienationis bonorum prohibitio quando extendat fideicommissum.*
39 *Prohibitio alienationis bonorum qua ratione extendat fideicommissum.*
40 *Fideicommissum principale quandoque cessat manente illo, quod ex prohibitione resultat.*

Ne fcribam vanum, duc pia Virgo manum.

VErum in facto effe mihi fupponitur deceffiffe Dominum Gabrium Strammitum nobilem Placentinum condito teftamento, in quo inter cætera DD. Petrum Paulum, & Galeatium fuos filios, & poft eos eorum, & vtriufque eorum filios, & defcendentes vfque in infinitum hæredes vniuerfales inftituit hoc modo, videlicet Dominum Petrum Paulum in bonis fitis in loco Sancti Martini, Dominum Galeatium in bonis Coftarum, Ziani, Mediolani, dicens fuam intentionem effe, quod dicti eius defcendentes viuant chriftianè, & fint perpetuò obedientes Regi Hifpaniarum, Ducibus Murinæ, & Parmæ, & Marchioni Sancti Martini, quia fua finalis intentio eft, quòd bona, & hæreditas fua perpetuò conferuentur in dictos filios fuos, ac eorum hæredes, & fucceffores in perpetuum: & ideo fi aliquis ex dictis eius hæredibus, feu defcendentibus aliquod patraret delictum, propter quod bona prædicta effent fifco applicanda, eo cafu delinquentem vult priuatum effe dictâ hæreditate, vt perueniat in alium, feu alios proximiores, vt fuprà, quia omnino intendit dicta bona fua perpetuò conferuari in dictis filiis, & hæredibus fuis, & eorum defcendentibus, & ex nunc dictos proximiores ex defcendentibus inftituit, & fubftituit vulgariter, pupillariter, & per fideicommiffum.

Modò graffante illa peftifera contagione, quæ ciuitates multas depopulauit, cùm fuperftite adhuc Domino Gabrio defunctus fit dictus Dominus Galeatius, & poftea deceflerit etiam dictus Dominus Gabrius, factum eft, vt Dominus Sigifmundus filius dicti Domini Gabrij Placentiæ mortuus fit, qui fuperftitem Dominam Iuliam fuam matrem hæredem fecerit vniuerfalem, qua etiam vltimo loco defuncta inteftata nullis hæredibus comparentibus Camera Ducalis Placentiæ, vt moris eft, vacantium bonorum dicti Domini Galeatij deuolutorum intrauit tenutam.

Verùm pefte paulifper ceffante Dominus Iulius Cæfar, Gabriel, & Francifcus Maria filij, & hæredes prædicti Domini Petri Pauli notitiam de prædictis nouiffimè habentes afpirare cœperunt ad dictam hæreditatem, prætendentes bona dicti Domini Galeatij ad eos fpectare iure fideicommiffi facti per dictum Dominum Gabrium, & Ducalem Cameram teneri ad reftitutionem: quæritur quid iuris.

Et fanè fortè primo fub afpectu videri poterit Ducalem Cameram in nihilo teneri, eo quòd ex dicto teftamento nullum refultet fideicommiffum ad fauorem filiorum dicti Domini Petri Pauli, ex multis rationibus, & primò quia non præfumitur fideicommiffum, & qui illud allegat, debet etiam probare illud ex verbis tefta-
1 menti. Vulpel. *in l.vnum ex familia, §.fi rem, ff. de legat.* 1. Menoch. *lib.4. praef.67. num.*1.2.

Deinde cùm dictus Dominus Gabrius teftator inftituerit prædictos fuos filios, & defcendentes, certum eft defcendentes non fuiffe vocatos copulatiuè, & coniunctim cum filiis primi gradus, fed ordine fucceffiuo, cùm verfemur in his, qui ex neceffitate
2 fuerunt inftituti tanquam filij legitimi, & naturales, ad
textum *in l. cum ita*, §. *in fideicommiffo, ff. de legat.* 2. Decian. *conf.*84. *num.*8. 9. *lib.*3. Cacheran. *decif.*81. *numero* 12. Peregr. *de fideicommiffis, articulo* 17. *numero* 9. Menoch. *confil.* 85. *numero* 77. Petra *de fideicommiff. queftion.*5. *num.*153. ideò fequitur, quòd defcendentes dicti Domini Gabrij pro validitate teftamenti intelligantur vocati per modum vulgaris fubftitutionis, non fidei-
3 commiffariæ, quoniam verba directa non obliquantur,
maximè vbi fubftitutio iure directo valere poteft, *ad l. verbis ciuilibus, de vulg.* Ruin. *conf.*174. *num* 131. *lib.*2. Decian. *conf.*384. *num.*5. Decian. *conf.*1. *num.*235. *lib.*1. Riminald. Iun. *conf.*50. *num.*20. 44. Menoch. *confil.* 85. *num.*77. Petra *de fideicommiff. quaeft.*5. *num.*154. Peregr. *eod. tractat. art.*18. *num.*3. Fufar. *de fubftitut. quaeft.*479. *num.*1. quod procedit, etiamfi defcendentes vocati fint
per nomen collectiuum cum verbis tractum futuri tem-
poris importantibus, velut dicendo, *in infinitum*, vt 4
de magis communi teftatur Peregr. *d. art.*18. *numero* 5. *verf. fed contra, & verf. in hoc puncto, & conf.*69. *numer.*7. *in fin. lib.*5. Fufar. *d. quaeft* 479. *num.*14. Si ergo filij dicti Domini Petri Pauli per vulgarem tantùm funt vocati, nullum ius de præfenti habent adita iam hæreditate Domini Gabrij à filiis eius primo loco vocatis quia vulga-
ris præfupponit rem habitam, & poft habitam ceffat, 5
l. poft aditam, C. de impub. l. fi legata, C. de legat. Peregr. *d. art.*18. *num* 2.

Sed efto etiam, quòd aliquod fideicommiffum poffit ex dicto teftamento deduci, illud tamen confiderari debet in vnaquaque linea defuncti folum, non enim debet interpretari adeffe reciprocam fubftitutionem inter
vocatos, adeo, vt defcendentes ab vno non videantur
fubftituti defcendentibus ab alio, & è contra, fed tan- 6
tùm quoad lineam propriam. Ruin. *conf.*111. *numero* 8. *lib.*2. Riminald. Iun. *confil.*371. *num.*117. Peregr. *de fideicommiff. art.*13. *num.*72. & *conf.*47. *num.*54 *lib.*1. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*7. *tit.* 5. *in fin.* quod maximè conuenire videtur cafui noftro, vbi quælibet linea eft inftituta in bonis feparatis.

Nec videtur ad vlteriora verba teftamenti tranfeundum, quia fideicommiffaria, & fubftitutiones folum re-
fpiciunt cafum confifcationis bonorum propter deli-
ctum alicuius ex inftitutis, vel fubftitutis, vt in verbis 7
teftamenti, qui non eft cafus nofter, fideicommiffum autem non extenditur de cafu ad cafum. Peregr. *de fideicom. art.*1. *num.*36. Menoch. *lib.*4 *praef.*73. *num.*1. Fufar. *de fubft. quaeft.*460. *num.*1.

Et licèt teftator dicat eius finalem intentionem effe, quod eius bona perpetuò remaneant apud fuos defcendentes, tamen cùm fubftitutio refpiciat tantùm cafum confifcationis, per hoc non extenditur ad alios cafus
lineæ finitæ, feu mortis, quia prohibitio alienationis
regulatur fecundum cafus, & perfonas in fubftitutio- 8
ne expreffas. Socin. *conf.*53. *num.* 11. *lib.*1. Dec. *confilio* 218. *num.* 16. Ruin. *conf.* 124. *numer.* 9. *lib.* 2. Parif. *confil.* 58. *numer.* 9. *lib.*2. Crauet. *confil.* 328. *num.*24. *in fin.* Gabriel. *conf* 174. *num.*12. *lib* 1. Cephal. *conf.*17. *numer.*25. Burfat. *conf.*51. *num* 36. *lib.*1. Menoch. *conf.*253. *numero* 13. Peregr. *confil.* 38. *numero* 18. *lib.*1. & *de fideicommiff. art.* 14. *num.*47. Rot. *diuerf. decif.*473. *num.* 2. *part.*2.

His tamen, & aliis etiam non obftantibus verius effe cenfeo eueniffe cafum fideicommiffi ob mortem dicti D. Sigifmundi, ad fauorem DD. Iulij Cæfaris, Gabrielis, & Francifci Mariæ fratrum de Strammitis, ad eofque fpectare bona dicti Domini Galeatij profecta à Domino Gabrio fideicommittente; & cum in verbis teftamenti non fit ambiguitas, nihil vlterius eft quærendum, ad textum *in l. verbis legis, ff. de verb. fign.* Petra 9
*de fideicom. quaeft.*9. *num.*151. *verfic. fed hae,* dum enim teftator Petrum Paulum, & Galeatium, & poft eos eorum, & vtriufque eorum filios, & defcendentes vfque in infinitum hæredes vniuerfales inftituit, liquet perpetuum creaffe fideicommiffum inter defcendentes, cum fic loquendo vocauerit etiam nondum natos, & incognitos per verba futuri temporis, & perpetuitatis; & cùm omnes defcendentes fimul concurrere non poffint, dicendum eft, vnum poft alium effe vocatum, adeo, vt primo per inftitutionem admiffo cæteri in infinitum inftituti iure directo capere nequeant, & propterea quoad eos ne-
ceffe fit directam inftitionem obliquare, vt vno defi- 10
ciente cæteri proximiores per fideicommiffum fuccedant, alioquin defcendentes in infinitum fruftra vocarentur: ita fenferunt Corn. *in l. cùm ità*, §. *in fideicommiffo, num.*4.

num.4. vers. si autem legauit, de leg.2. Paul. de Castr. in l. Gallus, §. quidam rectè, vbi etiam Soc. Sen. num.18. in quarto casu, & Rubeus num.64. in fin. ac etiam Torniel. num.71. vers. sed in casu, & num.72. ff. de liber. & posth. Couar. in c. Raynutius, §. 1. in fin. de testam. Bald. cons.305. lib.3. Ias. cons.108. col.5. in princ. lib.4. & magis in specie Ruin. cons.92. num.5. 8. & cons.159. num.22. lib.2. & cons.174. lib.3. Curt. Iun. cons.43. col.4. vers. secundò, & consil.48. num.4. quem sequitur Berett. cons.33. num.2. Socin. Iun. cons.136. lib.3. Dec. cons.236. in fin. Pariſ. cons.10. num.30. lib.3. Crauet. cons.22. num.29. & cons.161. num.10. Menoch. cons.82. num.54. & cons.174. num.3. pulchrè ad rem idem Menoch. lib.4. præs.71. num. 34. & cum hac opinione ad propositum nostrum sentiunt etiam Peregr. de fideicomm. art.18. num.5. in princ. & vers. in hoc puncto, Fusar. de substitut. quæst.479. num.5. & num.14. versic. si tamen; & ita tenuit Rota Rom. diuers. decis.568. num.2. & decis.579. num.10. part.1. & decis.495. num.2. part. quarta, Farin. decis.320. num.5. part.1. Fusar. dict. quæst.479. num.5. Menoch. d. præs.71. num.34. in fin. ex quibus concludendum est hanc esse veram, receptam, & magis communem DD. sententiam.

Et licèt multi alij videantur in partem contrariam inclinare, eò quod secundum eos vocatio descendentium per nomina collectiua non alterat ordinem vulgaris sub-
11 stitutionis, adeo, vt Peregr. d. art 18. sub num.5. difficile duxerit inter tot opinionum diuersitates seligere meliorem in tantum, quòd ipse hanc contrariam opinionem (in quo tamen allucinatur) magis receptam putauerit; tamen si bene ponderentur verba Doctorum de hac re loquentium apparebit clarè in nostris terminis nullam posuisse difficultatem, quia omnes, qui à prima opinione declinare videntur, vtplurimum loquuntur in casu, vbi testator vsus est tantum nomine collectiuo liberorum, vel descendentium, quo casu potest dici tolerabiliter eos tantummodo per vulgarem succedere, Fusar. dict. quæst. 479. num.14. vers. & ratio, ibi:
12 Nec verum est. Secus autem apertè dicendum, quando testator ita instituit omnes descendentes in infinitum non solùm nomine collectiuo, sed etiam per tractum futuri temporis, vt non congruat restringere sermonem testatoris ad extantes tantum tempore eius mortis, vt hic, & tunc sanè resultat successiuum fideicommissum inter institutos, & vocatos. Fusar. d. quæst.479. num.14. versic. si tamen, Menoch. d. præs.71. num.34. Farinac. d. decis.320. num.5. quod certè iustum est, & honestum, quia instituti secundo loco non possunt directò succedere. Intrigl. de substit. centur.3. quæst.72. num 104.105. etiamsi testator voluisset tantùm per vulgare sibi prouidere de successore, vtique è faucibus cum tanta energia non vocasset omnes descendentes in infinitum, sed tantùm nepotes, vel alios, ad quos poterat habere affectionem, & propterea id naturæ amicum, & voluntati testatoris consentaneum dicit Peregr. de fideicommiss. dicto articulo 18. numero quinto, versic. & hinc intellectum.

Accedat, quòd in casu nostro multò magis censendum est fuisse inductum fideicommissum successiuum, quia testator ita vsus est verbis habentibus tractum futuri temporis, vt effectus eius vocationis non terminetur in vno actu, sed ad alios casus successiuos porrigatur etiam hæreditate adita, vt hic, vbi testator vocauit dictum Petrum Paulum, & Galeatium, & post eos, eorum, & vtriusque eorum descendentes, in quo ani-
13 maduertendum est idem esse dicere, post eos, vel, post eorum mortem. Torniel. in d. l. Gallus, §. quidam rectè, num.67. de liber. & posthum. Peregr. de fideicommiss. artic.18. num.14. pulchrè Menoch. dict. præs. 71. num.12. versic. idem quoque. Certum est autem, quòd si vnus instituatur, & post eius mortem alter, secundum debe-
14 re succedere per fideicommissum. Bald. & Angel. in l.2. ff. si pars hered. pet. Bald. & Corn. in l. extraneum, C. de hæred. instit. vbi etiam Alexand. num.4. Aret. in l. verbis ciuilibus, colum. vltim. de vulg. Socin. consil. 14. col. 3. & 4. Dec. consil.278. col.2. Peregr. de fideicomm. art.5. num.20. ad fin. & num.21. 23. Intrigl. de substitut. d. centur.3. quæst.27. num.104. 105.

Vnde in casu nostro per talem vocationem vnius, & post eum, vel post eius mortem, alterius, videtur significari compendiosa substitutio, & per consequens infertur filios, seu descendentes fuisse per fideicommissum 15
vocatos, non autem vulgariter tantùm, ad textum in d. l. cùm ita, §. in fideicommisso, ff. de legat.2. ita Alciat. in d. l. Gallus, §. quidam rectè, num.35. 36. vbi Torniel. num.67. versic. secundo etiam, de liber. & posthum. Soc. consil. 12. in 3. dub. lib.3. Decian. consil. 431. Curt. Iun. consil.38. num. 4. Crauet. consil.22. num.7. Decian. consil. primo, num.251. lib.1. Marzar. in epitom. de fideicommiss. quæst. 12. Fusar. d. tract. quæst.382. num.52. & quæst.479. num.42. Intrigl. dict. centur. 3. quæst.81. num.13. pulchrè Menoch. d. præs.71. numero 11. versic. idem est, & vers. idem quoque, idem Menoch. consilio 610. numero 1. vbi enim tractus futuri temporis consideratur hoc modo, ibi fideicommissaria successio datur. Bero. quæstion. 104. 16
per totam; nam verba etiam ciuilia directa possunt obliquari, vt deseruiant voluntati testatoris. Intrigl. de substitut. centur. 3. quæst.10. numero 44. 55. & quæstion. 31. num.33.

Deinde apud nos eadem conclusio firmior apparet, quia in testamento prædicto adest, vt mihi supponitur, clausula codicillaris per verba futuri temporis; quo casu institutio directa resoluitur in fideicommissariam, & quoad filios, & descendentes efficit, vt institutio im- 17
portet compendiosam substitutionem, & multò magis, si subiiciatur etiam clausula, Omni meliori modo: & propterea dicti Strammiti descendentes ab vno ex primis institutis rectè dicuntur per fideicommissum vocati: ita Socin. dict. consil. 12. sub num. 16. lib.3. Decian. dict. consil.431. colum. vltim. Ruin. dict. consil. 174. numero 13. lib.2. Curt. Iun. consil. 48. numero 6. Crauet. consil. 21. numero 8. Decian. consil. 84. numero 9. lib.3. Berett. consil.33. numero 4. Riminald. Iun. consil. 50. numero 66. Peregr. consil. 69. numero 9. libr. 1. Menoch. consil.43. numero 13. & consil.1071. numero 9. & d. præs. 71. numero 36. Fusar. d. quæst. 479. numero 6. 19. 22. Crass. de substitut. §. substitut. quæst.71. numero 6. latè Intrigl. de substitut. centur. 3. quæst.11. numero 12. qui omnes dicunt, quòd verba directa post hæreditatem à primo instituto aditam, & etiam post pubertatem, obliquantur, vt importent fideicommissum, stante dicta clausula.

Vlteriùs hæc sententia per se honesta, & iusta variis coniecturis, & præsumptionibus firmari potest ad inducendum fideicommissum successiuum inter descendentes Strammitos, siquidem testator declarauit suæ finalis intentionis fuisse, quòd eius bona conseruentur in dictos eius filios, & successores, & tamen certum est, quòd sola vulgaris substitutio non potest hunc effectum producere, vt scilicet bona conseruentur in familia, 18
vel descendentes, eò quod adita hæreditate vulgaris expiret; sed solùm id potest haberi mediante fideicommisso successiuo, vt bene inquit Menoch. lib.4. d. præs.71. numero 35. versic. cùm vulgaris, Fusar. d. quæst.382. numero 59. Ideò necesse est, si volumus hanc testatoris voluntatem impleri, vt dicamus nostrum testatorem vocasse eius descendentes, etiam per fideicommissum, quia directa institutio obliquatur, vbi constat de mente testatoris, vt scilicet bona conseruentur in familia, vel inter descendentes: ita Alciat. in d. leg. cùm ita, §. in fideicommisso, numero decimotertio, de legat. secundò, Cum. 19
in leg. vnum ex familia, §. sed & si, numero tertio, ff. eodem, Socin. in dict. leg. Gallus, §. quidam, numero 9. Ruin. consil. 164. colum. penult. lib. 4. Parif. consil. 37. num.10. lib.2. Decian. consil.1. num.278. lib.1. Petra de fidei

fideicom.quæſt.11.num.162. Menoch. conſ.117. num.16. & conſ.1055.num.28.& d.præſ.num.35.Mantic.de coniect.vlt. vol.lib.8.tit.2.num.18.Peregr.conſ.52. num.12 lib.3. Fuſar. de ſubſt.quæſt.382.num.59.& quæſt.479.num.45.ibi.

Nam ſanè colligitur ex noſtro teſtamento voluiſſe teſtatorem ſuam conſeruare familiam,ſeu agnationem,cum ſemper fiſcum excluſerit cum magno verborum apparatu, quod non perducit ad cognitionem non vocaſſe tantum ſuos deſcendentes per vulgarem, quæ ad eos omnes peruenire non potuiſſet , ſed etiam per fideicommiſſariam:cum enim ſe declarauerit velle bona ſua conſeruari inter ſuos deſcendentes, ex hoc ſolum dicendum eſt lo-
20 cum eſſe ſucceſſiuo fideicommiſſo inter collectiuè vocatos,& maximè cum non recedamus à perſonis,in quibus bonorum conſeruatio à teſtatore conſideratur. Dec. conſil.270.col.pen.Decian.conſ.64. num.33.lib.2.Petta de fideicom.d.quæſt.5.num 149.Peregr. conſ.33.num.42. in fin.lib.3. Fatinac. deciſ.462.num.2.Fuſar. d.quæſt.382.num.46. pulchrè Menoch. d. præſ.71. num.34.35. Intrig. d. centur.3. quæſt.72. num.85.

Et circa prædicta animaduertendum eſt paria eſſe , & inter ſe conuenire, ſi dicatur, quòd bona perpetuò conſeruentur inter deſcendentes : Tuſch.littera F. concl.252.
21 num.18.& concluſ.262.num.25.Peregr.de fideicomm.art.14. num.14.16.Fuſar.de ſubſt.quæſt.688.num.18.verſ. ſecundo, & num.23. 51. & quæſt.689. num.12. adeò,vt non debeas mirari,ſi quandoque loquimur per verbum familiæ,& tamen teſtator noſter eius mentionem non fecerit , quia ſermo de deſcendentibus in infinitum idem importat.

Hinc dicendum eſt tantam eſſe vim huius argumentationis, quòd ea, ſi ſola eſſet, ſufficeret ad inducendum fideicommiſſum inter deſcendentes teſtatoris, etiamſi in principali inſtitutione id ille non dixiſſet,& licèt ad effectum tollendi è faucibus fiſci dicta bona , nil referat, an fideicommiſſum prædictum ſit abſolutum,vel tantùm in caſu alienationis extra familiam , aut deſcendentes, cùm iam bona detineantur à Duceali Camera, quæ nihil commune habet cum deſcendentibus teſtatoris,& certum ſit hunc teſtatorem prohibuiſſe alienationem extra familiã, cum paria ſint dicere teſtatorem voluiſſe bona ſua conſeruari in familia,vel nolle alienari extra familiam. Petr.
22 de fideicommiſſ.d.quæſt.5.num.6.7.tamen dicere poſſumus, quod in caſu noſtro inductum fuerit ſimplex, & abſolutum fideicommiſſum in caſu mortis, & alienationis ; ſic enim euenit , vbi in prohibitione alienationis bonorum
23 extra familiam apponuntur verba perpetuitatis , velut ſemper,in perpetuum, vel in infinitum : ita Socin. in l. qui Romæ , §. cohæredes , num.18. ff. de verb. oblig. Curt. Iun. conſ.161. num.12. Rol. conſ.23. num.17. lib.4. Rim. Iun. conſ.20. num.13. Dec. conſ.1. num.263. lib.1. Peregr. conſil.45. num.17. lib.1. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib.6. titul.14. in fin. Petr. de fideicommiſſ. quæſt.5. num.11. Fuſar. de ſubſtit. quæſt.688. num.17. Fatinac. deciſ.681. num.1. part.2. Intrigl. d. centur.3. quæſt.72. num.51.

Accedat , quod teſtator iſte non per modum rationis, vel cauſæ , aut verbis enunciatiuis prohibuit alienationem extra familiam ſuam,ſed per modum principalis diſpoſitionis ordinauit,quod in ſua familia, ſeu in ſuis deſ-
24 cendentibus eius bona conſeruatentur, dicens, ita etiam ſuæ finalis intẽtionis eſſe,quod eius bona perpetuò conſeruentur in dictos eius filios , & ſucceſſores in perpetuum : vnde infertur , vt ex tali prohibitione alienationis purum , & ſimplex reſultet fideicommiſſum etiam in caſu mortis, ad textum in l. cùm pater , §. filium, de leg.2. & d. l. cum ita , §. in fideicommiſſo, eod. l. ſi cognatis, de rebus dub. l. fin. C. de verb. ſignif. & de communi teſtatur Petta de fideicommiſſ. quæſt.5. num.2. Curt. Iun. conſ.114. num.18.Dec.conſ.23.n.3.4.verſ.3. facit. Rol. conſ.23.n.25. lib.4.Rim.Iun.conſ 20.num.6 latè Fuſar.d.quæſt.688,n.30. Peregr. de fideicommiſſ. art.14. num.6. verſ. & idem , & num.25. verſ. vbi conſiderat , Tuſch. littera F. concl.262. num.25. Intrigl. d. centur 3. quæſt.72. num.41. vbi enim

teſtator vult bona conſeruari in agnatione , id fieri non 25
poteſt , niſi fideicommiſſum inducatur perpetuum , & reciprocum. Tuſch. d. littera F. concluſ.260. num.146. Rot. diuerſ. deciſ.568. in princ. & num.5. part.1.

Et in tantum hic prohibita eſt alienatio bonorum extra familiam per modum principalis diſpoſitionis , quod prohibitio confiſcationis oriatur, & manet ab illa, quaſi à cauſa generali ; dicit enim teſtator , Propterea vt dicta eius voluntas executionem habeat ; & ſic non reſtringit prohibitionem,quæ per ſe valide ſtabat ; quando autem voluit per modum rationis prohibere alienationem , id clarè dixit , nam inferius replicauit reddendo rationem, cur nolit eius bona deuenire poſſe in fiſcum,quia,inquit, eius intentio eſt,vt dicta ſua bona conſeruentur in dictis filiis, & hæredibus ſuis, & eorum deſcendentibus, geminatio enim enixam , & deliberatam fideicommittentis 26
abſolutè voluntatem oſtendit : ad textum in l. Baliſta , vbi DD. ad Trebell. c. ſi quis iratus 1. quæſt.1. Bart. in l. cum ſcimus , C. de agr. & conſ. lib.11. Natt. conſ.63. num.12. Ceph. conſ.150. col.2. Peregr. de fideicom. art.24. num.40. & art.49. num.29. latè in termis Fuſar. de ſubſtitut. quæſt.688. num.24. Intrigl. d. centur. 3. quæſt.72. num.43.

Neque fortè dicatur , quod noſter teſtator non dixit ſe velle eius bona conſeruari in familia , vel deſcendentibus , ſed in filios ſuos , & eorum hæredes , & ſuc- 27
ceſſores , quæ verba poſſunt verificari in hæredibus etiam extraneis. Bart. in l. pater filium,§.penult.de leg.tertio. Curt. conſil. 63. ante num.14. Petta de fideicommiſſ. quæſtione prima, numero 44. Peregr. eodem tract.artic.32. num.35.

Nam reſpondeo id eſſe non poſſe maximè in caſu noſtro, ridicula enim eſſet dicta prohibitio, ſi bona teſtatoris ad extraneos poſſent tranſire , quia pugnant inter ſe , quod illa bona conſeruentur perpetuò apud ſuos, & quod ſint tranſitoria ad extraneos ; nam hoc ipſo fiunt alienabilia , & conſeruationi deſideratæ à teſtatore nullus eſſet locus , quoniam in ſubſtitutionibus , & fideicommiſſis huiuſmodi , vbi teſtator vult perpetuò bona ſua conſeruari apud filios , & hæredes eius , ac ſucceſſores , mentio hæredum intelligitur de hæredibus ſanguinis , & deſcendentibus teſtatoris , adeo , vt idem ſit dicere de hærede in hæredem , quod de deſcendente in deſcendentem : ad rem Petra de fideicom. d. quæſt.5.n.44. 28
verſ.ſic : & prius ita Gloſſ. in d. l.cùm pater,§.pen.de leg.3. Alex. conſ.23.col.2.lib.2.Corn.conſ.59. num.17. lib.2. Soc. conſ.57. num.5. lib.3. Ruin. conſ.110. num.9. lib.2. Pariſ. conſ.88.num.37.lib.2.Decian.conſ.50.num.13.lib.1. Sim.de Præt. de interpret. vlt. vol. lib.2. col.5.num.5.pulchrè Menoch. lib.4. præſ.68. num.7.

Id autem maximè amplectendum eſt in caſu noſtro, quia in alia parte teſtamenti in ſimili prohibitione teſtator fecit mentionem deſcendentium , & propterea hic etiam commemoratio hæredum ſe refert ad dictos deſ- 29
cendentes , præcipuè quia adhibuit dictionem , Dictos, quæ eſt repetitiua. Socin. conſ.249. num.15. lib.2. Ruin. conſ.108. num.3. lib.1. Menoch. conſ. 117. num.28. Peregr. conſ.32. num.41. Fuſar. de ſubſtitut. quæſt.339. numero 66. quòd hic verius eſſe declaratur , quia inferiùs teſtator hoc replicans inquit ſe velle bona ſua conſeruari in dictis filiis, & hæredibus ſuis , & eorum deſcendentibus : quoniam hoc caſu ſoli deſcendentes vocati cenſentur , quoniam poſt verbum, hæredibus , ſubiungitur verbum , deſcendentibus , quod declarat de quibus hæredibus intelligat. Peregr. d. art.32. num.48. Fuſar. d. quæſt.339. num.70.

Cùm igitur dictum fideicommiſſum ſit ordinatum fauore deſcendentium, omnes in infinitum à teſtatore prouenientes eo comprehenduntur.Peregr. de fideicom. art.30. n.2. verſ. idcirco : & quia fideicommiſſum eſt perpetuum 30
inter dictos deſcendentes,ideò tranſit de vno in aliũ iuxta proximitatem ordine ſucceſſiuo,ad textum in d. l. cum

ita

ita , *§. in fideicomm. de leg. 2. l. cùm ita legatum* , *de leg.*
primo. Alex. *conf.*59. *num.*4. *lib.*3. Marzar. *conf.*3.*num.*2.
Bursat.*conf.*170.*num.*16.*lib.*2. Menoch.*conf.*886. *num.*11.
Magon. *decis. Flor.*37. *num.*19. 20. Peregr. *de fideicomm.*
*art.*22. *num.*77. Fusar. *quæst.*483. *num.*1.

Cùm igitur dicti fratres de Strammitis in hoc iudicio
interuenientes sint proximiores D. Sigismundi prædicti
vltimo loco prædefuncti , ad ipsos spectat successio in
bonis dicti fideicommittentis , qui non potuit testari in
præiudicium eorum , & maximè ad euersionem fidei-
commissi : cum enim bona prædicta non possint extra
31 familiam alienari , non potuit dictus Sigismundus sibi
hæredem facere , qui non sit de descendentibus testa-
toris. Ruin *consil.*168. *col.*7. *vers. & adhuc* , *lib.*3. Ceph.
*conf.*153. *num* 34. Menoch. *conf* 1029. *num.*6. Petr. *de fi-*
*deicommiss. quæst.*8. *num.*274. Intrigl. *de substit. centur.* 3.
*quæst.*73. *num.*43. Fusar. *eod. tract. quæst* 712. *num.*37. &
sic concludo euenisse casum fideicommissi ad fauorem di-
ctorum fratrum de Strammitis.

Non obstant verò in contrarium adducta , & primò
quòd fideicommissum non præsumitur , quia id verum
esse admitto, sed nihil ad nos, quia non per præsumptio-
nes vanas hominum hic fideicommissum adesse profer-
tur , sed per verba clara testatoris , & per coniecturas à
32 iure approbatas , quæ sufficiunt ad fideicommissa indu-
cenda , & etiam amplianda : licet enim verba deficiant,
tamen sufficiunt coniecturæ non ex proprio capite , sed
ex verbis testatoris desumptæ : ad textum *in l. quisquis,*
& in l. fideicommissaria , *§. hac verba* , *de leg.* 3. *l. si vnum*
ex familia , *§. si omissa* , *de legat.* 2. *gloss. in l. pater filium,*
§. penult. eod. Castr. *conf.*150. *col.* 2. *lib.*1. Crauet. *con-*
sil. 536. *numero* 2. Tusch. *littera F* , *conclus.*260. *num.*3.
5. 11. 18. Peregr. *de fideicommiss. artic.* 11. *numero* 39.
40. 43.

Secundò non obstat descendentes testatoris hic fuisse
vocatos ordine successiuo, quia id pariter admittimus, &
propterea si viueret aliquis ex linea D. Galeatij , vtique
ipse succederet ; non enim per saltum de vna linea ad
aliam fit transitus , sed ea deficiente factus est locus istis
fratribus prouenientibus à testatore ex alia linea D. Pe-
tri Pauli , quia omnes in infinitum dicto fideicommisso
comprehenduntur. Peregr. *de fideicommiss. d. artic.*30.
*num.*2. *vers. idcircò.*

Tertiò non obstat , quòd hîc testatoris descendentes
tantum fuerint vocati per vulgarem substitutionem,quia
id penitus negamus, & iam apertè probatum est non so-
lum vulgariter , sed etiam per fideicommissum fuisse vo-
catos , vt multis rationibus , & auctoritatibus probaui-
33 mus de magis communi DD. sententia. Bero. *d. quæst.*
104. Menoch. *d.conf.*610.*num.*1.& pulchrè *lib.*4. *præs.*71.
*num.*12. *vers. idem est*, & *vers. idem quoque.*

Quartò non obstat , quòd fideicommissum non possit
dici factum de linea ad lineam , quia id admittimus du-
rante vtraque, vna autem deficiente negamus , quia om-
nes testatoris descendentes in infinitum sunt vocati, per
34 quem sermonem nimis clarè apparet de hac veritate ad
fauorem omnium descendentium. Crau. *conf.*22.*num.*29.
Ruin. *conf.*159. *num.*22. *lib.*2. Menoch. *conf.*82. *num.*54.
& *lib.*4. *præs.*71. *num.*34.

Verùm ex abundanti addere possum , quòd etiam de
linea ad lineam censetur facta substitutio reciproca ,
35 quando testator voluit , quod bona conseruarentur in
familia , vt in casu nostro : Ruin. *consil.* 164. *numero* 9.
*lib.*3. Ias. *consil.*52. *numero* 2. *lib.*3. Crauet. *conf.*130. *nu-*
mero 6. 7. Menoch. *conf.* 575. *numero* 8. Surd. *conf.* 443.
Peregr. *consil.* 55. *numero* 22. *vers. prima* , *lib.* 1. & *con-*
sil. 152. *lib.* 5. Fusar. *consil.* 3. pro Gauattaris , vbi in-
quit se ita obtinuisse per binas conformes sententias, &
hoc maximè procedit , quando descendentes vnica ora-
tione , & substitutione vocantur , non autem in diuer-
sis , tunc enim inducitur reciprocum fideicommissum
etiam de linea ad lineam. Caualc. *decision.*15. *numero ter-*
tio , *& sequentibus* , & *decisione* 16. *parte tertia.*

Vlteriùs potest illa prima opinio procedere , si extent
aliqui de altera linea, verum deficiente vna linea, vt hic,
ob mortem dicti D. Sigismundi , certè fit transitus ad
aliam , & illi admittendi sunt , qui ab altera linea voca-
torum proueniunt , vt vno ore fatentur omnes. Alex. 36
*conf.*167. *lib.*5. Corn. *conf.*233.*num.*30.*lib.*4. Ias. *conf.*143.
*lib.*4. Decian. *conf.*127. *num.*24. *lib.*3. Menoch. *conf.*348.
*num.*24. Peregr. *de fideicom. art.*13. *num.*74. quod sanè ne-
cessarium est ad obtinendum , vt bona conseruentur in-
ter descendentes testatoris, alioquin facilè daretur tran-
situs ad extraneos , quod dici hic non debet , vbi bona
perpetuò sunt conseruanda inter descendentes. Decian.
*conf.*3. *num.*61. *lib.*1. Petr. *de fideicom. quæst.*11. *num.*162.
164. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*8. *tit.*2. *num.*18. In-
trigl. *de substit. centur.* 3. *quæst.*81. *num.*29. vnde non est
considerabile , quòd testator hæredes fecerit distinctos
quoad bona separata, quia illa separatio fuit per modum
diuisionis inter filios, non per viam restringendi institu-
tionem, quæ respiciebat omnes.

Quintò non obstat , quod reliquæ prohibitiones de
bonis non alienandis extra familiam respiciant tantùm
casum confiscationis bonorum ob delictum. Nam res-
pondetur satis ostensum esse , quòd hic inductum fuerit 37
absolutum fideicommissum , & ratio expressa officit , vt
non sit fideicommissi extensio,sed comprehensio. Fusar.
*de substit. quæst.*678. *num.*7.

Verùm esto etiam , quòd hic necessaria esset aliqua
extensio, ea non erit respuenda , si ratione nitatur, quia
non est inconueniens, vt quis sit vocatus ex prohibitio-
ne alienationis bonorum ex ratione in ea expressa , qui
tamen non sit comprehensis in substitutione. Riminald.
Iun. *conf.* 20. *num.*18. Peregr. *consil.* 45. *lib.*1. Fusar. *de*
*substitut. quæst.*683. *num* 28. *in fin.* spectanda enim est
vis rationis , & causæ finalis, quæ mouit testatorem ad
ita disponendum , vt per eam fiat extensio de casu ad
casum , & persona ad personam. Petra *de fideicommiss.*
*quæst.*2. *num.*15.

Hinc est , quòd etiamsi testator per modum rationis
prohibuisset alienationem bonorum extra familiam ,
ne deuenirent in fiscum,cum velit ea perpetuò inter suos
descendentes conseruari,tamen cum facilè posset dari ca-
sus,quòd bona eius exirent agnationem, licèt ad fiscum
non peruenirent , licitè extenditur fideicommissum ad
quemcumque alium casum, in quo daretur transitus bo- 38
norum testatoris ad extraneos ; quia ratio generalior di-
cto ampliat illud,& extendit , vnde si testator prohibeat
filium suum alienare, quia vult bona sua nunquam exire
de domo ipsius , tunc ratio expressa generalior dicto
operatur , vt ea prohibitio perpetuò duret etiam post
mortem filij, quia à ratione expressa fideicommissa regu-
lantur, *l. cùm pater*, *§. dulcissimis*, *ff. de leg.* 2. *l. pater filium*, *§.*
fundum, & ibi Bart. *de leg.* 3. Paris. *conf.*6. *num.*20. *lib.*2. Pe-
tra *de fideicom. quæst.*2. *num.*17. & *quæst.*5. *num.*43. Peregr.
*de fideicom. art.*11. *num.*54. & *art.*14. *num.*22. Fusar. *de sub-*
*stit. quæst.*673. *num.*6. Tusch. *littera F. concl.*262. *num* 29.
30. Farin. *decis.*193. *num.*7 *part.*1. alioquin conseruatio 39
bonorum in familia per testatorem desiderata non pos-
set sortiri effectum , vt inquit Petra *de fideicommiss. dict.*
*quæst.*5. *num.*43.

Namque nouum non est in iure,quòd aliquando expi-
ret fideicommissum ex substitutione resultans , & tamen
illud firmum remaneat , quod ex prohibitione alienatio-
nis procedit,vt videre est apud Dec. *conf.*182. & *conf.*218. 40
Soc. *conf.*294. *col.*4. *lib.*2. Gozad. *conf.*30. *col.* 4. *in fin.* Ruin.
*conf.*124. *in fin. lib.*2. Rim. Iun. *conf.*23. *num.*124. Marcabr.
*conf.*61. *in fin.* Ceph. *conf.*134. *num.*37. Surd. *conf.*67. *num.*20.
latè Petra *de fideicom. quæst.*6. & *quæst.*11. *num.*554. Caualc.
*decis.*23. *num.*27. *part.*3. Nos autem indigemus his ar-
gumentis , & extensionibus , quia habemus claram de-
functi mentem , qui voluit inter descendentes inducere
perpetuum , & absolutum fideicommissum. His fortè ra-

tionibus, ſed potius ex ſolita, & ingenti Principis liberalitate obtentum fuit, quòd bona prædicta liberè reſtituerentur prædictis fratribus de Strammitis, qui illorum pacificam poſſeſſionem habuerunt.

CAPVT XII.

EPITOME.

Proditorium homicidium committentes quando priuentur priuilegio immunitatis Eccleſiaſticæ, & an ſufficiat probare delictum per indicia indubitata, & quid ſi factum ſit in Eccleſia, etiamſi interfectus eſſet extra.

SVMMARIVM.

1 *Confugientes ad Eccleſiam gaudent eius immunitate, etiam in delictis grauibus.*
2 *Immunitate Eccleſiæ non priuatur reus, niſi plenè probetur eius delictum.*
3 *Proditorium homicidium quodnam dicatur.*
4 *Proditor non gaudet immunitate Eccleſiæ.*
5 *Eccleſia non dat immunitatem proditoribus.*
6 *Indicium indubitatum homicidij quale.*
7 *Homicida præſumitur, qui viſus eſt egredi cum armis à domo, vbi eſt cadauer.*
8 *Indicium eſt graue contra eum, qui egreditur à loco, vbi reperitur interfectus.*
9 *Indicium indubitatum an ſufficiat ad condemnationem.*
10 *Indicium indubitatum quodnam dicatur.*
11 *Indicia indubitata ſunt liquidiſſimæ probationes.*
12 *Indiciis indubitatis conuincitur reus, ſicut teſtibus.*
13 *Indicia indubitata ſi extent, reus poteſt etiam corporaliter puniri.*
14 *Indicium vnicum indubitatum ſatis eſt ad condemnandum.*
15 *Vera eſſe dicuntur, quæ conſtant indiciis indubitatis.*
16 *Indicia indubitata ponunt veritatem ante oculos iudicis.*
17 *Qualitas excludens ab immunitate Eccleſiæ poteſt probari per indicia.*
18 *Indicium indubitatum eſt vera probatio.*
19 *Indiciis indubitatis grauatus non poteſt puniri pœna ordinaria.*
20 *Conuincitur reus indiciis indubitatis.*
21 *Eccleſiæ immunitate non gaudet reus delicti qualificati, etiamſi extra ordinem puniendus ſit.*
22 *Proditoriè vulnerans gaudet immunitate Eccleſiæ.*
23 *Bulla Gregoriana de immunitate Eccleſiæ requirit actum conſummatum.*
24 *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.*
25 *Pupilli teſtimonium non valet.*
26 *Pupillus pubertati proximus eſt doli capax.*
27 *Pupillus doli capax poteſt iurare, & teſtificari.*
28 *Pueri ſolent detegere delicta.*
29 *Pupillus quando in criminalibus probet.*
30 *Pupillus nunquam eſt teſtis integer.*
31 *Teſtis inhabilis admittitur in delictis exceptis.*
32 *Inhabilitas vnius teſtis ſuppletur ex magna fide alterius.*
33 *Teſtes inhabiles probant, ſi veriſimilia dicunt.*
34 *Impuberes teſtes probant, ſi alij non poſſunt haberi.*
35 *Fama publica facit indicium contra diffamatos.*
36 *Fama, & vita mala inquiſiti facit indicium contra eum.*
37 *Fuga facit indicium delicti.*
38 *Indicium eſt, ſi quis viſus eſt deambulare in loco delicti.*
39 *Indicium oritur contra vicinos, ſi ignoratur auctor delicti.*
40 *Indicium augetur contra inquiſitum, ſi nullus alius imputatur.*
41 *Mendacium facit indicium delicti.*
42 *Pauperes præſumuntur deliquiſſe.*
43 *Indicia plura dubitata faciunt vnum indubitatum.*
44 *Eccleſiæ immunitas extenditur ad cohærentia.*
45 *Eccleſiæ hortus gaudet immunitate.*
46 *Delinquens in Eccleſia vel Cœmiterio non gaudet eius immunitate.*
47 *Offendens ex Eccleſia exiſtentem extra Eccleſiam, an ſit tutus in ea.*
48 *Immunitas Eccleſiæ non prodeſt illi, qui exiſtens in Eccleſia occidit ſtantem extra.*
49 *Eccleſia non defendit eum, qui ſclopo occidit in ea exiſtentem ab extra.*
50 *Delinquens in Eccleſia extra caſus exceptos punitur à ſolo iudice Eccleſiaſtico.*
51 *Probatio qualis requiratur ad priuandum reum Eccleſiæ immunitate.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

EVenit de anno 1632. die 21. Octobris in terra S. Martini extra Caſtrum, ad Conuentum S. Mariæ Seruitarum, dum per viam publicam Capitaneus Peregrinus de Curtis à Cupriaco à dicto Caſtro aditaret Eccleſiam dicti Conuentus, aſſociatus à Iulio Curto, & Hieronymo de Bonis, de improuiſo, & dum nil tale præcauebat, Petrus, & Philippus de Pratis, aliàs de Pugolotinis è dicto loco, qui moram trahebant in dicto Conuentu ob timorem Curiæ occaſione cuiuſdam rixæ habitæ cum D. Gemenſi de Blondis, ex inſidiis ſtantes in horto contiguo dicto Monaſterio, & ad quem non patebat aditus niſi per Monaſterium, prope ſepem verſus viam apportauerunt archebuſios ſuper baculo, ſeu haſta in ſepe exiſtente, & ſimul eos exploſerunt contra dictum Capitaneum Peregrinum, quem lethaliter vulnerati ſunt, & leuiter etiam dictum Iulium, vnde dictus Peregrinus die ſequenti vitam cum morte commutauit, & ſtatim dicti Pugolotini ſe recipientes ab horto in Conuentum onerauerunt archebuſios, & fugam arripientes per oſtium poſterius, acclamati fuerunt à dicto Hieronymo, qui etiam ſclopum contra eos exonerauit, licet in caſſum, vnde ſe receperunt de nouo in Conuentum, cui poſitis cuſtodibus petita fuit venia ab Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo D. Epiſcopo Regij, vt extraherentur: vnde cum interuentu Archipresbyteri loci facta extractione, & fabricato proceſſu, in quo ipſi defenſionibus renuntiauerunt, nunc quæritur, an debeant Eccleſiæ reſtitui, & mereantur frui beneficio immunitatis Eccleſiaſticæ, & quid ſit iuris.

Et ſanè primo ſub aſpectu videri poteſt eos admittendos eſſe ad priuilegium immunitatis, habent enim pro ſe præſumptionem, & regulam, qua omnes quæcumque delicta committentes, etiam grauia, & ad Eccleſias confugientes, fruuntur beneficio immunitatis, & inde extrahi non poſſunt abſque ſacrilegio, vt habetur *in c. ſicut antiquitus, c. reum, c. frater, c. miror. c. quiſquis, c. ſi quis,* 1
17. quæſt. 4. c. inter alia, & c. fin. de immun. Eccleſ. l. 2. & *l. præſenti, C. de iis, qui ad Eccleſ. confug.* Boſſ *in tit. de captura, num. 21.* Couar. *var. reſol. lib. 2. cap 20. num. 6. verſ. ſeptimo,* Clar. *in prax. §. fin. quæſt. 30. num. 1. verſ. quæro,* Ambroſ. *de immun. Eccleſ. cap. 1. num. 2* Decian. *tractat. crim. lib. 6. cap. 25. n. 1.* Farin. *in prax. quæſt. 28. n. 1.* Guttier. *practic. qq. lib. 1. quæſt. 2. num. 4. verſ. hac regula.* Peregr. *de immun. Eccleſ. cap. 5 num. 1. 2.* vbi ampliat procedere etiam in delictis enormibus.

Deinde

Deinde quoniam dicti Pugolotini negauerunt homicidium,& factum prædictum, nec adest plena,& concludens probatio contra ipsos, videntur remittendi, quia oportet constare de delicto verè,& per probationes concludentes,ac plenas antequam reus tradatur Curiæ sæculari: *ex l. Lucius*, vbi Bart. *de cond. & demonstr.* Natt. *cons.29.num.3.*& *cons.202.num.8.lib.1.* Paris.*cons.104.n.9. lib.4.* Farin.*cons.76.num.3.& seq.lib.1.*& *cons.168. à num.1. vsque ad 20.* Amb. *in tract. de immun. Eccles. cap.11.num.4.* Mar.Ital.*eod.tract.lib.1.cap.6.§.1.num.*80.81.82. Farin.*eod. tract. num.374.*

2

Verumtamen in contrarium facit, quòd prædictum homicidium videtur fuisse proditoriè commissum, quia inter occisum, & occisores nulla præcessit rixa, nulla occasio,& nulla inimicitia, vt satis constat tam ex testibus, quàm ex confessione ipsorum, qui dicunt etiam, quòd vix eum agnoscebant,ideo proditores dicendi sunt, quia
3 proditio dicitur multis modis, sed præcipuè quando aliquis occidit proximum suum ex insidiis, vel sine diffidatione nihil tale præcauentem ab eo,cum quo nullam habebat inimicitiam,ad textum *in c.primo, de homicid.* & *in l. fin.* vbi Luc. de Peñ.*num.7.vers.item nota,C. de delator. lib.10.* Bart. *in l.respiciendum,§.delinquunt,num.5.ff. de pœn.* Couar.*var.res.lib.2.c.fin.num.7.vers.tandem.* Alex.*cons.145. num.5.lib.7.* Ant Gomez *in tit. de homicid.c.3.n.5.* Afflict. *decis.265. num.64.* Bero.*cons.165. num.12. lib.3.* Cephal. *cons.57. num.3.* Vulpel.*cons.59. num.1.* Menoch. *cas.361. num.24.* Decian. *tract. crim. lib.7.cap.29. num.19.* Baiard. *ad Clar. quæst.68. num.107.* Ambros. *de immun. Eccles. cap.6. num.3. 4.* latè Farin. *in prax. quæst.18. num.78.* & *quæst.28. sub num.24.* & *in tract. de immun. Eccles. cap.9. num.137.* Mar.Ital.*eod.tract.lib.1.cap.6.§.n.*80.81.82. Ioan. Gutier.*pract.qq.lib.1.quæst.2. num.3.4.9.18. vers. quia vt inquit,* Caball.*de omni genere homicid. num.461.* Bonac. *de immun. Eccles.disp.3.quæst.7.§.4.num.14.*

Sed sic est,quòd homicida proditor,& qui proditione vsus est,non gaudet Ecclesiæ immunitate, & inuitus po-
4 test extrudi ab Ecclesia cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij,vt probat textus *in cap.1.de homicid.*vbi gl. Aneh. Anan. Felin.& communiter DD. Aret. *in c.cum non ab homine,col.10.de iud.* Anch *in c.inter alia, de immun. Eccles.* Alciat. *reg.3. præs.33.* Alex. *cons.145.num.5.lib.7.* Couar. *resol. lib.2.cap 20. num.7.* Gomez. *var.resol.cap.10.num.2. vers.quintò limita,* Clar.*in prax.§.fin.quæst.30.vers.scias,* latè Decian.*tract.crim.lib.6.cap.28.n.12.13.14.*& *lib.7.c 3.n.6.* Tusch.*verb. Ecclesia, conclus.11. num.5.* Suarez *de statu relig.lib.3.cap.11.n.11.12.* Gutierrez *pract.qq.lib.1.quæst.2. num.2.* & *lib.3. quæst.4.num.8.* & *quæst.7.num.52.* vbi de communi. Farinac. *in prax.quæst.18. num.76.* & *quæst.28. num.24.*& *in d. tract.de immun. Eccles.cap.9.num.135.*vbi latè de magis communi, & recepta opinione testatur Caball. *d.tract. de omni genere homicid. num.411.* Ambros.*de immun.Eccles.cap.6.in princ.* Peregr.*eod.tract.cap.7.num.1.* Grat.*disc.619.num.22.* Giurb. *cons.10. num.17.*& *num.19. vers.nisi proditoriè.* Bonac.*d.quæst.7.§.4.num.14.* Homob.*de exam. Eccl.tract.11.cap.12.supp.3.vers.hæc immunitas,lib.2.* Filiuc.*moral part.2. tract.15. cap.6.num.153.* quæ opinio
5 hodie nullam habet difficultatem,stante Bulla Gregoriana,quæ expressè priuat priuilegio Ecclesiæ eos,qui proditoriè occidunt proximum suum,vt inquit Farinac.*dict. quæst.28.num.24.*& *in tract.de immun. Eccl.c.9. num.136. in fin.* Ambros. *d. cap.6.* Peregr. *d. cap.7. num.1.* Filiuc. *d.cap.6. num.153.*

In proposito autem nostro videntur adaptari omnia contra dictos Pugolotinos, quæ proditoribus conueniunt; siquidem quoad factum ipsum constat illud fuisse proditorium; namque non solum ex depositione sociorum ipsius interfecti, sed etiam aliorum testium, qui fumum, & vaporem igneum archibusiorum è proximo viderunt, constat, quòd interfectores sine causa stantes post sepem interemerunt dictum Capitanium Peregrinum nihil tale præcauentem sine vlla diffidatione, & ex visitatione loci apparet ipsos sibi accommodasse locum pro appostandis sclopis, adeo, vt factum ipsum non fuisse proditorium nequeat in dubium reuocari.

Sed an ipsi Pugolotini fuerint illi,qui tale homicidium fecerint,magis dubitabile est, siquidem vtique post delictum statim visi sunt duo viri à loco prædicto fugam arripientes festinanter ingredi Conuentum per ostium horti; sed qui fuerint,non sunt agniti,quia faciem illorum non videbant, quoniam fugientes, nisi à tergo,videri non poterant.

Verùm cum in Conuentu ipso extarent duæ personæ fide dignæ, statim audito tonitru tormentorum bellicorum viderunt dictos Pugolotinos intrare claustrum Conuentus per ostium dicti horti cum facie pallida, & vnus ex eis habebat capillos capitis frontis igne crematos, & statim onerauerunt suos archibusios, mandantes, ne cuiquam aperirentur ostia Conuentus, & intrantes cubiculum viderunt mulierem ad ostium magnum, cui noluerunt aperiri, sed interrogauerunt, an aliquis circumuideretur,& statim fugam arripuerunt per ostium posterius, vt diximus, & fuerunt impediti, vt hæc ex processu bene constant.

Et probatum est, quòd illa die nullus alius præter ipsos dictos duos testes fuit in dicto loco Conuentus, & ipsi hoc fatentur, & quòd hortus prædictus est optima sepe vallatus, & quod ad eum non patet accessus, nisi à parte Monasterij per ostium prædictum, & quod nullum visum est signum, per quod apparuerit aliquem intrasse hortum, nisi per ostium; ex quibus testes prædicti statim fecerunt argumentum, quod dicti Pugolotini malum aliquod fecerint, vnde vnus ex eis illos sic affatus est: *Che auete fatto ? qualche poltronaria.*

Ex quibus prætenditur satis probatum esse, quòd ipsi homicidium perpetrauerint; ex prædictis enim resultat 6
violenta præsumptio, & indubitatum indicium contra ipsos, & simile illi quem ponunt Doctores, dum dicunt,quod si quis visus est exire ab aliqua domo vnicum tantùm exitum habente cum gladio euaginato, aut sanguinolento, & in ea domo reperiatur aliquis mortuus, nascitur contra eum certum, & indubitatum indicium ad condemnationem sufficiens, nedum ad torturam: ad textum *in l. sciant cuncti, C. de probat.* Guid. de Suzzar. 7
in tractat. de indic. num.99. & ibi Lud. Bolognin. Marsil.*in rubr. de probat. num.137.* Blanch.*de indiciis,num.29. vers.subdens.* Natt. *cons.397.num.24.lib.3.* Gram.*decis.42. num.5.* Gaudin. *de malef.tit.de præs.num.10.* Socin. *cons.8. num.4.vers. tertiò, lib.1.* Bald. Nouell. *in pract. crim.rubr. de mod.& form. cit. reor, num.8.* & *in materia indiciorum, num.292.* Mascard. *de probat. lib.1. conclus.23. num.2.* & *lib.2. conclus.867. num.26.* Menoch. *de præs. pare.1. lib.1. quæst.3. num.9.*& *quæst.89. num.118.* Clar. *in prax. §.fin. quæst 21. num.40. vers.si aliquis,*vbi Baiard *num.157.158.* Farinac. *de indic. & tortur. quæst.52. num.51. 54.* pulchrè Caball. *resol.288. num.9. vers. item in eo.* Magon.*decis.39. num.12.*

Huic enim valdè similis est casus noster; nam ex horto, vnde manarunt emissiones tormentorum bellicorum, visi sunt egredi Pugolotini cum facie pallida, & cum suis sclopis oneratis, cum capillis crematis, cum timore, ne quis ingrediatur Conuentum; ideo deliquisse præsumuntur, quoniam illud, quòd prædicti DD. scripserunt, per modum exempli tradiderunt, & propterea idem censendum est, non solùm quando quis visus est egredi è domo, vbi reperitur mortuus, sed etiam 8
ex alio loco, putà ex agro, vel via publica. Angel. *in l. fin. num.6. ff. quod met. caus.* Bald. *in l. neque natales, num.1. in fin. ff. de probat.* Blanch. *de indic. num 292.* Farinac. *dict. quæst.52. num.55.* vnde si aliud adminiculum concurrat, vt hic, multò magis ad condemnationem 9
deueniri poterit. Blanch. *de indic. numero 292. in fin.*

Brun.

Brun. *eod. tract. part.1. quaeſt.4. poſt num.11.* Farinac. *d. quaeſt.52. num.59. 61. 62.*

Hoc poſito poſſumus dicere nos habere contra Pugolotinos indicium certum, & indubitatum de proditorio homicidio, quia animus iudicis videtur non poſſe conuerti ad aliud credendum; ex quo enim conſtat nullum alium fuiſſe illa die viſum cum armis in dicto Conuentu, & acceſſum non haberi ad hortum, niſi per Conuentum, & ab horto exoneratum fuiſſe tormentum bellicum, vtique iudex certus reddi videtur de proditione per eos admiſſâ, indicia enim indubitata dicuntur, quae taliter vrgent, vt animus iudicantis aliter perſuaderi non poſſit,
10 nec eius intellectus verti in oppoſitum. Caſtr. *in l. fin. num 5. C. de probat.* Bald. *conſ.149. ante fin. verſ. ſed hic*, Conrad. *in pract. tit. de neg. crim. & torm. num.40.* Boër. *deciſ.164. num.3.4.* Marſil. *in rub. C. de probat. num.260.* Catter. *in pract. crim.§. indicium, num.1.* Farinac. *in prax. quaeſt 36. num.36.* & *quaeſt.86. num.67.* Magon. *deciſ.39. num.13. in fin.* Baiard. *ad Clar. §. fin. quaeſt.20. num.9.* & *quaeſt.21. num.158.* Caball. *reſol.288. n.10.* Giurb. *conſ.70. num.12. in fin.*

Ideò in noſtro caſu duo remanent conſideranda, vnum eſt, an reus ab Eccleſia extractus ſit priuandus immunitate Eccleſiaſtica, ſi tantum conſtet de proditione, ſeu delicto excepto per indicium indubitatum, ſeu per violentas praeſumptiones: alterum eſt, an hic ſatis probatum ſit extare tale indicium.

Quoad primum ardua eſt illa quaeſtio, an in materia iſta oporteat docere plenè, & concludenter de delicto excepto, quam nos in vna Guaſtallenſi latè examinauimus: & licet pro vtraque opinione adſint probabiles rationes, tamen non recedendo ab ea, quae reo eſt magis fauorabilis, vt requiratur vera, & plena probatio in ſuo genere, & maximè attentis verbis Bullae Gregorianae, dicentis, *Conſtito prius Epiſcopo, quòd verè illi taliter deliquerint*; videtur dicendum, quod quando habemus violentas praeſumptiones, ſeu indicia indubitata, dicatur verè conſtare de delicto, quia talia indicia, & praeſumptiones dicuntur liquidiſſimae iuris probationes, *ex l. licet Imperator, ff. de legat. primò.* Marſil. *in rub. C. de probat. num.201. verſ. nam legum*, & *num.221. verſ. pro*
11 *quibus*, Natt. *conſ.581. num.17. 19.* Magon. *d. deciſ.39. num.9.* Caball. *d. reſol.288. num.5. centur. 3.* Baiard. *ad Clar. §. fin. quaeſt.20. num.9.*

Et propterea ex indiciis indubitatis, ſeu violentis praeſumptionibus non minùs reus conuincitur, quàm teſtibus, & ſcripturis, ad textum *in l.2. C. quorum appell. non re-*
12 *cip. l. qui ſententiam, C. de poen. l. fin. C. de probat.* Dec. *in c. at ſi clerici, num.12.* vbi etiam Bero, *num.2. verſ. nec non*, & Mant. *num.1. in fin. verſ. vlt. extr. de iud.* Catter. *in pract. crim.§. in textu, num.1. fol.43* Farinac. *quaeſt.86. num.56.* Caball *d. reſol.288. num.5. in fin.*

Et pariter ſtantibus indiciis indubitatis, ſeu violentis praeſumptionibus, licet reus poſſit acriter torqueri, tamen omiſſa tortura tanquam conuictus poterit etiam condemnari non ſolùm in poenam pecuniariam, ſed etiam corporalem, ſi ita iudici videtur, cui hoc eſt arbitrarium; quia ad condemnandum ſatis eſt, quòd quis conuincatur teſtibus, vel indiciis indubitatis, *d. l. qui*
13 *ſententiam, C. de poen. d. l.2. C. quorum appellat.* Caſtr. *conſ.299. in princ. lib.2.* textus eſt etiam *in l. fin.* vbi gl. *in verb. vel indiciis*, Bart. *in 2. opp.* Bald. *num 2.* Alber. *num.1. verſ. item, C. de probat.* Gram. *deciſ.42. num.1. & per totum*, Boſſ. *in prax. tit. de conuict is, num.26.17.30.* Clar. *in pract. § fin. quaeſt.20. verſ. alij verò*, Maſcard. *de probat. concl.1221. num.34. 53.* Farin. *quaeſt.86. num.55.58.* Baiard. *ad Clar. d. quaeſt.20. num.10.* Caball. *d. reſol.288. num.2.* Caualc. *de teſtib. part.2. num.137.* vbi de communi: idque procedit etiamſi quis conuincatur vnico tantùm indicio indubitato. Aret. *in c. tertio loco, num.17. 18. de probation.*
14 Boſſ. *d. tit. de conuict. num. 27.* Farinac. *dict. quaeſt. 86. num.63.*

Vnde non valet dicere, quòd oporteat de delicto verè conſtare propter Bullam Gregorianam, & non dicatur verè apparere, quod praeſumptionibus probatur, ex Giurba *conſ.50. num.6. in fin. verſ. neque enim poteſt.* Nam reſpondetur, quòd aequè ea dicuntur eſſe vera, quae vidimus, ac ea, quae indubitanter, hoc eſt per indicia indubitata nouimus. Innoc. *in c. cùm in cauſa, de iuram. calum.* Farin. *d. conſ.76. num.5.* Beol apud eundem Farin. *d. conſ.168. n.10.* 15
Ambroſ. *de immun. Eccleſ. cap.11. num.4.* Peregr. *eod. tract. cap.3. num 4.* Bonac. *d. quaeſt.7. §.7. num.4.* nam etiam indicia indubitata ponunt veritatem ante oculos iudicis. Caball. *d. reſol 288. num.18.*

Ideo benè poteſt concludi, quòd delicti qualitas excludens Eccleſiae immunitatem ſatis verè apparet, ſi de ea per indicia indubitata conſtet, ad textum *in c. nouit, de iudic.* & *in cap.1. de homicid. in 6.* latè Giurb. *conſ.50.* 17
num.19. vbi multos allegat, qui licet loquatur in aſſaſſinio, tamen procedit etiam in aliis delictis qualificatis, & in Bulla Gregoriana exceptis, ex doctrina Innoc. *in d. c. cum cauſam, col.2. verſ. illud autem, de iuram. calumn.* dicentis ea eſſe vera: Quae vel propriis oculis inſpeximus, vel aliàs indubitanter nouimus: quem ſequitur Farinac. 18
d. conſ.76. num.5. in fin. lib.1. & *conſ.168. num.10. lib.2.* Ambr. *d. tract. cap.10. num.4. verſ. tertiò, in fin.* Peregr. *eod tract. cap 3. num.4. in fin.* Bonac. *d. quaeſt.7. §.7. num.4. verſ. illa verò dicuntur*; quod enim dicit, oculis propriis inſpeximus, reſpicit veram, & plenam probationem; dum verò inquit, vel aliàs indubitanter nouimus, reſpicit indicia indubitata, quae etiam ipſa dicuntur ponere veritatem ante oculos iudicis. Cab. *d. reſol 288. num 18.* adeò vt vtraque probatio poſſit dici vera, qualem requirit Bulla Gregoriana.

Nec praedictis obſtat, quòd reus conuictus indiciis indubitatis, vel praeſumptionibus violentis non poſſit condemnari in poenam delicti ordinariam, ſed extra ordinem mitiùs ſit plectendus, vt aliqui volunt in poenam pecuniariam, vel vt melius, & verius alij ſenſerunt, in poenam etiam corporalem citra mortem in delictis difficilis probationis. Felin. *in c. afferte, num 10. verſ. quartò limita,*
vbi Butr. *num. 7. de praeſ.* vbi etiam Imol. *num.3. 4.* & 19
Abb. *num 6.* Aret. *in c. tertio loco, num.16 17.* vbi Decian. *num.60. de probat.* Boer. *deciſ.164. num.5.* Brun. *de indic. & tort. part. 1. quaeſt. 4. num.15. in fin.* Marſil. *in pract. quaeſt.2. num.37.* Gram. *deciſ. 42. num. 14. 15. & vot. 21. num.8. 10.* latè Clar. *in prax. quaeſt.21. ſub num.6. verſ. ſcias tamen, in fin.* Capyc. *deciſ.126. in fin.* latè Farin. *quaeſt.86. num.62. 110. 114. 115.* latè Caball. *d. reſol.288. num.6.7.15. 16.17.* vbi quod etiam ipſe ita ſeruauit. Rip. *de nocturn. temp. cap.57. num.38.*

Nam reſpondetur, quòd hic non quaeritur, an reus ſit plectendus extra ordinem, vel poena ordinaria, hoc enim reſeruabitur iudici laico, qui iudicabit, quid iuri conueniat, poſtquam reus illi fuerit relaxatus: ſed tantum quaeritur, an verè conſtet de delicto ad finem, vt gaudere debeat immunitate Eccleſiae, nec ne, & cùm reus conuincatur de maleficio non ſolùm teſtibus, ſed etiam indiciis 20
indubitatis. Catter. *in pract. d. §. in textu, num.1.* Farinac. *in prax. quaeſt.84. ante num.1.* & *quaeſt.86. numer.56.* Caball. *d. reſol.288. num.5. in fin.* ſequitur, quòd indicia indubitata ſufficiant ad priuandum reum immunitate Eccleſiaſtica, etiamſi non eſſet locus poenae ordinariae contra eum: licèt enim aliqua ex cauſa reus excuſetur à poena ordinaria, non tamen admittitur ad priuilegium immunitatis Eccleſiae in caſibus Bulla Gregoriana exce-
ptis, vt ex Ioan. Ign. *in l.1. §. ſi damn. num 7. ff. ad Syllan.* Marc. Mant. *lib.5. obſeru. legal. cap.41.* Remig. de Gonn. *tract. de immun. Eccleſ. fallent.15. num.8. ante fin.* Plaz. *in epitom. de delict. lib.1. cap.19. num.24.* Farinac. *quaeſt.28. num.45.* Gratian. *diſc.598. num.6.* Giurb. *d. conſ.50. num.45.* 21

Quod verum puto, ſi locus ſit poenae tantùm extraordinariae ex hac ratione, quod de delicto non conſtet in foro Eccle

Ecclesiastico, nisi per indicia indubitata, quia cum de no-
uo debeat processus agitari coram iudice laico, adhuc
spes remanet, quòd plenè delictum verificari possit, vel
ex confessione reorum, vel ex probationibus de nouo
superuenientibus, & sic nondum sumus in claris, quòd
locus esse non possit pœnæ ordinariæ, licèt secundum
præsentem statum, vbi habemus tantum indicia indubi-
tata, videatur imponenda solùm pœna extraordinaria.
Verùm si certi essemus, quod nullò tempore possit iudex
imponere, nisi pœnam extraordinariam, velut in eo, qui
tentauit proditoriè occidere proximum suum, & fecit,
quantum in se fuit, mors tamen non fuit secuta, quia
offensus sanatus est à vulnere, cum enim effectus non sit
secutus, & Bulla Gregoriana requirat actum consum-
matum, dum expressè loquitur de occidente proditoriè,
non de vulnerante, vtique non erit locus pœnæ ordina-
22 riæ, & successiuè reus immunitate Ecclesiæ non priua-
bitur. Cuman. *in l. damni infecti, §. Sabinus, de damn. infect.*
Decian. *cons.* 80. *num.* 18. *& seq.* Rebuff. *in tom. reg. const.
tractat. de immun. art.* 1. *quæst.* 5. Decian. *tract. crim. lib.* 6.
cap. 28. *num.* 17. Anast. Germ. *de sacr. immun. lib.* 3. *cap.* 16.
num. 60. Villagut. *de extens. leg. sit. de immun. Eccles. c. fin. à
num.* 54. *vsque ad num.* 59. Suarez *de stat. relig. tract.* 3. *lib.* 3.
cap. 11. *num.* 14. Baiard. *ad Clar. quæst.* 30. *num.* 17. Mar.
Ital. *de immun. Eccles. lib.* 1. *cap.* 5. §. 4. *num.* 22. *vsque ad
num.* 28. pulchrè Farinac. *in append. de immunit. Eccles.
cap.* 9. *num.* 145. 146. *in fin.* vbi dicit, quòd hæc opinio ho-
23 die caret omni difficultate, stante Bulla Gregoriana, quæ
requirit actum consummatum, & mortem sequutam: &
ita etiam perbellè tenet Peregr. *de immunit. Eccles. cap.* 7.
num. 13. 14. vbi reddit rationes, & confutat contraria,
quod sanè verum credo, quia non verificantur verba
Bullæ in illis verbis, *Aut qui proditoriè proximum suum
occiderit.* Verùm si adimplerentur verba Bullæ, eo quòd
verè mors sequatur offensi, licet postea ex aliqua ratio-
ne minuenda esset pœna ratione ætatis, vel alio respe-
ctu, non tamen homicida proditorius frueretur bene-
ficio immunitatis, de quo tamen hic non habemus
necesse disputare, quia satis est, quod indicia indubi-
tata faciant verè constare de delicto ad effectum de quo
quærimus.

Ad alterum igitur punctum accedamus, in quo pariter
concludendum est, satis probatum esse dictum indicium,
cum super eo deponant duo contestes, scilicet Fr. Lauren-
tius Baratotius laicus seruita, & Bernardinus Marianus:
certum est enim quòd in ore duorum, vel trium stat om-
24 ne verbum, teste D. Paulo *ad Corint. c. vlt. l. vbi numerus,
de test. c. in omni negotio,* & *c. licet vniuersis,* §. 1. *eod.* Farinac.
de test. quæst. 63. *num.* 232. 233.

Verùm quia dictus Bernardinus erat pupillus, vertitur
in dubium, an eius depositio fidem faciat, quia quidquid
25 videt illa ætas, ignorat, & illi iuramentum deferri non
potest, ad textum *in l.* 3. §. *lege Iulia, ff. de testib.* Farinac.
de testibus, quæst. 58. *num.* 1. 2. 3. 4. Verùm tollitur hæc
difficultas, quia dictus Bernardinus est pubertati proxi-
mus, habet enim ætatem annorum vndecim, vt ex fide
26 Baptismi, vnde sequitur, quòd sit etiam capax, ad textum
in l. apud Celsum, §. *si quis, vers. denique, ff. de dol. mal. &
met. exc. l. pupillum,* vbi Dec. & Cagn. *de reg. iur.* Gl. *in l. sequi-
tur, in verb. animum, ff. de vsucap.* Menoch. *de arb. iud. cas.* 57.
sub num. 40. Farin. *de test. quæst.* 58. *num.* 15. Scacc. *in prax.
de iud. caus. ciuil. & crimin. lib.* 2. *cap.* 7. *quæst.* 24. *num.* 720.
vers. quia proximus. Et licet ab anno septimo vsque ad an-
num 14. in masculis, & vsque ad 12. in fœminis relinqua-
tur arbitrio iudicis, quando pupillus sit doli capax. Me-
noch. *d. cas.* 57. *num.* 44. Scacc. *d. quæst.* 25. *num.* 721. 722.
Tamen hic etiam probatum est, dictum Bernardinum
esse sagacem, & expertum, & habere mores sicut viri,
adeo, vt non sit dubitandum, quin sit doli capax, & bo-
næ intelligentiæ.

Quo stante certum est, quòd pupillus doli capax po-
test etiam cogi respondere, testificari, & iurare de verita-
te dicenda, ad textum *in l. fin. ff. de liber. caus.* §. *pen. Inst.* 27
de obligat. ex delict. l. excipiuntur, vbi Igneus, *num.* 36. 37.
ad S.C. Syll. gl. *in c. paruuli, quæst.* 5. Bart. *in Auth. principa-
les,* §. *quod obseruari, num.* 12. vbi Bald. *sub num.* 9. *C. de iu-
ram. calum.* Abb. *in c. cum causam, sub num.* 11. 12. *eod.* Alber.
de Malet. *tract. de testib. cap.* 5. *num.* 20. Mascard. *de probat.
conclus.* 1256. *num.* 4. Scacc. *in prax. lib.* 2. *d. cap.* 7. *quæst.* 24.
num. 719. Baiard. *ad Clar.* §. *fin. quæst.* 24. *n.* 109. sæpè enim
ex dicto puerorum etiam delicta deteguntur, ex ore enim
infantium perfecisti laudem, vt *in Psal.* 8. Clar. *d. quæst.* 24. 28
vers. vidi. Canalc. *de testibus, part.* 1. *num.* 19. quæ proce-
dunt non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus,
& maximè in delictis difficilis probationis, & vbi veri-
tas aliter haberi non potest, vt hic, quia tunc etiam
pupillus probat in criminalibus causis. Vulpel. *consi-* 29
lio 15. *numero* 6. Crot. *de testibus, part.* 3. *num.* 7. Gram-
mat. *cons.* 45. *num.* 19. & Farinac. *de testibus, quæst.* 58.
num. 29. 30. 31.

Sed adhuc remanet scrupulus, quia multi voluerunt,
quod impubes etiam doli capax nunquam sit testis inte-
ger, & omni exceptione maior, & ideò nunquam plenè
probet; sed tantùm indicium faciat, & præsumptionem. 30
Gloss. *in l. inuitis, in verb. sed nec, ff. de testament.* Lan-
franc. *de testament. num.* 1. *vers. aut si,* Dec. *in l.* 2. §. *item,
num.* 10. *vers. secundò,* vbi Cagn. *num.* 20. *in fin. ff. de reg.
iur.* Mascard. *de probat. conclus.* 1246. *num.* 5. 6. Rol. *cons.* 24.
num. 66. 69. *lib* 1. Boss. *in tit. de indic. num.* 177. Farinac. *de
testib. d. quæst.* 58. *num.* 18. 34. 44.

Sed resoluitur hæc difficultas, quia vltra quod in deli-
ctis exceptis admittuntur etiam testes inhabiles. Farinac.
d. tract. quæst. 62. *num.* 81. 85. adhuc dicendum est, quòd 31
inhabilitas huius pupilli suppletur ex multis, quæ super-
abundant defectum, & primò ex fide integerrima con-
testis, qui est vir religiosus, & bonæ vitæ; vbi enim
duo extant testes, quorum vnus sit plusquam habilis,
alter verò aliquantulum inhabilis, fit compensatio inter
eos, & vnius defectus suppletur ex magna fide alterius:
ad textum *in l. si quis ex argentariis,* §. *coguntur, vers. quid* 32
enim, ff. de edend. vbi Bart. & Bologn. Socin. *in l. Gallus,* §.
ille casus, col. pen. de liber. & posthum. Alex. *cons.* 56. *vol.* 2.
Crauet. *cons.* 198. *num.* 5. Rol. *cons.* 19. *num.* 9. *lib.* 3. Ber-
taz. *cons.* 542. *num.* 22 *lib.* 2 latè Farin. *quæst.* 62. *num.* 328.
330. Caualc. *de testib. part.* 5. *num.* 44.

Deinde sanatur etiam iste defectus, quia concurrunt
pro dicto impuberis non solum integerrima fides conte-
stis, sed etiam plurima adminicula, & verisimilitudines,
ex quibus coadiuuatur eius depositio; testes enim inhabi-
les, si deponant, verisimilia probant, & adminicula sup- 33
plent eorum inhabilitatem. Alex. *in l. si duo patroni, n.* 7.
ff. de iureiur. Decian. *cons.* 163. *num.* 8. Crauet. *cons.* 35.
num. 7. Ruin. *cons.* 149. *num.* 6. *lib.* 2. Gabriel *de test. concl.* 20.
num. 4. Grat. *cons.* 52. *in fin. lib.* 2. latè Farinac. *de testib.
d. quæst.* 62. *num.* 335. hic autem concurrit bona fama, & vi-
ta dicti impuberis, eius sagacitas, & promptitudo, fama
publica contra reos de proditorio delicto, quòd nolebant
aperiri Conuentum, quòd fugam parabant, & quòd soli
erant in Conuentu, qui arma haberent, ex quibus adeo
validatur dictum pupilli, vt purgetur omnis eius defectus,
vt considerat Farinac. *d. quæst.* 62. *num.* 336. 337. 338. 339.
& maximè quia veritas per alios testes haberi non po-
test, & propterea si duo impuberes probant deficienti-
bus testibus maioris ætatis, Marsil. *in pract. crimin.* §. *di-
ligenter, num* 80. *& seq.* Caualc. *de test. part.* 1. *num.* 21. 34
in fin. quantò magis id verum erit hic, vbi adest con-
testis magnæ fidei.

Verùm hoc indicium coadiuuatur, & probatur etiam,
licet non in specie, tamen in genere ex aliis probationi-
bus, etenim constat ex confessione etiam ipsorum, quòd
illi soli erant in dicto Conuentu cum armis, dicuntque te-
stes tempore delicti nullum alium visum fuisse, & quòd
ipsi nolebant aperiri Conuentum, & quòd ad hortum,
vnde relaxati sunt archibusij, non patet accessus, nisi per
Conuen

Conuentum: ergo ſequitur ipſos fuiſſe malefactores per ea, quæ diximus ſupra.

Sed vlterius contra eoſdem Pugolotinos vrgent plura alia incidia, ſiquidem plenè probata eſt publica vox, & fama emanata ſtatim poſt delictum, antequam illi fuiſſent arreſtati, quòd ipſi perpetraſſent hoc proditorium homicidium pretio conducti ab inimicis dicti Capitanei Peregrini, vt vno ore dicebant omnes, & ſanè nemo negat, quin fama publica indicium faciat contra diffamatos, maximè ſi ſit vehemens, vt hic. Felin. *in c. ve-*
35 *niens, num.*15. *de teſtibus*, Grammat. *deciſ.*34. *num.*52. Menoch. *caſ.*261. *num* 2. Maſcard. *de probat. concluſ.*754. *num.*7. Perſonal. *de indic. & tortur. num.*49. Lud. Peguer. *deciſ. crimin.*17. *num.*16. Farinac. *de indic. & tortur. quæſtion.*47. *num.*28. 29. vbi quod arbitrio iudicis, benè tamen, regulariter committitur, quænam ſit fama vehemens. Cauale. *de teſtibus, part.*3. *num.*103. Caball. *caſu* 200. *num.*123.

Deinde mala vita, & fama dictorum Pugolotinorum, quòd ſint facinoroſi, ſeditioſi, fures, & morum deprauatorum, vt ferè omnes dicunt, facit indicium contra
36 ipſos, maximè iunctis aliis adminiculis, quia ſemel malus ſemper præſumitur malus, & ideò ex mala fama, & vita alicuius inſurgit præſumptio delicti contra ipſum. Franc. Caron. *de indic. & tortur. tractat.* 1. *cap.*2. *rubr. de fama, num.*1. Gand. *in titulo à quo, vel à quibus poſſ. fam. incip. num.*12. Maſcard. *de probat. concluſ.*831. *n.*10. Menoch. *de præſ. lib.*1. *quæſt.*89. *num.*133. Farinac. *in prax. quæſt.*23. *num.*20. & *quæſt.*47. *num.*199. Caball. *caſ.* 255. *num.*6.

Accedat, quòd non ſolùm dictus Fr. Laurentius, & Bernardinus depoſuerunt ſe vidiſſe capillos vnius ex Pugolotinis crematos, ſed etiam id compertum eſt eadem die, quando arreſtati ſunt: cum enim ad carceres fuerunt ducti, in viſitatione illorum perſonæ viſa eſt combuſtio capillorum, vt retulit etiam cuſtos carceris, & ſic non tantùm coadiuuatur depoſitio pupilli, ſed etiam indicium ipſum exinde probatur.

Præter hæc conſiderandum eſt, quòd audita fama huius delicti, viſa, eſt die ſequenti Caualcata multorum virorum, inter quos dicebantur extare inimici dicti Capitanei Peregrini lætantes de eius morte, & acceſſerunt prope Caſtrum prædictum S. Martini quærentes, an dicti Pugolotini eſſent amplius in Eccleſia Seruitarum, dicentes verba, ex quibus cognoſcebatur eos veniſſe ad eruendum, & liberandum à cuſtodibus, qui obſidebant Pugolotinos in dicto Conuentu, & intellecto, quod iam in carceribus ſtabant, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Vnde veriſimilis redditur illa publica fama, quòd illi fecerint hoc delictum conducti pretio ab inimicis interfecti: etenim indicia poſſunt ſumi etiam ex iis, quæ ſequuntur poſt delictum. Farin. *de indic. quæſt.*52. *num.*93.

Vlteriùs fuga per eos attentata debet conſiderari ad indicium faciendum contra eos, etiamſi non potuerint fugere, quia idem operatur fuga in promptu, quod fuga
37 in effectu. Bald. *in l. pignoris cauſa, C. de pign. act.* Marſil. *in pract.* §. *diligenter, num.*50. Boer. *deciſ.*215. *num* 2. Farinac. *quæſt.*47. *num.*9. Caball *caſ.*288. *num.*45. 48.

Præterea dicti Pugolotini incedebant cum armis, & cum pilis plumbeis in ore viſi ſunt illo mane, quo patratum eſt delictum, deambulare, & obſeruare in loco delicti, & viſo Capitaneo ſe receperunt in Conuentum, vbi enim ignoratur occiſor, hoc eſt delicti indicium.
38 Bart. *in l. fin. num.*5. *ff. de quæſt.* Salic. *in l. fin. num.*9. *in fin. Cod. eod.* Bald. Nouell. *in pract. crimin. in principio, num.*59. Crauet. *conſ.*115. *num.*5. Boſſ. *de indic. num.*51. *verſ. & idem.* Maſcard. *de probat. concluſ.*131. *num.* 45. Farinac. *quæſt.*52. *num.*138.

Poſt hæc animaduertendum eſt, quòd iſti Pugolotini iam diu moram trahebant in dicto Conuentu, & ſoli eò loci habitabant cum armis, & propterea cùm in horto commiſſum fuerit delictum exonerando archibuſium, contra eos inſurgit præſumptio ratione vicinitatis, ſi enim neſcitur, à quo delictum fuerit commiſſum, à vicinis admiſſum præſumitur, ad textum *in l. dominus horreorum, ff. locat.* Bart. *in l. ſi quis ita*, §. *fin. de fund. inſtr.* 39
Brun. *de indic. part.*1. *quæſt.*3. *num.*2. Menoch. *caſ.* 221. *num.*5. Maſcard. *de probation. concluſ.* 831. *numero* 13. Bertaz. *conſ.*320. *num.*3. Farinac. *quæſt.*52. *numero* 127. 128. 129.

Et his tantò magis inhærendum videtur, quia nullus alius eſt diffamatus de hoc delicto, aut imputatus; tali enim caſu ille, qui eſt inquiſitus de illo delicto, magis vrgetur, & indicia contra ipſum augentur. Bald. *conſ.*425. 40
*num.*5 *lib.*5. Soc. *conſ.*54. *circa fin. lib.*3. Farinac. *d. quæſt.* 52. *num.*148. 149.

Accedat, quod rei ipſi in multis inueniuntur mendaces, & inueriſimilia deponunt, & negant audiuiſſe ſonum archibuſiorum, cum tamen prope eſſent loco, vt ipſi non 41
negant, & multa dicunt, quæ faciunt eos mendaces, & propterea inde etiam oritur contra eos præſumptio, quia ex mendacio oritur indicium. Bart. *in l. fin. num.*3. *ff. de quæſt.* Alex. *conſ.*77. *col.*2. *verſ. primum, lib.*1. Gram. *conſ.*17. *num.*9. de communi Rol. *conſ.* 14. *numero* 19. *lib.* 4. Farinac. *de indic. quæſtion.* 52. *num* 2. 3. Caball. *caſ.* 288. *num.*55.

Addi poteſt, quòd iſti Pugolotini ſunt pauperes, & tamen viuunt lautè, veſtibuſque vtuntur valoris vltra gradum ſuum, nullamque faciunt artem, per quam ſibi victum parare valeant, vnde veriſimile eſt, quòd hæc perpetrauerint pretio conducti, pauperes enim ſuſpicione non carent, & maximè ſi ſint malæ vitæ, ad textum *in* §. *ſed pauperes, Inſt. de ſuſpect. tut.* Farinac. *quæſt.*57. *num.*15. 42
19. Cauale. *de teſtib. part.*2. *num.*82.

Bene verum eſt, quòd ferè omnia ſupradicta indicia, primo excepto, ſunt remota, & non concludunt in hac materia priuandi aliquem immunitate Eccleſiaſtica, vbi non ſolum indicia debent eſſe proxima, ſed etiam certa, & indubitata, tamen plurimùm offendunt dictos Pugolotinos, quia licet ſingula non proſint, tamen vnita iuuant, eo quòd plura indicia non indubitata proſunt, & coniunguntur ad faciendum vnum indicium indubitatum ad condemnandum ſufficiens. Bald. *in l. fin. num.*2. 43
verſ. ſed quando, & *verſ. item ponit, C. de probat.* Igneus *in l. excipiuntur, num* 30. 31. 32. *ff. ad Syllan.* Brun. *de indic. & tortur. part.* 1. *quæſt.*4. *num.* 3. *verſ. quandoque*, & *num.*5. Gandin. *in titul. de indic. num.*1. & *num.*12. Corrad. *in pract. titulo de negatiu. crim. & torm. num.*50. Riminald. Iun. *conſ.*88. *num.*19. Farinac. *de indic. & tort. quæſt.*56. *num.*41. 42. & *de reo confeſſ. & conuict. quæſt.*86. *num.*59 60 & *n.*100 Baiard. *ad Clar.* §. *fin. quæſt.*20. *n.*10. qui omnes id concludunt procedere, ſi omnia illa indicia tendant ad eundem finem, vt hic, quia tunc poteſt fieri talis coniunctio, vnde cum hic extent duo indicia indubitata, vnum per ſe, & alterum ex coniunctione aliorum, non videtur poſſe dubitari, quin dicatur verè conſtare de delicto ad finem, vt rei non gaudeant priuilegio immunitatis Eccleſiaſticæ, ſtante quòd vnicum ſufficeret; non tamen crederem tantùm eſſe fidendum vni indicio indubitato ex coniunctione plurium dubitatorum, quàm vni indubitato per ſe, & ſi illud ſolum extaret, non priuarem reum inquiſitum beneficio immunitatis Eccleſiæ, ex traditis per Farinac. *in addit. ad conſ.*10. *littera F, verſ. verum*, & *verſ. ſecundo, lib.*1. verùm cùm hic iſtud coadiuuet illud, putaui nos à fortiori poſſe ad hanc deuenire reſolutionem, quia ſic vnum indicium licitè coadiuuari poteſt.

Ex prædictis igitur ſatis liquere videtur de homicidio proditorio, cùm nulla extiterit cauſa, vel occaſio, & per inſidias ſine diffidatione fuerit perpetratum, & ſi de hac qualitate contingeret dubitari, poſſumus addere, quòd hoc delictum fuit perpetratum in loco ſacro, & immuni ipſi Eccleſiæ adiacenti, ſcilicet in horto ipſius Eccleſiæ: immunitatis enim priuilegium extẽditur ad omne, quòd 44
Eccle-

Ecclesiæ cohæret, intra tamen 40. passus. Gloss. *in cap.1. verb.excepto, de priuil.in 6.* Prax. Archiep. Neap. *cap.21. num.*10. Giurb. *consil.*10.*numer.*7.8.9 10.11.12. Farin. *de immun. Eccl.cap.*17.*num.*251.252 Peregr. *eod.tract. cap.*4.
45 *numer.*52. *ad fin.* qui loquitur in terminis de horto Ecclesiæ.

Sed si quis in Ecclesia, vel eius Cæmeterio, & loco sacro proximum suum offendat, vel delinquat grauiter, non gaudet immunitate, quia sub spe illius deliquisse
46 videtur, quia peccans in Ecclesia efficitur indignus illius beneficio, *cap.vlt.de immun.Eccles.*Innoc.*in cap. inter alia,in fin.*vbi Host.*n.*5.Io.And. *n.*9.Anch.*n.*6. Butr.*n.*16. Zabarell.*num.*5.Auan.*num.*8.*extr.eod.*Boet.*decis.*109. *n.*3. Decian.*tract.crim.lib.*6.*c.*28.*numer.*5. Ambrof. *de immun. Eccl.c.*5.*num.*1.2.Germon.*de sacr.immun.lib.*3.*c.*16. *n.*79. Farin.*in prax.quæst.*28.*num.*52. & *in tract. de immun. Eccles.c.*16.*num.*205. Io.Guttierrez *pract. qq. lib.*3.*quæst.*1. *num.*15.16.17.& *lib.*3. *quæst.*1. *num.*35. Gratian. *disc.*619. *numer.*35. Peregr. *d.c.*6. *numer.*14.17. Ergo isti non possunt frui hac immunitate.

Neque dicatur, quòd interfectus non erat in loco sacro, & propterea occidens aliquem existentem in loco
47 profano, licet ipse sit intra Ecclesiam, non tamen priuatur immunitate Ecclesiæ, quia delictum consummatur extra Ecclesiam. Bonacin.*de immun. Eccl. disp.*3. *quæst.*7. §.4.*num.*8.

Nam respondetur, quòd verius est eum, qui existens in loco sacro, & immuni vulnerat alium existentem extra, si sequatur mors, vel membri mutilatio, non gau-
48 dere immunitate Ecclesiæ attento delicti initio, & præsumpta spe, quam habet delinquens in Ecclesia, sic Abb. *in c.fin.n.*11. vbi etiam Ann.*num.*5. *de immun. Eccles.* Io. de Visch. *in eod.tract. numer.*16. Angelic. *in verb. immunitas, numer.*23. Nauarr. *in Manual.c.*23. *numer.*21. Villagut.*de extens.leg.tit.de extens.immun. numer.*62. Decian. *tract.crim.lib.*6.*c.*18.*num.*6.7.*vers.an autem.* Ambr. *de immun. Eccl.c.*5.*n.*7.Remig.de Gonn.*de immun. Eccl.fol.*4. Azor.*mor.part.*2. *lib.*9. *quæst.*14.*vers.tertiò.*Suarez *de stat. relig.lib.*2.*c.*11.*num.*7. Mar.Ital. *de immun. Eccl. lib.*1.*c.*5. §.3.*num.*48.Farinac.*in prax.de carcer. & carcer. quæst.*28. *num* 61.& *in tract.de immun. Eccl. c.*16. *numer.*123. Gratian. *d.loco*: latè Ioan. Guttierrez *pract. qq. lib.*3. *quæst.*1. *num.*19.35. Peregr. *de immun.Eccl.c.*6.*num.*17. qui etiam loquuntur de eo, qui in Ecclesia stans occidit sclopo
49 existentem extra, vt apud Ambrosin. *d.tract. de immun. Eccl.c.*5.*num.*7.

Hæc autem intelligas, de eo, qui in Ecclesia, vel loco sacro, seu benedicto commisit homicidium, vel membri mutilationem, siue ipse sit in Ecclesia, siue ille, qui offensus est, siue vterque: nam si loquamur de aliis delictis grauibus in Ecclesia perpetratis, cùm Bulla Gregoriana de illis non loquatur, reus non poterit ab Ecclesia extrahi, & tradi Curiæ sæculari, sed ne impunè habeat de violata Ecclesia, in qua delinquere non dubitauit, erit à iudice Ecclesiastico extrahendus, & ab eo puniendus, vt aduertit benè Mar.Ital. *in tract. de immun. Eccl. lib.*1.
50 *cap.*5. §.3. *numero* 53. Farinac. *in append. de immun.Eccl. cap.*16. *numero* 209. *vers. nam quod*, Bonac. *d.quæst.*7.§.4. *numero* 8. *vers.concedo*, pulchrè Peregr. *d. tract. de immunit. Eccl. cap.*6. *numero* 28. vbi dicit etiam, quòd hoc casu non dabitur locus præuentioni iudei sæculari, dum reus est in Ecclesia. Anton.Dian.*resol.mor. part.*1.*tract.*1. *resol.*2.

Ex quibus videtur concludendum, quòd prædicti Pagolotini non gaudeant priuilegio immunitatis, & si fortè alicui placeret altera sententia, quòd ad priuandum reum tali immunitate, satis sit probare delictum per indicia, & præsumptiones summariè, quantum suf-
51 ficit pro informatione conscientiæ Episcopi, vt voluerunt Farin. *in addition.ad consil.*168.*in fin littera A, lib.*2. & *consil.*211.*num.*19.*lib.*3.Gratian.*disc.*596. *n.*28. Giurb. *cons.*50.*num.*10. & *consil.*70.*numer* 23. Guazzin. *defens.*1. *cap.*31. *num.*9. *vers. ac etiam*, multò magis idem esset dicendum: sed quia aliàs docui necessarias esse plenas probationes, pro nunc admitto indicia indubitata suffi- 2
cere, alioquin si oporteret reos esse confessos, vel conuictos concludenter per testes de visu, ferè nunquam traderentur Curiæ sæculari, vt inquit Farinacinus *in addit. ad eius opera impressa ad consil.*76. *numero* 6. *lib.*1. Et ita, &c.

CAPVT XIII.

Epitome.

Non habens accessum, vel regressum ad fundum suum, an possit transire per fundum vicini, & quando Princeps deroget rei iudicatæ, & quando iudicem ordinarium faciat esse delegatum.

SVMMARIVM.

1 *Libera censetur qualibet res.*
2 *Prouisores an habeant iurisdictionem.*
3 *Sententia ex defectu iurisdictionis est nulla.*
4 *Sententia contra statutum lata est nulla.*
5 *Sententia est iniusta, si obstet statutum.*
6 *Viam habens incommodam non censetur habere.*
7 *Honestè, vel commodè quæ fieri non possunt, dicuntur impossibilia.*
8 *Dictio,* aliquis, *est generalis, & habet vim specialis expressionis.*
9 *Dictio,* aliquid, *verificatur etiam in minima re.*
10 *Viam habens prolixam, & remotam non potest transire per fundum vicini.*
11 *Statuta non debent trahi ad illicita.*
12 *Vicinus non habens viam quomodo à vicino eam habere possit.*
13 *Res iudicata non dicitur pendente termino ad appellandum.*
14 *Querela ad Principem succedit loco appellationis.*
15 *Querela quando locus sit cessante appellatione.*
16 *Exceptiones impeditiua processus tolluntur per processum ad vlteriora.*
17 *Iudicata res non prodest, si de meritis pars patiatur cognosci.*
18 *Clausula,* Audiat, & iustitiam faciat, *quid importet.*
19 *Certioratio habet vim clausulæ,* Ex certa scientia.
20 *Iudex ordinarius quando ex commissione efficiatur delegatus.*
21 *Iurisdictio censetur excitata, non delegata, si Princeps committit ordinario.*
22 *Ordinarius remanet, cui Princeps committit sub nomine dignitatis.*
23 *Delegata non censetur iurisdictio, si Princeps mandat ordinario, vt summariè procedat.*
24 *Iurisdictio in dubio non censetur delegata, sed ordinaria.*
25 *Res iudicata tollitur à Principe, si rescribat reuideri.*
26 *Princeps in gratiosis censetur amouere obstaculum rei iudicatæ.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa Martinelli cum eius vicinis videtur dicendum eos non posse transire per fundum illius, quoniam quælibet res præsumitur libera, & eius intentio satis ex hoc 1
fundata censetur, ad textum *in l.altius,C.de seruit. cap. nimis,de iureiur.*Soc.Iun. *cons.*75.*numer.*25.*vol.*1. Cacheran. *dec.*26.*num.*13.Surd.*decis.*236.*num.*6.

Neque ſententia XII. Sapientum ciuitatis videtur ha-
benda in conſideratione ex multis, & primò quia non
2 conſtat de iuriſdictione iudicantium, nulla enim lege,
aut ſtatuto cauetur, quòd Proniſores poſſint huiuſmodi
controuerſias dirimere; nam iuriſdictionis defectus ſem-
3 per ſententiam reddit nullam. Surd. *conſ.99. num.42. & ſeqq.* Ruginell. *de appellat.§.4. cap.2. num.*130. Carpan.
*ad Stat. Mediol. cap.*116. *numer.*173. *part* 1. Scacc. *de appell. quaeſt.*19. *remed.*1. *concluſ.*5 *num.*4.& *num.*58.

Deinde inualida etiam ipſo iure dici poteſt, quia lata
eſt contra legem municipalem: ita Bart. *in l. cùm proba-tis*, & ibi Ang *ff. de re iud.* Aret. *in l.* 1. *in princ. de appel-*
4 *lat.* Alex *co ; 81. .um.1. & ſeqq.lib.2.* Abb. *in cap.*1.& ibi
Felin. *num.2.de re iud.* Bald. *in l.2. in princ. C. quando pro-uoc. non eſt neceſſ.* vel ſaltem manifeſtam continet iniu-
ſtitiam, propter quod nunquam tranſiuit in iudicatum,
5 vti lata contra ſtatutum. Textus eſt *in cap. inter caeteras, de re iudic.* Gl. *in Clem. Paſtoralis, verb. non habebat, eod.*
Innoc. *in cap. fraternitatis, col.1.de frigid.& malef.* Pariſ.
*conſ.*107.*n.9.& ſeqq.lib.*4.

Et id verum eſſe in caſu noſtro ſatis probatur virtute
Statuti Carp. *lib* 4. *rubr.*18.vbi habetur, quod nemo po-
teſt tranſire per fundum alienum, ſi ipſe tenet caput ad
viam aliquam: vnde cùm iſti vicini pro ſuo fundo eua-
cuando habeant caput ad duas vias publicas, vt dicunt
teſtes, verſamur in caſu Statuti, & ideò nihil vlterius eſt
quaerendum, *l. ancillae, C. de furt.*

Neque obſtat, ſi ſubterfugiat vicinus Statutum, di-
cens vias, quas habet, eſſe incommodas ſibi, & remo-
6 tas à via, quae ducit ad vrbem, vt ideò perinde ſit, qua-
ſi non habeat, ad textum *in l.3. §.vtilitas, in fin. ff. de iti-ner. actuq. priuat. l. nepos proculo, de verb. ſign.* Gloſſ. *in*
7 *l. vulgò concepti, ff. de ſtat. hom.* quae iura probant ea
dici impoſſibilia, quae honeſtè vel commodè fieri non
poſſunt.

Nam reſpondetur Statutum generaliter loqui, & eius
intentionem fuiſſe prouidere neceſſitati vicinorum, non
commoditati, vt apparet ex eius exordio, & cùm dicit,
8 *ad aliquam viam*, generaliter omnem viam etiam non
commodam amplexatur. Crauet. *conſ.*780. *num.*10. *verſ. de ſtatuto*, & habet vim ſpecialis expreſſionis: idem Cra-
uet. *conſ.*357.*num.*27. adeò, vt verificetur etiam in mini-
9 ma via vigore illius dictionis, *aliquam:* ſic Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. omnia, num.*14.*C. de reuoc. donat.* Borgn. *dec.*2.
*num.*30.

Et in his terminis de eo, qui vult tranſire per fun-
dum vicini, vt non poſſit id facere, ſi ipſe habeat ali-
10 quam viam, licèt prolixiorem, & remotiorem, pulchrè
docet Boer. *deciſ.*321.*ad fin. verſ. & iſtam partem*, quem
ſequitur Ioſeph. Lud. *concl.*76.*ad fin. verſ. praedicta tamen intelliguntur*; qui videantur, quia rem decidunt, quod
iuſtum videtur, ne cum damno alterius commoditati
11 alienae conſulatur; ſtatuta enim debent interpretari, ne
ad illicita trahantur. Carp. *ad Stat. Mediol. in prael. nu-mer.*232.233.

Deinde illud ſtatutum recipit interpretationem à iure
communi. Crau. *conſ.*486. *num.*7. & ideò etiamſi quis
non poſſit aliunde habere viam, vel tranſitum, tamen
adhuc non poterit tranſire per fundum vicini, niſi ſol-
12 uat iuſtum pretium cum declaratione loci opportuni, ne
vicinus nimium patiatur detrimentum. Caepol. *de ſeru. vrb. praed. cap.*24.*num.*11.*in fin* Boer. *d. deciſ.*321. *numer.*11.
verſ. ſed in priuata, Grat. *diſc. for. lib.4. cap.*681. *num.*44. vn-
de reſultat manifeſta ſententiae iniuſtitia, quae talia non
reſpexit.

Praetereà non videtur adeſſe haec res iudicata, quia
pendent tempora ad appellandum. Franch. *in cap. non ſo-*
13 *lùm, num.8. de appellat.* Ruginell. *eod. tract. §* 2. *cap.*3.
*num.*213. & tempus ad appellandum non currit, niſi à
die ſcientiae. *Auth. hodie*, vbi gl. Bart. & DD. *C. de appel-lat. cap. concertationi, eod. in* 6. non conſtat autem, quòd
Martinellus vnquam habuerit ſcientiam dictae ſenten-
tiae. Nam licet in precibus narret factum, tamen non ap-
paret de tempore, quo inceperit ſcire, adhuc enim po-
teſt dici non fuiſſe lapſum terminum, & propterea que-
rela ad Principem ſucceſſit loco appellationis, eoſdem-
que effectus operata eſt. Magon. *deciſ. Lucenſ.*23.*num.*1. 14
2.3. adeò, vt etiam poſt decem dies, etiamſi negetur ap-
pellatio, tamen locus eſt querelae. Scacc. *de appell. q.*12.
*num.*81.& *quaeſt.*17.*num.*41. & dato, quòd talis ſenten- 15
tia eſſet nulla, nunquam feciſſet tranſitum in iudicatum,
ad textum *in l. ſi expreſſim*, vbi DD. *de app.* Ceph. *conſ.*263.
*num.*3.

Vlteriùs dici poteſt, quòd exceptio rei iudicatae fue-
rit ſublata per proceſſum ad vlteriora, quia omnes ex-
ceptiones proceſſus impeditiuae, qualis eſt haec tran-
ſitus ad vlteriora, tolluntur, *l. quod in diem, §. ſi rationem,* 16
de compenſat. l. ſi autem, §. ſi quaecumque, de neg. geſt. Ioan.
And. *in Clem. repulſione, de appellat.* Bart. & Bald. *in l. à procedente, C. de dilation.* Abb. *in c. cùm ſuper, num.9. de off. deleg.* Corn. *conſ.*85. *numero* 10.12. *vol.*4. & pars ta-
cendo huic rei acquieuiſſe videtur, cùm enim paſſa ſit
iniuſtitiam ſententiae diſceptari, ampliùs re iudicata ſe
tueri non poteſt, ſi conſtat malè fuiſſe iudicatum. Aret. 17
*conſil.*75.*col.2.verſic. praeter*: nam de qua re cognoſcit iu-
dex, de ea iudicare debet, *l. de qua re, ff. de re iud.*

Allegabatur etiam pro Martinello, quòd Princeps
videatur ſuo reſcripto ſuſtuliſſe hanc rem iudicatam vi-
gore illius clauſulae, *Audiat, cognoſcat, & iuſtitiam fa-ciat*; per quam videtur iudici concedere, vt rem iudica- 18
tam poſſit corrigere. Bald. *in cap.2. col.2. de off. Leg.* vbi
Ioan. And. & Ruginell. *de appellat. §.6. gl.8. numero* 12.
Felin. *in cap.*1. *de conſt.* Dec. *conſil.*198. *numero* 3. *in fin.*
Alciat. *conſil.*301. *numero* 10. *verſ. tertiò*, pulchrè Me-
noch. *de arb. iud. quaeſt.*52. *numero* 4.5.6. & per totam,
vbi oſtendit ſatis eſſe, quod apertè ſit narratum Prin-
cipi, extare rem iudicatam, & de ea certiorem fuiſſe fa-
ctum, quia certioratio habet vim clauſulae, *Ex certa ſcientia: cap. venerabilis, de confirm. vtil. vel inutil.* Me-
noch. *d. quaeſt.*52.*num.*9 vbi reſoluit omnia contraria, & 19
hoc verum puto, vt ſcilicet data ſit poteſtas iudici ſen-
tentiam corrigendi, ſi ita ſibi iuſtum videbitur, maximè
ſi dictum ſit, *reuideat.*

Verùm obſtare videtur quòd Iudex noſter non eſt
delegatus, ſed ordinarius, & licet Princeps ei commi-
ſerit cauſam praedictam, tamen non efficitur delegatus, 20
quia potius excitata, quàm delegata videtur iuriſdictio,
tum quia vbi Princeps reſcribit ordinario ſine datione
adiuncti, & nihil addit, vel detrahit iuriſdictioni ordina-
riae, tunc non erit delegatio, ſed iuriſdictionis excita-
tio, & ipſe ordinarius remanet. Gloſſ. *in cap. ſaepè*, & 21
ibi DD. *de off. Praeſ.* Felin. *in cap. licèt in corrigendis, nu-mero* 2.3. *de off. iud. ordin.* Iaſ. *in l.* 1. *§. ſi quis ſimplici-ter, numero* 5. vbi Alex. *numero* 11. *de verb. obligat.* Me-
noch. *conſ.*340. *numero* 14.15. & pulchrè *conſil.*406. *nu-mero* 56. vide Ruin. *conſil.*4. *numero* 2.*ad fin. lib* 4. Borgn.
*tract. de brach. reg. part.*1. *numero* 259.260.261. tamen
quia facta eſt commiſſio dignitati, & ſub nomine di-
gnitatis ipſius iudicis, non perſonae, & ideò etiamſi
aliquid adderetur, vel detraheretur iuriſdictioni ordina-
riae, adhuc tamen remaneret ordinarius, ex Bald. *in cap. fin. de off. ordin.* & *in l. praecipimus, C. de appellat.* Iaſ. *in l. ius* 22
autem ciuile, num.4. de iuſt. & iur. Rim. Iun. *conſ.*203. *nu-mer.*41.42.

Et hinc eſt, quòd ſi fortè cauſa eſſet ſui naturâ ordina-
ria, & Princeps mandaret iudici, vt ſummariè procede-
ret, vel alias ſolemnitates relaxaret; non tamen dicetur
cauſam delegaſſe, ſed obſtaculum de medio ſuſtuliſſe. Ca- 23
ball. *milleloq.*242.*p.*1. Borgn. *d. tract. de brach. reg. p.* 1. *num.*
261.*verſ. & ſi cauſa.* Et ſi verſaremur in dubio, adhuc per
quaecumque verba non cenſetur Princeps iuriſdictionem
delegaſſe, ſed excitaſſe, dum ſcribit ordinario ſine adiun-
cto. Alex. Iaſ. & DD. *in l. Praetor*, & *in l. more, ff. de iu-* 24
riſd. om. iud. Rom. *in l.* 1. *§. ſi quis, de verb. oblig.* Felin.

in d.cap.licet, numer.2.3.5. de off.ord. Borgn.*d tract.part.1. num.261.vers Verùm.*

Namque respondemus prædicta vtique esse vera, nos autem non dicimus iurisdictionem fuisse delegatam, sed affirmamus Principem suo rescripto sustulisse impedimentum, quod prouenìebat ex illa exceptione rei iudicatæ; diximus enim quòd si Princeps fiat certior de re iudicata, committat reuideri causam, vel cum illa clausula: *Videas, cognoscas, & iustitiam facias*, videtur dedisse illi iudici facultatem corrigendi sententiam, & non considerant in hoc DD. an delegata, vel excitata sit iurisdictio,
25 ex Bald. *in d.c.*2. vbi Barbar. *de off.legat.* Dec. *d. cons.*198. *n.*3.*in fin.* latè Menoch. *de arb.ind.d.q.*52. *n.*4.5.8 12.11.& *per totam*, & hæc procedunt maximè in rescriptis gratiæ, quando Princeps rescribit contra ius commune, vt hic, tunc enim commissio censetur concessa remoto iuris ob-
26 staculo. Ancharan. *cons.*293 *num.*3. Marth. *de claus.part.*1. *claus.*66.*versic.dic verum.* Et ita, &c.

CAPVT XIV.

EPITOME.

Si quis fractis carceribus confugiat ad Ecclesiam, an gaudeat immunitate, & quando; & an eadem fruatur delinquens in Ecclesia.

SVMMARIVM.

1. *Confugiens ad Ecclesiam non debet tradi Curiæ sæculari, nisi constet verè de delicto.*
2. *Episcopus debet cognoscere an confugiens ad Ecclesiam commiserit delicta excepta.*
3. *Ecclesiæ immunitate quis non priuatur, nisi plenè constet de delicto, vel per indicia indubitata.*
4. *Bulla Gregoriana de immunitate Ecclesiæ quid disponat.*
5. *Fugiens ex carcere fracto habetur pro confesso, & quando.*
6. *Frangens carceres ad fugam fingitur delictum fateri.*
7. *Carceres frangens, & fugiens mulctatur arbitrio iudicis.*
8. *Carcerum fractor gaudet immunitate Ecclesiæ.*
9. *Carceratus pro delicto excepto, si fugiat, non gaudet immunitate Ecclesiæ.*
10. *Carceratus fugiens non priuatur immunitate Ecclesiæ si de delicto verè non constet.*
11. *Habilia omnia supponuntur, cùm de vno quærimus.*
12. *Argumentum à pari quando procedat.*
13. *Æquiparatorum eadem est natura.*
14. *Frangens carceres sine conspiratione non habetur pro confesso.*
15. *Effractor carcerum non habetur pro confesso, si nesciat causam suæ carcerationis.*
16. *Fractura carcerum auget indicium ad torturam.*
17. *Indicium indubitatum quando faciant alia indicia.*
18. *Homicida casualis gaudet immunitate Ecclesiæ.*
19. *Proditoriè tentans occidere, nisi verè occidat, non priuatur immunitate Ecclesiæ.*
20. *Ecclesiæ immunitate non gaudet, qui in Ecclesia homicidium, vel mutilationem facit.*
21. *Inimicum interficiens etiam per insidias non dicitur proditor.*
22. *Delinquens in Ecclesia an possit ab ea extrahi, & tradi Curiæ sæculari.*
23. *Bulla Gregoriana non est extendenda ad casus non expressos.*
24. *Delinquens in Ecclesia puniendus est ab Episcopo.*

25. *Laicus ratione delicti in Ecclesia commissi sortitur forum Ecclesiæ.*
26. *Iniuria facta Ecclesiæ ab ea puniri potest.*
27. *Iudex Ecclesiasticus solus potest reum ab Ecclesia extrahere.*
28. *Episcopus non potest tradere Curiæ sæculari delinquentes in Ecclesia, nisi consulto summo Pontifice.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Mirandulana censui Antonium Scaietam ad Ecclesiam, à qua fuit extractus esse remittendum, eo quòd non appareat de delicto qualificato, propter quod priuari debeat Ecclesiastica immunitate. Nam supposito etiam pro vero, quòd crimen, de quo imputatur, sit proditorium, non tamen de eo satis constat, & nihilominus vigore Bullæ Gregorianæ, antequam reus tradatur Curiæ sæculari debet verè constare de delicto exce-
pto, vt cantant verba dictæ Constitutionis, de qua 1
Ambr. *in princ.tract.de immun.Eccl.*ibi: *Nisi cognito priùs per Episcopum, seu ab eo deputatum, an ipsi verè crimina superius expressa commiserint.* Bonac. *de immun.Eccl.disp.*3.
*quæst.*7. *in princ.* Peregr. *eod.tract. c.*16. *in princ.* Prax. Ar- 2
chiep.Neap. *cap.*22. *sub n.*12. qui referunt dictam Bullam, & interpretantur.

Namque necesse est, vt fiscus sæcularis plenè, vel saltem per indicia omnino indubitata, quæ sufficiant ad condemnandum, probet reum commisisse delictum proditorium, vel qualificatum, vt in dicta Bulla sit exce-
ptum, Ambros. *d.tract.de immun.Eccl.cap.*11. *num.*4. Farin. 3
*in consil.*76.*num* 4.5. *& seqq. lib.*1. & *cons.*168. *num.*8.9. *& seqq.lib.*2. & *in append.de imm.Eccl.cap.*22.*numer.*374. Mar.Ital. *eod.tract.lib.*1. *cap.*6. §.1. *num.*80.81.82. Gratian. *disc.for. lib.*4. *cap.*619. *num* 18.19. Bonacin. *de imm.Eccl. disp.*3. *quæst.*7. §.7. *numer.*4. *vers. respondeo.* Ricc. *decis. collect.*1792. *in fin.* Ex quibus habetur resolutio eorum, quæ in contrarium adduci solent, quia post Bullam Gregorianam hæc opinio est magis communis, & in praxi recepta.

Vnde non obstat Gam. *decis.*179. & *decis.*281. qui loquitur de tempore antequam ederetur Bulla Gregoriana, quæ declarat oportere de delicto verè constare; &
ideo Gamma non allegatur ad propositum, vt benè per 4
Farin. *d.cons.*168. *num.*15. *lib.*2.

Dixi non obstare etiam, quòd dictus Scaieta priùs aufugerit è carceribus Curiæ sæcularis cum fractura carcerum, vbi processabatur de interemptione, & spoliatione in via cuiusdam, qui opinabatur Iesuita, propter quod
habetur pro confesso circa delictum principale tanquam 5
effractor carcerum: ad textum *in l.eos.ff.de custod.reorum*, vbi DD. omnes.

Nam responsum fuit, quòd hæc est ficta confessio, seu
probatio, vt inquit Ang. *in d.l.eos, num.*3.*vers.nota*, Felin. 6
*in cap.nullus, num.*3.*de præsumpt.* Duat. *reg.*392.*ampl.*1.*vers. hanc*, Fariu. *in prax.quæst.*30.*num.*14. Bursat. *cons.*346.*n.*18. *in fin.& num* 29.*vers.tertiò.* Sed hic necessaria est vera delicti probatio, & de delicto verè constare: ergo non sufficit ficta confessio.

Deinde dixi etiam non esse verum, quòd reus aufugiens fracto carcere puniatur pœna confessati criminis,
sed potius mulctandus est alia pœna arbitraria, non pro- 7
pter delictum, sed propter fracturam. Alber. *in d.l.eos, n.*2. *in princ.* Boer. *decis.*215. *sub numer.*22. Farin. *de carcer. d. quæst.*30 *num.*8.9.10. vbi de magis communi, & *num* 36. 43.165.*vers.quid dicendum*, qui multos alios allegat, quod si verum est, sequitur, quòd ex tali fuga non probetur delictum, & ita sumus in claris, non satis verè constare de homicidio proditorio.

Dixi etiam ad rem nostram spectare, quòd dicitur regulariter reum è carcere fracto aufugientem, si ad Eccle-
siam confugiat, illius immunitate gaudere. Ambr. *d.tract.* 8
*de immun. Eccl.cap.*10.*numer.*11. Decian. *tract.crim.lib.*6.

cap.28.num.28.Farin.de carcer.d.quæst.30.numer.42. & in append.cap.15.num.193.

Verùm ex aduerso dicebatur id non procedere in eo, qui erat inquisitus pro delicto, pro quo Ecclesia non habet immunitatem, & fractis carceribus confugit ad eam; is enim non gaudet, quia non debet esse melioris conditionis, quàm ille, qui recto tramite ad Ecclesiam
9 confugerat Farin.in prax.d.quæst.28.num.46.& in append. de immun.Eccl.d.cap.15.num.104. vbi de verissima,& indubitata conclusione testatur: sequitur Peregr.eod.tract. de immun.Eccl.c.5.num.10.vers.est tamen, Giurb.cons.30. num.3. quod ego quoque verum esse, & receptum opinor.

Dixi tamen necessarium esse,quòd de delicto verè aliunde constet, antequam id locum habeat, & ita declaretur à iudice Ecclesiastico; non enim illud prouenit ex
10 eo, quod sic fugiens habeatur pro confesso, quia non est standum processui iudicis sæcularis, sed ne iste sit melioris conditionis illo, qui non fractis carceribus, sed liber confugit ad Ecclesiam, quia sicut iste non gaudet beneficio immunitatis, si commisit delictum qualificatum,ita multò minùs ille gaudere debet: sic Farin. d. quæst.28.
11 num.46. & d. cap.15. num.104. Peregr. d. cap.5.num.10. qui sic intelligendi sunt,quia cùm de vno quærimus,extera supponuntur habilia: ad textum in l.si quæramus, de testam.Tusch.pract.concl.litt.H. concl.2.num.1.2.3. Surd. cons 127.num.56.& cons.495.num.10. Peregr. de fideicom. art.2.num.5.Ladetch. cons.79.sub n.2.

Accedat,quòd illud est argumentum à pari, seu à maiori ad minus,quia DD. parificant hos casus, quòd scilicet quis post perpetratum delictum confugiat ad Ecclesiam,vel postquam fuit carceratus, frangat carceres, &
12 se ad Ecclesiam recipiat. Sed certum est,quòd argumentum à pari, seu à maiori, requirit,quòd eadem ratio concurrat in vtroque casu, ad textum in l.illud, ad l. Aquil. l. à Titio, de verb. oblig. Euer. Topic. cap.15.num.5. Ergo necesse est, quod sicut in vno requiritur vera delicti probatio, ita in altero, quia æquiparatorum eadem est
13 natura. Gl & DD. in l.1.ff.de legat.primò, gl. in cap. vnic. de ætat.& qual.ord.in 6.Bald.& Castr. in l.aduersus, C. si aduers.rem.iud.

Nec mirum, quia data etiam pro vera illa opinione, quòd reus fugiens fractis carceribus habeatur pro confesso, quod tamen non ferit casum nostrum,vt vidimus, nihilominùs illa sententia non procedit, quando fractu-
14 ra facta est sine conspiratione, ad textum in d.l.eos, ibi: Conspirauerint. Marsil.in pract. §. attingam, sub num.55. Menoch. de præs. lib.1.quæst.88. num.45. de magis communi Farin. d.quæst.30.n.166.Bursat.d.cons.346. n.29.30. sed hic non constat dictu Scaietam aufugisse per conspirationem: ergo.

Vlteriùs in eodem proposito illa sententia non procedit, quando reus aufugiens fractis carceribus nesciebat causam suæ carcerationis; tunc enim non habetur pro
15 confesso, nec etiam procedit quoad qualitates aggrauantes: latè Farinac. d. quæst.30. n.105.106. & propterea cùm non constet Scaietam sciuisse causam suæ carcerationis, fuga ei non præiudicat,saltem ad præsumendam qualitatem delicti aggrauantem, quæ priuat reum Ecclesiæ immunitate.

Cùm igitur ex fuga fracto carcere nihil aliud oriatur in hoc pacto,nisi indicium ad actiorem torturam, quia
16 sic fugiens redditur magis suspectus, Lud. Peregr. dec. crim.1.per totam,And.Fachin. controuers.iur.lib.9. cap.65. Farin.de carcer.d.quæst.30.num.12.& num.24.vers.sed benè eos, & num.26.ac num.43.vers.nihilominus, in verb. sed quia,& num.85.vers. concludere potes: hic autem ad priuandum reum beneficio immunitatis Ecclesiæ non sufficiunt indicia ad torturam, dum requiruntur plenæ probationes, vel indicia indubitata: ergo.

Et denique certum est, quòd hoc indicium est remotum à delicto,& propterea non potest considerari etiam cum aliis ad faciendum vnum indicium indubitatum;siquidem tantummodo indicia proxima, & grauia possunt constituere vnum indubitatum indicium, vt per Brun. 17
de indic. & tortur. p.1. quæst. 2. num. 3. vers. quod intellige. Addent.ad Farin. cons.10. litt. K. vers. verum hac.lib.1. qui exemplificant,quando concurrit vnus testis de visu, & duo de confessione extraiudiciali: sed hic non habemus aliquem testem de visu, neque de confessione: ergo non potest dici de delicto verè constare: & ita censui.

Hinc sumpta occasione placet hic iungere alium casum, qui eodem tempore disputabatur, quia euenit, vt quidam Simon Musinæ satelles in platea Regij tempore mercatus, viso quodam eius inimico à Cupriaco, contra eum exploserit archibusetum; sed ille eodem instanti retro respiciens animaduertit rem, & declinando euitauit pilæ ictum, quæ tamen casu penetrauit caput alterius viri, qui statim mortuus est; & cùm ille fugam arriperet versus Ecclesiam S Ioan.de Baptismo, dictus Simon eum insecutus est, & gladio euaginato pluries eum percussit intra Ecclesiam,& in brachio grauiter vulnerauit; & cùm fiscus sæcularis prætenderet dictum Simonem non gaudere priuilegio immunitatis Ecclesiæ, fuit extractus secundùm formam Bullæ Gregorianæ, & ductus ad carceres Episcopales: & postea compilato processu fuit disputatum de rei veritate.

Verùm agentes pro fisco seculari sponte recesserunt à prætensione,quia clarum esse videbatur,quòd huiusmodi delictum non erat de exceptis in Bulla,quoniam si respicimus personam interfecti,homicidium fuit casuale,& inuoluntarium,& licèt daret operam rei illicitæ, non tamen per hoc homicidium dicitur esse deliberatum, quia non putabat de interficiendo nisi eius inimico; ille autem,qui occidit vnum volens interficere alium, etiamsi sit aggressor,non punitur pœna mortis. Farinac.de homicid.q.125.n.152. vbi multos allegat, & certum est, quòd homicida tutus est in Ecclesia de iure canonico. Gloss. 18
in cap.inter alia, in verb.nisi publicas,vbi Aneh. n.5. in fin. Abb. num.14.& seqq. de immunitate Eccl. Castr.in rub. C. de his,qui ad Eccl.confugiunt, num.2. vers.sed de iure, vbi Alber.num.1.versic.ius autem,Alex.cons.145.numer.8.lib.7. Decian.tract.crim.lib.6. c.28.num.16. & cons.80. num.26. & seqq.lib.3. Villagut. de extens.leg.cap.fin. num.5. ad fin. & num.14.15. & Tusch.littera E,conclus.11. numer.3.42. Farin. in appendice de immunitate Eccles. cap.7. num.108. vbi de magis communi; pulchrè Peregr. eod.tract.cap.7. num.12.

Si verò inspicimus personam eius, qui interficiendus erat, idem dicendum est,quia respectu eorum,quæ gesta sunt extra Ecclesiam, certum est, quòd attentans alioquin proditoriè occidere, non priuatur beneficio immunitatis Ecclesiæ,homicidio non sequuto, etiamsi vulnerauit proditoriè: Rebuff.de immunitate art.1.quæst.5. Decian. tract crim.lib.6.cap.28.num.17.cons.80.num.18.lib.3. 19
Baiard ad Clar.quæst.30.num.17. Villagut. d. tract.cap fin num.54.vsque ad num.59.Mar.Ital.de immunit. Eccl. lib.1. cap.5.§.4.n.22.& seqq.latè Farin.in append. d. tract.cap.9. num.145.Suarez de stat.relig.lib.3. cap.11.num.14. Bonacin.eod tract.quæst.7.§.4.num.16.

Si verò consideramus ea, quæ facta sunt intra Ecclesiam,idem dicendum est, quia Bulla Gregoriana excipit tantum casus,quando patrantur homicidia vel membrorum mutilationes in Ecclesiis, vel earum Cœmeteriis: ita ex cap.fin.vbi Zabarell.col.1.in fin.de immun.Eccl.Boer. 20
decisione 109.n.3.Farin.quæst.28.num.53.in fin. & in dicto appendice c.16.n.108. vbi hoc verius esse dicit Ambrosin d.tract.c.5.num.4.Decian.d.lib.6.cap.28. n.5.Suarez d. c.11 num.9.Bonacin.d.quæst.7.§.4. n.13. vers. tamen quia, Peregr.d.tract c.6 num.23.& c.16.num.14. Sed dictus Simon non fecit homicidium in Ecclesia, neque membri mutilationem; ergo non debet ab Ecclesia extrahi, vt tradatur Curiæ sæculari.

Et

Et ideò fiscus sæcularis acquieuit, & iuremeritò, quia
etiamsi dictus Simon interfecisset dictum rusticum per
insidias, & deliberatè, & proditoriè, non tamen dicen-
21 dus erat proditor, & priuandus immunitate Ecclesiæ,
quia erat eius inimicus occasione cuiusdam illius consan-
guineæ ab eo cognitæ: etenim interficiens inimicum
non dicitur proditor, etiamsi ex insidiis id faciat, quia
debebat sibi præcauere, ex Bart. *in l. respiciendum, §. delin-
quunt, ff. de pen.* Gomez *var. resol. §. de homicidio, cap. 3.
num. 5.* Ambros. *d. tract. cap. 6. numer. 3.* Villagut. *d. cap. fin.
num. 53.* latè Farinac. *in prax. quæst. 18. num 76. & cons. 76.
num. 7. 15. & in append. d. cap. 9. num. 143.* latè Franch. *de-
cis. 713. per totam*, pulchrè Prax. Archiep. Neap. *cap. 94.
num. 2.* Suarez *d. cap. 11. num. 12.* Bonac. *d. quæst. 7. § 4. n. 14.
vers. qui verò*, Peregr. *d. tract. cap. 7. num. 20.* vbi de com-
muni testatur.

Ne tamen putes hunc reum esse impunè dimittendum,
cum polluerit Ecclesiam sanguinis iniuriosa effusione,
& in ea deliquerit cum scandalo populi: nam multi pu-
22 tauerunt, quod cómittentes in Ecclesia alia delicta gra-
uia, non possint iuuari illius immunitate, vt de commu-
ni testatur Remig. *in tract. de immun. Ecclesiæ, in 3. fall.
num. 5.* Nauar. *in manual. cap. 25. num. 20.* Clar. *in prax. § fin.
quæst. 30. num. 13. vers. item quæro.* Couar. *var. resol. lib. 2.
cap. 20. num. 15.* Suarez *de relig. tom. 1. tract. 2. lib. 3. cap. 11.
num. 6.* sed verè non sequitur, quod isti tradendi sint
Curiæ sæculari, licet grauissima delicta in Ecclesia com-
miserint, nisi homicidium fecerint, vel membri mutila-
tionem, prout post Bullam Gregorianam verius, & rece-
ptius est. Ambros. *d. tract. cap. 7. num. 4. & num. 6.* Tusch.
littera E, concl. 11. num 9. Farinac. *d. cons. 76. num. 9. lib. 1.
& in d. append. c. p. 19. num 209.* Io Franc. Leo *in sua prax.
cap. 13. num. 27.* Gratian. *disc. 380. num. 29.* Peregr. *d. tract.
de immun. Eccl cap. 6. a num. 23. 24. 25. 26. 29.* qui respondet
contrariis. Bonac. *eod. tract. quæst. 7. § 4. num. 11.* vbi etiam
23 inquit Bullam prædictam non esse extendendam ad casus
in ea non expressos.

Verum dictus reus propter delictum in Ecclesia com-
missum, licèt non sit tradendus Curiæ sæculari, tamen
ratione sacrilegij, quod facit ille, qui aliquod delictum
24 cuiuscumque generis in Ecclesia committit, ab Episcopo
extrahendus est ab Ecclesia, & puniendus, vt benè ad-
uertit Mar. Ital. *tract. de immunit. Eccl. lib. 1. cap. 3. § 2. n. 2.
& c. 4. §. 7. num. 13. 14.* pulchrè Farinac. *in append. eod.
tract. c. 16. numer. 209. vers. respondeo*, Peregr. *eodem tract. d.
c. 6. numero 28.* Bonac *de immunit. Eccles. disp. 3. quæst. 7.
25 § 4. num. 8. versic. concedo* Etenim etiam laici ratione deli-
cti in Ecclesia commissi, sortiuntur forum Ecclesiasti-
cum, & locus est præuentioni; cùm enim iniuria facta
26 sit Ecclesiæ, ab eadem vindicari, & puniri potest, ad tex-
tum *in c. significasti. de adulter. & stupr. c. cum sit generale*,
vbi DD. *de for. comp* & patet ex Bulla Pij V. quæ incipit:
Cum primùm. Gloss *in c. graue, de sent. excommunic.* Abb. *in
c relatum, num. 1. vers ex hoc, eod.* Mar. Ital. *d. § 1. numer. 2.*
Peregr *d. c. 6. num 28.* pulchrè, & latè Caball *resol. crim.
cent. 2. c. 194. num. 5. & seqq.* qui plenè discutit negotium.
Benè verum est, quòd in nostro casu non potest iudex lai-
cus præuenire Ecclesiasticum, dum reus est in Ecclesia,
quia solus Ecclesiasticus potest reum ab Ecclesia extra-
here. Mar Ital. *d. tract. de immunit. Eccl. lib. 1. c. 5. § 3. nume-
27 ro 39. 53.* Farin. *d. loco*, Peregr. *d. c. 6. numero 28. vers. &
dum est.* Caball. *d. cas. 194. numero 12.* qui in hoc benè
dicit non licere iudici sæculari reum ab Ecclesia extra-
here etiam in casibus, in quibus ille potest procedere:
sed quatenus subiungit, quòd ad Episcopum recurrere
debet, qui malefactorem capit, vt sibi tradat, malè lo-
quitur, nisi in casu homicidij in Ecclesia perpetrati, vel
mutilationis membri, vt vidimus, quia in aliis casibus
28 non potest reum tradere Curiæ sæculari, nisi consulto
summo Pontifice: ita bene Farinac. *in d. appendic. de
immunit. Eccl. cap. 19. num. 209. in fin.* & sanè cùm iudex
Ecclesiasticus possit tunc reum capere, & sibi retinere,

stultus reputaretur, si eum foro seculari traderet: de-
bet ergo ipse eum sic delinquentem punire, & proptè-
reà ego condemnaui dictum Simonem ad triremes
ratione dicti sacrilegij, & scandali, & ita iuris esse cen-
sui.

CAPVT XV.

EPITOME.

In causis mixti fori an possit iudex Ecclesiasticus, si præuenerit, laicos carcerare, & pœnis temporalibus punire: & an delinquens in Ecclesia fruatur immunitate, etiam respectu fori Ecclesiastici.

SVMMARIVM.

1 *Bulla Gregorij XIV. de immunitate Ecclesiarum declaratur.*
2 *Deliquens in Ecclesia est immunis, nisi occiderit, vel mutilauerit.*
3 *Bulla Gregoriana de immunitate omnia reduxit ad vnam formam.*
4 *Ecclesia non debet esse asylum malorum.*
5 *Delinquens in Ecclesia punitur ab Episcopo, etiamsi non sit tradendus foro laico.*
6 *Præuentioni non est locus dum reus est in Ecclesia vbi deliquit.*
7 *Iudex Ecclesiasticus non extrahit ab Ecclesia nisi in grauibus.*
8 *Punire posse, & ab Ecclesia extrahere, quomodo parificentur.*
9 *Concesso vno omnia conceduntur, per quæ deuenitur ad illud.*
10 *Laicus committens in Ecclesia delictum sæculare non potest puniri à iudice Ecclesiastico.*
11 *Sacrilegium facit, qui in Ecclesia vulnerat, vel delinquit.*
12 *Sacrilegium est delictum mixti fori, & punitur ab vtroque iudice.*
13 *Iudex Ecclesiasticus, & laicus possunt punire delinquentes in Ecclesia.*
14 *Bartolus declaratur.*
15 *Homicidium, vel mutilatio in Ecclesia non gaudent immunitate.*
16 *Doctoris dictum intelligitur secundum doctrinas, & iura ab eo allegata.*
17 *Iudex Ecclesiasticus non imponit pœnam sanguinis.*
18 *Remissio significat reum esse in fortiis remittentis.*
19 *Expectare dicitur, qui ad locum prius peruenit.*
20 *Ecclesiasticus est iudex competens contra laicos in causa sacrilegij.*
21 *Imperator non potest tollere iurisdictionem Ecclesiæ.*
22 *Leges de Episcopis, Clericis, & Ecclesiis ciuiles sunt inualidæ, nisi in fauoribus.*
23 *Laicus iudex an sit competens in causa sacrilegij.*
24 *Clarus in praxi damnatur in materia sacrilegij.*
25 *Sacrilegium à quo iudice puniatur.*
26 *Sacrilegus quomodo puniatur.*
27 *Sacrilegij pœna est arbitraria.*
28 *Laicus iudex neminem ab Ecclesia extrahere potest sine licentia Episcopi.*
29 *Laicus iudex Ecclesiasticum non potest præuenire quoad pœnas spirituales.*
30 *Iudex laicus, & Ecclesiasticus quomodo procedere possit in sacrilegio.*
31 *Præuentio quomodo detur inter iudicem laicum, & Ecclesiasticum.*

cleſiaſticum.

32 Iudex Eccleſiaſticus poteſt laicos carcerare, & punire etiam temporaliter.

33 Eccleſiaſticus Iudex poteſt imponere omnes pœnas, non tamen ſanguinis.

34 Laicus condemnatur ad triremes ob verba obſcœna contra Sacerdotes.

35 Iudices Eccleſiaſtici cenſuris non vtuntur, niſi executio realis, perſonalis fieri non poſſit.

36 Adulterium poteſt puniri ab Eccleſia, & quomodo.

37 Verbum, Vlciſci, quid importet.

38 Verbum, liberè fieri, quid importet.

39 Eccleſia habet omnem poteſtatem in laicos in ſuis cauſis.

40 Feſtos dies non obſeruantes à quo iudice puniendi.

41 Giurba quomodo intelligendus ſit.

42 Præuentionem an habeant Iudices Eccleſiaſtici in Regno Neapolitano.

43 Eccleſiam intus dicentes verba obſcœna quomodo puniantur.

44 Pœna temporalis an poſſit imponi à Iudice Eccleſiaſtico contra laicos.

45 Præuentio realis an præferatur verbali etiam anteriori.

46 Mandatum exequenti actus tribuitur.

47 Reus, qui ab Eccleſia non poteſt extrahi à laico, non poteſt etiam ab Eccleſiaſtico.

48 Epiſcopus punit delinquentem in Eccleſia quando non eſt tradendus foro ſeculari.

49 Exceptio eſt de genere regulæ.

50 Sacrilego an imponatur pœna temporalis ab Eccleſiaſtico.

51 Clarus reprobatur dicens Eccleſiaſticis non licere carcerare laicos.

52 Cenſuris quando Prælatis vti liceat.

53 Iudex Eccleſiaſticus poteſt facere executiones reales, & perſonales contra laicos.

54 Epiſcopus poteſt habere familiam armatam.

55 Epiſcopus poteſt carcerare laicos, etiamſi id ius non præſcripſerit.

56 Epiſcopus mulctat laicos quibuſcumque pœnis in cauſis ſui fori.

57 Mixti fori in cauſis Iudex Eccleſiaſticus non poteſt impediri à laico.

58 Mixti fori cauſæ dicuntur Eccleſiaſticæ, ſi Eccleſiaſticus præuenit.

59 Pœna triremium imponitur in ſacrilegio.

60 Laicus poteſt puniri ab Eccleſiaſtico pœnis contentioſis.

61 Sacrilegus quomodo puniatur de iure ciuili, & canonico.

62 Pœna triremium ſucceſſit loco pœnæ deportationis, & damnationis in metallum.

63 Iudex Eccleſiaſticus non dat pœnam ſanguinis, cæteras imponere poteſt.

64 Triremium pœna cui aſſimiletur.

65 Triremium pœna eſt cognita de iure canonico.

66 Sacerdotes poſſunt damnari ad triremes.

67 Miſſas duas eadem die celebrans quomodo puniatur.

68 Blaſphemus clericus quomodo puniatur.

69 Eccleſia imponit quamcumque pœnam corporalem, excepta pœna ſanguinis.

70 Iudex Eccleſiaſticus an poſſit laicos punire pœna perpetui carceris.

71 Dictio, Etiam, implicat caſum minus dubitabilem, & explicat magis dubitabilem.

72 Pœnas corporales quaſcumque imponunt iudices Eccleſiaſtici.

73 Arma portans ad Eccleſiam, vel in ea poteſt eis ſpoliari à iudice laico.

74 Ius canonicum eſt ſeruandum etiam in terris Imperij.

75 Iudici laico non licet in Eccleſia facere actum iuriſdictionis.

76 Cœmeterium gaudet priuilegio Eccleſiæ.

77 Iudex laicus non poteſt ſpoliare armis laicum in Eccleſia, vel Cœmeterio.

78 Doctori diſtinguenti ſtandum eſt.

79 Armorum vſus clericis eſt interdictus.

80 Arma auferre alicui in Eccleſia ad quem ſpectat.

81 Eccleſia ſubiicitur Epiſcopo, & non iudici laico.

82 Arma auferre clerico an liceat iudici laico.

83 Clericus non poteſt ſpoliari armis à iudice laico, ſed ei licet reſiſtere.

84 Executiones laicorum non fiunt in Eccleſia vel Cœmeterio.

85 Conſuetudo contra canones non valet.

86 Conſuetudo contra ius quantum tempus requirat.

87 Decretum ſacræ Congregationis, ne confugientes ad Eccleſiam armis ſpolientur.

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Regienſi iuriſdictionis dixi rectè fuiſſe con-
demnatum ad triremes quendam Simonem laicum, qui
poſt homicidium in platea commiſſum inſecutus eſt al-
terum intra Eccleſiam S. Ioannis, vbi eum vulnerauit
cum effuſione ſanguinis: & pro defēſione meæ ſententiæ
dixi poſt Bullam Gregorij XIV. de immunitate Eccleſiæ,
non eſſe ampliùs diſputandum, an delinquens in Eccle- 1
ſia, gaudeat eius immunitate, & tradendus ſit iudici ſe-
culari ab eo puniendus. Nam licet antea de hoc ſatis
controuerteretur, tamen hodie vigore dictæ Bullæ de-
linquentes in Eccleſia non poſſunt tradi Curiæ ſæ-
culari, niſi in caſu homicidij, vel mutilationis mem-
brorum in Eccleſiis, vel earum Cœmeteriis commiſſo- 2
rum, vt legitur in eadem Bulla, *in verſ. Quive homicidia, & mutilationes*, quam refert Prax. Archiep. *cap. 22. poſt num. 12. in fin.* & ita tenent Ambroſin. *in tract. de immun. Eccl. cap. 5. num. 1. in fin.* & *num. 6.* Farinac. *in prax quæſt. 28. num. 53. in fin. verſ. vide tamen*, & *in tract. de immun. Eccl. cap. 16. num.* 208. Alex. Peregr. *eod. tract. de immunit. Eccl. cap. 6. num. 14. 15. 20. 26. 27.* vbi tollit contraria, & oſten-
dit non licere Bullam prædictam ad alia delicta in Eccle-
ſia commiſſa extendere, excepto homicidio, & mutila-
tione, etenim omnia ad vnam tantùm reduxit formam,
vt in ea legimus; & ideò cum habeamus caſum legis, 3
ſcilicet Bullæ Gregorianæ, nihil vlteriùs eſt quæren-
dum, ad textum *in l. ancilla, C. de furt. cum vulg.* ſic etiam
Antonin. Dian *mor. reſol. lib. 1. tract. de immun. Eccl. reſol. 2.*
quem poſt hæc ſcripta vidi.

Verùm ne delicta remaneant impunita, & Eccleſia
non efficiatur aſylum malorum hominum, & ſacrile- 4
gorum, factum eſt, vt ille, qui excepto homicidio, &
mutilatione, alia commiſerit delicta in Eccleſia etiam
ſæculari, puniendus ſit ab Epiſcopo, & quo ad ipſum
priuetur beneficio Eccleſiæ, quam offendit, quia ratione
delicti efficitur de foro Eccleſiæ, eò quòd iniuria Eccle-
ſiæ facta ab ea vindicari, & puniri debeat, ad textum 5
in cap. cùm ſit generale, vbi DD. *de for. competent.* & *cap. ſignificaſti, de adult.* Abb. *in cap. relatum, n. 1. verſ. & ex hoc, de ſententia excommun.* & ita tenent in his terminis
Mar. Ital. *tract. de immunit. Eccl. lib. 1. cap. 3. §. 2. num. 2.* & *cap. 4. §. 7. num. 13. 14.* & *cap. 5. §. 3. num. 53.* vide Fa-
rinac. *d. tract. de immun. Eccl. d. cap. 16. num.* 209. Antonin.
Dian. *d. tract. de immun. Eccl. reſol. 2. verſ. licet tales, part. 1.*
Bonacin. *de immunit. Eccl. diſp. 3 quæſt. 7. §. 4. numer. 8. verſ. concedo*, & Alex. Peregr. *eod. tract. c. 6. n. 28.* vbi etiam di-
cit, quòd dum reus eſt in Eccleſia, non datur locus præ- 6
uentioni reſpectu iudicis ſęcularis, & *n. 29* hoc limitat nō
procedere, ſi delictum ſit leue, quia tunc neq; iudici Ec-
cleſiaſtico licebit delinquētem in Eccleſia ab ea extrahe-
re, & punire: ſi verò delictū ſit graue, ſicut Eccleſiaſticus 7
iudex poteſt punire, ita poterit ab Eccleſia reum extrahe-
re, quia hęc pacificantur. Diaz *in pract. crim. c. 87. verſ. illud*, 8
& ratio eſt, quia reus deliquit intra territorium Eccleſiæ,
& in loco eius iuriſdictionis, & ſi poteſt punire, poteſt
etiam extrahere, quia qui vult conſequens, vult etiam om-

ne

9 ne necessarium antecedens, & vno concesso omnia videntur concessa, per quæ deuenitur ad illud, ad textum *in l.2.* vbi Bart. & DD. *ff. de Iurisd. omn. iud.* & *in §. licet, in fin. Instit. quibus ex caus. manum. lic.* Lud. Sacca *cons.145. num.16.lib.2.*

Non obstant in contrarium adducta, & primo communem esse opinionem, quòd laicus committens in Ecclesia delictum seculare non debeat puniri per Iudicem
10 Ecclesiasticum, sed per secularem, vt post Bart. *in l. si cui, §. fin.num.3. ff. de accusat.* Abb. *in cap. fin. num.5.* & *in cap. inter alia, num.29. de immun. Eccl.* & *in c.cum sit generale, num.27. de for. compet.* Ang. *de malef. in verb. in scalis S. Petronij, num.27. de for. compet.* & ibi Aug. & cum eis Didac. *var. resol. lib.2. cap. vlt. sub num.18. vers. trigesimoquintò*, Clar. *in §. fin. q.38. n.* 17. Rol. *cons.24. n.5.6.lib.2.* Farinac. *in prax. q.28. n.62.* Lopez ad Diaz *pract.crim. c.87.in princ.*

Nam respondeo, & in primis dicere possem, immo multos sentire, quòd solus Iudex Ecclesiasticus potest in hoc sacrilegij delicto procedere, vt per Cyn. *in l. præsenti, C. de his qui ad Eccl.confug.* Verùm quia in praxi inhærendum est opinionibus communibus, & magis præ-
11 cticabilibus, dico, quòd ille, qui delinquit in Ecclesia vulnerando, vel alia delicta faciendo, dicitur committere sacrilegium secundùm canones punibile, ad textum *in cap. sicut, cap. si quis, cap. quisquis, §. sacrilegium*, & *cap. si quis 17. quæst.4. cap. decet, de immun. Eccl. in 6.* Innoc. *in cap. cùm pro causa, num.1. in fin. de sent. excommunicat.* Soc. *in c. cùm sit generale, in fin. de for. compet.* Tusch. *in verb. sacrilegium, concl.6. num.12.* vbi pulchrè Decian. *tractatu crim. lib.4. cap.26. sub num.1.* Farinac. *d. quæstione 28. num.62. in fin.* Cabal. *resol. crim.* 194. *num.* 5. 7. Matth. *de iurisd. part.2. cap.11. num.* 23. Bellet. *disq. cler. titulo de fauor. cler. real. § 4. num.10.* Alex. Peregr. *de immunit. Eccl. cap. 6. num.28.* pulchrè etiam Menoch. *de arb. iud. cas.389. n.33.34.35.* Guazzin. *in tract. de defens. lib.1. def.1. cap.11. num.19. ad fin.* & *ad n.20. in fin.*

Et ideò cùm sacrilegium sit delictum mixti fori, siue
12 peccetur offendendo Ecclesiam, siue personas, aut res Ecclesiasticas, sequitur iure optimo posse iudicem Ecclesiasticum procedere contra laicum in Ecclesia delinquentem (de clerico enim non est dubitandum) vel aliter sacrilegium committentem, adeo, vt sit locus præuentioni inter iudicem Ecclesiasticum, & secularem, se-
13 cundùm veram, & communem sententiam, ad textum *in d. cap. cùm sit generale*, vbi Host. & Mar. Soc. *de for. compet.* & *in Auth. item nulla Communitas*, vbi Salic. *C. de Episc. & cler.* Abb. *in cap. si clericus laicum, num.1.2.12. de for.compet.* & *in cap. inter alia, num.29. vers. ergo, de immun. Eccl.* Couar. *var. resol. lib.2. cap.20. num.18. vers. trigesimoquintò, in fin.* Tusch. *in verb. immunitas, concl.59. num.6.* Graff. *de effect. cler. eff.1. num.645.* Decian. *d.c.26. num.1.* Farinac. *in prax. q.* 18. *num.* 132. vbi respondet contrariis, & *quæst.28. num.62. in fin.* Caualc. *de brach. reg. p.1. sub num.75. vers. at cùm*, Lopez ad Diaz *d. loco.* Bellet. *d. §.4. num.9.* Baiard. *ad Clar. d. §. fin. q.38. n.51.* Matth. *d. cap.11 num.20.21.22.23.* Giurb. *cons.70. n.10. 11.12.* vbi multos allegat, pulchrè, & latè Caball. *d. resol.194. num.7.8.* vbi plurimos congerit: idem tenet Bonac. *tract. de leg. disp.10. quæst.2. punct.1. §.1. n.31.* Mar. Antonin. *lib.3. resol.38. num.2.* Leo *in Thesaur. for. Eccles. p.1. cap.13. num.23.* Menoch. *d. cas.389. num.* 33. 36. Guazzin. *tract. ad defens. lib.1. defens. 1. cap.11. num.19. vers. sed*, & *num.20. vers. qui omnes*: vbi inquit, quòd omnes conueniunt in hoc, vt Iudex Ecclesiasticus etiam in delictis secularibus possit punire laicos in Ecclesia delinquentes pœnis etiam temporalibus.

Et propterea nihil nocet Bart. *in d. l. si cui, §. fin. ff. de accusat.* primò quia dum dicit, quod contra delinquen-
14 tem in Ecclesia debet procedere Iudex laicus, intelligi debet, quando ille delinquens laicus facit homicidium, vel mutilationem in Ecclesia, & ita esse ex eo compre-
hendit, quia Bart. allegat textum *in d. cap. fin. de immun. Eccl.* vbi de prædictis tantùm fit mentio, & certum 15
est, quod delictum Doctoris debet intelligi secundùm iura, & doctrinas, quas allegat. Bald. *in Auth. sed iam necesse, C. de donat.* Paris. *consil.71. num.12. lib.* 3. Rol. 16
consil. 39. *num.32. lib.4.* Surd. *cons.9. num.50. lib.1.* Gratian. *disc.689. num.* 28. Quòd nos non negamus stante Bulla Gregoriana, quæ sic delinquentes in Ecclesia priuat immunitate, & mandat tradi Curiæ seculari, seruata forma illius: ad rem Guazzin. *in d. tract. lib. 1. defens.1. c.38. n.26.*

Deinde doctrina Bartoli *in d.l. si cui, §. fin.* est intelligenda, vel quando tractatur de imponenda pœna sanguinis, quam Iudex Ecclesiasticus imponere non potest, vt benè declarat Card. Tusch. *pract. concl. litera I. concl.* 59. *num.*13. vel in casu, quando secularis habuit 17
præuentionem, quod satis colligitur tum ex verbis Bartoli, tum ex lege, quam allegat; dum enim quærit, an delictum in Ecclesia factum debeat punire Iudex laicus, vel Ecclesiasticus, respondet dicens, certò Iudex laicus; nec debet fieri remissio ad iudicem Ecclesiasticum. Dum enim loquitur de remissione facienda, supponit reum fuisse in manibus iudicis secularis, cùm remissio supponat habitum, ad textum *in l. manumissiones, ff. de iust. & iur. l. decem, de verb. oblig. l. non potest videri, de reg. iur.* Menoch. *cons.141. num.27.* Surd. *decis.* 18
345. n.8. lib.2.

Et allegata etiam *l. si quis in hoc, C. de Episc. & cler.* idem comprehenditur, siquidem in ea Imperator decernit, quòd Præses Prouinciæ animaduertat in eos, qui iniuriant Ecclesias, & earum ministros, & non expectet, vt Episcopus iniuriæ propriæ vltionem deposcat: ex quibus verbis apertè colligitur, loqui in casu, quo laicus Iudex præuenerat; id enim ex verbo, *Expectet:* elicitur, cùm expectare conueniat illis, qui priùs ad locum præuenerint.

Tertiò respondetur, opinionem Bartoli intellectam in sensu ex aduerso allegato esse communiter reprobatam, cum sit contra canones expressè, vt habetur *in d. c. cùm sit generale*, vbi DD. *de for. compet.* vbi habetur, quòd 19
Ecclesiasticus iudex est competens in causa sacrilegij 20
contra laicos, & eam opinionem esse communiter reprobatam testatur Card. Tusch. *d. litera I. concl. 59. num.9. in verb. Immunitas*, vbi etiam optimo dilemmate eam confutat dicens, quod si dicta *l. si quis, C. de Episc. & cler.* super qua Bartolus se fundat, non dicit id, ad quod ipse eam allegat, ille mendax est, & nos habemus intentum; si verò ita disponit, provt ipse dicit, non valet, quia est contra libertatem Ecclesiasticam; non enim potuit Imperator tollere iurisdictionem Ecclesiæ compe- 21
tentem. Innoc. & DD. *in cap. nouerint, de sent. excommunicat.* & de communi testatur Dec. *in Auth. cassa, num.18.* vbi Bart. & DD. *C. de sacros. Eccles.* Clar. *in d. §. fin. quæst.77. num.8.* Tusch. *d. concl. 59. num. 9.* vnde est quòd omnes leges ciuiles de Episcopis, & clericis, ac sacrosanctis Ecclesiis tractantes, quatenus præiudicant Ecclesiæ, & ligant Ecclesiasticos, hodie sunt inua- 22
lidæ ex defectu potestatis, quia Princeps potest quidem coadiuuare clericos, & Ecclesias, non tamen eis auferre beneficia à iure illis concessa: ita Abb. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.10.* vbi Felin. *num.40.* Dec. *n.88. de constit.* Clar. *in §. emphyteusis, quæst.28. num. 7. vers. nec dicatur.* Caccialup. *in rep. l.1. numer. 189. C. de summ. Trin.* Tusch. *d. concl. 59. num. 11, 12, 13.* quem videas.

Sublatis igitur Bartoli fundamentis, & eius opinione, cæteri eius sequaces non sunt habédi in consideratione, quia eis accómodantur eædem responsiones, tamen verè non obstant Abb. & Couar. in locis allegatis, quia non dicunt, quòd solus iudex laicus sit competens in causa sacrilegij, sed bene, quod etiam Ecclesiasticus potest pu-

23 nire laicos, vt inquit Abb. *in d. cap. inter alia, num. 29. verſ. ego ſic*, & *in c. fin. num. 5. in fin. de immun. Eccl.* vbi inquit, quòd laicus de hoc delicto ſacrilegij poſſit puniri per Iudicem Eccleſiaſticum, & Couar. *in d. cap. 20. num. 18. verſic. trigeſimoquintò, in fin.* ait, quòd iudex laicus ratione ſacrilegij poterit aduerſus delinquentes in Eccleſia quoad eius pœnam procedere: ita etiam Menoch. *d. caſ. 389. n. 33. 36.*

Minùs obſtat Clar. § *fin. dicta quaſt. 38. num. 17.* teſtans de communi, quòd ſolus index laicus procedat in cauſa ſacrilegij, & quod opinio Bartoli in hoc ſit magis com-
24 munis. Nam id falſum eſt, & Clarus in hoc errauit, & ideò eius opinionem erroneam eſſe dixit Card. Tuſch. *d. verb. immunitas, d. concluſ. 59 n. 8.* vbi etiam id perbellè probat: non enim eſt verum, quòd Rol. *in d. conſ. 24. lib 2.* dicat opinionem Bartoli eſſe magis communem, ſed ſolùm dicit, quod contra Petrum, & Cynum eſt communis opinio, qui tenebant, quod ſolus Iudex Eccleſiaſticus poſſit procedere in cauſa ſacrilegij, quia verius eſt ad vtrumque iudicem id poſſe ſpectare, cum ſit cauſa mixti fori, & ipſe Rolandus allegat multos alios, qui licet teneant contra Cynum, tamen tenent etiam contra Bartolum, & ſequuntur opinionem, quòd vterque iudex procedere poſſit ſecundum ordinem præuentionis: & ideò contra Clarum tenet etiam Farinac. *in prax. d. quaſt. 8.*
25 *num. 123. verſ. & licet*, vbi reſpondet etiam ad illud, quòd atteſtatur Clarus, ſcilicet ſeruari ita in Francia, & in ſtatu Mediolani, quia ſi id verum eſt, non excedit fines illorum locorum; ſed non eſt verum, quod etiam in illis partibus laici exerceant iuriſdictionem priuatiuè quoad Iudices Eccleſiaſticos; ſed quòd laici procedunt, niſi præueniãtur ab Eccleſiaſticis, quod quia rarò euenit, putat Clarus id eſſe, quia Eccleſiaſtici nequeãt procedere, ſed allucinatus eſt; & ideò perbellè contra Clarum tenuit etiam Caball. *d. reſol. 194. n. 8. verſ. non tamen dico*, vbi etiam lætatur ſe inueniſſe Farinacium ſocium non leuem ſecum ſentientem, & ſic omnes concludunt, quòd etiam Eccleſiaſticus procedere poſſit, & punire laicos data præuentione: & Clarum quoque damnat Menoch. *d. caſ. 389. n. 36.*

Non obſtat etiam Lopez *ad Diaz d. cap. 87. verſ. illud*, & *verſ. ſunt tamen*. Quia non negat, quin Eccleſiaſticus procedere poſſit; & licet dicat, quòd laicus cognoſcit de vulnere, & Eccleſiaſticus de ſacrilegio, tamen *in verſ. alij verò, ad fin.* dicit, quod tribunalia Eccleſiaſtica eam opinionem minimè obſeruant, & ſibi placet, quòd ſacrilegus puniatur pœna condigna, vt reſipiſcat, & am-
26 plius non audeat rem ſacram offendere, allegat Octauian. *decis. Pedem. 103. num. 7.* vbi inquit pro ſacrilegio licere Iudici Eccleſiaſtico imponere contra laicum pœnas temporales & contentioſas; hæc enim materia eſt arbi-
27 traria. Menoch. *de arb. caſ. 389. n. 18.*

Non obſtat Farinac. *in prax. d. quaſt. 28. num. 62.* quia licet dicat, quòd delinquens in Eccleſia, ſi laicus eſt, per Iudicem ſecularem extrahi, & puniri poteſt, tamen in vltima editione in fine eiuſdem numeri concludit, quod ratione ſacrilegij poteſt etiam Iudex Eccleſiaſticus procedere, ſi vult, & in additionibus ad opera impreſſa allegat ſuper hoc Caball. *d. reſol. 194.* qui nobiſcum tenet. Reſpectu autem extractionis Farinacius ita ſcripſit, quia dictam quæſtionem compoſuit ante editam Bullam Gregori XIV. qua vetatur talis extra-
28 ctio abſque licentia Epiſcopi. Farin. *de imm. Eccl. cap. 2. num. 24.* & *cap. 21. num. 356.* vbi allegat multas rationes, & auctoritates, & *n. 359.* vbi inquit, omnem controuerſiam hodie fuiſſe ſublatam ex dicta Bulla, vbi expreſsè cauetur non poſſe iudices ſeculares ſine Epiſcopi licentia aliquem ab Eccleſia extrahere, etiam in caſu excepto.

Nec prædictis aduerſatur, quod opponitur etiam, ſcilicet quòd quando in Eccleſia committitur delictum merè ſeculare, quod habet annexum ſacrilegium, velut ſi ſanguinis effuſione polluatur Eccleſia, tunc poteſt Iudex Eccleſiaſticus punire laicum pœnis ſpiritualibus pro ſacrilegio, abſtrahendo ſacrilegium ab homicidio, ſeu vulnere, cuius temporalis punitio iudici ſeculari relinquenda eſt, qui ſi præuenerit, trahet etiam ad ſe totum negotium, eo quod ſacrilegium ſit mixti fori: ita ex Abb. *in d. cap. inter alia, num. 29. de immunit. Eccl.* & Rol. *d. conſil. 24. num. 9. lib. 2.* Farinac. *dict. quaſt. 28. num. 62. in fin.*

Quia reſpondetur hanc diſtinctionem non ſubſiſtere, & non eſſe admittendam, niſi velimus confundere omnes doctrinas Legiſtarum, & Canoniſtarum: ius enim præuentionis reduceretur ad pœnas ſpirituales, & ſic nunquam Iudex Eccleſiaſticus poſſet punire laicum, niſi pœnis ſpiritualibus, à quibus oporteret etiam ceſſare, ſi laicus præueniſſet, quod eſt abſurdiſſimum, quia præuentio non datur, niſi quoad pœnas quæ poſſunt imponi ab vtroque foro, & ideò laicus non poteſt præuenire vnquam quoad pœnas ſpirituales, qua-
rum imponendarum incapax eſt, ſicut Eccleſiaſticus non poteſt præuenire laicum quoad pœnam ſanguinis: ita Tuſch. *d. concluſ. 59. numer. 13. verſ. aliàs eſſet*, & *num. 15.* vbi adducit rationes, & auctoritates. Guaz. *tract. de defenſ. lib 1. defenſ. 2. cap. 11. num. 20. in fin.* 29

Et propterea ſi verum amamus, & probatas concluſiones ſequimur, dicendum eſt, quòd in cauſis ſacrilegij, & mixti fori, ſi agitur de puniendo laico (non enim de clerico quiſquam dubitat, quin ſolus Eccleſiaſticus cognoſcat) & tractetur de imponenda pœna ſanguinis, ſolus Iudex ſecularis procedit, ſi verò de pœna ſpirituali, ſocus Eccleſiaſticus eſt competens, ſin agatur de aliis pœnis temporalibus, & contentioſis, locus eſt præuentioni, & Iudex Eccleſiaſticus præueniens poteſt punire 30
laicum in pœnis non ſolum ſpiritualibus, ſed etiam temporalibus & contentioſis, & pecuniariis, & datur electio accuſatori, ſi extat, coram quo iudice, ſiue Eccleſiaſtico, ſiue laico velit accuſare: ſic probatur per textum *in d. cap. cum ſit generale*, vbi Felin. *num 11. de for. compet.* Abb. *in cap. tua, num. 6. verſ. quia*, vbi Add. *n. 3. de procur.* pulchrè Tuſch. *d. concl. 59. num. 13. verſ. quando agitur*, meliùs vide Decian. *tractat. crim. lib. 4. cap 26. num. 1.* & *num. 22.* quem ſequitur Bellet. *d. § 4 num. 9.* ita etiam dicit perbellè Matth. *de iuriſd. p. 2. d. cap. 11. num. 20. 21 22. 23.* & meliùs vide Caball. *d. reſol. crim. 194. num. 10. 11.* vbi inquit, quòd quando agitur ad pœnam 31
corporalem ſanguinis, eam imponet ſolus index laicus; quando verò ad pœnam excommunicationis, vel ſimilis, ſolus Eccleſiaſticus: ſin agatur de pœna pecuniaria, vel alia ſimili, vterque poterit procedere: non diſſentit Menoch. *d. caſ. 389 num. 33.* Guazzin. *d. cap. 11. num. 20. ad fin.*

Et ſanè non eſt dubitandum, quin Iudex Eccleſiaſticus non poſſit imponere laicis pœnas temporales in cauſis mixti fori, & eos carcerare, quia quoad eas tantum datur præuentio, & propterea concludunt DD. quòd in his, quæ mixti fori eſſe dicuntur, poteſt Ec- 32
cleſiaſticus imponere quaſcumque pœnas temporales, & contentioſas, ſi præuenit, excepta pœna ſanguinis: ita Hoſtienſ. *in d. cap. cùm ſit generale*, vbi Socin. *in fin.* & Felin. *num. 11. de for. comp.* pulchrè Cacheran. *deciſ. pedem. 103. num. 7.* vide Tuſch. *littera S, concl. 6. num. 12.* vbi pulchrè dicit, quod in his cauſis Iudex Eccleſiaſti-
cus punit laicum in omnes pœnas ex delicto, per quas 33
non imponitur pœna ſanguinis, & ſi eſt irroganda mors, traditur Curiæ ſæculari: idem Card. Tuſch. *littera I. concl. 59. num. 13. ad fin.* Decian. *d. tract. crim. lib. 4. cap 26. num. 1.* Graceb. *ad Clar. in §. ſacrilegium, num. 2.* Caball. *d. reſol. 194. num. 11.* Prax. Archiep. Neap. *cap. 8. num. 8.* vbi inquit fuiſſe quendam laicum ob verba obſcœna in contemptum Sacerdotum prolata ad triremes condemnatum: & *in cap. 13. num. 3.* vbi inquit veriorem

34 variorem esse opinionem, quòd laici in casibus, in quibus possunt conueniri coram Episcopo, possunt etiam ab eo carcerari, & aliis pœnis temporalibus puniri, & quod hodie istud est expressum in Concil. Trid. *cap. 3. sess. 25. de reform.* vbi disponitur, quod Iudices Ecclesiastici non procedant ad censuras, nisi quando realem,
35 aut personalem executionem facere non possunt contra reos etiam laicos: nec à prædictis dissentit Lopez *ad Diaz d. cap.* 87. *vers. apud Hispanos*, & *vers. pœna verò.* vbi ait, quòd Iudices Ecclesiastici laicos sacrilegos possunt in carcerem mittere, & punire, & quod solet eis imponi pœna pecuniaria, quæ locis piis applicatur, pro modo, & consuetudine regionis: ad rem Guazzin. *in tract. de defens. lib. 1. defens. 1. cap. 11. num. 19. vers. sed*, & *n. 20. versicul. qui omnes.*

Et hoc non solùm probatur dicto Conc. Trid. *c. 3. sess. 25.* sed etiam iure communi, & primò per textum *in c. 1.*
36 *de off. ordin.* vbi dicitur, quòd Episcopi liberam potestatem habeant adulteria, & scelera inquirere, vlcisci, & iudicare secundùm quod canones censent sine impedimento alicuius: nam verbum, *vlcisci*, significat pœnæ
37 impositionem, ad textum *in l. 1. in fin. C. si seru. aut liber ad decur. asp. lib. 10. l. cùm vir nubit, C. de adult.* & verbum, *liberam*, significat sine alicuius requisitione, *cap. de multa*, vbi Abb. *num. 3. de preb. cap. pen. de pœn. &*
38 *remiss.* Ias. *in l. Centurio, num. 47. de vulg. & pupil.* vbi inquit, quòd illud dicitur fieri liberè, quod alterius non indiget ministerio. Vnde cùm in crimine adulterij, & aliis canones iubeant sæpe pro pœna in carceres detrudi, & etiam virgis affici, ad textum *in cap. 2. de adult.* & *in cap. contra idolorum 26. quæst. 5.* sequitur, quòd Iudex Ecclesiasticus possit laicos carceri mancipare, & pœnis etiam afflictiuis, non tamen sanguinis, afficere: nec mirum, quia in causis sui fori omnem potestatem habet in laicos, vt inquit Ægid. Boss. *in prax. crim. in tit. de for.*
39 *compet. num.* 159. Hieron. Gattic. *in collect. allegat. pro immunit. Eccl. fol.* 232 233. vbi multas alias rationes adducit.

Vnde non bene dixit Mat. Giurb. *d. cons. 70. num.* 16. inueteratam esse Regni praxim, quòd iudices laici in his, quæ mixti fori sunt, quoad pœnas temporales ipsi soli cognoscant. Ecclesiastici verò quoad spirituales, quia hoc non est verum neque in iure, neque in facto; siquidem in Regno apud Tribunalia, quæ non claudunt oculos, aliter practicatur, vt videre est apud Prax. Archiep. Neap. *d. cap.* 8. *num.* 8. vbi habetur, quòd quidam laicus fuit publicè fustigatus, & ad triremes condemnatus de ordine Curiæ Episcopalis Montis Marani pro verbis, & actibus turpibus in contemptum Ecclesiæ, & Sacerdotum factis, & pro falsitate: & *in d.*
40 *cap. 13. num. 3.* testatur, quod Curia Ecclesiastica procedit contra non obseruantes dies festos ad pœnam pecuniariam, & subiungit in Regno adesse Capitulum 104. quo disponitur Prælatos in criminibus sui fori cognoscere liberè contra laicos, & eos punire, adeo vt nec Officiales laici possint se intromittere.

Et in iure quoque errat Giurb. *d. cons. 70. num. 16.* quia allegat Bart. *in d. l. si cui*, §. *fin. num. 3.* communi-
41 ter reprobatum, & qui non ferit casum nostrum, vt vidimus. Et allegat etiam Farinacium *d. quæst. 28. n. 62.* vbi tamen in fine tenet pro Iudice Ecclesiastico. Et similiter allegat Card. Tusch. qui tamen est defensor acerrimus nostræ opinionis *in d. littera I, concl. 59. num* 8. 9. 13. 15. vt vidimus, & aliis patet responsio ex iam deductis. Verùm si placet Giurbam prædictum saluare, intelligendus est, quando tractatur de imponenda pœna sanguinis, prout loquitur ab eo allegatus Tusch. *d. littera S. concl. 6. num. 12.* & *littera I. concl. 59. n. 13.*

Et similiter non obstat Duard. *in Bullam Cœn. Domini lib. 2. can. 15. quæst. 5. num. 2.* vbi ipse quoque testatur in in Regno Neapolitano propter Bullam Honorij III. &
42 antiquam consuetudinem non dari præuentionem iudicibus Ecclesiasticis, nisi quoad censuras: tum quia vidimus non esse verum, & quatenus extaret Bulla prædicta Honorij, & consuetudo, eis derogatum est per Concil. Trid. *d. sess. 25. cap. 3. de reform.* quod habet decretum irritans, & tollit consuetudines, mandatque prius fieri executiones reales, & personales, etiam contra laicos, antequam deueniatur ad censuras; & si in Hispania seruatur, vt Ecclesiastici carcerare possint laicos, & punire etiam pœnis pecuniariis, vt per Lopez *ad Diaz in pract. crim. d. cap. 87. vers. apud Hispanos*, & *vers. pœna verò*, multò magis id seruari debet in Regno, quod subiicitur Regi tam Catholico, & potentissimo.

Et verè non est dubitandum, quin Iudex Ecclesiasticus non possit punire laicos delinquentes in Ecclesia
pœnis temporalibus, siquidem videmus Pium V. S. M. 43
Pontificem in sua Bulla, quæ incipit: *Cum primùm Apostolatus*, edita Kalend. Aprilis 1566. *in vers. Vt igitur*, statuisse, vt pœnis pecuniariis, & aliis arbitrio mulctarentur etiam laici, qui in Ecclesia habent fœda colloquia vel actus faciunt inhonestos, vel diuina perturbant officia, & vt in ea, de qua mentionem fecit etiam Alex. Peregr. *de immunit. Eccl. d. cap. 6. numero* 28.

Cætera non obstant, nam semper habent pro fundamento doctrinam Bartoli superius nominati, quæ reprobatur, & ideo eodem modo tollitur auctoritas Carol. de Grass. *d. tract. de eff. cler. eff.* 1. *num.* 620. vbi vult, quod in crimine sacrilegij Iudex Ecclesiasticus possit procedere tantum censuris contra laicos, laicus verò pœnis temporalibus, quod superiùs falsum esse demonstrauimus, tum ex Concilio Tridentino, tum ex sacris Canonibus, & ipse quoque se fundat in doctri-
na Bartoli, quam non esse attendendam diximus, 44
quia verius est, & receptius quod Iudex Ecclesiasticus possit punire etiam laicos pœnis temporalibus, excepta pœna sanguinis, si præuenerit in captura: & hinc est, quod in hoc Regno pauperes Episcopi vtplurimum non habent familiam armatam, & ideo nunquam præueniunt iudices laicos in capiendo reo, quod dedit materiam multis existimandi, quod solis censuris procedere possint.

Hic autem non est verum, quod forus secularis præuenerit verbaliter, aut realiter, cùm Curia Episcopalis incontinenti post delictum sub eius oculis commissum inceperit procedere, & reum in Ecclesia arrestauerit, vnde dato etiam, quod iudex secularis verbaliter præuenisset, adhuc tamen id ei nihil prodest, quia ille iudex dicitur
præuenisse, qui reum capiendo præuenit, licèt alter priùs 45
reum verbaliter citasset: ita Soc. *in cap. proposuisti, quæst. 8. de for. compet.* Ang. *de malef. verb. iudex commisit, num.* 14. Marsil. *in l fin. num. 206 ff. de iurisdict. omn. ind.* Boss. *in prax. titulo de for. compet. num.* 97. Grammat. *decis. 30. num. 6.* Decian. *de delict. lib. 4. cap. 20. num.* 21. 22. Giurb. *d. consil. 70. num. 13.* Farinac. *in prax. quæst. 7. num. 53.* Leo *in Thesaur. for. Eccl. cap 13. num. 23. in fin.* Bellet. *d.* §. 4. *num.* 3. Mar. Antonin. *d. lib. 3. resol.* 38. *num.* 5. Sed reus iste fuit captus in Ecclesia, quæ est de territorio iudicis Ecclesiastici. Rol. *consil. 24. numer. 6. lib. 2.* Aug. *ad Angel. de malef. dict. verb. in scalis, numero secundo, versic. tu autem:* Grass. *dict. eff. 1. numer.* 617. Ergo Ecclesia præuenit, & licèt id fecerit cum auxilio brachij secularis, tamen id nihil iuuat prætensam præuentionem illius, quia ipse in Ecclesia non habebat iurisdictionem, & reus fuit carceratus de
mandato Episcopi, cui idcirco dandum est ius præ- 46
uentionis, quia actus tribuitur mandanti, & non exequenti, ad textum *in l. item eorum*, §. *si diuisiones. ff. quod cuiusque vniuers.* *cap.* cum aliquibus, *de rescript. in 6.* Crauet. *consilio 222. num. 3.* & *consilio 961. num. 4.*

Non obstat argumentum, quòd sicut reus non potest in

in caſibus non exceptis extrahi ab Eccleſia à iudice laico, ita non poſſit ab Eccleſiaſtico. Abb. *in d. cap. inter*
47 *alia, num.* 11. *de for. compet.* Farinac *de immun. Eccl. cap.* 2. *num.* 32 qui alios allegat, quia hæc procedunt in eo qui deliquit extra Eccleſiam, & poſtea ad eam confugit, tunc enim non fuit in aliquo offenſa Eccleſia, aut Iudex Eccleſiaſticus, & ideò non eſt mirum, ſi immunitas tunc reo proſit quoad vtrumque forum. Verùm diuerſa eſt ratio, quando delictum eſt factum in Eccleſia, quia tunc fit iniuria Eccleſiæ, & ideo ab ea vindicari debet, quoniam reus hoc caſu amittit priuilegium, & ratione loci delicti ſortitur forum, & propterea à Iudice
48 Eccleſiaſtico poteſt puniri: ita Anch. *in cap. poſtulaſti, num.* 28. *verſic. vel aliter, de for. compet.* Alex. de Næuo *in cap. cum ſit generale, num.* 6. *eod.* Alex. *conſil.* 111. *col.* 1. *verſic. ſecundò, lib.* 1. Graſſ. *d. eff.* 1. *num.* 619. pulchrè Tuſch. *d. verb. Immunitas, concl.* 59. *num.* 12. & in terminis Farinac. *de immun. Eccl. d. cap.* 16. *num.* 209. Alex. Peregr. *eod. tract. cap.* 6 *num.* 28. & non eſt verum, quòd Farinacius loquatur contra communem, quia nemo eſt poſt Bullam Gregorianam, qui dicat delinquentem in Eccleſia non poſſe à Iudice Eccleſiaſtico extrahi, & puniri, vt ipſe dicit: & ſanè non eſt dubium, quin liceat Iudici Eccleſiaſtico extrahere ſic delinquentem ab Eccleſia vt eum puniat; nam vltra prædictos bene inquit Bonac. *tract. de immunit. Eccl. diſp.* 3. *quæſt.* 7. §. 4. *num.* 8. *ad fin.* his verbis: *Conceao tamen hunc capi poſſe ab Eccleſiaſticis miniſtris, ob ſacrilegam vulnerationam in Eccleſia inchoatam, quamvis à laica poteſtate capi nequeat.*

Nec dici poteſt Peregr. *d. cap.* 6. *num.* 82. loqui de pœnis ſpiritualibus, quia expreſsè loquitur de temporalibus; dum enim dicit, quòd licet quantùm reſpicit ad pœnam temporalem à iudice ſeculari datam ſacrilegi immunitate Eccleſiarum gaudeant; tamen propter delictum in Eccleſia commiſſum ab Epiſcopo puniendi ſunt, ſequitur, quòd Epiſcopus etiam pœna temporali delinquentes in Eccleſia punire poſſit, quia exceptio eſt de
49 genere regulæ. Gloſſ. & Dyn. *in cap.* 1. *de reg. iur. in* 6. Barr. *in l. ſi eum, §. qui iniuriam, ff. ſi quis caution.* & *in l. in his, ff. de legib.* Euer. *loco ab except. ad reg. num.* 1. Dec. *in l.* 1. *num.* 20. vbi Cagnol. *n.* 29. *ff. de reg. iur.* pro ſacrilegio autem licère Iudici Eccleſiaſtico imponere pœnam
50 temporalem contra laicum, iam ſatis demonſtratum eſt ex Tuſch. *d. littera S, concl.* 6. *n.* 12. Cachet. *d. deciſ.* 103. *n.* 7. Caball. *d. reſol.* 194. *num.* 11. adeo, vt in hoc nihil ſit, de quo dubitare liceat.

Hinc patet, quantùm errauerint Clar. *in prax. §. fin. quæſt.* 37. *num* 8. & Decian. *d. tract. crim. lib.* 4. *cap.* 26.
51 *num.* 15. dicentes, non licere Iudici Eccleſiaſtico carcerare, aut temporaliter punire laicos in cauſis mixti fori, niſi hoc ab Eccleſiaſtico Iudice fuerit præſcriptum. Namque id falſum eſt, & non requiritur aliqua præſcriptio, cùm iure communi Prælatis Eccleſiaſticis facultas carcerandi, & temporaliter etiam puniendi laicos competat in cauſis non ſolùm ſpiritualibus, ſed etiam mixti fori: & quamvis ante Concilium Tridentinum hæc ſententia habuerit contradictores, tamen hodie res clara eſt, ſtante Concilio Tridentino *ſeſſ.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* vbi ſtatutum ad continendos in officio populos cenſuris vtendum eſſe magna cum circumſpectione, & ab eis abſtinendum eſſe, quotieſcumque executio realis,
52 vel perſonalis fieri poterit tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, & prius procedendum eſſe per mulctas, & captionem pignorum, perſonarum diſtrictionem per proprios Eccleſiæ, aut alienos executores faciendam, & cùm aliàs ſuper hoc inſtante Eminentiſſimo Cardinali Borromæo contra miniſtros regios fuerit propoſitum dubium in Congregatione Deputatorum per Sanctiſſimum D. N. Pium V. facta ſub die quinta Iunij 1567. placuit
53 Congregationi opinio affirmatiua pro Epiſcopo, vt poſſit in cauſis etiam mixti fori contra laicos facere executiones perſonales, & reales abſque requiſitione etiam iudicis ſæcularis, & pœnis temporalibus punire, nec eſt mirandum, quia Epiſcopus dicitur habere Diœceſim pro territorio, & poteſt tenere familiam armatam, & laicos etiam carcerare in cauſis ad forum Eccleſiaſticum ſpectantibus, etiam mixti fori. Ita teſtatur 54
Card. Tuſch. *d. verb. Immunitas, concluſ.* 59. *num.* 160. & *in verb. Mixti, concluſ.* 293. *num.* 42. Prax. Neap. *d. cap.* 13. *ad fin.* & plenè hoc habetur apud Hier. Gattic. *in alleg. collect. pro immun. Eccl. fol. mihi* 329. vbi ad ſatietatem refert rationes, & auctoritates huius opinionis, & ſic fuiſſe deciſum à dicta Sacta Congregatione teſtatur, & propterea contra Clarum non re- 55
quiritur aliqua præſcriptio, quia hæc omnia à iure communi Epiſcopis permittuntur. Tuſch. *d. concl.* 293. *num.* 42.

Etenim circumſcripto etiam Concilio Tridentino verior eſt, & magis communis eſt etiam de iure communi illa DD. ſententia, quòd Epiſcopus in cauſis, non ſolum ſpiritualibus, ſed etiam mixti fori poſſit laicos carcerare, & aliis pœnis temporalibus punire, ſiue in pecunia, ſiue in fuſtigatione, vel pœna perpetui carceris, ſeu triremium, dummodo abſtineat à pœna ſan- 56
guinis: ita probant Gloſſ. iuncto textu *in cap. contra idolorum* 26. *quæſt.* 2. & textus *in cap. attendendum* 17. *quæſt.* 4. & *in cap.* 2. vbi Anan. *col.* 8. *de adult.* idem Anan. *in rub. de ſortileg. col. penult. ad fin.* & *in cap. qualiter, §. ad corrigendum, de accuſat.* Dom. de Gemin. *in cap. cum Epiſcopus, numer.* 9. vbi Franch. *in* 4. *not. de off. ord. in* 6. Felin. *in capit. ſignificaſti, ſub numer.* 4. *in fin. de off. deleg.* Mar. Soc. *in d. cap. cum ſit, in fin.* vbi Felin. *numer.* 20. *de for. compet.* Abb. *in cap. ſicut, de priuileg.* Dec. *in lect. nou. impreſſa in d. cap. ſicut, circa princ. eod.* Roman. *ſing.* 111. Oldrad. *conſil.* 86. & *conſil.* 89. Aufrer. *in tractat. de poteſt. Eccleſ. ſuper laicos, numer.* 1. & *in Clem.* 1. *quæſt.* 5. *de off. ord.* Couar. *pract. quæſtionum capit.* 10. *numer.* 2. *verſic. contrarium,* plenè Cagnol. *in l.* 1. *numer.* 26. *ff. ſi quis ius dic. non obtemp.* Boſſ. *in prax. titulo de for. compet. numer.* 159. Follet. *in prax. crim. in verb. Aut inquiſitione, à numer.* 52. *vſque ad numerum* 55. *fol.* 97. Gundiſalnus Villad. *in tractat. de heret. quæſt.* 11. *numer.* 17. *ad fin.* Læl. Iordan. *de Roman. Sed. origin. cap.* 8. *numer.* 19. latè, & pulchrè Hieron. Gattic. *d. loco, fol.* 231. *verſic. His tamen,* Gratian. *deciſ. Marc.* 111. *numer.* 17. perbellè etiam Prax. Archiep. Neap. *d. cap.* 13. *numer.* 3. Tuſch. *littera M, d. concluſ.* 293. *numer.* 40. 41. 42. & *littera E, concluſ.* 253. *numer.* 4 & *littera I, concl.* 59. *numer.* 16. 17. plenè Barbat. *inter conſ. crim. tom.* 1. *conſ.* 93. *numer.* 12. *in fin. cum ſequentibus*, vbi tollit contraria, & perbelle Bellet. *diſq. cler. titulo de fauor. cler. real. §.* 5. *numer.* 103. quæ adeò vera ſunt, vt ſi in cauſis mixti fori Iudex Eccleſiaſticus præuenerit, & à iudice ſe- 57
culari impediatur, quominus in illis iuriſdictione ſua vtatur, ille iudex laicus incidit in excommunicationem Bullæ in Cœna Domini, *can.* 16. vt inquit Duard. *in Bullam Cœnæ Domini lib.* 2. *can.* 14. *quæſt.* 5. *concl.* 5. *num.* 36. vbi probat etiam, quòd cauſæ mixti 58
fori, quando Iudex Eccleſiaſticus præuenit, efficiuntur de iuriſdictione Eccleſiæ, & ſimpliciter dicuntur Eccleſiaſticæ.

Sequitur ergo, quòd ego bene fecerim condemnando reum, de quo quærimus, ad triremes, quia fecit ſacrilegium in Eccleſia, quam polluit ſanguinis effuſione, ſed ad tempus tantùm eum condemnaui ad remigandum, non autem durante eius vita: & ſanè pro ſatis minori de- 59
licto Prax. Archiep. Neap *d. c.* 8. *n.* 8. teſtatur quendam laicum fuiſſe à Curia Epiſcopali Montis Marani condemnatum ad triremes, & propterea verius eſt, quòd in hoc nullo modo offenditur iuriſdictio ſecularis, quia Iudex Eccleſiaſticus poteſt punire laicum ſacrilegum, vel in Eccleſia delinquentem, quibuſcumque pœnis tempora- 60
libus,

libus, & contentiosis. Cacheran. *d. decis.* 103. *n.* 7. Tusch. *d. littera S, concl.* 6. *num.* 12. Prax. Neap. *d. cap.* 13. *num.* 3. Marc. *d. cap.* 11. *num.* 20. Bellet. *d.* §. 5. *num.* 103. & ita pluries seruatum fuit: ad rem Guazzin. *d. cap.* 11. *num.* 20. *ad fin.*

Nec durum alicui debet videri, quòd pœnâ triremium iste sacrilegus fuerit in foro Ecclesiastico damnatus, nam si de iure ciuili pœna sacrilegij est vltimi supplicij,
61 vt *in l. sacrilegij, ff. ad l. Iul. pecul.* leue admodum hoc respectu debet videri, si de iure canonico iste damnetur ad triremes ad tempus; nam si hodie pœna remigandi in triremibus successit loco pœnæ deportationis, & relega-
62 tionis, & damnationis in metallum, seu opus metalli, vt per Ioan. de Imol. *in l.* 2. *ff. de public. iud.* Capric. *decis.* 153. *num.* 3. Clar. *in prax.* §. *fin. quæst.* 67. *num.* 7. Farinac. *quæst.* 19. *num.* 14. Caball. *resol.* 8. *num.* 43. 44. vbi multos allegat, signum est euidens, quod hæc pœna leuior est, quàm mortis, & cùm Iudex Ecclesiasticus
63 nequeat pœnam sanguinis alicui infligere, vt *in c. pœnam sanguinis, ne cler. vel monac.* Decián. *d. tract. crim. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 1. meritò confugit ad alias pœnas, siquidem potest condemnare ad quascumque pœnas corporis afflictiuas, dummodo non sequatur mors, aut membri mutilatio. Abb. *in cap. in Archiepiscopatu*, vbi etiam Apostill. *de rapt.* Cardin. Tusch. *pract. concl. littera E, concl.* 17. *num.* 17. Dum ergo ius ciuile imponit pœnam mortis, non est absurdum, quòd Iudex Ecclesiasticus pœnam triremium imponat, quia hæc illi similis est.
64 Caball. *d. resol.* 8. *num.* 48. sed si ad tempus fuerit, longè leuior erit, & iudices laici sæpe imponunt pœnam triremium pro delictis non atrocibus, si arbitrium id illis permittat.

Et propterea hæc pœna triremium licèt fuerit de iure antiquo incognita, tamen hodie est in vsu apud tribunalia tam secularia, quàm Ecclesiastica, & Ecclesiastici etiam damnantur ad triremes, si id facti ratio expostulet, quia de consuetudine hæc pœna est cognita etiam de
65 iure canonico, vt probatur ex textu *in cap.* 1. 23. *quæst.* 5. & Innoc. *in cap. qualiter, el* 2. *col. pen. verf. & sunt, de accusat.* ita Diaz. *in pract. crim. can. cap.* 146. *num.* 3. vbi licèt hoc admittat in clericis, negat tamen hoc practi-
66 candum esse in Sacerdotibus, quos putat indignum esse tam peruerso punitionis genere puniri. Verùm hoc idem seruandum esse in Sacerdotibus, etiamsi sint regulares, magis communiter sentiunt Doctores, & tradunt quotidie practicari ad tollenda delicta. Ita Clar. *in prax.* §. *fin. quæst.* 70. *num.* 5. Tusch. *d. concl.* 17. *num.* 20. Paul. Grauat. *in suo theorem.* 3. *num.* 10. *& seqq.* Farinac. *d. quæst.* 19. *num.* 14. *in fin.* Prax. Archiep. Neap. *cap.* 79. *num.* 1. *in fin.* vbi inquit pluries fuisse damnatos Sacerdotes ad triremes, qui duas Missas in eadem die celebra-
67 uerant, & hoc idem testatur Ricc. *in prax. pœn. resol.* 301. *num.* 1. *verf. quare*, vltra pœnam suspensionis à celebrando.

Vnde est, quòd Pius V. in sua Bulla V. contra blasphemos, statuit inter cæteras pœnas, quod clericus pro prima vice, si non habeat beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali puniatur, pro secunda carceribus manci-
68 petur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur, vt per Ricc. *in prax. resol.* 316. *num.* 1. adeo, vt non sit dubitandum quin hæc pœna triremium non sit de iure canonico satis cognita, & practicata, vnde si Iudex Ecclesiasticus potest clericos, & Sacerdotes tali pœna mulctare, multò magis poterit laicos in causis ad forum Ecclesiæ spectantibus, etiam mixtum, quia in laicis cessat ea ratio, quæ videbatur vrgere, ne Sacerdotes tali pœna affligerentur, de qua Diaz *d. cap.* 146. *n.* 3.

Nec obstat responsio allata Decian. *d. tract. crim. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 1. vbi dicit, quòd pœnam corporalem solus iudex laicus imponit. Nam replicatur, Decianum non dicere, quòd laicus solus imponat quamcumque pœnam corporalem, sed illam, de qua fit mentio *in d. l. sacrilegij, ad l. Iul. pecul.* vbi tractatur de pœna mortis, & quia Decianus subiungit rationem, quia Ecclesiasticus non potest pœnam sanguinis imponere, apertè
cognoscimus non excludere Iudicem Ecclesiasticum ab 69
imponenda quacumque pœna corporali, sed tantùm sanguinis: & licet inferius dicat, quòd si quandoque agitur ad pœnam pecuniariam, vel ad rei restitutionem, tunc vterque iudex potest procedere, id non restringit, quin etiam Iudex Ecclesiasticus alias pœnas etiam corporales imponere laicis possit, quia Decianus loquitur per modum exempli, & exempla non restringunt: & propterea idem Decian. *d. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 7. *verf. quarta sit conclusio, in fin.* videtur meliùs rem declarare, dum dicit hæc verba: *In quolibet crimine publico iudex secularis potest cognoscere si agatur ad pœnam ciuilem, si verò agatur ad pœnam canonicam, adhibetur Ecclesiasticus, & si pœna ab vtroque foro sit cognita, vterque poterit adiri, & erit locus præuentioni.* Sed sic est, quòd pœna triremium, & quævis alia corporis afflictiua, excepta pœna sanguinis est cognita de iure canonico, vt vidimus: ergo iudex Ecclesiasticus eam poterit etiam laicis imponere. Tusch. *d. littera S, conclus.* 6. *num.* 12. Prax. Archiepisc. *d. cap.* 8. *num.* 8. Guazzin. *d. tract. lib.* 1. *defens.* 1. *cap.* 11. *num.* 20. *in fin.*

Nec obstat Clar. *in prax.* §. *fin. quæst.* 70. *num.* 4. *in fin.* vbi dicit, quod licet Iudex Ecclesiasticus possit clericos punire pœna perpetui carceris, tamen non poterit ita punire laicos etiam in casu, quando facti sunt de foro
Ecclesiæ, nisi in causa hæresis; & eum sequi videtur 70
Tusch. *d. littera E, conclus.* 17. *num.* 16. quasi idem videatur dicendum in pœna triremium. Nam respondetur, quod Clarus id quidem dicit, sed non probat, & ideo cum nihil alleget, non est ei credendum; multa enim dixit de iure ceruellotico contra iurisdictionem Ecclesiæ, quæ non subsistunt, & non est mirum, quòd ita senserit, quia cum alibi etiam opinatus sit, quòd Iudex Ecclesiasticus nequeat procedere contra laicos etiam in causis mixti fori, nisi censuris, vtique potuit etiam dicere, quod non possit eos perpetuò carceri adiudicare: sed sicut iam plenè monstratum est, tale axioma falsum esse, ita sequitur hoc viribus non subsistere, quia Ecclesiasticus iudex imponit laicis, si res ita postulet, quascumque pœnas iure canonico cognitas: Decian. *d. cap.* 26. *num.* 7. *verf. quartà, in fin.* Tusch. *d. concl.* 6. *num.* 12. & *littera E, concl.* 17. *num.* 17. Prax. Archiepisc. Neap. *d. cap.* 8. *in fin. & cap.* 13. *num.* 3. & alij superiùs allegati, adeo, vt res satis per se clara sit, & non habeat difficultatem.

Et ita esse sensit etiam Farinac. *in prax. d. quæst.* 19. *num.* 14. *in fin.* dum testatus est in foro Ecclesiastico seruari pœnam triremium etiam contra clericos, & Sacerdotes, sic enim sensit de laicis non esse dubitandum, quia illa dictio, *etiam*, supponit, & decidit casum minus dubitabilem, illumque implicat; casum verò magis dubitabilem explicat. Dec. *in l. qui se patris, num.* 11. *C.*
vnde liber. latè Alciat. *cons.* 113. *num.* 5. & Crauet. *cons.* 71
294. *num.* 7. Menoch. *cons.* 116. *num.* 8. Crot. *cons.* 412. *num.* 21. Ergo certius est, & minùs dubitabile, quod Iudex Ecclesiasticus potest in causis sui fori laicos damnare ad triremes, quàm clericos, & Sacerdotes: & propterea benè dixit Bellet. *disq. cler. part.* 1. *tit. de discipl. cler.* §. 5. *numer.* 1. 38. Iudicem Ecclesiasticum posse reos mittere ad triremes iuxta qualitatem delicti; hic autem placuit Episcopo commutare pœnam triremium in exilium ad beneplacitum.

Vnde perspicuum esse videtur, quòd Iudex Ecclesiasticus potest reos suos, siue laicos, siue Ecclesiasticos punire
pœnis corporalibus quibuscumq; siue flagellis, aut fusti- 72
gationibus, & exilio, & etiam ictibus funis, & aliis similibus, excepta pœna sanguinis, vt satis probatur ex textu

in

in cap. fin. vbi Gloſſ. *in verb. aut corporali* 35. *diſtinct. cap* 1. & ibi Gloſſ. *in verb. flagellator.* 5. & *quaeſt.* 1. *cap.* 1. & ibi Gloſſ. fin. 23. *quaeſt.* 5. *cap.* 1. *de calumn. cap.* 1. vbi Gloſſ. penultima, *depoſit. cap.* 2. vbi Gloſſ. prima *de cler. percuſſ. c. clericus,* vbi Abb. *num.* 5. *ne cler. vel monac. c. in Archiepiſcopatu , de raptor.* Gloſſ. *in c. illi, verb. religioſus ſcilicet, q.* 5. *c. ad audientiam ,* vbi Abb. *n.* 3. *de crim. falſ.* Abb. *in c. ſententiam , num.* 10. *ne cler. vel monac.* Bellet. *diſq. cler. p.* 1. *c.* 5. *de diſciplin. cler. n.* 137. 138. Nam ea tantùm videntur prohibita clericis ius dicentibus , quæ tendunt ad vindictam ſanguinis , *cap. his à quibus ,* 23. *quaeſt.* 8. Bellet. *d. cap.* 5. *num.* 138. *in fin.* quæ intelligas in cauſis , in quibus procedere poſſunt.

Hic etiam non diſplicet diſquirete de alio caſu,qui ſæpe euenit in practica,Principes enim ſeculares vetant per ſua edicta laicis portare arma prohibita etiam ad Eccleſias, & quandoque euenit dum Miſſæ, vel Veſperæ celebrantur,vt multi teneant arma ad oſtium Eccleſiæ, vel in Canonicali domo , & interim veniunt ſatellites , & eos ſpoliant armis, eaque aſportant à loco ſacro ad tribunalia fori ſecularis: quæritur, an id ab eis fieri poſſit.

Et ſanè primo aſpectu videtur,quòd id licitum ſit foro ſeculari , quia etiamſi reus confugiat ad Eccleſiam , tamen ſi ingrediatur armatus , poterit Curia ſecularis ei arma etiam violenter auferre , quia licèt perſona gaudeat immunitate Eccleſiæ, non tamen arma potiuntur eodem priuilegio; iſte enim delinquit in Eccleſia geſtando arma
73 prohibita, ideoque puniendus à Iudice laico , vel ſaltem armis ſpoliandus eſt , ad textum *in l. pateat , §. arma,* & §. *nos verò , C. de his , qui ad Eccleſiam confug.* & ita clarè ſentit Couar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 18. *verſ.* 36. Foller. *in pract. crim. cap.* 37. *num.* 30. Baiard. *ad Clar.* §. *fin. quaeſt.* 30. *num.* 4. Gambacutt. *lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 11. Villadieg. *in Polit. cap.* 3. *num.* 214. Ioan. de la Cruz. *in direct. conſcient. p.* 1. *praecep.* 8. *quaeſt.* 3. *art.* 1. *dub.* 1. *concluſ.* 3. Fagundez *de praecept. Eccl. pract.* 2. *lib.* 4. *c.* 4. *n.* 55. Laurent. Portel. *in dubiis Regular. verb. Eccleſiae immunitas , num.* 15. Graff. *tom.* 1. *lib.* 3. *conſil. vnic. num.* 19. *de immunit. Eccl.* Marr. *de iuriſd. part.* 2. *cap.* 50. *num.* 12. 13. Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 3. *cap.* 12. *ſub num.* 3.

Veruntamen hæc opinio eſt falſa , & non poteſt procedere, niſi de iure ciuili , vt benè inquit Farinac. *de immun. cap.* 16. *num.* 248. quia de iure canonico , quod ſolum ſeruandum eſt in materia Eccleſiarum, etiam in ter-
74 ris Imperij, Farinac. *d. loco, cap.* 2. *num.* 27. 28. 29. 30. non licet iudici laico , vel eius miniſtro aliquem actum iu-
75 riſdictionis facere in Eccleſia , *cap.* 1. *de immunit. Eccl. cap.* 2. *eod. in* 6. *cap. ſacrilegium , cap. quiſquis* 1. 7. *q.* 4. *c. conqueſtus , de ſent. excommunicat.* eodemque priuilegio
76 gaudent Cæmiterium , atrium , ſcalæ , & domus Eccleſiæ, *d. cap.* 2. *de imm. Eccl. in* 6. Duard. *in Bullam Cœna Domini, lib.* 2. *can.* 15. *quaeſt.* 16. *num.* 2. 3. 4. ideò certum
77 eſt de iure canonico non poſſe iudicem laicum ſpoliare ſeculares , & minus clericos , qui habent arma in Eccleſia , vel Cæmiterio , quia hic eſt actus iuriſdictionis, quem ſine licentia Epiſcopi , vel eius Vicarij exercere non poſſunt , ad textum *in d. cap* 2. *de immunitate Eccleſiae in* 6. ita concludit Farinac. *de immunitate Eccleſiae cap.* 16. *num.* 248. Peregr. *eod. tractat. cap.* 13. *num.* 5. Antonin. Dian. *reſolut. moral. p.* 1. *tract. de immunitate Eccleſiae, reſol.* 8. vbi reſoluit omnia : ad rem facit Guazzin. *defenſ.* 1. *c.* 38. *n.* 16.

Et hæc ſententia tenenda eſt , vt procedat de iure canonico , illa verò de iure ciuili iam abrogato, ſecundùm Farinacium , quia fulcitur canonibus ſacris euidenter,
78 & quia Doctori diſtinguenti ſtandum eſt tanquam magis veritati appropinquanti. Gloſſ. & Salic. *in l. apud antiquos, C. de furt.* Barraz. *in rep. l. ſi quis maior, num.* 54. *C. de tranſact.* Borgn. *de vſufr. mulier. relict num.* 2. Rim. Iun. *conſil.* 363. *num.* 156. 157. & *conſil.* 476. *num.* 19. 20. Barz. *deciſ.* 130. *num.* 69. Amat. *deciſ. Fer.* 5. *n.* 27.

Et ſanè Couar. *d. cap.* 20. *num.* 18. *verſ.* 36. qui videtur eſſe anteſignanus contrariæ ſententiæ , non allegat aliqua iura canonica , quæ ſuam probent intentionem; nam textus *in cap. clerici arma , de vita , & honeſt. cler.* 79
ſolùm dicit , quòd non licet clericis arma deferre , quod nos admittimus , ſed nihil inde : non enim ſequitur, quòd laicus iudex ideò poſſit quemquam armis ſpoliare in Eccleſia , vel Cæmeterio , nec ipſe allegat alium canonem.

Rationes etiam , quas adducit , nihil feriunt caſum noſtrum, dum inquit quod prohibitum eſt laicis, & clericis deferre arma prohibita , & qui illa portat in Eccleſia , cenſetur in illa delinquere, propter quod non debet gaudere immunitate Eccleſiæ. Nam hæc ratio eſt nimis
inſulſa , ſi enim vera eſſet , iudex laicus poſſet etiam 80
perſonam arreſtare , & ducere ad ſuos carceres , nedum armis ſpoliare , quod falſum eſt , quia vidimus poſt Bullam Gregorianam etiam delinquentes in Eccleſia gaudere eius immunitate , niſi in ea perpetrauerint homicidia , vel mutilationes membrorum , & eo etiam caſu non licere reum ab Eccleſia extrahere ſine licentia Epiſcopi , vel eius Vicarij. Si ergo falſa eſt ratio Couarruuiæ , falſum erit etiam eius dictum : & licèt vetitum ſit deferre arma prohibita tam laicis , quàm clericis, non ſequitur tamen , quòd iudex laicus in Eccleſia , vel Cæmeterio poſſit eos armis ſpoliare , quia hæc non
ipſi , ſed poteſtati , & regimini Epiſcopi ſubſunt : 81
Barboſ. *de officio Epiſcop. part. ſecunda , in compendio , num.* 46. Antonin. Dian. *d. reſol.* 8. *verſ. ſed negatiuam.*

Non obſtat altera ratio , quòd liceat iudici laico clericum ſpoliare armis , ſi cum illis repetiatur , quia hæc ratio pariter eſt falſa , etenim id licere ſi dicamus, offenditur iuriſdictio Eccleſiaſtica , & propterea iudex laicus , vel eius miniſter non poteſt clericos ſpoliare ar-
mis, niſi fortè ad obuiandum delicto , ſi in fragranti re- 82
petiuntur , quo caſu vnà cum armis ad Epiſcopum , ſeu Iudicem Eccleſiaſticum ducuntur, in cuius poteſtate erit diſpenſare de armis. Decian. *tractat. crimin. lib. quarto, cap. nono , numer.* 118. Prax. Neap. *cap.* 92. *num.* 6. Leo *in Theſaur. for. Eccleſ. part.* 3. *cap. ſeptimo, num.* 157. Bellet. *diſq. cler. part.* 1. *tit. ſecundo , §. ſecundo , num.* 88. Maſch. *de ſtatut. concl.* 1. *num.* 242. Barboſ. *in ſuis collect. tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 1. *cap.* 1. *num.* 6. & *tom.* 2. *lib.* 5. *tit.* 39. *cap.* 25. *num.* 4. Madius *tract. de ſacris ordin. cap.* 14. *numer.* 21. Bonacin. *de legibus diſp.* 10. *quaeſt.* 2. *punct.* 1. §. 1. *num.* 2. Duard. *in Bullam Cœn. Domini lib.* 2. *can.* 12. *quaeſt.* 11. *num.* 91. Matth. *de iuriſd. part.* 4. *caſ.* 7. *num.* 20. Megala *in* 3. *part. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 20. Homobon. *de exam. Eccl. tract.* 10. *cap.* 2. *in reſol. verſ. quartò, p.* 1. Antonin. Dian. *mor. reſol. p.* 1. *tract.* 2 *de immun. Eccl. reſol.* 9. *verſ. at falluntur.* Ricc. *part.* 3. *deciſ.* 299. *per totam,* vbi inquit etiam quod clericus ferens arma poteſt reſiſtere cum armis birruario
laico volenti eum capere ſine licentia Epiſcopi : & vide 83
ea , quæ ego dixi inferiùs *controuerſia* 20. *num.* 74. 75. & *ſequentibus.*

Sic ergo obſeruandum eſt , prout faciunt timorati iudices , nec poteſt dici alteram opinionem eſſe communem , vel probabilem, quia ſolùm procedit de iure ciuili iam abrogato à ſacris canonibus , quibus vetatur iudici laico , vel eius miniſtro facere aliquos actus iuriſdictionis contentioſæ , vel aliquas executiones, vel cognitiones , in Eccleſia , vel Cæmeterio , vt *in*
cap. 2. §. *ceſſent , de immun. Eccleſ. in* 6. Et ego memi- 84
ni , quòd Epiſcopus proceſſauit , & arreſtauit per vrbem Prætorem Viani, qui Archibuſium auferre fecerat in oſtio Eccleſiæ cuidam laico , & poſtea eum humiliter petentem liberauit facta reſtitutione Archibuſij : & cùm hoc idem contigiſſet in terra Nouellaria , arma fuerunt reſtituta ſic mandante illo Vicario foraneo , & Dominus temporalis non contradixit.

Nec

Nec obstat stilus, seu consuetudo allegata in contrarium, quia non est legitime præscripta, aut plenè probata, & quatenus adesset, nihil noceret, quia consuetudo
85 contra canonica instituta non valeret, *cap. ad vestram, c. ad audientiam*, vbi DD. *de consuetud. cap. cæterùm, de donat. cap. cùm causa, de sentent. & re iud. cap. cùm satis, de offic. Archid.* Abb *in c. clerici, num.* 6. vbi Dec. *num.* 35. *de Iudic.* Felin. *in cap.* 2. *num.* 1. 3. vbi etiam Gemin. & Ioan. Andr. *de maior. & obed.* Socin. *in cap. si clericus, num.* 28. *de for. compet.* Natta *conf.* 495. *num.* 14. *lib.* 3. Rol. *conf.* 4. *num.* 11. 13. *lib.* 1. Azor. *mor. instit. lib.* 5. *part.* 1. *cap.* 12. *vers. sed dubitari*, latè Bellet. *disq. cler. tit. de fauor. cleric. perso.* § 3. *num.* 5. 6. Duard. *in Bull. Cœn. Domini, can.* 15. *quæst.* 19. *num* 49. est enim potius abusus, & corruptela, quam consuetudo. Gloss. *in cap.* 1. *in verb. non existit, de consuetud. in* 6. & si vis aliqua fieret in consuetudine,
86 oporteret esse præscriptam spatio 40. annorum, quia est contra ius. Abb. & Butr. *in cap. fin. de consuetud.* Prax. Archiep. Neap. *cap.* 62. *num.* 3. vbi testatur de magis communi opinione.

Vnde est, quòd retroactis annis cum euenisset iste casus in Diœcesi Mutinæ in Monteflorino sub Prætore Martello, reclamante illo Episcopo, Consilium, vt fertur, mandauit arma restitui Ecclesiæ, provt factum fuit, & cum de hoc etiam in Diœcesi Regij controuerteretur, placuit Episcopo consulere Sacram Congregationem Cardinalium negotiis iurisdictionalibus præpositorum, à qua obtinuit responsum tenoris sequentis. *Illustr. & Molto Reuer. Mo signer come fratello. Non è permesso*
87 *alla Corte laicale leuare l'armi à i confugiti in luoghi immuni, conforme l'opinione vera, & seguitata da tribunali di questa santa Sede, ch'è quanto occorre in risposta della sua & in questa conformità si potrà gouernare, mentre à V. S. mi off.ro Roma 24. Luglio 1634. Come fratello. Il Cardinale Gessi, Francesco Paolucci Secretario della S. C. Monsignor Vescouo di Lombardia. Extra. All'Illustr. & Molto Reuer. Monsignore come fratello il Vescouo di Reggio*: & propterea stante tali decreto de hac re non est amplius disputandum, quia apertum est, & manifestum non posse executores Curiæ sæcularis tollere arma existentia in Ecclesia, vel Cœmiterio, dominos eis spoliare: & qui aliter seruant, vel permittunt seruare, caueant à censuris, quarum effectus aliquando sentient, & ita seruatum fuit in territoriis Nouellariæ, Mirandulæ, & Corrigij Diœcesis Regij, vbi euenerat casus tam respectu Ecclesiæ, quàm Cœmiterij, & domus Canonicalis, quæ gaudent eodem priuilegio.

CAPVT XVI.

EPITOME.

Si duo fratres viuant in communione, quorum alter sit clericus, debent etiam communicari fructus beneficiorum, & distributionum, & alia tractantur in materia societatis.

SVMMARIVM.

1 *Hæres succedit in vniuersum ius defuncti.*
2 *Diuisio inter fratres non præsumitur.*
3 *Societas omnium bonorum tacitè contrahitur.*
4 *Societas præsumitur inter fratres ex communicatione vnius negotij.*
5 *Societas inter fratres præsumitur spatio decem annorum.*
6 *Societas vniuersalis tacita non continet, quæ veniunt ex prospera fortuna.*
7 *Quæstuaria dicuntur, quæ veniunt ex opera, & seruitio.*
8 *Testes duo plenè probant.*
9 *Socius clericus communicat fructus præbendæ.*
10 *Clericus est dominus fructuum beneficij.*
11 *Distributionum clericus efficitur liberè dominus.*
12 *Canonicus liberè disponit de distributionibus.*
13 *Canonicus censetur expendere prius fructus beneficij, quàm suorum bonorum.*
14 *Beneficiatus potest viuere de fructibus beneficij, & reseruare sua bona.*
15 *Clericus potest de fructibus beneficij tantum reseruare, quantum de suo expendit.*
16 *Societas omnium bonorum ex quibus præsumatur.*
17 *Societas non tollitur eo, quod vnus minus lucretur altero.*
18 *Socij possunt esse homines diuersi exercitij.*
19 *Societatis lucra debent æqualiter diuidi.*
20 *Facta non præsumuntur.*
21 *Negans factum nulla astringitur probatione.*
22 *Rationum redditio requirit scripturam.*
23 *Societas probatur coniecturis.*
24 *Societas inter fratres an requirat negotiationem.*
25 *Societas præsumitur ex communicatione lucrorum.*
26 *Fratres quando præsumantur socij omnium bonorum.*
27 *Dotis communicatio arguit societatem.*
28 *Socij dicuntur fratres, licet vnus habeat maiorem familiam altero.*
29 *Societatem vniuersalem an possit clericus inire.*
30 *Clericus an possit societatem inire.*
31 *Distributiones quotidianas transmittunt clerici ad suos heredes.*
32 *Socius censetur habere mandatum ab alio socio.*
33 *Societas non tollitur exemptione nomine proprio facta.*
34 *Socius tenetur communicare acquisita nomine proprio.*
35 *Communis res efficitur, si in communi plures ea vtantur.*
36 *Societas particularis non communicat fructus beneficiorum.*
37 *Frater tenetur communicare acquisita, dum administrat.*
38 *Societatis signum est stare simul ad bonum, & malum.*
39 *Canonicus quæ bona censeatur impendere.*
40 *Testes meos possum reprobare ex dictis aliorum.*
41 *Socius plus lucrans an habeat maiorem partem.*
42 *Socij disponendo videntur sibi licentiam dare.*
43 *Contractus plures in eodem instrumento, vnico contextu absoluti censentur.*
44 *Socius non potest donare rem communem.*
45 *Socius censetur disponere de parte sua.*
46 *Qualitas vnius extremi refertur ad omnia præcedentia.*
47 *Scriptura reperta in filcia notarij quomodo probet.*
48 *Clausula, Actum, significat rem perfectam.*
49 *Socius communicat acquisita.*
50 *Actum præsumitur, quod erat gerendum.*
51 *Socius communicat tantum fructus dotis.*
52 *Finis generalis restringitur à causa.*
53 *Quietantia generalis ad quæ se extendat.*
54 *Limitata causa limitatum producit effectum.*
55 *Certioratio omissa in contractu mulieris quid efficiat.*
56 *Læsio enormissima quid efficiat.*
57 *Læsio frangit contractum.*
58 *Positionibus facta responsio quando possit reuocari.*
59 *Incontinenti quando facta reuocatio dicatur.*
60 *Confessio deliberata an possit reuocari.*
61 *Positionibus respondens præiudicat sibi, & consorti.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

AD meliùs indagandam veritatem censeo non esse inutile aliqua in facto vti vera, & ex processu resultantia præsupponere. Nam in humanis dum agebant M. R. D. Ioan. Anton. & Bernardinus fratres de Agazzanis, quo

quorum alter erat Canonicus terræ Carpi, alter ruri, & negotiis ſæcularibus operam nauabat, bona paterna, beneficia Eccleſiaſtica, dotem vxoris dicti D. Bernardini poſſederunt ſemper communi nomine, redditus eorum exigendo, & provt neceſſe erat, imponendo, ſimul per longum tempus, & donec vixerunt, habitarunt ad vnam menſam viuentes, nec vnquam rationem adminiſtrationis reddentes; & quia erant induſtrij, multas cumularunt pecunias, quas dictus R.D. Ioan. Antonius vti maior natu conſeruabat. Priùs fuit defunctus dictus Dominus Bernardinus, qui fratrem reliquit ſuorum bonorum vſufructuarium vna cum ſua vxore durante cuiuſlibet eorum vita, hæredes verò fecit pro tertia parte ſorores de Chechis in hoc iudicio actrices, & pro aliis portionibus DD. Ioan. Anton. & Albertum de Chechis in eodem iudicio aduerſarios. Poſt hæc migrauit è viuis dictus R.D. Ioan. Antonius, qui ſuos reliquit hæredes prædictos DD. Ioan. Anton. & Albertum; qui magnam pecuniarum quantitatem in eius hæreditate inuenerunt, quæ nunquam fuit diuiſa à bonis, & hæreditate dicti D. Bernardini. Vnde hæredes dicti R. Ioan. Anton. volentes ſatisfacere prædictis ſororibus reſpectu ſtabilium, & ſupellectilis, cum eis conuenerunt, & ab illis extorſerunt quietantias, de quibus in proceſſu, *fol.* 324. nullam autem partem in pecuniis habere voluerunt. Et cum dictæ ſorores, eo tempore eſſent mulieres, non fuit difficilè eas reducere ad quodcumque accordium, verùm poſtea factæ maiores, & nuptæ ſenſerunt, quàm enormiter fuerint læſæ: vnde petunt portionem ſuam dictarum pecuniarum, necnon iuſtam, & congruam partem ſtabilium, & bonorum mobilium, offerentes compenſare, quod habuerunt. Quæritur quid iuris.

In hac inſpectione duo ſunt, quæ præcipuè conſideranda videntur. Primum eſt, an dictæ ſorores poſſint conſequi partem hæreditatis, & bonorum, quæ in controuerſiam adducuntur, non obſtantibus quietantiis ab eis factis. Alterum an inter dictos R. D. Ioan. Antonium, & Bernardinum fratres de Agazzanis contracta fuerit ſocietas omnium bonorum. Pro quibus firmandis vtique ſatis conſtat dictas ſorores fuiſſe hæredes pro tertia parte dicti D. Bernardini, vt ex teſtamento eius, de quo in primo proceſſu, *fol.* 69. & in ſecundo *fol.* 324. vnde ſequitur, quod illæ poſſint conſequi pro earum portione non ſolùm bona ſtabilia, ſed etiam ratam pecuniarum, quæ remanſerunt in eius hæreditate, quia hæres ſuccedit
1 in vniuerſum ius defuncti, *l. hereditas*, vbi Dec. & Cagn. *ff. de reg. iur. l. hereditas*, vbi Alciat. *de verb. ſignific.*

Verùm quia non ſatis conſtat, quænam, & quantæ pecuniæ remanſerint in dicta hæreditate, niſi firmetur etiam, quod dictus Bernardinus habuerit ius, & partem in pecuniis, quas conſeruabat dictus R. D. Ioan. Antonius, ideo res altiùs repetenda eſt, vt valeam dictarum ſororum clarificare prætenſionem.

Non omittam igitur veriſſimum eſſe, quòd dictus R. D. Ioan. Antonius Canonicus, & Bernardinus fuerunt fratres conſanguinei, vt dicunt vtriuſque partis teſtes in proceſſu, *fol.* 173. 188. 359. 373. ſicut etiam verum eſt in facto, eoſdem fratres ſemper ſimul cohabitaſſe conuiuendo ad vnum panem, & vnum vinum omnia communicantes, adeo, vt nunquam inter eos facta fuerit aliqua diuiſio, vt ex teſtibus in proceſſu, *fol.* 172. 173. 179. 181. 188. 191. 204. 216. 220. 229. 230. 234. 364. 365. 392. nec diuiſio præſumitur, niſi probetur, nec com-
2 munio tollitur, niſi per diuiſionem. Menoch. *lib. 3. præſ.* 60. *num.* 1. Ferret. *conſ.* 120. *num.* 6. Gratian. *diſc. for. lib.* 3. *cap.* 555. *num.* 2.

Omnia autem bona dictorum fratrũ indiuiſa remanſerunt vſque ad mortem dicti R. D. Io. Anton. quia prior defunctus eſt dictus D. Bernardinus, qui ſuo fratri prædicto reliquit vſumfructum omnium bonorum vna cum illius vxore, vt in primo proceſſu, *fol.* 67. & in ſecundo proceſſu, *fol.* 25. 27. ideò ſecuta morte R. Ioan. Anton. facienda erat diuiſio ad finem videndi, quid, & quantum contingeret dictis ſororibus.

Verè enim inter dictos fratres fuit tacitè contracta ſocietas omnium bonorum ex vita communi, & communicatione lucrorum; nec quiſquam poteſt dubitare, quin ſocietas huiuſmodi tacitè valeat contrahi, ſic enim tenent latè Decian. *conſ.* 73. *n.* 10. 11. 12. 21. *lib.* 5. Tuſch *pract.* 3
concluſ. littera S, concluſ. 283. *num.* 46. Maſcard. *de probat. lib.* 3. *concluſ.* 1316. *num.* 20. Coccin. *deciſ.* 421. *num.* 2. quod multò magis, & faciliùs procedit in fratribus, inter quos magis præſumitur ſocietas, quàm inter extraneos, ſtante coniunctione, & amore fraterno, propter quod ex communicatione lucri vnius negotiationis contracta inter fratres cenſetur omnium bonorum ſocietas, quod in extraneis non procederet. Ita Anch. *conſ.* 149. *num.* 3. Aleiat. 4
de præſ. reg. 1. *præſ.* 25. *num.* 2. *ad fin.* Bero. *conſ.* 190. *n.* 1. *verſ. vnde, lib.* 1. videndus Maſcard. *de prob. d. concl.* 1316. *num.* 45. 46. Grat. *diſc. for. lib.* 3. *cap.* 547. *num.* 2. & hinc eſt, 5
quòd inter fratres ſocietas præſumitur ex ſpatio decem annorum etiamſi non negotientur, dummodo inſimul habitent, & patrimonium communicent. Iaſ. *conſil.* 2. *col.* 6. *verſic. ſecundo, lib.* 3. Cephal. *conſ.* 473. *num.* 3. 4. Menoch. *lib.* 3. *præſ.* 56. *num.* 37. *verſ. ſed præmiſſis*, Hect. Felic. *alleg.* 41. *num.* 13. *part.* 3.

Bene verum eſt, quòd in ſocietate omnium bonorum tacitè contracta non veniunt ea, quæ procedunt ex proſpera fortuna, vt legata, & donationes; ſed tantùm quæſtuaria, & quæ acquiruntur ex actibus quæſtuariis, ad textum *in l. coire, ff pro ſoc.* Anch. *d. conſ.* 149. *num.* 3 Bero. *con-* 6
ſil. 190. *num.* 13. *lib.* 1. Menoch. *d. præſ.* 56. *num.* 37. *ad fin.* Tuſch. *d. littera S, concluſ.* 288. *num.* 9. Rol. *conſ.* 91. *num.* 28. *lib.* 1. latè Peregr. *conſ.* 95. *per totum lib.* 3 Coccin. *deciſ.* 421. *num.* 6. Quæſtuaria autem dicuntur, quæ veniunt ex opera, & ſeruitio cuiuſque. Bero. *d. conſ.* 190. *n.* 14. *lib.* 1. Hect. Felic. *tract. de ſociet. cap.* 13. *num.* 5. quod ſufficit nobis, quia 7
non conſtat aliquid fuiſſe donatum dicto Reuerendo D. Ioan. Antonio, aut ex teſtamento relictum, ſed pecuniæ prædictæ fuerunt redactæ, & acquiſitæ ex bonis eorumdem fratrum, & redditibus illius Canonicatus, & beneficiorum, & induſtria eorumdem, qui viuebant in communione omnium bonorum nil proprium agnoſcentes, omniaque communia reputantes, vt in proceſſu, *fol.* 174. 179. 188. 191. 204. 205. 208. 220. 229. 230. 234. 236. 237. 247. 248. 252. 259. 263. 264. 269. 401. 407. 422. qui teſtes cùm ſint plures quàm duo, ſocietatem plenè probant, *l. vbi numerus, de teſt.* & in ſpecie de ſocietate Bald. *con-* 8
ſil. 125. *in princ. lib.* 5. Ruin. *conſil.* 92. *num.* 2. 3. *lib.* 1. Corn. *conſ.* 220. *num.* 2. *lib.* 1. Maſcard. *de probat. d. concluſ.* 1316. *num.* 50.

Ex quibus comprehenditur fructus beneficiorum, & Canonicatus dicti R.D. Ioan. Antonij fuiſſe comprehenſos in dicta ſocietate, & eos factos fuiſſe communes inter ipſum, & dictum D. Bernardinum eius fratrem, immò obligatum fuiſſe ad illos communicandos, quia data ſocietate non poteſt eos habere præcipuos, niſi proteſtetur, & alter ſocius conſentiat: ſic in terminis de præbenda, & beneficiis Petr. de Vbald. *tract. de duobus fratribus, part.* 6. 9
quæſt. 17. *num.* 18. Decian. *conſ.* 85. *num.* 7. *lib.* 2. & pulchrè *in conſ.* 73. *num.* 14. *lib.* 5. Hect Felic. *tract. de ſoc. c.* 12. *num.* 31. vbi hoc intelligit de iis, de quibus clericus poteſt diſponere, vt euenit non ſolùm in fructibus beneficiorum, quorum ipſe dominus eſt & ſuos facit ſtatim, ac à ſolo ſunt 10
ſeparati, ex *c. vnic. de cler. non reſid. in* 6. & Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 12. *verſ. præterea*, latè Nicol. Garz *tract. de benef. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 6. 7. vbi de magis communi. Pariſ. *de reſign. lib.* 1. *quæſt.* 6 *n* 44. 45. Redoan. *de ſpol. quæſt.* 3. *num.* 24. & poſt multos Bonac. *tract. de oblig. benef. diſp.* 4. *punct.* 4. *n.* 1. vbi multos allegat, & *n.* 2. vbi reſpondet ad contraria; ſed etiam, & multò magis idem procedit in diſtributionibus quotidianis, quæ veniunt appellatione lucrorum, & quæſtus, cùm dentur pro miniſterio, &

ſeruitio

seruitio personali, sicut salarium seruitori, vnde plenè eas acquirit Canonicus, etiam quoad liberum dominium, & de illis arbitrio suo disponere potest, sicut de bonis pa-
11 trimonialibus: pulchrè Redoan. *tract. de spoliat. quest.* 3. *num.* 26. & *quest.* 6. *n.* 18. Host. Card. & Imol. *in c. quia, de testam* Alex. *cons.* 116. *num.* 5. *lib.* 7. Paris. *cons.* 33. *num.* 1. *lib.* 4. Gratian. *disc. for lib.* 2. *cap.* 381. *num.* 11. Bellet. *disq. cler. p.* 1. §. 6. *num.* 17. Bonac. *de oblig. benef. disp.* 3. *punct.* 2. *num.* 18. qui dicit quòd possidens Canonicatum consistentem in distributionibus, potest eas omnes ad sui libitum dispo-
12 nere, quod procedit etiam quoad partem superfluam. Bonac. *d. punct.* 2. *propos.* 1. *num.* 1. *in fin.*

In nostro autem casu de hoc non est facienda vis, quia pecuniæ inuentæ penes dictum R. D. Io. Antonium non sunt censendæ canonicales ex distributionibus collectæ, sed ex bonis patrimonialibus, quia distributiones Canonicatuum terræ Carpi sunt tenues, & vix sufficiunt ad alendum Presbyterum, provt ego verè sum informatus, & magis tenues erant, dum viuebat dictus R. D. Io. Ant. vt constat ex ratiociniis illius temporis in processu productis, ideo præsumitur dictus Presbyter prius erogasse, & consumpsisse fructus Canonicatus, & beneficiorum pro alimentis condecentibus iuxta gradum, & dignitatem suæ personæ & pro alis impensis necessariis, quàm proprios ex bonis patrimonialibus, vel ex officio, aut
13 exercitio. Innoc. *in c. Episcop. de prebe. d.* Host. *in c. cum in officiis, num.* 5. *de testament.* Abb. *in cap.* 3. *num.* 3. *de pecul. cler.* Couar. *in cap.* 1. *num.* 2. *de testam* Alex. *cons.* 116. *num.* 3. *lib.* 7. Soc. *cons.* 91. *num* 3. *lib.* 3. Bero. *cons.* 7. *num.* 1. 2. 3. *lib.* 2. Nauar. *de redd. Eccle. quest.* 1. *num* 92. Menoch. *de arb iud. cas.* 195. *num.* 5. pulchrè, & latè Surd. *tract. de alim. t.* 1 9. *quest.* 12. *num.* 11. *vsque ad* 29. Gratian. *disc. for. lib.* 2. *c.* 351. *num.* 35. vide Bellet. *disq. cler. tit. de bon. cler.* §. 6. *num* 4. 5. 6.
14 id enim facere potest, & fecisse creditur ex quo Altari seruiens de Altari viuere debet, vnde valet beneficiatus viuere de fructibus benficij, & seruare sibi, vel hæredibus, & cui vult, redditus patrimonij Innoc. Host. Abb. & alij *in d. c. Episcopus, de prebend.* Surd. *d. quest.* 12. *num.* 11. Grat. *disc* 351. *num.* 3. Crass. *de effect. cler. eff.* 1. *num.* 166. Bellet. *d.* §. 6. *num.* 1. 7. Bonac. *tract. de oblig. benef. disp.* 4. *part.* 2. *num.* 6. quod adeò verum est, vt beneficiatus viuens ex bonis patrimonij possit tantundem postea ex beneficij
15 fructibus capere, illudque vt voluerit insumere. Couar. *in d. c. cum in officiis, de testam.* & post multos Bonacin. *d. punct.* 2. *num.* 5.

Si ergo dictæ pecuniæ censendæ sunt patrimoniales, quia fructus beneficiorum censendi sunt consumpti in victu, & vestitu dicti R. D. Io. Ant. Bellet. *disq. cler. d.* §. 6. *num.* 7. cessat omnis ambiguitas, an fructus Canonicatus, & beneficiorum intelligantur comprehensi in societate, seu communione cum dicto eius fratre, vel eos teneatur communicare; sed aliud non est quærendum, nisi quod diuidantur, quia patrimonium, vnde collectæ sunt dictæ pecuniæ, erat commune cum dicto Domino Bernardino, idèò non est necessarium probare aliquam omnium bonorum societatem, quia etiam sine illa dictæ pecuniæ sunt diuidendæ, vbi comparatæ ex re communi.

Veruntamen esto etiam, quòd hæc omnium bonorum saltem tacita societas sit necessaria, & quòd ad illam præsumendam tria copulatiuè requirantur, videlicet longa cohabitatio, redditunm, & lucrorum communicatio, &
16 adinuicem non reddita ratio, vt plerique sentire videntur, hæc enim sufficiunt ad demonstrandum inter eos fuisse contractam omnium bonorum societatem, Bart. *in l. si patruus, C. communia vtriusque indic.* Anch. *cons.* 302. *num.* 3. Ias. *d. cons.* 2. *col.* 5. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 12. *numero* 10. & *cons.* 375. *num.* 6. Decian. *cons.* 85. *num.* 5. *lib.* 2. & *cons.* 73. *num.* 13. *lib.* 5. Mascard. *de probat part.* 2. *conclus.* 1316. *num* 23. Menoch. *d. præs.* 56. *num.* 37. Hect. Felic. *de societ. cap.* 10. *num.* 29. Tusch. *littera S, concl.* 282. *num.* 21. & *conclus.* 286. *num.* 7. & *conclus.* 288. *num.* 5. & *conclus.* 311. *num.* 1. 18. Gratian. *d. cap.* 547. *num.* 1. Coccin. *decis.* 421. *num.* 3. non tamen attenditur, vel habetur ratio, 17
an vnus plus lucretur, quàm alius. Bald. *in l. si patruus, sub num.* 16. *C. communia vtriusque ind.* Ias. *cons.* 2. *num.* 16. & *cons.* 5. *num.* 7. *lib.* 1. Ceph. *cons.* 247. *num.* 3. Menoch. *d. præs.* 56. *num.* 42. Tusch. *d. conclus.* 283. *num.* 13. 55. Decian. *d. cons.* 73. *in fin. lib.* 5. nec consideratur, quòd professiones sint diuersæ, quia sufficit, vt quilibet se exerceat in sua, velut si vnus exerceret artem calceorum, alter lanæ, & tertius esset clericus, vt loquitur Decian. *dict. cons.* 73. *num.* 13. *versic. tertio*, & *num.* 14. Ias. *d. cons.* 2. *col.* 6. *versic. quarto, lib.* 3. Coccin. *d. decis.* 421. *numero* 5. 18
& in diuisione partes debent esse æquales, etiamsi alter 19
plus contulerit altero. Decian. *dict. consil.* 73. *num.* 20. *lib.* 5.

Prædicta autem requisita vtrique in nostro casu concurrunt, vt enim ab vltimo incipiam, satis probatum remanet, inter dictos fratres nullam fuisse redditam rationem, ex quo contrarium non probatur, quia facta non præsumuntur, *l. in bello*, §. *factæ, de captin. & postlimin.* 20
reuers. §. *fin. Inst. de fideius. c. cum Ioannes*, §. *verum, de fid. instrument.* vnde negans factum nulla attingitur probatione, *c. quoniam contra*, vbi Lanfranc. & DD. *de probat.* 21
maximè si negetur id, quòd scripturam requirit, vt redditio rationum, *l. cum seruus, de condition. & demonstr. l.* 1. §. *offic. de tut. & curat. l. Thais, in fin. de fideicomm. libert.* negans enim tunc non tenetur probare. Gloss. *in c. bone, il primo*, vbi Abb. *num.* 14. *de elect.* Grammat. *decis.* 59. *num.* 18. 22

De secundo, scilicet de cohabitatione longa, non est elaborandum, quia in processu vtriusque partis testes conueniunt dictos fratres simul conuixisse vsque ad mortem in eadem domo, in eadem mensa, & ad vnum panem, & vinum sine aliqua diuisione, adeo vt de hoc in facto non liceat dubitare.

Ad primum igitur, scilicet ad communicationem lucrorum recurrendum est, & videndum, an hic interuenerit ita, vt possit probari, & præsumi societas omnium bonorum, quæ etiam signis, & coniecturis probari potest. Anch. *d. cons.* 149. *num.* 1. *in fin.* & *num.* 2. 23
Ias. *d. cons.* 2. *col.* 7. *vers. sextò facit, lib.* 3. Menoch. *d. præs.* 56. *num.* 38. *vers. & ij quidem*, Mascard. *dict. conclus.* 1316. *num* 20. & non est necessaria negotiatio inter fratres, vt censeatur inducta omnium bonorum societas, teste Bald. *in d. l. si patruus, num.* 14. Cephal. *consil.* 483. *num.* 4. Felic. *d. tract. de societ. cap.* 10. *num.* 29. & claræ sunt depositiones testium, qui dicunt dictos fratres perpetuò vixisse in vniuersali bonorum communione sub eodem tecto conferẽdo redditus cuiuscumque generis, vt in processu, *fol.* 174. 175. 179. 189. 204. 247. 265. 266. quæ fieri non possunt citra ius, & nomen societatis, *l. pro hærede*, *ff. de acquir. hæred.* Bald. 24 25
in d. l. si patruus, Rol. *cons* 91. *num.* 23. *lib.* 1. Mascard. *dict. conclusion.* 1316. *num.* 47. Riminald. Iun. *cons.* 280. *num.* 7. Felic. *dict. cap.* 10. *numero* 18. Rot. *d. ners. decision.* 169. *num.* 6. *part.* 2. Mantic. *de tacit. & amb. conuent. lib.* 6. *titul.* 1. *num.* 10. Gratian. *disc. for. capite* 336. *num.* 2.

Et verè quando fratres exercent actus difformes, & varietatem habentes, si postea lucra vndequaque prouenientia conferant, ex huiusmodi actibus præsumitur contracta vniuersalis societas: pulchrè Ias. *d. cons.* 2. *col.* 6. *vers. quartò facit, lib.* 3. vide Decian. *d. cons.* 73 *num* 17 *lib.* 5. Coccin. *d. decis.* 421. *n.* 5. Hic autem nemini dubium est, dictos fratres in commune contulisse omnes redditus bonorum paternorum, vt vno ore fatentur vtriusque partis testes, vt in dictis locis, & vlterius certum est etiam dictum R. D. Ioan. Anton communicasse prouentus beneficiorum SS. Georgij, & Sebastiani, vt pariter dicunt vtriusque partis testes in processu, *fol.* 208. 216. 234. 252. 260 421. 422 423. & alibi; & contra dictus Dominus Bernardinus habebat prædium dotale suæ vxoris, cuius prouentus cum dicto eius fratre communicabat, vt in processu, 26

 fol.

*fol.*223. 233. 261. 269. 366. quæ ſufficiunt ad oſtendendam vniuerſalem ſocietatem ; quoniam communicatio lucrorum dotalium ex parte vnius fratris , & lucrorum
27 etiam quaſi caſtrenſium ex patre alterius inducit ſocietatem: pulchrè Salic. *in d.l.ſi patruus*, Soc. Iun. *conſ.*292. *num.*3. *verſ.ſed ex quo,lib.*2. vide Decian.*d.conſ.*73.*num.*18. *lib.*5. Menoch. *præſ.*56. *num.*39. ergo nihil ambigendum eſt de huiuſmodi ſocietate.

Neque conſiderandum eſt, quòd dictus Dominus Bernardinus haberet maiorem familiam , pro qua plus expenderet,quia in ſocietate omnium bonorum omnia ſunt æqualiter participanda non diſtinguendo inter maiorem, vel minorem familiam, quia hæc proueniunt à caſu,non
28 à culpa ſociorum,vt poſt Crauet.*conſ.*159 *n.*10. Menoch. *de arb.iud.caſ.*127 *n.*2.inquit Hect.Felic. *d.tract. de ſociet. c.*16.*n* 33.34 35.Decian.*d. conſ.*73.*n.*19 *verſ.octauo, lib.*5. quamvis poſſet dici non eſſe clarum,quod dictus D.Bernardinus haberet maiorem familiam.

Propterea dictus D.Bernardinus alia etiam lucra communicauit , nam dabat pecunias ad negotiandum , vt in proceſſu,*fol.*163.261.228.313.355.nec apparet, quod earum lucra præcipua haberet,ſed teſtes dicunt,quod omnia communicabat ; & apparet dictos fratres habuiſſe pecunias communes,vt in proceſſu,*fol.*163.& multos actus ſociales fecerunt , vt ſoluendo de communi debita , & dotes vnà cum fructibus,vt in proceſſu, *fol.*146.ex quibus arguitur iſta vniuerſalis bonorum ſocietas. Tuſch. *d. littera S. concluſ* 282. *num.*9. Et ſanè non licet de hoc dubitare , quia etiam teſtes partis aduerſæ deponunt de hac omnium bonorum ſocietate , nec eam negare audent,vt in proceſſu,*fol.*359.363.364.396.401.407.422. 423. benè verum eſt,quod excipiunt pecunias canonicales , ſed inferius ad hoc reſpondebo , & oſtendam nihil officere huic vniuerſali ſocietati.

Non obſtat autem hic non poſſe dari tacitam ſocietatem reſpectu dicti R.D.Ioan. Anton. ob qualitatem cleri-
29 catus ,quia cùm ſit prohibitum clericis negotiari , non præſumitur inita ſocietas inter fratres , quorum alter ſit clericus , vt ſcripſit Feder. de Sen. *conſ.*207. *col.*1. Alc. *conſ.*91. *num.*6. *tom* 3 *lib.*8. Ferret.*conſ.*116. *num.*4.*lib.*1. Rim Iun.*conſ.*280.*num.*14.Ioſeph Lud.*concluſ.*53.*verſ.vndecimò*, Menoch. *conſ.*12. *num.*12. Maſcard. *de probat. d. concluſ.*1616 *num.*37.

Nam reſpondetur hæc procedere ad præſumendam particularem negotiorum ſocietatem , nam cùm clericus nequeat negotiari , non cenſetur voluiſſe facere actum prohibitum, & pœnalem, & ita loquuntur præfati DD. vt videre eſt apud Menoch. *d. conſ.*12. *num.*12. Verùm ad præſumendam omnium bonorum tacitam ſocietatem nihil obſtat clericatus qualitas , omnes enim admittunt illum poſſe eam contrahere, quoniam in illa non eſt neceſſaria negotiatio , & ſi adſit , poteſt eſſe pro parte ſo-
30 cij , non ipſius clerici , qui poteſt rependere ſocio in alia re , velut communicando fructus præbendæ , prout in huiuſmodi ſocietate admittunt clericum , & communicare poſſe, ac teneri prouentus beneficiorum ſcripſerunt Petr. Vbald. *d.tract.de duob. fratr.part.*6.*quæſt.*17. *num.*18. Iaſ. *d. conſ.*2. *col.*6. *ad fin. lib.*3. Decian. *d. conſil.*85. *num.*7.*lib* 2.& *conſ.*73. *num.*14. *lib.*5. Hect. Felic. *d. cap.*12. *num.*31. & alij communiter , adeo vt non ſit dubitandum,quin clerici ſint capaces ſocietatis omnium bonorum , & maximè reſpectu diſtributionum quoti-
31 dianarum , quas ad quoſque hæredes poſſunt tranſmittere , & ad libitum diſponere. Couar. *in d. cap. in officiis,num* 4. Seraph.*deciſ.*594. *num.*6. Gratian. *d. cap.*281. *num.*12.

Non obſtat , quòd dictus R. D. Ioan. Anton. acquiſiuerit domum , in qua dicti fratres habitabant , nomine proprio , dicti Domini Bernardini non facta mentione , vt in proceſſu ,*fol.*322. 323. Nam reſpondetur exinde non infirmari ſocietatem , ſed potius confirmari ex infra dicendis , quoniam dictus Reuerendus fortè ad alium finem tacuit fratris nomen ad euitandum onus gabellæ, quam Carpi ſoluunt laici contrahentes, non vt excluſo fratre ſibi acquirere vellet: Et hoc ita eſſe conuincitur eo ſolùm, quia dictus Reuerendus D.Ioan. Anton. dedit pro dicta domo in permutationem aliam domum communem cum dicto eius fratre, vt ex eodem inſtrumento apparet in proceſſu ,*fol.*122. 144. 221. 214. 265.257.& ideò domus acquiſita à dicto Reuerendo Io. Antonio fuit ſemper habita pro communi inter fratres , vt dicunt teſtes in proceſſu ,*fol.*175. 181. 189 129. 211. 221.253.254. 267.271.392.

Propterea non eſt dubitandum,quin dicta domus fuerit communis, tum ex prædictis , tum quia ſocius à iure cenſetur habere mandatum ab alio ſocio omnium bonorum , & ſi quid facit, & acquirit nomine proprio,tenetur communicare.Bald. *conſ.*120.*num.*3.*verſ.& ſi dicatur, lib.*1. Tuſch. *d. littera S.concluſ.*311. *num.*7. pulchrè 32
Iaſ. *d. conſ.*2. *col.*7. *verſ. quintò*, & *col.*8. *verſ.nono*, & *verſ. decimò*, *lib* 3. Surd. *conſ.*43. *num.*9. & *deciſ.*213. *num.*2. Decian. *d. conſ.*85. *num.*5. *in fin.* & *num.*14. *lib.*2. & *conſil.*73. *num.*19. *verſ. nonò*, & *num.*12. *lib.*3. Felic. *d. tract. cap.*14. *num.*5.6. Mar. Giurb *in conſuetud. Meſſan.part.*1. *cap.*1.*gloſſ.*5.*num.*20. Gratian. *diſc.for.d. cap.*547.*num.*13. Maſtrill. *deciſ.*179. *num.*24. *part.*2. non enim excluditur præſumptio vniuerſalis ſocietatis ex inſtrumento particularis emptionis proprio nomine alicuius ſociorum contractæ. Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.*1. *lib.*6. 33
tit 16. *num.*21 Vnde prædicta domus ſemper habita fuit communis etiam ab aduerſariis , & pro tali nominata eſt etiam in inſtrumentis publicis , & ad eam tanquam communem admiſerunt dictas ſorores , vt in proceſſu, *fol.*78. 88. 325. adeò , vt de hoc non liceat amplius dubitare.

Ex quibus apparet non eſſe neceſſarium reſpondere ad alias acquiſitiones proprio nomine factas à dicto Reuerendo D. Ioan. Antonio, quia cùm dictus Reuerendus tanquam ſocius haberet mandatum à fratre , talia facere poterat , nec ſocietati præiudicabat , quoniam procedebant,vt dicunt vtrinſque partis teſtes , *di concerto*, vt in proceſſu, *fol.*249. 385. ideò eadem omnia videntur communi nomine acquiſita,& debent omnino communicari. Bald. *in l. ſi vt proponis,num.*6.*C.de rei vend.*Iaſ.*in l.ſocius*, 34
*num.*2.*ff ſi cert.pet.*Anch.*conſ.*302.*num.*7.*verſ.venio*, Alex. *conſ.*49. *num* 21. *verſ. ſed præmiſſis,lib.*1. Iaſ. *d. conſ.*2. *columm.*8. *verſ. decimo* , *lib.*3. Corn. *conſ.*38. *num.*4. & *conſil.*79. *num.*18. *lib.*3. Crauet. *conſil.*159. *num* 2. Gratian. *dict. cap.*547. *num.*13. alioquin ſi dictus Reuerendus D. Ioan. Anton. aliter ſenſiſſet , videretur voluiſſe decipere ſocium , & fraudare ſocietatem, vt inquit Crauet. *dict. conſ.*159. *num.*2.

Verùm cùm dicti fratres ſemper vſi fuerint rebus etiam proprio nomine emptis tanquam communibus, & fructus , ac commoditates earum tanquam communes habuerint , vt dicunt teſtes in dictis locis , euidens eſt ſignum ſocietatis , & communionis etiam in dictis rebus proprio nomine comparatis , quoniam emens domum , vel alias res nomine ſuo , ſi poſtea in communi ea vtatur , res efficitur communis , & pro communi acquiſita cenſetur , vt poſt Cyn. & Bald. inquit Iaſ. *in d.* 35
l. ſi ſocius , *num.* 2. *verſ. tamen his rebus* , *ff. ſi cert. pet.* Anch. *conſ.*302. *num.*8. Tuſch. *littera S. concluſione* 289. *num.*8. & *concluſ.*290. *num.*48. Iaſ. *d. conſ.*2. *col.*9. *verſ. duodecimò* , *lib.*3.

Si qua igitur ineſt difficultas, ea eſſe videtur circa pecunias canonicales , quas nonnulli teſtes videntur deponere,quòd dictus R. Ioan.Anton ſibi præcipuas haberet, & vt proprias conſeruaret,propter quod efficitur,vt illæ non ſint communicandæ, & inferunt non extitiſſe talem ſocietatem. Soc. Iun. *conſ.*24. *num.*7. *lib.*2. Maſcard. *de concluſ.*1316. *num.*31.

Nam reſpondetur id motiuum procedere fortè in ſocietate particulari vnius negotiationis, vel particularitatis,

36 tis, vt inquit Ias. *in d. l. si socius num* 2. & meliùs Decian. *d. cons.* 73. *num.* 22. *lib.* 5. non autem potest habere locum in societate omnium bonorum, qua semel contracta frater natu maior administrans tenetur etiam quæsita suo nomine communicare, cùm non possit præiudicare aliis sociis communicantibus. Card. Tusch. *d. concl.* 282. *numer.* 22. Decian. *d. cons.* 73. *num.* 22. Gratian. *d. cap.* 547.
37 *num.* 13. Mar. Giurb. *ad Stat. Messan. part.* 1. *cap.* 1. *gl.* 5. *num.* 22. *in fin.*

Verùm si veritatem inspiciamus, dictus R. D. Ioan. Anton. non conseruabat dictas pecunias canonicales vti proprias, & proprio nomine, sed tanquam administrator, & frater natu maior, cui dictus D. Bernardinus reuerentiam hanc, & obsequium præstabat, vt solent facere boni fratres erga Presbyteros; & ita esse satis probatur, quia dictus Reuerendus communicabat cæteros dicti Canonicatus redditus, velut triticum, vuas, & ligna, de quibus in processu, *fol.* 284. 285. in vnum enim, & idem horreum dicti fratres conferebant, & ducebant omnia grana, vt in processu, *fol.* 179. 204. 205. 208. 216. 225. 234. 243. 252. & pariter idem Reuerendus pro communi seruitio expendebat ex dictis pecuniis, quantum oportebat, vt in processu, *fol.* 235. 397. 406. quod euidens est signum, eum fuisse custodem dictarum pecuniarum, & administratorem, non verò absolutum dominum, nisi quantum fert natura societatis; ipse enim erat, vt vulgò dicitur, *il Regidore*, vt in processu, *fol.* 244. 396. dictus autem D. Bernardinus se conformabat voluntati dicti Reuerendi, vt in processu, *fol.* 244. ibi: *M. Bernardino gli staua sotto, è l'obediua, come se fosse stato suo Padre:* quæ nihil derogant societati vniuersali, in qua semper solet aliquis esse Præfectus, sed simul viuebant, & stabant *tanto al male, quanto al bene*, vt sæpe habetur in processu; quod est signum euidens societatis vniuersalis:
38 Gratian. *disc. for cap.* 457. *num.* 15. 16.

Deinde quæro ego, quis reuelauit testibus aduersæ partis dictas pecunias fuisse canonicales, hoc vtique vix cadere potest sub sensu, & contrarium verius esse potest, & deponunt contra iuris præsumptionem, quoniam præsumitur dictus R. D. Ioan. Anton. consumpsisse redditus
39 Canonicatus in sui, & eius familiæ alimoniam, & reseruasse prouentus bonorum patrimonialium. Abb. *in cap. cùm esses, de testam.* Anch. & Imol. *in d. c. cùm in officiis*, Alex. *cons.* 116. *num* 4. *lib.* 7. Socin. *cons.* 91. *num.* 4. *in fin. lib.* 3. Corn. *cons.* 314. *num.* 4. *lib.* 3. Surd. *d. quæst.* 12. *n.* 28. 29. maximè quando redditus Ecclesiastici non sunt pingues adeo, vt deductis expensis necessariis adhuc possit iudicari superfluum extare, vt in casu nostro, vbi tenues erant prouentus Canonicales non excedentes tunc libras 300. quotannis, vt habetur ex testibus vtriusque partis, quæ non poterant sufficere ad congruam sustentationem, propter quod iudicandum est dictas pecunias fuisse potiùs collectas ex redditibus patrimonij, & ex lucris, ac industria dictorum fratrum, ideóque communiter esse diuidendas.

Apparet igitur dictos testes ita deponere ex capite suo, quia verè non poterant asserere dictas pecunias fuisse proprias dicti Reuerendi, cum ab eius animo id penderet, solus enim poterat declarare, an eas custodiret, tanquam dominus, vel societatis præfectus, & vt dicunt, *come Regidore:* & ideò non probant, quia non concludit eorum ratio, *l. neque natales, C. de probat. l. non hoc, C. vnde legit.* vincunturque à testibus dictarum sororum numero pluribus, qui nihil excipiunt, dicentes, quod à prædictis fratribus omnes redditus cuiuscumque generis communicabantur, *ex c. nostra, de test. l.* 3. §. *eiusdem, ff. eod.* Bursat. *cons.* 311. *num.* 32.

Verùm nulla vis est facienda in vno teste dictarum sororũ, qui videtur concordare cum testibus aduersæ partis circa dictas pecunias canonicales, quia vincitur ab aliis,
40 mihi enim licet reprobare testes meos ex dictis aliorum testium, vt inquit Specul. *de teste*, §. *sed & testes, num.* 7.

Si autem inspiciamus personis testium aduersæ partis, nullius fidei esse debent, & nimis constat nimiam habuisse affectionem erga aduersarios. Nam si de quarto teste loquamur, eorum consanguineum se fatetur in processu, *fol.* 371. valdeque familiaris est alterius ex aduersariis, in processu, *fol.* 429. 431. mendax etiam videtur, quia inquit se restituisse quasdam pecunias dicto Reuerendo ab eo mutuò acceptas, in processu, *fol.* 351. & tamen non restituit, *fol.* 71. deinde affirmat illo tempore Canonicatus fructificasse libras 700. in processu, *fol.* 359. & tamen hoc non est verum, in processu, *fol.* 383. denique testificatur dictum Reuerendum semper fuisse vsum vestibus attritis, *fol.* 360. & tamen induebatur honorificè, *fol.* 426. 427. 441. vnde stante pluritate defectuum hic testis nihil probat. Farinac. *de testib. quæst.* 62. *num.* 381. 382.

Quintus etiam testis vltra prædicta in communi non caret præcipuis defectibus nimiam ostendens parti aduersæ affectionem, nec à mendacio alienus esse videtur, cùm dicat eo tempore Canonicatus fuisse solitos reddere ducatos 120. vel 130. & præsefert de hoc esse certum, quia habebat fratrem pariter Canonicum, in processu, *fol.* 383. & tamen res longè aliter se habet, in processu, *fol.* 283. Deinde pertinax videtur in hoc, quòd directæ pecuniæ essent propriæ dicti Reuerendi, in processu, *fol.* 373. 374. 375. & tamen paulò post quasi oblitus suæ depositionis inquit se nescire, an dictæ pecuniæ essent communes, in processu, *fol.* 387. 390. quæ omnia vtique videntur tollere fidem huic testi.

Nonus etiam testis nihil probare videtur. Nam in primis negat se attinere aduersariis, in processu, *fol.* 420. & tamen eis multùm attinet, & beneuolus est, in processu, *fol.* 436. 438. 439. Deinde vnum dicit, quod sanè videtur impossibile, scilicet, *che il detto Reuerendo mai perse vn punto: fol.* 413. quod non est verisimile, & testis scire non potuit, quia R. D. Ioan. Antonius fuit Canonicus de anno 1554. in processu, *fol.* 283. & testis iste natus est de anno 1563. vt colligitur ex eo, quòd ipse dicit habere annos 57. in processu, *fol.* 420. Præterea dicit dictum Reuerendum ex Canonicatu collegisse ad minùs ducatos 100. quotannis; in processu, *fol.* 414. 417. & tamen hoc longè à vero est, vt in processu, *fol.* 283. Vlterius dicit prouentus beneficiorum SS. Georgij, & Sebastiani fuisse de ducatis 40. vt in processu, *fol.* 414. & tamen neque hodie possunt peruenire ad medietatem dictæ summæ, vt in processu, *fol.* 287. 288. Denique magnam dicit inuerisimilitudinem, nam fert indicium suum quòd dictus Reuerendus potuerit singulis annis aggregare ducatos 200. vt in processu, *fol.* 416. & tamen redditus integri beneficiorum, & Canonicatus tot, & tanti non erant vt facilè calculari potest ex processu, *fol.* 287. & propterea dictis testibus non est fides adhibenda, in cæteris non laboro, quia vel similes patiuntur defectus, vel nihil nocent dictis sororibus, vel facilè reducuntur ad concordiam cum earum testibus.

Non possunt igitur dictæ pecuniæ subtrahi à communione prædicta, sed debent communicari cum dicto Domino Bernardino, vel eius hæredibus, & æqualiter debent diuidi, licet enim vnus socius plus luctetur altero, tamen partes debent esse æquales in omnium bonorum societate, ad textum *in l. si non fuerit, ff. pro socio.* 41
Bart. *in l. Titium*, §. *altero, ad fin ff. de administr. tut.* Bald. *in l. vt proponis, ad fin. C. de rei vindic.* Ias. *cons.* 3. *col.* 5. *vers. quartò, lib.* 3. pulchrè Decian. *dict. cons.* 73. *num* 20. *lib.* 5. Felic. *tract. de societ. cap.* 15. *num.* 1. & ideò dictis sororibus debetur portio pecuniarum, quas petunt in processu, *fol.* 4. & de quibus constat in processu, *fol.* 29. 80. 81. 82. & alibi, & quia sunt hæredes dicti D. Bernardini pro tertia parte, illis debetur dimidia tertiæ partis omnium dictarum pecuniarum.

Non obstat prædicta constitutio dotis, quam prædicti fratres fecerunt ad fauorem D. Liuiæ Conte de propriis cuiusque rebus; hoc enim non operatur societatis dicto

diſſolutionem, cum proceſſerit à mutuo eorum conſenſu in eorum inſtrumento emanato; ſicut enim in omnibus, *Caminauano di concerto*, vt habetur in proceſſu, *fol.365.* 231. 396. ita etiam in hoc, quod apparet, quia in eodem inſtrumento vnuſquiſque ſuam fecit promiſſionem, propter quod ſibi ad inuicem ſic diſponendi videntur dediſſe licentiam, ad textum *in l. Titius, ff. quibus mod. pign.* Bart. *in l. cum pater, §. libertis, de leg.2.* quando enim plures contractus in eodem inſtrumento celebrantur, vnico partium beneplacito abſoluti cenſentur. Bald. *in l. potens, num. 49. C. de pact.* & alter alteri ineſſe videtur.
42
43 Seraph. *deciſ.540.num.4.* Farinac. *deciſ.527.num.1.part.2.* Verum cùm dicta dotis conſtitutio donationem ſuperet, non eſt mirum, ſi dicti fratres expreſſerunt ſe de proprio dare, quod dabant, quia ſocius non poteſt donare rem communem, & ſi donat alicui, de ſuo donare debet: arg.
44 textus *in l. filius, de donat.* Caſtr. *conſ.358. num.3. verſ. quid, lib.2.* Tuſch. *pract. concluſ. littera S, concluſ.283. num.68.* alioquin eſſet in poteſtate vnius ex ſociis totam exinanire ſocietatem, quod eſt abſurdum, & propter hoc dicti fratres declarauerunt ſe de proprio donare.

Non obſtat diſpoſitio teſtamentaria dicti Domini Bernardini, in qua legauit D. Carolo Lancelloto omnia lucra facta in affictibus prædiorum D. Equitis de Piis, vt in proceſſu, *fol.66.* nam ſocietas tollit facultatem teſtandi etiam de rebus communibus, quia lex præſumit ſocium voluiſſe tantùm diſponere de parte ſua, & non de
45 portione ſocij, ad textum *in l. ſerui electione, §. ſeruus, de leg. primo, l. quod in rerum, §.1. l. domus, §. fin. eod. l. vxor patrui, C. de legat.* ad rem Craſſ. *de ſucceſſ. lib.1. §. legatum, quæſt.14. num.9.* quod maximè admittendum eſt, cùm dictus D. Bernardinus proteſtetur ſe tantum de ſuis bonis teſtari, vt ex illis verbis, *Proprij denarij*, & ex aliis, *Nel reſto de ſuoi bieni*; ex quibus colligitur eum voluiſſe tantùm diſponere de eo, quod erat in eius libera poteſtate. Bart. *in d. l. ſerui electione, §. fin. numero 2. 3.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.9. tit.9. num.12.* Phanut. *de lucr. dot. gl.8. num.89.*

Similiter non obſtat legatum de omnibus crediris chirographariis factum à dicto D. Bernardino eius vxori, quaſi eidem reliquerit pecunias ſimul, & credita, vt in proceſſu, *fol.69.* Nam reſpondetur iſtud non eſſe intelligendum de pecunia numerata, quia verbum, *Pecunia*, latiſſimum, vt *in l. pecunia nomine, ff. de verb. ſignif.* reſtringitur à verbo ſubſequenti; *chirographaria*, quia qualitas vnius extremi refertur ad omnia præcedentia.
46 Bart. *in l. Seia, §. Gaio, ff. de fund. inſtruct.* Natt. *conſ.253. num.10.* Ceph. *conſ.12. num.16.* Honded. *conſ.24. num.16.* Surd. *deciſ.88. num.24.*

Hanc autem veram eſſe veritatem euidentiſſimè colligitur ex teſtamento manu dicti D. Bernardini conſcripto, vbi de pecunia nulla fit mentio, ſed tantùm relinquuntur dictæ eius vxori credita chirographaria, vt in ſecundo proceſſu, *fol.26.* talis enim notula reperta in filcia vnà cum teſtamento ipſo, nec lacerata, aut deleta, adeo vt commodè poſſit legi, rem dubiam declarat, & fidem facit: pulchrè videndus Pariſ. *conſ.28. nu-*
47 *mero 23. lib.2.* Alex. *conſ. 14. num.19. verſ. ſextò, lib.6.* ad rem Surd. *deciſ.70. num.4.* vbi notulæ tantò magis ſtandum eſt, quia continet iuſtum numerum teſtium, & clauſulam, *Actum*; quæ ſignificat rem perfectam, & præſumitur publica, vt ſonat. Alex. *d. conſ.14. num.21. verſ. ad prædicta, lib.6.* Pariſ. *dict. conſ.28. numero 55. lib. 2.*

Non obſtat ſimiliter negotiatio affictuum, quos tenebat dictus Dominus Bernardinus vnà cum dicto Lancelloto, cum non reſiſtat ſocietati, quod vnus faciat vnum exercitium, alter alium. Iaſ. *dict. conſ. 2. col.6.*
48 *verſ. quartò, lib.3.* Decian. *d. conſ.73. num.13. 14.* Cocc. *dict. deciſ.421. num.5.* Immò creditur pro parte ſua habuiſſe dictam negotiationem communem cum dicto eius fratre, licèt de eo non fecerit mentionem, quia erat clericus, & quia non erat neceſſarium: quod ita eſſe conuincitur, quia dictus Dominus Bernardinus anticipatè ſoluit locatori aureos 400. de pecuniis communibus cum dicto eius fratre, vt in inſtrumenro locationis; quod eſt ſignum eum geſſiſſe etiam negotium commune, & feciſſe, quòd facere tenebatur, cum ſocius teneatur communicare acquiſita etiam proprio nomine, ad textum in *l. duobus, §. ſi fratres, ff. pro ſocio.* 49
Bald. *conſ.236. num.1.* & *conſ.262. num.1. lib.4.* Tuſch. *littera S, concluſ.290. num.3.* Socin. *conſ.254. num.7. 8.* Dec. *conſ.255. num.3.* Decian. *d. conſ.73. num.20.* Mar. Giurb. *ad Statut. Meſſan. part.1. cap. 1. gloſ.5. num.23.* præſumitur enim actum, quod erat de iure gerendum, *l. ſi duo*, vbi Bart. *de acquir. hær.* Crauet. *conſ.149. num.12.* 50
Surd. *conſ.312. num.14.* Mantic. *deciſ.313. num.12.*

Non obſtat, quòd dictus Dominus Bernardinus terras in Villa Cibeni reliquerit ſuæ vxori vti proprias, quaſi inde noſcatur eas non retinuiſſe in ſocietate. Nam reſpondetur eas fuiſſe fundum dotalem, nec aliter apparere; & ideo dictus Dominus Bernardinus non tenebatur communicare proprietatem, ſed tantùm fructus, & prouentus. Socin. *conſ.213. num.13. lib.2.* Decian. *conſ.39. num.16. lib.1.* Surd. *de aliment. tit. 6. quæſt. 13. num.4.* 51
Mantic. *de tac. & ambig. conuent. lib.6. tit. 15. num.17.* Hect. Felic. *d. tract. de ſociet. cap.12. num.28.* & ideò cùm ſemper communicauerit fructus dotales, hoc ſufficit ad ſuſtinendam ſocietatem.

Non obſtat denique, nec haberi debet in conſideratione finis, & quietantia facta à dictis ſororibus prædictis Ioan. Antonio, & Alberto de Chechis earum aduerſariis, vt in proceſſu, *fol.324. 331.* quia huiuſmodi finis non comprehendit hanc pecuniarum petitionem, nec ad eam extenditur, cum de pecuniis nunquam facta ſit mentio in inſtrumento, ideò ſolummodò ſortitur effectum ſuum quoad ſtabilia, & ſuppellectilem; finis enim etiam generalis reſtringitur tantùm ad expreſſa, nec porrigitur ad eius extraneum, cum debeat reſpicere ſuam cauſam: ad textum *in l. cancellauerat, de his, quæ in teſt. del.* Aret. *conſ.160. num.9. verſ. nec ſimiliter*, videndus Crauet. *conſ.88. num.18. verſ. tertiò.* Becc. *conſ.74.* 52
num.23. Veral. *deciſ.425. num.3. 4. part.2.* vide Cyriac. *controuerſ.292. num.11. lib.2.* etenim finis, ſeu liberatio etiam ampliſſima, & verbis vniuerſalibus concepta reſtringitur ad ſuam cauſam, nec præiudicat iuri ſibi competenti ex alio reſpectu diuerſo, ad textum *in l. emptor, §.* 53
Lucius, ff. de pact. l. ſi de certa, C. de tranſact. Natt. *conſ.546. num 13. 14.* Surd. *deciſ.117.* & *conſ.446. num.22.* Veral. *dict. deciſ.425. num.4. part.2.* Farinac. *deciſ.549. num.13. part.1.* Gratian. *diſc. for c.737. num.12.* Cyriac. *d. contr.292. num.7.* limitata enim cauſa limitatū producit effectum, *l. in agris, ff. de acquir. rer. dom. l. iubemus, C. ad Velleian.* Notat Gloſſa 54
in §. quod autem, Inſt. de leg. agn. tut. Crauet. *conſ.680. numero 13.* & ideò cùm huiuſmodi quietationes fuerint factæ ob diuiſionem ſtabilium, & ſuppellectilis, cùm ſint ſtricti iuris, à ſubiecta materia reſtringuntur ad cauſam, ob quam fiunt, & ad ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Surd. *conſ.445. num.45.* Ludouic. *deciſ.511. num.23.* Gratian. *d. cap.337. num.11.* Cyriac. *dict. controuerſ.292.* 55
num.13. 14. & tantò magis, quia dictæ mulieres erant minores, & non fuerunt certioratæ de beneficiis ſibi competentibus, quo caſu finis non valet, vt poſt Signorol. & Theſ. inquit Cyriac. *controuerſ.321. num.64. 65. part.2.*

His viſis, & ita firmitatis tranſeundum eſt ad bona ſtabilia, & ſupellectilem, pro quibus aduerſarij videntur ſe reddere tutos vigore huiuſmodi finis, & quietantiæ. Sed reſpondetur huiuſmodi quietantias eſſe nullas, & infirmas ob enormiſſimā læſionem, quæ eas omnino facit corruere, quia arguit dolum ex propoſito, & annullatur contractus, ſicut ex dolo vero, & ſuccurritur etiam maiori non obſtante quocumque iuramento. Corn. *conſ.17. n.5. verſ. hoc præſuppoſito, lib.4.* Crauet. *conſ.192. num. 3.* Decian. 56
conſ.180.

*conf.*180. *num.*4. *verf. fed tamen*, Natt. *conf.*166. *num.*2.3. Grammat. *decif.*66. *num.*48. Gratian. *difc. for.*823. *numero* 38. 39. adeo, vt nihil profit interpofitio iudicialis decreti, etfi fit Principis, quia adhuc talis læfio corro-
57 dit contractum. Cephal. *conf.*344. *num.*31. Honded. *confil.*29. *num.*52. Gratian. *cap.*563. *num.*37. Cyriac. *controverf.*160. *num.*55. *part.*1. & quia iudicis arbitrio remittitur, quanta debeat effe læfio. Menoch. *de arb. iud. caf.*74. *num.*4. Cyriac. *contr.*48. *num.*9. *part.*1. confiderandum eft, quid illis datum fit, de quo in proceffu, *fol.*324.331. & quid ab illis fuerit renuntiatum, de quo in proceffu, *fol.*28. *& feqq.*

Nec obftat, pecunias prædictas non effe habendas in confideratione, quia erant propriæ dicti R. D. Ioan. Anton. Sacerdotis. Nam fatis refponfum eft eas venire in communione prædicta, & effe diuidendas, ficut cætera bona, adeo, vt non fit denuo neceffe id rationibus comprobare; ideo dictis fororibus eft fua portio affignanda, quia finis non comprehendit pecunias, & fi complectitur, læfio eft manifeftiffima, quia pluris fortè valent dictæ pecuniæ non diuifæ, quàm cætera bona.

Non obftat, non poffe in hac læfione probanda in medium deduci domum, de qua in actis, quia erat propria dicti Sacerdotis. Nam pariter refponfum eft dictam domum fuiffe communem, & pro communi habitam non folum inter dictos fratres, fed etiam apud aduerfarios, vt viuis rationibus oftenfum eft, quæ cum adhuc viuant, nec ex aduerfo fublatæ fint, nihil eft, vt eas repetam.

Verùm quia etiam latius quoad factum ipfum procurator dictarum fororum in fua informatione oftendit, quantæ fint res, quæ erant diuidendæ, & quomodo ex teftibus, & fcripturis probetur quantitas, & valor illarum, me remitto ad eum, quia in iis, quæ facti funt, litigantes non indigent confilio Iurifperitorum; ex iis autem, quæ ipfe ex proceffu haufi, læfionem adeffe enormiffimam appareat.

Non eft tamen omittendum, vt magis de læfione conftaret, aduerfarios fuiffe pofitionibus pulfatos, quibus refpondendo D. Ioan. Antonius Chechus alter ex dictis aduerfariis multa faffus eft, quæ iuuant dictas forores in dicta læfione, vt habetur in proceffu, *fol.*28. *& feqq.* quod poftea præcauens dictus Chechus, confeffionem reuocauit, fed id facere nullo modo potuit, quia erat confeffio iudicialis, & non docuit de errore, nec in continenti fuit reuocanda: Bald. *in l. edita, in* 2. *lect. verf. fape*
58 *accidit, C. de edend.* Franc. *in cap.*1. *col.*1. *de accufat. in* 6. Cùm enim dicta confeffio fuerit à Notario in fcriptis redacta, & marginaliter pofitionibus annotata, reuocatio non poteft dici in continenti facta: pulchrè Ruin. *con-*
59 *fil.*5. *num.*15. *lib.*4. quod etiam probatur ex Gloff. *in c. apud mifericordem* 32. *quæft.*1. & Gloff. *in c. olim caufam, in fin. de cenf.* Rom. *conf.*391. *num.*1. *verf. hac autem*, Iaf. *in l. error, num.*9. *verf. & diceretur, C. de iur. & fact. ignor.* Marant, *in fpecul. part.*6. *art.*4. *de pofition. num.*8. Tiraq. *de retract. conuent.* §.1. *gl.*5. *num.*14. *verf. intelligit*, latè Mafcard. *de probation. conclu.* 359. *verb. Confeffionem*, *num.* 10. Carpan. *ad Statut. Mediol. cap.*83. *num.*74. & *cap.*73. *numer.*15. *part.*1.

Quòd multò magis admittendum eft, quia dictus Chechus deliberatè refpondit præcedente trina monitione, & citatione, vnde non poteft effe locus reuocationi, cum cenfeatur prima vice dixiffe veritatem, & fecun-
60 da videtur effe cauillatio procuratoria. Rom. *d. conf.*391. *num.*1. Gabriel *communium conclu. lib.*1. *tit. de confeff. conclu.*6. *num.*5.

Et confeffio prædicta pofitionibus data non folum præiudicat confitenti, *l. generaliter*, *C. de non num. pec.*
1 *lib.*1. *C. de confeff. l. publia, ff. de duobus reis*, fed etiam nocet correo, & contra eum fidem facit: ad textum *in l. pen. ff. de duobus reis*, etenim fi teftes probarent contra dictum correum, quantò magis Chechus in eadem naui conftitutus, qui videtur confeffum fuiffe meram veritatem, vnde hæc probatio cenfetur carere omni defectu, & tantò magis, quia coadiunatur depofitionibus teftium, de quibus in proceffu, *fol.*175.176.177.194.195. 211.212.224.237.238. ex quibus concludendum eft, dictas forores effe admittendas ad diuifionem dictarum pecuniarum, & in reliquo vigore læfionis effe refarciendas vfque ad eam quantitatem, quæ iuftè illis obuenire debet. Et ita. Saluo.

CAPVT XVII.

EPITOME.

Laicus poteft effe iudex inter duos laicos Ecclefiæ emphyteutas, inuicem de emphyteufi contendentes, contra Facinacium; & alia multa tractantur in materia iurifdictionali.

SVMMARIVM.

1 *Iudicem effe plus oneris habet, quàm honoris.*
2 *Iudicare eft fructus iurifdictionis.*
3 *Iudex nemini parcere debet.*
4 *Iudex debet iudicare fecundùm iura.*
5 *Iudices funt pofiti vt fignum ad fagittam.*
6 *Exceptio declinatoria, vel dilatoria cenfetur reiecta per proceffum ad vlteriora.*
7 *Emphyteutarum Ecclefiæ quæftio ad quem Iudicem fpectet.*
8 *Iudex Ecclefiafticus folus eft competens inter duos laicos emphyteutas Ecclefiæ.*
9 *Rota Romana facit communem opinionem, & non creditur errare.*
10 *Rotæ decifiones extra Curiam non faciunt ius.*
11 *Rotæ Romanæ non defertur, nifi quatenus iure, vel ratione fulcitur.*
12 *Orbis eft maior vrbe.*
13 *Rota quandoque rotat.*
14 *Romæ quid fit factum, non fpectatur, fed quid faciendum.*
15 *Sententia lata contra decifionem Rotæ eft valida.*
16 *Iudicem oportet cuncta rimari.*
17 *Laicus eft Iudex competens inter duos emphyteutas Ecclefiæ contendentes.*
18 *Emphyteufis cognitio fpectat ad laicum inter laicos.*
19 *Communi ab opinione non eft recedendum in iudicando.*
20 *Dominium vtile emphyteutæ Ecclefiæ eft laicale, & fubiectum ftatutis laicorum.*
21 *Emphyteutæ dominium an fit exemptum à iurifdictione laicorum.*
22 *Statutum de vtili dominio emphyteutæ Ecclefiæ an valeat.*
23 *Ecclefiæ non intereft ad quem emphyteutarum tranfeat emphyteufis.*
24 *Emphyteufis Ecclefiæ ftatutum faciens mentionem non valet.*
25 *Statutum non valet, fi directè, vel indirectè præiudicet Ecclefiæ.*
26 *Emphyteufis fucceffio regulatur à ftatutis laicorum.*
27 *Forum fortiri, & ftatutis ligari paria effe, quomodo intelligatur.*
28 *Actor fequitur forum rei.*
29 *Emphyteuta conuentus pro fuo tantùm iure non declinat forum laici.*
30 *Dominus extare non videtur, fi de eius præiudicio non agatur.*
31 *Bona funt accefforia perfonæ.*

32 *Nominans dominum non declinat forum, ſi pro ſuo iure conueniatur.*
33 *Eccleſia volens defendere emptorem, ab co tenetur ſtare in foro laico.*
34 *Forum ſortiri poſ[illegible] ratione rei, & perſona.*
35 *Iudicium non faci[illegible] nalitas, ſed perſona.*
36 *Actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito.*
37 *Accidens variatur ſecundum conditionem perſona.*
38 *Clericus neceſſarius defenſor trahit cauſam ad ſuum forum.*
39 *Eccleſia ſi nominetur Domina, trahit cauſam ad forum ſuum.*
40 *Nominans dominum, ſi ipſe non habet ius in re, declinat forum.*
41 *Statutum non valet permittens feudi Eccleſiaſtici alienationem.*
42 *Feudo alienato extinguitur conceſſio feudi.*
43 *Statutum vetans incurri caducitatem ob non ſolutionem canonis, non valet in damnum Eccleſia.*
44 *Emphyteuſis, & feudum perduntur propter alienationem.*
45 *Alienatio emphyteuſis an permittatur in caſu neceſſitatis.*
46 *Emphyteuſis Eccleſia ſubiicitur ſtatutis laicorum, & quando.*
47 *Eccleſia non intereſt, quis ſit emphyteuta inter vocatos.*
48 *Vaſſalli mutatio quando non interſit Eccleſia.*
49 *Eccleſia non poteſt lædi laicorum ſtatutis, etiam ſecundariò, & in minimo.*
50 *Læſio modica quando conſideretur.*
51 *Emphyteuta deficiendo in vno nummo canonis, cadit à toto.*
52 *Statuta præiudicialia Eccleſia non valet, & quando ſecus.*
53 *Obligatio plurium eſt magis vtilis, quàm vnius.*
54 *Iudex recuſatur propter intereſſe in cauſa.*
55 *Epiſcopus Regij an ſit competens in cauſis feudalibus ſua menſa.*
56 *Epiſcopus poteſt eſſe Iudex in cauſis ſua menſa, & Eccleſia, & quomodo.*
57 *Epiſcopus quomodo recuſetur vti ſuſpectus ob intereſſe in cauſa.*
58 *Recuſatio Epiſcopi in Iudicem quomodo fiat ob eius intereſſe.*
59 *Arbitri iuris eliguntur ad cognoſcendas cauſas ſuſpicionis.*
60 *Vicarius Regij cognoſcit cauſas feudales menſa Epiſcopalis.*
61 *Iudex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit, an cauſa ſit ſpiritualis.*
62 *Iudex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit, an cauſa pertineat ad forum Eccleſia, vel laici.*
63 *Iudex laicus, & Eccleſiaſticus ſi contendant de iuriſdictione, quis cognoſcit.*
64 *Iudex laicus an cognoſcat ſi ſua ſit iuriſdictio.*
65 *Iudex ſi pronunciet ſe competentem, an validè iudicet.*
66 *Iudex quilibet poteſt cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio.*
67 *Iuriſdictionem eſſe ſuam, quando cognoſcat laicus.*
68 *Laicus non cognoſcit, an ſua ſit iuriſdictio in rebus Eccleſiaſticis.*
69 *Laicus eſt incapax iuriſdictionis in clericos, & res ſpirituales.*
70 *Ordinarius vtriuſque litigantium poteſt eſſe Iudex inter emphyteutas.*
71 *Laici non poſſunt ſtatuere de perſonis, aut rebus Eccleſiaſticis.*
72 *Feudali in cauſa Dominus eſt Iudex competens, etiam Eccleſia.*
73 *A feudo an valeat argumentum ad emphyteuſim.*
74 *Emphyteuſis, & feudi quando ſit par diſpoſitio.*
75 *Argumentum à feudo ad emphyteuſim valet.*
76 *Laicus non eſt iudex competens in cauſa iuriſpatronatus.*
77 *Connexorum idem iudicium.*
78 *Dominium vtile eſt connexum directo.*
79 *Dominium vtile eſt tanquam chimæra, & quomodo ſit annexum directo.*
80 *Intellectus ſeparat, quæ ſunt iuris.*
81 *Dominium directum eſt ſeparatum ab vtili.*
82 *Emphyteuta dominium eſt ſeparatum à dominio directo.*
83 *Vſusfructus eſt ſeparatus à proprietate.*
84 *Dominium vtile tranſit in emphyteutam.*
85 *Dominium vtile conſolidatur cum directo finita emphyteuſi.*
86 *Verbum,* conſolidari, *quid importet.*
87 *Connexa propriè dicuntur, quæ ſunt indiuidua.*
88 *Connexitas rerum in quo conſiſtat.*
89 *Dominium vtile, & directum ſunt diuiſa.*
90 *Iuſpatronatus eſt annexum ſpiritualibus.*
91 *Iuſpatronatus ex gratia laicis conceſſum.*
92 *Iuſpatronatus vendi non poteſt, niſi cum vniuerſitate bonorum.*
93 *Iuſpatronatus eſt inſeparabile à ſpiritualibus.*
94 *Mixta non poſſunt ſeparari.*
95 *Mixta ſequuntur naturam ſimplicis dignioris.*
96 *Iuſpatronatus eſt indiuiduum.*
97 *Poſſeſſio, & proprietas ſunt connexa.*
98 *Laicus poteſt eſſe Iudex in cauſa poſſeſſoria beneficij, & quomodo.*
99 *Iudex laicus an poſſit iudicare inter clericos de poſſeſſione beneficij.*
100 *Mixti fori eſt cauſa poſſeſſionis beneficij.*
101 *Iudex Eccleſiaſticus inhibere poteſt laico in cauſa poſſeſſionis beneficij.*
102 *Poſſeſſorij cauſa terminari debet vt cauſa petitorij.*
103 *Decimarum in cauſa ſolus Eccleſiaſticus eſt competens.*
104 *Decimarum cauſa eſt ſpiritualis.*
105 *Laicus an poſſit cognoſcere de cauſa decimarum.*
106 *Argumentari non licet à contrario ſenſu, vel à ſimili in verbis Doctorum.*
107 *Emphyteuta Eccleſia an poſſit collectari à laicis.*
108 *Collectari an poſſit emphyteuta Eccleſia à laicis.*
109 *Vtile dominium emphyteuta Eccleſia an ſubiaceat collectis laicorum.*
110 *Colonus Eccleſia ſoluens modicam penſionem an poſſit collectari à laicis.*
111 *Eccleſia damnificaretur, ſi eius coloni poſſent collectari.*
112 *Conſuetudo poteſt liberare emphyteutam Eccleſia à collectis.*
113 *Eccleſia tenetur ad collectas, ſi res erat affecta, antequam eſſet Eccleſia.*
114 *Statuta laicorum an valeant ſuper vtili dominio emphyteuta Eccleſia.*
115 *Inueſtitura tenor in primis attendendus eſt.*
116 *Eccleſia poteſt ſuum emphyteutam ad forum Eccleſiaſticum trahere.*
117 *Laicus non poteſt cognoſcere, an ſit extincta emphyteuſis Eccleſia.*
118 *Clericus nominatus in dominum trahit cauſas ad forum ſuum.*
119 *Clericus volens defendere laicum tenetur id facere in foro laicorum.*
120 *Emphyteuta Eccleſia pro penſione an poſſit conueniri in foro Eccleſia.*
121 *Eccleſia emphyteuta non ſubiicitur ſtatutis laicorum.*
122 *Vtile dominium emphyteuta non differt ab alio eius patrimonio.*
123 *Succeſſionis ordo à ſtatutis datus procedit etiam in emphyteuſi.*
124 *Præiudicium accidentale an attendatur.*
125 *Emphyteuſis, & libellus ſunt idem.*
126 *Doctoris verba intelliguntur ſecundum communem vſum loquendi.*
127 *Fictio pro veritate reputatur.*
128 *Directus dominus an trahat cauſam motam contra ſuum emphyteutam ad forum ſuum.*

129 Cle

129 *Clericus an admittatur ad defensionem eius , qui eum nominauit pro domino.*
130 *Clericus de euictione obligatus vbi conueniatur.*
131 *Statutum excludens fœminas propter masculos, habet locum etiam in emphyteusi.*
132 *Ratio vbi duplex est, cessante vna non cessat dispositio.*
133 *Prouisio hominis facit cessare prouisionem legis.*
134 *Emphyteuta primus acquirens censetur se conformare statutis laicorum.*
135 *Princeps laicus potest statuere super vtili dominio emphyteuta Ecclesiæ.*
136 *Emphyteuta canone non soluto cadit, non obstante statuto.*
137 *Laici an possint collectare emphyteutas Ecclesiæ.*
138 *Ecclesiasticus quando sit Iudex in emphyteusi Ecclesiastica.*
139 *Testis deponens dubitatiuè per verbum* , fortè , *nihil probat.*
140 *Doctores loquentes per verbum* , fortè , *quoad se rem decidunt.*
141 *Dictio,* fortè, *est quoddam philosophicum temperamentum.*
142 *Iudex quis sit inter emphyteutam Ecclesiæ, & tertium.*
143 *Doctoris dictum debet intelligi secundùm doctrinas, quas allegat.*
144 *Emphyteuta an possit declinare forum laici.*

Ne scribam vanum , duc pia Virgo manum.

ONus iudicandi, quàm graue sit, & periculosum, op-
timè nouerunt, qui aliquando illud portauerunt, &
experti sunt, vel quale sit iudicis officium, iam didicerunt
adeo , vt rectè existimatum sit Iudicem esse plus oneris
habere, quàm honoris, ex textu *in l. munerum, la grande, §.*
1 *iudicandi, cum adductis in gl. ff. de muner.* & dixit etiam gl.
in c. si contra vnum, verb. probari, vers. sed nomine, de off. deleg.
in 6 Beneuent *tract. de Iud. suspect. c. 1. num. 5.* Steph. Costa
2 *in rep. c. si Iudex laicus, n. 15. de sent. excom. in 6.* qui etiam
3 dicunt, quòd iudicare non dicitur iurisdictionis fructus,
sed opus , & labor, siquidem iudex nemini contra iusti-
tiam parcere debet, sed vnicuique quod suum est redde-
re, *c. ex ore, de priuileg.* nec aliquid ex arbitrio suæ dome-
4 sticæ voluntatis facere, sed secundum iura, & tenorem le-
gum iudicare, *c. iudices, 3. quæst. 7.* Ludou. Gomez. *in rep. c. 1.*
num. 54. de indic. in 6. Vnde est, quòd iudices positi sunt
tanquam signum ad sagittam, quia non possunt omnibus
5 complacere, etiamsi in id totis viribus, & enixè studeant,
vt inquit textus *in c. qualiter, & quando, il 2. vers. licet autem, de accus.* Card. & alij *in c. vt debitum, de appellat.*

Propterea cùm in causa I. Antonij , & eius fratris de Rebecchis cum D. Ioan. Baptista Remingardo reo conuento fuerit oppositum de incompetentia iudicis laici (inter eos enim quæstio est de emphyteusi Ecclesiastica, in qua vtraque pars prætendit habere meliora, & potiora iura quoad medietatem vnius possessionis, quam Rubecchi ad se pertinere iure vtilis dominij contendunt) Iudex laicus pronunciauit ad vlteriora esse procedendum tali modo reiecta dicta exceptione ; siquidem verum est in iure , quòd si opponatur in iudicio exceptio declinatoria, vel dilatoria , & iudex mandet procedi ad vlteriora, videtur talem exceptionem repellere , & tacitè contra
eam pronuntiare, ad textum *in cap. ex parte 2. de appellat.*
6 Innoc. *in c. præterea , de dilat.* Ambr. de Vign. *in rep. cap. super litteris, num. 20. de rescript.* Franc. *in c. si duobus, num. 20. de appellat.* Surd. *cons. 467. num. 3.* And. Fach. *lib. 1. controu. 1. cap. 43. §. pen.* Gaill. *pract. conclus. lib. 1. conclus. 34. num. 1.* & ibidem Bernard. Græu. *num. 1. 2.* Seraph. *decis. 383. num. 8.* Marc. Anton. Thomat. *decis. 22. num. 9.* & ideò Remingardus appellauit , cuius articuli cognitio tandem ad me deuoluta tanquam ad Iudicem ordinarium appellationum, & à partibus etiam concorditer electum, cœpit agitari cum magna maturitate , & discussione, cum hinc inde multa allegarentur, & omni-
bus diligenter examinatis quæstionem terminaui ad fa-
uorem dicti Rebecchi, iudicans laicum iudicem esse com- 7
petentem, quia vel causa est merè laicalis, vel saltem mixti fori, quod facit esse locum præuentioni. Vt autem omnibus manifestum reddam, quòd non illotis manibus hoc munus expleuerim, sed potius per dictos legum tramites cum sudoris etiam emissione transitum fecerim, rationes, & auctoritates, quibus inductus , & impulsus fui, sigillatim enarrare, & patefacere decreui.

Et sanè non longè abest magna dubitandi occasio, si-
quidem vbi lis vertitur inter duos laicos de emphyteusi
Ecclesiastica , cuius vtile dominium vterque prætendat 8
credens esse potiorem emphyteutam , tunc laicum esse Iudicem incompetentem, sed Ecclesiasticum esse adeundum iudicauit Rota *in vna Rom. domus , sub die 19. Ianuarij* 1611. *coram Coccino* , vt latè testatur Farinac. *decis. crimin. 305. num 3. & per totam* , qui ad fundandam hanc sententiam adducit multa iura , plures rationes, & plurimos Doctores ; & correspondet rationibus in contrarium adductis , adeo vt aperta videatur via ad iudicandum pro Remingardo, quod Iudex laicus sit penitus incompetens.

Verùm, quia ego censui in hoc casu cessare prædicta, & locum esse præuentioni adeo, vt etiam laicus Iudex pos-
sit de hac causa cognoscere , oporteт ad singula respon-
dere. Licet igitur maxima soleat esse Rotæ Romanæ au-
ctoritas, quia facit communem opinionem, & non est ve-
risimile errare propter insignem doctrinam , & sapien-
tiam tot, & tantorum Patrum, qui in ea interueniunt, teste
Neuiz. *in Syln. nupt. lib. 5. num. 62. in fin.* Gomez. *in proœm.* 9
reg. Cancell. quæst. 2. vers. quartò pro isto, Surd. *cons. 403. numer. 84.* Honded. *cons. 20. num. 9. lib. 2.* Cassador. *de præbend. decis. 17. num. 7.* tamen sine dubio in causis, & litibus extra Curiam versantibus Rotæ decisiones non faciunt ius, nec pro lege possunt allegari, & neminem necessitant ad sic iudicandum, solùm enim probant tanquam responsa prudentum, adeo vt communis DD. opinio eis præua-
leat. Domin. *d. c. si duob. de rescript.* Gemin. *cons. 34. num. 5.* 10
ad fin. clarè Gozadin. *in rep. l. 1. num. 35. ff si cert. pet.* Ludou. Gomez. *in cap. 1. num. 50. de iudic. in 6.* post multos Mascard. *de probat. conclus. 484. n. 5. 6. 7* Lancell. *de attent. part. 2. cap. 10. limit. 1. num. 2.* Franc. Viu. *decis. Neap. 401. num 20.* Menoch *præs. 71. num. 14. lib. 2.* perbellè Bernard. Græu. *ad Gail. in proœm. pract. conclus. num. 65.* Gratian. *disc. for. cap. 604. num. 14. lib. 4.* qui etiam concludunt Romanæ Rotæ non esse deferendum, nisi quatenus ratione, & iure mouetur, etenim non est nouum , quod ipsa quoque te-
neat opinionem à iure reprobatam , teste Bec. *cons. 66.* 11
num. 26. vers. vltimo, non obstat, & ideò ei non est (loquendo semper debita cum reuerentia) tantùm deferendum, quin sit locus veritati. Menoch. *cons. 205. num. 5.* & *cons. 393. num. 5.* Mangil. *de imput. quæst. 116. num. 28. 29.* vbi ad rem dicit Orbem esse maiorem Vrbe, nec mirum , quia etiam
Rota quandoque Rotat, vt inquit Gloss. *in proœm. Reg.* 12
Cancell. teste Mascard *de probat. d. concl. 484. n. 9.* Decian. 13
cons. 63 num. 15. lib. 5. Menoch. *cons. 393. num. 5.* Græu. *in d. proœm. pract. concl. n. 67.* Ludou. Gomez. *in d. rep. d. c. 1. n. 49. de iudic. in 6.* Vnde dici solet non esse spectandum, quòd Romæ sit factum, sed quid fieri debuerit, ad textum *in l.*
sed licet, ff. de off. præs. Menoch *cons. 510. num. 3.* & hinc est, 14
quòd sententia lata contra decisiones Rotæ valida est, vt
post Felin. & alios scribit Gabriel *lib. sent. 2. tit. de sentent.* 15
conclus. 7. num. 22. Græu. *in d. proœm. num. 65.*

Quare cùm oporteat Iudicem cuncta rimari , & ordi-
nem rerum plena inquisitione discutere , *cap. cùm Ioannes, de fide instrument. cap. iudicantem , 30. quæst. 5.* Me- 16
noch. *cons. 134. num. 1.* Bertaz. *cons. ciuil. 11. num. 19.* & legibus , non exemplis iudicare debeat , *l. nemo , C. de sent. & interloc omn. iud. l. sed si licet, de off. præs.* Paclan. *cons. 164. num. 139.* Peregr. *cons. 91. num. 9. lib. 3.* ideò verè non putaui contemnendam Rotæ sententiam , quam plurimi facio, & in dubio ei adhærerem , sed cœpi

rem

rem diligenter examinare, & cùm mihi fuerit perſuaſum longum poſt ſtudium iura, & auctoritates ex aduerſo adductas partim id non dicere, ad quod allegantur, partim pugnare cum receptis DD. opinionibus, factum eſt, vt in aliam tranſierim ſententiam.

Vt igitur prouinciam aggrediar, & diſſoluam contraria argumenta, animaduertendum eſſe puto longè plures eſſe, & maioris auctoritatis illos Doctores, qui nos docuerunt in propoſito duorum laicorum de emphyteuſi Eccleſiaſtica contendentium, non Dominum directum, neque iudicem Eccleſiaſticum eſſe adeundum priuatiuè ad laicum, ſed ordinarium iudicem laicum in cuius territorio ſita ſunt bona, iudicem eſſe verè competentem, quia emphyteuta Eccleſiæ non efficitur de foro Eccleſiæ, ex quo nemo eorum negat, aut recuſat eam cognoſcere pro Domina, cùm vterque prætendat eſſe potiorem emphyteutam, & cùm dominium emphyteutæ non ſit Eccleſiaſticum, ſequitur conditionem perſonæ laicæ, cui adhæret, vnde cùm actor ſequi debeat forum rei, ſequitur
17 in caſu propoſito, quod ſiue ambo litigantes, ſiue reus conuentus tantum ſit laicus, quod cauſa erit ventilanda coram iudice laico: ita ſenſerunt Bald. *in rubr. num. 7. verſ. ſed nunquid, in prima lect. de indic.* & *in c. cæterum, num. 11. verſ. quærit,* vbi Hoſtienſem damnat, & eius ſententiam appellat Saturninam, & eum ſequitur Felin. *n. 12.* Andr. Barb. *num 122.* Dec. *num. 15. verſ. & quod ſupra, extr. eod.* Baldum quoque ſequitur Mandoſ. *a l Rom. conſ 212. litter. F.* & melius ipſe Rom. *d. conſ. 212. num. 6. verſ. erit ergo:* Ioan. de Anan. *conſ. 84. num. 5. in fin.* Iaſ. *in l. 1. num. 73. C. de iur. emph.* fusè Barbat. *conſ 84. per totum, lib 4.* Afflict. *in c. Imper. §. præterea, num. 9. de probit. feud. alien.* Paul. de Monte Pic. *conſ. 40. num 19. libr. 1.* lepidè Albert. Brun. *tract. de Stat. fœm. exclud. art. 8. quæſt. 22. verſ. prædictam.* Alb. *conſ. 28. num. 6.* Boer. *deciſ. 114. num. 5.* Couar *pract. qq. cap. 8. num. 3. verſ. nam biſce verbis,* quem ſequitur Carp. *ad Stat. Med. cap. 69. num. 107. verſ. quod autem, part. 1,* latè Surd. *conſ. 338. num 17. 18.* Myſ. *obſ. cent. 4. obſeru. 95.* qui de recepta, & magis communi opinione teſtatur. Oſaſch. *deciſ. 79. num. 12.* Burſat. *conſ. 56. num. 9. lib. 1.* pulchrè Valaſch. *tract. de iur. emph quæſt. 17. num. 15. verſ. quibus accedit,* ibi: *Nec enim,* & *quæſt. 39. num. 14. ad fin. verſ. ſi verò:* vbi ait, ſi inter duos laicos de emphyteuſi Eccleſiaſtica ſit lis, laicus iudex eſt competens, & idem Valaſc. *deciſ. conſult. 147. num 17.* Franc. de Cald. *de iur. emphyt. lib. 2. quæſt. 12. num. 21. verſ. reſoluens;* vbi inquit de hac
18 re fore diſceptandum in foro ſæculari, & idem Cald *d. lib. 2. quæſt. 14. num. 1. verſ. nam cùm per ſuprad.* inquiens hanc rem poteſtati ſæculari eſſe ſubiectam: pulchrè etiam Manent. *deciſ. 6. num. 30. 31.* qui alios allegat, ex quibus clarè cernere poſſumus hanc eſſe magis communem, &
19 receptam DD. ſententiam, à qua in iudicando non licet reſilire, *c. ne innitaris, de conſt. c. nouimus, de verb. ſignif. l. 1. de off. quæſt.* Neuiz. *in ſylu nupt. lib. 5. num 1.* Crauet. *conſil. 430. num. 7. 9.* Bertaz *conſ. ciuil 30. num. 19.* Laderch. *conſ. 36. num. 15. in fin.* quæ omnia intelligas, ſi laicus iudex præuenit.

Et ſanè de hoc mirandum non eſt, quia vtile dominium, quod habet emphyteuta Eccleſiæ, eſt quid laicale, & prophanum extra Eccleſiam exiſtens, & ideo ſubiicitur ſtatutis generalibus, & conſuetudinibus laicorum, ab eiſque regulatur, vt magis communiter videtur ſentire Do-
20 ctores: ita Anch. *conſ. 125. num. 7 verſ. per prædicta,* & *conſil. 433. num. 3* & *in cap ea quæ, col. 17. de reg iur. in 6.* Albert. Brun. *d. art. 8 quæſt. 2. verſ. & facit,* & *quæſt. 22. verſ quod ſtatutum.* Felin *in c. quæ in Eccleſiarum, n. 95.* vbi Dec. *n. 6. in fin. de conſt.* idem Dec. *in Auth. caſſa, num 9. de ſacroſanct. Eccl.* & *in l. ex conuentione, num. 9. C. de pact.* latè Tiraq. *de retract. lign §. 1 gl 13. num 8.* Clar. *in § emphyteuſis, quæſt. 48. verſ. bene verum.* Cum. *conſ 84. num. 3. verſ. & per hoc.* Pariſ. *conſ. 12. num 86. lib. 2.* lepidè Alex *conſ. 9. num 2 verſ. quod verum, lib 5.* & *conſ. 27. num 5 lib. 6.* Purpur. *conſ. 332. num. 9. verſ. tertiò,* Barb. *conſ. 14. num. 5. lib. 1.* & *conſ. 84. per totum, lib. 4.* Soc. Sen. *conſ. 99. num. 1. verſ. & ſic agitur, lib. 1.* Soc. Iun *conſ. 71. num 133 135. lib. 1.* Marcabr. *conſil 26. num. 132. 133 134.* Alb. *conſ 28. num. 6* Burſat. *conſ. 56. n. 12. lib. 1.* & *conſ. 181. num. 30. lib. 2.* Rim. Iun. *conſ. 447 num. 20. & ſeqq.* latiſſimè Surd. *d. conſ. 338. num. 15.* Menoch. *de arb. iud. caſ. 180. num. 10. 11.* Carp *ad Stat. Med. c. 417. num. 11. part. 1.* Myſing. *d. cent. 4. obſeru. 95. verſ. dicens.* Monterent. *ad Stat. Bonon. libr. 4. rubr de prohib alien. rei immob. in verb. alienatione, in fin.* Aluar. Valaſc. *de iur. emph. quæſt. 17. num. 12. & ſeqq.* & *deciſ. 132. num. 13.* & *deciſ. 147. num 17.* fusè Cald. *de iur. emph. lib. 2. quæſt. 7. num. 13. verſ. qua ratione,* & *num. 14.* & *quæſt. 10. num. 13. verſic. quare,* & *quæſt. 12. num. 22 quæſt. 14. num 22.* & *lib. 3. capit. 15. numero 34.* Felic. *de cenſ. in præfat. tom 2. num. 2.* latè Surd. *deciſ. 160. num. 14. 15.* Matt. *de iuriſdict. part. 4. caſ. 13. num 3.* Alderan. Maſcard. *de Statut. concluſ. 1. num. 248.* Bellet. *diſq. cler. tit. de exempt. cler. à ſtatut. ſæcul. §. 4. n. 32.* ex quibus cognoſcitur hanc eſſe communiſſimam DD. ſententiam, ſecundum quam Conſilium Iuſtitiæ Mutinæ iudicauit ad fauorem Marchionis Gualenghi nobilis Ferrarienſis, & Senatum Mantuanum ita ſeruaſſe teſtatur Surd. *d. deciſ. 160. num. 15.* Manent. *d. deciſ. 6. num. 29.*

Bene verum eſt, quòd multi tenuerunt contrarium, 21
putantes, quod etiam vtile dominium emphyteutæ ſit exemptum a iuriſdictione Laicali, quia eſt connexum cum directo, quod ſpectat ad Eccleſiam, & connexorum idem eſt iudicium. Bero. *in c. quæ in Eccleſiarum, num. 9. 10. de conſtit.* Fulgoſ. *conſ 166. num. 3* Card. *conſ. 92. numer. 8. in fin* Cald. *conſ 15. num. 1 de indic.* Cum. *conſ. 41. num. 2. verſ. ſed his.* Ægid. *conſ. 40. num. 3. in fin.* Campeg. *inter conſil.* Brun. *conſ. 2. num. 35. verſ. & hoc.* Feder. de Sen. *conſ. 145. num. 3.* Gem. *in cap. fin num. 14. de foro compet. in 6* latè Sylu. *conſ. 9. num 23* fuſius Farinac. *d. deciſion. crimin. 305. num 3.* Grilinz *conſ. 93. num. 10.* Signorol. Homod. *conſ. 218 num. 12. & ſeq.* Tuſch. *pract. concluſ. littera O. concluſ. 136. num. 10.* Verùm ſi veritatem amamus, dicendum eſt, alteram opinionem eſſe magis communem, quam etiam puto veriorem in propoſito de duobus laicis, & vbi non tractatur de præiudicio Eccleſiæ, quia ſanè vtile dominium eſt proprium talis emphyteutæ, & cum ipſe ſit laicus, nil eſt impedimento, quin contra ſub- 22
ditum, & de re ſubditi laicus Princeps poſſit ſtatuere, & cognoſcere, de quo Eccleſia conqueri non debet, quia ſua non intereſt, vbi res verſatur inter eoſdem in inueſtitura comprehenſos, vt benè ponderat Ruin. *conſ. 70. nu-* 23
mer. 11. lib. 5. Surd. *d. conſ. 338. num. 8. 16. 17.* Decian. *tract. crimin. lib. 2. cap. 35. num. 14.* Manent. *d. deciſ. 6. num 28.* Bellet. *d. loco, § 4. num. 31.* Craſſ. *de eff. cler. effect. 2. num 177. 403.*

Non nego tamen, quin id procedat, quando ſtatutum laicorum eſt generale, & non facit ſpecificam mentionem de bonis Eccleſiæ emphyteuticis, quia ſi ſtatuta ſæcularia facerent expreſſam diſpoſitionem de colonis, vel emphyteutis Eccleſiaſticis, puta eos obligando ad collectas, vel alio modo de eorum vtili dominio diſponen- 24
do, vtique inualida eſſent, cùm ſic homines retraherentur à conducendis Eccleſiæ bonis, vel ſaltem viliori pretio cum Eccleſia contraherent, & per indirectum Eccleſia grauaretur, & maximè quia dantur multi caſus, in quibus emphyteuta Eccleſiæ laicorum ſtatuto non ligatur, & tamen ſi expreſsè de eo fieret mentio, ſemper obligaretur, & propterea concludendum eſt, tales emphyteutas comprehendi in generali laicalium ſtatutorum diſpoſitione, non autem poſſe de eis ſpecialem fieri mentionem, ex Caſtr *conſ. 290. num. 4. verſic. ſtatutum, lib. 2* Ruin. *conſ. 4. num. 6. in fin. lib. 1.* pulchrè Riminald. Iun. *conſ. 447. num. 24.* Sylu. *d. conſ. 9. num. 11.* latè Marc. *de iuriſdict. part. 4. caſ. 13. numero 14. 15. & ſeqq.* Grilinz. *d. conſ. 93. num 12.* ſatis enim eſt ad inualidandum laicorum ſtatutum, quod verè, vel præſumptiuè 25
dire

directè, vel indirectè praeiudicium afferat Ecclesiae, & propterea vbi longe abest Ecclesiarum damnum, vt hîc, vtile dominium emphyteutae subiicitur laicorum statutis, velut si tractetur de modo, & ordine succedendi inter vocatos, & comprehensos in inuestitura (circumscripto pacto diuerso) velut si extet statutum, quòd stantibus masculis foeminae non succedant, tunc eadem dispositio seruabitur in successione bonorum emphyteuticorum Ecclesiae, quia eius interesse non tangit, non potest enim dici, quod cogatur habere vassallum, quem nollet, quia omnes comprehensiuè continet inuestitura, & licet aliud esset, si tractaretur de illis, ad quos inuestitura non ex-
26 tenditur, tamen quoad comprehensos attendenda sunt laicorum statuta in ordine succedendi, si praetendentes laici sunt. Anch. cons. 125. num. 7. ad fin. vers. per praedicta. Ruin. d. cons. 4. num. 6. vers. & istud, lib. 1. Burtat. cons. 132. num. 8. lib. 2. pulchrè Becc. cons. 3. num. 61. 62. Menoch. de arb. iud. cas. 180. num. 9. 10. Riminald. Iun. cons. 447. num. 10. Surd. d. cons. 338. num. 19. Marth. de iurisdict. d. part. 4. cas. 13. num. 18. Manent. d. decis. 6. num. 21. 22. Crass. d. eff. 1. num. 177. 178. 403. qui est casus noster, extra quem aliter sentiendum esset, quia vbi tractatur de praeiudicio Ecclesiae, praedicta non procederent, statutum enim tunc non ligat, & licet fortè adhuc posset aliquo casu agitari causa in foro laicali, tamen non sequi-
27 tur, quod valeant statuta super dictis bonis confecta, licet enim dicatur, paria esse forum sortiri, & statutis ligari, tamen id ita accipiendum est, vt qui non potest de aliqua re iudicare, nec valeat de ea statuere, non autem, vt de qua quis valet iudicare, valeat etiam statuere, ita pulchrè Monet. de comm. vlt. vol. cap. 5. quaest. 2. num. 117. vbi benè, & latè declarat.

In casu itaque nostro dicendum est rectè causam istam ventilari in foro saeculari, quòd sanè nititur regulae,
28 vt actor sequatur forum rei, ad textum in l. iuris ordinem, C. de iurisdict. omn. iud. l. fin. C. vbi in rem act. c. clericus, ibi Burr. & Abb. de for. compet. Seraph. decis. 1018. n. 6. verum etiam roboratur vrgenti ratione, siquidem vbi emphyteuta conuenitur pro suo tantum temporali iure, & interesse ab alio dicente se habere meliora iura, & esse de comprehensis in inuestitura, tunc conuentus non potest Ecclesiam dominam nominando forum laici declina-
29 re, quia Ecclesiae non praeiudicatur. Bart. in l. 2. num. 6. versic. aut iste, & ibi cum Ang. Castr. num. 12. Salyc. numer. 5. vers. quod dicendum, & Alexand. ad Bart. littera C. vbi in rem act. exerc. deb. gl. & Abb. in c. quoniam frequenter, §. in aliis, num. 23. & num. 28. vers. ibi enim, & ibi etiam pulchrè And. Barb. num. 60. 61. & Mar. Socin. in §. quod si super, vbi etiam Butr. num. 19. vt lit. non contest. latè, & de communi, Barbat. dict. consil. 84. in princ. lib. 4. Brun. dict. art. 8. quaest. 22. vers. & praedictam, ibi: & faciunt Couar. pract. qq. cap. 8. num. 2. vers. nam hisce verbis: Carp. ad Statut. Mediol. cap. 69. num. 6. part. 1. Mysing. centur. 2. obseru. 58. num. 5. Caualc. decis. 45. numer. 74. vers. secus, part. 1. Gabriel. cons. 47. num. 7. lib. 1. And. Gail. obseru. 34. num. 4. lib. 1. Bernard. Graeu. pract. c. conclus. lib. 1. conclus. 37. cons. 8. num. 3. ibi: non nominantem. Manent. d. decis. 6. num. 30. vbi enim non tracta-
30 tur de iure Domini, perinde est, ac si Dominus non extaret. Alexand. cons. 27. num. 7. lib. 6. & ita vtile dominium emphyteutae laici est eiusdem rationis, cuius est persona, cui adhaeret, quia bona sunt accessoria per-
31 sonae, & ipse non potest declinare forum ex persona directum dominium habentis, vt perbellè considerat Barbat. dict. consil. 84. versic. praeterea ad hoc, lib. 4. Surd. dict. cons. 338. num. 17. 18. Valasc. dict. quaest. 17. num. 15. vers. quibus accedit, ibi; Nec enim. Manent. d. decis. 6. num. 27.

Verùm in fortioribus terminis, si Ecclesia, vel clericus vendidisset rem cum promissione euictionis, & illa res
32 euinceretur ab emptore coram iudice laico, & Ecclesia vellet defendere emptorem, à quo fuit interpellata, seu laudata ad formam euictionis, adhuc teneretur defendere reum conuentum in foro laicorum, nec posset illum declinare, quia forus, qui non potest declinari à defenso, non potest etiam declinari à defensore, & venditor 33
veniens ad defendendum, tenetur causam defendere in terminis, in quibus reperitur, & haec est communis theorica, & practica, per textum in l. 1. §. venditor, ff. de iudic. And. Barb. in c. quoniam frequenter, §. in aliis, num. 61. vt lit. non contest. Mysing. cent. 1. obseru. 22. num. 7. Capyc. decis. 197. num. 2. Caball. de euict. §. 3. num. 122. vers. & si iudex. Socin. cons. 99. num. 27. lib. 3. Gram. decis. 21. num. 1. 2. Lancell. de attent. part. 2. cap. 20. num. 90. Cephal. cons. 168. num. 23. Vinc. Neap. decis. 40. num. 8. Borgn. decis. 9. num. 2. & decis. 45. num. 74. vers. secus si haberet, lib. 1. Carp. ad Stat. Mediol. cap. 69. num. 26. 27. 105. part. 1. Andr. Fach. controuers. iur. lib. 2. cap. 37. in 2. controuers. diiudicatione. Crass. de eff. cleric. eff. 1. num. 263. 264. 365. Bernard. Graeu. pract. conclus. lib. 1. concl. 37. consid. 8. num. 1. Honded cons. 25. num. 14. 15. 17. lib. 1. Beneuent. de ind. suspect. cap. 7. num. 24. vbi de communi testatur.

Et profectò si regulariter duorum respectu, rei scilicet & personae forum sortiri solemus. Ceph. cons. 309. num. 67. 34
& in iure notissimum est, vtique dicendum est hanc rem posse tractari in foro saeculari, quia si inspicimus personam, vterque est laicus, & sic subditi foro laico, d. c. si clericus, de for. compet. si verò nos vertamur ad rem petitam, hoc est vtile dominium emphyteutae, illud est laicale, & prophanum, sicut vidimus, quoniam bona sunt personarum accessoria, c. similiter 16. quaest. 1. & non 35
attenditur rei qualitas, sed personae, apud quam inuenitur. Surd. d. cons. 338. num. 9. Valasc. d. quaest. 17. numer. 15. vers. quibus accedit. Cald. d. quaest. 12. num. 21. 36
Manent. d. decis. 6. num. 17. etenim actus actiuorum sunt in patiente bene disposito, teste Philos. 2. de Anima. Barbat. dict. cons. 84. versic. si ergo, lib. 4. Vincent. Grilinz. cons. 72. num. 6. Surd. cons. 338. num. 20. & seqq. qui dicunt etiam, quòd vnum, & idem accidens variatur secundum conditionem personae, cui adhaeret, & similibus 37
rem ornant; & ideò non est mirandum, quod laici possint statuere, & cognoscere de hoc vtili dominio penes laicum existente sine damno Ecclesiae, cuius nihil interest, quisnam ex vocatis per inuestituram illud habeat, quae sufficiunt Rebecchis ad victoriam reportandam, nihilominus contraria etiam tollere in animo est.

Ideo non omittam dicere nos non versari in casu, vbi simplex nominatio Domini potest mutare forum, quia emphyteuta possidet naturaliter, & potest pro iure suo conueniri, secus dicendum esset in casu, vbi Ecclesia, vel Clericus compareret in iudicio saeculari tanquam ne- 38
cessarius defensor coloni, vel inquilini, qui nullum ius habet in re, nec possidet; naturaliter, vel ciuiliter tunc enim si clericus, vel Ecclesia nominetur Domina ab eo, qui tanquam reus in iudicio conuenitur, causa remit- 39
tenda est ad iudicem Ecclesiasticum, nec potest procedi contra reum conuentum, qui non habet dominium vtile, vel directum: ad textum in l. 2. vbi DD. C. vbi in rem 40
act. cap. quoniam frequenter, §. in aliis, vbi Abb. num. 28. Butr. & communiter Doctores, vt litt. non contestat. Angel. in d. leg. venditor, ff. de iud. Imol. in l. non solum, §. quod vulgò, numero quarto, de vsucapion. Aret. in §. actionum, num. 20. Instit. de action. Lanfranc. de arbitr. part. 7. quaest. 47. Grammat. decis. 21. numero 3. & decisione 61. num. 6. Couar. d. cap. 8. numero 3. vers. hisce, Surd. cons. 396. numero 36. Socin. Iun. cons. 91. numero 13. 14. lib. 3. Marches. de Commiss. part. 2. cap. 4. quart. capit. princ. num. 33. cas. 499. Carp. ad Statut. Mediol. d. cap. 69. num. 27. latè Crass. de eff. cleric. eff. 2. num. 266. 267. Thesaur. decis. 22. num. 7. vers. fallit septimò, Mart. de iurisdict. part. 4. cap. 112. num. 10. in quo omnes legistae, & Canonistae conuenire videntur, quia iudicium non debet sumere existentiam ab ea persona, quae in re nullum ius habet.

Supereſt, vt reſpondeamus rationibus contrariis, & iuribus per Farinacium adductis. Primò enim loco adducitur textus *in c. quæ in Eccleſiarum, de conſtit.* qui eſt baſis opinionis contrariæ, quò loci Summus Pontifex in effectu nullum declarat Statutum Teruiſinum, quod in caſu vergentiæ ad inopiam liberam permittebat feudi Eccleſiaſtici alienationem: vnde inferunt aduerſarij, quod
41 ſtatutum non poſſit diſponere ſuper vtili dominio emphyteutæ, vel feudatarij Eccleſiæ. Sed iſte textus bene intellectus poteſt facilè euitari, illud enim Statutum nullum erat, quia Eccleſiæ erat præiudiciale, cum diſponeret de vtili dominio in caſu, vbi debebat deuoluere ad Eccleſiam ex capite alienationis factæ irrequiſito Domino, ea
42 enim ſecuta, feudi conceſſio remanet extincta, vt conſiderat Gloſſ. & Ant. Burg *in d. c. quæ in Eccleſiarum, n. 113. 114. de conſtit.* Franc. Cald. *de iur. emph. lib. 2. quæſt. 7. num. 24. & quæſt. 10. num. 13. verſ. quare minimè.* Graſſ. *d. eff. 2. num. 178. 405.* vbi pariter concludit non valere Sta-
43 tutum, quod emphyteuta non ſoluens canonem non cadat, quia tollit beneficium caducitatis, quod Eccleſiæ competit de iure communi, ſicut etiam certum eſt, quòd emphyteuſis, & feudum incidunt in commiſſum, ſi alie-
44 nētur irrequiſito domino. Gloſſ. *in d. c. quæ in Eccleſiarum, in verb. alienandi*, & ibi Burg. *n. 112. de conſt.* Surd *conſ. 440. n. 2.* Oſaſc. *decіſ. 166. n. 11.* Theſ. *deciſ. 99. num. 9.* adeo, vt alienantem à caducitate non excuſet famæ, carceris, captiuitatis, vel ſimilis neceſſitas, quin requiri, & vocari de-
45 beat Dominus directus. Bald. *in cap. 1. in princ.* per textum ibi, *qualiter olim feud. poterat alien. & cap. 1. § aut ſi, quibus mod. feud. amitt.* Cutt. *de feud. part. 4. num. 107.* Cald. *de iur. emphyt. lib. 4. cap. 6. num. 18. 19. verſ. verùm.* Satis enim congruum eſt, vt etiam in neceſſitatibus requiratur Domini conſenſus, & ſic ſtatutum illud diſponebat de re, quæ ad Eccleſiam per deuolutionem ſpectabat, ſecus eſt, ſi vtile dominium adhuc duret, & de ea re non dubitet Eccleſia, quia ſolùm quæſtio vertitur inter laicos de emphyteuſi contendentes; cùm enim tunc nullum vertatur Eccleſiæ præiudicium, certè validum erit ſtatutum Franc. Cald. *d. tract. lib. 2. quæſt. 7. num. 24. & quæſt. 10. num. 13. in fin.* concludunt enim omnes valere
46 ſtatuta laicorum ſuper vtili dominio emphyteutæ, vbi non tractatur de præiudicio Eccleſiæ. Felin. *in d. c. quæ in Eccleſiarum, num 95. verſ. nihilominus,* vbi Dec. *num. 6. verſ. ſed quatenus.* Ant. Burg. *num 112.* Riminald. Iun. *num. 12. verſ. ideo, de conſt.* Clar. *d. quæſt. 48. verſ. Benè verum.* Purpur. *conſ 332. num. 9* Sylu. *d. conſ. 9. num. 12.* Ruin. *conſ. 25 num 13 lib. 5.* Becc. *d. conſ. 3. num 49. 60.* Surd. *d. conſ. 338. num. 23. & deciſ. 160. num. 14.* Valaſc. *d. q 17. num 15. & deciſ. 132. num. 23. verſ. præſertim.* Cald. *d. lib. 2. quæſt. 14. num. 2.* Maſcard. *de interpret. ſtat. concl. 4. num. 248. verſic. reſpectu.*

Et certe in caſu noſtro nullum poteſt allegari Eccleſiæ præiudicium, eo enim ipſo, quod emphyteuta conuentus eſt pro ſuo tantùm iure ab alio prætendente ſe potiorem emphyteutam ſi vnus ſit de cōprehenſis in emphyteutica conceſſione, ceſſat omne Eccleſiæ præiudicium,
47 quia de illo dominio nihil pertinet ad Eccleſiam. Anchar. *d. conſ. 433. num. 3.* Felin. *in d. cap. quæ in Eccleſiarum, num. 95.* Dec. *in l. conuentione, num. 9. Cod. de pact.* Alex. *conſ. 9. num. 2. verſ. ſecus, lib 5.* Ruin. *d. conſil. 70. num. 11. verſ. & idem, lib 5.* Riminald. Iun. *d. conſ 447. num. 20.* Surd. *d. conſ. 338. num. 19.* Cald. *d. lib. 2. quæſt. 7. n. 13. verſ. cuius, & num. 24. verſ. parui, & quæſt. 10. num. 13. in fin.* Marcabrun. *conſ. 26. num. 134. in fin.* vbi dicit, nil ad Eccleſiam ſpectare, quis ſuccedat in eo; & maximè hîc, vbi dicti Rebecchi non ſunt deterioris conditionis, ſed fortè melioris, & faciles ad ſolutionem, quam ſubterfugere non tentant, quia ſolitum canonem ſoluere para-
48 ti ſunt; vnde ceſſat omne Eccleſiæ intereſſe. Ita poſt Iacob. Aluar. tradit Riminald. Iun. *repet. d. cap. quæ in Eccleſiarum, numer. 22 de conſtitut.* latè Franc. Cald. *de iur. emphyt. lib. 1. quæſt. 13. num. 20. verſ. immò poteſt,* & hoc videtur eſſe de mente omnium Doctorum.

Accedat, quia licèt verum ſit Eccleſiam non poſſe laicorum ſtatutis lædi quomodolibet, ſiue in maximo, ſiue in minimo, ſiue directè, ſiue indirectè, ſiue primariò, ſiue ſecundariò, ſiue verbis expreſſis, ſiue velatis, ad textum *in c. quamquam, de priuileg. c. ſtatutum, de hæret. in 6. c. clericis, § fin. & § nos igitur, de immunit. Eccleſ. in 6.* Mart. 49
de iuriſdict. part. 4. cap. 13 num. 20. verſ. quia, & maximè ſi læſio reſpiciat perſonas Eccleſiæ, & inducat contemptum, tunc enim etiam modica læſio conſideratur, & producit eundem effectum, ac ſi eſſet magna. Spec. *de locat. § nunc aliqua, num. 40.* latè Natt. *conſ. 479. num. 7.* Roland. 50
conſ. 17. lib. 2. Corbul. *de caſu priuil. ob non ſol. can. ampl. 5.* pulchrè Surd. *conſ. 321. num. 91. & conſ. 338. num. 27.* qui idcirco probat emphyteutam deficientem etiam in vno nummo in penſione ſoluenda, cadere à toto: tamen ceſſante fraude, ſi ſtatuta laicalia principaliter fiant pro laicis, & negotiis ſæcularibus, licet in quandam conſequentiam, & ſecundariò aliquid præiudicent Eccleſiæ, ſeu perſonis Eccleſiaſticis, valida reputantur, alioquin ferè omnia ſtatuta laicorum annullarentur, cùm propter connexionem clericorum, & laicorum vix poſſit penitus ſeparari intereſſe vnius ab altero, & propterea attenditur, quod principaliter fit, quia non omne præiudicium eſt conſiderabile, nec refert, quod Eccleſiæ ſecundariò interſit, ſi fraus deſit in ſtatuente, ita Specul. *de primo decr. § reſtat, num. 23.* ibi: *quamvis eius interſit.* Socin. Sen. 51
conſ 99. num. 1. verſ. quæ autem, lib. 1. Rip. *in l. filiusfamil. § diui, num. 91. de leg. 2.* Surd. *d. conſ. 338. num. 16.* Valaſc. *de iur. emphyt. quæſt 17. num. 15. verſ. quæ verò,* ibi: *ſed hoc obiectum.* Laderch. *conſ. 103. num. 4. verſ. & hac* Cald. *d. lib. 2. quæſt. 7. num. 24. verſ. parui.* Seraphin. *deciſ 1410. numero 23.* Abb. *conſil. 171. numero 20* Manent. *dicta deciſione 6. numero 34. 35.* quod bene adaptatur caſui noſtro, quia hic nulla fraus conſiderari poteſt, nec intentio damnificandi Eccleſiam, etiam in minimo. 52

Verùm enim verò tantum abeſt, vt hîc adſit quidquam Eccleſiæ præiudiciale, quod immo valde vtile ei eſſet, vt dicti Rebecchi eſſent in numero emphyteutarum pro medietate, vt prætenditur, cùm non ceſſet liuellarius, ſed adiungitur noua perſona, quæ ſimul cum Remingardo in ſolidum tenetur ad canonis ſolutionem vigore antiquæ inueſtituræ. Certum eſt autem, valde vtile eſſe habere plures reos debendi in ſolidum obligatos, quia plurium obligatio eſt magis vtilis, quàm vnius. Caſtr. *conſ. 288. num. 4. verſ. nam intereſt, lib. 1.* Pariſ. *conſil. 82. num. 4. lib. 1.* Tiraq. *de retract. lignag. § 31. gloſ. 1.* 53
num. 9. Gratian. *diſc. 547. num. 47. & diſc. 699. num. 23.* Hering *tract. de fideiuſ. cap. 5. num. 31.* Ergo nullum præiudicium, ſiue primariò, ſiue ſecundariò inde reſultat Eccleſiæ, ſi admittantur dicti Rebecchi in antiqua inueſtitura comprehenſi.

At prædictis olim addebam, quòd etiamſi tractaretur de aliquo Eccleſiæ præiudicio, tamen adhuc Epiſcopus, vel ordinarius Eccleſiaſticus tanquam Princeps Capituli, & ratione intereſſe, quod poſſet habere in cauſa, non poteſt eſſe Iudex. Bologn. *in addition. ad Anan. conſ. 85.* 54
num. 7. Petr. Rauen. *tract. de feud. part. 46. verſ. & ideò.* Ioan. Fet Mont. *eod. tract. lib. 5. cap. 1. quæſt. 5.* Bald. & DD. *in c. cæterùm, de iud.* Bertaz. *conſ. ciuil. 105 n 23.* qui oſtendit ideò Epiſcopum Regij non fuiſſe iudicem competentem in cauſa feudali cum fratribus de Picis Dominis Mirandulæ, ſed adeundum fuiſſe iudicem ordinarium laicū, 55
in cuius territorio ſita ſunt bona. Menoch. *de retin. poſſ. rem. 3. num. 445.* Myſing. *cent. 6 obſeru. 19. n. 2. verſ. & iſtis,* quod ex abundanti dixi, & bene, quia in hoc, ſi verum amamus, parum fundamenti faciendum eſt, quia regulariter Epiſcopus poteſt eſſe Iudex in cauſis ſuæ Eccleſiæ, vel etiam propriæ menſæ, etiamſi agatur de proprio eius commodo, & conſtituto procuratore, qui cauſam eius nomine agat, qui ſolet eſſe fiſcalis, poteſt ipſe Epiſcopus, vel Ordina-

Ordinarius causam cognoscere, & terminare, vel etiam
56 suo Vicario terminandam demandare, id enim permittitur, ex textu *in cap. ex parte, il 1. de verb. sign.* clarè Host. *in cap. præs. de testib. in 6.* & *in cap. procurationes, de cens.* Dec. *in cap. cum venissent, col. fin. de iud.* Innoc. *in cap. nost. de elect.* Albert. *in l. 1. col. 2. C. ne quis in sua caus.* Calder. *cons. 6. de iud.* Viu. *com. op. p. 1. cap. 352.* Oldr. *consil. 156. in princ.* Gem. *consil. 114. n. 3. vers. secundò.* Tusch. *pract. concl. littera E, conclus. 257. n. 1. 8. 11.* pulchrè Beneuent. *tract. de iudic. susp. cap. 5. num. 26.* Bene verum est, quòd id procedit, si suspectus non allegetur; verùm si tanquam suspectus refutetur ipse, vel eius Vicarius propter
57 interesse Episcopi, tunc licita est recusatio, & potest remoueri in totum. Gloss. & DD. *in cap. cum venissent, de iud.* & *in d. l. 1. C. ne quis in sua caus.* Abb. *in cap. 1. n. 2. in fin. de iud.* Nauar. *in cap. nouit, num 48. eod.* vide Capyc. *decis. 137. num. 5.* Beneuent. *d. cap. 5. num. 27. 28.* Tusch. *d. concl. 257. num. 18.* & hoc casu vel recurrendum est ad superiorem Ecclesiasticum, qui det iudicem; vel ipse Episcopus causam committat iudici partium confidentis, vel eligantur arbitri iuris, qui hoc casu non co-
58 gnoscunt de causis suspicionum, sed de causa principali, & meritis eius, ad textum *in c. si clericus 11. quæst. 1* Capyc. *d. decis. 137. num. 10.* Beneuent. *d. cap. 5. n. 29.* Tusch. *d. concl. 257. num 10. 21. 23.* licèt enim arbitri iuris soleant eligi ad cognoscendas causas suspicionis, & recusationis, *cap. cùm speciali, de appellat.* tamen cùm in tali casu vi-
59 deantur notoriæ ob interesse Episcopi, illis omissis fit transitus ad merita causæ: & ita fuit seruatum in causa prædicti D. Episcopi Regij contra D. Herculem Bossium emphyteutam Mensæ Episcopalis, contra quem fuit introducta causa caducitatis, & cùm me recusasset vti Vicarium Episcopi, fuit electus arbiter qui de causa principali cognosceret, & quotidie contra laicos fiunt lites, & causæ feudales vel emphyteuticæ pertinentes ad mensam dicti Episcopi coram me vti eius Vicario, & si partes non recusant, proceditur vsque ad sententiam, vnde non seruatur in practica, quod scripsit Bartazzolius de Domi-
60 nis Picis Mirandulanis, qui soluunt dicto D. Episcopo annuum canonem ob feudum S. Martini in Spino, cuius controuersiæ fuerunt semper introductæ in foro Episcopali. De hoc igitur fundamento in casu nostro non est fidendum, quia ordinarius Carpi potuisset esse iudex, si aliud non obstaret, & si fuisset recusatus ob interesse, non per hoc causa esset ventilanda in foro laicali, sed vel eligendi essent arbitri, vel recursus habendus ad superiores Ecclesiasticos. Transeamus ad alia, quoniam hìc non tractatur ita de interesse ordinarij Ecclesiastici Carpi, quòd non possit esse iudex.

Non tamen prætereundum puto vnum, quod est considerationi dignum, an scilicet laicus iudex potuerit in hac causa cognoscere, an sua esset iurisdictio, & se iudicem competentem pronunciare, & dubium facit, quia si quando in dubium reuocatur etiam per viam exceptio-
61 nis, an res, de qua agitur, sit spiritualis, iudex Ecclesiasticus solùm de hoc cognoscere potest. Ita Stephan. Costa *in rep. c. si iudex laicus, num. 14. de sent. excom. in 6.* & regulare est, vt quotiescumque inter iudicem Ecclesiasticum & secularem super iurisdictione contingat quæstio, semper debeat Ecclesiasticus solus cognoscere, audito tamen seculari, & eius rationibus auscultatis, quia ipse maior est
62 iudice laico: sic Butr. *in cap. cæterùm, col. 4.* vbi etiam Innoc. *de iud.* Felin. *in cap. Pastoralis, num. 4.* vbi etiam Dec. *num. 3. de rescript.* Ias. *in l 2 col. 5. ff. si quis in ius voc. non ierit,* Couar. *pract. qq. cap 33. num. 1. vers. quibus etiam,* Oldr. *consil. 83. per totum,* Masc. *de prob. concl. 689. num. 7.* Farin. *in prax. quæst. 8. num. 33. 34.* Caualc. *de brach. reg. part. 6. fragm. 13. num 95.* Crass. *de eff. cler. eff. 1 num 1262. 1263 1265.* quod quidem verum est, vbi cadit aliquod probabile dubium iurisdictionis, & concurrit Ecclesiasticus cum laico, adeo vt vterque prætendat cognitionem ad se spectare; tunc enim præualet

Ecclesiasticus. Innoc. *in d. cap. cæterùm,* Felin. *in d. cap.* 63
Pastoralis, num. 4. in fin. Ias. *d. loco.* Gratian. *disc. 190. num. 14. lib. 1.* quem sequitur Barbos. *de off. Episc. alleg. 12. num. 16. part. 2.* Verùm si versamur in his, quæ mixti fori esse dicuntur, vel prophana censentur, & iudex Ecclesiasticus non se opponat, sed tantum aliqua partium declinet forum iudicis laici, allegans, & excipiens causam Ecclesiasticam, & ipsum esse incompetentem, petatque remitti ad Ecclesiasticum, tunc adhuc multi sunt opinati talem iudicem non posse cognoscere, an iurisdictio ad se pertineat, quia videtur iudex in propria causa, ex Innoc. & Abb. *in d. cap. super litteris,* Afflict. *decis. 354. num. 16. 17.* Mascarell. *in pract. part. 2. in gl. in verb competentes, num. 57.* Carol. de Grass. *tract.* 64
de except. ad mat. stat. excep. 18. num. 9. vers. sed contrarium. At verè id solùm procedit, quando notoriè constat iudicem esse competentem; tunc enim non potest cognoscere de hoc, nisi in remittendo, & si pronunciet 65
se competentem, inualida est declaratio: sin dubium iurisdictionis sit probabile ratione facti, vel iuris, secus est, quia tunc ipse iudex potest de exceptione incompetentiæ cognoscere, & se competentem pronunciare, si ita sibi iustum videatur, vel tanquam suspectus non recusetur, quia quilibet iudex, tam laicus, quam Ecclesiasticus potest videre, & examinare incompetentiæ exceptionem, & cognoscere, an sua sit iurisdictio, ad textum *in l. si quis ex aliena, ff. de iud. l. 2.* vbi gl. & DD. 66
ff. si quis in ius voc. non ierit, vbi etiam Bart. Ang. Alex. & Ias. & *in l. præscriptione,* vbi Bart. *C. si contra ius, vel vtil. publ.* & *in d. cap. super litteris, in fin.* & *in d. cap. Pastoralis,* vbi Inn. & Felin. & *cap. ex parte,* vbi Abb. *de rescript.* Dec. *in d. cap cæterùm, num. 20. vers. successiuè, de iudic.* Ioan. Ples. *de proces. iudiciar. tit. 16. n 22.* Tusch. *pract. concl. littera I concl. 414. num. 2. 5 12* Mart. *de iurisd part. 2. cap. 4. num. 1. 2. & seq.* & ideò cùm hìc tractetur solùm de vtili dominio emphyteutæ circumscripto quocumque Ecclesiæ præiudicio, nec iudex Ecclesiasticus concurrat, aut se opponat, sed solùm pars 67
conuenta forum declinet, non video rationem quare iudex laicus non potuerit hoc casu cognoscere, an sua sit iurisdictio; scio enim quòd si tractaretur de causa spirituali, aut merè Ecclesiastica, tunc iudex laicus non posset de ea cognoscere, neque principaliter, neque incidenter, cùm teneatur statim partes remittere ad iudicem Ecclesiasticum, *cap. decernimus, cap. quanto, de iu. cap.* 68
tuam, vbi Abb. *de ord. cogn.* Dec. *in cap. at si clerici, num. 30. in fin. de iudic.* Rol. *cons. 12. num 15. 24. lib. 2.* Aud. Fachin. *contr. 44. in princ. lib. 1.* de communi Farin. *d. quæst. 8. num. 25.* Prax. Archiep. *cap. 95. n. 1. 2.* Crass. *d. eff. 1. num. 401.* pulchrè Barbos. *de off. Episc. alleg. 84. num. 20. 24. part. 3.* quoniam laicus est incapax iurisdictionis in clericos, & causas spirituales, & non habet iurisdictionem prorogabilem quoad eas, & pro- 69
pterea non est mirum si non possit tunc de sua iurisdictione cognoscere, quia obstat ei notorietas incapacitatis, quod in casu nostro dici non potest, vbi tractatur de re prophana, vtili scilicet dominio, quod laicorum est: & propterea iudex laicus non videtur posse excludi à tali cognitione, siquidem mixti fori videtur esse, & non adest dubium, quin Ordinarius vtriusque litigan- 70
tium iudex esse possit, vt inquit Rom. *d. consil. 212. n. 6. in fin.* quem sequitur Carol. de Grass. *d. tract. eff. 1. n. 605.* & si difficultas oriri potest in hoc negotio, ea non potest esse quoad iudicem laicum, quem certum est posse cognoscere inter suos subditos de prædicto vtili dominio vti prophano, & laicali, vbi scilicet nullum vertitur Ecclesiæ præiudicium.

Secundò igitur ex aduerso allegatur textus *in c. Ecclesia S. Mariæ, de const.* qui certè præteriri poterat, siquidē hoc solùm declarat, laicos non posse statuere de personis, aut rebus Ecclesiasticis, id enim nos quoque aperto ore fatemur, & in testem adducimus Felin. *in d. cap.* Ecclesia S. 71 Mariæ

K

Maria, n.81.verfic.ex hoc, & Dec.*num.52.de confi.* Franc.
Cald. *de iur. emph. d.lib.2.q.7.n.5.* Decian.*conf.14.num.2.*
lib.1. Surd. *conf.301. n.64.* Marcabr. *conf. 26. num.* 115.
116. Carol. de Graff. *d.tract. eff.2.num.2.3.33.34.38.* vbi
latè refoluit omnia,fed hoc longè à re eft, quia in noftro
cafu neque res, de qua tractatur,vtile fcilicet dominium,
neque perfona,fcilicet reus, vel actor, aliquid habent Ec-
clefiaftici, vel fpiritualitatis,vt vidimus; vnde ex diuerfis,
& diuerfam rationem habentibus rectè nihil infertur,
l.Papinianus,§.exuli,de minor. l.fin. de rit. nupt. cum vulg.

Tertiò itaque in contrarium adducitur textus *in d.cap.*
caterùm, de iudic. quem bonum in hac re appellat Bero.
71 *in d. cap. quæ in Ecclefiarum*, & Farin. *d decif.305.num.3.*
qui in effectu dicit,quòd in feudali caufa Ecclefiæ Domi-
nus feudi eft iudex competens. Verùm quia non verfa-
mur nos in materia feudali , fed emphyteutica , ideò ille
textus non facit ad propofitum,quoniam in hac materia
iurifdictionali non licet arguere à feudo ad emphyteu-
73 fim, non enim Dominus directus eft iudex in caufis em-
phyteuticis , prout in feudalibus : ita declarat Bald. *in*
d. c.caterùm,num.11. vbi Felin. *num.12.* Dec. *num. 15. de*
iud. Boer. *decif.114.num.15.* Valafc. *de iur. emph. q.39.*
num.14. verf. caterùm. Rom. *d. conf.212. num.5 6.* Molin.
74 *de primog. Hifp. lib.1. cap.7. num 5.* vbi ait etiam , quòd
decifa in feudis non funt trahenda ad alias materias , nifi
procedant ex regulis iuris communis ; & propterea non
valet argumentum à feudo ad emphyteufim in his , quæ
funt contra dogmata iuris.ciuilis. Caccialup. *in rep.cap.1.*
p.7. membr.3. num.13.14. de feud. cogn. Ceph. *conf.139.*
num.25. Petr. *de fideicomm. quæft.10. num. 46.* Molin. *d.*
75 *cap.7. num.5.* licèt quoad alia bene valeat argumentum à
feudo ad emphyteufim. Soc. Iun. *conf.72 num.57. lib.1.*
Clar. *in §. feudum, q.3. verfic. & hac quidem*, Hect. Felic.
alleg.47.num.20.part.3.

Quartò in medium profertur textus *in cap. quanto , de*
iud.& in cap.1.de iurepatr. ex quibus fatis clarè probatur
in caufis patronatus non laicum , fed Ecclefiafticum effe
76 iudicem competentem ratione connexitatis , quam ha-
bet cum rebus fpiritualibus ; vnde Bero Rim. Iun. &
Farin. in dictis locis multa inculcant fimilia in materia
connexorum , vt de eis omnino debeat fieri idem iudi-
77 cium , quod de principali. Tufch. *littera C. concl.626.*
num. 1. vnde inferunt , cùm vtile dominium fit conne-
xum cum directo , Surd. *d. conf. 338. num. 19. verf.*
78 *connexitas* , non poteft iudex laicus de eo iudicare ,
ficut non poffet de directo : hoc femper putaui effe
fortius argumentum , quod in hac materia poffit ex-
cogitari.

Verùm non defunt optimæ refponfiones , quia fi qui
funt, qui dicant vtile dominium effe directo connexum,
hi intelligendi funt quoad fuam originem , & conftitu-
79 tionem, quoniam cùm vtile dominium fit tanquam chi-
mæra, Franch. *in prælud. in feud. vfus , in princ. n.21.* fa-
80 cilè per actum intellectus poteft feparari à directo, prout
euenit in conceffione feudali, vel emphyteutica, infpecto
enim præfenti ftatu , durante fcilicet emphyteufi verius
eft vtile dominium effe feparatum à directo, non conne-
xum,ex quo iftud eft penes Ecclefiam , illud verò apud
81 laicum emphyteutam : Ita pulchrè Pereg. *de iur. fifc.*
lib.5. tit.1. num. 115. verf quare , ibi : *Ideoque* , & ante
eum Albert. Brun. *de Statut. de art.8 quæft. 22. verf. &*
prædictam , ibi : *Vbi volunt.* Dec. *in Auth. caffa , num. 9.*
verf. & ad hoc facit , C. de facrof. Eccl. Natt. *ad Alex.*
conf.9. lib.5. idem Natt *conf. 280. num. verf. Ad quod,*
Gabriel *conf.192. num 13. lib.2.* Carp. *ad Stat. Mediol.*
cap.422. num.5. p.1. Valafc. *de iur. emph. quæft.17. n.16.*
verf. de dominio , Cald. *eod. tract. d.lib.1.quæft.12.num.22.*
82 *verf. refoluens* , & meliùs *lib. 1. quæft.13. num. 49.* Ma-
nent. *d. decif.6. num.28.* vbi benè inquit , quòd iftud
vtile dominium poteft feparari à directo , & confiderari
per fe , vti ab eo diftinctum pro eo tempore , quo eft
apud laicum,& eft de mente (quia in effectu fic fentiunt)
Bart. Ang. Caftr. Salic. & alij *in d. l.2. C. vbi in rem*
actio , Ioan. Andr. Butr. Abb. Soc. *in d. cap. quoniam*
frequenter , vt lit. non conteft. Barb. *d.conf.84.lib.4.* Graff.
d. eff.2. num.403. ficut in fimili negotio dicimus vfum-
fructum effe feparatum à proprietate , & cenferi rem 83
diuerfam, tefte Ioan. Caftil. *tractat. de vfufr.cap.74.n.35.*
part.1.

Et hoc fanè veriffimum eft, alioquin impoffibile effet
inter Ecclefiam , & liuellarium , feu vaffallum celebrari
contractum emphyteufis, vel feudi , quia certum eft in
tali conceffione , feu ftipulatione vtile dominium tran-
fire in liuellarium , feu vaffallum , & directum remanere
penes Ecclefiam ; ita Afflict. *fuper conft. Regn. in prælud.* 84
quæft.22. num.3.4. Clar. *in §. emphyteufis , quæft.1. verf.*
contractus , ibi : *In emphyteufi.* Ioan. Fer. Mon. *tract. de*
feud. lib.5. cap.7. vers. eft autem, Tiraq. *de retract. lign.*
§.1. gl.15. num.85. & Abb. *in cap potuit, num 7. de locat.*
Franc. Cald. *de iur. emph.lib.1.quæft.15.n.25.* & *quæft.16.*
num.67. quod etiam probatur ex illo vulgari fcriben-
tium dogmate,qui dicunt, finita emphyteufi quacumque
ex caufa vtile dominium reuniri , & confolidari cum di- 85
recto : Franc. Salfon. *in lucern. laudem. prælud.4. num.13.*
Franch. *decif.226. num.3* Cald. *d.lib.1.quæft 8.n.1* & *q.1.*
num.5.& *q.18.n.17.* Peregr. *de fideicom. art.33. num. 22.*
Amat. *decif. Ferr.1. num 11.* fi enim poft finitam emphy-
teufim vtile dominium reunitur, & confolidatur cum di-
recto , rectè infertur , quod prius erat feparatum ; nam
iftæ voces hanc rem optimè declarant , *l. Neratius , de* 86
vfufr. accrefc. §.fin. Inft. de vfufr. vnde concludere poffu-
mus quòd iftud interim vtile dominium non fit conne-
xum cum directo.

Pro cuius rei confirmatione non erit omittendum ,
quòd ea dicuntur propriè annexa,quæ feparari nequeunt,
quia funt indiuidua, *l. cum actum*, & ibi DD. *ff. de negot.*
geft. Imol. *conf.139. col 4.* Aret. *in cap. tranflato , num.3.* 87
de conft. Alex.de Neuo *in cap. fi duobus , num. 13. verf.*
quod fi appellans , de appellat. Surd. *tract. de alim. tit.9.*
quæft.31 num.15 verf. fecundò, Menoch. *conf.421. num.64.*
& *de arb. iud. caf 91. num.9.* latè Gratian. *difc 641.n.15.*
lib.4. Pacian. *tract. de probat. lib.1.cap. 26. num. 40.* &
num.94. verfic. fextò , Scacc. *tract. de appellat. quæft.17.*
lim.21. num.30. verf. connexa, connexum enim illud pro-
priè dicitur , quod alteri ita adhæret , & connectitur, 88
vt ex eo fequatur neceffariò , fiue in antecedens , fiue in
confequens, adeo vt connexitas non detur , vbi vnum
poteft ftare fine altero : Iaf. *in l. fed & fi plures,§.1. in 2.*
not. de vulg. pulchrè Crauet. *conf. 232. num. 1. 2.* Boer.
conf.7.n.1.2.3 Couar *pract. qq. cap 34.* vide Menoch. *de*
recup. poffeff.rem. 1. num.377.378. hæc autem materia di-
recti , & vtilis dominij eft diuidua , & vnum ftat fine al-
tero , & in emphyteufi funt feparata. Natt. *d. conf. 280.*
num 3. Carp. *d. cap.422. num.5.* Cald. *d. lib. 1. quæft.13.*
num 49. Manent. *d. decif.6.num.28.* ergo vtile dominium
non fortitur naturam directi , fed perfonæ laicæ, cui ad- 89
hæret, *l. vnic. C. de impon. lucr. defcript. lib.10.l.fin. in fin.*
C. de inoff. teft. Brun. *d. art.8. quæft.22. verf. & prædict.*
Barb. *d. conf.84. verf. prætereà , lib.4.* Surd. *d. conf. 338.*
num.9.10. & *d. tract. de alim tit.9.quæft.31 num.17.* Cald.
d. lib.1. quæft.12. num.22. connexa enim diuidua poffunt
feorfum cognofci , & iudicari. Natt. *d. confil. 280. nu-*
*mero 3.*Crauet. *confil.60. in fin.* Tufch *littera C,concl.626.*
num.23.

Hinc extraneus à quæftione noftra redditur textus *in*
*d.c.quantò,de iud.*quia iufpatronatus,de quo in dicto tex-
tu, eft adeo fpiritualibus annexum, vt à multis inter fpi-
ritualia connumeretur.Farinac. *in prax.q.8. n.20.* & ideò 90
non ex rigore iuris , fed ex gratia laicis fuit conceffum.
Alex.*conf.75.n.35.in fin.lib.4.*& fi connexum dicitur cum 91
fpiritualibus,tanta eft connexitas,vt nequeat feparari,&
propterea per fe vendi non poteft,fed folùm tranfit cum
vniuerfitate bonorum,*cap. ex litteris,de iurepatr* Roch. *de*
iurepatr. verb ipfe vel is, q.22. Lambert.*d.tr.lib.1.p.2.q.5.* 92
Menoch.

Menoch. *de praes. lib.* 3. *praes.* 90. *num.* 15. Nicol. Garc. *de benef. part.* 5. *cap.* 9. *num.* 10. 11. Barbos. *de off. Episc. p.* 3. *alleg.* 71. *num.* 1. 2. 7. 8. & propterea *in d. cap. quantò*, non consideratur simpliciter connexitas, sed qualificata connexitas, dum inquit textus, *Ita connexa sunt*, sicut perbellè considerat Decian. *in d. cap. quantò, num.* 3. & ibid. And. Barbat *num.* 1. vnde colligitur iuspatronatus esse
93 inseparabile à spiritualibus, cum sit quid mixtum spiritualitati: Bald. *in d. cap. quantò, num.* 5. Dec. *num* 2. &
94 ibi Abb. *num.* 2 Felin. & DD. *de iud.* & cùm mixta sint inseparabilia: ad textum *in l. adeo*, §. 1. *versic. cùm quis*, ibi: *vinum verò*, *ff. de acquir. rer. dom.* §. *cùm ex aliena*,
95 ibi: *vinum*, *Inst. de rer. diuis.* Menoch. *consil.* 46 1. *num.* 16. infertur, quòd sequi debeant naturam simplicis dignioris. Abb. *in d. cap. quantò, num.* 2. & ibi Dec. *n.* 2. *de iud.* Surd. *de alim. d. tit.* 9. *q.* 31. *num.* 17. & sanè cum iuspa-
96 tronatus sit respectu sui ipsius indiuiduum, Bald. *in d. c. quantò, num.* 2. Rosental. *de feud. cap.* 6. *n.* 3. Polyd. Rip. *tract. de diuid. & indiuid. sect.* 22. *n.* 10. potest etiam dici, quòd à rebus spiritualibus separari non possit, vnde cessat argumentum à patronatu ad emphyteusim, & multò magis, quia inter ea extat ratio diuersa relatiuè ad spiritualia, quod efficit, vt ab vno ad alium inferri non possit. Gloss. *in cap. praeterea, in verb. ex eo, in fin.* & ibi DD. *de off. deleg.* Felin. & Dec. *in cap. translato, de const.* Aret. *cons.* 29. *num* 25. *vers. quod autem*, & *vers. & sic cess.* Ias. *in d. l. sed si plures*, §. *filio, num.* 5. *ff. de vulg. & pup.* Non ergo inconueniens est, vt controuersia vtilis dominij emphyteutae possit cognosci à iudice laico, directi verò à solo Ecclesiastico.

Deinde dato etiam quod propriè connexa sint dominium vtile, & directum, non tamen sequitur quòd iudex laicus non possit de illo cognoscere inter duos laicos, vel laicum reum, & clericum actorem, siquidem cer-
97 tum est possessionem rei, & proprietatem valde esse connexa, quia sine re non stat possessio, vt post Innoc. Bellam. & Contard. scribit Surd. *d. cons.* 338. *num.* 21. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 219. Thesaur.
98 *d. decis.* 117. *num.* 3. tamen si fortè inter laicos, vel inter reum laicum, & actorem clericum oriatur quaestio de possessione rei beneficiariae, & sic spiritualis, & controuersia sit tantum super facto, & non tangat titulum, & ius proprietatis, cùm huiusmodi factum, & possessio sit quid laicale, ratione rei, & personae laicae in iudicio conuentae poterit laicus esse iudex competens, si adeatur, secundùm Innoc. Archid. Ioan. And. Butr. Abb. & alios *in cap. fin. de iud.* Guid. Pap. *q.* 1. *num.* 1. 2. *q.* 71. *n.* 1. & *quaest.* 85. *num.* 1. Boër. *quaest.* 69. *num.* 23. Rol. *cons.* 23. *col.* 1. 2. *lib.* 2. Surd. *d. cons.* 338. *num.* 20. *& seq.* vide Mysyng. *cent* 2. *obs.* 67. *num.* 3. *& seq.* Crauet. *cons.* 258. *num.* 1. 2 3. & *consil.* 635. *num.* 3. *vers. inde*, Ofasch. *decis. Ped.* 116. *num.* 1. *& seq.* Thes. *decis.* 82. *num.* 1. *decis.* 117. *num.* 1. 2. 4. & *decis.* 131. *num.* 10. Albert. *tract. de agnosc. assert. cath. & haer. quaest.* 25. *num.* 54. Menoch. *de recup. poss. rem* 15. *num.* 210. 221. de magis communi Farin. *in prax. q.* 8. *num.* 23. Barbos. *de off. Episc. part.* 3. *alleg.* 84. *num* 34. *in fin. vers. de quibus*, vide Carol. de Grass. *de eff. cleric. eff.* 1. *num.* 403. *versic. quadam verò*, qui bene distinguit, & contraria resoluit, quoniam difficultas huius quaestionis consistit in eo, quod multi etiam opinati sunt laicum esse competentem inter clericos, vbi quaestio est
99 de sola possessione beneficij, quod falsum est, quia tunc obstat non solùm natura negotij, sed etiam subiectum personae Ecclesiasticae, cuius iudex non potest esse laicus. Rol. *d. cons.* 12. *num.* 38. *lib* 2. Menoch. *d. rem.* 15. *num.* 223. 134. Farin. *d. q.* 8. *num* 23. *vers. sublimita secundò*, Grass. *d. eff.* 1. *num.* 406. latè Garz. *de benef. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 15. tunc enim, etiamsi de solo facto quaeratur, & mera facti possessione, laicus non potest esse iudex. Verùm inter laicos vel contra laicum reum bene potest cognoscere, vt vidimus, non tamen priuatiuè quoad Eccle-
100 siasticum, quia res censebitur mixti fori, & ideò si Ec-

clesiasticus praeueniat, & inhibeat iudici laico, tunc etiamsi tantum sit quaestio de possessione facti circa res beneficiales, non poterit laicus procedere. Gerard. *sing.* 99. 101
& Farin. *d. quaest.* 8 *num.* 25. *vers. sublimita secundò*, & post Couar. & Camill. de Curt. inquit Grass. *d. eff.* 1. *num.* 404. adeò, vt idem dicere valeamus in casu nostro, quia sicut factum, & possessio mera connexitatis causâ efficiunt, vt laicus iudex possit cognoscere inter laicos, vel laicum reum conuentum tanquam de causa mixti fori, ita dicamus de vtili dominio emphyteutae Ecclesiastici, vt laicus iudex, nisi praeueniatur ab Ecclesiastico, possit iudicare, cuius sit, vbi non tractatur de praeiudicio Ecclesiae, quibus non obstat, quòd causa possessorij ter- 102
minari debeat, vbi causa petitorij. Curt. Iun. *de feud. part.* 7. *num.* 23. *vers. in contrarium*, quia id procedit, vbi iudex est capax iurisdictionis, & competens in vtroque iudicio possessorij, & petitorij. Crauet. *consil.* 258. *num.* 7. *vers. nam illa regula*, Menoch. *de recup. poss. rem* 3. *numer.* 352.

Quintò itaque allegatur Card. *in d. Clem. per litteras*, *n.* 12. *q.* 15. *de praebend.* vbi loquitur de re in totum diuersa, quaerens, an redditus deputati ad fabricam possint conferri? & concludit negatiuè: quod non facit ad rhombum, nequeò loci vnquam docet causas vtilis dominij dici spirituales, ad quod tamen expressè eum Farinacius allegat.

Sextò adducitur idem Card. *in cons.* 92. *num.* 8. *in fi. vers. insuper*, vbi de hac re ne verbum quidem: sed fortè Farinacius voluit eum allegare *sub num.* 15. vbi loquitur de decimis, sicut faciunt etiam Fulgos. *in cons.* 166. *n.* 3. *vers. quintò*. Feder. de Sen. *cons.* 245. *num* 3. Calder *cons.* 15. *per totum, de decimis*, Rebuf. *eod. tract. quaest.* 10. *num.* 1. Aneh. *in cap. ea quae, num.* 12. *de reg. iur. in* 6. Gem. *in cap. fin. num.* 14. *de for. compet. in* 6. quos omnes Farinacius allegat contra nos pro decisione casus nostri. Verùm isti omnes extra rem adducuntur, quia bene fatemur in causis decimarum Ecclesiasticum esse iudicem compe- 103
tentem, nisi fortè de solo facto, & mera facti possessione tractaretur inter laicos, vel contra laicum reum conuentum, quia tunc etiam laicum posse iudicare ferè omnes tenent, sed extra hunc casum solus Ecclesiasticus cognoscit. Et ratio est, quia causa decimarum est merè spi- 104
ritualis. Ita per textum *in cap. quamvis, de decim. cap. nullus laicus, de iurepatr. Clem. per litteras, de praebend.* Crauet. *cons.* 258. *num.* 1. *& seq.* Valasc. *d. q.* 17. *num.* 14. *vers. hinc etiam*, Menoch. *cons.* 268. *n.* 4. 16. latè Bellet. *disq cler. p.* 1. *tit. de fauor. cler. real.* §. 4. *n.* 133. 134. vbi bene declarat hanc quaestionem, & distinguit casus, quando laicus possit procedere, & quando solus Ecclesiasticus. Vnde si volumus, argumentum facit pro nobis, quia sicut laicus potest cognoscere de causa decimarum summariè, & vbi de quaestione facti, & meri possessorij solùm tracta-
tur contra laicum, vel inter laicos, Lup. *in add. ad Feder.* 105
d. cons. 245. *in fin.* Crauet. *d. cons.* 258. *n.* 1. *& seq.* Couar. *pract. qq. cap.* 35. *num.* 1. *vers. secundò erit*, Menoch. *d. consil.* 268. *per totum, lib.* 3. Bellet. *d.* § 4. *n.* 132 133. ita potest dici, quod laicus valeat iudicare inter duos laicos super vtili dominio emphyteutae, quia ista censentur prophana, & laicalia.

Et multò minùs haec potuerunt allegari in casu nostro, quia dato etiam, quòd isti Doctores apertè dicant in causis decimarum solos Ecclesiasticos esse iudices competentes, cùm nos versemur in quaestione emphyteuticaria, seu feudataria, certum est, quòd à verbis Doctorum non licet arguere à simili, vel à contrario sensu, licèt id admittatur in verbis legis: sic DD. *in* 106
cap. 2. *de rescript. in cap.* 1. *de const.* Alex. *in l.* 1. *num.* 28. *de off. eius*, Bero. *cons.* 63. *num.* 5. *lib.* 1. Surd. *cons.* 400. *num.* 21. 22. Ofasch. *decis.* 58. *num.* 38. latè Grat. *disc.* 689. *num.* 42. *lib.* 4. quidquid non benè dicat Rim. Iun *cons.* 351. *num* 89.

Septimò allegatur Sylua *cons.* 6. *n.* 23. 24. *& per totum*,

quod in propoſito facile tollitur, dum enim primò dicit vtile dominum eſſe quid ſpirituale, ſolus eſt, & loquitur contra communem, & receptam aliorum opinionem, teſte Valaſch. *de iur. Emph.d.q.*17.*n.*13. *verſ. quamquam ſolus*, & firmarunt omnes alij ſupra allegati, qui probant hoc vtile dominium eſſe laicale.

Dum verò dictus Sylua *d.conſ.9. per totum*, nititur probare, quòd emphyteuta Eccleſiæ non poſſit à laicis grauari, & collectari, ne dupli onere grauetur; in hoc non conueniunt omnes, immo plurimi ſentiunt, quod emphyteuta Eccleſiæ ratione ſui vtilis dominij, quòd laicale reputatur, poſſit à laicis collectari, ſicut cæteri clerici, vt in primis dixit And. de Iſern. *in vſibus, tit. Quæ ſint Regalia, in verb. & plauſtrorum*, *n.*57. Luc. de Peñ. *in l.*1. per illum textum, *C. de impon. lucr. deſcript. lib.*10. Menoch. *de arb. iud. caſu* 180. *num.*8. & *caſ.*562. *n.*22.31. Brun. *de Stat. d. art.*8. *q.*22. *n.*108. Felin. *in d.c. Eccleſia S. Mariæ, num.*99. *de conſt.* Purpur. *d. conſ.*322. *n.*9. *verſ. tertiò contingit.* Feſtus *de collect. p.*4. *c.*2. *lim.*10. *n.*43. Surd. *d.conſ.*338. *num.*13. Auend. *de exequend. mand. lib.*2. *c.*14. *num.*33. Ioan. Garz. *tract. de expenſ. & melior. cap.* 12. *num.*69.70. latiſſimè Valaſc. *de iur. emph. d. quæſt.*17. *n.*11. *& ſeq.* & *num.*15. *verſ. quæ verò*, Cald. *de nominat. emph. lib.* 2. *q.*7. *num.*13. *verſ. qua ratione, ad fin.* & *quæſt.*12. *num.*22. de magis communi Sfort. Odd. *conſ.*70. *num.*31. latè Mart. *de iuriſd. par.*4. *caſ.*13. *num.*1.2. *& ſeq.* Tuſch. *pract. concl. littera E, concl.*19. *num.*16. vbi teſtatur, quod hæc opinio de conſuetudine ſeruatur, & eam quoque practicari cæteri teſtantur, & in feudo Eccleſiaſtico idem ſentiunt.

107

Verumtamen, ſi placet veritas, non puto in hoc eſſe faciendum aliquod fundamentum ad finẽ, de quo quæritur, quia veriorem, & etiam magis communem puto eſſe
108 alteram opinionem, quod immo emphyteuta Eccleſiæ (licet aliud ſit in emphyteuta priuati) non poſſit à laicis collectari, & grauari, non ſolum quia duplici onere non debet grauari, ſed etiam quia hoc redundat in damnum, & præiudicium Eccleſiarum, quæ colonos, & emphyteutas conditionibus, tanto deterioribus inuenient, ſi collectari à laicis poterunt, adeo vt quodcumque damnum eis illatum redundaret in effectu contra Eccleſiam: ita ſenſerunt Bart. *in l. priuatæ*, vbi etiam Ang. & Ioan. à Platea, *C. de excuſat. mun. lib.*10. Bald. *in l.*1. *C. de iur. emph.* Iaſ. *in Auth. quas actiones, num.*42. *verſ. vide etiam, C. de ſacroſ. Eccl.* Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rubr.* 4. *& 6. num.*6. *verſ. & intellige*, latè Laur. Sylua *d. conſ.*9. *num.*9. *verſ. his tamen*, & *num.*17.23.24. Parpal. *in l placet, num.*16. *C. de ſacroſ. Eccl.* Duen. *reg.*100. *ampl.*3. latè Eugen. *conſ.*96. *num.*22.23.24. *lib.*1. Tiraq. *de retract. lign.* §.1. *gl.*13. *num.*10. Remig. Gon. *in tract. de char. ſubſ. quæſt.*61. *n.*19. Perſonal. *tract. de gabell. num.*83. Felician. à Sol. *in append. comment. de cenſ. lib.*2. *in præfat. n.*3. Homod. *conſil.* 218. *n.*12. Tuſch. *pract. concl. littera O, concl.* 136. *n.*7.10 11. pulchrè And. Fachin. *contr. iur. lib.* 1. *c.*91. *verſic. ego puto, & per totum*, bene etiam Grilinz. *conſ.*40. *n.*4.7. *& per totum*, fuſè Sfort. Odd. *conſil.*70. *n.*32.33.40. & per totum, vbi reſoluit contraria, & hanc opinionem dicit veriorem, magis æquam, & ſuauem, & etiam communem: & ita fuiſſe deciſum inquit Felician. à Sol. *d. tract. de cenſ. lib.*2. *in præfat. num.*3. *verſ. Vnde.*

Verùm ſi magis placeret prior opinio, quòd ſcilicet emphyteuta Eccleſiæ, vel feudatarius poſſit collectari
109 quoad vtile ipſius dominium, tamen fœdere diſtinctionis omnia concordantur limitando dictam opinionem, vt ſolùm procedat quoad emolumentum, quod percipit emphyteuta deductis expenſis, laudemio, & canone, quem ſoluit annuatim, adeo, vt tantum in eo, quod lucratur, poſſit grauari, vnde ſi ſoluat modicam penſionem, in eo, quod ſupereſt, valeat collectari, ſi verò ſoluit penſionem fructibus correſpondentem, vel paulò minorem, tunc nequit collectari vllo modo, quia tunc eſt ad inſtar coloni, & conductoris, qui non tenentur ad collectas, & licèt hæc diſtinctio non placeat Menoch. *de arb. iud. caſ.*562. *n.*30. tamen eam ſequuntur omnes, & communis eſt, & recepta, & eſt de mente etiam Doctorum, qui contra Emphyteutam allegatur, adeo vt non videatur de hoc dubitari, & emphyteuta cenſeatur exemptus à collectis, & gabellis, ſi ſoluat canonem fructibus ferè æquiualentem:
ita pulchrè diſtinguit Alber. Brun. *de ſtat. fœm. excl. d. ar.*8. 110
*num.*109. *verſic. Dico igitur*, Andr. Iſern. *in vſ. feud. tit. quæ ſint regalia, verb. & plauſtrorum. num.* 56. *verſ. cùm tamen.* Luc. de Pen. *in d. l.*1. *C. de impon. lucr. deſcript. lib.*10. Rol. *conſil.* 66. *n.*34. *lib.*1. Feſtaſ. *de collect. part.*4. *cap.*2. *num.*45. *verſ. non obſtant.* Ruin. *conſ.*77. *n.*6.7. *lib.*1. Surd. *d. conſ.*338. *n.*13. Vulp. *in tract. de immun. Eccl. p.*3. *num* 22. *verſ. contrarium*, Sylua *d. conſil.*9. *per totum*. Incert. Author *in ſuo conſ. vnic. num.*66. *verſic. ſaltem*, apud Hier. Gattic. *in allegat. pro immun. & liber. Eccl. fol.*412. Purpur. *conſ.*332. *num* 3. Carroc. *de locat. & conduct. tit. de Collect. n.*17.18.29. Bellet. *diſq. cler. tit. de exempt. cler. à muner. public.* § 8. *num.*5. *in fin.* Carol. de Graſſ. *de eff. cler. eff.* 3 *muner.* 81.82. vbi pulchrè dicit, & reprobat Menochium, & inquit, quòd nunquam recederet ab hac diſtinctione, alioquin Eccleſia læderetur, quia non inueniret, qui eius prædia in emphyteuſim acciperet, vel eſſet 111
aſtricta tanto minoris emphyteuticare, quanti eſſet onus vel ius collectæ, vel gabellæ: & hoc idem tanquam clarum firmat Sfor. Odd. *d. conſ.*70. *num.*6. & pluries vidi hanc ſententiam admitti à laicis ſine difficultate, & bene, quia verius credo, quòd etiamſi penſio non correſpondeat fructibus, tamen emphyteuta Eccleſiæ nequeat collectari, quia hoc damnum ſemper redundat in Eccleſiam, ſed fortè difficile eſſet aliter obtinere, & attenta prædicta diſtinctione firmatur etiam noſtra opinio, quod illud vtile dominium ſubiaceat ſtatutis ſecularium, quia poteſt collectari, deducta penſione, quæ ſoluitur in recognitionem directi dominij. Surd. *d. conſ.*338. *n.*13. Bellet. *d.* §. 8. *num.*5. *in fin.*

Bene verum eſt, quòd ſi adeſſet conſuetudo, vt emphyteuta nullo modo grauaretur pro collectis, vel gabellis, etiamſi non ſoluat penſionem fructibus correſpondentem, provt Carpi extat, valida eſſet, & tunc emphyteuta Eccleſiæ non poſſet grauari, vt latè oſtendit 112
Grilinz. *d. conſ.*40. *num.* 16. 17. Felician. à Sol. *d. tract. de cenſ. lib.*2. *in præfat. num.*3. *verſ. vnde*, Graſſ. *d. eff.* 3. *num* 74. Non nego tamen, quin emphyteuta, & Eccleſia ipſa poſſit collectari, & grauari onere ordinario, ſi prædium vel res ipſa, antequam ad Eccleſiam perueniret, fuiſſet à ſtatuto vel à Communi, vel à Principe 113
huic oneri ſpecificè ſubiecta, & in libro æſtimi deſcripta, quia tranſit ad Eccleſiam cum ſuo onere. Bart. *in l. reſcripto*, §. *ſciendum ff. de mun. & honor.* plenè Barbat. *conſ.* 1. *lib.*3. Silua *d. conſ.*9. *num.*8. Sfort. Odd. *d. conſ.* 70. *num.*2. And. Zachin. *d. cap.*61. *in fin. lib.*1. ſed de hoc alibi dicam.

Octauò adducitur Campeg. *inter conſ. Brun. conſ.*2. *n.*35. vbi verè concludit non valere ſtatuta laicorum ſuper rebus Eccleſiæ, etiam quoad vtile dominum emphyteutæ, ſed in hoc quidem loquitur aduersùs communem DD. ſententiam, quoniam omnes concludunt valere talia ſtatuta, vbi non tractatur de præiudicio Eccleſiæ, & ſolum poteſt ſaluari intelligendo in caſu, quando expreſsè fieret mentio de emphyteuta Eccleſiæ, quia tunc non va- 114
lere ſatis vidimus ex Matth. *de iuriſd. part.*4. *caſ.*13. *num.*14.18.

Deinde reſpondeo, quòd iſte Doctor ſolùm allegat Card. *in d. conſ.*12. & Abb. *conſ.* 1. *part.*1. qui in noſtro propoſito reprobantur per Felin. *in d. c. quæ in Eccleſiarum, numer.*95. vbi Dec. *num.*6. *de conſt.* idem Dec. *in d. Auth. caſſa, num.*9. *C. de ſacroſ. Eccl.* Surd. *d. deciſ.*160. *num.*18.

Verùm ſi intenſius rem hanc conſideremus, non eſt contrarietas aliqua in prædictis, ſiquidẽ Card. *in d. conſ.*2. *n.*2. nobiſcum non pugnat, licet enim dicat ſtatutum Ferrariæ de

de modo succedendi non præiudicare in bonis feudalibus, quæ perueniunt ad filios, non quòd hæredes, sed quòd filij sint, sic enim locutus est, non quia statuta laicorum nequeant super vtili dominio penes laicorum existente disponere, sed quia in materia feudali est vna maxima, quòd in primis attendendus est tenor inuesti-
115 turæ, quæ legem præscribit contractui, non solum contra dispositionem statutorum, sed etiam contra naturam feudorum, ad textum *in cap. 1. de duobus fratr. à cap. inuest.* & post Bald. inquit Ias. *in prælud. feud. num.* 98. Peregr. *cons.* 5. *num.* 1. *& seq. lib.* 1. Bertaz. *cons. ciuil.* 94. *num.* 15. Surd. *consil.* 403. *num.* 32. & *cons.* 440. *num.* 38. Cald. *de iur. emph. d. lib.* 2. *quæst.* 23. *num.* 46. & hunc esse verum intellectum Cardinalis ostendunt ea verba; *Non quòd hæredes, sed quòd filios*; & inde etiam cognoscitur, quia loquitur tam de feudo seculari, quàm Ecclesiastico, & tamen non est ambigendum, quin statuta laicalia possint statuere de feudo laicorum, vt inquit Becc. *consil.* 3. *numer.* 59. *versic. tertiò animaduertendum.*

Si autem nos vertamus ad Abb. *in d. cons.* 1. vtique de hac re ne verbum quidem facit; & ideò fortè Campeg. voluit allegare Abb. *cons.* 72. *vers. circa prædicta, part.* 1. vbi dicit non valere statutum Vrbini, quo disponebatur, ne emphyteusis Ecclesiæ fiat caduca ob canonis non solutionem, quod certè verum est, quia ratio est in promptu propter euidens Ecclesiæ præiudicium, vt superiùs vidimus.

Nonò allegatur pro parte contraria Cuman. *in consil.* 41. *num.* 2. *vers. sed iis*, vbi inquit, quòd Ecclesia potest
116 emphyteutam ad forum suum trahere, & statuta secularia ei non præiudicant. Sed id nihil nocet, quoniam si hæc cognitio mixti fori est, non est negandum, quin emphyteuta non possit conueniri in foro Ecclesiæ, non tamen negat Cuman. quin etiam possit trahi ad forum seculare. Sed etiam meliùs dicas, quod tunc quæstio vertebatur inter Ecclesiam, & ipsum emphyteutam, quem à commodo emphyteusis cecidisse prætendebat, & licèt statutum disponeret, quod propter alienationem caducitas non incurreretur, tamen non esse validum constat, quia disponit de vtili dominio in casu, vbi debet deuoluere ad Ecclesiam, secus est in casu nostro, vbi non tractatur de aliquo Ecclesiæ præiudicio.

Decimò allegatur Bolog. *in addit. ad Anan. cons.* 84. *num.* 7. ad quem applicatur eadem responsio, non enim
117 est casus noster, vbi controuertitur inter duos laicos, sed in eo casu quæstio vertebatur inter Ecclesiam, & hæredem extraneum super emphyteusi Ecclesiastica, quam Ecclesia ab eo auocare intendebat vti extinctam, quo casu certum est iudicem laicum de hoc cognoscere non posse, Cald. *d. tract. de iur. emph. lib.* 2. *quæst.* 7. *num.* 24. sed Episcopus est iudex, nisi ratione interesse fortè recusetur, vt propterea deueniendum sit vel ad pares curiæ, si versaremur in feudis, vel ad arbitrorum electionem, vt ibidem Bologn. concludit, & nos vidimus suprà.

Vndecimò ex aduerso allegantur Ioan. Andr. *in d. cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 34. & ibidem Butr. *in §. quod si super, num.* 19. & Abb. *in §. in aliis num.* 28. vbi Andr. Barb. *num.* 60 61. *vt lit. non contest.* qui meliùs allegarentur ad fauorem nostrum, siquidem inter cætera dicunt, quòd si clericus venit ad iudicium seculare tanquam no-
118 minatus, & ius adeo in re habens, vt principalis sit, velut si à colono conuento vti reo, nullum tamen ius habente ipse nominatus esset vti Dominus, tunc certè auocat causam ad forum suum, vt inquit etiam Beneuent. *tract. de iudic. suspect. cap.* 7. *num.* 24. quod verum esse fatemur: sed quando clericus non est principalis, eo quòd iudicium dirigatur contra possessorem nomine proprio, velut si emptor, vel feudatarius pro suo tantùm interesse conuentus esset, vt hic, tunc clericus, siue Ecclesia veniens ad iudicium pro defensione

illius, tenetur subire iudicium in eodem foro, vt hic, vn- 119
de Remingardi emphyteutæ pro suo interesse conueniri non possunt laicum forum declinare. Mysing. *cent.* 2. *obseru.* 58. *num.* 5.

Duodecimò contra nos adducitur Valasc. *de iur. emph. quæst.* 39. *n.* 14 *vers. & si durante.* qui sanè subiceri poterat: dicit enim quòd si durante emphyteusi, vel locatione rei Ecclesiæ ad pensionem agatur contra laicum, 120
tunc Ecclesiasticus est iudex competens: qui sanè non est casus noster, & nos non excludimus ab hac cognitione Ecclesiasticum, sed quia locus est præuentioni, includimus etiam laicum. Verùm ad fundandam hanc sententiam Valascus allegat *l. Regiam. lib.* 2. *tit.* 1. §. 19. quæ seruanda fortè erit in Regno Lusitaniæ, in his verò partibus de ea non est curandum, & licèt subiungat prædictis consonare opinionem Abb. & Barb. *in cap. si clericus, de foro compet.* tamen dicit etiam quod contrarium tenent Ant. de Butr. Card. Marian. & Felin. *in d. cap. si clericus*, adeò, vt huic authoritati parum sit fidendum, & nos alibi de hac re differuimus, ad quæ me remitto. Sed demus veram Valaschi sententiam, ad rem non facit, quia in eo casu quæstio vertitur inter Ecclesiam, & laicum, & tangitur præiudicium Ecclesiæ; ideò bene puto adeundum esse Ecclesiasticum; nos autem versamur inter laicos secluso omni Ecclesiastico præiudicio, & si aliter Valaschum intelligeremus, sequeretur, quod ipse sibi contrarius esset; nam ipse Valasc. *in d. tract. quæst.* 17. *n.* 12. 15. *vers. quibus*, ibi: *nec enim*, & *decis.* 147. *n.* 17. hanc nostram sententiam tenuit, & firmauit.

Tertiodecimò ex aduerso allegatur Bero. *in d. cap. quæ in Ecclesiarum, n.* 9. *& seq.* & *n.* 12. *de const.* quem sequitur Rim. Iun. *in eodem cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 17. *vers. vel & tertia*, qui, vt verum ingenuè fatear, concludunt statuta laicalia non posse disponere super vtili dominio emphyteutæ Ecclesiæ ratione connexitatis quam habet cum directo, vnde infert Beroius huiusmodi controuer- 121
siam pertinere ad Ecclesiasticum adeo, vt hi soli videantur apertè tenere sententiam, quam Farinacius defendit, tamen contra eos resistunt tot patres eximiæ auctoritatis, quos adduximus, qui etiam constituunt magis communem DD. sententiam, vt non sit curandum de his duobus, & maximè, quia ipse Rim. Iun. *d. cons.* 447. *num.* 10. contrarium sensit, & nobiscum opinatus est, & argumentum connexitatis, quod eos traxit in hanc sententiam, satis elisum, & sublatum remanet ex his quæ superius diximus, & sanius consilium est sentire cum aliorum communi sententia; si tamen placeret etiam saluare auctoritatem horum Doctorum, possumus dicere ita intelligendos esse, vt velint dicere, quòd statuta laicorum non valeant disponere de vtili dominio emphyteutæ in præiudicium Ecclesiæ, & quòd talis causa spectet ad Ecclesiasticum cumulatiuè, non autem priuatiuè quoad laicum.

Decimoquartò non obstat Becc. *in cons.* 3. *n.* 60. 61. ex aduerso allegatus, dum inquit, non posse Principem secularem statuere quidquam super rebus Ecclesiæ, etiam in eius vtilitatem: quod certè verum est, sed nihil facit ad rhombum, quia dicimus hoc vtile dominium emphyteutæ esse laici, non Ecclesiæ, & propterea de eo iudicatur, sicut de reliquo laici patrimonio. Ruin. *d. cons.* 70. *n.* 11. 122
lib. 5. & Doctores allegati à Beccio, licet loquantur etiam de isto vtili dominio, tamen loquuntur in casu manifesti Ecclesiæ præiudicij, vbi res ceciderat in commissum, & quamvis dicat etiam laicos non posse statuere super personis in emphyteusi succedere debentibus, tamen id procedit inter non comprehensos in emphyteutica inuestitura, quia tunc Ecclesia cogeretur habere vassallum, quem fortè nollet, at secus est, si tractatur de succedendo inter inuestitos, & non est extincta emphyteusis, tunc enim attenduntur laicorum statuta, vt bene inquit idem Becc. 123
d. cons. 3. *n.* 62. Menoch. *cons.* 165. *n.* 8. Cald. *de iur. emph. lib.* 2. *q.* 7. *num.* 24. & *q.* 10. *num.* 13. *vers. quare*; vbi enim versamur

K 3

verſamur inter comprehenſos in inueſtitura, non eſt conſiderabile ad quem pertineat vtile dominium, & non intereſt Eccleſiæ, vt hunc, vel illum vaſſallum habeat, & ſi fortè adeſſet aliquod præiudicium accidentale, & in
124 conſequentiam, illud non attenditur. Rom. *conſil.* 32.*n.*5. & *conſ.*328. *num.*2. vbi Mandoſ. & Pariſ.*conſ.*13.*num.*75. *lib.*1. Tiraq. *de retract. lign.* §.30. *gl.* 1. *num.* 5. Burſat. *conſ.*50.*n.*23.*lib.*1.

Quibus ſtantibus ſublata remanent omnia fundamenta Farinacij, & noſtra deciſio remanet inconcuſſa, ſed vt clarior appareat, eam defendere quoque oportet ab impugnationibus tum Farinacij, tum aduerſæ partis. Nam ipſi confutant Bald. *in d. rub.* & *in d. cap. caeterum, de in.* dicentes, quod loquitur de liuellis, qui ſecundum eos differunt ab emphyteuſi, vel loquitur de abuſiuis emphyteutis, quorum vtrumque à vero alienum eſt, ſiquidem contractus emphyteuticus, & liuellarius, ſaltem ex communi vſu loquendi hodie ſunt vnum, & idem.
125 Iaſ. *in l.*1.*num.*39. *C. de iur. emph.* Clar. *in* §. *emphyteuſis, quaeſt.* 1. *verſ. quidquid.* Neguſ. *de pignor. p.* 2. *memb.*2. *num.*52. Menoch. *praeſ.* 109. *num.* 13. *lib.* 3. Rim. Iun. *conſ.*424. *num.*51. Surd. *deciſ.*331. *num.*11. *lib.*2. Bertaz. *conſ. ciuil.* 46. *num* 11. late Felician. à Sol. *tract. de cenſ. lib.*2.*cap.*4.*n.*25. & hoc fuit de mente Baldi, qui *in d. rub.* loquitur de liuellis, & poſtea *in d. cap. caeterum*, eundem ſermonem repetens loquitur de emphyteuſi; & eum ita obſeruat Dec. *in d. cap. caeterum, num.*15. *verſic. & quod ſupradictum*, Boër. *deciſ.*114. *num.*15. ex quibus cognoſcitur, quòd Baldus loquitur de vero emphyteuta, non ſubalterno, & in ſumma verba Baldi ſunt intelligenda
126 ſecundùm communem vſum loquendi. Pariſ.*conſ.*82.*n.*23. 25. *lib.*3. Tiraq. *de retract. lign.* §.1. *gl.*2. *num.*3. Bertaz. *conſ. ciu.*121.*n.*11.

Secundò non nocet reſponſio Farinacij *d. deciſ.* 305. *ſub num.*6. dicentis, quòd eadem res nequeat diuerſo reſpectu diuerſimodè iudicari, niſi concurrat diuerſitatis ratio, quæ ſecundum eum non inuenitur in directo Eccleſiæ dominio, & vtili emphyteutæ, quia nunquam ſeparantur, niſi per fictionem intellectus. Nam benè hæc poſſe diuerſimodè iudicari probat Surd. *d. conſ.*338.*n.*20. ſiquidem inter ea extat magna diuerſitatis ratio, cùm directum dominium ſit penes Eccleſiam, vtile apud laicum, & bona ſunt perſonarum acceſſoria: eſt pariter iam oſtenſum ea eſſe inter ſe ſeparabilia, & non eſt ficta ſeparatio, quoniam ſicut ſunt entia intellectus, & iura incorporalia, ita idem intellectus poteſt eorum veram facere ſeparationem, vt in quocumque ente rationis; vidimus enim vtile dominium eſſe velut quamdam chimæram, & connexitas illa eſt ab origine, non inſpecto præſenti ſtatu, ſecundum quem eſt penes laicum: & licèt Farinacius dicat illud procedere quando res omnino non transfertur, tamen reſpondeo vtile dominium plenè transferri in emphyteutam, de quo ſolo quærimus, & dato
127 etiam, quod id eſſet per fictionem, tamen nobis ſufficit, quia fictio pro veritate reputatur in iure, *l. non eſt veriſimile, ff. quod met. cauſ. l. quod ad certum, locat.* Pariſ. *conſ.*22.*n.*10.*lib.*2.

Tertiò non obſtat reſponſio Farinacij ad Alber. Brun. *de Stat. d. quaeſt.*21. dicentis, quod Brunus nihil firmat, ſed ſolùm refert opinionem Bobij, & Tigrini, qui pro alia ſententia allegari poſſent. Sed verè Brunus firmat noſtram ſententiam, ſiquidem certam facit ampliationem, quam pluribus roborat, allegans etiam verba Bobij, & Tigrini pro noſtra ſententia, & poſtea concludit, quòd hæc ampliatio tenenda eſt pro vera. Clara igitur ſunt verba Bruni, & non eſt verum, quod Bobius & Tigrinus in contrarium poſſint allegari, quia in effectu dicunt ea, quæ vidimus ſupra de clerico nominato à colono, vel alio, vt videre eſt apud Abb. *in d. c. quoniam frequenter*, §. *in aliis*, *num.*28. *vt lit. non conteſt.* qui eorum verba refert.

Nec bene inquit Farinacius impreſſionem Abbatis eſſe mendoſam, eo quòd adducat authoritatem Speculatoris *de primo decret.* §. *reſtat*, *num.*24. qui ſecundùm eum voluit laicum non eſſe iudicem competentem clerici venientis ad cauſam, etiamſi renunciet priuilegio fori. Nam verè impreſſio Abbatis non eſt mendoſa, ſed Farinacius non videtur ſatis bene intellexiſſe verba Speculatoris, tantùm enim dixit clericum non eſſe admittendum, ſi vt defenſor velit iudicium ſuſcipere ſub iudice ſeculari, ſub quo conueniebatur emphyteuta, vel feudatarius, quem volebat defendere. Nam hiſce verbis non concedit Speculator cauſam iſtam fore tractandam cum emphyteuta coram Eccleſiaſtico, quia propter ius, quod habet reus laicus, tractabitur apud ſecularem, nec poterit clericus intereſſe non habens (quia laicus conuenitur pro iure ſuo tantùm) ſuſcipere defenſionem cauſæ, 128
& ad forum ſuum trahere, licet directus dominus ſit: ita Speculatorem pulchrè declarant And. Barbat. *in d. cap. quoniam frequenter*, §. *in aliis*, *num.* 61. *vt lit. non conteſt.* Couar. *pract. qq. cap.*8. *num.*3. *verſ. nam hiſce verbis*, quem ſequitur Carpan. *ad Stat. Med. cap.* 68. *num.*107. ibi: *vt nominans*, *part.*1. ad quod non aduertit Farinacius; ſi ergo clericus non eſt admittendus, id prouenit ratione eius perſonæ, quæ negotiis ſecularibus non debet ſe immiſcere, *l. placet, C. de Epiſc. & cler.* quam allegat ſpeculator, & ideò ſecundùm eam debet intelligi 129
Bart. *in l. non ſolùm*, §. *ſi liberationis*, *ff. de liberat. leg.* Rom. *conſ.*211. *num.*5. Crott. *conſ.*254. *num.* 25. Ceph. *conſil.* 116. *numer.* 10. Rim. Iun. *conſil.* 50. *numer.* 44. non admittitur itaque eo caſu clericus, quia non habet intereſſe, ſed iudicium proſequendum eſt coram laico contra reum pro ſuo tantùm intereſſe conuentum.

Deinde non eſt verum, quòd dictum Abbatis ſit contra Gloſſam *in verb. ſecularem, in cap. clericum nullus*, 11. *q.*1. vel ſi verum, non tamen bonum. Nam ſi gloſſa vult dicere contra Abbatem, quòd clericus, qui tenetur de euictione, poſſit ſuſcipere defenſionem emptoris, & cauſam trahere ad forum ſuum, hoc falſum eſt, & contra communem DD. ſententiam, vt vidimus: ſed ſi ſaluando gloſſam dicamus eam aliter ſentire dum inquit, quod per hoc clericus non fit de foro emptoris, licet præſtet ei auctoritatem, id eſt, ſi ſequatur euictio, non tamen clericus poterit ab emptore conueniri coram laico ratione 130
rei euictæ, ſed ſi voluerit ſuæ indemnitati conſulere, oportebit, quòd iura ſua deducat in foro Eccleſiæ, Carpan. *ad Stat. Mediol. cap.*69. *num.*106. *part.*1. ſic nulla repugnantia erit inter Abbatem, & gloſſam: & concordia huiuſmodi debet placere, tum quia rationabilis eſt, tum quia Doctori diſtinguenti ſtandum eſt. Laderch. *conſ.*100. *num.* 1. *verſ. quintò*, Bertaz. *conſil. ciuil.*45.*n.*13.

Quartò igitur non obſtat reſponſio Farinacij *d. deciſ.* 305. *num.*9. dicentis, quod Anchar. *conſ.*125. *num.* 7. & *conſ.*433. *num.*2. 3. non facit pro nobis, quia ipſe non voluit dicere, quòd vtile dominum emphyteutæ per ſe ſubiaceat ſtatutis laicorum, ſed ita dixit ratione, & reſpectu intentionis primi acquirentis, qui in ſtipulatione emphyteutica præſumitur habuiſſe animum ſe conformandi cum ſtatutis loci. Nam hæc conſideratio poteſt quidem videri ſubtilis, ſed non eſt verè ſufficiens, ſiquidem Ancharanus intendebat ſuo conſilio excludere fœminas ab emphyteuſi Eccleſiaſtica vigore ſtatuti excludentis eas ſtantibus maſculis; & ideo ſicut faciunt 131
optimè conſulentes, & cauſidici, non omiſit adducere omnes rationes quæ aliquid ad victoriam conferre poſſint, & ſic duplici nixus eſt fundamento, intentionis ſcilicet, & poteſtatis, volens quòd id fuerit de intentione acquirentis, & quod etiam laici potuerint ſuper hoc ſtatuere: quas ambas rationes facilè eſt colligere ex ipſo Anch. *d. conſ.*125. *n.*7. *verſ. per praedicta*, dum primò inquit: *Per praedicta tollitur etiam ratio, quòd iſta bona velut Eccleſiaſtica non ſubiacent ſtatutis laicorum; nam ſi non ſtatutis, ſaltem ſubiacent pactis antiquis conſuetudine approbatis,*

probatis, quòd deuoluantur ad filios, vt heredes, secundùm voluntatem testatoris. (Hæc respiciunt primam rationem à Farinacio consideratam, sequitur secunda.) *Item debent etiam subiacere statutis laicorum, quoad ordinem succedendi in iis de personis stipulatione comprehensis pro se, & liberis, vt secundùm quod liberi admittuntur per statuta ad bona paterna, admittantur etiam ad illud vtile dominium acquisitum laica in prædictis rebus, quod non potest dici ius Ecclesiasticum, sed prophanum.* Hæ sunt verba Ancharani, ex quibus apertè resultat eum in prima ratione se fundasse super acquirentis intentione, in altera super statuentis potestate, alioquin inepta esset illa ratio, quod illud vtile dominium sit prophanum.

Sed meliùs fortè tollit hoc motiuum idem Anch. *d. consil.* 433. *numero* 3. dum inquit: *Non obstat, quòd bona Ecclesiarum non ligentur laicorum statutis, quia hoc est verum quoad ipsas Ecclesias, & earum iura, secus in iure concernente ipsos laicos, vt est vtile dominium.* Hæc verba non patiuntur declarationem Farinacij de intentione primi acquirentis, sed eam corrodunt penitus propter verbum, *ligari*, quod statuentis potestatem firmat, & ostendit: & sic Ancharanum intelligit Ald. Masch. *de Statut. interpr. concl.* 1. *numero* 248. & in hoc sensu eum allegant cæteri omnes, quos longa serie recensuimus, & cum in verbis non sit ambiguitas, aliud non est quærendum, *l. ille, aut ille, §. cùm in verbis, de leg.* 3. *l. continuus, §. cum ita, de verb. oblig.* vnde cessat responsio Farinacij, quia cùm Ancharanus duplicem adducat rationem
132 æquè principalem, vna cessante, non tamen cessat eius dictum, sed firmum remanet, ad textum *in §. affinitatis,* & *§. socrum, Inst. de nupt. l. si non lex,* vbi Bald. & Imol. *ff. de har. inst.* Euer. *in centuria loco à cessante ratione, numer.* 5. *vers. secundò,* latè Tiraq. *in tract. cess. caus. lim.* 22. *num.* 1. 2. Bertaz. *cons. ciuil.* 84. *num.* 27. & sic licèt in prima ratione aptè accommodetur responsio Farinacij, tamen in secunda penitus pugnat cum Ancharano, quem idcirco euitare non potest.

Nec debet haberi in consideratione absurdum, quod excitat Farinacius dicens, quòd si aliter Ancharanum intelligeremus, sequeretur, quod statuta secularia prævalerent tenori inuestituræ, & tamen certi sumus, quòd ille in primis seruandus est. Nam id facilè euitatur, quia in his, quæ expressè, vel æquipollenter exprimuntur in inuestitura, decet in primis ea seruari circumscripto quocunque statuto, quod generale est in quacunque alia hominum dispositione, quia prouisio hominis facit
133 cessare prouisionem legis, *l. fin. C. de pact. conu. l. cùm ex filio, §.* 1. *de vulg. l.* 1. & *l. peto, §. fratre, de fund. dotal. l. si cùm dotem,* & *l. quoties, solut. matr.* Verùm in his, quæ in inuestitura omissa sunt, vt supponit Ancharanus in secunda eius ratione, nihil est impedimento, quin laicorum statutis talia bona ligentur quoad vtile dominium emphyteutæ, sine tamen præiudicio Ecclesiæ per rationes supradictas. Et hæc subtilis animaduersio non fuit Farinacij, prius enim fuit proposita, sed etiam confutata, eam enim non admittit, licèt posse dilatari dicat Felin. *in d. cap. quæ in Ecclesiarum, numero* 95. *vers. nec ob-*
134 *stat, de const.* & senserunt Ruin. *d. consil.* 70. *numero* 11. *lib.* 5. qui extra dentes loquitur, Rim. Iun. *d. consil.* 447. *numero* 20. Surd. *consil.* 339. *num.* 16. & *d. decis.* 160. *n.* 17. *vers. sed præter eos.* Valasch. *d. quæst.* 17. *num.* 12. Cald. *d. lib.* 2. *quæst.* 12. *num.* 22. qui cauillari non possunt, quia expressè admittunt potestatem statuentis, quia illud dominium est laicale.

Quintò non obstat Farinacij responsio, quòd omnes DD. Ancharanum allegantes sint eodem modo intelligendi, quia id pro verò admitto, sicut enim ipse apertè dat hanc potestatem in statuentibus super tali dominio, vt vidimus, hoc idem ipsi senserunt, & fusiùs, clariùs, & ardentiùs, adeo vt versemur in claris.

Sextò non obstat, quòd Soc. Iun. *d. cons.* 71. *num.* 43. *lib.* 1. videatur tenere contrariam opinionem, vt putauit Farinacius, quia verè nobiscum sensit dum *in d. loco sub num.* 13. & 15. perbellè fatetur laicorum statuta posse disponere super vtili dominio emphyteutæ Ecclesiæ: & licet *sub num.* 43. adducat etiam illam rationem de intentione primi acquirentis, non tamen præcedentem rationem damnat, aut ab illa recedit, sed, vt facit Ancharanus, plures rationes cumulauit.

Septimò non obstat obiectio Farinacij *d. decis.* 305. *num.* 11. dicentis, quòd multi Doctores pro nostra sententia allegati non tangunt hanc difficultatem, & in primis mordet Barb. *d. cons.* 14. *col. fin. lib.* 1. & tamen *sub num.* 3. *vers. ad hoc respondeo*, loquitur sic præcisè, & in terminis, quòd euitari non potest, clarè enim dicit, quòd super rebus Ecclesiasticis quoad ius competens laicis, vtputa in bonis emphyteuticis, potest laicus facere statutum disponens de vtili dominio: & meliùs loquitur idem Barb. *in cons.* 84. *lib.* 4. Deinde Farinacius mordet Brun. *in d. quæst.* 22. *vers. sed Bartolus,* ibi, *volens*: 135
qui allegat Barb. *d. cons.* 14. *num.* 3. & concludit cum eo, & alia multa dicit, quæ eum legenti proculdubio videbuntur decidere quæstionem nostram. Tertiò Farinacius eodem gladio percutit Ruin. *d. consil.* 70. *num.* 11. *lib.* 5. qui tamen loquitur verbis prægnantibus, dicens de hoc vtili dominio iudicari, sicut de reliquo laici patrimonio, adeo, vt pudor sit dicere, quòd ipse non tangat hanc difficultatem. Denique Bursat. *d. cons.* 56. *num.* 12. inquit valere legem Principis quoad vtile dominium emphyteutæ etiam Ecclesiæ, quod subiicitur statutis laicorum. Eodem modo, & meliùs etiam loquuntur alij Doctores pro nostra sententia adducti, adeò vt concludendum sit bene casum decidisse.

Octauò igitur non obstat responsio Farinacij *d. decis.* 305. *sub numer.* 12. quod Soc. Sen. *consil.* 99. *numer.* 1. *lib.* 2. malè loquatur, quia si loquimur de primo Socini dicto, vt in solutione canonis sit attendendum loci statutum, vel consuetudo, certè teneo cum Farinacio, 136
quia eo casu statutum infert præiudicium Ecclesiæ, & disponit de vtili dominio in casu, quo debet ad Ecclesiam deuoluere, canone scilicet non soluto, & ideo non est validum, vt dixit Abb. *in consil.* 71. *vers. circa primum, part.* 1. Verùm in altero eius dicto non est damnandus Socinus *in vers. sed fortiùs,* dicens, quod valet statutum laicorum disponens super vtili dominio, quod laicale est, vt nos vidimus.

Nonò non obstat responsio allegata aduersus Purpur. *in d. consil.* 332. *num.* 9. *vers. Tertiò contingit*, qui dicebat emphyteutam Ecclesiæ posse collectari, quoniam contra Purpuratum stat Bart. *in d. l. priuata, C. de excus. muner. lib.* 10. & multi alij quos allegat Farinac. *d. decis.* 305. *num.* 12. *ad fin.* Nam in hoc puncto superius scripta sunt quæ occurrunt, & vidimus vtramque opinionem magnos, & multos habere fautores. Verùm quia fœdere 137
distinctionis contrarias concordabimus sententias, vt scilicet emphyteuta Ecclesiæ possit collectari à laicis, quando soluit modicum canonem, hoc nobis sufficit, quia apparet vtile dominium in eo, quod superest deducto onere, subiectum esse statutis laicorum, cessante tamen fraude.

Decimò non obstat responsio eiusdem Farin. *d. decis.* 305. *sub num.* 13. aduersus doctrinam Afflict. *in cap. Imperialem, §. præterea, num.* 9. *de probib. feud. alien.* quasi non pertineat ad punctum, eo quòd solùm testetur de consuetudine. Nam ex quo dicit talem consuetudinem esse iuridicam, & iuri conformem, hoc nobis sufficit, quia sic censetur fidem facere, quod etiam sine consuetudine idem esset statuendum, quia iuridicum est, quod secundum ius est; & vlteriùs cùm statuti, & consuetudinis eadem sit virtus, Afflictus non videtur extraneus à quæstione nostra.

Vndecimò non obstat responsio è parte aduersa allegata contra Iaf. *in l.* 1. *num.* 73. *vers. Adde etiam, C. d. iur. emph.*

emph. quaſi ipſe ſentiat Eccleſiaſticum iudicem tunc demum eſſe competentem, quando emphyteuta diceret emphyteuſim eſſe antiquam, paternam, & ſuorum
138 progenitorum, qui videtur eſſe caſus noſter. Nam poſſumus dicere, quòd non per hoc negat, quin laicus poſſit iudex eſſe, cum enim in his, quæ ſunt mixti fori, ſit locus præuentioni, potuit dici eo caſu Eccleſiaſticum eſſe competentem. Verùm addamus, quòd Iaſon id non firmat, ſed ponit quæſitum, & verba Ananiæ, & poſtea dicit quòd id procederet arguendo à vaſallo ad emphyteuſim: & tamen id genus argumenti non procedit in hac materia: bene vidimus Dec. *in d. cap. quæ in Eccleſiarum, num.* 15. *verſ. & quòd, de conſt.* prout etiam dubitat Iaſ. *d. loco, verſ. & illud*, & ideò ſic ſtatim concludit: *Vnde fortè verius eſt, quod Iudex ordinarius eſt competens*: & ſic etiam dixerat Io. de Anan. *in d. conſil.* 84. *numer.* 5. *in fin.*

Neque difficultatem facit, quòd Iaſon videatur loqui dubitatiuè vtendo illa dictione *fortè*, quæ in teſte eſt tantæ virtutis, vt efficiat eius dictum incertum, & ni-
139 hil concludens. Butr. *conſ.* 45 *verſ. & non obſtat*, Iaſ. *in l. ſubſtitutione, num.* 5. *ff. de vulg.* Tuſch. *littera D. concl.* 281. *num.* 2. quia in reſponſis prudentum aliud eſt, Iuriſcon-
140 ſulti enim ita loquentes per dictionem, *fortè*, quoad ſe dicuntur rem certò decidere. Gloſſ. *in l. fideicommiſſa, §. ſi rem ſuam, verb. fortè, de leg.* 3. Bald. Ang. Alex. & Iaſ. *in d. l. in ſubſtitutione*, Dec. *in cap. ſuper litteris, col.* 6. *de reſcript.* Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. quæſt.* 79. *cap.* 7. *num* 19. Alex. *conſil.* 19. *num.* 11. *lib.* 5. Crauet. *conſil.* 91. *num.* 4. & *conſil.* 163. *num.* 3. Bertaz. *conſil. ciuil.* 423. *num.* 51. & *clauſ* 10. *gl.* 2. *num.* 4. *ad fin.* Surd. *conſil.* 444. *num.* 15. Anch. Iun. *quæſt.* 33. *num.* 12. *part.* 1. Tuſch. *d. concl.* 281. *num.* 4. 5. vbi dicit, quòd vbicunque hæc dictio ponitur in deciſione iuris, ſemper eſt certa, nec inducit dubitationem, etenim Sapientes, & Doctores periti ſæpe ſolent loqui per dictionem, *fortè*, quia eſt quoddam Philoſo-
141 phicum temperamentum. Caſſad. *de præbend. deciſ.* 3. *num.* 19. 30. Becc. *conſil.* 33. *num.* 7. Bertaz. *d. conſil. ciuil.* 114. *num.* 3. Gratian. *diſc.* 21. *n.* 21. *lib.* 1.

Et ſanè eadem eſt defenſio Rom *d. conſil.* 212. *in* 2. *dubio*, qui licet videatur aliquid dicere contra caſum noſtrum, ſi emphyteuſis ſit antiqua, & progenitorum, ſemper tamen arguit à feudo ad emphyteuſim; vnde poſteà *ſub numero* 6. inquit: *Hoc tamen tutò firmare non audeo*, & ſtatim concludit: *Erit ergo tutius dicere, vt iudex ſit ordinarius ille, in cuius territorio bona ſunt ſita.*

Duodecimò non obſtat reſponſio aduerſæ partis contra Myſing. *cent.* 4. *obſ.* 95. quod ſcilicet loquatur in caſu, vbi eſt quæſtio inter tertium, & emphyteutam, nos
142 autem verſamur inter duos prætenſos emphyteutas. Nam reſpondetur ipſum à fortiori probare noſtram ſententiam, ſi enim iudex poteſt eſſe laicus in tertium, & emphyteutam, multò magis poterit eſſe inter duos emphyteutas, quia in primo caſu poteſt dari caſus, vt Eccleſia habeat emphyteutam, quem nollet habere, quod in ſecundo euenire non poteſt. Et ſanè quoad tertium dubito, an poſſit conuenire emphyteutam coram laico, niſi pro intereſſe momentaneo, & temporali, vel ſi negaret rem eſſe emphyteuticam, prætendens ad ſe liberè ſpectare, alioquin ſi emphyteuſim ad ſe vellet auocare, credo potiùs cauſam eſſe ventilandā in foro Eccleſiæ, & ſanè cùm dictum Doctoris ſit intelligendum ſecundum doctrinas, quas allegat, & cùm dictus Myſing. allegat
143 Iaſ. *in d. l.* 1. *num.* 73. *C. de iur. emph.* qui loquitur in caſu, vbi erat quæſtio inter duos, vel plures emphyteutas, ſequitur, quòd Myſing. eodem modo ſit intelligendus; à ratione enim mens illius declaratur. Crau. *conſil.* 731. *n.* 7. & *conſil.* 900. *num.* 12.

Quare minùs obſtat ſecunda reſponſio contra eundem Myſing. quaſi apud eum non tractetur de priuando, vel conſtituendo emphyteuta. Nam pariter reſpondetur id à fortiori probare noſtram ſententiam, quia emphyteuta conueniebatur actione reali, quæ totum auferre poterat; & ſanè vidimus, quòd ſi emphyteuta conueniatur pro ſuo tantum intereſſe nominando Dominum, non poterit declinare forum laici. 144
Bart. *in l.* 2. *numero* 6. *verſ. aut iſte, C. vbi in rem actio*, Benè verum eſt, quod ſi negaretur rem eſſe Eccleſiæ, & per ſummarias informationes conſtaret aliter eſſe, poſſet Eccleſiaſticus punctum cognoſcere, vt alibi nos vidimus, quod non facit ad propoſitum noſtrum, vbi non negatur rem, de qua quærimus, eſſe liuellariam Eccleſiæ.

Reliqua igitur, ſi quæ ſunt, vel per iam fusè ſcripta, ſatis eliſa remanſerunt, vel adeo leuis ſunt conſiderationis, vt circa ea amplius, non ſit elaborandum, & ſtantibus tot rationibus, & Doctorum auctoritatibus tutò Oceanum me transfretaſſe puto adeo, vt non dubitarim contra Farinacium iudicare, quòd hæc cauſa potuerit ventilari in foro laico, non excludendo tamen, quin potuiſſet etiam cognoſci in Eccleſiaſtico data præuentione, & ita per plures ſententias conformes iudicatum fuit, & cum poſtea etiam negotium fuerit ventilatum coram Illuſtriſſimo Conſilio Ducali Mutinæ, idem fuit concluſum, & ita in foro ſeculari proceſſum fuit ad vlteriora, & euenit, quòd in cognitione meritorum cauſæ fuerint etiam victi dicti Remingardi, & declaratum, quòd Rebecchi quoque pro dimidia ſint emphyteutæ Eccleſiæ, & ſic miſſi ſunt in poſſeſſionem rei petitæ pro parte ſua: hæc ſcripſi pro iuſtificatione meæ ſententiæ, quam tuli, ſicut iudex ordinarius appellationum Carpi.

CAPVT XVIII.

EPITOME.

Tertiarij Fratres S. Franciſci, & aliarum Religionum, an gaudeant priuilegio fori, & an requiratur aſſenſus Apoſtolicus in alienatione bonorum vnius Eccleſiæ ad alteram, & alia tractantur in eadem materia, vbi poteſt valere alienatio ſine licentia Pontificis.

SVMMARIVM.

1 *Tertiarij S. Franciſci & aliarum religionum ſunt de foro Eccleſiæ.*
2 *Fratrum Tertiariorum regula eſt approbata.*
3 *Fratres tertij ordinis S. Franciſci ſubiiciuntur foro, & ſtatutis laicorum.*
4 *Mulieres tertij ordinis S. Franciſci ſunt de foro ſeculari.*
5 *Tertiarij poſſunt facere quæcumque faciunt laici.*
6 *Tertiarij collegialiter viuentes ſunt Eccleſiaſtici, & de foro Eccleſiæ.*
7 *Fratres mantellati, ſeu tertij ordinis vbi debeant accipere Sacramenta.*
8 *Regulares tertij ordinis quibus priuilegiis fruantur.*
9 *Tertiarij non poſſunt admitti ad diuina officia tempore interdicti.*
10 *Tertiariorum S. Franciſci habitus, remiſſiuè.*
11 *Tertiarij poſſunt cogi ad compromiſſum ſtante ſtatuto, quod inter affines fiat compromiſſum.*
12 *Tertiarij tenentur ad gabellas.*
13 *Tertiarij collegiales ſubſunt proprio miniſtro generali.*
14 *Tertiarij S. Franciſci quando ſint exempti à iuriſdictione Ordinarij.*

15 *Bizzocha*

15 *Bizzochæ quibus priuilegiis vtantur.*
16 *Tertiarij domi sua habitantes, vel cum claustralibus cui subiiciantur.*
17 *Tertiarij habent mixtam naturam.*
18 *Laici administratores rerum Ecclesiæ conueniuntur in foro Ecclesiastico.*
19 *Laici Tertiarij S. Francisci subsunt Ordinario Ecclesiastico.*
20 *Tertiaria subsunt Ordinario.*
21 *Bizzochæ quomodo ad habitum admittendæ, & à quo recipiant Sacramenta.*
22 *Sorores Tertij ordinis an sint exemptæ.*
23 *Iudicium vbi cœptum est, ibi debet terminari.*
24 *Instantia deserta refici debent expensæ.*
25 *Alienatio vsus rerum Ecclesiæ an requirat solemnitatem Paulinæ.*
26 *Alienatio intuitu pietatis an requirat assensum Apostolicum.*
27 *Pietatis causa non censetur prohibita alienatio.*
28 *Permutatio rerum Ecclesiæ ad aliam Ecclesiam non requirit solemnitatem Paulinæ.*
29 *Alienatio bonorum Ecclesiæ in alteram Ecclesiam requirit solemnitatem Paulinæ.*
30 *Alienatio bonorum Ecclesiæ requirit assensum Apostolicum.*
31 *Causa expressa in proœmio censetur finalis.*
32 *Ratione cessante cessat lex.*
33 *Mendicorum collegium est priuilegiatum.*
34 *Iudex non tenetur in Syndicatu stante varietate opinionum.*
35 *Paulina constitutio non obligat, vbi non est vsu recepta.*
36 *Alienatio sine solemnitate tenet volente Ecclesia.*
36 *Alienatio rerum Ecclesiæ modica valet sine solemnitate.*
38 *Modica res dicitur arbitrio iudicis.*
39 *Alienatio bonorum locorum piorum an requirat solemnitatem.*
40 *Bona piorum locorum fundatorum auctoritate Episcopi non possunt alienari sine solemnitate.*
41 *Hospitale, & Oratorium an censeatur fundatum auctoritate Episcopi.*
42 *Laici quando possint alienare bona confraternitatum sine solemnitate.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DVm ipse eram Consultor Congregationis pauperrimorum puerorum Mendicantium terræ Carpi anno 1610. orta fuit quædam controuersia inter dictos Mendicantes, & fratres Tertij ordinis S.Francisci in Ecclesia S.Ioseph. Cùm enim ab anno 1605. sub die x. Iunij dicti Fratres solemniter congregati vnanimiter concesserint dictis Mendicantibus vnam eorum domunculam ad habitandum, & ad vsum illorum in perpetuum, & donec dictorum Fratrum Congregatio ita cresceret, vt prædicta domo pro suo vsu egeret, & hoc fecerunt amore, & intuitu pietatis, nunc prædicti fratres pœnitentia ducti concessionem huiusmodi volebant infringere vti factam coactè, & inconsultò Pontifice,& ad iudicem Ecclesiasticum petebant remitti, contra verò dicebat Congregatio Mendicantium. Vnde quæsitum fuit, quid iuris.

Ego autem dicebam validam esse concessionem; & iudicium esse terminandum coram iudice laico, coram quo cœptum fuerat, de multis autem erat inquirendum pro defensione causæ. Nam primò controuertebatur, an isti fratres Tertiarij S. Francisci vel alterius ordinis sint personæ Ecclesiasticæ, an potiùs laicæ? Namque multi sunt qui fuerunt opinati hos tertiarios, & Beguinos esse religiosos,& gaudere tam priuilegio canonis,quam fori,
1 etiamsi vxores habeant, & non esse trahendos ad tribunalia laicorum. Bart. *in l. semper,§.quibusdam,ff.de iur. immun.*& *in l.1. §.fin.ff. de pœn.* Abb. *in cap. vnic. num.6. vers.hoc putat, de obligat. ad ratiocin.* Felin. *in cap.2. numer.11.* vbi Butr. *de for. compet.* Zabarell. *in cap. si diligenti, eod.* Marian. Soc. *in cap.1. numer.12. eod.* Bald. *consil.335. lib.4.* Imol.in Clem. 1. *num.9.de religios. dom.* Mars. *in tract.de bannit.in verb. Ecclesia, numer.* 19. 20. Nauar. *in manual. cap.17. num.79. vers.octauò.* Ang. *in summ.verb.Excommunicatio,il 7.§.8.* Anton. *in summ. tit. de excommunicat. cap.62.* Vbal. *tract. de Canon. Episc. & Paroch. quæst.17.num.12.20.* Ioan. de Amic. *consil.146. num.2.* Fernand. Vasq. *in lib. controuers.illustr. cap.105.in vltimis verbis.* Eugen. *consil.26. num.1.* latè sic probat Fr. Eman. Roder. *qq. reg tom.2. quæst.65. art.5. fol.* 209. & ex professo fusè hoc defendit Beat. Io. Capistran. *in tract.*quem dixit *Defensorium Tertij ordinis D.Francisci,*& *in tract. de excommunicat. cas.14. in 14. tom. tract. diuers.* Rot. Rom. *decis.1. de Regular.in antiquis,* Marth. *de iurisd.part.4.cas.113.num.36.* & dicunt, quòd horum regula est approbata per Nicolaum IV. & Sixtum IV. 4
Pontifices maximos. Bald. *consil.60. num.2. lib.5.* Calder. *consil.13. de censibus,* Aufrer. *tract. de potest iudic. secul. super pers.Eccl. reg.2.num.39.* Tusch. *littera F, concl.470. num.17.* pulchrè Corsett. *in collect. priuil. regular. tit.23. cap.14.vers.sub secunda,* Duard. *in Bullam Cœn. Domini, cap.15.quæst.3.numero 3.* qui tenent quòd prædicti Tertiarij sint personæ Ecclesiæ,& gaudeant priuilegio fori, & canonis.

Alij tamen putauerunt istos Tertiarios nullo priuilegio Ecclesiastico potiri, & tanquam laicos reputari, habent enim accidentalia sine substantia, quia gerunt habitum regularem, & tamen non sunt regulares, & negotia gerunt secularia, sicut alij laici, & ideo statutis, 5
& foro laicorum subiiciuntur, & idem dicunt circa mulieres Tertij ordinis, quæ Bizzochæ dicuntur. Bald. *in l. placet, num.5. versic. quid,*vbi Albert. *C.de Episc. & cler.* 6
& *in Auth. nisi rogati, numero 26. C.ad Trebell.* Ang. *consil.234.* Calder. *cons.7. in tit.de for. competent.* Anch. *in reg. ea quæ, quæst.15. de reg. iur.* Soc. *in cap.2. de for. compet.* Abb. *in cap.causam quæ, num.2. de iudic.* Alex. *in l. commodissima, num.5. ff.de liber.& posth.* Vbald. *cons.118. in primo dubio,* Corn. *consil.205. lib.1.* Bolognett *cons.22. num.12.* Eugen. *d. consil.26. numer.15.16.27.* Mysinger. *consil.100. num.17.* Staphileus *tract.de litteris gratiæ,tit. de rescript.in forma breui,num.93.94.95.* Vulpel. *in tract. de libert.Eccl.part.3.num.29.* Vital. *in Clem.1. num.23.& seq.de relig.dom.*Intrigl.*decis.30.num.4.* Viu.*decis.49. n.10.*
Thom.Dott.*cons.197.num.3.*Duen.*reg.100.lim.vlt.*Nicol. 7
Festas.*in tract.de æstim.part.4.cap 1.num.10.11.12.* Tusch. *littera A,concl.273. n.86.* Mascard.*de probat.conclus.957. num.6.*Molin.*de iust.tom.4. tract.3. disp.50. num.4. vers. de his.* Decian. *tract.crim.lib.4.cap.9.num.34.*latè de veriori, & magis communi Carol.de Graff. *tract.de eff.cler. eff.1. num.93.vers.provt reuera.* Camill.Borell. *in summ omnium decis.tit.43. de for. compet. num.139.* Gratian. *disc.363. num.29.* Barbos. *de off. Episc. part.2. alleg.12. num.41.* Bellet. *disq.cler. part.1. tit.de exemption. Cler. à stat.secul. §.1. num.42.* Grilinz. *consil.49.num.2.3.* pulchrè Ant.Heting. *in tract.de fideius.cap.7.num.248.* vbi etiam inquit, quòd isti possunt testari, contrahere, & compromittere, quia habent velle, & nolle liberum, & absolutum, sicut merè laici: idem sentit Marius Giurb.*ad Statut.Messan.cap.3.gl.4 .numer.25. vers.contra,* & *numer.26.27.* ex 8
quibus resultat hanc esse communissimam DD. sententiam, quam veram esse puto,si intelligatur iuxta inferiores declarationes.

Quid igitur dicendum in tanta DD. contrarietate,vtique grauissimos vnaquæque opinio habet auctores, & licet multi multas afferant distinctiones, de quibus Carol.Graff.*d. eff.1.sub n.93.& seq.* tamen vnica tantum mihi videtur probabilis, vera, & in praxi admittenda; aut enim isti viuunt collegialiter in domibus religiosis sub regimine, & obedientia Episcopi, aut suorum Superiorum,

rum, & emittunt ſaltem tria vota ſubſtantialia pauperta-
6 tis, caſtitatis, & obedientiæ, vt faciunt in hac ciuitate fratres S. Coſmæ, & Damiani, & tunc quia formaliter ſunt religioſi, gaudent omnibus priuilegiis cæteris Eccleſiaſticis competentibus, & ſic procedit prima opinio, aut iſti fratres viuunt domi propriæ cum vxore, & filiis geſtantes habitum vilem, & exercent officia laicorum, & tunc etiamſi certis diebus feſtiuis conueniant in aliquo oratorio ad diuina officia celebranda; non tamen fruuntur beneficio fori, vel canonis, aut immunitatis, & in his terminis procedit, & intelligenda eſt ſecunda opinio.

Vt autem hæc diſtinctio iuridica appareat, ſciendum eſt eam clarè probari conſtitutionibus Apoſtolicis, & canonis, ſiquidem ita apertè determinauit Leo X. P.M. ſua Conſtitutione, que incipit: *Dum intra mentis*, § *fratres autem*, & §. *collegialiter*, vt penes Laert. Cherubin. *in Bullario tom.*1. *conſt.*12. *Leonis X.* in hæc verba formalia: *Fratres autem, & ſorores tertij ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizocatæ, Cordellati, & alij quocunque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes ſepulturam, vbi voluerint, eligere valeant, ſed die Paſchatis tantum Euchariſtiam, necnon extremam vnctionem,*
7 *cæteraque Eccleſiaſtica Sacramenta, pœnitentiæ Sacramento dumtaxat excepto, à proprio Sacerdote recipere, & ad onera, quæ laicis incumbunt, perferenda teneantur, ac in foro ſeculari coram iudicibus ſecularibus conueniri poſſint:* & inferius: *Collegialiter autem viuentes, ſeu cum clauſtralibus habitantes, ac mulieres virginalem, ſeu cœlibem, aut caſtam, vidualem expreſſo voto, & ſub dicto habitu*
8 *vitam ducentes, priuilegiis, quibus fratres Ordinis, cuius tertiæ regulæ habitum geſtant, gaudere debeant.* Ecce quomodo ſupradictam diſtinctionem euidenter confirmat S. Ponntifex in illa conſtitutione.

Hoc etiam apertè videtur probare Clem. V. P. M. in Concil. Vien. de quo *in Clem.* 3. *de ſent. excommunicat.* quatenus decidit huiuſmodi fratres tertij ordinis tanquam cæteros laicos admitti non poſſe à fratribus mi-
9 noribus ad diuina tempore interdicti, quod eis non negaretur, niſi laici reputarentur, vt poſt Dueñ. *d. reg.* 100. *limit.*18. Azeued. *ad l.* 1. *num.*4. *tit.*14. *lib.*6. *noua recompil.* inquit Barboſ. *de off. Epiſc. part.*2. *alleg.*12. *numero* 14. *verſic. & facit*, pulchrè Gemin. *conſil.*41. *numero* 2.3.4. vbi ponit habitum ſolitum portari per dictos
10 Tertiarios, & quòd ſunt laici, exceptis quibuſdam: & eum ſequitur Grilinz. *d. conſil.*49. *numero* 2 vbi probat, quòd ſtante ſtatuto, vt cauſæ inter affines compromittantur, iſti quoque tertij poſſunt tanquam lai-
11 ci cogi ad compromittendum: & Rot. *diuerſ. deciſ.*591. *numero* 6.7. *part.*1. poſt D. Thom. 2. 2. *quæſt.*86. *artic.*4. *ad fin.* quam ſequitur Maſcard. *de interpret. Stat. concluſ.*1. *numero* 126. *verſic. vbi etiam habebis*, inquit quòd iſti non ſunt religioſi neque largo, neque ſtricto modo: vnde non eſt mirum, ſi tenentur etiam ſoluere ga-
12 bellas. Giurb. *d. gl.* 4. *numero* 25. *verſ. contra*, & *numero* 26.17.

Vnde malè ſenſit Corſett. *in ſumm. priuileg. Mendic. d. tit.*23 *cap.*14. *in fin.* dum dixit prædictam Conſtitutionem Leonis X. fuiſſe ab eodemmet Leone per aliam Conſtitutionem derogatam, & poſtea generaliter per Paulum IV. Gregorium XIII. & Sixtum V. abrogatam, quia non eſt verum, quòd aliquid fuerit immutatum quoad illos Tertiarios, qui in domibus propriis viuunt, & profeſſionem ſaltem trium votorum ſubſtantialium non emittunt; benè verum eſt, quod reſpectu illorum Tertiariorum, qui collegialiter viuunt, multa ſunt immutata, cum enim prius ſubeſſent miniſtro generali Fratrum Minorum de obſeruantia, poſtea
13 ſtatutum eſt, vt ab eo eſſent exempti, & ſuo Viſitatori generali ſubiicerentur, vt videre eſt in Bulla Sixti V. quæ incipit: *Romani Pontificis*, & eſt 28. penes Laert. Cherubin. *in Bullario tom.*2. *fol.*525. & Clem. VIII. quæ incipit: *Decet Romanum*, quæ eſt 33. penes dictum Cherubin. *in Bullar. tom.*3. *fol.* 47. adeò, vt quoad Tertiarios collegialiter non viuentes nihil penitus ſit immutatum.

Et quòd hæc ſint vera, extat decretum Sacræ Congregationis editum de anno 1608. ex quo appàret Bullam Leonis X. eſſe in virili obſeruantia, & non eſſe abrogatam, vt malè cenſuit dictus Corſett. *d. loco*: & ideò verba decreti ſubnectam: *Sacra Congregatio Cardinalium Conc. Trid. interpretum conſulta reſpondit, fratres Tertiarios, Mantellatos, Corrigiatos, alioſque ſimiles ita* 14
demùm ordinis, cuius tertia regula aſſumpſerunt, priuilegiis potiri, & ab Ordinarij iuriſdictione exemptos eſſe, ſi viri collegialiter viuant, ſeu cum clauſtralibus habitent, & mulieres virginalem, ſeu cœlibem, aut caſtam vidualem expreſſo voto, & ſub dicto habitu vitam traduxerint, quemadmodum cauetur conſtitutione Concilij Lateranenſis ſub Leone X. quæ habetur ſeſſ. 11. *in fin. Hoc autem voto mulierum alia duo, ſcilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi, quinimmo huiuſmodi mulieres ſi vitam virginalem, aut cœlibem ſimpliciter, expreſſeque vouerint, etiam in conſanguineorum, & affinium ſuorum, aut propriis domibus,* 15
vel ſeorſum habitantes ſupradictis priuilegiis ordinis, cuius tertiæ regulæ habitum deferunt, exemptioneque ab Ordinarij iuriſdictione frui debere, quemadmodum idem Leo poſtea declarauit conſtitutione edita die prima Martij, anni 1518. *quòd ſi fratres, ſororeſve tertij ordinis quid amplius pretendant vigore conſuetudinis, poſſe ius ſuum proſequi in iudicio ordinario.* Hieronymus Cardinal. Pamphilius. Huius autem decreti mentionem fecit Eraſm. à Choxier *tract. de iuriſdictione Ordinarij in exemp. part.*1. *quæſt.*7. *ſub numero* 16. *verſ. ſacra Congregatio*: vbi multa alia decreta refert ad hanc eandem materiam pertinentia, & propterea iuxta hoc decretum omnia ſupradicta ſunt regulanda.

Hinc igitur optimè concludi poteſt, hos Tertiarios non potiri priuilegio fori, aut canonis, & immunitatis, niſi collegialiter viuant, vel cum clauſtralibus habitent; & hanc diſtinctionem probarunt Graſſ. *deciſ.* 16
*aur. part.*1. *lib.*1. *cap.*49. *numero* 27. Decian. *tract. crim. lib.*4. *cap.*9. *numero* 34. Mirand *in manual. Prælat. tom.*4. *quæſt.*26. *concluſ.*2. Molin. *d. diſp.*50. *numero* 4. Rot. *diuerſ. d. deciſ.*591. *numero* 6.7. Carol. de Graſſ. *d. effect.*1. *ſub numero* 93. Bellet. *diſq. cler. tit. de diſcipl. cler.* §. 2. *numero* 19.20. & *tit. de fauor. cler. canon.* §.1. *numero* 40. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*2. *alleg.*12. *numero* 31. & propterea in noſtro caſu fuit benè concluſum, quòd iſti Tertiarij poſſint conueniri coram iudice ſeculari.

Benè verum eſt, quòd cùm iſti fratres Tertiarij habeant naturam mixtam, in qua tamen magis participant laicalis, quàm Eccleſiaſticæ conditionis, Gemin. 17
*d. conſil.*41. *numero* 3. Tuſch. *d. concluſ.*469. *numero* 18. Grilinz. *d. conſil.*49. *numero* 2.3. ſi fortè delinquant circa officium ſuum ſpirituale, & Eccleſiaſticum, vel agatur de re pertinente non ad particulares, ſed ad eorum Eccleſias, tunc non à iudice ſeculari, niſi præuenerit, neque à ſuperiore regulari, cui non ſubſunt, ſed ab ordinario Eccleſiaſtico puniendi erunt, & coram eo conueniendi, ſicut euenit etiam in Rectoribus Hoſpitalium laicis, & aliis piorum locorum adminiſtratoribus. 18
Decian. *tract. crim. d. cap.*9. *numer.*37. latè Bellet. *diſq. cler. tit de fauor. cler. real.* §.5. *num.*71. & hoc modo intelligenda ſunt, ni fallor, decreta ſacræ Congregationis, quibus deciditur iſtos Tertiarios collegialiter non viuentes eſſe coram ordinariis Eccleſiaſticis locorum conue- 19
niendos, fertur enim ſacram Congregationem Epiſcoporum in cauſa Vicentina de anno 1585. decreuiſſe Tertiarias, quę nõ viuunt collegialiter, neq; profeſſionem emittunt, comprehendi Bulla Pij V. & eſſe ſubiectas iuriſdictioni Ordinarij, atque à ſuperioribus regularibus nequaquam moleſtari poſſe, & in vna Meſſana 26. Auguſt. 1597. 20
reſpondiſſe Tertiarias ſubiacere Parocho, in cuius Parochia

chia degunt, & si deliquerint, puniri debere ab Ordinario: & pariter respondisse Episcopo Anconitano, huiusmodi Tertiarios non gaudere priuilegio fori, nisi collegialiter viuant, aut cum claustralibus habitent. Vnde seruatur in praxi, nisi in aliquibus locis, vbi est contraria consuetudo, vt isti Tertiarij conueniantur, & puniantur à iudice seculari, nisi in officio delinquant: Carol de Grass. *de eff. cler. d. eff.* 1. *sub n.* 93.

Sed postquam de mulieribss tertij ordinis in priuatis domibus degentibus sermo habitus est, non displicet de earum statu exponere, quid senserit sacra Congregatio: extat enim illius decretum tenoris sequentis.

Sacra Congregatio Cardinalium negotiis Episcoporum, & Regularium præpositorum, ad tollendas omnes contentiones inter Episcopos, & Superiores Regularium super immunitate, & exemptione Tertiariarum, quæ in priuatis domibus degunt, vulgò
21 Bizzochæ, seu alio quovis nomine nuncupatarum, in primis, & ante omnia in memoriam reuocat ea, quæ sacra Congregatio Cardinalium Concil. Trident. Interpretum in eandem sententiam respondit, videlicet.

Sacra Congregatio Cardinalium Concil. Tridentini Interpretum sæpius respondit, minimè posse Sacerdotes Regulares mulierum tertij ordinis, quas de Pœnitentia, vel Bizzochas vocant, confessiones sacramentales audire, nisi fuerint ab Ordinario approbati ad confessiones personarum secularium audiendas, quemadmodum nec posse illis sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum administrare in die Paschatis Resurrectionis Sanctissimi D. N. I. C. Verùm quoad sepulturam, atque alia priuilegia, fratres Tertiarios Mantellatos, Corrigiatos, aliosque similes ita demum ordinis, cuius tertiæ regulæ habitum assumpserunt, priuilegiis potiri, & ab Ordinarij iurisdictione exemptos esse, si viri collegialiter viuant, seu cum claustralibus habitent. & mulieres virginalem, seu cœlibem, aut castam vidualem expresso voto, sub dicto habitu vitam traduxerint, quemadmodum cauetur constitutione Concilij Lateranensis sub Leone X. quæ habetur sess. 21. in fin. Hoc autem voto mulierum, alia duo, scilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi, quin immo huiusmodi mulieres si vitam virginalem, aut cœlibem simpliciter, expresseque vouerint, etiam in consanguineorum, & affinium suorum, aut propriis domibus, vel seorsum habitantes, supradictis priuilegiis ordinis, cuius tertiæ regulæ habitum deferunt, exemptioneque ab Ordinariis frui debere, vt idem Leo po-
22 stea declarauit constitutione edita die prima Martij 1518. An autem prædictæ qualitates concurrant, Ordinarij loci esse iudicium.

Præterea si contingat aliquas ex prædictis Tertiariis sine sepulturæ electione decedere, eas sic decedentes ita demum in Ecclesiis ordinis cuius habitum assumpserunt, si in ipsis earum communis sepultura reperiatur, sin minus, in Ecclesiis Parochialibus sepeliendas esse decernit.

Superioribus autem regularibus sufficienti facultate ad id à Sede Apostolica suffultis (Capucinis exceptis) licere mulieres ad huiusmodi habitũ recipere, atque ad ipsos vestiendi eas officium pertinere, non autem ad habitum admittendas, & recipiendas esse, nisi probatæ vitæ, ac bonis moribus præditas, atque in ætate saltem 40. annorum constitutas, quæ de proprio habeant vnde sufficienter viuere possint, & non cum aliis vitis, quàm cum consanguineis, vel affinibus in primo tantùm gradu sibi coniunctis cohabitent, & ab Ordinario loci licentia prius impetrata, qui non aliter eam concedat, nisi de prædictis præuio examine diligenti sibi constiterit.

Verùm in huiusmodi habitu concedendo, & respectiuè deferendo, omnino à velo supra caput, quod Superiectum vocant, à pectorali, quod vulgò dicitur, Sottogola, & à patiẽtia abstinendum esse, quinimo eas, quę supradicta tria, vel aliquod ipsorum deferre deprehensæ fuerint, illa dimittere, etiam per censuras ecclesiasticas ab Ordinariis locorum compellendas esse decernit. Supradictis verò decretis mulieres Tertij ordinis, quæ collegialiter viuunt, non comprehendi, quinimmo eas dispositioni constitutionis Pij PP. V. editæ Romæ anno 1566. quarto Kal. Iulij, quæ incipit: *Circa Pastoralis*, penitus subiacere expressè declarat. Non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus. Dat. Romæ 20. Decembris, anni 1616. ANT. CARDINALIS SAVLIVS. Et de hoc decreto fecit mentionem prædictus Erasm. Chokier. *tract. de iurisdictione Ordinarij, in exempt. part.* 1. *quæst.* 17. *sub n.* 16.

Possunt igitur isti fratres Tertiarij conueniri ciuiliter, & criminaliter coram iudice seculari, si non viuant collegialiter, vel cum claustralibus, & ita fuit resolutum de quibusdam Tertiariis Mirandulanis. Verùm in casu nostro cessat hæc controuersia, vbi dicti Tertiarij conuenerunt mendicos prædictos coram D. Gubernatore, sub die 27. Iunij 1615. de hac eadem re, & propterea vbi cœptum est iudicium, ibi debet terminari, *l. vbi acceptum, ff. de iudic.* & cum iam deserta sit causa, si nouã volunt inchoare instantiam, debent reficere expensas 23
parti aduersæ, antequam audiantur, ad textum *in l. properandũ, §. & si quidem. C. de indic.* Afin. *in prax. §. 2. c.* 16. 24
num. 9. *ad fin. p.* 1. vbi tamen est consuetudo, vt Tertiarij conueniantur in foro Ecclesiæ, ea seruanda est, vt seruatur in hac diœcesi pro fratribus qui dicuntur della Casa del Parollo.

Sin de meritis causæ loquimur, quoad primum de violentia nihil est probatum, & cùm instrumentum dicat, non vi, sed sponte, ei standum est, quia est probatio probata. Tiraq. *de retract. lignag. §.* 2. *gl.* 2. *n.* 20. *& seq.* sin de secundo placeat verba facere, potest dici, quòd in concessione dictæ rei non fuerit necessarium beneplacitum Apostolicum ex multis, & primò, quia hæc non fuit alienatio directi, vel vtilis dominij, sed tantum concessio vsus, commoditatisque habitandi, in qua non requiritur solemnitas Paulinæ, seu licentia Sedis Apostolicæ, quia nullum ius transfertur in recipientem.
Gloss. *in Clem. fin. §. fin. in verbo Ecclesiam*, vbi Host. *de* 25
rebus Eccl. non alien. Felin. *in c. qua in Eccl. sirum, n* 87. 88. *de constit* Bald. *in leg. oportet, in fin, C. de bon. qua liber.* & *in c.* 2. *de fratr. de non. benef. inuest.* Ang. *in l.* 1. *§. adipiscimur, ff. de acquir. poss.* Ias. *in l. cum filio, n.* 157. *de leg.* 1. Ann. *cons.* 51. *n.* 8. *vol.* 1. Franch. *decis.* 10. *n.* 9. Quarant. *in summ. Bullar. verb. alienatio, num.* 39. Bonacin. *de contract. disp.* 3. *q.* 8. *p.* 4. *n.* 22. *vers. Maior difficultas*, Aloys. Ricc. *in prax. de alienat. rer. Eccles. resol.* 39 *n.* 5. *vers. Tertiò*, & *resol.* 61. *n.* 4. 5. & *resol.* 65. *n.* 9 *vers. limitatur tamen*; qui tamen hæc intelligit propriè, quando nullũ ius transfertur, & concessio potest reuocari ad nutum concedentis.

Secundò dicebatur talem concessionem factam mendicis pauperrimis fuisse celebratam amore Dei, & intuitu pietatis, & charitatis, vt in instrumento conces-
sionis explicatur, ideò sufficit solus consensus dicto- 26
rum Tertiariorum sine alia solemnitate Paulinæ, quæ non requiritur vrgente causa pietatis vera: *cap. gloria Episcopi* 12. *q.* 2. Abb. *in c. fin. n.* 8. *de Eccl. ædif.* & *in cap. nulli, num.* 4. *vers. Tertius, de rebus Eccl. non alien.* Castr. *in Auth. hoc ius porrectum, n.* 3. *vers. item causa pietatis, C. de sacros. Eccl.* Tabien. *verb. alienatio, n.* 4. *vers. tertiò*, Rebuff *compend. alienat. n* 35. Redoan. *de rebus Eccl. non alien. q.* 19. *n.* 4. & *q.* 21. *n.* 1. 2. 65. & *q.* 35. *n.* 7. 9. Quarant. *verb. alienatio, n.* 42. Vgolin *de potest Episcopi, c.* 14 *§.* 7. *n.* 5. *vers. tertiò*, Io. Franc. Leon. *in thes. for Eccl. cap.* 15. *n.* 9. *p.* 1. Barbos. *de off. Episc. p.* 3. *alleg.* 95. *n.* 58 Nauar. *in Manual c.* 27. *n.* 156. qui tamen videtur hanc rem intelligere, vbi Papa facilè adiri non potest, & est periculum in mora,

mora,vt in alimonia pauperum, & redemptione captiuorum, quod tamen non crederem ita eſſe ſtrictè neceſſarium, ſed ſufficere veram adeſſe pietatis cauſam, quia prohibita alienatione non videtur prohibita do-
27 natio,quæ fit ad pias cauſas,*l. ſi ſponſus, §.conceſſa*, vbi Bald.*de donat inter vir.& vxor.*Soc.*conſil.*116 *n* 2.*vol.*1. Redoan.*d.tract.quæſt* 36.*num*.4.5 & *quæſt*.42.*num*.6.12. Rebuff.*d.compend.alien.rer.Eccl.n.*118. Nauar. *d. c.*27. *num*.156 propter tamen dubia, quæ poſſunt oriri in controuertendo,an adſit verè cauſa pietatis, ſæpe impetratur Pontificia authoritas, licet fortè non eſſet neceſſaria, in quo tamen me remitto determinationi S.Matris Eccleſiæ.

Tertiò dicebatur dictam conceſſionem vſus, & habitationis eſſe validam abſque alia licentia Sedis Apoſtolicæ, quia res conceſſa ad habitandum tranſit ab vno loco pio Tertiariorum ad alium pauperum Mendicorum, etenim ſolemnitas requiſita in conſtitutione Paulina,videtur ceſſare quando res vnius Eccleſiæ tranſit ad aliam Eccleſiam, ſiue titulo permutationis,ſiue alio titulo oneroſo, quia omnes Eccleſiæ ſunt ſorores, & reſpectu vniuerſalis Eccleſiæ parum intereſt, an res iſta exiſtat penes vnam Eccleſiam, vel alteram, & ideo ſolent Rectores Eccleſiarum inuicem permutare bona cum conſenſu Epiſcopi, abſque alio
28 Sedis Apoſtolicæ beneplacito,quia non exit de Eccleſia,quod alteri Eccleſiæ traditur, & priuilegiatus non ſolet vti priuilegio contra pariter priuilegiatum: ſic probatur per textum *in cap.*1. vbi DD. *de reb. Eccl.non alien c.hoc ius,§ item ſibi* 10.*quæſt.*2. *cap. ad quæſtionem, de rer.permut.Auth. tem ſibi inuicem,C.de ſacroſ.Eccl.§. illud, in Auth vt de cætero comm.* vbi gl *in verb.ad inuicem*,& Bart.*col.*5.Redoan. *de rebus Eccl. non alien. q.*12. *num*.28. & *quæſt*.21. *num*.24. Ferret. *conſ.*240.*num*.14. *lib*.2.Tusch.*pract concl.littera A, concluſ.*273. *num*.89. 92.119.Treuiſ.*dec.*56.*p.*2.Aloyſ.Ricc. *dec. collect.* 996. *verſ.limita ſextò*,& *in prax.for. Eccl.reſol.*35.*num*.1. & *reſol.*60.*num* 1.3.Barboſ.*de off.Epiſc.p.*3. *alleg*.95. *n*.55. 56.57.Bonacin.*de contr.diſp.*3.*quæſt*.8 *p*.4.*num*.24. Homobon.*de exam Eccl.tract.*9 *cap*.21. *quæſt*.66. *in ſuppoſit.verſ.non ſolum*,ibi: *Sicut nec alienatio.*

Verumtamen alij diuerſimodè ſenſerunt putantes eandem Paulinæ ſolemnitatem requiri etiam in permutationibus, & aliis tranſlationibus, etiamſi res ipſa
29 transferatur ab vna Eccleſia ad aliam,quia permutatio eſt verè alienatio, & Paulina prohibet quamcunque alienationem, & in ſpecie etiam permutationem, niſi Sede Apoſtolica conſulta,& annuente, & idem eſt in quocumque actu geſto ad inuicem inter duas Eccleſias,vbi ius,vel dominium transfertur; ſic per textum *in d cap.*1.vbi ſic docent Io.And.Ant.de Butr. Abb. & Imol.*num*.1.*de rebus Eccl.non alien.* & *in cap. ſine exceptione*,vbi rebuff.*num*.12.66.10.*quæſt*.2.Redoan. *de reb. Eccleſ.non alien.quæſt.*2 *cap*.20.*num*.2.3.Bero. *conſ.*579. *num*.3 4 *lib*.1. Quarant.*in ſumm. Bullar. verb. alienatio, n*.15.vbi quod ita vidit practicari, & expediri Breuia Apoſtolica etiam inter Eccleſias permutantes. Mantic.*de tac.& amb.conuent.lib.*25. *tit*.6. *num*.66.Gratian. *diſc.*674.*num*.4.5 *lib*.4. Vincent.Filliuc. *moral tom.*2 *in appendic.poſth.tract.*44 *c.*2 §.2.*verſ quod eſt*:& ita ſeruari in praxi,& in Curia Romana teſtantur Ricc.*d.reſol.* 35.*in fin.*& *reſol.*60.*in fin.*Barboſ.*d.alleg.*95.*n*.57.*in fin.*

Quid dicendum? vtique certum eſt permutationem abſque ſolemnitate etiam prohiberi in dicta Paulina conſtitutione,vt *in extrau. Ambitioſæ, de rebus Eccl.non alien.*vbi diſtinctè inter ſpecies prohibitas permutatio recenſetur,& cùm talis contractus ſit verè ſpecies alienationis, vtique prohibita bonorum alienatione, ea
30 etiam cenſetur interdicta, *c.nulli,de reb. Eccl.non alien. c.*2.vbi Abb *de rer.permut d.c.ſine exceptione* 12.*q*.2. vbi Rebuff *n*.66.Iaſ.*in l fin.n* 101.*C.de iur emphyt.*Redoan. *d.q.*2.*c.*20.& *quæſt*.12.*n*.28.Filliuc.*d.tract.*44. *c*.2. §.2. Farin.*deciſ.*70.*n*.1.*in fin.part.*1.Mar.Antonin. *var. reſol. lib*.1.*reſol.*50.*n*.44.Verumtamen hæc procedere videntur in permutationibus, quæ fiunt cum laicis, & perſonis priuatis, quæ non acquirunt nomine alterius Eccleſiæ, vt probat expreſsè dicta extrauagans *Ambitioſæ*, in illis verbis: *Prophanis vſibus applicare,aut cum maximo illorum, aut diuini cultus detrimento exquiſitis mediis vſurpare præſumunt*; quæ verba patefaciunt mentem Pontificis ſic ſtatuentis, ne bona Eccleſiæ tranſeant ad laicos, & priuatas perſonas, & cum ſint poſita in proœmio, indicant cauſam finalem diſpoſitionis dicti Pontificis: ad textum *in l.fin.*vbi Bart *n*.3. 31
*ff.de her.inſtit.*Iaſ.*in l.ſi pacto quo n*.4. *C.de pact* Tiraq. *in tract.ar. cauſ. ceſſ. lim* 1.*n*.64 Ricc.*reſol* 60. *n*.1. Barboſ.*d.alleg.*95. *n*.57. & ſic ceſſat cauſa, & ratio finalis dictæ conſtitutionis in permutationibus, quæ fiunt inter Rectores Eccleſiarum,& beneficiorum, vbi dominium rerum non tranſit ad vſus prophanos; & ideò cum ceſſet ratio,& cauſa legis,debet etiam ceſſare ipſa diſpoſitio,*c.cùm ceſſante,de appellat.*Tiraq.*in dicto tract. p.*1.*limit.*23.*num*.1 Ricc.*d.reſol.*60.*num*.2.Monald. *conſil.*91. *n*.3. *vol*.1 Barboſ.*d.alleg.*95.*num*.57. Treuiſ *d.deciſ.*56.*p*.2.Ricc.*d.deciſ.coll.*996.*verſ.limita ſextò*,ex qui- 32
bus mihi videtur hanc ſententiam eſſe valde probabilem,& communem,& licet ſæpe in praxi iudices timidi paueant illi adhærere dicentes (quod eſt refugium miſerorum) tutiorem partem eſſe ſequendam, tamen etiam in praxi hanc opinionem poſſe ſeruari iure exiſtimo, & quamvis ſæpe expediantur Breuia Apoſtolica inter Rectores inuicem permutantes; tamen id non infert hoc eſſe neceſſarium,& de mente Pontificis pro lege ſeruandum, quoniam ad Sedem Apoſtolicam poteſt haberi recurſus etiam pro caſibus non reſeruatis, & non eſt nouum, quod ſæpe aliquid poſtuletur à Pontifice,cuius impetratio etiam ab Ordinario haberi poterat, ad tollendas enim dubietates, vel ad alium finem plerumque ad Pontificem non neceſſarius habetur recurſus, quod quidem non reprehendo, ſed nos quærimus quid neceſſariò faciendum ſit: cùm igitur non minùs pia, & fauorabilis ſit cauſa pauperum Mendicorum, de quibus Sixtus V. *in ſua Bulla, data octauo Idus Septembr.*1588. quam cauſa Tertiariorum, 33
non eſt annullanda dicta conceſſio ob defectum ſolemnitatis Paulinæ,quæ non requiritur,dum res vnius Eccleſiæ,vel pij loci tranſit ad alium: ſic igitur tu Iudex ſeruare poteris,nec timeas, quia etiamſi dubia res eſſet, tamen ob conflictum opinionum in ſyndicatu non obligaberis: Clar.*in §.fin.q.*38.*num*.16.*verſic. poſſunt*: vbi Drogh.*litt K*,& ego aliàs dixi. 34

Verùm ſi iudici placeret magis altera opinio,quod etiam inter Rectores Eccleſiarum permutantes requiratur ſolemnitas Paulinæ adeo, vt ſine aſſenſu Apoſtolico crederes nullam eſſe permutationem bonorum Eccleſiarum, tamen ſine dubio credas etiam eam locum non habere,vbi extrauagans Pauli II.non eſt vſu recepta quoad hanc partem, vt in hac Diœceſi Regienſi vbi non eſt recepta quoad permutationes quoque, quas Eccleſiæ faciunt cum laicis: ita dicit ad rem Bonacin.*de contract.diſp.*3.*quæſt* 8.*part*.4.*num*.24.*verſiculo verùm.* 35

Sicut etiam,vbi permutatio eſt vtilis Eccleſiæ,poteſt ei ſtare non obſtante defectu ſolemnitatis,cuius fauore eſt introducta,& propterea contractus claudicat ad commodum Eccleſiæ,quæ poteſt impugnare contractû, & ei ſtare ſi vult,cum tamen laicus non poſſit recedere inuita Eccleſia etiamſi deficiant ſolemnitates.Innoc.*in* 36
*c.*1 *in princ.*vbi Hoſt.Ioan And.*in princ.* Card.*in ſecunda oppoſ.*Butr.*n*.5.Imol.*ſub n*.2.Abb.*n*.6.*de his, quæ fiunt à Prælat ſine conſenſ. Capit.* Put. *dec* 310. *lib* 1. Creſcent. *dec*.1 *de locat* Farin. *dec*.70. *n*.2.3.*p*.1. vbi teſtatur Rotam ſæpiùs ita iudicaſſe:latè Aloyſ.Ricc.*in prax for.Eccl. reſol.*7.*n* 4. *verſ.declara ſecundò.* Hoc tamen non poteſt applicari

applicari ad casum nostrum, quia quando inter duas Ecclesias, seu duo loca pia fit permutatio, tunc æquale est priuilegium, & vnusquisque potest infringere, si vult, deficientibus solemnitatibus.

Quartò igitur dicebatur talem domum concessam his mendicis ad habitandum, & meliorandum fuisse vilem, inutilem, ruinosam, & ferè inhabitabilem, & sic inter modicas res fore numerandam, quia parui valebat, & perexigui erat redditus; ideò in eius alienatione cessat solemnitas Paulinæ, quia res illa erat modica, inutilis, & tamen dictis mendicis commoda, si tamen eorum
37 sumptibus reficeretur: ergo valida fuit alienatio, *cap. terrulas*, 12. *quæst*. 2. Rebuf. *in compend. alien. num.* 122. Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quæst*. 9. *n*. 50. *vers. tamen dicta*, & *num*. 51. *vers. etiam limita*, & *q*. 13. *num*. 19. Masc. *de probat. verb. alienatio*, *concl*. 75. *num*. 36. & *concl*. 177. *num*. 12. Becc. *cons*. 100. *num*. 10. Tusch. *littera A*, *concl*. 275. *num*. 13. Quarant. *d. verb. alienatio*, *num*. 41. Leon. *in thes. for. Eccl. part*. 1. *cap*. 15. *num*. 6. Vgolin. *de potest. Episc. cap*. 14 §. 7. *n*. 4. Nauar. *cons*. 1. *num*. 6. *lib*. 3. Gratian. *disc*. 452. *num*. 2. *lib*. 3. Barbos. *de off. Episc. part*. 3. *d. alleg*. 95. *num*. 50. vbi etiam inquit remissum esse iudicis ar-
38 bitrio, quænam dicatur res modica, & exigui redditus, ex decreto Sacræ Congregationis: & certum est res modicas dici, quæ non sunt Ecclesiæ vtiles; ita Redoan. *dict. tract. quæst*. 9. *num*. 45. & vide de hac re Aloys. Ricc. *in prax. resol*. 36. *per totam*, vbi ponit, quæ sint consideranda ad cognoscendum, an res sit modica, & exigui redditus.

Quintò dicebatur quoque non requiri solemnitatem Paulinæ in alienandis bonis dictorum fratrum Tertiariorum, quia sunt laici, vt vidimus, quoniam non requiritur etiam in distrahendis bonis confraternitatum
39 laicorum, Hospitalium, & aliorum locorum piorum sub regimine sæcularium: late Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst*. 49. *num*. 10. 11. Gabriel. *concl. lib. 6. tit. de pia caus. concl*. 1. *num*. 11. vide Menoch. *de recup. poss. rem*. 15. *num* 24. Filliuc. *d. tract*. 44. *cap*. 4 *num*. 19.

Verumtamen id procedit solùm, vbi est consuetudo legitimè præscripta, vt hic Regij seruant fratres Tertiarij in suo Hospitali, quod vocant *la casa del Parollo*: vbi alienant ad subueniendum pauperibus cum consensu solo Episcopi absque alio Pontificis assensu quæcumque bona stabilia secundùm indigentiam: vel procedit in Oratorio, Hospitali, vel alio loco merè prophano sine Episcopi auctoritate erecto; nam si huiusmodi loca sint Episcopali facultate fundata, gaudent priuilegiis Eccle-
40 siarum, & eorum bona non possunt alienari sine licentia Sedis Apostolicæ, & aliis solemnitatibus requisitis. Bald. *in Auth. hoc ius*, *C. de sacros. Eccl.* Abb. *in cap. nulli*, *in fin. de rebus Eccl. non alien.* Franch. *in cap*. 1. *eod. in*. 6. Alex. *cons*. 4. *num*. 5. *libr*. 3. Castr. *cons*. 270. *lib*. 1. Paris. *cons*. 34. *vol*. 4. Rebuff. *in compend. alien. rer. Eccl. num*. 56. 57. Redoan. *d. quæst* 28. *num*. 11. Tusc. *littera A*, *concl*. 273. *num*. 39. 42. 43. Menoch. *d. rem*. 15. *num*. 36. pulchrè Seraph. *decis*. 724. *num*. 7. Aloys. Ricc. *in prax. resol*. 45. *n*. 6. 7. 8. Quarant. *d. verb. alienatio*, *num*. 28. 41. Bonacin. *de contract. d. disp*. 3. *q*. 8. *part*. 4. *num*. 21. Homobon. *d. tr*. 9. *cap*. 21. *q*. 66. *in suppos. vers. Appellatione*, & *vers. loci etiam*, qui nullam faciunt differentiam inter bona Ecclesiarum Hospitalium, confraternitatum, Seminariorum, Collegiorum, & aliorum locorum piorum: an autem dicta loca sint fundata Episcopi auctoritate, standum est signis, & argumentis, vbi non extat vera probatio, & in dubio censentur eius auctoritate erecta. Bonacin. *d. q*. 8.
41 *p*. 4. *n*. 21. *vers. in dubio.* Vide autem ad hanc rem Quarant. *d. verb. alienatio*, *n*. 29. Filliuc. *d. tract*. 44. *cap*. 4. *n*. 20. vbi habebis signa, quibus Oratoria censentur auctoritate Episcopi fundata.

Cum autem non controuertatur in casu nostro, an Oratorium dictorum fratrum Tertiariorum sub titulo S. Iosephi fuerit fundatum auctoritate Ordinarij, quia concurrunt omnia signa, & requisita ad id censendum, & præsumendum, non fuit necesse huic fundamento insistere, nisi dicamus domum prædictam fuisse propriam dictorum Fratrum Tertiariorum ea mente, & animo acquisitam, vt deseruiret eorum vsibus ad finem in ea se congregandi, & conueniendi, & propterea non posse dici domum religiosam, sed locum prophanum, qui ad libitum potest distrahi, & alienari, vt videntur voluisse 42
Bald. *in Auth. hoc ius*, *col* 2. *vers*. 2. *quæro*, *C. de sacros. Eccl.* & *in l. id quod pauperibus*, *quæst*. 21. *C. de Episc. & cler.* Balb. *tract. de præscript*. 1. *part*. 5. *partis princ. in princ. vers. amplia* 5. Paris. *d. cons*. 34. *num*. 19. *lib*. 1. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst*. 49. *num*. 11 pulchrè Menoch. *de recuper. possess. remed*. 15. *num*. 35. qui ad rem loquitur de domo, quæ dicitur Casacia, vbi confratres vnà conuenire solent, & dicit esse alienabilem ad eorum libitum: sic dicere possumus de hac domo, & id in casu nostro tantò magis est tolerandum, vbi dicti tertiarij non poterant hanc domum applicare vsui magis pio, quàm concedere istis pauperrimis mendicis: ergo concessio fuit valida.

Non est ergo permittendum dictos Mendicos vexari litibus, & iurgiis, qui indigent omnibus ad victum necessariis, viuentes in maxima egestate, alioquin si litigare cogerentur, causa pro perdita reputaretur, quia cùm non possint expensas litium necessarias sustinere, succumbere potiùs eligerent. Cum igitur ego de præmissis cum Principe, & eius ministris verba habuissem, missus à Congregatione perfecta negotiis dictorum Mendicorum res fuit pacificè sopita ad fauorem dictorum pauperum.

CAPVT XIX.

EPITOME.

Fur inuentus cum re furata in loco, vbi aliàs non est subditus, an possit puniri à iudice illius loci, & quid si furetur in Ecclesia, vel ad Ecclesiam se transferat cum rebus furatis, an iudex Ecclesiasticus possit procedere.

SVMMARIVM.

1 *Fur inuentus cum re furata in loco, vbi non est aliàs subditus, potest puniri ibidem.*
2 *Fures plurimi fuere suspensi in loco, vbi cum re furata sunt inuenti.*
3 *Iudex vnius loci non potest cognoscere de criminibus alibi commissis.*
4 *Contrectatio rei furtiuæ an producat nouam actionem furti.*
5 *Furtum vnum est, licet res ad diuersa loca contrectentur.*
6 *Furtum non potest puniri in loco, vbi fur inuenitur cum re furata, si non est subditus.*
7 *Fur an debeat puniri in loco delicti, vel vbi reperitur, fit distinctio.*
8 *Fur punitur, vbi cum re inuenitur, etiamsi per momentum illic maneat.*
9 *Vbi te inuenero, ibi te iudicabo.*
10 *Fur vbique potest arrestari, vt rem domino restituat.*
11 *Fur vbique potest puniri, si resistit domino rem suam recuperanti.*
12 *Fur in omni loco potest cogi ad rem ablatam, vel pretium restituendum.*

13 *Fur non poteſt puniri criminaliter in loco, vbi portauit pretium rei furata.*
14 *Fur tranſiens eodem die ad alium locum cum re furata, ibi poteſt puniri.*
15 *Furtum commiſſum in confinibus duarum ciuitatum in vtroque loco, an poſſit puniri.*
16 *Vagabundus fur vbique poteſt puniri.*
17 *Fur vagus quis ſit, & vbi puniatur.*
18 *Fur poteſt puniri à iudice, cuius iuriſdictionem prorogauit.*
19 *Fur cenſetur prorogare iuriſdictionem iudicis, in cuius territorio rem furtiuam producit.*
20 *Iudex non tenetur in ſyndicatum, vbi eſt conflictus opinionum.*
21 *Fur contrectans rem alienam, ſi itinere mutet conditionem, punitur in loco vbi reperitur.*
22 *Fur poteſt puniri, vbi inuenitur, etiamſi non poſſet puniri in loco delicti.*
23 *Fur contrectans rem ad alium locum, an puniatur pœna illius loci, vel originis.*
24 *Raptor poteſt vbique puniri.*
25 *Furtum cum rapina in omni loco quomodo poſſit puniri.*
26 *Fur contrectans ſolùm punitur à ſuo iudice competenti.*
27 *Fur captus Romæ pro furto alibi commiſſo, non remittitur ad locum delicti.*
28 *Fur mittendus in exilium à loco, vbi cum re furata ſe tranſtulit.*
29 *Fur in loco, vbi cum furto reperitur, nullo modo poteſt puniri.*
30 *Fur cum re furata poteſt extra ordinem puniri, vbi inuentus eſt.*
31 *Doctor loquens per verbum*, forſan, *quoad ſe rem decidere videtur.*
32 *Furtiuam rem celans punitur pœna ſtellionatus.*
33 *Fur contrectans res furatas ad Eccleſiam poteſt à iudice Eccleſiaſtico puniri.*
34 *Fur confugiens ad Eccleſiam cum re furata tutus eſt.*
35 *Fur deprehenſus in Eccleſia, & ab ea extractus, eſt Eccleſia reſtituendus.*
36 *Fur in re furata poteſt extrahi ab Eccleſia, & à iudice Eccleſiaſtico puniri.*
37 *Fur rem furtiuam ad Eccleſiam deducens prorogat iuriſdictionem iudicis Eccleſiaſtici.*
38 *Delinquens in Eccleſia punitur ab Eccleſiaſtico de eo, quod iniquè fecit.*
39 *Fur poteſt extrahi ab Eccleſia vt ei auferatur res furata.*
40 *Fur non remittitur ad iudicem originis, vel delicti ſine requiſitione.*
41 *Fur an remittendus ad iudicem delicti facta requiſitione.*
42 *Remiſſio reorum non fit ad alios iudices de generali conſuetudine.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANno 1632. quidam clericus Parmenſis furto ſuſtulit Capellano Monialium S. Pauli nonnullas duplas aureas, & monetas alterius generis non exiguæ quantitatis ingrediendo eius domum cum fractione oſtij, & capſæ, in qua erant pecuniæ, & deinde expendidit Parmæ partem illarum, & eodem die ſe tranſtulit Regium cum alia parte, vbi permutauit auream monetam in minutam, & ibi per diem moratus Mutinam petiit, & mox Regium reuerſus fuit, à dicto Capellano, qui eum inſequebatur, inuentus cum crumenis furatis, & parte pecuniæ, ad cuius inſtantiam tanquam de fuga ſuſpectum, & inuentum cum re furata, quam non negabat, carcerare feci, & examinatus, rem, prout fuit, plenè narrauit, & ad reſtitutionem ſe obtulit. Verùm in diſcrimen venit, an ego poſſem illum punire, potiuſue remittendus eſſet ad iudicem delicti, & originis, ſtante quod non erat ſubditus Epiſcopo Regij, neque ratione domicilij, aut originis, neque delicti: vnde placuit rem in puncto examinare.

Et ſanè ſatis iure fundata, & à praxi recepta videtur illa ſententia, quæ habet, quòd ſi fur delinquens in vno loco reperiatur in alio cum re furata, etiamſi alia ratione illi foro non ſit ſubditus, tamen ratione contrectationis rei furatæ poteſt detineri, & puniri à iudice illius loci competente, quia delictum contrectando rem furatam adhuc durat, & mutatione territorij oritur noua actio ad vindictam publicam, ne fures impuniti euadant, etenim fur iſte vi contrectationis videtur prorogare iuriſdictionem iudicis loci, per quem tranſit: & ſic originaliter tenuit Bart. *in l. ſi dominium, num.* 1. vbi Iac. de Aret. & Ang. *ff. de furt.* idem Bart. *in l. ſi abducta, num.* 1. *in fin.* & ibi Fulg. Ang. & Florian. ac pulchrè Bald. *num.* 4. *in fin. & num.* 5. vbi reddit pulchram rationem. *C. de furt.* Bart. *in l. ſed nec legatarius*, vbi Fulgoſ. & Caſtr. *ff. de condict. furt.* Bald. *in l.* 1. *colum.* 12. *C. de confeſſ.* & *in l. cunctos populos, column.* 17. *C. de ſum. Trin. in Auth. ſed nouo iure, verſic. vlterius quæro, C. de ſeru. fug. in l. qui furere, ff. de ſtat. hom.* & *in cap.* 1. *§. furtum, de pac. iur. firm.* Ioan. de Anan. *in cap. fin. de furt.* Caſtr. *in l. ſiue manifeſtus, §* 1. *de condict. furt.* Specul. *in tit. de compet. iudic. ad §.* 1. *verſ. ſed pone.* Ang. *in d. l. vnic. num* 7. *C. de confeſſ.* Caſtr. *conſ.* 458. *num.* 2. *lib.* 2. Barbat. *conſ.* 33. *in primo dub. lib* 2 Mar. Soc. *in cap.* 1. *num.* 15. *in fin.* & *num.* 16. vbi inquit, quòd opinio Bart. de æquitate eſt ſeruanda, & fecit ſuſpendi centum millia hominum, *extr. de raptor.* latè Ang. *de malefic. in verſ. etiam veſtem cæleſtem, num.* 15. vbi reſpondet contrariis. Marſil. *in l. fin. num.* 210. *de iuriſdict. omn. iud.* Hell. *de bannit. in* 2. *part.* 1. *temp. quæſt.* 5. Laudenſ. *conſ. crimin. diuerſ.* 61. *n.* 5. *lib.* 1. Plot. *conſ.* 133. *num.* 11. *lib.* 1. Ducñ. *reg.* 278. *in* 5. *lim* Boër. *deciſ.* 13. *n.* 47. vbi inquit, quod opinio Bartoli communiter ſeruatur in praxi: Capyc. *deciſ.* 104. *num.* 1. *& per totam*: vbi quod Sacrum Concilium habuit opinionem Bartoli pro vera, ſaltem in practica. Foller. *in prax. verſ. audiantur, num.* 64. Soc. *reg.* 87. *n.* 2. Afflict. §. *iniuria, in* 3. *not. num. ſeptimo, de pac. iuram. firm.* Viuius *comm. opin. lib.* 1. *verb. index domicilij, in fin. num. vndecimo.* Villalobos *comm. opin. verb. reus, num.* 65. Pract. Conrad. *in tit. de inquiſ. n.* 22. *in* 3. *limit.* Bonif. *in tract. de furt.* §. *contrectatio, n.* 16. 17. Baiard. *ad Clar. in pract. crim. quæſt.* 38. *num.* 45. latè Lud. à Peguer. *deciſ. crim.* 28. *per totam*, vbi comprobat hanc ſententiam, & teſtatur in Concilio Cataloniæ ita fuiſſe reſolutum, & ſeruatum: Scappa *de iur. non ſcript. lib.* 5. *tit. de furt. cap.* 154 *num.* 1. *& ſeqq.* latè & pulchrè Caball. *reſol. crim. cent.* 2. *reſol.* 163 *num.* 1. 2. 3. 4. 5. & *num.* 8 *in fin.* vbi inquit, quod licet aliquando votauerit pro altera opinione, tamen vtplurimum eius vota non fuerunt executa: & cum viderit in variis Italiæ prouinciis ſeruaſi opinionem Bartoli, ipſe quoque in melius mutato propoſito, indiſtinctè tranſiuit in eandem ſententiam; & hunc ſequi videtur Farinac. *in addition. ad eius opera impreſſ. q.* 7. *num.* 7. *verſ. & latiùs.*

1 (margin, beside "ad vindictam publicam…") 2 (margin, beside "fecit ſuſpendi centum millia hominum")

Veruntamen quia iudex vnius loci non poteſt cognoſcere de criminalibus alibi commiſſis extra ſuam iuriſdictionem, vt *in l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. l.* 3. *de off. præſ. Auth. qua in prouincia, C. vbi de crim. ag. oport.* vbi DD. *communiter*: & quia ex contrectatione rei furtiuæ non naſcitur actio noua, *l. ei qui, ff. de furt.* ſicut neque etiam contrectatio facit nouum furtum, *l. inficiando, §. infans, ff. eod.* ideò non videtur in loco, ad quem fur ſe recepit, nouum furtum committere, & cùm vnum tantùm ſit furtum, quod alibi commiſit, id ſolùm ſpectandum eſt, vt puniatur. Couar. *pract. qq. cap.* 11. *numer.* 9. *ad fin.* pulchrè Fachin. *controuerſ. iur. lib.* 9. *cap.* 19. *verſ. ego hanc.*

Et proptereà altera ſententia, quod fur inuentus cum re furata in alio loco, vbi non ſit ſubditus ratione delicti, aut domicilij, vel originis, debeat remitti ad ſuum iudicem,

cem, & non possit, vbi inuentus est, aliquo modo puniri, tenuerunt grauissimi DD. dicentes, quod Bartoli sententia est iniqua, & quod propter eam torquetur in inferno, & quod eam sequuntur solùm Assessores sanguinis auidi; & ita tenuit Franc. Tigrin. *in l. qui vas, §. fin. ff. de furt.* Ang. *in l. si is qui, §. si vi, eod.* & *in d. l. dominium,* Salic. *in dict. l. si abducta,* Bald. *in d. l. si dominium,* & *in cons.*154.*num.*2.*lib.*1. Ioan. de Lignan. ita consuluit, & septem Doctores Bononienses ei subscripserunt, teste Raph. de Fulgos. *in cons.*149. *sub num.*2. Cæpol. *cons. crim.*58. *num.*26. *vers. tertia quæst.* Boss. *tit. de furt. n.*18. latè Mantua *apophth.* 103. *vers. quibus*: latè Aug. *in add. ad Angel. de malef. in d. verb. etiam vestem, num.*16. *vers. contra.* Couar. *pract. qq. d. cap.*11.*num.*9.*vers. nunc.* Clar. *in prax. d. quæst.*38. *num.*16. vbi inquit, quòd Senatus ita iudicauit. Rim. *cons. crim. diuers.*106.*num.*11. *lib.*2. *in paruis.* Decian. *tract. crim. p.*2. *lib.*6. *c.*28. *num.* 4. *vers. cuius*, Fachin. *contron. iur. d. c.*19. *vers. contrariam*, latè Farinac. *in prax. q.*7. *n.*7. *vers. sed contra*, & *in tract. de furt. q.*174.*n.*55. & *n.*58. *vers. si verò*: qui in hac sententia residere videtur, & cum iisdem tenet Bertaz. *cons. crim.* 40. *num.*2. *vers. primus, lib.*1.

Hanc verò opinionum contrarietatem multi sunt conati concordare distinguendo, vt scilicet opinio Bartoli procedat, quando fur cum re furata per spatium vnius diei ad minus moram traxit in loco, cui non erat suppositus, & vbi inuentus est cum furto, quasi tunc possit cadere noua contrectatio rei, secus autem si minori spa-
7 tio steterit in dicto loco cum re furata, quia tunc cessare videtur noua contrectatio, & per consequens noua actio, ita vt non possit ibi molestari, vel puniri, secundùm Bald. *in l. qui furere, in prima lectura, ff. de stat. hom. per l. qui destinauerat, de furt.* August. Arim. *ad Ang. de malef. in verb. etiam vestem, sub num.*16.*vers. item septimò,* Laudens. *d. cons.*61 *num* 8. *ad fin.* Marsil. *sing.* 677. *post princ.* Bertaz. *d. cons.*40. *num.*5. *lib.*1. Scapp. *de iur. non script. libr.*5.*rubr. de furt.* §. *contrectatio, num.*17.29.*vers. et de octaua.* Farinac. *de furt. q.*174. *n.*57. Boër. *decis.*13. *num.*48. *part.*1.

Verùm opinio Bartoli si vera est, non patitur hanc restrictionem, nam etiamsi fur cum re furata non fecerit residentiam per vnum diem in loco, vbi reperitur, & vbi non est subditus, sed tantùm per momentum, adhuc potest ibi puniri, & ratio Baldi de residentia vnius diei facit solùm ad propositum an fur sit manifestus, vel oc-
8 cultus, sed nobis sufficit furem esse, vt vbi reperitur cum re furtiua, ibi possit puniri: ita Anan. *in cap. fin. col.*8. *vers. tu considera, extr. de furt.* & ita iudicauit Consilium Neapolitanum apud Capyc. *decis.*104. *num.*2. *vers. hanc,* vbi inquit, quod consilium non habuit pro vera dictam Baldi limitationem: sequitur pulchrè Caball. *d. resol.*163. *num.*8. *vers. quam tamen*: vbi dicit etiam se scire opinionem Baldi non fuisse seruatam, & fures captos cum rebus alibi furatis, eodem die fuisse punitos propter opinionem Bartoli: concordat Baiard. ad Clar. *d. quæst.*38. *num.*45. *vers. Item adde,* vbi inquit limitationem August. Arim. *ad Ang. de malef. d. verb. & vestem, vers. item septimo*, quod requiratur residentia vnius diei, non esse veram, & quod sibi videtur ridiculosa, & quod semper vidit in practica puniri fures captos cum rebus furatis, etiam transeundo per alia territoria, licet moram ibi non traxerint per spatium vnius diei, & si aliquid Augustino furto subtractum fuisset, vtique hoc non dixisset.

Absque igitur tali distinctione admittenda est opinio Bartoli, & vsu recepta est, quam pro Euangelio Assessores solent reputare, & in practica ferè vbique seruatur:
9 Baiard. *quæst.*38. *num.*45. Caball. *de resol.*163 *n.*8 & ego talem sententiam existimo veriorem, & practicabilem cum declarationibus tamen infra dicendis; nam fur iste videtur prorogare iurisdictionem iudicis loci, vbi rem contrectat Bald. *in d. l. si abducta, num.* 5. Rationibus autem, quæ in contrarium adducuntur, respondet Angel. *de malef. d. verb. etiam vestem, num.*15. etenim iudex loci potest dicere huic furi: Vbi te inuenero, ibi te iudicabo, ad textum *in l.*1. *C. vbi de crim. ag. oport.* Ang. *in d. l. si abducta.* Bald. *in d. l. si abducta, n.*4. August. *ad Ang. d. verb. etiam vestem, n.*16. *vers. item adde.*

Multa ergo sunt in hac materia, quæ admittuntur ab vtriusque partis auctoribus, quæ non erit alienum hic reponere, vt liceat iudici scrupuloso in suo quoque casu punctum assumere magis tutum. Nam in primis admittunt omnes, quemlibet iudicem, cum re furata transeuntem, vel morantem furem posse, & debere sistere, & arrestare ad finem restituendi res ablatas vero domino, etiamsi ille contra talem furem procedere non posset, & 10
ad finem restitutionis necessariam habere causæ cognitionem. Ita Plot. *inter cons. crim. diuers. cons.*133. *ad fin. num.*45.46. *vers. sed si loquamur, tom.*1. Bertaz. *d. cons.*40. *n.*4. *in fin. lib.*1. Baiard. *ad Clar. d. q.*38. *n.*39.40. Cabal. *d. resol.*163. *n.*6. quod verum est, & naturale: Farinac. *in add. ad opera impress. q.*7. *num.*7. *vers. dicto.*

Secundò multò magis esset vera, & procederet Bartoli sententia, quando fur repertus à domino rei furatæ in alia ciuitate, & diuersa iurisdictione factis, & verbis se opponeret vero domino rem suam quærenti, & recuperare studenti, tunc enim fur in eodem loco puniri poterit, etiamsi in alio loco factum sit furtum, quia fit de nouo 11
contrectatio rei alienæ inuito domino, per textum *in §. gallinarum, Inst. de rer. diuis.* Alex. *inter cons. crim. diuers. cons.*71. *sub n.*9. *p.*2. melius Martin. de Garat. Laudens. *inter d. cons. crim. diuers. cons* 61. *part* 1. pulchrè Drog. *ad Clar. in prax. §. fin. q* 38. *sub n.*46. *vers. opinio Bartoli, in fin.* quod pariter naturæ, & rationi conuenit.

Tertiò in fortioribus terminis admittunt DD. quod si fur inueniatur extra locum furti etiam sine re furata, poterit ibi conueniri, capi, & puniri, vt rem restituat, aut eius æstimationem; & si non habet, vnde reddat, luet in corpore, non tamen venundabitur, vt quidam sen- 12
tiunt, sed solùm ad rem, vel æstimationem astringetur. Plot. *d. cons.*133. *n.*45. Bertaz. *d. cons.* 40. *num.*4. *in fin.* Baiard. *ad Clar. d. q.*38. *num.*39 Caball. *d. resol.*163. *n.*7. quod est æquum, & iustum est, vbi tamen criminaliter non proceditur ad punitionem contra furem, nisi quando non habet in ære.

Quartò igitur intelligas opinionem Bartoli procedere, quando vere fur repertus est alibi cum re furata, verùm si secum tantùm portasset pretium rei furatæ, quam fortè in loco furti, vel alibi vendidisset, vel distraxisset, vtique non poterit criminaliter puniri in dicto loco, vbi pretium rei furatæ habet. Bald. *in l. vnic. num.*31. *C. de confess.* Alex. *ad Bart. in d. l. si dominium, num.* 2. *in fin.* 13
additionis, ff. de furt. Ang. *de malef. d. verb. etiam vestem, num.*15. *in fin.* & ibi August. *n.*16. *in* 6. *lim.* Aret. *in §. ex maleficiis, num.*6. *in princ. Inst. de action.* Bonifac. *in tract. de furt.* §. *contrectatio, num.* 26. 29. *vers. septima.* Bertaz. *cons.*40. *num.*4. *lib.*1. Farin. *de furt. d. quæst.*174 *num.*56. Martin. *d. cons.*61 *n* 4.5. *vol.*1. Baiard. *ad Clar. d. q.*38. *n* 41. solùm igitur poterit compelli ad rem, vel pretium restituendum.

Quintò sine etiam controuersia DD. vtriusque opinionis videntur admittere sententiam Bartoli, quando fur eodem die furti in aliud territorium rem furtiuam contrectasset, & asportasset, quia tunc ex præsumpta quadam animi destinatione videtur animum habuisse sic contrectandi ad alium locum, quocirca in eo loco puniri 14
poterit, per textum *in l. quod destinauerit, ff. de furt.* & *in l. quid enim, eod. not.* Cyn. *in l. vulgaris, eod.* Alex. *ad Bart. in d. l. si dominium, vers. Item nisi eodem die*, pulchrè Capyc. *d. decis.*104. *num.* 2. *vers. prima est*: quod verum esse credas, sed non per hoc opinionem Bartoli restringas.

Sextò huic similis est, & ferè eadem declaratio, quòd opinio Bartoli absque dubio procedat, quando ab initio

fur ea intentione furatus eſt, vt rem furatam ad alia loca transferret, velut in furante rem in confinibus Bononiæ,
15 vt ſe Ferrariam transferat, ex breuitate enim temporis, quod interceſſit à tempore furti ad tempus contrectationis, vel ex vicinitate loci ipſius furti ad locum contrectationis præſumitur propoſitum huiuſmodi. Alexand. *ad Bart. in d. l. ſi dominium, littera A, verſ. vel quia, in ipſo initio, ff. de furt.* vbi Ang. *num. 2. in fin. verſ. cui.* Aug. *ad Ang. de maleſ. d. verb. etiam veſtem, num. 16. verſ. aliam limitationem.* Bonif. *d. §. contrectatio, num. 20. 29. verſ. ſecunda.* Farinac. *de furt. d. q. 174. n. 61.*

Septimò vnanimiter etiam admittunt DD. opinionem Bartoli in vagabundo, de quo præcipuè dici ſolet, *Vbi te*
16 *inuenero, ibi te iudicabo*: is enim poterit vbique puniri, vbi cum re furata inuentus fuerit, ad textum *in d. l. 1. C. vbi de crim. ager. oport.* Ang. *in d. l. ſi abducta, C. de furt.* Alex. *in d. l. ſi dominium, littera A, verſ. niſi in vagabundis.* Aug. *ad Ang. de maleſ. in d. verb. etiam veſtem, n. 15. in fin. verſ. item adde.* Bonif. *d. §. contrectatio, n. 23. 24. 29. verſ. quinta.* Farinac. *d. quæſt. 174. num. 62.* Roſ. *ad Clar. d. q. 38. num. 46. in fin.* vbi remiſſiuè habetur, quis dica-
17 tur vagabundus; & hoc iuſtum eſt, quia iſti vabagundi, qui non habent ſedem permanentem, ibi ſortiuntur domicilium, vbi reperiuntur. Hæc igitur tanquam certa teneas, non tamen Bartoli ſententiam ad iſta reſtringas: ad rem vide Socin. *reg. 87. n. 6.*

Octauò admittitur Bartoli opinio ſine ſcrupulo, quando fur prorogauit iuriſdictionem illius iudicis loci, in quo reperitur cum re furata, ab eo enim tunc poterit pu-
18 niri, vnde docent aſſeſſores hanc cautelam, vt faciant, quòd fur proroget iuriſdictionem antequam illum ſuſpendere faciant, ne in ſyndicatu teneantur: ita *per l. quæro, ff. de ſolution.* & *l. 1. ff. de iud.* Angel. *in d. l. ſi abducta, C. de furt.* Alex. *ad Bartol. in d. l. ſi dominium, littera A, verſ. vel niſi prorogauerit.* Aug. *ad Ang. d. verb. etiam veſtem, num. 15. in fin.* & *num. 16.* Bonif. *d. verb. contrectatio, num. 25. 29. verſ. ſexta.* Farin. *d. q. 174. n. 63.* quod ſanè non habet difficultatem, ſed etiam ſine expreſſa prorogatione idem dicendum eſt, quia fur rem contrectando ad aliud territorium tacite iuriſdictionem iudicis illius loci cenſetur prorogare: Bald. *in d. l. ſi abducta, num. 5.* & ob conflictum harum opinionum iudex
19 non poteſt teneri in ſyndicatu, etiamſi vnam potiùs, quàm alteram ſecurus fuerit. Boſſ. *in tit. de furt. ſub n. 8.* Farin. *d. quæſt. 174. num. 55. ad fin.* Drogh. *ad Clar. d. q. 38.*
20 *num. 46. littera K,* Caball. *d. reſol. 163. num. 4. verſ. licèt defendantur.*

Nonò admittitur etiam ab omnibus opinio Bartoli, quando fur rem contrectans ad aliud territorium in itinere mutauit conditionem perſonæ, velut ſi de ſeruo
21 factus ſit liber; tunc enim propter talem mutationem poterit in loco contrectationis puniri, quia videtur noua perſona: ad textum *in l. interdum, ff. de furt.* Ang. *in d. l. ſi dominium,* & *in d. l. ſi abducta.* Aug. *ad Ang. de maleſ. d. verb. etiam veſtem, num. 15. verſ. tamen primò,* & *num. 16.* & ibi etiam Alex. *ad Bart. in d. l. ſi dominium, littera A, verſ. niſi ſuſtinendo.* Farinac. *d. q. 174. num. 59.*

Decimò admittitur quoque opinio Bartoli, quando ab initio actio non fuit nata, velut ſi fur aliquid furetur Bononiæ, quod erat alicuis banniti, qui poteſt impunè
22 offendi, nam ſi fur ſe transferat Ferrariam cum re furata, poterit ibi puniri, poſtquam Bononiæ mulctari non poterat obſtante ſtatuto, ad textum *in l. falſus, §. qui alienum,* & *in l. inter omnes, §. rectè, ff. de furt.* Angel. *in d. l. ſi dominium,* & ibi Alex. *ad Bart. littera A, verſic. vel niſi,* & *verſ. item niſi.* Aug *ad Ang. d. verb. etiam veſtem, num. 15. verſ. Tertia limitatio.* Bonif. *d. §. contrectatio, n. 21. 29. verſ. tertia.* Farin. *d. q. 174. n. 60.*

Vndecimò intelligunt DD. ſententiam Bartoli procedere, ſi in loco contrectationis eadem, vel ſimilis, aut leuior pœna imponatur, ſicut in loco furti. Verùm ſi furatus aliquid Florentiæ, vbi pro furto leuis pœna imponitur, Ferrariam migrauerit cum re furata, vbi pro 23
leui furto pœna mortis, vel atrox eſſet impoſita, tunc iniquum eſſet huiuſmodi furem mulctare cum illa atrocitate: ſic benè declarat Raphaël Fulgoſ. *in d. l. ſiue manifeſtus, §. tandiu, ff. de coniect. furt.* Aug. *ad Ang. de maleſ. d. verb. etiam veſtem, num. 16. verſ. octauò.* & *verſ. temperabat.* Bonif. *d. §. contrectatio, num. 28. 29. in fin. verſ. nona.* Farinac. *de furt. d. quæſtione 174. num. 58.*

Duodecimò admittunt opinionem Bartoli pro vera in rapina & raptore, vt vbi reperitur cum re rapta, ſiue ſit res, ſiue perſona, ibi puniri poſſit, etiamſi ibidem raptum non commiſerit; raptor enim tanquam vagabundus non habet priuilegium fori: ſic videtur probare 24
textus *in l. vnic. in fin. princip.* ibi: *ſiue fori*, vbi Bald. *num. 8. C. de rapt. virgin.* facit etiam textus *in l. raptores, C. de Epiſcop. & cler.* Bald. *in cap. 1. §. iniuria, ſeu furtum, de pac. iuram. firm.* quem ſequitur Alexand. *ad Bartol. in d. l. ſi dominium, littera A, verſ. & omninò.* Socin. *reg. 87. num. 3.* Nouel. *reg. 220.* Chaſſan. *in conſuet. Burgund. in tit. C. de adult. rubr. 12. §. vnic. col. 3. num. 11. fol. 304.* Conrad. *tit. de inquiſ. ſub num. 22.* quod vtique verum crediderim, non vt raptor puniatur de raptu, ſed tantùm de furto, & oportebit ſatis conſtare de raptu verè, vel præſumptiuè, & per ſufficientia indicia: & licet aliter tenere, & concludere videatur Dueñ. *reg. 378. ſub 6. limit.* Farin. *d. quæſt. 7. num. 8. verſ. & ita concludendo,* tamen in priorem ſententiam reuertitur, & multò plures 25
allegat idem Farinac. *de delict. carn. quæſt. 145. num. 62. 63. 64. 65.*

Et hæc omnia declares procedere, dummodo ille ſit iudex competens furis contrectantis loci in quo capitur fur, ſeu raptor, non enim clericus reſpondebit iudici laico, nec laicus iudici Eccleſiaſtico. Ang. *in l. vnic. num. 3.* 26
C. de raptor. virg. Farinac. *d. quæſt. 145. num. 62. verſ.* vbi declarat.

Tertiodecimò intelligitur etiam opinio Bartoli, ſi fur cum re furata capiatur in alma Vrbe; nam ſi in illa arreſtetur, cum teneat principatum omnium ciuitatum, non ſit remiſſio ad alia tribunalia, ſed ibi poteſt pro furto ali- 27
bi commiſſo puniri, in vrbe enim non eſt in vſu facere remiſſionem reorum ad alios iudices aliarum ciuitatum. Oldrad. *conſ. 124.* vbi inquit ita fuiſſe ſeruatum. Odofred. *in l. raptores, num. 3. C. de Epiſc. & cler.* Farinac. *d. q. 145. num. 66.* Couar. *pract. qq. cap. 11. num. 9. verſ. 11,* vbi tamen dicit id eſſe intelligendum reſpectu ciuitatum, quæ Romanæ ditioni ſubiiciuntur; tunc enim non ſolet fieri remiſſio, niſi Principe conſulto, & mandante. Verùm reſpectu aliarum ciuitatum, quæ Romano Pontifici non ſunt ſubiectæ, eadem eſt ratio, quæ de aliis locis; & ſi tunc negatur remiſſio, hoc prouenit ex eadem Bartoli doctrina, par quam vbique furem huiuſmodi licet punire.

Decimoquartò omnes concordant etiam in hoc, quòd fur iſte, etiamſi non petatur remiſſio à ſuo iudice, non tamen tolerandus ſit, ſed eiiciendum fore à laico, vbi repertus eſt cum re furata, & in exilium mittendum ſub 28
aliqua pœna, prout ita fuiſſe à Senatu Mediolani ſeruatum, teſtatur Iul. Clar. *in prax. §. fur. quæſt. 38. num. 16. in fin.* Farinac. *in prax. dict. quæſt. 7. num. 7. in fin.* ſed hæc erit leuiſſima pœna, quam ſi iudex eligere voluerit, furibus non erit inuidus. Cum illis tenet etiam Bertaz. *dict. conſ. 40. num. quinto, in fin.*

Decimoquintò licèt multi ſint opinati, quod fur iſte non poſſit puniri criminaliter, neque ciuiliter in loco, vbi inuentus eſt cum re furata, ſi ibi non eſt ſubditus, adeo, vt non ſit locus pœnæ ordinariæ, 29
neque extraordinariæ, & arbitrio iudicis nihil ſit in hoc remiſſum, vt ſenſit Ang. de Vbald. *inter conſil. crim. diuerſ. conſ. 31. numer. 19. libr. 2.* Farinac. *d. quæſtione 7. numer. 7. verſ. ſed quid,* Bertaz. *d. conſ. 40. num. 5.*

*num.5.vers.quod modo,lib.1.*tamen verius est etiam secundum opinionem eorum, qui tenent contra Bartolum,
30 quòd iste fur non debeat impunè habere, & poterit quidem mitius cum eo agendo euitare pœnam ordinariam furcarum,vel aliam pro furto perpetrato impositam, sed poterit puniri extra ordinem arbitrio iudicis pœna ictuum funis, vel pecuniaria, vel fustigationis, vt meliùs expedire videbitur: ita dixit in verbis Bald.*consf.*154. *num.1.vers.sed quia,lib.1.*& *cons.*471. *num.1. vers. ex quo, lib.3.* Alex. *ad Bart. in d.l.si dominium, littera A, vers. tamen potest*, Boss. *in prax. tit. de furt. num.*18. *in fin.* pulchrè Farinac. *in addition. ad opera impressa, quaest.7. numero 7. vers.& dicto,in fin.* vbi inquit quòd in hac opinionum contrarietate, hæc sententia sibi multùm placet: & ita fuisse iudicatum testatur Bettaz. *d. cons.*40. *in fin.lib.*1.

Et quamvis Farinac.*d.n.7.vers. & dicto*, loquatur cum dictione *forsan*, quæ videtur dubitatiua,tamen quoad se dicitur rem decidere, sic enim Philosophi solent loqui. Gloss. *in l.si duo,de arb.*3.Becc. *consil.*33.*num.*7.Cassad.*de prebend.dec.*3.*num.*30. Bertaz. *consil. ciuil.*114.*num.*3.Gratian.*discept.*21.*n.*21.*lib.*1. quod liquet euidenter, quia in fine idem Farinacius concludit, quod hæc opinio sibi multùm placet, & sanè si volumus aliquam honestam concordiam introducere inter has opiniones, hæc videtur honestissima; etenim dato etiam, quod pœna furti locum habere non posset, tamen quia fur rem sic contrectando ad aliud territorium, illam celare videtur, non potest euitare pœnam stellionatus,quæ est arbitraria, &
31 incurritur ab eo,qui rem furtiuam celat, ad textum *in l.3.§ sed & si qui merces,ff.de crim.stellion.*Alex.*ad Bartol. in d.l.si dominium,littera A, vers. tamen potest*, Boss. *in d. tit.de furt.num.*18.*in fin.* quod licet non placeat Farin. *in d.quaest.7.n.7. vers. sed quid*; tamen ille mutauit postea sententiam in additione ad eundem locum, vt vidimus: ex quibus resultat,quòd fur iste,de quo quærimus, poterit puniri arbitrio iudicis, velut ad aliquos ictus fustium, vel funis, aut in pœnam pecuniariam, vel fustigationis, vnde rigorosa est sententia Lud.à Peguer. *d. dec.*28. *n.*4. *in fin.* dicentis furem huiusmodi fuisse furca suspensum, & prius melius dixerat, fuisse condemnatum, vt fustigaretur per loca solita ciuitatis, non tamen malè dixit.

Verumtamen posset sine scrupulo amplexari opinio Bartoli, tum quia iuri congruit, tum quia reipublicæ est fauorabilis in odium furum, qui sicut mures,sæpe familias perdunt,& tantò magis,quia ferè apud omnia tribunalia recepta est vigore Statutorum, aut consuetudinis. Vnde infertur, quòd si quis cum re furata confugiat ad Ecclesiam,dicitur ibi ex noua contrectatione nouum fur-
32 tum committere,& idem erit,si fur res furtiuas exponat venales in aliquo cœmeterio, mutatione enim territorij dicitur sacrilegus, & poterit ab Ecclesia extrahi, vt ex Barb.*cons.*33.*in primo dubio,lib.*4. Specul. *in tit.de compet. iud.adeund.*Ang.de Castr. *inter cons. Paul.Castr. cons.*458. *num.*2.3.*part.*2.Bernard. de Lad. *in addit. ad Ang. de malef.in verb.etiam vestem,num.*15.*litt. A*, Baiard. *ad Clar. in prax.§.fin.q.*38.*n.*48.vbi inquit etiam, quod si D. Claro aliquid subtractum fuisset, non ita contra Bartolum sensisset: de communi testatur Suarez de Paz.*in prax.tom.*1. *p.*5.*cap.*3.*§.*3.*num.*90.91.Tusch.*pract.concl.litt.E,concl.*11. *num.*16.19.Peguer *d.dec.*28.*num.*3.

Verùm id non probatur ab omnibus, quoniam alij senserunt furem ad Ecclesiam confugientem etiam cum re furata esse tutum,& ab illa non esse extrahendum,& si fuerit extractus, Ecclesiæ esse restituendum. Clar. *in*
33 *dict.§.fin.quaest.*38.*num.*16. *versic.tu scis, in fin.* Couar. *variar.obseru.lib.*2.*cap.*20 *num.*15. *vers. vicesimo.* Dec. *tract. crim.lib.*6.*cap.*28.*num.*4.Gam.*decis.*171. *num.*1. Guttierez *pract qq ciuil.lib.*1.*quaest.*1. *num.*21. Farinac. *in append. de immun. Eccles.c.p* 16.*num.*218. qui testantur ita fuisse iudicatum.

Quibus ego quoque assentio, sed cum moderamine, quia si loquimur, quod fur iste cum re furata confugiens ad Ecclesiam possit à iudice sæculari extrahi, & puniri, vtique non licet, quia hic non est de casibus exceptis in Bulla Gregoriana,quorum occasione potest fieri extractio reorum ab Ecclesia, & in his terminis loquũtur DD.vltimo loco adducti,vt videre est apud Gam.
*d.dec.*171.*num.*1.Farin.*d. cap.*16. *num.*218. *in fin.* qui dicunt pronuntiatum fuisse furem cum re furata in Ecclesia deprehensum esse ad Ecclesiam restituendum. Verùm si agamus de iudice Ecclesiastico, is vtique non debet pati vt iste, vel deliquens, & furtum faciens in Ecclesia,vel ad eam rem furatam perducens,impunè habeat, & propterea fur iste non vtique erit extrahendus ab Ec- 34
clesia, vt Curiæ seculari tradatur,sed incarcerandus erit, 35
& puniendus à iudice Ecclesiastico, cuius iurisdictionem offendit pertractando, & deducendo rem furtiuam per eius territorium, id est Ecclesiam, vt bene ad rem aduertit Mar.Ital. *de immunit.Eccl.lib.*1.*cap.*5.*§* 3.*num.*53. Farinac. *d.cap.*16.*num.*209.*vers. nam quod*: sic enim videtur prorogasse iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, dum vel
in Ecclesia furatus est,vel rem furtiuam in ea contrectauit,& propterea legitimè ab eodem iudice de eo puniendus est, quod iniquè fecit, vt inquit textus *in cap. inter* 36
alia,& ibi Host.*num.*1.*post med.vers.Prælati verò*,& Ioan. And.*num.*5.*vers.Prælati*,Anch. *num.*2. *vers. & dicit*.Abb. *num.*13.*ad fin.*Zabarell.*num.*3.*vers.& dicit,extr.de immun. Eccl.*vbi DD.communiter sic docent: ad rem Peregr.*de imm.Eccl.cap.*12.*n.*8.Antonin.Dian.*resol.mor.p.*1. *tract.*1. *resol.*8. 37

Hoc tamen caret difficultate,quod fur iste confugiens ad Ecclesiam cùm re furata, poterit de mandato iudicis Ecclesiastici sisti,& arrestari, & ab Ecclesia etiam extrahi,vt res furata etiam per vim ei auferatur,& domino restituatur,vt sensit Couar.*var.obser.lib.*2.*c.*20. *num.*15. *ad* 38
*fin.*Caualc *in* 1.*parte suarum dec.in repert. vers. iudex Ecclesiasticus,& non secularis,sub num.*13.Gutierrez *pract.qq. ciuil.lib.*1.*quaest.*1. *num.*21. Farin.*d. cap* 218. quod iustum est, & honestum, sed non tollit, quin fur possit etiam grauiùs à iudice Ecclesiastico puniri, nec à iudice laico huic fori poterit res furtiua auferri sine licentia Episcopi.

Hinc patet quid sit respondendum ad punctum remissionis,nam primò si non fiat requisitio,certum est, quod reus non est remittendus ad iudicem loci furti perpetrati,vel originis Couar.*dict. cap.*11. *sub num.*9. de communi Clar.*d.quaest.*38.*num* 19.*versic. est autem.* Farin. *de q* 7. 39
*num.*7. *in fin.* Verùm si fiat requisitio, subiungit ipse, quod nunquam requirenti remissionem negaret, per ea, quæ tradit Peguer.*dec.crim.*28.*per totam*, vbi tamen hoc 40
non dicit.

Verumtamen id posset quidem admitti in iis,quæ subsunt eidem Principi, à cuius nutu moderatur omnia in suo statu.Verum vbi distinctæ sunt potestates, & vnum tribunal non est maius altero, tunc remissio non est necessaria,& potest denegari, immo de generali totius Italiæ consuetudine non solet fieri, etiamsi petatur, nisi in 41
atrocissimis, & ex concessione Principis, vt in nostris terminis dixit Mantua *d. apopht.*103.*in fin. versic sed aduerte.*Capyc.*dec.*104.*num.*3.Couar. *d. cap.*21. *sub. num.*9. Grammat.*dec.*26.*num.*3.Soc.Iun. *cons.*76.*num.*7.*lib.*3. latè
Clar.*d.quaest.*38.*n.*20.21. Farin. *d. quaest.*7. *num* 27.28.30. 42
quod multò minùs poterit in controuersiam deduci, quando Iudex requisitus potest ipse punire, vt hic, quia tunc cessat absurdum,quod in hac materia solet considerari,ne scilicet delicta remaneant impunita.Farinac. *dict. quaest.*7. *num.*30. & ita teneas, quia hæc quotidiè practicantur, & audiui ab aliis tribunalibus obseruati,& cùm aliàs de anno 1634. de mense Martij, in persona cuiusdam R.Petri Medinæ Hispani, idem casus euenisset,idem quoque fuit seruatum.

CAPVT XX.

Epitome.

An clericus captus à lictoribus Curiæ ſæcularis, debeat remitti ad iudicem Eccleſiaſticum, & quando priuilegium fori perdat.

SVMMARIVM.

1 *Antipathia eſt inter iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſecularem.*
2 *Clericus ordinum minorum non gaudet priuilegio fori, niſi incedat in habitu, & tonſura.*
3 *Clericus non incedens in habitu priuatur priuilegio fori ſine alia monitione.*
4 *Clericatus non præſumitur.*
5 *Habitus oſtendit, qualis ſit illum geſtans.*
6 *Clericus non debet remitti, quem index laicus detecto capite inuenit ſine tonſura.*
7 *Veſtes an ſint clericales cognoſcit iudex laicus.*
8 *Clericus captus ſine habitu manet in carceribus iudicis laici, donec probetur clericatus.*
9 *Clericus debet geſtare habitum, & tonſuram copulatiuè ad fori priuilegium.*
10 *Armorum vſus eſt clericis interdictus.*
11 *Clerici debent eſſe medici animarum, & non corporum.*
12 *Clericus remiſſus poteſt iterum foro ſeculari reſtitui.*
13 *Familiaritas quomodo probetur.*
14 *Familia Epiſcopi gaudet priuilegio fori, nec ſubiicitur ſtatutis laicorum.*
15 *Vicarius poteſt punire familiares Epiſcopi.*
16 *Familia Epiſcopi titularis non ſubiicitur foro laicorum.*
17 *Epiſcopus titularis retinet dignitatem Epiſcopalem.*
18 *Epiſcopus dignitati datur, vt familia eius gaudeat foro.*
19 *Epiſcopi titulares non puniunt eorum familiares, ſed Ordinarius.*
20 *Vicarij, & Epiſcopi vnum conſiſtorium.*
21 *Vicarij familiares gaudent priuilegio fori.*
22 *Epiſcopus, & Vicarius ſunt ſicut Sol, & Luna.*
23 *Vicarius foraneus non facit idem tribunal cum Epiſcopo.*
24 *Vicarius generalis eſt Prælatus.*
25 *Epiſcopi expreſſio continet etiam eius Vicarium.*
26 *Archipresbyteri Carpi dignitas.*
27 *Abbatis Guaſtallæ dignitas.*
28 *Familiares Epiſcopi gaudent beneficio fori ex ſpeciali gratia.*
29 *Prælati habentes iura Epiſcopalia quid differant ab Epiſcopis.*
30 *Prælati nullius diœceſis dicuntur Diœceſani.*
31 *Prælati cum iuriſdictione Epiſcopali dicuntur ordinarij.*
32 *Vicarij Capitulares, & Prælatorum inferiorum an dicantur ordinarij.*
33 *Vicarius poteſt habere ſeruientes, & familiam armatam.*
34 *Epiſcopi Notarius, Fiſcalis, & Executores gaudent priuilegio fori.*
35 *Notarius Epiſcopi an gaudeat priuilegio fori in officio tantùm.*
36 *Coloni Epiſcopi, & Eccleſiæ non gaudent priuilegio fori.*
37 *Familiares clericorum an gaudeant priuilegio fori.*
38 *Clerici ſeruus gaudet priuilegio fori.*
39 *Famulus clerici quando gaudeat eiuſdem foro.*
40 *Epiſcopi litteras familiaritatis habentes non gaudent foro.*
41 *Iudex Eccleſiaſticus inhibet ſeculari, ne procedat contra clericum.*
41 *Iudex Eccleſiaſticus ſolus cognoſcit, an clericus gaudeat beneficio fori.*
43 *Iudex ſecularis ſuperſedere debet contra clericum, donec cognoſcatur, an ſit remittendus.*
44 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, an habitus ſit clericalis.*
45 *Iudex Eccleſiaſticus tenetur repetere clericum captum à ſeculari.*
46 *Clericatus quomodo probetur ad effectum remiſſionis.*
47 *Clericatus probatur litteris Epiſcopi, vel eius Notarij.*
48 *Iudex laicus ſtatim debet remittere clericum, ac videt litteras ordinationis.*
49 *Iudex laicus in dubio etiam debet facere remiſſionem clerici.*
50 *Remiſſio clerici ad ſuum iudicem quando fiat.*
51 *Fori beneficium quando habeat clericus.*
52 *Clericus coniugatus quomodo gaudeat fori beneficio.*
53 *Habitus, & reputatio faciunt præſumere clericatum.*
54 *Habitus clericorum an ſit determinatus à iure.*
55 *Iudex laicus quando poſſit negare remiſſionem clerici.*
56 *Clericus quando præſumatur dimiſiſſe habitum animo deſerendi.*
57 *Clericus debet frequenter ſeruire, & continuò portare habitum.*
58 *Monitio eſt acceſſoria, vt perdatur priuilegium fori ob non delationem habitus.*
59 *Iudex ſecularis debet citari, dum cognoſcitur, an captus ſit clericus.*
60 *Iudex ſecularis debet ſtare interlocutoriæ Eccleſiaſtici pronuntiantis captum clericum eſſe remittendum.*
61 *Iudex laicus eſt excommunicatus, ſi non remittit clericũ.*
62 *Clerici in itinere poſſunt vti veſtibus breuioribus.*
63 *Seruitium clerici in Eccleſia debet eſſe frequens.*
64 *Clericus caluus non tenetur ad faciendam tonſuram.*
65 *Caluities liberat ab onere.*
66 *Conſuetudo non valet contra exemptionem clericorum.*
67 *Remiſſio clerici fienda etiam in dubio.*
68 *Veſtes eſſe clericales quomodo cognoſcat laicus.*
69 *Iudex laicus non poteſt retinere clericum vltra 20. horas.*
70 *Clericus quando debeat manere in carcere laico.*
71 *Clericus ob delationem armorum non priuatur fori priuilegio.*
72 *Clericus miles an priuetur fori priuilegio.*
73 *Clericus inuentus cum armis an debeat puniri ſecundùm leges Principis ſecularis.*
74 *Familia Iudicis ſecularis an poſſit arreſtare clericum, & eum ſpoliare armis.*
75 *Clerici an poſſint ſpoliari armis, retibus vel canibus à laicis.*
76 *Medicina eſt interdicta clericis, & quando.*
77 *Clerici an poſſint eſſe medici.*
78 *Clericus, qui non habet requiſita, & non gaudet priuilegio fori, poteſt etiam ab Epiſcopo puniri.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

NAſcuntur ſæpe inter Curias Eccleſiaſticas, & ſæculares multæ controuerſæ occaſione iuriſdictionis, quę non leues efficiũt contentiones, exiſtit enim inter eas quædam quaſi naturalis antipathia, quam penitus tollere vix fieri poſſe videtur, & verè expertus ſum nullas cauſas tractati tanto cum ardore, quàm iuriſdictionis, & iuremeritò, quia hæc pluris æſtimatur apud magnates, quàm diuitiæ, hæc nobilitat, & ſuos poſſeſſores facit venerandos, diuinũ in ſe aliquid habere videtur. Verùm ſicut laici nihil dormiunt, vt ſuam defendant, & dilatent iuriſdictionẽ; ita Eccleſiaſtici tenentur ex animo, & totis viribus eam, quæ eſt Eccleſiæ tutari. Hinc mihi omittendum non videtur narrare, quod proximis temporibus euenit, dum Curia ſæcularis Nouellariæ Diœceſis Regienſis 1

arreſtauit

arrestauit Simonem Pezzolium clericum primæ tonsuræ, & familiarem Archiepiscopi Phodiensis, mancipando eum carceri sub titulo stupri, & attentati abortus, quod tamen non credebatur, hoc enim intellecto instante dicto Archiepiscopo pro suo familiari acerrimo defensore, & Promotore Fiscali, Curia Episcopalis suum repetebat clericum, & captis informationibus transmisit monitorium contra Dominum temporalem, & Ministros. Verùm fiscus sæcularis rem cœpit deducere in controuersiam allegando eum fuisse captum in habitu laicali sine tonsura cum ense intra baculum occluso, solitumque non fuisse gestare clericalem vestem, aut Ecclesiæ inseruire, ideo negabat faciendam esse remissionem, sed priùs cognoscendum esse de priuilegio fori: dictus verò promotor petebat prius fieri remissionem, antequam plena fori cognitio haberetur, sed breui partibus data dilatione, cum multa essent deducta, quærebatur, quid iuris.

Et sanè non videbatur fisci laicalis vana prætensio, cum certum sit vigore Concil. Trid. *sess.23. cap.6. de reform.* clericum primæ tonsuræ, vel minorum ordinum
2 non aliter frui priuilegio fori, quam si beneficium habeat, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat; quod etiam post multos attestatur Menoch. *de præs. lib.6 præs.76. n.38.* Scacc. *in prax. lib.1. cap.11. num.82.* Bonacin. *de iudic. quæst.2. punct.1. §.4. num.10. vers. quod verò.* Giurb. *cons.74. num.11. vers. si sacri*: quod adeò verum est, vt licèt ante dictum Concilium necessaria esset trina monitio, antequam clericus per habitus non delationem fori priuilegio priuaretur, tamen hodie sine alia monitione statim
3 ac in habitu non incedit ex solito, & tonsuram non defert, vbi caret beneficio Ecclesiastico, fori gaudimento priuatur tam ex consuetudine, quàm de iure, propter constitutiones Clem. VII. & Paul. III. de quibus ita assecurantes testantur Clar. *in prax. §. fin. q.36. num.19. vers. vbi tamen.* Gratian. *disc. for. lib.1. cap.190. n.11. vers. licet*, & *lib.3. cap.440. num.7.* Giurb. *cons.41. num 28.* Scacc. *d. cap.11. num.82. vers. si verò*, latè Ricc. *in prax. cler. resol.530. num.4.* Bonac. *d. §.4. num.15. vers. respondeo.* Bellet. *disq. cler. lib.1. tit. de fauor. cler. personal. §. 8. n.6. vers. propterea.* Alder. Masch. *de stat. interpr. concl.1. num 108.*

Et hoc satis iustum videtur, quoniam clericatus non præsumitur, nisi probetur, cùm omnes laici nascantur. Menoch. *d. præs.76. n.1.* Card. Tusch. *pract. concl. littera*
4 *C, concl.378. num 37.* Masc. *de probat. concl. 302. n.19.* Decian. *tract. crim. p.1. lib.4. cap 9. num.117.* Borrell. *sum. decis. tit.39. num.384. p.2.* Bellet. *d. tit. §.14. n.9.* Giouag. *cons.16. num.55. lib.2.* Mart. *de iurisd. p.2. cap.31. num.23.* Garz. *de benef. p.7. cap.1. num.138.* ideò talis præsumitur,
5 in quali habitu reperitur. Mascard. *d. concl.302. n.8.9.*

At si captus diceret se clericum, iudex laicus facilè id cognoscere potest, si denudato capite tonsuram non in-
6 ueniat, aut eius signum non aspiciat, & tunc potest denegare remissionem vti calumniosè petitam. Mascard. *de probat. concl.689. num.10.* Scacc. *d. c.11. num.89.* Farin. *in prax. quæst.8. num.34. vers. vbi tamen.* Mart. *de iurisd. p.2. cap.31. num.24.* Menoch. *d. præs.76. n.32.* Guazzin. *tract.*
7 *de defens. lib.1. defens.1. c.3. n.5.* & dato etiam, quod de vestibus esset quæstio, an fuissent laicales, vel clericales, cognitio spectat ad iudicem laicum. Clar. *in prax. d. §. fin. quæst.36. num.14. vers. nihilominus.* Decian. *d. tract. crim. p.1. lib.4. cap.9. num.96.* Mart. *d. c. 31. n.24.* Menoch. *d. præs.76. num.33.*

Et si fortè clericus fuerit arrestatus in habitu laicali, interim debet custodiri in carceribus iudicis laici, donec fuerit cognitum, an fori gaudeat priuilegio. Clar. *d. q.36.*
8 *num.21. vers. regulariter.* Decian. *d. tract. p.1. lib.4. cap.9. num.110.* & *cap.40. num.2.* Scacc. *d. cap.11. num. 90.* Farin. *d. quæst.8. num.36.* Menoch. *d. præs. 76. num. 18.* Mart. *d. cap.31. num.22.* Gratian. *d. cap. 190. num. 16.* Caualc. *de brach. reg. frag.13. num.95. p.6.* in tantùm, quod non sufficiat ad fori priuilegium gestare habitum sine tonsura, vel tonsuram sine habitu, nisi enim vtrumque 9
habeat, ille dicitur in habitu laicali, vt benè probat textus *in c. si iudex laicus, vers. idem esse, de sent. excommunic. in sexto*, & post Ioan. And. inquit Bald. *in l. si qua, n.3. C. de Episc. & cler.* Menoch. *d. præs.76. n.38. vers. requiris*, Alder. Mascard. *d. concl.1. n.111.*

Accedat, quia iste clericus fuit captus cum armis, quod est signum laicalis professionis, cùm armorum vsus sit clericis interdictus. Bellet. *disq. cler. tit. de discipl. cler.* 10
§.18. n.7. Farin. *de var. ac diuers. crim. q.108 n.21.* & augetur dubitatio, quia iste gerebat se pro medico, cum medicinæ professor esset, quod clericis non est permissum, cum debeant esse medici animarum, & non corporum. Bellet. *d. tit. §.31. num.3.4.* ex quibus non tamen iustè 11
videbatur negari remissio, sed etiam clarum esse ipsum non gaudere beneficio fori, non habito respectu, an esset familiaris dicti Archiepiscopi, quia cum sit titularis solummodo, iure scriptum non reperiebatur, quòd eius familiares fori beneficio potirentur.

Nihilominus omnibus diligenter pensatis in eam deueni sententiam, vt dictus Pezzolius esset remittendus, & Episcopali Curiæ consignandus, saluo iure cognoscendi in plenario iudicio an frui deberet fori beneficio, quoniam hæc inter se distincta sunt, cum possit esse, vt sit in casu remissionis, & tamen non fruitionis, adeò vt sit de nouo fisco sæculari restituendus, vt probat textus *in d. cap. si iudex laicus, de sent. excommunic. in 6.* Franch. 12
decis.189. in fin.

Et mouebat non solùm propter clericatum, sed etiam propter familiaritatem cum dicto Archiepiscopo; nam probatum fuit, ipsum ferè semper commensalem esse illius, habere domi eiusdem cubiculum proprium, cuius clauis apud eum residebat, seruitium Medici erat illi assignatum, in domo eius, vt plurimum, dormiebat, licet sæpe etiam domi paternæ cubaret, quæ sanè familiaritatem conuincunt. Mascard. *de probat. concl. 756. num.1.* 13
Menoch. *de arb. iud. cas.201. num.119.* Tusch. *littera E, concl.72. num.29.* Beltram. *ad decis. Ludouis.166. num.10.* Bellet. *disq. cler. tit. de fauor. cler. real. §.1. num.15.* Barbos. *de off. Episc. part. 3. alleg.107. n.10.*

Et apertum est in iure speciali priuilegio concessum esse Episcopis, & Archiepiscopis, vt eorum familia, & seruientes etiam laici, tam in ciuili, quàm in criminali negotio fori priuilegio gaudeant, adeò vt nec statutis laicorum alligati sint. Sic probat textus *in cap. fin.* vbi Host. *num.14.* Abb. *num.5.* Ioan. And. *num.195.* & communiter DD. *de off. Archid.* & *in cap. cum ab homine*, 14
vbi Abb. *num 2. de iudic.* Abb. *in cap.2. num. 6. vers. in familia*, vbi etiam Butr. & Felin. *de for. compet.* Natt. *cons. 576. num.6. in fin. lib. 3.* Bursat. *cons.35. num.13.* Clar. *in prax. §. fin. quæst. 35. num. 18. versic. ab hac.* Decian. *tract. crim. part.1. lib.4. cap.9. num.47. 57.* Thesaur. *decis.22. num 6.* de communi Menoch. *de arb. iud. cas.562. num.13.* Duard. *com. in Bull. Cœnæ Dom. can.15. quæst.8. concl.1. num.2.* Ricc. *resol.471. num.5.* Tusch. *lit. E, concl.27. num.21.* Farin. *in prax. quæst.8. num.46. vers. sed in famulis.* Gen. *prax. Archiep. cap.9. num.6.* Leon. *in thes. for. Eccl. cap.11. num.17.* Gratian. *decis.233. n.1.2.* & *disc. for. cap.340. num.3.* & *cap.341. n.5.* Matt. *de iurisd. part.4. cas.111. num.3.* Bellet. *d. §.1. num. 13.14.* Giurb. *cons.88. num.1. & seqq.* Mar. Anton. *resol.75. num.2. lib.1.* Alder. Mascard. *d. cons.1. num.135.* Barbos. *de off. Episc. p 3. allegat.107. n.9.* & ita declarauit Card. S.C. sub die 7. Iun. 1595. rescribens Nuncio Neapolis, & sicut Curia Archiepiscopatus Neapolitani est in hac quasi possessione, teste dicto Gen. *d. c.9. n.6. in fin.* ita Curia Episcopatus Regij, & ego recordor, quod feci carcerare quem- 15
dam familiarem Episcopi, qui baculo percusserat seruum Communis; tales enim possunt puniri non solùm ab Episcopo, sed etiam ab eius Vicario, & satis est, quòd Vicarius id notum faciat Episcopo. Sbroz. *de off. Vic. lib.2. quæst.166.*

*quæſt.*166. *n.*3.4.5. Boër. *deciſ.* 9. *n.*7. Clar. *d.q.* 35. *n.*18. Grat. *d. deciſ.*233.*n.*19. Bellet. *d.*§ 1.*n.*19. Barboſ. *d.alleg.* 107. *n.*15. hæc enim procedunt etiam in cauſa criminali. Mar. Antonin. *reſ.*75.*n.*6.*lib.*1.

Ampliatur hæc concluſio, vt procedat etiam in familia Epiſcopi titularis, vel eius, qui renuntiauit loco, ſed
16 non dignitati; iſti enim licet careant populo,& clero, vt inquit Barboſ. *de off. Epiſc. p.*1 *tit.*1.*cap.*6 *num.*15. vbi de his ſatis tractat, tamen certum eſt eos non ſolùm habere ordinem, ſed etiam retinere dignitatem Epiſcopalem, vt
17 probatur *in cap.legimus,verſ.vbicumque,* 93.*diſt.* Menoch. *de arb. iud.caſ.*68.*num.*5. Grat. *diſc.for. c.*291.*n.*51.63.73. *part.*2. verùm conceſſum eſt Epiſcopis, vt eorum familia gaudeat fori priuilegio, in Epiſcopalis dignitatis priuilegium, vt inquit Decian. *d. tract. crim. part.*1. *lib.*4. *cap* 9.*n.*57. ideò non eſt mirum, ſi tales Epiſcopi, vel Ar-
18 chiepiſcopi poſſint hoc prætendere, vt eorum familiares ſint exempti à iuriſdictione laicorum. Benè verum eſt, quòd punitio non ſpectabit ad ipſos, quia non habent tribunal, neque iuriſdictionem in actu,ſed ad Ordinarios Eccleſiaſticos, in quorum Diœceſi reperientur, & cum ſuper hoc controuerſia eſſet orta, Romæ res cœpit agitari, & ſub die 17. Ianu. 1628. habitum fuit huiuſmodi reſponſum in cauſa Regienſi. *Sacra Congregatio Cardina-*
19 *lium controuerſiis iuriſdictionalibus præpoſitorum cenſuit familiares etiam Epiſcopi, ſeu Archiepiſcopi titularis gaudere debere priuilegio fori, ita tamen vt conueniri debeant, & ſint puniendi ab Ordinario loci,vbi degunt, non ab ipſo Epiſcopo, ſeu Archiepiſcopo titulari.* OCTAVIVS CARD. BANDINVS. Et cum denuò quidam Camillus familiaris Archiepiſcopi titularis tormentum bellicum exploſiſſet contra quendam Ioan. Rubertellum,cœpit diſputari, an frueretur beneficio fori, & tandem re in conſilio Principis agitata, Sereniſsimus Dux ſub die 16. Aprilis 1619. ſcripſit Epiſcopo Regij cognitionem cauſæ ſpectare ad eiuſdem Epiſcopi forum, ideò in eum animaduerteret, vt iuri conuenit.

Ampliatur iterum; nàm licet Epiſcopus ea, quæ ſunt ordinis, nequeat communicare ſuo Vicario, niſi ſit pariter Epiſcopus, tamen eorum, quæ ſunt iuriſdictionis, & dignitatis poteſt illum facere participem ratione vnitatis inter eos exiſtentis, cum vtriuſque eorum ſit idem tribunal,conſiſtorium,& officium adeo, vt perſona vnius
20 dicatur perſona alterius. Sbroz. *de off. Epiſc. lib.*2. *q.* 57. *num.*1.2.3. ideò dicendum eſt etiam familiares ipſius fori beneficio potiri, & ab ipſo poſſe puniri, ſiue ſint Vicarij
21 ſeruientes, ſiue miniſtri. Boër. *d. deciſ.*9. *num.*7. Franc. Marc. *deciſ. Delph.*281. *in fin. part.*1. Sbrozz. *de off. Vic. quæſt.*146. *num* 2. *in fin.* & *num.*3 *lib.*2. Gratian. *d. deciſ.* 233.*num.*19. quos ſequitur Bellet. *d.*§.1.*num.*19. Barboſ.
22 *d. alleg.*107.*num.*15. Aloyſ. Ricc. *in prax. reſol.*471. *n.*6. *in fin.* Giurb *conſ.*88.*n.*1 *in fin.* in eo enim relucet dignitas Epiſcopalis, & iuriſdictio ſpiritualis, ſicut Sol in Luna,licet dignitatem Pontificalem non habeat. Sbrozz.
23 *d. tract. lib.*2. *quæſt.*26. *num.*18.*verſ. ratione,* & *quæſt.*27. *n.*11. *verſ. nam*, quæ cùm in ſolo Vicario generali verificentur, non erunt trahenda ad Vicarium foraneum, qui non facit idem tribunal cum Epiſcopo. Sbroz. *dict. tractat. lib.*1. *q.*23.*n.*9. hic enim Prælatus non dicitur,
24 cùm tamen Vicarius generalis Prælatus dicatur ratione dignitatis, & iuriſdictionis. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*3. *alleg.*54 *n.*132.135.

Nec obſtat tale priuilegium fuiſſe conceſſum Epiſcopis, qualis dici non poteſt Vicarius. Felin.*in c.*2.*n* 1.*verſ. ſolue, de for. compet.* quia ratione vnitatis appellatione Epiſcopi comprehenditur etiam Vicarius,& ſæpe hoc obſeruatum eſt in Conc. Trid. vbi conceſſa Epiſcopis permittuntur etiam Vicario, niſi taxatiuè loquatur; verè
25 enim nomine Epiſcopi intelligitur etiam eius Vicarius, ſi res ei conuenire poteſt. Gloſſ. *in c.vnic.verb per Epiſc.* vbi etiam Gem. ibi: *Nota benè*, & Franch. *n.*3. *de capell. monach. in* 6. Felin. *in c.ſi quis contra,n.*3.*verſ ſed caue, de for. comp.*Sbroz. *de off. Vicar.lib.*2.*q.*43.*n.*28. latè Sanch. *de matrim. lib.*3. *diſ.*29.*n.*16. *verſ. ad* 2. *dico.*

Quid dicendum de Abbatibus,& aliis Prælatis habentibus territorium diſtinctum, & iura Epiſcopalia, vſumque mitræ, & baculi cum poteſtate iuriſdictionis, vt eſt Abbas Guardiſtalli, & Archipresbyter Carpi, qui habent vſum Pontificalium? vtique non reperio ſcriptum, 26
quòd horum familiares gaudeant priuilegio fori, & cùm illud fuerit Epiſcopis ſpecialiter conceſſum,Capyc. *deciſ.* 27
22.*n.*1.2 Gratian. *d. deciſ.*233.*n.*2. Mart. *de iuriſd. part.*4. *caſ.*111.*num.*4.non videtur ad alios Prælatos trahendum, 28
l.quod vero,ff.de legib.

Attamen ſentio horum quoque familiares, & miniſtros eorum officio neceſſarios à poteſtate ſæculari eſſe exemptos, nam cùm tales Prælati in ſua diœceſi plenam habeant Epiſcoporum iuriſdictionem, ab illiſque ſola 29
conſecratione differant, vt inquit Sanchez *de matrimon. lib.*8. *diſp.*2. *num.*12. *verſ. ſecundò quia*, & Diœceſani appellatione comprehendantur, idem Sanchez *d. tract. lib.*3. *diſp.*29. *num.*16.*verſ. ad* 1. *confirmationem,* Gratian. *diſc. for. lib.*2.*cap.*212.*num.*9. ipſique ea expediant, quæ propria Epiſcoporum ſunt,circa iuriſdictionem, Sanchez *d. d.ſp.*2. *num.*11. *in fin.* Barboſ. *de off. Epiſc.part.*2.*alleg.* 30
32 *num.*31. non video, cur eis debeat denegari idem priuilegium, quod non fundatur in poteſtate ordinis, ſed potiùs dignitatis, propter quam etiam ipſi Or- 31
dinarij vocantur. Barboſ. *de off. Epiſc.part.*2. *d.alleg.*32. *num.*30.31.

Ideò hoc idem erit extendendum ad Vicarios etiam Capitulares, necnon Prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, quoniam hi omnes Ordinarij ſunt, & nomine Ordinariorum comprehenduntur. Pariſ. *de reſign. benef. lib.*3. *quæſt.*22. *num.*19. *& ſeqq.* Sanchez 32
*de matr. lib.*3. *diſp.*25. *n.*10.& *diſp.*29. *n.*4.5. Sicut enim Epiſcopus poteſt habere familiares,& ſeruientes armatos, ſic etiam Vicarius ratione vnitatis. Sbroz. *de off. Epiſc. lib.*2 *q.*147. *num.*1.quod non debet negari aliis Vicariis, 33
qui pariter Ordinarij dicuntur, & ratione officij habent eandem neceſſitatem.

Hæc autem,quæ diximus,non ſolùm procedunt in familiaribus Epiſcoporum, ſed etiam quoad alias perſonas ei neceſſarias, & vtiles in exequendo officio, quales ſunt Notarij,& Cancellarij, Nuncius, Fiſcalis, Cuſtos carceris,Executores,& familia armata,quos ſatis conſtat 34
exemptos eſſe à iuriſdictione ſæculari, donec in officio maneant, etiamſi expenſis Epiſcopi non viuant. Boër. *d. deciſ.*9. *num.*7. 8.9. Sbroz. *de off. vic. lib.*2. *q.*146. *n.*2. latè Grat. *d. deciſ.*233. *num.*6.7. *& ſeq.* & *d.c.*340. *n.*1.2. *& per totum*, & *cap.*341.*n.* 1. 3. *& ſeq.* Leon. *Theſ. for. Eccl.c.*11.*n.*18. Bellet. *d.* §.1. *n.*16.17.18. Mar. Antonin. *reſol.*75. *n.*5. *lib.*1. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*3. *alleg.*107. *n.*11.12.13.14.15.latè Aloyſ. Ricc. *in prax. reſol.* 471. *n.*4.5.8.11. latè Giurb. *conſ.*88.*n.*10.

Benè verum eſt,quòd aliqui conantur reſtringere hoc priuilegium, vt procedat ſolùm in iis, qui viuunt expenſis Epiſcopi, & quando delinquunt in officio. Boër. *d. deciſ.*9. *num.*7. Verumtamen verius eſt, & receptius eos indiſtinctè frui dicto beneficio, ſiue viuant ſuis ex- 35
penſis, dummodo ſeruiant, ſiue extra officium delinquant. Capyc. *d. deciſ.*12.*n.*1. latè Gratian. *d.cap.*340. *&* 341. vbi reſoluit omnia. Bellet. *d.* §.1. *n.*12. latè Giurb. *conſ.*88.*n.*4.14.vbi etiam ait ita fuiſſe reſolutum in S.R.C. præſente Prorege.

Hæc tamen non procedunt in colonis,& ruſticis Epiſcopi,& aliis etiam ſeruientibus,qui eius expenſis viuerent, longè tamen ab eius perſona. Abb.*in d.c.*2.*n.*6.*verſ.* 36
quid, & ibi Felin. *n* 3. *de for. compet.* Dec. *d. cap.* 9. *n.*58. Farin. *d.q.*8. *n.*46. *in fin.* Surd. *conſ.*301. *n.*69.70. Alder. Maſc. *de Stat. d.concl.*1.*n.*150.151. hi enim verè familiares dici non poſſunt, nec pertinentes ad officium Epiſcopale, prout requiritur.

Multi etiam putauerunt hoc idem fori priuilegium fo-

re

re concessum famulis, & familiaribus clericorum, & Sacerdorum, vt Calcan. *conf.* 71. *num.* 3. & alij, de quibus Menoch. *d. conf.* 562. *num.* 7. *vers.* 2. Duard. *in Bull. Cœn. Dom. cas.* 15. *q.* 8. *concl.* 2. *n.* 4. *vers.* 2. sed verius est, & receptius, hos non esse subiectos foro Ecclesiæ. Abb. *in d. c.* 2. *n.* 6. & ibi Felin. *de for. compet.* Thesaur. *d. decis.* 22. *n.* 5. Decian. *d. cap.* 9. *num.* 57. Farin. *d. quæst.* 8. *n.* 46. Menoch. *d. cas.* 562. *num.* 4. 11 Mascard. *d. concl.* 1. *num.* 135. Grat. *dec.* 233. *n.* 4. 5. verè enim omnes fatentur hoc esse speciale in famulis Episcoporum, quia multa concedunt Episcopis, quæ aliis denegantur. Giurb. *cons.* 88. *num.* 2. *vers. multa.*

37

Hoc tamen fallit in seruis perpetuis, quorum dominium residet penes clericum, vel Ecclesiam, de quibus iudicatur sicut de bonis clerici, vt hi sequantur dominũ, & illius fori priuilegio gaudent. Abb. *in d. cap.* 2 *num* 6. & ibi DD. *de for. compet.* Decian. *d. cap.* 9. *num.* 57. Menoch. *d. cas.* 562. *num.* 11. Farinac. *d. quæst.* 8. *num.* 46. *vers. verùm proprij.* Mascard. *d. conclus.* 1. *num.* 136. Grat. *d. decis.* 233. *num.* 5. Duard. *can.* 15. *quæst.* 8. *conclus.* 2. *num.* 4.

38

Secundò fallit, quando exinde sequeretur, vt clerici liberè non possent suo vti priuilegio, velut si famuli clericorum ita detinerentur à domino temporali impediri, vt non possent eorum dominis seruire cum graui eorum incommodo: ita Felin. *in d. cap.* 2. *num.* 2. & ibi DD. *de for. compet.* Menoch. *d. cas.* 562. *num.* 11. Tusch. *littera E, conclus.* 27. *num.* 32. Mascard. *d. conclus.* 1. *n.* 136. *ad fin.* alias declarationes vide apud Thesaur. *d. decis.* 22. *num.* 5. 6. Menoch. *d. cas.* 562. *num.* 11. *& seq.* Mascard. *d. concl.* 1. *num.* 136. *& seqq.* Tusch. *litter. E, conclus.* 27.

39

Non tamen omittam dicere eos, qui habent litteras familiaritatis Episcoporum sine speciali seruitio, non gaudere fori priuilegio, quia verè non sunt in famulatu, & seruitio: sic Abb. *in c. dilectus, num.* 8. *de cler. non resid.* Grat. *d. cap.* 340. *num.* 20. Bellet. *d.* §. 1. *num.* 23. reliquos autem, qui habent veram familiaritatem, certum esse exemptos esse iurisdictione sæculari, etiamsi Episcopus degat extra suam diœcesim, quia dignitatem Episcopalem semper secum defert, instar Episcopi titularis, de quo satis vidimus, & propterea respectu familiaritatis iste Pezzolius à foro Episcopali poterat dici exemptus, cùm pro medico deseruiret. Gratian. *d. cap.* 340. *num.* 10. *lib.* 2.

40

Verùm circumscripto etiam familiaritatis titulo adhuc videbatur dictum Pezzolium esse remittendum ad Curiam Episcopalem, quia clericus erat prima tonsura initiatus, vnde facta fide in actis de eius clericatu per litteras Episcopi patentes, Iudex Ecclesiasticus licitè potuit inhibere iudici laico, parte etiam non citata. Alex.
41 *cons.* 149. *num.* 4. *lib.* 6. Petr. Caball. *cas.* 223. *num.* 85. *cent.* 3. Guazz. *tract. de defens. lib.* 1. *defens.* 1. *cap.* 3. *num.* 4. *in fin.* quia ad iudicem Ecclesiasticum spectat cognitio, an clericus gaudeat beneficio fori, & remittendus sit, vt ex *d. c. si Iudex laicus, de sent. excommun. in* 6. inquit Couar. *pract. qq. c.* 33. *n.* 1. *in fin.* Mascard. *de probat. d. concl.* 689. *num.* 7. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 76. *num.* 34. Prax. Gen. Archiep. *cap.* 35. *num.* 11. Marth. *de iurisdict. part.* 2. *cap.* 31. *num.* 1. & *num.* 16. Bellet. *disq. cler. part.* 1. *de fauor. cler.*
42 *person.* §. 14. *num.* 13. Bonac. *de iudic. quæst.* 2. *punct.* 1. §. 4. *num.* 8. *vers. respondeo.* Grat. *disc. for. cap.* 190. *num.* 13. Barbos. ad Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 6. *in versic. quando reus.* Mar. Antonin. *res.* 48. *num.* 1. 3. *lib.* 3.

Et ne cognitio huiusmodi elusoria reddatur, interim sæcularis iudex supersedere debet, manente tamen reo in carcere laicali, donec visum fuerit, an remittendus sit.
43 Bald. *in l. si qua, num.* 4. *vers. tamen interim, C. de Episc. & cler.* Couar. *d. cap.* 33. *num.* 3. *vers. fortassis.* Tusch. *pract. conclus. littera C, conclus.* 385. *num.* 18. Mar. Antonin. *resol.* 48. *num.* 3 *in fin. lib.* 3. Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 4. Dec. *tractat. crimin. lib.* 4. *cap.* 40. *num.* 1. *part.* 1. Mart. *de iurisdiction. part.* 2. *cap.* 32. *num.* 42. Bellet. *d.* §. 14. *num.* 5. 8 quod procedit etiamsi dubitetur, an habitus, in quo captus reperitur, sit laicalis, vel clericalis, adhuc enim hæc iudicis Eccle-
44 siastici cognitio est. Couar. *d. c.* 33. *n.* 1. *ad fin.* Guazz. *d. c.* 3. *num.* 2. Masc. *d. concl.* 689. *num.* 9. Bellet. *d.* §. 14. *n.* 4. pulchrè Mart. *d. c.* 31. *num.* 24. 26. 27. Sacc. *in prax. d. cap.* 11. *num.* 8. Farin. *d. quæst.* 8. *num.* 34. Bonac. *d. quæst.* 2 *punct.* 1. §. 4. *n.* 18. Antonin. Dian. *mor. resol. part.* 1. *tract.* 2. *resol.* 27.

Et hæc adeò vera sunt, vt Episcopus, curiaque Ecclesiastica teneatur repetere clericum etiam inuitum, & remitti recusantem, à fortiis sæcularis domini, dato etiam, quod se laicum fateretur, & talis repetitio facienda est sumptibus clerici, si fuerit soluendo, sin minùs, expensis 45
Episcopi, qui si negligat, pœna dignus erit. Ita probat textus *in d. c. si iudex laicus, de sent. excommun. in* 6. Couar. *d. cap.* 33. *num.* 2. *vers. his accedit,* Clar. *d. quæst.* 36. *num.* 22. *vers. debet,* Decian. *d. tract. crimin. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 116. *in fin.* Prax. Gen. *cap.* 7. *num.* 6. Bellet. *d. tit. de fau. cler. person.* §. 12. *num.* 14. 15. 17. Farin. *d. quæst.* 8. *num.* 46. *vers. ampliat.* 46
18. Bonac. *d. quæst.* 2. *punct.* 1. §. 1. *num.* 7. Gratian. *d. cap.* 190. *num.* 1. 2. 7 8. Ricc. *in prax. de rebus Eccles. non alien. resol.* 25. *num.* 1. *in fin.*

Neque necesse est probare dictum Pezzolium habere omnia requisita, de quibus *in d. Conc. Trid. c.* 6. quia tantum agitur ad finem remissionis, non fruitionis priuilegij fori; illa enim probanda sunt in plenaria clericatus cognitione, non ad effectum remittendi clericum ad iudicem Ecclesiasticum, pro quo sufficit tanta præsumptio, quæ transferat onus probandi in aduersarium, velut si fama erat eum esse clericum, vel si pro clerico reputabatur, vel incedebat in habitu, ex *d. c. si iudex laicus.* Farin. *d. quæst.* 8. *num.* 44 Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 9. *vers. quintò,* Bellet. *d.* §. 14. *num.* 14. *vers. tertiò,* clericatus enim solet etiam probari ex fama, & reputatione, Borell. *in sum. decis. tit.* 2. *num.* 140. *part* 2.

Hic autem habemus ordinationis ipsius litteras clericatus patentes, & instrumentum Cancellariæ, quibus certum est probari clericatum, cum stetur attestationi Episcopi. Bald. *in d. l. si qua, num.* 5. Farin. *d. q.* 8. *num.* 40. & *decis.* 47
67. *post cons. crim.* Borell. *d. tit.* 2. *num.* 141 Coccin. *decis.* 97. *num.* 4. Ludouis. *decis.* 78. *num.* 5. & *decis.* 490. *num.* 6. Garz. *de benef. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 139. Bellet. *d.* §. 14. *num.* 11. Ricc. *collect. decis.* 729. *vers. sextò,* Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 9.

Vnde hoc satis, & abundè sufficit ad obtinendam dicti Pezzolij remissionem ad iudicem Ecclesiasticum, quia videtur esse notoria clericatus probatio; vbi enim laicus videt litteras ordinationis, debet statim committere remissionem. Bald. *in d. l. si qua, num.* 4. *vers. sed pone,* pulchrè 48
Alex. *cons.* 149. *num.* 5. *lib.* 6. Tusch. *littera C, conclus.* 378. *num.* 20. & *conclus.* 385. *num.* 19. 32. Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 9. vide Menoch. *d. præs.* 76. *num.* 31. clarè Decian. *d. tract. crimin. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 26. & *num.* 112. vbi inquit iudicem sæcularem visis litteris ordinationis debere remissionem facere, neque anxiè discutere, an aliquid contra eos valeat opponere. Prax. Archiepisc. *cap.* 7. *num.* 11. Verè enim paria sunt, arrestatum fuisse in habitu clericali, vel manifestum esse, quod sit clericus. Guazzin. *dict. cap* 3. *num.* 6. *versiculo, sed Nau.* Sed 49
esto, quòd versaremur in dubio, adhuc iudex laicus debet facere remissionem, vt post Ægid. *cons.* 20. *in fin.* inquit Tusch. *d. conclus.* 378. *num.* 25. Seraphin. *decis.* 741. *num.* 5.

Benè verum est, quòd alij senserunt non satis probari clericatum ad effectum etiam solius remissionis per protocolum Notarij, & secretarij Episcopi, vbi ille describit, quòd fuit ordinatus, vel tonsuratus, quando captus non est in habitu, neque in tonsura, non in possessione clericatus, vt inquit Ægid. *cons.* 10. *circa primum,* Tusch. *pract. concl. d. littera C, concl.* 378. *num.* 49. Quod mihi non 50
probatur, & agnosco esse contra communes, & veras DD. traditiones, qui singula hæc de per se considerarunt ad effectum remissionis, nam si aliunde probaretur quasi possessio clericatus, vel ex tonsura, aut ex habitu, vel fama, horum vnumquodque sufficeret pro remissione, vt vidimus, ideóque nullius efficaciæ agnoscerentur litteræ Episcopi patentes, seu Notarij rogitus, vbi ille clerica-

tum aſſumpſiſſe demonſtratur, rei enim ſatis demonſtratæ fruſtra additur alia demóſtratio; & ideo loquendo propriè de eo, qui ſine habitu captus eſt, ſed oſtendit Epiſcopi litteras, remittendum eſſe dixit Bald. *in d. l. ſi qua, num.* 5. *verſ. ſed pone*, *C. de Epiſc. & cler.* quem retentis iiſdem terminis ſequuntur Alex. *d. conſ.* 149. *num.* 5. Decian. *d. cap.* 9. *num.* 112. Menoch. *d. præſ.* 76. *num.* 31. & alij, de quibus ſupra. Non nego tamen, quod ſi quis poſtquam fuit ordinatus, notoriè diu ſe geſſit pro laico, & fecit patenter actus cum clericatu incompatibiles, & communiter habebatur pro laico, & hoc ſatis conſtabat iudici, ſi tunc oſtenderet inſtrumentum ſuæ ordinationis, non crederem ſtatim faciendam eſſe remiſſionem, quia talis petitio videtur calumnioſa, vt videntur probare textus *in d. c. ſi iudex laicus*: & ibi DD. *de ſentent. excommun. in* 6. & in his terminis poſſunt intelligi Ægid. & Tuſch. in dictis locis, alioquin Tuſchus contrarius eſſet iis, quæ dixit dicta littera *C*, *concluſ.* 378. *num.* 20. & *concluſ.* 385. *num.* 19.

Ad effectum igitur remiſſionis prædicta ſufficiunt ſingula, quamuis ad effectum, vt intret beneficium fori, neceſſe ſit clericum geſtare habitum, & tonſuram copula-
51 tiuè, *d. c. ſi iudex laicus*, & Conc. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 6. *de reform.* vbi plenè Ioan. Sotteal. *in verſ. idem erit.* Dom. Gem. *in d cap. ſi index*, & Bald. *in d. l. ſi qua, num.* 3. Menoch. *d. præſ.* 76. *num.* 39. Bellet. *d. tit. de fau. cler perſon.* § 8. *num* 7. Maſcard. *d. concluſ.* 1. *num.* 110. Bonacin. *d. quæſt.* 2. *part.* 1. § 4. *num.* 10. *verſ. reſpondeo*, cùm tamen ad effectum remiſſionis alterutrum ſufficiat, vel habitus, vel
52 tonſura, ſi tamen non ſit coniugatus, quia in eo vtrumque ſimul requiritur. Zabarell. *in c. perpendimus, num.* 8. *verſ. dic tamen, de ſent. excommun.* Cæpol. *conſ.* 11. *num* 42. Rol. *conſ.* 4. *num.* 26. 27. *lib.* 1. Scacc. *d. cap.* 11. *num* 95. Farin. *dict. quæſt.* 8. *num* 65. *verſ. in clerico*, Gratian. *d. cap.* 190. *num.* 10. Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, can.* 15. *quæſt.* 4. *num.* 1. Mar. Anton. *reſol.* 48. *num* 9. 10. *lib.* 3. & in iiſdem terminis poſſunt etiam intelligi Ægid. & Tuſch. dicto loco; etenim coniugatus ſine habitu nimiam habet laicalitatis præſumptionem, & petendo remiſſionem videtur eſſe in manifeſta calumnia adeò, vt iuſtè ab eo exigatur alia maior probatio, in aliis verò incumbit fiſco probare non concurrere requiſita. Mar. Anton. *reſol.* 48. *num.* 25. *lib.* 3.

Sed in puncto hîc probatum fuit clericatus non ſolùm ex inſtrumento ordinationis, ſed etiam ex dilatione clericalis habitus, cum geſſerit veſtes modò oblongas, modò breues, vt moris eſt clericorum illius regionis, vt dicunt teſtes in variis locis proceſſus, immò vnus eorum dicit tempore arreſti eum fuiſſe in habitu clericali, & alij duo de auditu hoc deponunt, quod ſatis eſſe videtur, maximè cùm ille priùs ſe declaraſſet eſſe clericum, & à notis eius habebatur pro tali, hæc enim ipſum conſtituunt in quaſi poſſeſſione clericatus, cùm tantùm efficiat habitus,
53 quod reputatio, *d. c. ſi index laicus.* Oldr. *conſ.* 244. *n.* 9. *verſ. ſextò*, Tuſch. *littera Q, concluſ.* 1. *num.* 1. Mart. *de iuriſdict. part.* 2. *d. cap.* 31. *num.* 7. Prax. Archiep. *cap.* 7. *num* 11.

Nihil autem nocet eum fuiſſe arreſtatum cum veſte quadam, quam Vngarinam vocant, ea enim non poteſt dici penitus aliena a clericali habitu, cum probetur multos etiam Sacerdotes ſæpe ſolere ſaltem eo loci ſimili veſte vti, & pro clericali eam habuiſſe Pezzolium credendum eſt, qui ante clericatum ſplendidiùs, & maiori pompa induebatur, quæ efficiunt, vt dici non valeat eius habitum eſſe euidenter laicalem, maximè cum clerici non habeant certum, & determinatum à iure habitum, ſed illis conueniens dicitur, qui conſuetudine loci eis non
54 eſt interdictus, vel reprobatus. Alex. *d. conſ.* 149. *num.* 12. *lib.* 6. Clar. *d. quæſt.* 36. *num.* 13. Rol. *d. conſ.* 4. *num.* 27. *lib.* 1. Decian. *d. tractat. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 96. 98. *part.* 1. Farin. *d. quæſt.* 8. *num.* 69. Scacc. *d. cap.* 11. *num.* 84. Maſcard. *dict. concluſ.* 1. *num.* 112. Mar. Anton. *d. reſol.* 48. *n.* 1. *verſ. quæ opinio, lib.* 3. Bonac. *d. quæſt.* 2 *part.* 1. § 4. *n.* 17. *verſ. reſpondeo*, Marth *d. part.* 1. *cap.* 34. *num.* 41. Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 3. Barboſ. *de off. Epiſc. part.* 2. *allegat.* 9. *num.* 1. 2. ſufficit autem illum habitum non eſſe notoriè laicalem, & ſi fortè clericus portat veſtes aliquas, quæ pertinent ad clericos, & aliquas, quæ ad laicos, Eccleſiaſticus iudex cognoſcit, quales ſint cenſendæ. Mart. *d. tract. p.* 2. *d. c.* 31. *num.* 27. & ſæcularis non poteſt negare remiſſionem, niſi certum ſit notoriè habitum eſſe laicalem, & non adſit alia clericatus præſumptio, vt ex prædictis conſtat, & in 55
quit Menoch. *d. præſ.* 76. *num.* 32.

Accedat, & demus etiam hunc ſine habitu fuiſſe inuentum, tamen cum probatum ſit eum fuiſſe ſolitum in habitu incedere, debet remitti ad Eccleſiaſticum, quia non præſumitur illum dimiſiſſe animo deſerendi, ſed vt fortè melius delinqueret. Farin. *d. quæſt.* 8. *num.* 68. meliùs 56
Gratian. *d. cap.* 440. *num.* 4. Ricc. *in prax. reſol.* 530. *num.* 5. 6. 7. & *in collectan. deciſ.* 1610. *verſ. &* 1. *part.* 5. Bellet. *d. tit. de fau. cler perſ.* § 8. *num.* 14. *verſ. reſpondeo*, Bonac. *d. quæſt.* 2 *part.* 1. § 4. *num.* 24. Ald. Maſc. *de Stat. concl.* 1. *num.* 111. quorum multi dicunt etiam id ita fuiſſe à S. C. iudicatum, quia licèt requiratur perſeuerantia, & frequentia delationis habitus, & ſeruitij ad gaudendum fori beneficio, Menoch. *dict. præſ.* 76. *num.* 38. *num.* 39. tamen ne- 57
ceſſe eſt, vt omiſſio habitus fuerit per plures dies ante, & ſit antea, & cum tali perſeuerantia, vt ille communiter æſtimetur laicus: Ricc. *collect. deciſ.* 956. *verſ. limita tertiò*, Decian. *d. tract. crim. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 100. *part.* 1. Barboſ. *de off. Epiſc. alleg.* 9. *num.* 10 *part.* 2. Maſcard. *d. concl.* 1. *num.* 111.

Addere poſſumus ſatis controuerſum eſſe, an per non delationem habitus perdatur priuilegium fori ſine præuia trina monitione, vt iure ſcriptum repetimus *in c. fin. de vit. & hon. cler. c. contingit, il ſecundo, de ſent. excommun.* 58
quorum correctionem cum non videamus, adhuc ſtare dicendum eſt, & propterea neceſſariam eſſe talem monitionem voluerunt Boſſ. *in prax. titulo de for. comp. num.* 127. *in fin.* & *num.* 133. 140. Couar. *pract. qq. d. c.* 33. *n.* 1. 6. Clar. *d. quæſt.* 36. *num.* 19. *verſ. hæc autem.* Rol. *d. conſ.* 4. *num.* 31. *lib.* 1. Decian. *d. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 89 *par.* 1. de magis de communi Farin. *d. quæſt.* 8. 60. 61. Mart. *de iuriſd. part.* 2. *cap.* 32. *num.* 31. 32. 33. Tamen mihi magis placet altera opinio poſt Concil. Trid. & veriorem eſſe exiſtimo, propter dictionem illam, *Niſi*, poſitam in dicto Concilio *ſeſſ.* 23. *c.* 6. *de reform.* & ita iudicauit S. Congregatio dicens, quod ſi clericus non incedit in habitu, & tonſura, non requiritur alia monitio, teſte Bellet. *d.* § 8. *num.* 6. *verſ. præterea*, Gratian. *d. cap.* 190. *num.* 11. Giurb. *conſ.* 41. *num.* 28. Maſcard. *d. concluſ.* 1. *num.* 108. Scacc. *d. cap.* 11. *num.* 82. Bonacin. *d.* § 4. *num* 15. & alij, de quibus ſupra; ſed hoc ita temperandum venit, vt hæc opinio procedat, ſi clericus continuò incederet in habitu laicali, non verò ſi aliquoties illum dimiſerit: latè Ricc. *dict. reſolution.* 530. *num.* 4. 5. 6.

Rectè igitur proceſſum eſt ad inhibitionem; verùm, quia fiſcus ſæcularis poſtea debet citari, & ille, cuius intereſt, Farinac. *d. quæſt.* 8. *num.* 37. Guazzin. *d. cap.* 3. *n.* 7. 59
Mar. Antonin. *reſol.* 48. *num.* 24. *lib.* 3. id per edictum factum eſt, & cœpit haberi cognitio, an facienda eſſet remiſſio, cùm id ſpectet ad Eccleſiaſticum iudicem, cui ſæcularis credere, & ſtare eius interlocutoriæ debet, dum pronunciat captum eſſe in poſſeſſione clericatus, & eſſe remittendum, teſte Bald. *in d. l. ſi qua, num.* 5. *C. de Epiſc.* 60
& cler. Alex. *d. conſ.* 149. *num.* 5 *lib.* 6. Mar. Antonin. *reſol.* 48. *num.* 5. *lib.* 3. Tuſch. *d. littera C*, *concluſ.* 378. *numero* 21. vide Guazzin. *d. cap.* 3. *num* 7. vbi inquit à tali decreto non dari appellationem ad effectum ſuſpenſiuum, ſed faciendam eſſe remiſſionem, ſaluo iure recuperandi illum, ſi conſtiterit non gaudere fori priuilegio. Verùm ſi iudex laicus obſtinatè renuat remiſſionem, ipſo iure erit excommunicatus, & talis declarabitur. Gloſſ. *in d. c. ſi index, verſ. fecerit*, Bald. *in d. l. ſi qua num.* 2. Guazzin. 61
d. cap 3. *num.* 9. *verſ. benè*, Bellet. *d. tit. de fauor cler. perſ.* § 12.

§. 12. *num* 2. vbi inquit idem esse, etiamsi non petatur remissio.

Nil nocet dictum Pezzolium fuisse captum in habitu breuiori, quia talem, vt plurimum solent gestare clerici in oppidis, & ruri, & sæpe etiam subtus eum solent gestare vestes coloratas, & cingulum ad collum, quæ licet non laudem, quia tum ille tibiis, & calcaribus erat indutus, cognoscimus fuisse in actu itinerandi, quo casu certum est
62 ei licuisse vestibus vti breuioribus. Barbos. *de off. Episc. part 2. alleg. 9. num. 2.* quod etiam in clericis minorum ordinum tolerabile est, vnde in Hispania hi gerunt vestes genua tantum operientes. Barbos. *d. alleg. 9. num. 7.*

Accedat satis constare in processu dictum Pezzolium visum esse inseruire Sacerdoti celebranti in Ecclesiis SS. Stephani, & Laurentij, & Presbytero renuente, se declarasse id facere vt clericum, quod multùm confert ad fori priuilegium, pro quo licet non sufficiat vnicum seruitiū, quia requiritur frequentia, & perseuerantia in seruitij
63 præstatione, ex dicto Conc. Trid. *sess. 23. c. 6.* Cened. *pract. & can. qq. lib. 1. quæst. 4. num 25.* Barbos. *ad dictum cap. 6. in verb. alicui*, Menoch *d. præs. 76. num. 38.* tamen constituit eum in quasi possessione seruitij, vt incumbat neganti probare seruitium non fuisse frequens.

Et circa tonsuram, si verum est, quod vnus testis dixit, scilicet Pezzolium habere caluitiem super apice capitis, de qua etiam multi alij aliquid dicunt, non est quærendum de tonsura, quia propter hoc excusatur ab ea ge-
64 renda. Clar. *d. quæst. 36. num. 17.* Ricc. *d. resol. 530 num. 7. in*
65 *fin.* Bonac. *d. quæst. 2. part. 1. §. 4. num. 16. vers. hinc sequitur:* vbi enim extat iustum impedimentum ne tonsura geratur, id non priuat quemquam priuilegio fori. Mar. Antonin. *resol. 48. num. 2. vers. secundò, lib. 3.*

Hinc dicendum est, non obstare ex aduerso allegata; nam si volumus loqui de dicto Conc. Trid. *sess. 23. cap. 6.* disponente clericum minorum Ordinum non frui priuilegio fori, nisi inseruiat Ecclesiæ, & gerat habitum, & tonsuram, quia hic tractatur de remissione facienda, in qua prædicta non requiruntur copulatiuè, vt visum est, facta autem remissione iuxta terminos dicti *cap. si iudex laicus, de sentent. excommunic. in 6.* & ibi DD. tunc in plenario iudicio cognoscetur, an in dicto Pezzolio verificentur alia per dictum Concilium requisita, quia aliud est declarare reum esse remittendum, aliud gaudere priuilegio fori: ita Mar. Antonin. *resol. 48. num 4. vers. tertiò, lib. 3.*

Pariter possem dicere non obstare Constitutiones Clementis VII. & Pauli III. quia sunt locales pro regno Neapolis, vt habetur penes Decian. *tract. crimin. part. 1. lib. 4. cap. 9. num. 88.* Mart. *de iurisdict. part. 2. cap. 32. num. 38.* sicut neque obstat aliqua consuetudo, quia pariter est localis, & licèt esset immemorabilis, non valet
66 contra exemptionem clericorum: *cap. clerici*, vbi gl. *de iudic.* Rol. *d. cons. 4. num. 12. lib. 1.* de communi Scacc. *d. c. 11. num. 42.* latè Bellet. *d. tit. de fauor. cler. pers. §. 3. num. 1. 2. 3. 4. 5. & seqq.* Sed quia magis mihi placuit opinantium non esse necessariam monitionem ad perdendum fori priuilegium ob non delationem habitus, & id credo verius esse, & receptius, ideo vel dicam hic satis verificata esse Concilij requisita, vel non esse necessarium, quia agitur de sola remissione facienda.

Tertiò igitur non obstat clericatum non præsumi, quia hic, & nunc ad effectum prædictum de eo satis constat per instrumentum ordinationis, & quasi possessionem habitus, & seruitij, rationibus, & causis superiùs allegatis.

Quartò non obstat negandam esse remissionem, si laicus iudex statim detecto capite arrestati non inueniat tonsuram, quia vel hæc doctrina procedit tantùm in eo, qui continuò se gerit pro laico, nec aliquando vestes gerit clericales; vel non est vera, & propterea reprobatur per Ricc. *d. res. 350 num. 7* Bonac. *d. quæst. 2. p. 1. §. 4. n. 14. circa finem*: & ideò sæcularis iudex in dubio debet eum, qui se clericum dicit, remittere ad Ecclesiasticum, vt co- 67
gnoscat, an talis sit, vt post Bellam. *cons. 10. num. 3. in fin.* inquit Seraph. *decis. 741. num. 5.*

Quintò non obstat ad laicum pertinere cognitionem, an vestes sint clericales, quia verius est, & receptius id spectare ad Ecclesiasticum, vt vidimus, & inquit Guazzin. *d. cap 3. num. 2.* nisi dicere velimus, opinionem illam procedere ad finem tantùm, vt iudex laicus à se ipso summariè se informet, an arrestatus sit clericus, vt valeat 68
etiam irrequisitus, vt debet, illum remittere, non vt priuet Ecclesiasticum tali cognitione: sic Decian. *dict. tract. crimin. part. 1. lib. 4. cap. 9. num. 111.* Farin. *d. quæst. 8. num. 34. in fin.* Menoch. *d. præs. 76 num. 15.* Caball. *d. cas. 60. num. 15.* Mart. *de iurisdictione, part. 2. cap. 31. num. 2.* Bonac. *d. quæst. 2. part. 1. §. 4. num. 10.*

In quo animaduertant iudices laici, ne se censuris inuolant, quas vt christiani timere debent; nam in casibus, vbi possunt arrestare clericum, tamen non possunt illum in carceribus retinere vltra viginti horas. Gloss. 69
in l. capite, & ibi Bart. *ff. de adult.* Abb. *in cap. cùm non ab homine, num. 11. de iudic.* de communi Farinac. *d. d. quæst. 8. num. 118.* Bellet. *dicto loco, §. 11. n. 2.* & ideò etiamsi non requiratur, curet tamen quamprimum remittere. Bellet. *d. loco, §. 12. num. 1. 2.* Mar. Antonin. *resol. 18. num. 8. vers. bene, lib. 3.* hoc igitur casu infra id tempus nemine etiam instante se informet de veritate, si id vult, non vt cognoscat de clericatu, sed vt clericum remittat. Caball. *d. cas. 60. num. 10. 13. 15.* latè Guazzin. *d. cap. 3. num. 10.* ad rem Antonin. Dian. *mor. resolut. part. 1. tract. 1. resolut. 11.* qui neque admittit posse iudicem laicum detinere clericum per viginti horas, sed statim debere remittere.

Sextò itaque non obstat arrestatum in habitu laicali interim esse custodiendum in carceribus iudicis laici, donec fuerit cognitum, an gaudeat fori priuilegio, quando id procedit, vbi nulla habetur clericatus coniectura. Verùm si fama esset eum esse clericum, vel si pro clerico reputaretur, vel alio modo haberetur fumus de clericatu, proinde est, ac si in habitu clericali esset captus, & ideò statim debet ad Ecclesiasticum remitti. Farinac. *dict. quæst. 8. num 36.* Guazzin. *d. cap. 3. num. 9.* 70
vers. quintò, pulchrè Bellet. *d. §. 14. num. 7.* Propterea si de clericatu notoriè constet per instrumentum ordinationis, vt hîc, statim debet fieri remissio. Menoch. *d. præs. 76. num. 31* vt vidimus.

Septimò nihil obstat, quod dictum est, scilicet ad priuilegium fori requiri copulatiuè delationem habitus, & tonsuræ, quia id procedit, vbi tractatur de plena fori cognitione, secus si de sola remissione, nisi versaremur in clerico coniugato, in quo vtrumque requiritur, vt vidimus; & sic habetur apud Farinac. *d. quæst. 8. num. 65.* & Gratian. *d. cap 190. num. 10.*

Octauò non obstat Pezzolium fuisse cum armis inuentum, & arrestatum, quia si ea gestabat sine iusta causa, à suo iudice debet puniri iuxta dispositionem iuris, & synodalium constitutionum. Lopez ad Diaz *pract. crim. cap. 55. vers. itaque verissima*, Farin. *quæst. 108. n. 24.* non tamen idcircò spoliandus est fori priuilegio, vt *ex cap. audientiâ,* 71
de sentent. excommunic. Gratian. *d. cap 190. numero 9. & cap. 440. num 4.* Prax. Archiep. Neap. *cap. 92. num 6. in magnis*, Caball. *resolut. crimin. cas. 9. num 14.* Farin. *in prax. quæst. 108. num. 24.* Ioan. Gallemart. ad Concil. Trident. *cap. 6. in verbo Alicui, vers. Clericus*, vbi inquit sic decisum à Sacra Congregatione, quæ adeo vera sunt, vt etiamsi clericus incumbat militiæ (intelligo, si incedat 72
in habitu) non priuatur Ecclesiæ foro ante trinam monitionem. Bellet *d. tit. de fau. cler. person. §. 9. num. 2. versic. quod tamen*, & in proposito iure merito sub die 25. Ian. 1602. S. Congregatio redarguit Episcopum Litij, quia edicto suo priuauerat fori priuilegio clericos cum armis inuentos; quos quamvis multi opinati sint esse
mulctandos pœnis impositis à Principe sæculari contra 73

deferen

deferentes arma, vt per Clar. *in §. fin. quæſt. 36. n. 26. verſ. Vlterius quæro*, tamen verius eſt puniendos eſſe arbitrio iudicis ſecundùm diſpoſitionem iuris, & conſtitutionum ſynodalium: ita poſt Couar. *pract. qq. cap. 33. num. 7.* Lopez de Salzed. *ad Diaz. in pract. crim. cap. 55. verſ. itaque veriſſima opinio*, quos ſequitur Menoch. *de arb. iudic. caſ. 394. num. 33.* Farin *quæſt. 89. num. 96. in fin.* & *quæſt. 108. num. 24. in fin.* & ego habui in facto de anno 1629. quo tempore fiſcalis fori ſæcularis cuiuſdam terræ inſtabat puniri clericum inuentum cum piſtola, pœnis proclamatis, & tamen nolui id facere, ſed eum multaui iuxta conſtitutiones ſynodales; & ita ſeruatur.

In hoc autem animaduertendum eſt, non licere familiæ iudicis ſæcularis de die aut nocte atteſtare clericum, & perquirere, an habeat arma, niſi de licentia iudicis Eccleſiaſtici, tamen ad obuiandum delicto poterit eum in
74 fragranti repertum capere, & ſine dedecore ad ſuum iudicem ducere vnà cum armis, vt ſæpè euenit meo tempore. Abb. *in cap. vt fama, de ſentent. excommunicat.* Decian. *dict. lib. 4. cap. 9. num. 118.* Prax. Archiep. Neap. *d. cap. 92.* aliàs eſt *cap. 75. num. 6.* Leon. *in Theſaur. fır. Eccleſ. part 3. cap. 7. num. 152.* Alder. Maſcard. *de Statut. d. concluſ. 1. num. 242.* vbi valde bene Bellet. *d. tit. §. 11. num. 1. verſ. ſextus.* Homobon. *de exam. Eccleſiaſtico tract. 10. cap. 2. in verſ. quarto, part. 2.* pulchrè Matt. *de iuriſdiction. part. 4. centur. 1. caſ. 7. num. 20.* quem videas, quia rem perbellè, & doctè dilucidat, & declarat Antonin. Dian. *moral. reſol. part. 1. tract. 2. reſol. 9.*

Non tamen credas licere lictoribus dicti iudicis ſæcularis clericum ſic inuentum armis ſpoliare, & ſibi retinere, vel ſi venationi, piſcationi, vel aucupationi incumbat, minus licet dictis lictoribus, ſeu birroariis eundem priuare canibus, retibus vel auibus, quia non ſunt ſubditi, nec ligantur edictis laicalibus ſuper hoc promulgatis. Duard. *in Bull. Cœn. Domini can. 15. quæſt. 17. num. 42.* latè Antonin. Dian *mor. reſol. part. 3. tract. 1. reſol. 6.* hæc enim fieri non poſſunt, niſi de mandato iudicis Eccleſiaſtici, & ſemper lictores arma clerici atteſtati debent relinquere in poſſe Curiæ Eccleſiæ, necnon alia inſtrumenta venationis, vel piſcationis, quibus non poſſunt clericum ſpoliare, & ſi contrafaciunt, incurrunt cenſuras latas in Bulla Cœnæ Domini, *can. 15.* vbi excommunicantur omnes executores, ſi in cauſis criminalibus contra clericos proceſſerint etiam prætextu priuilegij Apoſtolici, & ſi qui
75 aliter faciunt, vſurpatio dicenda eſt. Petr. Rebuff. *in l. armorum, verſ. primò armorum, ff. de verb. ſign.* ſic etiam Tuſch. *littera l. concluſ. 453. num. 24. verſ. tamen illud*, & *num. 25. verſ. tu dicas.* Vgol. *de poteſt. Epiſc. part. 1. c. 13. §. 12. num. 3. verſ. & malè*, Lopez ad Diaz. *in pract. crimin. cap. 55. in verb. apud Gallos, verſ. quòd reuocatam.* Matt. *de iuriſdict. part. 4. caſ. 7. num. 20* pulchrè Alder. Maſcard. *de Stat. d. concl. 1. n. 242.* de magis communi Guazzin. *de defenſ. reor. part. 1. defenſ. 20. cap. 9. n. 11. verſ. ſed contra*, Duard. *in comm. d. Bull. Cœn. Domini, can. 15. quæſt. 11. num. 91. verſ. Martha verò*, & *num. 92.* vbi reſpondet contrariis: Bonac. *de leg. diſp. 10. quæſt. 2 part. 1. §. 1. n. 22. verſ. ſed mihi*, Prax. Archiep. Neap. *d. cap. 92. num. 6.* vbi inquit in illa Curia euenisse caſum, & familia ſæcularis iudicis reliquit in poſſe Vicarij arma clerici cum eis inuenti. Ego quoque poſſum atteſtari meo tempore in hac Regienſi Curia id ſæpè accidiſſe, & birroarios ſemper ſine difficultate dimiſiſſe arma penes officium Epiſcopale, vbi Vicarius eram. Et quoad propoſitum venationis, & aucupationis de anno 1627. de mandato cuiuſdam Domini temporalis fuerunt ablata retia, & aues, quæ dicebantur eſſe clerici, & publicè in platea omnia combuſta. Verùm re ad Sanctiſſimum delata non bene audiuit, & cauſam commiſit Cardinali Sacchetto Legato Ferrariæ, qui tranſmiſit commiſſarium ad partes, & fabricauit proceſſum contra Dominum illum, & miniſtros eius, iiſque per publicum edictum Ferrariam vocatis fuerunt agitati magnis ſumptibus, & miniſtri carcerati, & Deus ſcit, qualis erit rei exitus: ad rem vide Antonin. Dian. *d. tract. 2. reſol. 9.*

Verumtamen multi, licèt perperam, ſenſerunt licere executoribus Curiæ ſæcularis clericos ſic inuentos ſpoliare armis, retibus, & canibus, ſeu auibus, vt per Steph. Aufr. *de pot. ſec. in Eccleſ. reg. 1. limit. 13.* Ioan. Lopez *in cap. per veſtras, §. 1. num. 13. de donat. inter vir. & uxor.* Afflict. *in cap. ſi quis ruſticus, num 13. de pac. ten.* Couar. *lib 2. var. reſol. cap. 33. num 7. verſ. vtrumque*, Clar. *in §. fin. quæſt 36. verſ. vlterius quæro*, vbi Baiard. & Drogh. Menoch. *de arb. iud. caſ. 394. num. 32.* Vulpel. *de libert. Eccleſ. part. 2. num. 37.* Farinac. *in prax. d. quæſt. 8. num. 96.* & *quæſt. 108. num. 24.* quos tamen confutat Anton. Dian. *mor. reſol. part. 1. tract. 2 reſol 9.*

Verùm horum ſententia eſt iniqua, & expreſsè contra immunitatem Eccleſiæ, & *canonem 15. dictæ Bullæ Cœnæ Domini*, & qui timent cenſuras, non vtuntur tali practica, & quæ allegantur pro hac ſententia, habuerunt fundamentum vel in vſurpatione quadam Regia, vel in priuilegiis Apoſtolicis, quæ nunc ſunt reuocata per dictam Bullam, vt poſt Rebuff. *d. loco* inquit Lopez ad Diaz *dict. cap. 55. verbo, Apud Gallos, verſ. quod reuocatum*, Tuſch. *dict. concluſ. 453. num. 24. verſic. tamen illud*: ideoque prima ſententia magis iuſta, & tuta eſt, ac etiam magis communis, & melioribus rationibus fulcita, vt videre eſt apud prædictos Maſc. Matt. Duard. & alios ſupra allegatos; maximè circumſcriptis priuilegiis; nam ſi quis haberet clarum indultum à Sede Apoſtolica, & eius vſum, res remittenda eſſet ad Summum Pontificem, qui de eius validitate iudicaret. Nauar. *in Manual. confeſſ. cap. 27. num. 50.* Lopez ad Diaz. *dict. capit. 55. verbo, Apud Gallos, in fin.*

Denique non obſtat Pezzolium exercuiſſe artem Medicinæ, quoniam licet id clericis ſit interdictum, tamen ante monitionem non perdunt fori priuilegium. Bellet. 76
d. loco, §. 9. num. 1. & dato etiam non eſſe neceſſariam monitionem, nihilominus ſub tali prohibitione comprehenduntur ſolum clerici ſacris initiati; nam promotis tantùm ad minores ordines non vetatur exercitium Chirurgiæ, & Medecinæ, niſi eſſent competenter bene- 77
ficiati, vt ex *cap 1. ne cler. vel monac in 6.* Abb. *in cap. ſententiam, num. 21. 22. extr. eod.* Couar. *in Clem. ſi furioſus, part. 2. §. 4. num. 3. de homicid.* pulchrè Bellet. *diſq. cler. part. 1. tit 1. §. 30. num 1.* & *§. 31. num 1. verſ. quod tamen*, & *num. 7.* Leon. *in Theſaur. for. Eccleſ. part. 3. cap. 9. num. 47. & ſeqq.* Bonacin. *de cenſur. diſp 6. quæſt. 4. puncto 5. num. 4. verſ. dixi citra*: nec mirum, quia clericus non priuatur priuilegio fori, etiamſi exerceat artem mæchanicam. Tuſch. *pract. concluſ. littera C. concluſ. 381. num. 4.*

Ex his itaque deueni in ſententiam dictum Pezzolium eſſe remittendum ad forum Eccleſiaſticum, ſaluo iure cognoſcendi in plenario iudicio an frueretur fori priuilegio. Verùm antequam decretum remiſſionis publicarem, ille fuit dimiſſus è carceribus gratioſè, ſolutis tamen quibuſdam leuibus expenſis, quas poſtea pars clerici liberatione non contenta conata eſt repetere, & cùm habuerit recurſum ad Sanctiſſimum, cauſa ab eo fuit commiſſa Illuſtriſſimo Legato Ferrariæ, à quo nunc reſolutio expectatur, non enim tenebatur ad aliquas expenſas, niſi neceſſarias pro facienda remiſſione, quæ cum non fuerit facta, videtur non fuiſſe de cuiuſdam mercede tractandum, & poſt hæc ſcripta cauſa fuit terminata, nec Pezzolius potuit expenſas conſequi, vel aliquid plus, quam ego paratus eram ei concedere, nec fuit proceſſum ad vlteriora contra dictum Pezzolium ſuper delicto principali, ſed omnia ſilentio fuerunt inuoluta.

Namque dato etiam, quòd dictus Pezzolius non haberet omnia requiſita à Concilio Tridentino, adeo vt non gauderet priuilegio fori, nihilominus non ſolùm à iudice laico, ſed etiam ab Eccleſiaſtico poteſt puniri, & iudicari, & locus eſt præuentioni in odium delinquentis, prout

dicte

decreuit Sacra Congregatio, teste Bonacin. *de legibus disput.*10. *quæst.*2. *punct.*1. §.4. *num.*16. Dian. *moral. part.*3. *tract.*1. *de immun. Eccles. resol.*48. *vers. notandum.* Garz. *de benef. part.*2. *num.*16. 17. & pulchrè Ricc. *in prax. cleric. part.*1. *resol.* 531. *num.*3.4. qui dicunt Sacram Congregationem ita censuisse, & ponunt rationes, quia Concilium non obstat Episcopo, quin possit animaduertere in clericos requisita non habentes, sed tantùm voluit eos non posse declinare iurisdictionem fori sæcularis. Et ita hæc intelligo, si habeat aliquod signum clericatus, quia si penitus vt laicus incederet, aliquid esset dicendum.

CAPVT XXI.

EPITOME.

Testamenti publicatio, in quo clericus, vel Ecclesia, aut locus pius est hæres institutus, vel substitutus, aut honoratus, an fieri debeat coram iudice laico, vel etiam fieri possit coram Ecclesiastico.

SVMMARIVM.

1 *Testamenti publicatio quomodo facienda.*
2 *Testamentum debet publicari coram iudice illius, qui illud fecit.*
3 *Iudex causa principalis est etiam iudex omnium illius cognitionum.*
4 *Publicatio testamenti, in quo clericus hæres instituitur, coram quo fieri debeat.*
5 *Testamentum tempore pestis requirit solùm quinque testes.*
6 *Testamentum ad pias causas sustinetur cum duobus testibus etiam non rogatis.*
7 *Pia causa testamentum quomodo sit priuilegiatum.*
8 *Testamentum pium sine solemnitatibus sustinetur etiam quoad extraneos.*
9 *Validata institutione cetera quoque validantur.*
10 *Legatorum piorum cognitio, & executio est mixti fori.*
11 *Episcopus potest exequi legata pia, etiam prohibente testatore.*
12 *Exemptus subiicitur Episcopo in executione piæ voluntatis.*
13 *Pia causa facit laicum de foro Ecclesiæ.*
14 *Iudex Ecclesiasticus exequitur vltimas voluntates non pias post annum.*
15 *Testamentum quando possit publicari coram iudice Ecclesiastico.*
16 *Piam adesse causam quomodo constare debeat pro iurisdictione iudicis Ecclesiastici.*
17 *Pia causa dicitur, si Ecclesiæ, vel pro anima relinquatur.*
18 *Testamentum publicatur coram laico, etiamsi clericus sit hæres.*
19 *Alimentorum causa est mixti fori, & ab Ecclesiastico cognoscitur.*
20 *Alimentorum causa est pia, si de paupere agatur.*
21 *Laici subiiciuntur foro Ecclesiæ in exequenda pia dispositione.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

TEmpore pestis multa frequenter contingunt, quæ alio tempore valde rarò eueniunt, & præcipuè circa testamenta, quorum factio tunc difficillima est propter necessariam plurium personarum aggregationem, quæ in eo conficiendo requiruntur, & sæpissimè tunc non datur copia Notarij, quia omnes fugiunt: vnde euenit, vt non rarò priuati homines scriptis mandent, & conscribant voluntates morientium, quibus, quia deest publica Notarij fides, non præstatur credulitas, nisi solemnis fiat publicatio, & scriptura vltimi elogij recognoscatur, vocatis quorum interest, & seruatis de iure seruandis, de quibus Bart. & DD. *in l. testamenta omnia, Cod. de testament.* & *in cap. fin. de fide instrument.* & alibi. 1

Hinc est, quòd de anno 1631. grassante in ciuitate Regij & eius territorio pestilentiosa contagione factum est, vt quidam testaretur coram testibus absque Notario, & facta eius vxore bonorum vsufructuaria, & eius filiis hæredibus, Ecclesiam, & societates Sanctissimi Sacramenti, & Rosarij villæ Butrij illis substitueret quandocumque decessêrint: qui cum defecerint nondum facta scripturæ recognitione, venit casus substitutionis, & propterea R.D. Cæsar Peterlinus dictæ Ecclesiæ Rector coram iudice Ecclesiastico produxit scripturam testamenti instans publicari, & pro eius recognitione testes examinari. Verùm quia ab intestato successionem prætendebant, inter cætera de incompetentia iudicis opponentes dicebant talia esse peragenda in foro laicorum, & remissionem partium ad iudicem sæcularem fieri petebant: quæritur quid iuris.

Et sanè res non videtur absque difficultate, siquidem iure sancitum esse dicitur, vt publicatio testamenti fiat coram iudice illius, qui testamentum fecit, & sic illo casu, vbi defunctus erat laicus, facienda erit coram iudice sæculari, ad textum *in d. l. testamenta omnia, C. de testament.* Cùm enim iudex laicus sit competens causæ principalis, erit etiam omnium cognitionum, quæ ad illam causam spectant. Bald. *in d. l. testament. num.*7. vbi Ias. *C. eod.* & hoc procedit, etiamsi hæres institutus sit clericus, adhuc enim adeundus est iudex testatoris. Gloss. *in cap. si hæredes, in verb. ab Episcopo*, vbi Couar. *de testament.* & alibi. Carol. Grass. *de eff. cleric. eff.*1. *num.*961. 2 3 4

Verumtamen licet hæc vera aliquo modo dici possint, non tamen deseruiunt pro nostro casu, in quo dixi rectè postulari publicationem testamenti fieri posse, & debere in foro Ecclesiæ, etiam contra laicos, non quidem ob priuilegium pestis, quod aliud non tribuit ad rem nostram, nisi quòd vbi aliàs in testamento requiruntur septem testes, efficit, vt tempore pestilentiæ sufficiant quinque, secundum Bald. *in l. fin.* vbi Ias. *num.*5. *C. de testament.* Ias. & Cum. *in l. conficiuntur*, §. *Codicillis, ff. de iur. codicill.* Barbat. *in c. cùm esses, de testament.* & *cons.*87. *lib.*4. Rip. *de pest. in rub. de priuil. pest.* Thesaur. *decis.*180. *num.*1. Puteus *decis.*372. *lib.*1. Gall. *de except. ad success. part.*2. *tit.*2. *except.*4. *num.*1. sed ob priuilegium piæ causæ, cuius virtute testantium voluntates maximum recipiunt fomentum, quoniam certum est illud testamentum, in quo Ecclesia, seu pia causa est instituta, vel substituta, valere, etiamsi tantùm duos testes habeat, non etiam rogatos, quia in eo non requiruntur solemnitates iuris positiui, sed tantùm naturalis, & diuini in vtroque foro, ad textum *in c. relatum, de testam.* Bart. *in l.*1. *num.*70. *C. de sacros. Eccl.* de communi Alex. *in l. si certis annis, n.*5. *vers. relictum, C. de pact.* & *cons.*131. *num.*2. *lib.*7. Abb. & DD. *in c. cùm esses*, vbi Anch. *de testam.* Boer. *decis.*93. *num.*3. Gall. *de except. ad success. part.*2. *tit.*2. *except.*2. *num.*1. & *num.*2. Tusch. *pract. conclus. littera T. conclus.*115. *num.*4.5. quod adeò verum est, vt talis dispositio sustineatur non solùm quoad piam causam, sed etiam quoad extraneos in ea honoratos. Butr. *in cap. quod clericis, de for. compet.* Salic. *in Auth. cessante, num.*7. *C. de sacrosanct. Eccles.* de communi Crot. *in l. re coniuncti, num.*160 *ff. de leg.*3. Ias. *in l. hac consultissima*, §. *ex imperfecto, numero* 10 *Cod. de testament.* Clar. *in* §. *testamentum, quæst.*7. *vers. aliquando*, Gall. *d. except.*2. *num.*7.8 Tusch. *d. littera T. conclus.*115. *num.*36. 5 6 7 8

M

& num. 39. Gratian. diſc. 605. num. 24. 25. quod tamen intellige, ſi Eccleſia, vel pia cauſa ſit hæres inſtituta, vel di-
9 rectò ſubſtituta, quoniam vbi validatur inſtitutio, cætera valida eſſe neceſſe eſt. Grat. d. diſc. 605. num. 24. vnde probatur aliud eſſe, ſi cauſa pia ſit tantum vocata per viam legati, aut ſpecialis fideicommiſſi, tunc enim licet validetur legatum, cætera tamen inualida erunt debitis deficientibus ſolemnitatibus.

Cùm igitur executio teſtamenti, & legati ad pias cauſas data præuentione pertineat ad Epiſcopum, & ad iudicem Eccleſiaſticum etiam contra laicos, quia eſt co-
10 gnitio mixti fori, ad textum in c. tua, & c. Ioannes, de teſtament. Abb. & Barbat. in c. ſi hæredes, vbi Couar. num 1. eod. Guttierez pract. qq. ciuil lib. 2. quæſt. 48. num. 3. Grilinz. conſ 20. num 2 3. Matt. de iuriſdict. lib. 2. cap. 10. num. 2. latè Barboſ. de off. Epiſc. part. 3. alleg. 81. num. 13. 14 quod procedit, etiamſi teſtator nihil de hoc expreſſerit, vel quod magis eſt, prohibuerit Epiſcopum ſe impedire in executione legatorum, adhuc enim Epiſcopus poterit concur-
11 rere in exequendo pio legato. §. fin autem, & § ſeq. & §. in omnibus, in Auth. de Eccleſ. tit. c. tua, de teſtam. DD. in l. nulli, C. de Epiſc. & Cler. Matt. d. cap. 10. num. 2. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 9. num. 4. Tuſch tom. 3. concluſ. 293. num. 38. Barboſ. d. alleg. 81. num. 22. in tantùm, quod etiam exem-
12 ptus à iuriſdictione Ordinarij, ſiue ratione S. Inquiſitionis, vel conſeruatoriarum, aut alio reſpectu, adhuc à iudice Eccleſiaſtico tanquam Sedis Apoſtolicæ delegato poſſit cogi ad pias teſtantium voluntates exequendas. Franc Leo in Theſaur. for. Eccleſ. part. 2 c. vlt in fi. & proptereà in ſimilibus cauſis laicus non poteſt declinare forum Eccleſiæ, quia ratione peccati, & fauore piæ cauſæ
13 efficitur de iuriſdictione Epiſcopi Grilinz. conſ. 20 num. 5. 6. Gratian. diſc. 134. num. 25. Barboſ. d. alleg. 82. num 17. Gutierrez d. quæſt. 48 num. 3. adeò vt quod negligente intra annum hærede in adimplenda defuncti voluntate execu-
14 tio teſtamenti tam ad pias, quàm ad non pias cauſas deuoluitur ad Epiſcopum, Auth. hoc amplius, C. de fideicom. gl. in d. c. ſi hæredes, vbi Couar. num 3. de teſtament. Gutierrez pract. qq. lib 1 quæſt. 44. num. 4. Genuenſis in prax. Archiep. Neap cap. 69. num. 25. Barboſ. d. allegat. 82. num. 15. vbi rationes redduntur, & præcipuè quòd poſt annum quodlibet legatum incipit eſſe pium, reſpectu defuncti, qui ita diſpoſuit, & non habet, qui curet exequi eius voluntatem, vnde habemus quòd Epiſcopus poteſt pia legata quandocumque exequi facere, prophana verò poſt annum. Vbicumque igitur tractatur de pia cauſa, vel de teſtamento clerici, ſicut iudex Eccleſiaſticus eſt competens in principali negotio, ita eſt competens in articulo publicationis, & inſinuationis teſtamenti, Abb. in d. c. p. fin. num. 9. de fide inſtrum. Gutierrez d. quæſt. 48. num. 1. 3.

Et licèt multi putauerint Eccleſiaſticum iudicem eſſe competentem ſiue agatur de publicando teſtamento clerici, ſiue laici, ſiue de pia cauſa, ſiue non pia, quia ſemper pium eſt voluntates teſtantium adiuuare, vt de com-
15 muni Felin. in d. c. fin. num. 3. & ibi Imol. & Butr. de fid. inſtrum. tamen verius eſt, & receptius, quod tantummodo in cauſis Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus, vel pietatem redolentibus, vel ſi agatur de vltima voluntate clerici, inſinuatio, publicatio, & recognitio teſtamenti, ſeu codicilli debet, vel poteſt fieri coram iudice Eccleſiaſtico, cum enim ille ſit competens iudex executionis ipſius, ſicut & laicus, ita erit etiam publicationis, licèt ſecus ſit, vbi cauſa non eſt pia, licet quoque clericus eſſet inſtitutus: ita diſtinguendum videtur putare And. Barboſ. in d. cap ſi hæredes, num. 19. vbi Couar. num. 3. de teſtament. item Barbat. Ioan And. & Imol. in d. cap fin. vbi Abb. num. 9. & Felin. num 3. de fide inſtrume t. prout hoc ſic intelligit, & declarat, & de communi teſtatur Gutierrez pract. qq. ciuil. lib. 2. quæſt 48. num 3. & ita etiam ſenſiſſe viſus eſt Honded. conſ 26. in princ. lib 2. vbi in ſuo caſu excipit à regula, quam conſtituit, legata ad pias cauſas, & ſe declarat non loqui in teſtamento ad pias cauſas, dum vult publicationem eſſe faciendam coram iudice laico.

Neque eſt neceſſe conſtare formaliter de cauſa pia, quia hoc non poteſt apparere, niſi ex ſcriptura au- 16
thentica, ſed ſufficit, ſi materialiter de ea conſtet ex teſtibus extraiudicialiter deponentibus, vel ex ſcriptura etiam informi, & non probante ob defectum recognitionis, vt colligitur ex Abb. in d. cap. fin. num. 9. verſ. & materia, de fide inſtrument. non enim qualitas contribuens iuriſdictionem debet plenè probari ab initio, vt iuriſdictio poſſit exerceri, ſed ſi negetur, ſufficit ſi poſtea probetur, prout hic eueniet, quando examinabuntur teſtes ſuper recognitione ſcripturæ. Certum eſt autem tunc piam eſſe voluntatem, vbi relinquitur Eccleſiæ, vel pro anima, ad textum in d. c. cum eſſes, & 17
cap. relatum, de teſtament. Alex conſ. 105. num. 14. 15. lib. 4. Tuſch. pract. concluſ. littera T, concluſ. 118. numero 4.

Quæ autem in contrarium adducuntur, procedunt, vbi non agitur de pia cauſa, nec de teſtamento clerici, & perſonæ Eccleſiaſticæ; tunc enim ſiue teſtamentum ſit nuncupatiuum, ſiue in ſcriptis, manu tamen priuata ſcriptum, eius publicatio fieri debet coram iudice Laico, coram quo principalis quæſtio moueri poteſt, ſi- 18
cut & ipſa teſtium examinatio, & recognitio, etiamſi clericus ſit hæres inſtitutus, dummodo teſtator defunctus non ſit perſona Eccleſiaſtica. Bald. in l. teſtamenta omnia, numero 6. 7. C. de teſtament. gl. in cap. ſi hæredes, vbi Ioan. And. & Abb num. 9. & Couar. num. 3. eod. & Couar. pract qq. cap. 8. num 9. Rol conſ 36. num. 10. lib. 1. Craſſ. in § teſtamentum, quæſt. 61. num 2. Honded. d. conſ. 26. num. 12. 13. lib. 2. Gutierrez quæſt. 48. verſ. ſed contrarium.

Occaſione autem iuriſdictionis de qua ſæpe controuertitur inter iudicem laicum, & Eccleſiaſticum, non omittam dicere, quod expulſo Principe Corrigij à ſuo dominio, & ſtatu vnà cum filiis, & vxore tempore belli Mantuani, & priuato bonis eius, dum Communitas adminiſtrabat bona illius allodialia, Principiſſa, & eius filij agere cœperunt, & propter hoc coram Vicario Epiſcopali Regij contra Antianos, & œconomos dictorum bonorum cœptum eſt iudicium alimentorum pro ea, & eius filiis, ſed pro parte Communitatis fuit declinatum forum, vnde neceſſe fuit cognoſcere, an verè talis cognitio poſſet ſpectare ad forum Eccleſiæ, & 19
ideò negotio conſiderato altera tantum parte informante pronuntiaui ad vlteriora eſſe procedendum, quoniam alimenta peti poſſunt etiam contra laicos in foro Eccleſiaſtico, quia alimentorum cauſa eſt pia, & mixti fori, & poteſt cognoſci apud vtrumque forum contra laicos, prout tamen iure præuentionis procedendùm erit, ad textum in cap. ſignificantibus, de offic. delegat. Bart. in l. ſolent, num. 13. de aliment. & cibar. legat. Lup. in cap. per veſtras, notab. 2. num. 19. de donat. inter vir. & vxor. Couar. in epitom. de ſponſal. part 2. cap 8. §. 6. num 6. Barboſ. in l. 1. part. 4. num. 81. ff. ſolut. matr. Molin. de primogen. Hiſp. lib. 2. cap. 15. num. 76. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 9. num. 2. Gutierrez pract. qq. lib. 1. quæſt. 44. Gratian. diſc. 60. num 30. & diſc. 154. num 10. & ſequentibus. Auguſt. Barboſ. de off. Epiſc. part. 3. allegat 82. num 9.

Benè verum eſt, quòd hæc procedunt, quando alimenta petuntur à paupere, & egeno, quia ratione paupertatis petentis cauſa dicitur pia, ſecus eſt autem, ſi diues alimen- 20
ta petat. Bart. in d. l. ſi ſolent, num. 13. Imol. in d cap relatum, de teſtament. Lup. in d. c. per veſtras, not. 2. num. 16. Surd. d. priuil. 6. num. 4. verſ. id tamen, Aug. Barboſ. d. alleg 82. num 11. tunc enim reus conueniri debet in ſuo foro. Sed hic attenta qualitate perſonarum dictum fuit Principiſſam prædictam, & eius filios poſſe dici egenos, & pauperes, cùm iam diu habeant patrem, & maritum exulem, & bonis

bonis suis nudatum,& magnis expensis oneratum adeò, vt sit miseratione dignus,& propterea Antiani hac veritate fortè cognita, cum aduersus eos vti contumaces grauamen esset relaxatum, mutato consilio contumaciam purgauerunt,& in hac causa amplius non sunt ausi negare se esse foro Episcopali subiectos, sed ad alias exceptiones transitum fecerunt, verè enim etiam iudex
21 Ecclesiasticus habet iurisdictionem in laicos, vbi tractatur de pia causa exequenda. Bald. *in l. hereditas, §. si defuncto, ff. de petit. hered.* Surd. *d. priuileg. 9. num. 3.* quem sequitur Gratian. *d. discept. 60. num. 31.* & hæc vera esse censui, nec aliquid fuit adductum, per quod hæc veritas prosterneretur: & sanè miserabile visu,& auditu est, Principē videre Catholicum bonis feudalibus,& allodialibus orbatum cogi penates delinquere,& cum paruulis,& vxore alienas regiones peragrare, negata sibi etiam alimonia necessaria: quod an iure factum sit, aliorum sit iudicium.

CAPVT XXII.

EPITOME.

An emptores bonorum Ecclesiæ, coloni, conductores, emphyteutæ sint immunes à gabellis, collectis, & aliis grauaminibus, quæ à laicis imponuntur, & an bona patrimonialia clericorum gaudeant immunitate, & quomodo procedendum sit, vbi Ecclesiastici contribuere tenentur ad supportanda onera.

SVMMARIVM.

1 *Clerici, & Ecclesiastici sunt immunes à gabellis, tributis, & oneribus iure Cæsarum, & Pontificum.*
2 *Exemptio clericorum non potest tolli, aut minui statutis, aut consuetudine laicorum.*
3 *Statutum laicorum non valet in concernentibus res Ecclesiæ, etiamsi dirigatur contra laicos colonos.*
4 *Gabella statuto non comprehenduntur Ecclesiastici.*
5 *Gabella tota si non regitur, spectat ad emptorem.*
6 *Gabellam tenetur soluere emens à fisco, licèt fiscus sit exemptus.*
7 *Emptor fructuum Ecclesiæ an teneatur ad gabellam.*
8 *Gabella statuto non comprehenditur emptor fructuum Ecclesiæ aut clerici.*
9 *Libera res pluris venduntur, quàm obnoxiæ.*
10 *Gabella non est soluenda, vbi est consuetudo non soluendi etiam non præscripta.*
11 *Exemptio concessa venditori competit etiam emptori.*
12 *Emptor fructuum Ecclesiæ si alteri vult vendere, soluit gabellam.*
13 *Gabellam soluunt emptores fructuum Ecclesiæ, si aliò volunt transferre.*
14 *Exempti sunt ementes ab Ecclesia pro parte sua.*
15 *Coloni Ecclesiarum an teneantur ad gabellas.*
16 *Exempti sunt coloni Ecclesiæ.*
17 *Onera alia personalia, alia realia, alia mixta.*
18 *Gabella est onus reale.*
19 *Gabellam tenentur soluere coloni Ecclesiæ.*
20 *Gabellam nemo potest exigere, nisi adsit consuetudo.*
21 *Collectæ imponuntur personis pro rebus.*
22 *Collecta est onus mixtum.*
23 *Collecta imponitur per as, & libram.*
24 *Collectarum onus spectat ad dominum, non ad colonum.*
25 *Collecta imponitur illis qui iure suo possident.*
26 *Colonus si soluit collectam, repetit à Domino.*
27 *Colonus soluens collectam, non præiudicat Domino exempto ignoranti.*
28 *Colonus non collectatur, si Dominus non potest collectari.*
29 *Emphyteuta fisci est immunis, quia talis est fiscus.*
30 *Ecclesia est magis exempta, quàm fiscus.*
31 *Colonus, & conductor non tenentur ad collectas.*
32 *Exempla non restringunt.*
33 *Exempla declarant.*
34 *Conductores, & coloni tenentur ad collectas, & gabellas pro fructibus Ecclesiæ.*
35 *Coloni partiarij lucrum incertum est.*
36 *Coloni Ecclesiæ fructus pro parte sua sunt laicales.*
37 *Coloni, & conductores bonorum Ecclesiæ sunt exempti, vbi sic conuentum est cum Ecclesia.*
38 *Coloni Ecclesiæ, & clericorum non possunt collectari, si nimis grauarentur.*
39 *Collectari non possunt coloni Ecclesiæ si non est solitum.*
40 *Gabella an sit soluenda, declarat consuetudo.*
41 *Emphyteuta Ecclesiæ an teneatur ad gabellas, & collectas.*
42 *Emphyteutæ Ecclesiæ dominium vtile est laicale, & potest grauari.*
43 *Emphyteuta Ecclesiæ potest collectari deducto canone.*
44 *Collectari non potest emphyteuta Ecclesiæ nisi deducto canone, contra Menochium.*
45 *Distinguenti Doctori standum est.*
46 *Distinguere qui nescit, soluere nescit.*
47 *Collectatur emphyteuta pro fructibus separatis à solo.*
48 *Clerici patrimonium, ad cuius titulum est ordinatus, æquiparatur bonis Ecclesiasticis.*
49 *Clericorum bona patrimonialia sunt exempta.*
50 *Exemptio bonorum clerici valet etiam ad priuilegium fori.*
51 *Collectari non possunt clerici pro bonis patrimonialibus.*
52 *Collectans clericos est excommunicatus.*
53 *Collecta non possunt imponi clericis etiam ob commune bonum, nisi consulto Papa.*
54 *Clerici non possunt cogi ad onera, nisi à iudice Ecclesiastico.*
55 *Clerici tenentur ad collectas eorum bonis impositas, antequam ad illorum manus peruenirent.*
56 *Clerici non sunt immunes in negotiatione.*
57 *Clerici tenentur ad collectas, quæ subrogantur loco onerum, ad quæ ipsi tenentur.*
58 *Clerici tenentur denuntiare ad officium gabellæ res, quas traducunt.*
59 *Immunitatem Ecclesiasticorum violantes sunt excommunicati.*
60 *Corrigiensis causa de colonis Ecclesiasticis.*
61 *Ecclesiastica persona, & bona sunt exempta ab omnibus oneribus laicis.*
62 *Coloni Ecclesiarum sunt exempti, & quando.*
63 *Militum à seruitio eximuntur coloni Ecclesiarum.*
64 *Exemptio realis quæ dicatur.*
65 *Coloni quando dicantur exempti.*
66 *Collecta quando ligat colonos Ecclesiarum.*
67 *Onera personalia possunt imponi colonis Ecclesiarum.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Occasione statuti cuiusdam gabellæ disponentis in venditionibus pedagij onus spectare pro dimidia ad venditorem, & pro altera medietate ad emptorem, de multis pro Ecclesiastica libertate mihi differendum proponitur, eo quòd Massarius dum venduntur fructus bonorum mensæ Episcopalis, & beneficiatorum, & colonorum

norum Eccleſiæ, licèt nihil prætendat pro parte venden-tis, tamen ab emptore laico conatur exigere dimidiam datij. Vnde quæritur quid iuris.

In hoc cum tractetur de re graui, & de præiudicio Eccleſiæ, liberè dicam, quid ſentiam, & iuri conuenire putem, & ſtudebo non tam fauere libertati Eccleſiæ, quàm veritati, & in primis præmonendo cenſeo iure Cæſarum, & Pontificum maximam fuiſſe conceſſam immunitatem à tributis gabellis, & aliis oneribus realibus, & perſonalibus, clericis, & Eccleſiaſticis perſonis, etſi tantum prima
1 tonſura fuerint initiati, quoad ipſos, & eorum bona, *l. 2. & l. placet, C. de ſacroſ. Eccleſ. c. placet, 16. quæſt. 1. c. non minus, de immun. Eccleſ. c. quamquam, de cenſ. in 6. Bulla in Cœn. Dom. ca. 18. Leon. theſ. for. Eccl. cap. 14. num 1. & ſeq.* Grilinz conciuis meus *conſ. 53. num. 16.* Alder. Maſc. *de ſtat. interpr. concl. 1. num 73. & num. 105* latè Barboſ. *de off. Epiſc. part. 2. alleg. 13. num. 1.* & ideo talis exemptio non poteſt tolli, aut minui ſtatutis, ordinationibus, aut conſuetudine
2 laicorum ex defectu poteſtatis, *c. Eccleſia S. Mariæ*, vbi DD. *de conſtit. c. ſi clerici, de iudic. c. quamquam, de cenſ. in 6. cap de maior. & obed. Auth caſſa, & irrita, C. de ſacroſ. Eccl.* Ioan Andr. *in c. fin. de ſol.* Surd. *conſ. 2. num. 32.* Alder. Maſc. *de ſtat. concluſ. 1. num. 1. & num. 127. & multis ſeqq.* Abb. *conſ. 83. num. 2. part. 1.* Bero. *co ſ. 31. num. 22. lib. 1.* Surd. *conſil. 301. num. 11. lib. 3.* adeò vt etiamſi verba ſtatuti dirige-
3 rentur contra laicos, velut contra colonos Eccleſiæ aut clericorum, tamen in concernentibus res Eccleſiaſticorum non valet ſtatutum. Surd *d. co ſ 301. n. 86.* Laderch. *conſ. 103 num. 15.* Alder. Maſc. *d. concluſ. 1. num. 146.* nec pariter Eccleſiaſtici comprehenduntur ſtatuto de gabel-
4 la loquente. Maſc. *d concluſ. 1. num. 26. & num 35.*

His viſis inſpiciamus modò, quid dicendum ſit in caſu noſtro, an emptor bonorum Eccleſiæ teneatur ad gabellam ſtante dicto ſtatuto, quoniam ſi ſtatutum non extaret, quando res non verſatur inter exemptos, tota gabella ſpectaret ad emptorem, *l. non debet, ff. de ædil. edict.*
5 Bald. *in l. ſi prædium, num. 6. C. eod.* Tuſch. *pract. concl. litt. G, concluſ. 6. num. 6. 7.* Et ſanè primo ſub aſpectu iuſta videtur gabellarij petitio, & bene fundata *in l. licitatio, §. fin. ff. de*
6 *publician.* vbi habetur, quòd licet fiſcus ſit exemptus ab onere gabellæ, tamen qui emit ab eo, tenetur ſoluere gabellam, & ideo emptorem etiam fructuum Eccleſiæ poſſe
7 conſtringi ad eam ſoluendam, cenſuit in primis Feder. Senenſ. *conſ. 111. num. 10. verſ. immò ſi clericus.* Brun. *de ſtat. fæm. excl. art. 8. num. 110.* Boer. *deciſ. 213. num. 19.* Theſaur. *deciſ. 116. num. 6.* Surd. *conſ. 301. num. 90.* Marth. *de iuriſdict. part. 4. cent. 2. caſ. 112. num. 2. 3. 4.* multos congerens Alder. Maſc. *de ſtat. interpret. concluſ. 1. num. 28.* vbi de communi, & *num 147.* Giouagn. *conſ. 15. num. 11. in fin. lib. 1.* latè Duard. *in com. ad Bullam Cœnæ Domini, can. 18. quæſt 11. num. 1. 2. & ſeqq.*

Nihilominus contrarium verius eſſe, & receptius cenſeo, putoque tale ſtatutum gabellæ non comprehendere emptorem fructuum Eccleſiæ, aut exemptorum, quia
8 non tollit exemptionem, & non poteſt ligare Eccleſiam, neque clericum, & conſequenter nec cum eis contrahentes, alioquin eſſet idem per diuiſa, ſed tantum debet intelligi, vt aſtringat illos contrahentes, qui pariformiter poſſunt obligari, & ſi aliter dicere vellemus, concludere oporteret illud per indirectum violare legem exemptionis, quia tanti minoris venditur res Eccleſiæ, & clerici,
9 quanti valet onus gabellæ ſoluendæ, cùm notum ſit rem liberam pluris vendi, quam obnoxiam, & omnes pro certo ſupponunt emptorem eſſe immunem, ſi talis eſt venditor, quotieſcumque de eodem contractu agitur, & de onere ei annexo, licèt aliud ſit in actu ſeparato, velut ſi emptor poſtea alteri de nouo vendere vellet, aut aliò transferre res emptas, vbi ſoluitur gabella: ſic plerique ſenſerunt *ex l. ſi venditor. in fin. ff. de ſeru. export.* in terminis Bald. *conſ. 31. num. 2 lib. 1.* Dom. Gem. *in c. eos, §. fin. num. 51. de tempor. ordin. in 6.* Imol. *in cap 1 §. 1. eod.* Felin. *in proœm. Decretal. verb. Gregorius, num. 6* Dec. *in l. 1. num. 7. C. de in ius voc.* & *conſ. 48. num. 1. verſ ſed his*, & *n. 2.* Iaſ. *conſ. 112. num. 2. verſ. alibi, lib. 1.* Rol. *conſ. 61. num. 18. 19. lib. 4.* pulchrè, & latè Menoch. *conſ. 136. per totum, lib. 2.* Hier. Gabriel. *conſ. 161. num. 3. 4. 5. lib. 2.* Surd. *conſ. 301. n. 80. & conſ. 397. num. 8. & conſ. 525. num. 18.* Rim. Iun *conſ. 724. num. 48. lib. 6.* Buccafer. *conſ. in c. p. Cauſa quæ, verſ. tertiò, ibi: qua ratione*, penes Gattic. *de immun. Eccleſ. fol. 439.* Tuſch. *littera E, concl. 558. num. 4. 5.* Gratian. *diſc for. cap. 26. n. 16. lib 1. & cap. 392. num. 2. 3. & ſeqq. lib. 2.* Bellet. *diſq. cleric. part. 1. tit. de exempt. cleric. & eorumd. bon. §. 8. num. 4. verſ. prior.* Homobon. *de exam. Eccleſ. part. 2. tract. 9. cap 1. quæſt. 1. in ſuppoſ. verſ. An autem*, ex quibus apparet hanc eſſe communiſſimam DD. ſententiam.

Id autem multò minorem habet difficultatem, quia licet dubium ſit, an coloni, vel conductores hanc habeant immunitatem, tamen in noſtro caſu id non controuertitur, quia adeſt conſuetudo, & ſolitum, vt non ſolùm ipſi, ſed etiam emptores ab eis potiantur hac immunitate; & ideò ſi coloni ſunt exempti, tales etiam ſunt emptores, & ita eſſe vſus declarauit, debet enim attendi huiuſmodi conſuetudo, etiamſi non ſit præſcripta, vt inquit Dec. 10
d. conſ. 48. num. 1. verſ ſed his, Gabriel *d conſ. 161. num. 9. in fin.* Tuſch. *d. littera E, concluſ. 558. num. 18.* Grilinz. *conſ. 40. num. 16. 17. & conſ. 71. num. 18. & conſ. 77. num. 13.* Bellet. *d. §. 8 num. 1. verſ. ſeu quando*; & hoc certè iuſtum eſt, quia exemptio conceſſa venditori competit etiam em- 11
ptori Tuſch. *d. littera E, concluſ. 558. num. 17.* Menoch. *de arb. iud. caſ. 562. num. 6.*

Neque prædictis obſtat *d. l. licitatio*, aliàs eſt *l. locatio*, quia illa non loquitur, nec intelligitur de venditione in ita immediatè non exempto, ſed tantùm quando emens ab exempto poſtea alteri vendere intendit, vel aliò transferre per loca, vbi ſoluitur gabella, tunc enim actus eſt ſeparatus, & res eſt iam effecta laici, ideo non eſt mirum, ſi ceſſat in hoc ſecundo contractu illa prior immu- 12
nitas, quæ duraret, ſi ageremus de contractu celebrato cum exempto, in his terminis declarat, & loquitur Bart. *in d. l. licitatio, §. mercatores*, & Bald. *d conſ. 31. numer. 2. verſ. nam autem*, Menoch. *d. conſ. 236. numer. 20.* Gabriel *d. conſil. 161. num. 7.* Buccafer. *d. conſ. Cauſa quæ, verſic. hanc puto*, apud Gattic. *dict. fol. 441.* Bellet. *d. §. 8. num. 4. in fine.*

Minus obſtant tradita per Feder. de Sen. *d. conſ. 111. numer. 10.* & Theſaur. *d. deciſ. 116. num. 6.* cum aliis ſequacibus, quoniam allegant pro fundamento eorum opinionem Archid. *in c. vlt. de cenſ. in 6.* vbi de hac re ne verbum quidem: vnde credo, quòd potiùs eum voluerint allegare *in c. pen. num. 1. verſ. & ſic eſt, de cenſ. in 6.* vbi inquit, *Nota argumentum contra emptores redditinum clericorum* 13
volentium transferre res emptas ab eis ad alium locum ſine ſolutione gabellæ, prout ipſi clerici facere poſſent; in hoc enim tali immunitate non gaudent, & cum eo tranſit: ibidem Franch. *in cap. penult. verſic. de quo.* Ex quibus verbis apparet auctoritatem Archid. nihil obeſſe ſententiæ noſtræ, immò coincidere in eam, & conuenire cum Bald. *in d. conſ. 31. num. 2.* & quoad contractum cum exempto immediatè celebratum nō coadiuuare opinionem Feder. & aliorum: ſic etiam cenſuit Rol. *d. conſ. 61. num. 19. lib. 4.* Gabriel *d. conſ. 161. num 6.* & Annotatio ad Theſaur. *d. deciſ. 116. in verb.* Archidiaconus, apud Gattic. *d. tract. fol. 70.*

Similiter non obſtat Maſc. *d. concl. 1. n. 28.* vbi cōtra emptorem teſtatur de cōmuni. Si enim rem intelligit de contractu cum Eccleſia inito, allucinatur, quia ex prædictis comprehenditur magis communem DD. ſententiam extare pro emptore. Verùm ſi bene eius verba attendantur, non erit aduerſarius noſter, quia & ipſe loquitur in caſu, quando iſte emptor bonorum Eccleſiæ vel clerici vult aliis vendere, & inquit, quòd tunc non debet frui immunitate, quod nos quoque admittimus. Vera igitur 14
eſt, & communi DD. calculo recepta ſententia, vt emptor rerum Eccleſiæ, vel exempti non teneatur pro parte

sua ad aliquam gabellam occasione dictum contractum concernente, at eo expedito res illa efficitur obnoxia, sicut aliæ res laicales.

Hinc sumpta occasione non esse prætereundum puto, an rustici, & coloni Ecclesiæ, & clericorum, qui eorum prædia colunt ad medium, vel ad affictum, siue mezadri sint, siue conductores, teneantur soluere gabellam ad portam, vel alia de causa, & an subiacent aliis oneribus collectarum, & similium grauaminum, quæ imponuntur per Dominum temporalem, de parte colonica fructuum eis contingentium.

Et sanè prima facie affirmatiuè respondendum videtur, quia hi coloni, seu conductores non sunt in aliquo priuilegiati, neque ratione personarum, quoniam laici sunt, & subditi Principis temporalis, neque ratione fructuum, qui postquam à solo sūt separati, pro parte eorum
15 censentur laicales, quia mutatione personæ mutatur rei conditio, ideóque sequuntur naturam coloni laici eorum domini, qui nullo fulcitur priuilegio: sic dictus Feder. Senens. *d. cons.* 111. *n.* 10. Gem. *in c. quamquam, in fin. de cens. in* 6. Boss. *in prax. tit. de Principe, n.* 174. latè Thesaur. *d. decis.* 116. *n.* 8. vbi multos congerit, & ibi in additione, quam fecit Gasp. Ant. eius filius *col. pen.* vbi de communissima DD. sententia testatur. Natt. *cons.* 409. *num.* 7 Menoch. *cons.* 136. *num.* 25. & *de arb. iud. cas.* 562. *num.* 36. *& seqq.* vbi latè examinat, & pro hac sententia adducit vigintisex DD. Surd. *cons.* 301. *num.* 89. Carocc. *de locat. tit. de Successore, quæst.* 25. *tit. de collectis, num.* 6. 7. Ald. Masc. *de stat. d. conclus.* 1. *num* 147. 157. Matt. *de iurisd. part.* 4. *cas.* 13. *num* 13. & *cas.* 112. *num.* 7. Personal. *de gabel. num.* 85. Bellet. *disq. cleric. tit. de exempt. cler. & eorumd. bon.* §. 7. *num.* 4.

Attamen plerique contrarium censuerunt, eo quod coloni, & conductores habent portionem fructuum loco operarum, laborum, & sumptuum, quos faciunt in cultura agrorum, seu loco pecuniæ, & affictus, quem soluunt, & si possent grauari, per indirectum grauarentur Ecclesia, & clerici, magis enim iniquis, & duris conditionibus in-
16 uenirent colonos, & laici facilè possent fraudare Ecclesiasticos grauando rusticos prædictos, quod non est ferendum. Bart. *in rep. l. placet, in fin. C. de sacros. Eccles.* & *in l. hi penes, C. de agric. & cens. lib.* 11. vbi etiam Bald. & alios quindecim DD. ponit Menoch. *d. cas.* 562. *num.* 46. alios refert Decian *cons.* 51. *num.* 11. 42. *lib.* 3 Eugen. *cons.* 96. *num.* 8. *& seqq.* Zucar apud Rim. Sen. *cons.* 739. *num.* 7. 8. 11. *vers. secundò, lib.* 4. Lud. Cattus apud eundē Rim. *cons.* 740. *n.* 6. 12. *vers. & vltra*, vbi inquit hoc esse expeditissimum, & *n.* 49. vbi alios addit, qui omnes ascendunt ad numerum DD. quadragintasex, ita vt Menoch. deficiat in recensendo DD. vt perbellè notauit Incert. Auctor *cons.* quod incipit: *Qua in re, n.* 49. penes Gattic. *d. tract. fol.* 409. *& per totum*, vbi confutat aliorum opiniones: hoc idem tenet latissimè Ant. Glauarin. *in cons.* quod incipit: *Domine, per totum*, penes dictū Gattic. *fol.* 81. & Scaccia *in cons.* quod incipit: *Quæ vidimus*, apud dictum Gattic. *fol.* 417. & Excellentissimus Buccafer. *in cons.* quod incipit: *Causa quæ*, apud dictum Gattic. *fol.* 442. vbi plenè disputat, & *in vers. nec etiam obstat*, satis ostendit Menochium *d. cas.* 562. allegasse multos pro sua opinione, qui non erant allegandi, & *vers. pro opinione*, inquit, quòd pro nostra sententia multos omisit, qui erant allegandi, idem Buccafer. *in alio cons.* quod incipit: *Nulla iuris*, apud Gattic *d. tract. fol.* 445 Leon *thes. for. Eccles. cap.* 14. *num.* 31. Grilinz. *d. cons.* 40. & *cons* 71. *per totum*, & *cons.* 77. *num.* 2. 3. *& seqq.* in quibus locis rem hanc latè examinant, & contraria refellunt.

Quid dicendum in hac contrarietate? Ego puto fœdere distinctionis opiniones esse conciliandas, si conci-
17 liari possunt: nam certum est omnia onera vniformia non esse, quia alia sunt realia, alia personalia, alia mixta. Duard.
18 *in com. Bull. Cœn. Domini, can.* 18. *q.* 2. *n.* 15. & inter ea magna est differentia; nam si loquimur de gabella, hæc est onus reale prospiciens rem, & nunc fructus etiam perceptos, qui amplius non considerantur, vti pars fundi, sed tanquam res laicalis separata à re Ecclesiastica, & ideo facta laici, à quo potest exigi gabella non tanquam à colono, sed tanquam ab vno de populo, vnde plerique etiam eorum, quos pro nostra sententia allegauimus, idem de gabella sentiunt, licet de collectis aliud censeant, & in ter- 19
minis gabellæ locutus est Feder. de Sen. *d. cons.* 111. *n.* 10. Natt. *d. cons.* 409. *n.* 7. Surd. *d. cons.* 301. *num.* 90. *vers. ideò sic.* Annot. ad Thes. *d. decis.* 116 *in verbo, Federicus*, penes Gattic. *d. loco, fol.* 71 Incert. Auct. *in d. cons. n.* 50. 51. apud Gattic. *d. fol.* 410. & Buccaf. *d. loco, vers. hanc puto, fol.* 441. Thes. *for. Eccles. d. c.* 14. *num.* 6. *vers. & quod*, ibi: *hoc procedit*, Personal. *de gabell. d. num.* 85. Bellet. *d. loco*, §. 7. *n.* 4. latè Bettaz. *d. claus.* 21. *gl.* 29. *n.* 2 Giouagn. *cons.* 15. *num.* 11. *lib.* 1.

Si tamen extaret consuetudo, vt neque coloni, nec ab eis ementes soluerent gabellam, prout hic, secundū probationes factas in curia Episcopali, tunc pariter ipsi à vectigali essent immunes, quia publicani non possunt exigere quidquam, nisi antiqua adsit consuetudo, cuius memoria in contrarium non existat, post Bald. *in l. cum proponas, n.* 9. *C. de naut. fœn.* Natt. *cons.* 661. *num.* 25. Bursat. *cons.* 20
138. *n.* 5. Personal. *de gabell. n.* 33. vbi alios adducit, & *n* 35. 36. Grilinz conciuis meus, *d. cons.* 77. *num* 20. 21. 22. 23.

Secus autem dicendum est in collectis, & similibus, quæ imponuntur personis pro rebus, prout euenit in dictis collectis, *ex l. rescripto*, §. *fin. de mun. & hon.* Menoch. *d.* 21
cas. 562. *num.* 48 Gratian. *disc. for. c.* 29. *num.* 7. *part* 1. Duard. *in d. Bull. Cœn. Domini, can.* 18. *quæst.* 5. *num.* 6. ideóque collecta dicitur onus mixtum, secundùm Bart. *in d. l. placet*, 22
& DD *in c. non minus, de immunit. Eccles.* vnde est, quòd in ea taxanda habetur ratio prædiorum per æs, & libram. 23
Rol. *cons.* 66. *num.* 15 *lib.* 1. & propterea onus collectarum spectat ad dominum, non ad colonum, *d. l. hi penes, in fin.* 24
vbi And. de Baul & Ioan. de Plaz *de agr. & cens. lib* 11. Eugen. *d. cons.* 96. *num.* 17. & solum imponitur illis, qui 25
possident pro suo, & iure suo faciunt fructus suos Parpal. *in d. l. placet, num.* 2. *C. de sacros. Eccles.* Alex. *cons.* 35. *num.* 12. *lib.* 4. & *cons.* 4. *sub num.* 4. *lib.* 5. Osasc. *decis.* 83 *num* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 294 *num.* 20. *part.* 2. quæ de colono dici non possunt, qui alieno nomine possidet, & si fortè soluerer collectam, posset Domino repetere, vt post Bald. in- 26
quit Eugen. *d. cons.* 96. *num* 10. *lib.* 1. Natt. *d. cons.* 409. *n* 5. Carocc. *d. loco, tit. de collect. num.* 48. non enim in hac materia consideratur colonus in tantùm, quòd etiamsi sol- 27
ueret collectas, nihil tamen domino ignoranti præiudicaret. Gratian. *d. disc. for. cap.* 791. *num.* 17. 18. *part.* 4. Giouagn. *cons.* 27. *num.* 40. *lib.* 1.

His rationibus liberatur colonus ab onere collectarum, & similium, quoties enim Dominus non potest 28
collectari, neque poterit colonus, vt habetur *in l. priuata, C. de excusat. mun. lib.* 10. vbi emphyteuta fisci non tenetur, quia fiscus est immunis: verùm fortiùs Ecclesia est 29
exempta, *l.* 2. *C. de Episc. & cler. cap.* 1. *de immun. Eccles.* 30
in 6. Grilinz. *d. cons.* 71 *num.* 13. & *cons.* 77. *num.* 9. ideò non est mirandùm, si colonus, & conductor non tenentur ad collectas, secundùm veram, & receptam DD. sententiam: textus est *in l.* 1. *C. de Episc. & cleric.* Eugen. *d. cons.* 96. 31
num. 13. Natt. *d. cons.* 409. *num.* 5. Osasch *d. decis.* 83. *num.* 6. 7. Surd. *d. cons.* 301. *num.* 79. Grilinz *d. cons.* 40. & *cons.* 71. *per totum*: Bellet. *d.* § 7. *num.* 1. & alij quamplurimi superiùs enumerati.

Quibus non refragatur Feder. de Sen. *d. cons.* 111 *n.* 10. quia non loquitur de collectis, sed tantum de gabellis, & non debet extendi in præiudicium Ecclesiæ; & licèt loquatur per modum exempli, quod non solet restringere, 32
l. damn. ff. de damn. infect. tamen tale exemplum declarat in quibus terminis loquatur Gloss. *in c. quod Dei, de stat. monach.* nam cùm gabella sit onus reale, collecta verò mix- 33
tum, dictum Federici non debet ab vno trahi ad alterum, sed tantùm ad similia. Natt *d. cons* 409. *num* 7. Annot. ad Thesaur. *d. decis.* 116 *in verb. Federicus*, apud Gattic. *d. loco, fol.* 71. Eugen. *d. cons.* 96. *num.* 13.

Hæc tamē cum moderamine sunt intelligēda, vt coloni, &

& conductores non teneantur ad collectas, & gabellas, niſi reſpectu fructuum, qui deductis impenſis ſuperſunt,
34 non autem reſpectu eorum qui reſpondent operis, laboribus, & ſumptibus factis in colendo agro, & ſoluendo affictu, quia tunc Eccleſia ipſa ſoluere videretur, ſolùm igitur detracta honorantia & expenſis,ſi quid ſupererit, proportionaliter coloni poterunt collectari, & grauari. Oſaſc.*d.dec.ſ* 83.*num.*8.Grilinz.*d.conſ* 71 *num.*13.& *conſ.* 77. *num.*31.3 . Carocc. *de loc.d.tit.de ſuc.quæſt.*25.*tit. de collect.num.*12. vbi inquit ita fuiſſe obſeruatum. Theſaur. *d.deciſ.*116. *num.*10. *verſ.quia reſpondetur.*

Bene verum eſt,quòd Buccafer *in d.conſ.cauſa quæ,verſ. tandem,*ibi *: aut voluit*,id non admittit,quia, inquit, hoc lucrum eſt incertum, & prorſus imaginarium, quòd in
35 colonis partiariis ferè nunquam datur, cum omnes fructus ſoleant in alimoniam erogare, & cùm aliis angariis ſint grauati,non debent in hoc quoque moleſtari,& valde iniquum eſſet, & contra piam Principis voluntatem, vt pauperes collectarentur pro rebus quæ eorum alimentis neceſſaria ſunt, & ſi daretur etiam tale lucrum certum, cum illud pendeat immediatè à contractu inito cum Eccleſia,& non naſcatur ex facto extrinſeco, quia colonus non vult illum contrac‍tare, non poterit collectari, quia per indirectum læderetur Eccleſia.

Verùm prima Buccaferrei ratio concludit quidem de congruo,ſed non per neceſſe,data enim potentia,tollitur omnis ſcrupulus,quia poſtea præſumitur iuſta cauſa,vnde ſi fructus illi ſunt laicales, poſtquam a ſolo ſunt ſeparati,nihil eſt quod vetet collectã imponere pro colonica portione.Tuſch.*litter. E,concluſ.*557.*num.*20. Altera verò ratio non pendet à contractu cum Eccleſia inito, cuius
36 reſpectu nihil exigit, ſed poſtquam fructus illi facti ſunt laici,tali onere grauantur.Surd.*d.conſ.*301.*num.*89.durum igitur eſſet aduerſus prædicta obtinere, niſi cum moderamine prædicto. Bene verum eſt,nimis difficile eſſe cognoſcere quale,& quantum ſit illud lucrum,quod ſupereſt deductis operis, & expenſis, & quia ſolet eſſe modicum, rarò conſueuit illius ratio haberi, & ferè vbique tractantur huiuſmodi coloni tanquam penitus exempti reſpectu collectarum, & magna ex parte etiam gabellarum,& vbi eſt talis conſuetudo,illa debet ſeruari.

At ſi vera etiam haberetur illa ſententia, vt coloni, & conductores bonorum Eccleſiæ, & clericorum poſſent collectari, & ad gabellas aſtringi, modo tamen ſuperiùs dicto, adhuc id ſic declarandum venit, vt procedat, vbi
37 nulla extat hominis prouiſio, vel cautela. Nam ſi conuentum fuerit inter Eccleſiam, & eos, vt etiam ad illos perueniat talis immunitas in fructibus ſibi contingentibus, ipſi quoque immunes erunt, nec grauari poterunt, quia totum damnum eſſet Eccleſiæ:ita poſt Marcabrun. *conſ.*18.*num.*39.Menoch.*d.caſ.*562.*num.*57. & poſt Bald. Rol. Caualc. inquit Bellet. *in d. tit. de exemption.* §.8.*numer.*1. *verſ. aut quando:* Incert. Auct. *d. conſ. qua in re, num.*81. apud Gattic. *fol.*415 Alder. Maſc. *de Stat. d. concluſ.*1. *num.*157. *in fin.* ex quibus apparet id eſſe communiter receptum.

Similiter illa contra colonos ſententia declaratur, vt non procedat, quando coloni nimis grauarentur à Do-
38 mino temporali, qui videns non poſſe grauare clericos, ſic arctaret colonos, vt damnificaretur Eccleſia, & clericus,idque dignoſceretur, ſi non habito reſpectu expenſarum grauarentur pariformiter, vel grauiùs cum aliis laicis: ſic dictus Feder.de Sen.*dict.conſ.*111.*num* 10. *ad fin.* alios refert Menoch. *d. caſ.*562.*num.*55. Theſaur. *d. deciſ.*116.*num.*9. Carocc. *d. tit. de collect. num.*34. *verſ. ſecundò*, & *num.*45.Mart. *de iuriſdict. part.*4 *caſ.*13. *n.*15. & *caſ.*112 *num.*8. Maſc. *d.concluſ* 1.*num.*257 *verſ. tamen*, & *num.*157. *verſ.* & *imitat* Bellet. *d.* §.8. *num.*1. *verſ ſiue quando*, Tuſch *littera E, concluſ.*557. *num.*11. Duard. *d. can.*18. *quæſt.*17. *num.*2.

Vlteriùs eadem ſententia declaratur, vt non procedat,ſi pro colonis extet vſus,vel conſuetudo,vt non collectentur, neque angarientur,ea enim eſt ſeruanda. Dec. *d.conſ.*48.*num.*1.Theſaur.*d. deciſ.*116.*ſub num.*10. Eugen. *d.conſ.*96.*num.*11.Carroc.*d.tit.de collect.num.*17.21 Bellet. 39
d. §.8.*num.*1.*verſ.ſeu quando*,Grilinz *d.conſ.*71.*num.*17. & *conſ.*77.*num.*13.14 Giouagn.*d.conſ.*15. *num* 14. *lib.*1. vbi enim altercatur,an gabella ſit ſoluenda de aliqua re,vnanimiter DD.concordant, id recipere interpretationem à conſuetudine ſoluendi: poſt multos Perſonal. *de gabell.* 40
*num.*34 35 quod de collectis etiam dici poteſt,quia licet diuerſa ſint, videntur tamen conuenire aliqua ratione in modo exigendi.

His viſis non erit abs re, ſi quid de emphyteutis, & conductoribus ad longum tempus dicendum ſit, videamus,an teneantur ad gabellas,& collectas.Et ſanè de gabellis non eſt dubium, quia ſi ad eas coloni tenentur,vt vidimus,multò fortiùs emphyteuta, qui habet ius in re. Verùm quoad collectas, & alia onera, quæ imponuntur 41
perſonis pro rebus, non eſt concors DD. ſententia; alij enim putauerunt eos eſſe immunes, vt Bart. *in d. l. priuata,C.de excuſat. mun. lib* 10. & alij multi, de quibus Menoch. *d. caſ.*562. *num.*24. 25. & *ſeq.* Eugen. *d. conſ.*96. *num.*22. Silua *d. conſ.*9. *per totum*, late Fachin. *contr. iur. lib.*1. *cap.*91. *per totum*: & id in praxi receptum teſtatur Felic. à Sol. *tract.de cenſ.part.*2.*in præfat. ſub num.*3. Grilinz. *d. conſ.*71.*per totum*,& *conſ.*77. *num* 2. Odd.*conſ.*70. *num.*2 Tuſch.*in littera E,concluſ.*558.*num.*3.*ad fin.*

Verùm contrariam ſententiam plerique alij ſunt amplexi, eò quod vtile dominium penes emphyteutam exiſtens ſit laicale, & ſeparatum a directo Eccleſiæ; ideóque ſubiacet ordinationibus laicorum, vt valeat collectari. Sic Andr. Iſern. *in cap.* 1. *num.* 56. *verb.* & 42
plauſtrorum, quæ ſint regal. Luc. de Peñ. *in l.*1. *C. de impon. lucr. deſcript. lib.*10. Felin *in c. Eccleſia S. Mariæ, num.*99. *de conſtit.* Purpur. *conſ* 322. *num.*9. Feſtas *de collect.part.*4.*cap.*2.*limit.*10. *num.*43. Menoch. *de arb. iudic. caſ.*180.*num.*8.& *caſ.*562. *num.*22. & *num.*31. vbi de veriori, & magis recepta Valaſc. *de iur. emphyt. quæſt.*17. *num.*11 15. Cald. *eod. tract. lib.*2.*quæſt.*7.*num.*13 *verſ.qua ratione*, & *quæſt.*12. *num.*22. Buccafer. *d. conſ. cauſa quæ, verſ. nec licet*, Carocc. *de locat. d. tit. de collect. num.*27. vbi de communi Tuſch. *littera E, concluſ.*557. *num.*19. vbi ait ita de conſuetudine ſeruari. Ald. Maſc. *de ſtatut. d. concluſ.*1 *num.*248 Bellet.*d.*§.8.*num.*5. vbi de communi tradit, & de magis communi teſtatur etiam Odd. *dict. conſ.*70. *num.*71.

Quid dicendum? certè negari non poteſt, quin hæc poſterior ſententia ſit communior,& vſu recepta, verùm ſi cum moderamine intelligatur, non erit iniuſta, nam primò declaratur, vt procedat deducto canone qui ſoluitur directo domino: poterit enim emphyteuta gaudere immunitate pro fructibus ad quantitatem canonis 43
aſcendentibus, & ſi ſolueret penſionem eis æquiualentem totaliter, eſſet exemptus, fructus enim non dicuntur, niſi deductis impenſis, & tunc ipſe potiùs videretur colonus, & dicendum eſſet non ipſum, ſed Eccleſiam grauari,vnde collectari poterit ſolùm pro fructibus canonem tranſcendentibus: ſic Brun *de Statut. art.*8. *quæſt.*22.*art.*109.*num.*11.Purpur.*d.conſ.*332.*num.*3 Incert. Auct.*d.conſ.qua ratione, num.*66. apud Gattic. *d. fol.*412. & poſt Iaſ.Ruin.Natt.Rol. inquit Carroc. *de locat. d.tit. de collect. num.* 28. 29. vbi de veriori teſtatur, & poſt Decian. *conſ* 51. *in princ. lib.*3. inquit Grilinz. *conſ.*71. *num.*10. 13. & *conſ.* 77. *num.* 32. Bellet. *d.* §. 8. *num.*5. *verſ. minoris.*

Benè verum eſt,quòd hanc declarationem ex ſuo capite impugnauit Menoch.*d.caſ.*562.*n.*30.*verſ.cæterùm*,vbi non minùs iniuſtè,quàm crudeliter tenet,poſſe emphyteutam collectari etiam pro fructibus penſioni correſpondentibus;neminem tamen adducit,qui huius impietatis ſit particeps.Solùm nititur confutare rationes diſtinguentium, qui dixerunt tunc potiùs emphyteutam debere dici colonum,negans colonum eſſe, ſed ad propoſitum ineptè; 44
quia

quia verè emphyteuta non est propriè colonus, sed respectu canonis, vel si soluit pensionem fructibus respondentem, potius accedit ad colonum, quàm ad emphyteutam, qui solet soluere quid minimum pro recti dominij recognitione: & subiungit Menoch. etiamsi ille diceretur colonus, adhuc posse grauari, secundum suam sententiam. Verùm quia satis superius ostensum est, receptius, & verius esse colonum non posse collectari, non est mirum si Menochius sicut in eo, ita etiam in hoc allucinatus fuerit, qui nihil respondet ad illam rationem, quòd fructus non dicuntur, nisi deductis expensis. Solus ergo est Menochius, & sine ratione, idcò ne discedamus
45 à sententia tot DD. sic iustè distinguentium, quoniam standum est opinioni Doctoris distinguentis, nam qui
46 nescit distinguere, nescit soluere: post Salic. *in l. apud antiquos, C. de furt.* Bertaz. *in rep. l. si quis maior, num.* 54. *C. de transact.* Rim. Iun. *consil.* 363. *num.* 156. & *consil.* 476. *num.* 19. 20. Barz. *decis.* 130. *num.* 69. Amat. *decis. Ferrar.* 5. *num.* 27.

Verùm si qui essent putantes emphyteutam non posse grauari collectis pro fructibus pensionum transcendentibus, vt Grilinz. in dictis locis sentire videtur, hi allucinan-
47 tur, & eorum opinio sustineri non potest, nisi intelligant negandam dum fructus sunt pendentes, quia id verum esse admitto, sed postquam a solo sunt separati, posse collectari verius est. Tusch. *d. littera E, concl.* 557. *num.* 20.

Verumtamen antequam hunc sermonem concludam, operæ pretium est pro casibus occurrentibus explicare, an bona patrimonialia clericorum gaudeant immunitate; sæpe enim iudices seculares id mihi negauerunt, & conati sunt probare, exemptionem solùm spectare ad bona Ecclesiastica, nihilominus animaduertendum est patrimonialia clericorum esse in duplici differentia, alia libera & propria, alia affecta, ad quorum titulum clericus fuit ordinatus. Si de his placet verba facere, cùm patrimonium, ad cuius titulum clericus ordinatur, loco bene-
48 ficij subrogetur, non solùm est immune, sed etiam gaudet immunitate bonorum Ecclesiasticorum, donec ordinatus acquirat beneficium ad necessaria victui congruum: ita Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.* 10. *vers. & retenta,* vbi DD. *de constit.* Alder. Masc. *d. concl.* 1. *num.* 96. Bellet. *d. tit. de exempt. cler. & eorumd bon.* §. 5. *num.* 9. Grilinz. *consil.* 53. *num.* 45. Matt. *de iurisd. part.* 4. *cas.* 49. *num.* 5. Ricc. *in prax. de alien. rerum Eccl. resol.* 71. *num.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 159. *num.* 27. *part.* 1. Barbos. *ad Conc. Trid. de reform. sess.* 21. *cap.* 1. *vers. quod hæc bona,* Duard. *comm. Bull. Cœn. Domini, can.* 18. *q.* 5. *num.* 7. & *q.* 6. *n.* 3.

Sin loquamur de aliis bonis patrimonialibus clericorum, licet non censeantur tanquam Ecclesiastica, & beneficialia, tamen etiam quoad illa clerici gaudent omni-
49 bus immunitatibus, & iurisdictioni Principis secularis non subsunt: textus est *in d. cap. quamquam,* ibi: *Pro rebus suis propriis, de cens. in* 6. Butr. *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, num* 11. & ibi Ioan. de Anan. *num.* 5. Bellam. *num.* 7. Ioan. And. *num.* 12. Imol. *num.* 5. Felin. *num.* 7. Dec. *num.* 18. latè Barbat. *num.* 51. *de constit.* Guiliel. de Monte Laudun. *in Clem.* 1. *num.* 7. *de vit. & hon. cler.* Lancell. Gal. *consil.* 59. *num.* 14. Hond. *cons.* 20. *num.* 6. 11. *lib.* 2. Grilinz. *d. consil.* 53. *num.* 31. 32. Bellet. *d.* §. 5. *num.* 6. Surd. *d. consil.* 301. *num.* 64. Ald. Masc. *d. concl.* 1 *n* 93. 94. Ioan. Bapt. Tiber. *tract. de Ordine, cap.* 10. *quæst.* 77. *vers. secunda est,* Duard. *in d. Bull. can.* 18. *quæst.* 5. *num* 4. quod procedit non solùm quoad immunitatem ab one-
50 ribus, sed etiam quoad priuilegium fori. Surd. *d. cons.* 301. *num.* 65. Grilinz. *d. consil.* 53. *num.* 30. Masch. *d. concl.* 1. *num.* 95.

Et propterea certum est, clericos non posse collectari pro bonis etiam patrimonialibus, nec aliis oneribus gra-
51 uari, quæ personis imponuntur pro rebus: sic probat textus *in cap.* 1. & 3. *de immun. Eccl. in* 6. *l. item nulla communitas, C. de Episc. & cler.* Bart. *cons.* 180. *n.* 3. *lib.* 1. Abb. *cons.* 6. *in fin. lib.* 1. Ias. *in l. placet, in* 2 *lect. sub n.* 20. *C. de sacros. Eccl.* Ruin. *cons.* 117. *n.* 4. *lib.* 4 Nat. *cons.* 280. *num.* 5. Lud. Catt. *inter cons. Rim. Sen. consil.* 740. *sub n.* 12. Bellon. *cons.* 40. *n.* 3. Euer. *cons.* 41. *n.* 25. Grilinz. *d. cons.* 53. *num.* 31. 32. 43. latè Bellet. *d.* § 5. *n.* 1. 2. 6. Bertaz. *d. claus.* 21 *gl.* 9. *num.* 4. Duard. *d. quæst.* 5. *num.* 4. 5. 6. adeò, vt si collectans non desistat, & verè exigat, incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, *can* 18. Anast. 52
Germ. *de sacrorum imm. cap.* 17. *num* 66. *lib.* 3. Grilinz. *d. cons.* 53. *n.* 35.

Et hæc adeò vera sunt, vt etiamsi collectæ indicantur ob communem vtilitatem tam clericorum, quam laicorum, adhuc clerici sint immunes, nisi in casu necessitatis, vbi facultates laicorum non sufficiunt, & tunc consulto 53
S. P. vel Prælato Ecclesiæ, quando repentina surget necessitas, vt ad Romanum Pontificem commodè non pateat aditus. Butr. *in d. cap. non minus,* vbi Ioan. de Anan. *n.* 3. *de imm. Eccl.* Abb *cons.* 13. *n.* 2. *lib.* 2 Bero. *cons.* 31. *n.* 13. 14. *lib.* 1. Gallia *d. cons.* 56. *n.* 54. 55. German. *d cap.* 17. *n.* 32. Laderch. *cons.* 145. *num.* 4. *in fin.* Surd. *d. cons.* 301. *n.* 64. 65. Bulla Cœn. Domini, *can.* 18. & ibi Duard. *q.* 3. *n.* 3. & *q.* 12. *n.* 2. 3. latè Barbos. *de off. Episc. part.* 2. *alleg.* 13. *n.* 7. Homobon. *de exam. Eccl. p.* 3. *tract.* 15. *q.* 30. *resp.* 3. *in fin.*

Et si aliquando Ecclesiastici possunt cogi ad aliqua obeunda munera, vel tenentur contribuere, ad id tamen nunquam compellendi sunt à iudice laico, sed debent cogi à suo iudice Ecclesiastico. Anch. & Abb. *in d. c. non* 54
minus. Bero. *d. cons.* 31. *sub num.* 13. *lib.* 1. Gallia *cons.* 59. *num.* 53. 54. Surd. *d. cons.* 301. *num* 35. Bertaz. *d. claus.* 21. *gl.* 9. *num.* 5. vbi inquit sæpe vidisse magnos viros in hoc errore: Matt. *de iurisd. part.* 4. *cas.* 9. *num.* 23. 24. Alder. Masc. *d. concl.* 1. *num.* 241. Duard. *d. can.* 18. *q.* 12. *n.* 4. *vers. non tamen.*

Bene verum est, quòd si bona essent grauata, & affecta collectis, & grauaminibus ordinariis vniformem habentibus præstationem, antequam peruenirent ad manus clericorum, tunc remanerent affecta, quia res tran- 55
sit cum onere suo. Parpal. *in d. l. placet.* Grilinz. *d. cons.* 53. *num.* 43. Masc. *d. concl.* 1. *num.* 101. Duard. *d. can.* 18. *q.* 6. *n.* 6.

Non sunt tamen exempti clerici pro his, quæ negotiandi causa transportant, vel faciunt, etiamsi non præcedat monitio, & tenentur soluere gabellas, & onera: tex- 56
tus est *in d. c. quamquam, de cens. in* 6. Masc. *d. concl.* 1. *n.* 76. Barbos. *de off. Episc. alleg.* 13. *n.* 8. *p.* 2. Ioan. Bapt. Tiber. *tract. de ordine, c.* 10. *q.* 77. *vers. nota,* & *vers. verior,* vbi de communi. Sicut etiam cessat exemptio clericorum à collectis, quando illæ subrogantur loco muneris, ad quod Ecclesia 57
tenetur, vt post Ioan. de Amic. & Rip. inquit Bertaz. *d. claus.* 21. *gl.* 9. *n.* 4. *vers. quod procedit,* dummodo semper à iudice Ecclesiastico compellantur, vt dictum est; semper tamen animaduertendum, quòd clerici, & eorum mulio- 58
nes tenentur saltem denunciare ad officium gabellæ, dum transeunt, & tenebuntur iurare se res illas emisse ad vsum suum, eorumque iuramento standum erit, nisi contra eos adsit præsumptio, vel aliter probetur: ita Barbos. *de off. Episc. part* 2. *d. alleg.* 13. *n.* 16. 18.

Videant igitur laici, quanta est clericorum immunitas, & caueant, ne incidant in excommunicationem, de qua *in d. c. non minus,* & *in d. cap.* 18. *Bulla Cœn. Domini,* se- 59
cundum Bursat. *d. cons.* 42. *n.* 3. Giouagn. *cons.* 15. *num.* 15. *in fin.* Duard. *d. q.* 3. *n.* 3. & *q.* 5. *n.* 5. vbi ait censuram dictæ Bullæ incurri non solùm si grauentur bona Ecclesiæ, sed etiam propria clericorum. Et ita sentio.

Verùm quia aliàs hæc controuersia fuit disputata in hoc foro, & postea in Curia Romana in vna Corrigiensi circa collectam, seu onus impositum à Principe Corrig- 60
gij, quod vocant *il Caualiero,* vbi certum quid exigitur pro expensis, quæ solet facere in nunciis mittendis ad varias partes, & hoc ex conuentione cum subditis, ne eorum homines molestarentur; & onus erat soluendi

M 4 quotannis

quotannis certam tritici quantitatem, ad quam prætendebatur, quòd etiam coloni Ecclesiasticorum concurrerent, sed pro Ecclesiasticis, & eorum colonis latæ fuerunt sententiæ, quas Rota Romana confirmauit; & quia multum confert ad propositum, ideò censui bonum esse hic adnectere prædictæ Rotæ Romanæ decisionem, quæ est tenoris sequentis, & post hæc scripta peruenit ad manus meas.

DECISIO

Sacræ Rotæ Romanæ, in vna Corrigiensi, gabellæ:

CORAM

R. P. D. IVSTO.

Mercurij, 29. Nouembris 1602.

VEritas est, quòd Illustrissimus D. Cardinalis Montaltus habet fundatam intentionem in iure communi, quia personæ Ecclesiasticæ, & eorum bona sunt
61 exempta ab omnibus oneribus, & gabellis per laicos imponendis, *cap. non minus, cap. aduersus, de im.m Eccl. c. quamquam, de cens. in 6.* cum aliis. Et hæc exemptio, vbi-
62 cumque onera sint realia, vel mixta, quæ scilicet imponuntur personæ pro rebus, extenditur etiam ad colonos Ecclesiæ. Gloss. *in l. hi penes*, & ibi Ioan. de Plat. *n. 2. C. de agricol. & cens. lib. 11.* Angel. *in Auth. de non alien. §. quia verò*, Felin. *in c. 1. n. 3. de for. compet.* Bald. *in l. 1. C. de Episc. & cler.* Bertaz. *de gabell. p. 7. n. 14. & n. 15.* latè Natt. *cons.*
63 409. *n. 5.* qui loquitur in oneribus impositis pro seruitio militum. Grass. *consil. 130. n. 5. 10.* Ægid. Thom. *de collect. §. quod si quispiam, n. 8.* & facit decisio Bubali in causa Carthag. decimarum, die 10. Decembris 1578. quòd
64 exemptio, quando est realis, prout hæc est, de qua tractatur, in qua tam personæ, quàm bona clericorum sunt
65 exemptæ, *l. placet, C. de sacros. Eccl. d. c. non minus.* Suffragabatur etiam colonis Gloss. *in Clem. 1. in verb. excolendas*, vbi Card. *q. 22.* Vital. *n. 3. de decim.* Rot. *decis. 4. de priuileg. in antiquis*, Abb. *in c. ex parte, il primo, n. 4. de decim.* Ferret. *cons. 102. n. 13.* & videatur latè penes Surd. *cons. 301.* quod est primum *in 3. volum. n 69. cum seqq.*

Cùm igitur Gabella frumenti pro Carrerio imponatur personæ intuitu rerum, & pro rebus, & ita dicatur mixta, vtique coloni Ecclesiæ ad eam cogi non possunt, cùm etiam ab hoc onere sit exempta Ecclesia, vt per DD. *in d. c. non minus.*

Et tantò magis, quia sicut isti coloni non possunt cogi pro ferendis litteris ad huiusmodi prætensas missiones, ne
66 impedirentur in seruitio bonorum Ecclesiasticorum, ita nec teneri debent ad collectas ea occasione impositas, & in Missionis locum subrogatas, ad notata per Abb. *in d. c. non minus, in fin.*

Non obstat consilium Federici tertium, & post Specul. *de immun. Eccl. in fin.* Guid. Pap. *decis. 208. in princ. gl.* Imol. Card. & alij *in Clem. præsenti, de cens.* Gemin. & Franch. *in d. c. quamquam, de cens. in 6.* Rip. *in tract. de remed. ad conseru. vbert. n. 124. cum seqq.* Barb. *consil. 14. n. 21. lib. 1.* Thesaur. *decis. 116.* per totam, in quibus locis DD. bene adducunt rationes.

Quia respondebatur, quòd loquuntur in oneribus merè personalibus, & quæ impleri possunt absque præiudi-
67 cio bonorum Ecclesiæ super fructibus partis coloni omninò separatis, quod non est in hoc casu, vbi secundus, & tertius testis, *in summario, n. 6.* deponunt, quòd hæc exactio est super bobus, & vaccis, quæ sunt intuitu culturæ bonorum, & ideò hoc grauamen habet in veritate respectu ad bona, vt non possit adaptari prædicta doctrina, licet capiatur frumentum de parte colonica, quia inspicitur origo grauaminis, quòd afficit bona, & præiudicat Ecclesiæ.

Quapropter dixerunt Domini, informante solùm Illustrissimo Commissario, sententias latas esse iustas, & confirmandas, & quòd testes examinati post sententias nihil concludunt, quia non probant immemorabilem, vel quadragenariam cum titulo, quod requiritur, quia ius commune dicto Domino resistit, *cap. 2.* & ibi Glossa, & omnes DD. *de prescript. in 6.*

Vltra quod patiuntur notabiles defectus, scilicet vassallagiatus, personæ, & nimiæ affectionis erga Dominum, & quia in examine non fuerunt euacuata interrogatoria etiam parte opponente, quod facit, vt eis non credatur, nisi repetantur. Videantur decisiones R. P. D. Mellini in causa Parmensi, status. Et ita conclusum.

CAPVT XXIII.

EPITOME.

Ad legatum familiæ, vel illis de domo factum, qui admittantur, & quomodo probetur aliquem esse de familia, seu agnatione testatoris.

SVMMARIVM.

1 *Domus Teggia prærogatiua.*
2 *Legato facto illis de domo vocantur omnes agnati, etiam transuersales.*
3 *Familia, domus, & agnationis nomen idem importans.*
4 *Familia nomen accipitur contentiuè absque dubio, quando testator non habet prolem.*
5 *Enuntiatiua duorum instrumentorum facit fidem etiam in non antiquis.*
6 *Agnatio probatur ex instrumentis, vbi quis interuenit vti agnatus ad solemnizandum instrumentum.*
7 *Familia identitas probatur, vbi concurrit identitas cognominis, & armorum.*
8 *Agnationis gradum non est necesse probare.*
9 *Agnatio probatur ex verbis instrumentorum ennuntiatiuis.*
10 *Enuntiatiua quando probet agnationem, & quomodo in antiquis, & in recentibus.*
11 *Instrumenta quot requirantur ad probationem agnationis in antiquis.*
12 *Agnatio probatur incipiendo à stipite, vel à duobus fratribus.*
13 *Nomen frequentatum in familia non probat.*
14 *Legato domui facto includuntur omnes eiusdem cognominis.*
15 *Agnatio probatur per tractatum, & opinionem, & quando.*
16 *Familia relictum comprehendit etiam non coniunctos sanguine.*
17 *Agnationi facto relicto an admittantur proximiores.*
18 *Domus, & familia nomen an differant, & quid importent.*
19 *Consanguinitas probatur per nominationem.*
20 *Epistola non probat consanguinitatem.*
21 *Agnatio quomodo epistolis, & scripturis probetur.*
22 *Consanguinitatis possessorium an detur.*
23 *Nominatio geminata probat consanguinitatem.*
24 *Cognominis identitas datur etiam in diuersis familiis.*
25 *Familia esse, & eiusdem nominis paria reputantur.*
26 *Familia identitas præsumitur ob identitatem cognominis.*
27 *Agnationis eiusdem censentur, qui deferunt eadem arma, & insignia.*

28 *Tractatus*

28 *Tractatus probat agnationem.*
29 *Consanguinei censentur, qui pro talibus se tractauerunt.*
30 *Agnationis probandæ causa iunguntur plures species probationum.*
31 *Consanguinitas an probetur per tractatum in gradibus inferioribus.*
32 *Consanguinitas quomodo probetur in petitorio.*
33 *Tractatus an probet agnationem etiam contra non tractantes.*
34 *Agnatio probatur ex tractatu contra omnes habentes causam à tractante.*
35 *Instrumenti verba enunciatiua an probent contra tertium.*
36 *Antiquum tempus dicuntur centum anni.*
37 *Tractatus etiam vnius an probet consanguinitatem.*
38 *Legatum factum pauperibus intelligitur de illis, qui sunt de patria testatoris.*
39 *Statutum laicorum non habet locum in hereditate clerici.*
40 *Statutum prohibens forenses acquirere in statu, non afficit Ecclesiasticos.*
41 *Pauperes patriæ testatoris censentur vocati, & quare.*
42 *Rescriptum non facta mentione litis pendentiæ est nullum.*
42 *Forenses comprehenduntur etiam in fideicommisso familiæ.*
44 *Agnationis gradum probans præfertur probanti agnationem in genere.*
45 *Familiæ relictum non admittit, vt vnus possit eligi alio prætermisso.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

NOn est multùm temporis, quod in terra Saxoli fuit erectum vnum Monasterium Monialium S. Claræ ad preces Serenissimorum Principum Mutinæ, qui id impetrarunt à Pontifice, & multa eorum bona dicto Monasterio elargiti sunt; sed id fundatum præcipuè fuit ex bonis R.D. Pauli de Teggiis à Saxolo, qui Romæ testatus est, & decessit relicta hærede Communitate Saxoli cum onere multiplici operum piorum, & præcipuè erogandi ad beneficium dicti Conuentus quidquid ex eius redditibus supererit solutis annuis legatis; ita tamen inter cætera, quòd perpetuò Monasterium teneatur acce-
1 ptare absq; aliqua eleemosyna duas puellas de domo Teggiæ eius nepotis, & si non extent, vel nolint monachari, eo casu debeat acceptare alias de dicta domo, & illis morientibus, vel altera earum, alias in loco demortuarum de eadem modo, & his deficientibus duas ex dicta terra Saxoli pauperiores ad electionem dictæ Communitatis.

Defuncto dicto D. Paulo, & erecto Monasterio à me vti delegato Apostolico, orta est controuersia inter DD. Bartholomeam, & Catherinam de Teggiis ex vna, & D. Thomiram filiam D. Andreæ de Teggiis parte ex altera, dum se inuicem volunt excludere, & prætendunt vicissim admitti ad habitum monialium sine eleemosyna, stante quòd nullæ extant descendentes ex prædicto D. Constantio; & Communitas facit partem pro dictis Bartholomea, & Catherina; tum quia dicebat dictam D Thomiram, non esse de domo testatoris, tum quia esset Mutinensis, & tanquam forensis incapax dicti legati. Quæritur quid iuris.

Causa igitur agitata coram me, & hinc inde acriter defensata, & compilato processu quæsitum fuit, an satis esset probata iura agnationis D. Pauli de Teggiis pro vtraque parte, & satis fundata videbatur intentio dictarum Catherinæ, & Bartholomeæ ex verbis testamenti, quibus vocantur duæ puellæ de dicta domo Teggia, quoniam vbi testator aliquid relinquit illis de domo, intel-
2 liguntur vocari omnes eius agnati, etiam transuersales, quia contentiuè videtur familiam suam vocare, quoniam nomina domus, familiæ, & agnationis idem importanr, 3 *cap. 1. de schismatic. in 6.* Gloss. *in l. vlt. ff. de cap. dimin.* & Gloss. *in l. peto, §. fin.* vbi Bald. & Castr. *de legat. 2.* Anch. *cons. 252. num. 45.* Tiraq. *de retract. consang. §. 1. gl. 9. num. 195. vers. familia*, Crauet. *consil. 800. vers. finem*, Surd. *consil. 67. num. 16.* & *cons. 280. num. 18.* Tusch. *pract. concl. littera A, concl. 244. num. 7.* & *littera E, concl. 75. num. 8.* Menoch. *præs. 88. num. 7. lib. 4.* Peregr. *de fideicom. art. 22. num 27.* & *cons. 43. num. 11. vers. quartò, lib. 6.* Fusar. *de substit. quæst. 351. num. 1.* & *num. 9. vers. ego.* Cyriac. *controu. 203. num. 17. part. 2.* Farinac. *decis. 282. num. 1. in fin. part. 2.* Giouagn. *cons. 75. num. 5. lib. 1.* Gratian. *disc. 218. num. 15. 17.* quæ licèt clara sint, tamen indubitata sunt, vbi testator non habet prolem, vt hic R.D. 4 Paulus, tunc enim omnes admittunt familiæ, & domus significationem contentiuè stare, cùm non possit verificari in descendentibus testatoris, & hoc non habet difficultatem.

Sed sic est, quòd prædictæ Catharina, & Bartholomea probauerunt se esse de familia, & agnatione dicti D. Pauli, quoniam ex fide Baptismatis docuerunt se esse filias D. Bartholomei de Teggiis, qui fuit filius Christophori eiusdem cognominis, vt probatur ex duobus instrumentis productis, in quibus enuntiatur filius dicti Christophori, & talis enuntiatiua licèt non sit antiqua, tamen facit fidem, quia sunt duo instrumenta, vt dicit Magon. *decis. Florent. 2. num. 20.* Mascard. *de probat. conclus. 794. num. 11.* Marcabr. *cons. 24. numer. 7.* 5 Si verò essemus in antiquis, saltem vsque ad annos 60, nullum esset dubium, vt per Peregr. *de fideicom. art. 43. num. 38.*

Sed Bartholomeus, & Christophorus erant proximiores agnati dicti D. Pauli testatoris, quoniam certum est Paulum, & Ioannem fuisse fratres, vt pars aduersa articulauit, & probauit, ipsique erant filij D. Iacobi de Teggiis, vt constat ex testamento, & codicillis dicti D. Pauli, & ex supradictis instrumentis, & aliis vbi ipsi enunciantur filij dicti D. Iacobi: ergo.

Et id satis probatur, quia de anno 1555. D. Iacobus prædictus in diuisione bonorum, quam fecit prædictus Christophorus minor, ipse vti agnatus proximior consensit eidem, iurans se esse illius proximiorem, & pariter de anno 1582. die 22. Iunij in vno instrumento, & in alio instrumento de eodem anno sub die 14. Augusti dictus D. Ioannes frater dicti testatoris, & filius dicti Iacobi consensit dicto D. Bartholomeo patri dictarum Battolomeæ, & Catherinæ in quodam contractu, & iurauit se esse eius proximiorem agnatum, excepto Bapista de Teggiis minore. Vnde non est dubium, quod in ratæ assertiones prædictorum factæ in dictis instrumentis, in quibus authorizant contractus prædictorum minorum, optimè probant enunciatam agnationem, maximè cùm sint tria instrumenta, vt per Castr. *cons. 124.* 6 *in 2. dub. lib. 1.* Corn. *cons. 396. n. 8. lib. 1.* Crau. *cons. 80. num. 14.* Ruin. *cons. 141. num. 10. lib. 5.* Ceph. *cons. 192. num. 39* Rim. Iun. *cons. 316. num. 16. lib. 3.* Ludouis. *decis. 406. num. 6.* & magis in puncto Farinac. *decis. 176. num. 6. part. 1.* ex quibus resultat probatio, quod prædictæ Catherina, & Bartholomea sint de domo, & agnatione testatoris, & maximè concurrit identitas cognominis, insignium, & armorum. Ceph. *cons. 90. num. 18.* 7 Menoch. *lib. 6. præs. 15. num. 48.* & *cons. 816. num. 35. lib. 9.* Ideò tanquam de domo dicti testatoris debet admitti ad habitum inter dictas moniales, licèt non probauerint certum agnationis gradum, cùm satis sit probasse agna- 8 tionem in genere. Peregr. *de fideicom art 43. num 60. vers. vbi qui.*

Et quoad hanc partem res videbatur minùs dubia, quia dictus D. Andreas non prætendebat excludere prædictas Catherinam, & Bartholomeam, sed bene includere D. Thomiram eius filiam, & alias eius descendentes, & ad probandum,

probandum, quòd ipſe quoque eſſet de domo, & agnatione dicti D. Pauli teſtatoris proponebat arborem intraſcriptam pro iuſtificanda deſcendentia.

Iacobus.

Franciſcus.	*Seraphinus.*
Bernardinus.	*Iacobus.*
Franciſcus.	*Paulus, & Ioannes.*
Andreas.	*Conſtantius nepos*
Thomira.	*teſtatoris.*

Pro verificatione autem arboris prædictæ productæ ſunt fides Baptiſmales, quibus probatur Thomiram fuiſſe filiam Andreæ, ipſumque fuiſſe genitum à Franciſco, & hunc à Bernardino, quòd autem iſte Bernardinus fuerit filius alterius Franciſci, probatur ex duodus inſtrumentis confectis de anno 1601. in actis regiſtratis.

Huic probationi opponebat pars aduerſa, quod non eramus in antiquis, & ideo hæc probatio Bernardini & Franciſci non erat legitima. Sed reſpondebatur, quòd etiam in factis de recenti verba enunciatiua probant conſanguinitatem ſaltem præſumptiuè, ita vt onus pro-
9 bandi contrarium transferatur in aduerſarium; ita per Gloſſ. *in l. non ep ſtolis*, & ibi DD. *C. de probat.* Gozad. *conſ.* 12.*n.*18. Soc. Iun. *conſ.*67.*n.*13.14.*lib.*4. qui loquitur de duobus inſtrumentis ab annis viginti citra vix confectis lat. *conſ.* 114.*col. pen.lib.* 1. Peregr. *de fideicom. art.*43. *num.*84. *verſ. quamuis*, quod videtur rationabile, quia ſi aliter diceremus, non eſſet differentia inter factum antiquum, & de recenti, quoniam enunciatiua in antiquis
10 plenè probat, ſi fiat in pluribus inſtrumentis: ergo ſi verſemur extra caſum antiquitatis, talis enunciatiua faciet ſaltem ſemiplenam, ſeu præſumptiuam probationem, ex Bero. *conſ.* 67. *n.*7. *lib.*1. Atet. *conſ.*36. *n.*3. Paſſer. *de verb. enunciat. lib.*2. *quæſt.*1. *n.*55. vbi ſic reſpondet, & hoc veriſſimum puto concurrentibus aliis adminiculis, quæ hîc non deſunt.

Quod autem Franciſcus ſenior fuerit filius Iacobi pro ſtipite dati, probatur ex inſtrumento confecto ſub die 19. Maij 1529. in quo enunciatur eius filius, & cùm iſtud inſtrumentum ſit antiquum vltra centum annos à die litis conteſtatæ, videtur plenam fidem facere præſumptiuè, nam licet receptior, & verior videatur opinio, quòd etiam in antiquis plura requirantur inſtrumenta à diuerſis perſonis ſtipulata, & rogata ad finem, vt enunciatiua verba in eis prolata probent conſanguinitatem,
11 & ſimilia, ita vt duo ſaltem eſſe debeant, Peregr. *de fideicom. art* 43. *num.*84. Paſſer. *de verb. enunc. lib* 2. *quæſt.*1. *num.*8c. & *q.*33. *num.*14. tamen id procedit ad inducendam plenam probationem, & ſecuram fidem, vt de communi Alex. *conſ.*90. *num.*2. *lib* 6. Paſſer. *d. quæſt.*33. *n.*14. tamen ad inducendam præſumptionem, & coniecturatam probationem in antiquis ſufficeret etiam vnicum inſtrumentum continens verba enunciatiua, & non requiruntur plura. Alex. *d. conſ.*90. *num.*3. *lib.*6. pulchrè Mandel Albenſ. *conſ.* 83. *num.* 15. Afflict. *deciſ.* 13. *num.*23 24. latè Maſcard. *de probat. concl.* 411. *num.* 19. 20.21. vbi multos alios allegat Farin. *deciſ.* 25. *num.* 2. *part.* 1. Beltram. *ad Ludouiſ. deciſ.*407 *num.*6. *verſ. licet*, hæc tamen præſumptio debet coadiuuari aliis adminiculis, vt hic erit facile, quia per ſe debile eſſet fundamentum, coadiuuata autem plenè probat, vt ſæpius cenſuit Rota, teſte Beltram. *ad Ludouiſ. d. deciſ.*407. *num.*6. *in fin.*

Cùm autem ad probandam agnationem neceſſe ſit docere originem vtriuſque lineæ ab eodem ſtipite, vel à duobus fratribus germanis, vt per Maſcard. *d. tr. concl.*
12 410. *num.*21. Peregr. *de fideicom. art.* 22. *num.* 16. *verſ. contra*, & *art.*30. *num* 15. Pacian. *de probat. lib.*2.*cap.*12. *num.*29. Ricc. *in collect. deciſ.*1260. *num.*1. *part.*4. Gratian. *diſc.*491. *num.*13.*lib.*3. Mareſcot. *var. reſol. lib.*2.*cap.*70. *num* 2 *lib.*2. Cyriac. *controu.* 281. *num.* 12. 13. *lib.* 2. neceſſe eſt oſtendere, quod etiam dictus D. Paulus teſtator ab eodem ſtipite deſcendat; & ſanè non eſt difficile probare eum fuiſſe filium Iacobi iunioris, huncque deſcendere à Seraphino, quia id ſatis conſtat ex proceſſu, & non negatur ex aduerſo.

Verùm an Seraphinus deſcendat ab illo Iacobo ſeniore, à quo deſcendit etiam dictus Franciſcus ſenior, hoc opus, hic labor eſt: nihilominus extat inſtrumentum confectum die ſexta Maij 1544. in quo dictus Seraphinus enunciatur filius prædicti Domini Iacobi; & quamuis in copia regiſtrata in proceſſu appelletur de Aragonis, tamen viſo originali compertum fuit dicere, *à Teggere*; & ſic hoc inſtrumentum licet plenè non probet, tamen facit aliquam præſumptionem, quæ iunctis adminiculis ſatis iuuat cauſam.

Et ad confundendum ordinem probationis huius generationis producta ſunt ex aduerſo multa inſtrumenta ad probandum, quòd eo tempore circiter extabant plures Iacobi eiuſdem nominis, & cognominis, & cùm hoc nomen eſſet frequentatum in ea familia, per illam ſolam enunciationem non videtur ſatis probatum, quòd lineæ prædictæ deſcendant ab eodem ſtipite. Peregr. *de fideicom. d. art.*43. *num.*85. Farinac. *deciſ.*277. *num.* 5. *lib.* 2. 13
Pacian *in tract. de probat. lib.*1. *cap.*48 *num.*84. Ludouiſ. *deciſ.* 123. *n.*5.

Verùm licèt id iure probaretur, quia tamen in facto non verificabatur, cùm inſtrumenta producta non percurrerent tempus neceſſarium ad inducendam multiplicitatem Iacoborum, vna enim enunciatiua valde diſtabat ab altera, & ideo non fuit habita ratio de hac exceptione, ſed credidi adhuc perſeuerandum eſſe in ſententia, quod ex tali enunciatiua reſultet præſumptio adminiculis coadiuuanda, & identitatem perſonæ ſatis deductam eſſe: Menoch. *lib* 6. *præſ.*15. *n.*40. & meliùs in terminis Ceph. *conſ.*90. *n.*20.21.

Vnde omiſſa prouincia probandi certum agnationis gradum, tráſitum feci ad coniecturas, & præſumptiones, quibus antecedens probatio poterat coadiuuari, & ex quibus poterat deduci prædictam D. Thomiram eſſe de domo, & agnatione dicti D. Pauli teſtatoris. Nam cùm teſtator vocauerit puellas de domo Teggia, iam vidimus ad huiuſmodi legatum eſſe admittendas omnes, quæ ſunt eiuſdem cognominis, & agnationis. Gabriel. *conſ.* 132. 14
*quæſt.*6. *num.*59. *lib.*1. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*8. *tit.*12. *verſ. ſed ego.* Peregr. *de fideicom. art.* 22. *num.* 26. & *conſ.*41. *num.*11. *verſ. quartò*, *lib.*6. Gratian. *diſc.*645. *num.*3. *cum ſeqq.* quod procedit etiamſi degerent in diuerſis locis, & prouinciis, & extra habitationem teſtatoris; vt inquit Petra *de fideicom. quæſtione* 11. *numer.* 351. Fuſar. *de ſubſtit. quæſtione* 358. *numer.* 25. quia ſufficit, quòd ſint de domo, & familia contentiuè, de qua teſtator natus eſt. Farinac. *deciſ.*697. *num.*6. *part* 1.

Et ſanè cùm dictus D. Paulus vocauerit duas puellas de domo Teggia in perpetuum ad huiuſmodi legatum monachandas gratis, vtique hæc res pro ſui natura non poteſt terminari intra certos gradus parentelæ, quia ex ordinatione teſtatoris hæc diſpoſitio in infinitum protrahitur, & ideò ſatis eſt docere de conſanguinitate, ſeu agnatione in genere per tractatum, vel opinionem abſque expreſſione alicuius gradus: ita ad rem Dec. *conſ.* 15
56. *n.* 6. *verſ. de ſubſtitutione* Pariſ. *conſ.*37. *num* 24. *lib.*2. Ceph. *conſ.*137. *num* 38. Calcan. *conſ.*8. *col.*2. pulchrè in terminis Alba *conſ.* 83. *num.* 23. Rub. Alex. *conſ.* 16. *num.*16. & *in rep.* §. *quidam rectè*, *col.* 34. *verſ. ſed hic quæro*, Fulu. Pacian. *tract. de probat. lib.*2. *cap.*12. *n.*38. 42 Peregr. *de fideicom. art.*43. *num* 65. Mantic. *d. tit.*12. *num.*15.

Hinc ſequitur eos bene dixiſſe, qui in huiuſmodi materia perpetuam diſpoſitionem continente, vel in qua vocantur illi de aliqua domo, dixerunt comprehendi, & includi omnes, qui portant idem cognomen, inſignia, & arma, licet inter ſe non ſint agnati, ſeu ſanguine coniuncti, quia fortè excedunt quartum, vel etiam decimum gradum;

gradum; quoniam qui familiæ, vel domui relinquit, nullam habet rationem personarum, sed agnationis, & propterea continentur in tali legato omnes de eadem fa-
16 milia, seu nomine, etiamsi non sint sanguine iuncti, ex Bart. *in l. tutelas, ff. de cap. dimin.* Alex. *in l. ex facto*, §. *si quis, col. antep. in fin. ad Trebell.* in terminis Corn. *cons.* 2. *col.* 2. Soc. Iun. *consil.* 2. *n.* 17. *lib.* 2. & *cons.* 99. *num.* 9. *lib.* 1. pulchrè. Hier. Gabriel *cons.* 132. *quæst.* 6. *num.* 59. *vers. ex quibus, lib.* 1. Crauet *cons.* 800. *num.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 22. *num* 27. *versic. ubi quod domus.* Mantic. *de coniect. ult. vol. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 25. Menoch. *lib.* 4. *præs.* 88. *num.* 12. vbi tamen concludit, quòd inter istos, qui vo-
17 cari censentur. datur certus ordo, vt proximiores admittantur, quod procedit, vbi constare potest, qui sint proximiores, verùm si id nequear apparere, & probetur agnatio in genere, omnes admittuntur. Peregr. *d. cons.* 43. *n.* 11. *vers. quartò, lib.* 6.

Et si fortè pures aliud esse relinquere familiæ, aliud domui, id in casu nostro nihil refert, quia agnatio, & domus latum nomen tantum habent, non autem strictum,
18 & in specie, nomen verò familiæ, verumque obtinet. Menoch. *d. lib.* 4. *præs.* 88. *num.* 16. *in fin.* Ideò cum hic vocatæ fuerint puellæ de domo Teggia, satis est si probent se esse eiusdem nominis, & familiæ. Farinac. *decis.* 176. *n.* 7. *vers. ex istis, p.* 1.

Sed fortiùs dicta Thomira probauit agnationem cum dicto D. Paulo testatore, siquidem extant in processu plurimæ litteræ dicti D. Pauli scriptæ per eum dictæ D. Thomiræ auo paterno, in quibus semper eum vocat *cugino fratello*: hoc est patruelem, & commendat ei filios eiusdem, suadetque vt bonis artibus, & moribus imbuat, vt honorem faciant domui Teggiæ; aliqua dicit, & scribit, quæ non solent scribi, nisi consanguineis,
19 & coniunctis, quod satis esse videtur, quia per nominationem probatur consanguinitas. Peregr. *de fideicom. art.* 43. *n.* 68.

Verum ex aduerso dicebatur, quòd non epistolis necessitudo consanguinitatis, sed natalibus, vel adoptionis solemnitate coniungitur, vt inquit ad litteram textus
20 *in l. non epistolis*, vbi Bald. *n.* 2. 3. & Ang. ac Petrus Gilken. *num.* 1. & Hugo Donell. *C. de probat.* Passer. *de script. priuat. lib.* 3. *quæst.* 33. *n.* 2. 3. 4. *& seqq.* & *n.* 15.

Sed responsum fuit, quòd verè epistolis, vel scripturis quoad vim productiuam non produci, vel probari consanguinitatem, seu affinitatem traditum est, at quoad præsumptionem quæ transferat onus probandi contrarium in aduersarium, verius est per epistolam induci quasi possessionem ipsius consanguinitatis, in qua constituitur ille, ad cuius fauorem fuit conscripta epistola etiam per verba enunciatiua, quando tamen principalis materia
21 coadiuuat, vt hic, verba ipsa narratiua, seu enunciatiua: sic Glossa *in d. l. non epistolis, vers. coniungitur*, vbi pulchrè Bart. *n.* 7. Ang. *n.* 2. Bald. *num.* 1. & etiam Cyn. & Alber. *C. de probat.* Gloss. *in l. non nudis, vers. de lege*, vbi etiam Bart. & Ang. *C. eod.* Hugo Donell. *in d. l. non epistolis, in fin.* Hartman. *pract. forens. tit. de probat. obseruat.* 2. *num.* 2. Petr. *de fideicom. quæst.* 11. *num.* 628. Mascard. *de probat. concl.* 812. *num.* 3. 5. Card Tusch. *litera C, concl.* 739. *num.* 23. 24. Fulu. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 10. Fab. de Anna *cons.* 88. *num.* 11. Passer. *de script. priuat. lib.* 3. *quæst.* 33. *num.* 20. 21. 22. vbi latè examinat, & postea probat dari etiam possessorium fraterni-
22 tatis, & consanguinitatis: latè Peregr. *de fideicom. art.* 43. *num.* 67. & *num* 73. vbi satis digerit materiam huiusmodi probationis, quæ resultat ex epistola, & concludit cum supradictis, quòd quando principalis materia coadiuuat verba narratoria epistolæ, probatur consanguinitas præsumptiue, quòd si verum est de vna epistola, multo verius erit de plurimis, quia geminatio no-
23 minationis alicuius in consanguineum multo magis probat consanguinitatem. Rol *cons.* 12. *num.* 27. *lib.* 3. Petr. *de fideicom. quæst.* 11. *num.* 608. Asin. *in prax. in* 1. *part.* 2. §. 1. *cap.* 24. Menoch. *de arb. iud. cas.* 89. *num.* 81. Masc. *de probat. concl.* 790. *num* 46. Surd. *decis.* 145. *num.* 13. Passer. *de verb. enunc. lib.* 2. *q.* 33. *n.* 31.

Et tantò magis quia pariter D. Constantius Teggia nepos testatoris multas scripsit epistolas prædicto D. Francisco patri dicti D. Andreæ, & auo dictæ D. Thomiræ, per quas infertur etiam agnatio prædicta, quia si dictus D. Constantius erat agnatus dicti D. Francisci, & Andreæ, sequitur, quòd etiam pariter D. Paulus, eius patruus iungeretur iisdem eodem agnationis vinculo.

Tertiò cùm dictus D. Andreas, & eius ascendentes vocati sint, & vocentur ab omnibus de Teggiis, seu de familia Teggiorum, prout vocabatur dictus D. Paulus, potest inde sumi potens coniectura, quòd ipse quoque sit de eadem agnatione, & familia, qua erat D. Paulus, & licet multi sint qui habent idem cognomen, & tamen non sunt parentes, neque de eadem familia, Crauet. 24
cons. 800. *num.* 2. Cyriac. *controu.* 281. *num.* 30. *part.* 1. nihilominus magna est præsumtio identitatis familiæ, vbi idem est nomen, seu, vt his temporibus, dicimus, cognomen, & propterea paria esse iudicantur perpetuare in familia testatoris, & non egredi de suo nomine, *in* 25
Auth. de restit. fideicom. §. *manifestum.* Peregr. *de fideicom. art.* 30. *num.* 12. Vnde, est quod vnitas familiæ, & identitas agnationis præsumitur ob identitatem nominis, seu cognominis: pulchrè Ceph. *cons.* 90. *num.* 18. 26
lib. 1. Calcan. *d. cons.* 8. *num* 2. Menoch. *lib.* 6. *præs.* 15. *num.* 48. Farinac. *decis.* 169. *num.* 7. *lib.* 1. vbi etiam inquit, nihil nocere, si addit supranomen, quod potest esse impositum ratione officij, vel alia de causa, vt hic, vbi dictus D. Franciscus Teggia dicebatur, *Stadirolo*, quia Stateras aptabat.

Quartò adminiculatur etiam probatio dictæ D. Thomiræ, & D. Andreæ eius patris, quod scilicet sint de agnatione dicti D. Pauli, quia deferunt eadem arma, & insignia, vt concludunt plures testes in processu examinati, namque de eadem familia, & agnatione præsumuntur esse qui eadem insignia, & arma portant, ex Bart. 27
in d. l. tutelas, de cap. dim. Alex. *cons.* 213. *num.* 3. *lib.* 6. Corn. *cons.* 216. *num.* 4. *lib.* 2 Gozad. *cons.* 45. *num.* 9. Calcan. *cons.* 8. *num.* 3. 7. Marzar. *cons.* 1. *num.* 10. Crauet. *cons.* 800. *num.* 5. Menoch. *lib.* 4. *præs.* 88. *num.* 12. *ad fin.* Peregr. *de fideicom. art.* 22. *num.* 36. *versic. contra verò*, ibi: *& de eadem*, & *num.* 27 *vers. vbi quod.* Mantic. *d. tit.* 12. *num.* 25.

Quintò hoc idem coadiuuatur tractatu, & nominatione, quia dictus D. Paulus testator tractauit dictum D. Andream, & Franciscum eius patrem vti agnatos faciendo actus solitos fieri inter consanguineos, vt deponunt 28
plures testes: nam verissimum est, quòd non solum filiatio, & paternitas, sed etiam fraternitas, & consanguinitas probatur per tractatum, & nominationem, ex eo enim quòd isti se habuerunt pro consanguineis, resultat præsumptio quòd tales sint, & ita erit iudicandum, donec contrarium probetur. Cyn. *in l. non epistolis, num.* 13. *in fin.* vbi Bald. *num* 1. 4. Fulg. *num. er.* 3. 29
ad med. Alber. *num.* 5. *ad fin.* vbi etiam Salyc. & Castr. *C. de probat.* Bart. *in l. non nudis, num.* 4. *in* 2. *lect. in fin.* vbi Petr. *C. eod.* idem Bart. *in l. vbicumque*, §. *interdum, in fin. de ventr. in possess. mitt.* Felin. *in cap. per tuas, col. fin. num.* 17. *vers. secundò nota, de probat.* Ang. *in l.* 1. *num.* 3. *C. quorum bon.* Alex. *cons.* 181. *num.* 8. *lib.* 7. Dec. *cons.* 595. *sub num.* 4. Alba *cons.* 83. *num.* 21. *v. q. ad num.* 24 Bursat. *cons.* 98. *num.* 3. Crauet *consil.* 249. *col.* 2. Barbat. *cons.* 14. *num.* 33. *lib.* 3. Rub. Alex. *cons.* 16. *num.* 16. 17. Peregr. *de fideicom. art.* 43. *num* 88. Gratian. *disc.* 491 *num* 22 23. 24. Mascard. *de probat. concl.* 411. *n.* 15. 16. Pacian *de probat lib* 2 *c* 12. *num.* 16. Surd. *cons.* 1. *num.* 61. & *cons.* 5. *num* 7. Passer. *de verb. enunciat. lib.* 2. *q.* 33. *num.* 5. *& seq.* Farin. *decis.* 176 *num.* 13. *part.* 1. qui volunt hæc procedere etiam in verbis enunciatiuis, & propterea cùm

cùm verſamur in antiquis, & in his, quæ ſunt difficilis probationis, poteſt admitti coniunctio plurium proba-
30 tionum ex inſtrumentis, epiſtolis, tractatu, & nominatione, ac aliis huiuſmodi. Boër. *conſ.*40. *n.*105. Mazzol. *conſ.*90. *n.*133. Rim Iun. *conſ.*39. *n.*3. & *conſ.*266. *num.*7. Farinac. *deciſ.*176. *n.*15. *p.*1.

Et quamvis aliqui putauerint conſanguinitatem ex tractatu non probari in gradibus inferioribus, velut in tertio, & quarto gradu, immo etiam inter fratres, Caſtr. *conſ.*151. *lib.*2. Decian. *conſ.*524 *num* 4.5. Anch. *conſ.*52.
31 *num.*7. 8. Capr. *conſ.* 156. *num.* 8. Maſcard. *de probat. concl.*789. *num.*15. tamen id non eſt verum, quia reſpectu cuiuſcumque gradus, & etiam in genere poteſt probari conſanguinitas per tractatum, & propterea reprobantur ex aduerſo ſentientes per Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.*12. *num* 16. Peregr. *de fideicom. d. art.* 43. *num.* 88. Gratian. *d. diſc.*491 *num* 20. *verſ quamvis*, Surd *d. conſ.*7. *num.*7.

Deinde reſpondent aduerſarij, quòd iſta fortè poſſunt procedere in poſſeſſorio, verùm in petitorio, & iudicio deciſorio non probant, & locum non habent: ſed in hoc quoque errant, quia verius eſt talia procedere, &
32 iuuare etiam in deciſoriis petitorij: ad textum *in cap. tranſmiſſæ, qui fil ſint leg.* vbi Gloſſ. Butr. & Abb. *in* 3 *not.* Alex. *conſ.*90. *num.*7. *lib.*6. Pariſ. *conſ.*10. *num.*69. *lib.*2. Crauet. *conſ.*991. *num.*19. Ceph. *conſ.*137. *n.*43. Menoch. *de arb. ind caſ* 89. *num.*71. Alba *conſ.*83. *num* 23. *& ſeqq.* Peregr. *de fideicomm. art.*43 *num.* 68. *verſ. ſed contra*, Gratian. *d. diſc.* 491. *num* 24. Pacian. *de probat. lib.*2. *c.*6. *num.*22. Surd. *conſ.* 1. *num.*62 *lib.*1.

Vlteriùs reſpondent prædicti quod talia poſſunt procedere quoad ipſos tractantes, & ad eorum præiudicium, non autem reſpectu tertij, vel in eius damnum, & in
33 præiudicium fideicommiſſariorum. Iaſ. *conſ.*81. *num.* 1. *lib.*2. Natt. *conſ.*473. *num.* 24. *verſ. ad contraria*, Grat. *conſ.*140. *num* 44. *lib.* 1. Petr. *de fideicom. quæſt.*11. *num.*302. Maſcard. *de probat concl.*789. *num* 36. Seraph. *deciſ.*1081. *num.*2. Beltram *ad Ludouiſ. deciſ.*248 *num.*15. *verſ. ſed aduertendum.*

Verùm id nihil ferit noſtrum caſum, quia omnes, qui in hoc iudicio interueniunt, habent cauſam à dicto D. Paulo teſtatore, ſiquidem Communitas eſt illius hæres, & prædictæ DD Catherina, & Bartolomea ſunt legatariæ; ſi tamen volunt vocatas intelligi, & propterea non poſſunt impugnare prædicta, quia tractatus, & nominatio alicuius in conſanguineum non ſolùm probat, &
34 præiudicat tractanti, & nominanti, ſed etiam habentibus cauſam ab eo: & ſucceſſoribus eius tam ſingularibus, quàm vniuerſalibus: ita poſt Alciat. *conſ. vlt. ad fin.* & Bald. Soc. & Dec. pulchrè inquiunt Petr. *de fideicom. quæſt.*11. *num.*304 Crauet. *conſ.*29. *num.* 1. Ruin. *conſ.*128. *num.*16. *lib.*2. Ceph. *conſ.*90. *num.*52 Maſcard. *d. concl.*789. *num.* 36. *in verb. & eius heredum.* Beltram. *ad Ludouiſ. d. deciſ.*248. *num.*15. ibi: *& habentes cauſam ab illis.*

Et addi poteſt, quòd reſpectu inſtrumentorum, in quibus enunciatiuè probatur agnatio, verba enunciatiua conſanguinitatis, ſeu filiationis, & parentelæ probant etiam in præiudicium tertij, vbi ſumus in antiquis Alex.
35 *conſ.*90. *num.*3. *lib.*6. Alba *conſ.*83. *num.*15. Maſcard. *de probat. concluſ.*411. *num* 22. Paſſer. *de verb. enunc. lib.*2. *quæſt.*33. *num.*17. quod verum puto, quia alioquin talis probatio eſſet ferè inutilis, dummodo ſit enunciatiua ſaltem duorum inſtrumentorum, quæ habeant originem à diuerſis perſonis non ſuſpectis, facit plenam fidem in
36 antiquis etiam contra tertium. Coccin. *deciſ.*105. *n.*5.6. 7.8. vbi multa allegat, & dicit etiam ſolum tempus centum annorum dici antiquum quoad probationem inſtrumentalem.

Poteſt igitur fieri concluſio, quod tractatus, & nominatio probant conſanguinitatem, maximè in caſu noſtro, quod adeo verum eſt, vt ſi adſint aliqua adminicula, vt hìc, ſolus tractatus plenè probet conſanguinitatem, & non ſit neceſſe docere de aliqua deſcendentia à ſtipite communi, vel à duobus fratribus. Alba *d. conſ.*83. *n.*16.
23. Crauet. *conſ.*249. *num.*2. *in fin.* & *num.*3. & hæc procedunt, etiamſi tractatus fuiſſet vnius, dummodo non ſit momentaneus, & aliqua nominatio concurrat. 37
Dec. *in c. per tuas, num.*9. *in fin. de probat.* Paleot. *de noth. & ſpur. c.*22. *n.*8. Maſcard. *de probat. concl* 789. *num.*12. Menoch. *de arb. ind. caſ.*89. *n.*74. & *præſ.*53. *num.*28. *lib.*6. Gozad. *conſ.*13. *n.*40.

Opponit etiam pars aduerſa, quod dicta D. Thomira ſit forenſis, & ideo incapax dicti legati facti per dictum D. Paulum vigore Statuti Saxoli *cap.*52. *lib.*2. prohibentis forenſibus acquirere bona ſtabilia, & poſſe ſuccedere tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, quod ſtatutum procedit etiam in hæreditate clerici. Theſaur. *quæſt.* 2. *lib.*2.

Creſcit argumentum, quia teſtator vocando puellas de domo ſua intelligitur voluiſſe vocare eas, quæ erant oriundæ à patria ſua, & ſic Saxolenſes, ſicuti quando teſtator vult ſua bona diſtribui pauperibus, intelligitur de illis, qui ſunt cum eo eiuſdem patriæ, ſeu domicilij, per textum *in l. ſi quis ad declarandam*, *§. vbi autem*, & 38
l. nulli, *§. ſin autem*, *C. de Epiſc. & cler.* Gloſſ. *in cap. ſi pater*, *in verb. pauperes*, *de teſtam. in* 6. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*8. *tit.* 5. *num.*2. quod maximè hìc admittendum videtur, vbi teſtator videtur præcipuè habuiſſe affectionem ad puellas terræ Saxoli, voluit enim vltimo loco eligi pauperes de dicta terra, deficientibus illis de domo ſua.

Augetur difficultas, quia Communitas Saxoli obtinuit à Sanctitate Summi Pontificis, vt mulieres, quæ non ſunt originariæ eiuſdem terræ, non poſſint admitti ad numerum ordinarium dictarum monialium, quæ ſunt XV. inter quas computantur, quæ ſunt de domo Teggia, & ideò cum dicta D. Thomira ſit forenſis, non poteſt acceptari inter dictas moniales.

Nam reſpondetur, quod memoratum Statutum Saxoli non habet locum in hoc caſu, in quo tractatur de executione teſtamenti dicti D. Pauli clerici, & de intereſſe dicti Monaſterij immunis à poteſtate ſæculari, & dictæ D Thomiræ volentis in eo monachari, quia ex defectu poteſtatis dictum ſtatutum non habet locum in hæreditate clericorum, adeò, vt nihil prædictis officiat Theſaur. 39
*d. quæſt.*2. *lib.*2. quia quidquid ſit de eius opinione, de qua alibi tractabimus, non facit ad propoſitum noſtrum, quoniam quærit, an ſtatutum fœminarum excluſiuum à ſucceſſione maſculi, excludat à ſucceſſione clerici, qui non eſt caſus noſter, cum nos verba faciamus de ſtatuto prohibente forenſes acquirere, & ſuccedere, quod nihil habet commune cum illo, & ex defectu poteſtatis non afficit perſonas Eccleſiaſticas alienantes, vel acquirentes,
per textum *in c. Eccleſia S. Mariæ*, vbi DD. *de conſtit. cap. à nobis, de ſent. excommunicat. cap. fin. de imm. Eccl. in* 6. Iaſ. *in l. filiusfam. §. Diui*, *num.*82. vbi de magis communi, & ibi Crot. *n.*80. *verſ. ſecunda ſit concluſio*, *ff. de legat.* 1. Bald. *in d. l. fin. num.*17. *C. de ſacroſ. Eccl.* Clar. *in prax. §. fin. q.*82. *Statutum quintum, verſ. ſed quæro.* Ang. *conſ.*48. *ſub num.* 3. Caſtr. *conſ.*89. *n.*1. *vol.*1. Plot. *conſ.*19. *num.*11.12. Rim. Iun. *conſ.* 15. *n.*73. 85. latè Alderan. Maſcard. *tract. de ſtatut. concl.*1. *n.*2. *cum ſeqq.* Marr. *de iuriſd. cent.*1. *caſ.*6. latè Cyriac. *controu.*205. *n.* 156. 157. 158. 159. *& ſeqq. part.*2. 40

Et ex pluribus etiam aliis rationibus id fuit viſum non obſtare quidquam, tamen quia dictum ſtatutum non excludit foréſem, niſi à ſucceſſione bonorum ſtabiliũ, quod non applicatur huic caſui, vbi non agitur de aliqua ſtabilium acquiſitione, vel eorum vſufructu, ſed de iure monachandi, tamen quia ſtatutum illud non afficit Mutinenſes, cũ omnes ad libitum acquirant ſtabilia, & ſuccedãt in iuriſdictione, vt pro notorio ſupponitur, & quia bona hæreditatis dicti D. Pauli pro maiori parte ſita ſunt extra territorium

territorium

territorium Saxoli,& Monasterium tempore litis cœptæ nulla habebat bona stabilia.

Ad secundum itaque respondetur, legatum pauperibus factum ideo intelligendum de pauperibus domicilij testatoris, non totius mundi, ne reddatur elusorium, vt eueniret, si in omnes pauperes orbis esset diuidendum, & propterea restringitur ad pauperes domicilij, ad quos magis affectionem videtur habuisse, ita firmarunt Abb.
41 & alij adducti à Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 8. tit. 5. n. 2.* Verum cum dictus D. Paulus suum haberet domicilium in Vrbe, non video, quomodo Saxolenses ad suum sensum hæc pertrahant.

Ad tertium respondetur, Breue Sanctissimi non posse comprehendere dictam Thomiram, neque alias mulieres de domo Teggiarum, quia veniunt ex dispositione fundatoris, cui noluit derogare Pontifex, cum nihil de ea narratum sit, tum quia fuit obtentum post litem cœptam nulla litis mentione facta. Gloss. *cap. super litteris, in*
42 *verb. litteris*, & ibi Felin. *num 12. de rescript.* Abb. *in cap. prudent. §. sexta, de off. deleg.* Menoch. *cas. 202. num* 4.
43 & tamen certum est, quòd testator vocando ad fideicommissum agnatos, censetur vocare etiam forenses. Petr. *de fideicom. q. 11. n. 521.* Fusar. *d. q. 358. n. 25.*

Ex his videbatur posse concludi, quòd D. Thomira sit præferenda, quia videtur constare de gradu certo inter ipsam, & fundatorem, & certum est illum esse præferendum, qui probat certum agnationis gradum, illi, qui
44 probat parentelam solùm in genere. Tiraq. *de retract. lign. §. 21. gl. 1. num.* 10. Petr. de Plaza *lib. 1. epitom. delict. cap. 39. num* 22. Menoch. *de arb. iud. cas. 48. n. 28.* Add. ad Alb. *cons. 355. littera O*, Mascard. *de probat. concl. 410. num. 26.*

Verùm quia non potest dici, quòd D. Thomira probauerit plenè certum consanguinitatis gradum, quia instrumenta prædicta verè coadiuuant ad probandam agnationem in genere, sed respectu certi gradus non sufficiunt, quia non sunt plura, & omnia non sunt antiqua, & ob pluralitatem Iacoborum in familia, redditur ambiguum, quis verè fuerit stipes familiæ, ideò censui satis hinc inde probatam esse agnationem in genere, & admittendam esse dictam D. Thomiram pro vno colonello, & D. Catherinam, seu aliam superstitem pro altero: cum enim liquidò non constet de certo gradu agnationis in aliqua linea, censendi sunt omnes pares, & vnus non
45 potest alteri præferri, adeò vt hæres non possit eligere, quem maluit, sed omnes sint admittendi, iuxta gl. *in l. vnum ex familia, §. 1.* vbi DD. omnes, *de leg. 2.* & ex textu *in l. cùm ita, §. in fideicom. ff. eod.* Ruin. *cons. 217. num. 26. lib. 2* Gratian. *cons. 126. lib. 2.* Natt. *cons. 110. num. 12.* & *cons. 111. n. 2.* Peregr. *decis. 23. n. 14.* Et ita iudicaui.

CAPVT XXIV.

EPITOME.

Pensionarius an teneatur contribuere pro solutione decimarum, & pro qua rata.

SVMMARIVM.

1 *Pensio exempta quibus clausulis muniatur.*
2 *Decimas sex imposuit Vrbanus VIII.*
3 *Pensionum exemptioni derogat Pontifex in impositione decimarum.*
4 *Pensionarius tenetur soluere decimam Papalem.*
5 *Pensionarius dicitur in possessione exigendi per solutionem antecessoris.*
6 *Pensiones habent executionem paratam.*
7 *Pensionum solutio non retardatur.*
8 *Pactum pro pensionario ligat etiam successorem.*
9 *Decima imponitur à Papa cum derogatione pactorum pro pensionario.*
10 *Pensionario quomodo detur manutentio.*
11 *Manutentio datur pensionario etiam ex solis solutionibus prædecessoris.*
12 *Derogatio exemptionis pensionum fit in impositione decimarum.*
13 *Clausulæ non debent esse superfluæ.*
14 *Decimam debet soluere etiam pensionarius.*
15 *Decimam non euitat pensio etiam exempta.*
16 *Pensionarius habet intentionem fundatam, vt ad decimam non teneatur.*
17 *Exemptionis decimarum derogatio quomodo intelligatur.*
18 *Pensionarius eximitur à decima respectu titularis.*
19 *Emphyteuta tenetur ad tributum, etsi fecerit pactum, quod dominus teneatur ad illud.*
20 *Fisco non præiudicant pacta priuatorum.*
21 *Pactum in præiudicium fisci seruatur respectu priuatorum.*
22 *Venetiarum Respublica est propugnaculum Italiæ.*
23 *Præfatio declarat mentem concedentis.*
24 *Præfatio inducit causam finalem.*
25 *Præfatio regulat dispositionem.*
26 *Verba sunt restringenda ad rem, super qua exprimuntur.*
27 *Priuilegiorum non verba, sed mens concedentis consideranda.*
28 *Derogatio est stricti iuris.*
29 *Derogatio tantùm derogat, quantùm dicit.*
30 *Pensio remanet exempta respectu titularis non obstante derogatione.*
31 *Princeps non derogat conuentionibus partium.*
32 *Decima non ligat pensionarium exemptum respectu titularis.*
33 *Clausulæ,* quorum tenores, *sublata, & decretum irritans regulantur secundum naturam dispositionis.*
34 *Decimarum impositio continet derogationem exemptionum pro faciliori exactione.*
35 *Debitum prius, & strictius prius soluendum.*
36 *Iuri quæsito non derogat Princeps, nisi in modico.*
37 *Rescriptum satis est, si in modico præiudicet iuri quæsito.*
38 *Obligatio vnius alterum non ligat.*
39 *Decima quando liget pensionarium.*
40 *Pensiones ex causa resignationis penitus exempta à decimis.*
41 *Pensionarius quomodo debeat contribuere pro decimis.*
42 *Pensionarij, & titularis conuentiones remanent in impositione decimarum.*
43 *Decima papalis pro quarta rata afficiat pensionarium.*
44 *Beneficij prouentus quomodo probetur in exactione decimarum.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1613. idibus Octobris M.R.D. Hieronymus Corradinus Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Regij obtinuit à Sanctissimo Papa Paulo V. vt sibi daretur Coadiutor in dicto Canonicatu M. R. D. Paulus Rossinus cum futura successione in forma, & simul cum assensu illius, & dicti Rossini fuit reseruata super fructibus dicti Canonicatus annua pensio ducatorum 60. auri de Camera R. D. Hieronymo, & Ioanni Paulo, & cuilibet eorum, nepotibus dicti Corradini ex fratre, cum clausula, quòd sit exempta ab omni decima, quarta, media, & quauis alia fructuum parte, & subsidio charitatiuo, & alio quocumque onere ex vrgentissima etiam necessitate pro Seminario etiam, & 1
fabrica S. Petri, etiamsi in impositionibus caueretur,

quòd penſionarij teneantur pro rata, & caſu quo vnquam penſionarij tenerentur contribuere, dictus Cortadinus, & Roſsinus ſuo, & ſucceſſorum nomine de eorum proprio ſoluere promiſerunt abſque ſpe aliquid conſequendi, aut repetendi, & vt plenius in litteris Apoſtolicis continetur.

Verùm cùm de anno 1632. Vrbanus VIII. impoſuerit ſex decimas omnium fructuum Eccleſiaſticorum in Italia pro ſubuentione Cæſaris, & Catholicæ confœde-
2 rationis in Germania, ad quas etiam penſionarios teneri voluit, etiamſi penſiones ſint exemptæ cum obligationibus iuramenti, & in forma Cameræ etiam per viam donationis, & vt latius in Bulla Apoſtolica, cuius vigore M.R.D Ioan. Paulus Zanius ſucceſſor in dicto Canonicatu poſt Roſsinum prætendebat dictos penſionarios teneri contribuere ſolutioni dictarum decimarum, & ſic recuſabat ſoluere integram penſionem.

Vnde dictus Zanius fuit conuentus coram me Vicario generali Regij à dictis penſionariis ad finem, vt ipſi manutenerentur in quaſi poſſeſſione exigendi dictam penſionem integram abſque defalcatione aliqua, & cùm diſputaretur de veritate quæſtionis, videbatur negotium eſſe terminandum ad fauorem titularis, quia ſæpius Rota cenſuit per huiuſmodi derogationem ſublata eſſe pacta, & conuentiones ad fauorem penſionarij appoſitas
3 ex mente Papæ: ita Rot. *diuerſ. deciſ.* 161. *in princ.* & *num.* 4. 6. 13. *part.* 2. & *in vna Aſculana penſionis*, 17. *Februarij* 1586. *coram Pamphilio.* & *in vna Valentin. ſubſidij*, 4. *Maij* 1611. *coram Peña.* Monet. *de decim. cap.* 9. *quæſt.* 3. *num.* 90. 91. vbi inquit, quòd ſemper Pontifex in impoſitione decimarum derogat exemptioni.

Et hoc iuſtum videtur; ſic enim fit reductio ad ius commune, cuius vigore penſionarius tenetur ſoluere decimam Papalem ad ratam penſionis, *ex gl.* 1. *in Clem.*
4 *fin.* vbi Imol. *num.* 6. *de decim.* Decian. *conſ.* 156. *num.* 4. Franc. *deciſione* 107. *numer.* 1. & *ſeqq.* Gig. *de penſion. quæſt.* 59. *num.* 21. & *quæſt* 62. *num.* 13. Monet. *de decim. d. cap.* 9. *quæſt.* 3. *num.* 87. vbi de communi opinione teſtatur.

Nihilominus viſum eſt non eſſe retardandam ſolutionem dictæ penſionis, pro qua exigenda manutenendi
5 ſunt dicti Corradini, cùm ex ſolutionibus factis à prædeceſſoribus dicti D. Zanij appareat eos eſſe in quaſi
6 poſſeſſione. Garz. *de benef. part.* 1. *cap.* 5 §. 4. *num.* 453. penſiones enim per Papam reſeruatæ habent executio-
7 nem paratam: Gig. *de penſion. quæſt.* 85. *ſub num.* 2. vnde Romana Curia nunquam dat, ſeu dare ſolet commiſſionem ſuper cauſa penſionis abſque illa clauſula, *Sine retardatione ſolutionis*, vt dicit Monald. *d. conſ.* 42. *num.* 3. *vol.* 2.

Et exceptiones propoſitæ videntur requirere altiorem indaginem, quia in Bulla reſeruationis dictarum penſionum adſunt conuentiones, & pacta nimis prægnantia ad fauorem penſionarij, quibus non derogatur reſpectu
8 titularis, ſed tantum Cameræ Apoſtolicæ, vt facilior ſit exactio: & cùm illa pacta fuerint ſtipulata etiam nomine ſucceſſorum, & à Papa confirmata, tranſeunt etiam in ſucceſſorem in dicto Canonicatu, & quia ſuper hoc extat inſignis quædam deciſio *in vna Bergomenſ. penſionis de Treſcurio, coram R. P. D. Durand. ſub die* 13. *Nouemb.* 1626. quæ reſoluit omnia, placet eius verba ponere, ne allegata per eam hic replicentur, & eſt tenoris ſequentis.

Paulus Papa V. in reſignatione, quam Ioan. Paulus Garlinus fecit Eccleſiæ de Treſcurio, reſeruauit ei ſuper fructibus eiuſdem Eccleſiæ annuam penſionem ſcutorum 200. & eius nepotibus 60. exemptam, & immunem ab omni decima impoſita, & ex quavis cauſa imponenda, & alio quocumque onere, etiamſi in impoſitionibus hu-
9 iuſmodi decimarum caueatur expreſsè, quòd penſionarij pro rata penſionum ſuarum quantumvis exemptarum decimis contribuere teneantur, cui reſeruationi Martinus reſignatarius modo prædicto conſenſit, & penſionem cum iuramento, & obligatione Camerali etiam ſucceſſorum nomine de ſuo, & eorum proprio ſoluere promiſit abſque ſpe aliquid vnquam poſtea repetendi, ſeu defalcandi, ita vt omne, quod propterea ipſe, & ſui ſucceſſores in dicta Eccleſia ſoluerent, quod præfatam ratam pro tempore quomodolibet concerneret, Ioani Paulo reſignanti, & nepotibus gratioſè donare, & remittere teneantur donatione pura, & irreuocabili.

Sed poſteà Gregorius XV. Sereniſſimæ Reipublicæ Venetorum conceſſit certas decimas ſuper fructibus omnium, & quorumcumque beneficiorum Eccleſiaſticorum ſui dominij, ad quas etiam penſionarios teneri voluit, quamvis penſiones eſſent, vt ſupra, exemptæ, & ſub quibuſvis cautelis, & decretis munitæ etiam per viam donationis, & generaliter ſub quavis verborum forma, aut expreſſione conceptæ, etiam quòd ipſi, à quibus penſiones huiuſmodi ſunt ſoluendæ, iuri, & actioni, petendæ, vel retinendæ portionis, aut ratæ partis penſionarij tangentium iureiurando renuntiauerint.

Cuius indulti prætextu Hieronymus Iſabellus, qui Martino reſignatario in dicta Eccleſia ſucceſſit, prætendens, quod Ioannes Paulus penſionarius teneatur contribuere ſolutioni prædictarum decimarum, integram penſionem ſoluere recuſauit. Sed nihilominus cùm fuerit conuentus coram A.C. obtinuit Ioannes Paulus manuteneri in poſſeſſione exigendi integram penſionem. Vnde cauſa appellationis mihi commiſſa ſine 10
retardatione ſolutionis arbitrio Rotæ, propoſui hodie dubium: An intret arbitrium, in cuius diſcuſſione fuit pro parte Hieronymi de tribus oppoſitum, nempe de inualiditate mandati A.C. quòd quaſi poſſeſſio non fuerit probata, & demùm de iniuſtitia: ſed validitas fuit viſa clara, & quando fuiſſet turbida, ceſſabat difficultas, ex quo nunc ex integro poterat manutentio concedi. Quaſi poſſeſſio videbatur etiam bene probata, quia ad effectum manutentionis ſufficiunt ſolutiones, de quibus in actis, factæ per Martinum prædeceſſorem, Guid. Pap. *deciſione* 629. ſæpius per Rotam canonizata. Gig. *de penſion. quæſt.* 47. *numero* 10. 11
Menoch. *de recuper. remed.* 1. *numer.* 89. Put. *deciſione* 151. *lib.* 3. Seraph. *deciſione* 1147. *num.* 1. & fuit millies deciſum.

Quapropter poſt binas huius dubij propoſitiones, 5. & 29 Aprilis præteriti, & 6. huius menſis fuit difficultas reſtricta ad iuſtitiam, quæ in eo ſolum verſatur: An per ſupradictum indultum Gregorij XV. fuerit derogatum clauſulis appoſitis in reſeruatione penſionis, ita vt obſtent penſionario in caſu, & ad effectum, de quo agitur.

Et pro parte affirmatiua, & ſic pro titulari videntur eſſe expreſſa verba dicti indulti, vbi grauantur penſionarij, & derogatur pactis inter penſionarium, & titularem conuentis cum clauſula, *Quorum tenores*, quæ operatur, vt omnia cenſeantur expreſſa iuxta vulgare conſilium Butrij, cum expreſſa derogatione regulæ de iure quæſito non tollendo, & cum decreto irritanti, & clau- 12
ſula ſublata, & in ſpecie derogatur obligationibus in forma Cameræ, qua titularis erat obligatus ad fauorem penſionarij, necnon donationibus, & iuramento ad fauorem eiuſdem. Quæ derogationes cum non conueniant, nec adaptari valeant Reipublicæ: cui clauſulæ ſupradictæ non obſtabant, vt patet ad ſenſum, videtur neceſſariò dicendum, quòd ſolum habent reſpectum ad titularem ita, vt eius fauore duntaxat appoſitæ cenſeantur, ne aliàs inutiles ſint, & ſuperfluæ, & nihil penitus operentur, vt in ſimili Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. 13
præſ. 115. *num.* 63. & *ſeqq* & tantò magis quia ſic intelligendo reducitur res ad ius commune, quo penſionarij tenentur contribuere pro rata penſionis. Gig. *de penſ. q.* 59. *num.* 21 14

Et fortiùs pro titulari ſtringebat, quòd Rota ſæpius in puncto

puncto visa fuit sentire ad eius fauorem, scilicet quòd per huiusmodi derogationes exemptio, pacta, & conuentiones ad fauorem pensionarij in reseruatione apposita fuerint sublatæ ex mente, & voluntate Papæ, vt
15 *part. 2. diuers. decis.* 161. *in princ.* & *numer.* 4. 6. & 13. & *in Asculana pensionis* 17. *Februarij* 1586. *coram Cardinali Pamphilio*, & *in Valentin. subsidij*, 4. *Maij* 1611. *coram bon. mem. Peña, in fin. vers. ad decis. in causa Toletana.*

Cæterùm re maturè discussa Domini contrarium resoluerunt, videlicet Isabellum titularem teneri iuxta reseruationem releuare Ioannem Paulum, & eius nepotes pensionarios ab omni, & quacumque decima: habent enim pensionarij intentionem fundatam in litteris reseruationis, cuius verba sunt clara, vt supra in facto, & in pluribus decisionibus Rotæ in similibus terminis lo-
16 quentibus, vt apud Seraph. *decis.* 1348. *num.* 2. *in versic. nam cum agatur*, & *in vers. non tamen tollit*, & *decis.* 702. *num.* 5. 6. *part.* 2. *recen.* & *in d. Valentina subsidij*, 4. *Maij* 1611. allegata etiam ex aduerso, & clariùs *in decis.* 26. *Nouembris*, eiusdem anni in eadem causa facta coram eodem bonæ memoriæ Peña, & *in Perusina pensionis*, 13. *Ianuarij*, 1614. *coram Cardinali Sacrato*, & *in Cenetens. pensionis*, 7. *Iunij* 1621. *coram bon. mem. Remboldo*, & in aliis adductis per Modern. *discept. forens. cap* 548. *num.* 26. *cum sequentibus.*

Ex quibus decisionibus iuxta mentem Rotæ declaratur dictum Breue Gregorij XV. quo etiam pensionarij grauantur, vt sit verum ad fauorẽ Reipublicæ, quod pensionarij tenentur pro sua rata non minus, quam titulares ita, vt prætextu quarumvis exemptionum, aut conuentionum cum titularibus initarum non possint eximi à contributione decimarum, quia illis omnibus quoad Rempublicam fuit in dicto Breui expressè derogatum, vt sic concessio decimarum, vt inferius dicetur, habeat faciliorem exitum, & effectum, sed propterea non fuit de mente velle præiudicare pensionariis quoad titulares, ad quorum fauorem non respexit, nec illis in dicto Breui quicquam concessit, sed potius fuit eius voluntas, vt quoad illos, pacta, & conuentiones, & clausulæ omnes in reseruatione ascriptæ remaneant in suo robore,
17 & firmitate. Rota *in prædicta decis.* 1348. apud Seraph. *in dicta Valentina subsidij*, & aliis supra allegatis, & hoc ipsum bene denotant verba Indulti, ibi: *Quoad hoc nullatenus suffragari*; id est, respectu Reipublicæ, cui solùm indultum fuit concessum, & non pensionariis; ita
18 vt Reipublicæ inclusio sit titularium exclusio, ad *l. cum Prætor, ff. de iudic.* & in puncto dicta verba ad hoc expendit Rot. *in dicta decis. Cenetens. coram bon. mem. Remboldo.*

Qui intellectus ad dictum Breue tantò magis congruit, & recipi debet, quantò magis est iuri communi conformis, eo enim attento si emphyteuta pactum inierit cum Domino directo, vt non ipse, sed Dominus directus tributa, ac censum Principi soluat, nihilominus emphyteuta tenetur perinde ac si nulla præcesserit
19 conuentio, *l. ius emphyteutici predij*, & ibi Rebuff. *C. de fund. patrim. lib.* 11. vbi talis conuentio non confirmata à Principe dicitur nulla, & improbata, & facit textus *in l. fin. C. sine cens. & reliq.* quod tamen conuentio sit nulla, intelligi debet quoad præiudicium fisci dumtaxat,
20 *l. inter debitorem, ff. de pact.* ibi: *Inter debitorem, & creditorem conuenerat, vt creditor onus tributi prædij pignorati non agnosceret, sed eius soluendi necessitas debitorem spectaret, talem conuentionem quantum ad fisci rationem non esse seruandam respondi.* Cæterùm quoad ipsos contrahentes conuentio est valida, & seruanda, vt probat expressus textus *in l. epistolam, §. pactum, ff. de pact.* ibi:
21 *Pactum, vt si quas summas propter tributiones prædij pignori nexi factas creditor soluisset, à debitore reciperet, & vt tributa eiusdem prædij debitor penderet, iustum, ideoque seruandum est.* Et ita declarant Gloss. *in d. l. ius emphyteuticj.* Iaf. *in d. l. epistolam.* Aluar. Valasc. *de iur. emph. quæst.* 17. *numer.* 28. Franc. Marc. *decisione* 471. *numer.* 13. *part.* 1. Ergo derogationes pactorum, & conuentionum contentæ in Breui debent intelligi ex mente Papæ ad fauorem Reipublicæ tantum, non autem titularis.

Quæ Pontificis mens, & voluntas inde magis vrget, quòd ille, vt legitur in præfatione Breuis, eo dumtaxat motus fuit ad concedendum has decimas, vt per eas subuentum sit publicis Reipublicæ necessitatibus quæ tot, tantaque munitissima præsidia sustinet ad fauces inimicorum, quorum ipsa, & totius Italiæ est firmissimum propugnaculum, ideoque ad eam semper verba indulti diriguntur, quæ ratio nec indirectè conuenire potest titularibus, cum quibus indultum non loquitur, licet enim illa publica subuentio sit omnium communis, tamen dum Respublica siue ab vno, siue ab alio integras exigit decimas, quòd postea pensionarius iuxta pacta conuenta releuetur à titulari, aut non releuetur, prorsus dicit respectum ad priuatam vtilitatem titularis, aut pensionarij, vt patet ad oculum, nihil autem est, vnde magis voluntas concedentis declaretur, quàm à præfatione, *l. cum hi, in princ.* & ibi Barr. & Iaf. *ff. de transact.* Crauet. *consil.* 221. *num.* 8. *vers. septimo verò.* Cùm enim præfatio inducat causam finalem, *l. fin. ff. de hæred. inst.* aperit mentem concedentis ita, vt illa à præfatione vt à sua causa finali reguletur, limitetur, aut extendatur, *l. cùm pater, §. dulcissimis, ff. de leg.* 3. *l. si de certa*, vbi Barr. *C. de transact.* Bald. *in l. sub prætextu, num.* 12. *C. eod.* Paul. de Castr. *consil.* 332. *lib.* 1. Crauet. *consil.* 16. *numero quinto*: vbi quod verba sunt restringuenda ad rem, super qua exprimuntur, *l. si quis ita, ff. de testamento tutel.* Surd. *decisione* 217. *numer.* 6. vbi quod quando exprimitur certa causa, verba generalia vltra dictam causam nihil operantur, sed debent restringi ad eam, quando salua ratione recti sermonis restrictio fieri potest. Hic autem recti sermonis ratio postulat, vt fiat dicta restrictio, ne Pontificis gratia, seu concessio trahatur ad eos, quibus non conuenit ratio concessionis. Vnde dixit Rota apud Mohed. *decisione* 13. *de præbend.* quòd in priuilegiis, & gratiis non tam verba sunt attendenda, quàm mens consideranda. 22 23 24 25 26 27

Præterea etiam eadem Pontificis voluntas, & intentio non minùs elicitur combinando indultum decimarum cum pactis, & clausulis reseruationis; etenim in his habetur, quòd titularis in subsidium promisit suo, & successorum nomine de proprio soluere ratam decimarum spectantem ad pensionarium, quam promissionem Pontifex ratam habuit, illamque expressè confirmauit, & approbauit. In indulto autem ad denotandum, quòd derogationes in eo contentæ nullo modo attingunt interesse titularis, sed Reipublicæ, derogatur dumtaxat clausulis, quæ (iuxta mox dicenda) possunt adaptari faciliori, aut difficiliori exactioni ex fructibus beneficiorum, non autem derogatur clausulæ, vt in omnem casum titularis etiam de proprio soluere teneatur. Cùm enim derogatio sit stricti iuris, Gemin. *consil.* 35. *numer.* 2. tantum, & non plus est derogatum, quantum dictum, aut quantum de necessitate infertur, *l. sancimus, C. de testam.* Crauet. *cons.* 26. *num.* 7. Rota *in dicta Valentina subsidij*, 4. *Maij*, *coram bon. mem. Peña, vers. quod verò ex derogatione.* Cur autem Papa hoc vnum derogare omiserit, non autem alia, illa sola 28
videtur esse ratio, quòd cùm decimæ non de proprio, vt pensio, sed solùm de fructibus sint exigendæ, superfluum erat derogare huic clausulæ, quæ non perti- 29
net ad decimarum exactionem, sed solùm ad priuatum interesse titularis, & pensionarij, quod interesse non fuit consideratum, sed omissum, quia nullo modo, nullaque ratione mouit Papam ad concedendum indul- 30
tum: ergo quoad illud conuentiones, & clausulæ reserua-

reſeruationis remanſerunt in ſuo priſtino ſtatu, & per conſequens iuramentum, & obligatio Cameralis, ſub quibus etiam facta fuit promiſſio ſoluendi de proprio, quæ conſideratio fuit de mente Rotæ *in dicta Peruſina penſionis, verſ. minùs refragratur, in fin. coram Cardinale Sacrato.*

Tandem generaliter nulla Principis conceſſio etiam cum clauſulis derogatoriis tollit partium conuentiones, niſi adeo clarè, & diſtinctè illis ſit derogatum; vt alia non
31 poſſit capi interpretatio, *c. ex multiplic.* vbi gl. & Anch. *num. 4. de decim.* Felin. *in c. cauſam quæ, num. 10. de reſcript.* Put. *deciſ. 19. lib. 1. in nouis impreſſ.* Caputaq. *deciſ. 55. p. 2.* & in puncto Rota *in dicta Valentina ſubſidij, 4. Maij, in verſ. non obſtant clauſula derogatoria*: ex quibus patet reſponſio ad contraria, quæ ex aduerſo adducebantur, ſed pro maiori ſatisfactione, & claritate illis ſingulariter reſpondetur.

Non obſtat primò, quòd in indulto Gregorij XV. penſionarij in ſpecie grauentur, & derogetur in eo pactis, & conuentionibus inter penſionarium, & titularem, quia grauamen, & derogationes intelliguntur quoad decimas, & ſic quoad Rempublicam Venetorum, ita, vt quoad eam conuentiones ſint derogatæ, & nullæ, iuxta textum
32 *in d. l. inter debitorem*, & *in d. l. ius emphyteutici*, remanent tamen validæ vt priùs, quoad contrahentes, iuxta textum *in d. l. epiſtola, §. pactum, ff. de pact.* & Rot. *deciſ. 5.* ſuperiùs allegata.

Non obſtat ſecundò clauſula, *Quorum tenores*, decretum irritans, & clauſula, *Sublata*, quia intelliguntur eodem themate retento, nempe quoad præiudicium Reipublicæ, quia cum regulentur ſecundùm naturam diſpoſitionis, cui ſunt adiectæ, Mart. *de clauſ. part. 1. clauſ.*
33 *176. num. 17.* Caſſador. *deciſ. 10. num. 4. ad Reg. Cancell.* Caputaquenſ. *deciſione 121. part. 1.* ſi non obſtat principalis diſpoſitio Breuis, minùs obſtare debent clauſulæ acceſſoriæ ipſius Breuis, *reg. acceſſorium, de reg. iur. in 6.*

Non obſtat tertiò, quòd in Breui derogetur obligationi Camerali, iuramento, & regulæ de iure quæſito, &c. quæ taliter videntur adaptari ad fauorem titularis erga penſionarium, vt nullo modo conueniant Reipublicæ, cui dictæ clauſulæ non obſtabant. Quia vltra quòd cum conſtet de mente Papæ, & de cauſa finali certa, & determina-
34 ta ad ſolum fauorem Reipublicæ, non eſt curandum de effectu dictarum clauſularum, niſi ſi, & in quantum contenta in illis poſſunt afferre commodum Reipublicæ, & non aliter, iuxta ſupradicta. Reſpondetur etiam ſatis eſſe, quòd derogationes illæ operentur faciliorem decimarum exactionem ad fauorem Reipublicæ, vt dixit Rota *in dicta Valentina ſubſidij, 29. Nouembris 1611. coram bon. mem. Pena.*

Facilior autem exactio ex derogatione prædictorum poteſt conſiderari tam contra titularem, quàm etiam contra penſionarium. Contra titularem, ne excuſetur, quòd Papa prius illum grauauit ſub iuramento, & obligatione Camerali ad fauorem penſionarij, & ſic quòd illius creditum ſit non ſolùm prius, & ſic potius, *l. qui prior, de regul. iur.* ſed etiam ſtrictius propter iuramentum, & obligationem Cameralem; & ideò priùs ſoluen-
35 dum eſſe, *ad l. 1. cum ſeqq. & l. cum ex pluribus, ff. de ſolut.* Menoch. *de arb. caſ. 493. num. 14. cum ſeqq.* vbi quod debiti cauſa grauior alia eſſe dicitur, ſi vna habet faciliorem exactionem, quàm altera. Contra verò penſionarium, quia ob eaſdem cauſas fortè prætenderet prius ſibi ſoluendam eſſe penſionem ex fructibus, quàm Reipublicæ decimas. Vnde Summus Pontifex ad tollendum has difficultates gratiâ facilioris exactionis decimarum appoſuit dictas derogationes ita, vt ſolum quoad dictam faciliorem exactionem voluerit præiudicare penſionariis, vbi enim non apparet Principem voluiſſe præiudicare iuri tertij, in dubio debet intelligi, quod voluit in modico præiudicare, & non in magno. Pariſ. *conſil. 6. num. 16. lib. 2.* Bald. *in c. 1. §. Sacramenta, de pac. iuram. firm. in vſib. feud.* vbi ſat eſt ſi reſcriptum aliquid modicum operetur 36
in præiudicium tertij. Iaſ. *in l. quoties, num. 4. C. de precib. Imp. offer.* Decian. *in cap. quæ in Eccleſiarum, num. 16. de* 37
conſtit. Aluat. Valaſc. *conſult. 71. n. 21. 23. vol. 1.* Rota *in dicta Valentina ſubſidij 4. Maij, coram bon. mem. Peña, in verſiculo nec eſt nouum.*

Non obſtat quartò deciſio 161. *part. 2. diuerſ.* quia ibi præceſſerat concordia inter Clerum, & Regem Catholicum, in quo totus Clerus ſe obligauerat ſoluere concordatum non obſtantibus quibuſcumque exemptionibus, priuilegiis, & contractibus etiam iuratis, & in forma Cameræ, &c. & Papa aliud non fecit, quàm concordiam confirmare. Vnde mirum non eſt, quòd in caſu illo fuerit reſolutum, penſionarium teneri, & non eſſe releuandum à titulari, quia obligatio, quæ ex perſona, & facto illius originem traxit, ipſum ſolum afficere debuit, &
non titularem, *l. quæcumque gerimus, ff. de action. & oblig.* 38
l. inter ſtipulantem, ff. de verb. oblig. Vnde etiam derogatio iuramenti, & obligationis Cameralis ad damnum penſionarij facta fuit, & ſic etiam eſt intelligenda deciſio Valentina ſubſidij 4. Maij, *in verſ. in cauſa Toletana*, dum loquitur de obligatione Camerali, quia deciſio in dicta cauſa Toletana eſt eademmet deciſio 161. *part. 2. diuerſ.* Hic autem verſamur in ſimplici indulto Papæ nulla præcedente obligatione penſionarij, ſed conceſſo ex cauſa ita reſtricta ad Rempublicam vt non conueniat penſionario.

Demùm deciſioni in cauſa Aſculana penſionis 17. Februarij 486. coram Cardinali Pamphilio, & aliis deciſionibus ex aduerſo allegatis reſpondet eadem deciſio
Valentina ſubſidij, in illis difficultatem non fuiſſe reſtri- 39
ctam ad terminos huius diſputationis, & in caſu dictæ deciſionis Aſculanæ penſionis erat penſionarius miles Hieroſolymitanus, & contributio erat in fauorem religionis impoſita per Magnum Magiſtrum, ideo cauſa nedum erat communis, ſed propria penſionarij, & in omnem caſum ſemper vrget illa particularis exceptio, quòd hic non fuit derogatum obligationi ſoluendi de proprio, cui accedunt etiam obligatio Cameralis, iuramentum, & alia vincula, de quibus in litteris reſeruationis, &c.

Et ita vtraque.

His ſtantibus non videtur dubitandum, quin titularis teneatur de ſuo ſoluere decimam, & integram penſionem dictis Corradinis, & ita dicunt Curiales præcipuè ſeruari Romæ, vbi penſiones reſeruantur ex cauſa reſignationis, vel occaſione coadiutoriæ; tunc enim ſolent apponi ſimilia pacta, & conuentiones, vt ſi quid ſoluendum erit, titularis illud donet de ſuo, quod fieri ſolet tantùm in illis caſibus, non autem quando ex cauſa
obitus, vel alio reſpectu; tunc enim penſionarius con- 40
tribuere tenetur, vt ex infraſcripto decreto his temporibus emanato occaſione ſex decimarum nouiter impoſitarum ab Vrbano VIII. cuius tenor talis eſt.

Decretum ſuper contributione penſionariorum pro decimis. Die XIV. Ianuarij 1633.

Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Hip- 41
polytus miſeratione diuina S. Angeli in foro Piſcium Diaconus Cardinalis Aldobrandinus, S. R. E. Camerarius, & ſex decimarum per S. D. N. D. Vrbanum diuina prouidentia Papam VIII. nuper impoſitarum Collector generalis, adſiſtentibus ibidem Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo D. Stephano Duratio, eiuſdem Sanctiſſimi, & Cameræ Apoſtolicæ generali Theſaurario, ac Reuerendiſſimo D. Felice Contelorio eiuſdem Cameræ generali Commiſſario; ad tollendas differentias, quæ inter penſionarios, & titulares ſuper ſolutione, ſeu retentione decimarum dictos penſionarios tangentium in dies oriuntur. De mandato eiuſdem

dem Sanctissimi D. N. Papæ viuæ vocis oraculo sibi facto, & auctoritate sui Camerariatus officij, vigore specialis facultatis sibi desuper attributæ, citra præiudicium conuentionum inter titulares, & pensionarios initarum, statuit, & declarauit, pensionarios pro rata pensionum suarum pro dictis decimis ad infrascriptam rationem te-
41 neri soluere, vel contribuere. Titularibusque pensiones ipsas soluere debentibus licere in solutione dictarum pensionum dictis pensionariis retinere ratam, & portionem dictos pensionarios pro ipsis decimis tangentem ad eandemmet rationem taxæ, ad quam ipsi titulares soluunt decimas Cameræ Apostolicæ, vel eius subcollectori, habita ratione veri redditus dictarum Ecclesiarum, beneficiorum, &c. exempli gratiâ pro maiori intelligentia.

Supposito, quòd super fructibus annui redditus duc. 500. sit reseruata annua pensio ducatorum centum, quod
43 est quinta pars dicti redditus, & quòd pro decimis titularis beneficij teneatur soluere Cameræ Apostolicæ scuta quinquaginta, pensionarius tenebitur contribuere pro dicta quinta parte dictarum decimarum, & sic soluere scuta decem.

Pro scientia autem dicti veri redditus Ecclesiæ, seu beneficij pensione grauat, stari debere expressioni valoris in litteris Apostolicis reseruationis pensionis de consensu moderni titularis, seu cuiuscumque eius actoris factæ, & ea cessante, assertioni cum iuramento titularis, nisi aliter per pensionarios doctum fuerit: & ita statuit, decreuit, & declarauit omni meliori modo, &c.

HIPPOLYTVS CARD. ALDOBRANDINVS, Cam.

CAPVT XXV.

EPITOME.

Si testator mandat solui aliquid, donec legatum pecuniæ soluatur, an id validum sit? & quando filij positi in conditione censeantur vocati.

SVMMARIVM.

1 *Vsura prohibetur tam in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus.*
2 *Legatum pecuniæ si est purum, non potest aliquid prætendi ratione retardatæ solutionis.*
3 *Si testator fecit, dilationem hæredi ad soluendum legatum, potest iubere interim aliquid solui.*
4 *Vsura an committatur in legatis.*
5 *Legatum pœnale debet solui.*
6 *Testator non censetur eligere viam, per quam suum testamentum possit impugnari.*
7 *Testator censetur disponere eo modo, qui valere potest.*
8 *Dilatio per quæ verba censeatur concessa.*
9 *Argumentum à contrario sensu valet etiam in vltimis voluntatibus.*
10 *Lucrum cessans debetur à moroso debitore, & quando.*
11 *Numerus singularis verificatur in vno.*
12 *Hæres debet censeri grauatus minùs, quàm fieri possit.*
13 *Dictio*, quælibet, *est distributiua, & requirit concursum omnium.*
14 *Verbum*, Placet, *importat arbitrium boni viri, & quando secus.*
15 *Arbitrium boni viri per quæ verba importetur.*
16 *Verbum liberi arbitrij an restringatur per verbum sequens importans abitrium boni viri.*
17 *Arbitrium esse regulatum magis decet.*
18 *Verba liberi arbitrij, an restringantur ad arbitrium boni viri vbi agitur de proprio interesse.*
19 *Verba prædicta in dubio important arbitrium boni viri.*
20 *Verbum arbitrij liberi, si agitur de præiudicio tertij, importat arbitrium boni viri.*
21 *Filij positi in conditione sunt vocati, & quando.*
22 *Coniecturæ efficiunt, vt positi in conditione sint vocati.*
23 *Filij legitimi, & naturales, & de legitimo matrimonio nati positi in conditione sunt vocati.*
24 *Familiam voluisse conseruari censetur testator, qui mandat hæredi sua deferre insignia.*
25 *Positi in conditione censentur vocati, quando testator respexit ad conseruationem familiæ.*
26 *Filij sub conditione positi in fideicommisso particulari censentur vocati.*
27 *Fideicommissum particulare dicitur omnium stabilium.*
28 *Coniectura vnica potest efficere, vt filij positi in conditione sint vocati.*
29 *Confessio facta in precibus probat contra supplicantem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Regiensi, in qua de multis quærebatur, siquidem facti series talis esse credebatur, quia dum pestis grassabatur, defunctus est M. R. D. Iacobus Calcaneus institutis hæredibus fratribus de Casellinis, & relictis D. Paulo Burdio ducatonis 600. nolens solutionem differri vltra sex menses, & quod interim ei dentur ducatoni quinquaginta per viam fructuum, & factis etiam illi aliis rerum mobilium legatis subiunxit: [Vlteriùs volo, quòd supradictus Paulus possit tollere quamlibet rem è domo ad domum suam, quæ sibi placeat, & hæres nequeat impedire]

Vnde dubitatum fuit, an illud legatum duc. 50. sit validum, & an præfatus D. Paulus vigore alterius legati possit asportare quascumque res mobiles in domo existentes, vel vnicam tantum ad sui beneplacitum.

Et quoad primum videbatur legatum sapere prauitatem vsurariam, namque pecunia est sterilis, & tamen voluit testator interim solui duc. 50. per viam fructuum, & nihilominus prohibetur vsura tam in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus: ad textum *in l. 3. in fin.* 1
vbi Bart. *de ann. leg. l. 2.* vbi Soc. *num 6. de his, quæ pœn. nomine.* Ias. *in l. 1. num. 29. C. de sum. Trin.* Grat. *disc. 34. num. 38.*

Verumtamen aliter iudicaui, & censui, quæ dicta sunt procedere, quando legatum est factum sine aliqua temporis adiectione, ita vt legatarius potuerit statim adita hæreditate legatum petere, tunc enim non posset prætendere aliquid ratione solutionis retardatæ, si res non est per se fructifera, & testator non potest aliter disponere, quia esset vsura. Soc. *cons. 56. num. 1. lib. 3* Barbos. 2
cons. 66. lib. 2. Crauet. *cons. 89. num. 1.* Ioan. Lup. *in cap. per vestras, in 6. not. de donat. inter vir. & vxor.* Couar. *lib. 3. variarum resolut. cap. 1. num. 9.* Menoch. *cons. 440. num. 6.* & *cons. 441. num. 26. lib. 5.* Homobon. *de exam. Eccl. tom. 2. tract. 9. cap. 13 quæst. 38. in fin.* tamen quando testator fecit dilationem hæredi ad soluendum, & sic à principio non potuit legatarius petere rem legatam, per eum licitè percipitur quidquid sibi à testatore relinquitur, cessat enim ratio vsurarum cùm cesset voluntas differendi exactionem: & ita contra Aret. *cons. 152.* inci- 3
pit, *Viso themate*, tenuit, & ita Romæ fuisse indicatum testatur Soc. *in l. 2. num. 7. vsque ad num. 10. versic. & ista, ff. de his, quæ pœn. nomine*, & *cons. 41. lib. 4.* Rip. *in l. nemo potest, col. 3. de leg. 3.* Alciat. *Paradox. lib. 5. cap. vlt.* Couar. *d. lib. 1. cap. 1. num. 9.* Cagn. *in l. curabit, num. 13. C. de act. empt.* Puteus *decis. 70. lib. 1.* Fachin. *contr. iur. lib. 6. cap. 72.* Gabriel. *cons. 155. num. 7. lib. 2.* Franch *decis. 251. part. 2* Rom. *cons. 510. n. 15. vers. Primo quia*, pulchre, & late Ioan. Bap. Lup *in l. curabit, C. de*

de act. empt. comm. 1.§.4.*n.*72. *verſ. ſed aduertendum*, & *n.*
73 *verſ.aduertendū*,latè Menoch.*conſ.*441.*n.*10.Surd.*conſ.*
23.*lib.*1. & *in tract.de alim. tit.*8.*prin.*29.*n.*6.& *tit.*9.*q.*16.
*n.*53.& *q.*18.*n.*9.*vſque ad n.*15. Grat.*d.diſc.*34. *n.*35.Mar.
Antonin. *var. reſol. lib.*1.*reſol.*59.*n.*9.*verſ. quando.*

Et hoc multò magis eſt ſentiendum in caſu noſtro,vbi
legatum duc. 50. non eſt correſpectiuum ad principale
legatum duc.600. ratione vſuræ,cùm in ſpatio ſex men-
4 ſium non poſſit conſiderari fructus ſimilis moderatus,&
ſic cenſeri debet potiùs aliud legatum diſtinctum ab alte-
ro. Surd. *d.tr.tit.*9.*q.*16. verè enim iſtud legatum dici de-
bet potius pœnale quàm vſurarium, voluit enim inuitare
hæredem ad ſoluendum quanto citius, valida autem ſunt
omnia legata, quæ fiunt ſub pœnæ nomine, vt per DD.
5 *in d.l.*1.*ff. de his, quæ pœn. nomine*, §. *fin. inſt. de leg.* Mar.
Ant. *d. reſ.*59.*n.*4. *in fin.*

Et quamvis teſtator dicat, per viam fructuum, non ta-
men intelligit, quòd ſint fructus pecuniæ, ſed quod iſtud
legatum ſoluatur per viam fructuum , ideſt ex fructibus
hæreditarijs , quod videtur conforme eius verbis , quæ
cauſam mediatricem important ; ſed etiam conuenit
menti , ne aliter dicendo incidamus in abſurdum , quòd
teſtator elegerit viam impugnandi ſuum teſtamentum,
ad textum *in l.* 3. *de teſt. mil.* Mantic. *de coniect. vlt. vol.*
6 *lib.*3 *tit.*1.*num.*12. Menoch. *præſ.*105.*n* 28.*lib.*4. Ludouiſ.
*deciſ.*358.*num.*2. Cyriac. *contr.*168. *n.*50.51.*lib.*1. præſu-
mendum eſt enim voluiſſe diſponere eo modo , quo va-
7 lida ſit diſpoſitio. Bart. *in l. de pupillo* , §. *ſed vt* , *n.*7. *ff.*
de nou. oper. nunt. Menoch. *præſ.*12. *n.*65. *lib.*3. Mantic.
*d.tit.*2.*n.*15.

Neque dicatur nullam fuiſſe conceſſam dilationem,
cum dixerit teſtator ſe velle prædictum legatum ante alia
eſſe ſoluendum ; nam cùm poſtea ſubiunxerit ſe vetare,
ne ſolutio differatur vltra ſex menſes , videtur voluiſſe
tollere quæſtionem de anno, qui ſolet dari ad exequenda
legata , & ſenſiſſe , quòd ſaltem poſſit differri vſque ad
8 ſex menſes ; valet enim argumentum à contrario ſenſu
9 etiam in vltimis voluntatibus,ad textum *in l. quod purè*,
in princ. ff. quando dies leg. ced. l. ſi legatum , *in princ. de*
adim. leg. l. aliquando,in fin. de condit. & demonſtr. l. Lu-
cius, la ſecunda , *de her. inſt.*

Accedat, quod dictus D. Burdius prætendit etiam di-
ctos duc.50. ratione lucri ceſſantis , quod feciſſet in arte
lanea , cuius eſt mercator, ſi pecunias legatas habuiſſet,
vt proteſtatus eſt , & probauit ſolere fieri per eum, &
alios mercatores magna lucra in dicta arte, quæ ceſſaue-
runt ei per duos annos,quibus pendet hæc controuerſia,
10 & hoc iuſtum eſt, quia vbi debitor eſt in mora, & credi-
tor veriſimiliter lucratus eſſet , tunc debetur lucrum ceſ-
ſans , & licitè exigitur. Caſtr. *in l.*3. §. *fin. ff. de eo, quod*
11 *cert. loc.* Put. *deciſ.*237.*lib.*1. Rim. Iun. *conſ.*218.*num.*99.
*vſque ad num.*104. Gratian. *diſc.*67.*num* 9. latè Layman.
*moral. lib.*3. *tractat.*4.*c.*15.*n.*8. Homobon. *de exam. Eccl.*
*tom.*2.*tract.*9 *cap.*14.*q.*45.

Quoad alterum punctum videbatur dicendum teſtato-
rem intellexiſſe de vnica re tantùm ad electionem lega-
tarij, tùm quia loquitur in numero ſingulari, qui in vno
poteſt verificari, *l.neceſſaria*, §.*ſi annium,de pignor. action. l.*
ſi is qui ducentum, § *vtrum,de reb.dub.* tum quia ſic dicen-
do hæres minùs grauatur , prout conuenit , *l. apud Iu-*
12 *lianum* , § *Seio, de leg primò*,& *l. vnum ex familia*, §.*ſi rem*,
*de leg.*2.

Nihilominus cenſui teſtatorem intellexiſſe de qua-
cumque re pluraliter , dum dixit , *poſſa portare à caſa*
ſua qualſiuoglia coſa ; dictio enim , *quamlibet rem* , eſt
quidem diſtributiua, ſed requirit concurſum omnium,&
attribuit ſingulis actum in ſolidum , & ſic eſt virtutis
vniuerſalis ad omnia ſe extendens ; ita Bart. *in l. hoc ar-*
ticulo , *ſub num.*6. *de hered. inſtit.* pulchrè Caſtr. *con-*
13 *ſilio* 283 *num.*2. *lib.*1. benè declarat ſic Rip. *in l. hære-*
des , §. *cùm ita* , *num.* 3. *ad Trebell.* Tuſch *practic. con-*
cluſ.littera D, *concluſ.*269. *num.*11. Peregr. *de fideicomm.*
articulo 22. *numero* 68. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſtion.* 358.
num. 14.

Dicebat etiam legatarius,ſe poſſe tollere vniuerſa mo-
bilia domus,quia licet adſit verbum , *Placet* , quod ſolet
importare arbitrium boni viri , tamen quia apponitur
verbis vniuerſalibus, importat liberum arbitrium. Pariſ.
*conſ.*71.*num.*18.*lib.*3. Ruin.*conſ.*133.*num.*3.*lib.*2. Soc. Iun. 14
*conſ.*102.*n.*32.*lib.*2 Becc. *conſ.*88.*num.*47.Surd. *conſ.*380.
*num.*37.*lib.*3 Gratian.*diſc.*23.*num.*14. 15.

Tamen dixi in propoſito caſu non poſſe dici,quòd te-
ſtator voluerit legatarium poſſe tollere ſibi omnia , quia
dum illi legauit nominatim multas res, & poſteà ſubiun-
xit , quòd poſſit etiam tollere quamlibet rem , quæ ſibi
placuerit,cenſetur voluiſſe dare electionem quidem alia-
rum rerum , non tamen omnium, quoniam ille circuitus 15
verborum eſſet inutilis , & ſi voluiſſet omnia dare , vno
verbo poterat ſe expedire dicendo : *Lego ei omnes res*
mobiles domus ; quod non fecit , quia voluit complacere
legatario , ſed ad diſcretionem boni viri. Nam ſatis cla-
rum eſt, quòd verbum , *Placet* , importat boni viri arbi-
trium, etiamſi ponatur poſt verba liberum arbitrium im-
portantia , ad textum *in l. Thais*, §. *ſorore* , *ff. de fideicom.* 16
liber. Bart. *in l. ſi quis arbitratu*, *num.*7. vbi Socin. *num.*
32. *de verb. oblígat.* Socin. *conſ.* 49. *num.*3. *lib.*4. pulchrè
Abb. *in cap. Quintauallis*,*num.*32.*in fin. de iureiur.* Rot.
*diuerſ. deciſ.*640. *num.*22. *part.*1. Menoch. *de arb. iudic.*
*lib.*1.*quæſt.*8.*num.*3.7.perbellè Becc.*conſ.*88.*num.*48.Tuſc.
pract.concluſ.littera V,*concluſ.*151.*num.*18. & *concluſ.*152.
*num.*6. 11.

Et licèt ſatis dubia ſit quæſtio iſta , an verbum liberi
arbitrij reſtringatur per verbum ſubſequens arbitrium
boni viri importans , tamen quòd tali caſu amplectenda
ſit ſententia pro boni viri arbitrio , quia magis ſapit 17
æquitatem , teſtatur Menoch *de arb. iud.quæſt.*7.*num.*18.
19. & eſto, quòd verior eſſet etiam altera opinio , ta-
men ſemper vbi ſit commiſſio alicui in propria cauſa,
verba abſolutam facultatem inducentia cenſentur ſo-
lum arbitrium boni viri importare , quia contra eum
præſumitur dolus , & mala ſuſpicio ob intereſſe pro- 18
prium, quod habet in negotio : ita Franc. Aret. *conſ.*14.
*num.*9. *verſ. nec poteſt.* Tuſch. *pract. concluſ. d. littera V*,
*concluſ.*151. *num* 17. & ſi eſſemus in dubio, verba ita de-
bent intelligi , vt potiùs importent arbitrium boni viri,
quàm liberam facultatem. Alex. *conſ.*58. *num.*11. *verſ.* 19
*& in dubio, lib.*3. Tuſch.*d.littera V*, *concluſ.*151.*num.*16.
Menoch. *de arb. iud. quæſt.*9. *num.*1. 14.

Dici etiam poteſt, quòd hic agitur de præiudicio DD.
Caſellinorum, qui tantò magis grauabuntur, ſi detur li-
bera poteſtas legatario,ideo cenſendum eſt tantùm fuiſſe
conceſſum arbitrium boni viri , quia verba importantia
liberam facultatem,& abſolutam,ſi agatur de præiudicio
tertij, intelliguntur pro viri boni arbitrio. Butr. & Imol. 20
in cap 1. vbi etiam Dec. *num.*21. *in prima lect.* & Felin.
*num.*51. & latè And. ab Exec. *num.*427.428. *de conſtitut.*
Dec. *conſ.*355. *num.*6. Picus *in l. in quartam* , *num.*148.
149. *ad l. Falcid.* Afflict. *deciſ.*91. *num.* 1. Menoch. *de*
arb. iud. quæſt 7.*num.*57.& *quæſt.*9.*num.*8.9.10. & ſic iu-
dicaui,quòd legatarius poſſit tollere , & aſportare è do-
mo teſtatoris quidquid velit , arbitrio tamen boni viri,
ea præcipua ratione , quia tractatur de ſuo intereſſe , &
propterea debet ſuum regulare arbitrium , etiamſi aliàs
eſſet liberum.

Verùm quia dubitabatur,ne hæreditas dicti D. Iacobi
eſſet ſoluendo propter multa onera, & quia moriente di-
cto D.Iacobo pater eius ſubſtituerat dictos DD. Caſelli-
nos,qui idcirco dicebāt,quòd dictus D.Iacobus non po-
terat diſponere niſi de legitima , & Trebellianica ; ideò
ad augendam hæreditatem dicti D. Iacobi conſideratum
fuit, quòd olim D Ioan. Baptiſta Suauius de anno 1584.
fecit hæredem ſuum prædictum D. Paulum Calcaneum
cum onere faciendi ſe nominare de agnatione , & fami-
lia teſtatoris , & ei quandocumque decedenti ſine filiis
legiti

legitimis, & naturalibus, & de legitimo matrimonio natis substituit in bonis immobilibus Montem Pietatis Regij: & propterea cùm dictus D. Iacobus superstes fuerit dicto D. Paulo eius patri, prætendit Burdius prædictus hæreditatem dicti Suauij esse præcipuam dicti D. Iacobi, & non potuisse dictum D. Paulum in ea facere sibi aliquam substitutionem.

Et propterea hîc agitanda est illa ardua quæstio, an filij positi in conditione sint ocati, vel potiùs censeatur eis reseruatum ius legitimæ successionis? & licèt pro vera & communi apud multos habeatur illa opinio, quòd vocati intelligantur, vt videre est apud Rust. *de*
21 *liber. in condemn. pos. lib.* 1. *cap.* 2. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 2. Menoch. *præs.* 76. *num.* 25. *lib.* 4. Fusar. *de subst. tut. quæst.* 37. *num.* 4. Harpprect. *ad Clar. in §. testamentum, quæst.* 77. *littera C*, tamen nemo dubitat, quin vera sit hæc conclusio pro filiis in conditione positis, quando adsunt coniecturæ, & præsumptiones, quòd eos testator voluerit vocare. Dec. *cons.* 3. *num.* 48. *lib.* 1.
22 Peregr. *cons* 91. *num.* 30. *lib* 1. Honded. *cons.* 65. *num.* 18. & Fusar. *dict. quæst.* 437. *num.* 6. Cyriac. *controuers.* 96. *num.* 13. *lib.* 1.

Hic autem multæ extant coniecturæ, ob quas possumus credere dictum D. Suauium testatorem voluisse non solum præferre dictum D. Iacobum substituto, sed etiam ad suam hæreditatem vocare defuncto dicto D. Paulo: & ea præcipua est quia posuit in conditione filios dicti D. Pauli cum tali adiuncto, vt sint legitimi, & de legitimo matrimonio nati; nam cùm legitimatus possit concurrere, si per subsequens matrimonium legitimetur, & tamen ille non faceret deficere prædictam conditionem, & locus esset substituto, si non extaret natus ex legitimo matrimonio, sequitur quòd testator sub tali forma ponens filios sui hæredis in conditione, volue-
23 rit etiam eos vocare, & hæc est potentissima coniectura. Socin. Iun. *cons.* 110. *num.* 25. & *cons.* 147. *num.* 39. *lib.* 3. Honded. *cons.* 65. *num.* 42. *lib.* 1. Surd. *decis.* 162. *num.* 6. *& seqq.* Fusar *de subst. quæst.* 433. *num.* 64. Seraphin. *decis.* 1329. *num.* 5. Ludouis. *decis.* 329. *num.* 6. latè Giouagn. *cons.* 79. *num.* 18. *lib.* 1. Gratian. *disc.* 352. *num.* 4. *& seq.* Cyriac *controuers.* 96. *num.* 59. *& seqq. lib.* 1. qui omnes testantur hanc solam coniecturam sufficere.

Secunda vrgens coniectura est, quia testator videtur respexisse ad conseruationem agnationis, & familiæ, cum iusserit dictum D. Paulum eius hæredem assumere
24 nomen, & insignia testatoris, hæc enim indicant rationem habuisse conseruandæ familiæ. Rustic. *in l. cùm anus, lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 40. *& seqq. de cond. & dem.* Thesaur. *decis.* 270. *num.* 10. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 6. *tit.* 15. *num.* 15. Farin. *decis.* 319. *num.* 4. *part.* 1. Fusar. *de substit. q.* 437. *num.* 76. Seraphin. *decis.* 1329. *num.* 3. at
25 quando testator respexit ad conseruationem agnationis, tunc certum est filios in conditione positos intelligi vocatos. Rustic. *d. tract. lib.* 5. *cap.* 7. *num.* 1. Thesaur. *decis.* 96. *num.* 10. Menoch. *præs.* 76. *num.* 36. *lib* 4. Intrigl. *de substit. cent.* 3. *quæst.* 26. *num.* 13. Seraphin. *d. decis.* 1319. *num.* 9. Coccin. *decis.* 267. *num.* 12. Giouag. *cons.* 79. *num.* 15. *lib.* 1. Cyriac. *d. contr* 96. *num.* 61. Ludouis. *decis.* 337. *num* 7. qui testantur hanc esse principalissimam coniecturam.

Tertia coniectura est, quòd nos non versamur in fideicommisso vniuersali totius hæreditatis, sed tantum bonorum stabilium, quo casu præualet opinio, quòd filij
26 positi in conditione censeantur vocati: Galgan. *cons.* 33. *num.* 48. pulchrè Ceph. *cons.* 588. *in princ.* & *num.* 12 Mantic. *de coniect. lib.* 8. *tit.* 1. *num.* 34. 35. vbi de communi, Fusar. *d. tract. quæst.* 437. *num.* 103. certum est autem fidei-
27 commissum restrictum ad bona stabilia tantum dici particulare. Bald *cons.* 40. *lib.* 2. Cum *cons.* 173. *num.* 1. Dec. *cons.* 137. *col* 1. Fusar. *quæst.* 268. *num* 4. Peregr. *decis.* 96. *n.* 7.
28 Ludouis. *decis.* 26. *num.* 3. & licèt multæ aliæ coniecturæ in hoc casu possunt considerari, quia tamen vna releuans, & vehemens sufficit etiam in extraneis ad inducendam vocationem positorum in conditione, vt per Surd. *dicta decisione* 162. *num.* 7. Fusar. *dict. quæst.* 437. *num.* 10. Cyriac. *d. controuers.* 96. *num.* 15. satis erit tres prædictas coniecturas potentissimas in medium attulisse, cùm earum quælibet per se sufficiat: & sic iudicaui dictum D. Iacobum in conditione positum censeri vocatum.

Verùm quia non probabatur, quæ, & qualia bona fuerint in hæreditate dicti D. Suauij, dixi satis constare quoad bubulcas viginti, quas dictus D. Paulus narrat Rectoribus Sacris Montis Pietatis esse de iuribus dicti Suauij, & petit veniã eas vendendi, & pretium inuestiendi in aliis terris: nam confessio facta in precibus probat contra supplicantem, & eius hæredes, ad textum *in l. cum pretium*, vbi Salic. & DD. *C. de liberal. caus.* Ludouis. *decis.* 555. *num.* 9. & sic iudicaui ad fauorem dicti D. Burdij.

CAPVT XXVI.

EPITOME.

Absentes Canonici à sua residentia tempore pestis, an lucrentur distributiones quotidianas, & quomodo, & an per sepulturam hæretici, vel excommunicati non denuntiati polluatur locus sacer.

SVMMARIVM.

1 *Pestis afflixit multas Italiæ ciuitates ann.* 1630.
2 *Regium sub tutela B. M. V.*
3 *Pestis quando cessarit.*
4 *Distributiones quotidianas lucrantur Canonici absentes ex iusta causa.*
5 *Necessitas corporalis quomodo intelligatur adesse.*
6 *Pestis nullum est tutum remedium præseruatiuum.*
7 *Pestis est bellum diuinum.*
8 *Canonicus absens ex causa pestis habetur pro præsente, & lucrantur distributiones.*
9 *Canonicus, & aliàs curam habens animarum tempore pestis, absens non lucratur distributiones.*
10 *Pestis quando dicatur iusta causa absentiæ.*
11 *Pars notabilis populi quæ dicatur.*
12 *Notabilis pars dicitur arbitrio iudicis.*
13 *Pestis tempore pauci alio morbo pereunt.*
14 *Pestis tempore Parmenses & Mutinenses cessauere à diuinis, non tamen Regienses.*
15 *Absens tempore pestis lucratur fructus præbendæ, sed non distributiones.*
16 *Pestis tempore Canonicus debet petere licentiam recedendi, licet non obtineat.*
17 *Episcopus Regij tempore pestis prouidebat necessariis.*
18 *Absens ex iusta causa lucratur distributiones.*
19 *Infirmitas Canonici est iusta causa absentiæ.*
20 *Pestis non dat absenti iustam causam, vt possit lucrari distributiones.*
21 *Consuetudo percipiendi in absentia distributiones quotidianas ex iusta causa.*
22 *Pestis grassans dat causam iustam abessendi.*
23 *Decretum Sacræ Congregationis Cardinalium super absentia Canonicorum tempore pestis.*
24 *Pestis quando dicatur grassari, relinquitur arbitrio iudicis.*
25 *Distributiones ex quibus causis absentibus dentur.*
26 *Canonicus pestis tempore debet petere licentiam absentiæ.*
27 *Canonicorum Cathedralis Ecclesiæ Regij concordia.*

28 *Abſens antequam peſtis adueniat, ea adueniente non lucratur diſtributiones.*
29 *Infirmus quando lucretur diſtributiones.*
30 *Excommunicatus, vel hæreticus ſepultus in loco ſacro polluit illum.*
31 *Sepultura excommunicati, vel hæretici non denuntiati non polluit locum ſacrum.*
32 *Excommunicatus ſepultus in loco ſacro debet exhumari.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1630. contagioſa peſtis inuaſit magnam Italiæ partem, & maximè Lombardiam, & ita afflixit plurimas vrbes, vt alicubi medietatem, alibi tertiam
1 partem incolarum ſuſtulerit, & præcipuè validiores; & qui videbantur natura robuſtiores, & licèt eo anno vrbs Regij Lepidi bene ſe habuerit ob interceſſionem B.M.V.
2 non obſtante quòd vndique circumdaretur flamma exitiali, & peſtilentiali, tamen iuſto Dei iudicio cuius ſententia ſemper eſt inſcrutabilis, anno ſequenti 1631. non immunem ſe præſeruauit ab hac lue, non ita tamen crudeliter morbus vaſtauit hanc lepidiſſimam ciuitatem, ſicut cæteras vicinas, vt inter pericula cognoſceretur eſſe Virginis ciuitatem, cuius protectione ita coruſcat, & munitur, vt comprehenſis his, qui in ciuitate, & qui ducti fuerunt ad Lazaretum, defuncti ſolum perierint viri, & mulieres ad numerum 3517. quæ erat quarta pars circiter ciuium, morbus autem inducias fecit de menſe Octobris, & pacem in Natiuitate Domini eiuſdem anni, licet
3 poſtea etiam aliquando nonnullæ morbi reliquiæ apparuerint: & quia in eo calamitoſo tempore multi fugam arripuerunt timore contagionis, factum eſt, vt plerique Canonici, & Presbyteri Cathedralis Eccleſiæ Regij, & S. Proſperi, ac aliarum Eccleſiarum ſe recipientes ad villas, & loca magis libera, diu à ſeruitio Eccleſiæ abfuerint, & cùm in fine anni tractaretur de Ferlinotum diſtributione, hi, qui Eccleſiæ ſeruitio ferè ſemper interfuerunt, eos excludere contendunt à participatione diſtributionum quotidianarum, qui ſic abfuerunt, maximè quia Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Dominus Paulus Coccapanus Marchio, & Epiſcopus Regij, ac Princeps tunc edixerat, ne ceſſaretur à diuinis in prædictis Eccleſiis. Quæritur quid iuris?

Et ſanè videbatur dicendum, quòd abſentes tempore peſtis ob iuſtum timorem contagionis diſtributiones quotidianas lucrentur, eo quod ſic hunc caſum videtur
4 decidere textus *in cap. vnic. de cler. non reſid. in 6.* vbi generaliter quidem ſtatuitur, vt abſentes amittant diſtributiones, ſed excipiuntur illi, quos infirmitas, ſeu iuſta, & rationabilis corporalis neceſſitas, aut Eccleſiæ euidens
5 vtilitas excuſaret, vbi pro corporali neceſſitate omnes iuſtum impedimentum intelligunt: Archid. Gem. & Mod. *in d. c. vnic.* Rip. *tract. de peſte, in princ. cap. 1. num. 43.* Feder. de Sen. *conſ. 245. num. 2. verſ item ſi infirmitas.* Tuſc. *littera D, concluſ. 514. num. 7.* S. Monet. *de diſtribut. quotidian. part. 2. quæſt. 5. num. 83.* nullum autem videtur eſſe magis iuſtum impedimentum, quàm timor mortis, & periculum vitæ, in quo verſantur illi, qui eo tempo-
6 re ſe à commercio hominum non eximunt, quia experientia docuit nullum extare tutum præſeruatiuum remedium.

7 Et in terminis de peſte, quam vocant bellum diuinum, vt ſit iuſtiſſima cauſa abſentiæ à loco contagioſo, adeo vt Canonicus, qui illius metu vel recedit, aut abſens non
8 reuertitur, habeatur pro præſente, & lucretur diſtributiones, ſi tamen ſit paratus redire ceſſante periculo, conſuerunt DD. ſecundùm textum *in c. ad ſupplicationem, de renunt. & cap. communis filius. diſtinct. 13* Ioan. And Hoſt. & Imol. *in cap. fin. de cler. non reſid.* latè Rom. *conſ 263. num. 2.* Rip. *d. loco, num. 143.* Menoch *de arb. iud. caſ. 153. num 13.* Ruid. Fenzon. Epiſcopus Lauretan. *in ſpecul. Epiſcop. lib. 1. diſp. 1. quæſt. 1. concluſ. 3.* Monet. *d. quæſt. 5. num. 74.* Bonacin. *de hor. can. in quæſt 5. part. 2. num. 7.* vbi tamen ſecus ſentit de Canonico, & alio beneficiato, qui curam habet animarum, qui pro grege ſibi commiſſo animam 9
ponere debet: circumſcripta autem cura animarum probat ſupradictam opinionem in tantum, quod non ſit neceſſe peſtem graſſari, ſed ſufficit graue periculum, ne 10
inualeſcat cum periculo commorantium in loco, quod ſanè iuſtum videtur, quia periculum debet euitari antequam fiat ineuitabile.

Verùm ex aduerſo multa dicebantur, & primò quòd in ciuitate Regij non fuit tale periculum contrahendæ peſtis, quia non graſſabatur, & numerus hac lue interfectorum non peruenit ad tertiam partem populi, prout 11
requiri videbatur ad hoc, vt pars notabilis occiſorum dici poſſet. Sanchez *mor. lib. 1. cap. 4. num 18.* Azor. *inſt. mor. part. 1. lib. 10. cap. 7. quæſt. 7.*

Sed reſpondebatur vtique tertiam partem populi dici notabilem, ſed inde non excluditur, quin etiam minor pars poſſit dici notabilis, quia hoc non conſiſtit in puncto, & remittitur arbitrio iudicis iudicandum, quænam dicatur pars notabilis. Cyn. *in Authent. qui rem, C. de Sacroſ. Eccleſ.* Bald. *in l. eadem, num. 14. C. locat.* Barbat. *in c. ſedes, num. 80. de reſcript.* Iaſ. *conſ. 17. num. 2. lib. 1.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. omnino, num. 31. C. de reuocat. donation.* Menoch *de arb. iud. caſ. 78. num. 7.* & *caſ. 569. num. 3.* hic autem non eſt dubium, quin prope tertia pars fuerit hoc morbo infecta, quia credendum eſt multos non fuiſſe ex incuria deſcriptos, & quod magis ſtringit, multi ab hoc morbo reconualuerunt, quos tamen licet dicere peſte laboraſſe; pauciſſimi autem fuerunt, qui alio genere 13
morbi eo tempore perierunt.

Secundò dicebatur, quòd iſti non abfuerint timore peſtis, ſed propter ſui commodum, quia multi ex illis accedebant ad ciuitatem propter ſua negotia, & à ſeruitio Eccleſiæ abſtinebant: & ſic ceſſabat iuſta cauſa abſentiæ.

Sed reſpondebatur, quòd accedere ad ciuitatem tali tempore vacabat periculo, dummodo vitaretur conſortium hominum familiare, quia periculum ſtat in conuerſatione, quæ magna eſt in ſeruitio Eccleſiæ, abſtulit enim plurimos Sacerdotes illi lues ob paramentorum Eccleſiæ contrectationem reciprocam, & ideo fortè meliùs fecerunt Mutinenſes, & Parmenſes, qui graſſante peſte 14
ceſſauerunt a diuinis, & ſubdio Miſſæ dicebantur: ſed maior fuit zeli diuini ardor in Eccleſia Regienſi, & eius Prælato.

Tertiò dicebatur, quòd tempore peſtis abſens licèt lucretur fructus præbendæ, tamen non lucratur diſtributiones quotidianas, niſi adſit conſuetudo, quod abſens ex iuſta cauſa eas acquirat, quia abſens circumſcripta tali conſuetudine eas petere non poteſt, quoniam interſicientibus tantùm dari debent, ad textum *in cap. licet, de præbend. cap. de cætero, de cler. non reſide.* pulchrè Rip. *dict. tractat. de peſt. cap. 1. num. 145.* Couar. *var. reſolution. lib. 3. cap. 13. numero 8. verſicul. nono,* Garz. *de benef. part. 3 cap. 2. numero 361. in fine,* 15
Monet. *dict. tractat. quæſtione quinta, numero 74.* Barboſ. *de offic. Epiſcopi parte tertia, allegat. 53. numero 170.* vbi vlterius requirit, quod ſic abſens debeat priùs facultatem recedendi à Superiore petere, ſi facilè peti 16
poſſit, vt hic, vbi Prælatus ferè quotidie videbatur in ciuitate, vt prouideret neceſſariis, licèt eam non obtinuerit. Hic autem nemo dictam licentiam petiit, & negabatur adeſſe conſuetudinem prædictam niſi in caſu in- 17
firmitatis.

Multi autem reſpondebant non eſſe neceſſariam talem conſuetudinem, & ſufficere iuſtam abſentiæ cauſam, & ego inclinabam in hanc ſententiam, vt darentur diſtributiones abſentibus ex cauſa peſtis, etiam non probata dicta conſuetudine, quia eſt de iure, quod dentur abſenti ex iuſta cauſa, & quod à iure prouenit, non indiget vt con-

ſuetudine

suetudine firmetur, cum satis sit contrariam non extare
consuetudinem: Certum est autem, quòd absenti ex iusta
causa de iure debentur distributiones, quia pro præsente
18 habetur, *d. cap. vnic. de cler. non resid. in 6.* Tusch. *littera D,*
conclus. 514. *num.* 8. legitur enim in dicto textu, quòd infir-
mitas, vel alia corporalis necessitas excusat à seruitio, &
19 per corporalem necessitatem intelligit ibidem Archi-
diaconus omne iustum impedimentum, & sentit Feder.
d. cons. 246. *num.* 2. *vers. item si infirmitas,* Rip. *d. cap.* 1.
num. 143. Nauar. *cons.* 10. 11. *de cler. non resid.* Menoch. *de*
arbitr. iud. cas. 153. *num.* 13. Monet. *d. quæst.* 5. *num.* 74. &
Bonacin. *d. quæst.* 5. *part.* 2. *num.* 7. & illa Bonifacij con-
stitutio, de qua *in d. c. vnic.* fuit innouata in Concil. Trid.
sess. 24. *cap.* 12. *vers. distribut. de reform.*

Sed quia Sacra Congregatio Eminentissimorum Car-
dinalium Conc. Trident. Interpretum videtur aliter sen-
sisse, non possum ab ea dissentire, nam in hæc verba re-
20 troactis temporibus respondit, quod qui causa pestis ab-
fuerunt, quotidianæ distributiones eis non debentur, nisi
probetur legitima consuetudo, quòd distributiones hu-
iusmodi darentur absentibus ex iusta causa, vt testan-
tur Garz. *d. tract. de benef. part.* 3. *cap.* 2. *num* 361. *in fin.*
Monet. *d. loco,* Barbos. *d. alleg.* 53. *num.* 170. & ad Conc.
Trident. *d. cap.* 12.

Verùm respondebant quidam veracem non esse asser-
tionem, quod extet talis Cardinalium declaratio, & si
extet, procedere solùm quando graue, & valde probabile
periculum contrahendæ pestis non imminet, tunc enim
absenti ex causa pestis non debentur distributiones, nisi
21 probata tali consuetudine, vt sentire videtur Bonacin. *de*
hor. can. d. quæst. 5. *part.* 2. *num.* 7. *vers. idem dico,* quasi secus
sit, si pestis grassetur, tunc enim absentibus debentur
etiam non probata consuetudine: & hoc mihi probabi-
22 le videtur.

Sed ne aliqua detur dubitandi causa, sublatum est mo-
tiuum ex decreto eiusdem Congregationis hac eadem
occasione nouissimè emanato, vbi apparet de mente il-
lius enixa Nam eadem S. C. consulta à Canonicis Par-
mæ super hoc facto, eademque occasione, sub die 9. No-
uembris 1630. his verbis respondit, prout ego vidi. *Sa-*
cra Congregatio Eminentissimorum Patrum Concil. Trid. In-
terpretum censuit Canonicis causa pestis absentibus deberi
quotidianas distributiones, si pestis grassetur, & petentes so-
23 *liti sint inseruire, ac probetur legitima consuetudo, quod di-*
stributiones huiusmodi dentur absentibus ex iusta causa:
quando autem dicatur pestis grassari, vt sit iusta causa ab-
sentia, iudicio Episcopi esse relinquendum. Hucusque Sacra
24 Congregatio, quæ cum sit sola legitima interpres Conci-
lij Tridentini non est Bonacinæ inhærendum.

Et propterea aliter respondendum esse certum est, &
inhærendo eidemmet decreto dicendum hîc verè extare
talem consuetudinem dandi distributiones ex iusta causa
absentibus non vno tantùm infirmitatis casu, sed pluri-
bus, ac diuersi generis, cum satis appareat solitum fuisse
25 eas concedi etiam senio confectis, & comitantibus Epis-
copum, dum diuina officia celebrantur, missis ab Epis-
copo ad visitanda Apostolorum limina, absentibus pro
negotiis Capituli, & legationem pro eo sumentibus, exa-
minatoribus Synodalibus, dum in examine interueniunt,
Pœnitentiario, dùm confessiones audit, Theologo, dum
legit sacram Scripturam, & legitimè impeditis, quæ om-
nia pro notoriis reputantur, & constituunt generalem
consuetudinem dandi distributiones absentibus ex iusta
causa, quod seruatur etiam in Collegiatis huius Diœce-
sis, & aliis circumuicinis.

Quarò dicebatur ex aduerso, quòd antequam Cano-
nicus se absentet ob pestem, oporteat, quòd facultatem
absentiæ à Superiore petat, si facilè peti possit, non esse
autem necesse eam obtinere. Rip. *d. tract. de pest. cap.* 1. *num.*
26 140. Barbos. *d. alleg.* 53. *num.* 170. *vers. illud.* Quod vtique
verum est, sed id facile his temporibus, omnibus ferè fu-
gam arripientibus, ipsoque superiore timore concusso, &
iusta etiam fuit obliuionis causa, vbi enim vitæ periculum
agitur, cætera negliguntur, & sicut in tanto discrimine
sæpe homines obliuiscebantur, quæ alioquin præcipuæ
curæ habuissent, non est mirandum, si non aduerterint
necesse fuisse talem petere licentiam.

Vnde cùm hæc causa amicabiliter ventilaretur, visum
fuit expediens Canonicis Ecclesiæ Cathedralis rem inter
se pacificè componere, & sic ab hac cura fui liberatus, 27
sed cùm id non fuerit ita facile apud Canonicos, & Pres-
byteros S. Prosperi, lis aliqua fuit agitata, & D. Canon.
Brameus iudex in hac parte delegatus altera tantum par-
te informante pro sua solita prudentia iudicauit absenti-
bus deberi distributiones quotidianas ex causa pestis,
quia illa Ecclesia habet suas constitutiones clarè dispo-
nentes, vt absentibus ex iusta causa distributiones den-
tur, & lex, ac consuetudo paris sunt virtutis, quod mihi
placuit, licet multis displicuerit, qui eum vti suspectum
recusauerant.

Benè verum est, quod ille, qui distat à loco, antequam
pestis superueniat, non poterit habere distributiones hu- 28
iusmodi, quia non abest ex causa pestis: ita Couar. *var.*
resol. lib. 3. *cap.* 13. *num.* 8. *vers.* 8. nam etiam infirmus ex
alia causa absens, vel qui ante infirmitatem residere, &
seruire non solebat, distributiones non lucratur: latè
Barbos. *d. alleg.* 53. *num.* 167. Monet. *de distrib. part.* 2. 29
quæst. 6. *num.* 21. at si absens alioquin redire paratus ob
pestis causam non reuertitur, sublato pestis periculo, ad-
huc pro præsente habetur, & lucratur distributiones de-
cursas tempore absentiæ. Bonacin. *de hor. can. d. quæst.* 5.
part. 2. *num.* 7. *vers. Canonicus,* Monet. *d. tract. part.* 2.
quæst. 5. *num.* 75. & ita fuit seruatum.

His ita firmatis non displiceat benigno lectori, si hîc
addam vnum, quod habui in practica his temporibus ca-
lamitosis belli, & pestis, quoniam miles, qui in duello
pugnauerat in agro Mirandulano, violenter, & inuito
parocho fuit à commilitonibus sepultus in Ecclesia S.
Martini in Spino, vnde quærebatur, an Ecclesia esset
polluta, & omnes ab initio crediderunt affirmatiuè,
quia per sepulturam excommunicati, vel hæretici Eccle-
sia vel Cæmeterium polluitur, ad textum *in cap. consuluis-*
sti, de consecrat. Eccles. Verùm re meliùs considerata di- 30
xi non esse Ecclesiam pollutam, nec indigere concilia-
tione, quia post Concil. Constant. ad hoc, vt hæreti-
cus, vel excommunicatus sit vitandus, oportet esse de-
nunciatum, vel esse publicum clerici percussorem, &
ideo sicut non est necesse, quod vitetur, ita per eius se- 31
pulturam locus sacer non violatur, *argum. c. sacris, de*
sepult. ita post Nauar. *in lib.* 5. *cons.* 10. *de hered. edict.* 2.
ad 4. pulchrè Paul. Layman. *moral. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 8.
vers. 4. & satis erit cadauer dicti excommunicati exhu-
mare, & eiicere extra locum sacrum, si fieri potest, vt *in*
d. c. sacris, de sepult. gl. in d. c. consuluisti, de consecr. Eccles. 32
& participato negotio cum peritis in arte sic fuit con-
clusum, & seruatum.

CAPVT XXVII.

EPITOME.

Si fiat compromissum in tres, & duo laudent tertio irrequisito, laudum est nullum, & locus est collationi etiam inter succedentes iure diuerso.

SVMMARIVM.

1 *Arbitri duo non possunt iudicare, sed laudare tertio irre-quisito.*

1 Arbitri

2 *Arbitri pro tertio electi præſentia requiritur in laudando per alios duos.*
3 *Laudum eſt nullum abſente tertio electo, etiamſi conſtet de eius intentione.*
4 *Arbitrum tertium fuiſſe requiſitum ab aliis in laudando ſufficit de iure Canonico.*
5 *Ius ciuile ſeruatur in terris Imperij, & ius Canonicum in terris Eccleſiæ.*
6 *Arbiter electus in caſu diſcordiæ an ſit verè arbiter, vel conſultor.*
7 *Tertius ſi eligatur in caſu diſcordiæ perinde eſt, ac ſi tres ab initio fuiſſent electi.*
8 *Arbitri primi electo tertio poſſunt concordari, & laudare.*
9 *Arbitrorum maior pars quod facit, ratum eſt.*
10 *Statutum debet interpretari, vt minùs corrigat.*
11 *Negatiua probatur ex inſpectione actorum in iudicialibus.*
12 *Fundamento deficiente corruit ſuperædificatum.*
13 *Laudum non liquidum non poteſt exequi.*
14 *Fœminæ quomodo ſuccedant Carpi in dote.*
15 *Statuta ſi plura ſunt de eadem re ita interpretanda, vt vtrumque ſeruetur.*
16 *Statuta ſi ſunt contraria, attenditur ſpecialius.*
17 *Reſeruatio nouum ius non tribuit.*
18 *Quota eſt nomen iuris, & quomodo intelligatur.*
19 *Legitima eſt quota.*
20 *Legitima, & quod ſuccedit loco legitimæ, pro eodem reputantur.*
21 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.*
22 *Iuris appellatione in teſtamentis per prius intelligitur de iure ſtatutario.*
23 *Teſtatoris diſpoſitio in dubio regulatur ſecundum cauſam inteſtati.*
24 *Fœmina ſolēt plus diligere fœminas, quàm filios maſculos.*
25 *Teſtes de auditu non probant.*
26 *Teſtes de auditu non inducunt præſumptionem.*
27 *Acta iudicialia non poſſunt probari per teſtes.*
28 *Collatio habet locum inter ſuccedentes iure diuerſo.*
29 *Collatio an habeat locum, ſi filia, quæ excluditur ab inteſtato, ſuccedat ex teſtamento.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenſi D. Rodulphi Priorij pupilli cum eius ſororibus prætendentibus duas partes dotis D. Lucretiæ illorum matris, & facto compromiſſo arbitri fuerunt diſcordes, vnde tertius electus vnà cum arbitro dictorum ſororum laudauit contra pupillam arbitro eius non requiſito, & laudi executio fuit à Prætore commiſſa, ſed reuocata cauſa ad tribunal Principis fuit quæſitum de validitate laudi, & de iuribus partium.

Ego autem requiſitus, quid ſentiam, dixi illud laudum eſſe nullum, & inualidum, & non meruiſſe executionem, quia latum fuit abſente arbitro ipſius pupilli, & eo non
1 vocato, neque requiſito, qui fortè ſua præſentia potuiſſet alios trahere in ſuam ſententiam, ad textum expreſſum *in l. ſi in tres*, & *l. ſeq.* ibi: *Nihil valet*, *ff. de recept. arb. l. duo ex tribus*, & ibi Bart. Alexand. Iaſ. & communiter DD. *ff. de re iud.* Gemin. & DD. *in cap. 2. de arb. in 6.* Blanch. *de compromiſ. quæſt. 9. n. 53.* Abb. *conſ. 77. col. 3. lib. 3.* Specul. *tit. de arb. in §. ſequitur, verſ. ſed pone*, Tuſch. *pract. conclu. littera A, concluſ. 464.* vbi inquit non eſſe ſatis, ſi tertius fuerit citatus, & non compareat, quia requiritur
2 de iure ciuili eius præſentia; & ideo nullum eſt laudum, etiamſi poſtea tertius illud ratificaret. Specul. *de arb. §. fin. verſ. ſed pone*, Ioan. And. *in c. ab vno, de re iud. in 6.* & idem eſt, etiamſi conſtaret de intentione ar-
3 bitri abſentis. Bald. *in d. l. ſi in tres, num. 2* Bart. *in d. l. duo ex tribus*, vbi Iaſ. *de re iud.* Abb. *d. conſ. 77.* Tuſch. *d. concluſ. 464. num. 13.*

Et licèt de iure Canonico ſufficiat tertium fuiſſe legitimè citatum ſemel, vel requiſitum etiam generaliter, *d. c.* 4
fin. vbi Io And. *de arb in 6.* Abb. *d. conſ. 77. col. 3. lib. 2.* Tuſc. *d. concl. 464. num. 14. 15.* tamen ius ciuile ſeruatur in terris
Imperij, & ius Canonicum in terris Eccleſiæ, gl. *in d. c. fin.* 5
de arb. in 6. Iaſ. *in d. l. duo ex tribus.* Abb. *dict. conſ. 77. lib. 2.* Tuſch. *d. concluſ. 464. num. 16.*

Neque obſtat, quòd tertius electus propter diſcordiam aliorum non ſit arbiter, ſed conſultor, ſecundùm Specul. *d. loco*, adeò vt non poſſit dici in tres compromiſſum. Nam
reſpondetur illud procedere, quando tertius eligitur ab 6
ipſis arbitris, vel à Iudice, ſed quando eligitur, vt hic, à partibus ipſis, tunc tertius verè dicitur arbiter, & nouum compromiſſum videtur in eum factum: ita Bart. *in l. ſi dominium, num. 4. verſ. verò*, & ibi Alex. *in addit. ff. de furt.* idem Bart. *in l. item ſi vnus, §. fin. num. 2. in fin.* &
ibi etiam Bald. *in ſecunda lect. num 7. de recept. arb.* Tuſch. 7
littera A, concluſ. 462. num. 11. & ideò perinde eſt, ac ſi omnes tres ab initio fuiſſent electi, & in eos factum compromiſſum. Bald. *in d. l. item ſi vnus, §. principaliter, in*
fin. de arbitr. quem ſequitur Socin. *in conſ. 54. num. 2. verſ.* 8
& ſubdit, vol. 1. nam duo primi tertio electo non amittunt poteſtatem laudandi, & iudicandi. Soc. *d. ct. conſ. 54. num. 1. in fin.* ſequitur Borell. *de compromiſſ. §. 5. gloſſ. 1. numero ſeptimo.* Corn. *conſil. 210. num 3. in fin. vol. 2.* qui etiam dicunt, quòd illi duo primi poterunt de nouo concordari, & eorum laudum præualebit laudo tertij, poſt Bald. *conſ. 97. libr. 5.* Tuſch. *dict. concluſ. 462. num. 16.*

Neque refragatur Statutum Carpi de compromiſſis, dum tertio concedit amplam arbitrandi facultatem, &
vult id ratum eſſe, quod maior pars dixerit, & laudauerit, 9
nam id recipit interpretationem à iure communi, ad cuius terminos debet interpretari, vt minùs corrigat, quàm
fieri poſſit. Soc. *d. conſ. 54. num. 2. verſ. & hoc modo.* Corn. *d.* 10
conſ. 210. num. 6. 7. & propterea ita demum ratum erit maioris partis iudicium, niſi feratur altero abſente, & irrequiſito: hic autem probatur arbitrum pupilli fuiſſe
abſentem, & irrequiſitum ex inſpectione actorum, vbi 11
non fit de eo mentio, ad textum *in l. fin. C. de rebus cred.* & Crau. *conſ. 866. num. 3.* Menoch. *conſ. 199. num. 3.*

Si ergo laudum eſt nullum, legitima non poteſt eſſe eius executio, quia deficiente fundamento corruit ſuper-
ædificatum, *c. cùm Paulus, 1. quæſt. 1.* Crau. *conſ. 487. num. 9.* 12
etenim appellatione laudi intelligitur de valido, non de nullo. Pariſ. *conſ. 45. num. 30. vol. 1.* & multò minùs fuit legitima executio, quia non fuit facta laudi liquidatio. Cephal. *conſ. 693. num. 34. 35.* ex quibus apparet non eſſe
opus aliqua reſtitutione in integrum, quæ tamen pro- 13
pter læſionem eſſet concedenda. Pariſ. *d. conſ. 45. num. 97. verſ. eo magis, lib. 1.*

Ad merita autem cauſæ ſi placet tranſire, ius pupilli clarum eſt, ſiquidem pro certo habendum eſt, quòd Carpi ſorores non ſuccedunt in dote matris ſtantibus maſ-
culis, niſi in quatuor pro centenario, quando ſunt do- 14
tatæ ſiue à patre, ſiue à matre, Stat. Carp. *lib. 2. rubr. qualiter fil. fœmin. exclud. fin. verſ. volentes*, vnde cùm habeamus caſum ſtatuti, nihil vlterius eſt quærendum, *l. ancilla, C. de furt.* Cephal. *conſ. 138. num. 21.* Rol. *conſ. 72. num. 6. 7. lib. 3.*

Nec obſtat alterum Statutum Carpi *lib. 2. rubr. de dot. lucr.* quod in dote materna videtur æqualiter admittere fœminas cum maſculis; nam debet intelligi in caſu diuerſo, quando ſcilicet fœminæ non ſunt dotatæ, concordanda enim ſunt ſtatuta, & facienda interpretatio, vt
vtrumque ſeruetur, latè Borgn. *tract. de tutor. & cur. n. 98.* 15
verſ. ad hoc, & quando ſtatuta videntur contraria, & diuerſificantia, attendi debet diſpoſitio ſtatuti ſpecialiùs
loquentis, & diſtinguentis. Bartol. *in l. quæſitum, §. ſi quis* 16
fundum, num. 12. de fund. inſtr. Dec. *in l. in toto, num. 7.* vbi Cagn. *num. 8. de reg. iur.* Socin. Iun. *conſ. 29. num. 13. vol. 1.* Menoch. *conſ. 328. num. 23.*

Similiter

Similiter non obstat, quòd D. Lucretia mater dictarum sororum, dum instituit hæredem dictum D. Rodulphum eius filium, reseruauit etiam dictis fœminis
17 ius consequendi suam quotam in dote, quod fieri potuit: Ioan. Campeg. *tract. de dote, quæst.*52. *part.*5. Nam respondetur, quòd reseruatio nouum ius non tribuit, sed ius competens conseruat, ad textum *in l. at si quis, §. plerique, ff. de relig. & sumpt. fun.* Alex. *cons.*195. *num.*9. *lib.*6. Ruin. *cons.*99. *num.*10. *lib.*1. Socin. Iun. *consil.* 65. *num.*81. *lib.*1. Crauet. *cons.*15. *num.*2. Menoch. *cons.*595. *num.*35. sed dictæ fœminæ habebant solùm quotam in quatuor pro centenario; ideò plus prætendere non possunt.

Neque dicatur, quod dicta D. Lucretia sic reseruando non potuit intelligere de illo quarto, pro centenario, quia illa quatuor dicuntur numerus certus, de quo non
18 prædicatur quota, quæ est nomen iuris, & incertitudinis, intelligiturque de dimidia, seu tertia, vel quarta, aut alia simili parte, ad textum *in l. si non totam, ff. si quis omiss. caus. testament.* Aret. & Castr. *in l. possideri, §. etenim incertam,* vbi etiam Ias. *ff. de acquir. possess.*

Nam respondetur illa quatuor pro centenario posse dici hoc casu quotam dotis dictarum mulierum, & ratio
19 est, quia statutū subrogat illa quatuor loco legitimæ, quæ absque dubio est quota, cum sit tertia pars hæreditatis. Crauet. *cons.*572. *num.*19. Cephal. *cons.*571. *num.*38. &
20 idem iuris est de legitima, quod de eo, quod succedit loco legitimæ. Bald. *cons.*121. *num.*3. *vol.*4. quia subro-
21 gatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, *§. fuerat, Instit. de act. l. rei in dotem, de iur. dot.* Menoch. *cons.*52. *num.*162.

Neque obstare debet, quod dicta D. Lucretia grauauerit dictum pupillum ad dandum dictis sororibus
22 quidquid de iure petere, & consequi possunt, quia eadem est responsio, quoniam dum se remittit ad ius, debet priùs intelligi de iure statutario, quàm communi. Bart. *in l. hæredes mei, §. cùm ita, num.*4. vbi etiam Castr. Alex. & fusè Rip. *num.*75. *& seqq. ff. ad S.C. Trebell.* Alex. *cons.*15.
23 *num.*5.7. *lib.*4. Crauet. *cons.*109. *num.*3. Peregr. *consil.*44. *num.*13. *vol.*1. Menoch. *pres.*94. *num.*16. *lib.*4. etenim dispositio testatoris in dubio regulatur secundùm causam intestati. Alex. *d. cons.*15. *num.*5.7. Menoch. *consil.*551. *num.*8. Peregr. *d. cons.*44. *num.*13. ergo debet intelligi de illo quatuor pro centenario, & non vltra, quia sic disponitur in statuto.

Nec etiam dicatur matres solere magis diligere fœminas, quàm filios masculos, ideo pro fœminis faciendam esse interpretationem: nam possumus id negare,
24 cum mares sint cariores matribus, vt per Francħ. *decis.*182. *num.*10. sed non facit ad rem, quia hic statuta habemus clara, quæ reseruant tantum quatuor pro centenario fœminis dotatis: & verè ista mater aliud non voluit prouidere, nisi quod sine lite pupillus daret sororibus, quod de iure erat dandum, vt ex verbis testamenti.

Maior etiam erat difficultas, quia dictæ sorores non solùm petebant ratam dotis, sed etiam prætendebant fundum quendam pupilli, dicentes esse dotalem, & fuisse adiudicatum dictæ D. Lucretiæ pro eius dote. Sed in hoc sufficit negare adiudicationem, quoniam verè non adest, & non fuit à iudice facta, vt ex reuolutione librorum Cancellariæ constabit.

Benè verum est, quod adsunt aliqui testes, qui deponunt dictam Lucretiam pro sua dote possedisse dictum agrum, eo quod ei fuerit iudicialiter assignatum. Sed cùm sint testes de auditu alieno, nihil probant, aiunt
25 enim id ab aliis intellexisse, ideo fidem non faciunt, ad textum *in l. testium*, cum ibi notatis, *C. de testib. c. tam litteris, extr. eod.* Alex. *cons.*134. *num.*8. *lib.*2. Menoch. *cons.*342. *num.*26. adeò, vt neque inducant præsumptionem, vel transferant onus probandi contrarium in ad-
26 uersarium, vt de magis communi inquit Pacian. *tract. de probat. lib.*1. *cap.*9. *num.*11. 19. Farinac. *in prax. quæstion.*69. *num.*35. & multò minùs probant, quia non nominant personas, à quibus talia audiuerunt. Menoch. *cons.*98. *num.*57. & maximè id procedit in actibus iudicialibus, qui per testes probari non possunt, nisi probe- 27
tur etiam eorum deperditio, vt per Menoch. *consil.*207. *num.*37.

Arbitri igitur enormiter læserunt dictum pupillum tam in parte dotis, quàm in admittendo dictum fundum pro dotali, & in omni casu si sentiebant, quod sorores succederent æqualiter in dote cum fratre, vtique debebant declarare, quod tenerentur suas dotes conferre, ne essent melioris conditionis, quàm masculus; nam hodie collatio habet locum inter succedentes etiam iure diuerso, ad textum *in Auth. ex testamento*, vbi Bart. *C.* 28
de collat. & *in §. illud, in Auth. de triennal. & semiss.* & de communi testatur Cagnol. *in l. si emancipati, num.*143. *& seqq. Cod. de collat.* Crass. *de success. lib.*2. *§. collatio, quæst.*4. *num.*6. 7.

Neque dicatur, quòd stante Statuto, ne filia succedat ab intestato existentibus masculis, si postea contingat eam vocari ex testamento, cesset collatio, vt voluit Alex. *in d. l. si emancipati, num.*8. Nam verius est adhuc faciendam esse collationem, vt latè per Ias. *in d. l. eman-* 29
*cipati, num.*34. *vers. circa verò*, & sentit Alex. *cons.*131. *lib.*1. Crass. *d. quæstion.*4. *numero* 6. 7. Sed hîc non est casus noster, quia mulier dotata ex Statuto non succedit in dote, nisi in quatuor pro centenario; & sic coram Consilio Iustitiæ res pro pupillo cœpit habere meliorem formam.

CAPVT XXVIII.

EPITOME.

Iudex Ecclesiasticus an sit iudex competens contra laicos turbantes, vel spoliantes Ecclesiasticos sua possessione, & an possit exequi legata pia etiam aduersus laicos, & eorum bona, & contra tertium possessorem.

SVMMARIVM.

1 *Pia legata quæ dicantur.*
2 *Legatum factum pauperi amore Dei dicitur pium.*
3 *Legatum pro alimentis est pium.*
4 *Pauper dicitur, qui non habet patrimonium pro recipiendis ordinibus.*
5 *Legatarius potest apprehendere possessionem rei legatæ propria auctoritate ob clausulam:* Omni meliori modo.
6 *Legatarius pro alimentis potest capere possessionem legati ex se.*
7 *Legatarius pro causa pia capit possessionem propria auctoritate.*
8 *Legatario non licet capere possessionem ex se propter falcidiam.*
9 *Falcidia cessante legatarius potest capere possessionem rei legatæ ex se.*
10 *Falcidia non detrahitur de legato ad pias causas.*
11 *Legatum factum pauperi censetur pro alimentis.*
12 *Clericus trahit ad suum forum laicum eum turbantem in sua possessione.*
13 *Iudex Ecclesiasticus iudicat laicum turbantem, vel spoliantem clericum.*
14 *Clerici, & Ecclesiæ bona parificantur quoad beneficium fori.*
15 *Bona clerici, ad quorum titulum est ordinatus, censentur Ecclesiastica.*

16 *Alimen*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa R.D. Franciſci de Gotiis, non obſtantibus doctè motiuatis rectè procedi poteſt contra laicos in foro Eccleſiæ, quia tractatur de executione legati pij, ſiquidem terræ, de quibus controuertitur, fuerunt à teſtatore relictæ dicto D. Franciſco valde pauperi amore Dei & vt dictus Franciſcus poſſet promoueri ad ſacros ordines, non enim habebat patrimonium, neque beneficium, ideóque inordinatus manebat, & propterea non ſolùm reſpectu perſonæ, ſed etiam cauſæ dictum legatum erat pium, immo piiſſimum, ſiquidem omnia dicuntur pia,
1 quæ ad Dei cultum, aut animarum ſalutem, vel ad pauperes ſuſtentandos ſunt diſpoſita, ex Concil. Trid. *ſeſſ.22. cap.8. verſ. ac omnia, c. tua, & c. Ioannes, de teſtam.* latè Moneta *de commutat. vlt. vol. cap.4. quæſt.2. num.*16.17.18. vbi varia, & plura ponit exempla piarum diſpoſitionum.

Et nemini dubium eſt, quin legatum factum pauperi amore Dei non ſit pium, & habeat priuilegia piæ cauſæ,
2 hoc enim admittunt omnes. Tuſch. *in verb. legatum, concluſ.*106. *num.*25. Menoch. *lib.*4. *præſ.* 105. *num.*6. & multò magis ſi fiat pro alimentis, vt hic, vbi res legata aſſignatur pro illo patrimonio, quo ſe Presbyter ale-
3 re debet, tunc enim certiſſimum eſt, legatum ad pias cauſas eſſe factum. Hyppol. Rim. *Inſtit. de donation. in principio, numero* 563. Tuſch. *verb. legatum, concluſ.*106. *numero* 4. Menoch. *d. præſumpt.*105. *numero* 14.15. *libro quarto*, Barboſ. *de offic. Epiſc. part.*3. *allegat.* 81. *numero* 11. Monet. *de comm. vlt. vol. cap.*4. *quæſt.*2. *numero* 21. 41. & certum eſt, dictum Dominum Franciſcum fuiſſe
4 pauperem, quoniam non habebat tantùm patrimonij, vt ad eius titulum poſſet ordinari. Gratian. *diſc.* 605. *num.* 30. 31.

Ideò cauſa iſta potuit tractari coram iudice Eccleſiaſtico non ſolùm quia agebatur de exequutione legati pij, ſed etiam de moleſtia turbatiua, & ſpoliatiua, qua vtebatur aduerſarius contra dictum Gotium. Vt autem id bene innoteſcat, pro certo habendum eſſe puto, quod dictus Gotius benè fecit accipiendo tenutam rei legatæ própria auctoritate abſque præſtatione hæredis; id enim facere potuit, primò vigore clauſulæ, *Omni meliori modo*; de qua in legato, per quam licet legatario apprehendere poſſeſſionem rei legatæ propria auctoritate. Cutt. Ian. *in l. fin. num.* 49. *C. de edict. D. Adrian toll.* Hyppol. Rim. *de donat. in princ. num.*576. Beto. *conſ.* 16. *num.* 33. *lib.*2. ſecun- 5
dò quia in legato pauperi pro alimentis idem permittitur. Rim. *d. loco, num.*561. Menoch. *de adipiſc. poſſeſ. rem.* 1. 6
*num.*60. tertiò ceſſat oppoſitio, quia lex vetans legatario apprehendere poſſeſſionem rei legatæ, non habet locum contra legatarium pro cauſa pia Capr. *conſ.*3 *in fin.* Corn. 7
*conſ.*140. *ad fin. lib.*1. Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuileg.* 45. pulchrè Menoch. *de adipiſc. rem.*1. *num.*86. 87. ſed noſtrum legatum factum eſt ob cauſam piam patrimonij ſacerdotalis, & alimentorum Sacerdotis pauperis, propter quod legatum cenſetur eſſe pium, vt vidimus: ergo licuit dicto R.D. Franciſco rei legatæ poſſeſſionem apprehendere ſua auctoritate.

Nec mirum, quia leges, & iura, quæ vetauerunt legatario apprehendere poſſeſſionem rei legatæ, id fecerunt 8
ratione Falcidiæ, quam hæres detrahere poteſt; & ideò ſi ceſſat ratio Falcidiæ, ceſſabit etiam prohibitio. Gloſſ. Cyn. Bald. Salyc. & alij *in l. 1. C. quorum*, latè Hyppol. Rim. *Inſtit. de donation. in princ. num* 558. Menoch. *de* 9
adipiſc. poſſeſſ. rem 2. *num.*6. 67. *in fin.* & *num.*72. *vſque ad num.*79. & *num* 87. Gratian *diſcept.* 771. *numero* 49. Marth. *vot.*20. *num.*11. *in fin.* Sed in legato ad pias cauſas facto, vt hic, ceſſat Falcidia, §. *ſi aut hæres, in Auth.* 10
de Eccleſ. tit. Auth. ſimiliter, vbi DD. *C. ad l. falcid.* Tiraq. *dict. tract. priuileg.*26. Graſſ. *de ſucceſſ.* §. *falcidia, quæſt.*3. *num* 5. Hyppol. Rim. *d. loco*, *numero* 558. *in fin.* Tuſch. *verb. legatum, concluſ.* 111. *numero primo*, latè Monet. *de commutat. vlt. vol. cap.* 9. *quæſtione tertia, numero* 334. Ergo iura aduerſantia non habent locum in caſu noſtro, vbi legatum eſt pium, & cum ſit factum pauperi, cenſetur relictum in cauſam alimentorum, 11
etiamſi non eſſet expreſſum. Gratian. *diſceptat.* 565. *num.*8.

His ſtantibus non eſt mirandum ſi dicamus hanc cauſam poſſe agitari in foro Eccleſiæ, id enim licitum eſt ex multis, & primò quia cùm licet is R. D. Franciſcus rectè potuerit accipere poſſeſſionem legati, ſi poſtea moleſtetur in dicta poſſeſſione, aut turbetur, vel ſpolietur etiam 12
à laico, cum hoc caſu ſit potius reus, quàm actor, trahit laicum turbantem, & ſpoliantem ad ſuum Eccleſiaſticum forum, quia iudex Eccleſiaſticus poteſt manutenere, vel reintegrare clericum in ſua poſſeſſione à laico turbatum, ſeu violenter ſpoliatum. Abb. *in c. cum ſit generale, numero* 7.10 vbi Felin. *col.*2. *verſ. modò autem.* & Marian. 13
Socin. *num* 18. *verſ. tertiò*, *de for. competent.* pulchrè, & ad rem Lap. *allegat.*65. *num* 1.2.3.4. *& per totam*, latè Menoch. *de retin. e id. poſſeſſ. remed.* 3. *num.*361. *vſque ad num* 373. Cauale. *deciſ.*44. *numero* 107. *part.*1. Carol. de Graſſ. *tr. ll. de effect. cler. c. eff.* 1. *num.*533. vbi multos allegat.

Et hoc procedit non ſolùm ratione bonorum Eccleſiæ, ſed etiam ipſius clerici, quia patrimonialia eius ſunt exempta à iuriſdictione laicorum, ſicut ipſe clericus, & reſpectu fori pariſicantur bona Eccleſiæ, & clerici, ad 14
textum *in c. ſi clericus laicum, de foro compet.* Abb. *in d. c. cùm generale, num.*4. Lap. *d. allegat.*65. *num.*5. latiſſimè Carol. de Graſſ. *d. eff.*1. *num.*10.11.12.13. vbi teſtatur de veriori, & magis communi. vide Bellet. *diſq. cler. part.*1. *tit. de fauor. cleric. real.* §.5. *num.*6. 7. quod certius eſt etiam in bonis, ad quorum titulum quis eſt promotus, hæc enim habent priuilegia bonorum Eccleſiaſticorum, 15
donec clericus beneficium adipiſcatur. Gratian. *diſcept.* 159. *num.*27. latè Aug. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*2. *alleg.*19. *num.*91. vbi alios allegat.

Secundò hæc cauſa poteſt agitari in foro Eccleſiæ, quia tractatur de alimentis, vt vidimus, & quotieſcumque alimenta debentur pauperi, ea peti poſſunt non ſolùm apud Epiſcopum, ſed etiam coram aliis iudicibus Eccleſiaſticis 16
contra laicos qui hac de cauſa conueniri poterunt in foro Eccleſiæ, ad textum *in c. ſignificantibus, de off. deleg.* Bart. *in l. ſolent, num.* 13. *de aliment. & cibar. leg.* Imol. *in c. re atum*,

in primo, colum 2. vers. nota. de testam. Ioan. Lup. in cap. per vestras, in 2. notab. in princ. num. 19. de donat. inter vir. & vxor. Molin. de primog. Hisp. lib. 2. cap. 15. num. 75. Couar. de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 6. num. 6. Lar. in l. si quis à liberis, §. idem rescripsit, numer. 78 de liber. agnosc. pulchrè Surd. de alim. tit. 8. priuileg. 9. n. 2. & seqq. Guttier. pract. quæstionum libr. 1. quæst. 44. Barbos. in l. 1. part 4. num. 82. ff. solut. matrim. Gratian. disc. 60. numero 30. & disc. 154. numer. 10. & seqq. Aug. Barbos. de off. Episc. part. 3. allegat. 81. numer. 9. 10. 12. qui omnes concludunt causam alimentorum esse piam, vbi de paupere
17 agitur, & coram iudice Ecclesiastico posse tractari, quia sit mixti fori, & ita etiam aliàs seruatum fuit in vna Corrigiensi.

Tertiò si non admitteretur hic de alimentis tractari, saltem negari non potest, quin de pia causa agatur, cum tractetur de legato facto pauperi amore Dei, & vt possit ordinari Sacerdos, vt vidimus. Certum est autem, quod in exequendis quibuscumque piis dispositionibus, tam inter viuos, quàm causa mortis, non solùm de iure
18 canonico, sed etiam ciuili Episcopus, & iudex Ecclesiasticus est competens etiam contra laicos, & ad ipsum spectat prouidere, etiamsi testator id prohibuisset: textus
19 est cap. rotundum, in § si quis autem pro redemptione, versic. in omnibus, in Auth. de Eccles. tit. l. nulli, cum Auth. ibi posita, C. de Episc. & cler. l. 1. vbi Bald. C. de Episc. aud. cap. tua nobis. vbi DD. de testam. gl. in cap. relatum, il primo, eod. Concil. Trident. sess. 22. cap. 8. de reform. Bald. in l. hæreditas, §. si defuncto, ff. de petit. hær. Abb. Imol Barbat. & Couar. in d. cap. relatum, il primo, de testam. Tiraq. de priuileg. piæ caus. priuileg. 149 pulchrè Surd. de aliment. tit 8. priuileg. 9. num. 2. versic. Item relictum, & numer. 3 4. 5. Marth. de iurisd. part. 2. cap 10. numero secundo. Marchesan. de commission. part 1. tit. de Signatura gratiæ diuers. cap 2. num. 353. fol. 82 part. 1. clarè Barbos. de offic. Episc. allegat 82. numero 13. part. 3. Bellet. disq. cler part. 1 tit. de fauor. cler. real. § 5. numero 59. 65. clarè Monet. de commut. vlt. volunt. cap. 3. quæst. 3. numer. 63. qui multos allegant, & bene probant disposita ad piam causam mitti executioni non solùm per laicum, sed etiam Ecclesiasticum iudicem, & vterque haberet iurisdictionem in laicos, quia causæ huius generis sunt
20 mixti fori. Surd. dict. priuileg. 9. num. secundo, in fin, & num. 7. in fin. Mart. dict. cap. 10. num. 2. etiam in concernentibus pietatem, & officium charitatis Episcopus potest exercere iurisdictionem in laicos, cap. 1. & 2. dist.
21 87. Abb. in rep. cap. cùm esses, num. 32. de testam. Host. in capit. 1. num. 9. vbi Abb. num. 5. de empt. & vend. Aufrer. in tract. de potest. Eccles. super laicos, num. 3. Barbos. de off. Episc. d. allegat. 81 num. 1. Bellet. disq. cler. tit. de fauor. cler. real. §. 5. n. 58. vbi multos allegat. Gutier. pract. qq. libr. 4. quæst. 29. num. 8.

Non obstat motiuum, quòd id procedat, si hæres sit in mora per annum non exequendo legata. Nam respondeo id non procedere in legatis piis, quæ possunt statim executioni demandari etiam nondum adita hæreditate, sed procedit vel respectu pœnæ incurrendæ, quam
22 hæres non patitur in piis relictis, nisi post sex menses, vel respectu legatorum ad causas prophanas, in quibus non incurruntur pœnæ, nisi post annum, etenim negligente hærede in adimplenda defuncti voluntate intra annum executio testamenti tam ad pias, quàm ad non pias causas deuoluitur ad Episcopum, & hæres potest
23 priuari hæreditate, retenta sola legitima, si est filius, §. si quis autem, in Auth. de hæc, & falcid. l. fin. & Auth. hoc amplius, C. de fideicomm. cap. Syluester, 11. quæst. 1. cap. licet. de vot. gl. in cap. si heredes, vbi Couar. num. 3. de testam. pulchrè Imol. in cap. nos quidem, numero 10. eod. sic etiam ad rem Gutierrez, pract. quæstionum lib 1. quæst 44. numero 4 & lib. 4. quæst 29. numero 14. post med. Prax. Archiep. cap. 69. numero 25. vide Barbos. de off. Episc. part. 3. allegat. 81. numero 15. vbi etiam reddit rationes; Marchesan. de commission. tit. de Signat. generè diuers. cap. 2. quæst. 357. fol. 82. part. 1. Monet. de commut. vlt. vol. cap. 3. quæst. 3. numero 65. qui concludunt, quod etiam in exequenda voluntate defuncti ad causas
prophanas post annum Episcopus est competens, quia 24
faciens legatum post mortem dicitur persona miserabilis, cum destituatur omnium auxilio, Iudex autem Ecclesiasticus potest ius reddere in causis miserabilium personarum. Cùm igitur in casu nostro non solum legatum sit pium, sed etiam lapsus sit annus, nemini dubium esse potest, quin Episcopus potuerit esse Iudex in hac causa.

Non obstat motiuum, quòd id non procedat contra tertium possessorem, tum quia negamus hic tractari de tertio possessore, sed de bonis, quæ defunctus tempore mortis possidebat; tum quia esto etiam, quod se opponat tertius possessor, non tamen Episcopus desinit esse executor piarum dispositionum, & iura, quæ dant iudici Ecclesiastico hanc facultatem, non se restringunt, vt tantùm contra hæredes procedere possit, sed indistinctè loquuntur, & propterea indistinctè debent
intelligi. Gutier. pract. qq. lib. 4. quæst. 29. numero 14. & 25
non sine ratione, quoniam pro executione legatorum, & ad ea consequenda tres dantur actiones, scilicet personalis realis, & hypothecaria, ad textum in §. nostra
autem, vbi gloss. Aret. & DD. Inst. de legat. l. 1. vbi 26
Bald. Ias. & DD. C. commun. de leg. Couar. in cap. Raynutius, §. 10. num. 2. de testam. Natt. consil. 235. num. 10. Gratian. disc. for. 62. num. 27. & ideò coram Episcopo poterunt proponi istæ actiones, prout natura negotij patietur, si enim datur ius exequendi, debet etiam dari modus, & actio, vnde quando agitur contra tertium possessorem, tunc verè non erit locus actioni personali, quia ipse non est hæres, erit tamen locus rei vendicationi pro legatis rebus consequendis in tantum, quòd hæc actio poterit intentari etiam hæredita non adita, quia non requiritur subiectum actionis personalis, sed dominium ex parte agentis, & possessio ex parte rei conuentæ, ad textum in l. in rem, ff. de rei vindicat. §. omnium au-
tem, versiculo aut cum eo agit, vbi DD. Inst. de action. Ce- 27
ual. quæst. 103. num. 27. versiculo in actione, Gratian. dict. discep. 62. n. 35.

Accedat, quod pro consequendis rebus legatis, & acquirenda earum possessione datur etiam aliud remedium, scilicet Saluianum Interdictum, quod est pinguius hypothecâ, & potest etiam contra tertium possessorem
intentari. Aret. in §. item Seruiana, num. 6. Inst. de action. 28
Gabr. consil. 46. num. 10. 21. lib. 1. latè Gratian. d. disc. 62. n. 41. 42 vbi allegat multas Rotæ decisiones etiam contra tertium possessorem. Marches. de Saluian. interdict. p. 1. cap. 2. Rot. diuers. decis. 689. num. 4. part. 3. Cyriac contr. 18. num. 23. part. 1. vbi in specie loquitur contra singularem successorem, & contra tertium possessorem: quod si verum est in legatis prophanis, multò verius erit in piis,
& ita etiam contra tertium possessorem Episcopus erit 29
legitimus executor piarum dispositionum, alioquin facilè eluderetur eius officium interuerrendo possessionem bonorum legatorum vel testatoris in tertiam personam.

Potest igitur concludi, Episcopum esse iudicem competentem in causa executionis piarum dispositionū, non solùm si agatur ad instantiam partis, sed etiam ex mero eius officio, & contra non solùm personaliter obligatos,
sed etiam contra tertios possessores, & nulla etiam data 30
negligentia hæredum, vt videtur sentire Gutierrez. pract. quæstionum lib. 4. quæst 29. numero 14. & Barbos. d. allegat. 81. numero 15. versiculo. & in huiusmodi; vbi inquit, quòd Episcopus potest constituere procuratorum ad agendum coram se pro executione legatorum piorum, & ita censui, & si dubium esset, an causa sit secularis, vel Ecclesiastica,

31 cleſiaſtica, tunc Iudex Eccleſiaſticus eſt adeundus ad hoc cognoſcendum, qui ſummaria cognitione hoc de-
32 clarabit. Felin. *cap. ſi clericus laicum, numero* 3. 4. *de foro compet.* Dec. *in cap. ad audientiam, numero* 3. *de appellation.* Fernand. Vaſquez *lib.* 3. §. 22. *numero* 69. *limitat.* 17. *car.* 548. Lancellot. *de attentat. part.* 2. *capite* 20. *numero* 79. *queſtion* 3. Caualc. *deciſione ſecunda, numero* 38. *verſic. & ſi eſſet, part.* 2. latè Carol. de Graſſ. *de effect. cler. eff.* 1. *numero* 1262. & *numero* 1263. vbi alios allegat.

CAPVT XXIX.

EPITOME.

Intereſſe lucri ceſſantis an poſſit ab initio taxari, & an liceat cariùs vendere credita pecunia, & alia multa in materia vſurarum tractantur.

SVMMARIVM.

1 *Vſura eſt crimen Eccleſiaſticum, de qua ſolus Epiſcopus cognoſcit.*
2 *Vſura quomodo ſit crimen mixti fori.*
3 *Vſura an ſit cauſa merè ciuilis, an etiam criminalis.*
4 *Vſurarius criminaliter punitur.*
5 *Vſura an ex officio puniri poſſit.*
6 *Vſurarij rarò puniuntur ex officio.*
7 *Vſura magnum malum.*
8 *Vſurarij dicuntur raptores, & ſpoliatores.*
9 *Vſurarius qua pœna plectendus ſit.*
10 *Iudex Eccleſiaſticus ſine dubio procedit contra vſurarios.*
11 *Laicus vſurarius poteſt puniri à iudice Eccleſiaſtico.*
12 *Iudæus vſurarius poteſt puniri à iudice Eccleſiaſtico.*
13 *Iudæus puniri poteſt de vſura, etiam à laico iudice.*
14 *De his, qui foris ſunt, nihil ad nos.*
15 *Iudæi an puniantur à ſolis iudicibus laicis.*
16 *Iudex Eccleſiaſticus quando poſſit punire Iudæos.*
17 *Hebræi quibuſnam pœnis poſſint puniri à iudice Eccleſiaſtico.*
18 *Iudæi quomodo cogantur ad vſuras reſtituendas.*
19 *Vſura quomodo permittatur Hebræis.*
20 *Hebræus indiciatus de vſura poteſt torqueri.*
21 *Vſurarius an poſſit torqueri pro habenda veritate.*
22 *Iudæus facilè præſumitur vſuram facere.*
23 *Vſura eſt vendere cariùs ob dilatam ſolutionem.*
24 *Vſura præſumitur ex pacto inſolito.*
25 *Pecunia non poteſt expendi pro pluri, quàm eius cuneus admittat.*
26 *Pecunia eſt infructuoſa.*
27 *Vſura eſt recipere aliquid vltra ſortem.*
28 *Lucrum ceſſans quando peti poſſit.*
29 *Intereſſe non debetur, vbi non eſt mora.*
30 *Intereſſe lucri ceſſantis non poteſt ab initio taxari.*
31 *Pactum vſurarium eſt, per quod quis redditur certus de lucro.*
32 *Taxatio lucri vniformis arguit vſuram.*
33 *Lucrum Pius V. vetuit taxari ab initio.*
34 *Falſitas cenſetur commiſſa ab eo, de cuius intereſſe agitur.*
35 *Vſura cadit in ſolo mutuo.*
36 *Pretium iuſtum quodnam cenſeatur in vendendo ſerico.*
37 *Sericum quomodo iuſtè vendatur.*
38 *Vſura non cenſetur ſi fiat, quod ſolet.*
39 *Vſuraria conſuetudo excuſat ſaltem à pœna temporali.*
40 *Solitus negotiari ratione lucri ceſſantis poteſt pluris vendere.*
41 *Teſtis vnus probat contra fiſcum.*
42 *Teſtes deponentes de varia ſumma, in nihilo probant.*
43 *Teſtis vnicus, vel Iudæus, vel intereſſatus non probat.*
44 *Pretium iuſtum quodnam dicatur, ſi varium ſit.*
45 *Pretium naturale, ſeu vulgare quodnam ſit.*
46 *Pretium præſumitur iuſtum.*
47 *Pretium dicitur iuſtum, quo res communiter vendi poteſt.*
48 *Pretium legale conſiſtit in puncto.*
49 *Pretium iuſtum quomodo probetur teſtibus.*
50 *Teſtes quomodo probent pretium iniuſtum.*
51 *Annus apud mercatores quando incipiat.*
52 *Lucrum ceſſans ceſſante fraude poteſt ab initio taxari.*
53 *Intereſſe quando poſſit à partibus taxari.*
54 *Lucrum ceſſans quomodo probetur.*
55 *Lucrum dum taxatur, deducuntur impenſæ, & periculum.*
56 *Intereſſe taxatio quæ dicatur honeſta.*
57 *Vſurarius non poteſt dici, qui fecit contractum cum conſilio peritorum.*
58 *Falſum non præſumitur commiſſum ſine damno tertij, vel vtilitate proprio.*
59 *In vno releuari debet, qui in altero grauatur.*
60 *Moneta vna quando recuſari poſſit.*
61 *Lucrum ex mutuo non percipiens, de vſura non punitur.*
62 *Vſuram non facit pactio, ſed exactio.*
63 *Vſura eſt quoad Deum, etiamſi non exigatur lucrum conuentum.*
64 *Vſurarius punitur leuiùs, ſi non exegit vſuram.*
65 *Numiſmata quomodo æſtimentur.*
66 *Intereſſe lucri ceſſantis an debeatur ſine mora.*
67 *Lucrum in quibus caſibus liceat taxare à principio.*
68 *Dictio, ſuum, quid importet.*
69 *Vſura re ſit, ſit interpretatio.*
70 *Vſura non eſt recipere à ſponte dante.*
71 *Vſurarij clam fœnus exercent, palam verò, qui bonus eſt.*
72 *Creditor exigens iniuſtè, excuſatur, ſi in libro publico ſcripſit.*
73 *Vſuræ ſuſpicionem quibus coniecturis euitemus.*
74 *Vſurarius facta reſtitutione ante Inquiſitionem an euitet pœnam*
75 *Vſura an in dubio præſumatur.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa vſurarum Corrigienſi, de tribus fuerunt denunciati DD. Camillus, & Alexander de Zannotis: Primò quia vendiderunt Leoni Ciuitæ Hebræo magnam quantitatem ſerici in tribus vicibus cariori iuſto pretio ob dilatam ſolutionem in fraudem vſurarum. Secundò quia eidem tempus ſolutionis prorogauerint conuentione facta, vt interim Hebræus ſolueret liuellos annuos in rationem quinque pro ſingulis centenis vſque ad integralem ſatisfactionem, licèt certa pars crediti nondum eſſet maturata. Tertiò quia corruperint vnum ex chirographis, vbi apparebat de venditione partis dicti ſerici. Vnde fiſcus Curiæ Epiſcopalis Regij ſecreto accuſatore exiſtente, & noto inſtigatore cœpit contra eos procedere ex capite fœnoris, & falſitatis. Modò autem fabricato proceſſu etiam defenſiuo quæſitum fuit, quid de iure eſſet cenſendum.

Verùm antequam vlteriùs progrediar, animaduertendùm eſſe cenſeo, quòd vſura eſt crimen Eccleſiaſticum quoad iuris cognitionem, in quo ſolus iudex Eccleſiaſticus poteſt procedere. Gloſſ. *in c. cùm ſit generale, de for. compet.* Didac. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 3. *in princ.* Clar. *in prax.* §. *vſura, num.* 8. Decian. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 3. verùm 1
quo

quoad pœnas imponendas, & contractus annullandos
2 vsurarum causa est mixti fori, & laicus potest trahi non solùm ad forum laicorum, sed etiam Ecclesiæ. Clar. *d.* §. *vsura, num.* 8. *versic. item quoad pœnam,* & §. *fin. quæst.* 37. *num.* 2. *versic. tu verò breuiter.* Decian. *d. cap.* 26. *num.* 3. Fachin. *controuers. iur. lib.* 9. *cap.* 30. Bursat. *consilio* 90. *num.* 37. *lib.* 1. Farinac. *in prax. quæst.* 8. *num.* 134. *versic. secundam,* & *num.* 136. *versiculo prima,* & *num.* 140. *vers. quarta.* Licèt enim quidam putauerint vsuram esse cau-
3 sam merè ciuilem, in qua non possit criminaliter quisquam procedere, Bald. *in l. improbam, C. ex quibus caus. infam. irrog.* Decian. *in l. rogasti,* §. *si tibi, in fin. ff. si cert. pet.* Crauet. *consilio* 6. *numero* 101. 104. Lap. *allegat.* 20. tamen contrarium verius est, & vbique serua-
4 uatur, communiter enim ille qui facit vsuram, criminaliter punitur. Iac. Butr. *in d. l. improbam.* Caccialup. *in repet. l.* 1. *numero* 61. *Cod. de summ. Trinit.* Corn. *consilio* 19. *col.* 2. *vers. his tamen, lib.* 3. Decian. *dict. cap* 26. *numero* 3. *vers. & licet.* Clar. *d. quæst.* 37. *numero* 2. *versic. tu verò,* Farinac. *d. quæst.* 8. *num.* 136. Marth. *de iurisdiction. part.* 2. *cap.* 7. *numero* 34. Borgn. *decis.* 2. *numero* 39. *parte* 2.

Quæ adeò vera sunt, vt licet quidam putauerint in hoc iudicio non esse procedendum ex officio aut per in-
5 quisitionem, Guazzin. *in tract. de defens. part.* 1. *cap* 11. *num.* 12. *vers. immo,* vbi inquit, quod nunquam vidit seruari, quod procedatur ex officio; tamen verius est, & receptius, & ego seruaui, & vidi seruari, quod in hoc crimine præcedente diffamatione procedatur per inquisitionem, & ex officio. Decian. *d. tract. crimin. lib.* 4. *num.* 3. *versic. & poterit.* Peguer. *decis.* 25. *per totam,* Caball. *resol. crimin. cas.* 188. *num.* 4. non enim dubium est, quin id
6 fieri possit, sed quia rarò solent iudices ex mero officio in hoc crimine vsurarum procedere, sicut in adulterio, eo quod auaritia hominum in tantùm processerit, vt
7 tale delictum, quod grauissimum est, & respublicas perdit, flocci æstimetur, ideo multi opinati sunt non licere ex officio procedere, sed vanitas, quia non solùm fieri potest, sed etiam boni practici, & Deum timentes ita seruant, & maximè in foro Ecclesiastico, vbi canones seruantur; forum enim laicale hoc delictum rarò
8 punire solet, & malè facit, quia vsurarij dicuntur raptores, & spoliatores. Decian. *dict. cap.* 26. *num.* 3. *versic. nota quod omnes,* Menoch. *de arbitr. iudic. cas.* 398. *num.* 18.

Hinc est, quòd tam laicus iudex pro executione iuris Canonici, quàm Ecclesiasticus potest procedere contra delinquentes huiusmodi infames, & quia non est à iure statuta certa pœna pecuniaria, vel afflictiua contra vsurarium, ideò ille plectendus erit tam in foro Ecclesiæ,
9 quàm laicorum pœna arbitraria, & stellionatus, prout iudici videbitur, attenta personarum qualitate. Ioan. Baptist. à S. Seuerino *in l. cunctos populos, num.* 46. *Cod. de summ Trinit.* Lup. *de vsur. in præfat. num.* 18. Corn. *consil.* 158. *lib.* 3. Clar. *in prax.* §. *vsura, numero* 10. Menoch. *d. arbitr. iudic. cas.* 398. *numer.* 15. 40. Peguer. *decis.* 30. *sub num.* 18. Dec. *d. cap.* 26. *numero* 3. *vers. & licet, ad fin.* Guazzin. *tract. de defens. part.* 1. *cap.* 11. *numero* 12. *versic. & vbi*: & in hac materia animaduertendum est,
10 quòd si aliqua fortè est aliquando difficultas, ea non proponitur contra iudicem Ecclesiasticum, sed laicum, qui visus est multis non posse procedere eo quòd vsuræ sint iure ciuili permissæ adeo, vt necesse illi sit ad sacros confugere canones. Menoch. *dict. cas.* 398. *numero* 31.

Sic igitur in hoc delicto fortis est iurisdictio Ecclesiastica, vt non solùm Iudex Ecclesiasticus possit procedere
11 contra clericos, sed etiam contra laicos, & non subditos,
12 & etiam contra Iudæos, per textum *in c. post miserabilem, de vsur.* Lap *allegat.* 10 *num.* 4 Tusch. *pract. concl. littera V, conclus* 336. *num.* 15 Ioan Baptista à S. Seuerino *in d. l. cunctos populos, num.* 47. Menoch. *de arbitr. iudic. d. cas.* 398. *numero* 40. *vers. extenditur primò*; non tamen negatur, quin etiam laicus iudex possit punire Iudæos vsuram exercen-
tes, quia cumulatiuè datur in eos iurisdictio, & nemo de 13
hoc dubitat. Rol. *consil.* 95. *numer.* 7. *lib.* 4. Lup. *de vsur. comm.* 4. §. 4. *num.* 66. *vers. vnde,* ibi: *Licet contra Iudæos.* Farinac. *in prax. d. quæst.* 8 *num.* 146. Et licèt dici solear, quòd de his, qui foris sunt, nihil ad nos, ad 14
textum *in cap. multi,* 2. *quæst.* 1. & videatur, quod talis executio sit facienda per iudices laicos contra Iudæos, non autem per manus iudicum Ecclesiasticorum, ad tex- 15
tum *in d. cap. post miserabilem, de vsur.* Ioan. de Lign. *inter cons. crim. diuers. lib.* 1. *cons.* 19. tamen respondetur, quòd in quantum Iudæi solum Deum offendunt, & non proximum, vel offendunt in iis, quæ nobis non sunt communia cum eis in lege veteri, & noua, tuncque solum Deum habent vltorem, verùm si proximum simul offendant, vel peccent contra Deum in iis, quæ vtraque 16
pagina Testamenti prohibentur, tunc vtique per iudicem Ecclesiasticum possunt puniri, quia ratione delicti efficiuntur de foro nostro. Gloss. *in d. capit. post miserabilem,* Tusch. *littera I, conclus.* 372. *num.* 4. 13. 14. Bursat. *consilio* 90. *num.* 1. *lib.* 1. Eymer. *in direct. Inquis. part.* 2. *quæst.* 46. *per totam.* Farinac. *de hæres. quæst.* 178. *num.* 149. Vnde est, quòd in omnibus delictis Ecclesiasticis, vel etiam mixti fori data præuentione possunt Iudæi mulctari, & puniri à iudice Ecclesiastico, non quidem pœnis spiritualibus, quarum incapaces sunt, sed pœnis 17
temporalibus, & pecuniariis, ac etiam corporalibus, ad textum *cap. sæpè, in fin.* 28. *quæst.* 1. *cap. constituit,* 17. *quæst.* 4. gl. *in d. capit. post miserabilem, in verb. denegari,* Abb. *in capit. quod super, col.* 2. *de vot.* Tusch. *d. littera I, conclus.* 372. *numer.* 4. 13. pulchrè Decian. *tractat. crimin. lib.* 4. *cap.* 26. *numer.* 2. *versiculo concludendum ergo.*

Vnde non obstat, quod habetur *in d. cap. post miserabilem,* vt scilicet Hebræi sint cogendi per Principes seculares ad vsuras restituendas, quia non sequitur, quod Ecclesia, per se id etiam facere non possit, immo multò magis, quia si Ecclesia potest præcipere potestatibus lai- 18
cis sic, non erit, qui negare audeat, quin id illa multò magis possit, quia actus attribuitur mandanti, non exequenti, & propterea Iudæos iuremeritò potest compellere non solum per Iudices laicos, sed etiam punire. Tusch. *d. littera I, concl.* 372. *num.* 11. & *littera V, conclusione* 336. *numer.* 15. Lap. *d. allegat.* 10. *num.* 4. Menoch. *d. cas.* 398. *numer.* 4. *versic. extenditur primò.*

Non obstat autem, quòd videamus passim Iudæos etiam in terris Ecclesiæ habere priuilegia exercendi fœnus, & impunè permittantur. Nam respondetur id eis permitti non quidem dispensatiuè, vel quia liceat, sed ex tolerantia, & condonatione Principum ad maius ma- 19
lum vitandum eodem modo, quo meretrices tolerantur. Lup. *de vsur. comm.* 1. §. 4. *num.* 70. *in fin.* Hect. Felic. *de societ. cap.* 18. *num.* 37. 44. & propterea alij Hebræi, qui non habent priuilegia exercendi, & ego habui in facto de quodam Simone Vienna Hebræo, contra quem formaui processum de vsuris, & secundùm indicia 20
eum torturæ subieci, licèt sustinuerit, & dimissus fuerit, quia purgauit indicia.

Certum est enim, quòd etiam in crimine vsurarum licitum est reum torquere secundum mensuram indiciorum ad eruendam veritatem, vel pro vlteriori ve- 21
ritate, non solum si fuerit vsurarius manifestus, sed etiam occultus. Soc. *cons.* 19. *sub num.* 4. *lib.* 4. Natt. *cons.* 369. *in fin.* Becc. *cons.* 62. *num.* 24. Alciat. *in cap.* 1. *num.* 52. *de off. ord.* Boss. *in prax. tit. de indic. ad tortur. num.* 98. Baiard. *ad Clar. in* §. *vsura, num.* 14. Chartar. *in prax. reorum interrog. lib.* 4 *cap.* 1. *num.* 42. Farinac. *in prax. quæst.* 42. *numer.* 36. *& seq* Decian. *tractat. crim. lib.* 4. *cap.* 26. *numero* 3. *vers. & poterit.* Guazzin. *dict. tract.*

*ftat.ad defenſ. part.*1. *cap.*11. *num.*12. *verſ. & vbi*: & vbi res agitur contra Iudæum, ſemper facilius eſt præſumere
22 vſuram, & eum torquere iunctis coniecturis, quia eſſe Hebræum æquiparatur ei, qui ſolitus eſt fœnerati, eo quod à communiter accidentibus Iudæi ferè omnes ſunt vſuratij, & qui dicit Iudæum facere vſuram, rem veriſimilem proponit. Bald. *conſ.*3. *num.*3. *lib.*3. Tuſch. *pract. concluſ. littera I, concluſ.*373. *num.*14.

His viſis dicamus quid euenerit in caſu noſtro, nam ſi de primo quærimus, ſatis fundata videtur fiſci Eccleſiaſtici intentio tam in facto, quàm in iure, quoniam Hebræus teſtificatur ſe in primis contractibus fuiſſe valde damnificatum, cùm minoris vendiderit ſericum prædictum præſenti pecunia, & adſunt teſtes, qui deponunt currentibus annis tempore contractuum ſericum fuiſſe venditum vilioris, quàm emerit dictus Hebræus, ideo non
23 relinquitur dubitandi locus, cùm certum ſit vſuram eſſe vendere carioris credita pecunia ob dilatam ſolutionem, quàm fiat iuſto pretio currenti nummo, ſic probat textus *in cap. conſuluit. & cap. ciuitate, de vſur.* Innoc. Hoſt. Abb. & alij *in cap. vlt. eod.* Nauar. *in Manual. capit.*17. *num.*206.

Accedit ad roborandum dubium conuentio ſtipulata inter eoſdem de ſoluendo dicti ſerici pretio in tot cechinis ad rationem libratum XV. pro quolibet, cùm tamen tunc temporis Cottigij expenderentur pro libris XV. cum dimidia, quod auget ſuſpicionem vſuræ non ſo-
24 lùm, quia facit pretium ſerici grandius, ſed etiam quia tanquam pactum inſolitum fœnoris coniectutam inducit. Alex. *conſ.*54 *n.*2. *lib.*6. Roland. *conſ*96. *num.*27. *lib.*2. Farinac. *in prax. quæſt.*162. *num.*164. Ludouic. Gilhau. *in arbor. iudic. part.*1. *cap.*6. §.160. *num.*2.

Vlteriùs non leue videtur fœnoris ſignum, quia Zannotti vnà cum ſerico vendiderunt dicto Hebræo quædam numiſmata aurea pretio ſatis maiori, quàm auri
25 pondus ferre poſſet, & tamen certum eſt pecuniam non poſſe licite expendi pluris, quam cuneus eius permittat, ad textum *in l.*1. vbi gl. *ff. de contrahend. empt. & in l.*1. 2. *& 3. C. de veter. num. poteſt. cap. quantò, de iureiur.* ergo id totum fuit illicitum.

Sin de ſecundo agere placet, pariter videri poteſt vſu-
26 ram ſubeſſe, quoniam certum eſt pecuniam ex ſe infructuoſam eſſe, & ideo aliquid vltra ſortem exigere maximè ob dilatam ſolutionem illicitum eſt lucrum. Ludouiſ. *deciſ.*80. *num* 2. Layman. *moral. lib.*3. *de Iuſt. tractat.*4.
27 *cap.*17. §. 2. *num.* 19. *verſic. quare.* Et licèt peti poſſit intereſſe ratione lucri ceſſantis, tribus concurrentibus, vt ſcilicet creditor ſit ſolitus negotiari, debitor ſit in mo-
28 ra, & lucrum ſit in potentia propinqua, iuxta doctrinam. Caſtr. *in l.*3. §. *final. ff. de eo, quod cert. loco*, à Rota canonizatam, teſte Seraphin. *deciſ.*186. *numero* 1. & *deciſ.*1240. *numero* 1. Rot. *diuerſ. deciſione* 289. *numero* 4. & *deciſione* 774. *numero* 2. *parte* 4. tamen vbi mo-
29 ra non cadit, certum eſt, quòd hic intereſſe conſiderari non poteſt. Seraphin. *deciſ.*1427. *num.*2. Ludouiſ. *deciſ.*148. *num.*2.

Denique etiamſi locus fuiſſet alicui intereſſe lucri ceſſantis, cùm illud tanquam ab euentu dependens val-
30 de ſit incertum, ab initio licitè taxati non potuit abſque labe vſuræ. Bald. *in l. rogaſti*, §. *ſi ibi*, *ff. ſi cert. pet.* Rot. *diuerſ. deciſ.*315. *numer.*7. *part.*2. Matth. *de iuriſdi-*
31 *ction. part.*2. *cap.*7. *num.*27. *& ſeqq.* Gratian. *diſcept.*911. *num.*4. *lib.*5. pactum enim, per quod quis certus redditur de lucro, eſt vſurarium. Foller. *in pract. cenſ. in verbo, Inſtrumentum gratia, num.*9. Boccac. *de cenſ. parte* 2. *num.*202. Cenc. *de cenſ. part.*2. *cap.*1. *quæſt.*3. *art.*7. *num* 22.

32 Et vſuræ ſuſpicio tantò magis creſcit, quia taxatio eſt vniformis de ſoluenda certa ſumma quotannis. Seraph. *deciſ.*599 *num.*1. quod videtur etiam nitificè probari ex conſtitutione S. M. Pij V. incipiente, *In cauſa*, dum vetat taxati..nem lucri ab initio, quæ videtur tollere omne punctum, & multò fortiùs reſpectu partis crediti non- 33
dum maturi, circa quod pactio de liuellis ſoluendis videtur ſine cauſa, & iniuſta, ac fœneratitia.

Denique transeundo ad tertium ex inſpectione chirographi apparere videtur eius corruptio, quoniam cernitur deletio vnius temporis, & ſuppoſitio alterius, & 34
cum de ſolo intereſſe DD. Zannotorum agatur, ab eis cenſendum eſt falſitatem eſſe commiſſam, cùm ab initio apud eos remanſerit. Farinac. *de ſimul. & falſ. quæſt.*156. *num.*118.

Verùm his non attentis re maturè diſcuſſa, & viſo proceſſu offenſiuo, & defenſiuo, & viſis allegationibus fiſci, & reorum cenſui DD. Zannotos fore abſoluẽdos, & ideo pro dilucidatione facti ſciendum eſt D. Camillum eſſe genitorem prædicti D. Alfonſi, & hunc habete plurimùm peculij aduentitij, cuius negotiationem relinquebat patri tunc laico, qui impendebat pecunias filij in variis mercibus, & præcipuè ſericeis, & terminato negotio ſcripturæ de illis vendendis ſtipulabantur à D. Alexandro vti pecuniarium domino ſine etiam patris interuentu, vt factum eſt in tribus chirographis, vbi dictus Hebræus ſe conſtituit debitorem dicti D. Alexandri, & cùm lapſo termino non ſolueret, inſtante eodem D. Alexandro fuit carceratus, cui poſtea tranſigendo D. Alexander prorogauit tempus ad ſoluendum, licet haberet in promptu indiuiduas occaſiones inueſtiendi pecunias in emptionem cenſuum, & prædiorum, propter quod conuenerunt, vt pendente termino Hebræus ſolueret liuellos in rationem quinque pro centenario, vt in proceſſu.

Hinc deueni in eam ſententiam, nullam hic adeſſe vſuram, quia ea non cadit niſi in mutuo vero, vel palliato. 35
Rota *diuerſ. deciſ.*197. *num.*3 *part.*2. Seraph. *deciſ.*599. *n.*3. Layman. *moral. lib.*3. *de iuſt. tract.*4. *cap.*16. *n.*5 *verſ. ſecundò.* Bonac. *de contract. diſp.*3. *quæſt* 3 *part.*2. *n.*1. quorum neutrum hic concurrit. Nam eſto etiam, quòd DD. Zannoti cariùs vendidiſſent ſericum prædictum credita pecunia, quàm præſenti feciſſent, tamen cùm D. Camillus fuiſſet ſolitus negotiari, & conſuetum ſit ſericum vendi carius dilata ſolutione, quàm prompta, licitum fuit ceſſante dolo, & fraude, de qua hic nihil apparet, cariori pretio vendere ad certam diem ſoluendo, quàm ſi ſtatim numerata pecunia fuiſſet venditum, quia in his mercibus iuſtum præſumitur pretium, quod pertinet ad pecuniam creditam, cùm faciliùs in tali negotio reperiantur emptores, 59
habita fide de pretio: ſic Couar. *var. reſolut. lib.*2. *cap.*3. *num.*6. *in princ.* Pinel. *in l.*2. *C. de reſc. vend. part.*3. *n.*34. Lup. *in c. nauigantì, de vſur comm.*3. §.5. *num.*107. Rot. *deciſ. crim.* 10. *num.*11 *recent.* Sot *de iuſt. & iur. lib.*8. *quæſt.*4. *art.*1. *&* 2. Molin. *de contract. diſp.*358. *ſub num.*3. Leſſius *de iuſt. & iur. cap.*21. *dub.*6 *num* 59. Layman. *d. tract.*4. *cap.*17. §.7. *num.*10. *verſ. tertiò*, ibi: *Simili.*

Nec licèt dubitare, quin paſſim ſolitum ſit cariori pretio vendere ſericum credita pecunia, quàm prompta ſolutione, quia non ſolùm multi teſtes hoc deponunt, aſſerentes vltra pretium currens præſenti pecunia ſolere vendi ſericum ſolidis 40. vel 50. pro libra de pluri, dilata ſolutione, & multò pluris etiamſi differatur vltra binas follicellorum ſtationes, vt ex parte hic, ſed etiam hoc idem teſtantur in iure. Boninſegn. *tract. de vend. ad tem-* 37
*pus, cap.*2. *num.*1. & *num* 5. Scacc. *de commerc. & camb.* §.1. *quæſt.*7 *part.*1. *num.*80. *fol.*217. Bonacin. *tract. de contract. diſp.*3. *quæſt.*2. *part.*4. *prop.*2. *n.*17. *verſ. hinc ſequitur.* Vnde ſtante huiuſmodi ſolito ſaltem in foro externo tol- 38
litur omnis ſiniſtra fœnoris ſuſpicio, & contractus cenſetur licitus, & validus. Iaſ. *conſ.*153. *num.*2. *verſic. ſeptimò facit, lib.*4. vide Decian. *conſ.*2. *num.*80. 81. 82. 83. *lib.*1. Grat. *conſ.*39. *num.*4. *lib.*2. Rol. *conſ.*96. *numero* 26. 27. 28. *lib.*1. latè Menoch. *conſ.*343. *numer.*4. & eſto etiam, quòd talis conſuetudo non eſſet iuſta, ſed fœneratitia, adhuc tamen excuſatur contrahentes à pœna tempora- 39
li. Crauet. *conſ.*145. *num.*12. Gratian. *conſ.*49. *numer.*13. *lib.*2.

lib. 2 Bero. *cons.* 207. *num.* 8. 34. *lib.* 3. Bertaz. *cons. crim* 290. *num.* 7. 8. Farin. *cons.* 54. *num.* 19. & *decis. crim.* 10. *num.* 7. & *decis.* 30. *num.* 12. Nauar. *cons.* 4. *num.* 7. *in fin. de vsur. tit.* 1. Homob. *de exam. Eccles. tit. de contract. cap.* 16. *quaest.* 49. *in resol. vers. vbi tradit*, & *quaest.* 56. *in fin. vers. consuetudo*; & maximè talis excusatio procedit in solito negotiari, qui censetur ratione lucri cessantis plus vendidisse. Dec. *con-*
40 *sil.* 111 *num.* 5. Graff. *decis. aur. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 115. *num.* 8. Tusch. *littera V. conclus.* 337. *num.* 63.

Verùm si in facto quaeramus, non constat de aliqua pretij iniustitia, nam si placet loqui de prima venditione facta de anno 1623. quo tempore sericum fuit venditum libris 28. pro singulo asse, & licèt aliqui testes dicant venditum fuisse libris 25. 26. 27. prompta pecunia, tamen multi alij etiam dicunt venditum fuisse libris 28. 29. & sol. 5. in contantis, & sol. 12. credita pecunia, & reddunt rationem dicti, & deponunt de proprio auditu, immo Graecus testis pro fisco inductus deponit de pretio libra-
41 rum 28. praesenti pecunia, qui solus contra fiscum probat. Bursat. *cons.* 316. *num.* 21. Cephal. *consil.* 82. *num.* 47. Honded. *consil.* 112. *numero* 27. *lib.* 1. Farinac. *consil.* 151. *num.* 8. 9.

Sin de secunda venditione loquamur facta anno 1624. quo tempore Zannoti vendiderunt sericum libris 30. pro singulo asse credita pecunia, minùs constat de iniustitia pretij, quoniam licèt adsint testes, qui deponant illud venditum libris 26. sol. 15. vel libris 27. sol 10. aut libris 28. tamen alij dicunt venundatum fuisse libris, 29. & saepe cum dimidio, vel libris 31. aut libris 32. & currenti pecunia libris 29. sol. 12. adeò, vt pretium librarum 30. videatur fuisse intermedium, & magis commune, & in omnem euentum dicti testes non nocent reis, quia cùm
42 deponant de vario valore, non probant in aliqua summa in poenam praecipuè infligendam. Vrsill. *ad Afflict. decis.* 240. *num.* 11. *in fin.* Petra *de fideicommiss. quaest.* 12. *num.* 643. & *num.* 798. Farinac. *de testib. quaest.* 64. *numero* 46. *in fin.*

Denique si de tertia venditione agatur, vt pretium non potest iudicari iniustum, cum non appareat de certitudine pretij, sericum enim & quaedam numismata fuere ad corpus vendita, & licèt emptor dicat sericum fuisse separatim appretiatum libris 33. tamen non probat, quia vnicus est. Menoch. *de praesumpt. quaest.* 89. *num.* 7. *lib.* 1.
43 Farinac. *quaest.* 36. *num.* 228. 229. quia etiam Iudaeus est, *c. si haereticus*, 2. *quaest.* 7. & *l. quoniam. C. de haeret.* Marquard. *de iudic. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 9. Mascard. *de probat. concl.* 944. *in princ.* Farinac. *quaest.* 56. *num.* 205. 219. & multò minùs probat, quia interessatus fuit in hoc negotio, & commodum spetare poterat. Bertaz. *cons. criminal.* 124. *num.* 3. & *cons.* 517. *num.* 12. Caes. Graff. *decis.* 72. *num.* 6. Farinac. *quaest.* 60. *num.* 4. At Angelus de Fano pariter Hebraeus, & mediator in dicto contractu nihil deponit de certitudine pretij, adeò vt in proposito nihil adsit, quod releuet.

Ex quibus non potest fieri certum argumentum, quòd pretium huiusmodi fuerit iniustum, sed potiùs concluditur fuisse honestum, vti medium inter alia pretia, siquidem stante varietate media via est eligenda, nec infimo, neque supremo pretio accedendum est: ita Salic. *in l.* 2.
44 *num.* 29. & ibi Crem. *ad fin.* & Pinel. *part.* 3. *c. vlt. num.* 10. *C. de rescind. vend.* Lup. *in d. l.* 2. *num.* 125. *C. de pact. inter empt. & vend.* Alex. *cons.* 64. *num.* 9 *lib.* 2. Masc. *de probat. concl.* 658. *n.* 14. 15. 22. Vrsill. *ad Afflict. decis.* 240. *num.* 14. quia pretium iustum naturale, seu vulgare non consistit in puncto, cùm recipiat latitudinem, intra cuius fines
45 itunquam laeditur iustitia, cùm liceat vendere tam pretio infimo, vel medioeri, quàm supremo, quia huius aequalitatem non tollit modica additio, vel diminutio. Arist. *Ethic. lib.* 2. *cap.* 6. D. Thom. 2. 2. *quaest.* 77. *art.* 1. *ad primum, in fin.* Graff. *decis. aur. lib.* 2. *part.* 1. *decis.* 112. *num.* 1. *vers. praeterea.* Leon. *in Thes. for. Eccles. part.* 2. *cap* 30. *num.* 15. 16. Bonacin. *de contract. disp.* 3. *quaest.* 2. *part.* 4.

num. 1. *vers. pretium.* Layman. *moral. lib.* 3. *de iustit. tract.* 4. 46
cap. 17. §. 1. *num.* 4. *vers. discrimen.* Et nisi probetur pretij iniustitia, illud semper iustum praesumitur. Farinac. *q.* 163. *num.* 12. & maximè vbi pretium non est taxatum, quia tunc eius iniustitia vix cognosci potest, nisi sit in magno excessu, quoniam pretium rerum mobilium, quan-
do non est taxatum à lege, illud esse dicitur, quo res communiter vendi potest. Caepol. *de simul. contract. num.* 71. 47
Scacc. *de camb. part.* 2. *ampl.* 10. *num.* 56. *vers. secundus modus*; secus esset in pretio legitimo, & publica lege taxato, quod consistit in puncto indiuisibili, & non licèt
vllo modo illud excedere. Arist. 5. *Ethic. cap.* 7. Molin. 48
tom. 2. §. *obserua*, & *tota disp.* 264. Layman. *d. cap.* 17 §. 1. *num.* 3. 4. *vers. discrimen.*

Sed etiam addi potest, quia testes fisci non probant quidquam in hoc proposito, quoniam non percutiunt tempus contractus, vel circiter, ante, vel post, provt necesse erat ad fidem faciendam, *l. si voluntate, in fin. C. de*
rescind. vend. gl. *in l. pretia rerum*, vbi Bart. *in* §. *nonnulla*, 49
num. 3 *ff. ad l. falcid.* Cagnol. *in d. l.* 2 *num* 250. *C. de rescind. vend.* Afflict. *decis.* 310. *num.* 6. Bertaz. *cons. crimin.* 290. *num.* 5. 6. Farinac. *quaest.* 163. *num.* 12. immò oportebat eos testificari sericum tempore solutionis faciendae non pluris valiturum, alioquin venditor crimine foenoris
puniri non potest. Caepol. *cons. ciuil.* 10. *num.* 10. *vers. hoc* 50
etiam, Bertaz. *cons.* 290. *num.* 6. Dec. *cons.* 111. *num.* 5. *vers. quartò pro ista*, Caiet. *ad D. Thom.* 2. 2. *quaest.* 78. *art.* 2. *ad* 7. Conrad. *de contract. quaest.* 61. Tusch. *littera V, conclus.* 337. *num.* 63.

Et in proposito magis etiam dubia redditur probatio fisci, quia licet testes de eodem anno deponant, non tamen de anno respectu negotij sericei, quia in hac materia annus non regulatur iuxta menses, sed secùndùm stationem follicellorum, & recollectuum, ad tradita per DD. *in l fructus*, & *l. diuortio, ff. sol. matr.* Couar. *var. resol. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 12. 13. Borgn. *de vsufruct. num.* 243. ex quibus apparet ex serici venditionibus huiusmodi foenoris odorem non potuisse subodorari.

Quare transitum faciamus ad transactionem, seu prorogationem termini ad soluendum, in qua Hebraeus conuenit soluere Zannotis liuellos in rationem quinque pro centenario, vsque quò satisfecerit, quod pactum licitum esse tenuit Rot. *decis.* 340. *num.* 3. *part.* 1. Nam certum est, quod interesse lucri cessantis potest ab initio promitti, & taxari etiam in mutuo, quando pecunia erat negotiationi destinata, & illud est verisimile, & taxatio est proportionabilis ad interesse, nec adest dolus, vel fraus ad paliandas vsuras. Host. *in c. salubriter*,
& *c. nauiganti*, vbi DD. *de vsur.* Bald. *in d. l. rogasti*, §. 51
si tibi, vers. in contrarium, ff. si cert. pet Couar. *resolut. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 5. *vers. septimò eadem*, Honded. *cons.* 41. *num.* 40. *lib.* 1. Surd. *decis.* 259. *num.* 16. 17. Rot. Gen. *decis.* 193. *num.* 10 latissimè Grat. *disc.* 387. *num.* 1. 2. 3. *lib.* 2. vbi de magis vera, & communi, & reddit rationes, & *num.* 16 perbellè etiam Farinac. *decis. crim.* 331. *num* 3. 15. vbi de magis communi, & congerit omnes, & *decis.* 372. *num.* 8. *lib* 2. Rot. *diuers. decis.* 340. *num* 2 *part.* 1. Giouagn. *cons.* 46. *num.* 1. *in fin. lib.* 1. Nauar. *cons.* 6. *num.* 1. 2. *de vsur.* Homobon *de exam. Eccles. lib.* 1. *tit. de contract. quaest.* 45 §. *& quidem, versic. addunt*, & *in resol.* Bonacin. *de contract. disp.* 3. *quaest.* 3. *part.* 4. *num.* 12. 13. *vers tertia*, ibi: *hac doctrina.* Megal. *cons.* 45. *num.* 5. vbi de communi. Giurb. *in consuet. Messan. part.* 1. *cap.* 15. *gloss.* 15. *num.* 31. 32. 33. Lud. Cenc. *de cens. part.* 2. *cap.* 1 *quaest.* 3 *art.* 5. *num.* 1. 2. Layman. *moral. lib.* 3. *de iust. tract.* 4. *cap.* 16. *num.* 8. quod sanè conforme est illi propositioni, quod interesse potest ta-
xari conuentione partium, quotiescumque in substantia 53
certum est, licèt in quantitate incertum Surd. *de alim. tit.* 1. *quaest.* 42. *num.* 26. vbi multos allegat, & *quaest.* 45. *num.* 76. *in fin.*

Hinc autem non solùm liquet pecuniam creditam fuisse negotiationi destinatam, sed etiam implicatam, &

de act. empt. comm. l. §. 4. n. 72. vers. sed aduertendum, & n. 73 vers. aduertendũ, latè Menoch. *cons.* 441. *n.* 10. Surd. *cons.* 23. *lib.* 1. & *in tract. de alim. tit.* 8. *priu.* 29. *n.* 6. & *tit.* 9. *q.* 16. *n.* 53. & *q.* 18. *n.* 9. *vsque ad n.* 15. Grat. *d. disc.* 34. *n.* 35. Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 59. *n.* 9. *vers. quando.*

Et hoc multò magis est sentiendum in casu nostro, vbi legatum duc. 50. non est correspectiuum ad principale
4 legatum duc. 600. ratione vsuræ, cùm in spatio sex mensium non possit considerari fructus similis moderatus, & sic censeri debet potiùs aliud legatum distinctum ab altero. Surd. *d. tit.* 9. *q.* 16. verè enim istud legatum dici debet potius pœnale quàm vsurarium, voluit enim inuitare hæredem ad soluendum quanto citius, valida autem sunt omnia legata, quæ fiunt sub pœnæ nomine, vt per DD.
5 *in d. l.* 1. *ff. de his, quæ pœn. nomine*, §. *fin. inst. de leg.* Mar. Ant. *d. res.* 59. *n.* 4. *in fin.*

Et quamvis testator dicat, per viam fructuum, non tamen intelligit, quòd sint fructus pecuniæ, sed quod istud legatum soluatur per viam fructuum, idest ex fructibus hæreditariis, quod videtur conforme eius verbis, quæ causam mediatricem important; sed etiam conuenit menti, ne aliter dicendo incidamus in absurdum, quòd testator elegerit viam impugnandi suum testamentum, ad textum *in l.* 3. *de test. mil.* Mantic. *de coniect. vlt. vol.*
6 *lib.* 3 *tit.* 1. *num.* 11. Menoch. *præs.* 105. *n.* 28. *lib.* 4. Ludouis. *decis.* 358. *num.* 2. Cyriac. *contr.* 168. *n.* 50. 51. *lib.* 1. præsumendum est enim voluisse disponere eo modo, quo va-
7 lida sit dispositio. Bart. *in l. de pupillo*, §. *sed vt*, *n.* 7. *ff. de nou. oper. nunt.* Menoch. *præs.* 12. *n.* 65. *lib.* 3. Mantic. *d. tit.* 2. *n.* 15.

Neque dicatur nullam fuisse concessam dilationem, cum dixerit testator se velle prædictum legatum ante alia esse soluendum; nam cùm postea subiunxerit se vetare, ne solutio differatur vltra sex menses, videtur voluisse tollere quæstionem de anno, qui solet dari ad exequenda legata, & sensisse, quòd saltem possit differri vsque ad
8 sex menses; valet enim argumentum à contrario sensu
9 etiam in vltimis voluntatibus, ad textum *in l. quod purè, in princ. ff. quando dies leg. ced. l. si legatum, in princ. de adim. leg. l. aliquando, in fin. de condit. & demonstr. l. Lucius, la secunda, de hær. inst.*

Accedat, quod dictus D. Burdius prætendit etiam dictos duc. 50. ratione lucri cessantis, quod fecisset in arte lanea, cuius est mercator, si pecunias legatas habuisset, vt protestatus est, & probauit solere fieri per eum, & alios mercatores magna lucra in dicta arte, quæ cessauerunt ei per duos annos, quibus pendet hæc controuersia,
10 & hoc iustum est, quia vbi debitor est in mora, & creditor verisimiliter lucratus esset, tunc debetur lucrum cessans, & licitè exigitur. Castr. *in l.* 3. §. *fin. ff. de eo, quod*
11 *cert. loc.* Put. *decis.* 237. *lib.* 1. Rim. Iun. *cons.* 218. *num.* 99. *vsque ad num.* 104. Gratian. *disc.* 67. *num* 9. latè Layman. *moral. lib.* 3. *tractat.* 4. *c.* 15. *n.* 8. Homobon. *de exam. Eccl. tom.* 2. *tract.* 9 *cap.* 14. *q.* 45.

Quoad alterum punctum videbatur dicendum testatorem intellexisse de vnica re tantùm ad electionem legatarij, tùm quia loquitur in numero singulari, qui in vno potest verificari, *l. necessaria*, §. *si annuum, de pignor. action. l. si is qui ducentum*, § *vtrum, de reb. dub.* tum quia sic dicendo hæres minùs grauatur, prout conuenit, *l. apud Iu-*
12 *lianum*, § *Seio, de leg. primò*, & *l. vnum ex familia*, §. *si rem, de leg.* 2.

Nihilominus censui testatorem intellexisse de quacumque re pluraliter, dum dixit, *possa portare à casa sua qualsiuoglia cosa*; dictio enim, *quamlibet rem*, est quidem distributiua, sed requirit concursum omnium, & attribuit singulis actum in solidum, & sic est virtutis vniuersalis ad omnia se extendens: ita Bart. *in l. hoc ar-*
13 *ticulo, sub num.* 6. *de hered. instit.* pulchrè Castr. *consilio* 283. *num.* 2. *lib.* 1. benè declarat sic Rip. *in l. hæredes*, §. *cùm ita, num.* 3. *ad Trebell.* Tusch *practic. conclus. littera D, conclus.* 269. *num.* 11. Peregr. *de fideicommis.* *articulo* 22. *numero* 68. Fusar. *de substitut. quæstion.* 358. *num.* 14.

Dicebat etiam legatarius, se posse tollere vniuersa mobilia domus, quia licet adsit verbum, *Placet*, quod solet importare arbitrium boni viri, tamen quia apponitur verbis vniuersalibus, importat liberum arbitrium Paris. *cons.* 71. *num.* 18. *lib.* 3. Ruin. *cons.* 133. *num.* 3. *lib.* 2. Soc. Iun. 14
cons. 102. *n.* 32. *lib.* 2 Becc. *cons.* 88. *num.* 47. Surd. *cons.* 380. *num.* 37. *lib.* 3 Gratian. *disc.* 23. *num.* 14. 15.

Tamen dixi in proposito casu non posse dici, quòd testator voluerit legatarium posse tollere sibi omnia, quia dum illi legauit nominatim multas res, & posteà subiunxit, quòd possit etiam tollere quamlibet rem, quæ sibi placuerit, censetur voluisse dare electionem quidem aliarum rerum, non tamen omnium, quoniam ille circuitus 15
verborum esset inutilis, & si voluisset omnia dare, vno verbo poterat se expedire dicendo: *Lego ei omnes res mobiles domus*; quod non fecit, quia voluit complacere legatario, sed ad discretionem boni viri. Nam satis clarum est, quòd verbum, *Placet*, importat boni viri arbitrium, etiamsi ponatur post verba liberum arbitrium importantia, ad textum *in l. Thais*, §. *sorore, ff. de fideicom.* 16
liber. Bart. *in l. si quis arbitratu, num.* 7. vbi Socin. *num.* 32. *de verb. oblig.* Socin. *cons.* 49. *num.* 3. *lib.* 4. pulchrè Abb. *in cap. Quintauallis, num.* 32. *in fin. de iureiur.* Rot. *diuers. decis.* 640. *num.* 22. *part.* 1. Menoch. *de arb. iudic. lib.* 1. *quæst.* 8. *num.* 37. perbelle Becc. *cons.* 88. *num.* 48. Tusc. *pract. conclus. littera V, conclus.* 151. *num.* 18. & *conclus.* 152. *num.* 6. 11.

Et licet satis dubia sit quæstio ista, an verbum liberi arbitrij restringatur per verbum subsequens arbitrium boni viri importans, tamen quòd tali casu amplectenda sit sententia pro boni viri arbitrio, quia magis sapit 17
æquitatem, testatur Menoch *de arb. iud. quæst.* 7. *num.* 18. 19. & esto, quòd verior esset etiam altera opinio, tamen semper vbi fit commissio alicui in propria causa, verba absolutam facultatem inducentia censentur solum arbitrium boni viri importare, quia contra eum præsumitur dolus, & mala suspicio ob interesse pro- 18
prium, quod habet in negotio: ita Franc. Aret. *cons.* 14. *num.* 9. *vers. nec potest.* Tusch *pract. conclus. d. littera V, conclus.* 151. *num* 17. & si essemus in dubio, verba ita debent intelligi, vt potiùs importent arbitrium boni viri, quàm liberam facultatem. Alex. *cons.* 58. *num.* 12. *vers.* 19
& *in dubio, lib.* 3. Tusch. *d. littera V, conclus.* 151. *num.* 16. Menoch. *de arb. ind. quæst.* 9. *num.* 1. 14.

Dici etiam potest, quòd hic agitur de præiudicio DD. Casellinorum, qui tantò magis grauabuntur, si detur libera potestas legatario, ideo censendum est tantùm fuisse concessum arbitrium boni viri, quia verba importantia liberam facultatem, & absolutam, si agatur de præiudicio tertij, intelliguntur pro viri boni arbitrio. Butr. & Imol. 20
in cap 1. vbi etiam Dec. *num.* 21. *in prima lect.* & Felin. *num.* 51. & latè And. ab Exec. *num.* 427. 428. *de constitut.* Dec. *cons.* 355. *num.* 6. Picus *in l. in quartam, num.* 148. 149. *ad l. Falcid.* Afflict. *decis.* 91. *num.* 1. Menoch. *de arb. ind. quæst* 7. *num.* 57. & *quæst.* 9. *num.* 8. 9. 10. & sic iudicaui, quòd legatarius possit tollere, & asportare è domo testatoris quidquid velit, arbitrio tamen boni viri, ea præcipua ratione, quia tractatur de suo interesse, & propterea debet suum regulare arbitrium, etiamsi aliàs esset liberum.

Verùm quia dubitabatur, ne hæreditas dicti D. Iacobi esset soluendo propter multa onera, & quia moriente dicto D. Iacobo pater eius substituerat dictos DD. Casellinos, qui idcirco dicebãt, quòd dictus D. Iacobus non poterat disponere nisi de legitima, & Trebellianica; ideò ad augendam hæreditatem dicti D. Iacobi consideratum fuit, quòd olim D. Ioan. Baptista Suauius de anno 1584. fecit hæredem suum prædictum D. Paulum Calcaneum cum onere faciendi se nominare de agnatione, & familia testatoris, & ei quandocumque decedenti sine filiis legiti

legitimis,& naturalibus,& de legitimo matrimonio natis substituit in bonis immobilibus Montem Pietatis Regij: & propterea cùm dictus D. Iacobus superstes fuerit dicto D. Paulo eius patri,prætendit Burdius prædictus hæreditatem dicti Suauij esse præcipuam dicti D.Iacobi,& non potuisse dictum D.Paulum in ea facere sibi aliquam substitutionem.

Et propterea hic agitanda est illa ardua quæstio, an filij positi in conditione sint vocati, vel potiùs censeatur eis reseruatum ius legitimæ successionis? & licèt pro vera & communi apud multos habeatur illa opinio, quòd vocati intelligantur, vt videre est apud Rust. *de*
21 *liber. in condemn. pos. lib.*1. *cap.*2. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*11. *tit.*2. Menoch. *præs.*76. *num.*25. *lib.*4. Fusar. *de subst. tut. quæst.* [illegible]7. *num.*4. Harprect. *ad Clar. in §. testamentum,quæst.*77. *littera C*, tamen nemo dubitat,quin vera sit hæc conclusio pro filiis in conditione positis, quando adsunt coniecturæ, & præsumptiones, quòd eos testator voluerit vocare. Dec. *cons.*3. *num.*48. *lib.*1.
22 Peregr. *cons* 91. *num.*30. *lib.*1. Honded. *cons.*65. *num.*28. & Fusar. *dict. quæst.*437. *num.*6. Cyriac. *controuers.*96. *num.*13. *lib.*1.

Hic autem multæ extant coniecturæ, ob quas possumus credere dictum D.Suauium testatorem voluisse non solum præferre dictum D. Iacobum substituto,sed etiam ad suam hæreditatem vocare defuncto dicto D. Paulo: & ea præcipua est quia posuit in conditione filios dicti D. Pauli cum tali adiuncto, vt sint legitimi, & de legitimo matrimonio nati; nam cùm legitimatus possit concurrere, si per subsequens matrimonium legitimetur, & tamen ille non faceret deficere prædictam conditionem, & locus esset substituto, si non extaret natus ex legitimo matrimonio, sequitur quòd testator sub tali forma ponens filios sui hæredis in conditione, volue-
23 rit etiam eos vocare, & hæc est potentissima coniectura. Socin. Iun. *cons.*110. *num.*25. & *cons.*147. *num.*39. *lib.*3. Honded. *cons.* 65. *num.* 42. *lib.*1. Surd. *decis.*162. *num.*6. & *seqq* Fusar *de subst.quæst.*433.*num.*64.Seraphin. *decis.*1329.*num.*5.Ludouis.*decis.*329.*num.*6.latè Giouagn. *cons.*79. *num.*18. *lib.*1. Gratian. *disc.*352. *num.*4. & *seq.* Cyriac *controuers.*96. *num.*59. & *seqq. lib.*1. qui omnes testantur hanc solam coniecturam sufficere.

Secunda vrgens coniectura est, quia testator videtur respexisse ad conseruationem agnationis, & familiæ, cum iusserit dictum D. Paulum eius hæredem assumere
24 nomen, & insignia testatoris, hæc enim indicant rationem habuisse conseruandæ familiæ. Rustic. *in l. cùm auus, lib.*4. *cap.*2. *num.*40. & *seqq. de cond. & dem.* Thesaur. *decis.*270. *num.*10. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*6. *tit.*15. *num.*15. Farin. *decis.*319. *num.*4. *part.*1. Fusar. *de substit. q.* 437. *num.*76. Seraphin. *decis.*1329. *num.*3. at
25 quando testator respexit ad conseruationem agnationis, tunc certum est filios in conditione positos intelligi vocatos. Rustic. *d. tract. lib.*5. *cap.*7. *num.*1. Thesaur. *decis.*96. *num.*10. Menoch. *præs.*76. *num.*36. *lib.*4. Intrigl. *de substit. cent.*3. *quæst.*26. *num.*13.Seraphin.*d.decis.*1329. *num.*9.Coccin.*decis.*267.*num.*12.Giouag.*cons.*79.*num.*15. *lib.*1.Cyriac.*d contr* 96 *num.*61.Ludouis.*decis.*337.*num.*7. qui testantur hanc esse principalissimam coniecturam.

Tertia coniectura est,quòd nos non versamur in fideicommisso vniuersali totius hæreditatis, sed tantum bo-
26 norum stabilium, quo casu præualet opinio, quòd filij positi in conditione censeantur vocati: Galgan. *cons.*33. *num.*48. pulchrè Ceph.*cons.*588.*in princ.*& *num.*12 Mantic.*de coniect.lib.*8.*tit.*1. *num.*34.35. vbi de communi, Fusar. *d. tract. quæst.*437. *num.*103. certum est autem fidei-
27 commissum restrictum ad bona stabilia tantum dici particulare. Bald. *cons.*40.*lib.*2.Cum *cons.*173.*num.*1.Dec. *cons.*137.*col* 1.Fusar.*quæst.*268.*num* 4.Peregr.*decis.*96.*n.*7.
28 Ludouis.*decis* 26. *num.*3. & licèt multæ aliæ coniecturæ in hoc casu possunt considerari, quia tamen vna releuans, & vehemens sufficit etiam in extraneis ad inducendam vocationem positorum in conditione, vt per Surd. *dicta decisione* 162. *num.*7. Fusar. *dict. quæst.*437. *num.*10. Cyriac. *d. controuers.*96. *num.*15. satis erit tres prædictas coniecturas potentissimas in medium attulisse, cùm earum quælibet per se sufficiat: & sic iudicaui dictum D. Iacobum in conditione positum censeri vocatum.

Verùm quia non probabatur, quæ, & qualia bona fuerint in hæreditate dicti D. Suauij, dixi satis constare quoad bubulcas viginti, quas dictus D.Paulus narrat Rectoribus Sacris Montis Pietatis esse de iuribus dicti Suauij,& petit veniā eas vendendi,& pretium inuestiendi in aliis terris: nam confessio facta in precibus probat contra supplicantem, & eius hæredes, ad textum *in l. cum pretium*, vbi Salic. & DD. *C. de liberal. caus.* Ludouis. *decis.*555. *num.*9. & sic iudicaui ad fauorem dicti D. Burdij.

CAPVT XXVI.

EPITOME.

Absentes Canonici à sua residentia tempore pestis, an lucrentur distributiones quotidianas, & quomodo, & an per sepulturam hæretici, vel excommunicati non denuntiati polluatur locus sacer.

SVMMARIVM.

1 *Pestis afflixit multas Italiæ ciuitates ann.* 1630.
2 *Regium sub tutela B. M. V.*
3 *Pestis quando cessarit.*
4 *Distributiones quotidianas lucrantur Canonici absentes ex iusta causa.*
5 *Necessitas corporalis quomodo intelligatur adesse.*
6 *Pestis nullum est tutum remedium præseruatiuum.*
7 *Pestis est bellum diuinum.*
8 *Canonicus absens ex causa pestis habetur pro præsente,& lucratur distributiones.*
9 *Canonicus, & aliàs curam habens animarum tempore pestis,absens non lucratur distributiones.*
10 *Pestis quando dicatur iusta causa absentiæ.*
11 *Pars notabilis populi quæ dicatur.*
12 *Notabilis pars dicitur arbitrio iudicis.*
13 *Pestis tempore pauci alio morbo pereunt.*
14 *Pestis tempore Parmenses & Mutinenses cessauere à diuinis, non tamen Regienses.*
15 *Absens tempore pestis lucratur fructus prebendæ,sed non distributiones.*
16 *Pestis tempore Canonicus debet petere licentiam recedendi,licet non obtineat.*
17 *Episcopus Regij tempore pestis prouidebat necessariis.*
18 *Absens ex iusta causa lucratur distributiones.*
19 *Infirmitas Canonici est iusta causa absentiæ.*
20 *Pestis non dat absenti iustam causam,vt possit lucrari distributiones.*
21 *Consuetudo percipiendi in absentia distributiones quotidianas ex iusta causa.*
22 *Pestis grassans dat causam iustam abessendi.*
23 *Decretum Sacræ Congregationis Cardinalium super absentia Canonicorum tempore pestis.*
24 *Pestis quando dicatur grassari, relinquitur arbitrio iudicis.*
25 *Distributiones ex quibus causis absentibus dentur.*
26 *Canonicus pestis tempore debet petere licentiam absentiæ.*
27 *Canonicorum Cathedralis Ecclesiæ Regij concordia.*

28 *Absens antequam pestis adueniat, ea adueniente non lucratur distributiones.*
29 *Infirmus quando lucretur distributiones.*
30 *Excommunicatus, vel haereticus sepultus in loco sacro polluit illum.*
31 *Sepultura excommunicati, vel haeretici non denuntiati non polluit locum sacrum.*
32 *Excommunicatus sepultus in loco sacro debet exhumari.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1630. contagiosa pestis inuasit magnam Italiae partem, & maximè Lombardiam, & ita afflixit plurimas vrbes, vt alicubi medietatem, alibi tertiam
1 partem incolarum sustulerit, & praecipuè validiores, & qui videbantur natura robustiores, & licèt eo anno vrbs Regij Lepidi bene se habuerit ob intercessionem B.M.V.
2 non obstante quòd vndique circumdaretur flamma exitiali, & pestilentiali, tamen iusto Dei iudicio cuius sententia semper est inscrutabilis, anno sequenti 1631. non immunem se praeseruauit ab hac lue, non ita tamen crudeliter morbus vastauit hanc lepidissimam ciuitatem, sicut caeteras vicinas, vt inter pericula cognosceretur esse Virginis ciuitatem, cuius protectione ita corusca, & munitur, vt comprehensis his, qui in ciuitate, & qui ducti fuerunt ad Lazaretum, defuncti solum perierint viri, & mulieres ad numerum 3617. quae erat quarta pars circiter ciuium, morbus autem inducias fecit de mense Octobris, & pacem in Natiuitate Domini eiusdem anni, licet
3 postea etiam aliquando nonnullae morbi reliquiae apparuerint: & quia in eo calamitoso tempore multi fugam arripuerunt timore contagionis, factum est, vt plerique Canonici, & Presbyteri Cathedralis Ecclesiae Regij, & S. Prosperi, ac aliarum Ecclesiarum se recipientes ad villas, & loca magis libera, diu à seruitio Ecclesiae abfuerint, & cùm in fine anni tractaretur de Ferlinorum distributione, hi, qui Ecclesiae seruitio ferè semper interfuerunt, eos excludere contendunt à participatione distributionum quotidianarum, qui sic abfuerunt, maximè quia Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus Paulus Coccapanus Marchio, & Episcopus Regij, ac Princeps tunc edixerat, ne cessaretur à diuinis in praedictis Ecclesiis. Quaeritur quid iuris?

Et sanè videbatur dicendum, quòd absentes tempore pestis ob iustum timorem contagionis distributiones quotidianas lucrentur, eo quod sic hunc casum videtur
4 decidere textus *in cap. vnic. de cler. non resid. in 6.* vbi generaliter quidem statuitur, vt absentes amittant distributiones, sed excipiuntur illi, quos infirmitas, seu iusta, & rationabilis corporalis necessitas, aut Ecclesiae euidens
5 vtilitas excusaret, vbi pro corporali necessitate omnes iustum impedimentum intelligunt: Archid. Gem. & Mod. *in d. c. vnic.* Rip. *tract. de peste, in princ. cap. 1. num. 43.* Feder. de Sen. *cons. 145. num. 2. vers. item si infirmitas.* Tusc. *littera D, conclus. 514. num. 7. 8.* Monet. *de distribut. quotidian. part. 2. quaest. 5. num. 83.* nullum autem videtur esse magis iustum impedimentum, quàm timor mortis, & periculum vitae, in quo versantur illi, qui eo tempo-
6 re se à commercio hominum non eximunt, quia experientia docuit nullum extare tutum praeseruatiuum remedium.

Et in terminis de peste, quam vocant bellum diuinum,
7 vt sit iustissima causa absentiae à loco contagioso, adeo vt Canonicus, qui illius metu vel recedit, aut absens non reuertitur, habeatur pro praesente, & lucretur distribu-
8 tiones, si tamen sit paratus redire cessante periculo, censuerunt DD. secundùm textum *in c. ad supplicationem, de renunt. & cap. communis filius. distinct. 13.* Ioan. And. Host. & Innoc. *in cap. fin. de cler. non resid.* latè Rom. *cons. 263. num. 2.* Rip. *d. loco, num. 143.* Menoch. *de arb. iud. cas. 153. num. 13.* Rutil. Fenzon. Episcopus Lauretan. *in specul. Episcop. lib. 1. disp. 1. quaest. 1. conclus. 3.* Monet. *d. quaest. 5. num. 74.* Bonacin. *de hor. can. in quaest. 5. part. 2. num. 7.* vbi tamen secus sentit de Canonico, & alio beneficiato, qui curam habet animarum, qui pro grege sibi commisso animam 9
ponere debet: circumscripta autem cura animarum probat supradictam opinionem in tantum, quod non sit necesse pestem grassari, sed sufficit graue periculum, ne 10
inualescat cum periculo commorantium in loco, quod sanè iustum videtur, quia periculum debet euitari antequam fiat ineuitabile.

Verùm ex aduerso multa dicebantur, & primò quòd in ciuitate Regij non fuit tale periculum contrahendae pestis, quia non grassabatur, & numerus hac lue interfectorum non peruenit ad tertiam partem populi, prout 11
requiri videbatur ad hoc, vt pars notabilis occisorum dici posset. Sanchez *mor. lib. 1. cap. 4. num 13.* Azor. *inst. mor. part. 1. lib. 10. cap. 7. quaest. 7.*

Sed respondebatur vtique tertiam partem populi dici notabilem, sed inde non excluditur, quin etiam minor pars possit dici notabilis, quia hoc non consistit in puncto, & remittitur arbitrio iudicis iudicandum, quaenam dicatur pars notabilis. Cyn. *in Auth. at qui rem, C. de Sa-* 12
cros. Eccles. Bald. *in l. eadem, num. 14. C. locat.* Barbat. *in c. sedes, num. 80. de rescript.* Ias. *cons. 17. num. 2. lib. 1.* Tiraq. *in l. si vnquam, verb. omnia, num. 31. C. de reuocat. donation.* Menoch. *de arb. ind. cas. 78. num. 7. & cas. 569. num. 3.* hic autem non est dubium, quin prope tertia pars fuerit hoc morbo infecta, quia credendum est multos non fuisse ex incuria descriptos, & quod magis stringit, multi ab hoc morbo reconualuerunt, quos tamen licet dicere peste laborasse; paucissimi autem fuerunt, qui alio genere 13
morbi eo tempore perierunt.

Secundò dicebatur, quòd isti non abfuerint timore pestis, sed propter sui commodum, quia multi ex illis accedebant ad ciuitatem propter sua negotia, & à seruitio Ecclesiae abstinebant: & sic cessabat iusta causa absentiae.

Sed respondebatur, quòd accedere ad ciuitatem tali tempore vacabat periculo, dummodo vitaretur consortium hominum familiare, quia periculum stat in conuersatione, quae magna est in seruitio Ecclesiae, abstulit enim plurimos Sacerdotes illa lues ob paramentorum Ecclesiae contrectationem reciprocam, & ideo fortè meliùs fecerunt Mutinenses, & Parmenses, qui grassante peste 14
cessauerunt à diuinis, & subdio Missae dicebantur: sed maior fuit zeli diuini ardor in Ecclesia Regiensi, & eius Praelato.

Tertiò dicebatur, quòd tempore pestis absens licèt lucretur fructus praebendae, tamen non lucratur distributiones quotidianas, nisi adsit consuetudo, quod absens ex iusta causa eas acquirat, quia absens circumscripta tali consuetudine eas petere non potest, quoniam interficientibus tantùm dari debent, ad textum *in cap. licet, de praebend. cap. de caetero, de cler. non reside.* pulchrè Rip. *dict. tractat. de pest. cap. 1. num. 145.* Couar. *var. resolution. libr. 3. cap. 13. numero 8. versicul. nonò*, Gatz. *de benef. part. 3. cap. 2. numero 361. in fine,* 15
Monet. *dict. tractat. quaestione quinta, numero 74.* Barbos. *de offic. Episcopi parte tertia, allegat. 53. numero 170.* vbi vlterius requirit, quod sic absens debeat priùs facultatem recedendi à Superiore petere, si facilè peti 16
possit, vt hic, vbi Praelatus ferè quotidie videbatur in ciuitate, vt prouideret necessariis, licèt eam non obtinuerit. Hic autem nemo dictam licentiam petiit, & negabatur adesse consuetudinem praedictam nisi in casu in- 17
firmitatis.

Multi autem respondebant non esse necessariam talem consuetudinem, & sufficere iustam absentiae causam, & ego inclinabam in hanc sententiam, vt darentur distributiones absentibus ex causa pestis, etiam non probata dicta consuetudine, quia est de iure, quod dentur absenti ex iusta causa, & quod à iure prouenit, non indiget vt consuetudine

suetudine firmetur, cum satis sit contrariam non extare consuetudinem: Certum est autem, quòd absenti ex iusta causa de iure debentur distributiones, quia pro præsente
18 habetur, *d. cap. vnic. de cler. non resid. in 6.* Tusch. *littera D, conclus.* 514. *num.* 8. legitur enim in dicto textu, quòd infirmitas, vel alia corporalis necessitas excusat à seruitio, &
19 per corporalem necessitatem intelligit ibidem Archidiaconus omne iustum impedimentum, & sentit Feder. *d. cons.* 146. *num.* 2. *vers. item si infirmitas,* Rip. *d. cap.* 1. *num.* 143. Nauar. *cons.* 10. 11. *de cler. non resid.* Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 153. *num.* 13. Monet. *d. quæst.* 5. *num.* 74. & Bonacin. *d. quæst.* 5. *part.* 2. *num.* 7. & illa Bonifacij constitutio, de qua *in d. c. vnic.* fuit innouata in Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *vers. distribut. de reform.*

Sed quia Sacra Congregatio Eminentissimorum Cardinalium Conc. Trident. Interpretum videtur aliter sensisse, non possum ab ea dissentire, nam in hæc verba re-
20 troactis temporibus respondit, quod qui causa pestis absfuerunt, quotidianæ distributiones eis non debentur, nisi probetur legitima consuetudo, quòd distributiones huiusmodi darentur absentibus ex iusta causa, vt testantur Garz. *d. tract. de benef. part.* 3. *cap.* 2. *num* 361. *in fin.* Monet. *d. loco,* Barbos. *d. alleg.* 53. *num.* 170. & ad Conc. Trident. *d. cap.* 12.

Verùm respondebant quidam veracem non esse assertionem, quod extet talis Cardinalium declaratio, & si extet, procedere solùm quando graue, & valde probabile periculum contrahendæ pestis non imminet, tunc enim absenti ex causa pestis non debentur distributiones, nisi
21 probata tali consuetudine, vt sentire videtur Bonacin. *de hor. can. d. quæst.* 5. *part.* 2. *num.* 7. *vers. idem dico,* quasi secus sit, si pestis grassetur, tunc enim absentibus debentur etiam non probata consuetudine: & hoc mihi probabi-
22 le videtur.

Sed ne aliqua detur dubitandi causa, sublatum est motiuum ex decreto eiusdem Congregationis hac eadem occasione nouissimè emanato, vbi apparet de mente illius enixa. Nam eadem S. C. consulta à Canonicis Parmæ super hoc facto, eademque occasione, sub die 9. Nouembris 1630. his verbis respondit, provt ego vidi. *Sacra Congregatio Eminentissimorum Patrum Concil. Trid. Interpretum censuit Canonicis causa pestis absentibus deberi quotidianas distributiones, si pestis grassetur, & petentes so-*
23 *liti sint inseruire, ac probetur legitima consuetudo, quod distributiones huiusmodi dentur absentibus ex iusta causa: quando autem dicatur pestis grassari, vt sit iusta causa absentiæ, iudicio Episcopi esse relinquendum.* Hucusque Sacra
24 Congregatio, quæ cum sit sola legitima interpres Concilij Tridentini non est Bonacinæ inhærendum.

Et propterea aliter respondendum esse certum est, & inhærendo eidemmet decreto dicendum hìc verè extare talem consuetudinem dandi distributiones ex iusta causa absentibus non vno tantùm infirmitatis casu, sed pluribus, ac diuersi generis, cum satis appareat solitum fuisse
25 eas concedi etiam senio confectis, & comitantibus Episcopum, dum diuina officia celebrantur, missis ab Episcopo ad visitanda Apostolorum limina, absentibus pro negotiis Capituli, & legationem pro eo sumentibus, examinatoribus Synodalibus, dum in examine interueniunt, Pœnitentiario, dùm confessiones audit, Theologo, dum legit sacram Scripturam, & legitimè impeditis, quæ omnia pro notoriis reputantur, & constituunt generalem consuetudinem dandi distributiones absentibus ex iusta causa, quod seruatur etiam in Collegiatis huius Diœcesis, & aliis circumuicinis.

Quartò dicebatur ex aduerso, quòd antequam Canonicus se absentet ob pestem, oporteat, quòd facultatem absentiæ à Superiore petat, si facilè peti possit, non esse autem necesse eam obtinere. Rip. *d. tract. de pest. cap.* 1. *num.*
26 140. Barbos. *d. alleg.* 53. *num.* 170. *vers. illud.* Quod vtique verum est, sed id facile his temporibus, omnibus ferè fugam arripientibus, ipsoque superiore timore concusso, & iusta etiam fuit obliuionis causa, vbi enim vitæ periculum agitur, cætera negliguntur, & sicut in tanto discrimine sæpe homines obliuiscebantur, quæ alioquin præcipuæ curæ habuissent, non est mirandum, si non aduerterint necesse fuisse talem petere licentiam.

Vnde cùm hæc causa amicabiliter ventilaretur, visum fuit expediens Canonicis Ecclesiæ Cathedralis rem inter se pacificè componere, & sic ab hac cura fui liberatus, 27
sed cùm id non fuerit ita facile apud Canonicos, & Presbyteros S. Prosperi, lis aliqua fuit agitata, & D. Canon. Brameus iudex in hac parte delegatus altera tantum parte informante pro sua solita prudentia iudicauit absentibus deberi distributiones quotidianas ex causa pestis, quia illa Ecclesia habet suas constitutiones clarè disponentes, vt absentibus ex iusta causa distributiones dentur, & lex, ac consuetudo paris sunt virtutis, quod mihi placuit, licet multis displicuerit, qui eum vti suspectum recusauerant.

Benè verum est, quod ille, qui distat à loco, antequam pestis superueniat, non poterit habere distributiones hu- 28
iusmodi, quia non abest ex causa pestis: ita Couar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 8. *vers.* 8. nam etiam infirmus ex alia causa absens, vel qui ante infirmitatem residere, & seruire non solebat, distributiones non lucratur: latè Barbos. *d. alleg.* 53. *num.* 167. Monet. *de distrib. part.* 2. 29
quæst. 6. *num.* 21. at si absens alioquin redire paratus ob pestis causam non reuertitur, sublato pestis periculo, adhuc pro præsente habetur, & lucratur distributiones decursas tempore absentiæ. Bonacin. *de hor. can. d. quæst.* 5. *part.* 2. *num.* 7. *vers. Canonicus,* Monet. *d. tract. part.* 2. *quæst.* 5. *num.* 75. & ita fuit seruatum.

His ita firmatis non displiceat benigno lectori, si hìc addam vnum, quod habui in practica his temporibus calamitosis belli, & pestis, quoniam miles, qui in duello pugnauerat in agro Mirandulano, violenter, & inuito parocho fuit à commilitonibus sepultus in Ecclesia S. Martini in Spino, vnde quærebatur, an Ecclesia esset polluta, & omnes ab initio crediderunt affirmatiuè, quia per sepulturam excommunicati, vel hæretici Ecclesia vel Cæmeterium polluitur, ad textum *in cap. consuluisti, de consecrat. Eccles.* Verùm re meliùs considerata di- 30
xi non esse Ecclesiam pollutam, nec indigere conciliatione, quia post Concil. Constant. ad hoc, vt hæreticus, vel excommunicatus sit vitandus, oportet esse denunciatum, vel esse publicum clerici percussorem, & 31
ideo sicut non est necesse, quod vitetur, ita per eius sepulturam locus sacer non violatur, *argum. c. sacris, de sepult.* ita post Nauar. *in lib.* 5. *cons.* 10. *de hæred. edit.* 2. *ad* 4. pulchrè Paul. Layman. *moral. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 8. *vers.* 4. & satis erit cadauer dicti excommunicati exhumare, & eiicere extra locum sacrum, si fieri potest, vt *in d. c. sacris, de sepult. gl. in d. c. consuluisti, de consecr. Eccles.* 32
& participato negotio cum peritis in arte sic fuit conclusum, & seruatum.

CAPVT XXVII.

EPITOME.

Si fiat compromissum in tres, & duo laudent tertio irrequisito, laudum est nullum, & locus est collationi etiam inter succedentes iure diuerso.

SVMMARIVM.

1 *Arbitri duo non possunt iudicare, sed laudare tertio irrequisito.*

2 Arbitri

2 *Arbitri pro tertio electi preſentia requiritur in laudando per alios duos.*

3 *Laudum eſt nullum abſente tertio electo, etiamſi conſtet de eius intentione.*

4 *Arbitrum tertium fuiſſe requiſitum ab aliis in laudando ſufficit de iure Canonico.*

5 *Ius ciuile ſeruatur in terris Imperij, & ius Canonicum in terris Eccleſiæ.*

6 *Arbiter electus in caſu diſcordiæ an ſit verè arbiter, vel conſultor.*

7 *Tertius ſi eligatur in caſu diſcordiæ perinde eſt, ac ſi tres ab initio fuiſſent electi.*

8 *Arbitri primi electo tertio poſſunt concordari, & laudare.*

9 *Arbitrorum maior pars quod facit, ratum eſt.*

10 *Statutum debet interpretari, vt minùs corrigat.*

11 *Negatiua probatur ex inſpectione actorum in iudicialibus.*

12 *Fundamento deficiente corruit ſuperædificatum.*

13 *Laudum non liquidum non poteſt exequi.*

14 *Fœminæ quomodo ſuccedant Carpi in dote.*

15 *Statuta ſi plura ſunt de eadem re ita interpretanda, vt vtrumque ſeruetur.*

16 *Statuta ſi ſunt contraria, attenditur ſpecialius.*

17 *Reſeruatio nouum ius non tribuit.*

18 *Quota eſt nomen iuris, & quomodo intelligatur.*

19 *Legitima eſt quota.*

20 *Legitima, & quod ſuccedit loco legitimæ, pro eodem reputantur.*

21 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.*

22 *Iuris appellatione in teſtamentis per prius intelligitur de iure ſtatutario.*

23 *Teſtatoris diſpoſitio in dubio regulatur ſecundum cauſam inteſtati.*

24 *Fœmina ſolet plus diligere fœminas, quàm filios maſculos.*

25 *Teſtes de auditu non probant.*

26 *Teſtes de auditu non inducunt præſumptionem.*

27 *Acta iudicialia non poſſunt probari per teſtes.*

28 *Collatio habet locum inter ſuccedentes iure diuerſo.*

29 *Collatio an habeat locum, ſi filia, quæ excluditur ab inteſtato, ſuccedat ex teſtamento.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenſi D. Rodulphi Priorij pupilli cum eius ſororibus prætendentibus duas partes dotis D. Lucretiæ illorum matris, & facto compromiſſo arbitri fuerunt diſcordes, vnde tertius electus vnà cum arbitro dictorum ſororum laudauit contra pupillam arbitro eius non requiſito, & laudi executio fuit à Prætore commiſſa, ſed reuocata cauſa ad tribunal Principis fuit quæſitum de validitate laudi, & de iuribus partium.

Ego autem requiſitus, quid ſentiam, dixi illud laudum eſſe nullum, & inualidum, & non meruiſſe executionem, quia latum fuit abſente arbitro ipſius pupilli, & eo non
1 vocato, neque requiſito, qui fortè ſua præſentia potuiſſet alios trahere in ſuam ſententiam, ad textum expreſſum *in l. ſi in tres, & l. ſeq.* ibi: *Nihil valet, ff. de recept. arb. l. duo ex tribus,* & ibi Bart. Alexand. Iaſ. & communiter DD. *ff. de re iud.* Gemin. & DD. *in cap 2. de arb. in 6.* Blanch. *de compromiſ. quæſt. 9. n. 53.* Abb. *conſ. 77. col. 3. lib. 3.* Specul. *tit. de arb. in §. ſequitur, verſ. ſed pone,* Tuſch. *pract. conclu. littera A, concluſ. 464.* vbi inquit non eſſe ſatis, ſi tertius fuerit citatus, & non compareat, quia requiritur
2 de iure ciuili eius præſentia; & ideo nullum eſt laudum, etiamſi poſtea tertius illud ratificaret. Specul. *de arb. §. fin. verſ. ſed pone,* Ioan. And. *in c. ab vno, de re iud. in 6.* & idem eſt, etiamſi conſtaret de intentione ar-
3 bitri abſentis. Bald. *in d. l. ſi in tres, num 2.* Bart. *in d. l. duo ex tribus,* vbi Iaſ. *de re iud.* Abb. *d. conſ. 77.* Tuſch. *d. concluſ. 464. num. 13.*

Et licèt de iure Canonico ſufficiat tertium fuiſſe legitimè citatum ſemel, vel requiſitum etiam generaliter, *d. c.* 4
fin. vbi Io And. *de arb in 6.* Abb. *d. conſ. 77. col. 3. lib. 2.* Tuſc. *d. concl. 464. num. 14. 15.* tamen ius ciuile ſeruatur in terris Imperij, & ius Canonicum in terris Eccleſiæ, gl. *in d. c. fin.* 5
de arb. in 6. Iaſ. *in d. l. duo ex tribus.* Abb. *dict. conſ. 77. lib. 2.* Tuſch. *d. concluſ. 464. num. 16.*

Neque obſtat, quòd tertius electus propter diſcordiam aliorum non ſit arbiter, ſed conſultor, ſecundùm Specul. *d. loco,* adeò vt non poſſit dici in tres compromiſſum. Nam reſpondetur illud procedere, quando tertius eligitur ab 6
ipſis arbitris, vel à Iudice, ſed quando eligitur, vt hic, à partibus ipſis, tunc tertius verè dicitur arbiter, & nouum compromiſſum videtur in eum factum: ita Bart. *in l. ſi dominium, num. 4. verſ. verò,* & ibi Alex. *in addit. ff. de furt.* idem Bart. *in l. item ſi vnus, §. fin. num. 2. in fin.* & ibi etiam Bald. *in ſecunda lect. num 7. de recept. arb.* Tuſch. 7
littera A, concluſ. 462. num. 11. & ideò perinde eſt, ac ſi omnes tres ab initio fuiſſent electi, & in eos factum compromiſſum. Bald. *in d. l. item ſi vnus, §. principaliter, in fin. de arbitr.* quem ſequitur Socin. *in conſ. 54. num. 2. verſ.* 8
& ſubdit, vol. 1. nam duo primi tertio electo non amittunt poteſtatem laudandi, & iudicandi. Soc. *d. ct. conſ. 54. num. 1. in fin.* ſequitur Borell. *de compromiſſ. §. 5. gloſſ. 1. numero ſeptimo.* Corn. *conſil. 210. num 3. in fin. vol. 2.* qui etiam dicunt, quòd illi duo primi poterunt de nouo concordari, & eorum laudum præualebit laudo tertij, poſt Bald. *conſ. 97. libr. 5.* Tuſch. *dict. concluſ. 462. num. 16.*

Neque refragatur Statutum Carpi de compromiſſis, dum tertio concedit amplam arbitrandi facultatem, & vult id ratum eſſe, quod maior pars dixerit, & laudauerit, 9
nam id recipit interpretationem à iure communi, ad cuius terminos debet interpretari, vt minùs corrigat, quàm fieri poſſit. Soc. *d. conſ. 54. num. 2. verſ. & hoc modo.* Corn. *d.* 10
conſ. 210. num. 6. 7. & propterea ita demum ratum erit maioris partis iudicium, niſi feratur altero abſente, & irrequiſito: hic autem probatur arbitrum pupilli fuiſſe abſentem, & irrequiſitum ex inſpectione actorum, vbi 11
non fit de eo mentio, ad textum *in l. fin. C. de rebus, cred.* & Crau. *conſ. 866. num. 3.* Menoch. *conſ. 199. num. 3.*

Si ergo laudum eſt nullum, legitima non poteſt eſſe eius executio, quia deficiente fundamento corruit ſuperædificatum, *c. cùm Paulus, 1. quæſt. 1.* Crau. *conſ. 487. num. 9.* 12
etenim appellatione laudi intelligitur de valido, non de nullo. Pariſ. *conſ. 45. num. 30. vol. 1.* & multò minùs fuit legitima executio, quia non fuit facta laudi liquidatio. Cephal. *conſ. 693. num. 34. 35.* ex quibus apparet non eſſe opus aliqua reſtitutione in integrum, quæ tamen propter læſionem eſſet concedenda. Pariſ. *d. conſ. 45. num. 97.* 13
verſ. eo magis, lib. 1.

Ad merita autem cauſæ ſi placet tranſire, ius pupilli clarum eſt, ſiquidem pro certo habendum eſt, quòd Carpi ſorores non ſuccedunt in dote matris ſtantibus maſculis, niſi in quatuor pro centenario, quando ſunt dotatæ ſiue à patre, ſiue à matre, Stat. Carp. *lib. 2. rubr.* 14
qualiter fil. fœmin. exclud. fin. verſ. volentes, vnde cùm habeamus caſum ſtatuti, nihil vlterius eſt quærendum, *l. ancilla, C. de furt.* Cephal. *conſ. 138. num. 21.* Rol. *conſ. 72. num. 6. 7. lib. 3.*

Nec obſtat alterum Statutum Carpi *lib. 2. rubr. de dot. lucr.* quod in dote materna videtur æqualiter admittere fœminas cum maſculis; nam debet intelligi in caſu diuerſo, quando ſcilicet fœminæ non ſunt dotatæ, concordanda enim ſunt ſtatuta, & facienda interpretatio, vt vtrumque ſeruetur, latè Borgn. *tract. de tutor. & cur. n. 98.* 15
verſ. ad hoc, & quando ſtatuta videntur contraria, & diuerſificantia, attendi debet diſpoſitio ſtatuti ſpecialiùs loquentis, & diſtinguentis. Bartol. *in l. quæſitum, §. ſi quis* 16
fundum, num. 12. de fund. inſtr. Dec. *in l. in toto, num. 7.* vbi Cagn. *num. 8. de reg. iur.* Socin. Iun. *conſ. 29. num. 13. vol. 1.* Menoch. *conſ. 328. num. 23.*

Similiter

Similiter non obstat, quòd D. Lucretia mater dictarum sororum, dum instituit hæredem dictum D. Rodulphum eius filium, reseruauit etiam dictis fœminis
17 ius consequendi suam quotam in dote, quod fieri potuit: Ioan. Campeg. *tract. de dote, quæst.*52. *part.*5. Nam respondetur, quòd reseruatio nouum ius non tribuit, sed ius competens conseruat, ad textum *in l. at si quis, §. plerique, ff. de relig. & sumpt. fun.* Alex. *cons.*195. *num.*9. *lib.*6. Ruin. *cons.*99. *num.*10. *lib.*1. Socin. Iun. *consil.*65. *num.*81. *lib.*1. Crauet. *cons.*15. *num.*2. Menoch. *cons.*595. *num.*35. sed dictæ fœminæ habebant solùm quotam in quatuor pro centenario; ideò plus prætendere non possunt.

Neque dicatur, quod dicta D. Lucretia sic reseruando non potuit intelligere de illo quatro, pro centenario, quia illa quatuor dicuntur numerus certus, de quo non
18 prædicatur quota, quæ est nomen iuris, & incertitudinis, intelligiturque de dimidia, seu tertia, vel quarta, aut alia simili parte, ad textum *in l. si non totam, ff. si quis omiss. caus. testament.* Aret. & Castr. *in l. possideri, §. etenim incertam*, vbi etiam Ias. *ff. de acquir. possess.*

Nam respondetur illa quatuor pro centenario posse dici hoc casu quotam dotis dictarum mulierum, & ratio
19 est, quia statutũ subrogat illa quatuor loco legitimæ, quæ absque dubio est quota, cum sit tertia pars hæreditatis. Crauet. *cons.*572. *num.*19. Cephal. *cons.*571. *num.*38. &
20 idem iuris est de legitima, quod de eo, quod succedit loco legitimæ. Bald. *cons.*121. *num.*3. *vol.*4. quia subro-
21 gatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, *§. fuerat, Instit. de act. l. res in dotem, de iur. dot.* Menoch. *cons.*52. *num.*162.

Neque obstare debet, quod dicta D. Lucretia grauauerit dictum pupillum ad dandum dictis sororibus
22 quidquid de iure petere, & consequi possunt, quia eadem est responsio, quoniam dum se remittit ad ius, debet priùs intelligi de iure statutario, quàm communi. Bart. *in l. hæredes mei, §. cùm ita, num.*4. vbi etiam Castr. Alex. & fusè Rip. *num.*75. *& seqq. ff. ad S.C. Trebell.* Alex. *cons.*15.
23 *num.*5.7. *lib.*4. Crauet. *cons.*109. *num.*3. Peregr. *consil.*44. *num*13. *vol.*1. Menoch. *præs.*94. *num.*16. *lib.*4. etenim dispositio testatoris in dubio regulatur secundùm causam intestati. Alex. *d. cons.*15. *num.*5.7. Menoch. *consil.*551. *num.*8. Peregr. *d. cons.*44. *num.*13. ergo debet intelligi de illo quatuor pro centenario, & non vltra, quia sic disponitur in statuto.

Nec etiam dicatur matres solere magis diligere fœminas, quàm filios masculos, ideo pro fœminis faciendam esse interpretationem: nam possumus id negare,
24 cum mares sint cariores matribus, vt per Franch. *decis.*182. *num.*10. sed non facit ad rem, quia hic statuta habemus clara, quæ reseruant tantum quatuor pro centenario fœminis dotatis: & verè ista mater aliud non voluit prouidere, nisi quod sine lite pupillus daret sororibus, quod de iure erat dandum, vt ex verbis testamenti.

Maior etiam erat difficultas, quia dictæ sorores non solùm petebant ratam dotis, sed etiam prætendebant fundum quendam pupilli, dicentes esse dotalem, & fuisse adiudicatum dictæ D. Lucretiæ pro eius dote. Sed in hoc sufficit negare adiudicationem, quoniam verè non adest, & non fuit à iudice facta, vt ex reuolutione librorum Cancellariæ constabit.

Benè verum est, quod adsunt aliqui testes, qui deponunt dictam Lucretiam pro sua dote possedisse dictum agrum, eo quod ei fuerit iudicialiter assignatum. Sed cùm sint testes de auditu alieno, nihil probant, aiunt
25 enim id ab aliis intellexisse, ideo fidem non faciunt, ad textum *in l. testium*, cum ibi notatis, *C. de testib. c. tam litteris, extr. eod.* Alex. *cons.*134. *num.*8. *lib.*2. Menoch. *cons.*342. *num.*26. adeò, vt neque inducant præsumptionem, vel transferant onus probandi contrarium in ad-
26 uersarium, vt de magis communi inquit Pacian. *tract. de probat. lib.*1. *cap.*9. *num.*11. 19. Farinac. *in prax. quæstion.*69. *num.*35. & multò minùs probant, quia non nominant personas, à quibus talia audiuerunt. Menoch. *cons.*98. *num.*57. & maximè id procedit in actibus iudicialibus, qui per testes probari non possunt, nisi probe- 27
tur etiam eorum deperditio, vt per Menoch. *consil.*207. *num.*37.

Arbitri igitur enormiter læserunt dictum pupillum tam in parte dotis, quàm in admittendo dictum fundum pro dotali, & in omni casu si sentiebant, quod sorores succederent æqualiter in dote cum fratre, vtique debebant declarare, quod tenerentur suas dotes conferre, ne essent melioris conditionis, quàm masculus; nam hodie collatio habet locum inter succedentes etiam iure diuerso, ad textum *in Auth. ex testamento*, vbi Bart. *C.* 28
de collat. & *in §. illud, in Auth. de triennal. & semiss.* & de communi testatur Cagnol. *in l. si emancipati, num.*143. *& seqq. Cod. de collat.* Crass. *de success. lib.*2. *§. collatio, quæst.*4. *num.*6. 7.

Neque dicatur, quòd stante Statuto, ne filia succedat ab intestato existentibus masculis, si postea contingat eam vocari ex testamento, cesset collatio, vt voluit Alex. *in d. l. si emancipati, num.*8. Nam verius est adhuc faciendam esse collationem, vt latè per Ias. *in d. l. emancipati, num.*34. *vers. circa verò*, & sentit Alex. *cons.*131. 29
*lib.*1. Crass. *d. quæstion.*4. *numero* 6. 7. Sed hîc non est casus noster, quia mulier dotata ex Statuto non succedit in dote, nisi in quatuor pro centenario; & sic coram Consilio Iustitiæ res pro pupillo cœpit habere meliorem formam.

CAPVT XXVIII.

EPITOME.

Iudex Ecclesiasticus an sit iudex competens contra laicos turbantes, vel spoliantes Ecclesiasticos sua possessione, & an possit exequi legata pia etiam aduersus laicos, & eorum bona, & contra tertium possessorem.

SVMMARIVM.

1 *Pia legata quæ dicantur.*
2 *Legatum factum pauperi amore Dei dicitur pium.*
3 *Legatum pro alimentis est pium.*
4 *Pauper dicitur, qui non habet patrimonium pro recipiendis ordinibus.*
5 *Legatarius potest apprehendere possessionem rei legatæ propria auctoritate ob clausulam:* Omni meliori modo.
6 *Legatarius pro alimentis potest capere possessionem legati ex se.*
7 *Legatarius pro causa pia capit possessionem propria auctoritate.*
8 *Legatario non licet capere possessionem ex se propter falcidiam.*
9 *Falcidia cessante legatarius potest capere possessionem rei legatæ ex se.*
10 *Falcidia non detrahitur de legato ad pias causas.*
11 *Legatum factum pauperi censetur pro alimentis.*
12 *Clericus trahit ad suum forum laicum eum turbantem in sua possessione.*
13 *Iudex Ecclesiasticus iudicat laicum turbantem, vel spoliantem clericum.*
14 *Clerici, & Ecclesiæ bona parificantur quoad beneficium fori.*
15 *Bona clerici, ad quorum titulum est ordinatus, censentur Ecclesiastica.*

16 Alimen

16 *Alimentorum cauſa eſt mixti fori, ſi pauperi debeantur.*
17 *Alimentorum cauſa eſt pia, & tractatur in foro Eccleſiæ.*
18 *Legatorum piorum executor eſt iudex Eccleſiaſticus contra quoſcumque.*
19 *Epiſcopus etiam contra laicos exequitur legata pia, licèt teſtator id prohibuerit.*
20 *Mixti fori ſunt omnes cauſæ piæ.*
21 *Epiſcopus in concernentibus pietatem exercet iuriſdictionem in laicos.*
22 *Hæres quomodo pœnam incurrat non exequendo legata infra annum.*
23 *Epiſcopus exequitur etiam legata prophana negligente hærede per annum.*
24 *Iudex Eccleſiaſticus quomodo exequatur legata prophana poſt annum.*
25 *Legata pia executioni mandantur per Epiſcopum, etiam contra tertium poſſeſſorem.*
26 *Legati executio tres habet actiones.*
27 *Actio rei vindicationis contra quem detur.*
28 *Saluianum interdictum competit pro executione legati, etiam contra tertium poſſeſſorem.*
29 *Legatario competit etiam Saluianum interdictum contra quoque tertium.*
30 *Epiſcopus poteſt exequi legata pia parte inſtante, & etiam ex officio.*
31 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, vbi eſt dubium, an ſua ſit iuriſdictio, vel iudicis laici.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa R.D.Franciſci de Gotiis, non obſtantibus docte motiuatis rectè procedi poteſt contra laicos in foro Eccleſiæ, quia tractatur de executione legati pij, ſiquidem terræ, de quibus controuertitur, fuerunt à teſtatore relictæ dicto D.Franciſco valde pauperi amore Dei & vt dictus Franciſcus poſſet promoueri ad ſacros ordines, non enim habebat patrimonium, neque beneficium, ideóque inordinatus manebat, & propterea non ſolùm reſpectu perſonæ, ſed etiam cauſæ dictum legatum erat pium, immo piiſſimum, ſiquidem omnia dicuntur pia,
1 quæ ad Dei cultum, aut animarum ſalutem, vel ad pauperes ſuſtentandos ſunt diſpoſita, ex Concil. Trid. *ſeſſ.22. cap.8. verſ. ac omnia. c. tua, & c. Ioannes, de teſtam.* latè Moneta *de commutat. vlt. vol. cap.4. quæſt.2. num.16.17.18.* vbi varia, & plura ponit exempla piarum diſpoſitionum.

Et nemini dubium eſt, quin legatum factum pauperi amore Dei non ſit pium, & habeat priuilegia piæ cauſæ,
2 hoc enim admittunt omnes. Tuſch. *in verb. legatum, concluſ.106. num.25.* Menoch. *lib.4. præſ.105. num.6.* & multò magis ſi fiat pro alimentis, vt hic, vbi res legata aſſignatur pro illo patrimonio, quo ſe Presbyter ale-
3 re debet, tunc enim certiſſimum eſt, legatum ad pias cauſas eſſe factum. Hyppol. Rim. *Inſtit. de donation. in principio, numero 563.* Tuſch. *verb. legatum, concluſ.106. numero 4.* Menoch. *d. præſumpt.105. numero 14.15. libro quarto*, Barboſ. *de offic. Epiſc. part.3. allegat. 81. numero 11.* Monet. *de comm. vlt. vol. cap.4. quæſt.2. numero 21.* 41. & certum eſt, dictum Dominum Franciſcum fuiſſe
4 pauperem, quoniam non habebat tantùm patrimonij, vt ad eius titulum poſſet ordinari. Gratian. *diſc.605. num.30.31.*

Ideò cauſa iſta potuit tractari coram iudice Eccleſiaſtico non ſolùm quia agebatur de exequutione legati pij, ſed etiam de moleſtia turbatiua, & ſpoliatiua, qua vtebatur aduerſarius contra dictum Gotium. Vt autem id bene innoteſcat, pro certo habendum eſſe puto, quod dictus Gotius bene fecit accipiendo tenutam rei legatæ própria auctoritate abſque præſtatione hæredis; id enim facere potuit, primò vigore clauſulæ, *Omni meliori modo*; de qua in legato, per quam licet legatario apprehendere poſſeſſionem rei legatæ propria auctoritate. Curt.Iun. *in l. fin. num.49. C. de edict. D. Adrian. toll.* Hyppol. Rim. *de* 5
donat. in princ. num.576. Pero. *conſ.16. num.33. lib.2* ſecundò quia in legato pauperi pro alimentis idem permitti- 6
tur. Rim. *d. loco, num.561* Menoch. *de adipiſc. poſſeſ. rem.2. num.60.* tertiò ceſſat oppoſitio, quia lex vetans legatario apprehendere poſſeſſionem rei legatæ, non habet locum
contra legatarium pro cauſa pia Capr. *conſ.3 in fin.* Corn. 7
conſ.140. ad fin. lib.1. Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuileg. 45.* pulchrè Menoch. *de adipiſc. rem.2. num.86. 87.* ſed noſtrum legatum factum eſt ob cauſam piam patrimonij ſacerdotalis, & alimentorum Sacerdotis pauperis, propter quod legatum cenſetur eſſe pium, vt vidimus: ergo licuit dicto R.D.Franciſco rei legatæ poſſeſſionem apprehendere ſua auctoritate.

Nec mirum, quia leges, & iura, quæ vetauerunt lega- 8
tario apprehendere poſſeſſionem rei legatæ, id fecerunt ratione Falcidiæ, quam hæres detrahere poteſt; & ideò ſi ceſſat ratio Falcidiæ, ceſſabit etiam prohibitio. Gloſſ. Cyn. Bald. Salyc. & alij *in l. 1 C. quorum*, latè Hyppol.
Rim. *Inſtit. de donation. in princ. num 558.* Menoch. *de* 9
adipiſc. poſſeſſ. rem 2. num.6. 67. in fin. & *num.72. vſque ad num.79.* & *num 87.* Gratian *diſcept.771. numero 49.* Marth. *cor. 10. num.11. in fin.* Sed in legato ad pias cau-
ſas facto, vt hic, ceſſat falcidia, §. *ſi aut hæres, in Auth.* 10
de Eccleſ. tit. Auth ſimiliter, vbi DD. *C. ad l. falcid.* Tiraq. *dict. tract. priuileg.25.* Graſſ. *de ſucceſſ. §. falcidia, quæſt.3. num 5.* Hyppol. Rim. *d. loco, numero 558. in fin.* Tuſch. *verb. legatum, concluſ.111. numero primo*, latè Monet. *de commutat. vlt. vol. cap. 9. quæſtione tertia, numero 334.* Ergo iura aduerſantia non habent locum in caſu noſtro, vbi legatum eſt pium, & cùm ſit factum
pauperi, cenſetur relictum in cauſam alimentorum, 11
etiamſi non eſſet expreſſum. Gratian. *diſceptat. 565. num.8.*

His ſtantibus non eſt mirandum, ſi dicamus hanc cauſam poſſe agitari in foro Eccleſiæ, id enim licitum eſt ex multis, & primò quia cùm dictus R. D. Franciſcus rectè potuerit accipere poſſeſſionem legati, ſi poſtea moleſte-
tur in dicta poſſeſſione, aut turbetur, vel ſpolietur etiam 12
à laico, cum hoc caſu ſit potius reus, quàm actor, trahit laicum turbantem, & ſpoliantem ad ſuum Eccleſiaſticum forum, quia iudex Eccleſiaſticus poteſt manutenere, vel
reintegrare clericum in ſua poſſeſſione à laico turba- 13
tum, ſeu violenter ſpoliatum. Abb *in c. cum ſit generale, numero 7.10* vbi Felin. *col.2. verſ. modò autem.* & Marian. Socin. *num 18. verſ. tertiò, de for. competent.* pulchrè, & ad rem Lap. *allegat.65. num 1.2.3.4. & per totam*, latè Menoch. *de retin. & id. poſſeſſ. remed. 3. num.361. vſque ad num 373.* Cauale. *deciſ.44. numero 107. part.1.* Carol. de Graſſ. *tr. Eſt. de effect. cler. c. eff.1. num.533.* vbi multos allegat.

Et hoc procedit non ſolùm ratione bonorum Eccleſiæ, ſed etiam ipſius clerici, quia patrimonialia eius ſunt exempta à iuriſdictione laicorum, ſicut ipſe clericus, &
reſpectu fori parificantur bona Eccleſiæ, & clerici, ad 14
textum *in c. ſi clericus laicum, de foro compet.* Abb. *in d. c. cùm generale, num.4.* Lap. *d. allegat.65. num.5.* latiſſimè Carol. de Graſſ. *d. eff.1. num.10.11.12.13.* vbi teſtatur de veriori, & magis communi. vide Bellet. *diſq. cler. part.1. tit. de fauor. cleric. real. §.5. num.6. 7.* quod certius eſt etiam in bonis, ad quorum titulum quis eſt promotus, hæc enim habent priuilegia bonorum Eccleſiaſticorum,
donec clericus beneficium adipiſcatur. Gratian. *diſcept.* 15
159. num.27. latè Aug. Barboſ. *de off. Epiſc part.2. alleg.19. num.91.* vbi alios allegat.

Secundò hæc cauſa poteſt agitari in foro Eccleſiæ, quia tractatur de alimentis, vt vidimus, & quotieſcumque alimenta debentur pauperi, ea peti poſſunt non ſolùm apud
Epiſcopum, ſed etiam coram aliis iudicibus Eccleſiaſticis 16
contra laicos qui hac de cauſa conueniri poterunt in foro Eccleſiæ, ad textum *in c. ſignificantibus, de off. deleg.* Bart. *in l. ſolent, num.13. de aliment. & cibar. leg.* Imol. *in c. re autem,*

in primo, colum 2.*verſ.nota.de teſtam.* Ioan.Lup. *in cap. per*
veſtras, in 2.*notab. in princ. num.*19. *de donat. inter vir. &*
vxor. Molin. *de primog. Hiſp. lib.*2. *cap.*15. *num.*75. Co-
uar. *de ſponſal. part.*2. *cap.*8. §.6. *num.*6. Lar. *in l. ſi quis*
à liberis, §. *idem reſcripſit*, *numer.*78 *de liber.agnoſc.* pul-
chrè Surd. *de alim. tit.*8. *priuileg.*9. *n.*2. & *ſeqq.* Gutier.
pract. quæſtionum libr. 1. *quæſt.*44. Barboſ. *in l.* 1. *part* 4.
*num.*82. *ff.ſolut. matrim.* Gratian. *diſc.*60. *numero* 30. &
*diſc.*154. *numer.*10. *& ſeqq.* Aug. Barboſ. *de off. Epiſc.*
*part.*3. *allegat.*81. *numer.*9.10.12. qui omnes conclu-
dunt cauſam alimentorum eſſe piam, vbi de paupere
17 agitur,& coram iudice Eccleſiaſtico poſſe tractari, quia
ſit mixti fori,& ita etiam aliàs ſeruatum fuit in vna Cor-
rigienſi.

Tertiò ſi non admitteretur hic de alimentis tractari,
ſaltem negari non poteſt, quin de pia cauſa agatur,cum
tractetur de legato facto pauperi amore Dei, & vt poſ-
ſit ordinari Sacerdos, vt vidimus. Certum eſt autem,
quod in exequendis quibuſcumque piis diſpoſitionibus,
tam inter viuos, quàm cauſa mortis, non ſolùm de iure
18 canonico, ſed etiam ciuili Epiſcopus, & iudex Eccleſia-
ſticus eſt competens etiam contra laicos,& ad ipſum ſpe-
ctat prouidere, etiamſi teſtator id prohibuiſſet: textus
19 eſt *cap. rotundus, in* § *ſi quis autem pro redemptione, verſic.*
in omnibus, in Auth.de Eccleſ. tit. l. nulli, cum Auth. ibi
*poſita, C.de Epiſc. & cler. l.*1. vbi Bald. *C. de Epiſc. aud.*
cap.tua nobis. vbi DD. *de teſtam.* gl. *in cap.relatum,il pri-*
mo,eod. Concil. Trident. *ſeſſ.*22. *cap.*8. *de reform.* Bald. *in*
l. hereditas, §. *ſi defuncto, ff. de petit. her.* Abb.Imol Bar-
bat. & Couar *in d.cap. relatum, il primo, de teſtam.* Ti-
raq. *de priuileg. pia cauſ. priuileg.*149 pulchrè Surd. *de*
aliment. tit 8. *priuileg.*9. *num.*2. *verſic. Item relictum*, &
*numer.*3 4.5. Marth. *de iuriſd. part.*2. *cap* 10. *numero ſe-*
cundo. Marcheſan. *de commiſſion. part.*1. *tit.de Signatura*
gratia diuerſ. cap 2. *num.*353. *fol.*82 *part.*1.clarè Barboſ.
de offic. Epiſc. allegat 81. *numero* 13. *part.*3. Bellet. *diſq.*
*cler part.*1 *tit.de fauor.cler. real.* § 5. *numero* 59.65. clarè
Monet. *de commut vlt. volunt. cap.*3. *quæſt.*3. *numer.*63.
qui multos allegant, & bene probant diſpoſita ad piam
cauſam mitti executioni non ſolùm per laicum, ſed
etiam Eccleſiaſticum iudicem, & vterque haberet iu-
riſdictionem in laicos, quia cauſæ huius generis ſunt
20 mixti fori. Surd. *dict. priuileg.*9. *num.ſecundo, in fin.*&
*num.*7. *in fin.*Mart. *dict.cap.* 10. *num.*2. etiam in concer-
nentibus pietatem, & officium charitatis Epiſcopus po-
teſt exercere iuriſdictionem in laicos,*cap.*1. *&* 2.*diſtinct.*
21 87. Abb. *in rep.cap.cùm eſſes, num.*32. *de teſtam.* Hoſt. *in*
*capit.*1. *num.*9. vbi Abb. *num.*5. *de empt.& vend.* Aufter.
*in tract.de poteſt. Eccleſ.ſuper laicos, num.*3. Barboſ. *de off.*
*Epiſc.d.allegat.*81 *num.*1.Bellet *diſq. cler.tit.de fauor.cler.*
real.§.5.*n.*58. vbi multos allegat. Gutier. *pract. qq.libr.*4.
*quæſt.*29.*num.*8.

Non obſtat motiuum, quòd id procedat, ſi hæres ſit
in mora per annum non exequendo legata. Nam reſ-
pondeo id non procedere in legatis piis, quæ poſſunt ſta-
tim executioni demandari etiam nondum adita hæredi-
tate, ſed procedit vel reſpectu pœnæ incurrendæ, quam
hæres non patitur in piis relictis, niſi poſt ſex menſes,
22 vel reſpectu legatorum ad cauſas prophanas, in quibus
non incurruntur pœnæ, niſi poſt annum, etenim ne-
gligente hærede in adimplenda defuncti voluntate intra
annum executio teſtamenti tam ad pias, quàm ad non
pias cauſas deuoluitur ad Epiſcopum, & hæres poteſt
23 priuari hæreditate, retenta ſola legitima, ſi eſt filius,
§. *ſi quis autem, in Auth. de hac, & falcid. l.fin.* & *Auth.*
hoc amplius, C. de fideicomm. cap. Syluester, 11. *quæſt.* 1.
cap. licet. de vot. gl. *in cap. ſi heredes*, vbi Couar. *num.*3.
de teſtam. pulchrè Imol. *in cap. nos quidem, numero* 10.
eod. ſic etiam ad rem Gutierrez, *pract. queſtionum lib* 1.
*quæſt.*44. *numero* 4 & *lib.*4. *quæſt* 29. *numero* 14. *poſt*
med. Prax. Archiep. *cap.*69. *numero* 25. vide Barboſ. *de*

*off. Epiſc. part.*3. *allegat.*81. *numero* 15. vbi etiam reddit
rationes; Marcheſan. *de commiſſion. tit. de Signat. gene-*
*re diuerſ. cap.*2. *quæſt.*357. *fol.*82. *part.*1. Monet. *de com-*
*mut. vlt. vol. cap.*3. *quæſt.*3. *numero* 65. qui concludunt,
quod etiam in exequenda voluntate defuncti ad cauſas
prophanas poſt annum Epiſcopus eſt competens, quia 24
faciens legatum poſt mortem dicitur perſona miſerabi-
lis, cum deſtituatur omnium auxilio, Iudex autem Ec-
cleſiaſticus poteſt ius reddere in cauſis miſerabilium
perſonarum. Cùm igitur in caſu noſtro non ſolum lega-
tum ſit pium, ſed etiam lapſus ſit annus, nemini dubium
eſſe poteſt, quin Epiſcopus potuerit eſſe Iudex in hac
cauſa.

Non obſtat motiuum, quòd id non procedat contra
tertium poſſeſſorem, tum quia negamus hic tractari de
tertio poſſeſſore, ſed de bonis, quæ defunctus tempo-
re mortis poſſidebat; tum quia eſto etiam, quod ſe op-
ponat tertius poſſeſſor, non tamen Epiſcopus deſinit
eſſe executor piarum diſpoſitionum, & iura, quæ dant
iudici Eccleſiaſtico hanc facultatem, non ſe reſtrin-
gunt, vt tantùm contra hæredes procedere poſſit, ſed
indiſtinctè loquuntur, & propterea indiſtinctè debent
intelligi. Gutier. *pract. qq.lib.*4. *quæſt.*29. *numero* 14. & 25
non ſine ratione, quoniam pro executione legatorum,
& ad ea conſequenda tres dantur actiones, ſcilicet per-
ſonalis realis, & hypothecaria, ad textum *in* §. *noſtra*
autem, vbi gloſſ. Aret. & DD. *Inſt. de legat. l.* 1. vbi 26
Bald. Iaſ. & DD. *C. commun. de leg.* Couar. *in cap. Ray-*
nutius, §. 10. *num.*2. *de teſtam.* Natt. *conſil.*235. *num.* 10.
Gratian. *diſc.for.*62.*num.*27. & ideò coram Epiſcopo po-
terunt proponi iſtæ actiones, provt natura negotij pa-
titur, ſi enim datur ius exequendi, debet etiam dari
modus, & actio, vnde quando agitur contra tertium
poſſeſſorem, tunc verè non erit locus actioni perſonali,
quia ipſe non eſt hæres, erit tamen locus rei vendicatio-
ni pro legatis rebus conſequendis in tantum, quòd hæc
actio poterit intentari etiam hæredita non adita, quia
non requiritur ſubiectum actionis perſonalis, ſed domi-
nium ex parte agentis, & poſſeſſio ex parte rei conuen-
tæ,ad textum *in l.in rem,ff. de rei vindicat.* §. *omnium au-*
tem,verſiculo aut cum eo agit, vbi DD.*Inſt.de action.* Ce-
ual *quæſt.*103. *num.*27. *verſiculo in actione*, Gratian. *dict.* 27
*diſcep.*62.*n.*35.

Accedat, quod pro conſequendis rebus legatis,& ac-
quirenda earum poſſeſſione datur etiam aliud remedium,
ſcilicet Saluianum Interdictum, quod eſt pinguius hy-
pothecâ, & poteſt etiam contra tertium poſſeſſorem 28
intentari. Aret. *in* §. *item Seruiana, num.*6. *Inſt. de action.*
Gabr. *conſil.*46. *num.*10.21. *lib.*1. latè Gratian. *d.diſc.*62.
*n.*41.42 vbi allegat multas Rotę deciſiones etiam contra
tertium poſſeſſorem. Marcheſ. *de Saluian. interdict. p.*1.
*cap.*2.Rot *diuerſ.deciſ.*689.*num.*4.*part.*3.Cyriac *contr.*18.
*num.*23. *part.*1.vbi in ſpecie loquitur contra ſingularem
ſucceſſorem, & contra tertium poſſeſſorem: quod ſi
verum eſt in legatis prophanis, multò verius erit in piis,
& ita etiam contra tertium poſſeſſorem Epiſcopus erit 29
legitimus executor piarum diſpoſitionum, alioquin fa-
cilè eluderetur eius officium interuertendo poſſeſſionem
bonorum legatorum vel teſtatoris in tertiam perſo-
nam.

Poteſt igitur concludi,Epiſcopum eſſe iudicem com-
petentem in cauſa executionis piarum diſpoſitionũ non
ſolùm ſi agatur ad inſtantiam partis, ſed etiam ex mero
eius officio, & contra non ſolùm perſonaliter obligatos,
ſed etiam contra tertios poſſeſſores, & nulla etiam data 30
negligentia hæredum,vt videtur ſentire Gutierrez.*pract.*
*quæſtionum lib.*4.*quæſt.*29. *numero* 14. & Barboſ. *d. allegat.*
81. *numero* 15.*verſiculo & in huiuſmodi*; vbi inquit, quòd
Epiſcopus poteſt conſtituere procuratorum ad agen-
dum coram ſe pro executione legatorum piorum, & ita
cenſui, & ſi dubium eſſet, an cauſa ſit ſecularis, vel Ec-

31 clesiastica, tunc Iudex Ecclesiasticus est adeundus ad hoc cognoscendum, qui summaria cognitione hoc de-
32 clarabit. Felin. *cap. si clericus laicum*, *numero 3. 4. de foro compet.* Dec. *in cap. ad audientiam*, *numero 3. de appellation.* Fernand. Vasquez *lib. 3. §. 22. numero 69. limitat. 17. car. 548.* Lancellot. *de attentat. part. 2. capite 20. numero 79. quæstion 3.* Cauale *decisione secunda, numero 38. versic. & si esset, part. 2.* latè Carol. de Grass. *de effect. cler. eff. 1. numero 1262.* & *numero 1263.* vbi alios allegat.

CAPVT XXIX.

EPITOME.

Interesse lucri cessantis an possit ab initio taxari, & an liceat cariùs vendere credita pecunia, & alia multa in materia vsurarum tractantur.

SVMMARIVM.

1 *Vsura est crimen Ecclesiasticum, de qua solus Episcopus cognoscit.*
2 *Vsura quomodo sit crimen mixti fori.*
3 *Vsura an sit causa merè ciuilis, an etiam criminalis.*
4 *Vsurarius criminaliter punitur.*
5 *Vsura an ex officio puniri possit.*
6 *Vsurarij rarò puniuntur ex officio.*
7 *Vsura magnum malum.*
8 *Vsurarij dicuntur raptores, & spoliatores.*
9 *Vsurarius qua pœna plectendus sit.*
10 *Iudex Ecclesiasticus sine dubio procedit contra vsurarios.*
11 *Laicus vsurarius potest puniri à iudice Ecclesiastico.*
12 *Iudæus vsurarius potest puniri à iudice Ecclesiastico.*
13 *Iudæus puniri potest de vsura, etiam à laico iudice.*
14 *De his, qui foris sunt, nihil ad nos.*
15 *Iudæi an puniantur à solis iudicibus laicis.*
16 *Iudex Ecclesiasticus quando possit punire Iudæos.*
17 *Hebræi quibusnam pœnis possint puniri à iudice Ecclesiastico.*
18 *Iudæi quomodo cogantur ad vsuras restituendas.*
19 *Vsura quomodo permittatur Hebræis.*
20 *Hebræus indiciatus de vsura potest torqueri.*
21 *Vsurarius an possit torqueri pro habenda veritate.*
22 *Iudæus facilè præsumitur vsuram facere.*
23 *Vsura est vendere cariùs ob dilatam solutionem.*
24 *Vsura præsumitur ex pacto insolito.*
25 *Pecunia non potest expendi pro pluri, quàm eius cursus admittat.*
26 *Pecunia est infructuosa.*
27 *Vsura est recipere aliquid vltra sortem.*
28 *Lucrum cessans quando peti possit.*
29 *Interesse non debetur, vbi non est mora.*
30 *Interesse lucri cessantis non potest ab initio taxari.*
31 *Pactum vsurarium est, per quod quis redditur certus de lucro.*
32 *Taxatio lucri vniformis arguit vsuram.*
33 *Lucrum Pius V. vetuit taxari ab initio.*
34 *Falsitas censetur commissa ab eo, de cuius interesse agitur.*
35 *Vsura cadit in solo mutuo.*
36 *Pretium iustum quodnam censeatur in vendendo serico.*
37 *Sericum quomodo iustè vendatur.*
38 *Vsura non censetur si fiat, quod solet.*
39 *Vsuraria consuetudo excusat saltem à pœna temporali.*
40 *Solitus negotiari ratione lucri cessantis potest pluris vendere.*
41 *Testis vnus probat contra fiscum.*
42 *Testes deponentes de varia summa, in nihilo probant.*
43 *Testis vnicus, vel Iudæus, vel interessatus non probat.*
44 *Pretium iustum quodnam dicatur, si varium sit.*
45 *Pretium naturale, seu vulgare quodnam sit.*
46 *Pretium præsumitur iustum.*
47 *Pretium dicitur iustum, quo res communiter vendi potest.*
48 *Pretium legale consistit in puncto.*
49 *Pretium iustum quomodo probetur testibus.*
50 *Testes quomodo probent pretium iniustum.*
51 *Annus apud mercatores quando incipiat.*
52 *Lucrum cessans cessante fraude potest ab initio taxari.*
53 *Interesse quando possit à partibus taxari.*
54 *Lucrum cessans quomodo probetur.*
55 *Lucrum dum taxatur, deducuntur impensæ, & periculum.*
56 *Interesse taxatio quæ dicatur honesta.*
57 *Vsurarius non potest dici, qui fecit contractum cum consilio peritorum.*
58 *Falsum non præsumitur commissum sine damno tertij, vel vtilitate proprio.*
59 *In vno releuari debet, qui in altero grauatur.*
60 *Moneta vna quando recusari possit.*
61 *Lucrum ex mutuo non percipiens, de vsura non punitur.*
62 *Vsuram non facit pactio, sed exactio.*
63 *Vsura est quoad Deum, etiamsi non exigatur lucrum conuentum.*
64 *Vsurarius punitur leuiùs, si non exegit vsuram.*
65 *Numismata quomodo æstimentur.*
66 *Interesse lucri cessantis an debeatur sine mora.*
67 *Lucrum in quibus casibus liceat taxare à principio.*
68 *Dictio,* suum, *quid importet.*
69 *Vsura re sit, sit interpretatio.*
70 *Vsura non est recipere à sponte dante.*
71 *Vsurarij clam fœnus exercent, palam verò, qui bonus est.*
72 *Creditor exigens iniustè, excusatur, si in libro publico scripsit.*
73 *Vsuræ suspicionem quibus coniecturis euitemus.*
74 *Vsurarius facta restitutione ante Inquisitionem an euitet pœnam.*
75 *Vsura an in dubio præsumatur.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa vsurarum Corrigiensi, de tribus fuerunt denunciati DD. Camillus, & Alexander de Zannotis: Primò quia vendiderunt Leoni Ciuitæ Hebræo magnam quantitatem serici in tribus vicibus cariori iusto pretio ob dilatam solutionem in fraudem vsurarum. Secundò quia eidem tempus solutionis prorogauerint conuentione facta, vt interim Hebræus solueret liuellos annuos in rationem quinque pro singulis centenis vsque ad integralem satisfactionem, licèt certa pars crediti nondum esset maturara. Tertiò quia corruperint vnum ex chirographis, vbi apparebat de venditione partis dicti serici. Vnde fiscus Curiæ Episcopalis Regij secreto accusatore existente, & noto instigatore cœpit contra eos procedere ex capite fœnoris, & falsitatis. Modò autem fabricato processu etiam defensiuo quæsitum fuit, quid de iure esset censendum.

Verùm antequam vlteriùs progrediar, animaduertendùm esse censeo, quòd vsura est crimen Ecclesiasticum quoad iuris cognitionem, in quo solus iudex Ecclesiasti- 1
cus potest procedere. Gloss. *in c. cùm sit generale, de for. compet.* Didac. *var. resol. lib. 3. cap. 3. in princ.* Clar. *in prax. §. vsura, num. 8.* Decian. *tract. crimin. lib. 4. cap. 26. num. 3.* verùm

quo

quoad pœnas imponendas, & contractus annullandos
2 vsurarum causa est mixti fori, & laicus potest trahi non solùm ad forum laicorum, sed etiam Ecclesiæ. Clar. *d. §. vsura, num.8. versic. item quoad pœnam,* & *§. fin. quæst.37. num.2. versic. tu verò breuiter.* Decian. *d. cap.26. num.3.* Fachin. *controuers. iur. lib.9. cap.30.* Bursat. *consilio 90. num.37. lib.1.* Farinac. *in prax. quæst.8. num.134. versic. secundam*, & *num.136. versiculo prima*, & *num.140. vers. quarta.* Licèt enim quidam putauerint vsuram esse cau-
3 sam merè ciuilem, in qua non possit criminaliter quisquam procedere, Bald. *in l. improbam, C. ex quibus caus. infam. irrog.* Decian. *in l. rogasti, §. si tibi, in fin. ff. si cert. pet.* Crauet. *consilio 6. numero 101. 104.* Lap. *allegat. 10.* tamen contrarium verius est, & vbique serua-
4 uatur, communiter enim ille qui facit vsuram, criminaliter punitur. Iac. Butr. *in d. l. improbum.* Caccialup. *in repet. l.1. numero 61. Cod. de summ. Trinit.* Corn. *consilio 19. col.2. vers. his tamen, lib.3.* Decian. *dict. cap.26. numero 3. vers. & licet.* Clar. *d. quæst.37. numero 2. versic. tu verò,* Farinac. *d. quæst.8. num.136.* Marth. *de iurisdiction. part.2. cap.7. numero 34.* Borgn. *decis.2. numero 39. parte 2.*

Quæ adeò vera sunt, vt licet quidam putauerint in hoc iudicio non esse procedendum ex officio aut per in-
5 quisitionem, Guazzin. *in tract. de defens. part.1. cap 11. num.12. vers. immo,* vbi inquit, quod nunquam vidit seruari, quod procedatur ex officio; tamen verius est, & receptius, & ego seruaui, & vidi seruari, quod in hoc crimine præcedente diffamatione procedatur per inquisitionem, & ex officio. Decian. *d. tract. crimin. lib.4. num.3. versic. & poterit.* Peguer. *decis.25. per totam,* Caball. *resol. crimin. cas.188. num.4.* non enim dubium est, quin id
6 fieri possit, sed quia rarò solent iudices ex mero officio in hoc crimine vsurarum procedere, sicut in adulterio, eo quod auaritia hominum in tantùm processerit, vt
7 tale delictum, quod grauissimum est, & respublicas perdit, flocci æstimetur, ideo multi opinati sunt non licere ex officio procedere, sed vanitas, quia non solùm fieri potest, sed etiam boni practici, & Deum timentes ita seruant, & maximè in foro Ecclesiastico, vbi canones seruantur; forum enim laicale hoc delictum rarò
8 punire solet, & malè facit, quia vsurarij dicuntur raptores, & spoliatores. Decian. *dict. cap.26. num.3. versic. nota quod omnes,* Menoch. *de arbitr. iudic. cas.398. num.18.*

Hinc est, quòd tam laicus iudex pro executione iuris Canonici, quàm Ecclesiasticus potest procedere contra delinquentes huiusmodi infames, & quia non est à iure statuta certa pœna pecuniaria, vel afflictiua contra vsurarium, ideò ille plectendus erit tam in foro Ecclesiæ,
9 quàm laicorum pœna arbitraria, & stellionatus, prout iudici videbitur, attenta personarum qualitate. Ioan. Baptist. à S. Seuerino *in l. cunctos populos, num.46. Cod. de summ. Trinit.* Lup. *de vsur. in præfat. num.18.* Corn. *consil.158. lib.3.* Clar. *in prax. §. vsura, numero 10.* Menoch. *d. arbitr. iudic. cas.398. numer.15.40.* Peguer. *decis.30. sub num.18.* Dec. *d. cap.26. numero 3. vers. & licet, ad fin.* Guazzin. *tract. de defens. part.1. cap 11. numero 12. versic. & vbi:* & in hac materia animaduertendum est,
10 quòd si aliqua fortè est aliquando difficultas, ea non proponitur contra iudicem Ecclesiasticum, sed laicum, qui visus est multis non posse procedere eo quòd vsuræ sint iure ciuili permissæ adeo, vt necesse illi sit ad sacros confugere canones. Menoch. *dict. cas.398. numero 31.*

Sic igitur in hoc delicto fortis est iurisdictio Ecclesiastica, vt non solùm Iudex Ecclesiasticus possit procedere
11 contra clericos, sed etiam contra laicos, & non subditos,
12 & etiam contra Iudæos, per textum *in c. post miserabilem, de vsur.* Lap *allegat.10 num.4* Tusch. *pract. concl. littera V, conclus 336. num.15* Ioan Baptista à S. Seuerino *in d. l. cunctos populos, num.47.* Menoch. *de arbitr. iudic. d cas.398. numero 40. vers. extenditur primò*; non tamen negatur, quin etiam laicus iudex possit punire Iudæos vsuram exercentes, quia cumulatiuè datur in eos iurisdictio, & nemo de 13
hoc dubitat. Rol. *consil.95. numer. 7. lib.4.* Lup. *de vsur. comm.4. §.4. num.66. vers. vnde,* ibi: *Licet contra Iudæos.* Farinac. *in prax. d. quæst. 8. num. 146.* Et licèt dici soleat, quòd de his, qui foris sunt, nihil ad nos, ad 14
textum *in cap. multi, 2. quæst.1.* & videatur, quod talis executio sit facienda per iudices laicos contra Iudæos, non autem per manus iudicum Ecclesiasticorum, ad tex- 15
tum *in d. cap. post miserabilem, de vsur.* Ioan. de Lign. *inter cons. crim. diuers. lib. 1. cons. 19.* tamen respondetur, quòd in quantum Iudæi solum Deum offendunt, & non proximum, vel offendunt in iis, quæ nobis non sunt communia cum eis in lege veteri, & noua, tuncque solum Deum habent vltorem, verùm si proximum simul offendant, vel peccent contra Deum in iis, quæ vtraque 16
pagina Testamenti prohibentur, tunc vtique per iudicem Ecclesiasticum possunt puniri, quia ratione delicti efficiuntur de foro nostro. Gloss. *in d. capit. post miserabilem,* Tusch. *littera I, conclus.372. num.4. 13. 14.* Bursat. *consilio 90. num. 1. lib.1.* Eymer. *in direct. Inquis. part. 2. quæst.46. per totam.* Farinac. *de hæres. quæst.178. num.149.* Vnde est, quòd in omnibus delictis Ecclesiasticis, vel etiam mixti fori data præuentione possunt Iudæi mulctari, & puniri à iudice Ecclesiastico, non quidem pœnis spiritualibus, quarum incapaces sunt, sed pœnis 17
temporalibus, & pecuniariis, ac etiam corporalibus, ad textum *cap. sæpè, in fin. 28. quæst.1. cap. constituit, 17. quæst.4. gl. in d. capit. post miserabilem, in verb. denegari,* Abb. *in capit. quod super, col.2. de vot.* Tusch. *d. littera I, conclus. 372. numer. 4. 13.* pulchrè Decian. *tractat. crimin. lib. 4. cap. 26. numer. 2. versiculo concludendum ergo.*

Vnde non obstat, quod habetur *in d. cap. post miserabilem,* vt scilicet Hebræi sint cogendi per Principes seculares ad vsuras restituendas, quia non sequitur, quod Ecclesia, per se id etiam facere non possit, immo multò magis, quia si Ecclesia potest præcipere potestatibus lai- 18
cis sic, non erit, qui negare audeat, quin id illa multò magis possit, quia actus attribuitur mandanti, non exequenti, & propterea Iudæos iuremeritò potest compellere non solum per Iudices laicos, sed etiam punire. Tusch. *d. littera I, concl. 372. num. 11.* & *littera V, conclusione 336. numer. 15.* Lap. *d. allegat. 10. num. 4.* Menoch. *d. cas. 398. numer. 4. versic. extenditur primò.*

Non obstat autem, quòd videamus passim Iudæos etiam in terris Ecclesiæ habere priuilegia exercendi fœnus, & impunè permittantur. Nam respondetur id eis permitti non quidem dispensatiuè, vel quia liceat, sed ex tolerantia, & condonatione Principum ad maius malum vitandum eodem modo, quo [illegible]etrices tolerantur. 19
Lup. *de vsur. comm. 1. §.4. num. 70. in fin.* Hect. Felic. *de societ. cap.18. num.37. 44.* & propterea alij Hebræi, qui non habent priuilegia ex[illegible]endi, & ego habui in facto de quodam Simo[illegible] Vienna Hebræo, contra quem formaui processum de v[illegible] [illegible] secundùm indicia 20
eum torturæ subieci, licèt sustinuerit, & dimissus fuerit, quia purgauit indicia.

Certum est enim, quòd etia[illegible] crimine vsurarum licitum est reum torquere secundum mensuram indiciorum ad eruendam veritatem, vel pro vlteriori ve- 21
ritate, non solum si fuerit vsurarius manifestus, sed etiam occultus. Soc. *cons.19. sub num. 4. lib.4.* Natt. *cons. 369. in fin.* Becc. *cons.62. num. 24.* Alciat. *in cap. 1. num. 52. de off. ord.* Boss. *in prax. tit. de indic. ad tortur. num. 98.* Baiard. *ad Clar. in §. vsura, num. 14.* Chartar. *in prax. rcorum interrog. lib. 4 cap.1. num. 42.* Farinac. *in prax. quæst. 42. numer.36. & seq* Decian. *tractat. crim. lib. 4. cap. 26. numero 3. vers. & poterit.* Guazzin. *dict. tra-* Ctat.

lib. 2. Beto. conf. 207. num. 8. 34. lib. 3. Bertaz. conf. crim 290. num. 7. 8. Farin. conf. 54. num. 19. & decis. crim. 10. num. 7. & decis. 30. num. 12. Nauar. cons. 4. num. 7. in fin. de vsur. tit. 1. Homob. de exam. Eccles. tit. de contract. cap. 16. quæst. 49. in resol. vers. vbi tradit, & quæst. 56. in fin. vers. consuetudo; & maximè talis excusatio procedit in solito negotiari, qui censetur ratione lucri cessantis plus vendidisse. Dec. con-
40 sil. 111. num. 5. Graff. decis. aur. part. 1. lib. 2. cap. 115. num. 8. Tusch. littera V. conclus. 337. num. 63.

Verùm si in facto quæramus, non constat de aliqua pretij iniustitia, nam si placet loqui de prima venditione facta de anno 1623. quo tempore sericum fuit venditum libris 28. pro singulo asse, & licèt aliqui testes dicant venditum fuisse libris 25. 26. 27. prompta pecunia, tamen multi alij etiam dicunt venditum fuisse libris 28. 29. & sol. 5. in contantis, & sol. 12. credita pecunia, & reddunt rationem dicti, & deponunt de proprio auditu, immo Græcus testis pro fisco inductus deponit de pretio libra-
41 rum 28. præsenti pecunia, qui solus contra fiscum probat. Bursat. cons. 316. num. 21. Cephal. consil. 82. num. 47. Honded. consil. 112. numero 27. lib. 1. Farinac. consil. 151. num. 8. 9.

Sin de secunda venditione loquamur facta anno 1624. quo tempore Zannoti vendiderunt sericum libris 30. pro singulo asse credita pecunia, minùs constat de iniustitia pretij, quoniam licèt adsint testes, qui deponant illud venditum libris 26. sol. 15. vel libris 27. sol 10. aut libris 28. tamen alij dicunt venundatum fuisse libris, 29. & sæpe cum dimidio, vel libris 31. aut libris 32. & currenti pecunia libris 29. sol. 12. adeò, vt pretium librarum 30. videatur fuisse intermedium, & magis commune, & in omnem euentum dicti testes non nocent reis, quia cùm
42 deponant de vario valore, non probant in aliqua summa in pœnam præcipuè infligendam. Vrsill. ad Afflict. decis. 240. num. 11. in fin. Petra de fideicommiss. quæst. 12. num. 643. & num. 798. Farinac. de testib. quæst. 64. numero 46. in fin.

Denique si de tertia venditione agatur, vt pretium non potest iudicari iniustum, cum non appareat de certitudine pretij, sericum enim & quædam numismata fuere ad corpus vendita, & licèt emptor dicat sericum fuisse separatim appretiatum libris 33. tamen non probat, quia vnicus est. Menoch. de præsumpt. quæst. 89. num. 7. lib. 1.
43 Farinac. quæst. 36. num. 228. 229. quia etiam Iudæus est, c. si hæreticus, 2. quæst. 7. & l. quoniam. C. de hæret. Marquard. de iudic. part. 2. cap. 5. num. 9. Mascard. de probat. concl. 944. in princ. Farinac. quæst. 56. num. 205. 219. & multò minùs probat, quia interessatus fuit in hoc negotio, & commodum sperare poterat. Bertaz. cons. criminal. 124. num. 3. & cons. 517. num. 12. Cæs. Graff. decis. 72. num. 6. Farinac. quæst. 60. num. 4. At Angelus de Fano pariter Hebræus, & mediator in dicto contractu nihil deponit de certitudine pretij, adeò vt in proposito nihil adsit, quod releuet.

Ex quibus non potest fieri certum argumentum, quòd pretium huiusmodi fuerit iniustum, sed potiùs concluditur fuisse honestum, vti medium inter alia pretia, siquidem stante varietate media via est eligenda, nec infimo, neque supremo pretio accedendum est: ita Salic. in l. 2.
44 num. 29. & ibi Crem. ad fin. & Pinel. part. 3. c. vlt. num. 10. C. de rescind. vend. Lup. in d. l. 2. num. 125. C. de pact. inter empt. & vend. Alex. cons. 64. num. 9 lib. 2. Masc. de probat. concl. 658. n. 14. 15. 22. Vrsill. ad Afflict. decis. 240. num. 14. quia pretium iustum naturale, seu vulgare non consistit in puncto, cùm recipiat latitudinem, intra cuius fines
45 nunquam læditur iustitia, cùm liceat vendere tam pretio infimo, vel medioeri, quàm supremo, quia huius æqualitatem non tollit modica additio, vel diminutio. Arist. Ethic. lib. 2. cap. 6. D. Thom. 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad primum, in fin. Graff. decis. aur. lib. 2. part. 1. decis. 112. num. 1. vers. præterea. Leon. in Thes. for. Eccles. part. 2. cap 30. num. 15. 16. Bonacin. de contract. disp. 3. quæst. 2. part. 4.

num. 1. vers. pretium. Layman. moral. lib. 3. de iustit. tract. 4. cap. 17. §. 1. num. 4. vers. discrimen. Et nisi probetur pretij 46
iniustitia, illud semper iustum præsumitur. Farinac. q. 163. num. 12. & maximè vbi pretium non est taxatum, quia tunc eius iniustitia vix cognosci potest, nisi sit in magno excessu, quoniam pretium rerum mobilium, quando non est taxatum à lege, illud esse dicitur, quo res com- 47
muniter vendi potest. Cæpol. de simul. contract. num. 72. Scacc. de camb. part. 2. ampl. 10. num. 56. vers. secundus modus; secus esset in pretio legitimo, & publica lege taxato, quod consistit in puncto indiuisibili, & non licèt vllo modo illud excedere. Arist. 5. Ethic. cap. 7. Molin. 48
tom. 2. §. obserua. & tota disp. 264. Layman. d. cap. 17. §. 1. num. 3. 4. vers. discrimen.

Sed etiam addi potest, quia testes fisci non probant quidquam in hoc proposito, quoniam non percutiunt tempus contractus, vel circiter, ante, vel post, prout necesse erat ad fidem faciendam, l. si voluntate, in fin. C. de 49
rescind. vend. gl. in l. pretia rerum, vbi Bart. in §. nonnullis, num. 3 ff. ad l. falcid. Cagnol. in d. l. 2. num 250. C. de rescind. vend. Afflict. decis. 310. num. 6. Bertaz. cons. crimin. 290. num. 5. 6. Farinac. quæst. 163. num. 12. immò oportebat eos testificari sericum tempore solutionis faciendæ non pluris valiturum, alioquin venditor crimine fœnoris puniri non potest. Cæpol. cons. ciuil. 10. num. 10. vers. hoc 50
etiam, Bertaz. cons. 290. num. 6. Dec. cons. 111. num. 5. vers. quartò pro ista, Caiet. ad D. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 7. Conrad. de contract. quæst. 61. Tusch. littera V, conclus. 337. num. 63.

Et in proposito magis etiam dubia redditur probatio fisci, quia licet testes de eodem anno deponant, non tamen de anno respectu negotij sericei, quia in hac materia annus non regulatur iuxta menses, sed secundùm stationem follicellorum, & recollectuum, ad tradita per DD. in l. fructus, & l. diuortio, ff. sol. matr. Couat. var. resol. lib. 1. cap. 15. num. 12. 13. Borgn. de vsufruct. num. 243. ex quibus apparet ex serici venditionibus huiusmodi fœnotis odorem non potuisse subodorari.

Quare transitum faciamus ad transactionem, seu prorogationem termini ad soluendum, in qua Hebræus conuenit soluere Zannotis linellos in rationem quinque pro centenario, vsque quò satisfecerit, quod pactum licitum esse tenuit Rot. decis. 340. num. 3. part. 1. Nam certum est, quod interesse lucri cessantis potest ab initio promitti, & taxari etiam in mutuo, quando pecunia erat negotiationi destinata, & illud est verisimile, & taxatio est proportionabilis ad interesse, nec adest dolus, vel fraus ad paliandas vsuras. Host. in c. salubriter, 51
& c. nauiganti, vbi DD. de vsur. Bald. in d. l. rogasti, §. si tibi, vers. in contrarium, ff. si cert. pet. Couat. resolut. lib. 3. cap. 4. num. 5. vers. septimò eadem, Honded. cons. 41. num. 40. lib. 1. Surd. decis. 259. num. 16. 17. Rot. Gen. decis. 193. num. 10. latissimè Grat. disc. 387. num. 1. 2. 3. lib. 2. vbi de magis vera, & communi, & reddit rationes, & num. 16 perbellè etiam Farinac. decis. crim. 331. num 3. 15. vbi de magis communi, & congerit omnes, & decis. 372. num. 8. lib 2. Rot. diuers. decis. 340. num 2 part. 1. Giouagn. cons. 46. num. 1. in fin. lib. 1. Nauar. cons. 6. num. 1. 2. de vsur. Homobon. de exam. Eccles. lib. 1. tit. de contract. quæst. 45 §. & quidem, versic. addunt, & in resol. Bonacin. de contract. disp. 3. quæst. 3. part. 4. num. 12. 13. vers. tertia, ibi: hac doctrina. Megal. cons. 45. num. 5. vbi de communi. Giurb. in consuet. Messan. part. 1. cap. 15. gloss. 15. num. 31. 32. 33. Lud. Cenc. de cens. part. 2. cap. 1 quæst. 3 art. 5. num. 1. 2. Layman. moral. lib. 3. de iust. tract. 4. cap. 16. num. 8. quod sanè conforme est illi propositioni, quod interesse potest taxari conuentione partium, quotiescumque in substantia 53
certum est, licèt in quantitate incertum. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 42. num. 26. vbi multos allegat, & quæst. 45. num. 76. in fin.

Hinc autem non solùm liquet pecuniam creditam fuisse negotiationi destinatam, sed etiam implicatam, &

Zannotum fuiſſe ſolitum negotiari, & multùm lucrari non ſolùm in re ſericea, ſed etiam in aliis mercibus, & in actu accordij conſtat promptas, & indiuiduas habuiſſe occaſiones inueſtiendi dictas pecunias non ſolum in emptionem prædiorum à DD. Calcaneis, ſed etiam cenſuum à quodam Luſetto, qui eos rogabat, vt pecunias ſibi vellent dare ad cenſum, propter quod licebat recipere intereſſe non ſolùm in rationem quinque, ſed etiam octo pro centenario, vt moris eſt in cenſibus; adeò vt
54 non erat neceſſe tales cenſus adfuiſſe venales. Giurb. *d. gl.* 15. *num.* 32. ſed lucrum dicebatur in potentia propinqua. Seraph. *deciſ.* 186. *num.* 4. nec eſt neceſſe venditores cenſuum nominare, aut partem citare. Seraphin. *deciſ.* 721. *num.* 3. hic autem teſtes inducebantur tantum ad iuſtificationem proteſtationis. Seraphin. *deciſ.* 314. *num.* 2. Hæc tamen omnia intelligas, niſi creditor haberet alias pecunias paratas ad idem, & vbi vellet magis exigere creditum, quàm terminum prorogare.

At hîc Zannotus tantùm modeſtum intereſſe ſtipulatus eſt, vt viſus ſit voluiſſe multùm parcere debitori propter pericula, & labores, & expenſas, quæ fiunt in lucris conſtituendis; horum enim ratio habenda eſt, & pro eis de intereſſe eſt aliquid diminuendum. Giouagn. *d. conſ.* 46. *num.* 13. Seraphin. *deciſ.* 770. *num.* 3. Bonacin.
55 *q.* 55. *d. num.* 13. *verſ. tertia additio*, Homobon. *d. quæſt.* 45.
56 *§. quarta eſt*. Layman. *d. tract. cap.* 16. *num.* 8. *verſ. neceſſe eſt*. Et cùm poſtea fuerit probatum lucra ingentia fuiſſe facta in negotio ſericeo, non eſt exceſſiuum intereſſe ad rationem quinque pro centenario, prout taxationem ad ſex pro centeno moderatam putauit Gratian. *d. diſcept.* 387. *num.* 26. Cùm igitur intereſſe prædictum iuſtificetur non per confeſſionem partis, quæ ſuſpecta haberetur, ſed per alias probationes, taxatio huiuſmodi naufragium facere non poteſt. Surd. *conſ.* 327. *num.* 54. 55. & *conſ.* 585. *num.* 6. Gratian. *d. diſcept.* 387. *num.* 12. Farinac. *d. deciſ.* 331. *num.* 4.

Accedat, quòd dictus Zannotus fecit huiuſmodi accordij accordium, & prorogationem cum taxatione lucri coram Illuſtriſſimo D. Hieronymo Auguſto nunc digniſſimo Conſiliario Iuſtitiæ Sereniſſimi Ducis Mutinæ Iuriſconſulti nunquam ſatis laudati, qui conſilium ita faciendi dedit, & inſtrumentum dictauit, vt conſtat in actis, ideò etiamſi erraſſet, tamen cùm ſe geſſerit ſub tanti viri conſultatione, non poteſt de vſura puniri, quia perito credendum eſt, & totum feciſſe cum bona fide
57 præſumitur: ſic conſiderat Gratian. *d. diſc.* 387. *num.* 30. Farinac. *d. deciſ.* 331. *ante num.* 1. *verſ. ſecundò*, Cyriac. *controuerſ.* 169. *num.* 29. *part.* 1.

Circa tertium de mutatione, & corruptione ſcripti, nihil conſtat iudicio noſtro, quod ſapiat delictum, licet enim cernatur chirographum deletum, & aliud tempus ſuppoſitum, tamen non liquet, à quo iſtud factum fuerit, & cum Hebræus fateatur illud confectum eodem anno, & menſe, & poſtea manſerit penes notarium atteſtantem nunquam poſtea fuiſſe à Zannotis viſum, nec appareat de cauſa mutationis temporis, nec inde reſultet damnum, vel vtile alicui partium, crimen falſi,
58 vel corrupti non intrat. Farinac. *de falſit. quæſt.* 153. *num.* 203. 204.

Quare non obſtant in contrarium adducta, & primò non licere cariùs vendere dilata ſolutione, quàm præſenti pecunia, quoniam ſatis reſponſum eſt id in facto hic ſatis non verificari, & ſi conſtaret, tamen in propoſito caſu licuiſſe ex ſupradictis rationibus.

Secundò non obſtat pactum de ſoluendo pretio in tot Cechinis in ratione librarum X V. primò quia cùm ille contractus principaliter eſſet vtilis Hebræo propter pretium ſatis tenue, pluris enim Zannotus ſericum vendere potuit, licuit grauare emptorem huiuſmodi onere, vt in
59 vno damnificatus in altero releuaretur. Lup. *in c. nauiganti, com.* 3. §. 1. *num.* 24. *verſ. hac autem, de vſur.* Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 8. Scacc. *de commerc.* §. 3. *gloſſ.* 1. *num.* 36. Molin. *tom.* 2. *diſp.* 417. *verſ. vt quod*, Bonacin. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 6. *part.* 5. *num.* 2. *verſ. hoc tamen*.

Deinde, quia probabile dubium erat, valorem cechini fore diminuendum iuxta curſum vicinarum vrbium, vbi minoris valebat, vt dicunt teſtes in pluribus locis, ideò licitum fuit recuſare cechinum in valore currenti: pulchrè Neuiz. *conſ.* 49. *num.* 15. 16. Scacc. *de commerc.* §. 2. 60
gl. 3. *num.* 117.

Denique etiamſi hæc pactio non fuiſſet licita, quia tamen poſtea Zannotus non exegit pretium in cechinis, nec in valore prædicto, ſed in moneta currenti, criminaliter nequit puniri, quia vbi ex contractu vſurario non 61
percipitur lucrum conuentum, contrahens non poteſt ex eo puniri. Bero. *conſ.* 207. *num.* 22. 23. Crauet. *conſ.* 289. *num* 8. Socin. Iun. *conſ.* 108. *num.* 5. *lib.* 3. Bertaz. *conſ. crimin.* 55. *num.* 9. Tuſch. *littera V*, *concl.* 354. *num.* 9. quia non 62
pactio, ſed exactio in foro externo facit vſuram. Gratian. *d. diſc.* 387. *num.* 10 Farin. *d. deciſ.* 331. *num.* 16. & *quæſt.* 163. *num.* 31. 32. Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.* 1. *lib.* 8. *tit.* 24. *num.* 14.

Hoc tamen intelligas quoad pœnam ordinariam, & in foro fori, quia quoad Deum eſt vſura mentalis, etiamſi non exigatur vſura, & erit peccatum mortale, ſine ta- 63
men onere reſtituendi quidquam, & in foro etiam externo talis vſuratius, licet non exegerit, neque inſtrumento, vel ſcriptura contractus vſurarij fuerit vſus, adhuc puniretur extra ordinem, & pœna arbitraria, quia vſuræ delictum conſumatur ſola ſpe recipiendi vltra ſortem, & quia ſic paciſcens deuenit ad actum proximum maleficij: ſicut enim in furto, & rapina, quibus vſura aſſimilatur, quis punitur, etiamſi ſolùm oſtium fregerit, vel ſcrinium, quia tentauit actum proximum delicto, ſic à ſimili in vſura dicendum eſt: ita pulchrè voluit 64
Scacc. *de commerc. quæſt.* 7 *part.* 2. *ampl* 20. *numero* 30. & *ampl* 19. *num.* 64. quem latè defendit Ioan. Dom. Gait. *tract. de credit. cap.* 2 *tit.* 7. *numero* 1535. 1547. *& ſeqq.* hic autem neque potuit eſſe locus pœnæ extraordinariæ, tum propter bonam fidem contrahentium, de qua ſuprà: tum quia tale pactum non capit vſuram, ſed ſi repugnat legibus, non habet aliam pœnam, quàm nullitatis.

Tertiò non obſtat, quòd numiſmata, vulgò, *Medaglie*, fuerint tradita pro pretio excedente auri pondus, quia id nullibi conſtat niſi ex dicto Hebræi, cui non eſt in cauſa propria credendum ex ſupradictis. Verùm eſto id verum fuiſſe, tamen cùm eſſent eximiæ pulchritudinis, & antiquæ vt teſtatur Angelus de Fano teſtis pro fiſco, eorum valor non fuit commenſurandus iuxta materiam, ſed ad inſtar gemmarum, & rerum pretioſarum, in quibus etiam conſtitui poteſt vſusfructus ad denotandum, quod forma auget valorem: ſic probat textus *in l. numiſmatum*, 65
vbi gl. *ff. de vſufr.* Couar. *de veter. col. numiſm. cap.* 7. *num.* 3. *verſ. prima concluſio*: quæ verò in contrarium allegantur, licet poſſint variis modis declarari, tamen non feriunt caſum noſtrum, quia ſolùm procedunt in pecunia vulgari, & communi.

Quartò non obſtat, intereſſe non poſſe peti, niſi verificatis requiſitis. Caſtr. *in dicta l.* 3. *ſi cert. petit.* quia mirificè omnia ea in caſu noſtro concurrunt, vt vidimus, & meliùs etiam de illis in proceſſu conſtat: & vlteriùs animaduertere oportet, quòd doctrina Caſtrenſis intelligenda eſt cum modificationibus, de quibus Giouagn. *dict. conſil.* 46. *num.* 7.

Et quod dicitur, moram eſſe neceſſariam, nihil nocet, quia dictus Hebræus erat moroſus, & dilationem petebat, vt in proceſſu, & quia verius eſt etiam ſine mora intereſ- 66
ſe lucri ceſſantis deberi, quando à principio inter partes fuit illud in conuentionem deductum. Beltr. *ad Ludouiſ. d. deciſ.* 148. *n.* 4. vbi alios allegat. Grat. *d. deciſ.* 387. *n.* 20. Farinac. *d. deciſ.* 331 *num.* 9. Bonacin. *d. diſp.* 3 *quæſt.* 3. *part.* 4. *propoſ.* 2. *num.* 12. Homob. *d. tit. de contract. c.* 15. *quæſt.* 45. *in*

resol. quod intellige, quando lucrum est in potentia proxima. Megal. *d. consf.* 44. *num.* 9. Vnde licet Zannotus Hebræo dilationem concesserit, nihil sibi præiudicauit, quin suum interesse consequi valeat. Gratian. *d. discept.* 387. *num* 22. 23. Farinac. *d. decis.* 331. *num* 10.

Quintò non obstat, quòd interesse non possit ab initio taxari, quia illud procedit, quando non est in potentia propinqua, & non est verisimile, & quasi certum; hic autem non solum erat verisimile propter occasionem
67 promptam, sed etiam postea iustificatum est. Nec vniformitas taxationis nocet, quin in tali casu fieri potuerit, quia sufficit ab initio adfuisse verisimilitudinem, & proportionem. Gratian. *d. disc.* 387. *num.* 24. Farinac. *d. decis.* 331. *num.* 11. Layman. *d. tract.* 4. *cap.* 16. *num.* 8.

Sextò non obstat constitutio Pij V. vetans taxationem interesse ab initio, quia solùm procedit in cambiis, nec extenditur ad alios contractus. Gratian. *d. disc.* 387. *num.* 18. Farinac. *d. decis.* 331. *num.* 8. Homobon. *d. cap.* 15. *vers. & quidem*, vbi multos allegat.

Septimò non obstat pars crediti immatura, quasi videatur eius respectu non posse euitari vsuræ labes; quoniam respondetur in instrumento transactionis fuisse conuentum cum D. Alexandro prædicto, qui solus in eo interuenit, non specificè ratione huius partis, sed generaliter Hebræus promisit soluere sortem cum suis liuellis, vnde hæc promissio debet intelligi respectu maturati crediti, non autem mutuandi, nisi quando
68 erit maturum, quia dictio, *suis*, importat, quòd sint debiti. Rom. *consf.* 195. & *consf.* 259. *num.* 2. Tusch. *littera M, conclus.* 225. *num.* 2. 5.

Quæ interpretatio videtur amplexanda, vt verba
69 contrahentium saluentur ab vsura. Bertaz. *consil.* 227. *num.* 7. Farinac. *consf.* 54. *num.* 2. *in fin.* & *num.* 21. Rot. *diuers. decis.* 763. *num.* 15. 16. *part.* 1. Farinac. *decis. crimin.* 137. *num.* 3.

Quare cùm postea D. Camillus nomine eius filij receperit liuellos, & in calculando quantitatem etiam respectu crediti non maturi (quod tamen tempore calculi maturatum erat) computatum sit, nihil nocet ad vsuram inducendam, quoniam per errorem id videtur fuisse factum opinando vniuersum creditum fuisse ab initio maturum, sicut erat tunc temporis; & ideò cùm D. Camillus receperit pecunias nomine alieno, nec pecunias stipulatus sit sibi dari, vsurarius dici non potest. Aret. *consf.* 158. *in* 3. *dubio.* Bertaz. *consil. crim.* 2. *num.* 35. *& sequent.*

Deinde cùm Hebræus nullo iure, vel pacto cogeretur ad soluendos liuellos respectu crediti non maturi, & tamen sponte soluerit, D. Camillus potuit impunè recipere: benè Nat. *consf.* 412. *num.* 6. Bertaz. *consf. crim.* 2. *num.* 22. & hoc idem confirmat Feder. de Sen. *consf.* 18 *num.* 4. *vers.*
70 *secundò dicendum*, & *num.* 5. *vers. & ex hoc.* Alex. *consf.* 91. *num.* 2. & *num.* 7. *vers. nec obstat*, & *num.* 8. *lib.* 2. Scacc. *de iudic. lib.* 2. *cap* 9. *num* 347. Surd. *consf.* 23. *num.* 4. Scacc. *consf.* 71. *num.* 16.

Præterea cùm D. Camillus receperit dictos liuellos, qui sunt in parua quantitate, scilicet librarum 160. in totum, maximè respectu summæ principaliter in accordio stipulatæ, quæ est de libris 18000. cum persona valde diuite, quam non est credendum voluisse indebitè, & fœnerat[illegible] modo recipere, sed creditur fecisse per errorem, cùm factum alienum tractaret, & non sit peritus in iure, quoniam error potius præsumitur, quàm delictum. Rol *consf.* 13. *num.* 75. *lib.* 1. Crauet. *consf.* 75. *numero* 17. Bertaz. *consf. crimin.* 33. *num.* 14. 15. Vnde ipse Hebræus fatetur id erroneè factum fuisse, quòd Zannotus requisitus ab eo promptè illud correxit, & propterea euidenter videtur constare de errore, quem variis coniecturis posse probari liquet. Claud. *ad Bertaz. consf. crimin.* 103. *littera C, vers. error.* Farinac. *decis. crimin.* 233. *num.* 1. *lib.* 2.

Nam in primis considerato, quod si voluisset D. Zannotus vsurariam pecuniam recipere, verisimiliter celasset sub aliquo velamine hoc celare, hoc enim est proprium fœnerantium, non palam, & coram testibus id facere: pulchrè Alb. *consf.* 451. *num.* 15. Menoch. *consf.* 98. *num.* 35. Farinac. *q.* 86. *num.* 63. Sicut enim qui malè agit, 71
odit lucem, ad textum *in l.* 1. *§. tria lumina*, & ibi gl. *in verb. apertiones ff. de ventr. inspic.* ita qui bene operatur, in aperto agit. Vnde cùm Zannotus pal m receperit dictos liuellos coram notario, & testibus, cessat vsuræ suspicio, & in contrarium vrget magna coniectura. Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. num.* 15. Decian. *d. consf.* 2. *num.* 92. 93 94 95. 96. *lib.* 1. Menoch. *consf.* 343. *num.* 10. Tusch. *littera S, conclus.* 262. *num.* 52. Farinac. *quæst.* 162. *num.* 206. & propterea ille, qui indebitè exactum annotauerat in libro publico, excusat Giouagn. *consf.* 43. *n.* 74. 75. *lib.* 1. & docet præsumi erroneè factum, & satis palam dicitur fieri, quod fit coram testibus, *l. palam* & ibi gl. *ff. de verb. sign.* Crau. *consf.* 544. *num.* 5. *in fin.* & multò magis 72
si fiat per instrumentum, vt hic. Curt. Iun. *consf.* 64. *num.* 2. 3. Ruin. *consf.* 14. *num.* 10. *lib.* 2. Decian. *d. consf.* 2. *num.* 95. 96. Farinac. *d. quæst.* 162. *num.* 209. Surd. *consf.* 577. *num.* 39. Peregr. *consf.* 3. *num.* 137. *lib.* 1.

Deinde non solùm notabilitas dicti D. Camilli difficilem, & inuerisimilem reddit vsuræ præsumptionem, Becc. *consf.* 52. *num.* 8. Gratian. *disc.* 679. *num.* 27. 28. Rot. *diuers. decis.* 316. *num.* 2. *part.* 4. sed etiam bona eius fama, 73
& communis opinio in populo, vt haberetur pro viro bono, & timoratæ conscientiæ, & solitus fuerit gratis mutuò dare, & Theologos consulere in contractibus arduis, vt in processu, vnde cessat omnis sinistra fœnoris suspicio, hæcque coniectura aliis præponderat. Soc. *consf.* 248. *num.* 1. *ad fin. lib.* 2. Decian. *d. consf.* 2. *num.* 84. 85. Rol. *consf.* 96. *num.* 20 *lib.* 2 Becc. *consil.* 52. *num.* 8. *lib.* 1. Farinac. *d. quæst.* 162. *num.* 172. & *quæst.* 163. *num.* 25. Crot. *consf.* 186. *num.* 5. Ceph. *consf.* 496. *num.* 49. *in fin.* Laderch. *consf.* 129. *num.* 8. Bertaz. *consf.* 2. *num.* 11. 12. *lib.* 1. Hect. Felic. *consf.* 14. *num.* 18. 21. *part.* 1. Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.* 1. *lib.* 8. *tit.* 25. *num* 2. 3. Giouagn. *consf.* 43. *num.* 70. 71. vbi enim non probatur, creditorem esse solitum fœnerari, sed constat virum esse probum, aliæ coniecturæ contunduntur: sic de magis communi Hect. Felic. *dict. consf.* 14. *num.* 21.

Præterea vix credi potest virum diuitem valde, qui poterat lucrum grandius licitè percipere exigendo octo pro centeno (hoc enim pacisci potuit ex supradictis) & & si malè agere voluisset, poterat facilè vsuram celare minuendo pretium prædij, quod in eodem solutionis liuellorum instrumento emit, adeo vt sine tali expressione consequi potuisset lucrum, quod intendebat, & ita euitare periculum manifestum, cui se euidenter exponebat rem sic patenter faciendo, & pro re tam parua; vbi enim agitur de paruo lucro in re magna, potiùs præsumitur error, quàm vsura, cùm sit facile errare. Dec. *in c. si autem, num.* 7. *in fin. de rescript.* Crauet. *consf.* 75. *num.* 17. & *consf.* 319. *num.* 13. Plot. *de in lit. iur.* §. 9. *numero* 25. Farinac. *consf.* 125. *num.* 10. *in fin.* & *quæstion.* 89. *num.* 57. Menoch. *lib.* 5. *præs.* 3. *num.* 20. Giouagn. *d consil.* 43. *num.* 72. *vers. quintò*, vbi sic excusat reum propter rei paruitatem, quia tantùm agebatur de summa librarum 120. Bononiensium, quæ ferè eadem est cum summa, de qua nos quærimus: quibus addi potest Zannotum exulasse alias occasiones faciendi maiora lucra, & voluisse potiùs mutuum gratis dare, vel gratuitas dilationes debitoribus facere, ex quibus non præsumitur animum delinquendi habuisse. Rol. *consf.* 11. *num.* 78. *& seq. lib.* 1.

Et in omnem euentum dici potest, quòd cum ante 74
transmissam reis inquisitionem, Hebræus omne suum ius remiserit, & cum eis se concordauerit super prætensis vsuris, non est amplius pœnæ criminali locus, quia si vsurarius non exegit vsuras, vel eas restituat, antequam conueniatur, nulla pœna etiam arbitraria est plectendus,

ftendus, quia ius canonicum folùm confiderat falutem animæ, vt tollatur peccatum, quod ceffat facta reftitutione, vt poft Salic. Dec. Grat. Soc. Iun. docent Crauet. *conf.6. num.*101. Rol. *conf.*75. *num.*21. 22. 23. 25. *lib.*1. de communi Burfat. *conf.*321. *num.*25. *lib.*3. Borell. *conf.*12. *per totum.* Rota Auenion. *decif.*48. Domin. Rouit. *in comment. ad regias prag. ad prag.* 1. *de vfurar. numero* 34. 35.

Sed quia iftud non eft tantùm in praxi, & maximè vbi ex ftatutis, vel lege aliqua humana prohibetur vfura, & præcipuè in foro Ecclefiaftico, vbi non dubitatur vfuram effe vetitam, & propterea prædicta opinio procedit tantum in foro interiori animæ, vel in fæculari, quando nulla lege punitur vfurarius, fecus eft in foro Ecclefiaftico, & externo, & etiam in foro laicali, vbi aliqua lege prohibetur vfura, tunc enim etiamfi non exigatur, vel vfurarius non fuerit vfus fcriptura, vel inftrumento in iudicio vel extra, cùm vfuræ delictum confummetur fola fpe recipiendi vltra fortem, adhuc vfurarius poterit puniri aliqua pœna arbitraria, mitiori tamen, & leuiori, ficut furtum, & rapina, cui affimilatur vfura, punitur, etiamfi folùm fuerit attentatum: ita Capiblanc. de Baron. *ad prag. prim. num.*262. *cum multis feq.* Seccac. *de camb. quaft.*7. *part.*2. *ampl.*20. *num.*30. & *ampl* 19. *num.*64. latè Ioan. Dom. Gait. *tract. de credito, cap.*2. *tit.*7. *num.*1535. & *num.*1546. 1547. *vfque ad numerum* 1555. quod verius puto fecundùm prædictam diftinctionem, quia negari non poteft, quin ifte deliquerit, & delicta non debent remanere impunita; ideò in hoc non infifto, fed quia potiùs dictus Zannotus credebat effe licitum fic pacifci, & iuftam habebat credulitatis rationem; ideò puniri non potuit. Rol. *dict. conf.*74. *num.*43. *lib.*1.

Denique efto etiam, quòd verfaremur in dubio, an ifte contractus haberet aliquid vfuræ, adhuc tamen in foro contentiofo, vt hic, debet cenferi licitus, &

7 bona fide celebratus. Iaf. *conf.*153. *num.*2. *verf. octauò, & vltimo, lib.*4. Crauet. *conf.*145. *num.*2. Crot. *conf.*141. *num.*6. Decian. *d. conf.*2. *num* 64. 65. 66. 161. *in fin.* & *num.*186. *lib.*1. Cephal. *conf.*496. *num.*46. Menoch. *dict. conf.*343. *num.*1. Bertaz. *conf. crimin.* 2. *num.* 10. *lib.*1. & *conf.*318. *num* 2. *lib.*2. Rot. *diuerf. decif.*340. *num.* 1. *p.*1. Seraph. *decif.*610. *num.*3.

His igitur, & aliis etiam, quæ fuperflua cenfentur, confideratis, & ftudio veritatis indagandæ proceffit fæpe reuoluto putaui partes meas effe in abfoluendo dictos reos conuentos, in quo benignus lector aduertat, quòd D. Camillus non erat clericus, quando negotiatus eft, fed tantum, quando exegit liuellos; hæc autem exarare volui, vt vnufquifque fciat me in hac re, quæ non leuis videbatur, tantùm laboris impendiffe, quantùm iuftitia poftulabat, ita igitur iudicaui, & fententia mea habuit effectum.

CAPVT XXX.

EPITOME.

Vicinus fabricans per noui operis nunciationem debet defiftere, non obftante fatifdatione de opere demoliendo, & quando vicinus poffit obturare feneftras vicinas fabricando in fuo, vel communi muro.

SVMMARIVM.

1 *Ædes fuas tollere vfque ad cœlum vnicuique licet.*
2 *Vicini luminibus licet officere fabricando.*
3 *Præfcriptio non currit in feruitutibus negatiuis, nifi à die prohibitionis.*
4 *Cautio de opere demoliendo efficit, vt vicinus poffit profequi fabricam.*
5 *Nunciatio noui operis, etiam iniufta, facit defiftere à fabrica.*
6 *Opus nouum poft nunciationem debet demoliri.*
7 *Noui operis nunciatio notoriè iniufta an poffit fperni.*
8 *Nuncians nouum opus debet iurare de calumnia.*
9 *Calumniofus euidenter non admittitur ad iurandum.*
10 *Opinio communis eft fequenda in iudicando.*
11 *Nunciatio illegitima fperni poteft.*
12 *Notorium effe debet à iudice declarari.*
13 *Nunciationem effe notoriè iniuftam debet à iudice declarari.*
14 *Nunciatio noui operis fit ex tribus caufis.*
15 *Notoria multa dicuntur, quæ non funt.*
16 *Satifdatio de opere demoliendo non efficit, vt fabrica poffit profequi.*
17 *Nuncians debet ius fuum deducere intra tres menfes, alioquin nunciatus dat fideiuffionem.*
18 *Paries cuius fit, indicat feneftra in eo.*
19 *Vicinus non poteft in fuo, vel communi muro facere, quod nocet vicino.*
20 *Feneftra habet caufam continuam.*
21 *Seruitus luminis quanto tempore præfcribatur.*
22 *Ædificare in muro communi licet obturando etiam lumina vicini.*
23 *Opinio minus communis quando fequenda fit.*
24 *Luminis feruitus cenfetur conftituta à iure, fi aliunde lumen haberi non poffit.*
25 *Ædificare licet, nifi feruitus fit conftituta.*
26 *Feneftram non licet facere in muro communi.*
27 *Feneftra in pariete communi non penetrantes indicant, cuius fit paries.*
28 *Vicinus non poteft immittere in parietem vicini.*
29 *Ædificare non licet ad æmulationem vicini.*
30 *Vicinus principaliter ædificare non poteft, vt noceat vicino.*
31 *Animus nocendi non præfumitur.*
32 *Coniectura probant animum nocendi.*
33 *Ædificare non licet tollendo lumen fcalarum.*
34 *Scalarum luminibus non licet officere.*
35 *Ædificans debet relinquere certum fpatium.*
36 *Vicinus ædificans à latere an teneatur dimittere fpatium.*
37 *Ædificans in prædio ruftico an teneatur relinquere fpatium.*
38 *Verbum, iuxta, quomodo intelligatur.*
39 *Seruitus affirmatiua luminis quomodo præfcribatur.*
40 *Seruitus negatiua luminis quomodo præfcribatur.*

Ne fcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenfi noui operis, in qua M.D. Ioan. Marcus Grilinzonus contendit eleuare domum fuam iuxta confines M.R.D. Ioan. Michaëlis de prioriis Canonici, & præceptoris mei, & ædificare obturando etiam lumen feneftræ dicti Priorij in pariete confinante, & communi, cui dictus D. Priorius fe opponit, & nouum opus nunciat, & dicit fabricam fieri non poffe, nifi iuftitia violetur: & hæc fuit prima caufa, in qua poft Lauream Doctoratus confului, & requifitus dixi.

Prima fanè facie videri fabricam dicti Grilinzoni non poffe impediri, & nunciationem vti notoriè iniuftã fperni poffe, fiquidem certum eft omnibus licere ædes fuas 1
altiùs tollere etiam vfque ad cœlum, ad textum *in l. altius, C. de feruit.* etiamfi vicinus officiat luminibus vicini, *l. cum eo, ff. de feru. vrb. præd.* quod adeò verum eft, vt etiamfi vicinus habuerit per mille annos domum humilem, & depref

2 depressam, adhuc tamen eam possit eleuare, non obstante vlla praescriptione, quae in his seruitutibus negatiuis
3 non currit à die prohibitionis. Glossa est communiter approbata *in l. qui luminibus*, vbi etiam Barr. *ff. de seru. vrb. praed.* Caepol. *eod. tract. cap.* 39. Duen. *reg.* 33. *num.* 1. 2. 3. Mart. *in not. cap.* 13. Rip. *in cap. cùm Ecclesia Sutrina, numer.* 50. *de caus. poss. & propriet.* latè Cyriac. *controuers.* 28. *num.* 10. *lib.* 1.

Deinde pro D. Grilinzono facit decretum DD. Antianorum Carpi, qui ei concesserunt fieri eleuationem fabricae, quod facere possunt secundum statuta loci, & casu quo res esset dubia, cum praestiterit fideiussionem de
4 opere demoliendo in casu succumbentiae, videtur non esse dubium, quin possit fabricam coeptam prosequi, & consummare, ad textum *in l. non solùm, §. sciendum, ff. de nou. oper. nunciat.*

His tamen non obstantibus consului pro meo praeceptore, cui plurimum debeo, & in primis dixi non licere fabricam prosequi, sed omnino esse supersedendum, quia
5 nunciatio noui operis id efficit, vt supersederi debeat, siue iure, siue iniuria aedificans aedificet, ne partes veniant ad arma, ad textum *in l.* 1. vbi gl. & DD. *ff. de noui oper. nunciat.* quod adeò verum est, vt aedificatum post nunciationem debeat in primis demoliri, antequam nunciatus audiatur, siue iure, siue non, factum sit aedificium, ad
6 textum *in l. Praetor, §. ait Praetor*, vbi gloss. & DD. *ff. de nou. oper. nunc. l. de pupillo, §. meminisse, eod.* Aret. *consil.* 94. *num.* 4. Tusch. *pract. conclus. lib.* 5. *littera N, conclus.* 124. *num.* 2. 3.

Et quamvis dicant DD. id procedere, quando ius aedificantis est dubium, & incertum, & secus esse, quando notoriè constat nunciantem nullum ius habere, quia tunc non impeditur fabrica, & aedificatum non debet demoli-
7 ri, & nunciatio potest sperni, alioquin leges essent iniquae, si talem euidentem iniustitiam admitterent, & est communis opinio, quam tenet Barr. *d. l.* 1. *in* 5. *oppos.* vbi Ias. *num.* 8. Alciat. *num.* 22. Crot. *num.* 21. Horman. *num.* 30. Soc. *num.* 3. & alij, *ff. de nou oper. nunc.* gloss. *in l. de pupillo, §. imposititiam, ff. eod.* Gofr. & Azor. *in rubr. eiusdem tit. num.* 5. Spec. *in titul. de nou. oper. nunc. vers. sed nunquid* Barr. *cons.* 64. *lib.* 1. Abb. *in cap.* 1. *num.* 10. *eod.* Pract. Papiens. *in form. libell. super act. nou. oper. in verb. quemadmodum*, Marsil. *in l. in criminalibus, §. praetereà, num.* 131. *ff. de quaest.* & *in rubr. numer.* 181. *C. de probat.* Bero. *qq. famil. quaest.* 3. Rom. *cons.* 42. Alex. *cons.* 77. *num.* 2. & *consil.* 106. *num.* 29. *lib.* 3. & de communi testatur Spanocchius *in tract. de nou. oper. nunc. lib.* 7. *quaest.* 1. *num.* 1. *vers. communis.* Et istud coadiuuatur, quia nuncians nouum opus debet iurare de calumnia, si hoc ab eo exi-
8 gatur, ad textum *in l. de pupillo, §. qui opus, ff. de nou. oper. nunc.* Ant. Hering. *tract. de fideius. cap.* 15. *num.* 105. ergo si calumnia sit euidens, non admittetur ad iurandum, ne alioquin manifestus fiat periurus, vt inquit Soc. & Ioan. Crot. *in d. l.* 1. *ff. eod.* teste Spanoch. *d. tract.*
9 *lib.* 7. *quaest.* 1. *num.* 57.

Sed potest responderi in primis hanc opinionem apud omnes non esse receptam, & alteram aestimari probabiliorem, vt inquiunt Ias. Ruin. Crot. Soc. & alij *in d. l.*
10 1. *ff. de nou. oper. nunc.* tamen quia in iudicando, & consulendo non est recedendum à communi opinione, Ias. *in d. l.* 1. & Spanoch. *d. quaest.* 1. *num.* 111. *vers. si verò*; idcircò dico, quod dummodo nunciatio non sit illegitima, & expressè à iure reprobata, vel facta ab eo, qui nunciare non potest, vt *in l. qui viam*, & *l. de pupillo, §. si plurium, ff.*
11 *eod.* Ias. *in d. loco*, Spanoch. *d. quaest.* 1. *n.* 52. eo casu tantùm auctore Praetore sperni potest, in reliquo non potest nunciatus spernere nunciationem sub colore, quod notoriè constet de non iure nunciantis, nisi priùs Praetor de notorio constare declarauerit, quia non licet cuiquam notorium sua auctoritate sibi facere; sed ita demùm si fuerit per iudicem declaratum. Aret. *in d. l. exi-*
12 *tus, col.* 3. *de acquir. possess.* Dec. *cons.* 383. *in fin.* Rol. *consil.* 33. *num.* 25. *lib.* 2. & *cons.* 99. *num.* 16. *lib.* 1. vbi de communi testatur Spanoch. *d. tract. de nou. oper. nunc. lib.* 7. *quaest.* 1. *num.* 99. *vers. neque*, vbi inquit, quòd licet sit magna vis notorij, non tamen tanta, vt sua auctoritate quilibet sibi licere praesumat paruipendere iuris remedia, & sic Praetorias nunciationes, praesertim cùm hic Praetor protestetur ante demolitionem superaedificati se non cogniturum quidquam de causa, & propterea hanc declarationem oportet à solo iudice fieri, quia si liceret parti, semper maiorem rixandi causam praeberet, vt inquit idem Spanoch. *d. lib.* 7. *quaest.* 1. *num.* 106. *in fin. numero* 112. 113. 114. vbi inquit etiam praesumendum esse 13
pro nunciante, qui ex solo edicto habet fundatam intentionem, & satis esse, si afferat vnam ex tribus causis,
propter quas fit nunciatio, de quibus *in d. l.* 1. *§. nunciatio, ff. de nou. oper. nunc.* Vnde plurimùm restringitur 14
communis opinio, quia multa dicuntur notoria, quae
non sunt. Abb. *in cap. consuluit, de appellat.* Rol. *dict. cons.* 99. *num.* 15. *lib.* 1. & *cons.* 53. *num.* 34. *lib.* 2. Spanoch. *d. lib.* 7. *quaest.* 1. *num.* 114. Verùm in facto haec quaestio non facit ad rem nostram, quia non versamur in casu, vbi constet de non iure agentis, immo ex infra dicendis constat de non iure nunciati. 15

Non obstat autem fideiussio de opere domoliendo in casu succumbentiae, quia nuncians non acquiescit, & dicit se esse paratum docere incontinenti de iure suo, potest enim vicinus nuncians dicere, hodie constat, hodie agatur, & tunc supersederi debet in fabrica non obstante satisdatione de opere demoliendo, & debet expecta- 16
ri nuncians per tres menses ad docendum de iure suo, intra quod spatium praestolanda erit quaestionis decisio, textus est ad litteram *in cap. fin. de nou. oper. nunc.* & *in l. vnic.* vbi gloss. & communiter DD. *C. eod.* Bart. & DD. *in l. Praetor, §. si quis, ff. eod.* Ias. *in d. l.* 1. *num.* 19. *ff. eod.* Salic. *in d. l. vnic. num.* 3. *C. eod.* Abb. *in d. c. fin. eod.* Pract. Papiens. *de form. libell in nunc. nou. oper. epitom. ante aliquam, num* 3. Ioan. Baptist. Plot. *de in lit. iurand. §.* 3. *num.* 30. Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 20. *limitat.* 2. *num.* 12. de communi Lanfranc. Bald. *decisione* 496. Cattoe. *decis.* 19. *num.* 24. pulchrè Ant. Hering. *d. tract. de fideius. cap.* 15. *num.* 102. 103. vbi quod opus isto casu differendum est vsque ad tres menses finitos, &
Maur. Aret. *in eod. tract. de fideius. part.* 1. *cap.* 15. aliàs 17
24. *num.* 6. 7. *de cautione de oper. demoliendo*, vbi practicari hoc modo dicit, si verò intra menses tres ius suum nuncians non deducat, tunc vtique data fideiussione de opere demoliendo poterit nunciatus opus suum perficere, *l. non solùm, §. sciendum, ff. de nou. oper. nunc. l. vnic. Cod. eod. cap. fin. extr. eod.* Catroc. *d. decis.* 19. *num.* 21. And. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 16. *num.* 17. Aret. *dict. cap.* 15. *num.* 2. 3. Ant. Hering. *d cap.* 15. *num.* 95. 96. Tusch. *d. concl.* 124. *num.* 18. & cùm haec causa ventilaretur coram Excellentissimo D. Ludouico Puteolio iudice appellationis aduersus Praetorem, ipse pronunciauit supersedendum in fabrica, & cùm pars non acquiesceret, & recursus fuisset habitus ad Consilium Signaturae, eadem prouisio confirmata fuit.

Si ergo placet ad merita causae accedere, dixi certum esse, quòd paries confinans sit vel dicti Priorij, vel saltem communis, quod dignoscitur ex fenestra, quam ille
habet in pariete. Masc. *de probat. lib.* 3. *conclus.* 1149. & 18
propterea non licuit fabricare super eo in praeiudicium Priorij, quia nemini in re communi, vel etiam in sua licet id facere, quod vicino nocere possit, vel noceat, ad textum *in l. Trebatius, ff. de damn. infect.* &
in l. de pupillo, §. meminisse, ibi: *at si in suo*, vbi gloss. 19
ff. de nou. oper. nunc. l. cuius aedificium, & *l. quidam liberius, ff. de seru. vrb. pred.* Alber. *in l. altiùs, vers. sed quid, Cod. de seruit.* Rip. *in d. l. de pupillo, §. meminisse, num.* 34. & multùm ad rem Soc. *reg.* 101. *fallent.* 4. Cyriac. *controuers.* 28. *num.* 16. 17. *lib.* 1. & sanè in re communi melior est conditio prohibentis. Caepol. *de seruit. vrb. praed.*

*prad.cap.36.quaſt.6.num.*10.Franc.Marcus *deciſ.*460. *numer.*2.*part.*2. Rim.Sen. *conſ.*70. *num.*10. *vol.*1. Surd.*conſ.*
233 *num.*9.14.Burſat.*conſil.*57. *num.*13. Cyriac. *d.controuerſ.*28.*num.*18.Bero.*conſ.*132.*num.*8.*lib.*3.Burſat.*conſ.*47.
*num.*13.Tuſch.*littera B, concluſ.*37.*num.*30.

Et propterea dictus D. Priorius non poteſt damnificari à dicto Grilinzono obturando feneſtram, cum enim
per longum tempus habuerit eam in dicto pariete, cen-
20 ſetur acquiſiuiſſe ſeruitutem lúminis; ſiquidem feneſtra
habet cauſam continuam, cum ſemper ſit in vſu actualiter, & potentialiter, nec ad eius vſum factum hominis
requiratur. Cæpol. *de ſeru. vrb. præd. cap.*19. *num.*2. latè
Riminald.Iun. *conſ.*421. *num.*43. *vol.*4. qui reſpondet
etiam contrariis, ideò dictus Priorius præſcripſit ſerui-
21 tutem luminum ſpatio X. annorum inter præſentes, &
XX. inter abſentes. Cæpol. *d.cap.*19.*num.*4.Rimin.Iun.
*d.conſ.*421.*num.*53.*vol.*4.

Multi tamen putauerunt, quòd ſocius, qui in muro
communi feneſtras conſtruxit, non poſſit prohibere,
quin alter ſocius vicinus in eodem muro ædificet, etiam
22 obturando dictas feneſtras, quia non debet prohiberi
vti re ſua communi, vt per Barthol.Cæpol. *de ſeruit. vrb.
præd.cap.*62.*de feneſtra,num.*5.& *de pariete, num.*21. Caſtr.
*conſ.*49. *cum apoſtil. vol.*3. Dueñ. *reg.*33. *num* 1.2.3. Rip.
*in d.c.cùm Eccliſia Sutrina,num.*50.latè videndus Iaſ. *conſil.* 98. *col.* 3. *verſ. quintò, & per totum, vol.*1. vbi hanc
partem multis rationibus,& fundamentis defendit.Pariſ.
*conſ.*63.*per totum,vol.*1.Bero *conſ.*134 *num.*15.*& ſeq lib.*3.
Rim Sen.*conſ.*401.*num.*2.7.*vol.*3.& Rimin.Iun. *conſ.*367.
*num.*15.16 17. *vol.*4. latè Burſat. *conſ.*111.*num.*1.2. *& per
totum,vol.*1. Tuſch. *littera E, concluſ.*37. *num.*17. & hæc
ſententia vtique videtur magis communis, à qua eſſet
difficile recedere, & contra eam obtinere, licèt altera
opinio videatur magis conſona æquitati, iuxta *l. non debet, ff. de reg. iur.* & poſſit amplecti etiam in iudicando
23 tanquam valde rationabilis, & æqua, vt per Abb.
Anan. Felin. & DD. *in cap. canonum ſtatuta, de conſtitut.*

Tamen euitatur hæc difficultas in caſu noſtro, quia
dictus Priorius aliunde lumen habere non poteſt,& vnicam tantùm habet feneſtram in dicto muro communi,
quo caſu præſumitur habuiſſe dictam feneſtram iure
ſeruitutis, quia aliunde non poteſt habere lumen: ſic
24 probatur per textum *in l. fin. §. fin. C. de ſeruit.* & poſt
Bero.*conſ.*132.*num.*7.8.*lib.*3.Tuſch.*pract.concluſ.d. littera
E, concluſ.*37.*num.*20 pulchrè Riminald.Iun. *d.conſ.*421.
*num.*50.*vol.*4. vbi dicit, quòd idcirco vicinus non poteſt
feneſtram prædictā obturare fabricando in pariete communi, quia cenſetur iure ſeruitutis exiſtere, & ideo licèt
poſſit vicinus in ſuo, vel communi ad libitum ædificare,
25 tamen id non procedit,ſi pacto, vel præſcriptione ſit inducta contraria ſeruitus, *l. cum eo, l. Imperatores, l. inter
ſeruitutes, ff. de ſeruit. vrb. præd.* Bero. *conſ.*132. *num.*12.
*lib.*3.Tuſch.*d.concl.*37.*num.*23.Rol.*conſ.*22.*num.*31. *vol.*2.
Eugen.*conſ.*32 *num.*43.*vol.*1.Surd.*conſ.*17.*num.*18.Cyriac.
*d.controu.*28.*num* 29.

Et ſanè cùm non liceat vicino facere feneſtram in pariete communi pro acquirendo lumine, niſi ſibi fuerit
26 conceſſum, *l. eos, ff. de ſeruit.vrb præd.* Cæpol.*de ſeruit.vrb.
præd cap.*36. *num.*11. & *cap.*40. *num.*13. Bart.Bald Caſtr.
& DD. *in d. l. eos*,Bero. *d. conſ.*133. *vol.*3.Pariſ. *conſ.*63.
*in princ. vol.*1. Burſat. *d. conſ.*111. *num* 2. *vol.*1. vtique
vel dicendum eſt dicto Priorio fuiſſe conceſſum dictam
feneſtram ſic habere, vel parietem eſſe totum proprium
dicti Priorij, quia in eo habet feneſtram: nam ſi feneſtellæ paruæ penetrantes vſque ad dimidiam parietis,
27 quas Regienſes vocant feneſtras imperiales, deſignant
murum eſſe illius, à cuius ſunt latere, Cæpol. *tract. de
ſeruit. vrb. præd. cap.*40. *num.*14. Maſc. *d. concluſ.*1149.
*num.*5. Burſat. *d. conſ.*111. *num.*18. multò magis id ſignificabunt, ſi totum murum penetrent, ſicut facit feneſtra ad lumen recipiendum: quod ſi verùm eſt, ſequitur D. Grilinzonum non poſſe ſuper dicto muro vici- 28
ni aliquid immittere, vel proiicere, ad textum *in l. ſicut,
§. Ariſto, verſic.in ſuo, ff ſi ſeru. vend. l. quemadmodum, §.
protectum*, vbi Bart. Bald. & DD. *ff. ad l. Aquil.* Cæpol.
*d. tractat. cap.*30. *num.*2. Tuſch. *d. littera E, concluſ.*36.
*num.*2.

Deinde ceſſandum eſt à dicta fabrica, quia dictus D.
Grilinzonus nullum, vel paruum videtur ſentire ex ea
commodum, ideò non poteſt altius tollendo obſcurare
lumina vicini, *l.*1. §. *deniq. ff. de aqua plu.arc.* non enim 29
probat lex factum eius, qui non vt ſuum agrum meliorem faciat,ſed animo nocendi vicini ius minuit, *l in fundo,ff. de rei vindicat.l.Seruius,§ ſi quis nouum, ff. de riuis.* 30
Vnde opus nouum facere ad alterius inuidiam principaliter, & ad æmulationem etiam in ſuo vetuit *l. opus
nouum, ff. de oper. public. l. fluminum, §. fin.* vbi gloſſ. *ff.
de damn. infect.* DD. *in l. ex hoc iure, ff. de iuſt. & iur.*
& *in d. l. altius, Cod. de ſeruit.* & *in l. quominus, de flumin.* Iaſ. *in d. l. ex hoc iure, num.*8. & *d. conſil.*98. *vol.*1.
Dueñ. *dict. reg.*33. Cæpol. *d. cap.*39. *num.* 2. *verſ. quintò
fallit.* Socin. Iun. *conſ.*76. *num.*15. *vol.*2. Ioan. Corraſ. *in
rubr. num.*44. *verſ. alter caſus, ff. de ſeruit.* Tuſch. *d.concluſ.*36. *num.*2.

Et licèt vicinus non præſumatur habere animum nocendi vicino,Gloſſ.*in d.l.fluminum*,Alex. *conſ.*175.*num.*4. 31
vbi Add.*vol.*2.Cæpol.*d.cap.*39.*num.*3. tamen iſte animus
probatur coniecturis, velut ex parua vtilitate,quæ reſultat ex fabrica,vt hic.Cæpol.*d.cap.*39.*num.*3.*verſ.idem fortè*,Ioan.Corraſ.*d.loco,ſub n.*44.Menoch.*lib.*6.*præſumpt.*35. 32
DD.*in d.l.ex hoc iure,de iuſt & iur.*

Præterea tutus eſſe videtur dictus D. Priorius, & ceſſandum eſſe à fabrica, quia illa officit lumini dictæ feneſtræ,quæ lucem præbet ſcalæ eius domus,non enim licet
ædificare officiendo luminibus ſcalarum, etiamſi ſerui- 33
tus non ſit conſtituta.Ita Cæpol.*d tract.de ſeru.vrb.præd.
cap.*39.*num.*4.*verſ.decimò*,Dueñ.*d.reg.*33.*fallent.*8. Rimin.
Iun.*d.conſ.*421.*num.*70. *vol.*4. & quamvis Horat. Lucius
*tom.*18.*in tract de priuil. ſcol. priuileg.*47. dicat Cæpollæ
textum eſſe corruptum,& intelligendum de ſcholis, non 34
de ſcalis, tamen communis eſt ille intellectus de ſcalis, à
quo non eſt recedendum.

Vlteriùs circa illam partem fabricæ, quæ incepta eſt
vſque à fundamentis ſuper ſolo vicini, omnia iura clamant, quòd ſit demolienda, quia vicinus fabricans iuxta
domum vicini, debet intermittere certum ſpatium, tam 35
de iure ſtatutario, vt ex ſtatuto Ferrariæ, *lib.*2. *rubr.*9.
quàm de iure communi,ad textum *in l.fin ff fin.regund.*&
l. mœnia, C. de ædif. priuat.

Et licèt hæc iura eſſe intelligenda, quando fabricatur
è proſpectu, ſeue ex obiectu vicini ædificij, non autem
ſi à latere, vt hic, latè Riminald. Iun. *conſ.*367.*num.*25. 36
26. 27. *vol.*4. tamen verius eſſe, quòd intelligantur indiſtinctè, & non eſſe differentiam, an vicinus ædificet è
regione, vel à latere, inquit Cæpol. *d. tract. de mœnianis,cap.*16.*col.*2.pulchrè Surd.*conſ.*74.*num.*15.vbi reſpondet contrariis.

Et ſimiliter non obſtat quod eadem iura debeant intelligi procedere in prædiis ruſticis,non vrbanis. Rimin.
Iun. *d.conſil.*367.*num.*22.23.24. *vol.*4 quia verius eſt ea
procedere, & locum habere tam in ruſticis, quàm in vrbanis. Cæpol. *dict. tract. cap.*40. *col.*2. Surd. *d. conſ.*74.
*num.*15. circa quod notandum eſt ſpatium, quod debet 37
relinqui à fabricante de nouo iuxta domum vicini, debere eſſe quinque pedum, quia ſic intelligit verbum, 38
iuxta. Bart. *in l. item apud Labeonem, §. conuitium, numer.* 2. *ff. de iniur.* vel ſaltem duorum pedum. Alexand.
conſil. 120. *vol.* 2. Surd. *dict. conſil.* 74. *numero* 15. *verſ.
vltimò.*

Non obſtat præſcriptionem non currere, niſi à die
prohibitionis, quia id procedit in ſeruitute negatiua altiùs non tollendi, & ſic ne luminibus officiatur, nos autem verſamur in ſeruitute affirmatiua luminum, in qua
præ

39 præscribenda non requiritur vsus prohibitiò. Cyn. &
DD. in l.1. C. de seruit. Riminald.Iun conf.421. num.65.
40 vol.4. immò neque requiritur in negatiua, quando adest aliquis color, seu titulus præscribendi. Alba consil. 61. sub num.38. Rol. consil. 5. sub num.62. vol.1. Berett. conf.148. num.3. 4. Panciroll. conf.23. sub num.9. Bursat. conf.142. sub num.26. Lancellot. Gallia conf.54. num.18. Menoch. conf.887. num.54. vers. ceterùm, Bald. de prescript. in 2. part.5. part. princ. quæst. 7. num.4. versic. & ideo, Cyriac. d. controuers. 18. num.12. lib.1. res autem fuit accordio sopita amicabili interuentu personarum: ideò tamen, vt suprà, censeo.

CAPVT XXXI.

Epitome.

Ecclesiasticæ personæ an possint extrahere fructus bonorum suorum, vel Ecclesiæ extra statum Principis sæcularis non obstante proclamate de non extrahendis bladis sub certa pœna.

SVMMARIVM.

1 *Laici impedientes iudices Ecclesiasticos sunt excommunicati.*
2 *Statutum prohibens extractionem bladorum est validum.*
3 *Statutum de bladis non extrahendis ligat etiam clericos.*
4 *Annona leges ligant etiam Ecclesiasticos.*
5 *Clerici possunt extrahere blada Ecclesiæ extra statum, non obstante statuto.*
6 *Statuta laicorum non ligant clericos.*
7 *Clericis an liceat extrahere fructus bonorum patrimonialium.*
8 *Patrimonialia clericorum sunt exempta.*
9 *Clerici tempore penuriæ non possunt extrahere.*
10 *Clerici coguntur à suo superiore ad obseruantiam statuti laicorum honesti.*
11 *Statutum laicorum etiam honestum non ligat clericos.*
12 *Pretium rerum respectu clericorum solus Episcopus taxat.*
13 *Episcopus tempore penuriæ præcipit clericis, ne extrahant blada.*
14 *Clerici denuntiare debent sua blada Episcopo, non iudici laico.*
15 *Consuetudo, quòd clerici ligentur statutis de annona, valet.*
16 *Clerici non ligantur consuetudine laicorum etiam immemorabili.*
17 *Consuetudo contra libertatem Ecclesiæ fit irrationabilis.*
18 *Coloni non sunt immunes, prout est Ecclesia.*
19 *Clerici, quando tenentur ad onera laicorum, cogendi sunt à solo Episcopo.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN quadam causa Mantuana Diœcesis Regiensis, in qua tractabatur de ponendo in tuto fruges, seu triticum Archipresbyteri Pegognagæ ægrotantis extra Parochiam cum periculo vitæ, cùm se opposuisset Iusdicens Gonzagæ sub vano prætextu, quòd blada transportarentur ad alienigenas aduersus proclamata Ducalia, quod verum non erat, nihilominus necesse fuit disputare, an edicta Principis sæcularis vetantis extractionem annonæ extra territorium comprehendant Ecclesiasticos; ideo
dixi Iusdicentem incidisse in censuram Bullæ Cœnæ 1
Domini latam contra impedientes iudices Ecclesiasticos, ne sua iurisdictione vtantur, vel immunitatem Ecclesiarum perturbantes, & edicta prædicta non ligare clericos.

Dicebant tamen Mantuani, valida esse statuta, & edicta laicorum, quæ prohibent extractionem frumenti, vini, bladorum, & leguminum, ac similium extra territorium Principis ad hoc, vt conseruetur abundantia in Ci-
uitate, & sic propter bonum publicum. Iul. Clar. in prax. 2
crimin. quæst 82. num.33. vers. statutum septimum. Tusch. littera S, conclus.558. num.1. & Brun. conf.150. in secundo, & in specie de statuto vetante extrahi bona, seu fructus terræ, aut animalia, vt comprehendat etiam Ecclesiasticos, quia in his, quæ spectant ad annonam, omnes subiiciuntur Principi sæculari, qui de prædictis debet prouidere, tenuerunt Mexia super pragm. taxa panis,
conclus.5. Vulpel in tract. de libert. Eccles. part.2. num.17. 3
& seq. Menoch. conf 800. num.38. lib.8. & ita seruari in
Regno testatur Carol. de Graff. de eff. cler. eff.2. num.294. 4
vers. & ita.

Verumtamen dixi verius esse, & receptius secundùm communes DD. traditiones, quòd statuta, & edicta sæcularia circa annonam, & prohibentia extractionem
bladorum, & frugum extra territorium statuentis, 5
quamvis generalia, & etiam contra exemptos lata non afficiant, aut ligent Ecclesiasticos, qui fori priuilegio gaudent, siue respiciant introductionem, siue extractionem, & hoc ex defectu potestatis, quia laici non possunt statuere contra Ecclesiasticos, qui idcircò liberè potuerunt fructus collectos in bonis Ecclesiarum, vel etiam patrimonialibus extrahere, & satis erit, si denuntient, vt fraudes euitentur: sic pulchrè Rip. de remed. ad conseruand. vbert. num.122. Ioan. Platea in §. Item lex Iulia, num. 108. Instit. de public. iudic. Ioan. Lup. in repet. cap. per vestras, §. sed est pulchra, numero 13. de donation. inter virum, & vxor. Ioan. de Amic. conf.18. num.17. Couar. part. 2 relect. §. 4. num. 7. vers. his etiam, Grammat. decisione 106. num.15. 16. Caccialup. in repet. l. cunctos populos, num.186. C. de sum. Trin. Roland. conf.61. numero 21. lib.4. Bursat. conf.42. numero 28. lib.1. Baiard. ad Clar. §. fin. quæst.82. num 87. de veriori, & magis communi attestatur Carol. de Graff. de eff. cler. eff.2. numero 292. Matth. de iurisdictione parte 4. cas.2. numero 1. 2. 13. Bellet. disq. cleric. titulo de exempt. cler. à statut. §. 3. numero 1. 2. 3. Duard. in Bulla Cœna Domini, parte secunda, can.15. numero 45. 46. Mascard. de statut. conclus. 1. numero 11. pulchrè Prax. Archiep. Neap. cap.92. de statut. laicorum, numer.3. vbi testatur de communi; & quod ita vidit iudicari in Regia
Camera summariè Neapol. & in consilio Neapolita- 6
no, dicitque quòd talia statuta non obligant nec in foro fori, nec in foro poli, & esse contra libertatem Ecclesiæ attestatur Matth. d. cas.2. num.13. latè hoc firmat Antoninus Diana mor. resolut. part 1. tract. 2. resol. 15. & resol.68.

Et quamvis id multi admittant quoad fructus, & bona Ecclesiarum, tamen aliqui contradicunt, quoad fructus, & bona patrimonialia clericorum, & hoc pen-
det ab illa quæstione, an ista sint exempta à iurisdictio- 7
ne sæculari. Verùm, quia magis communis DD. sententia est, vt etiam patrimonialia sint immunia, & exem-
pta, vt per gloss. Abb. Felin. & Dec. & communiter 8
DD. in c. Ecclesia S. Mariæ, de constitut. Euerard. consil.42. num.5. 6. 20. & sequent. Gallia conf.59. numer.14. Honded. conf.3 num.12. vol 1. & conf.20. num.6. 11. vol.2. Molin. de iust. & iur. tom 3. disp.670. Gutierrez pract. qq. lib.1. quæst.3. num. 15. & seq. Bellet. disq. cleric. tit. de exemption. cleric. & eorumdem bon. §. 5. numero 6. Farinac. in prax part.1. quæst.8. numero 21. vbi de magis communi: latè Carol. de Graff. d. tract. de eff. cler. eff.1. num.10. 11. 12. 13. & eff.2. num 33. 34. & num. 37. versic.

ego

ego verò, vbi indiſtinctè inquit hanc opinionem eſſe tenendam: & pulchrè etiam Alder. Maſcard. de ſtatutorum interpret. concluſ. prima, num. 93. 94. 95. vbi probat, quòd etiam bona patrimonialia clericorum gaudeant priuilegio bonorum Eccleſiaſticorum, ne ſubiaceant ſtatutis laicorum, & propterea clerici poterunt extrahere etiam fructus bonorum patrimonialium ſine licentia Principis ſecularis. Rip. d. tract. de conſeru. vbert. num. 142. 143. Prax. Archiep. Neap. d. cap. 91. num. 3. verſ. ſi verò, Marth. de iuriſd. part. 4. d. caſ. 2. num. 13. Antonin. Dian. d. reſol. 68.

Hoc tamen multi limitant, vt non procedat tempore penuriæ, quia tunc pro communi vtilitate, & ad ſubleuandam neceſſitatem populi tenebuntur etiam Eccleſiaſtici ad obſeruanda ſtatuta laicorum circa annonam, & non poterunt blada extrahere, ad textum in l. 3. §. quæſitum, ff. ad l. Rhodiam de iactu, Bart. in l. 1. §. cura carnis,
9 in 1. & 2. oppoſ. ff. de off. Præf. vrb. Bald. in l. ſi pendentes, §. ſi quid, num 2. ff. de vſufr. Couar. d. §. 4. num. 8. in fin. Burſat. conſil. 138. n. 11. lib. 2. Curt. Iun. conſ. 61. num. 14. lib 1. Natt conſ. 275. num. 4. lib. 2. Decian. conſ. 51. num. 31. lib. 3. vbi inquit hoc procedere, quando illa neceſſitas aliter euitari non poteſt, niſi etiam Eccleſiaſtici concurrerent.

Quod quidem verum puto, ſi ſano modo intelligatur, vt ſcilicet Eccleſiaſtici non teneantur vi coactiua edicti, vel ſtatuti laicorum, quia ſemper deficit poteſtas contra clericos, ſed quadam ratione naturali conſtringantur, &
10 propterea imminente tam magna neceſſitate, poterit officium Superioris Eccleſiaſtici implorari ad cogendum clericos in ſubſidium, ad textum in cap. non minus, de immun. Eccleſ. & cap 1. eod. tit. in ſexto, Bald. in l. ad inſtructiones, vbi Cyn. C. de ſacroſ. Eccl. Ioan. de Platea, in l. 1. C. vt nemini liceat ſe ab empt. lib. 10. Bertach. de gabell. in 7. par. princ. col. 5. verſic. ſed limita, pulchrè, & in terminis ita dixerunt Mart de iuriſdictione d. part. 4. caſ. 2. num. 4. 9. Duard. in Bullam Cœn. Domini, can. 15. quæſt. 17. num. 47. verſ. Dixi, & num. 48. Tuſch. littera E, concl. 573. num. 13. latè Antonin. Dian. mor. reſol. part. 1. tract. 2. reſol. 8.

Nec mirum, quia ſtatutum laicorum etiam rationabile, & honeſtum non ligat Eccleſiaſticos vi coactiua, ſed tantùm impulſu rationis naturalis, adeo vt laici non poſſint contra clericos procedere, ſi contraueniant, ſed da-
11 tur recurſus ad Epiſcopum, qui eos ad obſeruantiam compellat ſi ita expedit, deficit enim ſemper in laico poteſtas. Matth. d. caſ. 2. num 3. Graſſ. d. eff. 2. num. 42. Duard. d. can. 17. num. 47. verſiculo dixi, latè Maſcard. concluſ. 1 num. 7. 8. pulchrè Bellet. diſq. cler. d. tit. de fauore clericorum ab exempt. à ſtatutis laicorum, §. 2. n 34. vbi multos allegat. Prax. Archiep. dicto cap. 91. num. 4. vbi inquit Bartoli ſententiam aliter ſentientis eſſe communiter reprobatam, & quòd Epiſcopi circa bona cleri-
12 corum debent ipſi taxare pretium, vel eorum auctoritate id fieri debet.

Et ſanè in materia annonæ vidi ſeruari, quòd tempore penuriæ Prælatus ad inſtantiam Domini temporalis præcipiat clericis, ne faciant extractiones bladorum ſub certa pœna, & ſi contingat fieri denunciationes bladorum virtute bannimentorum, vt ſciri poſſit, an in co-
13 mitatu adſit annona ſufficiens pro victu, de mandato Epiſcopi obligantur clerici ad denuntiandum penes curiam Epiſcopalem, quæ poſtea dat foro ſeculari denunciationem notam, vt in facti contingentia reſcripſit Epiſcopo Ferrarienſi Sacra Congregatio ſub die 19 Iunij
14 1591. in hæc verba: Li Eccleſiaſtici non ſono obligati per gli bandi de giudici ſecolari dare l'aſſegna delli loro grani, & blade, deuono ben i Prelati fare loro editti ſopra cio, & riceuere eſſi gli riueli Eccleſiaſtici, e poi darne nota al magiſtrato ſecolare ſenza però, che da eſſi gli Chierici ſiano moleſtati.

Iterum dicebant Mantuani, quòd practica, & obſeruantia ſtabat pro ipſis, & licèt nihil allegarent, tamen talem obſeruantiam, quòd Eccleſiaſtici ligentur ſtatutis de bladis non extrahendis, & in pertinentibus ad annonam, videntur ſentire Nauar. in Manual. confeſſ. cap. 15
17. num. 208. in fin. Vulpel. d. tract. part. 2. num. 20. & num. 32. Menoch. d. conſil. 800. num. 39. & ſequentibus, & num. 50. Graſſ. d. eff 2. num. 294. verſic. & ita, vbi inquit, quòd in Regno non poſſunt extrahi blada, ac cætera comeſtibilia ſine licentia Proregis, & ſolutione Dricti, licèt tales res fuiſſent recollectæ in prædiis Eccleſiaſticis, vel clericorum; quæ tamen non obſtant.

Nam reſpondetur hic talem non extare obſeruantiam ſaltem præſcriptam, quia ſi quid attentatum eſt, totum factum eſt abſque ſcientia Prælati: ſed eſto, quòd ita quandoque ſeruatum fuerit (quòd ſemper negamus) tamen verius eſt, & receptius, quòd conſuetudo etiam immemorabilis, quæ præiudicat aliquo modo libertati, vel immunitati Eccleſiarum, ſeu Eccleſiaſticorum, non valet, 16
non ligat, & non debet admitti, etiamſi ſit conſuetudo mixta laicorum, & clericorum, quia clerici etiam volentes non poſſunt ſe ſubmittere iuriſdictioni, & ſtatutis laicorum tacitè, vel expreſsè, & ſic non eſt vis facienda in tali practica, quæ eſt contra libertatem Eccleſiæ: ad textum in cap. cùm terra, cap. ſacroſancta, cap. Meſſana, vbi gl. fin. de elect. cap. cùm inter, cap. cùm venerabilis, de conſuetud. cap. quamquam, de cenſ. in ſexto. Bart. in l. de quibus, num. 5. & in 2. lect. num 30. ff. de legib. Felin. in cap. Eccleſia S. Mariæ, num. 6. verſic. Ex quo, vbi Abb. & Imol. de conſtitut. Boſſ. de for. competent. numer. 130. Euer. conſilio 30. numer. 9. & conſilio 42 numer. 38. & communiter DD. in cap. clerici, de iudic. Alex conſ. 8. num. 1. vol. 1. Rol. conſ. 4. num. 12. vol. 1. & conſil. 23. num 9. vol. 2. Clar. in §. fin. quæſt. 36. num. 2. Couar. pract. quæſtionum cap. 31. numer. 5. Farinac. d. quæſt. 8. num 3. Scacc. de iudic. cauſ. ciu. crim. lib. 1. cap. 10. numer. 42. vbi de communi Decian. tractat. crim. tom. 1. lib. 4. cap 9. numer. 10. & ſequentibus, latè Bellet. diſq. cler. tit. de fauor. cler. perſonal. §. 3. num. 1. 3. 4. 5. & ſequentibus, & numer. 24. 25. pulchrè in terminis videndus Alderan. Maſcard. d. tract. de ſtat. interpret. concluſ. 1. à num. 127. vſque ad num. 135. vbi bene probat, quod non valet talis conſuetudo, & eſt irrationabilis, non ſolùm ſi ſit vniuerſalis, ſed etiam particularis, vel mixta 17
clericorum, & laicorum, & plenè reſpondet ad contraria.

Non obſtat, quòd in Regno ita ſeruetur; nam id etiam negamus, cùm iam viderimus ex Prax. Archiepiſc. Neapol d. cap. 91. num. 3. 4. quòd pro Eccleſia ſæpius fuit iudicatum, vt Eccleſiaſtici non teneantur huiuſmodi laicorum ſtatutis: & quamvis Graſſ. d. eff. 2. num. 294. videatur aliter ſentire, tamen eò loci loquitur non de bonis Eccleſiarum, & clericorum, ſed de bonis colonorum ipſorum; inquit enim: Et quod ipſi coloni Eccleſiæ, & clericorum ſint ſubiecti iuriſdictioni dominorum ſecularium, tenet Feder. de Sen. Et poſtea ſubiungit: Et ita ſeruatur in iſto Regno. Ex quibus verbis comprehenditur, eum loqui de colonis, iſti enim in hoc non gaudent priuilegio Eccleſiæ, quoad fructus ſeparatos à ſolo reſpectu partis colonicæ, ſi ſint coloni partiarij, vt 18
inquit latè Rip. d. tractat. de remed. ad conſeru. vbert. num. 127. Aret. in l. placet, col. 3. C. de ſacroſ. Eccl. Bart. in l. lator. §. fiſcus, verſ. mercatores, ff. de publican. Burſat. conſil. 42. numer. 14. lib. 1. Menoch. de arb. iud. caſ. 180. num. 8. & caſ. 562. numer. 35. Surd. conſ. 301. numer. 85. Carol. de Graſſ. d. tract. eff. 1. numer. 208. & eff. 2. num. 294. & latè eff. 3. 56. 57. Maſcard. d. tract. concluſ. 1. numer. 247. & ſequentibus. vbi tamen rem benè declarat, quòd etiam coloni eſſent exempti, ſi grauarentur nimis in fraudem clericorum, vel reſpectu bonorum Eccleſiæ, in quo ſæpè errant laici.

Et

Et semper hoc certum est, quòd si clerici, vel aliquis de eorum mandato contraueniat huiusmodi statutis, ipsi clerici non possunt puniri à Principe seculari, neque res, quæ extrahuntur, debent eis auferri, sed causa est tractan-
19 da coram iudice Ecclesiastico. Menoch. *d. conf.* 800. *n.* 50. Salic. *in Auth. cassa, C. de sacros. Eccl.* Abb. *in cap. non minùs, col. fin.* Natt. *cons.* 311. *num.* 4. Rip. *d. tract. n.* 234. Grall. *d. eff.* 2. *num.* 194. *in fin.* pulchrè, & latè Alderan. Mascard. *d. conclus.* 1. *num.* 204. 205. vnde malè faciunt iudices temporales, dum vexant famulos, vel colonos, vel alios clericorum ministros, aut seruientes, qui de clericorum mandato aliquid ipsorum clericorum extrahunt, vel introducunt; hoc enim indirectè est contra libertatem, & immunitatem Ecclesiæ, secundùm prædicta.

Concludendum est igitur, quòd personæ Ecclesiasticæ non ligantur huiusmodi statutis, sed ex quadam ratione naturali, si in patria adsit necessitas frugum, quas vendere intendunt, cogantur à suo Superiore illas vendere in loco pro eo pretio, quo alibi sincerè, & deductis expensis vendere possunt, alioquin extractio non est deneganda, & ita vidi seruari, & valde iustum est.

CAPVT XXXII.

EPITOME.

Statutum vetans post certum tempus creditori audientiam præstari ob negligentiam non petentis, an valeat, & quando currat statutaria præscriptio.

SVMMARIVM.

1 *Carpi statutum de creditoribus post lapsum certi temporis non audiendis quomodo intelligatur.*
2 *Statuti vbi adest dispositio, cessat omnis altercatio.*
3 *Iudex frustra dubitat, qui videt casum in statuto expressum.*
4 *Statutum post certum tempus negans creditori audientiam, non valet.*
5 *Statutum inducit peccatum, si negat post certum tempus creditori audientiam.*
6 *Statutum inducens præsumptionem solutionis an valeat.*
7 *Statutum præscribens creditum ob præsumptionem solutionis est nutritiuum peccati.*
8 *Præscriptio statutaria an valeat.*
9 *Præscriptio cum mala fide numquam procedit.*
10 *Statutum confirmatum à Pontifice non valet, si adsit mala fides.*
11 *Statuta semper restringuntur ad id, quod rationis est.*
12 *Statutum ita debet intelligi, ne à sapientibus redargui possit.*
13 *Præscriptio statutaria censetur subrogata loco præscriptionis iuris communis.*
14 *Præscriptio iuris communis requirit bonam fidem.*
15 *Bona fides requiritur in præscriptione statutaria.*
16 *Præscriptio non currit non volenti agere.*
17 *Præscriptione non potest vti, qui debitum fatetur.*
18 *Statuta non operantur vbi est mala fides.*
19 *Solutionem non esse factam sciens non gaudet præscriptione statuti.*
20 *Præscriptio de iure ciuili longi temporis currit cum mala fide.*
21 *Præscribi posse cum mala fide, an sit correctum de iure canonico.*
22 *Ius ciuile admittens præscriptionem cum mala fide est correctum.*
23 *Præscriptio statutaria nunquam procedit cum mala fide.*
24 *Statutum potest abbreuiare tempus ad præscribendum.*
25 *Præscriptio fuit inuenta, vt litibus finis imponatur.*
26 *Statuta de creditoribus non audiendis post certum tempus existunt in multis locis.*
27 *Bona fides requiritur in debitore præscribente.*
28 *Interrogatorium, an schedula fuerit à debitore scripta, quando non admittatur.*
29 *Bona fides præsumitur, etiamsi de titulo non appareat.*
30 *Bona fides in dubio præsumitur.*
31 *Bona fides debet allegari, & quando.*
32 *Præscribens censetur soluisse.*
33 *Solutio non est probanda, vbi præsumitur à statuto.*
34 *Statutum præsumens post certum tempus solutionem, validum est.*
35 *Probationes non admittuntur contra præsumptionem iuris, & de iure.*
36 *Præsumptio iuris, & de iure quæ sit.*
37 *Statuta Carpi, & Ferrariæ non possunt dici nulla.*
38 *Satuta de facto seruari satis est.*
39 *Multa sunt inualida, quæ talia dici non possunt.*
40 *Statutum licet durum, tamen est seruandum.*
41 *Statuti nullitas debet allegari coram Principe, non alio inferiore.*
42 *Debitor sciens se non soluisse, non est tutus in conscientia aliquâ præscriptione.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpensi præscriptionis statutariæ, in qua consului, antequam Doctoratus Lauream assumerem, pro Domino Baptista de Ferrariis contra Ioan. Antonium de Florutiis, qui se illius creditorem asserebat pro pretio tritici venditi in quantitate non modica, sed quia tacuit per annos duodecim & vltra, intra quod tempus nunquam petiit creditum suum, Dominus Baptista dicebat se soluisse, & quamvis non probaret solutionem, allegabat tamen Statutum Carpi *lib.* 2. *rubr.* 28. *de creditoribus* 1
post lapsum certi temporis non audiendis, vbi disponitur, quòd negligentibus creditoribus per annos duodecim sua petere credita, amplius non audiantur, sed fictione statuti præsumatur eis solutum; & propterea dicebam nullum remanere dubitandi locum, quia inanis est altercatio, vbi adest statuti clara dispositio. Corn. *consil.* 2
109 *in fin. vol.* 1. Soc. Iun. *cons.* 10. *num.* 10. & *consil.* 12. *num.* 2. *vol.* 1. Rol. *cons.* 72. *num.* 6. 7. *lib.* 3. Ceph. *consil.* 138. *num.* 20. *vol.* 1. Chartat. *decis.* 13. *num.* 4. & frustra dubitat iudex, qui casum in statuto expressum 3
videt. Corn. *cons.* 318. *num.* 1. *vol.* 1. Beto. *cons.* 7. *num.* 1. *vol.* 3.

Verùm allegabatur ex aduerso, statutum prædictum esse nullum, & inualidum eo, quòd sit nutritiuum peccati, quia admittit præscriptionem cum mala fide aduersus sacros canones, quod fieri non potest, quia malæ fidei possessor nunquam præscribit, *cap. fin. de prescript.* 4
cap. possessor, de reg. iur. in 6. & ideò dictum statutum est iniquum, & nullum. Bart. *in l. omnes populi, num.* 24. *vers. ecce alia*, vbi Caccialup. *ff. de iust. & iur.* Ioan. And. *in cap.* 2. vbi Anch. & Domin. *de except.* Rom. *in l. sequitur, §. si viam, col.* 5. *ff. de vsucap.* Alex. *cons.* 73. *num.* 3. *vol.* 6. vbi inquit, quòd vsus à mille annis citra hanc opinionem approbauit, & quòd opinio altera in- 5
ducit peccatum. Paris. *cons.* 87. *num.* 4. *vol.* 1. Abb. *in cap. quoniam, col.* 5. *de præscript.* Corn. *cons.* 118. *per totum, lib.* 1. & *in cons.* 259. *col.* 3. *vol.* 1. vbi testatur de communi legistarum, & canonistarum. Ias. *inst. de action. in princ. num.* 99. *de seq.* vbi de magis communi opinione testatur. Balb. *tract. de præscript. in princ. in* 4. *col. in fin.* & *in* 2. *part.* 3. *p. princ. quæst.* 10. Ducñ. *reg.* 6.

Viu. *lib.1.opin.271.* infinitos congerit Gabriel *concluſ.lib.5. de præſcript.concluſ.4.num.1.2.* vbi in fine inquit, hanc opinionem eſſe magis communem. Boſſius *de ſtat. vrb. præſcipt. gl.1.num.6.& num.21. verſic. adhærendo*, vbi atteſtatur de magis communi: alteram putat veriorem Tuſch. *pract. concluſ. littera S, concluſ.633. num.3.4.5.6.* vbi de communi, & magis communi. Gratian. *diſcept. 994. n.5.6.*

Et quamvis Bart. *in d. l. omnes populi, num. 24.* dicat tunc valere huiuſmodi ſtatutum, quando inducit præſumptionem ſolutionis, vt hic, vel præſumit contractum
6 eſſe ſimulatum, tamen Bald. *in l. omnes populi, num. 11.* inquit opinionem Bartoli tanquam truſtam ab omnibus reprobari, quia propter huiuſmodi præſumptionem non tollitur peccatum, ſi non adſunt vera ſigna ſolutionis, vel ſimulationis, vnde Baldus putauit vtroque caſu valere ſtatutum, ſed potiùs inferendum eſt neutro caſu huiuſ-
7 modi ſtatutum valere, quia ob malam fidem ſemper nutrit peccatum. Franch. *in d. cap. poſſeſſor. de reg. iur. in 6.* vbi etiam Anch. & Imol. *in cap. fin.col.15.* vbi Felin. *col. 4. de præſcript.* Ioan. And. *in d. cap.2. de except. in nouell.* Anch. *conſil.5.* Thom.Ferr. *in tract. de caut. cautela 38.* Alciat. *in rubr.de præſcript. num.5.* vbi de communi teſtatur Imol. *in d. l. ſequitur, §. ſi viam.* Barb. *in rub. de conſt. col. pen.* Corn. *conſ.264. col.4. vol.1.* Ant. Maſſauir. *tract. de obl. in 5. partic.quæſt.7.num.11.* Balb. *de præſcript. in 2. part. 3. part. princ. q. 14. col.3.*

Hæc quidem vera eſſe puto, licet multi teneant huiuſmodi ſtatuta valere ob bonum publicum ad lites termi-
8 nandas, vt per Bald. *in d.l. omnes populi*, & Bou. *de ſtat. Vrb. præſcript. gl. 1. num. 12. 18.* vbi teſtatur de veriori ſententia: & Gabriel. *de præſcript. lib.5. concluſ.4.num.1. verſ. contrariam*, vbi allegantur plurimi DD. pro validitate ſtatuti; verùm quia data mala fide debitoris non
6 poteſt vllo modo ſtatutum inducere præſcriptionem, Alex. *conſ.218. num.14. verſ. & licet, lib.6.* Caſtr. *conſ. 98. num. 3. lib. 2.* Balb. *de præſcript. in 2. part. 3. part. princ.num.5.verſic. tertia*, Tuſch. *d.littera S, concluſ.633. num.6. verſ. & quod*, Surd. *deciſ. 158. num. 5. vſque ad numer.18. part. 1.* Gratian. *d. diſc. 994. n.5.6.* vbi quod
10 talia ſtatuta non valent, etiamſi ſint confirmata à Pontifice, ſtante mala fide, quam Papa nunquam cenſetur approbare.

Tamen dixi hæc non facere ad propoſitum, quia ſtatutum noſtrum, & multa alia ſimilia non inducunt præſcriptionem cum mala fide, neque vllo loco de mala fide
11 mentionem faciunt, & propterea cùm ſtatuta ſemper reſtringantur ad id, quod rationis eſt, & recipiant interpretationem per punctum rationis, Bald. *in auth. ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſ.* Felin. *in cap. ſolitæ, col. 2. de maior. & obed.* Iaſ. *in l. non dubium, num. 36. C. de legib.* Alex. *conſ. 85. numer. 11. lib. 4.* Soc. *conſ. 121. numer. 5. lib. 1.* Rip. *in ſuo reſp. 5. de iur. gent. & ciu. numer. 13.* Bertaz. *conſ. 175. num. 13. vol. 1.* Maſc. *de ſtat. interpret. concluſ. 5. numer. 79.* ideò debet intelligi, vt præſcriptionem induxerit cum bona fide, ne
12 redargui poſſit à ſapientibus, iuxta *l. Saluius Ariſto, ff. de leg. præſt.*

Et ſanè cùm hæc ſtatutaria præſcriptio cenſeatur ſubrogata loco præſcriptionis iuris communis 30. vel 40.
13 annorum, vel alterius temporis, Abb. & Felin. *in d. cap. fin. de præſcript.* Ang. *in l.2. §. ſi rem, ff. pro empt.* Iaſ. *in l. ex hoc edicto, num.6. ff. de eo, per quem fact. erit*, & *in l. nemo poteſt, num. 116. de leg. primò*, vbi etiam Rip. *num. 118.* Soc. *conſ. 40. in fin. vol. 1.* Soc. Iun. *conſ. 86. num. 5. vol.3.* Dec. *conſ. 556. num. 7. 8.* Pariſ. *conſ. 32. num 6.* & *conſil.93. num. 20. vol.3.* Gozad. *conſ. 64.num.13.* & *conſ.80.num.5.* Bre[illegible] *d. tract. de præſcript. ſtat. gl. 19. num. 80.* Tuſch. *d. littera S, concluſ. 633. num.22.* ſequitur, quòd ſicut præſcriptio iuris communis requirit bonam fidem, ita etiam requirat præſcriptio
14 ſtatutaria: ſic Abb. *conſ.77. col.4. lib.2.* Iaſ. *in d. l. non dubium, num.36. C. de leg.* Alex. *conſil.99.num.8. & ſeqq. lib.4.* Corn. *conſ.277. verſ. his minimè, vol. 4.* & Tuſch. *d. concluſ.633. num.23.* Maſc. *concl.5. num.80.* vbi etiam 15
allegat alia ſimilia ſtatuta, quæ reſtringuntur, & interpretantur ad id, quod rationis eſt; & concordat Gratian. *d. diſcept.994. n.4.*

Vnde eſt, quòd ſicut non valenti agere non currit præſcriptio de iure communi, ita non currat iſta præſcriptio ſtatutaria, quia vbi non eſt negligentia, ibi non 16
debet eſſe pœna. Bald. *in auth. niſi annale, in princ. C. de bon. matern.* Fulgoſ. *conſ. 122. circa fin.* Alex. *conſ. 84. num.2. lib.1.* & *conſ.38. lib. 2.* Dec. *conſ. 468. num. 33. & ſeqq.* Tuſch. *d. concluſ.633. num. 21.* & Maſcard. *d. tract. de ſtat. interpret.concl.2.num.96.* Cyriac. *contr.321. num.72 p.2.*

Et ſimiliter debitor, quem certum eſt non ſoluiſſe, non poteſt opponere huius ſtatuti præſcriptionem, immò etiamſi lapſum ſit tempus, & ipſe fateatur debitum, poterit condemnari ad eius ſolutionem, non obſtante præſcriptione ob malam fidem. Rom. *conſ.102. num. 1.* Cu- 17
man. *conſ.77. num.4. verſ. non obſtat*, & *num.5.* Rebuff. *in tract. de merc. minut. art.1.gl. vlt. num.12.* pulchrè Carpan. *ad ſtat. Med. cap.112. num.81.82. part.1.* iſte enim habet conſcientiam læſam, ideò non iuuatur hac præſcriptione. Cuman. *conſ.67. num.7.* & *conſ. 91. num. 4.* & Tuſch. *d. concl.633. num.30.* hæc enim ſtatuta etiamſi
dirigerent verba ad creditorem, tamen nihil operabuntur cum mala fide. Abb. *conſ. 76. in fin.* Alex. *conſ. 58. in fin lib.7.* Tuſch. *d.concl.633.num.9.10.* Imol. *in d.c.fin.* vti Butr. *col. 2. de præſcript.* Corn. *conſ.277. col. 2. vol. 4.* Seraph. *deciſ.614.* & *deciſ.632.num.1.* Gratian. *d.diſc.994. num.6.* Cyriac. *contr.307. num 6. p.2.* vbi dixi etiam in foro exteriori eum non iuuari hac præſcriptione, qui ſcit 19
ſe non ſoluiſſe.

Et quamvis de iure ciuili currat præſcriptio 30. vel 40. annorum, & vlterioris temporis etiam cum mala fide, vt finis litium detur, ad textum *in l.omnes*, & *l.cùm notiſſimi, C.de præſcript.* quas multi etiam putauerunt non eſſe de 20
iure canonico correctas quoad malam fidem, Bart. *in l. ſequitur, §. ſi viam, ff de vſucap.* Hoſt. *in ſumm. de præſcript. §.quæres, in princ.* Abb. *in cap. quòd clericis, col.8. de for. comp.* de communi teſtatur Soc. *conſ.40. in fin.vol.1.* Corn. *conſ.274. col.1. vol.4.* Soc. Iun. *conſ.13. col. 4. vol.2.* tamen verius eſt, & receptius apud Doctores, omnia iura, quæ admittunt malam fidem in præſcriptionibus, fuiſſe, & 21
eſſe de iure canonico correcta, & ius canonicum in hac 22
parte eſſe ſeruandum tam in foro Eccleſiæ, quàm in foro Cæſaris, & tam in terris Pontificis, quàm Imperij, quia vbi eſt mala fides, ibi non poteſt currere præſcriptio ob peccatum, vt tenuerunt magis communiter DD. per gl. *in d.cap.* vbi Abb. & DD. *de præſcript.* Ioan. And. *in d.c.2. de except. in 6.* Ang. *in d.l. ſequitur, §. ſi viam*, de communi Flugoſ. *in d.l.cùm notiſſimi, §.immò.* Bald. *conſ.224.vol.5.* Alex. *conſ.185.col.pen.vol.2.* de communi Corn. *conſ.259. col.3.vol.1.* & de communi etiam teſtatur Ruin. *conſ.170. col.8.vol.1.* latiſſimè Gabriel *concl.lib.5.de præſcrit. concl.3. num.1.2.* vbi in fine teſtatur de magis communi, & infinitos congerit Grat. *conſ.125. n.7.vol.1* Bero. *conſ.61.n.8.* & *conſ.78.n.11.vol.3.* Curt.Iun. *conſ.331.num.15.* Rol. *conſ.6. n.42.43.vol.3.* de communi Burſat. *conſ.330.n.149.150.* Peregr. *conſ.101.n.15.16.vol.2.* Becc. *conſ.90.num.21.* Surd. *conſ.49.num.49.50.* & *conſ.73.n.11.* Decian. *conſ.13. n.37. vol.2.* latè Cyriac. *contr.321.num.49.lib.2.* vbi multos alios congerit.

Quod cùm verum ſit, ſequitur, vt etiam in præſcriptione ſtatutaria, quæ ſubrogata eſt in locum præſcriptionis iuris communis, idem ſeruandum ſit, adeo vt ſine bona fide non procedat. Pariſ. *conſ.20.n.28.* & *conſ.87.n 13.14.* 23
vol.1. Simon de Præt. *conſ.3. num.31.* Nonius *conſ.84. n.8.* Burſat. *conſ.217. num.1.* vbi de magis communi. Surd. *d. deciſ.158.* vbi quod ita fuit iudicatum in Senatu Mantuano. Cyriac. *d.contr.321.num.10.lib.2.* Tuſch. *d.littera S, concl.*

*concl.*633. *num* 23. Gratian. *d. cap* 994. *num.* 4. 6.

Cum ergo huiusmodi statutum intelligatur existente debitore in bona fide, non est dubitandum, quin sit validum, quia certi sumus statutum posse abbreuiare tempus requisitum de iure communi ad præscribendum.
24 Ioan. And. *in d. cap. possessor, de reg. iur. in* 6. Felin. *in d. c. fin. col.* 5. & 7. *de præscript.* pulchrè apostilla ad Felin. *in c. si diligenti, ad med. de præscr.* habet enim iustam
25 sic statuendi causam, vt litibus finis imponatur, pro quo facit *l.* 1. *ff. de vsucap. l. fin. ff. pro suo*, & §. 1. *Inst. de vsucap.* & omnes DD. in locis præcitatis.

Neque videtur posse dubitari de validitate huius statuti, cùm videamus in aliis etiam ciuitatibus extare, & seruari similia statuta, prout extat in vrbe Roma tale sta-
26 tutum, *lib.* 1. *cap.* 101. de quo meminit Bon. *d. tract. de stat. præscript. in princ* Tusch. *d. concl.* 633. & Gratian. *d. c.* 994. *num.* 7. & similiter extat simile statutum Mediolani, vt per Carpan. *ad stat. Mediol. d. cap.* 112 *p.* 1. Tusch. *d. concl.* 633. *num.* 74. & per totam, vbi facit mentionem de huiusmodi statutis, qui seruantur in multis Italiæ ciuitatibus, vbi viget fides Catholica, & maximè Romæ, in quibus locis non seruaretur huiusmodi statutum si repugnaret canonibus sacris, vel legi diuinæ: etenim cùm simpliciter hæc statuta dicant post lapsum certi temporis creditorem non esse audiendum, vtique intel-
27 liguntur, si debitor est in bona fide. Alex. *cons.* 185. *n.* 27. *vers. nec prædictis, lib.* 2. Tusch. *d. conclus.* 633. *num.* 10. Cyriac. *d. contr.* 307. *n.* 6. *part.* 2.

Et adeò validum est huiusmodi statutum, vt denegando audientiam creditori post annos XII. efficiatur, vt si creditor post dictum tempus velit in iudicio interrogare debitorem, an scripserit, vel subscripserit schedulam,
28 seu scriptum, in quo de credito eius sit mentio, non possit id facere, quia sic faciendo ei non denegaretur audientia: ita notat Alex. *in l. qui se iurasse.* §. *pater, n* 3. *ff. de iureiur* Carpan. *ad Stat. Mediol. d. cap.* 111. *num.* 69. *p.* 1. & propterea admittetur solùm ad probandum malam fidem debitoris, & scientiam debiti, quia tali pacto cessat statutum, & si de mala fide constiterit, vel coniecturari de ea sufficienter possit, tunc admittetur creditor ad probandum etiam cætera sibi incumbentia, quia tunc cessat illa statuti dispositio.

Hic igitur prodest statutum nostrum dicto Baptistæ, quia credit huic credito fuisse satisfactum, & allegat eius bonam fidem, quæ præsumitur, etiamsi nullus ti-
29 tulus appareat: late Tiraq. *de præscript.* §. 1. *gl.* 2. *versic. bona autem fides*, Bursat. *consil.* 87. *n.* 54. Seraph. *decis.* 602. *num.* 4. Cyriac. *contr.* 3. *num* 46. *lib.* 1. qui etiam dicunt in
30 dubio præsumi bonam fidem, vt de communi quoque testatur Tusch. *littera B, concl.* 100. *num.* 21. & quamvis
31 bona fides non præsumatur, nisi allegetur, Alex. *cons.* 49. *col.* 3. & *cons.* 136. *col. pen. lit.* 2. Tiraq. *d. gl.* 2. *vers. sed quæstionis*, Afflict. *decis.* 178. *num* 14. Dec. *cons.* 267 *n.* 5. Tusch. *d. concl.* 100. *num.* 44. tamen potest allegari etiam post conclusum in causa. Tiraq. *d. gl.* 2. *vers. sed quæstionis*, Afflict. *d. decis.* 178. *num.* 14. *vsq. ad fin.* Tusch. *d.*
32 *concl.* 100. *n.* 44. Et sanè qui præscribit, censetur soluisse, ad textum *in l. si pupillus, in fin. ff. de adm. tut.* Ias. *in l. si vnus*, §. *pactus, num.* 38. *ff. de pact.* ideò dicenti eum esse in mala fide, incumbit onus probandi. Felin. *in c. si diligenti, col* 4. *de præscript.* Soc. Iun. *cons.* 128. *col.* 19. *vol.* 2. Tusch. *d. concl.* 100. *num.* 19. vbi quòd bona fides præsumitur, vbi mala fides non apparet.

Ideò debitor non habet necesse probare se soluisse, quia statutum præsumit solutionem, & valet talis dispo-
33 sitio. Alex. *cons.* 220. *n.* 6. *lib.* 6. Tusch. *d. concl.* 633 *n.* 55. 56. etenim licèt hæc præsumptio non tollat malam fidem, quia si de ea constaret, statutum etiam præsumendo solutionem non valeret, tamen efficit, vt si non appareat de mala fide, debitor non indigeat alia solutionis probatione, & ex tali præsumptione validum reddatur
34 statutum. Felin. *in cap. fin. num.* 5. vbi DD. *de præscript.* Batt. *in d. l. omnes populi, num.* 24. vbi etiam Caccialup. *n.* 66. 67. *ff. de iust. & iur.* Sayr. *ad Marsil. sing.* 23. *n.* 4. Cuman. *cons.* 67. *num.* 8. & *cons.* 91. *n.* 3. & *cons.* 177. *n.* 4. *ad fin.* Barbat. *cons.* 36. *num.* 42. & *cons.* 54. *num.* 4. Tusch. *d. concl.* 633 *n.* 55. Carpan. *ad statut. Mediol. d. c.* 112. *num.* 67. *ad fin. vers. tum etiam*, & quæ in contrarium adducuntur, procedunt vbi constat de mala fide.

Et ideò posset dici, quòd neque etiam creditor possit admitti ad probandum debitorem non soluisse, quia est præsumptio iuris, & de iure. Soc. Iun. *cons.* 69. *num.* 46. *vol.* 1. non enim licet admittere probationes contra talem præsumptionem, ad textum *in l. fin. C. de arb. tut.* 35
& *cap.* 15. *de sponsal.* Abb. & Felin. *in cap. quantò, de præsumpt.* Abb. *in c.* 1. *de concess. preb.* Soc. *cons.* 191. *col.* 2. *in fin. vol.* 1. ea autem dicitur præsumptio iuris, & de iure, vbi lex, vel statutum aliquid præsumit, & super eo dispo- 36
nit: ita Abb. *in d. cap. quantò, col* 2. *ad med.* & Felin. *col.* 3. *præsumpt.* Bald. *in rubr.* & *in l. siue possidetis, C. de prob.* Alex. *in l. à Diuo Pio, n.* 2 *ff. de re iud.* Soc. *cons.* 23. *col.* 6. *vol.* 1. In quo tamen licèt difficilis esset hæc negatiuè probatio, & ideo censeretur etiam calumniosa, tamen si in promptu esset talis probatio, non crederem esse negandam, si implicitam haberet malam fidem debitoris, ne incidamus in ea absurda, vt cogamur postea dicere statuta esse nulla, quia nutriunt peccatum ob malam fidem debitoris, qua exclusa omnes admittunt statuta huiusmodi esse valida.

Veruntamen quia statutum huiusmodi de facto seruatur, & non licet de eius nullitate dicere, vetante hoc alio 37
statuto Ferr. *lib* 1. *rubr* 2 quod hic etiam seruatur, & dictũ Statutum Carpi mulctat iudicem contrafacientem, ideò non est quærendum de prædictis, quia satis est statutum 38
seruari de facto, vt per Soc *consil.* 145. *col.* 2. *vol.* 1. Bero. *consil.* 15. *n.* 42. *vol.* 3. Gabriel. *d. lib* 5. *concl* 4. *n.* 15. Massa *in tract. de oblig. Cam. ad* 3. *part q.* 3. *num.* 11. 12 pulchrè Carpan. *ad statut. Mediol. d c.* 112 *num.* 68. *part.* 1. vbi loquitur in terminis nostri statuti seruandi ob bonum publicum propter negligentiam non petentis, cùm de inualiditate eius opponi non possit vigore alterius statuti.

Nec est mirum, quia multa sunt inualida, quæ tamen non possunt de facto dici, & allegari nulla. Gloss. *in l. si* 39
si creditoribus, C. de seru. Ang. *consil.* 137. *ad fin.* Alex. *cons.* 32. *vol.* 2. nam statutum licèt durum, tamen est seruandum, ad textum *in l. prospexit, ff. qui, & à quibus,* 40
in lib. 2. *vers. dolus*, vbi Ang. Castr. *ff. quod quisq. iur.* Ioan. Andr. *in c. fin de appell. in* 6. Bald. *in l. acceptam, in fin. C. de vsur.* Ias. *in l. filio pater, n.* 9. *ff. de leg.* 1. & si quis vult dicere de nullitate statuti, debet recurrere ad supremum Principem, & in subsidium ad Ecclesiam. Bald. *in* 41
l. fin. §. *in computatione*, *C. de iur. deliber.* Ias. *in l. nemo potest, n.* 63. *in* 2 *lect. ff. de leg.* 1.

Bene verum est, quòd si debitor sciret se non soluisse, & non satisfecisse, in foro conscientiæ non esset tutus per hoc statutum, & si vellet suam conscientiam reddere 42
securam, soluere teneretur. Ita Alex. *cons.* 99 *num* 2 *vol.* 4. Rebuff. *in tract. de famul. salar. gl* 10. *num.* 10. Sayr. *ad Mathesil. sing.* 23 *num.* 3. Duen. *reg.* 6 *n* 2. Carpan *d. c.* 112. *num.* 80 *p.* 1. Gamm. *decis.* 334. *n.* 5. Cyriac *d. contr.* 307. *num* 5. *part* 2. sed quia dictus D. Baptista in hoc dicit se habere conscientiam illæsam, non video, quomodo possit molestari. Et ita.

CAPVT XXXIII.

EPITOME.

An liceat concubinario aliquid donare concubinæ, vel in teſtamento relinquere, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Coniectura ceſſant in claris.*
2 *Legauerit vtcumque quis, ita ius eſto.*
3 *Capax legati quilibet præſumitur.*
4 *Concubinæ poſſunt omnes donare, & relinquere dempto milite, & clerico.*
5 *Concubinatus eſt permiſſus de iure ciuili.*
6 *Meretrix habet actiuam teſtamenti factionem, & paſſiuam.*
7 *Capere poteſt ex teſtamento alterius, quicumque poteſt teſtari.*
8 *Concubinæ poteſt adulter legare aliquid.*
9 *Adulterium non eſt coitus vxorati cum ſoluta.*
10 *Copula vxorati cum ſoluta eſt impunibilis.*
11 *Naturales filij dicuntur nati ex vxorato, & ſoluta.*
12 *Concubina cenſetur ignorare amaſium ſuum habere vxorem.*
13 *Stuprum vilis perſonæ eſt impunibile.*
14 *Stuprum punibile fit conſuetudine impunibile.*
15 *Concubina eſſe non præſumitur.*
16 *Concubina propriè quæ dicatur.*
17 *Concubinæ emendatæ licet donare, & relinquere.*
18 *Concubina poteſt donari ob benemerita.*
19 *Concubinæ pauperi licet donare ob alimenta.*
20 *Spurio, & matri eius licet relinquere alimenta.*
21 *Legatum annuum pauperi factum cenſetur ob alimenta.*
22 *Clauſula*, omni meliori modo, *virtus.*
23 *Fiſcus ſolus ab indigno aufert.*
24 *Fiſci ius nemo poteſt opponere.*
25 *Legatum pro amore Dei videtur pro anima factum.*
26 *Confeſſio teſtatoris probat contra heredes.*
27 *Legatum nullum debetur in conſcientia ad mentem teſtatoris.*
28 *Teſtatoris voluntati contrauenient peccat mortaliter.*
29 *Anima cunctis rebus præferenda eſt.*
30 *In foro animæ tutior pars ſequenda eſt.*
31 *Bonarum mentium eſt culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt.*
32 *Ferro viam aperit, qui per contraria tranſit.*
33 *Concubina non poteſt ignorare matrimonium amaſij eiuſdem loci.*
34 *Mulier eiuſdem Prouinciæ non creditur ignorare qualitatem amaſij.*
35 *Concubinatus probatur ex filiis.*
36 *Vxores duas habere ſimul non licet.*
37 *Concubinatus inter quos poſſit conſiſtere.*
38 *Concubina retinet nomen honeſtæ mulieris.*
39 *Pellex mulier quæ dicatur.*
40 *Concubina non eſt, ſi deficiat vnum requiſitum.*
41 *Concubina illicita quæ dicatur.*
42 *Concubina dicitur, quæ detinetur extra domum, ſecundùm vſum loquendi.*
43 *Vxorati amica poteſt dici concubina.*
44 *Clericus quomodo dicatur concubinarius.*
45 *Concubinæ illicitæ nil penitus dare, vel relinquere licet.*
46 *Ius canonicum ſeruandum etiam in terris Imperij in materia peccati.*
47 *Concubina legatum ſolutum an poſſit repeti.*
48 *Spuriis relicta, & præſtita hæres reuocare poteſt.*
49 *Clericus, & miles, & alij concubinæ donare non poſſunt.*
50 *Concubinæ prohibitæ nemo poteſt donare.*
51 *Miles, & paganus non poſſunt donare concubinæ.*
52 *Vxores exaſperantur propter concubinas.*
53 *Vxor dicitur malè tractari à viro tenente concubinam.*
54 *Fœminæ ſpe lucri ſe proſtituunt.*
55 *Legari non poſſe illicitis concubinis probatur iure.*
56 *Argumentum à fortiori ſemper valet.*
57 *Actus eſt potentior in cauſa, quàm in cauſato.*
58 *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale.*
59 *Spurius eſt, qui naſcitur ex vxorato, & ſoluta.*
60 *Spurij capiunt ſaltem alimenta, & dotem.*
61 *Alimenta non debentur ſpuriis iure ciuili.*
62 *Alimenta, quæ debentur naturalibus filiis, mater non poteſt prætendere.*
63 *Ius canonicum non extenditur ſtante diuerſitate rationis.*
64 *Spurius non conſequitur alimenta, qui poteſt ex ſuo artificio viuere.*
65 *Legatarius perdit legatum, ſi capit propria manu, & quando.*
66 *Nemo poteſt facere, quin leges habeant locum in ſuo teſtamento.*
67 *Teſtatoris voluntas nihil valet lege reluctante.*
68 *Poteſtas, & voluntas in omni actu requiruntur.*
69 *Hæres pœnam non incurrit negando legatum incapaci.*
70 *Concubina propriè ſumpta an poſſit donari.*
71 *Concubinatus eſt prohibitus iure ciuili nouiſſimo.*
72 *Concubina hodie dicitur infamis, & turpis perſona.*
73 *Concubinatus prohibetur in ſtatu Sereniſſimi Ducis Mutinæ.*
74 *Adulteræ non licet donare.*
75 *Adulterium eſt coitus vxorati cum ſoluta.*
76 *Coitus vxorati cum ſoluta eſt punibilis.*
77 *Concubinæ retentio eſt cauſa perpetua diſcordiæ inter coniuges.*
78 *Concubinam habens punitur, ſi aliam ſuperaddat.*
79 *Stuprum punibile eſt, ſi vxoratus cognoſcat ſolutam.*
80 *Virgo mulier eſſe præſumitur, quia ſic naſcitur.*
81 *Stuprantis virginem pœna.*
82 *Coitus accuſabilis quis dicatur.*
83 *Filius vxorati, & ſolutæ an dicatur ſpurius.*
84 *Virginitas præſumitur.*
85 *Vilis perſona quæ dicatur.*
86 *Vilem fœminam cognoſcens an puniatur.*
87 *Maritus an poſſit puniri habens conſuetudinem cum ancillis.*
88 *Stuprum conſuetudine non purgatur.*
89 *Emendatio concubinæ, vel alterius perſonæ non præſumitur.*
90 *Semel malus ſemper præſumitur malus.*
91 *Operis contradictio reſiſtit præſumptioni.*
92 *Emendatio qualis eſſe debeat, vt concubina poſſit donari.*
93 *Emendatus videtur, qui per triennium ceſſauit à delicto.*
94 *Propoſitum in mente retentum nihil operatur.*
95 *Legatum ob benemerita quid continere debeat.*
96 *In prohibitis non ſtatur aſſertioni diſponentis.*
97 *Merita debent probari aliter, quàm per aſſertionem teſtatoris.*
98 *Merita debent eſſe æquiualentia legato.*
99 *Merita qualia eſſe debeant, vt donare liceat concubinæ.*
110 *Merita debent eſſe inſignia, ſi recedendum eſt à ſtatuto.*
101 *Concubinas eſſe pauperes expedit.*
102 *Legatum an cenſeatur factum ratione paupertatis.*

103 *Legatum*

103 *Legatum factum coniunctæ personæ, & pauperi, an censeatur factum ratione coniunctionis.*
104 *In prohibitis non satis esse euenisse casum permissum, nisi actus ob eam causam sit factus.*
105 *Paupertas est probanda per allegantem.*
106 *Inclusio vnius est exclusio alterius.*
107 *Spurio legatum censetur ob alimenta.*
108 *Alimentorum legatum quando valeat spuriis, vel concubinæ factum.*
109 *Pauper quis dicatur.*
110 *Rustici quomodo alendi sint.*
111 *Clausula*, omni meliori modo, *quando non prosit.*
112 *Pellex est incapax legati sui Amasij.*
113 *Verbum*, non potest, *tollit omnem obligationem.*
114 *Fiscus quando auferat ab indigno, & incapaci.*
115 *Concubinæ donatum, vel relictum remanet penes substitutum, vel heredes.*
116 *Indignus non potest se iuuare iuribus fisci.*
117 *Incapax non habet ius retentionis.*
118 *Fiscus non aufert ab incapaci.*
119 *Substitutus capit legatum incapacis.*
120 *Substitutio compendiosa inducitur per verba*, post mortem.
121 *Substitutio potest fieri tam in hæreditatibus quàm legatis.*
122 *Substitutus non tenetur expectare mortem incapacis.*
123 *Substitutus post mortem vxoris capit, etiamsi transeat ad secunda vota.*
124 *Clausula*, Amore Dei, *quid operetur.*
125 *Confessio inter personas suspectas, vel prohibitas non probat.*
126 *Confessio pro incapace censetur fraudulenta.*
127 *Meretrici debetur merces.*
128 *Concubinæ legatum non debetur in conscientia.*
129 *Legatum est causa lucratiua.*
130 *Lex humana etiam Cæsaris obligat sub mortali.*
131 *Legatum nullum quando debeatur in conscientia.*
132 *Lex quando dicatur resistere actui.*
133 *Vxori si prohibeatur relinquere, legatum nec valet in conscientia.*
134 *Legatum nullum ratione solemnitatis an debeatur in conscientia.*
135 *Conscientia non obligat, vbi lex non astringit.*
136 *Conscientia non ligat, vbi natura non obligat.*
137 *Dubium quando aliquid non dicatur.*
138 *Dubium scrupulosum deponendum est.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis elapsis N. in suo testamento inter cæteras dispositiones legauit cuidam fœminæ N. vnam petiolam terræ nuncupatam, *il Moraro*, fruendam ab ea, donec vixerit, necnon & duc. 40. viniquе mensuras quinque, quorum vtrumque dixit se mutuò accepisse ab ea, & vlterius annuatim vnum pondus cannabis, & 20. duc. ei dandos in casu indigentiæ, & necessitatis, ac prætеrea vnum facculum tritici, vnum dolium vini, vnum currum lignorum, & vnum fasciculorum quotannis, & alia de quibus in eius testamento.

Modò dicto testatore defuncto, prædicta N. dum petit huiusmodi legata ex parte hæredum, ei opponitur, quòd illorum fuerit incapax, & penitus indigna, eò quòd turpis fuerit amica testantis, in cuius longa consuetudine duos illi peperit filios, vt ipsa non negat in processu, & vlterius dicitur eam cecidisse à commodo legati dictæ terræ, cuius possessionem manu propria apprehendit. Vnde quæritur quid iuris.

Et sanè primo sub aspectu hæc res penitus decidenda videtur ad fauorem dictæ mulieris propter claram testatoris voluntatem, siquidem in claris cessant omnes coniecturæ, *l. ille, aut ille, § cùm in verbis, ff. de leg. 3. l. tres partes, ad l. falcid.* etenim certum est, eum potuisse 1
de rebus suis ad libitum disponere, adeò vt lege quoque XII. Tab. sancitum sit: *Vtcumque quis legauerit, ita ius esto, l. verbis legis*, vbi Alciat. *de verb. sign. § 1. Inst. ad* 2
l. falcid. §. disponat. in Auth. de nupt. & si respicimus ipsam mulierem, ea quoque capere posse videtur, cum quilibet capax præsumatur, & aliud dicenti incumbit onus probandi. Gloss. & Bald. *in l. Lucius Titius, §. in testa-* 3
mento, num 3. de leg. primo, Sim. de Præt. *de interpret. vlt. vol. lib. 3. interpr. 1. dub. 3. sol. 2. num. 2.* Ceph. *cons. 48. num. 2. 3.* Molin. *de primog. Hisp. lib. 1. cap. 13. num. 58.*

Secundò non videtur dictæ mulieri impedimento esse, quòd fuerit amica, vel concubina testantis, quia dempto milite, vel clerico, cæteros certum est posse suis concubinis dare, & donare tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem, per textum & ibi DD. *in l. affectionis,* 4
& *in l. donationes in concubinam*, vbi Bart. *ff. de donat. l. qui concubinam, l. vxorem, §. concubinæ, l. item legato, §. parui, ff. de leg. 3.* gl Bart. Bald. & Ias. *in l. miles ita, §. 1. de test. mil.* Capr. *cons. 129. num. 5.* Rom. *cons. 478. num. 3.* Ias. *cons. 37. versic. sed istis, lib. 3.* Peregr. *de iur. fisc. lib. 2. tit. 9. num. 1.* Card. Tusch. *pract. concl. littera C, concl. 568. num. 6.* Ceph. *cons. 513. num. 116. 119.* Bertaz. *cons. 532. num 8. lib. 2.* Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib. 21. tit. 3. num. 12. versic. sed diuersa* Giouagn. *cons. 47. num. 5. lib. 1.* Ratio est, quia concubinatus de iure ciuili est per quandam tolerantiam permissus, nullaque pœna pu- 5
nitur, *l. in concubinatu*, & *tot. tit. ff. de concubin.* Alex. *in l. ex facto, §. si quis, num. 13. ff. ad Trebell.* Clar. *in §. fornicatio, vers. & in primis quæro*, ibi: *Sed iure ciuili*, & ibi: *Ego certè.* Peregr. *d. tit. 9. num. 1. vers. horum est.* Crauet. *cons. 728. num. 4.* Ioan. Bapt. Lup. *tract. de illegit. & natal. rest. comm. 1. § 1. num. 14. & 15. vers. contrarium.*

Vnde si meretrix, nedum concubina, etiam de malè acquisitis habet testamenti factionem actiuam, Cyn. *in* 6
l. 2. & ibi DD *C. de condict. ob turp. caus.* Bald. *in l. 1. num 6. C. eod.* Abb. *in cap. plerique, num 14. de immun. Eccl.* Ias. *d. cons. 37. versic. confirmantur, lib. 3.* Ceph. *cons. 523. num. 124.* Hier. Gabr. *cons. 17. num. 5. lib. 2.* Surd. *cons. 466. num. 2.* sequitur, vt tantò magis habeat passiuam, & capere possit ab omnibus. Ceph. *d. cons. 523. num. 127. 128.* qui enim potest testamentum facere, multò magis potest ex testamento alterius capere, *§. le-* 7
gari autem, vbi Aret. Mysing. & Oinot. *Inst. de legat.* Ias. *d. consil. 37. versic. confirmantur*, Ceph. *d. consil. 513. num. 125. 126.*

Tertiò in casu fortiori etiamsi dicta mulier fuisset concubina adultera dicti testatoris, adhuc tamen videtur dicendum eam potuisse ex eius testamento capere, quia sic in terminis fuit decisum per Capell. Tholos. *decis. 141.* 8
incipit: *An adulter*, & ibi Aufrer. sequitur Tob. Non. *cons. 53. num. 8.* Gratian *disc. for. lib. 1. cap. 31. num. 10.* Ioseph Lud *conclus. 25. vers. ampliatur primò*, quod multò magis, & veriùs dici potest de hac muliere, quæ non fuit adultera; licet enim testator esset vxoratus, tamen inter eos iure ciuili non cadit adulterium, quod solùm cum nupta committitur, *l. inter liberas, §. lex Iulia, de* 9
adult. l. inter stuprum, vbi Alciat. *de verb. sign.* Rol. *cons. 74. num. 12.* Clar. *in §. adulterium, vers. cæterum*, Mascard. *de probat. verb. adulterium, concl. 58 num. 2.* Franc. Marc. *decis. 514. num. 19. pars. 1.* Caccialup. *in rep. l. si qua illustris, num. 19. versic. sed immò, C. ad Orfic.* Card. Paleott. *de noth. & spur. cap. 12. num. 10. vers. contra eam.*

Quartò videtur etiam, quod multò faciliùs dicta mulier possit sibi victoriã polliceri, quia non solũ est immunis ab adulterio, verùm etiam ab omni pœna, quia coitus vxorati cum soluta iure ciuili est impunibilis, vt dixit Sa- 10
lic. *in Auth ex complexu, n. 2. C. de incest. nupt.* Ang. & Salic. *in l. 1. C. de adult.* idem Salic. *in d. l. si qua illustris, in 4.*

opp.C.ad Orſic. Caſtr. conſ.34. n.4. verſ. ſed hic non dixit,
lib.2. Alex. conſ.136.n.2.verſic. plus dicit, lib.1. Soc. conſ.
148.n.3. & n.8. verſ. item ponit, lib 1. Dec. conſ.310.n.1.
Boſſ. in prax. tit. de coit. illic. n.23. Aret. in §. nouiſſimè,
num.6. in fin. Inſt. ad Orſic. Soc. Iun. conſ.130.n.5. lib.2.
Rol. conſ.74. n.1213. lib.1. & conſ.96. num.32. lib.3. Pa-
leott. d. tract. cap.42.num.2.3. Fatin. de delict.carn.q.141.
num.75. latè Gratian. diſc. for. lib.1. cap.39. num.26. &
ideò inde nati dicuntur naturales. Peregr. de fideicomm.
11 art.22.num.88. verſ. Attamen. Et tantò magis hæc vera
ſunt, quia præſumitur, quòd illa ignorauerit eum eſſe
12 vxoratum, adeò vt probanda erat eius ſcientia: ſic Cac-
cialup. in l. ſi qua illuſtris, n.28. verſic. non abs re, C. ad
Orſic. Boſſ. in prax de coit.damnat.n.30. Gratian. diſc.36.
num.40.

Quintò non etiam poteſt dici huiuſmodi coitum ſal-
tem fuiſſe punibilem, & damnatum, quia ab initio dicta
13 mulier erat virgo; tum quia de virginitate non videtur
ſatis conſtare, tum quia vilitas, & abiectio eius perſonæ
reddit huiuſmodi ſtuprum, & coitum impunibilem. Rol.
conſ.74.num 15.16.lib.1 Paleott. d. cap.42.n.4. Ioſeph Lud.
deciſ. Lucenſ.60.num.12.verſ.eo addito. Tob. Non. d.conſ.
53. n.36. & addi poteſt, quòd etiamſi ab initio coitus
iſte fuiſſet reſpectu ſtupri punibilis, ex longa tamen eo-
rum conſuetudine fuit purgatione impunibilis factus.
14 Gloſſ. in §. eos, in Auth. quibus mod nat.eff.legit. Maſcard.
de probat. concl.341. num.315. Marzol. conſil.31. num.8.
Baiard. ad Clar. §.fornicatio,num.13. Lup. de illegit.comm.1.
§.1.n.9. & ideò ſtante coitus impunitate nulla eſt ratio,
quare huic mulieri non potuit liberè relinqui.

Sextò res iſta tantò magis perſpicua efficitur ad fauo-
rem mulieris, quia non probatur eam fuiſſe concubi-
15 nam, & cùm id in facto conſiſtat, non præſumitur.
Surd. d.conſ.469.n.19.20. non enim ſufficit probare co-
pulam, niſi etiam conſtet eam fuiſſe retentam in ſchemate
matrimonij in eadem domo affectione maritali, aliàs non
16 eſſet concubina, vt per Rotam diuerſ.deciſ 254 n.1 part.2.
Marcabrun. ab Anguill. conſ.13.num.29. Lup. d.comm.1.
§.1. num.22. & multò magis redditur leuior culpa dictæ
mulieris, quia non probatur eam ſciuiſſe dictum virum
fuiſſe vxoratum tempore coitus, & ſtupri, & conceptio-
nis filiorum, quod tamen erat probandum. Brun. conſ.
175.n.59. verſ. non obſtat. Barz. deciſ.91. num.16.

Septimò in rebus etiam deperditis, vbi verum eſſet ex
hac occaſione dictam mulierem effectam eſſe incapacem,
tamen vt id locum habeat, neceſſe eſt conſuetudinem
cum ea habitam per dictum teſtatorem perduraſſe vſque
ad tempora morti eius vicina, ſi enim deſierit eſſe con-
cubina, ſaltem per triennium, illa potuit ex teſtamento
17 amaſij capere propter emendationem, quæ præſumitur
ex lapſu dicti temporis, & ſolet efficere nouum homi-
nem: ita per gl. in l. miles ita, §. mulier, in verbo, Cadere
poteſt, ff. de milit. teſt. Bald. conſ.354.in fin.lib 3. Gugliel.
Bened. in cap. Raynutius, in verb. & vxorem nomine Ade-
laſiam, n.161. verſ.& eo modo, de teſtam. Port. Imol.conſ.21.
num.1. exornans Lancill. Gall. tract. de Statut. in verb.
Maritus, q.3. n.39. & ſeqq. & n.47. Seraph. de priuileg.
iuram priuileg.71. num.44. Gratian. diſc. for. lib.1.cap.31.
n.29. Ceph. conſ.523. num.229.230. Surd. conſ.469.n.23.
24. Card. Seraph. deciſ.46.n.6. in fin. latè Ioan. Bapt.
Lup. tract. de illegitim. comm.2. §.2. num.13. verſ. decla-
ratur. Theſaur. deciſ.111.num.7.

Octauò data etiam dictæ mulieris incapacitate, adhuc
quia ſe bene geſſit circa negotia legantis, & eius ſerui-
tio fuit prompta, propter eius benemerita poteſt ſuſti-
18 neri tale legatum. Anch. conſ.247. n.1 Bermon. Chouer.
tract. de public.concub.verb. contra praedictos, n.26. Peregr.
de iur. fiſc. lib.2. tit.9. num.11. Franc Niconit. in rep cap.
quoniam contra, num.437. de probat. Tob. Non.conſil.53.
num.17. Ceph. d. conſ.523. num.135. Surd. d. conſ.469.
num.25. 26. Card. Tuſch. pract. concluſ. littera D, con-
cluſ.700. num.34. Theſaur. deciſ.111.n.6.7.

Nonò conceſſa iterum dicta incapacitate, quia tamen
dicta mulier eſt pauper, vt habeat vnde ſe paſcat, ſuſti-
nendum videtur legatum ei factum. Guliel. in d.cap.Ray-
nutius, verb. & vxorem, deciſ.5. num.161. & verb. ſolidos, 19
quaeſt.6. num.24. verſ. nedum. Port. d. conſ. 21. num. 30.
Lancill. d. quaeſt.3. num.58.59. ſicut enim filio ſpurio, &
inceſtuoſo alimenta debentur, late Surd. tract. de alimen.
tit.1. quaeſt.10. num 5.7.8. ita dicendum videtur de eius
matre, ne ad imparia iudicentur, quia non eſt alia cauſa
matris pauperis, ac filiorum eius in modo capiendi, l. 20
matre, & l. humanitatis, C. donatur. liber. Crau. conſ.368.
num 3.7. & ſicut legatum ſpurio factum cauſa non ex-
preſſa cenſetur pro alimentis datum, Crauet. conſil.219.
num.8. Sim. de Præt. de interpret. vlt. vol. lib.3. inter-
pret. 1. dub 3. ſol.2. num.6. verſ. hac de cauſa Mantic. de
tac. & amb. conuent. lib.13. tit.37. num. 26. verſ. & qui-
dem, ita videtur dicendum in matre, & maximè quando
legatum eſt annuum, quo caſu ſi fiat pauperi, cenſetur ob
alimenta factum. Surd. de aliment. tit.9. quaeſt.6. num. 14. 21
& tit.2. quaeſt.12 & quaeſt. 13. quod multò magis dicen-
dum eſt ob clauſulam, Omni meliori modo, quæ efficit,
vt ſi non valet, quod ago vt ago, valeat vt valere 22
poteſt. Tob. Non. conſ.59. num.10. Peregr. conſil.6.n.23.
lib.3.

Decimò videtur non poſſe tractari de incapacitate
dictæ mulieris, quia etiamſi in hac conuerſatione aliquid
turpitudinis ineſſet, ea tamen non facit eam incapacem,
ſed tantùm indignam, adeò, vt ſolus fiſcus tanquam tur-
pis lucri raptor ab ea legatum auferre poſſit, ad l. Clau- 23
dius Seleucus, l. mulierem, & l. Lucius, ff. de his, quibus,
vt indign. Bart. in l. miles ita, §. mulier, vbi etiam Iaſ. de
milit. teſt. Capr. conſ.127. num.3. & conſil. 129. num.6.
Natt. conſ.560. in fin. Peregr. de iur. fiſc. d. tit.9. num.2.
Tob. Non. d. conſ.53. num.39. Surd. d. conſil. 469. n.30.
Vnde hæredes videntur cogendi ad traditionem legati,
quia ius fiſci nemo poteſt opponere, l. his conſequenter, 24
§.1. ff. fam. erciſc. l. hæredibus, C. de his, quibus vt indign.
Soc. conſ.78. n.5. lib 4. Capr. d. conſ.129. num. 6. Non.
d. conſ.53.n.39. verſ. ſed quoties, Surd. d. conſ.469. n.30.
verſ. & quamvis, & n.32.

Vndecimò addere poſſumus, quòd dictus teſtator fe-
cit ei legatum amore Dei, vnde pro anima ſua videtur
feciſſe, & ſic pro cauſa pia tale legatum videtur ſuſtinen-
dum, quia id nullo iure cenſetur prohibitum, arg. l. ſi 25
ſponſus conceſſa, ff. de donat. inter vir. & vxor. Mar. An-
guiſſ. conſ.123.n.24.

Duodecimò res iſta longè clarior reddi poteſt ad fa-
uorem dictæ mulieris reſpectu eorum, quæ teſtator ad-
huc viuens ab ea mutuò recepiſſe confeſſus eſt in teſta-
mento, talis enim confeſſio probat contra hæredes, &
prodeſt dictæ mulieri, ad textum in l. cùm quis decedens, 26
§. codicillis, vbi Bart. de leg.3. latè Peregr. conſ.6.num.4.
lib.3.

Tertiodecimò, & vltimo data etiam nullitate legati,
quia tamen apparet de mente defuncti videtur ſaltem ex
æquitate naturali hæredem teneri in conſcientia adim-
plere votum teſtatoris, quia ex benignitate in foro Dei
ſuſtinendum eſt legatum iuxta mentem defuncti. Ang. in 27
§. ſi verò expreſſim, in Auth. de hær. & falcid. & in l. qui-
dam, § illo, num.3. C. de ſeru. neceſſ. hær. inſt. Bald. conſ.
240. verſ. præterea, lib. 1. Alciat. conſ.38. num. 21. &
conſ.53. num.12 lib.9. tom.3 Menoch. conſ. 167. num.21.
etenim qui contrauenit teſtatoris voluntati, lethaliter 28
peccat. Abb. in rep.cap. cùm eſſes, num.7. de teſtam. Ceph.
conſ.624. num.17. Bonacin. de contract. diſp.3. q. 1. p. 3.
num.6. in fin. & cùm anima cunctis rebus præferenda
ſit. Curt. Iun. conſ.277. num.17. Ceph. conſ.216. num.19. 29
Rim. Iun. conſ.400. num.135. Grilinz. conſil.25. num. 23.
Gratian. diſc.766. num.22. huic ſententiæ adhærendum
eſt, quia in foro animæ tutior pars eſt eligenda, & con-
ſcientia eſt forum æquitatis. Menoch. conſ. 405. num.6. 30
& ea à iuſto, & æquo regulatur. Caualc. de brach.
reg.

*reg.part.*1. *num.*13. & cùm pium sit exequi voluntatem
defuncti. Corn. *cons.*50. *numer.*6. *lib.*1. hæredes, qui
more christiano viuere profitentur, hoc consilium ap-
prehendere debent, quia bonarum mentium est ibi cul-
pam agnoscere, vbi culpa non est, *cap.*2. §. *cùm autem,*
31 *de iureiur. cap. ad eius, dist.*5. §. *diuersum, Inst. qui pro-
mouer. poss.* Cagn. *in l. semper in dubiis, num.*1. *ff. de reg.
iur.*

Hæc sunt, quæ meo sanè iudicio pro parte dictæ mu-
lieris videntur posse deduci, & seriò allegari, quæ no-
lui quasi ignorans prætermittere, ne viderer ad euitan-
dum laborem, vel celandam veritatem ea studiosè effu-
gisse, quæ dictæ mulieri videntur posse victoriam pro-
mittere. Sed stabilitis priùs dictorum hæredum funda-
mentis facilè erit prosternere has tanti ędificij columnas,
quia ferro sibi viam aperit, qui per contraria transit, re-
32 cte Bald. *in l.precibus, C.de impub.& aliis substit.*

Licèt igitur hæc omnia solam superficiem intuenti vi-
deantur dictæ mulieri valde prosperum promittere iter,
verius tamen est, & inter nostros receptius, hanc fœmi-
nam esse penitus incapacem, ac indignam quocumque
relicto sibi facto à dicto testatore, adeò vt hæredes ne-
que in foro Cæsaris, neque in foro Dei teneantur ad
præstationem dicti legati, quin immo ostendam potiùs
periculum esse, ne macularent suas conscientias, si his
relictis annuerent, quasi cooperantes turpitudini dictæ
mulieris, & legi resistentes, quæ talia inhibet præstari,
& tradita concedit fisco auferri.

Vt igitur gradatim procedamus, ea, quæ facta sunt,
præmittere oportet; nam satis constat dictum testato-
33 rem vxoratum fuisse vsque ab anno 1583. cuius vxor su-
perstes ei remansit, & talis erat, antequam ille incipe-
ret habere consuetudinem cum dicta muliere; quæ non
potest allegare ignorantiam huius rei, quia dabat ope-
ram rei illicitæ rem habens cum eo absque figura ma-
trimonij, propter quod efficitur, vt talis ignorantia, sal-
tem quoad ipsam non possit allegari, quidquid sit in pro-
le, *l.vulgaris, § si quis ars ff. de furt.* Bart. *in l. si adulterium,
num.*8. *vers. ideò, de adult.* Abb. *in cap. tanta, numer.*8. *in
fin. qui fil. sint leg.* Peregr. *de fideicomm art.*24. *num.*25. &
maximè quia ipsa est de eodem loco, & patria, vnde
præsumitur sciuisse eum fuisse vxoratum. Bald. *cons.*338.
*vers. huius autem, lib.*4. pulchrè Crauet. *consil.*168. *num.*6.
ad rem Rim.Iun. *consil.*380. *num.*69. *vers. at nos,* & *n.*70.
34 fortè excusaretur ex capite ignorantiæ, si esset de alia
prouincia. Innocent. *in cap. cùm inhibitio, num.*4. *in fin.
de clandest. despons.* sed ipsa mulier bene tractauit cum
vxore dicti testatoris, & eam pro tali habuit, vnde de
hoc non est dubitandum, & cùm ipsa fateatur copulam
cum dicto testatore, & ei peperisse filios, satis probatur
concubinatus. Ita Franc. Monald. *consil.* 31. *numer.*102.
filij enim ex ea nati constituunt notorium facti perma-
nentis. Farinac. *consil.*190. *numero* 5. *lib.*2. adest etiam
35 publica vox, & fama, & multa alia, quibus conuinci-
tur fuisse famosa, & turpis illius concubina: Ioan. Lo-
pez *in rep. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor.* §.21.
*num.*17.

His in facto subsistentibus, & stante, quòd nemo po-
test duas habere vxores eodem tempore, *l. eum qui duas,*
36 vbi Salyc. *num.*3. *C. de adult.* Clar. *in prax.* §. *fornicatio,
num.*26. *vers. dicitur,* Farinac. *d. tract. quæst.*160 *num.*1.2.
sequitur, quòd dicta mulier non potuerit esse propriè,
& licitè concubina dicti testatoris etiam secundùm ius
ciuile, cùm viuente eius vxore inter eos matrimonium
non posset consistere. Surd. *de alim. tit* 1. *quæst.*9. *nu-*
37 *mer.*10. Rota *diuers. decis.*254. *numer.*1. *part.*2. Peregr.
*consil.*83. *num.*3. *lib.*1. Amat. *decis. Ferr.*64. *num.*4. non
enim potest esse, vel dici concubina propriè, nisi vter-
que eorum sit solutus, & nullum extet matrimonij im-
pedimentum. Bart. *in l.*1. *in verbo, committit, ff. de con-
cub.* Gramm. *vot.*4. *num* 6. Paleott. *de noth. cap.*12. *nu-
mero* 2. *in fin.* Farin. *de delict. carn. quæst.*138. *numer.*13.
Mascard. *de probat. concl.*341. *n.*12. Rota *dicto loco.* Ioan.
Lopez *in rubr. de donat.* §.37. *num.*8. Barz. *tract. de fil. non
leg. nat. rubr. de concub.* Surd. *d. quæst.*9. *numero* 10. Card.
Tusch. *littera C, conclus.*566. *numero* 10. Amat. *d. decis.*64.
num. 4.

Et hæc necessaria sunt, ac alia multa ad constituendam
propriè concubinam, & iura, quæ loquuntur de concu-
binis, intelliguntur de his, quæ habent omnia requisita,
secundum enim antiquos, & ius ciuile concubina erat li-
cita, & nomen honestæ mulieris retinebat. Alciat. *in l.* 38
Massurius, vers. ff. de verb. sign. Menoch. *lib.*3. *præs.*51.
*num.*10. Farin. *quæst.*147. *num.*81. Vnde hæc mulier vxo-
rati amica etiam secundùm ius ciuile non meretur no-
men concubinæ, sed pellex dicenda est, focaria, & pro-
brosa mulier, per textum *in d.l. Massurius,* vbi Alciat. &
Bologn. *de verb. sign.* Aul. Gell *num.*3. *lib.*4. *cap.*3. Fran-
ciscus *in comm. de verbis iuris, verbo, Pellex.* Corn. *in l.
hæreditas, C. de his, quibus vt indign.* Caccialup. *in d.l. si
qua illustris, num.*73. *C. ad Orfic.* Ioan. Lopez. *de donat.
inter virum, & vxor.* §.39. *num.*14. *vers. & secundùm illa:* 39
nam deficiente vno requisito, non potest verè dici con-
cubina, nec concubinæ nomen meretur. Menoch. *d. lib.*3.
*præs.*51. *num.*13. *vers. verùm:* & propterea in hac re con- 40
fugiendum est ad leges, & iura, quæ loquuntur de illi-
citis concubinis, pellicibus, incestuosis, & probrosis fœ-
minis, vt inquit pulchrè Bald. *cons.*267. *num.*1. *lib* 1. & 41
*cons.*457. *num.*1. *vers. nec est, lib.*5. Luc. de Peñ. *in l. si co-
hortalis, vers. in secundo verò genere, C. de cohortal. lib.* 12.
Crauet. *cons.*229. *num.*12. *vers. quartò respondeo,* Caccia-
*lup. in d.l. si qua illustris, num.*68. *vers. ad de quod, C. ad Or-
fic.* Card. Tusch. *littera C. conclus.*566. *num.*1. & *concl.*568.
*num.*20.

Benè verum est, quòd istæ fœminæ fœtentes, quæ
clericis, vel vxoratis, & similibus se subiiciunt, siue
domi detineantur, siue extra, dummodo frequenter co-
gnoscantur & ab vno ferè manuteneantur, attento com-
muni vsu loquendi simpliciter concubinæ vocantur, vel
cum aliqua adiectione turpitudinis significatiua, quo-
niam ad constituendam probrosam concubinam non est 42
necesse, quòd domi detineatur affectione maritali, vel
quòd vterque eorum sit solutus; licet enim hæc defi-
ciant, tamen impropriè, & secundùm communem vsum
loquendi concubina dicitur. Bermon. Chouer. *tract. de
concubin. verb. concubinam dimittat, num.*9. Dec. *cons.*305.
aliàs est 306. *num.*6. *vers. & concordando,* Farinac. *d. tract.
quæst.*238. *num* 12. *vers. vbi pariter,* Couar. *epitom. part.*2.
*cap.*8. §.2. *num* 4. latè Menoch. *cons.*60. *num.*4. Card.
Tusch. *littera C, concl.*566. *numer.*9. Thesaur. *decis.*130.
*num.*4. Sanchez *de matrim. lib.*10. *disp.*18. *num.*20. *vers.
at idem.* Ioan. Bapt. Lup. *tract. de illegitim. comm.*1 § 5. 43
*num.*95. Rim.Iun. *consil.*193. *numero* 10. *vers. tertiò non
est:* vbi amicam vxorati concubinam appellat, & hoc
idem meliùs quoque probatur *in* §. *quia verò, vers. si
quis in sua, in Auth. vt lic. matr. & au.* vbi paria repu-
tantur vxoratum habere concubinam in domo, vel ex-
tra.

Vnde Clericus, cuius propriè concubina non est, re-
ctè dicitur concubinarius, qui etiam in aliena domo
notam habet fœminam, cui solet carnaliter commis-
ceri, si de consuetudine constat, vel in sua, aut fœ-
minę vicinia diffamatus est: ita tenet Bern. Diaz *in pract.
crimin. cap.*79. *in princ. verbo, Concubinarium insuper:* ea 44
enim requisita sunt necessaria ad constituendam iure ci-
uili permissam concubinam, non autem efficiunt, quin
illicita non sit concubina, si aliqua deficiant ex requi-
sitis, quæ solùm concurrere debent, vbi de permisso
iure ciuili concubinatu tractamus, qui inter solos solu-
tos cadere potest. Ioan. Lopez *in rep. rubr. de donat. in-
ter vir. & vxor.* §.37. *num.*8. & §.39. *num.*14. *versic. &
nota.*

His firmatis descendendo ad punctum, de quo quæ-
rimus, inuenio apud legum, & canonum Professores pro
vero

vero haberi, & magis receptum eſſe, quod illicita concubina ſit non ſolum indigna, verum etiam omnino inca-
45 pax quorumcumque relictorum ex teſtamento amaſij, & omne datum eſſe ipſo iure nullum, adeo, vt remanere debeat penes grauatos, vel hæredes, aut ſubſtituros, & alios ſuccedere debentes, voluntque id procedere non ſolùm in datis per vltimam voluntatem, ſed etiam inter viuos, vt in terminis de concubina ſoluta vxorati voluerunt Cyn. *in l. 2. num 3. C. de condict. ob turp. cauſ.* Raph. Cum. *in l. miles ita, §. mulier, num. 2. verſ. in pagano, ff. de milit. teſtam.* & perbellè *in l. affectionis, num. 2 de donat.* vbi rem declarat: vide Bald. *conſ. 267. num. 2. lib. 1.* & *d. conſ. 457. num. 1. verſic. ſed his, lib. 5.* Luc. de Peñ. *in d. l. ſi cohortalis, verſ. in ſecundo verò genere,* & *verſ. quod ſi propter hoc, C. de cohortal. lib. 12.* Iaſ. *conſ. 37. verſ. quadam, lib. 3.* & *in l. miles, num. 18. 19. de re iud.* quem ſequitur Peregr. *de iur. fiſc. lib. 2. tit. 9. num. 2.* vide Ruin. *conſ. 109. n. 29. 30. 33. lib. 3.* Crauet. *conſ. 229 num. 12. verſ. quarto reſpondeo.* & *conſ. 368. num. 3. 10. verſ. conſequens*: pulchrè Burſat. *conſ. 205. num. 21 22. lib. 2.* Couar. *in cap. peccatum, part. 2. §. 1. num. 2. verſ. nam etiam, de reg. iur. in 6.* Modern. Peruſ. *in l. hæreditas, col. 2. C. de his, quibus vt indign.* Carpan *ad Stat. Mediol. cap. 295. num 56. part. 1.* Ioan. Garc. *in l. 1. num. 33. C. de ſecund. nupt.* Lancell. Gall. *de Statut. verb. Maritus, quæſt. 3 num. 32 44. in fin.* Gratian. *diſc. for. lib. 1. cap 31. num. 19. 20* Mantua *in Enchirid. ſer ſing lib. 6. cap. 142.* Caccial. ip. *in d. l. ſi qua illuſtris, num. 73 verſ. & ita, C ad Orfic.* Sim. de Præt. *de interpret. vlt. vol. lib. 3. interpret. 1. dub. 2 col 2 num. 2.* Marcabrun *conſ. 1. n. 54 55. 56.* Vrſill *ad Afflict. deciſ. 102. num. 3.* Ioan Lopez *d. § 37. n. 8.* Tuſch. *littera C, a concluſ. 568. num. 13. 17. 20.* & *littera D, concluſ. 700. num. 42.* Seraph. *deciſ 46. num. 6. verſ. in terminis*, quam replicat Farin. *deciſ. 4. poſt conſ. crim. lib. 1.* Giouagn. *conſil. 47. n. 6. lib 1.* Homobon. *de exam. Eccleſ. part. 2. tract. 10. cap 4 quæſt. 6. verſ. quo verò.* Ex quibus habetur hoc etiam iure ciuili eſſe damnatum, ſed eſto, quòd hæc turpitudo ſolo iure canonico damnaretur, tamen quia continet materiam peccati, debe-
46 ret ſeruari etiam in terris Imperij. Crauet. *conſil 229. numer. 12.* Rol. *conſ. 54. num. 61. lib. 2.* Rim. Iun. *conſ. 380. n. 30. 31.*

Et hæc adeò vera ſunt, vt etiamſi hæres in totum, vel pro parte ſoluiſſet talia legata, vel donationes, tamen cogi non poterit ad vlteriorem præſtationem, ne-
47 que cenſebitur teſtantis voluntatem approbaſſe. Lancell. Gall. *d. tract. verb. non poſſit, quæſt. 1. num. 71.* immo repetitioni locum eſſe autumo, cùm talis mulier retentione vti non poſſit, *l. 1. § ſed & ſi,* & *§. quibus tacentibus, C. de natur. liber* Ruin. *d conſ. 109. num. 30. lib. 3.* in tantùm, quòd diſtinguere non oporteat, an opulenta ſit hæreditas, nec ne, legatumve paruæ, vel magnæ æſti-
48 mationis, teſte eodem Lancell. Gall. *d. verbo. Non poſſit, quæſt. 14. num. 26.* ſicut etiam hæres poteſt reuocare, & condicere legata, quæ ſpuriis à patre relicta præſtiterat. Ioan. Bapt Lup. *tract. de illegitim. comm. 2. §. 2. num. 46. verſ. extenditur.*

Non igitur hæc procedunt ſolùm in concubina clerici vel militis, vt quidam iuris ignari ſolis clericis infeſti, & adulteris fauentes voluerunt, teſte Luc. de Peñ. *in d. l. ſi cohortalis, verſ. quod ſi propter hoc, C. de Cohortal. l. 12.* nam licèt certum ſit, clericum, militem, & Doctorem concubinæ ſuæ donare non poſſe, latè Mantic. *de tac & amb. convent. lib. 21 tit. 3 num. 13. verſ. ſecundò, &*
49 *verſ. tertiò.* Giouagn. *d. conſ. 47. num. 9. lib. 1.* ad eos tamen ſolos hæc diſpoſitio non reſtringitur, quia procedit etiam in quocumque pagano illicitam concubinam ha-
50 bente. Caſtr. *in l. donationes in concubinam, num 4. in fin ff. de donat.* Cum. *in d. l. miles ita, §. mulier, num. 2 verſ. in pagano, ff. de mil. teſtam.* & *in l. affectionis, de donat.* Iaſ. *d conſ. 37. verſ. quadam*, ibi: *Nec ex teſtamento pagani, lib. 3* Ruin. *d. conſ. 109. num 29. 32.* Capr. *d. conſil. 127. num. 3.* Marcabrun. *d. conſil. 1. num. 55.* Ceph *conſil. 390. num 79.* Vrſill. *d. deciſ 102. num. 3.* & ſentiunt omnes præcitati; talia enim legata, & donationes cenſentur factæ ex cauſa libidinis præcedente. Ang. *conſil. 17. ad finem.*

Et ſanè fortior eſt ratio in pagano, qui non gaudet tot, & tantis priuilegiis in teſtando, quot, & quantis miles: & ideò textus *in l. miles ita, §. mulier, verſ. nec ex* 51
teſtamento militis, ff. de milit. teſt. implicat, & includit caſum pagani vti minus dubitabilem, de ſolo milite non loquitur, vt quidam perperam intelligunt, ſed propter dictionem, *Nec*, implicatiuam voluit dicere, quòd hæ mulieres impudicæ, non ſolum nequeunt capere à pagano, ſed nec ex teſtamento militis: ita explicat Iaſ. *in d. l. miles, numero 18. ff. de re iud.* Vrſill. *d. deciſ. 102. numero 3.* & tantò magis hæc vera ſunt, quando extant filij communes ſuſcepti ex concubina, ne illi per indirectum è manibus matris habeant partem in bonis paternis. Ruin. *d. conſ. 109. num. 31. lib. 3.* verè enim iſtæ fœminæ legibus valde odioſæ ſunt. Decian *conſ. 83. n. 40. lib. 5.*

Iure igitur merito cautum eſt, ne his inuerecundis, & turpibus pellicibus quidquam donari, aut relinqui poſſit propter bonum publicum ad tollendas rixas coniugum, & in pœnam tantæ luxuriæ, & turpitudinis; nam vxores etiam caſtiſſimæ nimis exaſperantur, vbi norunt maritos habere concubinas, vt inquit Ang. *in l. ex ea* 52
parte, § mulier, num. 2. ff. de verb. oblig. Ioan Lopez *in rep. cap per veſtras, not. 3. numer. 6 verſic quod maximè, de donat. inter vir. & vxor.* Vnde maritus tenens concubinam, vel adulterium committens, dicitur expellere vxorem, & eam male tractare, vt poſt multos Marcabrun. *conſ. 22. n. 12.* 53
& ſi clericus eſt, plus offendit Eccleſiam, quàm maritus vxorem, quia ei magis ligatus eſt, & maiorem debet reuerentiam: vbi ergo notum erit iſtis fæminis talia legata, & donationes conſequi non poſſe, huiuſmodi contubernio facilius abſtinebunt, quia cogitatione futuri quæſtus, & lucri ſua corpora proſternere, & producere ſolent: ita Crauet. *conſ. 229. num 4.* Rol. *conſ. 98. n. 31.* 54
lib. 1. & ideò ſi munera, & ſpem donorum tollas, Veneri hoſtium clauſiſti, quia teſte Sal. Pa. Thais amore carens munus amantis amat.

Secundò licèt ex prædictis ſatis conſtet, & appareat indignitas, & incapacitas harum impudicarum fœminarum cum quibus legitimus nequit conſiſtere concubinatus, tamen vltra prædicta adſunt alia iura aperta, quæ ſi bene ponderentur, hoc manifeſte oſtendunt, & eis donari non poſſe probant, vt eſt textus *in l. 1. §. ſed etſi, &* 55
§. ſiue itaque: vbi Azor. Bald & Salyc. *C. de natural liber. l ſi quis inceſt. §. nihil prorſus, iunct. § ea ſanè, C. de inceſt. nupt l. 1 § omnium,* vbi Bald. *C. de ſecund. nupt.* & meliùs *in § ſi verò effuſa, in Auth. quib. mod. nat. eff. ſui.*

Et licèt hæc iura aliquibus videri poſſint aliena à caſu noſtro, eo quòd loquantur de muliere inualidè nubente, vel intra annum luctus, aut de eo, qui duas habet concubinas, tamen a fortiori decidunt caſum noſtrum. Ruin *conſ. 109. num. 32. in fin. lib. 5.* ſiquidem ſemper leuior eſt culpa duas habere concubinas, aut intra annum luctus nubere, validè vel inualidè, quàm vxori addere pellicem, & probroſam concubinam, teſte Ruin. *d. conſil. 109. num. 32.* Petr. Caball *caſ. 100. n. 79.* latiùs Farin. *de delict. carn quæſt. 149. n. 124.* Vnde ſi illis donari non poteſt, multò minùs iſtis, *Auth. multò magis, C. de ſacroſ. Eccl.* ſic enim arguere licet etiam in materia pœnali, & odioſa: ad textum *in l. qui indignus, ff. de ſenator. l. cui pacto, de* 56
ſeru. export. l. in ſuis, de liber. & poſthum. Crau. *conſ. 452. n. 18* & *conſ. 680. n. 13.*

Tertiò quamvis iſta abundè ſufficiant, tamen pro coronide poſſumus addere, quòd ſi filiis natis ex vxorato, & ſoluta, non poteſt donari à patre, aut relinqui, vt dicam inferiùs; multò minùs licebit eorum matri proprio vitio laboranti donare, vel relinquere, cũ ipſi nihil peccauerint & ſolùm in odium parentum ſuccedere vetentur, *l. legem Anaſtaſij,*

Anastasij, §.naturalibus, in fin. C. de natur. liber. Nam si filij capere nequeunt propter matrem, multò minus ipsa ca-
57 pere poterit, quia potentior est actus in causa, quàm in causato. Castr. *consil.129. numer. 5. lib. 1.* Crau. *d. consil.229. num. 12. ad fin. vers. iam spuriis*, & *consil. 368. n. 3.* siquidem propter quod vnumquoque tale, & illud magis ta-
58 le. Arist. 2. *Metaphys.* & *in l. ex diuerso*, §. 1. vbi notant Bald. Imol. & Alex. *ff. solut. matr. cap. cùm Martha, de celebr. Miss. Clem. vnic.* vbi notat gl. & Card. *de reliq. & vener. sanct.* Euer. *loco à minori*, *num. 5.* Marcabrun. *consil. 66. num. 421.* Rol. *consil. 5. num. 27. lib. 3.* & ita benè in proposito nostro arguunt Bald. *d. consil. 267. num. 3.* Luc. de Peñ. *in d. l. si cohortalis, vers. quod si propter hoc, C. de cohortal. lib. 12.* Neoterici Perus. *in d. l. hereditas, C. de his, quibus vt indign.* Ruin. *dict. consil. 109. num. 31.* Crauet. *d. consil. 368. num. 9. 10.* Caccialup. *in d. l. si qua illustris*, *num. 73. C. ad Orfic.* Ioan. Bapt. Lup. *de illegitim. & natal. rest. comm. 2. §. 2. num. 30. in fin.* si enim matri tali date liceret, vtique aperta esset via fraudi, per quam spuriis mediante matre pater posset facilè relinquere. Ruin. *d. consil. 109. num. 32. lib. 3.*

Nec difficile est sic nototum ostendere incapacitatem, quia certum est natos ex soluta, & vxorato spurios esse abominabiles adeo incapaces, vt iure ciuili neque in ouo
59 possint à patre honorati, per textum *in Authentica ex complexu, C. de incest. nupt.* & *in Auth. licet*, *in fin. C. de natur. liber.* & meliùs *in §. vltima*, vbi Ang. in specie notat, & *in §. si verò effusa, in authent. quibus mod. nat. eff. sui.* Cyn. *in l. 1. C. de adult.* Salyc. *in l. vnic. numero 1. vel sic. & ideò nati, C. de concub.* Anchar. *consil. 335. col. 1.* Guid. Pap. *quæst. 280. numero 2.* Alex. *consil. 60. numero 16. lib. 2.* Decian. *consil. 305. numero 5. ad fin.* Peregr. *de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. numero 35. versiculo verùm cum aliàs*: vbi de communi testatur, & per conformes inquit obtinuisse sententias idem Peregr. *consil. 83. numero 4. lib. 1.* Bald. *consil. 267. numero 2. 3. versic. tertiò facit, lib. 3.* Ias. *consil. 39. in princ. vers. tertiò, lib. 3.* & *ad Port. Inst. ad Orfic. litterâ A, ad fin.* Couar. *epitom. part. 2. cap. 8. §. 5. numero 16. in fin.* Caccialup. *in d. l. si qua illustris*, *numero 25. versic. si ergo*, & *numero 26. C. ad Orfic.* Barz. *de fil. non legit. nat. rubr. 1. num. 4.* Sard. *tract. de nat. liber. §. de successione spuriorum*, *numero 2. versic. in contrarium.* Ruin. *d. consil. 109. numero 31. lib. 3.* Soc. Iun. *consil. 120. numero 17. 18. lib. 2.* Ceph. *consil. 285. numero 22.* & *consil. 390. numero 20. 21.* Osasch. *decisione 119. numero 19.* Rot. *diuers. decis. 64. num. 10. part. 2.* Petr. *de fideicomm. quæst. 11. numero 230. vers. sed quo.* Valasc. *consil. 39. numero 9.* Menoch. *consil. 60. num. 15. 30.* latè Rim. Iun. *consil. 293. num. 7. & per totum*, & *consil. 461. num. 15.* & *consil. 632. num. 15. & seqq.* Surd. *consil. 456. numero 14. vers. quod autem*, & *consil. 487. num. 12. ad fin.* de magis communi Peregr. *consil. 22. numer. 4. in fin. lib. 3.* Ioan. Bapt. Lup. *d. tract. de illegitim. comm. 4. §. 1. n. 6.* & hæc opinio verissima est quoad patris bona, licet in maternis aliter fortè dici possit, quod hîc non est examinandum; sufficit enim nobis ostendere, quod si pater talibus filiis non potest relinquere, multò minùs poterit eorum matri.

Neque dicatur ex æquitate canonica, hos spurios capere posse saltem iure alimentorum, vel dotis congruæ,
60 *cap. cùm haberet*, *in fin.* vbi gl. Abb. Card. & alij, *de eo, qui dux. in vx. quam poll. per adult.* Abb. *in cap. tanta, numero 13. qui fil. sint legit.* Surd. *de alim. tit. 1. quæst. 10. numero 5.* Bertaz. *consil. 531. numero 9. lib. 2.* Caball. *cas. 154. numero 15. part. 1.* & ideò si à simili sic licet arguere contra matrem, vt vidimus, ita etiam pro matre dicendum videtur.

Nam respondetur inspecto iure ciuili hos spurios, etiam dotis, & alimentorum esse incapaces, *d. l. 1. C. de natur. li-*
61 *ber.* Abb *in d. cap. tanta, numer. 13. vers. & isti*, Rot. Bonon. *consil. vnic. numero 2. post decis. Barz. & Peregr. de iur. fisc. lib. 3 tit. 18. num. 33.* quia quoad leges nulla sunt digni clementia. Corn. *consil. 217. numero 4 lib. 3.* & licèt æquitas canonica corrigendo iuris rigorem id morata sit quoad dotes, & alimenta, Mantic. *de tac. & ambig. convent. lib. 13. tit. 37. numero 26.* id tamen non potest exten- 62
di ad matrem spuriorum magis odiosam, in qua cessar naturalis ratio alendi filios, ideo ius Cæsaris in hoc remanet incorrectum. Ita Crauet. *consil. 229. numero 14.* & *consil. 368. num. 11. 12.* nam ius canonicum emanatum ratione æquitatis, & pietatis, ad alium casum extendi non potest, secundum Io. And. *in cap. 2. vt lit. pend.* Crott. *in l. omnes populi, num. 138. de iust. & iur.* Lancell. Gall. *de statutis, verb. solidos, quæst. 6. num. 65.*

Ideò cùm lex canonica id solùm disponat in filiis spuriis, vt ali debeant, & iure alimentorum eis donari valeat, & de matre filiorum non loquatur, in ea ius ciuile obseruandum est, *cap. 1.* vbi gl. *de non. nunt.* Innoc. 63
in cap. que in Ecclesiarum, *de const.* & stante diuersitate rationis ius canonicum de filiis loquens ad matrem extendi non potest. Gloss. *in Clem. 1. in verb. eligatur*, *de elect. cap. licèt canon*, *eod. in 6. Auth. quas actiones*, vbi Ias. de communi, *numero 21. C. de sacrosanct. Eccles.* Crauet. *consilio 589. numero 4. versic. quartò*, Ceph. *consil. 616. numero 89.* Peregr. *consil. 77. numero 52. in fin. lib. 1.*

Deinde sicut illa æquitas canonica de spuriis, & naturalibus liberis loquens cessat in eo, qui ex proprio artificio viuere potest secundùm statum suum, tunc enim neque alimenta consequi potest in bonis patris, Soc. 64
consil. 121. numero 47. lib. 4. Gabriel. *comm. concl. lib. 6. tit. de alim. conclus. 1. numer. 27.* Crau. *consil. 199. numer. 1.* & *consil. 200. numero 10.* & *consil. 917. num. 9. vers. quare*, Bursat. *consil. 618. numer. 21.* Menoch. *consil. 321. numero 26.* Peregr. *de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. n. 75.* Hect. Felic. *allegat. 49. num. 6. part. 3.* Giurb. *in consuet. Messan. part. 1. cap. 7. gl. 13. num. 34.* in tantùm, quòd etiamsi ab initio spurius non possit se alere; tamen si ex post incipiat ex aliqua arte tot lucrari, quot satis sint pro alimentis, cessat alimentorum legatum. Lancell. Gall. *de stat. d. verb. solidos, quæst. 6. num 123.* ita in ista fœmina, quam probatum est ex sua industria viuere posse iuxta suam conditionem, ratio alimentorum, vel dotis considerari non potest.

Posset etiam dici, quòd respectu Morrari dicta mulier amiserit omne ius suum, quia ausa est propria manu capere illius possessionem colligendo fructus, & colendo, & similia faciendo: cùm enim de manu hæredis legatum capere deberet, aliter faciendo cecidit à iure suo, & nihil consequi potest, *l. non est dubium*, vbi Bald. 65
Salic. Alex. Ias. & alij, *C. de legat.* Statut. Carp. *lib. 4. rubr. 25.* Alex. *consil. 134. num. 2. lib. 4.* Rol. *consil. 78. numero 20. vers. quod secus esset*, *lib. 3.* Crass. *de success. lib. 2. art. Officium iudicis*, *quæst. 9. numero 3.* Surd. *decis. 127. numero 13.* pulchrè Ceph. *consil. 289. numero 27.* vbi quod nec retinere potest. Lud. Sacca *consil. 179. numero 19. lib. 2.* Marcabr. *consil. 56. num. 14.* tum quia aliqui dicunt id non seruari, vel saltem non procedere quoad pœnam in eo legato, de quo non detrahitur falcidia. Surd. *de alim. tit. 8. priuileg. 16. num. 7. 8.* id nolo potentiùs inculcare.

His sic firmatis, quæ tollunt omnem maculam, superest vt me conuertam ad tollenda contraria, ne restet vllus scrupulus. Nam primò non obstat licere vnicuique de suo ad libitum disponere, quia id verum est nisi lex resistat, cùm nemo possit facere, quin leges habeant locum in suo testamento, *l. nemo potest, ff. de legat. primo*: lege 66
enim reluctante voluntas testatoris nullius est momenti, *l. si quis sub conditione 7. ff. de condit. inst.* Alba *consil. 46. n. 6.* Crauet. *consil. 977. num. 13.* Marcabr. *consil. 81. num. 63.* quia 67
omnis actus ex potestate, & voluntate simul perficitur, & voluntas sine potestate inepta est, *l. cùm te*, vbi Bald. *C. de donat. ante nupt. cap. cùm super* Abb. *in ...*, *de off. deleg.* Crauet. *consil. 85. numero 16.* & *consil. 784. num. 8.* Couar. *in cap. cùm esset numer. 7. vers. tertiò*, *de testam.* Fatin.

rin. *deciſ.* 27. *num.* 4. *cent.* 1. Rim. iun. *conſ.* 297. *num.* 49. Cyriac. *controu.* 284. *num.* 94. *lib.* 2. Giurb. *in conſuet. Meſſan.*
68 *part.* 1. *cap.* 2. *gl.* 7. *num.* 10. qui dicunt hæc ſimul requiri ad quamcumque diſpoſitionem faciendam, & omnes humanos actus regulare, & ideo cùm hic prohibetur lege his fœminis donare, vel relinquere, teſtator non poteſt ſecus diſponere, adeo vt quod etiamſi ſub pœna priuationis hæreditatis præcipiat legata præſtari his, vel ſimilibus incapacibus, tamen hæres non tenetur obedi-
69 re, nec pœnam incurrit Ioan. Bapt. Lup. *d. tract. de illeg. comm.* 2. §. 2. *n* 46. *ver extenditur.*

Secundò non obſtat concubinæ donari poſſe, per *l. affectionis, ff. de donat.* Nam primò reſpondeo iura prædicta & alia ex aduerſo allegata eſſe intelligenda de ea fœmina, quæ verè & propriè eſt concubina, velut ſi eſt ſoluta cum ſoluto, vel de publica meretrice: Ita
70 Cyn. *in d. l.* 2. *numero* 3. *verſ. ex his patet, C. de condict. ob turp. cauſ.* Caſtr. *in d. l. donationes, numero* 4. *in fin. ff. de donat.* vide Cuman. *in d. l. affectionis.* Iaſ. *in l. miles, numero* 16. *de re iud.* pulchrè Ioan. Lopez *in rubr. de donat. inter vir. & vxor.* § 37. *numero* 8. Ceph. *conſ.* 390. *numero* 79. & ſic omnes rem hanc intelligunt: cùm autem hæc mulier ſit vxorati pellex, propriè concubina dici non poteſt.

Sed dato etiam, quòd iſta mulier eſſet propriè concubina, adhuc cenſeo donationem, vel legatum ei factum non ſubſiſtere, quia amplius dicere non licet ciuili iure concubinatum eſſe permiſſum, cùm iure nouiſſimo prohibitus fuerit. Iuſtinianus enim ſacros canones imitatus abrogauit iura concubinatum permittentia, per textum *in cap.* 1. *de fil. nat. ex matr. ad morg. contract. in*
71 *feud.* & melius *in* §. 1. *& per totum. in Auth. de lenonibus,* & *in tit. Sancimus mulieres,* & *in tit. vt non luxurientur;* & ſic tenent Hoſt. & Ioan. And. *in cap. lator, qui fil. ſint legit.* Ioan. And. *in c. ſine culpa, de reg. iur. in* 6. Ioan Faber *in* § *nouiſſimè, Inſt. ad Orfic.* Abb. *in cap. tanta, num.* 12. *verſ. ſed Hoſt. qui fil. ſint, legit.* Felin. *in cap. cùm ſit generale, num.* 13. *de for. comp.* Rip. *in l. fin. num* 38. *C. de reuoc. donat.* Cagn. *in d l. ſi qua illuſtris, num.* 11. *verſ. oppoſitum, C. ad Orfic.* Baiard. *ad Clar. in* §. *fornicatio, num* 7. Farin. *q.* 138. *num.* 31. Alex. *conſ.* 59. *num.* 3. *in fin. lib.* 4. Brunel. *de ſponſal concl.* 2. *decl.* 1. *num.* 3. Marzar. *conſ.* 9. *verſic. aduertendum, ad fin.* Couar. *de ſponſal. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 8. Burſat. *conſ.* 76. *num.* 12. *lib.* 1. Vrſill. *ad Afflict. d. deciſ.* 102. *num* 2. *in fin.* Cald. *de iur. emphyt. lib.* 2. *quæſt.* 19. *num.* 15. Tuſch. *pract. concl. littera C, concl.* 566. *num.* 4. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 9. *num.* 15. & *conſ.* 469. *num.* 20. Menoch. *conſ.* 461. *num.* 20. Gratian. *diſc. for. lib.* 1. *cap.* 31. *num.* 3. 4. ex quibus apparet hanc eſſe magis communem DD. ſententiam, & propterea hodie concubina non retinet nomẽ honeſtæ mulieris, ſed dicitur turpis perſona, & infamis, ſaltem infamiâ facti. Bero. *conſ.* 54. *num.* 11. *lib.* 2.
72 Crau *conſ.* 229. *num.* 12. Gul Bened. *in cap. Raynutius, verb. & vxorem, dec.* 5. *num.* 157 160. *de teſtam.* Ioſeph. Lud. *concluſ.* 25. *verſ. & illa dicitur, in fin.* Menoch. *lib.* 3. *præſ.* 51. *numer.* 13.

Verùm in hoc ſtatu Sereniſſ. Ducis Mutinæ nihil dubitandum eſt, quin concubinatus ſit prohibitus, nam valde pius, & Catholicus Cæſar Eſtenſis Dux noſter, de anno 1598. die 9. Iunij fecit proclama contra concubinatum ſequentis tenoris: *Sapendo quanto il peccato della luſſuria offenda la Maeſtà d'Iddio, Ceſare Duca di Modena prohibiſce, che niſſuno ardiſca di tenere concubina ſotto pena di ſcudi* 25. *per la prima volta, che ſarà denonciato, è per la ſeconda, di ſcudi* 100. *è di tre tratti di corda,*
73 *& per la terza ſino della galea, dichiarandoſi, che ſia la medeſima, ò altra concubina, non ſi farà differenza alcuna nel computare le volte, è ſe ſaranno ammogliati, caderanno nella pena duplicata, & ſi procederà contra di loro più rigoroſamente.*

Non eſt ergo dubium, quin concubinatus etiam ſimplex ſit prohibitus, quo ſubſiſtente neceſſe eſt etiam concludere ſimplici concubinæ non licere relinquere, vel donare, ideóque correctas eſſe leges, quæ permittunt concubinis donare, probatur *in l.* 1. & *l. matre,* & *l. humanitas, C. de natural. liber.* pulchrè Crauet. *d. conſ.* 368. *num.* 3. *verſ. tertio reſpondeo,* & *num.* 8. *verſic. ſed enim.* Corn. *in d. l. hæreditas, C. de his, quibus vt indign.* vbi enim coitus eſt à iure damnatus, tunc illi mulieri relinquere non licet, vt ſatis vidimus.

Tertium igitur non obſtat, quòd ſcilicet adulteræ liceat donare, & relinquere, ex Capell. Toloſ. *deciſ.* 141. Nonio *in conſil.* 53. & aliis, nam id falſiſſimum eſt, & deciſio dictæ Capellæ non eſt digna conſideratione, quia à vero alienatur, & aliud non allegat, quàm dictam *l. affectionis,* cuius diſpoſitio non in adultera, ſed in ſimplici concubina procedit, & Capellæ reſiſtunt patres eximij valoris, & eius deciſio reprobata eſt à Ro- 74
ta Romana longè maioris auctoritatis, vt penes Seraph. *d. deciſ.* 46. *num.* 6. *verſ. & hæc opinio.* Gratian. *diſc. for. lib.* 1. *cap.* 31. *num.* 19. 20. Farin. *d deciſione* 4. *poſt conſil. crim. lib.* 1.

Neque nocet vxoratum cum ſoluta non committere adulterium, adeò, vt vxori de eo non detur accuſatio, *l.* 1. *C. de adult.* Nam reſpondeo ſaltem hoc eſſe punibile ſtuprum, quod ſufficit ad conſtituendam illicitam concubinam, cui non licet relinquere: ſiue enim ſit ſtuprum, ſiue adulterium, turpitudo dicitur verſari tam ex parte dantis, quàm recipientis. Cum. *in d. l. affe-* 75
ctionis, ff. de donat. ſed quamvis non detur accuſatio, non tamen ſequitur, quin ſit adulterium, quod iure canonico indubitatum eſt, ſed etiam iure ciuili idem eſſe, & adulterium poſſe appellari ab vxore, tamen non accuſabile, tenuerunt Caccialup. *in d. l. ſi qua illuſtris, numero* 17. *C. ad Orfic.* latè Menoch. *conſil.* 249. *numero* 6. *& per totum,* & *in tract. de arb. iud. caſ.* 420. *numero* 106. *& ſeqq.* Baiard *ad Clar.* § *adulterium, numero* 25. Tuſch. *littera A, concl.* 222. *numero* 1. *verſ. ſecundo modo.* Ceph. *conſ.* 390. *num.* 20. pulchrè Ioan Bapt. Lup. *tract. de illegitim.* §. 5. *num.* 145. *verſ. verùm inſpecta.* Farin. *conſ.* 190. *n.* 29. *lib.* 2.

Quartò non obſtat vxorati coitum cum ſoluta non eſſe lege fori punibilem, quia non quærimus de hoc, ſed an concubina eius ſit ciuili iure permiſſa, quod iam vidimus, quomodo procedat. Verùm ex abundanti ſuſtinendum eſt, inſpecto etiam iure ciuili copulam talis vxorati eſſe criminaliter punibilem, ad textum cum gl *in l. fin.* 76
§. *hominibus,* vbi Salic. *num.* 1. *C. communia, de manumiſſ. l. vnic.* vbi idem Salic. *C. de concub.* Bald. *in l.* 2. *num.* 3. *C. de inceſt. nupt.* *Ang. in* §. *nouiſſimè, num* 22. *Inſt. ad Tertyl.* Farinac. *d. quæſt.* 138. *num.* 21 *in fin.* vbi inquit, quòd ſemper vidit contra iſtos criminaliter procedi: latè Caccialup. *in d. l. ſi qua illuſtris, num.* 5. *in fin.* & *num* 23. 25. vbi etiam Cagn. *num.* 37. *C. ad Orfic.* Alex. *d. conſ.* 60. *num.* 16. *verſ. ſed concubina, lib* 2. Dec. *conſil.* 305. *num* 5. *verſ & hoc idem* Ceph *d. conſil.* 390. *n.* 30. Rim. Iun. *conſ.* 293. *num.* 6. *verſic. hocque, & num.* 7. hoc autem nullam recipit difficultatem, ſtante proclamate dicti Ducis, quod tollit omnem maculam: & non ſine ratione id factum eſt, quia ſanè retentio concubinæ, ſiue in domo, ſiue extra, ſemper eſt cauſa moleſtæ cohabitationis, & perpetuæ diſcordiæ inter coniuges, vt inquit Sanchez 77
de matrim. lib. 10. *diſp.* 18. *num.* 20. *verſ. at idem,* & vlteriùs id eſt contra bonos mores, & ſonat in delictum, vnde maritus non poſſet tenere concubinam, neque de conſenſu vxoris. Caccialup. *in d. l. ſi qua illuſtris, n.* 27. *ad fin. C. ad Orfic.*

Et verè ſi habens vnam concubinam aliam ſuperaddat, iure ciuili poteſt puniri criminaliter, ſaltem extra ordinem, vt inquit Aret. *in d.* §. *nouiſſimè, num.* 8. *verſ. extraordinar. a. Inſt. ad Orfic.* Farin. *d q.* 138. *n.* 21. *in fin.* Couar. 78
epitom. p. 2. *c.* 8. §. 5. *n.* 15. *verſ. quin.* Caccialup. *in d. l. ſi qua illuſtris, n.* 26. *verſ. exemplificat.* Ioan. Lopez. *in recollect. ſuper leg. Taur. leg.* 9. *num.* 30. Honded. *conſ.* 68. *n.* 11. *lib.* 1.
Megal.

Megal.Squilacens.1. 2.*lib*.2. *cap*.8. *quaest*.5. *num*.58. *vers. quintò* : quo ore audebimus affirmare vxoratum posse impunè concubinam habere, & etiamsi non datur accusatio vxori ad adulterium, id intelligendum est quoad pœnam ordinariam infligendam.

Vnde dato etiam quòd vxoratus cognoscens solutam non sit reus adulterij punibilis, tamen admittunt omnes posse criminaliter accusari, & puniri pro stupro: ad textum *in l.eum qui duas,vers.verumtamen*,ibi: *& crimen stupri*, iuncta gl. *in verb. inferretur*, *C.ad l. Iul.de adult*. Salic. *in d.l.vnic.num*.1.*vers.ex quo*, *C. de concubin*. Cyn. *in l*.1.*num*.4. & ibi Ang. *num*.2. *in fin*. & Odofred. *ad fin*.
79 *vers.sed de stupro,C.de adult*.Boss.*in prax.tit.de coit. damn. & punib.n*.23.*in fin.vers.sed est stuprum*. Soc.Iun.*cons*.120. *num*.17.*lib*.2. latè Farin. *d.quaest*.141.*num*.80. Alex.*d.consil*.60.*num*.16.*lib*.2.Bertr. *d. cons*.227. *num*.4. *part*.3. Gozad.*cons*.21.*num*.35.Dec. *d. cons*.305. *num*.5. *vers. quartò*. Peregr.*de iur.fisc.lib*.3. *tit*.18.*num*.35.*vers.ad obiecta*.Crau. *cons*.166.*num*.2.*vers. contrarium*. Sard. *de natur. liber*. § *de success.spur.num*.2. *vers.in contrarium*. Caccialup. *in d. l. si qua illustris, num*.26.27. *C. ad Orfic*. Tusch. *d. littera C, conclus*.566.*num*.1.7. Rim. Iun. *cons*.293.*num*.6.*vers. hocque*,& *num*.7.Ioan.Bapt.Lup. *de illeg.comm*.1. §.5. *n*.145. *vers.& quamvis*, Megal. 1.2.*lib*.2. *cap*.8. *quaest*.5.*num*.18. *vers.& idem dicas*,Surd.*cons*.456.*n*.15.*vers.tamen punitur*, & *cons*.487.*n*.13.*vers.qui omnes*.

Praeterea dici potest hunc coitum vxorati cum soluta alio respectu esse punibilem, quia haec mulier praesumitur fuisse virgo, quando prima vice fuit ab isto vxorato cognita, & maximè in iudicio, vbi ipsa sustinet vices actoris, & vbi contrarium non probatur: ita notat Abb.
80 *in cap*.1 *col*.1. & ibi Ioan And. *num*.2.Anch. *num*.2. Butr. *num*.4.Soc. *n*.6.*& seq. de adult*. Clar.*in* §. *stuprum*, *vers. sed pone*, & ibi Baiard. *num*.41. Alb.*cons*.37. *num*.2.Petr. *de fideicomm.quaest*.11. *num*.226. Crauet. *cons*.166. *num*.3. Chouar.*de public.concub.rubr. de stupro*, *num*.9. Masc. *de probat.concl*.1410. *num*.2. Thesaur. *dec*.3. *num* 2. *vers.& in dubio*. Rim. Iun. *d cons*.293. *num*.5. Honded. *cons*.68. *num*.12.13. *lib*.1. certum est autem, virginem stuprari non leue esse delictum,& puniri graui pœna,etiamsi virgo consentiat.Farin.*dicta quaest*.147.*num*.2.6.54.quoniam de iure ciuili stupri pœna est publicatio dimidiae bono-
81 rum,vel corporis coercitio cum relegatione iuxta delinquentis qualitatem, ad textum *in* §. *item lex Iulia*, *Inst. de publ.iud*.Rol.*cons*.35.*n*.25.*lib*.2. Rim. Iun.*d.cons*. 293. *num*.5 *vers.& cùm pro stupro*. Menoch. *de arb.iud.cas*.288. *num*.7.8. Ioan. Bapt. Lup. *tract. de illegitim. comm*.1. § 5. *num*.104.

Denique inficias iri non potest, quin iste coitus sit punibilis,stante obseruantia Statuti Ferrariae *lib*.3. *rubr*. 104. cuius vigore necesse est fateri, dempta vxore, & meretrice publica, caeteras quantumvis viles, & fantolastras cognoscere aliquo modo esse punibile, vt in specie dixit Bertaz.*cons.ciuil*.92. *n*.13. Rim. Iun. *d.cons*.293. *num*.8. quod sufficit.Dec.*d.cons*.305. *num*.5. ad hoc enim vt coitus sit accusabilis, sat est esse punibilem,licet leuiter,vel extra ordinem. Aret *in d*.§.*nouissimè*, *num*.22.*Inst*.
82 *ad Orfic*. Oinot. *Inst. lib*.3. *tit. de success. liber. ex damn. coit.numero* 1. Caccialup. *in d. l. si qua illustris*, *num*.26. *vers subdit*, vbi Cagn. *numero* 13. *C. ad Orfic*. Franc. de Cald. *de iur. emph. lib*.2. *quaest*.21. *numero* 12. Ioan. Lopez *d.leg*.9. *numero* 39. Valasc. *d.cons* 29. *num*.10. *vers.& sufficit*.Rim.Iun.*d.cons*.293.*num*.10.Honded. *cons*.68.*n*.9. *ad fin.lib*.1.

Quae satis vera sunt, sed dictum proclama sustulit omnem controuersiam, vt in eo videre est, & ideo nati ex soluta, & vxorato naturales filij propriè dici non pos-
83 sunt, sed spurij, & nothi, nisi largo modo eam vocem accipiamus, & ita intelligendus est Peregr. *de fideicomm. art*.12 *n*.88.& *cons*.83.*num*.4.*lib*.1. ne ipse secum pugnet, cùm istos dixerit spurios *in tract. de iur.fisc. lib*.3. *tit*.18. *n*.3.*vers. verùm*.

Quintò non obstat non constare de virginitate dictae mulieris, aut honestate; nam respondetur honestatem satis fuisse probatam, virginitatem verò à iure praesumi, quia omnes nascimur virgines. Rim. Iun. *cons*.293. *n*.5. Honded. *d.cons*.68. *num*.12. nec dicere possumus fuisse 84
vilem personam, licet ignobilis sit, quia non ignobilis, sed turpis persona dicitur vilis: latè Farin. *cons*.141.*n*.2. *lib*.2. & ideò diceretur vilis, si in diuersoriis, vel prostibulis versaretur multorum libini patens. Farinac. *d. quaest*.147. *num*.82. & *cons*.90. *num*.11. *lib*.1. Ioan. Bapt. 85
Lup. *d. tract. de illegitim. comm*.1. §.5. *num*.110. Gabriel *ad Mathes. sing*.99. *versic. item si mulier*. Rol. *cons*.74. *numero* 15.16.17. *lib*.1. Paleot. *de spur. cap*.41. *num*.4. Farin. *d.cons*.90.*numero* 12.Gratian. *disc*.35. *num*.38.*lib*.1. quae enim ingenua est, & vitae honestate decoratur, licèt sit pauper, & abiectae conditionis,non dicitur vilis, ad textum *in d. l. humilem*, vbi Bald. & Salic. *C. de incest. nupt.l. quae adulterium*, vbi gl. *C. de adult. l. marito ff eod*. Couar. *de sponsal. part*.2. *cap*.8. §.5. *numer*.17. *vers. adiiciam*. Peregr. *de iur.fisc. lib*.3 *tit*.18. *num*.36. *vers. concordando*. Honded.*d.cons*.68. *num*.14. *lib*.1. haec autem erat honestae conditionis, quando cœpit habere commercium cum isto testatore, & turpitudinem suam contraxit solùm à concubinatu, ideò versamur extra terminos vilium mulierum.

Deinde vilitate mulieris non excusatur maritus cum ea consuetudinem habens, quin incurrat stupri pœnas. 86
Caccialup. *in d. l. si qua illustris*, *numero* 17. *vers. idem puto*, *C.ad Orfic*. Caball. *resol. crim*.32. *num*.4.5. Masc. *de probat. conclus*.341. *num*.28. Honded. *cons*.68.*num*.14. *lib*.1. de magis communi Peregr. *cons*.20. *num*.4. *in fin. lib*.3. bene verum est, quod si maritus per accidens semel, vel bis fortuitò cognosceret has fantolastras,& viles fœminas, criminaliter non posset puniri, secus si cum eis longam haberet consuetudinem: ita distinguit Caccialup. *in d. l. si qua illustris*, *numero* 27. Paleott. *d.* 87
cap.42. *numero* 6. *versic. responderem*, Dec. *cons*.305. *numero* 5. *vers. aut loquimur*, Crauet. *cons*.166. *numer*.2. *in fin*. Ceph. *cons*.48. *numero* 15. Peregr. *d. tit*.18. *numero* 36.pulchrè Rim. Iun.*d. cons*.293. *num*.10.*vers.tertiò non est*.

Hinc patet,falsum esse,huiusmodi stuprum consuetudine purgari, & in concubinatum resolui, quia cùm inter eos perpetuum constiterit matrimonij impedimentum,non potuit fieri talis resolutio, quoniam ex longitudine temporis, & actus continuatione, stupri turpitudo potiùs aucta est, ad textum *in cap. nostrates*, *in fin*. 88
de consang. & affin. cap. cùm haberet, *de eo*, *qui dux. in matr. quam poll. per adult*. Ioan. Faber *in* §. *item lex Iulia*, *numero* 4. *vers. quid ergo*, *Inst. de publ. iud*. pulchrè Gram. *vot*.4. *numero* 18.19. Baiard. *ad Clar. in* §. *stuprum*, *num*.31. Clar. *in* §.*fornicatio*,*vers.vnum scias*, Mascard. *de probat. concl*.341. *num*.28.29. Farin. *d.quaest*.147.*num*.81. Tusch.*littera S, conclus*.710. *num*.6. Surd. *de natur. liber. rubr. de concub. numero* 2. *versic. in contrarium*. Honded. *d.consil*.68. *numero* 15. *in fin*. Peregr. *consil*.83. *numer*.3. *lib* 1. & certè vanum est dicere, tale stuprum fuisse in concubinatum resolutum, cùm ab initio talis non fuerit, nec vllum tempus inuenerit, à quo incipere, vel conualescere possit.

Sextò non obstat hanc non fuisse concubinam,quia in domo non fuit retenta affectione maritali, nam responsum est haec esse requisita concubinae iure antiquo permissae,& propriè sumptae,nos autem hanc dicimus fuisse pellicem,& probrosam cócubinam,fœtentem,& illicitá, de cuius indignitate, & incapacitate iam satis apparet.

Septimò non obstat hanc fœminam tempore mortis fuisse emendatam,ideoque ei donare,& relinquere licuisse;quoniam respondetur emendationem non praesumi,& eam allegantí incúbere onus probandi, & maximè quando culpa fuit publica; tunc enim emendatio debet quoque esse manifesta,ad textum *in l.non omnes*,§. *à barbaris*, *ff. de*

89 *ff.de re milit.l.ſi cui, §. iiſdem, verſ.ſi tamen ,de accuſ. gl. in cap. ipſi Apoſtoli, in verbo,Nec eſſe,verſ.ſi autem 2.quaſt.7.* Innoc. *in cap. teſtimonium* , *num.*2 vbi Abb.*numer.*14. *verſ.ex his* , *de teſt.* Alex. *conſ.*149. *num.*5. ibi : *non tamen notorio* , *lib.*5. Maſcard. *de probat.concl.*465.*num.*1.2. 3.4.7. & *concl.*601. *numero* 1. Farinac. *de teſt. quaſt.*56. *num.*139. Seraph. *decif.*54. *num.*1.4.5. etenim ſemel malus præſumitur ſemper malus in eodem genere mali , niſi conſtet de emendatione per triennium , *cap. ſemel malus,*
90 *de reg. iur. in* 6. *cap ſcribam* , *de præſumpt. l.ſi cui crimen,* §.1 vbi gl. *ff. de accuſ. l.*3. §.*ſi autem* , *de ſuſpect.tut.l eos, de decur.*ad rem Farin. *deciſ.*51. *num.*10. *poſt conſil. crim. lib.*1.

Sed hæc mulier non poteſt dici emendata, ſtante conuerſatione exteriori cum teſtatore vſque ad vltima ferè tempora , quia contradictio operis oppoſiti reſiſtit , vt
91 inquit Marſil *in l.vnic.n.*19. *verſ. item dicit,de rapt. virg.* Farin. *de delict carn.quaſt.*145. *num.*184.& maxime , quia non eſſet ſatis , ſi emendata fuiſſet tempore mortis teſtatoris. Carp. *ad Stat. Mediol. cap.*295. *num.*58. *part.*1. emendatio enim debet eſſe clara , & manifeſta , ac ſine ſuſpicione, adeo vt conſtet eos in totum reſipuiſſe , &
92 per triennium ſimul non fuiſſe conuerſatos. Bald. *conſil.* 354. *num.*5. *in fin.lib.*3. Marſil. *in d. l. vnic.num.*19.Carp. *d. cap.*295. *num.*19 *part.*1. Rip. *in l.is cui bonis, num.*43. *de verb. oblig.* pulchre Lancell. Gall. *d. tract. de ſtatut.*
93 *verb. maritus* , *quaſt.*3. *n.*46.47. Ceph. *conſil.*523. *n.*130. Seraph. *d.deciſ.*54.*num.*1.4.5.Gratian.*diſc.*31.*n.*29 30.31. *lib* 1.

Bene verum eſt , quod ſi dicta mulier probaſſet per triennium à dicto delicto abſtinuiſſe,& bene,ac laudabiliter vixiſſe longè ab hac conuerſatione,tunc videretur emendata : ad textum *in* §. *nequaquam* , ibi : *triennalis*, vbi Ang. *in Auth de Monach.* Maſcard. *de probat. concl.* 221. *num.*22. & *concl.*468. *num* 10. Farinac. *quaſt.*23. *num.*26.27. & *quaſt.*56.*n.*140. *verſ.vel verius*,& *conſ.*127. *num.*14. *in fin.* hic autem dicta mulier non probauit aliquam emendationem ; ergo remanet legati,& donationis incapax.

Octauò non obſtat, ob benemerita legatum ſuſtineri poſſe , quia reſpondeo non dixiſſe teſtatorem ſe dictæ mulieri relinquere ob ea , & ideò non cenſeri legaſſe ob
94 talem cauſam. Marcabrun. *conſ.*85. *num.*53. & propoſitum in mente retentum nihil operatur,*l.quidam,ff.de her. inſt. l.cum in plures*, §.*locator, locat.l.ſi repetendi, C.de condict. ob turp. cauſ.* Tiraq. *in l. ſi vnquam* , *verb. liberis*, *num.*18. *C.de reuoc. donat.* Crauet. *conſil.*860. *num.*3. voluntas enim teſtatoris non attenditur, quam verbis non expreſſit. Crauet. *conſil.*361.*num.*12. Ruin *conſ.*129.*n.*12. *lib.*3.

Et caſu quo dictus teſtator ob merita relinquere dixiſſet , non ſatis eſt, quia ſigillatim de meritis debet fieri mentio, non in genere : latè Anch.Iun. *qq.fam.* 12.*n.*14.
95 15.16.*p.*2. Cattoc. *de locat. part.*1.*de merced.remun.q.*10. *n.*89. & cùm in regulariter prohibitis,& certo caſu permiſſis non ſit ſtandum dicto aſſerentis caſum permiſſum
96 ſubeſſe,Alber.Brun *de ſtat fœm.excl.art.*3. *n.*124. Giurb. *in conſuet. Meſſan.p.*1.*c.*1.,*gl.*7.*n.*3. neceſſe eſt talia merita probare, quia non ſtatur aſſertioni teſtantis etiam iu-
97 ratæ Anch. *conſ* 247.*num.*2.Dec.*conſ.*132.*num.*2.Decian. *conſ.*83.*n.*43 *lib.*5.Rol.*conſ.*98. *n.*53. *ad fin.lib.*1. Sim. de Prat.*de interpret.vlt.vol.lib* 2.*interpr.*2.*dub.*2.*col.*2 *n.*120. Chouer.*de public.concub.verb.contra prædictos* , *num.*26.& *verb qui etiam filios,n.*31.22. Tuſch. *littera D* , *concl.*700. *n.*34.40.Franc Niconit. *in rep.cap.quoniam contra, n.*437. *de probat.* Theſaur.*deciſ.*111.*num* 6. Anch.Iun.*d. quaſt.*12. *num.*7.Peregr. *d.tit.*9.*num.*11.& *conſ.*6.*num.*16. *verſ.* & *in confeſſione,lib.*3 latè Mant. *de tac.* & *ambig.conuent. lib.*13. *tit.*15.*num* 41 *verſ.ſed diuerſa.* & *verſ.* & *hæc ratio.* Giurb. *d.loco part.*1.*cap.*1.*gl.*10.*num.*14 Ioan Bapt.Lup. *d. tract. comm.*2. § 2. *num.*37. Ludou.Gilhaus *in arbitr. iudic. p.*1. *cap.*6.§.106.*n.*1.

Accedat , quòd non ſufficiunt quæcumque merita, quia debent eſſe æquiualentia legato dictæ mulieri , vel ſimili perſonæ facto , alioquin legatum eſt nullum, ſi inter perſonas prohibitas excedat valorem meritorum. Chouer. *d.verb. contra prædictos* ,*n.*26. Dec. *in l. petens,* 98
*n.*17. *C.de pact.* vbi de communi Anch. Iun. *d. quaſt.*12. *n.*8.9.*p* 2.Mantic.*d.lib.*13 *tit.*15. *num.*28. *verſ.ſed aduertendum*,& *n* 29.30. non enim habenda ſunt in conſideratione quædam ſeruitia manualia , quæ potiùs cenſentur fieri ob dulcedinem conuerſationis, quàm ad promerendum, quorum occaſione dum præſtantur,dicta mulier ſolum victum prætendere poteſt, maximè ſi non conſtet de certa ſalarij conuentione, vt poſt Florian. *in l , ea* & *ſi* 99
quid, in verb. mancipiorum , *ff. de vſufr.* inquit Bermon. Chouer. *d.verb qui etiam filios, num.*32. Dec. *conſ.*132. *in fin.* quem ſequitur Peregr. *d.conſ* 6.*num.*16.*verſ.* & *in confeſſione* , *lib.*3. clarè Tuſch. *litt. D, concl.*700. *num.*36. ſicut etiam in vxore , cui ex forma ſtatuti ſit prohibitum donare , ad hoc , vt meritorum cauſâ donatio , vel legatum ſuſtineatur,ſeruitia debent eſſe inſignia , & talia, ad quæ vxor non teneretur ex debito officij.Ioan Lopez 100
in rep.rub.de don.inter vir. & *vx.*§.4.*limit.*n.32.33. hæc autem mulier talia non probauit, ideò de meritis non eſt quærendum.

Nonò non obſtat tale legatum poſſe ſuſtineri ratione paupertatis; nam poſſem reſpondere aliter eſſe dicendum quia has fœminas olentiſſimas, & execrabiles pro tanta luxus nequitia reipublicæ intereſt inopia laborare , ad textum *in l.bona fides, ff. depoſ.* pulchrè Crauer. *conſ* 219. 101
*n.*14.*in fin.*ſed meliùs dicam hoc legatum non poſſe dici factum ratione paupertatis , ſed potius occaſione turpitudinis , cum non exprimatur id fieri ob paupertatem. Lancell.*de ſtat.verb ſolidos,q* 6.*n.*91. ſicuti videmus,quòd 102
ſi legatum fiat pauperi ſimul,& coniunctæ perſonæ, potiùs cenſetur factum ratione coniunctionis , quàm paupertatis, vel pro anima,vt videtur ſentire gl.*in l.illud, in* 103
verb alia cauſa,& ibi Bald. *n.*13 *ad fin.*& Caſtr. *n.*5. *C.de ſacroſ. Eccl.*Bart.*in l.*1.*n.*35.*C.eod.* Bald. *in Auth. ſimiliter, n.*5.6.*C.ad l.falcid.* vbi Rom.*num.*3. & de communi Dec. *conſ* 120.*n.*4.Tiraq *in d.l ſi vnquam, verb. donatione largitus,n.*73 *C.de reuoc.donat.*pulchrè Crott.*conſ.*3.*n.*22.Ceph. *conſ.*54.*n.*14.& *conſ.*116.*n.*17.18.& *conſ.*303. *n.*30. Marc. Mantua *ap.phsb.*185. *in fin.* Menoch. *lib.*4. *præſ.*115.*n.*6. *vſque ad n.*10.Sanchez *de matr.p.*1.*lib.*1.*diſp.*4.*n.*9. *verſ.* & *è contra*,&*verſ.hinc quando.*Surd.*conſ.*488.*n.*18.19. & *in tract.de alim.tit.*8. *priuileg.*1.*n.*17. vbi inquit , quod niſi exprimatur cauſa pietatis , legatum cenſetur factum ratione conſanguinitatis , ita in propoſito huic fœminæ legatum non cenſetur factum ratione paupertatis , ſed ex illa turpi cauſa. Seraph.*d.deciſ.*54.*n.*3. in prohibitis enim non ſufficit eueniſſe caſum permiſſum, niſi actus dicatur 104
ob illam cauſam factus. Petra *de fideicomm. q.*1. *num.*87. vnde hæc mulier debebat probare legatum ſibi ob hoc fuiſſe factum.Menoch.*conſ.*75. *n.*71.*lib.*1. Ioſeph. Ludou. *concl.*14.*illat.*15.

Vlterius neceſſe erat dictæ mulieri probare ſe eſſe pauperem,& non habere vnde ſe alat , quia hoc eſt fundamentum ſuæ intentionis.Rol *conſ.*92.*n.*23. *lib.*1. Lancell. Gall.*de ſtatut. verb.ſolidos* , *quaſt.*6. *num.*87.88.89. verè 105
enim pauper dici non poteſt, cùm ex ſuo artificio, & ſeruitio valeat ſibi quærere victum.Giurb. *in conſuet. Meſſ. part.*1.*cap.*7.*gl.*13.*n.*34.*verſ.qui enim.*

Accedat,quòd cùm teſtator noſter multa fecerit legata dictæ mulieri,& inter alia eidem reliquerit in caſu indigentiæ duc xx. ſequitur euidenter cætera legata alio fine & reſpectu fuiſſe facta , quia incluſio vnius eſt excluſio , alterius , *l.cum Prætor, in princ. de iudic. l.maritus* , *de procur.* Rol *conſ* 58.*num* 76.*lib.*3.Menoch.*conſ.* 106
530.*num.*2 & actus reſtrictus ad vnum tantùm modum, non valet alio modo. Rota *deciſ.diuerſ.*366.*n.*29.*p.*1.

Nec ſimile eſt,quod dicitur de ſpurio, cui legatū à patre factum cenſetur propter alimenta,quia illud procedit, vt

vt præsumatur reliquisse in causam necessariam, cùm iure naturæ ei teneatur prouidere de alimentis: ita Cranet.
107 *d.consil.*129. *n.*8. Sim. de Præt. *d.sol.*2. *num.*6. quod non facit ad rhombum, quia hic testator, & nemo alius tenetur suæ concubinæ prouidere de alimentis. Crauet. *d.consil.* 368. *n.*11.12.

Sed esto, quòd testator expressè dixisset se huic mulieri relinquere ratione paupertatis ob alimenta, adhuc titulus videretur mendicatus, & fraudulentus, & nisi probata magna paupertate, non sustineretur legatum.
108 Lancell. Gall. *de stat. verb. solidos, quæst.*6. *num.*47. & si suis operis valet se alere, legatum alimentorum ei non prodest. Lancell. *d. verb. solidos, quæst.*6. *num.*26. *vers. quin etiam*, & *num.*85.97. vbi latè, vt hic euenit, vbi dicta mulier est talis roboris, & valetudinis, vt citra sui opprobrium aliis deseruire possit, quod sufficit ad excludendam eam à legato alimentorum. Lancell. *d. verb. solidos, quæst.*6. *num.*111. prout idem in filia spuria censuit Giurb. *in consuetud. Messan. part.*1. *capit.*7. *gl.*13. *num.*34. *vers. vnde alenda*: hæc enim attenta sua rusticali condi-
109 tione pauper dici non potest, quæ suis manibus sibi victum quærere potest. Carp. *ad Stat. Mediol. cap.*312. *n.*6. *part.*1. Menoch. *conf.*321. *num.*29. & *conf.*505. *numer.*15. pulchrè Ceph. *conf.*216. *num.*9.10. Rot. *diuers. decis.*202. *num.*2.3. *part.*1. non enim debent similes personæ rusticæ ali pullis gallinaceis, sed caseo, & cæpis, & potest illis
110 dici; *Ite ad ligonizandum terram.* Sic Ceph. *d. conf.*216. *num.*10.11.12. in terminis Lancell. *d. verb. solidos, quæst.*6. *n.*106. si enim hoc dici potest filio spurio, quantò magis huic obscœnæ concubinæ.

Hinc superfluum est considerare clausulam, *Omni meliori modo*; hos enim defectus non potest supplere, nec
111 similis est Betonicæ omnibus morbis salutari; nam non est apta sustinere voluntatem testatoris legibus repugnantem. Surd. *decis.*7. *num* 27. nec ampliat dispositionem ad casus non expressos. Rim. Iun. *conf.*358. *num* 241. Rot. *diuers. decis.*508. *num.*10. *part.*4. & solùm apta est supplere modum, non autem causam, & sic non potest operari, vt tale legatum censeatur factum propter alimenta, vel paupertatem: pulchrè Soc. Iun. *d. conf.*91. *num.*26. *lib.*3. Menoch. *conf.*415. *num.*27. Surd. *d. decis.*7. *num.*27. quæ tamen omnia si concederemus, adhuc nihil nocent nostro casui, aut prosunt dictæ mulieri.

Decimò non obstat hanc mulierem posse dici solùm indignam, non autem incapacem, adeo vt solus fiscus ei valeat contradicere. Nam primò respondeo verius esse, & receptius, quòd dicta mulier vt concubina vxorati, vel illicita, sit non solùm indigna, sed etiam incapax adeo, vt legatum ei factum sit ipso iure nullum, & pro non scripto habeatur, debeatque remanere penes substitutum, vel grauatum, aut cohæredem, vel apud
112 venientes ab intestato: sic Bald. *d. conf.*267. *num.*2. vbi tales fœminas dixit plus incapaces esse quàm eorum filios. Ias. *in d. l. miles, num.*18.19. *ff. de re iud.* vbi inquit, quod capere non possunt: ad rem Crauet. *conf.*229. *n.*6. *versic. secunda ratio*, & *num.*12. *vers. quartò*, & *consil.*368. *num.*8. *ad fin.* & *num.*10. *vers. consequens.* Corn. *in d. l. hereditas, col.*3. *C. de his quibus vt indign.* vbi inquit tales mulieres iudicatum fuisse, neque posse vti retentione: vide Marcab. *d. conf.*1. *num.*54.55.56. Caccialup. *in d. l. si qua illustris, numer.*72. *in princ. & ad fin. ad Orfic.* Ruin. *d. conf.*109. *num.*30. *vers. nec per fiscum*, & *num.*32. *ad fin. versic. est etiam, lib.*3. Berm. Chou. *d. tract. de concub. verb. contra præd. num.*26. Mazzol. *conf.*31. *num.*23. Ceph. *d. conf.*190. *num.*72. *vers. verumtamen*, & *num.*74. Tusch. *d. littera C, concl.*568. *n.*20. Vrsill. *d. decis.*101. *num.*6. Megal. 1.2. *lib.*2. *cap.*8. *q.*5. *n.*20. & *n.*22. Lancell. *d. verb. maritus, quæst.*3. *num.*32. Seraph. *d. decis.*46. *n.*6. Cyriac. *contr.*205. *n.*16. *lib.*2.

Et hoc est de mente omnium DD. superiùs allegatorum, qui dicunt his mulieribus donari, aut relinqui non posse; verbum enim, *non potest*, personam inhabilitat, tollit omnem obligationem ciuilem, & naturalem. Bald. *in l. quod ait, num.*1. *vers. secus, ff. de diu.* Bonacos. *tr.*
*equorum, quæst.*28. Lancell. *de stat. verb. non possit, in princ.* 113
*num.*16 latè Sanchez *de matr part.*1 *lib* 6. *disp.*38. *num.*20. *in tertia ratione*, & *moral. lib.*2. *cap.*14. *num.*32. *vers. vbi notanda.*

Fisco igitur locus esse non potest, nisi quando non extaret substitutus, vel cohæres dictæ mulieris, vel consanguinei testantis, & quando hi per duos menses essent negligentes in auocando talia relicta ab his fœminis, tunc enim, si re vera esset facta traditio, post duos menses fisco via aperitur, non tamen alio modo: sic probat
textus *in l.*1. §. *sed etsi*, & §. *siue itaque*, & §. *quod sie excitant, vers. quidquid*, vbi Azot *n.*6. Bald. *num.*5. *in fin.* Salic. *n.*2. *vers. nota quod, C. de natur. liber. l. matre*, §. *quidquid, C. eod. l. si quis incest.* §. *ea sanè*, & *Auth. incest. C. de incest. nupt. l.*1. §. *omnium*, vbi Bald. *C. de secund. nupt.* Ruin. *d. consil.*109. *num.*32. *in fin. libr.*3. vbi probat hæc iura ad rem nostram bene allegari, vltra quod fisco non fit locus in palam relictis, sed clam relinquendo. Menoch. *conf.*511. *num.*18. 114

Si ergo dictæ mulieres fœtentes non solùm indignæ sunt, sed etiam incapaces, absque dubio legatum eis factum remanet penes substitutos, vel grauatos, vel testa-
toris consanguineos, *l.*1. *vers. omnium*, iuncta Glossa, vbi 115
etiam Decian. *n.*11 & Io. Garr. *n.*127. *C. de secund. nupt. l. si in metallum, ff. de his quæ pro non script.* Rip. *in l.*1. *n.*155. *ff. de vulg.* Corn. *conf.*222. *n.*4. *lib.*4. Peregr. *d. tr. lib.*3. *tit.*1. *n.*2. Ias. *conf.*26. *n.*4. *lib.*1. Lancell. *d. quæst.*2. *num.*24. Soc. Iun. *conf.*3. *num.*12. *lib.*3. Mazzol. *conf.*31. *num.*25.36.37. Gabr. *conf.*104. *n.*74. *lib.*1 Rim. Iun. *conf.*239. *num.*16. Menoch. *conf.*511. *n.*18. & *conf.*557. *n.*30. Farin. *quæst.*102. *numer.*110. & *quæst.*150. *num.*194. & *conf.*105. *num.*92. *vers. prout, lib.*2. Mangill. *de imput. quæst.*4. *num.*34. *vers. sunt*, latè Sanchez *moral. lib.*2. *cap.*14. *num.*32. *vers. sed hæreditas.*

Accedat, quòd etiam versaremur in legatario tantùm indigno, tamen ille non posset se iuuare allegando iura fisci, nisi fortè quando esset in possessione rei legatæ, secuta illius traditione, tunc enim saltem post dictos duos
menses non posset ab eo auferri, ad textum *in l. Lucius*, 116
in fin. in verb. acquisita, ff. de his, quibus vt indign. Bald. *in l. iuris gentium, in* 2. *lect.* §. *si ob maleficium, il primo, n.*2 *in fi.* vbi Ang. *in fin. ff. de pact.* Ruin. *d. conf.*109. *n.*29. *vers. nec hoc casu*, & *n.*30. *lib.*3. Soc. Iun. *d. conf.*3. *n.*14.15.24. *lib.*3. Gratian. *disc.*219 *n.*8. *lib.*2. ita pulchrè distinguit Ioan. Lopez *in rep rubr. de donat. inter vir. & ux.* §.39. *num.*7. & §.41. *in princ.* Lancell. *d. verb maritus, quæst.*3. *n.*32. & *verb. non possit, quæst.*2 *n.*16 Laudens. *de fisc. q* 107 Farin. *conf.*105. *n.*14. *vers. si igitur, lib.*2. Io Bapt Lop. *d. tract. de illeg. comm.*2. §.2. *n.*14. *vers. nihilominus*, vbi inquit, quod etiamsi talis persona possideret vigore constituti, hoc non sufficeret, nisi actualiter res esset in manibus eius, & ita intelligendi sunt, qui in contrarium allegantur; si enim grauati essent inertes in reuocando, vel ipse auctor turpitudinis tradidisset, fortè hæc mulier posset retinere, quia in pari causa est melior conditio possidentis, alioquin tenetur ad re-
stitutionem, & non potest retinere Ruin. *d. conf.*109 *n.*30. 117
vers. quin immò. Megall. 1.2. *lib.*2. *cap.*8. *quæst.*5. *num.*22. *vers. nec valeret.*

Et denique possumus respondere *l. Claudius*, & *l. mulierem, ff. de his quibus, vt indign.* cum similibus, quæ viden-
tur relicta his impudicis fisco applicare, videri in hac 118
parte fuisse correctas, & moderatas, vt priùs vocentur certæ personæ, de quibus *in d. l.*1. *C. de natur. liber.* & *in l. qui contra*, & *l. si quis incest. C. de incest. nupt.* & ita esse testatur Bart. *in d. l. Claudius, num.*1. *vers. item oppono, ff. de his, quibus, vt indign.* Corn. *in dict. l. hereditas, Cod. eod.* Garr. *in d. l.*1. *numer.*33. *C. de secund. nupt.* & videtur sequi Ruin. *d. conf.*109. *num.*30. *vers. nec per fiscum.* Crauet. *d conf.*368. *num.*5.8.

Vnde non est audiendus Surd. *d. conf.*469. *num.*32. *vers.*

ex prædictis, dicens correctionem legum eſſe vitandam, quia hæc potiùs eſt moderatio, vel rationabilis legum concordantia, & plus credendum eſt in hoc Bartolo, quàm Surdo, qui licet dicat Cornei opinionem eſſe ratione deſtitutam, tamen apparet, quod potiùs ſine ratione Surdus damnat Corneum, quia verbis clariſſimis iura Codicis mutauere leges Digeſtorum, teſte Crauet. *d. conſil.368.n.5.6.*

Cùm igitur in caſu noſtro dicta mulier habeat ſubſtitutum, ad quem ipſa mortua Morrarus debet peruenire, certum eſt ad ipſum rem legatam deuoluere non expectata eius morte, quia cùm ſit indigna, & incapax, pro
119 mortua habetur. Molin. *de primog. Hiſp. lib.1. cap.9.n.20.* & ſtatim ſubſtituto fit locus, eique legatum debet aſſignari, ad textum *in l. vnic. §. in primo, & §. pro ſecundo, C. de caduc. toll.* gl. *in l.1. verb. præſumi, in fin.* vbi Cyn. *n.6.* Bart. *num.1. in fin.* Salic. *num.6.* Ioan. Gatt. *num.127. C. de ſecund. nupt.* Bald. *in l. cancellauerat. num.2. ff. de his, quæ in teſtam. delent.* Alex. *conſ.202. num.3. verſic. talia, num.5. ad fin.* & *num.6. lib.6.* Iaſ. *conſ.26. num.4. verſ. cuius tamen, lib.1.* Gozad. *conſ.21. numer.19.* pulchrè Soc. Iun. *conſ.106. num.11. lib.1.* Gall. *de excep. ad ſucceſſ. part.2. tit.4. except.21. num.123.* Surd. *deciſ.144. num.8.* & *conſ.93. num.5.* Menoch. *conſ.91. n.7.* & *conſ.101. n.33.* ad rem Marcabtun. *conſ.109. num.12.13.14.15.* Hier. Gabr. *conſ.104. num.5.* & *conſ.114. num.3. libr.1.* Molin. *d. cap.9. num.29. in fin.* & *num.30.* Mangil. *de imput. quæſt.4. num.39.* Ioan. Bapt. Lup. *d. tract. comm.2 §.2. n.34.* quod procedit etiam in eo, qui ſubſtitutus eſt tantum indigno, maximè compendioſè. Bald. *in d. l. cancellauerat, num.2.* Soc. Iun. *d. conſ.3. numer.13.16. lib.3.* Mazzol. *d. conſ.31. num.25. in fin.* & *num.33. verſ. ſi ut dicimus.* Petr. Greg. *part.3. ſyntag. iur. lib.42. c.14. n.2.* ſolius ergo ſubſtituti intereſt repellere dictam mulierem. Peregr. *de iur. fiſc. lib.3. titul.18. n.100.*

Nec dubium eſt, quin frater defuncti fuerit dictæ mulieri compendioſè ſubſtitutus, ſtante illa diſpoſitione, quod poſt eius mortem ei relinquit Morrarum: verbum enim, *poſt mortem*, inducit compendioſam ſubſtitutio-
120 nem. Ruin. *conſ.28. num.6. lib.2.* Ceph. *conſ.401. n.20.* Menoch. *lib.4. præſ.51. num.9.* Intrigl. *de ſubſt. cent.3. quæſt.4. num.11.* Gratian. *diſc.299. num.1.2. lib.2.* ſicut enim in hæreditatibus, ita in legatis, & donationibus li-
121 cet facere ſubſtitutiones etiam compendioſas, ad textum *in l. vt haredi, ff. de leg.2. l. ſi legata, C. eod. l. vnic. §. ſin autem, C. de caducit. toll.* Bart. *in l. qui Romæ, §. Flauius, verſ. vltimus, ff. de verb. oblig.* vide Ruin. *conſ.28. num.6. lib.2.* Soc. Iun. *d. conſ.3. num.4. lib.3.* Mantua apoph.173. *in fin.* Peregr. *de fideicomm. art.1. num.16.* & *art.51. n.2.* Intrigl. *eod. tract. cent.1. quæſt.1. num.15.* Gratian. *diſc.369. n.31. lib.2.*

Non obſtat ſubſtitutionem eſſe factam poſt mortem dictæ mulieris, & ideò ea viuente ſubſtitutum nil capere poſſe, ad *l. vxori, la 2 ff. de vſufr. l. fideicommiſſa, §. ſi cui, de leg.3.* nam reſponſum eſt ſubſtitutū non teneri expectare mortem incapacis, quia præ cæteris fuit dilectus, & incapacitas eius potiùs accelerat, quam impediat effectum
122 ſubſtitutionis. Socin. Iun. *conſ.106. num.11. libr.1.* Theſaur. *deciſ.127. num.11.* Rot. Bon. apud Barz. *conſ. vnic. num.149.* Marcabr. *conſ.109. num.26.30.* Intrigl. *d. cent.3. quæſt.69. num.5.* ſicut etiam quando teſtator relinquit legatum eius vxori fruendum, donec honeſtè vixerit, & poſt eius mortem alterum ſubſtituat, ſi illa in honeſte viuat, vel tranſeat ad ſecunda vota, ſtatim ſubſtitutus admittitur, maximè vbi non extant di-
123 ctiones taxatiuæ, nec hæres poteſt interim retinere. Bart. *in Auth. hoc locum, num.10. & ſeq. C. ſi ſecund. nupt. mul.* Iaſ. *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, num.31. ff. de liber. & poſthum.* Alex. *conſ.100. num. ſeptimo, lib.4.* Dec. *in l. ſi mater, num.6. C. de inſt. & ſubſt.* Borgn. *de vſufr. num.70.* Ruin. *conſ.17. num.18. lib.2.* Craſſ. *de ceſſ. §. legatum, q.57. num.7.* Soc. Iun. *dict. conſ.106. num.12.* Mattheac. *de legat. & fideic. cap.24. num.10. & ſeqq.* Ceph. *conſ.390. n.50.* Surd. *conſ.76. n.17.*

Vndecimò non obſtat legatum fuiſſe factum amore Dei: nam reſpondeo ſolum legatum duc. 10. fuiſſe factum ſub hac clauſula, quæ ideò ad alia legata non eſt trahenda. Ad rem Crott. *conſ.3. n.24.* quia in aliis non 124
dixit teſtator. Ceph. *conſil.607. numer.4.* ſed dato etiam, quod ad omnia poſita eſſet hæc clauſula, nihil refert, quia fraudulenta cenſetur, & magis vrget præſumptio, quod ex illa turpi cauſa reliquerit. Ita Bald. *conſ.8. in fin. lib.5.* Anch. *conſ.25. num.4.* Alex. *conſ.57. num.7. lib.2.* Crott. *conſ.158. num.11.* Lancell. *d. verb. maritus, quæſt.3. n.56.* Ceph. *conſ.216. n.17.19.*

Duodecimò non obſtat confeſſio teſtatoris, quod multa à dicta muliere mutuò receperit, quia talis confeſſio vitandæ fraudis gratiâ nihil probat, etiamſi iurata ſit, quia emanata eſt inter perſonas prohibitas, & ſuſpectas, ad textum *in l. qui teſtamentum, de probat. l. cum* 125
quis decederet, §. Titia, vbi Bart. *de leg.3. l. ſi fortè, de caſtr. pecul. l. ſi donatione, C. de collat.* Rip. *in d. l. milet, num.11.* vide Dec *conſ.132. num.2.* Crauet. *d. conſ.368. num.17.* Peregr. *de iur. fiſc. lib.2 tit.9. num.5.6.* & *conſ.6. numero 14.15. libr.3.* Chouer. *d. tract. de concub. verb. qui etiam filios, numero 31.32.* eo enim ipſo, quod confeſſio ſit ad fauorem incapacis, præſumitur in fraudem legis. Tuſch. *practic. conclus. littera F, concluſ.477. nu-* 126
mer.27.

Tertiodecimò non obſtat ſaltem in foro conſcientiæ talia legata deberi huic mulieri, quia id verum non eſt, vnde ſcire oportet, quod nos non loquimur de meretrice publica, cui ceſſante dolo, & fraude iuſta merces debetur vtroque iure, eo quod licet turpiter faciat, non tamen turpiter accipit, ad textum *in l.4. §. ſed & quod* 127
meretrici, ff. de condict. ob turp. cauſ. Bart. *in d. l. affectionis, de donat.* Ioan. Lopez. *in rep. rubr. de donat. §.40. n.3.4. 5.6.* vbi inquit, quòd meretrix poteſt etiam in iudicio conuenire reum pro ſua mercede. Carroc. *de locat. part.1. tit. de merced. rem. quæſt.10. num.94.95.* vbi de communi Lancell. *d. quæſt 3. num.7.* Surd. *d. conſ.469. num.1.* Sanchez *de matr. part.1 lib.4. diſp 11. num.2.* ſed verſantur in terminis concubinæ illicitæ omni iure, quæ cum ſit indigna, & incapax hæres, non tenetur ei præſtare legatum in conſcientia, & tutò poteſt ſibi retinere, immo tradendo pro exequenda teſtatoris voluntate, perperam facit: 128
ita Bald. *in Auth. ingreſſi, n.48 49. C. de ſacroſ. Eccl.* Ruin. *conſ.49. numero 13. verſ. vnde, lib.4.* Natt. *conſ.401. numero 57.* Peregr. *de iur. fiſc. lib.3. tit.19. num.113.* Couar. *epitom. decret. part.2. capit.8. §.5. numer.9.* Piach. *epit. delict. lib.1. cap 2 numer.25.* in terminis Lancell. Gall. *de ſtatut. verb. non poſſit. quæſt.14. numer.4.5.6.22.23.24.* Ioan. Lopez. *rep. rubr. de donat. §.41. in princ. verſ. ſed aduerte.* Megal Squillac 1.2. *lib 2. cap.8 quæſt.5. num.19.20.21.22.* Bonac. *de contract. diſp.3. quæſt. vlt. part.3. num.6. verſ. ſed probabilior.* Sanchez *mor. lib.2. cap.14. num.32. in princ.* ibi: *ſicut tenentur.*

Et cùm hæc mulier tractet de lucro captando, legatum enim eſt cauſa lucratiua, *§. ſi res aliena, inſtit. de legat.* eſt adeò incapax, vt retinere non poſſit etiam 129
in foro conſcientiæ, & nulla requiritur condemnatio, vel iudicis declaratio. Megal. 1.2. *lib.2. cap.8. quæſt.5. numero 20.21.* Bonac. *de contract. diſp.3. quæſt. vlt. part. vlt. numero 22. verſ. addo in hoc caſu.* Sanchez *d. cap.24. numero 32. in princ.* ea enim ſolùm requiritur, vbi tractatur de damno vitando. Suarez *de legit. lib.5. cap.8. numer.3.5.*

Nec durus iſte panis videri debet, quia certum eſt legē humanam, ſiue Cæſaris, ſiue Pontificis ſuper certo fundata ligare ſubditum vltra pœnam etiam ad culpam mortalem in foro animæ, ſi materia ſit grauis, & ſufficit eam legem eſſe iuſtam, & peccatum non nutrire, ad textum *in* 130
cap. quo iure, diſt.8. cap. qui reſiſtit. 11. q.2. cap.2. de maior. & obed. cap.1. vbi Abb. *num.9.* Felin. *num.44.* Dec. *num.25.*

in

de constit. Bald. in cap qua in Ecclesiarum, in princ. eod. &
in l quidam, §. illo, C. de necess seru her. inst. Alex cons. 209.
n. 8 lib 2. Cagn in l si quis maior, num. 163. C. de transact.
Lancell. d quest. 14. num. 9. 10. Ceph. cons. 521 num. 3. Boc-
cac de cens. p 2. num 207. D. Thom. 1. 2. quest. 96. art. 4. latè
Ant. Hering. de fideius. cap. 7. n. 529. Suarez de legib. lib. 3.
cap. 25 litt. C, & cap. 26. vers. ego vero; vere enim non est
potestas, nisi à Deo, & propterea cum sic statuerint
Principes contra has fœminas impudicas, ita seruan-
dum, quia qui potestati resistit, Deo resistit, & cùm lex
humana non nititur falsa præsumptione, seruanda est in
vtroque foro, secundùm prædicta.

Neque prædictis obstat Ang. in l. quidam, §. illo, num. 3.
C. de necess seru. her inst. quem sequitur Alciat. de consil. 38.
num. 21. & cons. 53. num. 12. volens hæc non operari in
foro conscientiæ, quia contra eum resistit de directo.
Bald. in d. l quidam, §. illo, vbi plenè Castr. & verè alienus
est à quæstione nostra, quia loquitur in casu, vbi lega-
tum est nullum defectu solemnitatis, & quando lex non
assistit, nec resistit, & vbi legatarius non est simul in-
capax, & indignus, hic autem adest defectus potestatis,
lex resistit, & persona est turpis, ideo conscientiæ nulla
131 est obligatio. Corn. cons. 137. num. 7. 8. libr. 2. Megal. d.
quæst. 5. num. 19. 20. Lopez d. §. 41. in princ. Bonac. d. part 3.
num. 9. Sanchez d. cap. 14 num. 32. & alij: lex autem dici-
tur resistere, quando disponit, quod aliquid fieri non
132 possit, vt hic, vel interdicit actum. Bart. in l. cùm lex,
numer. 3. 6. ff de fideius. Ruin. cons. 41 num 27. lib. 1. Surd.
cons. 115. num. 23. & lex resistens impedit ortum natura-
lis obligationis. Felician à Sol. de cens. lib. 1. c. 2. num. 12.
vers. rursus.

Deinde minùs obstat Bald. in d. cons. 204. vers. præterea,
lib. 1. quia diuersus est casus, & alia ratio; loquitur enim
in legato castissimæ vxori facto, quod mero iure subsi-
stere videbatur, ideo voluit in conscientia præstandum
esse, & aliud sentit, si impudicitia considerari possit, vt
apud eundem d. cons. 204. vers. non obstat, sicut euenit in
casu nostro. Deinde Baldi assertio non est tuta, siqui-
133 dem vbi statutum, vel consuetudo prohibet legatum fa-
cere, vel donare vxori, hæres neque in conscientia te-
netur legatum præstare, & ideò de Baldi dicto dubitat
Alciatus, & contra eum tenet Menoch. cons. 11. num. 26.
in fin. & latiùs Lancell. Gall. d. tract. de Stat. verb. non
possit, quæst. 14. num 4. 5. 6. & num. 27. 28. vbi inquit
etiam, quod nulla sana, aut discreta conscientia hoc
dictat.

Tertiò non obstat Menoch. d. cons. 167. num. 21. quia
loquitur in legato facto ad piam causam, & vbi nullitas
prouenit tantùm ratione solemnitatis, non potestatis;
ideò non ferit casum nostrum: sed etiamsi faceret ad
propositum nostrum, fortè verius est, & receptius, quod
etiam legatum inualidum ratione tantum solemnitatis
non debeatur in foro conscientiæ, quia actui resistit, &
nullam permittit oriri naturalem obligationem. Bald. in
134 l. cùm quis, num 4. vsque ad num. 10. & ibi Raph. Fulgos C.
de iur. & fact. ign. idem Bald Ant. & Capr. in cap. nouit, de
iudic. pulchrè Corn. d. cons. 137. num. 4. 5. 6. 7. 8. libr. 2. latè
resoluens Couar. in cap. cùm esses, à num. 6. ad n. 12. de te-
stam. de communi contra communem Vasq. de success.
lib. 1. §. 1. num. 23. latissimè vide Sot. de iust. & iur lib 4.
art. 3. per totum. Bonac. de contract. disp. 3. quest. vlt part. 5.
num. 3. & meliùs quæst. 1. part. 3. num. 5. lege enim resisten-
135 te, & actum annullante cessat omnis naturalis obligatio,
& per consequens non adest conscientiæ vinculum. Gri-
linz. cons. 21. num. 9. Sanchez de matr. part. 1. lib. 1. disp. 7.
quæst. 1. num. 16. & lib 6. disp. 38. quæst. 2. num 20. vers. ter-
136 tiò quia: conscientia enim non ligat, quos natura non
obligat. Foller. in prax can part. 2 cap. 12 num. 13. 14. Sola
de cens. lib. 1. cap. 1. num. 13. vers. deinde, ibi: Nam obliga-
tionem.

Hinc patet nil obesse, quod teneamur sub mortali ad-
implere voluntatem testatoris, quia hoc communiter in-
telligitur de valida, non autem de ea, quæ maximè ex
defectu potestatis non habet iuris fomentum; tunc enim
in vtroque foro sperni potest. Nec in dubio dicendum
est nos versari, quia ex prædictis satis certa veritatis 137
notitia habetur, dubium enim non dicitur, quando cum
sufficienti auctoritate, aut ratione altera pars creditur,
vel quando ex multis opinionibus vna pro vera eligitur;
sic declarat Nauar. in manual. cap. 27. num. 284. latè San-
chez de matr. part. 1. lib. 2. disp. 41. quæst. 1. num. 9. vers. dixi,
& si quis angeretur tali dubio, debet illud deponere, quia 138
est dubium scrupulosum. Cagn. in l. semper in dubiis, n. 1.
de reg. iur.

Hæc igitur abundanter dicta sunt abradicandi gratiâ
omne dubium, & pro satisfactione eorum, qui eam desi-
rant, vt inde cognoscant reum conuentum iustè litiga-
re, & in vtroque foro tutum esse, & rei euentus ita pro-
bauit, quoniam per binas sententias conformes fuit de-
claratum dictam mulierem esse incapacem legatorum, &
consequi non posse, nisi ea, quæ probauit verè mutuò de-
disse testatori, ideò claudamus iam riuos, sat prata bibe-
runt.

CAPVT XXXIV.

EPITOME.

Diffamans aliquem esse sibi debitorem an de-
beat conueniri in iudicio diffamationis co-
ram suo iudice, vel diffamati, & quomo-
do procedatur in huiusmodi causa diffama-
tionis.

Et si clericus, & laicus sint alicuius debitores, vel
simul deliquerint, an vterque sit conuenien-
dus coram iudice Ecclesiastico, vel retinendus
sit clericus, & remittendus laicus ad suum iu-
dicem laicum.

SVMMARIVM.

1 *Creditor vociferans de credito potest conueniri, vti diffamans, quod agat, vel quiescat.*
2 *Diffamatus in iudicio diffamationis est actor.*
3 *Diffamatus tenetur conuenire diffamantem coram suo iudice.*
4 *Clericus diffamatus potest trahere laicum diffamantem ad forum Ecclesiæ.*
5 *Diffamans potest conueniri coram iudice diffamati secundùm communem.*
6 *Causa naturalis vincit accidentalem.*
7 *Diffamatus non dicitur actor, sed reus.*
8 *Diffamatus habens plures iudices trahit diffamantem coram iudice, quo vult.*
9 *Diffamatus tenetur pro diffamatione.*
10 *Diffamationis probatio quomodo fiat.*
11 *Deponens pecunias debet deponere coram iudice suo, non creditoris.*
12 *Iudex causæ præparatæ est etiam causæ præparantis.*
13 *Clericus, & laicus heredes debitoris possunt omnes conueniri coram iudice Ecclesiastico.*
14 *Continentia causæ non debet diuidi.*
15 *Laicus potest trahi ad forum Ecclesiæ, si sit consors in debito cum clerico.*
16 *Laicus delinquens cum clerico trahitur ad forum Ecclesiæ.*
17 *Laicus, & clericus violentiam inferentes mulieri sunt ambo de foro Ecclesiæ.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN Cauſa fratrum de Stremitis cum D. Com. Alexandro Coldomerio petebatur reuocari inhibitio facta per iudicem Eccleſiaſticum D. Prætori S. Martini, ne procederet in dicta cauſa, quia vnus ex dictis fratribus erat ſacerdos, & alios conſortes litis trahere ſecum volebat ad forum Eccleſiæ inuito dicto Coldomerio, qui necdum cœperat iudicium coram aliquo iudice, ſed tantum vociferabatur litem eſſe moturum, poſtea dicti fratres de Stremitis intentauerunt beneficium *l. diffamari, C. de ingen. & manumiſſ.* quæritur quid iuris. 1

Et ſanè vniuerſa hæc diſputatio ad duo capita videtur reſtringenda & primum eſt, an in materia *d. l. diffamari*, ab eo, qui eius beneficio nititur, ſit adeundus Iudex diffamati, vel diffamantis ad finem, vt diffamatus prouocetur ad agendum, vel ei ſilentium imponatur lapſo termino à iudice diffamationis præſcribendo.

Secundum, eſt an fratres prædicti de Stremitis quorum R. D. Gabriel eſt Sacerdos, & alij duo ſunt laici, omnes coram vno iudice Eccleſiaſtico ſint conueniendi, vel potius laici trahendi ſint ad forum ſeculare, & clericus coram Eccleſiaſtico; & ſic vnuſquiſque coram ſuo iudice conueniendus ſit.

Et ſanè quoad primum punctum videbatur dicendum, adeundum eſſe iudicem diffamantis, quia actor ſequitur forum rei, & diffamatus in iudicio diffamationis videtur eſſe actor, & ideò cùm clericus agat contra diffamantem, vt iudicium incipiat, vel ſilentium recipiat, videtur quod adire debeat iudicem laicum, ſicut ſi Vicentinus vult agere conditione huius legis *diffamari*, contra Paduanum, debet hoc petere coram iudice Patauij, quia in hoc Vicentinus eſt actor, quoniam diffamare eſt aliquem ad iudicium tacitè prouocare, vt ſic videtur probare textus *in d. l. diffamari*, vbi Bald. *col. 2. verſ. deinde, & verſ. item in lege noſtra, C. de ingen. & manum.* & *in l. ſi ea, C. qui accuſ. non poſſunt*, vbi Ang. Aret. *col. 17. verſ. ratio quia*, pulchrè Paul. *de Caſtr. in l. ... criminali, la prima, C. de iuriſd. omn. iud* Card. Pariſ. *in cap. in præſentia, col. 10. C. de probat.* Afflict. *deciſ. 268. per totam*, Dec. *conſ. 467.* & Nicol. Boer. *deciſ. 255. n. 7. verſ. & iſte eſt caſus.* 2 3

Verumtamen verius eſt, & receptius, quod diffamatus poteſt conuenire diffamantem coram Iudice proprio diffamati, adeo vt ſi ſit clericus, ad ſuum Eccleſiæ forum poterit trahere laicum diffamantem ad finem, vt agat, vel ei ſilentium imponatur, quia intentans hoc beneficium ex reo, non efficitur actor, ſed quibuſcumque reorum prærogatiuis gaudet: ita in noſtris terminis pulchrè Alex. *conſ. 103. vol. 5.* Abb. *in cap. ſi quis contra, n. 2. de for. compet.* Felin. *in cap ea quæ, in princ. de re iud.* Natt. *in Clem ſæpe, col. 41. de verb. ſign.* Butr. *in cap. quintauallis, verſ. venio ad quartum, de iureiur.* Bald. *conſ. 173. lib. 2.* Card. Pariſ. *conſ. 83. lib. 2* Rom. *conſ. 412.* Alex. *conſ. 108 col. fin. libr. 3* Capyc. *deciſ. 18.* latè, & de magis communi Contard. *in d. l. diffamari, circa quæſtiones, num. 3. 4. 5. & ſeqq.* vbi etiam Cagn. *num. 9. C. de ingen. & manumiſſ.* Couar. *var. reſol. cap. 18. num. 6. lib. 1.* Gabriel *co cl. communium libr. 2. tit. de action. concl. 6. num. 41.* Curt. *deciſ Gen. 44. num. 6.* adeò vt hæc ſit vera & magis communis opinio. Scacc. *de iudiciis, lib. 1. cap. 34. num. 44. verſ. & iuxta.* Cyriac. *controuerſ. 161. num. 23. libr. 1* Marcheſ. *de commiſſ. iactat. capit. 1. §. 1. numero 40. p. 3.* vbi de magis communi teſtatur. 4 5

Et ſanè rationabilis eſt hæc ſententia, quia attendi debet cauſæ naturalis origo, non quod accidentaliter contingit, quoniam ſecũdùm naturam cauſæ principalis diffamatus erat conueniendus coram ſuo iudice, & ideò idem erit dicendum in iudicio diffamationis, quia cauſa naturalis vincit accidentalem, ad textum *in l. qui habebat, ff. de tutel.* Alex. *dict. conſ. 103. vol. 5.* Boer. *deciſ. 114. num 6. verſ. quæritur.* Abb. *in c. ſi quis contra, de for. compet.* latè Capyc. *dict. deciſ. 18. num. 2.* & per totam, vbi pulchrè examinat, & perbellè etiam Scacc. *d. c. 34. verſ. non obſtat.* 6

Verè enim intentans beneficium *d. l. diffamari*, non poteſt dici propriè actor, ſed gaudet prærogatiuis reorum, &

& in dubio venit absoluendus, dicitur enim se defendere, non agere, vnde iudicatur tanquam reus, attenta
7 principali actione. Bald. *in d.l. diffamari, col.2.* Abb. *in d. cap. si quis contra, num.2.* Dec. *in l. fauorabiliores, col.1 ff. de reg. iuris.* Soc. *cons.94. col.1. vol.3.* Gomes. *in §. praeiudiciales, circa fin. Inst. de action.* Contard. *in d. l. diffamari, quaest.1. num.8.* vbi etiam Cagn. *num.9.* Capyc. *d. dec.18. num.2.* Gabriel *d. conclus.6. num.42.* Cyriac. *contr.161. num.2. lib.1.* Marchesan. *d. cap.1. §.1. num.40. in fin.* Marches. *in tract. de commission. part.1. comm.6. c.1. sub n.13.15.* latè Scac. *de iud. caus. ciu. & crim. libr.1. cap.34. numer.43 vers. contrarium*, & *n.44. vsque ad fin.* vbi etiam dicit, quod haec opinio est communis, & quòd locus est praeuentioni in casu, quo diffamatus habeat plures iudices, quia potest eligere, & conuenire, coram quo vult, sed si
8 diffamator velit agere, licet cogatur agere coram iudice diffamati, tamen si hic habeat plures iudices, potest diffamator agere coram quo vult, & si diffamatus non probauerit diffamationes, diffamans in dubio venit absol-
9 uendus. Marches. *d. cap.1. §.1. num.44.45.* vbi latè tractat hanc materiam.

Bene verum est, quod probatio diffamationis potest fieri coram iudice etiam non in figura iudicij, satis est enim summariè constare iudici de diffamatione, ante-
10 quam assignet terminum ad agendum, per textum *in d. l. diffamari, in princ.* vbi etiam Ioan. Fab. *in vers. caue.* Host. *in summ. titulo de libell. oblat. §. vtrum possit.* Angel. Aret. *in tract. crim. in verb. necnon ad querelam, fol.9. col.4. vers. quero an Iudex.* Natt. *in d. Clem. saepe, col.35. vers. dubium*, Boer. *d. decis.255. num.7. vers. quae probatio.* Contard. *in d. l. diffamari, quaest.7. num.47.* Marches. *d. cap.1. §.1. num.44.45.* vbi inquit etiam satis esse probare diffamationem iudicialem, vel extraiudicialem, vel iustam causam, aut calumniae suspicionem, & quod super hoc possunt testes examinari, etiam lite non contestata.

Haec igitur sententia est aequissima, & verissima, secundum quam iudicauit Signatura Iustitiae in vrbe co-
11 ram Castruccio, reiecta Afflicti decisione, prout latè docet Scacc. *d. tract. de iud. caus. ciu. & crim. lib.1. cap.34. n.44. vers. & iuxta, vsque ad fin.* cui simile est, quod dicitur de debitore moroso, vel vsuras patiente, qui si creditor recuset accipere pecuniam, debet eam offerre, & in iudicio deponere, ne vllam moram, vel poenam incurrat, sed quaeritur penes quem iudicem debeat fieri depositum, & concludunt DD. faciendum esse apud iudicem debitoris, non creditoris, quia debitor iudicem
12 adiit vt reus, non vt agens: ita per textum *in l. in contractibus, C. de num. pec. & in cap. dilecti filij, de for. compet. cum not. in cap. Romana, §. contrahentes, eod. tit. lib.6.* Bald. *in l. acceptam, quaest.12. C. de vsur.* Alexand. *d. consil.103.* Ias. *in l. cum hi, §. si Praetor, ad fin.* vbi Barr. *ff. de transact.* Boer. *d. decis.114. num.9.* Contard. *in d. l. diffamari, quaest.1. num.4.* potuit ergo Iudex Ecclesiasticus inhibere laico, ne procedat in causa, quia diffamatus non poterat conueniri coram alio iudice eodem momo, quo dicitur iudicem causae praeparatae esse quoque iudicem causae praeparantis, ad textum *in l. Ordinarij, C. de rei vendic.* & sic in casu nostro bene concludit Marches. *d. cap.1. §.1. n.41.*

Transeamus igitur ad secundum punctum, in quo principalis videtur residere difficultas, an scilicet dictus D. Com. Coldomerius teneatur respectu personae clerici conuenire etiam alios DD. fratres de Stremitis coram iudice Ecclesiastico, an verò possit quemlibet eorum coram suo iudice ad eius libitum conuenire.

Et pro parte dictorum fratrum allegabatur omnes fore conueniendos coram iudice Ecclesiastico, etiamsi
13 plures sint laici conueniendi, quàm clerici, quia iustum non videtur, neque conueniens, vt plures haeredes pro eadem causa, & super eadem actione separatim coram diuersis iudicibus fatigentur diuersis expensis, quas fieri contingit in eadem scripturarum productione, actis, Aduocatis, & Procuratoribus; haec enim omnia in creditorum, & haeredum non mediocre damnum redun- 14
dant, idque rationabile est, ne continentia causae diuidatur, & super eadem actione, & in eodem negotio diuersae oriantur sententiae, *argumento l. nulli, C. de iud. cap. fin. extr. eod.* Scacc. *de iud. caus. ciu. & crim. lib.1. cap.11. n.24.* Gratian. *disc. for. cap.641. num.1.2.* qui in terminis loquuntur.

Et in specie quando plures haeredes sunt conueniendi, inter quos vnus, vel plures sunt clerici, vel personae Ecclesiasticae, omnes esse conueniendos, & trahendos ad forum Ecclesiae, quia eius forus est dignior, maior, & magis principalis; vbi enim contingit plures esse litis consortes, seu correi, inter quos vnus clericus, omnes 15
trahi debent coram iudice Ecclesiastico, ad textũ *in l. iustissimè, C. de Episc. & cler* gl. *in l. iustissimè, C. de aedil. edict.* Aufr. *in tract. de potest. iud. Eccles. super laicis, & eorum bonis, numero 13. tom.13. tract. diuers. cap.127.* & *num.49. cap.129.* Ias. *in l. si emancipati, num.13. C. de collat.* Zuccard. *in l. fin. numero 36. C. de bon. possess. contr. tab.* Surd. *cons.222. numero 1.2.* Rim. Iun. *consil.251. numero 41.44.* Menoch. *de arb. iud. cas.371. num.12.13.* Scapp. *de iur. non script. lib.1. cap.11. numero 4.* Soc. Sen. *cons.12. numero 17. vers. & est adeo, vol.2.* Seraph. *decis.957. numero 2.3.* Scacc. *de iud. caus. ciuil. & crim. lib.1. cap.11. n.24.* Gratian. *disc.641. num.1.2. part.4.* Duard. *in Bullam Coenae Domini, can.15. quaest.11. num.47.48.* Mar. Antonin. *var. resol. lib. primo, resol.42. num.4.* & *resol.98. num.1. vers. secundò.* Bellet. *disq. cler. part.1. tit. de fauor. cler. real. §.1. n.2. in fin.*

Et hoc inquiunt procedere etiam in criminalibus causis, in quibus si plures sint delinquentes, inter quos aliquis sit clericus, omnes debent remitti ad iudicem Ecclesiasticum, qui simul puniat laicos, & clericos ratione 16
eiusdem delicti, & haec opinio fuit originaliter Ant. de Prato Vet. *in l.1. in fin. ff. quae sent. sine appell. rescind.* Socc. Sen. *in l. cùm Senatus, in fin. ff. de rebus dub.* Felin. *in cap.1. num.6. versic. & dixit, de praescr.* Paris. *cons.154. numero 1. lib.4.* Nat. *cons.590. num.18.* Rim. Iun. *cons.161. num.42.* de communi Boss. *de for. competent. num.10.* Osasch. *decis.103. num.3* Surd. *cons.391. num.81.* & *cons.396. numero 15.17.* Decian. *tract. crim. part.1. lib.4 cap.9. numero 44.* Duard. *d. quaest.11. num.48.* Menoch. *d. cas.371. numero 13.* Bellet. *disq. cler. part.1. tit. de fauor. cler. person. §.16. num 1. vers. altera.* Scacc. *d. cap.11. num.14.* vbi inquit, quod ita vidit seruari ex decreto Sacrae Consultae, quae de anno 1591. die decima Decembris rescripsit D. Pompeo de amatis Commissario ciuitatis Tusculanae, vt tam clericum, quàm laicos inquisitos de violentia illata cuidam 17
mulieri remitteret ad iudicem Ecclesiasticum; & ita etiam contestatur Farinac. *in prax. quaest.8. n.151. in fin.* Marches. *de commiss. super vnion. c.2. §. vnic. n.1.2.3 4. in vlt. editione, fol.249.*

Et licet quidam distinguant de facto diuiduo, & indiuiduo, tamen praedicta procedunt indistinctè tam in causis diuiduis, & separabilibus, quàm in indiuiduis, & con- 18
nexis, vt post Menoch. *de arbit. iud. cas.371. n.14.* Farinac. *d. quaest.8. num.151.* Seraph. *d. decis.957. per totam*, inquit Gratian. *d. disc.641. numero 7.8. part.4.* quia adhuc durat eadem ratio, ne diuidatur continentia causae, & ferantur diuersae sententiae super eodem negotio: Boss. *in tit. de for. compet. n.147.*

Addebatur pro parte dictorum fratrum de Stremitis, quòd nos versamur in indiuiduis, agitur enim de cogendo dictum Com. Coldumerium ad agendum, & sic ad factum, à quo oritur obligatio indiuidua, *l. in executione*, & 19
ibi Bart. *ff. de verb. oblig.* & post Ias. Rip. & Surd. inquit Gratian. *d. disc.641. n.23.24.* March. *de iurisdictione part.4. cont.2. cas.118. num.14.17.* vbi pulchrè exponit quomodo obligatio ad factum sit indiuidua. Gomez *resol. lib.2. c.10. num.25.* 20

Accedat, quòd praetensa obligatio facta per quatrem DD. fratrum

frattum de Stremitis, ex qua D. Coldomerius prætendit ſibi ius competere, proficiſcitur à defuncto, & ſic ab vno tantum in eius origine, & principio, vnde cùm inceperit deberi ab vno, & ſic ab initio nullam receperit diuiſionem,
21 obligatio, & actio ſemper indiuidua remanet, etiamſi mortuo promiſſore plures extent hæredes, cum per mortem promiſſoris non poſſit variari prima obligatio, & illius qualitas, quæ ſemper durat indiuiſibilis, etiamſi
22 mille eſſent ſucceſſores, quia iam ſolidum eſt in eſſe deductum, ex *l.* 2. §. *ex his de verb. oblig.* Batt. *in l. ſtipulationes, num.* 7. *ff. eod. tit.* & omnes *in l. ſi is qui quadraginta,* §. *quadam, ad l. falcid.* & *in l. in executione,* vbi Caſtr. *in princ.* Ang Iaſ. & alij, *ff verb. obligat.* Gomeſ. *var. reſolut. tom.* 2. *cap.* 10. *de indiuiduis, num.* 24. *verſ. ſecundo modo.* Surd. *de aliment. tit.* 9. *quaſt.* 14. *num.* 13. *vſque ad num.* 17. Gratian. *dicta diſc.* 641. *num.* 20. 21.

Denique dicebatur, quod dictus D. Coldomerius volebat intentare actioné hypothecariam, quæ de ſui natura eſt indiuiſibilis, cum reſpiciat omnia bona, & reperia-
23 tur in qualibet gleba, & ideo cùm detur in ſolidum contra bona non diuiſa dictorum fratrum, dicitur indiuidua. Seraphin. *d. deciſ.* 957. *num.* 12. & cum non poſſit fieri
24 executio, niſi in bonis communibus inter clericum, & laicum, vtique adeundus eſt Iudex Eccleſiaſticus, quia ab eo ſolo clericus poteſt compulſari ad diuiſionem, ex Felin. *in cap.* 1. *col.* 5. *ad fin. verſ. & vltima, num.* 6 *ad med. de*
25 *praſcript.* Thom. Feratt. *caut.* 10. incip. *ſi contingat.* Seraph. *d. deciſ.* 957. *num.* 11. Gratian. *d. diſc.* 641. *num.* 5 6. vbi inquit, quod in iudiciis duplicibus, velut familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, & finium regundorum, ſi vnus
26 ſaltem extet clericus, adeundus eſt Iudex Eccleſiaſticus tam contra laicos, quàm clericos: idem firmat Carol. Graſſ. *de effect. cler. eff.* 1. *num.* 520. vbi inquit, quod ſi ſunt duo inſtituti hæredes, vnus ſcilicet clericus, & alius
27 laicus, & in diuiſione facienda inter ſe diſcrepent, tenentur adire iudicem Eccleſiaſticum, qui talem controuerſiam dirimat.

Pro parte autem altera dicebatur, quod immò cauſa erat introducenda coram iudice laico reſpectu laicorum, & coram Eccleſiaſtico reſpectu clerici, quia iuriſdictiones ſunt diſtinctæ, & vna non tollit aliam ſiue in cauſis ciuilibus, ſiue in criminalibus, & propterea dicere ſolent
28 Iudices laici, remittimus clericum, & retinemus clericum, vt videtur probari per textum *in l. ſi quis vxori, in princip. ff. de furt.* Crauet. *conſ.* 232. *lib.* 2. Couar. *pract. qq. cap.* 34. Capyc. *deciſ.* 173. Oſaſch. *deciſ.* 103. *num.* 9. 10. Clar. *in prax. quaſt.* 36. *num.* 41. Ant. Gomez *epitom. delict. capit.* 10. *num.* 6. *in fin.* And. Fachin. *controuerſ. iur. lib.* 9 *cap.* 31. Baiard. *ad Clar. dicto loco,* Lambertt. *de contract. gl. fin. num.* 245. qui ita ſeruari teſtantur. Pacian. *de probat. neg. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 3.

Verumtamen in hac contrarietate opinionum vera, & communis, & practicata deciſio, & obſeruata reſolutio tam in criminalibus, quàm in ciuilibus eſt, quòd in cau-
29 ſis, & negotiis indiuiduis, & connexis, ac inſeparabilibus, & quæ habent commixtionem huiuſmodi, vt negotij vnitate res videatur eadem, procedat prima opinio, vt clericus trahat ſecum laicum litis conſortem, vel delicti ſocium ad Curiam Eccleſiaſticam, ita vt Iudex poſſit iudicare ſimul laicum, & clericos reos conuentos, vel accuſatos, etiamſi plures ſint laici, quàm clerici; ſi verò materia ſit diuidua, & ſeparabilis ex ſui natura, ita vt vterque Iudex poſſit commodè cauſam cognoſcere abſque eo, quod tangat ſubditum
30 alterius, tunc laicus erit conueniendus, vel accuſandus apud ſuum iudicem laicum, etiamſi ſit conſors in lite, vel in delicto cum clerico, & Iudex Eccleſiaſticus ſolam cognoſcet clerici cauſam. Ita hanc diſtinctionem probat ex textu *in l. ſi communem, ff. quemad. ſeru. amitt.* Bart. *in l. pracipimus,* §. *eodem obſeruando, C. de appellation.* & *in l. Iuriſperitos,* §. *fin. de excuſat. tut.* Angel. *in d. l. ſi communem,* Dec. *in l. ſi emancipati, num.* 5. *Cod. de collat.* & *in Auth. caſſa, num.* 9. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Felin. *in cap.* 1. *num* 6. *verſ. ſunt autem, de praſcript.* Mar. Socin. *in cap.* 1. *num.* 18. *de foro compet.* Rom. *conſ.* 195. *ad fin.* Iaſ *conſ.* 238. *col. vlt. lib.* 2. pulchrè Couar. *pract. qq. cap.* 34. *num.* 1. *verſ. ſed id,* & *num.* 2 Socin. *d. conſ.* 12. *num.* 17. Natt. *d. conſ.* 280. *num.* 3. Matant. *in ſpec. part.* 4. *diſt.* 11. *num.* 24. Boſſ. *in prax. tit. de for. compet. n.* 146. 147. Mattheſ. *ſingul.* 143. *num.* 1. & ibi Seraph. *in addit.* Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 213. *num.* 7. Oſaſch. *deciſ.* 103 *num.* 9. Franch. *deciſ.* 426. *num.* 4 *lib.* 2. Gomez *in epitom. delict. cap.* 10. *num.* 6. *in fin.* Gail. *obſeru.* 37. *num.* 2. *verſ. tertiò, lib.* 1. Neuiz. *in ſylu. nupt. lib.* 6. *num.* 38. 43. Mandoſ. *de inhibit. quaſt.* 69. *per totam,* Lamberteng h. *de contract. mul.* §. *finis, num.* 244. vbi pulchrè Germon. *de ſacroſanct. immunit. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 85. Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *part. prima, quaſt.* 1. *art* 6. *num.* 2. 15. Roch. *tract. de Statut. ſect.* 8. *quaſt.* 11. *num* 62. Decian. *tract. crimin. lib.* 2. *cap.* 35. *numero* 6. & *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 44. 46. Farinac. *in prax. quaſt.* 8. *numero* 151. *verſ. nec obſtant,* ſentit Fachin. *controuerſ. iur. lib.* 9. *cap.* 31. *verſic. ſed profectò,* ibi: *Iuris ciuilis.* Surd. *conſil.* 396. *num* 15. 16. Seraphin. *deciſ.* 957. *num.* 11. 12. latè Carol. de Graſſ. *de effect. cler. d. eff.* 1. *num.* 137. pulchrè Marth. *de iuriſdiction. part.* 4. *centur* 2 *caſ.* 118. *numer.* 8. 9 & *caſ.* 119 *num.* 5. 6 Fulu. Pacian. *in tract. cui incumb. onus proband. neg. lib.* 1. *capit* 27. *in addition. in littera A, Marcheſ. de commiſſion. auocat. cauſ part.* 2. §. 3. *num.* 81. *fol.* 337. vbi pulchrè Carpan. *ad Statut. Mediol. part.* 1. *cap* 69. *numero* 107 108. Mar. Anton. *variar. reſol. lib.* 3. *cap.* 38. *num.* 4. Bellet. *diſqu. cleric. part.* 1. *tit. de fauor. cleric. perſonal.* §. 16. *numero* 25. *verſicul. verumtamen*: vbi pulchrè hanc quæſtionem examinat, ex quibus cognoſci poteſt, hanc eſſe magis communem Doctorum ſententiam, & ita in praxi ſemper vidi ſeruari, & vix aliter obtineri poſſet, maximè in terris Imperij, vbi cauſæ iuriſdictionales acerrimè diſputantur, niſi tamen adeſſet conſuetudo, quod etiam in cauſis ſeparatis cognoſceret Iudex, quia tunc ex conſuetudine datur iuriſdictio, & eius caſus acquiritur, & vltimus 31
ſtatus eſt attendendus ad fauorem Eccleſiæ, vt aliàs vidimus.

Non eſt igitur controuerſia, an in cauſis indiuiduis laicus, & clericus ſimul trahi poſſint ad iudicem Eccleſiaſticum, & vniuerſa diſputatio erat circa cauſas ſeparabiles, in quibus vidimus quid magis communiter ſentiant DD. iuſtum eſt enim vt laicus à laico, & clericus 32
iudicetur ab Officiali Eccleſiaſtico. Fachin. *dict. cap.* 31. Igneus *in l.* 1. § *ſi quis in villa, num.* 17. *ad Syllan.* Cuccus *in Inſtit. maior. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 16. Graſſ. *d. effect.* 1. *num.* 134. 135. 136. ideò non eſt timendum de decreto Sacræ Conſultæ, de quo meminit Scac. *in prax. cauſ. ciuil. & crimin. lib.* 1. *cap* 11. *num.* 24. & Farinac. *d. quaſt.* 8. *num.* 151. *in fin.* quia eo caſu Sacra Conſulta bene fecit remittendo etiam laicum delinquentem cum clerico ad iudicem Eccleſiaſticum, quia violentia illata illi mulieri erat delictum, in quo exceptio perplexitatis impedit proceſſum iudicum, vt notat Bald. *in c.* 1 *n.* 7. *in fin. de controu.* 33
feud. apud pares term. DD. *in c. per hoc, de her. in* 6. Marth. *de iuriſd. p.* 4. *caſ.* 119. *n.* 5. 6. 7. vbi quod ad euitandam perplexitatem coram iudice vnico expediendum eſt negotium, & ſic coram Eccleſiaſtico, ex illa regula, quia magis dignum trahit ad ſe minùs dignum, & in his terminis debet intelligi illud decretum, alioquin vix in iure ſubſiſteret. Verùm quia illud vim legis non obtinet, non debet 34
trahi ad exemplum, ſicut aliàs diximus de ſentẽtiis Rotæ, quæ poſſunt allegari, vt reſponſa prudentum, non autem vt leges Pontificum, quæ tamen dicta ſint ſaluo iudicio Sedis Apoſtolicæ, cui me ſemper ſubiicio.

Et ſi quæras exemplum de iſta perplexitate, & indiuiduitate in negotiis criminalibus, illa poteſt dari in mandante, & mandatario delicti, quorũ crimen eſt ita conne- 34
xum, vt vnicum dicatur negotiũ ſpecie, & numero, vt probatur, *x l. athlas, ff de falſ.* Cyn. *in l.* 1. *C. ſi reus, vel accuſ. mort.*

mort. fuer. Batt. *in l. hos accusare, §. lege Iulia, ff. de accusat.* Iac. Butr. *in l. hos obseruare, §. 1. de off. proconf.* Natt. *consil.* 135. *num.* 1. *vers. tertiò dicitur*, Marth. *de iurisd. part.* 4. *cap.* 119. *num.* 6. Decian. *tract. crim. lib.* 4. *cap.* 21. *num* 16. vbi inquit etiam, quod iudex qui præuenit contra man-
36 datarium, censetur præuenisse etiam contra mandantem, quia idem delictum videtur, vel saltem vnicum negotium. Ergo sequitur, quòd si plures sint iudices eorum, debeant omnes remitti ad vnum, & sic ad Ecclesiasticum vti digniorem, si vnus ex reis sit Ecclesiasticus; ad euitandum enim contradictionem, & perplexitatem causa mandantis, & mandatarij ab vno tantùm iudice terminanda est.
37 Natt. *d. cons.* 135. *n.* 1. *vers. tertiò.* Bald. *in d. c.* 1. *col. vlt. versiculo vltimo, de contron. feud. inter par. term.* Capyc. *dec.* 121. *n.* 8. 9. vbi quod ita fuit determinatum in magna Curia, & cum eo transit Drogh. *ad Clar. in prax.* §. *fin. quæst.* 36. *sub n.* 48. *vers. sed certè, in fin.* pulchrè Marth. *de iurisd. d. c.* 119. *n.* 6. 7. vbi etiam inquit, quòd senten-
38 tia lata ad fauorem mandatarij prodest etiam mandanti, & multos allegat.

Et licèt contra prædicta videatur sentire Bald. *in l. non ideo minùs, num.* 32. *C. de accus.* dicens, quòd si isti conue-
39 niantur coram diuersis iudicibus, velut mandans coram suo originis, & mandatarius coram suo, non poterunt peti se remitti ad vnum iudicem, quia obligantur quilibet per se vti plures rei, & processus vnius non nocet alteri: & eum sequitur Decian. *d. tract. crim. lib.* 9. *cap.* 33. *num.* 5. tamen aliter fuit iudicatum per magnam Curiam, quæ putauit, vt meliùs senserit Bald. *in d. cap.* 1. *de contr. feud. inter par. term.* vt penes Capyc. *d. decis.* 122. *num.* 9. *in fin.* Marth. *d. cap.* 119. *num.* 7. Gramm. *decis.* 38. *n.* 9.

Applicando igitur ad casum nostrum, in quo fratres de Stremitis diffamantur debitores de certa pecuniarum quantitate vti hæredes eorum patris, vtique causa non potest dici indiuidua, & inseparabilis, quia etiamsi clericus, & laicus essent obligati in solidum, tamen in solutione potest contingere diuisio, cuius exceptio potest
40 opponi etiam in executione, ad textum *in l.* 1. *C. si plures vna sent.* & *l. qui separatim*, §. *quoties*, *ff. de appellat.* Bart. *in l. Paulus*, *num.* 2. *ff. de rei vend.* Vrsill. *in add. ad Afflict. decis.* 215. Boët. *decis.* 69. *num.* 8. & *decis.* 320. *num.* 4. Marth. *de iurisd. part.* 4. *d. cas.* 118. *num.* 11. 12. 13. Ideò negotium non potest dici indiuiduum, & multò minùs, quia dicti fratres de Stremitis non possunt dici
41 in solidum obligati, sed tantùm pro portionibus hæreditariis, quoniam ipso iure diuiditur inter eos actio, & obligatio, adeo vt quilibet hæres possit soluere ratam suam, etiam inuito creditore: sic probatur per textum
42 *in l.* 2. *& per totum C. de hered. action. l. si vxor, C. de bon. auct. iud. possid. l. licet, C. ad l. falcid. l.* 1. *C. si cert. pet. l. si ab eo, C. de neg. gest. l. cùm à matre, C. de rei vendic. l. in executione, vers. prima species, ff. de verb. oblig.* Ant. Gomez. *var. resolut. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 3. *vers. secundo casu.*

Et sanè vbicumque creditum est quantitatiuum, non versamur in indiuiduis, quia quando in aliquo contractu continentur res, quæ in pondere, numero, vel mensura consistunt, tunc ille dicitur diuiduus omni respectu, ad
43 textum *in l.* 2. §. *& harum*, vbi gl. Batt. Alber. Angel. Paul. Imol. Aret. Cuman. Alex. Ias. Rip. & communiter DD. *ff. de verb. oblig.* Gomez. *d. c.* 10. *n.* 3.

Non obstat autem Gratian. *dicta discept.* 641. *num.* 7. vbi vult indistinctè verum esse, quòd etiam in causis diuiduis, & separabilibus laicus, & clericus possint trahi coram iudice Ecclesiastico, quia id obiter dicit, & non ex professo, quia in suo casu non habebat necesse hanc quæstionem disputare, cùm tractaret de facto sui naturâ indiuiduo, scilicet de redditione rationum tutelæ; ideò ei parum fidei præstandum est, & tantò magis, quia Do-
44 ctores, quos ipse allegat, non dicunt id, quod ipse supponit; siquidem Menoch. *de arbit. iud. cas.* 371. *num.* 14. proponit casum diuersum, quando scilicet creditor vult petere partem eius crediti coram vno iudice, & aliam partem coram alio, nam id facere non potest, sed diuersum est, quando petit suam ratam à quolibet credito-
re, quia diuersitas personarum non prohibet diuersos adire iudices, vt vidimus, quando causæ sunt separabiles. 45

Minùs obstat Seraph. *dicta decisione* 957. quia non dicit, quod indistinctè trahi possit laicus cum clerico ad iudicem Ecclesiasticum, licet causa esset indiuidua, immo si bene considerentur eius verba, semper facit magnam vim in negotio indiuiduo, siquidem tractabatur de subhastandis bonis communibus inter clericum, & laicum, & quia clericus dicitur habere partem in qualibet gleba, non potest fieri talis executio, & diuisio, &
subhastatio, nisi auctoritate iudicis Ecclesiastici, quia 46
actio communi diuidundo est indiuidua, & pro ea vnus tantùm iudex est adeundus, ad textum *in l.* 1. *de quibus*
rebus ad eund. iud. eat. Ias. *in d. l. nulli, num.* 3. *vers. tertiò,* 47
& ibi DD. *C. de iudic.* Afflict. *decis.* 354. *num.* 13. *versiculo quintò.* Menoch. *de arb. iud. d. cas.* 371. *num.* 11. Gratian. *d. disc.* 641. *num.* 5. Grass. *d. eff.* 1. *num.* 520. Bellet. *disq.*
cler. part. 1. *tit. de fau. cler.* §. 16. *num.* 6. & propterea si 48
Coldomerius vellet executionem facere in bonis communibus cum clerico, tunc puto verè adeundum iudicem Ecclesiasticum, vt compulset eum ad diuisionem, sed hoc non facit, quin causa contra laicos non possit cognosci in foro laicorum.

Denique non obstat Farinac. *d. quæst.* 8. *num.* 151. allegatus à Gratiano, quia potiùs fauet nobis, & veram putat illam distinctionem de rebus diuiduis, & indiuiduis; & licet addat illud decretum Sacræ Consultæ, de eo iam diximus, quid sit sentiendum.

Non obstat argumentum ab absurdo euitando, ne continentia causæ diuidatur, quia vbi sunt diuersæ personæ, ibi non datur ista continentia, si negotium sit per se diuiduum, *l. item Mela*, §. *sed & plures*, *l. ita vulne-*
ratus, *in fin ff. ad l. Aquil.* Crau. *cons.* 232. *n.* 6. Fachin. 49
d. lib. 9 *c.* 31. *vers. continentia.*

Et similiter nullum est absurdum diuersas proferri sententias, cùm de causa agatur diuersarum personarum in negotio diuiduo, quando sunt plures ordinarij plu-
rium personarum, ex *cap. interrogatum*, 2. *quæst.* 5. & *l. si* 50
quis vxori, *in princ. ff. de furt. l. Probus*, *ff. de incend. ruin.* Crau. *d. cons.* 232. *num.* 5. *in fin.* Fachin. *d. cap.* 31. *vers. absurdum.*

Non obstat, quòd hìc agatur ad factum, quod est indiuisibile, scilicet vt D. Coldomerius cogatur agere, quia non agitur ad vnum factum, sed ad plura facta, vt scilicet agat contra clericos, & laicos; hoc enim recipit diuisionem, quia potest separatim agere contra vnum, & seorsum contra alium; quod patet ad sensum, & manifestum est.

Non obstat, quod ab origine creditum istud proficiscatur ab vno debitore, quod sicut tunc erat indiuiduum, ita nunc esse debeat, quia ex persona hæredum
conditio obligationis non mutatur, vt *in l.* 2. §. *ex his, ff.* 51
de verb. oblig. & creditor non cogitur recipere particula-
rem solutionem, *l. tutor*, §. *Lucius*, *ff. de vsur.* Quia 52
respondetur prædicta procedere in actibus, vel contractibus indiuiduis, secus est in diuiduis, & separabilibus, & in terminis istam solutionem tenent Petr. Cyn. & Bart. *in l.* 3. *C. de negot. gest.* per illum textum, & per *l. si testamento*, §. 1. *ff. de fideiuss.* pulchrè Ant. Gomez. *resol. lib.* 2.
cap. 10. *num.* 3. *vers. nec obstat etiam*, vbi etiam dicit, quòd 53
si quis tenebatur ad certam pecuniam, & decessit relictis pluribus hæredibus, & vnus soluit totum, repetit ab aliis actione negotiorum gestorum; si verò soluisset ex necessitate, repetit familiæ ercisc undæ iudicio; & ita hôc casu clericus non trahit laicum. Marth. *de iurisd. d. cas.* 118. *n.* 21.

Et huic simile est, quòd dicitur, legatarium non posse diuidere

diuidere legatum, & pro parte agnoſcere, & pro parte
54 repudiare, vt *in l.neminem, ff.de legat.2.* tamen eius hæredes id facere poterunt, ad textum *in l.legatarius*, & ibi gl. *ff. de legat.* 1. Ant. Gomez. *d. cap.*10.*num.*3.*verſ. ſecundò infertur.*

Non obſtat, quòd actio hypothecaria ſit indiuidua, quia hoc verum fateor, ſi intentetur contra bona indiuiſa, & communia, ſicut erit etiam qualibet actio realis, eo quòd ſocius habeat partem in qualibet gleba, ſecus eſt, ſi teneantur bona diuiſa, licèt negotium principale ſit
55 commune, quia tunc etiam actio hypothecaria erat diuidua, provt in his terminis intelliguntur Capyc. *deciſ.*173.*num.*1.*verſ.& inter*, Surd. *conſ.*122. *n.*5.*ad fin.* Marth. *de iuriſd. p.*4.*d.caſ.*118.*num.*12. Boër. *deciſ.*69.*num.*14.*& ſeqq.* qui licèt videantur indiſtinctè tenere actionem hypothecariam eſſe diuiduam, tamen non poteſt eorum dictum eſſe verum, niſi bona obligata ſint diuiſa rationibus antedictis, ex Seraph. *d. deciſ.*957.*n.*13.

Non eſt igitur hæc cauſa indiuidua, & ideo fratres de Stremitis laici ſunt remittendi ad iudicem laicum, clericus verò iudicari debet in foro Eccleſiæ, dummodo contra eos intentetur actio tantùm perſonalis, adhuc enim non conſtat, qua actione vti velit Coldumerius, & non eſt verum, quod actionem hypothecariam propoſuerit. Benè verum eſt, quòd ſi contingeret ferri ſententiam contra laicos, executionis iudicium non poſſet fieri in bonis communibus cum clerico, niſi coram Eccleſiaſtico ex cauſis prædictis; tunc enim tangitur ius clerici, & cauſa fit indiuidua, quando enim clericus, & laicus commiſcentur in executione alicuius negotij, clericus tan-
56 quam dignior eſt præponendus, *c. ſtatuimus, de maior. & obed.* Ioan. And. *in cap. Ioannes*, vbi etiam Anch. *de teſtam.* Alex. de Nævo, *conſ.*74.*n.*9. Bellet. *diſq.cler.tit.de fauor. cler. perſ.* §.16.*n.*22.*ad fin.*

Et hinc videmus, quòd ſi vnus ex teſtamentariis executoribus ſit clericus, & alter laicus, hæres volens detrahere legitimam debet conuenire eos coram iudice Eccleſiaſtico, ſicut quilibet alius, qui velit illos compellere ad
57 aliquid faciendum. Alex. de Nævo *d. conſ.*74. *num.*7.8.9. & probatur *in cap. Ioannes*, vbi Card. Zabarell. *de teſtam.* Alex. *in d.l.præcipimus, C. de appell.* Barbat. *in rub. de off. deleg.colum.*2. Marſ. *in rep.rub.ff.de fideiuſ.num.*152.*in fin.* Matanr. *in Specul. d. part* 4. *diſt.*11. *n.* 19. Mart. Vran. Vltramont. *conſ.*32. *n* 23.24.*lib.*3. Aufr. *in tractat. de poteſt. iud. Eccleſ. ſuper laicis, & eorum bon. num.*13. Carol. Graſſ. *de eff. cler. d. eff.*1. *num.*493.494. Bellet. *diſq. cler. p.*1.*tit. de fauor. cler. perſon.* §.16.*n.*22.

Quando autem cauſa eſt indiuidua, vel talis eſſe prætenditur ratione commixtionis perſonæ Eccleſiaſticæ, tunc poteſt iudex Eccleſiaſticus inhibere iudici laico, ne
58 procedat ſub certa pœna, & ſibi remittat reos conuentos, etiam laicos, donec fuerit cognitum, cuius ſit iuriſdictio. Mandoſ. *in tract. de inhibit. q.* 99. *in princ.* Carol. Graſſ. *d.eff.*1.*n.*140.*verſ. ſubampliatur.* Ita vt quòd etiamſi clericus non petat talem remiſſionem, laici tamen eam petere poſſint. Zuccard. *in l. poſthumo, num.*36. *C. de bo-*
59 *norum poſſ. contr. tab.* Rim. Iun. *in l. imperium, n.*84 *ff.de iuriſd. om. iud.* & *in conſ.*261.*n.*43. *lib.*3. Surd. *conſ.* 396. *n.*18.*lib.*3.Carol. Graſſ. *d.eff.*1 *n.*138.*verſic. ſubampliatur.* Bellet. *d.*§.16.*n.*1.*verſ.quod adeò*, & propterea ego inhibui dicto Prætori S. Martini, ſed quia poſtea cognitum eſt cauſam eſſe diuiduam, putaui inhibitionem eſſe reuocandam quoad laicos, dummodo iudex ſecularis non faciat executionem in bonis communibus cum clerico ſine licentia Curiæ Eccleſiaſticæ. Et ita.

CAPVT XXXV.

EPITOME.

Minor vigintiquinque annis iurans ſe eſſe maiorem, an validè obligetur ſine ſolemnitatibus iuris, vel ſtatutorum.

SVMMARIVM.

1 *Hebræus nil Hebræo, nil Catilina Cethego.*
2 *Reſeruatio directi dominij in venditione an ſit valida.*
3 *Venditor, qui ſibi reſeruauit directum dominium, prefertur omnibus creditoribus, & poteſt rem auocare.*
4 *Dominij directi reſeruatio efficit, vt modo non impleto dominium retrò transferatur.*
5 *Reſeruatio directi dominij tollit in venditione ſuſpicionem vſuræ.*
6 *Venditio cum reſeruatione directi dominij cenſetur interim locatio.*
7 *Venditor non poteſt dare poſſeſſionem, vel dominium emptori, ſi ea non habet.*
8 *Res tranſit cum ſuo onere.*
9 *Succeſſori ſingulari omnia obſtant, quæ ſuo authori obſtarent.*
10 *Singulari ſucceſſori præiudicat inſtrumentum, quod fuit confectum inter emptorem, & venditorem.*
11 *Ablatiua abſoluta conditionem important.*
12 *Conſtitutum, & precarium eſt conditionale, ſi ponat in contractu conditionali.*
13 *Poſſeſſio ab homine mentionata intelligitur de poſſeſſione facti.*
14 *Detentor dicitur poſſidere de facto.*
15 *Poſſeſſio facti non habet iuris effectum.*
16 *Poſſeſſio facti poteſt auocari per immiſſionem.*
17 *Poſſeſſorium, & petitorium poteſt ſimul intentari.*
18 *Clauſula,* Super quibus, *quæ ſit virtus.*
19 *Poſſeſſorium quando poſſit cumulari.*
20 *Agere creditori quando licet ante tempus.*
21 *Excuſſio non opponitur domino rei.*
22 *Excuſſio non poteſt opponi in iudicio poſſeſſorio.*
23 *Renuntiantibus iura ſua non datur regreſſus.*
24 *Minor tenetur ſeruare ſolemnitates loci, vbi contrahit.*
25 *Contractus eſt nullus vbicumque ſi minor non ſeruat ſolemnitates loci contractus.*
26 *Minor poteſt venire contra factum ſuum nullum.*
27 *Minor iurans ſe eſſe maiorem, validè obligatur.*
28 *Iuramentum ſeruandum, quod non vergit in diſpendium ſalutis æternæ.*
29 *Minores multos fecit depauperari Authentica,* Sacramenta pubetum.
30 *Minor qua facilitate inducitur ad contrahendum, eadem mouetur ad iurandum.*
31 *Præſumptio iuris, vel ſtatuti non requirit aliam probationem.*
32 *Minor iurans prohibente ſtatuto poteſt contrauenire, etiamſi non ſit habilitatus.*
33 *Iuramenti impedimentum tollitur per habilitationem.*
34 *Iuramenti habilitatio ad effectum agendi an poſſit concedi parte non citata.*
35 *Solemnitates loci, vel originis an debeant ſeruari.*
36 *Statutum caſſans iuramentum, valet propter præſumptionem doli.*
37 *Statutum Soleriæ Prætor iurat ſeruare ſine reſeruatione.*
38 *Statuta eſſe valida, vel obſeruari de facto paria ſunt.*
39 *Actus primus non tollitur per ſecundum inualidum.*

Ne

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

MIserandus simul & miserabilis Ioan. Iacobus Casapius, qui circunductus fallaciis Dauidis Hienæ Hebræi,& solitis Iudæorum fraudibus se ipsum spoliauit bonis ad sui sustentationem necessariis pro minimo pretio, rem sic intricauit in sui damnum, vt simul re, & pretio nunc careat, & nisi fortuna potius, quàm prudentia sic tulisset, spe etiam destitutus remaneret quidquam consequendi. Verùm quia plerumque iusto Dei iudicio dolosus in suo dolo capitur, & laqueus venatorem comprehendit, misellus iste vnicum in suis malis habet refugium, cùm enim vendiderit prædium iniquis quidem conditionibus Cæsari Norsio Hebræo, cum reseruatione tamen semper directi dominij, donec sibi fuerit plenè satisfactum, postea fuit inductus ad renunciandum dictum directum dominium, sine tamen solemnitatibus necessariis in contractibus minorum, qualis est ipse Casapius:& quia dictus Cæsar transtulit prædictum prædiũ in dictum Dauidem,pro consequẽdo pretio petit immitti in possessionem prædij, cui se opponit Dauid, eum excludere volens vigore renunciationis prædictæ, & inopia Cæsaris non facit locum secutum actioni personali, adeo, vt circunuentus appareat Casapius, & verè dici
1 possit, quòd nil Hebræus Hebræo, nil Catilina Cethego, vt cecinit Iuuenalis,& dicitur *in l. quoniam multi*, vbi gl. *C. de her.* gl. *in l quidam*, *ff. si quis om ff. cauf. test. l. in arenam*, *C. de inoff. test.* Alciat. *tr. de verb sign. lib.4.* Rip. *in l. naturalis er. §. nihil commune, num. 168. ff. de acquir. poss.* sed rem ita dilucidè spero me explicaturum, vt putem nihil remansurum, de quo iudex habeat dubitare: quod vt meliùs adimpleam, malo esse prolixus, quàm nimis breuis, & obscurus.

In primis igitur pro certo habendum est, dictum Casapium validè sibi reseruasse in venditione dicti prædij directum dominium;nam licèt hæc pactio fortè non valeret, si in perpetuum fieret, vel simul etiam vtile dominium reseruaretur, valida est tamen sic ad tempus facta,
2 donec venditori pretium soluatur: ita Ioan. Andr. *ad Spec. lib.4. tit. de empt. & vend. §. 1. ad num.8. littera K*, incipit: *Facilè ergo*, *ad fin.* ibi: *placuit vtrumque.* Bald. *in rub. n.13. C. de empt. & vend.* Fabian. *de empt. & vend. q.7. n.15. vers. quod pactum.* Bertaz. *claus.15. gl.3. num.4. in fin.* & *gl.4. n.2.* & *ad fin.* vbi testatur de practica de reseruando tantùm directum dominium, & talis reseruationis ponit multos effectus.

Nam in primis venditor vigore dictæ reseruationis directi dominij habet ius manus iniectionis in re vendita,& eam sic habet affectam,vt eam possit auferre à quo-
3 libet possessore,& successore, & contra tertium,& habet prælationem aduersus omnes creditores, etiam anteriores, nedum contra secundum emptorem, qualis est dictus Hiena. Bald. *in l. si Titius, in princ ff de seru export.* Faber *in §. vendita, Inst. de rer. diuis.* Neguf. *de pignor. p.5. memb. 2. n.8.* & post Cæpol. Bertaz. *d. gl.4. num.3.* & *claus.39. gl.5. n.9.* Stracch. *de decoct. p. vlt. n.7.* Franch. *decis.506. num.3.* Gratian. *disc. for. lib.5. cap.900. n.15.16.* & *c.946. num.4.* adeò vt vigore huius pacti ex defectu modi non
4 adimpleti dominium retrotransferatur ad sua principia attractiua. Bald. *in l.3. C. de pact. inter empt. & vend. in l. ea lege, num.13. C. de condict. ob caus.* Gabr. *cons.48. n.2. lib.1.* Marth. *de claus. lib.2. claus.27. num.3.4.* & talis reseruatio tollit suspicionem vsuræ, quando soluuntur
5 interusuria ob fidem habitam de pretio. Bonacin. *de contract. disp 3. quæst.2. part.7. § 1. num 6. versic. tutius*, quia
6 interim censetur locatio, & non venditio. Surd. *decis.157. num. 2.3.* & *decis.305. num.39.* Cyriac. *controu.379. n.1. lib.2.*

Hinc dictus Hiena diffiteri non potest sibi ius postea quæsitum fuisse post venditionem,& reseruationem prædictam, vt ex instrumento in fine processus producto, in quo cernitur ipsum comparasse postea dictum prædium à dicto Norsia,qui non potuit plus iuris in eum transferre, quàm ipse haberet, *l. nemo plus*, *ff. de reg. iur.* & ideò cùm Norsia non haberet directum dominium, neque possessionem iuris, sed tantùm facti, non potuit ea transfundere in Hienam ab eo causam habentem, *l. si* 7
filius, *C. de donat. l. obseruare*, *in fin. de off. procons.* immo prædium transiuit ad manus Hienæ cum eodem onere directi dominij, *l. si conuenerit*, *§. si fundus*, 8
de pign. act. l. alienatio, de contrah. empt. Menoch. *cons.2. num.31.*

Nec mirum, quia singulari successori, qualis est Hiena, omnia obstant, quæ authori suo obstarent, ne melior sit conditio successoris, quàm authoris. Bart. *in l. facta*, *§. si heres*, *ff. ad Treb.* Crau. *cons.585. num.7.* adeò, 9
vt quidquid potest obesse authori, idem etiam præiudicet singulari successori. Castr. *consil. 247. post princ. lib.1.* Soc. *consil.50. col. 2. lib.4.* pulchrè Crau. *cons. 34. num. 9. 10.* Et ideò instrumentum dictæ reseruationis confectum inter dictum Norsiam, & Casapium probat etiam contra dictum Hienam vti singularem Norsiæ successorem,etiam quoad verba enunciatiuá. Crauet. 10
consilio 434. numer. 9. vers. & in instrumentis, & *numer.13.*

Vigore igitur dictæ reseruationis Casapius remansit directus dominus, immo nec possessor esse desiit, quia possessionem non transtulit in Norsiam, secuta integra solutione, vt in instrumento, ibi: *Et quibus factis*, *non aliter*, *nec alio modo*, &c. ablatiua enim absoluta conditionem important, *l. facta*, *§. rescripto*, *ff. ad Trebell.* 11
Pacian. *cons.52. n.68.* & ideò cùm Casapius virtute constituti descendat ad translationem possessionis, & id se facere dicat secura integra solutione, quæ nondum facta est,adhuc ipse dicitur possidere; quia precarium,seu constitutum sequitur naturam principalis actus, & si apponatur in contractu, seu dispositione conditionali, ipsum quoque conditionale efficitur, & non transfert possessio- 12
nem, nisi impleta conditione, ex textu *in l. qui absenti*, *§.1. ff. de acquir. poss.* & *l. cedere diem, de verb. sign.* Oldr. *consil. 139. in princ.* pulchrè Dec. *cons.247. num.3. vers. quantum verò.* Grat. *cons.69. col.2. lib.1.* Gozad. *cons. 28. col. pen.* Tiraq. *de Const. part. 2. ampl. 15. num. 3.* Rim. Iun. *cons.254. num.57.* Surd. *decis. 157. num. 4.* ex quibus apparet, dictum Norsiam habuisse solùm possessionem facti, fuisse similem detentori, qui rem postea tradendo dicto Hienæ non potuit interuertere possessionem Casapij Menoch. *de recuper. poss. rem. 14. numer.25.*

Neque refragatur Casapium respondendo positionibus falsum fuisse dictum Hienam possidere, quia hoc idem fatemur hic intelligendo de possessione facti, de qua intelligendum est, vbi ab homine fit possessionis mentio. Ceph. *cons.80. num.20.* cùm enim prædium de- 13
tineatur à dicto Hiena, prohiberi non potest, quando etiam possessio apud eum esse dicatur, quatenus in facto possessorio consistit, *l.1. §. si vir*, vbi Bald. *ff. de acquir.* 14
poss. Ruin. *cons 27. num.9. ante fin. lib. 5.* Crauet. *cons. 871. num 18.* Verùm quia talis possessio iuris effectum 15
non habet, teste Crau. *d. cons.871. num. 7. ad fin.* ideò potuit Casapius petere se immitti in possessionem dicti prædij causà auocandi eam facti possessionem. Menoch. 16
de adipisc. poss. rem.4. n.338.339 & debet præferri dicto Hienæ solum detentori. Menoch. *de recuper poss. rem.13. num.59.*

Sed dictus Casapius vt tutior esset intentauit etiam petitorium simul cum possessorio, sicut fieri potest, teste Menoch. *de adipisc poss. rem.3 quæst.28 num.160.161.* vir- 17
tute clausulæ, *Super quibus*, quæ habet vim, sicut herba Bethonica, vt ad rem Crau. *cons.201. n.45. vers. primo ta-* 18
men; tamen quia verba ab eo prolata id important, cum implorauerit omnia beneficia iuris, & statutorum, immo illud potuit intentare etiam prius quàm lis contestare-
tur

tur cum nouo contradictore, maximè in iudicio ſum-
19 mario. Bart. *in l. edita*, vbi Dec. *n.* 10. *C. de edend.* Pract. Papienſis *de form. libell. in act. real. gl ſaluo iure, col.* 2.

Non obſtat nondum veniſſe diem ſolutioni deſtinatam, ideò Caſapium malè agere. Nam reſpondetur de
20 præſenti quoad fructus maturatos veniſſe diem, in reliquo propoſitam fuiſſe actionem non ad finem exigendi nunc, ſed vt adueniente die parata ſit executio, ſtante quòd Norſia eſt decoctus; certum eſt enim, vbi aliquid de præſenti debetur, poſſe etiam peti creditum futurum, vel conditionale ex eodem fonte proueniens, ad finem, vt adueniente tempore fiat ſolutio, *ex l. libertis, §. 1. ff. de alim. & cibar. leg. l.* 1. *C. de fideicom.* Bart. *in l. non quemadmodum, n.* 1. *ff. de iudic.* vbi Bald. *n.* 22. & Iaſ. *n.* 7. Alex. *conſil.* 95. *n.* 1. *in fin. lib.* 1. Oſaſch. *deciſ.* 130. *num.* 9. *& ſeq.* & *n.* 15. *verſ. non obſtabunt etiam,* Craſſ. §. *legatum, q.* 44. *in fin.* Surd. *deciſ.* 120. *n.* 14. 15.

Minùs neceſſaria fuit aliqua Norſiæ excuſſio, ea enim domino rei agenti non poteſt opponi, ſed ſimplici cre-
21 ditori. *Auth. hoc ſi debitor, C. de pign.* & multò minùs quia principalis debitor eſt notoriè decoctus. Crauet.
22 *conſ.* 200. *n.* 46 47. Gabriel. *de fideiuſ. concl.* 1. *num.* 52. 53. & cùm in poſſeſſorio iudicio ceſſet excuſſionis exceptio. Crau. *conſ.* 892. *n.* 4. hic non poteſt requiri, vbi tale eſt iudicium, & tractatur de recuperatione alienatorum à debitore è manibus tertij acquirentis. Menoch. *de recuper. poſſ. rem.* 14. *n.* 28. 29.

His præmiſſis deſcendendum eſt ad punctum, in quo conſiſtit difficultas, & eſt directi dominij renunciatio, quam fecit dictus Caſapius: dici enim ſolet, quòd iura
23 ſua renunciantibus non datur amplius regreſſus, *l. quaritur, §. mulierem, ff. de ædil. edict. §. ſi quis itaq. inſt. de bon. poſſ.* ſed quia id totum pro nihilo reputo, validum dico eſſe primum inſtrumentum, neque fuiſſe abrogatum per ſecundum, in quo dicta renunciatio continetur, quia factum fuit à dicto Caſapio minore 25. ſine ſolemnitatibus ſtatutorum, vt calculato tempore apertiſſimè cernitur.

Et quia hoc ſecundum renunciationis inſtrumentum fuit confectum in terra Carpi, Caſapius non potuit obligari ſine ſolemnitatibus ſtatutorum illius, quia de iure eſt, vt minor contrahendo ſeruet ſolemnitates ſtatuto-
24 rum loci, in quo contrahit, aliàs nulliter agit, vt *ex l.* 2. *C. quemad. teſt. aper. l.* 1. *in fin.* vbi Aret. *n.* 18. *de ventr. inſpic.* pulchrè Bald. *in l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud.* Alex. *conſ.* 41. *n.* 4. *lib.* 5. Ant. Gabriel *concl. lib.* 6. *de conſuet. concl.* 2. *num.* 3. 4. Crott. *conſ.* 26. *n.* 17. Surd. *deciſ.* 13. *n.* 6. Alderan. Maſch. *de ſtat. concluſ.* 6. *num.* 12. qui volunt id procedere etiam quoad bona alibi exiſtentia, quia forenſis tenetur ſeruare ſolemnitates loci, vbi contrahit, quod non habet difficultatem in noſtro Caſapio, qui Carpi domicilium habebat. Alex. *d. conſ.* 41. *n.* 4. *verſ. nam præfatus,* & proptereà contractus eſt nullus, non ſolum in loco, vbi celebratus eſt, ſed etiam vbicunque, ſi de eo alibi
25 dubitari contingat. Caccialup. *in l. cunctos pop. colum.* 46. *de ſumm. Trin.* Ant. Gabriel. *d. concl.* 2. *num.* 8. Alder. Maſch. *d. concluſ.* 6. *n.* 24. 25.

Cùm igitur dicta renunciatio fuerit facta à dicto minore non ſeruata diſpoſitione Statuti Carp. *lib.* 2. *rubr.* 42. & ſtatuti Ferr. *lib.* 2. *rubr* 9. (ſtatuta enim Ferrariæ ſeruantur Carpi, vbi propria deficiunt) ſequitur eam eſſe nullam, prout in dictis ſtatutis ſtatuitur, vnde eam po-
26 teſt impugnare, quia minor poteſt venire contra factum ſuum nullum. Alex *conſ.* 103. *num.* 14. *lib.* 2. Tuſch. *littera A, concl.* 143. *n.* 10.

Sed replicatur ex aduerſo, ſi Caſapius erat minor, iurauit tamen ſe eſſe maiorem, vt in inſtrumento legitur, cuius iuramenti vigore cenſetur tanquam maior, & con-
27 tractus redditur validus, & obſeruabilis, ad textum *in Auth. ſacramenta puberum*, vbi DD. *C. ſi aduerſ. vend.* quoniam certum eſt iuramentum ſemper eſſe ſeruandum,
28 quoties non vergit in detrimentum ſalutis æternæ, *c. cùm contingat*, & ibi Can. *de iureiur.*

Hæc tamen difficultas facillimè tollitur, & ideo cùm de hoc caſu, quando ſcilicet minor iurauit ſe eſſe maiorē, non loquatur ſtatutum Carpi, recurrendum ad ſtatutum, Ferrariæ, vbi requiruntur eædem ſolemnitates, etiamſi iurauerit ſe eſſe maiorem, cuius verba adeo ſunt clara, vt tergiuerſari non poſſint, voluit enim tollere cautelam orientem *ex dicta Auth. ſacramenta puberum*, quæ, teſte 29
illic Fulgoſ. & Iaſ. ac aliis, fecit depauperari multos minores diuites: & hoc non fuit ſine ratione, quia qua facilitate minor inducitur ad contrahendum in ſui damnum, eadem mouetur ad iurandum. Gramm. *deciſ.* 36. *num.* 17. 18. Ceph. *conſ.* 142. *num.* 57. ſtatutum enim ſer- 30
uandum eſt, *l. omnes populi, ff. de iuſt. & iur.* & hoc factum eſt ob multas fraudes, quæ fiebant in extorquendo à minoribus talia iuramenta; in eo enim ſtatuto diſponitur, vt iuramentum præſumatur dolo, vi, & metu extortum, quæ præſumptio cum ſit iuris, non re- 31
quirit aliam probationem. Bald. *in l. nec patronis, numer.* 5. *verſ. in his etiam, C. de oper. libert.* Crau. *conſ.* 569. *num.* 14. 46.

Et hoc adeò verum eſt, vt etiamſi dictus Caſapius iurauerit ſe maiorem, tamen poteſt venire contra tale factum, nec neceſſe habet petere aliquam habilitationem, vel abſolutionem à dicto iuramento, vt in terminis dixit 32
Bald. *in d. l. nec patronis, num.* 5. *ad fin.* Anch. *in cap. canonum ſtatuta, col.* 17. *in fin. de conſt.* & *conſ.* 330. *col.* 5. Corn. *conſ.* 135. *num.* 4. *lib.* 1. Soc. Iun. *conſ.* 3. *n.* 45. *in fin. lib.* 2. Gram. *deciſ.* 76. *n.* 21. Sanchez. *moral. lib.* 3 *c.* 22. *n.* 14. 15. 16. ſed cùm iſte Caſapius fuerit ab Epiſcopo Mutinenſi, in cuius diœceſi ſit iudicium, ad effectum agendi habilitatus, tollitur omne impedimentum à iuramento pro- 33
ueniens, vt poſt Imol. *in l. nemo, ff. de leg.* 1. latè Laderch. *conſ.* 139. *num.* 7.

Neque dicatur hanc habilitationem fuiſſe obtentam parte non citata, & ideò eſſe inualidam, quia reſpondetur neque de iure, neque de ſtylo neceſſariam eſſe partis aduerſæ citationem. Abb. *conſ.* 12. *num.* 5 *lib.* 2. Felin. *in c.* 1. 34
n. 24. *de iureiur.* Ruin. *conſ.* 170. *n.* 30. *lib.* 1. Natt. *conſ.* 167. *num.* 6. Crau. *conſ.* 7. *n.* 7. *verſ. vbi quod talis,* Soc. Iun. *conſ.* 47. *n.* 28. *lib.* 3. Rol. *conſ.* 13. *n.* 38. & *conſ.* 34. *n.* 1. *lib.* 1. Becc. *conſ.* 63. *circa fin.* Laderch. *d. conſ.* 139. *n.* 8. Aluar. Valaſch. *conſil* 130. *n.* 14. *lib.* 2. vbi de magis communi. Peregr. *conſ.* 77. *n.* 16 36. *lib.* 1. Carp. *ad ſtat. Med. cap* 455. *num.* 159. 160. *p.* 1.

At ſi magis arrideret ſententia eorum, qui voluerunt attendendas eſſe ſolemnitates loci, vbi res ſita eſt, vel originis ipſius minoris, non contractus, vt voluerunt Ruin. *conſ.* 160. *num.* 1. 2. *lib.* 4. Alb. *conſ.* 70. *num.* 1. 2. 35
Hier. Gabr. *conſ.* 1. *num.* 7. *lib.* 1. quod non puto verum, tamen ſi recurramus ad ſtatutum Soleriæ, quod ſecundùm prædicta eſſet attendendum, clarius hoc idem diſponit, vt in eo videre eſt, & in omnibus concordat cum ſupradictis.

Et prædicta ſtatuta ſine dubio ſunt valida, & præcisè ſeruanda, cùm vigore præſumptionis fraudis, & doli tollant omnes vires iuramenti, vt ad rem Bart. *in l. omnes* 36
populi, num. 25. vbi inquit vidiſſe ita iudicari, *ff. de iuſt. & iur.* Fulgoſ. Bald. & Salic. *in d. Auth. ſacramenta puberum,* Butr. Card. & Imol. *in d. cap. cùm contingat.* Caſtr. *in l. fin. ff. qui ſatiſd. cog.* de communi Alex. *conſ.* 151. *num.* 10. *lib.* 7. & *conſ.* 196. *num.* 5. *lib.* 6. Pariſ. *conſ.* 99. *num.* 28. *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 135. *num.* 14. *lib.* 1. Soc. Iun. *conſ.* 3. *n.* 35. *lib.* 2. Curt. Iun. *conſ.* 118. *n.* 6. Couar. *in cap. quamvis, de pact. in* 6. *p.* 1. § 3. *n.* 8. *verſ. prædicta,* Hier. Gabr. *conſ* 13. *n.* 2. 3. 5. *lib.* 1. Ceph. *conſ.* 207. *n.* 69. & *conſ.* 466. *n.* 48. de communi Farinac. *in prax. q.* 15. *n.* 19. 20. Sanchez *mor. lib.* 3 *c.* 22. *n.* 10. 11.

Et iudex non poteſt negare obſeruantiam dictorum ſtatutorum, alioquin grauibus ſubiiceretur pœnis, ſiue loquamur de ſtatutis Ferrariæ, & Carpi, ſiue Soleriæ, vt habetur in Statuto Ferr. *lib.* 1. *rubr.* 2. & in Statuto Soleriæ *lib.* 1.

lib. 1. *rubr.* 19. vbi iurat Prætor ea seruare nihil sibi reseruando in iuramento, adeo vt non liceat de hoc dubitare,
37 & maximè quia sufficit ea esse de facto obseruanda, & in facto obseruari, cùm paria sint statutum de iure valere,
38 vel de facto seruari. Castr. *cons.* 134. *num.* 3. *lib.* 1. Alex. *cons.* 107. *col.* 5. *in fin. lib.* 2. Dec. *cons.* 557. *num.* 13. Ceph. *cons.* 466. *num.* 72. & *cons.* 526. *n.* 58. Peregr. *cons.* 77. *n.* 15. *lib.* 1. nisi tamen religioni essent contraria. Menoch. *cons.* 196. *n.* 34. 35.

Dicat igitur Hiena: *Mihi vndique angustiæ, in medio positus quo me vertam, nescio.* Nam cùm secundum instrumentum, in quo facta est dicta renunciatio, sit nullum,
39 secundùm prædicta, non potuit tollere primum, quia certum est in iure in contractibus inter viuos primum actum validum non tolli per secundum inualidum, vt habetur *in l. si id quod, ff. de resc. vend.* Bart. *in l. & si transferam, num.* 2. *ff. de adim. leg.* Campeg. *tract. de dot. part.* 3. *quæst.* 125. *num.* 2. quoniam non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, *cap. non præstat, de reg. iur. in* 6. Crau. *cons.* 947. *num.* 80. *vers. nullum.* Et ita.

CAPVT XXXVI.

EPITOME.

Pensionario non soluente quando sit locus regressui ad beneficium resignatum, & an pensio perdatur ob transitum ad militiam secularem, vel ob contractum matrimonij.

SVMMARIVM.

1 *Regressus ad beneficia solet reseruari ea resignanti in casu non soluta pensionis.*
2 *Pensione non soluta, vel eius nullitate allegata datur regressus pensionario ad beneficium.*
3 *Resignans beneficium cum pensione, si non soluatur pensio, potest agere ad beneficium remediis possessoriis.*
4 *Regressus dicitur tituli continuatio, & habet causam de præterito.*
5 *Regressum intentare dicitur res rigorosa.*
6 *Regressus non canonizatur, nisi adsit magna proteruia in non soluentem pensionem.*
7 *Pensionem non soluens potest purgare moram etiam post tres conformes ad euitandum pœnas.*
8 *Pensione non soluta titularis non incurrit pœnas Bullis sibi non intimatis.*
9 *Pensionis Bullæ debent intimari titulari, non eius procuratori.*
10 *Regressus non potest intentari à procuratore sine speciali mandato.*
11 *Pensionarius debet declarare titularem excommunicatum non soluentem pensionem intra 30. dies.*
12 *Pensionarius licet propria auctoritate possit redire ad beneficium, tamen requiritur iudicis declaratoria.*
13 *Gratianus damnatur.*
14 *Qui vult consequens, vult omne necessarium antecedens.*
15 *Caducitatis declaratio potest fieri etiam tacitè.*
16 *Pensione non soluta excommunicatio debet intimari titulari.*
17 *Regressui non est locus, nisi titularis persistat in censuris per sex menses.*
18 *Mandatum ad aliquid extenditur ad ea, quæ actum debent præcedere.*
19 *Compensatio habetur pro solutione.*
20 *Compensatio fit ipso iure.*
21 *Compensatio non admittitur, vbi requiritur realis solutio.*
22 *Pensio non admittit compensationem ad retardandam solutionem.*
23 *Pensio quando dicatur succedere loco alimentorum.*
24 *Clausula,* Vt meliùs sustentari valeas, *quid importet.*
25 *Clausula,* Ne ex resignatione nimium dispendium patiaris, *quid importet.*
26 *Compensatio admittitur in solutione pensionis.*
27 *Compensatio liquida dicitur vera solutio.*
28 *Soluere cum effectu quid sit.*
29 *Plus debito petit, qui illud petit, cui obstat compensatio.*
30 *Compensatio crediti non liquidi non potest opponi.*
31 *Instrumentum est probatio probata faciens rem liquidam.*
32 *Liquidum esse creditum statur arbitrio iudicis.*
33 *Pensionem non soluens excusatur à pœnis propter compensationem.*
34 *Pensionem nullam dicere, vel reduci velle prohibetur de facto, non de iure.*
35 *Exceptione reiecta intelligitur de inualida.*
36 *Pensionarius non tenetur ad habitum clericalem, nisi pensio excedat 60. ducat.*
37 *Pensionem an perdat clericus effectus miles.*
38 *Clericus effectus miles in effectu cessat esse clericus.*
39 *Clericus miles non gaudet priuilegio fori.*
40 *Exceptio oriens ex ventre Breuis semper admittitur.*
41 *Pensiones pro seruitio temporali non sunt in vsu.*
42 *Pensio data loco beneficij est annexa rei spirituali.*
43 *Pensio extinguitur propter militiam.*
44 *Beneficium vacat ipso iure clerico effecto milite.*
45 *Pensio quando censeatur seruata loco beneficij.*
46 *Militia dans operam excluditur à clericatu.*
46 *Clericus reassumens habitum, quod dimiserat, recuperat priuilegia clericalia.*
48 *Clericus dimisso habitu non perdit priuilegium fori sine monitione.*
49 *Habitum clericalem non deferens perdit beneficium fori sine alia monitione.*
50 *Synodus Regij vetat clericis reassumere habitum sine licentia Episcopi.*
51 *Monitio non requiritur, si in synodo clerici monentur ad habitum gestandum.*
52 *Pensio extincta an reuiuiscat per reassumptionem habitus.*
53 *Semel extinctum non reuiuiscit.*
54 *Pensionem perdit miles, vel habitum non gerens ipso iure sine decreto iudicis.*
55 *Pensionem perdit, qui contrahit matrimonium, etiamsi sponsa ingrediatur religionem.*
56 *Beneficium, & pensio perditur per militiam, sicut per matrimonium.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis elapsis R. D. Sebastianus Parminus clericus Regiensis ad fauorem R. D. Cæsaris eius fratris germani renunciauit in manibus Pontificis beneficium simplex S. Mariæ erectum in Ecclesia monialium conuertitarum, reseruata sibi annua pensione 40. ducatorum de Camera soluendorum, vt in eius litteris apostolicis, pœna apposita, quòd si dictus D. Cæsar, vel eius successores in terminis assignatis, vel saltem intra 30. dies immediatè sequentes pensionem prædictam non persoluerit cum effectu, ipse excommunicationem incurrat, & si per sex menses dictos 30. dies immediatè sequentes excommunicationis sententiam sustinuerit, dicto beneficio priuatus existat, & si ipse, vel eius successores in solutione dictæ pensionis in toto, vel in parte defecerint, seu cessauerint, vel ad minorem summam reduci, aut annullari, vel inualidari petierint, vel procurauerint, tunc dictus D. Sebastianus ad dictum beneficium liberum habeat regressum, il-

liusque

eiuſque corporalem, & realem poſſeſſionem propria auctoritate liberè apprehendere poſſit abſque alia prouiſione: prout ſolet fieri in ſimilibus expeditionibus cauſa reſignationis factis. Gigas *de penſ. q.*78. *n.*1.2. Pariſ. *de reſign. benef. lib.*6.*q.*3.*n.*4.
1

Cum verò pluries dicatur dictus D. Cæſar penſionem ſoluiſſe, nunc dictus D. Sebaſtianus allegat eum ceſſaſſe per ſeptem menſes, & vltra à die vltimi termini, & ideo petit regreſſum ad dictum beneficium. At D. Cæſar duobus modis contra eum excipit, primò enim opponit compenſationē, eo quòd dicatur eſſe illius creditor de maiori ſumma, deinde allegat eumdem effectum eſſe dictæ penſionis incapacem, quia dimiſſo habitu clericali militauit in caſtris Regis Catholici. Denique inquit etiam non eſſe ſeruata, quæ debent ſeruari, antequam ſit locus regreſſui. Quæritur, quid iuris.

Et ſanè videmur eſſe in claris, quia ſtatim ac penſionarius ceſſat certo tempore à ſolutione penſionis, vel petit eam reduci, aut annullari, illico intrat regreſſus, &
2 ius beneficij conſolidatur in reſignante. Caſſad. *deciſ.* 2. *num.*3. *de locat. & conduct.* Pariſ. *de reſignat. benef. lib.*6. *quæſt.*3. *n.*7. Gratian. *diſc. for.*4. *c.*617.*n.*35. & *c.*921.*n.*1. Marth. *clauſ.*203. *in princ.* & *n.*8. *p.*1. Marcheſ. *de commiſſ part.*1. *fol.*596. *num.*127. adeò, vt reſignans poſſit
3 etiam intentare remedia poſſeſſoria adueniente caſu regreſſus. Rebuff. *de pacif. poſſ. num.*145. & *num.*290. Gonz. *ad reg. Cancell. reg.*8. *gl.*56. *num.*146. Gratian. *d. cap.*921.
4 *num.*10. quia regreſſus dicitur antiqui tituli continuatio, & habet cauſam de præterito. Mandoſ. *ad reg. Cancel. reg.*27. *quæſt.*27. *num.*2. Mareſc. *var. reſol. lib.*2.*c.*71. *num.*3.4.

Tamen in contrarium multa faciunt in hoc caſu, in quo non videtur poſſe locus eſſe regreſſui, nec verificata videntur, quæ ſunt neceſſaria ad illum canonizandum, & cùm in Curia, & vbique rigoroſum æſtimetur recur-
5 rere ad regreſſum, non eſt facilè eius canonizationem obtinere: etenim ſi defectum ſolutionis inſpiciamus, in aperto eſt, quod regreſſus non canonizatur, niſi adſit magna proteruia, & contumacia in non ſoluente, vt
6 ſeruat Rota omnium magiſtra, teſte Sarn. *ſuper reg. de ſubrog. collitig. quæſt.*7. *ſub num.*9. *in fin.* Ant. Aug. *in epitom. in tit. de priuat. ob non ſolut. num.*5. Gigas *de penſ. quæſt.*99. *num.* 19. Rota *in vna Cæſaraugustana penſionis*, 13. *Nouemb.* 1591. *coram Pamphilio*, apud Marcheſ. *de commiſſ. part.*1. §.1. *fol.*568. *num.*4. Rot. *diuerſ. deciſ.*
7 804. *num.*1. *part.* 4. adeò vt liceat purgare moram ſoluendo penſionem etiam poſt tres conformes. Rot. *diuerſ. d. deciſ.* 804. *num.*1.2. *p.*4. vbi allegat multas Rotæ deciſiones, & repetitur apud Farin. *deciſ.*804. *num.*2. *cent.*9. hic autem non datur hæc proteruia, vbi opponitur compenſatio crediti, de quo apparet ex publico documento, vt in actis, quod ſemper præſtat iuſtam excipiendi cauſam.

Verùm quia numquam apparet in caſu noſtro Bullas dictæ penſionis fuiſſe intimatas dicto R.D. Cæſari, non poteſt eſſe locus regreſſui, quia ipſe non conſenſit per ſe dictæ penſioni, ſed per procuratorem, quod efficit, vt neceſſarium eſſet eas, vel ipſarum ſumptum authenticum
8 intimare titulari ad hoc, vt poſſit incidere in pœnas, de quibus in eis. Caſſad. *d. deciſ.*2. *num.*3. Gigas, *de penſ. quæſt.*77. *num.*10. *in fin.*20.22. Saluſt. Tiber. *lib.*3. *cap.*2. *num.*3.4.15. Pariſ. *de reſig. benef. lib.*6. *quæſt.*2. *n.* 141. & *quæſt.*3.*n.*37. Garz. *de benef. p.*1.*c.*5.*num.*576. adeò vt re-
9 quiratur intimatio facta principali, non procuratori. Pariſ. *d. lib.*6. *q.*2. *num.*141. & *quæſt.* 3. *num.* 36. Lud. Gomez Epiſcopus Sarn. *deciſ.*15. *per totam*, quòd hic non eſt factum, niſi poſt intentatum regreſſum: ergo ei locus eſſe non poteſt.

Immò in caſu noſtro tantò minùs attendi debet iſte regreſſus, quia non fuit intentatus ab ipſomet D. Sebaſtiano, ſed ab eius procuratore, nam ad hoc requiritur
10 ſpeciale mandatum, ſine quo nihil agitur. Verall. *deciſ.*8. *num.*3. *de regreſſu*, *part.*3. Gonz. *d. reg.*8. *gl.*56. *num.*54. *verſ. adeò vt*: hic autem licèt procurator habeat mandatum ad petendum regreſſum, non habet tamen ad faciendam declarationem, quòd D. Cæſar poſt 30. dies inciderit in excommunicationem, quod pariter requirit mandatum ſpeciale, vt ſupra; & nihilominus talis declaratio præcedere debet, oportet enim quòd penſionarius lapſis 30. diebus ſe declaret velle, vt titularis incidat in excommunicationem ob non ſolutionem penſionis. Pariſ. *d. lib.*6. *q.*3. *n.*15. Gonz. *d. gl.*56. *n.*54. Garz. 11
*d. tract. p.*1. *c.*5. *n.*581.582. Rota apud Marcheſ. *d. p.*1. *fol.*568. *n.*3.

Et licèt penſionarius poſſit redire ad beneficium reſignatum propria auctoritate, penſione non ſoluta, tamen debet præcedere declaratio a iudicis, tempus eſſe lapſum, & locum fuiſſe regreſſui, quia ſolus curſus temporis non ſufficit. Caſſad. *d. deciſ.*2. *num.*3. Gig. *de penſ. quæſt.*78. 12
*num.*4. Gambar. *de off. Leg. de latere*, *lib.*6. *tit. de penſ. n.*472. Pariſ. *de reſign. benef. lib.*3. *quæſt.*3. *num.*7. & *lib.*6. *quæſt.*3. *num.*12. Mantic. *deciſ.*194. *num.*11. Rota apud Marcheſ. *de commiſſ p.*1. *fol.*568. *n.* 3. vbi pulchrè Rota *diuerſ. deciſ.*804. *n.*1 *p.*4. & Farin. *d. loco*, quidquid non benè dicat in hoc Gratian. *diſc. for. c.*521. *n.*10. *& ſeqq.* 13
qui conatur oſtendere non eſſe neceſſariam huiuſmodi declarationem, quando Pontifex in Bullis concedit facultatem apprehendendi poſſeſſionem propria auctoritate, vt hic, quia malè loquitur, & tenet contra communem aliorum ſententiam, & praxim, & contra verba expreſſa Rotæ in multis deciſionibus, vt apud Marcheſ. *d. loco*, dum inquit: [Etiamſi adſit facultas capiendi poſſeſſionem propria auctoritate,] quo nihil clarius, & ideò contra Gratianum fuit iudicatum, vt ipſe teſtatur *d. caſ.* 521. *num.*24. *in fin.*

Neque dicatur, quòd procurator R. D. Sebaſtiani petendo regreſſum ſatis videatur declaraſſe velle vti caducitate beneficij, & reuerti ad illud tacito modo, & in neceſſariam conſequentiam declaraſſe quoque velle habere D. Cæſarem pro excommunicato ad effectum regreſſus, quia qui vult conſequens, cenſetur etiam velle ſuum neceſſarium antecedens, ad textum *in l. ad rem mobilem*, 14
& *in l. legatum*, *ff. de procur.* Arch. *conſ.* 261. *in princ.* Signor. *conſ.*189. *num.*3. quod procedit etiam in materia declarationis, vt per Surd. *deciſ.*70. *num.*5. Nam caducitatis declaratio in hac materia, vel ſimili, velut in liuello, poteſt fieri non ſolùm expreſsè, ſed etiam tacitè, & facto aliquo. Abb. *conſ.*67. *col.*2. *verſ. nec obſtat*, 15
part. 2. Caſtr. *conſ.*2. *num.* 5. *lib.* 1. Tuſch. *pract. concl. littera D*, *concluſione* 99. *numer.* 3. 4. Cornaz. *deciſ.* 1. *num.*56.

Nam reſpondetur id fortè procedere, vbi ſola requiritur mentis declaratio, nec aliud factum poſitiuum, & vbi facta declaratione aliud non eſt expectandum, cùm ſtatim poſſit caducitas intentari, ſecus eſt, vbi vlteriùs requiritur etiam aliquid facti poſitiui, vt hic, teſte Pariſ. *de reſign. benef. lib.*3. *quæſt.* 2. *num.* 139. Garz. *de benef. part.*1. *cap.*5. *num.*581. etenim non ſatis eſt penſionarium declarare mentem ſuam, quod ob lapſum 30. dierum titularis non ſoluens penſionem ſit excommunicatus, ſed etiam oportet, quod ei intimet hanc excommunicationem cum declaratione iudicis, affigendo etiam cedulones, & expectando poſtea per ſex menſes, antequam petat regreſſum, vt poſt Henriquez. *in ſumm. lib.* 13. *cap.*19. §.2. Suarez *de cenſur. diſp.* 20. *ſect.*2. *n.*10. Garz. *d. tractat. p.* 1. *cap.*5. *num.* 581. vbi teſtatur de ſtylo, & praxi, & quòd ex benigna interpretatione introductum eſt, ne talis excommunicatio incurratur, niſi facta notificatione titulari, & prædictis adimpletis. 16

Cùm igitur dictus D. Sebaſtianus, vel eius procurator nunquam intimauerit dicto D. Cæſari hanc excommunicationem, vel declarationem, quòd intendit eum haberi pro excommunicato, nondum potuit deueniri ad regreſſum, cum hæc præcedere debeant, & poſtea neceſſe ſit,

sit, vt titularis pertinaciter persistat in censuris per sex
17 menses. Gigas *de pens. quæst.* 99. *num* 4. *vers. nonò*. Redoan. *de simon. part.* 2. *cap.* 19. *num.* 2. Paris. *de resign. benef. lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 15. his ergo non seruatis regressui locus esse non potest.

Et dato etiam, quod dictus procurator posset dici habuisse mandatum speciale, & sufficiens, eo quod cum possit petere regressum, videtur etiam potuisse facere ea, quæ regressum debent præcedere, ad textum *in d. l. ad rem*
18 *mobilem, ff. de procur.* Bart. *in l. qui proprio, §. item queritur, ff. eod.* Ias. *in l. inuitus, in* 4. *limit. C. eod.* Carroc. *in d. c. cum quid, part.* 1. *lim.* 4. *num.* 4. 5. *fol.* 45. quia non sufficit habere potestatem aliquid faciendi, nisi habens ea vtatur, debebat enim D. Sebastiani procurator declarare priùs excommunicatum dictum D. Cæsarem cum debita intimatione, & postea expectare per sex menses, antequam regressum peteret.

Accedat, non esse clarum, quòd dictus R. D. Cæsar noluerit soluere pensionem, quia cùm opposuerit compensationem vigore crediti eius nascentis ex instrumento transactionis, de quo in actis, satisfecisse videtur, quoniam pluries obtulit summam sibi debitam pro satisfactione pensionis, & ideò non potest dici, quòd cessauerit à solutione, quia qui compensat, soluere videtur, *l. si debi-*
19 *tor, circa fin. ff. qui pot. in pign. hab. l. si peculium, §. quod si hæredi, ff. de statut. lib. l.* 2. *&* 3 *ff. de compensat.* Bart. *in l. diuortio, §. ob donationes, num.* 2. *ff. de solution.* Bald. *in l. tam mandatori, vers. sed dubitabitur, C. de non numer. pec.* Alex. *cons.* 12. *versic. non obstat, lib.* 2. ad rem Gigas *de pension. quæst.* 100. *num.* 6. Grass. *de except. except.* 16.
20 *num* 9. 10. & cùm ipso iure fiat compensatio, *l. si ambo, § cùm autem, ff. de compens.* Surd. *decis.* 117. *numero* 5. Grass. *d. except.* 16. *num.* 15. ab initio D. Cæsar soluisse censendus est.

Non obstat responsio, quòd cum requiratur pensionis solutio cum effectu, vt in Bullis, non sufficiat compensatio, sed necessaria sit vera, & realis solutio, ad tradita per
21 Natt *cons* 60. *num.* 3. *lib.* 1. Marc. *decis.* 148. *num* 4. *& seq. part* 2. Crott *cons.* 139. *num.* 7. *lib.* 1. Milanens. *decis.* 14 *n.* 14. *lib.* 2. Grass. *d. tract. except.* 16. *num.* 77. & maximè cùm talis pensio videatur assignata loco alimentorum, quo casu in
22 eius solutione reiicitur compensationis exceptio. Gigas *de pens. quæst.* 92. *num.* 4. 5. Surd. *de alim. tit.* 8. *quæst.* 53. *n.* 5. Grass. *d. except.* 16. *num* 64.

Nam replicatur, quòd hæc pensio non fuit reseruata pro alimentis, sed ne R. D. Sebastianus ex renunciatione beneficij nimium dispendium pateretur, quando enim
23 pensio assignatur pro alimentis, solet in litteris Apostolicis apponi clausula, *Vt de aliquo subsidio tibi prouideatur*, vel, *Vt meliùs sustentari valeas:* sic testatur Mandos. *ad reg. Canc. reg.* 19. *de infirm.* & Add. ad Rom. *cons.*
24 388. *in verb. manifestant*, Gigas *d. tract. quæst.* 51. *numer.* 20. Tusch. *littera P, conclus.* 264. *num* 7. Garz. *de benef. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 12 hic autem non habetur hæc dispositio, sed tantùm dicitur, *Ne ex resignatione huiusmodi nimium dis-*
25 *pendium patiaris, de alicuius subuentionis auxilio prouidere volentes.* Quæ verba non solent importare ius alimentorum. Garz. *de benef. part.* 1. *cap.* 5. *num* 9. & propterea licitè in solutione dictæ pensionis potest opponi compensatio. Medices *tract. de compensat part.* 1. *quæst.* 14.
26 *num.* 5. Gigas *d. tract. quæst.* 92. *num.* 5. *vers. aut pensio*, & *quæst.* 100. *num.* 6. Surd. *de alim. tit.* 8. *priuileg.* 53. *num.* 7. Grass. *d. except.* 16. *num.* 64. *vers. secus si pensio.*

Nec obstat requiri solutionem cum effectu, quia compensatio liquida potest dici vera solutio, & cum effectu,
27 secundum Turret. *cons.* 49 *num.* 37. *lib.* 2. Grass. *dict. except.* 16. *num* 13. & ideò huic casui non quidquam nocet. Natt. *d. cons.* 60. quia ipse requirebat veram solutionem, & realem exbursationem per verba sic geminata, quæ non videbantur posse conuenire compensationi, quod hic dicere non licet, quia cum effectu soluere non est
28 aliud, nisi ita soluere, quod extinguatur obligatio sol-uendi, quam extinguit, qui compensat, quia plus debito petit, qui agit ex credito, cui opponitur compensatio. 29
Ruin. *cons.* 160. *num.* 26. *lib.* 2. Afin. *in tractat. de execut.* §. 4. *capit.* 12. *numero* 1. & *cap.* 14. *numero* 1. Grass. *dict. except.* 16. *numero* 1. & dato etiam, quod titulari esset prohibitum compensare, potest tamen retinere, quantum sibi debetur, & iure retentionis vti, per *l. si necessarias, §. si pignoris, ff. de pig. act.* Castr. *cons.* 93. *num.* 5. *lib.* 2. Crauet. *cons.* 149 *num.* 2 Ioan. Petr. Molignat. *tractat. de retent. part.* 1. *num.* 90.

Non obstat secunda responsio, quòd opponatur de exceptione crediti litigiosi, & non liquidi, ac requirentis altiorem indaginem, quo casu in solutione pensionis non admittitur compensatio. Gigas *dict. tract. quæst.* 92. 30
num. 5. Grass. *d. except.* 16. *num.* 52. 56. vbi multos allegat, quia cùm ex instrumento transactionis factæ sub die 16. Februarij 1625. in actis producto omnibus calculatis appareat de credito D. Cæsaris sufficientis pro solutione pensionis maturatæ, quando regressus fuit petitus, non potest dici liquidam non esse compensationem, quoniam instrumentum est probatio probata faciens rem liquidam, & certam: latè Tiraquel. *de retract. lignag.* 31
§. 2. *gl.* 1. *num.* 20. Surd. *decis.* 177. *num.* 4. Seraphin. *decis.* 1134. *num.* 2. in quo standum est arbitrio iudicis, ad quem spectat ex iusto suo arbitrio iudicare, an creditum, cuius compensatio opponitur, sit liquidum. Gigas *dict. tract. quæst.* 100. *num.* 26. Grass. *d. except.* 16. *num.* 57. *vers.* 32
sed magis communis.

Sed esto etiam, quòd in pensionis solutione non admittatur compensatio, vel quod creditum non sit manifestè liquidum, tamen id proderit dicto D. Sebastiano ad finem, ne possit retardari executio solutionis, non autem ad consequendum regressum, vel ad declarandam excommunicationem; nam hæc compensatio saltem hanc habebit vim, vt D. Cæsar possit propter eam euitare censuras, & priuationem beneficij, quia in pœnis quælibet 33
causa excusat. Gigas *d. tract. quæst.* 92 *num.* 7. 8. Grass. *dict. except.* 16. *num.* 34.

Non obstat alterum motiuum, quod prohibitum sit titulari dicere de nullitate dictæ pensionis, vel eius reductionem petere sub pœna regressus. Nam respondetur id procedere, quando opponitur exceptio nulla, 34
& inualida, & potiùs de facto, quàm de iure dicitur de nullitate; secus est quando proceditur de iure, & opponitur exceptio à iure proueniens: ita ex gloss. *in cap. pro illorum, in verb. contradictores, de præbend.* Ias. *in l.* 35
vbi pactum, numero 31. *Cod. de transaction.* Paris. *de resignat. benef. lib.* 6. *quæstion.* 3. *numero* 9. 10. Matth. *claus.* 203. *numero* 1. *part.* 1. qui testantur ita Rotam resoluisse.

Benè verum est, quod fortè posset replicari R. D. Cæsarem non opposuisse, nisi exceptiones friuolas, quia si loquimur de habitu clericali, certum est pensionarium non teneri ad illud deferendum, nisi pensio excedat annuam summam ducatorum 60. auri de Camera; tunc 36
enim tenetur pensionarius ad habitum, & tonsuram deferendam, alioquin pensio ipso iure extincta remanet, sed hoc non habet locum, si pensio non excedat ducat. 60. vt dixi vigore constitutionis Sixti V. Gonzal. *reg.* 15. *in princ. num.* 56. Garz. *de benef. part* 1. *cap.* 5. *num.* 11. 12. Barbos. *de offic. Episcop. part.* 3. *alleg.* 57. *num.* 217. sin de militia placet verba facere, DD. sentire videntur, quod pensionarius non perdat pensionem, licèt efficiatur miles armatæ militiæ, vt inquit Laur. Card. & Imol. 37
in Clement. 1. *§. eadem, de suppl. negl. prælat.* Caccialup. *de pens. quæst.* 15 Gigas *d. quæst* 55. *num.* 2. *in fin.* & *num.* 4 & ideò cùm talis exceptio sit inanis, videtur factum esse locum regressui.

Nam primò posset responderi, quòd D. Cæsar non petiit pensionem reduci, neque dixit de eius nullitate, quia ab initio validè imposita fuit huic beneficio, sed dixit dictum D. Sebastianum effectum fuisse dictæ pẽsionis incapacem,

pacem,& eam fuiſſe extinctam,quod diuerſum eſt à primo capite,& non eſt incompatibile cum litteris Apoſtolicis penſionem reſeruantibus dicto D. Sebaſtiano vti clerico, non vti militi, & propterea in eis videtur ineſſe conditio,ſi clericus remaneat. Vnde cùm cœperit militare in caſtris Regis Catholici, & per aliquod tempus artem militarem exercuerit,ceſſauit eſſe clericus, quia clericus factus miles ſæculi deſinit eſſe miles Dei,& è con-
38 tra. Ita Ioan. And. *in c.fin.num.2. de cleric. coniug.* Gigas *de penſ. quaſt.*55.*num.*1.Clar.*in prax.*§.*fin quaſt.*73.*num.*6. Farinac.*fragm.part.*1.*verb. clericus, num.*184. & Graſſ.*de eff.cleric.eff.*1.*num.*865.*verſ aliquid verò*.& *num.*866. 867. vbi etiam inquit, clericum militiam ſectantem perdere
39 priuilegium fori,quia militia eſt actus contrarius clericatui;& ideò hæc exceptio cùm naſcatur ex ventre littera-
40 rum Apoſtolicarum , omnino admittenda videtur. Seraphin. *deciſ.*664.*num.*4.& *deciſ.*980. *num.*13. Farinac. *deciſ.*728. *num.*2.

Nec obſtant adducta in contrarium , quia procedunt in caſu,quando penſio eſt aſſignata laico, vel clerico pro ſeruitio temporali, ſeu officio impenſo,vel impendendo, tunc enim ea non amittitur per tranſitum ad militiam, & in his terminis loquūtur DD.in contrarium adducti;hoc
41 autem genus penſionum non eſt in vſu. Garz. *de benef. part.*1.*cap.*5.*num.*9. Verùm ſi loquimur de penſione,quæ datur in titulum beneficij,vel loco beneficij,vt hic, cùm ſit ad inſtar beneficij, & ſit quid ſpirituali annexum,for-
42 titur in pluribus naturam beneficij. Garz. *dict. capit.* 5. *num.*10.19. & ideò perditur à penſionario effectò mili-
43 te , vt ſentiunt Laur. Card. & Imol. *in d. Clem.* 1. §. *eadem* , pulchrè Gigas *de penſ. d. quaſt.*55. *num.*4. 5. ſicut beneficium ipſo iure vacat per militiam ſæcularem. Gloſſ. *in c. fin. in verb. redierint, de cleric. non reſid.* Gigas *d. quaſt.*55. *num.*2. Clar. *dict. quaſt.*73. *num.*6. Gonzal. *ad reg.*8. *gl.*15. *in princ. num.*54. Pariſ. *de reſignat. benef.*
44 *lib.*1. *quaſtion.*1. *num.*22. Farinac. *fragm. d. verb. clericus, num.*183. Aug. Barboſ. *de offic. Epiſcop. part.*3. *alleg.*57. *num.*216.

Nemini autem dubium eſſe poteſt,quin nos verſemur in eo caſu,vbi penſio datur loco beneficij,& ad inſtar illius habetur,quia quotieſcumque reſeruatur illi, qui beneficium dimiſit,vel reſignauit,vt hic,aut iura ſua ceſſit,
45 vel vt quis commodiùs ſuſtentari valeat, ſemper penſio dicitur loco beneficij aſſignata: ſic Gigas *de penſ.quaſt.*3. *num.*3.& *quaſt.*55.*num.*5.Garz.*de benef.par.*1.*cap.*5.*num.*9.
46 & *n.*81.& ideò ſi dans operam militiæ excluditur à clericatu,*c.ſi quis poſt remiſſionem, diſt.*50. *c.deſignata, diſt.*51. Bellet.*diſq.cler part.*1.*tit.de diſcipl.cler.*§.11. *num.*7. Graſſ. *d.eff* 1.*num.*867. erit etiam excluſus à penſione.

Neque dicatur dictum D. Sebaſtianum tempore litis motæ reaſſumpſiſſe habitum clericalem, & ideo recuperaſſe omnia priuilegia clericalia , teſte Ioan. And. *in cap.*
47 *Ioannes,quaſt.*4.*de cler.coniug.*Alex. *conſ.*149.*col.*2 *verſ. & nec fortaſſe,lib.*6.Decian.*tractat.crimin. part.*1. *lib.*4. *cap.*9. *num.*100. *verſ. & dicendum* , Graſſ. *dict. eff.*1. *num.*912. Bellet. *diſq. cleric. part.*1. *titul. de fauor. cleric. perſonal.* §.8. *numero* 12. & maximè quia clericus dimiſſo habitu
48 clericali non perdit priuilegium fori , niſi poſt trinam monitionem,*c. fin.de vit. & honeſt. cleric.* Clar. *in prax.* §. *fin. quaſt.*36. *num.*16. Decian. *tract. crimin. dict. cap.*9. *num.*88.89. Farinac. *in prax.quaſt.*8.*num.*60. Bellet. *dict. tract.* §.8. *num.*13.

Nam reſpondetur poſt Concil. Trident. *ſeſſ.*23. *cap.*6. *de reform.* ampliùs non requiri monitionem aliquam, ſed eo ipſo,quòd clericus dimiſit habitum clericalem,priua-
49 tur fori priuilegio , prout declarauit S. C. Cardinalium Concilij Tridentini interpretum,teſte Bellet.*d.*§ 8.*num.*6. *verſ propterea.*Ricc.*in prax.reſol.*530.*num.*4. Aug Barboſ. *de off.Epiſc.part.*2 *alleg.*12.*n.*19.*verſ.ſed ſi*, & dato etiam, quod eſſet neceſſaria trina monitio, eius tamen vim ha-
50 bet diſpoſitio conſtitutionis Synodalis Regij , *titulo* 33. *num.*8. vbi ſtatuitur, quòd non incedentes in habitu , & tonſura fori,priuilegio non gaudeant,& habitum reaſſumere non valeant , qui ſemel illum dimiſerint , non obtenta licentia Epiſcopi,cuius diſpoſitio iuri ſatis conformis valida eſt,& tollit neceſſitatem trinæ monitionis:ita 51
Ioan.And.Anch.Card.& Butr. *in cap.*2. *ne cleric. vel monach.*Clar.§.*fin.quaſt.*56.*verſ ſed quid ſi facta*, de communi Farinac. *in prax.quaſt.*8.*num.*62.Bellet.*diſq.cler.part.*1. *d.*§.8.*num.*4 Graſſ.*d.eff* 1. *num.*901.

Et reaſſumptio habitus clericalis facta etiam cum licentia Epiſcopi reſtituit quidem priuilegia clericalia ex nunc, ſed non prout ex tunc, quia medio tempore facta non ſunt conſideranda ad finem,vt potiantur clericorum priuilegiis , & ideò cùm penſio fuerit extincta ob tranſitum ad militiam ipſo iure , reaſſumpto habitu non ſolidatur , quia ſemel extinctum non reuiuiſcit , *l. penult.* §. *teſtamento* , *ff. de bonorum poſſ. ſecundùm tab. l. qui res,* 52
§. *aream, de ſolut.c.quaris,de conſecr.diſt.*4 Riminald. Iun. *conſ.*358. *num.*144. Gigas *conſ.*23 *num.*7. 8. maximè in 53
præiudicium tertij , cui ius erat quæſitum ex huiuſmodi extinctione , quæ non requirit aliquod iudicis decretum , aut factum , quia ſtatim penſione remanet priuatus , qui incumbit militiæ non approbatæ , vel habitum non gerit. Azor. *inſt. moral. part.*2. *lib.*7. *cap.*17. 54
verſ. decimumſeptimum , Garz. *de benef. part.*11. *cap.*10. *num.*23.

Huic ſimile eſt,quod dicunt DD. de clerico matrimonium contrahente,qui perdit beneficium, & penſionem, etiamſi ſponſa , antequam ab eo carnaliter cognoſcatur, religionem ingrediatur , quo caſu reſoluitur matrimonium , & tamen ipſe non recuperat penſionem eadem ratione , quia ſemel extinctum non reuiuiſcit , vt per 55
Abb. *in cap.*1. vbi DD. *de cler. coniug.*& *in cap.*1. *eod.tit. in ſexto*, Gigas *de penſ. quaſt.*54. *num.*8.& *conſ.*23.*num.*7. 8 9. vbi tollit contraria : ſic dicamus de milite , quod licèt derelinquat militiam,tamen non recuperat penſionem , quia propter militiam ita perditur beneficium , & penſio , ſicut per matrimonium , eo quòd coniugium, & militia æquiparentur : gloſſ. *in cap. qualiter, de cleric.* 56
non reſid. Compoſt *in cap.*1. *col.* 3. *verſic. ſed de milite, de reg. iur.* Barbat *conſil.* 11. *col. fin. verſic. præterea facit* , *lib.*1. Gigas *de penſ. quaſt.*55. *numero* 2. & *conſil.*23. *numero* 7. 8. Ideò concludamus dictum D. Sebaſtianum non recuperaſſe penſionem , licet habitum clericalem reaſſumpſerit , quia iam extincta fuerat , & beneficium Reuerendi D. Cæſaris erat conſtitutum in ſtatu libertatis, cui præiudicare non eſt in poteſtate dicti D.Sebaſtiani,etiamſi eſſet cauſa extinctionis.Gigas *d. conſ.*23. *num.*8.9.

Non eſt ergo locus regreſſui , & non poteſt dictus R. D.Sebaſtianus redire ad beneficium reſignatum,quia exceptio à D. Cæſare oppoſita non eſt de facto, aut inualida,ſed à iure habet fomentum , & tantò magis excuſandus eſt dictus D. Cæſar, quia ſic oppoſuit cum proteſtatione,quatenus eſſet de iure. Et ita cenſui.

CAPVT XXXVII.

EPITOME.

An , & quando forenſes nati etiam ex ciuibus originariis poſſint ſuccedere in bonis ſtabilibus ſtante ſtatuto, quod earum alienatio non fiat in non ſubditos.

SVMMARIVM.

1 *Auocatio cauſa ad Curiam Principis intelligitur in iiſdem terminis, quibus prius erat.*

2 *Carpi*

1 *Carpi statutis deficientibus recurritur ad statuta Ferrariæ.*
3 *Statuta Ferrariæ seruantur Carpi propriis deficientibus.*
4 *Statutis ciuitatibus dominantis gubernatur ciuitas inferior, vbi propria deficiunt.*
5 *Statuta loci superioris attenduntur, vbi deficiunt statuta loci inferioris.*
6 *Statuta ciuitatis dominantis dicuntur ius commune quoad ciuitatem inferiorem.*
7 *Specialis, & singularis expressio quomodo differant.*
8 *Indiuiduum, & singulare idem sunt.*
9 *Statuti loci inferioris rubrica declaratur à statuto loci superioris.*
10 *Statuta Carpi prius recipiunt interpretationem à statutis Ferrariæ, quam à iure communi.*
11 *Statuta loci inferioris debent se conformare cum statutis loci superioris.*
12 *Ferro viam aperit, qui per contraria transit.*
13 *Hæreditas continet vniuersa.*
14 *Capax successionis quilibet præsumitur.*
15 *Ciuis quis esse præsumitur, non forensis.*
16 *Ciuilitas patris transit ad filios.*
17 *Capella alicuius familiæ in Ecclesia est signum illius ciuilitatis.*
18 *Incapax efficitur capax ratione socij, vel cohæredis.*
19 *Forensis potest conueniri in loco ratione bonorum.*
20 *Onera possunt sustineri per agnatos, & affines.*
21 *Oneribus insustinendis sufficit habitus, non actus.*
22 *Ciuilitatem accipiendi promptitudo sufficit, vt quis possit acquirere stabilia.*
23 *Forensi solus fiscus potest opponere incapacitatem.*
24 *Fisci iura non potest tertius opponere, nisi fisco volente.*
25 *Forensi debetur æstimatio, quando non potest habere stabilia sibi relicta.*
26 *Ius idem reddendum Ferrariensibus, quod redditur in terris eorum Carpensibus.*
27 *Voluntas testatoris etiam nulla debet adimpleri in foro conscientiæ.*
28 *Anima cunctis rebus præferenda est.*
29 *Forus conscientiæ est forus boni, & æqui.*
30 *Alienatio facta in forensem est nulla stante statuto.*
31 *Forenses sunt incapaces stabilium.*
32 *Statuta, ne fiat alienatio in forenses, sunt valida, & latè interpretanda.*
33 *Subditi, qui non sunt, nec possessionis stabilium capaces existunt.*
34 *Possessio licèt continuet in hæredem, non tamen continuat in hæredem forensem.*
35 *Forensis succedere volens, debet probare habere qualitates statuti.*
36 *Reus, etiamsi nihil probauerit, absoluendus est.*
37 *Re coniuncti quando succedant.*
38 *Reo satis est offuscare ius actoris.*
39 *Ius accrescendi accrescit etiam inuitis.*
40 *Incapacis portionem capit cohæres.*
41 *Hæres habet titulum in vniuersa hæreditate.*
42 *Mandatum probat contra producentem.*
43 *Subditus propriè dicitur ratione habitationis.*
44 *Subditum quomodo intelligant statuta prohibentia alienationem in non subditum.*
45 *Domicilij appellatio intelligitur de habitatione.*
46 *Habitare qui dicantur.*
47 *Onerum appellatione an intelligatur de personalibus, vel realibus.*
48 *Statutum vnum declaratur per aliud.*
49 *Habitans alibi non potest sustinere onera personalia.*
50 *Onera personalia non imponuntur non habitantibus.*
51 *Subditi non sunt, qui non possunt cogi ad munera.*
52 *Immobilium bonorum successor debet habere multas qualitates.*
53 *In claris non est locus coniecturis.*
54 *Capaces tum censentur vocati à testatore.*
55 *Habitans præsumitur ciuis loci, vbi habitat.*
56 *Occisus Florentiæ censetur Florentinus, nisi aliter probetur.*
57 *Hæredes non tenentur dare incapaci.*
58 *Originarius ciuis an possit perdere ciuilitatem.*
59 *Ciuis originarius potest effici forensis.*
60 *Origo quomodo sit immutabilis.*
61 *Ciuilitas potest perdi quoad effectum.*
62 *Originarius non habitans non dicitur subditus.*
63 *Ciuis quando præsumatur deseruisse patriam.*
64 *Nemo dat, quod non habet.*
65 *Originem habitam à patre filius perdere potest.*
66 *Natus ex ciue originario quomodo sit capax stabilium.*
67 *Capella Ecclesiæ quomodo probet ciuilitatem familiæ.*
68 *Incapacis portio accrescit hæredi capaci.*
69 *Forenses quandoque possident stabilia, & tamen forenses sunt.*
70 *Subditus an dicatur, qui habet bona in loco.*
71 *Subditus est propriè, qui indistinctè potest conueniri.*
72 *Statutorum verba propriè, & per prius intelligenda sunt.*
73 *Onera quando sustineantur per consanguineos.*
74 *Absens à patria quomodo fruatur beneficio ciuium.*
75 *Socius, & consors præsumitur subire onera etiam pro socio.*
76 *Ciuis absens an sit requirendus ad onera subeunda.*
77 *Onera personalia non habitantibus non imponuntur.*
78 *Statutum confiscans bona forensi relicta quomodo intelligatur.*
79 *Statuto distinguenti standum est.*
80 *Statuta, ne fiat alienatio in forenses, fiunt, vt diuitiæ remaneant penes subditos.*
81 *Ius tertij, vel fisci quando quis valeat allegare.*
82 *Indigno fiscus aufert, sed legatum mero iure subsistit.*
83 *Incapaci quilibet potest opponere incapacitatem.*
84 *Tertius potest allegare nullitatem actus cum alio facti.*
85 *Confiscatio bonorum forensi relictorum non habet locum, nisi secuta traditione.*
86 *Pœna ipso iure imposita requirit factum consummatum.*
87 *Æstimatio rei an debeatur illi, cui relicta est, si illius non est capax.*
88 *Pecunia legatum an debeatur forensi, si in hæreditate solùm stabilia existant.*
89 *Æstimatio non debetur, vbi legatum est nullum.*
90 *Habilitatio an sufficiat, si superueniat actui, cui requirebatur.*
91 *Dispensari an possit forensis ad stabilia post ius alteri quæsitum.*
92 *Statutum extraneum producere debet, qui se fundat in illo.*
93 *Consuetudo probari debet ab illo, qui ei nititur.*
94 *Statuto se fundans debet probare omnes eius qualitates.*
95 *Vbi non est controuersia, ibi non est iudicium.*
96 *Ius reddere quid sit.*
97 *Ius reddi tunc dicitur, quando de solito probatur.*
98 *Statuti verba pro vno actu non disponunt.*
99 *Solitum non inducitur ex vnico actu.*
100 *Bononiæ prohibetur alienatio in forenses, & quomodo.*
101 *Mutinensis non potest acquirere stabilia Bononiæ.*
102 *Verisimile quod non est, habet speciem falsi.*
103 *Forus Dei, & forus Cæsaris an sint idem, & quomodo.*
104 *Hæres non tenetur dare legatum incapaci etiam in foro conscientia.*
105 *Canones iuri ciuili se subiiciunt in prophanis.*
106 *Conscientia non obligat, quos natura non ligat.*
107 *Verbum,* Non possit, *tollit omnem obligationem.*
108 *Lex humana potest impedire obligationem naturalem.*
109 *Statuta debent seruari tanquam ius commune.*
110 *Lex humana obligat in conscientia.*
111 *Lex quando liget in foro Dei.*
112 *Conscientia non ligat ad dandum incapaci.*

113 *Dubium in foro conſcientiæ quando eſſe dicatur.*
114 *Retentio datur illi, cui non daretur actio.*
115 *Fideicommiſſum abſolutum reſultat ex prohibitione de non alienando.*
116 *Forenſes non continentur in diſpoſitione vocante agnatos.*
117 *Fideicommiſſarius poteſt auocare bona à quocumque.*
118 *Fideicommiſſarius ſuccedit fideicommittenti, non grauato.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

PVto ſatis certum eſſe, & clarum, DD. Ioan. & Ambroſium fratres de Ciarliniis à Bononia ſuccedere non poſſe in bonis ſtabilibus D. Marci Ciarlinij eorum patrui, tanquam forenſes, & bonorum immobilium incapaces; ideò prædicta bona ſpectaſſe ad alios cohæredes Carpi habitatores eiuſdem Marci fratres. Verùm quia horum temporum calamitas ſic patitur, vt litigioſis facilè ſit ſerenitati nubem obducere, & ſole meridiem illuminante obſcuram noctem repræſentare, propterea cenſui nonnulla eſſe accuratè firmanda ad dilucidè oſtendendam dictorum fratrum incapacitatem, vt ipſi, ſi velint, quaſi in ſpeculo eam facilè valeant ſuis oculis contueri.

Verùm quia hæc cauſa fuit commiſſa Illuſtriſ. Conſil. Iuſtitiæ Mutinæ, nemo putet meliorem fuiſſe factam dictorum fratrum conditionem, quoniam certum eſt cauſæ euocationem ad Curiam Principis in prima inſtantia intelligi factam in eodem ſtatu, in quo erat apud minorem iudicem, & manentibus iiſdem cauſæ actis anterioribus:
1 ſic ait in verbis Renat. Choppin. *de moribus Pariſ. lib. 2. tit. 6. num. 4. verſ. idem iuris*, & videtur ſentire Lud. Gilhaus *in arbitr. iudic. part. 1. cap. 1. de iuriſdictione, §. 7. num. 91. verſ. hanc*, vbi allegat *l. iudicium ſoluitur, de iudic. c. vt noſtrum, de appell.*

Vt igitur ordine certo procedamus, cùm materia tractanda recipiat eſſe ſuum à pluribus ſtatutis tum Carpi, tum Ferrariæ, quæ dum prohibent forenſium ſtabilium acquiſitionem, habent ſe tanquam exceſſa, & excedentia, dum vnum ſupplet, quod ab altero omiſſum eſt, non erit abſurdum praemonere in ciuitate Carpi deficientibus patriæ ſtatutis vſu receptum eſſe, vt recurratur ad ſtatuta Ferrariæ ciuitatis tunc prædominantis, quando id introductum fuit, & permanſit vſus, licèt Sereniſſimi Eſtenſes pacificè reliquerint illam ciuitatem Pontifici; id autem ab initio mandauit Hercules II. Dux Ferr. x. Kalen. Ianu.
2 1535. & poſtea Alphonſus II. ſub die 12. Aug. 1566. &
3 de huiuſmodi obſeruantia fidem facit Cephal. *conſ. 138. num. 6. 12. 13 14.* & vtique ſatis conuenit, ciuitatem inferiorem ſtatutis dominantis gubernari, vbi propria deficiunt. Caſtr. *in l. omnes populi, num. 7. de iuſt. & iur.* Corn.
4 *conſ. 151. num. 6. lib. 3.* Soc. *conſ. 81. num. 7 lib. 4.* Socin. Iun. *conſ. 11. num. 5. lib. 1.* Borgn. *deciſ. 35 num. 28 part. 1.* Decian. *conſ. 32. num 28. part. 2.* Maſc. *de ſtat. interpret. concl. 12 nu-*
5 *mer. 10.* Ceph *conſ. 169. num. 7* Grat. *conſ. 11. num. 12. lib. 2.* & ideò ſtatuta loci ſuperioris ſpectantur in his, in quibus deſunt ſtatuta loci inferioris. Ceph *conſ. 343. num. 26.* Borgn. *deciſ. 42. num. 47.*

Hinc eſt, quod licèt aliquando ſtatuta Carpi iubeant haberi recurſum ad ius commune, adhuc tamen priùs recurrendum eſt ad ſtatuta Ferrariæ, quia ſic expreſsè mandauere dicti Principes, quòd etiam iuſtum, & honeſtum
6 fuit, teſte Socin. *d. conſ. 81. num. 3 lib. 3.* quia ſtatuta ciuitatis dominantis dicuntur ius commune quoad ciuitatem ſubditam. Peregr. *conſ. 63. num. 11. lib. 1.* adeo vt niſi expreſſa, & ſingularis mentio fiat in ſtatuto Carpi de caſu diſputato, recurſus habendus ſit ad ſtatuta Ferrariæ, quod plus eſt, quàm ſi requireretur ſpecialis, quæ ſatis differt à ſingulari. Ruin. *conſil. 165. num. 8. lib. 2.* Alex.
7 *conſ. 155. num. 8. 9. lib. 6.* Gratian. *diſc. for. lib. 4. cap 706.*
8 *num. 9.* ideoque neceſſaria eſt indiuidualis mentio. Rip. *in l. 1. num. 75 ff. de vulg.* quia indiuiduum, & ſingulare ſunt idem. Barr. *in l. fin. in fin. C. ſi contr. ius, vel vtil. public.* Gratian. *d. cap. 766. num. 9.*

Ex quibus reſultat, quòd licet ſtatutum loci inferioris ponat rubricam de aliqua materia, tamen in illa met ſuppletur, & declaratur à ſtatuto loci ſuperioris, antequam recurratur ad ius commune Romanorum, vt dixit 9
Socin. *conſ. 81. num. 9. verſ. nos autem, lib. 4.* quem ſequitur Socin. Iun. *conſ. 2. num. 30. & ſeq.* Corn. *conſ. 151. num. 5. lib. 3.* clarè Borgn. *deciſ. 35. n. 30. verſ. hinc eſt, part. 1.* & ideò ſtatuta Carpi de eadem materia loquentia priùs recipiunt interpretationem à ſtatutis Ferrariæ, quàm à iure communi, vt poſt Decian *conſ. 31. num. 29. 30. lib. 2.* inquit 10
Alder. Maſc. *de ſtat. interpret. concluſ. 2. num. 87.* quia ſtatuta loci inferioris debent ſe conformare cùm ſtatutis ciuitatis ſuperioris, & eis minùs derogare, quàm fieri 11
poſſit. Borgn. *d. deciſ 35. num. 29* Maſc. *d. tract. concluſ. 12. num. 8. 9. 11.* vbi inquit ampliùs ita ſtatutum à ſtatuto interpretari, ſicut ius commune à iure communi; & ita hodie etiam ſeruatur, & ſeruatum eſt, vnde nihil eſt mutandum, *l. minimè, ff. de legib.* Socin. *dict. conſ. 71. num. 8. in fin. lib. 4.* Rol. *conſ. 8. num. 50. lib. 3.* hæc clara ſunt, ſed latè exaraui ad euitandam vociferationem ſatis eſſe cernere in ſtatuto Carpi Rubricam de aliquo diſponentem, vt ceſſet diſpoſitio ſtatuti Ferrariæ.

His ſic ſtantibus propius accedendo de iure dictorum Ioan. & Ambroſij diſceptandum eſt, & videndum, an ad ſtabilia petita valeant aſpirare: & cùm ferro viam aperire dicatur, qui per contraria tranſit, teſte Bald. *in l.* 12
precib. C. de impub. ne videar fundamenta partis aduerſæ vel penitus ignoraſſe, aut ſtudio omiſiſſe, quod illi in medium afferunt, ſaltem rudi modo proponam. Primò enim animaduertendum eſſe inquiunt, ſatis fundatam videri eorum intentionem ex teſtamento dicti D. Marci, in quo ipſi vnà cum reis conuentis hæredes ſunt inſtituti, in cuius hæreditate extantibus bonis ſtabilibus, videtur, quòd in illis quoque ius habeant, quia hæreditas continet vniuerſa, *l. hæreditas, ff. de verb. ſign.* & qui- 13
libet tam actiuè, quàm paſſiuè præſumitur ſucceſſionis capax adeo, vt aliter dicenti incumbat onus probandi:
gl. & Bald *in l. Lucius Titius, §. in teſtamento, num. 3. ff. de legat. primò.* Sim. de Pret. *de interpret. vlt. vol. lib. 3. interpr. 1. dub. 5. col. 2. num. 2.* 14

Secundò magis ad rem certum eſſe videtur, quòd etiam in dubio quis præſumitur eſſe ciuis, & non forenſis. Bart. *in l. 1. num. 21. ff. ad municip.* Ang. *in l. ſi* 15
cum exceptione, §. in hac, num. 3. in fin ff. quod met. cauſ. Ang. *de maleſ. in verb. Angelus & Bon. quæſt. 2. verſ. quod autem.* Maſc. *de probat. concluſ. 807. in princ. in verb. forenſis.* Berraz. *d. clauſ. 3. gl. 1. num. 11.* ideò tales præſumuntur etiam dicti fratres.

Tertiò augetur ratio dictorum fratrum, nam cùm illorum genitor eſſet, quando viuebat, ciuis originarius Carpenſis, eius ciuilitas tranſiuit ad filios alibi quoque natos, adeò vt ipſi etiam valeant frui commodis ciuium,
l. aſſumptio, §. filius, vbi Barr. & DD. *ff. ad municip.* gloſſ. *in* 16
cap. 1. in verb. alienigenas, de vſur. in 6. Boer. *deciſ. 13. num 5. verſ. & pariter.* Socin. Iun. *conſ. 37. num. 2. lib. 2.* Tiraq *de primog. quæſt. 59. num. 3.* Boſſ. *in prax. tit. de for. compet. num 28.* Cephal. *conſ. 146. num. 1.* latè Maſc *de probat. concluſ. 1146. num. 8.* Cott. *conſ. 90. num. 5.* Menoch. *conſ. 80. num. 9. 10.*

Quartò hoc magis confirmari videtur ex ſepulchro, & Capella exiſtente in Eccleſia Maiori Carpi, fundata à M. R. D. Franciſco Ciarlinio ſecundo Archidiacono dictæ 17
Eccleſiæ ſub titulo S. Hieronymi, cum litteris parieti adfixis fabricata, cuius vtriuſque partis prædeceſſores fuerunt hæredes, hoc enim non eſt leue, aut tenue originis, & ciuilitatis argumentum, teſte Maſcard. *d. concluſ. 1146. num. 16.* Ceph. *d. conſ 246. num. 2.*

Quintò iidem fratres videntur eſſe in toto, quoniam etiamſi eſſent incapaces, tamen cùm eorum cohæredes ſint

sint habiles, ratione societatis, & communionis possunt
18 admitti,& efficiuntur capaces: ita Ias. *in cons.* 112.*num.*4. *vers. Item illud, lib.*4.

Sextò actores omne punctum tulisse videntur ex eo, quòd certa bona practica in territorio Carpensi possideant,& fruantur, quorum occasione videntur posse vocari non solùm ciues, sed etiam subditi, cùm illorum respectu possint grauati, & conueniri in ciuitate Carpi,ad
19 notata per Dec.*in c. quæ in Ecclesiarum, colum.*9.*versic. sed quantum,de constit* Gemin.*cons.*8.*col.*1.Crauet. *consil.*201. *num* 15.

Septimò cùm isti fratres habeant in hac patria multos affines, & consanguineos, quorum vnusquisque sustinet onera realia, & personalia, id illis quoque prodesse videtur, cum satis sit ea subite per alium, & maximè per filios, fratres, & propinquos,vt apertè cauetur in Statuto
20 Carp. *lib.*4. *rubr.* 61. *vers. intelligimus*, quod etiam vti iustum, iure communi dispositum est, per textum *in l. cùm scimus*, & ibi Bart. *num.*3. *C. de agric. & cens. lib.*10. Rom. *in l.*1. §. *domini, ff ad S. C. Syllan.* Ias. *in l. sciendum, num* 28. *in fin.* & *num.* 29. *ff. qui satisd. cog.* Socin. *consil.*292.*num.*4.*lib.*2.Ruin.*cons.*100.*num.*6.*lib.*2. Socin. Iun.*cons.*7.*num.*12.*vers.secundò,lib.*2.

Octauò dato etiam, quod isti actores onera non sustinuissent,tamen videtur nullum eis potuisse inde generari præiudicium,quia non fuerunt requisiti adeo, vt per eos non stetisse videatur,sufficit enim paratos fuisse,quia circa hos habitus, non actus reputatur necessarius, secun-
21 dùm Fulgos.*cons.*211. incip. *Præsupposito Statuto Veron. col.fin.*Dec.*cons.*283.*col.pen.versic. nec obstat.* Nam in proposito acquirendi stabilia etiamsi quis non sit ciuis, tamen satis est paratum esse accipere ciuilitatem, antequam res tradatur. Bart. *in l. ventre, num.*11. *vers. facit*
22 *quia*, vbi etiam Alciat. *num.*22.*ff. de acquirend. heredit.* Ruin. *cons.*71. *num.*4. *versicul. prout deciditur, lib.*1. & *cons.*139. *num* 22. *vers. non omitto, lib* 5. Socin. Iun. *consil.*18. *num* 19. *lib.*3. Brun. *de stat. art.*7. *quæst.*5.*num* 29. Menoch.*cons.*473.*num* 16.

Nam esto etiam, quod verè, & propriè isti actores possent dici forenses,adhuc pro eis canenda videtur victoria, quia solus fiscus videtur eos posse excludere, & quoad reos conuentos dicere possunt se liberas habere
23 sedes eo, quia statutum Carpi *lib.*4 *rubr.*61. bona forensi relicta ipso facto applicat Communi Carpi, & quilibet potest denunciare. Cuius vigore videtur dicendum solum fiscum, & non alium posse talem caducitatem opponere, ad tradita per Bart. *in tractat. de repressal.*
24 *quæst.*5.*princ.ad secundum,num.*4.pulchrè Socin.Iun. *cons.* 18.*num.*18.*lib.*3.Menoch.*cons.*165.*num.*12.*vers.sextò dato.* Nam tertius non valet iura fisci deducere, vel eius exceptiones obiicere, nisi fisco annuente,textus est *in l.his consequenter,*§.1.*ff.fam.ercisc.l.heredibus,C.de his,quibus vt indign.* Non. *cons.*53. *num.*39. *vers. sed quoties*, Crauet. *cons.*774. *num.* 7. & *cons.*941. *num.* 22. Surd. *consil.*469. *num.*30.32 vnde fisco tacente actorum libera est actio,& reus non debet audiri.Socin. Iun.*d. cons.*18. *num.*18. Peregr.*cons.*9.*num.*24.*lib.*3.

Decimò in omnem sinistrum euentum,quatenus dicti actores ad stabilia non possent aspirare, adhuc videtur, quòd eis saltem debeatur eorum æstimatio, adeo vt huic rei statutum non sit impedimento: ita per textum *in l.*
25 *filiusfamilias miles*, §. *si quid alicui*, vbi Bart. *num* 1. & Bald.*vers.vel pone exemplum.*Castr.*vers.& pone*,& cum eis Ang.& Imol. *ff.de legat.primò.* Alex. *in l. apud Iulianum*, aliàs *Aphricanus*,vel *item Iulianus*,§.*constat*,*num.*13. *vers. sed dic,quod veritas*,vbi etiam Ias de communi *num.*34 *ff. eod.*Ruin.*cons.*130.*num.*10.*vers.vbi vult,lib.*1.de communi Clar.*in prax.*§.*fin.quæst.*82.*statut.*5.*vers.sed pone.* Albet. *de stat.lib.*2.*quæst.*1.*num.*5. Brun. *eod. tract art* 9. *quæst.*11. *num* 89.90.91. Pet.Caball. *cons.*16. *num.*29. *& seq.lib.*2. vbi vult hoc procedere,siue statutum loquatur in personam, siue in rem.

Vndecimò aliunde etiam isti actores de victoria videntur securi,quia,vt aiunt,in ciuitate Bononiæ,vbi ipsi degunt,omnes forenses,& maximè oriundi à Carpo admittuntur ad successiones stabilium, eoque in Comitatu tolerantur,vt immobilia possideant: sic Cyriac.*contr.*191.
num 8. *lib.*2. quo stante nos habemus statutum Carpi 26
*lib.*2. *rubr.*23. mandans, quòd forensibus litigantibus in terra Carpi idem ius reddatur, quod in terris suis redditur Carpensibus, & similiter statutum Ferrariæ, *lib.* 1. *rubr.*6. forensibus concedit eatenus frui nostris statutis, quatenus ciues nostri eorum statutis vti permittuntur, propter quod isti fratres ita videntur admittendi, sicut nos admitteremur in ciuitate Bononiæ.

Duodecimò,& vltimò saltem in foro conscientiæ potest videri,quòd isti rei conuenti malè agant non admittendo istos fratres ad portionem sibi relictam, ex quo æquitas naturalis multùm suadet, vt voluntatem testatoris etiam nullam adimpleamus, iuxta *l. quidam*, §. *illo*,
vbi sic Ang.*num.*3.*C.de seru.necess. her.inst.* idem Ang. *in* 27
§.*si verò expressim,in Auth. de hered. & Fals.* Alciat. *consil.*53. *num.*12. *lib* 9. *tom.*3. anima enim cunctis rebus
præferenda est. Curt. Iun. *cons.*277. *num.*17. Nam in fo- 28
ro conscientiæ iuris apices non excusant, quia est fo- 29
rus boni, & æqui, ideoque à iusto, & æquo regulatur. Caualc. *tract.de brach.reg.part.*1. *num.*23.

Hæc sunt, quæ meo sanè iudicio pro parte dictorum fratrum Bononiensium aduersus Carpenses videntur seriò posse deduci, quæ licèt primo sub aspectu talia sint, vt cortici verborum inhærenti, & iuris secreta non penetranti facilè possint videri irrefragabilia, tamen Deo dante spero me facillimè ostensurum nihil penitus dictum actoribus prodesse, & huiusmodi esse vigoris, vt contra eos non sit laboriosum ea retorquere, prout benignam aurem accommodanti leui labore ostendam.

Vt igitur certi reddamur dictos actores inani fatigari labore, & omnino esse incapaces bonorum immobilium, quæ petunt, in primis pro vero supponendum est, quod non subiecti iurisdictioni Communis Carpi, & non subeuntes onera, & grauamina realia, & personalia cum eodem Communi, & hominibus de Carpo, sunt incapaces quorumcumque immobilium sibi relictorum, vel donatorum, vel alio modo acquisitorum, & legatum, institutio, & quælibet alienatio est ipso iure nulla, vt grandibus litteris decisum habemus in
dicto Statuto Carpi *lib* 4. *rubr.* 61. *in principio*, & *in* 30
vers. Item quod nulla, & *rubr.*76. *per totam*, vbi clariùs idem replicatur, & expressè requiritur sustentatio onerum realium, & personalium, & hoc longè meliùs, & clariùs disponitur in statuto Ferrariæ *libro secundo, rubr.* 98. ad quod recurrendum erit pro decisione, & interpretatione eorum, quæ in prædicto statuto Carpi vel omissa sunt, vel subobscurè dicta, antequam recurratur ad ius commune, iuxta illa, quæ dedita opera ad hunc finem in principio exarauimus, ex quibus licet concludere non subditos fuisse effectos stabilium inca-
paces, secundùm ea, quæ tradit Peregr. *de iur fisc. li-* 31
bro tertio, titulo primo, numero septimo, & meliùs *in consil.*91. *numero sexto, lib.*1. vt proinde ad eorum portionem admittantur sequentes in gradu, ac si dicti fratres in medio non extarent,vt post multos Peregr. *d. cons.*91. *num.*5.

Neque licet dubitare,an hæc statuta valeant,quia sine dubio valida sunt, & ferè in omnibus Italiæ ciuitatibus seruantur in tantùm, quòd vti lata ad publicam vtilitatem ad hoc,vt diuitiæ remaneant penes subditos,& ij faciliùs onera subeant, fauorabilia iudicantur, & in fauorem subditorum latè interpretantur, vt probant Decian.
*cons.*661. *num* 1. pulchrè Dec. *cons.*33. *num* 1.2.*lib.*1. & 32
*cons.*2.*num.*94.*lib.*2.Bertaz.*clausf.*18.*gloss.*2.*num.*4. perbellè Ceph.*consil.*53.*num.*7.8.9 vbi de communi, & *num.*76. 77.& *cons.*246.*num.*38.Riminald. Iun. *consil.*354.*numero* 16.17.

16.27.18.& ſeqq.& conſ.363.num.263. Gratian. diſc. for.
lib.4.cap.735.num.13.& ideò nullus remanet locus diſpu-
tationi,an talia ſtatuta viribus ſubſiſtant.Caſtr.conſ.194.
num.3.lib.1.Rimin.Iun d.conſ.363.num.92. Gratian. dict.
cap.735.num.14. neque eorum inobſeruantia poteſt alle-
gari ex ſtatuto Ferrarienſi lib.1.rubr.2. & maximè quoad
vltimas voluntates, & contractus lucratiuos, in quibus
ab vſu non poteſt dici aliquid fuiſſe immutatum.Peregr.
conſ.20.num.4.lib.3.& non eſt multùm temporis, quòd in
hac ciuitate D. Propertius Pontius tanquam non ſubdi-
tus fuit per binas ſententias conformes excluſus à legato
cuiuſdam domunculæ ſibi facto.

Neque ſolùm certum eſt vigore dictorum ſtatutorum
non ſubditos eſſe incapaces proprietatis,ſed etiam poſſeſ-
ſionis ſtabilium: tum quia ſic declarat dictum ſtatutum
33 Ferrariæ d. rubr.98.verſ.nec poſſint: tum quia ſic ſcripſe-
runt Laderch. d.conſ.74. num.1.& num 3. Riminald.Iun.
conſ.351.num.28.29.30.Cyriac contron.205.num.21.lib.2.
vnde eſt, quod licèt poſſeſſio defuncti continuet in hæ-
34 redem ſtatuto Carpi lib.2.rubr.36. non tamen continuat
in hæredem non ſubditum, qui non poteſt vti his ſtatu-
tis Carpenſibus,etiam quoad bona hic exiſtentia: ſic in
terminis Rot. diuerſ. deciſ.161. num.15.part.4.Riminald.
Iun. d.conſ.352. num.28.30.31.34 35. qui ergo vult ſuc-
35 cedere in ſtabilibus, neceſſe eſt, vt probet ſe eſſe ſubdi-
tum, niſi id ſit notorium, & habere alias qualitates
à ſtatutis requiſitas: ſic Laderch. d. conſ. 74. num.1. 2.
Decian. dict. conſ.33. num.27. lib.1. Riminald. Iun. dict.
conſ.352. num.26.27.

His ſtantibus cùm actores non doceant de ſubiectio-
ne, licet ſufficiat reis conuentis non conſtare de iure
agentium, quia reus, etiamſi nihil præſtiterit, abſoluen-
36 dus eſt,l.qui accuſare.vbi DD.C.de edend.§.non ſolum,Inſt.
de leg.2.l.2. C.de probat. & in his terminis Corn. conſ.87.
num.11.lib.3. Riminald.Iun. conſ.363. num.343. Rot. di-
uerſ. deciſ.294.num.3. lib.3.part.3. tamen iſti Carpenſes,
rei conuenti facilè poſſunt oſtendere omnia prædicta
37 ſtabilia ad ipſos ſpectare, tum ex regula, de qua Peregr.
d. conſ.91. num.5. tum per ius non decreſcendi, etenim
cùm omnes ſint in ipſa inſtitutione re coniuncti tan-
quam hæredes vniuerſales,partes non poſſunt fieri, niſi
per concurſum,ad tradita per DD. in l.re coniuncti, ff. de
38 leg 3.vt verè ſatis eſſet reis offuſcare ius actorum, vt eos
excluderent. Gratian.diſc.for.lib.4.cap.736.num.64.nihi-
lominus, cum dicti fratres Bononienſes ad dicta ſtabilia
aſpirare nequeant tanquam non ſubditi,reſiſtentibus eis
ſtatutis Carpi,& Ferrariæ,ſequitur, quòd illud totum ad
eos ex inſtitutione peruenturum ex iure non decreſcen-
di ſpectet ad cohæredes, & illis etiam inuitis accreſcat,
ſecundùm l.vnic §.in primo,& §.his itaque definitis,verſ. in
39 his itaque,vbi Bald.Salyc. & DD.C. de caduc. toll. l. liber
homo,§.cùm quis ex inſtitutis,ff. de hered. inſt. gl. in l. hu-
iuſmodi, §.ſi Titio, & Manio, in verb.pars,verſ. item lega-
tur mihi, & non capaci, de legat. primo: verè enim ſi non
40 extet ſubſtitutus, cohæres capit partem cohæredis inca-
pacis.Socin.Iun.conſ.3.num.12.verſ.& quod,lib.3. Peregr.
de iur.fiſc.lib.tertio, tit.1.num.2.nam hæres etiam in quo-
ta certa inſtitutus habet titulum in vniuerſa hæreditate,
niſi fiant partes per concurſum: textus eſt in l.ſi quis ita
ſcripſit,& in l.ſi quis ita heres,vbi Bald.Ang.& Imol.ff. de
hered. inſt. Alex. conſ.202.num.8.lib.6. valdè ergo intereſt
41 Carpenſibus excludere Bononienſes,quia horum portio
illis accreſcit.

Vnum ſupereſt, vt oſtendam dictos actores non eſſe
ſubiectos iuriſdictioni communis Carpi, & non ſubire
onera realia, & perſonalia,in quo multùm non elabora-
bo; nam certum eſt eos Bononiæ habitare,& ibi domici-
lium iam diu conſtituiſſe, vt ſatis apparet ex mandato ab
eis facto, quod plenè probat contra eos producentes,
42 vulg. l. cùm precum, C. de liber. cauſ. Rim. Iun. conſ.363.
num.101. quòd ſufficit ad oſtendendum eos non eſſe hic
ſubiectos, quoniam verè, & propriè ſubditus dicitur ra-
tione habitationis,& domicilij,adeo vt vbi quis non ha-
bet domicilium, ibi ſubiectus vocari non poſſit: ſic per 43
gl. in Clem.1. in verb. ſubditos, in fin. de for. compet. Caſtr.
conſ.89. num.2.3. lib.2. Alciat. conſ.81.num.2.3. pulchrè
Dec. d. conſ.661.num.5.6.Ruin.conſ.120.num.9. lib.4. Ti-
raq. de retract.lign.§.9.gl.2.num.22.omninò vide Cephal.
conſ.53.num.35.36.& conſ.246.num.13.14.perbellè Anch.
Iun.queſt.9.num.16.part.1. Rimin. Iun. conſ.353.num.58.
64.& conſ.457.num.66. Rol. de lucr.dot.queſt.22.num.21.
Mazzol.conſ.69.num.12.Carpan.ad Stat. Mediol. cap.44.
num.4. part.1.ad rem Laderch. conſ.52.num.3.4.5. & conſ.
74. num.6.

Et ſanè hæc ſtatuta de ſubdito loquentia potiùs intel-
ligunt de ſubdito ratione domicilij, quàm originis. Me- 44
noch.conſ.603.num.16.immo non intendunt quemquam
dici ſubditum,niſi per domicilium,& habitationem. La- 45
derch.d.conſ.74.num.23.Riminald.Iun. d. conſ.353. n.57.
58.122. & conſ.354. num.42. 43. quoniam in verbis ſta-
tutorum domicilij appellatio in dubio refertur ad domi-
cilium habitationis, non originis, vt poſt Dec. ac alios
dixit Rol. de lucr.dot.queſt.22.num.19. Hæc autem agno-
ſcuntur in dictis fratribus, qui propriè dicuntur habita-
re Bononiæ,quia illic degunt cum ſua familia, & faciunt
eo loci forum,ac alia, quæ ſolent facere habitatores: ita
poſt Bald. conſ.198. num.3. verſ. item eſt ſciendum, lib.2. 46
Tuſch. pract. concluſ. littera H, concluſ.7. num.4. Vrſill.
ad Afflict. deciſ.384. num.5.6.

Accedat, quod ad euitandam talem incapacitatem
oportet, vt quis non ſolùm ſit ſubditus, ſed etiam ſuſti-
neat onera, & grauamina cum communi, & hominibus
de Carpo,vt in dicto ſtatuto Carpi lib.4. rubr.61. in quo
licèt non exprimatur, an de perſonalibus loquatur, ta-
men dicendo, Cum communi, & hominibus, ſatis innuit
de perſonalibus etiam intelligere, ſecundùm l.1. in princ. 47
ibi: vt munera nobiſcum,ff.ad municip. & ſatis eſt, ſi dicat
ſtatutum,onera,& grauamina,quia ſub his verbis præci-
puè veniunt perſonalia. Rol.conſ.79.num.62. lib.3. immò
ſic indefinitè loquendo voluit ſtatutum comprehendere
tam realia, quàm perſonalia, & mixta, vt ad rem dixit
Caſtr.d.conſ.89 num.2.verſ.ſed iſta,lib.2.Ruin.d.conſ.120.
num.6. in fin. lib.4.

Vt autem tollatur omnis ſcrupulus, an hoc Statutum
intelligatur etiam de perſonalibus, recurrendum eſt ad
aliud ſtatutum Carpi lib.4. rubr.76. vbi in eadem mate-
ria expreſsè vetatur alienatio ſtabilium in eo, qui non ſit
ſubiectus iuriſdictioni Carpi, & non ſubeat onera rea-
lia, & perſonalia cum communi,etenim vnum ſtatutum
declaratur per aliud,teſte Alder.Maſcard. de ſtat.concl.12. 48
num.11.Hect.Felic. alleg.10. num.17. part.3. quod etiam
clariùs deciditur in ſtatuto Ferrariæ lib.1. rubr. 6. vbi is
pro forenſe habetur, qui non habitat, & non ſuſtinet
onera realia, & perſonalia, & lib.2. rubr.98. vbi dilu-
cidè idem deciditur.

Cùm igitur iſti actores Bononiæ degant, impoſſibile
efficitur,quod ſaltem onera perſonalia,& mixta ſubeant,
quia in eorum ſuſtentatione factum verſatur, ad quod 49
alibi habitans non admittitur: ſic Laderch.conſ.52.num.6.
& conſ.74.num.18. Cephal. d.conſ.246. num.15. Menoch.
dict.conſ.603 num.16.verſ.& in ſpecie,Riminald.Iun.dict.
conſ.353.num.172. immò talia onera non habitantibus 50
etiam pro rebus ibi poſſeſſis imponi nequeunt. Alex.
conſ.111. num.9. lib.7. Socin.Iun. conſ.49. num.28. lib.1.
Rol.conſ.1.num.12.lib.2.ad rem Surd. conſ.48. num.15. in
fin. vide Peregr. d.conſ.90. num.25.lib.1. vnde cùm dicti
fratres non teneantur, nec poſſint cogi ad munera, ve-
rè ſubditi dici non poſſunt. Bald. conſ.445. num.6. lib.4.
nam ſi vna deficiat ſola ex qualitatibus à ſtatuto re- 51
quiſitis, penitus excluſi remanent. Dec. dict. conſ.661.
Cephal. d. conſ.246.num.15.Riminald.Iun. dict.conſ.353.
numero 193. & conſil.363. num.194. Laderch. d. conſ.74.
num.20.

In ſumma iſtis fratribus Bononienſibus ad euitãda hæc
ſtatuta

statuta necesse erat monstrare, quod in terra Carpi simul habitauerint, ac onera realia, personalia, & mixta sustinuerint, adeò vt alterum sine altero non sufficiat, ad rem Castr. d. cons. 89. num. 2. vers. sed ista. lib. 2. Ruin. d. cons. 200.
52 num. 11. vers. non est ergo, lib. 2. Anch. Iun. d. quaest. 9. num. 18. vers. vlterius. Decian. d. cons. 33. num. 27. Laderch. d. cons. 74. num. 8. vers. secundò non obstat, ibi: Praeterea. Ceph. d. cons. 246. num. 15. & num. 31. vers. ad tertium, vide Bursat. cons. 8. num. 30. & cons. 36. num. 15. lib. 1. Rim. Iun. d. cons. 353. n. 193. Surd. d. cons. 48. num. 15. vnde cùm impossibile sit haec omnia simul concurrere in persona istorum fratrum Carpi non habitantium, firma efficitur conclusio, quod à stabilium successione penitus exclusi remanere debeant, postquam defectus vnius tantùm qualitatis eos excludit. Rimin. Iun. d. cons. 363. num. 94. 95.

His sic stantibus, quae ad victoriam sufficere possunt, conueniens est, vt contraria euertantur, omnisque scrupulus enodetur. Et ideò primo loco non obstat quemlibet praesumi capacem, quia cessat haec praesumptio stante clara dictorum statutorum dispositione, quae solum abundè fundat reorum intentionem, & facit, quòd in claris
53 non sit locus coniecturis, vulg. l. ille, aut ill. §. cum in verbis, de leg. 3. l. continuus, §. cum ita. de verb. oblig. immò testator non aliter praesumitur dictos fratres vocasse ad suam haereditatem, nisi capaces essent, & se habiles ad succedendum
54 ostenderent: latè Rim. Iun. d. cons. 363. num. 345. 346. & seqq. & cons. 457. num. 78.

Secundò non obstat, quod ciues esse praesumantur, nam hoc verum esse non admittit Cephal. d. cons. 53. num. 34.
55 Verùm haec praesumptio, si vera est, procedit in habitante, qui praesumitur ciuis loci, in quo habitat, & in his terminis allegata in contrarium procedunt, & de habitante intelliguntur. Bart. in l. si potest, col. 6. ff. de acquir. hered. & in l. 1. num. 21. in fin. ad municip. melius Ang. in d. l. si cum exceptione, §. in hac, num. 3. in fin. quod met. caus. vbi quod
56 occisus Florentiae creditur Florentinus, nisi alia ostendatur origo. Alciat. reg. 2. praes. 15. num. 1. Bertaz. claus. 3. gl. 1. num. 10. in fin. Laud. Gilhaus in arbit. iud. part. 7. c. 6. §. 133. num. 1. Amat. decis. Ferr. 151. num. 29. & sic omnes alij loquuntur, adeò vt istis fratribus non habitantibus, nulla prosit ciuilitatis praesumptio, & si extaret, inutilis esset, quia non quaerimus, an sint ciues, sed an sint subditi Ce-
57 phal. d. cons. 33. 35. 36. Laderch. d. cons. 74. num. 9. vers. 3. non obstat. Cùm igitur dicti fratres sint incapaces, haeredes conuenti non tenentur obedire testatori, si aliquid eis dari iusserit. Crau. cons. 766. num. 3.

Tertiò non obstat, quod isti fratres patrem habuerint Carpi originarium. Nam primò respondetur illum ab annis xxx. & vltra dereliquisse patriam aliò domicilium transferendo, & omnia eius bona libera alienando, pro-
58 pter quod & ipse perdidit ciuilitatem, & ad instar forensis Carpi amplius conueniri non poterat, nisi ibi reperiretur. Rip. resp. 111. num. 1. Ruin. d. cons. 200. num. 13. 14. lib. 2. latè Cephal. cons. 246. num. 19. vbi de communi: fusè Rol. cons. 79. num. 29. 30. 31. 32. lib. 3. Laderch. d. cons. 74. num. 5. Masc. de probat. conclus. 1146. num. 22. 23. Riminald. Iun. cons. 363. num. 114. 115. 116. & cons. 353. num. 65. Peregr. cons. 90. num. 27. in fin. lib. 1. Rot. diuers. decis. 317. num. 1. 2. 3. part. 1. in tantùm, quod iste originarius praedi-
59 ctus possit dici forensis. Bursat. d. cons. 36. num. 10. lib. 1. à fortiori non subditus. Menoch. d. cons. 603. num. 17. vers. his intelligimus.

Neque nocet, quod origo sit immutabilis, & perdi non possit, l. assumptio, ad municip. quia verius est originem perdi posse quoad effectum, vbi quis deseruit domicilium. Vrsill. ad Afflict. decis. 384. num. 4. & fortè contra-
60 ria procedunt, quando Imperatores erant totius Orbis dominatores, vel quando non fit transitus ad dominium diuersi Principis, alioquin ille sic recedens videtur suam
61 originem deseruisse: sic latè declarat post Rip. d. cons. 111. num. 2. Rim. Iun. d. cons. 363. num. 240. vide Laderch. d. cons. 74. num. 5. vers. neque obstat.

Deinde contraria procedunt quoad ciuilitatem ipsam, non autem quoad commodum, & effectum illius, quia haec bene perdi omnino possunt, vt bene sentit Rip. d. cons. 111. num. 7. vers. sed quantum. Rot. diuers. d. decis. 317. num. 5. part. 1. vnde si originarius non desinit esse ciuis, 62
saltem cessat esse subditus. Castr. d. cons. 89. num. 3. lib. 2. Rim. Iun. d. cons. 353. num. 59. 60. 61. 62. 63. & d. cons. 363. num. 117. & num. 281. Laderch. d. cons. 74. num. 9. Menoch. d. cons. 603. num. 17. Nam ex lapsu decennij praesumitur de- 63
posuisse animum repatriandi, maximè cum non declarauerit se adhuc animum retinere. Paris. cons. 12. num. 13. lib. 3. Ceph. d. cons. 246. num. 21. 25. 26. & cons. 451. n. 171. Rot. d. cons. 79. num. 51. lib. 3. Masc. d. concl. 1146. num. 25. Rim. Iun. d. cons. 363. num. 238. 239.

Hinc est, quòd ipse non potuit in eius filios transmittere hanc ciuilitatem, quia eam non habebat, saltem quoad effectum, & quia haec translatio non fit, nisi ab habitante, quoniam nemo dat, quod non habet: sic Ceph. d. cons. 246. num. 23. & cons. 450. num. 160. Riminald. Iun. d. 64
cons. 363. num. 251. Masc. d. concl. 1146. num. 10. Rot. d. decis. 317. num. 2. 3. part. 1. & tantò magis non habitantibus filiis in loco paternae originis, nam licèt origo propria perdi non possit, tamen secus est in ea, quam filius praetendit ex persona patris. Rimin. Iun. d. cons. 363. num. 245. adeò vt 65
si filius non habeat domicilium in loco originis paternae, non attenditur ciuilitas patris, sed filij. Dec. cons. 352. n. 3. 4. Cephal. d. cons. 246. num. 20. 21. 37. Masc. d. conclus. 1146. num. 11. Riminald. Iun. d. cons. 363. num. 253. sed inanis est haec quaestio, quia esto etiam, quod à patre in filium transierit ciuilitas, non tamen transit subiectio, & domicilium, quae in casu nostro necessaria sunt. Cephal. dict. cons. 53. num. 31. 35. & d. cons. 246. num. 17. Riminald. Iun. d. cons. 363. num. 117.

Verùm ad tollendum vniuersum scrupulum, haec dubitatio apertè resoluitur in statuto Ferrariae, d. rubr. 98. vers. declarantes: vbi ad remouendas omnes ambiguitates decisum est, quod nati extra ciuitatem, & districtum, 66
etiam ex ciuibus originariis, non sint capaces, nisi fecerint se allibrari in aestimo Communis, & in ipsa Ciuitate, vel districtu habitauerint tempore acquisitionis, & postea saltem per quinquennium perseuerauerint habitando, & sustinendo onera realia, & personalia. Si autem defectus vnius harum qualitatum potest eos excludere, Dec. d. cons. 661. num. 4. Cephal. d. cons. 246. num. 15. quid faciet omnium deficientia? & super haec verba huius statuti vide Laderch. d. cons. 74. num. 28. qui auget etiam difficultatem contra hos originarij ciuis filios, ex quibus constat eis patris originem non prodesse. Riminald. Iun. d. cons. 363. num. 236.

Et sanè si ipse etiam originarius non est capax, nisi etiam subditus sit, & sustineat onera realia, & personalia, vt habetur in dicto statuto Carpi lib. 4. rubr. 76. vbi dicitur, quod nemo potest alienare, vel obligare rem immobilem alicui personae terrigenae, vel forensi non subiectae iurisdictioni communis, & non subeunti onera realia, & personalia cum communi. Quibus verbis comprehenditur etiam originarius alibi habitans. Riminald. Iun. d. cons. 363. num. 83. 127. quantò minùs filius originarij capax censendus erit, nisi habeat easdem qualitates? patet ergo originem paternam, vel propriam non esse in consideratione, vbi is alibi domicilium habet: sic Cephal. dict. cons. 246. num. 17. vers. secundò, & numero 18. Riminald. Iun. dict. consil. 363. numero 275. 280. 281.

Quartò non obstat Capella, & sepulchrum ab antiquis, & praedecessoribus nostris fabricata in praedicta Ecclesia, quia fortè inde probari potest maiores nostros fuisse ciues, & originarios Carpi, sed hoc infertur quoad istos actores, qui vnà cum patre ceciderunt à commodo ciuilitatis, vt satis vidimus; & multò minùs inde probari potest, quod isti subditi sint: sic Ceph. d. cons. 246. num. 28. 67
29. 30. Rim. Iun. d. cons. 363. num. 266.

R 4 Quintò

Quintò non obſtat cohæredes eſſe ſubditos, quia hoc facit, vt ipſi actores ab eis excludantur; ſiquidem portio
68 incapacis accreſcit hæredi habili: gl. *in l. huiuſmodi, §. ſi Titio, & Mæuio, ff. de leg. primo*, pulchrè Ruin. *conſ.* 139. *num.* 10. *lib.* 5. qui tollit omnia contraria.

Sextò igitur non obſtat, quòd iſti Actores in hac patria poſſideant quædam ſtabilia, quæ non potuerunt alienare vti ſubiecta ſtrictiſſimo fideicommiſſo, non enim exinde probant ciuilitatem, aut ſubiectionem Nam ſicut certum eſt, quòd aliquando etiam forenſes poſſident ſtabilia in loco, vbi non degunt, & adhuc ſunt forenſes, vt
69 dixit Cephal. *d. conſ.* 246. *num.* 31. *verſ. ad tertium*, ibi: *& nihil mouet*, Rimin. Iun. *d. conſ.* 363. *num.* 326. Surd. *conſ.* 48. *num.* 15. Peregr. *d. conſ.* 90. *num.* 24. *lib.* 1. ita certiſſimum eſt, quod poſſidens ſtabilia, & quæcumque bona in loco, non per hoc tamen verè, & ſimpliciter ratione talis poſſeſſionis ſubditus dici poteſt, non enim valet ibi cōueniri, ſi ibi non reperiatur niſi ratione rei ibi poſſeſſæ, quod eum non facit ſubditum, & talem qui ſtatutis poſſit vti:
70 ita probatur *ex l. libertas, §. ſola, ff. ad municip.* Abb. *in cap.* 1. *numero* 7. *de for. compet.* pulchrè Caſtr. *d. conſ.* 89. *num.* 2. *verſ. ſunt tamen, lib.* 2. Crott *in l. filiusfamil. §. diui, col.* 22. *de leg. primo*, ad rem Crauet. *conſ.* 492. *num.* 11. & *conſ.* 912. *numero* 15. Dec. *conſil.* 550. *num.* 8. Roch. de Curt. *tract. de ſtat. ſect.* 9. *quæſt.* 12. *num.* 13. Alder. Maſc. *eod. tract. concluſ.* 6. *num.* 44. 45. 46. Riminald. Iun. *d. conſ.* 353. *num.* 173 Bertaz. *conſ.* 443. *num.* 6. *lib.* 2. Carp. *ad ſtat. Mediol. cap.* 44. *num.* 4. *in fin. part.* 1. Surd *conſ.* 48. *num.* 15. propter quod iſti acto-
71 res ratione rei nequeunt propriè, & ſimpliciter dici ſubditi. Bald. *d. conſilio* 445. *num.* 4. *lib.* 4. & maximè in hac materia, vbi ſtatuta intelligunt de ſubdito, qui poſſit indiſtinctè, & abſolutè conueniri. Cephal. *dict. conſ.* 246. *num.* 28. *verſ. & expeditis.* Laderch. *d. conſil.* 74. *num.* 8. non enim hæc ſtatuta aliquem ſubditum intelligunt, niſi habitet. Laderch. *d. conſ.* 74. *num.* 21. 23. Vnde qui tantùm largo modo, & impropriè ſubditus eſt, his ſtatutis non comprehenditur, ſed alienigna reputabitur, quia verba ſtatutorum propriè, & per priùs intelli-
72 genda ſunt: Crau. *conſ.* 672. *num.* 3. Surd. *conſ.* 89. *num.* 38. & quæ in contrarium a leguntur, ſimpliciter non procedunt, ſed tantùm in concernentibus rem ipſam. Bertaz. *d. conſ.* 443. *num.* 6. 7. Ex quibus concludendum eſt, non ſufficere habere bona ſine domicilio, vt inquit Rim. Iun. *d. conſ.* 353. *num.* 131.

Septimò non obſtat, quòd per conſanguineos onera poſſint ſuſtineri, nam id verùm eſt, cum aliquo tamen temperamento, nam dicti actores debent probare ali-
73 quos pro eis onera ſuſtinuiſſe, quia conſanguinei pro ſe ipſis tantùm ſuſtinuiſſe videntur, niſi viuerent in communione, ad rem Boer. *deciſ.* 272. *num.* 2. meliùs Laderch. *dict. conſil.* 74. *num.* 26. *in fin.* Verè enim vt abſens fruatur beneficio ciuium, oportet vt eius conſanguinei ferant onera, quæ illi incumbebant, non tantùm ea, quæ ſibi ipſis, & propterea motiuum procedit, & ſolùm ha-
74 bet locum in illis abſentibus, qui ſunt de familia patrisfamilias, vel commune habent, & indiuiſum patrimonium cum ſubeuntibus onera. Bald. *conſ.* 234. *lib.* 1. Boer. *dict. deciſ.* 272. *num.* 2. Tuſch. *pract. concluſ. littera H, concluſ.* 7. *num.* 5. 8. Hi enim cùm ante decennium non præſumantur alibi conſtituiſſe domicilium, & patriam deſeruiſſe, non eſt mirum, ſi per conſanguineos eorum
75 conſortes onera ſuſtinuiſſe dicantur, ratione enim conſortij id præſumitur: ſic probat textus *in d. l. cùm ſcimus, §. illud quoque, iunct. gl. in verb. remaneat*, & ibi Bart. *num.* 3. *in fin.* & Ioan. de Plat. *C. de agr. & cenſ. lib.* 11. clarè Riminald. *in l.* 1. *§. domini, ad Syllanian.* Socin. *dict. conſil.* 292. *numero quarto, lib.* 2. Cephal. *dict. conſil.* 246. *numero* 31. Laderch. *dict. conſil.* 74. *numero* 26. *verſ. non obſtat*, qui omnes loquuntur de conſortibus: latè Riminald. *conſil.* 353. *num.* 198. 199. 200. & *conſ.* 363. *num.* 267. 268. 269. qui reſoluit omnes difficultates, & ita docet intelligendum eſſe huiuſmodi ſtatutum, & ideò cùm dicti fratres viuant in communione cum aliquo eorum attinente, non poſſunt dicere, quòd ſuſtineant onera per conſanguineos.

Octauò non obſtat, quòd non fuerint requiſiti, & quod ſufficiat potentia in oneribus ſuſtinendis. Nam cùm dicti fratres iam diu domicilium Bononiæ habeant, non ſunt requirendi, vt poſt alios dixit Cephal. *d. conſil.* 246. *num.* 33. *verſ. quibus etiam*, & *num.* 34 35. Riminald. Iun. *d. conſ.* 363. *num.* 45. & circa potentiam, quamuis non appareat aliqua eorum promptitudo, tamen verius eſt non ſufficere eos paratos eſſe. Cephal. *dict. conſil.* 246. *num.* 32. 33. Etenim licèt reſpectu onerum realium ſecundum aliquos ſufficiat habitus in ſuſtinendo, tamen reſpectu perſonalium requiritur actus; cum perſonalia, & mixta etiam poſſidentibus non indicantur niſi habitent. Caſtr. *d. conſ.* 89. *num.* 2. *verſ. ſed ad hoc, lib.* 2. Anch. Iun. *d. quæſt.* 9. *num.* 21. Cephal. *d. conſ.* 246. *num.* 31. *verſ. nec quicquam.* Riminald. Iun. *d. conſil.* 363. *num.* 275. & *conſ.* 374. *num.* 7. Honded. *conſ.* 5. *num.* 30. *vſque ad num.* 40. *lib.* 1. Laderch. *d. conſ.* 74. *num.* 24. *verſic. cæterùm.* Surd. *d. conſ.* 48. *num.* 17. vbi ait, quod in ſuſtinendis perſonalibus requiritur actus. Verùm in caſu noſtro cùm dicti fratres originarij ciuis filij, tempore acquiſitionis, & poſtea per quiennium debeant habitare, ſi volunt ſuccedere, vt in dicto ſtatuto Ferrariæ, *lib.* 1. *rubr.* 98. Laderch. *dict. conſil.* 74. *num.* 23. vanum eſt inquirere, an ſufficiat habitus, cùm vltra onerum ſuſtentationem requiratur etiam habitatio. Burſat. *dict. conſ.* 36. *num.* 15. *lib.* 1. 76 77

Nonò non obſtat, quod publicatio bonorum non ſubdito relictorum ipſo iure fiat, & ſolius fiſci interſit dictos fratres excludere, cuius iura tertius nequit deducere. Nam primò reſpondetur id procedere, quando nullus adeſt ciuis ſuccedere debens. Riminald. Iun. *d. conſ.* 363. *num.* 338. quia talia ſtatuta creduntur reſeruare bona capacibus ſuccedere debentibus. Cyriac. *controuerſ.* 204. *num.* 5. *lib.* 2. Et ſanè cùm non ſubditus ab huiuſmodi ſtatutis efficiatur incapax ſtabilium, cohæredes non iura fiſci, ſed propria opponunt, quia ad eos per ius non decreſcendi vniuerſa ſpectat hæreditas, & confiſcatio non habet locum, extantibus agnatis proximioribus, quibus iura ſua ſeruantur illæſa, in dicto Statuto Ferrariæ *lib.* 2. *rubr.* 98. ad quod recurrendum eſt, & diſtinguenti ſtandum, vt facilius concordetur cum ſtatuto Carpi. Riminald. Iun. *d. conſ.* 363. *num.* 333. nec ſiue ratione, quia hæc ſtatuta emanata ſunt fauore ſubditorum. Cephal. *d. conſ.* 13. *num.* 9. & *conſ.* 246. *num.* 39. vt diuitiæ, & bona remaneant penes ſubditos. Cephal. *d. conſ.* 53. *num.* 76. 77. Dec. *d. conſ.* 33. *num.* 2. *lib.* 1. Laderch. *d. conſ.* 74. *num.* 28. *verſ. tertiò quia.* Et propterea cenſendum eſt, quod priùs vocati ſint agnati, & his deficientibus fiſco locus apertus ſit, cum ſoleat vltimo loco ſuccedere, aliàs mens ſtatuti violaretur, & ratio illius ſuum non ſortiretur effectum: ad rem Riminald. Iun. *d. conſ.* 363. *num.* 333. 334. *cum ſeqq.* 78 79 80

Secundò reſpondeo, quod etiam rei conuenti poſſunt de iure fiſci opponere; nam quando actus eſt ipſo iure nullus, vel ius fiſci, vel cuiuſcumque tertij eſt ipſo iure excluſiuum iuris agentis, & ius illius in totum perimit, vt hic, tunc licet reo ius illud allegare, vt in terminis dixit Surd. *conſ.* 48. *num.* 18. Burſat. *conſ.* 37. *num.* 17. *verſ. cùm itaque, lib.* 1. Laderch. *d. conſ.* 9. *num.* 12. *verſ. ſecundò reſpondeo*, Gratian. *diſc. for. lib.* 4. *cap.* 715. *num.* 25. & contraria procedunt in eo, qui ſolùm indignus eſt, à quo ſolus fiſcus auocat, quia legatum mero iure ſubſiſtit, ad tradita per Bart. *in l.* 1. *num.* 26. & ibi Rip. *num.* 155. & DD. communiter, *ff. de vulg.* Menoch. *conſ.* 511. *num.* 19. 20. At in eo, qui incapax eſt, ſecus ſeruatur, quia de eius incapacitate cæteri vocati à lege, vel ab homine dicere poſſunt, & ipſi ſuccedunt, excluſo non ſolùm incapaci, ſed etiam fiſco: Rim. Iun. *conſ.* 239. *num.* 16. Fatin. *conſ.* 105. *num.* 92. *verſ. prout etiam lib.* 2. & *tract. de falſ. & ſimul. quæſt.* 150. *num.* 194. Sanchez. *moral. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 32. *verſ. ſed hæredi* 81 82 83

hæreditas.Burſat.*d.conſ.37.num.17.lib.*1 pulchrè Menoch. *d.conſ.511.num.18.verſ.ſecundò.*

Denique reſpondeo hæc ſtatuta duo determinaſſe vnum,quod legatum, & inſtitutio ſint ipſo iure nulla, alterum, quod ipſo facto bona ſint publicata. Vnde licèt
84 tertius de ſecundo non poſſit opponere,tamen primum nullitatis, & incapacitatis quilibet poterit allegare abſque alia declaratione: ita pulchrè Burſat. *d. conſil.*37. *num.*16.*verſ.non obſtat*,& *num.*17.Laderch.*d.conſ.*9. *n.*12. *verſ.tertiò reſpondeo.*Rimin.Iun. *d.conſ.*363.*num.*342. Sed in rei veritate hoc non eſt opponere de iure fiſci,vel tertij, ſed negare intentionem partis aduerſæ:pulchrè Rim. Iun.*conſ.*363.*num.*343.

Benè verum eſt, quòd non poteſt dici fiſcum aliquod ius habere, etiamſi confiſcatio ipſo iure fiat, nec poteſt ad incorporationem deueniri, donec talia bona à ſubditis detinentur,quia ſtatutum non habet locum,niſi ſecu-
85 ta traditione, vel poſſeſſionis apprehenſione per non ſubditum, quoniam huiuſmodi confiſcatio tantùm cenſetur facta, quando illa bona verè, & realiter perueneunt ad manus forenſium,priùs autem nihil eſt,quod fiſcus offerat: ita in terminis Bald.*conſ.*314.*n.*2. *in fin.lib.*3. Socin.Iun.*conſ.*3.*num.*19.20.21.22.31.*verſ ſecundò, lib.*3. Lancell.Gail.*de ſtatut.verb.non poſſit,quæſt.*2.*num* 26. *verſ. nec non.*Lup.*tract.de illegit. comm.*2 §.2.*num.*14 *verſ nihilominus*,Riminald.Iun.*d.conſ.*363.*num.*341.Farinac.*d.conſil.*105. *num.*14. *verſ.ſi igitur*, vide Gratian. *diſc.for. lib.*2. *cap.*219.*num.*8.9.etenim pœna à lege ipſo facto impoſita requirit factum conſummatum, adeò vt conatus non ſufficiat, propter quod alienatio ante traditionem non
86 eſt perfecta. Dec. *in l.*1.§.*hæc autem verba,num.*10.*ff quod quiſque iur.* vnde eſt, quòd rei conuenti vti poſſeſſores manutenendi ſunt,& eorum priùs intereſt,quàm fiſci excludere actores: ſic Marcabrun. *d. conſ.*109.*num.*9. 10. 11.Cyriac.*d. controuerſ.*230.*num.*17.

Decimò non obſtat, quòd ſaltem debeatur æſtimatio. Nam reſpondetur, cùm talis alienatio prohibeatur non in odium alicuius perſonæ, nec quia res non ſit in commercio hominum ſaltem particulari, licèt non in generali, ſed principaliter ob publicam vtilitatem, ne diuitiæ
87 tranſeant ad alienos, & huiuſmodi ſtatuta reſiſtunt perſonæ forenſi, ne acquirat, & in rem ſcripta ſunt, ſequitur, quod neque debeatur æſtimatio, per textum *in l.*1. §.*donationes,C.de controuerſ.iudic.* Bart.*in l.maritum intereſt, ante num.*1.*verſ.qualiter,de verb.oblig.*& *in l.idem Iulianus*, aliàs,*apud Iulianum,§ conſtat,num.*3. *verſ. ponitur*, & ibi Raph.Cum *ff.de leg.*1.vide Rom. *conſ.*508. alias eſt 507. *num.*13.*verſ his tamen*,& *n.*15.*verſ.ſecus.* Alciat. *conſ.*479. *num.*41.Pariſ.*conſ.*7.*num.*15.*lib.*1.Menoch.*de recup.poſſ.ſ. remed.*9.*num.*293.Decian.*d.conſ.*33 *num.*21. *lib.*1. Rimin. Iun.*conſ.*354. *num.*25.Bertaz *clauſ.*18.*gl.*2.*num.*3.*verſ. & de hoc ſtatuto* Surd. *deciſ.*30. *num* 35. *verſic. poſtremò*, ibi; *& quæ dicuntur.* Cyriac. *controuerſ.*204.*num* 24 102.*lib.*2.
88 immò in fortiori, vbi in hæreditate non ſunt pecuniæ, legatum pecuniarium non ſubdito factum inutile eſſe,ne fraus fiat ſtatuto, bene monſtrauit Decian *d. conſil.*33. *num.*14.15.16.*lib.*1.Verùm in caſu noſtro ceſſat hæc diſ-
89 putatio,quia dictum ſtatutum Ferrariæ *lib.*2.*rubr.*98.*verſ. talis autem*, voluit tales alienationes in forenſes factas etiam per viam legati eſſe nullas,vt neque etiam pro æſtimatione poſſit ius reddi, quod tollit omnem controuerſiam, teſte Petro Caball.*conſ.*16.*num* 35.*lib.*2. Surd. *d. deciſ.*30. *num.*5.

Stante ergo, quod hæc ſtatuta ipſo iure bona publicant,vel ius ſuum proximioribus reſeruant,dicti actores Bononienſes effecti ſunt incapaces adeò, vt etiamſi ci-
90 ues efficerentur, vel alio modo habilitarentur, aut diſpenſarentur, eis nihil prodeſſet, quia quando ſtatutum bona ipſo facto publicat,ſubſequens habilitatio non iuuat, etiamſi millies habilitatus ſe offerret onera ſubire, teſte Aret. *in l. ſi ita quis*, §. *ea lege,col pen. verſ.tertiò, de verb.oblig.*Ruin.*conſ.*139.*num.*23.*verſ.ſecus,lib.*6 Anchar.
Iun.*d.quæſt.*9.*num.*25.*part.*1.Dec.*conſ.*661 *num.*14.15.Laderch. *d. conſ.*74.*num.*26.*verſ. aut verò.* Honded. *conſ.*5. *num.*22.23.*lib.*1. Lud. *deciſ.*279. *num.*20.21. & maximè quia iam cohæredibus eſt ius quæſitum, cum eis tota 91
accreuerit hæreditas, vnde poſtea nullius momenti eſt diſpenſatio,vt poſt Barb. Plot. Alciat. inquit Carpan. *ad ſtat. Med.cap.*310.*num.*21.*part.*1.Surd. *conſ.*487. *num.*28. Ludouiſ.*d.deciſ* 279.*num.*21. *in fin.*

Vndecimò non obſtat, quòd vigore ſtatuti Carpi idem ius reddendum ſit forenſibus, quod redditur noſtris in terris eorum. Nam reſpondetur primò, quod ſi dicti fratres vim faciebant in aliquo ſtatuto Bononiæ, illud debebant producere, vt poſt Aſin.inquit Carpan.*ad ſtatut.*
Mediol.cap 22.*num.*131 *part.*1.Crauet.*conſ.*880. *num.*13. 92
Rip.*in l.*4 §. *hoc iudicium, de damn. infect.* Amat. *deciſ.*2. *num.*32. ſicut ſi nitebantur aliqua conſuetudine Bononienſi, illam debebant probare.Gratian. *diſcept.for.lib.*4.
*cap.*740. *num.*21. quod non fecerunt; verè enim ſi dicti 93
fratres ex hoc capite putant ſe poſſe obtinere,oportebat probare Bononiæ tale ius reddi Carpenſibus vt valeant eò loci ſtabilia acquirere, & in eis ſuccedere,& debeant verificare omnes qualitates ſtatuti Carpi *lib.*2.*rubr.*25.
hanc rationis redditionem admittentis. Socin. *conſ.*274. 94
*num.*10. 11. *lib.*2. Dec. *conſ* 261. *num.*1. Crau. *conſ.*848. *num.*4.Petr.Caball *conſ.*112 *num.*13.*lib.*2.Carpan.*ad ſtat. Med.in prælud.num* 494 Riminald.Iun. *conſ.*452.*num.*17. Gratian.*diſc.for.lib.*4.*cap* 769. *num.*61.

Et hoc adeò verum eſt, vt non ſufficeret dictis fratribus oſtendere,quod Bononiæ Carpenſes aliquando pacificè, & ſine ſtrepitu iudicij admiſſi fuerint ad poſſeſſionem, vel ſucceſſionem ſtabilium, quia hoc eſt de facto procedere, non ius reddere, & vbi non eſt controuerſia,
ibi non eſt iudicium.Crauet.*conſ.*819.*num.*17.etenim ius 95
reddere eſt, ſi Prætor aliquid ſiue iuſtum, ſiue iniuſtum
decernat,ad textum *l.penult* § *Prætor quoque,ff. de iuſt. &* 96
iur.c.forus,§.iudex,de verb.ſign. Cagn. *in rubr ff.ſi quis ius dicent.non obtem p. num.*11. *verſ. ex quo.* Nam ea, quæ in ciuitatibus grandi populo plenis ſæpe occultè fiunt ſine ſcientia magiſtratuum, non debent trahi in exemplum, nec pro redditione iuris deſeruire poſſunt, nec inde vllus naſcitur legitimus vſus, & etiamſi id conſtare poſſet, quod tamen non eſt probatum,non concludit quoad redditionem rationis probandam,quia poteſt eſſe,vt qui in territorio Bononienſi ſtabilia acquiſierunt, tunc ſubditi eſſent,vel licentiam ſuperiorum haberent. Rim.Iun. *d.conſ* 363. *num* 326.

Accedat, quod ſi iſti fratres oſtenderent ſemel etiam ſic Bononiæ iudicatum, non ſatis fundarent ſuam intentionem, quia dum ſtatutum Carpi mandat forenſibus idem ius reddi, quod noſtris in terris eorum redditur, non intelligitur de iure, quod fortè pro vna vice redditum fuiſſet, ſed de eo, quod ſolitum eſt reddi,ſecundùm
gl.*in d.l penult* § *alia,in verbo,vbi ſit ff. de iuſt.& iur.* tum 97
quia verba ſtatuti pro vno actu non diſponunt,tum quia
materia eſt iterabilis. Tiraquell. *in l. Boues,* § *hoc ſermo-* 98
ne, limit 9. *num.*1. 2. 3. & *limit.*10. *num.*1. 2 *ff. de verb. ſignific.*& certum eſt,quod ſolitum non inducitur ex vnico actu, ſed tantùm ex bino, vel terno, ad textum *in l.*3. & ibi gloſſ. *in verb. conſuetudini*, vbi Bald. *numero quinto*,& Salyc.*num* 3 *C. de Epiſc. audient.* Dec. *in Auth. qui rem,num.*20. *C.de ſacroſanct. Eccleſ.* Crauet. *conſ.*767. *num.*6. Crott. *conſil.*41. *numero* 25. Ruin. *conſil.*154 *numero* 9. *lib. tertio*, Menoch. *conſil.*501. *num.*38. qui dicit
ſaltem duas requiri ſententias in contradictorio iudicio 99
obtentas, adeo vt vlteriùs neceſſe ſit oſtendere, quod illæ ſententiæ effectum plenum eſſent ſortitæ,ad textum *in l.*1. §. *hæc verba*, & ibi DD. omnes, *ff. quod quiſque iur.*quæ hic non verificantur,& in omnem euentum hæc tolerantia ſi adeſſet, operaretur quoad ius retentionis, non autem de nouo acquirendi. Rimin. Iun.*d. conſ.*363. *num* 319. 320.

Sed verè hoc fundamentum veritati non innititur, ſiquidem

quidem

quidem Bononiæ pariter prohibetur alienatio ſtabilium
100 in non ſubditos, vt videre eſt in Statuto Bon. *lib.4.rubr.de*
prohibit.alien.rei immob.& *lib.7.rubr.prouiſio ſuper prohibit.*
vend. immò expreſsè vetatur in ſtatuto Bon. *d. lib.2. rubr.*
quomodo,& qualiter for.ius redd. ne vllus Mutinenſis poſ-
ſit acquirere ſtabilia in Comitatu Bononiæ, ex quibus
101 non licet arguere, quod aliter nobis ius reddant, nec di-
cti fratres poſſunt euitare ſtatuti Carpi diſpoſitionem, vt
ad rem dixit Bart. *in conſ.*149. incip. *Quidam de Harnia, ad*
fin.verſ.ſi verò in dicta terra. Alex. *conſ.*111. *num.*16.*in fin.*
*lib.*7. & apud nos in ſimili caſu fuit deciſum in ſtatuto
Carpi *lib.3.rubr.*21.*verſic.quod vxore.* Nam ſi Mutinenſes
in ſpecie, & alij generaliter ſic vetantur Bononiæ ſtabilia
acquirere, non eſt veriſimile, quòd Carpenſes longè in-
102 feriores diuerſimodè tractentur, & ideò id videtur imagi-
nem falſi habere, *l. ſi iſta quis, in fin.* ibi: *quod vtique, ff.*
de euict. Alex. *conſ.*27. *in fin. lib.*2. Crauet. *conſil.* 550.
*num.*11.

Duodecimò non obſtat, quod ſaltem in foro conſcien-
tiæ rei conuenti teneantur actoribus ſuam relaxare por-
tionem. Nam reſpondetur id à vero nimis alienum eſſe,
quia forus Dei eſt idem cum foro Cæſaris, niſi expreſsè in
foro Dei contrarium ſtatuatur, vel Cæſar falſa præſum-
103 ptione nitatur. Couar. *in c.cùm eſſes, num.*7.*de teſtam.* vide
Sot. *de iuſt.& iur.lib.*4. *art.*3. *rat.*4. Sanchez *de matrimon.*
*part.*2.*diſp.*5.*num.*10.*verſ.tandem:* vnde ſi dicti conuenti
in foro Cæſaris iuſtam habent retentionis cauſam, idem
iudicandum eſt in foro Dei, vbi non reperitur adeſſe di-
uerſa, vel contraria deciſio.

Verùm in terminis, quando legatarius, vel hæres eſt in-
capax, grauatum, vel cohæredem, vel alium legitimum
ſucceſſorem non teneri ad quidquam etiam in foro con-
ſcientiæ tradiderunt ex mente D. Thomæ doctiſſimus
104 Bald. *in Auth.ingreſſi, num.*48.49.*C.de ſacroſ.Eccleſ.* Ruin.
*conſ.*49.*num.*13.*verſ.vnde, lib.*4. Natt. *conſ.*401 *num.*57. Co-
uar. *epitom.detr.part.*2.*cap.*8.§.5.*num.*9. Peregr. *de iur. fiſc.*
*lib.*3. *tit.*19. *num.*113. ad rem Lancell. Gall. *de ſtatut. verb.*
*non poſſit, quæſt.*14.*num.*4 5.6.22.23. Ioan. Lopez. *in repet.*
rubr.de donat.inter vir,& vx.§.41 *in princ.verſ.ſed aduerte:*
quoties enim de rebus ſæcularibus agitur, canones ipſi
105 ſe iuri ciuili ſubiiciunt. Textus eſt *in c.cùm ad verum, di-*
*ſtinct.*96. Ant. Hering. *tract.de fideiuſ.cap.*7.*num.*533.

Et ſanè cùm nulla obligatione naturali, vel ciuili dicti
rei teneantur, non poteſt dici in conſcientia obligatos
106 eſſe, quia quos natura non obligat, neque conſcientia li-
gat. Bald. *in l.*2.*num.*3.*in fin.C.de vectigal.& commiſſ* Feli-
cian. à Sol. *tract.de cenſib.lib.*1.*c.*1.*num.*13.*verſ. deinde,* ibi:
Non obligationem. Hic enim cùm ſtatuta negent poten-
tiam acquirendi, & reſiſtant acquiſitioni per verbum,
107 *Non poſſit,* tollunt omnem obligationem ciuilem, & na-
turalem: pulchrè Lancell. Gall. *d.tract. de ſtat. verb. non*
*poſſit, in princ.num.*19. Carp. *ad ſtat. Med.cap.*305.*num.*4.5.
108 *part.*1. poteſt enim lex humana actui reſiſtere, & obliga-
tionis etiam naturalis ortum impedire: Felician. *d.tract.*
*lib.*1 *cap.*2 *num.*52. *verſ.rurſus, in fin.* pulchrè Sanchez *de*
*matr.part.*1.*lib.*1.*cap.*7.*num.*16.

Nam certum eſt, ſtante prohibitione huiuſmodi ſtatu-
torum, quæ diſtrictè inhibent tales alienationes, & pro
lege ſeruanda ſunt tanquam ius commune in hac patria,
109 *l.omnes populi,* vbi Bart. & DD. *ff.de iuſt.& iur.* §. *ius an-*
tem, & §.*ſed ius, Inſt. de iur. nat.* ſequitur, quod etiam in
foro conſcientiæ ligent, quoniam lex humana à ſuperio-
110 re emanata, & ſuper certo fundata, niſi diuinis ſit con-
traria mandatis, etiam in foro conſcientiæ obligat ad
mortale: textus eſt *in c.quo iure.diſt.*8. *cap.qui reſiſtit,*11.
*quæſt.*3. Abb. *in cap.*1 *num.*9 & ibi Felin. *num.*44. & Dec.
*num.*25 *de conſtit.* Bald. *in l.quidam,*§.*illo, C.de neceſſ.hæred.*
inſt. Alex. *conſ.*209.*num.*8 *lib.*2. Corn. *conſ.*137.*num.*4 *lib* 2.
Ruin. *conſ.*4.*num.*11. *lib.*5. Cæpol. *de ſimulat. contr.caſ.*4.
*princ.ſub num.*90.*verſic.& etiam multò,* vide Lancellot. *d.*
*quæſt.*14.*num.*9.10. Boccac. *de cenſ part* 2 *num.*207. Gra-
tian. *diſcep for.lib.*4.*cap.*735 *num.*6. D.Thom. 1 2 *quæſt.*96.
*art.*4. vbi Caiet. Sot. *de iuſt.& iur.lib.*1. *quæſt.*6.*art.*4. *con-*
*cluſ.*1.& *lib.*4.*art.*3 *ratione prima, verſ.nos autem.* Couar. *in*
*c.peccatum, part.*2.§.8.*num.*6.*in fin.de reg.iur. num.*6. Sua-
rez *de legib.lib.*3.*cap.*25 *litt.C.*& *litt.D.*& *lib.*3.*c.*26.*ver-*
ſic. quo verò, latè Ant. Hering. *tract. de fideiuſ. capite* 7.
*num.*529.

Nec obſtat Ang. *in l. quidam,* §. *illo, C. de ſeru. neceſſ.*
hær. inſt. cum cæteris adductis, quia loquitur in caſu, vbi
licèt lex non aſſiſtat, tamen neque reſiſtit, adeo vt non 111
impediatur ortus naturalis obligationis, & loquitur in
legato facto pauperi non habenti vnde viuat, quæ ſunt
aliena à caſu noſtro, vbi lex reſiſtit actui, quod efficit, vt
nulla adſit conſcientiæ obligatio. Corn. *conſ.*137.*num.*7.
8.*lib.*2. nulla enim ſana, au diſcreta conſcientia dictat, vt 112
incapaci præſtetur legatum. Lancell. *d.quæſt.*14.*num.*27.
in fin.& *num* 28. & ſi lex illi reſiſtit, hæres negando lega-
ti præſtationem excuſatur à peccato. Felician. à Sol. *tra-*
*ctat.de cenſ.lib.*1.*cap.*2.*num.*12. *verſ.rurſus,* adeò vt hæres
ſic recuſando non poſſit dici eſſe in dubio per ea, quæ 113
tradit Nauar. *in Manual. cap.*27. *num.*284. Sanchez *de*
*matr. part.*1. *lib.*2. *diſp.*41 *quæſt.*1 *num.*9. *verſ.dixi.* Iuſtæ
enim legi obtemperat, quæ facta eſt ob bonum publi-
cum, vt diuitiæ remaneant penes ſubditos, & hæc hacte-
nus quoad conuentionem attinet.

Sin placet de reconuentione verba facere, non eſt di-
uerſa ratio excludendi dictos fratres Bononienſes; nam
contra eos vrgent omnia, quæ in conuentione deduxi-
mus, agitur enim de ſtabilibus ab eis detentis. Hoc ſolùm
videtur ab eis nouiter poſſe allegari, eos ſcilicet nunc
poſſidere, propter quod licet eis non daretur actio, tamen
videtur concedenda retentio, ex textu *in l. patre furioſo,* 114
ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur. Peregr. *conſil.* 2.
numero 62. *lib.*1. Secundò addere poſſunt, quod hæc
bona ſtabilia habuerunt immediatè à patre, vnde ver-
ſamur in illa exceptione, quod diſpoſita contra non
ſubditos non procedunt in ſucceſſionibus aſcenden-
tium, & deſcendentium, ex ſtatuto Ferrariæ *lib.*2.*rubr.*98.
verſ.Exceptis.

Pro iſtorum ſolutione pro vero ſupponendum eſt,
quod hæc bona ſtabilia manarunt ab hæreditate peril-
luſtris D.Ioan. Ludouici Bruſati, qui in ſuo vltimo elogio
hæredem vniuerſalem nominauit perilluſtrem D.Iſabel-
lam Ciarliniam eius ſororem conſanguineam, & in eius
defectum vocauit illius filios maſculos, illos grauans
poſt 30. annos à die finiti vſusfructus eius vxori ad re-
ſtituendam hæreditatem quibuſdam de Bruſatis, interim
vetans quoquomodo, & via eius bona alienari, quia vo-
luit, & mandauit dicta bona intra ſpatium dictorum 30.
annorum permanere, & conſeruari inter illos de Ciarli-
niis, & eorum deſcendentes, & poſtea reſtitui dictis Bru-
ſatis. Ex quibus fatendum eſt ex huiuſmodi verbis inter
Ciarlinios durante termino 30. annorum reſultare verum
fideicommiſſum, ſiue illud ſit cōditionale, & in caſu con-
trauentionis, ſiue ſimplex, & abſolutum, quod fortè ve-
rius eſt, ex traditis per DD *in l.filiusfamil.* §. *Diui, ff.de le-*
*gat.*1. Alciat. *conſ.*101. *num.*4. *lib.*9. Curt. Iun. *conſ.*145. 115
*num.*10. Rol. *conſ.*23 *num.*21 *lib.*4. Craſſ. *de ſucceſſ.* §. *fidei-*
*commiſſum, quæſt.*5.*num.*8. Peregr. *de fideicom.art.*14.*num.*13.
Intrigl. *de ſubſtit. centur.*3.*quæſt.*72. *num.*65. Gratian. *diſc.*
*for.lib.*4.*cap.*776.*num.*14.

Stante ergo natura fideicommiſſi, quamuis iſti Bono-
nienſes tanquam deſcendentes ab eadem D.Iſabella, ſicut
& ipſi rei conuenientes, poſſint videri eſſe vocati vnà
cum aliis ad tale fideicommiſſum, ex vi verborum dicti
teſtamenti, tamen penitus excluſi ſunt vigore eiuſdem 116
ſtatuti Ferr. *lib.*2.*rubr.*98 *in fin.verſ.declarantes etiam:* vbi
deciditur, vt in quacumque diſpoſitione vocante, ſeu ad-
mittente deſcendentes, agnatos, vel alios, per quodvis ge-
nerale, ſeu collectiuum nomen, forenſes comprehenſi non
intelligantur, perinde ac ſi in rerum natura non eſſent;
quo nihil clarius, vt per Rim Iun. *d.conſ.*457.*n.*67.83. vbi
autem verba ſtatuti ſunt aperta, nihil vlterius eſt quæren-
dum,

dum, *l. ancilla, C. de furt* Rol. *conf.* 72. *num.* 6. 7. *lib.* 3. Cephal. *consil.* 138. *num.* 20. Chartar. *decis.* 13. *num.* 4.

Si igitur dicti fratres non sunt comprehensi in dicto fideicommisso, sequitur, quod dicta bona spectent ad Reconuenientes vti vocatos, siue per ius accrescendi, siue non descrescendi, *d. l. vnic. §. in primo,* & *§. his itaque, vers. in his*, vbi DD. *de caduc. toll.* DD. *in l. re coniunctis, de leg.* 3. quo stante dicti fratres non habent ius retinendi, quia fideicommissarius vocatus potest sine vllo obstaculo auocare bona fideicommisso subiecta à quocumque detentore, quia habet rei vindicationem: sic
117 textus *in l. fin. in fin.* vbi Bart. Ias. & DD. *C. communia de legat.* Crauet. *cons.* 19. *num.* 12. de communi Socin. Iun. *cons.* 129. *num.* 16. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 624. *num.* 11. Laderch. *cons.* 138. *num.* 3.

Secundò respondetur non obstare, quod dicta bona immediatè habuerint à patre vigore dicti statuti *in vers. Exceptis*; quia illa statuti particula eis fortè prodesset, si orti fuissent ex patre ciue, & habitante, ac onera sustinente, alioquin non iuuat patrem habuisse originarium: sic Laderch. *d. cons.* 74. *num.* 28. *vers. secundò animaduertendum.*

Tertiò respondetur verum non esse, quod habuerint dicta bona à patre, vel ei successerint quoad illa stante prædicto fideicommisso, quia in fideicommissis non succeditur grauato, & vltimo morienti, sed primo fideicommittenti, adeo vt succedentes ab eo capere dicantur, non
118 à grauato: ita per textum *in l. vnum ex familia, §. si de falcidia,* & *§. sed si duos,* vbi gl. *in verb. hereditario, de leg.* 2. *l. si heres, de act. empt* pulchrè Castr. *cons.* 341. *num.* 2. *versic. item probatur*, *lib.* 1. Socin. *cons.* 114. *num.* 3. *lib.* 3. Crauet. *cons.* 144. *num.* 1. 2. & *cons.* 537. *num.* 14. Cephal. *consil.* 245. *num.* 53. 54. 55. Menoch. *cons.* 124. *num.* 22. & *cons.* 357. *num.* 5. & *cons.* 358. *num.* 25. 31. 32. 33. vbi resoluit omnia. Gratian. *discept. for. lib.* 4. *cap.* 661. *num.* 2. 17. Si ergo in his bonis succeditur dicto Brusato transuersali, non facit ad rombum illud statutum de ascendentium, vel descendentium successione. Ex quibus mihi videtur posse concludi, dictos fratres esse penitus incapaces bonorum vtriusque generis, adeo vt neque agendi in conuentione, neque retinendi in reconuentione ius habeant. Verum interuentu communium amicorum res fuit sopita accordio, & actores ad hoc reducti fuere potiùs gratiâ conseruandi amicitiam, & parentelam, quàm timore aliquo iurium, siquidem pro eis stabant infra scripti DD omnia supradicta comprobantes. Et ita.

IOAN. BAPTISTA CIARLINIVS, *I.C.*

Quod supra conclusum per Ill. & adm. R. Doctorem Ciarlinium est, iuris esse arbitror.

BARTHOLOMÆVS GRILINZONVS *I.V.D. Carpensis.*

Vidi doctissimas allegationes iuris perillustris & M. R. D. Ioan. Baptistæ Ciarlinij, & quia iudicio meo sunt consonæ iustitiæ, & legibus, requisitus subscribere subscribo.

ANTONIVS FERRARIVS *I.V.D. Carpensis.*

Sæpe sæpius exquisitè examinatis iuribus, auctoritatibus, & rationibus in antè acta allegatione per admodum Illustr. & Excellent. Ciarlinium adductis, omnes, & singulas eius conclusiones adeo reperi iuri conformes, & optimè roboratas, & prudenti calamo exaratas, vt requisitus de sola subscriptione libentissimè eidem Excellentiss. Consultori satisfaciendo me subscripsi, & omnia in eadem allegatione comprehensa, quia sunt vera, & irrefragabilia, approbo, & confirmo. In quorum fidem, &c.

ANTONIVS REBECHVS *I. C. Carpensis.*

Perillustris, & clarissimus D. Consulens ita diligenter, & eruditè, iuridicèque consuluit, vt ego nihil adiiciendum putauerim, cùm plenitudo adiectionem non recipiat, plenissimeque ab eodem allegatum fuerit, ita vt iuxta illius vota iudicari debere censeam. Quare, &c.

LVDOVICVS ZVCCOLVS *V.I.D. Carpensis.*

Legi, ac perlegi optimum responsum admodum Reuerendi & Excellentissimi Domini mei, quod in omni parte adeo fulcitum rationibus, auctoritatibus, ac legibus inueni, vt eius conclusiones vti amicas iuri diuino, ac humano vnà cum cæteris DD. meis libentissimo animo amplexus fuerim. In quorum fidem, &c.

MARCVS LISINARDIVS *I.V.D.*

Doctissimè scripta à Perill. atque Excellentissimo Domino meo legi, atque diligenter perlegi, eaque tantis exornata legum floribus, tantorumque Patrum firmata auctoritatibus inueni, vt de subscriptione requisitus libentissimè subscripserim.

FRANCISCVS CORADVS *I.V.D.*

Visis, studioseque consideratis doctissimis iuris allegationibus Perillustris, & maximè Reuerendi D. Consultoris Ciarlinij requisitus de sola subscriptione non potui, quin ei æquo, gratoque animo morem geram, me eis subscribendo. Et ita, &c.

STEPHANVS PVZZVOLIVS *V.I.D. Carpensis.*

CAPVT XXXVIII.

EPITOME.

Arctatus quando aliquis possit dici ad aliquem Ordinem suscipiendum, & an obligatus ad celebrandum per se, vel per alium, dicatur habere beneficium sacerdotale.

SVMMARIVM.

1 *Canonici Ecclesiæ Collegiatæ non habent ordinem sacrum annexum vigore Concilij Tridentini.*
2 *In alternatiuis electio est debitoris.*
3 *Gratia subreptitia nihil valet.*
4 *Narratiua facit Pontificem procliuiorem ad faciendam gratiam.*
5 *Subreptitia gratia non habetur in consideratione.*
6 *Gratia iustificata debet executioni demandari.*
7 *Beneficium potest fieri sacerdotale fundatione, statuto, consuetudine.*
8 *Canonicatus omnes esse sacerdotales laudabile est.*
9 *Canonicatus est sacerdotalis, si habet onus celebrandi.*
10 *Canonici Cathedralium debent habere aliquem ordinem sacrum annexum.*
11 *Beneficium actu sacerdotale est, quando tempore præsentationis requiritur qualitas sacerdotij.*
12 *Beneficium habitu sacerdotale solùm requirit aptitudinem ad sacerdotium.*
13 *Canonici tenentur ad residentiam.*
14 *Canonicos oportere habere aliquem sacrum ordinem annexum non est verum in collegiatis.*
15 *Capellania non est sacerdotalis, licet habeat annexum onus Missarum.*
16 *Missarum oneri rectè per alium satisfieri potest.*
17 *Canonicus non potest seruire per substitutum.*
18 *Beneficiatus cum residentia tenetur ad seruitium personale.*
19 *Collegiatæ Canonici tenentur ad residentiam.*
20 *Canonici sub mortali tenentur canere.*
21 *Canonicatus Collegiatæ Carpi sunt sacerdotales.*
22 *Debitum est, ad quod quis potest cogi.*
23 *Spontaneum non est, ad quod quis potest cogi.*
24 *Verbum,* Ex debito, *necessitatem importat.*
25 *Verbum,* teneatur, *præceptum importat.*
26 *Suum dicitur, quod proprium est.*
27 *Canonici an possint cantare suas Missas per alium.*

28 *Cano*

28 *Canonicus obligatus celebrare per ſe, vel per alium, intelligitur per alium poſſe, iuſto ſtante impedimento.*
29 *Canonici tenentur perſonaliter obire ſua munia.*
30 *Conſuetudo non valet, vt Canonici ſeruiant per alium.*
31 *Curatum beneficium eſt ſacerdotale.*
32 *Curatus poteſt celebrare per alium.*
33 *Actus tribuitur mandanti, non exequenti.*
34 *Miſſam obligatus dicere per ſe, vel per alium fortiùs obligatur, quàm qui per ſe tenetur celebrare.*
35 *Obligatus per ſe celebrare, ſi impediatur, non tenetur per alium ſupplere.*
36 *Canonicus poteſt abeſſe ſtudiorum causâ.*
37 *Statutum vnum ab altero interpretatur.*
38 *Facultatiuus actus non inducit obligationem.*
39 *Sacerdotales dignitates conferuntur tantùm habilibus ad ſacerdotium.*
40 *Romæ, quod factum ſit, non debet inſpici, ſed quid fieri debuit.*
41 *Concilium non receptum non obligat.*
42 *Epiſcopus poteſt diſpenſare contra eius ſtatutum.*
43 *Ordinarius poteſt derogare eius ſtatuto etiam iurato.*
44 *Epiſcopus non ligatur ſuo ſtatuto.*
45 *Epiſcopus ludens cum ſubdito videtur eum diſpenſare à pœna ludi.*
46 *Epiſcopus admittens præſentationem videtur diſpenſare cum præſentato.*
47 *Capitulum poteſt diſpenſare, & tollere ſtatutum eius.*
48 *Capituli factum valet contra ſtatutum iuramenti.*
49 *Capitulum non poteſt ſtatuere in præiudicium patroni.*
50 *Epiſcopus non poteſt diſpenſare pro vna vice ad fauorem non habentis qualitates in fundatione requiſitas.*
51 *Beneficiali in materia attenditur quaſi poſſeſſio.*
52 *Arctati non dicuntur, qui non habent legitimam ætatem.*
53 *Arctatus quis dicatur.*
54 *Arctati non recipiendo ordines, nullas pœnas incurrunt niſi moniti.*
55 *Arctatio quando incipiat ligare.*
56 *Arctatus dicitur, qui non habet ordines ſuo beneficio annexos.*
57 *Gratia nemini præiudiciales latè interpretantur.*
58 *Gratia non vitiatur, ſi impetrans dignitatem dicat eſſe officium.*
59 *Interpretatio, qua ſuſtinetur actus, præualet.*
60 *Epiſcopus poteſt diſpenſare cum ordinato extra tempora.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

NOuellus quidam Canonicus Eccleſiæ inſignis Collegiatæ Carpi, nullius Diœceſis, prima tantùm inſignitus tonſura poſt adeptam pacificè ſui Canonicatus poſſeſſionem obtinuit à Sanctiſſimo Papa Gregorio XV. gratioſam diſpenſationem, vt extra tempora poſſet ad minores ordines, & ſubinde tribus feſtis diebus ſequentibus vſque ad Sacerdotium promoueri, narrando Pontifici eius præbendam, & Canonicatum eſſe ſacerdotales, & ipſum eſſe arctatum, vt præſcripta à Concilio Tridentino tempora minimè expectare poſſit.

Vt autem plenam haberet huiuſmodi gratiæ executionem, ab Ordinario Carpi obtinuit litteras commendatitias, & ab Epiſcopo Mutinæ dimiſſorias, & cæteris legitimè ſeruatis ſe contulit Bononiam, vbi à Suffraganeo fuit promotus ad omnes, etiam Presbyteratus Ordines.

Sed antequam dictus Canonicus domum reuerſus Miſſam celebrauerit, & ad exercitium Ordinum deuenerit fuit propoſitum dubium, an ritè fuerit ordinatus, eo quòd narrauerit Pontifici, ſe eſſe arctatum, & eius Canonicatum eſſe ſacerdotalem. Et ſanè primo aſpectu videbatur falſam eſſe dictam narratiuam, quia non apparet in fundatione Collegiatæ, onus ſacerdotij fuiſſe annexum iſtis Canonicatibus.

Neque dicto Canonico videbatur opitulari Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de reform.* vbi diſponitur, vt Canonicatibus certus ordo ſacer annectatur, quia illud decretum loquitur, & procedit in Eccleſiis Cathedralibus, ideò non habet locum in Collegiatis, vt inquit latè Nicol. Garz. *tract. de benef. part.* 7. *cap.* 4. *num.* 36. 37. 38 39. Zerol. *in prax. Epiſc. part.* 1. *verſ. beneficia*, §. 5. *pag.* 46. Ioan. Sotteal. *ad dictum Conc. d. cap.* 13 *in verbo, Neminem etiam.* 1

Minùs videbatur dicto Canonico ſuffragari ſtatutum dictæ Eccleſiæ, quia non obligat præcisè ad celebrandum, ſed alternatiuè ad dicendum Miſſam, vel dicere faciendum, & propterea eius eſt electio, *c. in alternatiuis, de reg. iur. in* 6. Cui conformis eſt vſus, quoniam videmus, quod ſæpè adoleſcentes quatuordecim annorum ad huiuſmodi Canonicatus præſentantur, & inſtituuntur, per quod declaratur non eſſe ſacerdotales, quia ſi tales eſſent, oporteret illos eſſe in ætate ad Sacerdotium habili. 2

Vnde concluſio videbatur eſſe patens, vt ſcilicet huiuſmodi diſpenſatio eſſet ſubreptitia, & tanquam fundata ſuper falſa cauſa nihil valeret, vt per Felin. *in cap. ad aures num.* 9. *de reſcript.* Oldr. *conſ.* 162. Seraph *deciſ.* 1310. *num.* 1. ex hac enim narratiua Pontifex videtur inductus & procliuior factus ad gratiam concedendam. Seraphin. *deciſ.* 870. *num.* 1. 4. & ſic illa gratiam tanquam ſubreptitia non eſt habenda in conſideratione, vt per Farin. *deciſ.* 545. *num.* 4. *in nouiſſimis.* 3 4 5

Nihilominus cùm ipſe eſſem tunc temporis illius Canonici amicus, & concanonicus, de mea ſententia requiſitus verius eſſe putaui nihil falſi fuiſſe ab eo narratum Pontifici, & gratiam vti iuſtificatam eſſe executioni mandandam, vt inquit Farinac. *deciſ.* 617. *in princ cent.* 5. Coccin. *deciſ.* 373. *num.* 2. Vt autem id faciliùs demonſtrem, inde exordium faciam, quia certum eſt Canonicatus, & alia beneficia poſſe fieri ſacerdotalia non ſolùm à primæua eorum inſtitutione, vel priuilegio, ſed etiam poſtea ex aliquo ſtatuto vel conſuetudine, vt omnes pro indubitato ſupponunt, vt per gl. *in cap. ſi eo tempore, in verbo, ætatem, ad fin. de reſcript. in* 6. gl. *in Clement vt hi, verbo, annexi, de ætat. & qualit.* Abb. *in c. cum in cunctis*, §. *inferiora, num.* 10. *verſ. exemplum*, & *num.* 11. *verſ. facit illud, de elect*, pulchrè Roch. de Curt. *tract. de iurepatr. verb. Honorificum, num.* 21. *verſ poſtea.* Caſ. Lambert. *eod. tract. lib.* 2. *part.* 1. *quæſt.* 7. *princ. art.* 27. *num.* 7. & 8. & *art.* 29. *num.* 3. Rol. *conſ.* 47. *num.* 59 *lib.* 1. Leſſius *de iuſt & iur. lib.* 2. *c.* 34. *dubit.* 19. *num.* 106. *verſ. his adde*, Garz. *de benef part.* 7. *c.* 1. *num.* 40. *verſ. & alia*, & *num.* 44. 58. adeò vt laudabilis dicatur illa conſuetudo, vt omnes Canonicatus ſint ſacerdotales, & ſeruanda eſt, ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *d. cap.* 12. *verſic. vbi verò conſuetudo, de reform.* 6 7 8

Vnde animaduertendum eſt, quòd Canonicatus dicitur ſacerdotalis, etiamſi expreſsè non dicatur oportere eſſe, vel fieri Sacerdotem, dummodo habeat onus Miſſarum ſeu celebrandi certis diebus, vt per textum bene intellectum, & ponderatum *in c. ſignificatum, de præbend.* tradiderunt Dominicus *in dict. cap ſi eo tempore, in fin. colum.* 3. *de reſcript. in* 6. & *in Clem. fin.* vbi Card. *quæſt.* 3. *col. quarta, de ætat. & qual.* pulchrè Lambert. *de iurepatr. lib.* 2. *part.* 1. *quæſt.* 7. *princ. art.* 27. *num.* 9. *verſ. hoc ſic*, & *verſ. cùm ergo ille*, & *art.* 28. *num.* 3. *verſ. tu ad iſta.* Ioan. Gattic. *conſil.* 1. *num.* 11. & *conſil.* 2. *num.* 15. Garz. *dict. tract. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 79. 80. vbi inquit tale beneficium eſſe habitum ſacerdotale, & ſic tenuiſſe Rotam *in vna Roman. Capellan.* 19. *Mart.* & 14. *Nouembr.* 1586. *coram Pamphilio.* Et in hoc in materia Canonicatus optimè probatur ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 22. *cap.* 4. ibi videlicet, vt alij Miſſas, alij Euangelium, alij Epiſtolas dicant; nam ex tali onere vult Concilium illos Canonicatus eſſe vel Sacerdotales, aut Diaconales, vel Subdiaconales: ergo ab onere impoſito dignoſcitur, an Canonicatus ſit ſacerdotalis. 9 10

Et

Et quamvis nonnulli etiam requirant ad beneficium sacerdotale, vt beneficiatus sit sacerdos actu, tamen id non passim procedit, nisi quando tempore electionis, seu
11 præsentationis requiritur talis qualitas, vt penes Prax. Archiep. Neap. *cap.* 24. *num.* 10. Seraph. *decis.* 871. *n.* 1. 7. eo quod verba fundationis requirentis Sacerdotium respiciebant tempus præsentationis, non prosecutionis. Gratian. *disc. for. cap.* 133. *num.* 6. *lib.* 1. quod alienum est
12 à casu nostro, vt infra patebit, vnde sufficit sola aptitudo ad sacerdotium. Ioan. Gattic. *d. loco*, Zerol. *in prax. super verb. iuspatronatus*, §. 8. *dub.* 15. Paris. *de resig. benef. lib.* 4. *q.* 9. *n.* 34. Garz. *d. tract. part.* 7. *c.* 1. *n.* 41. 78. 79. 80. Gratian. *d. c.* 133. *n.* 7.

Et hoc maximè procedit in Canonicis, vt ex onere Missarum censeatur Canonicatus sacerdotalis, quia ipsi
13 tenentur ad residentiam, & ab eis personale seruitium requiritur. Ita Lessius *tract. de iust. & iur. lib.* 2. *dubit.* 19. *num.* 105. *vers. tertiò*, latè Garz. *d. tract. p.* 3. *c.* 2. *n.* 494. *cum multis seqq.* & *part.* 7. *c.* 1. *n.* 89. *in fin.*

Et id sanè videtur carere difficultate in casu nostro, quoniam licèt dispositio Concilij Trid. *d. sess.* 24. *cap.* 12. vt Canonicatus alij sint sacerdotales, alij Diaconales, alij Subdiaconales, procedat in Cathedralibus tantùm, ta-
14 men procedit etiam in hac Collegiata, quia illud decretum Concilij fuit expressè acceptatum à Capitulo, & Clero Carpensi in Synodo habita ab Ordinario Carpi de anno 1571. vt in dicta synodo, *tit. de Dignitatibus, & Canonicis*, vbi iubetur, quod tale decretum executioni mandetur, quòd postea factum videtur, dum in statuto sanxerunt Missas per Canonicos esse celebrandas, & cùm tale onus iniunxerit omnibus dignitatibus, & Canonicatibus, præsumendum est voluisse omnes esse sacerdotales, iuxta laudabilem consuetudinem.

Hinc alienum à casu nostro esse apparet, quod scriptum est de simplici Capellania, vt non dicatur sacerdotalis, etiamsi ei sit annexum onus celebrandi Missas, quia hoc verum est; sed ratio est, quia sic beneficiatus
15 non tenetur residere, vt habetur apud dictum Garz. *de benef. part* 7. *cap.* 1. *num.* 85. 86. 87. 88. Gratian. *d. c.* 133. *num.* 16. & pulchrè Paul. Piasec. *in prax. Episc. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 32. *vers. alterius tamen*, & *num.* 33. Ioan. Sorteal. *ad Conc. Trid. d. cap.* 12. qui omnes tam Rotæ, quàm S. C. decisiones referunt, quibus ostenditur propter huiusmodi onus beneficium non dici sacerdotale, quod verum est; nec mirum, quia Capellania est beneficium simplex, non requirens residentiam, propter quod
16 beneficiatus non potest cogi ad celebrandum per se, quia oneri Missarum in huiusmodi beneficiis licet per alium satisfacere. Garz. *d. tract. in d. cap.* 1. *num.* 86. 87. Gonz. *ad reg. Canc. reg.* 8. *gl.* 5. *num.* 84. Ioan. Sotteal. *ad d. cap.* 12. *ad fin.* Piasec. *d. cap.* 3. *num.* 32. 33. Gratian. *d. cap.* 133. *num.* 12. & *cap.* 800. *num.* 4. pulchrè Barbos. *de off. Episc. part.* 2. *alleg.* 24. *num.* 43. *vers. sed verior*, & *num* 44.

Nos enim non versamur in simplici Capellania, sed in canonicatu, qui licet possit dici beneficium simplex, habet tamen onus residentiæ, & cùm eius redditus consistant in distributionibus quotidianis, non licet deserui-
17 re per substitutum. Gratian. *d. cap.* 133. *num.* 13. Barbos. *d. alleg.* 24. *num.* 44. *versic. limitat etiam* Et quamvis ante Concilium Trid. solerent Canonici deseruire per substitutum, seu Vicarium, tamen huiusmodi consuetudines à Concilio sunt reuocatæ: sic Azor. *inst. mor. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 6. *q.* 4. & *lib.* 7. *c.* 4. *q.* 4.

Vbi igitur versamur in beneficio ex institutione, vel statuto, aut alia ratione residentiam requirente, aut Chori assistentiam; tunc censetur iniunctum seruitium personale non solùm chori, sed etiam Missarum, adeò vt
18 beneficium possit dici sacerdotale, vt post Perez. de Lara *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 6. inquit Garz. *d. tract. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 86. *vers. hoc tamen*, & *num.* 70. *vers. placet*, & *n.* 98. *versic. aut quod resideat*, & *versic. tunc procederet*. Gratian. *d. cap.* 133. *num.* 13. 14. Barbos. *d. alleg.* 24. *num.* 44. *vers. limitat etiam*. Et ideò debent considerari rationes, & decisiones in contrarium adductæ ad probandum ex onere Missarum non dici beneficium sacerdotale, quia procedunt in illis beneficiis, in quibus residentia non est necessaria, & aliud inuunt quando beneficiatus habet residendi præceptum.

Et propterea nos versamur extra huiusmodi dubitationem, quia Canonicatus Ecclesiæ Collegiatæ saltem causatiuè requirunt personalem residentiam, ex Concilio Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *vers. præterea, de reform.* Alfons. 19
Hoied. *de incompatib. benef. part.* 1. *cap.* 17. *n.* 3. Gratian. *d. cap.* 133. *num.* 28. Azor. *inst. mor. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 11. *quest.* 12. & *lib.* 7. *c.* 4. *quest.* 1. *ad fin.* Rot. *diuers. dec.* 659. *num.* 1. *in fin. p.* 4. Seraph. *decis.* 1256. *n.* 2. Ex quibus manifestè constat ea, quæ traduntur in hoc proposito de beneficio simplici residentiam non requirente, non procedere in Canonicatibus Ecclesiæ Collegiatæ, cuius Canonici non solùm interesse, sed etiam in choro canere sub mortali tenentur, si distributiones velint lucrari, vt bene probat Nicol. Garz. *de benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 513. vbi mul- 20
tos allegat, & propterea Cappellania, & Canonicatus non dicuntur beneficia incompatibilia. Farin. *decis.* 119. *num.* 8. *cent.* 1.

His sic firmatis licèt inferre Canonicatus Ecclesiarum Carpi esse sacerdotales, licèt enim id non colligatur à primæua eorum institutione, tamen vigore statuti, quod 21
censetur Apostolica auctoritate firmatum, vt ex Bullis Iul. II. & Leon. X. Pontificum deprehenditur, omnes Canonici, & Dignitates videntur habere annexum onus sacerdotij. Nam in dicto statuto *cap.* 5. habentur hæc verba: *Ordiniamo, & statuiamo, ch'ogni Dignità, Canonico, è Mansionario sia tenuto dire, ò far dire le sue Messe i giorni festiui, & così ogni Capellano con detto dal Reuerendo Capitolo, & gli altri giorni si dicano hebdomadariamente, & il Sacristano ne tenghi buona cura, facendo celebrare tutte quelle Messe, che non fossero celebrate dalli obligati à spese loro, di che sia tenuto rendere conto ogni Mese à Monsignor nostro, acciò veda, se la Chiesa è stata seruita debitamente di Messe.* Ex quibus, & aliis, quæ sequuntur, apertè probatur Canonicum teneri celebrare suis debitis horis, & temporibus iuxta præscriptum ordinem à Sachrista: & cùm in synodo fuerit acceptata dispositio dicti Concilij Trid. vt visum est, tale onus videtur appositum ad faciendum Canonicatus sacerdotales.

Vt autem id euidentiùs pateat, attendantur in primis verba rubricæ dicti statuti, quæ inscribitur: *De Missis dicendis ex debito Ecclesiæ*; super quibus considero, si 22
debitum est, sequi, vt Canonicus etiam inuitus possit ad huiusmodi onus cogi, *l. debitor intelligitur*, vbi Alciat. *de verb. sign.* Lud. Sacc. *cons.* 234. *num.* 34. *lib.* 2. quia spontaneum non est, ad quod quis cogi potest. Paris. *cons.* 6. *num.* 5. *lib.* 4 Bertaz. *in rep. l. si quis maior. n.* 305. 23
C. de transact. Gratian. *disc. for. cap.* 544. *num.* 14. *lib.* 3. & sanè verbum, *ex debito*, præceptum, & necessitatem im- 24
portat, *cap. oblata*, §. *licèt igitur*, *in fin.* & §. *superior, de appellat. cap. vt fama*, §. *respondemus*, *de sent. excommunicat. Clem.* 2. §. *hoc igitur, in fin.* vbi gl. *in verbo, Debeant*, *de stat. monach.* Ruin. *cons.* 110. *n.* 18. *lib.* 2. Ceph. *cons.* 509. *n.* 14.

Accedat quòd in dicto dicitur, *sia tenuto*; quod verbum arctat, & præcipit. Clem. *exiuit de paradiso, vers. item ordo, de verb. sign.* Paris. *cons.* 19. *numer.* 132. 25
lib. 2. & id confirmatur ex alio dicti statuti verbo, *le sue Messe*, ex quo comprehendimus hoc munus spectare ad Canonicum ratione Dignitatis, quia suum 26
dicitur, quòd proprium est, *Clem.* 1. *de for. compet. cap. auctoritate*, vbi gl. *de priuileg. in* 6. §. *cum in suo, Inst. de rerum diuis.* suum enim dicitur, quod ad ipsum pertinet, *l. is qui, ff. de manumiss.* & hoc etiam magis declarat illud verbum, *dalli obligati*, quia si canonicus est

obligatus: ergo non poteſt ſe exceptione defendere, *l. vel obligatus*, §. *obligatum*, *ff. de liber. cauſ.*

Addi poteſt alia diſpoſitio Statuti dictæ Eccleſiæ, *c.*4. vbi cauetur, vt feſtis diebus ſolemnibus Miſſæ maiores cantentur à ſolis Dignitatibus, non ſolemnibus verò à ſolis Canonicis. In quo munere poſſet dici eos debere perſonaliter deſeruire, ſi velint diſtributiones lucrari, non attento quocumque vſu contrario, vt fuit deciſum
27 à S.C.pluries, teſte Garz. *d. tract. de benef. part.* 3.*c.*2.*n.*495. 496.*& ſeqq.* Verumtamen in hoc ſtante vſu immemorabili, vt quis deſeruiat in Miſſis cantandis per alium ſui ſimilem, puto probabile eſſe, vt Canonicus per ſe non teneatur celebrare, ſed poſſit per ſubſtitutum ſatisfacere, per ea, quæ latè tradit Gratian. *diſc. for. c.*800. *n.*1.2.3. 4.5.6.7.12.13.*lib.*4. iuncta aliqua iuſta cauſa impedimenti vel abſentiæ, per ea, quæ inferiùs dicam.

Vna reſtat difficultas, quia videtur ex dicto Statuto, *c.*5. Canonicum non arctari abſolutè ad celebrandum, ſed electiuè, quia dicit, *ſia tenuto dire, ò far dire*; qui ſermo dicitur alternatiuus, & præſtat debitori electionem, *cap. in alternatiuis*, vbi gl. & Dyn. *de reg. iur. in* 6. & ideò ſi poteſt Canonicus per alium huic oneri ſatisfacere, videtur quòd dici non poſſit Canonicatum eſſe ſacerdotalem, ex traditis per Garz. *de benef. part.* 7.*c.*1.*n.*76.87.88. & *n.*94.95.96 *& ſeqq.* Piaſec. *d.c.*3.*n.*32.33.

Verùm iſte ſcrupulus, qui multos angit, iam ſublatus eſt ſtante onere reſidentiæ, & ſolùm poteſt admitti ad finem, ne Canonicatus iudicetur ſacerdotalis actu, ſed tantum habitu, per ea, quæ dixit Gratian. *d. cap.*800.*n.*11. *verſ. quæ ſunt*, *lib.*4. & radices huius difficultatis facilè tolluntur ſi conſideremus attentiùs verba dicti ſtatuti alternatiuè loquentis, non enim præſtat liberam Canonico electionem, vt fieri ſolet, ſed debet intelligi analogicè, vt ita demùm Canonicus poſſit per alium ſatisfacere oneri Miſſarum, ſiue ſolemnium, ſiue non ſolemnium, ſi iuſto aliquo impedimento fuerit detentus, velut infirmi-
28 tatis, vel abſentiæ, nec ipſe valeat phyſicè per ſe adimplere; ſic enim iuſtum eſt, vt per ſubſtitutum ſeruiat, & ſic verba ſtatuti debent intelligi, vt per ſe celebret, ſi poteſt, ſin impeditus ſit, per alium ſatisfaciat: ſic in terminis declarat Barbat. *conſ.*33. *num.*8. *verſ. quia ad hoc reſpondeo, lib.*2. Cæſ. Lambert. *de iurepatr. lib.*2.*p.*1.*q.*7. *princ. art.*28. *n.*2.3.4. & *art.* 30. *num.*25. §. *ſi igitur concluſio*, *verſ. amplia ſecundò in tantum.* Ioan. Gattic. *conſ.*1. *num.*11. *verſ. & prædicta.* Garz. *d. tract. part.* 3.*c.*2 *n.*496. 498.504. Azor. *inſt. mor part.*1.*c.*10.*n.*24.*q.*7. *verſic. quando verò talis.*

Alioquin ſi hoc ſtatutum ſimpliciter velimus intelligere, vt pro ſuo arbitrio Canonicus etiam præſens poſſit Miſſas per alium dicere, præcipuè Maiores, ſeu Canonicales, incideremus in abſurdum, quia dictum ſtatutum
29 videretur inualidum, eo quòd Canonici, etiam Collegiatæ Eccleſiæ teneantur per ſe, non per ſubſtitutum diuina obire munia, vt poſt Concilium Trid. *d. ſeſſ.*24. *cap.*12. *verſ. omnes verò*, inquit Farin. *deciſ.*659.*n.*3.*cent.*5. Seraph. *deciſ.*1256. *n.*4. vide Garz. *d. tract. p.*3.*c.*2.*num.*495.496. Zerol. *in prax. p.*1. *verb. Canonicus*, §. 5. Ioan. Sotteal. *ad Conc. Trid d. cap* 12. *in fin. in verbo, Omnes verò diuina*, qui volunt non poſſe canonicum Miſſam maiorem per alium Canonicum dicere, niſi fuerit legitimè impeditus, vel abſens.

Et ſi aliter permitteret conſuetudo etiam immemorabilis, non eſſet habenda eius ratio, quia abuſus potiùs dicendus eſt, vt ſæpe reſpondit S.C. Cardinalium Concilij Trid. Interpretum, teſte Zerol. *d. verb.*
30 *Canonicus*, § 5. Garz. *d. tract. part* 3. *cap.* 2. *num.* 498. & *num.*503. Ioan. Sotteal. *d. loco*, Seraph. *deciſ.* 1256. *num.* 4. Rot. *diuerſ. deciſ.* 659. *num.*3. *part.* 3. Farin. *d. deciſ.* 659. *num.* 3. *cent.* 5. qui tollunt omnem maculam, & conuincunt in iiſdem terminis intelligendum eſſe Gratian. *d. cap.*800. *numer.* 2.3. *& ſeqq. lib.*4. vt eius rationes procedant dato impedimento, alioquin & ſtatutum, & conſuetudo eſſent inualida ſecundùm prædicta, & hæc interpretatio magis ſequenda eſt, cùm tendat ad augumentum cultus diuini, pro quo magis expedit vnumquemque deſeruire per ſe ipſum, non per alium. Seraph. *deciſ.*1385.*n.*5. & maximè poſt Concilium Trid. per ea, quæ diximus.

Deinde pro vero intellectu dicti ſtatuti, dato etiam, quòd liceret Canonico per alium celebrare vigore dicti ſtatuti, tamen hoc non facit ceſſare, quin Canonicatus ſit ſacerdotalis, quod exinde conuincitur, quia etiam Curatus, quem annexum habere ſacerdotij ordinem nemo ambigit, Abb. *in cap. cum in cunctis*, §. *inferiora*, 31
num. 10. *verſ. nam iſtis*, *de elect.* Leſſius *de iuſt. & iur. lib.*2.*cap.*34. *dub.* 19. *n.*206. *verſic. his adde*, ibi: *primò quia*; tamen per ſe, & per alterum munus celebrandi 32
adimplere poteſt, vt inquit Azor. *inſt. mor. part.*1.*lib.*10. *cap.* 24. *quæſt.* 2. *in princ.* ibi: *per ſe, vel per alterum*, dummodo id paſſim non faciat, & ad longum tempus. Poſſeuin. *de off. curat. cap.* 2. *num.* 5. & tamen exinde non poteſt dici beneficium curatum non eſſe ſacerdotale, quia id patens eſt, ſed non debemus mirari, vt etiam prouiſus de beneficio ſacerdotali poſſit per alium celebrare, quia dum per alium facit, per ſe ipſum facere videtur; actus enim non exequenti, ſed mandanti attribuendus eſt, *l. item eorum*, §. *ſi de-* 33
curiones, *ff. quod cuiuſque vniuerſ. cap. cum aliquibus, de reſcript. in* 6. Crauet. *conſ.*222.*num.*3. & *conſ.*961. *num.*4.

Et hoc confirmari poteſt, quia obligatio celebrandi per ſe, vel per alium magis ſtringit, & fortior eſt, quàm ſimplex, & abſolutum onus per ſe tantùm celebrandi. 34
Nam qui tenetur per ſe celebrare, iuſtam habet excuſationem, ſi legitimè impediatur, adeo vt tunc neque aſtringi valeat ad celebrandum per alterum: qui verò per ſe, vel per alium obligatus eſt celebrare, etiamſi iuſto detineatur impedimento, tamen adhuc tenetur per alium adimplere, ita pulchrè Azor. *inſt. mor. part.*1. *lib.* 35
10. *cap.* 24. *quæſt.* 7. *verſ. Reſpondeo*: Nauar. *in manual. cap.*25. *num.*154. Aug. Barboſ. *de off. Epiſc. p.*2. *alleg.*24. *num.*28.

Et hoc ſenſiſſe videntur dicti ſtatuentes, dum ſub *rub. de infirmis*, *cap.*24. ſanxerunt, vt infirmus, vel ſenex ſit exemptus à ſeruitio, dummodo faciat celebrare Miſſas, quod etiam de abſente cauſa ſtudiorum dixerunt in eodem Statuto, *cap.*26. & tamen causâ ſtudij Canonico 36
per ſeptennium abeſſe licet, & abſentiæ iuſta eſt cauſa, ſecundùm Leſſium *de iuſt. iur. lib.*2.*cap.*34.*dub.*19.*n.*163. Garz. *d. tractat. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 54. Si prædicti igitur iuſtum habentes impedimentum, non excuſantur à celebrando per alium, concludendum eſt fortiorem eſſe hanc celebrandi per ſe, vel per alium obligationem.

Vlteriùs tale ſtatutum alternatiuè loquens præcipuè debet intelligi de Canonicis nondum ad ſacerdotium promotis defectu ætatis, vel alia ratione, non enim aliter videntur ſe poſſe excuſare, ſi credimus Azor. *inſt. mor. part.* 1. *lib.*6. *cap.* 8. *quæſt.* 16. quod etiam videtur eſſe de mente alterius ſtatuti *cap.*11. dicentis, *Che quelle Dignità, Canonici, e Manſionarij, che non ſaranno ordinati al ſacerdotio, ſiano tenuti à fare celebrare le Meſſe loro ad altri Preti.* Si enim illud indiſtinctè intelligeretur, etiam nullo extante impedimento, hoc videretur ſuperfluum, quod non eſt dicendum. Crauet. *conſilio* 263. *numer.* 18. Dicamus igitur potiùs vnum ſta- 37
tutum interpretari ab altero. Crauet. *conſilio* 606. *numer.* 8. Alder. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concluſ.* 2. *num.*112.

Sed fortè dices, hæc non ſunt in vſu in hac Eccleſia, vbi paſſim vnus deſeruit pro alio: nam poſſum reſpondere omnes videre factum, ſed non rationem, ideo quando id factum eſt, credere licet ob iuſtum impedimentum factum fuiſſe: verum quia id non indagatur ſubtiliter, multi putant

putant sine discrimine fieri; at si fiat, abusus est, & non debet seruari, vt decreuit S.C. teste Garz. *d.p.5 c.2.n.496. & seqq* nisi iusto extante impedimento, vt vidimus, propter quod non tollitur Canonici obligatio, etiamsi alius pro eo deseruiat; cùm enim sit materia facultatiua, licet quis millies pro me deseruiisset, non ideo dicitur obliga-
38 tus. Seraph. *decis.716.n.10.11.* & *decis.813.num.5.* vnde Garz. *d.c.2.n.500.* exclamat contra Canonicos, & Dignitates, qui videntur erubescere, si obeant munia sibi incumbentia.

Pariter nota est illa communis oppositio, scilicet sæpissimè ad huiusmodi Canonicatus præsentatos, & institutos fuisse Canonicos adolescentes annorum 14. quod videtur esse signum non esse sacerdotales, quia sic ado-
39 lescentulis non possent conferri, ex Concilio Trid. *sess. 22. cap.4. de reform.* requireretur enim saltem ætas, per quam infra annum posset fieri sacerdos, cum de iure sufficiat habilitas. Gratian. *d. c.800. n.11. vers. nam contrarium, lib.4.*

Nam primò possem respondere à factis non esse arguendum, quia non quid Romæ factum sit, sed quid fieri debuit, spectandum est, vt inquit textus *in l. sed licet,*
40 *ff. de off. Præs.* Menoch. *cons.510 n.7.* satis enim nobis est ostendere Canonicatum esse sacerdotalem ex statuto, de cæteris rationem quærere non est nostrum.

Secundò alij respondent in hac parte dictum Concilium Trid. *sess. 22. c.4.* non fuisse ab initio receptum, nec vsu comprobatum, & nihil esse imputandum patrono, qui est in bona fide præsentandi adolescentes, nec præsentato, stante possessione triennali, vt inquit Lessius *de iust. & iur. lib.2. cap.34. dub.20. n.110. vers. in his tamen;*
41 nam vbi Concilium non est receptum, in ea parte non obligat. Garz. *d. tract. p.7. c.1. n.136.* & *n.137.* vbi quod valet vsus saltem decennalis contra legem Canonicam ab initio non receptam. Verùm hoc non videtur posse dici in his locis, vbi Concilium Trid. fuit passim, & sine discrimine, & indistinctè receptum, & ex dicta synodo Carpensi comprehenditur statuentes voluisse se dicto Concilio conformare.

Quare respondeo rememorando, quòd sicut Episcopus, & quilibet Ordinarius potest facere statutum, & Synodum, sic etiam potest in eis dispensare, etiam sine causa, quia ab eius voluntate pendet illas vim habere, & potest illas omnino cassare auctoritate ordinaria, nec
42 ideò in aliquo offendit ius commune, quia eius est tollere, cuius est dare: ita DD. *in cap. at si clerici, §. de adulteriis,* vbi Butr. *num.27.* Abb. *num.10.* Felin. *num.6.* Aret. *num.24.* Alex. de Næu. *num.6. de iud. c.* Bott. *de synod. part.2. art.4. num.8.* Anch. *in d. cap. vt animarum, num.11. in fin. de const. in sexto,* Nauar. *in manual. cap.25. n.74.* Sayr. *de cens. lib.6. c.11. num.11.* latè Sanchez *de matr. lib.8. disp.17. num.27.33.* Barbos. *de off. Episc. part.2. alleg 24. num.2.3.* Bonac. *de legib. disp.1. q.2. punct.3. n.2.*
43 quod procedit, etiamsi illa statuta sint iurata. Sanchez *d. disp.17. num. 31. vers. verùm dicendum est.* Bonac. *d. quæst.2 punct.3. num.2. vers. & hoc verum*: ipse enim
44 non ligatur suis constitutionibus nisi in quantum velit. Bald. *in Auth. quibuscumque, num.5. de sacros. Eccl.* Vgolin. *de off. Episc. cap 47. §.1. num.3* Bonac *d. disp.1. quæst.1. p.6. num.16.* Homobon. *de exam. Eccl. part. 3. tract.15. cap.9. q.6. in princ.* quæ adeò vera sunt, vt non solum valeat expressè dispensare, sed etiam tacitè, & ideo si eius edicto vetetur alearum vsus, & ipse cum subdito ludat, videtur secum dispensasse, vt post Azor. & Salas,
45 & Sayr. inquit Bonacin. *d. q 1. punct.6. num.17.* Barbos. *de off. Episc. p.3. alleg.93. num.27.28.* Homobon. *de exam. Ecclesiastico d. cap. 9. q.6. vers. sed quod,* ibi: *quamquam.* Cùm enim possit Ordinarius tollere impedimentum, non est credendum voluisse illaqueare subditum, vt dicit Homobon. *d. loco,* quia non est necessaria actualis dispensatio, ideo cùm præsentatur ille, qui non est in ætate habili ad sacerdotium, & ipse Ordinarius illum admittit,

censetur cum eo dispensare, quando potest. Lambert. *de* 46
iurepatr. d. lib.2. p.1. q.7. princ. art.30. n.20.21. & sentire videtur Menoch. *lib.2. præs.20. num.7.* & sanè facilis est dispensatio, quando non imponitur onus in fundatione, sed vel statuto aut consuetudine, vt hic. Abb. *in c. cùm in cunctis, §. inferiora, n.11. de elect.* Lambert. *d. art. 30. n.25. §. sit igitur conclusio, vers. limita modò.*

Sin de ipso Capitulo placet verba facere, non aliter dicendum est, possunt enim Canonici dispensare, & tollere statutum, quod fecerunt, etiamsi fuisset à Sede Apostoli- 47
ca confirmatum, vt inquit Abb. *in cap. cùm accessissent, num.2.* & ibi Felin. *num.3.* Dec. *n.4.* & communiter DD. *de constit.* immò si Canonici aliquem eligant, & faciant de Capitulo contra dispositionem statutorum, videntur cum eo dispensare, & in hoc statuto derogare, vt bene probat textus *in d. cap. cum accessissent, in fin.* vbi Abb. *n.3.* Felin. *n.10.* Dec. *n.10. de constit.* & licèt statutum sit iuratum, tamen cùm electio fiat præsente, & sciente Or- 48
dinario, videtur eos à iuramento absoluere, vel eius vim suspendere, ad tradita per Bonac. *de legib. disp.1. q.1. punct. 6. n.17.* vel dicas, quòd licèt incurratur periurium, tamen valet actus, & tenet electio. Abb. *in d. cap. cum accessissent, n.4. vers. aut iurauerunt,* vbi Dec. *num. 14. eod.* & maximè, quia cum neque fundatione, neque mandato Apostolico hæc lex, & hoc onus fuerit impositum, non potuerunt Canonici restringere libertatem patroni, quam habebat in præsentando etiam adolescentes. Farin. *decis.* 49
502. n.25. cent.5. nisi patronus suum præstitisset consensum, quod fecisse credo.

Et quamvis post Concilium Trid. verior sit sententia, non posse Ordinarium dispensare etiam pro vna vice, vt præsentatus instituatur, si non habet qualitates in fundatione appositas, sicut latè probat Garz. *de benef. p.7.* 50
c.1. num.107.112. & seqq. tamen quia in casu nostro non quæritur de qualitate in fundatione posita, sed à statuto adiecta, cessat difficultas, & sufficit Ordinarium, & Capitulum esse in hac quasi possessione dispensandi cum patroni consensu, quia in hac materia attenditur sola 51
quasi possessio. Farin. *decis.646. n.1. cent.5.*

Vnde hi, qui non sunt in ætate legitima, ad sacros ordines arctati dici non poterunt; non quidem ratione beneficij, sed ob defectum temporis, qui enim obtinent beneficia sacerdotalia in ætate ad sacerdotium inhabili, vs- 52
que dum peruenerint ad præscriptum tempus, non possunt dici arctati, nec valent cogi ad suscipiendos ordines sacros. Ita respondit S.C. teste Nicol. Garz. *d. tract. de benef. p.3. c.4. n.17.* Ioan. Sotteal. *ad Conc. Trid. sess.22. c.4. de reform. in verbo, infra annum,* & ita seruat Pontifex secundum stylum datariæ, quando enim dispensat in beneficio sacerdotali cum ætatem non habente, solet apponere clausulam, vt quam primùm ille prouisus peruenerit ad legitimam ætatem, faciat se promoueri, pro vt ego vidi similes prouisiones.

Illi verò, qui legitimæ sunt ætatis, si habeant talia beneficia sacerdotalia, arctati dicuntur, cùm arctatus dicatur ratione beneficij suscepti, vel suscipiendi. Concilium Trid. 53
sess.7. c.10. de reform. & tenentur se promoueri facere ad sacerdotium, non tamen incurrunt pœnas à Concilio inflictas differendo vltra annum, nisi ad id faciendum fuerint à superiore moniti, & adimplere recusauerint. Dec. *in c. cùm in cunctis, §. inferiora, n.4. de elect.* Garz. *d. p.3. c.4 n.10.* 54
& 12. Diaz. *in pract. crim. can. c.53. n.5* Lessius *de iust. & iur. d. dub.19. n.105. vers. vbi notandum.* Quod multò magis procederet in partibus vbi Concilium Trid. non est vsu receptum. Lessius *d. dub.19. n.105. vers. tertiò peccant,* & *dub.20. n.110. in fin.* quod in his locis, vbi degunt veri filij obedientiæ S.M.E. dici non potest Vnde colliges, quòd nostri Canonicatus possunt dici sacerdotales, etiamsi aliquando conferantur adolescentulis, quia arctatio tunc incipit, vbi peruentum est ad legitimam ætatem, & si quan- 55
do extiterunt Canonici, qui numquam ordinem Sacerdotij susceperunt, nihil refert, quia non fuerunt moniti,

provt requirebatur ad hoc, vt incurrerent pœnas ſtatuti Sacri Concilij Tridentini, & ſi aliqui fuerunt abſentes ad longum tempus, vel id fuit cum licentia, vel monitio non præceſſit ad reſidendum, & in omnem euentum diſtributionibus priuati fuerunt, egoque recordor D. Canonicum Blaſium Conterinum Romæ degentem monitum fuiſſe, vt veniret ad reſidendum, & ad id compulſum fuiſſe ab Ordinario, & in vrbe contra eum fuiſſe relaxatum arreſtum ad hunc effectum, inſtante Ordinario, & Capitulo.

His ſic ſtantibus remanent inconcuſſa illa omnia, quæ
56 diximus circa dictum ſtatutum *c.5.* cuius vigore oſtenſum eſt propter onus Miſſarum Canonicatus Eccleſiæ Collegiatæ Carpi eſſe ſacerdotales propter concurſum obligationis ad reſidendum. Et propterea non eſt mirum, ſi Canonicus in legitima ætate conſtitutus poteſt dicere ſe arctatum, quia occaſione beneficij recepti ille dicitur arctatus, qui non habet ordinem illi beneficio annexum. Nicol. Garz. *de benef. p.5.c.7.n.98.*

Bene igitur dictus Canonicus expreſſit, & narrauit Pontifici eius Canonicatum eſſe ſacerdotale, & ipſum ſtante legitima ætate eſſe arctatum, quia ex prædictis conſtat veridicè fuiſſe locutum, etiam attento rigore, etenim ſi epicheiam reſpiciamus, potuiſſet etiam contendi Breuis executio, quia huiuſmodi verba poſſent etiam rectè intelligi cum aliqua mitigatione, non præcisè, ſed cauſatiuè, quia licet Gratiæ ſoleant ſtrictè interpretari, quia conuellunt ordinem præſcriptum, tamen quando nemini detrimentum afferunt, vt hic, debent ampliari,
57 & ad æquas cauſas produci, & ratione etiam analogica extendi, vt inquit perbellè Ruffin. *tract. de benef cap.13. num.64.*

Hinc eſt, quòd impetrans dignitatem, quæ re vera
58 erat officium, talis expreſſio non vitiat gratiam, vt poſt Gemin. *conſ.111.* incipit, *Dominus noſter*, inquit Rota *deciſ.4.n.5.6. de reſcriptis in antiquis*, aliàs eſt 502. pulchrè Ioan. Staphil. *tract. de grat. expect. tit. de modo, & form. impetr. n.19 20.* Ita dicamus, quòd etiamſi iſte Canonicus non eſſet arctatus præcisè, quia tamen cauſatiuè ſaltem aſtringitur ad celebrandum, quatenus ipſe velit per ſe obire munera ſuæ dignitati incumbentia ad mentem Concilij Trid. gratia Pontificis debet ſuſtineri, maximè cum præualeat interpretatio, vt actus ſuſtineatur, non autem pereat. Seraph. *deciſ.627. n.10.* Nihil tamen indigemus hac pia interpretatione, quia ſatis vidimus veridicè fuiſſe narratum dictum Canonicatum fuiſſe, & eſſe ſacerdotalem.

His rationibus compellor dicere dictum Canonicum nihil mendacij in precibus Sanctiſſimo porrectis narraſſe, & ideò ei concedendum eſſe Breuis executionem, ordinumque ſuſceptorum executionem. Vtique rigorosè res examinanda eſſet, ſi ille obtinuiſſet diſpenſationem, ne ordines ſuo beneficio annexos debito tempore ſuſcipere teneretur, verùm in ea gratia, quæ illi conceditur, vt poſſit propria munia ad mentem Concilij obire, non debet, neque æquum videtur tam ſtricto iure procedere, ſed cum eo benignè agendum eſt, & maximè, quia etiamſi in aliquo fuiſſet offenſum, poteſt Ordinarius ratificando ordines ſuſceptos vitium abolere, poteſt enim Epiſcopus, ſeu Ordinarius diſpenſare cum ordinato extra tem-
59 pora, *cap. conſultationi*, vbi gl. & DD. *de tempor. ordin.* Ioan. Azor. *inſt. mor. p.2. lib.3. c.50. q.10. verſ. cum eo itidem*, *qui recepit.*

Verùm cùm de eadem re requiſiti fuiſſent ad ferendum ſuam ſententiam adm. RR. DD. Dionæus Corrigius Vicarius Mutinæ, & Conſtantius Scola eius ſucceſſor, Bartholomeus Grilinz. Vicarius Carpi, qui omnes erant I.C. noti nominis, & pariter adm. RR. DD. Ioan. Baptiſta de Hortis Canonicus S. Petronij Bononiæ, & Sacræ Theologiæ vnus ex primariis Lectoribus, Rodulphus Pius FF. S. Franciſci de Obſeruantia Theologus, & Ioan. Ferretus Regienſ. FF. S. Franciſci Conuentualium Theologus Cardinalis Eſtenſis hanc eadem ſententiam amplexi ſunt, & ego vidi eorum vota, & à pleriſque ab ore eorum audiui, & omnes iudicauerunt dictum Canonicum fuiſſe ritè, & rectè ordinatum, ex quibus præualuit noſtra ſententia apud Ordinarium Carpi, qui dictum Canonicum poſtea libenter recepit, & admiſit ad Miſſam celebrandam, quem ego totis viribus tutatus ſum, & libentiſſimè amicitiæ ergò, licet poſtea ipſe immemor huius beneficij aliquantulum in me recalcitrauerit, ſpemque meam feſellerit, quem tamen non ceſſabo amare, & iuxta opportunitatem ei ſeruitium præſtare. Et ita, &c. ſaluo, &c.

IOAN. BAPTISTA CIARLINIVS.

CAPVT XXXIX.

EPITOME.

Alienatio bonorum Eccleſiæ reſeruato beneplacito Apoſtolico an præſumatur ſolemnis ex curſu 30. annorum cum obſeruantia contractus, & quando, & an liceat pœnitere ante obtentum beneplacitum.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio bonorum Eccleſiæ copulatiuè requirit cauſam, & ſolemnitatem.*
2 *Alienatio bonorum Eccleſiæ requirit aſſenſum Apoſtolicum.*
3 *Facta non præſumuntur.*
4 *Beneplacitum apoſtolicum præſumitur ex curſu 30. annorum cum obſeruantia contractus.*
5 *Alienatio rerum Eccleſiæ ex curſu 30. annorum præſumitur ſolemnis & vtilis.*
6 *Aſſenſus Apoſtolicus an præſumatur ex curſu 30. annorum.*
7 *Solemnitas extrinſeca an præſumatur ex curſu decem, vel 30. annorum.*
8 *Alienatio non præſumitur ſolemnis ex curſu temporis, niſi obſeruantia ſit certa, & clara.*
9 *Alienatio non cenſetur ſolemnis ex ſolo curſu temporis ſine alia coniectura.*
10 *Obſeruantia contractus facit eum præſumere ſolemnem.*
11 *Beneplacitum Apoſtolicum reſeruatum, vel enunciatum ex curſu temporis an præſumatur.*
12 *Dictio*, Præſertim, *quid ſignificet.*
13 *Beneplacitum an præſumatur exiſtente contradictore.*
14 *Iudicium redditur in inuitum.*
15 *Beneplacitum Pontificis an præſumatur non probata eius ſcientia.*
16 *Scientia Pontificis an requiratur in præſumendo eius aſſenſu ex curſu temporis.*
17 *Dictio*, Maximè, *quid importet.*
18 *Beneplacitum an præſumatur, quando poſitum eſt in conditione.*
19 *Ablatiui abſoluti faciunt conditionem.*
20 *Beneplacitum reſeruatum an requiratur, vbi aliàs eo non fuiſſet opus.*
21 *Clauſula*, quatenus opus ſit, *quid operetur.*
22 *Subſtitutus ſub conditione, an poſſit probare conditionem per præſumptiones.*
23 *Beneplacitum an præſumatur, quando ex facie inſtrumenti de illo non apparet.*
24 *Solemnitas non præſumitur, vbi ex inſtrumento apparet non adfuiſſe.*
25 *Aſſenſus Apoſtolicus an debeat præcedere, vel ſequi alienationem*

alienationem bonorum Ecclesiæ.
26 *Licentia, & consensus quomodo differant.*
27 *Beneplacitum non potest apparere ex instrumento, in quo reseruatur.*
28 *Titulum meliorem quando quis habere præsumatur.*
29 *Tempus vitæ Prælati alienantis an deducatur ex tempore 30. annorum ad præsumendum beneplacitum.*
30 *Beneplacitum præsumitur ex cursu 30. annorum, non deducto etiam tempore vitæ alienantis.*
31 *Beneplacitum an præsumatur in iis, quibus ius commune resistit ex cursu 30. annorum.*
32 *Præiudicium magnum an impediat præsumptionem beneplaciti.*
33 *Lis capta an impediat præsumptionem beneplaciti.*
34 *Restitutio in integrum an impediat præsumptionem beneplaciti Apostolici.*
35 *Restitutio in integrum supponit validitatem actus.*
36 *Alienationes inualidas reuocauit Paulus IV.*
37 *Pauli IV. constitutio de bonis Ecclesiæ non alienandis reuocata.*
38 *Clausula*, reseruato beneplacito Apostolico, *facit conditionem.*
39 *Beneplacitum reseruatum debet expediri, etiamsi alioquin non sit necessarium.*
40 *Conditio nihil ponit in esse.*
41 *Beneplacito Apostolico nondum expedito non est quæsitum ius ad rem.*
42 *Pœnitentiæ locus est in alienatione bonorum Ecclesiæ ante expeditum beneplacitum.*
43 *Alienatis bonis Ecclesiæ an liceat resilire à contractu.*
44 *Feudum si alienetur saluo assensu Domini, an liceat pœnitere.*
45 *Vendens sub conditione an interim possit pœnitere.*
46 *Contractus potest claudicare fauore Ecclesiæ.*
47 *Ecclesia bona alienans quando possit recedere à contractu.*
48 *Commissarij Apostolici licèt non pronunciauerint, tamen licet alienantibus pœnitere.*
49 *Transactio in beneficialibus non valet sine assensu Apostolico.*
50 *Iudex Ecclesiasticus an sit competens contra laicum in contractu emphyteusis.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

VSque de anno 1596. sub die 6. Iulij M.R. Canonici, & Capitulum S. Prosperi Ciuitatis Regij concessèrunt in emphyteusim D. Cæsari de Vettiis vnam eorum domum sitam in dicta Ciuitate pro annuo canone ducatorum octo cum declaratione, quòd prædicta facere intendunt, accedente consensu, non solùm Episcopi Regij, sed etiam Sedis Apostolicæ, & non alias, aliter, nec alio modo, quatenus opus sit. Mortuo dicto D. Cæsare in eius locum successerunt R.D. Octauius, & D. Prosper de Vettiis eius filij, quoniam emphyteusis fuit stipulata etiam pro descendentibus, tam masculis, quàm fœminis. Verùm die vltimo Augusti 1626. iidem Canonici mouerunt litem contra dictos DD. Octauium, & Prosperum, asserentes nullam, & inualidam fuisse dictam concessionem, quia nunquam fuit obtentum beneplacitum Sanctissimi, vt fuit conuentum. Responsum fuit à Vettiis omnia fuisse solemniter acta, & fuisse etiam impetratum dictum beneplacitum, non teneri tamen ad eius probationem, stante lapsu 30. annorum, iuncta obseruantia contractus, cum traditione possessionis dictæ domus, & solutione canonis. Quæritur quid iuris.

Et sanè pro parte dicti Capituli videbatur iustè allegari nullitatem dicti contractus, quia certum est in aliena-
1 tione bonorum Ecclesiæ duo copulatiuè requiri, causam scilicet, & solemnitatem, adeò vt alterum sine altero non sufficiat, *cap. 1. de rebus Eccl. non alien. in 6. Clem. 1.* ead. Tusch. *littera A, concl.* 271. *num.* 1. Quarant. *in summ. Bull. verb. alienatio, ante num.* 15. Rota *diuers. decis.* 300. *n.* 1. *p.* 4. Farinac. *decis.* 300. *n.* 1. *cent.* 3. Anch. Iun. *qq. fam. lib.* 2 *quæst.* 52. *num.* 3. Ricc. *in prax. resol.* 12. *num.* 1. præcipua autem solemnitas est consensus Apostolicus, vt *in extrau. Ambitiosæ, de rebus Eccl. non alien.* quem hic interuenisse non apparet, & nisi probetur, non 2
præsumitur, quia est quid facti, *l. in bello, §. facta, ff. de captiu. & postlim. reuers. l. verius, de probat.* propter quod concludendum videtur dictam concessionem fuisse inua- 3
lidam.

Verumtamen aliud mihi visum fuit, & contrarium putaui verius, & receptius, siquidem iam transacti sunt 30. anni & vltra à die huiusmodi liuellationis vsque ad diem motæ litis; & cùm tradita fuerit dictæ domus possessio dicto D. Cæsari, & adhuc eius filij in ea perseuerarint, & semper soluerint canonem annuum, omnia præsumuntur solemniter acta, quia ex huiusmodi obseruantia contractus iuncto cursu 30. annorum, non solùm præsumitur interuenisse beneplacitum apostolicum, sed 4
etiam alienatio censetur Ecclesiæ vtilis, ex gl. *in cap. peruenit*, vbi Ioan. de Imol. *n.* 11. 12. *de empt. & vend.* Anch. *cons.* 136. *n.* 2. Alex. *cons.* 50. *n.* 7. *lib.* 5. Gozad. *cons.* 73. *n.* 21. vbi de communi. Curt. Iun. *cons.* 313. *n.* 79. *lib.* 3. Soc. Iun. *cons.* 22. *num.* 16. *lib.* 1. Gabr. *cons.* 82. *n.* 31. *lib.* 2. Quarant. *in summ. Bull. verb. alienatio, sub num.* 46. *vers. vt huius articuli*, Tusch. *littera S, concl.* 316. *num.* 11. 39. Puteus *decis.* 365. *n.* 4. *lib.* 2. Seraph. *decis.* 792. *n.* 1. vbi de communi, & *decis.* 1080. *n.* 7. & *decis.* 1228. *n.* 1. & *decis.* 1319. *num.* 3. Rot. *diuers. decis.* 179. *num.* 1. *p.* 2. Farin. *decis.* 694. *num.* 5. *p.* 1. & *decis.* 506. *num.* 1. 2. *p.* 2. Ludouis. *decis.* 343. *num.* 1. 4. 5. & Beltram. *ad Ludouis. decis.* 354. *num.* 18. Coccin. *decis.* 32. *num* 16. & *decis.* 301. *num.* 2. 3. Gratian *decis.* 150. *n.* 4. Rot. *in vna Mediolan. rescissionis permutationis*, 10. *Ianu.* 1597. *coram Pamphilio*, vt apud Marches. *de commiss. p.* 1. *fol.* 113. *num.* 3. & *fol.* 120. *n.* 2. Gonz. *ad reg.* 8. *gl.* 12. *n.* 76. Garz. *de benef. p.* 12. *c.* 2. *n.* 179. *vers. in qua*, & *n.* 180. Marches. *de commiss. p.* 1. *c.* 2. *num.* 106. Gratian. *disc. for. lib.* 5. *cap.* 867. *num.* 50. & *cap.* 893. *num.* 17. Prax. Archiep. *c.* 106. *num.* 1. *vers. contraria, in magnis*, Maresc. *var. resol. lib.* 1. *c.* 13. *num.* 9. Barbos. *de off. Episc. part.* 3. *alleg.* 95. *n.* 72 73. Homobon. *de exam. Eccl. p.* 2. *tract.* 9. *c.* 22. *q.* 66. *supp.* 2. *vers. excipitur*, ibi: *est etiam communis*, ex quibus cognoscitur de hac re non esse dubitandum, & verum esse, quòd talis alienatio non solùm præsumitur solemnis, sed etiam vtilis ex cursu 5
tanti temporis. Marches. *de commiss. p.* 1. *d. fol.* 113. *n.* 3. & Ludouis. *decis.* 343. *num.* 1. latè Franc. Viuius *decis.* 533. *num.* 34. 35.

Benè verum est, quòd multi aliter putauerunt, sentientes ex cursu temporis non præsumi assensum apostolicum, sed illud probandum esse, etiamsi interueniat 6
contractus obseruantia, quia requirit scripturam, quæ nisi ostendatur, non præsumitur, & quia respicit solemnitatem extrinsecam, quæ pariter non præsumitur, nisi probetur, ex Bald. *in l.* 2. *C. de leg. hær.* Felin. *in c. Albericus, in fin. de testib.* & *in cap. sicut, num.* 33. *vers. benè fateor, de sent. & re iud.* Alex. *cons.* 9. *num.* 7. *lib.* 3. & *cons.* 17. *num.* 8. *lib.* 4. Afflict. *decis.* 107. *in fin.* Crott. *in l. sciendum, num.* 25. *de verb. oblig.* Bero *in cap. nulli, num* 62. *de constit.* Crauet. *de antiq. temp. part.* 3. *princ. in princ. num.* 18. Ruin. *cons.* 23. *num.* 19. *lib.* 5. Capyc. *decis.* 4. *num.* 29. 30. pulchrè vide Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 132. *num.* 70. 71. latè Grilinz. *cons.* 158. *num.* 13. *& sequentibus.*

Sed verior est, & magis recepta prior sententia, & hæc vltima solùm procedit, & potest habere locum, quando tantùm adest cursus 10. annorum ad præsumendam solemnitatem, vbi enim tractatur de graui præiudicio, vt in 7
alienatione bonorum Ecclesiæ, non sufficit lapsus decem annorum, sed requiritur spatium 30. saltem annorum cum obseruantia contractus. Felin. *in c. illud, n.* 6. *in fin. de præs.*

Dec. *conſ.*442.*n.*33. Tuſch. *littera S, concl.*326. *n.*2. Gabriel. *conſ.*82.*n.*31.*lib.*2. Seraph. *deciſ.*792.*num.*1. *in princ.* pulchrè Mareſc. *var. reſolut. lib.*1.*cap.*13. *n.*12. Viuius *d. deciſ.*534.*n.*35.36.37.

Aduerte tamen, quia ſtante curſu 30. annorum non ſufficit ad præſumendam ſolemnitatem obſeruantia præ-
8 ſumpta, quia debent eſſe clara, & certa, ne concurrant duæ præſumptiones. Mareſc. *d. c.*13.*num.*13.14. Cocein.
9 *deciſ.*301. *n.*4. & ſemper memoriæ ſerues, quòd ſolus curſus 30. annorum non ſufficit, alia non extante coniectura. Quarant. *in d. verb. Alienatio, ſub n.*46.*verſ. verùm*
10 *quia*: ſed bene pro coniectura ſufficit obſeruantia contractus, & ſolutio canonis: Rot. *diuerſ. deciſ.*179.*n.*1.*p.*2. cum aliis ſuprà adductis.

Non obſtat autem firmatæ regulæ illa limitatio, quam nonnulli adducunt, vt prædicta procedant, quando beneplacitum Apoſtolicum non eſt reſeruatum, vel enunciatum. Nam verius, eſt, & receptius, quòd ſiue enuncietur, vel reſeruetur, ſiue non, ſemper ex curſu 30.
11 annorum cum obſeruantia contractus præſumitur Apoſtolicus, & in his terminis loquuntur Prax. Archiep. *d.c.*106.*n.*1. *verſic. vbi dicit.* Seraph. *deciſ.*792. *num.*4. & *deciſ.*1319. *num.*2.3. Farin. *deciſ.* 506. *num.* 3. *part.* 2. Beltram. *ad Ludouiſ. deciſ.*343. *num.*5. & *deciſ.*354.*n.*18. Gratian. *deciſ.*150. *n.*4. & ibi Add. *num.* 3. 4. Gonz. *ad dicta reg.*8. *gl.* 22. *num.*77. Garz. *de benef. p.*12.*c.*2.*n.*185. Mareſc. *d.c.*13.*num.*11. Rota penes Marcheſ. *de commiſſ. p.*1.*fol.*113.*num.*3. & *fol.*120. *num* 2. Gratian. *diſc. for. lib.*5. *c.*867. *num* 51. Homobon. *de exam. Eccl. p.*2.*d.q* 66. *ſupp.*2. *verſic. ex ipitur,* pulchrè Giouagn. *conſ.*27. *n.*42. *lib.*2. vbi alias allegat, & probat, quòd ſiue ſolemnitas ſit enunciata, vel reſeruata in inſtrumento, ſiue non, ſemper ex curſu 30. & 40. annorum præſumitur interueniſſe confirmatio Sedis Apoſtolicæ, ex quibus colligitur non eſſe faciendam huiuſmodi diſtinctionem, nec curandum de argumento deſumpto à duabus præſumptionibus, quia ſi res bene perpendatur, non concurrunt, & reſpondet Seraph. *d. deciſ.*1042.*num.*4. & Rota penes Marcheſ. *de commiſſ. d.p.*1.*fol.*110.*n.*2.

Quinimmò vbi beneplacitum Apoſtolicum eſt reſeruatum, videtur adeſſe minùs difficultatis, quia iam voluntas videtur ſatis probata, & non indiget præſumptione, & hoc ſatis probat Farin. *d. deciſ.*694.*num.*5. *part.*1. vbi inquit præſumi beneplacitum Apoſtolicum ex ſpatio 30. annorum, præſertim quando eſt reſeruatum in inſtrumento, illa enim dicto *Præſertim*, denotat caſum ex-
12 preſſum eſſe minùs dubitabilem, *ex l.*1. *§. pater, ff. de collat.* Tuſch. *littera D, concl.* 309. *num.*9. 10. Menoch. *conſ.*69.*num.*26. neque refert in caſu Farinacij fuiſſe poſtea aliter iudicatum, quia illud euenit eo quòd deficiebat obſeruantia contractus, non quia hæc regula patiatur aliquam difficultatem.

Non obſtat ſecunda limitatio, quòd beneplacitum non præſumatur ex curſu 30. annorum quando adeſt,
13 qui ſe opponat, iex Grilinz. *conſ.* 158. *num.*6. Nam hoc nullo modo verum dici poteſt, cùm omnes prædicti DD. & Rotæ deciſiones, quibus probatur ex curſu temporis præſumi beneplacitum, loquantur in terminis, vbi extant oppoſitores; & certè, niſi adeſſet, qui ſe opponeret, in Rota, vel in iudicio de hoc non quæreretur, quia iudex non impartitur officium niſi imploranti, & ſi iudicium adeſt, conuincitur adeſſe quoque contradictorem,
14 quia iudicium redditur in inuitum, *l. inter ſtipulantem, §.*1. *ff. de verb. oblig.* Peregr. *de iudic. lib.*2. *ad rub. iudic. n.*45. & quia in iudicio interueniunt iudex actor, & reus, Peregr. *d. loco, n* 38.

Non obſtat tertia limitatio, vt tunc ex curſu temporis præſumatur beneplacitum, quando Pontifex habuit ſcientiam alienationis verè, vel præſumptiuè, velut ſi in
15 loco vicino celebrata eſſet, vnde notitia ad Principem veriſimiliter peruenire poteſt, ſecus eſſe dicunt, vbi non probatur Pontificem habuiſſe alienationis cognitionem

Ita pulchrè Felin. *in cap. ſicut, n.* 33. *verſic. bene fateor, de ſent. & re iud.* Afflict. *d. deciſ.*107. *n.*7. *verſ. & cùm non ſit probatum,* Ceph. *conſ.*628.*num.*8. Redoan. *de rebus Eccl. non alien. in præfatione, q.*48. *n.*16. Maſcard. *de probat. concl.*416. *num.*2. Menoch. *d.lib.*3.*præſ.*132.*num.*71. Quarant. *d. verb. alienatio, ſub n.*46. *verſic. limitatur primò,* Dec. *conſ.*409.*num.*2.6.13. Tuſch. *d. littera S, concl.*326. *num.*14.

Nam hæc limitatio non eſt vera abſolutè, niſi quando tractatur de ipſiuſmet Pontificis præiudicio, vel non adeſt curſus 30. annorum, ſed tantùm decem vel viginti; tunc enim aſſenſus Apoſtolicus non præſumitur: verùm quando non tractatur præcipuè de Pontificis damno, & lapſum eſt tempus 30. annorum, vt hic, tunc omnia præſumuntur ſolemniter acta, etiamſi non probetur ſcientia Pontificis, quia huiuſmodi probatio non eſt neceſſaria, quia ſi præſumitur aſſenſus Pontificis, ſequitur neceſſariò etiam illius ſcientiæ præſumptio, nec dicuntur duæ præſumptiones, ſed vna tantùm, quia vna ve- 16
nit in conſequentiam alterius: ſic pulchrè Gabriel *conſ.* 82.*n.*31.33.*lib.*2. perbellè etiam Ioan. Aloyſ. Ricc. *in prax. reſol.*32. *la* 2. *num.*1. vbi allegat multas Rotæ deciſiones: latè etiam Mareſc. *d. c.*13.*n.*10. vbi de communi teſtatur aperte Gratian. *deciſ.*150. *n.*4. Farin. *deciſ.* 506. *num.*4.*p.*2. vbi ad contraria reſpondet, & dicit præſumi ex curſu 30. annorum beneplacitum tale, quale ſufficit ad validitatem actus, alioquin deſtrueretur regula, & de magis communi teſtatur Quarant. *d. verb. alienatio, ſub n.*26. *verſ. ſecundò limitatur*, & colligitur etiam ex Rota penes Marcheſ. *de commiſſ. p.*1 *fol.*120.*num.*1. ibi: *maximè procedit ſtante ſcientia Papæ*, illa enim dictio, *Maximè*, licèt includat caſum magis dubitabilem, illum tamen in- 17
cludit, & æqualiter determinat: Dec. *in l. qui ſe patris, num.*20. *C. vnde liberi*, Menoch. *conſ.*69. *num.*26. adeò, vt æquè præſumatur beneplacitum, ſi Papa ſciuiſſe non probetur, ac ſi habuiſſe ſcientiam, & paſſum fuiſſe oſtenderetur.

Non obſtat quarta limitatio, vt ex curſu temporis qualiſcumque non præſumatur aſſenſus Apoſtolicus, quando ex partium conuentione ille requiritur in ipſa alienatione ob clauſulam [Accedente conſenſu Sedis Apo-
ſtolicæ, vel quatenus interueniat beneplacitum Apoſto- 18
licum, & non aliàs, aliterve, aut alio modo:] tunc enim quia conditionaliter & præciſè requiritur dictus aſſenſus, omnino adeſſe debet, etiamſi aliàs non eſſet neceſſarius, & verè, non præſumptiuè debet probari, vt ex multis videtur concludere Quarant. *d. verb. alienatio, ſub num.*26. *verſ. declara vt hæc*, Ruin. *conſ.*68.*num.*18.*lib.*1. Bero *conſ.*19. *num.*14. *lib* 3. Caual. *deciſ.* 8. *ſub num.*23. Ludouiſ. *deciſ.* 192. *num.* 1. 3. Ricc. *in prax. reſol.* 33. *n.*1.2.3. etenim conditio huiuſmodi non videtur impleri, niſi quando beneplacitum obtinetur. Veral. *deciſ.* 205. *num.*3 *part.*1.

Nam hæc limitatio ſicut non eſt vera, ita eſt eadem cum prima vbi alienatio fuerat facta, reſeruato beneplacito Apoſtolico; certum eſt enim ablatiuos abſolutos importare conditionem, *l. facta, §. reſcripto, ff. de verb. oblig. §. ab hoſtib. Inſt. de Attil. tut.* Bald. *in l.*1.*ff. de leg.*2. 19
Paeian. *conſ.*52.*n.*68. propter quod idem eſt alienare rem Eccleſiæ reſeruato beneplacito, vel accedente conſenſu Sedis Apoſtolicæ, & tamen vidimus ex multis auctoritatibus, & Rotæ deciſionibus præſumi beneplacitum etiam vt ſupra reſeruatum, & multùm ad rem id ipſum probat Rota *in dicta Mediolanen ſi coram Pamphilio in vna Caſalis*, apud Marcheſ. *de commiſſ. p.*1 *fol.*113.*n.*3. vbi clarè fuerat reſeruatum Beneplacitum, & aderat pactum de eo obtinendo, & ad talem effectum erant conſtituti procuratores adeò, vt conſtaret de enixa voluntate contrahentium, & licèt non oſtenderetur, tamen Rota cenſuit illud præſumi ex dicto curſu temporis cum obſeruantia contractus: idem allegat Farin. *d. deciſ.*506.*n.*3.*p.*2. vnde etiamſi beneplacitum ſit in vim conditionis reſeruatum, adhuc

præſumi

præsumi spatio 30.annorum bene dixit Homobon. *d.tra-
ctat. de exam. Eccl. p.2. tract.9. cap.12. q 66. sup.2. vers.
excipitur*, ibi : *est etiam.*

Neque nocent Riccius, & Ludouisius in locis alle-
gatis, quia non faciunt ad rem, non enim quærunt, an
ex cursu temporis præsumatur beneplacitum, sed an re-
quiratur in contractu, vbi aliàs non fuisset necessarium,
20 eo quòd fuerit deductum in pactum, sine tamen clau-
sula, *quatenus opus sit*, & concludunt vtrique requiri,
quia talis videtur fuisse mens contrahentium,& ita hanc
rem intelligit Gratian. *discept.for. lib.1. c.168. num. 13.*
& non procedunt vlterius quærendo, an in tali casu ex
cursu temporis præsumeretur beneplacitum Benè verum
est,quòd etiamsi hic esset casus noster,nihil tamen obes-
set, quia habemus clausulam, *quatenus opus sit*, quæ
21 tollit huiusmodi difficultatem, vt per Gratian. *disc. for.
lib.5. cap.926. n.4.*

Sin loquimur de Quaranta,& aliis superius adductis,
facilè tolluntur, siquidem nihil allegant in terminis de
beneplacito Apostolico, sed fundant se in illo axiomate,
quòd probatio posita in conditione debeat fieri verè, &
non præsumptiuè. Ideò respondendum est quòd hic pro-
batio beneplaciti non est posita in conditione, sed tan-
tum beneplacitum ipsum, & propterea cùm actus, super
quo fundatur præsumptio, scilicet alienatio, plenè ex
instrumento à Canonicis producto fuerit probatus, non
est mirum, si postea admittitur præsumptio ipsius bene-
placiti, vt inquit Rota *in dicta Casalis*, penes Marchesf.
*de commiss. p 1. fol.*120 *num.2. vers. nec obstat.* Vnde ad
propositum videmus, quòd licet aliquis fuerit substitu-
tus sub conditione, si grauatus decesserit sine filiis, ta-
22 men substituto agenti sufficit probare præsumptiuè eue-
nisse casum. Bart. *in l. ex facto, §. si quis autem*, vbi Ang.
Castr. & Rip. *ff ad Trebell* Decian *cons.*50 *num.*20.*lib.*1.
Gabriel. *cons.*107. *num.*3. *lib.*1. Surd. *cons.* 92. *num.* 19.
Fusar. *de substit. quæst.*436. *num.* 3. & ideò allegata in
contrarium nihil nocent, quia hic non fuit dictum, si
probetur beneplacitum, sed si accedat, quod efficit, vt
ipsum sit in conditione, non autem eius probatio.

Non obstat quinta limitatio,vt ex cursu temporis non
præsumatur beneplacitum, quando ex facie instrumenti
23 de illo non appareret, ex Redoan. *tract. de rebus Eccl.
non alien. quæst.* 39. *num.* 25. eo quòd solemnitas talis
non censetur interuenisse, vbi ex ipso instrumento ap-
pareret de contrario, nempe consensum, vel solemnita-
24 tem in actu requisitam non adfuisse: ita latè Garz. *de
benef. part.*12. *cap.* 2. *num.*188. Marchesf. *de commiss. p.*1.
*cap.*2. *fol* 60. *num.*107. Barbos. *de off. Episc. part.*3. *alle-
gat.*73. *vers. nisi* : eò, quia non præsumitur actum,
quod non fuit scriptum, *l. fin. C. de iur. & fact. ignor.
cum vulg.*

Nam respondetur prædicta nihil nocere casui nostro,
si iuxta suos terminos intelligantur, possunt enim pro-
cedere, vel quando ex instrumento ipso negatiua con-
cludenter probaretur, velut si diceretur in eo, quod be-
neplacitum non est necessarium, vel quod non potuit
haberi, vel quando fiunt diligentiæ pro inueniendo illo
in actis Notarij illius officij,in quo asserebatur in instru-
mento illud esse,si enim non reperitur, negatiua satis
videtur probata, ita enim loquitur Marchesf. *d. fol.* 60.
num. 107. & alij quoque, ita vt prædicta procedant in
negatiua facti, quæ diceretur contineri in ipso instru-
mento, non etiamsi extra instrumentum poterat fieri,
25 vt hic, vbi assensus Apostolicus non requiritur in actu
alienationis, dummodo non tradatur possessio, sed sa-
tis est, quod subsequatur, hæc enim est differentia inter
26 assensum, & licentiam, vt hæc præcedere debeat, ille
subsequi possit. Ricc. *in prax. resol.*24. *num.*1. *in magnis*,
Cald. *de iur. emph. lib.*4. *cap.*11. *num.* 7. *vers. in quo, &
seqq* vbi cæteros allegant; vnde est, quod vbi assensus
Apostolicus valet adhiberi ante, vel post actum, sola
inspectio actorum non probat illum non fuisse adhibi-
tum, vt inquit Gratian. *disc. for. lib.*1. *cap.*867. *num.* 53.
Et propterea bene in casu nostro satis probatur in in-
strumento non interuenisse beneplacitum, quia dicitur, 27
Accedente consensu; immò de eo constare non potest nisi
separatim. Gratian. *decis.*150. *num.* 4. sed quod postea
etiam altera die Pontifex non consenserit, nequaquam
probatur ex illo instrumento.

Accedat, quia pro parte DD. Canonicorum ex dicto
instrumento non satis probatum est dictos de Vettiis
liuellarios habere titulum infectum sine solemnitati-
bus, quoniam potest esse, quòd illi habeant alium ti-
tulum meliorem, & aliud extet instrumentum, vigore
cuius non sit necessaria allegata probatio. Nam si Vet-
tij produxissent dictum instrumentum, vtique ex-
clusissent præsumptionem alterius tituli, sed quia fuit 28
productum à Canonicis, non tollitur possibilitas ti-
tuli melioris. Rot. *diuers. decis.* 731. *num.* 20. *part.* 1.
Farin. *decisione* 489. *numer.*4. *part.* 2. Beltram. *ad Lu-
douis. decis.* 353. *num.* 19. vbi allegat alias Rotæ deci-
siones.

Non obstat sexta limitatio, quòd tempus 30. anno-
rum quod consideratur, & requiritur in præsumendo
huiusmodi beneplacito, non incipiat currere viuente
Rectore, seu Prælato, qui fecit alienationem, immò 29
nec post illius mortem, nisi data scientia, & patien-
tia successoris,ex Borgn. Caualc. *decisione* 46. *numer.*29.
part. 1. Quarant. *d. verb. alienatio, sub num.* 46. *vers.
hinc non.* Barbos. *de off. Episc. part.*3. *allegat.*95. *num.*72.
versic. dicit.

Nam primò potest responderi hîc tempus non posse
computari à die instrumenti in actis producti à DD. Ca-
nonicis, quia liuellarius potest habere titulum melio-
rem, & anteriorem. Beltram. *ad dictum Ludouis. d. de-
cisione* 353. *num.* 19. Deinde salua pace dicti Quarant.
non est vera huiusmodi limitatio, nec bene fundata,
quia vtique potest procedere in præscriptione, in 30
qua quidem deducitur tempus vitæ Prælati alienan-
tis, sed non sic est in beneplacito præsumendo ex cur-
su 30. annorum & obseruantia subsecuta: ita Seraph.
*decis.*1027. *num.*13. Maresc. *d. cap.*13. *num.*17. Marchesf.
de commiss part. 2. *fol.*578. *num.*3. Beltram. *ad Ludouis.
d. decis.* 354. *num.*19. sic enim sæpe Rota iudicauit, &
censuit.

Non obstat septima limitatio, vt beneplacitum ex
cursu temporis non præsumatur in iis, quibus ius com- 31
mune resistit, ex Bero. *cons.* 114. *num.* 20. *lib.* 1. Nam
respondetur id vtique procedere in illis rebus, quarum
laici sunt incapaces adeo, vt non solùm ius resistat, sed
etiam prohibita sit præscriptio, vt in decimis, & simi-
libus, quæ non possunt stare apud laicos, neque quoad
titulum,neque quoad possessionem; secus est,vbi non ve-
tatur præscriptio, vt in rebus prophanis Ecclesiæ, ita di-
stinguit, & declarat Maresc. *var.res. lib.*1.*c.*13. *n.*1.2.5.6.

Non obstat octaua limitatio, vt tunc præsumatur hu-
iusmodi solemnitas in his, in quibus tractatur de mo-
dico præiudicio, secus vbi potest esse magnum dam-
num : ita post Alex. & Soc. inquit Anch. Iun. *qq. fam.
lib.* 2. *quæst.* 52. *num.* 11. Nam primò respondetur in
facto hic non constare de aliquo præiudicio, nec quod 32
alienatio prædicta fuerit damnosa. Deinde responde-
tur, quòd si ageretur de modico præiudicio, sufficeret
cursus decem annorum; sed quia potest tractari de ma-
gno præiudicio, requiritur tempus 30. annorum cum
obseruantia ad præsumendum beneplacitum; ita Maresc.
*d.cap.*13.*n.*12.

Non obstat nona limitatio, vt conclusio procedat,
si nondum super hoc fuerit mota lis ante cursum 30.
annorum, ex Rota *diuers. decis.* 60. *num.* 6. *part.* 2.
Nam respondetur id verum esse, quia beneplacitum
non præsumitur, si lis incipiat ante tempus 30. an- 33
norum, sed non facit ad casum nostrum, quia iam lap-
si sunt 30. anni ante motum iudicium, vt ex actis
videre

S 4

videre eſt, vnde nihil eſt, de quo dubitemus: ita Seraph. *deciſ.*1027. *num.*14.

Non obſtat limitatio decima, qua dicitur ex tali curſu præſumi beneplacitum, ſi non fuerit petita reſtitutio in
34 integrum, ex Sarmient. *de redd. Eccl. part.*2.*cap.*2.*n.*6.7. Homobon. *de exam. Eccl. d. verſ. excipitur*, ibi: *ſed quidquid*. Nam reſpondetur ad hoc propoſitum non loqui Sarmient. & in præſcriptione tantùm loqui Homobon. non in iſta præſumptione; & propterea nihil ad rem, quia materia reſtitutionis non poteſt accõmodari noſtro caſui, vbi agitur de nullitate contractus, quam exclu-
35 dit reſtitutio, cùm ſupponat validitatem actus. Lap. *allegat.* 98. *num.*4. Odd. *de reſtit. in integr. quæſt.* 43. *numer.*25. Vnde cùm in hoc iudicio non fuerit intentatum remedium reſtitutionis, nihil eſt, vt de ea verba faciamus.

Non obſtat vndecima limitatio, quòd prædicta procedant ante tempus *Extrauag. Ambitioſæ*, quæ eſt Pauli II. & ante conſtitutionem Pauli IV. non poſt, eo quod dictus Paulus IV. ſua conſtitutione, quæ incipit: *Iniunctum*, omnes alienationes non ſolemniter, & cum damno Eccleſiæ factas reuocauit, nullaque temporis præſcriptione confirmari decreuit, quod multò magis dicendum eſt, poſtquam Prælati iurant non alienare inconſulto Pontifice, propter quod nec in caſibus à iure permiſſis id facere poſſunt.

Nam reſpondetur, quòd auctoritates, & Rotæ deciſiones à nobis allegatæ loquuntur poſt tempus dictarum conſtitutionum, vt videre eſt apud Farinac. *deciſ.* 664.
36 *part.* 1. & *deciſ.*506. & 537. *part.*2. Ludouiſ. *deciſ.* 52. *Mareſc.d.cap.*13. & alios, qui poſt prædicta ſcripſerunt, & notas habuerunt dictas conſtitutiones, & vſum iurandi, quem habent Prælati, & tamen ita cenſuerunt, quoniam beneplacitum, quod præſumi voluerunt, tollit omnem maculam, non enim dicimus prælatos poſſe alienare, ſed alienaſſe cum beneplacito apoſtolico ex iuris præſumptione, quæ pro veritate habetur.

Nec curandum eſt de conſtitutione Pauli IV. quia fuit reducta ad terminos iuris à Pio IV. in ſua Bulla incipiente, *Prouida*; eo quòd ſatis abundè per anteriores
37 canones fuerat prouiſum: ſic teſtatur Proſper Aug. *in add. ad Quarant. tit. de rebus Eccl. non alien. fol.* 507. & Franc. Zipec. *de iur. Pont. lib.*3.*tit. de rebus Eccl. non alien. num.*3. Homobon. *de exam. Eccl. p.*2. *tract.*9.*cap.*22.*q.*66. *ſupp.*2. *verſ. excipitur.* ibi: *Sed Pius.* Ex quibus deueni in ſententiam dictos fratres de Veriis fore abſoluendos à petitis per DD. Canonicos, prout abſolui, ita credens iuri eſſe conſonum.

Hic autem placet annectere alium caſum alienationis, ſeu liuellationis bonorum Eccleſiæ, de quo fuit controuerſia poſt vltimam contagioſam peſtem, quoniam D. Octauius de Gazzolis Canonicus S. Proſperi ante contagionem conceſſerat in emphyteuſim quædam bona certi ſui beneficij D. Iulio de Scandiano ſub certo canone, reſeruato tamen beneplacito Pontificis expediendo per dictum D. Iulium ſuis expenſis, quod tamen non procurauit, quia ſuperueniente peſte reditus bonorum fuerunt imminuti, & propterea dicebat dictus D. Iulius, quòd amplius nolebat perſeuerare in huiuſmodi contractu, quia ex bonis prædictis vix percipiebat medietatem canonis, & allegabat ante expeditum beneplacitum ſibi licuiſſe pœnitere, & à contractu recedere, quoniam clauſula de reſeruato aſſenſu apoſtolico conditionem in-
38 ducit, & actum ſuſpendit. Gloſſ. *in l. item Labeo*, §.1. *verſ. purè*, *ff. fam. erciſc.* Curt. Iun. *conſ.* 77. *num.* 3. Pariſ. *conſ.*11. *num.*13. *lib.*4. Menoch. *conſ.*170. *lib.* 2. Caſſad. *deciſ.*2. *num.*7. *de ſimonia*, Boër. *deciſ.*243.*n.*11. Caputaq. *deciſ.*82. *num.* 3. *part.* 3. Marth. *deciſ.*195. *num.*3. Ioan. Aloyſ. Ricc. *in prax. alienat. rer. Eccl. reſolut.* 33. *num.*1. 2.3.4. vbi probat quòd neceſſarius eſt dictus aſſenſus
39 ſtante dicta clauſula reſeruatiua, etiamſi alias non requireretur.

Et propterea cum nondum ſit perfectus contractus, quia conditio nihil ponit in eſſe, *l. ſubſtitutio, ff. de acquirendo rer. dom. cap.*1. *de ſponſal. in* 6. *l. ſi quis ſub conditione*, *ff. ſi quis omiſſ. cauſ.* teſte. Soc. Iun. *conſ.*141.*n.*3. *vol.* 2. ſequitur, quòd ſit locus pœnitentiæ, quia non entis nullæ ſunt qualitates. Crau. *conſ.*747. *num.*22. & quia ante præſtitum aſſenſum nullum ius quæritur 40
parti etiam ad rem, argumento textus *in l. ſi quis ſub conditione, ff. ſi quis omiſſ. cauſ.* teſte Aret. *conſ.*11. *col.*1. Caſſad. *deciſ.*24. *ſuper reg. Cancell.* Ricc. *in prax. d. tract. reſol.*70.*num.* 3. vbi etiam inquit, quòd ita tenuit Rota *in vna Romana domus*, 9. *Decembris.* 1588. *coram Seraphino.* 41

Et magis in terminis, quòd ſit locus pœnitentiæ ante obtentum beneplacitum apoſtolicum, quando in aliqua diſpoſitione, vel bonorum Eccleſiæ alienatione illud fuit reſeruatum, cenſuerunt Puteus *deciſ.*353. *num.*1.2.*lib.*1.
Achil. *deciſ.*59. *aliàs* 2. *de pact.* Caputaq. *deciſ.* 184. *in manuſcript.* aliàs *deciſ.*12. *part.*2. Rota *diuerſ. deciſ.* 573. *n.*2.*p.*1. Mareſcot. *var. reſol. lib.*1. *c.*14. *num.*1. *verſ. nam quamvis.* Farin. *deciſ.*255. *tomo* 2. *part* 2. qui loquitur in terminis noſtris. 42

Nihilominus dixi non licere dicto Domino Iulio pœnitere, ſed cogendum eſſe ad obſeruantiam contractus, & ad procurandum beneplacitum apoſtolicum iuxta conuenta, ſi placet Eccleſiæ ſtare contractui, eſt enim in eius poteſtate, an velit illi ſtare, & altera pars non poteſt con-
tractus nullitatem allegare, quia ſolemnitas aſſenſus apoſtolici eſt inducta in fauorem Eccleſiæ; vnde ſi contractus ſit illi vtilis, non poteſt emptor ab eo recedere, ne quod fauore Eccleſiæ inductum eſt, retorqueatur in odium, vnde etiam ante obtentum beneplacitum non licet liuellario, ſeu emptori à contractu reſilire inuita Eccleſia, prout pulchrè in terminis cenſuit Rota *in vna Romana domus, Veneris* 4. *Decembris* 1592. *coram Mantica*, vbi ita reſoluit, & reſpondet contrariis, vt videre eſt apud Cardin. Mantic. *deciſ.*201. *per totam*, & idem Mantic. *de tac. & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 53. *verſiculo ex hoc autem*, pulchrè Gratian. *diſc. for. lib.* 2. *cap.* 202. *num.*23.24. & perbellè etiam Prax. Archiepiſc. Neapolit. *cap.* 106. *num.* 4. *in magnis*, vbi ita concludit non eſſe locum pœnitentiæ, & reſoluit contraria. 43

Nam ita etiam ſeruari videmus in feudis, vt ſi alienetur ſaluo aſſenſu Domini, non habeat locum pœnitentia, antequam Dominus diſſentiat, argumento textus *in l.*
fin. §. *ſin autem*, & §. *ſeq.* & *Auth. res quæ*, *C. communia de legat.* Luc. de Peña *in l. nulli, C. de fund. patrim. lib.*11. Afflict. *in cap. Imperialem*, *in princ. verſiculo* 11. *quæro*, *num.*6. Marin. Freccia *in conſtit. diuæ memoriæ*, *limit.* 4. Molin. *de primogen. Hiſpan. lib.*4.*cap.*3. *num.*48. Ceph. *conſilio* 91. *lib.*1. Prax. Neapolit. *d. c.*106. *n.*4. *verſic. & ita in feudo.* 44

Non obſtat, quòd alienatio prædicta ſit conditionalis, quia non ſequitur locum eſſe pœnitentiæ, quoniam venditio etiam conditionalis intelligitur perfecta ad effectum, vt altero inuito, & contradicente non poſſit diſſolui, *l. neceſſariò*, §. *item ſi res*, cum gloſſa, & *l. ſi quis*
vina, *ff. de peric. & com. rei vend. l. quod ſæpe*, §. *in his*, *de empt. & vend. l. vlt.* & gl. *in l.*1. *C. eod.* Caſtr. *in l.* 2. *ad fin, C. quando lic. ab empt. diſc.* Dec. *conſ.*179. *num.* 3. Afflict. *deciſ.* 280. *num.*3. Pariſ. *conſ.* 89. *num.* 9. *lib.* 1. Mantic. *d. deciſ.*201. *num.*8. Hier. Gabr. *conſ.*16. *num.*27. *lib.*2. 45

Verùm quia contractus poteſt claudicare fauore Eccleſiæ, quæ poteſt ſtare contractui etiam inualido ob defectum ſolemnitatis, ſi ita ei expediat, licèt adhuc pœna contra eos, qui alienarunt, locum habere poſſit, Mantic. *d. deciſ.*201. *num.*4.6. & latè *de tac. & amb. conuent. lib.* 3. *tit.*16. *num.*12. Gratian. *d. diſc.*202.*n.*23. Prax. Archiep. Neapol. *d. cap.*106.*n.*2. vbi inquit ita Rotam ſæpiùs iudicaſſe, ideo facta alienatione ſub tali conditione reſeruante

47 uante beneplacitum apostolicum, poterit Ecclesia pœnitere, & Prælatus poterit à contractu resilire antequam impetretur assensus apostolicus: ita censuit Rota *in vna Comensi locationis, Luna 20. Martij 1600. coram Pamphilio*, vt apud Marchesan. *de commission. part. 1. de signat. gratiæ diuers. part. 1. cap. 2. num. 4. fol. 107.* post tamen obtentum beneplacitum neque Ecclesiæ licebit à contractu resilire, etiamsi nondum interpositum fuerit decretum alienationem cedere in euidentem Ecclesiæ vtilitatem.
48 tem. Prax. Arch. Neap. *d. cap. 16. num. 3.* Marescot. *variar. resol. lib. 1. cap. 14 num. 1. vers. tamen potest, & seqq.* nisi tamen Prælatus consensum reuocasset ante obtentum beneplacitum. Rota apud Marchesan. *d. cap. 2. num. 4. in fin. fol. 107.*

Non obstant decisiones in contrarium allegatæ, quia loquuntur in beneficialibus, vbi prohibetur transactio sine assensu Apostolico, qui antequam obtineatur, licet
49 penitere: ita Mantic. *d. decis. 201. num. 2.* vbi respondet allegatis decisionibus.

Fuit autem in primis disputatum, an in cognoscendo hoc puncto Iudex Ecclesiasticus esset competens contra laicum conuentum ad obseruantiam contractus: verùm quia tractatur de re Ecclesiæ, & id laicus non negat, ideo cognitio spectat ad Ecclesiasticum, *cap. si clericus*
50 *laicum, de for. compet.* & maximè ratione connexitatis, *cap. quanto, de iudic.* & vbi controuersia est non super canone, sed super negotio principali emphyteusis Ecclesiasticæ, semper cognitio spectat saltem cumulatiuè ad iudicem Ecclesiasticum: ita latè Farinac. *decis. crim 305. num. 2. 3. 4. 13.*

CAPVT XL.

EPITOME.

Pactum retrouendendi iunctum cum aliis præsumptionibus, inducit coniecturam pignoris, & vsuræ, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Ex facto ius oritur.*
2 *Venditio est perfecta non obstante pacto retrouendendi.*
3 *Pacto retrouendendi lapso non est locus amplius retrouenditioni.*
4 *Venditor censetur venditionem ratificare, lapso ad redimendum termino.*
5 *Venditio tribuit ius irreuocabile.*
6 *Venditio rescinditur læsione, vel simulatione pignoris.*
7 *Venditor rem semper recuperat, etiam lapso termino ad redimendum stante læsione, vel vsura.*
8 *Contrahentibus licet se inuicem decipere.*
9 *Læsio enormis non inducit contractum vsurarium, sed illicitum.*
10 *Emptor stante læsione potest iustum pretium supplere, vel recedere à contractu.*
11 *Vsurario in contractu res venit restituenda vnà cum fructibus.*
12 *Læsio quando rescindat contractum.*
13. *Clausula,* Renuntiantes, *effectus.*
14 *Simulationis species debet probari.*
15 *Vsurarium esse contractum an cognoscat sæcularis Iudex, vel Ecclesiasticus.*
16 *Vsura est mixti fori.*
17 *Vsura probatur coniecturis.*
18 *Vsurarius contractus quot coniecturis probetur.*
19 *Pactum de retrouendendo, & modicitas pretij facit præsumere vsuram cum alia coniectura.*
20 *Statutum Ferrariæ de venditione cum pacto retrouendendi quomodo intelligatur.*
21 *Qualitas Statuti probanda est.*
22 *Mutuum præcedens venditionem quando faciat præsumere vsuram.*
23 *Doctorum distinguentium sententia sequenda est.*
24 *Pretij modicitas notabilis cum pacto retrouendendi facit præsumere vsuram.*
25 *Pactum retrouendendi post certum tempus arguit vsuram.*
26 *Pactum redimendi in viro bono non arguit vsuram etiam cum modicitate pretij.*
27 *Bona fama quomodo præualeat malæ famæ.*
28 *Venditio est contractus licitissimus.*
29 *Pactum retrouendendi est omni iure licitum.*
30 *Præsumptio mali non oritur ex re bona.*
31 *Pretij modicitas sola non facit contractum vsurarium.*
32 *Pactum retrouendendi facit rem minoris valere, etiam termino elapso.*
33 *Retrouendendi obligatio est pecuniâ æstimabilis.*
34 *Pacto retrouendendi lapso emptor non tenetur iustum pretium supplere.*
35 *Pactum retrouendendi quanti faciat rem minoris valere.*
36 *Retrouendendi pactum rem facit minoris valere arbitrio iudicis.*
37 *Pretium non probant testes, qui non æstimant pactum retrouendendi.*
38 *Testis de affectione particulari non probat.*
39 *Testes non probant, quorum dicti oppositum probatur.*
40 *Pretium rei stabilis probatur per venditiones rerum vicinarum.*
41 *Valor rerum probatur ex rebus vicini.*
42 *Pretium secundùm communem æstimationem quomodo probetur.*
43 *Puri, & purificati idem est iudicium.*
44 *Valor rerum probatur, si ex multis pretiis medium sumatur.*
45 *Læsio probatur ex minimo excessu vltra dimidium.*
46 *Pretium iustum rerum non est præcisè determinatum.*
47 *Pretium iustum non consistit in puncto.*
48 *Pretium vile potest esse iustum.*
49 *Pretium rerum triplex est.*
50 *Pretium præsumitur iustum, de quo partes conuenerunt.*
51 *Gabella soluendæ onus in venditione an arguat vsuram cum pacto retrouendendi.*
52 *Pactum de soluenda gabella per venditorem est licitum.*
53 *Gabella onus non auget rei pretium.*
54 *Pactum insolitum in venditione cum pacto retrouendendi arguit vsuram.*
55 *Vsuræ signa sunt pacta insolita.*
56 *Solita si fiant, cessat fraudis, & vsuræ suspicio.*
57 *Notorium esse aliquid potest se Iudex in cubiculo informare.*
58 *Pretij modicitas quid efficiat.*
59 *Solitum non inducitur ex vnico actu.*
60 *Vsurarius an dicatur, qui vsuras non exegit.*
61 *Vsuræ suspicio quomodo deducatur ex aliis contractibus.*
62 *Pactum, vt solus venditor redimere possit, valet.*
63 *Retrouendendi pactum an possit excludere aliquam personam.*
64 *Venditorem licet obligare ad retroemendum.*
65 *Vsuræ suspicio tollitur, si vera fiat retrouenditio.*
66 *Venditori licet pacisci de retroemendo.*
67 *Pactum retrouendendi ad tempus est magis licitum.*
68 *Qui malè agit, odit lucem.*
69 *Palam contrahens non dicitur de vsura suspectus.*
70 *Palam fieri, vel publicè quid dicatur.*

71 *Instrument*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

CVm ſatis, ſuperque notum ſit, & vulgare ius ex facto oriri, per *l. ſi ex plagiis*, §. *in Diuo*, *ff. ad l. Aquil.* Menoch *conſil.366 num.42.* longè à re eſſe non puto in hoc negotio de eo aliquid in primis præfari.

1 Certum eſt igitur de anno 1612. ſub die 26. Iunij, Dominum N. reum conuentum pretio comparaſſe ab Illuſtr. Domino N. actore in hac cauſa quædam prata Sita in villa Foſſuli agri Carpenſis, quantitatis bubulcarum decem in rationem librarum centum pro quilibet iugero cum pacto retrouendendi intra ſex annos incipiendos in feſtò S. Michaelis anni 1611. & caſu, quo dictus actor intra dictum tempus non teemeret dicta prata, tunc emptor teneretur ſupplere pretium, & augere vſque ad duc. 24. pro ſingulis bubulcis, & de his conſtat ex inſtrumento in proceſſu regiſtrato, *folio 37. 38.*

Poſt quæ dictus venditor paſſus eſt labi tempus ſex annorum ſub ſilentio, quibus reſolutis ſub die 8. Aprilis 1619. quaſi ſuſcitatus à ſomno facta pretij oblatione petiit ſibi fieri inſtrumentum venditionis retro, & ſibi reſtitui prata vnà cum fructibus perceptis à die moræ, vt in proceſſu, *fol.7.* narrans pro cauſa in libello dicta prata tempore venditionis ſecundum communem æſtimationem valuiſſe pluris quarta parte totius pretij, reus verò totum negat, & actorem iure, & tempore excluſum eſſe penitus clamat, ideo quæritur quid iuris.

Et ſanè cùm in prima inſtantia reus negligenter egiſſet, quaſi in re clariſſima ſibi videretur impoſſibile iudicem poſſe iudicare locum eſſe retrouendendi, tamen aliter euenit, propter quod negotium aliquid exiſtimationis recepiſſe videtur: introducta igitur appellatione res cœpit ardentiùs tractari, & verè ego ſentio actorem actione carere, & inani fatigati labore, quia emptori ius irreuocabile eſt acquiſitum, venditio enim perfecta
2 eſt, etiamſi adſit reuendendi pactum. Giurb. *in conſuet. Meſſan. part 1. cap. 10. gl. 10. n. 15. verſiculo quia reuendendi*, & effluxo ad reemendum termino venditor non eſt ampliùs audiendus, cum ceciderit à redimendi facultate, cum tale tempus cenſeatur appoſitum cauſa finiendæ obligationis, permiſſum enim ad tempus, prohibitum cenſetur poſt illud tempus, ideò venditor non po-
3 teſt ampliùs retrouenditionem petere. Ang. *conſ.99.* incipit: *Titius*, quem ſequitur Gramm. *conſil.19. numer.7.* Iaſ. *in l. eum qui ita*, § *qui ita*, *num.7. verſ. facit*, *ff. de verb.oblig.* Dec. *in l petens*, *num.7. verſ. ſimiliter*, *C. de pact.* Cagn. *in l.2. num.63.* & ibi latè Ioan. Bapt. Lup. *n.92. C. de pact. inter empt. & vend.* pulchrè Soc *conſil.241. n.14. lib.2.* Tiraq. *de retract. conuent.* §.1. *gl.2. num.43.44.45. 46.47.* Ruin. *conſ.82. num.3. lib.1.* Pariſ. *conſ.81. n.31. lib.2.* Rol. *conſ.10. num.12. lib.2.* Crau. *conſ.685. num.4.* Ceph. *conſil.496. num.23.36 37.* Honded. *conſ.33. numero 89. lib.2.* Surd. *conſil.52. n.27.* Rot. *diuerſ. deciſ.272. num.1 part.1.*

Vnde talis venditor lapſo ad redimendum termino cenſetur venditionem tacitè confirmaſſe, & approbaſſe. Cagn. *in d. l.2. num.64. verſ. item patiens.* Ceph. *con- 4
ſil.262. num.12.* & *conſ.496. num.22.* ideò non eſt mirum, ſi venditione iam omni ex parte perfecta venditor amplius non admittitur ad recuperandum, quia vendi-
tio tribuit ius irreuocabile. Ceph. *conſil.406. nume- 5
ro 14. & ſeqq.* Cyriac. *contr.240. numero 56. part.2.* quod ſolum ſatis eſſet reo conuento pro reportanda victoria.

Stante igitur lapſu termini videtur, quòd venditor non poſſit hunc contractum infringere, niſi alterutro ex remediis, vel quia fuerit enormiter læſus, *l.2.* vbi DD. *C. de reſcind. vend.* vel quòd probet venditionem fuiſſe pignoratitiam, ſimulatam, & vſurariam, ad ter-
minos *cap. ad noſtram*, vbi DD. *de empt. & vend.* ſi enim 6
alterutrum verificaretur, lapſus temporis nihil noceret venditori, quin rem venditam poſſet recuperare, etiam poſt 30. annos, vnà cum fructibus vſque ab initio perce-
ptis. Dec. *in l. petens*, *num.7. verſ. ſi tamen*, *C. de pact* Soc. 7
Iun. *conſ.104. num.2.3.14. lib.3.* Borgn. *deciſ.2. num 42. part.2.* Decian. *conſ.84. num.10.11.12. lib.2.* Lup. *in d. l.2. num.96. C. de pact. inter empt. & vend.* Ioſeph Lud. *concluſ.51. verſ. & quando*, Surd. *deciſ.34. num.4.5.* Aluar. Valaſc. *conſ.70. num.16. part.1.*

Sed in vtroque puncto clauſum eſt oſtium venditori, nam ſi de primo loquimur, certum eſt in iure contractum non dici illicitum propter ſolam modicitatem pretij, niſi interueniat læſio vltra dimidiam iuſti valoris, quia tam iure ciuili, quàm Canonico licitum eſt contrahentibus vſque ad dimidiam veri pretij partem ſe inuicem decipere, in foro tamen contentioſo, dummodo
abſit dolus, & fraus ex propoſito: ita probat textus *in 8
c. cùm dilecti*, vbi Abb. 1. *num.2. not.* & *in cap. cum cauſa*, vbi etiam Abb. & Butr. ac Ant. de Burg. *num 21.22. de empt. & vend.* & eſt textus *in l.2.* vbi DD. omnes, *C. de reſcind. vend. l. item ſi pretio*, §. *vlt. ff. locat. l. in cauſa*, §. *idem Pomponius*, *ff. de minor.* gl. *in cap. ſi cupis*, *verſ. non multùm 16. quæſt.1.* Aret. *in cap. cùm cauſa*, *num.12. de teſtib.* Cagn. *in d. l.2. num.57. ad fin.* & *num.65. verſic. quæ ſententia*, *C. de pact. inter empt. & vend.* Iaſ. *conſ.153. num.2. verſ.4. lib.4.* Ruin. *conſ.66. ſub num 9. lib.4.* Soc. *conſ.48. n.2.3.4.5. lib.4.* Crauet. *conſ.366. n.14.* Rol. *conſ.96. n.36. lib.2.* & *conſ.58. n.17. lib.4.* Ceph *conſ.149. n.23.* Boer. *deciſ 102. num.2. in fin.* Oſaſch. *deciſ.43. n.8.* Cyriac. *controuerſ.169. n.13.14 p.1.*

Neque ex ſola læſione etiam enormi inducitur contractus ſimulatus, & vſurarius, aut pignoratitius, ſed
tantùm illicitus, & reſcindendus: ita Corn. *conſ.266. nu- 9
mer.1. verſ. nec obſtat*, *lib.1.* Cyriac. *d. contr.169. n.15.* Bonacin. *de contract. diſp.3. quæſt.2. punct.3. num 11. verſ. hinc ſequitur*; & ideò ſtante tam enormi læſione tunc eſt in poteſtate emptoris vel iuſtum ſupplere pretium, vel iam
dato retro accepto recedere à contractu, *d. cap. cùm dile- 10
cti*, & *cap. cùm cauſa*, vbi DD. *de empt. & vend.* Cæpol. *de ſimul. contract. caſu 1. num.9.* Cagn. *in d. l.2. num.65. ad fin. C. de pact.* Menoch. *lib.3. præſ.122. num.15.* Maſcard. *de probat. concl.443. num.9.* quod non procederet in contractu vſurario, & pignoratitio, vbi res venit reſtituenda præciſè vnà cum fructibus in ſorte, ſeu pretio com-
penſandis. Cagn. *in d. l.2. num.65. in fin.* Menoch. *d. præſ. 11
122. num.15.* Maſch. *d. tract. concl.438. num.13.* à quibus colligere licet etiam alias differentias contractus illiciti, & vſurarij.

Hic autem nullo modo dici poteſt talem adfuiſſe læſionem, ſiquidem ſi inſpicere velimus actoris petitionem, ea ſolùm allegatur aſcendere ad quartam partem: ſin eiuſdem probationes conſideremus, idem reſultat effectus, cùm probauerit ſolùm de valore ducatonorum 35. & libris quinque pro ſingulis iugeris, adeo vt concedendo aduerſariis quidquid velint, læſio nunquam peruenit, minuſque tranſcendit dimidium iuſti pretij, propter

quod

quod locus esse non potest rescissioni contractus, tan-
12 quam illiciti, vigore *d. l. 2. C. de rescind. vend.* vt inquit Soc. Iun. *cons.* 50 *num.* 4. *lib.* 1. immò stante clasula, *Renunciantes*, & clausula, *Pro iurato*, de quibus in instru-
13 mento, eiusdem legis cessat remedium. Ruin. *consil.* 16. *n.* 3. *lib.* 4.

Præclusa igitur hac via necesse est partem aduersam confugere ad contractum vsurarium, & simularum, eo quòd sub nomine venditionis pignus potiùs constituerint. Verumtamen inspecto tam iure communi, quàm municipali, vana est spes, inanisque labor actoris, qui si
14 hoc intendit, debet speciem simulationis probare. Lud. Gilhaus *arbor. iudic. part.* 1. *cap.* 6. §. 165. *num* 1. Sed antequàm de hoc disceptemus, obiter præmonendi sumus, quòd Iudex secularis cognoscere non potest, an contractus sit vsurarius, & pignoraritius, etiamsi quæstio si mixta iuris, & facti, quia causa est spiritualis; solum enim cognitio ad eum spectare potest, si de facto tantum sit controuersia, hic autem omnis disputatio in iure versatur, ideo partes remittendæ sunt ad iudicem Ecclesiasticum, ne censuræ incurrantur, & seruatum fuisse ap-
15 paret ex his, quæ in facti narratione scribit Butr. *consil.* 37. vide Bald. *consil.* 311. *num.* 16. *lib.* 5. Ias *in l. quoties, num.* 7. *C. de iudic.* & *in cons.* 153. *n.* 3. *lib.* 4. Dec. *cons.* 170. *n.* 3. latissimè Borgnin. *decis.* 2. *num.* 38. *p.* 2. Rol. *cons.* 75. *num.* 33. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 862. Verùm si magis placeat altera opinio, quòd etiam Iudex secularis possit esse Iudex, maximè stantibus statutis punientibus vsuram, eiusque cognitionem esse mixti fori tam in ciuilibus, quàm
16 in criminalibus, Rim. Iun. *cons.* 399. *num* 19. 20. pulchrè Andr. Fachin. *contr. iur. lib.* 9. *cap.* 30. Farin. *in prax. q.* 8. *num.* 140. *vers. quarta*, Cacher. *decis. Ped.* 137. *num* 6. Decian. *tract. crim. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 26. *n.* 3. *vers. vsurarum.* Caball. *resol. crim. p.* 1 *cas.* 158. *n.* 1. quod verius mihi videtur, & in praxi receptius, ad punctum accedamus, & apparebit inanem esse aduersarij pugnam.

Et licèt fateri cogar contractum pignoratitium, & labe vsurarum infectum vti difficilis probationis posse
17 coniecturis, & præsumptionibus non quidem leuibus probari, vt *in cap. cum in diæcesi, vers. tamen*, vbi DD. *de vsur.* Bald. *cons.* 319. *in fin. lib.* 5. vbi inquit, quòd illæ debent esse probabiles, & violentæ. Castr. *cons.* 74. *n.* 3. *lib.* 2. Ias. *in l. si quis ex argentariis*, §. *Prætor ait*, *num.* 27. *ff. de edend.* Crauet *cons.* 145. *n.* 2. Ceph. *cons.* 325. *num.* 21. Rol. *cons.* 47. *num.* 39. *in fin. lib.* 4. Borgnin. *decis.* 1. *num.* 7. *p.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 438. *num.* 7. Menoch. *cons.* 343. *num.* 19. & *cons.* 358. *num.* 3. *in fin.* Tusch. *verb. simulatio, conclus.* 259. *num.* 15. & *concl.* 263. *n.* 32. Bertaz. *inter consil.* Farin. *cons.* 40. *num* 74. Honded. *cons.* 33. *num.* 51. *lib* 2. Farin. *in prax. quæst.* 89. *num.* 27. tamen omnes illæ præsumptiones, & coniecturæ debent esse iuris, non hominis, liquidæ, & claræ in suo genere, saltem per duos testes probatæ. Bursat. *cons.* 117. *num.* 21. *lib.* 2. Ioseph Lud. *conclus.* 51. *circa princ. vers. & dicta* Farin. *tract. de falsit. & simul. quæst.* 192. *num.* 130 Hect. Felic. *consil.* 1. *num* 12. *part.* 1. nec vna sufficit coniectura, quia plures requiruntur, *cap. illo vos*, vbi DD. *de pign. d. cap. ad nostram*, vbi Abb. & Burg. *de empt. & vend.* latè Soc. *d. cons.* 248. *n.* 1. *lib.* 2. Crauet. *cons.* 145. *n.* 10.

Verùm quales, & quot requirantur præsumptiones nostri non bene conueniunt; alij enim putauerunt binas sufficere, alij tres requiri, alij verò hoc iudicis arbitrio remiserunt. Sed præualuisse mihi videtur illa sententia,
18 vt ad præsumendum simulationem, seu pignus in similibus contractibus tres saltem requirantur vrgentes coniecturæ, & has præcipuas esse dixerunt, scilicet pactum de retrouendendo modicitas pretij, & quòd emptor sit solitus fœnerari. Ita Iac. de Aren. quem sequitur Cyn. *in l. emptione, quæst.* 4. & ibi Alber. Bald. Salic. Fulgos. & alij, *C. plus valer. quod ag.* Ioan. And. & Zabarell. *in d. cap. illo vos, de pignor.* Anch. *in d. cap. ad nostram*, & ibi Bened. Henric. Boic. Ambr. de Vign. & Ant. de Burg. *num.* 14. *de empt. & vend.* Archid. *in cap. quia plerique* 14. *quæst.* 2. Laurent. de Rodulph. *in rep. cap. consuluit, part.* 2. *quæst.* 60. *de vsur.* Marian. Soc. *in cap.* 1. *num.* 86. *vers. sed de iuris, de vsur.* Cæpol. *de simul. contract. cas.* 6. *num.* 101. Fab. *de empt. & vend.* 7. *quæst. princ. col.* 3. Caccialup. *in l. admonendi, col.* 79. *de iureiur.* Host. *in summ. eod. tit.* §. *qualiter, vers. vlt.* Modern. Paris. *de vsur. q.* 56. *num.* 392. Tiraq. *de retract. conu. in præfat. num* 5. latè Cagnol. *in rep. l.* 2. *num.* 50. 51. 52. 65. vbi etiam Gozad. *num.* 30. *vers. tertiò quæro*, & Franc. Zanett. *num.* 56. 57. *C. de pact. inter. empt. & vend.* Bald. *cons.* 133. *num.* 2. *in fin. lib.* 1. & *cons.* 359. *ad fin. lib.* 5. Calcan. *cons.* 83. *num.* 3. Dec. *cons.* 308. *num.* 3. Bero. *cons* 212. *num.* 4. *lib.* 4. latè Soc. *cons.* 248. *num.* 1. *lib.* 2. Corras. *lib* 3. *miscell. cap.* 9. Couar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 4. Menoch. *de arb. iud. cas.* 217. *num.* 3. Alex. *cons.* 109. *num.* 17. *lib.* 4. Ruin. *consil.* 66. *num.* 9. *lib.* 4. Grat. *cons.* 39. *num.* 1. *lib.* 2. Ias. *consil.* 153. *num.* 2. *ad fin. vers. non obstat, lib.* 4. Soc. Iun. *consil.* 50. *num.* 2. *lib.* 1. Bursat. *cons.* 117. *num.* 13. *lib.* 1. Becc. *consil.* 52. *num.* 7. Curt. Iun. *cons.* 279. *num.* 44. 45. Rol. *cons.* 58. *num.* 10. *lib.* 4. Panciroll. *cons.* 20. *num.* 19. vide Decian. *cons.* 2. *n.* 176. 177. *lib.* 1. Osasch. *decis.* 42. *num.* 8. 9. Boer. *decis.* 102. *num.* 3. Borgnin. *decis.* 1. *n.* 7. 8. 17. Ceph. *cons.* 289. *num.* 36. 37. & *cons.* 496. *numer.* 48. D. Antonin. *in summ. part.* 2. *tit. de vend. ad term. num.* 88. Angel. *verb. vsura*, 1. *num.* 67. Tabien. *eod. verbo* 16. *n.* 2. *in fin.* Conrad. *de contract. quæst.* 84. *col.* 3. Graff. *decis. aur. part.* 1. *lib.* 2. *decis.* 117. *num.* 3. *in fin.* Menoch. *cons.* 358. *num.* 1. Honded. *cons.* 31. *num.* 68. & *cons.* 33. *numer.* 66. Gratian. *disc. for. cap.* 258. *num.* 3. *lib.* 2. Sacca *cons.* 82. *num.* 13. Hect. Felic. *d. cons.* 14. *num.* 3. 4. 21. *part.* 1. Lud. Gilhaus *arbor. ind. part.* 1. *cap.* 6. § 163. *num.* 1. Scapp. *de iur. non script. lib.* 4. *cap.* 39. *num.* 3. *ad* 7. ex quibus apparet hanc esse veriorem, & magis communem DD. sententiam, quam præ- 19
dicti intelligunt procedere, vt quidem tres requirantur coniecturæ, non tamen necesse esse, vt illæmet interueniant, quas diximus, sed satis esse vel illas, vel tres alias ad idem inferentes, non tamen leues, sed probabiles, & propterea etiamsi quis non sit solitus fœnerari, tamen si cum modicitate pretij, & pacto de retrouendendo concurrat alia coniectura non leuis, contractus præsumetur pignoratitius, & simulatus Soc. *cons.* 155. *num* 12. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 343. *num.* 20. 21. Honded. *cons.* 33. *num.* 66. *lib.* 2. Valasc. *consult.* 70. *n* 3. 9. Cyriac. *contr.* 255. *num.* 1. 2. *part.* 2.

Sin aliquis persistat in ea sententia, quòd sufficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo ad detegendam pignoris simulationem, ei pro nunc complaceamus, nam illa secundum suos fautores tot pariter limitationes, vt facile sit eam euitare in casu nostro. Nam in primis statutum Ferrariæ, quod Carpi serua- 20
tur, teste Ceph. *consil.* 238. *numero* 6. 12. 13. 14. volens dirimere hanc ancipitem quæstionem tria copulatiuè requisiuit, scilicet modicitatem pretij in quarta parte veri valoris, pactum de retrouendendo, & quòd emptor sit solitus fœnerari, vel suspectus de contractibus illicitis; quibus concurrentibus statuit contractum præsumi in fraudem vsurarum factum: sic dictum Statutum Ferr. *lib.* 2. *rubr.* 97. *vers. suspectum*: & illud ita declarat videndus Laderch. *consil.* 129. *num* 8. *vers. & statutum*, melius Bertaz. *consil. crim.* 1. *numero* 28. *vers. & ex his*, & *numero* 29. 30. *lib.* 1. vbi loquitur in causa Carpensi cuiusdam D. Ioseph Aldrouandij: idem Bertaz. *consil.* 318. *numero* 3. 4. *lib.* 2 & ideò si Actor 21
vult obtinere, debet hanc qualitatem probare, quòd emptor sit suspectus de vsura. Bertaz. *d. cons.* 2. *num.* 29. & *d. cons.* 318. *num.* 3 bene verum est, quod si loco huius coniecturæ aliam probaret non leuem, idem esset, quia in hoc Statutum non censetur voluisse ius commune corrigere.

Secundò illa sententia de duobus tantum coniecturis limitatur, & declaratur, vt procedat, quando venditionem

nem cum pacto reluendi præceſſit contractus mutui veri, vel virtualis, cuius vigore, ſtante modicitate pretij cum tali pacto vſura præſumitur, & pignus, ſecus eſt, quando nullum etiam virtuale mutuum interfuit, quia
22 tunc tres requiruntur coniecturæ, vt ſupra. Hæc fuit diſtinctio Rayn. teſte Archid. in d. cap. plerique 14. quaſt. 2. Iac. de S. Georg. in l. interpoſitas, num. 3. C. de tranſact. Bald. conſ. 133. num. 2. verſ. item in contractu, lib. 1. Iaſ. d. conſ. 153. n. 2. verſ. ſecundò, lib. 4. Corn. conſ. 266. col. 1. lib. 1. Ceph. conſ. 198. num. 18. Decian. d. conſ. 2. num. 177. verſ. & vltra per eum. Menoch. conſ. 109. num. 19. quorum ſententia, vti diſtinguentium, tenenda eſt tanquam veritati magis propinqua, gl. & Salic. in l. apud antiquos, C. de furt.
23 Borgn. de vſufr. num. 2. Bertaz. in rep. l. ſi quis maior, n. 54. C. de tranſact. Laderch. conſ. 100. num. 1. verſ. quintò, Bertaz. conſ. ciuil. 43. num. 13. & in terminis noſtris Rot. Lucenſ. diuerſ. deciſ. 60. verſ. vnde: hic autem nullum præceſſit mutuum, ergo viget opinio, quòd tria requirantur; nam illud mutuum præcedens deſeruit pro tertia coniectura.

Tertiò eadem ſententia, quòd duæ coniecturæ ex pacto reluendi, & modicitate pretij reſultantes ſufficiant, declaratur, vt procedat, & vera ſit, quando illa modici-
24 tas eſſet valde notabilis vltra, vel citra dimidiam iuſti valoris, tunc enim facilè præſumeretur fraus, ſimulatio, & pignus, & dant exemplum, ſi res valens 1000. cum tali pacto vendatur 200. vtique tunc id ſatis eſſet ad præſumendum contractum pignoratitium: ſic Marian. Soc. in cap. 1. num. 85. in fin. de vſur. Roman. conſil. 304. num. 1. vbi inquit oportere modicitatem eſſe in gradu ſuperlatiuo. Barb. in d. cap. ad noſtram, col. pen. & ibi Bero. num. 26. de empt. & vendit. Corn. conſ. 346. in fin. lib. 1. Iaſ. d. conſ. 153. num. 2. verſ. quartò, lib. 4. Cagn. in d. l. 2. num. 59. verſ. quartò limita, & num. 65. verſ. ex ſolo, & ibi Franc. Zoannet. num. 55. C. de pact. Crott. conſ. 306. n. 5. lib. 2. Boer. conſ. 12. num. 8. Calcan. conſ. 22. col. 3. Caſtr. conſ. 306. num. 5. lib. 2. Crau. conſ. 156. num. 8. 16. in fin. & conſ. 476. num. 15. & conſ. 491. num. 10. Burſat. conſ. 117. num. 13. Rol. conſ. 96. num. 34. lib. 2. Gabriel. conſ. 74. ſub num. 10. Gramm. deciſ. 76. num. 15. Olaſch. deciſ. 42. n. 9. verſ. primam tamen, Afflict. deciſ. 65. num. 2. vbi Vrſill. num. 1. verſ. ego, cum Maſcard. de prob. concl. 447. n. 7. 8. 9. Menoch. conſ. 358. num. 1. ad fin. Decian. d. conſ. 2. n. 173. Sacca conſ. 82. num. 23. Tuſch. littera S, concl. 262. n. 45. Farin. poſt conſ. crimin. deciſ. 57. n. 9. & in prax. quaſt. 163. num. 41. Graff. deciſ. aur. part. 1. lib. 2. cap. 117. num. 7. pulchrè ſic diſtinguit Mantic. de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 8. tit. 20. num. 49. verſ. quamobrem, & num. 51. perbellè Ludou. Gilhaus in arbor. iudic. part. 1. cap. 6. §. 163. num. 1. verſ. limitatur. Felician. à Sol. tract. de cenſ. lib. 1. cap. 4. num. 2. verſ. limita tamen, Barz. deciſ. 123. n. 4. Rot. Lucenſ. d. deciſ. 60. verſ. præterea, & verſ. attamen: vbi ſic conciliantur opiniones: hic autem modicitas pretij nunquam attingit dimidiam iuſti valoris: ergo alia coniectura eſſet neceſſaria; ſi enim tanta læſio eſſet, iam certi de fraude videremur.

Quartò illa eadem opinio, quòd ſufficiant dictæ duæ coniecturæ procedit tantum in pacto negatiuo de retrouendendo ſolum poſt certos annos, velut poſt ſeptennium, cum enim tunc emptor videatur velle eſſe de lucro
25 certus, cadit opinio pignoris, & præſumitur ſimulatio, & vſura, dummodo illud tempus ſit notabile, alioquin per menſes vetare redemptionem, non eſſet ſufficiens coniectura; quòd ſi per annos prohibeatur ius redimendi, intrat fœnoris præſumptio: ſic benè intellectus probat textus in d. cap. ad noſtram, vbi Abb. num. 9. 10. & Ant. de Burg. col. 13. necnon Hoſt. & Ioan. And. de empt. & vend. Laurent. in d. cap. conſuluit, part. 2. quaſt. 61. Cæpol. d. tract. praſ. 10. num. 50. ad fin. Cagn. in d. l. 2. numer. 60. verſ. eſt enim, & ibi Zoannet. num. 57. & Lup. num. 40. verſic. intelligas, C. de pact. Tiraq. verſ. non obſtat, lib. 4. Soc. d. conſ. 248. num. 1. verſ. quartò, lib. 2. Borgn. d. deciſ. 1. n. 7. verſ. tamen iſta, part. 2. perbellè Crau. conſ. 156. num. 5. & conſ. 491. num. 13. Rol. d. conſ. 58. num. 10. verſ. ſimiliter, lib. 4. Maſcard. d. tract. concluſ. 441. num. 2. Decian. d. conſil. 2. num. 131. 132. 177. verſ. item tertiò, Angel. verb. vſura 1. num. 67. Corrad. d. tract. quaſt. 83. concl. 8. Vrſill. d. deciſ. 65. n. 4. ad fin. Menoch. d. conſ. 343. n. 33. Mantic. de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 8. tit. 20. n. 8. Cyriac. contr. 241. num. 66. part. 1. Gratian. diſc. for. cap. 258. num. 4. 5. 6. lib. 2. hoc enim pactum æquiparatur illi coniecturæ, vbi emptor eſt ſolitus fœnerari, & ideò non eſt mirum, ſi ſufficiat ad fœnus præſumendum, iuncta pretij modicitate, & pacto reſolutiuo.

Quintò limita eandem concluſionem, & declara non procedere in viro, & emptore probo, & bonæ famæ, & conditionis, qualis eſſe dicitur hic reus conuentus, hæc enim præſumptio eſt excluſiua ſimulationis, à qua aliæ coniecturæ conquaſſantur, adeo vt tunc ad fœnus præſumendum non ſufficiat modicitas pretij cum pacto reſolutiuo. Soc. d. conſil. 248. num. 1. ad fin. verſ. non omitto, 26
lib. 2. Iaſ. d. conſil. 153. numero 21 verſ. item omnes, lib. 4. Dec. conſil. 309. numero 7. Neuiz. conſil. 87. numero 25. in fin. Crott. conſil. 186. numero 5. Crau. conſil. 48. num. 9. & conſil. 145. numero 14. vbi dicit, quòd exinde purgantur omnes ſuſpiciones. Ceph. conſil. 496. numero 48. in fin. Rol. d. conſil. 96. numero 20. 21. lib. 2. Maſcard. d. concluſ. 447. numero 19. Menoch. d. praſ. 122. numer. 109. Decian. d. conſil. 2. numero 84. 85. 86. lib. 1. Ioſeph. Ludou. d. concluſ. 51. coniect. 1. verſic. quando tamen. Burſat. conſil. 135. numero 30. lib. 2 Menoch. d. conſil. 343. numero 17. verſ. vndecimo, & num. 18. Laderch. d. conſil. 129. numero 8. verſic. quartò. Honded. d. conſil. 131. numero 70. Bertaz d. conſil. 318. numero 9. lib. 2. Farinac. d. quaſt. 163. numero 25. Hect. Felic. d. conſil. 14. numero 18. 20. part. 1. vbi quòd exinde tolluntur omnes aliæ coniecturæ, niſi tamen adeo eſſent euidentes, vt euitari non poſſent, & ideò etiamſi improbata fuiſſet bona fama emptori, adhuc fauore rei adhærendum eſſet bonæ famæ. Iaſ. conſ. 78. num. 4. ad fin. lib. 3. ideo in caſu noſtro cum ſit 27
probata bonitas emptoris, debilitantur aliæ coniecturæ, & licitus cenſetur contractus ab eo factus. Decian. conſ. 2. n. 188. in fin.

His ſic firmatis ſupereſt videre, an hic concurrant aliquæ coniecturæ, ex quibus conijcere poſſimus hunc contractum eſſe ſimulatum, & fœneratitium. Vt autem diligenter omnia percurramus, notum eſt lyppis, & tonſoribus contractum venditionis vbique eſſe ſummoperè licitum, l. 1. & tot. tit. ff. de contrah. empt. Cagn. in d. l. 2. n. 52. Borgn. d. deciſ. 1. n. 90. p. 1. Decian. d. conſ. 2. num. 64. 28
Bonacin. de contract. diſp. 3. quaſt. 2. part. 3. n. 6. immò venditio eſt reipublicæ neceſſaria. Sot. de iuſt. & iur. lib. 6. q. 2. concl. 3.

Similiter pactum de retrouendendo, ſiue ad certum tempus, ſiue in perpetuum, licitum eſt, & ſeruandum omni iure etiam diuino, tam in foro contentioſo, quàm conſcientiæ, vnde legitur in Leuitico, c. 25. Cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis conditione vendetur. Ideo tale pactum valde licitum eſt: ita probat textus in d. l. 2. vbi Ang. Caſtr. Alex. Salic. & Cagn. num. 52. 53. & ibi Lup. num. 12. 25. C. de pact. inter empt. d. cap. ad noſtram, vbi Abb. num. 8. Imol. num. 2. de emption. Tiraq. d. tract. in præfat. num. 3. Dec. conſ. 648. num. 3. Cæpol. d. tract. praſ. 12. numer. 53. Couar. lib. 3. var. reſol. c. 9. in princip. Menoch. d. praſ. 122. numer. 13. Decian. d. conſil. 2. num. 130. perbellè Curt. Iun. d. conſ. 279. num. 41 p. 3. Maſcard. d. concluſ. 441. n. 3. Ceph. d. conſ. 666. num. 7. Farinac. d. deciſ. 57. num. 2. & tract. de falſ. quaſt. 163. numer. 20. 21. Hect. Felic. d. conſ. 14. num. 2. Cyriac. d. contr. 255. numer. 28. part. 2. Nauar. in manual. c. 17. num. 247. Corrad. quaſt. 85. per totam. Caiet. ad D. Th. 2. 2. quaſt. 77. art. 1. ad fin. verſ. in eodem articulo. Bonacin. dict. punct. 3. numero 6. & hoc ſentiunt omnes Theologi in 4. ſent. diſt. 15. vnde cùm hæc licita ſint, ex illis nulla mali præſumptio poteſt oriri, vt ex mente Philoſophi

30 Philosophi, inquit Cyn. *in d. l. 2. num. 52.* Osach. *d. decis. 42. num. 8. in fin.* Decian. *d. cons. 2. num. 218.* Farinac. *d. quæst. 163. num. 20.*

Sin transitum faciamus ad pretij modicitatem, ea sola non facit contractum pignoratitium, vel simulatum.
31 Corn. *d. cons. 266. num. 1. vers. nec obstat, lib. 1.* Cyriac. *contr. 259. num. 8. part. 2.* sed ne versemur in incerto, videndum est, an hîc adsit ista modicitas, pro cuius rei dilucidatione animaduertendum est, quòd ea, quæ venduntur cum pacto retrouendendi, longè minoris valent, quàm si liberè traderentur, hoc enim pactum est pecuniâ æstima-
32 bile, & in hoc conueniunt omnes. Abb. *in d. c. ad nostram, num. 9. in fin* & ibi DD. *de empt.* & *in c. in aliquibus, num. 2. de decim.* Socin. *cons. 15. num. 56. lib. 1.* & *d. cons. 248. num. 1. lib. 2.* Ruin. *d. cons. 16. num. 5. vers. & cessantibus, lib. 4.* pulchrè Cagn. *in d. l. 2. num. 58.* & ibi Lup. *num. 129. C. de pact.* Tiraq. *in d. tract. in præfat. num. 20.* vbi ostendit hoc etiam sentire omnes Theologos. Ias. *d. cons. 153. num. 2. vers. quartò, ibi: item est bene, lib. 4.* Crau. *d. cons. 145. num. 9.* Gramm. *decis. 138. num. 2.* Socin. Iun. *cons. 94. num. 25. lib. 3.* latè Decian. *d. cons. 2. num. 169.* vbi hoc etiam firmat testimonio Sacræ Scripturæ, & Theologorum: Mascard. *d. conclus. 44. num. 10.* & *num. 14. in fin.* Ioseph Ludou. *d. conclus. 51. coniect. 1. vers. sed dubium facit.* Rol. *d. cons. 96. num. 38. lib. 2.* Surd. *cons. 217. num. 8.* Bertaz *cons. 2. num. 33. lib. 1.* Nauar. *d. cap. 17. num. 247.* Corrad. *d. quæst. 85. vers. secundò.* Maior *in 4. sentent. distinct. 15. quæst. 43. col. 3.* Rota *diuers. decis. 746. num. 5. part. 4.* & apud Cyriac. *post controuers. 271. num. 1. 12. part. 2.* Farinac. *dict. quæst. 163. num. 15.* Graff. *d. cap. 117. num. 2.* Giurb. *in consuet. Messan. part. 1. cap. 6. gloss. 11. num. 19.* illa enim obligatio ad retrouen-
33 dendum est pecuniâ æstimabilis, & recompensanda, vt dicit Caiet. ad D. Thom. 2. 2. *quæst. 77. art. 1. ad fin. vers. in eodem.* Cagn. *in d. l. 5. num. 58. in fin.* Barz. *decis. 113. num. 7.* Bonacin. *d. loco num. 2.* & hoc procedit etiam postquam lapsum est tempus ad retrouendendum, si enim tunc contingat dubitare, an adsit læsio in pretio, hoc pactum debet æstimari, & in primis deduci, quia attenditur tempus venditionis. Tiraquell. *in tract. prædicto, in præfat. num. 24.* Menoch. *d. cons. 358. num. 13.* Barz. *dict. decis. 113. num. 10. 22.* Cyriac. *controuers. 255. num. 43. part. 2.* adeò vt effluxo termino emptor non teneatur, nisi ex sua liberalitate iustum, & integrum pretium supplere, quia res tunc tanti valebat cum tali onere pacti, & non pluris:
34 ita de communi Bonacin. *d. tract. de contract. disput. 3. quæst. 2. part. 3. num. 4. vers. sed oppositum,* & si vult supplere, emptori gratificari videtur, teste Gabr. *dict. cons. 74. num. 19. 24. lib. 1.*

Non tamen omnes conueniunt, quanti minoris res sic vendita valere debeat, varij enim varia dixere, & satis sustentabilis videtur illa sententia, & vsu recepta, vt ta-
35 le pactum minuat rei valorem in rationem 25. vel 30. pro centum, adeò vt res centum valens cum tali pacto possit emi 170. vel 75. ita pulchrè Soc. *d. cons. 15. num. 56. lib. 1.* Ias. *d. cons. 153. num. 2. vers. item est bene, lib. 4.* Tiraq. *in d. tract. de retract. conuent. in præfat. numer. 20. vers. vbi dicit.* Cephal. *cons. 261. num. 9.* Mascard. *d. conclus. 447. num. 11.* pulchrè Decian. *d. cons. 2. num. 170. lib. 1.* Rol. *dict. cons. 96. num. 39. lib. 2.* & *cons. 58. numer. 16. lib. 4.* Laderch. *dict. cons. 129. num. 4.* Menoch. *dict. cons. 343. num. 26.* Cyriac. *dict. controuers. 261. num. 47. part. 2.* Verùm quia certa regula præscribi non potest, quoniam pactum redimendi infra decem annos pluris valebit, quàm si tantùm det facultatem id faciendi intra tres annos, & similiter pactum non redimendi, nisi post triennium, minoris valet, quàm liberum, ideò melius est dicere hoc totum iudicio, & arbitrio prudentis iudicis esse relinquendum; ita tamen quod circa tertiam, vel quartam partem versetur, & minoris etiam æstimet, si ex aliis circumstantiis id sibi iustum videatur, quia magis communis est sententia, vt id iudici sit arbitrarium. Cagn. *in d. l. 2. num. 58. in fin. C. de pact.* Couar.

van resolut. lib. 3. cap. 10. num. 1. Riminald. Iun. *cons. 218.* 36
num. 158. Barz. *decis. 113. num. 6. 8.* Mascard. *d. conclus. 447. num. 10. 11. 12.* Honded. *cons. 33. num. 29. part. 2.* Cyriac. *d. controuers. 261. num. 48. 72.* & ibi Rot. *num. 2.* in decisione eò loci impressa, quod ferè reincidit in superiorem sententiam, quia diminutio ad rationem 25. vel 30. pro centenario, bene versatur circa tertiam, vel quartam partem iusti valoris, & regulariter solet seruari, vt quarta pars pretij relaxetur emptori propter pactum retrouendendi ad tres, quinque vel septem annos.

In casu igitur nostro venditoris testes, dum simpliciter dicunt hæc prata valuisse ducat. 35. pro singulis bubulcis, nihil probant ad effectum, de quo quærimus, quia ad hoc, vt fidem facerent, dicere deberent, quod ea tanti valuissent etiam cum dicto pacto retrouendendi, aliter non probant, neque iustum pretium, neque læsionem, si non extat alia pignoris coniectura, vt hic, ideò cùm de tali pacto mentionem non faciant, non probant: 37
ita Abb. *in c. in aliquibus, num. 2. de decim.* vbi inquit in hoc multos errare; cum sequuntur Crauet. *consil. 145. num. 9.* pulchrè Socin. *d. cons. 248. num. 1. in fin. lib. 2.* Ias. *d. cons. 153. num. 2. vers. item est, lib. 4.* Cagn. *in d. l. 2. num. 58.* Tiraq. *in dict. tract. in præfat. num. 25. in fin.* vbi inquit hoc esse multùm notandum. Mascard. *d. conclus. 447. num. 14. vers. & præterea,* & *num. 15.* Ruin. *dict. cons. 16. num. 5. ad fin. lib. 4.* Rol. *dict. cons. 96. numero 38. lib. 2.* Cephal. *dict. cons. 496. num. 43. vers. idcircò.* Benè verum est, quòd si testes de certo pretio deponant, & certa res sit, liberum postea iudici remanet deducere ab illo pretio, quod sibi deducendum videtur ratione dicti pacti, & æstimare, an adsit læsio, & pretij modicitas per supradicta.

Secundò testes partis aduersæ nihil probant, quia plerique eorum deponunt de affectione particulari dicentes, *quanto à me gli hauerei dato, io tanto gli darei*: vnde fidem non faciunt, quia non secundùm communem æstimationem, sed secundum suam affectionem testificantur, & ideò non probant iustum valorem, vt post glossam inquit Bart. *in l. 2. num. 17.* & ibi Cagn. *numero 240. C. de rescind. vendit.* Imol. *in c. cum causa, num. 27. de empt.* Alex. *in l. pretia rerum, num. 11. ad l. Falcid.* Abb. & Felin. *in c. cùm causam, de testib.* Pinell. *in d. l. 2. part. 3. c. vlt. num. 12.* Mascard. *de probat. conclus. 657. num. 37.* Giurb. *in consuet. Messan. part. 1. cap. 6. gloss. 12. num. 10. in fin.*

Accedat, quòd prædicti testes deuiant à pretio communi, quod circumferebatur in venditione pratorum circumuicinorum, quorum alia vendita sunt pro singulis iugeris ducat. 24. alia 25. alia 26. 27. vt de his apparent plures fides instrumentorum, & dicunt testes, quòd nulla prata vendita sunt, nisi vno ex dictis pretiis, ideò testes venditoris non probant, quia oppositum reuera ostenditur, & similes testes damnat Cephal. *dict. con-* 38
sil. 261. numero 18. Menoch. *dict. consil. 358. numero 30. vers. Respondetur tertiò.* Præualet enim ille modus probandi rei valorem per plura instrumenta venditionum rerum vicinarum rei venditæ, & ex pluribus venditionibus circumuicinis docetur, quanti res valeat: ita gl. 39
in l. 2. in verb. iudicis, vers. dic ergo inspici, & ibi Bart. *numero 19.* Cagn. *numero 233. vers. vbi limitat,* & *versicul. qua ratione, Cod. de rescind. vendit.* Lup. *in d. l. 2. numero 118. C. de pact. inter empt.* pulchrè Cephal. *dict. consil. 261. numero 16. 17.* vbi inquit hunc esse verum modum probandi rei immobilis valorem: idem Cephal. 40
dict. consil. 496. numero 45. Menoch. *consil. 358. numero 15.* Mascard. *de probation. conclus. 658. numero 9.* Giurbe *in consuetud. Messan. part. 1. cap. 6. gloss. 12. numero 8.* Ludouic. Gilhaus *in arbor. indic. part. 1. cap. 6. de probat. §. 241. in fin.*

Hinc est, quod testes emptoris deponentes secundum communẽ cursum meliùs probant pretium dictorum pratorum, & licèt pauciores sint, vincũt tamen testes venditoris,

toris, quia iuuantur pluribus instrumentis venditionum, vt vidimus, & magis conformes sunt petitioni venditoris,qui narrat se læsum vsque ad quartam partem: & denique testes eiusdem venditoris non dicunt dicta prata tanti voluisse ante contractum,& post per multos annos, prout dicere debebant ad probandam communem æsti-
41 mationem secundùm Alex. *in d.l.pretia rerum,sub num.*10. *ff.ad l.Falcid.* Mascard. *de probat. conclus.*657. *num.*64.65. pulchrè Ludou. Gilhaus *in arbor. iudic. part.*1. *cap.*6. *de probat.* §.240. *num.*2. ex quibus resultat certa conclusio, quòd maior fides sit danda testibus emptoris,& sanè mirabile videtur,quod venditor velit sua prata valuisse duc. 35. & tamen nullam similem venditionem pratorum vicinorum monstrauit, licèt multæ exhibitæ sint, & quæ maius pretium continet, non transcendit duc.29. iudicet igitur prudens Iudex,quod iustum sibi videtur.

Si ergo emptor de pretio conuenit in ducat. 20. cum augmento vsque ad duc.24. in casu non redemptionis, ea non secuta,vt euenit,perinde est,ac si ab initio conuenisset in duc.24.tum quia puri, & purificati idem est iudicium: ad rem Rota *diuers. decis.*476. *num.*10. *part.*2. Surd. *decis.*113. *num.*6. tum quia est vnus, & idem con-
42 tractus, vt pulchrè Crott.*cons.*384.*num.*4.5.6.7.8.9.Surd. *cons.*217.*num.*9.Sacc. *cons.*171. *num.*18.19. *lib.* 2. & quia pretium,quo dicta prata vendita sunt,non est vniforme, cùm alia fuerint empta duc.18. alia 24. alia 26. alia 29. si iudex iustum valorem in hac varietate vult cognoscere, mediam viam eligere debet, adeò vt neque infimo
43 pretio, neque maximo accedat: ita Salic. *in d. l.*2. *numero* 29. & ibi Cremens. *ad fin.* & Pinel. *part.*3. *c. vlt. num.*10. *C. de rescind. vend.* Lup. *in d. l.*2. *num.*125. *C. de pact. inter empt.* Alex.*cons.*64.*num.*9.*lib.*2. Mascard.*de probat.conclus.*658 *num.*14.15.22.Vrsill.ad Afflict. *decis.*240. *num.*14. quibus attentis, & calculatis apparebit iustum dictorum pratorum valorem esse de duc.24. prout empta fuerunt.

Et tantò libentiùs debet Iudex inclinare ad fauorem emptoris,quia licèt in cognoscendo,an in venditione adsit læsio vltra dimidiam, sufficiat minimus excessus, & pretium iustum tunc consistat in puncto indiuisibili,
44 Bald. *in l.*2. *quæst.*11. & ibi Castr. *in princ.* & *in* 6. *conclus.* Cagn. *num.*26. *in fin.* & *num.*138.139. *C. de rescind. vend.* Felin. *in c. cùm causa*, vbi etiam Barbos. *de test.* tamen extra huiusmodi terminos, quando certa lege, vel
45 consuetudine pretium non est determinatum, illud non consistit in puncto; maximè circa res soli,quæ nunquam solent habere pretium præcisum, sed ex variis causis intrinsecis, vel extrinsecis vario modo æstimantur. Socin. *in cap.*1. *num.*31. *de vsur.* regulariter enim iustum rerum pretium,& naturale non consistit in puncto indiuisibili, & modica additio, vel diminutio non tollit æqualitatem
46 iustitiæ, recipit enim latitudinem, intra cuius fines nunquam violatur iustitia. Arist. *lib.*2. *Ethic. cap.*6. D.Thom. 2.2. *quæst.*77. *art.*1. *ad primum*, *in fin.* Aret. *in d. c. cum causa.* Cagn. *in d. l.*2. *num.*26. Graff. *aur. decis.*112. *n.*1. *vers. prætereà,part.*1 *lib.*2. Leon. *in thes.for. Eccles.part.*2. *cap.*30. *num.*15.16. Bonacin. *de contract. disp.*3. *quæst.*2. *part.*4. *num.*1. *vers. pretium vulgare*: & ideò posset stare, quòd quidem dictus emptor vili quidem emisset pretio, sed tamen iusto. Decian. *d. cons.*2. *num.*17. triplex enim
47 pretium omnes DD. admittunt, infimum, medium, & rigorosum, & quodlibet eorum iustum reputatur, adeò vt res valens decem posset iustè emi nouem, vel vndecim, & quæ valet centum, licitè venditur centum & quinque, vel nonaginta quinque, siue præsenti pecu-
48 nia, siue dila solutione. Lup. *in c. nauiganti, comment.*3. §.5. *numero* 116. *de vsur.* Vgolin. *de vsur. cap.*39. *sect.*1. *numero* 4.6. Azor. *instit. moral.part.*3. *lib.*8. *cap.*8. *col.*1. Felician. *tract. de cens. lib.*2. *cap.*1. *num.*3. *part.*1. Cyriac. *controuers.*169. *num.*16.17. *part* 1. propterea leuis modicitas pretij non potest causare iniustitiam, cessante dolo, vel fraude, quod in casu nostro tollit omnem macu-
lam, & verè venditio præsumitur facta iusto pretio, & iustum censetur pretium, de quo partes conuenerunt. Farinac. *de simulat. quæst.*163.*num.*12. Cyriac. *controuers.* 49
123.*num.*4.*part.*1.

Hoc igitur omisso videamus an in casu nostro aliæ adsint pignoris coniecturæ,quibus niti valeat venditor: & sanè sentio eum pro fœnoris signo adducere illud pactum in venditionis instrumento appositum,vt onus gabellæ pro contractu soluendæ spectet ad eum, libero manente emptore, quod multi pro simulationis, & fœnoris signo notant, vt Abb. *cons.*76. *num.*2. *versic.quarta coniectura, lib.*1. Bald. *cons.*311.*num.*10.*lib.*5.Cæpol. *de simul.* 50
*contract. præs.*6. *num.*42. Alex.*consil.*54.*num.*1. *lib.*6. Rol. *cons.*40. *num.*35.*lib.*2. Paris.*cons.*55. *num.*56.*lib.*1. Hypp. Riminald. *cons.*725. *num.*28.*lib.*6. Menoch. *de præs. lib.*3. *præs.*122. *num.*59. Lup. *in d. l.*2. *num.*45.*C. de pact. inter empt.* Farinac. *d. quæst.*163. *num.*105. Decian. *dict. cons.*2. *num.*38.*lib.*1.ex quibus sanè fatendum est hanc esse communem DD. sententiam, quam admittendam puto, si vt inferiùs dicam, intelligatur bene, quomodo debeat procedere.

Nam respondetur quòd pactum, vt venditor soluat totam gabellam, quæ spectabat æqualiter ad vtrumque, vt hic, esse valde licitum, & regulariter nulla mali præsumptio ab eo oritur,& per se non sufficit ad constituendam fœnoris certam probationem. Bertrand. *consil.*186. *num.*4. *lib.*2. Tiraquell. *de retract. conuent.* §. 6. *gloss.*2. 51
*num.*25. *vers. atque verrendum.* Lup. *in d. l.*2. *num.*25. & maximè quia onus soluendi gabellam non habetur loco pretij, nec facit excessum in eo. Lud. Mex. *in prag.* 52
*de tax. pan. conclus.*3. *num.*10. Felician. *d. tract. de cens. lib.*2. *cap.*6. *num.*11. *versic. quam Didaci, ad fin.* Gratian. *disc. for. cap.*258. *num.*42. *lib.*2. & sine alio fundamento durum esset in viro probo ex hoc arguere pignoris præsumptionem, & vsuram. Decian. *dict. consilio* 2. *numero* 83. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.*8. *tit.*25. *num.*2. 3.

Benè verum est,quod in viro de vsura suspecto hæc esset non contemnenda coniectura,& in eo, qui solitus est fœnerari, vel illicitos facere contractus, prout sic loqui videntur Bald.*d.cons.*311 *num* 10. *lib.*5. Decian. *d.cons.*2. *num.*38. in aliis autem nisi adsit magna pretij læsio, hæc præsumptio leuis reputabitur,quia pro suo arbitrio contrahentes hoc apponunt pactum.

Deinde dicas illam opinionem procedere, quando tale pactum est insolitum, eo quod vtplurimùm gabella, soleat solui ab emptore, vel ab vtroque pro dimidia, tunc enim si hoc onus refundatur in venditorem, stante pacto reluendi, & modicitate pretij, dabit fœnoris 53
signum, quia emptor videtur vel esse securus de lucro, & insolita generant suspicionem,& DD. allegati videntur se fundare in eo, quòd tale pactum sit insolitum. Alex. *cons.*54.*num.*2.*lib.*6.Rol. *d.consil.*40. *num.*33.34.35. *lib.*2. 54
pacta enim insolita sunt simulationis, & fœnoris signa. Tiraquel. *de retract. conuent. in præfat. numero* 31. Rol. *dict. consil.*96. *numero* 27. *lib.*2. Decian. *d. cons.*2. *numero* 37. & *num.* 214. Farinac. *dict. tract. quæst.*162. *numero* 164. Ludouis. Gilhaus *in arbitr. iudic. part.*1. *cap.*6. § 160. *numero secundo*, & propterea si id solitum sit pacisci, vt venditor soluat gabellam, cessabit hæc mala præsumptio, quia vbi solita fiunt, nulla fraus præsumitur. Decian.*d.cons.*2.*num.*80.Crauet.*d.cons.*145.*num.*14. Rol.*d.cons.*96. *num.*27. *lib.*2. & licèt spectet ad vendito- 55
rem probare hoc pactum esse insolitum,Farinac. *d. quæst.* 162.*num.*160. tamen emptor hic probauit valde solitum esse, immò pro notorio proponit, de quo etiam in cubiculo Iudex se informare potest. Riminald. Iun. *cons.*6. *num.*33. Rol. *cons.*44. *num.*36. *lib.*1. Menoch. *cons.* 230. 56
*num.*41.

Denique potest dici, quòd illa sententia procedat, quando simul concurrit ingens pretij modicitas, ea enim tantam inducit fœnoris verisimilitudinem, vt accedente alia

alia etiam non grandi coniectura, intret pignoratitij contractus præsumptio, vnde cessante pretij modicitate
57 tollitur sinistra hæc coniectura. Lup. *in d.l.2. numer.*49. *vers. retinendo, C.de pact.inter empt.* Barz.*d.decis.*123.*num.* 21.*vers.cùm igitur*, Farinac.*d.quæst.*162. *num.*164. hìc autem ostensum est non adesse in pretio magnam læsionem, ergo non est timendum de hac coniectura, quam aliqui etiam velle videntur, vt solùm procedat, quando pactum retrouendendi est appositum in gratiam emptoris, secus si tantùm pro venditore, cui liberum sit reemere, vel non; sic distinguendo sentire videtur Ruin *cons.* 66. *num.*9. *vers.quia igitur, lib.*4. in quo tamen non resideo, quia vtroque casu, si adesset magna pretij modicitas, non paruipenderem hanc coniecturam, nisi ab aliis eneruaretur.

His igitur omissis videamus, an aliæ adsint fœnoris coniecturæ, & præcipuè illa, an emptor sit solitus fœnerari, vel suspectus de illicitis contractibus. In quo animaduerte eum non dici solitum, vel suspectum, qui semel etiam fœneratitium contractum fecit, sed necesse est, vt bis vel ter simili negotio se inuoluerit, quia ex vnico actu
58 solitum non inducitur. Ita ex gl. *in §. quia verò, in verb. sæpe, in Auth.de test.* clarè Ias.*d.cons.*153.*num.*2.*ad fin.vers. respondetur, lib.*4. Gratian *cons.*39. *num.*4. *vers. præterea, lib.*2. Ioseph Ludouis.*d.conclus.*51.*coniect.*1.*vers nec quis,* Mascard.*d. conclus.*445. *num.*13. *vers.verùm enim* Bertaz. *claus.*21.*gloss.*12 *num.*2. *vers. sic etiam.* Claud ad Bertaz. *cons.*213. *littera D, vers. quidquid,* Rol. *cons.*96. *num.*43. *vers.item & quia, lib.*2. Menoch.*d.cons.*358.*num.*4. Farinac. *d.quæst.*162.*num.*171.& *quæst.*163.*num.*29 Mantic.*de tac. & amb. conuent. part.*1. *lib.*8. *tit.*24. *num.*13. *versic. sed notandum.* Vincent. Carroc. *de locat. part.*3. *tit. de progress. ac grad.* 2.*quæst.* 9. *num.* 31. & *part.*5. *tit. de vsur. quæst.*3. *num.*15.

Deinde ad prædictum effectum de inducenda vsurarum suspicione non sufficit plura rei conuenti producere instrumenta cum pacto retrouendendi, & modicitate pretij, vt per Bertaz *d.cons* 2. *num* 30. *vers.vnde cùm non*
59 *sit.* Honded. *cons.*31.*num.*68. *lib.*1. Farinac. *d. quæst.*163. *num.*31.32. vbi quoque voluit non satis esse ostendere, quod emptor fecerit contractus vsurarios, nisi etiam constet eum vsuras exegisse, idque firmat etiam Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.*1. *lib.* 8. *tit.*24. *num.*14. immò non punitur quisquam de vsura, si contractus non fuit executioni demandatus, quia fortè non exegit vsuras. Borgn. *decis.*13.*num.*78.*part.*2. Vgol.*de vsur. cap* 26. §.1. *vers. tertiò excipitur*, pulchrè Cyriac. *d. controu.*169. *num.*26. *part.*1. & ideò, vt talis vsurarum suspicio oriatur, oportet illos contractus, quos emptor dicitur fecisse, clarè, & dilucidè esse illicitos, alioquin ex actu dubio non
60 nascetur fœnoris præsumptio: sic Ias. *d. cons.*153.*num.*2. *vers.non obstat aliud*, ibi; *qui verè, lib.*4. Rol. *d. cons.*96. *num.*43.ibi: *verè continerent, lib.*2. ex quibus impossibile redditur actori probare, quod reus fuerit de vsura suspectus, vel solitus fœnerari, quia nihil horum ostensum est in casu nostro concurrere.

Et si placet in medium producere emptionem factam ab isto reo conuento de domo D. Matthæi Piuæ cum pacto retrouendendi, in ea non apparet aliqua mali suspicio, siquidem iustissimo pretio vendita est, vt probatur testibus fide dignis, qui cùm sint plures, & peritiores, vincunt duos venditoris testes, qui etiam pluries fuerunt examinati, & facta diminutione propter pactum retrouenditionis, de qua Barz. *dict. decisione* 123. *numero sexto*, apparet dictam domum fuisse venditam iusto pretio.

Videamus igitur, an dictus emptor fecerit alios contractus illicitos, & sanè si loquimur de illo, de quo in processu, *fol.*141. nullam in eo cognosco maculam, nam pactum de restituendo pretium in tot zechinis in casu retrouenditionis iustum est, cum in eodem genere monetæ fuerit exbursatum, sicut non est iniquum aliud pactum de restituendo terram venditam in stipula sicca, & vacua, quia sic vendita est, & si venditor non potest redimere ad finem vendendi alteri, hoc iustitiæ plenum est; valet enim pactum, vt ipse solus venditor possit redimere, & non alius, quo casu neque cedi potest ius redimendi. Rol. 61
*cons.*28.*num.*30.*vers.vltimò, lib.*2. Tiraquell.*de retract.lign.* §.26. *gloss.*3. Gratian.*disc.for. cap.*258. *num.*27. *lib* 2. immò non solùm expressè, sed etiam tacitè potest excludi aliqua persona à iure redimendi. Tiraquell. *de retract.* 62
conuent. §.1. *gloss.*6. *num.*10. *in fin.* & cùm non appareat liquidè hunc contractum fuisse vsurarium, ab eo nihil inferri potest.

Sed quid dicam de altero contractu, de quo in processu, *fol.*147. in quo est pactum, vt emptor cum pacto retrouendendi possit cogere venditorem ad redemptionem intra certum tempus, quod an liceat pacisci, videndum est. Verùm nullum est dubium, quin tale pactum validum sit, & careat suspicione vsuræ, nisi interueniat magna pretij modicitas, vel alia grauis coniectura fœnoris, de quibus in hoc contractu non apparet: certum est enim pactum retrouenditionis non minùs posse apponi ad fauorem, & in gratiam emptoris, quàm venditoris, & emens vtroque casu facit fructus suos, in eiusque potestatem potest remitti hæc redimendi facultas, vt sicut ipse potest cogi ad retrouendendum, ita venditor ad retroemendum, hoc enim modo contractus ad quandam æqualitatem perducitur: sic gl. & Card. *in c. illo vos*, vbi Imol. *num.*14. 63
de pignor. pulchrè Bero. *in d.c. ad nostram, num.*25. *versic. secundò considera, de empt. & vendit.* omninò videndus Cagn. *in d. l.*2. *num.*277. & ibi latè Lup. *num.*26. *vers.sed aduertendum*, vbi resoluit omnia, *C. de pact. inter empt.* Couar. *var. resolut. lib.*3. *cap.*9. *num.* 3. Menoch. *dict. præs.*122. *num.*17. *vers. dissentiunt.* Farinac. *in tractat. de simulat. quæst.*163. *num.*61.62. Azor. *mor.inst.part.*3. *lib.*8. *cap.*12. *quæsit.* 1 latè Bonacin. *de contract. disp.*3. *quæst.*2. *punct.*3.*num.*6. vbi reddit rationes.

Et si fortè aliqua suspicio esset, illa tollitur per veros retrouenditionis subsecutæ contractus, & cessat omnis simulationis, & pignoris præsumptio. Ruin. *cons.*16.
*num.*12.*lib.*4. Menoch.*d.præs.*122.*num.*116. *in fin.* Tusch. 64
*littera S, conclus.*268. *num.*2. quem sequitur Farinac. *dict. tract. quæst.*162. *num.*54. *vers. vbi quod simulatio.* Cùm igitur non appareat emptorem istum fecisse aliquos contractus illicitos, & vsurarios, non est dicendum eum fuisse de vsura suspectum.

His stantibus licèt possem à Rostris discedere tanquam de victoria securus, tantùm quia ex abundantia cordis os loquitur, placet etiam redundantiam iurium dicti emptoris ostendere: iam enim vidimus nullas contra eum extare fœnoris cõiecturas, sed esto, quòd aliquæ adessent, adhuc tamen illæ conquassantur, & confractæ retunduntur ab aliis potentioribus, & pluribus ad eius fauorē considerandis, & vt à leuioribus incipiam, quamvis licitum sit in venditionibus pactum retrouendendi apponere, *d.* 65
*l.*2. vbi Cagn. & Lup. *C. de pact. inter empt.* & ex eo oriatur suspicio fœnoris iunctis aliis coniecturis, vt vidimus, tamen quando certo tempore, velut septennio finitur tale pactum, minor resultat vsuræ suspicio, & verisimilius redditur, quòd partes voluerint emere, & vendere, & ideò D Bernard. super hoc consultus dixit melius esse abstinere à tali pacto, nisi fiat velut vsque ad septem annos: quia tunc magis appareat verus vendendi, & emendi animus: ita Cæpol. *d.tract.de simul. contract. præs.*12.*num.*54. *vers.* 66
circa quod; & *num.*56 pulchrè Curt.Iun.*cons.*279.*num.*46. *lib.*3. Carroc.*de locat. & conduct.part.*5.*tit.de vsur. quæst.*3. *num.*10. *vers. primus articulus.*

Secunda veritatis, & veræ conditionis coniectura est, quòd huiusmodi contractus non fuerit clam, aut occultè celebratus, sed palam, ac publicè sine vllo mediatore suspecto, coram testibus, & notario, vt hic factum est; 67
sicut enim qui malè agit, odit lucem, *l* 1. §. *tria lumina,* & ibi gl. *in verb. aptiores, ff. de ventr. inspic.* ita qui bene opera-

operatur, in aperto agit, & ideò in proposito ex contractu palam facto oritur bona coniectura contra fœnoris
68 præsumptionem, vt per Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. num.* 15. pulchrè Decian. *d. cons.* 2. *n.* 92. 93. 94. 95. 96. *lib.* 1. Menoch. *d. præs.* 122. *num.* 94. *in fin.* Tusch. *d. littera S, conclus.* 261. *num.* 52. Farin. *d. quæst.* 162. *num.* 206. Menoch. *d. cons.* 343. *num.* 10. & satis palam illud dicitur fieri, quod
69 fit coram testibus, ad textum *in l. palam*, & ibi gl. *ff. de verb. sign.* Crauet. *cons.* 544. *num.* 5. *in fin.* sicut etiam publi-
70 cè illud factum dicitur, quod per instrumentum factum est. Ruin. *cons.* 14. *num.* 10. *lib.* 2. Curt. Iun. *cons.* 64. *num.* 2. 3. Decian. *d. cons.* 2. *num.* 95. 96. Farinac. *d. quæst.* 161. *num.* 209. Surd. *cons.* 577. *num.* 39. Peregr. *cons.* 3. *num.* 137. *lib.* 1.

Tertia coniectura est, quòd isti contractus in hac patria multùm frequentantur, propter quod cessat omnis sinistra suspicio, & liciti censendi sunt etiam quoad eo-
71 rum validitatem, vt per Ias. *d. cons.* 153. *num.* 2. *vers. septimò facit, lib.* 4. vide Decian. *d. cons.* 2. *num.* 80. 81. 82. 83. *lib.* 1. Grat. *d. cons.* 39. *num.* 4. *lib.* 2. Rol. *d. cons.* 96. *num.* 26. 27. 28. *lib.* 2. latè Menoch. *d. cons.* 343. *num.* 4.

Quarta coniectura est quæ desumitur ex iuramento assertorio, quòd omnia in instrumento contenta sint vera, cum promissione ea attendendi, si enim aliunde non detegatur simulatio, nec aliunde appareat de modicitate pretij, hoc iuramentum multùm operatur ad tollendam
72 fœnoris præsumptionem. Ioan de Imol *in d. c. ad nostram, ad fin. de empt. & vend.* Cæpol. *d. tract. præs.* 7. *num.* 46. Ruin. *cons.* 189. *num.* 11. *lib.* 1. Paris. *cons.* 111. *num.* 13. *lib.* 4. Socin. Iun. *dict. cons.* 50. *num.* 2. *lib.* 1. de communi Curt. Iun. *cons.* 108. *num.* 13. vide Cephal. *d. cons.* 496. *num.* 50. Rol. *d. cons.* 47. *num.* 31. *lib.* 5. latè Farinac. *d. quæst.* 162. *num.* 83. pulchrè Menoch. *dict. cons.* 343. *num.* 46. & *cons.* 358. *num.* 34. & quamvis hic iuramentum non fuerit formiter præsti-
73 tum, tamen clausula, *Pro iurato*, habet omnes iuramenti vires, dempto periurio, & foro. Natt. *cons.* 479. *num.* 12. & *cons.* 480. *num.* 12. 14. Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg.* 21. *num.* 120. Surd. *decis.* 154. *num.* 2. & post multos Bertaz. *consil. criminal.* 480. *littera A, vers. Addo etiam.*

Quinta, & vltima hic coniectura, quæ tollit omnem maculam, est illa, quæ resultat ex bona fama emptoris, eo, quòd semper fuerit reputatus pro viro bono, & timorato, sicut enim in solito fœnerari facilè cadit pig-
74 noris præsumptio, ita in viro bono vix potest cadere talis suspicio, & hæc præponderat omnibus coniecturis, & quæ sunt in contrarium, conquassantur. Socin. *d. cons.* 248. *num.* 1. *ad fin. lib.* 2. Decian. *d. cons.* 2. *num.* 84. 85. Rol. *cons.* 96. *num.* 20. *lib.* 2. Menoch. *d. præs.* 122. *num.* 98. Becc. *cons.* 52. *num.* 8. *lib.* 1. Crott. *cons.* 186. *num.* 5. Cephal. *dict. cons.* 496. *num.* 49. *in fin.* Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.* 1. *lib.* 8. *tit.* 25. *num.* 2. 3. Farinac. *dict. quæst.* 162. *num.* 172. & *quæstion.* 163. *num.* 25. Laderch. *cons.* 129. *num.* 8. Bertaz. *d. cons.* 2. *num.* 11. 12. *lib.* 1. & *cons.* 318. *num.* 9. *vers. quintò, lib.* 2. pulchrè Hect. Felic. *dict. cons.* 14. *num.* 18. 21. *part.* 1. vbi de magis communi testatur, & inquit, quod si emptor non est solitus fœnerari, sed constat esse virum probum, omnes aliæ coniecturæ conquassantur.

Quatenus autem versaremur in dubio, an iste contractus haberet aliquid pignoris, & vsuræ, licet in foro conscientiæ pro vsurario habendus esset, vt tutior pars eligatur, tamen in foro contentioso, vt hic, debet censeri licitus, & bona fide ac sine labe vsurarum celebratus.
75 Ias. *dict. cons.* 153. *num.* 2. *vers. octauò, lib.* 4. Crauet. *dict. cons.* 145. *numero secundo.* Crott. *dict. consil.* 141. *numer.* 6. latè Decian. *dict. consil.* 2. *numero* 64. 65. 66. vbi multos allegans inquit hanc esse nobilem præsumptionem, & *num.* 161. *in fin.* & *num.* 186. *lib.* 1. Cephal. *d. cons.* 496. *num.* 46. Menoch. *dict. cons.* 343. *num.* 1. Bertaz. *d. cons.* 2. *num.* 10. *lib.* 1. & *cons.* 318. *num.* 2. *lib.* 2. Mantic. *d. tract. lib.* 8. *tit.* 25. *num.* 24.

Et hoc maximè stante instrumento publico, cuius verba præsumuntur viridicè prolata, & contra quod difficilè præsumitur simulatio, adeò vt ei innitens fundatam habeat intentionem. Cephal. *dict. cons.* 261. *num.* 5. 6. Me- 76
noch. *d. cons.* 343. *num.* 2. Rot. *diuers. decis.* 792. *num.* 1. *vers. maximè, part.* 4. vide Hect. Felic. *d. alleg.* 14. *num.* 9. 10. *part.* 1. vbi etiam inquit durum esse, & arduum velle contra publicum instrumentum docere de simulatione, & hoc longè verius reputatur in præsenti vsurarum materia. Honded. *d. cons.* 35. *num.* 12. *lib.* 2. Tusch. *dict. littera S, conclus.* 260. *num.* 44. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 8. *tit.* 17. Menoch. *d. cons.* 343. *num.* 23. generaliter enim talis præsumitur contractus, qualem denominarunt partes, & qualis apparet in prima sui figura. Cephal. *dict. cons.* 496. *numer.* 46. Decian. *dict. consil.* 2. *num.* 61.

Sed ad quid tot, ac tanti labores, & sudores? gratis fatigati sumus: non enim nobis erat necesse de hac pignoris materia tractare, quia actor in præsenti iudicio non intentauit remedium, quod agenti competere potest pro rescissione simulati, & pignoratitij contractus,
qui ipso iure nullus est, & inualidus. Farinac. *dict. quæ-* 77
stion. 163. *num.* 1. & ideò in contractu vsurario non agitur ad rescissionem, quia nullus est ipso iure. Valasc. *consil.* 70. *num* 8. *vers. sed hæc, part.* 1. & propterea non est postulandum in libello, quòd fiat retrouenditio, sed quòd res vendita restituatur venditori vnà cum fructibus, vt concludunt omnes *in d. c. ad nostram, de empt. & vendit.* hic autem venditor quasi dissimulans terminum redimendi esse lapsum, petiit sibi fieri instrumentum venditionis, & retrocessionis, nec aspirauit ad fructus perceptos, sed tantùm ad existentes in terra vendita, ac alios à die moræ percipiendos; si ergo à libello, 78
& petitione cognoscitur, quale sit iudicium, Peregr. *cons.* 82. *num.* 11. *lib.* 1. concludendum est, non obstante clausula, *Super quibus*, quæ non operatur, nisi super narratis: late Riminald. Iun. *cons.* 409. *num.* 74. & nisi, quando conclusio libelli est dubia, & obscura, non potest dici intentatum fuisse hoc remedium, vt pulchrè dixit Laderch. *dicto cons.* 129. *numero sexto, vers. nunc aliqua.* Menoch. *dicto cons.* 358. *num.* 37. ideóque venditori 79
dici potest: Viam, quam elegisti, hæc tibi pateat, *l. si mulier, §. fin. ff. de eo, quod met. caus. §. quæ de fullone, vers. sed nostra, Inst. de oblig. ex delict.* Bald. *in d. l.* 1. *numero* 1. *C. de execut. rei iudic.* Socin. Iun. *cons.* 46. *num.* 7. *lib.* 2. sed cùm effluxum sit tempus ad redimendum, inanis redditur actio.

Post hæc autem scripta non esse ineptum puto respondere motiuo, quod in hac causa fiebat, quia cùm emptor promiserit supplere, & augere pretium vsque ad ducat. 24. pro singulis iugeris in casu non redemptionis, allegabatur idcirco videri partes ab initio non 80
habuisse propositum emendi, & vendendi, sed pignoris contrahendi, & talem venditionem vti conditionalem non potuisse subsistere: ita Bald. *cons.* 322. *numero tertio, lib.* 3. Abb. *consil.* 76. *numero secundo, versicul. item & tertio, lib.* 1. Gabriel. *consil.* 74. *numero vndecimo, lib.* 1. Menoch. *d. præs.* 122. *numero* 54. *vers. hoc etenim, lib.* 3. Gratian. *discept. for. lib.* 2. *cap.* 258. *numero* 30. vbi quod ex hoc etiam probatur ab initio pretium non fuisse iustum.

Sed responsum est hanc coniecturam fœnoris esse veram quando augmentum est tale, vt significet ab initio maximam adfuisse in pretio læsionem in tertia, vel maiori parte, vel quando iunctum est cum alio pacto negatiuo, vt non liceat venditori retroemere, nisi post certum tempus, velut septem annos. Verùm si hoc augmentum non transcendat quartam partem totius pretij, vt hic, non est signum fœnoris, immo exinde deprehenditur emptorem non esse lucri cupidum, sed voluisse fundum sibi irreuocabiliter acquirere sine damno venditoris, cui voluit refundere illud, quod sibi retinere licebat ob pactum retrouendendi, quod facit rem venditam tanti minoris valere: sic pulchrè & latè respondet Hier. Gabr. *d. cons.* 74. 81
num. 18.

num 18.19.21. lib.1. quem sequitur Menoch. d.præs.122. num.54. in fin. Gratian. d.disc.258. num.35. latè Mantic. de tac. & amb. conuent. lib.8. tit. 20. num.36.37.38. vbi tollit contraria, & satisfacit omnibus, quos sequitur Farinac. de tract. de simulat. quæst.163. num.56.

His stantibus cùm causa fuisset commissa ab Illustrissimo Consilio Signaturæ Serenissimi Ducis Mutinæ D. Gubernatori Carpi cum consilio Consultoris eligendi in ciuitate Mutinensi, res cœpit ardentiùs agitari, & re maturè considerata per D. Consultorem fuit reuocata prima sententia D. Prætoris, & dictus emptor absolutus à petitis. Verùm quia venditor voluit appellare ab hac sententia, causa fuit commissa Illustrissimo Consilio Iustitiæ, in quo cum procedatur ex æquo, & bono, quia est Tribunal Principis, licet pignoris, & vsuræ præsumptiones non fuerint attentæ, & Consilium non deuenerit in sententiam quòd iste contractus esset vsurarius, tamen mandauit fieri retrouenditionem pratorum, quasi nondum esset lapsum tempus ad redimendum, & existimauit iustam adfuisse causam, ne cursus termini laberetur, & quatenus lapsus esset, ex iusta causa fuisse restituendum ad rem tantùm recuperandam, sine tamen fructibus perceptis, quòd non fecisset Consilium, si putasset contractum fuisse vsurarium, quia tunc res venit restituenda vnà cum fructibus, vt vidimus.

CAPVT XLI.

EPITOME.

Executor Apostolicus an possit extraiudicialiter procedere, & an in beneficialibus detur titulorum multiplicatio.

SVMMARIVM.

1 *Executor Apostolicus procedens non seruata forma Breuis, nulliter facit.*
2 *Commissarius Apostolicus quomodo procedat stante clausula*, citatis citandis, *vel*, constito.
3 *Clausula*, Vocatis vocandis, *facit executorem mixtum, & quid faciendum sit.*
4 *Clausula*, Constito, *requirit cognitionem, & partis citationem.*
5 *Clausula*, Super quo conscientiam tuam oneramus, *quid importet.*
6 *Citari debent solùm, quorum interest, stante clausula*, Citatis citandis.
7 *Titulorum multiplicatio permittitur in beneficialibus.*
8 *Collatores possunt multiplicare titulos beneficiorum.*
9 *Institutus continuat possessionem, licèt petat nouam prouisionem.*
10 *Beneficium obtinens potest petere, vt iterum instituatur.*
11 *Multiplicatio titulorum sanat defectus, & innat ad multa.*
12 *Titulorum pluralitas non nocet vero collatori.*
13 *Tituli productio non excludit præsumptionem alterius tituli.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE duobus hic breuiter tractabo, quæ mihi occurrerunt, dum essem Vicarius Episcopalis in Regia quidem, & iucundissima Ciuitate Regij Lombardiæ, alterum est, quia Communitas, & Homines Saxoli in spiritualibus subditi Episcopo dictæ Ciuitatis erexerunt, & fundarunt nobile Monasterium Monialium S. Claræ, petieruntque à Summo Pontifice id fieri Apostolica auctoritate, & ei vniri quædam beneficia simplicia, & certa bona piorum locorum applicari. Vnde Pontifex certam de prædictis notitiam non habens commisit mihi, vt citatis citandis, & constito mihi legitimè de veritate narratorum, deuenirem ad executionem Breuis, & ad erectionem dicti Monasterij, & vnionem prædictam, & dum me accingebam ad prædicta, ipsa Communitas instabat, vt procederetur extraiudicialiter, & summario modo, sine figura alicuius iudicij, & propterea Sereniss. Dux Alphonsus Estensis, nunc Fr. Ioan. Baptista Capuccinus, & exemplum inter Christianos memorãdum omnibus sæculis ob vitæ tam religiosæ susceptionem, mihi per suas humanissimas litteras scripsit, vt in prædictis complacerem dictæ Communitati, si fieri posset, vnde quærebatur quid iuris.

Alterum est, quia cùm quidam Presbyter fuisset prouisus de quodam beneficio, & dubitaretur de validitate prouisionis, ego coram D. Episcopo dixi, remedium tutum esse, vt noua prouisio peteretur à summo Pontifice: subscripsit vnus ex primariis Senatoribus Cleri, vnde sponsione facta ipse conuenit aliter sustinere, ego autem dixi assumptum meum verissimum esse: quærebatur quid iuris.

Ad primum respondi non licere extraiudicialiter procedere, & sine citatione saltem generali contra quoscumque Christi fideles sua interesse putantes, quoniam Commissarius Apostolicus procedens non seruata forma Breuis, nulliter, & perperam facit, *c. cum dilecta, de rescript. c. Pisanis, de restitution. spoliator.* Seraphin. *decision.*1071. *numero tertio*, & *decision.* 1100. *numero tertio.* Ludouis. *decisione prima, numero primo*, & maximè quando in Breui adsunt clausulæ, *citatis citandis*, vel, 1
constito; vtraque enim earum facit rescriptum conditionale, & iudex debet verificare narrata non per summarias informationes, sed per legitimas probationes, alioquin nulliter agit. Marth. *de clausi. part.* 1. *claus.* 19. 2
*num.*5. & *claus.*169. *numero sexto*, Seraphin. *decision.*601. *num.*3. Coccin. *decis.*225. *num.*2 3.4. Cyriac. *controuer.* 287. *num.*1. *lib.*2.

Certissimum est enim quòd clausula, *Vocatis vocandis*, efficit, vt non liceat extraiudicialiter procedere, sed solùm iudicialiter, quia facit executorem mixtum, qui tenetur assumere partes iudicis, & seruare formam iuris: ita *ex c. exhibita*, vbi Abb. *in vlt. not. de iudicat.* 3
Card. *cons.* 63. *in princ.* Dec. *cons.*173. *num.*2. pulchrè Beltram. *ad Ludouis. decis.*69. *num.*9. Marth. *d. claus.*169. *num.*3. Coccin. *decis.*251. *num.*1. & *decis.*366. *numer.* 2. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst.*23. *num* 64. *vers. facit.* Hoc idem efficit clausula, *Constito*, quæ requirit 4
partis citationem, & causæ cognitionem. Seraphin. *decis.*601. *num.*3. Marth. *d. claus.*19. *num.*1.3 Ricc. *in prax. de rebus Eccles. non alien. resolut.*93. *num.*64. *vers. facit*, & requirit plenam, & concludentem probationem: gloss. *in Clem. vnic.* & ibi Card. Zabarell. *de off. deleg.* Abb. *in c. conquerente, sub num.*9. *de restit. spol.* Crescent. *decis.*6. *num.*2. *de rescript.* Beltram. *ad Ludouis. decis.*53. *num.*3. Matt. *d. claus.*19. *num.*6. Cyriac. *d. controuers.*287. *num* 1. Vnde si Papa voluisset sufficere extraiudicialem informationem, vtique illud dixisset, vt sæpe facit, quando dicit, *Super quo conscientiam tuam oneramus*; hæc enim clausula 5
efficit, vt non requiratur partis citatio, & sufficiat quæuis informatio. Redoan. *de reb. Eccles. non alienand. quæst.*23. *sub num.*64. Seraphin. *decis.*448. *num.*1. pulchrè Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 35. *num.*15. *vers. at eam non requiri*; nisi tamen adessent aliæ clausulæ, quæ importarent partis citationem, vel tractaretur de præiudicio tertij.

Et in casu nostro multò magis requirebatur ordo iudiciarius, & citatio, quia tractatur de interesse multorum propter vnionem beneficiorum faciendam, & quia aderat legitimus contradictor, quoniam quædam Confraternitas dicti loci se opponebat, ne certa bona applicarentur

dicto Monaſterio ad eam deuoluta, eo quod in certo ter-
6 mino clauſura non erat facta, & ideò nominatim erant
citandi omnes, quorum intereat. Seraph. *deciſ.* 338. *num.* 3.

Cùm igitur de prædictis & ſcripto, & voce egiſſem
eum dicto Sereniſſimo, acquieuit; & ſic citatis citandis
erexit dictum Monaſterium cum priuilegiis Apoſtolicis
ad gloriam Dei, & vtilitatem populi Saxolenſis.

Quoad alterum verò punctum facilis eſt ſolutio, quo-
niam certiſſimum eſt in beneficialibus dari multiplica-
tionem titulorum, adeò vt prouiſus non ſolùm poſſit
plures titulos ab Ordinario obtinere, ſed etiam vnum ab
Ordinario, & alterum à Nuncio, vel Legato, aut à Sum-
7 mo Pontifice: ſic notant omnes *in c. poſt electionem*, vbi
pulchrè Abb. *num.* 4. *de conceſſ. prebend.* Lap. *alleg.* 132. *n.* 1.
Caſſador. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet. deciſ.* 3. *num.* 8. & *de con-
ceſſ. prebend. deciſ.* 9. *num.* 2. vbi etiam ait collatores poſſe
8 titulos multiplicare, & ab eis multiplicari. Card. Creſc.
deciſ. 7. *in princ. de inrepatr.* Veral. *deciſ.* 339. *num.* 4. *part.* 1.
Farinac. *deciſ.* 117. *num.* 2. *part.* 1. Coccin. *deciſ.* 47. *num.* 20.
& *deciſ.* 317. *num.* 4. Caualer. *deciſ.* 159. *num.* 6. 7.

Et prædicta adeò vera ſunt, vt etiam ille, qui vigore
ſuæ prouiſionis ab Ordinario obtentæ ingreſſus eſt poſ-
ſeſſionem beneficij, ſi poſtea nouam prouiſionem à Sum-
mo Pontifice impetrauit, litteris etiam non expeditis po-
9 teſt continuare poſſeſſionem, & eſt tutus in conſcientia:
Nicol. Garz. *de benef. part.* 4. *cap.* 2. *num.* 52. 53. licèt enim
inſtitutus ſit in poſſeſſione, tamen poteſt petere, quòd
10 iterum inſtituatur, & ex vtraque inſtitutione ſe tueri, vt in-
quit Decian. *conſ.* 49. *num.* 40. *lib.* 2. vnde prouiſus poteſt
vti vtraque collatione, & hoc dicitur conſilium tutum,
quia non inducit aliquam inconuenientiam, vel iuris im-
poſſibilitatem. Lap. *d. alleg.* 132. *num.* 3. vbi Mandoſ. *in*
11 *verb. titulorum*: immò talis multiplicatio ſanat defectus,
& iuuat ad conſeruandum ius quæſitum. Mantic. *deci-
ſion.* 359. *num.* 8.

Et hæc in tantum procedunt, vt hæc titulorum multi-
plicatio nunquam præiudicet vero collatori, & ei ad
12 quem verè ſpectat conferre, vt cenſuit Rota penes Farin.
deciſ. 333. *num.* 6. *part.* 1. Caualer. *d. deciſ.* 159. *num* 7. & ſic
hæc adeò ſunt poſſibilia, vt ſi quis dicat alium eſſe malè
inſtitutum, & ad hoc producat vnum inſtituti titulum,
adhuc non ſatis probat ſuam intentionem, quia poteſt
13 eſſe, quòd habeat alium titulum meliorem. Farinac. *de-
ciſ.* 741. *num.* 3. *part.* 2.

Et id paſſim ſeruatur Romæ in Curia, & Dataria Pon-
tificis, vbi ſæpiſſimè ad ſanandas collationes Ordinario-
rum nouæ prouiſiones impetrantur, & id mihi de facto
ſucceſſit. Bene verum eſt, quòd ſi fiat id poſt captam poſ-
ſeſſionem, & verè ſit nulla prima prouiſio, circa fructus
perceptos oportet ſe componere cum Camera Apoſtoli-
ca, ſed hoc non impedit continuationem poſſeſſionis, &
quin non liceat ſecundam impetrare prouiſionem, &
conſentire etiam nouæ penſioni ad fauorem alicuius, ſi
beneficium ſit capax, & nulla ſit fraus, & ſimonia; &
practici Curiæ Romanæ in hoc difficultatem non conſti-
tuunt, vt ſæpius ipſe certioratus ſum.

CAPVT XLII.

EPITOME.

An, & quando filij Iudæorum venientes ad fidem poſſint baptizari inuitis eorum parentibus, & an poſſint habere legitimam viuente patre.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi habent filios in poteſtate.*
2 *Iudæi vtuntur iure communi Romanorum.*
3 *Iudæorum filij non poſſunt inuitis parentibus baptizari.*
4 *Iudæis competit edictum de liberis exhibendis.*
5 *Iudæorum filij cuius ætatis eſſe debeant, vt poſſint baptizari inuitis parentibus.*
6 *Hebræorum filij non poſſunt baptizari, niſi habeant duodecim annos.*
7 *Puer debet eſſe doli capax, vt poſſit baptizari inuito patre.*
8 *Doli capax dicitur, qui eſt proximus pubertati.*
9 *Puer non habens vſum rationis eſt ſub poteſtate patris infidelis.*
10 *Iudæorum filij habentes vſum rationis non ſunt ſub poteſtate patris in pertinentibus ad ſalutem.*
11 *Iudæorum filij poſſunt baptizari inuitis parentibus, ſi habeant vſum rationis, & id petant.*
12 *Pueri poſt ſeptennium poſſunt peccare, & in inferno damnari.*
13 *Puer poſt vſum rationis tenetur ſe conuertere ad Deum.*
14 *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum.*
15 *Rationis vſum habentes obligant præcepta fidei.*
16 *Patria poteſtas non attenditur in ſpiritualibus.*
17 *Rationis vſus adueniſſe præſumitur poſt ſeptennium.*
18 *Pueri poſſunt habere vſum rationis etiam ante ſeptennium.*
19 *Iudicis arbitrio remittitur, an puer habeat vſum rationis.*
20 *Sponſalia contracta ante ſeptennium ab habentibus vſum rationis ſunt valida.*
21 *Iudæorum filij ad fidem conuerſi quomodo remaneant in poteſtate patris.*
22 *Rationis vſus in aliis citiùs, in aliis tardiùs aduenit.*
23 *Puer quinque annorum ob blaſphemias fuit raptus à Dæmone.*
24 *Septennio completo an præſumatur vſus rationis.*
25 *Baptiſmi ſuſcipiendi ætas non poteſt determinari.*
26 *Priuilegium debet produci per eum, qui vult eo vti.*
27 *Negatiua probatur per inſpectionem ſcripturarum.*
28 *Diſcretionis capax dicitur, qui habet vſum rationis.*
29 *Diſcretionis annos, & vſum rationis habere paria ſunt.*
30 *Alternatiuæ alteram partem adimpleri ſufficit.*
31 *Puer ſeptem annorum quoad Deum poteſt dici doli capax.*
32 *Doli capax præſumitur puer poſt ſeptennium.*
33 *Doli capacem eſſe, & habere vſum rationis paria ſunt.*
34 *Doli capax dicitur arbitrio iudicis.*
35 *Exemplis non eſt iudicandum, ſed legibus.*
36 *Filij Hebræorum ſi baptizentur etiam ante vſum rationis, non ſunt reſtituendi parentibus.*
37 *Iudæorum infans illis inuitis baptizatus debet educari inter fideles.*
38 *Puer Hebræorum, ſi petat baptizari, antequam certum ſit habere vſum rationis, debet cuſtodiri vſque ad legitimam ætatem.*
39 *Ex diuerſis non fit illatio.*
40 *Iudæorum filij conuerſi ad fidem an debeant examinari præſentibus parentibus.*
41 *Citari non debet ille, quo inuito actus poteſt expediri.*
42 *Hebræi non ſunt permittendi, vt videant eorum filios ad fidem conuerſos.*
43 *Iudæi conantes viſitare catechumenos puniuntur vt ſacrilegi.*
44 *Iudæorum filij poſſunt conſequi legitimam etiam viuente patre.*
45 *Catechumeni poſtea baptizati retinent ius ſuccedendi.*
46 *Iudæi tenentur alere & dotare filios ad fidem conuerſos.*
47 *Theologis magis credendum eſt, quàm Iuriſtis in concernentibus fidem.*

48 *Pauli*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1619. quidam puer Hebræus nomine Leo annorum octo circiter confugit ad sutorem quendam Christianum petens baptizari, à quo benignè susceptus, re ad superiorem delata, fuit à piis viris visitatus, & postea etiam iure examinatus, qui cum persisteret in proposito accipiendi fidem Catholicam, de mandato Vicarij fuit in depositum consignatus Illustr. DD. Annibali, & Camillo de Squadronis, & in domo eorum pluries examinatus ab eodem Vicario, & visitatus de eiusdem mandato à Physicis, & Theologis, qui putauerunt eum habere vsum rationis, & capacem baptismi, & semper perseuerauit in eodem proposito; & duo testes fide digni eiusdem vicini deposuerunt illum esse natum de anno 1621. At dum instruebatur in fide parentes eius strepitantes exclamabant puerum esse raptum, & non esse ætatis sufficientis ad baptismum, & volebant interesse examini; vel saltem eum videre, & audire, prætendebantque eis inuitis non posse baptizari, recursumque habuerunt ad Serenissimum qui eos pro sua pietate remisit ad Episcopum. Vnde requirebatur quid iuris.

Et quia sæpe casus solet euenire in praxi, putaui bonum esse rem plenè examinare,& discutere, quoniam primo sub aspectu iusta videbatur parentum prætentio, siquidem iure certum est Hebræos habere eorum filios in potestate: gloss. *in c. Iudaorum* 28. *quast.*1. Alex. *cons.*13. 1
*num.*11.*lib.*7. vbi de magis communi. Afflict. *decis.*151.*n.*4. de communi Bouius, *de stat.vrb.prescript.gloss.*19.*num.*56. Surd. *cons.*441.*num.*12. Gratian. *disc.for. cap.*658. *num.*30. & *cap.*977.*num.*7. quoniam viuunt, & vtuntur iure communi Romanorum actiuè, & passiuè: latè Cyriac *contr.* 2
241. *num.*17. *lib.*2. Cùm igitur liberi sint aliquid patris, sicut ei bos auferri non potest, ita filij non possunt inuitis parentibus baptizari, alioquin illis iniuria irrogaretur, & iustitia violaretur: ita D. Thom. *in summ. part.*3. 3
*quast.*68.*art.*10. Natt. *cons.*434.*num* 10.*& seqq.* Bursat. *consil.*231.*num.*3.4 *& seqq.* Gratian. *d.cap.*658.*num.*31. Bonac. *de Sacram.disp.*2.*quast.*2.*part.*6. *num.*11. *vers.respondeo secundò*, Leon. *in thes.for. Eccles.part.*4.*cap.*4. *de Iudais*, *n.*7. & alij communiter, quod adeò verum iudicatur, vt si aliter fieret, daretur Hebræis edictum de liberis exhibendis, iuxta *l.*1. *ff. de liber. exhib.* gloss. *in cap. sicut*, vbi 4
Anan. *num* 6. *de Iudais*, Graff. *decis.Aur. part.*2.*lib.*2.*cap.*22. *num.*23.

Hæc autem videntur omni carere ambiguitate quoad paruulos Hebræorum, qui non habent legitimam ætatem, cum ad hoc, vt puer Hebræus volens possit baptizari inuitis parentibus, debeat esse annorum decem cum dimidio si masculus est, vel nouem cum dimidio, si fœmina, immò maioris ætatis vsque ad annum 12. adeò vt indicatum fuerit puerum octo annorum vel nouem non esse baptizandum parentibus dissentientibus, & de facto baptizandum illis esse restituendum: latè Natt. *dict.* 5
*cons.*434.*num.*14. vide Bursat. *d.cons.*231.*num.*6. Gratian. *d.cap.*658.*num.*33.

Et omnem maculam tollere videtur constitutio Martini V. emanata de anno 1419. & ab Eugenio IV. confirmata, per quam Hebræis priuilegium est concessum, vt eorum filij ipsis nolentibus nequeant baptizari, nisi excedant annum 12. vel aliter sint doli mali, vel discretionis capaces, vt per Natt. *d cons.*434.*num.*14. Bursat. *d.cons.*321. 6
*num.*6. Gratian. *disc.for. cap.*977. *num* 14. quibus etiam conformis videtur constitutio Pauli III. de qua Bursat. *d. cons.*231 *num.*8.

Et sanè vt videtur iuri consonum, cùm oporteat puerum esse doli capacem, & pubertati proximum ad hoc, vt volens baptizari valeat reluctante saltem altero parente, 7
gl. *in c.spiritus*, §. *ecce*, *in verb. puerorum* 1.*quast.*1. Natt. *d. cons.*434.*num.*15 Bursat. *d.cons.*231.*num.*4. qui etiam probant eum dici doli capacem, qui est proximus pubertati, Farinac. *in prax.quast.*92. *num.*61. 67. licèt enim antea in 8
vniuersali puer cognoscat, an aliquid sit bonum, vel malum, tamen illa cognitio non sufficit, vnde ei multa vetantur, quæ puberibus permittuntur, & ideò DD. concludunt, eam solùm ætatem dici posse doli capacem, quæ proxima sit pubertati: gloss. *in l. impuberem*, *ff de furt.* Socin. *in c.ad audientiam*, *num.*13. *de homicid.* Castr. *in Auth. sacramenta*, *numero* 20. *C. si aduers. vend.* Natt. *dict.cons.*434.*num.*14. Brusat *dict.consil.*231.*numer.*9. Clar. *in prax.* §. *vlt. quastion.* 60. *in principio*: cùm autem iste puer Leo nuncupatus non sit huiusmodi ætatis, videtur parentibus restituendus, nec eis inuitis baptizandus.

His tamen minimè obstantibus censui dictum puerum maiorem septennio, qui ampliùs Leo non vult vocari, sed Bonifacius, esse baptizandum inuitis etiam, & reluctantibus eius parentibus, & vniuersitate Iudæorum, satisque esse quòd ipse consentiat. Nam vtique priusquam puer habeat rationis vsum, dicitur esse aliquid patris & sub 9
eius cura manere debet, adeo vt esset contra iustitiam, si inuitis parentibus de eo aliquid ordinetur, & baptizetur,

poſtquam verò incipit habere vſum rationis,& liberi arbitrij,incipit eſſe ſuus,& quantum ad ea, quæ ſunt iuris
10 diuini, vel naturalis, non ſubiicitur patri, poteſtque ſibi prouidere, & petere, quod ſibi neceſſarium eſt ad ſalutem, valetque induci ad fidem non coactione, ſed perſuaſione, & ideò ſi velit conſentire fidei, poteſt inuitis parentibus baptizari,& illis ſubtrahi debet, vt ſubuer-
11 ſionis periculum euitetur: hæc pulchrè tradunt D. Th. 2.2.*quæſt.*2.*art.*12.*in reſponſione*,& *part.* 3.*quæſt.*68.*art.*10. *in reſponſ.*Tabien. *in verb. Baptiſmus*, 2. *num.*11. Armil. *verb. Baptiſmus*, *num.*58. Emanuel Sà *verb. baptiſmus*, *num.*11. Vaſquez. *in* 3.*part.* D.Thom. *tom.*2. *diſp.*155. P. Ægid.de Coninch.*de ſacram.tom.*1.*diſp* 68 *art.*10. Henriquez *lib.*2.*cap.*25.*num.*3. Chamerot. *de baptiſm.c.*5.*dub.*3. Tolet.*in ſumm.lib.*2.*cap.*21.*num.*2.Bonacin. *de Sacrament. diſp.*2.*quæſt.*2.*part.*6.*num.*11.*verſ. reſpondeo primò.* Suarez *tom.*3.*in* 3.*part.diſp.*25.*ſect.*3. Corrad. *de caſ. conſ. part.*2. *quæſt.*65.*littera B.*Reginald.*in prax.for.pœnit.lib.*27.*n.*68. Læl.Zecch.*in ſumm. part.*1.*tit. de infedelitate in communi, cap.*10.*num.*13. Graff.*deciſ.aurearum part.*2.*lib.*2. *cap.*23. *num.*22.*de Iudæis*: qui omnes rem hanc apertè docent,& magis communem faciunt opinionem.

Quod ſanè veriſſimum eſſe negari non poteſt, quia ſi pueri poſt vſum rationis, quod eis in ſeptennio ſolet contingere,poſſunt peccare,& propter peccatum gehennæ condemnari, vt de puero quinque annorum refert S.
12 Greg.*lib.*4.*Dialog.c.*10.& omnes admittunt.Sanch.*moral. lib.*6.*cap.*16.*num.*6.*in fin.*& *de matr.lib.*1.*diſp.*16.*num.*15. 16. quomodo dicere poſſumus pro eis non extare remedium ſalutis, niſi volentibus parentibus, quos nunquam volituros credendum eſt propter eorum peruerſitatem, & obſtinationem? certè rationi non congruit, & natura abhorret, vt à pueri voluntate pendeat eius damnatio, ſalus autem eius poſita ſit in manibus patris infidelis; hoc etiam repugnat principiis Theologiæ, quæ habet puerum vſum rationis habere incipientem teneri primum deliberare de ſe ipſo, & ſe conuertere ad Deum, & in eum elicere actum amoris, alioquin lethaliter pec-
13 cat: ita D.Thom.*part.*2.*quæſt.*89. *art.*6. vbi etiam Caiet. & Medin. & *de Verit.quæſt.*28.*art.*3.*ad* 4.Syluestr.*in ſumma,verb. Oratio*, *num.*8. *verſ.indeterminata*, Tabien. *verb. Baptiſmus* 7.*ſub num.*11.Nauar.*de Orat.cap.*2.*num.*15. & *in ſumm.cap.*11.*num.*8. *verſ.niſi primò*, & *num.*22. Lopez. *part.*1.*cap.*40.Manuel 1.*tom.ſumm.in* 2.*edit.cap.*11.*num.*3. Bañes 2.2.*quæſt.*44.*art.*1.*dub.*1.*ad* 3.Victoria *relectione ad quid teneatur homo veniens ad vſum rationis*, *part.*2.*numer.*11.Azor. *moral.tom.*1. *lib.*8. *cap.*7. *verſ.ſecundò quæritur*,& *lib.*9.*cap.*4.*littera D*, *verſ. profectò.* Tolet. *in ſumm. lib.*4. *cap.*9. *num.*9. *verſ. primum eſt*, & licèt aliqui aliter ſentiant, & doceant, hæc tamen ſententia multis, & pleriſque eſt recepta, vt viſum eſt, & valde probabilis.

Et verè ſcriptum fuit,quòd niſi quis renatus fuerit ex
14 aqua, & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. S. Ioan. *cap.*3. Si ergo iſte puer vult ſaluus fieri,id pendere debebit à voluntate patris? Nemo ſanæ mentis id iuſtum
15 eſſe affirmabit: & ſi præcepta fidei obligant eum qui ad vſum rationis peruenerit, Azor. *moral.tom.*1.*lib.*8 *cap.*7. *verſ. ſecundò*, & eodem tempore puer incipit teneri ad obſeruantiam non ſolùm iuris naturalis, & diuini, ſed etiam Eccleſiaſtici,Bonacin. *de legib.diſp.*1.*quæſt.*1.*part.*6. *num.*8. & *de Sacrament.diſp.*5.*quæſt.*5.*ſect.*2.*part.*4.*num.*2. ideò non eſt poſſibile, vt quis habens vſum rationis valeat prohiberi à patre, ne legem baptiſmi impleat,quia
16 in ſpiritualibus non attenditur patria poteſtas. Gratian. *diſc. for. cap.*977. *num.*10.

Satis ergo eſt puerum habere rationis vſum, vt valeat baptizari inuitis parentibus,ſi ipſe velit. Verùm ſi dubitetur, an habeat vſum rationis,conſiderandum eſt,ſi iam compleuit primum ſeptennium, quia poſt huiuſmodi
17 ætatem rationis vſus adueniſſe præſumitur, cùm completo ſeptennio communiter accidat.D.Thom.*in* 4. *ſent. cap.*27. *quæſt.*2. *art.*2. Ioan.And. *in c. iuuenis*, *num.*9. vbi Anch.*num.*4. Alex.de Næu.*num.*19.*de ſponſal.*Henric.*in c. acceſſit*,*num.*2.*de deſponſal.impub.* Emanuel Sà *verb.baptiſmus*,*num.*11. Tabien. *verb.baptiſmus* 7.*ſub num.*11. Reginald.*in prax. for.pœn. lib.*27. *cap. vlt. ſect.*1. *in fin.* Suarez *tom.*2.*de relig.lib.*4. *cap.*6.*num.*6.7. Sanchez.*de matrimon. lib.*1.*diſp.*16. *diffic.*2.*num.*10.& *num.*14.*verſic.probabilius*, & *moral.lib.*6.*cap.*16. *num.*7. Bonacin. *de legib. diſput.*1. *quæſt.*1. *punct.*6. *num.*8. & *de Sacrament. diſp.*2. *quæſt.* 2. *part.*6. *num.*11. *verſ. ego verò puto*, & *de matr. quæſt.* 1. *part.*4. *num.*1. & *de cenſur. diſp.*7. *quæſt.*4.*part.*7. *num.*5. *in fin.*

Immò cùm vſus rationis poſſit etiam præuenire ætatem ſeptennij ex gratia diuina, vel naturali complexio-
ne,in aliquibus enim acceleratur,in aliis tardiùs aduenit, 18
vt inquiunt Sanchez *de matr. d.lib.*1.*diſp.*16. *num.*14. & *moral.lib.*6.*cap.*16.*num.*6.Bonacin *eod.tract.quæſt.*1.*part.*4. *num.*1.2.Homobon.*de examin. Eccleſ.part.*2.*tract.*11.*c.*10. *reſol.*4. *verſ.quod procedere*, ſi fortè appareat ante ſeptennium puerum habere rationis vſum, poterit inuitis parentibus baptizari, ſi ipſe velit, rationibus antè dictis;
hoc enim totum iudicis arbitrio remiſſum eſt: Corrad. 19
*de caſ.conſc.part.*2.*cap.*65.*littera C*,Sanchez *de matr. dict. diſp.*16. *num.*14. Sicut ætas quidem ſeptennij requiritur ad ſponſalia, verùm ſi ante illud adueniat rationis vſus,
valida erunt ante illam ætatem contracta. Sanchez *dict.* 20
*diſput.*16. *numero* 9. attendi ergo debet rationis vſus, qui ſi extet, nunquam dubium eſt, quin puer poſſit baptizari inuitis parentibus, ſi ipſe velit, & ſeptennium conſideratur ſolùm, quia tunc rationis vſus aduenisſe præſumitur. Verùm ſi clarè appareret neque tunc extare, puer non eſſet baptizandus, etiam completo ſeptennio.

Modò non obſtant in contrarium adducta, etenim non negamus Hebræos habere filios in poteſtate, licèt multi hoc non admittant, tamen nihil facit ad propoſitum, quia in ſpiritualibus,& iis,quæ ſpectāt ad ſalutem,
non attenditur patria poteſtas in eo, qui habet rationis 21
vſum,vt dixit D.Thom.*in ſumm.part.*3.*quæſt.*68.*art.*10 & alij ſuprà citati, niſi fortè id fauorabilius eſſet conuerſo ad fidem,& ei,qui vult religione vti.Gratian. *d.cap.*977. *num.*10. quoniam in damnoſis quidem conuerſus ad fidem videtur exiiſſe patriam poteſtatem,non in lucratiuis. Decian.*conſ.*97 *num.*7.*lib.*2.

Secundò non obſtat, quòd requiratur ætas annorum decem cum dimidio in maſculo, & nouem cum dimidio in fœmina,quia hoc non eſt verum,quin ſolummodo requiritur vſus rationis, qui poteſt contingere etiam ante ſeptennium,vt videmus, & propterea remittitur iudicio prudentum, an is, vel ille habeat vſum rationis, cùm in quibuſdam citiùs, in aliis tardiùs contingat,ſiue ex gratia ſpeciali, ſiue ex complexione naturali, vt inquit dictus P. Ægid. de Coninch. *tract.de Sacrament. & cenſur.*
*tom.*1. *quæſt.*68. *art.*10. *num.*59. quod exemplo infantis 22
conuincitur, qui propter blaſphemias atroces fuit à
Dæmone raptus è manibus patris, & ad ima inferni tra- 23
ctus, licèt tantùm eſſet annorum quinque, quod non permiſiſſet Deus, ſi ille puer vſum rationis non habuiſſet:hoc refert S.Gregorius *lib.*4.*dialog.cap.*10. D.Thom. *in* 4.*ſentent. d.*27.*quæſt.*2.*art.*2. Cagnol. *in l.pupillum qui, num.*3.*ff.de reg.iur.*Marſil.*in l.infans*,*num.*2. *in fin.ff. de ſicar.*Bonif.de Vitalin.*in Clem.*1.*num.*18.*de homicid.*Zodoc. *in pract.crim cap.*84.*num.*4.Decian.*tract.crim. lib.*6 *cap.*3. *num.*19. ex quibus comprehenditur ſeptennium non ſtare determinatiuè ad vſum rationis, ſed quod tunc bene præſumitur ſine alia probatione, licèt etiam in ea ætate poſſit contrarium probari, & ideò hoc totum debet remitti arbitrio iudicis, & prudentum, qui inſpecto puero
iudicent,an habeat vſum rationis, vt inquit P.Ægid.*art.* 24
10.*n.*59.Abb.*in cap.*1.*n.*4. & ibi Ioan. And. *n.*4.*de delict. puer.*benè Corrad.*de caſ.conſc.part.*2.*c.*95.*littera C*,Suarez *tom.*3.*in* 3 *part. diſp.*25 *ſect.*3. *verſ.ſecundum dubium*, vbi inquit

inquit etiam nullum extare tempus diffinitum in pueris ad suscipiendum baptismum, immo non videri hanc materiam capacem huius determinationis, quia agitur de
25 remedio ad salutem necessario, cuius acquirendæ per proprium consensum homo est capax statim, ac sua libertate arbitrij potest vti, & vsum habet rationis.

Tertiò non obstat priuilegium Martini V. & Eugen. IV. de quo Bursat. & Gratian. in dictis locis, ex multis, & primò quia priuilegium debet produci, & exhiberi per eum qui vult eo vti, quando illud non est clausum in
26 corpore iuris: textus est *in l. si quis ex aliena, ff. de iudic. c. cum personæ, de priuileg. in 6.* Card. Zabarel. *cons. 65. in fin.* Masch. *de probat. conclus.* 1201. *num. 36.* Bursat. *cons. 335. num. 9. lib. 3.* Hîc autem nullum priuilegium fuit productum, vel exhibitum, non ergo eis prodest, etiamsi extaret, immò non producendo illud videntur Hebræi ei renunciasse.

Deinde respondeo huiusmodi priuilegium non extare saltem authenticum, & in forma probanti, quoniam non repetitur registratum neque in corpore iuris, neque inter extrauagantes, neque in Bullario magno, vbi Laert. Cherubinus recollegit omnes Pontificum cōstitutiones: ideò credendum est non adesse, ita enim negatiua proba-
27 tur Franc. Curt. Papiens. *tract. de testibus, concl. 24. num. 53.* & hoc bene firmat Suarez *d. tom. 3. in 3. par. disp. 25. sect. 3.* vbi inquit nullum ostendi posse, aut extare ius, quo tempus suscipiendi baptismi in huiusmodi pueris definiatur, immo definiri non posse, & cùm ipse fuerit diligentissimus scriptor, si talis constitutio adfuisset, non est verisimile, quòd eum latuisset, sicut & tot alios supradictos Theologos, qui de hac materia luculenter scripserunt, & tamen de huiusmodi constitutione mentionem non fecerunt, adeò vt concludendum sit non extare.

Prætereà respondeo huiusmodi priuilegium, si extat, nihil obesse casui nostro, nam secundum Bursat. & Natt. disposuit neminem ex Iudæis, vel eorum filiis, qui duodecimum annum suæ ætatis nondum peregerint, aut aliter doli mali, vel discretionis capaces nō fuerint, sine expresso parentum, vel alterius eorum consensu baptizari. Nam considero, quòd Pontifex non præscribit absolutè ætatem puero baptizando, sed alternatiuè, tresque facit alternatiuæ partes. Prima est, quòd pueri prædicti habeant duodecim annos, quasi tunc controuerti non possit, an habeant vsum rationis: id non facit ad nostrum propositum, quia puer iste non est tantæ ætatis. Secunda est, vt tales pueri sint capaces doli mali: in hoc, licet inferiùs ostensurus sim puerum septem annorum posse dici doli capacem, tamen quia ad euitandam huius constitutionis dispositionem sufficiens est vltima pars alternatiuæ, ideò in hoc non insistam. Tertia igitur, & nouissima pars est, si dicti pueri sint discretionis capaces, quod satis conuenit huic puero, quoniam ille dicitur discretionis capax, qui habet vsum rationis, prout in terminis explicat, & intelligit Vgolin. *de off. Episcop. part. 1. cap. 23. num. 3.* ibi: *vel antequam*, & in hoc proposito habere
28 vsum rationis, & habere annos discretionis, pro eodem ponunt Grass. *decis. aur. part. 2. lib. 2. cap. 23. num. 22.* Bonac. *de Sacram. disp. 5. quæst. 5. sect. 2. part. 4. num. 2.* hæc etiam
29 tanquam synonyma apud Theologos, & summistas vsurpantur; vnde cùm in alternatiuis sufficiat alteram partem
30 esse veram, vel adimpleri, *l. si heredi, de condit. inst. l. nemo aliena, §. vbi verba, de reg. iur.* satis erit, quòd in nostro puero verificetur esse discretionis capacem, prout esse retulerunt viri periti, & prudentes.

Quartò itaque non obstat oportere puerum esse doli capacem ad hoc, vt possit baptizari inuitis parentibus infidelibus: quia respondetur in hac materia, scilicet quoad Deum, & spiritualiter illum dici doli capacem, qui potest peccare, & in lege Dei offendere, quod omnes admittunt euenire in puero septem annorum, teste D. Aug. *in epistolas ad Renatum Episcopum*, vbi inquit: *Septennis ætatis pueri, & mentiri, & verum dicere, confiteri, & negare non possunt*: refert gl. *in c. paruuli, de consecrat. dist. 4.* idem firmat Bonacin. *de Sacram. disp. 5. quæst. 5. sect. 2. parte 4. num. 2.* ideò tales pueri septennes, immo minoris etiam ætatis, dummodo habeant vsum rationis, dicun- 31
tur doli mali capaces, & quoad Deum, & legem eius puer septem annorum iudicatur doli capax, secundùm gl. *in cap. 1. in verb. grandiusculis*, & ibi Ioan. de Anan. & Host. *num. 1. 3. 4.* Abb. *num. 4.* Butr. *num. 1. ad fin.* & *num. 6.* pulchrè Henric. Boic. *num. 1. in fin.* Soc. *num. 1. 21. de delict. puer.* Bonif. de Vitalin. *in Clem. 1. num. 16. 18.* & ibi Zabarel. *num. 9. de homicid.* Marsil. *in l. infans, num. 3. 4. 5. ff. ad l. Cornel. de sicar.* & *in l. si quis te, num. 3. 4. C. eod.* Ang. *de malef. verb. scienter, num. 6.* Dec. *in l. pupillum qui, num. 2.* & ibi Cagn. *num. 3. de reg. iur.* Dueñ. *reg. 259. in 3. limit. vers. & quod*, Zodoc. *in prax. crimin. cap. 84. num. 5.* Carrer. *in pract. in 2. tract. de homicid. §. circa quartum, num. 3. ad fin.* And. Gail. *lib. 2. obseru. 110. num. 31.* Farinac. *in prax. quæst. 92. num. 191.* Menoch. *de arbitr. iudic. cas. 57. num. 16. 41.* Henric. Boic. *in c. accessit, num. 1. vers. & hoc videtur, de despons. impub.* Sanchez *de matr. part. 1. lib. 1. disp. 16. num. 11. 16.* Bonacin. *de Sacrament. disp. 5. quæst. 6. sect. 2. part. 4. num. 2.* & *de censur. d. 7. quæst. 4. part. 7. num. 5.* Homobon. *de exam. Eccles. part. 2. tract. 11. cap. 10. resol. 4. vers. dixi*, Belloch. *de cas. reser. part. 2. quæst. 1. num. 253.* & *quæst. 2. num. 15*, & hæc est differentia inter maiorem septennio, & minorem, quia ante septennium quis potest dici doli capax accidentaliter, sed dicenti talem esse incumbit onus probandi; vbi verò septennium est completum, puer præsumitur statim doli capax, nisi aliter esse probetur. Ita post Hugon. *q. 2.*
in summ. Henric. Boic. *in d. cap. accessit, de despons. impub.* 32
Abb. *in d. cap. 1. num. 4. de delict. puer.* Marsil. *in d. l. infans, num. 3. 4. 5.* Zodoc. *d. cap. 84. num. 3. 4.* Sanchez *d. disp. 16. num. 11.* Bonac. *d. part. 7. num. 5.* cui conforme est, quod dixit idem Bonac. *de matr. quæst. 1. part. 4. num. 2.* dicens, quòd si ante septennium adsit sufficiens vsus rationis, malitia dicitur supplere ætatem.

Non obstant adducta in contrarium ab iis qui volunt solùm illum dici doli capacem, qui proximus est pubertati. Nam id verùm esse potest ad excusandum puerum à pœna ordinaria, verum procedere non potest quoad pœnam extraordinariam leuem, velut vt possit ferulâ cædi, vel flagello, prout visum est ex allegatis DD. qui certè faciunt magis communem sententiam. Et dato etiam quòd huiusmodi puer excusaretur à pœnis legum ciuilium, & canonicarum, dicendum esset, quando tractatur de pœnis corporalibus infligendis, & similibus, tunc illum dici doli capacem, qui proximus est pubertati, prout in his terminis loquuntur omnes in contrarium adducti; sed spiritualiter, & quoad Deum secus est, quia septennis puer dicitur doli capax, quia potest peccare, & à Deo puniri, vt pulchrè distinguit post Host. & Archidiac. Henric. Boic. *in dict. cap. 1. numero primo, in fin. de delict. puer.* Bonacin. *dict. parte 7. numero 5.* satis enim est adesse vsum rationis, quia doli esse capacem, & habere vsum rationis pro pari ponunt
Bonacin. *de censur. d. parte 7. numero quinto*, Homobon. 33
de exam. Eccles. part. 2. tract. 11. cap. 10. resolut. 4. versic. dixi.

Et propterea sicut remittitur arbitrio iudicis, & prudentum ad videndum, quisnam dicatur habere vsum rationis, ita non est determinatum, quis dicatur doli capax, & iudicis arbitrio standum est. Abb. *in c. continebatur, in fin. de spons. impub.* Butr. *in c. attestationes, eod.* Dec. 34
in d. l. pupillum qui, num. 1. 2. & ibi Cagn. *num. 5. ff. de reg. iur.* ideoque non est quærendum, an iste puer sit proximus pubertati, quia ad effectum, de quo quærimus, & quoad præsentem materiam non æquiparantur doli capax, & proximus pubertati. Hinc iustum esse cognoscimus, quòd puer septennis possit baptizari inuitis parentibus, si ipse velit; quia si potest lethaliter peccare, fuit æquum, vt etiam medicinam, siue præseruatiuam, siue curatiuam valeret adhibere.

Quintò

Quintò non obstat sententiam fuisse latam, ob quam puer Hebræus annorum septem baptizatus inuitis parentibus fuit illis restitutus in contradictorio iudicio, donec ætatem duodecim annorum compleret, præstita fideiussione per eos de illo tunc Episcopo præsentando, & de
35 non retrahendo à Christiana religione, vt per Bursat. *d. consf.*231. *num. 6. vers. secundò.* Nam primò respondetur exemplis non esse iudicandum, sed legibus, *l. nemo, C. de sent. & interloc. omn. iudic. l. sed licèt, de off. pref.* Menoch. *cons.*326. *num.*16. Pacian. *cons.*164. *num.*139.

Deinde respondetur quòd illa sententia, si tamen extat, fuit iniustissima, quoniam non est verum, vt huiusmodi paruuli baptizati inuitis parentibus ante vsum rationis sint illi restituendi, vbi enim puer baptizandus non est, si tamen de facto baptizetur, non tamen debet paren-
36 tibus restitui, sed inter fideles educandus est. Vgolin. *de off. Episc part.*1. *c.*23. *in princ. n.*4. *vers. mihi tamen*, pulchrè Leon. *in thes. for. Eccl. part.*4. *cap.*4. *de Iudais, n.*8. vbi inquit Sacram Congregationem Tridentinj Consilij rescripsisse Episcopo Fossanen. vt cùm quædam nutrix Christiana cum infante Hebræo, quem lactabat, in ædes cuiusdam se contulisset, & infans à nobilibus adolescentibus fuisset baptizatus, bene custodiretur, & segregaretur, vbi in fide Christiana posset adolescere, ne vllo modo parentibus, qui puerum enixè exquirebant, ad illum pa-
37 teret aditus. Si ergo ex voto Sacræ Congregationis infans baptizatus inuitis parentibus, non fuit illis reddendus, quantò minùs debebat restitui ille puer, de quo meminit Bursatus, qui erat septem annorum: iniqua igitur fuit illa sententia, non erat enim reddendus, ne in contemptum suscepti sacramenti, & ad Christianæ religionis ignominiam denuo à suis iudaizare cogeretur: immò si puer infantulus peteret baptismum, & propter hoc confugeret ad Christianos, si dubitaretur, an haberet vsum rationis, non tamen esset restituendus Hebræis, sed detinendus, donec ad legitimam ætatem perueniret: ita P.
38 Ægid. de Coninch. *tract. de Sacram. de cens. tom.*1. *quæst.* 68. *art.*10. *num.*61.

Sextò non obstat constitutio Pauli III. de qua Natt. *d. cons.*434. *num.*14. *in fin.* idem statuens, quòd huiusmodi pueri debeant esse annorum duodecim. Nam respondetur non extare talem constitutionem, & non reperiri neque in corpore iuris, neque extra: immò confirmatur illa veritas, quod neque extet altera Martini V. exinde enim apparet quod isti DD. non viderunt huiusmodi constitutiones, quia Natt. *d. loco* dixit esse Pauli III. Bursat. verò Martini V. vnde non est constans huiusmodi testimonium; sed esto, quòd reperiretur, eædem supra citatæ rationes, & responsiones accommodantur.

Septimò non obstat altera Pauli III. constitutio edita de anno 1542. incipit: *Cupientes, in §. curent*, vbi disponitur hos baptizandos debere priùs instrui in articulis fidei, quod in minoribus septem annorum verificari non potest, vt inquit Bursat. *d. cons.*231. *num.*8. Nam respondetur nos non loqui de minore septem annorum, sed de maiore, & habente vsum rationis, & propterea ex diuersis non fit illatio, *l. Papinianus, §. exuli, de minor. l. fin. de*
39 *rit. nupt.* sed esto, quod etiam versaremur in puero septennium non habente, nihil referret, quia dummodo vsum rationis haberet, quod euenire posse iam ostensum est, posset etiam in fidei articulis, & præceptis nouæ legis instrui, quia hoc nascitur ex rationis vsu, ideò posset etiam baptizari rationibus iam satis firmatis.

Octauò non obstat parentum huius pueri prætensio, vt essent citandi pro suo iure, & interesse, iuxta *l. de vnoquoque, ff. de re indic.* ad finem, vt interessent examini, & audirent puerum dicentem se velle Christianum fieri, vt certi esse possent de eius voluntate. Nam respondetur satis esse, quod pueri patefacta sit voluntas, nec requiritur, quòd id fiat coram parentibus, vt habetur *in c. sicut de Iudais*; nec id pertinet ad ipsos, cùm puer in his,
40 quæ spectant ad salutem, sit sui iuris, & non subiectus patriæ potestati. D. Th. *in summ. part.*3. *quæst.*68. *art.*10. & alij, de quibus supra, & si potest baptizari inuitis parentibus, potest etiam eis non citatis, quia nunquam debet citari ille, quo inuito actus potest expediri, *l. qui potest*, vbi Dec. *num.*2. *de reg. iur.* Alex. *cons.*6. *num.*21. *lib.*3. 41
Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defect. citat. num.*20. ideò nec passus sum, nec patiar vnquam in similibus, vt tales pueri Hebræos alloquantur, quia res nimis periculosa est, & mihi relatus fuit casus in hac materia notandus. In quadam ciuitate Prælatus importunitatibus Hebræorum deuictus, permisit, vt puellam ad fidem conuersam viderent, & alloquerentur parentes eius adstantibus matronis, & ipso Prælato: quæ fuit adeo commota eorum querulis vocibus, vt vix permanserit in pro- 42
posito, & contra Prælatum exclamauit, Heu in quanto periculo posuisti animam meam. Ideo penitus cauendum est, ne Hebræi, & alij infideles visitent catechumenos, ne animos eorum à Christiana Religione auocent, & si fortè Iudæi conentur facere, possunt ab Episcopo puniri vt sacrilegi, vt post Bald. & Tusch. dixit Vgolin. *de offic. Episcop. parte prima, capit.* 23. *numero secundo, versic. interim.* Non est ergo dubium, quin hæc fieri debeant non vocatis Hebræis, & cùm puer iste septennis confugerit ad Christianos, educandus est apud eos. Tusch. *practic. conclusion. littera I, conclus.*375. *numero* 3. ex quibus sublatæ remanent omnes 43
difficultates, & si quid superest, leuissimum, & non considerabile est.

Non omittam verò dicere, quod iste puer potest consequi à patre alimenta, seu legitimam etiam in vita, quia certum est conuersos ad fidem, & baptizatos non perdere agnationem, sed succedere, sicut priùs, *c. Iudæi*, 44
vbi Abb. *num.*2. *de Iudais*, Leon. *in thes. for. Eccles. tit. de Iudais, cap.*4. *num.* 1. Vgolin. *d. cap.* 23. §.7. *num.* 1. Graff. *decis. aur. part.* 2. *lib.* 2. *cap.*... *num.*24. immò possunt petere, & consequi legitimam in bonis parentum, etiam in vita eorum, vt clarè disponit Paulus III. *in dicta Bulla*, quæ incipit: *Cupientes, in princip. vers. ita vt*, & 45
post Felin. Ferret. & Vrsill. inquit Leon. *d. cap.*4. *num.*2. Vgolin. *d. cap.*23 §.7. *num* 2 Graff. *d. cap.*23. *num.*25. sicut etiam verum est patrem Hebræum teneri alere filium conuersum, & si fœmina est, illi dare dotem, vt post Bald. 46
& Felin. inquit Grilinz. *cons.*140. *num.*27. & Graff. *dict. cap.*23. *num.*25.

Hunc autem casum ad abundantem cautelam feci proponere in congregatione S. Officij Ciuitatis Regij, vbi interuenerunt multi Theologi, Canonistæ, & Iuristæ, & omnes concorditer censuerunt puerum esse baptizandum inuitis parentibus: & quia in hac materia aliquantulum videntur discordare Theologi, & Iuristæ, animaduertendum est in his, quæ spectant ad conscientiam, vel ad fidem, magis credendum esse Theologis, quàm Legistis, vel Canonicis: latè Azor. 47
*moral. part.*3. *lib.*1. *capite quinto, ad quintum, vers. in hac re.*

Et ita fuit executum, nam die 23. Septembris 1629. dictus puer publicè fuit baptizatus in Ecclesia Cathedrali ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Marchione Paulo Coccapano Episcopo Regij, & Principe, & Ciuitas eum 48
suscepit de sacro fonte, & ei donauit aureos quinquaginta, & vestes neophytis fieri solitas, enituitque Pastoris Charitas, & Ciuitatis liberalitas, quoniam verè fatendum est Antianos, & Senatores dictæ Ciuitatis multùm esse procliues ad opera Pietatis, profundereque pecunias ad beneficium pauperum, & miserabilium, non possumque non laudare tam Illustrissimæ Communitatis Consilia- 49
rios, & ministros, qui non solùm rerum publicarum optimam curam gerunt, verùm etiam priuatis necessitatibus subuenire non prætermittunt, eodem enim tempore fuit baptizata puella Hebræa annorum 20. nomine Sara, cui fecerunt vt puero, & eandem libertatem exercuerunt. O felix Regij Ciuitas, quæ Virginem Dei genitricem immaculatam

maculatam patronam, & protectricem tuam venerari, cuius miraculis,& prodigiis nomen tuum vsque ad extremum terræ delatum est: tu Principes habes pietate,prudentia,& integritate conspicuos. Pastorem verò vigilan-
50 tissimum, tuæque salutis cupidissimum splendore virtutis, & nobilitatis insignem colis; & denique Senatores tanta prudentia, & mansuetudine prædítos ad regimen tuum collocatos conspicis, vt vicinarum vrbium nihil desideres,sed potiùs ob cœlum tam propitium aliqualem præbeas æmulationis occasionem.

Sed postquam de Hebræis verba facere contingit,hic addere placet casum in praxi occursum, nam Hebræus pluries rem habuit cum muliere Christiana,& processatus in curia Episcopali, vnde contigit dubitare, an eius punitio spectaret ad iudicem Ecclesiasticum, videbatur enim quod non, quia de his, qui foris sunt,nihil ad nos, *c.gaudemus*,& ibi DD.*de diuort.* & iudex Hebræorum de-
51 linquentium est iudex laicus,non Ecclesiasticus: Clar. *in prax.§.fin.quæst.35.num.25.verſ.modò quæro.*

Contrarium tamen verius est,& in praxi seruatur,nam commixtio carnalis cum Hebræis, vel Iudæorum cum Christianis, etiamsi fœmina sit inhonnestæ conditionis iure canonico est punibilis,*c. in nonnullis, de Iudæis, c. in*
52 *Archiepiscopatu, de raptor.* Alex. *conſ.13. num.15. lib.7.* immò non licet Iudæo cum Christianis, & è contra in eodem balneo se lauere,vel in eadem mensa comedere,*c.*
53 *nullus,28.quæſt.1.*Syluestr. *verb.Iudæus,num.2.* Graff.*deciſ. aur. part.2. lib.2. cap.23. num 9. 11.* ideóque graui pœna
54 plectendi sunt Hebræi,si ausi fuerint commisceri fœminis Christianis etiam inhonestis,arbitrioque iudicis puniuntur.Dec.*in cap.1.num.23.* & ibi Bero. *num.184.de conſtit.* Alex.*conſ.13.num.15.lib.7.*Rol.*conſ.35.num.22.lib.2.* Decian.*tract.crimin.lib.5.cap.12. num.20.* Menoch.*de arbitr. iudic.caſ.290.num.15* Farinac.*in prax.quæſt 139.num.2.* & *fragm.part.2.verb. Iudæi, num.665.* Caball. *reſol.4. num 7. part.1.* Anch. Iun. *quæſt.27. num.7.lib.2.*Graff. *deciſ.aur. part.2. lib.2. cap.23.num.36.* quod procedit,siue Iudæus cognoscat Christianam, siue Christianus Iudæam, *d.c. in nonnullis*,Farinac.*d.quæſt.139.num.28.*Graff *d.cap 23.n.37.* bene verum est, quod grauiori pœna debet plecti Hebræus cognoscens Christianam, quàm Christianus rem
55 habens cum Iudæa.Couar.*de ſponſal. part.2. c.6.§ 11.n.3.* nec fœmina debet impunè habere, quoniam ambo sunt puniendi, tam Hebræus, quàm mulier ab eo cognita. Bero.*deciſ.306.num.5.*

Nec dubitandum est, quin Iudex Ecclesiasticus possit procedere contra prædictos,& eos punire pœnis etiam pecuniariis,& corporis afflictiuis,citra tamen effusionem
56 sanguinis,nam subsunt Iudæi foro Ecclesiastico,quando aliquid faciunt contra sacros canones, vel leges Pontificias,aut ius diuinum,vel naturale,& ad Episcopum spectat eos punire,cum sit canonum custos,& executor: ita Bald.*in conſ.316.in fin. lib 1.* Henric. Boic. *in c.gaudemus, num.1. verſ. aut de lege canonica, de diuort.* Tusch. *pract. concluſ. littera I,concluſ.372.num.13.*Repertor.Inquisitor. *in verb.Iudæus,verſ.vnde coercitio* Bellet.*diſq cler.part.1 tit. de fauor.cler.real.§.5.n.81.verſ.nam Episcopus*, vide Leon. *in theſ.for Eccleſ.part.4.cap.4 num.11.* vnde Parisiis Epis-
57 copus puniuit acriter Christianum, qui ex Iudæa susceperat filios, teste Boër. *d. deciſ.316. num.5. verſ. & ita:*
58 & hoc voluit clariùs Graff. *deciſ.aur.part.2.lib.2. cap.23. num.38.* dicens, quòd Ecclesia licitè potest procedere contra Iudæum delinquentem, cùm ratione delicti efficiatur de foro Ecclesiæ, & eò loci loquitur in nostro proposito de hac commixtione Hebræorum cum fidelibus; multò autem fortiùs id procederet, si Iudæus solli-
59 citaret Christianum ad deficiendum à fide; posset enim puniri ab Episcopo, & ab Inquisitore. Surd. *conſ.498. num.9.16.& ſeqq.*& *num.23.*

Et sanè de hoc non est mirandum, quoniam verè Iudæi in delictis merè sæcularibus subsunt tantùm foro laicali,in criminibus verò Ecclesiasticis subiiciuntur solùm foro Ecclesiæ,& denique in iis,quæ sunt mixti fori etiam inter personas sæculares, contra Hebræos quoque locus
est præuentioni: pulchrè Felin. *in c.poſtulaſti,num.5.6. de* 60
Iudæis, Vgolin. *de offic. Episcop part.1.cap.22.§.3. num.5.* Leon. *in theſ. for. Eccleſ. part.4. cap.4. num.12.* Farinac. *fragm. part.2. verb.Iudæi, num.660.663.664.* hic autem cum huiusmodi commixtio fidelium, & infidelium à sacris canonibus puniatur multis in locis, posset dici hoc esse crimen Ecclesiasticum,sed esto etiam quod aliqua lege imperiali puniri possit, saltem erit mixti fori, nam ea
dicuntur mixti fori delicta, quæ lege canonica, & impe- 61
riali sunt prohibita: Abb. *in c. cum ſit,in fin.* & ibi Aret. *num.4.*Socin. *num.26.* & alij,*de for.compet.* Decian. *tract. crimin.lib.4.cap.26.num.63.* Bellet.*diſq. cler. part.1. tit. de fauor. cleric. real. §. 4. num.8.* & ideò etiam Ecclesiasti-
cus poterit procedere, quia si potest legem condere, po- 62
test etiam exequi, & pœnam eius infligere, vt inquit Bellet. *d. loco.*

Verùm si sancitum fuit, ne Iudæi cum Christianis ludere, aut comedere, vel familiaritatem, seu conuersationem habere vllatenus præsumant, alioquin etiam ab Ordinario Ecclesiastico arbitrio suo puniri possint, vt statuit Paul.IV. de anno 1555.die 12.Iulij,cuius Bulla inci-
pit: *Cùm nimis:* quam constitutionem,licet loquatur so- 63
lùm de Hebræis degentibus in statu Ecclesiastico,tamen Pius V. de anno 1566. die 19. Aprilis extendit ad orbem terrarum,& vbique seruari mandauit, & Episcopis, ac Ordinariis locorum præcepit, vt in suis diœcesibus obseruari faciant,& rogauit Dominos temporales,vt eis assistant,& auxilium præstent,vt in eius Bulla, quæ incipit: *Romanus Pontifex*; quantò magis poterit Ecclesiasticus procedere contra Hebræos rem cum Christiana habentes?vtique censendum est hunc casum non extensiuè, sed comprehensiuè contineri in dicta Bulla, quæ enim maior familiaritas, & conuersatio, quàm actus venereus? hic enim refert intimi amoris symbolum, vt inquit Zodoc. *in prax. crimin. cap.96. num.29.* vbi etiam
ostendit, quòd licèt talis copula non sit propriè sodo- 64
mitica, ei tamen affinis est, & pro sodomitica damnatur, & quod interdicto commercio multò magis interdictum censetur exercere actum venereum; res igitur clara est.

Nec obstat nihil ad nos pertinere de his,qui foris sunt, quia id procedit quoad censuras, & pœnas spirituales, secus est in pœnis corporalibus,& pecuniariis, quas Ecclesiasticus potest infidelibus infligere: ita Syluest. *verb. Iudæus,num.10.*Henric.Boic.*in d.c.gaudemus,num.1.de di-*
*uort.*Dec *in cap.1.num.22.de conſtit.*Alex.*conſ.99.num.11.* 65
lib 6.& *d.conſ.13.num.21.lib.7.*Rol.*conſ.35. num.51. lib.2.* quod sufficit nobis.

Deinde non obstat solum laicum esse iudicem competentem Iudæorum,ex Clar.*dict.quæſt.35.verſ. modò quæro,*
Nam hoc non est verum, nisi in delictis merè sæculari- 66
bus, vt ex supradictis bene constat, & ideo iure merito Clarum damnat Vgolin. *de off.Episc.d.cap.22.§ 3. num.5. verſ. Hinc etiam.*

Non obstat hoc esse delictum laicale, quia punitur in *l.ne qui Christianam,C.de Iudæis.* Nam in dicta lege solùm punitur copula matrimonialis,vt clarè legitur in ea, quæ grauius est delictum, & magis punibile, quàm simplex copula Iudæi cum Christiana,vel è contra,vt inquit Couar.*de ſponſal.part.2.cap.6 §.11.num.3.*Farin.*d. quæſt.139. num.36.& ſeqq.*Graff *deciſ.aur part.2.lib.2. c.23. num.36.*

Non obstat consideratio textus *in d. c. in nonnullis,*
de Iudæis, vbi Pontifex præcipit Principibus sæculari- 67
bus, vt animaduersione digna procedant contra præsumptores illius canonis. Nam respondetur, Papam non excludere se ipsum, quin possit iudicare, & punire Iudæos effectos de foro Ecclesiæ ratione delicti, vt pulchrè declarat Eymeric. *in Director. Inquiſitor. parte ſecunda, quæſtion. 46. num.10. verſ. ſecundò reſpondetur,* vt in simili etiam dixit Abb. *in capit. poſtulaſti, numero 5*

verſ.

verſ. vnde intelligo, de Iudæis : hoc enim non tollit iuriſdictionem Epiſcopis, ſed dat etiam laicis, quod efficit delictum eſſe mixti fori, vnde allegata lex *ne qui, C. de Iudæis*, efficit vt delictum illud, quando Iudæus audet ſe matrimonialiter copulare cum Chriſtiana, ſit mixti fori, quia etiam punitur lege Imperiali, non autem tollit iuriſdictionem Eccleſiaſticis, quoniam, vt vidimus, crimina mixti fori dicuntur, quæ lege Canonica, & Imperiali puniuntur.

Denique non obſtat altera conſideratio *ad c. in Archiepiſcopatu, de raptor.* vt eò loci Eccleſia procedat contra infideles mulieribus, & pueris Chriſtianis abutentes, tanquam delegatus Regius. Nam reſpondetur, Pontificem narrare quidem commiſſionem Epiſcopis factam per
68 Regem ſuper Sarracenos, non tamen approbare eos ex tali commiſſione procedere, ideoque non vt delegati, ſed vt Ordinarij propria vſi ſunt poteſtate: ſic pulchrè reſpondet Eymeric. *in Director. Inquiſitor. part. 2. quæſt. 46. num. 12.* & tenet Abb. *in dict. c. in Archiepiſcopatu, numero ſeptimo*, ibi: *poterat tamen in iure proprio.* Nam cer-
69 tum eſt Iudæos ratione delicti eſſe, & effici ſubiectos foro Eccleſiæ, teſte Franc. Peña *in d. Director. Inquiſit. part. 2. in quæſt. 44. comment. 69. in verb. Tertium eſt*, vbi multos allegat.

Vnde concludendum eſt, Hebræum poſſe puniri à Iudice Eccleſiaſtico ſi rem habeat cum Chriſtiana etiam meretrice, quod ex prædictis ſatis clarum eſſe apparet; & iuſtum eſt, nam Hebræus ſic agendo contrauenit propriæ illius legi, per quam vetatur illi coïtus cum perſona diuerſæ ſectæ; legimus enim quòd Phinees Eleazaris
70 ſacerdotis filius Iudæum cum Madianitida coeuntem gladio tranſfixit, vt habetur *Numer. cap. 25.* & *in c. reos, §. qui coierit, verſ. Phinees, 23. quæſt. 5. c. nos, §. his ita 2. quæſt. 7.* Menoch. *de arbitr. iudic. d. caſ. 290. num. 8.* ſed Iudæus de-
71 linquens contra legem veteris teſtamenti poteſt puniri à Iudice Eccleſiaſtico. Felin. *in cap. 1. num. 38. de conſtitut.* Surd. *deciſ. 133. num. 22.* Leon. *in theſ. for. Eccleſ. part. 4. cap. 4. num. 27.* Ergo nullus remanet ambigendi locus, quin Iudex Eccleſiaſticus poſſit huiuſmodi cauſas cognoſcere, & decidere, Hebræoſque punire: ceſſat autem omnis difficultas eo, quòd res deciſa fuerit à S. Congregatione S. Officij in Romana Curia, ſiquidem cùm Inquiſitor Regij prætenderet poſſe cognoſcere cauſas Iudæorum meretrices Chriſtianas adeuntium, Sacram Conſecrationem conſuluit, cui Illuſtriſſimus Cardinalis Mellinus ſub die 11. Iunij 1621. de mandato Congregationis ei reſcripſit, ne ſe ingereret in ſimilibus cauſis, ſed de illis curam relinqueret Curiæ Epiſcopali. Litterarum originale ego vidi.

Sed poſtquam de Hebræis incepimus verba facere, omittere non placet caſum in praxi mihi euenrum, etenim cùm Iudæus quidam conuerſus ad fidem, & baptizatus eſſet, haberetque vxorem, quæ examinata, & monita cum termino ſibi præfixo ad deliberandum, ſemper perſeuerauit in propoſito iudiaïzandi, & poſtea requirebat dictum eius virum ad eam repudiandam, qui annuebat, cùm Iudæis permiſſum ſit repudium, vt
72 *in Deut. cap. 24.* & *Malach. cap. 2.* & propterea poſtulauerunt à me licentiam dandi libellum repudij ſecundum ſolemnitatem Hebræorum, quam penitus negaui, & conſulti plurimi Theologi reſponderunt hoc non eſſe tolerandum; & idem ſenſit M. R. P. Inquiſitor.

Huius autem rei, & negationis ratio fuit, quia poſt legem Euangelicam non ſolùm fidelibus, ſed etiam Iudæis, & Gentilibus prohibitum fuit repudium, vt apud D.
73 Matth. *cap. 19.* illis verbis: *Quoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras, ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis quia quicumque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxe-*
74 *rit, mœchatur*, & licet infideles non cogantur ab obſeruantiam legis Euangelicæ, tamen quando concordat cum lege naturæ, vt hic, ſecus eſt, & ideò peccant mortaliter, ſi repudium faciunt, teſte Barboſ. *ff. ſolut. matr. rubr. 2. part. num. 10.* Abulenſ. *in Matth. d. cap. 19. quæſt. 63.* Sanchez *de matr. lib. 10. diſp. 1. num. 9.* matrimonium enim indiſſolubile eſt iure naturæ, & diuino. Bonac. *de matr.* 75
quæſt. 2. punct. 11. num. 2.

Et licèt Iudæi tolerentur in obſeruando ſuos ritus, & cæremonias, *c. conſuluit*, vbi Abb. & DD. *de Iudæis*, Leon. 76
in theſ. for. Eccleſ. part. 4. c. 4. num. 51. tamen in ſuis vſibus, & ritibus ſeruandis peccant; dicit enim D Hieronymus, *Legalia mortifera ſunt obſeruantibus*, & hoc firmat Megal. Squillacenſ. *conſ. 67. num. 5.* ideò noſter neophytus non poteſt conſentire huic rei, & dare libellum repudij more Hebræorum, quia qui conſentit peccato alterius, 77
mortaliter peccat. D. Paul. *ad Rom. cap. 1.* ibi: *Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt*, vbi gloſſ. necnon D. Thom. *2. 2. quæſt. 10. num. 11.* Megal. *d. conſ. 67. numer. 5. & ſeqq.* vbi latè etiam oſtendit non licere macellariis permittere Iudæis, ſi ſecundum eorum ritum occidant animalia in macellis Chriſtianorum pro victu eorum, minuſque licere Chriſtianis emere, & veſci carnibus derelictis à dictis Hebræis, cum ſibi tantùm reſeruent partes anteriores animalis, quia hoc eſt conſentire eorum erroribus. 78

Et maximè quia licèt conuerſo ad fidem poſt monitionem factam infideli liceat tranſire ad ſecunda vota, vel ad religionem, non expectato, quod infidelis nubat, Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 74. num. 11. & ſeqq.* Bonac. *eod. tract. quæſt. 3. part. 7. num. 8.* tamen infidelis non poteſt alias celebrare nuptias, antequam conuerſus mutauerit ſtatum, quia prius non diſſoluitur matrimonium, adeò vt ſi infidelis conuerteretur, antequam iam conuerſus iniiſſet matrimonium, vel religionem ingreſſus eſſet, teneretur fidelis illum tanquam verum coniugem admittere, *c. gaudemus, ad fin. de diuort.* Sanchez *d. tract. lib. 7.* 79
diſp. 75. num. 4. Bonacin. *d. punct. 7. num. 7.* Ergo non ſolùm noſter neophytus peccaret conſentiendo, ſed agendo, quia daret libellum repudij, quod nec ſibi, nec Hebræis licet; & propterea nihil actum fuit, & licet Iudæi alle- 80
gatent id alias fuiſſe factum, non tamen potui videre exempla, & ſi vidiſſem, adhuc negauiſſem, quia exemplis non eſt iudicandum, & cùm viros doctiſſimos conſuluiſſem, eos eiuſdem ſententiæ inueni, propter quod rebus infectis dimiſſi ſunt Hebræi. Et ita.

CAPVT XLIII.

EPITOME.

Hæres alienando partem rei alienari prohibitæ an cadat à tota hæreditate, vel à parte tantùm alienata.

SVMMARIVM.

1 *Permutatio eſt alienatio.*
2 *Permutatio non eſt, vbi ſpecies præponderatur à pretio.*
3 *Æſtimatio facit venditionem.*
4 *Venditio eſt ſemper, vbi de pretio fit mentio.*
5 *Effectus potius, quàm verba attenduntur in cognoſcendis contractibus.*
6 *Alienatione facta rei prohibitæ alienari, ſtatim admittitur ſubſtitutus.*
7 *Voluntas teſtatoris eſt ſeruanda.*
8 *Alienationi prohibitæ conſentiens cadit à iure ſuo.*
9 *Alienatio inualida poteſt retractari.*
10 *Recuperatio rei alienatæ non excludit ſubſtitutum in caſu alienationis.*
11 *Alienans partē rei alienari prohibitæ cadit ſolùm à parte.*

12 *Cadu*

11 *Caducitas incurritur in totum, si alienetur pars rei vetita alienari.*
13 *Hospitalia alienantia contra mentem defuncti priuantur hæreditate.*
14 *Filius alienans rem prohibitam alienari, priuatur etiam legitima.*
15 *Prohibitus alienare non potest partem alienare.*
16 *Prohibitioni de non alienando pro parte satisfieri non potest.*
17 *Conditio in totum debet impleri.*
18 *Delinquens in vno factus est omnium reus.*
19 *Delinquere videtur, qui non seruat preceptum testatoris.*
20 *Dictio*, casu quo, *importat conditionem.*
21 *Conditionale totum redditur, si datum purè, sub conditione adimatur.*
22 *Contrauentio parui momenti potest priuare magna hæreditate.*
23 *Voluntati testatoris non potest resisti.*
24 *Partis alienatio quando faciat hæredem cadere à toto.*
25 *Partis appellatione quando de dimidia intelligatur.*
26 *Minimum quando consideretur.*
27 *Minima res quæ dicatur.*
28 *Peccata rerum euentis non metiuntur.*
29 *Dictio*, in parte, *vel* in aliqua parte, *intelligitur etiam de minima.*
30 *Verba*, in totum, vel in partem, *quid significent.*
31 *Venditione facta in conspectu rei censetur tradita possessio.*
32 *Patientia habetur pro traditione.*
33 *Mandatum non præsumitur ex scientia.*
34 *Perseuerantia inducit declarationem animi.*
35 *Pœna non incurritur ex contractu nullo.*
36 *Alienatione inualida adhuc incurritur pœna à testatore imposita.*
37 *Actus nullus executioni demandatus facit incurrere pœnam.*
38 *Nullitas actus an excuset à pœna.*
39 *Possessionis sola translatio dicitur alienatio.*
40 *Alienantes contra voluntatem testatoris dicuntur delinquere.*
41 *Mulier incurrit pœnam, licet nulliter alienet.*
42 *Minor incurrit pœnam alienando etiam inualidè.*
43 *Restitutio in integrum non datur in quasi delictis.*
44 *Recuperatio non excusat à pœna, re non integra.*
45 *Alienare licet ob debita testatoris soluenda, & quando.*
46 *Causa expressa est illa, quæ censetur mouere.*
47 *Hæres potest alienare bona fideicommissi ob æs alienum testatoris.*
48 *Bona libera debent prius alienari.*
49 *Debita testatoris quando sint causa alienandi bona fideicommissi.*
50 *Mobilia sunt prius alienanda, quàm stabilia.*
51 *Alienationem fieri ob causam permissam est exprimendum.*
52 *Alienatio solùm dolosa priuat hæredem bonis testatoris.*
53 *Dolus quomodo arguatur in alienante.*
54 *Alienationem non reuocans non dicitur esse sine dolo.*
55 *Alienatio censetur prohibita etiam in casu permisso, concurrente prohibitione legis, & testatoris.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

HÆredes D.Francisci à Iudice, tam instituti, quàm substituti sine aliqua difficultate ceciderunt à commodo eius hæreditatis propter permutationem tabularum tredecim, & vncias decem de bonis dictæ hæreditatis contra præceptum testatoris, qui omnem suorum bonorum alienationem interdixit his verbis: *A quali prohibisce, & espressamente vieta ogni sorte di alienatione de i sopradetti suoi beni, ò parte di quelli*, & quæ sequuntur in eius testamento. Certum est enim quod alienationis prohibitione censetur etiam prohibita permutatio, quia verè, & propriè est alienatio. Alex. *cons.63. num.2. vol.7.* Tiraq. *de retract.lign.§.1. gl.14. num.34.* Carpan. *ad stat. Mediol.cap.417. num.113. part.1.* Lambertengh. *de contract.mulier.gl.1.verb.in alienationibus, num.42.43.44.45.* Cald.*syntagm.iur.emph.lib.4.cap.8.num.40.* Tusch. *litt. A. concl.261.num.28.*

Et licèt verè sufficiat permutatio ad incurrendum pœnam, tamen si rem diligentiùs intueamur facilè comperiemus non fuisse permutationem, sed veram, & propriam venditionem, quia pro vna petiola tabulæ vnius dicti hæredes dederunt tabulas tredecim, & pro additione ipsi receperunt libras 66. & sic constat, quòd pretium præponderat speciei, & propterea censenda est venditio, non permutatio: in terminis Alex. *d. consil.63. num.3.4. libr.7.* fusè Tiraq. *d. tract. §. 30. gl.1. numer.9.* Mantic. *de tac. & ambig. conuent. lib.35. tit.2. num.4.* 2

Accedat, quòd harum rerum sic fictè permutatarum facta fuit æstimatio, & sic æstimatæ traditæ sunt, vnde sequitur, quod non sit aliud, quàm venditio, influente hoc ipsa æstimatione, ad textum *in l.quoties, C.de iur.dot.l.3.locat.* Dec.*cons.159.num.2.* Tiraq. *d. tr. §.1.gl.14. num 20.* 3
Menoch. *lib.3.præs.74.num.1.*Farin.*decis.crim.135.num.2.* vbi enim sit mentio de pretio, intelligitur hic esse venditio.Iacob.Nouell.*de iur.protb.§.2. num.153.154.* & *§.4.* 4
*num.32.*Alex.*d. cons.63. num.1. vers. tamen quando, lib.7.* Menoch.*d.præs.74.num.2.*& *præs.129. n 31.* ac *præs.104. num.33.*non enim refert, quod partes in instrumento dixerint se permutare, quia in cognoscendis contractibus effectus magis, quàm verba spectari debent, teste Tiraq. 5
d.§.30. gl.1.num.11.12. Neuiz.*cons.91.num.12.*Bellon.*consil.21.num.7.* Afflict. *decis.72. in fin.* Menoch. *cons.444. num.8.9.10.*hoc autem magis præiudiciale est hæreditati, quia si esset vera venditio, tantumdem recepisset, quod hic euenire non potuit.

Vnde cùm testator in casu contrauentionis vocauerit ad hæreditatem Hospitalia S. Mariæ, & S.Rochi verbis expressis dicens; *E caso, che alguno presumesse alienare ò in tutto, ò in parte gli beni di esso Signore testatore, sub to lo priua, & vuole, che siano applicati la metà all'Ospitale de Bastardini, & l'altra meta all'Ospitale di San Rocho.* Ideò sequuta dicta alienatione factus est locus dictis 6
Hospitalibus, & hæredes statim cadunt à commodo hæreditatis. Paris. *cons.109.num.33.lib.3.* post multos Petr. *de fideicomm.quæst.3. num.6.* latiùs Cald. *de iur.emphyt. lib.1.quæst.56.num.40.vers. cuius contrarium.* Farinac. *decis.593.part.2.*Vincent.Fusar. *tract.de subst.quæst.718.n.1. & seqq.* voluntas enim testatoris ad vnguem est seruanda, *§.disponat, in Auth. de nupt.* Ceph. *cons.318.num.16.* 7
Fusar. *d.quæst.718. num 10.* & alienare contra mentem testatoris est delinquere.Farin *cons.113. num.21. lib.2.* & 8
consentiens tali alienationi cadit à iure suo. Seraph. *decis.321.num.15.*

Et licèt dicti hæredes dicant esse paratos ad reuocandam dictam alienationem, quod sibi licere asserunt, eo quod prohibitus alienare, cum nulliter gesserit, potest retractare contractum, Fusar.*d.tract.quæst.6.7.n.2.* tamen 9
veriùs est eos non posse talem reuocationem facere ad præiudicium hospitalium vocatorum, quibus ius quæsitum est, & ab eis auferri non potest, & maximè, cùm res non sit amplius integra ob traditionem rei alienatæ, & litem iam motam; & ideò omnino factus est locus dictis Hospitalibus vocatis in casu alienationis, ad textum 10
in l.cùm pater, §.libertis, ff. de leg.2 Ias. *in rep. l.filiusfam. §. Diui, il secundo, num.100.in secunda lect.ff. de leg.1.* Petr. *dict. tract. quæst.8.num.16.& seqq* & *quæst.10.num.79.80.* Crott.*cons.44.num.17.*Molin.*de primog. Hisp. lib.4. cap.1. num.20.& seqq.*Cald. *d.tract.lib.1. quæst.16. num.41. vers. secundùm*, Fusar *d.quæst.78.num.13.15.* qui idem sentiunt, etiamsi nulla sit alienatio.

Benè tamen verum est, quod multi sentiunt, quod etiã si facta esset alienatio contra mentem testatoris dolosè, &

& in magna quantitate adhuc hæredem alienantem non esse priuandum, nisi parte alienata, non autem cadere à
11 commodo totius hæreditatis, & hanc dicunt esse magis communem, & æquiorem DD. sententiam Ias. *in l. ait Prætor, la secunda, num.5.6. de iureiur.* Loarez *in d.l. filiusfam.§. Diui, num.*191. & *num.*515. vbi etiam Soc. Iun. *num.*220.221.*de leg.*1.Ruin. *in l.*4.§. *Cato, de verb. oblig.* & *consil.*119. *num.*12. *lib.*2. Menoch. *conf.*164. *num.*22. Bursat. *consil.*13. *num.*38. *lib.*1. Curt. Iun. *de feud. part.*4. *princ. num.*153. Peregr. *de fideicom. art.*14. *num.*3. & *consil.*40. *num.*4. *lib.*4. Paleot. *de noth. & spur. cap.*43. *n.*5. Cald. *de iur. empb. lib.*4. *cap.*9. *vers. verumtamen*, pulchrè Honded. *conf.*68. *num.*81.84. & *consil.*72. *num.*13. *lib.*1. Sim. de Præt. *de interpret. vlt. vol. fol.*283. *num.*7. *in fin.* Caualc. *decis.*6.*num.*46. *part.*3. Farin. *decis.*593. *part.*2. videndus Ludouisius *decis.*216. *n.*1. *vers. contrarium, & per totam.*

Nihilominus alteram sequor opinionem, quod alienans cadat à toto, non autem à sola parte alienata, quia indiuidua est testatoris voluntas, & hæres alienando con-
12 trauenit præcepto testatoris, ideoque in vniuersum se reddit indignum eius bonis, offensio enim respiciens personam in solidum nocet, & propter hoc dicta hospitalia ad totum vocantur, & dicti hæredes priuati remanent vniuersa hæreditate, etiamsi in minimo contrauenerint: sic probat textus *in l.*2. §. *idem erit, ff. de his quibus vt indign. l. etiam si partis*, vbi Bald. *num.*5. *de leg.*1. *l. cùm pater*, §. *libertis*, vbi Bart. *de leg.*2. *l. quidam in iure*, §. *donationem*, vbi Cuman. *num.*2. *de donat. l. si pulationem*, §. *fin.* vbi Bart. *de verb. obligat.* & ita consuluit ante-
13 signanus noster Angel. *consil.*168. *num.*3. *vers. venio ad secundum*, qui loquitur in fortioribus terminis, quia consulebat contra Hospitalia, quæ alienauerant, vnde quantò magis pro Hospitalibus vocatis in casu alienationis consuluisset, & ideò Angelum plerique sequuntur, prout facit Alex. *consil.*57. *num.*1. *vers. & ita etiam*, *lib.*2. & Iason ex aduerso allegatus se retractauit *in l. si quis ita, §. ea lege, num.*48. *de verb. oblig.* vnde Add. ad Alex. *consil.*155.*lib.*2. dicunt, quod Iason malam consultationem factam palam reuocauit in lecturis, & hanc sententiam sequuntur Alciat. *in d. l.*4.§.*Cato, num.*112. *de verb. oblig.* & *conf.*304.*per totum*, pulchrè Crott. *in d.l. filiusfamilias*, §. *Diui, il secundo*, *num.*154. & ibi Bath. Romule *n.*205. *versic. mihi magis*, & Ioan. Bologn. *ff. de leg.* 1. Fab. *in §. si verò, Inst. de legat.* Galliau. *in l.*2.*num.*4.*de verb. oblig.* Dec. *in cap. maioribus*, *num.*5. *de prabend.* & *in cap. de appellationibus, n.*3. *vers. & hoc idem, de appellat.* Ioan. Cald. *tract. de Eccles. interd. car.*169. Tiraquel. *in tract. de iudicio in rebus exig. fer. lim.*54. Curt. Iun. *de feud. part.*4.*num.*113. *vers. secunda fuit.* Mascard. *de probat. concl.*1157. *num.*98. Cagn. *in l. si quis maior*, *num.*196. *C. de transact.* Anch. Iun. *lib.*1.*quæst.*72. *in fin.* Curt. Sen. *conf.*63. *in fin.* Anguis. *conf.*63.*lib.*6. Alb. *consil.*7.*num.*11. & *conf.*484. *n.*67. Raud. *decis. Pisan.*26.*n.*70. Grat. *conf.*93.*n.*22. *lib.*1. & *consil.*44.*n.*14. & *conf.*73.*n.*12. *lib.*2. Petr. *de fideicomm. q.*10. *à n.*56.*vsque ad n.*86. & *quæst.*14.*n.*4.5.6.7.8. Tusch. *pract. concl. littera A, concl.*261. *n.*4. & *littera C, concl.* 595. *n.*5. Ceph. *conf.*282. *num.*27. Menoch. *consil.*325. *num.*7. Crauet. *conf.*949. *num.*13. *vers. & obseruandum*, Hier. Gabr. *consil.*118.*num.*6. *lib.*1. & *conf.*73. *num.*12.*lib.*2. Crass. *de success. lib.*2. *art. Officium iudicis*, *quæst.*21. *num.*12. Gall. *de except. succes. tit.*2. *except.*4. *num.*30. Fusar. *de subst. quæst.*718, *num.*2. Sfort. Odd. *conf.*65. *num.*70. *vers. & ideò*, & *num.*81. Ioan. Castil. *tract. de vsufr. cap.*21.*n.*21.22. *part.*1. vbi multa ad hanc rem concludit, & hanc partem sequitur, quam ex prædictis magis communem esse satis apparet.

Et sanè si filius prohibitus alienare ex dispositione patris aliqua bona, tamen alienet vsque ad legitimam volens alienata sibi in legitimam imputari, adhuc inci-
14 dit in pœnam residui totius hæreditatis, in quo nihil peccauit, etiamsi legitima debeatur sine onere; & nihilominus, quia vrget præceptum testatoris, filius priuatur cæteris bonis, de quibus testator liberè poterat disponere, vt inquiunt Cum. *in d.* §. *Diui*, vbi etiam Opizon. *num.*41. *in princ.* & *in vers. sed nunc.* Castr. *conf.*77. *num.*2. *vers. concludendo*, & *num.*4. *vers. super secundo, lib.*1. Alb. *d. conf.*7. *num.*27. Ruin. *conf.*136. *num.*13.*vers. tamen non tollitur, lib.*2. Ceph. *conf.*153. *num.*91. *vers. & propterea*, Simon de Præt. *de interpret. vlt. vol. lib.*4. *interpr.*3. *dub.*4. *num.*27. latè Surd. *conf.*215. *num.*16. quantò magis, si hoc verum est, idem dicendum erit in casu nostro, vbi hæres non est filius, nec detractiones potest deducere.

Nam verè prohibitus alienare non potest etiam partem rei distrahere, licet minimam, vt dicunt omnes *in d.* 15
§. *Diui*, teste Menoch. *d. conf.*116. *n.*17. Fusar. *d. q.*718. *num.*2. etenim dispositioni negatiuæ de non alienando
non potest pro parte satisfieri. Petr. *de fideicomm. quæst.*10. 16
*num.*84. dici enim potest hoc casu hæredem esse institutum sub tacita conditione, si non alienauerit, in conditionibus autem implendis totum debet impleri, & si deficiat minimum, actus non valet, etiam pro parte
impleta. Bald. *in l.*1. *in fin. C. si aduers. vend.* Ang. *in l. si* 17
seruus, §. *si plurium, num.*2. *ff. si quis caut.* Ias. *in Auth. qui rem, num.*16. *C. de sacros. Eccl.* Tusch. *littera C, concl.*595.
*num.*19. adeò vt dici possit, Delinquens in vno factus est 18
omnium reus: *cap. defleat, de reg. iur.* Specul. *de testib.* §.1. *vers. item quod*, Port. *Inst. de Atril. tut.* §.1.*num.*4.*conf.*139.
*num.*31. vt enim dixi, non seruans præceptum testatoris, 19
in eius voluntatem videtur delinquere. Castr. *conf.*259. *num.*8. *lib.*1. Menoch. *conf.*476. *num.*18. Farin. *conf.*124. *n.*11.*lib.*2.

Neque dici potest hic institutionem hæredis non fuisse conditionalem, quia contrarium verius est; siquidem adimitur ei hæreditas in casu alienationis per dictionem,
casu quo, quæ importat conditionem. Bald. *conf.*241. *lib.*1. 20
& *conf.*150.*lib.*5. Tusch *littera C, concl.*583.*n.*10.15. in vltimis autem voluntatibus si quid purè relictum sit, & postea sub conditione adimatur, tota dispositio redditur conditionalis, quasi illud sub contraria conditione
datum videatur, *l. si legatum purè, l. legata inutiliter*, *ff. de* 21
alim. leg. l. aliquando, de cond. & demonstr. Alex. *in l.*1. *n.*9. *vers. item habet*, vbi Ias. *n.*54. Dec. *n.*47. Cagn. de communi *n.*120.121. *ff. de off. eius.* Ceph. *conf.*52.*n.*6. Peregr. *de fideicomm. art.*11. *n.*88.

Et hoc sanè mirum videri non debet, quia ob inobseruantiam præcepti testatoris etiam modici momenti potest amitti magna hæreditas, teste Castrens. *conf.*292.
*n.*6.*lib.*2. vbi inquit non parentem mandato testatoris 22
propter modicum defectum posse perdere magnam hæreditatem, quia pœna in hoc non debet commensurari
culpæ, sed voluntati testatoris, cui resistere hæres non 23
potest. Sim de Præt. *de interpr. vltim. volunt. lib.*4. *interpr.*2. *dub.*4.*num.*27.

Verumtamen esto verius esset, & æquius, vt alienans non cadat, nisi à parte alienata, tamen nos versamur extra omnem dubitationem, quia testator clarè locutus est, vt incurratur caducitas alienando siue in totum, siue in partem, & propterea cùm hæc sit quæstio voluntatis defuncti, cessat omnis controuersia, quia pœna imposita alienanti æqualiter respicit vtrumque casum partis, & totius, & ideo etiam æqualiter debet determinare, *l. iam hoc iure, ff. de vulg.* & quia in hoc proposito sunt diuersæ sententiæ, circumscribunt hunc casum, vbi constaret
testatorem voluisse priuare hæredem tota hæreditate ob 24
contrauentionem in parte, vt videre est apud Ioan. Vinc. Honded. *conf.*58.*n.*91.*in fin. part.*1. vbi refert verba Rotæ ita dicentis.

Nec mihi dicatur, quod partis appellatione, de dimidia intelligatur, ad textum *in l. nomen*, §. *portionis*, *ff. de verb.*
sign. Nam respondeo illud procedere, vbi potest conside- 25
rari ratio æqualitatis, quod hic non facit ad propositum, & propterea in huiusmodi casu partis appellatione intelligitur,

26 telligitur etiam de minima, *cap.auaritiæ*, vbi glos. *in verbo, pro parte, de elect. in 6. c. p.1. §. deinde,de cens. lib.6.* Olasch *decis.139. num.3.* quem sequitur Carpan. *ad Stat. Med. cap.434. num.19. part.1.* quod maximè procedit in hac materia, vbi de sui natura vetita alienatione etiam
27 in minima parte illa censetur prohibita. Menoch. *cons.116. num.17.* & licèt dici possit hic non tractari de re minima, quia minima res dicitur cespes terræ, teste Opizon. *in d.§.diui,n.59.ad fin.* tamen etiamsi talis esset, adhuc eadem
28 resolutio valeret, quia licèt parua res sit, magna tamen est offensa, eo quòd peccata non rerum euentis, sed vitiis hominum metienda sunt. Cald. *de iur.emph lib.4. cap.9. num.7.vers.& facit.*

Sed vt fortiùs rem perstringamus, dicendum est partis appellatione de dimidia intelligi, quando simpliciter, & de per se profertur; verùm quando adiungitur, *in toto*, dicendo; *In totum, vel in partem*, vt hic, tunc certum est sub nomine partis intelligi etiam de minima, & idem est, si diceretur in aliqua parte: sic probatur per
29 textum *in l. fin. §. cùm igitur, C. de iur. deliber.* & *l. fin. in princ. C. de edict. D. Adr. toll.* vbi Zuccard. *num.46.* in terminis sic declarat, & inquit esse notabilem dicti *§. portionis*, limitationem: idem reperit Zuccard. *in l.1. n.44. C. de pact.* Petr. Caball. *cons.16. num.18.19. lib.2.* Surd. *cons.507. num.3.* & *consil.508. num.6.* qui videatur, sicut etiam Sfort. Odd. *cons.65. numer.81.* vbi in terminis similis prohibitionis inquit verba, *in totum, vel*
30 *partem*, fuisse à testatore posita ad tollendam omnem ambiguitatem, an per alienationem partis quis cadat à toto.

Nec dubitandum est de alienatione à dictis hæredibus facta, nam quoad hæredem substitutum res clara est ex instrumento in actis producto, & quoad hæredem institutum ex testibus examinatis, & ambo fuerunt præsentes traditioni rei, appositioni terminorum, & mensurationi terræ alienatæ, omniaque fiebant de eorum mandato. Vnde cùm dicti hæredes celebrauerint huiusmodi contractum in conspectu rei, per hoc censentur rem tradi-
31 disse, & eius possessionem in acquirentem transtulisse, ad textum *in l.1.§ si iusserim*, vbi gl. *ff. de acquir possess. l. quod meo, § si venditorem*, vbi Bart. *ff. eod. cap.2.* vbi Abb. *de consuetud.* Bart. *in l.2.num.4 vers si instrumentum*, vbi Bald. *num.8 vers. dicunt*, & Salic. *num.4 vers. vlteriùs, C. de acq. possess.* & DD. *in l.3. ff. eod.* & vlteriùs scientia dictorum hæredum, & continua patientia, quod emptor dicta re
32 alienata fruatur, habetur pro traditione, *l.2.* vbi Bart. & DD. *C. de acquir. possess.*

Accedat, quod hæres substitutus fecit instrumentum venditionis etiam nomine procuratorio D. Antoniæ hæredis institutæ, in quo licet mandatum non præsuma-
33 tur etiam ex scientia, Menoch. *cons.246. num.53.* Crauet. *consil.924. num.11.* tamen cùm ipsa postea fecerit generale mandatum in personam substituti, videtur approbasse gesta per eum, cùm verisimiliter deuenerint ad eius notitiam. Honded. *cons.80. num.51.52. lib.2.* sed cùm hodie quoque ipsa patiatur lite durante acquirentem potiri dicta re alienata, dicitur nouam incurrere contrauentionem, & perseuerantia inducit declarationem
34 consensus animi præcedentis. Farin. *decis.3.4.5. num.6. part.1.*

Neque mihi dicatur nullum fuisse dictum contractum respectu D. Antoniæ, quæ sine solemnitatibus statutorum non potuit alienare, & scimus omnes ex contractu
35 nullo pœnam non incurrere quemquam, & licere retractare contractum ad euitandam caducitatem. Ias. *in l. fin. de iur. emph.* Bald. *in l.2. num.3. C. de Episc. aud.* Negus. *de pign. part.2. membr.3.num.79.* Tusch. *litt. A, concl.267. num.4.*

Nam respondetur illud non procedere in hac materia vltimarum voluntatum, vbi testatores considerant potiùs factum, quàm ius, & satis est, quod bona eorum transeant ad alienos, licet inualidè, non enim requiritur iuris effectus, quia solum factum videntur voluisse punire; & ideò incurritur pœna, etiamsi contractus sit nullus. Bald. *consil.349. in fin. lib. secundo*, Corn *consil.243. num. tertio. lib.3.* 36
Bermon. Chouet. *de publicat. concub. verb. superest, num.47.* Franc. Cald. *de iur. emphyt. lib.1. quæst.16. num.41.* pulchrè Farinac. *decis.30. num. quinto, part.1.* Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.14. tit.37. num.21.* sufficit enim quod ille actus nullus fuerit executioni demandatus. 37
Marcabrun. *cons.93. num.151.196.* quia vbi factum solum consideratur, incurritur pœna etiamsi actus sit nullus. Surd. *decis.102. num.23.* cùm satis sit in proposito corporalem possessionem esse penes tertium, cuius translatio dicitur alienatio. Abb. *in cap. Episcopi, num.2. de rebus Eccl. non alien.* 38 39

Addi potest hæredem sic alienantem delinquere contra testatorem, & propterea cùm in delictis, & quasi maleficiis ad obligandam mulierem, vel minorem non requirantur solemnitates statutariæ, maximè quando deuentum est ad rei traditionem, vt hic, ideò mulier statim incurrit pœnam, quia delictum consistit in committendo, ad textum *in l. auxilium, ff. de minor.* Alb. *cons.57. n.11.* 40 41
Peregr. *de fideicomm. art.11. num.132* latè, & pulchrè Lambertengh. *de contract. mul. § fin. num.158.159.* Laderch. *cons.57. num.6.7.*

Et sic quando minor alienauit rem fideicommisso subiectam contra præceptum testatoris, locus fit substituto, & vocato, etiamsi alienatio sit nulla ob omissas solemnitates. Aret. *cons.18.* Crauet. *consil.193. col.1.* Peregr. *d. art.11. num.132.* pulchrè Surd. *cons.184. num.22.24.* qui negant tali casu dandam esse minori restitutionem in integrum. 42 43

Quod autem dicitur de recuperatione rei ad euitandam pœnam, iam sublatum est, & solùm procedit, si res alienata recuperetur antequam is, cuius interest, animi sui votum declaret, eo quòd intendat fideicommissum ad se fuisse deuolutum. Soc. Iun. *cons.20. num.41. lib.1.* Petr. *de fideicomm. quæst.8. num 249. vers. & hæc.* Peregr. *cons.15. num.30. lib.1.* Caball. *cons.147. num 49. lib.2.* & ideò lite iam contestata nihil proderit recuperatio. Decian. *cons.4. num.31 lib.1.* 44

Verùm quia dicti hæredes allegant pecuniam ex dicta venditione retractam fuisse conuersam in extinctionem æris alieni dicti testatoris, videndum est, an id eos excuset, quia certum est prohibita alienatione adhuc licere distrahere bona pro solutione æris alieni, quod testator contraxerat. Barr. *in l. peto, § prædium, de leg.2.* Curt. Sen. *cons.27. num.17.* Dec. *cons.100. num.6.* Peregr. *de fideicom. art.35. num.8.* Sed ex multis id nihil prodest dictis hæredibus: hæc enim non fuit causa venditionis, cùm aliunde moti sint, quoniam testes vtriusque partis concludunt factam fuisse alienationem, vt venditores rem gratam facerent venditori, qui ad hoc eos sollicitabat, vnde ex illa causa eos alienasse censendum est. Crauet. *consil.379. num.9.* & *cons.425. num.49.* 45 46

Deinde ad hoc, vt pro ære alieno testatoris valeant alienari ea, quorum alienationem vetauit, oportet non extare alia bona, vnde solui possit, & id probandum est per alienantem. Hoc deducitur *ex l. pater filium, in princ. vers. idem quæsiit, ff. de leg.3.* Ias. *in d. §. Diui, num.25.* & ibi Loarez *num.71.* & *num.83.* Soc. Iun. *num.32.* Romul. *numer.139.* Ferret. *num.88.* Ceph. *cons.320. num.27.* Bursat. *cons.5. num.30. lib.1.* Hier. Gabr. *cons.118. numer.6. vers. tertiò, lib.1.* Peregr. *de fideicom. art.40, num.28.* Fusar. *de subst. quæst.541. num.19.* hìc autem aderant multa mobilia magni valoris adeo, vt dici non posset hæredes indiguisse libris 66. pro soluendis debitis: non enim prohibuit testator alienare omnia bona sua, & propterea vbi supersunt libera, non debent alienari prohibita. Molin. *de primog. Hisp. lib.1. cap.10. num 4.* 47 48

Præter hæc dicas non esse deueniendum ad alienationem bonorũ stante huiusmodi prohibitione, nisi credito-

res vrgeant, & inſtant pro ſatisfactione ſui crediti, ad textum *in l. magis puto, §. non poſſunt, ff. de rebus eorum*, Hier.Gabr. *dict. conſil.* 118. *num.* 5. *lib.* 1. Oct.Simoncell.
49 *de decret. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 35. Peregr. *de fideicomm. art.* 40. *num.* 25. Viu. *deciſ. Neap.* 185. *num.* 11. *lib.* 1. Gall. *de except. ſucceſ. tit.* 21. *except.* 4. *num.* 113. *part.* 3. Odd. *de reſtit. in integr. quæſt.* 33. *num.* 15. 16. Benè verum eſt, quod hoc non placet Fuſar. *de ſubſt. quæſt.* 541. *num.* 11. qui docet ſuſtineri alienationem bona fide factam, etiamſi creditores non vrgeant, cùm prudentis ſit venditoris non expectare ſubhaſtationem, & expenſas litis, ſed inhærendum eſt alteri ſententiæ communi, quoniam ipſe ſolus eſt in ſua opinione, & dum dicimus oportere, quòd creditores vrgeant, hoc non intelligunt DD. vt grauatus teneatur expectare finem litis, ſi liquidum ſit creditum, ſed tantùm iudicialem interpellationem, & crediti liquidationem.

Non etiam dicatur, quod bona mobilia non poterant alienari, quia teſtator ea reliquit ad vſus pios. Nam poteſt reſponderi, quod pariter ſtabilia erant prohibita alienari, & ideo concurrente æquali prohibitione, vt res reddatur conformis, mobilia priùs erant alienanda, ad textum *in l. à Diuo Pio, de re iud.* Verùm meliùs dicas, quod teſtator prohibuit ſolum alienari mobilia, & ſup-
50 pellectilem domus, vnde ruſticalia inſtrumenta, & bruta, & alia ruri exiſtentia libera remanſerunt, & ideo ea priùs alienanda erant, quàm ſtabilia diſtraherentur, ad textum *in l. peto, §. prædium*, vbi DD. *de leg.* 2. Gabr. *d. conſil.* 118. *num.* 3. Concludendum eſt igitur, dictam alienationem fuiſſe factam cauſa æris alieni, quoniam neque hæredes id dixerunt, & tamen ſuppoſito etiam debito certum eſt in regulariter prohibitis non ſatis eſſe
51 caſum extare permiſſum, vt actus valeat, niſi etiam exprimatur, quod ſit ob eam cauſam. Petr. *de fideicomm. quæſt.* 1. *num.* 87.

Non obſtat, quod hæc alienatio non fuerit facta doloſè, & malo animo ad interuertendum fideicommiſſum, quod tamen requiritur ad incurrendam caducitatem. Al-
52 ban. *conſ.* 97. *num.* 55. Port. *conſil.* 38. *num.* 36. Soc. Iun. *conſil.* 28. *lib.* 2. Ceph. *conſil.* 375. *num.* 38. Honded. *conſil.* 58. *num.* 35. *lib.* 1. & *conſ.* 42. *num.* 41. *lib.* 2. Petr. *de fideicomm. quæſt.* 8. *num.* 48. Farin. *deciſ.* 429. *num.* 3. *part.* 4. Nam ex ſcientia ſola, quod res ſit fideicommiſſo ſubie-
53 cta, & alienari prohibita dolus arguitur, & contraria procedunt in eo, qui ignorat vel teſtamentum, vel rem eſſe obnoxiam, ideò locus eſt ſubſtitutioni. Caſtr. *conſil.* 147. *num.* 5. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 284. *num.* 23. *lib.* 2. Fuſar. *d. quæſt.* 517. *num.* 55. Verumtamen hoc motiuum penitus euacuatur ex eo, quod dicti hæredes non curarunt rem alienatam recuperare, ſed adhuc patiuntur emptorem ea potiri, quoniam ſuperueniente ſcientia tenetur alienans rem recuperare, alioquin incidit in pœnam. Hier. Gabr.
54 *conſ.* 119. *in fin. lib.* 1. Farin. *deciſ.* 281. *n.* 3. *part.* 2. Fuſar. *d. quæſt.* 718. *n.* 57.

Non obſtat alienationem fuiſſe factam pro maiori vtilitate, & commodo hæreditatis, quo caſu licita videtur alienatio. Fuſar. *quæſt.* 544. *num.* 1. Nam reſpondetur hic non conſtare de hac vtilitate, quam nec apparere poſſe cenſeo, cùm pretium non fuerit inueſtitum in aliis bonis, ſed damnificata potius dicenda eſt hæreditas ob talem diminutionem, & addi poteſt, quòd concurrente hominis, & legis prohibitione, vt hic, alienatio cenſetur prohibita etiam in caſu aliàs permiſſo. Peregr. *conſ.* 49.
55 *n.* 9. *lib.* 3. Ex quibus pro Hoſpitalibus iudicandum cenſeo, nam licet in dubio contra caducitatem iudicandum ſit; hîc tamen præualet fauor piæ cauſæ, pro qua in dubio iudicare oportet.

Hæc cauſa non fuit debito fine terminata, quia communia ſolent negligi, vnde dormit, & adhuc indeciſa manet, & cùm fuerit commiſſa à Principe Illuſtriſſimo Conſilio Iuſtitiæ Mutinæ, adhuc coram eo pendet, & attento legum rigore cenſeo meliorem eſſe Hoſpitalium prætentionem. Verùm quia mitior pars videtur eſſe, quod caducitas non incurratur, & poteſt eſſe, quod meliores rationes, & cauſæ adducantur à parte aduerſa, non licet nobis quidquam de victoria promittere.

CAPVT XLIV.

EPITOME.

An liceat iudici Eccleſiaſtico præcipere laico, vt retineat in ſequeſtrum pecunias Sacerdoti debitas, & quando ex contumacia prorogetur iuriſdictio.

SVMMARIVM.

1 *Actor ſequitur forum rei.*
2 *Laici iudices, & recurrentes ad eos pro impedienda executione iudicis Eccleſiaſtici, ſunt excommunicati.*
3 *Laicus poteſt conueniri coram Eccleſiaſtico ſi adeſt conſuetudo.*
4 *Solitum, & conſuetudo tribuunt iuriſdictionem.*
5 *Stylus probatur ex inſpectionone proceſſuum.*
6 *Solitum inducitur ex bino actu.*
7 *Stylus iudiciorum debet attendi.*
8 *Obſeruantia tollit ambiguitates.*
9 *Sequeſtrum poteſt fieri, ſi conſtat de credito per Inſtrumentum.*
10 *Sequeſtrum non poteſt fieri à iudice laico de pecuniis clerici.*
11 *Sequeſtrum non poteſt fieri ab eo, qui non poteſt citare eum, cuius ſunt pecuniæ.*
12 *Iudex laicus poteſt ſequeſtrare res clerici, ſi periculum eſt in mora, & quomodo.*
13 *Sequeſtrum eſt preparatorium actionis.*
14 *Incluſio vnius eſt excluſio alterius.*
15 *Sequeſtri officium eſt voluntarium.*
16 *Sequeſtrum habet vim inhibitionis de non ſoluendo.*
17 *Sequeſtro contradicens videtur illud acceptare.*
18 *Sequeſtrum acceptans non poteſt amplius illud recuſare.*
19 *Epiſtolam recipiens, qua ſcribitur debitor, videtur fateri, ſi non proteſtetur.*
20 *Tacens conſentire videtur, quando poterat impedire.*
21 *Laicus poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis Eccleſiaſtici.*
22 *Prorogare non poſſunt clerici iuriſdictionem laici.*
23 *Prorogari iuriſdictionem alterius ſtatutum vetans quomodo intelligatur.*
24 *Statutum prohibens quemquam trahi ad alienum forum, non comprehendit forum Eccleſiæ.*
25 *Epiſcopus poteſt cogere ſtatuentes ad declarandum ſtatutum.*
26 *Eccleſia non continetur in generali ſermone.*
27 *Prorogatus Iudex terminat cauſam.*
28 *Prorogatio iuriſdictionis non inducitur ex contumacia.*
29 *Doctoris vnius opinio, ſi non habet contradictorem, habetur pro caſu legis.*
30 *Qualitas petitionis attenditur ad cognoſcendam iuriſdictionem.*
31 *Laicus poteſt trahi ad forum Eccleſiæ pro re clerici, vel Eccleſiæ.*
32 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, an emptio ſit facta de pecuniis Eccleſiæ.*
33 *Iudex Eccleſiaſticus non eſt incapax iuriſdictionis temporalis.*
34 *Exceptio fori debet allegari.*
35 *Citatio non arctatoria exprimens caſum arctatorium obligat ad comparendum.*

36 *Laicus*

36 *Laicus citatus coram Ecclesiastico quando teneatur comparere.*
37 *Contumacia quando proroget iurisdictionem.*
38 *Contumax comparens post litem contestatam tenetur prosequi causam in statu, in quo reperitur.*
39 *Iudex incompetens ratione insidentiæ.*
40 *Sequester est tanquam depositarius.*
41 *Sequestri in causa proceditur executiuè.*
42 *Sequester tenetur restituere ad solum verbum iudicis.*
43 *Sequestrum ad quem fiat.*
44 *Sententiæ, quæ fecit iudicatum, non potest iniquitas allegari.*
45 *Iudex causæ præparantis est etiam præparatæ.*
46 *Laici quando possunt conueniri coram Episcopo, possunt etiam ab eo pignorari, & carcerari.*
47 *Laicus Iudex an possit præcipere clerico, vt retineat in sequestrum rem laici.*
48 *Concesso vno conceduntur omnia ad illud necessaria.*
49 *Sequestrum quomodo possit fieri à iudice laico penes clericum.*
50 *Episcopus potest suo marte exequi suas sententias contra laicos.*
51 *Sequestri in causa an procedatur in forma iudicij.*
52 *Excommunicatio contra recurrentes ad laicos in causis fori Ecclesiastici.*
53 *Ecclesiæ libertatem, vel immunitatem violans non potest absolui, nisi à Papa, etiam in casu dubio.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

CReditor erat Alfonsus Rubeus cuiusdam Sacerdotis de ducatonis 108. occasione mercimonij sui illi venditi, propter quod, intellecto quod fratres de Reprobis essent debitores dicti Sacerdotis magnæ pecuniarum quantitatis, procurauit à iudice Ecclesiastico fieri præceptum dictis fratribus ne soluerent quidquam sacerdoti, sed apud se in sequestrum retinerent pecuniam illi debitam vsque ad summam prædictam; vnde prædicti fratres tacentes nihil sequestro opposuerunt: cum Rubeus liquidaret creditum suum, dicti fratres semper fuerunt in contumacia, & passi sunt positiones haberi pro confessis: extabat autem instrumentum crediti prædicti Rubei, & cum esset conclusum in causa, dictus Sacerdos de Nigris fuit condemnatus, & sequestrum declaratum liquidum, ac dictis fratribus intimata sunt omnia, & cùm decretum fecisset iudicatum contra vtrosque, commissa fuit executio à iudice Ecclesiastico; quo facto dicti fratres laici opposuerunt iudicis incompetentiam forum declinantes, & recursum habentes ad Officialem secularem, qui tentauit modis omnibus impedire executionem detinendo etiam personaliter dictum Rubeum, vt ab eo extorqueret consensum de relaxandis liberè pignoribus dictis fratribus ablatis. Quæritur, an tam dicti fratres, quàm dictus Officialis perperam egerint, & an inciderint in excommunicationem reseruatam Pontifici Maximo in Bulla publicari solita in Cœna Domini, *can.16.* contra recurrentes ad iudices laicos in causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, vel impedientes iudices Ecclesiasticos ne sua iurisdictione vtantur.

In quo licèt prima facie posset videri Ecclesiasticum fuisse iudicem incompetentem respectu dictorum fratrum, cùm satis iuri conueniat, vt actor sequatur forum
1 rei, *c. si clericus*, & ibi Abb. Felin. & communiter DD. *de for. compet.* & ideò sicut ille sacerdos deberet conuenire dictos fratres laicos coram suo iudice, quia sunt laici, ita, & multò magis id facere debebat dictus Rubeus laicus ab eo causam habens, *Auth. multò magis*, & ibi DD. *C. de sacros. Eccl.*

Nihilominus in aperto esse censui non solùm dictum Officialem incidisse in dictam excommunicationem, sed etiam dictos fratres, certum est enim quod illa incurritur propter recursum ad iudices laicos pro impedienda executione iudicis Ecclesiastici, vt sæpe iudicauit Rota, vt habemus latè *in vna Oscensi Canonicatus, primo Nouembris* 1591. *coram Peña*, & *in Valentina pensionis*, 31. *Ianuarij* 1600. *coram Manzanedo*, vt apud Marches. *de commiss. part.* 3 §. 2. *fol.* 353. 2

Nec dubitandum est de iurisdictione iudicis Ecclesiastici in hoc casu contra laicos, quoniam certum est tam de consuetudine, quàm de iure validum esse sequestrum ab eo factum penes laicos de pecuniis Sacerdotis, attenditur enim principalis reus, qui est de foro Ecclesiæ, & à quo debet regulari iudicium, etenim si vsum respicimus, fuit ostensum extare stylum immemorabilem faciendi similia sequestra in foro Ecclesiastico, & postea exequi contra laicos sequestrum habentes, quod satis esset, etiamsi ius non haberem, quia valet vsus, vt laicus conueniatur in foro Ecclesiastico pro negotio, etiam non subiecto illi; textus est *in d. cap. si clericus*, vbi Abb. *num.* 5. 7. Barb. *num.* 12. Soc. *num.* 4. Anchar. *numero* 3. *de for. comp.* Henric. Boyhic. *in cap. transmissa, num* 1. *eod.* Bellet. *disq. cleric. part.* 1. *tit. de fauor. cler. real.* §. 5. *num* 4. solitum enim & consuetudo tribuunt iurisdictionem, *cap. cùm contingat, in fine, de for. compet. l. viros*, vbi Bart. *C. de diuers. off. lib.* 11. Salic. & DD. *in l.* 1. *C. de emancip. liber.* Ioan. And. *in d. cap. si clericus, num.* 4. Bald. *consil.* 338. *num.* 5. *lib.* 1. Ias. *in l. fin. numero* 18. *ff. de iurisd. omn. iudic.* Alex. *consil.* 240. *numero* 1. *lib.* 6. Rim. Iun. *consil.* 726. *num* 8. Borgn. *dec.* 5. *numer.* 23. *part.* 1. And. Gail. *pract. obseru. lib.* 1. *obs* 57. *num.* 14. Decian. *tract. crim. lib.* 4. *cap.* 27. *num* 1. 2. *& seqq. part.* 1. Peregr. *in prax. ciuil. lib.* 1. Rub. *de iudic. num.* 58. Matth. *de iurisd. part.* 4. *cent.* 1. *cas.* 64. *num.* 10. huiusmodi autem stylus, & vsus multis modis probatur, sed præcipuè ex inspectione plurium processuum. Farinac. *decis. crim.* 355. *n.* 1. 3 4 5

Nec difficile est vsum probare, quia in huiusmodi, & aliis similibus solitum inducitur ex bino actu. Ias. *consil.* 153. *num.* 2. *ad fin. lib.* 4. Crau. *cons.* 707. *num.* 6. Farin. *in prax. quæst.* 162. *num.* 17. Mantic. *de tac. & ambig. conuent. part.* 1. *lib.* 8. *tit.* 24. *num.* 13. *vers. sed notandum*: hìc autem habemus stylum, & vsum inueteratum, propterea non sunt mutanda, quæ semper certam habuerunt interpretationem, *l. minimè, ff. de leg.* & stylus iudiciorum, & tribunalium debet attendi, *cap. ex litteris, de consti.* Alex. *consil.* 240. *num.* 2. *lib.* 6. Ludouis. *decis.* 126. *num.* 2. Gratian. *discept. for. libr.* 4. *cap.* 745. *num.* 22. 23. 24. Gabriel. *cons.* 200. *num* 2. *lib.* 2. & si versaremur in dubio, obseruantia tolleret omnem ambiguitatem. Seraph. *decis.* 1410. *n.* 2. 16. 22. 6 7 8

Verùm id quoque iuri satis conforme est, nam si sacerdotem inspicimus, iustum fuit sequestrum, cùm adesset timor dilapidationis, & creditum Rubei satis esset liquidatum, cum enim sufficiat fides vnius testis iuncto iuramento creditoris, hic nihil erat dubitandum, vbi aderat publicum instrumentum, secundùm Alex. *cons.* 163. *num.* 2. *lib.* 6. 9
si respiciamus dictos fratres laicos, idem respondendum est, quia in hac materia sequestrationis non consideratur persona laici sequestrarij, sed clerici debitoris, cuius sunt pecuniæ sequestratæ, quia sequestrum ipsius intuitu fieri dicitur, & propterea si tale sequestrum fieret à iudice laico, vtique inualidum esset, licet sequester esset laicus, vt inquit Borgn. *decis.* 3. *n.* 27. *in fin p.* 1. Matth. *de iurisd. part.* 4. *centur.* 2. *cas.* 101. *num.* 5. 6. siquidem sequestrum non potest fieri ab eo, qui non potest citare eum, cuius sunt pecuniæ sequestrandæ. Marth. *d. tract. p.* 4. *cent.* 2. *cas.* 165. *n.* 6. Bene verum est, quòd si non posset haberi copia iudicis Ecclesiastici, & periculum esset in mora, tunc vtique laicus iudex posset sequestrum facere. Borgn. *in repert. decis. verb. Index secularis, vers. quæ sunt intelligenda, p.* 1. sed nihilominus etiam in hoc casu postea negotium esset remittendum ad forum Ecclesiæ. Borgn. *d. decis.* 3. *num.* 24. *vers. & si non agit*, & *n.* 26. 27. *p.* 1. sequitur Borell. 10 11 12

Borell. *in summ. decis. tit.37. num.23. part.2.* nec mirum, quia sequestrum non est petitio, sed præparatorium
13 quoddam, & accessorium actionis, & petitionis principalis. Cyriac. *controu. iur. lib.2. controu.327. num.51.* & ideò debet fieri ab eo iudice, coram quo pluralis actio est intentanda, qui est Ecclesiasticus: & sanè si non potest iudex laicus tale sequestrum facere, vt vidimus, necessariò sequitur faciendum esse ab Ecclesiastico, quia exclusio vnius est inclusio alterius, & contrà, *l. cùm*
14 *Prætor, in princ. ff. de iudic. l. maritus, de procur.* Rol. *consil.58. n.76. lib.3.* Menoch. *cons.530. n.2.*

Neque id mirabile debet videri, quoniam dicti fratres laici non poterant cogi ad recipiendum tale sequestrum, nisi ex iusta aliqua causa, & deponendo pecuniam, illud potuissent euitare, eo quòd sequestri offi-
15 cium sit voluntarium, non necessarium, vt *ex l. fin. C. de bon. auth. iud. poss.* inquit Bart. *in l. litibus, num.8. C. de agric. & cens. lib.11.* Alex. *in l. si fideiussor, la seconda, §. si satisdatum, num.10. ff. qui satisd. cog.* Curt. *in l. vnic. num.25. C. de prohib. pec. sequestr.* quod tamen intelligo de eo sequestro, quod fit penes aliquem, qui non habebat rem, velut quando res aufertur de manibus debitoris, ne eam dilapidet, & deponitur penes tertium, is enim voluntariè recipit, nec cogi potest, verùm quando penes aliquem est res debitoris, is vtique non potest contradicere sequestro, & soluere, aut restituere rem debitori, quia sequestrum habet vim inhibitionis, ne soluat, quod si nolit rem retinere, aut acceptare sequestrum, non cogi-
16 tur. Bart. *in d. l. litibus,* Curt. *in d. l. vnic. n.25.* perbellè Bero. *in c. quoniam contra, n.160. de probat.* Carroc. *de sequestr. p.1. q.4. n.1.* sed tenebitur rem penes officium, aut alium de consensu iudicis deponere, quia non potest soluere debitori, nisi videatur etiam iudici ex iusta aliqua causa, vt ipse rem retineat, quod vtique Iudex poterit præcipere iusta existente causa.

Verùm si sequester nihil contradicat sequestro, censetur illud acceptare, & si per multos dies taceat, nec reuocationem sequestri procuret, sibi præiudicat, quia
17 videtur fateri penes ipsum extare res sequestratas, & consentire videtur, sic pulchrè inquit Carroc. *de sequestro part.3. quæst.13.* Card. Tusch. *pract. conclus. littera S,*
18 *conclus.104. num.26.* adeò vt ampliùs sine licentia iudicis recusare non valeat. Carroc. *d. tract. part.1. quæst.5.* Gratian. *discept. for. lib.1. cap.167. numero 28.29.* instar
19 illius, qui recepta epistola, in qua debitor enunciatur, si nihil protestetur, in ea contentum approbare videtur, vt inquit Bartol. *in l. si filiusfam. la secunda, ff. ad Maced. & in l. cùm tabernam, §. idem quæsiuit, de pignor.* Mathes. *sing.22. numero secundo.* Carroc. *d. loco.* Passer. Gen. *tr. de script. priuat. lib.3 tit. de litteris cambij, in princ. num.81.*

Quæ omnia apprimè accommodantur contra dictos fratres laicos, qui tacendo visi sunt fateri se esse debitores dicti Sacerdotis, & vera esse contenta in sequestro, & multò magis, quia reclamando potuissent negare debitum, & impedire actum ne contra eos procederetur
20 vti debitores, ideò tacendo videntur consensisse, *cap. qui tacet, de reg. iur. in 6. l. fideiussor, la secunda, § pater, de pignor. l.1. §. magistrum, ff. de exercit. act.* gl *in c.15. qui tacet,* vbi Dyn. *numero 5. de reg. iur. in 6.* gl. *in l. Caium Seium, in verb. non obesse, versic. tu autem dicas, de pign. act.* Henric. Boyhic. *in cap. nonne bene, num.1. vers. in secundo, de præsumpt.* Card. Cresc. *decis.2. aliàs 17. n.2. vt lit. pend.*

Addi potest hanc dictorum fratrum taciturnitatem operatam fuisse tacitum eorum consensum in iudicem,
21 adeo, vt Ecclesiastici iurisdictionem videantur prorogasse, cùm certum sit laicos posse prorogare iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, etiam sine sui superioris licentia, in tantum, quòd neque Iudex secularis id prohibere possit. Alex. *in l.1. §. & post operis, num.15. ff. de nou. oper. nunt.* Franc. Marc. *decis.544. num.1. part.1.* Prax. Archiep. Neap. *cap.13. num 2.* Gratian. *decis.111. n.15.* pulchrè Bellet. *disq. cler. part.1. tit. de fauor. cler. pers. §.2. n.23. & tit. de fauor. cler. real. §.5. n.52. vers. nam laici.* Card. Tusch. *littera P, concl.917. n.13.16.* Matth. *de iurisd. p.4. cas.175. n.3.* Giurb. *cons.59. n.91. vers. fieri,* quod tamen de 22
clericis non posset dici, qui nunquam possunt laici iudicis in iurisdictionem consentire, vel prorogare, *cap. significasti, de for. comp.* Bald *in l.1. n.5. ff. de indic.* Rol. *consil.4. n.9. lib.1.* Surd. *cons.396. n.14.* latè Bellet. *d. §.2. n.21.* si igitur dicti fratres laici volebant sequestrum euitare, debebant ante litem contestatam, vel debitum negare, vel pecuniam deponere.

Neque obstat decretum, ne quis trahatur ad alienum forum, quo videtur laicis prohibitum alterius iudicis prorogare iurisdictionem, prout similia decreta extant 23
multis in locis, & habetur in Statuto Regij, *libr.3. cap.170.* nam huiusmodi Statutum, seu decretum non potest, nec debet intelligi de foro Ecclesiastico, vt liceat illud prorogare, vt ad rem dixerunt Bald *in l.1. § huius studij, ff. de iust. & iur.* Prax. Archiep. Neap. *cap.48. n.10. in magnis.* Hort. Caualc. *tr. de brach. reg. part.4. num.258. in fin.* defectu enim potestatis non potest comprehendere Curiam Episcopi, & illi se subiicientes, siue directè, siue indirectè, etiamsi eius dispositio dirigeretur ad personas laicas. Abb. *cons.83. num.2. part.1.* Lancell Gall. *cons.68.* 24
n.84. Surd. *cons.301. n.75.76.77.* & si ambiguum esset, Episcopus potest cogere legislatorem ad declarandum se noluisse verba facere de rebus ad Ecclesiam spectantibus. Mascard. *de stat. interpr. concl.1 n.79.* Verùm sanctis- 25
simè dictum Statutum Regij expressè à sua dispositione excepit casum, vbi laicus traheretur ad forum Episcopalem, & dato etiam, quod generaliter fuisset locutum, non comprehenderet hunc casum, quia in generali sermone non includitur Ecclesia, & si quid pertinet ad eam, Lancell. *d. cons.68. n.80.88.* Mart. *de iurisd. p.4. cas.4.* 26
n.14. Ioan. Bapt. Trott. *cons. vnic. vers.1. quia,* apud Gattic. *de imm. Eccl. fol.143.* & Buccafer. apud eundem, *fol.463* ex quibus concluditur, quod etiamsi dictus Ecclesiasticus non fuisset competens, quia tamen eius iurisdictio fuit 27
prorogata, ipse causam debet terminare. Bald. *in l. quæstiones, n.1. in fin. C. vbi de crim. ag. oport.*

Deinde non obstat certum esse, quod contumacia rei non respondentis non potest prorogare iurisdictionem 28
iudicis non sui. Innoc. *in cap. innotuit, num.3. de cler. qui furt. ord. recept.* Bart. *in l. non videtur, de iudic.* Bald. *in l. gesta, n.16. C. de re iud. & in l. quæstiones, n.4. in fin. C. vbi de crim. ag. oport.* Rom. *cons.48. num.1. vers. aut non comparuit.* Tusch *litt. P, concl.926. n.2.* Dec. *in cap. si duobus, n.11.* & ibi Bero. *n.36. de appellat.*

Nam primò potest vnico verbo responderi, hîc non esse agendum de foro prorogato, sed competenti, cùm satis viderimus Ecclesiasticum posse sequestra facere de rebus clerici existentibus penes laicum, nec vidi quemquam dissentientem, vnde non remanet dubitandi locus, quia opinio vnius Doctoris etiam sine lege loquentis multùm valet, & si non habet contradicentem, dicitur 29
casus legis, vt post Bart. & Ias. inquit Becc. *cons.68. numer.9.*

Accedat, quia ad ostendendam Ecclesiastici fori competentiam sola attenditur qualitas petitionis, & narratiua actoris, non qualitas defensionis, & propterea satis est in libello allegare qualitatem, quæ tribuat iurisdictionem; nam si illa negetur, debet saltem summariè probari, si verò non negetur, vera præsumitur, & proceditur ad vlteriora in causa sine alia probatione qualitatis: sic Ant. de 30
Butr. *in c. si clericus laicum, n.3* vbi Abb. *n.12. versic. redeo.* & Felin. *n.3. vers. quamobr. de for. compet.* Tusch. *littera Q, concl.18. n.10.* Vant. *de nullit. titulo de nullit. ex defect. iurisd. n.53.* pulchrè Mysing. *obseru.99. n.6. cent.1.* Farin. *in prax. quæst.8. n.86.*

Hic autè contra dictos laicos exprimitur in sequestro qualitas tribuens iudici Ecclesiastico iurisdictionem, sci-

licet extare penes eos pecunias debitas dicto Sacerdoti, quas Rubeus prædictus sequestrare intendit, quod fieri posse apud acta iudicis Ecclesiastici iam satis vidimus; rectè enim pro re clerici trahitur laicus ad forum Eccle-
31 siæ: textus est *in d. c. si clericus laicum, de for. compet.* Vnde videmus, quòd si emptio facta à laico dicatur esse facta de pecuniis Ecclesiæ, cognitio, an pecunia sit Ec-
32 clesiæ, spectat ad Ecclesiasticum, vt post Lap. *alleg.* 59. *num.* 10. Tusch. *littera I, concl.* 447. *num.* 27. quoniam Ecclesiasticus non est ita incapax iurisdictionis tempora-
33 lis, sicut laicus est spiritualis. Vant. *d. tit. de null. ex defect. iurisd. num.* 58. Giurb. *cons.* 80. *num.* 35. *vers. Ecclesiasticus verò*, Sigism. Scacc. *in prax. ciuil. & crim. p.* 1. *cap.* 12. *n.* 13.

Et propterea dicti fratres laici prætendentes se non teneri ad pecunias sequestratas, quasi non essent debitores dicti Sacerdotis, tenebantur id allegare ad elidendam
34 Ecclesiastici iurisdictionem: textus est *in d. c. si clericus*, ibi: *Et laicus res ipsas, non Ecclesiæ, aut clerici, sed suas proprias asseuerat, de for. compet.* citatus enim tenetur suum priuilegium allegare, *cap. veniens, de accus. l. si quis in aliena, de indic.* & quotiescumque citatio non arctatoria exprimit vnum casum, cuius vigore citatus teneretur comparere, si putet non adesse casum, debet comparen-
35 do id allegare. Felin. *in cap. si duobus, n.* 6. *vers. secundò considera, de appellat.* immò dato etiam dubium esse, cu-
36 ius sit iurisdictio, adhuc citatus tenetur comparere: idem Felin. *in d. cap. si duobus, num.* 7. *in fin.* vbi Dec. *num.* 7. Bero. *num.* 20. *versic. sed quando*, & *num.* 21. 23. *vers. non obstat, eod.* sed hic non aderat, qui negaret pecunias prædictas fuisse dicti Sacerdotis: ergo tales esse præsumuntur, quales in sequestro enuntiantur.

Secundò respondetur tunc ex contumacia non intelligi prorogatam iurisdictionem, quando iudex prorogatus est prorsus incompetens, velut laicus respectu clericorum, quod de Ecclesiastico respectu laicorum dici
37 non potest. Giurb. *d. cons.* 80. *num.* 35. secus est, quando eius iurisdictio potest per exceptionem elidi, vt hic, negando pecuniam esse clerici, tunc enim contumacia prorogat iurisdictionem, etiamsi iudex se competentem non pronunciet, vt post Imol. *in l. si qui ex consensu, num.* 7. *vers. secus autem, C. de Episc. aud.* Apostill. ad Bart. *in d. l. non videtur, littera E, ff. de iudic.* Dec. *in d. cap. si duobus, num.* 3. & *num.* 8. *in fin.* vbi Bero. *num.* 25. *vers. nec mihi, de appellat.* Giurb. *d. cons.* 95. *num.* 9. benè Franc. March. *decis. Delph.* 120. *num.* 6. *versic. vel posset, part.* 2. & ideò talis contumax comparens post litem contestatam non potest amplius incompetentiam proponere, sed tenetur causam prosequi in statu, in
38 quo reperitur. Bero. *in d. cap. si duobus, num* 39. *de appellat.*

Tertiò respondetur non esse in hoc casu ambigendum de iurisdictione iudicis Ecclesiastici; cùm enim casus principaliter dirigatur aduersus dictum Sacerdotem vt debitorem, Ecclesiasticus potest dici competens etiam contra dictos laicos ratione insidentiæ; licet enim fortè non posset de hoc principaliter cognoscere, ta-
39 men vti de incidenti poterit ferre iudicium, ex *l. nulli, & l. quoties, C. de indic.* Vant. *d. titulo ex defect. iurisd. num.* 58. Surd. *cons.* 280. *num.* 12. pulchrè Giurb. *d. cons.* 80. *num.* 28. 35. quæ omnia faciunt casum nostrum de indubitabili.

Rectè igitur contra dictos fratres laicos processum est, & executum, quia cùm sequester sit tanquam depo-
40 sitarius, *l. si oleum, ff. de dol.* Corn. *cons.* 108. *num.* 4. *lib.* 4. contra eum proceditur executione interloquendo tan-
41 tùm. Bald *in l. fin. num.* 5. *vers. item nota bis, C. de bon. auth. iud. poss.* & ibidem Salic. *num* 9. *vers. nota textum*; vnde est, quòd non oportet, vt sequester causa cognita reddat sequestrum; quia ad solum verbum iudicis id facere de-
42 bet Bald. *in l. fin. num.* 5. *vers. item nota*; quod sufficit, & ideo finita lite ei, qui vincit, rem sequestratam debet restituere. Bart. *in d. l. si oleum, n.* 4. & ibi Bald. *num.* 1. eo 43
quòd non fiat sequestrum ad alium finem, nisi vt creditor liquidato sequestro possit suum consequi creditum. Corn. *d. cons.* 108. *n.* 4. *lib.* 4.

Et cùm dicti fratres laici non appellauerint à sententia Ecclesiastici, illa fecit iudicatum, nec ampliùs licet dicere de eius iniustitia, vel iniquitate. Surd. *cons.* 288. *n.* 17. 44
vers. quintò, & legitima fuit executio contra dictos fratres commissa, quia si Ecclesia potuit facere sequestrum, potuit etiam eis præcipere, vt rem sequestratam restituant, quia iudex causæ præparantis est etiam iudex 45
causæ præparatæ. Matt. *de iurisd. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 14. Decian. *tractat. crim. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 6. & quotiescumque laici possunt conueniri coram iudice Ecclesiastico, possunt quoque sine requisitione iudicis laici in bonis, & persona grauari, carcerari, pignorari, torqueri, mulctari, & contra eos sententias potest suo marte 46
Ecclesiasticus exequi. Prax. Arch. Neap. *d. cap.* 13. *n.* 3. *in magnis*, Bellet. *disq. cleric. part.* 1. *tit. de fauor. cler. real.* §. 5. *num.* 103. latè Marth. *de iurisd. part.* 1. *cap.* 150. *num.* 5. 8. 9. 27. Hort. Caualc. *de brach. reg. p.* 4. *num.* 258. & ita fuit resolutum à Sacra Congregatione Cardinalium coram Sanctissimo, vt plenè habetur penes Gattic. *de immun. Eccl. fol.* 243. 267. vbi latè id examinatur, & adducuntur plenè rationes, & auctoritates id ipsum adamussim probantes.

Et sanè si verum est licere iudici laico deponere, vel in sequestrum dare clerico etiam regulari rem laici, & terminata causa eidem præcipere, vt rem restituat victori, ad cuius fauorem factum est sequestrum, eo quòd iudex tunc executiuè procedat, & non per modum iu- 47
dicij, adeò vt non sit mirum, si ita laicus iudex possit cogere clericum, vt voluit Bald. *in l. si fideiussor, §. si satis datum, num.* 4. & ibi Ias. *num.* 6. *ff. qui satis. cog.* Mant. *in specul. part.* 4. *dist.* 11. *num.* 37. Cutt. Iun. *in l.* 1. *num.* 24. *ff. de indic.* Carpan. *ad Stat. Mediol. cap.* 111. *n.* 32. *part* 1. Cartoc. *de sequestr. part.* 1. *quæst.* 5. *pris. tit. de person. q.* 1. *num.* 1. Surd. *cons.* 280. *num.* 10. 11. Scacc. *in prax. cap* 11. *num.* 96. *part.* 1. Farin. *q.* 8. *num.* 123 *versic. limita.* Marth. *de iurisd. part.* 4. *cas.* 104. *n.* 8. & *cas.* 124. *num.* 1. multò magis licebit Ecclesiastico cogere laicum ad restituendum sequestrum, quoniam vno concesso omnia censentur permissa, quæ ad illud exequendum sunt necessaria, *l.* 2. 48
vbi DD. *ff. de iurisd. omn. iud. cap. præterea, de off. deleg.* Seraph. *decis.* 645. *n.* 3.

Benè verum est, quòd in hoc non est concors DD. sententia, alij enim putauerunt esse impossibile, quòd iudex laicus possit actiuè clericos constringere ad aliquid faciendum, quia non habet potestatem in eos directè, vel indirectè, nec ipsi vllo modo valent eius iurisdictionem prorogare; ideò melius est distinguere secundùm communes DD. traditiones, vtique spectare ad iudicem laicum pronunciare liquidum esse sequestrum, & rem sequestratam apud clericum esse restituendam: verùm si coactiuè procedendum sit, oportet recurrere ad Ecclesiasticum, qui cogat clericum ad relaxa- 49
tionem sequestri: ita videntur sentire Cagn. *in l.* 1. *n.* 21. *ff. de indic.* Tiraq. *de retract. conuent. part.* 4. *gl.* 7. *n.* 10. benè Tusch. *pract. concl. littera I, conclus.* 451. *num.* 28. Crass. *de effect. cleric. eff.* 1. *num.* 855. *in fin.* vbi ait contrariam opinionem esse ciuilistarum, & non veram: ita sentit etiam Anton. Dian. *moral. resol. part.* 1. *tract.* 2. *resol.* 21. quem post hæc scripta vidi; & vide Matth. *de iurisdict. part.* 4. *cas.* 104. *num.* 9. & *cas.* 124. *num.* 4. in quibus locis hanc rem sic in terminis benè declarat, & non sine ratione, quia quotiescumque clericus condemnatur à laico, velut in causa reconuentionis, semper executio sententiæ debet fieri ab Ecclesiastico iudice ad 50
instantiam sæcularis. Butr. & Soc. *in cap.* 1. *de mutuis petion.* Lap. *alleg.* 119. *num.* 4. Vrsill. *ad Afflict. decis.* 173. *num.* 2. Tusch. *d. littera I, concl.* 451. *num.* 50. Marth. *d. cas.* 124. *num.* 5.

Vnde licèt hæc vltima opinio nobis magis placeat, & videatur in praxi recepta, quia ſemper vidi iudices laicos recurrere ad forum Eccleſiaſticum, vbi vis coactiua adhibenda eſt contra clericos, tamen non cadit firmatum à nobis argumentum, quia id procedit eo, quòd laicus non poteſt vnquam exercere iuriſdictionem in clericos in cohibendo, vel cogendo eos, id autem nullo modo poteſt dicide iudice Eccleſiaſtico, qui poteſt ſuo marte ſuas ſententias exequi contra laicos, vt vidimus, vnde ſatis eſt oſtendere, quòd ſpectet ad iudicem, qui mandauit ſequeſtrum, præcipere etiam illius relaxationem, quia poſtea non poteſt replicari Eccleſiaſtico, quod replicatur laico, ideoque firmandum eſt punctum rectè fuiſſe executum contra dictos laicos.

Non igitur obſtat, quòd ſi dicti fratres laici eſſent conueniendi, vtique opotteret eos trahere ad ſæcularem iudicem, quod ipſi pro Achille reputant. Nam reſpondetur, hic non eſſe inſpiciendam laicorum perſonam, quia contra eos non proceditur per modum iudicij, ſed executiuè, incidenter, & per quandam conſequentiam,
51 quod fieri poteſt, etiamſi non ſint de foro iudicis ſequeſtrantis, quando non eſt penitus incapax iuriſdictionis, vt in clericos. Surd. *d. conſ.* 280. *n.* 11. Carroc. *d q.* 5. *princ.* Farin. *d. q.* 8. *n.* 123. & iam ſatis vidimus.

Hinc clarè cognoſcitur iuridicè fuiſſe proceſſum, & in nullo offenſam fuiſſe iuriſdictionem ſæcularem, & conſequenter dictos fratres laicos, & Officialem ſæcularem incidiſſe in excommunicationem Papalem latæ
52 ſententiæ, de qua in Bulla Cœnæ Domini, *canone* 16. vbi perbellè Duard. explicat, & Sayr. *de cenſur. cap.* 20. *n.* 1. *lib.* 1. Tolet. *de inſtr. ſacerd. lib.* 1. *cap.* 19. Bellet. *diſq. cler. tit. de fauor. cler. perſon.* §. 2. *num.* 28. quam incurrunt recurrentes ad forum laicum, & iudices ipſi, qui directè, vel indirectè impediunt Eccleſiaſticos, ne ſua iuriſdictione vtantur. Cauſa fuit commiſſa ab Illuſtriſſimo Legato Bononiæ, ſed poſtea accordio ſopita, eo quòd inuenerint modum ſatisfaciendi ei, qui ſequeſtrum fecit fieri, ſed an poſtea prouiderint ſuis conſcientiis, ipſi videant; nam hodie etiamſi verſemur in dubio, an quis violauerit libertatem, vel immunitatem Eccleſiæ, non poteſt abſolui, niſi à S. Pontifice, vt conſtat ex litteris Illuſtriſſi-
53 mi Cardinalis Bandini, ſub die 15. Martij 1629. de mandato Sanctiſſimi Vrbani Papæ VIII. datis, quæ regiſtratæ cernuntur in archiuio Curiæ Epiſcopalis Regij, & omnibus Catholicis Epiſcopis ſcriptæ ſunt; vnde multò minùs id licebit, ſi clarè conſtet in aliquo fuiſſe offenſam iuriſdictionem Eccleſiaſticam.

CAPVT XLV.

EPITOME.

Stante ſtatuto fœminarum excluſiuo propter maſculos, an clericus excludat ſororem à ſucceſſione; an dos ſit conſignanda ſorori ante matrimonium, & vbi alimenta præſtari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non excludit fæminas ſtante ſtatuto fæminarum excluſiuo.*
2 *Laici non poſſunt ligare clericos defectu poteſtatis.*
3 *Statutum laicorum licet iuſtum, & rationabile, non ligat clericos.*
4 *Clerici ſunt exempti à laicis, etiam quoad bona patrimonialia.*
5 *Clerici poſſunt vti ſtatuto laicorum fauorabili, non vt ſtatuto, ſed tanquam priuilegio.*
6 *Statutum fæminarum excluſiuum propter maſculos prodeſt clericis.*
7 *Priuilegium laicis conceſſum prodeſt etiam clericis.*
8 *Laicorum ſtatutum fæminarum excluſiuum an proſit clericis.*
9 *Laici non poſſunt priuare clericos beneficio ſuorum ſtatutorum.*
10 *Statutum laicorum, ne ſtatuta proſint clericis, an valeat.*
11 *Clerici poſſunt priuari beneficio ſtatutorum, ſi ea in omnibus non acceptent.*
12 *Laici ex interuallo non poſſunt tollere clericis beneficium ſtatutorum.*
13 *Fæminæ in ſuccedendo non excluduntur à clericis, ſi eis ſtatuta non proſunt.*
14 *Clerici ſi pro ſe allegant ſtatuta, contra ſe etiam debent admittere.*
15 *Æqualitas ſeruanda eſt in ſucceſſionibus.*
16 *Statuta debent acceptari à clericis cum ſuis conditionibus.*
17 *Statuta laicorum non ſeruantur in foro Eccleſiæ.*
18 *Beneficio alterius conſequor, quod ipſe conſequi non poſſem.*
19 *Clerici excludunt ſorores, ſi extant alij fratres laici.*
20 *Incluſus trahit ad ſe excluſum in ſucceſſionibus.*
21 *Depoſitum, & conſignatio non cadunt in ſtabilibus.*
22 Aſſignare, *verbum quid importet.*
23 Conſignare, *ſeu,* aſſignare, *verbum quid importet.*
24 *Conſignando transfertur dominium.*
25 *Aſſignare, & conſignare idem ſunt.*
26 *Dotis titulo transfertur dominium.*
27 *Dos ſuccedit loco legitimæ.*
28 *Dos ſuccedens loco legitimæ debetur ſine conditione, & tempore.*
29 *Statutum Regij de dotibus.*
30 *Dos non dicitur ante matrimonium.*
31 *Dos aſſignata dicitur dos etiam ante nuptias.*
32 *Dos an ſuccedat loco legitimæ, ſecundum ius commune.*
33 *Dos quando ſuccedat loco legitimæ ſtante ſtatuto fæminarum excluſiuo.*
34 *Statutum Regij non excludit ſimpliciter fæminas, ſed dotatas.*
35 *Dos à ſtatuto fæminis reſeruata purè debetur, & tranſit ad hæredes.*
36 *Sermo vniuerſalis omnia comprehendit.*
37 *Fæminæ alimentari debent, antequam maritentur.*
38 *Fæmina non debet ſimul frui alimentis, & fructibus dotis.*
39 *Alimenta debentur ſorori à fratre, donec nubat.*
40 *Frater alit ſororem, donec maritetur.*
41 *Alimenta quando ſuccedant loco legitimæ.*
42 *Fæmina excluſa à ſtatuto habet alimenta tanquam fructus legitimæ.*
43 *Dotis fructus ſpectant ad eos, qui dotem præſtare debent, & interim alunt.*
44 *Alimenta debentur fæminæ à ſtatuto excluſæ, etiam aliàs diuiti.*
45 *Alimenta ſunt præſtanda in domo alere debentis.*
46 *Alimenta poſſunt peti extra domum, ſi obligati ſunt inter ſe diuiſi.*
47 *Alimenta præſtantur alternis vicibus in domo cuiuſque obligati.*
48 *Alimenta petuntur extra domum, ſtante lite.*
49 *Lis quando præſtet cauſam petendi alimenta extra domum.*
50 *Cauſa iuſta non recipiendi alimenta in domo obligati probanda eſt.*
51 *Alimenta petuntur extra domum ex iuſta cauſa arbitrio Iudicis.*
52 *Alimenta conſequitur ab omnibus, qui moratur cum vno ex obligatis.*

Ne

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa sororum de Roteliis contra illarum fratres sicut multæ sunt petitiones, ita non vna est dubitatio, & in singulis non est inutile insistere, vt rei veritas dilucidetur. Nam in primis dictæ sorores prætendunt æqualiter succedere cum dictis earum fratribus clericis, non obstante Statuto Regij fœminarum exclusiuo, quia clerici non possunt frui beneficio statuti, cui non subiiciuntur, cum leges etiam fauorabiles non arctent clericos, & sanè pro eis plurimi Doctores censuere volentes, quòd hoc casu fœmina, & masculus clericus æqualiter succedant, adeo vt fœminæ non noceat statutum, tum ratione prædicta, tum quia in clericis cessat ratio conser-
1 uandæ agnationis, quam præ oculis habuit statutum: ita per textum *in cap. Ecclesia S. Maria*, vbi Imol. *de const.* hoc verius esse dicit Imol. *in cap. dilecti, de for. compet.* Bald. *in cap. cùm venissent, sub num.6. de eo, qui mitt. in poss.* Andr. Sicul. *in cap. quod clericis, de for. compet.* Anch. *in cap. canonum statuta, versic. hic etiam, de const.* Mathesil. *sing.* 110. Ang. *cons.*271. *in fin.* Menoch. *cons.* 940. *n.*22. 23. *lib.*9. Alex. Raudens. *decis.*41. *n.*43. vbi alios allegat.

Idque multis rationibus potest comprobari, quia ex defectu potestatis laici non possunt ligare clericos, cùm
2 sint ab eorum iurisdictione exempti, *d. c. Ecclesia S. Maria, & cap. clericis, de for. compet.* Honded. *cons.*3. *n.*11. 12. *lib.*1. Decian. *cons.*71. *n.*13. *lib.*5. Rim. Iun. *cons.*15. *n.*85. Laderch. *cons.*103. *n.*1. Sacc. *cons.*20. *num.*3. Masc. *de interpr. stat. concl.*1. *n.*83.

Neque obstat, si statutum laicorum sit fauorabile clericis, vel sit honestum, rationabile, & fundatum in ratione naturali, quia hoc non sufficit ad ligandum clericos, cum non sufficiat honestas constitutionis, vbi deficit po-
3 testas legislatoris, quam laici non habent in clericos, ad textum *in cap. cùm ab homine. & cap. nouit, de iudic.* ita latè Prax. Archiep. Neap. *cap.*92. *num.* 1. *versic. his, & aliis, & per totum.* Masc. *de interpret. stat. conclus.*1. *n.*7. 8. Marth. *de iurisd. part.* 4. *cas.*5. *num.*26. Bellet. *disq. cleric. tit. de exempt. cler. à stat. secul.* §. 2. *num.* 3. 4. 5. 34. exempti enim sunt clerici à potestate laicorum non so-
4 lùm quoad personas, sed etiam quoad bona etiam patrimonialia. Imol. *in cap. constitutus, num.*6. *de rest. in integr.* Bursat. *cons.*42. *num.*3. Honded. *cons.* 3. *num.* 12. Surd. *decis.*20. *num.*10. Prax. Archiep. *d. c.*92. *n.*3. Bellet. *d. loco*, §. 4. *num.* 3.

Hæc licèt vera sint, quia verè statutum laicale licet fauorabile clericis eos non ligat, tanquam lex, nec ipsi coguntur eo vti, si nolunt, quia tamen poterunt eo vti ad sui fauorem, non tanquam lege, sed vti priuilegio, ad
5 textum *in cap. si in adiutorium, dist.*10. Bald. *in cap. cum venissent, num.*6. *de eo, qui mitt. in possess.* Alex. *cons.*210. *n.*11. *lib.*2. Abb. *in cap. fin. num.*2. *de vit. & honest. cleric.* Soc. Sen. *cons.*128. *num.* 6. *lib.*4. Surd. *cons.*301. *num.*14. Bellet. *d.* §. 2. *num.* 35. quoad propositam quæstionem
6 verius esse videtur, & receptius clericum excludere à successione sororem, & alias fœminas, stante statuto fœminarum exclusiuo ob masculorum existentiam; cùm enim tale statutum respiciat merum fauorem, censuerunt magis communiter DD. prodesse etiam clericis, & pro eis seruandum esse tam in foro Ecclesiastico, quàm sæculari, quia priuilegium in genere laicis concessum pro-
7 dest etiam clericis, qui ideò se dicto statuto iuuare poterunt, si voluerint: ita per textum *in cap. dilecti, cum ibi notatis, de for. comp.* Abb. *in cap. quod clericis, num.* 42. vbi Butr. *eod.* Card. Florentin. *in rep. cap. perpendimus, vers. octauò quero, de sent. excomm.* Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.*87. vbi Dec. *n.*217. *de constit.* de communi Soc. *cons.*241. *num.*2. *versic. dicta, lib.*2. & hanc communem, & ab ea non esse recedendum testatur Albert. Brun. *de stat. art.*12. *num.*165. 172. 173. Georg. Nat. *de stat. fœm. exclud. quæst.*3. *num.*81. 83. 84. 85. Dec. *cons.*180. *n.*9. pulchrè Lap. *alleg.*100. *num.*5. 6. & *alleg.*101. *num.*6. 7. Natt. *cons.*44. *n.*5. *lib.*1. Soc. Iun. *cons.* 80. *num.* 3. 15. *lib.* 4. latissimè Bursat. *cons.*93. *num.*27. *lib.*1. Caualc. *decis.* 9. *num.*82. *lib.*2. Rim. Iun. *cons.*293. *num.*13. Pat. *decis.*99. *num.*3. *lib.*3. latè Carpan. *ad stat. Mediol. cap.*278. *n.*67. 68. 69. *lib.*1. de communi Marth. *de iurisd. part.*4. *cas.* 29. *num.*6. 7. valde fusè de communi testans Grass. *de eff. cler. eff.* 2. *num.*277. 278. Gall. *de except. ad success. part.* 1. *tit.* 1. *except.*1. *num.*62. 63. 64. 65. plenè Bellet. *disq. cleri. tit. de exempt. cler. à stat. secul.* §. 4. *num.* 20. 21. Quard. *in Bullam Cœnæ Domini, can.*15. *quæst.* 17. *num.* 27. qui multos alios allegant, adeo vt hæc sit communissima DD. sententia, & in practica obseruanda, si nil aliud obsistat rationibus, quas prædicti DD. lepidè, & prolixè adducunt.

Verùm contra fratres valdè obsistebat, ne hac opinione se possent iuuare, aliud statutum Regij, quo disponitur, ne statuta prosint clericis, nisi fuerint penitus ab eis acceptata per synodalem constitutionem. In quo tamen poterat replicari, quòd non obstante simili statuto adhuc clericus excludat fœminam, vt censuit Lap. *d. alleg.*100. *in fin.* & *alleg.*101. *n.*24. *versic. circa secundum*, 8
& ideò non posse laicos repellere à beneficio suorum statutorum Ecclesiasticos etiam per viam statuti multi sunt opinati, quia hoc esset statuere contra libertatem Ecclesiæ, qua clericis permissum est frui statutorum laicalium fauoribus, ita per textum *in cap. constitutus, in* 5. *not. de restit. in integr. cap. dilecti, de for. compet.* Dec. *cons.*114. 9
num. 1. *vers. sed tamen*, Felin. *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.*42. *de const.* Alb. *cons.*8. *num.*3. Natt. *cons.*431. *n.*18. Surd. *cons.*262. *n.*60. videndus Vinc. Grillinz. conciuis meus *cons.*76. *à num.*11. *vsque ad n.*20. Grass. *de eff. cler. eff* 2. *n.*14. 17.

Sed verior est, & magis communis altera sententia, vt statuentes laici possint excludere clericos à beneficio statutorum, statuendo etiam expressè, ne eis vti valeant, nisi penitus ea acceptent, licet enim statutum laicorum 10
non possit clericis auferre ius commune, & priuilegia legum, & canonum, potest tamen eos priuare sua protectione, & beneficio, nec erit contra libertatem Ecclesiæ, quia statuentes dicere possunt, Amice non facio tibi iniu- 11
riam, tolle quod tuum est, & vade; qui enim impedit beneficium, non facit iniuriam, ad textum *in l. iniuriarum,* §. *si quis honoribus, ff. de iniur.* probat Bald. *in l. si quis Curialis, in pen. not. C. de Episc. & cler.* & *in l. de quibus, col.*8. *vers. sextò quæritur*, vbi Ias. *col.*2. *vers. sed pulchrum, ff. de legib.* & eo *s.*261. *lib.*3. Abb. *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, col.*13. *vers. quintò quæritur*, vbi Felin. *n.*27. & Dec. *num.*126. 227. *de const.* latissimè Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gl.*8. *n.*42. 43. Crauet. *cons.*726. *n.*6. Rim. Iun. *cons.*449. *num.*33. Surd. *consil.*396. *num* 22. Bursat. *d. cons.*93. *n.*32. *lib.*1. Decian. *tract. crim. p* 1. *lib.*2. *c.*35. *n.*7. Alder. Masc. *de stat. interpret. concl.* 1. *n* 250. Carpan. *ad stat. Mediol. in prælud. num.*615. & *cap.*280. *num.* 10. *vers. contrariam, part.*1. Crass. *d. eff* 2. *num.*17. *vers. licèt contra*, & *n.*18. 25. & *num.*400. ea verò, quæ in contrarium adducuntur, procedunt, si fortè ex interuallo statuentes vellent 12
priuare clericos beneficiis statutorum, non enim possunt, quia iam clericis ius quæsitum est, vel si in pœnam eos reiicerent, quia clerici sunt, hæc enim dicerentur contra libertatem Ecclesiæ, & ita intelliguntur Tiraq. *d. gl.* 8. *num.*43. Surd. *d. cons.*262. *n.*60. Grass. *d. effect.*2. *n.*14. 28. Bellet. *d. tit.* §. 1. *n.*9.

Vnde est, quod licèt communiter DD. concludant clericos excludere fœminas à successione stante statuto, quod existentibus masculis fœminæ non succedat, tamen id communiter etiam limitatur, & declaratur, vt non procedat, si extet statutum, ne clerici fruantur beneficiis statutorum, tunc enim ius commune seruandum est, quo 13
fœminæ æqualiter succedunt cum masculis, quia clericis potest tunc statutorum beneficium denegari, & ideò fœ-

minam

minam excludere non poterunt. Corn. *conſ.* 61. *num.* 4. *lib.* 4. Albert. Brun. *d. tract. de ſtat. art.* 12. *num.* 175. Alex. *conſil.* 41. *num.* 6. *lib.* 7. Rip. *conſ.* 83. *num.* 3. 4. 5. Carpan. *ad ſtat. Mediol. in prælud. num.* 616. Ceph. *conſ.* 95. *n.* 17. Rim. Sen. *conſ.* 268. *num.* 38. *verſ. vlterius*, Rim. Iun. *conſ.* 449. *num.* 32. Gall. *ad conſuet. Alex. in verb. maritus, q.* 4. *num.* 15. Maſchard. *de ſtat. interpret. concl.* 1. *num.* 43. vbi inquit ita bis fuiſſe iudicatum, adeo vt ab hac ſententia non ſit recedendum, ſi enim clerici nolunt recipere ſtatuta contra ſe, non debent dolere, ſi prohibeantur allegare pro ſe, hæc res enim habet correſpectiuitatem, &
14 rationem æqualitatis. Honded. *conſ.* 78. *num.* 111. 112. *lib.* 2. Burſat. *conſ.* 59. *num.* 30. *verſ. in quo, lib.* 1. Carpan. *ad ſtat. Mediol. cap.* 180. *num.* 13. *p.* 2. Bellet. *diſq. cler. tit. de exempt. cler. à ſtat. ſecul.* §. 2. *num.* 39. benè Pacian. *conſ.* 118. *num.* 2. vbi inquit, quòd ſtatutum prædictum excluſiuum fœminarum non habet locum neque in paſſiua, neque in actiua ſucceſſione clericorum; etenim in
15 ſucceſſionibus maximè debet ſeruari æqualitas, *l. vnic.* §. 2. *C. de caduc. toll.* Caualcan. *conſil.* 3. *num.* 11. Feſtas *de collect. part.* 4. *num.* 46. Honded. *conſil.* 20. *n.* 19. *lib.* 2. Burſat. *d. conſ.* 93. *n.* 32. qui volunt etiam, quòd ſi clerici vellent vti ſtatutis, & ea acceptare, tenentur eis aſſentire cum
16 omnibus ſuis qualitatibus, & conditionibus, quia ab initio ſic laici potuere ſtatuere.

His ſtantibus dubia reddebatur hæc quæſtio contra dictos fratres de Roteliis clericos, & maximè quia tra-
17 ctatur in foro Eccleſiaſtico, vbi non ſeruantur ſtatuta laicalia, ſed redditur ius ſecundùm ius commune, non enim eſſet tanta difficultas, ſi lis agitaretur in foro ſæculari, vbi ſtatuta debent ſeruari. Theſaur. *qq. forenſ. lib.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 8. Nihilominus cenſui dictos fratres clericos excludere dictas ſorores ſuas non quidem ratione ſui, ſed propter exiſtentiam aliorum fratrum laicorum,
18 ſæpe enim beneficio alterius perſonæ conſequor id quod iure proprio conſequi non poſſum, quia illa perſona dum ſuccedit, excludit illum, quem ego non excluderem, vel qui me excluderet, quo excluſo illa ſecum me trahit ad ſucceſſionem, vel iure ſocietatis, vel coniun-
19 ctionis, aut iure accreſcendi, & ſic cùm laici excludant dictas ſorores vigore ſtatuti, & poſteà cum eis ſuccedant æqualiter clerici, ſequitur, quod ſorores prædictæ nullum ius habeant in hæreditate: ſic pulchrè in terminis Georg. Natan. *de ſtat. fœm. exclud. quæſt.* 3. *num.* 89. & benè probant Bald. *in l. in quibus, C. de ſecundis nupt.* & *in l. quicumque, C. de ſeru. fug.* latè Natan. *d. quæſt.* 3. *num.* 70. 71. & *ſeqq.* videndus Corn. *conſ.* 61. *num.* 4. 5. *lib.* 4. Bero. *conſ.* 150. *num.* 8. *lib.* 2. Surd. *conſ.* 416. *n.* 19. Honded. *conſ.* 2. *num.* 44. *lib.* 2. latè Giouagn. *conſ.* 1. *n.* 35. 36. 37. *lib.* 1. & *conſ.* 14. *num.* 25. *lib.* 2. Mateſc. *var. reſol. lib.* 1. *c.* 10. *num.* 5. 6. qui omnes volunt incluſum trahere ad ſe excluſum, & vnum frui beneficio alterius, propter
20 quod iudicaui dictas ſorores eſſe excluſas ab hæreditate paterna, & ſuccedere non poſſe æqualiter cum clericis, tanquam excluſas à laicis.

Vnde ſuccedit altera controuerſia inter dictos fratres, & ſorores, quia ſi fratres volunt vti dicto ſtatuto fœminarum excluſiuo, debent id facere cum omnibus eius qualitatibus, vt vidimus; & propterea cùm ſtatutum regij, *lib.* 2. *rubr.* 84. diſponat, fratres cogi poſſe ad dotem ſororibus conſignandam etiam ante matrimonium, ipſæ inſtabant fieri dictam aſſignationem, ſed replicabant fratres illud ſtatutum non poſſe intelligi, niſi de mundo muliebri, & attendamentis, quia in ſtabilibus non cadit
21 conſignatio, vel depoſitum. Bart. *in l. ſi mora, in fin.* & ibi pulchrè Caſtr. *num.* 10. *ff. ſol. matrim.* vbi etiam Alex. *num.* 7. & Iaſ. *num.* 13. Salyc. *in l. accepta, num.* 3. *C. de vſur.* Abb. *conſ.* 74. *num* 1. *verſ. nam hoc, lib.* 2. propriè enim ſtabilia offeruntur & traduntur, mobilia conſignantur, & in dubio verbum, *Aſſignare*, non ſignificat do-
22 minij tranſlationem. Alciat. *in l. aſſignare, ff. de verb. ſign.*

Benè verum eſt, quòd etiam verbum, *Conſignare*, ſeu aſſignare poteſt accommodari ſtabilium traditioni, & importare dominij tranſlationem ſecundum ſubiectam 23
materiam. Iaſ. *in d. l. ſi mora, num.* 12. Ruin. *conſ.* 80. *n.* 6. 7. 9. *lib.* 2. & *conſ.* 81. *num.* 7. *lib.* 2. & *conſ.* 80. *num.* 81. *lib.* 1. Soc. *conſ.* 93. *num.* 5. *lib.* 1. & maximè quando præcedit cauſa habilis ad tranſlationem dominij, tunc enim illud importare poteſt. Bart. *in l. ſi conſtante, num.* 93. *verſ.* 24
immò dico, ff. ſol. matr. Iaſ. *in l. ſi fundum, num.* 1. *de leg. primo.* Alex. *conſ.* 40. *num.* 7. *lib.* 4. Ruin. *conſ.* 102. *num.* 19. *lib.* 5. Natt. *conſil.* 496. *num.* 4. 5. Pariſ. *conſ.* 33. *num.* 24. 25. 26. 27. *lib.* 2. Tuſch. *littera C, concluſ.* 761. *num.* 1. Carp. *ad Stat. Med. cap.* 307. *num.* 6. *part.* 1. & in hoc non videtur adeſſe differentia inter verbum, *aſſignare*, & *conſignare*, quia pro eodem vſurpantur, vt per Pariſ. 25
conſ. 33. *num.* 26. *in fin. lib.* 3. Ruin. *d. conſil.* 162. *numer.* 18. 19.

Et dubium non videbatur quin hic tractaretur de titulo habili ad tranſlationem dominij, quia ſiue dicamus eſſe dotem, vtique cauſa dotis habet hanc aptitudinem, 26
Bart. *in d. l. ſi conſtante*, Guid. Pap. *q.* 524. Ruin. *d. conſ.* 162. *num.* 19. ſiue dicamus eſſe legitimam, quia huiuſmodi portio fœminis deſtinata ſuccedat loco legitimæ, vt per Bald. *conſ.* 121. *num.* 3. *lib.* 4. Seraph. *deciſ.* 959. *n.* 5. 27
ea ſine vlla conditione debetur etiam in proprietate. Rol. 28
conſil. 22. *n.* 25. *lib.* 1. Anch. Iun. *q.* 20. *n.* 13. *lib.* 2.

Verumtamen dictum Statutum Regij, *lib.* 2. *rubr.* 84. *verſ. volentes*, non dicit expreſsè, quòd dos debeat deponi, & conſignari ante matrimonium, ſed quòd omni caſu poſſint mulieres, & quilibet earum agnatus inſtare per D. Prætorem conſtitui dotes, & quantitatem declarari, & ad ipſam conſignandam, ac deponendam cogi fratres, vt mulieres ipſæ maritum faciliùs habeant; quod 29
ſanè intelligi non poteſt de effectuali traditione, ſed tantum de quodam verbali aſſignamento, vt poſſit cognoſci, qualis, & quanta ſit dos, & ſecurus poſſit eſſe maritus futurus, quod ſecutis nuptiis dotem ſine controuerſia habebit, non tamen voluit ſtatutum priuare dictos fratres poſſeſſione, & fruitione rerum ſic aſſignatarum, maximè quoad ſtabilia, in quibus non cadit depoſitum; non enim præcedit cauſa habilis ad tranſlationem dominij, ſiquidem verè dos non eſt, & dos dici non poteſt ante matrimonium, quia marito datur, & non vxori, 30
ad textum *in l.* 1. *ff. de iur. dot. l. fin. C. de donat. ante nupt.* Ludouiſ. *deciſ.* 346 *num.* 5. Ant. Merend. *contr. iur. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 4. Peregr. *conſ* 86. *n.* 11. *ad fin. lib.* 1. Cyriac. *contr.* 32. *n.* 5. *lib* 1.

Sed hoc non tollit penitus motiuum: tum quia dos poteſt conſiſtere etiam ſine matrimonio, ſecundùm communem vſum loquendi. Ceph. *conſ.* 56. *num.* 22. Laderch. 31
conſ. 15. *num.* 4. Mangil. *de imput. q.* 57. *n.* 39. *verſ. nec curo*, Merlin. *de legitima, lib* 3. *tit.* 1. *q.* 8. *num.* 47. tum quia dos hoc loco videtur ſuccedere loco legitimæ, nam licet iure communi ſentiant DD. dotem fœminis reſeruatam non intrare in locum legitimæ, ſed portionis, quam ab inteſtato erant habituræ, Bart. *in l. Titio centum*, §. *Titio genero, de condit. & dem.* Peregr. *de fideicom. art.* 38. *n.* 21. 32
& *conſ.* 86. *num.* 11. 12. 13. 14. *lib.* 1. tamen quidquid ſit in hoc certè ſtante ſtatuto fœminarum excluſiuo non videtur diſcedendum à magiſtrali, & communiter recepta diſtinctione Caſtrenſis, qui dixit, quòd aut ſtatutum fœminas excludit ſimpliciter, & poſteà dotari mandat, & tunc dos non ſuccedit loco legitimæ, aut eas non excludit ſimpliciter, ſed dotatas, & cum qualitate dotationis, nempe ſi dotatæ fuerint, & tunc dos verè ſuccedit loco legitimæ: ita Caſtr. *in d. l. Titio centum*, §. *Titio* 33
genero, num. 8. *verſ. ego pluries*, & ante eum Cuman. *num* 6. *verſ. videtur, de condit. & demonſtr.* & *in l. quoniam in prioribus, C. de inoff. teſt.* & *conſ.* 323. *in fin. lib.* 1. Alex. *conſ.* 13. *num.* 12. *in fin. lib.* 3. Corn. *conſ.* 40. *numer.* 13. 14. *lib.* 3. Soc. *conſ.* 228. *num.* 27. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 166. *num.* 3. *verſ. ſecundò.* Ruin. *conſ.* 27. *num.* 20. 21. *lib.* 5.

Brun.

Brun. *de Stat. art.* 11. *quaest.* 2. *num.* 18. Ceph. *consf.* 56. *n.* 30. Parif. *conf.* 25. *num.* 59. 60. *lib.* 2 Menoch. *conf.* 899. *num.* 8. Laderch. *conf.* 60. *num.* 1. Gabriel. *conf.* 11. *num.* 4. 5. *lib.* 1. Morot. *conf.* 23. *sub num.* 2. *verf. sed licet*, Pereg. *de fideicom. d. art.* 38. *num.* 23. & *decif.* 3. *num.* 4. Craff. *de success.* §. *legatum, quaest.* 28. *num.* 9. Seraph. *decif.* 959. *num.* 5. Beltram. *ad Ludouif. decif.* 565. *n.* 11. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 22. *sub num.* 47. Surd. *de alim. tit.* 3. *quaest.* 1. *num.* 41. *verf. secundus casus*, Cyriac. *contr. iur.* 71. *num.* 13. *lib.* 1. Mangil. *de imput. q.* 57. *num.* 25. 39. Merlin. *de legitim. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 8. *num.* 9. qui etiam multos alios adducunt, adeò vt dubitari non liceat, quin hæc fit magis communis DD. fententia.

Nos autem abfque dubio verfamur in fecundo diftinctionis membro, quia ftatutum Regij non excludit fimpliciter fœminas, fed dotatas, & cum qualitate dotationis, & propterea dos fuccedit loco legitimæ, vt in fimili
34 ftatuto oftendit Merlin. *d. quaest.* 8. *num.* 37. Anch. Iun. *quaest.* 20. *num.* 13. *lib.* 2. & ideò fi loco legitimæ datur, concludere oportet deberi abfque conditione, & grauamine, temporifque adiectione, & ad hæredes tranfmiffibilem effe, etiamfi in aliis non gauderet omnibus legiti-
35 mæ priuilegiis. Peregr. *de fideicom. d. art.* 38. *n.* 23. *verf. quae tamen*, Mangil. *d. q.* 57. *n.* 39. Merlin. *d. quaest.* 8. *n.* 33. 36. Laderch. *d. confil.* 25. *num.* 16. & eft de mente omnium fuperiùs allegatorum, & ideò cùm ftatutum dicat omni cafu fratres cogi poffe ad dotem deponendam, non videtur id poffe euitari in noftro cafu, quia ille fermo vniuerfalis omnia comprehendit, ad textum *in l. Iulianus,*
36 *& l. librorum*, §. *tamen, ff. de leg.* 3. *l. omnia, fi cert. pet.* Ceph. *conf.* 150. *n.* 8. Peregr. *conf.* 41. *num.* 1. *ad fin. lib.* 1. cùm præcedat caufa habilis dotis, & legitimæ ad tranflationem dominij, de quibus vidimus.

Non tamen recedo à propofito, adhuc enim cenfeo folùm dictos fratres ante nuptias teneri folùm defignare dotem adeo, vt cognofcatur, qualis, & quanta fit, & ita forori verbaliter confignare, vt fecutis nuptiis non indigeat minifterio iudicis ad capiendam poffeffionem, non tamen cenfeo eas dote frui poffe ante matrimonium: & ratio eft, quia dictum Statutum Regij *lib.* 2. *rubr.* 84.
37 difponit, quòd fœminæ exclufæ, antequam maritentur, alimentari debeant fecundum qualitatem perfonalem, & patrimonij, non enim eft verifimile ftatutum voluif-
38 fe, quòd iftæ fœminæ fruantur fructibus dotis, & fimul confequantur alimenta, fed ftatutum de alendis mulie-
39 ribus à fucceffione exclufis effe iuri communi conforme. Alex. *conf.* 48. *num.* 1. *lib.* 3. Capr. *conf.* 72. *num.* 9. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 26. *num.* 2. *verf. ergo.* Vnde debet intelligi etiam fecundum ius commune, quo difponitur, vt filius hæres patris teneatur alere fororem, cui dos reli-
40 cta eft, donec maritetur: textus eft *in l. qui filium, ff. vbi pup. educ. deb.* Cyn. *in l. alimenta, col. fin. verf. fecundò quaeritur*, vbi Bald. *num.* 3. Caftr. *in fin.* Alex. *num.* 11. *C. de neg. geft.* Caftr. *conf.* 16. *num.* 2. *in fin. vol.* 2. Soc. *conf.* 57. *num.* 36. *lib.* 4. Corn. *conf.* 85. *col. fin. in fin. lib.* 3. Bald. Nouel. *de dot. p.* 6. *fpecial.* 16. *col.* 3. Surd. *d. q.* 26. *n.* 1. 2.
41 Merlin. *d. quaest.* 8. *num.* 14. vnde hæc alimenta fuccedunt loco legitimæ, & in eius compenfationem refpectu fructuum, adeo vt iftæ fœminæ dicantur habere alimenta
42 tanquam fructus legitimæ, vt ait in terminis Curt. Sen. *conf.* 27. *in vlt. dub.* quem fequitur Surd. *d. q.* 26. *num.* 2. *verfic. & praedictam*, Mangil. *d. q.* 57. *num.* 19. *verf. qui verò*, Merlin. *d. quaest.* 8. *num.* 15. & fic interim fructus dotis, feu legitimæ non fpectant ad fœminas exclufas, fed ad hæredes mafculos, qui alimenta præftant. Cordub.
43 *in l. fi quis à liberis*, §. *item refcripfit*, *num.* 5. *ff. de liber. agnosc.* qui alios citat. Surd. *d. quaest.* 26. *num.* 3. quod iuftum eft, & honeftum, quia in vno grauatus, in alio debet releuari, abfurdum enim effet, vt ftatutum mafculis tam fauorabile eos grauaret fimul, & eodem tempore duplici onere dotis, & alimentorum.

Dicamus igitur eas fœminas ante nuptias confequi poffe alimenta decentia ftatui fuo vigore dicti ftatuti, etiamfi diuites fint, & habeant aliunde de fuo, vnde viuere poffint, vt Cyn. & Salic. *in l. fancimus, in fin. C. de* 44
nupt. Bald. *in l. neque mater, num.* 3. *C. de iur. dot.* Molin. *de primog. Hifp. cap.* 15. *num.* 6. 7. *lib.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 38. *num.* 23. *in fin.* Surd. *de alim. tit.* 6. *quaest.* 7. *num.* 15. Merlin. *de legitim. d. quaest.* 8. *num.* 15. non tamen fimul frui poffe fructibus dotis, & legitimæ, & confignationem à ftatuto permiffam non effe intelligendam de fructibus, & reali traditione, fed de affignamento certo, & fecuro tradendo in euentum nuptiarum.

Succedit altera quæftio, fi alimenta debent præftari dictis fororibus, vbi fint præftanda; nam ipfæ recufant morari cum fratribus, & alimenta petunt extra domum illorum, ipfi verò negant ad id teneri, quid dicendum? vtique certum effe videtur alimenta non effe præftanda, nifi in domo alere debentis, & ita intelligendum effe ftatutum, quod mandat alimentari fœminas à ftatuto exclufas ob mafculos, donec maritentur. Bald. *conf.* 484. 45
lib. 4. Alex. *conf.* 132. *num* 2. *lib.* 4. Ruin. *conf.* 45. *numer.* 5. 6. & *conf.* 80. *num.* 3. *lib.* 2. Menoch. *de arb. iud. caf.* 170. *num.* 11. Bald. Nouell. *de dot. part.* 7. *priuileg.* 34. *num.* 5. *verf. falua.* Collot. *de aliment. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 19. Surd. *eod. tractat. tit.* 4. *quaest.* 15. *num.* 3. Decian. *conf.* 49. *num.* 19. Merlin. *de legitim. lib.* 3. *tit.* 1. *quaest.* 8. *numer.* 16. Cyriac. *contr. iur.* 33. *num.* 11. *lib.* 1. Gratian. *difc.* 552. *num.* 42.

Sed huic argumento forores refpondebant non teneri recipere alimenta in domo fratrum, quia ipfi erant inter fe diuifi, & feparati, & ftante diuifione non tenetur alimentarius recipere alimenta in domo obligatorum, quia per diuifionem hoc factum eft impoffibile, & habitando cum vno poffunt confequi alimenta ab omnibus. Cuman. *conf.* 38. *num.* 3. Ruin. *confilio* 81. 46
col. 3. *lib.* 2. Rol. *confilio* 22. *numer.* 15. *lib.* 1. Menoch. *de arb. iud. caf.* 170. *num.* 16. Iofeph. Ludouif. *decif. Peruf.* 92. *num.* 19. Surd. *de alim. titul.* 4. *quaest.* 15. *num.* 18.

Sed replicabant fratres hoc cafu alimenta effe præftanda faltem alternis vicibus per tempora in domo cuiuflibet obligati, & fic non diuiduntur alimenta, fed alimentorum præftatio. Bart. *in l. folent, n.* 12. *ff. de alim. & cibar. legat.* Ang. *in l.* 2 §. *ex his, de verb. oblig.* Ruin. *conf.* 81. 47
n. 4. *lib.* 2. Cordub. *in d. l. fi quis à liberis*, §. *fi quis, n.* 206. *ff. de liber. agnofc.* Surd. *de alim. d. q.* 15. *n.* 19. 20.

Contra hæc dicebant forores, quòd ftante lite cum dictis fratribus, & clericis mota fuper bonis, & hæreditate paterna non tenebantur recipere alimenta in domo eorum, quia hæc eft etiam iufta caufa recedendi ab eis, ad textum *in l. athletas*, §. *amplius*, & *in l. fi pupillum*, & *l.* 48
propter litem, ff. de excuf. tut. §. *item propter, Inft. eod. l. fi vt allegas, C. eod. auth. minoris, C. qui dar. tut. poff.* Bald. *in l. omnes, col. vlt. C. ad Tertyl.* Iaf. *conf.* 44. *num.* 3. *lib.* 2. Rol. *d. conf.* 22. *num.* 12. *lib.* 1. Menoch. *d. caf.* 170. *num.* 16. Iofeph Ludou. *decif. Peruf.* 46. *num.* 10. Molin. *de primog. Hifp. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 74. Surd *d. quaest.* 15. *num.* 28. Decian. *conf.* 49. *num.* 40. *verf. non obftat, lib.* 1. tamen hoc intelligit de liti- 49
bus præfentibus, & non futuris, & verum credo dicere, nifi lis effet in ianuis, & de proximo mouenda, vel nifi adeffet iufta caufa litigandi, quia hæc apud me paria iudicantur.

Non tamen quiefcebant fratres dicentes litem effe iniuftam, affectatam, & procuratam ad hunc finem; & ideò non præftare iuftam caufam recedendi à domo fratrum, & extra eam petendi alimenta, & eas teneri ad probandum iuftam extitiffe caufam. Anch. *confil.* 254. 50
col. 2. Iaf. *in l. diuortio, numer.* 23. *ff. fol. matr.* Alex. *confil.* 100. *numer.* 3. *lib.* 1. Rol. *d. confil.* 22. *n.* 18. Menoch. *d. conf.* 170. *num.* 13. 16. Surd. *d. quaest.* 15. *n.* 45. Grat. *difc.* 552. *num.* 47.

Quid dicendum? Putaui clericos his non poffe iuuari, &

& dictas ſorores habere iuſtam cauſam non habitandi cum eis, tum ex lite prædicta, tum ex aliis cauſis ex proceſſu reſultantibus, & aliis etiam mihi notis, certum eſt enim ex iuſta cauſa poſſe peti alimenta extra domum illius, qui alere tenetur, & committitur iudicis arbitrio, vt ſecundum ſuam diſcretionem iudicet, an legitima ſit
51 cauſa: ita Bart. *in l. Caio, §. Imperator, ff. de alim. & cibar. leg.* Iaſ. *in l. diuortio, colum 3. ff. ſol. matr.* Pic. *in l. Titia, §. Titia, quæſt.* 63. *de leg.* 2. Alex. *conſ.* 178. *col.* 2. *lib.* 6. Boër. *deciſ.* 195. *num.* 5. Rol. *d. conſ.* 22. *num.* 11. *lib.* 1. Menoch. *d. caſ.* 170. *num.* 12. Surd. *de alim. d. quæſt.* 15. *num.* 44. Magon. *deciſ.* 123. *in fin.* Ludouiſ. *deciſ. Peruſ.* 46. *num.* 10. Molin. *de primog. Hiſp. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 74. Gratian. *diſc.* 552. *num.* 46. & ad hoc magis libenter inclinaui, quia ſorores prædictæ non negabant morari penitus extra domum omnium fratrum, ſed tantùm clericorum, qui alias mulieres non habebant, & vix ipſi vnquam domi morabantur, & propterea ſatis eſt, ſi cum vno habitent ex obligatis, prout iudex decernet,
52 argumento textus *in d. l. ſolet, in princ.* Ruin. *conſ.* 81. *num.* 4. *lib.* 2. Cordub. *in d. l. ſi à liberis, §. ſi quis, n.* 156. Surd. *de alim. tit.* 4. *quæſt.* 15. *n.* 21. Rol. *d. conſ.* 22. *n.* 16. *verſ. vel cum vno, lib.* 1. vnde ſic iudicaui, adeo vt à ſententia nulla partium appellarit, quod rarò ſolet euenire, & verè hanc eſſe metam veritatem puto, ſaluo tamen ſaniori iudicio.

CAPVT XLVI.

EPITOME.

An, & quando clericus ordinatus ſine dimiſſoriis ſui Ordinarij ſit ſuſpenſus, & maximè quando habet indultum ad quemcumque Antiſtitem.

SVMMARIVM.

1 *Ordinatus Sede vacante Epiſcopali infra annum eſt ſuſpenſus.*
2 *Vicariis Capitularibus non diriguntur commiſſiones Apoſtolicæ.*
3 *Ordinationes non mandantur inferioribus Epiſcopo.*
4 *Vicinior Ordinarius quis dicatur.*
5 *Prædicatum oportet ſemper conuenire ſubiecto.*
6 *Non entis nullæ ſunt qualitates.*
7 *Qualitas non poteſt ſtare ſine ſubiecto.*
8 *Delegati habilitas conſideratur de tempore datæ.*
9 *Habilitas delegati debet adeſſe tempore commiſſionis.*
10 *Capitulum Sede vacante ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopali.*
11 *Capitulum Sede vacante non poteſt infra annum dare dimiſſorias, niſi arctatis.*
12 *Capitulum mortuo Epiſcopo poteſt facere teſtimoniales habentibus Breue Apoſtolicum.*
13 *Epiſcopus Mutinæ, vel Regij an ſit vicinior Carpo.*
14 *Clerici Carpenſes debent ordinari ab Epiſcopo Mutinæ ex decreto S.C.*
15 *Capitulum mortuo Epiſcopo non ſuccedit in iuriſdictione ei delegata.*
16 *Capitulum mortuo Epiſcopo non ſuccedit in his, quæ ei competunt iure ſpeciali.*
17 *Epiſcopus Mutinæ non eſt Ordinarius Carpi.*
18 *Archipresbyter Carpi eſt Ordinarius.*
19 *Prælatus Epiſcopo inferior poteſt eſſe Ordinarius.*
20 *Commendatitiæ litteræ quid efficiant, & à quibus efficiantur.*
21 *Prælati inferiores poſſunt commendare ſuos ſubditos de vita, & moribus.*
22 *Archipresbyter Carpi an poſſit facere dimiſſorias.*
23 *Ordinandus ex indulto Apoſtolico non indiget dimiſſoriis.*
24 *Probationes legitimæ quæ.*
25 *Ordinatus ſine dimiſſoriis propter bonam fidem non eſt ſuſpenſus.*
26 *Suſpenſus propter ordines non ſuſceptos cum dimiſſoriis poteſt habilitari ab Epiſcopo.*
27 *Suſpenſio ordinati Sede vacante eſt temporalis, donec ſucceſſori placuerit.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

DVm vacabat Mutinæ Sedes Epiſcopalis, quidam clericus Carpenſis nullius Diœceſis obtinuit à Sanctiſſimo Papa Vrbano, vt poſſet ordinari ab Epiſcopo viciniori his verbis: *Tibi, vt ab Ordinario viciniore, & conſtito illi priùs per legitimas probationes de vita, & moribus, ac legitimis natalibus, & aliis requiſitis qualitatibus, vel eius licentia, cuius etiam teſtimonio vita, & mores tui commendentur, à quocumque alio, quem malueris, Antiſtite, &c.* Modò hic ſe præſentauit Epiſcopo Regij pro executione dicti Breuis cum litteris commendatitiis Archibresbyteri Carpi proprij eius Ordinarij, & legitimè docuit de requiſitis ad ordinationes, propter quod debito tempore à dicto Epiſcopo Regienſi fuit promotus ad 4. minores Ordines, & Subdiaconatum ad formam Breuis. Pòſt prædictus Modernus Mutinæ Epiſcopus adepta ſuæ Eccleſiæ poſſeſſione dum haberet ordinationes, ſe Carpi viciniorem dicens, aiunt, vertiſſe in dubium, an dictus clericus fuerit bene ordinatus, cùm non habuerit litteras teſtimoniales Vicarij Capitularis Mutinæ, & pro ſuſpenſo habendum eſſe putat, ad formam Concilij Trident. *ſeſſ.* 7. *cap.* 10. & *ſeſſ.* 14. *cap.* 2. Quæritur quid iuris. 1

De hoc autem dicto clerico dolenti ego reſpondi nihil eſſe timendum, quia ritè, & rectè fuit ordinatus, nec incidit in aliquam ſuſpenſionem, ideóque liberè eſt admittendus ad recipiendos vlteriores ordines.

Vt autem id euidentiùs pateat, pro vero habendum eſt tempore datæ dicti Breuis dictam Mutinæ Sedem fuiſſe vacantem, & hoc non ignoraſſe Pontificem, quia tunc ſucceſſorem nominauerat: quo ſtante commiſſio Papæ in dicto Breui facta Ordinario viciniori pro ordinando dicto clerico non potuit verificari, aut intelligi de Ordinario Mutinæ, qui non extabat; nam Sede Epiſcopali vacante non Vicariis Capitularibus, ſed aliis vicinioribus Ordinariis diriguntur commiſſiones Apoſtolicæ, & ſimiles gratiarum executiones: ſic Leon *in theſ. for. Eccl. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 8. *verſ. quia fallit.* Ric. *in prax. tit. ſede vac. reſol.* 496. *num.* 45. & maximè in ordinationibus, quæ inferioribus Epiſcopo non mandantur, vt ait conciuis meus Vinc. Grilinz. *conſ.* 142. *num.* 46. 2 3

Neque dicatur Epiſcopum Mutinæ Carpo eſſe viciniorem, eo quod ille ſoleat dici vicinior, cuius Cathedralis Eccleſia proximior eſt. Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 9. *de reform.* & S.C. id ſæpe declarauit; nam id licet verum ſit, non tamen facit ad rem, quia Mutinæ vacabat Sedes, & verba Breuis debent intelligi de Epiſcopo viciniore extante, non futuro, quia prædicatum oportet ſemper conuenire ſubiecto. Iaſ. *in l. ſtipulatio, §. hi qui, in princ. de verb. oblig.* & non entis nullæ ſunt qualitates, *l. eius qui, in princ. ſi cert. pet.* Ludou. *deciſ.* 439. *num.* 5. non enim qualitas vicinitatis poteſt ſtare fine exiſtentia ſubiecti, *l. nec vllam, §. ſi abſentes*, & ibi DD. *de petit. hær.* Bald. *in l. omnium, n.* 1, *C. de teſtam.* Ludouiſ. *deciſ.* 387. *n.* 1. 4 5 6 7

Propterea ſublato de medio Mutinæ Epiſcopo, ſine dubio recurrendum fuit ad Antiſtitem Regienſem qui notoriè

toriè Carpo vicinorem esse constat quocumque alio Ordinario, & tempore datæ Breuis nullus alius poterat se vicinorem appellare, ideò solus Regiensis fuit legitimus dicti Breuis executor, quia habilitas delegari consi-
8 deratur de tempore datæ. Felin. *in c.eam te,num.*18.*de rescript.*& adesse debet tempore commissionis. Abb.*in c.ex*
9 *litteris,n.*3.*vers.item nota,de transact.*Feder. Sen.*cons.*290. *num.*8.Gig.*de pens.quæst* 22 *num.*16.17.

Neque nocet motiuum,quòd Capitulum Sede vacante succedat in iurisdictione Episcopali: latè Garz. *tract.*
10 *de benef.part.*5.*c.*7.*n.*30.& quod licèt non possit intra annum concedere dimissorias,nisi arctatis, Concil. Triden-
11 tin.*d.c.*10 tamen possit approbare de vita,& moribus habentes priuilegium à Pontifice recipiendi ordinationes à quocumque Antistite, cum approbatione Ordinarij, quia Capitulum dicitur Ordinarius, & talis approbatio non appellatur litteræ dimissoriæ, sed testimoniales: sic
12 pulchrè Prax.Archiep Neap. *in magnis, cap.*87. *num.*15. *vers.Capitulum.*Quarant.*verb Capitulum,quæst.*10.*vers.tertiò limita.*Bonac.*de sacram.tit.de Ordinatione,disp.*8 *quæst. vnic. punct.*4. *num.* 24. P.Tiber. *de instruct. ad ord. cap.*7. *quæst.*51. *vers. his autem,* Barbos. *de offic. Episcop. part.*2. *alleg.*7. *num.*16.

Quia hæc quidem vera sunt,non tamen ad rem pertinent, non enim satis expeditum est,& decisum, Mutinæ Episcopum esse viciniorem Carpo, cùm alij asserant dictum Regiensem esse talem, & ideò Episcopus Mutinæ
13 non ordinat Carpenses clericos vti Ordinarius, sed tanquam delegatus à Sacra Congregatione Cardinalium negotiis Episcoporum præpositorum,vt apparet ex litteris eiusdem S. C. datis de anno 1613.sub die 15.Ianuarij.&
14 in Cancellaria Episcopali Mutinæ registratis, vbi datur in mandatis Episcopo dictæ Ciuitatis, vt clericos Carpenses ordinet,ne careant ordinatore,donec controuersia dirimatur, & ad quem pro ordinibus recurrendum sit, decidatur, vt ex lectura dictarum litterarum videri potest. Vnde Episcopus Mutinæ hic non consideratur tanquam Ordinarius,vel vicinior,sed tanquam delegatus. & propterea sequitur dictum Capitulum Mutinæ sede vacante,quoad clericos Carpenses nullum in prædictis ius habere, quia mortuo Episcopo non succedit in iurisdi-
15 ctione ei delegata.Piasec.*in prax.Episc.tit de elect.num* 6. Grilinz *cons.*119.*num.*6. Leon. *in thes.for. Eccles.tit.de Vicario,part.*1.*tit.*10.*num* 8.*vers.quartò fallit.* Prax. Archiep.
16 Neap.*cap.*87.*num.*30.Garz.*de benef.part.*5. *cap* 7.*num.*42. Ricc. *in prax. d resol.*496. *num.*6. sicut neque succedit Episcopo in his,quæ illi competunt iure speciali, vt hic Leon.*d.cap.*10.*num.*8.*vers.Capitulum* Prax.Archiep. *dict. cap.*87.*num.*29.Garz.*d.part.*5.*cap.*7.*num.*39.

Et sanè respectu Clericorum Carpensium Episcopus Mutinæ non est habendus pro Ordinario, cum Archipresbyter loci illius habeat Territorium districtum, & exerceat iurisdictionem Episcopalem cum vsu Pontificalium & alia habeat priuilegia ab vsu,& à Pôtifice concessa, quæ excludunt Episcopum Mutinæ ab Ordinaria iurisdictione, per ea, quæ tradunt conciuis meus Vinc.
17 Grilinz. *cons.*142.*num.*42.43.& Gratian.*discep.for.cap.*212. *num.*36. verè enim Archipresbyter ille Ordinarius est,& liberè iurisdictionem exercet, visitat, punit, solemniter populo benedicit,habet vsum Mitræ,& baculi.Synodum conuocat, ex quibus dignoscitur habere iurisdictionem
18 quasi Episcopalem. Grilinz. *d cons.*142. *num.*28.30. Gratian.*d cap* 212.*num.*7.8.*& seqq.*de quo non est mirandum quoniam etiam inferior Episcopo Ordinarius dici potest,
19 vbi materia est adaptabilis. Gem. *in cap. Ordinarij,il primo,num.*5.*de off. ord.in* 6.Marescot.*var resol.lib.*2. *cap* 15. *num.*13 Gratian *d.cap.*212.*num.*38.Sanchez *de matrimon. lib.*8. *d.p* 2. *num.*12. *vers.secundò quia,*adeò vt dispositio Concilij Tridentini *sess.*23. *cap.*10. non habeat locum aduersus dictum Archipresbyterum. Grilinz. *d.loco*, latè Barbos *de off.Episcop part.*2. *alleg.*7.*num.*8.

Hinc est, quod prædicto clerico sufficiebant litteræ commendatitiæ dicti Archipresbyteri eius Ordinarij, & aliis stantibus potuisset à quocumque Catholico Antistite promoueri.Piasec.*in prax.d.cap.*1.*num* 11.*vers. differunt,* quoniam satis est, quod commendent mores proficiscentium.Gratian.*disc.for.*430.*num.*2. 20

Neque obstat dispositio Concilij Trid.*sess* 23.*c.*8.quatenus dicit,quòd nullus etiam cuiusvis priuilegij prætextu ordinetur,nisi eius probitas,ac mores ordinarij sui testimonio commendentur, quia hoc intelligendum est etiam de Prælatis inferioribus, quos negari non potest, quin veniant Ordinariorum appellatione, & cum suorum subditorum vitam, & mores cognoscere satis credendum sit,de illis etiam poterunt attestari,iuxta mentem Concilij.sic Barbos.*de off. Episc.d.alleg.*7. *num.*8.31. 21

Et quamvis sustineri possit dictum Archypresbyterum posse dimissorias facere per ea, quæ tradunt Grilinz.*d cons.*142. & Gratian.*d.cap.*212. cum etiam regulares Prælati eas concedant. Piasec. *d. cap.*1. *num.*13 *vers. dimissorias,*Barbos.*d alleg.*7.*num.*18. tamen hic sufficiunt commendatitiæ, eo quod habens priuilegium à sede Apostolica ad recipiendos ordines non indiget dimissoriis,sed bene testimonialibus Ordinarij de vita, & moribus.Barbos.*d.alleg.*7.*num.*15.Bonacin.*de ord.disp.*8. *quæst. vnic.punct.*4.*num.*27. 22 23

Neque nocet,quod Capitulum sede vacante possit testimoniales facere, quia id intelligitur respectu suorum subditorum, dum enim DD.id scribunt, semper loquuntur,quoad subditos Diœcesis, seu Capituli, vt videre est apud P Tiber.*de instruct.sacerd. cap.*7.*quæst.*51.*vers. immò.* Barbos.*alleg.*7.*n.*15.31.clerici autem Carpenses non sunt subditi dicti Capituli Mutinæ,neque ratione potestatis ordinariæ,quam non habet in eos tanquam nullius,nec ratione iurisdictionis delegatæ,quæ non transit in Capitulum,ideo non à Capitulo, seu à Vicario capitulari, sed à dicto Archipresbytero tanquam Ordinario petendæ erant dictæ testimoniales.

Verùm si persistamus in tenore Mandati Apostolici, dici potest neque dictas testimoniales fuisse necessarias, quia Breue inquit: *Constito tibi per legitimas probationes de vita, & moribus.* Nam cùm legitimæ probationes dicantur non solùm, quæ fiunt scripturis, & instrumentis; sed etiam quæ testibus, vtique licuisset Episcopo Regij admittere dictum clericum ad probationes faciendas ex attestatione virorum fide dignorum,& si ordinandus esset bene notus dicto Episcopo, potuisset etiam sine illis eum ordinare.Gratian.*d.cap.*430.*num.*12. 24

Ex quibus satis constat præfatum clericum fuisse ritè, & rectè ordinatum, & dato etiam, quod res esset dubia, adhuc venit excusandus propter eius bonam fidem. Nauar.*cons.*19.*num.*3.*vers.quintò.de tempor.ord. in antiquis.* 25

Et esto etiam, quod dictus clericus propter hoc esset suspensus ad terminos dicti Concilij Trid.*sess.*7 *c.*10.(quod nunquam verum erit) tamen adhuc non est opus dispensatione Apostolica, quia hoc non est impedimentum perpetuum, sed temporale, quod potest tollere proprius Ordinarius, ad quẽ spectasset ordinare,& sufficit,si ratam habeat ordinationem absque eius litteris dimissoriis factam.Nauar.*d.cons.*19.*n.*5.Fr.Emman.*in sum.par.*2.*c.*14.*n.*14.Bonacin.*d.disp.*8.*q vn.p.*4. *n.*43.*vers.ad hoc.*Barbos.*de off. Episc.p.*2 *alleg.*8. *n.*10. *in fin.* & talis suspensio durat solùm tamdiu,quãdiu suo placuerit Ordinario, vel futuro successori.Concil.Trid *d.sess* 7.*c.*10.Salzed.*ad Bernard.in pract.cap* 26.*verb sine licentia,vers his autem.* Suarez *de censur.disp.*31.*sect.*1.*num.*20. Petr. de Ledesm.*tract. de sacr ord.c.*8.*concl.*3.P.Tiber.*de instr.ad ord..c.*7. *quæst.*5. *vers.tertiò* Barbos.*d.alleg* 8 *num.*10 *vers.& quia.* 26 27

His igitur visis, & consideratis pro parte Curiæ Episcopalis Mutinæ dictus clericus fuit postea libenter,& sine difficultate promotus ad vlteriores Ordines, nec ampliùs pro suspenso habitus fuit, & iuremeritò,quia nulla aderat verè suspensio. Et ita,&c.

IOAN. BAPTIST. CIARLINIVS.

CAPVT XLVII.

Epitome.

Diminutis redditibus hæreditariis an minuantur annua legata, & quando poſſit dici prouentum eſſe diminutum.

SVMMARIVM.

1 *Veritas hodie Iuriſconſultorum reſponſis obumbratur.*
2 *Ex facto oritur ius.*
3 *Redditus, & prouentus idem ſunt.*
4 *Introitus, & prouentus nomen generale.*
5 *Introitus dicitur impenſa pro ingreſſu militiæ.*
6 *Intrata quæ dicatur.*
7 *Fructus, & redditus idem ſunt.*
8 *Fructus omnis conſiſtit in redditu.*
9 *Partus ancillæ eſt in redditu, non in fructu.*
10 *Fructus dicuntur ſtrictè, qui ſunt naturales.*
11 *Fructuum nomine continentur omnia emolumenta.*
12 *Fructus dicuntur etiam rerum mobilium.*
13 *Ancillarum partus non ſunt in fructu, neque in redditu.*
14 *Redditus, & fructus parificantur.*
15 *Diminutio quid ſit.*
16 *Interitus rei qui dicatur.*
17 *Verba vniuerſalia intelliguntur vniuerſaliter.*
18 *Legatum purum fit conditionale, ſi adimatur ſub conditione.*
19 *Legatum annuum dicitur, quod ſingulis annis ſoluendum eſt.*
20 *Legata annua ſoluuntur ex fructibus.*
21 *Hæres cum beneficio inuentarij ſoluit legata annua ex fructibus.*
22 *Legata ſoluuntur de fructibus, vbi proprietas non poteſt alienari.*
23 *Vſufructuarius vniuerſalis debet ſoluere legata annua.*
24 *Dos ſicut æs alienum deducitur.*
25 *Diminutio redditus, & fundi quomodo conſideretur.*
26 *Redditus dicitur diminutus ex modicitate fructuum vnius anni.*
27 *Caſma, & terræmotus ſunt caſus fortuiti.*
28 *Legata an minuantur minuta hæreditate.*
29 *Teſtamenti pars vna declarat aliam.*
30 *Exceptio debet eſſe de genere regulæ.*
31 *Limitatio debet eſſe apta ad regulam.*
32 *Re perempta ceſſat onus annexum.*
33 *Sterilitas minuit redditum.*
34 *Grandinis caſus frequens.*
35 *Frequentiùs, quæ accidunt, diſpoſita cenſentur.*
36 *Teſtator cenſetur diſponere de caſibus ſolitis.*
37 *Veriſimilitudo attenditur in interpretanda teſtatoris voluntate.*
38 *Teſtatoris declaratio non debet ſeruire de vento.*
39 *Legata minuuntur, ſi in ſubſtantia minuatur hæreditas.*
40 *Dictio,* Aliquis, *eſt vniuerſalis.*
41 *Sermo vniuerſalis omnia comprehendit.*
42 *Vniuerſalis oratio trahitur etiam ad impropria, & ad maiora expreſſis.*
43 *Oratio vniuerſalis continet caſum, etiam aliàs illegitimum.*
44 *Legatum generale non continet vſualia.*
45 *Statutum puniens homicidium qualitercumque commiſſum intelligitur, etiamſi abſit dolus.*
46 *Verba reſtringuntur ad habilitatem.*
47 *Sermo vniuerſalis an reſtringatur ad terminos habiles.*
48 *Verba ab adiuncto declarantur.*
49 *Diminutio prædij, quæ dicatur.*
50 *Conductori quando fiat remiſſio mercedis.*
51 *Pluralitas reſoluitur in ſingularitates in vltimis voluntatibus.*
52 *Numerus pluralis ſæpe verificatur in vno.*
53 *Verba vbi conueniunt, conuenit etiam diſpoſitio.*
54 *Legati diminutio quæ ſit.*
55 *Vna determinatio reſpiciens plura determinabilia ea æqualiter determinat.*
56 *Extinctum ampliùs non reuiuiſcit.*
57 *Locator non remittit penſionem, ſi ſterilitas vnius anni poteſt compenſari cum vbertate alterius.*
58 *Sterilitas non compenſatur cum vbertate, vbi adeſt pactum reſtauri.*
59 *Locationes ſi tot ſunt, quot anni, non compenſatur ſterilitas vnius anni cum vbertate alterius.*
60 *In locatione ad longum tempus an remittatur penſio ob ſterilitatem.*
61 *Teſtator, quod non dixit, noluiſſe præſumitur.*
62 *Argumentum à contrario ſenſu ſumitur ſtrictè ad limites verborum.*
63 *Legatum taxatum ad certam quantitatem non recipit augmentum.*
64 *Legatum cenſetur, quod minimum eſt.*
65 *Teſtator cenſetur grauare hæredem minùs, quam fieri poſſit.*
66 *Legata facta coniunctis latè interpretantur, & quando.*
67 *Priuilegiatus non gaudet priuilegio contra pariter priuilegiatum.*
68 *Legata coniunctis facta non debent inutilia reddi.*
69 *Legatum rei alienæ factum coniunctis quando valeat.*
70 *Hæredes habitantes, vbi habitat teſtator, cenſentur magis dilecti.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

EO perducta eſt calamitas noſtrorum temporum, vt nemo amplius dicere valeat, hoc iure certum eſt, & clarum; tanta enim facta eſt garrulitas aliquorum de iure reſpondentium, vt leue onus putent ſerenitati nubem obducere, & in ipſo meridie tenebras, & noctem obſcuram repræſentare: res miſeranda, quia veritas eorum reſponſis tot veſtibus inuoluitur, vt vix ab ea mendacium ſecernere valeas. Iudices ergo vigilare oportet, & lynceos habere oculos, ne fallaciis aſtruentium mendacia decipiantur, qui ſubharratis veſtibus fictiones ſic ornant, vt niſi infixis oculis rem intuearis, verum repræſentare videantur. Huc me perduxit in cauſa Ciarlinia cum Spaciniis facundia, & doctrina eorum Aduocati, quam admiror, ſed non laudo, quia diſertis ſuis ſcriptis nubem veritati obducit, ſed non timeo ego tyro huius veterani arma, quia pro vero me pugnare ſentio; ei igitur in funda Dauidis, & nomine Domini occurram. 1

Vt autem res pateat, & magis eluceſcat, ordine ſeriem facti proponam, etenim hinc lis, & controuerſia oritur, quia D. Ioan. Ludouicus Bruſatus ſibi hæredem fecit D. Iſabellam Ciarliniam eius ſororem, & poſt eam illius filios maſculos, quos inter cætera grauauit: *Et detti heredi ſiano tenuti, & obligati pagare, & sborſare alla Signora Giouanna Spacini ſua ſorella, ouer alli ſuoi deſcendenti maſchi ſcudi 4000. da pagarſi nel tempo, & termine di 30. anni, ogni anno la rata parte, in due volte l'anno.* Et poſtea idem teſtator in eodem elogio ſubiunxit: *Item vuole, & dichiara detto teſtatore, che ſe mai per alcuno caſo, & per qualſivoglia cauſa ſi ſminuiſſe l'entrada di detto Signor teſtatore, in tal caſo vuole, che gli legati, come di ſopra fatti, ſi ſminuiſcano alla rata.* Hæc prænarraui, quia ex facto ſolet ius oriri, ad textum *in l. ſi ex plagiis, §. in riuo*, vbi Bart. *ff. ad l. Aquil.* Bart. *in l. 1. num. 6. de acquir. poſſeſſ.* Menoch. *conſ. 366. num. 42.* 2

Modò cùm mortua D. Hippolita Bruſata vxore teſtatoris, & vſufructuaria Ciarlinij, de anno 1606. de menſe

se Augusti acceperint tenutam hæreditatis prædictæ humanissimè soluerunt legata annua dictis DD. Spacinis ad ratam, dempto anno 1614. vbi magna fuit sterilitas, adeò vt Ciarlinij redditus hæreditatis habuerint valde diminutos, vnde recusabant teneri ad soluendam ratam illius anni vigore illius clausulæ testamentariæ; contra verò Spacinij negabant id euenisse, dicentes ea verba fuisse intelligenda de intrinseca rei diminutione, velut si prædia casmate, alluuione, vel terræmotu corruissent: quæritur quid iuris.

In hac controuersia vt omnia exponantur, verba testatoris, *si sminuisse l'entrada*, in Latinum reducantur, vt significent, si diminuatur introitus; etenim introitus, reditus, prouentus, & emolumentum pro eodem vsurpantur apud DD. vt ad rem Marsil. *sing.* 134. Bero. *cons.* 51.
3 *num.* 5. *lib.* 4. Cephal. *cons.* 637. *num.* 10. *vers. sola ius*, & *num.* 11. *cum seqq.* Surd. *cons.* 162. *num.* 3. adeò vt nomine introitus, & prouentus comprehendatur omnis vtilitas, quæ percipi potest, quia verba sunt generalissima. Innoc.
4 *in c. pastoralis, de donat.* Card. *in Clem.* 1. *in princ. d. excess. Prælat.* Alciat. *in l. frugem, ff. de verb. signif.* Castr. *cons.* 553. *num.* 2. *lib.* 1. Cephal. *d. cons.* 637. *num.* 13. Surd. *d. cons.* 162. *num.* 3. Carroc. *tract. de locat. & conduct. part.* 5. *quæst.* 10. *num.* 51. *in fin.* ad rem autem non facit textus ex aduerso allegatus *in l. his verbis*, §. *alumno*, *ff. de leg.* 3. quia
5 in ea verbum introitus non accipitur pro reditu, sed pro solemnitate, & impensa, quæ fit in militiæ ingressu, teste glossa ibidem, & id colligitur ex textu ipso, in verbo, *erogari solet*, & traditis à Plin. *in epistola ad Traianum*; hunc enim diem veteres solemnizare solebant.

6 Hîc igitur intrata, seu prouentus accipitur pro rei emolumento, & æquipollet verbo, *fructus*; hoc enim promiscuè vtuntur Iuristæ, ex textu *in l. in fructu*, *ff.*
7 *de vsu, & vsufr. leg. d. c. pastoralis*, *de donat. c. generali*, §. *qui autem*, ibi: *fructus, siue redditus, de elect. in* 6. *l. deducta*, §. *hæreditate*, ibi: *fructu, vel redditu, ff. ad Trebell.* Bart. *in l. fundi Trebatiani*, *in princip. vers. respondeo*, *de vsufr. leg.* Cephal. *d. cons.* 637. *num.* 22. Ioan. Cop. *tract. de natur. fruct. lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *num.* 9. Papiens. *in form. libell. in action. real. in verb. simul in fructibus, num.* 7. Alex. *in l. si fundum*, §. *si iur. num.* 8. *ff. sol. matrim.* Menoch. *cons.* 382. *num.* 2.

8 Et quamvis aliqui dicant, latiorem esse redditus quàm fructus appellationem, quia omnis fructus consistit in reditu, *l. Paulus*, §. 1. *ff. de vsur.* sed non conuertitur, quia partus ancillæ est in redditu, non in fructu, *l. in pecu-*
9 *dum*, §. *partus*, *de vsur.* §. *in pecudum*, *Inst. de rer. diuis.* gl. *in d. c. generali*, §. *qui autem*, *in verb. redditus*, & ibi Franch. *de elect. in* 6. Innoc. *in d. c. pastoralis*, *circa medium, de donat.* Alciat. *in d. l. frugem* Cephal. *d. cons.* 637.
10 *num.* 16. Carroc. *d. quæst.* 10. *num.* 11. tamen isti accipiunt nomen fructus in stricta, & valde propria significatione pro fructibus naturalibus, ad textum *in l. vnic. ff. de gland. leg. l. qui venenum*, §. *glandis*, *de verb. signif.* Ioan. Cop. *d. tit.* 1. *capit.* 5. nam generaliter omnia lucra, & emolumenta, omnes denique commoditates ex quacumque
11 re perceptibiles appellatione fructus continentur, fructus enim à fruendo dicitur, quia omnia, quibus fruimur, comprehendit: ita expressè Ioan. Cop. *d. tractat. de nat. fruct. lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 2. etenim non tantùm fun-
21 di, sed & omnium rerum mobilium, immobilium, corporalium, & incorporalium fructus dicuntur, & omne emolumentum, quod percipi potest, teste I. C. Caio *in l. videamus*, *ff. de vsur. & in l. fin. de vsufruct. leg.* Bart. *in l. quadam*, §. *nihil*, *ff. de edend.* Papiens. *dict. verb. simul cum fructibus*, *numero septimo.* Carroc. *d. quæst.* 10. *numero* 50. latissimè Ioan. Cop. *dict. tract. lib.* 1. *titul.* 1. *capite quarto*, *numero* 4. 10. 11. Menoch. *dict. consil.* 382. *numero quinto*, & ideò verba generalia indistinctè prolata debent accipi in sua generali, & lata significatione, quatenus patitur illorum proprietas. Peregr. *consilio* 55. *numero* 10. *libro primo.*

Verùm si ancillarum partus non sunt in fructu, dicemus nos neque esse in redditu, ex textu *in d. l. Paulus*, 13
§. *hæres*, *ff. de vsur. d. l. deducta*, §. *hæreditatem*, *ad S. C. Trebell.* Ioan. Copin. *d. tract. lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *numer.* 9. & per totum; ex ideò paria sunt, quòd testator noster 14
dixerit ex redditibus, vel ex fructibus. Bart. *in d. l. fundi Trebatiani*, *de vsufr. leg.* & licèt Alex. ibidem in additionibus Bartolum impugnare videatur, in hoc tamen non contradicit, nam se remittit ad scripta *in l. quadam*, §. *nihil. de edend.* vbi principalem conclusionem approbat, non tamen rationem, quod scilicet paria sint legare redditum, & legare fructum.

Non est etiam prætereundum, quòd diminutio definitur, Præexistentis rei particularis remotio, vel interi- 15
tus, salua rei forma: ita Albert. Brun *de dimin. & deter. conclus.* 1. *num.* 2. & *sub num.* 3. inquit, quod si res diminuatur in substantia, & amittat formam, potiùs dicitur 16
interitus, quàm diminutio. Albert. Brun. *d. conclus.* 2. *n.* 7. Cephal. *cons.* 357. *num.* 17. & *cons.* 601. *num.* 41. & propterea non bene ex aduerso dicitur verba huius testatoris esse intelligenda de intrinseca diminutione, quæ propriè est interitus, sed de extrinseca, quę propriè est diminutio. Brun. *d. conclus* 1. *num.* 3. 7. At si verùm amamus, hîc non adaptantur termini diminutionis rei, siue intrinsecæ, siue extrinsecæ, quia non considerauit rerum diminutionem, sed redditus, hæc enim valdè differunt, post enim esse, quòd prouentus recipiat notabilem diminutionem, & tamen salua sit rei substantia: sed vtcumque sit, verba testatoris accommodantur cuicumque diminutioni, cùm locutus sit per verba vniuersalia, quæ intelliguntur de 17
omni diminutione, *l. de pretio*, *ff. de public. l.* 1. §. *generaliter*, *de leg. præst. l.* 3. *de offic. Præs. l. si seruitus*, *de seruit. vrb. præd. cap. solito, de maior. & obedient.* Paris. *consilio* 111. *numero quintodecimo*, *libr.* 1.

Deinde præmitto, quod dictum legatum Spacinij factùm est annuum, & conditionale, non purum, vel vnicum, vt malè supponitur, nam virtute illius clausulæ, quod diminutis redditibus diminuantur legata, vtique hoc legatum, quod erat purum, factum est conditionale, quia in vltimis voluntatibus si quid purè datum sit, & posteà sub conditione adimatur, tota dispositio redditur conditionalis, quasi illud sub contraria conditione datum intelligatur, ad textum *in l. si legatum purè*, & 18
l. legata inutiliter, *ff. de adim. leg. l. aliquando*, *de condition. & dem.* Alex. *in l.* 1. *num.* 9. *vers. item habet*, & ibi Ias. *n.* 54. Dec *num.* 17. Cagn. de communi, *num.* 120. 121. *ff. de offic. eius.* Felin. *in c. significasti*, *col.* 4. *de for. compet.* Bald. *in d. l. si legatum*, Cephal. *cons.* 52. *num.* 6. Peregr. *de fideicommiss. art.* 11. *num.* 88. 129. & *artic.* 43. *num.* 21. illud enim ablatiuum absolutum, *diminutis redditibus*, importat conditionem, & propterea facit legatum conditionale, & hoc certius redditur, quia diuisum est in in ratas quotannis soluendas, quod facit annuum legatum, ad textum *in l. si in singulos*, vbi Bart. *ff. de ann. leg.* 19
vbi etiam dicitur quotannis verificandam esse conditionem, quia tot sunt legata, quot anni, *l. cùm in annos*, *ff. eodem.*

Præterea considerandum est tale legatum maximam habere relationem ad fructus, ex quibus solui debet, etenim certum est hæredem fideicommisso vniuersali grauatum teneri præstare annua legata ex fructibus, *l. liberto*, §. 1. *ff. de ann. leg. iunct. l. apud Iulianum*, §. *hæres*, *de leg.* 1. 20
Castr. *cons.* 16. *num.* 4. *vers. legata verò*, *lib.* 2. Natt. *cons.* 323. *col. vlt.* Peregr. *de fideicommiss. art.* 4. *num.* 24. *in fin.* & maximè si sit hæres cum beneficio legis, & inuentarij, qui de suo ad nihil tenetur, *l. fin.* §. & *si præfatam*, ibi: *nihil*, *C. de iur. deliber.* Bart. *in l. in ratione*, §. *diligenter*, *ff. ad l. falcid.* Monticul. *de inuent. in princ. n.* 39. 40. Rol. *eod. tract. part.* 4. *in princ.* & sanè cùm proprietatem Ciarlinij alienare prohibeantur, & post triginta annos Brusatis restituere debeant, sequitur necessariò, quòd de fructibus

legata sint soluenda. Phanuc. de inuent. part. 7. num. 58.
22 exinde enim Ciarlinij videntur esse ad instar vsufructuarij vniuersalis, ad quem certum est spectare onus soluen-
23 di annua legata ex fructibus, l. fin. §. sin autem, vbi Salyc. C. de bon. qua liber. Ias. in l. 1. col. 4. ad Trebell. Socin. Iun. cons. 115. num. 10. lib. 1. Rol. cons. 8. num. 27. 28. lib. 2. Natt. cons. 7. num. 4. 5. Borgn. de vsufr. num. 219. Crass. recept. sent. lib. 1. §. legatum, quaest. 36. num. 2. Et sanè si testator voluit ex fructibus solui legatum dotis eius vxori, quantò magis idem dicendum est de legato DD. Spaciniorum, quia dos est magis debita, & sicut aes alienum deducenda, l.
24 Papinianus, §. quarta. ff. de inoff. test. §. licentia, il primo, C. de iur. deliber. Cephal. cons. 645. num. 39.

His praemissis, ex quibus solis potest cognosci, quid futurum sit, patet errasse D. Aduocatum partis aduersae intelligendo verba nostri testatoris de intrinseca diminutione, quia sicut quoddam est augmentum in fundo,
25 quoddam in redditu, Albert. Brun. tract. de aug. & dim. conclus. 2. num. 2. vers. dicimus etiam: ita quaedam est diminutio fundi, quaedam redditus: idem Brun. de dimin. & deter. conclus. 1. num. 4. Vnde oportet dicere testatorem in mente habuisse extrinsecam fructuum diminutionem, & cùm in verbis non sit ambiguitas, nihil vlterius est quaerendum, l. ille, aut ille, §. cùm in verbis, ff. de leg. 3. l. continuus, §. cum ita, de verb. oblig. Menoch. cons. 374. num. 58.

Censeo igitur verius esse, & menti testatoris conformius verba praedicta esse intelligenda de diminutione etiam vnius anni in fructibus contingente, & hoc credo ineuitabiliter probari per textum in l. fundi Trebatiani,
26 vers. respondi, ff. de vsu, & vsufr. legat. qui probat redditum dici diminutum non solùm ex modicitate fructuum multorum, sed etiam vnius, dicitur enim in ea, quòd in legato facto vxori de redditibus fundi, si haeredis facto minores redditus facti essent, legatarius rectè desiderat, quòd ob eam rem diminutum est: vnde infertur, quod si facto, idest culpa haeredis, vt exponit glossa, redditus minor fieri potest, id non contingat vllo modo in casmate, allusione, & terraemotu, qui sunt casus fortuiti,
27 & vix praeuideri possunt. Carroc. tract. de locat. & conduct. part. 4. tit. de casibus, quaest. 12. num. 18. 20. 27. culpa autem versatur in non putando vineam, aggeres non reparando, agro non bene colendo, & similibus, ad textum in l. si merces, §. conductor, vbi Bart. de locat. & conduct. Carroc. d. part. 4. tit. quem. culp. probat. num. 55. & propterea si tali culpa redditus potest diminui, sequitur diminutum posse dici ex deterioratione vnius anni, quia potest esse, quòd damnum ex illa culpa proueniens annum non excedat.

Et quia mens testatoris maximè spectari debet in cognoscendo, an diminuta haereditate minui debeant le-
28 gata, l. liberto, §. à liberto, ff. de leg. 3. l. maritum, §. 1. ad l. falcid. vtique pro nobis aperta est eius voluntas, qui in verbis hoc expressit, vt vidimus, & si id non sufficeret, ex aliis eius verbis colligi potest, siquidem vna pars testamenti declaratur per aliam, l. qui filiabus, & l. si seruus,
29 §. fin. de leg. 1. Alex. cons. 47. num. 13. 14. lib. 1. Dec. cons. 545. num. 7. Cephal. cons. 329. num. 37. Riminald. Iun. cons. 747. Crass. in §. testamentum, quaest. 76. num. 21. Peregr. de fideicommiss. art. 25. num. 28. 34. nam testator postquam dixit, quòd diminutis redditibus diminuantur legata, subiunxit, exceptis tamen legatis eius vxori factis, quae omni casu firma esse voluit, vnde arguo sic. Quoniam certum est exceptionem debere esse de genere regulae, alioquin
30 exceptio non esset, l. nam quod liquidè, §. fin. ff. de pen. leg. l. in his, vbi gl. Bart. & DD. de leg. Bald. in l. si eam, §. qui iniuriam, ff. si quis cantion. Dec. in l. 1. num. 19. de off. eius. Paris. cons. 96. num. 110. lib. 1. Cephal. cons. 156. num. 5. Menoch. cons. 141. num. 17. limitatio enim regulae ita debet esse probabilis, & apta, vt ad regulam congruat, aliàs ridicula aestimaretur, l. fin. §. cui dul-
31 cia, ff. de trit. vin. & ol. leg. l. quaesitum, §. denique, de fund. instruct. Paris. cons. 160. numero 17. libr. 4. Crauet. cons. 965. num. 7. sed sic est, quòd haec limitatio, & exceptio non posset verificari, & locum habere, quando bona testatoris casmate periissent, vel in deperdito essent, quia tunc haeredes neque tenerentur ad dotis restitutionem, cùm de suo soluere non teneantur, & id probatur ex l. cùm res, §. fin. ff. de leg. 1. l. si ex legati, de verb. oblig. l. quid
ergo, §. fin. de legat. 2. l. fideicom. §. si rem, de leg. 3. l. Seia, in fin. 32
de aur. & arg. leg. si ergo limitatio, & exceptio non potest intelligi de intrinseca diminutione, ergo neque regula, seu principalis dispositio, quia exceptio declarat, quo in casu regula loquatur. Dec. in l. 1. num. 20. & ibi Cagn. num. 32. ff. de reg. iur. idem Dec. cons. 520. num. 9. Menoch. cons. 297. num. 29.

Deinde dubium esse non videtur, quin sterilitas quoque fructuum sit diminutio redditus, & tam intrinseca, quàm extrinseca diminutio appellatur. Albert. Brun. d.
tract. de dimin. & deter. conclus. 12. num. 63. sed quia extrin- 33
seca, quae à sterilitate prouenit, frequentiùs contingit, videmus enim frequentissima esse infortunia, grandinis,
vredinis, tabis, frigoris, aquarum, & similium, Carroc. 34
tract. de locat. part. 4. tit. de casibus, quaest. 12. num. 32. & maximè in nostris partibus, vbi propiores sumus vallibus, quàm montibus, in quibus solent accidere terrae hiatus, casmata, & similia, de alluuione non loquor, quia bona testatoris longe absunt à torrentibus corrodentibus, ideò testator censetur potiùs cogitasse de extrinseca, quia dispositio omnis intelligitur secundùm ea, quae frequen-
tiùs contingere solent, l. nam ad ea, ff. de legib. l. iura con- 35
stitui, vbi Bart. num. 1. vers. vnde, & l. seq. ff. eod. Dec. & Cagn. in leg. ea quae rarò, de reg. iur. Paris. cons. 29. num. 50. lib. 2. Crauet. cons. 488. num. 12. testator enim verisimiliter creditur disposuisse de his, quae communiter solent con-
tingere, non de casibus insolitis. Socin. Iun. cons. 48. 36
num. 12. lib. 2. Crauet. cons. 76. num. 7. vers. neque mutat, nec mirum, quia in voluntate testatoris interpretanda
attenditur, quod magis verisimile est, l. si seruus plu- 37
rium, §. fin. de leg. 2. cap. inspicimus, de reg. iur. in 6. Alex. consil. 71. num. 5. lib. 2. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 19. num. 4. Crass. in §. testamentum, quaest. 76. num. 5. Peregr. de fideicommiss. art. 11. num. 32. Menoch. cons. 328. num. 17.

Praetereà si aliam caperemus interpretationem, sequeretur, quòd huiusmodi testatoris declaratio seruiret de vento, & nihil operaretur; quod non est dicendum, l. si quando, ff. de leg. 1. c. si Papa, de priuileg. in 6. Paris. cons. 69.
num. 59. lib. 3. Socin. Iun. cons. 116. num. 55. lib. 1. nam cer- 38
tum est in iure, quòd bonis haereditariis substantialiter diminutis, vel peremptis, legata quoque diminuuntur ad ratam, maximè quando adita est haereditas cum be-
neficio inuentarij, vt probatur ex l. & si contra, §. hic con- 39
sequens, ff. de vulg. & pupill. Albert. Brun. d. tract. de dimin. & deter. conclus. 4. num. 20. in fin. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 3. ad fin. quod iuri conuenit, quia testatoris, & quaelibet dispositio semper intelligenda est rebus sic stantibus, l. Paulo Callimacho, §. 1. de leg. 3. l. Mania, §. fin. de ann. leg. l. in confirmando, de confirmando tutore, l. ex facto, in princip. de vulg. & pupill. Bart. in l. quoties, §. si duo, col. vlt. de hared. instit. Ias. in l. quod Seruius, num. 8. de condict. caus. dat. Mantic. d. tit. 3. ad fin.

Quibus refragatur textus in l. in ratione, la 2. ff. ad l. falcid. ad probandum, quod non minuantur legata minuta haereditate; nam si ea seruire potest in proposito, tamen non procedit in haerede cum inuentario; nam quoad ipsum correctus est, teste Bart. ibidem in princ. & in §. diligenter. Verùm cessat dispositio legis, vbi extat dispositio hominis, vt hic.

Demus igitur multiplicem esse diminutionem, quia alia est in re, alia circa rem, alia de re, alia extra rem, teste Brun. d. loco, conclus. 1. num. 4. & seqq. certè testator noluit quamcumque diminutionem comprehendere, etiam à
sterili

sterilitate proueniens saltem ex verbis, quæ subiunxit:
Si vnquam vllo casu, & propter quamcunque causam. Sicut
40 enim dictio, *aliquis*, est vniuersalis, gl. *in Clement. vnic. in*
verb. partium, de for. compet. Imol. *in c. fin. de donat.* Socin.
Iun. *cons.* 113. *num.* 4. *lib.* 4. Menoch. *cons.* 90. *num.* 94 ita di-
ctio, *quæcunque*, & *qualibet*, est vniuersalissima, *l. hoc articu-*
lo, ff. de har. inst. l. 1. *C. de sacrosan. Eccles. gl. in l.* 2. *in verbo,*
aliàs, C. de quadrien. præscript. Alex. *cons.* 155. *num.* 3. *vers. ac-*
cedunt, lib. 1. Ruin. *cons.* 98. *n.* 11 *lib.* 2 Rol. *cons.* 1. *num.* 44.
lib. 1. Menoch. *cons.* 496. *num.* 66. Peregr. *cons.* 41 *num.* 1. *in*
fin. lib. 1. vnde sermo testatoris tanquam vniuersalis in-
41 cludit omnes casus, & omnes casus diminutionis, *l. Iulia-*
nus, & *l. librorum, §. quod tamen, ff. de leg.* 3. *c. si Romanorum,*
distinct. 19. *l. omnia*, vbi DD. *si cert. pet.* Cagn. *in l.* 1. *num* 9.
de reg. iur. Ruin. *d. cons.* 123. *num.* 10. *lib.* 2. Natt. *cons.* 63.
num. 13. Cephal *cons.* 150. *num.* 8. Peregr. *d. cons.* 41. *num.* 1.
42 *ad fin.* & ideò trahitur etiam ad ea, quæ veniunt pro-
priè vel impropriè: gloss. *in l.* 2. *in verb. aliàs, C. de qua-*
drien. præscript. Bart. *in l. Marcellus, col.* 3. *vers. vlt. ad*
Trebell. Alex. *cons.* 155. *num.* 3. *vers. accedunt, lib.* 2. Crauet.
cons. 405. *num.* 8. & *cons.* 415. *num.* 19. Cephal. *cons.* 150.
num. 8. adeò, vt iste sermo vniuersalis comprehendat om-
nes causas, & omnes casus similes, & dissimiles, & maio-
res expressis: gloss. *in Clement. ne Romani, in verb. quouis*
modo, de elect. & *c. fin. eodem verbo, de sen tent. excomm. in* 6.
Cephal. *cons.* 53 *num* 21. Menoch. *cons.* 496. *n.* 67 continet-
43 que omnem causam, & omnem casum considerabilem,
etiam aliàs illegitimum. Soc. Iun. *cons* 2. *num* 21. Menoch.
dict. cons. 496. *num.* 67. Peregr. *dict. consil.* 41. *num.* 1. *in*
fin. lib 1. etiamsi de iis in specie meminisset. Ruin. *cons.*
123. *num.* 10. 11. *lib* 2. Crauet. *cons.* 357. *num.* 27. & *cons.* 381.
num. 4.

Vnde est, quòd licet in legato generali non compre-
44 hendantur venalia, continentur tamen in vniuersali, ad
textum *in l. pediculis* §. *Labeo, ff. de aur. & arg. leg* Bart. *in l.*
generali, § vxori, num. 4. *vers. fateor, de vsufruct leg.* Dec. *in l.*
omnia, num. 1 *si cert. pet.* sicut etiam statutum puniens ad
45 mortem, vel alio modo homicidium qualitercumque
commissum, intelligitur punire, etiamsi non sit dolosè
commissum: notat Salic *in l.* 2. *col.* 3. *C. de noxal.* Ias. *in l.* 1.
num. 25. *ff. de legib.* & *in l.* 1. §. *nunciatio, col.* 5. *de non oper.*
nunc. Dec. *in c. sedes, col. pen. ult in fin. de rescript.* Felin. *in c. in*
omni, num. 2. *in fin. de testib* Card. *in c. lator, de homicid.* Alex.
cons. 35. *num* 9. *lib.* 6. Gozad. *cons.* 5. *col.* 3. *ante medium,*
Ruin. *cons.* 98. *num.* 11. *lib.* 2. Bellon. *cons.* 8. *num.* 10. Me-
noch. *de arbitr. iudic cas.* 324. *num.* 14. Alciat. *lib.* 1. *de verb.*
signific. Riminald. Iun. *cons* 367. *num.* 2. de quo tamen val-
de dubito in praxi, quia vbi non est dolus, nunquam so-
let imponi pœna ordinaria statuti, vel legis, quia dolus
est ille, qui facit delictum, & verba vniuersalia à lege pro-
lata restringuntur ad habilitatem materiæ, & negotij.
46 Rol *cons.* 61. *num.* 44. *lib.* 1. Seraphin. *decis.* 679. *num.* 5. licèt
multi dicant sermonem vniuersalem non restringi ad
47 terminos habiles, vt inquit Bart. teste Ias. *in l. dabimus-*
que, §. si quis, ff. de priuileg. credit. Alex. *cons.* 35. *num.* 5.
vers. illa dictio, lib. 6. vide Crott. *cons.* 136. *numero* 50.
nam id omnibus semper durum videbitur, non ferit ta-
men casum nostrum, quia habilitas terminorum non
repugnat nostræ conclusioni, adeò vt pudor sit dubita-
re, an casus sterilitatis fuerit illis verbis compre-
hensus.

Non obstat *l.* 1. §. 1. & *l. quod dicitur, ff. de impens. in reb.*
dotal. adducta ad probandum, quòd verbum, *Minuere,*
respiciat substantiam rei; nam respondeo fallaciam esse in
argumento, quia non negamus diminutionem dici quæ
substantiam contingit, sed affirmamus eam quoque di-
minutionem appellari, quæ est in qualitate. Albert Brun.
d. tract. in pri c. num. 2. nos autem quærimus de minuto
reddito, non fundo.

Deinde accedat, quod lex prædicta, & aliæ similes
ideo possunt importare rei interitum, & perditionem,
non ex natura verbi, sed ratione adiuncti, dicendo fortè,
quod minuitur dos, minuitur fundus, minuuntur legata,
etenim verba ratione adiuncti sæpe mutant naturam, &
ab adiuncto declarantur. Alex. *cons.* 97. *n.* 125. & *cons.* 101. 48
num. 4. *vers. tamen fallit, lib.* 6. *vid.* Paris. *cons.* 74. *num.* 63.
64. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 289. *num.* 37. sed in casu nostro
verbum, *Minuere*, non iungitur rei substantiæ, vt in d.
cta lege, & similibus, sed prouentui, & sic accidenti, &
qualitati; fateor enim quòd si testator dixisset de dimi-
nutis prædiis, tunc necessariam fuisse rei diminu-
tionem in sua substantia, vt *in l. Item veniunt*, §. *item* 49
non solum, ff. de petit. hæred. & aliis, quæ idcircò non
faciunt ad propositum.

Non etiam prædictis nocent Boss. *in prax. tit. de re-*
miss merced. conduct. num. 103. 104. Albert. Brun. *de in-*
ter. & perempt conclus. 5. *sub n.* 11. qui sanè probant, quod
si fundus, vel res locata perierit casu, vel terræmo-
tu, aut alio accidenti, facienda est conductori remissio
mercedis ad ratam damni intolerabilis, quod quidem ve-
rum credo, & admitto, sed non sequitur, quin eadem
remissio facienda non sit, si fundus extrinsecè damni- 50
ficetur, velut si occupetur ab hostibus, vel aquis inun-
detur, vt solui non possit ad tempus, vel continuo, ad-
huc enim conductori facienda est remissio. Albert. *de*
dimin. & deter. conclusion. 12. & *conclus.* 13. Boss. *d. tit.*
de remiss. merced. conduct. numero 194. sed hæc sunt in
via iuris communis, nos autem prouisionem habemus
testatoris.

Non etiam obstat, quod verbum, *introitus*, definitè
prolatum referatur non ad vnum, sed ad omnes annos,
quasi testator voluerit redditum esse diminutum pro
omnibus annis. Nam in aperto est responsio, quia testator
non considerauit annos, maximè omnes, cùm dixerit, si
vnquam diminuerentur redditus. Fortè allegata expositio
procederet si ex sterilitate vnius anni vellent minuere
ratas omnium annorum; verùm quia quilibet annus one-
ratus est sua rata legati, non est quærendum de aliis an-
nis, & tanto minùs, quia in vltimis voluntatibus plura-
litas resoluitur in singularitates, ad textum *in l. falsa,* 51
§. fin. ff. de condit. & dem. l. Lucius, §. *Caio, ad Trebel. l.*
l. fin. § filium, de leg. 2. Bart & DD. *in l. hæredes mei, § cùm*
ita, ad Trebell. Paris. *cons.* 70. *num.* 25 *lib.* 2. Crauet *cons.* 571.
num. 11. Cephal. *cons.* 158. *num.* 48. Peregr. *cons.* 24. *nu-*
mer. 4. *lib.* 1. sæpe enim tam in dispositiuis, quàm in con-
ditionalibus numerus pluralis verificatur in vno. Ias. *in l.* 52
Gallus, § quid si is, de liber. & posth. Tiraq *in l. si vnquam, in*
gl. susceperit liberos, de reuoc. donat. Zanch. *in l. hæredes mei,*
§. cùm ita, num. 868. *ad Trebell.* Peregr. *d. cons.* 42. *num.* 1.
Crauet *cons.* 571. *num.* 11. maximè illud procedit, vbi id
suadet verisimilis mens disponentis. Felin. *in c. omnes,*
dist. 1. Curt. Iun. *in l. penult. num.* 2. *C. de impub.* Zanch.
in d. §. cum ita, num. 883. Socin. Iun. *cons.* 150. *col. pen.*
lib. 2 Crauet. *d. cons.* 571. *num.* 11. *vers. non obstat.* Peregr.
d. cons. 42. *num* 6. *lib.* 1.

Et verè sufficit nobis verificari verba testatoris, si
contingat tantùm etiam vnius anni sterilitas, quia vbi
verba conueniunt, conuenit etiam dispositio, *l.* 4. §. *to-* 53
ties, de damn. infect. l. hos accusare, § omnibus, de ac-
cusat. Dec. *in l.* 1. *in* §. *not. C. de sentent quæ pro eo, quod in-*
ter. & *in cons.* 669. *col.* 1. Peregr. *cons.* 85. *num.* 2. *lib* 1. sed
ita est in casu nostro, quia diminutio dicitur contigisse,
& redditus minor factus, etiamsi damnificati sint fructus
vnius tantùm anni, *ex d. l. fundi Trebatiani, vers. respon-*
di, ff. de vsu, & vsufr. leg. nam si, vt ibi dicitur, red-
ditus dicitur minor fieri, & diminui culpâ hæredis, quæ
potest versari etiam circa vnicum recollectum, vt de se
notum est: ergo verum est dicere minores redditus fa-
ctos, non solùm, si diminutos eos habeamus multis annis,
sed etiam vnico tantùm.

Vlteriùs non est verisimile, quòd testator aliter rem
intellexerit, quia sicut quemlibet annum rata legati graua-
uit, ita quolibet anno distinctè diminutionem redditus
considerauit, ne aliquando contingeret hæredes teneri

ad ſoluendum de ſuo,& quod non eſt veriſimile,teſtator cenſetur noluiſſe,*l.cùm in teſtamento*, *ff.de rebus dub. l. in obſcuris,de regul.iur.*Peregr.*conſ.*41.*num.*17.*lib.*1. nec debet onus vnius anni cum altero iungi, ne hæres dupliciter grauetur,ad tollendum enim hoc dubium teſtator ſic locutus eſt,ſi etenim id fieri oporteret, hæc non eſſet legatorum diminutio, ſed dilatio, & tamen oportet, quòd
54 quantitas legati decreſcat, quia legati diminutio iungitur eius ſubſtantiæ,*l. Plautius*,ibi: *minuat legatum*, *ff. de cond. & dem.* Sicut enim neceſſe eſt redditus ſubſtantialiter minui, ita legatum, quia vna determinatio reſpiciens plura determinabilia,debet ea æqualiter determinare, *l.*
55 *iam hoc iure,ff.de vulg.& pup.l.quamvis,C.de impub.* Alex. *conſil.* 50. *col.* 1. *vol.*4. Crauet. *conſil.*9. *numero* 27. & ra-
56 ta anni præcedentis extincta non poteſt amplius reuiuiſcere, ad textum *in l. qui res*, *§. aream*, *ff. de ſolution. l. penult.* *§. teſtamento*, *de bon. poſſeſſ. ſecund. tab. cap. quæris*, *de conſecrat. diſtinct.* 4. Riminald. Iun. *conſilio* 358. *num.*144.

Et huic rei inſeruit optimum ſimile; nam ſicut videmus, quòd ſimplex locator de iure communi non tene-
57 tur remittere penſionem, ſeu affictum colono ſuo, vel conductori, quando ſterilitas vnius anni poteſt aliorum vbertate compenſari, *l. ſi vno*, *ff. locat. c. propter ſterilitatem*, *extr. eod.* gloſſ. *in c. vobis* 12. *quæſt.*2. Caſtr. *in l. ex conducto*,*§.ſi vir*,*num.*6. *ff. locat.* Rol. *conſ.*86.*num.*6.7. *lib.*3. Carroc. *de locat. part.*4. *tit. de remiſſ. merced. quæſtion.*8. *num.*45. 46. tamen illud fallit, vbi adeſt pactum
58 reſtauri, tunc enim non fit compenſatio. Socin. Iun. *conſ.*78. *num* 31. *verſ. & ex prædictis*, *lib.*2. Carroc. *dict. quæſt.*8. *num.*51. ita dicamus in caſu noſtro, quòd fortè circumſcripta hac teſtatoris declaratione fieret compenſatio vnius anni cum altero, ſed illa eſt ſimilis pacto reſtauri,vnde fieri debet remiſſio pro rata fructuum. Alex. *conſ.*112. *num* 4. *in fin. lib.*1.

Et confirmatur hæc ſimilitudo, quia quando plures ſunt locationes, & tot, quot ſunt anni, ceſſat illa com-
59 penſatio ſterilitatis vnius anni cum vbertate alterius,ſed indiſtinctè fit remiſſio. Boſſ. *in prax.tit.de remiſſ. merced. num.*23. Bernard. Græueus *pract. concl. lib.*2. *concluſ.*23. *conſid.*1. *num.*6. *& num.*9. vbi vlteriùs dicit compenſationem hanc ceſſare in locatione ad longum tempus,
60 quia eſſet vnum chaos habere rationem tot annorum: idem dicit Ioſeph Ludouiſ. *concluſ.*12. *num.*35. quæ benè accommodantur caſui noſtro, vbi tot ſunt legata, quot anni, & tempus eſt longum triginta annorum; quorum omnium rationem habere nimis incommodum eſſet, vnde ſic declarauit teſtator.

Non obſtat, quòd his ſtantibus legatum prædictum deberet augeri, ſi augerentur redditus, & tamen Ciarlinij id non admittunt. Nam reſpondeo,quòd ſi ſicut teſtator ſe declarauit circa caſum diminutionis, ita ſe declaraſſet circa augmentum, bonum eſſet argumentum; ſed cùm de hoc nihil dixerit,præſumendum eſt,quod id no-
61 luerit, *l. vnic*,*§ ſin autem*,*C.de caduc.toll.cap.*2.*de tranſlat. Prel.* Dec. *conſ.*442. *num* 9. Gozad. *conſ.*29.*num.*16.*verſ. quartò*, Pariſ.*conſ.*31.*num.*7.& *conſ.*58.*num.*5.*lib.*2. Socin. Iun. *conſ.*100. *num.*12. *lib.*1. Curt.Iun. *conſ.*33.*in fin.*Menoch.*conſ.*85. *num.*110.111.& *conſ.*151.*num.*44. & ideò
62 non bene arguitur à contrario ſenſu, quia id genus argumenti debet ſumi ſtrictè ad limitem verborum de directo. Dec. *in l.*1. *vlt. not. ff. de off. eius*, Butr. *in c. apoſtolicam*, *in vlt. not. de his, quæ fiunt à Prælat.* Surd. *conſil.*111. *num.*11. Menoch. *d.conſ.*151. *num.*47. & *de arb. iudic. caſ.*114. *ſub num.*19. Peregr. *de fideicommiſſ. articulo* 28. *numero* 10. *verſ. cui addo*, & *conſil.* 52. *numero* 22. *lib.*1. & ideò ſic arguendo benè ſequitur, quòd redditu non diminuto non diminuatur legatum, ſed quòd aucto augeatur, id non infertur, & ſanè legatum taxatum
63 ad certam quantitatem, vt hîc, non recipit augmentum, *l. Lucius*, *§. quæ habebat*, vbi Baldus, *ad Trebellian.*

Hæc igitur noſtra interpretatio amplexanda videtur, quia ad fauorem hæredum contra legatarios ſemper ſtrictè interpretamur, vt quod minimum eſt, debeatur, *l.* 64
nummis, *ff. de leg.*3. *l. apud Iulianum*, *§. ſcio*, & *l. ſi ita ſcriptum*, *§.fin.* vbi gloſſ. Alex. Aret. Iaſ. & alij, *de legat.*1. Bart. *in l. cùm anns*, *ad fin. de condit. & dem.* Dec. & Cagn. *in l. in teſtamentis*, *de reg. iur.* Dec. *conſil.* 93. *num.*3. vbi loquitur in legato vxori facto. Menoch. *conſil.*236. *num.*10. 11. Peregr. *dict. conſil.* 41. *num.*22. teſtator enim cenſetur voluiſſe grauare hæredem minùs quàm fieri poſſit, ad textum *in l. vnum ex familia*, *§. ſi* 65
rem, *ff. de leg.*2. Dec. & Cagn. *in d. l. in obſcuris.* Grammat.*conſ.*145.*num.*18.Dec.*conſ.*475.*num.*14.Pariſ.*conſ.*79. *num.*25.*lib.*2.Crauet *conſ.*208. *num.*4. Menoch. *conſ.*236. *num.*10.Peregr.*d.conſ.*51.*num.*22.

Et quamvis talia ſoleant declarari, vt non procedant in legatis, quæ fiunt conſanguineis, & coniunctis, pro quibus ſolet fieri lata interpretatio, *l. ſi ſeruus plurium*,*§. fin. de leg.*1.*l. Aurelius*, *§.Titius*, vbi Bart. *de liberat. leg.* 66
Corn. *conſ.*2. *lib* 2. Cephal. *conſ.*14. *num.*22. Menoch. *conſ.*210. *num* 38. & *conſ.*279. *num.* 10. Surd. *conſil.*72. *num.*16. & *deciſ* 88.*num.*17. tamen hæc declaratio ceſſat, vbi ſimiliter hæredes grauati ſunt coniuncti, vt in caſu noſtro, tunc enim adhuc interpretandum eſt pro hæredibus, vt ad minimum teneantur, quia reuertimur ad primam regulam. Bald. *in l. cùm alienam*, *num.*9. *in fin. C. de legat.* Bald. & Imol. *in l. cùm pater*, *§. euictis*, *ff. de leg.*2.Corn.*conſ.*155.*num.*3. *lib.*3 Gratian. *diſc. for.c.*988. 67
*num.*8. *lib.*5. etenim priuilegiatus contra priuilegiatum non gaudet priuilegio, *l. ſed & milites*, *§. coæqualitas*, *de excuſat. tut. l. fin.* *§. exceptio*, *qui pot. in pign. hab.* Crauet. *conſ.*966. *numero* 32 Pariſ. *conſil.* 53. *numero* 64. *lib.*3. Socin. Iun.*conſ.*74.*num.*21.*lib.*1. Surd.*de alim. tit.*9. *quæſt.*30. *num.*47.

Accedat, quòd legatum factum coniunctæ perſonæ vtique latè accipitur,ſcilicet ad hoc, ne pereat, ſi fortè dubitaretur de eius validitate,vel inutile fieri ſtuderetur, non autem vt extendatur,& ideò ſi quæritur,an plus, vel minùs in legato contineatur, coniunctio nihil operatur, 68
ad textum *in l. ſi mihi Mania*, *ff. de leg.*3. *l. quæſitum*, *§.*1. *de leg.*1. *l. fin.* *§.* 1. *de leg.*2. Magon. *deciſ. Flor.* 146. *numer.*18. Odd. *conſ.*69. *num.*28. Peregr. *conſ.*81. *numer.* 9. *lib.*3. Honded. *conſil.* 63. *numero* 49. *lib.*1. immò ad propoſitum noſtrum multi volunt, quòd legatarius non poſſit vti beneficio, *l. cùm alienam*, *C. de legat.* per quam diſponitur valere legatum rei alienæ factum coniunctæ perſonæ, ſi pariter hæres ſit coniunctus. Vaſquez *de ſucceſſ. creat. lib.*3. *§.* 23. *limit.*18. *num.*33. *verſ. nam vt* 69
legatum; duobus enim priuilegiatis concertantibus potior eſt cauſa debitoris. Peregr. *conſ.* 77. *num.* 39. *lib.*1. Verum eſt igitur, quod cauſa, propter quam legatum reſtringitur, ſemper potior cenſetur. Alciat. *in l. ſerui electione*, *§* 1. *num.*3. *ff. de leg.*1. quòd hîc multò magis procedit,vbi hæredes habitant in loco domicilij teſtatoris, quos ideircò magis dilexiſſe cenſetur. Menoch. *de præſ.lib.*4.*præſ.*16.*num.*12. *in fin.* Sic igitur iuri conuenire 70
cenſeo, & in eandem ſententiam conuenerunt Excellentiſſimi Iuriſconſulti Ioan. Franciſcus Coccapanius, Antonius Rebecchus, & Ludouicus Puzzolius conciues mei,qui allegationibus etiam prædictis ſua manu ſe ſubſcripſerunt.

CAPVT XLVIII.

EPITOME.

An Epiſcopus, & forum Eccleſiæ poſſit punire laicos falſum in eius cauſis deponentes, vel ad deponendum ſubornantes.

SVMMA

SVMMARIVM.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

CVm de anno semper memorabili 1630 ob infelicem illius magnæ pestilentiæ memoriam in Curia Episcopali Regij R. D. Carolus Bertolanus inquireretur de pluribus delictis grauibus, dum pro parte ipsius fierent defensiones D. Francisc. Bertolanus eius frater, qui defensiones pertractabat, subornauit multos testes partim ad se retractandum, partim ad dicendum falsum, licet ipsi non sint passi se corrumpi: re autem manifesta, ego, qui tunc temporis eram Vicarius generalis, dictum D. Franciscum inter reos constitui deb tis præcedentibus indiciis, sed quia laicus erat, recursum habuit ad D. Prætorem Regij, qui tunc erat Doctor Fuluius Ferrarius, & sic orta est controuersia iurisdictionalis inter forum Ecclesiæ, & Principis sæcularis; dicebat enim ille Prætor, quod forum Episcopi non potest procedere contra subornantem testes in eius Curia, quia cognitio, & punitio priuatiuè spectat penitus ad iudicem laicum, si ille subornans sit laicus, & probat id ex Decian. *consil.* 94. *num* 2. & 14. *in fin. lib.* 2. Baiard. *ad Clar.* §. *falsum, num.* 24. Bertaz. *cons. crim.* 72. *num.* 2. *lib.* 1. & ex aliis satis eleganter scriptis in eius consultatione. 1

Verùm hanc controuersiam inutilem esse puto, quia pro Ecclesia res clara videtur, siquidé est in iure clarum, quòd laicus falsitatem committens, vel alio modo delinquens coram iudice Ecclesiastico, vel in causis ad eius forum spectantibus, potest non solùm inquiri; & puniri à suo iudice laico, sed etiam ab ipso Ecclesiastico, & à quocumque alio iudice, cuius iurisdictio sic offenditur, adeo vt sit locus præuentioni, quia hoc casu falsitas, & delictum censetur mixti fori in tantùm, quòd si Ecclesiasticus præuenerit, valet iudici laico inhibere: ita tenent omnes per textum *in l. nullum*, vbi Bald. Castr. Salic. *C. de test. b.* Afflict. *decis.* 219. *num.* 3. 4. Couar. *pract. qq. cap.* 18. *n.* 8. *vers. sed & in hac re*, Franch. *decis.* 147. *n.* 4. 5. Boss. *in prax. tit. de fals. num.* 107. Rol *cons.* 12. *num.* 17. 23. *lib.* 2. Farinac. *quæst.* 8. *num.* 27. & *quæst.* 67. *num.* 31. Caluac. *de test. part.* 3. *num.* 61. pulchrè Prax. Achiep. Neapol. *cap.* 10. *num.* 4. 5. vbi inquit etiam, quod Curia Archiepiscopalis solet condemnare testes sic falsum dicentes, licèt laicos, ad triremes, & fustigari facere per ciuitatem: hos sequitur Marr. *de iurisdiction. iudic. part.* 4. *cas.* 128. *num.* 27. latè Grass. *de effect. cler. eff.* 1. *num.* 1153. vbi plurimos allegat. Beller. *disq. cler. part.* 1. *tit. de fauor. cler. real.* §. 5. *num.* 11. 14. & ego in hac eadem causa torquere feci Bartholomæum Violam per tres partes vnius horæ, quia indiciabatur valdè, quod falsum dixisset; sed quia sustinuit in tormentis, fuit dimissus. 2 3

Hæc enim nimis offendunt aures iudicis illius causæ, & eius iurisdictionem perturbant, vnde à non suo iudice potest puniri, quia ratione delicti efficitur subditus per dictam *l. nullum, C. de test.* & propterea clericus exemptus à iurisdictione Episcopi, vel alterius diœcesis si falsum dicat coram iudice Ecclesiastico non suo, potest tamen ab eo puniri, non obstante exemptione. Couar. *d. c.* 18. *sub. n.* 8. Rol. *d. conf.* 12. *n.* 52. *lib.* 2. latè Grass. *d. effect.* 1. *n.* 1164. quod procedit etiam in Regularibus, qui falsum dicunt, vel iniuriam inferunt Episcopo, seu eius Vicario iurisdi- 4 5 6

ctionem exercenti,vel eius aures offendunt, aut turbant
eius iuriſdictionem : nam poterunt ab eodem Epiſcopo,
vel eius Vicario puniri , licèt ſint exempti. Beller. diſq.
cler.d.§.5.num.20.21.

Vnde eſt , quod Epiſcopus , & eius Vicarius poſſunt
punire laicos,& alios exempros, qui offendunt curſores,
officiales , aut miniſtros ſuæ Curiæ munus ſuum exe-
quentes ratione offenſæ iuriſdictionis ,quæ delicto pro-
7 rogatur, ad textum in l. addictos,vbi Caſtr. C.de Epiſcop.
aud. Boer. deciſ.9. num.14. Franch. d. deciſ.147. pulchrè
Prax. Archiep.cap.11.per totum.Bellet.d. §.5.n.22. & eo-
8 dem modo poterunt punire etiam laicos deturpantes,vel
lacerantes excommunicationis cedulones de eorum man-
dato affixos , vel qui audent dicere in contemptum cen-
ſuræ , Che ſcommunica , che ſcommunica , vt inquit Mar-
9 cus Anton. Columm. relatus per Franc. Pegn. in 3. part.
Director. Inquiſitor. comm.24.Prax.Archiep. cap.8.num.6.
8.Bellet.d.§.5 num 25.

Et licèt multi teneant hoc etiam procedere in clerico
falſum dicente coram Iudice laico, vt ab eo poſſit puniri
10 ſaltem in bonis,vt latè per Decian.tract.crim.lib.4 cap.9.
num.82.tamen verius eſt,& receptius,quòd laicus Iudex
non poſſit punire clericum falſarium , vel coram eo de-
linquentem , quia eſt incapax iuriſdictionis in clericos,
quia idcirco non poſſunt eius iuriſdictionem prorogare,
& ei ſe ſubmittere ; & propterea hoc caſu Iudex laicus
poterit quidem cauſam terminare, & diſpoſitionem cle-
rici irritare, non tamen clericum in perſona , vel in bo-
11 nis,aut alio modo punire : ita per textum in c.ſi diligenti,
de for.compet. Specul.de teſte,§ 1.num.46. Salic. in d.l.nul-
lum,num.4.C.de teſt.Couar.d.cap.18.num.8. verſ. modo te-
ſtis,vbi de communi : latè Rol. conſ.12.num.34.35.lib.4.
Menoch.de arbitr.indic.quaſt.91.num.18.in fin.Farinac. de
teſt.quaſt.67.num.54.56.Caluac. eod.tract.part.3. num.61.
Marth.de iuriſdiction. d. caſ.128. num 9. & ſeqq. latiſſimè
Graſſ.d.eff.1.num.1148. Iudex enim laicus etiam ratione
incidentis, vel emergentis non poteſt iudicare clericum.
12 Decian.tract.crimin. lib.4.cap.30.num.3. Gratian. diſcept.
for.226. num.8.

Si ergo aliqua eſt difficultas in hac quæſtione , an Iu-
dex non ſuus poſſit punire teſtem coram eo falſum de-
ponentem,ea viget in eo, qui non habet merum, & mix-
tum Imperium, & cauſas criminales non poteſt tractare,
iſte enim tantùm poterit ex officio , & extraordinariè
13 punire,vt per Angel.de malef.verb. falſario, num.24. Mar-
ſil.in l.1.§.præterea,num.27.ff.ad l. Cornel. de ſicar. ſed in
Epiſcopo nulla eſt difficultas , qui cum poſſit de crimine
cognoſcere, poterit etiam huic teſti pœnam ordinariam
14 imponere.Boſſ. in prax.tit.de falſ.n.107.& ſi DD. admit-
tant locum eſſe præuentioni , tamen maius dubium con-
ſtituunt in laico,an procedere poſſit,quàm in Eccleſiaſti-
co,de quo nil controuertunt,vt videre eſt apud Afflict. d.
deciſ.219.num.3.Franch.d.deciſ.147.num.5.

In hac autem materia animaduertendum eſt, quòd ad
obtinendum effectum dictæ legis nullum,C.de teſtib. non
eſt neceſſarium falſitatem teſtis, vel alterius eſſe commiſ-
ſam in actis,vel præſentialiter coram Iudice,ſufficit enim
falſitas ad cauſam pertinens etiam extra acta commiſſa.
15 Anch.conſ.173.num.8.in fin.quòd ſatis probatur etiam ex
tenore ipſius legis, in qua datur facultas cuicumque Iu-
dici puniendi non ſolùm falſitatem , ſed etiam fraudem,
16 & non ſolùm verborum improbitatem , ſed etiam rei
qualitatem , (quæ certè extra acta eſſe poſſunt) poſſunt
enim pertinere ad cauſam,nam fraus committitur etiam
tacendo,vt inquit Bald.in d.l.nullum,num.4.vbi Caſtr.n.4.
Salic.num.2.Prax.Archiep. d.cap.10.num.5. & tamen ta-
17 citurnitas non ſolet ſcribi in actis , vt notum eſt , & ille
teſtis , qui deponit Florentiæ vigore remiſſorialium iu-
dicis Peruſini poteſt puniri Peruſij,ſi falſum depoſuerit,
18 licèt non deliquerit præſentialiter coram iudice Peruſi-
no, teſte Bald. in d. l. nullum, num.9.10. vbi Salic. num.7.
verſ.quod facit, C.de teſt. Specul.de teſte, §.1.num.45. Ber-
taz.conſ.72.num.19.lib.21.Farin. de teſt.quaſt.67. num.33.
34. vbi de communi. Ex quibus cognoſcitur non requi-
ri præſentiam corporalem Eccleſiaſtici iudicis,neque ne-
ceſſarium eſſe falſitaté talis teſtis fuiſſe in actis redactam
ad finem,vt talis falſarius licèt laicus poſſit puniri à iu-
dice Eccleſiaſtico , ſed ſatis eſſe, ſi delinquat, vel falſum
committat in pertinentibus ad cauſam , quia in hac
materia ad cognoſcendam Iudicis competentiam ſo-
lùm ponderanda eſt natura cauſæ , cuius fori ſit : ita
Anchar. dict. conſ.173. numero 8. verſic. quantum : quæ 19
deſeruiunt ad tollenda multa, quæ ex aduerſo motiuan-
tur.

Deinde animaduertendum eſſe puto , diſpoſitionem
dictæ legis nullum,C. de teſtib. poſſe extendi , & ampliari 20
etiam ad alias perſonas ex identitate , vel maioritate ra-
tionis, quia licèt loquatur in teſte falſum deponente co-
ram iudice non ſuo,vt non poſſit ab eo puniri,tamen lo-
cum quoque habet contra Notarium,Procuratorem,Ad-
uocatum, vel alium tertium delinquentes in cauſis iudi-
cis non ſui,vt benè inquit Bart. in d.l.nullum,num.8.& in 21
l.ſi quis obrepſerit, ff. de falſ. Marſil. in l.1. §.præterea, nu-
mero 27. ff ad l. Cornel. de ſicar. Bertaz. conſ.72. num.3.
lib 1. Prax Archiep.Neapol. dict. cap.10. num.6. Bellet.
dict §.5. num 16. vbi enim eadem ratio, ibi debet eſſe ea-
dem iuris diſpoſitio , quòd ſeruiat ad tollendum multa
circa extenſionem non faciendam.

Hinc facile eſt concludere,quod ſicut teſtis falſum de-
ponens,ita ſubornans, vel corrumpens,ad falſum dicen-
dum , aut verum tacendum , aut ſe retractandum poſſit
puniri à iudice non ſuo,velut Eccleſiaſtico,hoc enim eſt
æquale, vel maius delictum circa idem ſubiectum, & ex
eadem materia , perturbat enim iuriſdictionem iudicis
Eccleſiaſtici, cuius iudicium ſubuertere tentat , inſtigat,
vel mandat , ita poſt Simanc. de Cathol. inſtit. capit. 64. 22
numero 96. Peña in 3. lib. Director. Inquiſitor. comm.122.
verſicul. quantum , & verſ. ad qua. Claud. ad Bertaz. dict.
conſ.72. littera B , lib.1. Læl. Zecch. in ſumm. part.1.
tit. de fid. cap.11. num.14. verſ. quod ſi teſtes. Farinac. de
hereſ. quaſt.188. num.40. vbi damnat contrarium ſen-
tientes.

Et hæc non eſt dicenda extenſio dictæ legis nullum,ſed
potiùs comprehenſio, quia tam falſarius teſtis, quàm te-
ſtes corrumpens , vel ſubornans dicitur falſum commit-
tere, & eadem falſi pœna tenetur, ad textum in l.1. iun- 23
cta gloſſa in verſic. coiret , ff. ad l. Cornel. de falſ. Specul.
de teſte,§.1. num.46. in fin. Clar. in prax.§. falſum,num.4.
verſ.ſubornans,vbi Baiard.num.12. Pet.Rebuff.de teſt.gl.7.
num.46.Gram.conſ.1.num.13. Theſaur.qq.forenſ.15.num.1.
Farinac. de teſtib. quaſt.67. num.258. Tuſch.littera F, con-
cluſ.58. num.2. quod procedit, ſiue corrumpens,aut ſub-
ornans ſit pars litigans , ſiue tertius , quia ſemper pœ- 24
na falſi punitur.Salic in d.l.ſi falſos,num.3 C.ad l.Cornel.de
falſ.Dec.in c.præterea,num.5.de off.deleg. Bertaz. conſ.218.
ante numerum 1. & num.8.9. lib.1. Farinac. dict. quaſt.67.
num.259.

Quod ex abundanti ſit dictum, quia etiamſi hæc eſſet
extenſio , tamen permitteretur propter identitatem ra-
tionis. Claud. ad Bertaz. dict. conſ.72. littera B. Etenim 25
ſubornans , & ſubornatus , ſeu corrumpens , & cor-
ruptus ſunt correlatiua. Grammaric. conſ.35. num.14.
Menoch. de arbitr. indic. caſ 343. num.1. & ideò diſpo-
ſitum in vno habet locum in altero etiam reſpectu pœ-
næ. Grammaric. dict. conſil.35. num.14. Bellet. diſq. cler.
part 1. tit. de exempt. cler. à ſtatut. §. 4. num.5. ideò ſicut 26
Iudex Eccleſiaſticus , & non ſuus poteſt punire teſtem
coram ſe falſum deponentem , licet non ſubditum, ita 27
poterit punire ſubornantem , vel corrumpentem , aut
mandantem.

Et licèt ſubornatio non habuerit effectum , eo quòd
teſtes non ſunt paſſi ſe corrumpi, tamen adhuc prædicta
procedunt,& falſi pœna intrat,quia quoad ipſum ſubor-
nantem perfectum eſt delictum , cùm in iure certum ſit
falſi

falsi pœna puniri saltem extra ordinem eum; qui testes corrumpit, vel subornat, licèt testis non assenserit subornationi, quia in hoc delicto tentans corrumpere habetur pro corrumpente, & attentatio corruptionis punitur, sicut
28 cut corruptio. Bald. *in Auth. nouo iure, vers. quæro quid, C. de pœn. iudic. qui malè iud.* Marsil. *in l. 1. §. sed & si quis, num. 3. ff. de fals.* Vrsill. *ad Afflict. decis.* 21. *num.* 3. Grammat. *dict. cons.* 1. *num.* 13. Farinac. *d. quæst.* 67. *num.* 258. Baiard. *ad Clar. §. falsum, num.* 13. Menoch. *de arbitr. iudic. cas.* 343. *num.* 20. pulchrè Boër. *decis.* 319. *num.* 6. Bertaz. *cons.* 218. *num.* 6. *lib.* 1. benè Caball. *cas.* 144. *num.* 3. 4. 5. *part.* 1. Caualc. *de test. part.* 3. *num.* 71. falsum enim committit, quoad se, licèt instrumentum non seruierit, vnde non debet impunè se habere, quia etiamsi falsitas nemini nocet, tamen
29 falsarius pœna saltem extraordinaria puniendus est. Menoch. *de arb. iudic. cas.* 306. *num.* 10. 23. 30. Surd. *decis.* 281. *num.* 18. Farinac. *de fals. quæst.* 150. *num.* 291. Baiard. *ad Clar. §. falsum, num.* 13. Barbos. *de offic. Episcop. part.* 3. *alleg.* 51. *num.* 30.

Et hæc procedunt etiamsi iste sic tentans corrumpere absque tamen effectu non sit pars litigans, sed tertius, adhuc enim pœnam extraordinariam non potest effugere,
30 licèt nemini nocuerit. Afflict. *lib.* 3. *const. Regn. rubr.* 40. *in const. qui falsitatem, in princ. sub num.* 1. Caball. *d. cas.* 244. *num.* 6. in tantùm, quòd si ille, qui non est passus se corrumpi, aut subornari, vnicus sit, facit graue indicium contra tentantem, si verò duo, aut plures eum possunt conuincere, si sint omni exceptione maiores, quia nullum habent interesse, & commendandi sunt in sua resistentia,
31 Bald. *cons.* 439. incipit: *An mandatarius, lib.* 3. Aret. *cons.* 13. *col.* 12. pulchrè Gram. *cons.* 1. *num.* 12. Vulpel. *cons.* 103. *n.* 1. *in fin. & seqq.* Farinac. *quæst.* 45. *num.* 29. Giurb. *cons.* 64. *num.* 1. Bertaz. *cons. crim.* 451. *num.* 8. *lib.* 2.

Ex his certi reddimur, posse Episcopum non solùm punire testem laicum falsum deponentem in eius causis, sed etiam subornantem, & in punitione præferri iudici laico, si ipse præuenerit, immo, data etiam præuentione, adhuc Episcopus poterit eos mulctare pœnis Ecclesiasti-
32 cis diuersis ab iis, quas laicus iudex imposuerit, vt semper euenit in his, quæ sunt mixti fori. Rol. *cons.* 12. *num.* 22. *lib.* 2. Afflict. *decis.* 219. *num.* 6. vbi vlteriùs dicit, quòd licèt iste falsus testis fuisset absolutus a iudice laico, adhuc poterit condemnari ab Ecclesiastico, si meliores habebit probationes, quod est valde notandum, de quibus non est mirandum, tum quia ratione connexitatis, & dependentiæ ille, qui non est iudex competens, iudex efficitur. In-
33 noc. *in c. cum M. Ferrar. in fin. de const.* Boss. *in prax. tit. de for. compet. num.* 117. 121. Bellet. *disq. cler. d. §* 5. *num.* 12. 13. sicut etiam ratione offensæ iurisdictionis, qui aliàs non erat Iudex, tamen efficitur, *d. l. nullum,* vbi DD. *C. de test.* Franch. *d. decis.* 147. *num.* 3. pulchrè Prax. Archiep. Neap. *cap.* 11. Bellet. *disq. cler. d. §* 5. *num.* 22.

Non obstat modo, quòd ea, quæ diximus de subornatore, possint procedere in foro Inquisitionis, qui est delegatus ad vniuersitatem causarum, & ab aliquibus dignior dicitur ordinario, propter quod dici poterit, quod
34 possit punire non solùm testem falsum, sed etiam subornatorem. Nam respondetur idem esse in Episcopo, prout
35 de vtroque loquitur Læl. Zecch. *d. tit. de fid. cap.* 11. *vers. quod si testes,* Repert. Inq. *d. verb. testes, vers. nunc videndum.* Verùm de Episcopo non erat dubium, quia etiam solus posset procedere. Card. Zabar. *in Clem.* 1. *vers. duro, num.* 3. *in fin. de hæret.* sed dubium versabatur in Inquisitore, qui cum sit delegatus ad causam hæresis, videbatur non posse cognoscere de causa falsitatis, vt per Dec. *d. cons.* 94. *n.* 2. *lib.* 2. Bertaz. *d. cons.* 72. *num.* 13. 14. *lib.* 1. eo, quòd multi teneant iudicem delegatum etiam à Principe non posse punire testem coram eo falsum deponentem, vt videre
36 est apud Ias. *in l.* 1. *§ qui mandatam, num.* 7. *ff. de off. eius, cui mandat. est iurisdict.* Dec. *in c. preterea, num.* 5. *de off. deleg.* Menoch. *de arbitr. iudic. quæst.* 91. *per totam,* quod cessat in Episcopo, qui habet ordinariam iurisdictionem, & ideò si potest Inquisitor, multò magis poterit Episcopus, quia ipse habet firmiorem iurisdictionem; etenim iu-
dicis delegati potestas, & iurisdictio est debilior, magis 37
stricta, & minùs fauorabilis, quàm ordinaria. Arch. *in cap. si quis Episcopus* 1. *quæst.* 6. Bald. *in l. vt proponis, la* 1. *vers. sed hic dubitatur, C. quomodo, & quand. iudic.* Alex. *in rubr ff. de off. eius, col.* 1. Gratian. *disc. for.* 960. *num.* 38. 41. *lib.* 5.

Et sanè in Episcopo, & iudice ordinario, qui habet imperium, & punitionem criminalitatis non erat dubium, quin posset punire testem coram eo falsum deponentem, licèt laicum, tam pœnâ ordinariâ, quàm extraordinariâ, vt bene Angel. *tract. de malefic. verb. falsario, num.* 24.
Marsil. *in l.* 1. *§. præterea, num.* 27. *ff. ad l. Cornel. de sicar.* Boss. 38
in prax. tit. de fals. num. 107. *vers. si esset ordinarius,* Bertaz. *d. cons.* 72. *num.* 13. ibi: *nisi sit ordinarius, lib.* 1. Zabarell. *in d. Clem.* 1. *vers. duro, n.* 3. *in fin.* Verùm si quoad forum Inquisitoris differentia illa inter testem falsarium, vel subornantem vanissima reputata est, quia vtrumque puniri valet, quantò magis idem erit censendum in Episcopo.

Si enim considerentur Decian. & Bertaz. ex aduerso allegati, dum excludunt Inquisitorem ab hac potestate, vtique se fundant in eo, quòd sit delegatus tantùm ad causam hæresis, ad quam habeat limitatam iurisdictionem. Sed inanis est hæc ratio ex multis, & præcipuè quia etiam delegatus Principis ad causam, vel causas criminales alicuius expressi generis, potest cognoscere de causa falsitatis coram eo incidente, & punire falsarium pœnâ
saltem arbitrariâ: latè Ias. *in d. l.* 1. *§. qui mandatum,* 39
num. 7. *ff. de off. eius.* Henric. Boic. *in cap.* 1. *num.* 3. *vers. sed per viam, de crimin. fals.* Dec. *in c. præterea, num.* 5. *de off. deleg.* Curt. Iun. *in d. §. qui mandatam, numer.* 14. Moncad. *ad Crot. de testib. part.* 9. *num.* 18. Boss. *in prax. tit. de fals. num.* 103. 107. Vrsill. *ad Afflict. decision.* 230. *num.* 3. Farinac. *de test. quæst.* 76. *num.* 48. 49. & *quæst.* 188. *num.* 40. Grass. *de eff. cleric. d. eff.* 1. *num.* 1160. & in specie de Inquisitore, vt possit punire falsarium, & subornato-
rem in eius causis tenent Simanc. *dict. cap.* 64. *num.* 96. 40
Repert. Inquis. *d. verb. testes, vers. nunc videndum,* Peñ. *d. com.* 122. *vers. atque hoc,* & *vers. idem dicas,* Claud. ad Bertaz. *d. cons.* 72. *littera B,* Zecch. *d. cap.* 11. *num.* 14. Farin. *d. quæst* 188. *num.* 40. Ergo multò magis idem censendum est de Episcopo, vt omnia supradicta fortiùs possit, cùm habeat iurisdictionem firmiorem.

Non obstat igitur laicos esse regulariter exemptos à iurisdictione iudicis Ecclesiastici in prophanis; namque id iam sublatum est, cùm ratione delicti efficiantur in hoc
casu propter falsitatem subiecti vigore *d. l. nullum, C. de* 41
testib. quæ in verbis dat iurisdictionem iudici non suo, & frustra occuparet membranas, si aliter de proprio iudice
intelligeretur, vt inquit Ias. *in d. l.* 1. *§. qui mandatam, num.* 7. 42
ad fin. vers. tamen in hoc, Couar. *d. cap.* 18. *num.* 8. *vers. is autem Iudex.* Farinac. *d. quæst.* 67. *num* 26. Franch. *d. decis.* 147. *num.* 5. ad rem Decian. *tract. crim. lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 7. *vers. nota.*

Secundò non obstat, quòd etiamsi Iudex Ecclesiasticus esset competens contra falsum testem laicum, non tamen sic competens contra subornantem, ex Farin. *de test. quæst.* 67. *num.* 42. 43. Nam respóndetur hoc fundamentum iam latè fuisse sublatum ratione, & authoritate, quia idem est delictum, & in eo militat eadem ratio, & nunc addi potest Farinacium loqui de iudice causarum ciuilium,
qui cùm non possit formare processum super criminali 43
tate, non erit mirum, si non possit cognoscere de hac subornatione, de qua inquirendo necesse est processum fabricare, quod non facit ad propositum de Episcopo: sic potest responderi ex Ang. *d. verb. falsario, num.* 24. Marsil. *d. §. præterea, num.* 27. Boss. *d. tit. de fals. num.* 107. & aliis superiùs adductis.

Tertiò non obstat, quòd Episcopus, vel alius Iudex incompetens possit punire testem coram eo falsum deponentem solùm, quando falsitas ex iisdem actis constat,

secus

44 ſecus verò eſſe, ſi oporteat nouum proceſſum inchoare, vt hic, ex Bertaz. *d. conſ.*72. *num.*13.14. Eymer. *in Direct. Inquiſ. part.*3. *quæſt.*73. *num.*4. Farinac. *d. quæſt.*188. *num.*41. *in fin.* Marth. *de iuriſdiction. caſ.*128. *num.*27.29. *part.*4. Nam hoc iam ſublatum eſt, ſed adhuc reſpondeo procedere ſolùm in eo iudice, qui non habet imperium, & cognitionem cauſarum criminalium; cùm enim iſte non poſſit nouum proceſſum formare, oportet de falſitate ſibi conſtare notoriè ex ſuo proceſſu, ſi vult hunc teſtem punire, quia non poteſt procedere per viam accuſationis: ita Ang. Marſil. & Boſſ. in dictis locis.

Deinde reſpondeo illud procedere, quando Iudex vult procedere ex officio ſine nouo proceſſu, durante eadem inſtantia ad pœnam extraordinariam, tunc enim falſitas debet eſſe notoria ex iiſdem actis; verùm ſi vult procedere per inquiſitionem, vel accuſationem, eo quod ſit Iu-
45 dex cum imperio, poteſt nouum proceſſum formare in eadem, vel alia inſtantia, & procedere etiam ad pœnam ordinariam, licèt alioquin non ſit ſuus: ita diſtinguit Bald. *in d. l.*1. *ſub num.*1. *C. de calumn.* Abb. *in cap.*1. *num.*5. vbi Henric. Boic. *num.*2. *de crimin. falſ.* ſequitur Boſſ. *d. tit. de falſ. num.*105. vbi inquit verba Abbatis videnda eſſe cum diligentia. Salic. *in d. l. nullum, num.*2. *verſ. vel dic, C. de teſtib.* Zabarell. *in d. clem.*1 *verſ. duro, ſub num.*3. & ibi Imol. *num.*6. *de heret.* Eymer. *in Direct. Inquiſit. part.*3. *quæſt.*73. *num.*4. Claud. *ad Bertaz. d. conſ.*72. *littera D*, vbi hanc diſtinctionem veram appellat, quod verum eſſe credo, quia ſi Epiſcopus poteſt imponere etiam pœnam ordinariam, Boſſ. *d. tit. de falſ. num.*107. vtique neceſſe eſt, vt poſſit procedere etiam per inquiſitionem, & accuſationem, quæ non ſupponunt rem notoriam, cùm requiratur proceſſus fabricandus.

Animaduertendum eſt autem, quod Eymer. *d. loco*, & Claud. ad Bertaz. *d. conſ.*72. *littera B*, Farinac. *d. quæſt.*188. *num.*41. *in fin.* ex aduerſo allegati, non bene intelligun-
46 tur, non enim dicunt Inquiſitorem procedere non poſſe contra teſtem falſum per Inquiſitionem, ſed ſolùm non poſſe illum punire ſine Epiſcopo, & è contra, & ratio eſt,
47 quia in cauſis S. Officij Inquiſitor ſine Epiſcopo, & Epiſcopus ſine Inquiſitore non poſſunt reum torquere, vel ordinariâ pœnâ mulctare. Ita Eymer. *d. quæſt.*73. *num.*4. vbi Peñ *comm.*122. *verſ. id tamen.* Farinac. *d. quæſt.*188. *num.*41. Zabarell. *d. verſ. duro, num.*3. Læl. Zecch. *d. cap.*11. *verſ. quod ſi teſtes.* Quod non procedit, ſi velint teſtem falſum punire ex officio pœna leui extraordinaria, quia id poſſunt facere ex eodem proceſſu, altero non requiſito: vnde ſi admittunt DD. poſſe Inquiſitorem ex nouo proceſſu, licèt per ſe non valeat, punire, quantò magis idem erit dicendum in Epiſcopo, & in cauſis non ſpectantibus ad S. Officium, in quibus non tenetur requirere Inquiſitorem, neque in procedendo, neque in condemnando; & ideò doctrinæ ex aduerſo allegatæ magis firmant hanc noſtram ſententiam.

Neque nocet Marth. *d. caſ.*128. *num.*27.28. non enim dicit Epiſcopum procedere non poſſe contra falſum teſtem, niſi quando notoriè conſtat de falſitate, ſed bene dicit, quòd tunc clarè, & multò magis procedere valet, quæ
48 verba implicant etiam caſum falſitatis non notoriæ, *Auth. multò magis, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Et licèt idem Marth. *d. caſ.*128. *num.*29. magis ſtringere videatur, ſi tamen bene conſideretur, facit potiùs pro nobis, nec quidquam allegat contra nos, tantùm ſubobſcurè loquitur, & non multùm conſideratè; propterea animaduertere oportet eum ſuperiùs dixiſſe iudicem Eccleſiaſticum poſſe inhibere laico in cauſis mixtæ iuriſdictionis, ſi ipſe præueniſſet, videtur poſtea quærere, an id liceat, ſi faciendus ſit nouus proceſſus contra falſum teſtem, & videtur concludere, quod non, quia reus laicus eſt de iuriſdictione ſæcularium, & vbicumque delinquat, ab eis punien-
49 dus eſt, in quo non excludit iudicem Eccleſiaſticum, ne poſſit nouum proceſſum formare, ſed ne poſſit iudici laico præuenienti inhibere, & hoc verum eſſe dignoſcitur tum ex ratione, tum ex doctrinis ab eo allegatis; inquit enim: *Et quod hæc falſitas ſit mixtæ iuriſdictionis, ſcripſi ſuprà, & probat Afflict. & Franch.* Proptereaque inibi iudicatum eſt præuentione decidi hunc caſum. Ratio igitur mixti fori, & præuentionis palam facit Martham non ſentire, quod iudex Eccleſiaſticus excludatur à confectione noui proceſſus, & allegata per Afflict. & Franch. hoc idem probant: ergo non poteſt Martha 50
aliter intelligi, alioquin malè ſentiret, & ſanè ratio eſt anima legis, & declarat mentem loquentis, *l. cùm ratio, de bon. damn. c. conſuetudo, diſtinct.*1. & dictum Doctoris 51
debet intelligi ſecundùm doctrinas, quas allegat. Bartol. *in l. non ſolùm, §. ſi liberationis, ff. de liberat. leg.* Gratian. *diſcept. for.*706. *num.* 55. *lib.*4. ideò concludendum eſt Martham nobiſcum ſentire.

Quartò non obſtat, quod *d. l. nullum, C. de teſtib.* ſit pœnalis, ideóque non extendenda, & cùm loquatur de teſte, non poſſe ampliari ad ſubornantem; nam ſatis reſponſum eſt, poſſe extendi ex identitate rationis, & multò magis habere locum in ſubornante, & mandante. Claud. ad Bertaz. *d. conſ.*72. *littera B.* Vnde in correla- 52
tiuis, qualis eſt ſubornans, & ſubornatus, fieri poteſt extenſio ex rationis identitate. Farinac. *in fragm. criminal. littera E, num.* 246. & quamvis huiuſmodi delictum non remaneret impunitum, ſi à ſolo iudice laico puniretur, hoc tamen non facit, quin ſit locus præuentioni, ex Afflict. *d. deciſ.*219. *num.*3.4. Franch. *d. deciſ.*147. *num.*4.5.

Quintò non obſtat ſubornationem non habuiſſe effectum, eo quòd teſtes non ſunt paſſi ſe corrumpi, quia iam vidimus id nihil officere, quia in ſubornante perfecta eſt falſitas, & delictum, licèt non habuerit effectum. 53
Baiard. *ad Clar. d. §. falſum, num.*13. Caball. *d. caſ.*144. *num.*5.6.

Sextò non obſtant rationes diuerſitatis allegatæ in Inquiſitore, & in Epiſcopo, quæ non ſunt conſiderabiles; ſi enim talia poteſt Inquiſitor, quia eſt delegatus; & fungitur auctoritate iudicis Ordinarij, *c. ne aliqui, de hæretic. in ſexto*, quantò magis idem licebit 54
Epiſcopo, qui habet iuriſdictionem firmiorem, nec vllo modo limitatam ad cauſam hæreſis, & quod eſt in ſubrogato, eſt etiam in eo, in cuius locum ſubrogatur, quia illorum eadem eſt natura, *§. fuerat, Inſtit. de action.* Crauet. *conſ.*425. *num.*110. Riminald. Iun. *conſ.*18. *num.*88. Hæc nimis patent.

Septimò ſi Dominus ex aduerſo conſulens admittit Inquiſitorem poſſe procedere contra ſubornantem, eo quòd eius proceſſus valet tam in cauſa principali, quàm in incidentibus, & dependentibus ab ea, quæro ego quomodo id negare poſſit in Epiſcopo, vtique hoc non eſt ſpeciale in Inquiſitore, ſed commune cuicumque iudici, quoniam etiam ille Iudex, qui non habet poteſtatem principaliter, illam conſequitur ex incidenti in cauſa, ad textum *in l. quoties, Cod. de iudic. cap. cauſa,* 55
de reſtitut. in integr. Bart. *in l. interdum, §. qui furem, ff. de furt.* & *in l. ſolemus, ff. de iudic.* Dec. *in c. præterea, numer.* 5. *verſ. ſecundò pro iſta, de offic. deleg.* Surd. *conſ.*280. *num.*12. *lib.*2. Gratian. *diſc. for.*226. *numer.*9. *lib.*2.

Concludo igitur poſſe Epiſcopum punire ſubornatorem teſtium examinatorum, vel examinandorum in eius Curia, effectu etiam non ſecuto, certum eſt enim hũc falſum cõmittere, quia falſarius dicitur, vt vidimus; at falſum non perpetrauit in cauſis laici fori, quia nullum de hoc iudicium in ea pendet: ergo falſitas reducenda eſt ad forum iudicis Eccleſiaſtici, cuius iuriſdictio offenſa eſt, dum quis eius iudicium perturbare conatur teſtes ſubornando: cætera ex aduerſo allegata nihil officiunt, ideò cenſeo iuſtũ fore, vt dictus Excellentiſſimus Prætor quieſcat, & ampliùs non impediat forum Eccleſiæ, alioquin incurreret magnam excommunicationem reſeruatam in Bul- 56
la Cœnæ Domini, *can.*16. contra impedientes Prælato Eccleſia

clesiasticos, ne sua iurisdictione vtantur, latam, & fulminatam. Vnde ita iuris esse censeo, prout ita factum est; reus enim fuit processatus. Sed quia res adhuc controuertebatur, fuit consulta S. C. Eminentissimorum Cardinalium negotiis iurisdictionalibus præpositorum, quæ respondit in hæc verba.

Die 18. Martij 1631. Sacra Congregatio Eminentissimorum Patrum controuersiis iurisdictionalibus præpo-
57 sitorum respondit, dictum Episcopum procedere posse contra laicum, qui subornare attentauit testes in causa pendente coram iudice Ecclesiastico.

BERLING. Cardinalis Gypsius.

FRANCISCVS PAVLVTIVS, S.C. Secretarius.

Et huius declarationis originale asseruatur in Archiuio Curiæ Episcopalis Regij, vbi ego illud reposui inter alias litteras Sacrarum Congregationum.

CAPVT XLIX.

EPITOME.

Executio sententiarum conformium quando possit retardari, vel non, & quomodo intelligantur statuta de hac materia loquentia.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ dicuntur conformes, quæ in substantia concordant.*
2 *Conformitas sententiarum consideratur ab effectu, non à verbis.*
3 *Sententiæ sunt conformes, licèt intermedia sit difformis.*
4 *Sententiæ conformes executioni mandantur in partibus conformibus.*
5 *Sententiæ duæ conformes sunt loco trium, stante statuto, quod secundo non appelletur.*
6 *Conformes sententiæ inducunt præsumptionem rectè fuisse indicatum.*
7 *Executio conformium sententiarum non retardatur.*
8 *Nullitas statim probanda non retardat executionem conformium sententiarum.*
9 *Nullitas notoria potest semper opponi.*
10 *Statutum reiiciens nullitatem de notoria non intelligitur.*
11 *Statutum Ferrariæ de executione sententiarum, quomodo intelligitur.*
12 *Statutum reiiciens nullitatem notoriam validum est.*
13 *Nullitas notoria non tollitur à Statuto, nisi expressè de ea fiat mentio.*
14 *Statuti casus vbi est, nihil vlterius quærendum.*
15 *Statuta Ferrariæ nulla, vel non esse in vsu dici non potest.*
16 *Statutum an potuerit non quæritur, sed an voluerit.*
17 *Notoria nullitas an tollatur à statutis Florentiæ, & Mediolani.*
18 *Statutum Ferrariæ prohibet dicere de nullitate sententiarum conformium.*
19 *Contrariari quodnam dicatur.*
20 *Negatiua vniuersalis quid importet.*
21 *Dictio,* omnino, *quomodo exponatur.*
22 *In claris non est locus coniecturis.*
23 *Executio temporalis quænam dicatur.*
24 *Rubrum an declaret nigrum.*
25 *Argumentum à rubro ad nigrum an valeat.*
26 *Sententia quot modis dicatur transire in iudicatum.*
27 *Statutum Ferrariæ* lib. 2. rubr. 72. *quomodo intelligatur.*
28 *Sententia confirmans, non confirmata executioni mandatur.*
29 *Sententia, quæ fecit iudicatum, executioni mandatur.*
30 *Sententia vna in iudicatum transacta facilius oppugnatur, quàm duæ, vel tres conformes.*
31 *Exceptio, de qua fuit cognitum, non admittitur in executione.*
32 *Exceptio aliàs reiecta non admittitur in executione.*
33 *Exceptio tendens ad eundem finem cum reiecta non admittitur.*
34 *Statutum Carpi* lib. 2. rubr. quo ordine, *quomodo intelligatur.*
35 *Statuta sunt inuicem concordanda.*
36 *Exceptio nullitatis notoriæ quando retardet executionem conformium.*
37 *Nullitas notoria quæ sit.*
38 *Nullitas notoria, & manifesta differunt.*
39 *Iniustitiæ exceptio quando retardet, vel non.*
40 *Executio conformium sententiarum retardatur tribus exceptionibus.*
41 *Iurisdictionis defectus impedit executionem conformium.*
42 *Mandati defectus impedit executionem conformium.*
43 *Citationis defectus impedit executionem rei iudicatæ.*
44 *Recusatio iudicis non admissa non ligat eius manus.*
45 *Recusari non potest Iudex concorditer electus, nisi ex noua causa.*
46 *Recusationi iudicis renunciatur litigando postea coram eodem.*
47 *Iurisdictio si sit tantum suspensa, non facit retardare executionem.*
48 *Recusatio iudicis an tollat, vel suspendat eius iurisdictionem.*
49 *Recusatus iudex an nulliter procedat.*
50 *Mandatum non habentem Iudex ex officio repellit.*
51 *Mandatum tacitum sufficit ad sustinendas sententias.*
52 *Mandatum præsumitur ex scientia, & patientia.*
53 *Mandatum quomodo probetur ex assertione partis iudicis, vel notarij.*
54 *Mandatum præsumitur, si pars alicui consignet scripturas.*
55 *Procurator solus potest citari ad sententiam.*
56 *Citatio quando non sit necessaria ad sententiam.*
57 *Citationis defectus non totalis executionem non impedit.*
58 *Sententiæ verba an debeant concipi in Procuratorem.*
59 *Falsa causa quando vitiet sententiam.*
60 *Sententia quomodo vitietur à causa, vel errore.*
61 *Melioramenta tribuunt ius insistendi.*
62 *Clausula,* Saluo iure, *quid importet.*
63 *Meliorationum exceptio quando opponatur.*
64 *Facti euidentia quid probet.*
65 *Simulato in contractu non est locus retractui vigore iuris congrui.*
66 *Retractus habet locum in contractu simulato.*
67 *Fraudibus obuiandum est.*
68 *Ius congrui quomodo habeat locum in contractu simulato.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Circa petitam à D. Troilo Aldrouando duarum sententiarum conformium executionem, breuibus me expedire deliberaueram. Verùm fasciculus allegationum ex aduerso doctissimè quidem, sed longo apparatu, & valde prolixè congestus effecit, vt à proposito resilirem, quia multa opponuntur, quibus sigillatim respondere intendo, vt liqueat, quàm à vero aliena sint ex aduerso exarata, & quia hæc omnia vnico flatu dici non possunt, mihi parcendum est, si ea altiùs repetam.

Vt igitur aliquo ordine seruato procedamus, præmoneo, quod sententiæ dicuntur conformes, quæ conueniunt in substantia & in eo, quod principaliter agitur, licèt in 1
quibusdam circumstantiis discordent, quia conformitas sententiarum magis consideratur ab effectu, quàm ex 2
verbis, ad textũ *in l. si filiusfam. §. 1. ff. quod cum eo, qui sen-* tentiam

tentiam, C. de pæn. cap. nihil obstat, de verb. signif. Bald. *in*
l.3. C. de inst. & subst. Dec. *cons.385. num.2. vers. his tamen,*
Corn. *cons.14. num.2. lib.4.* Crauet. *cons.183. num.3.* Soc.
Iun. *cons.74. num.2. lib.2.* Surd. *cons.102. num.9.* Gabriel.
cons.56. num.6. Peregr. *cons.73. num.6.9. lib.1.* Thesaur.
decis.228. sub num.1. & num.2. Rug nell. *de appellat.* §.12.
gl.1. num.8. Scacc. *eod. tract. quæst.17. lim.1. num.21.* quod
procedit, etiamsi sententiæ sint interpolatæ, & non
3 continuatæ, velut si intermedia sit difformis. Dec. *d. con-*
sil.385. num.2. vers. & vlterius, Peregr. *d. cons.73. numer.6.*
Scacc. *d. lim.1. num.20.* & propterea sententiæ in partibus
4 conformibus sunt executioni mandandæ. Gabriel. *d. con-*
sil.56. num.7. & seqq. Surd. *cons.102. numer.11.* Crauet. *d.*
cons.183. num.2.3. Peregr. *d. cons.73. num.6.* Ruginel. *d.* §.12.
gl.1. n.17. Scacc. *d. num.20.21.* Ant. Gabr. *de execut. rei iud.*
concl.1. num.5. Laderch. *cons.83. n.8.* Gratian. *discept.879.*
num.27.28. lib.6.

Deinde præmitto, quod vbi ex statuto non licet se-
cundò appellare, vt hic, duæ sententiæ conformes subro-
gantur loco trium, adeo vt in illis locus sit Clementinæ
5 *vt calumniis, de re iud.* & quidquid de iure communi di-
citur de tribus conformibus, procedit etiam in his dua-
bus, nisi fortè in aliqua facti specie statutum expressè
plus, vel minus disponeret. Bald. *in l. fin. num.6. C. de sent.*
& interloc. om. iud. Dec. *cons.383. col.1.* pulchrè Paris. *con-*
sil.109. num.15.16.17. lib.4. Gabriel. *cons.49. num.3.* Cra-
uet. *d. cons.183. num.2.3.* Scacc. *de appellat. quæst.17. lim.1.*
num.67. tunc enim quando duæ sententiæ concordant,
præsumitur à Statuto rectè iudicatum fuisse, & est præ-
sumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem
6 in contrarium. Ang. *in l. fin. in princ. ff. quod met. caus.* Dec.
d. cons.385. num.2. vers. his tamen. Rugin. *de appell.* §.12. *gl.2.*
cap.1. num.1. Carpan. *ad stat. Mediol. cap.136. num.11. p.1.*
& proptereà executio earum nec agendo, nec excipien-
do retardari potest sub quocumque prætextu dictæ Cle-
7 mentinæ *vt calumniis, de re iud.* vbi Abb. Imol. & DD.
Alex. *cons.215. num.16. lib.6.* Corn. *cons.208. num.2.3. lib.3.*
Rip. *in l.4. § condemnatum, num.15. de re iud.* Couar. *pract.*
quæstionum cap.25. num.1.2. Soc. *cons.78. num.4. lib.3.* Ga-
briel. *de execut. rei iud. concl.1. n.1.* Scacc. *de appell. quæst.19.*
rem.1. concl.5. num.3. vbi de communi, & practicata opi-
nione testatur quod procedit, etiamsi opponeretur nulli-
tas, vel iniustitia cum probatione statim, & incontinenti
8 assumenda. Rip. *in d. l.4. § condemnatum, n.15.* Alex. *cons.77.*
num.12. lib.2. Lancell. *de attent. null. pend. cap.17. num.113.*
Gratian. *discept.879. n.28. lib.5.*

Neque dicatur, quod his non obstantibus possit con-
tra conformes semper excipi de nullitate notoria, & eui-
denti, quæ ex actis appareat, adeo vt nulla tergiuersa-
tione celari possit, hoc enim regulariter verum est, teste
Bart. *in d. l.4. § condemnatum,* & ibi Alex. Ias. Rip. & DD.
9 *de re iud.* Abb. Card. & DD. *in d. Clem. vt calumniis, eod.*
Alex. *cons.77. col. pen. lib.2.* Corn. *cons.204. colum. pen. in*
fin. lib.2. Grat. *cons.72. col.2. lib.2.* Ruin. *cons.74. col.1. lib.4.*
Natt. *consil.172. num.4.* Rim. Iun. *cons.48. num.59.* Me-
noch. *cons.509. num.13.* Gabriel. *d. concl.1. num.8. vers.*
contrarium, Lancell. *de attent. part.2. cap.17. num.93.* Ru-
ginell. *de appell.* §.12. *gl.2. cap.1. num.2.* Asin. *in prax.* §.31.
cap.25. Scacc. *d. quæst.19. rem.1. concl.5. n.23.* Carp. *ad stat.*
Med. cap.116. num.197. Rol. *cons.19. num.43. lib.1.* Gratian.
discept.879. num.29. lib.5.

Nam multifariam, multisque modis respondeo, & pri-
mò omnes præfatos Doctores hanc suam propositionem
fundare in præsumptione illa, quòd reiecta nullitate per
statutum, de notoria non videatur intellectum. Franch. *in*
10 *cap. dilecto num.153. de appellat.* Asin. *d.* §.31. *cap.25.* Car-
pan. *d. cap.116. num.197. vers. non censetur.* Quæ præsum-
11 ptio cessat in casu nostro, vbi versamur in claris, quia
Statutum Ferrariæ *lib.2. rubr.66.* quod hîc seruatur,
mandat expressè sententias, quatenus conformes sint, in-
12 dilatè executioni mandari cuiuscumque nullitatis etiam
notoriæ exceptione non attenta, quod debet attendi, &

validum est Barbos. *cons.44. col.4. lib.3.* Abb. Felin. & DD.
in cap. ex parte, el 2. vbi Dec. *de off. deleg.* Crauet. *con-*
sil.201. num.38. Asin. *in prax. d.* §.32. *cap.20. numer.21.42.*
Carpan. *d. cap.116. num.195.* ad hoc enim vt exceptio no-
toriæ nullitatis, vel iniustitiæ tollatur, necesse est, quòd
hoc in specie dicatur in statuto. Bart. *in l.1. §. & parui,* 13
num.8. ff. quod vi, Carp. *d. cap.116. num.174.* Scacc. *de appell.*
quæst.16. lim.1. n.50. nam vbi est casus statuti, nil vlterius
est quærendum *l. ancilla, C. de furt.* Corn. *cons.318. n.1. lib.1.* 14
Bero. *cons.7. num.1. lib.3.* Soc. Iun. *cons.12. n.2. lib.1.* Ceph.
cons.138. num.10. & in proposito verba ipsa, quibus sta-
tuta sunt concepta, esse attendenda dixit Ruginell. *d.* §.12.
gl.1. num.2. vers. quidquid, & maximè hic non est rece-
dendum à verbis statuti, quia Statutum Ferrariæ non
potest dici nullum, vel non esse in obseruantia. Statutum 15
Ferr. *lib.1. rubr.2.* quod honestum videtur, quia non est
quærendum an statutum potuerit, sed an voluerit. Asin. 16
d. §.31. *cap.21. num.2. in fin.*

Vnde Doctores in contrarium allegati nunquam lo-
quuntur in casu statuti expressè excludentis notoriam
nullitatem, vt videre est penes Asin. *d.* §.31. qui refert 17
verba statuti Florentiæ, & Carpan. *d. cap.116. & 136.* ac
Ruginell *d.* §.12. qui referunt verba statuti Mediolani,
quæ licèt prægnanter loquantur, non tamen expressè
excludunt exceptionem nullitatis notoriæ, vt necesse est
ad finem, ne ei locus esse possit. Asin. *d.* §.31. *cap.21.*
numer.2. in fin. vnde subsistere non potest expositio ad-
uersæ partis, vt statutum loquatur tantum in casu,
quando dicitur de nullitate per viam principalis petitio-
nis, non exceptionis, quia iste intellectus pugnat om-
nino cum [illegible] statuti, & mente statuentium, quia in
eo specificè p[illegible]hibetur tam per viam principalis petitio-
nis, quàm exceptionis contrariari sententiis conformi-
bus.

Et sanè nouerunt conditores statuti Ferrariæ vtrum-
que casum exceptionis, & principalis petitionis distin-
guere, perlegatur enim illud statutum, & apparebit, quòd
quando illud loquitur de via principalis petitionis, pro-
priis vtitur terminis, & optimè se declarat, dum dicit: 18
Quatenus conformes sint, amplius prouocare, nec appellare à
dicta sententia, nec eam nullam dicere etiam ex capite cu-
iuscumque notoriæ nullitatis, vel iniquitatis principaliter
intentata. Huc vsque statuentes de primo capite. Verùm
quia voluerunt etiam excludere viam excipiendi, subiun-
xerunt. *Nec eidem aliqualiter contrariari.* Quæ verba tol- 19
lunt etiam exceptionem, quia excipiendo contrariatur
sententiæ. Rol. *cons.5. num.49. libr.1.* & tale verbum
iunctum negatiuæ est vniuersalis negatiua, quæ exclu- 20
dit omnes contrariandi modos etiam excipiendo. Me-
noch. *cons.502. numer.27.* & maximè quià statutum sub-
iungit: *Nec quicquam omnino contra eam opponere.* Hæc
enim verba prægnantia comprehendunt excludendo
omnem exceptionem, quæ aliàs posset includi. Barbos.
consil.51. n.15. lib.1. Anch. Iun. *quæst.39. num.10.11. lib.1.*
Carpan. *ad stat. Mediol. cap.116. num.193. part.1.* &
præcipuè iuncta dictione, *omnino*, quæ est præcisa, &
exponitur totaliter, & indistinctè. Rol. *cons.84. n.23.24.* 21
lib.1. vnde comprehendit omnes casus. Crauet. *cons.101.*
num.44.

Verùm quid caligamus in Sole? Ecce quamuis prædi-
cta abundè sufficerent ad tollendum modum excipiendi,
tamen ad remouendum omnem scrupulum statuentes
prædicti voluere specificè præcludere iter ad viam exci-
piendi, dum dixerunt: *Sed ad eius executionem indilatè*
procedatur, cuiuscumque nullitatis etiam notoriæ exceptione
non attenta. Quid igitur frustra tempus terimus quæren-
do, an hic statuentes intellexerint de modo etiam exci-
piendi, si in verbis id exprimunt? In claris igitur non 22
apetiatur locus coniecturis, *l. ille, aut ille, §. cùm in verbis,*
ff. de leg.3. l. continuus, §. cùm ita, de verb. oblig. Rol. *cons.41.*
num.8. lib.1.

Minùs itaque attendenda est altera responsio ad hoc
statutum

ſtatutum denuo allata, vt ſcilicet intelligi debeat de executione, quæ affert præiudicium temporale, velut ſi poſt factam executionem liceret iterum per modum agendi nullitatem ſententiarum intentare. Nam hæc interpretatio ex multis conuincitur eſſe falſa. Primò enim animaduertendum eſt, quòd executio tunc dicitur eſſe temporalis præiudicij, quando ſtatutum non vult executio-
23 nem impediri, ſed poſt eam non excludit poſſe dici de nullitate principaliter agendo. Franch. *in c. dilecto, num.* 152. *verſ. conſidera, de appellat.* Rip. *in l. 4. §. condemnatum, num. 21. de re iud.* cuius contrarium hic ſanxerunt ſtatuentes, dum in principio prohibuerunt etiam principaliter nullitatem intentare, vt in verbis apparet, & tamen neceſſe fuiſſet ius agendi reſeruare, vt poſt executionem liceret experiri. Et hoc conforme eſt iuri, nec diſcrepat ab his, quæ aduerſarij in medium adduxerunt, dicentes ex hoc ſtatuto prohiberi nullitatem per viam principalis petitionis, quo ſtante, accommodari non poteſt expoſitio de executione temporalis præiudicij. Sed eſto ſtatutum vere loqui (quod alienum eſt à veritate) de executione temporalis præiudicij, hoc nobis ſufficit, detur nobis hæc temporalis executio, & contenti ſumus.

Hinc igitur dubitandum non eſt, quin verſemur in puris terminis dicti Statuti Ferrariæ *lib. 2. rubr. 66.* tam ex mente, quàm ex verbis, à quibus non eſſe recedendum, non eſt qui dubitet, quoniam nullum facit negotium
24 quòd rubrica ſtatuti inſcribatur: *An à ſententia lata in cauſa appellationis nullitatis dictionis, liceat appellare*: quaſi nigrum ab ea declaretur loqui de nullitate per viam agendi, hoc enim argumentum puerile eſt; ſiquidem hoc loci nigrum eſt generalius rubro, & propterea non valet
25 argumentum deſumptum à rubro ad nigrum, quia ſe habent tanquam exceſſa, & excedentia, & ideò tota vis conſiſtit in nigro, textus eſt iuncta gl. *in verb. illicitas, in Auth. de inceſt. nup. in princ.* Imol. *in rub. de verb. oblig.* Dom. *in rub. de ſum. Trin. in princ. lib. 6.* Dec. *in l. bene eſt, num. 7.* & ibi DD. *ff. ſi cert. pet.* pulchrè Alex. *conſ. 225. n. 22. lib. 6.*

His ſic firmatis ſupereſt, vt ſatisfaciam aduerſariis oſtendendo non eſſe locum ſequenti Statuto Ferrariæ, *lib. 2. rubr. 72.* eo modo, quo ipſi dicunt, non enim negamus illud tradere formam in exequendo ſeruandam, & loqui etiam de conformibus, ſed negamus aliquid ſtatui diuerſum à præcedenti, & vbi id expreſsè facit, dicimus eò loci non loqui de conformibus, & propterea animaduertendum eſt, quòd duobus modis ſententia dicitur tranſire in iudicatum, primò ſi permittatur labi
6 tempus datum ad appellandum, & non appelletur, ſecundò ſi nullo modo appellari liceat. Dec. & DD. *in l. res iudicata, de reg. iur.* Gabr. *conſ. 49. num. 1.* Menoch. *conſ. 345. n. 46.* Ruginell. *d. loco, §. 2. cap. 2. n. 213.* cum ſexcentis aliis.

Modò videamus, an Statutum prædictum *ſub rubr. 72.* permittat contra conformes venire per viam exceptionis nullitatis notoriæ, & cedo; nam licèt ſub verſic. *& ſi tunc*, non venerit dictum Statutum contra executionem ſententiæ, & videatur permittere oppoſitionem nullitatis notoriæ, tamen eò loci non loquitur de executione duarum conformium, ſed vnicæ tantùm ſententiæ in iudicatum tranſactæ, quod ex multis facilè oſtendo; nam animaduertendum eſt, quòd illud Statutum loquitur de conformibus à principio vſque ad verſiculum *ſententia verò lata*; vbi tradit coram quo iudice executio peti debeat, & qualiter in partibus conformibus committenda ſit, & ne verbum quidem de exceptione aliqua, quæ poſſit opponi; nec mirum, quia eſſet repetere, quod ſupra diſpoſuerat: ſed poſtea dictum Statutum incipiendo à dicto verſiculo *ſententia verò lata*, tradit modum, quo vnica ſententia in iudicatum tranſacta debeat executioni mandari, quod ſatis oſtenditur ex illis verbis, *in inſtantia cauſæ principalis*: nam ſi loquitur de ſententia lata in prima inſtantia, non poteſt eſſe caſus confor-
mium, quia ex eodem ſtatuto non ſententia confirmata, ſed confirmans eſt illa, quæ debet executioni mandari, 28
prout etiam eſt de iure. Gratian. *diſcept. 40. n. 43. lib. 1.* Cyriac. *contr. 285. num. 27. lib. 2.* & alius non poteſt eſſe dicti Statuti intellectus, quod verum eſſe ex aliis ſequentibus verbis conuincitur, dum dicit, *In qua appellatio, & nullitatis dictio propoſita non ſit.* Ex his enim colligitur 29
aperte vnicam eſſe ſententiam, quòd etiam obſeruari poteſt in aliis dicti Statuti verbis.

His ſtantibus mirum videri non debet, quòd aduersùs vnicam ſententiam, quæ fecerit iudicatum, multa opponi poſſint, quibus non ſit locus contra conformes; licèt enim talis ſententia mereatur executionem, *cap. quoad* 30
conſultationem, de re iud. Giouagn. *conſil. 79. n. 71. lib. 1.* tamen faciliùs opponi poteſt de nullitate aduerſus rem iudicatam vnius ſententiæ, quam trium, vel duarum conformium, earumque executio difficiliùs retardatur, quàm vnius tantum. Aſin. *in prax. §. 31. cap. 32. num. 5. verſ. hac de re.* Scacc. *de appell. q. 17. lim. 1. num. 72.* & *q. 19. rem. 1. concl. 4. n. 71. 72.*

Sed eſtò locum eſſe diſpoſitis per Statutum Ferrariæ, *rubr. 62. verſic. ſententia verò*, adhuc ſumus in tuto, quia permittit quidem aduerſus rem iudicatam opponi exceptionem nullitatis notoriæ, ſed hoc limitat; niſi de ea fuerit tacitè, vel expreſsè cognitum, alioquin non admittitur contradictio, quod ſanè æquum eſt, ne lites fiant immortales, & ſopita negotia ſuſcitentur, quod eſt iuri conforme, quo cauetur in executione ſententiæ, aut ar- 31
reſti non poſſe exceptionem admitti, quando de ea fuit in primo iudicio plenè cognitum, & diſceptatum, ad textum *in l. ſi autem, §. fin.* vbi Bald. Alber. & DD. *ff. de neg. geſt. l. 2. §. ſi dubitetur*, vbi Bologn. *de iudic.* Et ſimiliter idem dicendum eſt, ſi talis exceptio fuiſſet per iudicem reiecta, *leg. quod in diem, § ſi rationem*, vbi Caſtrenſ. *de compenſat. dict. leg. ſi autem, §. fin.* & *capit. cùm Eccleſia Sutrina, in fin.* vbi Innocent. & DD. *de cauſ. propr.* quod maximè procedit, ſi talis exceptio tendat ad eundem finem, *l. duobus*, vbi Bologn. *de except. rei iudic.* pulchrè Boër. *deciſ. 43. num. primo, verſ. & hoc* 32
quando, & *num. ſecundo, verſ. vel etiam*, & *numer. 3. 8.* & propterea non ſunt refricanda in dubium ea, de quibus diſceptatum fuit in aliis inſtantiis, exceptiones enim ex aduerſo oppoſitæ ſunt veteres, & nihil de nouo op- 33
ponitur; ideò aduerſarij non debent audiri, vt litium ſit finis.

Non eſt igitur neceſſe reſpondere ad alterum motiuum ſuſcitatum ex Statuto Carpi, *lib. 2. rubr. Quo ordine*; quod in executione ſententiæ admittit multas exceptiones, quia non loquitur de conformibus, ſed de 34
vnica tantùm ſententia, quæ fecerit iudicatum, & propterea recurrendum eſt ad Statuta Ferrariæ, quia caſus conformium eſt omiſſus à Statuto Carpi; nam Statuta 35
ſunt concordanda, vt vtrumque in ſuo caſu ſeruetur. Borgn. *de tut. & curat. num. 89. verſic. ad hoc.* Debent igitur iſtæ ſententiæ conformes omnino executioni mandari non attenta exceptione etiam notoriæ iniquitatis, vel nullitatis.

Verùm vbi eſt hæc notoria iniquitas, vel nullitas, certè circumſcriptis etiam Statutis ad hoc, vt exceptio nullitatis notoriæ executionem conformium impediat, 36
multa requiruntur: primò enim oportet, vt ex iiſdem actis appareat, & ſecundum eadem acta ita liqueat, vt non poſſit in dubium refricari, non patiatur offuſcationem, non requirat prolixam cognitionem, & adeò ſit certa; vt non poſſit euitari, alioquin non erit noto- 37
ria, quamvis appareat ex actis. Ita Bald. *in l. data opera, C. qui accuſ. non poſſ.* Dec. *in d. cap. ex parte, el 2. col. 5. verſ. 5. de off. deleg.* Felin. *in cap. inter cæteras, col. 5. verſic. intellige, de re iud.* Rip. *in d. l. 4. §. condemnatum, ſub num. 15. 17. eod.* Corn. *conſ. 10. num. 5. lib. 4.* Neuiz. *conſ. 7. num. 31.* Ceph. *conſ. 201. num. 10.* & *conſ. 202. num. 16.* Menoch. *conſ. 478. n. 54. ad fin.* & *n. 55.* Gabr. *de execut.*

execut. rei iud. concl. 1 *num.* 9. Franch. *in d. c. dilecto, n.* 153. *verſ. & intellige, de appell.* Lancell. *de attent. p.* 2. *cap.* 17. *num.* 111. 112. pulchrè Scacc. *de appellat. quaeſt.* 19. *rem.* 1. *concl.* 4. *num.* 72. *& concl.* 5. *num.* 6. quod adeò verum eſt, vt non ſufficeret, ſi nullitas eſſet manifeſta, non tamen
38 notoria, quia hæc inter ſe differunt. Franch. *in d. cap. dilecto, num.* 166. *verſ. nam ſententia*, & *num.* 168. *verſ. ex quibus, de appellat.* & hinc eſt, quòd etiamſi allegetur manifeſta iniquitas, quæ colligatur ex inſpectione actorum, vbi ſententia non eſt nulla ex ordine proceſſus non ſeruato, ſed ſolùm ratione iniuſtitiæ, talis exceptio non eſt admittenda contra rem iudicatam. Franch. *in dict. cap. dilecto, num.* 154. vnde contra iudices, qui de oppoſitis nullitatibus facilè cognoſcunt
39 ad retardandam conformium, & rei iudicatæ executionem, exclamat Scacc. *dict. concluſ. quinta, numero ſexto, in fin.*

Verumtamen his non obſtantibus fateor contra executionem rei iudicatæ, vel trium conformium poſſe, & ſolere admitti ad eam impediendam tres exceptiones, ſcilicet ex defectu iuriſdictionis, mandati, & citationis, quia
40 ſublata etiam notoria nullitate hæ tamen exceptiones remanent, cùm maiorem expreſſionem requirant, & tales non poſſunt ſententiæ appellari, & ita ſeruat Rota Romana, ac facilè vbique practicatur, teſte Vant. *de nullit. tit. vlt. num.* 125. Aſin. *d.* §. 31. *cap.* 27. *&* 32. & ita cenſuerunt omnes de iuriſdictionis defectu, vt poſſit impe-
41 dire executionem ſententiarum conformium, & cuiuſcumque rei iudicatæ, ſecundùm gl. *in Clement. ad compeſcendas, de ſequeſtr. poſſeſ.* iunctis iis, quæ *in d. Clem.* 1. vbi Card. & DD. *de re iud.* Franch. *in d. c. dilecto, n.* 138. *de appellat.* Rom. *conſ.* 42. *num.* 115. *in fin.* Alex. *conſ.* 77. *num.* 8. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 8. *num.* 7. Corn. *conſ.* 203. *num.* 8. *lib.* 3. Pariſ. *conſ.* 109. *num.* 4. *lib.* 1. Alb. *conſ.* 70. *num.* 12. Becc. *conſ.* 99. *num.* 32. Surd. *conſ.* 99. *num.* 42. *& ſeqq.* Rol. *conſ.* 29. *num.* 38. *lib.* 1. Aſin. *in prax.* §. 31. *cap.* 32. *num.* 2. 3. Ruginell. *de appell.* §. 4. *c.* 2. *n.* 130. & §. 12. *gl.* 2. *c.* 4. *n.* 5. Carpan. *ad Stat. Med. d. c.* 116. *num.* 173. Scacc. *de appell. d. q.* 19. *rem.* 1. *concl.* 5. *num.* 4. & *num.* 58. Gabriel. *d. concl.* 1. *num.* 7. 23.

Pariter executioni conformium obſtat exceptio mandati, ideſt falſi procuratoris, ex qua ſanè inſurgit magnus defectus, quia ſi hæc reiiceretur, poſſet condemnari inſcius, & innocens, & inauditus, quod nimium eſſet ab-
42 ſurdum. Bart. *in d. l.* 1. §. *& parui, verſ. tamen, quod vi.* Felin. *in d. c. ex parte, col.* 3. *verſ. quartò limita.* Dec. *conſil.* 275. *col.* 3. *verſ. ſed prædictis.* Pract. Pap. *de form. ſententia diff. in princ. num.* 16. fusè Vant. *d. tract. titulo de null. ex defect. mand. num.* 2. 3. *& ſeqq.* Carpan. *ad Stat. Mediol. capitul.* 131. *nnmer.* 204. Scacc. *d. tract. quaeſt.* 19. *rem.* 1. *concluſ.* 4. *numer.* 36. Craſſ. *except.* 4. *num.* 5. 86. 87. 88.

Et idem dicendum eſt de exceptione ex defectu citationis, quæ etiam diabolo non denegatur, cum proueniat à iure naturali, & ideo impedit executionem con-
43 formium, & rei iudicatæ. *Clem. Paſtoralis, de re iud.* Bero. *in cap. item cùm quis, num.* 30. *de reſtit. ſpoliat.* Felin. *in d. c. ex parte, num.* 10. Vant. *d. loco, titul. de null. ex defect. citation. num.* 2. 3. *& ſeqq.* Franch. *in d. cap. dilecto, num.* 138. Aſin. *d.* §. 31. *cap.* 27. *num.* 1. Ruginell. *d.* §. 12. *gl.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. Carpan. *d. cap.* 116. *num.* 202. Scacc. *d. quaeſt.* 19. *remed.* 1. *concl.* 4. *num.* 34. *verſ. intellige.* Rol. *conſ.* 29. *num.* 39. *lib.* 1. Ludouiſ. *deciſ.* 416. *num.* 2. 5.

Has igitur exceptiones libenter admitto, ſiquidem vbi ſeriò probaretur tales defectus interueniſſe, iuſtum eſſet in executione ſuperſedere. Verumtamen nihil horum adfuit, nam ſi loquimur de iuriſdictionis defectu, nihil apparet, quod noceat, quoniam iudex fuit à partibus concorditer electus ſub die 29. Nouembris 1616. & licet poſtea fuerit recuſatus ab aduerſariis tanquam ſuſpectus, adeò vt manus eius eſſent ligatæ, donec expediretur recuſationis punctus, tamen cùm recuſatio non fuerit admiſſa ab ipſo iudice, recuſantes appellare debebant, vel 44
recurrere ad arbitros iuris ad finem, vt alteri iuriſdictio acquireretur ad cognoſcendum de hoc puncto. Oſaſch. *deciſ.* 84. *numero ſecundo.* Carpan. *ad Statutum Mediolanenſ. cap.* 23. *n.* 72. *part.* 1. Beneuent. *tract. de iud. ſuſpect. cap* 5. *num.* 25.

Et iure merito non fuit admiſſa; tum quia erat ſecunda recuſatio, cùm pariter pars aduerſa habuerit ſuſpectum iudicem ordinarium: tum quia talis iudex fuerat 45
concorditer electus à partibus, quo caſu recuſari non poteſt, niſi ex noua cauſa iuſta ex Statuto Ferrar. *lib.* 2. *rubr.* 39. & Beneuent. *d. tract. de iudic. ſuſpect. c.* 5. *n.* 22. & maximè hæc non ſunt attendenda, quia huic recuſationi tacitè fuit renunciatum litigando poſtea ſuper meritis cauſæ coram eodem iudice, exinde enim reſultat tacita recuſationis renuntiatio. Abb. *in cap. inter monaſterium,* 3. *not. de re iud.* Marant. *in ſpecul.* 6. *part. princ. vlt. p. iud. act.* 2. *n.* 75. Tuſch. *littera S, concl.* 913. *n.* 15. Carp. *ad Stat. Mediol. c.* 22. *n.* 51. *part.* 1. Beneuent. *d. tract. de iudic. ſuſp. c.* 24. *n.* 2. *& ſeqq.* & *n.* 52. 46

Accedat, quod hæc non eſt cauſa reddens ſententiam retro ipſo iure nullam, quia exceptio ex defectu iuriſdictionis non impedit executionem conformium, niſi defectus ſit omnimodus, velut ſi iudex nunquam fuiſſet electus, vel deputatus, vnde ſecus eſt, quando iuriſdictio ſolum poteſt aliqua exceptione elidi, vel tantùm eſt ſu- 47
ſpenſa. Gloſſa *in dicta Clem. vt calumniis,* & ibi DD. *de re iud.* Pariſ. *conſ.* 109. *num.* 5. 6. *lib.* 1. Franch. *in d. cap. dilecto, n.* 145. *verſ. vlt. de appel.* Scacc. *d. tract. quaeſt.* 19. *rem.* 1. *concluſ.* 5. *num.* 50. recuſatio autem iudicis non tollit omnino eius iuriſdictionem, ſed eam tantùm ſuſpendit, adeò vt proceſſus poſt recuſationem factus non ſit ipſo 48
iure nullus, niſi appellatione interpoſita. Innocent. *in cap. cùm ſit ſpeciale, de appell.* Alexand. *conſ.* 77. *lib.* 6. Bero. *in cap. quoniam contra, num.* 153. *de prob.* Ferret. *conſ.* 66. *num* 3. *lib.* 1. Tuſch. *littera S, concl.* 913. *num.* 10. Craſſ. *except.* 24. *num.* 12. Carpan. *ad Stat. Mediol. cap.* 23. *num.* 52. Benè verum eſt, quod ſi poſtea appareat iudicem fuiſſe ritè recuſatum, vel ſaltem calumnioſam non 49
fuiſſe recuſationem, proceſſus, & ſententia lata à iudice recuſato erit inualida ipſo iure. Vant. *de nullit. tit. de null. defect. iuriſdict. num.* 140. Beneuent. *d. tract. de indic. ſuſpect. cap.* 14. *num.* 114. *in fin.* Tuſch. *littera S, concl.* 913. *num.* 1. 25. 26. Craſſ. *d. except.* 24. *num.* 14. cauere enim oportet, ne fraudibus locus aperiatur, & calumniæ litigantium foueantur. Verùm his ceſſantibus ſi iudex recuſatus procedat, malè facit, & nulliter agit, hic autem recuſatio fuerat euidenter calumnioſa, & ſine iuſta cauſa; & propterea cùm iudex eam non admiſerit, manus ſibi non ligauit.

Quoad alteram verò falſi procuratoris exceptionem, ſi ea vera eſſet, eſſet vtique valde conſiderabilis, quia iudex etiam ex officio poteſt repellere agentem ſine mandato. 50
Craſſ. *except* 4. *num.* 86. 87. Verum hîc talis exceptio non nocet, tum quia ea non impedit executionem conformium, niſi adſit totalis defectus mandati, vt inquit Scacc. *d. loco*, & propterea ſufficit adeſſe ſaltem tacitum, vel præſumptum mandatum. Vant. *tract. de null. titulo quibus mod. ſent. null. rep. num.* 93. *& num.* 100. & propterea aduerſarij non poſſunt negare mandatum ſui 51
procuratoris, tum quia eorum ſcientia, & patientia habetur pro mandato, cùm ipſi ſæpè in actis comparuerint, & eis benè notum fuerit cauſam illorum tractari per D. Bellentanum, ex quibus reſultat tacitum, & præ- 52
ſumptum mandatum. Innoc. *in cap. ex parte, num.* 2. *de reſcript.* Abb. *in cap. cùm olim, num.* 8. *de off. deleg.* Alex. *in l. ſæpe, num.* 94. 96. *de re iud.* Vant. *d. loco, num.* 94. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 7. *tit.* 7. *num.* 4. Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſump.* 33. *num.* 7. tum ex enunciatiua, quam ſæpè aduerſarij fecerunt in actis nominando Bellentanum eorum procuratorem; talis enim aſſer-
tio

tio si esset Iudicis, vel Notarij induceret præsumptionem mandati, quantò magis si ipse aduersarius eam faciat.
53 Gozad. *cons.96.n.13.* Mantic. *d. lib.7. tit.8. n.4.* Menoch.
d. præs.33.n.10. & ad præsumendum mandatum sufficit probare, quod pars aduersa consignauerit dicto Bellen-
54 tano scripturas causæ, ad textum *in l. vlt. C. de pact. conuent.* Innoc. & Bald. *in c. coram*, vbi Felin. *n.10. de off. deleg.* Vant. *d. loco, n.96.* Mantic. *d. lib.7. tit.9. n.4.* Menoch. *d. præs.33.n.13.*

Tandem non minùs friuola est citationis exceptio, nam si concedamus Bellentanum fuisse procuratorem, prout verè erat, satis fuit illum citare ad audiendam sen-
55 tentiam, & ita seruatur. Vant. *d. tr. tit. de null. ex def. citat. num.85.* licèt posset etiam dici hic non fuisse necessariam citationem, quia causa fuerat bene discussa, & de omni-
56 bus plenè cognitum ex euidentia facti, ex processu, & allegationibus iuris, ad tradita per Bartol *in l.2. §. quod si, ff. de adm. rer. ad ciu. pertin.* Alex. *cons.125.n.12. vers. secus autem, lib.6.* Vant. *d. tract. titulo quibus mod. sent. null. repar. n.107.*

Et tantò minùs hæc exceptio attendi debet, quia ipsi aduersarij benè sciuerunt ordinem fuisse positum ad sententiam, eo enim pendente ipsi sub die 16. Iunij institerunt insuper differentiam facti, vnde eos iudex monuit pro certa die, & hora intra præiudicium ordinis positi ad
57 sententiam, ideò non est curandum de citatione. Vant. *d. loco, n.122.* & hæc ratio tantò magis est admittenda, quia defectus citationis non impedit executionem rei iudicatæ, vel conformium, nisi sit totalis, & omnimodus. Rugínel. *de appell. §.4.c.2.n.104.* Scacc. *eod. tract. quæst.19. rem.1. concl.4. n.34. vers. intellige.*

Nec dicatur, verba sententiæ condemnatoriæ fuisse concipienda in procuratorem pro aduersario interuenientem, quia illud verè procedit, quando Dominus causæ nunquam in iudicio ipse interuenit, secus est, si
58 & ipse aliquando comparuit, vt hic euenit: ita per textum *in l.1. ibi: Cuius persona in indicio non fuit, C. de sent. & interlocut. omn. iud.* vbi Bart. & Bald. vterque *num.1.* Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 131. numer. 205. part.1.*

Opponuntur etiam aliæ exceptiones, licet friuolæ, quibus vix est respondendum; nam primò dicunt sententiam esse nullam, quia expressè continet falsam causam, & errorem, quod scilicet D. Troilus nullo modo confinet terræ per eum iure congrui retractæ, quod aduersarij falsum esse asserunt. Sed hoc est supponere quæstionem, de qua quærimus, cùm nulla alia de causa D. Troilus reportauerit sententias fauorabiles, nisi propter vicinitatem, stante statuto Carpi inductiuo iuris congrui, quod fuit principale punctum in prima, & altera instantia, vnde eius expressio fuit causæ ipsius decisio, non falsæ causæ narratio. Hoc autem tantò minùs obstat, quia error, & falsa causa in facto consistens, vt hic, non vi-
59 tiat sententiam, in qua exprimitur. Bart. *in l. si is, ad quem, num.3. vers. aut fuit*, & ibi DD. omnes, *ff. de acquir. her.* Massin. *dist. lib.1. cent.1. dist.36. n.27.* & idem
60 est, si falsa causa consistat circa merita causæ iam discussa, vel iustitiam partis, vt hic; solùm enim regula procedit in substantialibus iudicij: latè Massin. *d. dist.36. num.22.23.*

Item opponunt aduersarij dictam sententiam esse nullam tanquam latam contra casum legis, quia in ea reis damnatis reseruatur ius consequendi meliorationes, pro-
61 pter quod eis inhibetur rei retentio, cùm tamen in iure clarum sit pro eis agentem habere ius rei insistendi, *l. si in area, ff. de condict. indeb. l. qua ratione, §. habet, de acquirend. rer. dom.* DD. *in l. si non sortem, §. si centum, de condict. indeb.* Capyc. *decis.17.n.7.*

Sed respondetur, quod sententia non dat ius consequendi meliorationes, sed tantùm reseruat, vt ostendit illa clausula, *Saluo iure*, quæ nihil dat, aut tollit, sed so-
62 lùm conseruat: latè Felin. *in c. inter monasterium, num.3. de re iud.* Ioan. And. *in cap. ad dissoluendum, de sponsal.* Castr. *cons.312. num.4. lib.1.* Crauet. *cons.19.n.8.* Matth. *de clausp.1. claus.134.n.1.* & idcircò non potest executio retardari, cùm nondum constet melioramenta deberi, & maximè, quia eorum occasione nemo habet ius insistendi, nisi priùs appareat ea extare. Vrsill. *ad Afflict. decis.*
205. num.6. Scacc. *d. tract. quæst.17. lim.1. num.65. in fin.* 63
Carp. *ad Stat. Mediol. cap.417. num.705. part.1.* Et sanè in executione conformium non retardat exceptio meliorationum, nisi sint liquidæ. Contard. *in l. vnic. quæst.14. sub num.17. & seqq. Cod. si de moment. possess.* vbi enim non admittitur exceptio altioris indaginis, vt hic, cessat exceptio retentionis ex causa meliorationum. Masch. *de probat. concl.1041.n.12.* quem vide.

Vlteriùs addunt aliam fabulam, quod scilicet sententia sit lata in mortuum, quia in ea nominatur Michaël, qui vtique mortuus est: sed hæc est vanitas, quia non ipse condemnatur, sed de eo fit mentio enunciatiuè, & narratiuè, exponendo terram fuisse ab eo emptam.

Rursus opponunt lite non contestata fuisse processum ad sententiam. Sed eis respondet Statutum Carpi *lib. 2. de caus. appell.* dum statuit, quod lapso termino ad respondendum libello appellatorio, siue reus responderit, siue non, lis habeatur ipso iure pro contestata, vnde sine alia declaratoria potest procedi ad vlteriora.

Addunt sententiam esse libello difformem, quod à vero alienum est. Verùm si ita esset, adhuc sustineretur, ob clausulam, *Super quibus*, &c. in libello positam, quæ efficit, vt sententia non possit dici libello difformis. Carp. *d.c.131.n.216.*

Age? concludant hanc rem aduersarij in euidentia facti, cui semper locus est, & vincit omnes probationes. Verùm hoc est inane fundamentum, quia factum ipsum vtique ostendere potest, quid nunc sit, vel esse simu-
letur, non quid esset tempore contractus. Imol. & 64
Alex. *in l. pretia rerum, ff. ad l. falc.* quod tamen quærimus, & ostendendum est, alioquin facillima esset fraus, cùm possent omnes post sententias mutare terminos, & deinde recurrere ad euidentiam facti, quod sibi tantùm permissum esse debet, quando factum non potest mutari, & non consistit in re amouibili.

Quid plus superest? inconuincibile argumentum. Quodnam est istud? quod sequitur: In contractu nullo, seu simulato non est locus retractui ex iure congrui, teste Castr. *cons.74. lib.2.* Afflict. *decis.339. num.2.* Tiraq. *de*
retract. lign. §.1. gl.2. n.11. hic autem principalis contractus 65
fuit simulatus: ergo, &c.

Hæccine est illa notoria iniquitas toties auribus nostris inculcata? Sanè pulchra est doctrina, & vera, ac digna suo auctore, vnico tamen morbo laborat, quod non facit ad rem, idque ostendo. Primò enim dico verius esse simulationem, & fraudem præstare causam retractui, vnde scribentes laborant in docendo varios probandæ simulationis modos pro acquirendo iure
congrui, & retractus. Ita Afflict. *de iur. protkom. §.4.* 66
num. 3. 4. 5. Tiraq. *de retract. lign. in præfat. num. 74. & seqq.* & *§. 1. gl. 14. num. 24. 25. 27. 57.* Carp. *ad Stat. Mediol. d. cap. 417. num. 109. part. 1.* alioquin facile est contrahentibus fraudare vicinos simulando alios confines, & fingendo, quod non est, in præiudicium vicini. Fortè adducta in contrarium procederent in contractu simulato in sua essentia, qui fingitur esse venditio, cùm sit pignus; cùm enim tunc simulatio alio respectu annullet contractum, in eo ces-
sabit retractus, nisi fortè de facto contractus haberet 67
effectum, quia hoc non debet esse in præiudicium vicini; fraudibus enim obuiandum est. Menoch. *consil. 39. num.38.*

Verè enim simulatio facit cessare ius congrui, quia non transfertur dominium, & sic hoc firmari potest, quando simulatio huiusmodi est naturæ; verùm si faciat tran-

ſire contractum in aliam ſpeciem contractus, qui ſubiiceretur retractui, & faceret transferre dominium, vtique
68 ſimulatio non impediret retractum: ita bene colligitur ex Caſtr. *d. conſil.* 74. *num.* 2. ibi: *& potius, lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 82. *num.* 31. *in fin.* ibi: *iure pignoris, lib.* 3. Afflict. *d. deciſ.* 339. *num.* 2. ibi: *pignoratitium*, vbi Vrſill. Tiraquell. *d.* §. 1. *gl.* 2. *num.* 11. ibi: *nec dominium*, & ibi: *finxit.* Cùm igitur in caſu noſtro ſimulatio non verſetur circa ſubſtantiam contractus, ſed circa expreſſionem confinium, quos contrahentes ſimulauerunt eſſe diuerſos à re ipſa, ceſſant ex aduerſo deducta, & propterea bene ſententia declarauit eos eſſe ſimulatos, & pro fictis declarauit. His tamen non obſtantibus quidam Prætor de Gattis pronunciauit dictas ſententias non eſſe exequendas, neſcio quo ſpiritu ductus. Verùm appellatione introducta eius ſententia fuit reuocata, & ſententiæ fuerunt cum effectu executioni demandatæ, &c.

CAPVT L.

EPITOME.

Regulares extra, vel intra clauſtra degentes deprehenſi in delicto quando poſſint ab Ordinario loci puniri, & an liceat Epiſcopis habere familiam armatam, laicoſque carcerare, & punire in delictis Eccleſiaſticis, vel mixti fori; & quando concubinæ, & adulteræ poſſint puniri, tam à iudice Eccleſiaſtico, quam ſæculari.

SVMMARIVM.

1 *Regularis intra clauſtra degens, & extra ea notoriè delinquens punitur à ſuo ſuperiore in termino ab Epiſcopo præfigendo.*
2 *Regularis extra clauſtra delinquens debet ſtatim remitti ad ſuum ſuperiorem.*
3 *Clericus etiam priuilegiatus, & Regularis extra clauſtra degens ab Ordinario loci punitur.*
4 *Regularis degens extra clauſtra cum cauſa, an poſſit puniri ab Ordinario.*
5 *Regularis quando dicatur degere extra monaſterium.*
6 *Regularis dicitur viuere extra monaſterium qui non viuit ſub Superiore conuentualiter.*
7 *Regularis quando ſubſit Ordinario.*
8 *Epiſcopus quando poſſit punire Regulares.*
9 *Regularium ſuperiores ſi non puniant regularem extra clauſtra delinquentem, quid agendum.*
10 *Regulares extra clauſtra delinquentes poſſunt ab Epiſcopo carcerari, & quamdiu.*
11 *Regulares detinentur in carceribus Epiſcopi, quamdiu informationes ſumuntur.*
12 *Regularis ſuperior ſi inueniatur cum meretrice, cui conſignandus eſt.*
13 *Regularium ſuperiores qui ſint.*
14 *Actio, & paſſio non cadit in eodem ſubiecto.*
15 *Ordinarius quando poſſit punire Regulares.*
16 *Regulares omnes olim erant Epiſcopis ſubiecti.*
17 *Res facilè reuertitur ad naturam ſuam.*
18 *Regulares non poſſunt recedere à ſuis Conuentibus ſine licentia ſuperiorum, etiamſi ire velint Romam.*
19 *Regulares ſubiiciuntur Ordinariis in multis caſibus.*
20 *Regulares an poſſint ab Ordinariis excommunicari.*
21 *Regulares coguntur ab Ordinariis etiam cenſuris in caſibus, quibus illis ſubiiciuntur.*
22 *Priuilegia Concilio Tridentino contraria abrogantur.*
23 *Dicto*, Statim, *intelligitur cum aliquo temporis interuallo.*
24 *Epiſcopus non poteſt tenere familiam armatam, niſi ſit etiam Dominus temporalis, & an ſit verum.*
25 *Familiam armatam poſſunt habere Epiſcop:.*
26 *Epiſcopi non tenentur brachium ſæculare inuocare, cùm poſſint ex ſe executiones facere.*
27 *Epiſcopi tenentes familiam armatam habentur in maiori honore.*
28 *Epiſcopus habet territorium, & poteſt ea, quæ poſſunt Territorium habentes.*
29 *Epiſcopus habet imperium in ſua Diœceſi.*
30 *Epiſcopus aſſimilatur Præſidi.*
31 *Epiſcopus, & eius Vicarius dicuntur Officiales Ciuitatis, & Communis.*
32 *Epiſcopus habet fiſcum, & Procuratorem fiſcalem.*
33 *Laici an poſſint carcerari à Curia Epiſcopali.*
34 *Epiſcopus poteſt carcerare, & punire laicos in delictis Eccleſiaſticis, vel mixti fori.*
35 *Carcerantur laici in curiis Epiſcopalibus ratione delicti.*
36 *Epiſcopi poſſunt carceri tradere laicos, etiamſi hoc ius non præſcripſerint.*
37 *Epiſcopus poteſt mulctare laicos ratione delicti.*
38 *Epiſcopus cui debeat applicare mulctas pecuniarias.*
39 *Mulctæ pecuniariæ ab Epiſcopis debent locis piis applicari.*
40 *Epiſcopus an poſſit executiones facere in bonis laicorum ſine requiſitione iudicis laici.*
41 *Laici an poſſint grauari ab Epiſcopo in bonis ſine brachio ſæculari.*
42 *Iudex Eccleſiaſticus quando non poſſit exequi ſuas ſententias.*
43 *Territorium non habet Epiſcopus de iure ciuili.*
44 *Epiſcopi non poſſunt dare poſſeſſionem rerum laicalium.*
45 *Ordinarius, & delegatus iudex Eccleſiaſticus poſſunt exequi ſuas ſententias etiam in bonis laicorum.*
46 *Cenſuris non eſt procedendum, vbi poteſt fieri executio realis, vel perſonalis.*
47 *Verbum*, liceat, *quid importet.*
48 *Dictio*, Vt ſuprà, *eſt repetitiua omnium præcedentium.*
49 *Ordinarij omnes poſſunt executiones facere in bonis laicorum.*
50 *Concubina clerici efficitur de eius foro.*
51 *Concubina clerici à quo iudice ſit punienda.*
52 *Adulterium eſt delictum mixti fori.*
53 *Præuentioni quomodo ſit locus in delictis mixti fori.*
54 *Concubina non poteſt excommunicari non præuia trina monitione.*
55 *Concubina clerici dicitur etiam mulier, quam tenet extra domum.*
56 *Concubinarios quando oporteat monere, antequam puniantur.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN Curiis ſæpè occurrunt caſus inſoliti, & qui ad iuriſdictionem pertinent, magis ardui cenſentur, ideo oportet iudicem inuigilare, ne ſimiles controuerſiæ oriantur; verùm ſi naſcantur, caueat, ne foro ſuo aliquo modo præiudicet. Ad rem enim euenit, vt quidam regularis ſacerdos familiæ conuentus Saxolenſis habito mandato (quod obedientiam vocant) à ſuo Superiore, vt ſe transferret Patauium, ipſe acceſſit Regium, vbi manſit per plures menſes in priuatorum domo conducta diu, noctúque extra monaſterium, quòd hîc honorificum habet eius Religio,

gio, habuit pro concubina mulierem nuptam, quam manutenebat cum scandalo etiam populi illius vicinatus. Re autem ad nos delata, & informationibus sumptis euenit, quod executores Episcopatus nocte quadam dictum Sacerdotem deprehenderunt cum dicta eius amica, & ambos duxerunt ad carceres Episcopales, vbi tenti fuerunt, & vterque eorum fassus est commercium carnale, quod longo tempore inter se habuerunt. Interim superiores dicti Sacerdotis repetebant eum dicentes non potuisse longiùs detineri, minúsque inter reos constitui. Curia itidem sæcularis dictam mulierem non potuisse carcerari, neque puniri in hoc foro asserebat, nisi censuris Ecclesiasticis. Vnde vides quantum de iurisdictione disceptandum sit: vndique angustiæ, quid respondendum videbo.

Nam respectu Regularium allegatur dispositio Concilij Trident. *sess.* 25. *cap.* 14. *de Regular.* vbi disponitur Religiosum Episcopo non subditum intra claustra degentem, & extra ea ita notoriè delinquentem, vt populo scandalo sit, Episcopo instante à suo superiore infra tem-
1 pus ab Episcopo præfigendum, seuerè esse puniendum, sin ab eo Episcopum de punitione esse certiorandum, sin minùs, ille à superioris officio priuetur, & delinquens ab
2 Episcopo puniatur. Ex quibus apparet regularem etiam extra claustra notoriè delinquentem non esse ab Episcopo puniendum, vt notat Marth. *de iurisd. p.*4. *cas.*182. *num.* 2. & propterea S.C. declarauit hunc in carceribus Episcopi non posse detineri, donec etiam in eius curia conficiatur processus, sed statim esse remittendum, etiam si superior nullam instantiam faciat: & de his meminerunt Azor. *inst. mor. p.* 1. *lib.* 13 *c.*4.*q.*3. Rodric. *qq. can. & reg. tom.*2. *q.*2. *art.*7. *& q.*63. *art.* 7. Piasec. *in prax. episc. p.* 2.*c.*3. *sub n.*43. Barbos. *de off. Episc.p.*3.*alleg.*105. *num.*18. Prax. Archiep. Neap *cap.*59.*num.* 2 3.*in magnis.* Vgol. *de off. Episc. p.*1.*c.*20.§.8. *n.*2. apud quos materia ista tractatur.

Nihilominus dixi rectè, & ritè fuisse processum, & dictum regularem legit mè tentum, quoniam non viuebat sub regulari obseruantia, nec degebat in monasterio, quod erat in ciuitate, sed per longum tempus moram
3 traxerat in priuatis ædibus cum amica. Vnde subintrat alia dispositio Concij Trid. *sess.*6.*cap.*3.*de reform.* vbi statuitur, vt nemo sæcularis clericus cuiusvis priuilegij personalis, vel Regularis extra monasterium degens etiam sui ordinarij priuilegij prætextu tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tanquam Sedis Apostolicæ delegato puniri, & corrigi valeat. Cuius verba sunt clara, vt inquit Azor *d. cap.* 4. *q.*3. *in fin.* Quarant. *verb. Exemptio, vers. visitare, punire.* Leon. *thes. for. Eccles. part.*1. *cap.*8. *num.*13. Barbos. *de off. Episc.p.*3. *alleg.*105. *num.*14. Vgolin. *eod. tract. p.*1. *cap.*20.§.8.*n.*1. *in fin.* Prax. Archiep. Neap *cap.*59.*n.*2. Marth. *de iurisd. d. cas.*182.*n.*7. Duard. *in Bullam Cœna Domini, lib.*1. *c.*1. *quæst.*4.*num.*129. *ad fin.*

In quo animaduertendum est non omnes, qui degunt extra Monasterium, subiici dicto decreto Tridentini, si enim causâ prædicationis, vel confessionis, vel elemosynæ ad tempus morantur extra monasterium, non dicuntur extra illud degere, si habeant licen-
4 tiam, sed degere dicuntur, qui habent domicilium, vel longam moram, speciali priuilegio, vel licentia, vel etiam sine ea: ita Fr. Eman. Roder. *qq. can. & reg. tom.*2.
5 *q.*2. *art.*8. *vers. animaduertendum*: vbi refert ad eos, qui inseruiunt beneficio, vel adiiciuntur alicui Monasterio secundùm regularia instituta, vt non dicantur degere extra monasterium.

Hic autem noster Regularis inseruiebat amicæ, quam etiam sustentabat, obedientiam Superioris non faciebat, nec quidem nocte ad monasterium suum declinabat, domus affictum soluebat, ideò necesse fuit dicere, quod extra monasterium degebat, quoniam verbum dicti Triden-
6 tini, *extra Monasterium*, verificatur, dum Regularis non viuit sub Superiore conuentualiter, vt declarauit S.C. sub die 24. Maij 1588. his verbis: *Regularis manens extra claustrum de licentia Superioris, etiam in domo deputata ad erectionem Monasterij, nisi in dicta domo adsit Regularis obseruantia, aut saltem viuat sub Superiore conuentualiter, si deliquit, potest puniri ab Ordinario.* Sic testatur Vinc. Marzil. *ad Concil. Trid. libr.* 4 *tit.*7.*c.*1. Ioan. Sotteal. *in d.c.*14. Prax. Archiep. *d.c.*59. *n.*2. *in fin.* Piasec. *d. prax. Episc. p.*2. *c.*3. *sub n.*42. Barbos. *d. alleg.*105. *n.*16.

Quod à fortiori, vt aiunt, probat casum nostrum, quoniam si regularis manens extra monasterium de licentia superioris, & ex causa honesta, delinquens subest Episcopo, & ab eo potest puniri, quantò magis iste, qui non habebat licentiam, & manebat in dicta domo amicæ causâ, & vt libidini commodiùs vacaret. *Auth. multò magis, C. de sacros. Eccl.* vnde concludere possumus, quod ille dicitur degere extra Monasterium, qui moram trahit in alio loco, vbi non est regularis obseruantia, etiamsi habeat suorum superiorum licentiam; hæc enim solum ef- 7
ficit, vt ille non dicatur apostata, sed non tollit, quin subiiciatur Ordinario, ad terminos Trid. *d. cap.* 3. *sess* 6. quia regularis degens extra Monasterium, etiam cum licentia Superioris, potest ab Ordinario loci puniri, si delinquat, vt declarauit S. C. teste Vinc. Marzil *ad Conc. Trid. d. lib.*4. *tit.*7. *cap.* 1. & ita seruatum fuisse inquit Prax. Archiep. Neap. *d. cap.* 59. *num.*2. vbi etiam ait duos Regulares in ea Curia fuisse bis tortos, alterum ob tonsionem monetæ, & alterum ob seductionem falsorum testium.

Verùm si quis Religiosus maneret in aliquo membro sui Monasterij sub regulari obseruantia pro religionis seruitio, si delinquat, non ab Ordinario, sed à suo Superiore erit puniendus. Aug. Barbos. *de off. Episc p.*3.*alleg.* 8
105. *num.*17. Vinc. Marzil. *ad Conc. Trid. lib.*4. *tit.*7.*c.*1. in quo obserua requiri regularem obseruantiam, & victum conuentualem sub Superiore, quod esse non potest, vbi pauci fratres morantur, & ideò dixi domum, seu Oratorium Seruitarum positum ad Quatuor castra Regij sub titulo S. Annæ, vbi vnus Sacerdos regularis tantùm moratur, vel quandoque duo ad summum cum vno Conuerso sine aliqua lege clausuræ, esse subiectum Ordinario, quoad correctionem, & visitationem, ad terminos dicti Tridentini, quia illic viuitur sine obseruantia regulari, & non conuentualiter, & videtur potiùs domus destinata ad Monasterium, quàm Monasterium, quod etiam ab Illustr. Episcopo Coccapanio fuit visitatum, quando prima vice in illis partibus visitationi incumbebat, & in eius erectione ab Illustrissimis Cardinali Estensi facta appellatur Oratorium, & prohibetur in eo celebratio Missarum in diebus solemnibus, & administratio Sacramentorum, & alia, de quibus in decreto super inde facto.

Certum est igitur regulares extra Monasterium degentes ab Ordinario esse plectendos, si verò intra clausuram viuant, à suis superioribus puniendos in termino ab Episcopo præfigendo. Verùm quia sæpe compertum est Regularium Superiores nimis remissè procedere in hac punitione, ideò Clem. VIII. P.M. sub die 18. Martij 9
1596. sua constitutione quæ incipit, *Suscepti muneris*, statuit, quod si Superior Regularem suum sic delinquentem non puniuerit, sed ad alia sui Ordinis loca extra diœcesim Episcopi transmiserit; instante Episcopo intra terminum ab eo præfigendum, & sub pœnis priuationis officiorum, & vocis actiuæ, & passiuæ debeat eum reuocare à loco, ad quem transmissus fuit ad illum, in quo deliquit, aliàs Ordinarius loci, ad quem ille delinquens transmissus est, ab Ordinario loci, in quo deliquit, requisitus, vel alias de eius delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus in dictum regularem seuerè animaduertat. Ita referunt Quarant. *in verbo, Exemptio, sub versic. Quibus sic in vnum.* Leon. *thes. for. Eccl. p.*1. *c.*8. *num.*14. Piasec. *prax. Episc. p.*2.*c.*3. *num.*44.

Barboſ. *de off. Epiſc. d. alleg.* 105. *num.* 19. Prax. Archiepiſc. Neapol. *dict. cap.* 59. *num.* 5. *in magnis.*

Nec graue cuiquam videri debet, ſi regulares inuenti in domibus meretricum, vel alio modo in delicto, ducantur ad carceres Epiſcopi; id enim non ſolùm iure probatur, ſed etiam conſuetudine recipitur, quoniam ad minùs
10 per 20. horas poſſunt detineri carcerati, vt ex gl. *in c. cum non ab homine, de iudic.* Perez. *in l.* 17. *tit.* 17. *lib.* 2. *ord. gl.* 1. inquit Roderic. *qq. regul. tom.* 2. *q.* 63. *art.* 7. *verſ. tertiò infertur*, ibi: *remittere.* Praxis autem ſeruat, quod iſti regulares ſi inueniantur in dictis locis, vel notoriè delinquant, carcerentur per curſores Curiæ, & non remittantur ad eorum Superiores, antequam capiatur delicti informatio; ita tamen quod illa quamprimùm ſumatur, & eodem die, vel ſequenti, quo facta eſt captura, illi ſolent remitti ad eorum Superiores cum præfinitione termini ad docendum de punitione, daturque eis, vel
11 offertur copia proceſſus, quem vſum probant dicta Prax. Archiep. Neap. *d. cap.* 59. *num.* 3. *in magnis*, Piaſec. *in d. prax. part.* 2. *cap.* 3. *n.* 43. Vgolin. *de off. Epiſc. p.* 1. *c.* 20. §. 8. *num.* 2. *verſ. immò comprehendi.* Barboſ. *eod. tract. d. alleg.* 105. *num.* 20.

Hinc quæri poteſt de vno caſu, qui meo tempore euenit; quid ſcilicet faciendum ſit, ſi ipſe Superior Regularis cum meretrice inueniretur? Vtique ad carceres Epiſcopi ducendus eſt, ſicut cæteri; in hoc enim non habet aliis maiorem prærogatiuam. Sed cui erit conſignandus,
12 cùm ipſe ſit Superior? Augetur difficultas, quoniam etiamſi verè deliquiſſet, non tamen ipſo iure priuatur officio, ſed per ſententiam: nec Vicarius Conuentus hoc poteſt prætendere, quia Vicarius non eſt Superior Prioris, licèt eo abſente habeat adminiſtrationem, & præeminentiam: nec monachi poſſunt alium Priorem creare, quià iſte nondum eſt priuatus. Hunc caſum à nemine vidi tactum, tamen ego putaui ſtatim ſcribendum eſſe Prouinciali narrando ei factum, & eum requirendo, vt reſcribat, cui vellet conſignationem fieri, interimque eius nomine reus detineatur carceratus, quod ſatis iuri conuenire putaui, quoniam expeditum eſt remiſſionem eſſe faciendam ad Superiorem ex decretis S. C.
13 Regularium: at Superiores ſunt primò Priores, ſecundò Prouinciales, tertiò Generales. Marth. *de iuriſd. p.* 4. *caſ.* 182. *num.* 3. hic non poteſt remitti ad Priorem, quia
14 actio, & paſſio non cadit ſimul in eodem ſubiecto, *l. ille à quo*, §. *tempeſtiuum*, *ff. ad Trebell. l. Vranius*, *de fideiuſ.* Menoch. *conſ.* 231. *num.* 73. ergo ad Prouincialem recurrendum eſt, qui ſi erit præſens, ſtatim fiet remiſſio modo ſupradicto; ſi abſens fuerit, per litteras certiorandus eſt, non autem reus eſt dimittendus, quia ſic vix poſſet ab aliquo puniri, vt cùm Epiſcopus poſſit punire Regulares in defectum Regularium Superiorum, videtur quòd etiam poſſit pro nunc detinere, quia conceſſa
15 iuriſdictione, omnia videntur permiſſa, quæ ad eam ſunt neceſſaria: ad rem Prax. Archiep. Neap. *d. cap.* 59. *n.* 3. *in fin.*

Et hæc videntur ſatis iuſta, & honeſta, quoniam licèt his temporibus ferè omnes regulares ſint exempti à iuriſdictione Ordinariorum, tamen olim omnes erant Epi-
16 ſcopis ſubiecti, *cap. Monaſteria*, *cap. Abbatibus*, 18. *quaeſt.* 2. Vgol. *de off. Epiſc. p.* 1. *d. c.* 20. *in princ.* Barboſ. *d. alleg.* 105. *n.* 12. Homobon. *de exam. Eccl. p.* 1. *tract.* 15. *cap.* 9. *ſupp.* 2. & propterea res facilè reuertitur ad ſuam
17 naturam, ſaltem in aliqua parte, *l. ſi vnus*, §. *pactus*, *verſ. quod in ſpecie*, *ff. de pact. l. in tantùm*, *in princ. de rer. diuiſ. c. ab exordio*, vbi gl. *diſt.* 35. Aret. *in* §. *ſed hac quidem*, *Inſt. de exhær. liber.*

Monaſterium igitur eſt locus tutus pro regularibus, & ea debet eſſe illorum habitatio; ſi ibi delinquant, ſolus erit iudex eorum Superior. Verùm eis non licet à ſuis
18 conuentibus recedere, etiam ſub prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab iiſdem vocati, aut emiſſi fuerint, & ſi quis ſine tali mandato in ſcriptis obtento fuerit repertus, ab Ordinariis locorum tanquam ſui inſtituti deſertor erit puniendus. Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 4. *de regul.* Prax. Archiep. *d. c.* 59. *n.* 10. *in fin.* Vgol. *de off. Epiſc. d. c.* 20. §. 8. *n.* 1. Quarant. *in verb. Monaſteria*, *fol.* 327. vbi refert decretum S. C. quo etiam cauetur, vt ſi quis regularium in poſterum temerè, leuive ex cauſa Vrbem almam abſque ſui ſuperioris licentia adire præſumpſerit, etiam grauaminis cauſa, ad ſuos ſuperiores ſeueriori pœna plectendus remittatur.

Verùm quia ſæpe ex Decretis Concilij Tridentini, determinationibus S. C. & conſtitutionibus Apoſtolicis Epiſcopus permittitur corrigere, compellere, vel punire Regulares, multi enim ſunt caſus, in quibus illi ſubiiciuntur locorum Ordinariis, non obſtante exemptione, quos videre licet apud Quarant. *d. verb. exemptio*, Ricc. 19
reſol. 547. Vgol. *de off. Epiſc. p.* 1. *d. c.* 20. latè Barboſ. *d. alleg.* 105. *per totam*, quia tamen non ſemper exprimitur, an Epiſcopi poſſint contra eos cenſuris etiam procedere, vertitur in dubium, an id eis liceat, cum illi habeant priuilegium, ne valeant ab Ordinariis excommunicari, ſuſpendi, vel interdici. Et ſanè in hoc multi opinati ſunt Regulares exemptos in iis, in quibus ſubiiciuntur Ordinariis, licèt valeant mulcta indicta, carcere, pignoribus captis, vel alio modo conſtringi, aut puniri, non tamen poſſe cenſuris compelli, niſi expreſsè id permittatur, vt in quibuſdam Tridentini decretis: ita Fr. Eman. 20
Roderic. *qq. can. & reg. tom.* 1. *cap.* 74. *num* 4. *caſ.* 1. latè Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſp.* 33. *n.* 23. & *moral. lib.* 6. *c.* 1. *n.* 14. qui rem fusè examinat. Quarant. *in ſum. Bull. verb. Præcedentia*, *verſ. an in caſu.*

At verius eſſe exiſtimo, & receptius, vt Epiſcopi, & Ordinarij valeant non ſolum mulctis, & modis prædictis procedere contra Regulares in caſibus, quando eis ſubiiciuntur, ſed conſtringere illos cenſuris, velut ſi renuant accedere ad publicas proceſſiones, vel extra Monaſterium delinquant, & in ſimilibus caſibus, quoniam 21
Concilium Trid. *ſeſſ.* 25. *cap. fin. de regular.* mandat obſeruari omnia decreta de eis loquentia, non obſtantibus priuilegiis, & Epiſcopos deputat executores. Vnde nulla habenda eſt ratio priuilegiorum, & cùm per Concilium non reſtringatur modus compellendi, ille Epiſcopi arbitrio remittitur, nec eorum priuilegium tollit arbitrium, quod Epiſcopis dat Concilium, & ideò liberum erit Ordinariis, ſi velint, etiam cenſuris contra Regulares procedere, & ita ſenſerunt, & ſeruatum eſſe dixerunt, & à S. C. deciſum teſtati ſunt Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarræ*, *lib.* 1. *tit.* 14. *cap.* 28. §. 31. *de proceſſ. n.* 7. Lopez *ad Diaz in prax. cap.* 3. *littera A*, *verſ. quæ poteſtas*, Maceratenſ. *deciſ.* 35. *dub.* 2. Prax. Archiep. Neap. *d. c.* 59. *num.* 8. *verſ. nihilominus*, *in magnis*, Aloyſ. Ricc. *reſol.* 308. *num.* 6. *verſ. tamen*, *de pœn.* Gratian. *deciſ.* 232. *n.* 15. *verſ. unde.* Barboſ. *de off. Epiſc. alleg.* 78. *num.* 25. *p.* 3. quod etiam certius redditur ſtante Bulla Pij IV. per quam abrogantur omnia priuilegia Concilio Tridentino contraria, vt inquiunt Prax. Archiep. Neap. *d. c.* 59. *num.* 9. 22
verſ. facit etiam, *in magnis.* Aloyſ. Ricc. *d. reſol.* 308. *n.* 6. *verſ. Accedit.*

Non obſtat, quod diximus ex voto S. C. Regularem ſcilicet eſſe ſtatim remittendum ad ſuum Superiorem, quia illud verbum, *Statim*, intelligitur cum aliquo temporis interuallo, & cum certo temperamento ſecundùm 23
ſubiectam materiam, adeò vt ſæpe etiam dicatur fieri ſtatim, quod fit in termino decem dierum. Ita probat textus *in l. quod dicimus*, vbi gl. *in verbo*, *Intelligendum*, *ff. de ſolution.* Tiraq. *in l. ſi vnquam*, *verſ. reuertatur*, *ſub n.* 119. *C. de reuocat. donat.* Rot. *diuerſ. deciſ.* 285. *num.* 10. *part.* 4. & ideò ſi remiſſio fiat in termino viginti horarum, vel die ſequenti, rectè incontinenti facta dicetur per ea, quæ vidimus, hoc enim iudicis arbitrio remittitur. Menoch. *de arbit. iud. caſ.* 13. *n.* 4.

His ſuperatis reſtat videre, an iuſta ſit fori laicalis prætenſio, quòd ſcilicet hæc mulier non potuerit detineri in

in hoc foro Episcopali, nec in eo puniri. Pro cuius rei dilucidatione aliqua in iure certa præmittenda sunt; nam solent Iuristæ, & Canonistæ sæpe quæritare, an liceat Episcopis, & eorum Vicariis tenere familiam armatam pro executione eorum, quæ ipsi decernunt, & pro necessitatibus eorum officij, habereque lictores, seu cursores armatos ad carcerandos delinquentes? In hoc multi putauerunt, nisi Episcopus habeat etiam in loco temporalem iurisdictionem, non posse familiam tenere armatam, quia non habet territorium, nec fiscum, & propterea oportere eum iudicis sæcularis implorare auxilium; ita tenet, & in facto respondisse inquit Abb. *in*
24 *cap. cum non ab homine, num.* 8. *de iudic.* & latiùs *in cap. significasti, num.* 10. *in fin.* vbi etiam Felin. *num.* 4. & Bero. *num.* 31. *de off. deleg.* Afflict. *in constit. Intentionis, num.* 13. Host. *in summ. de treg. & pac. col.* 2. *vers. ratione persona, & col.* 3. *versic. sed contra.* Oldrad. *cons.* 77. *n.* 10. Boer. *decis.* 264. *num.* 3. Auend. *de exequend. mand. cap.* 1. *n.* 22. Menoch. *de success. creat.* § 2. *num.* 17. & §. 6. *num.* 16. *vers. illud autem.* Soar. de Paz. *in pract. tom.* 2. *prel.* 2. *num.* 54. Perez. *l.* 48. *gl.* 3. *tit.* 1. *lib.* 3. Oliban. *in comment. vsatic. cap.* 15. *num.* 50. *versic. sed quia*, Decian. *tract. crim. lib.* 8. *cap.* 3. *num.* 47.

Verùm altera est sententia certa, vera, & magis communis, & vsu recepta, vt Episcopi, & eorum Vicarij indistinctè contra clericos, & laicos in causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, etiamsi non habeant in loco dominium temporale, valeant familiam armatam tenere, & proprios habere ministros, & executores, quoniam possunt habere carceres, & pœnas etiam corporis afflictiuas, non tamen sanguinis, infligere, eis datum est iudicium terminale, & ciuile, & solum recurrunt ad brachium sæculare, quando per suos executores non pos-
25 sunt executiones terminare, & ita probatur ex *cap. contra idolorum*, iunct. glossa 16. *quæst.* 5. *cap. attendendum*, 17. *quæst.* 4. Felin. *in cap. cùm sit generale, num.* 20. *vers. contrarium*, & ibi Soc. *in fin. de for. compet.* videndus Bald. *in l.* 3. §. *ait enim, ff. de off. præfect. vigil.* Barbat. *in cap. significasti*, vbi etiam Dec. *num.* 19. 21. *de off. deleg.* idem Dec. *in d. cap. cum non ab homine, num.* 8. 29 *de indic.* latè Campeg. *in Clem.* 1. *num.* 21. *de vit. & honest. cler.* latè Rol. *cons.* 37. *num.* 9. *& seqq.* vbi respondet contrariis, *lib.* 4 Aufr. *de potest. iud. Eccl. super laic. & eorum bon. num.* 18. Fusch. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 16. Menoch. *de arb. iud cas.* 394. *num.* 70. Farin *quæst.* 182. *num.* 90. *in fin.* pulchrè vide Læl. Iordan. *tract de maior. caus. cap.* 8. *num.* 1. *& seqq. & per totam*, vbi tollit omnia contraria. Leon. *in thes. for. Eccles. part.* 1. *cap.* 9. *num.* 16. & *part.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. Sbrozz. *de off. Vic lib.* 2. *quæst.* 147. *num.* 1. Vgolin. *de potest. Episc. cap.* 4. §. 12. Bellet. *disq. cler. part.* 1. *tit. de fau cler. real.* §. 1. *num* 18. Grass. *de effect. cler. eff.* 1. *num.* 129. Tusch. *litt. E, concl.* 253. *num.* 1. 12. latè Aug. Barbos. *de off. Episc. part.* 3. *alleg.* 107. *num.* 1. 2. 3. 8. benè Giurb. *cons.* 88. *num.* 2. Piasec. *in prax. Episc part.* 3. *cap* 3. *num.* 4. Prax. Archiep. Neap *cap.* 40. *n.* 7. & *cap.* 11. *in magnis.* Marth. *de iurisd part.* 1. *cap.* 50. *num.* 5. 8. 9. & *part.* 4. *cas.* 111. *num.* 5. Horat. Caualc. *de brach. reg. part.* 4. *num.* 159. Duard. *in comment. Bull. Cœn. Domini, lib.* 2. *can.* 1. *quæst.* 33. *concl.* 2. *num.* 23. 26. apud quos causas, & rationes licet videre; sufficit enim hic cognoscere hanc esse communissimam DD. sententiam, quæ hodie non recipit difficultatem stante Decreto Concilij Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* vbi iudicibus Ecclesiasticis permittitur suas sententias exequi per proprios, vel alienos executores, adeò vt possint, non tamen teneantur contra laicum, vel clericum brachium implorare sæculare, & si faciant, ascribitur eorum vrbanitati, & in subsidium vi-
26 dentur facere. Rol. *cons.* 37. *num.* 17. *vers. non obstant, lib* 4. Marth. *de iurisd part.* 1. *c.* 50. *num.* 21. pulchrè Læl. Iordan. *tract. de maior. caus. cap.* 8. *num.* 43. 45. Horat. Caualc. *de brach. reg. part.* 4. *num.* 158.

Nec est considerandum, quod multi Episcopi non teneant familiam armatam, sufficit enim posse; nam vel id faciunt, quia pauperes sunt, vel quia tenaces, & habent manus aduncas, aut quia id malunt; est enim actus facultatiuus, & possunt, si volunt; & qui vtuntur familia armata, satis constat maiore in honore haberi, vt inquiunt Barbat. *in d. cap. cum non ab homine, num.* 40. *de* 27
iudic. Læl. Iordan. *d. tract. de caus. maior. cap.* 8. *num.* 18. *vers. Barb.* & Marth. *de iurisd. part.* 1. *cap.* 50. *num.* 11.

Non enim est verum, quòd Episcopus non habeat territorium, quia verè illud habet, & Diœcesis illi deseruit pro territorio, & potest ea in officio suo, quæ possunt territorium habentes, vt probant textus *in cap. omnes Basilicæ*, 16. *quæst.* 7. *cap. fin.* vbi Gem. *de const. in* 6. 28
Hort. *in cap. cùm contingat*, vbi Innoc. & Ioan. And. *de for. comp.* Ruin. *cons.* 22. *num.* 5. *lib.* 1. Tusch. *d. littera E, conclus.* 253. *num.* 14. Læl. Iord. *d. cap.* 8. *sub num.* 26. Leon. *in thes. for. Eccl. part.* 1. *cap.* 9. *num.* 28. Ricc. *d. resol.* 473. *n.* 3. Barbos. *d. alleg.* 107. *num.* 3. idemque potest omnia, quæ possunt territorium habentes in causis ad eius forum spectantibus, & habet imperium in sua Diœcesi, vt in- 29
quit Læl. Iord. *d. cap.* 8. *num.* 25. & aliàs dixi similem esse Prætori, immò assimilari Præsidi, inquit Peregr. *de iur. fisc. lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 105. *in fin.* licèt ipse Peregr. *in prax. ciuil. lib.* 1 *in rub. de iudic. n.* 50. admiserit Episcopos, & 30
Abbates habere quidem iurisdictionem, sed non territorium, quia iura extant aperta, Episcopos territorium habere, vt apud prædictos videre est.

Nec mirum, quia Episcopus, & eius Vicarius dicuntur Officiales Communis, & Ciuitatis, adeò vt prohibitus exequi sententiam extranei iudicis, vel trahere ad alienum forum, non prohibeatur exequi sententiam Episcopi, vel Vicarij, vel trahere ad eorum forum in causis ad eos spectantibus: pulchrè Anch. *cons.* 341. *num.* 1. *vers. ex istis.* Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.* 10. *de constit.* 31
Rol. *d. cons.* 37. *num.* 23. *lib.* 4. Marth. *de iurisd. part.* 1. *cap.* 50, *num.* 19. Tusch. *d. concl.* 253. *num.* 5. Prax. Archiep. Neap. *cap.* 48. *num.* 9. 10. *in magnis.* Hort. Caualc. *d. tract. de brach. reg. part.* 4. *num.* 258.

Hinc est etiam, quòd Episcopus, & eius Curia habet fiscum, & procuratorem fiscalem, & habet ius confiscandi, & eius Cameræ applicandi pœnas etiam laicis inflictas, ita tamen, quòd mulctæ pecuniariæ locis piis distribuantur, prout de veriori opinione, & communi testantur Couar. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 11. Peregr. *de iur. fisc.* 32
lib. 1. *tit.* 2. *num.* 105. *vers. sed contra*, & *num* 106. Tusch. *d. concl.* 253. *num.* 6. Aloys. Ricc. *in prax. resol.* 479. *num.* 2. 3. Prax. Archiep. Neap. *cap.* 45. *num.* 2. *in magnis.* Leon. *in thes. for. Eccl. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 17. Bellet. *disq. cler. part.* 1. *tit. de fauor. cler. real.* §. 1. *n.* 21.

Hinc cognoscitur eos malè sentire, qui putarunt Episcopum, & eius Vicarium in casibus vbi possunt contra laicos iudicare, non posse tamen eos arrestare, vel carceri tradere, aut eorum personam punire absque requisitione iudicis sæcularis, sed tantùm posse contra eos censuris procedere, & pro hac sententia contra Episcopos allegantur Ioan. Andr. *ad Specul. in rub. de off. Ordin.* Anch. *in reg. ea quæ ad decus, quæst.* 11. *de reg. iur. in* 6. Oldr. *con-* 33
sil. 86. *in fin.* Imol *in cap. cùm Episcopus, de off ord. in* 6. Lopez *in cap. per vestras, in* 2. *not.* §. *sed est, de donat. inter vir, & vx.* Villalob *de commun. op littera I, num.* 117. March. *dec.* 449. *num.* 2. *lib.* 1. Guid. Pap *sing.* 120 Rom *sing.* 703 Aug. Arim. *in tract. de malef vers. quod fama, num* 88. alios allegat, & de communi testatur Clar. *in prax. quæst.* 17. *num.* 8. *vers. vnum tamen.* Boer. *d. decis.* 264. *num.* 3 Auend. *d. cap* 1. *n.* 22. Decian. *tract. crim. lib.* 4. *cap.* 27. *n.* 15.

Nam his non obstantibus verius est, & receptius Episcopum habere etiam districtionem personalem in laicos pro delictis Ecclesiasticis, seu mixti fori, adeo vt eos possit per suos, vel alienos executores carceri tradere, & personaliter punire, & hæc sententia magis communi DD. calculo recipitur, & non solùm probatur expressè decretis Concilij Tridentini, sed etiam priùs apertis iuris canonici locis, vt ex *c.* 1. *de off. ord. c. contra idolorum* 26. *q.* 5. *c.* 34

attendendum, 12.*quæſt*.4.*cap*.2. *de adult. Clem*.1. *de hæret.* Dominic. *de S. Gem.* in *d. cap. cùm Epiſcopus*, *num*.9. vbi Franch. *in* 4.*not.de off.ord.in* 6. Anan. *in cap.*2.*de adult*.& *in cap.qualiter*, §.*ad corrigendos*, *de accuſ.* Felin. *in cap.cùm ſit*,*num*.20.*verſic.contrarium*, vbi Soc. *in fin. de for. compet.* & *in d.cap.ſignificaſti*,*num*.4.*ad fin.de off. deleg.* Aufrer. *de pot.Eccl.ſuper laic.num*.1.& *in Clem*.1.*quæſt*.5.*num*.107. *de off.ord.* Abb.*in cap.ſicut*,*de priuileg.*Cagn.*in l.vnic.num*.26. *ff.ſi quis ius dicenti non obtemp.* Villad. *tract.de hær. q*.11. *num*.17.*ad fin.*Læl.Iordan.*de Rom. Sed.orig. part*.2. *cap*.8. *num*.19.20.27.*& per totum.* latè Foller. *in prax. verſ. Aut inquiſitione formata*, *num*.51. ibi: *ſed iſtis.* Boſſ. *in prax. crim.titulo de foro compet. num*.159.videndus Couar.*pract. qq. cap*.10.*num*.2.Tuſch.*pract. concl.littera M*,*concl*.293. *num*.41.42. Barbat. *conſ*.93.*numer*.15.*& ſeqq. tom*.1. *inter conſ.crim.*Rol.*d.conſ*.37.*num*.16.*lib*.4. Barboſ. *d. alleg*.107. *num*.8.*verſ.ſed contrarium.*Matth.*de iuriſdict.part*.1. *c*.50. *num*.5.8. Prax. Archiep. Neap. *cap*.13. *num*.3. *in magnis.* Hort. Caualc. *dict.tract.de brach.reg. part*.4. *numer*.258. apud quos rationes, & cauſas, & reſponſiones ad contraria licebit videre, apparet autem hanc eſſe communiſſimam DD. ſententiam, & melioribus rationibus munitam, & vltimo loco definitam à Concilio Trid. *d. ſeſſ*.25.*cap*.3.*de reform.*adeò vt non ſit mirum, ſi hæc opinio magis placuerit S. C. habitæ ſub die 5. Iun. 1567. coram Sanctiſſimo Pio V. & fuerit ſeruata Mediolani tempore Sancti Caroli, teſte Tuſch. *dicta concluſ*.293. *num*.42.

Et hoc eſt in viridi obſeruantia apud eos Prælatos, qui vti volunt facultate ſibi conceſſa, & id tolerant laici in criminibus Eccleſiaſticis, vel mixti fori, & ego ſæpiùs practicaui, & vidi carcerari quendam ſacrile-
35 gum, qui furatus fuerat plumbum, quo tegebatur Capella Illuſtriſſimi Cardinalis Tuſchi, & alterum, qui ſtupratus fuerat virginem cum promiſſione matrimonij, & alium laicum, qui falsò denunciauerat falſum matrimonij impedimentum, & hanc concubinam, & diebus elapſis alteram, quæ fuerat accuſata de adulterio ab eius marito; & ſic etiam ſeruatur Neapoli, teſte Genuenſi *in prax.Archiep. d. cap*.13. *num*.1.3. & vbi hoc ius fuit à Prælatis præſcriptum, eos poſſe etiam laicos carcerare, admittit quoque Clar. *in prax. d. quæſt*.37. *num*.8. *verſic. tamen*, ibi: *bene verum eſt.* Sed verius eſt non requiri talem præſcriptionem,quia Prelati id ſuo marte facere poſſunt, & non eſt neceſſaria præſcriptio in illis faciendis,
36 quæ iure communi permittuntur: ita pulchrè Couar. *pract.qq.cap*.10.*num* 2 *verſ.ſecundò quoties.*Tuſch. *d. littera M*,*concl*.293.*num*.42. Læl.Iordan.*in d. trct. de maior. cauſ.cap*.8.*num*.41.

Hinc certum eſſe cognoſcimus,Epiſcopum,& eius Vicarium poſſe mulctare etiam laicos,& pœnis pecuniariis punire in caſibus ad eius forum ſpectantibus, *cap. licèt*,
37 vbi Abb.*de pœn.cap.ſtatuimus*,16.*quæſt*.1.*cap. quiſquis* 17. *quæſt*.4 de communi Felin.*in cap. irrefragabili*, §.*cæterùm*, *num*.5.*de off.ord.*Hoſt. Butr. Anan. Card. *in cap.ad aures*, *de ſimon.* Peregr. *de iur. fiſc. lib*.1. *tit*.2. *num*.106. poſt multos Ang. Barboſ. *d. alleg*.107.*n*.18. perbellè Marth. *de iuriſdict. part*.1. *cap*.50. *num*.18. pro quo notandum eſt antiquitus potuiſſe Epiſcopos mulctas ſtatutis Eccleſiaſticis inflictas ſibi applicare, & in proprios vſus conuertere, quas vnico ſuo arbitrio imponebant, locis piis diſtribuere ſolebant ad euitandam auaritiæ ſuſpicio-
38 nem. Hoſt. *in ſumm.tit.de off.ord.*§.*quia pertinet*,*verſic.non tamen debet.* Abb. *in d.cap.licet*,*num*.9.*de pœn* Couar.*var. reſ. lib*.2.*cap*.9.*num*.11.March. *deciſ*.339. *num*.12. *part*.1. tamen hodie Epiſcopi id facere non poſſunt, ſed mulctas pecuniarias eo ipſo, quod exactæ fuerint, locis piis aſſignare debent, adeò vt nec aliquam portionem ſuo valeant applicare Vicario, nec Cameræ Epiſcopali, aut
39 fabricæ Eccleſiæ Cathedralis,non obſtante quacumque conſuetudine non præſcripta. Concil.Trid. *ſeſſ*.25.*cap*.3. *de reform.* & ita decreuit Sacra Congregatio, teſte Quarant.*in ſum.Bullar.verb. Pœna pecuniaria*, *verſ. id expreſsè.* Piaſec. *in prax. Epiſc. part*.2. *cap*.4. *num*.97. Sbrozz. *de off. vic. in addit. quæſt*.143. Aloyſ.Ricc. *in prax.reſol*.300. *num*.3. Prax. Archiep. Neap. *cap*.69. *num*.2. *in magnis.* Barboſ. *de off. Epiſc. part*.3.*alleg*.107.*num*.19. *verſ. id expreſsè.* Aliquid tamen toleratur in Epiſcopo paupere, & multi ſolent partem mulctarum applicare fabricæ ſui Palatij, & Roma non contradicit.

His viſis quærendum eſt, an ſicut Epiſcopus poteſt in dictis caſibus laicos carcerare, ita valeat in eorum bonis executiones facere ad exigendam mulctam ſine requiſitione iudicis ſecularis? Nam id negant multi, quia bona laici ſunt prorſus libera à poteſtate iudicis Eccleſiaſtici: ita probant *ex cap. ſecundum*, 23. *quæſt*.8. ibi: *regia poteſtate dare cogatur*, *cap. poſtulaſti*, *de Iudæis*, *c*.2. *de malediƈt. l. Epiſcopale*, *C. de Epiſc. aud.* Ioan. And. *in* 40
cap.1. *col*.3. *verſ. bonis mundanis*, *de homic. in* 6. Hoſt. *in c. ſignificaſti*, *ad fin.* vbi etiam Butr. *de off. ...eg.* Bald. *in margar. verſ. delegatus*, Ang. *in l. fin. num*.5. *C. de iudic.* Card. *in Clem*.1. *quæſt*.10. *de off. deleg.* latè de communi teſtans Ioan. Lopez *in c.per veſtras*, *not*.2. *verſic. ſed eſt pulchra*, *num*.10.*in fin.num*.11.12.13.14.*de donat.inter vir. & uxor.*

Sed verius eſt, & receptius poſſe Epiſcopum abſque iudicis ſæcularis requiſitione exigere mulctam à laico,& in eius bonis executionem facere, vbi mulctatus eſt propter delictum Eccleſiaſticum, vel mixti fori, & nulla ſunt iura, quæ aſtringant iudices Eccleſiaſticos ad implorandum brachium ſæculare pro faciendis executionibus,licèt id poſſint, ſi velint,& faciendo ſibi non præ- 41
iudicant, quia eſt actus facultatiuus, & ſi poſſunt laici perſonam conſtringere,quanto magis eius bona minùs digna, & quæ ſequuntur naturam principalis, qui ratione cauſæ effectus eſt de iuriſdictione Prælati, & ideò negari non poteſt, quin iudices Eccleſiaſtici poſſint propriis miniſtris executiones facere in bonis laicorum, & propterea contra Ioan.Andr.tenent Abb. *in d.c.licèt*,*n*.8. *de pœn.* pulchrè videndus Felin. *in d.c. irrefragabili*, § *cæterùm*,*num*.5.*verſic.licèt*, *de off.ord.* quem ſequitur Aufr. *ad Capell.Tholoſ.deciſ*.274.*verſ. An autem Ordinarius*, ibi: *ita firmat*,& *de poteſt. Eccl. ſup.laic.num*.2. Rot. *dec*.7. *de teſtib.in antiquis.*And de Iſern.*in tit.de ſtat.& conſuet.contr.libert.Eccl.num*.12. Dom. *in cap cum Epiſcopus*,*ſub n*.9. & ibi Franch.& Ioan.Vanquel.*in vlt.concl.de off.ord.in* 6. Innoc. *in c.olim.il tertio*,*de reſt ſpol.*Ioan.de Anan. *in rub. de ſacrileg. num*.5. Soc. *in c.cum ſit generale*, *in fin.* & ibi Felin. *num*.20.*de for.compet.*And.Soc. *in c. ſignificaſti*, *ſub num*.30.*verſic.mihi videtur*,*de off.deleg.*Zabarell *in c. litteras*,*ſuper gl pen.de reſt. ſpol.* benè Couar. *pract.qq.cap*.10. *num*.2.*verſiculo ſecundò quoties.* Cagn. *in l.vnic. num*.26. *C.ſi quis ius dic. non obtemp.* Tuſch. *pract. concluſ. litt. E*, *concluſ*.253.*num*.6 Marth. *de iuriſdict. part*.1.*cap*.50.*numer*.17. Prax. Archiep. Neap. *cap*.10. *ſub numer*.7. *verſ. ſed dum*, & *cap*.11. Hort. Caualc. *de brach. reg. part*.4. *numer*.258. apud quos rationes etiam videre poteris, & præcipuè apud Læl. Iordan. *d.tract.de maior. cauſ. cap*.8. *numer*.10. *& per totum*, qui hanc rem latè examinat, ex quibus licèt cognoſcere hanc eſſe veriorem, & magis communem DD. ſententiam, vſuque, & in praxi ſatis receptam.

Neque obſtant iura in cõtrarium adducta,quia ſi loquimur de iuribus canonicis,ea procedunt ſolùm,vbi pro faciliori expeditione Eccleſiaſticus vult negotium committere iudici laico, vt ipſe exequatur, vel vbi ille non habet proprios miniſtros,vt declarat Felin.*in d.*§.*cæterùm*, 42
& Læl.Iord.*in d.c*.8. Sin placet loqui de l. ge *Epiſcopale*, & aliis legibus ciuilibus, illæ fortè procedunt ſecundùm ius ciuile,quo attento præualebat opinio, quòd Epiſcopus non haberet territorium, vt inquit Bald.& Caſtr. *in d.l.Epiſcopale*,*C.de Epiſcop.aud.* Verùm quia,vt vidimus, 43
ſecundum iura canonica,quæ præualent,& faciunt ceſſare ius ciuile, Epiſcopus dicitur habere territorium, & imperium,

imperium, huiusmodi iura non faciunt ad propositum, propter quod hæc sententia magis iuridica visa est S.C. & in eam inclinauit attento etiam solùm iure communi.

Verùm quia huiusmodi dubitatio clarè tollitur, & expressè dicitur in dicto Concilio Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* vbi mandatur iudicibus Ecclesiasticis, vt propria auctoritate prius faciant etiam contra laicos executionem realem vel personalem per proprios, vel alienos executores, antequam veniant ad censuras, nihil restat, de quo hæsitari possit, vt apud Prax. Archiepisc. Neap. *d. cap.* 10. *num.* 7. *in magnis.* Marth. *de iurisd. d. cap* 50. *num.* 10. Caualc. *d. tract. de brach reg. part.* 4. *num.* 158.

Maius dubium est, an in causis ciuilibus ad forum Ecclesiæ pertinentibus valeat Iudex Ecclesiasticus suæ sententiæ executionem facere in bonis laici, velut in causa restitutionis dotis ob separationem thori, in restitutione vsurarum, & vbi laicus extitit in iudicio fideiussor pro clerico, & similibus. Nam adsunt multi qui id Ecclesiasticis licere negant, quia non possunt mittere in possessionem rerum laicalium, quæ non sunt de tempo-
44 rali iurisdictione Eccl. siæ: ita videndus Bald. *in d. cap. significasti, num.* 3. 4. vbi Host. & Butr. *de off. deleg.* latè Lopez *in d. cap. per vestras, in* 2. *not. vers. sed est pulchra, n.* 7. *& seqq.* & *n.* 15. *ad fin. de donat. inter vir. & vxor.* perbellè Couar. *pract. qq. c.* 10. *n.* 2. *versic tertiò illud erit*, & omnes alij, qui fuerunt allegati in antecedenti quæstione pro contraria parte.

Verumtamen in hoc etiam verius est, & receptius iudicem Ecclesiasticum, siue delegatum, siue Ordinarium posse suam sententiam exequi, & dare possessionem corporalem, etiam in bonis laicorum sine requisitione iudicis secularis, & facere quamcumque executionem in eorum bonis, siue per proprios, siue per alienos ministros:
45 ita probat, & benè dictum inquit videndus Specul. *de sec. cund. decret* § *rest num* 2. *vers. alij* Ioan. de Anan. *in d cap. significasti, in fin.* & ibi Ioan. de Imol. *ad fin.* Barbat. *num.* 12. Felin. *sub num.* 4. *de off deleg.* Foller. *in prax. verb. Aut Inquisitione formata, num* 52. *vers. immò, in fin.* Prax. Archiep. Neap. *d cap.* 13. *num.* 2. *in magnis*, & pro hac parte possunt allegari omnes, qui in præcedenti quæstione pro Episcopo senserunt Et hæc sententia seruatur in practica, & est magis communis, & ego eam seruaui sæpe, velut in vna Corrigiensi pro quibusdam de Bottonis, vbi cùm pronunciassem ex legitimis causis locum esse separationi thori, relaxaui etiam grauamen pro restitutione dotis, & in causa sequestri feci pignotare quosdam de Reuerzanis, & in pluribus aliis causis id obseruatum fuit iuxta antiquum huius Curiæ stylum, idque non recepit difficultatem ex infra dicendis.

Benè verum est, quòd attento iure communi hæc sententia est valde controuersa, & pro ea in S C. habita sub die 5. Iunij 1567. coram Sanctissimo Pio V non fuit aliquid certi determinatum. At quia iste casus cum aliis præcedentibus satis deciditur apertis verbis Concilij
46 Trid. *d. sess.* 25. *cap.* 3. *de reform.* vbi dicitur, quòd loco censurarum quas Prælati passim adhibebant, in causis fori Ecclesiastici liceat iudicibus Ecclesiasticis in ciuilibus negotiis contra quoscumque etiam laicos per mulctas pecuniarias, seu per captionem pignorum, districtionemque personarum per proprios executores, vel alienos procedere; cuius decreti verba sunt dispositiua, quia hæc potestas subrogata est loco censurarum, & quia Concilium dicit, *Liceat*, quod respicit verbum facti, sci-
47 licet captionem pignorum, & personarum districtionem, propter quod id Episcopis censetur permissum de iure, & de facto. Bald. *in l. si stipulatio ista*, §. *hi qui, sub num.* 3. *de verb. oblig.* Ideò S. C. non curauit anxiùs casum hunc de iure communi discutere, quia nimis clara sunt verba Concilij non solùm in ciuilibus, sed etiam in controuersiis criminalibus: dicitur enim ibidem, *In causis quoque criminalibus, vbi executio realis, vel personalis, vt suprà, fieri poterit, erit à censuris abstinendum.* Vbi consi-

dera dictionem, *vt suprà*, esse repetitiuam omnium præcedentium. Menoch *cons.* 106. *num.* 195 348 369. vide Surd. *cons* 200. *num.* 6. & *cons* 464. *num* 10 vnde infer-
tur, quòd sicut in ciuilibus Concilium dixit licere Episcopis contra laicos facere executionem realem, & personalem, ita & in criminalibus dicendum est: & propterea vniuersæ Congregationes coram dicto Sanctissimo Pio V habitæ prædicta probauerunt in omnibus supradictis casibus. 48

Hæc autem procedunt non solum in Episcopis & eorum Vicariis, sed etiam in quocumque Ordinario, & Vicario Capitulari, quia eadem est necessitas, & eadem iurisdictionis potestas, & Concilium non se restringit ad Episcopos, sed mandat omnibus iudicibus Eccl. siasticis, 49
quales possunt dici omnes Ordinarij iura quasi Episcopalia habentes: sic probat dictum Concilium Trid. *sess.* 25 *cap.* 3. *de reform.* sentit Læl. Iordan *d. tract. de maior. caus. c.* 8. *num.* 60. 61.

His ita discussis patet, quid respondendum sit Officialibus sæcularis fori circa hanc procacem fœminam in foro Episcopali carceratam. Nam si eam consideramus vti concubinam dicti sacerdotis regularis vtique certum
est eam esse subiectam foro Episcopi, quia concubina clerici efficitur de eius foro, & quando notoria est, potest puniri tam a iudice Ecclesiastico, quàm à sæculari adeo, vt sit locus præuentioni: si verò occulta sit, potest quidem Ecclesiasticus contra eam inquirere, & procedere, non tamen laicus ex officio suo, sed tantum ad querelam, vel instantiam partis, vel data nimia Ecclesiastici negligentia: ita probatur ex glossa *in cap. eos*, vbi Arch. & Dom. 34. *dist.* latè vide Anch. *cons.* 196 *num.* 5. Felin. *in cap. si concubinæ, de sent. excomm.* Grilinz. *cons.* 79. *num.* 1. benè 51
Decian. *tract crim. lib* 6 *cap.* 21. *num* 37. *in fin* Clar. *in prax.* §. *fin. quæst.* 37. *num.* 4. *vers. quæro etiam*, de communi Lopez *ad Diaz in pract crim. cap* 79 *littera A, vers. & non solum.* Tusch. *pract concl. litt. M, concl.* 293 *num.* 44. Marth *de iurisd. part.* 2. *c.* 19 *n.* 14. Bellet. *disq. cler. part.* 1 *tit. de fauor. cler. real.* §. 4. *num* 49. 50. 50

Sin consideremus talem fœminam vti adulteram, est enim mulier nupta, quam etiam passim sui copiam facere non constat, pariter certum est adulterium esse delictum mixti fori adeo, vt possit puniri tam ab Ecclesiastico, quàm à sæculari Iudice; hoc tamen ordine, vt si agatur de pœna excommunicationis, hæc à solo iudice Ecclesiastico imponatur, si de pœna sanguinis, à solo laico 52
inssigatur, si verò de aliis pœnis, locus sit præuentioni, quod obseruа semper in his, quæ sunt mixti fori, ad rem Clar. *in pract. crim. d. quæst.* 37 *num* 3. *vers. quæro numquid.* 53
Lopez *ad Diaz in d. pract. c* 85 *litt. B, versic. puniri, in fin.* pulchrè Decian. *tract. crim. lib.* 4 *cap.* 17. *n.* 7. vbi sic declarat. Farin. *de delict. carn. quæst.* 141. *n.* 47. Marth. *de iurisd. part.* 2. *cap.* 19 *n.* 3. 10. Bellet. *d* §. 4. *num.* 63. videndus Caball *resol crim.* 194. *n.* 10. 11. qui tulit omne punctum. 54

Nec obstat, quod dicebatur opponendo eam non esse concubinam, quia non tenebatur in domo affectione maritali, & quatenus esset, antequam Iudex Ecclesiæ possit contra eam procedere, necessarium est vt præcedat trina monitio, ex Concilio Trid. *sess* 24 *cap* 8. *de ref.* Nam ad primum respondetur non hic inquirendas esse qualitates propriæ concubinæ ad formam iuris ciuilis sufficit enim ad propositum nostrum clericum ad eam habuisse consuetudinem; nam clericus dicitur concubinarius, etiamsi mulierem teneat extra domum, quando cum ea habet carnalem consuetudinem, vt probat Leon. *in thes. for. Eccles part.* 3. *cap.* 4. *numer.* 27. *versic. & regulariter* 55

Ad secundum responsum fuit non esse necessariam trinam monitionem, nisi quando Episcopus vult contra cóncubinarios procedere ad sententiam excommunicationis, secus est si aliis pœnis vti velit, quia tunc non requiritur alia monitio; sic enim declarauit S. C. his verbis: *Trina monitio tunc demum est necessaria inter concubinarios,* 56

binarios, quando in eos vult Epiſcopus ferre ſententiam excommunicationis; ſi verò pœnis pecuniariis, vel aliis mulctare eos velit Iudex, non requiruntur iſta ſolemnitates. Ita teſtantur Barborſ. *ad Conc. Trid. dicto loco*, Vinc. Marſill. *ad Conc. Trid. lib.4. cap.1. & cap.2. in fin.* vbi etiam dicit quòd Concilium non ſuſtulit alias pœnas à iure communi contra concubinarios impoſitas, & cùm Archiepiſcopus Mediolanenſis condemnaſſet quendam concubinarium in pœnam ſcutorum 50. benè feciſſe, S.C. reſpondit ſub die 3. Nouembris 1587. Et ideò ego talem fœminam poſt carcerem multorum dierum exulem feci à tota diœceſi Regij ſub pœna ſcutorum centum, & in ſubſidium excommunicationis in caſu contrauentionis, quod illa obſeruauit; & ſecundùm prædicta me bene feciſſe reputatum fuit: & ita, &c. ſalua ſemper determinatione Sanctæ Eccleſiæ Romanæ.

CAPVT LI.

EPITOME.

Licitum eſt vſufructuario, fideicommiſſario, & ſimilibus arbores frugiferas incidere ex cauſa reparationis, & pro vſu ſuo, & quomodo id procedat.

SVMMARIVM.

1 *Arbores non ſunt in fructu, ſed pars proprietatis.*
2 *Fideicommiſſarius non poteſt alienare.*
3 *Arborum inciſio æquiparatur demolitioni domorum.*
4 *Arbores vetuſtas, vel vi ventorum euulſas fructuarius tollere poteſt.*
5 *Impenſa in re ſpectat ad eum, qui habet fructus.*
6 *Fideicommiſſario non licet arbores cadere pro vſu ſuo.*
7 *Alienare prohibitus non eſt perfectus dominus.*
8 *Alienare non poſſe non eſt de dominij diffinitione.*
9 *Fideicommiſſo grauatus an poſſit dici rerum dominus.*
10 *Hæres fideicommiſſo grauatus eſt interim plenè proprietarius.*
11 *Arbores cadere ſpectat ad dominum.*
12 *Arboribus ſuccisis non eſt ſalua rerum ſubſtantia.*
13 *Vſufructuarius, & ſimiles non poſſunt arbores frugiferas cadere.*
14 *Emphyteuta, & ſimiles poſſunt ſuccidere arbores grandes fructiferas.*
15 *Arbores non fructiferas grandes quomodo fructuario licitum ſit cadere.*
16 *Arborum inciſio non prohibetur fructuario, ſed tantùm frugiferarum.*
17 *Arbores non fructiferas incidens non dicitur deteriorare.*
18 *Incluſio vnius eſt excluſio alterius.*
19 *Reparationis cauſa licet fructuario cadere arbores fructiferas.*
20 *Vſufructuarius pro refectione villæ poteſt arbores cadere.*
21 *Arboribus vi ventorum euulſis quomodo potiatur fructuarius.*
22 *Arbores fructiferæ poſſunt etiam à fructuario cadi pro refectione villæ.*
23 *Fructuarius quando poſſit ſuccidere arbores.*
24 *Exceptio debet eſſe de genere regulæ.*
25 *Exceptio præter regulam eſt ridicula.*
26 *Proprietarius tenetur ad expenſam refectionis ædificiorum.*
27 *Vſufructuarius tenetur ad expenſas medicas, & quæ reſpiciunt fructus.*
28 *Vſufructuarius non poteſt arbores cadere pro nouo ædificio.*
29 *Lex* Arboribus, *de vſufr. declaratur.*
30 *Verbum,* ſuccidere, *quid importet.*
31 *Arbores fructiferas quomodo fructuario liceat cadere.*
32 *Vſufructuarius quomodo poſſit ſuccidere arbores pro vſu ſuo.*
33 *Arbores caducæ an pertineant ad vſufructuarium.*
34 *Arbores ſolent patresfamilias cadere pro vſu ſuo.*
35 *Notorij informationem poteſt capere iudex etiam in cubiculo.*
36 *Voluntatem morientis coniecturamus ex conſuetudine viuentis.*
37 *Vſufructuario licet, quod bono patrifamilias licitum eſt.*
38 *Arbores vi ventorum deiectæ ſpectant ad proprietarium.*
39 *Vſufructuarius quam partem poſſit habere in arboribus euulſis.*
40 *Si de quo minus, ineſſe videtur, ineſt & id, de quo magis.*
41 *Ratio vbi eſt eadem, ibi eadem iuris diſpoſitio.*
42 *Arbores vmbra ſua nociuas fructuarius cadere poteſt.*
43 *Emphyteuta, & ſimiles an poſſint mutare rei formam.*
44 *Vſufructuarius vniuerſitatis bonorum an poſſit mutare rei formam.*
45 *Arbores corruptioni proximas poteſt cadere fructuarius.*
46 *Fideicommiſſarius poteſt cadere arbores vetuſtas.*
47 *Futuri temporis tractus non ſpectat ad iudicem.*
48 *Sententia debet comprehendere præſentia, non futura.*
49 *Iudex non pronunciat ſuper non petitis.*
50 *Legibus, non exemplis, eſt iudicandum.*
51 *Sententiæ ſunt ſtricti iuris, & tantùm valent, quantùm ſonant.*
52 *Deterioratio quanam prohibeatur fructuario.*
53 *Deterioraſſe non videtur, qui tantundem meliorauit.*
54 *Compenſatio meliorationis cum deterioratione datur fructuario, & aliis.*
55 *Quod fit lege permittente, non meretur pœnam.*
56 *Vſufructuarius, & emphyteuta quas expenſas facere teneantur.*
57 *Fructuarius quomodo poſſit cadere arbores pro vſu ſuo.*
58 *Vſufructuarius an poſſit cadere arbores etiam pro expenſis in fabricando.*
59 *Reſtaurationis expenſa quomodo fiat per fructuarium.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN facti contingentia D. Io. Ludouicus Bruſatus in ſuo vltimo teſtamento hæredem ſibi vniuerſalem ſcripſit D. Iſabellam Ciarliniam ſuam ſororem, & ea deficiente eius filios, terminato vſufructu vxoris, quos grauauit poſt 30. annos ad teſtituendum eius hæreditatem lineis quibuſdam de Bruſatis. Pendente autem tempore fideicommiſſi DD Iacobus, & Ludouicus de Ciarliniis hæredes proprietarij pro parte ſexta dictæ D. Iſabellæ mediante eorum patre prætendunt poſſe ſuccidere arbores ſuper bonis dictæ hæreditatis exiſtentes ſaltem pro reparatione, & refectione ædificiorum dictæ hæreditatis, necnon pro vſu eorum familiæ ad comburendum tempore hiemis moderatè quidem, ſicut teſtator erat ſolitus facere. Contrà Bruſati negant id fieri poſſe, & dicunt omnes impenſas pertinere ad Ciarlinios proprio eorum ære faciendas. Vnde quæritur quid iuris.

Et ſanè prima, vt aiunt, facie iuſta videtur Bruſatorum contradictio, quia arbores non ſunt in fructu, ſed pars proprietaris reputantur, *l. æquiſſimum*, §. *fructuarius*, vbi 1
Ang. *n.1. ff. de vſufr. l. in fraudem*, §. *conductor*, vbi Bart. *de iur. fiſc.* Alex. *conſ.118. n.4. lib.5.* ſed Ciarlinij vetantur alienare proprietatem non ſolùm à teſtatore, qui voluit ſua bona conſeruari in familia Ciarliniorum maſculina per 30. annos ſed etiam à iure, propter grauamẽ fideicommiſſi,

2 si , ad textum *in l.fin.C. communia de legat.* adeò vt neque etiam possint dicta bona deteriorare, ex textu *in d.§. fructuarius*, & *in l.Imperator*, vbi DD.omnes, *ad Trebell.* Peregr. *de fideicomm.art.*40.*num.*9. ergo non possunt arbores incidere, & quæ sunt pars proprietatis , quia hoc esset alienare, & deteriorem facere proprietatem ; incisio enim arborum æquiparatur demolitioni domorum , ad
3 textum *in l. & eleganter,§.non solùm , de dol.* Crott. *consil.*115.*num.*1 Ioseph Ludou.*decis.Perus.*22.*num.*23.

Et sanè neque etiam licita videtur arborum incisio pro reparatione , nisi vetustæ sint,vel vi ventorum euul-
4 sæ. Glossa *in l. arboribus, in verb. materiam,de vsufr.* Alex. *in l.diuortio.§ si fundum,num.*2.*sol.matr.* Tiraq. *de retract. conuent.* §.3.*gl.*1. *num.*29. *vers. sed illo* , & ideò impensa refectionis,siue magna, siue modica ad Ciarlinios perti-
5 net, qui fructuum vtilitatem habent : latè Bertrand. *consil.*40 *num.*14.15.*vol.*2.

Et tantò minùs Ciarliniis pro vsu suo licita erit arborum incisio , tum quia sic ipsi possent omnes arbores
6 auferre, quod absurdum reputat textus *in d.l. arboribus, de vsufr.* Tum quia si non licet pro reparatione , multò minùs licebit pro combustione, *arg.l.nec ex vera,C.de acquir.poss.c.licet vniuersis,*& ibi gl. *de test.*

Sed his non obstantibus, & non attentis puto fortiores esse Ciarliniorum rationes , qui cùm habeant dictæ hæreditatis plenam proprietatem cum vsufructu, domini possunt appellari , etiamsi interdicta sit eis bonorum alienatio ; nam licèt strictè , & multùm propriè prohibitus alienare non dicatur perfectus, & verus dominus,
7 ad textum *in l fœmina, §. illud , C. de secund. nupt.* Molin. *de primog. Hispan.lib.*1.*c.*19. *num.*1. Perr.Caball.*consil.*147. *num.*38. *in fin.l.b.*2. tamen quia posse, vel non posse alie-
8 nare non est de diffinitione dominij, Bald. *in l. voluntas, num.*10.*C.de fideicom.m.* sequitur , vt satis propriè fideicommisso grauatus ante diem fideicommissi dicatur proprietarius, & pleno iure dominus secundùm præsentem
9 statum. Bald. *in d.l.voluntas , num.*10. Tiraq. *de retract. conuent.*§.2.*gl.*1.*num.*36.latè Peregr.*de fideicom.d.art.*40. *num.*6. & *cons.*92.*num.*8.*lib.*1.Caball.*de exception.ad success.part.*2.*except.*23.*num.*5. Franc.Cald. *de iur.emphyt. titulo de potest.elig.lib.*3. *c.*16.*n.*6. interim enim hæres plenam habet proprietatem, & possessioné etiam eius,quod
10 restitutioni obnoxium est. Surd.*cons.*527.*num.*16. latè Intrigl.*de substit.cent* 3.*quæst.*73.*num.*106.ideò poterit etiam arbores incidere, quia hoc spectat ad dominum. Masch.
11 *de probat.concl.*1195.*num.*2. dummodo id modestè fiat, & non in subuersionem fideicommissi , quia arboribus excisis substantia fundi non remanet salua , fundusque de-
12 terior efficitur. Ioan.Cop.*tract.de natur.fruct.tit.*1.*cap.*1. *num.*3.*in fin.*

Sed esto, quòd fideicommisso grauatus non sit perfectè dominus , tamen nil refert , quia cùm hæc omnia liceant etiam simplici vsufructuario , multò magis licita erunt istis hæredibus etiam proprietariis , *Auth. multò magis, C.de sacros.Eccl.c.cùm in cunctis,*vbi gl.Ioan.Andr. & Abb.*de elect.* etenim vt hæc res inanis innotescat,animaduertédum est certam esse regulam, quòd vsufructuarius,emphyteuta, feudatarius,fideicommissarius,& similes , qui ad tempus re quapiam restitutioni obnoxia fruuntur, non possunt præter solitum arbores grandes,& frugiferas notabili quantitate cædere , ad textum *in d. l.*
13 *in fraudem,§.conductor,* vbi Bart. *de iur.fisc.*& *d.l. aquissimum, §.fructuarius,* vbi Alber. & *l.si grandes, de vsufr. l. diuortio, §.si fundum* , vbi Bald. Alex. Castr. Ias. & alij, *sol.matr.* Tiraq. *d.*§. 3. *gl.*1.*num.*24. Menoch. *de arb.iud. cas.*78. *num.*8. Ruin. *cons.*58. *num.*4. *lib.*1. Corbul. *de caus.priuat.emph.caus.*13. *num.*2. Tusch. *practic. concl. littera C,concl.*623.*n.*10.Crass.*de success.§.legatum, quæst.*33. *in princ* Bertaz.*cons.*423. *littera C*, Ioan. Copin. *d. cap.*1. *n.*4.Costan.Roger.*tract.de dot.quæst.*11. *num.*10. pulchrè Schrader *de feud.part.*9.*c.*6.*num.*64.65. Rosental. *eod.tr. cap.*10.*concl.*33.*n.*2.& *n.*20.

Verùm hæc regula multis modis declaratur,& limitatur,nam in primis intelligenda est de arboribus fructiferis sui naturâ , vt nucibus, pomis, & similibus , & propterea cæteras licet grandes , velut salicem , populum, vlmum,fraxinum, platanum , & similes vsufructuarius, & alij id genus cædere poterit,quia sufficit non esse fru-
ctiferas Crott. *cons.*115. *num.*5. Becc. *cons.*33. *num* 5. *&* 14
seq. Curt.Sen. *cons.*70. *num.*8. *vers. condescendo* , pulchrè Claud. *ad Bertaz. cons.*423. *littera D* , & fusiùs Pacian. *cons.*32. *num.*2. & *num.*23. qui disputat , & contrariis respondet , & ipsum verum dicere puto , nisi id fieret
in tam notabili quantitate,vt simul omnibus considera- 15
tis fundus in se posset dici notabiliter deterioratus, quia ex huiusmodi arboribus nascitur etiam aliquis prouentus,quo casu teneretur incidens saltem ad restitutionem, si fortè non esset locus caducitati , quod pro nunc non disputo.

Est ergo mera veritas , quod prædictis personis non plenè dominis, & vsufructuario , non simplex arborum incisio prohibetur , sed cum qualificatiua adiectione fru-
giferarum , & sic omnes DD.. loquuntur *in d.l. aquissi-* 16
mum,§.fructuarius , vbi Ang. *de vsufr.* Bart. Bald Alex. Ias. & alij, *in d.l. diuortio.§ si fundum , sol. matr* Picus *in l. Titia,§.Titia, num.*116. *de leg.*2. Tiraq. *d.*§.3.*gl.*1.*n.*24. Menoch. *d.cas.*78. *num.*8.Crass. *d.quæst.*33.*in princ.* Corbul. *d. caus.*13. *num.*2. Redoan. *de rebus Eccles. non alien. rubr. de caduc. ob rei deter. num.*13. Claud. *ad Bertaz. d. cons.*423. *littera A* , Tusch. *concl.*461. *in princ.* Schrad. *d.cap.*6. *num.*64. Rosental. *d. conclus.* 33. *numer.*3. etenim arbores non fructiferas incidens, deteriorasse non
videtur. Giurb. *in consuet. Messan.part.*1.*cap.*15.*gl.*4.*n.*15. 17
& cùm solùm arborum frugiferarum prohibeatur incisio , aliarum etiam grandium permissa censetur,quia inclusio vnius est exclusio alterius, *l. cùm Prætor, in princ.*
de iud. Rol. *cons.*58. *num.*76. *lib.*3. in terminis nostris 18
Crott. *d.cons.*115.*num.*5.Pacian. *d.cons.*32. *n.*33.34. Becc. *d.cons.*33.*num.*5.

Secundò magis ad rem nostram pro reparatione , & refectione ædificiorum dubium non est, quin liceat vsufructuario, & similibus arbores etiam fructiferas cædere, quantum sufficit, dummodo aptæ sint necessitati reparationis, & id fiat cum discretione, & iudicio , & fundus non deterioretur notabiliter , adeò vt ferè maius sit damnum incisionis , quam beneficium reparationis , & licet aliqui dissentiant, tamen hæc est communis sententia,& verior, si incisio pro reparatione fiat cum tali mo-
deramine. Ita per textum *in l. ex sylua* , & *l.arboribus*, §. 19
materiam, vbi gl. *in verb. refectionem , de vsufr.* Bald. *in l.diuortio,§.si fundum, num.*2.*versic.sed quid*, & ibidem gl. *in verb teneri,in fin.* & Alex. *num.*2. *in fin.ff sol. matr.* Pic. *in d l. Titia,§.Titia, num.*128. Tiraq. *d.* §.3. *gl.*1. *num.*29. Corbul. *d.caus.*13.*num.*29. Redoan. *d. rubr. de caduc. ob rei deter. num.*5.22. Crass. *d.§.legatum , quæst.*33. *in princ. vers. quam communem.* Scot. *cons.*12. *num.*19. *& seq. lib* 5. Crott. *d.cons.*115. *num.*7. *vers. insuper.* Ioseph Ludouis. *decis.Lucens.*8.*num.*9 Claud. *ad Bertaz. d. cons.*423. *littera A, in fin.* Pacian. *d. cons.*32. *num.*5. Menoch. *cons.*13. *num* 17.Carpan. *ad Stat Mediol.cap.*379.*n.*372 & *c.*400. *num.*1 *part.*1.Costan Ruger.*de dot quæst.*11.*num.*11.Mantic.*de tac.& amb.conu lib.*22.*tit.*29.*num.*33.& *num.*34 *vers. sed hoc.*Carroc.*de locat.& conduct.part.*4.*tit.caus.recens. q.*7. *num.*28.Giouagn.*cons.*15. *num.*8. *lib.*2. Giurb *in consuet. Mess part.*1.*cap.*15.*gl.*4.*num.*17.*in fin.*Ioan.Castil. *tract de vsufr.cap.*25.*num.*7.23. vbi dicit hanc esse communem opinionem ; eam tamen dubiam appellat,& tanquam non veram spernit, sed contra eum stant cæteri omnes , & nouissimè etiam Rosental.*de feud d.cap.*12.*concl.*33.*n.*12.
verius est enim & receptius licitam esse arborum frugi- 20
ferarum incisionem ad villæ refectionem , seu reparationem.

Neque hoc intelligendum est de arboribus tantùm ventorum vi euulsis , quod eas solùm possit sumere fructuarius

ctuarius, emphyteuta, colonus, & ſimiles pro villæ repa-
21 ratione, vt ex dicto textu *in d.l. arboribus* ſenſit visus eſt Tiraq. *de retr. conuent. d.§.3. gl.1. num.29. verſ. ſed ille.* Mantic. *d.tit.29. num.33.34.* Caſtil. *d.cap.25. num.23.*

Nam verius eſt, & receptius id indiſtinctè eſſe intelligendum, vt etiam à ſtipite ſuccidi poſſint arbores frugiferæ reparationis ergò, cum deſcriptione tamen, vt ſupra,
22 vt bene ſcripſerunt Aret. *in d.l. diuortio, §. ſi fundum, in fin.* vbi Bald. *ff. ſol. matr.* Pic. *in d.l. Titia, §. Titia, n.128.* Crott. *d.conſ.115. num.5.* Claud. ad Bertaz. *d.conſ.423. littera D,* Pacian. *d.conſ.32. num.5.* & *conſ.33. num.18.* Giouagn. *dict. conſ.15. num.8.* & alii omnes præcitati, qui dum ponunt regulam, quod fructuarius, & ſimiles non poſſit arbores frugiferas cædere, retentis eiſdem terminis eam limitant in caſu refectionis ædificiorum, & excipiunt reparationis
23 caſum. Craſſ. *d.§. legatum, quæſt.33. verſ. nam communem.* Ioſeph Ludouiſ. *d. deciſ.8.* Giurb. *d.gl.4. numero 17.* Roſent. *d. concluſ.13. num.12.* vnde cùm exceptio debeat eſſe de genere regulæ, *l. in his,* vbi gloſſ. Bart. & DD. *ff. de legib.*
24 Bald. *in l. ſi eam, §. qui iniuria, ſi quis caution.* Decian. *in l.1. num.9. de offic. eius,* Crauet. *conſ.819. num.14. verſ. tertiò,* alioquin inepta eſſet limitatio, & ridicula æſtimaretur,
25 *l. nam quod liquidè, § fin. de pen. leg. l. fin. C. de litig.* Decian. *in l.1. num.26. de reg. iur.* Crauet. *conſ.965. num.7.* ſicut ergo regula erat de arboribus frugiferis, vt poſſent ſuccidi, ita debet eſſe exceptio, vt earum ſit licita inciſio ex cauſa reparationis.

Et hoc ſanè puto eſſe iuſtiſſimum, nam ſi ædificia ſint collapſa ſine culpa vſufructuarij, vel emphyteutæ, certum eſt, quòd earum refectio, & reſtauratio ſpectat ad domi-
26 num, vt inquit in verbis Layman. *moral. lib.3. tract.4. cap.23. num.7. verſ. ſi tamen,* vbi ſubiungit, quòd ratio eſt, quia fundi ſubſtantia domino perit, & fructuarius ſolùm impendia facit, quæ pertinent ad fructuum perceptionem: ſi ergo ita ſe res habet, & liqueat in prædi-
27 ctis dominos eſſe valde negligentes, quia non habent fructuum emolumentum, quid mirum, ſi permiſſum eſt fructuario, & ſimilibus arbores cædere ad reparationis cauſam; in hoc enim videntur vices domini gerere, & eius vtile negotium: vnde diuerſum eſſet, ſi fructuarius, vel emphyteuta vellet nouum ædificium fabricare, ad hoc enim non poſſet arbores ſuccidere, vt pro-
28 bat textus *in l. ex vſufructuariis, ff. de vſufruct.* Pic. *in d. §. Titia, num.95. verſ. ſecundo.* Mantic. *d. lib.22. tit.29. num.36.*

Nec obſtat conſideratio Alex. *in d. § ſi fundum,* Tiraquell. *d. gl.1.* & Mantic. *d. tit 29. num.33.* dum volunt id poſſe ſolùm intelligi de arboribus vi ventorum euulſis, eo quod *l. arboribus, de vſufruct.* in qua fundatur hæc
29 machina, de iis tantùm loquatur. Nam animaduertendum eſt duas eſſe illius legis partes, quarum prima durat vſque ad verſiculum, *Materiam,* & in hac fateor verum eſſe intellectum, quia dicit textus poſſe fructuarium ferre de arboribus euulſis ad vſum ſuum, & villæ; in ſecunda verò parte non retinet ampliùs eundem ſermonem, & non dicit fructuarium ferre, vel ſumere poſſe (verba apta ad arbores euulſas) ſed ait eundem poſſe ſuccidere materiam, quantùm ad villæ refectionem ſatis ſit, propter quod hoc loci Iuriſconſultus non potuit intelligere de arboribus euulſis, ſed de virentibus, & ſolo hæ-
30 rentibus, vt oſtendit verbum, *Succidere, l. cædere, ff. de arbitr. fruct. caſ.* & poſt hæc ſcripta inueni ſic reſpondentem Aret. *in d. l. diuortio, §. ſi fundum, in fin.* & meliùs Pic. *in d. l. Titia, §. Titia, num.128. verſ. quam concluſionem,* & *verſ. fateor, de legat. 2.* & ſentire videntur Redoan. *d. rubr. de caduc. ob rei deter. verſ. & diſcurratur, num.22.* Corbul. *d. cauſ.13. num.29.* quod ſanè veriſſimum eſſe credo; cùm enim in prima dictæ legis parte ſatis explicatum fuiſſet, quod liceret fructuario circa arbores vi ventorum euulſas, fruſtra ſtaret ſecunda pars, ſi idem replicaret, & tamen verba legis ita intelligi debent, vt aliquid operentur.

Benè verum eſt, quòd hæc declaratio non placet Mantic. *d. tit.29. num.33. verſ. hoc ampliùs,* eo quòd dictio, *tamen,* ſit aduerſatiua, & cohæreat præcedentibus, & reſtringat, & propterea vult, quod etiam ſecunda pars dictæ legis intelligatur de arboribus euulſis. Sed verè toto cœlo errat, ſiquidem poteſt retorqueri argumentum quod aduerſatiua ſupponit caſum diuerſum in eadem quidem materia in genere, ſed non in ſpecie, & propterea etiam in ſecunda parte Iuriſconſultus loquitur de arboribus, ſed non de euulſis, in quibus non aptatur verbum, *ſuccidere,* quia ſi euulſa ſunt, non ſucciduntur, vt dictum eſt, vnde intellectus communis eſt verior, & ſolus Tiraquellus remanet in ſua obſtinatione, quia Alexander *in d. §. ſi fundum,* licèt videatur hærere intellectui nobis nociuo, tamen non recedit à firmata per nos concluſione, ſicut facit Mantic. *d. tit.29. num 34. verſ. ſed hoc,* vbi 31
denique reſidet cum communi aliorum ſententia, vt emphyteuta poſſit ſuccidere arbores frugiferas reparationis causâ, dummodo fundus nimis non deterioretur, & non ſit maius damnum inciſionis, quàm commodum reſtaurationis.

Tertiò itaque ea regula, qua diſponitur non licere fructuario, & aliis arbores frugiferas incidere, fallit, ſi eas ſuccidant pro vſu ſuo, & familiæ ad comburendum, moderatè quidem arbitrio boni viri, & ſemper de minùs vtilibus ſecundùm ſolitum patrisfamilias; hoc enim caſu 32
permiſſa eſt inciſio. Gloſſa *in d. l. diuortio, §. ſi fundum, in verb. & teneri,* & ibi Caſtr. *ſub num 4. verſic. poteſt tamen, ſol. matr.* Alber. *in d l. arboribus,* vbi Florian. *num.2. de vſufruct.* Cum. *in d. §. ſi fundum,* Fulgoſ. *in l. item ſi fundi, §. ſeminarios, in fin. de vſufruct.* Pacian. *d. conſ.32. num.71. in fin.* Gratian *diſcept 25. num.11. lib 1.* Auguſt. *conſ.99 num.19. lib.1.* qui conſtituit hanc differentiam inter arbores cæduas, & à laboterio, vt eas fructua- 33
rius etiam vendere poſſit, has verò pro vſu ſuo tantùm ſuccidere.

Nec mirum, quia omnes prædia arborata poſſidentes ſolent quotannis incidere arbores etiam frugiferas, velut quercus, ſeu glandes, & nuces pro conficiendis lignis ad comburendum tempore hiemis, & pro vſibus familiæ, 34
qua conſuetudine ſtante etiam fructuario talis inciſio licita eſt. Curt. Sen. *conſ.70. num.8. verſic. condeſcendo.* Pacian. *d. conſ.32 num.6. verſ. ſecundus,* & *conſ.33. num.18. verſ. tertio fallit.* Bertaz. *d. conſil.423. num.9.* ſuper tali ſolito tanquam de re notoria poſſet Iudex ſe informare etiam in cubiculo, ad textum *in l.3. §. fin.* vbi Florian. *de teſt. l. ſi* 35
non defendantur, de pœn. Menoch. *conſ.134. num.1.* Riminald. Iun. *conſ.6. numero 33.* Bertaz. *d. conſ.423. num.8.* ſicut enim teſtator id viuens faciebat, ſic Ciarliniis facere licebit, quia ex conſuetudine viuentis coniecturare debemus voluntatem morientis, *l. ſi ſui,* & *l. nomen, §.* 36
filio, ff. de leg.2. l. Titia, §. qui Marco, ff. de ann. leg. l. Semprohio, §. fin. de vſufruct. leg. Fuerr. *loco, ab vſitat. numero 4. verſ. hinc etiam.* Et ſanè ſi fructuario licet quod bono patrifamilias licitum eſt, Craſſ. *d. §. legatum,* 37
quæſt.33. verſic. vnum tamen, Claud. ad Bertaz. *dict. conſil.423. littera D, verſ. idem eſt, ad fin.* ſicut quilibet bonus paterfamilias ſolet ligna quotannis facere ad comburendum, idem etiam fructuario licere dicendum eſt.

Et ſatis apertè hanc noſtram ſententiam probare videtur textus *in d.l. arboribus, de vſufr.* dum ait fructuarium ferre poſſe vſque ad vſum ſuum de arboribus vi ventorum euulſis; eadem enim, vel maior ratio militat in non euulſis, quia dubium non eſt, quin arbores vento deiectæ ſtatim liberè ſpectent ad proprietarium, qui eas etiam 38
aſportare cogi poteſt, cùm extinctus ſit quoad eas vſuſfructus, *l. Proculus, §. ſi arbores,* & *l. arbores, de vſufr.* Borgenſis *de vſufr. mul. relict. n.157. verſ. quod ſecus.* Gratian. *d. diſc.11. num.5.7.* vbi tamen inquit, quòd ſi proprietarius eas non tollat, tanquam derelictæ erunt vſufructuarij: at ſi aſportare eas velit, adhuc fructuarius poteſt
de

de illis ferre,& sumere vsque ad vsum suum, non attento,
39 quod extinctus sit vsusfructus, ideò quantò magis potest vsufructuarius, & similes personæ incidere pro vsu suo arbores solo hærentes, quarum habet vsumfructum, & quas proprietarius asportare non potest? si enim de quo minùs inesse videtur, inest & id, de quo magis. *Auth. multò magis*, & ibi Bald. *C. de sacros. Eccl. l. si quando, de test. cap. cùm in cunctis, in princ.* & ibi gl.
40 Ioan. Andr. Abb. Imol. & alij, *de elect. cap. quamquam*, & ibi Franch. *de cens. in 6.* vbi etenim eadem, vel maior ratio, ibi eadem debet esse iuris dispositio, *l. illud, ad*
41 *l. Aquil. l. à Titio, de verb. obligat.* Menoch. *consil.* 113. *num.* 4.

Quartò eadem regula de non incidendis arboribus frugiferis fallit, quando vel præ magnitudine, aut multitudine, & densitate, aut alia de causa vmbram faceret fundo nociuam, aut vitibus essent damnosæ; tunc enim
42 earum licita est incisio etiam fructuario, vel emphyteutæ, & similibus, vt ager fiat fructuosior, quam esset ante. Cum. *in d. l. diuortio, §. si fundum*, & ibi gl. *in verb. fructuosiorem, sol. matr.* Alber. *in l. si cuius, §. fructuarius, de vsufr.* Bologn. *consf.* 67. *in fin.* Tiraq. *d. §. 3. gl. 1. num.* 27. Anguis. *consil.* 23. *num.* 10. *lib.* 2. Scot. *consf.* 6. *num.* 46. *lib.* 6. Claud. *ad Bertaz. d. consf.* 423. *littera A*, Menoch. *consf.* 13. *num.* 17. *vers. respondetur secundò.* Pacian. *d. consf.* 32. *num.* 5. 6. & *consf.* 33. *num.* 18. Redoan. *d. tract. quæst.* 79. *cap.* 7. *numer.* 26. Corbul. *d. caus.* 13. *numer.* 30. in casu autem nostro tot, ac tantæ adsunt arbores frugiferæ, & non frugiferæ, vt collectui tritici, bladorum, & vuarum vmbra sua valde noceant, & propterea licitum esse debet aliquas cædere, vt magis fœcundus fiat ager.

Neque dicatur fructuarium, feudatarium, & similes non posse formam rei, seu fundi mutare, etiam fructuosiorem reddendo, *l. vsufructuarius nouum, ff. de vsufruct.*
43 Rebuff. *in l. sylua cædua, vers. decimo, de verb. sign.* Menoch. *consf* 372. *num* 31. & censuit Rot. *in Perusina sylvarum, die 7. Maij 1576. apud bon. mem. Lauret.* nam id fortè procedit in vsufructu singularum rerum, non in vniuersali omnium bonorum, qui non in forma, sed in
44 rerum substantia consistere dicitur, *l. quoties, § vniuersorum*, & ibi Bald. *de vsufr.* sic expressè Pacian. *d. consf.* 32. *num.* 6. *vers. vbi dicit*, & *num.* 79. 80. Rosent. *de feud. d. cap.* 10. *concl.* 33. *num.* 31. vbi propterea dicit, quòd si prædium habeat syluas nimis multas, agrorum verò, vel pratorum ad vsum patrisfamilias & iumentorum inopia laboret, poterit inuito etiam domino aliqua mutare in melius, quod dici non posset de eo, qui tantùm vsumfructum habet, puta vineæ, vel syluę, quia eas non posset reducere ad culturam.

Quintò fallit prædicta regula, vbi arbores sunt vetustæ, & corruptioni proximæ; tunc enim antequam deteriores, & inutiles fiant, fructuario, emphyteutæ, & si-
45 milibus eas incidere licitum erit, saltem si alias demortuarum loco substituat, si ita expediat. Ang. *in l. si colonus, ff. de arb. furt. cæs.* Castr. *in d. l. diuortio, §. si fundum, num.* 2. & ibi Alex. Ias. & DD. *sol. matr.* Tiraq. *d §. 3. gl. 1. num.* 26. Rim. Sen. *consf.* 74. *num.* 16. Natt. *consf.* 477. *num.* 9. Rol. *consf.* 49. *num.* 20. *lib.* 2. Menoch. *consf.* 460. *num.* 6. Claud. *ad Bertaz. d. consf.* 423. *littera A*, Pacian. *d. consf.* 32. *num.* 6. *vers. Quartus*, & *consf.* 33. *num.* 18. *vers. Quartò*, Redoan. *d. quæst.* 79. *c.* 7. *num.* 13. Corbul. *d. caus.* 13. *num.* 28. *vers. ideò*, Rosent. *d concl.* 33. *num.* 4. nec mirum, quia tunc cessat omnis ratio, qua prohibetur arborum incisio, vnde cùm tales arbores adsint in fundo, de quo quærimus, absque alia causa declarandum est eas succidi posse, quoniam si
46 talia permittuntur simplici vsufructuario, quantò magis licita erunt hæredi fideicommisso grauato, qui etiam dominus est proprietatis.

Nihil est autem, quòd vis aliqua fiat super quibusdam sententiis ex aduerso productis; nam cæteris omissis, quę illas reddunt nullius considerationis, dico eas non decidere casum nostrum, de quo non disputabatur, sed tantùm dirimere controuersias tunc temporis existentes, quia futuræ non fuerunt in iudicium deductæ, & certum est, quòd tractus futuri temporis ad iudicem non pertiner, *l. non quemadmodum*, vbi Dec. & DD. *de iudic. l.* 1. *§.* 47
socius, de vsur. cum vulgaribus; & sententia ita est intelligenda, vt præsentia, non futura comprehendat. Castr. *consf.* 296. *num.* 4. *lib.* 1. Menoch. *consf.* 110. *num.* 20. & cùm 48
eo tempore non fuerit petitum quidquam declarari super futuris reparationibus, Iudex de illis iudicare non potuit, *l. non potest videri, ff. de indic. l. ædiles, la* 1. *§. item* 49
sciendum, de ædil. edict. Crauet. *consf.* 819. *n.* 18. *vers. expressim*, & certum est in iure, quod legibus, non exemplis est iudicandum, *l. nemo, C. de sent. & interl. om. iud. l. sed licèt, de* 50
off. Præs. l. fin. C. quibus res iud. non noc. Menoch. *consf.* 326. *num.* 16. Pacian. *consf.* 164. *num.* 139. alioquin sequeretur absurdum, quòd sententiæ, quæ sunt stricti iuris, extenderentur, & tamen tantùm valent, quantùm sonant, *l. Paulus, de re iud. l.* 1. vbi Bart. *C. si plur. vna sent.* Bart. *in* 51
l. Iulianus, col. 4. *C. de cond. indeb.* Dec. *consf.* 322. *in princ.* Curt. Iun. *consf.* 74. *col.* 6. *in fin.* Crauet. *consf.* 356. *n.* 3. latè Pacian *consf.* 37. *n.* 33.

Modò his subsistentibus, quæ in iure, & in facto vera puto, non obstant in contrarium adducta, quæ licèt ex supradictis satis sublata remanserint, adhuc tamen primùm potest dici nihil esse impedimento, quia non quælibet deterioratio, aut incisio prohibetur fructuario, & similibus personis, sed quæ fit circa arbores frugiferas, & malo animo, & extra casus permissos. Pacian. *d. consf.* 32. 52
num. 4. & *consf.* 33. *num.* 14. 15. 16. Neque dicitur deteriorasse rem, qui tãtumdem in meliorando erogauit, vel erogauit, quia locus est compensationi, si tractatur de eadem re, quia si fructuarius, emphyteuta, vel feudatarius, aut similis persona in vna parte rem possessam deteriorauit, 53
& in alia æquè meliorauit, nullam incurrit pœnam, quod tamen non posset dici, si essent duæ res distinctæ, velut duo feuda, quia deteriorando vnum non excusatur, si aliud meliorauerit, & ideò cùm in casu nostro non tractetur de rerum diuersitate, potest bene opponi compensatio meliorationis cum deterioratione: sic per *l. de illo,* 54
ff pro soc. Bald. *in l. ædé, num.* 14. *C. de locat.* Ias. *in Auth. qui rem, num.* 8. *C. de sacros. Eccles.* Pic. *in d. l. Titia, §. Titia, num.* 121. *de leg.* 2. Corn. *consf.* 67. *lib.* 2. Rol. *consf.* 49. *n.* 16. *lib.* 2. & post Rim. & Redoan. inquit Claud. *ad Bertaz. d. consf.* 423. *littera B*, Schrader. *de feud. part.* 9. *cap.* 6. *num.* 70. Rosental. *eod. tract. de feud. cap.* 10. *conclus.* 33. *num.* 37. 38. quod igitur fit lege permittente, nemo dicat, quod pœnam mereatur, *l. Gracchus, C. de adult.* Crauet *consf.* 873. *n.* 4. 55
vers. rursus.

Secundò non obstat prohiberi incisionem arborum frugiferarum etiam causâ reparationis, nam contrarium verius esse iam satis suprà ostensum est, quoniam falsum est omnem impensam in reparando spectare ad fructuarium, quia tantùm tenetur ad modicam, & quæ respicit fructuum perceptionem, secus est in impensa magna, & quæ perpetuum commodum importat, vt refectio domorum: ita *ex l. hactenus, de vsufr.* Aret. *in §. finitur,* 56
sub num. 4. *Inst. eod.* Arias Pinell. *in l.* 1. *part.* 2. *num.* 72. *ad fin. vers. hac autem, C. de bon. matern.* Pacian. *d. consf.* 32. *n.* 85. Castill. *tract. de vsufr. cap.* 23. *num.* 12. *part.* 1. Rosental. *d. concl.* 33. *num.* 10. Layman *mor. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 23 *n.* 7. hic autem cùm tractetur de impensa magni momenti ad reparationem ædificiorum necessaria, quæ respicit perpetuam vtilitatem, vtique licita debet esse arborum frugiferarum incisio, quæ semper permissa censetur, vbicumque in hac materia impensa spectat ad proprietarium.

Tertium, & vltimum minus obstat, quia vtiq; fructuarius non potest pro vsu suo omnes arbores succidere, sed quantum sufficit, & attenta etiam rei paruitate, vel ma- 57
gnitudine, pro vt arbitrio boni viri iudicaretur, & quatenus opus sit, oporteret etiam aliarum arborum fieri supplantationem

plantationem. Pacian. *d. conſ. 32. num. 71. in fin.* Gratian. *d. diſc. 21. num. 11. lib. 1.*

Cùm igitur hæc cauſa ventilaretur coram Ducali Conſilio Iuſtitiæ Mutinæ, non fuit difficile Conſiliarios perducere in ſententiam, vt verè liceret arbores infrugiferas, velut robora, populos, & ſimilia ſuccidere, quot ſint neceſſariæ pro trabibus, & lignis fabricæ reſtauratiuæ; ſed an etiam liceret tot de prædictis ven-
58 dere, quot requiruntur pro emenda calce, lateribus, tegulis, & aliis ad fabricam neceſſariis, non fuit facile ad perſuadendum, tamen hoc etiam licitum eſſe autumo, quia ſi talis impenſa ſpectat ad dominum, non video, cur non liceat etiam arbores vendere pro totali ſumptu, & propterea ſufficit pretium earum erogandum fore in reparationem prædictam, quod eſt idem, ac ſi immediatè arbores in vſum refectionis ponerentur, vt
59 benè inquit Giouagn. *d. conſil. 15. num. 8. verſ. & quamvis, lib. 2.* vbi etiam in fine ſubiungit, quòd ita Conſilium Iuſtitiæ Mutinæ iudicauit: & ita ego iuris eſſe cenſui, & in meam ſententiam conuenerunt Excellentes Iuriſconſulti DD. Bartholomæus Griſinzonus Vicarius, Ioan. Franciſcus Coccapanius, Ioan. Baptiſta Cumius, & Ludouicus Puzzolius, qui meam allegationem ſubſcripſerunt, & approbauerunt, quos teſtor fuiſſe Aduocatos in mea patria primarios.

CAPVT LII.

EPITOME.

Coloni, & conductores bonorum Eccleſiæ poſſunt conueniri coram iudice Eccleſiaſtico, & quando hoc ſit verum etiam reſpectu clericorum ſua bona locantium laicis.

SVMMARIVM.

1 *Stylus, & conſuetudo fori debet ſeruari.*
2 *Conductores bonorum Eccleſiæ, vel clerici poſſunt conueniri in foro Eccleſiaſtico pro re, & penſione.*
3 *Laicus pro re Eccleſiæ, vel clerici trahitur ad forum Eccleſiaſticum.*
4 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de qualitate iuriſdictionem tribuente.*
5 *Eccleſia rem eſſe negans ſine probabilitate, non declinat forum.*
6 *Conductor finita locatione tenetur ad rem, & penſionem.*
7 *Qualitas petitionis, non defenſionis dat iuriſdictionem.*
8 *Actionis realis naturam ſequitur perſonalis.*
9 *Dotis cauſa ſpectat ad Eccleſiaſticum, vbi ſimul tractatur diuortium.*
10 *Continentia cauſæ non debet diuidi.*
11 *Iudicium vbi cœptum eſt, ibi debet terminari.*
12 *Origo attenditur in iudiciis.*
13 *Inuecta, & illata ſunt tacitè obligata locatori.*
14 *Locator poteſt inuecta, & illata propria auctoritate detinere pro penſione.*
15 *Forum quis ſortitur ratione rei ſitæ.*
16 *Locator poteſt executionem facere in rebus illatis.*
17 *Locari poteſt res à locante non poſſeſſa.*
18 *Locatione non probatur poſſeſſio.*
19 *Iudex Eccleſiaſticus eſt competens contra laicum pro penſione rei locatæ.*
20 *Locator cenſetur poſſidere illata, & inuecta.*
21 *Eccleſiaſticus Iudex adiri debet, quando clericus eſt actor voluntarius.*
22 *Locator aſſociatur ad tenutam parte non citata.*
23 *Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit, an ſua ſit iuriſdictio quando de hoc dubium eſt.*
24 *Coloni Eccleſiæ, & clericorum laici poſſunt conueniri in foro Eccleſiæ.*
25 *Eccleſia iudicat contra conductores eius bonorum.*
26 *Actio de re Eccleſiæ dicitur, quando agitur eius occaſione.*
27 *Opinio vltimo loco relata cenſetur approbata.*
28 *Dictio*, Licet, *eſt aduerſatiua.*
29 *Dictio*, Alij, *vel*, Nonnulli, *non includunt loquentem.*
30 *Clericus quando trahat laicum ad forum ſuum.*
31 *Iudex Eccleſiaſticus eſt competens contra malefactores Eccleſiæ, vel clericorum.*
32 *Malefactor quis dicatur.*
33 *Debitor non ſoluens debitum liquidum facit iniuriam.*
34 *Conductor non ſoluens penſionem domino cenſetur eum ſpoliare.*
35 *Sacrilegium largo modo quod dicatur.*
36 *Coloni Eccleſiarum pro penſionibus non trahuntur ad forum Eccleſiæ.*
37 *Eccleſiaſticus Iudex ſemper procedit, vbi agitur de re Eccleſiæ.*
38 *Locati actio, an ſit perſonalis, vel ſcripta in rem.*
39 *Actio in rem ſcripta quænam ſit.*
40 *Solutione debiti tollitur omnis obligatio.*
41 *Locatio eſt contractus nominatus.*
42 *Contractus vbi eſt nominatus, ob non implementum, non receditur à contractu.*
43 *Modus quomodo cognoſcatur à conditione.*
44 *Pactum pœnale quodnam dicatur.*
45 *Pacto pœnali, vel reſolutiuo vt locus ſit, debet ſe declarare, qui vult eo vti.*
46 *Sermo refertur ad proximiora.*
47 *Conductor volens recedere à contractu debet locatori intimare.*
48 *Libris mercatoris non creditur contra clericos, etiamſi habeat priuilegium.*
49 *Peritis ſtandum eſt in eo, in quo ſunt concordes.*
50 *Tertio perito ſtandum eſt.*
51 *Obſeruantia declarat mentem.*
52 *Domini cauſam dans, damnum dediſſe videtur.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis elapſis M. RR. DD. Canonici Cathedralis Eccleſiæ Regij locauerunt D. Simoni Rotæ vnam eorum apothecam ſitam intra ambitum eiuſdem Eccleſiæ in loco, qui dicitur Burletto, pro annuo affictu duc. 200. & finita prima locatione affictus fuit reductus ad duc. 140. certis tamen pactis, & conditionibus adiectis: iſte conductor durante locatione decoxiſſe viſus eſt, & eo quòd non ſolueret debitum canonem, procurator Canonicorum de menſe Martij anni 1625. declarauit eum cecidiſſe, à commodo dictæ locationis coram Vicario Curiæ Epiſcopalis, cuius etiam officium implorauit pro rehabenda apotheca, & affictibus, & licet continuauerit etiam aliquantulum patientibus Canonicis ſub ſpe, quòd pacificè ſolueret, tamen tandem inſteterunt claudi apothecam vnà cum rebus incluſis, & inuectis, clauesque deponi apud officium dicti Vicarij, vt ex actis dictæ Curiæ ſub die 19. Aprilis 1627. Vnde deſcriptis dictis bonis, & clauſa apotheca, cùm Rota fugam arripuiſſet, magnitudine æris alieni oppreſſus, multique creditores illius contra eum clamarent, Canonici cœperunt proſequi iudicium in foro Eccleſiaſtico pro habenda libera apotheca, & penſionibus conſequendis, & propterea orta eſt controuerſia, an hæc cauſa ſpectaret potiùs ad forum laicorum priuatiuè

quo

quoad Ecclesiasticum, eo quòd actor sequatur forum rei, & ideo quærebatur quid iuris, & res cœpit valde disputari etiam in supremo consilio.

Quare omnibus diligenter perpensis, & considerato etiam stylo, & vsu antiquo huius Curiæ, quæ semper ius reddidit in similibus causis, vt euenit non solùm contra dictum Rotam; sed etiam contra Antoniam Mantuam, Paulum Melium, & quendam Baratoccium, & alios, dicebam causam esse mixti fori, & locum esse præuentioni, & posse agitari in foro Ecclesiastico, vbi cœpta fuit; tum quia huiusmodi stylus, & consuetudo semper
1 debet attendi, & seruari. Ant. Thes. *qq. forens. lib. 1. q. 15. num.* 18. Hier. Gabr. *cons. 37. num.* 12. *lib.* 2. tum quia puto hoc idem esse de iure, & iuri conuenire, vt talis cognitio sit mixti fori, & possit locator rerum Ecclesiæ, vel clerici conuenire conductorem coram iudice, quo maluerit, sic enim videntur communiter sentire DD. licèt enim in hac materia in multis discordent, vt vidimus, tamen in hoc videntur omnes conuenire, quòd si clericus, vel Ecclesia non petat pensiones seorsum, & actione merè personali, sed conductorem conueniat pro re locata restituenda vnà cum pensionibus, seu affictibus, eo
5 quòd non soluerit in tempore, vel rem deteriorauerit, vel finita sit locatio, aut alio modo ab ea cecidisse prætendatur coram iudice Ecclesiastico, causa potest trahi, & terminari, quia actio realis trahit ad se personalem, accessorium sequitur principale, & continentia causæ non debet diuidi, vt in verbis pro Ecclesia, & Ecclesiasticis
2 sensit Abb. *in cap. si clericus, num.* 12. *ad fin.* & ibi melius Felin. *num. 4. vers. & ideo*, Zabarel. Ioan. And. & benè Marian. Soc. *num. 15. vers. ego arbitror. de for. compet.* idem Soc. *in cap. cùm sit generale, col. 2. eod.* pulchrè Canalc. *dec. 45. num. 71. part. 1.* Olasch. *decis. Pedem. 32. num. 6.* Ant. Thes. *d. quæst. 15. num.* 5. 11. 17. 19. Valasch. *de iur. emphyt. q. 39. num.* 14 Grass. *de effect. cler. eff. 1. num.* 521. Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, can. 15. quæst. 8. num. 9. vers. immò & ipsi*, & *vers. hoc pacto:* vbi enim agitur de rebus Ecclesiæ, etiamsi reus sit laicus, & non neget in fundamento rem esse Ecclesiæ, vel clerici, conuenitur coram iudice Ecclesiastico,
3 *cap. si clericus laicum*, vbi Abb. Butr. Bellam. Imol. Felin. & alij, *de for. compet. cap. iudicatum*, vbi gl. *dist. 89. gl. fin. in cap. clericum, il. 3. in summ. in fin. 11. quæst. 2.* Specul. *de compet. iud. addit. §. 1. num. 27. vers. sed illa*, Soc. *in cap. licet ex suscepto, num. 14. de for. compet.* Lap. *alleg. 58. num. 6.* Crass. *d. effect. 1. num.* 521. Incert. auctor apud Gattic. *in alleg. pro Ecclesia, fol. 272. vers. vnde:* & hoc apud omnes transit sine difficultate.

Et quia si negetur qualitas tribuens iurisdictionem, spectat ad iudicem Ecclesiasticum de ea cognoscere, Abb.
4 & alij *in d. cap. cùm sit generale*, & DD. *in d. cap. si clericus*, vbi Butr. & Felin. *num. 2. vers. limita*, & Soc. *num. 11. vers. prima opinio, de for. compet.* Butr. *in d. cap. cæterùm, num. 9. de iudic.* Lap. *d. alleg. 58. num. 1. vers. item idem*, Gattic. *d. loco, fol. 274. vers. item spectat:* ideò non sufficit quælibet negatio, quòd res sit Ecclesiæ, vel clerici, quia debet esse verisimilis, & probabilis, & si haberet contra se iuris præsumptionem, non attenderetur, vt post Butr. Imol. & Bald. inquit Felin. *in d. cap. si clericus, vers. quintò*
5 *fallit.* Grass. *d. effect. 1. num.* 522. Gattic. *d. loco, fol. 273. vers. item ad eundem*, & *fol. 274. vers. item quando.*

Neque in casu nostro impedimento est, quod forum laicale offerat apotheeæ restitutionem ad finem declinandi forum Ecclesiasticum super pensionibus. Nam respondetur conductorem finita locatione ad duo teneri, scilicet ad rem restituendam, & ad pensionem persoluendam etiam pro tempore decurso post finem locationis. Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 398. num. 5. part. 2.*
6 Tusch. *pract. conclus. littera C, conclus. 619. n. 1. 2. 13. 14.* nec debet expectari, quod pulsetur, quia sponte tenetur offerre, ex textu *in l. 2. §. fin autem, C. de iur. emphyt.* Ideò cùm hæc duo simul fuerint in iudicium deducta coram iudice Ecclesiastico, etiamsi super vno cessaret controuersia, non tamen super alio desinit iudicium, quia quoad iurisdictionem iudicis magis attenditur petitionis qualitas, quàm defensionis, vt in his terminis dixit Ant. Thes. *d. quæst. 15. num.* 15. Rot. *diuers. decis. 600. n. 1. part. 1.* 7

Et sanè cùm actio realis fuerit principaliter intentata ad rem, necesse est, vt actio personalis ad pensionem eius naturam sortiatur, quia ad effectum qualitatis iudicij attenditur quod principaliter agitur. Felin. & Marian. Soc. *in d. cap. si clericus*, Thes. *d. quæst. 15. num. 16. in fin.* Coccin. *d. decis. 42. num.* 7. Gattic. *d. loco, fol. 274. vers. causas*, Barbos. *de off. Episc. alleg. 84. n. 18. part. 3.* sicut euenit in causa dotis, etenim cùm causa diuortij, & separationis thori sit tractanda coram iudice Ecclesiastico, ad eundem pertinebit cognitio de amissione, vel restitutione dotis, quæ alioquin spectaret ad laicum, vt habetur apud Sanchez *tract. de Matrim. lib. 10. disp. 8. n. 15. vers. quando agitur.* Barbos. *d. tract. de off. Episc. part. 3. alleg. 84. n. 19.* 8 9

Cùm igitur cœptum sit iudicium in Curia Episcopali super re, & pensione, non potest amplius fieri separatio, quia continentia causæ non debet diuidi, *l. nulli, C. de iudic.* & vbi cœptum est iudicium, ibi debet terminari, *l. vbi cœptum, ff. de iudic.* quoniam in iudiciis attenditur origo. Coccin. *d. decis. 42. n. 7.* 10 11 12

Nec forum seculare dicere potest, quòd data facultate extrahendi res de apotheca, nihil postea curat de illa, & clauibus eius, quia abunde responsum est, & nunc addi potest non esse concedendam extractionem, quia ex natura contractus illata, & inuecta in eam, etiamsi venalia sint, locatori sunt tacitè hypothecata pro solutione pensionis: textus est *in l. item quia, ff. de pact. l. certi iuris, C. locat.* Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 390. num. 45. p. 2.* videndus Menoch. *de adipisc. possess. remed. 3. num.* 128. immò ex pacto expresso omnia dicti Simonis bona cum pacto constituti fuerunt in locatione obligata; & ideò si conductor non soluit pensionem debito tempore, potest locator propria auctoritate inuecta, & illata includere, & detinere, vt habetur *in l. inquilino, ff. de damn. infect. l. est differentia*; vbi Bart. *ff. in quibus caus. pign. tac. contrah.* Aret. *in §. item seruiana, n. 8. Inst. de action.* Carpan. *d. cap. 390. numero 87. part. 2.* Carroc. *de locat. part. 5. quæst. 22. numer. 8* Menoch. *de adipisc. poss. remed. 5. num.* 134. de communi testatur Ruginell. *pract. qq. c. 34. ante numer. 1.* licet posteà contrariam opinionem defendat, & male, quia ista verior est, & magis recepta, & ab ea tanquam communi in iudicando non est recedendum; vnde non est locus dictæ extractioni, quia si Canonici possunt res prædictas proprio Marte retinere, multò magis possunt ad id sui iudicis implorare brachium, quod non est eis denegandum. Coccin. *decis. 199. num. 4.* 13 14

Et tantò magis in casu nostro hæc videntur admittenda, vbi res prædictæ sunt positæ in loco sacro, & religioso Ecclesiæ iurisdictioni subiecto, quoniam ratione rei sitæ sortimur forum. Thesaur. *d. quæst. 15. num.* 17. & ideò non est permittenda extractio rerum prædictarum ab apotheca, quia si Ecclesiasticus erit competens, poterit etiam executionem facere in illis rebus illatis. Carpan. *d. cap. 390. num. 67. in fin. part. 1.* vnde Canonici iure meritò petierunt earum fieri descriptionem. Carpan. *d. cap. 390. num. 56.* 15 16

Non obstat, quòd post hæc Canonici locauerint dictam apothecam DD. Perinis, quia si verum est, tamen in proposito nihil nocet. adhuc enim vigent omnes supradictæ rationes pro habendis affictibus, super quibus non cessat cœptum iudicium. Verùm locatio facta Perinis non habuit effectum, quia nondum Canonicis fuit restituta apotheca, & tamen si contractum ipsum inspicimus, certum est res etiam à nobis non possessas locari posse, vnde est, quòd locatione non probatur possessio, nisi iuncta affictuum vera solutione. Glossa *in l. qui vniuersis, §.* 17 18

quod per colonum, & ibi Bart. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Menoch. *de retin. poſſeſſ. rem. 3. numer. 572.* Seraph. *deciſ. 1200. n. 1.* Ludouiſ. *deciſ. 6. n. 2. 6.* ideò non ceſſat ſuper penſionibus inchoatum iudicium.

Et ſanè res videtur clara pro iuriſdictione Eccleſiaſtica, quia dato etiam, quòd ſoli affictus peterentur à clericis, vel ab Eccleſia, cùm tractetur de fructibus, ſeu penſionibus rei Eccleſiaſticæ, vel clerici, certius eſt, & iuri magis conſonum, & à pleriſque DD. receptum, & traditum, vt conductor laicus poſſit conueniri, & trahi ad iudicem Eccleſiaſticum pro habendis affictibus: tum quia id fit occaſione bonorum Eccleſiæ, vel clerici, quorum actio res concernens poteſt in foro Eccleſiaſtico intentari; tum quia conductor recuſans ſoluere penſionem videtur clericum, vel Eccleſiam ſpoliare, quo caſu bene trahitur ad Curiam Eccleſiaſticam: tum quia ſiue agatur actione perſonali ex locato, vel legato, ſiue reali pro
19 rebus prędictis, rectè ſemper iudicium agitur coram iudice Eccleſiaſtico; ſic enim tenuit Innoc. *in d. c. ſi clericus, in princ.* Ægid. *in verb. ſuis.* Abb. *num. 12. in fin.* Marian. Soc. *col. 11.* Andr. Barbat. *num. 55. de for. compet.* Lup. *d. alleg. 58. ſub num. 6.* Capell: Toloſ. *deciſ. 313. in fin.* Gabr. *conſ. 37. num. 11. lib. 2.* Feder. de Sen. *conſ. 245. ſub num. 2. verſ. quemadmodum*, Cald. *de locat. conſ. 6.* Ioan. Vnameſius *conſ. 174. num. 3. 4.* Anaſtaſ. Germon. *de iur. immun. cap. 19. num. 97.* Alex. Monet. *de decim. cap. 8. numer. 17.* Caualc. *deciſ. 44. num. 107.* & *deciſ. 45. numer. 72. part. 1.* Mar. Ant. *var. reſol. lib. 1. reſol. 48. num. 10.* Aluar. Valaſch. *de iur. emph. quaſt. 39. num. 14.* Ioan. Azor. *mor. inſt. part. 1, lib. 7. cap. 36.* & *quaſt. 8. verſ. quartò quando conductor.* Carroc. *de locat. part. 4. tit. de recuſ. quaſt. 14. num. 43.* Graſſ. *d. effect. 1. num. 521. verſ. ſubampliatur*, Duard. *in Bullam Cœna Domini, d. can. 15. quaſt. 8. num. 9. verſ. hoc pacto*, Gattic. *in dictis allegationibus pro Eccleſia, fol. 275. verſ. quod procedit*, vbi inquit etiam: *Et quotidie practicatur, quòd clerici contra laicos debitores fructuum, vel penſionum procedunt per cenſuras.* Ex quibus apparet hanc eſſe practicatam, & magis communem DD. ſententiam.

Et hoc fortiùs procedit in caſu noſtro propter illata, & inuecta in prædium vrbanum, ſcilicet in dictam apothecam, nam eo ipſo, quòd ſunt illata, locator cenſetur ea poſſidere, *ex l. ſolutum, §. ſolutam, ff. de pignor. act.* Car-
20 roc. *de locat. part. 5. quaſt. 22. num. 9. verſ. ſecundo caſu*, vnde fortè eſt, quod locator dicitur actor voluntarius, & ideò debet adiri Iudex Eccleſiaſticus. Abb. *in d. cap. cùm ſit*
21 *generale, num. 10. de for. compet.* Marant. *de ord. iud. part. 4. diſt. 11. num. 26.* Caualc. *deciſ. 45. num. 73. part. 1.* Menoch. *de adipiſc. poſſeſſ. rem. 4. num. 476.* & hinc fit, quòd locator poteſt parte etiam non citata aſſociari ad poſſeſſionem
22 bonorum. Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 398. num. 211.* & *cap. 409. num. 116. part. 2.*

Et ſi dubium eſſet, an iuriſdictio pertineret ad laicum, vel Eccleſiaſticum, cognitio hæc pertinet ad iudicem Eccleſiæ, qui ſummariè cognoſcere debet, an ſua ſit iuriſdictio, & an verè ſit qualitas tribuens iuriſdictionem: nec non, an verè ſit res Eccleſiæ, vel clerici,
23 quando negatur. Abb. *in d. cap. cùm ſit generale, num. 14.* & ibi Ioan. And. *num. 3. de for. compet.* Felin. *in d. cap. clericus, num. 2. verſ. limitat ſecundò*, & ibi Soc. *num. 11. eod.* Card. *in Clem. præſenti, quaſt. 6. de cenſ.* Anch. *in c. cæterùm, de iudic.* Ægid. *in cap. in canonibus 16. quaſt. 2.* Lap. *d. alleg. 58. n. 6. verſ. item idem*, Lancell. *de attent. poſt inhibit. part. 2. praſ. quaſt. 3. cap. 20. num. 78. in fin.* Menoch. *de retinend. poſſeſ. rem. 3. num. 373* Marth. *de iuriſd. part. 4. caſ. 145. num. 20.* Gattic. *d. loco, fol. 247. verſ. item ſpectat.*

Sed nos ſumus in claris, cùm viderimus tot DD. claſſicos, & magni nominis ſentire, vt etiamſi agatur actione merè perſonali ex locato, vel legato occaſione bonorum Eccleſiæ vel clerici, poſſe conductorem quamvis laicum conueniri coram Eccleſiaſtico, quorum licèt non ſolùm ſit magna auctoritas, ſed etiam magnus numerus, tamen illis addi poſſunt, & cum illis annumerari omnes illi, qui voluerunt coram Eccleſiaſtico iudice poſſe etiam conueniri ruſticos, & colonos Eccleſiæ, & clericorum, in actione tamen concernente rem Eccleſiæ, vel clericorum, ſiue reali, ſiue perſonali; nam in delictis, & contractibus extraneis ſubiiciuntur foro laico, ſed vbi tractatur de bonis Eccleſiæ, vel clerici, trahuntur ad forum Eccleſiæ: ſic probatur ex *d. cap. indicatum*, vbi gl. 24
in verb. eos, & ibi etiam Archid. Ægid. Dom. & Turrecr. *diſt. 89.* quò loci etiam Hugo notat, & dicit ita in practica fuiſſe obſeruatum Bononiæ, & *ex l. 2. C. de Epiſc. & Cler. l. ſi quis, C. vbi cauſ. fiſc.* Soc. *in cap. ſi quis clericis, in 5. declar. de for. comp.* Ægid. *in cap. 2. num. 2. de for. compet.* Specul. *de compet. iud. addit. §. 1. num. 27. verſ. viceſimus*, Brixienſ. *in verb. Ruſticus, verſ. ruſtici Eccleſia*, Theſaur. *deciſ. 22. in fin. verſ. vltimò fallit.* Gabr. & Moneta *in dd. locis.* Burſat. *conſ. 51. num. 42. lib. 3.* & pulchrè ad rem Gattic. *in allegat. pro Eccl. fol. 8. verſ. generaliter*, & *fol. 257. verſ. & eadem*, videndus Duard. *in Bulla Cœna Domini, d. can. 15. q. 8. n. 9. verſ. immò.*

Non autem obſtant, quæ adducuntur ab aliquibus in contrarium ad oſtendendum, quòd aliqui ex prædictis non dixerint id pro quo fuerũt allegati. Nam ſi loquimur de Innocentio, dum inquiunt eum eſſe intelligendum, quando actione locati agitur ad rem, ſiue ad rem, & perſonam ſimul, verius eſt illum non admittere hanc reſtrictionem, ait enim: *Si conſtaret res eſſe Eccleſia, quas* 25
laicus poſſideret, coram iudice Eccleſiaſtico agi debet, putà ſi ageretur ex legato, vel ex locato, vel conſimilibus. Ecce quomodo Innocentius *in d. cap. ſi clericus laicum*, nil dicit, quod ad rem agatur, ſed tantùm debere apparere res eſſe Eccleſiæ, vbi eſt quæſtio cum eo, qui rem ab Eccleſia conduxit, & ſatis agi dicitur de re Eccleſiaſtica, quando eius occaſione proponitur actio, ſiue realis, ſiue perſonalis: pulchrè Gattic. *d. loco, fol. 273. verſ. ſiue agatur,* Graſſ. *d. eff. 1. num. 521. verſ. ſubampliatur*; & ideò qui ali- 26
ter Innocentium exponere voluerunt, toto cœlo errauerunt à vero.

Deinde nihil nocet Abbatem obiter, & perfunctoriè loqui, ſicut facit etiam Andr. Barbat. qui eum refert. Nam reſpondetur ex inſpectione verborum eius aliter apparere, etenim ad explicationem doctrinæ Innocentij declarat verbum illud *de re Eccleſia*, vt idem importet, quòd occaſione rerum Eccleſię, & inquit iudicis Eccleſiaſtici iuriſdictionem eſſe fundatam ex eo, quòd res ſit Eccleſiæ, & extenditur ad omnia inde accidentia, vnde non potuiſſet Abbas apertiùs loqui, vnde à Valaſco præ cæteris citantur Abbas, & Barbatius tanquam in puncto loquentes.

Sin de Socino loquamur, quem dicunt fuiſſe ſequutum opinionem diſtinguentem, quòd ſi agatur ad rem, & penſionem, licet coram Eccleſiaſtico negotium deducere. Nam reſpondetur id pro indubitato habere, & dixit hanc fuiſſe mentem Cardinalis, ſed poſtea ſequitur referendo aliam opinionem Abbatis, vt quomodocumque agatur de re Eccleſiæ, ſemper poſſit cognoſcere Eccleſiaſticus, quoniam ille textus ad rei vindicationem non ſe reſtringit, ſed clericis priuilegium hoc concedit ob ſolitam iudicum ſecularium negligentiam, vnde Socinus cenſetur approbaſſe opinionem Abbatis vltimo loco relatam, ex glosſa finali *in l. qui filium, §. fin.* & ibi Imol. *ff. ad Trebell.* Iaſ. *in l. ſi item, § ſi vna, num. 3. ff. de iuriſd. om. iud.*

Poſt hæc quatenus dicitur Hieronymum Gabrielem loqui, vbi adeſt conſuetudo reſpondetur verius eſſe, quòd nitatur iure ſcripto, pro fundamento enim allegat dictũ caput indicatum, *diſt. 89.* & *c. 2. de for. compet.* conſuetudinis autem mentionem facit ſub conditione, ſi extaret in aliquo loco, & tunc pro remedio ponit, quòd adeatur iudex laicus, vbi in eius tantùm foro de his ius reddi ſolet.

Quoad Valaſcum, dum dicitur eum niti potiſſimùm lege Regia, reſpondetur immò eum ſequi opinionem Abbatis, & Barbatiæ, quos allegat, & cùm lex regia ſit localis, non concludit quoad ius generale. Benè verum eſt quòd

quòd hæc nostra opinio recipit non modicum fomentum à dicta lege, sed non est credibile, quòd eius legislatores attribuissent eam iurisdictionem iudici Ecclesiastico, nisi illam ei competere de iure cognouissent.

Præterea non est verum Borgninum loqui de actione ad fructus, quia verè loquitur indistinctè comprehendendo etiam actionem ad pensiones, quod patet, dum inquit nonnullos dicere pro eis adeundum esse iudicem
28 laicum, quorum tamen sententiam sequi non censetur; tum quia vtitur dictione *licèt*, aduersatiua, *l.1. in princ. vers.dolum autem*, & ibi gl. *in verbo, quamvis, ff. de eo per quem fact. erit.* tum quia inquit, *Nonnulli dicunt*; per quem sermonem excluditur loquens, vt in simili dictione, *Alij*, docet Ias.*in l.si idem,§ fin.n.3. ad fin.ff. de iurisd. om. iud.* & Borgninum verè loqui de pensione testatur
29 Thesaur.*d.quæst.15.n.2.ad fin.*

Pariter non obstat, si dicatur Marium Antoninum loqui de actione ad rem, & fructus simul, & expositionem casus illius, quasi non faciat ad propositum, cùm diuersa sit ratio in fructibus, qui pars fundi censentur, quod de pensione dici non potest. Nam respondetur, quod ipse examinat articulos separatim prius de re, deinde de fructibus, & in secundo articulo mouetur auctoritate Hier. Gabr.*d.cons.37.*qui loquitur de pensione, vltra quod fructus, de quibus ipse tractat, erant fructus clibani, & molendini, & sic ciuiles, qualis est pensio, adeo vt pars rei non possint dici.

Non obstat, quòd hæc procedant, si clericus alleget perhorrere scientiam aduersarij, vel violentiam, fraudem, & rapinam, aut spolium, quia his casibus certum est posse adiri iudicem Ecclesiasticum, si saltem summariè de prædictis constet. Afflict. *decis.257.num.2.*Viu. *decis.17. n 1.*
30 Graff. *d.effect.1.num.521.523.533.* nam respondetur nostram sententiam non fundari super hoc, sed in eo, quòd res sit clerici, vel Ecclesiæ, & DD. allegati expresè mentionem faciunt de locato, non de actione ex raptu, vel violentia, vt *in d.cap.si clericus*, vbi Abb. Felin. & alij DD. *de for.compet* Host *in d. cap.cum sit,num.2.*vbi Ægid. *in princ.*Felin.*num 2.*Soc.*n.15. eod.* Gattic. *d.loco, fol.273. vers.siue in rem.* Benè verum est, quod data violentia, vel rapina, aut spolio licet clerico trahere laicum ad forum Ecclesiæ etiam in illis casibus, in quibus teneretur sequi forum rei, ex textu *in d.cap.cùm sit*, vbi gl.*in verb.malefactores*, Abb.Felin.Soc.& alij *de for. compet.* & communiter DD.

Verè enim, & iustè dispositum est, vt Ecclesiastici valeant suos malefactores coram proprio eorum iudice tra-
31 here, & conuenire, vt *in dicto cap.cùm sit generale, de for.compet.* cuius duplex est ratio, altera impulsiua, quia scilicet seculares iudices in exhibenda clericis iustitia sæpe sunt remissi, altera finalis, fauor scilicet Ecclesiæ; quæ rationes non minùs militant, vbi clericus agit pro pensione rei Ecclesiasticæ, quàm si ageret ad rem ipsam; & ideò locum faciunt tali dispositioni in vtroque casu, *l. regula, §.fin.* vbi Bart. Bald. & alij, *ff. de iur. & fact. ignor.*

Nec mirum, quoniam certum est saltem sub larga Malefactoris appellatione eum comprehendi, qui sub titulo
32 conductionis tenet rem, quam Ecclesiæ esse vel non diffitetur, vel apparet, & ex ea fructus percipit cum promissione pensionis, quam soluere recusat, vel iniustè
33 protrahit, tum quia debitum certum non soluens dicitur iniuriam facere creditori, vt ad rem Guid. Pap. *decis.18. in fin.* Alciat. *præs.reg.prima,præs.23. num.3.* Didac. Perez *lib.1.ordinamentis,l.1. tit.7. num.69. vers. conseruatores autem*, Ioan.Guttierrez *pract. qq. lib.1. cap 9.* Ioan. Rodriquez *qq.reg.lib.1.quæst.65.art.2.* tum quia colonus, vel conductor, cùm alteri tradit fructus, vel pensionem, quam domino debet, vel eidem negat soluere pensionem, dicitur turbare dominum, & spoliare, siue turbatione in-
34 quietatiua, siue, vt alij meliùs sentiunt, vi expulsiua, cuius causâ redditur domino interdictum, *vnde vi.* Specul. *tit.de restit.spol.§.2.num.7.* Ioan.Fab.*in §.retinendæ, n.18. vers.quid dicendum, Inst. de interdict.* Bald. *in l.cùm nemo, num.5.C.de acquir.possess.*Felin.*in cap.licet causam,num.11. de probat.* Menoch. *de retinend. possess. rem.3. num.476. vsque ad num.480.* ex quibus comprehendimus largo modo sacrilegium dici offensam, quæ fit clerico non soluendo ei, quod quis certò, & liquidè debet, quoniam in dicto capite *cùm sit generale*, sacrilegium non 35
consistit à parte rei, sed personæ ipsius clerici, cui fit iniuria non soluendo debitum, cùm sit Deo consecratus, & Dei legatione fungatur, quod ex eo cognoscimus, quia textus ille non dicit, *malefactores dictorum locorum*; sed, *malefactores suos*; quod de inferentibus quodcumque malum rectè potest intelligi, adeo vt in prædictis casibus bene sancitum sit Ecclesiasticos fori habere electionem.

Non est tamen silentio prætereundum multos fuisse, qui opinati sunt aduersus prædicta volentes, vt quotiescunque de sola pensione, seu affictu, vel fructibus agitur, & res ipsa non venit in controuersiam, non liceat Ecclesiasticis conuenire laicos eorum colonos, vel conductores bonorum coram iudice spirituali, quia actor sequitur forum rei, & actio personalis sequitur personam; & pro hac sententia adduci solent Host.*in d.cap.si clericus laicum,* 36
*ante num.primum,*vbi Ioan.And. *in princ.* Card. *in prima oppos.* & Calder. *per eum relatus, de for. compet.* Couar. *pract.qq.cap.35.n.2.*Osasch.*decis.32.num.6.*Thes.*decis.22. num.1.& in fin.*Ant.Thes.*d.quæst.15.n.4.lib.2.*Io.Guttier. *pract.qq.lib.3.quæst.26.n.10.* & *quæst.27. num.5. & can.qq. lib.1.cap.34.n.49.*Azeued.*in l.10. tit.1. lib.4. n.58.* Matt. Boic. *in add.ad Arch. in tract.de pot.sec. in Ecclesiasticos, reg.4.fall.19.*Bobadill. *in politica de iurisdictione, & mixto foro,lib.2.n.205.*Marth.*de iurisd.p.2.c.30.in fin.*

Verumtamen ex superiùs adductis, & firmatis apparet hanc sententiam esse erroneam, & minùs communem, & pugnare sine iusto fundamento aduersùs canones, & viuas rationes, & magnorum virorum auctoritates. Et sanè plerique ex auctoribus huius sententiæ falso nituntur principio, vt Host.Io.And.Imol.& Cald.putauerunt enim iudicem Ecclesiasticum, nisi fulciatur consuetudine, priuilegio, vel qualitate sacrilegij, non posse procedere in illa quæstione, quando intentatur actio contra laicum pro re ipsa Ecclesiæ, etiamsi reus non neget eam esse talem: quæ opinio est falsa, & communiter reprobata, &
de communi in contrarium attestantur Curt. Iun. *in l. ex* 37
quacumque, n.34.ff. si quis in ius voc. non ierit. Felin. *in d. c. si clericus, ad fin.* Osasch. *d. decis. 32. n 6.* Valasch. *d.q.39.n.14.* Ant.Thes. *d.q.15. sub n.2.6.11.18.* quo fundamento sublato corruit eorum auctoritas.

Neque vis est facienda in verbis Cardinalis, quem dicunt declarasse mentem Innocentij, vt locutus sit de actione ad rem. Nam vltra superiùs adducta dico Cardinalem non solum se inuoluere, & obscurè loqui, sed etiam (pace eius dicam) aliqua ex parte errare, dum sustinet actionem locati pro recuperanda re ipsa esse actionem in rem scriptã, nam verius est esse merè personalem,
vt aduertit Imol. *in d. cap. si clericus*, vbi Soc. *col.11. vers.* 38
aduertendum tamen; ad hoc enim quòd actio descendens ex contractu sit in rem scripta, requiritur iure cautum esse, vt detur contra quemlibet possidentem, vt in casibus enumeratis per glossam magistralem, quæ hunc non ponit *in l.3 §. est autem, in gl. prima, ff. de exhibend.* vt
benè per Bart. *in l 1.n.2.ff. de interdict.* Ias. *in rub n.6. ff.* 39
si cert. pet. Marant. *in specul. dist.3 princ. n.2.* Tiraq. *de retract. lignag.§.8.gl.5.n.6.8.*

Pariter nihil nocet Couaruuias, quia non examinat articulum, & nihil adducit releuans, sed solùm dicit se non videre congruam rationem pro nostra sententia, & tamen non deerant multæ rationes, vt vidimus. Sicut etiam allucinatus est Osasch. desiderio tuendi decretum Senatus Pedemontani; dixit enim communem esse opinionem pro iurisdictione sæculari, allegatque

pro ea Innoc. Felin. & Soc. qui tamen tenent pro Eccleſia, vt vidimus, & ſi omnes examinentur, apparebit vix reperiri aliquem Doctorem, qui iure valeat pro hac contraria ſententia verè allegari, omnibus tamen etiam computatis conſtat longè plures auctoritate, & numero militare pro Eccleſiaſticis.

Ideò cùm per multos menſes fuerit quæſtio diſputata inter vtrumque forum, & negotium fuerit examinatum conſilio Principis, & ego cum eius prudentiſſimis conſiliariis de hac re pertractauerim, Iudex ſæcularis dedit manus ex ea potiſſimùm ratione, quia inuecta, & illata in rem conductam licet locatori propria auctoritate includere, & occupare pro conſequenda penſione, vltra alias conſiderationes factas.

Vnde cœpit cauſa agitari apertè contra dictum Simonem contumacem, & non comparentem in foro Eccleſiaſtico, & venditis rebus in apotheca exiſtentibus depoſitæ fuerunt pecuniæ ad finem eas dandi meliora iura habenti; nam comparuerunt fratres de Pratiſoliis palam contradicentes dictis Canonicis, tum quia dicerent ſe iura habere anteriora, tum quia allegarent factis computis Canonicos non eſſe aliquo modo dicti Simonis creditores, & calculatis rationibus retulerunt periti dictos Canonicos remanere debitores de libris 34. ſolidis 16. ſi tamen affictus apothecæ erat computandus poſt primam locationem in rationem tantum duc. 140. annuatim.

Et cùm diu litigatum eſſet, & ſæpius in iure allegatum, ego dedi motiua DD. Canonicis causâ dubitãdi, quæ præ manibus habuerunt menſibus ſex, & vltra, & nunquam reſolutionem attulerunt, vnde ſæpè parte reclamante, & omnibus conſideratis deueni in ſententiam meliora eſſe iura Pratiſoliorum, & Canonicos nullum ius habere, quia ſolutione eius, quod debetur, omnis
40 tollitur obligatio, §. 1. *Inſt. quibus mod. toll. oblig.* cum vulgaribus.

Calculus enim peritorum erat confirmandus ad fauorem Pratiſoliorum, quia terminata prima locatione, quæ erat de annuo affictu duc. 200. clarum eſt partitum DD. Canonicorum de ea re locanda pro duc. 140. pactis quibuſdã ſeruatis. Nec licuit Canonicis recedere à dicto partito, & redire ad pretium primæ locationis ſub titulo quod dictus Simon non adimpleuerit pro parte ſua contenta in eo; ſiquidem in contractibus nominatis,
41 qualis eſt locatio, teſte Ludouiſ. *deciſ.* 130. *num.* 1. ob non implementum non receditur à contractu, ſed agitur ad implementum, vel ad intereſſe. Ceph. *conſ.* 407. *n.* 9. 10. 11. Gabriel. *conſil.* 51. *num.* 11. *lib.* 1. Seraph. *deciſ.* 1275.
42 *num.* 1. Ludouiſ. *deciſ.* 130. *num* 2. Coccin. *deciſ.* 329. *n.* 4. Cyriac. *contr.* 55. *num.* 68. 69. *lib.* 1. etiamſi adſit terminus ad ſoluendum, quia cenſetur appoſitus ad ſollicitandam, non ad finiendam obligationem, ex textu *in l. Celſus*, §. 1. *ff. de recept. arb.* cum vulgaribus.

Quæ tantò magis vera videntur, quia pacta in dicto partito appoſita non ſapiunt conditionem, ſed mo-
43 dum & conuentionem; tum quia reſpiciunt futura. Hier. Gabr. *d. conſ.* 51. *num.* 8. 9. *lib.* 1. tum quia implenda ſunt poſt emolumentum. Surd. *deciſ.* 156. *num.* 6. ex quibus efficitur, ſicut dixi, quòd non liceat retrocedere, ſed ad intereſſe, vel ad implementum agendum ſit.

Nec obſtat, quòd licèt hæc poſſint verificari in pacto de ſubiiciendo ſe foro Eccleſiaſtico, & de ſoluendo fideiuſſionem Batatocij, non tamen in pacto reſolutiuo: *Che non pagando quanto di ſopra, queſta locatione non habia effetto.* Cuius vigore pœnitentia videtur licita.

Namque dicebam iſtud fuiſſe pactum pœnale, ſecun-
44 dùm Seraph. *deciſ.* 809. *num.* 4. 5. quo ſtante non licet redire ad primæua iura, niſi quando Canonici non poſſent conſequi implementum. Coccin. *deciſ* 329. *num.* 6. & neceſſarium erat Canonicis ſe declarare, quod nole-
45 bant ſtare huic vltimo contractui. Cyriac. *contr.* 60. *numer.* 1. *part.* 1. quia pactum reſolutiuum non operatur, niſi ille, pro quo appoſitum eſt, eo velit vti. Seraph. *deciſ.* 1150. *num.* 1. & effectum non ſortitur, niſi volente creditore, & declaratione ſecuta: idem Seraph. *deciſ.* 209. *n.* 1. 3.

Vnde cùm dicti Canonici nunquam ſe declarauerint velle vti dicto pacto reſolutiuo, niſi poſtquam in rationem duc. 240. fuerunt integraliter ſatisfacti, non poſſunt nunc in calculo conſtituere dictum Simonem debitorem ad rationem duc. 200. quia res amplius non eſt integra, & omnis obligatio per ſolutionem fuit extincta.

Et tantò magis hæc dici poſſunt, quia in dicto partito non fuit Simoni aliquis terminus præfixus ad ſoluendum, adeo vt tantùm non fuerit in mora, quin potuerit quandocumque ſoluere; licèt enim partitum dicat: *Che paghi il debito vecchio corſo, & che correrà, per tutto Giugno proſſimo*; tamen illud tempus, *per tutto Giugno*, non reſpicit ſolutionis obligationem, ſed curſum debiti, adeo vt ſit ſenſus Simonem debuiſſe ſoluere debitum per totum menſem Iunij decurrendum, quia ſermo debet referri ad proximiorem, *l. ſi idem*, *ff. de iuriſd. omn. iud.* Soc. Iun. *conſ.* 139. *num.* 2. *lib.* 1. Menoch. *conſil.* 339. *num.* 26. 27. Bertaz. *conſ.* 337. *num.* 3. & dicendo 46
aliter ſequeretur abſurdum, quòd Canonici voluiſſent dictum Simonem obligare ad ſoluendos anticipatè omnes affictus, quòd non eſt dicendum, *l. nam abſurdum, ff. de bon. libert.* ſed verè ſi Canonici volebant reſoluere 47
hanc ſecundam locationem, vtique debebant id conductori intimare. Bald. *in l.* 1. §. *fin. ff. de eo, qui pro tut.* *ex aliis ſuprà adductis.*

Non obſtat libris dicti Simonis mercatoris fidem non præſtari contra clericos. Cyriac. *contr.* 140. *num.* 12. 48
part. 1. nam creditum Simonis non tam iuſtificatur ex dictis libris, quàm ex calculo, & relatione peritorum etiam DD. Canonicorum, qui in credito Simonis non diſcordant, licèt non conueniant in prætenſione canonicali: certum eſt autem peritis ſtandum eſſe in eo, in quo ſunt concordes. Coccin. *deciſ.* 136. *numer.* 1. neque etiam tertius peritus concorditer electus ponit in 49
periculo creditum Simonis, & ei tanquam tertio ſtandum eſt. Seraph. *deciſ.* 1464. *numer.* 1. ille enim ſolùm va- 50
rius eſt in punctis de iure decidendis, cuius ipſe ignarus eſt.

Accedat, quia Canonici videntur ſemper perſeueraſſe in ſententia, vt affictus prædictus ſolueretur in rationem tantum duc. 140. etiamſi non impleta fuerint, quæ continentur in dicto partito, quoniam eorum Maſſarij ſemper exegerunt affictus in rationem prædictam & ſæpe eodem modo cum eis ſoldauerunt rationes, vt ex teſtibus habetur, quæ obſeruantia declarat mentem Canonicorum. Seraph. *deciſ.* 600. *num.* 3. & *deciſ.* 1410 51
num. 16.

Concludendum igitur dictum Simonem remanere creditorem de libris 34. 16. calculato affictu, vt ſupra, etenim poſtquam clauſa fuit apotheca, ad eius damnum non debuit currere penſio, quia tunc temporis non erat alicuius ſummę debitor, & huius damni cauſam dederunt Canonici, dum voluerunt eam claudi, & eius res ſub ſequeſtro poni, *c. ſicut, de teſt. l. nihil, ad l. Cornel. de ſicar.* vn- 52
de ſibi imputare debent, *c. damnum, de reg. iur. in* 6. *l. quod quiſque, ff. eod.* §. *pen. Inſt. quibus mod. contrahitur oblig.* & maximè, quia cùm Canonici generales quietantias fecerint eorum Maſſariis, quibus ex officio incumbebat hos affictus exigere, ſequitur neceſſariò, quod fuerint integraliter ſatisfacti, ex quibus, & aliis etiam rationibus, quas abundare putaui, pro Pratiſoliis ſententiam tuli, in quo licet, vt homo, errare potuerim, tamen ſic iuri conuenire exiſtimaui, nec labori peperci, vt veritatem inuenirem, & rectam miniſtrarem iuſtitiam, & ſi Canonici diligentiores fuiſſent, & meliores mihi oſtendiſſent rationes, mihi graue non fuiſſet mutare ſententiam, vt igitur ius voluiſſe credidi, ſic iudicaui, & licèt Canonici appellauerint,

tamen

tamen non sunt prosecuti, & sententiæ acquieuerunt, quæ idcirco fecit iudicatum, & ad effectum fuit perducta.

CAPVT LIII.

EPITOME.

Clericus coniugatus quando, & quomodo fruatur beneficiis clericalibus, & an ea recuperet per reassumptionem habitus.

SVMMARIVM.

1 *Clerici coniugati an sint in vsu.*
2 *Clerici coniugati quare non frequententur.*
3 *Clerici orientales etiam in sacris retinent vxores.*
4 *Clerici coniugati fruuntur beneficio fori Ecclesiastici in omnibus delictis.*
5 *Coniugati clerici non sunt immunes à gabellis.*
6 *Clerici coniugati censentur laici, excepto priuilegio fori, & canonis.*
7 *Clericus coniugatus non potest esse Vicarius Episcopi, nisi in temporalibus.*
8 *Assessor Episcopi potest esse laicus.*
9 *Clericus coniugatus est incapax beneficij Ecclesiastici.*
10 *Coniugatus potest habere beneficium in stipendium, non in titulum.*
11 *Clerici coniugati vt fruantur priuilegio fori, tria copulatiuè requiruntur.*
12 *Bigamus clericus non fruitur aliquo priuilegio clericali.*
13 *Clericus coniugatus quid probare debeat, vt fruatur foro Ecclesiæ.*
14 *Virgo præsumitur mulier, nisi aliter probetur.*
15 *Clericus ducens corruptam à se non efficitur bigamus.*
16 *Clericus etiam coniugatus non perdit priuilegium per vnicam habitus dimissionem.*
17 *Clericus coniugatus tenetur ferre vestes clericales, & quales sint.*
18 *Vestis clericalis debet peruenire saltem vsque ad talos.*
19 *Vestis an sit clericalis, cognitio est iudicis Ecclesiastici.*
20 *Clericus si mortua eius vxore reassumat habitum, recuperat omnia priuilegia.*
21 *Clericus coniugatus reassumendo habitum an recuperet priuilegia, & quæ.*
22 *Clericus coniugatus contumax Curiæ secularis reassumendo habitum iudicatur ab Ecclesia.*
23 *Clericus coniugatus fugiens è carceribus sæcularium, an possit iudicari ab Ecclesia.*
24 *Habitus clericalis reassumptio quando prosit, vel non.*
25 *Clericus quanto tempore debeat habitum reassumere ante delictum.*
26 *Clerici coniugati an fruantur beneficiis fori, & canonis, si non se abstinent à sæcularibus.*
27 *Clericis coniugatis permittitur honesta negotiatio.*
28 *Clericus coniugatus gaudet priuilegio fori tantùm in criminalibus.*
29 *Iudex laicus non potest facere executionem contra clericum etiam coniugatum.*
30 *Iudex laicus an possit arrestare clericum in causa, in qua fuit iudex.*
31 *Clericus potest reconueniri coram laico.*
32 *Iudex laicus licèt sit competens contra clericum in reconuentione, non tamen in executione.*
33 *Clerici coniugati causa ciuilis potest cognosci à laico vsque ad executionem exclusiuè.*
34 *Clericus coniugatus gaudet priuilegio fori etiam in causa merè ciuili.*
35 *Laicus si conueniat clericum etiam coniugatum coram laico perdit causam.*
36 *Clerici vxor gaudet priuilegio fori.*
37 *Coniugatum clericum gaudere fori priuilegio etiam in ciuilibus decreuit Sacra Congregatio.*
38 *Clericus coniugatus quomodo gaudeat fori beneficio ex decreto S. C.*
39 *Clericus coniugatus non potest dispensari ad beneficium curatum, vel cum dignitate.*
40 *Beneficium potest dari clerico coniugato, non tamen in titulum.*
41 *Episcopus potest dispensare, vt clericus coniugatus obtineat beneficium simplex.*
42 *Clericus coniugatus à solo Papa dispensatur ad beneficium simplex.*
43 *Episcopus non dispensat in iure communi, nisi in casibus expressis.*
44 *Coniugatus clericus quomodo possit habere beneficium.*
45 *Habilia omnia supponuntur, de aliquo si quæramus.*
46 *Beneficium non potest retinere clericus coniugatus omnia requisita habens etiam cum licentia Episcopi.*
47 *Clericus coniugatus an possit habere beneficium vigore fundationis.*
48 *Fundator beneficij potest apponere conditiones etiam iuri communi contrarias.*
49 *Beneficium simplex requirit ætatem 24. annorum.*
50 *Beneficium conferri potest minori 14 annorum vigore fundationis.*
51 *Clericus decem annorum est capax beneficij ex decreto S. Congregationis.*
52 *Clericus septennis quando incapax sit beneficij.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

EVenit annis præteritis, vt quidam clericus Mirandulanus diœcesis Regij habitu, & tonsura dimissa vxorem duxerit, nunc verò certis de causis desiderans seruire Deo, & viuere sub protectione Ecclesiæ à me quæsiuit, an possit reassumere habitum, & tonsuram, & iterum gaudere saltem priuilegio canonis, & fori; & dixi vtique posse, quia priuilegium non amittitur per dimissionem habitus, sed suspenditur, donec fiat reassumptio; & licèt quidam dicant clericos coniugatos non esse in 1
vsu, tamen id procedit, quia rarò concurrunt omnia requisita necessaria ad fruendum clericorum beneficio, ita 2
Scacc. *de iudic. caus. ciu. & crim. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 20. Farin. *in prax. quæst.* 8. *num.* 6. vnde si requisita omnia concurrant, non potest dici, quod non sit in vsu, & id apparet in Regnis Neapolis, & Hispaniarum, vbi frequentes sunt, hoc enim permissum est clericis occidentalibus, si tantùm in minoribus ordinibus sint, orientales verò etiam sacris initiati retinent vxores. Garz. Mastrill. 3
decis. 290. *n.* 140. 141. 142. *part.* 3.

Vt igitur hæc materia innotescat, pro præsentis casus dilucidatione nonnulla subiungam; & primò certum est dari clericos coniugatos, qui fruuntur priuilegiis fori, & canonis, sicut alij clerici, adeo vt sint exempti à iurisdictione laicorum siue criminaliter, siue ciuiliter agatur de delicto, ad textum *in cap. vnic.* vbi gl. Ar- 4
chid. Franch. & alij, *de cleric. coniug. in* 6. Couar. *pract. quæstionum cap.* 31. *num.* 6. *vers. idcircò.* Tusch. *pract. conclus. littera C, conclus.* 395. *num.* 1. 20. Farinac. *in prax. quæst* 8. *num.* 6. 9. Bellet. *disq. cler. tit. de fauor. cleric. pers.* §. 8. *num.* 8. Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 46. *num.* 1. Mastrill. *d. decis.* 290. *num.* 143. *p.* 3. Ricc. *in prax. resol.* 253. *num.* 2. Grass. *de eff. cler. eff.* 1. *num.* 91. Duard. *in Bull. Cæn. Domini, lib.* 2. *can.* 15. *quæst.* 4. *num.* 19. non tamen gaudent aliis priuilegiis clericorum, & propterea

5 non ſunt immunes à gabellis,collectis,& obſequiis laicalibus, nec illis datur beneficium *cap.Odoardus*, ſed in cæ-
6 teris tanquam laici reputantur. Gloſſ. *in d.cap. vnic.* vbi Franch & DD. *de cleric. coniug. in 6.* Card. *Clem.* 1. *de vit. & honeſt. cler.* Pariſ. *conſ.*40. *num.*20. *lib.* 4. Couar. *d. c.*31. *num.*9. Farin. *d. quaeſt.*8. *num.*9. Azor. *mor.lib.*13. *cap. vlt. quaeſt. fin.* Sanchez. *d. diſp.*46. *num* 16. Bellet. *d.* §.8.*n.*8.9. Graſſ. *d. eff.*1. *n.*91. Ricc. *d. reſolut.*153. *n.*2. Duard. *d. can.*15. *quaeſt.*4. *num.*19. *in fin.* Gonzal. *in reg.*8. *gl.*2.*n.*68.

Vnde clericus coniugatus non poteſt eſſe Vicarius Epiſcopi, etiamſi incedat in habitu, & tonſura, & ſer-
7 uiat Eccleſiæ, ſed tantùm aſſeſſor, niſi Epiſcopus haberet etiam iuriſdictionem temporalem, quia in ea bene poſſet eſſe Vicarius, non autem in ſpiritualibus, niſi ex
8 diſpenſatione Apoſtolica: pulchrè, & latè Sanchez. *de matr. d. lib.*7. *diſp.*46. *num.*14. Sbroz. *de off. Vic. lib.*1. *quaeſt.*31. *num.*5. *& ſeqq.* Bellet. *diſq. cler. tit. de fauor. cler. real.*§.3.*n.*10. Prax. Epiſc. *part.*1. *verb. Vicarius*, *dub.*7. vide Aug. Barboſ. *de off. Epiſc. p.*3. *alleg.*54.*n.*6.7.8.9.10. vbi multa allegat. Et ſimiliter clericus coniugatus eſt in-
9 capax beneficij Eccleſiaſtici,& illud retinere nullo modo poteſt, ad textum *in cap.*2. *& cap. cùm decorem, de cleric. coniug.* Lambert. *de iur. patr.* 1. *part.* 2. *lib.q.*7. *art.*3. Pariſ. *d. reſign. benefic. lib.*4. *quaeſt.*2. *à num.*27. *&* 99. Sanchez *de matr. lib.*7. *diſp.*42. *num.*14. Garz. *de benef. part.* 7. *cap.*5. *num.*1.2.3. vbi quod ipſo iure vacant etiam bene-
10 ficia obtenta ante matrimonium. Verùm ſi talis coniugatus non ſit bigamus, & incedat in habitu, & tonſura, & ſit pauper, poterit habere beneficium ſimplex, & ſæculare, dummodo ei concedatur in ſtipendium, non autem in titulum, & id fiat propter vtilitatem Eccleſiæ, ad textum *in cap. ad audientiam, de praeſcript. c. ſiqui, diſt.*32. *cap. quia tua*, 12. *quaeſt.*2. DD. *in cap. cùm M, de conſtit. & in cap. clericus, de vit. & honeſt. cler.* Imol. *in cap.vnic. de cler. coniug. in 6.* pulchrè Marth. *de iuriſd. part.*4. *c.*153. *num.*15. *verſ. ſecundus*, ibi: *quo caſu*, Duard. *ad Bull. Cœn. Domini*, *lib.*2. *can.*15 *quaeſt.*4. *n.*1. *verſ. quo caſu*, Gonzal. *in reg.*8. *gl.*2.*n.*71.

Vt autem clerici coniugati gaudeant priuilegio fori, & canonis, oportet eos incedere in habitu,& tonſura, ad
11 textum *in d.c. vnic. de cleric coniug. in 6.* & vlteriùs oportet, quòd inſeruiant alicui Eccleſiæ de mandato Epiſcopi, ſecundùm Concilium Trid. *ſeſſ.*23. *c.*6. *de reform.* & proptereà hodie tria copulatiuè requiruntur ad finem, vt clericus coniugatus potiatur beneficio canonis, & fori, ſcilicet habitus, tonſura,& ſeruitium Eccleſiæ, quorum alterum ſi deficiat, abſque alia monitione gaudere non poteſt prædictis priuilegiis, ſuppoſito etiam, quod contraxerit matrimonium cum vnica, & virgine, quia ſi ſit bigamus, nullum habet priuilegium; & ſi non eſt
12 bigamus, hæc tria copulatiuè requiruntur. Boſſ. *in prax. crim. tit. de for. compet. num.*128. Clar. *in prax.*§.*fin.q.*36. *num.*8. pulchrè Couar. *pract. quaeſtionum cap.* 31. *num.*7. *in fin.* Alex. de Næuo. *conſ.*59. *num.*26. Tuſch. *d. littera C, concluſ.*395. *num.*1.2. Farin. *in prax. d. quaeſt.*8. *num.*6. Bellet. *diſq. cler. tit. de fauor. cler. can.* §.1. *num.*36. Sanchez *de matrim. lib.*7. *diſp.*46. *num.*1. Graſſ. *d. eff* 1.*n.*79. 80.81. Marth. *d. c.*153. *n.*15. *verſ. ſecundus*, Barboſ. *de off. Epiſc. part.*2. *allegat.*12. *num.*25. Duard. *d. can.* 15. *num.*1. & propterea ad finem,vt coniugatus clericus fruatur his beneficiis, debet, quòd inceſſerit in habitu, & tonſura, plenè probare, nec non quòd ſeruierit Eccle-
13 ſiæ, & duxerit vnicam, & virginem, quia eſt fundamentum ſuæ intentionis. Couar. *d. cap.*31. *num.*7. *verſ. tertiò*, Alex. de Næuo *d. conſ.*57. *num.*26. Graſſ. *d. eff.*1. *n.*89. Benè verum eſt, quod non tenetur probare in iudicio virginem fuiſſe illam, quam duxit in matrimonium, ſed tantùm vnicum matrimonium contraxiſſe, & eam
14 pro virgine fuiſſe reputatam; nam fœmina virgo præſumitur, niſi contrarium probetur. Couar. *d. c.* 31. *n.*7. *verſ. tertiò*, ibi: *quamvis*. Farinac. *d. quaeſt.*8.*n.*8. Duard. *d. can.*15. *quaeſt.*4. *num.*2. immò licèt puella non eſſet virgo, quando ducta eſt, eo quòd fuerit corrupta ab eodem ſponſo ante matrimonium, tamen coniugatus clericus cum ea, gaudet dictis priuilegiis, quia non eſt bigamus. Sanchez *de matr. d. diſp.*46. *num.*3. Gomez *var. reſol. tract. de delict. tom.*3. *cap.*10. *tit. quando reus*, *n.*4. Farin. *d. quaeſt.*8.*n.*8. 15

Et ſimiliter quoad veſtes iſte clericus coniugatus non perdit priuilegium fori, & canonis, licèt ſemel, aut aliquando tonſuram, aut habitum clericalem dimiſerit, non ſufficit enim quælibet dimiſſio, niſi ſit continuata; 16
& ideò ſat erit tempore delicti inceſſiſſe in habitu, & tonſura. Couar. *d. cap.*31. *num.*8. Sanchez *d. diſp.* 46. *num.*10. Graſſ. *d. eff.*1.*n.*85. Tuſch. *d. littera C, concl.*395. *num.*12. Duard. *d. can.*15.*q.*4.*num.*3. & licèt teneatur deferre veſtem interiorem, & exteriorem clericalem, non tamen eodem modo, quo alij clerici, ſed ſufficit geſtare 17
veſtes, quibus ſolent vti alij clerici coniugati eiuſdem regionis. Couar. *d. cap.*31. *num.*7. *verſ. Quartò*, pulchrè Sanchez *d. diſp.*46. *num.*6. Verùm ſi non conſtet, qualis ſit conſuetudo, tunc veſtes debent eſſe tales, per quas prima ſaltem facie ille cognoſcatur pro clerico, & clericus æſtimetur, & debent peruenire vſque ad talos. 18
Menoch. *de arb. iud. caſ.*392. *num.*2. Pacian. *de probat. lib.*2.*c.*34.*n.*38 39. Graſſ. *de eff. cler. in praelud. num.* 272. Bellet. *diſq. cler. tit. de fauor. cler. perſonal.*§.8. *n.*10. & ſi dubium oriatur, an veſtes ſint clericales, vel concurrant alia neceſſaria requiſita, cognitio ſpectat ad iudicem Eccleſiaſticum, citato tamen iudice, vel fiſcali ſæcularis Curiæ: latè Aug. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*2 *allegat.*12. 19
*num.*34. Alex. *conſil.*149.*n.*3 4.6.12 *lib.*6.

Sed in propoſito quæritur, ſi fortè iſte clericus coniugatus dimiſſum habitum reaſſumat, an recuperet priuilegia clericalia. Et ſanè ſi id faciat mortua vxore vnica, & virgine, conſequitur omnia priuilegia competentia 20
etiam clericis non coniugatis, quia res reuertitur ad priſtinam naturam. Abb. *in cap. clericus, el* 2. *num.*4. *de vit. & honeſt. cler.* Ioan. And. Arch. Dominic. & Franch. *in d. cap. vnic. de cler. coniug. in* 6. Couar. *d. cap.*31. *num.*7. *verſic. quintò*, Clar. *in* §.*fin.quaeſt.*36.*num.*15. Graſſ. *d.eff.*1. *num.*9 pulchrè Sanchez *d. diſp.*46. *num.* 30. vbi etiam alios allegat: ſed quid ſi viuente adhuc vxore velit habitum reaſſumere, & tonſuram? in hoc caſu tres ſunt opiniones Prima eſt, quòd ſi fuerit monitus,& per ſententiam priuatus, non poſſit poſtea reaſſumendo habitum recuperare priuilegia clericalia: ita Butr. *in cap. Ioannes*, *num.*15. *de cler. coniug.* alij putauerunt non requiri 21
monitionem, quia cùm ſemel elegerit vitam laici, amplius reſipiſcere non poteſt Ioan And. *in d. cap. Ioannes*, *num.*19. vbi Anch. *num.*10. Afflict. *lib.* 1. *conſt. rubr.* 3. *num* 22. Sed præualuit tertia opinio verior, & magis communis, & recepta, quod iſte clericus coniugatus, dummodo non ſit bigamus, indiſtinctè recuperet priuilegium fori, & canonis per reaſſumptionem habitus, & tonſuræ, quia per dimiſſionem ſuſpenſum erat, non perditum; ita pulchrè videndus Archid. *in d. cap. vnic. num.*1. *verſiculo, & vbi*, Ioan. And. *num.*3. *in fin.* Franch. *col.*4. *verſiculo in ea Monach. num.*2. & ibi Probus, *n.*4. Anch. *num.*6. *de cler. coniug. in* 6. Abb. *in d. cap. clericus*, *numer.* 4. *& cap. fin. num.* 11. *de vit. & honeſt. cler.* Alex. *conſilio* 149. *num.* 7. *lib.*6. Couar. *d. cap.* 31. *numer.* 8. Clar. *d. quaeſt.* 36. *num.* 15. Barboſ. *in l. Titia*, *num.*33. *ff. ſol. matr.* Marth. *de iuriſd. part* 2. *cap* 32. *num.*41 Graſſ. *d. eff.*1. *num.*85. latè, & pulchrè Sanchez *d. diſp* 46. *num.* 49. Aug. Barboſ. *de off. Epiſc. part.* 2. *allegat.* 12. *num* 27. Antonin. Dian. *mor. reſolut. part.* 1. *tract.*2. *reſolut.* 79. Bonacin. *de cenſur. quaeſt.* 4. *punct.*1. *num.* 1. *verſic. hoc verò*, *& num.* 2. vnde bene cenſuit S. Congregatio, clericum coniugatum, qui poſt dimiſſum habitum, & tonſuram clericalem, pro delicto aliquo in Curia ſæculari eſt citatus, & ob contumaciam fuerit condemnatus, ſi deinde reaſſumpto habitu, & 22
tonſura

tonsura (modò non in fraudem) Ecclesiæ inseruiat iuxta decretum Concilij, non posset à iudice laico propter id delictum in carcerem conijci, aut personaliter adstringi, vt S. C. determinauit sub die 19. Decembris 1596. quæ sanè procedunt in casu fortiori, & non sine ratione, quia dimissio habitus satis non erat, vt iudex sæcularis contra clericum fieret competens, & propterea non potest Ecclesiasticum præuenire, & maximè si aufugisset à carceribus, quia tunc se dedisset in pristinam libertatem, adeo vt per primam capturam non possit dici
23 facta præuentio, vt in verbis inquit Aug. Barbos. *d. alleg. 12. num. 19. vers. nam stando*, Bellet. *disq. cler. tit. de fau. cler. person.* § 8. *n.* 12.

Verùm hæc intelligo de eo clerico, qui solitus erat deferre habitum, licet tempore delicti esset sine habitu, vel tonsura, hic enim non perdidit priuilegium fori. & cùm semper remanserit sub iudicis Ecclesiastici iurisdictione, laicus non potest præuenire, quia non habet iurisdictionem prorogabilem in clericos. Verùm si erat solitus incedere sine habitu, & tonsura, & communiter
24 reputabatur laicus, licèt de recenti assumat denuo habitum, & tonsuram ante commissum delictum, vel contractum debitum, vel inceptum iudicium, non acquirit in illo negotio priuilegium fori, & multò minùs si laicus præuenerit Ecclesiasticum, quia reassumptio habitus in fraudem nihil potest. Archid. *in d. cap. vnic. num.* 1. *in fin.* & ibi Franch. *col.* 4. *in fin.* Cabed. *part.* 1. *decis.* 58. *num.* 8. Marth. *d. cap.* 32. *num.* 41. Farin. *d. quæst.* 8. *n.* 66. *vers. dummodo.* Grati. *d. eff.* 1. *num.* 86. Bellet. *d.* § 8. *n.* 13. vbi inquit ita censuisse sacram Card. Congregationem.
25 Non tamen necesse erit reassumpsisse habitum per sex menses ante delictum, vt statuit Pius IV. penes Sanchez *d. disp.* 46. *num.* 10. vel per quatuor menses, vt sanxit Alex. VI. penes Couar. *d. cap.* 31. *num.* 8. quia illæ constitutiones sunt locales, & in his partibus non sunt in vsu.

Multi etiam addunt clericos coniugatos non gaudere priuilegiis fori, & canonis, nisi se abstineant à negotiis
26 secularibus, ad textum *in cap. Ioannes, in fin. de cler. coniugat.* Scacc. *de iudic. part.* 1. *cap.* 11. *num.* 10. *vers. tertiò*, Farinac. *d. quæst.* 8. *num.* 9. *in fin.* sed verius est licitam esse illis honestam negotiationem victus causa, quam si exercent, non debent priuari priuilegio à iure concesso,
27 vt bene inductus probat dictus textus *in d. cap. Ioannes, in fin.* Couar. *d. cap.* 31. *num.* 8. *vers.* 6. Borell. *ad Bellug. in specul. Princ. rubr.* 11. §. *videamus, num.* 1. *littera A, vers. & tunc demùm*, pulchrè Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 46. *num.* 26. Aug. Barbos. *d. allegat.* 12. *n.* 30. *vers. sed melius.*

In hoc autem negotio nihil videtur magis dignum consideratione, aut dubitabile, quàm videre, an clericus coniugatus habens omnia requisita, gaudeat priuilegio fori etiam in causis ciuilibus descendentibus ex contractu, vel quasi, aut ex vltimis voluntatibus. Namque in tali proposito inuenio tres DD. sententias inter se discrepantes, quarum nulla est, quæ suos non habeat graues fautores, in primis etiam multi, & fortè plerique putauerunt huiusmodi clericos frui beneficio fori tantùm in
28 criminalibus, siue agatur de crimine criminaliter, siue ciuiliter, non autem in ciuilibus, vt constat ex dicto textu *in cap. vnic. de cleric. coniugat. in sexto*, ibi; *pro commissis ab eo excessibus, vel delictis*; iuncto fine, ibi: *in cæteris autem eos gaudere nolumus priuilegio.* Et ratio videtur iustissima propter multitudinem clericorum prima tonsura, vel minoribus initiatorum, qui si priuilegio fori gauderent, maxima ex parte minueretur Principum secularium iurisdictio, & propterea hos clericos tantum in criminalibus gaudere fori priuilegio tradiderunt Ioan. And. *in d. cap. vnic. num.* 2. *vers. nec ab Episcopis*, Archid. *num.* 4. *vers. in cæteris*, Anch. *num.* 4. Domin. *ibi*, & §. *cùm iuxta, num* 7. *in princ. de cler. coniugat. in* 6. Abb. *in cap. Ioan. num.* 3. *eod.* Dec. *in cap. at si clerici, in princ. in nou. edit. num.* 151. *vers. non tamen, de iudic.* Couar. *d. c.* 31. *num.* 7. Farin. *in prax. q.* 8. *n.* 7. Azor. *mor. lib.* 13. *cap. vlt. quæst. fin.* latè Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disput.* 46. *num.* 22. Tusch. *littera C, conclus.* 395. *n.* 21. Mastril. *d. decis.* 290. *num.* 142. *lib.* 3. Barbos. *de off. Episc. part.* 2. *d. alleg.* 12. *num.* 25. qui hanc sententiam putant esse communem, ego autem eam saltem probabilem credo ob multas rationes, & auctoritates DD. qui eam sequuntur, prout etiam eam probabilem dixit Duard. *in Bullam Cœn. Domini, lib.* 2. *can.* 15. *quæst.* 4. *n.* 10. 11.

Altera sententia licet non contradicat prædictæ opinioni, eam tamen moderatur, & declarat, ac limitat, multi enim opinati sunt, quòd verè clerici coniugati subsint iudici laico in causis ciuilibus, quoad cognitionem, non autem quoad executionem, vel personæ arrestationem, 29
quæ facienda erit per iudicem Ecclesiasticum; non enim licet laicis in talem clericum mittere manus violentas sine incursu excommunicationis; & ita senserunt Anchar. *in d. c. vnic. num.* 4. *not.* 4. vbi Domin. §. *vlt. n.* 8. Franch. §. *& cùm, num.* 2. *de cler. coniug. in* 6. Rip. *lib.* 1. *resp. cap.* 13. Tabien. *verb. clericus* 5. *num pen.* Couar. *d. cap.* 31. *num.* 7. *vers. nam licèt*, vbi de communi Farinac. *q.* 8. *n.* 7. & de communi pariter testatur Marth. *de iurisd. part.* 4. *cas.* 153. *n.* 12. *vers. Item quantùm*, qui omnes de communi testantur.

Verumtamen hæc sententia reprobatur, quia si Pontifex in casu ciuilis conuentionis relaxasset clericos coniugatos iurisdictioni laicorum, censeretur etiam relaxasse quoad personalem districtionem, quoniam in cæteris casibus, in quibus sunt relaxati, possunt etiam in carceres per iudices sæculares detrudi, ne- 30
que vllum extat censuræ periculum, quia iniuriosa tantùm manuum iniectio in clericum prohibetur, quæ non esset talis, si laicus esset competens in causa ciuili contra clericum coniugatum; ita dicunt Couar. *d. cap.* 31. *numer.* 7. *vers. clerici*, Gutierez *de iuram. 1. part. cap.* 17. *numer.* 11. 12. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 46. *numer.* 23. *vers. sed profectò*, Marth. *d. cas.* 153. *num.* 13. 14. Duard. *d. can.* 15. *quæst.* 5. *num.* 7. *vers. opinio eorum.*

Sed meo iudicio si hæc secunda opinio placeret, posset in tali declaratione, & cum tali moderamine defendi, quia non est nouum, quòd laicus sit quandoque Iudex competens in causa contra clericum, & tamen non possit executionem personalem, aut etiam realem contra eum facere, velut in causa reconuentionis; si enim clericus reconueniatur coram laico, certum est laicum esse iudicem competentem contra eum. Glossa *in cap. at si cle-* 31
rici, verb. non tenet, de iud. in cap. multi, verb. seculari 2. *q.* 1. Marian. *in cap.* 1. *col.* 27. *de mutuis petit.* Soc. *reg.* 56. *fall.* 4. Decian. *tract. crim. d. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 17. Scacc. *de iudic lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 93. & de magis communi, & practicata testatur Farinac. *in prax. d. quæst.* 8. *num.* 99. Marc. *de iurisd. part.* 4. *cap.* 107. *num.* 1. 5. Grati. *d. eff.* 1. *num.* 745. *& seqq.* vbi latè, Duard. *in Bull. Cœn. Domini, cap.* 15. *quæst.* 11. *numer.* 66. qui omnes tradunt non esse recedendum ab hac sententia, & multò magis, si talis extaret consuetudo, & tamen licèt verum sit, quòd clericus possit reconueniri coram laico, nihilominus Iudex laicus habet solummodo causæ cognitionem, non autem executionem, aut personæ districtionem. Archid. *in d. c.* 32
vnic. de cler. coniug. in 6. Felin. *in d. cap. at si clerici, n.* 9. *vers. fallit quartò, de indic.* Lap. *alleg.* 118. *sub numer.* 4. Scacc. *d. cap.* 11. *num.* 102. Farin. *d. quæst.* 8. *num.* 103. Marth. *d. cas.* 107. *numer.* 13. Duard. *d. can.* 15. *quæst.* 11. *numer.* 66. *vers. sextus*, Grati. *d. eff.* 1. *num.* 773. vbi multos allegat, multi etiam alij dantur casus, in quibus iudex laicus est competens contra clericum, quoad solam cognitionem, non tamen quoad executionem, quæ posteà facienda erit per litteras subsidiarias ad iudicem Ecclesiasticum, prout ego sæpius in similibus requisitus sum, & propterea bene dictum est, quòd si laicus esset competens contra

tra clericum coniugatum in cauſa ciuili; id procederet
33 quoad cognitionem tantùm, non autem quoad executionem: pulchrè Anch. *in d. cap. vnic. num.4. verſ. credo, de cler. coniug. in 6.*

Verumtamen probabilior, verior, & magis recepta, & communis eſt vltima opinio, & ſententia eorum, qui meliùs putauerunt clericos coniugatos habentes neceſſaria requiſita gaudere ſimpliciter priuilegio fori Eccleſiaſtici, tam in cauſis criminalibus, quàm merè ciuilibus, &
34 pecuniariis, & multò magis poſt Concilium Trid. *ſeſſ.23. cap.6. de reform.* quod videtur tollere hanc longam altercationem, dum eis indiſtinctè concedit beneficium fori, & propterea hanc partem plurimi ſecuti ſunt tam ante Concilium prædictum, quàm poſt, vt ſentire videtur gl. *in d. c. vnic. verb. præmiſſis*, & ibi clarè Franch. *§. & cùm, num.4. verſ. cogita tamen*, & Gemin. *poſt n.8. verſ. & propter iſtud, de cler. coniug. in 6.* Specul. *de competent. iudic. adit. §.1. n.14. vbi additio littera H*, Alex. *conſ.8. num.4. lib.1.* Soc. *conſ.12. num.17. in fin. lib.1.* Rot. Rom. *deciſ.202. in nouis*, Steph. Aufret. *de poteſt. ſecular. ſuper Eccleſ. perſ. reg.3. ante num. 18. verſ. nec per huiuſmodi*, Lap. *alleg.40. num.1. & alleg.118. num. 2.* vbi credit ita tenere Curiam Romanam: & ibi Mandoſ. *in add. littera A*, Chaſſan. *ſuper conſuet. Burgund. rubr.1. §.5. verſ. decimò, car.192.* Burgos de Paz *conſ.22. per totum*, Hier. de Ceuallos *in ſpecul. pract. qq. comm. contra comm. quæſt.593.* Garz. *in tract. de Hiſpan. nobil. gl.9. num.50.* Ioan. Ant. de Nigr. *in extrauag. verb. priuilegio, n.289.* Aret. *in §. illud, n.11. Inſt. de nupt.* latiſſimè Marth. *de iuriſd. p.4 cap.153. num.1. & num.15.* ac per totum, vbi hanc ſententiam veram, & communem dicit, & à contrariis defendit: pulchrè etiam Duard. *in Bull. Cœn. Domini, can.15. q.4. num.12. vſque ad n.19.* vbi hanc opinionem veriorem, & probabiliorem, & magis communem teſtatur videndus etiam Carol. de Graſſ. *de eff. cler. eff.1. num.81.* vbi de communi, & magis communi, & inquit, quòd hodie poſt Concilium Trid. ſopita eſt hæc quæſtio, adeò vt meo iudicio nullo modo ſit recedendum ad hac ſententia: ita etiam Anton. Dian. *mor. reſ. p.1. tract.2 reſol.50.*

Et hæc adeò procedunt, quòd ſi laicus conueniat cle-
35 ricum, etiam coniugatum in foro ſeculari, perdat cauſam. Specul. *de compet. iudic. adit. §.1. num.14.* & non ſolùm ipſe clericus coniugatus gaudet hoc fori priuilegio,
36 ſed etiam eius vxor vnica: ita Soc. *d. conſ.12. n.18. lib.1.* vbi reſpondet contrariis: latè Graſſ. *d. eff.1. num.155. & multis ſeqq.*

Si quis autem deſiderat fuſiùs videre rationes, quibus hæc ſententia fulcitur, & quibus à contrariis defenditur, recurrendum eſt ad Lap. *d. alleg.118.* Marth. *d. tract. de iuriſd. part.4. cap.153.* Graſſ. *d. eff.1. num.81.* Duard. *d. can.15. num.12.* qui hanc quæſtionem examinant, rationes reddunt, & contraria confutant: hoc igitur pro certo habendum eſt, quòd clericus coniugatus recuperat priuilegia fori, & canonis, ſi reaſſumat habitum, poteſtque declinare forum laicale, etiam in cauſa merè pecuniaria, & ciuili: & ita iuris eſſe cenſeo.

Verùm cùm iſte caſus in magna controuerſia eſſet poſitus, & valdè dubitaretur, an iſte clericus coniugatus gauderet etiam in ciuilibus priuilegio fori Eccleſiæ, ille, vt ſe defenderet à moleſtia coram Prætore ſibi ciuiliter illata, obtenta à me inhibitione recurſum habuit ad S.C. Cardinalium controuerſiarum iuriſdictionalium, vbi ſæpius penſato negotio tandem tale emanauit decretum,
37 quod ſequentibus verbis continetur. *Die 17. Iunij 1631. Sacra Congregatio cenſuit Oratorem gaudere debere priuilegio fori, etiam in cauſis ciuilibus, ſi habet requiſita c. vnic. de cler. coniug. in 6.*

Et vt res euidentiùs conſtaret, Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus, D. Cardinalis Gypſius de mandato eiuſdem S.C. ſcripſit litteras Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo D.D. Paulo Coccapanio tunc Epiſcopo Regij tenoris ſequentis Intus: [Ill. & molto R. Monſignor come fratello.] *Se il clerico coniugato Giacomo Gio Maſſetti dalla Mirandola hà tutti li requiſiti di clerico coniugato eſpreſſi da ſacri Canoni, ſenza dubio egli deue godere il priuilegio del foro Eccleſiaſtico in tutte le ſue cauſe, ancorche ciuili,* 38
conforme l'opinione di queſta Sacra Congregatione ſopra le controuerſie iuriſdittionali ch'è quanto occorre dire à V.S. in queſto particolare, alla quale mi offero, & prego ogni proſperità. Roma 17. Giugno 1631. [Di V. S. come fratello il Cardinale Geſſi. Franceſco Paolucci, Secretario.] Extra: [All'Ill. & molto R. Monſignor come fratello il Veſcouo di Reggio.] Vnde cùm nulla extaret dubitatio, quin dictus Maſettus haberet omnia requiſita clerici coniugati, factum eſt, vt res ſilentio inuolueretur, & eius cauſæ etiam ciuiles in foro Eccleſiæ tractarentur.

Poſt hæc requiſitus fui, an clericus coniugatus habens omnia requiſita poſſit retinere, vel obtinere beneficium ex diſpenſatione Epiſcopi, ſaltem ex fundatione. In quo res non tranſit ſine difficultate; nam ſi loquimur de beneficio curato, vel de perſonatu, aut dignitate Eccleſiaſtica, certum eſt eum eſſe incapacem etiam diſpenſante Epiſcopo, ad textum *in cap.* 39
ſanè, vbi DD. *de cler. coniug.* Bened. Capra *reg. 97. numer.33. verſ. circa primum.* Marth. *de iuriſd. part.4. capitulo 153. num. 15. in fin.* Graſſ. *de eff. cler. eff. 5. num.25.*

Verùm ſi quæramus de beneficio ſimplici, quod non habet onus inſeruiendi alteri, ſi ſit ſæculare, & non detur in titulum, vidimus Clericum coniugatum illius eſſe capacem. Gonzal. *ad reg. Cancell. reg 8 gl.2. n.71.* Si verò de- 40
tur in titulum, vt plurimùm fieri ſolet, vix enim vidi beneficia ſæcularia aliter tradi; tunc non eſt concors DD. ſententia; alij enim putauerunt clericum coniugatum ex Epiſcopi diſpenſatione eſſe talis beneficij capacem, vt *ex cap. ſi qui verò 22. diſt. cap. quia tua, 12. quæſt.1.* Abb. 41
in cap. Ioannes, vbi Butr. *de cler. coniug.* Hoſt. *in cap. ſanè, il primo, & in cap. diuerſis, eod.* Specul. *in tit. de Bigam. §. nunc dici, verſ.25.* alios allegant Capra *d. reg.97. numer.41.* & Sanchez *de matrim lib.7. diſp.42. num 17.* quod ſanè probabile mihi videtur, ſi ille habeat omnia requiſita clerici coniugati, non tamen in practica eſt tutum, quia Epiſcopi non ſolent manus apponere in iis, vbi poteſt eſſe dubitatio, an illud ſit de reſeruatis Pontifici.

Altera igitur eſt ſententia verior, quòd ſolus Pontifex poſſit diſpenſare, adeò vt ſine eius licentia Epiſcopus nequeat conferre clerico coniugato aliquod beneficium, etiam ſimplex, vel retentionem permittere, ex 42
textu *in cap. diuerſis*, Imol. *in cap. Ioannes, num.9.* vbi Ioan. Andr. *num.12. eod.* Archid. *in cap. placuit, num.3. diſt.32.* Bermond. *de publ. concub. §. qui verò, numer.1.* Flam. *de reſignat. benef. lib.4. quæſt.2. num.28.* Gomez *d. gl.2. num.69.* Garz. *de benef. part.7. cap.5. num.4.* Sanchez *de matr. lib.7. diſp.42. num.18.* Graſſ. *d. effect.5. n.25. in fin.* quod iuſtum eſt, quoniam Epiſcopus non diſpenſat in iure communi, niſi in caſibus expreſſis, & clericus coniugatus reputatur vt laicus, excepto priuilegio 43
fori, & canonis; & ideò altari miniſtrare prohibetur. Capr. *d. reg.97. num.43.44.45.46.47.* Sanchez *d. diſp.42. num.18.*

Tertia itaque ſuccedit ſententia diſtinguens, quòd prima opinio procedat in clerico coniugato habente vnicam, & virginem, & incedente in habitu, & tonſura, altera verò procedat, ſi deficiat aliquod requiſitum: ita con- 44
cordat, & diſtinguit Capr. *d. reg.97. n.49.* & inquit, quod ſatis tolerari id poteſt, ſi clericus iſte habeat omnia requiſita, vt poſſit etiam tenere beneficium.

Verùm talis diſtinctio non eſt iuridica, aut probabilis, quia penitus deſtruit ſecundam opinionem, quoniam vbi diſputant Doctores, an clericus coniugatus poſſit ex diſpenſatione Epiſcopi retinere, vel conſequi beneficiũ,
ſemper

semper supponunt illum habere omnia requisita clerici coniugati, cùm enim de suo quærimus, cætera supponuntur habilia, *l. si quæramus, de testam.* Surd. *cons.* 495. *num.* 10. Laderch. *cons.* 79 *sub num.* 1. Peregr. *de fideicom. art.* 2. *num.* 5. nam si clericus huiusmodi careat aliquo ex requisitis, non solum erit incapax beneficij Ecclesiastici, sed etiam nullo fruetur priuilegio fori, aut canonis: ideò hanc distinctionem impugnat, & reprobat Hoied. *de incompatib. benef. p.* 1. *c. vlt. num.* 76. 77. Garz. *de benef. p.* 7. *c.* 5. *n.* 5. & benè, quia verè in hoc Episcopus dispensare non poterit, & non credo fore facile persuadere cuiquam Prælato, vt manus apponat in hoc negotio.

45

46

Sed hoc præcipuè non quærimus; id enim non ferit casum nostrum: verùm dubium erat, an si in fundatione diceretur, quòd etiam clericus coniugatus posset obtinere beneficium, eo casu possit Episcopus admittere talem præsentationem, & illi facere collationem. Et difficultas est, quia pactis priuatorum iuri publico derogari non potest, & nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento. Dixi tamen id fieri posse, quia fundator in fundatione beneficij potest apponere quascumque conditiones, etiam iuri communi contrarias, *cap. præterea, il secundo, de iurepatr. c. quantò, de censibus.* Lambert. *de iurepatr. lib.* 2. *part.* 2 *quæst.* 7. *in princ. art.* 23. *num.* 6. Gonzal. *d. reg.* 8. *gl.* 5. *num.* 103. vnde videmus, quòd licet beneficia simplicia non possint conferri clericis ante 14. annum saltem inceptum, Gloss. *in cap. si eo tempore, verb. ætatem,* & ibi Franch. *num.* 1. *de rescript. lib.* 6. Dec. *in l* 2. §. *item impuberes, num.* 7. *de reg. iur.* Fusch. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 7. Garz. *d. part.* 7. *c.* 3. *n.* 4. tamen si in fundatione dictum sit, quòd minori 14. annorum possit beneficium conferri, satis erit si septennium excedat, quia Consilium non derogat fundationi: sic Emman. Sà *verbo, beneficium, num* 30. Gonz. *d. reg.* 8. *gl.* 5. *num.* 91. Garz. *d. p.* 7 *c* 3. *n.* 9. 10. qui dicunt ita censuisse, & respondisse S. C. & recordor, quod aliàs consulta S.C. Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum in casu Regiensi, antequam ego essem in illa Ciuitate Vicarius, tempore Reuerendissimi D. Abbatis Alexandri Sperelij, tunc pro Curia Episcopali Vicarij generalis, secuta fuit talem declarationem. Et Illustriss. & Reuerendiss. Domin. Thomas de Spinellis, aliàs dell' Aiata, diœcesis Regiensis fundauit simplex beneficium iurispatronatus descendentium Balthasaris, & fratrum de Spinellis testatoris agnatorum, cum declaratione, quòd dictus Rector, siue Rectores dicti beneficij, vt supra, eligendi, esse debeant sacerdotes Missam celebrantes, honestæ vitæ, bonorum morum. His tamen demptis, qui forent, aut essent de stirpe, & progenie prædictorum de Spinellis, quos eligi posse voluit in Rectores dicti beneficij, etiamsi non essent nisi in minoribus, & puri clerici, & prohibuit alios extraneos eligi, donec sint, qui eligi possint de stirpe prædicta.

47

48

49

50

51

Quæritur, an patronus dicti beneficij possit præsentare filium suum clericum ætatis annorum decem circiter, non obstante Concilio Trident. *c.* 6. *sess.* 23.

Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum censuit ex lege fundationis huiusmodi, quam non sustulit ipsius Concilij decretum, *cap.* 6. *sess.* 23. ad beneficium prædictum præsentari posse patroni filium, qui clericus in aliquo saltem ex minoribus Ordinibus constitutus, & alioquin idoneus reperiatur, etiamsi decimum suæ ætatis annum non excesserit.

Cæs. Card. de Tvrre.

Sicut ergo clericus septennis est incapax beneficij, & non potest dispensari ab Episcopo, Garz. *d. tract. de benef. part.* 7 *cap.* 3. *num.* 8. & tamen si aliter dicatur in fundatione, capax efficietur, vt vidimus, & ita erit seruandum; sic dicere possumus de clerico coniugato, quod licèt non possit habere beneficium, aliud tamen erit dicendum, si ex fundatione id permittatur. Verùm quia non inueni aliquem, qui hanc quæstionem resoluat, putaui bonum esse consulere dictam Sacram Congregationem, non ex necessitate, sed de consilio.

52

CAPVT LIV.

Epitome.

Promissio alimentorum an cesset, si quis aliunde alimenta percipere possit.

Svmmarivm.

1 *Quæ fiunt ob causam, à modo causæ formam recipiunt.*
2 *Cessante causa cessat effectus.*
3 *Causa expressa in proœmio censetur finalis.*
4 *Dictio, Donec, quid importet.*
5 *Verba si sunt clara, nil vlterius est quærendum.*
6 *Contrahentes obseruare debent pacta.*
7 *Obligatus non potest ex se mutare obligationem.*
8 *Interpretatio fit contra eum, qui clarius sibi legem dicere potuit.*
9 *Donationes latè interpretantur.*
10 *Donatio rei alienæ valet ratione coniunctionis sanguinis.*
11 *Beatius est dare, quàm accipere.*
12 *Legatum factum mulieri pro se maritanda, debetur etiam si nubat ante mortem testatoris.*
13 *Legatum non deficit deficiente eius causa.*
14 *Donationis causa est sanguinis coniunctio.*
15 *Argumentum ab vltimis voluntatibus ad contractus valet.*
16 *Donationes latiùs interpretantur, quàm legata.*
17 *Cessante causa finali cessat effectus.*
18 *Donationi causa adiecta censetur impulsiua.*
19 *Dicto, Vt, quid importet.*
20 *Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.*
21 *Coniunctio sanguinis in donante censetur causa finalis.*
22 *Cessante causa, quando remaneat effectus.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

In vna Regiensi vbi D. Ioan. Baptista Pinottus promisit D. Catherinæ eius cognatæ, vt posset alere DD. Claram, & Annam illius neptes ex fratre, dare quotannis scuta nouem, & certos fasciculos, & alia quædam, donec illa, & vtraque earum vixerit, vt ex instrumento rogato à D. Paulo Scanissio Notario Regiensi: & cùm dicta D. Catharina felicibus nuptiis tradiderit dictas eius filias, dubitatum fuit, an obligatio Pinotti fuerit extincta, vnde consultus respondi.

Prima facie posse videri ob secutas nuptias cessasse obligationem alimentorum, ex quo non amplius dictæ filiæ à matre, sed ab earum viris alimoniam recipere debent, quæ enim ob causam fiunt, à modo causæ formam recipiunt. Menoch. *de arb. iud. lib.* 2. *cap.* 213. *num.* 1. & 1
vulgare est, quòd cessante causa cessat effectus, ad textum *in l. adigere*, §. *quamuis, ff. de iurepatr. cap. cùm cessante, de appellat.* quod præcipuè verum est in causa 2
conseruatiua, vt hæc: Tiraq. *in tract. cess. caus. lim.* 35. & cùm talis causa fuerit in promissione expressa in principio dispositionis, videtur esse finalis, ad textum *in* 3
l. fin. vbi Bart. Bald. & DD. *ff. de her. inst.* Rol. *consilio* 49. *numer.* 43. *lib.* 1. Tiraq. *d. tract. lim.* 1. *numer.* 50. qua cessante dicunt omnes cessare etiam dispositionem.

Verùm his non obstantibus indubitatum esse dixi, dum adhuc scholaris eram, quod dicta alimentorum promissio,

promiſſio, donatioque adhuc durat, & durabit, donec dictæ DD.Clara,& Anna vixerint; & caſus ſine reuolutione librorum reperitur deciſus in ipſo inſtrumento, dum dicit, *donec viuet, & vtraque earum viuet*; dictio enim, *donec*, deſignat animum volentis promiſſionem
4 durare vita illarum durante, ad textum *in l. legatum ita, ff. de ann. leg. l. à filia, §. alumno, ad Trebel. l. ſeruo alieno, §. 1. de leg. primò*. Nam vbi verba ſe obligantis ſunt clara,
5 nihil vlteriùs eſt quærendum, *l. ille, aut ille, §. cùm in verbis, de leg. 3.* Alex. *conſ. 110. num. 6. lib. 4.* Soc. Iun. *conſ. 160. num. 47. vol. 2.*

Certum eſt enim, quòd homines contrahendo ſibi legem dicunt inuiolabiliter obſeruandam, ad textum *in l. iuris gentium, §. Prætor ait, ff. de pact.* & idcircò Pinottus
6 non poteſt amplius ſuam obligationem reuocare, vel
7 mutare, aut conditiones ei apponere. Corn. *conſ. 71. n. 19. lib. 2.* & *conſ. 155. n. 2. vol. 3.* Soc. Iun. *conſ. 118. n. 7. lib. 2.* Rol. *conſ. 59. num. 25 lib. 3.* immò facienda eſt interpretatio contra eum, qui legem ſibi clariùs dicere potuit, & non
8 fecit, ad textum, *in l. veteribus*, vbi DD. *de pact.*

Hæc autem multò magis procedunt in donatione, & actibus liberalitatis, in quibus fit interpretatio contra donantem, maximè ſi fiat donatio perſonæ coniunctæ;
9 pulchrè Corn. *conſ. 141. num. 15. lib. 17. vol. 2.* vbi dicit ratione coniunctionis ſanguinis valere etiam donationem
10 rei alienæ; cùm enim beatius ſit dare, quàm accipere, Corn. *conſ. 78 n. 2. lib. 1.* ſequitur donare eſſe actum animi
11 nobilis, & generoſi. Corn. *conſ. 36. n. 8. vol. 1.* quæ omnia hîc concurrunt.

Hæc quidem caſum noſtrum reddunt valde clarum, & certum, ſed placet referre ſimilem in fauorem dicta-
12 rum mulierum, de quo Caſtr. *conſ. 212. num. 2. lib. 1.* Iaſ. *in l. quominus, num. 133. ff. de flumin.* qui narrant factum fuiſſe legatum mulieri, vt maritaretur, & proea maritanda: ſed cùm illa nuptiis tradita eſſet, & aliunde dotata, ſuperſtite adhuc teſtatore, quæſitum fuit, an eo poſtea defuncto ea poſſit conſequi legatum, & poſſe concluſum fuit, quia defectus cauſæ reſpicientis ſolum fauorem legatarij non perimit legatum, cùm cenſeatur cauſa im-
13 pulſiua, ad textum *in l. Titio centum, in princ. ff. de cond.*
14 *& demonſtr.* & ab iſtis non videtur diſſentire Gramm. *conſ. 146. num. 3. 4.* qui in legato dotis voluit dotationem fuiſſe cauſam impulſiuam, ſanguinis verò coniunctionem cauſam finalem, quæ durant vſque ad mortem.

Iſte caſus nil à noſtro differre videtur, niſi quod ipſe tractat de interpretanda vltima voluntate, hic autem de donatione. Sed id nihil refert, quia certum eſt in iure valere argumentum ab vltimis voluntatibus ad contra-
15 ctus, *l. pactum inter heredem*, vbi Bart. *ff. de pact.* Euer. *in Topic. cap. 37. num. 2.* in terminis Corn. *conſ. 141. n. 17.*
16 *vol. 2.* vbi etiam inquit, quod immo donationes latiùs interpretantur, quàm legata, & vltimæ voluntates.

Nec obſtant adducta in contrarium, quæ ſolùm locum habere poſſunt, vbi cauſa eſt finalis. Tiraq. *d. tractat.*
17 *limit. 35.* certum eſt autem cauſam in donatione adiectam
18 præſumi impulſiuam. Gloſſ. Bart. Ang. Cuman. Imol. & DD. *in l. 2. ff. de donat.* Ang. *conſ. 160. num. 7.* Franc. *in cap. cum ceſſante, num. 2. de appell.* Corn. *d. conſ. 141. num. 16.*

Idque eſſe verum probatur etiam ex illa dictione, *Vt*,
19 quæ licèt poſſit eſſe redditiua rationis, Gloſſ. *in princ. inſt. in proœm.* tamen regulariter modum importat. Dec. *in l. debitori, num. 12. C. de pact.* Ceph. *conſ. 81. num. 10.* Craſſ. *de ſucceſſ. lib. 1. §. falcidia, quæſt. 15.* ideò cauſam impulſiuam cenſetur importare. Tiraq. *d. tract. lim. 1. num. 40.* & *num. 52* quia reſpicit ſolum commodum donatariorum.

Et ſanè dici non poteſt eam cauſam fuiſſe finalem, nam defectus illius euenire potuit multis modis, in quibus nemo ſani iudicij diceret defeciſſe quoque diſpoſitionem, velut ſi D. Catharina præmortua fuiſſet ante nuptias illarum; non enim amplius poſſet eas alere, quia mors omnia ſoluit, & tamen multò magis eo caſu illæ indigerent tali adiumento, ideò & cauſa non poteſt cenſeri finalis, quia non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe, *l. non hoc, C. vnde legitim.* & propterea ſi 20
verum amamus, dicere cogimur cauſam finalem fuiſſe ſanguinis coniunctionem, & affectionem, ad tradita per 21
Caſtr. *d. conſ. 214. n. 2.* Corn. *d. conſ. 141. n. 16.* & Grammat. *d. conſ. 146. n. 16.*

Non obſtat hîc diſpoſitio *l. fin. de hær. inſtit.* quia non conſtat Pinottum non fuiſſe donaturum, ſi eueniret, quòd illæ mulieres haberent aliunde, vnde alerentur, & tamen in caſu illius legis conſtabat de mente teſtatoris.

Addi poteſt dictas mulieres faciliùs nupſiſſe cum hoc adiumento, quod pars dotis dici poteſt, & obligationem mariti non intrare, niſi habito hoc ſubſidio dotali, & ſic ſuperſunt adhuc reliquiæ illius cauſæ, ideò non ceſſat ef- 22
fectus. Tiraq. *d. tract. lim. 16. n. 1.*

Et quamvis promiſſio alimentorum ſit fauorabilis, ideoque cauſa adiecta cenſeatur finalis, id tamen procedit, ſi ita expediat alimentario, alioquin præſumitur impulſiua, ne quod inductum eſt in fauorem, retorqueatur in odium, *l. quod fauore, C. de legib.* Tiraq. *dict. tract. lim. 1. n. 58.* & ita iudicatum fuit.

CAPVT LV.

EPITOME.

Inſtantiæ peremptio an detur in cauſa dotis, & miſerabilium perſonarum, & in cauſis ſummariis.

SVMMARIVM.

1 *Inſtantia perempta non eſt procedendum ad vlteriora, niſi refectis expenſis.*
2 *Dotis cauſa eſt fauorabilis.*
3 *Inſtantia poteſt perire etiam in cauſa dotis.*
4 *Inſtantia non perimitur vnquam de iure canonico.*
5 *Cauſæ debent terminari de iure canonico intra biennium.*
6 *Iudices Eccleſiaſtici poſſunt poſt biennium auocare cauſas ab inferioribus ordinariis.*
7 *Miſerabilem eſſe allegans debet probare.*
8 *Miſerabilis quis dicatur, ſtatur arbitrio iudicis.*
9 *Miſerabilium cauſæ ſunt ſummariæ.*
10 *Inſtantia an detur in cauſis ſummariis.*
11 *Inſtantia perit etiam in cauſis ſummariis.*
12 *Inſtantia an pereat, dum ſcriptura manent penes iudicem.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenſi pro DD. fratribus de Madiis pro reſolutione motiuorum dixi peremptam eſſe inſtantiam, & amplius non eſſe procedendum ad vlteriora, niſi refectis expenſis, ad textum *in l. properandum*, vbi DD. *C. de iudic.*

Nec obſtat tractari hîc de cauſa dotis ſuper omnia fauorabili, ſecundùm *l. 1.* & ibi DD. *ff. ſol. matr.* idcóque in tali negotio non perire inſtantiam. Nam reſpondeo non ſatis conſtare, quòd hæc ſit dos, ſed eſto ita eſſe, tamen dico iure non caueri in dotis cauſa non dari peremptionem inſtantiæ: immò non defuerunt, qui opinati ſunt citiùs in cauſa dotis perire inſtantiam, quàm in aliis, teſte Rip. *in l. dotis cauſa, ſol. matr.* Verùm id certum eſt, etiam in cau-

ſa

sa dotis dari instantiam, & eius peremptionem, sicut in aliis negotiis, si non formaliter, saltem implicitè, & virtualiter: textus est *in l.3. ibi: Iure iudiciorum, C. de dot. promiss.* ita Bald. Imol. Aret. & DD. *in d. l. dotis causa, sol. matr.* idem Bald. *in rubr. C. de priuil. dot.* Rom. *cons.* 174. & de veriori testatur Ioan. Baptista de S. Blasio *in tract. de dot. priuileg.* 298. & pulchrè Bald. Nouell. *tract. de dot. part.* 9. *priuileg.* 14. *per totum*, vbi perbellè distinguit, quòd si versamur in foro Cæsaris, seu laicali & in terris Imperij, vt hic, datur vtique peremptio instantiæ etiam in causa dotis; aut versamur in foro Ecclesiæ, & tunc quia in eo foro omnis causa est perpetua, & non perit instantia, ad textum *in c. fin. de iudic.* Marant. *in specul.*
4 *part.* 5. *num.* 14. Asin *in prax. part.* 1. *in princ. cap.* 3. *num.* 12. Oldr. *de restit. in integr. quæst.* 67. *num.* 8. Hippolytus Ciarlinius patruus meus *in tract. de calculo, numer.* 63. *in fin.* Scacc. *tract. de appellat. quæst.* 15. *num.* 275. ideò in causa dotis minùs dubitandum est de peremptione instantiæ.

Et quamvis secundùm Concilium Tridentinum omnes causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes coram
5 Ordinariis debeant infra biennium terminari, alioquin pars possit adire iudices superiores, qui causam in eo
6 statu, in quo reperitur, assumant, & decidant, non tamen per hoc à Concilio præfigitur instantia, & lapso biennio acta non pereunt. Scacc. *de appellat. lib.* 3. *cap.* 2. *quæst.* 15. *num.* 277. 278.

Non obstat secundò aduersarium esse personam miserabilem, ideóque instantiam non perire, quia negatur
7 esse talem, & hæc est qualitas, quæ, nisi probetur, non præsumitur, ad textum *in l.* 2. vbi DD. *ff. de probat. l. accusare*, vbi Dec. & alij, *C. de edend.* Rip. *in l. si constante, num.* 28. *in fin. ff. solut. matrim.* qui dicit, quòd hæc qualitas directò probari non potest, & propterea
8 standum est arbitrio & iudicio ius dicentis ad cognoscendum, quis dicatur miserabilis persona. Ioan. Andr. *in cap. significantibus, de offic. deleg.* Alex. *cons.* 18. *col.* 1. *vol.* 4. Barbos. *cons.* 62. *col.* 2. *vol.* 1. DD. *in Auth. præterea*, vbi gl. *C. vnde vir, & vxor.* & habemus statutum Carpi, *lib.* 2. *rubr. Qualiter D. Potestas teneatur recipere querimonias viduarum.*

Deinde estò etiam, quod ille sit miserabilis persona, adhuc non probatur in eius causis non dari peremptionem instantiæ, nisi fortè dicatur, quod in causis miserabilium personarum procedatur summariè, & sola facti
9 veritate inspecta, tam de iure communi, quàm vigore dicti statuti, & in causis summariis non datur formalis
10 instantia. Menoch. *de arbitr. indic. lib.* 1. *quæst.* 22. *num.* 3. Sed respondetur verius esse, quod etiam in causis summariis detur instantia, & peremptio instantiæ, vt per
11 Abb. & Felin. vbi etiam ad vtrumque est pulchra apostilla *in c. venerabilis, in fin. de iudic.* Bart. Alex. & Ias. *in d. l. properandum, Cod. eod.* de communi Cacheran. *decis. Ped.* 1. *num.* 31. & de magis communi Asin. *in prax. in princ. cap.* 2. *num.* 42. *part.* 1.

Denique non obstat processus, & scripturas semper fuisse penes iudicem causæ, quia nihilominus perit instantia ex lapsu biennij, vel triennij, vt commu-
12 niter tenent DD. *in d. l. properandum, §. sin autem, C. de iudic.* Marant. *in specul. de ord. indic. part.* 5. *num.* 41. Et ita, &c.

CAPVT LVI.

EPITOME.

Iudex Ecclesiasticus an possit ius reddere laicis, vel clericis contra laicos in defectum, vel ob negligentiam iudicis laici.

SVMMARIVM.

1 *Actor sequitur forum rei.*
2 *Iudex Ecclesiasticus exercet iurisdictionem in laicos, si non adsit superior laicus.*
3 *Ecclesia ius reddit laicis in defectum iurisdictionis laicæ.*
4 *Iudex Ecclesiæ iudicat laicos, vbi laicus requisitus iustitiam non facit.*
5 *Iudex Ecclesiasticus supplet negligentiam laici.*
6 *Iudex Ecclesiasticus est maior laico, habetque iurisdictionem in laicos habitu.*
7 *Alimentorum causa est pia, & potest tractari coram iudice Ecclesiastico.*
8 *Regina etiam potest esse pauper.*
9 *Corrigia oppidum insigne fuit sine Magistratu longo tempore.*
10 *Iudex Ecclesiasticus olim iudicabat laicos, & clericos.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

HIs temporibus belli, & pestis horrore infestis inter cætera, quæ in partibus Lombardiæ euenerunt, factum est etiam, vt Corrigia nobile oppidum inter Regium, & Mantuam statione militum valde affligeretur, & eius Princeps eiiceretur, adeò vt per multum temporis spatium illa terra steterit sine aliquo duce, & nemo exterit, qui Magistratum aliquem gerens laicis iustitiam ministrauerit, & propterea multi habuerunt recursum ad forum Ecclesiæ, vt etiam inter laicos ius diceret, & propterea Illustrissimus, & Reuerendissimus D. Paulus Coccapanus Episcopus Regij mandauit, vt audirentur querimoniæ omnium, etiam contra laicos, tam ciuiliter, quàm criminaliter, ne oppressis omne auxilium deficeret.

Verùm quia apud multos cœpit dubitari, an id bene factum esset, rem dixi esse indubitabilem, & dum coram Eminentissimo Bononiæ Legato de hoc altercaretur, ipse dixit negotium in hac parte carere difficultate, sed quia erubescimus sine lege loqui, placuit rationes etiam pro Ecclesiastica iurisdictione facientes annotare, licèt enim dici soleat, quòd actor sequitur forum rei, ad tex- 1
tum *in c. cùm sit generale*, vbi Abb. & DD. *de for. compet.* tamen id non obstat quidquam, vbi forum illud pro reo non extat, vel si extat, negligit iustitiam ministrare, etenim verissimum est, quod Iudex Ecclesiasticus potest se immiscere iurisdictioni sæculari, & laicos iudicare, quando Superior sæcularis non inuenitur, vel negligit iustitiam ministrare: sic probat textus *in c. licèt ex suscepto*, vbi apertè gloss. *in verb. vacante imperio, & c. ex transmissa, de for. compet.* Abb. *in c. cùm deputati, num.* 3. *de iudic.* & post Azor. & alios Bellet. *disq. cleric. part.* 1. *tit. de fauor. cler. personal.* §. 2. *num.* 25. & *tit. de fauor. cler. real.* §. 5. *num.* 37. & *num* 82. Mar. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 108. *num.* 32. *vers. Hinc est.* Ex defectu enim iustitiæ sæcularis non potest haberi recursus ad Ecclesiam. Bellet. *d.* §. 5. *num.* 28. & licèt videantur velle Do- 3
ctores, quod priùs requiratur iudex laicus ad ministrandam iustitiam, antequam Ecclesiasticus se ingerat, sufficit tamen à parte fuisse requisitum, & ipsum malitiosè distulisse, *d. c. ex transmissa, de for. compet.* Abb. *in* 4
c. qualiter, num. 7 *de iudic.* Bald. *in c. significantibus, num.* 7. *de offic. deleg.* Bellet. *d.* §. 5. *num.* 36. sed vbi ille Iudex laicus non extat, nulla requiritur monitio, vel interpellatio, quia non entis nullæ sunt qualitates, vt hic, vbi nemo ius Corrigiæ reddit, vel reddere potest, cùm nullus habeat magistratus auctoritatem. Ergo Ecclesia potest in laicos exercere iurisdictionem. Ita Carol. Grass. *de eff. cler. eff.* 1. *num.* 954.

Si ergo potest Ecclesiasticus iudex supplere negligen- 5

tiam iudicis ſæcularis, *d. c. ex transſmiſſa*, quantò magis poterit illo non extante vices eius ſupplere, *d. c. licèt, de for. compet.* non tamen credas idcirco poſſe quoque laicum iudicem ſupplere negligentiam Eccleſiaſtici, quia id non admittimus, ſed tantùm conceditur iudici Eccleſiaſtico, quia eſt maior ſæculari, & Eccleſia poteſt habere
6 iutiſdictionem in laicos in temporalibus, *c. omnes*, vbi gl. *in verb. cœleſtis, diſt. 22. c. paſtoralis, de ſent. & re iudic.* Abb. *in d. c. licèt, num. 2. 3. 7. de for. competent.* Azot. *moral. part. 2. lib 4. cap. 19.* Bellet. *diſq. cler. tit. de fauor. cler. perſonal. §. 2. num. 25. verſ. ratio autem*, Duard. *in Bullam Cœna Domini, lib. 2. can. 14. quæſt. 8. num. 10. 11. 12. 13.*

Hinc factum eſt, quod forum Eccleſiæ miniſtrauit iuſtitiam Corrigienſibus, dum ſuo Principe, & Magiſtratu carebant ob calamitatem temporum, immò ipſamet Principiſſa recurſum habuit ad Eccleſiam pro iuſtitia contra Communitatem, & quoſdam ciues, & eius caſus erat ſine difficultate, quia vltra prædicta agebat ad alimenta, quæ petebat, & certum eſt cauſam alimentorum eſſe piam, ſi pauperi debeantur, & poſſe tractari coram iudice Eccleſiaſtico, coram quo laici etiam conueniri
7 poterunt. Bart. *in l. ſolent. ff. de aliment. & cibar. leg.* Ioan. Lup. *in c. per veſtras, in 2. not. numer. 19. de donat. inter virum, & uxor.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 15. num. 75.* Gutierrez *pract. qq. lib. 1. quæſt. 44.* Gratian. *diſc. 60. n. 30. & ſequent.* & *diſcept. 154. num. 10.* Barboſ. *de offic. Epiſcop. part. 3. alleg. 81. num. 9.* Bellet. *diſq. cleric. d. tit. de fauor. cleric. real. §. 5. num. 69. 70.*

Neque dubitandum eſt, quin dicta Principiſſa tunc temporis poſſet dici pauper, & miſerabilis, quoniam eiecta fuerat, quaſi exul cum viro, & filiis extra patriam, viuebat omnibus orbata bonis, vnde etiam Re-
8 gina poteſt dici miſerabilis inſpecta qualitate. Decian, *in cap. ceterùm, de iudic. numero 73.* & Bellet. *d. §. 5. num. 39.*

Hæc igitur praxis ius reddendi laicis per iudicem Eccleſiaſticum eſt bona, & iuri conueniens, vbi iuſtitia ſæ-
9 cularis deficit, vel negligit, & non obſtat, quòd tunc non vacaret Imperium, & poſſet haberi recurſus ad Cæſarem, quia ſubditi non tenentur regiones peragrare longinquas, vt ius ſibi reddatur, cùm vnaquæque Ciuitas ſuum debeat habere Magiſtratum, & ſi illo careat, nulla poteſt dari maior negligentia in iure reddendo, vn-
10 de non eſt mirum, ſi cognitio cauſarum deuoluat ad Eccleſiaſticum iudicem, ſiquidem olim omnes cauſæ, tam clericorum, quàm laicorum deferebantur ad Eccleſiam, vnde facilè res reuertitur ad ſuam naturam: ita per textum *in c. per venerabilem, qui fil. ſint leg. c. relatum 11. quæſt. prima*, & *c. ſi quis Presbyter, quæſt. 5.* Duard. *in Bullam Cœn. Domini, lib. 2. can. 14. quæſt. 8. num. 13.* Et ita, &c.

CAPVT LVII.

EPITOME.

Iuſpatronatus an probetur per ſententiam latam ante, vel poſt Concilium Tridentinum, & quid in potentioribus.

SVMMARIVM.

1 *Iuſpatronatus priuatorum non eſt immutatum per Concilium.*
2 *Iuſpatronatus potentiorum quomodo probetur.*
3 *Præſentatio poteſt probari per ſententiam.*
4 *Iuſpatronatus non probatur per ſententiam, niſi ex actis iuſtificetur.*
5 *Sententia in antiquis probat iuſpatronatus.*
6 *Antiquum tempus in materia iuriſpatronatus.*
7 *Sententia antiqua dicitur à 40. anni citra.*
8 *Sententia lata ante Concilium non probant iuſpatronatus.*
9 *Ordinarij aſſertio non probat iuſpatronatus.*
10 *Iuriſpatronatus poſſeſſio probatur per ſententiam cum cognitione cauſa latam.*
11 *Iuſpatronatus ſi ſemel fuit probatum, non eſt neceſſe ampliùs probare.*
12 *Præſentationes patronorum potentiorum quales eſſe debent.*
13 *Communitas in materia iuriſpatronatus dicitur potens, etiamſi alioquin ſit parua.*
14 *Præſentandi poſſeſſio non prodeſt potentioribus.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa cuiuſdam Communitas dixit non eſſe admittendam eius præſentationem ad quandam Coadiutoriam, quia non conſtabat de iurepatronatus. Nam licèt quoad patronatum priuatorum nihil fuerit innouatum per Concilium Trid. *ſeſſ. 25. c. 9. de reform.* illud enim non 1
admittit præſumptionem vſurpationis, ſed probatur omnibus modis à iure communi diſpoſitis, & applicatis: ita Gabr. *conſ. 192. num. 1.* Rot. *diuerſ. deciſ. 331. part. 2.* & *in Rom. de Cardellis, coram Coccin.* quam ſequitur eadem Rota *in vna Tudert. Parochialis, coram Vbald.* impreſſa inter recentiores Farinac. *deciſ. 360. n. 2. part. 2.* & *in vna Papienſ.* apud eundem Farinac. *deciſ. 374. num. 1. part. 2.* Gonzal *ad reg. 8. Cancell. gl. 18. num. 54.* Menoch. *lib. 3. præſ. 90. num. 9.* latè Ricc. *in praxi de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol. 83. num 1.* & per totam; tamen in his perſonis, ſeu Communitatibus, in quibus ius plerumque ex vſurpatione potiùs præſumi ſolet, plenior, & exactior probatio requiritur; & ideò iuſpatronatus probari debet ex fundatione, vel dotatione, vel vltra immemorabilem præſcriptionem doceatur etiam de continuatis præſentationibus effectum 2
ſortitis per annos 50. ita Concilium Trident. *dict. cap. 9. ſeſſ. 25.* Put. *deciſ. 57. & 205. part. 1.* Ricc. *d. tract. reſol. 96. num. 2.*

Vnde cùm hîc non appareat de aliqua fundatione, de ea nihil eſt tractandum, niſi velimus dicere, quod ſententia Vicarij Epiſcopalis in fine proceſſus producta pro ea deſeruiat, quod tamen dici non poteſt, quia in ea de fundatione non fit mentio, & vlteriùs quamvis per ſententiam poſſit probari præſentatio, Pariſ. *de reſignat. benefic.* 3
lib. 8. quæſt. 11. num. 38. tamen per eam non probatur iuſpatronatus, niſi iuſtificetur ex actis. Gabriel. *conſ. 28.* 4
num. 6. lib. 1. Cæſar. de Graſſ. *deciſ. 13 in fin. de ſent. & re iud.* Farinac. *deciſ. 689. num. 2. part. 1.* & *deciſ. 659. num. 16. part. 1.* Gratian. *diſc 310. num. 89.* Ricc *in praxi for. Eccleſ. reſol. 132 ſub num 6 part. 1.* & *deciſ. 26. part. 2.* & *in tract. de nouiſſ. prob. iuriſpatr. reſol. 126. num. 1. 2.* & tenuit Rota *in vna Commenſi Capell. 17. Iunij 1591. coram Peña*, & plenè *in vna Rom. officij, 13. Ian. 1608. coram Scoto*, de qua Marcheſ. *in tract. de commiſſ. tom. 1. fol. 22.* ſecus tamen eſſet, ſi verſaremur in antiquis, quia tunc ſententia bene probat. Grammatic. *conſ. ciuil. 15. num. 7.* Ricc. *in prax. for. Eccleſ. reſol. 132. num. 7.* & *deciſ. 26. in fin.* & *deciſ. 119. part. 3.* & *in* 5
d. tract. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol. 133. num. 1. in fin. & licèt antiquum tempus dicatur centum annorum, maxime in materia iuriſpatronatus, Garz. *de benef. parte 12. cap. 2. num. 263.* Pariſ. *de confid. benef. quæſt. 28. numero 135. verſ. receptior.* Barboſ. *de off. Epiſc. alleg. 72. num. 35.* 6
part. 3. vbi de communi; tamen quoad ſententiam dicitur antiqua ſi ſit lata poſt Concilium Trid. ab annis 40. 7
citra, ad tradita per Ioan. de Amic. *conſ. 101. numero 31.* Chart. *deciſ. Gen. 58.* & Camp. *in diuerſ. iur. can. rubr. 2. cap. 13. num. 421.* videndus Ricc. *in dict. tract. de nouiſſ. probat. iuriſpatr. reſol. 233. num. 2.* & propterea ſi reperiantur duæ ſententiæ latæ ante Concilium Trident. hodie non

non probarent iuspatronatus, si aliunde non iustifica-
8 rentur. Grilinz. *cons.* 147. *num.* 28. Ricc. *d. tract. resol.* 145. *num.* 1. *vers. dubium.* Non enim statur assertioni Episco-
9 pi de iurepatronatus attestantis. Caputaquens. *decis.* 128. *part.* 1.

Benè verum est, quòd si extarent sententiæ, vel sen-
10 tentia in iudicatum transacta, post dictum Concilium lata cum cognitione causæ, & fisco Ecclesiæ audito, tunc vtique talis sententia probaret iuspatronatus, quoniam solent plerumque Ordinarij iura patronatuum impugnare, & ideò si ille approbet, consueuit Rota multùm illi tribuere. Felin. *in c. illud, num.* 6. *de prascript.* Rot. *de iurepatr. decis.* 11. *num.* 1. *in nouis,* pulchrè Rot. *diuers. decis.* 567. *num.* 2. *part.* 4. latissimè Gratian. *discept.* 310. *per totam.* Ricc. *dict. resol.* 145. *num.* 1. *in princ.* & ideò si semel lata sit sententia cum magna cognitione causæ, & fabricato processu super probatione iurispatronatus, si denuo contingat vacatio, non erit amplius elaborandum, provt factum est in Præpositura S. Nicolai Patronata familiæ de Zobolis; licet etenim quasi possessio sit sublata per Concilium, tamen si post illud vacatio contigerit, & præuia causæ cognitione, seruatisque seruandis Ordinarius per suam sententiam iuspatronatus approbauerit, licèt postea multoties contingat vacatio, non erit ampliùs necesse docere de iurepatronatu in possessorio
11 iudicio, quia sufficiet patrono, & eius successori quasi possessio præsentandi, alioquin nullus esset litium finis. Ita censuit Sacra Card. Concilij Trident. interpretum Congregatio, teste Gonz. *super reg.* 8. *Cancell. gl. decima octaua, num.* 23. Guigl. Guidobon. *aduocat.* 32. *sub num.* 5. Prax. Archiep. *cap.* 63. *sub num.* 3. Ricc. *decis.* 238. & *decis.* 278. *in fin. part.* 2. & *in dicto tract. de iurepatr. resol.* 233. *num.* 1. *versiculo & cùm.*

Cùm igitur hæc non prosint in casu nostro, etiamsi confugiamus ad multiplicatas præsentationes, nihil agitur, quia licèt plures fuerint præsentatæ, tamen non sunt emanatæ super vno, & eodem beneficio, adeò vt pro vnica deseruiant præsentationes, & si omnes etiam emanassent super eodem, adhuc requiritur etiam anti-
12 quissimi temporis cursus hominum memoriam excedens, qui non potest esse minor centum annorum. Paris. *dict. quæst.* 28. *numero* 236. Barbos. *d. alleg.* 72. *numero* 35. *vers. qui temporis*; etenim nos versamur in patrono potente, quoniam Communitates ponuntur inter po-
13 tentes, etiamsi sit parua Communitas. Ita Ricc. *in prax. for. Eccles. resolut.* 135. *numero* 1. 2. Barbos. *dict. alleg.* 72. *num.* 62. & ideò non est considerabilis quasi præsentan-
14 di possessio. Ricc. *in d. prax. resol.* 132. *n.* 2. 3. Et ita, &c.

CAPVT LVIII.

EPITOME.

Feudum deuoluitur ad dominum, si non petatur renouatio inuestituræ intra annum, & diem, & restitutio minoris non prodest consorti maiori, vbi feudum est diuiduum, provt sunt omnia feuda sine dignitate.

SVMMARIVM.

1 *Feudum deuoluitur ob pacta non seruata cum domino.*
2 *Tutor potest iurare pro pupillo sacramentum fidelitatis, & quomodo.*
3 *Pupillus potest iurare domino fidelitatem, si sit doli capax, & quomodo.*
4 *Pupillus feudo priuatur, si non iurat fidelitatem post pubertatem.*

5 *Minor* 25. *annis restituitur in integrum, si non petiuit inuestituram.*
6 *Restitutionis in integrum ius an cedi possit, & quomodo.*
7 *Ætatis ius cedi non potest.*
8 *Pacta in feudis sunt seruanda.*
9 *Caducitas in feudis incurritur ob feloniam delicti, & contractus.*
10 *Feudatarius dicitur ingratus, qui non seruat pacta.*
11 *Restitutio maiori quoque litis consorti quando prosit.*
12 *Minoris restitutio in feudo diuiduo non prodest maiori.*
13 *Feudi portione potest vnus priuari, & alter non.*
14 *Canonis solutio est indiuidua.*
15 *Minor non soluens canonem restituitur, sed hoc consorti maiori non prodest.*
16 *Feudi portio caducata deuoluitur ad dominum, non ad consortes.*
17 *Feudum maius cum dignitate diuidi non potest.*
18 *Feuda inferiora, & sine dignitate diuidi possunt.*
19 *Feudum ex consuetudine fit diuisibile.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa Regiensi caducitatis, seu deuolutionis bonorum prætensæ ad fauorem mensæ Episcopalis præsupponebatur in facto perillustrissimum DD. Cæsarem, & Franciscum de Cassoliis nobiles Regienses fuisse annis elapsis inuestitos ab Eminentissimo Cardinali Estensi tunc Regij Episcopo de quodam feudo ab eis possesso in villa Masenzatici de iure dictæ mensæ, præstitisseque sacramentum fidelitatis, & inter cætera, de quibus in dicta inuestitura, prædictus D. Cæsar tanquam tutor cuiusdam pupilli eius fratris, & nunc in religione professi, iurauit, & promisit quòd quando dictus pupillus erit in statu habili, ipse quoque iurabit, provt tenetur.

Modò dictus pupillus egressus iam pupillarem ætatem ab hinc tribus annis abstinuit à iuramento, neque dicto D. Cæsari fuit curæ, vt iuraret, sed monasterium ingressus fecit dictis eius fratribus cessionem dictorum bonorum feudalium ad formam Concilij Trident. ante emissam professionem, & ideò succedente in Episcopatu Illustrissimo, & Reuerendissimo D. D. Paulo Coccapano Marchione, dum renouabantur inuestituræ aliorum fuit quæsitum, an ista esset renouanda, vel potiùs dicendum esset portionem dicti pupilli, vel dicti D. Cæsaris, aut vtramque esse deuolutam ad dictam mensam, ob non implementum dicti pacti.

Et sanè ego dicebam satis videri vtramque portionem esse deuolutam, eo quod vterque eorum defecerit in salutari suo, & iusta conuentio ab eis fuerit neglecta. Bald. 1
in l. vnic. §. emptor, num. 4. *vers. si enim, C. comm. de legat.* Ias. *in l.* 1. *num.* 11. *C. de iur. emphyt.* Ioseph. Lud. *decis. Perus.* 22. *num.* 10. Redoan. *de rebus Eccles. non alienand. titul. de caducit. ob inobseru. pact. num.* 2. 14. pulchrè Corbul. *de caus. priuileg. emphyt. caus. num.* 1. 2. quoniam licèt verum sit tutorem posse pro pupillo sacramentum fidelitatis præstare, si velit, Rosental. *de feud. c.* 6. *concl.* 41. 2
num. 7. tamen nisi etiam cum eo pupillus doli capax iuret, tale iusiurandum adueniente pubertate expirat cum tutela, adeò vt renouatione opus sit. Rosental. *eod. tractat. cap.* 6. *conclus.* 42. *littera B.*

Statim autem, ac pupillus egressus est pubertatem, dicitur esse in statu sic iurandi, & si differat per annum, & diem, feudo priuari potest, ad textum *in c. si de feudo, §. si quis, vers. si minori, iunct. gl. si de feud. defunct. cont. sit in vsibus feud. c. Imperialem. §. prætereà, de prohibit. feud. alien. per Feder.* Clar. *in §. feudum, quæst.* 49. *num.* 4. Benè verum est, quòd minor 25. annis habet beneficium restitutionis in integrum aduersus lapsum temporis ad petendam renouationem inuestituræ, vt inquit gl. *in §. prætereà.* Brun.

coſ. feud. 100. *numero primo*, de communi Clar. *in §. feudum , numero quinto* , Giach. *in collect. verb. Vaſſallus, num.* 28.

Verùm cùm reſtitutio in integrum ſit beneficium perſonale minorum, non tranſit ad alium, niſi fiat nomi-
6 natim.& in ſpecie ceſſio,ad textum *in l.quod ſi minoris, de adm.tut. l.ſi alterius,§.1.ff.de tut.& rat.diſtr.* ius enim ætatis cedi non poteſt. Bald. *in l.cùm antiquioribus,col.pen.C.*
7 *de iur.delib* ad textũ *in l.ſi quis domum,§.hic ſubiungi,ff.locat.l.peto,§.prædium,ff.de leg.2.l.lex vectigali,ff.de pign.&§. finitur,Inſtit.de vſufr.* ſed in prædicta ceſſione non eſt facta aliqua mentio de hac reſtitutione in integrum, ergo non tranſit ad ceſſionarium, qui ex ſua perſona eam non poteſt conſequi, & ſi poſſet , coram Patribus Curiæ eſſet petenda. Roſental. *de feud. cap.*12.*concluſ.*12. *num.*103. *in fin.* licèt hoc non ſit in vſu , quia nullus Iudex huiuſmodi contentionum datur , niſi Epiſcopus ipſe , vel eius Vicarius. Ergo feudum apertum eſt pro parte pupilli.

Pro portione verò D. Cæſaris deuolutio videtur certior,quoniam ipſe non eſt minor,& non ſeruauit pactum, cum non fecerit iurare dictum eius fratrem,neque adhibuit aliquam diligentiam, vt iuraret,& tamen pacta ſunt
8 ſeruanda , etiamſi derogarent naturæ feudorum. Intrigl. *de feud.cent.*2. *art.*30. *num.*15. etenim caducitas incurri-
9 tur tam ob feloniam delicti, quàm contractus,ad textum *in l.fin. C. de reu[?]. donat.* vbi Rip. inquit non poſſe dari maiorem ingratitudinem,quàm pacta non ſeruare.Intrig.
10 *d.tract. de feud. cent.*1 *quaeſt.*56. *num.*224. Roſental *eod. tract.cap.*10.*concluſ.*14 *num.*1.& *num.*11. vbi quod tunc feudum applicatur domino , & iuremerito, quia in propoſito promiſſio de iurando fidelitatem eſt de cauſis in vſibus feudorum expreſſis.

Et dato etiam, quòd pupillus prædictus poſſet reſtitui in integrum , tamen hoc non prodeſt dicto D. Cæſari, quia licèt multi putauerint,quòd ſi duo fratres defuncto patre ſucceſſerint in feudo,& non petierint inueſtituram intra annum, & diem, ſi vnus ex eis ſit minor, reſtitutio
11 prodeſt etiam maiori ratione indiuiduitatis rei, per textum *in l.ſi communem,ff.ſi ſeru.amitt.* Afflict.*in tit.quo tempor.mil.c.ſancimus,num* 27.64 Laurent.Syluan *de feud. recogn.quaeſt.*58.Sfort.Odd.*de reſtit.in integr.part.*1.*quaeſt.*46. *art.*5.*num.*18 Vultei.*de feud.lib.*1.*cap.*7 *num.*66.*verſ.atque hac.*Schrader *eod.tract.part.*6.*cap.*2.*num.*27. quia hoc verum eſt,& procedit in feudo indiuiduo, ſed in re feudali diuidua, & vbi poteſt fieri commoda ſeparatio,illud non
12 ſuſtinetur ob textum & notata *in c.ad audientiã*,vbi Abb. *num.*4.*de praeſcript.*pulchrè Roſental.*de feud.c.*6.*concl.*41. *n.*2.*in fin.*& *in littera C*,vbi inquit quod reſtitutio tantùm prodeſt minori hoc caſu , qui non impeditur ſua parte plenè frui,vbi ſocij portio aperitur,& ſi aliud diceres,ſe-
13 queretur, quòd vnus ſociorum feudum pro indiuiſo poſſidentium portionem ſuam ex felonia amittere non poſſet,ſi ſocius non deliquiſſet, vel non priuaretur,quod abſurdum foret.

Et huic ſimile eſt , quod dicitur de canonis ſolutione, quæ eſt indiuidua , quia quilibet tenetur in ſolidum ad
14 cenſum. Alex.*conſ.*7.*col.*2.*lib.*5. nihilominus volente domino efficitur diuidua ; & ideò ſi duo fratres , quorum vnus ſit minor,ceſſauerunt à canonis ſolutione per biennium , reſtitutio in integrum , quæ datur minori , nihil
15 proderit maiori : ſic Petr. de Benintend. *deciſ.*4.*numer.*2. *verſ. concluſum* , quem ſequi videtur Corbul *de cauſ. priuat. emphyt. cap.*5. *num.*32. *in fin.* pulchrè Roſental. *de feud. d. cap.*6. *concluſ.*41. *littera C.* Ita eodem modo ſi non petierint inueſtituram intra annum, & diem, & minor reſtituatur ad petendum illam , qui maior erit 25. annis,non poterit iuuari hoc beneficio, & ſic portio vacans deuoluitur in huiuſmodi caſibus ad dominum,non
16 autem ad agnatos, ſeu proximos , ad textum rotundum *in cap.*1. *§. fin. Quæ fuit prima cauſ. benef. amitt. in vſibus feud.*

Neque licèt dubitare,quin feudum,de quo quærimus, ſit diuiduum,cùm ſit prædium quoddam quantitatiuum, quod recipit menſuram : etenim certum eſt , ſolùm feuda maiorum annexam habentia regalem dignitatem, velut Ducatus, Marchiæ, Comitatus,Delphinatus,& ſimilia , conſortibus etiam conſentientibus diuidi non poſſe, per textum *in c. Imperialem* 1.*§. prætereà,de prohibit. feud. alien. per Federic.* ibique Beluiſ. Iſern. Bald. Laudenſ. 17
Aluarott. Præpoſ. Rauenn. Afflict. Schenk.Bero. & alij. Clar.*in §.feudum,quaeſt.*44.*num.*1.vbi de communi,Mozz. *de diuiſ.feud.num.*43 Intrigl.*de feud.cent* 1 *quaeſt.*39.*num.*1. *& ſeq.*Schrader. *eod.tract. part.* 8. *cap.*2.*num* 39.Henric. à Roſental. *d.tract.de feud.cap.*9.*membr.*1.*concluſ.*55. intereſt enim Imperij,ne feuda prædicta diuidantur , vt Principatus integri permaneant.

At feuda inferiora , quæ non habent dignitatem annexam,vtique diuidi poſſunt , prout quotidie fieri videmus , & probatur ex textu *in cap.*1. *§. omnes*, & ibi DD. 18
*ſi de feud. def. cont. ſit, tit.*26. *lib.*2. Roſental. *dict. cap.*9. *concl.*53.& Vulteius *de feud. lib.*1 *cap.*8.*num.*36.Harpreckt. *ad Clar. d. §. feudum,quaeſt.*44.*num.*5.*littera C*, hoc autem feudum eſt ſine iuriſdictione , ſine dignitate , & ſolùm habet rei emolumentum. Ergo diuiduum eſt , & diuidi poteſt ; & de hoc non eſt dubitandum, quia omnia feuda dictæ menſæ ſita in villa Maſenzatici diuiduntur , & diuidua reputantur , & ideò talis conſuetudo ſeruanda eſt. Clar. *dict. quaeſtion.*44. *numer.*2. *in fin.* Nihilominus 19
dictus Illuſtriſſimus Dominus Epiſcopus Coccapanus voluit benignè agere cum ſuis feudatariis , & ideò eos inueſtiuit de toto feudo , ſoluto laudemio ſolito in renouatione , quæ fieri ſolet in aduentu noui Epiſcopi. Et ita, &c.

CAPVT LIX.

EPITOME.

Si teſtator relinquat vxori , vel nurui certam dotem , valet legatum , etiamſi nihil pro dote datum fuiſſet.

SVMMARIVM.

1 *Socer poteſt donare ſuis nuribus.*
2 *Legatum dotis vxori , vel nurui valet , etiamſi tanta non fuiſſet dos.*
3 *In re ſua quilibet eſt moderator,& arbiter.*
4 *Adæquatorum maior virtus attribuitur alteri.*
5 *Qui vult conſequens , vult omne neceſſarium antecedens.*
6 *Conceſſo vno omnia cenſentur conceſſa , per quæ deuenitur ad illud.*
7 *Æqualitas cenſetur ſeruata inter filios.*
8 *Correctio in continenti non præſumitur.*
9 *Legatum fieri nullum non eſt præſumendum.*

Ne ſcribam vanum , duc pia Virgo manum.

VIſis, & lectis verbis teſtamenti Domini Giberti de Grilinzoniis,nihil inueni , quod reſiſtat iuſtæ petitioni hæredum DD.Leonoræ,& Catherinæ eius nuruum, vnde omiſſo multiloquio videndum eſt , an ipſe potuerit efficere , vt dotes illarum perueniant ad quantitatem dotis D. Annæ , & potuiſſe indubitatum mihi videtur, nam ſocer non ſolùm per viam vltimæ voluntatis , ſed etiam inter viuos poteſt donare ſuis nuribus, ad textum 1
*in l.*3.*§.ſocrum,ff.de donat.inter vir.& vxor.* Caſtr.*conſ.*67. *ſuper iſto puncto,lib.*1.quod adeò verum eſt, vt ſi teſtator legauerit vxori , vel nurui ſuæ dotem certa quantitate expreſſa , licèt minùs , vel etiam nihil pro dote datum eſſet,

2 esset, illud tamen totum debetur, quod legauit, textus est *in l. cum scriptum esset, de dot. praeleg.* Bald. & Salic. & DD. *in l. si non designata, C. de fals. caus. adiect. leg.* Ang. *de testam. §. item reliquit B. eius vxori*, de quo non est miran-
3 dum, quia in re sua quilibet est moderator, & arbiter, *l. 1. C. mandati.*

Deinde videndum est, an ita voluerit, & pariter voluisse ostendunt eius verba, quibus dotes suarum nuruum inter se aequauit, & omnem earum differentiam sustulit; si enim voluit dotes esse aequales, necesse est, quòd dotes DD. Leonorae, & Catherinae sint eiusdem quantitatis, cuius fuerat dos D. Annae ab initio caeteris grandior, quando enim plura adaequantur, potentior virtus vnius alteri communicatur, & è contra. Bart. Alex. Castr. Ias.
4 Imol. Soc. Crott. & communiter DD. *in l. 1. ff. de leg. primo*, & Canon. *in cap. 1. ne sede vac.* Etenim qui vult con-
5 sequens, vult etiam omne necessarium antecedens, ad textum *in l. cui*, vbi DD. *ff. de iurisdiction. om. iud.* Bart. *in l. fin. de fund. instruct.* Felin. *in c. praeterea, col. pen. de offic. deleg.* & vno concesso omnia videntur concessa, per
6 quae deuenitur ad illud. Bald. *in l. 1. num. 9. C. si rect. prouinc.* Marsil. *sing. 176.* incipit: *Concesso*, Lud. Sacca *cons. 145. num. 16. lib. 2.*

Nec obstāt vlteriora verba testatoris dicentis se nolle, quòd in diuisione quandocumque fienda inter eius filios quidquam detrahatur ratione dotium, vel alio praetextu, sed pars cuique obuenienda sit obnoxia oneri dotium cuiusque vxoris sigillatim, quia potiùs haec oratio confirmandi supradicta vim habet, quia si dotes omnes sunt aequales, non est opus aliqua detractione, sed aequaliter potest fieri diuisio, & haec voluntas est conformis iuri, per quod sumitur ea interpretatio, vt inter filios
7 aequalitas seruetur, ad textum *in l. cùm pater, § pater pluribus ff. de leg. 2.* Alex. *cons. 81. vol. 4.*

Non ergo per dictum legatum adaequationis dotium fit quidquam contra mentem testatoris, quia cùm filios suos aequaliter fecerit haeredes, & similiter dotes nuruum aequales esse voluerit, non est quis tam rusticus, qui cognoscat eos omninò esse aequales, & inaequales fieri, si dotes non adaequentur, & si aliter diceretur, facilè
8 sequeretur, quòd testator se incontinenti correxisset, quod non est dicendum, ad textum *in l pacta, ff. de contrah. empt. l. & si quam, de rei vindic.* & legatum dotium
9 fieret nullum, quod non est dicendum. DD. *in l. non ad ea, ff. de condit. & demonstr.* quia autem bona maritorum earum sunt penes D. Gibertum nepotem testatoris, concludendum est eum teneri ad residuum dictis mulieribus tradendum pro aequalitate dotium. Caetera suppleant doctrina, & prudentia DD. Arbitrorum. Et ita, &c.

CAPVT LX.

EPITOME.

Non licet Episcopo mittere executores, vel actus iurisdictionis exercere in aliena dioecesi, potest tamen praecipere iudici laico, vt praestet sibi auxilium, & accommodet executores suo officio.

SVMMARIVM.

1 *Index Ecclesiasticus potest mandare laico, vt executores sibi accommodet.*
2 *Episcopus potest praecipere iudici laico, vt praestet sibi brachium.*
3 *Iudex laicus tenetur obedire Ecclesiastico, aliàs punitur.*
4 *Episcopus, vel Vicarius non possunt munus suum exercere extra suam dioecesim.*
5 *Iurisdictio contentiosa non potest exerceri ab Episcopo extra dioecesim.*
6 *Episcopus extra dioecesim habetur pro priuato.*
7 *Sequestrum est quaedam executio.*
8 *Iurisdictionem exercens in alieno territorio punitur vt turbator.*
9 *Sequestrum faciens, si est iudex incompetens, tenetur statim remittere ad competentem.*
10 *Litterae subsidiariae sunt in vsum pro executionibus faciendis extra territorium.*
11 *Subsidiarium litterarum vsus quomodo procedat.*
12 *Clericus ratione rei sitae conuenitur coram iudice Ecclesiastico, vbi res est.*
13 *Clericus gaudet priuilegio etiam quoad bona patrimonialia.*
14 *Executio extra dioecesim quomodo fiat.*
15 *Iurisdictio vna alteram adiuuare debet.*
16 *Episcopus potest habere familiam armatam.*
17 *Episcopus potest exercere iurisdictionem in qualibet parte dioecesis.*
18 *Episcopus habet dioecesim pro territorio.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Contigit de anno 1631. de mense Maij, quòd Vicarius Episcopalis Mantuae occasione causae coram eo vertentis contra clericum nouitium in religione Societatis Iesuitarum misit executores, & Notarium in loco prope Gonzagham dioecesis Regij, & sequestrauit bona dicti clerici praecipiendo variis personis, vt ea retinerent in sequestrum: sed pro parte dicti clerici, & Iesuitarum recursus est habitus ad Vicarium Regij, qui re hac intellecta reuocauit sequestrum, & mandauit praecipi sequestrariis, ne obedirent Vicario Mantuae, eosque liberauit ob onere sequestri, & scripsit litteras Commissario Gonzaghensi, vt suum brachium praestaret pro praedictis exequendis, & in casu denegationis, id ei praecepit sub poena excommunicationis, ne aliqua fieret delusio: & quia postea coepit controuerti, an vterque Vicarius benè, vel malè fecerit, ego pro defensione mea scripsi vt infra.

Potuit Vicariis Regij praecipere potestati, seu Commissario Gonzaghensi, vt faceret per suos executores praesentare quasdam notificationes, & praecepta nominatis in eis, & ille tenebatur obedire, etiamsi illud fortè iure municipali fieri non potuisset: sic in fortioribus terminis Prax. Archiepiscop. Neapol. *cap. 34. num. 16.* 1
in magnis, Bellet. *disq. cleric. tit. de fauor. cleric. real. § 5. num. 102.*

Certum est enim iudicem Ecclesiasticum praecipere posse iudici laico sub poena excommunicationis ad praestandum sibi brachium, vbi putat se eo indigere, ad textum *in cap. 1.* vbi DD. *de off. ordin.* pulchrè Menoch. *de* 2
arbitr. iudic. cas. 452. num. 3. Farinac. *in prax. quaest. 97. num. 91. 92. & num. 98. vers. verum.* Barbos. ad Concil. Trident. *cap. 8. sess. 24. de reform. in verb. inuocato.* Grass. *de effect. cleric. in prelud. num. 388.* Ricc. *resol. 277. versic. & proinde.* Quod adeò verum est, vt si laicus neget tale brachium accommodare, possit vltra poenam excommunicationis etiam aliis poenis arbitrio ius dicentis Ecclesiastici puniri. Menoch. *dict. cas. 452. num. 3.* Farinac. *dict.* 3
quaest. 97. num. 82. in fin.

Vicarius autem Mantuae nullo modo potuit mittere executores, & notarium suum ad locum dioecesis Regij, & ibi sequestrare bona clerici, seu alterius personae etiam Mātuanae, quia Episcopus, vel Vicarius non possunt exercere munus suum extra suam dioecesim Barbos. *de off. Epi-* 4
scop. p. 2. alleg. 6. n. 10. etenim quae sunt iurisdictionis contentiosae, nequeunt exerceri per eos in aliena dioecesi. 5
Tusch. *littera E, concl. 50. n. 7.* Vgol. *de off. Episc. c. 4. § 14. num. 4.*

num.4. Gratian. deciſ.98.num.4. Caball reſol.crimin.cent.2. caſ.120. num.3. quod adeò verum eſt, vt nullam recipiat difficultatem, quia Epiſcopus extra diœceſim habetur vti priuatus, exceptis iis, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis.
6 Barboſ. de off. Epiſc. part.3. alleg.80. num.8. Vgol. eod. tract. cap.4.§.14. num.4. Caball. d. caſ.120. num.2.

Cùm igitur ſequeſtrum ſit quædam executio, Borgn.
7 deciſ.36. num.150. part.2. non potuit Vicarius Mantuæ talem facere executionem in diœceſi Regienſi niſi turbando iuriſdictionem dicti Illuſtriſſimi Epiſcopi, arreſta enim & citationes, & alia huiuſmodi ſunt actus contentioſæ iuriſdictionis, quæ ſi fiant in alieno territorio, dicuntur actus turbatiui, & puniuntur pœna ſtellionatus: latè Caball. reſol. crim. cent.3. caſ.291. num.28.29.30. & ſeq. & ideò dictum ſequeſtrum eſt nullum, quia Vicarius Mantuæ non eſt Iudex competens, vel incompetens in diœceſi Regienſi, ſed perſona priuata. Vgolin. d. §.14.
8 num.4. Caball. d. caſ.120. num.2. & caſu quo ob periculum in mora potuiſſet id fieri, quod nunquam verum erit, tunc Vicarius ille debebat remittere ſequeſtrum ad Epiſcopum Regij competentem, ad tradita per Borgn.
9 deciſ.3. num.26. part.1.

Neque obſtat dictum clericum fuiſſe conuentum actione perſonali coram Vicario Mantuæ, quia ſi id verum eſt, iudicium nihil habet commune cum bonis ſitis in diœceſi Regij, & in eis non eſt facienda executio, niſi per litteras ſubſidiarias, quia ſunt extra territorium
10 ius dicentis. Aſin. in prax. §.31. cap.9. num.2. Coſta de remediis ſubſid. rem.16. num.9. vbi etiam ponit requiſita litterarum ſubſidialium, & num.11. inquit hoc remedium non habere locum, niſi iudex requiſitus conſen-
11 tiat, quia contra eius voluntatem non poteſt practicari; quoniam ratione bonorum ſitorum in diœceſi Regij, ille clericus non potuit trahi ad forum Mantuanum, quia conueniri debebat coram iudice Eccleſiaſtico illius loci, vbi res repetitur ſita, & non in loco clerici,
12 ad textum in l. fin. vbi DD. C. vbi in rem actio. Neuiz. conſ.4. num.4. Scacc. in prax. de iudic. part.1. cap.11. num.31. Graſſ. de eff. cler. eff.1. num.17.

Neque obſtare prædictis videtur oppoſitio facta, quòd clericus non gaudeat priuilegio fori, quoad bona patrimonialia, niſi in caſibus à iure expreſſis, quia veritas eſt quod fruatur priuilegio Eccleſiaſtico non ſolùm reſpectu perſonæ, ſed etiam bonorum patrimonialium duran-
13 te eius vita: latè Bellet. diſq. cleric. tit. de fauor. cler. real. §. primo, num ſecundo, & titul. de exempt. cler. §.5. num.1. Graſſ. de effect. cler. effect.1. num.10. vbi de communi, & veriori, & confutat aliter ſentientes.

Vnde ſi vicarius Mantuæ opus habebat dicta bona ſequeſtrare, id facere poterat per litteras ſubſidiarias. Coſta
14 d. rem.16 num.9. & omnia pacificè expleuiſſet inuocando auxilium Epiſcopi Regij, quia vnum tribunal, ſeu vna iuriſdictio debet aliam adiuuare, ad textum in c. quoad ve-
15 rum, 96. diſtinct. Farinac. d. quaeſt.97. num.83. id enim facere poterat Epiſcopus Regij, quia cùm poſſit habere
16 familiam armatam, Beller. diſq. cler. tit. de fauor. cleric. real. §.1. num.18. Graſſ. d. eff.1. num.129. Ricc. reſol.473. per totam, qui cæteros allegant, valebat etiam tale auxilium præſtare, quoniam Epiſcopus in qualibet parte
17 eius diœceſis ſuam poteſt exercere iuriſdictionem. Vgolin. de off. Epiſc. cap.4.§.14. num.2. lib.1. Barboſ. eod. tract. part.3. alleg.80. num.34. Gratian. diſcept.655. num.9. &
18 cùm Epiſcopus habeat diœceſim pro territorio, ad textum in c. omnes Baſilicæ, 16. quaeſt.1. Ricc. reſolution.473. num.3. non eſt dicendum, quòd territorio careat; hæc enim in controuerſiam non adducuntur ab his, qui theoricæ praxim adiunxerunt.

CAPVT LXI.

EPITOME.

Epiſcopus poteſt facere ſynodum ſine conſenſu Clerici, non tamen ſine conſilio, & conſideratur quando ſtatuta Epiſcopi obligent.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus poteſt facere ſtatuta etiam pœnalia.*
2 *Statuta poſſunt fieri etiam à Prælatis Epiſcopo inferioribus, iuriſdictionem tamen quaſi Epiſcopalem habentibus.*
3 *Laici ligantur ſtatuto Epiſcopi, & quomodo.*
4 *Statutum Epiſcopi contra mulieres portantes veſtes ad libidinem prouocantes valet.*
5 *Statutum Epiſcopi obligat ſtatim, ac publicatum eſt.*
6 *Statutum Epiſcopi non tollitur morte, vel officio finito.*
7 *Reſeruatio caſuum ceſſat mortuo Epiſcopo, niſi ſit per modum ſtatuti.*
8 *Synodum poteſt, & tenetur facere Epiſcopus.*
9 *Epiſcopi ſynodus eſt perpetua.*
10 *Epiſcopus poteſt creare nouum edictum, & pœnas iuris communis aggrauare.*
11 *Synodus valet etiam ſine conſenſu Clerici, non tamen ſine conſilio.*
12 *Epiſcopus an poſſit ſtatuere ſine conſilio Capituli.*
13 *Epiſcopi ſunt ſimiles prætoribus.*
14 *Edicta Epiſcoporum ceſſant extincto eorum officio, ſicut edicta Prætorum.*
15 *Edictum Epiſcopi valet, etiamſi fiat ſine conſilio Capituli, vel Clerici.*
16 *Epiſcopus non poteſt ſtatuere contra ius Canonicum.*
17 *Epiſcopus poteſt ſtatuere contra ius ciuile.*
18 *Statutum Epiſcopi contra ius Canonicum quando valeat.*
19 *Statutum Epiſcopi ligat forenſes ratione delicti.*
20 *Statutum an obliget ignorantem.*
21 *Edictum Epiſcopi non ligat ſubditos extra diœceſim delinquentes.*
22 *Arma portans extra diœceſim Epiſcopi non punitur eius ſtatuto.*
23 *Delinquens in loco exempto non punitur pœna ſtatuti Epiſcopi.*
24 *Statutum Epiſcopi ligat delinquentes in loco exempto.*
25 *Statutum quando liget delinquentes extra territorium, vel in loco exempto.*
26 *Epiſcopus poteſt diſpenſare aduerſus eius ſtatutum, & ſynodum.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

MAgna ſemper vtique fuit Epiſcoporum poteſtas, & cùm fuerint in partem ſollicitudinis, non tamen in plenitudinem poteſtatis vocati ab eo, qui regit nauim Petri, multa poſſunt, quæ oſtendunt eos fuiſſe Apoſtolorum ſucceſſores. Vnde cùm in celebratione ſynodi quæſitum fuiſſet, an Epiſcopus poſſet concludere illius ſtatuta ſine conſenſu Capituli, & Cleri, reſpondi id certum eſſe. Vt autem id nunc clarum eſſe oſtendam, de aliquibus verba faciemus.

Et in primis certum eſſe exiſtimo Epiſcopum, & quemlibet ordinarium poſſe facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iure pœnam infligentia, iuri tamen canonico non aduer

1 aduersantia. Textus est *in c. vt animarum*, vbi gloss. & Franch. *in verbo, Statuto*, vbi etiam Anch. *num. 9. de const. in 6. cap. 1.* vbi gl. & Felin. *de maior. & obed.* Bart *in l. omnes populi, num. 8.* & ibi Ias. *num. 3. in prima lectura*, & communiter DD. *de iust. & iur.* Tusch. *littera E, conclus. 251. num. 4.* Vgolin. *de potest. Episc. c. 47. num 1.* Piasec. *in prax. Episc. part. 2. num. 7.* Bonac. *de leg. disp. 1. quaest. 1. punct. 3. num. 21.* Carpan. *ad Stat. Med. in praelud. num. 39* Tusch. *de visitat. lib. 1. cap. 33. num. 3.* quod procedit etiam in Praelatis inferioribus, habentibus tamen iurisdictionem
2 quasi Episcopalem, vt Archipresbyter Carpi: sic *ex d. c. vt animarum*, ibi? *quorumcumque Ordinariorum* Bonacin. *d. quaest. 1 part. 3. num. 28.*

Quod adeò verum est, vt Episcopi statuto ligentur non solùm Ecclesiastici, sed etiam laici regali, etiam dignitate fulgentes, in concernentibus tamen bonum spi-
3 rituale, & res Ecclesiasticas: *sic ex c. nouit, de re iudic.* Franch. *in d. c. vt animarum, verbo, Statuto, versic secundo not. de constit. in sexto.* Vgolin. *d. cap. 47. §. 1. num. 1.* vnde valet statutum Episcopi contra mulieres portantes vestes
4 superuacuas, vel ad libidinem prouocantes. Homobon. *de examin. Eccles. part. 1. cap. 7. quaest. 24. vers. hinc videmus*, nec requiritur aliquod tempus ad inducendam talis statuti obligationem; statim enim ac publicatum est, ligare incipit scientes, probabiliter verò ignorantes, arbi-
5 trio prudentis viri. Vgolin. *d. cap 47. §. 2. num 3.* Dec. *in rubr. de constit. verbo, Cognoscentes, num 15.* licèt alij assignent spatium duorum mensium. Tusch. *de visitat. lib. 1. cap. 33. num 7.*

Neque morte Episcopi tollitur eius statutum, quoniam perpetuum est, & durat donec reuocetur. DD. *in c.*
6 *fin. de off. deleg* Bart *in l. fin. num. 1. ff. de poen.* gl. & Franch. *in dict. cap. vt animarum, verb. statuto, versiculo, & aduerte.* Vgolin. *d. cap. 27 §. 2. num. 1.* Tusch. *littera F, conclus. 251.*
7 *num. 4.* Fusch *de visitat. lib 1 cap. 33. num 4.* Vnde est, quod licèt in absoluendo à peccatis casuum reseruatio soleat cessare ob mortem Episcopi, tamen si ea facta sit per modum statuti, non extinguitur morte, sed continuat in Ca-
8 pitulum, & successorem: ita ex Nauar. *in man. cap. 27. num. 2. & sub num. 74* Quarant. *in summ. Bullar. verb. Casus reseruati, in fin.* Piasec. *in d prax part. 2. c p. 1. num. 17. in fin.* Belloch. *de cas. reseruat. part. 1. quaest. 2. num. 92.*

Non solùm autem potest ex se statuere circa bonum commune, sed etiam potest in synodo dioecesana facere constitutiones, & ordinationes ad continendum clerum in vera disciplina, & ad bonum eius dioecesis regimen, immò teneretur quotannis celebrare talem synodum (licèt hoc non sit in vsu) ad quam tenentur conuenire etiam exempti, qui cessante exemptione conuenire tenerentur. Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 2 §. 1.*
9 iuncta glossa *in verbo generaliter, de consecr. dist. 3.* Gratian. *disc for. cap. 6 20. num 16. lib. 4.* Marth. *de iurisd. part. 2. cap. 33. num. 14. 15. 16.* Barbos. *de off Episcop par. 3. allg 93. num. 23. 24.* vbi etiam dicit, quòd huiusmodi edicta sunt perpetua, adeò vt Episcopus poterit in suis ordinationibus non solùm adiuuare ius commune apponendo poenam, vbi non est, vel aggrauando à iure impositam, sed etiam nouum delictum creare, & sub poenis, & censuris prohibere: latè Marth. *d. cap. 33. num. 14. 15. 16.* vbi
10 multa allegat.

Verumtamen non poterit Episcopus sine consilio Capituli, & clerici constitutiones synodales facere, quia videtur res ardua, licèt illud sequi non teneatur, & satis erit consilium perquisiuisse, licèt postea dissentiant, vt
11 post Archid. & Ioan. Andr. inquit Abb. *in c. quanto, numer. 4. 5. de his, quae fiunt à Pral sine cons. Cap.* Quarant. *in summ. Bullar. verb. Synodus, vers. in priuatis.* Piasec. *in prax. Episc. part 2. cap 2. num 8.* Leon. *in thes. for. Eccles. part. 1. cap. 8. num. 15.* Barbos. *d. alleg. 93. num. 25.* & ita fuit decisum à S C. vt habetur penes dictos Quarant. & Piasec. *in dictis locis*, & notat Vgolin. *de offic. Episc. d. cap. 47. num. 7.* sic enim de anno 1597. die 1. Iulij censuit S. C. Concilij, dicens Episcopum in synodo dioecesana posse constitutiones facere absque consensu clerici, debere tamen exquirere consilium Capituli, licèt illud non teneatur sequi, nisi in casibus à iure expressis. Idem tenent Bonacin. *de legib. quaest. 1. part. 3. num. 24.* Homobon. *de exam. Eccles. part. 3. tract. 15. cap. 7 quaest. 20. resol. 5. vers. vnde*: non enim iustum est, vt à subditis pendeat facultas condendi leges, & ideò Episcopi, quamvis soleant in synodum requirere votum Capitularium, & Rectorum, & priuatim etiam de constitutionibus cum illis tractare, tamen etiamsi omnes dissentirent, non cessant à synodi publicatione, audiunt tamen libenter iustas cleri obiectiones. Sed solus Episcopus suffragium decisiuum habet in synodo, caeteri autem assident illi, vt consilium praebeant: ita latè Sanchez *de matr. lib. 8. disp. 17. num. 33.* Barbos. *de offic. Episc. part. 2. alleg. 24. num 3.*

Verumtamen adfuerunt, qui opinati sunt posse Episcopum etiam sine consilio Capituli, & clero irrequisito ferre leges, & statuta, vt crediderunt Salas *de leg. disp. 8. sect. 7. n. 41.* Suarez *de leg. lib. 4. c. 5. num. 2.* Vasq. *disp. 153. cap 2.* Bonacin. *eod. tract. dist. 1. quaest. 1. part. 3. num. 24.* 12
vbi asserit sine fundamento esse opinionem eorum, qui putauerunt consilium esse necessarium. Nihilominus si de statuto synodali loquimur, apertum est requirendum esse Cleri consilium, verùm si de edictis, vel bannimentis, & criditis Episcoporum, quae fiunt extra synodum, pro bono regimine dioecesis, loquamur, aliud dicendum est; nam cùm Episcopi sint tanquam Praetores, & eorum constitutiones sint sicut ius Praetorium, Bart. *in* 13
l. stipulationum, in princ. numero 4 ff. de verb. oblig Bald. *in l. programma, numero 2. versic. idem in Episcopo, C. comminat. epist.* & *in l. omnes populi, num. 40 ff. de iust. & iur.* & *in cons 31. num. 1. lib. 1.* Rom. *cons. 223. num. 5.* Edicta autem Praetorum, quae ab eis fiebant, sicut extincto eorum officio cessabant, sic sententiae generales, & edicta Episcoporum, & propterea si Episcopus suspendit non venientes ad Congregationem casuum conscientiae, vel portantes arma, eo mortuo contrafacientes non ampliùs ligantur, vt probauit Vgolin. *de cens tab. 1. cap. 9. §. 4.* 14
& *de off. Episcop d. cap. 47. §. 2 num 2.* Bald. *in d. l. omnes populi, num. 40.* & ideò cùm huiusmodi edicta respiciant tantùm tempus vitae ipsius Episcopi, vel eius regiminis, non requiritur consilium, nec consensus Cleri, nec Capituli: sic videtur distinguere Bart. *in d. l. omnes populi,* 15
num 6. vers. sed bene, ff. de iust & iur. & procedunt tali modo tradita à Suarez, Vasquez & Bonacin. *in dictis locis*; & certè Episcopi sunt in hac quasi possessione faciendi edicta, & ordinationes suo tempore duraturas irrequisito Capitulo, & Clero, & in practica ita quotidie videmus obseruari, & hoc modo intelligendi sunt, qui ita supra scripserunt. Verùm si talia edicta velit Episcopus in synodo confirmare, prout fecit Illustrissimus, & Reuerendissimus D. Com. Paulus Coccapanus Episcopus Regij, & Princeps de anno 1627. quia tunc pars synodi efficiunt, & perpetuitatem acquirunt, necessarium est Capituli, & Clerici consilium requirere, non consensum, stante decreto S. C.

Cauendum est autem, quia Episcopus non poterit passim statuere, sed tantùm in casu à iure canonico omisso, & circa casus à iure non determinatos, vel ad adiuuandum ius commune. Bald. *in d. l. omnes populi, num. 30. ff.* 16
de iust. & iur. Felin. *in d. c. quod super his, num. 12. vers. & nota, de maior. & obedient.* Piasec. *d. tit. de synodo, numer. 7. vers. secundò in casibus*: licèt enim valeat contra ius ciuile statuere; non tamen potest contra ius canonicum, vbi ab eo aliquid est expressè dispositum: textus 17
in d. c. quod super his, vbi Felin. *de maior. & obed.* Bald. *in d. l omnes populi, num. 30.* & ibi Ias. *in prima lect. num. 30. & in secunda lect. num 9.* Vgolin. *d tract. de off. Episc. cap. 48. num 4.* Bonacin. *d. quaest. 1. part. 3. num. 23.* Marth. *de iurisd. part. 2. cap. 38. num. 18. 19.* Gratian. *cap. 794. numero 14. 15. lib. 4.* Barbos. *d. tract. part. 3. alleg. 93. num. 29.*

18 Multi tamen funt cafus, vbi poteft Epifcopus etiam contra ius canonicum ftatuere, de quibus Felin. *in d. c. quod fuper his*, & Barbof. *d. alleg.* 93. *num.* 31. quos videas.

Et pro coronide animaduertas, quod etiam aduenientes in diœcefim, fi ftatutum Epifcopi offendant, incidunt in pœnas ab eo impofitas, quia ratione delicti efficiuntur fubditi, & intereft reipublicæ, vt territorium expurgetur perditis hominibus, ideò etiamfi aliunde fint, ta-
19 men ftatuto loci ligantur, *ex c. licet, de for. compet.* Anchar. *in d. c. vt animarum, num.* 8. *de conftit. in* 6. Vgolin. *d. tract. cap.* 47. §. 1. *num.* 2. *verf. omnes igitur*, Farinac. *in prax. quæft.* 24. *num.* 164. vbi de communi. Alder. Mafcard. *de ftatut. interpret. conclus.* 6. *num.* 16. nifi probabiliter ignoraret huiufmodi ftatutum, quia tunc excufatione eft dignus, & maximè quando ftatutum verfatur
20 circa res de iure communi non punibiles, *d. c. vt animarum*, & ibi Franc. & Anch. *de conftit. in* 6. Farinac. *in prax. quæft.* 24. *num* 165.

Et vice verfa hoc ftatutum, feu edictum non ligaret etiam fubditos Epifcopi extra eius territorium delin-
21 quentes, & fi ipfi contrauenirent, non poffent puniri, vt habetur exprefsè *in d. c. vt animarum*, & ibi gl. quæ dicit, quòd fi quis portaret arma extra diœcefim, non incideret in pœnas edicti fui Epifcopi contra arma por-
22 tantes. Idem docet Belloch. *de caf. referu. part* 2. *quæft.* 10. *num.* 11. & Vgolin. *d. cap.* 47. § 1. *num.* 2. Farin. *quæft.* 24. *num.* 167. Bonacin. *de legib. difp.* 1. *quæft.* 1. *part.* 6. *num.* 59. quod ampliatur, vt procedat, etiamfi quis contraueniret ftatuto in diœcefi, fed in loco exempto; hic enim non
23 poffet puniri pœna ftatuti. Domin. Gem. *in d. c. vt animarum, col.* 4. *verf. quæro pone.* Calder. *conf.* 13. *de iudic. & for. compet.* gloff. & Ioan. Andr. *in Clem.* 1. *in verbo, Aut earum, de for. compet.* de communi Botter. *tract. de Syn. Epifcopi, art.* 2. *num* 9. Mafcard. *d. conclus.* 6. *num.* 33. 34. 35. 36.

In hoc tamen contrarium fentit Feder. de Sen. *conf.* 2.
24 per totum, vbi latè examinat, & probat, quòd fi prohibitus fit ludus ad hazardum, & Clericus ludat in loco exempto, poterit puniri ab Epifcopo: idem tenet Alex. *confil.* 111. *num.* 1. *verfic. nam refpondet, lib.* 1. Tufch. *littera F, conclus.* 543. *num.* 2.

Verùm hæc omnia magiftraliter procedendo fic declara, quia delinquens extra territorium ftatuentis, non poteft puniri pœna ftatuti, fed punietur fecundùm difpofitionem iuris communis, fi factum fit eo iure punibile, fin minùs, pœnâ ftatuti loci, in quo deliquit, & propte-
25 rea portans arma vetita extra diœcefim Regij, licèt non incurrat pœnas edicti Epifcopalis, tamen poterit mulctari fecundum ius commune. Si verò quis delinquit in diœcefi, fed in loco exempto, tunc videndum eft, an Prælatus illius loci habeat iurifdictionem quafi Epifcopalem, vt Abbas S. Barbaræ Mantuæ, & eo cafu de eo iudicandum eft, ficut de delinquente extra territorium, fin talem non habet iurifdictionem, Epifcopus non videtur iurifdictione priuatus, & fecundum doctrinam Federici poterit punire delinquentem pœna ftatuti, & generaliter in hac materia, ne delicta remaneant impunita, vbi non poteft dari alia pœna ftatutaria, femper erit locus pœnis de communi iure impofitis: fic videntur pro-
26 bare, & communiter diftinguere latè Anch. *in rep. c. poftulafti, quæft.* 4. *de for. compet.* & *in c. vt animarum, num.* 7. & *num.* 12. *de conftit. in fexto*, quem videas. Franch. *in d. c. vt animarum, verfic. fed aduerte.* Alex. *d. confil.* 111. *num.* 1. *verfic. & Petrus*, & *verfic. ex quibus*, Tufch. *d. littera S, conclus.* 544. *num.* 16. 19. Farinac. *dict. quæft.* 24. *num* 167. liberum autem erit Epifcopo difpenfare contra fua ftatuta, & fynodales conftitutiones, etiam fine caufa, vt latè probat Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *difput.* 17. *num.* 27. & *num.* 33. Aug. Barbof. *de offic. Epifcop. part.* 2. *alleg.* 24. *num.* 2. 3. quos videas: & hæc puto effe veriffima, & receptis DD. fententiis conformia, & à praxi approbata, meo enim tempore fuit proceffatus quidam, qui arma vetita geftauerat in aliena diœcefi, non quidem ad pœnam ftatuti, fed ad pœnam iuris communis. Et ita, &c.

CAPVT LXII.

EPITOME.

Bona fubiecta fideicommiffo poffunt alienari pro dotibus defcendentium fideicommittentis, & quomodo id procedat.

SVMMARIVM.

1 *Dotari poffunt fœminæ defcendentes à fideicommittente de bonis fideicommiffi.*
2 *Filia fideicommittentis tranfmittit ius dotis, quod habet in bonis fideicommiffi.*
3 *Remedium Authenticæ* rei quæ, C. communia de legat. *eft fubfidiarium.*
4 *Neptes fideicommittentis an poffint dotari de bonis fideicommiffi.*
5 *Venetiis quid feruetur in dotandis filiabus de bonis fideicommiffi.*
6 *Alienari poffunt bona fideicommiffi pro dotandis neptibus teftatoris.*
7 *Confuetudo localis non extenditur extra locum.*
8 *Fideicommiffum poteft alienari pro dotandis fœminis, etiamfi pater confumpferit fuas quartas.*
9 *Tranfmiffionis ius non habet filia innupta decedens.*
10 *Dotationis onus ceffat, fi mulier innupta decedat.*
11 *Fideicommiffi fructus compenfatur in dote, quam fœmina pretendit.*

Ne fcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenfi factum eft tale: Mortuus eft Ioannes Baptifta Gandulphus in fuo teftamento relictis hæredibus DD. Marco, Gabriele, & Alfonfo filiis fuis, quos inuicem fubftituit, fi abfque prole mafculina decederent: mox Gabriel, & Alfonfus viam vniuerfæ carnis ingreffi funt, nullo poft fe relicto filio mafculo, & fic abfque dubio venit cafus fideicommiffi ad fauorem fuperftitis. Verùm quia dictus Gabriel confumpfit fuam legitimam, & Trebellianicam, & nihilominus adfunt duæ eius filiæ fœminæ, quæritur, an fint de bonis fideicommiffi dotandæ.

Et quia altera earum iam nupfit, magis videbatur certum eam effe excludendam à petitione dotis, quia ceffauit caufa priuilegij dotis, ne mulieres remanerent innuptæ. Verùm vt extra dentes loquar, fiue nupta fit, fiue nubenda, quia femper maritus fuftinet onera matrimonij, eadem femper militat ratio alienandi bona fideicommiffo fubiecta, vt filiæ defcendentes teftatoris dotentur, quidquid dicatur à Bartolo, quia fic communiter voluerunt Ang. *in Auth. res quæ, num.* 4. vbi Bald. *num.* 10. Caftr. *num* 7. Iaf. *num.* 14. Curt. Iun. *num.* 45. Padill. *num.* 72. *C. commun. de legat.* Alex. *in l. huiufmodi, §. cùm pater, col.* 7. *in princ. ff. de legat. primò*, & *conf.* 33. *num.* 56. *lib.* 4. Corn. *conf.* 35. *num.* 1. *lib.* 4. Parif. *confil.* 63. *num.* 34. *lib.* 2. Rol. *confil.* 85. *num.* 2. *vol.* 1. Menoch. *confil.* 247. *num.* 41. *lib.* 3. & *præf.* 189. *num.* 52. *lib.* 4. Bald. Nouell. *de dot. part.* 7. *priuileg.* 8. *num.* 3. Petra *de fideicommiff. quæft.* 8. *num.* 455. Molin. *de primog. Hifp. libr.* 2. *cap.* 16. *num.* 7. Peregr. *de fideicommiff. artic.* 42. *num.* 39. Intrigl. *de fubftit. cent.* 3. *quæft.* 73. *numero* 223. 229. Fufar. *eod. tract. quæft.* 531. *num.* 17. 18. *in fin.* vbi pluries teftatur

ſtatut de communi, & ab hac ſententia in iudicando, & conſulendo non eſſe recedendum, quod adeò verum eſt, vt tale ius ſit etiam tranſmiſſibile in filios dictæ mulieris
2 dotandæ. Peregr. *de fideicom. d. art.* 42. *num.* 43. *in fin.* & *num.* 44. *in princ.* quæ omnia intelligas ſi aliunde dotari non poſſint congruè, quia dictæ legis remedium eſt ſubſidiarium. Bald. *in l. Auth. res qua, num.* 12. vbi Iaſ.
3 *col. vlt.* Curt. Iun. *C. communia de leg.* Scot. *conſilio* 17. *numero ſexto, lib* 4. *tom.* 1. Socin. Iun. *conſilio* 97. *numero* 41. *lib.* 3. Menoch. *libro* 4. *praeſ.* 189. *numero* 22. Intrigl. *dict. quaeſtion.* 73. *numero* 194. Fuſar. *d. quaeſt.* 531. *num.* 12.

Non eſt ergo conſiderandum, an ſint nuptæ, ſed adeſt altera, quæ nubilis eſt, ſed quia ſunt neptes fideicommittentis, non videntur admittendæ ad petitionem do-
4 tis in bonis fideicommiſſi, quia ſunt natæ poſt mortem teſtatoris, quo caſu ſentire videntur DD. non poſſe alienari bona fideicommiſſi pro neptibus dotandis: Bald. *in d. Auth. res qua, in antiqua lect. quaeſt.* 3. vbi Corn *num.* 4. Iaſ. *num.* 32. *verſ. quintò, C. communia de leg.* Alciat. *conſil.* 640. *lib.* 9. Pariſ. *conſ.* 52. *num.* 34. & *conſ.* 63. *num.* 46. *lib.* 2. vbi de communi, Marzar. *conſ.* 1. *num.* 41. *verſ. & hoc tantò*, Honded. *conſil.* 76. *num* 13. *lib.* 1. vbi aſſerit ita iudicatum. Couar. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 10. *verſic. illud* Burſat. *conſ.* 179. *num* 19. *vol.* 2. Marz. *de fideicommiſſ. quaeſt.* 48. *in fin.* Lopez *in l.* 6. *tit.* 11. *part.* 5. *col.* 6. Menoch.
5 *conſ.* 95. *num.* 132. Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 42. *num.* 37. *in fin.* vbi de veriori teſtatur, & inquit Venetiis ita ſeruari, & aliàs ego quoque ſecutus ſum hanc ſententiam.

Veruntamen poſteà comperi contrarium verius eſſe, & receptius, quod etiam neptes teſtatoris natæ poſt eius mortem debeant dotari de bonis fideicommiſſi, ſi non
6 habent bona paterna, vnde dotentur, cùm ſemper adſit eadem ratio, & auus teneatur dotare neptes, quæ aliunde non habent Ita Curt. Iun. *in d. Auth. res qua, num.* 13. *verſ. retenta*, Caſtr. *in l. mulier*, §. *cùm proponeretur, ff. ad Trebell.* Aret. *conſ.* 37. *num.* 3. *verſ. venio*, Ruin. *conſ.* 89. *col. penult.* & *conſ.* 137. *num.* 17. 18. & *conſ.* 199. *num.* 6. *vol* 2. Bart. *in l. à filia, ff. de fideicom.* Petra *de fideicom. quaeſt.* 8. *num.* 400. de Præt. *de interpr. vlt. vol. fol.* 438. *n.* 29. Menoch. *conſ.* 33. *num.* 38. & *d. praeſ.* 189. *num.* 18. Mazzol. *conſ.* 119. *num.* 37. Eugen. *conſ.* 54. *num.* 21. Molin *de primog. Hiſp. lib.* 2 *cap.* 15. *num.* 57 Caualc. *deciſ.* 81. *n.* 104. *part* 3. Ant. Theſ. *deciſ.* 192. *num.* 11. Ioſeph Lud. *deciſ. Lucenſi* 28. *num.* 96. Peregr. *de fideicom. art.* 42. *num* 37. *in fin.* vbi inquit ſe vidiſſe ita ſeruari in practica. Rot. *diuerſ. deciſ.* 457. *num.* 2. *verſ. non obſtat*, & *deciſ.* 489. *num.* 4. *verſ. non obſtat, part.* 4. pulchrè Intrigl. *de ſubſtit. cent.* 3. *d. quaeſt.* 73. *num.* 186. Fuſar. *eod. tract. quaeſt.* 531. *num* 9 vbi inquit ita ſeruari, nec vnquam vidiſſe contrarium attentari, & rationes, quæ in contrarium allegantur, plenè tolluntur ab Intrigl. *d. quaeſt.* 73. *num.* 188. & *ſeqq.*

Et ſi qui dicunt aliter practicari, vel malè loquuntur, vel conſuetudo illa eſt localis, vt contingit Venetiis ex ſpeciali ſtatuto *lib* 4. *cap.* 11. & propterea talis conſuetu-
7 do non eſt extendenda de loco ad locum, quia eſt ſtricti iuris. Innoc. & DD. *in cap. vlt. de off. Archid.* Curt. Iun *in c. fin. num.* 23. *de conſuet.* Pic. *in l. Titia*, §. *Titia, num.* 25. *de leg.* 2 Riminald. Iun *conſ.* 350. *num.* 7. & *conſ.* 363. *num.* 286. 287. & *conſ.* 509. *num.* 52. 53. Menoch. *conſ.* 34. *num.* 21. & *conſ.* 75. *num.* 81.

Et quamvis multi dicant, quando pater conſumpſit legitimam, & Trebellianicam, tunc non poſſe neptem dotari de bonis fideicommiſſo ſubiectis, tamen etiam in hoc contrarium verius eſt, vt videre eſt apud. Soc. *in l. cùm*
8 *auus, num.* 76. *ff. de condit. & dem.* Bologn. *in l. filiusfam.* §. *Diui, num.* 185. *de leg.* 1. Burſat. *conſ.* 174. *num.* 21. Cephal. *conſ.* 125. *num.* 18. Menoch. *d. praeſ.* 189. *num.* 118. Intrigl. *d. quaeſt.* 73. *num.* 277. Rot. *diuerſ. d. deciſ.* 889. *num.* 4. *part.* 4. Fuſar. *d. quaeſt.* 531. *num.* 158. vbi inquit ita ſæpius conſuluiſſe, & ſeruari vidiſſe.

Solùm igitur conſiderandum eſt, quòd ante nuptias non debetur huiuſmodi dos in bonis fideicommiſſi, & ſi mulier innupta decederet, ius petendi dotem non tranſ- 9
mitteret ad ſuos hæredes. Petra *de fideicommiſſ. d. quaeſt.* 8. *num.* 449. Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 24. *num.* 42. *verſ. ſed hic.* Menoch. *d. praeſumpt.* 189. *num.* 154. *in fin.* Caualc. *deciſ.* 81. *num.* 92. *part.* 3. quidquid alij dixerint, quoniam ſi innupta moriatur, res reducitur ad priſtinum ſtatum fideicommiſſi, & ceſſat ratio dotis conſtituendæ; cùm enim effectus non ſit conſummatus, quia mulier non nupſit, ceſſare debet prouiſio legis, ſecus autem eſſet, ſi nupſiſſet, & poſtea moreretur. Intrigl. *de ſubſt. cent.* 3. 10
d. quaeſt. 73. *num.* 337.

Pariter conſiderandum eſt, quòd ſi dictæ mulieres perceperunt poſt caſum fideicommiſſi vllos fructus bonorum fideicommiſſo ſuppoſitorum, detractis alimentis, debent reſiduum compenſare in dotem, & ad com- 11
putum dotis eos habere, ad textum *in l. mulier*, §. *cùm proponeretur*, vbi Bart. & DD. *ad Trebellian.* Iaſ. *in d. Auth. res qua, numero* 32. *verſ. decimoſecundò limita, C. communia de leg.* Riminald. Sen. *d. conſ.* 115. *num* 7. *lib.* 1. Marzar. *d. conſ.* 1. *num.* 15. Menoch. *d. praeſ.* 188. *num.* 167. Et ita.

CAPVT LXIII.

EPITOME.

An valeant ſtatuta, ne notarius non matriculatus valeat conficere inſtrumentum, & ne quis poſſit alteri famulari ſine licentia Principis.

SVMMARIVM.

1 *Notarius Imperialis, vel Apoſtolicus an poſſint vbique conficere inſtrumenta.*
2 *Statutum, ne valeant Notarij conficere inſtrumenta, niſi matriculati, an valeat.*
3 *Tabellionum Imperialium, & Apoſtolicorum auctoritas vbique poteſt exerceri.*
4 *Notarius creatus ab inferiore à Principe ſupremo non poteſt alibi inſtrumentum facere.*
5 *Conſuetudo valet, vt Notarij poſſint vbique conficere inſtrumenta.*
6 *Notarius non matriculatus poteſt conficere inſtrumentum de licentia ius dicentis.*
7 *Notarius Imperialis an poſſit rogari de ſpiritualibus, & Apoſtolicus de prophanis.*
8 *Notarius non matriculatus tempore neceſſitatis poteſt rogitum facere.*
9 *Notarius non matriculatus poteſt conficere rogitum, vbi matriculatus eſt impeditus, vel recuſat.*
10 *Quæ de nouo emergunt, nouo indigent remedio.*
11 *Notarius non matriculatus conficiens inſtrumentum, quando poſſit puniri.*
12 *Notarius Epiſcopi non ſubiicitur foro laicorum.*
13 *Statutum de Notariis non matriculatis non comprehendit clericos.*
14 *Epiſcopi, & Ordinarij poſſunt creare Notarios.*
15 *Clerici non poſſunt fieri Notarij, & quando.*
16 *Notarij officium quando clericis ſit permiſſum.*
17 *Coloni Eccleſiæ, vel clerici ſunt exempti à iuriſdictione laicorum in concernentibus res Eccleſiæ, vel clericorum.*
18 *Statutum de non ſerenda, vel irriganda oriza non ligat clericos, nec eorum colonos.*
19 *Coloni Eccleſiæ poſſunt ſeminare orizam non obſtante ſtatuto.*

20 *Coloni*

20 *Coloni Eccleſiæ vel clerici nominando dominum trahunt cauſam ad forum Eccleſiæ.*
21 *Clerici ne ſeminent oriʒam, ab Epiſcopo ſunt prohibendi, non à laico.*
22 *Coloni Eccleſiæ ſunt de foro laicorum.*
23 *Onus perſonale quodnam ſit.*
24 *Excubiæ Caſtri, & luſtratio militiæ ſunt onus perſonale.*
25 *Onus perſonale efficitur quandoque reale.*
26 *Coloni Eccleſiarum tenentur ad onera perſonalia.*
27 *Statutum an valeat, quod nemo poſſit alteri famulari ſine licentia Principis.*
28 *Statuta laicalia non comprehendunt Eccleſiaſticos.*
29 *Epiſcopus poteſt cogere ſtatuentes ad declarandum clericos non comprehendi eorum ſtatutis.*
30 *Statutum dicitur contra libertatem Eccleſiæ, vbi tollit quod de iure competit.*
31 *Statutum dans licentiam conductoribus poſſeſſionum, vt eas dimittere poſſint, non extenditur ad conductores rerum Eccleſiæ.*
32 *Statutum, quod conductor ſoluens penſionem non poſſit expelli, non comprehendit conductorem bonorum Eccleſiæ.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN multis locis extant Statuta, & ordinationes, ne aliquis Notarius non matriculatus poſſit recipere inſtrumenta, vel de illis, aut alia re valeat rogari; quod etiam vigebat in certo diœceſis loco vbi agitabatur quædam lis inter Dominum temporalem, & quendam Magnatem, qui ſe prætendebat grauatum eo, quòd eius coloni aſtringerentur ad excubias loci, & ad luſtrationes; volebat autem Cæſarem appellare, & ad eum recurſum petere, ſed Notarij terræ vix audebant talem proteſtationem acceptare. Vnde eò perductus fuit quidam Notarius Imperiali, & Apoſtolica auctoritate creatus, qui etiam erat Cancellarius Epiſcopalis, qui de omnibus ſe rogauit, & dum ſe reciperet ſuper rheda Prælati pluſquam Epiſcopi, fuit à militibus licèt fruſtra inſecutus, & poſtea inquiſitus, & in pœnam Statuti condemnatus: quo ad notitiam Curiæ Epiſcopalis delato, illis Curialibus inhibuit prætendendo, quòd à Curia laicali ille Cancellarius nec iuſtè, nec rectè potuerit proceſſari, quod ego pro certo habui, & iuri conſonum eſſe cenſeo.

Et ſanè noua non eſt hæc quæſtio quam multi tractarunt, & cenſuerunt validum eſſe huiuſmodi ſtatutum, adeò vt Notarius non matriculatus nequeat facere inſtrumentum in loco ſtatuti, etiamſi eſſet forenſis, cuius perſona non conſideratur; ſed quia dicitur adhibitus ad ſolemnizandum actum ab alio geſtum, ſtatuto ligatur, propter quod Notarium Imperialem, vel Apoſtolicum non poſſe conficere inſtrumenta in alieno ter-
1 ritorio dixerunt Abb. Hoſt. & Butr. *in cap. cùm P. tabellio, de fide inſtr.* Butr. *in cap. ſicut, de cleric. vel monach.* & ita ſeruari in regno Franciæ inquit Boer. *deciſ.* 242. *n.* 4. ſic etiam ſenſerunt Corn. *conſ.* 64. *num.* 7. *lib.* 3. Ruin. *conſil.* 201. *num.* 6. *lib.* 1. Rol. *conſil.* 91. *num.* 10. 20. *lib.* 3. Alder. Maſcard. *de ſtat. interpret. concl.* 6. *n.* 23.

Nihilominus verius eſſe, & receptius putaui huiuſmodi ſtatuta, vel conſuetudines non poſſe comprehendere Notarios à Pontifice, vel Cæſare, aut eorum auctoritate creatos, adeo vt eis non obſtantibus valeant vbique, & inter quoſcumque inſtrumenta conficere, quia lex inferioris non poteſt derogare priuilegio, vel poteſtati ſuperioris, & ſtatuta collegiorum aliter ſonantia etiam à ſuperiore confirmata potiùs monopolia dicenda ſunt, quàm ſtatuta: ita ſentire videntur Imol. &
2 Felin. *in d. cap. cùm P. tabellio*, in terminis pulchrè Iaſ. *conſil.* 122. *num.* 1. *lib.* 4. Ægid. *conſil.* 41. *num.* 8. Ceph. *conſil.* 177. *num.* 8. de magis communi Boer. *d. deciſ.* 242. *num.* 4. latè videndus Surd. *conſ.* 257. *n.* 10. 11. *& ſeqq.* vbi omnia criminalia reſoluit. Marcabrun. *conſ.* 58. *num.* 123. Maſcard *de probat. concl.* 926. *num.* 19. 20. 21. de communi Tuſch. *pract. concl. littera N, concl.* 72. *num.* 38. perbellè Marth. *de iuriſd. part.* 4. *caſ.* 87. *num.* 6. 7. *& ſeqq.* Seraph. *deciſ.* 841. *num.* 1.

Poſſunt enim tales Notarij conficere inſtrumenta vbique locorum, ſiue in Anglia, ſiue in Francia, aut in Hiſpania, aliiſve regionibus, teſte Specul. *de inſtrumen-* 3
torum edit. §. *reſtat, num.* 22. *& ſeqq.* Gemin. *in cap. Romana*, §. *fin. de for. comp. in* 6. poſt multos Gabr. *concl. lib.* 1. *titulo de fid. inſtrumentorum, concl.* 1. *num.* 5. Iaſ. *d. conſ.* 122. *num.* 1. *lib.* 4. Surd. *conſil.* 257. *num.* 11. Tuſch. *d. concl.* 72. *numer.* 1. 2. Marth. *d. caſ.* 87. *num.* 7.

Cætera autem in contrarium adducta vel non ſunt vera, vel procedunt in Notaris Epiſcoporum vel Principum inferiorum Cæſare, & Pontifice; ſiue enim rogitus ſit actus voluntariæ iuriſdictionis, ſiue ſit officium publicum, non poteſt Notarius illud exercere extra territorium concedentis, & conſtituentis. Specul. *in d.* §. 4
reſtat, verſ. quid de his, & ibi Ioan. And. Bart. *in l. cunctos populos, quæſt.* 7. *C. de ſumm. Trin.* Butr. & Abb. *in d. cap. cùm P. tabellio*, Bald. *in cap. cùm dilectus, de fid. inſtrum.* Bero. *conſ.* 89. *num.* 6. *lib.* 3. Gabriel. *d. concluſ.* 1. *num.* 1. 2. Tuſch. *d. concluſ.* 72. *num.* 35. 38. pulchrè Marth. *d. caſ.* 87. *num.* 12. 13. vbi ſic declarat ratione, & auctoritate.

Benè verum eſt, quòd valeret conſuetudo, vt crederetur Notariis prædictis etiam rogando ſe extra territorium conſtituentis, quia videtur adeſſe conſenſus tacitus domini loci. Maſch. *de probat. d. concl.* 926. *n.* 10. 26. non tamẽ 5
valet conſuetudo, vt Notarius Apoſtolicus, vel imperialis nequeat rogari in alieno territorio. Tuſch. *d. concl.* 72. *num.* 13. Verùm ſi accedat licentia eius, qui præeſt iuriſdictioni, omnes Notarij poterunt conficere inſtrumenta in loco. Tuſch. *d. concl.* 72. *num.* 25. Vnde videmus 6
iſtos Podeſtatellos, qui ſunt etiam Notarij, conficere publica inſtrumenta in loco ſui regiminis; ſic enim ipſis videntur concedere licentiam, vel à ſuperiore eam habere dicendum eſt, ſaltem tacitè.

Solet autem dubitari, an Notarij Imperiales valeant rogari de rebus ſpiritualibus, & Apoſtolici de rebus prophanis, in quo de rigore iuris variæ ſunt opiniones, ſed de conſuetudine inueterata obtinuit, vt vtriſque vtrumque liceat. Abb. *in d. cap. ſicut, num.* 12. 7
& ibi Anch. *ne cler. vel mon.* Gabriel *de fid. inſtr. d. concl.* 1. *num.* 9. ideò in Regno inſtrumenta notariorum Apoſtolicorum iudicantur valida. Marth. *d. part.* 4. *caſ.* 28. *num.* 18.

Sed eſto etiam, quòd de facto ſeruaretur huiuſmodi Statutum, tamen hìc non poteſt aptari propter neceſſitatem, ſtante quòd ob timorem Domini temporalis alij Notarij nolebant rogari, etenim tempore neceſſitatis, & peſtis Notarius, etiam non matriculatus poteſt conficere inſtrumenta Ang. *in rep. l. ſi vacantia, col.* 10. *C. de bon.* 8
vac. lib. 10. Marſil. *in l. fin. num.* 63. *ff. ad l. Cornel. de ſicar.* Iaſ. *d. conſ.* 122. *ſub num.* 1. *lib.* 4. Gallin. *de verb. ſign. lib.* 27. *num.* 53. Carp. *ad Stat. Med. cap.* 353 *num.* 26. *part.* 1. & idem eſt, quando non reperitur alius Notarius quàm non matriculatus, vel ſi matriculatus eſt impeditus, quia tunc licebit non matriculato rogitum facere. Imol. *in cap. P. & G. de off. deleg.* pulchrè Felin. *in cap.* 9
quoniam contra, num. 41. *verſ. & retenta, de probat.* Marſil. *in d. l. fin. num.* 64. 65. quæ omnia concurrebant à fortiori in caſu noſtro, vbi timor efficiebat, vt Notarij matriculati renuerent rogari; ideò vix illa poteſt dari maior neceſſitas, & propterea quæ de nouo emergunt, nouo indigent remedio, *l. de ætate*, §. *ex cauſa*, vbi gl. 10
ff. de interr. act. § *manumiſſio, Inſt. de libertin. cap. inſinuante, de off. deleg.*

Et denique dictum Statutum non poteſt habere locum,

cum, nisi data scientia huius Notarij, & non poterat puniri, nisi probaretur eius scientia, quæ tamen in forense non præsumitur. Alex. *cons.37. col.6. vers. suadet, lib.2.* Corn. *cons.64. num.8. in fin. lib.3.* Marsil. *in fin. num.76. ff. de iurisdiction. omn. iudic.* Cephal. *d. cons.167. num.10.11.12.* Marth. *d. cas.87. num.19.20.*

Vnde prædictus Notarius non poterat iustè puniri, & condemnari, sed nec rectè, aut ritè, quia non erat subditus laicali potestati, cum enim esset Cancellarius Episcopalis, certum est, quòd fruebatur priuilegio fori, nec statutis laicorum ligabatur. Boer. *decis.9. num.7.* Sbroz *de off. Vic. lib.2. quæst.146. num.2.* Gratian. *decis.233. num.6.7.* Barbos. *de off. Episc. alleg.107. num.11. part.3.* de quo aliàs satis dixi: & eadem ratione dictum statutum non comprehendit clericos, quia esset contra libertatem Eccle-
13 siæ, & quia ipsi non sunt de foro laicorum. Marth. *dict. cas.87. num.2.3.*

Et quia aliquid diximus de Notariis Episcoporum, ne mireris, quia certum est Episcopos, & Prælatos ordinariam iurisdictionem habentes posse creare Notarios in eorum iurisdictionem, & in spiritualibus ad eos perti-
14 nentibus. Abb. *in c. cum P. tabellio,* & ibi Felin. *n.14. vers. immò refert, de fide instrum.* Oldr. *cons.75. in princ. vers. sed.* Tusch. *littera E, conclus.290. num.1.* & *littera N, concl.70. num.6.* Carpan. *ad stat. Med. cap.354. num.5. part.1.* Bellet. *disq. cler. part.1. tit.1. §.29. num.10.*

Et quamvis clerici nequeant tabellionatus officium exercere, *d. c. sicut,* vbi Host. & Abb. *num.1. Spec. d. §. restat, num.8. vers. quid.* Dec. *cons.494. num.11.* Prax. Arch. Gen. *cap.77. num.13. vers. vlterius.* Marth. *d. cas.87. num.4.* Bellet. *d. § 29. num.1.* tamen si esset creatus à Papa, vel ab aliquo delegato Apostolico, posset tale officium exercere. Abb.
15 *in d. cap. sicut, num.6.* Bellet. *d. § 29. num.1.* Tusch. *littera N, conclus.71. num.4.* Immò talis prohibitio non habet locum in foro Ecclesiastico, neque in materia spirituali, minusque in casu necessitatis, vel si non habent vnde viuant, aut ante prohibitionem à superiore sibi factam, & denique si vellent edere in publicam formam instrumenta, de quibus ante clericatum essent rogati, his enim casibus clerici non vetantur Notarij munus
16 exercere, vt videre est apud Tusch. *d. conclus.71. num.3.* Prax. Archiep. Neapol. *d. cap.77. num.13. vers. vlterius,* & *vers. item possunt,* Leon. *in thes. for. Eccles. part.3. cap.4. num.7.* Bellet. *d. §.20. num.5. vsque ad num.10.* Marth. *d. cas.87. num.4.*

Et ideò malè fecit illa Curia processando, & condemnando dictum Notarium, & rectè fecit aula Episcopalis inhibendo dictis Curialibus laicis, & postea etiam eos excommunicando, affigendo quoque cedulas contra eos: immò re ad Cæsarem delata hoc ægrè sensit, nec tulit, nam negotio in aulico Consilio agitato dedit in mandatis Duci Guardistalli Commissario Italiæ pro Imperio, vt cessaretur dictus processus, quem ideò ille Dominus temporalis annullauit, & pro casso haberi voluit, & de cassatione certiorem fecit Curiam Imperialem, & Episcopalem.

An autem iusta esset dicti Magnatis prætensio, tenuentis suos colonos excubias facere, aut lustrationi militiæ interuenire, est indagandum, quoniam si id quærebat, quia Ecclesiasticus esset, animaduertendum est, vtique verum esse colonos Ecclesiæ, vel clerici exemptos esse à iurisdictione sæculari, si quid eis præcipiendum ratione
17 bonorum Ecclesiæ. Specul. *de compet. indic. adit. §.1. num.27. vers. sed illa.* Abb. *in cap.2. num.6.* vbi etiam Butr. *num.6. vers. Specul. de for. compet.* Socin. *in cap.1. num.8. vers. sed, eod. tit.* Decian. *tractat. crimin. lib.4. cap.9. num.58. vers. qui tamen,* & *vers. tertiò,* apud Menoch. *cons.1001. vers. satis verò, ad fin.* Surd. *cons.301. num.76.* Alder. Mascard. *de stat. conclus.1. num.153.154.155.* Duard. *ad Bull. Cœn. Domini, can.15. quæst.27. num.2.3.* Homobon. *de exam. Eccles. tract.7. cap.32. quæst.128. in resol. vers. Item statutum, part.1.* & ideò si fiat statutum, vel edictum, ne in aliquo loco aliquis audeat serere, aut custodire orizam, ne aer inficiatur, non solùm Ecclesiasticos nullo modo ligabit, sed neque eorum colonos, aut conductores, licèt laicos, quos ideò iudex sæcularis punire non poterit: sic in terminis latè habetur apud Menoch. *dict.* 18
cons.1001. in vers. satis verò, & per totum, pulchrè Surd. *d. cons.301. num.74.75.* & per totum, & *cons.304. num.11.12.* Prax. Archiep. Neap. *cap.75. num.1. vers. his.* Marth. *de iurisdictione, part.4. cas.13. num.22.* Homobon. *de exam. Eccles. d. quæst.128. in vers. item statutum.*

Vnde cùm annis elapsis euenisset casus in loco S. Paoli, & curia sæcularis inquirere cœpisset colonos Plebani illius loci, ego feci transmittere inhibitionem Prætori cum præcepto, vt desisteret à molestia, quia coloni non erant in culpa, cùm de mandato dicti Plebani seminas- 19
sent & irrigassent orizam, & propterea nominando Dominum Ecclesiasticum causam ad forum Ecclesiæ reuocari censendum est. Ioan. And. *in c. quæ in Ecclesiarum,* [illegible] 20
& ibidem Butr. *§. quod si super, num.19.* Abb. *in* [illegible] *in aliis, num.28.* Andr. Barb. *num.60.61. vt lit. non contest.* Ioan. Iac. Laur. *tract. de indic. susp. cap.7. num.24. vers. in clerico,* Bellet. *de fauor. cleric. real. §.3. num.1.6.* Marchesan. *de commiss. part.2. §.4. num.48.* nec ligabantur dicto edicto, vt [illegible] habetur apud Menoch. & Surd. *in dictis l. cis,* qui tollunt omnem maculam, & sic illa Curia cessauit à molestia contra dictos colonos. Verùm quia prouisio videbatur vtilis, & concernere bonum commune, conclusum est, vt simili edicto Episcopus vetaret Ecclesiasticos ne seminarent orizam, iuxta consilium Alder. Mascard. 21
d. conclus.1. num.155. in fin.

Verùm si persona colonorum Ecclesiæ consideretur, hi remanent sub iurisdictione laicorum, & illorum statutis ligantur, ab eisque puniri, & mulctari possunt. Abb. *in cap.1. num.5.* vbi etiam Butr. *num.14.* Aret. *in 2. nota* Felin. *num.2. de for. compet.* Capyc. *decis.12. num.2.* Clar. *in prax. §. fin. quæst.35. vers. quæro nunquid,* Thes. *decis.21. num.4.* Natt. *cons.576. num.3.6.7.* Decian. *d. lib.4. cap.9.* 22
num.58. Gabr. *cons.37. num.4.5. lib.2.* Surd. *d. cons.301. num.69.70.87.* Ald. Mascard. *de stat. concl.1. num.150.151.* Farinac. *quæst.8. num.146.* Ideò cùm custodia castri, & lustratio sit onus merè personale, quia consistit in corpo- 23
ris labore, ac sollicitudine animi, textus est *in l. 1. §. illud, ff. de muner. & honor.* & hoc propriè senserunt Bald. *cons.408. in princ. lib.5.* Calder. *cons.446. num.2. de cens.* 24
Boer. *decis.112. num.7.* Tusch. *littera G, conclus.80. num.1.* & *littera O, conclus.124. num.13.15.22.45.* Bertaz. *d. claus.21. gloss.8. num.2.* nisi fortè ex necessitate tale onus efficeretur reale, vt inquit Castr. *in consil.317. num.5.* 25
part.2. Tusch. *d. littera O, conclus.125. num.3.* vbi loquitur de laboratoribus ciuium Regiensium pro bonis in territorio Bagnoli, non puto dictos colonos posse fieri excusatos ab onere excubiarum, & lustrationis quia potest Dominus temporalis constringere eorum personas ad munera, quæ non attingunt bona Ecclesiarum. Benè verum est, quòd non credo dictorum colonorum do- 26
minum voluisse hoc capite prætendere talem exemptionem, sed quia adesset conuentio inter Dominum temporalem, & Commune, vt sumptibus domini fierent excubiæ, & non erat solitum, vt prædicti coloni irent ad excubias, & lustrationes; quod si verum est, vtique etiam considerabile, quia in his consuetudo, quando non pendet ab actu merè facultatiuo, multum pollet, de qua aliàs diximus.

Prædictorum occasione non omittam quærere, an validum posset dici edictum ab eodem Domino factum, ne quis posset alicui præstare famulatum sine suas licentia; 27
& sanè si intendebat ligare Ecclesiasticos, poterat videri incidisse in pœnas Bullæ Cœnæ Domini, statuta enim laicalia non comprehendunt Ecclesiasticas personas, *c. si* 28
clerici, de iud. c. quamquam, de cens. in sexto, & si fortè statutum esset ita generale, vt posset dubitari, an de Ecclesiasticis fuerit intellectum, potest Episcopus cogere statuentes,

vt

vt declarent clericos,nec eorum bona eſſe comprehenſa:
29 Alder.Maſcard.*de ſtat.interpret.concluſ.*1.*num.*79. tale autem edictum licèt non diſponat de clericis, eſt tamen
30 contra libertatem Eccleſiaſticam, quia eis tollit beneficium de iure competens, vt ſcilicet poſſint ſibi aſſumere famulos ſine alicuius licentia. DD.*in c.Eccleſia S.Mariæ, de conſt.* Ald Maſcard. *d.concluſ.*1.*num.*88.*verſ.vel quintò.* Marth.*de iuriſd.lib.*4.*caſ.*5.*num.*43. *caſ.*68.*num.*11.& *caſ.*98.*num.*4. vnde ſtatutum dans licentiam conductoribus poſſeſſorum vt liberè poſſint eas dimittere,non extendi-
31 tur ad conductores rerum Eccleſiaſticarum. Maſcard. *d. concluſ.*1.*num.*42.ſicut etiam non valeret in præiudicium clericorum ſi diſponeret, quod conducens apothecam
32 non poſſet expelli ſoluendo penſionem. Maſcard. *d. concluſ.*1.*num.*12.Marth.*d.caſ.*98. *num.*3. non tenetur igitur, qui vult fieri clericorum famulus, talem requirere licentiam, quia ſaltem per indirectum violaretur libertas Eccleſiaſtica, vnde euenit in caſu, vt tale edictum vſu non reciperetur,neque etiam quoad laicos inter laicos, quoniam videbatur eſſe iugum non bene tolerabile, quod vt cognouit pius ille Dominus, per non vſum paſſus eſt tale edictum tolli. Et ita, &c. Saluo,&c.

CAPVT LXIV.

EPITOME.

Statutum loquens de emptione intelligitur de perfecta, & ex ſolo tractatu non incurritur pœna, de qua in ſtatuto.

SVMMARIVM.

1 *Statuta ſunt ſtrictè intelligenda.*
2 *Emptionis verbum intelligitur de perfecta.*
3 *Pœna non habet locum,niſi factum ſit conſummatum.*
4 *Pœna extraordinaria incurritur ex ſolo tractatu, & quando.*
5 *Tractatus non facit incurrere pœnam, ſi ſtat per reum, ne perficiat.*
6 *Multa tractantur, quæ non concluduntur.*
7 *Teſtis interreſſatus,vel proxeneta non probat.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

ABſoluendus eſt Ioan. Franciſcus Bettonus,nec moleſtari poteſt à Domino Iudice annonæ Carpi, eo quod ab alienigena emerit caſeum reuendendi gratia, foras adhuc exiſtente vexillo, contra tenorem capitulorum, & ſtatutorum, quæ ſunt ſtricti iuris, & ſtrictè
1 interpretanda tanquam reſtringentia liberam emendi facultatem. Tiraq.*de retract. lignag.*§. 34.*gl.*1.*num.*23. Carpan.*ad ſtat.Mediol.cap.*417.*num.*5.*part.*1.

Et propterea cùm dicta capitula de annona prohibeant emere gratiâ reuendendi, foras exiſtente vexillo, & de emptione loquantur, ſunt intelligenda cum effe-
2 ctu de emptione omnibus numeris perfecta, non verò ſi ſolùm tractatum fuerit, vt poſt Alciat. *conſ.* 479. *numer.*44. Socin.Iun. *conſ.*3. *num.*32. *vol.*3. dixit Menoch. *de arbitr. indic. caſ.*276. *num.*14. 15. quia ſanè in ſtatutis, vt locus ſit pœnæ impoſitæ, oportet factum eſſe
3 conſummatum. Bart. *in l.*1. *ff. de ſicar.* Felin. *in tract. de conatu, verſ. fallit octauò*, Marſil. *in l. vtrum*, *num.*7. *de parricid.* Grammatic. *deciſ.*74. *num.*22. Farinac. *in prax. quæſt.*17. *num.*49.

Et licèt præfati DD. videantur dicere ex huiuſmodi tractatu fieri ſaltem locum pœnæ extraordinariæ, & arbitrariæ, tamen id procedit in re graui, & atroci, & vbi reus fecit omne ſuum poſſe, vt rem perpetraret, ſed facto extrinſeco fuit impeditus. Vbi autem per ſe ſtetit, & cùm potuiſſet adimplere, noluit, & cœpti pœnitens ceſſauit, tunc vtique ceſſat omnis pœna, etiamſi deuentum eſſet ad actum proximum, ad textum *in l. qui ea mente*, & ibi gl. & DD. *ff. de furt. l. qui falſam, de falſ.* Dom. *in c.gratia, col.vlt.quæſt.*1. Felin. *in d. tract. de conatu, verſ. fallit primò.*

Et ideò in præſenti caſu non eſt locus dictis capitulis, quia non conſtat de aliqua emptione perfecta, ſed tractata, nec officit eius confeſſio, quia fatetur ſolùm de tractatu, cùm multa tractentur, quæ non concluduntur. Crauet. *conſil.*422. *numero* 17. & *conſ.*425. *num.* 41. 5
& cùm intentionem Bettoni de emptione non concordata probent tres teſtes ad defenſam, non poteſt iudex ſcindere eius confeſſionem, & pro parte acceptare, &
in parte reſpuere. Crauet. *conſil.* 422. *numero* 17. *verſ. itaque.* 6

Nec vis eſt facienda in teſtibus ex officio examinatis, quia non faciunt fidem, cùm alter tractet de ſuo intereſ- 7
ſe, alter verò fuerit proxeneta.Farinac. *in prax. quæſt.*60. *num.*5.7.406.408. Et ita, &c.

CAPVT LXV.

EPITOME.

Epiſcopus in viſitatione non poteſt recuſari vel ſuſpectus,nec ab eo datur appellatio,& quando.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus poteſt viſitare quæcunque Hoſpitalia, & loca pia,etiam exempta.*
2 *Hoſpitalia exiſtentia ſub protectione Ducum poſſunt viſitari ab Epiſcopo.*
3 *Hoſpitalia ſub protectione Regum non viſitat Epiſcopus.*
4 *Epiſcopus cognoſcit,an Hoſpitalia ſint ſub protectione Regum.*
5 *Viſitari poteſt ab Epiſcopo etiam generaliter exemptus.*
6 *Confraternitates in Eccleſiis Regularium viſitantur ab Epiſcopo.*
7 *Epiſcopus Regij viſitat confraternitates in Eccleſiis Regularium.*
8 *Viſitari non poſſunt ab Epiſcopo Altaria confraternitatum in Eccleſiis Regularium.*
9 *Epiſcopus eſt manutenendus in poſſeſſione viſitandi.*
10 *Epiſcopus non poteſt excommunicare reſiſtentem viſitationi, ſi non ſit ſolitus viſitare.*
11 *Epiſcopus poteſt frangere ianuas eorum, qui reſiſtunt viſitationi.*
12 *Epiſcopus ſine monitione poteſt excommunicare reſiſtentem viſitationi.*
13 *Manutentio datur Epiſcopo ſolito viſitare.*
14 *Viſitationum liber probat quaſi poſſeſſionem viſitandi.*
15 *Viſitationis vltimus ſtatus attenditur.*
16 *Viſitandi ius conſeruatur ad totum, viſitata etiam ſolùm parte.*
17 *Appellatio non datur in viſitatione.*
18 *Epiſcopus viſitando quando faciat locum appellationi.*
19 *Viſitatio quando admittat appellationem.*
20 *Epiſcopus viſitando non poteſt recuſari vti ſuſpectus.*
21 *Recuſatio iudicis non admittitur ſine iuſta cauſa.*
22 *Epiſcopus cognoſcit,an viſitatio ſpectet ad ipſum.*
23 *Suſpectum iudicem dicere ex leui cauſa non ſufficit.*
24 *Epiſcopus poteſt eſſe iudex in cauſa ſua Eccleſiæ.*
25 *Recuſari non poteſt iudex ſine ſpeciali mandato.*

Ne

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

EXtat prope Herberiam insigne Hospitale, vbi pauperes peregrini hospitio recipiuntur, & alia pietatis opera exercentur, quod fundatum esse dicitur ab antiqua, & nobili familia de Sacratis: illud solent visitare Ordinarij Regij, quasi tamen intra fines Dioecesis Episcoporum Regiensium. Verùm de anno 1627. euenit, quòd dum Illustrissimus Episcopus vnà cum visitatoribus accessisset ad dictum Hospitale gratiâ visitandi illud vnà cum Ecclesia, Præfectus eius clausis ianuis visus est impedire visitationem habitationis, solùm Ecclesiam dicens esse visitationi subiectam. At Ordinarius volens suam continuare possessionem confractis ianuis suam perfecit visitationem, vt solet, sed ipse Bononiam recurrens obtinuit commissionem causæ à D. Vicelegato alteri personæ [illegible] Episcopo, quem suspectum habere dicebat, & interim nil nouari: pro parte verò Episcopi petebatur commissionis moderatio, quia in visitationibus non datur suspensio, & prima instantia erat cognoscenda coram Ordinario: quærebatur quid iuris.

Ego dixi commissionem esse moderandam, & causam Episcopo Regij esse committendam sine vllo adiuncto, constat enim de bono iure dicti Episcopi, siquidem expeditum est Ordinarios locorum etiam tanquam Sedis
1 Apostolicæ delegatos habere ius visitandi quæcumque hospitalia, confraternitates laicorum, collegia, & alia loca pia, quocumquè nomine vocentur, etiam exempta, nisi sub immediata Regum protectione existant, *Clement. quia contingit, de religios. dom.* Conc. Trid. *sess. 22 cap. 8. de reform.* Fusch. *de visit. lib 2. cap. 13. num. 21. 22.* Marth. *de iurisd. part. 2 c. 18. n. 2.* Barbos. *de off. Episc. p. 3. alleg. 75. num. 2.* adeò vt non satis sit, si protectioni Ducum sub-
2 sint, quia adhuc visitari poterunt. Barbos. *ad Concil. Trid. d. cap. 8. in verbo, Cura ad laicos*; oportet enim esse Principes supremos iura Imperij habentes, & superiorem non
3 recognoscentes, si sua protectione volunt eximere loca pia à visitatione, & correctione Episcoporum. Fusch. *d. c. 13. n. 23.* Barbos. *d. c. 75. n. 19.* & hoc non obstante quacumque consuetudine, vel statuto in contrarium faciente. Gratian. *disc. for. cap. 481. num. 15. lib. 3.* Marth. *d. cap. 18 num. 2.*

Et si fortè dubium suscitetur, & opponatur talia Hospitalia, & pia loca esse sub immediata protectione Regum, hoc cognosci debet à iudice Ecclesiastico, & ab
4 ipso Episcopo, non autem à iudice sæculari, vt censuit S.C. Cardinalium, teste Matth. *de iurisd. om. iud. part. 2. cap. 18. num. 8.* Armend. *in add. ad recopil. legum Nauarr. lib. 1. tit. 6. l. 5. §. 2. n. 71. 72.* Ang. Barbos. *d. tract. part. 3. allegat. 75. n. 20.* magna enim est Episcoporum potestas in visitando, & vix datur aliqua exemptio, quæ in hoc liberet ab eis; nam licèt quis sit generaliter exemptus ab Episcopo, tamen non est exemptus à visitatione, nisi id specificè dicatur. Gratian. *discept. for. p. 5. cap. 870. num. 7.*
5 & ideò licèt regulares soleant esse in hoc exempti, tamen confraternitates & loca pia in eorum Ecclesiis existentia, vel fundata ab Episcopo possunt visitari, & constringi
6 ad redditionem rationis, vt sæpe rescripsit S. C. teste Genuensi *in prax. Archiepisc. Neap. cap. 21. in princ.* Vgol. *de off. Episc. part. 1. cap. 49 §. 5. num. 3.* & post Galer. & Armend. inquit Barbos. *d. allegat. 75. num. 13. 28.* Gratian. *disc. for. d. c. 481. n. 16.* & *decis. 188. n. 10.* provt bene fecit Episcopus Regij, qui in terra Nouellariæ de anno 1629.
7 visitauit confraternitatem erectam, & existentem in Ecclesia fratrum Carmelitarum, & altare ac Capellam illius, provt fecerunt alij antecessores; & licèt Barbos. *d. alleg. 75. n. 13. 28.* excipiat altaria, & capellas Confraternitatum existentes intus Ecclesias regularium, vt eas Episcopus nequeat visitare, nisi quoad redditionem rationum, & administrationem, vt verè censuit Congregatio prædicta, ita rescribens Episcopo Immolensi de anno 1622. his verbis: *Episcopum posse visitare confraternitates personarum sæcularium in Ecclesiis Regularium exemptorum existentes, non autem earum Capellas, vel altaria, quæ intra easdem Ecclesias consistunt*; tamen cùm Ordinarius Regij sit in possessione visitandi dicta altaria, 8
vt fecit, in ea manutenendus est. Farinac. *decis. 501. n. 1. 2. part. 2.* 9

Verùm quia dictus Episcopus fecit ostia infringere, & excommunicauit dictum Præfectum resistentem, & inobedientem, quæritur, an bene fecerit, non præcedente maximè canonica monitione, & vtique si dictum Hospitale esset in possessione, quod non visitaretur, non bene fecisset, quia de facto non est quis spoliandus sua posses- 10
sione. Prax. Archiepisc. Neapol. *dict. cap. 18. in princ.* Vgolin. *dict. tract. part. 1. cap. 49. §. 6. num. 6.* Verùm quando Ordinarius est in possessione visitandi, si regulares, vel alij renuant illum intromittere, pro defensione iurium suorum, & existimationis, ne vilipendatur, ei licebit vim inferre, & ostia frangere, & sic visitatio- 11
nem perficere, inuocato etiam brachio sæculari, si eo indigebit. Innocent. *in cap. 1. vers. item alia ratione*, vbi Abb. *num. quinto, vers. ad secundum, de immun. Eccl.* Fusch. *de visitat. part. 2. cap. 19. num. 1.* Vgolin. *dict. cap. 49. §. 6. numer. 6. in fin.* Barbos. *d. tract. alleg. 74. num 21.*

Et similiter cùm Episcopus sic visitando non vt iudex, sed vt pars pro suo iure conseruando procedat, defendendo se etiam gladio spirituali, poterit in ipso actu illatæ sibi violentiæ, vel resistentiæ impedientes excommunicare, etiam non adhibita trina canonica monitione, non attenta quacumque exceptione, vel appellatione, quandoque verè est in possessione visitandi, & potest statim mandare affigi cedulones: sic Innoc. *in cap. venerabili, de cens.* Felin. *in cap. sacro, de sententia excomm.* videndus Genuensis *in d. Prax. Neap cap 18. num. 12* Vgolin. *d. §. 6. num. 6.* Campanil. *in diuers. iur. can. rubr. 12. cap. 13. num. 53.* Barbos. *d. alleg. 74. num. 22. vers. resoluit*, ideò bene fecit dictus Episcopus attenta sua quasi possessione. 12

Verè enim calumniosa, & impertinens fuit dicta resistentia; nam Episcopus habet in visitando iuris assistentiam, & fauorem dicti Concilij clarè loquentis, propter quod manutentio ei non potest negari. Ricc. *resolut. 532. num. 3. vers. & primò* Barbos. *d. allegat. 74. num 21. in fin.* & suam possessionem ostendit Episcopus ex libris authenticis manu Notarij scriptis, in quibus apparet eius prædecessores visitasse dictum Hospitale, provt ego vidi, & legi, & non est dubium, quin dicti libri visitationum probent, & fidem faciant: sic Ricc. *in d. prax. resolut. 535. num 1. per totam.* Gratian. *disceptat. forensium cap. 727. num. 3. part. quarta*; in hoc enim possessorio sufficit etiam quævis probatio, & sufficit vnus actus, & attenditur vltimus status. Gratian. *discept. forens. cap. 100. num 65.* adeò vt satis sit visitasse vnum membrum Hospitalis, hoc enim operatur manutentionem quoad omnia, quia attenditur magis causa actus, quàm exercitium. Farinac. *d. decis. 501. numer. 1. 2. 3. part 2.* & quia qui aurem hominis tetigit, totum tetigisse videtur, *l. vulgaris, ff. de furt. cap. vulgaris, distinct. 1.*
13
14
15
16

His stantibus certissimum est in his, quæ spectant ad visitationem, aut morum correctionem, Episcopum, & Ordinarium posse procedere quacumque appellatione, seu querela etiam ad Sedem Apostolicam interposita, omninò semota, aut inhibitione non obstante, quæ executionem impedire, aut suspendere nullo modo possunt. 17
Concil. Trid. *sess. 7. cap. 8. de reform.* & *sess. 24. cap. 10. de reform.* Lancell. *de attent. lim. 18. num. sexto.* Ruginell. *de appell. §. 2. cap. 3. num. 6.* Marches. *de commiss p. 1. de commiss. appell. extr. Cur. Rom. cap. 6. n. 78. in 2. impress.* Barbos. *de off. Episc. p. 3. alleg. 73. n. 32.* Prax. Archiepisc. *c. 21. n. 5.* Gratian.

Gratian. *diſcept.*188. *num.*1.2. Bene verum eſt, quod ſi Epiſcopus excederet modum in corrigendo, Iudex ap-
18 pellationis poſſet cognoſcere de exceſſu, ſed interim non ſuſpenditur executio, *cap. ad noſtram* 3. & ibi Felin. *de appellat.* Barboſ. *dict. alleg.*73. *num.*32. *verſ. poteſt iudex.* Gratian. *d.deciſ.*188. *num.*2. ſicut etiam prædicta intelligenda ſunt, ſi Epiſcopus procederet ſine ſcriptis, & non compilato proceſſu, & ad pœnam ſolùm extraordinariam, nam ſi vellet proceſſum compilare, & ad pœnam ordi-
19 nariam procedere, tunc daretur appellatio etiam quoad effectum ſuſpenſium. Barboſ. *d. allegat.*73. *num.*32. *in fin.* Prax. Archiep. *d.cap.*21. *num.*5. Gratian. *d.deciſ* 188. *n.*3.4. Ioan Gallemart. *ad Concil. Trid. d. ſeſſ.*24. *cap.*10. *verſ. Epiſcopus.*

Et ſimiliter, eodemque modo ſi Epiſcopus, vt ſuprà procedat, viſitando, & corrigendo ſine proceſſu, non poterit recuſari vti ſuſpectus, & non obſtante allegata
20 ſuſpicione ad vlteriora poterit procedere, prout cenſuit S.C. ſub die 6 Octobris 1588. & Paulus V. Pontif. Max. reſcripſit Epiſcopo Portugalenſi ſub die 29. Octobris 1610. Auguſt. Barboſ. *d. alleg.* 79. *num.* 38. & *ad Conc. Trident. cap.*18. *verſ. An Epiſcopus.* Prax. Archiep. *d. cap.*21. *num.*5. Gratian. *d. deciſ.* 188. *num.*4. Vincent. Mazzil. *ad decret. Conc.* Trid. *lib.*4. *tit.*7. *cap.*17. *verbo, Nec in his.* Ideò hic non eſt audiendus dictus Præfectus Hoſpitalis, ſiue appellet, ſiue recurſum petat, ſiue ſuſpectum iuret habere Ordinarium, quia ad effectum retardandi prædicta non conſiderantur, ideo commiſſio debet fieri ſolùm quoad effectum deuolutiuum, caſu quo de grauamine poſſet conſtare, de quo cùm non appareat, neque in hoc audiendus eſt.

Verùm dato etiam, quòd verſemur in materia apta ad allegandam ſuſpicionem, & ad recuſandum iudicem ordinarium, tamen in prima inſtantia non admittitur talis
21 recuſatio, niſi legitima cauſa proponatur, & probetur, vt eſt textus *in cap. cùm ſpeciali, de appell.* Laurent. Beneuent. *tract. de iudic. ſuſpect. cap.*5. *num* 4. adeò vt non ſit ſufficiens cauſa recuſationis, quia tractetur, an viſi-
22 tatio pertineat ad Epiſcopum, cùm ipſe de hoc cognoſcere debeat. Laurent. *d. tract. cap.*1. *n.*6.

Nam ad iudicem recuſandum requiritur cauſa grauis, & non ſufficit friuola, & leuis. Seraph. *deciſ.* 532. *nu-*
23 *mero primo,* Ludouiſ. *deciſ.*466. *num.*7. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*100. *num.*10.11. & ideò cùm Epiſcopus poſſit eſſe iudex in cauſa ſuæ Eccleſiæ, *cap. ſi quis erga* 2.
24 *quæſt.*7. hic nulla cauſa vel colorata ſuſpicionis poteſt allegari, alioquin ſi viſitati poſſent tanta cum facilitate euitare viſitationes, vix vnquam poſſet tam ſalutare viſitandi remedium adhiberi, & conſummari, quòd tanquam abſurdum non eſt dicendum.

Non omitto dicere, quòd ad iudicem recuſandum requiritur ſpeciale mandatum. Gratian. *d.c.*100. *n.*44. Farin.
25 *deciſ.*440. *n.*2. *p.*1. ideò hoc memoratum ſolummodo velim D. Procuratori Menſæ Epiſcopalis in ciuitate Bononiæ, cuius diligentiæ hoc remittitur videndo, an neceſſarium adſit mandatum.

Cùm igitur aliquamdiu res fuerit diſputata, Sereniſſimus Dux Mutinæ Cæſar Eſtenſis, qui ab initio videbatur fauere partibus Hoſpitalis, viſis viſitationibus aliàs factis, acquieuit, quoniam à principio fuerat illi ſuppoſitum nunquam Hoſpitale prædictum fuiſſe viſitatum, & ſic Præfectus ceſſauit à petitione ſua, veniamque humiliter petiit à prædicto D. Epiſcopo genibus flexis, qui eo tempore erat Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus D. Marchio Paulus Coccapanus Epiſcopus, & deinde continuauit in ſua poſſeſſione viſitandi.

CAPVT LXVI.

EPITOME.

Negans ſe poſſidere res, de quibus interrogatur in præparatione iudicij, an priuetur earum poſſeſſione, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſione priuatur, qui negat ſe poſſidere.*
2 *Pœnalis eſt diſpoſitio legis fin. de rei vindic.*
3 *Negans ſe poſſidere, non priuatur poſſeſſione niſi plenè conuincatur de mendacio.*
4 *Teſtis vnicus conſanguineus non probat tantum, vt poſſit deferri iuramentum ſuppletorium.*
5 *Poſſeſſio non probatur ex rei emptione.*
6 *Non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe.*
7 *Poſſidere negans non priuatur pretio rei.*
8 *Poſſeſſionis priuatio contra negantem poſſidere fit ſummariè, & ſine libello.*
9 *Negans poſſidere dolosè priuatur poſſeſſione, ſecus ſi ignoranter.*
10 *Demonſtratur res ſatis per duos confines.*
11 *Poſſidere negans non priuatur poſſeſſione, niſi omnes confines verificentur.*
12 *Oratio in vno falſa, in totum eſt falſa, ſi eſt vniuerſalis.*
13 *Filius eſt, ergo heres; non eſt verum.*
14 *Dictio,* circa, *vel* circiter, *intelligitur de modico.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa Ioan. Antonij Frabacchi cum perexcellente D. Alexandro, & eius fratribus de Madiis conſului eos fouere meliora iura, & dictum Frabacchum eſſe repellendum à petitis; licèt enim ipſi negauerint ſe poſſidere res, de quibus in præparatoriis, non tamen ille immittendus eſt in poſſeſſionem earum ex infra dicendis.

Nam licèt verum ſit eum, qui negat ſe poſſidere terras, de quibus interrogatur in præparatione iudicij, ſi conuincatur de mendacio, aduerſarium eſſe immittendum in earum poſſeſſionem, ad textum *in l. fin. ff. de rei vindic.* quia tamen diſpoſitio dictæ legis eſt pœnalis ſecun- 1
dùm Alex. *conſ.*35. *num.*6. *vol.*5. Grat. *conſ.*37. *num.* 11. 2
*vol.*2. Roland. *conſ.*88. *n.*15. *verſic. tertium*, *vol.*4. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.*18. *num.*2. ideò non procedit, nec habet locum, niſi reus negans ſe poſſidere, de mendacio plenè, 3
& concludenter conuincatur, vt poſt Guid. Pap. *conſ.*3. *num.*3. inquit Gabriel *comm.concluſ.lib.*5. *de acquir. poſſeſſ. concl.*5. *num.*36. Grat. *d. conſ.*37. *num.* 8. hic autem de mendacio non conſtat. Ergo, &c.

Etenim probationes Frabacchi non ſufficiunt, quia ſi de primo teſte loquamur, fidem non facit, quia per parentelam attinet actori, vt ipſe dicit; & ideò neque ſemiplenè probat, & ſi ſolus eſſet, iuramentum ſuppleto- 4
rium non admitteretur. Farin. *in prax. de teſtib. quæſt.*54. *num.*80.81. Gabr. *concl. lib.*1. *de teſtib. concl.*1. *num.* 46. deinde nunquam dicit, quod Madij poſſideant, vel poſſederint hanc terram, de qua controuertitur, & propterea ad effectum, de quo quæritur, nihil probat. 5
DD. *in d. l. fin. de rei vind.* Gratian. *d. conſilio* 37. *numer.*17.18.

Benè verum eſt, quod teſtis dicit Madios comparaſſe dictam terram, ſed non ſequitur ergo poſſident, cùm poſſit eſſe, vt tenutam illius non fuerint adepti, vel quod poſtea bona fide eam amiſerint, & non probat hoc eſſe, 6
quod

quod ab hoc contingit abesse, *l. non hoc, D. unde legitim. l. neque natales, C. de probat.* non enim exemptione præsumitur possessio, ergo de mendacio non conuincuntur,
7 & esto etiam quod eam alienassent, & pretium habuissent, adhuc non est locus pœnæ, de qua in dicta lege. Ias. *in §. omnium, n.95. Inst. de action.* Gabr *d. concl. 5. n. 24.*

Et licèt translatio possessionis, quæ fit vigore *d. l. fin. ff. de rei vind.* fiat officio iudicis, summariè, sine libello,
8 sine litis contestatione, aut iuramento calumniæ, Glossa *in §. illud, el 2. vers. & legem, in Auth. de trien. & semiss.* Bald. *in l. fin. col. pen. C. de execut. rei iud.* Ias. *in d. §. omnium, n. 89.* & Gabriel *d. concl. 5. n. 25.* tamen requiritur plena probatio mendacij, & dolosæ negationis; non enim
9 habet locum pœna dictæ legis, nisi negatio fuerit dolosa, vel cum lata culpa, adeò vt ignorantia excuset. Bald. *in l. ea quæ, col. 1. C. de cond. indeb.* gl. *in d. l. fin.* Aret. *in d. §. omnium, colum. 11.* Felin. *in cap. ceterùm, col. fin.* vbi Dec. *in fin. de iud.* Rom. *cons 59. in vltim. dub.* Grat. *d. consi. 37. col 1. lib. 2.* Alex. *in cons. 35. vol. 5.* Gabriel *d. concl. 5. n. 26.*

Ideò cessare debet pœna dictæ legis, quia in interrogationibus erratum est pro parte actoris in expressione confinium, & aliis demonstrationibus, quæ non conueniunt terræ, quam possident Madij, qui idcirco non possunt dici negasse dolosè possidere, quia licèt aliàs dici
10 soleat satis esse rem demonstrare per duos confines, tamen quoad euitandam pœnam dictæ legis, & immissionis, sufficit erratum fuisse in vno confine, seu in vna de-
11 monstratione: sic pulchrè Alex. *d. cons. 35. n. 1. 3. vol. 5.* pleniùs Grat. *d. cons 37. n. 15. 16. vol. 2.* Vrsill. *ad Afflict. d. deci. 18. num. 2* ibi: Quia fortè omnes confines non conuenirent. Hippol. Rim. *consilio 382. num. 114. 115. lib. 4*

Nec mirum, quia cùm interrogatio præcessit super multis copulatiuè confinibus, & qualitatibus, & Madij negauerint, debent intelligi negasse omnia copulata in vniuersum, non singula vt singula, & tunc cùm in
12 vnum ex illis interrogationibus fit falsum, facit vniuersam orationem copulatiuè propositam esse falsam, adeò vt in vniuersum negari potuerit, *arg. l. si is, qui ducenta, § vtrum ita, vers. his accedit, ff. de rebus dub.* Bald. *in Auth. hodie, §. cautione, num. 4. C. de appell.* in terminis Grat. *d. consil. 37. n. 15. 16.* Crauet. *cons. 809. n. 4.*

Vlteriùs non est probatum, quod actor filius Ioannæ Frabacchæ sit illius hæres, tamen agit vti talis, non
13 enim valet dicere, filius est: ergo hæres; quia debet probari. Menoch. *de præs. lib. 4. præs. 76. n. 17.* Intrigl. *de substit. cent. 3. q. 26. n. 27.*

Neque dicatur circa quantitatem nihil fuisse dictum quasi certum, virtute illius dictionis, *circa*, seu *circiter*;
14 nam respondeo eam esse intelligendam quoad modicam differentiam tantùm, ad textum *in l. hæc adiectio*, vbi Alciat. *de verb. signif.* gl. & DD. *in cap. fin. de desponsat. impub.* Menoch. *de arbitr. iud. cas. 46. n. 3.* Et ita, &c.

CAPVT LXVII.

EPITOME.

An benedictiones populi, & agrorum sint committendæ alienis Prælatis, vel propriis.

SVMMARIVM.

1 *Carpensis Collegiata origo.*
2 *Archipresbyteri Carpi potestas.*
3 *Exemptio potest concedi à Pontifice, ne quis subiiciatur alicui Episcopo.*
4 *Narratiua Pontificis satis iustificat in antiquis.*
5 *Ordinare possunt soli Episcopi.*
6 *Archipresbyter Carpi est suspensus à collatione ordinum.*
7 *Ordinarium aliquem esse quid significet.*
8 *Ordinarius habet proprium territorium.*
9 *Prælatus habens iura Episcopalia potest cognoscere causas criminales, & matrimoniales.*
10 *Priuilegium præsumitur vsu receptum.*
11 *Iurisdictionis quasi possessio est manutenenda.*
12 *Archipresbyter Carpi facit Synodum.*
13 *Archiepiscopus non potest benedicere populum extra diœcesim suam.*
14 *Benedictio populi est actus iurisdictionis.*
15 *Prælatus habens iura Episcopalia non dicitur de Prælatis Episcopo inferioribus.*
16 *Capita duo cernere in eadem diœcesi monstrum est.*
17 *Pontifices solent scribere etiam Prælatis Episcopo inferioribus.*
18 *Pontifex olim scripsit Archipresbytero Carpi, & Canonicis S. Martini.*
19 *Dispensationes matrimoniales possunt committi Prælatis Episcopo inferioribus.*
20 *Quod factum est ab aliis superioribus, de nouo posse fieri dicendum est.*
21 *Papa non præsumitur recordari, maximè de priuilegiis.*
22 *Pontifex quando præsumatur per errorem rescribere.*
23 *Pontifex non præsumitur velle turbare iura Prælatorum.*
24 *Onerosa ex causa quæ conceduntur, postea non tolluntur.*
25 *Visitat Episcopus vicinior Ecclesias nullius diœcesis, & quando.*
26 *Exempti à quo visitentur.*
27 *Concilium loquens de Episcopis habet locum in aliis Ordinariis.*
28 *Abbates ordinare non possunt, & quando id verum sit.*
29 *Episcopus habet fundatam intentionem in omnes Ecclesias sua Diœcesis.*
30 *Præpositus S. Nicolai Regij an sit exemptus.*
31 *Exempti à quo puniantur.*
32 *Prælatus cum territorio non dicitur exemptus, sed Ordinarius.*
33 *Patronus debet defendere Ecclesiam.*
34 *Patronus dicitur aduocatus, & pater Ecclesiæ.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

NOn decet, & non esse tolerandum mihi quidem videtur, vt omisso Carpi Archipresbytero, & Ordinario nullius Diœcesis, iuraque Episcopalia habente, alienus Prælatus ingrediatur territorium, & accedat ad eius Ecclesiam gratiâ benedicendi populum, & eius agros, & domos, quia hæc sunt actus iurisdictionis, quæ extra propriam diœcesim nemo exercere valet sine graui iniuria, & præiudicio proprij Pastoris. Vt autem id pleniùs, & clariùs innotescat, infrascripta notabo.

In primis igitur animaduertendum est, quòd precibus Aystulphi Regis Longobardorum Callistus Pontifex Maximus confirmando gratiam Stephani Papæ, Ecclesiam Carpensem adeo fecit liberam, vt nemini, nisi immediate summo Pontifici subiiceretur, dans illi etiam amplam licentiam accipiendi Chrisma, & Oleum Sanctum, & Ordinationes à quocumque Episcopo, distinctum illi faciens territorium, quod non existit intra fines alicu- 1
ius Episcopi, & tribuens dicto Archipresbytero facultatem clericos ordinandi ad minores, & iurisdictionem in subditos, certas possessiones adiudicando Episcopis Mutinæ, & Regij, qui ius in illam Ecclesiam prætendebant, vt latiùs ex Bulla de anno 1123. quarto Idus Februarij.

Deinde instante Alberto Pio tunc Carpi in parte domino, de anno 1512 Kal. Februarij, Iulius II. Pontifex Ma-

ximus prædictam Eccleſiam Carpenſem erexit in Collegiatam, & Archipresbyterum eius ornauit multis priuilegiis, & præcipuè vtendi Mitra, Baculo Paſtorali, An-
2 nulo, & cæteris inſigniis Pontificalibus, ſicut etiam deferendi Cappam, Rochetum, palas, veſtes, & alia ornamenta Eccleſiaſtica, & Miſſas dicendi pontificales, populumque benedicendi, confirmando etiam alia priuilegia anteceſſorum, vt latiùs in eius bulla.

Denique inſtante eodem Alberto Leo X. confirmando eadem omnia auxit etiam prærogatiuas & numerum Canonicorum, dans licentiam dicto Archipresbytero conferendi ordines minores, & ei ſoli ſubiiciens, eiuſque correctioni res, & perſonas in territorio Carpenſi exiſtentes, vt latiùs ex Bulla data de anno 1515. Kal. Maij.

Quæ omnia non licet dubitare, quin fieri potuerint à prædictis ſummis Pontificibus, per textum *in cap. Abba-*
3 *tes*, vbi DD. *de priuileg. in 6.* & res non indiget alia iuſtificatione, quia ſufficit narratiua Bullæ, maximè in an-
4 tiquis, vt pulchrè fuit deciſum in vna Salamantina iuriſdictionis 17. Maij 1571. vt per Rot. *diuerſ. deciſ.* 171. *per totam, part.* 1. & penes Seraph. *deciſ.* 330. *per totam*, & *deciſ.* 449. *num.* 1. & *deciſ.* 1025. *num.* 14. 15. vbi abundè. Bene verum eſt, quod hodie ſoli Epiſcopi poſſunt
5 ordinare, & cæteris ſublata eſt poteſtas per Conc. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 10. *de refor.* ideò per S.C. Card. Concilij Tridentini Interpretum fuit inhibitum Reuerendiſſimo D. Octauio Boiardi dicti loci Archipresbytero, ne mino-
6 res ordines cuiquam conferret, & poſtea prouiſum, quòd Epiſcopus Mutinæ debeat ordinare clericos Carpenſes donec declaretur, ad quem pertineat ordinatio, in reliquis firma manent dicta priuilegia, & ſunt in viridi obſeruantia, & continuè Archipresbyter pro tempore eſt in quaſi poſſeſſione.

Ex his luce clariùs manifeſtatur dictum Archipresbyterum fuiſſe conſtitutum Ordinarium, & Diœceſanum Carpi, ea enim ſignant ordinariam poteſtatem, & iuriſdi-
7 ctionem quaſi Epiſcopalem, quam ipſe continuè exercet, & talia, niſi Ordinariis, competere non poſſunt, ſicut fuit reſolutum in vna Salamantina iuriſdictionis, 9. Maij 1580. & repetitum ab eadem Rota in altera Vrbinatenſi iuriſdictionis, 4. Maij 1594. vt habetur apud Rot. *diuerſ. deciſ.* 619. *num.* 1. *part.* 4. & *deciſ.* 798. *num.* 1. 3. 4. *part.* 4. Sanchez *de matr. lib.* 3. *diſp.* 28. *n.* 6. Barboſ. *de off. Epiſc. p.* 2. *diſp.* 36. *n.* 11. Ex huiuſmodi enim indultis dicti Archipresbyteri cœperunt habere territorium ſeparatum,
8 & propriam Diœceſim, & iura Epiſcopalia. Gemin. *in cap. vt Apoſtolicæ, in* 2. *not. de priuil. in* 6. Franch. *in c.* 1. *n.* 10. vbi etiam Anch. *de conſtit. nouiſſ. Carpenſibus in conſ.* 142. *n.* 38. & fuit deciſum *in dicta Salamantina iuriſdictionis*, 9. *Maij* 1580. *n.* 5. & replicatum *in alia Volaterran. iuriſd.* 14. *Ianu.* 1581. vt penes Rotam *diuerſ. deciſ.* 207. *n.* 5. *verſ. qua quidem*, *p.* 2. Farinac. *deciſ.* 100. *n.* 3. *poſt conſ. crimin. lib.* 1. vbi etiam inquit habentem iura Epiſcopalia
9 habere etiam cognitionem cauſarum criminalium, & matrimonialium, nec comprehendi diſpoſitione Concilij Tridentini *ſeſſ.* 24. *c.* 20. *de reform.*

Et hæc priuilegia præſumuntur vſu recepta in fauorem dicti Archipresbyteri, vt penes Rotam *diuerſ. deciſ.* 67. *num.* 3. 4. *p.* 4. & ipſe à tempore immemorabili citra
10 fuit ſemper in quaſi poſſeſſione huiuſmodi iuriſdictionis cum magna libertate, vt monſtrant dicti Carpenſes *in d. conſ.* 142. *num.* 12. 13. quæ quaſi poſſeſſio multùm in his
11 operatur, & ſemper tribuit ius manutentionis. Rota *d. deciſ.* 619. *n.* 2. *verſ. his accedit*, Ludouiſ. *deciſ.* 458. *n.* 1.

His accedit, quod dictus Archipresbyter de anno 1571. die decima Martij fecit, & congregauit Synodum Diœ-
12 ceſanam, vbi multa ſtatuit, ex rogitu D. Franciſci Zuccoli Notarij, quod ſatis firmat iuriſdictionem ordinariam, & eius quaſi poſſeſſionem, vt per Rotam *d. deciſ.* 619. *num.* 2.

His ſic firmatis certiſſimum eſt, quòd nemo ſine graui dicti Archipresbyteri præiudicio poteſt eius Diœceſim introire gratiâ benedicendi populum, & agros, etiamſi eſſet Archiepiſcopus, vel Patriarcha, vt pulchrè habet 13
Steph. Gratian. *diſc. for. lib.* 3. *cap.* 467. *n.* 59. 60. quia hæc benedictio eſt actus iuriſdictionis, & poteſtatis, vt oſtendit poſt Abb. & Card. idem Gratian. *dicto cap.* 467. *n.* 66. 14
67. 68. nam ſpectat ad dictum Archipresbyterum benedicere populum ſolemniter in ſua Diœceſi. Seraph. *deciſ.* 467. *n.* 5. Prælatus enim habens iuriſdictionem quaſi 15
Epiſcopalem non dicitur de Prælatis Epiſcopo inferioribus. Farin. *d. deciſ.* 100. *n.* 2. & ſentit Sanchez *de matr. lib.* 8. *diſp.* 27. *n.* 34.

Neque obſtat, quod Vicarius Mutinæ hæc intendat peragere de mandato S. P. & tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ, nam certum eſt, quod vti tali non licet ei reſiſtere, quia Papa poteſt omnia. Verùm creditur ad ſuggeſtionem partis ſic Pontificem mandaſſe, & gratiam eſſe quodammodo ſubreptitiam, quia ſi Pontifex fuiſſet benè informatus, non eſt præſumendum voluiſſe per alienum Prælatum dari talem benedictionem, cùm monſtrum videatur in eadem Diœceſi duo capita cernere, vt inquiunt 16
dicti Carpenſes *in d. conſ.* 142. *n.* 39.

Vnde cùm Eccleſia Carpenſis ſit ſub protectione Sereniſſimi D. Ducis Mutinæ, cuius ipſe patronus eſt, poterit ipſe Sanctiſſimo rem prout eſt repræſentare, & facilè obtinebit, vt executio huius gratiæ committatur dicto Archipresbytero, ſæpiſſime enim Pontifices ſcribere conſueuerunt Prælatis minori etiam dignitate in- 17
ſignitis in re quoque graui, vt videre eſt *in cap. Eccleſia S. M. de conſt. in cap. ſuper litteris, cap. edoceri, cap. ſignificauit, cap. ex inſinuatione, de reſcript. cap. cùm dilectus, de elect. cap. quærenti, & cap. venerabili, de verb. ſign. cap. ſua nobis, de off. Vic.* cum ſexcentis aliis, & ad rem Gregorius IX. P. M. non dedignatus eſt ſcribere Archipresby- 18
tero S. M. vt videre eſt *in c. fin. de reſcript.* & in quadam cauſa Carpenſi Paſchalis S. P. non erubuit ſcribere Canonicis S. Martini, vt in cauſa Carpenſi, *de verb. ſign.*

Et ſanè aliàs Leo Papa in re graui reſcripſit Archipresbytero Carpi, & ei commiſit executionem non leuis negotij, vt videre eſt in eius Bulla, & de iure diſpenſationes à Sede Apoſtolica ſunt committendæ his Prælatis, qui nullius ſunt Diœceſis, & iuriſdictionem quaſi Epiſ- 19
copalem habent. Garz. *tract. de benef. part.* 9. *cap.* 2. § 1. *num.* 142. Sanchez *d. diſp.* 27. *num.* 34. & propterea ſi Pontifex eis committit tales diſpenſationes, multò magis congruum erit, vt committat has benedictiones, & 20
quod factum eſt ab aliis, de nouo fieri poſſe dicendum eſt, *cap. in cauſis, de ſent. & re iud.* Ceph. *conſ.* 176. *num.* 32.

Credibile igitur eſt Paulum V. Pontif. Max. hoc munus demandaſſe Vicario Mutinæ credendo Carpum eſſe de illius Diœceſi, & Archipresbyterum non eſſe Ordinarium; cùm enim Papa magna negotiorum multitudine prematur, non præſumitur retinere memoria, non dicam priuilegia, & gratias à prædeceſſoribus eius conceſſas, 21
ſed neque ſupplicationes ab eo ſignatas, vt inquit pulchrè Rot. *diuerſ. deciſ.* 791. *num.* 13. *p.* 1. Cùm igitur hæc competant in re ſpeciali dicto Archipresbytero vigore priuilegiorum, & conſuetudinis, Papa non præſumitur habere notitiam iuris huiuſmodi, ſed tantùm eius, quod iure communi competit, vt fuit reſolutum in vna coram Pamphilio, 9. Iun. 1597. & iterum in Valentina decimarum, 1. Iul. 1598. vt penes Seraph. *deciſ.* 1293. *num.* 4.

Et ſtante hac præſumptione, quod Pontifex non fuerit bene informatus, credendum non eſt, quod voluerit per hanc conceſſionem præiudicare dicto Archipresbytero, ſed quod per errorem ita reſcripſerit, vt per Seraph. *d. de-* 22
ciſ. 1293. *num.* 5. etenim ipſe Summus Pontifex dicere ſolet: *Abſit hoc à me, vt Statuta Maiorum cum Sacerdoti-*
bus meis in qualibet Eccleſia infringam, quia mihi iniuriam facio, ſi fratrum meorum iura perturbo. Ita habetur 23
in cap. quod verò 25. *quæſt.* 2. Grilinz. *d. conſ.* 142. *num.* 23. &

& tantò magis, quia iurisdictio prædicta fuit ex contractu, & causa onerosa dicto Archipresbytero attributa, vt ex prædicta Callisti Bulla, vnde non est credendum, quod P.M. in illius præiudicium voluerit quidquam concedere, vt per Seraph. *decis.* 1081. *num.* 3. & *d. decis.* 1293. *num.* 1. 3. quod tamen eueniret, si alienus Prælatus intra-
24 ret eius Diœcesim gratiâ benedicendi populum, & exercendi actus iurisdictionis: ex defectu igitur intentionis corruit hæc concessio, vt per Seraph. *d. decis.* 1081. *n.* 10. & verisimile redditur Pontificem esse hoc commissurum dicto Archipresbytero, si bene informetur.

Non obstat, quòd sicut Episcopus vicinior potest visitare hanc Ecclesiam, licet sit nullius diœcesis vigore
25 Concilij Trid. *sess.* 24. *cap.* 9. *de reform.* ita esse conueniens quod eam, & populum eius benedicat, quia respondetur illud decretum de visitatione procedere in exemptis, qui tamen carent iurisdictione, non autem in
26 illis, qui habent territorium separatum ab Episcopo, & iurisdictionem in actu exercent, ad textum *in d. cap. Abbates, de priuileg. in sexto.* Gem. *in d. cap. vt Apostolica, in 2. not.* pulchrè Grilinz. *conf.* 142. *num.* 18. & ita sæpè fuit decisum, teste Rota *diuers. decis.* 798. *in fin. part.* 4.
27 vbi inquit etiam decreta Concilij de Episcopis loquentia in materia iurisdictionis habere locum etiam in aliis ordinariis: idem sentit Flor. *var. lib.* 3. *q.* 24. *n.* 24.

Non obstat Concilium Trid. *sess* 23. *cap.* 10. *de reform.* vbi Abbatibus & alijs auferuntur facultates ordinandi etiam ad minores, quia illud non procedit in Prælato,
28 qui intra fines nullius Episcopatus existit, & territorium separatum, ac iurisdictionem quasi Episcopalem habet, vt iste Archipresbyter: ita latè, & pulchrè Grilinz. *d. conf.* 142. *num.* 47. fusiùs Gratian. *discept. for. lib.* 2. *cap.* 212. *per totum*, Seraph. *decis.* 467. *num.* 8. 9. & multò minùs procedit in exemptis similibus, & ex causa onerosa. Grilinz. *d. conf.* 142. *num* 18. 19. & si dixi superius hunc Archipresbyterum non posse ordines conferre, hoc intelligas, vt non possit alienis, possit tamen suis subditis. Grilinz. *d. conf.* 141. *num.* 50. 51. Seraph. *decis* 985. *num.* 1. *versic. tamen Concilium*, nisi obstaret inhibitio.

Benè verum est, quòd Episcopus in sua Diœcesi fundatam habet intentionem in omnes Ecclesias, & dicenti
29 se exemptum incumbit onus probandi, *cap. omnes Basilicæ* 16. *quæst.* 7. *capit. de xenodochiis, de relig. dom.* Grilinz. *dict. conf.* 142. *num.* 41. & propterea ego, dum Regij Vicarius eram, excommunicaui Præpositum S. Nicolai, eo quòd Monitoriis contra non reuelantes non obediuerat, dicebatque se exemptum ab Episcopi iurisdictione, & tamen exemptionem non probauit, &
30 dato etiam quod probasset, quia tamen allegabat antiqua priuilegia Apostolica, aliud non lucratus fuisset, nisi quòd si ea probasset esse in viridi obseruantia, Ordinarius teneretur procedere tanquam delegatus Sedis Apostolicæ, quoniam omnes exemptiones sublatæ sunt adeo, vt Episcopi possint punire, visitare, & corrigere quoscumque exemptos extra Monasterium degentes,
31 non obstantibus quibuscumque priuilegiis. Conc. Trid. *sess.* 6. *cap.* 3. & *sess.* 24. *cap.* 11. *de form.* tamen hoc non procedit in dicto Archipresbytero, quia nullus Episcopus potest dici eius Ordinarius, cùm non sit intra fines Diœcesis alicuius, sed proprium habeat territorium, & iurisdictionem exerceat quasi Episcopalem, propter
32 quod non conueniunt contra eum verba dicti Concilij: ipse enim non dicitur exemptus, sed ordinarius. Grilinz. *dict. conf.* 142. *num.* 38. 47. Flor. *dict. quæst.* 24. *num.* 24. Gratian. *d. cap.* 212. Rot. *diuers. d. decis.* 798. *in fin.* Seraph. *d. decis.* 985. *n.* 1.

Hinc facilè crediderim, quod Serenissimus D. Dux huius Ecclesiæ patronus amantissimus, & zelantissimus, ad
33 quem spectat defendere Ecclesiam patronatam, Paul. de Cittadin. *tract. de iurepatr. p.* 6. *artic.* 5. *n.* 1. Cæs. Lambert. *eod. tract. lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 1. *princ. art.* 3. *num.* 3. Grilinz. *conf.* 151. *num.* 28. rogabit Pontificem, vt velit hunc corrigere errorem, seu nouam concedere gratiam, cuius executor sit dictus Archipresbyter, id enim facturum spero pro sua benignitate; ideò enim dicitur patronus, 34
quia pater est, & aduocatus patronatæ Ecclesiæ. Roch. de Curt. *eod. tract. cap.* 1. *num.* 5. Paul. de Cittad. *eod. tract. p.* 2. *num.* 4. Lambert *d. loco, art.* 2. *num.* 8. 9. & *art.* 3. *num.* 3. 15. 16. Hæc scripsi iubente Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Marchione Paulo Coccapanio tunc Carpi Archipresbytero, nunc verò dignissimo Regij Episcopo, & Principe, ac Domino meo colendissimo. Ita igitur sentio, saluo, &c.

CAPVT LXVIII.

EPITOME.

Reductio ad arbitrium boni viri an detur, non obstante statuto eam prohibente, si doceatur de læsione enormissima.

SVMMARIVM.

1 *Reductio ad arbitrium boni viri interponitur ab arbitrio ad Iudicem ordinarium.*
2 *Laudo si detur appellatio, recurritur ad superiorem laudantis.*
3 *Laudum de iure admittit reductionem.*
4 *Læsio enormissima efficit, vt à laudo detur reductio.*
5 *Læsus enormissimè quando quis dicatur.*
6 *Læsio probatur summariè.*
7 *Laudi iniquitas quando probanda.*
8 *Statutum debet seruari.*
9 *Reductio à laudo semper datur propter læsionem enormissimam.*
10 *Reductio non potest vllâ cautelâ effugi ob læsionem.*
11 *Arbitrium boni viri semper datur stante læsione.*
12 *Stylus inueteratus est sequendus.*
13 *Practica optima legum interpres.*
14 *Statuti nullitatem, vel inobseruantiam an liceat allegare.*
15 *Verbum*, aufert, *importat dolum.*
16 *Dolus cessat in faciente solitum.*
17 *Stylus qualis possit contra statutum allegari.*
18 *Reductio ad arbitrium boni viri nunquam censetur sublata stante læsione enormissima.*
19 *Statutum non censetur fouere iniquitatem.*
20 *Statutum ita intelligitur, vt à sapientibus non possit redargui.*
21 *Arbitrator præsumitur dolosus ob læsionem.*
22 *Dolus tolli non potest, ne detur occasio delinquendi.*
23 *Statutum interpretandum, ne comprehendat casum illicitum.*
24 *Qualitas statuti est probanda à fundante se in ea.*
25 *Reductio non intelligitur statuto prohibita quoad effectum deuolutiuum.*
27 *Reductio in dubio est concedenda.*
27 *Forensis an possit alienare in forensem, non obstante statuto.*
28 *Alienatio stabilium prohibita à statuto an comprehendat forensem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa bonorum mihi nunc proponitur scribendum, an reductio per D. Propertium, & consortes de Pontiis deuoluatur coram D. Prætore Carpi, quem solum huius causæ iudicem competentem existimo, quia ab arbitris reductio petenda est ad Ordinarium, & sic ad Prætorem,

1 *cap. exposita, de arbitr.* Alex. *cons.*131.*n.*1.*vol.*2. Thesaur. *decis.*14. *n.*5.8. vbi tamen limitat multis modis. Surd. *cons.*106.*n.*27. vbi tamen dicit aliud esse,si à laudo appel-
2 latur, quia tunc superior arbitri adeundus est.

Quin autem talis reductio ad arbitrium boni viri devoluat, nihil est impedimento, & procedendum esse ad
3 vlteriora puto, certa enim est regula, quod à laudo arbitrorum conceditur talis reductio non solùm de iure, sed etiam ex Statuto Carpi, *lib.*2. *rubr.*16. & maximè stante enormi, vel enormissima læsione, quæ hic non deficit,
4 ea enim semper facit locum dictæ reductioni, ad textum *in l. societatem, §. arbitrorum,* vbi Batt. & DD. *ff. pro soc. l. si libertas, la* 2. *ff. de oper. libert. cap. Quintauallis*, vbi Abb. Butr. & alij, *de iureiur.* Alex. *cons.*106. *n.*20. *vers. sed prædictis, lib.*3. Dec. *cons.*60.*n.*4.

Neque dubium est, quin hîc adsit enormissima læsio, cùm nihil ex iis, quæ petita sunt, arbiter concesserit Pontiis, vnde licet vltra dimidiam quis dicatur enor-
5 missimè læsus, Bart. *in dict. §. arbitrorum, num.*25. tamen multò magis id verificatur, quando in tota summa quis dicitur læsus: sic post Ruin. *cons.* 11. *in fin. volum.* 4. Gabr. *concl. lib.* 2. *de arbitr. concl.* 3. *num.*45. & licèt ad ostendendam huiusmodi læsionem pro nunc sufficiat allegare nos tota re petita fuisse priuatos, summatim enim
6 tantum, & primâ, vt aiunt, figurâ sat est docere de iniquitate laudi, Alex. *cons.*139. *num.*8. *lib.* 7. pulchrè Laderch. *cons.*98. *num.*10. *ad fin.* tamen tam ex petitis per Pontios, quam ex laudo apertè colligitur enormissima læsio, quam idcirco non est necesse aliter probare. Borell. *tract. de compromiss.* §.8.*gl.*1.*num.*2. & ex iis, quæ
7 aliàs exaraui, dilucidè constat de iniquitate laudi, sed vt dixi, pro nunc sufficit ostendere, quod à toto priuati sumus, vbi enim os nobis apertum fuerit, hæc veritas latiùs deducetur, vt inquit Laderch. *cons.*79. *num.*9. *vers. quare.*

Nec prædictis obstat Statutum Carpi *lib.* 2. *rubr.* 31. *vers. quorum*, vbi videtur prohibere reductionem, & quodlibet aliud remedium, etiamsi extaret enormissima
8 læsio, quod est seruandum, *l. omnes populi*, vbi Bart. & DD. *ff. de iust. & iur.* & cùm habeamus casum statuti, nihil vlteriùs est quærendum, *l. ancillæ, C. de furt.*

Nam multis modis respondeo, & primò quod stante tam enormissima læsione à tota summa, qualis est in casu nostro, locus est reductioni, quæ à laudo sic enormissimè lædente semper datur, & nullâ cautelâ effugi potest,
9 quidquid à Statuto quibuscumque verbis prohibeatur. DD. *in d. l. societatem, §. arbitrorum, ff pro soc.* Bald. *in l. cum antea, columm.*3. *versic. sed quid si per statutum, C. de arbitr.* Fulgos. *consil.*234. *quoniam in singulis*, Anch. *cons.* 208. *col. fin. versic. restat.* Abb. *cons.*24. *in* 2. *dubio, lib.*1. de communi in dicto statuto Dec. *cons.*11. *num.*6. *versic. & in statuto*, & *cons.*39.*n.*6.*versic. & sicut* Caball. fusè *in additione prima ad Ant. Butr. cons.*24. qui respondet omnibus. Cæpol. *cons. ciu.* 34. *in fin. vers. sed certè.* Ferr. *cautel.*8. Soc. Iun. *cons.*48. *num.*51. *vol.*1. vbi dicit sic censuisse Collegium Patauinum non obstante simili statuto. Curt. Iun. *cons.*80. *col. fin.* & *in l. si ex falsis, num.*12. *C.*
10 *de transact.* vbi inquit, quòd potiùs astra de cælo caderent quàm vt daretur cautela ad tollendam reductionem propter enormissimam læsionem. Gratian. *cons.*30. *colum.* 1. *lib. primo*, & *cons.*118. *col. pen. lib.*2. Ias. *in l. quidam, col.*8. *de verb. oblig.* Gabr. *de arb. concl.*3.*num.*7.8.9.10.11.
11 Menoch. *de arb. iud. cas.*73. *n.*1. vbi expressè dicit, quod istud nullâ cautelâ effugi potest: latè Borell. *de compromiss.* §.8.*glos.*1.*num.*7 8. Crauet. *cons.*33.*num.*28. Menoch. *cons.*1. *num.*348. in terminis Rim. Iun. *cons.*106. *ferè per totum.*

Et ita semper practicatum est, & practicatur in hac terra, quòd stante enormissima læsione detur reductio ad arbitrium boni viri sine alio scrupulo, & ita obtentum fuit in causa magni momenti inter Colonellum Hieronymum Coccapanium, & Cæsarem eius patruum super hæreditate admodum R. D. Herculis Coccapanij super laudo Episcopi Selingardi, & ex hoc capite Doctor Ludouicus Pureolius nomine suæ vxoris obtinuit contra D. Troilum Aldrouandum reductionem à laudo dato propter DD. Doctores Petrum Coccapanium, & Antonium Ferrarium, vt notum est, de quo etiam in cubiculo potest se D. Prætor vri de notorio informare. Peregr. *cons.*63. *num.* 19. *lib. primò*, à practica autem antiqua, & stylo inueterato non est recedendum, *cap.* 12
quàm graui, de crim. fals. Dec. *d. cons.*11. *num.*6. Alex. *cons.*49. *num.*11.*lib* 6. Menoch. *cons.*100.*num.*74. Peregr. *cons.*73. *n.*17. *lib.*1. quia huiusmodi practica est optima 13
legum interpres, *l. si de interpretatione*, vbi Bart. *ff. de legib. c. cùm dilectus, de consuet.* Ceph. *consil.*323.*n.*66.

Neque mihi dicatur non licere cuiquam allegare inualiditatem, vel inobseruantiam statutorum vigore Statuti Ferr. *lib.*1. *rubr.*2. Nam illud loquitur de eo, qui ausu 14
temerario id opponeret, vt in eius verbis, quæ dolum in allegante supponunt, secundùm Card. *in Clem.*1.*q.*39. 15
de priuileg. Ceph. *cons.*167. *num.*12. Crau. *consil.*6.*n.*118. Bertaz. *cons.*132. *n.*8. quod esse non potest in eo, qui ductus auctoritate tantorum patrum, de quibus suprà, sic asserat, & stylo antiquo nitatur; cessat enim omnis sinistra suspicio in faciente quod fieri solitum est. Bart. 16
*in l. si pignore, §. fin. num.*1. *ff. de pign. act.* Marsil. *cons.*90. *num* 12 & *cons.*100. *num.*13. Deinde illud statutum non reiicit congruam, & rationabilem sapientum interpretationem, & propterea intelligitur potius de stylo derogatiuo, quàm declaratiuo, qualis est iste: sic Peregr. 17
*cons.*51. *num.*14. *ad fin. lib.*1. quod valde rationi consonum est. Præterea tale statutum Ferrariæ non debet trahi ad obseruantiam statutorum Carpi, quos Ferrarienses non viderunt; licet enim deficientibus nostris statutis ad ea sit recurrendum, tamen aliud est dicere, quod in defectum nostrorum illa seruentur; aliud quod nostris robur aliquod tribuant: ita Peregr. *cons.*63.*n.*15. *lib.*1.

Stante igitur tam enormissima læsione à tota summa, de qua supra, non restat dubium, quin procedendum sit ad vlteriora in reductione, hoc enim casu nunquam intelligitur, quod Statutum eam sustulerit, etiamsi laudo executionem concedat, vt inquit Roman. *d. cons.*90. 18
col. fin. vers. nec præmissis, quem sequitur Gabriel *d. concl.*3. *num.*10. quia non est verisimile statutum voluisse fouere 19
tam magnam iniquitatem. Soc. Iun. *d. cons.*48. *num.* 51. *vol.*1. aliàs statutum posset cum ratione à sapientibus redargui, quod non est admittendum, *l. Saluius Aristo,* 20
ff de leg. præst.

Nec mirandum est, quin propter tam enormissimam læsionem in arbitratore præsumatur dolus ex proposito, qui sufficit ad destruendam vniuersam fabricam. Bart. 21
in l. fin. ff. de præt. stipul. & *in d. §. arbitrorum, n.*24. *vers. sed potest*, Butr. *in d. cap. Quintauallis, num.*46. & ibi Abb. *num.*32. *de iureiur.* Ruin. *cons.*11. *num.*16. *lib.* 4. Anch. *d. cons.*208. *col. pen.* de magis communi Gabriel *d. concl.* 3. *num.*49. *vers. declara*, Crauet. *cons.*192. *num.* 10. Dec. *d. cons.*39. *num.*6. *vers. & in statuto*, vbi dicit etiam, quod statutum non videtur voluisse per huiusmodi ver- 22
ba firmare laudum, cui esset dolus verus, aut præsumptus; dolus enim tolli non potest, ne detur occasio delinquendi, *l. si vnus, §. illud*, vbi DD. *ff. de pact.* Alex. *cons.*139. *num.*4.5.*lib.*7.

Et cùm hoc Statutum sit exorbitans à iure communi, Carpan. *ad statut. Med. cap.*115. *num.*1. *& seqq. part.* 1. debet interpretari, vt minùs lædat ius commune, quàm fieri possit, Alex. *d. cons.*139. *num.* 5. *lib.* 7. & sic intelligendum erit de læsione in sexta parte, secundùm mitiorem opinionem, de qua Bart. *in d. §. arbitrorum, num.* 24. non de hac enormissima à toto spoliante, quæ dolum arguit; semper enim statutum generaliter loquens debet intelligi, vt non compre- 23
hendat casum illicitum, vel ea, quæ statuentes non potuissent

potuissent statuere, vt hîc euenit, sicut dictum est: ita videndus Alex. *d.conf.*139.*n* 5.*in fin.lib.*7.

Secundò igitur respondeo non esse locum prædicto statuto, quod loquitur de coniunctis vsque ad quartum gradum inclusiuè secundùm ius ciuile, quales esse dictos Pontios non probatur,& si aduersarij aliter sentiunt,ipsi hoc docere debent,etenim qui se fundat in statuto, antequam illius beneficio fruatur, probare debet concur-
24 rere, & verificari omnes statuti qualitates. Ioan. And. *in cap.fin.*vbi DD.*de homicid.in* 6.Ias.*conf.*64.*In secundo*, Laderch.*conf.*74.*num.*2.Ergo,&c.

Tertiò respondeo,quod aduersarij sunt forenses,oriundi de Rolo,vt constat,& esse Carpi ciues nunquam probarunt, vt necessarium erat, teste Laderch. *d. conf.*74. *num.*2. sed forenses in decisoriis non gaudent beneficiis statutorum nostrorum: peti autem an possit reductio ad arbitrium boni viri, respicit decisoria, sicut vtrumque terminat Statutum Ferr.*lib.*1.*rubr.*7. Ergo,&c.

Quartò antequam aduersarij fruantur beneficio huius statuti, oportet eos docere compromissum fuisse factum ad formam statuti, & se subiecisse illius dispositioni, quod hîc non video factum, variæ enim sunt compromissorum formæ, nec semper fiunt ad formam statuti, vnde licita efficitur petita reductio. Fulgos. *conf.*79.*num.*7.

Quintò, & meliùs fortè respondeo, quatenus locus esset dicto statuto, quòd illud non impedit vnquam reductionem ad arbitrium boni viri, nisi quoad effectum suspensiuum; studuerunt enim statuentes,vt laudum executioni mandaretur; verùm quoad effectum deuolutiuum nunquam intelligitur prohibere talem reductionem, maximè vbi est talis læsio, ita declarat, & intelli-
25 git Gratian. *conf.*34. *col.*1. *lib.*1. quem sequitur Gabriel. *d.concl.* 3. *num.*8. quod abundè nobis sufficit; cùm enim aduersarij in possessione illius, quod petitur, iam diu existant, non curamus de effectu suspensiuo: concedatur igitur nobis deuolutiuus, vt ad vlteriora procedere va-
26 leamus; nam etiam in dubio concedenda est reductio ad arbitrium boni viri, teste Alex. *d. conf.*139. *numer.*7. *lib.*7.

Et sanè licèt hîc non oporteat discutere de meritis negotij, vbi quæritur, an stante statuto prohibente alienationem bonorum stabilium in forensem, liceat forensi ea fortè possidenti in forensem alienare, super quo puncto non est concors DD. sententia, alij enim putaue-
27 runt non licere, quia prohibitio est realis, Boss.*in prax. tit.de pœnis, n.*43.*vers.tamen puto*,& *vers. sed quid.* Ceph. *conf.*309.*num.*53.54. Peregr. *conf* 90. *num.*3 *lib.*1. Surd. *conf.*91. *num.*9. Honded. *conf.*11. *num.*26. *lib.*2. Rot. Rom. *decis.*504.*num.*8. Put. *decis* 29.*part.*1. tamen ego contrarium verius esse puto, & receptius, quia quando bona transeunt de forense ad forensem, nulla fit Statuto, & Reipublicæ iniuria, & cessat ratio statuti,ne bona transeant ad extraneos, cùm iam transierint; & ideò dictum statutum non procedere in forense probant Bart.
28 *in l. multum*, *vers. vnde si statutum*, ibi: *Sed ipse poteris*, *ff. de verb.oblig.*pulchrè Rip. *conf.*81.*num.*11.*lib.*1.Eugen. *conf.*9.*num.*39. Ceph. *conf.*13.*num.*50. *ad fin.* & *conf.*16. *num.*10.11.Bursat.*conf.*8.*num.*27.*lib.*1. Rim. Iun. *conf.*15. *num.*67.& *conf.*501.*num.*57. Surd. *conf.*48. *num* 27. *lib.*1. Hond.*conf.*13. *num.*10. *lib.*2. Laderch.*conf* 64. *num.*4. & *conf.*74.*num.*9.*vers.quia.* Peregr.*conf.*20. *num.*5. & *conf.*21. *num.*17.*lib.*3. ex quibus apparet hanc opinionem esse magis communem, quàm alteram, & rationi naturali valde congruit; cùm enim res illa stabilis possideatur pacificè per forensem, quid potest præstare impedimentum, ne alius forensis eam possideat? & sic obtinui dandam esse reductionem ad arbitrium boni viri.

CAPVT LXIX.

EPITOME.

An liceat beneficio vacanti nouum onus imponere, vel patrono seipsum præsentare aliquo modo.

SVMMARIVM.

1 *Beneficio vacanti potest onus pium imponi.*
2 *Beneficia sunt liberè, & purè conferenda.*
3 *Episcopus beneficiis noua onera non potest imponere.*
4 *Patronus post fundationem non potest nouas conditiones beneficiis imponere.*
5 *Onera beneficiis quando possint imponi.*
6 *beneficium semel oneratum semper tale remanet.*
7 *Beneficij onus, & conditio an possit tolli, & transferri.*
8 *Patronus non potest seipsum præsentare, & quare.*
9 *Patronus potest à compatronis præsentari.*
10 *Patronus præsentatus auget numerum præsentantium.*
11 *Patronus an possit præsentari ab eius procuratore.*
12 *Præsentari non potest patronus à suo procuratore.*
13 *Fundator potest seipsum præsentare.*
14 *Patronus in fundatione potest apponere conditiones iuri contrarias.*
15 *Fundator quis dicatur.*
16 *Patrono Episcopus potest conferre beneficium.*
17 *Episcopus non tenetur dare beneficium patrono.*
18 *Patronus potest præsentari ab eo, cui ipse donauit iuspatronatus.*
19 *Donator potest præsentari à donatario.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

MOrtuo R. D. Blasio Conterino Canonico Carpi R. D. Gaspar Puteolius procurabat pium onus scholæ, & docendi clericos, quod eius Canonicatui annexum erat, transferri ad vacantem, propter infirmitates, quas Physici dicebant ei prouenire ex vita otiosa, quam in scholis dictus D. Puteolius ducebat, & ideò à me quæsitum fuit, an id fieri posset cum consensu Serenissimi Patroni, & loci Ordinarij. & dixi vtique id licere, quoniam certum est posse Ordinarium cum Patroni consensu vacanti beneficio imponere onus pium Ecclesiæ fauorabile, vt hîc, & nemini præiudiciale: ita probat textus *in cap.significatum, de prebend.* Roch.de Curt. 1
*tract. de iurepatr.verb. Pro eo quod,quæst.*13. *num.*29. *vers. ego in hoc.* Lambert. *eod.tract.art.*1.*quæst.*9.*princ.numer.*3. *part.*2.& *quæst.* 4.*princ.art.*4 *in fin.part.*2.*lib.*1.pulchrè nouissimus Carpensis *in conf.*51.*num.*6.7 *& seq.* & *conf.*151. *num* 18.In quo caueas,ne erres putans Lambertinum discordare à Rocho, quem prima facie videtur ille reprobare,non enim ita est quoad præsentem inspectionem, solùm dicit distinctioné Rochi esse extra rem, quia conditio fauorabilis non cadit sub distinctione de conditionibus contra ius commune, sed Lambertinus conclusionem ipsam nunquam damnat: latè idem sentit Monet. *de comm.vlt.vol.cap.*11.*n.*345.

Benè verum est, quod regulariter beneficia sunt liberè, & purè conferenda, sed non procedit in rationabili onere, & Ecclesiæ vtili, & quando vacanti imponitur, vbi enim est facta collatio, non potest Episcopus noua onera imponere, nec mutare formam officij, vt censuit 2
S.C. his verbis: *Episcopus non potest Dignitatibus personalibus, & officiis certam officij, & seruitij formam statuere præter solitam pro lucranda tertia parte præ-*

 benda

benda in diſtributiones conuerſa. Sic Nicol. Garz. tract. de beneſ.part. 3. cap. 2. num. 490.

Non obſtat, quòd patronus poſt fundationem nequeat beneficiis liberis nouas conditiones apponere, ex Franc.
4 Martin. deciſ. 473. num. 6. part. 1. quia hic patronus non onerat, ſed conſentit Ordinario oneranti, & illud procedit in conditionibus ſuſpenſiuis, & Eccleſiæ præiudiciali-
5 bus, & cõtra ius commune, ſecus eſt in cæteris. Lambert. de iurepatr. d. quaſt. 9. princ. num. 90. verſ. reſtringe ſecundò, part. 1. & quando onus imponitur beneficio vacanti, non beneficiato. Monet. d. c. 11. n. 345.

Non obſtat, quòd onus prædictum ſit iam annexum alteri Canonicatui, & ideò illud remanere ſemper effe-
6 ctu. Rota deciſ. 409. de prabend. in antiquis, adeò vt tale onus tolli non poſſit, quia reſpondemus hìc non tractari de tollendo generaliter docendi onere, ſed de illo transferendo ab vno Canonicatu ad alium, quo caſu nullum extat Eccleſiæ præiudicium, & certum eſt huiuſmodi conditiones poſſe patrono conſentiente tolli, transferri,
7 & communicari. Roch. de Curt. d. tract. d. verb. pro eo, num. 32. qui videatur. Verùm in hoc caſu viſum fuit ſecurius, quod dictus Puteolius renunciaret ſuum Canonicatum oneratum docendi onere, prout fecit, & tunc ei collatus eſt Canonicatus liber, ſic enim ipſe non amiſit niſi ius antianitatis inter Canonicos, & res habuit effectum ſine ſcrupulo.

Sed poſtquam de iurepatronatu hìc mentio facta eſt, placet de altero, de quo pluries requiſitus ſum, & pluries euenit, quærere, an ſcilicet patronus clericus valeat ſeipſum præſentare ad beneficium vacans, & an detur cautela, ob quam voti ſui compos fieri poſſit: & ſanè certum eſt, ipſum non poſſe ſeipſum præſentare, quia ambitioſus videretur, & debet eſſe diſtinctio inter præſentatum, & præſentantem, ad textum in cap. per veſtras,
8 de iurepatr. cap. conſuluit, vbi Abb. Ioan. And. & Anch. eod. l. ita coram, §. ſi decuriones, ff. quod cum eo. Abb. conſ. 25. n. 2. vol. 2. Lambert. de iur. patr. lib. 2 part. 1. quaſt. 8. princ. art. 6. num. 1. Ricc. reſol. 179. num. 1. Verall. deciſ. 400. num. 2. part. 2. Rot. diuerſ. deciſ. 185. num. 1. part. 2. Tuſch. littera P, concl. 138. num. 1. Barboſ. de off. Epiſc. part. 3. alleg. 72. n. 85.

Benè verum eſt, quòd ſi alij ſint compatroni, poteſt eorum electioni, & præſentationi de ipſo factæ conſentire, & votum eius augebit numerum, adeò vt ſi duo æqua-
9 liter ſint præſentati, quorum alter ſit compatronus, eis conſentiendo dicetur ipſe præſentatus à maiori parte, dummodo ipſe non præſentet ſeipſum, ſed tantum con-
10 ſentiat præſentationi de ſe factæ. Ioan. And. Bald. Card. Abb. & alij in c. cum in iure, de elect. Lambert. in d. quaſt. 8. princ. art. 7. per totum, & art. 8. num. 4. Ricc. d. reſol. 179. num. 3. Rot. diuerſ. d. deciſ. 185. num. 5. Tuſch. littera P, concluſ. 38. n. 6. Barboſ. d. alleg. 72. n. 91.

Sed hoc non ſoluit dubium, quia nos quærimus quid agendum ſit quando vnicus eſt patronus, qui ſeipſum
11 præſentare deſiderat: & certè in hoc Ricc. d. reſol. 179. num. 4. rem claram facit, dicit enim quòd hodie in praxi ſeruatur, vt patronus conſtituat procuratorem cum poteſtate præſentandi non nominando perſonam, quia talis procurator virtute dicti mandati poterit mandantem præſentare, & multos pro hac ſententia allegat, & reſtatur ita fuiſſe in Rota deciſum. Et ſanè ſi hæc vera eſſent, facilis eſſet cautela ad euitandam diſpoſitionem d. cap. per veſtras, de iurepatr. Verùm Doctores, & auctoritates allegatæ non dicunt id, ad quod per Riccium allegantur, immò contrarium, & ideò verius eſt, & receptius, non poſſe patronum præſentari à ſuo procuratore quomodocumque conſtituto, quia actus mandanti attribui-
12 tur, non exequenti. Card. in cap. ex inſinuatione, in fin. de iurepatr. latè Lambert. d. quaſt. 8. princ. art. 9. num. 1. 2. 5. Verall. d. deciſ. 400. num. 1. Rot. diuerſ. d. deciſ. 185. n. 1. 4. Tuſch. d. concluſ. 138. n. 2. perbellè Barboſ. de off. Epiſc. part. 3. alleg. 72. num. 87. 88. qui etiam dicit, quòd ſubſtitutus ab eodem procuratore non poterit patronum, aut ſubſtituentem præſentare, adeò vt in hoc Riccius valde allucinatus ſit, & iſta non eſt bona cautela.

Hinc ſecundò aliqui dicebant hoc non procedere in primo fundatore, qui poteſt ſeipſum præſentare, ex Farin. deciſ. 530. part. 1. quod vtique verum puto, quia
fundator poteſt in erectione beneficij apponere pacta, & 13
conditiones, quas vult, etiam iuri communi contrarias, accedente Ordinarij conſenſu, cap. præterea, il ſecundo, de iurepatr. cap. quantò, de cenſ. Imol. in cap. conſtitutus, n. 22. de conſuet. Lambert. d. tract. lib. 1. part. 1 quaſt. 8. art. 1. n. 49.
Farin. d. deciſ. 530. num. 2. Prax. Archiep. Neap. cap. 102. 14
num. 6. vbi tamen id limitat, & declarat multis modis, & ſanè prædicta de fundatore procedunt in eo, qui ipſe dotauit, verùm ſi fortè teſtator mandaret erigi vnum beneficium per hæredem ſuum, vtique hæres in erectione non poſſet ſe ipſum nominare, & de hoc paciſci, quia ipſe non eſt fundator, ſed executor; fundans enim dici-
tur ille, qui de ſuis bonis dotat. Barboſ. de off. Epiſc. p. 3. 15
alleg. 70. num. 1. 3.

At quid dicendum, ſi patronus non ſit fundator, ſed vnus ex ſucceſſoribus, & ſolus ſit? poteritne ſeipſum præſentare? vtique non, & in hoc nulla datur bona cautela. Benè verum eſt, quòd res non caret remedio, etenim poterit Prælatus, ad quem ſpectat inſtitutio, motu proprio vocare clericum patronum, & ei conferre beneficium vacans, & tenebit collatio, quia patronus acceptando eam videtur illi conſentire, immo talis patronus poterit rogare Epiſcopum, vel collatorem, vt ſibi illud beneficium conferat, dummodo non ſit curatum, & ipſe ſit indigens, & Epiſcopus poterit ei prouidere de
beneficio: ſic pulchrè Abb. in d. cap. per veſtras, num. 2. 16
verſ. credo poſſe, & num. 4. de iurepatr. Vgolin. de off. Epiſc. part. 1. cap. 51. §. 2. num. 1. in fin. Viuian. in prax. iuriſpatr. p. 1. lib. 6. c. 8. n. 4. Barboſ. de off. Epiſc. p. 3. alleg. 72. n. 90.

Hæc ſanè vera ſunt, ſed cùm ſiant modo deprecatiuo, non tenetur Epiſcopus conferre patrono beneficium ex
debito, & propterea non eſt tutum remedium: quid di- 17
cendum? Puto ſi cum ſecuritate procedere velis, neceſſe eſſe, vt liberè, & cum Epiſcopi conſenſu cedas, & do-
nes in perpetuum amico tuo iuſpatronatus, non pro illa 18
vice tantum, & ſic ille donatarius poterit præſentare donantem, qui erat patronus: ita Ioan. Andr. in cap. ex inſi-
nuatione, vbi pulchrè Abb. num. 7. & ibi DD. de iure- 19
patr. Roch. de Curt. eod. tract. verb. Ipſe, vel is à quo, q. 20. num. 37. Lambert. d. tract. lib. 2. part. 1. quaſt. 8. princ. art. 9. num. 3. & num. 5. in fin. Viuian. d. cap. 8. num. 10. Barboſ. d. alleg. 72. num. 95. & ſic tutus eris, quòd tuum ſit beneficium, & ita cenſeo iuri conuenire, dummodo abſit fraus, & ſit vera donatio, non ficta, & palliata, vel ad tempus: propterea melius eſt rogare Prælatum, & preces ei offerre, vt velit patronum ex ſua gratia, & benignitate inſtituere: quod ſi recuſet, patronus alium nominabit, & præſentabit, non eſt tamen credendum, quòd Prælatus id ſit denegaturus, quia ſua non intereſt, & ſatis conuenit patronis rem gratam facere.

CAPVT LXX.

EPITOME.

An, & quando valeat legatum rei communis hæredis, & legatarij, & quando valeat legatum rei ſtabilis factum forenſi contra ſtatutum id vetans.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas teſtatoris eſt ſeruanda.*
2 *Confeſſio vincit omnes probationes.*

3 Legatarius

3 *Legatarius habet tres actiones.*
4 *Legatarius non tenetur capere de manu hæredis rem non possidentis.*
5 *Legatum debet dare grauatus, non hæres.*
6 *Legatum rei alienæ non valet.*
7 *Hæres tenetur luere rem alienam legatam.*
8 *Legatum correctum firmum remanet in parte non correcta.*
9 *Legatarius potest grauari in plus etiam, quàm fuerit honoratus.*
10 *Grauari potest omnis commodum recipiens à testatore.*
11 *Legans rem hæredis communem quid relinquere intelligatur.*
12 *Quod non mutatur, stare non prohibetur.*
13 *Limitata causa limitatum producit effectum.*
14 *Extraneus testatoris quis dicatur.*
15 *Legatarius in re legata habetur pro hærede.*
16 *Legatarius grauari potest.*
17 *Legatarius tenetur ad onus sibi iniunctum.*
18 *Coniecturæ non habent locum in claris.*
19 *Voluntas testatoris est indiuidua.*
20 *Voluntas defuncti non potest pro parte acceptari, & pro parte non.*
21 *Forensis habilitatus potest acquirere stabilia.*
22 *Ciuilitas potest concedi quoad quædam.*
23 *Ciuilitas ex priuilegio sufficit ad acquirendum stabilia.*
24 *Habilitas concessa forensi ad acquirendum quando ei prosit.*
25 *Alienationis prohibitio in forensem non habet locum, nisi re tradita.*
26 *Habilitatio forensis ante iudicium motum eum iuuat.*
27 *Habilitatus fingitur ab initio fuisse habilis.*
28 *Forensis paratus effici ciuis est capax stabilium.*
29 *Habitationis tempus retrotrahitur.*
30 *Fisci ius nemini licet allegare.*
31 *Tertius iura fisci non potest opponere.*
32 *Qui vult consequens, vult etiam omne necessarium antecedens.*
33 *Forensis per annum potest rem stabilem retinere.*
34 *Forensis potest retinere rem stabilem parui valoris.*
35 *Forensis potest consequi æstimationem rei stabilis sibi relictæ.*
36 *Æstimatio quando debeatur forensi rei stabilis sibi relictæ.*
37 *Forensis potest alienare in forensem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa compromissaria DD. Propertij, & aliorum de Pontiis cum D. Francisco Pontio existimo facile concludi posse, quòd arbiter debeat laudare, & condemnare dictum D. Franciscum ad tradendum dicto D. Propertio medietatem domorum per eos petitam, siquidem eius intentio satis fundata est super clara dispositione D. Baptistæ Pontij, qui suo testamento reliquit dictas
1 domos dicto Propertio, & consortibus, eius enim voluntas est seruanda, §. *disponat*, in *Auth. de nupt.* nam testamentum negari non potest, quoniam sic disposuisse fassus est dictus D. Franciscus, cuius confessio vin-
2 cit omnes probationes, *l. 1. de confess. cap. at si clerici, de iudic.* & D. Propertius probauit esse de vocatis in dicto testamento, adeò vt in hoc non supersit difficultas.

Similiter ad sustinendum iudicium reale, probatum est reum conuentum possidere vti proprias domos prædictas à die mortis testatoris, adeo vt contra eum possit hoc iudicium dirigi, licèt non sit hæres dicti D. Baptistæ, quoniam legatarius tres habet actiones, scilicet personalem, realem, & hypothecariam, §. *nostra autem,*
3 *Inst. de legat.* & vbi hæres institutus non possidet rem legatam, tunc legatarius non tenetur eam capere de manu hæredis, *l. non est dubium*, vbi Iaf. & DD. *C. de le- 4 gat.* & maximè quando res legata est alterius legatarij, quia tunc grauatus tenetur præstare legatum, non hæres, *l. planè*, §. *si cui Sticus*, & *l. si mihi Sticus*, *ff. de 5 legat. primò.* Siue igitur dictæ domus fuerint rei conuenti, siue testatoris, semper contra possidentem rectè actio dirigitur: bene verum est, quòd regulariter probandum est testatorem fuisse dominum rei legatæ, alioquin si aliena sit, vel inutile est legatum, aut contra hæredem, pro luitione est agendum, §. *non solùm*, *Instit. 6 de leg.*

Vt autem magis sim amicus veritatis, quàm Platonis, prius me oportet fateri actores non posse consequi à dicto D. Francisco vnam partem domus dictam *il Torazzo*, olim venditam de mandato testatoris, etiamsi in legato comprehenderetur, quia vel alienatione legatum intellitur reuocatum, vel contra hæredes agendum est pro lui- 7 tione, aut æstimatione consequenda, *l. fideicommissa*, §. *si rem suam*, vbi DD. *ff. de leg. 3.*

Similiter dicti consortes solùm prætendunt medietatem dictarum domorum, eo quòd testator mutata voluntate moderatus sit legatum, & in Codicillis reliquerit dimidiam illarum dicto D. Antonio, & propterea quoad dimidiam partem videtur ademisse legatum integrum in testamento factum, ita tamen quòd in alia dimidia firmum remanserit, *l. translatio*; *l. alumnæ*, §. *qui filias*, *ff. de 8 adim. leg.* in terminis Menoch. *conf. 333. n. 18.* & *conf. 452. num. 11.*

Et licèt satis constare videatur domos prædictas fuisse testatoris, cùm eas appellauerit suas in codicillis, qui contra dictum D. Franciscum producentem plenè probant, *l. cùm precum*, *C. de liber. caus.* Gramm. *conf. ciuil. 89. col. 1.* tamen, etsi id non appareret, immo dictus D. Franciscus, vel eius pater verè fuissent illarum domini, cum à testatore fuerit duplici legato honoratus valoris multò maioris, tenetur ad legatum præstandum, & ad obedientiam testatoris, qui eos obligauit ad renunciandum omnia eorum iura, quæ in dictis domibus habebant; etenim testator potest alteri legare rem propriam legatarij, etiamsi pluris valeret, quàm res legata à grauato acceptata, *l. Imperator Antonius*, *vers. Enim verò*, vbi 9 Bart. *num. 4.* Castr. *num. 1. in fin. de legat. 2. l. si minor, la prima, iunct. gl. in verb. paratus sit*, vbi DD. *de minor.* Corn. *conf. 95. num. 1. vol. 1.* Soc. Iun. *conf. 122. num. 15. vol. 1.* Curt. Iun. *conf. 55. num. 11.* Surd. *conf. 466. num. 15. in fin.* Peregr. *de fideicomm. art. 33. num. 39.* grauari enim potest quicumque habens à testatore commodum pecuniarium. Crass. *de success.* §. *legatum*, *quæst. 13. num. 7.* quæ multò magis 10 habent locum coram Arbitratore, qui procedit de bono, & æquo, omissis iuris apicibus. Borell. *de arb.* §. *3. gl. 1. num. 32.*

Nec obstant motiua, quia certum est, quòd si testator legat rem sibi cum hærede communé, intelligitur legasse 11 non solum partem suam, sed etiam hæredis. Crass. *d. §. legatum, q. 14. n. 8.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 9. tit. 1. n. 12.* & licèt id non procedat quando testator dixit se legare rem suam, & tamen erat communis, quia tunc videtur ius suum tantùm legasse, Mantic. *d. tit. 1. num. 12.* tamen id non ferit casum nostrum, quia testator noster absolutè dixit: *Lascio le case di Carpi à M. Ponto de Pontij*, & quavis postea in codicilis dixerit moderando primum legatum, se relinquere D. Antonio *la metà delle sue case*, hoc minuit potiùs legatum D. Antonij, quàm D. Pontij, quia stantibus prædictis cùm testator esset dominus saltem dimidiæ partis, ita relinquendo non videtur legasse dicto D. Antonio nisi dimidiam dimidiæ. Mantic. *d. lib. 9. tit. 1. num. 14.* Crass. *d.* §. *legatum*, *q. 14. num. 20.* & sic cùm primum legatum de vniuersis domibus D. Pontio factum solum corrigatur quoad dimidiam dimidiæ, in aliis tribus partibus firmum remanet, *l. 3.* §. *cum Titio*, *ff. de adim. leg.* Menoch. *d. conf. 452. num. 11.* quod enim non mutatur, 12 stare non prohibetur, *l. sancimus*, *C. de testam. l. si tibi*, §. *filias*,

lias, de adim. leg. & limitata causa limitatum producit
13 effectum, l. in agris, ff. de acquir. rer. dom. l. cancellauerat, ff.
de his, quæ in test. del.

Nec valet replicatio, quod prædicta loquantur in re
communi cum hærede, nos autem versemur in re com-
muni cum extraneo; etenim respondetur in hac materia
eum dici extraneum, qui à testatore in nihilo est hono-
14 ratus, quod de legatario dici non potest, quia respectu
rei legatæ, & eius occasione habetur pro hærede, l. id
15 tempus, §. in re legata, ff. de vsucap. Ias. in l. apud Iulianum,
num. 10. in fin. de leg. 1. Ceph. consil. 386. num. 31. Marca-
brun. cons. 15. num. 30. Surd. cons. 466. n. 15. Peregr. cons. 9.
n. 6. lib. 1. Mantic. de tac. & conuent. lib. 14. tit. 28. n. 46.
vbi de communi, & ideò legatarius sicut hæres, grauari
16 potest, l. 1. §. sciendum, ff. de leg. 3. Surd. d. cons. 466. num. 15.
Peregr. de fideicomm. art. 3. num. 10. in fin. & si accepta-
uit legatum cum onere, tenetur ad similitudinem hære-
17 dis ad præstationem oneris sibi iniuncti, l. pœnales, §. si Ti-
tio, ff. ad l. falcid. Curt. cons. 199. n. 12.

Et hæc sanè procedunt, etiamsi dubia esset testatoris
voluntas, & non constaret clarè de eius mente, vt inquit
Bart. in l. serui electione, §. cum fundus, in princ. ff. de leg. 1.
verùm nos sumus in claris, quòd voluit plenè domos
relinquere D. Pontio, etiam quoad partem communem,
dixit enim: *Che il sopradetto M. Antonio, & M. Alberto
mei fratelli siano tenuti renunciare ogni ragione, ch'auesse-
ro nelle case di Carpi al detto M. Pontio*, ideò in claris non
est locus coniecturis, l. continuus, §. cùm ita, de verb. oblig.
& cùm in Codicillis solum in dimidia dimidiæ videatur
18 secundùm prædicta facta moderatio, in reliquis firmum
remanet legatum, d. l. cancellauerat.

Nec possunt isti rei conuenti voluntatem testatoris
diuidere, & in fauorabilibus tantùm acceptare, quia
voluntas testatoris est indiuidua, & est semper eadem, li-
cèt diuersis declaretur scripturis, adeò vt non possit pro
parte acceptari, maximè in præiudicium tertij, l. quidam
elogio, vers. placuit, C. de iure delib. l. etiamsi partis, de
19 leg. 1. l. vnic. §. his ita, vers. in his, C. de caduc. toll. l. eum qui, ff.
quibus vt indign. Petr. de fideicomm. quæst. 10. numer. 82.
20 Surd. decis. 7. num. 40. alioquin magnum absurdum re-
sultaret, quia hæredes, vel legatarij semper, aut plerum-
que acceptarent emolumentum, reiecto quocumque
onere.

Transeamus igitur ad aliud motiuum, quod quidem
videtur mendicatum, quoniam fundatur in statuto pro-
hibente alienationem in forenses, & propterea dictus
D. Propertius videtur incapax legati dictarum domorum,
vti forensis, nam id ei non videtur posse nocere ex mul-
tis, & primò, quia fuit habilitatus à Communitate, vt
21 possit consequi, & possidere dictas domos, ac si esset
ciuis Carpi, quòd fieri potest. Castr. cons. 85. n. 3. 4. lib. 1.
22 ciuilitas enim potest concedi etiam quoad quædam tan-
tum. Castr. d. loco. Soc. Iun. cons. 18. num. 33. vers. & ex
23 iam dictis, lib. 3. & sufficit ciuilitas ex priuilegio ad ac-
quirendum stabilia. Menoch. consil. 165. numer. 9. vers.
quartò.

Et satis est, dictum D. Propertium fuisse habilitatum
ante rei traditionem, & priusquam corporalem domo-
rum obtineret possessionem: pulchrè Castr. cons. 286.
24 num. 1. vers. postquam, libr... & in l. si quis filio exhæredato,
§. irritum, ff. de iniust. testam. & cons. 234. num. 3. part. 2.
Commen. cons. 84. col. 1. And. Barbat. in rubr. de reb. Eccl.
non alien. col. 10. Ambros. Opiz in l. filiusfam. §. diui, n. 114.
vbi Crott. num. 73. ff. de leg. 1. Zuccard. in l. fin. num. 23. C.
de edict. D. Adrian. toll. pulchrè Rip. d. cons. 81. num. 25.
lib. 1. Ruin. cons. 139. num. 12. versic. non omitto, vol. 5.
Plot. cons. 19. num. 29. Soc. Sen. cons. 81. num. 11. lib. 3. Al-
bert. Brun. de stat. art. 7. quæst. 5. num. 29. Menoch. d. con-
sil. 165. num. 16. & cons. 473. num. 15. Gratian. disc. for. lib. 2.
cap. 219. n. 4. 14. 18.

Non eim fit locus dicto Statuto prohibenti aliena-
tionem stabilium in forensem, nisi priùs res deueniat ad
manus forensis, & ab eo actualiter detineatur, & pœnæ
eius non habent locum, etiamsi prius legatum, seu con-
tractus esset perfectus. Bald. cons. 314. num. 2. in fin. libr. 3. 25
pulchrè Castr. cons. 286. num. 2. lib. 2. latè Soc. Iun. con-
sil. 3. n. 19. versic. siquidem, num. 20. 21. 22. 23. lib. 3. Barbos.
cons. 70. vol. 3. Menoch. d. cons. 473. num. 15. Monterent. ad
Statuta Bonon. lib. 4. rub. de prohib. alien. rei immob. in verbo,
Sub pœna. Et propterea si ante traditionem rei, & ante
iudicium motum forensis fiat habilis, cessat ratio, & dis-
positio Statuti, quia res peruenit ad casum, à quo inci-
pere potest. Castr. d. cons. 286. num. 2. Cuman. d. cons. 44. 26
col. fin. Zuccard. in d. l. fin. num. 23. Rip. d. cons. 81. num. 25.
latè Gratian. d. cap. 219. num. 4. 14. 18. habilitas enim re
integra retrotrahitur, sicut ius postliminij, à die agniti 27
legati. Menoch. d. cons. 165. num. 16. Gratian. d. cap. 219.
num. 6. 7.

Nec mirum, quia ad euitandum hoc statutum secun-
dum aliquos sufficit, quòd forensis sit paratus effici ci-
uis, etiamsi nondum factus sit, vt inquit Bart. in l. ven- 28
tre, num. 11. vers. facit, vbi etiam Alciat. num. 22. ff. de
acquir. hær. de communi Soc. Iun. cons. 18. num. 19. vol. 3.
Ruin. cons. 71. num. 4. vers. prout, lib. 1. Brun. d. loco.
Menoch. d. cons. 473. num. 16. quòd tamen verum non
puto, si interim tertio ius sit quæsitum, vel ante habi-
litationem fiat rei traditio per ea quæ alibi scripsimus,
licèt possit dici, & satis lepidè, quòd secuta habilitatio-
ne ante traditionem non possit dici alicui ius quæsitum
virtute retrotractionis, per quam ab initio ille videtur
fuisse habilis, & interim nemini fuisse ius quæsitum, nisi
reuocabiliter propter retrotractionem. Rip. d. cons. 81.
num. 25. Castr. d. cons. 286. numer. 2. Menoch. d. cons. 165. 29
num. 16. ad rem Peregr. de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. n. 89. vers.
adducunt.

Addi potest, quòd si cui ius quæsitum est, id fisco tan-
tum competere potest, cùm imponatur pœna confisca-
tionis, ideo sequitur, quòd solus fiscus hanc caducita-
tem opponere possit; nam tertius id facere non potest,
antequam fiscus rem incorporauerit, quia potest fiscus il- 30
lud ius non agnoscere, & recusare. Bart. in tract. de re-
prasal. quæst. 5. princip. ad secundum, num. 4. pulchrè Soc.
Iun. cons. 18. num. 18. lib. 3. Menoch. d. cons. 165. num. 12.
vers. sextò. Peregr. cons. 19. num. 24. lib. 3. tertius enim iu- 31
ra fisci opponere non potest, nisi fisco volente. Bart. in
l. 2. de except. rei iud. Soc. Iun. cons. 130. numer. 10. 11.
lib. 3. Crauet. cons. 774. num. 7. & consil. 941. num. 22.
Cùm igitur fiscus taceat, & Ciuitas id æquo animo to-
leret, aduersarius non debet audiri, sic iura tertij oppo-
nens. Soc. Iun. d. consil. 18. numer. 18. Peregr. d. cons. 19.
num. 24.

Sed nec fiscus Ciuitatis ius aliquod habet, & si habuis-
set, videtur illud renunciasse ad fauorem D. Propertij,
dum expressè eum habilitauit ad acquirendum, & reti-
nendum dictas domos, perinde ac si ciuis esset, vt dixit
Soc. Iun. d. cons. 130. num. 11. vers. plus fortè, lib. 3. etenim 32
qui vult consequens, vult etiam omne necessarium an-
tecedens, l. 2. vbi gl. & DD. de iurisd. om. iud. & cùm aduer-
sarij pariter forenses sint, non possunt id opponere. Cra-
uet. cons. 507. num. 9. vers. rursus. Benè verum est, quòd si
statutum vocaret prius agnatos, quàm fiscum, illi pos-
sent excludere forensem: & si solus fiscus vocaretur,
potest videri, quòd liceat rem stabilem per annum reti-
nere, & postea vendere subdito, & sibi pretium retinere. 33
Alex. d. cons. 120. n. 4. lib. 1.

Vlteriùs cùm domus prædictæ sint tenuis redditus, &
exigui valoris, videntur posse retineri per forensem,
quia statutum prohibens talem alienationem non habet
locum in re exigui momenti, ex textu in l. Senatus, §. Mar- 34
cellus, ff. de leg. 1. Alex. cons. 104. num. 7. lib. 1. Brun. de stat.
fœm. exclud. art. 9. princ. quæst. 11. n. 95. 96. & seqq. vbi exor-
nat multis exemplis.

Accedat, quòd etiamsi dictus D. Propertius esset in-
capax rei stabilis, tamen non obstante statuto ei danda
esset

esset rei legatæ æstimatio, per textum *in l. filiusfamilias*
miles, §. si quid alicui, vbi Bart. *num.* 1. & Bald. ibi: *pone*
35 *exemplum.* Castr. *vers. & pone.* Ang. & Imol. *ff. de leg.* 1.
Alex. *in l. apud Iulianum*, aliàs *Aphricanus*, §. *constat*, *n.* 13.
vers. sed dic, vbi Ias. *num.* 34. 35. *ff. eod.* Ruin *cons.* 130. *n.* 10.
vers. vbi vult, lib. 1. Alberic. *de stat. lib.* 2. *quæst.* 2. *n.* 5. Brun.
eod. tract. art. 9. *princ. quæst.* 11. *num.* 89. 90. Decian. *cons* 35.
num. 62. *lib.* 1. Monterent. *ad Stat. Bon. lib.* 4. *rubr. de prohib.*
alien. rer. immob. in verb. vltima voluntate. Petr. Caball. *consil.* 16. *n.* 29. *& seq. libr.* 2. vbi dicit id procedere siue statutum loquatur in rem, siue in personam, quod licèt in contractibus non esset facile ad obtinendum, tamen in vltimis voluntatibus videtur tolerandum. Brun. *d. q.* 11.
36 *num.* 91. *vers. mouentur.* Monterent. *d. loco.* Benè verum
est, quòd in casu nostro id non posset obtineri, neque in vltimis voluntatibus, quia Statutum Ferrar. *lib.* 2. *rubr.* 98. voluit neque æstimationem esse debitam, & propterea non potest peti. Surd. *decis.* 30. *num.* 5. Caball. *d. cons.* 16. *num.* 35.

Meliùs igitur dicam, quòd testator, qui reliquit dicto Propertio dictas domos, erat pariter forensis, oriundus Rolo, & habitator Ferrariæ, sicut etiam sunt aduersarij, ideo non habet locum dictum statutũ de alienatione prohibita in forensem; siquidem ex eo forensis vti non subditus nullo modo prohibetur alienare in alium forensem, quia tunc reipublicæ nullum fit præiudicium. Bart. *in l.*
37 *multùm, vers. vnde, ff. de verb. oblig.* Rip. *d. cons.* 81. *num.* 11.
12. *lib.* 1. Ceph. *cons.* 161. *numer.* 10. 11. Butsat. *cons.* 8. *num.* 27. *lib.* 1. Peregr. *cons.* 19. *num.* 1. & *num.* 29. *lib.* 3. & alibi dixi, & propterea concludo ad fauorem dicti D. Propertij. Et ita, &c.

CAPVT LXXI.

EPITOME.

Ius accrescendi an sit potius, quàm ius substitutionis, maximè in vsufructu, & an substitutio pluribus facta habeat locum vno tantum defuncto, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus morte finitur.*
2 *Vsusfructus non transit ad hæredes.*
3 *Coniunctus in vltimis voluntatibus quis dicatur re, & verbis.*
4 *Legatarius coniunctus re, & verbis habetur pro vna persona simul cum alio.*
5 *Ius accrescendi facit, vt portio deficientis statim coniuncto acquiratur.*
6 *Ius accrescendi non habet locum post emolumentum alteri quæsitum.*
7 *Vsusfructus legatum semper admittit ius accrescendi.*
8 *Vsusfructus semper est in fieri.*
9 *Coniuncti quando faciant partes per concursum.*
10 *Legatum vsusfructus quomodo acquiratur coniunctis.*
11 *Substitutio vincit ius accrescendi.*
12 *Ius non decrescendi vincit substitutionem.*
13 *Communitas re, & verbis totum capit ex se.*
14 *Substitutio facta pluribus non habet locum, nisi omnibus defunctis.*
15 *Legatarij coniuncti quomodo excludant substitutum.*
16 *Substitutione pluribus copulatiuè facta an coniunctus præferatur substituto.*
17 *Substitutus singulariter vincit coniunctum.*
18 *Substitutus non admittitur, nisi post mortem omnium.*
19 *Substitutio quando intelligatur facta post vltimum morientem.*
20 *Substitutio fideicommissaria pluribus facta habet locum, si vnus deficiat.*
21 *Pluralitas resoluitur in singularitatem.*
22 *Ius accrescendi cessat post agnitionem legati.*
23 *Vsusfructus nunquam dicitur quæsitus pro futuro tempore.*
24 *Mors vnius an faciat locum substitutis pluribus.*
25 *Legatum vsusfructus præfert coniunctum substituto.*
26 *Substitutio facta in toto pluribus personis an verificetur vno defuncto.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpensi pro Domina Oliua Grilinzona censui iuri esse consonum, vt ipsa consequatur dimidiam vsusfructus, de quo in testamento D. Giberti Grilinzoni, qui reliquit D. Iuniperæ Bellentanæ suæ vxori vsumfructum medietatis bonorum stabilium, & aliam medietatem DD. Hyppolitæ, & Oliuæ eius sororibus, subiungẽs, quòd illis defunctis dicta D. Iunipera possit gaudere altera dimidia: & cùm de mundo abiisset è viuis D. Hyppolita, quæsitum fuit, an eius portio vsusfructus spectaret ad dictam D. Iuniperam, vel ad dictam D. Oliuam.

In quo puncto, vt dixi, ego consului pro D. Oliua, dicens rem esse per se claram; nam certum est, quod vsus-
fructus morte finitur, ad textum *in l.* 2. §. *morte, ff. quib. mod.* 1
vsusfr. amitt. & *in* §. *finitur, Inst. de vsufr.* & *in l. ambiguitatem, C. eod.* Ceph. *cons.* 436. *num.* 94. vbi inquit etiam, quòd vsusfructus non transit ad hæredes vsufructuantis, nisi eis quoque expressè relinquatur: ideò sublata de medio
D. Hyppolita non est amplius, qui concurrat cum ea ad 2
vsufructuandum dictam medietatem.

Nam dictus D. Gibertus in eadem oratione dictis eius sororibus coniunctim reliquit vsumfructum medietatis eius bonorum, partibus neutri assignatis; & ideò sequitur eas dici in legato prædicto re, & verbis coniunctas, se-
cundùm Ias. *in rep. l. re coniuncti, n.* 13. & *n.* 88. & ibi Rip. 3
n. 54. *ff. de leg. primo*, latè Rim. Iun. *cons.* 279. *num.* 152. adeo, vt vtraque earum loco vnius personæ habeatur, & vnius
corpus censeatur, *l. planè*, 2. *ff. de leg. primo.* Parif. *cons.* 18. 4
n. 84. *lib.* 2. Rim. Iun. *cons.* 279. *num.* 153. & propterea portio deficientis statim socio, seu coniuncto in legato accrescit, & maximè in legato vsusfructus, in quo præcipuè est locus iuri accrescendi, ad textum *in l.* 1 §. 1. & §.
interdum, vbi DD. *ff. de vsufr. accresc. l.* 2. §. *hac autem, ff. qui-* 5
bus mod. vsufr. Surd. *cons.* 123. *n.* 10 Borgn *de vsufr num.* 64. Crass. *de success.* § *ius accrescendi, quæst.* 9. *n.* 2.

Et quamvis ius accrescendi non habeat locum, postquam alteri emolumentum est quæsitum, etsi postea ille deficiat, vt inquit Ias. *in d. l. re coniuncti, num.* 121. vbi etiam
Rip. *num.* 155. hoc tamen non procedit in legato vsusfru- 6
ctus, in quo semper est locus iuri accrescendi, siue dum constituitur, siue dum perditur, quia semper est in fieri, & quotidie per patientiam constituitur: textus est *in d.*
l. 1. §. *interdum, vers. sed in vsufr. ff. de vsufr. accresc.* Bart. 7
in d. l. re coniuncti, *num* 49. vbi Ias. *num.* 222. Rip. *n.* 156.
Crott. *num.* 81. & DD. *ff. de leg. primo.* Peregr. *cons.* 69. *n.* 2. 8
lib. 1.

Immò stante, quòd dictæ sorores in eo legato sunt coniunctæ re, & verbis, non faciunt partes, nisi per concursum adeo, vt portio deficientis ad superstitem con-
iunctum potius spectet per ius non decrescendi, quàm per 9
ius accrescendi: ita Corn. *cons.* 204. *num.* 2. *lib.* 4. de communi testatur Ferdin. Vasq. *de success. creat.* §. 10. *n.* 128. hoc enim est de natura huius legati, vt quamprimum vnus ex coniunctis non inueniat alterum, qui secum concurrat, solus ipse vtatur in totum iure suo, ad textum *in d. l.* 1. *in*
fin. ff. de vsufr. accresc. & *in l. si mulier, ff. eod.* Peregr. *cons.* 70. 10
n. 16. *lib.* 1. Ergo ad D. Oliuam spectat totius istius dimidiæ vsusfructus.

Neque obstat, quòd sororibus prædictis deficientibus

bus ſubſtituta fuerit dicta D.Iunipera,& quod ſubſtitutio vincat regulariter ius accreſcendi, ex Bart. *in d. l. re*
11 *coniuncti,num* 33.vbi Iaſ.Rip.& DD.*ff.de leg.primo* Nam reſpondetur illud procedere in ſimplici iure accreſcendi, non autem in iure non decreſcendi, quod eſt fortius,& validius,& facit, vt quis totum habeat iure ſuo, quia
12 totum ſibi relictum eſt, vt inquit Iaſ. *in d.l. re coniuncti, num.*152. in iure enim accreſcendi coniunctus videtur de nouo acquirere, quia pars tantùm ei videtur relicta, in iure verò non decreſcendi coniunctus nihil de nouo
13 acquirit, quia totum ſibi erat relictum,Peregr.*d.conſ.*70. *num.*16.

Deinde reſpondeo non eueniſſe caſum ſubſtitutionis quæ ſub conditione mortis dictarum ſororum facta eſt, & altera ſuperſtite non poteſt dici adimpleta per mor-
14 tem vnius,interitus enim ambarum requiritur, ad textum *in l.ſi heredi plures, ff.de cond.inſt.* & in terminis eſt textus *in l.Codicillis,verſ.hoc amplius,ff.de vſufr.leg.*Corn. *d. conſ.*204. *num.*1.*lib.*4. qui præciſè loquitur ad rem noſtram de legato facto in medietate cuiuſdam zardini tribus puellis, donec nuberent, & concludit, quòd vna nubente cæteræ totum habent per ius non decreſcendi, & à portione nubentis excludunt ſubſtitutum: ita etiam
15 ſentit Ludouiſ.Sacca *conſ.*176.*n.*12. *lib.*2. Carthar. *deciſ.* 102.*num.*5.

Non enim hîc pluralitas reſoluitur in ſingularitates, quia quando ſubſtituto facta eſt pluribus copulatiuè, ſi vnus deficiat, alter coniunctus totum habet,& excludit
16 ſubſtitutum per ius accreſcendi, vt poſt Bart.inquit Iaſ. *in d.l.re coniuncti,num.*161.vbi Rip.*n.*129.*ff.de leg.primo:* pulchrè Rim Iun. *conſ.*279. *num.*159.160. Gratian. *diſc. for.libr.*2.*cap.*299.*num.*3.*& ſeqq.* quoniam hoc caſu ſubſtitutio non tam vni quàm vniuerſo gradui facta cenſetur, & ſic coniunctus in re legata præfertur ſubſtituto, & ſi quæ ſunt contraria, procedunt, quando ſingulariter, & nominatim quis alteri eſt ſubſtitutus, vt poſt
17 Caſtr. Soc Vaſq.& alios teſtatur Michael Craſſ. *de ſucceſſ.*§.*ſubſtitutio,quaeſt.*13. *num.*3. *in fin.*Aluar.Valaſch.*conſultat.*139. *num.*8. qui pulchrè loquitur, & idem tradit Ceph. *conſ.*166. *num.*27.28. vbi firmat ſubſtitutum non
18 admitti, niſi præcedente morte omnium, quibus ſubſtitutio facta eſt. Gratian. *diſc.for.lib.*2. *d. cap.*299.*n.*10.11. vbi pariter diſtinguit de ſubſtitutione facta coniunctim, & facta diſiunctim, etenim vbi ſubſtitutio fit poſt mortem plurium, tunc cenſetur facta poſt vltimum morien-
19 tem.Textus *in d.l. Codicillis, verſic.reſpondi,de vſufr. legat.* Pariſ. *conſ.*43.*num.*26.27. *lib.*2.

Non obſtat autem illa famigerata DD. ſententia, de
20 qua *in l.heredes mei, §.cùm ita, ff. ad Trebell.* quod ſcilicet in ſubſtitutione fideicommiſſaria pluribus facta ſi vnus decedat, portio eius ſpectet ad ſubſtitutum, non autem ad coniunctum, eo quòd pluralitas reſoluatur in ſingularitates.Nam reſpondetur id poſſe procedere in le-
21 gato proprietatis, non vſusfructus,ſecundùm Bart. *in d. l. codicillis,& in d.§. cùm ita, col.*2. *verſ.oppono,* quoniam in legato proprietatis poſt agnitionem ceſſat ius accreſ-
22 cendi, vt inquit Iaſ. *in d. l. re coniuncti, num.*221. vbi Rip.*numer.*156. *ff. de leg. primo.* Quæ ratio ceſſat potiùs in legato vſusfructus,qui pro futuro tempore nunquam poteſt dici acquiſitus, ſed quotidie conſtituitur,
23 *d. l.*1. §. *interdum, de vſufr. accreſc.* Iaſ. *in d. l. re coniuncti, numer.*102. Peregr. *d. conſil.*70. *num.*16. & propterea huic caſui non poteſt accommodari exemplum fideicommiſſariæ ſubſtitutionis, quæ poſt ius quæſitum ei, cui fit, ſuum ſortitur effectum, ſed cùm in vſufructu nunquam ius quæſitum dicatur pro futuro tempore, ſubſtitutio eius reſpectu ſemper cenſetur potiùs vulgaris, quàm fideicommiſſaria, etiamſi in tempus mortis conferatur.

Et quamvis etiam in legato proprietatis multi affirmauerint veriorem etiam,& magis communem eſſe DD. ſententiam, vt ſubſtitutio pluribus facta non habeat locum,niſi omnibus defunctis,vt per Lud. Sacca *conſ.*176. 24
*num.*14.*lib.*2. tamen eſto, quod verius eſt contrarium, nihilominus in legato vſusfructus admittunt omnes coniunctum præferri ſubſtituto,quando ſubſtitutio pluribus facta eſt, non quidem ſingulariter, ſed copulatiuè, ad
textum *in d. l. codicillis, verſ. hoc amplius, de vſufr. leg.* 25
Bart. *in d.l.heredes mei, §. cùm ita, num.*5. *verſic. fallit,* & ibi latè Zanch. *part.*8. *num.*272.*in fin.* Soc. Iun. *n.*91.92. *de leg. primò.* Bart. *in d.l. codicillis.*Iaſ.*in l.pen. num.*9. vbi Curr.Iun.*num.*12.& Coraſ.*in fin.C.de impub.& aliis ſubſt.* Corn.*d.conſ.*204.*num.*1.Ruin.*in d §.cùm ita,num.*58.Bald. *in l.*1.*num.*6.*C.de cond.inſert.*Menoch.*conſ.*797.*n.*35. Gratian. *diſc.for.lib.*2.*cap.*299. *num.*11. qui de communi teſtantur, quia eo caſu coniunctus nihil de nouo acquirit ex morte alterius, ſed totum iure ſuo capit per ius non decreſcendi.

Secundò reſpondetur illam concluſionem non procedere,quando ſubſtitutio facta eſt pluribus in toto,vt hic, in tota dimidia parte vſusfructus,tunc enim altero coniunctorum defuncto ſubſtitutus non poteſt quidquam capere, ſed cenſeri debet, quòd teſtator voluerit vltimum morientem grauare, & ante omnium mortem ſubſtitutum excludere, & ſic reciproco fideicommiſſo, vel iure accreſcendi interim totum ad coniunctum ſpectare:
textus eſt *in l.quidam teſtamento,* vbi Bart.*numer.*4. *ff. de* 26
vulg. & pup. quem ſequuntur Bald. Aret. & Iaſ. *ibidem,* necnon Ang. Corn. Soc. & Ruin. *in d. §. cum ita,* & ibi præcipuè Rip.*num.*156. vbi de communi, & Ioan. Bologn.*num.*273.Dec.*in l.cùm quidam,col pen. ad fin. num.*7. *C.de impub. & aliis ſubſt.* Bero.*conſ.*69.*num.*1.& *conſ.*120. *num.*15.*lib.*2.plenè Pariſ.*conſ.*43.*num.*25 26.27.& *num.*33. vbi de magis communi, *lib.*2. Menoch. *lib.*4. *praeſ.*186. *num.*24.Ceph.*conſ.*166.*num.*30. Gratian. *d.diſc.*299. *n.*9. apud quos cæteri congeruntur, & variæ rationes adducuntur,& hîc id etiam firmari poſſet multis coniecturis ex teſtamento reſultantibus,ſed hæc ſatis,& abundè ſufficere credo. Et ita,&c.

CAPVT LXXII.

EPITOME.

Ius congrui, & retractus an habeat locum in datione in ſolutum extraiudiciali, & quando etiam in iudiciali.

SVMMARIVM.

1 *Vendens rem ſtabilem tenetur denunciare vicino.*
2 *Ius congrui non habet locum in datione in ſolutum iudiciali.*
3 *Facta non praeſumuntur.*
4 *Dicenti incumbit onus probandi.*
5 *Negatiua probatur ex inſpectione actorum.*
6 *Acta non probantur teſtibus,niſi ſint deperdita.*
7 *Inſtrumentum non probatur teſtibus, niſi probetur eſſe deperditum.*
8 *Inſtrumentum quod non dicit, nec nos dicere debemus.*
9 *Adiudicatio quomodo fiat.*
10 *Executio quo ordine fiat.*
11 *Adiudicatio iudicialis an ſubiiciatur retractui.*
12 *Iudicialis actus quiſnam dicatur.*
13 *Adiudicatio fit cauſa cognita.*
14 *Retractus ius quomodo procedat in adiudicatione.*
15 *Datio in ſolutum quando dicatur iudicialis.*
16 *Adiudicatio ex debito voluntario dicitur voluntaria quoad ius congrui.*

Ne

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpensi iuris congrui pro DD. Troilo Aldrouandio censui,& consului locum esse retractui ad formam statuti pro eodem pretio, quia D. Nicolaus Abbatus dedit,& in solutum consignauit terras, de quibus disceptatur, D. Francisco à Iudice, & non denunciauit dicto D. Troilo prædictam dationem in solutum, vti tene-
1 tur ex statuto Carpi *lib.4. rubr. de iure congrui, & vicinitatis.*

Et quamvis statutum loquatur de datione in solutum voluntaria, & extraiudiciali, & ideò non habeat locum in iudiciali, & necessaria, Alex. *consil.52. n. quarto, lib.1.*
2 Carpan. *ad statut. Mediol. cap.417. num.519. part.1.* tamen diximus non constare hic de aliqua adiudicatione
3 iudiciali, & satis est eam negare, quia facta non præsumuntur, *l. in libello, §. facta, ff. de capt. & postlim. reuers.*
4 *c. cùm in iure, de off. deleg. §. fin. Instit. de fideiuss.* & ei qui dicit, non ei qui negat, incumbit onus probandi,
5 *l.2.* vbi gloss.& DD. *ff. de probat.* & si quid à nobis prætenditur, satis negatiua nostra probatur ex actorum inspectione,vbi non legitur talis adiudicatio. Crauet. *con-*
6 *sil.497. num.19. consil.866. num.3.* & *consil.954. num.10.* & maximè quia acta non probantur testibus, nisi probetur etiam eorum deperditio. Alex. *consil.112.ad fin. lib.1.*
7 Mascard. *de probat. conclus.603. num.4.* sicut etiam instrumentum non potest probari testibus, nisi doceatur etiam de amissione instrumenti. Rip. *in l.1. num.81. 84.*
8 *ff. si cert. petat.* Decian. *consil. 82. numero secundo,* & Garz. *de benefic. part.7. capit.1. numero 47. vers. nec ad rem.*

Nec obstat allegatum instrumentum, in quo fit mentio de adiudicatione, quia non dicit eam fuisse iudicialem, & quod in eo non legitur,nec nos dicere debemus, quoniam omissum in instrumento non censetur inter partes actum. Crauet. *cons.630. num.2.*

Minùs obstat hæc esse facta saltem in executione eorum,quæ iudicialiter gesta sunt,quia hoc non sufficit,& adhuc adiudicatio potest dici voluntaria, quia non est
9 facta de mandato iudicis, & secundùm formam iuris, stante quod antequam deueniatur ad stabilia,oportet fa-
10 cere excussionem mobilium, & præmissis subhastationibus, si res non inueniat emptorem, tunc adiudicatur creditori, tum ex statuto Carpi *lib.2. rubr. de iur. reddit.* tum de iure communi, *l. ordo, C. de execut. rei iud. l.2.C. si in caus. iudic. l. à Diuo Pio, §.si pignora,*vbi Bart. & DD. *de re iudic.* His itaque non seruatis non deuenitur ad readiudicationem, & altera facta erit inualida. Vrsill. ad Afflict. *decis.358. num.1.2.*

Et formá non seruatá actus præsumitur fraudulentus, si enim res poneretur sub hasta, etiam vicinus posset offerre, & plus offerendo cæteris esset præferendus, & si plus aliis nollet offerre,sibi imputare deberet,si à iure vicinitatis excluderetur,quod subhastationibus non factis dici, & verificari non posset, & sic conuenit locum fieri
11 iuri congrui, & propterea dato etiam, quod iudicialis esset adiudicatio, tamen si fraudulenta appareret, adhuc locus esset retractui vigore statuti de iure congrui.Alex. *cons.52. in fin. lib.1.*

Nihil autem obstat illud dici iudiciale,quod fit coram iudice, etiamsi pro tribunali non sedeat, *l.voluit,§. fin.ff.*
12 *de interr.action.*quia respondeo quod licèt non cõstet hîc an dicta adiudicatio facta sit vllo modo coram iudice, tamen quia dicta lex *voluit,§.fin.*procedit in his,quæ fieri possunt absque causæ cognitione, vt ibidem declarat Bartolus,& DD.qui dicunt ea, quæ causâ cognitâ,& par-
13 te citata decernuntur à iudice sedente,fieri debere; adiudicatio autem est talis. Marant. *in specul. part.6. de execut. sententia, art.3. num.19. versic. Hunc.* Afin. *in prax. §.7.limit 9. num.12.*

Hinc cùm talis adiudicatio non fuerit facta à iudice, & cognita causa,& non habeat adiudicationis requisita, & formam, sed tantùm à parte facta sit, dicitur extraiudicialis, & comprehenditur à statuto de iure congrui, 14
quia illud tantùm cessat in datione in solutum facta à iudice. Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. gl.14. num.er. 8.* Card. Tusch. *practic. conclus. littera A, conclus.196. numer.1.2.3.* non enim est iudicialis in solutum datio, nisi mandante iudice cum debita forma fiat, *d. l. ordo, d. l. à* 15
Diuo Pio, §. si pignora. Tiraquell. *d. gl.14. num.8.* Rol. *cons.21. num.19. lib.1.*

Addatur, quod etiamsi talis adiudicatio facta fuisset à iudice, & eo mandante, quia tamen non traxit originem ex debito necessario, velut dotis, moræ, alimentorum, & similium, dicitur voluntaria, & in ea habet locum illud statutum de iure congrui; ita Cephal. *consil. 254. numero 35. 47. 48.* & latiùs idem Cephal. *in* 16
consil. 255. numero 2.3. & multis sequent. vbi respondet ad contraria, quæ adducuntur, & resoluit. Et ita, &c.

CAPVT LXXIII.

EPITOME.

Forensis tenetur fideiubere de iudicio sisti, & iudicatum soluendo, & quis dicatur subditus, & quomodo sequestrum possit reuocari.

SVMMARIVM.

1 *Forensis fideiubere debet de iudicio sisti, & iudicatum soluendo.*
2 *Iudex frustra dubitat,qui videt casum statuti.*
3 *Forensis esse probatur,qui non probat se ciuem.*
4 *Subditus non dicitur,qui in loco non habet domicilium.*
5 *Subditus non dicitur,qui non sustinet onera personalia.*
6 *Originarius potest dici forensis,si non habitat.*
7 *Sequestrum quando reuocari possit.*
8 *Fideiussio est medicina sequestri.*
9 *Sequestrum durat vsque ad finem litis.*
10 *Sequestrum potest subsequi libellus.*
11 *Reconuentionis causa agitatur simul cum causa conuentionis.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpensi sequestri pro Ciarliniis contra Ciarlinios censui non debere audiri,nisi præstita fideiussione de iudicio sisti, & iudicatum soluendo, eo quod sint 1
forenses, sic mandante statuto Carpi *lib.2. rubr.19.* cùm enim habeamus casum statuti,nihil vlterius est quærendum, *l. ancillæ, C. de furt.* Rol. *cons.72. num.6. 7. lib.3.* nam frustra dubitat ille iudex, qui casum in statuto expressum videt. Corn. *consil. 318. num.1. lib.1.* Bero. *numero 1. lib.3.* 2

Aduersarios autem esse forenses, & non subditos eo ipso probatur, quòd ipsi contrarium non docent. Laderch. *consil. 74. numero 2.* Sed cùm in instrumento ab eis producto se fateantur habitatores Bononiæ, sequitur non esse subditos in terra Carpi, quia ad hoc vt 3
quis subditus dicatur, necesse est, vt in loco iudicij domicilium habeat. Alciat. *consil.81. num.2.3.* Decian. *consil.661. num.6.* Cephal. *consil.53. num.35.* Anchar. Iun. 4
quæst.9. numer.16. part.1. Laderch. *consil.74. numero 6.* etenim forus domicilij est potentior, quam forus originis. Decian. *consil.352.num.2.& in c.ad nostram,num.3. de appellat.*

Nec obſtat, quòd aduerſarij poſſideant bona ſtabilia in territorio Carpi, quia ſubditus non dicitur quis ratione poſſeſſionis bonorum, niſi in concernentibus rem ipſam tantùm, non autem quoad alios effectus. Crauet. *conſ.*492.*num.*11.& *conſ.*912.*num.*25. Bertaz. *conſ.crimin.* 443.*num.*5.6 7.*lib.*2.ad hoc enim vt quis dicatur propriè ſubditus in loco,non ſufficit,quòd ſuſtineat onera realia, niſi etiam ſuſtineat perſonalia. Ruin. *conſ.*200. *num.*11.
5 *verſ.non eſt ergo.lib.*2.Anchar.Iun.*d.quaeſt.*9. *num.*18. *verſ. vlterius,part.*1.Laderch.*conſ.*74.*num.*8.*verſ.ſecundò non obſtat*: & ſic iuridice mandauit Iudex fideiuſſionem præſtari ad formam ſtatuti, quia forenſis dicitur etiam ciuis
6 originarius,qui locum originis voluntariè deſeruit. Burſat.*conſ.*36.*num.*10.*lib.*1.

Et tale decretum comprehendit etiam cauſam reconuentionis, quia mandat præſtari ad formam ſtatuti,quod eam requirit tam pro cauſa conuentionis, quam reconuentionis, vnde non poteſt reuocari ſequeſtrum, niſi in fine litis, vel data fideiuſſione, cùm ad aliud non requi-
7 ratur aliqua cauſæ cognitio. Statutum Carpi *lib.*2. *rubr.* 17. poteſt enim fieri etiam ante principium litis. Pract. Papienſ. *de form. ſequeſtr. verb. audeat, verſ. ſi verò factum ſit.* Loquor autem de illis ſequeſtris, quæ quotidie fiunt de re ab alio poſſeſſa, non autem ſi ipſe reus poſſideat, quia in prima inſtantia tunc non fit ſequeſtrum.

Certum eſt igitur, quod ſequeſtrum non potuit re-
8 uocari ante finem litis, niſi data prædicta fideiuſſione, quæ dicitur eſſe medicina ſequeſtri. Statutum Carpi *d. rubr.*17.& ſtatutum Ferrariæ *lib.*2.*rubr* 28.*verſ.niſi,*Pract.
9 Papienſ. *d. verb. audeat, ad fin.* Bart. *in l. ſi oleum, ff. de dolo*, vbi dicit, quod ſequeſtrum de ſui natura durat vſque ad finem litis.

Non igitur licebit reuocare ſequeſtrum, etiamſi in meritis non conſtet de bono iure ſequeſtrantis,quia hæc reſeruantur videnda in fine litis, & propterea Iudex debet aſſignare partibus terminum ad probandum,& ſi nihil fuerit probatum, tunc fiet reuocatio: ſic Pract. Papienſ.*d.loco,ad fin.*neque neceſſe eſt vt præcedat libellus,
10 ſeu petitio, vt voluit Papienſis dicto loco, vbi facto ſequeſtro vult poſtea dandum eſſe libellum: & ſic erit procedendum ſimultaneo proceſſu in cauſa conuentionis,&
11 reconuentionis,teſte Marant.*in ſpec.part.*4.*diſt.*6.*quaeſt.*1. *princ.num.*6.7. Et ita, &c.

CAPVT LXXIV.

EPITOME.

Sententia, & res iudicata terminat negotium, & facit de falſo verum, & deductiones debent fieri ad ratam portionis grauatæ.

SVMMARIVM.

1 *Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus.*
2 *Sententia facit de albo nigrum.*
3 *Res iudicata extinguit litem.*
4 *Res iudicata habetur pro veritate.*
5 *Sententia facit notorium.*
6 *Terminata lite non eſt ampliùs diſputandum.*
7 *Litium debet eſſe finis.*
8 *Executor non debet admittere exceptiones ad merita ſpectantes.*
9 *Detractiones fieri debent ad ratam.*
10 *Rogitus Notarij an veniant in deductionibus conſiderandi.*
11 *Diuiſio eſt ſpecies alienationis.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenſi pro D. Aldrouando dixi non obſtare motiuata, quin ſententiæ ab eo productæ in cauſa fideicommiſſi non debeant executioni demandari, ſiquidem in primis non eſt quærendum, an legitima, & Trebellianica aſcendant ad medietatem totius hæreditatis, cùm non tractetur de reſtituenda vniuerſa fideicommittentis hæreditate; hæc enim res deciſa eſt per rem iudicatam; nam D. Barotius in ſua ſententia dixit duas legitimas, & duas Trebellianicas, alteram reſpectu D.Bernardini, alteram reſpectu D. Ioan. pro ratis detrahi debere, modo in detractione funeralium expreſſo; vnde cùm relatum ſit in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, ad textum *in d. l. aſſe toto*, vbi Bart. *de hered. inſtit.* Farinac. *deciſ.*291. *num.*6. *in nouiſſimis*, oportet videre,quid idem iudex dixerit de his expenſis. 1

Hæc igitur ſunt verba dicti Barotij. Primò impenſarum funeralium ipſius D. Ioſephi pro ratis ſpectantibus tam ad dictum D. Ioannem, quàm ad D. Bernardinum, ita tamen quod dictæ detractiones non fiant, niſi reſpectiuè,& pro portione,quæ relaxabitur cùm reſtituentur. Sed ſic eſt, quòd quælibet portio, cum reſtituentur, vnicam ſecum trahit detractionem pro rata ſua,vt in eadem ſententia: ergo, &c.

Ex quibus clarè dignoſcitur in facienda huiuſmodi deductione non eſſe calculanda omnia teſtatoris bona, ſed tantùm portio grauati reſtituenda, cui ſi pars tenuis obuenit de bonis fideicommiſſo affectis, tenuis quoque erit deductio: vnde cùm ſint clara verba ſententiæ,& ea iudicatum fecerit, ab eius tenore non eſt recedendum, quia facit de ente ens, & de albo nigrum. Gloſſa *in l. ſi non ſortem*, §. *haredi, de condict. indeb.* Iaſ. *in l. Iulianus, eod.* Marant.*in ſpec. part.*6.*princ.*3.*punct. art.*1. *num.*129. 2 3
Scacc. *de ſent. & re iudic. gloſſ.*14.*quaeſt.*2. *numer.*7. *ad fin.* & ſententia quæ fecit iudicatum extinguit litem in fauorem victoris. Rot. *diuerſ. deciſ.*33. *numero* 11. *lib.*3. 4
*part.*3. Scacc. *d. quaeſt.*2. *num.*9. nam de veritate aliter non eſt indagandum, cùm ipſa habeatur pro veritate,ad textum *in l.res,iudicata*,vbi Dec.& Cagn.*de reg. iur.* Cephal.*conſ.*57.*num.*19 Rot.*diuerſ.deciſ.*234.*in princ.part.*4. 5 6
Scacc.*d quaeſt.*2.*num.*7. *in fin.* adeò vt faciat ius vincentis notorium.Crauet.*conſil.*819.*num.*4. vnde aliud non ſupereſt,niſi vt fiat executio Petr.Caball. *conſ.*18.*num.*2. *lib.*2. non ergo iudices debent ampliùs de hoc quærere, tanquam de negotio finito, ad textum *in l. terminato*, vbi Bald. & DD. *C. de fruct. & expenſ.* alioquin nullus eſſet litium finis aduerſus diſpoſitionem *l. properandum*, vbi Bart. & DD. *C. de iudic.* vnde eſt, quòd executor ſententiæ non debet admittere exceptiones merita cauſæ concernentes, ad textum *in l.à Diuo Pio*,§. *ſi ſuper rebus*, vbi Bart.& DD.*ff. de re iudic.*& *in cap.de cætero*,vbi Can. *extr. eod.* 7 8

Non eſt igitur calculandum, quantum ſit patrimonium fideicommittentis, ſed quanta ſit portio onere fideicommiſſi grauata, ad cuius ratam faciendæ ſunt deductiones; quæ enim motiuantur, procedunt in reſtitutione vniuerſæ hæreditatis, non autem ſi de portione tantùm vnius cohæredis agatur, quia tunc de iure ad ratam illius portionis fient deductiones: ita poſt Sic.Dec. & Anchar. ſcribit Cephal. *conſ.*189.*num.*29.Peregr. *conſil.*46. *num.*11. *lib.*1. & *de fideicommiſſ. art.*36. *num.*154. vbi ad ratam hæc facienda eſſe docet: & ſanè de hoc non eſt controuertendum, quia ſententia Barotij rem declarat. 9

Hinc non eſt quærendum, an calculanda ſit æſtimatio inſtrumentorum, & rogituum quæ obuenerunt D. Troilo tum ex prædictis; tum quia illa obuenerunt hæredibus iure legati, & cùm vigore ſententiarum legata ſint priùs deducenda tanquam à fideicommiſſo aliena, nihil vlterius

rius est quærendum, nisi hoc idem firmare velimus, per textum *in l. Nesennius*, & *in l. filio, ad falcid.* & *in l. in fidei-*
10 *commissariam, ad Trebell.* & maximè quia hîc fideicommissum non est omnium bonorum, sed de aliis bonis, quæ testator non legauit.

Præter hæc animaduertendum est, in deductionibus imputanda esse omnia alienata, vt in dicta sententia; quod intelligit etiam de alienatis in D. Troilum titulo oneroso diuisionis, in quorum contracambium dedit bona libera, in hoc enim verificantur etiam verba sententiæ, quia diuisio verè est alienatio, cùm in se contineat quamdam permutationem, & transferat dominium pro portio-
11 ne obueniente, ad textum *in l. cùm pater, § hæreditatem*, & ibi Bart. & DD *ff. de leg. 2.* Bursat. *cons. 295. num. 108. lib. 3.* Decian. *cons. 30. num. 14. lib. 1.* Riminald. Iun. *consil. 244. num. 146.* Et ita, &c.

CAPVT LXXV.

EPITOME.

Relatio periti à partibus electi quomodo debeat interpretari, & an arbiter possit suum laudum interpretari, & quomodo declaratio permissa sit.

SVMMARIVM.

1 *Periti à partibus electi sunt similes arbitratoribus.*
2 *Sententia debet strictè intelligi, quantùm sonat.*
3 *Sententia quod non dicit, omissum censetur.*
4 *Omissum dicitur, quod non fuit expressum.*
5 *Relatum est in referente.*
6 *Relatio fit ad partem, cui verba congruunt.*
7 *Relatio non fit ad illud, quod habet specialem prouisionem.*
8 *Peritus declarat suam relationem.*
9 *Iudex potest declarare suam sententiam.*
10 *Arbiter declarat suum laudum.*
11 *Declaratio rei gestæ quando fieri possit.*
12 *Declarans nihil addit.*
13 *Declaratio non requirit nouam solemnitatem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpensi pro D. Bernardino Varrino cum Redegheriis dixi relationem D. Bernardini Martinelli periti Agrimensoris electi ad æstimandum prædiolum nunc possessum à iugalibus de Redegheriis, non posse extendi ad quandam petiam terræ nunc dicto Varrino restitutam, quia ille Agrimensor de ea non fecit mentionem, ideò non possumus dicere, quod eam voluerit æstimare: nam cùm isti Agrimensores periti à partibus electi ad æstimandum sint similes arbitratori, Cårt. & DD. *in l. si*
1 *quis arbitratu, ff. de verb. oblig.* & *in § pretium autem, Instit. de empt. & vendit.* sequitur, quòd illorum relationes sint ad instar sententiarum, & ideò strictè debent intelligi, &
2 quantum sonant, tantùm importare. Socin. Iun. *cons. 45. num. 23. lib. 1.* & Riminald. Iun. *cons. 430. num. 27.* quod enim sententiæ non dicunt, nec nos dicere debemus, quia
3 omissum habetur pro omisso, ad textum *in l. veteribus, ff. de pact.* Cephal. *cons. 527. num. 32.* & omissum dicitur, quod non fuit expressum, *l. si cùm dotem, in princ. ff. solut. matr.*
4 *l. commodissimè, de liber. & posth.* Ceph. *cons. 451. num. 194.* Paris. *cons. 80. num. 11. vol. 2.* cùm igitur Agrimensor non fecerit mentionem de dicta petia terræ, sed solùm de prædiolo ab ea distincto, dicendum est eam noluisse æstimare. Paris. *cons. 35. num. 12. vol. 1.*

Neque obstat, quod se referat ad instrumentum D. Bergamaschi, vbi habetur sermo etiam de dicta terra, quia licèt relatum sit in referente cum omnibus suis qualitatibus, *l. asse toto*, vbi Bart. *ff. de hæred. instit.* tamen ani- 5
maduertendum est, quod instrumentum illud non facit mentionem de vtroque in confuso, sed distinctè cum suis particularibus demonstrationibus, vnde cùm peritus pluries dicat se æstimasse prædiolum, de quo in instrumento, debet intelligi solùm de illo, non etiam de terra, quia sic loquendo non videtur comprehendere voluisse omnia in instrumento contenta, sed tantùm, quæ pertinent ad prædiolum, quoniam relatio fit ad eam partem, cui verba congruunt. Gabr. *consil. 128. num. 8. vol. 2.* non autem refertur ad casum, cui non conuenit: idem Ga- 6
briel *cons. 18. num. 37. vol. 2.* limitata enim ad prædiolum fuit relatio, ideo limitatum etiam produxit effectum. Paris. *cons. 102. num. 25. vol. 1.* & cùm illa petia terræ ha- 7
beat specialem prouisionem, ad eam non debet fieri relatio. Paris. *consil. 87. num. 33. vol. 3.* & licèt dicat se æstimasse ad corpus, hoc etiam verificari potest in solo prædiolo, & nihil infert ad illam terram, & cùm talis relatio sit conformis sententiæ D. Prætoris, vbi mandat prædiolum restitui, vel iustum pretium suppleri, eodem modo ea debet intelligi.

Sed esto, quòd dubia esset talis relatio, tamen dicendum est dictum Agrimensorem potuisse eam declarare ad tradita per Mascard. *de probat. conclus. 125. num. 25. in* 8
fin. sicut enim Iudex potest suam sententiam declarare, parte etiam non citata, vt per Gabriel *comm. conclus. tit. de reg. iur. conclus. 2 num. 14.* Menoch. *de arbor. iudic quæst. 73. numer. 21.* ita arbiter suum laudum. Ruin. *cons. 10.* 9
num. 10. vol. 5. Gabriel *d. loco, num. 17.* Tiraq. *de retract. lignag. § 1. gloss. 18. num. 77.*

Et declaratio validior fuit, quia in continenti facta 10
est, & ex ea non potest dici fuisse alicui ius quæsitum. Gabriel *d. conclus. 3. num. 18* Menoch. *cons. 331. num. 103. gl. 18. num. 77.* Nec mirum, quia declarans nihil de nouo 11
addit, sed similis est excutienti grana tritici. Chartar. *decis. 16. num. 20.* & declaratio inest declarato, quia ad principium actus retrotrahitur. Paris. *cons. 65. num. 5. vol. 1.* 12
Gabr. *d. conclus. 3. num. 9.* Chartar. *d. decis. 16. num. 32.* & hinc est, quod in declaratione facienda non requiritur noua solemnitas, neque iuramentum. Gabriel *dict.* 13
conclus. 3. num. 13. & *num. 29.* ex quibus sublata sunt quæ motiuabantur.

CAPVT LXXVI.

EPITOME.

An seruitus viæ, seu transitus debeatur fratri diuidenti, vel emptori, si eam sibi non reseruauit, & aliunde non liceat transire.

SVMMARIVM.

1 *Res præsumitur libera, & alleganti seruitutem incumbit onus probandi.*
2 *Diuisio bonorum facit, vt inuicem seruitutes censeantur constituta.*
3 *Seruitus debetur fundo diuiso, vel empto, vt prius, ne remaneat inutilis.*
4 *Via an debeatur socio diuidenti, vt prius.*
5 *Socius facta diuisione non habet ius transeundi per aliam partem sine reseruatione.*
6 *Seruitus eundi per pratum alterius non competit post diuisionem.*
7 *Fratres diuidentes debent esse cauti in reseruando sibi seruitutem.*

8 *Vicinus non tenetur vendere ius ſeruitutis alteri vicino.*
9 *Emptor partis fundi non poteſt tranſire per aliam partem, vt priùs.*
10 *Tranſitus non datur, niſi reſeruetur, etiamſi res fiat inutilis.*
11 *Seruitutes habentes cauſam continuam cenſentur reſeruatæ, etiamſi non dicatur.*
12 *Seruitutes reſeruatæ cenſentur in vltimis voluntatibus.*
13 *Clauſula,* Cum omnibus acceſſibus, & egreſſibus, *efficit, vt ſeruitutes cenſeantur reſeruatæ.*
14 *Seruitutes quando venditæ cenſeantur.*
15 *Seruitus non debetur nullo præcedente contractu.*
16 *Medium impertinens impedit extrema coniungi.*
17 *Res ſua, vel communis nemini ſeruit.*
18 *Seruitutes quomodo præſcribantur.*
19 *Seruitus non probatur ex actu facto iure familiaritatis.*
20 *Seruitutem non acquirit precariò tranſiens.*
21 *Teſtes ſuper negatiua non probant.*
22 *Actio non poteſt variari poſt litem conteſtatam.*
23 *Viam, quam elegiſti, hæc tibi pateat.*
24 *Acta iudicialia debent parti intimari.*
25 *Statuti qualitas debet probari à fundante ſe in eo.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenſi DD. Podiorum pro Saccheliis, dum eſſem Iudex cauſæ, de multis dubitatum fuit, & licèt poſtea contigerit nullam proferri ſententiam, tamen quoad me cenſui nullam dictis Podiis deberi ſeruitutem viæ, vel itineris, ſeu tranſeundi ſuper pratis dictorum DD. Saccheliorum, pro quibus ſatis eſt dicere rem quamlibet præſumi liberam, & alleganti ſeruitutem incumbere onus probandi, ad textum *in l. altiùs, C. de*
1 *ſeruit.* Pariſ. *conſ.*26. *num.*13. *lib.*1. Natt. *conſ.*13. *num.*5. Surd. *deciſ.*177. *num.*1.2.

Allegabant DD. Podij ſe non habere aliunde tranſitum, & quod pars pratorum DD. Saccheliorum erat ſolita ſeruire pratis illorum, quia de vtriſque erat olim vnicus fundus, cùm eſſent communia pro indiuiſo, & pars ſuperior ſeruiebat ad euacuandam inferiorem; ideò debent etiam nunc eodem modo ſeruire, quia diuiſio eſt ſimilis venditioni, in qua ſeruitutes cenſen-
2 tur pro iure conſtitutæ. Ruin. *conſil.*90. *ſub num.*3. *lib.*4. Riminald. Iun. *conſilio* 421. *numero* 1. Magon. *deciſ. Florent.*136. *num.*4. Theſaur. *deciſ.*216. Cyriac. *controu.*27. *num.*4. *part.*1.

Et in hac ſpecie, quod ſcilicet ſiue in venditione, ſiue in diuiſione, & tam in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus, de æquitate, ne fundus remaneat incultus, & inutilis, intelligatur reſeruata ſeruitus itineris, & viæ per fundum vicinum fundo empto, vel diuiſo, tenuit la-
3 tè Curt. Iun. *in l.*2. *num.*51.52. vbi reſpondet contrariis, & ibi etiam Salyc. & Decian. *ff. de iuriſdiction. omn. iudic.* Albert. *in l. ſi ſepulchrum, ff. de relig. & ſumpt. funer.* pulchrè etiam Bero. *deciſ.*322. *num.*8. *in fin. part.*2. Afflict. *deciſ.*265. *num.*108. latè Ioſeph. Ludouiſ. *commun. concluſ. tit. de via, actu, itin. & ſtrat. ad medium, verſ. contrarium voluit*, vbi teſtatur, quod hæc opinio magis communiter hodie ſeruatur in praxi.

Nihilominus verior, & receptior eſt ſententia DD. quod ſi fiat diuiſio alicuius rei ſtabilis communis inter fratres, vel ſocios, licet antea vna pars ſeruiret alteri, tamen ſi ſocius non reſeruet ſibi ſeruitutem in futurum
4 eundi per partem alterius, non poterit ampliùs vti via, prout poterat durante communione, etiamſi aliunde non habeat tranſitum, quia in diuiſione rei communis non cenſetur actum, quod quis habeat ſeruitutem per
5 partem alterius, niſi expreſsè id caueatur, ad textum *in l. via conſtitui, §. quicumque*, vbi Bart. Bald. Flor. & communiter DD. *ff. de ſeruit. ruſt. præd.* idem tradit Iaſ. *in l. ſeruum filij, § ſi ſtatuliber, num.*7. *de legat. primo*, vbi in terminis noſtris inquit, quòd ſi facta ſit diuiſio, quis 6
non poteſt ire per pratum alterius, ſicut priùs poterat, niſi hoc ſpecialiter fuerit conuentum, & idem tenet Decian. *in d. l.*2. *num.*34. Socin. *conſ.*139. *col.*2. *vol.*1. latè Cæpol. *de ſeruit. vrb. præd. cap.*38. *num.*2. 3. Fabian. *in tract. de empt. & vend. quæſt.*6. *membr.*17. *num.*73. Vbald. *in tract. de ſociet. part.*11. *quæſt.*8. *num.*9. Ioan de Amic. *conſil.*81. *num.*4. Ioſeph Ludouiſ. *d. concluſ.*1. *verſ. ampliatur ſecundum.* Capyc. *deciſ.*187. *per totam.* Bertaz. *clauſ.*23. *gl.*1. *num.*4. latè etiam Felix *tract. de ſociet. cap.*37. *num.*101. 102. 103. qui dicunt idcircò cautos eſſe debere fratres, & ſocios diuidentes prædia, vel domos, vt ſibi reſeruent iura tranſitus per partem ſocij, alioquin carebunt ſeruitute, & ponunt exemplum de tribus fratribus ha- 7
bentibus domum communem habentem tria ſolaria, & in diuiſione cuilibet aſſignatum eſt vnum ſolarium, & qui habebant ſolaria ſuperiora, volebant tranſire per ſolarium inferius, ſicut erant ſoliti ante diuiſionem, & non poſſe id fieri teſtantur, vt penes Vbald. *d. tract. de duob. fratr. part.*11. *numero nono.* Felic. *dict. cap.*39. *numero* 102. quorum ſententia veriſſima eſt de iure communi, adeò vt neque vicinus poſſit compelli ad vendendum ius ſeruitutis, vel ſpatium terræ iuſto pretio.
Iaſ. *in d. l. ſeruum filij, §. fin. de leg. primo.* Ioſeph Ludouiſ. *dict. concluſ.*1. *verſ. ampliatur.* Crauet. *conſil.*842. *num.*2. 8

Et hoc idem ſtatuendum eſt in venditione, & emptione, & aliis contractibus; nam ſi quis vendat partem domus, ſeu fundi, & non reſeruet emptor ſibi ius tranſeundi per partem venditoris, vt fieri ſolebat, non habebit iura tranſitus, etiamſi aliunde non pateat, quia hæc non
veniunt in venditione, niſi dictum fuerit, ad textum *in* 9
l. in vendendo, in princ. ff. de contrahend. empt. l. ſi binarum, ff. de ſeruit. vrb. præd. d. l. via conſtitui, l. ſi quis duas, ff. communia præd. l. ſi quis ex fundo, ff. quemadm. ſeruit. amit. Fulgoſ. *in l. binas, §.*1. *numer.* 4. vbi Caſtr. *num.*6. *ff. de ſeruit. vrb. præd.* Bart. *in l.*2. *in princ. numero* 13. *in fin. ff. ſolut. matr.* Iaſ. *in d. l. ſeruum filij, §. fin.*
numero 6. Corn. *conſ.*154. *vol.*2. Albert. *in l. damnas eſto,* 1
§. qui duos, ff. de vſufruct. legat. gloſſ. Bart. Albert. & DD. *in l. quod conclaue, ff. de damn. infect.* Cæpol. Veronenſ. *d. tract. de ſeruit. vrb. præd. cap.*38. Socin. *reg.*142. *verſ. primò fallit.* Bertaz. *d. clauſ.*23. *gl.*1. *num.*4. *verſic. & cauendum*, pulchrè Crauet. *conſil.*842. *num.*2. vbi expreſsè dicit id procedere, etiamſi res ex contractu acquiſita fiat inutilis, neque cogendum eſſe vicinum, ſeu venditorem ad conſtituendum nouam ſeruitutem tranſitus
iuſto quoque pretio: & idem ſentiunt Fabian. *de empt.* 10
*& vendit. quæſt.*6. *membr.*17. Capyc. *dict. deciſ.*187. Felix *dict. tract. cap.*39. *num.*101. pulchrè Surd. *d. deciſ.*177. *num.*6.7. *part.*1. vbi allegat multa iura, & inquit ita Senatum iudicaſſe, ex quibus apparet hanc eſſe veriorem, & magis communem DD. ſententiam, non attentis adductis per Curtium iuniorem dicto loco, quo verè ſecundum ſuum ingenium acriter ſubtilizat, ſed non poteſt cum honore ſe disbrigare à iuribus contra eum facientibus.

Benè verum eſt, quod hæc regula multis modis ſolet limitari, quoniam procedit ſolùm in ſeruitutibus habentibus cauſam diſcontinuam, ſeu momentaneam, velut iter, actus, via, ſecus eſt in ſeruitutibus, quæ habent cauſam ſucceſſiuam, & continuam, vt ſeruitus tigni iniuncti, vel oneris ferendi, de his enim etiamſi non fiat mentio, tamen reſeruatæ intelliguntur, quia res tranſit cum
onere ſuo, ad textum *in d. l. binas ædes, de ſeru. ruſt. præd.* & 11
d. l. quod conclaue, Cæpol. *d. tract. c.*38. *col. pen.* Boer. *d. deciſ.*322. *n.*5. Ioſeph Ludou. *d. concl.*1. aliàs eſt *concl.*76. *ad fin. verſ. fallit tertiò*, & Bertaz. *d. clauſ.*23. *gl.*1. *n.*4. *verſ. & reſpectu* Curt. Iun. *in d. l.*2. *num.*51.52. *ff. de iuriſdiction. om. iudic.* Capyc.

Capyc.*d.decis.*187.Cyriac.*d.controu.*27.*num.*3.*lib.*1. quod sanè iustum est,sed non ferit casum nostrum.

Secundò fallit fauore vltimæ voluntatis,siue enim relicta sit proprietas, siue vsusfructus, censentur relictæ seruitutes, sine quibus res inutilis efficeretur, ad tex-
12 tum *in d.l.binas ædes*, & *in l.si fundum*,§. *qui fundum*,*ff. de leg.primo*,*l.testatrix*,*in princ.ff.si seruit.vend.* Bart. *in d.l.*1. *de seruit.leg.* Veronens. *d.cap.*38.*col.vlt.versic. aut quæris.* Alber. *in d. l. binas ædes*, vbi reddit rationem differentiæ inter contractus, & vltimas voluntates, quia ille, qui contraxit, debuit, & potuit de talibus sibi prouidere, & sibi imputandum est,quare non prouidit,secus est in vltima voluntate, vbi etiam ignoranti quæritur: idem tenet Ioseph. Ludouis. *d. conclus.*1.*ad fin. vers. fallit sextò.* Boer. *d. decis.*322. *num.*8. Curt. Iun. *d. l.*2. *num.*51. 52. Felix *cap.*39. *num.*101. sed hîc non quæritur de aliqua vltima voluntate.

Tertiò fallit,si in instrumento venditionis,seu diuisionis apposita sit clausula, *Cum omnibus accessibus, seu introitibus, & egressibus suis vsque in vias publicas*; tunc sanè est debita seruitus itineris, aut viæ, etiamsi non ex-
13 primatur,vt dicunt Bart.& Bald. & DD.*in d.l.binas ædes*, *de seru.rust.præd.*Corn.*d.conf.*154.*littera D,cum seq.*Veronens.*d.cap.*38.Boer.*d.decis.*322.*num.*6.Ioseph.Ludouis.*d. conclus.*1. *ad fin.vers.fallit quartò.* Vbald. *d. tract.de duobus fratr.part.*11.*sub num.*9. Felix *d.tractat. de sociel.cap.*39. *num.*104. Capyc. *decis.*187. *num.*16. Crauet. *cons.*105. *num.*12. Afflict. *decis.*298. *numero septimo*, Surd.*cons.*17. *num.*29. latè Cyriac. *d. controuers.*27. *num.*1. *part.*1. vbi inquit, quod venditor per hæc verba censetur vendidisse actiuam seruitutem, & retinuisse passiuam super alia domo, in qua consistebat: id autem non iuuabat
14 DD. Podios, quia nunquam produxerunt aliquod instrumentum diuisionis, à quo posset hauriri talis clausula.

Ex quibus dicebam DD. Podiis non competere aliquam seruitutem,etiamsi aliunde non pateret aditus,cum non ostendant se aliquo modo cum Saccheliis contraxisse, si enim non debetur,quando præcessit aliquis contractus sine reseruatione seruitutis, multò minùs, quan-
15 do non constat de aliquo contractu, vt inquit Crauet. *d.cons.*842. *num.*1. *in fin.* siquidem medium impertinens impedit extrema coniungi, vt inquit Surd. *d. decis.*177.
16 *num.*6.7. Et dato etiam,quod priùs illa prata essent communia,quia tamen vnusquisque habebat partem in qualibet gleba, Bart. *in l. si quis fundum*, *ff. de acquir. possess.* sequitur tunc non extitisse aliquam seruitutem, quia res propria nemini seruit, sicut nec etiam communis respe-
17 ctu possidentium in communione, ad textum *in l. in re communi*, *ff. de seru. urban. præd. l.vti frui*,*in princ. si vsusfruct. pet.* Crauet. *cons.*554. *num.*1.

Et licèt non constet de instrumento diuisionis, tamen testes DD. Podiorum, qui plenè probant contra partem inducentem,*vulg. l.cùm precum*, *C. de liberal. caus.* dicunt facta fuisse ab annis decem circiter, quod tempus non sufficit ad præscribendam seruitutem discontinuam,quia
18 requiritur spatium longissimi temporis, *l. seruitutes*, *la grande*, vbi gloss. & DD. *ff. de seruit.* Cæpol. *dict. tract. cap.*19. *num.*4. *vers. sed si est*; non enim est computandum tempus, in quo prata fuerunt communia,quia tunc nullam seruitutem acquirere poterant. Surd.*d.decis.*177. *numero nono.* Vnde est ineptum quærere, an habuerint diuisionem pro titulo huius seruitutis, tum ex prædictis, tum quia DD. Podij allegant esse in quasi possessione huius seruitutis per annos viginti & vltra, & tamen diuisio non excedit decimum annum circiter.

Accedat, quod ad probandam præscriptionem seruitutis viæ, vel transitus, necesse erat probare DD. Podiis, se iuisse, & transisse cum plaustris, & bobus per prata DD. Saccheliorum iure proprio, & seruitutis, non autem precario, aut iure familiaritatis, provt in dubio præsumitur. Castr. *in l. qui iure*, *num.*2. *vers.*

& allegatam, *ff. de acquir. possess.* & *cons.*179. *versic. & 19*
hoc, *lib.*1. Innoc. *in c. bona*, *il grande*, *in princ. de postulat. Prælat.* vbi etiam Abb. & Ruin. *cons.*34. *numer.* 13. *vol.*1. & *cons.*162. *num.*25. *vol.*3. Paris. *cons.*112. *num.*37. *vol.*1. pulchrè Surd. *dict. decis.*177. *numero tertio*, & hoc non habet difficultatem, quia testibus probatum est DD. Podios licentiam petiisse sic transeundi, & sic precario nomine transierunt, quo casu scientia, & patientia Domini transitum dantis nihil ei nocet, ad textum *in* 20
*l.*1. *in fin. de aqu. plu. arcend.* Bart. *in l.*1. §. *hoc interdicto*, *num.*11.*ff. de itin. act. priuat.* Paris. *dict. cons.*112. *num.*37. 38. *lib.*1.

Et testes DD. Podiorum dicentes non fuisse petitam licentiam non probant, quia deponunt super negatiua non coarctata. Pacian. *consil.* 32. *numer.* 12. Claud. ad 21
Bertaz. *consil.*423. *littera A*, Farinac. *de testib. quæst.*65. *num.*205. & plus creditur testibus DD. Saccheliorum affirmantibus, licentiam fuisse petitam, & concessam. Crauet. *consil.*65. *numero* 25. Farinac. *d. quæst.*65. *numero* 201. 207.

His stantibus DD.Podij confugiunt ad statutum Carpi *lib.*4. *rubr.*18. quo disponitur, ne possessiones, & prædia sint infructuosa, licere vicino transire per campum vicini cum plaustris, & bobus, si non habeat caput ad aliquam viam publicam. Verùm à principio processus non deduxerunt in iudicio istam actionem à statuto nascentem, sed ex præscriptione, & possessione longi temporis, quæ remedia valde differunt, & post litem contestatam non licet variare actionem, vt tradunt DD. *in l.*1. *C. de edend.* & propterea illis dici po- 22
test: Viam, quam elegistis, hæc vobis pateat, *l. si mulier*, §. *fin. ff. de eo*, *quod met. caus.* §. *quæ de fullone*, *ver-* 23
sic. sed nostra, *Instit. de oblig. ex delict.* Bald. *in l.*1. *num.*1. *C. de execution. rei iudic.* Socin.Iun. *cons.*46.*num.*7. *vol.*2. vnde non profuit eis post conclusum in causa nouam hanc proponere actionem, & multò minùs, quia hanc petitionem parti aduersæ non notificauerunt, vt
erat necesse secundùm Marsil. *singul.* 81. per totam; & 24
ideò ob conclusionem in causa non licebat eis sic variare petitionem. Asin. *in prax.* §. 22. *capite sexto*, *numero secundo.*

Deinde prouisio illius statuti non videbatur habere locum in isto casu, quia non constabat, quòd prata DD. Podiorum non haberent caput ad aliquam viam, provt est necesse ostendere, quia se fundans in statuto debet probare verificatas esse omnes statuti qualitates, alioquin statuto non est locus. Bart. *in l.*1. §. *quod au-*
tem, *ff. ne quid in flum. public.* Felin. *in cap.*2. *de rescript.* 25
Decian. *consil.*520. *num.*11. Bero. *consil.*29. *numero* 29. *lib.*2. Natt. *consil.*474. *num.*31. Surd. *cons.*45. *numer.* 14. vbi pulchrè loquitur, idem Surd. *consil.*130. *num.*1. & *consil.*138. *num.*1. Mascard. *de probation. verb. Qualitas*, *conclus.*1254. *num.*3. Cyriac. *controu.*145.*num.*7.8.*part.*1. Hic autem potiùs habetur quod à parte inferiori dictorum pratorum sit vna via capax huiusmodi transitus; ideò non est locus dicto statuto, quod etiam strictè est interpretandum, vti deuians à iure, vt de simili statuto dixit Crauet. *dict. consil.*842. *num.*3. Ideò pro Saccheliis censeo per iura hucvsque allegata, nisi meliora proferantur.

CAPVT LXXVII.

EPITOME.

Diuisio bonorum communium inter fratres non potest impediri, etiamsi res aliqua diuidenda sit litigiosa, & in donationem propter nuptias filius debet suam partem imputare.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio est actus necessarius.*
2 *Diuisio non potest impediri, etiamsi maior pars dissentiat.*
3 *Diuisio vniuersorum fieri debet.*
4 *Diuidi debent omnia, quæ possidebat defunctus.*
5 *Diuidi debet, quod peti potest.*
6 *Prohibita est alienatio mutandi iudicij causâ facta.*
7 *Acquirens primus in feudo potest successoribus praeiudicare.*
8 *Primogenitura reuocabilis habet naturam vltimæ voluntatis.*
9 *Iuramentum non facit actum irreuocabilem.*
10 *Obliuio præsumitur ex lapsu decem annorum.*
11 *Donatio non acceptata potest reuocari.*
12 *Litigiosa res potest diuidi inter fratres.*
13 *Donationem propter nuptias filius imputat in suam partem.*
14 *Donatio facta à socero nurui censetur propter nuptias.*
15 *Verba*, tua erunt, *disponunt.*
16 *Dictio*, Nunc, *est aduersatiua, & quid importet.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

VT morem geram, cui plurimùm debeo, & necesse est, vt respondeam motiuis quibusdam excitatis in diuisione bonorum quondam Illustrissimi D. Marchionis Herculis Coccapanij senioris, & dicam eam ampliùs non esse retardandam, quia est actus necessarius, cùm nemo cogatur manere in communione bonorum, §. *fin. communi diuid.* adeò vt satis sit vnum prouocare ad di-
1 uisionem, etiamsi alij dissentiant, *l. arbitrum, ff. famil. ercisc.* & in hac diuisione debet venire etiam Palatium
2 Villæ Gallorum cum prædio adiacente, quia diuidere oportet quidquid possidebat testator, *l. bona, Cod. fa-*
3 *mil. ercisc.*

Neque obstat, quòd dictus Marchio dictum Palatium erexerit in primogenituram, ideóque spectare ad D. Herculem iuniorem stante refutatione paterna.

Quoniam nullus ex hæredibus dicti Marchionis senioris prætendit in dicto Palatio plus altero, & ideò nulla adest iusta ratio, quin diuidatur, quia in petitione hæreditatis comprehenduntur etiam ea, quæ non sunt hære-
4 ditaria, dummodo ea possideret testator, vel haberet in sua potestate, vt res depositæ, vel pignori datæ, *l. & non tantum, ff. de petit. hæreditat.* adeò vt veniant etiam ea,
5 in quibus testator habebat solùm ius retinendi, *d. l. & non tantum, §. veniunt*, quod autem peti potest, diuidi etiam permissum est, *l. per fam.* ibi: *& generaliter, ff. fam. ercisc.* & ideò Palatium diuidi debet, quia possidebatur à defun-
6 cto, & per diuisionem non præiudicatur prætensori, qui tantùm dolere potest de alienatione mutandi iudicij causâ facta, *l. 1.* vbi Bart. & Bald. *C. communi diuid.* & satis est hæredes diuidentes sibi inuicem teneri de euictione, *l. si familia, C. fam. ercisc.*

Et multò minùs debet negari diuisio dicti Palatij, quia iura primogenituræ sunt valde turbida, & obscura, quoniam illius fundator subrogauit in eius locum feudum iurisdictionale tanquam nobilius, quod potuit facere,
7 cùm sit primus acquirens. Clar. *in §. feudum, quæst. 40. num. 3. vers. est enim*, & *quæst. 41. numero 2. vers. nam feudum*, Schrader. *de feud. part. 2. cap. 5. num. 42.* & *part. 8. cap. 7. num. 15.*

Et maximè quia fundator, antequam faceret primogenituram, protestatus est, quòd intendebat posse semper eam reuocare, quod declarauit etiam in ipsa erectione, licèt non ita claré, & propterea cùm primogenitura ita sit instituta, vt reuocabilis existeret, sequitur, quoad effectum, & facultatem reuocandi eam sortiri naturam vlti-
8 matum voluntatum, etiamsi fieret in contractu: latè Molin. *de primog. Hisp. lib. 1. cap. 12. num. 7. 8. 9. & seqq.* & *sub num. 28. vers. si verò maioratus non per viam*, & *vers. si verò in eo.* Sicut ergo omnes vltimæ voluntates possunt reuocari: ita hæc primogenitura. Molin. *d. tract. libr. 1. cap. 12. num. 36.* & *lib. 4. cap. 2. num. 1.*

Neque obstat iuramentum, quia cùm fuerit interpositum in actu reuocabili, sortitur eius naturam, & non efficit, quin primogenitura non possit reuocari, & annullari. Molin. *lib. 4. cap. 2. num. 56. 57.* & *num. 64. vers.* 9
& ipsum, & *num. 66.*

Non obstat fundatorem sibi reseruasse facultatem reuocandi dictam primogenituram, dummodo faceret mentionem dictæ protestationis, quia cum in abrogatione 10
fecerit mentionem huius primogenituræ, satis expressit, quod debebat. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib. 12. tit. 8. num. 11. vers. tertiò, & num. 13.* & multò magis quia lapsi sunt decem anni inter creationem, & abrogationem primogenituræ, vnde præsumitur obliuio. Mantic. *d. lib. 12. tit. 8. num. 16.*

Et maximè valida est reuocatio, quia nunquam constat primogenituram fuisse acceptatam ab Illustrissimo D. primogenito, quinimmò eam vltimis diebus repudiauit acceptando hæreditatem paternam, ideò non obstante stipulatione Notarij fundator potuit eam reuoca- 11
re. Molin. *d. tract. de primogenit. Hisp. lib. 4. cap. 2. numer. 60. 61. 62. 63. 64. & seqq.* & *num. 69.* & *num. 71. vers. vtcumque.*

Id autem tolerabile est, cùm fundator subrogauerit loco primogenituræ feudum nobilius, & dum primogenitus acceptauit hæreditatem paternam, videtur etiam confirmasse eius dispositionem. Peregr. *de fideicommiss. art. 2. num. 89.*

Et dato etiam, quòd Palatium prædictum esset litigiosum propter litem à tertio motam, tamen non potest impediri inter hæredes eius diuisio cum vniuersitate aliorum bonorum paternorum, cùm res litigiosa veniat in consequentiam aliorum bonorum, & diuidi potest, vt bene probat textus *in §. 1. vers. quando enim, in Auth. de li-* 12
tigios. & *in l. fin. in verb. aut diuisionis, C. eod.* Addit. ad Capellam Tholosan. *decis. 75. vers. & ad hoc*, Cephal. *cons. 64. num. 13.* & *num. 22.*

Non obstat secundum motiuum de donatione ex causa dotis facta per dictum D. Marchionem seniorem Illustrissimæ D. Violantæ Ariostæ vxori Illustrissimi D. Com. Sigismundi Coccapani, quia hæc donatio etiamsi esset in augmentum dotis, cùm sit constituta à socero nurui, censetur facta contemplatione filij, & ideò ipse debet eam imputare in suam portionem hæreditariam, nec potest eam deducere in diuisione cum fratribus, *l. vt liberis, C. de collation.* Thesaur. *decis. 46. num. 4.* Mangil. *de imputation.*
quæst. 28. num. 27. & multò magis, cùm dicatur in instru- 13
mento esse donationem ex causa dotis, & propterea, etiamsi vocaretur simplex donatio, tamen debet censeri donatio propter nuptias. Surd. *cons. 196. num. 16. 17.* Gra- 14
tian. *disc. 690. num. 17. 18.*

Non obstat tertium motiuum de scutis 4000. datis per dictum D. Marchionem seniorem Illustrissimæ D. Com. Lauiniæ suæ vxori in auxilium emendi domum Mutinæ, quoniam testator fidem facit talem pecuniam fuisse inuestitam in pretio dictæ domus, quæ cùm ex dispositione tam matris quàm patris inter fratres æqualiter diuidi debeat, vnusquisque censetur habere etiam suam dicti crediti ratam, & si aliter dicat, petit quod intus habet, vnde bene dixit testator se non credere aliquem aliud cogitare, aut prætendere.

Hancque fuisse mentem patris, & matris constat, quia de restitutione nunquam locutum fuit, & dixit testator, *Nunc verò filij omnes partem habebunt in dicta domo, & ea fruentur*: quæ verba etiamsi videantur enunciatiua, ta-
men disponunt, ad textum *in l. Titia, §. Titia, in verb. tua* 15
erunt, de leg. 2. & voluntas imperfecta declarat mentem defuncti. Bart. *in l. secunda, §. testamentum, num. 2. ff. quemad. test. aper.* & si bene considerentur eius verba, apparebit non

non esse tractandum de restitutione, dum enim dixit: *Nunc omnes partem habebunt in domo*; videtur recessisse
16 à proposito restitutionis, dictio enim, *nunc*, est aduersatiua, vt *in Auth. de defens. ciuit. §. qua igitur*, & importat illud, quod fieri debet sine dilatione. Parif. *consil.* 105. *num.* 30. *lib.* 1. Ergo testator aliud non voluit, nisi quod domus prædicta diuidatur, & mater disponendo, quod fiat dicta diuisio, censetur reliquisse filiis ius tantùm, quod habebat. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 9. *tit.* 1. *num.* 14. 15. ex quibus, & aliis currenti calamo, & vulgari idiomate exaratis censui diuisionem prædictam non esse retardandam. Et ita, &c. saluo, &c.

CAPVT LXXVIII.

Epitome.

Filiorum appellatione an veniant fœminæ in fideicommissis, & quando secus, & quomodo.

SVMMARIVM.

1 *Filiorum appellatione veniunt tam masculi, quàm fœmina.*
2 *Fœmina dicuntur instituta filiis institutis.*
3 *Fœmina excludit subditum facta filiis substitutione.*
4 *Filiorum appellatione non fœmina continentur, stante statuto fœminarum exclusiuo.*
5 *Fœmina non veniunt appellatione filiorum in verbis dispositiuis.*
6 *Filiorum nomine non continentur fœmina, vbi tractatur de conseruanda agnatione.*
7 *Fœmina veniunt appellatione filiorum, vbi non extant coniectura in contrarium.*
8 *Fœmina exclusa per statutum non censetur exclusa per testatorem, & quomodo.*
9 *Fœmina non excluditur à fideicommisso nisi sit exclusa ab hareditate grauati.*
10 *Masculus non excludit fœminas, nisi tractetur de conseruanda agnatione.*
11 *Fœmina non excluduntur per extraneum.*
12 *Fœmina regulariter veniunt appellatione filiorum, etiam in dispositiuis.*
13 *Filiorum appellatio quid comprehendat.*
14 *Prohibitio alienationis posita consequutiuè ad fideicommissum non ampliat illud.*
15 *Descendentium appellatione etiam fœmina continentur.*
16 *Fœmina non conseruat agnationem.*
17 *Fœminis vocatis non potest dici agi de conseruatione familia.*
18 *Fœminis non vocatis in institutione, neque in substitutione censentur vocata.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

De anno 1607. perillustr. D. Iacobus Tombesius suum condidit testamentum, in quo suos hæredes nominauit perillustr. DD. Eleonoram Boiardam, & Isabettam vxorem perill. D. Aloysij Ariosti Nob. Ferrariens. ambas sorores dicti testatoris æqualiter, & æquis portionibus, & deficiente vna ex dictis sororibus instituit in dicta sua hæreditate filios natos ex ipsa, & procreatos ex legitimo matrimonio, & filios filiorum in infinitum, & deficiente vna ex ipsis sine filiis, vel ipsis filiis, & descendentibus deficientibus, instituit alteram, & filios ipsius, ac filios filiorum in infinitum, voluitque eius bona sita in Villa Quarzelanæ conseruari in dictis eius hæredibus, & descendentibus, quos inuicem instituit, & substituit.

Modò defuncta dicta D. Isabetta ex ea superstites remanserunt Illustrissimus D. Franciscus Ariostus, & Violanta, ac Leonota eius sorores. Vnde quæritur, an sorores prædictæ succedant in dicto fideicommisso vnà cum fratre, vel an potiùs ipse vti masculus eas excludat.

Et consideratis verbis testamenti, in quo nunquam apparet testatorem habuisse respectum ad sexum masculinum, sed vsus est verbis amplexantibus vtrumque, censeo iuri satis conuenire, vt sorores prædictæ succedant in dicto fideicommisso vnà cum fratre, quia testator alteri ex eis deficienti substituit filios, & filios filiorum ex ea procreatos; satis autem constat, quòd appellatione filiorum 1
veniunt tam filiæ fœminæ, quàm masculi, præsertim in vltimis voluntatibus, quia in testamentis masculinum semper concipit fœminum, etiamsi agatur de fideicommisso, ad textum *in l. si ita scriptum, de leg.* 2. *l. si quis ita, de test. tut. l. filij appellatione, & l. iusta interpretatione, de verb. signific.* Alex. *cons.* 53. *num.* 14. *lib.* 4. Dec. *cons.* 236. *num.* 5. Bursat. *cons.* 157. *num.* 45. Cephal. *cons.* 45. *num.* 10. Socin. Iun. *consil.* 169. *num.* 3. *lib.* 3. Menoch. *consil.* 435. *num.* 4. 5. Crass. *in §. fideicommiss. quæst.* 12. *num.* 1. Peregr. *de fideicomm. art.* 25. *num.* 1. *& seqq.* Intrigl. *de substit. quæst.* 58. *num.* 2. 3. 4. *cent.* 3. Fusar. *eod. tract. quæst.* 311. *num.* 6. 9. Mantic. *de tacit. & amb. connent. lib.* 13. *tit.* 21. *num.* 11. Farinac. *decis.* 354. *num.* 1. *part.* 2. Ludouis. *decis.* 414. *num.* 2. 3. 4. Giouagn. *cons.* 97. *num.* 4. *lib.* 1. & *cons.* 11. *num.* 11. *lib.* 2 qui omnes concludunt vocatis filiis, vel eis nominatis, etiam fœminas sub illa voce comprehendi, siue id sit ex proprietate sermonis, siue ex identitate rationis, nihil ad 2
rem nostram confert, satis est enim, quòd filiis institutis etiam fœminæ dicuntur institutæ Giouagn *cons.* 63. *num.* 3
10. *lib.* 1. & in substitutione facta filiis etiam fœmina excludit substitutum, ad textum *in l. Lucius, la* 2. *de hæred. instit.* Seraphin. *decis.* 1216. *num.* 1.

Verùm quia multa sunt, quæ in hac materia satis intricata possunt in contrarium allegari, singulis respondere operæpretium duxi. Nam DD. solent præfatam conclusionem limitare, vt non procedat, vbi extat statutum, quod stantibus masculis fœminæ non succedant, vt Ferrariæ euenit; tùnc enim volunt, quod appellatione filiorum veniant tantùm masculi, si extant, quia testator censetur se voluisse conformare cum dispositione sui iuris municipalis: ita per textum *in leg. haredes mei, §. cùm ita,* vbi Bart. & Rip. *num.* 75. *ff. ad Trebellian.* Bald. *in l. tres* 4
fratres, de pact. Alex. *in l. Gallus, §.* 1. *in fin. de liber. & posthum.* Socin. Iun. *consil.* 1. *numer.* 113. *lib primo*, Cephal. *consil.* 695. *num* 6. Bursat. *consil.* 63. *numer.* 31. *lib.* 1. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 8. *titul.* 7. *numer.* 1. *vers. sed adhuc*, latissimè Fusar. *de substit. dict. quæst.* 311. *num.* 42. 43. Surd. *decis.* 95. *numer.* 3. *part.* 1. Giouagn. *consil.* 11. *num.* 4. *lib.* 2.

Secundò obstare videtur, quod aliqui considerant prædicta posse procedere in verbis conditionalibus, & sub conditione prolatis, veluti, Si hæres decesserit sine filiis, substituo Caium: verùm in verbis dispositiuis, veluti, Deficiente hærede substituo eius filios, volunt fœ- 5
minas non venire appellatione filiorum. Socin. *in l. haredes mei, §. cùm ita, ad Trebellian.* Riminald. Sen. *consil.* 224. *numer.* 49. 81. Decian. *consil.* 12. *num.* 31. *ad fin. lib.* 1. Giouagn *consil.* 11. *num.* 18. *lib.* 2. Honded. *cons.* 57. *num* 71.

Tertiò solet considerari, quod fœminæ non veniant appellatione filiorum, quando testator prohibuit alienationem bonorum, & habuit respectum ad conseruationem agnationis. Socin. Iun. *cons.* 161. *sub num.* 27. *lib.* 2. 6
Menoch. *cons.* 95. *num.* 26. & 1 Fusar. *quæst.* 311. *num* 28. Giouagn. *d. cons.* 11. *num.* 9. *lib* 2. Farinac *decis.* 103 *num.* 4. *part.* 2. qui alios allegant, quod hic satis verificari videtur, vbi testator voluit eius bona conseruari in dictos eius hæredes, quod factum fuisse videtur pro conseruanda agnatione.

His tamen non obſtantibus cenſeo inhærendum eſſe regulæ, quod appellatione filiorum veniant etiam fœminæ, tam in verbis conditionalibus, quàm diſpoſitiuis, à qua non eſt recedendum, niſi in contrarium extent coniecturæ vrgentes, neceſſariæ, & dilucidæ, ad textum *in*
7 *l.1. C. de condit. insert.* Rimin. *d. conſ.* 224. *num.* 47. 55. *lib.* 2. Decian. *d. conſ.* 12. *à num.* 17. *ad* 28. Gabr. *conſ.* 97. *num.* 2. Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 25. *num.* 14. *in fin.* & *num.* 20. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 14. *ſub num.* 5. Farinac. *deciſ.* 486. *num.* 2. *part.* 2. Giouagn. *d. conſ.* 11. *num.* 14. hic autem non extant aliquæ coniecturæ conſiderabiles: ergo, &c.

Non enim obſtat primum argumentum deſumptum à ſtatuto excludente fœminas, ſtantibus maſculis, quia hæc coniectura eſt valde leuis, & ſola non ſufficit, vt inquit Alex. & Rip. *in d. l. heredes mei, §. cum ita, ff. ad Trebell.* ad rem Corn. *conſ.* 138. *num.* 9. *lib.* 2. pulchrè Decian. *d. conſ.* 12. *num.* 31. *lib.* 1.

Sed eſto, quod bona eſſet talis coniectura, tamen illa procedit ſolùm, quando verſamur inter illas perſonas, quæ ſtatuto maſculis præferuntur in ſucceſſione illius defuncti, de cuius hæreditate agitur, quæ fœmina excluſa per ſtatutum non cenſetur excluſa per teſtatorem, niſi ab hæreditate illius, de quo ſtatutum loquitur. Zan-
8 chin. *in d. l. heredes mei, §. cum ita, part.* 9. *num.* 49. Decian. *d. conſ.* 12. *num.* 31. *verſ. & veriſſima.* Seraphin. *deciſ.* 1216. *num.* 8. Ludouiſ. *deciſ.* 514. *num.* 15. ſic eſt, quod ſtatutum Ferrariæ non excludit fœminas, quin poſſint ſuccedere cum maſculis in hæreditate matris, vel auunculi, de quibus hic agitur: ergo neque erunt excludendæ à fideicommiſſo ab auunculo facto, etenim fœmina non excluditur à fideicommiſſo quando ex forma ſtatuti non erat excluſa ab hæreditate illius, qui reperitur grauatus onere fideicommiſſi. Alex. *conſ.* 38. *num.* 6. *lib.* 6. quem ſequitur Socin. Corn. Iaſ. Dec. Curt. Sen. Ruin. Pariſ. Grat.
9 Socin. Iun. Beto. & alij plures, teſte Surd. *deciſ.* 84. *num.* 10. 11. *part.* 1. latè Fuſar. *d. quæſt.* 311. *num.* 47. Peregr. *d. art.* 25. *num.* 40. Honded. *d. conſ.* 57. *num.* 72. Seraph. *d. deciſ.* 1216. Farinac. *deciſ.* 354. *part.* 2. latè Giouagn. *dict. conſ.* 11. *num.* 17. *lib.* 2. qui multos allegat, & probat ad finem, vt fœmina à ſtatuto excluſa per maſculum non ſuccedat in fideicommiſſo cum eo, oportere vt maſculus ille eam excludat non ſolùm à ſucceſſione grauati, ſed etiam grauantis, ſeu fideicommittentis, quod hic verificari non poteſt, vbi ſtatutum Ferrariæ nullo loco excludit fœminam à ſucceſſione matris, vel auunculi.

Et propterea hæc coniectura poteſt retorqueri contra ſubſtitutum, vbi non eſt talis, qui ex forma ſtatuti excludat fœminas ab hæreditate grauati, vel grauantis, quia tunc ad eius fauorem non dicitur conſiderata con-
10 ſeruatio agnationis. Honded. *d. conſ.* 57. *num.* 72. Decian. *d. loco,* Seraph. *dict. deciſ.* 1216. *num.* 8. Farinac. *d. deciſ.* 485. *num.* 5. *verſ. ad quartam,* Giouagn. *d. conſ.* 11. *num.* 16. *lib.* 2. Vnde cùm hîc maſculus non excludat fœminam ab hæreditate auunculi, vel matris, hæc coniectura ſeruit de
11 vento, quoniam teſtator reſpectu dictorum DD. Violantæ, & Franciſci erat extraneus. Honded. *conſ.* 57. *numer.* 50. 51. *lib.* 1. Bardell. *conſ.* 81. *num.* 32. Intrigl. *de ſubſtit. cent.* 3. *quæſt.* 58. *num.* 22. 23.

Secundum non obſtat, quòd in verbis diſpoſitiuis appellatione filiorum non veniant fœminæ, namque ſi quid fidendum eſt huic concluſioni, illa procedit, quando te-
12 ſtator vocauit filios, vel deſcendentes ſuos. Verùm regulariter etiam in verbis diſpoſitiuis appellatione filiorum veniunt etiam fœminæ, ad textum *in d. l. iuſta, de verb. ſignific.* Bartol. *in l. liberorum, num.* 5. & *colum. penult. verſ. quaero, eod.* Decian *conſ.* 442. *num.* 12. Corn. *conſ.* 124. *numer.* 21. *lib.* 2. Ruin. *conſ.* 168. *num.* 13. *lib.* 3. Gabriel *conſ.* 97. *num.* 28. Menoch *præſ.* 84. *num.* 3. *lib.* 4. Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 25. *num.* 7. & *num.* 43. Fuſar. *de ſubſtitut. d. quæſt.* 311. *num.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 9. Benè verum eſt, quod faciliùs in verbis diſpoſitiuis fœminæ excluduntur à vocabulo filiorum. Giouagn. *d. conſ.* 11. *num.* 12. *lib.* 2. Verùm ſi coniecturæ non adſint, adhuc tali voce comprehenduntur, *d. l. Lucius, §. vlt. de leg.* 2. *l. ſi ita ſcriptum, de leg. primo, l. qui duos,* & *l. ſeruis legatis, in princ. de leg.* 3. Iaſ. *in leg. qui filiabus, numero* 14. *de legat. primo.* Ruin. *conſil.* 140. *num.* 3. *lib.* 2. Burſat. *conſilio primo, num.* 22. *lib.* 1. Peregr. *d. art.* 25. *num.* 43. Farinac. *deciſ.* 132. *part.* 4.

Tertium non obſtat de prohibita alienatione, & de conſeruatione agnationis, quia nullum teſtator verbum fecit de agnatione, aut familia, ſed tantùm dixit velle, quod eius bona remaneant penes eius hæredes, & deſcendentes, & hæc prohibitio poſſet dici nuda, & quod non inducat fideicommiſſum, niſi in caſu contrauentionis. Decian. *dict. conſ.* 12. *num.* 28. *verſ. ſed omiſſo, lib.* 1. ſed eſto, quod valida ſit, non tamen teſtator prohibet alienari bona extra familiam aliquam, ſed tantùm dicit, quod conſeruentur penes eius hæredes, & eorum deſcendentes, & ideò videndum eſt, quinam ſint iſti hæredes, & deſcendentes, quia prohibitio alienationis, cùm ponatur conſequutiuè ad fideicommiſſum, reſtrin- 14
gitur etiam ad eius terminos, & non ampliat illud. Decian. *conſ.* 336. *num.* 2. Cephal. *conſ.* 544. *lib.* 4. Gabriel. *conſ.* 123. *in princ. lib.* 1. Petra *de fideicom quæſt.* 6. *num.* 43. Seraphin. *deciſ.* 1216. *num.* 12. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 683. *num.* 10. Farinac. *deciſ.* 14. *num.* 4. 7. *part.* 1. non enim hæc verba repugnant, quin etiam in fœmina verificari poſſint, quia certum eſt, quod appellatione deſcendentium etiam ipſa fœmina continuetur. Peregr. *de fideicommiſſ.* 15
art. 25. *num.* 8. Fuſar. *d. quæſt.* 311. *num.* 91. Ergo inde non reſultat aliquod fideicommiſſum, cuius fœminæ nequeant eſſe capaces.

Neque hoc loci poteſt conſiderari agnationis conſeruatio, quia agitur de inſtitutione duarum fœminarum, eorumque filiis, & deſcendentibus, quoniam cùm illæ tranſeant in alienam familiam, filij ipſarum ſequuntur agnationem patris, & non matris, eo quod mulier dicitur finis propriæ familiæ, & caput alienæ, ad textum *in* 16
l. pronunciatio, §. fin. & *l. familiæ, §. fœminarum, ff. de verb. ſignific.* Ludouiſ. *d. deciſ.* 514. *num.* 11. Farinac. *d. deciſ.* 354. *num.* 5. *part.* 2. & propterea qui in propoſito dicunt ob reſpectum conſeruandæ agnationis fœminas non venire ſub nomine filiorum, loquuntur in caſu, quando ſubſtitutus eſt aliquis de deſcendentibus, vel agnatis teſtatoris, qui etiam proprias filias excluſit, tunc ſi omnibus abſque filiis deficientibus ſubſtituat Titium, appellatione filiorum fœminæ non continebuntur, vt videre eſt apud Intrigl. *de ſubſtitut. centur.* 3. *quæſtion.* 58. *num.* 22. 23. vbi infinitos allegat, quod non congruit caſui noſtro, ideóque nihil officit, quia verè vbi in 17
aliqua parte teſtamenti vocantur fœminæ, non dicitur habita ratio conſeruandæ agnationis. Giouagn. *conſ.* 99. *numero* 70. *lib.* 1. & *conſil.* 12. *num.* 5. *lib.* 2. vbi alios allegat.

Hic autem in ipſo principio vocantur fœminæ, quæ hæredes vniuerſales inſtituuntur, & propterea ſicut quando teſtator noluit vocare fœminas in vniuerſali inſtitutione, cenſetur etiam noluiſſe vocare eas in ſubſtitutione, Decian. *conſ.* 1. *num.* 98. *in fin. lib.* 2. ita à contra- 18
rio ſenſu, ſi eas inſtituit, cenſeri debet, quòd etiam ſubſtituere voluerit, ad textum *in l. qui accuſare, de accuſat. §. primo,* vbi gloſſ. *Inſtit. de tutel. l. fin. de leg.* 3. gl. *in Clem. frequentiùs, de ſentent. excommunicat.* Crauet. *conſil.* 964. *num.* 4. *verſ. ius igitur.*

Ex quibus concludo prædictam Illuſtriſſimam D. Violantam, & eius ſororem ſucceſſiſſe in dicto fideicommiſſo vnà cum fratre, eiſque aſſignandam eſſe portionem pro rata eis tangentem. Et ita, &c. ſaluo, &c.

CAPVT

CAPVT LXXIX.

EPITOME.

Legatum an censeatur reuocatum, si testator vendat rem legatam cum pacto retrouendendi, & quid in causa pia.

SVMMARIVM.

1 *Legatum reuocatur per alienationem rei legatæ titulo lucratiuo.*
2 *Alienatio voluntaria ex titulo oneroso inducit reuocationem legati.*
3 *Legatum censetur reuocatum, si testator vendat rem legatam cum pacto retrouenaendi.*
4 *Alienatio rei legatæ, quando inducat reuocationem legati.*
5 *Legatum durat, si pretium rei legatæ alienatæ in aliam inuestiatur.*
6 *Alienatio titulo lucratiuo præsumitur voluntaria.*
7 *Alienatio titulo oneroso præsumitur facta ex necessitate.*
8 *Legatum non censetur reuocatum ex alienatione, sed ex voluntate præsumpta.*
9 *Hæres debet probare mutatam esse testatoris voluntatem.*
10 *Legatum non præsumitur reuocatum re legata alienata titulo oneroso.*
11 *Legatum non durat, etiamsi fiat alienatio ex necessitate, stantibus coniecturis mutatæ voluntatis.*
12 *Testator, qui potuit mutare legatum, & non mutauit, censetur perseuerare.*
13 *Legatum creditur durare, si spes sit luitionis rei legatæ.*
14 *Venditio rei legatæ cum pacto retrouendendi an inducat reuocationem legati.*
15 *Venditio cum pacto retrouendendi, an sit perfecta venditio.*
16 *Venditio cum reluendi pacto an sit vera alienatio.*
17 *Pactum retrouendendi est species seruitutis.*
18 *Testator pignorando rem legatam non censetur reuocare legatum.*
19 *Legatum censetur reuocatum, si testator pignorauit rem legatam tanti, quanti valebat.*
20 *Pactum retrouendendi facit rem vilescere.*
21 *Vendens cum pacto reuendendi præsumitur habere spem redimendi.*
22 *Legatum non censetur cassatum ex alienatione, sed ex voluntate præsumpta.*
23 *Damnatur Ant. Gomez.*
24 *Erubescimus sine lege loqui.*
25 *Legatum non censetur reuocatum per alienationem rei legatæ fauore piæ causæ.*
26 *Piæ causæ fauor non iuuat, quando reuocatum censetur legatum per alienationem rei.*
27 *Libertatis legatum est pium, & fauorabile.*
28 *Legata res vendita si recuperetur, reuiuiscit legatum.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

LEgatum factum à M. Reu. D. Vincentio Grilinzono Societati Sancti Rochi de Carpo de vna apotheca cum onere qualibet hebdomada dicendi Litanias, & preces pro animabus defunctorum est omnino præstandum, nec intelligitur reuocatum per venditionem à testatore factam cum pacto retrouendendi ad certum tempus.

Nam licèt dici soleat, quod per alienationem rei legatæ censeatur reuocatum legatum, siue alienatio fiat titulo lucratiuo, *l. rem legatam*, vbi DD. *de aliment. leg.* 1
siue titulo oneroso sine necessitate rei familiaris, *leg. fideicommissa*, §. *si rem, de leg.3.* prout euenisse videtur in casu nostro, vbi dictus D. Vincentius vti vir opulentus 2
non censetur ex necessitate, sed voluntariè alienasse, tamen contrarium puto verius esse ex infra dicendis, non attento, quòd opinionem, vt legatum censeatur reuocatum per venditionem cum pacto retrouendendi, quia est perfecta venditio, in iudicando, & consulendo 3
sequendam dixerit Ant. Gomez. *var. resol. lib.1. cap.12. num.56. vers. sed in iudicando*, Gratian. *discept. forens. lib.2. cap.251. num.49.*

Etenim in primis sciendum est, quòd legatum censetur reuocatum per alienationem rei legatæ tantum, quando vel titulo lucratiuo facta est alienatio, vel oneroso quidem, sed voluntario, & nulla vrgente necessitate, ita per textum *in l. cùm seruus, ff. de adim. legat.* Gomez. 4
cap.12. num.56. vers. si verò. Socin. Iun. *cons.162. num.25. lib.2.* Menoch. *consil.254. num.4.* Anchar. Regiens. *lib.1. quæst.75. num.4. in fin.* Tusch. *pract. conclus. littera L, conclus.136. num.11.* Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.12. tit.6. num.12.* Cyriac. *controuers. iur. lib.1. cap.118. num.1. & lib.2. cap.305. num.20.* nam in facto constat præfatum D. Vincentium ad persoluendum æs alienum hæc fecisse, quia emerat vnum prædium non modici valoris, & cùm totum pretium persoluere non posset, vendidit non solùm dictam apothecam, sed etiam multam suppellectilem, vnde apotheca non videtur alienata, sed potiùs censetur facta quædam tacita subrogatio, etiamsi hoc non fuerit dictum, ad textum *in l. pater inter filios, ff. de* 5
adim. leg. Decian. *in l. petens, C. pact.* Iacob de S. Georg. *in l. qui post testamentum, num.3.4. C. de legat.* Anchar. *dict. quæst.75. num.15.* Menoch. *d. cons.254. num.11. 20.* Honded. *cons.61. sub num.37. lib.1.* Cyriac. *dict. controuers. 118. num.14.*

Et quia tota hæc materia pendet à coniecturis mutatæ, vel non mutatæ testatoris voluntatis, dato etiam, quod alienatio esset voluntaria, adhuc quærendum est, ad quem spectet onus probandi mutatam voluntatem; & sanè si loquimur de alienatione titulo lucratiuo facta, vtique præsumitur voluntariam esse, & ideò hæres habet fundatam intentionem, & si legatarius dicit non fuisse reuocatum, debet ipse probare mutatam non esse voluntatem: gloss. *in d. l. fideicommissa*, §. *si rem, in verb. exigendam, de leg.3.* Tusch. *d. conclus.138. num.20.* Mantic. 6
dict. tit.6. sub num.13. Cyriac. *dict. controuers. 305. num.20.* si verò loquimur de alienatione facta titulo oneroso, & non constat clarè, an testator eam fecerit ex necessitate, vel libera voluntate, & non extat alia coniectura mutatæ voluntatis, tunc in dubio præsumitur testatorem ex necessitate alienasse, & per consequens legatum non renocasse, & si hæres aliter dicit, ipse probare debet, ad 7
textum *in dict. l. fideicommissa*, §. *si rem*, vbi gloss. *in verb. probationem, de legat.3.* Alexand. ad Bart. *in d. l. rem legatam, de adim. leg.* & *in consil.168. num.4. lib.6.* & *cons.157. num.2. lib.7.* Socin. Iun. *consil.162. numero 5. lib.2.* Tusch. *dict. conclus.138. numero 13. 20.* Gabriel *consil.103. numero primo, lib.1.* Honded. *consil. 61. sub num.18. libr. 1.* Menoch. *de præs. lib.5. præs.167. numero nono*, Mantic. *sub dict. titul. 6. numero 13.* Anchar. *dict. quæst.75. num.5.* Cyriac. *d. controuers.118. num.5.* & *controuers.305. num.20.*

Nec mirum, quia reuocatio legati non nascitur ex alienatione rei legatæ, sed ex voluntate præsumpta, quæ alienationem præcedit. Bart. *in d. l. cùm seruus*, Socin. Iun. 8
cons.162. num.2. lib.2. Mascard. *de probat. conclus.1287. numer.7. vers. non quidem*, & propterea etiamsi alienatio sit ex titulo oneroso, & voluntatis mutatio non præsumatur, nisi alienatio sit voluntaria, & sine necessitate, si hæres hoc alleget, debet etiam probare, quia est fundamentum

9 mentum ſuæ intentionis,& in dubio legatum non cenſetur ademptum,& ſtante titulo oneroſo voluntas neceſſa-
10 ria præſumitur Hieron.Gabr. *d.conſ.103.in princ.* Mantic. *d.tit.6.num.12.*Cyriac.*controuerſ.305.num.20.*Maſcard.*d. concluſ.1287. num.125.* vbi ſic diſtinguit, & concordat opiniones: & propterea dato etiam,quod alienatio fuiſſet facta ex cauſa neceſſitatis, ſi hæres probaret teſtato-
11 rem receſſiſſe à priori voluntate, legatum cenſeretur reuocatum. Alex. *ad Bart.d.l.rem legatam.*Socin.Iun.*dict. conſ.162.num.24.lib.2.*Mantic.*d.loco,num.13.*Maſcard. *d. concluſ.1287. n.27.*

Verùm hic etiam extant coniecturæ maximè de perſeuerantia voluntatis teſtatoris, tamen quia cùm poſt alienationem prædictam potuerit commodè reuocare legatum,& non reuocauerit,videtur perſtitiſſe in eadem ſen-
12 tentia,ad textum *in l.tractabatur,*vbi gloſſ.*de milit.teſt.l.3. C.de inoff.teſtam.*Caſtr.*in l.fin.C.de poſthum. hær inſtit.* Decian.*conſ.490.num.7.*tum quia ipſe teſtator adhuc viuens fecerat mandatum, & conſtituerat procuratorem ad apothecam redimendam, licèt morte præuentus non perfecerit negotium, quod eſt ſignum non mutatæ voluntatis, quia cenſetur noluiſſe, vt illa res ſit perpetuò penes emptorem, quod tamen eſt neceſſarium ad præ-
13 ſumendam legati reuocationem. Port. *in §. ſi quis rem, num.2. Inſtit. de legat.* debet ergo hæres liberare dictam apothecam, & eam redimere, & dictæ ſocietati tradere, *d.l.fideicommiſſa,§ ſi rem,verſ.idem,* vbi DD.& *in d. l. qui poſt,C.de legat.*

Sed eſto etiam, quòd venditio apothecæ fuiſſet facta voluntariè, & abſque neceſſitate, quia tamen non fuit venditio abſoluta,& iuſto pretio facta,ſed cum pacto retrouendendi, non cenſetur mutata voluntas, vbi enim ab initio contractus teſtator alienans cogitauit de re-
14 demptione rei alienatæ, non cenſetur mutaſſe voluntatem. Ruin. *in l. filiæ, §. Titia, numero tertio, de condition. & demonſtr.* Menoch. *dict. conſ.254. numero 19.* & *lib.4. præſ.167. numero 25. verſic. & prædicta.* Cuius verba perpendi debent,quia conferunt multùm ad propoſitum;nec
15 mirum, quia licèt venditio cum pacto retrouendendi ſit perfecta,& vera venditio,vt probat Tiraq.*de retract.conuent.gl.1.num.34.35.& ſeqq.*tamen poteſt dici,quod non ſit verè propria,& abſoluta alienatio,quia non transfer-
16 tur dominium irreuocabiliter,ad textum *in l.1.* vbi DD. *C.de fund.dot.* & *in l.cùm quis,§. qui hominem,*& *l.qui decem,§.vltim.*vbi Alber.*ff.de ſolut.lib.3 §.ſi quis ſeruum,ff.de ſtatulib.*Bald.*in cap.1.§.aut ſi libellario,ad fin. tit.quib. mod. feud. amitt.* Nam licèt in venditione huiuſmodi transferatur dominium, ſi venditor illud habebat, non tamen transfertur liberum,quia pactum retrouendendi eſt velut ſpecies ſeruitutis, quæ minuit etiam iuſtum rei pretium.
17 Rip.*in l.1. §. ſi hæres,n.26.ff.ad Trebell.*Cyriac.*poſt controuerſ.261.num.6.7.lib.2.*vbi ponit vnam deciſionem Rotæ Romanæ per extenſum,quæ ita dicit.

Et ideò reſpectu præſentis materiæ non credo faciendam eſſe differentiam inter venditionem rei legatæ cum pacto retrouendendi, & inter pignorationem eius, ac hypothecam, adeò vt ſæpe huiuſmodi venditiones valeant appellari pignorationes, nam licèt inter ſe multùm differant,tamen in propoſito noſtro non videntur differre,quia ſicut teſtator pignorando rem legatam non cen-
18 ſetur legatum reuocaſſe propter ſpem redemptionis, ad textum *in d.l.qui poſt,*vbi Cyn. Fulgoſ. Caſtr. & Alex. *C. de legat.*& *in § ſi rem,Inſtit.de legat.*Bart.*in l. rem legatam, num.9.de adim.leg.*Alexand.*conſ.169.in fin.lib.6.*Tiraquell. *de retractat. lignag. in præfat. num.36. verſ. nam teſtator.* Tuſch. *d. concluſ.138. num.134.* Anchar. *d. quæſt.75. numer.1. in fin.* Menoch *dict.præſ.167.num.41.* Mantic.*dict. tit.6. num.24.* niſi tamen tanti pignoraſſet, quanti vale-
19 ret, aut etiam pluris, quia tunc cenſetur reuocatum legatum,cùm non credatur ampliùs rem legatam redempturum, niſi tamen eſſet ſuorum maiorum, per textum *in l. qui habebat,* vbi gloſſ. & Bart. *de leg. 3.* Caſtr. & Alex. *in d.l.qui poſt,C.de legat.*Tiraquell *in d.præfat.num.36.verſ. niſi teſtator,* Menoch. *d. præſ.167.num.41.verſ. hoc tamen,* Gomez.*d.cap.12.num.56.verſ.ex quo,*Anchar. *d. quæſt.75. num.2.* Tuſch. *d. concluſ.138. num.135.* Mantic. *d. tit.6. num.24.* ita dicendum credo in venditione cum pacto de retrouendendo, quia ſi res vendita ſit pro pretio minori, quàm valeat, prout ſemper fieri ſolet, propter illud pactum, quod facit rem vileſcere in quarta vel quinta, 20
& ſexta parte, prout eſt longius tempus, vel breue, Cyriac. *d. controuerſ.261. lib.2.* præſumendum eſt venditorem eſſe redempturum illam rem, ne damnificetur ſi- 21
ne cauſa, ad tradita per Caſtr. Alexand. Iaſ. & Corn. *in d. l. qui poſt teſtamentum, C. de legat.* Menoch. *lib.3. præſumpt.23. num.8.* cùm nemo præſumatur iactare ſuum, & à communiter accidentibus videbimus, quod tales venditores ſolent res venditas redimere, vel ſaltem ius redimendi cum ſuo commodo cedere;vnde ſi perpendantur iura, & auctoritates ſcribentium de hac materia, non vim faciunt, quod ſit alienatio, vel pignoratio, ſed an ſit ſpes, & locus redemptioni, necne, ex quibus 22
arguamus animum mutatæ, vel non mutatæ voluntatis, quia non alienatio, ſed voluntas inducit præſumptionem reuocationis legati. Maſcard. *dict. concluſ.1286. numero 87.* vt vidimus, & ideò vbi etiam verſamur in pignoratione pro tanto pretio, quanti res valet, cenſetur legatum reuocatum, licèt pignoratio non ſit propriè alienatio. Menoch. *dict. præſumpt.167. numero 41. libr.5.*

Non obſtat Gomez. *var. reſolut. lib.1. tit. de legat. cap.12. num.56. verſ. ſed in iudicando*: quia nullam ra- 23
tionem, vel legem adducit ad ſic probandum quod per venditionem rei legatæ cum pacto retrouendendi cen- 24
ſeatur reuocatum legatum, quoniam erubeſcimus ſine lege loqui, *l. qui filium, §. Sabinus, ad Trebell. l. illam, Cod. de collat. l. fin. Cod. de conſul. lib.12.* & *§. conſideremus, in Auth. de trien. & ſemiſ.* vnde ipſe Gomez *ſub dict. numero 56. verſ. item videtur*, meliùs dixerat, quod ſi eſſet facta alienatio cum pacto de retrouendendo,legatum non cenſeatur reuocatum, & ratio erat euidens, quam ipſe præmiſerat, quia erat ſpes luitionis. Vnde ſicut non adhæreo Gomez ſine ratione, & lege loquenti, ſic non exiſtimo timendum de Gratiano *dict. cap.251. numero 49.* quia eum ſimpliciter ſequitur, & aliud non allegat.

Neque reſiſtit,quòd hæc venditio ſit vera, & propria alienatio, vt ſentire videtur Gomez *d. loco*, & pro ratione adducit: quia iam vidimus eſſe verè,& propriè venditionem, non tamen abſolutè alienationem: & dato etiam, quod eſſet alienatio,hoc non facit oriri præſumptionem mutatæ,vel non mutatæ voluntatis, ſed conſideratur, an adſit ſpes luitionis, vel an potiùs perpetuò debeat remanere penes emptorem, vt vidimus, & non latuit Gomez *d.cap.12.num.56.verſ.ſecunda melior.*

Pro ſocietate Sancti Rochi allegabatur etiam, quod iſtud legatum erat factum cauſæ piæ, & loco pio, & propterea dicebatur per alienationem rei legatæ non 25
eſſe inductam reuocationem legati fauore pietatis, & animæ. Barr. *conſil.26. numer. 2. 3. lib.1.* Iaſ. *in l. qui teſtamentum, numero tertio, in fin. Cod. de legat.* Caſtr. *conſil. 12. ad fin. lib.2.* Abb. *conſil. 31. in princip. lib.1.* Capra *conſil. 115. numero 13.* Decian. *conſil. 72. numero 2.* Myſing. *d. §. ſi rem ſuam*, Cattelian. Cotta *in memoral. verb. Eccleſia, verſ. quintò*, Tiraquell. *de priuil. piæ cauſæ, priuileg.41.*

Verùm quia alia ſententia videtur verior,& magis recepta, vt etiam legatum ex cauſa pia factum cenſeatur 26
reuocatum per alienationem rei voluntariam, vt inquit Bald.*in d.l.qui poſt teſtamentum,C.de legat.* Ruin *conſil.75. lib.2.*Natt.*conſ.623.num.3.verſ.non obſtat,*Socin.Iun. *conſ. 162.num.11.lib.2.* Vaſquius *in tract. de ſucceſſ. progreſſ.lib. 3.tit.de legatis,§.28.num.16.*latè Menoch.*conſil.429.num. 7.8.9. lib.5.* qui reſpondet ad omnia contraria, & idem Menoch.

Menoch. *d. præſ.* 167. *num.* 17. *lib.* 2. Tuſch. *d concluſ.* 138. *num.* 4. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 1 1. *tit.* 6 *num.* 5. latè Maſcard. *de probat. lib.* 3. *d. concluſ.* 1287. *num.* 102. 103. 104. 105. 106. 107. vbi dicit ab hac opinione non eſſe recedendum, & tollit contraria.

Et hoc probatur iuribus apertis, nam certiſſimum eſt, quod legatum libertatis ſeruo factum eſt pium, & fauo-
27 rabile, & tamen ſi teſtator alienet ſeruum, cenſetur reuocaſſe illud legatum, niſi illum redimat, ad textum *in l. verum eſt, ff. de manumiſ. teſt.* Bald. *in d. l. qui poſt teſtamentum*, Menoch. *d. conſ.* 429. *num.* 7. & *d. præſ.* 167. *num.* 18. Alciat. *conſ.* 174. *lib.* 9. Maſcard. *d. concluſ.* 1287. *numer.* 103. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 5. ita ſi res loco pio legata alienetur,
28 extinguitur legatum; verùm ſi redimatur fauore pietatis reconualeſcit, ex Bald. *in d. l. qui poſt*, vbi Ang. Caſtr. & Iaſ. *C. de legat.* Roman. *in Auth. ſimiliter, num.* 81. *C. ad l. falcid.* Natt. *d. conſ.* 613. *num.* 3. Tiraquell. *d. priuileg.* 41. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 5. 6. Menoch. *d. conſ.* 429. *num.* 7. Maſcard. *d. concluſ.* 1287. *num.* 112. Ideò non putaui his inſiſtendum, ſed prædicta ſatis ſufficere ad obtinendam victoriam, & ita fuit obtentum, cum certo tamen moderamine amicabiliter compoſitum.

CAPVT LXXX.

EPITOME.

Vterini fratres an ſibi inuicem ſuccedant in bonis maternis, excluſis conſanguineis, non obſtante ſtatuto præferente agnatos cognatis.

SVMMARIVM.

1 *Vterinus frater ſuccedit vterino in bonis maternis, excluſo conſanguineo.*
2 *Bona materna non comprehenduntur ſtatuto præferente agnatos cognatis.*
3 *Agnatos præferendos eſſe cognatis intelligitur quoad bona paterna.*
4 *Matris bona iuſtum eſt deuenire ad eiuſdem tantùm filios.*
5 *Patrimonium duplex poteſt quis habere, in quo diuerſimodè ſuccedatur.*
6 *Statuta de ſucceſſionibus ſunt intelligenda, vt bona materna tantum eius matris filiis deferantur.*
7 *Vterinus tranſmittit hæreditatem vterini quoad bona materna.*
8 *Dotis hæredes ſunt tam maſculi, quàm fœminæ.*
9 *Hæreditas adita ampliùs non eſt hæreditas.*
10 *Statuta, quæ præferunt agnatos cognatis, intelliguntur de bonis maternis.*
11 *Succeſſio bonorum maternorum quomodo deferatur.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa Frabachi ſatis videtur, quod ille nihil conſequi poſſit in hæreditate Petri quoad bona à matre prouenta, ob exiſtentiam Marci, & Ludouicæ fratres vterinos dicti Petri, ſiquidem licet Frabachus ſit frater con-
1 ſanguineus, tamen verius eſſe creditur, quòd vterini ſuccedant vterino in bonis à matre prouentis, excluſo fratre conſanguineo, nedum patruo, ad textum *in l. de emancipatis, verſ. exceptis*, vbi gl. Salic. & alij *C. de leg. hær.* Tiraq. *de retract. lignag.* §. 14. *gl.* 2. *num.* 4. Craſſ. *de ſucceſſ.* §. *ſucceſſio ab inteſtato, quæſt.* 32. *num.* 1. Gabr. *ſent. lib.* 4. *de ſucceſſ. ab inteſtat. concluſ.* 3. *num.* 4. Æmil Gall. *tract. de except. ad ſucceſſ. rubr.* 1. *in ſucceſſ. tam ab inteſtat. quàm ex teſtam. num.* 98. Bald. Nouell. *tractat. de dote, parte* 12. *numero* 54.

Neque huic rei obſtant ſtatuta noſtra, ſiquidem potiùs decernunt quoad bona à linea materna prouenta ſeruari ius commune, vt ex ſtatuto Carpi *lib.* 2. *rubr.* 55. *de ſucceſſ. ab inteſt. ad medium, verſ. excepto quam*, nullibi enim 2
legitur ſtatuta noſtra manum appoſuiſſe circa bona à matre prouenta, adeò vt caſum vterini videantur reliquiſſe ſub diſpoſitione iuris communis Bald. Nouell. *dict. part.* 12. *num.* 54. 55. Magon. *deciſ.* 148. *num.* 16. *ad fin.*

Et quamvis ſtatuta prædicta diſponant in ſucceſſionibus agnatos præferri cognatis, id ſanè interpretatur procedere quoad bona paterna, vel aliunde quæſita, non 3
autem quoad bona à matre prouenta. Ita Caſtr. *in Authent. itaque, C. communia, de ſucceſſ.* idem Caſtr. *conſ.* 39. *num.* 16. *lib.* 3. ſequitur Alexand. *conſ.* 5. *num.* 5. *verſic. hoc confirmo, lib.* 6. Ruin. *conſ.* 28. *num.* 9. *in fin. vol.* 3. Crot. *conſ.* 63. *num.* 21. Crauet. *conſ.* 457. *num.* 9. Brun. *de ſtatut. fœm. excl. art.* 8. *quæſt.* 15. *num.* 55. & *art.* 12. *num.* 259. Boer. *deciſ.* 85. *numero tertio*, latè Bald. Nouell. *dict. tractat. de dot. parte* 12. *numero* 54. & *numero* 55. *verſic. tamen ego.* Carpan. *ad ſtatut. Mediol. capit.* 278. *numero* 12. *lib.* 1. quorum rationes præponderare videntur. Socin. Sen. *conſilio* 89. 4
numero quinto, libr. 4. pulchrè Magon. *deciſion.* 148. *numero* 16. *verſ. Nam inſpecta*, & *num.* 17. 18. Gabriel *conſ.* 6. *num.* 7.

Alioquin dicta ſtatuta darent occaſionem vterinis nimis dolendi, & exclamandi, dum viderent bona eorum matris deferri ad extraneos, & filios ſuos illis priuari, quod iniuſtum videtur, & ſatis eſt, ſi ſtatutum operetur quoad bona paterna, cùm non ſit inconueniens, vt quis habeat duplex patrimonium, in quo diuerſimodè ſuccedatur, vt ſcilicet reſpectu paternorum vocentur conſanguinei, reſpectu verò maternorum bonorum veniant vterini, ſeu eiuſdem matris filij, cùm 5
ſic probet textus *in d. l. ſi emancipatis*, Corn. *in dict. Authent. itaque*, Brun. *d. art.* 12. *num.* 259. Gabriel *conſil.* 6. *num.* 5. Ruin. *conſ.* 10. *num.* 8. *lib.* 3. Magon. *d. deciſ.* 148. *num.* 18. qui reſpondet contrariis.

Et propterea huiuſmodi ſtatuta contra Socinum recipiunt hanc declarationem, & reſtitutionem, etiamſi ſint correctoria, cùm ſit conueniens, vt eiuſdem matris filij ſint ſoli hæredes in bonis maternis, & ſic ſtatuta de agnatis loquentia ſunt declaranda. Bald. Nouell. 6
d. part. 12. *num.* 54. 55. Magon. *dict. deciſ.* 148. *num.* 16. *verſ. nam inſpecta*, Peregr. *conſ.* 51. *num.* 16. 17. *lib.* 1. vbi loquitur etiam de ſtatuto Ferrariæ; quæ adeò vera ſunt, vt vterinus tranſmittat ad extraneos etiam hæreditatem maternam, excluſo conſanguineo, vigore ſtatutorum, quæ tranſmiſſionem hæreditatis non aditæ admittunt. Magon. *d. deciſ.* 148. *num.* 16. qui etiam tollit mo- 7
tiuum, quod ampliùs non ſint bona materna, ſed hæreditas defuncti.

Verùm ſi hæc non procederent, quæ tamen vera ſunt, adhuc Frabachus ſolam tertiam partem poſſet prætendere, quia nihil de pluri poſſet conſequi dictus Petrus, ſi viueret, ob exiſtentiam Marci, & Ludouicæ, cùm in dote ſuccedant tam maſculi, quàm fœminæ non dotatæ, ad quam vocantur ſimpliciter filij matris, ex ſtatuto Carpi *lib.* 2. *rubr.* 55. *de dot. lucr.* & certum eſt, quod appellatione filiorum veniunt etiam fœminæ: & id verum eſſe conuincitur ex alio ſtatuto Carpi, vbi diſponitur, quod fœminæ dotatæ poſſint in dote matris con- 8
ſequi tantùm quatuor pro centenario: ergo à contrario ſenſu, ſi non ſunt dotatæ, æquè cum maſculis ſuccedere debent, & ita ſemper ſeruatum fuit: ſic igitur iudicatum fuit.

Nec pro releuanti iudicatum, quod dicebatur ex aduerſo, ſcilicet hìc non tractari de bonis maternis, ſed de hæreditate Petri, qui fuit ſuperſtes eius matri, cuius hæreditas adita, non ampliùs hæreditas, ſed facta eſt proprium 9
illius patrimonium, *l. ſed ſi plures, § filio*, vbi DD. *de vulg. & pup.* & propterea alij cenſuerunt, quod ſtatuta quæ præferunt

ferunt agnatos cognatis, intelligantur tam de bonis pa-
10 ternis, quàm maternis, ſeu à matre prouentis. Imol. *in leg. ſi verò, §. de viro, num.* 10. *verſ. aut quis, ſolut. matr.* Socin. Sen. *d. conſ.* 89. *num.* 5. *& ſeqq. lib.* 4. Corn. *conſ.* 7. *num.* 2. *lib.* 3. Couar. *epitom. de ſucceſſ. ab inteſt. numer.* 8. *verſ. verùm*, Capreol. *eod. tract. lib.* 3. *num.* 131. Roſell. *de ſucceſſ. ab inteſt. num.* 167. 168.

Nam hæc ſunt contra magis communem, & receptam ſententiam, quia licèt hæreditas ſit facta patrimonium filij, adhuc retinet hanc qualitatem maternam
11 hoc reſpectu ſucceſſionis inteſtatæ, & verius eſt ſtatuta prædicta eſſe intelligenda tantùm de bonis à patre, vel aliunde profectis, non autem à matre, & ad finem prædictum poſſe dici bona materna. Caſtr. *in d. Auth. itaque*, Brun. *dict. quaſt.* 12. *numer.* 259. Bald. Nouell. *dict. part.* 2. *numer.* 54. 55. Crauet. *dict. conſil.* 457. *numero* 9. Boer. *d. deciſ.* 85. *numero tertio*. Carpan. *d. cap.* 278. *num.* 12. Magon. *d. deciſ. Florent.* 148. *num.* 16. 17. 18. qui reſoluit contraria.

CAPVT LXXXI.

EPITOME.

Fratrum filij quando repræſentent perſonam eorum patris, & ſuccedant vnà cum patruo.

SVMMARIVM.

1 *Nepotes ſuccedunt cum patruo, etiamſi ſtatutum vocet proximiores.*
2 *Fratrum filij non concurrunt cum patruo, niſi in ſucceſſione patrui.*
3 *Nepotes ex fratre quando ſuccedant cum patruo.*
4 *Prior in gradu eſt potior in iure.*
5 *Repræſentatio eſt de iure ſpeciali.*
6 *Repræſentationi in dubio non eſt locus.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

VIſo, & diligenter conſiderato caſu, & arbore conſanguinitatis mihi propoſita, primo ſub aſpectu videbatur, quod liberi Petri admittantur in ſtirpes cum Dominico eorum patruo iure repræſentationis, etiamſi
1 in ſtatuto vocentur agnati proximiores in gradu: pulchrè Craſſ. *ſent. lib.* 1. *§. ſucceſſio ab inteſtato, quaſt.* 30. *num.* 3. *verſ. ſed quid ſtante.*

Tamen re diligentiùs perpenſa tranſiui in contrariam ſententiam, quia liberi Petri non ſunt filij primi gradus, ſed nepotes ex filio; & certum eſt, quod filij huiuſmodi non habent ius repræſentationis: ſed eſto etiam, quod ſint filij primi gradus, & quod hoc ſatis probatum ſit, tamen conſtat, quod filij fratris non repræſentant per-
2 ſonam eorum patris, neque concurrunt cum patruo, niſi tractetur de ſucceſſione aui, vel alterius patrui: ita Bart. *in Auth. ceſſante, in princ.* & ibi Pariſ. *in addit. littera B, verſ. item quod tunc, C. de legit. hered.* Iaſ. *in l.* 2. *num.* 4. *verſ. quantum autem, C. de ſucceſſ. edict.* Socin. Iun. *conſil.* 116. *num.* 10. *lib.* 1. Gabriel *de ſucceſſ. ab inteſt. concluſ.* 1. *num.* 9. 13. Æmil. Gall. *de ſucceſſ. in rubr. de except. ad ſucceſſ. num.* 157. *verſicul. vltra quod*, Intrigl. *de ſubſtit. cent.* 3. *quaſt.* 87. *num.* 32.

Oportet enim ad finem, vt ipſi ſuccedant, quod pa-
3 ter eorum ſi viueret, eſſet frater defuncti, cui ſucceditur. Socin. Iun. *dict. conſil.* 116. *numero* 10. Gall. *d. loco.* Nos autem extra talem caſum verſamur, quia Catherina defuncta reſpectu Dominici eſt proneptis, reſpectu verò filiorum Petri eſt Patruelis. Vnde firma rema- 4
net regula, quod prior in gradu ſit prior in iure. Menoch. *conſil.* 200. *num.* 43. Gall. *d. num.* 257. *verſ. quare.*

Nec mirum, quia repræſentatio eſt de iure ſpeciali, & irregulari, adeò vt prior in gradu ſatis dicatur fundatam habere intentionem ad concluſionem aliorum. 5
Menoch. *dict. conſil.* 200. *numero* 41. 46. 47. Intrigl. *dict. quaſt.* 87. *numer.* 42. & in dubio iudicandum eſt non eſſe 6
locum repræſentationi. Menoch. *lib.* 4. *præſ.* 95. *numer.* 3. Intrigl. *d. quaſt.* 87. *num.* 42. & ita ſæpiùs obtinui, & fuit iudicatum.

CAPVT LXXXII.

EPITOME.

Tractatus an probet, & quando, & teſtes quomodo probent donationem ſimplicem.

SVMMARIVM.

1 *Principis aſſertio fundata ſuper dicto partis non facit fidem.*
2 *Principis aſſertio contra non ſubditos non probat.*
3 *Ignorantia in facto proprio non cadit.*
4 *Conſanguineus quando præſumatur ſcire facta conſanguinei.*
5 *Scire præſumptus non iurat in contrarium.*
6 *Reſcripti qualitas debet verificari.*
7 *Teſtimonium eorum non admittitur, quorum repelluntur auctores.*
8 *Teſtis de auditu quomodo probet.*
9 *Tractatus probat, qualis fuerit concluſio.*
10 *Ex diuerſis non infertur.*
11 *Tractatus vagus, vel rudis non probat.*
12 *Concluſio ſola eſt contractus.*
13 *Contractus probantur à concluſione, non à contractu.*
14 *Multa tractantur, quæ non concluduntur.*
15 *Contractus perfectio conſiſtit in vltima clauſula.*
16 *Dos non probatur per contractum.*
17 *Tractatus de dote non probat dotem.*
18 *Nihil actum videtur, cum quid ſupereſt ad agendum.*
19 *Præambulum probans nihil agit, niſi probatam concluſionem.*
20 *Tractatus quando producat coniecturam pro concluſione.*
21 *Tractatus ex interuallo non conſideratur.*
22 *Probatio dubia contra probantem interpretanda.*
23 *Cautela inſolita ſunt fraudis argumentum.*
24 *Ratio naturalis ſola ſufficit.*
25 *Conditio quando poſſit impleri per æquipollens.*
26 *Forma quando impleatur per æquipollens.*
27 *Fides non facit fidem.*
28 *Teſtes non debent deponere in ſcriptis.*
29 *Teſtis dictum non iuratum non valet.*
30 *Teſtis examinatus abſque interrogatoriis non probat.*
31 *Teſtis inuerisimilia dicens eſt de falſo ſuſpectus.*
32 *Donatio non conſiſtit inter patrem, & filium.*
33 *Teſtis non probat, cui poteſt aſcribi laus, vel vituperium.*
34 *Teſtem repellit affectio.*
35 *Teſtis eodem morbo laborans non probat.*
36 *Fraus non eſt ſine dolo.*
37 *Dolus eſt delictum.*
38 *Socius in negotio non eſt teſtis idoneus.*
39 *Affinis non eſt idoneus teſtis.*
40 *Teſtis ſuſtinens plures defectus nullam prorſus fidem facit.*
41 *Donatio ſimplex quæ dicatur.*
42 *Benefacere remuneraturis eſt ſpecies auaritiæ.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IAm scriptis, & latè firmatis ad fauorem Excellentissimi Physici D.Bernardini Cabassij aduersus consortes de Delphinis Guastall. puto nullius esse nocumenti, aut aliquam obducere nubem fides emanatas ab Illustrissimis, & Excellentissimis Principibus Guastallæ, adeò vt Delphini frustra incommodauerint tantos Principes in re tam parui momenti, non enim impugno horum Principum assertiones, sed tantum ostendo non esse contrarias optimis Cabassij iuribus.

Omitto ergo dicere, quod Principis assertio fundata super informatione partis aduersæ nihil operatur, vt be-
1 nè ostendit Farinac. *de testib. quæst.63. num* 105. & *numer.*193. & maximè contra non subditos, etiamsi ratione causæ subditi sint, teste eodem Farinac. *d. quæst.63. num.*190.191. & multò magis si talis assertio sit de au-
2 ditu. Farinac. *d. quæst.63. num.176.* quæ omnia concurrunt in casu nostro, & quia ex abundantia cordis os loquitur, non possum non multas aggregare rationes, vt amico inseruiam.

Et in primis dico, quod ista probatio non iuuat Delphinos, quia non est noua, sed antiqua, & illis benè cognita, cum sit de facto eorum proprio, vt constat ex fide Principis Ferdinandi, dum dicit: *Alfonso disse, che non pensaua darli per doto, se non scudi* 2000. In facto enim
3 proprio ignorantia non cadit, *l.3. ff. de iur. & fact. ignor. l. quamquam. ad Velleian.* Crauet. *cons.*781. *num.*7. quod etiam non ignorasse D.Delphinus eius frater censetur, vti consanguineus, & interessatus in eodem negotio, & viuens in communione cum eo. Surd. *cons.7. num.*8.9.
4 Laderch. *cons.*75. *num.*9. consanguineus enim præsumitur scire facta consanguinei, ad textum *in cap. quosdam, de præs.* Lud.Gilhaus *in arb ind. cap.6. part.2. de testib. art.* 1. *numer.*128. & cùm præsumantur sciuisse, non est stan-
5 dum eorum iuramento, quod ignorauerint. Menoch. *de arb. ind. cas.* 241. *numero* 6. & stante hac scientia non potest ista dici noua probatio, quia eam facere poterant in termino statutario. Bertaz. *consil. ciuil.* 40. *numer.*70.

Vnde cùm rescripto Principis Delphini fuerint admissi ad nouas probationes faciendas, debebant noua probare, quia hanc qualitatem rescripti debebant veri-
6 ficare: latè Mascard. *de probat. verb. qualitas, concl.*1254. *num.*9.10.11. Caball. *cons.*112. *num.*13. non loquor de restitutione in integrum, quia non fuit petita, neque concessa.

Secundò licèt vera sit hæc principis assertio, inutilis tamen est quoad effectum, de quo quærimus, testatur enim de auditu D.Alfonsi Delphini in causa interessati, & ideò non plus probat, quàm faceret ipsius testimonium, absurdum est enim vt ex assertione eorum decidatur negotium, quorum repelluntur auctores: plenè
7 Farinac. *de testib. quæst.69. num.*85. Surd. *cons.*135. *n.*96. huiusmodi enim assertio non est Principis, sed partis aduersæ, à qua ipse audiuit: & quamvis Princeps Cæ-
8 sar non dicat, à quo audiuerit, tamen ab eodem audiuisse censetur. Surd. *cons.*135. *num.*95. *in fin.* & si non constat, à quo audiuit, nihil probat. Farinac. *d. quæst.69. num.*75.77.78.

Tertiò his etiam circumscriptis dico assertionem horum Principum esse talem, vt nihil officiat iuribus Cabassij; veram demus eorum fidem, de qua nemo dubitat. Verùm concedamus, quòd in dotali instrumento gestum esse probauimus: hæc contradictoria non sunt, nam potest esse vtrumque, quia iidem Principes profitentur se nescire, quid postea conclusum fuerit, & tamen istud facit totum. Sed dicent Delphini ex huiusmo-
9 di tractatu præcedenti colligi, qualis postea fuerit subsequens conclusio, ad notata per gl. *in l.1. in verb. consentiat, vers. sed quæro, ff. de indic.* & *in l. eleganter, in verb.* idem puto, *de cond. indeb.* Innocent. *in cap. instruct. ad fin. de arb.* Rom. *cons.*19. *n.*8. *in fin. cum vulg.*

Verùm respondetur inanem esse hanc interpretationem in rebus etiam deperditis vix considerandam, solùm enim potest procedere, vel aliquid operari, quando in ipsa conclusione nihil actum est, quod tractatui possit contradicere, vt in his terminis loquuntur glossatores ex aduerso adducti, qui idcirco extra casum suum non sunt trahendi, quia ex diuersis nihil bene infertur, 10
vulg. l. Papinianus, §. exuli, de minor. l. fin. de rit. nupt. Lud. Sacc. *cons.*169. *num.*20. *lib.*2. In casu autem nostro, etsi tractatum fuisset de simplici donatione, tamen in instrumento conclusiuo nihil habetur compatibile cum ea, quia in effectu conuincitur totam fuisse dotem, & solùm fictum nomen donationis; rudis ergo, confusus, & nimis vagus fuit ille tractatus, vt inquit Laderch. *consil.*84. *num.*1. *vers. verè*, & propterea non est mirandum si 11
vocato Notario, & pactionibus contrahentium consideratis compertum est rem se aliter habere, vt sæpissimè euenire testatur Laderch. *d. cons.*84. *numero* 16. *in fin.*

Hinc est, quòd omisso tractatu sola conclusio attenditur, ac inquiritur, quia illa sola est contractus, cætera sunt vana colloquia: sic probat textus *in l. si voluntate,* 12
vbi pulchrè Bald. notat, *C. de rescind. vend.* & dicit, quod licet multa verba in contractibus hinc inde interueniant, tamen sola conclusio dicitur esse contractus, & inquit, quod non est in iure melior textus: sic etiam Afflict. *decis.*375. *n.*5. *in fin. vers. tertiò* Mantic *de tac. & amb. conuent.* 13
*part.*1. *lib.*2. *tit.*2. *num.*25. *in fin.* vbi etiam *vers. sed aduerte*, ita soluit hoc motiuum, quia aliud est habere colloquium de contrahendo, aliud est contrahere, cùm multa tractentur, quæ non concluduntur, *l. pen. in fin. C. ad Syllan. l. ita stipulatus, de verb. oblig.* Mantic. *de tac. & amb.* 14
*conuent. part.*1. *lib.*1. *tit.*12. *num.*28. vbi etiam dicit, quod absolutio, seu perfectio contractus in vltima clausula consistit; & ideò vis non est facienda super testibus, qui interuenerunt tractatui, & non conclusioni, vt perbellè dicit Vrsill. *ad Afflict. d. decis.*375. *numero* 3. *vers.* 15
de testibus, & in terminis, quòd in causa dotis non probetur dos per tractatus, nec attendatur, benè scripsit Alex. *cons.*13. *numero* 16. *vers. a y verò testes*, & *numero* 17. *lib.*1. pulchrè Lud. Gilhaus *in arb. ind. part.*1. 16
*cap.6. de probat. quæst.*110. *numero* 1. *vers. contra verò*, qui loquuntur etiam in terminis fortioribus, vbi pater puellæ dixerat, quòd ei volebat dare ducat. 400. & tamen dicunt, quod huiusmodi tractatus nihil probat; quantò igitur minus fidem faciet iste non tractatus, sed colloquium, in quo Delphinus non dixit, 17
quòd volebat, sed quòd cogitabat tantùm dare D.Catherinæ, quantùm aliis eius sororibus: etenim propriè tractatus fit cum parte interessata, & colloquium cum extraneo, vt hîc euenit: non est ergo habenda ratio huius colloquij.

Et licèt D.Ferdinandus dicat ipsum proposuisse Delphino, vt donaret etiam scuta 500. tamen hoc nihil releuat, quia etiam asserit se nescire, quid sequutum fuerit, nec aperit, an id placuerit Delphino, ideò hoc nihil commune habet cum vera cõclusione, quia nihil actum videtur, cùm quid superest ad agendum, *l. cùm Syllanianum. C.* 18
*de his, quibus vt indign. cap. nihil 7. quæst.*1. *§. fin. in proæm. Institutionum.* Vnde qui probat præambulum, nihil agit, nisi probet etiam illud certo modo firmatum, & conclusum. Mascard. *de probat. verb. Emptio, concl.*618. *num.*11. nihil ergo inferri potest ex isto colloquio Delphini cum 19
Principe.

Et licèt hæc sufficiant, tamen addere placet, quòd si ex tractatu sumenda est aliqua coniectura, id tunc faciendum est, quando tractatus gerebatur inter ipsos contrahentes, vt bene sentit allegata glossa *in d. l.1. verbo con-* 20
sentiant, ff de indic. dum dicit, *perpendi potest ex iis, quæ præcesserunt inter eos.* Sic etiam loquitur Roman. *d. cons.*91. *num.*8.

num.9.verſ.primò enim. Hic autem præfatum colloquium (non enim tractatus nomen meretur) non fuit inter contrahentes, ſed inter filiam vnius ex contrahentibus, & Principem: ergo nihil inde infertur.

Vlterius coniectura, quæ ſumitur ex tractatu, nihil iuuat ad inferendam ſimilem concluſionem, niſi probetur, quòd mox concluſio ſecuta fuerit, alioquin ſi ex interuallo poſtea concludatur, præcedens tractatus non con-
21 ſideratur: ita poſt Bart. *in l. pacta nouiſſima, num.2. C.de pact.* Alex. *conſ.*122. *numer.*2. *verſ.ſecus,lib.*2. Ruin. *conſil.*198.*num.*16.*lib.*1. vbi etiam inquit, quòd tractatus dicitur ex interuallo præceſſiſſe, ſi etiam die ſequenti emanarit concluſio: non conſtat autem quo tempore illud colloquium fuerit habitum, quia Princeps hoc non dicit, & ideo tam generalis, & dubia probatio contra probantem, & producentem venit interpretanda, ad textum
22 *in cap. in præſentia*, vbi DD. *de probat.* Crauet. *conſ.*218. *num.*6. Pacian. *conſ.*32. *n.*12. Claud. *ad Bertaz. conſ.*423. *littera A*, Lud. Gilhaus, *de arb.iud.part.*2. *c.*6.*de teſtib. art.*1.*n.*135.

Verùm ad quid potuit deſeruire talis tractatus, cum iam diuerſo modo concluſus eſſet contractus? medio tempore ſolum cogitabatur de modo, quo poſſent Delphini cum aliqua ſimulatione dictum Caballium excludere, & quantò plures ſunt cautelæ, tantò maius ſunt
23 ſimulationis argumentum. Farinac. *de ſimulat. & fraud. quæſt.*162. *num.*157. tempore ergo colloquij contractus erat concluſus, inquit enim Princeps Cæſar: *Supplendo poi con donatione à quello ch'era ſtato apuntato da quelli, che trattauano il matrimonio.* Nam ſi punctuatum, & ſtabilitum fuerat, quid de dote foret, infertur, vt interim vniuerſa Delphinorum cura reſideret in modo fraudandi ipſum Caballium; ſi quid ergo ex tractatibus Delphinorum licet inferre, ſolam fraudem ſignificare videtur, quam pro obiecto ſtudioſè habuerunt, vt inquit ad rem Tiraq. *de retract.lign.*§.1.*gl.*14.*num.*24. Gratian. *diſc. for. lib.*2.*cap.*28.*num.*7.

His ſic firmatis vnum pro coronide addam, quod licèt dicta ſcuta 500. fuiſſent ſimpliciter donata, nihilominus purificata redditur illa conditio: *Caſu, quo maiores dotes*, &c. In primis enim ſcriptis monſtraui eam fuiſſe à dotante appoſitam ſeruandæ inter filias æqualitatis gratiâ, ſicut & docet ſola naturalis ratio, quæ ſuf-
24 ficit, *l. ſcire oportet*, §. *ſufficit, ff. de excuſat. tut. l. cùm ratio, de bon. damn. cum vulg.* & cùm vtroque modo poſſit ſeruari, & violari æqualitas, ea conditio dicitur impleta per ſuum æquipollens, quia conditio appoſita ad aliquem effectum, vt hic, rectè, & ritè per
25 æquipollens impletur. Alex. *conſil.*100. *numer.*6. *lib.*4. Hect. Felic. *conſil.*54. *numero* 19. *part.*1. perbellè Mantic. *de tac.& ambig.conuent.lib.*14.*tit.*43. *num.*10. *part.*2. ſicut etiam de forma idem eſſe latè probatur per eundem Mantic. *d. tract. lib.*2. *tit.*4. *num.*4. *part.*1. vbi alios congerit. Siue ergo dicta ſcuta 502. fuerunt donata, ſiue
26 dotalia, quod verius eſt, ſemper dictus D. Caballius vincere debet.

Si ergo aſſertiones dictorum Principum nihil nocent dicto Caballio, minùs nocebant fides DD. Alexandri Domneſmundi, & Ioan. Franc. Ghiſelli; nil enim faciunt, niſi quòd per eas magis eluceſcit fraus partis aduerſæ, & de illis dici poteſt quòd ſunt extra tempus productæ, non ſunt nouæ probationes, & replicantur contra eas, quæ in præcedentibus diximus.

Verumtamen non deſunt aliæ rationes, quibus aſſertiones prædictæ corruunt, in primis enim fecerunt ſuam depoſitionem in ſcriptura, quam aduerſarij fidem
27 appellant, ideò non probant, quia dici ſolet, quòd fides non facit fidem. Farinac. *de teſtib. quæſt.*80. *num.*23. Seraph. *deciſ.*106. *num.*3. & quamvis teſtes fidem in Secretaria recognouerint, non tamen ſanatur depoſitio, quia teſtes non in ſcriptis, ſed viua eorum voce debent
28 deponere, & oportet eorum dictum audiri à iudice. Farinac. *d. tract. quæſt.* 61. *numer.*41.

Secundò eorum examen, & depoſitio fuit facta Caballij parte non citata, aut præſente ad videndum illos iurare, prout neceſſe erat, ideò eorum dictum eſt nullum. Iac. Butrig. *de teſtib. tit. quædam forma circa teſtes,* 29
*num.*1. Feder. Schench. *eod. tract. num.*8. Boſſ. *in prax. d. tract. numer.*34. Farinac. *de teſtib. quæſt.*74. *numer.*40. Lud. Gilhaus *in arb. iud. part.*2. *cap.*6.*de teſtib.art.*1. *numer.*8.

Tertiò iidem teſtes recognouerunt dictas fides ſine interrogatoriis dicti Caballij, & abſque eo quòd Delphini facerent aſſignare illi terminum ad illa dandum, quod repugnat ſtatutis, & iuribus, & canonis, ad textum *in cap.præſentium*, vbi Arch. *num.*7. Add. ad Franc. 30
*num.*6.*de teſtib.in* 6. Farin. *d.tract. quæſt.*73.*num.*3.6. vbi de magis communi.

Quartò teſtes illi veriſimilia non deponunt, ideoque non probant, immò ſunt de falſo ſuſpecti, quotquot ſunt. Farinac. *de teſtib.quæſt.*62. *numero* 320. & *quæſt.*65. *numero* 144.147. & quòd ita ſit, probatur, quia dicunt, quod Delphinus volebat facere donationem ſim- 31
plicem, & tamen id non eſt veriſimile, quia feciſſet actum nullum, cùm donatio ſimplex non conſiſtat inter patrem, & filiam, ad textum *in l.* 2. *C. de* 32
inoff. donat. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.*13. *tit.* 13. *numero* 6. & aliàs dixi Verùm quia nemo præſumitur velle facere actum inualidum, Crauet. *conſil.*443. *numero* 14. Mantic. *d. lib.*13. *tit.*15. *numero* 21. ideò ſequitur inueriſimile eſſe, quòd Delphinus voluerit ſimpliciter donare, ergo ſuſpecta eſt horum teſtium depoſitio.

Quintò teſtes prædicti nihil probant, quia de concluſione contractus nihil teſtificantur, ſed de quibuſdam colloquiis inter ipſam concluſionem, & inſtrumentum, propter quod nulla eſt eorum fides, prout ex Vrſillo demonſtraui.

Sin in particulari contra dictos teſtes placet ponderare exceptiones, non ſunt contemnendæ; nam D. Alexander nullam fidem meretur, quia pars Delphina perduxit Notarium ad eius domum gratiâ eum conſulendi de modo celebrandi inſtrumentum taliter, quòd donatio videretur; ſed cum res ſortita ſit diuerſum effectum, poteſt Delphinus ei obiicere ſibi bonum conſilium non dediſſe, & propterea fidem non facit, quia teſtis ille, cui poteſt aſcribi laus, vel vituperium circa negotium tractatum, non eſt idoneus. Boſſ. *in prax. titulo de teſt.* 33
*n.*120.Farin.*de teſt.quæſt.*60.*n.*21.

Secundò cùm iſte fuerit mediator in componendo, & conſulendo modum ſtipulandi inſtrumenti, etiamſi nullum inde reportet commodum, non eſt idoneus teſtis ob præſumptam affectionem, quæ ſola repellit teſtem, etiamſi ſit præſumpta. Farin. *de teſt.quæſt.*60.*num.*410. & 34
*num.*17.29. quæ in caſu noſtro multò magis procedunt, vbi apparet eum eſſe Delphinis magis beneuolum. Farin. *d.quæſt.*60.*n.*34.

Quid modò dicam de Ghiſello? vti informato erit præſtanda fides? abſit: nimis eſt informatus, melius erat, ſi minus nouiſſet. Non eſt huic fides præſtanda, tanquam in cauſa propria deponenti, nam cum dictus Phyſicus probauerit contractum, de quo Ghiſellus deponit, fuiſſe fictum, & ſimulatum, & cum in eo Ghiſellus vti principalis interueneri, ſequitur, quòd ipſe quoque fuerit princeps fraudis, & ſimulationis, quia cum eo principaliter eſt ſtipulatum inſtrumentum, vnde non plus probat, quàm faceret ipſe Delphinus; ille enim nullam fidem facit, qui eodem morbo laborat, quo is, pro quo dictum eſt teſtimonium. Boſſ.*in prax.tit. de teſt.n.*54. & propterea cùm 35
fraus non ſit ſine dolo, quia ſpecies doli eſt, vt poſt Abb. 36
*conſ.*68.*num.*3.*lib.*1. Tuſch. *pract.concluſ.verb. fraus,concl.* 476.*num.*1. fraus enim & dolus germana ſunt. Tiraq. *de retract. lign.* §.26. *gl.*1. *num.*36. dolus autem delictum eſt, vt latè probat Farin.*quæſt.*19. *num.*35. ſequitur, quod 37
Ghiſellus

Ghisellus vti socius Delphini in hac fraude, nihil omni-
no probet. Menoch. *de arb.ind.cas.*474.*num.*13. nam so-
cius in illo negotio, super quo est ferendum testimo-
38 nium, non est testis idoneus. Feder. Schench. *tract. de*
*testib.num.*37. quia videtur se velle excusare. Farin.*d.q.*60.
num. 18. nullam ergo fidem facit Ghisellus.

Secundò itaque contra eundem obiicitur, quòd sit co-
gnatus partis aduersæ, & gener patris eorum, vnde ra-
tione tam magna propinquitatis, seu affinitatis repelli-
39 tur à testimonio ferendo. Farin. *de testib. quaest.*54.*num.*1.
11.12. ex hoc enim contra eum magna inducitur suspi-
cio. Angel. de Perus. *eod. tract.quaest.*2. *num.*14. talis igi-
tur affectio fidem illi penitus subtraxit. Farin.*d.quaest.*60.
*num.*107.

Ex his apparet, quot, & quales defectus isti testes
patiantur, & propterea certum est in iure, quòd vbi
testes sustinent plures defectus, nulla prorsus est eorum
fides, adeo vt nec ab aliis fomentum recipiant, aut tri-
40 buant. Farin. *de testibus,quaest.*62.*num.*381.382. vbi alios
multos congerit, ideò vanum fuit similes testes produ-
cere.

Verùm enim verò his etiam circumscriptis non est de
quo timeamus, maxillæ enim eorum ita camo pestrin-
guntur, vt mordere non possint, siquidem concludere
videntur, vt dotatio, de qua disputatur, fuerit dona-
tio simplex, non ex causa dotis: sed videamus quomo-
do patenter eorum proprium dictum ipsi destruant. Hi
enim dicunt, *Per simplice donatione*, tamen statim ad-
dunt, *à contemplatione della donatione, ch'era per fare
detto signor Ghiselli.* Videant omnes, quantum sibi ipsi re-
pugnans sit horum testium dictum. Nam simplex dicitur
donatio, non quæ fit contemplatione alterius donatio-
nis, quia tunc est correspectiua, & ex causa; sed quæ
nullius causæ intuitu fit ob solam liberalitatem exercen-
41 dam. Crauet. *cons.*959.*num.*1. Decian. *cons.*3.*n.*19. *lib* 1.
quoniam donare remuneraturis species est auaritiæ, se-
42 cundùm D. Ambros. *lib.*7. *in Lucam,cap.*14. & aliàs satis
scripsi.

Si ergo hæc donatio facta fuit contemplatione dona-
tionis Ghiselli mox fiendæ, simplex dici non potest, &
manifestè deprehenditur horum testium error, ne dicam
mendacium. Non igitur læditur Physicus eorum depo-
sitione, sed iuuatur, quia manifestant Delphinorum
fraudem; si enim iam conclusum fuerat accordium, ad
quid postea adhibere tot consilia, & discursus ad facien-
dam simplicem donationem, quam constituere norunt
etiam Notariorum tyrones, sed dicendum est, quòd vo-
lebant, quòd dos esset, in donationem autem sonaret
ad excludendum Physicum, sed fraude detecta veritati
locum esse oportet.

Hæc causa fuit valde ventilata, & tandem his, & aliis
fortè etiam bene consideratis fuit iudicatum ad fauorem
dicti D. Caballij Physici, & D. Annæ eius nurus; & cùm
appellatum fuerit, prima sententia fuit confirmata, &
executioni demandata.

CAPVT LXXXIII.

EPITOME.

Subditus quis dicatur esse in loco, vt possit succedere in bonis stabilibus, stantibus statutis, quod non subiectus nequeat acquirere.

SVMMARIVM.

1 *Statutum Ferrariæ de subditis quomodo intelligatur.*
2 *Habitans idem est, quod subiectus.*
3 *Originarius non est subditus propriè, nisi habitet.*
4 *Subiectus dicitur, qui habitat, & vxorem ducit in loco.*
5 *Subditus, vt quis dicatur, quodnam domicilium attenditur.*
6 *Domicilium originis, vel habitationis quodnam praeualeat.*
7 *Habitans in territorio dicitur habitare etiam in ciuitate.*
8 *Domicilium quanto tempore contrahatur.*
9 *Officialis quando dicatur contrahere domicilium.*
10 *Domicilium contrahitur, etiam sine translatione maioris partis bonorum.*
11 *Vxorem ducere est signum contracti domicilij.*
12 *Domicilium praesumitur contractum etiam ex vnica coniectura.*
13 *Pauper quilibet praesumitur.*
14 *Domicilium vbi est, ibi reus conueniri potest.*
15 *Forum sortiri, & statutis ligari paria sunt.*
16 *Subiectus dicitur, qui ad onera trahi potest.*
17 *Onera sustinere quomodo intelligatur.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Debet absolui à petitis Balthasar de Polliis, non ob-
stantibus deductis per Vrsolinam de Pilatis, quæ
prætendit eum esse incapacem successionis quoad bona
stabilia vigore Statuti Ferrar. *lib.*2. *rubr.*98. eo quòd di-
catur tria esse necessaria copulatiuè, vt stabilia acqui-
rere possit, scilicet vt sit subiectus in loco, subiiciatur
statutis loci, & subeat onera in loco, vbi vult succede-
re. Ita sentire visus est Laderch. *cons.*52. *num.*5.6. & *con-* 1
*sil.*74. *num.*1.6.15.18.20. Decian. *consil.*33. *num.*27.*lib.*1.
nam hæc omnia perbellè verificantur in dicto reo con-
uento.

Siquidem dictus Balthasar se transtulit ad ciuitatem
Carpi gratiâ habitandi quatuor ab hinc annis, vt dicunt
testes, ideo effectus est subditus iurisdictionis Carpi, quia
habitans idem est, quod subiectus. Laderch *cons.*74.*n* 23. 2
adeò, vt originarius ipse non sit propriè subditus, si non
habitet. Seraph. *decis.*483.*num.*1. & ideò cùm ille Carpi 3
contraxerit domicilium, præsumitur se subiecisse legi-
bus, & statutis Carpensium. Ita Surd. *cons.*313. *num.*66. 4
quoniam habitans in aliquo loco, & ibidem vxorem du-
cens, non potest propriè dici subditus alterius loci, vt
post Bursat. *cons.*189.*num.*4. inquit Carpan. *ad Stat. Me-
diol.cap.*311.*n.*68.*lib.*1.

Verè enim ad cognoscendum, an quis sit subditus ali-
cuius loci, attenditur domicilium habitationis, non ori-
ginis, vt post Rol. *de lucr.dot.quaest.*22.*n.*22. inquit Carp.
*d.cap.*311.*n.*67. Ceph.*cons.*317.*num.*53. Serap *d.decis.*843. 5
*n.*1. Surd.*d.cons.*313.*num.*66. & *decis.*319.*n.*11. Mascard.
*de interpret. stat.concl.*6.*num.*191. Chopin. *de moribus.Pa-
ris.lib.*2.*tit.*1.*n.*6. & quamvis aliqui teneant præualere
domicilium originis, tamen eorum opinio, si vera esset,
non procedit in his, quæ alicui contingunt post contra-
ctum habitationis domicilium, vt hic quæritur: ita post
Ceph.*d.cons.*317.*n.*50. Tusch.*pract.concl.litt. D,concl.*500. 6
*num.*9. Et licèt dictus Balthasar tantùm habitauerit in
districtu Carpensi, nihil refert, quia habitans in territo-
rio dicitur habitare in ciuitate quoad hanc materiam. 7
Menoch.*cons.*584.*n.*4.7.

Nec dubitandum est, quin ille per spatium quadrien-
nij contraxerit domicilium, quia contrahitur etiam in
momento, & in ictu oculi, si de animo contrahere volen-
tis appareat, saltem ex verisimili coniectura; quoniam
non requiritur spatium decem annorum, si cum habita-
tione concurrant aliqua adminicula, seu præsumptiones.
Host. *in c.fin.n.*5 *de Parochiis*, vbi Abb. *num.*9. & Marian. 8
Soc. *num.*26. Menoch. *de arb.ind.cas.*86.*n.*16. Mascard. *de
probat.lib.*1.*conclus.*534.*num.*9.10. Tusch. *pract. concl. lit-
tera D, conclus.*599.*num.*10. Decian. *cons.*97.*num.*7.8. *vers.*

fecunda coniectura, *lib*.2. Farinac *fragm.crim.part*.1. *littera D, num*.205.207. Quarant. *verb.Ordo, versic.circa tertium*; vbi quod requiratur aliquis actus exterior significatiuus domicilij contrahendi, quamvis aliqui sentiant debere concurrere translationem maioris partis bonorum. Gratian. *disc*.509. *num*.11.12.*lib*.3. tamen hoc non requiritur de necessitate. Benè verum est, quòd si concurrat, erit potens indicium contracti domicilij.

9 Et ideò nihil obstat Gratian. *d.loco*, quia se fundat in auctoritate Abb. *conf*.100.*ad fin.lib*.2. & Iaf. *conf*.77. *in fin. lib*.3. & aliorum, de quibus ipse loquitur, qui intelliguntur de Officialibus, & iis, qui sunt conducti in aliquo loco, velut ad legendum, & docendum Medicinam, vel leges, & petierant reconductionem cum salario competenti, alioquin intendebant recedere à loco, quod vti potentius tollebat vtique alias coniecturas domicilij, in iis enim personis difficilius præsumitur, quia Officialis nunquam contrahit domicilium in loco, etiamsi ibi maneat per longum tempus. Carpan. *d.cap*.311.*n*.56. sicut etiam dicendum est de Scholaribus, & mercatoribus. Alex. *conf*.216. *num*.14. *lib*.6. & sic intelligi debet Gratianus, quia dictum Doctoris debet intelligi secundum ea, quæ allegat Bart. *in l.non solum*, §. *si liberatienis*, *ff de liberat.leg*.Gratian *disc*.706.*num*.55.

Ideóque tenendum est, quòd potest in aliquo loco contrahi domicilium etiamsi in eo per decem annos non habitauerit, neque etiam maiorem partem bonorum transtulerit, dummodo cum declaratione animi sit iuncta habitatio, & aliquod adminiculum, ad textum

10 *in l. si patria, C.de incol. lib x*. gl. *in l. ciues, in verb. larem*, & *in verb. summam*, vbi Bart. *num*.9. *vers. item, C. eod. lib.x*. Soc. *in d. cap. fin. num*.25. *de for. compet*. Alciat. *in l. pupillus*, §.*incola*, *num*.2. *ff. de verb. sign*. Ang. *conf*.27. *num*.2. *vers.sola*. Dec.*conf*.284. *num*.11 Menoch. *de arb.iud cas*.86.*num*.2.& *seqq* Tusch *pract. concl. littera D, concl*. 596. *numer*.11.25.27. Masch. *d.conclus*.534. *num*.3.20. And. Gail. *lib*.2. *obseru*.35.*num*.7. *vers.licet autem*, Farin *fragm.part*.1.*littera D, num*.211 212. *vers. ita declaranda*.

Hic autem potentissima adest domicilij contracti coniectura, quia vltra habitationem dictus Balthasar duxit vxorem in territorio Carpi, & apud eam transtulit lares, ex hoc enim satis probatur animus contracti domi-

11 cilij, vt post Alciat.*conf*.719.*num*.5. Menoch. *de arb. iud. cas*.86. *num*.28. Rot.*diuers.decis*.105.*num*.5 *part*.2.& post Bursat. *consil*.189. *num*.4. *lib*.2. Carpan. *d.cap*.311.*n*.6 .8. *lib*.1.

Et non requiruntur plures præsumptiones, quia sufficit etiam vnica coniectura non leuis ad præsumendum

12 domicilium, etiamsi non sit assidua habitatio: ita Farinac. *fram.littera D, num*.207.210. & sanè, si vxor, quæ secuta est germanam se transferentem ad maritum, præsumitur contraxisse domicilium in loco cognati, Decian. *conf*.97.*n*.8.*lib*.2. quantò magis ille, qui ducit vxorem, & cum ea vadit ad habitandum.

Accedat non constare dictum Balthasarem habere bona in loco originis, & quilibet præsumitur pauper, quia

13 tales nascimur. Tusch. *littera P, concl*.161.*num*.1.2. ideò præsumitur hìc habere maiorem partem bonorum, & qui aliter dicit, probare debet: ita Farinac. *d. loco, num* 208.

Si ergo Balthasar contraxit domicilium in terra Carpi, sequitur, quòd possit etiam ibidem conueniri ex contractu quoque extra dictum locum facto. Tusch. *d. con-*

14 *clus*.596. *num*.22. & ideò ligatur etiam statutis eiusdem loci, quia paria sunt forum sortiri, & statutis ligari.

15 Tusch. *d. littera D, concl*.591. *num*.13. Menoch. *conf*.74. *num*.3. Seraph. *decis*.1018. *num*.6. & ex quo cœpit habitare, censetur etiam se obligasse ad onera. Decian.*conf*.41.

16 *num*.89. *lib*.2. ideò subditus dicendus est, quia verè subiectus appellatur, qui in loco potest trahi ad onera, & ad forum. Laderch. *conf*.52. *num*.3. & *conf*.74. *numer*.6. etenim vera subiectio nascitur per existentiam morosam in loco. Laderch.*d.conf*.74.*num*.7.& quis dicitur habitare vbi vxorem habet. Rim.Iun.*conf*.15.*num*.181.Carpan. *d.cap*.311.*num*.48.49.50.

Et vbi statutum Ferrariæ requirit, vt volens acquirere stabilia sustineat onera in loco, id accipitur pro habilitate, & promptitudine, licèt actum non sustineat. La- 17
derch. *conf*.74. *num*.24. alioquin pauper, qui non habet bona stabilia, nunquam contraheret domicilium, quod est absurdum: satis enim est, si sustineat personalia onera. Surd. *conf*.313. *num*.57.58. prout facit dictus Pollus, qui ascriptus est militiæ, & soluit quotannis libras septem, sicut faciunt cæteri milites rustici, quod est onus. Menoch. *conf*.299. *numer*.30. ex quibus concludi potest dictum Balthasarem esse subditum, & capacem successionis bonorum stabilium, prout ita fuit iudicatum.

CAPVT LXXXIV.

EPITOME.

Nepos quando repræsentet personam patris, & quando ius accrescendi habeat locum, & vincat ius transmissionis.

SVMMARIVM.

1 *Nepos non repræsentat personam patris, nisi quando succeditur patruo.*
2 *Nepos an succedat in locum patris in fideicommissis, & quomodo.*
3 *Patruelis excluditur à patruo in successione alterius patruelis.*
4 *Nepotes quando habeant priuilegium repræsentationis.*
5 *Fideicommissi successio defertur proximiori.*
6 *Fideicommissum familiæ admittit, qui proximo gradu sunt.*
7 *Fideicommissorum successio regulatur, prout ab intestato.*
8 *Nepotes non concurrunt cum patruo in hæreditate non agnita.*
9 *Hæreditas non adita non transmittitur.*
10 *Ius accrescendi habet locum ante portionem agnitam, pòst vero transmissio.*
11 *Ius accrescendi habet locum inter plures fideicommissarios.*
12 *Fideicommissum admittit ius accrescendi data coniunctione.*
13 *Ius accrescendi impedit ius transmittendi.*
14 *Coniuncti re, & verbis qui dicantur.*
15 *Ius accrescendi dicitur quædam tacita substitutio.*
16 *Transmissio cessat stante substituto, nisi respectu descendentium.*
17 *Fideicommissarius non acquirit iura, & actionem, nisi post restitutionem.*
18 *Transmissio hæreditatis non aditæ quando fiat.*
19 *Ius accrescendi an sit potentius transmissione.*
20 *Transmissio quando impediatur per ius accrescendi.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

RETroactis temporibus decessit D.Io.Ludouicus Brusatus, relicta hęrede per annos 30 D.Isabella eius sorore, & vxore D.Io.Baptistæ Ciarlinij senioris, & post eam descendentes eius masculos prohibens alienari bona illius extra familiam Ciarliniotum, quia vult in eis manere, & conseruari per dictum tempus: ea defuncta sex masculi

culi diuiserunt hæreditatem, scilicet Hyppolitus, Constantinus, Hercules, Alfonsus, Marcus, & Guido: & deinde mortuus est dictus Marcus absque filiis, & eius portio accreuit aliis: Hippolytus autem reliquit superstites filios Ludouicum, & Iacobum; & Constantinus Ambrosium, & Ioannem: & post hæc tempore pestis decesserunt dicti Ambrosius, & Ioannes absque filiis masculis, & antequam illorum hæreditatem in hac parte agnosceret dictus D. Guido, ipse quoque migrauit è viuis factis sibi hæredibus dicto D. Ludouico, & Ioanne Baptista iuniore, vnde Alfonsus, & Hercules patrui dictorũ Ambrosij, & Ioannis apprehenderunt possessionem vacantem illorum bonorum. Vnde dictus D. Ludouicus cœpit prætendere in dictis bonis, tum quia repræsentat personam patris, & debet succedere vnà cum patruis, tum quia pro sua rata prætendit portionem dicti D. Guidonis ad se transmissam vti pro dimidia eius hæredem. Quæritur quid iuris.

Et sanè quoad primum clara res est solùm admittendos esse dictos DD. Alfonsum, & Herculem ad hæreditatem, seu bona dictorũ Ambrosij, & Ioannis, quia sunt illis proximiores, distant enim tertio gradu secundum ius ciuile, cùm tamen dicti DD. Ludouicus, & Iacobus distent quarto gradu, nec est locus repræsentationi, quia nepos succedit cum patruo tantum, quando agitur de hæreditate alterius patrui, & extra illum casum proxi-
1 mior excludit alios: ita in verbis habetur *in Auth. de hered. ab intest. §. si autem defuncto*, & *§. huiusmodi*, & *§. si verò neque*. DD. *in auth. cessante*, *C de leg. her.* & *in Auth. defuncto*, *C. ad Tertyll.* Paris. *cons.* 40. *numer.* 30. *lib.* 2. Crauet. *cons.* 226. *col.* 3. Rol. *cons.* 38. *numer.* 34. *lib.* 4. Rim. Iun. *cons.* 75. *numer.* 23. Cacheran. *cons.* 72. *num.* 23. Decian *consil.* 1. *num.* 363. 371. *lib.* 1. latè Peregr. *de fideicomm. art.* 21. *num.* 78. vbi vult id procedere etiam in fideicommissis, & inspiciendam esse personam grauati, quia eius proximitas attenditur: sic etiam clarè dixit
2 Nicol. *ad Vbald. in tract. de success. ab intest. part.* 3. *n.* 6. *vers. secundò.* Gall. *de success. tit.* 1. *except.* 1. *num.* 52. *part.* 1. pulchrè ad rem nostram Ant. de Rosell. *in tract. de success. ab intestat. numero* 117. vbi in terminis ponit casum nostrum, quando decedit vnus patruelis habens alios patrueles, & patruum, vt hic, an patrueles succedant cum patruo, & concludit negatiuè, quia patrueles sunt in
3 quarto gradu, patruus verò in tertio, & ipse solum repræsentat patrem suum, quando agitur de succedendo alteri patruo.

Etenim sanè apertum est ius hoc determinans, siquidem constitutione Imperiali ita declaratur, quòd huiusmodi priuilegium in hoc ordine cognitionis solis præbemus fratrum masculorum, & fœminarum filiis, aut filiabus, vt in suorum parentum iure succedant, nulli alij personæ ex hoc ordine venienti hoc ius largimur: ita textus *in d. §. huiusmodi*, *in Auth. de hered. ab intest.*
4 Vbald. *d. tract. de success. ab intest part.* 3. *num.* 6. *vers. esto.* Ant. de Rosell. *eod. tract. num.* 118. Cyn. Pistoriens. *eod. tract. n.* 14 *part.* 3. Peregr. *d. art.* 21. *num.* 8.

Et propterea esto etiam, quòd hic succedatur per modum fideicommissi, nihil refert, quia etiam in fideicommissis succeditur, provt quisque est proximior; *l. cùm*
5 *ita*, *§. in fideicommisso*, vbi DD. *de leg.* 2. & *in l peto*, *§. fratre*, *ff. eod.* ex quibus colligitur ad fideicommissa fa-
6 miliæ relicta admitti, qui primo gradu sunt, quoniam in fideicommissis succeditur, provt ab intestato in aliis bonis fieri solet, *d. l. cùm ita*, *§. in fideicommisso*. Menoch.
7 *cons.* 166. *numer.* 83. Odd. *consil.* 45. *numer.* 37. Peregr. *consil.* 45. *numer.* 25. *vers. contra*, *lib.* 2. & *d. art.* 21. *numer.* 8. & *cons.* 64. *lib.* 5. Decian. *consil.* 1. *num.* 340. 344. Lauret. *decis. Auen.* 37. *num.* 9. sed ab intestato dicti D. Ludouicus, & Iacobus non succedunt cum patruo in hæreditate patruelis, vt vidimus: ergo neque in fideicommissis.

Ad secundum igitur transeamus, & videndum est an locus sit transmissioni; & sanè nepotes non concurrunt cum patruo hæreditate non agnita ab eo, cui succedere intendunt, nisi aliquo speciali transmissionis iure
vtantur. Peregr. *de fideicomm. d. art.* 21. *numer.* 7. *versic. & aduerte.* Laderch. *consil.* 48. *numer.* 8. Bursat. *consil.* 170. *numer.* 31. *lib.* 2. & sic ipsi debent ostendere ius speciale pro se, quia regulam habent contra se, quòd hæreditas non adita non transmittitur, *l. si ex pluribus*, *ff.* 8
de suis, & *leg. hæred. l. quoniam*, *C. de iur. deliber. l. vnic. §. in nouissimo*, *C. de caduc. toll.* Gomez *resol. lib.* 1. *capit.* 9. *numer.* 1. Nicol. Noal. *tract. de transmiss. cas.* 8. *numer.* 1. 2. 9

Et ideò cùm D. Guido nunquam agnouerit hæreditatem prædictam, non potuit illam transmittere ad suos hæredes, sed accrescit DD. Alfonso, & Herculi, quia ante agnitionem est locus iuri accrescendi, post verò fit transmissio. Bart. *in l. re coniuncti*, *num.* 30. vbi DD. *de* 10
leg. 3. Crass. *in §. ius accrescendi*, *quæst.* 15. *num.* 2. Farin. *decis.* 435. *n.* 5. *part.* 1.

Et esto, quòd versemur etiam in fideicommissis, adhuc totum pertinet ad dictos Alfonsum, & Herculem iure non decrescendi, quia sunt coniuncti re, & verbis cum dicto D. Guidone in fideicommisso; nam pluribus fideicommissariis substitutis, eueniente casu fideicommissi altero ex eis petere nolente, vel negligente, si sunt coniuncti re, vel re, & verbis, quo casu ad solidum sunt vocati, & per concursum faciunt sibi partes, hoc casu alter totum petens erit audiendus tam in legatis, quàm in fideicommissis, siue vniuersalibus, siue particularibus, ad textum *in l. planè*, *§. si duobus*, & quod ibi notat Bart. *ff. de leg.* 1. Soc. *in l. quæ conditio*, 11
col. pen. de cond. & demonstr. l. si mihi, & tibi, *de leg. primo*, *l. si mihi, & Titio*, *de leg.* 2. *l. coniunctim*, *de leg.* 3. *l. inde Neratius*, *de vsufr. accresc.* Rip. *in d. l. re coniuncti*, *num.* 6. Alciat. *cons.* 47. *num.* 5. 6. *lib.* 9. Soc. Iun. *cons.* 43. *num.* 5. *lib.* 4. pulchrè Peregr. *de fideicomm. art.* 9. *num.* 12. *vers. si verò sint.*

Nam etiam in fideicommissis est locus iuri accrescendi, vel non decrescendi, si fideicommissarij sint coniuncti re, vel re, & verbis, *d. l. si mihi, & Titio*, & *d. l. re coniuncti*, vbi DD. *de leg.* 3. Curt. Iun. *consil.* 83. *numero* 13. *lib.* 2. Bursat. *consil.* 71. *numero* 11. *in* 12
fin. lib. 1. Honded. *consil.* 49. *numero* 73. *lib.* 2. vbi de communi Peregr. *consil.* 52. *numero* 12. *lib.* 5. & *de fideicomm. art.* 9. *numer.* 7. Gomez *resol. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 23. Crass. *in §. ius decrescendi*, *quæst.* 21. *num.* 2. *vers. contrariam*, vbi de magis communi. Fusar. *de subst. quæst.* 495. *numero* 12. Cyriac. *contr.* 11. *numero* 5. *lib.* 1. vbi inquit propter ius accrescendi impediri ius transmittendi, quia portio vnius accrescit alteri, ad textum *in l. filiusfam. §.* 13
Diuus Seuerus, *ff. de leg. primo.* Quæ intelligas procedere, nisi tantùm verbis essent coniuncti. Fusar. *d. q.* 495. *num.* 14.

Nec dubium est, quin dicti Alfonsus, & Hercules sint coniuncti re, & verbis, quia eadem oratione sub nomine collectiuo descendentium vocantur à testatore ad bona sua stabilia, vnitas enim rei relictæ per partes non 14
demonstrabiles ad oculum corporis producit ius non decrescendi. Bart. *in d. l. re coniuncti*, *col.* 5. vbi Ias. *num.* 64. Crott. *num.* 35. Rip. *num.* 46. *de leg.* 3. pulchrè Peregr. *de fideicomm. art.* 9. *num.* 8. *vers. ex prædict.* Merlin. *de legitim. lib.* 1. *tit.* 4. *quæst.* 5. *num.* 5. 6.

Neque est mirandum de prædictis, quia ius accrescendi, vel non decrescendi dicitur esse quædam tacita substitutio, ad textum *in l. si Titio*, *§.* 1. *de leg.* 2. Ias. *in d. l. re coniuncti*, *n.* 107. 134. & *in l. nec his*, *§.* 1. *n.* 31. *de acquir. hæred.* 15
Menoch. *præs.* 61. *num.* 2. *libr.* 4. Surd. *decis.* 152. *num.* 2. 17. Fusar. *de subst. quæst.* 654. *num.* 2. Fachin. *contr. iur. lib.* 10. *c.* 69. *litt. B*, Grat. *discept.* 741. *n.* 17. *lib.* 4. Cyriac. *contr.* 43. *num.* 5. *lib.* 1. ideò sicut expressa substitutio faceret cessare ius transmissionis, nisi illa fiat ad descendentes vigore sanguinis, latè Nicol. Noal. *dict. tract. de transmiss. cas.* 8.

caſ.8.num.95. ita ius accreſcendi, quoniam verſamur in tranſuerſalibus, quia taciti, & expreſſi par eſt virtus, *l.cum quid, ſi cert.pet.cum vulg.*

Et ſanè certum eſt, quòd in fideicommiſſarium non
17 tranſeunt iura, & actiones, niſi facta reſtitutione à grauato re, vel verbo, *l.reſtituta, ad Trebell.* Rip. *in l. in fideicommiſſariam, num.*14.*eod.* Decian. *conſ.*60.*numer.*3.*lib.*3. Surd. *conſ.*92.*num.*3. *lib.*1. & *deciſ.*29. *num.*2. Peregr. *de fideicomm.art.*2.*num.*50. Fuſar. *d. tract. quaeſt.*603. *num.*1. Farin. *deciſ.*220.*part.*1. Ergo D.Guido non potuit tranſmittere ad hæredes ius, quod non habebat, quia nemo dat, quod non habet.

Præualent ergo DD. Alfonſus, & Hercules, nec dicti Ludouicus, & Iacobus poſſunt ſe iuuare beneficio tranſmiſſionis, quia ad hoc, vt hæreditas non adita tranſmittatur ad hæredes, oportet quòd tranſmittens ſit aſcendens, & ille, ad quem fit tranſmiſſio, ſit
18 de liberis, aliàs ceſſat tranſmiſſio. Textus eſt *in l. vnic.* vbi gl. *in verb. in liberos, C. de his, qui ante apert. tab.* Nicol. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.*8. *numero* 99. ſed ſic eſt, quòd D. Guido deceſſit abſque liberis, ergo ad alios hæredes non potuit tranſmittere hæreditatem non aditam.

Hinc quæri ſolet, an potentius ſit ius accreſcendi, quàm tranſmiſſionis, & ex prædictis reſultat reſolutio, quia ſi quærimus de tranſmiſſione, quæ fit ad liberos
19 vigore *dict. l.vnic.* hæc vtique præualet, & non impeditur per dationem cohæredis, vel alterius coniuncti re, aut re & verbis: ſi verò quærimus de tranſmiſſione, quæ fit ex potentia ſuitatis, vel alio modo ad fauorem extraneorum, & illorum, qui non ſunt ex deſcendentibus, iſta bene impeditur per ius accreſcendi, vel
20 non decreſcendi: ſic probat textus *in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ff. ad Trebell.* & *in l. ſi fratris, C. de iur. deliber.* Bart. *in l. cum patrono, circa fin. ff. de bon. poſſeſſ.* Bald. *in d. l. ſi fratris; col. vlt. circa medium.* Iaſ. *in l.*1. *numer.*26. *C. quando non petent. part.* Crott. *in d.l. re coniuncti, n.*151. *de leg.*1. Craſſ. *de ſucceſſ. §. ius accreſcendi, quaeſt.*28. Ergo ſequitur, quòd in caſu noſtro dicti DD. Alfonſus, & Hercules per ius accreſcendi excludant prædictos DD. Ludouicum, & Iacobum, adeò vt hi non poſſint iuuari aliquo tranſmiſſionis beneficio, & ita diſpoſitum eſſe videtur in Statuto Carpi, *lib.*2. *rubr.*55. *verſ. adiicientes*, vbi ſtatutum eſt, quod minor 25. annis hæreditatem ſibi delatam ad hæredes transferat, in aliis autem, qui tempus 25. annorum exceſſerint, ius commune ſeruari mandauit; cùm enim hic nullus extet minor annis 25. ſtatutum non poteſt fauere prædictis DD. Ludouico, & Iacobo.

CAPVT LXXXV.

EPITOME.

In delictis quomodo auxiliator ſit puniendus.

SVMMARIVM.

1 *Principalis quis dicatur in delicto.*
2 *Mandans delictum dicitur principalis.*
3 *Mandatum in delictis cognoſcitur à ſatisfactione mandantis.*
4 *Mandanti non tenetur, qui ex delicto non ſentit commodum.*
5 *Auxilians, ſeu conſulens aliàs etiam facturo non punitur vt reus.*
6 *Mandatarius præſumitur aliàs facturus, ſi ſe præparauit ad delictum.*
7 *Auxiliator ante delictum leniùs puniendus eſt.*
8 *Mandans delictum non tenetur de exceſſu, & quando.*
9 *Mandans aliquid, quod ſine exceſſu fieri poteſt, non tenetur de exceſſu.*
10 *Mandans punitur extra ordinem pro exceſſu mandatarij.*
11 *Auxilium ſimplex præſtans leniùs punitur.*
12 *Extenſio non fit in odioſis.*
13 *Auxilij pœnâ non tenetur, qui longè aſtat delinquentibus.*
14 *Auxilians non punitur, ſi principalis eſt contumax.*
15 *Arbitraria vbi eſt pœna, mitior eſt eligenda.*
16 *Armatam facere prohibitum eſt.*
17 *Qualitas ſtatuti probanda eſt.*
18 *Pœna maior confundit minorem, vbi plures imponuntur.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

AFfectabat N. iuuenis Carpenſis quendam canem venatorium à quodam Regiolenſi, à quo illum obtinuit cum pacto, vt illi vice verſa traderet vnam mutam qualearum, ſeu coturnicum, inuolandam tamen à quodam aucupatore eius vicino, quod factum eſt.

Verùm quia N. vſus eſt operâ in prædictis ſui cognati, qui opem ſuam, & fauorem præſtitit ante delictum, in actu tamen furti non interuenit, & dum homines miſſi à prædicto N. qualeas ſuſtuliſſent, & fugam arriperent, dominus qualearum excitauit rumorem contra eos, quoſdam inſequebatur, vulneratus remanſit à tormento bellico ab vno ex illis exploſo, vnde N. fuit in contumacia condemnatus, & eius cognatus carceratus confeſſus eſt fauorem, & auxilium ad furtum, non ad vulnera, de quibus erat inſcius, & ideò quæritur, quomodo dictus illius cognatus ſit expediendus.

Omnibus autem ponderatis conſidero, quòd dictus cognatus non eſt principalis in hoc delicto, ſed tantum fautor, & auxiliator, quia id totum factum eſt in gratiam 1
N. vt canem haberet, vnde bene concluditur, quod ipſe vti mandans fuerit principalis, & totum fecerit, opem verò ferens cognatus, aliquid ſolum coadiuuauerit, & aliter dicere ridiculum eſt. Bald. *in l. non ideo minus, n.*27. 1
verſ. item, C. de accuſat. Ang. *conſ.*22.*col.*1. Natt. *conſ.*422. *n.*16. Rim.Iun. *conſ.*69. *num.*33. Gabriel *conſ.*170. *n.*2.10. Bertaz. *conſ.crim.*143.*num.*2.*vſque ad num.*8.*lib.*1. pulchrè Decian. *tract.crim.lib.*9.*cap.*39.*n.*20.

Non obſtat, quòd cognatus accommodauerit dicto N. ſuam aſinam pro obuiam mittendo dictis forenſibus ad confines, dum accedebant ad territorium Carpi pro huiuſmodi delicto, & quod ipſe ſuaſerit eis, & miſerit etiam ad mutam qualearum, quia non per hoc ipſe dicendus principalis, aut mandans, cum hæc omnia faceret pro ſatisfactione N. qui canem habuerat; non enim 2
dicitur mandatum, etiamſi detur per verba imperatiua, quando delictum reſpicit vtilitatem, ſeu commodum mandantis, quia tunc eſt potius auxilium, fauor, & perſuaſio, quia mandatum cognoſcitur ab vtilitate, & ſatisfactione mandantis. Bart. *in l. non ſolum, §. ſi mandato, num.*2. *verſ. & ideò, ff. de iniur.* Bertaz. *conſ.*62. *n.*2. 3
*lib.*2. Hyppol. Rim. *conſ.*318. *num.*12. *lib.*3. Maſcard. *de probat.concl.*419. *num.*15. *lib.*1. & *concl.*1014.*num.*4.*lib.*2. de communi Farinac. *de conſultor. quaeſt.*129. *numer.*9. 70. & *numer.*130. ibi: *quando fit ſolùm ad vtilitatem mandantis.* Quæ omnia in caſu noſtro bene conueniunt, vbi totum dirigebatur ad ſatisfactionem N. qui canem habuerat, cognatus verò ſolùm auxilium ſimplex, & fauorem præſtitit, ne illi contradiceret. Cùm igitur cognatus ex delicto nullum ſenſerit commodum, ex mandato teneri non poteſt. Bertaz. *conſ. crim.*188. *n.*3. 4
*lib.*1.

Quare cùm dicti forenſes acceptauerint mandatum ab N. & ab eorum domino ad faciendum huiuſmodi furtum,

rum, & ad hunc effectum venerint ad loca Carpi, non potest cognatus auxiliator puniri de illo delicto, vt illi, quia licet multi teneant, seu dubitent, an mandans delictum aliàs facturo, debeat eadem pœna puniri, tamen verius est, quod non Caball. *de omni genere homicid. n.*149. sed quidquid sit in mandante, certum est in consulente, vel auxilium dante alias facturo, quod non pu-
5 nitur, sicut ille, de illo delicto. Bald. *cons.*250. *n.*2.*lib.*1. vbi Rouescal. testatur de communi, latè Farin. *d.q.*129. *num.*62.126. 136.137. & *in tract. de furt. q.*168.*n.*41.54. Caball. *d. loco.* Decian. *tract. crim. lib.*9. *cap.*36.*sub n.*14. *circa medium*, Polyd. Rip. *de nocturn. temp. cap.*11. *n.*12. vbi de communi, Cyriac. *contr.*132.*n.*43.*lib.*1.

Creditur autem tunc delinquentem aliàs fuisse facturum etiam sine auxilio, vel consilio, quando acceptauit mandatum, & se præparauit ad delictum, vt hîc euenit:
6 ita Bertaz. *d. cons.*62. *num.*7. *vers. tertia est, lib.*1.& *cons.*356. *num.*47.*lib.*2. Farin. *d. quæst.*129. *num.*147. Cyriac. *d. contr.*132. *n.*44. *lib.*1. ergo cognatus leuiori pœna est puniendus.

Animaduertendum est etiam, quòd iste cognatus non dedit auxilium, aut fauorem in ipso actu delicti, in quo noluit interuenire, sed ante delictum, & pariter suo auxilio non dedit causam delicto, iam enim forenses parati erant, & ideo dicunt omnes, quòd quando auxilium præstans non dat causam delicto proximam, non punitur
7 de eo, sicut delinquens, sed longè mitiùs, & leuiùs: Ang. *de malef. in verb. dicto maleficio, n.*17. Grat. *cons.*52.*n.*15. *& seq. lib.*2. Blanc. *in pract.§.postquam vidimus, n.*5. *vers. vnde.* Pacian. *cons.*156.*num.*14. Rim. Iun. *cons.*349.*n.*10. Laderch. *cons.*194.*sub num.*5. Farinac. *quæst.*130.*num.*42. vbi vult id procedere indistinctè, siue id fiat præcedente tractatu, siue non, & *num.*43. dicit ab hac communi opinione non esse recedendum.

Accedat, quòd isti forenses habebant in mandatis, quòd solùm furarentur mutam qualearum, non autem offenderent quemquam, quod adeò verum est, vt socij ex hoc facto valde fuerint contristati, & irati illi, qui explosit sclopum cum tanta indignatione, vt coturnices iam sublatas proiecerint. Vbi autem tale quid mandatum fuit quod poterat expleri non excedendo, vt hic, vbi
8 furtum est quid valde distinctum ab homicidio, tunc mandans non tenetur de excessu: ita per textum *in l. mandat*, vbi Bald. *C. de mandat*, & *in cap. significauit*, vbi Innoc. & Ioan. And. *de pœn.* Bero. *cons.*175. *num.*40. *lib.*3 Decian. *tract. crim. lib* 9. *cap.* 36. *num.*7.8. Farin. *quæst.*134 *n.*27. & *quæst.*135. *n.*18.150.158.163. Caball. *de omni genere homicid. num.*249. *& seqq.*

Nam vbi factum, quod sub mandato cadit, est distinctum, & non subordinatum delicto perpetrato, tunc mandans non punitur de eo excessu, quem fecit mandatarius, velut si quis iubeat mulierem rapi, & non solùm rapiatur, sed etiam occidatur, mandans non tenetur de
9 cæde. Alex. *cons.*140. *lib.*2. Dec. *cons.*234. *n.*5. Carrer. *in pract.* §.5. *num.*73. *in fin.* Plaz. *epit. delict. lib.*1. *cap* 15. *num.*20. Decian. *d. lib.*9. *cap.*36. *num.*6. *vers. illud verò.* Baiard. *ad Clar. in prax. quæst.* 89. *num.* 18. Farinac. *d. quæst.*135.*num.*158. & ita mandans furari non tenetur de occiso.

Et quamvis DD. prædicta intelligere videantur quo ad pœnam ordinariam, non autem quòd mandans in totum excusetur à pœna extraordinaria, & arbitraria leuio-
10 ri, Clar. *in prax. d. quæst.*88. *num.*5. *vers. sed pone*, vbi Baiard. & Caball. *de omni genere homicid. num.*262.267. Menoch. *de arb. iud. cas.*352.*num.*4. Farinac. *d. quæst.*135. *num.*151. Decian. *d. cap.*36. *num.*6.

Tamen respondetur hoc posse procedere in ipso mandante, qui semper influit in delictum, vti causa principalis, & qui in culpa esse videtur eligendo tales ministros, quæ ratio cessat in auxiliatore, qui cùm sit causa remota, & non efficiens, mitiùs semper debet puniri, vbicumque enim fauor est simplex, & per auxilium eius non est auctum maleficium, auxiliator mitiùs punitur, & solùm
leui pœna pecuniaria mulctatur. Zilett. *cons.*112. *num.*7. 11
*lib.*1. Bertaz. *cons. crim* 62. *num.*10.11.21.22. *lib.*1. & sic non valet argumentum à mandatore ad auxiliatorem,
quia in odiosis, & pœnalibus non fit executio ab vno 12
ad alterum. Bertaz *cons.*77.*num.*9. & *cons.*115.*num.*4.*lib.*1. Menoch. *de arb. iud. cas.*502.*n.*74.

Augetur autem consideratio pro dicto cognato, quia ipse non interuenit in actu perpetrationis, & certum est, quod auxilij pœnâ non tenetur, qui longè distat, adeo
vt à corrixantibus non fuerit visus astare: ita Zilett. 13
*cons.*168. *num.*9. *tom.*1. Vulpel. *cons. crim.*95. *num* 16. & multò minùs secundùm aliquos, quando principalis
est absens, & contumax, vt hic. Cyriac. *d. controu.*134. 14
*num.*45.*lib.*1.

Et si malefactores solum pœna arbitraria sunt plectendi, quia mors vulnerati non est sequuta, multo leniùs erit puniendus iste auxiliator, qui fuit semper ignarus, & non habuit intentionem, vt offenderetur dictus vulneratus, vbi autem pœna est arbitraria, leuior est eligenda.
Zilett. *cons.*53. *num.*20. *tom.* 1. non ergo dictus cognatus 15
est puniendus, nisi leuiter, & pecuniariè.

Verùm quia audio, quòd aliqui dubitant, ne puniatur etiam de armata, stante quòd sub pœna ducat. 50. auri, prohibitum est facere adunantiam hominum armato-
rum, vt in proclamate sub die 14. Aprilis 1502. de quo 16
in libro statutorum Carpi, *lib.*4. *rubr.*98 *fol. m b.* 241.

Ideò primò respondetur, quod in dicto proclamate solum punitur caput armatæ, vt in eo, dum dicitur; [Che non vi sia persona alcuna che ardisca far guarnimento, ne adunanza di persone armate.] In casu autem nostro dictus cognatus non fuit principalis, vt visum est, & propterea non potest puniri vti auctor, seu caput armatæ. Scarlatin. *inter cons. diuers.* Zilett. *cons.*112.*num.*32. *tom.*1.

Deinde etiam respondetur non constare, quòd dicti homines essent omnes armati, & quòd essent vltra quinque, vt requiritur in dicto proclamate, ideóque non potest esse locus pœnæ illius, quia qui se fun-
dat in statuto, debet probare omnes qualitates statuti. 17
Surd. *consilio* 45. *numer.* 14. & *consilio* 130. *numer.* 1. *lib.*1.

Tertiò dico, quòd pœna huiusmodi confunditur cum pœna delicti principalis, quia nemo multiplici pœna est puniendus, *l. prætor dixit*, §. *vlt. ff. de iniur. l. Senatus, ff. de accusat.* vbi enim commissum est aliquod delictum ad eundem finem tendens cum antecedenti, & terminans ad vnam speciem delicti, velut si quis ferat arma prohibita, & cum illis percutiat aliquem, tunc pœna insultus, & armorum confunditur cum pœna
vulneris maiori: ita Farin. *in prax. quæst.*22. *num.*19. 20. 18
& *quæst.* 108. *num.*166. *& seqq.* Polyd. Rip. *in d. tract. de noctur. temp. cap.* 46. *numer.* 15. Et ita iuris esse censeo.

CAPVT LXXXVI.

EPITOME.

In bonis maternis non succedit pater transiens ad secunda vota, nisi quoad vsumfructum, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Statutum est seruandum, sicut ius commune.*
2 *Statutum vbi non distinguit, nec nos distinguere debemus.*

 3 *Pater*

3 *Pater quomodo ſuccedat filiis ſuis ſine liberis decedentibus.*
4 *Pater tranſiens ad ſecunda vota retinet ſolum vſumfructum bonorum primæ vxoris.*
5 *Pater propter ſecundas nuptias perdit proprietatem bonorum maternorum.*
6 *Regula ſtandum eſt, donec de fallentia oſtendatur.*
7 *Bona materna non dicuntur poſt aditam hæreditatem.*
8 *Statuti verba ſunt propriè, & ſtrictè intelligenda.*
9 *Statutum non extenditur, niſi ad ſpecificata.*
10 *Statutum eſt ſterile, ſicut mula.*
11 *Filia, & mater ſunt correlatiua.*
12 *Correlatiuorum vnum ſine altero eſſe non poteſt.*
13 *Correlatiuo vno poſito ponitur & alterum.*
14 *Maritus tranſiens ad ſecunda vota quid perdat.*
15 *Pater ſecundò nubendo cum conſenſu filiorum euitat omnes pœnas.*
16 *Conuentus tacitus ſufficit patri ſecundo nubenti ad euitandas pœnas.*
17 *Filij præſentes nuptiis parentum videntur illis conſentire.*
18 *Pater ſi nubat neceſſitate ductus, excuſatur à pœnis contra ſecundò nubentes.*
19 *Filia dotata pro omni eo, & toto, excluditur etiam à bonis maternis.*
20 *Renunciatio filiæ excludit eam à bonis maternis.*
21 *Filia dotata ex bonis maternis, ad ea amplius non habet regreſſum.*
22 *Renunciatio*, Ex quavis cauſa dicibili, *refertur etiam ad cauſas de futuro.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

SAtis, abundéque fundata videtur intentio D. Antonij Penatij Regienſis aduerſus D. Corneliam eius filiam, quoad bona Gineſij illius filij abſque liberis defuncti, certum eſt enim dictum Antonium vti patrem fuiſſe hæredem filij excluſa dicta Cornelia, ſiquidem clara eſt diſpoſitio Statuti Regij, *lib.2. rubr.76.* quòd decedentibus maſculis, & fœminis non exiſtentibus ex legitimo matrimonio vocantur aſcendentes ex linea paterna: primò enim loco vult ſuccedere deſcendentes, deinde aſcendentes, quorum nomine non comprehenditur dicta Cornelia tranſverſalis dicti Gineſij; vnde cùm verba Statuti ſint clara, nihil vlterius eſt quærendum, *l. ancillæ, C. de*
1 *furt.* Surd. *conſ.527. num.*10. quia pro lege tanquam ius commune ſeruandum eſt in loco, *l. omnes Populi*, vbi
2 Bart. & DD. *ff. de iuſt. & iur.* Surd. *conſ.*460. *num.* 10. Anch. Iun. *q.*14. *num.6. lib.*3. & cùm indiſtinctè loquatur, debet ſine diſtinctione intelligi. Surd. *conſ.553. n.27.* Anch. Iun. *queſt.45. n.11. lib.* 3.

Vnicus teſtat ſcrupulus ab eodem ſtatuto proueniens, *in verſ. declarantes*, vbi diſponitur, quòd in bonis maternis ſuccedere poſſint, & ſuccedant filiæ, & deſcendentes fœminæ vnà cum aliis fœminis, & deſcendentibus maſculis ſecundùm ius commune: cùm enim dictus Gineſius habeat bona à matre prouenta, videtur quòd dicta Cornelia in illis debeat ſuccedere ſecundùm ius Cæſareum, quo attento notum eſt Patrem legitimum ſuccedere filiis ſuis ſine liberis decedentibus tantum in capita vnà cum cæteris eius filiis ex priori matrimonio, *§. ſi verò,*
3 *in Auth. de hær. ab inteſt. Auth. defuncto, C. ad Tertyl.* & ſi fortè pater tranſeat ad ſecunda vota, quoad bona à matre profecta perdit ſuæ portionis proprietatem, quam tenetur prioris matrimonij filiis reſeruare, ſolo ſibi vſufructu retento, ad textum *in l. generaliter, C. de ſecund.*
4 *nupt.* Salyc. *in l. fœmina, §. illud, num.*4. & ibi Rip. *ſub num.*1. & DD. *C. eod.* Arelat. *in d. l. generaliter, n.6.12.* Brun. *de ſtat. fœm. exclud. art.*8. *num.* 57. 58. Gabr. *de ſecund. nupt. concl.3. num.3.* Capreol. *de ſucceſſ. ab inteſt. lib.1. num.577.* & *lib.2. num.* 34. Rol. *conſ.95. num.43. lib.*1. Cyriac. *contr. iur. lib.1. contr.137. num.* 8. vbi de communi teſtatur.

Et licèt fortè contraria opinio ſuſtineri poſſet, vt in iure verior quoad patrem, vt ille non perdat dictam proprietatem tranſeundo ad ſecundas nuptias, ex textu aper- 5
to *in §. cùm igitur, in illis verbis, ſicuti enim patres, in Auth. de non eligend. ſecund. nubent.* Caſtr. & Corn. *in l. fin. C. de indict. vid. toll.* latè Fachin. *lib.3. controu. iur. cap.*64. vbi ſatisfacit adductis in contrarium. Tamen quia in iudicando non eſt recedendum à communi opinione, & practicata, poſt quam DD. magis communiter volunt, vt etiam pater tranſeundo ad alteras nuptias amittat proprietatem bonorum maternorum, vt latè apud Sanchez. *de matr. part. 2. lib.7. diſp.89.* 6
num. 10. Ioan. de Caſtill. *quotid. contr. iur. part.* 1. *cap.2. num.* 14. non erit recedendum à prædicta opinione.

Sed hoc non obſtante adhuc defendi poteſt dictum Penatium eſſe totaliter hæredem dicti Gineſij vigore dicti Statuti aſcendentes vocantis, cui regulæ ſtandum eſt, donec de fallentia oſtendatur. Surd. *conſ.511. num.21.* Nam limitatio, de qua *in dicto verſ. declarantes*, non deſtruit noſtrum fundamentum, quia nos non tractamus de bonis maternis, ſed de hæreditate filij, in cuius corpote licet extent bona à matre profecta, ea tamen amplius verè, & propriè materna dici non poſſunt, ſed præcipuum dicti eius filij patrimonium: ita *ex l. ſed ſi plu-* 7
res, §. filio, ff. de vulg. l. eius qui, §. fin. ſi cert. pet. gl. *in l. 1. §. veteres*, vbi Rom. Alex. Aret. Iaſ. & DD. *de acquir. poſſ.* Dec. *in l. quoties duplici, num.6. de reg. iur.* Crott. *in l. ſtipulatio, num.62. de verb. oblig.* ad rem benè Craſſ. *de ſucceſſ. ab inteſt. quæſt.10. num.15. verſ. quia poſtquam.* Pariſ. *conſ.* 84. *num.* 4. *lib.2.* Menoch. *conſil.* 124. *num.*5. Ceph. *conſ.493. num.41.42.* Ioan. de Caſtill. *quotid. contr. iur. part.1. cap.2. num.* 67. & in terminis 8
Statuti hoc dicit Franch. *deciſ.* 171. *num.* 3. cùm enim verba Statuti ſint propriè, & ſtrictè intelligenda, Oſaſch. 9
deciſ.21. num.14. Theſ. *deciſ.269. num.* 9. Anch. Iun. *queſt.46. num.17. lib.3.* nec poſſit extendi, niſi ad ſpeci- 10
ficata. Crauet. *conſ.741. n.3.* Anch. Iun. *q.70. n.2. lib.3.* quia ſunt ſterilia, ſicut mula, Bertaz. *conſ. crim.175. n.13. lib.13.* Maſch. *de ſtat. concluſ.4. n.5.* non debent trahi ad noſtrum caſum.

Si igitur verum amamus, & germanam dicti Statuti intelligentiam, neceſſe eſt ſentire illud verè loqui de bonis immediatè à matre prouentis, & de illius hæreditate, quia tunc propriè materna ſunt, & tunc matri ſucceditur; quòd ex ipſo Statuto manifeſtè colligitur, dum dicit: *Succedant filiæ.* Quia ſi filiæ ſunt quæ ſuccedunt, ſequitur eſſe matrem, cui ſucceditur (de patre enim non poteſt intelligi) quia filia, & mater ſunt correlatiua, cùm hoc ipſo quod ſunt, aliorum eſſe dicantur. Ariſt. 11
de prædicam: cap. 7. in princ. gl. *in Clem. vnic. verb. æternaliter, de ſum Trin.* Euer. *de loc. leg. cap.21. num.2.3.* Cùm enim impoſſibile ſit alterum ſine altero eſſe, vel 12
cognoſci, quia ſunt ſimul naturâ, Ariſt. *d. cap.7. text.15. in fin.* Crauet. *conſ.973. num.* 33. Rol. *conſ.69. numer.* 25. *lib.* 4. ſequitur, vt poſito vno ponatur & 13
alterum. Euer. *d. loco, numer.* 3. Crau. *d. conſil.* 973. *num.33.* Rol. *conſ.69. num.26.* Si ergo dictum Statutum loquitur de filia, ſupponit etiam matrem in eadem diſpoſitione.

Non obſtat itaque alterum motiuum longè maiori conſideratione dignum, an tranſitus ad ſecundas nuptias obſit dicto Penatio. De vſufructu non eſt dubium, quia illum retinet, & finitur poſt ſecunda vota: latè Sanch. *de matr. lib.7. diſp.89. n.2. & n.11.* Difficultas eſt in proprie- 14
tate ſecundùm iam allegata, ex quibus vidimus eſſe reſeruandam filiis prioris matrimonij. Benè verum eſt quòd ſecundum aliquos pater poterit in his bonis eligere vnum filium, & excludere alterum: Sarmient. *ſelect.*

lect. lib.7. cap.11. num.1. sed hoc pro tuto non est habendum.

Ideò dicamus dictum Penatium succedere etiam in proprietate, & totaliter euitare pœnas secundarum nuptiarum, quia dicta Penatij filia hanc remisit iniuriam consentiendo nuptiis prædictis, immo conqueri non potest, quia volenti non fit conuitium, accedente enim consensu filiorum pater nihil sibi præiudicat, & cessant pœ-
15 næ legales, si secundas nuptias sequatur: ita latè Sanch. *de matr. d. disp.89. num.43.* pulchrè Laderch. *cons.127. num.6.* Ioan. de Castill *d.c.2.n.93.* Cyriac. *d. contr.137. num.10.* adeò vt sufficiat etiam consensus tacitus, &
16 præsumptus immo ratihabitio. Paris. *cons.29. n.81. lib.3.* Bursat. *cons.12. n.41. lib.1.* Rol. *cons.81. per totum, lib.3.* Menoch. *cons.165. num.16.* Rim. Iun. *cons.569. num 170.* Laderch. *d.cons.118. n.6. vers. quod habet locum.* Peregr. *decis.13.n.11.* de communi Ioan. de Castill. *d. c.2. n.94.* Cyriac. *d.contr.137.n.21.*

Vnde cùm dicta Cornelia nuptiis prædictis præsens fuerit, & congratulata sit, sæpe cum Nouerca conuersata sit, matrem eam vocauerit, de tali matrimonio nunquam conquesta sit, censetur vel à principio libenter con-
17 sensisse, vel ex pòst facto approbasse. Dec. *cons.206.n.5. 6.7.* Paris. *d. cons.29.n.81.* Rol. *d cons.81.n.13.& cons.95. num.10. lib.1.* Burs. *d. cons.12.n.42.* Menoch. *cons. 137. num.27.* Grat. *cons.83. num 18.lib.2.* Rim Iun. *cons.569. num.70.* Surd. *decis.99.n.11.* Laderch. *d.cons.127.num.6. vers.quare.* Ioan. de Cast. *d.cap.2.n.98.vers.& sic tenendo, & n.99.106. vsque ad n.124.* quos sequitur etiam Cyr. *d. contr.137.n.21.*

Excusatur etiam pater, si secundas nuptias quærat quadam necessitate ductus, velut si egeat gubernio domus, quam non expedit committere famulis, vel quando hoc facit ad vtilitatem filiorum, qui regimine indigent.
18 Castr. *in l.3.n.5.C de indict. vid. toll.* Ias. *in Auth. cui relictum, n.10. C eod* Paris. *d.cons.29.sub n.84.lib.3.* Gilkenius *tract. de praescr p.3.c.3.sub n.289.* Cyriac. *d.contr.137. n.10* quæ pro maiori parte concurrunt in casu nostro.

Verum cùm dictus Penatius eam dotauerit, & dotem congruam ei assignauerit pro omni eo, & toto, quod petere, & consequi posset in bonis, & hæreditate patris, ea exclusa censetur etiam à bonis, & dote materna. Abb.
19 *cons.81. ad fin. lib.1.* Menoch. *cons 81. num 31.* Maluas. *cons.116.n.72.* Rim. Iun. *cons.3 . n.83.* Cyr. *contr. 128. n.69.lib.1.* immò ipsa expressè renuntiauit tam bonis paternis quam maternis, & tam pro dotibus, quam supra dotibus, & pro alia causa excogitabili, propter quod
20 etiamsi dictus Penatius ad secunda vota transierit, hoc totum ad ipsum spectat vigore renunciationis: pulchrè Castr. *cons.252. n.2.versic. breuiter his, & vers. pro cuius, & n.2. versic. respondeo verum esse, lib.1.* Alex. *cons. 149. n.5.6.7.8.9.lib.7.* & non abs re Cyr. *d. contr. 128. n.70.* vbi vult ex huiusmodi verbis filiam etiam à feudo, & & emphyteusi censeri exclusam.

Et tantò magis hæc procedunt, quia dicta Cornelia fuit dotata in parte ex bonis maternis, ideo ampliùs non
21 potest ad ea habere regressum. And. de Isern. *in Const. in aliquib.col.12 in fin.vers. posset tamen, de success fil. in feud.* alioquin pater non dedisset tantam dotem, ideo totum spectat ad patrem. Alex. *cons 149. n.9.lib.7.*

Et sanè verba illa, *Ex quavis dicibili causa*, in renunciatione posita non possunt referri, nisi ad hanc spem, quam forte illa habere potuisset occasione mortis dicti eius fratris, quia etiam ad causas de futuro referuntur. Marcabr. *cons.65.n 320.& n.359* vnde ea comprehenditur etiam in tali renunciatione. Castr. *d cons.252. in fin.lib.1.* Marcabr. *d. cons.66. n.139.140.* vnde puto silentium esse imponendum dictæ D. Corneliæ, & ita iuris esse censeo: saluo, &c.

CAPVT LXXXVII.

EPITOME.

In legatum omnium rerum, quæ domi existunt, an contineantur res venales, pecuniæ, & omnia debitorum.

SVMMARIVM.

1 *Venalia non continentur in legato eorum, quæ domi sunt, licet in domo existant.*
2 *Legatum eorum bonorum, quæ quomodo domi existunt, comprehendit etiam venalia.*
3 *Domi venalia si existant, quando legata censeantur.*
4 *Venalia censentur legata ex coniecturis.*
5 *Verba*, cuiuscumque conditionis, *non patiuntur restrictionem.*
6 *Exempla non restringunt.*
7 *Vniuersalis sermo comprehendit etiam incogitata.*
8 *Legatum rerum domi existentium factum coniunctæ personæ comprehendit etiam venalia.*
9 *Legatum coniunctis factum quomodo interpretetur.*
10 *Regula cedunt doctrinis in puncto loquentibus.*
11 *Vxor non dicitur coniuncta persona.*
12 *Pecunia non continetur in legato rerum, quæ domi sunt.*
13 *Legatum omnium rerum domi existentium non continet cautiones, nec omnia creditorum.*
14 *Pecunia si continetur in legato eorum, quæ domi sunt, continentur etiam omnia creditorum.*
15 *Legatum rei alienæ quando valeat.*
16 *Legatum rei fideicommisso subiectæ quando præstari debeat.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Legatum, quod fecit Bartholomæus Loxius à Carpo Angelæ eius sorori vtique comprehendit non solùm suppellectilem domus testatoris, sed etiam res venales in domo eius existentes: & si verum amamus & verba legati intuemur, ita esse necesse erit concludere, licet enim pro vero habeatur communiter quod in generali, vel etiam vniuersali omnium bonorum legato, quæ sunt in domo testatoris, non contineantur venalia, quamvis re ipsa domi esse reperiantur, quia cum certam habeát separationis causam, in domo esse non videntur, vt probatur *ex l. generali, §. vxori*, vbi Bart. Lancell. & Dec. *ff. de* 1
vsufr. leg. l. si chorus, §.1. l. si ita legatum, ff. de leg.3. l. quintus, de aur. & arg. leg. Cagn. *in l.1. n.33. vers. quantum, de reg. iur.* Couar. *var. resol. lib.2. c.5. n.3.* Alex. *in l. si constante, num.27. sol. matr.* Corn. *cons. 14. num.6. lib.1.* Ruin. *cons.32. num.5. lib.2.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.9. tit. 6. num.13.* Curt. Iun. *cons.45. num.4.* Menoch. *cons. 407. num 16. 18. & praes.137. num.7. lib.4.* Tusch. *pract. concl. littera L, conclus. 119. num.11. 12.* Afflict. *decis. 106. num. 5.* Put. *decis. 20. num.5. lib 3.* Arius Pinel. *in l.1. part.2 sub num.46. vers. meliùs, C. de bon. matern.* Anch Iun. *qq. fam. lib.3. quaest.162. num. 8.* hæc tamen regula multis modis limitatur, qui nostro casui ita accommodantur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quin etiam venalia in nostro legato comprehendantur.

Nam in primis dicendum est, prædicta procedere in legato generali, seu etiam vniuersali; restrictio tamen simpliciter ad certum locum, velut relinquo omnia, quæ in domo sunt; tunc enim propter locum designatum restringitur

reſtringitur diſpoſitio vniuerſalis præcedens, adeò vt non comprehendat venalia, quæ in domo ſunt, nec iura, aut actiones; verùm ſi loco deſignato ſubſequatur vniuerſalis ſermo, vel ſignum vniuerſale, velut dicendo: Relinquo res, ſeu bona, quæ domi ſunt quoquomodo, vel qualitercumque, aut cuiuſcumque conditionis ſint; tunc reſtrictio loci, & à loco proueniens tollitur per tales clauſulas vniuerſales ſubſequentes, & venalia comprehenduntur perinde, ac ſi diſpoſitio, vel legatum eſſet factum
2 ſine loci deſignatione: ita ſentit Bart. *in d. l. generali, §. vxori, num.4. ff. de vſufr. leg.* ſic pulchrè diſtinguunt Neguſ. *de pignor. part.3. memb.2. n.37. verſ. nam vt etiam dixi*: Arius Pinel. *in rub. part.1. num.43. C. de bon. matern.* Alex. *conſ.118. num.5. in fin. lib.5.* Couar. *d. lib.2. cap.5. num.3. verſ. ſecundò.* Ruin. *conſ.32. num.5. lib.2.* Dec. *conſ.472. num.1.* & *num.26. ad fin.* Gozad. *conſ.14. num.22. ad fin.* Curt. Iun. *d. conſ.45. num.4.* Decian. *conſ.51. n.10. lib.1.* Menoch. *conſ.129. num.8.* & *d. præſ.137. num.10.* Afflict. *d. deciſ.106. num.6.* qui omnes concludunt his caſibus in legato bonorum, quæ domi ſunt, comprehendi etiam venalia, & alia huiuſmodi, quæ in domo eſſe reperiuntur, quod in propoſito noſtro reſoluit difficultatem.

Et hæc multò magis procedunt, ſi verba vniuerſalia in legato eorum, quæ domi ſunt appoſita, ſint geminata, vel repetita, tunc enim extenditur magis diſpoſitio, vt
3 comprehendat, quod aliàs non comprehenderetur, in tantum, quòd venalia cenſeantur relicta. Decian. *d. conſ.51. n.11. 12. lib.1.* Afflict. *d. deciſ.106. n.6. in fin.* vt hic euenit, vbi eſt geminatio ſermonis, & ſigni vniuerſalis, tam ante vocem, *in domo*, quàm poſt, vt appareat ſatis de mente teſtatoris volentis venalia comprehendere, quod
4 ſufficit, ex Menoch. *d. præſ.137. num.8.*

Nos igitur non verſamur in primo caſu, quando relinquuntur omnia bona in domo exiſtentia, ſed in caſu, quando legantur omnia, quæ in domo ſunt qualitercumque; dixit enim teſtator ſe relinquere Angelæ prædictæ domum, in qua habitat cum omnibus illis mobilibus, & omnibus illis rebus tam ſpectantibus ad victum, quàm ad alia, quæ in domo reperiuntur, & vt dicitur, omnia mobilia domus, & quæcumque alia, quæ domi reperiuntur, cuiuſcumque conditionis ſint, quibus verbis nil clarius, nil magis amplum ad venalia comprehendendum; nam verba illa, *cuiuſcumque conditionis*, non pa-
5 tiuntur aliquam reſtrictionem, adeò vt etiam inhabilia comprehendant, vt inquit Marſil. *in l. vnius, §. cogniturum, num.26. ff. de quæſt.* Alex. *conſil.35. n.8. lib.6.* Tuſch. *pract. concluſ. littera V, concluſ.121. n.51.* & *concluſ.126. num.5.*

Nec refert in legato noſtro non extare verbum illud, *quoquomodo*, de quo Bart. *in d. l. generali, §. vxori*, quia nulla vis eſt facienda in eo, quod exempli gratiâ profertur, cum ſufficiat aliud ſimile verbum vniuerſale, eo
6 quòd exempla non reſtringant: ita ad rem videndi ſunt Couar. *var. reſol. lib.2. cap.5. num.3. verſ. ſecundò obſtat.* Neguſ. *de pignor. p.2. memb.2. num.37. verſic. niſi dicto loco.* Arius Pinel. *in d. rub. part.1. num.43.* ibi: *an cum ſigno vniuerſali, C. de bon. matern.* Vnde cùm in noſtro legato habeamus alia verba vniuerſalia poſita poſt locum deſignatum, vt illud, *omnes alias res*; & illud, *cuiuſcumque conditionis*, idem dicendum eſt, quia idem important, & aliis ſupradictis æquiparantur. Marſil. *in d.l. vnius, §. cognitum, num.26.*

Et ſanè hoc non eſt legatum ſolitum, & ordinarium, quòd fieri, ſolet, quando relinquuntur mobilia domus, vel quæ domi ſunt, in quo vtique venalia non continentur, ſed verſamur in ampliſſimo legato omnium rerum in domo exiſtentium, cuiuſcumque conditionis, quæ verba verificari non poſſunt, niſi venalia quoque comprehendantur; nam iſte ſermo eſt adeò vniuerſalis, vt comprehendat etiam caſus
7 ſpeciales, & non ſolùm cogitata, ſed etiam incogitata. Corn. *conſ.144. numer.10. lib.3.* Crauet. *conſil.227. num.13. 14.* & *conſil.294. num.2. ad fin.* Tuſch. *littera V, concl.121. num.9.* Gratian. *diſc.744. num.22. lib.4.*

Accedat, quòd iſtud legatum ſorori factum, & ſic perſonæ valde coniunctæ, quo caſu in legato ſolet fieri latè interpretatio, debet ampliari, vt contineat etiam venalia quæ domi ſunt, etenim coniunctio ſanguinis operatur, vt quod amplius eſt, relictum videatur, 8
ad textum *in l. ſi ſeruus plurium, §. fin.* ibi, *& neceſſitudo, iunct. gl. ff. de leg. primo*, & meliùs *in l. Aurelius, §. Titius teſtamento, ff. de liber. leg.* Rom. *ſing.649.* Soc. Iun. *conſil.98. num.22. 23. lib.1.* qui de fratre loquitur. Put. *d. deciſ.20. num.5. lib.3.* Menoch. *d. præſ.137. in fin.*

His autem non obſtat, quòd ſanguinis coniunctio ſolùm operetur quoad inducendam legati validitatem, non autem ad extenſionem, ex Honded. *conſil.63. n.49. lib.1.* Nam reſpondetur in noſtro caſu non tractari de 9
extenſione, ſed de comprehenſione, quia verba legati ſunt apta etiam comprehendere etiam venalia; vnde non eſt mirum, ſi hæc interpretatio poſſit iuuari ſanguinis coniunctione, pro qua cum habeamus traditiones Doctorum in puncto ſcribentium, non eſt iurandum de hac regula ſæpe fallente. Dec. *in l.1. num.32. ff.* 10
de reg. iur.

Nec verum eſt, Puteum contra nos ſentire, vt putauit Honded. *d. conſ.63. num.50.* quia verius eſt ſentire nobiſcum, & pro noſtra ſententia illum allegat. Menoch. 11
d. præſ.137. in fin. nam verè in ſuo caſu admittit in legato vxori facto non venire venalia, ſed non hac ratione, quia coniunctio non operetur, ſed quia vxor non dicitur coniuncta perſona.

Tranſeamus ad alia, & videamus, quid dicendum ſit de pecuniis, & inſtrumentis, & debitorum nominibus domi exiſtentibus, an huiuſmodi legato contineantur, & ſanè de pecunia habemus, quòd ipſa non continetur 12
in legato eorum, quæ domi ſunt, quia ſemper parata videtur alienationi, & vbi in tali legato venalia non continentur, multò minùs pecunia comprehenditur, niſi eſſet repoſita præſidij cauſa: ſic per textum *in l. ſi mihi Mauia, ff. de leg.3. l. vxorem, §. legauerat, in fin. ff. eod.* Bald. *in l. certi, num.6. C. locat.* & *in l. fin. ad fin. C. de compenſat.* Alex. *in l. ſi conſtante, num.27. verſic. confirmo, ff. ſol. matr.* Dec. *conſ.472. num.7. in fin.* Afflict. *deciſ.106. num.5. in fin.* Arius Pinel. *in d. l.1. part.2. ſub num.46. C. de bon. matern.* Tuſch. *littera L, concl.119. num.26.* & *concluſ.120. num.10.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.9. tit.6. num.14.* Menoch. *conſil.407. num.18.* & pariter in legato eorum, quæ domi ſunt, non continentur credita, ſeu cautiones, & inſtrumenta in domo reperta, quia ſunt iura, quæ loco non circumſcribuntur. Corn. *conſ.49. num.10. verſ. tamen iis, lib.3.* Tuſch. 13
littera V, concl.121. num.11. Honded. *conſil.53. num.50. lib.1.*

Verùm cùm iam ſit reſolutum in noſtro legato venalia comprehendi, ceſſat etiam difficultas quoad pecuniam, & nomina creditorum, quia hæc omnia pariſicantur, & ſi ita ampla eſſe verba monſtremus, vt res venales legatæ cenſeantur, idem dicendum eſt de pecuniis, & iuribus, ſeu, creditorum nominibus, vt bene 14
inquit Arius Pinell. *in d. l.1. part.2. num.47. Verſ. quam æquiparationem, C. de bon. matern.* Menoch. *lib.4. præſ.138. num.1. verſ. qui affirmant*, & *num.14.* qui alios allegant; vnde cùm viderimus verba noſtri legati eſſe adeo aperta, & ampla, ac vniuerſalia, vt etiam venalia comprehendat, de pecuniis, & debitorum nominibus non remanet controuerſia, vt enim ea intelligantur relicta, ſufficiunt etiam coniecturæ de teſtatoris voluntate, ad textum *in l. quæſitum, §. Papinianus, ff. de fund. inſtr. leg.*

Circa verò legatum domus, in qua teſtator habitabat, poteſt

potest dici, quòd si ipse sciebat esse alienam, vel alteri
15 obligatam, validum fuisse legatum. Gratian. *disc.955. num.53.lib.5.* Farin. *decis.165. num.*10. 11. *part.*1. sed cùm dicatur illam prius fuisse de certo fideicōmisso nunc purificato ob mortem dicti testatoris absque filiis, sic distinguendum puto, aut domus ista in illa parte fideicommisso affecta venit restituenda iisdem testatoris hæredibus, vel extraneo ab eo non vocato ad commoda aliqua suę hæreditatis. Primo casu tota domus censetur legata, quia testator potest disponere de rebus sui hæredis, sicut de propriis: secundò autem casu testator censetur suam tantùm portionem legasse, & ius, quod ha-
16 bebat. Soc. Iun. *consil.68.num.12.13.lib.4.* Alb. *consil.73. num.6.* Decian. *consil.57. num.12. lib.1.* Menoch. *praes. 142. num.12. lib.4.* Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.9.tit.1. numer.21.* Cyriac. *contr.* 130. *num. 6.7. lib.1.* Et ita consului.

CAPVT LXXXVIII.

Epitome.

An relatio alicuius qualitatis posita post duo simul copulata, ad vtrumque referatur.

SVMMARIVM.

1 *Alternatiua tribuit actum vtrique alternato.*
2 *Alternatiua alterutram partem verificari sufficit.*
3 *Mors est dissolutio animæ, & corporis.*
4 *Mors est finis vitæ nostræ.*
5 *Mortis naturalis species, remissiuè.*
6 *Mors naturalis quæ sit secundum Philosophos.*
7 *Mors violenta quæ sit secundum Philosophos.*
8 *Mortis appellatio refertur ad solam naturalem.*
9 *Mors ciuilis naturali æquiparatur.*
10 *Indistinctè prolatum debet indistinctè intelligi.*
11 *Mors sua morte quis dicatur.*
12 *Mors naturalis secundum vulgares quæ sit.*
13 *Mors violenta an sit naturalis.*
14 *Mortis violentæ varia nomina.*
15 *Mors præter naturam quæ sit.*
16 *Verba debent intelligi per prius, non per posterius.*
17 *Verba simpliciter intelligenda, non secundum quid.*
18 *Verba testatoris non debent captari.*
19 *Mortis ciuilis plures species.*
20 *Qualitas an censeatur poni ad demonstrandum, vel restringendum.*
21 *Relatio debet fieri ad proximiora.*
22 *Qualitas post duo posita ad quod referatur.*
23 *Relatio an fieri debeat ad omnia præcedentia.*
24 *Præcedentia magis influunt ad sequentia, quàm è contra.*
25 *Adiectiuum determinat substantiua.*
26 *Alternatiua disiunctiuè coniungit.*
27 *Copulatiua omnia exæquat, & parificat.*
28 *Disiunctiuæ dictionis virtus.*
29 *Alternatiua disiungit verba, & sensum.*
30 *Qualitas demonstratiua non censetur repetita.*
31 *Relatio non fit ad ea, quæ sunt diuersæ naturæ, vel rationis.*
32 *Qualitatis relatio non fit contra mentem testatoris.*
33 *Fideicommissa, quando sint odiosa, vel fauorabilia, & extendenda.*
34 *Fideicommissa familiæ fauorabilia, & extendenda.*
35 *Fideicommissum inducitur ex coniecturis.*
36 *Repetitio qualitatis non fit, si fauorabilia restringerentur.*
37 *Sententia condemnatoria semper præcedit pœnam.*
38 *Confiscationi sententia vires attribuit.*
39 *Ciuiliter moritur statim condemnatus ad mortem.*
40 *Seruus pœnæ efficitur reus condemnatus.*
41 *Ingenuus non efficitur seruus pœnæ.*
42 *Mors an faciat seruum pœnæ.*
43 *Condemnatus ad mortem an possit testari.*
44 *Relatio ad omnia non fit, si causaret nullitatem.*
45 *Frustra expectatur, cuius euentus nihil operatur.*
46 *Fideicommissum potiùs inducitur, quàm superfluitas.*
47 *Dictiones*, tunc, & eo casu, *an restringant, & quando.*
48 *Hæres est, qui facit actus, qui citra nomen hæredis fieri non possunt.*
49 *Conditionem an faciant gerundia.*
50 *Modus est, si quid adiicitur post quæsitum emolumentum.*
51 *Modus non suspendit.*
52 *Conditionem negatiuam non esse impletam quis probet.*
53 *Cautio Mutiana non præstatur, nisi petatur.*
54 *Mutianæ cautioni renunciatur per lapsum temporis.*
55 *Conditionem non impleri non refert, tacente cuius interest.*
56 *Aditione confunduntur actiones.*
57 *Actio, & passio non cadunt in eodem subiecto.*
58 *Clausulæ codicillaris effectus.*
59 *Conditio præsumitur impleta ex cursu longi temporis.*
60 *Solemnitas extrinseca præsumitur interuenisse ex longo tempore.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa fideicommissi, cuius casum euenisse forunt ad fauorem D. Paulæ de Iudicibus contra D. Antoniam Pasiam ob mortem D. Francisci à Iudice pluries requisitus de mea sententia renui votum meum dicere, sed denique, vt morem geram, cui plurimùm debeo, necesse habui mutare propositum. In hoc igitur puncto, cum de iure responderint Excellentissimi Horatius Giouagnonius, & Franciscus Leonius, eorum scriptis nihil addam, sed ad motiuorum resolutionem me conuertam, dum pars aduersa conatur ostendere fideicommissum fuisse restrictum ad illum casum tantùm, si dictus D. Franciscus decessisset per manus ministrorum iustitiæ vigore illorum verborum testamenti, vnde sumitur fideicommissum, dicentis: *Morendo naturalmente, ò ciuilmente per homicidio perpetrato da lui, ò per qual altra causa, per laquale si douessero, ò potessero, confiscare i suoi beni.* Volunt enim qualitatem illam, *Per homicidio*, respicere vtramque mortem, adeò vt fideicommissum non potuerit venire, nisi succedente morte sic qualificata, quod non euenit.

His tamen non obstantibus existimo euenisse casum fideicommissi ex simplici dicti D. Francisci morte naturali vigore alternatiuæ, qua vsus est fideicommittens, dicens, *Morendo naturalmente, ò ciuilmente*; cùm alternatiuæ natura sit vt actum verbi alterutri ex membris suis, immò vtrique eorum attribuat, ad textum *in* 1
d. l. si hæredi plures, vbi gl. & DD. *ff. de cond. inst.* Ias. *in l. ex toto, §. si ita legatum, num.*14. *de leg. primo.* Ideò sufficit alterutram partem verificari, quia in alternatiuis omnium concursus non requiritur, *l. cùm pupillus, §. disiunctiuo*, vbi Bart. *ff. de cond. & dem. l. si ita quis stipulatus*, vbi Alex. *de verb. oblig. l. generaliter*, vbi Dec. *num.2. de instit. & substit. cap. inter cæteras*, vbi Dec. *n.6.* Rip. *num.24. de rescr. c. in alternatiuis, de reg. iur. in 6.* Menoch. *cons.348.n.4.*

Satis

Satis autem dicitur verificata prima pars alternatiuæ, *naturalmente*, ex morte dicti D. Franciſci, propter eius infirmitatem, quia mors naturalis aliud non eſt, quàm diſſolutio animæ, & corporis, ſecundùm gl. *in l. res vxoris, verb. natura*, & ibi Salic. *in fin. C. de donat. inter vir. & vxor.* Natr. *conſ.* 282. *n.* 16. Rim. Iun. *conſ.* 416. *num.* 36. Mors enim eſt finis, & terminus vitæ noſtræ, §. *his omnibus, verſic. nullus*, vbi gloſſ. *in Auth. de hæredit. & falcid.* §. *deinceps*, *in Auth. de nupt.* Vnde mors compre-
5 hendit omnes ſpecies mortis naturalis, de quibus ſcribit Card. *in Clem.* 1. *col.* 2. *vt lit. pend.* Anch. *in cap. præſenti, de præbend. in* 6. Guiliel. le Rouille *tract. de inſt. & iur. cap.* 16. *num.* 3. Chaſſan. *ſuper conſuet. Burgund. in proœm. verb. Que par mort, num.* 6. & ideò cùm hæc verificata ſint mortuo naturaliter dicto D. Franciſco, inficiari non poteſt, quin euenerit caſus fideicommiſſi.
6 Non ignoro tamen ſecundum Philoſophos propriè mortem naturalem dici, quæ fit per reſolutionem ob defectum humidi radicalis, & extinctionem caloris naturalis abſque alia infirmitate, quæ valde rarò euenit, & de
7 qua non creditur teſtatorem ſenſiſſe, alia autem genera mortis, ipſi violentas mortes appellant, cùm parum referat, an quis occidatur à ferro, vel à morbo, ſed hæc apud legiſtas non faciunt ad rem, vbi mors naturalis ita dicitur ad differentiam ciuilis, propter quod quælibet mors dicitur naturalis, quæ non eſt ciuilis.

Benè igitur fideicommittens iſte ſic alternatiuè locutus eſt ad tollenda iurgia de morte naturali, & ciuili, quia licet vbi fit mentio mortis, de ſola naturali multi
8 intelligant, non de ciuili, ad textum *in l. ex ea parte*, §. *inſulam, ff. de verb. oblig.* gl. *in cap. placuit, de reſcript. in* 6. Alex. *conſ.* 139. *num.* 3. *lib.* 2. Grat. *conſ.* 2. *num.* 42. *lib.* 1. Phanuc. *de lucr. dot. in rub. verſ. poſt mortem, n.* 12. Fuſar. *de ſubſt. quæſt.* 430. *num.* 17. tamen alij ſentiunt ciui-
9 lem mortem naturali æquiparari. Grat. *conſ.* 21. *num.* 80. *lib.* 2. Rol. *de lucr. dot. quæſt.* 95. *n.* 15. Menoch. *conſ.* 388. *num.* 23. Honded. *conſ.* 63. *n.* 40. *lib.* 1. ideò teſtator voluit hanc litem dirimere exprimendo caſum vtriuſque mortis, ciuilis, vel naturalis.

Et ſanè licèt ea verba, *morendo naturalmente*, &c. vti generaliter prolata non ſint reſtringenda, *l. ſi ſeruitus, de*
10 *ſeru. vrb. præd. l. pretio, de publician. cap. ſolitæ, de maior. & obed. cap.* 1. *diſt.* 19. tamen ſi aliqua facienda eſt reſtrictio, potius fieri debet, vt de ſola morte intelligantur, quæ dicto D. Franciſco præuia ægritudine ſine violentia ei contigit in domo ſua: ſic enim moriens dicitur
11 ſua morte mori, teſte Bald. *in l. ſi tibi, num.* 1. *C. de donat. ante nupt.* nam hæc mors proueniens ex febri, vel epidimia, vel aëris intemperie, vel ſimili ex cauſa, apud omnes vulgò dicitur mors naturalis, vt poſt Bald. inquit Petr.
12 de Vbald. *in tract. de duob. fratr. part.* 8. *num.* 20. *verſ. & voco.* Rim. Iun. *conſ.* 416. *num.* 23. 24. 26. qui pulchrè loquitur, & dicit iſtum communem vſum loquendi non indigere probatione, vulgariter enim eam mortem eſſe naturalem intelligimus, quam communiter ſuam mortem dicimus, de qua Bald. *in dict. l. ſi tibi.* Rim. Iun. *conſ.* 416. *n.* 23.

Siquidem licet mors violenta ſit verè naturalis quoad effectum, quia ſeparat animam à corpore, & reſpectu ciuilis, non eſt tamen naturalis quoad cauſam, vnde à multis dicitur magis propriè mors accidentalis. Bald. *in d. l. ſi*
13 *tibi, in princ.* quam etiam dicunt violentam ad differentiam naturalis. Bald. *in l. res vxoris, n.* 2. *C. de donat. inter*
14 *vir. & vxor.* & alij eam vocant mortem immaturam: Chaſſ. *d. loco*, alij mortem informem, & fortuitam, eo quòd potius à caſu, quàm à natura proueniat, cùm mors naturalis ea dicatur, quæ venit ſecundùm ſolitum curſum cauſarum, non ex accidenti, *cap. bona*, vbi gl. *in verb. per rerum naturam, de elect.* Bald. *in l. vnic.* §. *libertatibus, num.* 4. *C. de caduc. toll.* Ang. Aret. *in* § *ſingulorum, num.* 2. *ad med. Inſt. de rer. diuiſ.* & natura potius videtur abhor-
15 rere mortem violentam, quia inſolitè vitam adimit. Rim. *d. conſ.* 416. *num.* 33. vnde Barb. *conſ.* 48. *num.* 4. *in fin. lib.* 2. hanc mortem violentam eſſe dixit præter naturam, vbi licèt dicat idem iuris eſſe de morte naturali, quod de violenta, tamen ſatis cognoſcitur, quòd violenta non dicitur ſimpliciter naturalis, ſed cum aliquo adiectiuo, eo quòd non ſit verè, & propriè naturalis. Rim. Iun. *d. conſ.* 416. *n.* 23. 24. 46. 47.

Non obſtant Doctores, qui mortem violentam à miniſtris iuſtitiæ illatam naturalem appellant, quia impropriè loquuntur, & alio reſpectu hoc dicunt, etenim relatiuè ad mortem ciuilem hæc mors violenta poteſt dici naturalis, quod pro nobis facit, quia ſi hoc verum eſt, ſequitur, quòd diſpoſitio iſtius fideicommittentis poſſit intelligi de quacunque morte animam à corpore ſeparante. Barb. *d. conſ.* 48 *n.* 4.

Verumtamen cùm verba teſtatoris debeant intelligi per poſterius, ad textum *in l.* 1. §. *qui in perpetuum, ff. ſi ager vectig.* §. *ſingulorum, Inſt. de rer. diu.* Bald. *in l. Gallus*, §. 1. *num.* 8. *ff. de liber. & poſth.* Ferd. Vaſq. *de ſucceſſ. creat. lib.* 2. §. 2. *num.* 32. Crauet. *conſ.* 445. *num.* 6. *verſ. qua ratione*, & prout ſimpliciter de aliquo prædicantur, 16
non ſecundum quid, Caſtr. *conſ.* 19. *num.* 27. *lib.* 3. ideo 17
ſermo noſtri teſtatoris debet prius intelligi de morte proueniente ex cauſa naturali, quæ per prius, & ſimpliciter dicitur mors naturalis, quàm de violenta, quod veriſimilius redditur, quia teſtator habuit intentionem, vt eius bona conſeruarentur in lineis DD. Marci, & Bartholomæi de iudicibus, quod non verificaretur, ſi caſus fideicommiſſi veniret tantùm ob mortem violentam dicti D. Franciſci, & tamen verba teſtatoris debent intelligi ſecundùm finem, propter quem enunciantur. Crau. *conſ.* 436. *n.* 20.

Nihil autem obſtat qualitatem illam, *Per omicidio*: in fine poſitam, eſſe referendam ad vtramque mortem adeo, vt ſermo ille nequeat intelligi de placida morte naturali; quia hoc non eſt aliud, quam ſubtili interpretatione captare verba teſtatoris, quod fieri non debet. Peregr. *conſ.* 45. *num.* 11. *lib.* 1. mecum enim conſiderentur verba teſtatoris, & apparebit huiuſmodi qualitatem 18
non eſſe referendam ad mortem naturalem, ſed ad ciuilem, hæc enim multiplicis generis, & diuerſi effectus certa indigebat declaratione, alia namque dicitur pœnalis, vt deportatio, alia cauſalis, vt ſeruitus, alia meritoria, vt ingreſſus religionis. Bald. *in l.* 1. *n.* 3. *verſ. in* 19
gl. naturalem, ff. de teſtam. latè Chaſſan. *ſuper conſuetud. Burgund. rub.* 4. *tit. des droicts*, § 6. *verſ. Apres le treſpas, num.* 7. Guiliel. le Rouill. *de inſt. & iur. cap.* 16. *num.* 3. *verſ. & iſta mors.*

Hinc maxima inter DD. oritur controuerſia, an mors ciuilis æquiparetur naturali, in qua quæſtione ſex recenſentur inter ſe diſcrepantes opiniones, de quibus Chaſſan. *d. verb. Apres, numer.* 3. *vſque ad numer.* 7. Fuſar. *de ſubſt. quæſt.* 430. *num.* 17. 18. 19. vnde teſtator voluit explicare mortem naturalem, & declarare etiam, de qua morte ciuili intelligeret, ne videretur de quacumque ciuili morte intellexiſſe, *ad l. ſi pluribus*, vbi Bart. *de leg.* 2. Rol. *conſ.* 61. *num.* 28. *lib.* 3. propter quod verbum illud, *Per homicidio*, cauſâ demonſtrationis, non reſtrictionis appoſitum eſt, prout etiam ſic de iure præſumitur. Crau. *conſilio* 301. *numer.* 5. Menoch. *conſilio* 303. *numer.* 27. & *præſ.* 51. *num.* 11. *lib.* 4. adeò, vt teſtator eam ſo- 20
lam mortem ciuilem conſiderauerit, per quam fiſco locus fit, & hæredem ſuum priuat eius bonis; cenſetur enim voluiſſe prouidere caſui, qui indigebat magis prouiſione. Crauet. *conſilio* 855. *numer.* 25. *verſ. inde fit.*

Et ſanè valde congruum eſt, vt illa qualitas, *Per homicidio*, reſpiciat ſolùm mortem ciuilem immediatè præcedentem, quia ſermo debet referri ad proximiorem. Caſtr. *conſ.* 109. *num.* 2. *verſ. & quod, lib.* 1. Soc. *conſ.* 156. *n.* 16. *lib.* 1. Crauet. *conſ.* 393. *num.* 6. Bertaz. *conſ.* 337. *num.* 3. 21
Surd.

Surd. *conſ.*160. *num.*74. Rota *diuerſ. deciſ.*8. *n.*11. *p.*2. & ideò cùm talis qualitas non conferat ad caſum, de quo dubitamus, non eſt habenda in conſideratione. Farin. *deciſ.* 228. *num.*2. *part.*1. Hier. Gabriel. *conſ.*18. *num.*37. *lib.*2.

Certè igitur dicendum eſt illam qualitatem non referri ad mortem tam naturalem, quàm ciuilem, quia licèt dici ſoleat qualitatem poſt duo copulata ſuccedentem ſolere qualificare vtrumque; tamen id debet intelligi cum grano ſalis, quia non procedit vbicumque ſalua ratione recti ſermonis præcedentia poſſunt ſtare,& rectè intelligi ſine repetitione illius qualitatis, tunc enim relatio fit tantum ad vltimum, non ad omnia præcedentia, etiamſi ea comprehendantur eadem oratione, & eodem regantur verbo,cum poſſit mens teſtatoris verificari ſine
22 repetitione qualitatis: ſic probat textus *in cap. cum in ſingula, iunct. gl. in verb. Prioratibus, de prebend. in 6.* & *in Clem. vnic. in fin. de ſupplend. neglig. Prælat. l.*1. §. *deinde*, & §. *eum*, vbi gl. *in verb. ex ſuperioribus, ff. de poſtuland.* Butr. & Imol. *in d. Clem. vnic.* Felin. *in c. cauſam quæ, num.*4. *verſ. limita octauò, verſ. tamen fallit, de reſcript.* Soc. *in l. plures teſtamento, num.*4. *verſ. hoc autem, de reb. dub.* & *in l. hac ſcriptura*, §. *cùm eadem, n.*4. *de cond. & demonſtr.* Iaſ. *in l. cum filiofam. num.*177. *de legat. primò*, & *in l.*1. *num.*8. *C. de liber. præter.* Rip. *in l. centurio, num* 111. *verſ. prætereà, de vulg. & pupill.* videndus Alex. *conſ.*48. *num.*8.9.10. *lib.*1. Ruin. *conſil.*176. *num.*12. *lib.*2. & *conſ.*137. *num.*5. *verſ. quia iſtud, lib.*3. Bero. *conſil.* 120. *num.*74. *lib.*2. Soc. Iun. *conſil.* 78. *num.*26. *lib.*3. Decian. *conſ.*34. *num.*111. Barz. *deciſ.*119. *num.*3. Hier. Gabr. *conſ.*173. *num.*5. *lib.*2. Ex quibus omnibus licet concludere id, quod ſupra firmauimus, adeò vt relatio fieri debeat tantum ad mortem ciuilem vltimo loco poſitam, quoniam nihil eſt impedimento, quin mens teſtatoris ſaniori etiam modo impleatur non facta
23 dicta relatione, niſi ad vltimum. Soc. *in d. l. plures teſtamento, num.*4. Ruin. *d. conſ.* 176. *num.* 12. Hier. Gabr. *d. conſ.*183. *num.*35. *lib.*2. cùm enim illud verbum, *Per homicidio*, ſit poſitum ad qualificandum, nil mirum eſt, ſi tantum ad immediatè præcedens referatur: Bart. *in l. fin. de rebus dub.* Caſtr. *in d. l. talis ſcriptura, num.*8. *verſ. quod ſi, ff. de leg. primo.* Alex. *conſ.*48. *num.* 8. *lib.* 1. Pariſ. *conſ.*36. *num.*21. *lib.*1. Gabriel. *de clauſ. concl.* 9. *num.* 11. Zanch. *in l. hæredes mei*, §. *cùm ita, part.* 10. *num.*101. Surd. *conſ.* 315. *num.* 10. Honded. *conſil.* 8. *numer.* 35. & *conſil.*29. *num.*19. *lib.*2. Menoch *conſil.*98. *numer.* 80. & ſi fortè aliud eſſet, quando qualitas præcedit, tamen ita eſt, vbi qualitas ſequitur qualificanda, quia præcedentia magis influunt ad ſequentia,
24 quàm è contra. Bero. *conſ.*115. *num.* 14. *lib.* 2. Barz. *d. deciſ.*119. *num.*4. Menoch. *conſ.*222. *num.*40. & ſic qualitas illa non reſpicit, neque reſtringit mortem naturalem.

Deinde etiamſi admittamus qualitatem poſt duo ad vtrumque referendam eſſe, tamen illud forte procederet, quando poſt duo ſubſtantiua ponitur vnum adiectiuum, illud enim ſolet vtrumque determinare, ad
25 textum *in l. iam hoc iure, ff. de vulg. & pup.* ita Bart. *in l. extat, num* 2. *ff. de eo, quod met. cauſ.* qui non eſt caſus noſter, quia non præcedunt duo ſubſtantiua, ſed duo aduerbia, ſcilicet, *naturalmente*, ò *ciuilmente*; nec adiectiuum requiritur, ſed qualitas demonſtratiua, quæ adiecta verbo determinato ſolùm reſpicit ſuum antecedens. Bart. *in l. centurio, num.*25. *verſ. iſtud vltimum, ff. de vulg.*

Prætetea illa propoſitio poteſt procedere, quando qualitas ponitur poſt duo coniunctiuè poſita, ſecus eſt, ſi adiiciatur poſt duo alternatiuè tantum coniuncta. Nam licèt tam diſiunctiua, *Vel*, quàm coniunctiua, *Et*, vim copulandi habeant, diuerſo tamen modo; illa enim prior diſiunctiuè coniungit. Bald. *in l. Gallus*, §.1. *num.*9. *verſ.*
26 *interitum, de liber. & poſthum.* hæc enim omnia exæquat, & ad vniformem diſpoſitionem adducit, *l. quamuis*, vbi 27
Bald. *Cod. de impub. & aliis ſubſt.* Ruin. *conſ.* 108. *lib.*2. Peregr. *conſil.*57. *num.*10. *lib.*1. Menoch. *conſil.*334. *n.*11. & *conſil.* 585. *num.*5. quod non operatur diſiunctiua, *Vel*, quæ licèt repetat actum verbi, non tamen res, & qualitates, quia vim diſiungendi habet: gl. *in l. ad pro-* 28
tegendum, C. de in lit. dand. tut. Bart. *in l. ſi is qui ducenta*, §. *vtrum, num.*2. vbi Soc. *num.*4. *ff. de reb. dub.* Bald. Dec.& Rip. *in cap inter cæteras, de reſcript.* Gomeſ. Hiſp. *in* §. *ſed iſta, num.*38. *Inſt. de action.* Ceph. *conſ.*400. *num.* Becc. *conſ.*42. *num.* 11. Bertaz. *conſ. crim.* 114. *num.*2. *lib.*1. Menoch. *conſ.*241. *num.*3. & *conſ.*327. *num.*63. Rim. Iun. 29
*conſil.*677. *num.*14. hæc enim alternatiua non copulat per omnia, ſed immo ſenſum, & verba diſiungit. Bald. *in d. l Gallus*, §.1. *num.*9. Ceph. *conſil.*432. *n.*20. Menoch. *conſ.*348. *n.*5.

Hinc eſt, quòd licet copulatiua efficiat, vt omnia copulata loco vnius habeantur, tamen alternatiua conſtituit duo membra diſtincta, quorum vnicuique actum verbi attribuit in ſolidum. Iaſ. *in l. ſi ex toto*, §. *ſi ita legatum, num.*14. *de leg. primo*: & copulatiua requirit concurſum omnium, & tamen diſiunctiuam ſatis eſt verificari in alterutro. Menoch. *conſ.* 241. *num.* 4. *verſ. qui quidem.* Vnde quæ ex aduerſo inculcantur, non poſſunt accommodari caſui noſtro, quia non licet arguere à coniunctiua mera ad diſiunctiuam, ſeu alternatiuam.

Præter hæc qualitatis repetitio non admittitur quoties qualitas ſubnectitur demonſtrationis gratia, quia tunc relatio fit ad vltimum. Bero. *d. conſ.* 120. *num.*74. 30
lib. 4. Bertaz. *conſ. ciuil.* 15. *num.*9. & cùm in dubio qualitas cenſeatur appoſita demonſtratiuè, Iaſ. *in l. centurio, num.* 51. *ff. de vulg. & pup.* Crau. *conſ.*301. *num.* 5. Peregr. *de fideicom. art.* 16. *num.* 110. Menoch. *conſ.*303. *num.*27. ad hoc oſtendendum non indigemus alia probatione.

Vlteriùs ſatis ad rem confert, quia nunquam relatio fieri debet, vel repetitio ad ea, quæ ſunt diuerſæ naturæ, vt probat textus *in Clem.*1. §. *ad hoc, de prabend.* Ruin. 31
*conſ.*176. *num.*11. *in fin. lib.*2. Crauet. *conſ.*151. *num.*5. Menoch. *conſ.*220. *num.*76. ſicut etiam non fit relatio ad ea, quæ diuerſam habent rationem, quia requiritur vt omnium ſit par ratio. Alex. *conſ.*48. *col.*1. *lib.*1. & *conſ.*42. *num.*8. *lib.*3. Soc. Iun. *conſ.*68. *n.*117. *lib.*3. Menoch. *d. conſ.*220. *n.*86. & *præſ.*181. *n.*17. *lib.*4. vnde quàm diuerſa ſint mors naturalis, & ciuilis, & quàm diuerſam habeant rationem, pluſquam apertum eſt, ideóque ceſſant obiecta pro parte aduerſa.

Poſt hæc verum eſt etiam relationem qualitatis ad omnia præcedentia non fieri, quando repugnat præſumpta mens teſtatoris, & diſponentis. Soc. Iun. *conſ.*81. *n.*19. 32
*lib.*3. Bero. *conſ.*120. *num.*80. *lib.*2. Crauet. *conſ.*70. *n.*9. Menoch. *d. conſ.*220. *num.* 81. Hier. Gabriel. *conſ.* 183. *num.*6. *lib.*2. ſed hìc repugnat mens diſponentis, quia ſi eius verba aliter intelligeremus, deſtrueretur fideicommiſſum ab eo inſtitutum, vt bona eius remaneant in dictis duabus lineis,

Præterea non obſtat fideicommiſſa eſſe odioſa, & reſtringenda ad finem, vt hæres cenſeatur grauatus minùs, quàm fieri poſſit, quia hoc eſt verum, ſed fallit in fideicommiſſo conſtituto fauore agnationis, vt bona in familia remaneant, hoc enim eſt fauorabile, & debet etiam ex rationabili cauſa extendi, non attento, quòd hæres magis grauetur: ita Anch. *conſ.*27. *col pen. verſ. hic autem.* Curt. 33
Iun. *conſ.*3. *num.*12. & *conſ.*22. *num.*11. Capyc. *deciſ.*108. *num.*15. Gozad. *conſ.*89. *num.*12. Pariſ. *conſil.*63. *num.*27. & *conſ.*35. *num.*18. *lib.*2. Soc. Iun. *conſil.*181. *num.* 39. *lib.*2. videndus Menoch. *conſ.*150. *num.*57. & *conſ.*204. *num.*82. Alex. *conſil.*39. *num.*3. *lib.*1. Dec. *conſ.*652. *n.*7. Iaſ. *conſil.*203. *col.*4. *verſ. non obſtat lib.*2. Neuiz. *conſil.*99. *num.*19. Burſat. *conſ.*202. *num.*47. *lib.*2. Roger. *conſ.*25. *n.*100. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*7. *tit.*1. *n.*14.28. Peregr.

rege.*de fideicom.art*.1.*num*.24. Vnde in tali fideicommiſſo fit lata interpretatio, & pro eo in dubio pronunciandum
34 eſt. Bald. *conſilio* 104. *ad fin. lib.* 4. Crauet. *conſ*.984. *num*.29. Roger. *d.conſil*.21.*num*.102. Menoch. *conſil*.150. *num*.67. & *conſil*.204. *num*.82. vbi enim fideicommiſſum colligi poteſt ex voluntate teſtatoris, illud cenſetur inductum, licet verba neceſſariò fideicommiſſum non
35 importent. Mantic. *d. tract. lib*.11. *tit*.11. *num*.17. Rim. Iun. *conſil*.481. *num*.31. Peregr. *conſil*.55. *num*.12. *lib*.1. ita autem euenit in caſu noſtro, vbi fideicommiſſum pro familia inductum videtur: ergo fideicommiſſum non eſt odioſum.

Hoc ſtante, quòd fideicommiſſum ſit fauorabile, & latè interpretandum, neceſſariò ſequitur, quòd illa qualitas, *Per homicidio*, ſit referenda tantum ad vltimum, ſcilicet ad mortem ciuilem, ne fideicommiſſum nimis coarctetur, regula enim, quæ habet, quod qualitas poſt duo poſita, ad vtrumque referatur, non procedit, quando
36 ex tali relatione diſpoſitio, quæ eſt fauorabilis, reſtringeretur, & ſtrictè interpretaretur, *cap. cùm dilecti*, vbi Imol. & Card. *de donat*. Alex. *conſ*.48. *num*.6. *lib*.1. Iaſ. *in l. talis ſcriptura, num*.40. *verſ. ſextò*, Dec. *conſ*.76. *n*.1. *in fin*. Gozad. *conſ*.88. *n*.5.13. Menoch. *d. conſ*.220.*n*.82. & *præſ*.181.*n*.14. *lib*.4.

Accedat vlteriùs, & conſideretur, quia ſi ita rem hanc intelligeremus, vt ex aduerſo prætenditur, vtique teſtator fruſtra mortis naturalis mentionem feciſſet; nam ſi verum eſt, quòd ex aduerſo ſupponitur, quòd ſcilicet mors naturalis dicti D. Franciſci propter delicta, quæ confiſcationem effugiunt, ſubterfugeret caſum fideicommiſſi, quia ſecundum aduerſarios nihil attinet ad mentem teſtatoris, vtique nullus poterit dari caſus, in quo hæc pars alternatiuæ, quæ potior eſt, verificetur. Ratio eſt, quia vbicumque contingit aliquem mori per manus iuſtitiæ ob delicta quæ ſecum ferunt bonorum confiſcationem, antequam mors ſequatur, ſemper præcedit ſententia, ſaltem declaratoria, quâ bona confiſcantur, & ipſe
37 ad mortem condemnatur, *l. quoad ſtatum*, *ff. de pœn. l. cum ancillis*, vbi Bald. *num*.5. *C. de inceſt. nupt*. §. *maxima*, *Inſt. de cap. dim*. Marſil. *in rub. ad l. Cornel. de falſ. n*. 31. Crauet. *conſ*.687. *num*.13. & *conſ*.976. *num*.12. namque ſententia eſt illa, quæ facit totum, & ſtatim producit
38 effectum, viceſque confiſcationi attribuit, *d. l. quoad ſtatum*, Bald. *in cap*.1. *quibus mod. feud. amitt*. Crauet. *d. conſ*.976. *num*.12. Franc. de Cald. *de iur. emphyt. lib*.2. *quæſt*.5. *num*.30. *ad fin*. & lata ſententia reus dicitur ſtatim ciuiliter mori, & confiſcatio ſortitur effectum,
39 etiamſi mors differatur, *l. qui vltimo*, vbi Bart. *ff. de pœn. l. ſi quis filio*, §. *irritum*, ibi: *ſed cùm*, *ff. de iniuſt. rupt. teſt*.
40 & illico condemnatus efficitur ſeruus pœnæ, *l. ſi quis mihi*, §. *ſi quis planè*, *de acquir. hær. l*.3. *de his*, *quæ pro non ſcript. hab*. & *d*. §. *maxima*, Crott. *conſ*.104. *num*.8. Bene verum eſt, quòd hodie nemo ingenuus propter ta-
41 les pœnas efficitur ſeruus pœnæ, §. *ſi verò*, & §. *quod autem prius*, *in Auth. de nupt*. nihilominus in rei veritate, ſi ille condemnatus re ipſa debet mori, vt ſit caſus noſter, tunc etiam hodie ille adhuc ſeruus pœnæ efficitur. Bart.
42 *in l. qui vltimo*, *num* 3. *ff. de pœn*. Aret. *in d*. §. *maxima*, *num*. 1. Craſſ. *in* §. *teſtamentum*, *quæſt*.25. *num*.2. *in fin*. & *lib*.2. *art. ius deliber. quæſt*.2. *num*.5. Lud. Sacc. *conſ*. 97. *num*.1.*lib*.1. quia ſtatim efficitur inteſtabilis, & rum-
43 pitur teſtamentum, quod prius fecerat, ad textum *in d*. §. *irritum*, Bart. *in d. l. qui vltimo*, *num*.1. Abb. *in rub. de teſtam. num*.4. vbi Couar. *part*.3. *num*. 26. Aret. *in d*. §. *maxima*, *num*.5. Craſſ. *in d*. §. *teſtamentum*, *q*.25.*n*.2. *verſ. ſed receptior*. Crott. *conſ*.194.*n*.8.

His ſtantibus cùm pro certo habeatur, qualitatem poſt duo poſitam non referri ad vtrumque, ſed ad vltimum tantùm, quando relatione ad vtrumque facta, diſpoſitio
44 ad quam fieret nullius vtilitatis efficeretur, ad textum *in l. cùm vulgari*, *de dot. præleg. l. fin*. §. *vlt. de fideicom. libert*. Bald. *conſ*.153. *num*.3. *lib*.5. Rom. *conſ*.112. *n*. 3. *verſ. prima autem*. Bart. *in d. l. talis ſcriptura*, §. *hanc autem*, *num*.3. *verſ. ſecundò ſi præcedentia*, & ibi Iaſ. *num*.39. *verſ. tertiò*. Dec. *conſ*.11. *num*.13. Soc. Iun. *conſ*.98. *n*.41. *lib*.1. Crauet. *conſ*.70. *num*. 4. Menoch. *d. præſ*. 181. *num*.11. *lib*.4. ſed in caſu noſtro ſi relatio prædicta fieret ad vtramque mortem, vtique reſpectu mortis naturalis inanis eſſet diſpoſitio, quia mors ciuilis ſemper præcedit mortem naturalem ex delicto prouenientem per manus iuſtitiæ; cùm enim per mortem ciuilem euenerit in caſu fideicommiſſi, fruſtra expectatur mors naturalis ſubſequens, quia in caſſum expectamus illud, cuius 45
euentus nihil operatur, *l. cùm hæres*, §. *qui ex parte*, *ff. de acquir. hær. l. fin. C. qui admit*. Corn. *conſ*.87. *num*.19. *lib*.1. Bero. *conſ*. 86. *num*.5. *lib*.3. Rel. *conſ*. 13. *num*. 8. *lib*.2. Soc. Iun. *conſ*.106. *num*.21. *lib*.1. Barz. *conſ. vnic. num*.128. vbi pulchrè; quare cùm verba teſtatoris potius debeant fideicommiſſum inducere, quàm ſuperflua reddi, Cum. *in l. cum filio*, *ff. de leg*. 3. Grat. *conſ*.336. *numer*. 24. 25. *lib*.2. Ruin. *conſ*.35. *num*.4. *lib*.2. Alciat. 46
conſ.497. *num*.2. Soc. *conſ*.150. *num*. 2. *lib*. 2. Petra *de fideicom. quæſt*.9. *num*. 248. Intrigl. *de ſubſt. cent*. 3. *quæſt*.66. *num*.48. dicendum eſt qualitatis relationem eſſe faciendam tantùm ad mortem ciuilem vltimo loco poſitam.

Cùm igitur ex prædictis ſatis conſtet de mente ſaltem præſumpta teſtatoris, quia eius bona clarè fideicommiſſo ſubiecit, vt in eius teſtamento, ibi: *E tale fideicommiſſo*: & ſimpliciter mortem naturalem conſiderauit adeo, vt ad inducendum fideicommiſſum non ſit opus extenſione, tamen etiamſi adſint verba illa, *tunc*, & 47
eo caſu, adhuc extenſio fieri poteſt ad caſum ſimilem ex veriſimili teſtatoris voluntate, quia illa dictio etiam geminata nullius eſt momenti, & nihil operatur ad reſtringendam teſtatoris voluntatem. Soc. Iun. *conſ*. 145. *num*.29. *lib*.3. Pariſ. *d. conſil*. 20. *num*.36. & *conſ*.66. *num*.65. *lib*.3. Alb. *conſ*.51. *in fin*. Caſſad. *deciſ*.1. *de teſtam*. Menoch. *conſ*. 117. *num*. 29. & *conſ*.220. *num*. 38. & *conſ*.432. *verſ. reſpondetur*. Magon. *deciſ. Flor*.37. *num*. 42. Decian. *conſ*. 1. *num*. 148. *lib*.1. Barz. *d. conſ. vnic. num*. 181. 182. & *ſeq*. vbi pulchrè. Laderch. *conſ*. 31. *num*.14. Gratian. *diſc*.487. *num*.18.19. *lib*.3. Amat. *deciſ. Ferr*.55. *num*.90. *verſ. ſiquidem*, & *num*. 92. 93. & ſic vanum eſt dicere, quòd hæ voces reſtringant in hoc caſu fideicommiſſum ad caſum confiſcationis tantum, quia ad hunc finem non ſunt prolata, niſi reſpectu mortis ciuilis. Si igitur ſimpliciter ſermo teſtatoris eſt intelligendus de morte naturali, non reſtabit vllum dubium, quin euenerit caſus fideicommiſſi ob mortem dicti D. Franciſci in ſuo lectulo ab ægritudine cauſatam.

Neque reluctatur prædictis illa conditio, *Renunciando la ſua parte delli beni di ſuo padre à Giudice ſuo fratello*: quaſi defecerit conditio, cum non appareat de renunciatione, quia nobis ſufficit fuiſſe hæredem, & acceptaſſe hæreditatem noſtri teſtatoris, faciendo actus, qui citra nomen, & ius hæredis fieri non poſſunt, vendendo bona hæreditaria, & ſe hæredem nominando; ex his enim negari non poteſt, quin fuerit hæres, §. *fin. Inſt. de hær. qual. & diff. l. pro hærede*, *ff. de acquir. hær*. quod multò 48
libentiùs admittitur, quia illa verba, *renunciando*, non faciunt conditionem, ſed modum, ad tradita per 49
Bart. *l. ſi tu ex parte*, *in fin. ff. de acquir. hær*. & *in l*. 1. *num*. 35. 36. *de cond. & dem*. & modus eſſe coniungitur, quia ponitur poſt inſtitutionem factam, & emolumentum delatum: latè Peregr. *de fideicom. art*.11. 50
numer. 113.130. vnde ſi modus eſt, non ſuſpendit teſtatoris voluntatem, & eo non impleto potuit dictus 51
D. Franciſcus adire hæreditatem. Peregr. *de fideicom. art*. 11. *numer*.115. & *art*.33. *numer*.64. & *art*. 43. *num*.14.

Et tantò magis ceſſat hæc argumentatio, quia vt ei locus eſſet, duo copulatiuè erant probanda, vt ſcilicet dictus

dictus D. Franciscus non renunciauerit hæreditati patris, & quod petierit eius partem, licèt enim ad allegantem soleat spectare onus probandi conditionem esse impletam, tamen in conditione negatiua, vt hæc de non
52 petendo suam partem, quæ non potest impleri, nisi in vltimo vitæ spiritu, ad hoc vt locus sit priuationi, oportet eum docere de contrauentione, qui dicit fuisse contrauentum. Peregr. *d. art.* 11. *num.* 126.127. Nec locus esse potuit cautioni Mucianæ, quia non fuit petita, so-
53 lum enim ius excipiendi parit. Peregr. *d. art.* 11. *n.* 115. & ei censetur renunciatum ex lapsu triginta vel quadra-
54 ginta annorum, ad textum *in l. sicut in rem*, & *l. cùm notissimi*, *C. de præscr. 30. an. l.* 1. §. *fin. C. de annal. except. l. receptitia*, *C. de const. pec.*

Præterea etiamsi huic conditioni contrauentum fuisset, adhuc tamen leuis est oppositio, quia cùm tale onus fuerit appositum in fauorem D. Iudicis fratris dicti D.
55 Francisci, ille solus poterat reclamare, ipso verò tacente non vitiabatur dispositio. Peregr. *de fideicom. art.* 16. *n.* 147. *vers. in primo casu*; & cùm postea dictus D. Franciscus hæres extiterit eiusdem D. Iudicis, confusæ sunt actiones, & factum est vnum amborum patrimonium: Man-
56 tic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 15. Seraph. *decis.* 40. *num.* 2. Tusch. *littera A*, *concl.* 187. *n.* 1. 2. & propterea cessant obiecta, quia dictus D. Franciscus non poterat sibi ipsi renunciare, quia actio, & passio non cadunt in
57 eodem subiecto, *l. ille à quo*, §. *tempestiuum*, *ff. ad Trebell. l. Vranius*, *de fideiuss. l. Iulianus*, *de iudic.* §. *item pretium*, *Inst. de empt. & vend.* Ias. *in l. cum filiosfam. n.* 16. *de leg. primo*. Dec. *in l. debitori*, *C. de pact.* Menoch. *consil.* 231. *num.* 73.

Rursus dato, quòd euanuisset institutio dicti D. Francisci propter talem conditionem non impletam, tamen
58 idem quod supra concludendum est; licèt enim magna sit controuersia, an onus adiectum instituto intelligatur repetitum à substituto, tamen stante clausula codicillari dicendum est, quod ad quemcunque vadat illa hæreditas, cum eodem fideicommissi onere transire debet. Peregr. *de fideicom. art.* 2. *n.* 16. 17.

Denique stante cursu magni temporis, & silentio dicti D. Iudicis fratris eiusdem D. Francisci, ac patientia illius in tolerando, quod dictus D. Franciscus haberet hæreditatem dicti testatoris, præsumitur, quòd hæc conditio fuerit
59 impleta in omni sui parte, siue tacitè, siue expressè: ita post Castr. *cons.* 108. *n.* 1. *vers. nam nisi*, *lib.* 1. pulchrè Menoch. *præs.* 181. *n.* 10. 11. *lib.* 4. quoniam solemnitas extrinseca, vt hæc, ex sola diuturnitate temporis præsumitur inter-
60 uenisse, *l. qui alienam*, §. 1. vbi Bart. Bald. Ang. *ff. de acquir. hær.* DD. *in l. sciendum*, *de verb. oblig.* Gram. *cons.* 79. *num.* 2. Alex. *cons.* 9. *n.* 8. *lib.* 3. Ruin. *cons.* 35. *n.* 23. *lib.* 1. Ceph. *consil.* 286. *n.* 4. Menoch. *cons.* 287. *n.* 27. Rim. Iun. *consil.* 713. *in princ.* & hanc credo esse communem DD. sententiam.

Sufficit igitur dictam conditionem fuisse impletam iuris præsumptione, quia hæc est liquidissima probatio. Crauet. *cons.* 861. *num.* 6. *vers. sed enim*, & *cons.* 958. *n.* 21. & sanè verum fuit, renunciationem fuisse factam; licèt enim fratres prædicti vixerint in communione bonorum, hoc nihil est, quia ex postfacto inuicem potuerunt eorum bona communicare, cum id non prohibeatur à testatore, & hæc puto sufficere ad tollendum omnem scrupulum: causa fuit ventilata coram Illustrissimo Consilio Iustitiæ, seu coram Consiliariis Ducalibus, & pronunciatum extare fideicommissum.

CAPVT LXXXIX.

EPITOME.

Si vendatur res vitiosa, aut morbosa, an sit locus redhibitoriæ actioni, vel quanti minoris, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Venditor rei vitiosæ tenetur ad restitutionem pretij, & interesse.*
2 *Emptor rei vitiosæ non retrahit pretium, si vitium sit leue.*
3 *Venditor ignorans rei vitium validè vendit.*
4 *Redhibitoria actio habet locum tam in venditione, quàm in permutatione.*
5 *Venditore nesciente rei vitium intentatur actio quanti minoris.*
6 *Redhibitoria actio an contineatur in actione quanti minoris.*
7 *Vitium debet esse in re vendita tempore venditionis, si contractus rescindendus est.*
8 *Animal morbosum an præsumatur fuisse, si de recenti moriatur.*
9 *Morbus animalis an generetur in momento.*
10 *Venditor tenetur manifestare vitium rei occultum.*
11 *Venditor non tenetur de vitio rei patenti.*
12 *Emptor si non aduertit vitium rei patens, an habeat actionem.*
13 *Venditor quomodo debeat exprimere rei vitium.*
14 *Vendens bouem cum omnibus vitiis, & Schinellis, an teneatur de vitio.*
15 *Venditor sine inuolucro verborum debet rei vitium dicere.*
26 *Vendens equum pro sacculo ossium an teneatur ad quidquam.*
17 *Venditor in dubio præsumitur scire rei vitium.*
18 *Venditis pluribus rebus, quarum vna sit vitiosa, non omnium rescinditur contractus.*
19 *Animalia ad vnum vsum destinata, si vnum vitiosum vendatur, omnia redhibentur.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa redhibitoriæ actionis ob vitium animalium vitiosorum venditorum, cum quæreretur, an contractus posset rescindi, dixi vtique venditorem scientem rei vitium, & morbum animalis teneri ad restitutionem 1
pretij vnà cum damnis, & expensis ab emptore factis in vtroque foro, ad textum *in l. Iulianus*, *in princ. vers. si verò*, *ff. de act. empt.* Rebel *lib.* 9. *de oblig. iust. quæst.* 8. Molin. *de iust. & iur. tract.* 2. *disp.* 353. *num.* 6. Garz. *de contract. cap* 14. *num.* 1. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. *part.* 6. *num.* 2. vbi de communi testatur, dummodo vitium sit notabile; nam vtique si leue esset, & non redderet rem venditam notabiliter minùs vtilem ad vsum, ad quem emitur, etiamsi tanti eam emptor non emeret, 2
contractus est validus; nimium enim esset incommodum, si quodlibet vitium frangeret contractum: ita Vulp. *in l.* 1. §. *sed sciendum*, & *in l. Pomponius*, *ff. de ædilit. edict.* Mascard. *de probat. concl.* 615. *num.* 11. 12. 13. Nau. *in summ. cap.* 23. *num.* 89. Azor. *part.* 3. *lib.* 8. *cap.* 22. *quæst.* 3. Bonac. *d. quæst.* 2. *punct.* 6. *num.* 4. & similiter si venditor ignorauit vitium, validus est contractus, tum quia dolo caret, tum quia sic disponitur *in d. l. Iulianus*, *de act. empt.* Caball. *de ædilit. act. cap.* 2. *num.* 24. Mascard. *d. concl.* 615. *n.* 3. Bonac. *d. part.* 6. *num.* 15. *vers. respondeo*, &

& hæc omnia procedunt non ſolùm in venditione, ſed
4 etiam in permutatione, *l. ſciendum, §. deinde, ff. de adilit. edict.* & quia in hoc caſu non fuit probatum venditorem ſciuiſſe rei venditæ vitium, dixi non eſſe locum redhibitoriæ, & eam fuiſſe malè intentatam, ſed tantùm agen-
5 dum eſſe actione quanti minoris, ad textum *in d. l. Iulianus, verſic. ait enim.* Caballin. *d. tract. de adil. act. cap. 2. num. 24.* Maſcard. *d. concl. 615. num. 3.* Bonac. *d. quæſt. 2. part. 6. num. 15. verſ. reſpondeo ſecundò*; niſi tamen emptor nullo modo fuiſſet empturus cum tali vitio, quia tunc
6 actio quanti minoris continet in ſe redhibitoriam, *l. ſi is, §. 1. de except. rei ind. l. bouem, §. aliquando, ff. de adil. edict.* Petr. *in l. 2. verſ. breuiter, C. de adil. act.* Burſat. *conſ. 194. num. 31.* Cyriac. *contr. iur. lib. 1. cap. 55. num. 56.*

Benè verum eſt, neceſſarium eſſe ad finem prædictum vt animal venditum fuerit vitioſum tempore contractus vel paulò ante, quia de ſuperueniente morbo venditor
7 non tenetur, ſed probandum eſt morboſum fuiſſe tempore venditionis, *l. in actione, ff. de adil. edict. l. apud. priorem, C. de adil. act.* Caball. *d. tract. cap. 2. num. 5.* & *n. 25.* Maſcard. *d. concl. 615. num. 2. 3.* Gomez. *var. reſol. lib. 2. cap. 2. num. 49. verſ. Adde tamen.* In quo tamen animaduertere oportet, quòd ſi de recenti poſt contractum res vendita reperiatur vitioſa, vel morboſa, præſumitur
8 quòd talis etiam fuerit tempore contractus, ſi vitium ſit de illis, quæ breuiſſimo tempore non generantur, ſed requirunt tractum temporis, velut ſi poſt triduum animal moriatur, & cor, vel iecur marcidum habuerit; cùm enim hæc in momento non fiant, cenſendum eſt vitium
9 extitiſſe ab initio tempore contractus; quod dici non poſſet de illis vitiis, quæ momento poſſunt contrahi, in cæteris ex breuitate temporis animal vitioſum fuiſſe præſumitur tempore contractus. Bald. *in l. 1. n. 12. 20. C. de adilit. act.* Abb. *in c. iniuſtum, n. 5. de rer. permut.* Ang. & Imol. *in l. ſi quis cum, de verb. obl.* Marſil. *in l. ſtatuliber, num. 16. de quæſt.* Caball. *de adil. act. c. 2. n. 26.* Maſc. *d. concl. 615. num. 8.* noſtro autem in caſu vitium, de quo quærebatur, poterat breui tempore naſci, & vt dicunt teſtes, *dalla ſera alla mattina*, propter nimium animalis laborem, vel malam eius curam; ideo de prædictis nõn erat curandum.

Deinde iſta poterant procedere in vitio occulto, quod vtique venditor manifeſtare tenetur, alioquin doloſus
10 cenſetur, & tenetur ad damna, & intereſſe. *l. ſi ſeruum, in princ.* & *l. ſeruus, de act. empt.* Cyriac. *contr. iur. lib. 2. contr. 372. num. 59.* Bonac. *d. q. 2. p. 6. num. 18. verſ. verùm*: ſecus eſt, quando vitium eſt patens, & morbus notus, quia venditor per ſe loquendo non tenetur vitium ma-
11 nifeſtare, quia emptor debet inſpicere, & ſi non aduertit, ſibi imputet, *l. 1. §. ſi intelligatur*, & *l. quæritur, §. fin. ff. de adil. act. l. ſi fundum, C. de euict.* Gomez. *d. lib. 2. c. 2. n. 48. verſ. & idem.* Maſc. *d. concl. 615. n. 10.* Nauar. *in ſum. cap. 23. n. 89.* D. Thom. 2. 2 *quæſt. 77. art. 3.* Bonac. *d. quæſt. 2. part. 6. num. 13.* vbi tamen inquit in foro conſcientiæ id non procedere, quando venditor animaduertit vitium non cognoſci ab emptore ex inaduertentia inuincibili, quia contractus eſt inualidus, ac ſi defectus
12 eſſet occultus, ſed in foro externo non daretur actio, niſi emptor eſſet læſus vltra dimidium iuſti pretij.

Vbi ergo vitium eſt patens, in foro fori non eſt neceſſaria aliqua manifeſtatio; prudens enim debet eſſe emptor in emendo, ideò aduerſarius noſter diſcat cautiùs negotiari. Benè verum eſt, quod ſi vitium, ſeu morbus
13 eſſet occultus, vel tale, quòd eius non appareret ſignum, non ſatis eſſet, ſi venditor generaliter diceret ſe vendere illam rem cum omnibus vitiis, & morbis ſuis, velut, *Vendo tibi equum pro lunatico, dolente, & pleno ſchinellis*; non enim ita obſcurè, & genericè loqui debet, & ſic lo-
14 quendo non aliter tenetur, ac ſi nullum vitium expreſſiſſet, quoniam nominatim, & palam debet exprimere vitium occultum, & ſibi notum verè, vel præſumptiuè: ita per textum *in l. 1. §. ſi venditor, verſ. ſed, ff. de act. empt. l. 1. verſ. 1. ff. de adil. act. l. Iulianus, §. idem*, & *l. quæro, de act. empt.* Specul. *de empt. & vend. §. nunc dicendum, el 2. verſ. ſed quid*, & ibi Ioan. And. necnon Bald. *in l. 1. num. 4. C. de adil. act.* Abb. *in cap. cum contingat, num. 24. de iureiur.* Aret. *in §. Pratorum, Inſt. de iur. natur.* pulchrè Gomez. *var. reſol. lib. 2. c. 2. n. 49.* Ruin. *conſ. 53. num. 11. lib. 1.* videndus Bertaz. *clauſ. 24. gl. 1. n. 4. 5.* Surd. *deciſ. 146. n. 9.* Cyriac. *contr. 278. n. 51. lib. 2.* debet enim venditor dicere ſincerè, & ſine inuolucro verborum, nolle teneri de aliquo certo vitio nominatim, quod facit 15
contra eos, qui dicunt ſe vendere equum, vel bouem pro ſacculo oſſium, id enim eis non prodeſt, ſi ſcirent rei 16
vitium, quia non liberantur. Surd. *d. deciſ. 146. num. 8.* Bonac. *d. q. 2. p. 6. n. 15. verſ. dixi.* At ſi venditor verè ignoraſſet vitium, & dixiſſet ſe nolle teneri de aliquo vitio occulto, ſi non adſit alia læſio, in neutro foro tenetur ad reſtitutionem. Surd. *d. deciſ. 146. num. 8.* Bonac. *d. quæſt. 2. part. 6. num. 15. verſ. reſpondeo tertiò*: in dubio autem venditor præſumitur ſcire vitium, & qualitates rei venditæ. Bald. *in l. 1. §. aiunt, in princ. ff. de adil.* 17
edict. Corn. *conſ. 81. col. 2. ad med. lib. 4.* Surd. *d. deciſ. 146. num. 13.*

Vnum reſtat in hac materia non prætereundum, quid dicendum ſit, vbi plures res venditæ ſunt, quarum altera morboſa ſit, an contractus quoad omnia inualidetur? Vtique reſpondendum eſt, quòd ſi illæ res ſint inuicem 18
diſtinctæ, & ſeparato pretio venditæ, illa tantum redhibetur, quæ vitioſa eſt; ſi verò non pretio venditæ fuerint, ſolum etiam morboſa redhibetur, & pretium eius æſtimatur arbitrio boni viri. Sin illæ res aliqua ratione adeo coniunctæ ſint, vt dura, & damnoſa eſſet ſeparatio, vt in pluribus ſeruis vnius artificij, vel pluribus animalibus vnius officij, tunc ſiue vno, ſiue diſtincto pretio vendantur, vna vitioſa exiſtente omnes redhibentur, & 19
quoad omnes inualidatur contractus, niſi contrahentes conſentiant in redhibitione vnius tantùm rei, ad textum *in l. cùm eiuſdem, & l. ſequenti*, vbi gl. & communiter DD. *ff. de adilit. edict. l. adiles, la 2. §. fin. cum duabus ll. ſeq. ff. eod. l. ſi plura manc pia, eod.* Azor. *in ſumm. C. de adilit. act. num. 24.* Bald. *in l. ſi pradium, col. 2. verſ. ſed pone, C. eod.* pulchrè Gomez *var. reſol. lib. 2. cap. 2. num. 49. verſic. dubium tamen.* Becc. *conſ. 106. in fin.* Menoch. *conſil. 1006. numer. 21.* Cyriac. *contr. 55. numer. 18. & numer. 63. 64.* Molin. *de iuſt. & iur. tract. 2. diſp. 353. num. 22.* Bonac. *d. diſp. 3. quæſt. 2. part. 6. numer. 3.* & proptereà in caſu noſtro cùm venditum ſit par animalium, quorum vſus eſt coniunctus in officio, ſi verè extaret morbus tempore contractus, venditio in totum eſſet nulla. Cùm igitur per multos teſtes fuerit probatum de vitio rei tempore venditionis, & ante, fuit pronunciatum, locum eſſe redhibitoriæ actioni, & reus fuit condemnatus ad damna, & expenſas.

CAPVT XC.

EPITOME.

Impedimentum non eſt, quod amoueri poteſt, & verbalis iniuria frangit cautionem de non offendendo cum certa diſtinctione.

SVMMARIVM.

1 *Impeditus non dicitur, qui impedimentum remouere poteſt.*
2 *Impedimentum non eſſe, vel impedimentum tollere poſſe, paria ſunt.*

3 *Impedi*

3 *Impeditus sine suo dolo euitat pœnam.*
4 *Verbum*, Non debeat, *quid importet.*
5 *Verba*, Per se, vel alios, *qui i importent.*
6 *Verbum*, Aliquid, *verificatur etiam in minimo.*
7 *Vacuum dicitur, in quo nihil est penitus.*
8 *Liberum dicitur, quod caret omni impedimento.*
9 *Liberum est, quod francum, & sine onere est.*
10 *Liber est, qui operatur sine extrinseco.*
11 *Liberè aliquid fieri est idem, quod absolutè.*
12 *Liberum arbitrium dicitur, quod non regulatur boni viri arbitrio.*
13 *Rastrum in via dicitur impedire iter.*
14 *Via vicinalis impeditur rastro etiam aperibili.*
15 *Via vicinalis semper patere debet.*
16 *Via vicinalis quænam sit.*
17 *Socij prohibentis melior est conditio.*
18 *Offensa dicitur illa, ex qua nascitur actio iniuriarum.*
19 *Offensa dicitur etiam verbalis iniuria.*
20 *Iniuria quænam esse dicatur.*
21 *Offensio in personam non dicitur verbalis iniuria.*
22 *Cautio de non offendendo rumpitur per iniuriam verbalem.*
23 *Pax, seu cautio non dicitur rupta quoad fideiussorem per verbalem iniuriam.*
24 *Fideiussor sæpe minus obligatur, quàm principalis.*
25 *Fideiussoris, & principalis eadem videtur obligatio.*
26 *Interpretatio lata fit in materia etiam odiosa secundum proprietatem verborum.*
27 *Cautio de non offendendo directè, vel indirectè quid comprehendat.*
28 *Cautio de non offendendo an frangatur ex leui iniuria.*
29 *Iniuria leuis an frangat pacem, vel cautionem de non offendendo.*
30 *Iniuria leuis dicitur arbitrio iudicis.*
31 *Iniuria grauis est dicere alicui, quod non videt.*
32 *Testes duo plenè probant.*
33 *Testes dicuntur contestes, licèt discordent in circumstantiis.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

OCcasione viæ vicinalis ad instantiam D. Andreæ de Bellentanis factum fuit præceptum D. Alexandro Corrato, quatenus sub pœna ducat. 200. non debeat per se, vel alios; directè, vel indirectè, aut quouis quæsito colore impedire, aut prohibere, quin dictus Bellentanus, & quilibet de eius familia, & laboratores possint ire, & redire per dictam viam, de qua inter eos extabat controuersia, & de cætero non ponere, nec tenere aliquod impedimentum in dicta via, & tenta amouere, adeò vt vacuus, & liber sit aditus, & exitus. Euenit autem, vt in dicta via rastrum inueniretur cum pessulo ferreo, & ocello, quibus rastrum poterat claudi, & sæpe claudebatur, licet facile esset aperire, vnde quæritur, an per dicti rastri retentionem contrauentum fuerit præcepto.

Et prima facie videbatur non fuisse contrauentum, nec locum esse pœnæ, quoniam non dicitur per hoc Corratus tulisse impedimentum, quia rastrum poterat
1 facilè aperiri, etenim ille non potest dici impeditus, qui impedimentum de facili remouere potuit. Soc. Iun. *cons.*76. *num* 80. 81. *lib.*1. Menoch. *cons.*100. *num.*16. & *cons.*531. *num.*6. Cyriac. *contr.*167. *num.* 10. *lib.*1. paria enim sunt quem non esse impeditum, vel impedimentum
2 tollere potuisse. Soc. Iun. *cons.*117. *num.*9. *lib.*2. Cyriac. *contr.*214. *n.*20. *lib.*2.

Accedat, quod dictus Corratus habuit licentiam sic tenendi dictum rastrum à Principe, qui licèt eam reuocauerit, non tamen apparet eum habuisse scientiam reuocationis, vnde perseuerauit cum bona fide: certum est autem, quòd vt pœnæ locus sit, impedimentum debet esse dolosum. Soc. Iun. *cons.*148. *num.* 34. *lib.*2. Gabr. 3
*cons.*169. *n.*11. 18. *lib.*2.

His tamen non obstantibus censeo dictum D. Corratum per appositionem dicti rastri contrauenisse dicto præcepto, quia verè dat impedimentum, & eo posito non potest dici liber accessus, & regressus, verba enim præcepti satis sunt prægnantia; siquidem illud verbum, *non debeat*, adeo ligat, vt neget omnem actum, & po- 4
tentiam. Rol. *cons.*80. *num.*55. 56. 57. *lib.*3. & verba illa, *Per se, vel alios*, enixam ostendunt iubentis volunta- 5
tem. Rol. *cons.*61. *num.*40. *lib.*3. Gabr. *cons.*99. *num.*2. *lib.*2. Menoch. *cons.*47. *num.*4. & verbum illud, *impedimentum aliquod*, demonstrat nullum omnino debere esse obstaculum etiam paruum, quia illud relatiuum verificatur etiam in minimo. Tiraq. *in l. si vnquam, num.*14. 6
C. de reuoc. donat. Laderch. *cons.*33. *n.*6. nec vacuus, aut liber erit aditus posito rastro etiam aperibili, quia va- 7
cuum dicitur, in quo nihil est penitus, ad textum *in l. si bine, ff. de iniust. rupt.*

Similiter aditus nullo modo erit liber rastro prædicto existente, quia liberum dicitur, quod est sine minimo 8
impedimento, & contradictione. Corn. *cons.*61. *n.*12. *lib.*2. Gabriel. *cons.*99. *num.*7. *lib.*2. Menoch *cons.*425. *num.*13. 9
& quod est francum, ac sine onere, vel seruitute. Oldr. *cons.*234. *num.*2. Surd. *cons.* 218. *num.*9. Intrigl. 10
*de feud. part.*1. *quæst.*29. Schrad. *de feud. part.* 2. *cap.*4. *num.*6. Rosental. *eod. tract. cap.*2. *concl.*69. *n.*1. Giouagn. *cons.*24. *num.*26. *lib.*2. & similiter, quod sine aliquo extrinseco operatur, liberum dixit Arist. 1. *Metaph.* D. Th. 2. 2. *quæst.*19. *art.*4. Corn. *cons.* 165. *num.*14. *lib.*2. adeò, 11
vt qui liberè potest, dicatur absolutè posse. Menoch. *cons.*192. *num.*9. Surd. *d. cons.* 118. *num.*9. & propterea 12
dicimus eum habere liberum arbitrium, qui non tenetur arbitrio boni viri suum moderari iudicium. Menoch. *de arb. iud. quæst.* 6. *numer.* 4. Laderch. *cons.* 38. *num.*3.

Hinc igitur dicendum est stante dicto rastro non posse dici liberum esse aditum ad dictam viam, sed cum illa seruitute aperiendi illud, quod multùm affert incommodi, siquidem equo, vel curru, aut carrocio descendere oportet, qui vult transire, vt sibi aperiat aditum, 13
quod est species seruitutis, & onus: & ne videamur aërem verberare, & rem nouam proponere, ecce in terminis Menoch. *cons.* 449. *num.* 15. qui loquitur de si- 14
mili via vicinali, quæ pariter rastro claudebatur, & de præcepto facto domino rastri de amouendis impedimentis; & inquit, quòd istæ viæ vicinales semper patere 15
debent, & æquiparat ponere rastrum, & ponere impedimentum.

Et sanè si via vicinalis est illa quæ vicinorum propria, & ex prædiis eorum fabricata, exit ad prædia vicinorum, & per quam patet accessus vicinis, & non aliis, ad 16
textum *in l.*1. § *varium*, & §. *seq. ff. ne quid in loco public.* Bald. *cons.* 55. *lib.*1. Tusch. *littera V*, *concl.*179. *num.* 1. Ioan. Corras. *in rub. num.*96. *in fin. ff. de seruit.* non video, cur magis liceat dicto Corrato dictum rastrum tenere, quàm Bellentano amouere, etenim cùm sit via communis, non licet socio, inuito altero, aliquid in eam innouare, aut fabricare, quia par in parem non habet imperium, & eiusdem æqualis est auctoritas, & prohibentis semper melior est conditio, *l. Sabinus*, & ibi gl. *de neg. gest. l. parientem, de* 17
seru. vrb. præd. cap. in re communi, vbi Dyn. *de reg. iur. in* 6. Surd. *consil.*447. *n.*17. *lib.*3. Hect. Felic. *de societ. cap.* 28. *num.*7.

Non obstant contraria, nam illud de impedimento procedit in eo, qui obstrictus est ad aliquid faciendum; nam tenetur etiam remouere impedimentum, si potest, vt

ſuæ ſatisfaciat obligationi,non ſic eſt in eo,cui aditus li-
ber,& abſolutus,ei enim nullum obſtaculum fieri poteſt.

Deinde quoad alterum non licet Corrato ignoran-
tiam prætendere reuocationis , quam fecit Princeps me-
liùs informatus , quia illius copiam habuit ſub die 30.
Ianu.1616.& vlterius ipſemet faſſus eſt habere notitiam
dictæ reuocationis , ſicut etiam , quod de eius mandato
illic poſitum fuerit dictum raſtrum,vnde nihil eſt vt ſer-
monem in longius protrahamus.

Nunc de altero quærendum eſt , an dictus Corratus
occaſione eiuſdem raſtri violarit cautionem de non of-
fendendo tutorem D.Hieronymi Bellentani ob iniuriam
verbalem ei illatam. In quo vt à multiloquio abſtineam
animaduertendum eſt offenſam propriè dici , quæ pœ-
nam meretur , & propter quam offenſo competit actio
18 iniuriarum,*l.cùm te pietatis*,vbi Bart.Ang.Aret.Iaſ.*num.*2.
C.de inoff.teſt.l.teſtamento, de manumiſ.teſt.Salic. *in l. filia,
num.*1. *Cod. eod.* Bart. *in l. licitatio* , §. *quod illicitè* , *nu-
mero quarto, de public.* Aret. *in l. ſi ita ſtipulatus*, §. *Chry-
ſogonus* , *num.*14. vbi Alex. de communi , *numer.* 21. Iaſ.
*num.*52. *in fin. de verb. oblig.* Corn. *conſil.*51. *num.*6.*lib.*1.
Vulpel *conſil.*82.*num.*2.4.Bero. *conſil.*202.*num.*1.29.*lib.*3.
Pariſ. *conſil.*165. *num.*4.*lib.*3. Farinac. *in prax.quæſt.*107.
*num.*43. *& ſequent.* Menoch. *conſil.*41. *numer.*23. Baiard.
*ad Clar. in prax. quæſt.*47. *num.*2. & in ſpecie verbalis
iniuria ſecundum Doctores offenſa dicitur , & commu-
19 niter appellatur. Rom. *conſ.*183.*num.*2.Cephal.*conſ.*190.
numero 1. *& ſeq.* Bero. *d. conſ.*202.*numero* 22.23. Caball.
*reſ.crim. lib.*1. *caſ.*151. *num.*6. *in fin.* omnia autem verba
20 contra bonos mores in alium prolata dicuntur verè iniu-
ria. Rom. *d.conſ.*183. *num.*2. Grammatic.*deciſ.*14.*num.*9.
Farinac.*quæſt.*105.*num.*22.

Vnde ſi quærimus , an ille , qui promiſit aliquem non
offendere , contraueniat cautioni , ſi ei inferat iniuriam
verbalem,vtique diſtinguendum eſt,nam ſi promiſit non
21 offendere in perſonam , tunc niſi tangatur perſona , vel
adhærentia perſonæ,non frangitur cautio. Bald. *in l.ſed
eximendi, ff. ne quis eum, qui in ius voc.* Caball. *d.caſ.*152.
*num.*4.13. Guazz. *tract. de pac. & treg. part.*1.*quæſt.*52.
*num.*1.2.3. & *part.*2. *quæſt.*42. *num.*16. Verùm ſi ſit pro-
22 miſſum ſimpliciter , vel generaliter de non offendendo
aliquem , vel etiam de non offendendo perſonam , tunc
per iniuriam verbalem , quâ ſanè offenditur perſona, di-
citur contraueniri cautioni, & incurritur pœna, etiamſi
offenſio ſit minima , ex Marſil.*conſ.*21.Cephal.*conſ.*190.
*num.*1.11.Bertaz. *conſ.*176.*num.*5. *lib.*1. Vulpel. *conſil.*82.
*num.*4. Farinac. *d.quæſt.*107. *num.*187.189. Baiard. *dict.
quæſt.*47.*num.*3.Caball.*d.caſ.*152.*num.*18. *in fin.*

Vnum tamen in noſtro caſu magnam facit difficulta-
tem,quia non ille, qui promiſit non offendere, talem in-
tulit iniuriam , ſed eius filius, pro quo tamen cauerat di-
cens , *Promitto non offendere pro me , & agnatis* : & ſanè
cùm agi videatur de odio irrationabili , vt quis teneatur
pro delicto alterius,promiſſionis ſuæ, vel ſtatuti vigore,
23 non videtur , quod verbalis iniuria frangat talem cau-
tionem , ſed requiritur iniuria in perſonam : ſic ex Bart.
in l.licitatio, §. *quod illicitè, num.*5.6. *ff. de publican.& ve-
ctigal.* Simon. de Præt. *conſil.*188. *ſub num.*9. Vulpel. *in
tract. de pace , quæſt.* 91. *num.*1. *in fin.* & *num.*9. 13. 14.
18.Honded. *conſ.*103.*num.*26. *& ſeq. lib.*1. videndus Fa-
rinac. *d. quæſt.*107.*num.*156. 183.191. Guazz. *de pac. &
treg. part.*1.*quæſt.*52. *num.*4. & *num.*5. *in fin.* vbi conclu-
dunt cum hac diſtinctione , vt in eo , qui promiſit non
offendere,iniuria verbalis,vel quæ perſonam non tangit,
frangat cautionem ſimpliciter de non offendendo ; ſe-
cus verò in eo, qui promiſit pro alio, non enim alienum
eſt à iuſto, vt diuerſimodè obligentur fideiuſſores, ac fa-
24 ciat principalis,vt in hac materia reſpondet Bero. *d. con-
ſil.*202 *num.*30.31.*lib.*3.quem ſequitur Laderch.*conſ.*200.
in fin.

Hæc tamen doctrina valde fuit impugnata à pluribus
Iuriſconſultis , & ego quoque dicebam non videri ſatis
tutam , quia nullum odium irrationabile poteſt conſide-
rari in eo , qui ſe obligauit , & promiſit : fortè poſſet
locum habere in eo , qui pro alio tenetur ex forma ſta-
tuti , vel promiſit præter iuris diſpoſitionem , vt in his
terminis loquuntur Bart. *in d. l. licitatio* , & Vulpel. *d.
quæſt.*91. *num* 9. & proprerea cùm æqualiter fuerit ſti-
pulatum à dicto Corrato, quod nec ipſe, nec agnati eius
offendent dictum tutorem , vna videtur , & eadem ſtru-
ctura verborum , quæ vniformiter reſpicit omnes , &
æqualiter debet determinare. Soc. Iun. *conſ.*160. *num.*10.
*lib.*2.Menoch.*conſ.*56.*num.*35.& *conſ.*106. *num.*291.292.
Peregr.*conſ.*57.*num.*10.*lib.*1. etenim quamvis materia ſit 25
odioſa , & pœnalis , tamen de ſic lata poteſt fieri inter-
pretatio vſquequò ſe extendit verborum proprietas, 26
*l.*1. §. *pecuniam* , *ff. de calumn. l. cum lege*, vbi Aret.*de te-
ſtam.*Decian.*conſ.*344.*num.*1.Peregr.*conſ.*89.*num.*14 *lib.*1.
Rol. *conſil.*89. *numer.*16. *lib.*3. & ideò cùm propriè dica-
tur offenſa etiam verbalis iniuria , nulla videtur ratio
adeſſe diuerſitatis in fideiuſſore , & principali verbaliter
iniuriante ; nihilominus ſemper hæſitaui , & dixi aliis
coaduocatis difficile fore obtinere contra prædicta, quæ
videntur ſatis rationabilia , & Iudices vt plurimum in-
clinant in mitiorem partem , vt reos abſoluant , maximè
in leuibus , cum non ſit parum eos vexaſſe diſpendiis,
& variis moleſtiis , quæ ex natura criminalitatis ſibi in-
feruntur , & ſic euenit , quia dictus Corratus fuit ab-
ſolutus.

Benè verum eſt , quòd dictus Corratus habuit iudi-
cem amicum , & valde propitium , nam alia extabant,
quæ pro Corrato rem in periculo conſtituebant , vt
ſupponebatur, quia cautio erat formata verbis prægnan-
tibus de non offendendo directè , vel indirectè, adeò vt
poſſet comprehendere quamcumque offenſionem puni-
bilem , vt nihil videretur excipiendum. Riminald. Iun. 27
*conſ.*101. *num.*3. *& ſeq.* Claud. ad Bertaz. *conſil.*147. *lit-
tera B* , *in fin.* Lud.Peguer. *deciſ.*21. *num.*6. Farinac.*dict.
quæſt.*107.*num.*157.

Nec obſtabat iniuriam videri leuem, & propterea non 28
eſſe aptam ad frangendam cautionem de non offenden-
do , quia leuitas materiæ excuſat. Bald. *conſ.*195. *num.*6.
*lib.*2.Marſil *conſ.*86.*num.*13.Vulpel.*conſ.*65.*num.*7.Hercul.
*de caut. de non offend. cap.*26. *num.*10. Bertaz. *conſil.* 147.
*num.*18.Farinac.*d.quæſt.*107.*num.* 210.Laderch.*conſ.*200.
*num.*1.*verſ. quinimmò*, quia reſpondetur diſtinguendo,ſi-
quidem hæc iniuria leuis fuit ſine dolo , & culpa illata,
vt in vrtata, quæ potuit caſu contingere, & tunc verum
eſt talem iniuriam non frangere pacem,vel cautionem de
non offendendo ; verùm , quando iniuria doloſè, & ap-
penſatè fuit illata,vt hîc,tunc etiamſi minima ſit,apta eſt 29
ad fractionem,& pœna incurritur.Grat.*conſ.*44.*num.*5.&
*conſ.*73.*num.*10.*lib.*2.&Petr.Bel.*de re milit.par.*10.*n.*39.*in
fin.*& *num.*40.Maſcard.*de probat.concl.*1157.*num.*78. Fari-
nac.*d.quæſt.*107.*num.*221.226.Caball.*d.caſ.*152.*num.*18.*in
fin.* & maximè quia non erat expeditum hanc iniuriam
fuiſſe leuem,ſtatur enim arbitrio iudicis in iudicando,an
grauis,vel leuis ſit offenſio,vel iniuria.Menoch.*de arbitr.* 30
*iudic.caſ.*263.*num.*1.3.Baiard.*ad Clar. d.quæſt.*47. *num.*3.
ſed in hoc etiam placuit iudici reputare iniuriam fuiſſe
leuem , & ſine dolo illatam , cuius arbitrio multùm defe-
rendum eſt.

De aliis etiam diſceptabatur , an ſcilicet ſatis probata
eſſet iniuria, & quia reus erat in confeſſo, quod dixerit,
Ignorante , ſatis id eſſe videbatur, hæc enim leuis iniuria 31
dici non poteſt,prout de illo, qui dixit cuidam, *Non vi-
des lumen*,vt inquit Gramm.*deciſ.*14.*n.*9.10.Farin.*in prax.
quæſt.*105. *num.*24 *in fin.* ſed grauiorem dixiſſe iniuriam,
ſcilicet,*Vituperoſo*,probant teſtes, qui cùm ſint duo con-
teſtes,ſufficiunt,ad textum *in l.ubi numerus,ff. de teſt. l. in* 32
*om.negotio,eod.*Alex.*conſ.*114.*n.*5.*lib.*4.Rol. *conſ.*23. *n.*1.6.
*lib.*3.Laderc.*conſ.*181.*n.*2.Farin.*q.*63.*n.*232.adeò,vt teſtes
cenſeantur conteſtes , etiamſi in circumſtantiis varient, 33
dummodo in facto principali non diſcordent. Alexand.
conſ.

*conf.*156. *num.*13. *lib.*5. Gabriel *de testib.concl.*2.*num.*64. & licet vnus sit famulus pupilli, nihil refert, quia famulus tutoris potest esse testis in causa pupulli,& è contra. Farin. *de testib. quaest.*55. *num.*141. sed hæc nihil
34 profuerunt, quia in puncto principali fuit discordia, quoniam, vt dixi, placuit iudici illa distinctio, vt quando tractatur de eo, qui pro alio promisit, verbalis iniuria non frangat cautionem de non offendendo; & sanè si ego quoque Iudex essem, non discederem ab ea, quia tutior videtur ista sententia, & magis recepta, & parti satis manifestatur opportunè euentum, quod postea successit, licèt duo alij Aduocati me tunc maiores aliter sentiebant.

CAPVT XCI.

Epitome.

Legatum vxori factum quando valeat, vel non, stantibus statutis forensi legare vetantibus.

SVMMARIVM.

1 *Statutum loci, an bonorum sit seruandum in successionibus.*
2 *Statutum fæminarum exclusiuum non habet locum in bonis extra territorium.*
3 *Domicilium efficit, vt quis habeat diuersas patrias.*
4 *Solemnitas statuti loci seruanda est, vbi actus geritur.*
5 *Maritus an possit relinquere vxori, attenduntur statuta loci, vbi sunt bona.*
6 *Statutum Mutinæ prohibet relinquere vxori.*
7 *Forensis non ligatur statuto prohibente relinquere vxori.*
8 *Forum sortiri, & statutis ligari paria sunt.*
9 *Testator præsumitur nolle, quod non potest disponere.*
10 *Testatoris mens reducenda ad mentem statuti.*
11 *Clausula,* omni meliori modo, *virtus.*
12 *Repetitio præcedentium quando censeatur facta.*
13 *Statutum Ferrariæ prohibet relinquere forensi.*
14 *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.*
15 *Legatum pecuniæ forensi factum an valeat.*
16 *Præceptum testatoris non ligat, vbi de iure non tenet.*
17 *Conditio, an modus sit, quomodo cognoscatur.*
18 *Modus à iure improbatus reiicitur à dispositione.*
19 *Incapax non potest capere causâ conditionis implendæ.*
20 *Legatum inualidum non præstatur etiam in foro conscientiæ.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa Mutinensi bonorum pro Illustrissimo D. tunc Com. nunc autem Marchione Hercule Coccapanio aduersus M. Ill. D. Fräciscum Fontanam de Corriggiariis duo sunt meo iudicio quæ in hoc negotio disquisitione indigent. Primum est, an legatum factum à multùm Ill. D. Bernardino illius viro dictæ D. Franciscæ circa bona mobilia sit validum, & à dicto D. Hercule iuniore eius hærede præstandum: alterum est, an eadem D. Francisca possit consequi à dicto hærede annuum legatum scutorum mille eidem factum loco vsusfructus, qui solet in similibus vxoribus relinqui. Pro solutione vtriusque articuli sciendum est in facto verissimum esse, quod ferè vniuersa dicti testatoris bona sunt in districtu Ferrariæ, demptis quibusdam mobilibus penes ipsum existentibus in ciuitate Mutinæ, vbi licet Ferrariæ sit oriundus, tamen longum habebat domicilium.

Deinde in iure etiam pro firmo habendum est testamentum dicti testatoris respectu bonorum Mutinensium debere interpretari secundum statuta Mutinæ, respectu verò bonorum Ferrariensiũ exponendum esse iuxta statuta Ferrariæ, quia in successionibus, vbi defunctus habet bona in diuersis locis, & regnis, vel originem habet ex vno loco, domicilium in altero, vt hic, attenditur statutum, vbi sunt bona, siue illud loquatur in rem, siue in personam. Dec. *cons.*283. *num.*11. *vers. quoad hoc*, ad 1
rem de communi Decian. *cons.*8. *num.*35. *lib.*1. & *cons.*198. *num.*8.9. & *seqq. lib.*2. Carpan. *ad Stat. Mediolan. in rubr. generali de success. ab intest. num.*13. latè Mascard. *de Statut. concl.*6. *num.*101.102. & *num.*103. vbi ex sententia Rotæ inquit etiam statutum de successione exclusiuum fœminarum non extendi ad bona existentia extra territorium testantis; eo enim ipso, quòd dictus 2
D. Bernardinus Mutinæ constituit domicilium, diuersas dicitur sortitus patrias, & ex diuersitate patriæ seruanda est legum diuersitas adeò, vt quælibet in suo regno præualeat. Ias. *cons.*80. *col. pen. lib.*3. Lancell. *de statut.* 3
Alexand. *præfat.*8. *num.*16. Soc. *cons.*188. *col.*1. *lib.*2. Mascard. *d. concl.*6. *num.*104. Benè verum est, quod si loquimur de solemnitate actus adhibenda in contractu, vel testamento, debet seruari ea, quæ prouenit à statuto, vel consuetudine loci, vbi actus celebratur, & cessante fraude vbique valet. Bart. *in l. cunctos populos, num.*14. *C. de* 4
summ. Trin. Ceph. *cons.*171. *num.*26. *lib.*2. latè Mascard. *d. concl.*6. *num.*22. *vsque ad num.*30. Ofasch. *decis.*114 *ad fin.* Carpan. *ad Stat. Mediol. in prælud. num.*663. hic autem cum de solemnitate testamenti non agatur, sed an possit maritus relinquere vxori, consideranda sunt statuta locorum, vbi sita sunt bona: latè Carpan. *ad stat. Mediol.* 5
*c.*295. *num.*8.10.11.12.

His firmatis facilis resultat decisio vtriusque quæstionis, nam respectu legati mobilium, quæ in domo habitationis testatoris reperta fuerunt tempore eius mortis in ciuitate Mutinæ, expeditum est inualidam esse dispositionem propter claritatem Statuti Mutinæ *lib.*2. *rubr.*119. 6
vers. ex vltima voluntate: vbi apertis verbis prohibetur vxorem posse aliquid consequi ex bonis mariti, præter vsumfructum integrum bonorum illius, ex restante, vel libras mille ad plus, quatenus enim dictum legatum excedit libras, penitus nullum est dicto statuto, quod tollit omnem dubitandi occasionem, *ex l. ancilla, C. de furt.* Odd. *consil. vlt. n.*90.

Et licèt forensis non ligetur statuto prohibente maritum relinquere vxori, Paris. *cons.*12. *num.*11. *lib* 3. Rol. 7
*cons.*24. *in secundo dubio, lib.*3. Masc. *d. concl.*6. *n.*15.16. tamen id nihil nocet, tum quia dictus D. Bernardinus Mutinæ non est forensis, cùm iam diu domicilium illic contraxerit, tum quia res, de quibus disponit, subsunt statutis Mutinæ. Carp *in prælud. n.*664.668. ideóque siue ratione domicilij, siue rei moueamur, ipse semper statutis Mutinæ iudicandus est, quia forum sortiri, & statutis ligari paria sunt. Dec. *in l fin in fin. ff. de iurisd. om. iud.* Boer. *de-* 8
*cis.*12. *n.*14. Mascard. *de statut. concl.*1. *n.*94. Odd. *d. cons. vlt. num.*102. Vnde dictus testator censendus est noluisse dictam eius vxorem posse frui dicto legato, quia non præsumitur velle, quod nequit disponere. Mantic. *de coniect.* 9
*vlt. vol. lib.*3. *tit.*2. *n.*14. & testatorum voluntates ad mentem iuris municipalis sunt redigendæ. Peregr. *de fideic.* 10
*art.*25. *n.*53. Odd. *cons.*95. *num* 60.

Neque obstat clausula, *Omni meliori modo*, posita in dicto legato, quæ facit valere actum, prout valere potest. Menoch. *cons.*683. *num.*36. Matth. *de clausf. p.*1. *clausf.* 11
84. *num.*1. propter quod videtur tale legatum saltem valere in vim vsusfructus. Nam respondeo fortè id potuisse procedere, si hæc clausula fuisset apposita cum copula, &, quia tunc operatur etiam vltra expressa, secus est, vbi legitur absque copulatiua, quia tunc solùm operatur circa expressa. Verall. *decis.*124 *part.*2. Rot. *decis.*467. *lib.*1. *part.*2. Matth. *d. clausf.*84. *num.*3.14. hìc autem non est ex-

preſſus legatum vſusfructus: ergo ceſſat difficultas.

Neque dicatur ex illis verbis, *Et vlterius*, induci repetitionem eiuſdem clauſulæ copulatiuè in præcedentibus poſitæ, quia reſpondeo talem dictionem potius tenere naturam continuationis, quàm repetitionis, quia ſequens oratio per ſe perfecta eſt, quo caſu repetitio

12 non habet locum, *l.qui fundum,ff.de contrah.empt. l.Seia, §.Caio,de fund.inſtruct.* pulchrè Decian. *conſ.*17. *num.*34. *& ſeqq.part.*1. Marth. *de clauſ.part.*4. *clauſ.*14. *num.*4. Tuſch. *pract. concluſ. littera R, concl.*187. *num.*69.& verè hîc nulla eſt repetitionis occaſio, quia extat in noſtro legato clauſula, *Omni meliori modo*, quam teſtator ſciuiſſet exprimere cum copula, ſi voluiſſet, ſicut fecit in præcedentibus; & ideò cùm dictio, *& vlterius*, per ſe ſtare poſſit ſine repetitione, nihil copulat. Surd. *conſil.*207.*num.*16.

Quare tranſitum faciamus ad ſecundum dubium, in quo pariter ſentiendum eſt annuum legatum ſcutorum mille eſſe nullum, & pro hoc negotio intelligendo recurrendum eſt ad Statuta Ferrariæ, vbi ſunt ſita cætera bona hæreditaria in ſtabilibus conſiſtentia, quo inſpe-

13 cto dicta D. Franciſca cenſetur incapax dicti legati, tum quia Statuta Ferr. *lib.* 2. *rubr.*98. prohibent foreñſi(qualis eſt dicta D. Franciſca reſpectu Ferrariæ) acquiſitionem vſusfructus bonorum ſtabilium; tum quia idem Statutum Ferr. *lib.* 2. *rubr.*144. diſponit, quod ſi factum ſit vxori legatum annuum, illa non poſſit ſimul habere dotem, & legatum; cum autem D.Franciſca acceptauerit dotem, legatum renunciaſſe videtur, & illud conſequi non poteſt.

Neque dicatur dictam D. Franciſcam non petere ſtabilia,neque vſumfructum illorum,ſed pecuniam annuam vſque ad quantitatem ſcutorum mille. Nam primò reſpondeo,quod teſtator expreſsè dixit ſe relinquere dicta ſcuta mille loco vſusfructus, qui ſolet relinqui mulieribus: ergo tale legatum ſapit naturam vſusfructus etiam in particularibus. Decian. *conſ.*35. *num.*61. *lib.*1. & ideò ſicut vſusfructus relinqui non poterat, ita nec fieri annuum legatum, quia ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur, *§. fuerat, Inſt.de act.l.filia,§.Ti-*

14 *tia,ff.de cond.& dem.*Menoch.*conſ.*52.*num.*162. Rim.Iun. *conſ.*18. *num.*88. Secundò reſpondeo, & fortè meliùs,ſanè perinde eſſe,ac ſi ipſa ſtabilia eſſent relicta,vel eorum vſusfructus, quia cùm Mutinæ, immò nec in hæreditate extiterit pecunia numerata, vel mobilia ſufficientia pro legato huiuſmodi, non poteſt illi ſatisfieri ſine vſufructû ſtabilium; vnde reſultat eadem incapacitas, vt pulchrè inquit Decian. *conſ.*33. *num.*12. *verſ. aliquando*, & *nu-*

15 *mer.*13.14.15.*lib.*1. Tertiò reſpondeo cùm tale legatum ſit ſoluendum de bonis Ferrarienſibus,etiamſi ſit quantitatiuum, nihil refert,quia adhuc locus eſt dicto ſtatuto Ferrariæ, quod ligat etiam extra territorium, vt ad rem inquit Rim.Iun.*conſ.*11.*n.*22.

Nec obſtat iuſſio teſtatoris de ſoluendo tali legato ſub pœna caducitatis, quia quando teſtator aliquid præcipit, quod de iure non tenet,licèt apponat pœnam, tamen ſpreto præcepto non ſoluens pœnam non incurrit,

16 latè Peregr.*de fideicomm.art.*35. *num.*6. *in fin.* Surd.*conſ.* 215.*num.*4.ſiquidem vbi de incapacibus loquimur, ordinatio teſtatoris nihil poteſt. Peregr. *de fideicomm. art.*11. *n.*67.*in fin.* Fuſar.*q.*296.*n.*45.

Minùs obſtat hæredem fuiſſe inſtitutum ſub conditione ſi ſoluerit dictum legatum; nam id nihil nocet, non enim propter hoc inſtitutio redditur conditionalis, cùm onus conditionale imponatur hæredi poſt emolumentum hæreditatis quæſitum virtute aditionis,quoniam legatum erat ſoluendum in fine anni, & quolibet anno, eo quòd ſit annuum, & propterea onus huiuſmodi non

17 conditionis, ſed modi naturam ſeruat. Peregr. *d. art.*11. *num.*130. & ideò reiecto modo à iure improbato, ſuſtinetur inſtitutio. Peregr. *d.art.*33.*num.*63. & *conſ.*34. *n.*3.

18 *lib.*5. Fuſar. *de ſubſtit.quaſt.*503. *num.*27. ſed eſto, quòd etiam conditio efficeret inſtitutionem conditionalem, tamen conditio ſperni poteſt, quia mulier legati incapax, neque poteſt cauſâ conditionis implendæ vllo modo capere.Carp.*ad ſtat. Mediol.c.*295.*n.*91.*part.*1. 19

His ſtantibus hæres iſte immunis eſt à præſtatione huiuſmodi legatorum, adeo vt neque in foro conſcientiæ ad ea teneatur, nec ipſa valeat ea retinere. Carpan. 20
*d. cap.*295. *num.*194.195. Abſoluendus eſt ergo hæres ab omni moleſtia, & legata debent pronunciari inualida. Et ita,&c.

CAPVT XCII.

EPITOME.

Venditor de euictione non tenetur, ſi res vendita confiſcetur, & in multis aliis caſibus.

SVMMARIVM.

1 *Dictio, dummodo, importat conditionem.*
2 *Gratia eſt in primis iuſtificanda.*
3 *Litteræ Apoſtolicæ ſunt verificandæ.*
4 *Narratiua,quæ eſt fundamentum gratiæ, eſt iuſtificanda.*
5 *Venditio transfert dominium.*
6 *Dominium probatur emptione.*
7 *Affrancatio facit rem,quæ erat feudalis, liberam.*
8 *Affrancatione ſequuta libera dicitur venditio.*
9 *Feudum francatione extinguitur.*
10 *Francare quid ſit.*
11 *Allodialia quid ſint.*
12 *Allodialia præſumuntur bona.*
13 *Mutato rerum ſtatu mutatur iuris diſpoſitio.*
14 *Euictio debetur emptori,etiamſi non ſit promiſſa.*
15 *Dominus tenetur vaſſallo de euictione.*
16 *Venditor tenetur rem liberam tradere.*
17 *Venditor tenetur defendere emptorem ab omni moleſtia.*
18 *Euictioni non eſt locus, niſi facta denunciatione,& quando.*
19 *Emptori de facto expulſo non datur euictio, niſi facta denunciatione.*
20 *Emptor tenetur appellare euicta ſibi re vendita.*
21 *Denunciatio non neceſſaria vbi conſtat de iuſtitia euincentis.*
22 *Euictio promiſſa pro facto ſuo tantùm quid comprehendat.*
23 *Promittens de euictione pro facto ſuo tantùm, tenetur etiam pro facto ſui auctoris.*
24 *Euictione qui non tenetur, tamen pretium debet reſtituere.*
25 *Euictio non debetur, niſi ex cauſa præcedente venditionem.*
26 *Euictio non debetur ei, qui facto, vel culpa ſua eam patitur.*
27 *Euictio non datur abſenti, vel contumaci.*
28 *Euictio non datur,quando prouenit ex natura rei.*
29 *Iuſtitia vnicuique ius ſuum tribuit.*
30 *Euictio non competit, ſi imperitia, vel dolo iudicis res euincatur.*
31 *Euictio non datur, ſi facto Principis ſequatur.*
32 *Principis factum cenſetur caſus fortuitus.*
33 *Feuda alienari poſſunt ſecundum conſuetudinem Mantuanam.*
34 *Conſuetudo notoria eſt probanda.*
35 *Feuda tranſitoria ad extraneos tranſeunt in fiſcum.*
36 *Feudum an tranſeat ad dominum, vel fiſcum publicatis vaſſalli bonis.*
37 *Feudum aperitur domino confiſcatis vaſſalli bonis.*

Ne

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa euictionis bonorum magni momenti mota à Perill. D. Theobaldo Scopolo de Hyppolitis contra Illustrissimum, & Reuerendissimum D. Vicentium Agnellum de Suadis Episcopum Mantuæ mihi commissa à Sanctitate Vrbani VIII. P. M. vt in Breui Apostolico, dato sub die 13. Martij 1626. sciendum est, quòd de anno 1339. & 1481. ac 1485. DD. Hyppolitus, Franciscus, Mattheus, Federicus, & Theobaldus de Hyppolitis obtinuerunt ab Episcopatu Mantuæ multa bona, & possessiones, & etiam iurisdictiones in territorio Suzzariæ in feudum honorificum pro se, & eorum hæredibus, & legitimis descendentibus. De anno autem 1604. D. Theobaldus modernus obtinuit à dicto Episcopatu vnum prædium bubulcarum 87. in feudum simile. Cùm autem à Pontificibus Sixto IV. & Alexandro VI. fuisset concessum Episcopis Mantuæ vt feuda prædicta antiquiora possent francari, & liberari à feudatariis certo pretio, quod postea conuerteretur in emptionem stabilium pro mensa Episcopali Mantuæ, prædicti de Hyppolitis francauerunt feuda prædicta, excepto illo de anno 1604. concesso, quia tunc temporis non erat apud eos. Bona autem francata possederunt per longissimum temporis spatium hæredes, & successores dicti de Hyppolitis, & denique dictus D. Theobaldus, qui postea cum se transtulisset Romam absque licētia Serenissimi illius Ducis aduersùs proclamata Ducalia, fuit de anno 1623. inquisitus, & eius bona confiscata, & sub die 15. Maij 1624. ad instantiam Ducalis Cameræ fuerunt sequestrata. Vnde ipse prætendens quòd dictus D. Episcopus teneretur eum defendere à dicta molestia respectu bonorum francatorum, & feudalium, habuit recursum ad summum Pontificem, qui causam commisit. Quæritur quid iuris.

Vnde in primis animaduertendum est, quòd hic non est quærendum de illis bonis in feudum concessis ab anno 1604. quia cum sint feudalia adhuc, nullam de eis habeo cognitionem, aut iurisdictionem, quia in Breui Apostolico, vbi causa contra dictum D. Episcopum mihi committitur, adest clausula, *Dummodo bona non sint feudalia*; quæ sanè conditionem importat ob dictio-
1 nem illam, *Dummodo*, vt apud Seraph. *decis.* 1122. *numer.* 2. Ludouis. *decis.* 311. *numer.* 12. Giouagn. *consil.* 21. *num.* 5. *lib.* 2. & propterea verificandum est bona esse libera, nam dato etiam, quòd illa dictio, *dummodo*, non conditionem, sed modum importaret, nihil interest, quia vtroque casu iustificanda sunt narrata ab eo, qui se fundat in gratia. Mart. *claus.* 34. *numer.* 2. *part.* 1. latè
2 Marches. *de commission. appell. in caus. pens. part.* 1. §. 1. *n.* 31. *fol.* 490. vnde de bonis feudalibus hic non est tractandum.

Et propterea dictus D. Theobaldus benè fecit producendo multa instrumenta, quibus apparet antecessores eius prædicta bona affrancasse, & sibi appropriasse soluto pretio Episcopo tunc temporis existenti, de euictioneque promittenti pro dato, & facto suo, prout narrauit Pontifici, cui etiam in precibus subiunxit non leue commissionis incentiuum, quòd scilicet ipse Orator certam dictorum bonorum portionem assignasset pro fundando vno beneficio Ecclesiastico, quod adimpleuisse, & verè assignasse probandum erat, quia Pontifex hanc putauit esse causam beneficialem, & vti talem commisit, litteræ enim apostolicæ sunt iustificandæ, & narratiua gratiæ debet verificari in his, quæ mouerunt Prin-
3 cipem ad eam concedendam. Seraph. *decis.* 870. *num* 1. & *decis.* 1400. *num.* 1. Gratian. *disc.* 566. *num* 13. Rota *diuers. decis.* 176. *num* 4. *part.* 1. Garz *tract. de benef. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 477. vbi sæpiùs inquit decisum fuisse, plenè verificandam esse narratiuam, quæ est fundamentum gratiæ, prout hic euenit, vbi Pontifex mandauit pro-

cedendum esse prout in causis beneficialibus, quod non 4
dixisset, si non credidisset bona prædicta esse verè, vel inchoatiuè beneficium, alioquin causę pertinentes ad forum sæculare passim traherentur ad forum Ecclesiæ, quod magnam gigneret perturbationem. & hoc solùm potest sufficere dicto D. Episcopo ad obtinendam absolutionem.

Verùm sperato etiam hoc puncto, adhuc D. Theobaldus videtur esse in magno periculo, bona enim eius tanquam libera potuerunt confiscari, & ad Episcopum non pertinet ex hoc capite defensio, quoniam cùm auctores, & antecessores emerint dicta bona feudalia, & eorum directum dominium à mensa Episcopali pretio inter eos conuento, ipsi facti sunt dictorum bonorum veri domini, cùm venditio transferat dominium in emptorem, quod venditione satis probatur, maximè iuncta bona fide, & longa possessione, *l. cùm res, C. de prob.* *& l. Titia,* 5
ff. de solut. Menoch. *cons.* 361. *num.* 38. Mascard. *de probat. concl.* 612. *num.* 3. 4. Ludouis. *decis* 133. *num.* 1. Manent. 6
cons. 128. *n.* 7. adeo vt ob talem affrancationem dicti DD. Hyppoliti non sint ampliùs Ecclesiæ feudatarij, quia sic francando in perpetuum liberātur. Alciat *cons.* 7. *n.* 9. *vers.* 7
secundum, lib. 1. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 22. *tit.* 10. *num.* 20. *in fin.* ad rem Bursat. *cons.* 255. *num.* 8. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 1186. *num.* 5. 6. *lib.* 12. Gratian. *disc.* 477. *n.* 16. *vers. quibus*; sequuta enim affrancatione dicitur mera, & libera venditio, & Ecclesia ampliùs non habet vllum do- 8
minium, quia titulus feudi est extinctus, ad textum *in l.* 9
nec vllam, ff. de pet. hær. Ceph *cons.* 703. *n.* 15. *& seqq.* Crot. *cons.* 72. *num.* 42. *lib.* 1. Gratian. *disc.* 745. *num.* 74. 76. 77. 83. *vers. & quidquid*, quoniam francare idem est, quod liberare. Surd. *decis.* 198. *num.* 27. *ad fin.* & *num.* 29. Farin. *decis.* 10
586. *num.* 8. *part.* 1.

Si ergo dicta bona facta sunt libera, non ampliùs feudalia, sed allodialia sunt dicenda, quia allodium est idem, quod liberum, & proprium. Mascard. *de prob. concl.* 79. 11
num. 2. 3. & regulariter etiam bona potius præsumuntur allodialia, adeo vt hæc censeatur fortissima præsumptio. Mascard. *d. concl.* 79. *num.* 5. Surd. *decis.* 320. *num.* 2. Rosental. *tract. de feud. cap.* 12. *concl.* 15. *num.* 46. Giouagn. *con-* 12
sil. 16. *num.* 98. & *cons.* 25. *num.* 18. *lib.* 2. Farin. *decis.* 500. *n.* 1. *part.* 1. Cyriac. *contr.* 145. *num.* 8. *part.* 1. & ideò tanquam bona allodialia D. Theobaldi non gaudet ampliùs priuilegiis Ecclesiæ, quia mutato rerum statu mutatur iuris dispositio, *l. quod. Seruius,* vbi gl & Bald. *ff. de cond. ob caus.* 13
l. continuus, § cùm quis, de verb. oblig. Crau. *consil.* 680. *n.* 15. Osasch. *decis.* 91. *num.* 2. Surd. *decis.* 216. *num.* 13. Seraph. *decis.* 1415. *n.* 7. Vnde nihil fuit impedimento, quin potuerint confiscari à Principe sæculari, cuius dictus D. Theobaldus erat subditus.

Sed videamus, vnde dictus D. Theobaldus sumat fūdamentum suæ intentionis. Nam si id licet capere à petitione, videtur se fundare in eo, quòd in affrancatione dictorum bonorum pro parte Episcopi illius temporis pro se, & successoribus suis fuit promissum de euictione prędictorum bonorum, ad quam venditor ex natura contractus tenetur, etiamsi in venditione non fuerit promissa, ad textum *in l. non dubitatur*, vbi Bald. & DD. *C. de euict.* 14
Prosp. Caballin. *tract. de euict.* § 4. *num.* 1. Decian. *cons* 18. *n.* 29. *lib.* 2. Surd. *decis.* 208. *n.* 11. Mastrill. *decis.* 18. *n.* 1. Farin. *decis.* 40. *n.* 20. *lib.* 1. Ludouis. *decis.* 25. *n.* 3. & *decis.* 90. *n.* 10. quod procedit etiam in feudis, in quibus Dominus tene- 15
tur vassallo de euictione. Surd. *decis.* 290. *n.* 16 Rosental. *de feud. cap.* 8. *concl.* 29. *n.* 2. 3. & *cap.* 10. *concl.* 11. *num.* 27. immò venditor tenetur rem liberam tradere, & defendere 16
emptorem a quacumque molestia etiam respectu possessionis propriis expensis, ad textum *in l. suo victu, ff. de* 17
oper. libert. l. stipulationes, §. Celsus, de verb. oblig. pulchrè Io. de Anan. *cons.* 21. *num.* 4. Natt. *cons.* 32. *num.* 1. Surd. *decis.* 32. *num.* 6. Mastrill. *decis.* 287. *num.* 69. ideò videtur, quod dictus D. Episcopus teneatur defendere dictum D. Theobaldum à molestia sibi illata à fisco.

Verùm

Verùm in caſu noſtro id non poſſe allegari videtur ex multis; & primò quia ceſſat euictio,quando non eſt facta
18 litis, & moleſtiæ denunciatio,quæ eſt neceſſaria, ad textum *in l.1.C.de peric.& comm. rei vend. cap.fin.de empt. & vend.* Caballin. *de euict.* §.3. *num.*4. Maſtrill. *deciſ.*189. *num.*21.& *deciſ.*304.*num.*1.Farin. *deciſ.*589.*num*.6.7. *p.*1. Roſental. *de feud. cap.*8. *concl.*30. *num.*4.5.6. qui idem eſſe in feudis ſcribit : quod adeo verum eſt , vt procedat etiam in euictione extraiudiciali, vel de facto , quia em-
19 ptor expulſus de facto non agit de euictione , niſi fecerit notificationem venditori , vt eum defenderet , *l.fin. C.de act. empt.* Abb. *in cap. fin.* per illum textum,*n.*5. *de empt.*
20 *& vend.* in tantùm , quod emptor tenetur etiam appellare,& proſequi. Alex. *conſ.*117.*num.*5.*lib.*7. Caballin. *d. tract.*§.3.*num.*10. Sed dictus D.Theobaldus nihil horum fecit,ergo nihil prætendere poteſt , niſi probet iuſtitiam
21 cauſæ rem venditam euincentis. Surd. *deciſ.*33. *num.*9. quod non fecit.

Secundò pro parte dicti D.Epiſcopi non fuit permiſſa euictio abſolutè , ſed tantum pro dato, & facto ſuo,quo caſu ſi euictio ſequatur alia ex cauſa ſine culpa venditoris , ceſſat beneficium , quod habet emptor re euicta,ad
22 textum *in l.2. ff de her.vel act.vend.* Dec.*conſ.*492. *num.*1. *verſ.non obſtat*,& *num.*6.Surd.*conſ.*36.*num.*2. Caballin. *d. tract.* §.5. *num.*42. hic autem euictio manauit ex facto alieno, vt in actis,ergo,&c.Et licèt verum ſit,quòd promittens de euictione pro facto ſuo tantùm,tamen tenetur
23 etiam pro facto ſui authoris, Surd. *conſ.*36. *n.*16. *verſ.ſecundò.*Marth.*clauſ.*194.*n.*1.2.*part.*1. non tamen id refert, quia præſens euictio non eſt ſequuta ob factum anteceſſorum dicti D.Epiſcopi. Bene verum eſt , quod de euictione promittens pro facto ſuo tantùm, licèt non teneatur de euictione pro facto alieno , tamen ea ſequuta
24 tenetur ad pretij reſtitutionem.Bald.*in d.l.non dubitatur, num.*1. vbi etiam gl. *C. de euict.* Caballin. *d. tract.* §.5. *num.*25.26.Surd. *conſ.*36.*num.*22. Gratian. *diſc. for.c.*234. *num.*5.9.*lib.*2.& *cap.*566. *num.*3. Farin. *deciſ.*525. *num.*8. *part.*1.Maſtrill.*deciſ.*240.*num.*6.16.& *deciſ.*28. *c.*12. *verſ. item non obſtat*;tamen id non petit dictus D.Theobaldus, & ſi peteret , nihil ei prodeſſet ex infraſcriptis , quæ in propoſito efficiunt,vt neque venditor teneatur ad pretij reſtitutionem.

Tertiò igitur dicas venditorem non teneri de euictione , nec ad pretij reſtitutionem, niſi ex cauſa antecedente contractum ; futurus enim caſus poſt venditionem
25 ſpectat ad emptorem , vt pulchrè habetur *in l.*3. & *l.Lucius,ff.de euict. l.*1. *C. de peric. & comm. rei vend.* Decian. *conſ.*492.*num.*8.Gaſpard.Caballin.*de euiction.* §.5.*num.*23. Gratian. *diſc.*520.*num.*22.Giouagn.*conſ.*98.*num.*19. *lib.*1. Sed præſens euictio nata eſt ex cauſa ſubſequente venditionem , eo quòd D.Theobaldus tranſtulerit lares à Mantua abſque licentia Ducis,aduerſus proclamata Ducalia , propter quod bona ei fuerunt confiſcata : ergo venditor ad nihilum tenetur.

Quartò non eſt locus prætenſis per dictum D.Theobaldum,quia euictio nunquam præſtatur à venditore,quando ſequitur culpâ, vel facto eius,qui eam patitur,ad tex-
26 tum *in l.iam hoc iure*,vbi gl. *ff.de euict.* Caballin. *d. tract.* §.5.*num.*42.75. Surd. *deciſ.*208. *num.*17. Peregr. *conſ.*93. *num.*12.*lib.*1.Tuſch.*littera E,concl.*367. *num.*16. Manent. *deciſ.*12.*num.*26.*deciſ.*13. *num.*27. & *deciſ.*24. *num.*2. Maſtrill. *deciſ.*304.*num.*2.Cyriac.*contr.*191.*n.*3.& *contr.*197. *num.*1.*part.*1. Roſental. *de feud.cap.*8.*concl.*31.*num.*5.qui loquitur in feudis; ſed hic euictio nata eſt ex facto ipſius D.Theobaldi aliò domicilium transferentis : ergo ceſſat euictio.

Quintò emptor non poteſt agere de euictione , vel ad pretium, quando fuit condemnatus propter ſuam abſentiam , vel contumaciam , vt probatur per textum *in l.*1.
27 *in fin.C.de peric.& comm. rei vend.* Bald. *conſ.*460. *num.*3. *lib.*4.Tuſch.*littera E,concl.*367. *num.*1. Roſental. *d. tract. cap.*8.*concl.*31. *num.*2. qui loquitur etiam in feudis , ſed D.Theobaldus abſens,& propter abſentiam fuit condemnatus : ergo,&c.

Sextò non poteſt D Theobaldus agere de euictione ad rem,vel pretium, quia in hoc caſu ea prouenit ex natura rei ; tunc enim venditor ad eam non eſt obligatus,
ad tradita per DD. *in l.qui Romæ,§.duo fratres* , vbi Crot. 28
*n.*78.*ff.d.verb.oblig.*gl.*in l.ſi familia*,vbi Bald.*n.*2.*C fam.erciſc.*Tiraq *de retract.lign.*§ 1.*gl.*9.*n.*34. Alex. *conſ.*21. *n.*6. *lib.*2.Rot.*diuerſ.deciſ.*211.*num.*2.*part.*1. Manent.*deciſ.*13. *n.*71.72.Seraph.*deciſ.*468.*n.*1 Tuſch.*littera E, concl.*367. *num.*18. hic enim euictio prouenit ex natura rei , quia bona confiſcata affrancatione facta fuerunt confiſcabilia,ſicut bona propria , quoniam vidimus non eſſe ampliùs feudalia,ſed allodialia,propter quod nil vetat, quin poſſint confiſcari,ſicut cætera bona.

Septimò poſſumus contra D.Theobaldum tali vti dilemmate ; nam aut bona prædicta ob tranſlationem larium fuerunt ritè, & iuſte confiſcata,& ipſi D. Theobaldo iuridicè ablata, eo quòd verè ſint confiſcabilia,& hoc caſu ipſe non habet,de quo doleat,neque contra Epiſcopum qui nullam dedit huic rei cauſam , & à quo , ſicut ab eius anteceſſoribus originem trahit,quod enim iuſtum eſt,non dat cauſam dolendi , quia ſuum vnicuique tri-
buit,*§.iuriſd. Inſt.de iuſt.& iur.* Aut confiſcatio fuit iniu- 29
ſta,& potius de facto, quam de iure : & tunc aut iniuſtitia prouenit à iudice,aut à Principe. Si à Iudice , prædictus Dominus Epiſcopus de euictione non tenetur, quia quando res euincitur per Iudicis imperitiam , aut dolum, non datur euictio emptori contra venditorem, nec
vaſſallo contra dominum.Bald.*d.conſ.*460.*num.*3. Tuſch. 30
*litt.E, concl.*367.*num.*1. Caballin.*de euict.*§.5.*num.*8.Roſental.*de feud.cap.*8 *quaſt.*31.*n.*3. ſi verò iniuſtitia prouenit à Principe , ſimiliter Epiſcopus non tenetur ad quidquam , quia ſi euictio ſequatur ex facto Principis ſine culpa venditoris, nulla emptori datur actio de euictione,nec ratione intereſſe,nec pretij,ad textum *in d.leg.*
*Lucius,ff.de action.*Caballin. *d.tract. de euict.* §.5.*num.*56. 31
Natt.*conſ.*181.*num* 4.Puteus *deciſ.*381.*num.*2.*lib.*3. Grat. *diſc.*520.*n.*23.Tuſch *d.litt.E,concl.*367. *n.*9. factum enim Principis cenſetur caſus fortuitus,cui non licet reſiſte-
re,*l.apud Iulianum,§.conſtat,ff.de leg.*1.Gratian. *d.diſc.*520. 32
*num.*23.Tuſch.*d.concl.*367 *n.*9. Ergo non eſt locus euictioni prætenſæ.

Denique eſto etiam , quod bona prædicta eſſent feudalia dicti D.Epiſcopi , adhuc dicendum eſt non eſſe locum euictioni petitæ ; ſiquidem ſecundum conſuetudinem Mantuanam feuda tranſeunt ad extraneos , & poſ-
ſunt alienari etiam in præiudicium vocatorum. Cyriac. 33
*contr.*145.*num.* 20.*in fin.part.*1.Giouagn. *conſ.*45. *num.*10. *lib.*2. vbi inquit etiam talem conſuetudinem ita eſſe notoriam,vt non indigeat probatione, ſed ſic eſt,quod bona feudalia , vel emphyteutica ad extraneos tranſitoria
in fiſcum quoque tranſeunt in perpetuum : latè Pe- 34
regr *de iur.fiſc.lib.*5.*tit.*1. *num.*70.71. Farin. *in prax.q.*25.
*num.*71 *verſ. vnde ſecus.*Roſental.*de feud capit.*11.*concl.*12. 35
*num.*1.3.4. Si ergo bona prædicta poſſent confiſcari, etiamſi feudalia eſſent,quantò magis nunc,vbi ſunt facta allodialia. *Auth.multò magis,C.de ſacroſ.Eccl.* ſed de hoc eſſet pleniùs cogitandùm.

Et ſanè cùm teſtes D.Theobaldi dicant bona prædicta fuiſſe confiſcata, quia ipſe Romam ſe contulit abſque licentia dicti D.Ducis , hoc non erat delictum , propter quod Epiſcopus poſſet feudum confiſcare,non enim erat crimen feudale,& propterea licitè Princeps ſæcularis po-
tuit illud fiſco ſuo appropriare , & publicare ſecundùm 36
formam eius proclamatum.Ita Clar *in §.feudum,quaſt.*84. *n.*1.*verſ.aut non erat*,quem ſequitur Tuſch.*lit.F,concl.*211. *n.*4 *verſ ſi verò.* Et ideo ſi Princeps poterat confiſcare tale feudum,quantò magis id ei licebit poſt affrancationem,qua finitur eſſe feudum,& incipit eſſe allodium : ſed circa confiſcationem fortè alibi meliùs.

Verùm dato etiam , quòd in generali confiſcatione bonorum

bonorum dictus Princeps non potuisset confiscare tale feudum, tamen D.Theobaldus non potest agere de euictione, quia tunc cum sit hæreditarium, ad fiscum non pertinet, sed domino directo aperitur. Mozz. *de feud. tit. de subst. feud. numer.*98. *in fin.* Crau.*consil.*128. *in fin.* Tusch. *d. conclus.*211. *numer.*2. Rosental. *d. cap.*11. *conclus.*12. *numero* 14. Ergo tantùm abest, vt D. Theobaldus de euictione agere possit, quod potiùs Episcopus sibi ius delatum esse possit allegare, & propterea non potest cogi ad aliquam defensionem D.Theobaldi. Quibus ego permotus à petitis absolui dictum D. Episcopum.

CAPVT XCIII.

EPITOME.

Fideicommissarius tenetur stare colono, sicut etiam Prælatus non potest infringere locationem prædecessoris, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Veritas non consistit in multiloquio.*
2 *Hæres tenetur stare locationi factæ à defuncto.*
3 *Fideicommissarius vniuersalis tenetur stare locationi factæ à grauato.*
4 *Opinio Doctorum relata vltimo loco censetur à referente approbata.*
5 *Locatio facta ab eis, qui liberam habent administrationem, habenda est rata etiam ab eorum successore.*
6 *Locationi stare tenetur fideicommissarius vsque ad finem.*
7 *Locatio ad nouem annos dicitur ad modicum tempus.*
8 *Locatio ad decem annos dicitur ad longum tempus.*
9 *Successor singularis non tenetur stare colono, si ei velit præstare interesse.*
10 *Locationi stare tenetur redimens rem venditam cum pacto retrouendendi.*
11 *Singularis successor tenetur stare colono, saltem pro anno incepto.*
12 *Successor in beneficio non tenetur stare colono.*
13 *Conductor non tenetur perseuerare in locatione facta à beneficiato, eo mortuo.*
14 *Locatio Prelati quando transeat etiam in successorem.*
15 *Locationi factæ successor stare tenetur pro anno incepto.*
16 *Successor non tenetur compensare anticipatas solutiones à colono factas.*
17 *Conductor non potest resilire à locatione pro primo anno, mortuo beneficiato.*
18 *Prædo quoque manutenendus est.*
19 *Possessio etiam iniusta impedit possessionem.*
20 *Immissio non est danda fideicommissario, non citato possessore.*
21 *Fideicommissarius non potest ingredi possessionem alio possidente.*
22 *Conductor habet iustam causam retinendi rem locatam ante finitum tempus locationis.*
23 *Fideicommissarius potest solum nancisci possessionem bonorum, quæ grauatus possidebat tempore mortis.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vita sua, & dum sanus esset Excellentissimus D. Cosmus ab Austria locauit D.Octauiano Carzolatio quamdam suam possessionem nuncupatam, *la Grilinzona*, pro pretio inter eos conuento, vt ex instrumento desuper confecto: eo defuncto Excellentissimus D.Syrus Austriacus Corrigij Princeps, & illius frater, ac etiam hæres vniuersalis, ad quem etiam eiusdem D.Cosmi bona deuoluebantur ex fideicommisso antiquo, & paterno, etiam prætendebat finitam esse locationem, & ei stare recusabat. Vnde requisitus de mea sententia pro parte dicti Carzolatij, cùm veritas non consistat in multiloquio, Rol. *cons.*59.*num.*1. 2 *lib.*2. dico dictum Principem teneri stare dictæ locationi bona fide factæ, & eandem præstare patientiam, quam defunctus sufferre tenebatur. 1

Nam si velit considerari vt hæres, cum debeat ratum habere factum defuncti, nec illi possit contrauenire, certum est teneri etiam stare dictæ locationi, *ex l.quæ à patre, C.de rest.mil.l.si parentes, C.de euict.§.aliqui vero, Auth. de iureiur. à mor. præst.* Rot.*diuers.decis.*346. *num.*9. *part.*4. ad rem Tusch. *pract. concl. littera L, concl.*418. *num.*85. Curt. Iun. *cons.*220.*num.*57. Bonacin. *de contract. di, p.*3. *quæst.*9.*p.vlt.n.*4.*vers.secus.* 2

Sin malit dictus Princeps niti fideicommisso paterno, vel antiquo, per quod certum est tribui successionem vniuersalem, adhuc tenetur dictæ locationi stare, eo quòd sit bona fide facta, & ad modicum tempus, vt bene dixit Rayn.de Forl.*in l.postulante,§* 1. *num.*4. & ibi Alex. *ff. ad Trebell.*Dec.*cons.*667. *num.*5. Ruin. *cons.*148. *num.*11.*lib.*1.Curt.Iun.*cons.*336.*num.*6.*& seqq.* Redoan.*de reb.Eccl.non alien.quæst.*2.*cap.*13.*n.*2. *ad fin.*Vinc.Carroc. *tract.de locat.part.*2.*tit.de possess.maior.quæst.*1. *num.*1. vbi de communi, & *num.*10.& *part.*4. *tit.de success. quæst.*10. *num.*1.latè Peregr *de fideicomm.art.*40.*n.*96.*vers.sed certè*, & *num.*97.98.101.*vers.itaque.*Crass.*de success.lib.*1.*§.fideicommissum, quæst.*59.*n.*1.Borgn.*decis.*25.*num.*2.*vers.nam tenetur, part.*2.latè Odd. *de prohib. alien. & fideicomm. q.*20. *art.*8.*num.*140.141.142.vbi de communi: videndus Bart. Scapucin.*tract.de sing. success. ampl.*3. *num.*10.11. multos allegat, & se ita consuluisse inquit Fusar. *tract. de fideicomm.subst. quæst.*516. *num.*1.3. & idem sentire videtur Nicol.Intrigl.*de subst.cent.*3.*quæst.*73. *num.*65. quia hanc opinionem approbare videtur, quia eam vltimo loco refert, & collocat, ad tradita per Bald.*in Auth ex testamento, num.*10.*C.de collat.*Aret.*in § item pretium, num.*3. *Inst. de empt.& vend.* 3 4

Neque de hoc mirandum est, quia dictus D.Cosmus liberam habebat dictorum bonorum sic locatorum administrationem, vnde licet ius eius esset morte finiturum, locatio tamen sine fraude facta etiam illo mortuo durat, hoc enim regulare est in omnibus liberam administrationem habentibus, adeò vt cessante etiam eorum officio, vel iure, duret locatio ab eis facta, vt in multis similibus tradunt Rol *cons.*49.*num.*3.4.5. *& seqq. lib.*2. Surd. *decis.*299.*per totum.*latè Galganet.*de tutel.lib.*3 *quæst.*56. *num.*3.4.Stafil.Pacific.*de Saluian.interdict.inspect.*4 *cap.*1. *n.*14.20.& latè *decis.*106.*n.*1.2.Borgn. *d.decis.*25. *num.*2. *part.*2.Bonacin.*de contract.disp.*3.*quæst.*7. *p.*[illegible] *num.*7. *vers.hinc patet*; quæ adeò vera sunt, vt dictus Princeps teneatur stare dictæ locationi non solùm primo anno, sed etiam integraliter pro tota locatione. Pacific.*d.decis.*106. *num* 10.*vers.quoniam*, & in his terminis loquuntur omnes alij superiùs citati. 5 6

Et cùm præsens locatio fuerit facta ad septem annos, non est dubium, quin dicatur ad modicum tempus in rebus prophanis, in quibus semper dicitur modicum tempus vsque ad nouennium. Didac. *var.resol.lib.*2. *c.*16.*n.*1. Alex.*cons.*4.*num.*5.*vers prout est, lib.*5. Carroc. *d.tract.p.*2. *tit.de locat.ad long.temp.quæst.*1.*num.*12. vbi de communi, & *num.*13.Odd.*d.quæst.*20.*n.*83. Fusar. *d.tract. quæst.*525. *num.*5.*vers.locatio autem*, nisi tamen diceretur de nouennio in nouennium.Carroc.*d.loco.*Nam incipit esse ad longum tempus, si perueniat, & comprehendat decem annos.Crass.*d.quæst.*59.*n.*2.latè Carroc. *d. quæst.*1. *n.*2. *vers. contraria*, & *num.*5. Aluar.Valasc. *cons.*76.*num.*2.*part.*1. 7 8

Fusar.

Fuſar. *d. quæſt.* 525. *numer.* 5. Franc. Cald. *de iur. emph. lib.* 1. *quæſt.* 16. *num.* 7.

Benè verum eſt, quòd fideicommiſſarius, & ſimiles ſucceſſores non tenentur præcisè ſtare locationi, ſed cauſatiuè tantùm, & propterea ſi dictus Princeps mallet eligere præſtare conductori omne intereſſe, & lucrum, & damnum, quod poteſt ſentire integra locatione effectum non ſortiente, vtique non teneretur ſtare locationi: ita
9 ſentiunt Peregr. *de fideicom. d. art.* 40. *num.* 105. Barth. Scapucin. *d. amp.* 3. *n.* 13. Surd. *conſ.* 331. *n.* 18. & *n.* 21. Valaſc. *conſ.* 76. *num.* 5.

Non eſt igitur poſſibile infringere hanc locationem, niſi prædicto modo, cui in fortioribus tenetur etiam ſtare, qui rem cum pacto retrouendendi certo non præfixo
10 termino venditam redimit, & recuperat. Rol. *conſ.* 49. *num.* 3. *lib.* 2. latè Mar. Giurb. *in conſuet. Meſſan. part.* 1. *cap.* 10 *gl.* 10. 14. Verùm etiam in rebus deperditis hoc non videtur poſſe denegari, quin locatio duret ſaltem pro incepto anno, cum iam terræ ſatæ ſint, & laborerium fuerit cœptum, immo fructus de proximo colli-
11 gendi ſint, quia res amplius non eſt integra: ad rem Cachet. *deciſ.* 81. *num.* 10. pulchrè, & latè dictus Statil. Pacific. *deciſ.* 107. *num.* 7. Borgn. *deciſ.* 44. *num.* 24. *part.* 1. March. *deciſ.* 196. *part.* 2. Ricc. *in prax. reſol.* 97. *num.* 5. perbellè Bonac. *d. quæſt.* 7 *punct. vlt. n.* 6. *verſ. reſpondeo negatiuè*, & *n.* 10. *verſ. hac doctrina.*

Nam in ſimili habemus clarum exemplum, quia certum eſt in iure, Prælatum, aut Rectorem ſuccedentem in beneficio non teneri ſtare locationi prædeceſſoris, & colonum ab eo poſitum expelli poſſe, quia ſucceſſor non tenetur ſtare locationi prædeceſſoris, etiam ad modicum tempus factæ. Gloſſa *in cap. vlt.* & ibi Abb. *ne Præl. vic.*
12 *ſuas.* Soc. *conſ.* 34. *numer.* 4. *lib.* 3. Couar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 6. *verſ. ſecundum.* Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. quæſt.* 5. *an, & quomodo ex alien. & fact. prædec. ten. ſucceſſ.* §. *ſed an contractus, num.* 5. Pariſ. *de reſign. lib.* 1. *quæſt.* 16. *num.* 47. 48. Quarant. *verb. alienatio, num.* 19. Put. *dec.* 171. *num.* 1. *lib.* 1. Tuſch. *littera L, concluſ.* 419. *num.* 1. 2. 3. Mohed. *deciſ.* 271. *in fin.* Gratian. *diſc. for. lib.* 4. *cap.* 606. *num.* 1. & *ſeqq.* Ricc. *in prax. reſol.* 97. *num.* 2. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *part. vlt. num.* 10. *verſ. reſpondeo ſecundò*: latè Aug. Barboſ. *de off. Epiſc. part.* 3. *alleg.* 94. *num.* 1. vbi infinitos congerit, adeò vt neque ipſe colonus, ſed conductor teneatur perſeuerare in locatione, ne
13 ad imparia iudicentur. Couar. *d. cap.* 15. *num.* 6. *verſ. ſecundùm*, ibi: *quæ quidem.* Molin. *de primog. Hiſp. cap.* 21. *num.* 4. Guttier. *can. qq. lib.* 1. *cap.* 36. *num.* 12. Gratian. *d. cap.* 606. *num.* 13. Ricc. *d. reſol.* 97. *numer.* 7. Barboſ. *d. alleg.* 94. *num.* 15. Bonacin. *d. quæſt.* 7. *num.* 10. *verſ. ſecundò.* Niſi tamen quatuor concurrentibus, vt ſcilicet locatio fuerit facta à prædeceſſore nomine Eccleſiæ; ſecundò eidem fuerit vtilis; tertiò pecunia ſit conuerſa in vtilitatem Eccleſiæ; quartò adfuerit ſuperioris authoritas.
14 Nam ſi prædicta interueniant, ſucceſſor tenetur ſtare locationi. Caualc. *deciſ.* 44. *à num.* 23. *vſque ad* 31. *part.* 1. Quarant. *d. verb. alienatio, num.* 19. *verſ. limita in Prælato.* March. *dec.* 196. *num.* 4. *in fin. part.* 2. Gratian. *d. cap.* 606. *n.* 1. Ricc. *d. reſol.* 97. *n.* 1. *verſ. verùm*, & *verſ. qui omnes.* Bonac. *dict. quæſt.* 7. *num.* 10. *verſ. reſpondeo primò.* Barboſ. *d. alleg.* 94. *n.* 1.

Ibi autem prædicta non concurrunt; & ſic clarè verſamur in caſu, vbi ſucceſſor non tenetur ſtare colono, & conductor poteſt expelli à nouo Prælato, ſeu Rectore, & ſi inchoatus eſt annus, vel laborerium, & res non eſſet integra, velut ſi terræ ſatæ eſſent, vel fructus de proximo colligendi, tunc ſucceſſor ſingularis, qualiſcumque ſit, vel Rector nouus, tenetur pro eo anno admittere loca-
15 tionem, & ſtare colono. Caualc. *d. deciſ.* 44. *num.* 32. Quarant. *d. verb. alienatio, numer.* 19. *verſ. Item quando.* Caſch. *d. deciſ.* 82. *num.* 10. Ricc. *d. reſol.* 97. *num.* 5. Bonac. *d. quæſt.* 7. *num.* 10. *verſ. hac doctrina.* Barboſ. *d. alleg.* 94. *num.* 3. Gratian. *d. cap.* 606 *num.* vbi inquit ita reſol-
uiſſe Rotam coram R. P. D. Orano, 24. Ian. 1590. Ideò dictus Princeps tenebitur ſaltem abſque dubio pro præſenti anno inchoato, vbi fructus ſunt ferè maturi, perſeuerare in locatione. Benè verum eſt, quòd ſi conductor feciſſet anticipatas ſolutiones, ſucceſſor non tenetur eas facere bonas, & compenſare, etiam pro anno inchoato, 16
quia hoc eſſet nimis præiudicare ſucceſſori ſingulari; ſed tantùm poterit contra hæredes defuncti procedere pro recuperatione ſolutorum. Caualc. *d. deciſ.* 44. *num.* 9. Quarant. *verb. alienatio, num.* 19. *ad fin.* Bonacin. *d. quæſt.* 7. *num.* 10. *verſ. tertiò.* Gratian. *d. cap.* 606. *num.* 11. Surd. *deciſ.* 326. *num.* 79. Barboſ. *d. alleg.* 94. *num.* 5. Barth. Scapuc. *de ſing. ſucc. ampl.* 16. *num.* 5. 6.

Ex his omnibus clarum apparere poteſt, quod dictus Princeps non poteſt dictam locationem infringere, & caſu, quo non teneretur ſtare colono, tamen pro anno inchoato non poteſt reſilire, ſicut nec poſſet ipſe conductor, qui etiamſi verſaremur in caſu libero, tamen ratione cœpti anni tenetur continuare, volente ſucceſſore, vt inter eos ſeruetur æqualitas. Quarant. *d. verb. alie-* 17
natio, num. 19. *verſ.* & *hic caſus*, March. *d. deciſ.* 102. Ricc. *d. reſol.* 97. *num.* 6. Bonacin. *d. quæſt.* 7. *num.* 10. *verſ. hac doctrina.* Gratian. *d. cap.* 606. *num.* 36. Barboſ. *d. alleg.* 94. *n.* 3. *in fin.*

Vnde licèt ſoleat dici conductorem non poſſidere, quia dominus ſolum tenetur præſtare patientiam cum tamen hic D. Coſmus in inſtrumento locationis iurato dederit poſſeſſionem rerum locatarum dicto Carzolario durante locatione, poſſidere dicitur, & debet manuteneri, quia etiam prædo manutenendus eſt in ſua poſſeſſione. Menoch. *de adipiſc. poſſ. rem.* 564. Seraph. *deciſ.* 582. 18
num. 5. & poſſeſſio etiam iniuſta ſufficit ad impediendam executionem. Crauet. *conſ.* 978. *num.* 18. Curt. Iun. *conſ.* 213. 19
num 139.

Et ideò non poterat dictus Princeps vigore dicti fideicommiſſi expulſiuè quoad dictum Carzolarium immitti in poſſeſſionem bonorum locatorum, non citato, nec audito eodem Carzolario, & ſi immiſſus eſſet, de facto deberet extramitti: latè Peregr. *de fideicommiſſ. artic.* 20
48. *n.* 18. Menoch. *de adipiſc. poſſ. rem.* 6 *n.* 21. 22. 23. 24. 27. 28. vbi probat nec Prætore authore fideicommiſſarium poſſe ingredi poſſeſſionē bonorum fideicommittētis, vbi 21
alius poſſidet, adeò vt non ſit digna excuſatio, ſi dicat ſe hoc ignoraſſe: & maximè quia conductor ſemper habet iuſtam cauſam retinendi rem locatam, vbi nondum eſt 22
lapſum tempus locationi. Menoch. *de recuper. poſſ. rem.* 11. *num.* 22.

Et tantò magis videbatur repellendus dictus Princeps, quia non conſtabat de quantitate fideicommiſſi, tum quia nondum erat probata rerum identitas, tum quia non erant factæ deductiones, & ipſe non poterat nanciſci poſſeſſionem niſi bonorum, quæ probaſſet defunctum poſſediſſe tempore mortis. Pacific. *d. tract. inſpect.* 1. 23
cap. 5. *num.* 20. & *deciſ.* 21. *num.* 1. vnde ſi volumus aliquo modo ſuſtinere poſſeſſionem dicti Principis, ſolùm dicere poſſumus eam habuiſſe effectum ciuilis poſſeſſionis, & nemini præiudicium generaſſe. Menoch. *de adipiſc. poſſeſſ. rem.* 4. *num.* 453. 454. 455. vnde cùm negotium tractaretur cum Principe prudenti, & piiſſimo, ac iuſtitiæ cultore, deuentum eſt ad accordium, & res tranſactione ſopita fuit. Et ita, &c.

CAPVT

CAPVT XCIV.

EPITOME.

Marito vergente ad inopiam licet vxori petere dotes suas, & impedire creditores, & quomodo.

SVMMARIVM.

1 *Mulier viro vergente ad inopiam pro sua dote potest impedire executionem creditorum mariti.*
2 *Vxor quando possit repetere dotes viro ad inopiam vergente.*
3 *Inopia exacta viri non requiritur, vt mulier possit propter hoc suas dotes petere.*
4 *Marito ad inopiam vergente, & non fideiubente, potest vxor petere dotem assecurari.*
5 *Mulier ob viri inopiam potest solùm tot eius bona habere, quot pro dote sufficiant.*
6 *Vxor habet administrationem dotis sibi consignata ob viri inopiam, sed non est eius libera.*
7 *Dos assignata mulieri ob inopiam viri, non reuertitur ad maritum diuitem factum.*
8 *Maritus reuertens ad pinguiorem fortunam an recuperet dotem vxori assignatam ob eius inopiam.*
9 *Inopia viri in primis est probanda, vt fiat locus dotis restitutioni.*
10 *Inopia viri an debeat plenè probari, vt vxor possit petere dotes, & impedire creditores.*
11 *Mariti super inopia requiritur pronunciatio, vt sit locus assecurationi dotis.*
12 *Dos est assecuranda, si vir malè vti incipit sua substantia.*
13 *Iudicium non admittit fieri aliquid frustra.*
14 *Processus ad vlteriora habet vim interlocutionis, per quam censetur reiecta exceptio.*
15 *Appellationis in causa potest dici,* Non deductum deducam, non probatum probabo.
16 *Appellatio admittit, vt possint purgari omnes errores, qui causas causæ concernunt.*
17 *Sententia nulla potest confirmari ex bono iure.*
18 *Mariti super inopia non est pronunciandum, vbi est notoria.*
19 *Clausula constituti, & precarij efficit, vt mulier non teneatur excutere bona viri vergentis ad inopiam.*
20 *Excussio bonorum debitoris, vbi fideiussor obligauit sua bona cum clausula constituti.*
21 *Vergentia ad inopiam, & excussio paria sunt.*
22 *Offerendi ius habent creditores contra mulierem ob inopiam viri petentem suas dotes.*
23 *Creditores non habent ius offerendi mulieri dotem petenti ob inopiam viri.*
24 *Mulier debet prius agere contra maritum vergentem ad inopiam, quàm contra creditores.*
25 *Vxor quando teneatur ob inopiam viri priùs iudicium facere contra eum, quàm creditores.*
26 *Dos est restituenda vxori, marito ad inopiam vergente sine alia excussione, ob clausulam constituti.*
27 *Interrogatorijs super si quis deponat, plenè probat contra interrogantem.*
28 *Pauper dicitur fieri, cuius res in dies succedunt in peius.*
29 *Dotalis res efficitur empta ex pecuniis dotalibus.*
30 *Mulier ob inopiam viri non potest detinere, nisi quantum dos capit.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

CErtum est, & ex aduerso non negatur, mulieri coniugatæ licitum esse aduersùs creditores mariti comparendo coram iudice opponere pro dote sua iura suæ hypothecæ, & docendo de sua anterioritate contra tertium impedire executionem in bonis eius viri ad inopiã vergentis, & hoc modo excludere alios creditores posteriores, sicut posset quilibet alius, *ex l à Diuo Pio, §. si illud,* 1
ff. de re iud. Bald. Nouell. *tract. de dot part. 7. priuileg. 24. n. 2. vers. sed ego fui* Neguſ. *tract. de pignor par. 5. membr. 1. n. 29. vers. ita etiam,* prout fecit in hoc iudicio D. Liuia Alghisia, quæ de suis dotibus, & anteriori hypotheca ex instrumento liquidò fecit constare.

Vnde aliud non superest, nisi vt motiuis respondeam, quibus sublatis certa erit victoria, & ideò animaduertendum est, quòd hodie ad hoc, vt mulier viuente adhuc marito possit petere, vt eius dotes ponantur in tuto, & cre- 2
ditores impedire, non est expectandum, vt omnia bona viri in cinerem reuertantur, quia non requiritur, vt olim, exacta viri inopia, cùm sufficiat illum incipere malè vti substantia sua, nec est impedimento, si adhuc eius facultates satis sint pro dote, & ære alieno, quia prouida vxor 3
in tempore debet sibi, & liberis prospicere: sic ex textu *in §. illud, vers. nos autem, in Auth. de æqual. dot.* Bartol. *in l. si constante, num. 4. ff. sol. matr.* Salic. *in l. vbi adhuc, num. 2. C. de iur. dot.* Bald. Nouel. *tract. de dot. part. 7. priuileg. 24. num. 1. vers. quod hodie,* Ioan. Campeg. *eod. tract. part. 3 quæst. 19. in princ. vers. cui adde, & num. 2. vers. sed puto.* Const. Roger. *eod. tract. quæst. 14. num. 11. vers. tertium.* Tusch. *pract. concl. littera D, conclus. 762. num. 1.* And Gail. *lib. 2. obs. 83. n. 11.* pulchrè Ant. Hering. *tract. de fideiuss. cap. 6 num. 193.* immò si maritus ad inopiam vergens nequeat dare fideiussorem pro assecuratione dotis, eius vxor potest petere illius se- 4
questrationem. Bart. *in d. l. si constante, n. 4.* vbi Alex. *n. 20.* Ias. *num. 6. sol matr.* Curt Iun *tract. de sequestr. in princ. num. 8.* Claud. *eod. tract. cap. 5. num. 22. 23.* Hering. *d. cap. 6. n. 292.* Bene verum est, quod propter hoc vxor non potest retinere omnia bona mariti, donec satisfiat, sed tot bona so- 5
lùm habere, quæ pro dote sufficiant. Alex. *cons. 142. n. 15. lib. 5.* Tusch. *littera D, concl. 761. num. 39.* & bona ad hunc effectum mulieri consignata non efficiuntur ipsius libera, quia adhuc seruire debent oneribus matrimonij, sed 6
ipsa habet administrationem. Bald. *cons. 496. num. 2. lib. 1.* Anchar. *consil. 119.* Tusch. *d. conclus. 762. numer. 20. 22.* Giurb. *decis. 16. num. 11.* Gratian. *discept. forens. cap. 660. num. 12.*

Hæc autem adeo vera sunt, vt dos sic assecurata, & vxori assignata, ampliùs non reuertatur ad virum, nec eam ab vxore ille valeat reuocare, etiamsi fiat diues, & deueniat ad pinguiorem fortunam, iuxta glossam *in l. vbi adhuc, in verb. abutatur, C. de iur. dot* Bartol *in l. si constante,* 7
in princ. num. 107. vbi etiam Bald. & Castr. necnon Alex. *num. 39.* Claud. *num. 77.* latè Barbos. *num. 32. ff. solut. matrim.* Capyc. *decis. 46. num. 2.* Campeg. *de dot. part. 3. quæst. 47.* Cyriac. *controuers. 277. num. 13. lib. 2.* & licèt in hoc multi aliter sentiant, & distinguant, tamen prædicta opinio 8
vera est indistinctè, & magis communis, vt per Barbos. *in d. l. si constante, sub num. 32.* Cyriac. *d. controuers. 277. num. 14.*

Inopia autem mariti alleganda est, & sufficit, si postea probetur, dummodo fides adhibeatur. Neguſ. *de pign part. 5 membr. 1 num. 29.* Nam verius est in primis probandum esse, quod maritus factus sit deterioris conditionis, & 9
quod vergat ad inopiam. Bart. *in l. cùm tibi, C. qui pot. in pign hab.* Castrens. *in l. 2.* vbi etiam Aret. *vers. tangit, ff. sol. matr.* Marsil. *in l. si quis, col. 3. de quæst.* Socin. *cons. 111. n 4. lib. 3.* Thes. *decis. 207. num. 2. 3.* Milanens. *decis. 12. num. 136.* Chartar. *decis. 8. num. 1.* Gratian. *discept. for. cap. 872. numer. 19. & cap. 1000. num. 3. 4. lib. 5.*

Ff An

An autem requiratur plena probatio, non eſt concors DD ſententia, ſed vera mihi videtur illa diſtinctio, quod ſi mulier agat contra virum, ſufficiat ſemiplena probatio vergentiæ ad inopiam; ſi verò aduerſus creditores, vel in iudicio, vbi ipſi, vel tertius intereſſe habens interue-
10 nit, facienda eſt plena probatio, quia dos in probatione non eſt priuilegiata. Bart. *in d. l. ſi conſtante, num.* 10. 15. 16. vbi etiam Alex. & Iaſ. *ff. ſol. matrimon.* Alexand. *conſil.* 13. *in* 2. *dub. lib.* 1. Soc. Iun. *conſ.* 12. *num.* 15. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 54. *num.* 6. *lib.* 4. Bald. Nouell. *de dot p.* 9. *priuileg.* 12. *ante fin.* de communi Couar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 8. *verſ. item ſatis.* Lup. *in cap. per veſtras*, §. 18. *num.* 31. *ad med. de donat. inter vir. & vx.* Tuſch. *littera D, concl.* 762. *num* 36. 39. 44. 45. Grat. *diſc. for. cap.* 872. *num.* 20. 21. & *cap.* 1000. *n.* 4.

Hæc ſatis concurrunt in caſu noſtro, provt fert neceſſitas. Vnde non obſtat motiuum, quod requiratur iu-
11 dicis pronunciatio ſuper vergentia mariti ad inopiam, ex Bald. Nouel. *d. tract. de dot. priuileg.* 24. *num.* 2. *verſic. admitterem*, Neguſ. *d. membr.* 1. *num.* 29. *verſ. fatetur.* Nam primò poſſet reſponderi illud forrè procedere de iure antiquo, quando intentabatur beneficium dictæ legis *ſi conſtante, ff. ſol. matrim.* eo quod tunc requirebatur viri exacta inopia: verùm quia de iure Nouellarum ſufficit ſolum dubium vergentiæ ad inopiam (de quo tamen plenè con-
12 ſtet) ex eo, quod incipiat malè vti ſua ſubſtantia, vt per Conſtant. Ruger. *d. tract. quæſt.* 14. *num.* 11. *ad fin.* Tuſch. *d. concl.* 762. *num.* 2. non eſt neceſſe interloqui ſuper eo,
13 quod in cauſa non requiritur, cum fruſtra in iudicio nihil fieri debeat, *l. ſi quis poſtea, ff. de iudic.*

Melius tamen dicam, ſolere iudices duobus modis ſuper emergentibus pronunciare, ſcilicet tacitè, & expreſsè, quotieſcumque enim ſimpliciter procedunt ad vlteriora, tacitè interloqui videntur, exceptionem oppoſitam non obſtare, quoniam ſemper proceſſus ad vlteriora habet
14 vim interlocutionis, *l. ait Prætor, §. permittitur, ff. de minor. cap. ex parte, il ſecundo*, vbi Dec. *in* 5. *not. de appellat.* pulchrè Crau. *conſ.* 341. *num.* 13. & *conſ.* 408. *num.* 7. Ceph. *conſ.* 100. *num.* 3. Cacher. *deciſ.* 142. *num.* 39. Menoch. *conſ.* 24. *num.* 9. 29. & *de recuper. poſſ. rem.* 1. *num.* 171. & ideò in hac cauſa iudex procedendo ad cognitionem meritorum, & ad alia, tacitè interlocutum fuiſſe videtur maritum dictæ D. Liuiæ ad inopiam vergere.

Deinde ſi hoc etiam omiſſum fuiſſet in prima inſtantia, non tamen per hoc ſecundus iudex debet reuocare ſententiam D. Prætoris, cùm enim dicta D. Liuia in altera inſtantia denuò allegauerit inopiam viri, & ſuper ea multa probauerit, provt facere poterat ex regula, *Non*
15 *deductum, deducam; non probatum probabo*: *l. per hanc*, vbi DD. *C. de temp. appell.* quoniam in cauſa appellationis poſſunt purgari omnes errores, qui cauſas cauſæ con-
16 cernunt, teſte Iaſ. *in rep. l. admonendi, num.* 318. *verſ. ſubdit tamen, ff. de iureiur.* ideò Iudex debebat in cauſa appellationis ſuper hoc pronunciare, & ſupplere illud, in quo primus iudex defecerat. Cùm igitur verſemur in tertia inſtantia, in qua iam probatum eſt maritum dictæ D. Liuiæ malè vti ſubſtantia ſua,
17 nunc tertius iudex cognitis bonis eius viribus poteſt ſuper hoc pronunciare, immò primam ſententiam, & nullam confirmare, & approbare. Vant. *tract. de null. tit. fin. num.* 131. 132. vbi de communi. Chartar. *deciſ.* 14. *num.* 15.

Addere poſſum hanc interlocutoriam non fuiſſe neceſſariam, tum quia notorium erat dictum virum D. Liuiæ eſſe decoctum, & inopem, quo caſu ceſſant prædicta, cùm
18 nec probatio ipſa tunc requiratur, dummodo de notorio conſtet. Bald. *conſ.* 40. *num.* 2. *lib.* 1. & *conſ.* 160. *verſ. præterea, lib.* 2. Tuſch. *d. concl.* 762. *num.* 41. 42. tum quia non erat neceſſaria probatio vergentiæ mariti ad inopiam propter clauſulam conſtituti, & precarij poſitam in inſtrumento ipſius dotali; ea enim exiſtente poteſt impedire executionem creditorum, non probata etiam viri ino-
pia: latè Grammat. *deciſ.* 92. *numer.* 18. *& ſeq.* Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 199. *num.* 2. Gaſp. Ant. *in addit. ad Theſaur. deciſ.* 207. *in princ.* Chartar. *deciſ.* 8. *numero* 2. Gratian. *d. cap.* 1000. *num.* 5. Giurb. *deciſ* 61. *num.* 16. ſicut enim 19
ſtante dicta clauſula non eſt neceſſaria excuſſio bonorum principalis debitoris, latè Gabriel *de fideiuſ. concluſ.* 1. *num.* 52. perbellè Marſil. *in rep. rubr. de fideiuſ. numer.* 31. ita nec probatio vergentiæ ad inopiam; hæc enim ad eundem effectum tendere videntur, & paria eſſe, vt 20
per Bald. Nouell. *d. priuileg.* 24. *num.* 2. *verſ. provt ſuprà dixi.* 21

Neque obſtat oblatiò motiuata, dum dicitur poſſe creditorem offerre vxori dotem ſuam, & dicere, *Tolle grabatum tuum, & ambula*; & ipſum poſtea poſſe in ius illius ſuccedere, vt tenent Bald. Ang. Imol. Rom. Caſtr. 22
Alex. *in d. l. ſi conſtante, ſol. matr.* Bald. *conſil.* 80. *num.* 5. *lib.* 3. Cæpol. *caut.* 121. *circa fin.* Tuſch. *littera O, concl.* 78. *num* 6.

Nam contrarium eſt verius, quia creditores non habent ius offerendi in caſu, quando dotis fit reſtitutio, vel conſignatio ob inopiam mariti, ſed tantùm ſi id contingeret ſoluto matrimonio: ita Cyn. *in l. cùm tibi, C. qui pot. in pign. hab.* Bart. *in d. l. ſi conſtante, in princ. num.* 88. *ſol. matr.* Aret. Petr. Raph. Fulgoſ. *in d. l. cùm tibi*, Ioan. Andr. *in add. ad Spec. de don. inter vir. & vxor. §. formatis*, Corn. *conſ.* 85. *lib.* 4. latè Soc. *conſ.* 111. *lib.* 3. Neguſ. *de pign. part.* 5. *membr. num.* 51. Bald. Nouell. *de dot. part.* 7. *princ.* 47. Gram. *deciſ.* 92. *num.* 1. Afflict. *deciſ.* 199. *n.* 2. *ad fin.* vbi quod ita Senatus bis pronuntiauit. Ceph. *conſ.* 298. *n.* 6. & ita fuiſſe iudicatum inquit Chartar. *deciſione octaua, verſic. contrarium*, Tuſch. *dict. littera O, concl.* 78. *n.* 13. 23

Non obſtat neceſſariam eſſe excuſſionem bonorum mariti, quia oportet vxorem priùs agere contra maritum ad inopiam vergentem, vt petat ſibi dotem reſtitui antequam agat contra tertios poſſeſſores, vel mariti creditores, aut impediat eos immitti in poſſeſſionem bonorum viri, vt poſt Cyn. & Bart. inquit Caſtr. *conſ.* 8. *n.* 3. *in fin. libr.* 2. Marſil. *in pract. criminal §. aggredior, colum. antep.* Gram *deciſ.* 42. *num.* 17. Chartar. *deciſ.* 8. *numero primo.* Tuſch. *d. littera D, concl.* 762. *num.* 46. Neguſ. *d. tract. p.* 8. *membr.* 1. *num.* 22. 24

Nam reſpondetur id verum eſſe, ſed non habere locum in caſu noſtro, tum quia talis excuſſio ſolùm neceſſaria eſt quando agere intendit contra tertios poſſeſſores, vel creditores, non autem quando procedit ſolùm excipiendo ad impediendam eorum executionem. Bald. Nouell. *d. tract. de dot. d. priuileg.* 24 *num ſecundo. verſic. tamen quando creditor non per viam agendi.* Neguſ. *d. tract. part.* 5. *membr.* 1. *n.* 29. *verſic. habet locum*, Grammat. *dec.* 92. *num.* 18. tum quia ſtante reuocatione precarij, & ob clauſulam conſtituti non erat neceſſaria aliqua executio bonorum mariti. Grammat. *d. deciſ.* 92. *num.* 19. Chartar. *d. deciſ.* 8. *num.* 2. Giurb. *deciſ.* 61. *num.* 16. Gratian. *d. cap.* 1000. *num.* 5. 25 26

Non obſtat non ſatis conſtare de inopia viri, quia hoc ſecundùm prædicta non eſt neceſſarium, vt inquit Gratian. *d. c.* 660. *n.* 17. & quia potiùs dicendum eſt verè probatam eſſe inopiam, vt examinando ſingula loca proceſſus facile eſt videre; in hoc enim bene teſtes conueniunt, qui hoc idem etiam deponunt, dum ſuper interrogatoriis partis aduerſæ teſtificantur, propter quod efficitur, vt ab ea nequeant reprobari, ſed plenè probent: pulchrè Peregr. *conſ.* 75. *n.* 15. *lib.* 1. 27

Non obſtat domus Corrigij ſita ad oſtendendum dictum virum non depauperari, quia non requiritur vt nihil poſſideat, ſed quod res eius in dies ſuccedant in peius. Roger. *d. tract. de dot. quæſt.* 14. *num.* 11. *verſ. tertium*, vt hic 28
euenit, & maximè quia dicta domus non eſt habenda in conſideratione, cùm fuerit empta de pecuniis dotium eius ſororis, vt in proceſſu, *fol.* 89. nam idcirco ſpeciali 29
fauore

fauore dotis facta est dotalis, *l. si cùm dotem, in fin. sol. matrim.* Roger. *dict. tract. quaest.* 8. *num.* 64. *vers. decimoquartò*, vnde dictae D. Liuiae maritus in ea nullum ius habet.

Accedat, quod illa domus non est excutienda, quia est extra iurisdictionem, & oportebat creditores docere de bonis expeditis in terra, & in territorio Carpi. Statutum Carpi *lib.* 2. *rubr.* 12. in hac enim materia à pari procedunt excussio, & vergentia ad inopiam.
30 Bald. Nouell. *d. priuileg.* 24. *numero secundo.* Benè verum est, quod si domus, cui insistit dicta D. Liuia, pluris valet, quàm dos eius, debet aestimari, vt tantùm retineat, quantùm dos ipsa capit. Alexand. *in dict. l. si constante, num.* 34. Ofasch. *decis.* 135. *in fin.* Giurb. *dict. decis.* 16. *numero* 17. Gratian. *d. cap.* 660. *num.* 14. & ità iuris esse censui.

CAPVT XCV.

EPITOME.

Excussio quando sit necessaria, antequam agatur contra fideiussorem, vel tertium possessorem.

SVMMARIVM.

1 *Clara quoque cauillationibus offuscantur.*
2 *Excussio debitoris est necessaria, antequam agatur hypotheca.*
3 *Excussio debet fieri parte citata.*
4 *Citatio est necessaria cum omni actu.*
5 *Excussio quid sit.*
6 *Hypothecaria actio cessat, vbi adsunt bona debitoris.*
7 *Nouationem videtur facere, qui alium acceptat in debitorem.*
8 *Relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus.*
9 *Discussio bonorum debitoris annullat non citato fideiussore, vel tertio possessore.*
10 *Fideiussor quando citandus sit, vt contra eum agatur.*
11 *Excussionem fuisse legitimè factam requiritur pronunciatio.*
12 *Citatio fideiussoris quando facienda.*
13 *Excussio bonorum extra territorium existentium an sit facienda.*
14 *Discussio an requiratur de bonis extra territorium existentibus.*
15 *Iudicis arbitrio remittitur, qualis difficultas sufficiat, ne excutiantur bona debitoris extra territorium.*
16 *Excussio bonorum litigiosorum non requiritur.*
17 *Casus omissus habetur pro omisso.*
18 *Bona expedita quae dicantur.*
19 *Expedita bona sunt, quae non detinentur per extraneos possessores.*
20 *Decoctus notoriè quis dicatur.*
21 *Excussio bonorum eius qui non est notoriè soluendo, non est facienda.*
22 *Excussio licèt fieri non debeat, tamen fideiussor potest petere, vt fiat suis sumptibus.*
23 *Excussio si malitiosè petatur, non est facienda.*
24 *Acta declarant, qualis sit acceptatio praecedens.*
25 *Relatio est facienda ad id, cui magis congruit.*
26 *Animus, & intentio declaratur ex praecedentibus.*
27 *Scriptura vna declaratur per aliam.*
28 *Actus non acceptatus à parte aduersa ei non prodest.*
29 *Acceptatio debet fieri cum sua causa.*
30 *Nemo dat, quod non habet.*
31 *Agere licet ante diem, vt adueniente die parata sit executio.*
32 *Creditor quomodo possit in iudicio ante diem experiri.*
33 *Vendere sub hasta, vel dare in solutum habentur pro solutione.*
34 *Debitor quando possit conueniri ante diem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN hac causa D. Guidonis Ciarlinij aduersus fratres de Pellicionis, quamvis putarim vix vlli esse locum dubitationi, quin illi sint condemnandi ad relaxationem terratum, quas ipse petit, detinendarum loco pignoris, & hypothecae, donec sibi fuerit integraliter satisfactum, tamen quoniam nunc experientia docet propter mendicatas hominum cauillationes nihil esse tam clarum, quod 1
non valeat aliqua dubitatione offuscari, § *si verò, in Auth. de tabell.* idcircò, vt lumen addam lumini, sequentia subnectam.

Et sanè pro dictis fratribus vrgere videbatur, quia dictus Ciarlinius actionem hypothecariam intentauit, & non excussit principalem debitorem; vnde rei veniunt absoluendi, saltem ab obseruatione iudicij, quia antequam hypothecae fiat locus, excutiendus est principalis 2
debitor. *Auth. hoc si debitor,* & ibi Bart. & DD. *C. de pign.* Paris. *cons.* 50. *num.* 40. *vol.* 1. Alex. *cons.* 136. *col.* 2. *lib.* 2 Rol. *consil.* 79. *num.* 2. *lib.* 2. Neguf. *de pignor. membr.* 1. *part.* 8. *num.* 11. Pract. Pap. *de form. libell. in act. hypot. vers. exceptionem, num.* 5. Maur. *de fideiuss. part.* 2. *princ. sect.* 6. *cap.* 3. *num.* 4.

Nec Ciarlinio prodesse videtur excussio, de qua in processu, quia est nulla, & illegitimè facta, eo quod fuerit facta parte aduersa minimè citata, provt necesse erat. 3
Bart. *in l. decem stipulatus, num.* 4. & ibi Ang. Castr. Alex. & DD. *de verb. oblig.* Maur. *d. cap.* 3. *num.* 62. de quo non est mirandum, quia in omni actu iudiciali regulariter citatio partis est necessaria, ad textum *in l. de vnoquoque,* & ibi 4
DD. *ff. de re iudic.* & cùm paria sint aliquid non fieri, & illegitimè fieri, vt dixit ad rem Rol. *cons.* 9. *num.* 7. *lib.* 1. de tali excussione non est curandum.

Accedat dictos Pellicionos tantò magis fore absoluendos, tum quia in processu docuerunt extare tot bona principalis debitoris in Castro Mirandulae, quae possunt sufficere pro credito dicti Ciarlinij, & erant excutienda, quia excussio est diligens bonorum debitoris inquisitio 5
vsque ad sacculum, & peram. Pract. *dict. versic. exceptionem, numer.* 4. Maur. *d. cap.* 3. *num.* 1. Tum quia etiam in terra Carpi, vbi agitur iudicium, monstrauerunt adesse quasdam pecunias dicti debitoris in manibus D. Caesaris Fedrisij destinatas creditorum satisfactioni, vnde consti- 6
to de bonis debitoris cessat hypothecaria contra tertios possessores. Bart. & DD. *in d. Auth. hoc si debitor.* Maur. *d. cap.* 3. *num* 4.

Et hoc in casu nostro videtur indubitabile, quia dictus Ciarlinius acceptauit in debitorem praefatum Fedrisium, vt in processu, *fol.* 101. propter quod videtur recessisse à prima obligatione, ac quandam fecisse nouationem, & 7
ideò in hypotheca sibi praeiudicasse, *l.* 1. & ibi DD. *de donat.* Castr. *in l si cùm Cornelius, ff. de solut.* Ant. Hering. *tract. de fideiuss. cap.* 20. §. 3. *n.* 4. & de acceptatione apparet, dum Fedrisius in scriptura obtulit pro pretio praedij dicti debitoris ducat. 700. soluendos in variis vicibus, qui sufficiunt etiam pro credito dicti Ciarlinij nondum tunc maturato, qui acceptauit, vt in dicta scriptura, ideo dicendum est acceptasse tàm pro credito maturato, quàm maturando, quia relatum est in referente cum omnibus 8
suis qualitatibus, *l. asse toto,* vbi Bart. *de hered. instit.* Socin. Iun. *consil.* 102. *num.* 13. *lib.* 2. Gabriel *consil.* 175. *num.* 8. *lib.* 1.

Haec videntur esse ea, in quibus pars aduersa fiduciam habet, sed illis non attentis puto eam esse condemnandam, vt suprà, etiam ad fructus, & expensas. Nam dictus Ciarlinius vendidit quoddam eius praedium Ioanni Bellesio, partim praesenti pecuniâ, partim habita fide de pretio,

pretio, & pro obſeruatione promiſſorum, ille obligauit omnia ſua bona: eo mortuo, & debitore remanente Peregrinus,& Chriſtophorus eius filij,& hæredes reſiduum conuenerunt ſoluere in termino quatuor annorum, ſed dictus Peregrinus durior in ſoluendo ratam ſuam, quæ erat de duc.200.tantùm ſatisfecit pro primo anno, nam in ſecundo oportuit ſubhaſtare tot bona pro illo termino,& cùm adhuc Ciarlinius eſſet creditor de ducat.100. deuentum eſt ad hoc iudicium.

In quo vincere debet dictus Ciarlinius,quia benè probauit terras nunc per eum petitas tempore obligationis, & natæ hypothecæ fuiſſe tentas, & poſſeſſas à dicto Peregrino debitore eius principali, quod ſufficit,ex ſtatuto Carpi *lib 2 rubr.de iur.redd.ad fin.verſ.ad probandum verò*, & Statuto Ferrariæ *lib 2. rubr.29.* ideò dictæ terræ iure pignoris, & hypothecæ ſunt dicto Ciarlinio relaxandæ. Pract. *de form. libell. in act. hypot. verſic. relaxandum, in princ.*

Primò igitur non obſtat, excuſſionem non fuiſſe factam,quia non erat neceſſaria, eo quod rei conuenti immediatè cauſam habent à principali debitore, vt clarè diſponit Statutum Ferrariæ *d.rubr.29.*& ſi requireretur, ea perbellè facta eſt, ſeruata ad vnguem forma dicti Statuti Carpi *lib.2.rubr.12.*

Secundò non obſtat defectus citationis, quæ verè eſt neceſſaria, non tamen in principio excuſſionis fiendæ, ſed tantùm in fine, cum aſſignatione termini duodecim dierum ad docendum de bonis expeditis,vt cantant Statutum Carpi *lib.2. d. rubr.12. verſ. tunc citetur*; quod hic factum eſt, & ad vnguem obſeruatum,quod per illud diſponitur, & verè non ſeruatur etiam circumſcripto ſta-
9 tuto, vt citatio fiat in principio excuſſionis. Guid. Pap. *quæſt.432. num.3.* quoniam ſufficit tunc citare principalem debitorem, qui excutiendus eſt; & ideò hanc excuſſionem ſic factam reiecta citatione tertij poſſeſſoris, ſeu fideiuſſoris ad finem excuſſionis tutiſſimam eſſe tradiderunt poſt Angel. *in l. à Diuo Pio,§.in venditione,de re iudic.*Rol. *d.conſ.9. num.30.lib.1.* Pariſ.*conſ.109.num.55. lib.3.* etenim cùm procedatur tunc contra debitorem,ſuf-
10 ficit eum citare abſque eo quod citetur fideiuſſor,ad textum *in l.authore,* & ibi Bald. *Cod.de euict.* & propter hoc ſufficit citare fideiuſſorem in illa pronunciatione, qua pronunciatur deueniendum eſſe contra eum.Bart.*in l.decem,num.4.ff.de verb.oblig.* quem ſequitur Alex. *in d.l. de vnoquoque, num.18.de re iudic.* & hoc modo intelligendi ſunt Gabr.*comm.concluſ.lib.3.tit.de fideiuſſ. num.41.* Surd. *deciſ.256. num.17.* Maur. *d. cap.3. num.2.* qui prædictis inhærent.

Verùm quia requiritur declaratio iudicis pronunciantis excuſſionem fuiſſe legitimè factam, & eſſe proceden-
11 dum contra fideiuſſores,vel tertios poſſeſſores, Maſcard. *de probat concluſ.522.num 1.*Signor.*conſ.57.num.6.*Tuſch. *pract.concluſ.littera E,concluſ.402.num.9.* illi poterunt ſuæ conſulere indemnitati iudicando bona expedita principalis debitoris in termino ſibi aſſignando, non enim aliud prætendere poſſunt,& ſicut adiudicaſſent à princi-
12 pio, ſi fuiſſent vocati, ita nunc iudicare valent, cùm in tali pronunciatione ſint vocandi. Bart.*in d.l.decem,numero quarto.*Signor.*d.conſ.57. num.10.*Tuſch.*d.concluſ.402. num.10.* & ita practicari teſtatur Guid. Pap.*d.quæſt.432. num.3.* quæ procedunt de iure communi, ſed nos habemus ſtatutum clarè requirentem ſolùm citationem in fine excuſſionis, ideò vlteriùs nihil eſt quærendum,*l. ancilla,Cod.de furt.*& ita multoties vidiſſe prædicari teſtatur Cyriac. *controu.5.num.146.in fin.lib.1.*

Tertiò non ſunt impedimento bona Mirandulæ exiſtantia,quia ſunt extra territorium ius dicentis,&prouinciam Principis,licèt enim multi opinati ſint etiam huiuſ-
13 modi bonorum faciendam eſſe excuſſionem, antequam agatur contra fideiuſſores, vel tertios poſſeſſores, vt [illegible] Ang.*in §.ſed neque,in Auth.de fideiuſ.* Alex.*conſ.84. lib.3.*Crau.*conſ.201.num.45.*latè Decian. *conſ.37. lib.2.*fusè Riminald.Iun.*conſ.482. n.22.* valde fusè Farin. *conſ.165.num.17.24.27.64.lib.2.*Gabriel *de fideiuſ. concluſione prima,num.66.*

Nihilominus verius eſt, non eſſe faciendam excuſſionem bonorum debitoris exiſtentium extra territorium Iuſdicentis,niſi eſſent in loco vicino,& ſub eodem Prin- 14
cipe,& nulla ſubſit exactionis difficultas, quoniam acerbum eſt creditorem mittere alicubi, vt inquit textus *in §.1. in Auth. de fideiuſ.* & ideò ita tenuerunt Bald. *in l. ſciendum,col.2.ff.qui ſatiſd.cog.*Alex. *conſ.91. num.7. lib.7.* Dec.*in l.fin.num.26.ſi cert.pet.*Pariſ.*conſ.80. num.43.lib.1.* Anchar.Iun.*quæſt.25.num.5.lib.2.* pulchrè Theſaur. *deciſ. Ped.40.num. 3.* Neguſ. *de pignor.part.8. membr.1. num.42.* Carpan.*ad ſtatut. Mediol.cap.44.num.44.part.1.* Gratian. *diſc.for. lib.2.cap.230. num.13.* latiſſimè Marcabr.ab Anguill. *conſ.82.num.103.& ferè per totum,lib.1* qui reſpondet argumentis Riminaldi, necnon Ant. Hering.*tract.de fideiuſ.cap.27.par.1.num.243.*Surd.*conſ.309.num 1.*Amat. *deciſ. Ferr.34.num.5.6.& ſeqq.*Maur.*de fideiuſ.part.2 ſect.6. cap.3.num.165.* qui ſanè conſtituunt magis communem DD. ſententiam.

Benè verum eſt conſiderandum eſſe,quænam difficultas requiratur, vt poſſit euitari excuſſio bonorum extra territorium exiſtentium, nam aliqui requirunt magnam difficultatem, & probabilem. Decian. *d.conſ 37.num.44.* Farin.*d.conſ.165.num.18.*alij volunt oportere,quod nulla ſubſit difficultas. Neguſ. *d.tract.part. 8.membr.1.num 41. in fin.*Amat.*d.deciſ.34.num.7.*Maur *d.cap.3.num.165.* Vn- 15
de ego puto verius eſſe, & receptius,quod id remittatur arbitrio iudicis, qui iudicabit incommoditatem, & difficultatem à natura locorum,perſonarum,& rerum ab alijs quæ poſſunt eius animum mouere; ſic enim in propoſito voluerunt Menoch.*de arbitr.iudic.caſ.171.num.36.* videndus Farinac. *d. conſ.165. num.40. 44.* Maur. *d. cap.3. num.176.*Benè verum eſt,quod Iudex debet potiùs inclinare,ne extra territorium fiat excuſſio, immo rarò ſolent iudices hoc admittere, quia,vt dixi,acerbum eſt creditorem mittere alibi,iuxta textum *in d.§.1.in Auth.de fideiuſ.* Theſaur. *d.deciſ.40.num.2.in fin.* & ſi bona extra territorium exiſtentia eſſent aliquo modo implicita, vel paterentur litigium, penitus Iudex deberet excuſſionem il- 16
lorum negare, quia talia non ſunt excutienda. Cyriac. *controuerſ.327.num.78. part.2.* hic autem & bona prædicta ſunt ſub diuerſo Principe, & ſunt litigioſa, ideò non debent excuti.

Deinde hic nullo modo tractandum eſt de bonis extra territorium exiſtentibus, tum vigore Statuti Carpi *dict. lib.2.rubr.12.* vbi diſponitur docendum eſſe de bonis expeditis in terra Carpi, & ſic excluduntur quæcumque bona extra territorium exiſtẽtia etiam in loco vicino,vel ſub eodem Principe, tum vigore Statuti Ferrariæ *libr.2. rubr.74.* vbi nihil dicit de bonis extra territorium excutiendis, de quibus cum prædicta ſtatuti verba non fa- 17
ciant mentionem,& tamen formam excuſſioni præbeant, minimè talia bona debent haberi in conſideratione, cùm caſus omiſſus habeatur pro omiſſo, vt poſt Bald. Ang. Anchar. Ate tin. Dec. Alexand. Corn. Pariſ. & alios inquit Laudenſ.*conſ.37.num.10.11.*Maſtrill.*deciſ.281.n.12.* Amat. *dict. deciſ.34. num.9.*

Quartò non obſtat illa vanitas de pecuniis exiſtentibus penes dictum Fedriſium,quoniam ipſe non habet niſi dotes D.Cintiæ vxoris eiuſdem Peregrini; & etiamſi haberet aliqua bona dicti debitoris, ea tamen excutienda non ſunt, quia non [illegible] niſi illa,quæ pacificè detinet debitor;ſi en[illegible] ur,dicantur bona implicita, etia[illegible] Carpi Statutum ſolùm conſ[illegible] dici nõ poſſunt,quæ 18
[illegible] vel aliquam poſſunt [illegible] *d neque,in fin. in Au-* [illegible] *ib.1.* & *conſ.103. n.12.* [illegible] guſ.*de pign.part.8.membr.* [illegible] *vell.in act. hypot.verſic.exceptionem,*

ceptionem, num. 31. videndus Cyriac. *controuerſ.* 327. 77. 78. 79. *part.* 2. dum autem expreſſum habemus ſtatutum, docendum eſſe de bonis expeditis, quæ non detineantur per
19 extraneos poſſeſſores, vt in dicto ſtatuto Carpi *lib.* 2. *rubr.* 12. nihil vlterius eſt quærendum, *l. ancilla C. de furt.*

Sed cùm dictus Peregrinus eſſet notoriè decoctus, & non ſoluendo, prout probatur, quia eius bona ad inſtantiam creditorum fuerunt ſubhaſtata, & plus offerenti expoſita, ac in defectum emptorum ipſis creditoribus ad-
20 iudicata, Strach. *de decoct. part.* 2. *ſub num.* 4. *verſ. ſubiungit, in paruis,* Cyriac. *d. controuerſ.* 127. *num.* 76. ſequitur non fuiſſe faciendam excuſſionem, quia de bonis notoriè decoctis non eſt facienda. Bart. *in d. l. decem, nnmer.* 2. *de verb. oblig.* Gabriel *communium concluſ. lib.* 3. *tit. de fideiuſſ.*
21 *concluſ.* 1. *num* 53. Decian. *conſil.* 42. *num.* 9. *lib.* 2. Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.* 2. *lib.* 16. *titul.* 17. *verſ. nouus.* Gratian. *diſcept. for. lib.* 3. *cap.* 517. *numer.* 11. & *lib.* 4. *cap.* 723. *num.* 19. Maur. *d. cap.* 3. *num.* 177. Cyriac. *d. controuerſ.* 327. *num.* 71.

Addebant ore tenus aduerſarij, quòd etiamſi verſaremur in iis caſibus, in quibus exceptio excuſſionis locum non habet, adhuc licet fideiuſſori, vel tertio poſſeſſori dicere, vt principalis debitor ſuo ſumptu, & periculo excutiatur; quod licèt non probaretur eſſe certum, tamen
22 poſtea inueni hoc ſumi ex Bart. *in l. cùm in plures, §. merita, num.* 1. *ff. loc. & conduct.* Riminald. Iun *d. conſil.* 402. *num.* 13. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 16. *tit.* 17. *numero* 43. *verſ. in iis autem,* Maur. *d. cap.* 3. *num.* 200. Amat *d. deciſ.* 34. *num.* 1. Gabriel *d. concluſ.* 1. *num.* 43. & hoc ſanè iuſtum eſt, & honeſtum, quia quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, facilè concedendum eſt, *l. in creditore,* vbi gloſſa *ff. de euict. l.* 2 *§. item Varus, de aqu plu. arc.* Decian. *in l. plus cautionis, num.* 4. *de reg. iur* Menoch. *conſ.* 168. *num.* 13. Surd. *deciſ.* 335. *num* 10. *lib.* 2. Verùm ſi poſſet ſuſpicari, quod id peteretur malitiosè, ad protelandum iudicium, vtique non eſſet concedendum, & propterea vbi bona eſſent extra territorium, hæc petitio non admitteretur. Amat. *d. deciſ.* 34. *num.* 8. ſicut neque quando difficile eſſet aduersùs debitorem agere, vt poſt multos inquit
23 Contard. *in l. diffamari, in ampliationibus, num.* 129. *verſ. item, C. de ingen. & manum.* Sed de hoc in actis nihil fuit ſcriptum, nec seriò allegatum.

Quintò non obſtat, quod dictus Ciarlinius acceptauerit in debitorem dictum Fedriſium; nam hoc ſolùm fecit pro termino maturato, de quo in alio iudicio, & pro quo ſolo fecerat poni ſub haſta bona dicti Peregrini, acta enim declarant, qualis fuerit illa acceptatio, gloſſa & DD. *in l. ſi quis ad exhibendum, de except. rei iudic. l.* 2. *C. de ſent. quæ ſine cert. quant.* Bart. & DD. *in l. Iulianus, de condict. indeb.* Afin. *in prax §.* 32. *cap.* 2. *ampl.* 7 *in fin.* Crau. *conſ.* 435. *num.* 14. cùm enim tunc ageretur de pecuniis tantùm maturatis, acceptatio ſubſecuta de illis tantùm debet intelligi, quia relatio eſt facienda ad id, cui magis
24 congruit, vt notat Bart. *in l. Seia, §. Caio, col. fin. de fund. inſtruct.* & *in l. in repetendis, col. penult. de leg.* 1. Hier. Gabr. *conſil.* 128. *numero* 8. *lib.* 2. Chartar. *deciſion.* 5. *numero* 13.

Et hoc apertiſſimè dignoſcitur ex inſtrumento poſteà
25 ſubſecuto, per quod manifeſtè apparet tantùm de pecuniis maturatis fuiſſe intellectum, ex ſubſequentibus enim
25 declaratur, qualis circa præcedentia fuerit animus, & intentio, *§. patronum, Inſtit. de rer. diui. l. ſed Iulianus, § proinde, ad Macedon.* Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 35. *num.* 23. 24.
27 & ex verbis prolatis in vna ſcriptura declaratur, quid aliquis ſenſerit in alia ſcriptura, etiam ex interuallo fa- ... *vxori, §* ... bi Bart. *de leg.* 3. & *in l. alimenta, de ali-* ... *num.* 3. *lib.* 6. Cranet. *conſ.* 231. *nu-* ... 21. perbellè Peregr. *de fideicom.* ... ſi res eſſet dubia, ſtandum ſo- ... alinij, *l. Neratius, de reg. iur. l. ex* ... ni huiuſmodi actu ſe iuuare non ... *s. for.* Tom. I.

poſſunt, quia per eos non fuit acceptatus antequam fieret declaratio, vel reuocatio. Bald. *in l. vnus hæres, num.* 2. *C. de repet. hæred.* Felin. *in c. capitulum, num.* 13. *in princ. de reſcript.* Franch. *in c. ſollicitudinem, num.* 11. *de appellat.* Crauet. *conſ.* 387. *num.* 4. Verùm etiamſi dicti Pellizzoni priùs acceptaſſent, nihil eſt, quia acceptatio debet fieri cùm ſua cauſa, & qualitate, vt poſt Tiraquell. *de retract. con-* 29
uent. ad fin. tit. num. 4. *& ſeqq.* Farinac. *deciſ.* 854. *num.* 10. *centur.* 9.

Et certè obſtupeſcendum eſt de hoc motiuo, quia Ciarlinius non poterat vendere dicto Fedriſio, quod non habebat; ſolùm enim pro maturatis acceperat tenutam bonorum dicti Peregrini, & eam vendiderat dicto Fedri-
ſio: vtique nemo dat, quod non habet, *l. ſi filius, C. de do-* 30
nat. l. nemo plus, vbi Dec. & Cagnol. *de reg. iur.* & ſub haſta non poterat Ciarlinius ponere bona debitoris pro terminis decurrendis.

Nec dicatur pagham maturandam, & terminos decurrendos poſſe deduci in iudicium vnà cum termino maturato ad finem, vt adueniente die prompta ſit ſolutio, &
parata executio, *ex l. libertis, §.* 1 *ff. de aliment. & cibar. leg.* 31
Decian. *in l.* 1. *num.* 19. *ſi cert. pet.* Afflict. *deciſ.* 279. *num.* 5. Oſaſch. *deciſ.* 130. *per totam,* pulchrè Surd. *deciſ.* 120. *num.* 13. 14. Rot. Gen. *deciſ.* 91. *n.* 22. vbi ditur etiam, quod ſi pendente iudicio lapſum ſit tempus ad ſoluendum alias paghas, reus debet in totum condemnari.

Nam reſpondetur, nos eſſe in claris, quia Ciarlinius petiuit ſolùm pagham maturatam, & niſi petenti iudex non impertitur officium ſuum; & ſi petiuiſſet, adhuc verſaremur in iiſdem, quia illud motiuum procedit ſolùm quoad agendum, & proceſſandum, & ſententiam con-
demnatoriam obtinendum; executio verò poſt diei lap- 32
ſum differenda eſt, donec creditum maturetur, ex Bartol. *in l. ſi ita ſtipulatus, num.* 45. *verſ. item pro debito,* ibi: *ſed condemnationis, de verb. oblig.* apertè Salic. *in l.* 1. *§. ſocius, num.* 4. *verſ. ſecundo caſu,* ibi: *Differtur tamen, de vſur.* Cagn. *in l. lecta, numero* 164. *in fin. ſi cert. petat.* Oſaſch. *dict. deciſ.* 130. *numero* 11. 15. etenim vendere ſub haſta, vel dare in ſolutum, habetur pro ipſa ſolu-
tione. Ant. Hering. *tract. de fideiuſſ. capit.* 20. *§.* 21. 33
num 10.

Deinde poſſet reſponderi, non poſſe agi ante diem, vt adueniente die ſoluatur, quando dies in obligatione eſt appoſitus ab homine, vt in caſu noſtro, ſed ſolùm quando
à lege, vt in dote poſt annum à marito reſtituenda: *ita* 34
Afflict. *deciſ.* 179. *num.* 1. *ad fin.* Cagn. *in l. in omnibus, numero* 16. *de reg. iur.* Bertaz. *conſ.* 107. *num.* 11. Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 41. *num.* 3. vbi aliter ſentientes damnat. Propterea cenſui non eſſe locum petitis per dictos Pellizzonos, & eiuſdem ſententiæ fuerunt valde excellentes DD. Ludouicus Puzzolius, & Ioannes Datius Coccapanus, vt ſua ſubſcriptione declarauerunt: & cùm cauſa fuiſſet compromiſſa in duos Doctores valde peritos, illi iudicauerunt reos eſſe condemnandos ad relaxationem terrarum prædictarum vnà cum fructibus, & ſic fuit obtentum, & executum.

CAPVT XCVI.

EPITOME.

Non licet denuò ſuper iiſdem articulis, vel directò contrariis poſt didiſcita teſtificata, eoſdem, vel alios examinare teſtes.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes denuò examinare ſuper iiſdem, vel ... riis capitulis non licet poſt didiſcita ...*

2 *Statutum Ferrariæ de teſtibus non examinandis publicato proceſſu declaratur.*
3 *Statuta debent interpretari, ne ſuperflua videantur.*
4 *Articulos eoſdem producens poſt didiſcita teſtificata videtur calumnioſè facere.*
5 *Subornationi periculum eſt velle iterum examinare poſt didiſcita teſtificata.*
6 *Reprobatoris terminus non debet ſeruire ad fundandum.*
7 *Argumentum à nomine valet.*
8 *Dilationes ſunt communes vtrique parti.*
9 *Reprobatorius reprobatorij terminus ad quid deſeruiat.*
10 *Teſtes de nouo licet examinare, ſi primum examen erat nullum.*
11 *Nullum quod eſt, nullum producit effectum.*
12 *Repetitio examinis poteſt fieri, ſi primo teſtes non fuerint examinati culpâ examinatoris.*
13 *Mater, & auia poteſt eſſe teſtis pro filio in cauſa ætatis.*
14 *Doctoris dictum debet intelligi ſecundum ea, quæ allegat.*
15 *Reprobatorio in termino quid liceat.*
16 *Teſtes poſt didiſcita teſtificata poteſt Iudex ex officio examinare.*
17 *Iudex poteſt denuo examinare, qui obſcurè in primo examine depoſuerunt.*
18 *Examen teſtium poteſt repeti, quando malitioſè non fuerunt interrogati.*
19 *Teſtium repetitio poteſt fieri poſt didiſcita teſtificata ad probandum rei valorem.*
20 *Teſtium examen poteſt repeti ad diuerſum finem, & in diuerſa inſtantia.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

Pro reſolutione eorum, quæ loco motiuorum tranſmiſſa ſunt, in primis mihi ſupponendum videtur, in iure certum eſſe, ac indubitatum, quod ſuper iiſdem articulis, ſeu capitulis, vel directò contrariis non licèt nouos, vel antiquos inducere, aut examinare teſtes, quando priorum ſunt publicatæ atteſtationes, vel didiſcita teſtificata,
1 per textum vulgarem *in c. fraternitatis*, vbi gloſſ. Abb. & latè Marian. Socin. ac communiter Canoniſtæ *de teſtam. Auth. qui ſemel*, vbi Bart. & DD. *C. eod.* Alex. *conſ. 61. n. 4. lib. 2.* Farinac. *tract. de teſtib. quæſt. 75. num. 72.* Caualc. *eod. tract. part. 4. num. 181. 182.* immò neque ſuper nouis capitulis licet examinare, ſi ſint dependentes, pertinentes, vel aliquo modo incluſi ſub primis. Farinac. *de teſt. quæſt. 75. num. 82. 91.*

Et nos habemus in puncto ſtatutum Ferrariæ *lib. 2. rubr. 7.* quod huiuſmodi examen penitus prohibet, & vetat, materiamque dilucidat: & cùm valdè generaliter lo-
2 quatur, ſine exceptione intelligendum eſt. Menoch. *conſil. 100. num. 131.* ne fruſtra ſcriptum ſit, & iuri communi nihil addere videatur, ac inutile appareat, contra textum *in l. 1. in fin. ff. ad municip. leg. ſi quando, C. de inoff. teſt. cap. ſi Papa, de priuileg. in ſexto* Bartol. *in leg. 4. §. Prætor ait, ff. de damn. infect.*

Neque hoc mirabile debet videri, quia producens eoſdem articulos poſt didiſcita teſtificata, præſumitur ca-
4 lumnioſè facere. Rot. *diuerſ. decij 24. num. 2. lib. 3. part. 3.* quia tunc ſuboritur magnus timor ſubornationis, & pe-
5 riculum falſitatis. *Clem. fin. de teſt.* Farinac. *eod. tract. quæſt. 75. num. 69.* Caualc. *d. part. 4. num. 182.*

Deinde etiam pro certo habendum eſt articulos in termino reprobatorio debere tendere ad reprobandum perſonas, vel dicta teſtium aduerſæ partis in termino pro-
6 batorio examinatorum, alioquin cenſentur impertinentes, quia non ad fundandum, ſed ad reprobandum hæc dilatio conceditur, *c. licet dilectus*, vbi Abb. Felin. & alij, *de teſt.* Specul. *de teſte, §. nunc videndum, num. 16.* Caualc. *de teſt. part. 4. num. 8. 9.* & hoc indicat nomen ipſum, *Reprobatorij*, à quo validum eſſe argumentum omnes concedunt.
7 Bald. & DD *in l. conuenticulam, C. de Epiſc. & Cler.* & *in l. 2. §. appellata, ff. ſi cert. pet.* hic autem actor produxit eoſdem articulos, etiam in termino reprobatorio, ideò non debent admitti.

His firmatis facilè tolluntur omnia contraria; non enim obſtat hunc terminum reprobatorium eſſe commu- 8
nem vtrique parti, per *l. petenæ*, & ibi Bald. *num. 6. 7. C. de temp. in integr. reſt.* Alex. *in Auth. iubemus, num. 2. Cod. de iudic.* Nam primò reſpondeo, quod ſi Actor intendit reprobare teſtes rei examinatos in termino probatorio, vtique poteſt, ſed tunc oportet, vt producat capitula concernentia factum, quod reus voluit probare, qui cùm neque implicitè, neque explicitè vnquam de domo nunc capitulata articulauerit, ſequitur capitula actoris eſſe in hoc impertinentia. Caualc. *de teſt. par. 4. num. 6. & par. 5. num. 232.*

Verùm ſi actor intendit, prout videtur, ſignificare motiuum, & reprobare teſtes rei nouiter examinatos, in termino iſto reprobatorio, quatenus id poſſit per eoſdem articulos, tamen id non poterit, niſi publicatis teſtibus rei, & ei aſſignato termino reprobatorij reprobatorio: 9
ita Caualc. *in d. tract. de teſt. part. 5. num. 233.* Cum enim dictus actor adhuc ignoret, quid dicant teſtes rei, non poteſt ſcire, an indigeat tali termino, quia non conceditur, vbi eo opus non eſt. Caualc. *d. part. 5. num 231.*

Secundum non obſtat motiuum, vt ſcilicet teſtes non fuerint ritè examinati prima vice, & propterea liceat ſecundò ſuper iiſdem articulis eoſdem teſtes, vel alios examinare etiam poſt didiſcita teſtificata, ex Gabriel. *communium concluſ. lib. 1. tit. de teſtib. concluſ. 21. num. 19.* Nam primò reſpondetur id procedere, quando eorum examen eſſet nullum penitus, & ipſo iure inefficax, velut ſi nondum lite conteſtata, vel à non habente iuriſdictionem te- 10
ſtes fuerint examinati: ita ſentit pulchrè gloſſa *in c. cùm cauſa quæ, in verb. voluerint, in fin. de teſt.* & gloſſa *in Clem. fin. in verb. ritè, eod.* & Gabr. *d. concluſ. 21. num. 20.* Marian. Socin. *in d. c. fraternitatis, quæſt. vlt. eod.* Bart. *in l. qui pro ſalute, num. 4.* & ibi Iaſ. *num. 3. ff. de iureiur.* Bald. *in Auth. at qui ſemel, num. 5. in fin. C. de probat.* Farin. *de teſt. d. quæſt. 75. num. 361.* Caualc. *d. tract. part. 4. num 189. 191.*

Hic autem non poteſt dici, quod primum examen fuerit funditus, & ipſo iure nullum, nec pro tali habitum eſt, cùm tamen neceſſe foret per iudicem pronunciare examen fuiſſe nullum. Crauet. *conſil. 976. num. 12.* Caualc. *d. part. 4. num 191.* in hac autem cauſa pronunciatum eſt examen prædictum facere qualemqualem præſumptionem: ergo neceſſariò ſequitur non eſſe nullum, quia ſi ita 11
eſſet, nullum produxiſſet effectum. Crauet. *conſ. 553. num. 6.* Chart. *deciſ. 21. num. 10.*

Deinde reſpondetur illud motiuum procedere, quando culpâ iudicis, vel examinatoris teſtes prima vice non 12
fuiſſent ritè examinati. Bald. *in l. per hanc, num. 16. C. de tempor. appellat.* Felin. *in d. c. fraternitatis, num. 5. verſ. & iſtud verum*, vbi etiam Marian. Socin. *de teſtib.* quod hîc verificari non poteſt, vbi ſi qua eſt nullitas, illius cauſa fuit actor ipſe, qui teſtes examinatos non induxit, neque parti intimauit, & antequam calculus fieret, examinari voluit.

Tertium motiuum non obſtat; ideò poſt didiſcita teſtificata poſſe examinari ſecundò, quia pronunciatum eſt teſtes facere qualemqualem præſumptionem, ex Gabr. *d. concluſ. 21. num. 145.* Nam reſpondetur Gabrielem hoc non dicere; benè tamen ſcribit hoc fieri poſſe, quando teſtes producuntur ad ſolum indicium faciendum, quod non facit ad propoſitum noſtrum, vbi actor non ſe declarat velle examinare ad hunc finem tantùm, & ſi hoc diceret, mera eſſet vanitas, cùm illam præſumptionem iam habeat, vnde non debet admitti, vt per Caualc. *d. tract. part. 5. num. 232.*

Deinde illud procedit in illis teſtibus, qui ſuâ naturâ non poſſunt, niſi ſolum facere indicium; & tamen certum eſt eſſe conſcios rei articulatæ, velut mater, & auia in cauſa de ætate filij, vt *in l. etiam matris*, vbi gloſſa *de probat.*

13 *probat.* nam in his terminis loquuntur Innocent. *in d. c. cùm dilectus, vers. cùm de etate, de accusat.* Ang. *in l. fin. n. 2. C. de test.* quos allegat Gabriel *d. concl. 21. num. 145.* & pro-
14 pterea debet etiam intelligi secundum terminos eorum. Bart. *in l. non solùm, §. liberationis, ff. de liberat. leg.*

Quartum motiuum non obstat, actorem posse denuò examinare ad impugnandum dicta testium rei, qui improbauerunt dicta testium dicti actoris, ex Gabr. *d. conclus. 21. num. 39.* Nam respondetur, quatenus id liceat, quod non admitto pro nunc, procedere, non in termino reprobatorio, sed reprobatorij reprobatorio. Caualc. *d. tract.*
15 *part 5. num. 233. 234.* cùm enim adhuc ignoretur, an verè testes Varrini reprobauerint testes actoris, non decet eum admitti ad tale examen. Caualc. *d. loco, num. 232.*

Quintum motiuum non obstat, dum dicitur iudicem ex officio posse denuò examinare, etiam post didiscita testificata, ex Gabr. *d. conclus. 21. num. 109.* Nam respondetur primò id fortè procedere in eo iudicij genere, vbi proceditur per inquisitionem, in quo non extante alia parte, quam ipso iudice, nullus est timor subornationis, cùm etiam ante publicationem illi notæ sint testium deposi-
16 tiones: ita probat textus *in c. cùm clamor*, vbi Innoc. *in princ. de testib.* Caualc. *d. part. 4. num. 191. in fin.* & pulchrè Innoc. *in d. c. cùm clamor* attestatur hoc esse speciale in inquisitione, quæ ex mero, & puro officio fit: & cum eo concordat Abb. *in d. c. cùm clamor, ante num. 1.* & ibi DD. Bald. *in l. eos, §. siquidem autem, num. 5. C. de appellat.* & ita rem intelligit Guid. Pap. *quæst. 72. in princ. vers. & ita vidi*, & *in vers. secus si:* vbi inquit, aliud esse, si procederetur ad patris instantiam.

Deinde tunc demùm ex officio potest Iudex denuo examinare, quando testes in prima dispositione obscurè, & adeò confusè deposuerunt, vt certò colligi non possit, quid dicere voluerint: ita textus *in d. c. cùm clamor*, vbi
17 gloss. & Innoc. *num. 2.* Abb. *n. 1.* Felin. *n. 5. de test.* glossa *in c. per tuas, in verb. audiendum, eod.* Guid. Pap. *d. quæst. 72. in princ.* Caualc. *d. part. 5. num. 191.* hic autem neque proceditur per inquisitionem, nec testes obscurè deposuerunt: ergo non est locus iterationi examinis.

Præterea hoc motiuum procederet, quando malitiosè, vel negligenter iudex, vel Notarius prætermisisset inter-
18 rogare testes actoris super primis capitulis: ita textus *in d. c. per tuas*, *in fin.* vbi gloss. *in verb. audiendum*, & Innoc. *num. 4.* Abb. *num. 1. vers. quartus casus.* Felin. *numer. 2. vers. item fallit, de testib.* Specul. *de teste*, §. *nunc videndum*, *num. 19. vers. illud autem*: hic autem si quid erratum est, actor fuit causa: ergo non est locus repetitioni, vel nouo examini.

Sextum motiuum nihil nocet, quod scilicet post didiscita testificata liceat iterum examinare, quando tractatur de valore rei, ex Gabriele *d. conclus. 21. num. 136.* Nam respondetur, posse dici id procedere pendente adhuc termino probatorio, sed meliùs dicam illud verum esse, si altera vice testes essent examinandi super maiori sum-
19 ma, vt inquit Gabriel, velut si probatum sit rem valere centum, deinde velim probare, quod valeat centum & quinquaginta; hoc enim casu, quia in effectu diuersa sunt capitula, permittitur iterare examen, vt sentit gloss. *in c. cùm causa quæ*, *in verb. ad alium*, *versic. nec propter hoc*, vbi Abb. *num. 2. vers. tertiò oppono*, *de test.* pulchrè Bart. *in l. cum furti, num. 4.* & ibi Ang. *num. 1.* Ias. *num. 9. ff. de in lit. iurand.* Guid. Pap. *quæst. 585. num. 1.* Alex. *cons. 64. num. 7. vers. vnde*, *lib. 2* quod admittitur, quia sunt diuersa capitula, quoniam maior summa non inest in minori, sed hoc esset periculosum, vbi suspicaretur de malitia articulantis maiorem summam ad finem vt saltem testes de minori, quam non potuit probare, deponerent.

Deinde potest responderi tale motiuum procedere, quando iteratur examen ad diuersum finem, & in alia materia, velut si articulatus primò velit probare læsionem, postea iustum rei valorem; quia fortè emptor elegerat supplere iustum pretium: ita probatur ex textu *in d. c. cùm causa quæ*, vbi gloss. Innoc. Abb. & Felin. *de testib.* sicut etiam procedit solùm in diuersa iudicis instantia, non in eadem. Ang. *in d. l. cùm furti*, *num. 3.* 20
& ibi Ias. *num. 9. in fin. de in lit. iurand.* hîc autem nec agitur ad diuersum finem, nec diuersificatur instantia, ideò non licet denuò examinare; & cum articulus fuisset benè discussus, & disputatus, ita fuit iudicatum secundùm superiùs allegata. Et ita, &c.

CAPVT XCVII.

EPITOME.

Si facultates patris augeantur, an debeat augeri dos filiæ assignata.

SVMMARIVM.

1 *Dos à patre assignata censetur congrua.*
2 *Filia dotata congruè supplementum non petit.*
3 *Præsumptio iuris est liquidissima probatio.*
4 *Dos non augetur auctis patris facultatibus.*
5 *Dos succedit loco legitimæ.*
6 *Dos non est minuenda diminutis patris facultatibus.*
7 *Dotata quando possit petere supplementum.*
8 *Legitima augetur auctis facultatibus patris.*
9 *Legitimam filio assignatam pater reuocare potest.*
10 *Pater potest cogi ad maritandum filias.*
11 *Quod diminui non potest, caret augmenti commodo.*
12 *Legitima non deducitur, nisi deducto ære alieno.*
13 *Funeris impensa in primis deducenda.*
14 *Dotis titulus est onerosus.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa Milana pro Sudentis, quæ est Mutinensis bonorum, requisitus à M. Excellent. D. Alexandro Madio Artium, & Medicinæ Doctore, & meo consobrino, vt breuibus agam, resoluendum censeo D. Cassandram de Milanis, & eius filios non posse iuridicè prætendere aliquam legitimam, aut eius supplementum in bonis D. Antonij de Sudentis eius genitoris, eo quod eam opportuno tempore dotauerit secundùm vires patrimonij, quando illa nupsit, licèt postea ditior factus sit; & cùm moriens fecerit sibi hæredes DD. Ludouicam, & Catherinam eius filias, certo legato filiis dictæ Cassandræ facto, eius voluntas non potest impugnari.

Vnde vt id faciliùs demonstrem, sciendum est dictam Cassandram à dicto eius patre fuisse iam diu dotatam, & in matrimonium collocatam cum dote librarum mille, quæ dos censetur congrua, etiamsi minor esset legitimâ, quia pater eam constituit, qui pro filiis censetur opti- 1
mum capere consilium. Castr. *consil. 275. numer. 6. lib. 1.* Carpan. *ad statut. Mediol. cap. 280. num. 31. part. 1.* Menoch. *consil. 371. num. 11.* latè Peregr. *consil. 86. numer. 9.* 2
lib. 1. Card. Mantic. *decis. 329. num. 2.* vbi inquit maximè procedere ad præiudicium filiæ, ne supplementum consequi valeat.

Sed vltra iuris præsumptionem, quæ tamen deberet sufficere, cùm sit liquidissima probatio. Crauet. *cons. 958.* 3
num. 21. adhuc id testibus, & scripturis satis firmatur; siquidem tempore dotationis dictus Antonius erat pauper, non habens in bonis nisi quasdam domos, vt in processu, quod etiam conuincitur esse verum ex ipso dotationis instrumento, vbi sponsus vix securus de promissione dotis voluit cum socero obligari in solidum ipsum quoque socerum pro dote ipsius, quæ omnia satis ostendunt tenuitatem

Ff 4

tenuitatem patrimonij dicti D. Antonij, & propterea veridicè teſtes dicunt dictam dotem fuiſſe competentem.

Hoc ſtante, etiamſi poſtea auctæ ſint facultates dicti Antonij dotantis, adeò vt inſpecto tempore mortis illa dos librarum mille videatur tenuis, tum quia non mortis, ſed dotationis tempus inſpicitur, ipſa, nec eius hæredes poſſunt aliquam legitimam, aut ſupplementum petere,
4 aut conſequi. Nicol. Boer. *decif.* 62. *num.* 8. *& ſeqq.* pulchrè in terminis Surd. *conſ.* 488. *num.* 28. 36. latè Anchar. Iun. *quæſt.* 51. *num.* 2. *& ſeqq. part.* 1. Menoch. *conſ.* 3. *num.* 17. 18. & *d. conſ.* 371. *num.* 11 12. Carp. *ad ſtatut. Mediol. cap.* 278. *num.* 222. *part.* 1. Peregr. *conſ.* 86. *num.* 10. *lib.* 1. Rot. *diuerſ. deciſ.* 102. *num.* 20. *part.* 2. Sacca *conſ.* 138. *num.* 13. *lib.* 1. illa enim dos tunc temporis congrua ſucceſſit loco legitimæ, ſi quam dicta Caſſandra conſequi poterat. Boer. *d. de-*
5 *ciſ.* 62. *num.* 15. 16. Mangil. *tract. de imput. quæſt.* 53. *num.* 5. Rota *diuerſ. deciſ.* 650. *num.* 5. *part.* 1. ideò debet ſuâ legitimâ eſſe contenta.

Nec mirum, quia ſicut dos non eſt minuenda, diminutis poſtea facultatibus patris, nec ipſa id pateretur, ſi
6 fortè pater eſſet factus pauperior, vel numerus filiorum augeretur, etiamſi tractu temporis pater videretur dotem exceſſiuam conſtituiſſe inſpecto euentu, ita non debet petere ſupplementum, ne petat id, cuius contrarium non eſſet poſtulatura. Boer. *d. deciſ.* 62. *num.* 9. Bertrand. *conſ.* 29. *lib.* 4. Surd. *conſ.* 488. *num.* 34. 35. Giurb. *in conſuet. Meſſan. part.* 1. *cap.* 3. *gl.* 7. *num.* 60. *in fin.*

Si quæ autem contraria adduci poſſunt, vt ſic dotata valeat ſupplementum petere, illa procedunt, quando dos eſt relicta in teſtamento, ſecus eſt, quando pater ipſe vi-
7 uens nuptui eam tradidit, & dotem ſoluit: ita Anch. Iun. *d. quæſt.* 51. *num.* 5. Alciat. *reg.* 1. *præſ.* 2. *in fin.* Ceph. *conſ.* 501. *num.* 58. pulchrè Surd. *d. conſ.* 488. *num.* 36. *verſ. vbi diſtinguit*; ſicut etiam ea non procedunt, ſi extet ſtatutum mandans filiam eſſe contentam dote à patre data. Rot. *d. deciſ.* 202. *num.* 20. *part.* 2. Surd. *conſ.* 488. *num.* 36. *ad fin.*

Et licèt diſputari ſoleat, an legitima filio tradita in vita patris auctis facultatibus augeatur, quod multi affirmant, id tamen à quæſtione noſtra extraneum eſt, quia pater aſſignationem legitimæ facit voluntariè, & non poteſt cogi ad eam faciendam, vnde ſemper actum reuo-
8 care poteſt, vt inquit Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 14. 15. At pater adhuc viuens poteſt cogi ad tradendum nu-
9 ptui filias, & ad dotem conſignandam abſque facultate reuocandi. Peregr. *d. conſ.* 86. *num.* 13. & propterea non eſt
10 mirum, ſi illa, quæ non ſubiacet titulo diminutionis, augmenti etiam careat commoditate: ita Surd. *d. conſ.* 488.
11 *num.* 33. *verſic. ſeptimò*. Ideò ſi Caſſandra non poteſt agere ad legitimam, vel eius ſupplementum, multò minùs id licebit eius filiis, *l. ſi viua matre, C. de bon. matern.*

Et hæc videntur procedere de plano, ſed in omnem euentum certum eſt in calculanda legitima, in primis deducendum eſſe æs alienum, quo niſi deducto illa non de-
12 betur, *l. Papinianus*, §. *quarta*, vbi Bart. & DD. *ff. de inoffic. teſtam.* Menoch. *de adipiſc. poſſeſſ. rem.* 4. *numer.* 163. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap.* 297. *num.* 5. *in fin. part.* 1. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 232. *num.* 5. ſicut etiam funeris im-
13 penſa ante omnia deducenda eſt. Carpan. *dict. cap.* 297. *num.* 11. 13. *part.* 1.

Cùm igitur dictus D. Doctor Madius ſit creditor de dote eius vxoris, & fructibus, hoc in primis deducendum eſt, quia dotis titulus dicitur titulus oneroſus reſpectu
14 generi: ita textus *in l. fin.* §. *ſi à ſocero*, vbi Bart. & DD. *ff. de his quæ in fraud. credit. l. ex promiſſione, de act. & obligat.* & propterea debitum dotis minuit legitimam, ſicut æs alienum. Craue. *conſ.* 186. *num.* 12. Mangil. *de imputat. quæſt.* 10. *num.* 15. Et ita ſentio, &c.

CAPVT XCVIII.

EPITOME.

Alterius debitum in ſe ſuſcipiens; qua actione teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Actione conſtitutæ pecuniæ tenetur, qui ſuſcipit ſe ſoluere alienum debitum.*
2 *Actio conſtitutæ pecuniæ eſt inanis, vbi non conſtat de debito principali.*
3 *Excuſſionis beneficium datur ſe conſtituenti pro alio ſoluere.*
4 *Verbum*, Volo, *quid importet.*
5 *Verba*, Volo facere, *tenent in ſuſpenſo.*
6 *Legatum facere velle videtur, qui vocat quinque teſtes.*
7 *Legatum debet probari ſaltem quinque teſtibus.*
8 *Mortis in articulo conſtitutus cenſetur legare, non donare.*
9 *Donatio non præſumitur.*
10 *Moribundi facilè omnibus aſſentiunt.*
11 *Dos non compenſatur cum legato vxori facto.*
12 *Sequeſtrum non tenet, niſi conſtet de credito.*
13 *Legatum creditori factum non tenet, ſi non excedit creditum.*
14 *Vxor poteſt conſequi legatum, & reſiduum dotis.*
15 *Vſusfructus ſolùm continens alimenta reintegratur confiſcatis bonis.*
16 *Vſufructuarius lucratur proprietatem, ſi proprietario confiſcentur bona.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa bonorum pro Prioriis contra Sigiſmundos, reneo, & conſulo circa verba prolata à M. R. Michaële Priorio Canonico, cuius verba ſunt hæc: *Che voleua, che M. Antonio foſſe ſodisfatto.* Nam ex inordinato proceſſu non licet dignoſcere, quam actionem Sigiſmundi intentauerint, niſi vnam ex tribus, videlicet de conſtituta pecunia, aut ex legato, aut ex donato, non enim eorum prætenſiones ſub alio titulo cadere poſſunt.

Si autem de prima actione loquamur, quam veriſimiliùs competere dicendum eſt, patet dictum D. Canonicum nihil contraxiſſe cum Sigiſmundis, quoniam creditum eorum erat contra D. Ioan. Baptiſtam Priorium, quod cùm dictus Canonicus voluerit ſolui de proprio, inde naſci non poteſt niſi actio de conſtituta pecunia, ſtante, quòd nulla interceſſit ſtipulatio; hæc enim actio datur, quando quis ſe debitorem facit pro alio, & in ſe alterius ſuſcipit obligationem, §. *de conſtituta*, vbi DD. *de action.* Ant. Hering. *tract. de fideiuſ. cap.* 18. *num.* 4. *in fin.* 1
ſed inanis eſt hæc actio, vbi non conſtat de debito, quod quis ſe ſoluere conſtituit, *l. hactenus, ff. de conſtit. pecu-* 2
nia. Aret. *in* §. *in perſonam, num.* 8. *verſic. reuertor*, & ibi Iaſ. *num.* 21. *verſic. & dicit. Inſtit. de action.* Myſing. *in* §. *de conſtituta, num.* 2. 9. *Inſtit. eod.* Ergo hîc locum habere non poteſt, vbi non conſtat de debito dicti D. Ioannis Baptiſtæ.

Et licèt dictus D. Canonicus videatur debitum agnouiſſe, non tamen de quantitate quidquam dixit, verba enim fidei de ſcutis 100. nõ ſunt ipſius, ſed partis narrantis, & teſtes ſe neſcire fatentur, immò aduerſarij petunt ſolùm libras 397. ideò in hoc vis non eſt facienda, & ſi
fieri poſſet, adhuc dicendum eſt Priorios habere benefi- 3
cium excuſſionis, quod datur etiam ſe conſtituenti pro alio ſoluere. Fab. & Iaſ. *in* §. *in perſonam*, & §. *de conſtituta, Inſt.*

Inst. de action. Ant. Hering. *d. tract.* 27. *part.* 1. *num.* 126. qui alios congerit.

Sed verè dictus Canonicus non intellexit se obligare inter viuos, sed potiùs legatum facere de eo, quod Sigismundi petere poterant à dicto D. Ioanne Baptista, sic enim denotat illud verbum, *Volo*, quod magis aptatur vltimis voluntatibus, quàm contractibus, §. *fin. Instit. de sing.*
4 *reb. per fideicom. relict. l. omne verbum, C. communia de legat.* Intrigl. *de substit. cent.* 3. *quaest.* 17. 18. & certè verbum, *Volo*, non resoluit, sed tenet in suspensò; pulchrè Salic.
5 *in l. in vendentis, num.* 10. *C. de contrah. empt.* Socin. Iun. *cons.* 179. *num.* 64. 65. *vol.* 2. vbi quod tale verbum non est dispositiuum, si iungatur infinito, vel alio verbo eiusdem virtutis; & cùm vocauerit multos testes supra quinque,
6 videtur voluisse legare, Menoch. *praes.* 105. *num.* 23. 24. *lib.* 4. vbi etiam dicit potiùs esse legatum praesumendum, quam aliud, ex quo verba illud importare possunt.

Verùm in vim legati valere non potest dispositio, quia requiritur probatio saltem per quinque testes, vbi tra-
7 ctatur de substantia legati. Mascard. *de probat. verb. testamentum, conclus.* 13. 58. *num.* 14. 15. ad rem Socin. Iun. *consil.* 179. *num.* 82. *vol.* 2. neque vt donatio inter viuos sustineri potest, quia constitutus in articulo mortis non censetur velle donare, sed legare, *l. Pamphilio*, §. *propo-*
8 *situm, ff. de legat.* 3. & potiùs actus redditur nullus, quàm praesumatur donatio, Mascard. *verb. donatio, conclus.* 555. *num.* 15. Et sanè videtur parum de huiusmodi verbis curandum, quia ille moribundus erat, & scimus om-
9 nes, quod morituri facilè assentiunt interrogatis, vt se à molestia liberent, & multi testes contradicunt iis, quae facta esse dicuntur, qui tanquam inducti ab aduersariis
10 rem vniuersam prosternunt. Farinac. *in prax. quaestion.* 45. *num.* 35. 36.

Quoad alterum punctum alterius quaestionis, certum videtur, legatum non esse imputandum in dote, cùm
11 bona sint legatario propria. Bart. *in l. maritus, num.* 2. *C. de procurat.* & ideò liquidum non est sequestrum, quia nullibi constat de credito, quod tamen debet apparere.
12 Statutum Ferrariae *lib.* 2. *rubr.* 28. maximè in relaxatione sequestri. Carroc. *tract. de sequestr. part.* 3. *quaest.* 1. *num.* 1. *vers. sed ad consecutionem*: immò cùm minùs sit in le-
13 gato, quàm in dote, legatum est inualidum, quia non est vtile legatario, *l. si creditori*, vbi Bart. & DD. *de legat.* 1.

Neque nocet, quod mulier legatum acceptauerit, quia adhuc potest petere residuum crediti sui, cùm
14 testator non vetauerit; quin vltra quidquam petere possit: ita Castr. *in l. creditorem, ad fin. de leg.* 2. Alex. *in l. si compensandi, Cod. de hered. instit.* & *in consil.* 132. *numer.* 2. *lib.* 2. Couar. *in c. officiis, num.* 10. *de testament.* Crass. *in* §. *legatum, quaest.* 16. *in fin.* Menoch. *praes.* 110. *num.* 49. *lib.* 4.

Circa verò vsumfructum breuiter dico reintegrari;
15 licèt enim secundùm consuetudinem Martini mulier vsufructuaria filiis extantibus habeat solùm alimenta, tamen si bona confiscant ob delictum filij, iam ma-
16 ter incipit habere plenum vsumfructum; latè Farinacius *consilio* 159. *numero* 31. *libro secundo*, vbi etiam dicit, quod vsufructuarius lucratur proprietatem, quando delinquit proprietarius ita, vt confiscentur eius bona.

CAPVT XCIX.

EPITOME.

Sententiae quando dicantur conformes, & probata substantia debiti an stetur iuramento creditoris circa quantitatem.

SVMMARIVM.

1 *Sententia est conditionalis, quando defert iuramentum parti.*
2 *Iuramenti facultatem reus, seu actor recusare potest.*
3 *Ablatiua absoluta important conditionem.*
4 *Sententia conditionalis non est conformis cum pura.*
5 *Iuramentum deferre, & praestare quid differant.*
6 *Iuramentum parti deferri non potest parte non citata.*
7 *Iudici non creditur.*
8 *Iuramento subsecuto sententia remanet pura.*
9 *Conditionalis dispositio semper differt à pura.*
10 *Iuramenti delatio supponit probationes non esse plenas.*
11 *Conformitas sententiarum quid requirat.*
12 *Sententias non esse conformes in dubio dicendum est.*
13 *Conformitas sententiarum consideratur ab effectu, non à verbis.*
14 *Iuramento crediteris statur circa quantitatem, probatâ substantiâ.*
15 *Quantitas crediti quando iuramento possit probari.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

CErtum esse censeo appellationem D. Ioan. Andreae, & aliorum de Prioriis deuoluere eò, quia sententia vltimo loco lata non sit in aliquo conformis cum prima, quae simpliciter condemnat eos ad summam petitam, vltima verò cum illo moderamine, & conditione iurisiurandi suppletorij. Vnde animaduertendum est, quod sententia, quae dat parti facultatem iurandi in supplementum probationis, dicitur conditionalis, cùm habeat annexam illam conditionem, *si pars iurauerit*, vt est de mente Bart. *in l. cùm Iudex, num.* 2. *C. de sentent. & interloc.* 1
omn. iudic. pulchrè Socin. Iun. *cons.* 18. *num.* 6. *lib.* 1. Alex. *cons.* 77. *num.* 2. 3. *lib.* 2. Crauet. *cons.* 183. *num.* 1. Bursat. *consil.* 219. *num.* 13. *lib.* 2. quos sequitur Ruginell. *de appellat.* §. 12. *gl.* 1. *cap. vnic. numer.* 23. Menoch. *cons.* 509. *numer.* 17. verè enim haec secunda sententia continet factum partis aduersae, & propterea necesse est eam secum ferre illam conditionem, *Si illud fiat*, potest enim esse, quòd pars iurare (vix tamen id credi potest) verè recuset. Bart. *in l. admonendi, ff. de iureiur.* & hoc habui 2
in facto, in causa Doctoris Flordebelli cum Morro, licèt hoc rarò contingat.

Et quod haec vltima sententia sit conditionalis, sufficienter declarant ipsius verba, dum inquit, *Delato per nos iuramento suppletiuo*, quae omninò conditionalia sunt, sic enim resolui debent, *vbi delatum*, vel *si delatum per nos fuerit iuramentum*; ablatiua enim absoluta important conditionem, *l. facta*, §. *rescripto, ff ad Trebell.* 3
Bart. *in l. cùm stipulatus, de verb. obligat.* Pacian. *consil.* 52. *numero* 68. dispositio autem conditionalis nullo modo est conformis cum pura, & simplici, *l.* 1. §. *si quis*
simpliciter, vbi Bart. & DD. *ff. de verb. obligat.* Socin. 4
Iun. *d. consil.* 81. *numero* 6. *lib.* 1. Alexand. *dict. consil.* 77. *numero* 3.

Nec fortè dicatur verba huius sententiae non inferre quidquam postea faciendum, sed iam factum, quasi quod in ipsa sententia, vel antea Iudex parti iuramentum detulerit. Nam respondeo talia verba non posse habere talem sensum, quia verbum, *Deferre*, importat concessionem facultatis iurandi; *Praestare*, verò ipsam realem iuramenti dationem, *l. generaliter*, & ibi Bald. *C. de rebus cred.* 5
Barr. & DD. *in l. admonendi, ff. de iureiur.* alioquin re intellecta sequeretur absurdum, quod Iudex parti iuramentum praestitisset alia parte non citata, quod facere non potest. Alex. *cons.* 122. *num.* 13. *lib.* 2. Ias. *in repet. l. admonendi,* 6
num. 327. *ff. de iureiur.* & maximè sic esse credendum est, quia non creditur iudici aliquid se fecisse in sua sententia asserenti, nisi ex actis constet. Crauet. *cons.* 425. *num.* 63. 66. 7
&

& ideò ne incidat in hæc abfurda, dicamus ea verba fignare quid effe faciendum, non factum, vnde fublatum eft motiuum ftatuti Ferrariæ *lib.2.rubr.66.* de conformibus loquentis.

Non obftat autem motiuum, quòd iuramentum non repugnet naturæ iudicij, & fubfecuto eo fententia dica-
8 tur purè data, ex Bart. *in l.cùm Iudex,num.2. C.de fent. & interlocut.* Nam refpondeo Bartolum, & alios adductos non ferire cafum noftrum, concludunt enim validam effe fententiam latam fub conditione, fi iurauerit; quod certè eft admittendum, fed aliud eft quærere, an fententia fit valida, & an fit conformis, de quo nunc folùm quærimus; licèt enim fequatur iuramentum,& conditio refoluatur, femper tamen verum eft dicere, quòd hæc conditionalis fententia non fit conformis cum prima
9 fimplici, & pura, *arg. l.1.§.fi quis, de verb. obligat.* Socin. Iun. *d. conf.16. num.6.* vnde ex diuerfis non bene infertur, *vulg. l. Papinianus,ff. de minor.*

Accedat,quòd primus iudex condemnando reum purè, & fimpliciter, videtur fenfiffe probationes fuiffe plenas, & concludentes, & hac caufa ductum fuiffe ad fic pronunciandum,fecundus verò dando facultatem iurandi in fupplementum videtur ea caufa ductus,quòd tantùm fe-
10 miplena effet probatio, ad textum *in d. l. admonendi,* vbi Bart. Iaf. & DD. *ff. de iureiur.* Cùm igitur diuerfis ex caufis fint moti, poteft dici fententias non effe conformes,quia conformitas requirit identitatem rei,caufæ,
11 & perfonæ. Ruginell. *de appellat.§.12.gl.1.c. vnic.num.6.* Scacc. *eod.tract.quæft.17.limit.1. num.21.* & fi effemus in dubio, adhuc pronunciandum effet, fententias non effe
12 conformes. Ruginell. *d.§.12.gl.1.cap.1.num.26.*Scacc. *d. quæft.17.limit.1.num.18.* Bene verum eft,quod in hoc dici poteft,illud effe intelligendum de identitate caufæ fundamentalis,non motricc,alioquin ferè nunquam fententiæ effent conformes,cùm Iudex vnus moueatur ab vna caufa, alius ab alia, & conformitas magis confideratur ex effectu,quàm ex verbis, *l.1. §. hac autem,ff. quod quif-*
13 *que iur.c. relatum, de cler. refid.* Dec. *conf.385. numer.2.* Gabriel. *confil.6. numer.6.* Ruginell. *d. §.12.gl.1. num.8.* Scacc. *dict. quæft. 17. limit. 1. numer.21.* ideò recurrendum ad primam rationem, quia conditio nimis rem alterat.

Quod autem attinet ad fubftantiam iuramenti, an fit deferendum, vtique fentire videntur DD.quòd fi conftat de fubftantia debiti,incerta autem fit quantitas,tunc circa quantitatem ftandum effe iuramento partis agentis,
14 & fic probantis debiti fubftantiam.Dec.*in cap.1.num.33. verf.tertiò accedit,de probat.* & *confil.536. num.12.* Rip. *in d.l.admonendi,num.188.*Natt.*conf.3.num.10.*Crauet.*confil.108.num.9.*& *conf.662.num.32.*Cephal.*conf.297.num.12.* & *conf.678.num.62.63.*Rol.*diuerf.decif.746.num.1.2.* vbi de communi,*part.1.*tamen id procedit,fi adfint aliæ con-
15 iecturæ, quibus probetur aliquo modo quantitas, & quando debitor negaffet debitum, & conuictus effet de mendacio, & conftaret de eius dolo; nam tunc probato debito ftaretur iuramento creditoris quoad quantitatem, fecus eft,quando debitor fatetur debitum, fed non in tanta quantitate. Rip. *in d.l.admonendi,num.188.in fin.* vbi Purpur. *num.165.ff.de iureiur.* Bolognet. *in l.in actionibus,num.86.in fin.de iureiur.*Plot.*in l.fi quando,num.660. verf.& debent,C.vnde vi,*Cacher.*decif.96.in fin.*Rot.*diuerf. d.decif.746.num.3.4.*Ludou. Sacc. *conf.130.num.7.8.lib.2.* Ideò nec fententias effe conformes, nec locum effe iuramento iuris effe cenfeo.

CAPVT C.

EPITOME.

Subftitutiones pofteriores verbis directis non poffunt importare fideicommiffum.

SVMMARIVM.

1 *Inftitutis filiis fi mortis tempore non extent,efficitur locus fubftitutis.*
2 *Subftitutio facta decedenti fine filiis,euanefcit filiis extantibus.*
3 *Vulgaris fubftitutio quid fit.*
4 *Verbum,*Inftituit,*eft directum,& ciuile.*
5 *Verbum,* Hæres, *eft directum.*
6 *Subftitutio præfumitur potiùs directa,quàm obliqua.*
7 *Subftitutio directa non poteft trahi ad fideicommiffariam.*
8 *Subftitutionis vulgaris natura eft, vt vno admiffo cætera fubftitutiones caducentur.*
9 *Heredi fine filiis decedenti facta fubftitutio, filiis extantibus euanefcit, licèt decedant.*
10 *Verba,* quandocumque, *vel* poft mortem; *fignant tractum futuri temporis.*
11 *Verbum,*attinentes, *vel* proximiores, *intelligitur de extantibus mortis tempore.*
12 *Attinentes,vel cognati non funt voces tractum futuri temporis importantes.*
13 *Agnationis iura non habent nafcituri.*
14 *Dictio,*ipfius, *reftringit.*
15 *Verbum,*deficere,*quid importet.*
16 *Deficere dicitur etiam, quod nunquam fuit.*
17 *Deficere dicitur, quod effe defiit.*
18 *Vulgaris fubftitutionis cafus funt impotentia, & voluntas.*
19 *Subftitutiones quomodo caducentur.*
20 *Dictio,*tunc,& eo cafu, *quid importet.*
21 *Fideicommiffum quomodo præfumatur, vel non.*
22 *Claufula codicillaris an poffit trahere directam fubftitutionem ad fideicommiffum.*
23 *Vocatum qui fe prætendit, debet probare.*
24 *Fideicommiffum non extare in dubio dicendum eft.*
25 *Fideicommiffi inductio eft odiofa.*

Ne fcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN caufa Ferrarienfi bonorum pro DD. Iacobelliis, & Illuftriffimo D. Erneſte, & aliis de Beuilaqua aduerfus Zauinellos agentes vigore cuiufdam fideicommiffi, benè vifa,& fæpe,ac fæpiùs confiderata facti fpecie mihi propofita, & ponderatis rationibus, quæ vtrimque videntur poffe adduci, omiffoque longo apparatu,qui in hac materia folet, & fieri poteft, breui via in eam defcendo fententiam,vt Zauinellus,ac alij agentes contra Iacobellium fine actione experiantur,eo quod nullum extet fideicommiffum ad eorum fauorem in bonis dicti Iulij Zaniuelli teftatoris, qui admiffo Alexandro vt proximiore de eius agnatione,cæteri cenfentur perpetuò exclufi,& caducatæ remanent quæcumque aliæ fubftitutiones, de quibus in teftamento,vt ex infrafcriptis facilè demonftrabo,& per confequens Illuftriffimi DD.de Beuilaquis ad nullam tenentur actionem.

Prima igitur inftitutio,quam fecit dictus Iulius, refpicit filios mafculos ipfius teftatoris,quos fibi fecit hæredes vniuerfales,vt in eius teftamento.Hæc certè defecit,quia mortis tempore dictus Iulius nullos habuit filios. Alex

conf.1

*conf.*14.*num.*7.*lib.*4.& testamentum incepit habere vires à sequenti vulgari substitutione. Batt.*in l.*1. *num.*28. vbi Rip.*num.*161. & ibi communiter DD *ff.de vulg & pup. substit.*

Altera institutio eodem continuato sermone fuit huiusmodi, quòd si dictus D.Iulius filios masculos non habuerit, tunc, & eo casu sibi hæredes vniuersales instituit in bonis immobilibus quoscumque illius attinentes proximiores de eius agnatione: casus huius substitutionis venit in personam D. Alexandri Zauinelli, qui etiam vti talis admissus fuit.

Tertia substitutio fuit, quòd attinentibus non extantibus, vel deficientibus, ita vt nullus ex agnatione ipsius existeret, vel in rerum natura non reperiretur, tunc, & eo casu testator sibi hæredem vniuersalem instituit sacrum Montem Pietatis: hæc euanuit propter existentiam, & aditionem dicti D. Alexandr. ad textum *in l. post aditam,*
2 vbi Tapia *num.*8. & alij communiter, *C.de impub.& aliis substit.*Peregr.*de fideicomm.art.*15.*num.*3.

Hinc nemini dubium esse potest, quin secunda, & tertia institutio sint post primam vulgares substitutiones, quia verbis directis fiunt, & in locum primæ deficientis sufficiuntur, vt patet ex his quæ tradit Nicol. Intrigl. *de*
3 *substit.cent.*1. *quæst.*9. *num.*4 5.6.7. *& seq.*& *quæst.*18. *per totam* Peregr.*de fideicom.art.*15.*num.*3.Fusar. *quæstion.*34. *num.*11. Nam verbum, *instituit,* est verbum directum, &
4 ciuile. Cephal. *conf.*169. *num.*17 Intrigl.*d.tract.centur.*3. *quæst.*31.*num.*29.31.Peregr.*art.*34.*num.*49 maximè si addatur verbum, *hæres.* Crass. *de success. lib* 1. §.*substitutio,*
5 *quæst.*5. *num.*2. Peregr *d.art.*34. *num.*49. & tale verbum respectu primæ institutionis importat institutionem, res-
6 pectu verò secundæ substitutionem. Decian. *consil.* 384. *num.*5. & præsumitur semper potiùs directa, quàm obliqua. Menoch. *conf.*85.*num.*81. Laderch. *conf.*58.*num.*13. Intrigl. *d.cent.*1.*quæst* 8.*num* 29. & propterea huiusmodi substitutiones in vim vulgaris sustineri debent, quia im-
7 possibile est, quod substitutio facta per verbum directum trahatur ad fideicommissum. Dec. *conf.*204. *numer.*6. *vers.& ab ista communi.* Gratian. *disc.for. lib.*4. *cap* 764. *num.*29. vnde est, quod adita hæreditate ab instituto, vel primo substituto, alia vulgaris directa substitutio non potest sustineri in vim fideicommissi. Cephal. *consil.*401. *num.*19.

Vt igitur magis in specie loquamur, si verba secundæ, & tertiæ substitutionis diligenter attendamus, satis constabit non fuisse inductum aliquod fideicommissum inter vlteriores attinentes testatoris proximiores de eius agnatione, quia admisso dicto D.Alexandro vti proximiore non legitur in testamento, quod alij posteriores inuicem, vel vnus post alium fuerint substituti, & ob id dicuntur potiùs vulgariter substituti, quàm per fideicommissum inter se, maximè cùm non adsint alia verba tractum futuri temporis importantia, vel perpetuum fideicommissum significantia; tunc enim primo admisso cæteri tanquam vulgariter substituti perpetuò censentur exclusi,
8 hæc est insignis doctrina Raph. Com. *in l. cùm ita,* §. *in fideicommisso,num.*4.*vers.or videte, ff. de leg. secundo.* Alex. *conf.*13.*num.*7. & *conf* 14. *num.*12.*lib.*4.Socin.*consil.*104. *num.*20.*vers.sed quando,lib.*3.Ruin. *conf.*100. *num.*3.*lib.*2. Dec.*conf.*204.*num.*6.7.Crauet.*conf.*161.*num.*7.Ceph.*conf.* 269. *num.*15.16. & *conf.*326.*num* 25.26.27.Menoch *consil.*85.*num.*54.*& seq.*& *num.*67. *cum seq.* latiùs idem Menoch. *lib.*4.*præs.*71.*num.*29.30.31.*& seq.* vbi tollit omnia contraria. Peregr.*de fideicommiss.art.*15. *num* 3.& *art.*19. *numero* 33. *vers. aut verò*, latè Petra *eod. tract. quæst.*5. *num.*148. *vers. contrariam tamen* , & *num.*149. vbi fusè Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.*8.*tit.*12.*num.*11 *vers. quo fit,* pulchrè Laderch. *conf.*71. *num.*10. & *consil.*58. *num* 30. sufficit enim quod bona dicti Iulij semel peruenerint ad proximiores, etiamsi penes eos perpetuò non remaneant, quia testator voluit sibi de hæredibus tantùm prouidere sæpius vulgariter substituendo, non etiam fideicommissum facere, vt dicunt præfati Doctores.

Et sanè huic valde similis est casus, de quo Anch.*conf.* 137.*num.*2. scribens, quòd testator instituerat sibi hæredem Mengutium filium suum, & eo decedente substituerat ipsius filios, & si contingeret Mengutium & filios decedere sine filiis, substituerat pauperes, & decidit, quod 9
ex quo Mengutius superuixit patri, licèt ipse postea cum filio suo decesserit, tamen non esse locum substitutioni pauperum, & eum sequitur Crauet. *conf.*205.*num.*5. Menoch.*consil.*399.*num.*16.17.18.19. Peregr. *de fideicommiss. art.*15. *num.*31. qui licèt ab initio videatur impugnare Ancharanum, & Menochium, tamen eis consentit in substitutione facta per culpam, prout est casus noster.

Et hæc certa sunt, stante quod in hac dispositione nullum cernitur verbum tractum futuri temporis significans, quale est, *quandocumque*, vel *post mortem*, Alex. *conf.* 10
13.*num.*7.*lib.*4.Crauet.*conf.*22.*num.*7. vel dictio, *in infinitum*, vel *in perpetuum*. Laderch. *d. conf.*58. *num.*21. *vers. secundò respondeo*, & similia, de quibus Menoch. *d.præs.*71. *num.*35. Nam verbum, *attinentes*, vel *proximiores de agnatione*, intelligitur de extantibus mortis tempore, vel conditionis purificatæ. Alex. *d. conf.*14. *num.*15. 16. Petr. *d.* 11
*quæst.*1. *numer.*149. *vers. quintò etiam dici potest.* Peregr. *dict. artic.*19. *num.*33. *versic. aut verò*, hæc enim nomina, *Attinentes*, *proximiores*, *cognati*, *agnati*, & similia de per se important tractum futuri temporis. vt per Peregr. *d. numer.*33. *vers. aut verò*, latè Menoch. *dict. con-* 12
*sil.*85. *num.*60. 61. & *præs.*71. *num.*29. 30. *& seq.* Petr. *d.quæst.*5. *num.*149.*vers.quintò etiam*, & *num.*151. *vers. septimò cessat.*

Et verba illa, *ipsis non extantibus, vel deficientibus*, respiciunt tempus purificatæ conditionis, vbi testator moriens filios masculos, neque proximiores haberet, quod manifestius apparet ex subsequentibus verbis, ita quod nullus ex agnatione eius existeret, & in rerum natura non reperiretur; claré enim talia verba sonant in præteritum ad tempus conditionis supradictæ. Alex *d conf.*14. *num.*16. *lib.*4. Menoch. *d. præs.*71. *num.*33. *ve s. & quod ait.* Alij enim proximiores nati post admissionem dicti Alexandri non habent iura agnationis, & exclusi censentur. Peregr. *d. art.*19. *num.*33. *vers. aut reliqui.* Me- 13
noch. *in dictis locis*: & tantò magis id verum est, quia semper testator apposuit pronomen, *suum*, dicens attinentes ipsius, de agnatione ipsius, vt in dicto testamento, quæ verba non possunt extendi ad vlteriores, sed tantùm restringuntur ad natos tempore mortis dispo- 14
nentis: ita post multos Petra *d. quæst.*5. *num.*151. *vers. septimò cessat.*

Neque vis est facienda in illis verbis: *Non extantibus*, vel *deficientibus*, quasi primum respiciat non existentiam, alterum verò existentis mortem. Nam hæc verba nihil alterant dispositionem, quin vulgaris sit substitutio, quemadmodum in similibus casibus loquuntur Doctores, vt penes Laderch. *d.conf.*72.*num.*20. Etenim verbum, *deficientibus*, exponitur, idest, *non adeuntibus*, vt quia noluerunt, vel quia non potuerunt. Socin.Iun.*conf.*181.*num.* 15
30.*lib.*2. pulchrè, & meliùs Nicol Intrigl.*d.cent.*1.*quæst.*9. *num.*5. *in fin.* & eodem ferè modo videtur etiam exponere Menoch *conf.*50.*num.*24.*vers. respondetur, ad fin.* & *numer.*25. 26. nam licet quandoque deficere sumatur pro eo, quod nunquam fuit, Soc.Iun *conf.*181.*num.*30. *lib.*2. 16
Menoch.*d.conf.*50.*num.*28.29.Gratian.*disc.for.lib.*4.*c.*773. *num.*22. tamen verè, & magis propriè deficere dicitur, qui iam natus desiit esse in rerum natura. Socin.Iun. *dict. conf.*181.*num.*30. pulchrè Surd.*conf.*336.*num.*1.*lib.*3.Gra- 17
tian. *d.cap.*773. *num.*22. 23. 24. vnde testator noster ad tollendas omnes ambiguitates per huiusmodi verba voluit expressè comprehendere vtrumque vulgaris substitutionis casum, scilicet impotentiæ, & voluntatis, de 18
quibus *in l. cùm proponas, C. de hered. instit.* Peregr. *dict. art.*15. *num.*3.

Hinc satis apparet, quòd substitutio Montis Pietatis nihil

An autem requiratur plena probatio, non eft concors DD fententia,fed vera mihi videtur illa diftinctio, quod fi mulier agat contra virum,fufficiat femiplena probatio vergentiæ ad inopiam; fi verò aduerfus creditores, vel in iudicio, vbi ipfi, vel tertius intereffe habens interue-
10 nit, facienda eft plena probatio, quia dos in probatione non eft priuilegiata. Bart. *in d.l.fi conftante,num.*10.15.16. vbi etiam Alex. & Iaf. *ff.fol.matrimon.* Alexand. *confil.*13. *in* 2. *dub. lib.*1. Soc. Iun. *conf.*12. *num.* 15. *lib.* 2. Parif. *conf.*54. *num.*6. *lib.*4. Bald. Nouell. *de dot p.*9.*priuileg.*12. *ante fin.* de communi Couar. *var. refol. lib.*2.*c.p.*6.*num.*8. *verf. item fatis.* Lup. *in cap.per veftras*, § 18. *num.* 31. *ad med. de donat. inter vir. & vx.* Tufch.*littera D,concl.*762. *num* 36.39.44.45. Grat. *difc.for. cap.*872. *num.* 20.21. & *cap.*1000.*n.*4.

Hæc fatis concurrunt in cafu noftro, prout fert neceffitas. Vnde non obftat motiuum, quod requiratur iu-
11 dicis pronunciatio fuper vergentia mariti ad inopiam,ex Bald. Nouel. *d. tract. de dot.priuileg.*24. *num.*2. *verfic. admitterem,* Neguf. *d. membr.*1.*num.*29. *verf. fatetur.* Nam primò poffet refponderi illud fortè procedere de iure antiquo, quando intentabatur beneficium dictæ legis *fi conftante,ff.fol.matrim.*eo quod tunc requirebatur viri exacta inopia: verùm quia de iure Nouellarum fufficit folum dubium vergentiæ ad inopiam (de quo tamen plenè con-
12 ftet) ex eo, quod incipiat malè vti fua fubftantia, vt per Conftant. Ruger. *d. tract.quaft.*14.*num.*11.*ad fin.* Tufch. *d. concl.*762. *num.*2. non eft neceffe interloqui fuper eo,
13 quod in caufa non requiritur, cum fruftra in iudicio nihil fieri debeat, *l. fi quis poftea, ff. de iudic.*

Melius tamen dicam, folere iudices duobus modis fuper emergentibus pronunciare,fcilicet tacitè,& exprefsè, quotiefcumque enim fimpliciter procedunt ad vlteriora, tacitè interloqui videntur, exceptionem oppofitam non obftare, quoniam femper proceffus ad vlteriora habet
14 vim interlocutionis, *l. ait Prætor,* §.*permittitur, ff. de minor. cap. ex parte, il fecundo,* vbi Dec.*in* 5.*not.de appellat.* pulchrè Crau. *conf.* 341. *num.*13. & *conf.* 408. *num.* 7. Ceph. *conf.* 100. *num.*3. Cacher. *decif.* 142. *num.* 39. Menoch. *conf.*24. *num.* 9. 29. & *de recuper. poff. rem.*1. *num.*171. & ideò in hac caufa iudex procedendo ad cognitionem meritorum, & ad alia, tacitè interlocutum fuiffe videtur maritum dictæ D. Liuiæ ad inopiam vergere.

Deinde fi hoc etiam omiffum fuiffet in prima inftantia, non tamen per hoc fecundus iudex debet reuocare fententiam D.Prætoris,cùm enim dicta D.Liuia in altera inftantia denuò allegauerit inopiam viri, & fuper ea multa probauerit, prout facere poterat ex regula, *Non*
15 *deductum, deducam; non probatum probabo*: *l. per hanc,* vbi DD. *C.de temp.appell.*quoniam in caufa appellationis poffunt purgari omnes errores, qui caufas caufæ con-
16 cernunt, tefte Iaf. *in rep. l. admonendi, num.* 318. *verf. fubdit tamen, ff. de iureiur.* ideò Iudex debebat in caufa appellationis fuper hoc pronunciare, & fupplere illud, in quo primus iudex defecerat. Cùm igitur verfemur in tertia inftantia, in qua iam probatum eft maritum dictæ D. Liuiæ malè vti fubftantia fua,
17 nunc tertius iudex cognitis bonis eius viribus poteft fuper hoc pronunciare, immò primam fententiam, & nullam confirmare, & approbare. Vant. *tract. de null. tit. fin.num.*131.132. vbi de communi. Chartar. *decif.*14. *num.*15.

Addere poffum hanc interlocutoriam non fuiffe neceffariam, tum quia notorium erat dictum virum D. Liuiæ effe decoctum, & inopem,quo cafu ceffant prædicta,cùm
18 nec probatio ipfa tunc requiratur, dummodo de notorio conftet. Bald. *conf.*40. *num.*2. *lib.*1. & *conf.*160. *verf. præterea,lib.*2. Tufch. *d. concl.*762.*num.*41.42. tum quia non erat neceffaria probatio vergentiæ mariti ad inopiam propter claufulam conftituti, & precarij pofitam in inftrumento ipfius dotali; ea enim exiftente poteft impedire executionem creditorum, non probata etiam viri ino- 19
pia: latè Grammat. *decif.*92. *numer.*18. *& feq.* Vrfill. *ad Afflict. decif.*199. *num.*2. Gafp. Ant. *in addit. ad Thefaur. decif.*207. *in princ.* Chartar. *decif.*8. *numero* 2. Gratian. *d. cap.*1000. *num.*5. Giurb. *decif.*61. *num.*16. ficut enim ftante dicta claufula non eft neceffaria excuffio bonorum 20
principalis debitoris, latè Gabriel *de fideiuf. concluf.*1. *num.*52. perbellè Marfil. *in rep. rubr. de fideiuf. numer.*31. ita nec probatio vergentiæ ad inopiam; hæc enim ad eundem effectum tendere videntur, & paria effe, vt 21
per Bald. Nouell. *d. priuileg.*14. *num.*2. *verf. prout fuprà dixi.*

Neque obftat oblatio motiuata, dum dicitur poffe creditorem offerre vxori dotem fuam, & dicere, *Tolle grabatum tuum, & ambula*; & ipfum poftea poffe in ius illius fuccedere, vt tenent Bald. Ang. Imol. Rom.Caftr. 22
Alex. *in d.l. fi conftante, fol. matr.* Bald. *confil.*80. *num.*5. *lib.*3. Cæpol. *caut.*121.*circa fin.* Tufch.*littera O,concl.*78. *num* 6.

Nam contrarium eft verius, quia creditores non habent ius offerendi in cafu, quando dotis fit reftitutio, vel confignatio ob inopiam mariti, fed tantùm fi id contingeret foluto matrimonio: ita Cyn. *in l.cùm tibi,* 23
C.qui pot. in pign. hab. Bart. *in d.l. fi conftante, in princ. num.*88.*fol.matr.* Arer. Petr. Raph. Fulgof. *in d.l.cùm tibi,* Ioan. Andr. *in add.ad Spec. de don. inter vir. & vxor.* § *formatis,* Corn. *conf.*85. *lib.*4.latè Soc. *conf.*111. *lib.*3. Neguf. *de pign.part.*5. *membr.*1.*num.*51. Bald. Nouell. *de dot. part.*7. *princ.*47. Gram.*decif.*92.*num.*1. Afflict. *decif.*199.*n.*2. *ad fin.* vbi quod ita Senatus bis pronuntiauit. Ceph. *conf.*298.*n.*6. & ita fuiffe iudicatum inquit Chartar.*decifione octaua,verfic.contrarium,*Tufch.*dict. littera O, concl.*78.*n.*13.

Non obftat neceffariam effe excuffionem bonorum mariti, quia oportet vxorem priùs agere contra maritum ad inopiam vergentem, vt petat fibi dotem reftitui 24
antequam agat contra tertios poffeffores,vel mariti creditores, aut impediat eos immitti in poffeffionem bonorum viri, vt poft Cyn. & Bart. inquit Caftr. *conf.*8. *n.*3. *in fin.libr.*2.Marfil. *in pract.criminal* §.*aggredior.colum.antep.*Gram *decif.*42.*num.*17. Chartar. *decif.*8. *numero primo.* Tufch.*d.littera D,concl.*762.*num.*46. Neguf. *d. tract. p.*8. *membr.*1.*num.*22.

Nam refpondetur id verum effe, fed non habere locum in cafu noftro, tum quia talis excuffio folùm neceffaria eft quando agere intendit contra tertios poffeffores, vel creditores, non autem quando procedit folùm excipiendo ad impediendam eorum executionem. Bald. 25
Nouell. *d.tract.de dot.d.priuileg.*24 *num fecundo, verfic.tamen quando creditor non per viam agendi.* Neguf. *d. tract. part.*5. *membr.*1.*n.*29.*verfic.habet locum,*Grammat.*dec.*92. *num.*18.tum quia ftante reuocatione precarij,& ob claufulam conftituti non erat neceffaria aliqua executio bonorum mariti. Grammat.*d.decif.*92.*num.*19.Chartar.*d.decif.*8.*num.*2. Giurb. *decif.*61.*num.*16.Gratian. *d.cap.*1000. 26
*num.*5.

Non obftat non fatis conftare de inopia viri,quia hoc fecundùm prædicta non eft neceffarium, vt inquit Gratian.*d.c.*660.*n.*17. & quia potiùs dicendum eft verè probatam effe inopiam,vt examinando fingula loca proceffus facile eft videre;in hoc enim bene teftes conueniunt, qui hoc idem etiam deponunt,dum fuper interrogatoriis partis aduerfæ teftificantur,propter quod efficitur,vt ab ea nequeant reprobari, fed plenè probent: pulchrè Pe- 27
regr.*conf.*75.*n.*15.*lib.*1.

Non obftat domus Corrigij fita ad oftendendum dictum virum non depauperari,quia non requiritur vt nihil poffideat,fed quod res eius in dies fuccedant in peius. Roger.*d.tract.de dot.quaft.*14.*num.*11.*verf.tertium,* vt hic 28
euenit, & maximè quia dicta domus non eft habenda in confideratione, cùm fuerit empta de pecuniis dotium eius fororis, vt in proceffu,*fol.*89. nam idcirco fpeciali 29
fauore

fauore dotis facta est dotalis, *l. si cùm dotem, in fin. sol. matrim.* Roger. *dict. tract. quaest.* 8. *num.* 64. *vers. decimoquartò,* vnde dictæ D. Liuiæ maritus in ea nullum ius habet.

Accedat, quod illa domus non est excutienda, quia est extra iurisdictionem, & oportebat creditores docere de bonis expeditis in terra, & in territorio Carpi. Statutum Carpi *lib.* 2. *rubr.* 12. in hac enim materia à pari
30 procedunt excussio, & vergentia ad inopiam. Bald. Nouell. *d. privileg.* 24. *numero secundo.* Benè verum est, quod si domus, cui insistit dicta D. Liuia, pluris valet, quàm dos eius, debet æstimari, vt tantùm retineat, quantùm dos ipsa capit. Alexand. *in dict. l. si constante, num.* 34. Osasch. *decis.* 135. *in fin.* Giurb. *dict. decis.* 16. *numero* 17. Gratian. *d. cap.* 660. *num.* 14. & ità iuris esse censui.

CAPVT XCV.

EPITOME.

Excussio quando sit necessaria, antequam agatur contra fideiussorem, vel tertium possessorem.

SVMMARIVM.

1 *Clara quoque cauillationibus offuscantur.*
2 *Excussio debitoris est necessaria, antequam agatur hypotheca.*
3 *Excussio debet fieri parte citata.*
4 *Citatio est necessaria cum omni actu.*
5 *Excussio quid sit.*
6 *Hypothecaria actio cessat, vbi adsunt bona debitoris.*
7 *Nouationem videtur facere, qui alium acceptat in debitorem.*
8 *Relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus.*
9 *Discussio bonorum debitoris annullat non citato fideiussore, vel tertio possessore.*
10 *Fideiussor quando citandus sit, vt contra eum agatur.*
11 *Excussionem fuisse legitimè factam requiritur pronunciatio.*
12 *Citatio fideiussoris quando facienda.*
13 *Excussio bonorum extra territorium existentium an sit facienda.*
14 *Discussio an requiratur de bonis extra territorium existentibus.*
15 *Iudicis arbitrio remittitur, qualis difficultas sufficiat, ne excutiantur bona debitoris extra territorium.*
16 *Excussio bonorum litigiosorum non requiritur.*
17 *Casus omissus habetur pro omisso.*
18 *Bona expedita quæ dicantur.*
19 *Expedita bona sunt, quæ non detinentur per extraneos possessores.*
20 *Decoctus notoriè quis dicatur.*
21 *Excussio bonorum eius qui non est notoriè soluendo, non est facienda.*
22 *Excussio licèt fieri non debeat, tamen fideiussor potest petere, vt fiat suis sumptibus.*
23 *Excussio si malitiosè petatur, non est facienda.*
24 *Acta declarant, qualis sit acceptatio præcedens.*
25 *Relatio est facienda ad id, cui magis congruit.*
26 *Animus, & intentio declaratur ex præcedentibus.*
27 *Scriptura vna declaratur per aliam.*
28 *Actus non acceptatus à parte aduersa ei non prodest.*
29 *Acceptatio debet fieri cum sua causa.*
30 *Nemo dat, quod non habet.*
31 *Agere licet ante diem, vt adueniente die parata sit executio.*
32 *Creditor quomodo possit in iudicio ante diem experiri.*
33 *Vendere sub hasta, vel dare in solutum habentur pro solutione.*
34 *Debitor quando possit conueniri ante diem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN hac causa D. Guidonis Ciarlinij aduersus fratres de Pellicionis, quamvis putarim vix vlli esse locum dubitationi, quin illi sint condemnandi ad relaxationem terrarum, quas ipse petit, detinendarum loco pignoris, & hypothecæ, donec sibi fuerit integraliter satisfactum, tamen quoniam nunc experientia docet propter mendicatas hominum cauillationes nihil esse tam clarum, quod 1 non valeat aliqua dubitatione offuscari, § *si verò, in Auth. de tabell.* idcircò, vt lumen addam lumini, sequentia subnectam.

Et sanè pro dictis fratribus vrgere videbatur, quia dictus Ciarlinius actionem hypothecariam intentauit, & non excussit principalem debitorem; vnde rei veniunt absoluendi, saltem ab obseruatione iudicij, quia antequam hypothecæ fiat locus, excutiendus est principalis 2 debitor. *Auth. hoc si debitor,* & ibi Bart. & DD. *C. de pign.* Paris. *cons.* 50. *num.* 40. *vol.* 1. Alex. *cons.* 136. *col.* 2. *lib.* 2 Rol. *consil.* 79. *num.* 2. *lib.* 2. Neguf. *de pignor. membr.* 1. *part.* 8. *num.* 11. Pract. Pap. *de form. libell. in act. hypot. vers. exceptionem, num.* 5. Maur. *de fideiuss. part.* 2. *princ. sect.* 6. *cap.* 3. *num.* 4.

Nec Ciarlinio prodesse videtur excussio, de qua in processu, quia est nulla, & illegitimè facta, eo quod fuerit facta parte aduersa minimè citata, prout necesse erat. 3 Bart. *in l. decem stipulatus, num.* 4. & ibi Ang. Castr. Alex. & DD. *de verb. oblig.* Maur. *d. cap.* 3. *num.* 62. de quo non est mirandum, quia in omni actu iudiciali regulariter cita- 4 tio partis est necessaria, ad textum *in l. de vnoquoque,* & ibi DD. *ff. de re iudic.* & cùm paria sint aliquid non fieri, & illegitimè fieri, vt dixit ad rem Rol. *cons.* 9. *num.* 7. *lib.* 1. de tali excussione non est curandum.

Accedat dictos Pellicionos tantò magis fore absoluendos, tum quia in processu docuerunt extare tot bona principalis debitoris in Castro Mirandulæ, quæ possunt sufficere pro credito dicti Ciarlinij, & erant excutienda, quia excussio est diligens bonorum debitoris inquisitio 5 vsque ad sacculum, & peram. Pract. *dict. versic. exceptionem, numer.* 4. Maur. *d. cap.* 3. *num.* 1. Tum quia etiam in terra Carpi, vbi agitur iudicium, monstrauerunt adesse quasdam pecunias dicti debitoris in manibus D. Cæsaris Fedrisij destinatas creditorum satisfactioni, vnde consti- 6 to de bonis debitoris cessat hypothecaria contra tertios possessores. Bart. & DD. *in d. Auth. hoc si debitor.* Maur. *d. cap.* 3. *num* 4.

Et hoc in casu nostro videtur indubitabile, quia dictus Ciarlinius acceptauit in debitorem præfatum Fedrisium, vt in processu, *fol.* 101. propter quod videtur recessisse à prima obligatione, ac quandam fecisse nouationem, & 7 ideò in hypotheca sibi præiudicasse, *l.* 1. & ibi DD. *de donat.* Castr. *in l si cùm Cornelius, ff. de solut.* Ant. Hering. *tract. de fideiuss. cap.* 20. §. 3. *n.* 4. & de acceptatione apparet, dum Fedrisius in scriptura obtulit pro pretio prædij dicti debitoris ducat. 700. soluendos in variis vicibus, qui sufficiunt etiam pro credito dicti Ciarlinij nondum tunc maturato, qui acceptauit, vt in dicta scriptura, ideo dicendum est acceptasse tàm pro credito maturato, quàm maturando, quia relatum est in referente cum omnibus 8 suis qualitatibus, *l. asse toto,* vbi Bart. *de hered. instit.* Socin. Iun. *consil.* 102. *num.* 23. *lib.* 2. Gabriel *consil.* 175. *num.* 8. *lib.* 1.

Hæc videntur esse ea, in quibus pars aduersa fiduciam habet, sed illis non attentis puto eam esse condemnandam, vt suprà, etiam ad fructus, & expensas. Nam dictus Ciarlinius vendidit quoddam eius prædium Ioanni Bellesio, partim præsenti pecuniâ, partim habita fide de

pretio, & pro obseruatione promissorum, ille obligauit
omnia sua bona: eo mortuo, & debitore remanente Pe-
regrinus,& Christophorus eius filij,& hæredes residuum
conuenerunt soluere in termino quatuor annorum, sed
dictus Peregrinus durior in soluendo ratam suam, quæ
erat de duc.200.tantùm satisfecit pro primo anno, nam
in secundo oportuit subhastare tot bona pro illo termi-
no,& cùm adhuc Ciarlinius esset creditor de ducat.100.
deuentum est ad hoc iudicium.

In quo vincere debet dictus Ciarlinius,quia benè pro-
bauit terras nunc per eum petitas tempore obligationis,
& natæ hypothecæ fuisse tentas, & possessas à dicto Pe-
regrino debitore eius principali, quod sufficit,ex statuto
Carpi *lib 2 rubr. de iur. redd. ad fin. vers. ad probandum verò*,
& Statuto Ferrariæ *lib 2. rubr. 29.* ideò dictæ terræ iure
pignoris, & hypothecæ sunt dicto Ciarlinio relaxan-
dæ. Pract. *de form. libell. in act. hypot. versic. relaxandum,
in princ.*

Primò igitur non obstat, excussionem non fuisse fa-
ctam,quia non erat necessaria, eo quod rei conuenti im-
mediatè causam habent à principali debitore, vt clarè
disponit Statutum Ferrariæ *d. rubr. 29.* & si requireretur,
ea perbellè facta est, seruata ad vnguem forma dicti Sta-
tuti Carpi *lib. 2. rubr. 12.*

Secundò non obstat defectus citationis, quæ verè est
necessaria, non tamen in principio excussionis fiendæ,
sed tantùm in fine, cum assignatione termini duodecim
dierum ad docendum de bonis expeditis,vt cantant Sta-
tutum Carpi *lib. 2. d. rubr. 12. vers. tunc citetur*; quod hic
factum est, & ad vnguem obseruatum,quod per illud di-
sponitur, & verè non seruatur etiam circumscripto sta-
9 tuto, vt citatio fiat in principio excussionis. Guid. Pap.
quæst. 432. num. 3. quoniam sufficit tunc citare principa-
lem debitorem, qui excutiendus est; & ideò hanc ex-
cussionem sic factam reiecta citatione tertij possessoris,
seu fideiussoris ad finem excussionis tutissimam esse tra-
diderunt post Angel. *in l. à Diuo Pio, §. in venditione, de re
iudic.* Rol. *d. consil. 9. num. 30. lib. 1.* Paris. *cons. 109. num. 55.
lib. 3.* etenim cùm procedatur tunc contra debitorem,suf-
10 ficit eum citare absque eo quod citetur fideiussor,ad tex-
tum *in l. authore,* & ibi Bald. *Cod. de euict.* & propter hoc
sufficit citare fideiussorem in illa pronunciatione, qua
pronunciatur deueniendum esse contra eum. Bart. *in l. de-
cem, num. 4. ff. de verb. oblig.* quem sequitur Alex. *in d. l. de
vnoquoque, num. 18. de re iudic.* & hoc modo intelligendi
sunt Gabr. *comm. conclus. lib. 3. tit. de fideiuss. num. 41.* Surd.
decis. 256. num. 17. Maur. *d. cap. 3. num. 2.* qui prædictis
inhærent.

Verùm quia requiritur declaratio iudicis pronuncian-
tis excussionem fuisse legitimè factam, & esse proceden-
11 dum contra fideiussores, vel tertios possessores, Mascard.
de probat. conclus. 522. num. 1. Signor. *cons. 57. num. 6.* Tusch.
pract. conclus. littera E, conclus. 402. num. 9. illi poterunt suæ
consuluere indemnitati iudicando bona expedita princi-
palis debitoris in termino sibi assignando, non enim
aliud prætendere possunt,& sicut adiudicassent à princi-
12 pio, si fuissent vocati, ita nunc iudicare valent, cùm in
tali pronunciatione sint vocandi. Bart. *in d. l. decem, nume-
ro quarto.* Signor. *d. cons. 57. num. 10.* Tusch. *d. conclus. 402.
num. 10.* & ita practicari testatur Guid. Pap. *d. quæst. 432.
num. 3.* quæ procedunt de iure communi, sed nos ha-
bemus statutum clarè requirentem solùm citationem in
fine excussionis, ideò vlteriùs nihil est quærendum, *l. an-
cilla, Cod. de furt.* & ita multoties vidisse prædicari testa-
tur Cyriac. *controu. 5. num. 146. in fin. lib. 1.*

Tertiò non sunt impedimento bona Mirandulæ exi-
stantia,quia sunt extra territorium ius dicentis,& prouin-
ciam Principis,licèt enim multi opinati sint etiam huius-
13 modi bonorum faciendam esse excussionem, antequam
agatur contra fideiussores, vel tertios possessores, vt per
Ang. *in §. sed neque, in Auth. de fideius.* Alex. *cons. 84. n. 12.
lib. 3.* Crau. *cons. 201. num. 45.* latè Decian. *cons. 37. num. 42.
lib. 2.* fusè Riminald. Iun. *cons. 482. n. 22.* valde fusè Farin.
cons. 165. num. 17. 24. 27. 64. lib. 2. Gabriel *de fideius. conclu-
sione prima, num. 66.*

Nihilominus veriùs est, non esse faciendam excussio-
nem bonorum debitoris existentium extra territorium
Iusdicentis,nisi essent in loco vicino,& sub eodem Prin- 14
cipe,& nulla subsit exactionis difficultas, quoniam acer-
bum est creditorem mittere alicubi, vt inquit textus *in
§. 1. in Auth. de fideius.* & ideò ita tenuerunt Bald. *in l.
sciendum, col. 2. ff. qui satisd. cog.* Alex. *cons. 91. num. 7. lib. 7.*
Dec. *in l. fin. num. 26. si cert. pet.* Paris. *cons. 80. num. 43. lib. 1.*
Anchar. Iun. *quæst. 25. num. 5. lib. 2.* pulchrè Thesaur. *decis.
Ped. 40. num. 3.* Negus. *de pignor. part. 8. membr. 1. num. 42.*
Carpan. *ad statut. Mediol. cap. 44. num. 44. part. 1.* Gratian.
disc. for. lib. 2. cap. 230. num. 13. latissimè Marcabr. ab An-
guill. *cons. 82. num. 103. & ferè per totum, lib. 1.* qui respon-
det argumentis Riminaldi, necnon Ant. Hering. *tract. de
fideius. cap. 27. par. 1. num. 243.* Surd. *cons. 309. num. 1.* Amat.
decis. Ferr. 34. num. 5. 6. & seqq. Maur. *de fideius. part. 2 sect. 6.
cap. 3. num. 165.* qui sanè constituunt magis communem
DD. sententiam.

Benè verum est considerandum esse, quænam difficul-
tas requiratur, vt possit euitari excussio bonorum extra
territorium existentium, nam aliqui requirunt magnam
difficultatem, & probabilem. Decian. *d. cons. 37. num. 44.*
Farin. *d. cons. 165. num. 18.* alij volunt oportere,quod nulla
subsit difficultas. Negus. *d. tract. part. 8. membr. 1. num. 42.
in fin.* Amat. *d. decis. 34. num. 7.* Maur. *d. cap. 3. num. 165.* Vn-
de ego puto verius esse, & receptius,quod id remittatur 15
arbitrio iudicis, qui iudicabit incommoditatem, & diffi-
cultatem à natura locorum,personarum,& rerum ab alijs
quæ possunt eius animum mouere; sic enim in proposi-
to voluerunt Menoch. *de arbitr. iudic. cas. 171. num. 36.* vi-
dendus Farinac. *d. cons. 165. num. 40. 44.* Maur. *d. cap. 3.
num. 176.* Benè verum est,quod Iudex debet potiùs incli-
nare,ne extrà territorium fiat excussio, immo rarò solent
iudices hoc admittere, quia,vt dixi,acerbum est credito-
rem mittere alibi,iuxta textum *in d. §. 1. in Auth. de fideius.*
Thesaur. *d. decis. 40. num. 2. in fin.* & si bona extra territo-
rium existentia essent aliquo modo implicita, vel pate-
rentur litigium, penitus Iudex deberet excussionem il- 16
lorum negare, quia talia non sunt excutienda. Cyriac.
controuers. 327. num. 78. part. 2. hic autem & bona præ-
dicta sunt sub diuerso Principe, & sunt litigiosa, ideò
non debent excuti.

Deinde hic nullo modo tractandum est de bonis extra
territorium existentibus, tum vigore Statuti Carpi *dict.
lib. 2. rubr. 12.* vbi disponitur docendum esse de bonis ex-
peditis in terra Carpi, & sic excluduntur quæcumque
bona extra territorium existẽtia etiam in loco vicino,vel
sub eodem Principe, tum vigore Statuti Ferrariæ *libr. 2.
rubr. 74.* vbi nihil dicit de bonis extra territorium excu-
tiendis, de quibus cum prædicta statuti verba non fa- 17
ciant mentionem,& tamen formam excussioni præbeant,
minimè talia bona debent haberi in consideratione, cùm
casus omissus habeatur pro omisso, vt post Bald. Ang.
Anchar. Are tin. Dec. Alexand. Corn. Paris. & alios in-
quit Laudens. *cons. 37. num. 10. 11.* Mastrill. *decis. 281. n. 22.*
Amat. *dict. decis. 34. num. 9.*

Quartò non obstat illa vanitas de pecuniis existentibus
penes dictum Fedrisium,quoniam ipse non habet nisi do-
tes D. Cintiæ vxoris eiusdem Peregrini; & etiamsi habe-
ret aliqua bona dicti debitoris, ea tamen excutienda non
sunt, quia non excutiuntur,nisi illa,quæ pacificè detinet
debitor;si enim ab alio occupantur,dicuntur bona impli-
cita, etiam secundùm prædictum Carpi Statutum solùm
consideratur bona expedita,qualia dici nõ possunt,quæ 18
detinẽtur per extraneos possessores, vel aliquam possunt
habere controuersiam. Ang. *in d. §. sed neque, in fin. in Au-
th. de fideius.* Paris. *cons. 50. num. 65. lib. 1.* & *cons. 103. n. 12.
lib. 3.* Crauet. *cons. 845. num. 5.* Negus. *de pign. part. 8. membr.
primo, num. 44.* Pract. *de form. libell. in act. hypot. versic. ex-
ceptionem,*

*ceptionem,num.*31.videndus Cyriac.*controuerſ.*327.77.78. 79.*part.*2.dum autem expreſſum habemus ſtatutum, docendum eſſe de bonis expeditis,quæ non detineantur per
19 extraneos poſſeſſores, vt in dicto ſtatuto Carpi *lib.*2. *rubr.*12.nihil vlterius eſt quærendum,*l.ancilla C.de furt.*

Sed cùm dictus Peregrinus eſſet notoriè decoctus, & non ſcluendo,prout probatur, quia eius bona ad inſtantiam creditorum fuerunt ſubhaſtata,& plus offerenti expoſita, ac in defectum emptorum ipſis creditoribus ad-
20 iudicata, Strach. *de decoct.part.*2.*ſub num.*4.*verſ.ſubiungit, in paruis,* Cyriac. *d.controuerſ* 127.*num.*76. ſequitur non fuiſſe faciendam excuſſionem, quia de bonis notoriè decoctis non eſt facienda. Bart. *in d. l. decem, numer.*2. *de verb.oblig.* Gabriel *communium concluſ.lib.*3. *tit.de fideiuſſ.*
21 *concluſ.*1. *num* 53. Decian. *conſil.*42. *num.*9.*lib.*2. Mantic. *de tac. & amb. conuent. part.*2. *lib.*16. *titul.*17. *verſ. nouus.* Gratian. *diſcept. for. lib.* 3. *cap.*517. *numer.*11. & *lib* 4. *cap.*723. *num.*19. Maur. *d. cap.*3.*num.*177. Cyriac. *d. controuerſ.*327. *num.*71.

Addebant ore tenus aduerſarij, quòd etiamſi verſaremur in iis caſibus,in quibus exceptio excuſſionis locum non habet, adhuc licet fideiuſſori, vel tertio poſſeſſori dicere,vt principalis debitor ſuo ſumptu, & periculo excutiatur; quod licèt non probaretur eſſe verum, tamen
22 poſtea inueni hoc ſumi ex Bart. *in l. cùm in plures, §.merita, num.*1. *ff.loc. & conduct.* Riminald.Iun *d.conſil.*402. *num.*13.Mantic.*de tac.& amb.conuent.lib.*16.*tit.*17.*numero* 43.*verſ.in iis autem,*Maur.*d.cap.*3.*num.*200.Amat *d. deciſ.*34.*num.*1.Gabriel *d. concluſ.*1.*num.*43. & hoc ſanè iuſtum eſt,& honeſtum,quia quod tibi non nocet,& alteri prodeſt, facilè concedendum eſt, *l. in creditore*, vbi gloſſa *ff.de euict.l.*2.*§. item Varus, de aqu plu.arc.* Decian. *in l.plus cautionis,num.*4.*de reg.iur* Menoch.*conſ.*168.*num.* 13.Surd.*deciſ.*335.*num* 10.*lib.*2.Verùm ſi poſſet ſuſpicari, quod id peteretur malitiosè, ad protelandum iudicium, vtique non eſſet concedendum, & propterea vbi bona eſſent extra territorium, hæc petitio non admitteretur. Amat. *d. deciſ.*34. *num.*8. ſicut neque quando difficile eſſet aduersùs debitorem agere, vt poſt multos inquit
23 Contrard. *in l. diffamari,in ampliationibus, num.*129. *verſ. item, C.de ingen.& manum.* Sed de hoc in actis nihil fuit ſcriptum,nec seriò allegatum.

Quintò non obſtat,quod dictus Ciarlinius acceptauerit in debitorem dictum Fedriſium; nam hoc ſolùm fecit pro termino maturato,de quo in alio iudicio,& pro quo ſolo fecerat poni ſub haſta bona dicti Peregrini, acta enim declarant, qualis fuerit illa acceptatio, gloſſa & DD. *in l. ſi quis ad exhibendum,de except. rei iudic.l.*2. *C. de ſent. quæ ſine cert. quant.* Bart. & DD. *in l. Iulianus, de condict. indeb.* Aſin.*in prax* §.32.*cap.*2.*ampl.*7 *in fin.*Crau. *conſ.*435.*num.*14. cùm enim tunc ageretur de pecuniis tantùm maturatis, acceptatio ſubſecuta de illis tantùm debet intelligi, quia relatio eſt facienda ad id,cui magis
24 congruit, vt notat Bart. *in l. Seia, §. Caio, col.fin.de fund. inſtruct.* & *in l. in repetendis, col. penult. de leg.*1. Hier. Gabr. *conſil.*128. *numero* 8. *lib.*2. Chartar. *deciſion.*5. *numero* 13.

Et hoc apertiſſimè dignoſcitur ex inſtrumento poſteà
25 ſubſecuto, per quod manifeſtè apparet tantùm de pecuniis maturatis fuiſſe intellectum,ex ſubſequentibus enim
25 declaratur,qualis circa præcedentia fuerit animus, & intentio,*§.patronum, Inſtit.de rer.diui.l.ſed Iulianus,§ proinde,ad Macedon.*Menoch.*de præſ.lib.*6 *præſ.*35. *num.*23.24.
27 & ex verbis prolatis in vna ſcriptura declaratur, quid aliquis ſenſerit in alia ſcriptura, etiam ex interuallo facta, *l.vxori,§.fin.*vbi Bart.*de leg.* 3. & *in l.alimenta, de aliment. leg.* Alex.*conſ.*69. *num.*3.*lib.*6. Crauet.*conſ.*231. *numer.*12. & *conſ.*856. *num.*21. perbellè Peregr.*de fideicom. art.*16. *num.*108.*ad fin.* & ſi res eſſet dubia, ſtandum foret declarationi ipſius Ciarlinij, *l. Neratius,de reg.iur.l.ex facto, de vulg. & pup.*
28 Deinde dicti Pellizzoni huiuſmodi actu ſe iuuare non poſſunt, quia per eos non fuit acceptatus antequam fieret declaratio,vel reuocatio. Bald.*in l. vnus hæres, num.*2. *C. de repet.hæred.*Felin.*in c.capitulum,num.*13. *in princ. de reſcript.*Franch.*in c.ſollicitudinem,num.*11.*de appellat.*Crauet.*conſ.*387.*num.*4. Verùm etiamſi dicti Pellizzoni priùs acceptaſſent, nihil eſt, quia acceptatio debet fieri cùm ſua cauſa, & qualitate, vt poſt Tiraquell. *de retract. conuent.ad fin.tit.num.*4. *& ſeqq.* Farinac. *deciſ.*854.*num.*10. *centur.*9. 29

Et certè obſtupeſcendum eſt de hoc motiuo, quia Ciarlinius non poterat vendere dicto Fedriſio,quod non habebat; ſolùm enim pro maturatis acceperat tenutam bonorum dicti Peregrini, & eam vendiderat dicto Fedriſio: vtique nemo dat,quod non habet,*l.ſi filius,C.de donat.l.nemo plus,*vbi Dec.& Cagnol.*de reg.iur.* & ſub haſta 30
non poterat Ciarlinius ponere bona debitoris pro terminis decurrendis.

Nec dicatur pagham maturandam,& terminos decurrendos poſſe deduci in iudicium vnà cum termino maturato ad finem,vt adueniente die prompta ſit ſolutio, & parata executio,*ex l. libertis,§.*1.*ff.de aliment.& cibar.leg.* 31
Decian.*in l.*1.*num.*19.*ſi cert.pet.* Afflict.*deciſ.*279. *num.*5. Oſaſch. *deciſ.*130. *per totam*, pulchrè Surd. *deciſ.*120. *num.*13.14.Rot.Gen.*deciſ.*91.*n.*22. vbi dicitur etiam,quod ſi pendente iudicio lapſum ſit tempus ad ſoluendum alias paghas,reus debet in totum condemnari.

Nam reſpondetur, nos eſſe in claris, quia Ciarlinius petiuit ſolùm pagham maturatam, & niſi petenti iudex non impertitur officium ſuum;& ſi petiuiſſet,adhuc verſaremur in iiſdem, quia illud motiuum procedit ſolùm quoad agendum, & proceſſandum, & ſententiam con- 32
demnatoriam obtinendum; executio verò poſt diei lapſum differenda eſt,donec creditum maturetur, ex Bartol. *in l.ſi ita ſtipulatus, num.*45. *verſ. item pro debito*, ibi: *ſed condemnationis, de verb. obligat.* apertè Salic. *in l.*1. *§. ſocius, num.*4. *verſ. ſecundo caſu*, ibi: *Differtur tamen, de vſur.* Cagn. *in l. lecta, numero* 164. *in fin. ſi cert. petat.* Oſaſch. *dict. deciſ.* 130. *numero* 11. 15. etenim vendere ſub haſta, vel dare in ſolutum, habetur pro ipſa ſolutione. Ant. Hering. *tract. de fideiuſſ. capit.* 20. §. 21. *num* 10. 33

Deinde poſſet reſponderi,non poſſe agi ante diem, vt adueniente die ſoluatur, quando dies in obligatione eſt appoſitus ab homine,vt in caſu noſtro,ſed ſolùm quando à lege, vt in dote poſt annum à marito reſtituenda: ita 34
Afflict.*deciſ.*179.*num.*1.*ad fin.*Cagn.*in l.in omnibus,numero* 16.*de reg. iur.* Bertaz. *conſ.*107.*num.*11. Peregr. *de fideicommiſſ. art.*41. *num.*3. vbi aliter ſentientes damnat. Propterea cenſui non eſſe locum petitis per dictos Pellizzonos, & eiuſdem ſententiæ fuerunt valde excellentes DD.Ludouicus Puzzolius, & Ioannes Darius Coccapanus, vt ſua ſubſcriptione declarauerunt: & cùm cauſa fuiſſet compromiſſa in duos Doctores valde peritos, illi iudicauerunt reos eſſe condemnandos ad relaxationem terrarum prædictarum vnà cum fructibus,& ſic fuit obtentum, & executum.

CAPVT XCVI.

EPITOME.

Non licet denuò ſuper iiſdem articulis, vel directò contrariis poſt didiſcita teſtificata, eoſdem, vel alios examinare teſtes.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes denuò examinare ſuper iiſdem, vel directò contrariis capitulis non licet poſt didiſcita teſtificata.*

1 *Statutum Ferrariæ de teſtibus non examinandis publicato proceſſu declaratur.*
3 *Statuta debent interpretari, ne ſuperflua videantur.*
4 *Articulos eoſdem producens poſt didiſcita teſtificata videtur calumnioſè facere.*
5 *Subornationis periculum eſt velle iterum examinare poſt didiſcita teſtificata.*
6 *Reprobatoris terminus non debet ſeruire ad fundandum.*
7 *Argumentum à nomine valet.*
8 *Dilationes ſunt communes vtrique parti.*
9 *Reprobatorius reprobatorij terminus ad quid deſeruiat.*
10 *Teſtes de nouo licet examinare, ſi primum examen erat nullum.*
11 *Nullum quod eſt, nullum producit effectum.*
12 *Repetitio examinis poteſt fieri, ſi primo teſtes non fuerint examinati culpâ examinatoris.*
13 *Mater, & auia poteſt eſſe teſtis pro filio in cauſa ætatis.*
14 *Doctoris dictum debet intelligi ſecundum ea, quæ allegat.*
15 *Reprobatorio in termino quid liceat.*
16 *Teſtes poſt didiſcita teſtificata poteſt Iudex ex officio examinare.*
17 *Iudex poteſt denuo examinare, qui obſcurè in primo examine depoſuerunt.*
18 *Examen teſtium poteſt repeti, quando malitioſè non fuerunt interrogati.*
19 *Teſtium repetitio poteſt fieri poſt didiſcita teſtificata ad probandum rei valorem.*
20 *Teſtium examen poteſt repeti ad diuerſum finem, & in diuerſa inſtantia.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

Pro reſolutione eorum, quæ loco motiuorum tranſmiſſa ſunt, in primis mihi ſupponendum videtur, in iure certum eſſe, ac indubitatum, quod ſuper iiſdem articulis, ſeu capitulis, vel directò contrariis non licet nouos, vel antiquos inducere, aut examinare teſtes, quando priorum ſunt publicatæ atteſtationes, vel didiſcita teſtificata,
1 per textum vulgatem *in c. fraternitatis*, vbi gloſſ. Abb. & latè Marian. Socin. ac communiter Canoniſtæ *e teſtam. Auth. qui ſemel*, vbi Bart. & DD. *C. eod.* Alex. *conſ. 61. n. 4. lib. 2.* Farinac. *tract. de teſtib. quæſt. 75. num. 72.* Caualc. *eod. tract. part. 4. num. 181. 182.* immò neque ſuper nouis capitulis licet examinare, ſi ſint dependentes, pertinentes, vel aliquo modo incluſi ſub primis. Farinac. *de teſt. quæſt. 75. num. 81. 91.*

Et nos habemus in puncto ſtatutum Ferrariæ *lib. 2. rubr. 7.* quod huiuſmodi examen penitus prohibet, & vetat, materiamque dilucidat: & cùm valdè generaliter lo-
2 quatur, ſine exceptione intelligendum eſt. Menoch. *conſil. 100. num. 131.* ne fruſtra ſcriptum ſit, & iuri communi nihil addere videatur, ac inutile appareat, contra textum *in l. 1. in fin. ff. ad municip. leg. ſi quando, C. de inoff. teſt. cap. ſi Papa, de priuileg. in ſexto* Bartol. *in leg. 4. §. Prætor ait, ff. de damn. infect.*

Neque hoc mirabile debet videri, quia producens eoſdem articulos poſt didiſcita teſtificata, præſumitur ca-
4 lumnioſè facere. Rot. *diuerſ. decis. 24. num. 2. lib. 3. part. 3.* quia tunc ſuboritur magnus timor ſubornationis, & pe-
5 riculum falſitatis. *Clem. fin. de teſt.* Farinac. *eod. tract. quæſt. 75. num. 69.* Caualc. *d. part. 4. num. 182.*

Deinde etiam pro certo habendum eſt articulos in termino reprobatorio debere tendere ad reprobandum perſonas, vel dicta teſtium aduerſæ partis in termino pro-
6 batorio examinatorum, alioquin cenſentur impertinentes, quia non ad fundandum, ſed ad reprobandum hæc dilatio conceditur, *c. licet dilectus*, vbi Abb. Felin. & alij, *de teſt.* Specul. *de teſte, §. nunc videndum, num. 16.* Caualc. *de teſt. part. 4. num. 8. 9.* & hoc indicat nomen ipſum, *Reprobatorij*, à quo validum eſſe argumentum omnes concedunt.
7 Bald. & DD *in l. conuenticulam, C. de Epiſc. & Cler.* & *in l. 2. §. appellata, ff. ſi cert. pet.* hic autem actor produxit eoſdem articulos, etiam in termino reprobatorio, ideò non debent admitti.

His firmatis facilè tolluntur omnia contraria; non enim obſtat hunc terminum reprobatorium eſſe commu- 8
nem vtrique parti, per *l. petenca*, & ibi Bald. *num. 6. 7. C. de temp. in integr. reſt.* Alex. *in Auth. iubemus, num. 2. Cod. de iudic.* Nam primò reſpondeo, quod ſi Actor intendit reprobare teſtes rei examinatos in termino probatorio, vtique poteſt, ſed tunc oportet, vt producat capitula concernentia factum, quod reus voluit probare, qui cùm neque implicitè, neque explicitè vnquam de domo nunc capitulata articulauerit, ſequitur capitula actoris eſſe in hoc impertinentia. Caualc. *de teſt. par. 4. num. 6. & par. 5. num. 232.*

Verùm ſi actor intendit, prout videtur, ſignificare motiuum, & reprobare teſtes rei nouiter examinatos, in termino iſto reprobatorio, quatenus id poſſit per eoſdem articulos, tamen id non poterit, niſi publicatis teſtibus rei, & ei aſſignato termino reprobatorij reprobatorio: 9
ita Caualc. *in d. tract. de teſt. part. 5. num. 233.* Cum enim dictus actor adhuc ignoret, quid dicant teſtes rei, non poteſt ſcire, an indigeat tali termino, quia non conceditur, vbi eo opus non eſt. Caualc. *d. part. 5. num 231.*

Secundum non obſtat motiuum, vt ſcilicet teſtes non fuerint ritè examinati prima vice, & propterea liceat ſecundò ſuper iiſdem articulis eoſdem teſtes, vel alios examinare etiam poſt didiſcita teſtificata, ex Gabriel. *communium concluſ. lib. 1. tit. de teſtib. concluſ. 21. num. 19.* Nam primò reſpondetur id procedere, quando eorum examen eſſet nullum penitus, & ipſo iure inefficax, velut ſi nondum lite conteſtata, vel à non habente iuriſdictionem te- 10
ſtes fuerint examinati: ita ſentit pulchrè gloſſa *in c. cùm cauſa quæ, in verb. voluerint, in fin. de teſt.* & gloſſa *in Clem. fin. in verb. ritè, eod.* & Gabr. *d. concluſ. 21. num. 20.* Marian. Socin. *in d. c. fraternitatis, quæſt. vlt. eod.* Bart. *in l. qui pro ſalute, num. 4.* & ibi Iaſ. *num. 3. ff. de iureiur.* Bald. *in Auth. at qui ſemel, num. 5. in fin. C. de probat.* Farin. *de teſt. d. quæſt. 75. num. 361.* Caualc. *d. tract. part. 4. num 189. 191.*

Hic autem non poteſt dici, quod primum examen fuerit funditus, & ipſo iure nullum, nec pro tali habitum eſt, cùm tamen neceſſe foret per iudicem pronunciare examen fuiſſe nullum. Crauet. *conſil. 976. num. 12.* Caualc. *d. part. 4. num 191.* in hac autem cauſa pronunciatum eſt examen prædictum facere qualemqualem præſumptionem: ergo neceſſariò ſequitur non eſſe nullum, quia ſi ita 11
eſſet, nullum produxiſſet effectum. Crauet. *conſ. 553. num. 6.* Chart. *deciſ. 21. num. 10.*

Deinde reſpondetur illud motiuum procedere, quando culpâ iudicis, vel examinatoris teſtes prima vice non 12
fuiſſent ritè examinati. Bald. *in l. per hanc, num. 16. C. de tempor. appellat.* Felin. *in d. c. fraternitatis, num. 5. verſ. & iſtud verum*, vbi etiam Marian. Socin. *de teſtib.* quod hìc verificari non poteſt, vbi ſi qua eſt nullitas, illius cauſa fuit actor ipſe, qui teſtes examinatos non induxit, neque parti intimauit, & antequam calculus fieret, examinari voluit.

Tertium motiuum non obſtat; ideò poſt didiſcita teſtificata poſſe examinari ſecundò, quia pronunciatum eſt teſtes facere qualemqualem præſumptionem, ex Gabr. *d. concluſ. 21. num. 145.* Nam reſpondetur Gabrielem hoc non dicere; benè tamen ſcribit hoc fieri poſſe, quando teſtes producuntur ad ſolum indicium faciendum, quod non facit ad propoſitum noſtrum, vbi actor non ſe declarat velle examinare ad hunc finem tantùm, & ſi hoc diceret, mera eſſet vanitas, cùm illam præſumptionem iam habeat, vnde non debet admitti, vt per Caualc. *d. tract. part. 5. num. 232.*

Deinde illud procedit in illis teſtibus, qui ſuâ naturâ non poſſunt, niſi ſolum facere indicium; & tamen certum eſt eſſe conſcios rei articulatæ, velut mater, & auia in cauſa de ætate filij, vt *in l. etiam matris*, vbi gloſſa *de probat.*

13 *probat.* nam in his terminis loquuntur Innocent. *in d. c. cùm dilectus, vers. cùm de ætate, de accusat.* Ang. *in l. fin. n. 2. C. de test.* quos allegat Gabriel *d. concl. 21. num. 145.* & pro-
14 pterea debet etiam intelligi secundum terminos eorum. Bart. *in l. non solùm, §. liberationis, ff. de liberat. leg.*

Quartum motiuum non obstat, actorem posse denuò examinare ad impugnandum dicta testium rei, qui improbauerunt dicta testium dicti actoris, ex Gabr. *d. conclus. 21. num. 39.* Nam respondetur, quatenus id liceat, quod non admitto pro nunc, procedere, non in termino reprobatorio, sed reprobatorij reprobatorio. Caualc. *d. tract.*
15 *part. 5. num. 233. 234.* cùm enim adhuc ignoretur, an verè testes Varrini reprobauerint testes actoris, non decet eum admitti ad tale examen. Caualc. *d. loco, num. 232.*

Quintum motiuum non obstat, dum dicitur iudicem ex officio posse denuò examinare, etiam post didiscita testificata, ex Gabr. *d. conclus. 21. num. 109.* Nam respondetur primò id fortè procedere in eo iudicij genere, vbi proceditur per inquisitionem, in quo non extante alia parte, quam ipso iudice, nullus est timor subornationis, cùm etiam ante publicationem illi notæ sint testium deposi-
16 tiones: ita probat textus *in c. cùm clamor*, vbi Innoc. *in princ. de testib.* Caualc. *d. part. 4. num. 191. in fin.* & pulchrè Innoc. *in d. c. cùm clamor,* attestatur hoc esse speciale in inquisitione, quæ ex mero, & puro officio fit: & cum eo concordat Abb. *in d. c. cùm clamor, ante num. 1.* & ibi DD. Bald. *in l. eos, §. siquidem autem, num. 5. C. de appellat.* & ita rem intelligit Guid. Pap. *quæst. 72. in princ. vers. & ita vidi*, & *in vers. secus si:* vbi inquit, aliud esse, si procederetur ad patris instantiam.

Deinde tunc demùm ex officio potest Iudex denuo examinare, quando testes in prima dispositione obscurè, & adeò confusè deposuerunt, vt certò colligi non possit, quid dicere voluerint: ita textus *in d. c. cùm clamor,* vbi
17 gloss. & Innoc. *num. 2.* Abb. *n. 1.* Felin. *n. 5. de test.* glossa *in c. per tuas, in verb. audiendum, eod.* Guid. Pap. *d. quæst. 72. in princ.* Caualc. *d. part. 5. num. 191.* hic autem neque proceditur per inquisitionem, nec testes obscurè deposuerunt: ergo non est locus iterationi examinis.

Præterea hoc motiuum procederet, quando malitiosè, vel negligenter iudex, vel Notarius prætermisisset inter-
18 rogare testes actoris super primis capitulis: ita textus *in d. c. per tuas, in fin.* vbi gloss. *in verb. audiendum*, & Innoc. *num. 4.* Abb. *num. 1. vers. quartus casus.* Felin. *numer. 2. vers. item fallit, de testib.* Specul. *de teste, §. nunc videndum, num. 19. vers. illud autem*: hic autem si quid erratum est, actor fuit causa: ergo non est locus repetitioni, vel nouo examini.

Sextum motiuum nihil nocet, quod scilicet post didiscita testificata liceat iterum examinare, quando tractatur de valore rei, ex Gabriele *d. conclus. 21. num. 136.* Nam respondetur, posse dici id procedere pendente adhuc termino probatorio, sed meliùs dicam illud verum esse, si altera vice testes essent examinandi super maiori sum-
19 ma, vt inquit Gabriel, velut si probatum sit rem valere centum, deinde velim probare, quod valeat centum & quinquaginta; hoc enim casu, quia in effectu diuersa sunt capitula, permittitur iterare examen, vt sentit gloss. *in c. cùm causa quæ, in verb. ad alium, versic. nec propter hoc*, vbi Abb. *num. 2. vers. tertiò oppono, de test.* pulchrè Bart. *in l. cùm furti, num. 4.* & ibi Ang. *num. 1.* Ias. *num. 9. ff. de in lit. iurand.* Guid. Pap. *quæst. 585. num. 1.* Alex. *cons. 64. num. 7. vers. vnde, lib. 2.* quod admittitur, quia sunt diuersa capitula, quoniam maior summa non inest in minori, sed hoc esset periculosum, vbi suspicaretur de malitia articulantis maiorem summam ad finem vt saltem testes de minori, quam non potuit probare, deponerent.

Deinde potest responderi tale motiuum procedere, quando iteratur examen ad diuersum finem, & in alia materia, velut si articulatus primò velit probare læsionem, postea iustum rei valorem; quia fortè emptor elegerat supplere iustum pretium: ita probatur ex textu *in d. c. cùm causa quæ,* vbi gloss. Innoc. Abb. & Felin. *de testib.* sicut etiam procedit solùm in diuersa iudicis instantia, non in eadem. Ang. *in d. l. cùm furti, num. 3.* & ibi Ias. *num. 9. in fin. de in lit. iurand.* hic autem nec agitur ad diuersum finem, nec diuersificatur instantia, ideò non licet denuò examinare; & cum articulus fuisset bene discussus, & disputatus, ita fuit iudicatum secundùm superiùs allegata. Et ita, &c. 20

CAPVT XCVII.

EPITOME.

Si facultates patris augeantur, an debeat augeri dos filiæ assignata.

SVMMARIVM.

1 *Dos à patre assignata censetur congrua.*
2 *Filia dotata congruè supplementum non petit.*
3 *Præsumptio iuris est liquidissima probatio.*
4 *Dos non augetur auctis patris facultatibus.*
5 *Dos succedit loco legitimæ.*
6 *Dos non est minuenda diminutis patris facultatibus.*
7 *Dotata quando possit petere supplementum.*
8 *Legitima augetur auctis facultatibus patris.*
9 *Legitimam filio assignatam pater reuocare potest.*
10 *Pater potest cogi ad maritandum filias.*
11 *Quod diminui non potest, caret augmenti commodo.*
12 *Legitima non deducitur, nisi deducto ære alieno.*
13 *Funeris impensa in primis deducenda.*
14 *Dotis titulus est onerosus.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa Milana pro Sudentis, quæ est Mutinensis bonorum, requisitus à M. Excellent. D. Alexandro Madio Artium, & Medicinæ Doctore, & meo consobrino, vt breuibus agam, resoluendum censeo D. Cassandram de Milanis, & eius filios non posse iuridicè prætendere aliquam legitimam, aut eius supplementum in bonis D. Antonij de Sudentis eius genitoris, eo quod eam opportuno tempore dotauerit secundùm vires patrimonij, quando illa nupsit, licèt postea ditior factus sit; & cùm moriens fecerit sibi hæredes DD. Ludouicam, & Catherinam eius filias, certo legato filiis dictæ Cassandræ facto, eius voluntas non potest impugnari.

Vnde vt id faciliùs demonstrem, sciendum est dictam Cassandram à dicto eius patre fuisse iam diu dotatam, & in matrimonium collocatam cum dote librarum mille, quæ dos censetur congrua, etiamsi minor esset legitimâ, quia pater eam constituit, qui pro filiis censetur opti- 1
mum capere consilium. Castr. *consil. 275. numer. 6. libr. 1.* Carpan. *ad statut. Mediol. cap. 280. num. 31. part. 1.* Menoch. *consil. 371. num. 11.* laté Peregr. *consil. 86. numer. 9.* 2
lib. 1. Card. Mantic. *decis. 329. num. 2.* vbi inquit maximè procedere ad præiudicium filiæ, ne supplementum consequi valeat.

Sed vltra iuris præsumptionem, quæ tamen deberet sufficere, cùm sit liquidissima probatio Crauet. *consil. 958.* 3
num. 21. adhuc id testibus, & scripturis satis firmatur; siquidem tempore dotationis dictus Antonius erat pauper, non habens in bonis nisi quasdam domos, vt in processu, quod etiam conuincitur esse verum ex ipso dotationis instrumento, vbi sponsus vix securus de promissione dotis voluit cum socero obligari in solidum ipsam quoque socrum pro dote ipsius, quæ omnia satis ostendunt tenuitatem

tenuitatem patrimonij dicti D. Antonij, & propterea veridicè testes dicunt dictam dotem fuisse competentem.

Hoc stante, etiamsi postea auctæ sint facultates dicti Antonij dotantis, adeò vt inspectò tempore mortis illa dos librarum mille videatur tenuis, tum quia non mortis, sed dotationis tempus inspicitur, ipsa, nec eius hæredes possunt aliquam legitimam, aut supplementum petere,
4 aut consequi. Nicol. Boer. *decis.62. num.8. & seqq.* pulchrè in terminis Surd. *cons.*488. *num.*28.36. latè Anchar. Iun. *quæst.*51. *num.*2. *& seqq. part.*1. Menoch. *cons.*3. *num.*17.18. & *d. cons.*371. *num.*11 12. Carp. *ad statut. Mediol. cap.*278. *num.*222. *part.*1. Peregr. *cons.*86. *num.*10. *lib.*1. Rot. *diuers. decis.*202. *num.*20. *part.*2. Sacca *cons.*138. *num.*13. *lib.*1. illa enim dos tunc temporis congrua successit loco legitimæ, si quam dicta Cassandra consequi poterat. Boer. *d. de-*
5 *cis.*62. *num.*15.16. Mangil. *tract. de imput. quæst.*53. *num.*5. Rota *diuers. decis.*650. *num.*5. *part.*1. ideò debet suâ legitimâ esse contenta.

Nec mirum, quia sicut dos non est minuenda, diminutis postea facultatibus patris, nec ipsa id pateretur, si
6 fortè pater esset factus pauperior, vel numerus filiorum augeretur, etiamsi tractu temporis pater videretur dotem excessiuam constituisse inspecto euentu, ita non debet petere supplementum, ne petat id, cuius contrarium non esset postulatura. Boer. *d. decis.*62. *num.*9. Bertrand. *cons.*29. *lib.*4. Surd. *cons.*488. *num.*34.35. Giurb. *in consuet. Messan. part.*1. *cap.*3. *gl.*7. *num.*60. *in fin.*

Si quæ autem contraria adduci possunt, vt sic dotata valeat supplementum petere, illa procedunt, quando dos est relicta in testamento, secus est, quando pater ipse vi-
7 uens nuptui eam tradidit, & dotem soluit: ita Anch. Iun. *d. quæst.*51. *num.*5. Alciat. *reg.*1. *præs.*2. *in fin.* Ceph. *cons.*501. *num.*58. pulchrè Surd. *d. cons.*488. *num.*36. *versic. vbi distinguit*; sicut etiam ea non procedunt, si extet statutum mandans filiam esse contentam dote à patre data. Rot. *d. decis.*202. *num.*20. *part.*2. Surd. *cons.*488. *num.*36. *ad fin.*

Et licèt disputari soleat, an legitima filio tradita in vita patris auctis facultatibus augeatur, quod multi affirmant, id tamen à quæstione nostra extraneum est, quia pater assignationem legitimæ facit voluntariè, & non potest cogi ad eam faciendam, vnde semper actum reuo-
8 care potest, vt inquit Peregr. *de fidcicom. art.*36. *num* 14. 15. At pater adhuc viuens potest cogi ad tradendum nu-
9 ptui filias, & ad dotem consignandam absque facultate reuocandi. Peregr. *d. cons.*86. *num.*13. & propterea non est
10 mirum, si illa, quæ non subiacet titulo diminutionis, augmenti etiam careat commoditate: ita Surd. *d. cons.*488.
11 *num.*33. *versic. septimò.* Ideò si Cassandra non potest agere ad legitimam, vel eius supplementum, multò minùs id licebit eius filiis, *l. si viua matre, C. de bon. matern.*

Et hæc videntur procedere de plano, sed in omnem euentum certum est in calculanda legitima, in primis deducendum esse æs alienum, quo nisi deducto illa non de-
12 betur, *l. Papinianus*, §. *quarta*, vbi Bart. & DD. *ff. de inoffic. testam.* Menoch. *de adipisc. possess. rem.*4. *numer.*163. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.*297. *num.*5. *in fin. part.*1. Vrsill. *ad Afflict. decis.*232. *num.*5. sicut etiam funeris im-
13 pensa ante omnia deducenda est. Carpan. *dict. cap.*297. *num.*11.13. *part.*1.

Cùm igitur dictus D. Doctor Madius sit creditor de dote eius vxoris, & fructibus, hoc in primis deducendum est, quia dotis titulus dicitur titulus onerosus respectu
14 generi: ita textus *in l. fin.* §. *si à socero*, vbi Bart. & DD. *ff. de his quæ in fraud. credit. l. ex promissione, de act. & obligat.* & propterea debitum dotis minuit legitimam, sicus æs alienum. Crau. *cons.*186. *num.*12. Mangil. *de imputat. quæst.*10. *num.*15. Et ita sentio, &c.

CAPVT XCVIII.

EPITOME.

Alterius debitum in se suscipiens; qua actione teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Actione constituta pecuniæ tenetur, qui suscipit se soluere alienum debitum.*
2 *Actio constitutæ pecuniæ est inanis, vbi non constat de debito principali.*
3 *Excussionis beneficium datur se constituenti pro alio soluere.*
4 *Verbum,* Volo, *quid importet.*
5 *Verba,* Volo facere, *tenent in suspenso.*
6 *Legatum facere velle videtur, qui vocat quinque testes.*
7 *Legatum debet probari saltem quinque testibus.*
8 *Mortis in articulo constitutus censetur legare, non donare.*
9 *Donatio non præsumitur.*
10 *Moribundi facilè omnibus assentiunt.*
11 *Dos non compensatur cum legato vxori facto.*
12 *Sequestrum non tenet, nisi constet de credito.*
13 *Legatum creditori factum non tenet, si non excedit creditum.*
14 *Vxor potest consequi legatum, & residuum dotis.*
15 *Vsusfructus solùm continens alimenta reintegratur confiscatis bonis.*
16 *Vsufructuarius lucratur proprietatem, si proprietario confiscentur bona.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa bonorum pro Priotiis contra Sigismundos, teneo, & consulo circa verba prolata à M. R. Michaële Priorio Canonico, cuius verba sunt hæc: *Che volena, che M. Antonio fosse sodisfatto.* Nam ex inordinato processu non licet dignoscere, quam actionem Sigismundi intentauerint, nisi vnam ex tribus, videlicet de constituta pecunia, aut ex legato, aut ex donato, non enim eorum prætensiones sub alio titulo cadere possunt.

Si autem de prima actione loquamur, quam verisimiliùs competere dicendum est, pater dictum D. Canonicum nihil contraxisse cum Sigismundis, quoniam creditum eorum erat contra D. Ioan. Baptistam Priorium, quod cùm dictus Canonicus voluerit solui de proprio, inde nasci non potest nisi actio de constituta pecunia, stante, quòd nulla intercessit stipulatio; hæc enim actio datur, quando quis se debitorem facit pro alio, & in se alterius suscipit obligationem, §. *de constituta*, vbi DD. *de action.* Ant. Hering. *tract. de fideius. cap.*18. *num.*4. *in fin.* 1
sed inanis est hæc actio, vbi non constat de debito, quòd quis se soluere constituit, *l. hactenus, ff. de constit. pecu-* 2
nia. Aret. *in* §. *in personam, num.*8. *versic. reuertor*, & ibi Ias. *num.*21. *versic. & dicit. Instit. de action.* Mysing. *in* §. *de constituta, num.*1. 9. *Instit. eod.* Ergo hîc locum habere non potest, vbi non constat de debito dicti D. Ioannis Baptistæ.

Et licèt dictus D. Canonicus videatur debitum agnouisse, non tamen de quantitate quidquam dixit, verba enim fidei de scutis 100. nõ sunt ipsius, sed partis narrantis, & testes se nescire fatentur, immò aduersarij petunt solùm libras 397. ideò in hoc vis non est facienda, & si
fieri posset, adhuc dicendum est Priotios habere beneficium excussionis, quod datur etiam se constituenti pro alio soluere. Fab. & Ias. *in* §. *in personam*, & §. *de constituta, Inst.* 3

Inst. de action. Ant. Hering. *d. tract.* 27. *part.* 1. *num.* 126. qui alios congerit.

Sed verè dictus Canonicus non intellexit se obligare inter viuos, sed potiùs legatum facere de eo, quod Sigismundi petere poterant à dicto D. Ioanne Baptista, sic enim denotat illud verbum, *Volo*, quod magis aptatur vl-
4 timis voluntatibus, quàm contractibus, §. *fin. Instit. de sing. reb. per fideicom. relict. l. omne verbum, C. communia de legat.* Intrigl. *de substit. cent.* 3. *quæst.* 17. 18. & certè verbum, *Volo*, non resoluit, sed tenet in suspenso; pulchrè Salic.
5 *in l. in vendentis, num.* 10. *C. de contrah. empt.* Socin. Iun. *cons.* 179. *num.* 64. 65. *vol.* 2. vbi quod tale verbum non est dispositiuum, si iungatur infinito, vel alio verbo eiusdem virtutis; & cùm vocauerit multos testes supra quinque,
6 videtur voluisse legare, Menoch. *præs.* 105. *num.* 23. 24. *lib.* 4. vbi etiam dicit potiùs esse legatum præsumendum, quàm aliud, ex quo verba illud importare possunt.

Verùm in vim legati valere non potest dispositio, quia requiritur probatio saltem per quinque testes, vbi tra-
7 ctatur de substantia legati. Mascard. *de probat. verb. testamentum, conclus.* 13. 58. *num.* 14. 15. ad rem Socin. Iun. *consil.* 179. *num.* 82. *vol.* 2. neque vt donatio inter viuos sustineri potest, quia constitutus in articulo mortis non censetur velle donare, sed legare, *l. Pamphilio*, §. *propo-*
8 *situm, ff. de legat.* 3. & potiùs actus redditur nullus, quam præsumatur donatio, Mascard. *verb. donatio, conclus.* 555. *num.* 15. Et sanè videtur parum de huiusmodi ver-
9 bis curandum, quia ille moribundus erat, & scimus omnes, quòd morituri facilè assentiunt interrogatis, vt se à molestia liberent, & multi testes contradicunt iis, quæ facta esse dicuntur, qui tanquam inducti ab aduersariis
10 rem vniuersam prosternunt. Farinac. *in prax. quæstion.* 45. *num.* 35. 36.

Quoad alterum punctum alterius quæstionis, certum videtur, legatum non esse imputandum in dote, cùm
11 bona sint legatario propria. Bart. *in l. maritus, num.* 2. *C. de procurat.* & ideò liquidum non est sequestrum, quia
1 nullibi constat de credito, quod tamen debet apparere.
2 Statutum Ferrariæ *lib.* 2. *rubr.* 28. maximè in relaxatione sequestri. Carroc. *tract. de sequestr. part.* 3. *quæst.* 1. *num.* 1. *vers. sed ad consecutionem*: immò cùm minùs sit in le-
3 gato, quàm in dote, legatum est inualidum, quia non est vtile legatario, *l. si creditori*, vbi Bart. & DD. *de legat.* 1.

Neque nocet, quod mulier legatum acceptauerit, quia adhuc potest petere residuum crediti sui, cùm
4 testator non vetauerit; quin vltra quidquam petere possit; ita Castr. *in l. creditorem, ad fin. de leg.* 2. Alex. *in l. si compensandi, Cod. de hered. instit.* & *in consil.* 132. *numer.* 2. *lib.* 2. Couar. *in c. officiis, num.* 10. *de testament.* Crass. *in* §. *legatum, quæst.* 16. *in fin.* Menoch. *præs.* 110. *num.* 49. *lib.* 4.

Circa verò vsumfructum breuiter dico reintegrari;
15 licèt enim secundùm consuetudinem Martini mulier vsufructuaria filiis extantibus habeat solùm alimenta, tamen si bona confiscant ob delictum filij, iam ma-
16 ter incipit habere plenum vsumfructum; latè Farinacius *consilio* 159. *numero* 31. *libro secundo*, vbi etiam dicit, quod vsufructuarius lucratur proprietatem, quando delinquit proprietarius ita, vt confiscentur eius bona.

CAPVT XCIX.

EPITOME.

Sententiæ quando dicantur conformes, & probata substantia debiti an stetur iuramento creditoris circa quantitatem.

SVMMARIVM.

1 *Sententia est conditionalis, quando defert iuramentum parti.*
2 *Iuramenti facultatem reus, seu actor recusare potest.*
3 *Ablatiua absoluta important conditionem.*
4 *Sententia conditionalis non est conformis cum pura.*
5 *Iuramentum deferre, & præstare quid differant.*
6 *Iuramentum parti deferri non potest parte non citata.*
7 *Iudici non creditur.*
8 *Iuramento subsecuto sententia remanet pura.*
9 *Conditionalis dispositio semper differt à pura.*
10 *Iuramenti delatio supponit probationes non esse plenas.*
11 *Conformitas sententiarum quid requirat.*
12 *Sententias non esse conformes in dubio dicendum est.*
13 *Conformitas sententiarum consideratur ab effectu, non à verbis.*
14 *Iuramento creditoris statur circa quantitatem, probatâ substantiâ.*
15 *Quantitas crediti quando iuramento possit probari.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

CErtum esse censeo appellationem D. Ioan. Andreæ, & aliorum de Prioriis deuoluere eò, quia sententia vltimo loco lata non sit in aliquo conformis cum prima, quæ simpliciter condemnat eos ad summam petitam, vltima verò cum illo moderamine, & conditione iurisiurandi suppletorij. Vnde animaduertendum est, quod sententia, quæ dat parti facultatem iurandi in supplementum probationis, dicitur conditionalis, cùm habeat annexam illam conditionem, *si pars iurauerit*, vt est de mente Bart. *in l. cùm Iudex, num.* 2. *C. de sentent. & interloc. omn. indic.* pulchrè Socin. Iun. *cons.* 18. *num.* 6. *lib.* 1. Alex. 1
cons. 77. *num.* 2. 3. *lib.* 2. Crauet. *cons.* 183 *num.* 2. Bursat. *consil.* 219. *num.* 13. *lib.* 2. quos sequitur Ruginell. *de appellat.* §. 12. *gl.* 1. *cap. vnic. numer.* 23. Menoch. *cons.* 509. *numer.* 17. verè enim hæc secunda sententia continet factum partis aduersæ, & propterea necesse est eam secum ferre illam conditionem, *Si illud fiat*, potest enim esse, quòd pars iurare (vix tamen id credi potest) verè recuset. Bart. *in l. admonendi, ff. de iureiur.* & hoc habui 2
in facto, in causa Doctoris Flordebelli cum Morro, licèt hoc rarò contingat.

Et quod hæc vltima sententia sit conditionalis, sufficienter declarant ipsius verba, dum inquit, *Delato per nos iuramento suppletiuo*, quæ omninò conditionalia sunt, sic enim resolui debent, *vbi delatum*, vel *si delatum per nos fuerit iuramentum*; ablatiua enim absoluta important conditionem, *l. facta*, §. *rescripto, ff ad Trebell.* 3
Bart. *in l. cùm stipulatus, de verb. obligat.* Pacian. *consil.* 52. *numero* 68. dispositio autem conditionalis nullo modo est conformis cum pura, & simplici, *l.* 1. §. *si quis simpliciter*, vbi Bart. & DD. *ff. de verb. obligat.* Socin. 4
Iun. *d. consil.* 81. *numero* 6. *lib.* 1. Alexand. *dict. consil.* 77. *numero* 3.

Nec fortè dicatur verba huius sententiæ non inferre quidquam postea faciendum, sed iam factum, quasi quod in ipsa sententia, vel antea Iudex parti iuramentum detulerit. Nam respondeo talia verba non posse habere talem sensum, quia verbum, *Deferre*, importat concessionem facultatis iurandi; *Præstare*, verò ipsam realem iura- 5
menti dationem, *l. generaliter*, & ibi Bald. *C. de rebus cred.* Bart. & DD. *in l. admonendi, ff. de iureiur.* alioquin re intellecta sequeretur absurdum, quod Iudex parti iuramentum præstitisse alia parte non citata, quod facere non potest. Alex. *cons.* 122. *num.* 13. *lib.* 2. Iaf. *in repet. l. admonendi,* 6
num. 327. *ff. de iureiur.* & maximè sic esse credendum est, quia non creditur iudici aliquid se fecisse in sua sententia asserenti, nisi ex actis constet. Crauet. *cons.* 425. *num.* 63. 66. 7
&

& ideò ne incidat in hæc abſurda, dicamus ea verba ſi-
gnare quid eſſe faciendum, non factum, vnde ſublatum
eſt motiuum ſtatuti Ferrariæ *lib.2.rubr.66.* de conformi-
bus loquentis.

Non obſtat autem motiuum, quòd iuramentum non
repugnet naturæ iudicij, & ſubſecuto eo ſententia dica-
8 tur purè data, ex Bart. *in l.cùm Iudex,num.2. C.de ſent. &*
interlocut. Nam reſpondeo Bartolum, & alios adductos
non ferire caſum noſtrum, concludunt enim validam eſ-
ſe ſententiam latam ſub conditione, ſi iuraueris; quod
certè eſt admittendum, ſed aliud eſt quærere, an ſenten-
tia ſit valida, & an ſit conformis, de quo nunc ſolùm
quærimus; licèt enim ſequatur iuramentum, & conditio
reſoluatur, ſemper tamen verum eſt dicere, quòd hæc
conditionalis ſententia non ſit conformis cum prima
9 ſimplici, & pura, *arg. l.1.§.ſi quis, de verb. obligat.* Socin.
Iun. *d.conſ.16.num.6.* vnde ex diuerſis non bene infer-
tur, *vulg. l. Papinianus, ff. de minor.*

Accedat, quòd primus iudex condemnando reum purè,
& ſimpliciter, videtur ſenſiſſe probationes fuiſſe plenas,
& concludentes, & hac cauſa ductum fuiſſe ad ſic pro-
nunciandum, ſecundus verò dando facultatem iurandi in
ſupplementum videtur ea cauſa ductus, quòd tantùm ſe-
10 miplena eſſet probatio, ad textum *in d. l. admonendi,*
vbi Bart. Iaſ. & DD. *ff. de iureiur.* Cùm igitur diuerſis
ex cauſis ſint moti, poteſt dici ſententias non eſſe con-
formes, quia conformitas requirit identitatem rei, cauſæ,
11 & perſonæ. Ruginell. *de appellat.§.12.gl.1.c. vnic.num.6.*
Scacc. *eod.tract.quæſt.17.limit.1. num.21.* & ſi eſſemus in
dubio, adhuc pronunciandum eſſet, ſententias non eſſe
12 conformes. Ruginell. *d.§.12.gl.1.cap.1.num.26.* Scacc. *d.*
quæſt.17.limit.1.num.18. Bene verum eſt, quod in hoc di-
ci poteſt, illud eſſe intelligendum de identitate cauſæ fun-
damentalis, non motrice, alioquin ferè nunquam ſenten-
tiæ eſſent conformes, cùm Iudex vnus moueatur ab vna
cauſa, alius ab alia, & conformitas magis conſideratur
ex effectu, quàm ex verbis, *l.1. §. hæc autem, ff. quod quiſ-*
13 *que iur.c. relatum, de cler. reſid.* Dec. *conſ.385. numer.2.*
Gabriel. *conſil.6. numer.6.* Ruginell. *d. §.12.gl.1. num.8.*
Scacc. *dict. quæſt. 17. limit. 1. numer.21.* ideò recurren-
dum ad primam rationem, quia conditio nimis rem
alterat.

Quod autem attinet ad ſubſtantiam iuramenti, an ſit
deferendum, vtique ſentire videntur DD. quòd ſi conſtat
de ſubſtantia debiti, incerta autem ſit quantitas, tunc cir-
ca quantitatem ſtandum eſſe iuramento partis agentis,
14 & ſic probantis debiti ſubſtantiam. Dec. *in cap.1.num.33.*
verſ.tertiò accedit, de probat. & *conſil.536.num.12.* Rip. *in*
d.l.admonendi, num.188. Natt. *conſ.3.num.10.* Crauet. *conſil.*
108.num.9. & *conſ.662.num.32.* Cephal. *conſ.297.num.12.*
& *conſ.678.num.62.63.* Rol. *diuerſ.deciſ.746.num.1.2.* vbi
de communi, *part.1.* tamen id procedit, ſi adſint aliæ con-
15 iecturæ, quibus probetur aliquo modo quantitas, &
quando debitor negaſſet debitum, & conuictus eſſet de
mendacio, & conſtaret de eius dolo; nam tunc probato
debito ſtaretur iuramento creditoris quoad quantita-
tem, ſecus eſt, quando debitor fatetur debitum, ſed non
in tanta quantitate. Rip. *in d.l.admonendi, num.188. in fin.*
vbi Purpur. *num.265. ff. de iureiur.* Bolognet. *in l.in actio-*
nibus, num.86. in fin. de iureiur. Plot. *in l.ſi quando, num.660.*
verſ. & debent, C. vnde vi, Cacher. *deciſ.96. in fin.* Rot. *diuerſ.*
d.deciſ.746.num.3.4. Ludou. Sacc. *conſ.130.num.7.8.lib.2.*
Ideò nec ſententias eſſe conformes, nec locum eſſe iura-
mento iuris eſſe cenſeo.

CAPVT C.

EPITOME.

Subſtitutiones poſteriores verbis directis non poſſunt importare fidei-commiſſum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutis filiis ſi mortis tempore non extent, efficitur locus ſubſtitutis.*
2 *Subſtitutio facta decedenti ſine filiis, euaneſcit filiis extantibus.*
3 *Vulgaris ſubſtitutio quid ſit.*
4 *Verbum,* Inſtituit, *eſt directum, & ciuile.*
5 *Verbum,* Hæres, *eſt directum.*
6 *Subſtitutio præſumitur potiùs directa, quàm obliqua.*
7 *Subſtitutio directa non poteſt trahi ad fideicommiſſariam.*
8 *Subſtitutionis vulgaris natura eſt, vt vno admiſſo cæteræ ſubſtitutiones caducentur.*
9 *Hæredi ſine filiis decedenti facta ſubſtitutio, filiis extantibus euaneſcit, licèt decedant.*
10 *Verba,* quandocumque, *vel* poſt mortem; *ſignant tractum futuri temporis.*
11 *Verbum,* attinentes, *vel* proximiores, *intelligitur de extantibus mortis tempore.*
12 *Attinentes, vel cognati non ſunt voces tractum futuri temporis importantes.*
13 *Agnationis iura non habent naſcituri.*
14 *Dictio,* ipſius, *reſtringit.*
15 *Verbum,* deficere, *quid importet.*
16 *Deficere dicitur etiam, quod nunquam fuit.*
17 *Deficere dicitur, quod eſſe deſiit.*
18 *Vulgaris ſubſtitutionis caſus ſunt impotentia, & voluntas.*
19 *Subſtitutiones quomodo caducentur.*
20 *Dictio,* tunc, & eo caſu, *quid importet.*
21 *Fideicommiſſum quomodo præſumatur, vel non.*
22 *Clauſula codicillaris an poſſit trahere directam ſubſtitutionem ad fideicommiſſum.*
23 *Vocatum qui ſe prætendit, debet probare.*
24 *Fideicommiſſum non extare in dubio dicendum eſt.*
25 *Fideicommiſſi inductio eſt odioſa.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa Ferrarienſi bonorum pro DD. Iacobelliis, & Illuſtriſſimo D. Erneſte, & aliis de Beuilaqua aduerſus Zauinellos agentes vigore cuiuſdam fideicommiſſi, benè viſa, & ſæpe, ac ſæpiùs conſiderata facti ſpecie mihi propoſita, & ponderatis rationibus, quæ vtrimque videntur poſſe adduci, omiſſoque longo apparatu, qui in hac materia ſolet, & fieri poteſt, breui via in eam deſcendo ſententiam, vt Zauinellus, ac alij agentes contra Iacobellium ſine actione experiantur, eo quod nullum extet fideicommiſſum ad eorum fauorem in bonis dicti Iulij Zaniuelli teſtatoris, qui admiſſo Alexandro vt proximiore de eius agnatione, cæteri cenſentur perpetuò excluſi, & caducatæ remanent quæcumque aliæ ſubſtitutiones, de quibus in teſtamento, vt ex infraſcriptis facilè demonſtrabo, & per conſequens Illuſtriſſimi DD. de Beuilaquis ad nullam tenentur actionem.

Prima igitur inſtitutio, quam fecit dictus Iulius, reſpicit filios maſculos ipſius teſtatoris, quos ſibi fecit hęredes vniuerſales, vt in eius teſtamento. Hæc certè defecit, quia mortis tempore dictus Iulius nullos habuit filios. Alex

*conſ.*1

*conf.*14.*num.*7.*lib.*4.& testamentum incepit habere vires à sequenti vulgari substitutione. Bart.*in l.*1. *num.*28. vbi Rip.*num.*161. & ibi communiter DD *ff.de vulg & pup. substit.*

Altera institutio eodem continuato sermone fuit huiusmodi, quòd si dictus D.Iulius filios masculos non habuerit, tunc, & eo casu sibi hæredes vniuersales instituit in bonis immobilibus quoscumque illius attinentes proximiores de eius agnatione: casus huius substitutionis venit in personam D. Alexandri Zauinelli, qui etiam vti talis admissus fuit.

Tertia substitutio fuit, quòd attinentibus non extantibus, vel deficientibus, ita vt nullus ex agnatione ipsius existeret, vel in rerum natura non reperiretur, tunc, & eo casu testator sibi hæredem vniuersalem instituit sacrum Montem Pietatis: hæc euanuit propter existentiam, & aditionem dicti D. Alexandr. ad textum *in l. post aditam,*
2 vbi Tapia *num.*8. & alij communiter, *C.de impub.& aliis substit.*Peregr.*de fideicomm.art.*15. *num.* 3.

Hinc nemini dubium esse potest, quin secunda, & tertia institutio sint post primam vulgares substitutiones, quia verbis directis fiunt, & in locum primæ deficientis sufficiuntur, vt patet ex his quæ tradit Nicol. Intrigl. *de*
3 *substit.cent.*1. *quæst.*9. *num.*4 5.6.7. *& seq.*& *quæst.*18. *per totam* Peregr.*de fideicom.art.*15.*num.*3.Fusar. *quæstion.*34. *num.*11. Nam verbum, *instituit*, est verbum directum, &
4 ciuile. Cephal. *conf.*269. *num.*17 Intrigl.*d.tract.centur.*3. *quæst.*31 *num.*29.31.Peregr.*art.*34.*num.*49 maximè si addatur verbum, *hæres*. Crass. *de success. lib* 1. §.*substitutio,*
5 *quæst.*5. *num.*2. Peregr *d.art.*34. *num.*49. & tale verbum respectu primæ institutionis importat institutionem, res-
6 pectu verò secundæ substitutionem. Decian. *consil.* 384. *num.*5. & præsumitur semper potiùs directa, quàm obliqua. Menoch. *conf.*85.*num.*81. Laderch. *conf.*58.*num.*13. Intrigl *d.cent.*1.*quæst* 8.*num* 29. & propterea huiusmodi substitutiones in vim vulgaris sustineri debent, quia im-
7 possibile est, quod substitutio facta per verbum directum trahatur ad fideicommissum. Dec. *conf.*204. *numer.*6. *vers.& ab ista communi*. Gratian. *disc. for. lib.*4. *cap* 764. *num.*29. vnde est, quod adita hæreditate ab instituto, vel primo substituto, alia vulgaris directa substitutio non potest sustineri in vim fideicommissi. Cephal. *consil.*401. *num.*19.

Vt igitur magis in specie loquamur, si verba secundæ, & tertiæ substitutionis diligenter attendamus, satis constabit non fuisse inductum aliquod fideicommissum inter vlteriores attinentes testatoris proximiores de eius agnatione, quia admisso dicto D.Alexandro vti proximiore non legitur in testamento, quod alij posteriores inuicem, vel vnus post alium fuerint substituti, & ob id dicuntur potiùs vulgariter substituti, quàm per fideicommissum inter se, maximè cùm non adsint alia verba tractum futuri temporis importantia, vel perpetuum fideicommissum significantia; tunc enim primo admisso cæteri tanquam vulgariter substituti perpetuò censentur exclusi,
8 hæc est insignis doctrina Raph. Com. *in l. cùm ita*, §. *in fideicommisso,num.*4.*vers.or videte, ff. de leg. secundo.* Alex. *conf.*13.*num.*7. & *conf* 14. *num.*12.*lib.*4.Socin.*consil.*104. *num.*20.*vers.sed quando,lib.* 3.Ruin. *conf.*100. *num.*3.*lib.*2. Dec.*conf.*204.*num.*6.7.Crauet.*conf.*161.*num.*7.Ceph.*conf.* 269. *num.*15.16. & *conf.*326.*num* 25.26.27.Menoch *consil.*85.*num.*54.*& seq.*& *num.*67. *cum seq.* latiùs idem Menoch. *lib.*4.*præs.*71.*num.*29.30.31.*& seq.* vbi tollit omnia contraria. Peregr.*de fideicommiss.art.*15. *num.* 3.& *art.*19. *numero* 33. *vers. aut verò*, latè Petra *eod. tract. quæst.*5. *num.*148. *vers. contrariam tamen*, & *num.*149. vbi fusè Mantic. *de coniect.vlt.vol. lib.*8.*tit.*12.*num.*11 *vers. quo fit,* pulchrè Laderch. *conf.*71. *num.*10. & *consil.*58. *num* 30. sufficit enim quod bona dicti Iulij semel peruenerint ad proximiores, etiamsi penes eos perpetuò non remaneant, quia testator voluit sibi de hæredibus tantùm prouidere sæpius vulgariter substituendo, non etiam fideicommissum facere, vt dicunt præfati Doctores.

Et sanè huic valde similis est casus, de quo Anch.*conf.*137.*num.*2. scribens, quòd testator instituerat sibi hæredem Mengutium filium suum, & eo decedente substituerat ipsius filios, & si contingeret Mengutium & filios decedere sine filiis, substituerat pauperes, & decidit, quod 9
ex quo Mengutius superuixit patri, licèt ipse postea cum filio suo decesserit, tamen non esse locum substitutioni pauperum, & eum sequitur Crauet. *conf.*205.*num.*5. Menoch.*consil.*399.*num.*16.17 18.19. Peregr. *de fideicommiss. art.*15. *num.*31. qui licèt ab initio videatur impugnare Ancharanum, & Menochium, tamen eis consentit in substitutione facta per culpam, prout est casus noster.

Et hæc certa sunt, stante quod in hac dispositione nullum cernitur verbum tractum futuri temporis significans, quale est, *quandocumque*, vel *post mortem*, Alex. *conf.* 10
13.*num.*7.*lib.*4.Crauet.*conf.*22.*num.*7. vel dictio, *in infinitum*, vel *in perpetuum*. Laderch. *d. conf.*58. *num.*21. *vers. secundò respondeo*, & similia, de quibus Menoch *d.præs* 71. *num.*35. Nam verbum, *attinentes*, vel *proximiores de agnatione*, intelligitur de extantibus mortis tempore, vel conditionis purificatæ. Alex. *d.conf.*14. *num.*15. 16. Petr. *d.* 11
*quæst.*1. *numer.*149. *vers. quintò etiam dici potest*. Peregr. *dict. artic.*19. *num.*33. *versic. aut verò*, hæc enim nomina, *Attinentes*, *proximiores*, *cognati*, *agnati*, & similia de per se important tractum futuri temporis, vt per Peregr. *d. numer.*33. *vers. aut verò*, latè Menoch. *dict. con-* 12
*sil.*85. *num.*60. 61. & *præs.*71. *num.*29. 30. *& seq.* Petr. *d.quæst.*5. *num.*149.*vers.quintò etiam*, & *num.*151. *vers. septimò cessat*.

Et verba illa, *ipsis non extantibus, vel deficientibus*, respiciunt tempus purificatæ conditionis, vbi testator moriens filios masculos, neque proximiores haberet, quod manifestius apparet ex subsequentibus verbis, ita quod nullus ex agnatione eius existeret, & in rerum natura non reperiretur; clarè enim talia verba sonant in præteritum ad tempus conditionis supradictæ. Alex *d conf.*14. *num.*16. *lib.*4. Menoch. *d.præs.*71. *num.*33. *vers. & quod ait*. Alij enim proximiores nati post admissionem dicti Alexandri non habent iura agnationis, & exclusi censentur. Peregr. *d. art.*19. *num.*33. *vers. aut reliqui*. Me- 13
noch. *in dictis locis*: & tantò magis id verum est, quia semper testator apposuit pronomen, *suum*, dicens attinentes ipsius, de agnatione ipsius, vt in dicto testamento, quæ verba non possunt extendi ad vlteriores, sed tantùm restringuntur ad natos tempore mortis dispo- 14
nentis: ita post multos Petra *d. quæst.*5. *num.*151. *vers. septimò cessat*.

Neque vis est facienda in illis verbis: *Non extantibus*, vel *deficientibus*, quasi primum respiciat non existentiam, alterum verò existentis mortem. Nam hæc verba nihil alterant dispositionem, quin vulgaris sit substitutio, quemadmodum in similibus casibus loquuntur Doctores, vt penes Laderch. *d.conf.*72.*num.*20. Etenim verbum, *deficientibus*, exponitur, idest, *non adeuntibus*, vt quia noluerunt, vel quia non potuerunt. Socin.Iun.*conf.*181.*num.* 15
30.*lib.*2.pulchrè, & meliùs Nicol Intrigl.*d.cent.*1.*quæst.*9. *num.*5. *in fin.* & eodem ferè modo videtur etiam exponere Menoch *conf.*50.*num.*24.*vers. respondetur,ad fin.* & *numer.*25. 26. nam licet quandoque deficere sumatur pro eo, quod nunquam fuit, Soc.Iun.*conf.*181.*num.*30. *lib.*2. 16
Menoch.*d.conf.*50.*num.*28.29.Gratian.*disc.for.lib.*4.*c.*773. *num.*22. tamen verè, & magis propriè deficere dicitur, qui iam natus desiit esse in rerum natura. Socin.Iun. *dict. conf.*181.*num.*30.pulchrè Surd.*conf.*336.*num.*1.*lib.*3.Gra- 17
tian. *d.cap.*773. *num.*22. 23. 24. vnde testator noster ad tollendas omnes ambiguitates per huiusmodi verba voluit expresse comprehendere vtrumque vulgaris substitutionis casum, scilicet impotentiæ, & voluntatis, de 18
quibus *in l. cùm proponas, C. de hæred. instit.* Peregr. *dict. art.*15. *num.*3.

Hinc satis apparet, quòd substitutio Montis Pietatis nihil

hil refert ad inducendum fideicommiſſum inter attinentes vlteriores teſtatoris, quia eſt vulgaris facta ſub conditionibus ſupraſcriptis, quæ defecerunt propter exiſtentiam, & aditionem dicti Alexandri, vnde ipſa expirauit, ad tradita *in d.l.poſt aditam,C.de impub. & aliis ſubſtit.* Et ſanè verba huius ſubſtitutionis ſunt merè dicta, & ciuilia, ideóque inepta ad fideicommiſſum, ſolùm apta ad vulgarem, vt viſum eſt, adeò vt concludere neceſſe ſit, Montem pietatis fuiſſe tantùm vulgariter ſubſtitutum: Menoch. *d. conſ.*85. *num.*63. nihil enim concurrit, propter quod conijcere valeamus teſtatorem voluiſſe aliquos per fideicommiſſum vocare, ſed, vt dixi, voluit per plures ſubſtitutionum gradus de hærede ſibi prouidere, vnde ad-
19 miſſo dicto D. Alexandro vti proximiore vocato in prima ſubſtitutione, reliquæ ſubſtitutiones ſtatim expirant, & perpetuò cenſentur caducatæ. Ceph. *conſ.*394. *num.*33. Petra *d.quaſt.*5. *num.*148. *verſ. contrariam tamen*; & hoc maximè procedit ſtante illa dictione, *tunc, & eo caſu*, poſita in vtraque ſubſtitutione, quæ denotat tempus præciſum, & ſubſtitutionem ad caſum expreſſum reſtringit: la-
20 tè Ceph. *conſ.*326. *num.*31.32. Menoch. *conſ.*399. *num.*19. certi igitur reddimur, quod teſtator noluit vocare Montem Pietatis, niſi quando tempore eius mortis nullos haberet filios, nec attinentes de eius agnatione.

Accedat, quòd teſtator non prohibuit alienationem eius bonorum, neque diſpoſitiuè onerauit eius vlteriores proximiores in infinitum, minuſque eos inuitauit ad aliquod commodũ; ideò hæc Montis ſubſtitutio non poteſt
21 aliquid inferre ad inducendum fideicommiſſum inter attinentes poſteriores à dicto Alexandro deſcendentes, vel quoquo modo exiſtentes: ita reſpondet Alex. *d.conſ.*14. *num.*16. *verſ. ſupereſſe videtur*, & *num.*17. *lib.*4.

Neque recurrendum eſt ad clauſulam codicillarem, ſi extat in hoc teſtamento, quia non poteſt hanc vulgarem ſubſtitutionem verbis merè directis, & ciuilibus factam
22 ad fideicommiſſum reducere, vt per Laderch. *d. conſ.*58. *num.*24. & *num.*30. *verſ. Doctores ergo.*

His ſtantibus poſſunt rei conuenti dicere actoribus; De vobis non loquitur ſubſtitutio, inanis eſt veſtra actio. Rimin. Iun. *conſ.*110. *num.*15.16. Burſat. *conſ.*337. *num.*4.
23 Surd. *conſ.*448. *num.*32. neque ſcriptura teſtamenti vos comprehendit. Bald. *conſ.*232. *num.*2. *lib.*5. etenim qui ſe prætendit vocatum ex teſtamento, id coniecturis claris, efficacibus, & neceſſariis docere debet. Dec. *conſ.*287. *n.*9.
24 Pariſ. *conſ.*87. *num.*18. *in ſecundo.* Ceph. *conſ.*46. *num.*19. Surd. *conſ.*559. *num.*3. in dubio enim fideicommiſſum non extare pronunciandum eſt. Crauet. *conſ.*180. *num.*4. Alba *conſ.*31. *num.*9. Ceph. *conſ.*477. *num.*22. latè Rim. Iun. *conſ.*42. *num.*118. Honded. *conſ.*56. *num.*36. & ratio eſt, quia inductio fideicommiſſi eſt odioſa, & ſtricti iuris, & ideò
25 non præſumitur. Crott. *conſ.*313. *num.*17. Cephal. *conſil.*477. *num.*26. Menoch. *conſ.*393. *num.*55. Surd. *conſ.*236. *num.*51. concludo igitur nullum extare fideicommiſſum, reoſque eſſe abſoluendos. Et ita, &c.

CAPVT CI.

EPITOME.

Obligatio Cameralis quando efficiat, vt clericus pro debito ciuili poſſit carcerari, vel excommunicari.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non tenetur, niſi in quantum facere poteſt.*
2 *Clericus pro debito ciuili non poteſt carcerari, vel excommunicari.*
3 *Clerici quomodo conſtringantur ad ſoluenda debita ciuilia.*
4 *Clericus non compellitur bonis cedere.*
5 *Clericus non poteſt carcerari etiam pro executione contractus iurati, aut ſententiarum conformium.*
6 *Clericus non poteſt renunciare beneficio capitis* Odoardus.
7 *Clericus minorum ordinum an gaudeat beneficio capitis* Odoardus.
8 *Obligatus in forma Cameræ an poſſit carcerari.*
9 *Obligatio Cameralis habet executionem paratam, & quas exceptiones admittat.*
10 *Clerici obligati in forma cameræ an poſſint excommunicari, & carcerari.*
11 *Obligationis Cameralis practica.*
12 *Clericus obligatus in forma Cameræ ſi efficiatur periurus, poteſt carcerari.*
13 *Iuramentum in contractu an efficiat, vt quis carcerari poſſit.*
14 *Clericus carceratus manet in carceribus donec diſputetur, an ſit carcerandus.*
15 *Captura dum diſputatur, an ſit valida, vel fienda, quid agendum.*
16 *Epiſcopus an poſſit carcerare vigore obligationis Cameralis.*
17 *Obligatio Cameralis facta coram Ordinario quid valeat.*
18 *Obligationis Cameralis quis ſit executor.*
19 *Clerici abſtineant ab obligatione Camerali.*
20 *Cameralis obligationis tres ſunt Iudices.*
21 *Cameralis obligatio non extenſa non valet.*
22 *Excommunicatio vigore Cameralis obligationis non fertur, niſi in ſubſidium.*
23 *Obligatione Camerali ſtante an recipiantur cenſuræ.*
24 *Inops, & pauper an excommunicetur vi obligationis Cameralis.*
25 *Excommunicatio non fertur contra debitorem ante moram, & culpam.*
26 *Sequeſtrum impedit effectum obligationis Cameralis.*
27 *Obligatio Cameralis eliditur per exceptionem non implementi.*
28 *Obligatio Cameralis an ſit executiua extra ſtatum Eccleſiæ.*
29 *Ordinarius an poſſit procedere ad cenſuras ſtante obligatione Camerali.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

CVm adhuc durarent aliquæ contagionis reliquiæ, euenit caſus, quòd cùm R.D. Ioannes Maria Marammotus vti conductor quarumdam poſſeſſionum perſonæ Illuſtriſſimæ eſſet obligatus ad ſoluendos affictus in forma Cameræ Apoſtolicæ, multoties fuit petitum, vt carceraretur, & poſtquam ſe abſentauit, vt excommunicaretur eo quod non ſoluiſſet, nec ad ſoluendum ſe pararet; & cùm quæſitum fuiſſet, quid iuris, ego cenſui horum neutri fore locum, quia Marammotus eſt Sacerdos, qui non tenetur, niſi in quantum facere poteſt; etenim clericus pro cauſa ciuili, & pro debitis perſonalibus regulariter conueniri non poteſt, niſi in quantum facere poteſt, & 1
idcircò non poteſt carcerari, ſeu perſonaliter detineri, aut cenſuris adſtringi, ad textum *in c. peruenit, de fideiuſ.* & *in cap. Odoardus*, vbi Hoſt. Ioan. Andr. & Henric. *de ſolution.* clarè Couar. *var. reſol. lib.*2. *cap.*1. *num.*9. Farinac. *in* 2
*prax. quaſt.*27. *num.*65. 66.67.98. latè Graſſ. *de eff. cleric. effect.*7. *num.*1. Beller. *diſquiſ. cler. part.*1. *tit. de cler. debit.* §.1. *num.*1.5. Theſaur. *for. Eccleſ. cap.*11. *num.*12.13. qui omnes concludunt, quod clerici pro ſoluendis debitis coguntur per ſequeſtrationem fructuum beneficiorum, vel diſtractionem bonorum patrimonialium, vel ab eis exigitur 3
cautio iuratoria de ſoluendo, vbi peruenerint ad pinguiorem fortunam, nec bonis cedere compelluntur. Farinac. *d. quaſt.*27. *num.*65. & *ſeq.* Ricc. *in prax. reſol.*244. 4
*num.*1. vbi cæteros allegat.

Et

Et hæc vera sunt,& procedunt,etiamsi agatur de contractu iurato, vel de executione rei iudicatæ, aut trium sententiarum conformium, adhuc enim clericus gaudet
5 beneficio capitis *Odoardus*, & pro debito ciuili non potest carcerari,aut censurari: sic tenet Couar. *d.lib.2. c.1. sub num.9.* sentit Farin.*d.quæst.27.num.70.* pulchrè Prax. Neap.*cap.3.num.13. in magnis.* Ricc. *resol.249. n.2.& resol.254.num.3.vers.cæterùm.*Bellet.*disq.cler.tit.de debit.§.1. num.2.*Thesaur.*for. Eccl.d.cap.11.num.13.vers.addo.*Graff. *d.eff.7.num.25.* vbi tamen inquit aliud esse, si clericus iurauit soluere debitum integrè, vel cum alia dictione diminutionem tollente, quod tamen non admitto, quia
6 huic priuilegio renunciari non potest, maximè verbis generalibus,& tacitis.Bellet.*d.§.1.num.2.3.32.* Ricc.*d.resol.252.num.2. vers cæterùm.* Prax.Neap. *d.cap.3.n.4.*quia est totius ordinis clericalis.

Et licèt Couar.*d.lib.2. cap.1. num.9.* putet solùm clericum beneficiatum, aut sacris initiatum gaudere beneficio dicti capitis *Odoardus*, non autem eos, qui tantùm
7 minoribus sunt insigniti, & eum sequatur Farin. *d.q.27. num.69.* tamen verius est, & receptius, quod etiam clericus minorum ordinum gaudeat eodem priuilegio,dummodo incedat in habitu, & tonsura, & inseruiat Ecclesiæ, quia hoc fuit concessum vniuerso ordini clericali, & appellatione clericorum veniunt etiam isti: sic tenent verius Bellet. *d.tit.de cler. deb.§ 1. num.5.* Prax. Archiep.*d.cap.3.num.3.*Gratian.*disc.for.222. num.29.* Graff. *d.eff.7.num.4.*

Hæc autem de plano videntur procedere, vbi iuramento non accedit obligatio Cameralis: verùm si clericus obligetur ad soluendum in forma Cameræ Apostolicæ, an tunc valeat carcerari, vel excommunicari, antequam excutiatur,vel etiamsi inops sit, aut diues, res val-
8 de controuersa est; multi enim censuerunt hunc clericum sic obligatum priuari beneficio capitis *Odoardus*, quia obligatio Cameralis habet executionem paratam, & non admittit aliquam exceptionem, nisi falsitatis,so-
9 lutionis,& pacti de non petendo. Ita Gomez *in compend. vtriusque signat.col.vlt* Gallesi.*in tract.de oblig.Cameral.p.1. quæst.2.num.8.10.*Intrigl.*sing.78.num.3. lib.1.* Farinac. *in prax.d.quæst.27.n.70.in fin.*Prax Neap. *d.cap.3.n.16.in fin.* Zacchias *ad Gallesi. quæst.15. num.9.* Scacc. *in prax. lib.1. cap.62.num.17. in fin.* Bellet. *disq.cler.tit.de cler. debit.§.2. num.7.*Thesaur.*for.Eccl.cap.11.num.14.* vbi admonet clericos, ne se obligent in forma Cameræ Apostolicæ,quia tunc poterunt opponere tantum prædictas exceptiones, & poterunt excommunicari sicut laici, & non poterunt excarcerari, nisi ex Pontificis gratia speciali, constito summariè de paupertate.

Verùm alij censuerunt verius, & receptius esse, quod clerici etiam obligati in forma Cameræ nequeant carcerari, aut excommunicari, quia hoc beneficium est inductum in fauorem totius ordinis clericalis, cui renunciari
10 non potest: ita Couar. *d.lib.2.cap.1.sub num 9.* Ferret. *cons.254.num.14.lib.2.* Rubin. *cons.21.* Artman. *consil.63.* Mereuna *cons.22.* Brun.à Sole *in compend. resolut. propos. iur.verb.clericus,*Maur.Burg. *in tract. de laudim. lib.3. inspect.19.num 4.5.* Zanch. *in tract. de priuileg. Eccles.priu. 114.num.11.* Monald. *cons.18. num.5. lib.2. & cons.124. num.4.lib.1.* Ioan. Segura de Auiles *in direct. iud. Eccles. part.2.cap.13.num.17.* Gasp. Beat. *in tract. de inop. debit. cap.17.num.9 in 3.tom.tract.diuers.part.2.* Ricc. *in prax. resol.252. num.2. vers. cæterùm*, vbi quod ita seruatur in praxi. Carol.de Graff. *de eff. cler. effect.7. num.12.* vbi testatur de magis communi, & magis vera sententia.

Hinc redditur valde dubia huiusmodi quæstio, & non potest negari, quin hæc secunda opinio sit communis, licèt habeat auctores minùs classicos; sed puto primam esse etiam communem, & vsu magis receptam in Curia Romana, & eam veriorem puto, declaratam tamen vt inferiùs; practicatur enim quòd vigore talis obligatio-
11 nis Cameralis clerici carcerantur, & excommunicantur. Farin.*d.quæst.27.num.70.in fin.* Prax. Neap.*d.cap.3.n.16. in fin.*pulchrè Zacchias *ad Gallesi. de oblig. Cam. quæst.15. n.9.*Thesaur.*d.cap.11.n.14.* qui reddunt rationes;& multò magis poterit clericus carcerari, si erit periurus; iam enim incipitur agi de crimine ciuiliter, & tunc poterit etiam Episcopus, & quilibet ordinarius deuenire ad capturam, vel censuras, *cap. hoc videtur 22.quæst.5.* Couar. 12
d cap.1. num.9. vers. quoties. Bellet. *d.tit. de cler.deb. §.2. num.10.*Prax.Neap.*d.cap 3 num.16. vers. poterit*: & licèt dictum sit, quod etiam in contractu iurato adhuc liceat allegare beneficium dicti capitis *Odoardus*, hoc tamen 13
non pugnat cum prædictis, quia illud intelligitur antequam quis incurrat periurium,potest enim petere habilitationem à iuramento, qua obtenta gaudebit priuilegio. Verùm si priùs efficiatur periurus,tunc non euitabit carcerationem volente creditore.Carol.de Graff.*d.eff.7.n.22.* vbi distinguit, & ratiocinatur.

Et hæc adeò vera sunt, quod postquam clericus est carceratus,si incipiat disputari, an potuerit iure arrestari, adhuc manere debeat in carceribus, donec articulus di- 14
sputatur. Host.*in d.c.Odoardus,num 45.*Prax.Neap. *d.c.3. sub num.17.* Bellet. *d.tit.de cler.debit. §.1.n.31.* quod procedit semper vbi tractatur, an valida sit captura. Verùm si antequam carceretur, oriatur dubium,an sit locus carcerationi, tunc interim non debet carcerari. Gratian. *disc.222. numero 41.* Carol.de Graff. *d.effect.7. numer.16. 17.18.* 15

Posita autem pro vera illa opinione,quod clericus vigore talis obligationis possit carcerari, & excommunicari,insurgit dubium,an id etiam fieri possit coram Episcopo, vel alio clerici ordinario, vel solùm ab Auditore Cameræ Apostolicæ; & sanè ab vtroque fieri posse commodè, si aliàs sit iudex clerici competens,sentire videtur Gallesi. *de form.Cam.oblig p.2.q.3.n.3.* Scacc. *in prax.lib.1. cap.12.n.9.10.11.* 16

Sed cùm iste bonus auctor, & in hac materia singularis multa eximia dixerit, hîc tamen ex suo capite loquens, nihil enim allegat, non recipitur,& censeo verius esse,& receptius,quod obligatio in forma Cameræ facta coram Episcopo, vel eius Vicario non habeat effectum 17
executiuum sine brachio A. C. sed poterit creditor ea vti, ac si esset alia obligatio solita fieri in partibus iuxta consuetudinem regionis: ita Prax.Archiep. *cap.117. nu*- 18
mer.4.& per totum. Nam solus Auditor Cameræ iuxta suas facultates poterit carcerare,& excommunicare clericos, & laicos sic obligatos, & nullus alius ferre poterit censuras, quia ipse priuatiuè quoad alios est solus Iudex competens,& executor Cameralis obligationis, & quidquid alij Iudices attentauerint, erit irritum, & inane. Prax.Archiep *d.cap.117. numer.1.* Zacchias *ad Gallesi. de oblig.cam.quæst.12.num.1. & priùs quæst.2.num.23.* Rota Rom. penes dictum Zacch. *in add.ad Gallesi. decis.1.n.19. & decis.56.n.9.& decis.75. num.1. & decis.120. num.6.7.* Marchesan.*de commiss.appellat.in caus.cam.oblig.part.1.§.1. num.12 fol.693.& num.241.fol.719.* & hoc sentire videtur Thesaur.*for.Eccles.d.cap.11.num.14.* dum monet clericos, vt in Curia Romana abstineant ab obligatione Camerali, ob multa pericula, quibus se exponunt; quasi sentiat, quòd extra Curiam Romanam non erit adeò timendum de hac obligatione. Solus igitur A.C. est executor obligationis Cameralis,& cum eo tantùm concurrunt Vicarius Pontificis, & forum Capitolinum, ita vt 19
sit locus præuentioni.Marchesi.*d.tract.part.1.§.1.num.16. fol.693.* & hoc modo possunt concordari illæ discrepantes sententiæ, vt vna procedat in Curia Romana, altera verò extra illam, quidquid dicant Gallesius,& Scaccia. 20

Accedat in casu nostro, quòd forma Cameralis obligationis non fuit extensa, neque Marammoto intimata cum extensione; & tamen certum est,quòd si contractus sit rogatus extra tribunal A.C. necesse est fieri extensionem illius obligationis,alioquin nulliter proceditur: ita 21

poſt Galleſ. *de oblig. Cam. part.3.ſub rubr.de proceſſu ipſo, num.9.* Rota cenſuit penes Marcheſ. *de comm. appell. ab oblig. Cam. part.1. §.1.n.*120.121.& *deciſ.21.num.3. fol.744.* & *deciſ.27. numer.3. fol.*753. & *deciſ.29. numer.1. fol.*755. Ergo hic nulliter proceditur ad cenſuras, vbi quis etiam potuit ignorare vim tantæ obligationis, quæ ſibi fuit ignota, & non fuit certioratus de eius importantia.

Prætereà excommunicatio vigore Cameralis obligationis non fertur contra aliquem, niſi (vt fertur) cum grano ſalis, & in ſubſidium, quando non poteſt contra
22 debitorem fieri executio realis, nec perſonalis; quia vſus cenſurarum hodie permittitur tantùm in ſubſidium, ex Concil. Trid. *ſeſſ.25.cap.3.de refor.* & ex conſtitutione Pij V. Ita Prax. Neap. *d. cap.*117. *num.*4. & clariùs Tibur. Saluſt. *in pract. iudic. Aud. Cam. lib.4. de formula oblig.Camer. quæ eſt in vſu, verſ. aduerte etiam, fol.*492. Scacc. *in prax. de iudic.cauſ. ciuil. & crim. lib.1. cap.*32. *num.*32. & apertè cenſuit Rota *in vna Tarracon. Archidiaconatus, ſeu executionis Breuis, 24. Nouembris* 1603. *coram R.P.D.Iuſto,* vt penes Marcheſan. *de commiſſ. cappell. ab exequut. Breuis, & litterarum Apoſt. part.1.cap.1. deciſ.1.num.2.fol.*336. vbi in verbis Rota inquit, Et hinc factum fuit, quod in obligationibus in forma Cameræ non ſuſcipiuntur ampliùs cenſuræ, ſed earum loco præ-
23 ſtatur conſenſus mandato executo ex reformatione Pij V. hìc autem nondum conſtat, quòd non poſſit fieri aliqua executio realis, aut perſonalis: ergo non eſt locus cenſuris.

Sed eſto etiam, quod dictus Marammotus ſit inops, & decoctus, adhuc non poteſt excommunicari, quia vigore Cameralis obligationis non fertur excommunica-
24 tio contra pauperem, & impotentem ad ſoluendum, ex Abb. *in cap.Odoardus. num.9. de ſolution.* Galleſ. *in ſumma reliqua de proceſſu, ſub num.49.quæſt.5.* pulchrè Tiber. Saluſt. *in d.pract. iudic. lib.1. cap.33. num.2.* quod tamen intellige in Curiis Ordinariorum, & ex æquitate etiam in Curia Auditoris Cameræ, quia de rigore ſecundùm conſtitutionem Gregorij XIV. vigeſimam ſextam obligatis in forma Cameræ nullo modo proſunt caput *Odoardus*, & caput *peruenit*, aut moratoriæ dilationes per quoſcumque decretæ, quia his non attentis hæc obligatio Cameralis debitæ executioni demandatur: ita Zacchias *ad Galleſ. quæſt.19. num.6.* hoc tamen certum eſt, quòd ſententia excommunicationis contra debitorem non poteſt fulminari ante culpam, & moram, *cap. Roma-*
25 *na, §.caueant, de ſent.excommunicat.in 6.* Couar. *in cap. alma mater, part.1.§.10.num.4.* Rota penes Marcheſ. *d. deciſ.1. num.1.fol.*336. hic autem conſtat de lapſu temporis, non tamen de culpa: ergo, &c.

Denique cùm locator fecerit omnes fructus ſequeſtrare, adeò vt conductor non poſſet liberè de illis diſponere, videtur, quod non ſit locus cenſuris, quia per ſe-
26 queſtrum videtur legitimè impeditus: ita Galleſ. *de oblig. Cam.quæſt.19.num.3.* Cartoc. *de ſequeſtr. part.3. quæſt.10. num.1.* Zacch. *ad Galleſ.d.quæſt.19. num.7.* vbi inquit ita Rotam cenſuiſſe. Et ſanè cùm locator teneatur patientiam præſtare, dum ſequeſtrat fructus, videtur pro parte ſua contractum non implere; & propterea certum eſt, quod obligationem Cameralem elidit exceptio non im-
27 plementi ex parte agentis, quia ille priùs implere debet, qui agit. Galleſ. *d.tract.quæſt.17. num.7.* & ibi Zacchias *num.47.* & Rota apud eundem Zacch. *deciſ.113. num.15. deciſ.116. num.1. deciſ.139. num.2. deciſ.145. numer.1. deciſ.148. num.11.* Marcheſ. *d.tract.de commiſſ. app. ab oblig. Camer.part.1. §.1. num.91.92.93. fol.701.* & *deciſ.4. n.2. fol.*723. penes eundem. Verùm quia non fuit certum, an dictum ſequeſtrum fuerit factum ex culpa locatoris, vel potiùs conductoris fructus dilapidantis, & facti deterioris conditionis, ideò ſuper hoc multum firmaui, ſed quia multa concurrebant, quæ à cenſuris eſſe abſtinendum me ſuadebant, cenſui dictum conductorem non eſſe excommunicandum ex hactenus deductis, niſi meliora adducantur iura, & rationes, quia ſemper paratus ſum ad audiendam veritatem, & ad faciendam iuſtitiam.

Non tamen ex prædictis cenſeas negatum fuiſſe, quod ſtante obligatione Camerali non poſſit procedi executiuè extra ſtatum Eccleſiaſticum, quia id nolui dicere, quoniam verum eſt, quod inſtrumentum in forma Cameræ
28 confectum in Vrbe, vel alibi habet executionem paratam etiam extra ſtatum Eccleſiaſticum, vt ſuper eo executiuè procedatur, ſaltem ex contrahentium pacto, & tacita conuentione, vt inquit Sigiſm. Scacc. *in prax. de
29 iudic.cauſ.ciuil. & crim. cap.62. num.20.* & ſi procedatur ad cenſuras extra Curiam Romanam, non poteſt procedi contra clericum, vel laicum, niſi per proprium Epiſcopum, vel eius vicarium, vt de communi teſtatur Scacc. *in d.prax.cap.22.num.10.11.* ſed volui dicere, quod in Curiis Ordinariorum non proceditur eadem via executiua, qua facit Auditor Cameræ, quia ipſe habet ſpeciales facultates à Pontifice, quas non habent Epiſcopi, & Ordinarij, qui idcircò contra impotentem, & inopem, ſi de paupertate conſtet, non fulminant cenſuras, ex Galleſ. *d.loco, num.49.* Tiber. Saluſt. *d. cap.33. num.2.* Prax. Archiepiſc. *d.cap.117. num.4.* fit enim interpretatio huiuſmodi obligationis iuxta ſtylum fori in modo procedendi; & ſi aliter intelligamus prædictas auctoritates Galleſij, & Scacciæ, non ſubſiſtunt, & verius eſſe puto, quod alij ſenſerunt, vt vidimus, & ſic procedetur quidem executiuè extra Curiam Romanam, ſed eo modo, quo ſolet fieri in obligationibus executiuis in partibus fieri ſolitis, non autem prout ſolet facere Auditor Cameræ Apoſtolicæ: & propterea hìc ad cenſuras, vel carcerationem non fuit deuentum; immò cùm cauſa fuiſſet deuoluta ad ipſum Auditorem Cameræ, ille quoque abſtinuit à cenſuris, & captura perſonæ ex cauſis ſibi benè viſis.

CAPVT CII.

EPITOME.

Si minor velit trahere cauſam ad Principem, & conſanguineus petat fieri compromiſſum ad formam ſtatuti, quis præferatur, & potiùs audiendus ſit.

SVMMARIVM.

1 *Statutum Mutinæ de compromiſſis ſeruandum eſt.*
2 *Statutum de compromiſſis ſeruandum eſt.*
3 *Compromiſſi ſtatutum ligat etiam pupillos, & minores.*
4 *Filiusfamilias ligatur ſtatuto de compromiſſis.*
5 *Compromittere cogitur etiam priuilegiatus, ſtante ſtatuto.*
6 *Minores, & pupilli poſſunt trahere cauſas ad tribunal Principis.*
7 *Legi vnicæ,* C.quand.Imper.inter pup. & vid. *non cenſetur derogatum, niſi id in ſpecie dicatur.*
8 *Pupillus, & minor diues an gaudeat priuilegio miſerabilium perſonarum.*
9 *Diuitiæ in pupillo non tollunt eius priuilegium.*
10 *Pupillus non eſt, qui viuit ſub patria poteſtate, & non gaudet beneficio pupillorum.*
11 *Pupillus, qui habet patrem, non poteſt trahere cauſam ad Principem.*
12 *Filiusfamilias non poteſt facere actus iudiciales.*
13 *Lex vnica,* C. quando Imper. *non habet locum in filiofamilias.*
14 *Pater præſumitur diligere plus filium, quàm ſeipſum.*
15 *Deputatio iudicum inducit derogationem iuris in contrarium.*

16 *Vn*

16 *Vno concesso omnia censentur concessa, per qua deuenitur ad illud.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

CAusa, quæ proponitur ventilanda inter Consortes de Coccapanis, non est committenda Illustrissimo Consilio Iustitiæ, vigore legis vnicæ, *C. quand. Imper. inter pupil. & vid.* sed est compromittenda arbitris eligendis iuxta formam Statuti Mutinæ *rubr.* 103. *lib.* 2. *ver-*
1 *sic. & quia magis*, quo astringuntur coniuncti vsque ad quartum gradum ad compromittendum, altera parte instante; & cùm habeamus casum statuti, nihil vlteriùs est quærendum, *l. Ancilla, C. de furtis.* Quia prius seruandum est statutum, quàm recurratur ad ius ciuile, *§. ius autem, Inst. de iur. nat.*

Etenim statutū de compromissis faciendis non solùm valet, sed etiam est fauorabile ad tollendas lites inter af-
2 fines. Camil. Borel. *de comprom.* §. 1. *glos.* 1. *numer.* 18. 19. *cum seq.* Carpan. *ad stat. Mediol. capit.* 115. *num.* 3. *part.* 1. vbi multos allegat. Et propterea dictum statutum de causis compromittendis ligat, & comprehendit etiam pupillos, & minores, ad textum *in l. fine herede, §. Lu-*
3 *cius, ff. de admin. tut.* Bald. *cons.* 133. *vers.* 5. *lib.* 3. Marant. *in specul. part.* 6. *princ* 2. *part. ind.* 2. *act. de comprom. num.* 8. Blanc. *de comprom. quæst.* 3. *princ. num* 39. *versic. pro alia parte*, vbi disputat ad partes, & respondet contrariis. Borel. *de comprom.* §. 1. *glos.* 3. *num.* 53. Carpan. *ad stat. Mediol. cap.* 115. *num.* 71. *part.* 1. latè Scacc. *in prax. iud. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 517. *vsque ad num.* 530. vbi tollit omnia contraria. Cyriac. *controuers.* 389. *num.* 27. *lib.* 2. adeò vt eodem statuto comprehendatur etiam filiusfamilias, siue sub patris potestate existat, siue emancipatus sit. Carpan *d. cap.* 115.
4 *num.* 69. 70 & 91. *part.* 1.

Non obstat minor ætas petentis commissionem, eo quòd sit priuilegiatus à dicta lege vnica, quia statutum de compromissis ligat etiam in causis priuilegiatis. Lancell.
5 *de attent. part.* 3. *princ. capit.* 24. *quæstione* 25. *numer.* 21 22. Carpan. *ad statut. Mediolanens. d. capitul.* 115. *numer.* 14. *part.* 1.

Et propterea non nocet dicta lex vnica, *C. quand. Imper.* quæ tribuit pupillo, & miserabilibus personis priuilegium trahendi suos aduersarios ad Tribunal Princi-
6 pis, & est fauorabilis, cui non censetur derogatum, nisi specialiter dicatur. Cyn. Ang. Fulg. & Castrens. *in d. l. vnic.* Franch. *decis.* 192. *num.* 6. 15. 17. Thesaur. *decis.* 177.
7 *num.* 9. Marches. *de commiss. part.* 2 §. 2. *num.* 12. 13. Gratian. *discept.* 182. *num.* 10.

Quia primò dicere possim dictam legem non habere locum in pupillo, vel minore diuite, quia tunc non est
8 miserabilis persona. Innoc. *in capit. significantibus*, vbi Imol. *de off. deleg.* Alex. *cons.* 121. *num.* 14. *lib.* 1. Ruin. *in leg. prima*, *num.* 96. vbi Socin. Iun. *num.* 189. *ff. solut. matrimon.* Ias. *in l. Titio textores*, *num.* 6. *de leg. primo*
9 Bero. *cons.* 74. *num.* 20 *lib.* 3. Mascard. *de probat. concl* 1064. *numer.* 3. Marth. *voto* 209. *num.* 5. qui in terminis loquitur.

Verùm quia meliùs alij senserunt dictum priuilegium procedere etiam in pupillo diuite, Rol. *cons.* 76. *num.* 45. *lib.* 1. Masc. *d. conclus.* 164. *n.* 4. Menoch. *de arb. ind. cas.* 66. *num.* 5. 11. Giurb. *decis. ciu.* 82. *num.* 8. ideò verius dico,
10 quod priuilegium dictæ legis vnicæ non competit aduersario nostro, quia propriè non est pupillus, neque minor, cùm pupillus ille dicatur, qui est sine patre, ad textum
11 *in leg. pupillus, ff. de verb. signif.* Et ideò ille, qui habet patrem, & est sub eius potestate, non gaudet dicto beneficio, nec comprehenditur *in d. l. vnic. C. quand. Imper.* vt ibidem dicit pulchrè glossa *in verb. contra pupil.* & sentit Castr. *in rub. C. eod. tit.* Couar. *pract. quæstionum cap.* 6. *numer.* 2. *vers. Nos*, ac pulchrè Franch. *d. decis.* 100. *num.* 15. 16. & 17 vbi in pupillo masculo id admittit sine dubio, quia patre existente pupillus, vel minor non potest facere actus iudiciales, sed omnia sunt facienda per patrem vti legitimum administratorem, de quo lex satis 12
confidit.

Vnde nostro aduersario non prodest beneficium dictæ legis, quia ad hoc vt quis gaudeat illius priuilegio, debet carere saltem patre Gratian. *discept.* 182. *num.* 1. *in fine*, & 13
sic ei non conueniunt verba, neque etiam mens, & ratio dictæ legis vnicæ, quæ miserationis gratiâ pupillos ita priuilegiauit, quia gubernantur à tutoribus, qui plerumque in eorum officio delinquunt, vt post Menoch. *de arbitr. iud. cas.* 66. *in add. num.* 9. inquit Gratian. *d. discept.* 182. *num.* 2. sed aduersarius non à tutore, sed à patre gubernari debet, qui præsumitur plus diligere filium quàm seipsum, ad textum *in l. isti quidem*, §. *Hæc qua, verb. magis*, vbi glos. *ff. quod met. causa*, § *finali, de nox act.* Ergo 14
lex prædicta non potest sortiri effectum in filiosfamilias, qui est sub potestate patris.

Cùm igitur aduersarius noster non fruatur beneficio dictæ legis vnicæ, nihil est, quod respondeamus iis, quæ adducuntur in contrarium, & præcipuè dum dicitur esse necessariam dictæ legis vnicæ specialem derogationem, tamen ex abundanti dico statutum satis specialiter derogasse, cùm attinentibus certos deputauit Iudices, scilicet arbitros compromissarios, quia tunc comprehenduntur etiam priuilegiati: ita respondet Gratian. 15
d. discept. 182. *num.* 14. 15. 16. Marchesan. *de commiss. auoc. caus. part.* 2. §. 2. *num.* 102. & censuit Rot. *in vna Bononiensi*, 12. *Maij* 1594. de qua Zacch. *ad Galesi. de oblig. Cam. decis.* 93. *num.* 6. 7. vbi ponunt multa similia. Etenim si minor, & pupillus comprehenduntur in statuto, & cogi possunt ad compromittendum, necessarium est, quod non possunt recurrere ad dictam legem vnicā, quia hæc non se compatiuntur, alioquin statutum posset facilè eludi; etenim id esset absurdum, & vt effectum habeat, censendum est derogasse aliis remediis, quia vno concesso, omnia videndentur concessa, per quæ deuenitur ad illud, *l.* 1. *ff. de iurisd. omn. iud.* §. *licet*, *in fine*, *Inst. quibus ex causis mai.* Lud. Sacc. *consil.* 145. *n.* 16. *lib.* 2.

Non obstat, quod statutum loquatur de causis coram aliquo Magistratu communi mutinæ motis; hæc autem causa non ventiletur coram simili magistratu, seu Principe; nam sufficit nobis, quod aduersarius non habeat priuilegium trahendi causam ad Principem, quia non vtitur iure pupilli, vel minoris, sed iure filiifamilias existentis sub potestate patris, qui non habet aliquod priuilegium, vt visum est.

Deinde respondeo, quòd hæc causa primogenituræ fuit introducta coram Prætore Carpi, sub cuius iurisdictione sunt bona controuersa, & pars vtraque petiit tenutam, vt ex actis illius fori, & sic ab initio non fuit introducta coram Principe, sed coram Prætore.

Verùm si dicatur, quòd Prætor Carpi non est magistratus communis Mutinæ, & sic hic locum habere non posse statutum Mutinense; respondebo, quod si ratione loci iudicij, vel bonorum placet recurrere ad statuta illius terræ, idem est dicendum, quia in dicta terra adest statutum Carpi *lib.* 2 *rub.* 31. quod astringit similiter coniunctos ad compromittendum.

Non ergo compromissum potest euitari, quia statutum in primis est seruandum, *l. omnes populi, de iust. & iur.* & quia aduersarius non est priuilegiatus vt causam possit trahere ad tribunal Principis, vt vidimus. Et ita iuris esse censeo, saluo, &c.

CAPVT CIII.

EPITOME.

Eccleſiæ, & clerici an teneantur ad gabellas, & collectas pro bonis poſt collectas impoſitas ad eos peruentis, & quomodo ſint cogendi ad eas ſoluendas.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia, & clerici ſunt exempti à gabellis, & collectis iure diuino.*
2 *Clerici ſunt exempti ab omnibus oneribus ordinariis, & extraordinariis.*
3 *Clerici etiam pro bonis patrimonialibus ſunt exempti.*
4 *Laici exigentes onera à clericis ſunt excommunicati.*
5 *Onera extraordinaria non imponuntur clericis.*
6 *Eccleſia tenetur ad collectas pro bonis in æſtimo deſcriptis.*
7 *Clerici non tenentur ad onera etiam prius eorum bonis impoſita.*
8 *Bona Eccleſiarum, & clericorum ſunt exempta.*
9 *Bona Eccleſiarum, quæ transſeunt ad laicos, perdunt exemptionem.*
10 *Immunitas conceditur bonis etiam per clericos, vel Eccleſias.*
11 *Bona Eccleſiæ cenſentur deleta de libro æſtimi.*
12 *Æſtimi bona ſunt obligata pro collectis.*
13 *Collectas quando teneatur ſoluere Eccleſia.*
14 *Bartoli ſententia improbatur.*
15 *Collectarum impoſitionis tempus attenditur.*
16 *Collectas an ſoluere debeant clerici pro bonis acquirendis.*
17 *Eccleſia non tenetur ad onera incerta, etiam prius impoſita, contra Bartolum.*
18 *Clerici nunquam tenentur ad collectam, quæ creſcit, & decreſcit.*
19 *Priuilegiata efficitur res, quæ peruenit ad priuilegiatum.*
20 *Bona clericorum nunquam ſunt tributaria.*
21 *Eccleſia tenetur ad onera certa prius bonis eius impoſita.*
22 *Mutatione perſonæ mutatur conditio rei.*
23 *Italia eſt Princeps Prouinciarum.*
24 *Tributum non eſt in Italia.*
25 *Collecta quando transſeat ad Eccleſias, & clericos.*
26 *Clerici non tenentur ad ſalarium Prætoris, & Medici.*
27 *Eccleſiæ ſolum, vbi fundatur, debet eſſe liberum.*
28 *Eccleſia non debet ædificari in ſolo obnoxio.*
29 *Clerici non poſſunt cogi ad collectas ſoluendas, niſi per iudicem Eccleſiaſticum.*
30 *Collecta in quo foro exigatur à clericis.*
31 *Laici non poſſunt imponere onera Eccleſiaſticis, nec eorum bonis.*
32 *Clerici vt poſſint cogi ad onera laicorum, quæ requirantur.*
33 *Clerici contribuere non tenentur, niſi in caſu neceſſitatis.*
34 *Eccleſiaſtici concurrunt ad onera, vbi facultates laicorum non ſufficiunt.*
35 *Clerici, & Epiſcopi conſenſus requiritur ad ſubeundum onera laicorum.*
36 *Onera laicorum non poſſunt ſubire clerici, niſi conſulto ſummo Pontifice.*
37 *Eccleſiaſtici non coguntur ad onera laicorum, niſi per iudicem Eccleſiaſticum.*
38 *Bona oneribus grauata ſic transſeunt ad Eccleſiaſticos.*
39 *Onera realia transſeunt ad quemcumque poſſeſſorem.*
40 *Impoſitio per æs, & libram ad quos transſeat.*
41 *Collecta perſonales pro rebus quibus imponantur.*
42 *Clericis non imponuntur onera perſonalia.*
43 *Onera variabilia non ſubeunt clerici.*
44 *Bona Eccleſiaſticorum ſunt immunia à quibuſcumque oneribus.*
45 *Pedagia noua imponentes excommunicantur.*
46 *Tributum non ſoluitur de bonis Eccleſiæ.*
47 *Immunitas bonorum Eccleſiæ eſt de iure diuino.*
48 *Sacerdotes etiam apud Ethnicos fuerunt immunes.*
49 *Eccleſia vti ſponſa Chriſti eſt immunis.*
50 *Bona tradita Eccleſiis eximuntur à dominio laicorum.*
51 *Clericorum bona patrimonialia ſunt immunia.*
52 *Clerici ſolebant ſoluere tributum.*
53 *Exemptionem Eccleſiis, & clericis quis conceſſerit.*
54 *Reſtituere in priſtinum quid ſit.*
55 *Reintegratio retrotrahenda eſt.*
56 *Decimæ, & oblationes ſemper ſunt immunes.*
57 *Eccleſiarum ſitus ſemper eſt immunis.*
58 *Immunitas Eccleſiarum non poteſt tolli per quamcumque cautelam.*
59 *Onera à laicis impoſita quando transſeunt ad Eccleſiaſticorum bona.*
60 *Bartolus damnatur à Rota Romana.*
61 *Tributaria quando dicatur res effecta.*
62 *Clerici, & Eccleſia quando teneantur ad onera à laicis impoſita.*
63 *Collectas quomodo teneantur ſoluere bona Eccleſiæ.*
64 *Deſcriptio bonorum in cataſtro quid operetur.*
65 *Solutio collectarum quomodo præiudicet ſoluenti.*
66 *Onera ſoluens non præiudicat ſucceſſori.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

PLerumque contingit dubitare, an bona Eccleſiarum teneantur ad onera, & collectas, ſiue ordinarias, ſiue extraordinarias, & an clerici pro bonis Eccleſiæ, vel propriis poſſint ad talia munera, & impoſitiones, & gabellas adſtringi; & ego ſæpe habui in facto, maximè contra Communitates caſtrorum, & villam, quæ vtplurimùm Eccleſiaſticos odiſſe ſolent, & eorum fortunæ inuidere: & ſemper dixi apud Catholicos receptam eſſe omnium ſententiam, quòd Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ non ſolùm pro bonis Eccleſiarum, ſed etiam patrimoniorum ſunt immunes à quibuſcumque oneribus, gabellis, collectis, & aliis impoſitionibus realibus, perſonalibus, & mixtis, non ſolùm iure humano, ſed etiam diuino, adeò vt ſtatutum aliter diſponens ſit in- 1
ualidum, vt probatur in ſacra Geneſi, *capit.* 47. & *Num. capit.* 7. *Eſdr. libr.* 1. *capit.* 7. & eſt textus *in leg. placet*, *C. de ſacroſ. Eccleſ. leg. Presbyteros*, & *leg. omnes*, §. *priuilegiis*, *C. de Epiſc. & cler.* §. *item nulla*, *in Auth. de ſtat. & conſuetud. contr. libert. Eccl.* §. *ad hæc ſancimus*, *in Auth. de Eccleſ. tit.* & *cap. generaliter*, 16. *quæſt.* 1. *capit. conuenior*, *cap. tributum*, *cap. in qualibet*, 23. *quæſt. fin. cap. non minùs*, vbi Abb. *numer.* 3. 17. *de immun. Eccleſ.* Bart. *in leg. vnic. numer.* 32. *C. de muner. lib.* 10. Bald. *in l.* 2. vbi Cyn. *C. de Epiſc. & cler.* Couar. *var. reſolut. libr.* 2. *cap.* 20. *in princ.* Rol. *conſilio* 71. *à numer.* 1. *vſque ad numer.* 14. *lib.* 4. Natt. *conſilio* 203. *per totum. libr.* 1. Ioan. Lup. *in tract. de libert. Eccleſ. quæſt.* 4. *numero* 2. 3. de magis communi Burſat. *conſ.* 42. *num.* 2. *lib.* 1. Maſcard. *de ſtatut. interpret. concl.* 1. *numer.* 50. latiſſimè Graſſ. *de effect. cler. eff.* 3. *numer.* 1. 2. 3. & 4. *& ſequentibus*, vbi de magis communi Canoniſtarum & Legiſtarum teſtatur, & Bellet. *diſq. cler. part.* 1. *tit. de exemption. cler. & eorund. bon.* §. 1. *numer.* 1. 2. 3. 4. *& ſequentibus*, vbi iura, & rationes adducit Antoninus Diana *moral. reſolut. part.* 1. *tract.* 2. *de immunit. Eccleſ. reſolut.* 1. *per totam*, quod verum eſt non ſolùm quoad onera ordinaria,

2 ordinaria, sed etiam extraordinaria, quia ab omnibus Ecclesiasticæ personæ sunt immunes. Natt. *consilio* 203. *numero* 1. *lib.* 1. Graff. *d. eff.* 3 *num.* 3 *in fin.* quæ licèt certissima sint, tamen ex sanctione Bonifacij VIII. *in cap. quamquam, de cens. in* 6. & *in cap.* 1. *de immunit. Ecclesi. eod. lib.* & Concilio Trident. *sess.* 25. *cap.* 20. *de reformat.* certiora redduntur, quibus personæ Ecclesiasticæ etiam pro rebus suis propriis, nedum suæ Ecclesiæ, immunes
3 declarantur ab huiusmodi oneribus, non obstante quacumque consuetudine, quæ potiùs corruptela dicenda est, adeò vt talia onera imponentes, vel exigentes à clericis, sint ipso facto excommunicati, ad textum *in d. cap. clericis, de immun. Eccles. in* 6. Bellet. *d.* §. 1. *num.* 4. *versic. quocirca*, & *numero* 5. Graff. *d. effect.* 3.
4 *numer.* 5. 6. vbi quod iste est casus Bullæ Cœnæ Domini: Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, can.* 18. *quæstione* 6. *num.* 1. Antonin. Dian. *d. tract.* 2. *de immun. Eccl. resol.* 4. & *resol.* 39.

Sed difficultas reducitur, vtplurimùm, ad onera ordinaria, quia semper solent fateri Ecclesiasticos esse immunes ab extraordinariis oneribus, & personalibus, ad
5 textum *in d. l. placet*, vbi Bart. & DD. *C. de sacros. Eccl.* Sed sub nomine onerum ordinariorum ferè quæcumque grauamina comprehendunt, siue certa, siue incerta, tam variabilia, quàm immutabilia; & dicunt, quod si bona erant obligata pro istis oneribus, antequam ad Ecclesiam, vel Ecclesiasticos peruenirent, cùm in æstimo
6 descripta reperiantur, res transit cum suo onere: Festas. *in tract. de æstimo, & collect. part.* 4. *cap.* 1. *numero* 50. & *capit.* 2. *num.* 13. 17. Brun. à Sole *in compend. resolut. propos. iur. in verb. fundus habens.* Valq. *in tract. de success. in rep. l. quoniam in prioribus, part.* 1. *n.* 654. *C. de inoff. test.* Bero. *cons.* 150. *n.* 19. *lib.* 3. & de communi Bursat. *cons.* 16. *n.* 11. *lib.* 1.

Nihilominus verius est, & receptius, quòd bona Ecclesiarum, & clericorum sunt immunia à gabellis, & collectis, non solùm imponendis, sed etiam quæ imposita fuerant antequam bona peruenirent ad tales exem-
7 ptos: Felin. *in cap. Ecclesia S. M. num.* 83. & *sequenti, de constitut.* Iaf. *in d. l. placet*, vbi DD. *C. de sacrosanct. Eccles.* Anchar. *consil.* 129. Ruin. *consil.* 117. *num.* 45. *vol.* 4. Barbos. *consil.* 1. *vol.* 3. Bald. *consil.* 50. *num.* 1. *lib* 6. Rol. *consil.* 61. *num.* 7. *lib.* 4. Marcabr. *consil.* 40. *num.* 4. 7. 25. Festas. *de collect. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 4. Ferret. *consil.* 167. *num.* 11. *lib.* 1. & *de gabell. num.* 437. & *num.* 449. Marant. *cons.* 99. *num* 2. Bursat. *cons.* 42. *num.* 19. *lib.* 1. Marth. *de iurisd. part.* 4. *cent.* 2. *cas.* 125. *num.* 18 Graff. *de eff. cler. effect.* 3. *num* 26. 27. 28. 32. vbi alteram opinionem dicit
8 esse magis communiter damnatam, & ostendit hanc vltimam procedere, & veram esse tam si bona perueniant ad Ecclesias, vel clericos ex titulo oneroso, quàm lucratiuo: pulchrè Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, can.* 18. *quæst.* 6. *num.* 1.

Et sanè de hoc non est mirandum, quia sicut bona, quæ transeunt ab Ecclesia, vel clericis ad laicos, efficiuntur obnoxia oneri collectarum, & gabellarum, Batt.
9 *in l. Paulus, in fin. ff. de acquir. hær.* DD. *in l. licitatio, ff. de publican.* Ioan. And. *in cap.* 1. *de immun. Eccles. in* 6. Alex. *cons.* 35. *num.* 18. *lib.* 4. Natt. *cons.* 311. *num* 5. Rol. *cons.* 12. *num.* 61. *lib.* 4. Ferret. *de gabell. num.* 450. Alb. *cons.* 513. *num.* 3. *lib.* 3. ita dicendum est fieri immunia, si à laicis transeant ad Ecclesias, vel clericos, quia mutata conditione personæ, mutatur status, & con-
10 ditio rei, *l. cùm quidam*, §. *si debitores*, *ff. de publican.* & *vectig. l. fiscus*, *de iur. fisc. cap. vnic.* §. *verùm, de iurepatr in* 6. Iaf. *cons.* 20. *per tot. lib.* 1. Sylua *cons.* 32 *num.* 14. Marcabr. *cons.* 40. *num.* 5. vbi de communi. Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 4. *num.* 12. Menoch. *de arb. iud. cas.* 562. *num.* 44. Alb. *cons.* 233 *num.* 3. & ideò statim quòd prædium, seu res peruenit ad Ecclesiam, vel ad personam Ecclesiasticam, ipso iure censetur deleta, & cancel-
11 lata de libro æstimi, in quo erat descripta, & eo ipso eximitur à registro Communitatis. Felin. *in d. cap. Ecclesia Sancta Maria, num* 77. *vers.* 2. *not. de const.* Bart. *consil.* 180. Marant. *cons.* 99. *num.* 3. Festas. *de æstim.* & *coll. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 5. & *num.* 53. & *cap.* 2. *num.* 14. Rim. Iun. *cons.* 25. *num.* 16. *lib.* 1. Sylua *consil.* 32 *n.* 19. Marcabr. *consil.* 49. *num.* 4. 7. 25. Graff. *d. eff.* 3. *num.* 39.

Sed plerumque istæ Communitates solent dicere, quòd vinculum huiusmodi iniecerunt, & posuerunt super bonis, antequam peruenirent ad Ecclesias, vel Clericos, dicentes statuisse, quod bona omnia in æstimo descripta sint obnoxia pro gabellis, & collectis, & confugiunt ad doctrinam Bartoli *in l. rescripto*, §. *final num.* 5. *versic. videte*, *ff. de muner.* & *honor.* vbi inquit, posse lai- 12
cos à principio efficere tributaria, & affecta oneribus omnia prædia eorum territorij, adeò vt prædia, quæ postea ad Ecclesias peruenerint, obnoxia sint collectis imponendis. 13

Verùm hæc Bartoli doctrina, seu cautela non est vera, & si seruaretur, esset contra libertatem Ecclesiæ, non enim debet inspici tempus, quo bona in æstimo describuntur, & pro collectis imponendis obligantur, sed tempus, quo collectæ imponuntur, & propterea Bart. *in leg. placet, numero* 35. *in fin. C. de sacros. Eccles.* mutauit sententiam, & dixit: *Nec valet, si dicas, statutum dicit, quòd prædia sint tributaria, quia non propterea specificatur tributum, sicut dicemus de operis incertis, quod inspicitur tempus declarationis, & indictionis earum*: ad textum *in leg. si quis hac*, §. *iudicium*, *ff. de oper. libert. leg. si non sortem*, §. *libertus*, *de cond. indeb. cap cùm* & *plantare*, §. *de confratribus*, *extr. de priuileg.* Duard. *d. can.* 18. *quæst.* 6. *num.* 10. 14 15

Etenim collectæ solùm formam incipiunt habere, quando imponuntur; & dum statutum facit territorium tributarium, non præiudicat Ecclesiæ in bonis acquirendis, nisi certum, & inuariabile imponat ab initio tributum, seu collectam; informis enim est illa obligatio, & habet annexam conditionem, si onera imponantur, quæ non retrotrahitur in damnum Ecclesiæ, seu Clericorum, qui medio tempore acquisiuerunt, cùm tempore impositionis collectæ bona ampliùs non subiaceant iurisdictioni laicorum; & ideò illa Bartoli cautela *in d. leg. rescripto*, §. *fin. numero* 5. *versic. videte*, est communiter damnata, & non caret suspicione fraudis, dum vult prouidere oneribus, quæ adhuc non sunt in rerum natura. Vnde Bartolum non dixisse verum, testatus est Bald. *in d. l. placet*, *numer.* 10. & *in l. neminem*, *num.* 4. *C. de sacros. Eccles.* eleganter idem Bald. *in l. omnes*, *numer.* 12. 13. 14. *C. sine cens. vel reliq. fund. compar. non poss.* Bald. *in consil.* 112. *numer.* 7. *lib.* 2. vbi dixit Bartolum non bene loqui, & contra omnes sentire: idem firmat Abb. *in cap. fin. numero* 13. *de vit.* & *honest. clerici* Iaf. *in dict. l. placet*, *num.* 21. Felin. *in dict. capit. Ecclesia Sancta Mariæ*, *numero* 76. *de constitut.* Guido Pap. *quæst.* 381. Ruin. *consilio* 117. *numero* 8. *lib. quarto*, Alb. *cons.* 8. *numero quarto*, Plot. *ad consil. vlt. Laudens. numer.* 10. 13. Syluan. *cons.* 9. *numero* 29. & *cons.* 32. *numero* 11. Paseth. *consil* 31. *numero* 7. Marcabr. *consil.* 40. *numero* 29. Vegg. *consil.* 7. *num.* 11. Alban. *de immun. Eccles. numero* 92. Graff. *commun. opin. lib.* 1. *cap. decimooctauo*, *quæst. secunda.* Rim. Iun. *consilio* 25. *num* 23. Ioan. Anton. de Nigr. *in rep. extrauag. vnica*, *numero* 190. *de vit.* & *honest. cleric.* Guttierrez *qq. pract. lib. secundo, quæstione* 132. *numero* 5. vbi de magis communi: Thesaur. *decisione* 134. *numero* 5. Ceual. *commun. contra commun. quæst.* 899. *num.* 72. & *numer.* 106. Graff. *de eff. cler. d. eff.* 3. *num.* 172. vbi quòd clerici nunquam tenebuntur ad collectam, vel tributum, quod variabile est, & modò crescit, modò decrescit; & idem firmat Bellet. *disq. cler. part.* 1. *tit. de exemption cler.* & *eorundem bon.* §. 3. *numer.* 3. vbi quod onus huiusmodi currit, quando bona perueniunt ad Ecclesiasticos; quia si res non priuilegiata perueniat 16 17 18

perueniat ad priuilegiatum, aſſumit eius priuilegium,
19 *cap. vnic. de iurepatr. in 6.* Abb. *conſ.9. num.2. part.1.* Bellet. *d.* §. 3. *num.3. in fin.*& probatur *ex l.cum quidam, §. ſi debitores, ff. de vſur.* & *l. fiſcus ff. de iur. fiſc.* Graſſ. *d. eff.3. num.166. verſic. qua tamen*, vbi inquit, quòd ſtatim ac bona perueniunt ad clericos, cenſentur deleta ab
20 æſtimo, adeò vt nunquam poſſint dici tributaria. Duard. *in Bullam Cœn. Domini, canon.18. quaſt.6. numero 4.5. 8.10.*

Hæc tamen non procedunt in onere, & collecta ſpecificata, rei annexa, certa, inuariabili, & perpetua, ac vniformi, quales ſunt taxæ Ducales; quia ſi res tali onere affecta perueniat ad Eccleſiam, vel clericos, non efficiuntur liberi à tali onere, ſed ad illud tenentur, quia res tranſit cum ſuo onere certo, & ab initio res fuit pro illo onere obligata, cum quo tranſit ad quemcum-
21 que: ad textum *in l. ſcripto, §. ſi quis, verſic. quæ munera,* & *l. fin.§. patrimoniorum, ff. de muner. & honor. capit. ſi tributum,* & *capit. magnum, 11. quaſtione 1. capit. conuenior,* & *capit. tributum 23. quaſtione 8. leg. de his*, vbi Bart. *C. de Epiſc. & cler. leg.1. C. ſine cenſ.* gloſſa *in capit.1. in verb. bonorum*, vbi Archid. & Monach. *de immun. Eccleſ. in 6.* Bald. *in capit.1. §. mos Romanorum, de pac. Conſtant.* Calder. *conſil.2. tit. de cenſ.* Abb. *in capit. quod clericis, numero 41. de for. compet.* Felin. *in d. capit. Eccleſia S. Mariæ, num.75. verſ. quintò quæritur*, & *conſil.49. numer.17.18.* Pet. Antibol. *in tract. de muner. part.3. princ. num.107. in fin.* Euerard. *conſil.42. num.26.37.* Gemin. *conſ.19. numero 2.3.* Ruin. *conſil.111. numer.3. libr.5.* Silua *conſil.32. num 1.2.* Bero. *conſil. 150. per totum, vol.3.* Natt. *conſ.280. lib.2.* Ferret. *conſ.157. numero 11.* Cæpoll. *conſ.3. numero 38. lib.2. in ciuil.* Germon. *tract. de ſacroſ. immun. libr.3. cap.17. numero 56.57.58.* Alb. *conſ.378. num.8. lib.2.* Gail. *obſeru.62. num.12.* Lancell. Gall. *conſil.59. per totum*, Purpurat. *conſil.324. numero 10. verſic. quartò*, & *numero 11. vol.1.* Euer. *conſil.42. per totum*, Menchac. *de ſucceſſ. creat. libr.1. §.10. num.652.* Guttierrez *pract. quæſtionum lib.1. quæſtione 3. num.15.* Burſat. *conſil.16. num.11.* & *conſil.42. numero 7. vol.1.* vbi de magis communi. Theſaur *deciſ.334. numero 2. & ſequentibus*, Marcabr. *conſil. 40. numer.31.32.39.40.52. 76.77.* Dueñ. *reg.100. lim.2.* Lup. *tract. de immun. Eccleſ. cap.4. in princ.* Graſſ. *d. eff.3. num.22.* & *num.154. 155.156. vſque ad num.162.* vbi latè adducit rationes, & auctoritates, & *num.277.279.280.* Bellet. *diſq. cler. p.1. tit. de exempt. cler. & eorum bon. §.3. numero 1.2.* vbi plurimos allegat, adeò vt hæc ſententia videatur communiſſima: pulchrè Duard. *in Bullam Cœn. Domini, can.18. quaſt.6. num.6.9.*

Verumtamen hæc opinio multos habet contradictores, qui putant verius eſſe, quod etiamſi onus rei annexum ſit certum, & perpetuum, ac inuariabile, adhuc tamen ceſſet, ſi res perueniat ad Eccleſiam, vel clericos, quia mutatione domini mutatur conditio rei, ideò hanc opinionem, vti veriorem, & magis piam eſſe tenendam,
22 per textum *in Auth. item nulla communitas, C. de Epiſc. & cler.* dixit latè Alban. *in lucubrat. ad Bart. in l. hæres abſens, num.2. ff. de iudic.* vbi tollit argumenta contrariæ partis, Salic. *in l. fin. C. ſin. cenſ.* & *in l. placet, col.3. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Ruin. *conſ.117. numero 41. libr.4.* Bero. *conſilio 150. numero 19. lib.3.* & *conſilio 31. numero 10.29. lib.1.* Germon. *d. tract. libr.3. cap.17. numero 65.* Graſſ. *comm. op. lib.1. cap.18. quaſt.1.* & *quaſt.2.* Marcabr. *conſ.40. num.26.* Carol. *de Graſſ. de eff. clericat. effect.3. numero 162.* vbi inquit, quòd ab hac ſententia non recederet, & idem dicit Ant. Glauarin. *in ſuo conſilio vnic. numero 58. verſic. duodecimo,* & *num.59.60.*

Et adducitur ratio, quia Italia eſt Princeps Prouincia-
23 rum, *l.1. & fin. ff. de cenſ.* & propterea eſt libera à tributo, adeò vt apud Italos nomen tributi ſit incognitum, nec reperitur in rerum natura, *d. l.1.* & *cap. ſi tributum 2. quaſt.1.* Salic. *in l. omnes, n.3. C. ſine cenſ. vel reliq.* Sylueſt. *verb. immunitas 1. num.19. verſic. fateor.* Ioan. de Amic. *conſil.146. num.5.* Aluarez *in ſpecul. Pontif. cap.35 verſiculo qui* 24
autem. Germon. *d. tract. lib.3. cap.17. num.85.* Graſſ. *d. eff.3. num.163.164.* Glauarin. *d. conſ. vnic. num.59.60.61.* & ideò non poteſt dici bona fuiſſe tributaria, antequam peruenirent ad Eccleſiam.

Verumtamen prima opinio eſt magis communis, & quotidie practicatur, & nunquam vidi de ea controuerti quoad onera certa, & ordinaria, ac perpetua, & ſi aliter diceremus, eſſet inuertere mundum, & difficile eſſet diuerſimodè obtinere, & puto etiam veriorem eſſe ſententiam, quòd bona aliquo onere certo, & collectâ inuariabili affecta, tranſeunt ad Eccleſiam, vel clericos cum ſuo grauamine, quia non ſolùm ſtatuto facta ſunt tali oneri obnoxia, ſed etiam pacto ciuium expreſſo, vel tacito vigore æſtimi facti per ciues in communi, & regiſtri, quo incolæ videntur conuenire, & ſe obligare ad talia onera; vnde non eſt mirum, ſi poſtea tranſeant 25
ad Eccleſias cum ſuo onere, quia tunc onus prouenit ab obligatione, & hypotheca ciuium: ſic Bald. *conſil.280. verſiculo nec obſtat, libr.2.* Carol. de Graſſ. *d. tract. de effect. cler. effect.3. n.168.* & ita videtur tenere Natt. *in Clem.1. de cenſ.* Alban. *in tract. de immunit. Eccleſ. in princ.* Bero. *conſil.150. vol.3.* Duard. *in Bull. Cœn. Domini, can.18. quaſtione 6. num.6.9.10.* & hoc caſu Eccleſiaſticæ perſonæ tenentur ad onera certa, & inuariabilia rebus impoſita, antequam ad eos peruenirent; & ideò cùm tale non ſit onus, quod imponitur pro ſalario Prætoris, Medici, Notarij, & aliorum officialium, clerici pro bonis ſuis non tenebuntur ad huiuſmodi onus. Lancell. Gall. *in conſ.49.* 26
num.3. & *num.45. & ſeqq.* Ald. Maſcard. *de ſtat. interpret. concl.1. num.50.*

Verùm ſi terra daretur Eccleſiæ pro dote, ſeu conſtructione illius, etiamſi eſſet aliquo onere affecta, tunc libera efficeretur, & immunis à quocumque grauamine, etiam certo, & perpetuo, quia Eccleſia, & Cæmiterium, domus canonicalis cum horto, & atrio debent eſſe libera, & proptereà ædificatâ Eccleſiâ ſolum illud remanet liberum, *capit. ſancitum, de cenſ.* gloſſa *in cap. ſi tributum 11. quaſt.1.* & *cap.1. de cenſ.* & *in Clem.1.* vbi Card. 27
in 11. oppoſ. de immun. Eccl. & *Clem.1. de vit. & honeſt. cler.* Alex. *ad Bart. in l. Titia, ff. ad municip.* Zabarell. *in cap. magnum 11. quaſtione 1.* Ferret. *de gabell. num.447.* Germon. *d. tract. lib.3. cap.17. numer.82.83.* Aluarez *d. tract. cap.35. verſic. quia autem.* Carol. de Graſſ. *de eff. cler. d. eff.3. num.173.* Duard. *in Bullam Cœn. Domini, d. can.18. quaſt.6. num.7.* non eſt tamen permittendum, quòd Eccleſia ædi- 28
ficetur in loco onere affecto, niſi priùs liberetur. Aluarez *d. cap.35. verſ. qui autem, fol.101.* Carol. de Graſſ. *d. eff.3. num.174.*

Animaduertendum eſt autem, quòd etiamſi aliquando Eccleſiæ, & clerici teneantur ad collectas, gabellas, taxas, & alia onera, nunquam tamen poſſunt compelli à 29
iudice laico, ſed cogendi ſunt à ſuo iudice Eccleſiaſtico. Natt. *conſ.311. num.4. libr.2.* Carpan. *ad ſtatut. Mediolanenſia cap.250. numer.4.5. part.2.* Ferret. *de gabell. numer.433.* Marcabr. *conſilio 40. num.143.* Surd. *conſ.301. numero 35.* Carol. de Graſſ. *d. eff.3. numer.296.* qui multos allegat, Bellet. *diſq. cler. part.1. tit. de exempt. cler. §.2. num.10. verſ. & breuiter*, vbi ponit ſex requiſita neceſſaria ad exigendum collectas à clericis, pulchrè etiam Bertaz. *d. tract. de clauſ. clauſ.21. gl.9. n.5.* vbi dixit, quod vidit quandoque in hoc magnos viros errare, quia in omnibus caſibus, in quibus Eccleſia poteſt cogi ad huiuſmodi munera, 30
tunc id fieri debet per iudicem Eccleſiaſticum, non laicum: ita etiam Antonin. Dian. *mor. reſol. part.1. tract.2. reſolut.41.*

Verùm quia poſt hæc ſcripta peruenerunt ad manus meas duæ deciſiones Rotæ Romanæ, altera ſcilicet in vna Brunduſina gabellæ, die 13. Februarij 1604. coram R.P.D. Peña, & altera in vna Alben. gabellæ, ſeu onerum, 1630. die 18. Iunij, coram R.P.D. Merlino, in quibus hæc

hæc materia plenè discutitur,& tractatur, ideò mihi placuit hîc subnectere earum tenorem, vt inferiùs.

DECISIO

Sacræ Rotæ Romanæ: Brundusina gabellæ. Coram R.P.D. Peña.

Die 13. *Febr.* 1604.

COmmunitas, & homines Terræ Meanæ, Brundusinæ Diœcesis, vt subuenirent vrgentibus necessitatibus, multos annuos census super datiis panis, vini, & olei,& aliis eius redditibus imposuerunt in toto pro summa 57000. ducatorum, cum promissione, quam simul congregati,tam communi, quàm proprio nomine fecerunt, quod prædictos census, tanquam de propriis pecuniis emptos defenderent, & de euictione sub hypotheca omnium bonorum teneri voluerunt.

Anno 1594. eadem Vniuersitas datia prædicta, super quibus census fuerant impositi, ac omnes alios redditus, & prouentus publica licitatione præcedente arrendauerunt, seu locauerunt Donato, Antonio, & Bernardino Dormio ad 14 annos,cum pacto,quod infra dictum tempus prædictum debitum 57000. ducatorum extinguerent, quolibet scilicet anno certam partem. Interim verò soluerent annuos fructus partis non extinctæ, & vlteriùs persoluerent etiam annuatim debita fiscalia,& alia annua onera eiusdem Vniuersitatis.

Interim cùm Donatus, Antonius, & Bernardinus maiorem partem prædictorum ducatorum 57000. extinxissent, & annua onera soluissent,& multa de prædictis bonis hypothecatis in potestatem Clericorum deuenissent, à quibus prædicti arrendatores exigere volebant eam portionem, quam exigebant, antequam bona ad Clericos peruenissent, & Clerici contribuere alicui solutioni debitorum fiscalium, vel extinctioni debiti censuum recusarent.

Moto iudicio coram Archiepiscopo Brundusino, eius Vicarius pronunciauit,quòd Clerici per decennium præteritum pro duobus tertiis soluere in rebus emptis,& donatis tenerentur, & in futurum quoad possiderent, excepto ad titulum ordinis sacri, non tamen in fraudem: & pro debitis contractis bona empta, & donata, & patrimonialia transiuisse cum oneribus suis,& Clericos teneri contribuere; non tamen si donatores,& venditores fuissent soluendo, rursus eosdem Clericos teneri pro bona tenentibus contribuere, donec peruenirent ad ordines sacros de bonis donatis ad titulum ordinis.

Causa in gradu appellationis introducta in Rota, dubitaui an sententia Brundusina esset confirmanda, vel infringenda, & quia articulus erat grauis, & exemplaris, proposita causa die 5. Mart. & die 7. Nouemb.anno 1603. solis arrendatoribus informantibus non fuit capta aliqua resolutio, quia Domini maturè considerare, & intelligere voluerunt naturam bonorum super quibus imponuntur hæc onera, & similiter naturam onerum fiscalium. Denique in hac vltima propositione Rota contra arrendatores informantes respondendo censuit sententiam Brundusini non fuisse confirmandam. Clara
31 est enim conclusio, Ecclesiasticas personas non teneri ad gabellas, collectas, impositiones, datia, vel qualibet alia onera à laicis imposita, *cap. non minus*, & *cap. aduersus*, *de immunit. Eccl. cap. primo*, *eod. tit. lib.6.* latè Bero. *consil.* 31. incipiente: *Consultatio*, *lib.*1. & fuit in Rota sæpe decisum, & signanter in causa Valentina gabellæ, 4. Decemb. 1595. & 19. Ianuar. 1596. coram Domino meo Pamphilio; & die 9. Nouembr. anno 1598. coram bon. mem. Orano, & in causa Cordub. Gabellæ, coram me, die Veneris 19. Ianuar. 1061. Et ista Conclusio adeò vera est, vt laici cogentes Clericos ad istas contributiones, sint excommunicati.

Ad effectum enim vt Clerici,seu personæ Ecclesiasticæ legitimè possint subire ista onera, & ad ea persoluenda compelli, inspecto iure Canonico, sequentia copulatiuè 32
requiruntur.

Primò,vt adsit magna necessitas,cui aliàs facilè subueniri non possit, nisi Clerici cum laicis contribuant, vt probatur *in d. cap. non minus*, vbi expresè notat Abb. 33
*num.*5. *vers.*2. *sequitur*, & *d. cap. aduersùs*, *de immunit. Eccles.* vbi Abb. *num.*4. & clariùs apparet per extrauagantem Benedicti XI. *sub tit. de immun. Eccles.*

Secundò debet concurrere communis vtilitas, vel saltem pietas, vt *in d. cap. non minus*, & *cap. aduersùs*, & *cap. peruenit, de immun. Eccles.* & de pietate considerauit textus *in l. ad instructiones, C. de sacros. Eccl.*

Tertiò oportet,quòd onus illud sit tale, vt ad illud sustinendum laici non sufficiant, quia Clerici, & Ecclesia 34
solùm tenentur cum laicis contribuere in subsidium, & vbi laicorum non suppetunt facultates, vt *in dict. cap. non minus*, & *capit. aduersus*, quas conditiones considerauit Benedictus *in dict. extrau. de immun. Eccles.* ibi: *Cæterùm sollicitè attendant Ecclesiarum Prælati, & alij Clerici Lateranense Concilium, quod in huiusmodi subuentionibus solum casum necessitatis, aut communis vtilitatis, vbi laicorum ad id non suppetunt facultates, deliberatione prouida noscitur excepisse.*

Quartò requiritur, vt ad onus huiusmodi imponendum vocetur, & consentiat totus Clerus, nec sufficeret Episcopus cum Capitulo; quia quod omnes tangit, ab
35 omnibus particulariter approbari debet, *cap. cùm omnes, de Institut. cap. quod omnes, de reg. iur. lib.6.* & probatur *in d. cap. aduersùs*, ibi: *Verùm si quando fortè Episcopus simul cum Clericis*: & considerat Abb. *in d. cap. non minus, num.4. & 5. notab.*4.

Quintò in istis oneribus imponendis ad effectum, vt Clerus teneatur, potissimùm requiritur, vt Papa consu-
latur, & ipso consulto, & non alias Clerici contribuant, 36
d. cap. aduersus, vbi notat Abb. *num.*4. *vers.*4. *requiritur*, & sic fuit expresè cautum per Bened. XI. *in d. extrau. de immun. Ecclesiasticorum*, & meritò, quia si arbitrio Episcoporum, & Cleri hoc relinqueretur, facilè contingerent huiusmodi impositiones, & onera per ambitum, & preces Principum, & ministrorum laicorum, quibus occurrere solent Romani Pontifices, qui non aliter, quàm causâ cognitâ istas facultates, vt Clerici contribuant, concedere solent.

Postremò requiritur, quòd ad hæc onera, & impositiones soluendas, postquam prædictis requisitis concurrentibus imposita fuerint, Clerici, & personæ Eccle-
siasticæ non à ministris laicis, sed à suo Episcopo, & Su- 37
periore Ecclesiastico compellantur; Princeps enim, & potestates sæculares non possunt in his se intromittere: ita Innoc. *in d. cap. non minus*, *num.6. vers. quamuis ad ea*, & Bald. *in d. l. ad instructiones*, *num.*5. *vers. adhuc tamen*, & *num.6. vers. quod verum credo, C. de sacros. Eccl.* & Innocentium,& Baldum communiter sequuntur Doct. & signanter Abb. *in d. cap. non minus*, *n.*18. *vers. dicit tamen, de immun. Eccl.* & Guid. Pap. *decis.*18. *in fin. versic. si tamen dicti viri.*

Et quamvis ista non viderentur pertinere ad hunc casum, in quo agebatur de soluendis oneribus rebus ipsis, seu bonis impositis antequam peruenirent ad manus Clericorum; adhuc remanebat periculum,saltem ratione illorum onerum, quæ arbitrio Principum imponuntur, respectu quorum indirectè saltem possent Clerici, & Ecclesiastici tractu temporis grauari ad ista onera persoluenda.

Ad istud periculum euitandum informantes pro arrendatoribus deducebant: Primò, quia bona, de quibus agebatur, transire debuerant cum oneribus suis, præsertim cùm essent hypothecata, & grauata à laicis, quæ

38 quæ aliàs ſine præiudicio hypothecæ tranſire non potuiſſent: gloſ. *in cap.1. in verb. ſenioribus, de cenſ.* Bald. *conſ.280. col.2. verſ. nam cùm*, & *verſ. ſicut ſi perueniret, lib.2.* Anchar. *conſ.303. num.3. in fin. verſ. ad hoc reſpondeo*, & *num.4. verſ. & confirmatur.* Bellon. *conſil.40. num.5.* Theſaur. *deciſ.234. num.9.* vbi ita affirmat bis fuiſſe iudicatum.

Sed hoc motiuum non placuit Dominis, quia licèt poſſet procedere reſpectu onerum realium impoſitorum antequam bona peruenirent ad Eccleſiam; ſecus autem eſſe dicebant, quando onera non eſſent merè realia, quia tunc ſi deueniant ad Eccleſiam vel perſonas Eccleſiaſticas, non durant talia onera poſtquam ad perſonas priuilegiatas peruenerunt. Quod vt manifeſtiùs intelligeretur diſtinguebant Domini aliquot caſus.

Primus eſt, quando poſſeſſionibus, prædiis, ſiue bonis propter bona ipſa indicuntur, ſiue imponuntur onera, vt *in l. reſcripto, §. fin.* & *in l. munerum, §. patrimoniorum, ff. de mun. & hon.* & hoc caſu res ſic onerata, ad quemcumque perueniat, cum illo onere tranſit, &
39 conſequenter Clericus, ad quem peruenit, pro illa ſoluere tenetur; eſt enim illud onus certum, reale, & perpetuum: ita tenuit Innocent. *in cap. non minùs, de immun. Eccl.* Cald. *conſ.7. num.2. verſ. ſubdit tamen, tit. de conſuet.* Archid. *in cap.1. de immun. Eccl. lib.6.* quem ſequitur ibidem Ioan. And. *num.3. in princ.* & Gemin. *n.9.* Abb. *conſ.53. num.1. verſ. certum eſt, lib.1.* Anch. *conſ.96. n.6. verſ. ceſſit autem.* Ang. *conſ.24.* Bart. *in d. l. reſcripto, §. vlt. num 5. ff. de mun. & hon.* & *in d. l. placet, num.59. C. de ſacroſ. Eccl.* quem refert Alphonſus Aluarez. *in ſpeculo iur. Pontificij, cap.35. §. & quoad principalem, verſ. nam ſi dictum ſuum.*

Secundus caſus eſt, quando impoſitio onerum non eſt perpetua, & certa; ſed pro varietate negotiorum imminentium immutatur illa impoſitio, quæ fit, vt dicunt præcitati Doctores, pro ſolido, & libra, & tunc ſi res
40 tali onere grauata perueniat ad Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, deſinit durare onus illud, poſtquam res peruenit ad perſonam priuilegiatam, *cap. nouerint, 10. quæſt.1. c.1. de iurepatron. lib.6.* ita Archid. *dict. c.1. de immun. Eccl. lib.6.* quem refert Ioan. And. *num.5. in fin.* & Gemin. *ibid. num.9. verſ. tamen ſubdebat*, & Cald. *dict. conſ.7. de conſtit. num.2. circa fin. verſic. ſubdit tamen*: & licèt paulò poſt *in verſ. iſta quidem*, idem Calder. conſiderata rei grauitate addat, quod iſta indigerent declaratione Summi Pontificis, quoniam in Eccleſiarum læſionem poſſent talia ſtatuta emanare; ipſe tamen ſtatim inhærendo opinioni Iac. Butrigar. & Bartol. ſupradictam diſtinctionem amplectitur.

Tertius caſus eſt, quando onera iſta, ſeu collectæ, & impoſitiones imponuntur ratione perſonæ tantùm propter bona; & iſto caſu, cùm non inhæreant rebus, ſed
41 ratione perſonarum potiſſimùm imponantur, conſequenter non poſſunt imponi niſi ſubiectis, hoc eſt ciuibus, & incolis, *l. reſcripto, §. ſciendum*, vbi gl. *ff. de muner. & honor.* Vnde cùm Clerici non ſint ſubiecti, non poſſunt talia onera imponi nec ipſis, nec Eccleſiæ ad tales impoſitiones ſoluendas tenentur, ſiue antequam perue-
42 nirent ad Eccleſias, aut perſonas Eccleſiaſticas fuerint impoſita, ſiue poſtea: ita præcitati Doct. & ſignanter Gemin *in d. c.1. de immun. Eccl. n.9. in fin.* vbi concludit ex hoc patere reſponſum ad omnia iura, quæ in contrarium poſſunt allegari, quia loquuntur in prædiis tributariis, & ſic quando onera ſunt annexa rebus, & non perſonis.

Cùm ergo impoſitiones cenſuum, de quibus agebatur, non eſſent onera certa, ordinaria, nec perpetua, nec talia, quæ verè, & propriè dicerentur realia, Clerici, & Eccleſiæ, ad quas iſta bona peruenerunt, non tenebantur ad eorum ſolutionem.

Idem iudicium fuit de ſolutionibus fiſcalibus, nam licèt informantes pro arrendatoribus contenderent eſſe onera perpetua, vniformia, & conſueta ſolui ab habitatoribus pro tuitione maritimarum arcium, & militum 43
ſtipendiis, iuxta exiſtimationem, & deſcriptionem antiquitus in cataſtris factam; quia tamen præcitati Doctores affirmabant tales deſcriptiones, quæ fiunt pro ſolido, & libra, non eſſe perpetuas, ſed mutari pro variatione negotiorum imminentium, ideò Eccleſiæ, & perſonæ Eccleſiaſticæ ad iſtas ſolutiones non tenentur; licèt ad illas perueniant bona eiuſmodi oneribus fiſcalibus grauata, *c.1. de immun. Eccleſ. lib.6.* vbi Archid. Ioan. And. & Gemin. *n.9. Clement. præſ. de cenſib.* & eſt communis opinio.

Et ex his meritò fuit concluſum contra arrendatores informantes, & ſententiam Brunduſinam fuiſſe reuocandam.

DECISIO

Sacræ Rotæ Romanæ: Albenſis gabellæ, ſeu onerum. Coram R. P. D. Merlino.

Die 18. Iunij. 1630.

IVdex Taurinenſis condemnauerat Archipresbyterum Eccleſiæ Gorzenij ad onera realia, ordinaria, certa, & inuariabilia in fauorem Communitatis dicti loci, pro prædiis eiuſdem Eccleſiæ, quam ſententiam in hac parte omninò reuocandam eſſe Domini cenſuerunt.

Certa eſt enim Theologorum, Canoniſtarum, & Iuriſconſultorum propoſitio, quam & nemo ex Catholicis audet impugnare, bona Eccleſiaſtica immunia eſſe, & libera ab oneribus, & tributis impoſitis per Communitates, & Principes laicos: ita definitum eſt in Concilio Lateran. ſub Alexandro III. *p.1. c.19.* ſub Innoc. III.
cap.46. & habetur *in cap. non minùs*, vbi Conſules, & 44
alij Magiſtratus Eccleſiaſticis, & eorum bonis collectas, & pedagia imponentes anathemate feriuntur, & *in capit. aduerſùs, de immunit. Eccl.* & *in cap.1. & 3. eod. tit. in 6.* & *in cap. quamquam, de cenſibus in 6.* & *in Clem. vnica, de immun. Eccleſ.* quæ ſanctiones innouatæ fuerunt per Sacrum Concilium Tridentin. *ſeſſ.25. cap.20. de reform.* Romanique Pontifices quotannis in Bulla Cœnæ, §.18. huiuſmodi pedagia imponentes, & exigentes cenſuris
coërcent, & Conſtantinus primus Imperatorum palam 45
Chriſtianis immunitatem hanc Eccleſiaſticam, ſiue potiùs illius vſum exhibuit, vt apud Euſeb. *lib.10. hiſt. Eccleſiaſt. cap.7.* & *in orat. de laudibus Conſtantini*; ſublatiſque Ethnicis, neminem ex Orthodoxis, & illibatæ Religionis Imperatoribus tributum de bonis Eccleſiarum
exegiſſe obſeruat Card. Baron. *tom.3. Annal. ſub* 46
anno 387. num.13. & Iuſtinianus etiam hanc Clericorum immunitatem, vel reſpectu bonorum edicto ſanciuit, vt *in l. ſancimus 20. C. de ſacroſ. Eccl.* & Feder. *in auth. item nulla Communitas, C. de ſanctiſſ. Epiſcop.* nec à iure poſitiuo, & Imperatorum liberalitate, ſed immediatè à iure diuino ortum habuiſſe huiuſmodi immunitatem reſpectu
etiam bonorum, fatendum eſt, vt diſertis verbis aſſeritur 47
in cap. quamquam, de cenſibus, ibi: *Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ, & res ipſorum, non ſolùm iure humano, quinimò & diuino à ſecularium perſonarum exactionibus ſint immunes.* Et in Concilio Tridentino *dicta ſeſſ.25. cap.20. de reform.* dicitur, *Immunitas hæc Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus inſtituta eſt.* Quibus verbis apertè diluitur callida quorundam interpretatio, qui putant verba, de quibus *in d. c. quamquam*, ibi: *de iure diuino, & humano*, intelligi poſſe de iure poſitiuo, ſcilicet canonico, & ciuili.

Nihilque refert hanc immunitatem reſpectu bonorum oculariter non legi ſcriptam in ſacris Scripturis, quia vt iuris diuini dicatur, ſat eſt, quod ex teſtimoniis, vel exemplis ex ipſa ſacra pagina depromptis, vel traditione Eccleſiæ deducatur, prout egregiè hæc immunitas deducitur ex Geneſ. *cap.47.* vbi Ioſeph Prorex Pharaonis Sacerdotes, & eorum agros etiam eis à Rege traditos in primæua libertate dimiſit, quamvis reliquos totius populi

puli seruituri Regis subegerit, & meminit etiam Ioseph. *de antiquit. Iudaic.lib.2.cap.4.* & Diodor. Sicul. *in 2. lib. histor.*& Herodot.*in Euterpe lib.2.*Hinc apposite in dicto Concilio Lateranensi, de quo *in cap. non minus; de immunit. Eccles. in 6.* infertur, *non decere Ecclesiam Dei minus liberam esse tempore Principum Christianorum, quàm fuerit tempore Pharaonis*: immò & addi potest, tempore etiam Ethnicorum, qui Flamines, Augures, Salios, Feciales, aliosque Sacerdotes vnà cum bonis ipsorum im-
48 munes, & liberos à tributo reddebant, vt obseruat, & inde ad propositum nostrum arguit Præpositus *in cap. si tributum, num.5.* & ibidem Card. 11. *quæst.1.*& sequitur Ioan. Ant. de Nigr. *in repet. extrauag. vnica, num. 243. de vit. & honest. Cleric.* Plot. *in addit.ad vlt.cons.Laudens. sub num.8.* Aliaque exempla deduci possunt ex primo Esdr. *cap.7.* & *Numer. cap.3.* & luculentius testimonium patet apud Matt. *cap.* 17. vbi filius Regis, qualis est Christus, qui est filius Regum Regis, eximitur à tributo Principis: Ecclesiam autem, & Ecclesiasticas per-
49 sonas, tanquam sponsam, familiaresque, & domesticos Christi, eadem potiri prærogatiua inferunt D.Hieronym. *ibidem*, & D. August. *lib.11.qq. Euangelic.quæst.23.* Ioan. Ant. Nigr. *in repet. extrauag. vnica, num.223. de vit. & honest. cleric.* & doctè Suarez *ad Regem Angliæ de immun. Eccles. lib.4. cap.5. num.12.* & *cap.8. num.16.* quæ testimonia,& exempla ad hanc rem rectè perpendunt Card. Bellarm. *controuers. tom.2. lib.1. de Cleric. cap.28. in 4 & 5. propositione*: vbi pluribus comprobat hanc immunitatem esse de iure diuino, & idem firmarunt Ioan. Montaig. *de collat. parlam. part.2. num.11.* Bursat. *cons. 42. num. 1. lib.1.* & *cons.186. num.8. lib. 2.* Borell. *cons. 74. num. 1.* Plot. *in addit. ad vlt. cons. Laudens. numer.8.* Euerard. *cons. 30. num. 23. ad fin.* Ceual. *comm. contra commun. quæst.899. num. 39. & 42.* Cabed *decis.83. num. 19 part.2.* Thom. Bozz. *de iur. stat. Eccles. libert. lib.4. cap.8.* plenè Paulus Comitol. *respons. moral. lib.1. cap.97. num 6. & seqq.* Suarez. *ad Regem Angliæ d. lib.4. cap.8. num.9.* qui alios plures enumerat, & bona, dum Ecclesiis traduntur, eo ipso eximuntur à dominio,& potestate laicorum, & ex speciali iure sub dominio Christi Domini constituuntur, nec per metaphoram, sed per omnimodam
50 proprietatem, ita vt tale dominium Christi in his bonis Ecclesiarum sit proximum, & immediatum, illique dicatur acquisitum tanquam principali domino, vt per Innoc. *in cap. cùm super, num.3. de caus. possess. & propr.* & *in cap. verùm, num.2. de for. compet.* Afflict. *decis.361. num.22. & seqq.* & post Suarez *d. lib.4. cap.17. num.9.* & *cap.18 num.5. & 7.* & *cap.21 num.5.* pluribus comprobat Comitol. *respons. moral. lib.1. cap.70. & 71.*

Vnde si Christus Dominus omninò immunis fuit à tributis, vt ad litteram habetur apud Matth. *cap.17.* & ibi notant SS. Hieronym. Chrysost. & Ambros. atque alij per Suarez *d. lib.4. cap.5. num.1. in fin.* consequens est etiam bona Ecclesiarum, quæ subsunt immediato, & proximo dominio Christi Domini, immunia esse ab omnibus tributis, vt per eundem Suarez *lib.4. cap.18 num.5. & 7.* & *cap.21. num.5.* vbi quod hoc est valde consentaneum Diuinitati, & excellentiæ personæ suæ. Præterea si bona patrimonialia Clericorum, etiam laicalia, sunt immunia ab oneribus laicalibus ob dignitatem personarum, quæ dignitas personæ influit immunitatem in
51 ipsa bona; illa enim adhærent personæ Clerici, nec persona dici potest plenè, ac perfectè exempta, nisi etiam illius bona exempta sint: ita Abb. Dec. Felin. & alij Canonistæ communiter *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, & *in cap. quæ in Ecclesiarum, de const.* Bald. *in l.2. C. de Episc. & Cler.* & alios refert ac sequitur Suarez *d. lib.4. cap.25. num.4. & seqq.* Ergo multò magis idem erit in bonis Ecclesiarum Tum quia perpetuò sunt Ecclesiastica, & in diuinum cultum per se ordinantur. Tum quia non Clericorum, qui Christi famulatum agunt, sed ipsius Domini patrimonium sunt, & vt dictum est, sub immediato dominio Dei, patrimonialia verò bona Clericorum sunt quidem sub eorum dominio, sed hoc dominium illis competit vti ciuibus, non autem vti Clericis, & tamen propter sacram qualitatem hærentem personæ, bona sunt immunia, quæ ratio fortiùs vrget in bonis Ecclesiarum, vt perpendit Suarez vbi suprà, *cap. 16. num.11.* & *c.17. n.1.*

Nec quicquam verò facit antiquitus aliquando Clericos soluisse tributa Principibus laicis, hancque exactionem cessasse iisdem Principibus indulgentibus, quoniam id accidit tempore, quo nondum Principes Euangelij iugo ceruices subegerant, & facultas ipsa, seu immunitas à collectis, & tributis Clero competebat quidem de 52
iure, sed non adhuc de facto, & malè exigebatur, & sic ipsa immunitas à iure diuino profecta est; immunitatis autem vsus, seu exercitium emanauit à Principum Orthodoxorum sanctionibus, qui Principes Christiani non verè, & propriè Ecclesiasticis bonis exemptionem concesserunt, sed potiùs detexerunt, & in eam à Deo concessam consenserunt, illiusque exercitium iussere; & hoc benè agnouit Iustinianus *in d. l. sancimus, 20. C. de sacros. Eccles.* ibi: *Cui enim non facimus discrimen inter res* 53
diuinas, & humanas? & cur competens prærogatiua cælesti fauori non conseruetur? Et sic annuit, hanc immunitatem non à sua munificentia, quam aliis in rebus, & locis sæpiùs gloriosus commemorat; sed à dictamine diuino, & à natura effluxisse, vt bene ratiocinatur Comitol. *respons. moral. lib.1. d. cap.97. num 11.* vbi etiam antiquam traditionem, & populorum mores circa hanc immunitatem recenset, & ita pariter respondet Suarez *contra Reg. Angl. d. lib.4. de immun. Eccles. cap.6. num.4.* & *cap.21. num.3. & 8.*

Nec obstat potissimum fundamentum Communitatis, quod hæc onera olim imposita essent istis prædiis, quæ postea in Ecclesiam peruenerunt, & ideò transiuisse effecta tributaria, & cum eodem onere ad quoscumque, quamvis priuilegiatos, successores, atque etiam in ipsas Ecclesias, iuxta Canonem *tributum 23. quæst.8.*

Quoniam pro responsione duo firmanda sunt; vnum in facto, alterum in iure. In facto, quòd antiquitus hæc prædia erant eiusdem Ecclesiæ Archipresbyteri Gorzenij, & paucis solummodò ab hinc annis distracta in laicos, à quibus in catastro communitatis redacta sunt; detecta autem nullitate alienationis, iure merito Ecclesia, & pro ea Archipresbyter modernus in iudicio spolij fuit reintegratus, & propterea, vt reintegratio suum plenarium consequatur effectum, opus est, quod Ecclesia recuperet prædia libera, & immunia à quibuscumque oneribus, provt erant antequam ab antecessore distraherentur, & consequenter reuocanda sunt, & descriptio in catastro abolenda, & impositio onerum, quæ tempore vsurpationis laicorum sequuta sunt; tantùm 54
enim restituere debet reintegratio, quantùm abstulit distractio, *l. fin. §. fin.* & ibi Bart. ac alij, *C. de sent. pass. l. quod si minor, §. restitutio, ff. de minor.* & notat Odd. *de restit. in integr. part.1. quæst.44. art.3. num.23. & seqq.* & retrotrahenda est hæc reintegratio perinde ac si semper penes Ecclesiam prædia permansissent, ad *l. 1. §.* 55
vlt. ff. de quæst. l. 1. C. de sent. pass. Bald. *in l. post editam, num.1. C. de impuber. & aliis substit.* Costa *de retroract. cap. 8. cas. 17. num.2. & seqq.* quæ si permansissent, neque relata in catastro, neque onera fuissent imposita.

In iure autem illud notandum est, quod bona semel à laicis etiam legitimè possessa, non semper cum onere tributi. & vectigalis transeunt ad Ecclesiam, sed cum distinctione trium specierum bonorum.

Prima est species bonorum, quæ habet, & possidet Ecclesia iure spirituali, & diuino, vt decimæ, oblationes: & hæc semper, ac perpetuò immunia sunt à quibuscumque oneribus sæcularibus; tam præteritis, quàm futuris, quia 56
immediatè

immediatè habet à Deo, nec commiſcenda cum laicis, vt in Num.*cap.*18.& notant Canoniſtæ communiter *in cap. ſi tributum*, 11. q. 1. & *in c. ſecundùm*, 23. q. 8.

Alia ſunt bona, quæ à priuatis quidem habuit Eccleſia, ſed ad cultum diuinum, & officium ſpirituale ſunt deſtinata, vt ſitus Eccleſiarum, & Cœmeterium pro ſepulturis, hortus iuxta Eccleſiam, & ſunt hæc pariter immu-
57 nia ſemper ab omnibus tributis, & oneribus, nedum publicis & Regiis, ſed quod magis eſt, etiam priuatis, & præexiſtentibus, ob eorum ſpecialem ſanctitatem, vt habetur *in d.cap.ſecundùm*, 23.q.8. & per Cald.*in l. omnes, num.*12. *C. de ſacroſ.Eccl.* & doctè tradit Turrecr. *in cap. ſi tributum*, 11. *q.*1. & *in Summa de Eccl. lib.*1. *cap.*98. *in reſponſione ad* 7. *argumentum*. Ioan. Ant. de Nig. *in repet. extrau. vnica, n.*242. *de vit. & honeſt. Cleric.* Suarez *ad Reg. Angl. de immun. Eccleſ. lib.*4.*c.*17.*n.*6. *&* 7. & *c.*19. *n.*2. *&* 8. & latiùs *c.*20.*n.*17.

Tertia eſt ſpecies bonorum, quæ poſſider Eccleſia forte temporali, & iure ciuili, vt titulo venditionis, legati, vel alio ſimili, &c. Et in his etiam ſubdiſtinguendum eſt, & quoad onera impoſita de tempore, quo penes Eccleſiam bona repetiuntur, certum eſt ipſi omnino ſuffragari
58 immunitatem, ex ſuperiùs deductis: & Bart.*in l.reſcripto, §. fin. num.*5. *verſ. videte, ff. de muner.* ingenuè fatetur, nullum dari remedium, ſeu cautelam, qua Clericis, ſeu Eccleſiis pro eorum prædiis imponatur collecta, cùm laici non poſſint edere legem per quam libertas Eccleſiaſtica infringatur, & ſcriptores omnes catholicos ſine diſſenſione hoc admittere monet Suarez *ad Reg. Angl. d.lib.*4.*c.*20.*num.*1. Fallitur autem idem Bart. *d. loco*, dum ſubdit, poſſe laicos à principio efficere tributaria, & affecta oneribus omnia prædia eorum territorij, itavt agri, qui poſteà ad Eccleſias peruenerint, obnoxij ſint collectis imponendis, quia indirectè permitteretur contra libertatem Eccleſiaſticam, quod directè omnino prohibitum eſt, *cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtit. auth. caſſa, C. de ſacroſ. Eccleſ.* & alibi. Et licèt eo tempore, quo vniuerſum territorium efficitur tributarium, prædia ſint ſub iuriſdictione laicorum, attamen hoc tempus inſpici non debet, ſed illud, quo ipſæ collectæ imponuntur; tunc enim formam habent, & ſolummodò radicem aliquam cauſalem, & remotam habuerunt à ſtatuto, quod etiam dum facit territorium tributarium pro collectis imponendis, habet tacitam conditionem, ſcilicet, ſi imponantur: quæ conditio cùm ſit poteſtatiua, non retrotrahitur in
59 præiudicium Eccleſiæ, quæ medio tempore acquiſiuit, nec tunc ſubiacent iuriſdictioni laicorum: ita eleganter Bartolum impugnando arguit Bald. *in l. omnes, num.*12. 13. *&* 14. *cum ſeqq. C. ſine cenſ. vel reliq. fund. compar. non poſſ.* & *in l. placet, num.*10. vbi quod Bart. in caſu quem poſuit, non dicit verum, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* & *in l. neminem, num.*4. *C. eodem*: vbi quod hæc onera tunc nec certa eſſent, provt tamen requiritur ad effectum vt ad Eccleſiam tranſeant prædia cum ſuis oneribus, & infrà dicetur: & *conſ.*112. *num.* 7. *lib.* 2. vbi quod Bart. contra omnes, & non benè loquitur, neque dicit verum, & quod illius cautela non valet vnam feſtucam, quia non poteſt conſiderari tributum niſi poſt indictionem, & ſpecificationem, quæ fieri nequit poſtquam res fecit tranſitum ad Eccleſiam. Abb. *in cap. fin. num.*13. *de vit. & honeſt. Cler.* Iaſ. *in d.l.placet, num.*21. vbi quod dictum Bartoli eſt falſum, & damnatum per omnes, & idem teſtatur Guido Papæ *quæſt.*381. Ruin. *conſil.* 117. *num.*8. *lib.*4. Felin. *in capit. Eccleſia Sanctæ Mariæ, n.*76. *de conſtitut.* Plot. *in addit. ad conſ. vlt. Landenſ. num.*10. *&* 13. qui teſtatur ita fuiſſe declaratum à Senatu Mediolani pro Monialibus Sanctæ Claræ Nouariæ. Alba *conſ.*8. *num.*4. *& ſeqq.* vbi quod huiuſmodi ſtatutum volens prouidere oneribus, quæ adhuc non ſunt in rerum natura, & volens fingere id, quod non eſt, non caret ſuſpicione fraudis: Syluan. *conſ.*9.*num* 29. & *conſ.*32.*num.*11. Marcabr.*conſ.*40.*num.*29. vbi dicit communem eſſe hanc opinionem. Paſeth. *conſ.*31.*num* 8. Vegg. *conſ.*7.*num.*11. Graſſ. *commun. opin. lib.*1.*cap.*18 *q.*2. qui pariter de communi teſtatur. Remig. Goff. *de charit. ſubſid. quæſt.* 61. *num.*16. vbi quod hæc eſt tutior opinio. Card. Alban. *de immunit. Eccleſ. num* 92. aſſerens hanc eſſe opinionem Legiſtarum validiſſimis rationibus confirmatam, & quod 60
graue piaculum committeret quicunque contrarium ſentiret. Ceual. *commun. contra commun. quæſt.* 899. *n.*72. *&* 106. qui plures alios cumulat. Rim. Iun. *conſ.* 25. *num.*23. Azor. *Inſtit. moral. part.*1. *lib.*5. *cap.*13. *quæſt.*1. Theſaur. *deciſ.*234. *num* 5. Ioan. Ant. Niger. *in repet. extrauag. vnica, de vit. & honeſt. Cleric. num.* 190. Alphonſ. *de Montalu. in foro legum Caſtell. lib.*1. *leg.*2. *verſ. in contrarium.* Mattienz. qui alios congerit *ad ll. Hiſpan. lib.*5. *l.*11. *gl.* 5. *num. quinto*, Guttier. *pract. quæſt. lib.*2. *quæſt.*132.*num.*5. vbi de veriori, & communiori opinione teſtatur.

Nec poteſt dici ſtatuentes tunc vinculum inieciſſe dum territorium effecerunt tributarium, quo tempore iuriſdictionem habebant in prædiis, quæ poſteà ad Eccleſiam peruenerunt, & ſic tranſire cum ſuo onere; quoniam vinculum propriè iniectum eſt, dum collecta imponitur; tunc enim declaratio illa de toto territorio tributario ſuum ſortitur effectum, cùm tributum imponitur, & res non dicitur eſſe tributaria, niſi quando re vera, & ipſo 61
facto debita eſt ſolutio ſuis ſingulis temporibus, & contributio, vt poſt alios tradit Alba *conſ.*8. *num.*5.*& ſeqq.* & tunc ſolùm dicitur actus perfectus, & conſummatus, vt declarat Card. Alb. *de immun. Eccl. num.* 70. *&* 71. hoc autem tempore bona ſunt extra iuriſdictionem laicalem, & ſubiectum eſt inhabile ad recipienda onera laicalia, reſque dicitur deueniſſe ad caſum, à quo non poſſet incipere, & confecunt tradita per Bald. *conſ.* 112. *num.*7. *lib.*2. Alex. *conſ.*210. *num.*11. & *conſ.*21. *num.*4. *lib.*2. Ruin. *conſ.* 204. *num.*11. *lib.*1. Surd. *deciſ.* 20. *num.* 8. Alba *d. conſ.*8. *numer.* 3. Card. Alban. vbi ſuprà, *num.*70.

Quo autem ad onera impoſita priuſquam prædia ad Eccleſiam peruenerint, ad hæc tunc ſolummodò tenetur Eccleſia, quando copulatiuè hæc omnia concurrunt, quod ſcilicet onera ſint vera, realia, ipſis fundis infixa, & impoſita ſint bonis, propter bona, non autem perſonis propter bona; quòd ſint perpetua, certa, & inuaria- 62
bilia, non autem ex aliquibus cauſis vrgentibus, & illis ceſſantibus remouenda: ita docent Canoniſtæ *in d.cap.*1. *de immunit. Eccleſ. in* 6. vbi præcipuè Gemin.*num.*9. Abb. *in cap. fin. num.*12. *de vit. & honeſt. Cleric.* Turrecremat. *in cap. ſi tributum*, 11. *quæſt.*1. *verſ. alia verò*: Barbat. plene *conſ.*1. *per tot. lib.*3. Felin. pleniſſimè *conſ.*46. *in* 4. *dub.* Niger. *in repet. extrauag. vnica, de vit. & honeſt. Cleric. num.* 247. *cum pluribus ſeqq.* Comitol. *reſponſor. moral. lib.*1.*cap.*94. *num.*3. vbi omnia iſta recenſet requiſita, & ſat eſt allegare magiſtralem deciſionem in Brunduſina gabellæ, 13. Februarij 1604. coram bonæ memoriæ Peña, quam & paſſim ſequitur Sacra Congregatio ſuper controuerſiis iuriſdictionalibus per Sanctiſſimum D.N. Vrbanum VIII. magno Reipublicæ Chriſtianæ bono inſtituta, & in his terminis loquitur textus *in cap. tributum*, 23. *quæſt.*8. ibi: *De exterioribus Eccleſiæ, quod conſtitutum eſt antiquitus* (nempe antequam ad Eccleſiam peruenerint prædia) *perſoluendum eſt.* Et *in cap. ſi tributum*, 11. *quæſt.*1. vt ibi per Turrecrem. & per Comit. *reſponſor. moral. lib.*1. *quæſt.*93. *num.*16. Ceual. *commun. contra commun. quæſt.*899. *num.*106. Alphonſ. de Montal. *in for. leg. Caſtell. lib.* 1. *d. l.*1. *verſic. ad quorum corroborationem, fol.* 13. *columm.* 3. & Suarez *ad Reg. Angl. d. lib.*4.*cap.*2.*num.*13. qui etiam obſeruat, ibi Vrbanum primum loqui iuxta morem ſui temporis, quo Imperatores erant Ethnici, & Eccleſia nondum ſibi libertatem actu vindicauerat ab huiuſmodi tributis, & in hoc caſu dum Eccleſia ſoluit collectas, non ſoluit vti tributum, & in recognitionem dominij, vel ſuperioritatis,

quam regulariter indicat tributi exactio, vt *ex cap. 2. de censibus*, sed ob conditionem inhærentem rei, & inseparabilem: & quemadmodum erga priuatas personas solueret census, & teneretur ad hypothecas, quæ ab eius authoribus laicis priùs impositæ essent; ita pari ratione tenebitur Ecclesia ad tributa, quæ vel ex pacto, vel alia ex causa, & conuentione Princeps, dum prædia possessa à laicis sub eius erant potestate, infixit iisdem prædiis, vt bene per Fr. Ioan. Neapol. Ord. Prædicat. *in quæst. Paris. q. 39. puncto 3. ad quartum argumentum.*

Immò Card. Alban. *de immunit. Eccles.* Guttierez *pract. quæst. lib. 1. quæst. 3. n. 15. vers. preterea*, & fusiùs Suarez *d. lib. 4. cap. 20. num. 6. quæst. 11. & seqq. vsque ad fin.* asseuerant tunc demùm bona translata in Ecclesias retinere onus, & obligationem soluendi tributum, quatenus hoc tributum à Principe priùs impositum fuerit expresse pacto inter ipsum, & priuatos inito, vel ex peculiari
63 dominio illius prædij, itavt ipse in priuatos transtulerit, hac sibi reseruata pensione, censu, seu collecta, non autem si egisset ex sola vi Regiæ potestatis, & iurisdictionis; hæc enim tunc penitus expirat, cùm bona ad Ecclesiam perueniunt, & res deuenit ad statum qui incapax est illius subiectionis tributi erga Principem laicum; quod secus est in pactis, & conuentionibus per viam contractus initis, quia vis illorum transit, & continuat in quibuscumque personis quomodocumque exemptis, & priuilegiatis: Felin. *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, n. 77. de constit.* Vegg. *cons. 7. num. quinto, & seqq.* Bellon. *consil. 40. num. quarto, & quinto.* Festas. *de collect. part. 4. cap. 2. num. 31.* Alderan. Mascard. *de gen. interpr. stat. concl. 1. num. 100.* Azor: *Instit. moral. part. 1. lib. quinto, cap. 13. quæst. 1. vers. secundò sciendum est*: vbi quod ratione pacti, vel conditione adiecta in legato, siue contractu, Ecclesia tenetur ad collectas bonorum, ad quas aliàs non teneretur, & per Suarez vbi suprà, *num. 6. & 15. in fin. & num. 28.* vbi respondet ad motiuum quòd res transit cum suo onere, & *num. 9.* prudenter indicat, quomodo probari possit prædia fuisse sub particulari dominio Principis, vel tributum solui ex conuentione, non autem ex solo iure vniuersali Principatus: quibus consequens est, cùm onera, de quibus agitur, non sint antiqua, nec infixa essent dum ad Ecclesiam primò hæc bona transiuerunt, & conuentio omnino excludatur, nullatenus Ecclesia ad illa onera teneatur.

Non obstat, hæc prædia descripta esse in catastro laicorum, ex quo regulatur taxa onerum, & inde Archipresbyterum teneri ad collectas, iuxta doctrinam Bald.
64 *in auth. sed & periculum, num. 2. vers. hoc verum nisi Ecclesia, C. sine censu, vel reliqu. &c.* vbi quod si Ecclesia facit æstimum, tenetur ad collectas in vim sui consensus, non ex vi iurisdictionis laicorum, quoniam hæc descriptio in catastro non fuit facta de consensu Rectoris, sed illorum laicorum, qui Ecclesiam hisce bonis spoliarunt, vt suprà dictum fuit: immò etiamsi facta fuisset de Recto-
65 ris consensu, hoc non præiudicaret Ecclesiæ, sed opus fuisset auctoritate, & assensu Summi Pontificis, cuius interest communibus Ecclesiarum vtilitatibus prouidere, vt *in cap. aduersus, de immun. Eccles.* & in puncto Abb. ibi, *num. 1. & 4. & in cap. non minùs, num. 18. eod. tit. & cons. 13. num. 1. & 2. lib. 2.* Marant. *cons. 99. num. 2.* Natt. *cons. 203. num. 4. & seqq.* vbi declarat doctrinam Baldi procedere data legitima descriptione in æstimo, seu catastro, nempe quòd accesserit auctoritas Sedis Apostolicæ.

Non obstant solutiones factæ, quoniam aut processe-
runt à laicis, & tunc non præiudicant Ecclesiæ; laici quippè tanquam subiecti tenebantur ad collectas, dum
65 verò extat persona immunis, cessat ratio subiectionis, & sic etiam obligatio: mutata enim persona, mutatur status rei, *l. 1. C. de imposit. lucr. desc. lib. 10.* Gemin. *in d. cap. 1. n. 9. de immunit. Eccles. in 6.* Anchar. *consil. 129. sub num. 2.* Niger *in repet. extrauag. vnica, de vit. & honest. Cler. num. 214.* Marant. *d. cons. 99. num. 3. & 4.* Guttier. *pract. quæst. lib. 1. quæst. 3. num. 15.* vbi post Mattienz. dicit hunc esse casum mirabilem, quo res non transit cum suo onere; atque vt suprà dictum fuit, reintegratio concessa Rectori debet abolere quicquid post alienationem gestum est in præiudicium Ecclesiæ.

Aut verò solutiones prætenduntur factæ à Rectore, & tunc nec etiam præiudicant, cùm Rector noc potuerit tollere priuilegium libertatis Ecclesiæ, non enim est personale beneficium, sed ipsi ordini Ecclesiastico, & ipsis bonis Ecclesiarum concessum, cui gesta priuatorum præiudicare non possunt, & in hoc casu opus fuisset assensu Summi Pontificis, vt dictum fuit, & notatur à Castr. 66
cons. 423. num. 1. lib. 2. Ceual. *comm. contra commun. q. 899. num. 107. ad fin.* & Modernus Rector, quatenus soluisset, non inde tamen priuatus censetur sua immunitate ab hisce collectis, & oneribus, quæ de iure sibi competit, ad textum *in l. voluntariè, C. de excus. tutor.* Alex. *cons. 33 n. 2. vers. sed ea mihi, lib. 5.* Castr. *d. cons. 423. num. 2.* Natt. *cons. 447. n. 16.*

Et ita bis diligenter examinato articulo resolutum fuit.

CAPVT CIV.

EPITOME.

An valeat statutum, prohibens sub certa pœna, ne filius familias contrahat matrimonium sine consensu parentum, vel consanguineorum, & quomodo intelligantur bannimenta, quæ prohibent occultas desponsationes.

SVMMARIVM.

1 *Proclama, ne contrahatur matrimonium sine consensu patris, quomodo intelligatur.*
2 *Matrimonia clandestina sunt prohibita.*
3 *Ius ciuile non potest imponere pœnam contrahentibus matrimonium iure canonico validum.*
4 *Secretò, est idem, quod clandestinè.*
5 *Nigrum declaratur rubricâ.*
6 *Causa in præfatione posita dicitur finalis.*
7 *Proœmium indicat mentem disponentis.*
8 *Clandestinum, & occultum pro eodem vsurpatur.*
9 *Occultum dicitur, quod nescitur.*
10 *Cessante ratione, cessat lex.*
11 *Matrimonium publicum dicitur, quod fit coram testibus, & Parocho.*
12 *Ordinarius potest concedere Sacerdoti non Parocho, vt assistat matrimonio.*
13 *Matrimonium quando dicatur factum in facie Ecclesiæ.*
14 *Matrimonium sine denunciationibus, dicitur clandestinum.*
15 *Denunciationes omissæ de licentia Ordinarij non faciunt matrimonium clandestinum.*
16 *Denunciationum omissio non reddit matrimonium clandestinum.*
17 *Denunciationes non sunt de substantia matrimonij.*
18 *Matrimonium est validum, etiam omissis denunciationibus.*
19 *Vicarius Episcopi potest dispensare in denunciationibus matrimonij.*
20 *Denunciationum remittendarum causa sunt arbitraria.*
21 *Denunciationes matrimonij dicens fuisse omissas, debet probare.*

22 *Parochus*

22 Parochus nubentium quis dicatur.
23 Matrimonium ſine conſenſu patris eſt validum, niſi ſit clandeſtinum.
24 Matrimonia debent eſſe libera.
25 Matrimonij libertas non poteſt impediri ſub pœna excommunicationis.
26 Matrimoniali in cauſa ſtandum eſt iuri canonico.
27 Nuptiæ filij valent ſine conſenſu patris.
28 Statutum quod puella non nubat ſine conſenſu patris eſt inualidum.
29 Statutum an poſſit diſponere circa accidentalia matrimonij.
30 Bartolus reprobatur.
31 Matrimonia non poſſunt impediri etiam metu pœnæ, quæ non poteſt exigi.
32 Matrimonij cauſa ſpectat ad Eccleſiam, etiam in accidentalibus.
33 Pater non poteſt exhæredare filium, quia contraxerit matrimonium ſine eius conſenſu.
34 Matrimoniales cauſæ ſpectant ad forum Eccleſiæ ſub pœna anathematis.
35 Iudex Eccleſiaſticus poteſt inhibere ſæculari, ne exigat pœnas à contrahentibus matrimonium inuito patre.
36 Pœna non ligatur matrimonium.
37 Qualitates ſtatuti debent probari ab eo, qui ſe fundat in eo.
38 Mater tranſiens ad ſecunda vota perdit ius in filios.
39 Filia non eſt educanda apud matrem tranſeuntem ad ſecunda vota.
40 Nubentium ſecundò pœnæ non ſunt reuocatæ reſpectu fauoris filiorum.
41 Qualitas in fine poſita reſtringit præcedentia.
42 Statutum tollitur per non vſum.
43 Leges fori non dicuntur vſu receptæ, niſi id probetur.

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN cauſa matrimoniali multùm Excellentis Phyſici D. Marci Antonij Geminellij, & Perilluſtr. D. Lauiniæ Sclauæ, quam ſibi deſponſauit in Eccleſia Sanctæ Mariæ Monialium Carmeli abſque denunciationibus, habita ſuper eis diſpenſatione ab Ordinario coram teſtibus, & Sacerdote ab eodem Ordinario deputato, de conſenſu etiam proprij Parochi, controuertitur, an ipſe inciderit in pœnas proclamatis Ducalis emanati vſque de anno 1530. mandantis, quòd nullus audeat, vel præſumat ſibi deſponſare aliquam mulierem, quæ aliàs nunquam fuerit nupta, ſine conſenſu patris, ſi ſupereſt, & eo non exiſtente, ſine conſenſu matris, vel fratris, ſeu fratrum maioris, vel maiorum 18. annorum, & prædictis deficientibus, ſine proximorum conſenſu, in quorum domo mulier habitaret, ſub pœna ducat. 500. auri, & funis ictuum quinque, & plus, ac minùs pro qualitate perſonarum, arbitrio eius Eccleſiæ, & banni perpetui, de quo extrahi non valeat, niſi de conſenſu patris, matris, fratrum, vel conſanguineorum reſponſione. Et mulier, quæ contra prædicta deſponſari paſſa fuerit, perdat dotem, & legitimam, & portionem, quam conſequi poſſet in bonis paternis, & maternis, applicandam pro dimidia dictis eius attinentibus reſpectiuè, & pro alia dimidia Cameræ Ducali, & vt in dicto proclamate. Quoniam matrimonium prædictum dicitur celebratum ſine conſenſu matris dictæ puellæ, & eius conſanguineorum, prout tamen ex dicto proclamate erat neceſſarium.

In quo non video, quomodo ex prædictis poſſit in foro ſæculari fieri poceſſus criminalis contra prædictos iugales pro exigendis dictis pœnis, tum quia illud proclama, adueniente Concilio Trident. ceſſauit eſſe in vſu,
1 & non apparet, quòd aliquis fuerit vnquam condemnatus eius vigore. Tum quia eius qualitates, & conditiones non verificantur in caſu noſtro. Et denique quia ſi comprehenderet caſum iſtum, eſſet inualidum, obſiſtente ei iure Canonico, per quod diſponitur matrimonia debere eſſe libera, & conſenſum Patris non eſſe neceſſarium ad nuptias filiorum, niſi ex honeſtate.

Verùm quia in iure ſæpe euenit, vt ea etiam, quæ luce clariora ſunt, aliqua nube obumbrentur, ideò vt veritatem hanc omnibus oſtendam, infraſcripta exarabo, quæ in iure, & in facto mihi veriſſima videntur.

Nam in primis certum mihi eſſe videtur, quòd dictum proclama non loquatur de quocumque matrimonio puellæ nubentis ſine conſenſu parentum, ſed de matrimonio clandeſtino ab ea facto, & hoc deſumo tum ex rubrica 2
proclamatis, quæ dicit, & inſcribitur: *De pœna deſponſantis aliquam mulierem ſecretò.* Tum ex nigro, in quo dicitur in principio: *Cùm in dies multa videantur oriri ſcandala ob occultas deſponſationes, quæ fiunt in dominio S.E. quæ iure diuino, & humano prohibita ſunt.* Ex quibus liquidò conſtat, proclama voluiſſe coadiuuare ius Canonicum, prohibendo matrimonia clandeſtina, & quæ ſunt iure diuino, & humano prohibita; non autem deſtruere, prout eueniunt, ſi in caſu noſtro contrahentes matrimonium validè, & ſine culpa, vt inferiùs oſtendam, incurrerent pœnas dicti proclamatis, quia lex ciuilis 3
non poteſt pœnam imponere contrahentibus matrimonium, quod de iure Pontificio validum eſt, & iuſtum. Ioan. Guttierrez *pract. qq. lib. 2. q. 1. n. 29. verſ. 2. reſpondeo*, & *q. 3. n. 8. 9.* vbi pulchrè. Nam vbi culpa non eſt, & nihil fit contra ius, ibi culpa eſſe non poteſt, ad textum *in l. Gracchus, C. de adult.* Dec. *in l. nuptias, de reg. iur.* ad rem Surd. *de aliment. tit. 1. q. 6. n. 10. 11.* Filiuc. *qq. moral. p. 1 tract. 10. c. 5. n. 161.*

Non poteſt igitur dubitari quod proclama parentum loquatur, & procedat tantùm in matrimonio clandeſtino, quod etiam ſacri Canones deteſtari ſolent, ſiquidem rubrica dicit: *De pœna deſponſantis mulierem ſecretò*; quod eſt idem ac clandeſtinè, quoniam ſecretum dicitur, quod 4
non eſt publicè factum. Bald. *conſ. 438. n. 4. lib. 5.* & propterea ipſum proclama debet intelligi de matrimonio ſecreto, quia nigrum declaratur rubricâ, & ſumit interpretationem ab ea. Abb. *in c. inter alia, in fin. de immunit.* 5
Eccl. Natt. *conſ. 514. num. 3.* Alba *conſ. 88. num. 4.* Burſat. *conſ. 212. num. 9. lib. 2.* Carpan. *ad Stat. Mediol. p. 2. c. 133. num. 11.*

Immò nigrum ipſum proclamatis indicat idipſum, quod ſcilicet illa prouiſio ſit facta pro clandeſtino matrimonio, dicitur enim in ipſo exordio pro motiuo legis, ob occultas deſponſationes multa oriri ſcandala, quæ ratio, ſeu cauſa in præfatione diſpoſitionis poſita demonſtrat cauſam eſſe finalem, ad textum *in leg. fin.* vbi Bald. 6
in 2. notabil. & DD. *de heredib. inſtituend.* Iaſ. *conſil. 1. num. 7. lib. 1.* Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa, in lim. n. 64.* Seraph. *deciſ. 1337. num. 7.* Ludouiſ. *deciſ. 351. num. 5.* Carpan. *d. cap. 173. num. 3. & ſeqq.* vbi etiam inquit, quod ex proœmio colligitur mens ſtatuentium, quæ in 7
propoſito noſtro non poteſt eſſe niſi de matrimonio clandeſtino; verba enim illa, *ob occultas deſponſationes*, id importent, quia clandeſtinum, & occultum pro eodem vſurpantur, vt *in capit. quod nobis, iuncta gloſſa*, & 8
Abb. *ibidem, num. 1. de clandeſt. deſponſat.* gl. *in cap. 1.* vbi etiam Abb. *num. 1 eodem*, & hoc per ſe liquet, quia occultum dicitur, quod neſcitur, *cap. chriſtiana, 33. quæſt. 2.* ideò diſpoſitio præſentis proclamatis non habe- 9
bit locum in matrimonio facto coram teſtibus, & Parocho, quod non eſt clandeſtinum, quia ceſſante ratione 10
legis, ceſſat lex, *l. adigere, §. quamuis, de iurepatronatus, l. quod edictum, ff. de pact. l. liberorum, §. 1. ff. de his qui notant. infam. cap. ſtatuimus, diſtinct. 61.* niſi ergo conſtet matrimonium, de quo quærimus, eſſe clandeſtinum, locus eſſe non poteſt pœnis in dicto proclamate contentis.

Verùm

Verùm in casu nostro matrimonium fuit celebratum publicè in Ecclesia coram testibus, & Sacerdote deputato ab Ordinario, loco proprij Parochi ad idem consentientis, vt in facto satis constat ex actis Curiæ Episcopa-
11 lis: ergo matrimonium non est clandestinum, cùm sufficiat si matrimonium fiat præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus: ex Concil. Trid. de reform. matrim. sess. 24. cap. 1. vers. qui aliter. Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 17. num. 4. Menoch. de arbit. iud. cas. 453. n. 13. Seraph. decis. 1099. num. 3. Potest enim Ordinarius concedere facultatem alteri Sacerdoti non Parocho coniungendi sponsos in matrimonio, non solùm in propria Pa-
12 rochia, sed etiam extra illam. August. Barbos. de Episc. part. 2. alleg. 32. num. 114. vbi multos alios allegat, & tale matrimonium dicitur factum in facie Ecclesiæ, etiamsi celebratur in domo priuata, dummodo adsint testes, &
13 Parochus; non enim est necesse quòd fiat in Ecclesia materiali: Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 15. n. 20. Rebel. de oblig. iustit. p. 2. lib. 2. q. 7. n. 11. Reginald. in prax. for. pœnit. de matrim. lib. 31. c. 18. n. 242. Bonac. de matrim. q. 2. p. 6. n. 4.

Et quamvis in hoc casu omissæ sint denunciationes, & propterea multi sentiant matrimonium ita factum esse quidem validum, sed quoad pœnas dici clandestinum,
14 ex cap. fin. de clandestina desponsatione, Sanch. d. tract. lib. 3. disp. 1. num. 10. Menoch. cons. 69. num. 170. Matth. de iurisd. part. 4. cas. 71. num. 11. tamen si id verum est, non habet locum, quando denunciationes omissæ sunt de licentia Ordinarij, quia vbi culpa abest, culpæ pœna
15 non incurritur: pulchrè Sanchez de matr. lib. 3. disp. 1. num. 5. Guttierrez pract. qq. lib. 2. quæst. 4. num. 14. in fin. vbi idcircò dicit non habere locum in tali casu legem regiam, quæ vetat matrimonia clandestina: & quæst. 3. num. 8. vbi pulchrè Giouagn. cons. 59. num. 13. in fin. lib. 1. idque procedit etiamsi postea publicationes non fiant: Sanchez. d. disp. 1. num. 5. versic. sed hoc non placet. Sæpè enim Rota iudicauit, & Congregatio Concilij censuit omissionem denunciationum non reddere prolem illegi-
16 timam, vel matrimonium clandestinum, vt apud Gratian. discept. 841. num. 26. 27. Farinac. decis. 71. num. 11. 12. part. 1. & decis. 390. n. 5. p. 2. pulchrè Filiucius mor. qq. p. 1. de matrim. tract. 10. cap. 5. vbi pulchrè dicit, non posse dici matrimonium clandestinum factum coram Parocho, & testibus, omissis denunciationibus de licentia Ordinarij, quia contrahentes non sunt in culpa. Bonac. d. q. 2. p. 6. n. 4.

Nec est mirum, quia denunciationes non sunt de substantia matrimonij, sed tantùm de solemnitate; & propterea earum omissio non vitiat illud, quia Concilium Trid. in decreto irritanti solùm meminit de præsentia
17 Parochi, & testium, quidquid senserit Menoch. cons. 69. num. 7. & Ceph. cons. 421. per tot. quorum sententia non est vera, quia communiter tenetur, denunciationibus etiam iniustè, & absque licentia omissis, adhuc validi-
18 dum esse matrimonium: Guttierrez de iuram. confirm. part. 1. cas. 51. num. 25. vbi testatur de veriori, & recepta opinione, & lib. 2. pract. quæst. cap. 4. num. 13. latè Sanchez d. tract. lib. 3. disp. 5. num. 3. 4. vbi alios allegat, & tollit contraria. Ricc. in prax. resol. 224. num. 6. Giouagn. cons. 60. num. 26. & cons. 67. num. 40. lib. 1. Reginald. in prax. for. pœnitent. lib. 31. cap. 29. num. 222. Mand. cas. 71. num. 9. Seraph. d. decis. 1099. num. 4. Farinac. d. decis. 390. num. 5. Filliuc. d. tract. 10. cap. 5. num. 172. Gratian. d. cap. 841. num. 21. 22. & 26. latè Barbos. de tract. p. 2. allegat. 32. num. 2. vbi plurimos allegat, & contrarium sentientes confutat.

Et nemini dubium est contra Menoch. d. cons. 69. extare veram, & magis communem DD. sententiam, quod etiam Vicarius generalis Episcopi potest dispensare, & remittere tales denunciationes, quia venit appellatione Ordinarij, de quo mentionem facit Concilium Trident.

ita latè concludit Sanch. d. lib. 3. disp. 19. n. 3. 4. 5. vbi re- 19
soluit contraria. Ricc. in prax. resol. 226. n. 2. 3. Gratian. d. discept. 441. num. 9. 10. vbi testatur de veriori, & magis communi, & quòd ista est praxis forensis totius Christiani Orbis, plurimosque allegat Filliuc. d. cap. 5. n. 176. Bonacin. de matrim. quæst. 2. p. 6. num. 7. vers. dixi. Barbos. de off. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 29. vbi infinitos congerit, causæ autem iustæ remittendi denunciationes matrimo-
nij sunt arbitrariæ Ordinario, ex Conc. Trid. d. sess. 24. 20
cap. 1. vers. nisi Ordinarius. Menoch. de arbitr. iud. c. 453. num. 5. 6. Giouagn. cons. 59. num. 14. lib. 1. vbi etiam quod causa præsumitur.

Hìc autem denunciationes non fuerunt omissæ penitus, sed post matrimonium fuerunt factæ, vt consulit prædictum Concil. d. cap. 1. vers. deinde, & sic nulla subesse potest culpa: Guttierrez pract. qq. lib. 1. q. 4. n. 14. in fin. imò si pars aduersa se fundat in hoc, quod denunciationes non sint factæ, ipsa debet id probare. Henric. Boych. in cap. peruenit, in fin. qui fil. sint legit. & ita censuit Rota in vna Barchinon. matrim. 19. Martij 1604. & in alia Valentina pratens. illegitim. 16. Martij, vt per Farinac. decis. 21
crim. 354. num. 6. Verùm creditur Sacerdoti dicenti se ex licentia Ordinarij assistere matrimonio loco Parochi, vt per Seraph. decis. 199. num. 3. quæ ex abundanti dicta sunt, quia ex actis Cancellariæ hæc omnia benè verificantur.

Et quamvis stante deputatione Ordinarij de illo sacerdote, qui matrimonio assistere debet, non sit quærendum quisnam proprius fuerit Parochus, tamen sciendum est, satis esse contrahere matrimonium coram Parocho habitationis coniugum, vel alterius ipsorum: 22
Ricc. decis. 214. num. 1. Guttierrez eod. tract. quæst. 63. num. 19. Farinac. decis. 390. num. 6. part. 2. Bonacin. de matrim. quæst. 2. part. 8. n. 1. & ita censuit Sac. Congreg. Barbos. de off. Episc. alleg. 32. num. 63. part. 2. quod hic factum est, cùm celebratum sit matrimonium non solùm de licentia Ordinarij, sed etiam Parochi, in cuius Parochia per multos annos dicta puella moram trahebat.

Si ergo volumus saluare dictum proclama ad effectum nullitatis, necesse est vt intelligatur in his terminis vbi interuenit duplex defectus, scilicet clandestinitatis, & consensus patris, prout etiam intelligitur lex regia vetans matrimonium sine consensu patris sub certa pœna; & non sufficit dissensio paterna, nisi adsit etiam clan- 23
destinitas matrimonij: sic pulchrè Guttierrez pract. qq. lib. 1. quæst. 1. num. 13. in fin. & meliùs num. 28. vers. & primò respondeo, & vers. At verò, & num. 30. 31. in fin. & quæst. 3. num. 1. vers. sed quod sensit: idem Gasp. Thes. quæst. 70. num. 11. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 67. numer. 5. vers. sed re attentiùs, & numer. 13. vers. quare: vbi inquit leges exhæredantes filiam absque consensu patris nubentem, tanquam iuri Canonico aduersas repelli; punientes verò clandestinum matrimonium, tanquam ius Canonicum imitantes, & coadiuuantes admitti.

Et hæc adeò vera sunt, quòd si aliter diceremus, statuta prædicta essent inualida, quia secundùm ius Canonicum matrimonia debent esse libera, & vinculo pœnæ constringi, aut impediri non possunt, ad textum in cap. 24
gemma, de sponsal. l. Titia, vbi Ias. in fin. de verb. oblig. l. Titio centum, §. 1. de condit. & demonstrat. Tusch. littera M, concl. 133. num. 1. 3. 4. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 6. num. 6. Mantic. de tac. & amb. conuent. lib. 14. tit. 37. n. 19. & tit. 45. num. 27. Giouagn. cons. 17. num. 2. 3. 4. lib. 1. Cyriac. contr. 343. num. 12 part. 2. Thomat. decis. 84. n. 6. Seraph. decis. 492. num. 17. vbi idem dicit de matrimonio spirituali: & clarè hoc deciditur in Conc. Trid. d. sess. 24. cap. 9. de reform. vbi nefarium dicit violare matrimonij libertatem, & mandat Dominis temporalibus sub pœna anathematis ipso facto, ne quovis modo, directè 25
vel indirectè aliquem cogant, quominus liberè matri-

monium contrahat. Et nemini dubium eſt, quod in cau-
26 ſa matrimoniali non ſit ſtandum iuri canonico, *cap. fin. de ſecund. nupt.* §. *hunc igitur*; ibi: *leges ſeculi*, 2. *quaſt.* 3. Guttier. *pract. qq. lib.* 2. *quaſt.* 1. *num.* 30. Surd. *de alim. tit.* 2. *quaſt.* 6. *num.* 7. Rim. Iun. *inter conſ. matrim. conſ.* 78. *ſub num.* 7.

De iure autem Canonico non requiritur conſenſus patris ad nuptias filij, niſi fortè ex vrbanitate, & honeſta-
27 te, *cap. vltimo*, vbi gl. 32. q. 2. *cap.* 13. *cauſa*.. vbi gloſ. *de rapt.* & notatur *in cap.* 1. vbi Abb. & DD. *de ſponſal.* Tuſch. *d. concl.* 133. *num.* 48. Guttier. *pract. qq. lib.* 2. *quaſt.* 1. *n.* 30. *verſ. ſed his*, vbi de communi. Surd. *d. quaſt.* 6. *num.* 8. Menoch. *d. caſ.* 453. *num.* 8. vbi de veriori, & recepta opinione. Mantic. *de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *titul.* 18. *n.* 17. *verſ. ſed ex iure.* Cyriac. *controu.* 343. *n.* 9. *lib.* 2. Iac. Cauall. *deciſ.* 415. *n.* 4. Rim. Iun. *d. conſ.* 78. *n.* 7. 8. 9.

Et ideò non valet Statutum quod puella, ſeu puer nequeat contrahere matrimonium ſine conſenſu patris, vel
28 conſanguineorum ſub certa pœna, vel inferens damnum: licèt enim honeſtum videatur, vt filius requirat conſilium patris, tamen propter libertatem matrimonij non poteſt impediri, etiam metu pœnæ. Ioan. And. *in cap. ſtatutum, il primo, verſ. tamen*, vbi Anchar. & Rom. *de heret. in* 6. Butr. & Abb. *in cap.* 1. *num.* 8. vbi pulchrè Felin. *num.* 13. *de ſponſ.* Alex. *conſ.* 97. *num.* 6. *& per tot. lib.* 1. Dec. *conſ.* 231. *num.* 5. *verſ. non obſtat.* Rim. Iun. *d. conſ.* 78. *num.* 14. 15. Couar. *in epit. de ſponſ. part.* 1. *cap.* 3. §. 8. *num.* 6. Clar. *in prax.* §. *fin. quaſt.* 82. *n.* 11. 12. vbi de communi. Menoch. *d. caſ.* 453. *n.* 10. 11. 12. Surd. *d. q.* 6. *num.* 8.

Multi tamen putauerunt non valere quidem Statutum quantùm ad hoc vt irritum ſit matrimonium, quia de re ſpirituali non poſſunt ſtatuere laici; ſed validum eſſe quantùm ad hoc, vt contrafacientes puniantur, quia hoc
29 modo ſtatutum non diſponit de ſubſtantia matrimonij, ſed de accidentalibus: ita Bart. *in l. edicimus, n.* 3. *verſ. reſpondeo ſtatutum*, *C. de murilegul. lib.* 11. vbi Alex. *littera B*, quem multi ſequuntur.

Verùm opinio Bartoli non eſt vera, vt inquit Dec. *conſ.* 231. *n.* 5. *verſ. non obſtat.* Surd. *d. quaſt.* 6. *n.* 15. & eſt
30 magis communiter reprobata, teſte Alex. *conſ.* 97. *num.* 6. *in fin. lib.* 1. quia lex canonica non plenè conſuluiſſet pro libertate matrimonij, ſi reuocaſſet iura ciuilia ſolùm quoad validitatem, non autem quoad remouendam pœ-
31 nam, quæ ſolet magis timeri, vt inquit Surd. *d. quaſt.* 6. *num.* 12. *in fin.* etenim ſi pœna exigi poſſet, matrimonium indirectè impediretur, quod fieri non poteſt. Conc. Trid. *d. cap.* 9. Alex. *d. conſil.* 97. *num.* 1. *verſ. confirmatur, lib.* 1. Alderan. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concluſ.* 1. *num.* 183.

Ideò verior, & magis recepta cenſetur opinio Ioan. Andreæ *in d. cap. ſtatut. ſub num.* 2. *de heret. in ſexto*, dicentis, quod cauſa matrimonij, & dependentia ab eo ſunt Eccleſiaſtici fori, & idcircò prohibita eſſe ſtatuta ob certas cauſas prohibentia matrimonium ſub certa pœna, quia eius libertas impeditur, & Iudex Eccleſiaſticus de-
32 bet ſe intromittere, ne hæc pœna exigatur, & cum eo ſentiunt Abb. *in d. cap.* 1. *num.* 9. vbi Felin. *num.* 13. *in princ.* & *verſ. ſed nihilominus*, vbi pulchrè *de ſponſal.* latè Alex. *d. conſ.* 97. *num.* 2. *& ſeqq.* vbi tollit omnia contraria. Tuſch. *d. conſ.* 133. *num.* 48. vbi de magis communi, & *num.* 36. Ceph. *conſ.* 319. *num.* 18. Clar. *d. quaſt.* 82. *n.* 11. 12. Couar. *d.* §. 8. *num.* 6. vbi de communi. Surd. *d. quaſt.* 6. *num.* 6. 7. 8. 9. 12. 13. 14. vbi quod ex hac cauſa pater non
33 poteſt exhæredare filium, vel alimentis priuare. Gaſpar. Theſaur. *d. quaſt.* 70. *num.* 3. *lib.* 1. vbi quod ab iſta opinione durum eſſet in practica recedere: Mant. *de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 17. Maſtril. *deciſ.* 163. *num.* 10. 11. 12. vbi de communi, & quod potiùs toleratur iniuria, quæ fit parentibus, quàm quod libertas matrimonij impediatur; & dicit Conſilium cenſuiſſe hanc opinionem eſſe in practica receptam; pulchrè Mart. *de iuriſd. part.* 4. *cap.* 70. *num.* 5. 6. *& ſeqq.* & *num.* 23. vbi inquit non valere ſtatuta, neque quoad pœnam: latiſſimè Grat. *diſcept.* 633. *n.* 19. 20. 21. vbi de magis communi, etiam in lucro, quod fortè aufertur, quia ex eius amiſſione matrimonium redditur timidum: latiſſimè etiam Maſcard. *d. concl.* 1. *num.* 174. *& ſeq.* & *num.* 182. 183. 184. vbi probat multa ſtatuta huius materiæ, etiam rationabilia, eſſe inualida, quia deficit poteſtas in ſtatuente, etiam circa dependentia, vel acceſſoria matrimonij. Bonac. *in Decal. diſp.* 6. *q. vnic. p.* 6. §. 3. *n.* 3. & *n.* 10. *verſic. ſecundò.* Filiuc. *d. loco, tract.* 10. *cap.* 4. *num.* 132. qui tollunt omnem maculam. Rim. Iun. *d. conſ.* 78. *num.* 14. 15. vbi de magis communi.

Vnde cùm declaratum ſit ſub anathematis pœna cauſas matrimoniales ſpectare ad Iudices Eccleſiaſticos, vt in Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *can.* 12. *de matrim. cap. cauſam,* 34
qui fil. ſint legit. cap. 1. *de ſponſal.* Bonac. *in d.* §. 3. *n.* 3. *verſ. tum quia*: non erit ergo mirandum, quod Iudex Eccleſiaſticus poſſit ſe intromittere in hoc, & inhibere Iudici laico, ne pœnas huiuſmodi ab aliquo exigat. Ioan. And. 35
in d. cap. ſtatutum, num. 2. *ad fin. de ſponſal.* quem cæteri ſequuntur, & idem tenet Bald. *in l. omnem, num.* 15. *C. ad Tertyl.* pulchrè Marth. *d. caſ.* 70. *num.* 24. vbi de magis communi. Pœna enim in matrimonio non poteſt exigi, etiamſi veniat in conſequentiam, velut ſuper arrhis, 36
quòd duplicentur. Ang. *conſ.* 234. *num.* 3. *verſ. non tam.* Tuſc. *littera M*, *concl.* 133. *n.* 2.

Etiam cùm in caſu noſtro non poſſit dubitari, an factum ſit matrimonium, ſed an de iure ſit validum, & legitimum, ſanè hæc quæſtio pertinet ad iudicem Eccleſiaſticum: *cap. tuam, de ord. cognit.* Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 54. *num.* 4. *verſ. ſed an fuiſſet*: ideò cauſa videtur remitti ad forum Eccleſiaſticum.

Sed eſto quod validum ſit proclama, adhuc tamen dicis, nihil officere D. Geminellis, quia in eo non concurrunt qualitates illius, & nihilominus fiſcus, ſeu pars, quæ ſe fundat in eo, debet probare, quòd priùs conſtet de eius qualitatibus, ad textum *in l. eius qui, verſ. quo-* 37
niam, ff. ſi cert. petatur, l. non ignorat, C. qui accuſ. non poſſ. Ant. Gomez *de delict. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 54. Guttier. *canon. qq. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 20. Seraph. *deciſ.* 738. *n.* 8. ad rem Rim. Iun. *d. conſ.* 78. *n.* 18. 19. Nam cùm dicta puella patre careat, non poteſt verificari quòd ſine patris conſenſu nupſerit, quia non entis nullæ ſunt qualitates, *l. eius qui*, *ff. ſi cert. pet.* Crauet. *conſ.* 747. *n.* 22.

Pariter matris non eſt habendus reſpectus, quia tempore eius matrimonij mater puellæ iam tranſierat ad ſecundas nuptias, propter quod perdidit tutelam, & ius quod habebat in filiam, ad textum *in l. fœmina*, *C. de* 38
ſecund. nupt. in l. fin. & *in Auth. ſacrum, C. quando mulier tutel. eff.* adeò quod tunc priuetur mater iure illo, quod apud eam filij ſint educandi: cùm enim per tranſitum ad ſecunda vota oriatur ſuſpicio viræ pupillæ, ſi cum vitrico habitet, filia non eſt educanda apud matrem, niſi Princeps aliud ſtatuerit, ad textum *in l.* 1. vbi gl. 39
& DD. *C. vbi pupil. educ. debeat*, & *in Auth. de nupt.* §. *eiuſdem quoque*, *col.* 4. gl. *in Auth. vt liceat matri & auiæ*, §. *illud quoque*, *verb. non venerit*, *col.* 8. Ruin. *conſ.* 87. *in fin. lib.* 5. Menoch. *caſ.* 168. *numer.* 10. ergo abſurdum eſt, quod puella expectet conſenſum nubendi à matre, à qua per tranſitum ad ſecunda vota accepit iniuriam, & poteſt timere de maiori periculo: & ſi dictum proclama ad id eam conſtringeret, contineret abſurdum, quod non eſt dicendum, *l. nam abſurdum*, *de bon. libert. l. fin. in princ. C. de vſu rei ind. l. diuortio*, *ſol. matrim.* cum vulgaribus.

Neque dici poteſt iure Canonico reuocatas eſſe pœnas ſecundò nubentium, quia ſunt reuocatæ tantùm illæ, quæ redundant in deteſtationem ſecundi matrimonij, non autem illæ, quæ reſpiciunt fauorem filiorum prioris 40
matrimonij. Innoc. *in c. fin. de ſecund. nupt.* Patiſ. *conſ.* 29. *col.* 11.

col.11. lib.3. Ruin. *conf*.44. *col*.1. *lib*.5. latè Gabriel. *com. concl.lib.3.concl.6. num. primo*, vbi multos allegat, latè Sanchez *de matrim. lib.7. disp.* 88. *num.* 39. Ergo dum proclama requirit consensum matris, intelligi debet de illa, quæ habet gubernium filiæ, & eius educationem, quod hîc deficit, & ideò cùm hæc respiciant fauorem filiorum, non dicuntur pœnæ, sed prouisiones, quæ non sunt sublatæ per ius Canonicum. Sanchez *d. disp.* 88. *num.* 39.

De fratribus non oportet facere mentionem, quia dicta puella nullos habebat. De aliis autem consanguineis non est curandum, quia in eorum domo puella non morabatur, & proclama requirit consensum illorum consanguineorum, in quorum domo ipsa habitabat: sic Rim. Iun. *d. conf.*78. *n.*18. Dicit enim, *sine consensu proximorum consanguineorum, in quorum domo mulier habitaret.* Hæc enim qualitas in fine posita restringit, & decla-
41 rat de quibus consanguineis intelligat. Imol. *in l. heredes palam*, §. *si quod, num.*8. *de testam.* Surd. *conf.*389. *num.*24. Cyriac. *controu.*21. *num.*98.99. *part.*1. Ergo ex prædictis liquet dictos sponsos coniugatos esse in casu immuni à dicto proclamate, & non posse eius vigore molestari, Rim. Iun. *d. conf.*78. *n.*18.19.

Et tantò minùs, quia dictum proclama non est in vsu, & cùm quotidie fiant matrimonia sine consensu parentum, vel consanguineorum, & dispensentur denunciationes, nihilominus de hoc non se impedit forum sæculare, sed totum remittit Ecclesiæ, cuius est iudicare de validitate matrimoniorum. Certum est autem, quòd lex
42 tollitur per non vsum, & statutum censetur abrogatum, quando moribus non vtentium non seruatur, ad textum *in cap. in istis*, §. *leges, distinct. tertia*, Oldrad. *consil.* 259. *numero primo, versiculo secundo.* Rom. *consilio* 511. *numero decimotertio, in fin.* Rim. Iun. *consil.*249. *num.*26.27.28. *lib.*3. & in terminis *in d. conf.*78. *num.*16.17. Tusc. *lit.S, concl.*254. *num.*1.7.8. latè Sanchez *de matrim. lib.7. disp.*82. *num.*20. vbi multos allegat, latè Bonacin. *de leg. disp.*1. *quæst.*1. *part. vlt.* §.3. *num.*36. & qui aliter dicit, debet pro-
43 bare, quia leges fori non dicuntur vsu receptæ, nisi id probetur: latè Sanchez *de matrim. lib* 3. *disp.*2. *num.* 5. *versic. sed vsu*, vbi alios allegat; quare vt suprà concludo, & ita iuris esse censeo. Et cùm hæc controuersia fuisset delata ad Principem, ipse mandauit silentium imponi, & in ea ampliùs non procedi, & dictos iugales non molestari respectu dicti proclamatis; & si alia videre desideras circa huiusmodi proclama, recurre ad dictum Hyppol. Rimin. *inter cons. matrimonialia, d. consil.*78. *per totum.* vbi in terminis hanc materiam pertractat ad nostrum fauorem, etiam antequam publicatum fuisset Concilium Tridentinum: vnde quantò magis hoc tempore pro dictis iugalibus consuluisset? Omnia ergo fuerunt in pace composita, & sponsus nullam passus est molestiam, neque criminaliter, neque ciuiliter, & pacificè fruendo sponsa, & bonis eius quietè viuit, cui det Deus de rore Cœli, & de pinguedine terræ, quantùm eius non exiguis meritis conuenire constat propter notam eius bonitatem, & in Galeno peritiam.

CAPVT CV.

Epitome.

Ecclesia debet reintegrari ad possessionem bonorum eius sine beneplacito Apostolico alienatorum, vnà cum fructibus. Et multa alia tractantur in materia alienationis rerum Ecclesiasticarum sine solemnitate.

SVMMARIVM.

1 *Monasterium S. Augustini Regij alienauit prædium sine assensu Apostolico.*
2 *Remedium reintegrandæ possessionis intentans recurrit ad Iudicem rei conuenti.*
3 *Reintegrandæ remedium requirit antiquam spoliati possessionem, & nouam rei conuenti.*
4 *Possessio quomodo transferatur.*
5 *Possessioni reintegrandæ remedium non datur contra singularem successorem cum titulo, & bona fide possidentem.*
6 *Possessio diuturna præstat titulum coloratum.*
7 *Remedium reintegrandæ non datur ei, qui facto suo cadit à possessione.*
8 *Spolij actio non competit ei, qui desiit possidere ex contractu nullo.*
9 *Alienari possunt bona Ecclesiæ necessitatis causâ absque solemnitate.*
10 *Alienatio ex necessitate quæ sit.*
11 *Solemnitas præsumitur ex longitudine temporis.*
12 *Remedium reintegrandæ non habet locum contra possidentes per triginta annos.*
13 *Titulus præsumitur validus ex lapsu triginta annorum.*
14 *Pluralitas titulorum præsumitur ad fauorem rei.*
15 *Legem extrauagantem esse receptam probandum est.*
16 *Regulares possunt alienare eorum bona sine assensu Pontificis.*
17 *Emphyteusis concessa vltra generationem permissam, sustinetur quoad tempus permissum.*
18 *Primus acquirens non comprehenditur in generationibus vocatis.*
19 *Fructus non veniunt in remedio reintegrandæ.*
20 *Alienationem bonorum Ecclesiæ dicenti esse validam incumbit onus probandi.*
21 *Alienatio bonorum Ecclesiæ non valet, nisi simul concurrant solemnitas, & iusta causa.*
22 *Causa notoriè iusta non sufficit sine solemnitate in alienandis bonis Ecclesiæ.*
23 *Beneplacitum Apostolicum semper requiritur in alienatione bonorum Ecclesiæ.*
24 *Alienatio bonorum Ecclesiæ sine assensu Apostolico est ipso iure nulla.*
25 *Decretum irritans inficit titulum, & possessionem.*
26 *Possessor bonorum Ecclesiæ malè alienatorum non potest vti aliquo remedio possessorio.*
27 *Ecclesia dicitur possidere bona malè alienata per eius Prælatum.*
28 *Alienans malè bona Ecclesiæ potest petere manutentionem.*
29 *Possessionis retinendæ remedium habet etiam vim recuperandi naturalem possessionem.*
30 *Interdicti*, vti possidetis, *vis, & potestas.*
31 *Possessio ciuilis perditur per lapsum decem annorum.*
32 *Remedium reintegrandæ possessionis non præscribitur nisi spatio triginta annorum.*
33 *Possessio antiquior agentis, & noua rei dat remedium reintegrandæ.*
34 *Remedium restitutorium competit Ecclesiæ pro malè alienatis, etiam facto proprio.*
35 *Alienans malè bona Ecclesiæ potest facto proprio contrauenire.*
36 *Bona Ecclesiæ fuisse malè alienata, quilibet potest opponere.*
37 *Prælatus malè alienans bona Ecclesiæ potest contrauenire proprio iuramento.*

38 *Iuramentum non ligat reuocantem bona Eccleſiæ per eum malè alienata.*
39 *Remedium reintegrandæ poſſeſſionis quomodo practicari debet.*
40 *Spolio ſatis conſtare quis dicatur.*
41 *Poſſeſſio probatur per colonos.*
42 *Dominus poſſidet mediantibus colonis.*
43 *Poſſeſſio probatur ex canonis perceptione.*
44 *Emphyteuſis valida præſumitur ex ſpatio quadraginta annorum.*
45 *Poßidens cenſetur poſſidere ex titulo præcedenti, etiam inualido.*
46 *Alienatio bonorum Eccleſiæ permittitur ex quatuor cauſis.*
47 *Alienationem dicenti eſſe factam ex iuſta cauſa, incumbit onus probandi.*
48 *Vtilitas Eccleſiæ debet eſſe manifeſta, vt eius bona poſſint alienari.*
49 *Vtilitas modica pro nihilo reputatur.*
50 *Vtilitas Eccleſiæ non præſumitur in alienando, deficiente ſolemnitate.*
51 *Reſtitutio ſemper datur Eccleſiæ conſtito de læſione.*
52 *Fructus probantur à conſuetis.*
53 *Fructus probantur coniecturis.*
54 *Neceßitas debet eſſe manifeſta, vt bona Eccleſiæ poſſint alienari ſine ſolemnitate.*
55 *Neceſſitas eſſe poteſt tanta, vt bona Eccleſiæ poſſint alienari ſine ſolemnitate.*
56 *Neceſſitas extremae requiritur, ne recurratur ad ſuperiorem.*
57 *Eccleſiæ debitum debet aliunde conſtare, quàm ex alienantis aßertione.*
58 *Bona Eccleſiæ non poſſunt vendi pro ære alieno, niſi creditores vrgeant.*
59 *Neceſſitatis cauſâ fieri alienationem non creditur inſtrumento contrahentium.*
60 *Confeſſio contrahentium non probat in prohibitis.*
61 *Neceſſitas quomodo probetur.*
62 *Neceſſitas extrema ſola excuſat à recurſu ad Pontificem.*
63 *Alienandis in rebus Eccleſiæ qualis ordo ſeruandus.*
64 *Tractatus an requiratur in alienandis rebus Eccleſiæ.*
65 *Neceſſitatis cauſa conceſſa catenus valent, quatenus vrget neceſſitas.*
66 *Alienandum eſt tantùm, quantùm requirit neceßitas.*
67 *Alienatio quando dicatur voluntaria.*
68 *Alienatio facta ex neceſſitate ſine ſolemnitatibus poſtea debet ſolemnizari.*
69 *Emphyteuſis bonorum Eccleſiæ, vt valeat ſine aſſenſu Apoſtolico, quid requiratur.*
70 *Ex diuerſis nihil infertur.*
71 *Alienata ab Eccleſia ſine ſolemnitate debent reſtitui vnà cum fructibus à die alienationis.*
72 *Fructus rei malè alienatæ debent reſtitui Eccleſiæ à die ſpolij.*
73 *Conteſtatio litis interrumpit bonam fidem.*
74 *Poſſeſſor bonæ fidei non tenetur ad fructus ante litem perceptos.*
75 *Poſſeſſio ciuilis acquiritur decennio.*
76 *Bona fides poteſt dari etiam ex contractu nullo.*
77 *Fructus quando debeantur tantùm à die conteſtatæ litis.*
78 *Eccleſia an teneatur reſtituere pecunias habitas ex contractu nullo.*
79 *Pecunia verſa in vtilitatem recipientis, debet reſtitui.*
80 *Actio ſpolij competit Eccleſiæ pro malè alienatis.*
81 *Iudex laicus, vel Eccleſiaſticus an ſit competens in remedio reintegrandæ.*
82 *Remedium reintegrandæ proponit Eccleſia coram Iudice Eccleſiaſtico.*
83 *Manutentio quando detur Eccleſiæ pro malè alienatis.*
84 *Iudex Eccleſiaſticus eſt competens contra laicum in cauſa ſpolij.*
85 *Laicus quando poſſit conueniri coram Eccleſiaſtico ratione bonorum Eccleſiæ.*
86 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio.*
87 *Exceptio declinatoria reiicitur per proceſſum ad vlteriora.*
88 *Poſſeſſio probatur per actus poſſeſſorios.*
89 *Poſſeſſio probatur ex ſuſtentatione litis.*
90 *Spolium non ſemper eſt violentum.*
91 *Poſſeſſio non transfertur ex contractu nullo in rebus Eccleſiæ.*
92 *Eccleſia non priuatur poſſeſſione, etiamſi Prælatus habeat ſe pro ſpoliato.*
93 *Bona fides non eſt in acquirente bona Eccleſiæ ſine ſolemnitatibus.*
94 *Titulus habetur pro non titulo in contractu nullo.*
95 *Titulus, & poſſeſſio inficitur ex contractu nullo.*
96 *Singularis ſucceſſor quando poſſit conueniri ex remedio reintegrandæ.*
97 *Eccleſia agit contra ſingularem ſucceſſorem pro recuperandis ſuis bonis.*
98 *Eccleſia reintegratur ad ſua bona, etiam culpâ ſuâ amiſſa.*
99 *Poſſeſſione cadens nulliter non dicitur cecidiſſe ex facto ſuo.*
100 *Beneplacitum Apoſtolicum quando præſumatur.*
101 *Solemnitas nunquam præſumitur ſi ex inſpectione inſtrumenti conſtet non extitiſſe.*
102 *Præſcriptio remedij reintegrandæ requirit ſpatium quadraginta annorum.*
103 *Regulares gaudent priuilegio centenariæ præſcriptionis.*
104 *Tituli validitas an tractetur in remedio reintegandæ.*
105 *Remedium reintegrandæ habet locum ſine exhibitione tituli.*
106 *Poſſeſſio recentior præſumitur clandeſtina, probatâ antiquiori.*
107 *Poſſeſſio quando non releuet ab onere probandi titulum.*
108 *Poſſidere quilibet præſumitur ex titulo præambulo.*
109 *Primogenitus præſumitur poſſidere iure primogenituræ.*
110 *Titulus inualidus dat cauſam poſſidendi.*
111 *Lex præſumitur vſu recepta.*
112 *Paulina conſtitutio eſt vſu recepta, & aliter dicenti incumbit onus probandi.*
113 *Conſtitutio fauorabilis præſumitur acceptata.*
114 *Acceptatio præſumitur in fauorabilibus data ſcientia.*
115 *Regulares quantum poſſint alienare.*
116 *Fratres Sancti Auguſtini non poſſunt dare in emphyteuſim niſi ad duas generationes.*
117 *Poſſeſſio inficitur ex decreto irritanti.*
118 *Licentia cenſetur data ſecundùm naturam actus.*
119 *Regulares hodie non poſſunt alienare ſine licentia Sedis Apoſtolicæ.*
120 *Alienatio facta non ſeruatâ formâ, in totum corruit.*
121 *Emphyteuſis conceſſa ad ſecundam, vel tertiam generationem an incipiat à primo ſtipite.*
122 *Emphyteuſis conceſſa ad plures generationes an comprehendat primam acquirentem pro vna generatione.*
123 *Generationis nomine an comprehendatur primus acquirens.*
124 *Generatio cum dictione* ipſius, *à quo incipiat.*
125 *Emphyteuſis Eccleſiæ quando non incipiat à ſtipite.*
126 *Clarus damnatur.*
127 *Locatio, vel emphyteuſis vltra tempus permiſſum an ſuſtineatur pro tempore permiſſo.*
128 *Forma eſt indiuidua.*
129 *Emphyteuſis in totum vitiatur, ſi fiat vltra tempus permiſſum.*
130 *Rota facit communem opinionem.*

131 *Vtile*

131 *Vtile per inutile vitiatur in indiuiduis.*
132 *Electio Consiliariorum facta ad triennium, iubente statuto fieri ad annum, in totum est nulla.*
133 *Emphyteusis & locationis differentia.*
134 *Emphyteusis tota annullatur, si fiat in perpetuum, cum non possit fieri nisi ad secundam generationem.*
135 *Doctoris dictum debet intelligi secundum doctrinas ab eo allegatas.*
136 *Emphyteusis ad plures generationes est vnicus contractus.*
137 *Determinatio vna respiciens plura determinabilia debet ea aequaliter determinare.*
138 *Locatio, & emphyteusis in totum vitiantur, non seruata forma.*
139 *Locatio, & emphyteusis quando sustineantur pro tempore permisso.*
140 *Pactum inutile vitiatur firma remanente emphyteusi.*
141 *Locatio quando in totum vitietur.*
142 *Si non valet quod ago vt ago, nec valet vt valere potest in prohibitis à lege.*
143 *Res Ecclesiae malè alienata debet restitui vnà cum fructibus.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Regiensi bonorum iudicaui ad fauorem Monasterij Fratrum Eremitarum S. Augustini eiusdem Ciuitatis, contra D. Paulum Æmilium de Vianis, seu eius tutorem, ad finem vt Monasterium praedictum reintegretur
1 ad possessionem praedij retroactis temporibus per dictos Eremitas malè alienati. Vt autem liqueat, quibus rationibus fuerim inductus ad ita sentiendum, opinatus sum non abs re esse totam negotij seriem iure fulcitam exarare.

Namque de anno 1593. sub die 4. Decembris, ex rogitu D. Pauli Gabbi praedictum Monasterium concessit, & tradidit vnum eius praedium dictum *la Marmorana*, situm extra portam Castelli, bubulcarum 59. aut 67. cum suis aedificiis DD. Alexandro, & Paulo Æmilio seniori de Vianis in emphyteusim perpetuam pro omnibus descendentibus masculis, dixeruntque se id facere quia Conuentus dictorum Eremitarum erat grauatus aere alieno in notabili summa, & non habebat modum pro emendis bladis, & aliis rebus necessariis ad victum, propter quod Viani dederunt dictis Fratribus scuta 600. restituenda tantùm in casu lineae finitae; & cum onere soluendi dicto Monasterio annuum canonem scutorum 50. cum libris septem, & solidis quatuor, & vt in dicto instrumento, & ita factum est.

Verùm de anno 1614. die 18. Martij Monasterium praedictum mouit litem contra dictum D. Alexandrum, & filios dicti D. Pauli Æmilij, allegando se esse restituendum ad possessionem dicti Praedij, eo quòd fuerit malè alienatum, Sede Apostolica inconsulta, resistente praedictae concessioni non solùm Paulina constitutione, sed etiam Bulla Gregorij XIII. incipiente: *Ad vberes*, emanata ad fauorem totius religionis dictorum Eremitarum, sub die 5. Septembris 1572. & cùm pendente iudicio defuncti essent dicti Viani, superstite tantùm Paulo Æmilio iuniore filio dicti D. Alexandri, Monasterium praedictum de anno 1628. die 2. Nouembris cœpit prosequi litem contra dictum Vianum, & eius tutorem, postulando reintegrari ad possessionem dicti praedij, & implorando quodcumque remedium magis opportunum ad finem, vt sibi restitueretur dictum praedium vnà cum fructibus perceptis, & percipiendis, & vt in libello.

Contrà autem pars Viana dicebat, non esse locum praedictis, quia Monasterium cecidit à possessione facto suo propter contractum emphyteusis, qui dedit Vianis iustum titulum possidendi, & validè, quia dicti Eremitae fecerunt dictam alienationem de licentia, & consensu eorum Vicarij generalis, data sub die 12. Ian. 1593. & confirmata ab eius Vicesgerente sub die 7. Octobr. eiusdem anni, vt in dicto instrumento, in quo registratur, & vbi dictus Vicarius concedit dictis Fratribus facultatem liuellandi dictum praedium iuxta indultum Apostolicum, in quo requiritur solùm consensus Generalis dictae Religionis: & casu quo talis concessio in totum non valeret, saltem dicebant esse sustinendam vsque ad secundam generationem, & maximè cùm dicti Fratres ex necessitate deuenerint ad talem contractum, aliasque rationes pars Viana adducebat. Vnde quaesitum fuit quid iuris esset.

Diu autem causa ventilata vsque ad annum 1635. de mense Maij, & pluries auditis partibus, & visis earum iuribus, dubitaui contra dictos Fratres Eremitas pro validitate contractus, & etiam propter modum agendi, & super competentia iudicis. Quoniam in primis videbatur propositum remedium *capitis reintegrandae*, 3. q. 1. non potuisse intentari coram iudice Ecclesiastico, quia adeundus est iudex rei conuenti. Menoch. *de recup. poss. rem.* 15. *num.* 204. 2

Secundò videbatur etiam non esse locum dicto remedio, quia vt quis in eo obtineat, duo copulatiuè requiruntur, scilicet quòd spoliatus priùs possederit, & posteà verè fuerit spoliatus à reo conuento; oportet enim probare antiquiorem actoris possessionem, & nouam aduersarij, quia tunc haec praesumitur clandestina, ad textum 3
in cap. licèt causam, de probat. Abb. *in capit. cùm ad Sedem, num.* 28. *de restitut. spol.* Corn. *cons.* 247. *num.* 20. *lib. secundo.* Rol. *consil.* 50. *n.* 7. & *cons.* 72. *n.* 1. *lib.* 2. latè Menoch. *d. tract. rem.* 15. *n.* 383. 384. 386. Seraph. *decis.* 1055. *n.* 2. Ludouis. *decis.* 413. *n.* 1. & *decis.* 485. *n.* 1. Adeò vt in praedictis requirantur plenae probationes. Menoch. *d. rem.* 15. *n.* 408. 419.

His autem licèt probetur antiquior possessio Monasterij ex dictis testium, & instrumento praedicto; non tamen probatur spolium, quod violentiam quandam videtur supponere. Nam Viani non occupauerunt dictum praedium, sed illis traditum fuit, tum vigore constituti, de quo in dicto instrumento, tum propter veram apprehensionem subsequutam, vt per Seraph. *decis.* 464. *n.* 9. Ergo 4
cessat actio spolij, & tamen certum est, quod agens remedio reintegrandae se habet pro spoliato. Coccin. *decis.* 366. *n.* 5.

Tertiò videbatur dictum Monasterium esse excludendum à dicto remedio reintegrandae, quia illud non datur contra singularem successorem iusto titulo, & bona fide possidentem, & causam à titulato auctore habentem. Bart.
in l. rem. quae nobis, vbi Ang. Imol. & Soc. *num.* 12. *ff. de acquir. poss.* Soc. Iun. *cons.* 47. *n.* 25. & *cons.* 48. *in fin. lib.* 2. 5
Menoch. *d. rem.* 15. *n.* 89. *versic. contrariam.* Sed Viani habuerunt non solùm titulum coloratum vigore diuturnae possessionis, Coccin. *decis.* 361. *num.* 2. sed etiam verum titulum emphyteusis habitum à dictis fratribus 6
eremitis secum litigantibus, vt dicunt testes ipsius Monasterij.

Quartò remedium praedictum reintegrandae non habet locum in eo, vel pro eo, qui suo facto, aut proprio contractu, vel culpa sua possessionem amisit; sibi enim imputare debet, ad textum *in cap. saepe*, vbi Rip. *num.* 27. *de restit. spol.* Ruin. *cons.* 37. *n.* 8. *lib.* 1. Alex. *cons.* 92. *num.* 5. 7
lib. 2. Soc. *in d. l. rem quae, n.* 8. *de acquir. poss.* Cassad. *decis.* 4. *n.* 6. *de restit. spol.* Rub. *decis.* 277. *n.* 4. *lib.* 3. Menoch. *d. rem.* 15. *n.* 95. Seraph. *decis.* 387. *n.* 1. *decis.* 464. *n.* 1. & *decis.* 1200. *n.* 2. Coccin. *decis.* 436. *n.* 12. Ludouis. *decis.* 15. *n.* 2. vbi ait non esse restituendum, qui facto proposito cecidit à possessione, prout sic euenit dictis Fratribus eremitis: ergo non sunt restituendi.

Quintò cessat dictum remedium; tum quia etiamsi dictus contractus ab initio fuerit nullus propter omissam solemnitatem, adhuc ex eo transfertur possessio in acquirentem, ita vt agenti non competat actio spolij, vt post Ias. & Ruin. concludit perbellè Put. *decis.* 277. *n.* 4. *lib.* 3. & Gra- 8
tian,

tian. *decis.*211. *num.*4. Tum quia contractus non potest dici nullus eo quod prædicta concessio fuerit facta ex causa necessitatis pro ære alieno soluendo, & pro alendo familiam dictorum fratrum,quo casu absque solemnitate possunt alienari bona Ecclesiastica, etiam stabilia, teste
9 Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quæst.*51.*cap.*51.*n.*23. & *cap.*22.*num.*1.& *num.*22.Quarant. *in verb. alienatio,n.*42. Bonac. *de contract. disp.*3. *q.*8. *punct.*4. *num.*5 .*vers.prima est.* Philiuc. *mor. quæst. part.*3.*quæst.* 44. *cap.*5. *num.*11. & tunc alienatio dicitur fieri ex necessitate, si fiat ad ci-
10 bandum familiam. Redoan. *d. q.*51. *c.*22 *num.*21. Philiuc. *d. cap.*5. *num.*11. vt hîc euenit, sicut exprimitur instrumento liuelli.

Sextò accedat quòd ex longitudine temporis præsumuntur solemnitates interuenisse in dicto contractu,sal-
11 tem ad arbitrium Iudicis. Surd. *decis.*231.*n.*31. Mascard. *de probat. concl.*75.*num.*14. *versic. quod etiam.* Et cùm hæc facta sint ex causa necessitatis, satis euidenter constat de iusta causa, quo casu solemnitas non requiritur: latè Mart. *voto.*243. *numero* 1.2. vbi testatur de magis communi.

Septimò, si verum est, Vianos possedisse per triginta
12 annos, non habet locum contra eos remedium reintegrandæ possessionis intentatum. Seraph. *decis.*1360.*n.*7.
13 Grat. *disc.*494. *num.*15. quia ex lapsu tanti temporis titulus emphyteusis præsumitur iustus, & validus, Idus. Dec. *cons.*409. *num.*9. Gabriel. *cons.*82. *num.* 30. 31. 32. *lib.*2. Viu. *decis.*534. *num* 36. Seraph. *decis.*671.*num.*1.& *decis.*1125. *num.*3. Farinac. *decis.*149. *n.*5 *p.*3. *lib.*2.

Octauò non obstat allegatum instrumentum emphytheusis, quod ex sui facie ostendit defectum solemnitatis,
14 quia non producitur à reo conuento, qui in eo non insistit, & propterea præsumitur pluralitas titulorum ad rei fauorem. Alex. *cons.*219, *num.*17. *lib.*6. Coccin.*decis.* 317. *num.*5. & idcircò Vianus dicere potest se iuuari alio titulo valido. Cassador. *decis.vlt. num.*7. *de procuratoribus.* Rota *diuers. decis.*731 *num.*20. *part.*1. Marescot. *var. resol. lib.*1.*c.*19. *n.*8. Seraph. *decis.*974. *num.*4. Beltram. *ad Ludouis. decis.*353. *n.*19.

Nonò non constat constitutiones prædictas Pauli II. & Gregorij XIII. vetantes bonorum Ecclesiæ aliena-
15 tionem, fuisse vsu receptas, quod tamen necessarium erat probare, quia sunt extrauagantes. Soc. Iun. *cons.*32.*n.*44. *& seqq. lib.*3. Bursat. *cons.*55. *num.*10. *lib.*1. Menoch. *lib.*2. *præsumpt.*2. *n* 2. *& seqq.* Tusch. *littera L, conclus.* 257. *num.*6.8. 14. Ludou. *decis. Perus.*98.*num.*2. Farinac. *fragm. crim.p.*2. *sub rub. lex, n.*8. *vers. contrarium.*

Decimò valida videtur dicta emphyteusis, quia in ea interuenit consensus Vicarij Generalis Religionis, qui
16 sufficit in alienatione bonorum Monasterij absque licentia Pontificis.Franch. *in cap.*1. *num.*23.*de reb. Eccles. non alien.in* 6. Card. *in c. statuimus, de transact.* Castrens. *cons.* 436.*lib.*1.Alex.*cons.*17.*num.*4.*lib.*4. Rol. *cons.*15. *num.*52. *lib.*1.Rebuff.*in compend.alienat. rerum Ecclesiæ, n.*87. Barbos.*de off. Episc.part.*3.*alleg.*95.*num.*60.

Vndecimò, & dato etiam quòd consensus dicti Vicarij generalis non iuuaret,nisi quando emphyteusis fit ad
17 secundam generationem, adhuc videtur dicendum, quod licèt hæc facta sit in perpetuum, tamen sustineatur quoad tempus permissum, ad textum *in §. quod autem, vers. neque illud, Auth. de reb. Eccles. non alienand.* Bald. *in Auth. si quas ruinas, num.*2. *C. de sacrosanct. Eccles.* Castrens. *in Auth. qui rem, num.*7. vbi Dec. *num.* 23. *C. eodem,* Clar. *in §. emphyteusis, quæst.*6. *num.*2.& *§.feudum, quæst.*13.*in fin.* Bursat. *cons.*40.*num.*33. Anchar.Iun.*quæst.* 26.*lib.*2. Molin. *de primog. lib.*1. *cap.*21. *num.*28. Mantic.
18 *de tac. & amb.conuent. lib.*5. *tit* 5. *num.*19. vbi de magis communi testatur. Vrsill. *ad Afflict. decis.*107. *numero* 1. *vers. sed contra.* Surd. *cons.*249. *n.*10. & sic dictus pupillus Vianus est de comprehensis, quia non includitur primus acquirens,sed concessio intelligitur facta de duabus generationibus post eum. Bald. *cons.*375.*lib.*4.Alex. *cons.*110.*num.*7.*lib.*3.& *cons.*125. *num.*7.8.9. *lib.*5. Ruin. *cons.*166.*num.*7.*lib.*1. Bero. *cons.*3.*num.*26.*lib.*2. Menoch. *cons.*1122.*num.*10.Mantic.*dict.tract.lib.*22.*tit.*25.*num.*4. *vsque ad num.*16.18.

Duodecimò,& in omnem euentum videtur quod Monasterium prædictum non possit petere fructus dicti prædij,quia non veniunt in dicto remedio reintegrandæ, te- 19
ste Menoch. *d. rem.*15. *num.*11.

His tamen non obstantibus censui dictũ Monasterium esse reintegrandum ad pristinam possessionem dicti prædij vnà cum fructibus perceptis, & percipiendis à die litis contestatæ,quia concessio emphyteusis prædictæ fuit inualida resistente ei dicta Constitutione Paulina, & Gregoriana, propter defectum non solùm beneplaciti Apostolici,sed etiam iustæ causæ,& qui dicit dictam alienationem fuisse validam in præiudicium Ecclesiæ, ei incumbit onus probandi, vt post Bellamer. *cons.*33. *col.*13. *in fin.*& Dec. *cons.*140.*num.*4. inquit Mascard. *de probat.* 20
*conclus.*74. *num.*2.3.4.

Verùm satis constare videtur emphyteusim prædictam à dicto Monasterio factam ad fauorem dictorum DD. de Vianis esse nullam, & inualidam etiam ex solo defectu solemnitatis beneplaciti Apostolici, quia bona Ecclesiæ non possunt vllo modo alienari, nisi duo co- 21
pulatiuè concurrant, scilicet iusta causa, & debita solemnitas, adeò vt alterum sine altero non sufficiat, nec satis est adesse iustam causam etiam notoriam, si deficiat debita solemnitas, sic probatur per textum *in d. extra-* 22
uag. Ambitiosæ, de reb. Ecclesiarum, & ibi latè Bero. *num.* 29. 30. 31. 32. 33. 34. (vbi probat non sufficere iustam causam notoriam sine solemnitate) *de stat.* Couar. *var. resol. lib.*2 *cap.*17. *num.*2. Sarmient. *de redd. Eccl.part.*1 *cap.*2.Redoan.*de reb.Eccl.non alien. quæst.*77. *num.*4.6.Magon. *decis.*69. *num.*4. Ferret. *cons.*248.*num.*9. *lib.*2,Caualc. *decis.Perus.*16.*num.*27. *lib.*1.Quarant. *verb. alienatio,num.*2.vbi multos allegat.Seraph. *decis.*508.*n.*1. Mascard.*de probat.conclus.*75.*num.*6.7. vbi testatur de magis communi.Ricc.*in prax.de alien.rer.Eccles.in princ.n.*1. & *resol.*7.*num.*3.*part.*1.vbi inquit ita sæpissimè Rotam iudicasse: Coccin.*decis.*374 *num.*3.& *decis.*391.*num.* 1.Mar. Anton.*var.resol.lib.*1.*resol.* 5.*num.*6.vbi plures allegat Bonacin.*de contract.disp.*3 *punct.*4 *n.*4. Philiuc.*mor.qq.par.*3. *tract.*44.*cap.*1.*num.*7.& *cap.*5.*num.*8.

Et propterea hodie præcipua solemnitas, quæ requiritur in alienandis bonis Ecclesiæ,est beneplacitum Apostolicum, quia hodie regulariter prohibetur omnis modus alienandi bona stabilia Ecclesiarum, etiam ex iusta 23
causa,& seruatis aliis solemnitatibus,nisi fiat consulto,& annuente Romano Pontifice,vt *in dict. Extrauag. Ambitiosæ,* inquit Quarant. *d.verbo alienatio,num.*4. *vers. Hodie.* Redoan. *d. tract. quæst.*35.*num.*6. & *quæst.*76.*num.*6 9.10. Leo *in thes.for. Eccles.part.*1. *cap.* 15. *num* 57.58.59 vbi inquit hoc procedere etiam in bonis regularium. Prax. Archiepiscop. Neapol. *in magnis, cap.*75.*num.*2. Barbos. *de off. Episcop. part* 3. *allegat.*95. *num.*2. Bonacin. *d. quæstion.*8. *punct.*4. *num.*7. *vers. dixi,* Philiuc. *cap.*5. *num.*8. qui alios allegant.

Ideòque alienatio aliter facta sine debita solemnitate, est ipso iure nulla, & irrita, ad textum *in c. si quis, de reb. Eccles. non alienand.* vbi DD. & *in d. extrauag. Am-* 24
bitiosæ, Redoan. *d. tract. quæst.*77. *num.*9. 10. *& seqq.* Philiuc. *d. tract.*44. *cap.*1. *num.*7. Layman. *moral. lib.*3. *tract.*4.*cap.*10.*num.*4. *vers.Quod si rei,* Mar.Anton. *d. resol.*5. *num.* 15. Bonacin. *d. punct.*2.*num.*20. Anchar. Iun. *quæst.*52. *num.*12. *part.*1.

Quod adeò verum est, vt propter decretum irritans positum in dicta Paulina impediatur in acquirentes principium validæ acquisitionis bonorum alienatorum possessionis, quia illud decretum inficit titulum, & possessionem,*c.si eo tempore,de elect.in* 6.*c.*2.*de prabend eodem,lib* 6. 25
Mandos.*in reg.*1.*Cancell.quæst.*3.*n.*4.Rot. *diuers.decis.*510. *n.*5.*part.*3.& dixit Rota in vna Romana,seu Terracinensi

affictus

26 affictus, 27. Ianuarij 1627. vt habetur post Ludou. Posthium *in tract. mandat. de manuten. decis.* 305. *num.* 5. & *num.* 15. 16. 17. vbi etiam inquit quòd propter hoc talis possessor rei malè alienatæ non potest vti aliquo ex remediis possessoriis, nec etiam summariissimo manutentionis, in quo non solent admitti vllæ exceptiones (quod sanè est admirabile) & sic liberum est Ecclesiæ conuenire vel emptorerem talium bonorum, vel possessorem. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst.* 76. *cap.* 2. *num.* 37.

Nec de prædictis est mirandum, quia non obstante alienatione inualida, adhuc Ecclesia dicitur possidere, eo quod eius possessio non potest amitti, vel interuerti
27 per eius Prælatum, vel Rectorem. Bart. *in l.* 1. §. *vir vxori, num.* 3. vbi Ias. *num.* 28. Bologn. *num* 64. *ff. de acquir poss.* Abb. *in cap. cum super, de caus. poss. & propr.* pulchrè Verall. *decis.* 170. *num.* 4. 5. & *decis.* 182. *num.* 8. 9. *part.* 3. Rot. *diuers. decis.* 881. *num.* 3. 4. *part.* 4. Seraph. *decis.* 1417. *num.* 3. & post dictum Ludouicum Posthium Rota *decis* 327. *num.* 3.

Vnde est quòd etiamsi dicti fratres, siue quicumque Prælatus, vel Rector Ecclesiæ inualidè alienauit eius bona, & habuerit se pro spoliato, tamen non solùm eius successor, sed etiam ipsemet alienans, non quidem nomine proprio, sed nomine Ecclesiæ, quæ verè possidet, manutentionem petere potest, ad textum *in cap. litteræ, de*
28 *dilation. cap. olim* 1. & 3. *de restit. spol.* Abb. *in d. cap. litteræ, num.* 3. *versic. circa primum*, & *in cap. cùm super, n.* 19. 20. 21. *de caus. poss. & propriet.* Verall. *d. decis.* 182. *n.* 2. 6. 7. 8. Seraph. *decis.* 1417. *num.* 3. Rot. *diuers. d. decis.* 881. *num.* 3. 4. *part.* 4. Beltram. *ad Ludouis. decis.* 116. *num.* 5. & *decis.* 246. *num.* 2. Ludou. Posth. *tract. de mand. manuten. obseru.* 57. *num.* 102. & post eum Rota *decis.* 327. *n.* 2. 15. & 19. & *decis.* 330. *n.* 20. & *seqq.*

Quod sanè verissimum est, quia interdictum retinendæ possessionis, seu, *vti possideris*, habet duplicem naturam, nempe principaliter pro conseruatione ciuilis possessionis, quæ est penes actorem, deinde consecutiuè pro recuperatione naturalis ab aduersario occupatæ.
29 Glossa *in l. clam possidere*, §. *qui ad nund. in verbo*, *Nam clam. versic. erit ergo, de acquir. possess.* Bologn. *in repet. l. naturaliter*, §. *nihil commune, numer.* 40. *versic. vnus est*, & *vers. secundùm, ff. eodem.* Bero. *cons.* 102. *num.* 38. 43. *lib.* 1. Menoch. *de retin. possess. rem.* 15. *num.* 26. Surd. *cons.* 160. *num.* 71. 73. Farinac. *decis* 560. *num* 4. *part.* 1 & post Lud.
30 Posthium Rota *d. decis.* 330. *num.* 30. vbi inquit hoc esse mirabile, quod interdictum *vti possidetis*, licèt sit retinendæ possessionis, habeat tamen etiam vim recuperandæ respectu naturalis.

Hìc autem benè non fuit intentatum remedium possessionis retinendæ, sed recuperandæ, quia in casu nostro prædictum Monasterium passum fuit per decen-
31 nium, & vltra aduersarios possidere, quoniam si occupans, seu acquirens per decennium possideat bona alienata, Ecclesia dicitur se habuisse pro spoliata, eo quod tanto tempore perdatur ciuilis possessio. Rip. *in cap. cùm Ecclesia Sutrina, num.* 23. vbi DD. *de caus. poss. & propr.* Soc. *cons.* 266. *num.* 10. *in fin. lib.* 2. Rol. *cons.* 50. *num.* 26. *lib.* 2. Crauet. *cons.* 135. *num.* 1. pulchrè Menoch. *lib.* 6. *præs.* 76. *num.* 5. 6. vbi etiam inquit, quòd vltra decennium non præsumitur ciuilis possessio: meliùs Ludou. Posth. *d. tract. de manuten. obseru.* 57. *num.* 105. *in fine*, & *obseruat.* 58. *num.* 11. & post eum Rota *decis.* 327. *num.* 20. & *decis.* 330. *n* 36. vbi pulchrè loquitur.

Quare aptissimè dictum Monasterium intentauit remedium possessionis restitutorium, quod ei competit ex multis causis, scilicet ex officio iudicis, ex condictione indebiti, & ex condictione sine causa, vel triticaria, & meliùs ex canone *reintegranda*, 3. *quæst.* 1. cuius vigore licet Ecclesiæ recuperare possessionem bonorum malè alienatorum, adeò vt in tali remedio reintegrandæ posses-
32 sionis non currat præscriptio, nisi triginta annorum respectu laicorum, & quadraginta annorum respectu Ecclesiæ. Menoch. *de recup poss. rem.* 15. *num.* 427. Guttier. *can. qq. lib.* 1. *quæst.* 34. *num.* 71. 73. vbi latè hoc examinat. Seraph. *decis.* 360. *num.* 3. & *seqq.* latè Farin. *in nouiter nouiss. decis.* 1763. *numer.* 3. 4. 5. 6. 7. & *per totum*, pulchrè Giouagn. *consil.* 4. *num.* 1. & *seqq.* & *per totum*, *lib.* 1. vbi etiam ponit vnam Rotæ decisionem, post dictum Lud. Posthium Rota *d. decis.* 330. *num.* 8. 9.

Et propterea constito, vt hìc, de possessione antiquiori Ecclesiæ, & recentiori ipsius aduersarij, potest Ecclesia reintegrari ad bona priùs per eam possessa, non 33
obstante ei quidquam contractus nullitate, vt per DD. *in cap. cùm ad Sedem*, vbi Abb. *in* 17. *de restit. spol.* Bald. *in l.* 3. *numero* 15. *ad fin. C. si à non compet. iud.* Ias. *in* §. *sic itaque, numer.* 58. *Instit. de act.* Alex. *consil.* 6. *numer.* 5. *lib.* 3. & *consil.* 10. *col. fin. vers. circa tertium*, *lib.* 4. Verall. *decis.* 182. *numero* 1. 2. 6. 7. 8. *part.* 3. Menoch. *d. rem.* 8. *num.* 101. Gratian. *discep.* 318. *num.* 41. *lib.* 2. Farinac. *decis. posth.* 58. *num.* 1. *part.* 2. Ioan. Aloys. Ricc. *in prax. de alien. rerum. Eccles. resol.* 22. *per totam. part.* 1. vbi probat competere Ecclesiæ remedium restitutorium ad pos- 34
sessionem rei alienatæ sine solemnitatibus, etiamsi ab ea ceciderit facto proprio, & dicit ita fuisse decisum in Rota Romana, *in vna Ascolana prædiorum*, 13. *Ianuarij* 1587. & docet alia remedia competentia: pulchrè Giouagn. *d. consil.* 4. *numero* 8. 9. *lib.* 1. vbi etiam dicit, quòd in hoc remedio sufficit probare actorem, vel eius antecessores semel possedisse, & nunc reum possidere; & quod non attenditur, an iniusta fuerit possessio actoris, nec an reus sit dominus, vel possideat cum titulo, vel bona fide: idem firmat Marescot. *var. resol. lib.* 2. *cap* 25. *numero* 24. vbi multos allegat dicens, quòd si constat de primo extremo, competit Ecclesiæ remedium restitutorium ad recuperandam possessionem, etiamsi ab ea facto proprio ceciderit; & sic etiam Rota *in vna Placentina decimarum*, 9. *Iunij* 1586. *coram Bubalo*, vt apud Marches. *de commiss. part.* 1. *cap* 2. *decis.* 9. *numero* 1. *fol.* 105. vbi perbellè loquitur, & concordat Bonacin. *de contract. disp.* 4. *quæst.* 8. *part.* 4 *num.* 12. vbi quod etiam cum reipsa debent fructus restitui, nisi retineantur in recompensatione pretij, quatenus Eclesia facta sit locupletior: idem docet Laym. *mor. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *vers. Quod si rei.*

Nec de prædictis mirandum est, quia licèt regulariter quis nequeat facto proprio contrauenire, tamen in hac materia Prælatus malè alienans bona Ecclesiæ sine 35
solemnitate, vel iusta causa, potest eadem bona retinere, seu vindicare, & repetere, ac reuocare, & ad possessionem reintegrare nomine Ecclesiæ, etiam allegando propriam turpitudinem, & contrauueniendo eius facto, cùm præualeat publicus Ecclesiæ fauor, pro qua agit, & alienata reuocat, ad textum iuncta glossa *in cap si quis Presbyterorum*, vbi Hostiens. *col.* 1. Calderin. *n.* 5. Abb. *num.* 4. 12. *de reb. Eccles. non alien.* & *in l. iubemus*, §. *sanè*, vbi glossa *in verbo œconomis*: Castrens. *num.* 5. Salicet. *num.* 3 *C. de sacros. Eccl.* Rip. *in cap.* 1. *num.* 48. *de iudic.* Ign. *in l. dudum, numer.* 40. *C de contrahend. empt.* de communi Angel. *in princ Instit. quib. mod. alien. licet, col.* 2. *in medio.* Pinel. *de bonis mater. part.* 3. *num.* 73. *vers. idem probatur*, vbi de communi Videndus Redoan *de reb Eccl. non alien. q.* 77. *num.* 9. Menoch. *d. rem.* 15 *n.* 101. & *rem.* 19. pulchrè Franc. de Cald. *tract. de iur emphyt. lib* 2. *ord. lib.* 4. *tit.* 62 § 4. *quæst.* 19. *n.* 72. Peregr *cons.* 65. *n.* 4. *vers. Et in terminis, lib.* 6. Ricc. *d. tract. in prax. resolut.* 107. *n.* 5. Layman. *d. c.* 10 *num.* 4. *vers. Quod si.* Marc. Ant. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 38. *n.* 18. vbi inquit etiam quod fauore Ecclesiæ quilibet potest dicere, & opponere de nullitate alienationis, etiãsi Ecclesia nihil opponat; immò quod Iudex potest ex 36
officiis supplere, nemine comparente: & cum prædictis concordat Lud. Posthius *d. tract. de manuten. obseru.* 57. *n.* 102. 103. & post eum Rot. *decis.* 327. *numer.* 3. 4. 5. & *decis.* 330. *n.* 27. Vgolin. *de off. Episc. cap.* 14. §. 5. *n.* 2. *parte* 1.

Quæ adeò ſunt vera, vt etiamſi Prælatus iurauerit
non contrauenire alienationi, adhuc poſſit malè aliena-
37 ta repetere, & auocare, *ex c.intellecto,de iuretiur.* Aret.*con-
ſil.*114. Federic.*conſ.*172. Abb.*in cap. veniens, num.*1. *de
tranſact.*Hostienſ. *in cap.ſi quis Presbyterorum,col.*1.*ad fin.
de reb.Eccl.non alien.* Felin.*in cap.peruenit, num.*6.*de iure-
iur.*Iaſ. *in l.ſi donatione,num.*7. *C. de collat.* Ang. *in l. poſt
mortem,num.*3.*de adopt.*pulchrè Cald.*d.quæſt.*19.*num.*73.
*verſ.firmans,& num.*74.*verſ.licèt iureiurando.*Bero.*conſ.*92.
*num.*1.2.10.*lib.*1. Redoan.*d.tract. quæſt.*77. *num.*10. Leo
*in theſaur.for.Eccleſ.part.*4. *cap.*1. *num.*72. ad rem Ferret.
*conſ.*48.*num.*12. *lib.*1. qui loquitur in Regularibus,& di-
38 cit, quod tenentur recuperare dicta bona, etiamſi iuraſ-
ſent non contrauenire.Vgolin.*de off.Epiſc.c.*14. §.5.*n.*2.
*part.*1. Borell. *in ſum. deciſ. part.*1. *tit.*15.*num.*42.53. Pe-
regr.*d.conſ.*65. *num.*3. *verſ.& in terminis,lib.*6.Rot.*diuerſ.
deciſ.*26. *num.*2. *part.*2. latè Garz. *de benef. part.*2. *cap.*1.
*num.*86.87.88. vbi alios allegat. Ricc. *in prax. de alien.
rerum Eccleſ.reſol.*107.*num.*4.5. vbi etiam ex mente Ro-
tæ docuit Prælatum ſic malè alienata reuocantem non
incurrere periurium, ſi tamen ad Eccleſiæ commodum
conetur ea recuperare,quia ad commodum proprij alie-
nantis non eſt audiendus.

Cùm ergo prædicta emphyteuſis conceſſio inconſultâ
Sede Apoſtolicâ facta ipſo iure ſit nulla, non eſt mirum
ſi liceat dicto Monaſterio intentare remedium canonis
39 *reintegranda*, contra quod reus ſolet excipere actorem
ex proprio facto, vel eius anteceſſorum poſſeſſionem
amiſiſſe; actor verò continuò replicat nullitatem con-
tractus, quâ cognitâ Iudex omiſsâ nullitatis declaratio-
ne,condemnat reum ad rei reſtitutionem. Sic generaliter
vbicumque contractus eſt ipſo iure nullus,doctè conſu-
luit Natt. *conſ.*162. *num.*34. *verſ.circa modum,lib.*1. Alex.
*conſ.*92.*n.*8. *lib.*5. & *conſ.*1. *in fin. lib.*4. AdditioRedoan.
*de rebus Eccleſ.non alien.quæſt.*35. *in fin. verſ. Item ad re-
cuperandum.* Neuiz. *conſ.*85. *num.*13. Rol. *conſ.*41. *n.*35.
*lib.*3. Maluaſ. *conſ.*86. *per totum.* Sarmient.*ſelect. interp.
lib.*1. *cap.*11. *num.*10. *& ſeqq.* pulchrè Menoch.*de recup.
poſſ.rem.*15. *num.*138.*verſ. Hac de primo*, & *numer.*191.
192. Honded. *conſ.*25. *ſub num.*55.*lib.*2. benè Virg.Boc-
cac. *in conſt. Ægid.Vt minor,gloſ.*8.*ſub num.*310.*fol.*199.
videndus Cyriac. *contr.*332. *num.*3.4.5.7.8. *lib.*2. vbi
vult hoc procedere etiam contra tertium poſſeſſorem.
Verall. *deciſ.*172. *numer.*7. *part.*3. Gratian. *diſcept. forenſ.*
40 318. *num.*12. *lib.*2. Farinac. *deciſ.poſth.*58. *num.*1. *part.*2.
quæ benè verificantur in caſu noſtro,vbi per teſtes pro-
batur poſſeſſio Monaſterij antiquior, & Viani iunior;
quo caſu de ſpolio ſatis conſtat, & locus eſt remedio re-
ſtitutorio, & reintegrandæ. Innoc. *in cap. ſæpè, numer.*5.
verſ.Imò plus, de reſtit. ſpol. Abb. *in cap. Cùm ad ſedem,
num.*17.18 *eod.tit.*Alex.*conſ.*94.*n.*12. *lib.*5. Afflict. *deciſ.*
327.*in fin.*Farin.*deciſ.*189.*num.* 1.*part.*2.Gratian.*d.diſcept.*
318.*n.*42.*lib.*2.

Poſſeſſio autem Monaſterij ſatis probatur à Colonis
partiariis, qui coluerunt dictum prædium pro dicto
Monaſterio, & illud recognouerunt; ſic enim probant
poſſeſſionem. Salicet. *in l. liberi, numero* 8. *C. de teſt.*
41 Soc. *conſil.*228. *numer.*7. *verſ. Nec obſtat, lib.*2. Curt.
Iun. *conſil.*168. *numero* 8. *verſ. Non obſtat*, Maſcard.
42 *de probat. concluſ.*320. *numero* 3.4.7. quia Dominus poſ-
ſidet mediantibus eius colonis. Bero. *conſil.*69.*num* 9.10.
*lib.*3.

Neque Viani poſſunt negare poſſeſſionem dicti Mo-
naſterij,à quo ipſi cauſam habuerunt accipiendo dictum
prædium in emphyteuſim à dicto Monaſterio,& ſoluẽdo
annuum canonem: ex hoc enim probatur poſſeſſio pro
Monaſterio,etiam in tertij præiudicium.Bart.*in l.qui vni-
43 uerſas,§.Quod per colonum,*vbi etiam teſtatur de communi
& *in l.quamuis,§.*1.*de acquirend.poſſ.*Ang.*in l.quadam mu-
lier,de rei vendicat.*pulchrè Ruin *conſ.*14. *n.*5. *lib.*4. Boer.
*dec.*105.*n.*14.Natt.*conſ.*672.*n.*20. *lib.*4. Maſc. *concl.*1186.
*n.*6. *lib.*3. & ad rem videtur facere Veral.*dec.*166. *n.*2.3.
*part.*3. vbi quòd quando agitur contra emphyteutam
ſoluentem,ſufficit lapſus decem annorum ad probandam
emphyteuſim; & ſi ita eſt,multò magis probatur poſſeſ-
ſio,vt hîc,vbi plerique teſtes deponunt dictum prædium
fuiſſe de iuribus dicti Monaſterij,antequam ab eo Viani 44
illud acciperent in emphyteuſim,non tamen ad fauorem
emphyteutæ ex lapſu decem annorum præſumitur em-
phyteuſis valida,quia requiritur ſpatium quadraginta an-
norum:latè Menoch.*præſ.*108.*num.*5.*lib.*3.hic autem ſatis
eſt probare poſſeſſionem Monaſterij ex ſolutione cano-
nis,& afflictus: Nat. *d.conſ.*672. *num.*20.*lib.*4.

Et ideò Viani non negarunt ſe eſſe emphyteutas,imò
ſub die 26.Nouembris 1629.depoſuerunt ſcutos centum
pro liuello duorum annorum debito dictis Fratribus S.
Auguſtini occaſione dicti prædij, inſtantes dictum de-
poſitum illis intimari, eoſdemque interpellari ad illud
ſuſcipiendum,& fidem ſibi faciendum, vt in actis:& ſub
die 24. Ianuarij eiuſdem anni,quaſi reconueniendo dicti
Fratres S. Aug. dixerunt in prædio,de quo agitur, fuiſſe
per DD. Vianos facta melioramenta notabilis valoris,&
fuiſſe ſolutos in contractu ducatonos argenteos 600.
vnde inſtiterunt eos cogi ad ſibi reficiendum dicta me-
lioramenta, & expenſas, ac damna, & intereſſe, inten-
tando quodcumque remedium magis opportunum, vt
in actis: & cùm non appareat de alio titulo, dicti Viani
cenſentur poſſidere ex titulo præcedentis emphyteuſis,
etiam inualido, & inutili, quia etiam actus nullus de-
clarat mentem agentis, ex gloſſa *in l. quadam mulier, ff.* 45
de rei vind. iunct.l.fin. ff. de rebus eorum: ita Socin. *con-
ſil.*13. *numero* 18. *lib.*4. Curt. Iun. *conſil.*168. *numero* 33.
34. Cephal. *conſil.*4. *numero* 39. *in fin. libr.*1. & *conſilio*
152. *numero* 75. *lib.*2. Natt. *conſil.*502.*numero* 22. Alciat.
*de præſcript. reg.*2. *præſcript.* 23. *in fin.* qui dicunt cenſe-
ri aliquem poſſidere ex titulo præcedenti etiam inua-
lido.

Iure ergo merito Monaſterium prætendit eſſe reinte-
grandum, quia dicta emphyteuſis conceſſio fuit inuali-
da non ſolùm ex defectu ſolemnitatis, ſed etiam iuſtæ
cauſæ: certum eſt enim, quod tantùm ex quatuor cau- 46
ſis, ſcilicet neceſſitatis, vtilitatis, pietatis, & incom-
moditatis licet res Eccleſiaſticas alienare, gloſſa *in ſum.*
12.*quæſt.*2.Abb. *in c. nulli,de reb. Eccleſ.non alien.* Couar.
*var.reſol.lib.*2.*cap.*16.*num.*8.9.Redoan.*eod.tract.quæſt.*19.
*num.*2.3.Quarant.*verb. alienatio, num.*3.Borell.*in ſum. de-
ciſ.part.*1.*tit.*15.*num.*2. Bonacin. *d.quæſt.*8. *part.*4. *num.*5.
Homobon.*de exam.Eccleſ.part.*2.*tract.*9. *quæſt.*66.*cap.*21.
verſ.ſecundò præſupponendum. Layman *moral. lib.*3.*tract.*4.
*cap.*10. *num.*3. latè Monet. *de commut.vlt.vol.lib.*1.*cap.*6.
*num.*83.vbi plurimos allegat,quarum nulla hic interceſ-
ſit; & qui dicit extitiſſe,probare debet; non enim credi-
tur aſſertioni partium, vel Prælati alienantis,ſi ex aliqua
cauſa iuſta dicat ſe alienare, quia aliunde probari debet.
Redoan.*de reb. Eccleſ.non alien. quæſt.*33.*num.*37.*vſque ad* 47
*num.*48.Maſcard. *de probat. concluſ.*75. *num.*15.16. 17.18.
Giouagn.*conſ.*27.*ſub num.*20.*lib.*2.

Siquidem de vtilitate nihil apparet; imò euidenter
conſtat dictam alienationem fuiſſe dicto Monaſterio
valdè damnoſam,quia probatur per teſtes prædium alie-
natum fuiſſe ſolitum reddere quotannis ſcuta ducenta,
vel circiter, & tamen traditum fuit pro annuo canone
ſcutorum 50. ergo noxia fuit dictæ Eccleſiæ alienatio,
& tamen vt valeat, neceſſe eſt adeſſe vtilitatem mani-
feſtam,& ita indubitatam, vt de ea non poſſit dubium 48
exoriri: poſt Corn. *conſ.*243. *lib.*2.& Rol.*conſ.*15. *lib.*1.
Redoan. *dict. tract. de rebus Eccleſ. non alien. quæſt.*20.
numero 83. Giouagn. *conſilio* 22. *numero* 14. *lib.*2. Ricc.
*dict. tract. de alien. rerum Eccleſ. in princ. ſub rubr.
Cauſæ, numero* 2.3.4. vbi etiam inquit ſic fuiſſe deciſum
in vna Rom. cenſus,24. *Maij* 1491. *coram Pamphilio*, vbi
dicit etiam, quod modica vtilitas pro nihilo reputatur, 49
& pulchrè Philiuc. *moral. parte tertia, tract.*44. *cap.*15.
*num.*14.

Et

Et quamvis vtilitas Ecclesiæ soleat præsumi, si interuenerit solemnitas Breuis Apostolici, & reliqua sint rectè facta, tamen ea cessante non præsumitur, sed probatione indiget, ad notata per Bald. *in l. quicumque, C. de seru. fugit.* Redoan. *de reb. Ecclesi. non alien. quæst.* 23. *nu-*
50 *mer.* 47. Auedañ. *de exequend. mand. part.* 1. *cap.* 4. *n.* 31. Anch. Iun. *quæst.* 52. *num.* 17. *part.* 1. Ricc. *d. loco, num.* 5. 6. vbi ait quod ita Rota resoluit *in vna Auersana finimenti, 7. Iunij* 1591. *coram Lancelloto*: Philiuc. *d. cap.* 5. *num.* 15. vbi etiam inquit quòd si constaret de Ecclesiæ læsione, ei daretur restitutio in integrum, non obstante interposi-
51 tione decreti, & assensu Commissarij; quæ cùm hîc deficiant modò, faciliùs Ecclesia est restituenda.

Neque obstat quòd testes non videantur percurrere tempus contractus, quia verius est deponere, & concludere etiam tempore alienationis, cùm sint coloni, qui laborauerunt in dicto prædio, quando possidebatur à dicto Monasterio; & cùm non deponant super vnitate
52 temporis, sed super solito, satis est; vbi enim versamur in re de sui natura fructifera, sufficit probatio à consuetis, cùm illud præsumatur perceptum quod percipi consueuit, ad notata per Bald. *in consil.* 323. *in fin. lib.* 2. & *in l.* 1. *num.* 16. vbi Salicet. *in fin. C. de fruct. ac lit. exp. numer.* 3. Ang. *in l. si fundam, C. de rei vendicat.* Natt. *consil.* 536. *num.* 5. Surd. *consil.* 293. *num.* 31. Achil. *decis.* 22. *de rest. spol.* & ita resoluit Rota *in vna Perusina liquidationis fructuum*, 12. *Ianu.* 1609. *coram Coccino*, & *in vna Neapolitana* 21. *Iunij* 1610. *coram Lancelloto*, vt pulchrè penes Marchesan. *de commiss. part.* 1. *cap.* 2. *dec.* 8. *n.* 2. *fol.* 104.

Idque verosimilius redditur, quia testes deponunt dictum prædium fuisse post contractum satis damnificatum tempestate, & vi ventorum, quæ eradicauit plurimas arbores pretiosas, veluti nuces, & cerasa, quæ reddebant magnum fructum, propter quod potest censeri dictum prædium tempore contractus fuisse maioris, vel similis redditus, cuius erat tempore distractus; & cùm
53 hæc materia sit difficilis probationis, sufficiunt coniecturæ, & multùm defertur conscientiæ iudicantis. Bald. *in d. l.* 1. *num.* 16. *C. de fruct. & lit. expens.* & *d. dec.* 323. *num.* 4. Corn. *cons.* 301. *in fin. lib.* 3. Natt. *cons.* 510. *n.* 7. *lib.* 3. Surd. *consil.* 293. *num.* 31. Rot. *d. decis.* 8. *numer.* 1. penes Marchesan. *d. loco, fol.* 104. Et propterea non vtilem, sed damnosam dicere debemus dictam alienationem.

Videndum est igitur, an saltem ex necessitate dictum Monasterium fecerit talem contractum, quod probatio videtur ex instrumento, in quo id asseritur. Sed hoc nihil facit, quia necessitas non sufficit absque solemnitate
54 assensus Apostolici, vt vidimus, & ad hoc vt sufficiat, debet esse ita clara, vt omnibus manifestè appareat, & nulla possit tergiuersatione celari, vt post Riminald. Iun. *cons.* 348. *n.* 40. 41. 42. Fab. de Ann. *cons.* 388. *n.* 5. *cum seqq.* Giouagn. *cons.* 22. *n.* 14. *lib.* 2.

Benè verum est, posse dari casum tantæ necessitatis requirentem tantam celeritatem, vt superior consuli, & adiri non possit, velut si captiui sint redimendi, vel pauperes in graui necessitate pascendi; tunc enim valet alienatio sine assensu Apostolico, vel alicuius Superio-
55 ris, quia periculum est in mora, ex textu *in cap. aurum, & cap. gloria Episcopi,* 12. *quæst.* 2. Abb. *in cap. fin. num.* 8. *de Ecclesi. ædificandis.* Zabarel. *in Clem.* 2. *quæst.* 11. *de Relig. dom.* Rebuff. *in compend. alien. rerum Eccles. numer.* 35. Canosil. *in rep. Pauline, num.* 89. Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quæst.* 9. *num.* 51. & *quæst.* 13. *num.* 13. *quæst.* 19. *num.* 29. 30. & *quæst.* 35. *num.* 6. 7. & meliùs *quæst.* 51. *c.* 22. *num.* 19. 20. Quarant. *verbo alienatio, numer.* 42. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 8 *punct.* 4. *num.* 5. *vers. Prima est.* Layman. *d. cap.* 10. *num.* 3. Giouagn. *cons.* 27. *num.* 19. *lib.* 2. pulchrè Philiuc. *mor. part.* 3. *tract.* 44. *cap.* 5. *num.* 11. Barbos. *de off. Episc. part.* 3 *alleg.* 95. *num.* 58. & sic DD. rem hanc intelligunt de extrema necessitate, in qua nullo modo possit haberi recursus ad Pontificem. Redoan. *d. tract. q.* 19. 56 *num.* 58 & 60. & *quæst.* 51. *cap.* 22. *num.* 20. & *num.* 32. *vers. vbi dicit.* Vgolin. *de off. Episc. cap.* 14. §. 7. *n.* 5. *vers. tertiò, part.* 1.

Hîc autem non probatur adfuisse talem necessitatem, imò ex ipso alienationis instrumento contrarium deducitur; siquidem duplex causa allegatur, scilicet necessitas soluendi æris alieni, & emendi blada. Quoad primum non constat adfuisse aliquod debitum Ecclesiæ, de quo apparere oportet aliunde, quàm ex alienantis assertione: Redoan. *d. tract. quæst.* 20. *num.* 69. Borell. *in sum. de-*
cis. part. 1. *tit.* 15. *num.* 10. 27 Homobon. *de examine Eccle-* 57
siastico parte 2. *tract.* 9. *quæst.* 66. *cap.* 21. *vers. secundò, in fin.* & casu quo adesset æs alienum, non sufficit ad ostendendam tantum necessitatem, vt superior consuli non possit, & maximè quia pro ære soluendo non licet vendere res stabiles Ecclesiæ nisi creditores vrgeant apud iudicem, & provt *in Auth. hoc ius,* vbi DD. *C. de sacros.*
Eccl. & *in l. peto, §. prædium, de leg.* 2. *cap. sicut* 12 *quæst.* 1. 58
Redoan. *de rebus Eccl. non alien. quæst.* 19. *n.* 1. & *n.* 91. 92. 93. 95. vbi dicit, quod non deuenitur ad alienationem bonorum Ecclesiæ, nisi vltimo loco, quando fit executio sententiæ per iudicem: sic etiam docent Gabriel *cons.* 118. *n.* 58. *lib.* 1. Giouagn. *cons.* 22. *num.* 5. 15. *lib.* 2. videndus Quarant. *verb. alienatio, n.* 36. vbi etiam inquit, quod debet precedere decretum iudicis, & subsequi subhastatio, quia si Prælatus propter necessitatem vult vendere ex se, non potest.

Si verò inspicimus necessitatem emendi cibaria ad victum, similiter de ea non constat, & tamen certum est de causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ debere constare aliter, quàm per assertionem partium, vel Prælati alienantis, alioquin facilè aperiretur via fraudibus, & propterea etiamsi in instrumento dicatur ex causa necessitatis fieri alienationem, eidem non creditur, vt Petr. de Perus. & Card. *in cap. quod quibusdam, de fideius.* Butr. 59
in cap. 1. *de depos.* Anch. *in Clem.* 1. *de rebus Eccl. non alien.* pulchrè Redoan. *de reb. Eccles. non alien quæst.* 23. *num.* 38. vbi testatur de communi, & *num.* 39. 40. 41. *& seqq.* pulchrè Ferret. *cons.* 248. *num.* 10. 11. & *cons.* 294. *num.* 14. *lib.* 2. Anch. Iun. *d. quæst.* 52. *numer.* 17. *part.* 1. Borell. *in sum. decis. part.* 1 *tit.* 15. *num.* 10. Giouagn. *cons.* 27. *sub n.* 20. *lib.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 75. *num.* 16. Homobon. *d. cap.* 21. *vers.* 2. *in fin.*

Nam cùm versemur in prohibitis (regulariter enim interdicta est alienatio bonorum Ecclesiæ) qui dicit extare necessitatem, vel casum permissum, debet probare.
Ratio est, quia in regulariter prohibitis, & certò tan- 60
tùm casu permissis, non statur dicto asserentis casum permissum subesse; & assertio, quæ facit contractum licitum, qui aliàs improbaretur, aliunde non iustificata nihil probat, ad textum *in l. si fortè,* vbi Batt. *de castr. pecul.* Alb. Brun. *tract. de stat. fæm. exclud. art.* 13. *num.* 124. Ioseph Lud. *concl.* 14. *illat.* 17. Osasch. *decis.* 172. *num.* 2. Giouagn. *d. consil.* 27. *sub numero* 20. Peregr. *consil.* 6. *numero* 16. *vers. & in confessione, lib.* 3. Anch. Iun. *q.* 12. *numero* 7. *parte* 2. latè Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.* 13. *tit.* 15. *numero* 41. *vers. sed diuersa,* & *vers. Et hæc ratio.* Giurb. *in consuet. Messan. parte* 1. *cap.* 14. *glos.* 7. *numero* 3. qui multos alios adducit, & sic probandum erat, quod Monasterium aliunde non posset suis necessitatibus subuenire, vt post Castrens. *consil.* 246. *col.* 5. *in fin. versic. nam ex instrumento, lib.* 1. Gratian. *discept.* 570. *numer.* 13. quod hîc non est factum, vt oportebat. Ferret. *d. consil.* 294. *num.* 14. *lib.* 2. Quarant. *d. verb. alienatio, numer.* 36.

Sed conuincitur non extitisse hîc tantam necessitatem, vt non posset ad Pontificem recurri pro licentia habenda, provt fieri debet, si necessitas non exigat tantam celeritatem. Redoan. *d. tract. q.* 19. *n.* 34. 35. 58. 60. Nam dicti 61
Fratres Eremitæ attento tenore dicti instrumenti alienationis erant in necessitate vsque in principio anni 1593.

quo

quo obtinuerunt licentiam alienandi à fuo Generali fub die 12. Ianuarij eiufdem anni, quæ poftea eodem anno fuit confirmata ab eius Vicefgerente, fub die 7. Octobris; & tamen ipfi distulerunt alienare vfque ad diem 4. Decembris 1593. & propterea cùm procraftinauerint ferre per annum, & petierint licentiam Generalis tam anticipatè, liquidò conftat eorum neceffitatem non fuiffe tantam, vt non poffet confuli, & adiri Summus Pontifex, à
62 quo adeundo folùm extrema neceffitas excufat. Redoan. *d. quaeft.* 19. *numer.* 29. 30. 34. & *quaeft.* 51. *cap.* 22. *numero* 2. 3. 4. & 18. Philiuc. *d. cap.* 5. *num.* 8. Mafc. *d. concl.* 75. *num.* 29.

Et hoc manifeftum redditur, quia Monafterium non indigebat nifi alimoniâ pro Fratribus, pro qua fubleuanda erat neceffarium priùs recurrere ad diftractionem rerum mobilium minùs pretiofarum, & poftea ad magis pretiofas, & deinde ad res ftabiles minùs damnofas, & denique ad alias deueniendum erat; fi enim fieri poteft, parua res debet priùs vendi, fi fufficit: fic probatur
63 per textum *in d. Auth. hoc ius porrectum*, vbi DD. *C. de facrof. Ecclef.* & *in l. magis puto, ff. de reb. eorum.* Ioan. de Turrecrem. *in fum.* 12. *quaeft.* 2. latè Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quaeft.* 19. *n* 91. 92. 93. Mafcard. *d. concl.* 75. *n.* 13. Gabr. *conf.* 118. *n.* 5 *lib.* 1. Gratian. *d. difc.* 570. *n.* 12. Quarant. *d. verb. alienatio, n.* 36. Hic autem ifte ordo nullo modo eft feruatum prout requirebatur, ftante defectu folemnitatis beneplaciti Apoftolici.

Vlteriùs probatur non adfuiffe tantam neceffitatem, vt periculum effet in mora; nam dicitur in inftrumento, præmiffos fuiffe tractatus, qui comprobant caufæ diftractionem, & prolixitatem, cùm pluries fieri foleat,
64 vt quilibet fuam dicat fententiam: gloffa *in cap. tua nuper, de his, quæ fiunt à Prælat.* Benè verum eft, quod etiam ex hoc capite deducitur nullitas dicti contractus, quia in alienandis bonis Ecclefiæ neceffarius eft tractatus Fratrum, vel aliorum de Collegio alienantium, ad difcutiendum, an expediat alienare, *cap. fine exceptione* 13. *quaeft.* 2. *cap. tria,* & *cap. cùm Apoftolica, de his quæ fiunt à Prælat. fine confenfu Cap. cap.* 1. *eod. tit. in fexto*; & tamen hîc non apparet præmiffum fuiffe talem tractatum; licèt enim in inftrumento alienationis dicatur, *præmiffis tractatibus*, hoc tamen non probat, quia non creditur tali inftrumento enunciatiuè loquenti, fed de tractatu debet conftare per inftrumentum ad hoc fpecialiter tendens. Alex. *conf.* 17. *col.* 2. *lib.* 4. pulchrè Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quaeft.* 28. *num.* 30. 31. 32. 33. 34. Ferret. *conf.* 294. *num.* 10. *lib.* 2. in terminis Anch. Iun. *quaeft.* 52. *num.* 8. 9. 10 *lib.* 1. Soc. Iun. *in l. ex hac fcriptura, n.* 70. *ff. de donation.*

Accedat, quod dato etiam, extitiffe neceffitatem prædictam, & ideò alienationem fuiffe neceffariam, adhuc dicendum eft propter exceffum vitiari, eo quòd ea, quæ propter neceffitatem conceduntur, eatenus funt valida, quatenus vrget neceffitas, & non vltra, ad textum *in l.*
65 *cùm his, §. in caufa, ff. de tranfact. in d. Auth. hoc ius*, vbi DD. *C. de facrof. Ecclef.* & *in l. vlt. ff. de exercit. act.* Bart. *in l.* 1. *§. vlt. num.* 1. *ff. de fer.* Dec. *in l. fi donatione, n.* 17. *C. de collat.* pulchrè Natt. *confil.* 162. *num.* 1. 2. 3. 5. 6. *lib.* 1. Gabriel *d. confil.* 118. *numer.* 5. *verfic. fecundò quia, lib.* 1. benè Menoch. *de arb. iud. caf.* 182. *numer.* 32. 33. 34. 35. vbi probat tantùm effe alienandum, quantùm vrget neceffitas. Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quaeft.* 73. *n.* 14.
66 15. vbi quod non debet pro paruo debito res magna Ecclefiæ vendi, quod etiam dixit Mafcard. *de probat. d. concl.* 75. *num.* 13 *in fin.* Gratian. *d. difcept.* 570. *num.* 10. 11. vbi etiam dicit allegantem non extitiffe alia bona, teneri ad probandum; pulchè etiam Giouagn. *confil.* 32. *numer.* 6. & *num.* 16. *lib.* 2. vbi etiam dicit probandum effe quod tantùm vrgeret neceffitas, quantùm fuit alienatum. Sed hîc expreffo inftrumento deducitur, Monafterium habuiffe indigentiam folùm pro fcutis 600. & tamen alienauit prædium valoris fcut. 4000. Ergo alienatio fuit voluntaria, & non ex neceffitate, faltem tali, vt omittendus effet affenfus Apoftolicus: ad rem Natt. 67
d. conf. 162. *num.* 4. 5. 6. 7. 8. *lib.* 1. vbi vult, quòd ideo actus in totum corruat: benè etiam Giouagn. *d. conf.* 22. *n.* 9. & *n.* 14. *lib.* 2.

Denique efto, quòd etiam fumma hîc adfuerit alienandi neceffitas, & ita extrema, vt non potuerit vllo modo adiri, vel confuli Summus Pontifex pro obtinenda licentia, adhuc tamen dicta in emphyteufim conceffio 68
eft inualida, cùm non fuerit poft factum à Pontifice comprobata, in cafu enim alienationis factæ fine folemnitate ob vrgentem neceffitatem neceffariò requiritur poftea folemnis ratificatio fuperioris, vt per textum *in l. Pomponius, ff. de neg. geft.* inquit Bald. *in cap.* 1. *num.* 13. *verfic. ego puto*, vbi etiam Iaf. *num.* 21. *verf. quod dictum, qui feud. dar. poff.* videndus Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quaeft.* 19 *num.* 128. & *quaeft.* 51. *cap.* 22. *num.* 19. & idem cenfuit Vgolin. *de Epifc. cap.* 14. §. 7. *num.* 5. *verf. tertiò, in fin.* quod rationi etiam congruit, vt fuperior poffit examinare, an vera fuerit neceffitas, vel mentita, aut mendicata, & ad tollendas fraudes, quia Prælatus eadem facilitate inducitur ad fatendam neceffitatem, qua mouetur ad alienandum.

Nulla ergo & inualida fuit dicta alienatio; nam ad hoc vt emphyteufis conceffio valeat fine beneplacito, tres requirit conditiones, fcilicet vt verfemur in cafibus à iure permiffis, quòd tractetur de bonis folitis ab antiquo dari in emphyteufim, & quòd appareat de euidenti Ecclefiæ vtilitate, vt habetur *in d. Extrauag. ambitiofæ*, & poft Caiet. *verbo excommunicatio, cap.* 75. Qua- 69
rant. *d. verbo alienatio, numero* 5. *verfic. fecundus*, & *numero* 39. Prax. Neap. *d. cap.* 75. *numero* 5. 6. Barbof. *de off. Epifc. alleg.* 95. *num.* 22. *part.* 3. Layman. *d. cap.* 10. *numero* 2. *verf. deinde.* Bonacin. *d. quaeft.* 8. *punct.* 4. *n.* 30. & *in tract. de cenfur. in particular. extra Bullam Cœnæ, difp.* 2. *quaeft.* 5. *punct.* 11. *numer.* 2. *verf. fecundò*, & *num.* 6. Nihil autem iftorum verificatur in præfenti cafu, quia prædium prædictum non erat folitum fic alienari, nec conftat de vtilitate, vel neceffitate Ecclefiæ, quæ tanta fit, vt non requiratur beneplacitum Apoftolicum. Emphyteufis enim perpetua eft alienatio. Ferret. *conf.* 248. *n.* 9. *lib.* 2.

Cùm autem conceffio prædicta in emphyteufim fuerit facta in perpetuum, nihil iuuat Vianos conftitutio Gregorij XIII. quæ permittit bona dictorum Fratrum Eremitarum dari in emphyteufim vfque ad fecundam generationem, quia hæc diuerfa funt, & ex diuerfis nihil benè infertur, *l. Papinianus, §. exuli, ff. de min. l. fin.* 70
de rit. nupt. Lud Sacc. *confil.* 69. *num.* 20. *lib.* 2. & maximè quia deficit cum fecunda generatione, & contractus in totum eft nullus, vt infrà videbimus.

Si ergo dictus contractus fuit ipfo iure nullus, fiue ex defectu caufæ, fiue ex defectu folemnitatis (quod certum eft) fatis conftat Monafterium non folùm effe reintegrandum ad prædium malè alienatum, fed etiam Vianos effe cogendos ad reftitutionem fructuum à die alienationis prædij, & occupationis, vt tradunt DD. *in* 71
cap. fi quis Presbyterorum, §. fed etiam liceat, vbi Butr. *numer.* 6. Imol. *numer.* 12. Bero. *numer.* 14. & alij, *de reb. Ecclef. non alien.* Bald. & DD. *in l. iubemus, §.* 1. *C. de facrof. Ecclef.* de communi Felin. *in cap. cùm caufa, numer.* 30. *verf. & in hac materia, de re iudic.* Corn. *conf.* 22. *n.* 13. *lib.* 1. Pinel. *in repet. l.* 2. *part.* 3. *num.* 4. & *feqq. C. de refcind. vend.* Grammat. *decif.* 79. *num.* 8. & *feqq.* Menoch. *de recup. poff. rem.* 15. *num.* 639. Redoan. *de reb. Eccl. non alien. quaeft.* 76. *cap.* 2. *num.* 37. Botell. *d. tit.* 15. *num.* 42. pulchrè Ioan. Aloyf. Ricc. *in prax. de alien. rer. Eccl. part.* 1. *refol.* 18. *n.* 1. vbi bis ita fuiffe refolutum in Rota coram Blanchetto, & Pamphilio, & de communi Guttier. *conf.* 18. *num.* 71. Homob. *de exam. Eccl. p.* 2. *tract.* 9. *q.* 66. *c.* 21. *verf. Item,* & benè fic iudicauit Rota *in vna Neapolitana fructuum*, 31. *Maij* 1606. *coram Lancellotto*, vt apud Marchefan. *de commiff.*

*miss part.1 cap.2.decis.7.num.1.fol.*104. vbi dicitur, alienatis bonis sine solemnitate, fructus etiam esse restituendos Ecclesiæ non à die motæ litis, sed à die commissi spolij, seu possessionis adeptæ, quam ingressi sunt in
72 mala fide, stante constitutione Paulina. Gratian.*disc.*204. *n.*15. *lib.*2. & idem tenet, fructus scilicet esse restituendos, Laym.*mor.lib.*3.*tract.*4.*cap.*10.*num.*4. *vers.Quod si rei*, ibi: *His autem.*Mar.Ant.*var.resolut.lib.*1.*resol.*7. *numer.*8. Bonac. *de contract. disp.*3. *quæst.*8. *part.*4. *numer.*12. *vers. addo.*

In quo tamen ego mitiorem partem sequutus sum, dum condemnaui Vianos ad restitutionem fructuum, non à die possessionis adeptæ, sed à litis contestatione, quæ interrumpit omnem bonam fidem, & certò facit incipere reum esse in mala fide, eumque obligatum facit ad restitutionem fructuum, *l.sed & si lege*, *§.si ante,ff.de pet.*
73 *her.l. certum*, *C. de rei vind.*Benintend. *decis.collect.*404. *vers.Secundus.* Ab antea enim mihi visum est Vianos esse in quadam bona fide, dum putauerunt pro alienatione sufficere licentiam Generalis, & patientiam Fratrum Eremitarum; sæpe enim etiam errans in iure potest dici in bona fide, vt non teneatur ad fructus ante litem perceptos, *l.sed & si lege*, *§.scire,ff.de petit. hered. l. de fructibus*,
74 *ff.de don.inter vir. & vx.* Dyn. & Ioan. And. *in cap.*1.*de reg.iur.in* 6. Et cùm Viani pacificè possederint dictum prædium scientibus dictis Fratribus, adepti sunt ciuilem
75 possessionem. Menoch. *lib.*6. *præsump.*76. *num.*5.6. Lud. Posthius, *d.tract.de manuten. obseru.*57. *num.*105. & post eum Rota *decis.*327. *num.*20. Idcircò videtur fructus ante litem fuisse lucratos. Potest enim dari bona fides
76 etiamsi contractus sit nullus defectu solemnitatis: Gratian. *discep. quæst.*31.*num.*2.*lib.*3. Ex quibus Viani videntur constituti in certo gradu bonæ fidei, quia spolium illorum non fuit violentum formaliter, sed de consensu dictorum Fratrum malè alienantium, propter quod tantùm à die litis contestatę secundum epicheiam, & sententiam magis mitem dicti Viani sunt condemnandi ad re-
77 stitutionem fructuum: Bero. *in d.cap. si quis Presbyterorum,num.*42.Felin. *in d.cap.cùm causa, num.*27.*versic. Procedere* Alciat. *in l.mouentium, num.*6. *de verb. signif.* Gratian. *d.discept.*104.*num.* 14. *lib.*2. vbi allegat Rotæ decisiones. Ricc. *in prax.d. resol.*18. *num* 3. vbi inquit etiam sic resolutum in vna Vlysbonensi locationis, 1.Iunij 1596. coram Pamphilio, & sic mitiùs iudicaui, quia Monasterium non videbatur per suos informantes aliquid vlteriùs prætendere.

Et sanè licèt Viani non possint dici fuisse in bona fide, quoad præscriptionem dominij, tamen quoad fructus lucrandos ante litem contestatam perceptos sunt possessores bonæ fidei, quia licèt titulus eorum fuerit inualidus, tamen cùm sit causatus ab errore iuris, vel facti, nihil nocet possessori ad conseruandam bonam fidem, quæ potest causari etiam ex titulis iniustis, & temerariis, vt per textum *in l.sed & si lege*, *§.scire*, ibi: *non hunc puto prædonem*, vbi Bart.Bald.Ang.& DD.*ff.de pet.her.* Alex. *cons.*127.*col.*3.*lib.*4.Ias.*cons.*72.*col.*2.*lib.*1. pulchrè videndus Farin. *decis.*320.*num.*1.2.3.4.5.6.*part.*2. vbi resoluit omnia, & loquitur ad rem in casu, vbi contractus erat nullus ex defectu solemnitatis, & concordat Gratian. *disc.*420.*num.*18.19. Nam Viani saltem credere potuerunt validum esse contractum emphyteusis prædictæ, saltem vsque ad secundam generationem, cùm plurimi DD. sentiant valere ad minùs quoad tempus permissum, vt inferiùs videbimus: & propterea dicuntur esse in bona fide stante conflictu opinionum, qui præstat iustam credulitatem, vt per Menoch.*de arb.iud.*177.*num.*6.7. latissimè Diana *resol.mor.part.*2.*tract.de opin.probab.resol* 1. & *resol.*4. vbi vide: ex quibus putaui dictos Vianos esse in bona fide respectu fructuum ante litem contestatam perceptorum, pro quibus lucrandis satis est eos non fuisse in perfidia, & mala fide, ad tradita per Farinac. *d. decis.*320. *num...part.*2.

Similiter dubium erat, an Monasterium teneretur restituere Vianis scuta 600.habita in ipso contractu emphyteusis; & hoc quia quando alienatio rei Ecclesiæ est ipso iure nulla, tunc Ecclesia non tenetur restituere pecunias ex ea habitas, nisi probetur versas esse in eius vtilitatem. Alex. *cons.*3. *num.*9. *vers. circa tertium*, & *n.*24.
*lib.*3. Rim. Iun. *cons.*5. *num.*71. *lib.*1. Mar. Ant. *lib.*1. *resol.*38. *numer.*19. *vers. fuit*, vbi alios allegat. Borell. *in summ.decis.part.*1.*tit.*15.*num* 70.vbi requirit, quod Ecclesia sit facta locupletior. Marchesan.*de commiss.in princ. part.*1.*cap.*2.*n.*44 *fol.*55. vbi inquit etiam Ecclesiam non obligari ex confessione Prælati, quod pecunia sit versa in eius vtilitatem. 78

Verùm in hoc quoque mitiorem sententiam secutus sum; tum quia Monasterium non recusabat restitutionem pecuniarum, & verisimile erat eas fuisse versas in eius vtilitatem, & censui illas esse restituendas, vel com- 79
pensandas in fructibus, per ea quæ tradit Guttier.*pract. quæstionum lib.*3. *cap.*8. *num* 9.23.24.25. vbi vide, & ei congruit, quod latè docet Ricc.*in prax.de alien.rer. Eccl. resol.*88.*part.*1.

His stantibus pro dicto Monasterio iudicaui locum esse remedio reintegrandæ, quia Ecclesiæ pro re nulliter alienata, etiamsi facto alienantis ceciderit à possessione, competit actio spolij. Verall. *decis.*170. *numer.*1.2.3.5.
6.& *decis.*181. *num.*1.& *decis.*180. *num.*7.8.9. *part.*3. & 80
fuit dictum *in vna Placentina decimarum*, 9.*Iunij* 1586. & *in alia Neapolitana spolij*, 3.*Iunij* 1601. *coram Lancelloto*, vt apud Marchesan. *d. tract.*1. *part.*1. *cap.*2. *decis.*6. *numer.*3. *fol.*103. Farin. *decis.*755. *num.*6. *part.*2. Lud. Posthius *tract. de manuten. obseru.*57. *numero* 102.103. & *seqq.* & post eum Rota *decis.*11. *num.*2. vbi quod Ecclesiæ danda est manutentio, quatenus se non habuerit pro
spoliata; & si habuit se pro spoliata, danda est reintegratio. 81

Non obstant autem ex aduerso motiuata, & hoc iudicium reintegrandæ fuisse intentandum coram iudice laico rei conuenti ordinario; hoc enim procedit in bonis profanis laicorum, & ideò cùm hîc tractetur de bonis Ecclesiæ malè alienatis, quibus sine legitimo titulo
est spoliata, rectè intentatum est iudicium spolij, seu rein- 82
tegrandæ coram iudice Ecclesiastico, etiamsi reus conuentus sit laicus, ad textum *in cap.in canon.*16.*q.*1. Gloss. *in cap.cùm dilectus,quod met.caus.*Innoc.*in cap. cùm sit generale*, vbi Abb. *num.*10. Soc. *num.*14. Felin. *col.*2. *vers. dum dicit, de for. compet.* Calderin. *in cap. sæpe*, *de restit. spol.* Abb. *in cap.*1. *de rest. in integr.* Dec. *in c.*2. *in fin. de priuileg.* Couar. *var.resolut. lib.*1.*cap.*4.*numer.*2. *versic. sic etenim.* Felin. *in cap.Ecclesia S. Mariæ,num.*7.8. *de constit.* Alex.*cons.*103.*in fin. lib.*5.Menoch. *de recuper.poss. remed.* 15. *num.*205.Caualc.*decis.*45.*num.*72. *lib.*1. & hanc sententiam vti veram, & communem tuetur Ioan. Guttier. *can.qq.lib.*1 *quæst.*34.*n.*10. *quæst.*13.14.15. vbi latè defen-
dit, quòd Ecclesia possit hoc remedium reintegrandæ intentare coram iudice Ecclesiastico; bene etiam ita sen- 83
tit Carol.de Grass.*tract.de eff.cler.eff.*1.*num.*533.vbi etiam 84
idem tenet in clerico, vt trahere possit coram suo iudice laico, qui eundem Clericum spoliauit; hîc autem satis probatum est competere actionem spolij. Veral. *d. decis.* 170. *part.*3. Ergo non est dubitandum, quin forum Ecclesiæ sit competens contra laicum, alioquin facile esset priuare Ecclesiam, & Clericos priuilegio sui fori, spoliando eos, vt necesse haberent recurrere ad sæcularia tribunalia pro recuperanda sua possessione.

Et sanè hoc iustum esse videtur, quia laicus ratione bonorum Ecclesiæ, quæ detinet, potest conueniri coram Ecclesiastico iudice, si constat, vel non negetur esse bona Ecclesiæ, vel Clerici: textus est *in c.si clericus*, vbi Abb.
*n.*1.2.Felin.*n.*4.Soc.*n.*14 *de for.comp.*Rom. *cons.*159. *n.*3. 85
Ofasc.*decis.*32.*n.*3.6.Gabriel *cons.*37.*n.*10.*lib.*2.Guttier. *d. quæst.*34.*n.*13. vbi de magis communi: Marius Antonin. *lib.*1.*resolut.*48. *num.*1.2.3.9.10.11. & *resolut.*98. *num.*1.

Bellet.

Bellet.*disq.cler.part.*1.*tit.de fauor.cler.real.*§.5.*num* 2.Benè verum eſt, quòd ſi laicus negaret bona eſſe Eccleſiæ, 86 vel Clerici, & de hoc dubitaretur, in primis Iudex Eccleſiaſticus de hoc debet cognoſcere, vt videat, an ſua ſit iuriſdictio, ad textum *in cap. ſuper, de reſcript.* Abb. *in d.cap.ſi clericus, num.*8.9. vbi Soc. *num.*11.13. *de for. compet.*Iaſ.*in l.*2.*col.*4. *ff. ſi quis in ius voc.* Rot. *deciſ.*6. *num.*3. *de except.* ad rem Menoch. *d. remed.*15.*num.*208. Bellet. *d.* §.5. *num.*7. Guttier. *d.quæſt.*34. *num.*18. Mar. Anton.*lib.*1.*reſol.*48. *num.*4. Sed hæc reiici debent, quia hæc exceptio non fuit coram me diſcuſſa, ſed tempore mei anteceſſoris, & per litis conteſtationem, & proceſſum ad vlteriora fuit ſublata, *cap.ex parte, de appellat.* Innoc. *in cap.preterea,de dilat.*Surd.*conſ.*467.*n.*3.Seraph. 87 *dec.*383.*n.*8 Gaill.*pract.concl.lib.*1.*concl.*34.*n.*1. & ibidem Bernard.Greuæus.

Secundò igitur non obſtat, non conſtare de duobus extremis poſſeſſionis, quia iam reſponſum eſt, ſatis apparere de antiquiori poſſeſſione monaſterij, & recentiori Viani, & teſtes ſatis probant hoc per actus poſſeſſorios: 88 Rot. poſt Lud. Poſthium *deciſ.*114. *num.*2. & de hoc ſatis diximus, & poſſeſſio Viani ſatis iuſtificata remanet 89 ex ſuſtentatione litis. Verall. *deciſ.*372. *num.*2. *part.*2. Farin. *deciſ.poſth.*58.*num.*5.*part.*2.Gratian. *diſc.*318.*n.*42. *lib.*2.

Neque nocet, quod Viani non occupauerint violenter dictum prædium, quia non ſemper ſpolium eſt violentum, & actio ſpolij datur etiam ceſſante violentia, 90 contra eum, qui inſiſtit rei Eccleſiæ malè alienatæ. Veral. *d. deciſ.*170.*num.*1.& *deciſ.*181.*n.*1 *part.*3. Rota *d.deciſ.*6. *n.*3.4.penes Marcheſan.*de commiſſ.p.*1.*c.*2. *fol.*103. Et li- 91 cèt etiam ex contractu nullo transferatur poſſeſſio, hoc tamen procedit, vbi quis nomine ſuo poſſidet: ſed quia poſſeſſio bonorum Eccleſiæ eſt penes Eccleſiam, & Prælatum, non ſimpliciter apud Prælatum, DD.*in l.*1. *in fin. ff.de acquir.poſſ.*de communi Alex.*conſ.*81.*n.*17. *lib.*3. Pariſ.*conſ.*24.*n.*5.*lib.*1.Veral.*d.deciſ.*170.*n.*4 *p.*3. Rota *d.deciſ.*327.*n.*8.poſt Lud.Poſthium; ideò ex contractu nullo Prælati poſſeſſio non transfertur, etiamſi ille ſe habuerit 92 pro ſpoliato, ex Bart. *in l.*1. §.*ſi vir vxori,num.*3.vbi Iaſ. *n.*28.& Bolognet.*n.*64 *ff.de acquir.poſſ* Verall.*d.deciſ.*170. *n.*4.5.6.& *deciſ.*192.*n.*9.*p.*3.Rot.*d.deciſ.*327.*n.*3.

Tertiò non obſtat remedium reintegrandæ non dari contra ſucceſſorem ſingularem iuſto titulo & bona fide poſſidentem. Nam reſpondetur, id non ferire caſum noſtrum, vbi non agitur de ſingulari ſucceſſore, ſi enim loquimur de primo acquirente, hic non poteſt dici ſucceſſor; ſin de pupillo nunc ſuperſtite, hic non eſt ſingularis ſucceſſor, ſed vniuerſalis, propter hæreditatem paternam ſibi delatam, ad textum *in l.hæreditas,*vbi Alciat. *de verb.ſignif.*

Sed eſto, quod verſemur in ſimili caſu, adhuc reſpondetur Vianos non poſſe dici in bona fide, cùm adepti ſint poſſeſſionem dicti prædij ſine ſolemnitate contra 93 diſpoſitionem dictæ Extrauagantis *Ambitioſæ,de reb.Eccleſ.non alien.*& *cap.non liceat,*12.*quæſt.*2. provt dixit Redoan.*de reb.Eccl.non alien.quæſt.*72.*cap.*7.*n.*3.& *cap.*9.*n.*4. Borell.*in ſum.deciſ.part.*1.*tit.*15. *num.*45. & Rota *in dicta Neapolitana fructuum,* 31. *Maij* 1606. vt apud Marcheſ. *d.tract.de commiſſ.part.*1.*c.*2.*dec.*7.*n.*1.

Verùm conceſſo etiam, quod adfuerit aliqua colorata bona fides, eo tamen modo quo ſupra dictum eſt; tamen non adeſt iuſtus titulus, ſtante nullitate contractus, pro- 94 pter quod titulus, quem habent Viani, habetur pro non titulo. Redoan.*de reb.Eccl.non alien. q.*76. *cap.*2.*n.*11. & *quæſt.*78.*cap.*8.*n.*4.Mar.Ant.*lib.*1. *reſol.*37.*n.*9. & maximè ſtante decreto irritante, de quo in dicta Paulina, 95 quod inficit titulum, & poſſeſſionem, vt per Mar. Ant. *lib.*1.*reſol.*13.*n.*4.5. vbi plurimos allegat. Lud. Poſth. *d. tract.de manuten.obſeru.*46.*n.*5.& poſt eum Rota *dec.*151. *n.*8.*dec.*178.*n.*2.*dec.*181.*n.*5.& *deciſ.*194.*num.*7.

Denique etiamſi verſemur in puris terminis motiui, nihil ad nos; licet magna, & ardua ſit illa quæſtio, an 96 tale remedium detur contra ſingularem ſucceſſorem, cum iuſto titulo, & bona fide poſſidentem, & pro vtraq; opinione extet communis DD. ſententia, & negatiuam teneat magis communiter Legiſtæ, vt videre eſt apud Guttier. *can.qq.lib.*1.*c.*34. *n.*51.52.53.63.64.65. quia tamen affirmatiuam magis communiter tenent Canoniſtæ, quam ſequi in foro Eccleſiæ nullus eſſet error, Gutt.*d.q.*34.*n.*65. *verſ.quandoquidem,*ideò exinde nihil iuuatur pars Viana.

Nihilominus etiamſi verior eſſet Legiſtarum ſententia, illa eſt intelligenda, vt procedat, quando tractatur de recuperandis bonis laicorum profanis, ſecus eſt ſi agatur 97 de rebus Eccleſiaſticis malè alienatis, & earum poſſeſſione recuperanda, vt per Gloſſ.*in d. cap.cùm ad Sedem*, vbi Butr.Abb.Cald.Lap.& Lign.*de reſt.ſpol.*Innoc. *in c.ſæpè, eodem*, vbi etiam Rip.*n.*28.*verſ.quid tenendum,* Caſſador. *dec.*7.*de reſt.ſpol* Corn.*conſ.*56.*n.*20.21.*lib.*2. Put.*dec.*176. *n.*3.*lib.*2 Menoch.*de recup.poſſ.rem.*15.*num.*90.vbi ſuſtinet hanc ſententiam reſpectu bonorum Eccleſiæ, nec diſſentit Guttier.*d.q.*34.*n.*63.*verſ.habemus,*& concordat Franc. Becc.*conſ.*75.*n.*4.& Mar.Ant.*lib.*1.*reſ.*37.*n.*9.Gratian.*diſc.*318.*n.*41.*lib.*2.qui multos allegat.Giouag.*conſ.*4.*n.*8.*lib.*1.

Quartò non obſtat ſimiliter remedium reintegrandæ non dari pro eo, qui facto ſuo, vel culpâ propriâ cecidit à poſſeſſione, quia id procedit tantùm in caſu, vbi controuertitur de bonis laicorum, & vbi contractus non eſt 98 ipſo iure nullus, ſecus eſt quando agitur de bonis Eccleſiæ per Prælatum malè alienatis ex contractu inutili, & inualido, tunc enim conceditur tale remedium, vt per Menoch.*d.rem.*15.*n.*101.Veral.*d.deciſ.*170.*n.*4.5.6.*p.*3. Marcheſ.*d.tract.p.*1.*c.*2.*deciſ.*6.*num.*3 *fol.*103. Farin.*deciſ.*755. *n.*6.*p.*2.Poſthius *d.obſeru.*57.*n.*102.& poſt eum Rota *deciſ.*11.*n.*2.& ad rem etiam Marius Antonin.*lib.*1.*reſol.*38. *n.*18. & ratio eſt, quia vbi quis cadit à poſſeſſione ex 99 contractu nullo, non dicitur cecidiſſe ex facto ſuo, nec ex iuſta cauſa. Grat.*diſc.*318.*num.*12.*lib.*5.

Quintò non obſtat, quod ex contractu nullo transferatur poſſeſſio, & quod hæc alienatio non fuerit nulla, quia facta ſit ex cauſa neceſſitatis, quia iam reſponſum eſt, vtrumque non procedere in caſu noſtro, quoniam non transfertur poſſeſſio ex contractu nullo Prælati, & hîc non extat neceſſitas allegata; & ſi etiam extaret, non ſufficit ſine aſſenſu Apoſtolico præcedenti, vel ſubſequenti, vt plenè viſum eſt. Redoan. *d.q.*19.*n.*58.59.60.62. 63.Barboſ.*d.alleg.*95.*n.*58.

Sextò non obſtat quod ex longitudine temporis præſumantur ſolemnitates interueniſſe: quia reſpondetur beneplacitum Apoſtolicum non præſumi niſi ex lapſu 100 triginta annorum cum obſeruantia contractus, vel alia coniectura. Ferret.*conſ.*248.*n.*12.*lib.*2. Quarant.*verb. alienatio,n.*46.*verſ.& huius.* Giouagn. *conſ.*27. *n.*17.41.*lib.*2. Ludouiſ.*deciſ.*52.*n.*7.& *deciſ.*354.*n.*18. Farin.*deciſ. poſth.*270.*num.*5.*p.*2.quod hîc non concurrit, quia contractus fuit celebratus de anno 1614. à quo tempore certum eſt, eos ſaltem incepiſſe eſſe in mala fide. DD.*in cap.grauis,de reſt.ſpol.*Grat.*diſc.*204.*n.*14.*lib.*1.

Et dato etiam, quod lapſus adſit triginta annorum, videtur hîc nihil prodeſſe ad præſumendum beneplacitum Apoſtolicum, quia ex inſpectione inſtrumenti alienationis apparet non interueniſſe, & ideò multi dicunt, quod 101 quando ex inſtrumento alienationis apparet ſolemnitatem fuiſſe defectiuam, & minùs legitimam, tunc nunquam præſumitur adfuiſſe vera ſolemnitas. Dec. *conſ.*13. *n.*2.& *conſ.*558.*n.*6.7.Soc.Iun.*conſ.*9.*n.*16.17.*lib.*3.& *conſil.*50 *num.*20.*lib.*2.Caſſad.*deciſ.*3.*num.*7.*de procur.*Verall. *deciſ.*82. *num.*1.2. *lib.*1. & *deciſ.*314. *num.*3. *part.*3. pulchrè Menoch.*lib.*3.*præſ.*132.*num.*79. vbi multos allegat. Caualc.*dec.*29.*n.*24.*part.*2.Quarant.*d.verb. alienatio,n.*46. *verſ.præſumuntur*, ibi: *ſecundò declara.* Redoan. *d. tract. quæſt.*39.*ſub.num.*29. quod tamen pro nunc non firmo, quia non eſt caſus noſter, cùm non fuerint lapſi triginta anni à die litis conteſtatæ.

Septimò

Septimò non obstat ex lapsu triginta annorum titulum præsumi verum, & postea non esse locum remedio integrandæ, quia ex prædictis constat hoc motiuum esse sublatum cùm hîc non verificetur cursus tanti temporis, & iam ostensum est, tale remedium non præscribi nisi
102 spatio quadraginta annorum, vbi tractatur de bonis Ecclesiæ. Menoch. *d. rem.*15. *num.*427. Gutier. *d. quæst.*34. *num.*71.73. Seraphin. *decis.*1360. *num.*3. Giouagn. *d. cons.*4. *num.*1. *& seqq. lib.*1. Rota *d. decis.*330. *num.*8.9. In quo etiam animaduertendum est, quod si agatur de præscri-
103 ptione, omnes Regulares gaudent priuilegio centenariæ præscriptionis, sicut Romana Ecclesia, ex concessione Leonis X. vt apud Corsetr. *in summ. priuileg. Mendicant. priu* 12. *cap.*1. *fol* 319.

Octauò non obstat quod Viani non produxerint prædictum instrumentum, quod tantùm fuit productum impugnatiuè pro parte Monasterij, & ideò Vianos dicere posse alio titulo valido iuuari, quia pluralitas titulorum præsumitur ad fauorem rei. Nam respondetur primò Vianos teneri edere Domino sua instrumenta emphyteutica, & suos titulos ostendere, & confines rei liuellatæ, quod si non fecerint, potest Iudex decernere finitam esse emphyteusim. Bald. *cons.*225. *num.*1. *lib.*1. Specul. *de locat.* §. *nunc aliqua, quæst.*141. de communi Alciat. *in l.*1. *casu* 6. *C. de edend.* late Valasch. *de iur. emphyt. quæst.*8. *num.*2.3.4. Menoch *cons.*1125. *num.*15. qui dicit, quod si non exhibent titulum suæ possessionis, suo iure priuantur, ideò Viani ostendant alium titulum, alioquin iure suo priuari possunt, & sic cessant difficultates.

Deinde respondetur id fortè procedere si ageretur petitorio, in quo principaliter discutitur validitas tituli, secus est in hoc iudicio recuperandæ possessionis, in quo agens non tenetur docere de suo titulo valido, vel de titulo inualido aduersarij, nec disputatur de tituli validitate, nisi reus conuentus excipiendo illud exhibeat.
104 Cyriac. *dict. controuers.*332. *num.*7 8. *lib.*2. sed vbi constat de duobus extremis, scilicet possessione antiquiori agentis, & recentiori rei conuenti, sufficit ad victoriam in hoc remedio reintegrandæ absque exhibitione alicuius tituli, vt per DD. *in d. c. cùm ad Sedem*, vbi Abb.
105 *num.*17. *de restit. spoliat.* Alex. *cons.*6. *num.*5 *lib* 3. Gratian. *discept.*318. *num.*42.43 *lib.*2. Veral. *decis.*115. *num.*2. *part.*3. Farinac. *d. decis. posthum.*58. *num.*1. *& seqq. part.*2. Probata enim antiquiori possessione, recentior præsumitur
106 clandestina, ad textum *in c. licet causam, de probat.* de communi testatur Gutierrez *can. qq. libr.* 1. *quæst.*34. *numer.*52.53. Menoch. *d. remed.*15. *num.*101.

Quando igitur actoris fundamentum non consistit principaliter in probanda inualiditate tituli rei possidentis, sed in sua possessione, vt hîc, & exceptio rei firmatur à probatione tituli validi, tunc reo non probante titulum legitimum ad elidendam agentis intentionem, absque dubio succumbere debet, quia possessio non releuat reum ab onere probandi, quando actor suam fundauit intentionem, vt post Cald. *consil.*10. *in fin. de pro-*
107 *bat.* Rota *in vna Hispal. portionis*, 24. *Maij* 1596. *coram Blanchetto*, & *in altera Oueten. beneficij*, 5. *Iulij* 1610. vt apud Farinac. *decis.*309. *num.*4. *part.*2. & ad rem facit Menoch. *d. rem.*15. *num.*69. & propterea Viani debebant docere de titulo valido, vt suam exceptionem probarent. Farinac. *decis.*361. *num.*3. *part.*2.

Accedat, quod Viani pendente iudicio solent soluere Canonem annuum dicto Monasterio pro liuello dicti prædij in eadem quantitate, quæ continetur in dicto instrumento, & testes deponunt eos possedisse ex causa dicti liuelli à dictis Fratribus habiti, ideò satis conuincitur eorum possessionem manasse non aliunde, quàm à
108 dicta concessione emphyteusis, & à prædicto instrumento, cum de alio non appareat, eo quod quilibet præsumitur possidere ex titulo præambulo, & ex causa præcedenti, ad textum *in l.* 2. vbi Cyn. *ff. de acquir. possess.* & *in l. quædam mulier, de rei vendic. l.*1. §. 1. *de except. rei iudic.* Natt. *consil.*506. *numer.*31. Crauet. *consil.*276. *num.*5. Menoch. *præsumpt.*67. *num.*1.2.3. *& seqq. lib.*6. Cephal. *cons.*152 *num.*27.75. Mascard. *de probat. conclus.*1203. *num.*1.2.3.4.5. *& seqq.* Gabr. *cons.*32. *num.*2. *lib.*1. Surd. *consil.*94. *num.*34. Qui dicunt etiam quod si appareat primogenitum alicuius familiæ possedisse aliqua bona, præsumendum esse, quod possederit ex præcedenti inuestitura, quæ vocabat solos primogenitos: ad rem Cephal. *d. consil.*152. *numero* 75. Gratian. *dict. disceptat.*318. *numero* 22. Veral. *decision.*309. *numero tertio, parte* 3. quod procedit etiamsi titulus esset putatiuus, aut inualidus. 109
Socin. *consil.*13. *numero decimoseptimo, versicul. ad illud*, 110
*lib.*4. Curt. Iun. *consil.*368. *numero* 34. Natt. *consil.*402. *num.*22. Cephal. *consil.*4. *num.*39. *lib.*1. & superiùs satis dictum est.

Accedat dictos Vianos teneri docere, & probare prædium prædictum eis liuellatum fuisse sterile, & incultum à principio, & fuisse redactum ad culturam à se, vel à suis maioribus, & nisi hoc proponant, & in articulis deducant, perpetuo titulo emphyteutico se tueri non possunt, quoniam nisi hæc concurrant, possessor expressum titulum habere non potest, & consequenter nec tacitum, seu præsumptum, qui stare non potest vbi nequit expressus haberi, ita in verbis inquit Francisc. Cald. *de renou. emphyt. lib.*1 *quæst.*15. *num.*33.

Nonò non obstat Constitutiones Pauli II. & Gregorij XIII. non fuisse vsu receptas, quia si loquimur de prima, tota die practicatur; & notorium est in hac ciuitate, & diœcesi esse in vsu, & eo ipso, quod ex aduerso non probatur non vsus, satis iustificatur illius vsus, quia lex præsumitur vsu recepta, quod maximè dicendum est de 111
dicta constitutione Paulina, quæ dicitur facere ius commune: sic Rol. *consil.*99. *lib.*2. Bero. *consil.*8. *d. num.*9. *lib.*3. Gutierrez *can. qq. lib.*1. *cap.*8. Redoan. *de rebus Eccles. non alien. tit. de locat. rer. Eccles. quæst* 6. §. *item ex præmissis, num.*15. Rot. *diuers. decis.*301. *num.*2. *part.*2. latè Garz. *de benef. part.*2. *cap* 1. *num.*41.42. vbi multos allegat, & sæpiùs Rotam ita censuisse testatur Farin. *decis.*30. 112
*num.*5. *part.*1. vbi inquit neganti vsum dictæ Paulinæ incumbere onus probandi. Caualc. *decis.*43. *num.*5. *part* 1. Quarant. *verb. alienatio, num.*48. *vers. igitur cùm ista*, pulchrè Philiuc. *moral. part.*3. *tract.*44. *cap.*1. *num* 8. Barbos. *de offic. Episc. part.*3. *alleg.*95. *num.*48.49. Marchesan. *de commiss. part.*1. *cap.*2. *decis.*13. *num.*3 *fol.*109.

Idem potest dici de constitutione Gregorij XII. & fortiùs, quia cùm illa sit fauorabilis vniuersitati Religionis Eremitarum S. Augustini, ad quorum petitio- 113
nem, & instantiam emanauit, & sit inserta in libro constitutionum illius, præsumitur absque alia declaratione, & probatione acceptata, quia in fauorabilibus sufficit scientia, vt quis dicatur acceptasse. Ias. *in l. qua dotis, n.*7. 114
vers. secundus, ff. de matr. de communi Cagn. *in l. semper, qui, sub num.*3. *ff. de reg. iur.* Dec *consil.*58 *col.*2 Cephal. *consil.*33. *num.*19. Rol. *consil.*19. *num.*36 *lib* 1 Bursat. *consil.*33. *sub num.*4. Menoch. *consil.*189. *num.*10. & *consil.*228. *n.*76. & *pres.*39. *num.*9 *lib.*2. Tusch. *littera A, conclus.*70. *num.*4. Surd. *decis.*206. *num.*11. Rot. *diuers. decis.*663. *num.*2 *part.*1. Cyriac. *controu.*315. *num* 27. *lib.*2. adeò vt hæc sententia sit DD. communissima, & de acceptatione dictæ Bullæ non sit dubitandum.

Decimò non obstat validam fuisse dictam alienationem cum solo interuentu Vicarij Generalis Religionis absque assensu Sedis Apostolicæ vigore priuilegio- 115
rum. Quia respondetur primò id solùm procedere secundùm aliquos quoad summam annui redditus ducatonorum 100. Gratian. *discept. forens.* 202. *numero* 19. *libro secundo*: hoc autem prædium reddit quotannis ducatonos 200. ergo non est insistendum super priuilegiis.

Deinde meliùs reſpondetur attento tenore dictæ Bullæ Gregorianæ, in materia emphyteuſis, non poſſe dictos Fratres Eremitas etiam cum licentia eorum Gene-
116 ralis dare in emphyteuſim aliqua bona Religionis alicui perſonæ, niſi ad duas generationes, vel nominationes, inconſulta Sede Apoſtolica, alioquin conceſſio eſt nullius roboris cum decreto etiam irritanti, de quo vidimus quid importet, vt in dicta Bulla Gregor. XIII. quæ incipit: *Dum ad vberes, in verſ. & quoad conceſſionem in emphyteuſim, dummodo illa non fiat vltra duas generationes, vel nominationes*: hic autem conceſſio eſt facta in perpetuum, ergo non ſeruata forma Bullæ actus corruit, & ex dicto decreto infecta remanſit poſſeſſio, & titulus
117 D. Viani. Mar. Antonin. *lib.*1. *reſolut.*13. *num.*4.5. Ludouicus Poſthius *d. tract. de manutent. obſeru.*46. *num.*5. & poſt eum Rota *deciſ.*151. *num.*8. vbi cæteri allegantur, & actus in totum vitiatur. Natt. *conſ.*162. *num.*8. *libr.* 1.

Ideóque dicti Fratres non poterant dare dictum præ-
118 dium in emphyteuſim dicto D. Viano in perpetuum, tum ex prædictis, tum etiam quia licentia Vicarij Generalis non permittebat fieri talem alienationem, vt eſſet perpetua; ſed tantùm aſſentiebat fieri liuellum, & propterea eius licentia eſt intelligenda ſeruatis ſolemnitatibus, & ſecundùm naturam actus, vt fiat ad duas generationes, ad textum *in l. ſi ſtipulatus, ff. de vſur.* Anchar. *conſ.*274. *num.*2. *verſ. & per conſequens.* Alex. *conſ.*106. *num.* 3. *lib.*4. Caſtr. *conſ.*179. *num.* 2. *lib.*1. Afflict. *deciſ.*307. *num.*21. Marth. *vot.* 231. *num.*6. vbi benè ad propoſitum loquitur. Tuſch. *littera L, concluſ.*352. *num.*1. vbi quod licentia legati conceſſa Eccleſiæ alienandi intelligitur ſeruatis ſolemnitatibus, & non quod iura ſint ſubuerſa: pulchrè etiam ita docet Franciſcus Cald. *de iur. emph. lib.*4. *cap.*7. *nu-*
119 *mero* 23. nec mirum, quia licentia eſt ſtricti iuris, & ſtrictè interpretanda. Gabr. *conſil.*73. *num.*8. Cald. *dict. lib.*4. *cap.*15. *num.*10. 12. Hodie autem non liceret Regularibus vllo modo alienare bona ſtabilia, etiam cum ſui Generalis conſenſu, inconſulta Sede Apoſtolica, ex decreto Sacræ Congregationis Concilij ſub die 7. Septembris 1624 à Sanctiſſimo Domino noſtro Vrbano VIII. confirmato.

Vndecimò non obſtat, quod conceſſio prædicta in emphyteuſim debeat ſubſtineri, ſaltem quoad tempus permiſſum, ſcilicet vſque ad ſecundam generationem, vt actus valeat omni meliori modo, quo valere poteſt, ſecundùm Baldi opinionem. Nam ex multis aliis cauſis vidimus dictam alienationem eſſe in totum nullam, & cùm non ſit ſeruata forma licentiæ, actus in totum corruit.
120 Natt. *conſil.*162. *num.*8. *lib.*1. quem ſequitur Oſach. *deciſ.*165. *num.* 2. 3. & *deciſ.*171. *num.*12. *in fin.* pulchrè Tuſch. *littera L, concluſ.*352. *num.*7. & ſatis probatum eſt hìc adfuiſſe non ſolùm defectum ſolemnitatis, ſed etiam cauſæ.

Benè verum eſt, quod iam tantùm tempus tranſactum eſt, vt non ſit ampliùs quærendum, an verſemur intra tempus in dicta Gregoriana conſtitutione permiſſum; videtur enim quod nunc defecerint prima, & ſecunda generatio, vltra quas non licèt dictis Fratribus Eremitis emphyteuſim concedere, ſiquidem defuncti ſunt primi acquirentes, qui pro prima generatione habendi ſunt, necnon & filius ab eis deſcendens, qui fecit ſecundam generationem; & propterea cùm D. Paulus Æmilius eorum nepos incipiat tertiam generationem, verſamur extra caſum Bullæ, quæ emphyteuſim permittit dicendo, *Dummodo non fiat vltra duas generationes.*

Pro cuius rei diſcuſſione animaduertendum eſt, quod baſis huius quæſtionis conſiſtit in determinando, an in computandis generationibus, quæ vocantur ad emphy-
121 theuſim, velut ſi facta ſit ad ſecundam, vel tertiam generationem, debeat connumerari pro prima generatione ſtipes, ſeu ipſe primus acquirens, adeò vt ipſe conſtituat primum gradum, ſeu ordinem. In quo variæ ſunt DD. opiniones, multi enim cenſuerunt, ſiue dictum ſit vſque, vel ad ſecundam, vel tertiam generationem ſimpliciter, ſiue ad ſecundam, ſiue tertiam ipſius generationem, nunquam primi acquirentis perſonam eſſe comprehenſam, quia nemo generat ſe ipſum: ita Alexand. *conſilio* 125. *numero octano*, vbi Addentes *libro* 5. Clar. *in* §. *emphyteuſis, quæſt.*34. *numero primo, verſ. tamen hæc*, vbi dicit, quod hæc opinio fortè eſt magis communis.

Sed verior eſt, & magis communiter recepta Bartoli diſtinctio dicentis, quòd ſi conceſſio emphyteuſis Eccleſiaſticæ ſimpliciter fiat vſque, vel in, aut ad ſecundam, & tertiam generationem, computetur etiam perſona primi acquirentis, adeò vt primus inueſtitus includa- 122
tur, & faciat primam generationem, & eius filius ſecundam, nepos verò tertiam, qui eſt caſus noſter, dum Bulla dicit ſimpliciter, *non fiat vltra duas generationes*; ſi verò lex, vel inueſtitura loquatur diſtinguendo perſonam acquirentis ab eius deſcendentibus, velut ſi 123
dictum fuerit, *vſque ad ſecundam, vel tertiam ipſius generationem*, vel cum ſimili dictione, tunc quia nemo generat ſeipſum, primus acquirens non computatur, ſed ab eius filiis incipit prima generatio: hic autem non eſt caſus noſter, quia Bulla non loquitur cum tali, vel ſimili dictione; ita ergo Bartolum diſtinguentem refert, & ſequitur circumſcripta conſuetudine Bald. *in Auth. ſi quas ruinas, numero quarto*, vbi Caſtr. *in fin. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* idem Bald. *in l.*2. *numero* 8.9.10. vbi Salic. *column.*2. & Iaſ. *numero* 203. *Cod. de iur. emphyt.* idem Bald. *in l. defuncto, numero* 1. 2. *Cod. ad Tertyll.* vbi inquit hoc eſſe de natura emphyteuſis Eccleſiaſticæ: idem Bald. *in addit. ad Specul. titul. de locat.* §. *nunc aliqua, verſicul. item in tertiam.* Aret. *in* §. *adeò, numero tertio, Inſtit. de locat.* Imol. *in l. quod dicitur, colum.*9. *verſ. aduerte*, vbi Alexand. *numero* 23. *ff. de verb. obligat.* Caſtr. *conſil.*338. *numero primo, verſ. ſed in emphyteuſi Eccleſiaſtica*, & *numero ſecundo, parte ſecunda.* Socin. *conſil.*25. *numero* 6.7. *lib.*1. Corn. *conſil.*233. *numero quarto, lib.*4. Gozad. *conſil.*25. *numero* 8. 17. Ruin. *conſil.*101. *numero* 23. *lib.*2. Bellon. *conſil.*80. *numero* 6. 7. vbi teſtatur de communi, & indubitata opinione: Alexand. *conſil.*110. *numero* 18. *lib.*3. Curt. *in tract. de feud. parte* 3. *numero* 51. *verſic. ſecundò circa iſtam.* Ant. Gabr. *commun. concluſ. lib.*3. *tit. de iur. emphyt. concluſ.*4. *numero primo, in princ.* & *verſ. tenendo*, vbi teſtatur de magis communi. Mantic. *de tacit. & ambiguis conuent. lib.*22. *tit.*25. *numero* 2. 3.4. & *numero* 20. *in fin.* vbi inquit, quod diſtinctio Bartoli optimè congruit, quando verbum generationis fuit pronunciatum, vt hic: pulchrè Verall. *deciſ.*18. *numero primo, part.*3. ſic etiam diſtinguit Ludouiſ. *deciſ.* 522. *num.*1.2. Farinac. *deciſ.*305. *num.*1. *part.*1. vbi de magis communi: idem Farinac. *deciſ. poſthum.*281. *numero* 1. 2.3. *part.*2. vbi ſequitur doctrinam Baldi: ad rem Mareſcot. *var. reſol. lib.*2. *cap.*53. *num.*1. *& ſeqq. & per totam*, vbi ait diſtinctionem Bartoli eſſe communem: pulchrè etiam Menoch. *conſil.*883 *numero* 3. *lib.*9. & *conſil.*1066. *num.*10.11. *lib.*11. & quaſi per totum, vbi firmat dictam Bartoli diſtinctionem, adeò vt non ſit dubitandum, quin hæc ſit magis communis, & recepta DD. ſententia, quæ in caſu noſtro benè congruit, vbi Bulla Gregoriana dicit, *Dummodo emphyteuſis non fiat vltra duas generationes*; & ſic ſimpliciter loquitur, nec addit dictionem, *ipſum*, vel ſimilem, quæ diſtinguat perſo- 124
nam primi acquirentis ab aliis generationibus, prout oportebat. Menoch. *d. conſ.*1066. *num.*10. 11. Mareſcot. *d. reſol.*53. *num.*1.

Si quæ ergo in contrarium faciunt, vt primus ſtipes cõputari non debeat, vel procedunt vbi diſpoſitio loquitur cum illa dictione, *ipſum*, ſcilicet ad ſecundam ipſius generationem.

125 tationem. Farinac. *d. decis.* 281. *num.* 3. Ludouis. *d. decis.* 521. *num.* 1. Menoch. *d. consil.* 1066. *num.* 1. vbi refert 29. DD. pro hac sententia; vel procedunt in emphyteusi priuatorum, non autem Ecclesiæ, vt per Bald. *in d. l. defuncto, num.* 2. *C. ad Tertyl.* Castr. *d. consil.* 338. *sub num.* 1. *lib.* 2. Gabriel *d. conclus.* 4. *num.* 6. vel procedunt in casu, quando dictum est vsque ad secundam, vel tertiam generationem finitam: Gabriel *d. conclus.* 4. *num.* 5. Farinac. *dict. decis.* 305. *num.* 2. *part.* 1. Gratian. *discept.* 88. *num.* 28. *part.* 1. secus vbi simpliciter fit concessio ad secundam, vel tertiam generationem. Veral. *d. decis.* 18. *num.* 1. *part.* 1. Menoch. *d. cons.* 1066. *num.* 10. 11.

126 Nec obstat Clar. *in dict.* §. *emphyteusis, quæst.* 34. vbi inquit nunquam sibi placuisse Bartoli opinionem, quia nihilominus asseruit eam esse procul dubio veram, vt testatur Menoch. *dict. consil.* 1066. *numero* 6. *in fin.* vbi etiam dicit in hoc parum esse deferendum Claro, contra quem sanè extat vera, & communis DD. sententia, vt vidimus.

127 Nihilominus in puncto quæstionis, an locatio, vel emphyteusis concessa vltra tempus permissum valeat saltem respectu temporis permissi, licèt DD. inter maxima adsit controuersia, & hinc, & inde allegentur auctores grauissimi, & pro vtraque sententia, tam affirmatiua, quàm negatiua adsit communis DD. sententia, vt videre est apud Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 5. vbi etiam ponit rationes vtriusque partis, tamen in praxi præualet sententia Bartoli, quod immò locatio, vel emphyteusis facta pro longiori tempore, vel pro pluribus generationibus, quàm sit permissum, in totum corruat, velut si locatio bonorum Ecclesiæ fiat vltra triennium, vel emphyteusis vltra generationem permis-

128 sam, velut hîc in perpetuum; tunc enim neque sustinetur pro tempore permisso, propter formam in alienatione rerum Ecclesiæ seruandam; cùm enim forma sit indiuidua, non permittit eius defectus actum pro parte

129 valere, & pro parte non, vt sæpiùs censuit Rota Romana, quæ cùm sententiam Bartoli pluries canonizauerit, vt videbimus, ampliùs hæc opinio non recipit difficultatem, & habetur pro indubitata, & communissima, & in praxi passim acceptatur. Sic ergo in primis sensit Bart. *in Auth. qui rem, num.* 7. vbi Ias. *num.* 21. *C. de sacros. Eccles.* idem Bart. *consil.* 159. *num.* 8. *lib.* 1. Bald. *in l. quacumque, num.* 2. *C. de bon. quæ liber.* Socin. *in l.* 1. § *sed si mihi, ff. de verb. oblig.* Ias. *in l.* 1. §. *si quis ita, num.* 23. vbi Rip. *numero* 32. *ff. de verb. oblig.* Card. *in Clement.* 1. §. *fin. in fine, de reb. Eccles. non alienand.* Lap. *allegat.* 80. *num.* 2. *vers. respondeo,* & *num.* 4. *vers. pro parte,* Prob. *ad Ioan. Monach. in c. vlt. num.* 2. *de pœn. & remiss. lib.* 6. Cartoc. *de locat. sub tit. de vsur. quæst.* 17. *C. de locat. inutili, num.* 6. 7. vbi de communi, & magis communi. Ioan. Guttierez *in rep. l. nemo potest, num.* 53. *de legat. primo,* veriorem dicit Couar. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 5. *vers. tandem.* Alex. *consil.* 17. *num.* 10. *lib.* 4. & *cons.* 165. *num.* 1. *vers.* 2. *adducitur, lib.* 2. Purpur. *consil.* 340. *n.* 7. Afflict. *decis.* 107. *num.* 2. vbi quod consilium ita iudicauit, Caualcan. *decis.* 43. *num.* 6. *part* 1. & sæpissimè ita tenuit Rota, vt videre est apud Garz. *tract. de benefic. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 55. 56. 57. 58. vbi etiam inquit quod hæc sententia potest dici iam magis communis, cùm

130 Rota per se faciat communem opinionem. Rol. *consil.* 84. *num.* 29. *lib.* 1. vbi testatur de communi Plot. *cons.* 19. *numer.* 62. 63. Calcan. *consil.* 125. *num.* 23. Ioan. Neuiz. *cons.* 90. *num.* 26. Mar. Anguis. *cons.* 99. *num.* 6. Loffred. *cons.* 3. *numero* 35. sic etiam habetur apud Marches. *de commiss. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 63. 64. *fol.* 53. & ibidem Rota *decis.* 11. *num.* 1. 4. *fol.* 106. & *decis.* 12. *num.* 1. *fol.* 107. & *decis.* 13. *numer.* 1. 2. *fol.* 109. Riec. *in prax de alienat. rerum Eccles. resolut.* 102. *num.* 6. & *resol.* 104. *in princ.* & *resolut.* 106. *numero tertio, versiculo secunda principalis.* Vbi inquit, quod cùm Rota teneat istam sententiam, potest dici magis communis. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 5. *numer.* 21. &

num. 27. vbi hoc admittit, quando concessio est vnica, & non distributiua, vt hîc, vbi est in perpetuum, videndus Farinac. *decis.* 30. *num.* 3. *part.* 1. & *decis. posthum.* 435. *num.* 3. *part.* 1. Prax. Archiepisc. Neapol *cap.* 75. *num.* 15. vbi inquit hoc in Rota Romana haberi pro indubitato, pulchrè Natt. *cons.* 162. *num.* 8. *lib.* 1. Franc. Becc. *consil.* 92. *num.* 21. 22. Gratian. *discept.* 715. *num.* 16. *vers. Ista est, libr.* 4. vbi testatur de communi, & verissima opinione à Rota approbata: idem Gratian. *discept.* 905. *num.* 10. *lib.* 5. Mar. Anton. *lib.* 1. *resolut.* 50. *num.* 46 latè sic etiam tenet Marescot. *var. resolut. lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 8. 9. 10. & *seqq.* vbi ostendit, quod ratione formæ actus est indiuiduus, & consequenter vtile per inutile vitiatur, pulchrè etiam sic tenet Philiuc. *moral. part.* 3. *tract.* 44. *cap.* 2. *num.* 11. 131
vbi etiam ad rem inquit, quod si Episcopus, qui tantùm potest concedere quadraginta dies Indulgentiæ, si centum pronunciet, nihil facit, vt etiam dixerat. Natt. *dict. consil.* 162. *numero octauo,* & Afflict. *d. decis.* 107. *sub num.* 3.

Et ad rem facit illud dictum, quod stante statuto, vt electio Consiliariorum fiat ad annum, si fiat ad tres an- 132
nos, seu vltra annum, in totum erit nulla. Roman. *consil.* 66. *num.* 2. Couar. *d. cap.* 16. *num* 5. *vers. deinde.* Redoan. *d. tract. quæst.* 58. *num.* 37. Garz. *de benefic. d. part.* 2. *capit.* 1. *numero* 59. Marescot. *dict. resolut.* 25. *numero* 12. & ideo de hac sententia Bartoli, vt concessio in totum annulletur, si fiat vltra tempus permissum, non est dubitandum, per tradita ab Afflict. *dict. decis.* 107. *num.* 2. 133
vers. maior pars dominorum, & *numero* 3. 4. 5. & à Farinac. *decis. posth.* 435. *num.* 3. 4. *part.* 1. cum aliis concordantibus.

Nec obstat distinctio aliquorum, qui pro concordia DD. in hac quæstione discrepantium dicunt esse distinguendum inter contractum emphyteuticum ad generationes conuentum, & locationem ad tempus contractam, adeò vt in primo casu emphyteusis habeat locum opinio Baldi, in posteriori verò locationis procedat sententia Bartoli, & adducunt pro ratione diuersitatis, quod in contractu emphyteutico tot sunt concessiones, quot generationes, quod non potest dici de locatione ad longum tempus, cùm vna sit tantùm locatio, nec possit congruè distingui sine læsione contrahentium, vt apud Redoan. *de rebus Eccles. non alienand. quæst.* 58. *num.* 39. 40. Carroc. *de locat. d. quæst.* 17. *de locat. inutili, num.* 7. *vers. limitatur.* Riec. *in prax. d. resolut.* 104. *numero quarto,* vbi alios allegat. Nam responde- 134
tur, quod hæc distinctio est falsa, & inepta, & contra iura aperta, quæ in totum annullant emphyteusim Ecclesiasticam vltra tempus permissum stipulatam, vt habetur *in* §. *emphyteusim autem, il secundo,* vbi Angel. *in Authentic. de non alien. rebus Eccles.* ibi: *neque quod sit habere aliquid penitus roboris sinimus;* ad quem finem eum textum allegat Rota apud Farinac. *dict. decision.* 30. *numero* 3. *part.* 1. & Marchesan. *d. decis.* 13. *num.* 2. *part.* 1. *fol.* 109.

Nec est verum, quod Bartolus *in d. Auth. qui rem, num.* 7. 8. *C. de sacrosanct. Eccles.* loquatur de locatione, quia apertis verbis loquitur de emphyteusi, vt mirum videatur quomodo sic mendosè legatur, & sustineatur, propter quod inepta redditur distinctio, quia omnes alij DD. qui in hac controuersia sequuntur Bartolum, de emphyteusi sunt intelligendi, vt ab antesignano suo non discrepent, dictum enim Doctoris debet intelligi iuxta doctrinas per eum allegatas: Gratian. *lib.* 4. *disc.* 609. 135
num. 28. Et sanè idcirco Bartolus aliter non potest intelligi, quia non allegat nisi iura de emphyteusi loquentia, & Baldus ipse ita eum intelligit, vt velit dicere actum esse totaliter nullum.

Et quamvis Bartolus *in d. consilio* 159. *num.* 8. loquitur de locatione, tamen cùm ad firmandam suam senten- 136
tiam alleget iura, & leges tantùm, quæ de emphyteusi loquuntur,

loquuntur, certum est eum non constituisse aliquam differentiam inter locationem, & emphyteusim, adeò, vt distinctio, vti inepta sit censenda, & reiicienda, siquidem tam Bartolus, quam Bald. *in dicta authentica, qui rem, Cod. de sacrosanct. Eccles.* loquuntur de emphyteusi: ergo neutri eorum conuenit distinctio.

Vnde si DD. in hac materia de locatione etiam saepe loquuntur (promiscuè enim de emphyteusi, & locatione verba faciunt, vt testatur Tusch. *pract. conclus. littera L, conclus.406. numero secundo.* Couar. *d. capit. 16. numero quinto, versicul. Verùm*) ratio est, quia inter emphyteusim, & locationem in hac materia non potest reddi congrua ratio differentiae, & diuersitatis, quia etiam in emphyteusi ad plures generationes est vnicus contractus, ex quo singulis earum ius quaeritur, & eadem
136 laesio potest contingere, tam in hoc contractu, quàm in locatione, vt bene inquit Couar. *var. resolut. lib.2. cap.16. sub num.5. vers. Ego profectò*, vbi refellit hanc distinctionem. Mantic. *d. lib.5. tit.5. num.27. vers. sed Couaruuias.*

Et verè in extrauaganti *Ambitiosa*, ita prohibetur emphyteusis sicut locatio vltra triennium cum eodem decreto irritanti, ideò quod dicitur de vna, debet etiam dici de altera, quia vna determinatio respiciens plura
137 determinabilia, debet ea aequaliter determinare, *l. iam hoc iure*, vbi DD. *ff. de vulg. substit. l. quamuis, C. de impuber.* Alex. *consil.50. col.1. libr.4.* Crauet. *consil. 9. numero 27.* & ratio illa, quod forma est indiuidua, super qua se fundat Rota apud Farinac. *d.decis.30. num.4. parte prima*, militat tam in emphyteusi, quàm in locatione, cùm praedicta constitutio Paulina vtrique formam praescribat, vt vidimus.

Quare concludendum est, non solùm locationem fa-
138 ctam vltra tempus permissum esse in totum nullam, Bart. *d. consil.159. num.8. lib.1.* sed etiam emphyteusim stipulatam vltra generationem permissam, vt hic, in perpetuum, in totum vitiari, prout de emphyteusi loquitur Bart. *in d. Auth. qui rem, num.7.8. C. de sacrosanct. Eccles.* vbi etiam Ias. *num.21.* idem tenet quoad bona Ecclesiae, per textum vt ipse inquit, inexpugnabilem, *in d. §. emphyteusim*, vbi Ang. *in Auth. de non alien. rebus Eccles.* Afflict. *dict. decis.107. num.2.* & sic etiam de locatione, & emphyteusi loquitur Garz. *de benef. d. part.2. cap.1. num.48. vers. Et eadem.* Farinac. *d. decis.30. num.2. vers. vel in emphyteusim*, & *num.3. vers. cuius iudicium, part.1.* Mantic. *d. lib.5. tit.5. n.18. 19.26.27.* Franc. Becc. *d. consil.92. num.21. vers. secundò.* Marches. *d. decis.13. num.2.* adeò vt ridiculum sit distinguere inter locationem, & emphyteusim, vbi tractatur de bonis Ecclesiae, cùm Bartolus & Baldus antesignani vtriusque opinionis *in d. Auth. qui rem, C. de sacros. Eccles.* non distinguant, sed vterque eorum loquitur expressè de emphyteusi, licet vnus sequatur opinionem affirmatiuam, alter negatiuam. Vnde cùm opinio Bartoli sit magis communis, & à Rota canonizata, ab ea non est recedendum, vt satis vidimus.

Verumtamen si placet saluare opinionem Baldi, necesse est vt dicamus eam procedere quando contractus non est vnicus, neque vnica concessio; velut si dicatur locatio facta per tres annos, & postea per alios tres annos, vel emphyteusis concedatur in secundam, & tertiam, vel quartam generationem, & sic distributiuè cum distributione casuum; & tunc quia tot videntur esse locationes, & concessiones, eas, cessante fraude, sustinere pro tempo-
139 re permisso non videtur absurdum, secus est si concessio sit vniformis, & vnica, quae vno contextu, & vnica oratione concludatur, vt hic emphyteusis perpetua, quae idcirco pro tempore permisso sustineri non potest, ad textum *in d. §. emphyteusim, in fin.* vbi Ang. *in Auth. de non alienand. rebus Ecclesiae*, sic distinguit: Imol. *in l. quod dicitur, in fin. vers. Posset dicere, de verb. obligat.* quem sequitur Mantic. *de tac. & ambig. conuent. lib.5. tit.5. numero 27.* Tusch. *littera L, conclus.409. num.3.* Couar. *var. resol. lib.2. cap.16. num.5. vers. Verùm, vers. tandem, & vers. eadem ratione.* Quarant. *verbo alienatio, num.18. vers. Hunc articulum, in fin.* Garz. *de benef. part.2. cap.1. num.61.63.65.66.* vbi etiam alios allegat: pulchrè etiam Franc. Becc. *consil.92. num.22.* Philiuc. *d. tract.44 cap.2. n.12.* vbi perbellè loquitur.

Nec praedictis obstat textus *in §. quod autem, vers. Neque illud, in Auth. de non alienand. rebus Eccles.* de quo magnum festum facit Bald. *in d. Auth. si quas ruinas, numer.3. C. de sacrosanct. Eccles.* ad probandum, quod emphyteusis sustineatur pro tempore permisso, quia ille textus non satis probat intentionem Baldi, eò quod illic non agebatur de emphyteusi concessa vltra generationem permissam, sed de pacto eam renouandi, finita prima generatione, quod differt à proposita quaestione, quia in illa specie remanet ipsa locatio, vel emphyteusis valida, reiecto pacto à iure reprobato, & in fraudem legis addito; sic Baldum declarat Aret. *in l. quod dicitur, num.9. vers. & licèt, de verb. obligat.* Alex. *consil.165. num.7. in fin. lib.2.* pulchrè Couar. *d. lib.2. cap.16. num.5. vers. non obstat*, vbi congruè respondet, & consentit Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.5. tit.5. numer.26. vers. sed aduertendum*: pulchrè etiam Garz. *dict. tract. de benef. part.2. capit.1. num.70.* Marescot. *var. resol. lib.2. cap.25. num.20.* vbi benè loquitur. 140

Denique esto etiam, quòd vera sit Baldi sententia, tamen ea secundùm eius sequaces intelligenda est, nisi ex probabilibus coniecturis aestimari possit conductorem, seu emphyteutam, non fuisse conducturum rem pro minori tempore, quàm conuento; tunc enim locatio, vel emphyteusis facta vltra tempus concessum, neque sustinetur quoad tempus permissum, velut si emphyteuta 141
dederit Ecclesiae tempore contractus notabilem pecuniae summam pro obtinenda emphyteusi tam longa, vt hic in perpetuum; tunc enim in totum est nulla, & infringitur etiam quoad tempus permissum: sic probatur per textum *in l. Iulianus, §. si quis colludente, ff. de act. empt.* & *in l. cùm eiusd.* & *l. aediles, §. cùm autem, ff. de aedilit. edict.* & sic distinguit Alex. *in l.1. §. sed si mihi, num.5. vers. ego puto*, vbi etiam Socin. & Alciat. *de verb. obligat.* idem Alex. *consil.17. num.11. lib.1.* Redoan. *d. quaest.61. num.8. vers. disting.* Couar. *d. cap.16 num.5. vers. sed praemissa.* Carroc. *de locat. d. quaest.17. de locatione inutili, num.8.* Mantic. *d. tit.5. num.27. vers. alio modo.* Lap. *d. allegat.80. num.5. vers. nam conductor.* Tiraq. *de retract. lignag. §.23. gloss.1. num.12.13.* Quarant. *verb. alienatio, num.18. vers. hunc articulum, in fin.* Farinac. *d. decis.30. num.4. vers. censebatur.* Marescot. *d. lib.2. cap.8. num.21.* vbi multos allegat: pulchrè Ioan. Gutierrez *can. quaestionum lib.2. cap.13. num.11.* vbi etiam inquit praesumendum esse, contrahentes non fuisse aliter contractutos, si alicuius eorum intersit contractum omni tempore, non pro minori durare, interesseque sit considerabile, vt hic, vbi valde interest Vianis, quod emphyteusis duret in perpetuum, non ad duas generationes tantùm.

Propterea in casu nostro, vbi Viani tradiderunt Monasterio ducat.600. tempore contractus, non est verisimile fuisse contracturos sic aequo animo, nisi emphyteusis esset perpetua, vt conuentum fuit; magna est enim differentia inter emphyteusim perpetuam, & quae peruenire potest tantùm ad secundam generationem; & idem dici potest de ipsa Ecclesia. Tiraquell. *d. tract. §.23. gloss.1. num.13.* Gutierrez *d. cap.13. num.11.* & ideò cùm 142
non possit in totum sustineri, nec etiam valebit in parte, quia in factis contra legem si non valet quod ago vt ago, ne valet vt valere potest, vt inquit Bald. *in d. l. quaecumque, numero secundo, C. de bon. quae liber.* vbi in proposito nostro benè loquitur.

Duodecimò, & vltimò non obstat, quod fructus non debeantur casu, quo res dicatur malè alienata. Nam respondetur 143

spondetur id falsum esse, quia verius est, & receptius, quod si res Ecclesiæ malè alienata reuocetur, sit restituenda vnà cum fructibus perceptis. Redoan. *de reb. Eccl. non alienand. quæst.* 76. *cap* 2. *num.* 37. de communi testatur Guttier. *consl.* 18. *num.* 71. Anchar. Iun. *quæst.* 52. *numer.* 12. *part.* 1. Layman. *moral. lib.* 3. *tract* 4. *cap.* 10. *numer.* 4. *vers. quod si rei.* Rota apud Marchesan. *de commiss. part.* 1. *cap.* 2. *decis.* 7. *num.* 1. *fol.* 104. Bonacin. *de contract. disp.* 3 *quæst.* 8. *punct.* 4. *num.* 12. *vers. addo.* Mar. Anton. *var. resol. lib.* 1. *resolut* 7. *num.* 8. & quia de hoc satis vidimus, nihil vlteriùs addam.

Sed quoniam prædicta sententia Authoris attentis iuribus ab ipso allegatis, & rationibus optimè ponderatis, calculo Sacræ Rotæ Romanæ in duabus decisionibus confirmata fuit; ideò cùm præsentes ad manus essent in hac editione, eas hîc subnectere ad maiorem rei claritatem opportunum visum fuit: & ita sequuntur.

DECISIO

Sacræ Rotæ Romanæ, in causa Regiensi, prædij, coram R. P. D. Pirouano, concurrens in tertia instantia cum opinione D. Carlinij, præsentium controuersiarum Authoris; eiusque sententiam de eodem prædio in controuersia centesima quinta latam confirmans.

Veneris 9. Ianuarij 1637.

DVæ emanarunt sententiæ ad fauorem Patrum Sancti Augustini super reintegratione ad possessionem prædij, de quo agitur, & nunc in tertia instantia idem quæritur: An scilicet Monasterium sit reintegrandum, quod affirmatiuè per Dominos fuit resolutum.

Probantur enim requisita in actione spolij intentata, nempè antiqua, & anterior Patrum possessio, & nouissima Pauli Æmilij rei conuenti, quæ sunt necessaria huius iudicij possessorij, *c. ad Sedem, de restitution. spoliator.* Dec. *in c. bona, numero* 23. *in fin. de appellation.* Menoch. *in prælud. recuper. numero* 21. Afflict. *decis.* 327. *numero secundo.* Seraphin. *decis.* 31. *in princip.* & 1055. *num* 2.

Possessio monasterij anterior concludenter probatur ex ipso instrumento concessionis in emphyteusim factæ cum fratribus possessoribus prædij controuersi, *l. quedam mulier*, vbi Bald. per illum textum, *ff. de rei vendic.* Felin. *in c. inter dilectos, num.* 10. *de fide instrum.* Gabr. *de loc. conclus.* 4. *num.* 24. Rot. *decis.* 1. *de fide instrument. in antiq.* 116. *num.* 3. coram Papa Gregorio XV. & 314. *num.* 1 *part.* 1. *diuers.* quæ etiam magis comprobatur per testes, qui fuerunt coloni monasterij, concludentes de tempore quatuordecim annorum, antequam Viani intrarent in possessionem dicti prædij.

Nouissima autem, & seu recens possessio Viani ex sola litis sustentatione probatur: Verall. *decision.* 369. *parte secunda, decis.* 362. *numero* 3. & 475. *num.* 1. coram Papa Gregorio X V.

Non obstat titulus concessionis in emphyteusim, longæua possessio supra triginta annos, ab anno 1593. quo stipulata fuit concessio, & voluntaria Patrum huius prædij possessionis in Vianos translatio contraria iudicio reintegrationis.

Quoniam tituli supradicti nullitas est patens deficiente beneplacito Apostolico, & causa necessitatis, aut vtilitatis, quæ in simul concurrere debent pro validitate alienationis, *cap.* 1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. *Clement.* 1. *eodem tit.* Couar. *var. lib* 2. *cap.* 17. *numer.* 2. Garz. *de benef. part.* 12. *cap.* 3. *num.* 4. Rot. *decision.* 160. *num* 1. & 170. *num.* 1. *part.* 2. *diuers.* 119. *num.* 12 *part.* 1. *recent.* & 354. *num.* 18. coram Papa Gregorio X V. quæ beneplaciti negatiua ex reuolutione actorum bene probatur, & ipsa causa necessitatis in supplicatione narrata non etiam probatur, scilicet quod prædium indigebat meliori cultura, quàm monasterium facere non poterat, & quod fiebat pro soluendis debitis, & familiæ sustentatione; quinimò ex testibus datis in summario, *num.* 3. totum contrarium probatur, scilicet non indigere maiori cultura, ex quo non solùm pro scutis quinquaginta posset locari, sed pro scutis 200. quorum attestationes manifestant damnum Ecclesiæ, & causæ narratæ errorem, quoniam contractus vtilis Ecclesiæ dici non potest, vbi maiorem vtilitatem monasterium percipere potuisset. Abb. *in c. ad aures, num.* 4. *de rebus Eccles. non alienand.* Cæsar. de Grass. *decis.* 4. *numero septimò, eodem tit.* & 360. *num.* 5. *part.* 1. *diuers.* Seraphin. *decis.* 413. *num.* 2.

Nec Viani contractum sustinere possunt ex eo quod concurrat licentia alienandi concessa à Vicario Generali Religionis, cui licebat ex indulto Gregor. XIII. tribuente facultem eidem Vicario consentiendi similibus alienationibus.

Quia vltra quod constitutio prædicta non concedit facultatem dandi bona in emphyteusim perpetuam, prout contingit in præsenti, sed tantummodo ad secundam generationem, quæ ab anno 1593. prætenditur extincta quoad nominatos in inuestitura, non etiam sufficeret authoritas Vicarij, & licentia, deficiente causa, vt supra dictum est, quæ per solemnitatem suppleri non potest.

Possessio autem supra triginta annos cum obseruantia, ex qua solet præsumi beneplacitum Apostolicum, Gabriel *consil.* 81. *numero* 30. *lib* 2. Seraphin *decis.* 1042. *numero secundo*, cum allegatis per addentes *ad decis.* 343. *numero quinto*, coram Papa Gregorio XV. clarè, & apertè deficit à die inuestituræ, quæ contigit de anno 1593. vsque ad annum 1614. quo lis mota fuit nomine monasterij contra Vianos, nec vltra, & post litem motam deficiente obseruantia computari potest. Seraphin. *decision.* 381. *numero quatuordecimo, decis.* 594. *numero quinto, parte prima recent. decision.* 52. *numero secundo*, coram Papa Gregor. XV.

Demùm, etsi vera sit conclusio, quod ei non competat remedium reintegrandæ, qui ex voluntario contractu cecidit à possessione, Socin. *in l. rem quæ nobis, numer.* 8. *ff. de acquir. poss.* Afflict. *decis.* 392. *num.* 17. cum allegatis per Surd. *consil.* 49. *num.* 3. & idem tenuit Rota *in Albiganensi Capellæ*, 15. *Maij* 1592. *coram Cardin. Aragonio, & in Beneuentana spolij*, 10. *Martij, & 16. Iunij* 1614. *coram D. Cardinal. Verospio*: tamen quando, vt in præsenti, fuit actum nomine Monasterij, & Ecclesiæ, semper agi potest remedio reintegrandæ, non obstante contractu Prælati alienantis: Rot. *decisione* 116. *numero primo, & quinto*, coram Papa Gregorio X V. maximè à Prælato successore, vt *in Niciensi contract.* 1. *Iulij* 1613. coram D. meo Decano, & latiùs comprobatur etiam ab eodem Prælato alienante *in Colimbricensi præstimoniorum*, 10. *Decembris* 1631. coram D. meo Dunozet. Et ita monasterio solum informante fuit resolutum.

DECISIO

Sacræ Rotæ Romanæ, in eadem cauſa Regienſi, coram eodem R. P. Domino Pirouano.

Veneris 6. Martij 1637.

CEnſuerunt Domini ſtandum eſſe in deciſis 9. Ianuarij currentis anni 1637. quia requiſita in actione ſpolij intentati concludenter probantur, & nullitas tituli emptionis prædij per Vianos exhibiti eſt patens, deficiente ſolemnitate, & cauſa; quæ regulariter deſiderantur in alienatione bonorum Eccleſiæ, ex Conſtitutione Pauli II. *de reb. Eccleſ. non alienand. Clement. prima, eod. tit.* Seraphin. *deciſ.* 508. *num.* 1. cum aliis allegatis in deciſione, quæ reuideatur.

Neque dubitari poteſt de validitate ſententiarum ex eo quod proceſſus, ſuper quo emanarunt ſententiæ de partibus, nulliter peractus fuerit contra infantem citatum ad comparendum deputato curatore, non autem tutore, citatis tantùm vicinis, & omiſſis coniunctis, & affinibus illius, prout de iure requirebatur: Maranta *in prax. part.* 4. *diſtinct.* 16. *num.* 56. Afflict. *deciſ.* 262. *num.* 2. Neuiz. *conſ.* 17. *num.* 21.

Quia iudicium per Patres inchoatum de anno 1614. & proſequutum de anno 1628. vnicum eſt iudicium, & non duo iudicia, quod patet, quia in proſequutione iudicij de dicto anno 1628. non fuit datus nouus libellus, ſed repetitus cum aliis actis contra Paulum Æmilium Vianum filium Chriſantis, filij alterius Pauli Æmilij, vnius ex primis acquirentibus, vt in ſummario Pauli Æmilij. *num.* 7. Vnde cum in primo iudicio fuerit citatus Alexander Vianus vnus ex primis acquirentibus in ſolidum pro ſe, & pro Paulo Æmilio Viano eius fratre, qui fuit Pater Chriſantis, & iſte Pater Pauli Æmili nunc poſſeſſoris conuenti, fruſtra contenditur de validitate iudicij, quod ſuſtinet contra Alexandrum primum acquirentem in ſolidum cum eius fratre Paulo Æmilio, & contra poſſeſſores continuatum, & nihilominus, cùm hodie non agatur de confirmatione ſententiarum, ſed de reintegratione, quæ dari poteſt etiam tanquam in prima inſtantia, propter clauſulam, *quam, & quas*, in reſcripto appellationis contentam, Seraphin. *deciſ.* 1241. *num.* 2. & *deciſ.* 546. *num.* 1. & *deciſ.* 781. *num.* 5. *par.* 2. *recent.* viſum fuit non eſſe immorandum ſuper diſcuſſione nullitatis oppoſitæ, ſed agendum de validitate tituli conceſſionis in emphyteuſim, qui dicebatur in prima deciſione inualidus deficiente probatione beneplaciti Apoſtolici, & ſic ſolemnitatis, & etiam causâ vtilitatis, aut neceſſitatis, copulatiuè requiſitæ in alienatione rerum Eccleſiæ.

Non obſtant igitur quæ replicantur ad probandum ſolemnitatem in huiuſmodi contractibus interueniſſe, tam vigore conſenſus, & approbationis Vicarij Generalis Ordinis, vigore Bullæ Gregorij XIII. 9. in Bullario antiquo, authoritatem indulgentis; quàm ex beneplacito Apoſtolico ex decurſu 30. annorum, & vltra præſumpto.

Quia quoad indultum impertiendi licentiam Monaſteriis ſuæ Religionis, cùm *in* §. 2. legatur limitatum ad duas generationes, vel nominationes, conceſſio verò facta fuerit Alexandro, & Paulo Æmilio fratribus Vianis pro ipſis, & eorum filiis maſculis, & legitimis, & deſcendentibus, ac ſucceſſoribus in perpetuum, ſatis patet non intrare approbationem perpetuam defectu poteſtatis, & eo minùs ſuſtineri licentiam intra duás generationes permiſſas in indulto, quia in hac materia vtile per inutile vitiatur, ſecundum opinionem, quam ſeruat Rota, quicquid alij tenuerint, vt *in Brixienſi Locationis*, 5. *Decembr.* 1590. quæ eſt 30. *parte* 1. *recent.* & *in Comenſ. locationis*, 20. *Martij* 1600. *Coram Card. Hieronymo Pamph. in Lerracinenſ. affictus*, 27. *Iunij* 1627. *coram me*, & comprobant Garz. *de beneſ. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 55. Grat. *diſcept.* 905. *num.* 10.

De præſumpto autem beneplacito Apoſtolico ex ſolo temporis decurſu 30. annorum conſtare non videtur niſi concurrat inſimul obſeruantia. Seraphin. *deciſ.* 381. *numero* 14. *deciſ.* 69. *numero quinto, part.* 1. *recent. deciſ.* 52. *numero ſecundo*, coram Papa Gregorio X V. quæ obſeruantia defecit ex quo intra tempus 30. annorum, nempe à die alienationis, quæ contigit de anno 1593. de anno 1614. Patres litem conteſtati ſunt contra Vianos, & de inualida, & læſiua prædij alienatione reclamarunt.

Neque obſtant quæ deducuntur contra validam litis conteſtationem, & quod eadem ſiluerit, vſque ad annum 1628. quia hodie non eſt neceſſaria ſcrupuloſa indagatio ſuper validitate conteſtationis litis; cùm ſufficiat quælibet contradictio, aut reclamatio, etiam extraiudicialis, ad tollendam obſeruantiam, & acquieſcentiam, ex qua oritur præſumptio beneplaciti, vt plenè fuit firmatum in deciſionibus Meſſanenſ. tenimenti, ſeu feudi, primò coram Domino meo Veroſpio, 22. Iunij 1635. & deinde coram Domino meo Merlino, 15. Februarij 1636.

Et prædictis attentis, quamvis neceſſarium non ſit ingredi ſecundam diſputationem ſuper iuſtitia cauſæ alienationis, deficiente probatione ſolemnitatis propter neceſſitatem ſimultanei concurſus, vt ſuprà dictum fuit, attamen viſum etiam fuit ceſſare probationem cauſæ, vtilitatis, aut neceſſitatis alienationis prædij controuerſi.

Nam etſi emptores iuuari poſſint præſumptione iuſtæ cauſæ poſt obtentum beneplacitum, & executam ſententiam ſuper euidenti vtilitate, Seraph. *deciſ.* 671. *num.* 1. Mantic. *deciſ.* 101. *num.* 2. 649. *num.* 5. *part.* 1. 684. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* itavt excipienti contra beneplacitum, & rem iudicatam executam incumbat onus probandi contrarium; circumſcripto tamen beneplacito, & re iudicata ſufficit Eccleſiæ ſe fundare in conſtitutione Pauli ſecundi annullante ſimiles venditiones, niſi requiſita ſolemnitatis, & cauſæ per emptores probentur, quæ probatio ex parte Viani concludi non poteſt ex ſola Patrum aſſertione, & Vicarij Generalis conſenſu, & auctoritate, deſumptis ex ipſo inſtrumento emphyteutico, niſi in actis iuſtificentur, ex quo nunciatiuæ vtilitatis, & neceſſitatis ſolent apponi ad obtinendum beneplacitum, non autem ad illud iuſtificandum, ſuper qua iuſtificatione probationes ſunt faciendæ, vt bene reſpondit Rota *deciſ.* 65. *numer.* 19. & 160. *num.* 7. *part.* 2. *diuerſ.* & 215. *num.* 4. *coram bon. mem. Card. Caual.* nec ſtatur aſſertioni alienantis, qui non poteſt fungi officio executoris approbando contractum. Redoan. *de rebus Eccleſ. non alienand. quæſt.* 23. *num.* 13. & teſtes pro Patribus examinati, qui dati fuerunt, totaliter contradicunt aſſertioni prædictæ, & læſionem, ac damnum Eccleſiæ concludunt, quamvis ſufficiat Monaſterio, Vianos deficere in probatione beneplaciti, & in probatione cauſæ, abſque eo quod ſe fundent in propria probatione læſionis, & modicitate pretij locationis. Et ita, &c.

CAPVT

CAPVT CVI.

EPITOME.

Vassallus alienans feudum, saluo, seu accedente consensu Domini, & non aliter, nec alio modo, an incidat in commissum, si actualiter, & verè tradat illius possessionem antequam Domini impetrauerit consensum.

SVMMARIVM.

1 *Alienans, & tradens feudum saluo assensu Domini, & non aliter, nec alio modo, non cauit in commissum.*
2 *Feudum alienatum, si Dominus consenserit, non fit caducum.*
3 *Inuestitura habetur pro facta, si denegetur sine causa.*
4 *Clausula,* & non aliter, nec alio modo, *quid importet.*
5 *Consuetudo debet probari per veras probationes.*
6 *Consuetudo quid requirat, vt probata dicatur.*
7 *Caducitas vt euitetur, sententia magis benigna est sequenda.*
8 *Feudum amittitur si alienetur irrequisito domino.*
9 *Ignorantia iuris an excuset alienantes feudum sine licentia Domini.*
10 *Feudi alienatio est perfecta traditione subsecuta.*
11 *Feudum satis dicitur alienatum facta traditione.*
12 *Alienans feudum saluo iure, vel assensu Domini, incidit in commissum facta traditione.*
13 *Protestatio contraria facto nihil releuat.*
14 *Mentita,* saluo honore tuo, *non tollit iniuriam.*
15 *Feudum alienans cadit ab eo, reseruato etiam assensu Domini, & non aliter, nec alio modo.*
16 *Alienatio feudi requirit licentiam Domini ante factum, vel in ipso facto.*
17 *Clausula,* Et non aliter, nec alio modo, *in praeiudicialibus nihil iuuat.*
18 *Feudi traditio sine consensu Domini facit semper conditionem Domini deteriorem.*
19 *Traditio temporalis est causa caducitatis feudi.*
20 *Feudum per traditionem fictam an fiat caducum.*
21 *Alienans bona Ecclesiae saluo assensu Papae, & non aliter, nec alio modo, si tradat ante assensum, incidit in censuras.*
22 *Alienandi bona Ecclesiarum praxis qualiter, & quo casu bene procedat.*
23 *Colonus non sibi, sed Domino possidet.*
24 *Feudi alienatio minus est prohibita, quàm eius possessionis translatio.*
25 *Licentia non praesumitur, quia est quid facti.*
26 *Iudex non tenetur in aliquo foro, si iudicat secundum communem sententiam.*
27 *Iudici est liberum sequi quam vult opinionem, si non constat, quaenam sit magis communis.*
28 *Opinionem probabilem, vel probabiliorem an sequi debeat Iudex.*
29 *Opinio communis non est sequenda, si rationibus conuincatur.*
30 *Feudum qua ratione prohibeatur alienari.*
31 *Vassallus tradendo possessionem feudi facit totum, quod potest.*
32 *Ratione vna cessante non cessat lex, si altera vigeat.*
33 *Clausula,* & non aliter, nec alio modo, *est elusoria, secuta traditione.*
34 *Vassallus non potest praeiudicare Domino.*
35 *Protestatio non pendens à voluntate protestantis, nihil operatur.*
36 *Protestatio in praeiudicium alterius nihil iuuat.*
37 *Alienare feudum sine licentia Domini est contra iuramentum fidelitatis.*
38 *Traditio est quid facti.*
39 *Protestatio non excusat à delicto.*
40 *Subtilitates verborum non excusant in re fraudulenta.*
41 *Clausulae insolitae augent suspicionem.*
42 *Cautela abundantior est signum fraudis.*
43 *Dominus vexatur expensis si velit recuperare feudum alienatum.*
44 *Protestatio parti non intimata nihil prodest.*
45 *Protestatio tollitur per actus contrarios.*
46 *Protestatio quando sit repetenda in omnibus actibus.*
47 *Participium futuri temporis resoluitur per eius verbum.*
48 *Protestationem quando dereliquisse censeatur protestans.*
49 *Alienans feudum saluo assensu Domini, tradendo recedit à protestatione.*
50 *Opinio communis DD. vnde cognoscatur.*
51 *Aequitas ficta est duplex iniquitas.*
52 *Lex, Rex, & grex offenduntur relaxato iuris rigore.*
53 *Feudum amittitur, si ex traditione Dominus laedatur.*
54 *Praeiudicium Domini in alienatione feudi quomodo consideretur.*
55 *Damnificatur Dominus, si emptor feudi sine eius assensu illius intret tenutam.*
56 *Feudi traditio quos effectus efficiat.*
57 *Asinina detentio quid operetur.*
58 *Possessor asinarius habet beneficium manutentionis.*
59 *Possessorem expellere graue est incommodum.*
60 *Feudi venditor debet denunciare Domino conditiones venditionis, & ad quem finem.*
61 *Feudi Dominus potest redimere feudum pro eodem pretio ab altero oblato.*
62 *Dominus feudi non tenetur stare colono.*
63 *Feudi Dominus quare sit requirendus, antequam emptor inducatur in possessionem.*
64 *Feudi Masenzatici consuetudo est vt soluatur laudemium.*
65 *Laudemium non debetur de iure communi in alienatione feudi.*
66 *Laudemium quare soluatur in alienatione feudi.*
67 *Laudemij soluendi onus spectat ad emptorem.*
68 *Legum dispositio non debet reddi elusoria.*
69 *Vassallus occultans longo tempore alienationem, cadit à feudo.*
70 *Vassallus alienans quid facere debeat.*
71 *Vassallus alienans feudum cadit ab eo, etiamsi illud recuperauit.*
72 *Laudemij oblatio quando liberet vassallum à caducitate.*
73 *Vassallus successor habet annum & diem ad petendam inuestituram.*
74 *Domini consensus, si non possit haberi pro inuestitura, an vassallus liberetur à caducitate.*
75 *Vassallus litigans cum Domino super feudo, cadit ab eo, & quando.*
76 *Quae differunt per plus, & minus, non differunt specie.*
77 *Feudum non potest alienari in personam litigiosam.*
78 *Feudi alienatio in potentiorem facit locum caducitati.*
79 *Potentior quis dicatur in alienatione feudi.*
80 *Vassallus tradens feudum, & pretium recipiens ante consensum Domini non potest euitare caducitatem.*
81 *Pretij receptio facit recedere à conditione venditionis.*
82 *Feudum est contractus stricti iuris.*
83 *Consuetudo feudi Masenzatici, vt soluatur laudemium ante traditionem possessionis.*
84 *Obseruantia in omni materia est attendenda.*
85 *Obseruantia maximè attenditur in feudis.*

86 *Feudum Maſenzatici poteſt alienari etiam in praeiudicium agnatorum vocatorum.*
87 *Contractus ab obſeruantia interpretationem recipiunt.*
88 *Conſuetudo iuris inductiua quomodo probetur.*
89 *Conſuetudo iuris interpretatiua qualiter probetur.*
90 *Obſeruantia quomodo inducatur.*
91 *Obſeruantia inducitur etiam minori ſpatio decem annorum, & per duos, vel tres actus vniformes.*
92 *Poſſeſſio tradita per conſtitutum tantùm non facit vaſſallum alienantem incidere in commiſſum.*
94 *Venditio conditionalis ſequuta traditione ſtatim eſt perfecta.*
95 *Vendens ſub conditione, & tradens non poteſt pœnitere.*
96 *Conſuetudo interpretatiua non requirit aliquam praeſcriptionem.*
97 *Vaſſallus alienans cadit à feudo ipſo iure, & ſine ſententia.*
98 *Eccleſia poteſt immediatè inueſtire alium de feudo alienato.*
99 *Iudex de notorio poteſt ſe in cubiculo informare.*
100 *Feudum ex pacto, & prouidentia poteſt alienari ex conſuetudine.*
101 *Feudum poteſt alienari in praeiudicium agnatorum, ex conſuetudine.*
102 *Feudi natura quae ſit, mos regionis demonſtrat.*
103 *Obſeruantia quomodo probetur.*
104 *Iniuria non dicitur ſi proferatur in perſonam incertam.*
105 *Copula cadit inter diuerſa.*
106 *Iniuria ſine dolo, & ſine animo iniuriandi non infertur.*
107 *Iniuria non praeſumitur illata ſine cauſa.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1634. ſub die 20. Decembris, Andreas de Ferretis vendidit, & tradidit perilluſtr. D. Ioanni de Scaltritis vnam petiam terrae feudalem Menſae Epiſcopalis Regij in feudo Maſenzatici pro pretio inter eos conuento, quod totum fuit exburſatum, cum clauſula tamen, *Accedente conſenſu D. Epiſcopi, & non alias, aliter, nec alio modo*, & cum ſolitis clauſulis conſtituti, & precarij, & cum pacto, quòd ſolutio laudemij ſpectet ad venditorem, & emptorem aequaliter pro dimidia, vt in inſtrumento deſuper confecto, ad quod, &c. Diſtulit autem emtor conſenſum, & inueſtituram petere, & interim ſe geſſit pro Domino dictae terrae, actualem eius poſſeſſionem accipiendo, & fructus illius percipiendo, vt ſatis conſtat ex teſtibus, & eius cōfeſſione, donec ſub die 9. Iunij 1635. D. Procurator dictae Menſae declarauit eum cecidiſſe à commodo dicti feudi ſic alienati ſine conſenſu Domini, & petiit eius declarationem confirmari. Contra verò D. Scaltritus negauit eſſe locum alicui deuolutioni, quia reſeruatus fuit Domini directi aſſenſus, obtulitque debitum laudemium, & petiit inueſtituram cum proteſtatione, quod habeatur pro facta, & factis replicationibus, & variis probationibus, & hinc inde multis allegatis quaeſitum fuit, quid de iure ſit cenſendum.

Et ſanè videbatur reſoluendum ad fauorem dicti Scaltriti contra caducitatem, quia licèt variae ſint DD. opiniones, an alienans feudum ſine conſenſu Domini cadat à iure ſuo, tamen allegabatur pro indubitato haberi, quod ſi feudum, vel emphyteuſis alienetur, ſaluo conſenſu Domini, vel accedente conſenſu Domini, & non aliter, nec alio modo, non cadere in commiſſum, etiamſi ſequuta fuerit vera, & actualis rei traditio, quando non eſt res difficilis recuperationis, velut Caſtrum munitum, vel acquirens non eſt Domino potētior, quia talis proteſtatio geminata excuſat vaſſallum à pœna, & facit actum conditionalem adeò, vt ſi deſit Domini conſenſus, totus contractus reſoluatur, ac ſi nihil factum fuiſſet, vt per Bald. *in*
1

cap. 1. §. fin. num. 5. vbi DD *quae fuit prima cauſ. beneſ. amitt. in vſib. feud.* & *in cap. Cumana, num. 9. de elect.* Praepoſit. *in c. Imperialem, num. 6.* vbi Aluar. *num. 15.* Afflict. *num. 25. de probib. feud. alien. per Frider.* Abb. *in cap. 2. num. 10. de feud.* Iaſ. *in l. fin. num. 142. 143. C. de iur. emph.* Rip. *in 6. cum M. Ferrarienſ. num. 82. de conſtit.* pulchrè Curt. Sen. *conſ. 8. num. 3. 4. & per totum,* Cephal. *conſ. 188. num. 9.* Clar. *in §. feudum, quaeſt. 31. num. 5. verſ. benè.* Graſſ. *comm. opin. libr. 2. cap. 2. quaeſt. 17.* vbi de communi teſtatur. Burſat. *conſil. 26. num. 1. lib. 1.* Simon. de Pret. *de interpret. vlt. vol. interpret. 1. dub. 3. col. 4. num. 25. ad fin.* latè Menoch. *concluſ. 38. num. 21. 36. & per totum, lib. 1.* Petr. *de fideicom. quaeſt. 8. ſub num. 17. 18. 19.* qui teſtatur communi. Tuſch. *littera E, concluſ. 207. num. 86. 87.* & *littera F, concluſ. 193. num. 47.* Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. quaeſt. 79 cap. 8. num. 16.* latè Corbul. *tract. de cauſ. priuil. emph. tit. de cauſ. priuat. ob alien. limit. 37. per totam*: latè Gaſpar. Ant. Theſ. *qq. forenſ. lib. 1. quaeſt. 53. num. 2.* Matth. *tract. de clauſ. part. 1. clauſ. 74. num. 1. & ſeqq.* & *vero 295. num. 2. & per totum.* Marin. Freccia *comment. feudal. lib. 2. de auth. & poteſt. Baron. auth. 1. num. 23. 24. 25.* Schrader. *de feud. part. 9 cap. 1. num. 21. verſ. hoc tamen,* vbi multos allegat, latè Roſental. *eod. tract. cap. 9 membr. 1. concluſ. 61. num. 1. 2.* qui alios adducit. Cald. *de iur. emphyt. lib. 4 cap. 5. num. 33. 34. 35.* Gratian. *diſc. for. 633. num. 27. & ſeqq.* & *diſc. 949. num. 14.* vbi perbellè loquitur. Cyriac. *controuerſ. 314. num. 18. lib. 2.* latè Mareſcot. *var. reſol. lib. 1. cap. 78. num. 2. & per totum*; & propterea videtur, quod cùm dictus D. Scaltritus pendente proceſſu petierit inueſtituram cum oblatione laudemij, licèt non fuerit conceſſa, tamen habeatur pro facta, vt per Surd. *conſil. 38. num. 74. lib. 3.* 2

Et Doctores, qui hanc partem tuentur, vim ſuam, & pondus ponunt in illa clauſula, *& non aliter, nec alio modo*; 3
quae ſic geminata eſt valde praeciſa. Marcheſan. *de commiſſ. part. 1. cap. 2. num. 88. fol. 58.* Farinac. *deciſ. poſth. 422. num. 2. 3. in fin part. 2.* & importat conditionem ſuſpenſiuam, & formam, qua non impleta ceſſat actus perinde, ac 4
ſi nihil geſtum fuiſſet. Rota *diuerſ. deciſ. 446. num. 5. par. 1.* Marcheſan. *d. loco, num 90. in fin.* Gratian. *d. diſcept. 949. num. 7. 8.* Cyriac. *controuerſ. 110. num. 4. lib. 1.* Farinac. *in recent. deciſion. 115. num. 6. part. 1.* & *deciſ. 286. numer. 2. part. 2.*

Nec videtur obſtare allegata conſuetudo pro parte Menſae Epiſcopalis, vt ſcilicet non obſtante dicta clauſula, ſoleat ſemper ante apprehenſionem poſſeſſionis peti inueſtitura, & ſolui pro laudemio decima pars pretij rei venditae, & pro recognitione vnum par caponum, quia ex aduerſo dicebatur dictam conſuetudinem non fuiſſe 5
plenè probatam prout requiritur per veras probationes: Rol. *conſ. 53. num. 31. 32. lib. 2.* Seraphin. *deciſ. 1159. num. 1.* quoniam oportet docere de vſu populi, de frequentia actuum, & de diuturnitate temporis, alioquin non dicitur probata conſuetudo. Alex. *conſ. 136. num. 17. verſ.* 6
quinimo, & *conſil. 196. numer. 14. lib. 2.* Decian. *conſil. 483. numer. 25. & ſequent.* & *conſil. 315. ſub numer. 2.* Rol. *conſil. 43. numero 12. libr. 4.* Mazzol. *conſil. 118. numero 57.* quae hic non fuiſſe verificata ſupponit D. Scaltritus impugnando dicta teſtium variis modis, vnde hanc partem benigniorem eſſe amplexandam ad euitandum pœnam caducitatis videbatur dicendum per ea, quae tradit Theſaur. *qq. forenſ. libro primo, quaeſtion. 53. ſub numero ſexto.* 7

His tamen non obſtantibus de iure eſſe cenſui locum eſſe caducitati, & illam eſſe confirmandam, ſiquidem aperta ſunt iura, quae prohibent rei feudalis alienationem, non requiſito Domino, ſiue in totum, ſiue in parte, adeò vt venditor, & emptor, qui tam illicitas alienationes reperti 8
fuerint contraxiſſe, feudum amittant, vt inquit textus *in c. Imperialem, §. callidis,* vbi Afflict. Iſern. & DD. *de probib. feud. alienat per Fridaric. in vſib. feud.* & *in cap. 1. §. ſi vaſſallus,* vbi quod venditor pretio etiā carere debet, & ibi Bald. & DD. *quae fuit prima cauſ. benef. amitt.* & *c. 1. §. ſi quis miles,*

*les,de feud.sine culpa non amittend.c.vnic.de vassall.qui contra constit.Lothar.Regis benef.alien.*Socin.*consil.*86. *num.*7. & *lib.* 1.Schrader.*tract.de feud.part.*9.*cap.*1.*num.*14.15.vbi inquit etiam quod hoc casu milites, mulieres,& rusticos ignorantia iuris non excusat.Tusch.*littera F,conclus.*193.
9 *num.*1.2.3.*& seqq.*Rosental.*de feud.part.*1.*cap.*9.*conclus.*1. *num.*12. in quo animaduertendum est in hoc proposito, perfectam dici venditionem ad effectum caducitatis incurrendæ, quando sequuta est rei traditio, aliàs secus. Tusch.*d.lit.F,concl.*193.*n.*41. latissimè Schrader. *de feud. part.*9.*d.cap.*1.*num.*32.vbi infinitos congerit Rimin.Iun.
10 *cons.*285.*num.*12.13.14.*& seqq.*Marin.Frec. *de feud. lib.*2. *de auth.Baron.erga subfeud. auth.*1. *num.*6. *vers.secundùm.* Rosental *d.tract.cap.*6.*concl.*12.*num.*3. etenim in hac materia sola traditio possessionis dicitur alienatio, & delictum, & totum facit, quia in emptorem transfert saltem quandam asininam detentionem, vt per Bald. *con-*
11 *silio* 9.*num.*1.*vers.respondeo,lib.*1.Bursat. *cons.*254.*num.*8. *lib.*3. Rosental. *dict. conclus.*12. *num.*2.3. Mat. Antonin. *resol.*62.*num.*7.*lib.*1.

Quæ adeò vera sunt,vt etiamsi alienans feudum dixerit se id facere, saluo iure Domini, vel eius accedente consensu, vel cum simili conditione, adhuc non possit
12 euitare pœnam caducitatis, si deuenit ad actualem rei traditionem,quia protestatio est contraria facto. Bald. *in d.cap.*1.§.*fin.num.*5. vbi Laudens.*num.*20. Præpos. *num.*4. & DD.*quæ fuit prima caus.ben.amitt.*Butr.Host,Card.Inn. & alij *in c.cam te,de iureiur.*Bald.*cons.*188.*num.*1.*vers.modò ita,lib.*3 Grammat.*decis.*49. *num.*3. Rol.*cons.*51. *num.*28. *lib.*2.Tiraq.*de retract.lign.*§.1.*gl.*2.*num.*30.32.pulchrè Riminald.Iun.*consil.*285.*num.*27.28.29.*& seqq.* latè Corbul. *de caus. priu emph.tit.de caus.ob alienat.ampl.*31. *per totam.* Redoan.*de reb. Eccles.non alien.quæst.*79.*cap.*8. *num.*17. & *cap.*9.*num.*42.*vers.vbi dicit.*Clar.*in* §.*feudum,quæst.*31.*n.*5. Gratian.*disc.*633.*num.*19.*lib.*4.Scrader.*de feud.part.*9. *capit.*1.*num.*20.21.Rosent.*eod.tract.cap.*9.*concl.*61. *num.*7.8. Caldas *de iur.emphyt.lib.*4.*cap.*6.*num.*32. Bonacin. *de contract.disp.*3.*quæst.*8 *punct.*2.*sub num.*31.& *punct* 3. *num* 4. qui vno ore concludunt huiusmodi protestationes nihil releuare alienantem,sicut nihil profuit illi infelici,quem
13 quidam Seneschallus suspendere fecit, saluo iure ipsius, vt inquit Corbul. *d. tract. de caus.priuileg. emphyt. tit. de caus. priu. ob alienat. ampl.* 31. *numer.*2. *vers. vel sicut*; vbi loquitur etiam de illo, qui dicit alteri: *Tu mentiris*
14 *saluo honore tuo*; nam talis protestatio non tollit iniuriam.

Et licèt multi opinati sint, hæc non procedere quando adiecta est clausula illa geminata: *Et non aliter*, *nec*
15 *alio modo*, vt vidimus, nihilominus verior, & magis communis est DD. sententia, quod vassallus, & emphyteuta alienans feudum, vel emphyteusim reseruato consensu Domini, vel eius accedente consensu, & non alias, nec alio modo, seu cum alia conditione suspensiua, si deueniat ad actualem rei traditionem Domino irrequisito,cadat à commodo rei feudalis, & feudum aperiatur Domino, quia talis alienatio censetur fraudulenta & clandestina, cùm non fuerit Domino denunciata, & talis protestatio tanquam verbalis, & facto contraria non releuat, etiamsi non inferatur præiudicium Domino,eo quod res sit facilis ad recuperandum, quia consideratur contemptus Domini,dum sine eius consensu deuenitur ad actum traditionis, quæ est facti, quod præua-
16 let verbis cautelosis; ita sentire videtur Bald. *in l. vnic. num.*5 6.*C.de his, quæ pœn.nomine*, vbi inquit, quod hæc protestatio non releuat, quia ante factum, vel in ipso facto requiritur licentia Domini; & quia tradito est facti, sic factum est contrarium protestationi: & quando de facto est cogitatum, protestatio non excusat delictum: & in idem consentire videtur idem Bald. *in capit. ex parte*, *num.*23. *in fin. de confess.* vbi inquit quod illa verba: *Et non aliter*, *nec alio modo*; quæ apponuntur ad cautelam, non prosunt, quia in præiudicialibus non valet protestatio: & hanc sententiam tenet, & defendit Ias. *in l. non solùm*,§. *morte*, *num.*27. *vers.ista limitatio*, 17
vbi allegat multas rationes,& ibidem.Rub. *num.*649. testatur de communi,*ff.de nou.oper.nunt.*pulchrè etiam hoc firmat Bero.*in c.potuit,num.*25.*vers.sed in vtroque,de locat. & conduct.* vbi volunt hanc opinionem procedere siue clausula,*& non aliter*,sit geminata,siue non: benè quoque Dec.*cons.*160.*num.*4.*vers.præterea*, vbi testatur de vera, & communi opinione, & dicit ab ea in iudicando non esse recedendum: & ita iudicatum fuisse per sacrum Consilium testatur Thom. Grammatic. *decis.*40. *num* 5. *in fin.* & ita tenet Alciat.*consil.*167.*num.*2. *lib.*5.aliàs *cons.*753. *num.*2. vbi inquit etiam quod Doctores in practica sequi solent hanc opinionem. Paul. Pic. *in cap.*1. §. *aut libellario*, *num.*24. *in* 16. *lim. quib. mod. feud. amitt.* pulchrè etiam Bero. *cons.*120. *num* 4.5.6. *lib.*1. vbi pro hac sententia multas adducit rationes: benè etiam Durand. *de art. test. tit.*6.*de leg.cautel.*46.*num.*2.3. & idem sentire videtur Cæpol. *tract. cautel.* 21. *num.*1. *vers. vnde*, dum inquit alteram opinionem non videri tutam, & post Curt. *cons.*8.*per totum.* inquit Paris. *cons.*86.*num.*4. *lib.*4.
vbi inquit dictam clausulam,*nec alio modo*, nihil operari 18
quoad effectum caducitatis, si deuentum est ad rei traditionem. Cephal.*cons.*223. *num.*8. vbi inquit,quod res est indubitata, quia ex traditione indistinctè conditio Domini fit deterior.Socin.*in tr.reg.verb.vassallus,reg.*434. *n.*2. & nobiscum sentit Menoch.*cons.*38.*n.*36.vbi inquit, quod hæc protestatio est elusoria,quãdo deuenitur ad actũ traditionis actualis, licèt enim scribat pro altera opinione,loquitur quando solùm per constitutum, non autem realiter translata est possessio: & ad rem facit Borgn. *decis.*8. *num.*22. *in fin. part.*1. vbi intelligit Doctores ex aduerso allegatos, quando non est facta vera, & corpo-
ralis traditio: idem sentit And. Fachin. *contron.iur.lib.*7. 19
*cap.*85. *per totum.* vbi istas cautelas nihil prodesse docet, & post Matth.Vvesemb.*cons.*78.bene sic censuit Bursat. *cons.*444 *num.*2.*lib.*4. vbi alios allegat,& inquit,quod sequuta effectuali traditione rei obnoxiæ, non obstantibus quibuscumque clausulis, seu verborum protestatione, caducari semper locum fieri, & iudicauit,& ex communiori in praxi seruari vidit; & idem Bursat.*cons.*254. *num.*10. *lib.*3. vbi multos allegat, & dicit, quod in forensi iudicio continuè ita obseruari vidit: sic etiam Riminald.Iun *cons.*285. *num.*44.45. *vsque ad num.*59.*lib.*3. vbi multos allegat, & multas adducit rationes, & constat eum tenere hanc sententiam vltimo loco relatam, quia sub *num.*63. *versic. & tamen*, inquit se in eo casu conclusisse pro caducitate, & post Bursat. *cons.*181. *numer.*12. *vers.nam cum sit*, *lib.*2. vbi quod vidit ita in praxi seruari; tenet etiam Anchar. Iun. *quæst.*82.*num.*15.16. *part.*3. testatur etiam Franch. *decis.*267.*num.*1.*vers.quinimò*, & *num.*2.Sacrum Consilium ita iudicasse: ad rem sic etiam tenet, & distinguendum ita esse in casu nostro dicit Carroc. *de locat. & conduct. part.*2. *tit de iur. emph. in princ. q. princ. num.*15. vbi dicit, quod si concurrit alienatio actualis & realis, & assignatio, etiamsi adsit reseruatio cum clausulis superius annotatis, nihilominus inuenitur caducitas, quia traditio, & sic factum præponderat verbis, & videtur testari de magis communi
pulcrè Beltram.ad Ludouis. *decis.*388. *num.*9. *ad fin.* vbi 20
inquit,quod illa clausula,*& non aliter*,&c.non præseruat à caducitate, quando deuentum fuit ad actualem traditionem, sed tantùm, quando ficta est traditio per clausulam constituti, aut alium similem modum fictum, & quod Rota ita iudicauit *in vna Imolens. bonorum*, 18. *Iunij* 1629. *coram Coccino*, & hanc quoque sententiam tenet Octauian. Vulpel. *consilio* 131. *numero* 4. 5. ad rem videndus est Borell. *in summ. decis. part.*1.*de feud. tit.*35. *num.*43.45. 49. vbi multos allegat, & recenset opiniones, & hanc sententiam sequitur Ioan. Aloys. Ricc. *in prax.for.Eccles.part.*1.*de alienat.rer. Eccles.resol.*35.*num.*2. *vers. in contrarium.* Prax. Archiepiscop. Neapol. *cap.*52. *num.*1.

num.1.verſ.in contrarium. Bertaz. *d. tract. clauſ.14.gloſſ.6. num.7.8.* vbi licèt dubiam opinionem appellet, tamen dicit, quod hæc procul dubio videtur verior, & communior, vt non releuent dicta verba, *& non aliter, nec alio modo*, facta actuali traditione; & inquit etiam non dari cautelam, vt verbis poſſit impediri caducitas, ſi traditio fiat: & pulchrè etiam ſic tenet Mar. Anton. *var. reſolut. lib.1. reſol.62. num.5.* vbi in ſpecie defendit, quod iſta clauſula, *Non aliàs, nec alio modo*, non excuſat à caducitate, quia ex actuali traditione receſſum cenſetur à proteſtatione; & ſubiungit, quod ſi admitteretur talis cauteloſa clauſula, facilè interuerterentur iura, & poſſeſſio Eccleſiarum, eaque bona breui tempore amitterentur: ex quibus apparet hanc opinionem eſſe veram, communem, & in praxi receptam.

Et huic ſimile eſt, quod quæritur de alienante bona Eccleſiæ, ſaluo aſſenſu Papæ, & nõ aliter, nec alio modo, an incidat in cenſuras, ſi ante aſſenſum tradat rei poſſeſ-
21 ſionem. Nam licèt multi negatiuè concludant, vt apud Tuſch. *littera C, concluſ.310.num.4.5.& litt.F, concluſ.193. num.47.* Marcheſan. *de commiſſ. par.1.cap.2.num.89.fol.59.* tamen verius, & receptius cenſetur eſſe quod non obſtante dicta clauſula incidat in cenſuras, & pœnas Extrauagantis Ambitioſæ, vt poſt Nauat. *conſ.1.de reb. Eccleſ. non alien.* & Gonzal *ad reg. Cancell. gl.12.num.79.* pulchrè inquit Prax. Archiep. Neap. *cap.52.per totum,* vbi ait, quod re delata ad S. D. N. Clementem VIII. ſub die 17. Decembr. 1599. reſcriptum fuit alienantem incidiſſe in pœnas dictæ extrauagantis, & eſſe abſoluendum in vtroque foro à cenſuris, dummodo priùs reuocaret alienationem: & eum ſequitur Nicol. Garz. *tractat. de benefic. part.1.cap.5. num.38.* Aloyſ. Ricc. *in prax. for. Eccleſ. de alienat. reſol.53.num.3.* vbi quod ita fuit deciſum ex declaratione dicti Pontificis: concordat Homobon. *de examin. Eccleſ. part.2. tract.9. cap.22. quæſt.66. in reſol. fol.217.* qui idem confirmat; & cùm iſte caſus eueniſſet annis elapſis in hac Regienſi diœceſi occaſione Presbyterorum cuiuſdam communis, qui certa bona extra diœceſim exiſtentia ſic alienauerant, conſulta fuit Sancta Sedes, & per reſcriptum ſpeciale fuit mihi commiſſum, vt in vtroque foro eos abſoluerem, prout feci, & conſtat in actis Cancellariæ Epiſcopalis.

Et licèt ſæpe fiant inſtrumenta huiuſmodi, quibus Eccleſiaſtici concedunt in emphyteuſim, vel alio modo alienant bona Eccleſiæ, accedente tamen conſenſu, & authoritate Summi Pontificis, vel eius de latere Legati, & non aliter, nec alio modo, cum clauſulis conſtituti, & precarij, & abſurdum non reputatur, vt mihi dixit dictus
22 D. Scaltritus, tamen hoc non facit ad rem, quia in iiſdem inſtrumentis ſolet etiam apponi pactum, quod interim, donec impetratum fuerit beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, res ſic alienanda intelligatur locata, & conducta pro eodemmet canone, ſeu pretio, quod licitum eſt, & pro bono conſilio traditur à Quarant. *in ſuo ſumm. verb. alienatio, num.10. 11.* quo caſu non poteſt dici deuentum fuiſſe ad actualem rei traditionem, quia colonus, & con-
23 ductor non ſibi, ſed Domino poſſident, & proptereà adhuc poſſeſſio remanet penes Eccleſiam alienare volentem, vt per Bart. & DD. *in l.1.ff.de acqu. poſſeſſ.* Aret. *in §. retinenda, in fin. Inſtit. de interd.* Seraphin. *deciſ.82. ſub num.5. & deciſ.769. ſub num.5.* Viu. *deciſ.227. numer.1. lib.2.* Farinac. *deciſ.677. num.1.6. part.2.* Coccin. *deciſ. 361. num.3.* Caualer. *deciſ.474. num.5.* Ludouic. Poſthius *tractat. de manutent. obſeruat.52. num.13. 14. 15. 16.* & Rota poſt eum *deciſ.152. numero nono.* Vnde ſi hoc modo toleratur praxis, non eſt mirandum, quia poſſeſſio non transfertur in acquirentem; nos autem verſamur in caſu, in quo D. Scaltritus obſeruauit legem verbis, ſed factis contrauenit, accipiendo rei alienatæ corporalem tenutam, & eius fructus pluries percipiendo, quod repugnat legibus feudalibus ante conſenſum Domini, quia magis prohibita eſt poſſeſſionis tranſlatio, quàm ipſa

feudi alienatio ſine Domini licentia, ad textum *in c. Imperialem, §. callidis, in verb. in alios transferunt,* vbi And. 24
num.10. Bald. *num.6.* Præpoſ. *num.1.* Afflict. *num.38. de probibit. feud. alienat. per Frideric.* pulchrè Roſental. *de feud. d. cap.9. concluſ.12. num 2.* hìc autem non adfuit licentia, quæ cùm ſit facti, non præſumitur, & probanda 25
erat à D. Scaltrito, vt per Hect. Felic. *alleg.10.num.31. parte prima*: ergo res alienata cecidit in commiſſum; & quamvis hæc vera ſint etiam in bonis Eccleſiæ, tamen dato etiam quòd clauſulæ prædictæ, *& non aliter, nec alio modo*, ſaluarent alienantem bona Eccleſiæ, tamen exinde non valeret argumentum ab bona feudalia, quia ſtrictior eſt prohibitio alienationis bonorum feudalium, quàm Eccleſiæ, & minoris, vt probat Cacher. *deciſ. Pedem.169. num.13.* vbi vide.

Cùm igitur tot, & tanti Doctores dicant hanc ſententiam contra vaſſallum alienantem ſine conſenſu Domini, eo tamen reſeruato, & non aliter, nec alio modo, eſſe communem, & magis communem, & in praxi receptam, 26
debui ſecundùm eam iudicare, & ſic iudicando pro communi non teneor in aliquo foro, vt tradunt DD. *in c.1. in fin. de conſtit.* latiſſimè Neuiz. *lib.1. Sylua Nupt. num.1.* cum multis ſequentibus. Menoch. *de arbitr. iud. caſ.339. num.21.* Ruger. *conſil.52. num.31.* Honded. *conſil.59. numero 67. lib.1.* Anchar. Iun. *quæſt.6. num.8. part.1.* Hect. Felic. *alleg.25. num.8. part.3.* ſed eſto etiam, quod ob varietatem opinionum non benè conſtet, quænam ſententia ſit verior, & magis communis, adhuc liberum mihi erat alterutram ſequi, quia opinionum multiplicitas excuſat, vt 27
tradit Innoc. *in cap. ne innitaris, de conſtit.* Bald. *in cap. §. iudices, numer.4. de pace ten. in vſibus feud.* & *in l. obſeruare, §. proficiſci, quæſt.30 de off. Proconſ. & Leg.* Dec. *conſil.176. num.6.* Curt. Iun. *conſ.6. num 23.* Boer. *quæſt.155. numer.27.* Neuiz. *conſil 34. num.52.54. lib.6.* Crauet. *conſil.135. numer.40.* Menoch. *de arbitr. iudic. caſ.177. num.7. & caſ.339. num.19.20.* latè Sanchez *moral. lib.1. cap.9. num.45.* vbi multos allegat, & ſuſtinet integrum eſſe iudici, quam maluerit opinionem eligere: bene etiam Diana Moral. *part.1. tract.13. de opinione probabili, reſol.3. verſ. dico igitur, & in fin. & verſ. hinc,* vbi in fortioribus probat etiam iudicem poſſe iudicare ſecundùm opinionem probabilem relicta probabiliori: & cum prædictis concordat 28
Bonac. *de leg. diſp.2. quæſt.4. punct.9. num.13.14.*

Nos autem habemus contra vaſſallum, & emphyteutam non ſolùm magis communem, ſed etiam probabiliorem DD. ſententiam, ad quod dignoſcendum rationes pro ea adductæ ſunt conſiderandæ. Sanchez *d. cap.9. num.5.* hìc autem pro hac ſententia caducitatis adſunt rationes conuincentes, & valde probabiles, adeò vt etiamſi altera opinio eſſet communis, tamen hæc adhuc ſequenda ſit, quia illa rationibus detegitur falſa, vt per Abb. *in cap.1 num.15. de conſtit.* Menoch. *d. caſ.339. num.21. in fin.* Sanchez *moral. lib.1. cap.9. num.9.* Bonacin. 29
d. quæſt.4. punct.9. num.11. in fin. Honded. *conſil.39. num.37. libr.1.*

Vt autem id pateat, animaduertendum eſt, quod lex vetans rei feudalis alienationem ſine conſenſu Domini, pro ratione non conſiderat præiudicium, ſeu damnum, ſed contemptum Domini, qui ſatis damnificatur, dum 30
eius conſenſus ante traditionem non requiritur, etiamſi in nulla alia re damnificaretur, vt ait textus *in d. cap.1. §. fin. quæ fuit prima cauſ. benefic. amitt. in vſibus feud.* dum inquit, *Si vaſſallus contra conſtitutionem Lotharij alienauerit, quia Dominum contemnere videtur, cùm ad Dominum beneficium pertineat:* vbi nullam aliam rationem allegat, quàm contemptus; & ſanè ſufficit, quia nulla eſt maior iniuria, quàm ſpretus, & contemptus, quæ ratio locum habet, ſiue vaſſallus reſeruet conſenſum Domini etiam cum clauſula, *& non aliter, nec alio modo*; ſiue non, quia hæc clauſula parum, aut nihil releuat, vt per Menoch. *dict. conſil.38. in fin.* dummodo rem tradat, quia tradendo facit totum, quod

poteſt,

31 potest,& nihil amplius facere valet,sic post Isern.*in d.§. callidis*,Redoan.*de rebus Eccles.non alien. quæst.*70. *cap.*8. *num.*2.Rosental.*de feud.d.cap.*9.*conclus.*12.*num.*1.2.Borel. *in summ. decis. part.*1.*de feud. tit* 34. *num.*46. non potest negari, quin Dominum videatur contemnere,& propterea vbi est eadem ratio, ibi debet esse eadem iuris dispositio,ad textum *in l. illud,ff.ad l. Aquil.l.à Titio, de stipul. l.quidem,§.Numularios,de edend.*& *in §.si igitur,Inst. quod*
32 *cum eo*; sed dato etiam quod consideraretur & altera ratio damni, & hæc Domino cessaret, tamen vna cessante si altera viget, adhuc locus est legis dispositioni, vt in hac materia dixit Corbul.*de caus.priu.emphyt.tit.de caus. ob alienationem, ampl.*31.*num.*11.

Neque illa protestatio, *Saluo, seu accedente consensu Domini, non aliter, nec alio modo*, potest sanare hunc defectum, quia est potiùs elusoria, quàm declaratoria bonæ voluntatis, quando deuentum est ad actum traditio-
33 nis,vt per Menoch. *cons.*38.*num.*36. quoniam sic eluderetur lex vetans feudi alienationem, eo quod vassallus semper alienaret cum dicta clausula, sine consensu domini. Bero. *in d.c.potuit,sub num* 24.25. *de locat.* Redoan. *d. cap* 9. *sub num* 42. *vers. & ita a ius*: & propterea non esse curandum de dictis clausulis dixit Marin. Frecc. *d tract.de feud.d.auth.*1.*num.*24.25. quia sic alienans, & & tradens habet in ore verba legis, mentem verò contemnit,ad textum *in l.non dubium*,vbi Bald. *C.de leg.*& in terminis Franch.*d.decis.*267. *num.*2. *vers nihilque referre*: vnde dici non potest, quod bona fide geratur Rimin. Iun. *d. consil.*185.*num.*50. quia traditio reducit consummationem, & implementum actus præcedentis, vt inquit Carroc. *de locat. & conduct part.*2. *tit. de iur. emph. quæst.*5. *num.*7.

Deinde satis certum est, quod & sine ista clausula vassallus non potest præiudicare Domino, vt inquit Fa-
34 chin. *d. cap.*85.*libr.* 7. & propterea cùm hoc negotium non pendeat à voluntate feudatarij, nihil sibi prodesse potest sic protestando,quia quando protestatio non pendet à voluntate protestantis, sed alterius,vt hic,illa nihil
35 operatur, quibuscum verbis fiat: Bart. *in d. l. non solum, §.morte,num.*32.vbi Ias.*num* 27.*versiculo moueor,ff.de nou. oper.nunt.*Calcan.*consil.*51.*num.*12 Corbul. *d. tract.tit. de caus. ob alienat. ampl.*31. *num* 2 Menoch. *de præs. libr.*5. *quæst.*6. *num.*9. Mascard. *de probat. conclus.*44. *numer.*10. Mastrill. *decis* 55.*num.*7.8.*part.*1. Seraphin. *decision.*754. *num.*2.

Accedat, quod in præiudicialibus non iuuat prote-
36 statio. Bald. *in c. fin. col.*9. *de confess.* Abb. *in c. ex parte, num.*5. *de feud.* Ias. *in d l.non solum,§.morte,num.*27. Calcan.*d consil.*51.*num* 12 *vers.item quia*,Rip.*lib.*2. *consil.*27. *num.*7. hic autem tractatur de præiudicio Domini, tum ex infrà dicendis, vbi hoc clarè apparebit, tum quia Dominus contemnitur, dum eius consensus non requiritur ante traditionem, quoniam alienare feudum sine
37 licentia Domini est ex comprehensis in iuramento fidelitatis. Amad. à Pont. *tractat. de laudim. quæstion.*18. *sub num.*18.

Et ideò addantur quæcumque verba in hac protesta-
38 tione, *saluo iure Domini, & non aliter, nec alio modo*, semper erunt verba, vt inquit Dec.*d.cons.*160.*sub num.*4. Bertaz. *d. claus.*6. *num.*8. sed traditio est facti: Bald. *in d. l. vnic. num.*56. *Cod. de his, quæ pœn. nomine.* Ideò facta præualent verbis, & sic protestatio vti contraria facto non releuat. Bero. *d. consil.*120. *num.*6. in re enim facti non valet ars verborum. Bald. *in l. vnic. col.*14. *vers. demùm quæro, C. de confess.* Ias. *in d. l. non solùm, §. morte, num.*27. *ad fin. de nou.oper. nunt.* Bursat. *consil.*254. *nume-*
39 *ro* 17. *lib.* 3. Riminald. Iun. *d. consil* 385. *num.*46.47. 50. quia protestatio non excusat à delicto. Corbul. *d. tract. de caus. priu. ob alienat. ampl.*31. *num.*2. *in fin.* vbi testatur de communi.

Et propterea verissimum est, quod in re captiosè, vel faudulenter facta, vt hic,tradendo feudum inscio Domino,subtilitates verborum non excusant,ad textum *in l si libertas,ff.de iure patr.l. quemadmodum, C.de agric. & cens.* 40
*lib.*11.Alex. *consil.*21. *num.*1.*lib.*3. immò clausulæ insolite, & per subtilitatem excogitatæ suspicionem augent. 41
Bald.*in l. si quis sub conditione, ff.de condit. & instit.* Alex. *consil.*28.*num.*8.*lib.*5.Corn.*consil.*41.*num.*8.*lib* 3 Dec. *consil.*448. *num.*23. Schrader. *de feud. part* 9. *capit primo, num.*22.23. subdens, quod vbi abundantior cautela, ibi euidentior fraus; & semper post traditionē efficitur conditio Domini deterior; qui si rem velit recuperare, sal- 42
tem vexabitur variis expensis.Dec. *d consil.*160. *sub numer.*4.Cephal.*d.consil.*223.*num.*38.Rosental.*d.conclus.*61. 43
*num.*3.Riminald Iun. *d.consil.*281. *num* 56.Vulpel. *d.consil.*131. *num* 7. vbi pulchrè loquitur. Vnde cùm dicta protestatio D. Scaltriti non fuerit notificata, vel intimata Domino directo tanquam clandestina, nihil pro- 44
dest.Bald.*consil.*500.*num.*3.*in fin.lib* 3. Seraph. *decis.*1085. *num* 3.

Vlteriùs considerandum est,quod venditores prædicti feudi post protestationem factam de non vendendo, nisi accedente consensu Domini,vt suprà,fecerunt actus contrarios protestationi, cùm emptor se gesserit pro Domino, & fructus terræ collegerit ante requisitum Domini 45
consensum, vnde dici potest ab illis fuisse recessum à dicta protestatione, vt pulchrè tradit Mascard. *de probat. conclus* 44.*num.*11.qui allegat concordantes. Mastril. *decis.*55. *num.*7.8. *part.*1. etenim protestatio sui iuris præseruatiua facta in vno actu,non prodest,nisi repetatur in 46
aliis subsequentibus,ad textum *in leg. cùm in plures,§. locator,ff locat.*Felin *in c.cùm M.Ferrariensis,num.*77. *de constit.*Surd.*cons.*8.*num.*28.*lib.*1.Crauet *cons.*463. *num.*18. & *cons.*605.*num.*5.Cephal.*cons.*222. *num.*14. Farinac. *decis. posthum.*193.*num.*5 *part.*2.

Et sanè si considerantur verba instrumenti dictæ venditionis, ex illis colligitur intentio contrahentium non deueniendi ad actualem feudi traditionem, nisi accedente consensu D. Episcopi, quoniam vassallus vendidit, & se constituit possidere nomine dicti Scaltriti emptoris, cui etiam concessit licentiam capiendi actualem possessionem, accedente semper assensu dicti D. Episcopi, & non aliter, nec alio modo,quod est dicere, *si,& postquam* 47
accesserit dictus assensus; quia participium futuri temporis resoluitur per eius verbum. Bart. *in l.*1. *num* 135. *ff. de cond. & demonst.* Ossasch.*decis.*171.*num.*4 Tusch.*littera P, conclus.*111.*num.*12.13. Vnde cùm post confectum dictum instrumentum fuerit deuentum ad actualem feudi traditionem sine laudemij solutione, & assensu Domini, huiusmodi sequens actus traditionis feudi, qui se non compatitur cum dicta protestatione in contractu adhibita, vti posterior, & contrarius illam tollit, & per eum videntur contrahentes à protestatione recedere. Bart. *in l. non solùm,§ morte,num.*17. vbi Ias. *num.*14. Rub.*numer.*216.& *num.*223. *ff. de nou. oper. nunt.* Felin. *in d.cap.* 48
cùm M. Ferrariensis, num 44. *vers. est enim*, vbi Dec. *numer.*17.& Rip.*num.*83.*de constitut.*Castrens *consil.*45. *numer.*2.*lib primo.*Paris.*consil.*9.*num.*48.*lib.primo.* Crauet *in consilio pro genero, numer.*109. Roland *consil.*69.*num.*46. *libr.*4. Cephal. *consil.*253. *numer.*28. Afflict. *decision.*78. *num.*5.6.

Et licèt DD.ex aduerso allegati videantur concludere non requiri protestationem in actu traditionis, quando adhibita fuit in contractu venditionis, quoniam admissa eorum sententia, quam non esse admittendam satis demonstrauimus, illa procedit in casu, quando verba instrumenti, & protestationis possunt extendi ad actum traditionis, & cum eo se compatiuntur,secus est in casu nostro,in quo ex verbis instrumenti manifestè probatur non fuisse deueniendum ad feudi traditionem, nisi priùs accedente consensu Domini; & propterea cùm postea ante assensum requisitum deuentum fuerit ad traditionem, non est mirum, si recessum sit à protestatione in 49
contractu adhibita, & consequenter in ea nullum posse con

constitui fundamentum. Ex quibus satis resultat à suprascripta communi opinione contra vassallum non esse recedendum in iudicando, vt inquit Dec. *d. conſ.* 160. *num.* 4. & dato etiam, quòd opinio contraria fulciretur maiori DD. numero, tamen ab hac nostra non esset recedendum, quia communis DD. sententia non constituitur à multi-
50 tudine Doctorum, sed ab illis, qui melioribus rationibus suam comprobant opinionem, vt per Decian. *conſil.* 409. *num.* 12. Natt. *conſ.* 120. *num.* 1. pulchrè Sanchez *Moral. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 9. vbi vide.

Neque dicatur, benigniorem sententiam esse sequendam in fauorem rei, & adhærendum esse æquitati, ne caducitas inducatur, quia cùm vassallus sic se gerendo videatur fraudulenter inhæsisse in contemptum Domini, non est iuuandus regula illa generali, eo quod conficta
51 æquitas est duplex iniquitas, vt in terminis inquit Bald. *d. conſil.* 9. *num.* 3. *verſ. immò ficta, lib.* 1. Et maximè quia tractatur de præiudicio Domini, non autem de benefaciendo tantùm vassallo; & ideò melius est inhærere iu-
52 sto rigori, quo solus læditur punitus, quàm remissioni, qua offenduntur (vt in prouerbio est) *Lex, Rex, & Grex*; quin immò omnes res, vt inquit Hect. Felic. *allegat.* 32. *numero ſecundo, parte prima*, & sic pro Ecclesia iudicauit Sacr. Consilium Neapol. vt per Grammatic. *deciſ.* 49. *num.* 5. *in fin.* nec mirandum est, quia in dubiis opinionibus illa tenenda est quæ fauet Ecclesiæ. Honded. *conſ.* 3. *num.* 24. *lib.* 1.

Sed esto, quod altera opinio magis placeret, tamen illa multis modis limitatur, & declaratur, quibus casus noster conuincitur esse talis, vt caducitas euitari non possit, siquidem admittunt omnes, quod si aliquod damnum, vel præiudicium inferatur Domino, aut aliqua difficultas ex traditione feudi, siue in proprietate, siue in possessione, tunc non prodesse protestationem factam quibuscumque verbis, si Dominus consenserit, & non aliter, nec alio modo, quia non licet ex verborum circumlocutionibus fraudare legem, si Domino in aliquo intersit, vt sentire videtur Bald. *in dicto c. Cumana, n.* 9.
53 ibi: *Si in facti executione fit durior conditio Domini*, *de elect. & elect. pot.* Felin. *in c. quæ in Eccleſiarum, num.* 85. 86. *de conſtit.* Rip. *in dicto c. cùm M. Ferrarienſis, num.* 80. *verſ. ſublimita.* Curt. *de feud. part.* 4. *ex quibus cauſ. feud. amitt. quæſt.* 21. *num.* 112. *verſ. ſecundus casus.* Marin. Frecc. *de feud. lib.* 2. *dicta auct.* 1. *num.* 24. 25. Menoch. *d. conſ.* 38. *num.* 10. Vulpel. *d. conſil.* 131. *num.* 7. Thesaur. *quæſt. for. lib.* 1. *quæſt.* 53. *num.* 5. ibi: *Quando talis traditio eſſet præiudicialis domino.* Riminald. Iun. *d. conſil.* 285. *num.* 55. 56. Schrader. *de feud. part.* 9. *cap.* 1. *num.* 22. *verſ. niſi ex hoc damnum, vel difficultas aliqua Domino reſultet.* Corbul. *d. tract. tit. de cauſa priuat. ob alienationem, limit.* 37. *in fin.* Rosental. *eod. tract. de feud. cap.* 9. *concluſ.* 61. *num.* 4. Cald. *de iur. emphyt. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 39. in quo animaduertendum est, quod licèt multi ex prædictis videantur hæc docere, si alienetur, & tradatur castrum munitum, vel res difficilis ad recuperandum, tamen id tradunt per modum exempli, & ideò non restringunt conclusionem genera-
54 lem, quæ habet, quod si Dominus ex feudi traditione sine assensu facta damnum, aut præiudicium recipere possit, nullæ protestationes, aut conditiones prosint: ex Bald. *conſ.* 95. *num.* 1. *verſ. quod ſi aliqua difficultas ex hoc ingeratur Domino, lib.* 3. pulchrè Cephal. *conſ.* 223. *num.* 39. & meliùs Riminald. Iun. *d. conſ.* 285. *num.* 55. 56. vbi inquit quod non debet vis fieri circa qualitatem rei venditæ, quia conditio Domini durior reddi potest, siue castrum, siue feudum vendatur, & idem sentire videtur Thesaur. *d. quæſt.* 55. *num.* 5. vbi ponit multa exempla præiudicij, & non excusat vassallum, nisi quando nihil interest Domini vassallum tradidisse feudum; hic autem demonstrabimus multis modis damnum, & præiudicium resultare Domino in dicta alienatione: ergo dicendum est locum esse caducitati.

Hic autem adesse præiudicium Domini, & damnum, facilè ex multis probatur, propter secutam feudi traditionem inscio, & irrequisito Domino, & continuationem in possessione, & primò quia satis damnificatur Domi- 55
nus, si emptor feudi non obtento Domini assensu intertentam feudi alienati, & in ea maneat. Cephal. *conſ.* 223. *num.* 39. Vulpel. *d. conſil.* 131. *num.* 6. Riminald. Iun. *d. conſil.* 285. *num.* 56. 57. Anchar. Iun. *d. quæſt.* 82. *num.* 10. *in fin.* & *num.* 11. *part.* 3. Siquidem certum est, non obstante quacumque protestatione, & conditione, quod traditio in se tria habet, scilicet primò effectum contractus, quando illa tenet quoad translationem dominij; secun- 56
dò translationem substantiæ possessionis; tertiò, quemdam actum superficialem cuiusdam detentionis asininæ; quorum duo priora, licèt hic non intercedant propter effectum dictæ protestationis; tamen non potest impediri tertium de asinina detentione, quin transeat in emptorem ex tali traditione, qui est actus iuri contrarius, & Domino satis damnosus, qui omnino interuenit per tra- 57
ditionem quibuscumque verbis factam, & sic huic asininæ detentioni adest factum, quod pro infecto haberi non potest, & propterea non iuuat vassallum talis protestatio, vt in verbis inquit Bald. *in d. conſ.* 9. *num.* 1. *verſ. respondeo, lib.* 1. & *conſ.* 188. *col. fin. lib.* 2. Rip. *in d. c. cùm M. Ferrarienſis, num.* 80. *verſic. ſublimita, de conſtit.* pulchrè Burfat. *d. conſil* 254. *num.* 17. 18. *lib.* 3. quod satis est ad præiudicandum Domino, saltem respectu possessionis, quia etiam possessor asinarius, & iniustus habet benefi-
cium manutentionis, vt post Achil. Personal. *de adipiſc. poſſ. ſub num.* 41. Ludou. Posthius *in tract. de manuten. obſer.* 42. *num.* 172. 173. Graue enim est incommodum, & ex- 58
pensis plenum necesse habere expellere à possessione etiam simplicem detentorem, vt per Rosental. *dict. concluſ.* 61. *ſub num.* 3. Riminald. Iun. *d. conſ.* 285. *num.* 56. & 59
ideò locus esse debet caducitati, quia per traditionem prædictam semper aliquid præiudicatur Domino directo, qui cum tanta facilitate non potest sustinere, & defendere iura sua sicut posset non facta traditione, & interim minuitur eius vtilitas, & propterea iste casus comprehenditur sub lege feudi alienationem prohibente. Andr. Fachin. *controuerſ. iur. libr.* 7. *capit.* 85. *per totum*

Deinde talis traditio venditoris, & detentio asinina emptoris affert damnum, & præiudicium Domino directo, quia in alienatione, quæ fit pretio mediante, requi- 60
ritur consensus Domini, tam ante, quàm post contractum, quia in primis vassallus ante venditionem debet denunciare Domino conditiones venditionis, vt valeat deliberare an ipse rem venalem velit pro eodem pretio redimere, alioquin venditioni præstet consensum; datur enim etiam in feudis Domino directo prælatio, vt si velit pro iisdem pactis rem feudalem redimere, præferatur emptori, ad textum *in c.* 1. *§. porrò*, vbi gloss. *in verb. æquali* 61
pretio, & Præpos. *num.* 2. Laudens. *num.* 8. *qualiter olim pot. feud.* Bellapert. *de feud. tit.* 8. *qual. vet. feud. num.* 4. Gabr. *conſil.* 84. *num.* 9. *lib.* 1. Mastrill. *poſt deciſ. conſ. vnico, num.* 20. *part.* 1. Rosental. *de feud. cap.* 9. *membr.* 2. *concluſ.* 86. *num.* 3. Amad. à Pont. *tract. de feud. inter qq. laudem. quæſt.* 13. *n.* 2. & *num.* 4. *in fin.* & *num.* 56. quod est adeò verum, vt tali casu dominus non teneatur stare colono. Surd. *deciſ.* 102. 62
num. 17. *part.* 1. Et propterea, si antequam hæc fiant, deueniatur ad traditionem, infertur præiudicium Domino, dum interuertitur ordo rerum feudalium, & difficultas proponitur Domino præferri volenti tam circa recuperationem rei, quàm fructuum ab emptore medio tempore perceptorum; & ideò talis omissio facit, quod res alienata reuertatur ad Dominum. Gabriel *conſil.* 84. *numer.* 9. *lib.* 1.

Prætereà post contractum venditionis requiritur altera denunciatio, & consensus Domini, antequam emptor inducatur in possessionem ad finem, vt vassallus dominum recognoscat, & præstet iuramentum fidelitatis, ac soluat laudemium, quatenus de iure debeatur, vt in verbis inquit Amad.

63 Amad à Pont. *in dd. qq. laudem. quaest.* 13. *num.* 15.16.17. vbi alios allegat. Gabr. *d. conf.* 84. *num* 9. quod maximè
64 considerandum est in casu nostro, vbi de consuetudine in alienatione feudi Masenzatici soluendum est laudemium ad rationem decem pro centenario iusti pretij rei venditæ, vt ponunt omnes testes vnanimiter, & fatetur ipse Scaltritus, qui etiam deposuit talem decimam, & testatur Gher. Mazz. *in conf.* 114. *numer.* 74. qui loquitur in specie de hoc feudo Mensæ Episcopalis Regij; nam si ob dictam clausulam, *& non aliter, nec alio modo*, permissum esset vassallo deuenire ad actualem feudi traditionem cum pretij receptione, & emptori fructus percipere, & laudemium retinere vsque ad postulationem assensus D. Episcopi directi Domini, absque dubio eidem domino notoriè damnum, & præiudicium inferretur, quia saltem per annum priuaretur commodo, & vsu dicti laudemij, & interim eo non posset vti in eius, & Episcopatus indigentiis, & posset dari casus, quo fortè per obitum, vel resignationem totaliter priuatus remaneret tali emolumento, quod quàm sit absurdum, nemo est qui non videat.

Neque dicatur Bald. & DD. id non considerasse pro causa legitima, & propterea noluisse locum esse caducitati, quando vassallus tradidit feudum saluo iure domini, & non aliter, nec alio modo, quia prædicti DD. allegati ad firmandam contrariam sententiam pro vassallo, quæstionem examinauerunt in puris terminis iuris com-
65 munis, circumscripta consuetudine de laudemio soluendo; etenim certum est, quòd licèt in alienatione emphyteusis debeatur laudemium, tamen in alienatione feudi de iure communi nullum laudemium soluendum est. Bald. *in cap. qua in Ecclesi. numer.* 36. *de constit.* Alex. *conf.* 5. *numer* 3. *lib.* 5. Scrader. *de feud. part* 6. *cap.* 3. *numer.* 24. Rosent *eod. tract. de feud. cap.* 6. *concl.* 66. *num.* 3. vbi *in litt. A*, plurimos allegat Fachin. *contr. iur. lib.* 7. *cap.* 98. Menoch. *conf.* 444. *num.* 16. Surd. *decis.* 200. *sub num.* 2. Blanc. *de not. laud. not.* 3. vbi alios allegat, & limitat non procedere, quando pacto, vel consuetudine introductum est, vt in feudis alienandis soluatur laudemium, refertque huiusmodi consuetudinem vigere in Gallia, Germania, Hispania, in Sabaudia, & in Regno Neapolitano, vt etiam hic. Et propterà si DD. ex aduerso allegati cogitassent de isto casu, & quæstionem examinassent in nostro puncto, vbi laudemium soluendum est, vtique non dixissent, excusari vassallum à caducitate, dum tradit feudum sine beneplacito domini,
66 ob solam clausulam, *Accedente consensu domini, & non aliter, nec alio modo*; quia cùm laudemium soluatur domino pro inuestitura, & actuali traditione possessionis, quæ fit nouo vassallo, Afflict. *in cap.* 1. *§. illud quoque, num.* 6. *de prohib. feud. alien. per Frid.* Imol. *in cap. potuit, num.* 13. *de locat.* Amad. à Pont. *in d. tract. quaest.* 1. *n.* 7. Surd. *decis.* 200. *num.* 3. vbi alios allegat, illi non dixissent, quod liceret emptori priùs apprehendere possessionem, quàm laudemium solueret, cùm id præcedere debeat, & cùm onus soluendi laudemium spectet ad emptorem, & non ad venditorem, vt voluit glossa *leg. fin. §. & ne auaritia, C. de iur. emphyt.* vbi Salyc. & Ias. di-
67 cunt singulare. Gozad. *conf.* 265. *num* 13. latè Amad. *d. tract. quaest.* 9. *num.* 1.2. Surd. *d. decis.* 200. *num.* 4. Menoch. *d. conf.* 444. *num.* 17. Fachin. *controu. iur. lib.* 11. *cap.* 58. Viu. *decis* 496. *num.* 4. Blancard. *de laudem. not.* 9. *num.* 1. vbi reddit rationes. Ideò dictus D. Scaltritus, qui apprehendit possessionem feudi ante consensum requisitum à domino directo, & ante solutionem laudemij, debet pati damnum caducitatis, etiam sequendo opinionem illorum DD. qui stante illa clausula, *saluo iure domini, & non aliter nec alio modo*; sentiunt non esse locum caducitati, quia putauerunt per traditionem feudi cum huiusmodi protestatione nihil præiudicari Domino, cui nullum laudemium erat soluendum, secus est in casu nostro, vbi tam ratione laudemij, quàm ex aliis causis supradictis infertur præ-

iudicium Domino, si vassallus ingrediatur tenutam feudi alienari ante assensum Domini, alioquin aperiretur via fraudibus, & legum dispositio elusoria redderetur, quod non est permittendum. Decian. *conf.* 4. *n.* 33. *lib.* 1. Mar. Ant. 68
var. resolut. lib. 1. *resol.* 61. *num.* 5. *vers. quod præsertim*, vbi loquitur in terminis; & si ipse habet pactum cum venditore diuersum, contra eum agat, quia non potest pacisci in præiudicium domini, & culpa emptoris nocet etiam venditori, vt per Ant. Merend. *contr. iur. lib.* 6. *cap.* 17. *n.* 20.

Secundò altera sententia limitatur, vt non procedat, quando vassallus alienans longo tempore occultauit alienationem, velut per sex menses; quia tunc fraudulosè fecisse videtur, & eum non excusat dicta protestatio; sed procedit quando per modicum tempus, veluti decem, aut viginti dierum, aut per mensem res occulta fuit; quia si diuturna sit occultatio, locus est caducitari, vt considerat Calcan. *conf.* 51. *numer.* 12. *vers. & ita de iure,* 69
Menoch. *d. conf.* 38. *numer.* 34. pulchrè videndus Bursat. *conf.* 181. *sub num.* 16. *vers. tamen hoc sanè*, *libr.* 2. vbi dicit, quod prædicta opinio contraria procedit, dummodo absque mora obseruentur seruanda, nempe requiratur Dominus, soluatur laudemium, petatur inuestitura, vt Domino acquirantur illa commoda, quæ ex inuestitura solent parari; pulchrè etiam ita notat Cald. *de* 70
iur. emph. lib. 4. *cap.* 6. *num.* 38. *vers. neque repugnat.* Marius Antonin. *variar. resol. lib.* 1. *resol.* 62. *numer.* 6. vbi in terminis loquitur, & alios allegat: sed in casu nostro dictus D. Scaltritus distulit petere consensum, & inuestituram Domini quasi per sex menses, & post declaratam caducitatem à Domino: ergo non potest admitti nunc ad inuestituram, quia celeri satisfactione opus erat. Surd. *decis.* 221 *num.* 24.

Nec prodest dicto D. Scaltrito oblatio laudemij cum deposito, & petitio inuestituræ post litem motam, & declarationem caducitatis à Domino factam post sex menses à die contractus, quia in fortioribus terminis etiamsi contrahentes pœnituissent, & reuocata esset alienatio, eo quòd semel res sit aperta Domino, non potest ampliùs mora purgari, quæ propter malè factum fuit incursa, nec potest tolli Domino ius quæsitum, ad textum 71
in leg. 1. *§. si rem depositam, ff. deposit.* & *cap.* 1. *quid iuris si vass. feud. alien. recup. in r. sio. feud.* Bart. *in l. sequitur, §. item Labeo, ff. de vsucap.* Alex. *in l. si insulam, de verb. obl.* Ias. *in l. fin. C. de iur. emph.* pulchrè Alciat. *d. consil.* 168. *num* 4. *lib.* 5 vbi testatur de communi opinione. Sic etiam tradit Marin Frec. *tract. de feud. libr.* 2. *de potest. Baron. erga subfeudat. auth.* 1. *n.* 28. *in fin.* vbi quod vassallus debet perdere feudum, etiamsi possessionem traditam recuperauerit. Caroc *de locat. & cond. p.* 2. *tit. de iure emph. q.* 5. *num.* 5.7. Ant. Merend. *contr iur. lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 22. *in fin.* Tusch. *littera F, concl.* 193. *num* 20. latè Schrad. *de feud. part.* 9 *cap.* 1. *num.* 17.18. vbi infinitos congerit, & id probat esse verum, etiamsi vassallus in continenti feudum alienatum redimeret, quia adhuc illud perdit; ergo multò minùs potest dictus D. Scaltritus post sex menses, & post litem cœptam euitare caducitatem per oblationem prædictam, secundum ea quæ tradit Bursat. *dict. conf.* 181. *num.* 15 *lib.* 2. 72
& Surd *dict. decis.* 221. *num.* 24. *in fin.* vbi dicit etiam, quòd si Curia præuenit, tunc vassallus priuatur feudo, quia tacendo, & non petendo inuestituram videtur dominum spernere, & postea subiungit, quod debet protestari, si dominus negat eum inuestire: licèt enim vacante feudo per obitum vassalli habeat successor annum, & diem ad petendam renouationem inuestituræ, vt per textum *in dict. cap.* 1. *princ. qua fuit prima caus. benef. amitt.* & ibi DD. tamen nullibi constat huiusmodi tempus esse concessum alienantibus, neque vlla lex hoc dicit, sed potiùs iura requirere consensum domini, in ipso contra- 73
ctus initio, iam vidimus: sic multò magis requirendus est antequam Dominus conquestus sit. Vulp. *dict. conf.* 131. *num.* 8.

Tertiò limitatur illa sententia vt procedat, & cautela prosit,

profit, quando non poteſt haberi conſenſus domini, vt poſt Afflict. Alber. & Salyc. & alios inquit Burſ. *in d. conſ.*181. *num.*15. *lib.*2. Anchar. Iun. *quæſt.*82. *num.*15.
74 *part.*3. qui pariter loquitur in terminis, & dicit quòd non obſtante dicta clauſula, vaſſallus non excuſatur à caducitate, ex quo Dominus Epiſcopus, & eius Vicarius aderant in loco, à quibus petere inueſtituram potuiſſet, antequam poſſeſſionem accepiſſet; concordat Borgn. *deciſ.*8. *n.*22. *part.*2. vbi excuſat in hoc caſu vaſſallum, quando petiit conſenſum, & dominus noluit præſtare, & dicit ſecus eſſe, ſi non petiiſſet, & non feciſſet omnem ſuum conatum; ſed ſic eſt quod Epiſcopus tunc erat in ciuitate, & non conſtat de abſentia: ergo D. Scaltritus non poteſt euitare caducitatem, aut dicere, quod dominus eſſet recuſaturus; quia vaſſallus debet ſemper implere ex parte ſua, petendo conſenſum, & quod ſuum eſt facere, vt inquit Surd. *d. deciſ.*221. *n.*24. *in fin.*

Quartò limitatur contraria ſententia, vbi nouus emptor feudi auſus eſt litigare cum domino directo, & eo
75 etiam inuito retinere poſſeſſionem, & fructus percipere, & tamen tenebatur potiùs feudum reſtituere venditori, etiam contradicente domino; ideò non eſt emptor à caducitate excuſandus, vt per Iacobat. *in add. ad Iaſ. in d. l. fin. C. de iure emph.* & ita iudicauit Rota Auenion. *deciſ.*143. *in* 2. *dubio,* prout teſtatur Vinc. de Franch. *d. deciſ.*267. *num.*2. & ad rem facere videtur Vulpel. *d. conſil.*131. *num.*8. vbi tamen loquitur de illo, qui litigauit per quadriennium cum domino, qui non eſt caſus noſter, ſed nihilominus non eſt alienus à quæſtione noſtra, quia ſatis eſt, quòd emptor litigauerit, nec intereſt, an
76 plus, vel minùs, quia quæ differunt per plus, & minus, non differunt ſpecie, vt in hac materia tradit Rim. Iun. *d. conſ.*285. *num.*57. nam ſi Dominus Scaltritus emit bona fide cum clauſula, *accedente conſenſu domini, & non aliter, nec alio modo,* vtique ſi dominus diſſentiat, nulla eſt venditio, nulla eſt traditio, & nihil actum videtur, vt inquit Marin. Frec. *d. tr. lib.*2. *auth.*1. *n.*26. & ideò ad emptorem non ſpectabat litigare cum domino, quia nullum ius competebat emptori ex contractu reſoluto, ſed potiùs debebat rem relaxare, & ſuæ indemnitati contra venditorem, ſi poſſet, conſulere; vnde non poteſt dici, quod litigauerit cum bona fide.

Quintò limitatur dicta contraria opinio, vt non procedat quando feudum alienatur in perſonam litigioſam,
77 ſeu rixoſam, quod ſimile eſt præcedenti, licet non idem; tunc enim prædictæ proteſtationes, & clauſulæ non iuuant, ſi deuentum ſit ad rei traditionem ante requiſitum domini aſſenſum, vt per Tiraq. *de conſt. poſſ. part.*3. *lim.*26. *num.*6. Theſ. *d. quæſt.*53. *num.*5. *verſ. vel etiam.* Roſent. *de feud. cap.*9. *d. concluſ.*61. *num.*4. *verſ. ac idem*; ſed an hæc limitatio poſſit applicari caſui noſtro, non aſſero, me autem remitto eius iudicio, qui fortè proceſſum inſpicere non recuſabit.

Sextò limitatur contraria opinio, vt non procedat quando alienatio feudi facta eſt in potentiorem; tunc enim nullæ clauſulæ excuſant à caducitate, ſi vaſſallus
78 tradat ante aſſenſum domini impetratum. Bald. *in d. conſil.*95. *col.*1. *lib.*3. Rip. *in d. cap. quæ in Eccleſ. num.*80. *verſ. ſublimita, de conſtit.* Ceph. *conſ.*223. *n.*41. Tiraq. *de retract. conſang.* § 1. *gl.*2. *num.*32. Clar. *in* §. *emphyt. quæſt.*13. *num.*5. *in fin.* Corbul. *de cauſ. priuat. emphyt. tit. de cauſ. ob alien. lim.*31. *in fin.* Menoch. *conſ.*38. *ſub num.*43. Borell. *d. tit.*34. *num.*47. Petr. *de fideicomm. d. quæſt.*8. *num.*12. Cald. *d. lib.*4. *cap.*6. *num.*39. Theſ. *d. quæſt.*53. *num.*5. qui poteſt eſſe caſus noſter, quia venditor erat perſona humilis ſtatus, & facilis ad obediendum; emptor verò eſt perſona diues, & opulenta, qui etiam exercuit officium quæſtoris, quod non datur niſi perſonis aliquo modo valentibus viribus, & facultatibus, vnde non eſt
79 extraneum dicere alienationem fuiſſe factam in potentiorem, ſaltem reſpectu venditoris, cuius qualitas in hoc eſt attendenda, quia vaſſallus non poteſt alienare, niſi in perſonam æquè idoneam, vt inquit Manent. *deciſ.*1. *num.*12. Verùm quia in hoc mihi dubium faciunt ea, quæ tradit Menoch. *dict. conſ.*38. *num.*47. pro hac parte nihil reſoluo.

Septimò limitatur eadem contraria opinio, vt non procedat, quando venditor feudi alienati etiam ſub conditione, ſi dominus conſenſerit, & cum aliis proteſtationibus non ſolùm actualiter tradidit illud ante impetratum aſſenſum, ſed etiam pretium recepit, quia tunc ex parte ſua fecit quantum in ſe fuit; nec eum iuuat 80
proteſtatio, quia bene cantat, & malè reſonat; & cùm pretium receperit antequam dominus conſentiat, non poteſt excuſari à fraude, vt per textum *in l. fin. C. de præd. cur. lib.*10. inquit pulchrè Bald. *conſ.*9. *num.*1. *verſ. & ſi dicas, lib.*1. & *conſ.*188. *lib.*3. Tuſch. *pract. concl. litt. F, concluſ.*193. *num.*52. pulchrè videndus Burſ. *d. conſ.*254. *num.*21. *lib.*3. vbi pariter dicit venditorem non poſſe excuſari à fraude, qui pretium recepit; & licèt venditum ſit ſub conditione, tamen ſoluto pretio cenſetur à dicta 81
conditione receſſum, & ideò locum eſſe caducati, & loquitur in terminis, quando feudum fuerat alienatum cum proteſtationibus, ſaluo aſſenſu domini, & non aliter, nec alio modo; ergo idem dicendum eſt in caſu noſtro, vbi venditor vendidit feudum, ac pretium recepit; nihil enim vlterius facere potuit: & cùm feudum ſit contractus ſtricti iuris, vt per Hect. Felic. *alleg.*24. *num.*5. 82
*part.*1. non debet videri durum, ſi ex prædictis caducitas omnino intrare videatur.

Octauò limitatur eadem contraria ſententia, vt non procedat in illis locis, & feudis, in quibus illa non eſt in vſu; ſed obſeruatur altera opinio contra vaſſallum, vt 83
in alienatione feudi cum clauſula etiam, *Accedente conſenſu Domini, & non aliter, nec alio modo,* non deueniatur ad traditionem, niſi priùs impetrato aſſenſu Domini, & ſoluto laudemio, prout hic ſemper obſeruatum fuit, ſicut habetur in proceſſu ex fide plurium teſtium, qui dicunt: *Sempre è ſtato ſolito, e conſueto, che vendendoſi, ò alienandoſi alcuna parte di detto feudo, quello che acquiſta, mai vada al poſſeſſo, prima d'hauere il conſenſo di Monſig. Veſcouo, e d'hauergli pagato la decima ſolita, ancorche il contrahenti haueſſero fatti gli inſtrumenti con la clauſula: Accedente conſenſu Epiſcopi, & non aliter, &c. & queſto ſempre ſi è oſſeruato*: vt habetur in proceſſu, *fol.*9.25.31. & alibi, qui vſus, & conſuetudo, ſeu potiùs obſeruantia in omni materia eſt attendenda, & declarat quid ſit ſentiendum, per textum *l. ſed & Iulianus,* 84
§. *ſed proinde, ff. ad Macedonianum.* Surd. *deciſ.*134. *n.*9. Lancell. Gall. *conſ.*63. *num.*17. *vſque ad num.*38. Sed præcipuè in materia feudali ſolet plurimùm attendi obſer- 85
uantia. Marcabrun. ab Anguil. *conſ.*26. *numero* 286. Pariſ. *conſil.*23. *num.*23. *lib.*1. Decian. *conſil.*224. *num.*7. & *ſeq. lib.*3. Menoch. *conſil.*331. *num.*21. Roſent. *de feud. cap.*12. *concl.*14. *n.*39.40.41. Farin. *dec. poſth.*780. *n.*11. *in fin. part.*1. Gerard. Mazzol. *conſ.*114. *num.*40. & *n.*73.74. vbi in ſpecie loquitur de iſto feudo Maſenzatici, dicens: 86
Videmus in ſimili, quod in hac Curia obſeruatur, vt fiant alienationes feudi à vaſſallo, cuicumque emere volenti, dummodo non ſit perſona prohibita, facta requiſitione conſenſus Domini, & ab ipſo inueſtito dato, & ſoluto laudemio, non habita ratione eorum, qui pro tempore poſſent ſuccedere virtute feudi antiqui, vel paterni. Et propterea contractus iſte, de quo quærimus, debet à tali obſeruantia 87
interpretationem recipere. Hector Felic. *alleg.*46. *n.*61.64. *part.*1.

Et in probanda huiuſmodi conſuetudine, ſeu obſeruantia non eſt neceſſe tot, & tanta probare, prout ex aduerſo ſupponitur; vt ſcilicet debeat conſtare de vſu maioris partis populi, de magna frequentia actuum, & quòd 88
ſit legitimè præſcripta, quia hæc procedunt in conſuetudine iuris inductiua, vt probant auctoritates ex aduerſo allegatæ; non autem locum habent in conſuetudine iuris interpretatiua

interpretatiua, quæ obseruantia nuncupatur; hæc enim
89 non requirit alicuius temporis præscriptionem, & probationem; sed satis est docere, quòd per aliquot actus fuerit seruata, adeo vt sufficiat aliquando ita fuisse obseruatum, etiamsi non sit vniformis, dummodo frequen-
90 tiùs ita seruatum fuerit. Castrens. *cons.* 147. *num.* 4. *lib.* 1. Dec. *consil.* 12. *num.* 12. *vers.* 2. *respondetur.* Crauet. *consil.* 101. *n.* 4. *vers. adeo.* Bec *consil.* 10. *n.* 51. Gabr *cons.* 164. *num.* 8 *lib.* 1. Decian. *cons.* 54. *numer.* 13. *lib.* 1 Menoch. *de arb. ind. cas.* 13. *numer.* 10. Rot. *diuers. decis.* 174. *n.* 4. *part.* 1. Farin. *decis.* 419. *num.* 6. *part.* 1. idem Farin. *decis.* 448. *numer.* 3. *part.* 1. & *decis. posth.* 193. *num.* 4 *part.* 2.
91 Lancell. Gall. *consil.* 63. *num* 37. Ruger. *cons.* 2 *num.* 25. Hect. Felic. *alleg.* 15. *num.* 95. & *alleg* 46. *num.* 64. *part* 1. vbi inquit, satis esse, quod talis consuetudo solummodò per aliquot actus fuerit seruata; etenim consuetudo interpretatiua inducitur etiam minori spatio decem annorum, & probatur per duos, vel tres actus vniformes, vt habetur apud Rot. *decis.* 6. *num* 11. *de consuetud. in nouis*, vbi in verbis sic dicitur: Ioseph Ludou. *concl.* 38. *vers. ampliatur secundo*, & iterum dixit Rot. apud Farin *decis. posth.* 205. *num* 2. *in fin. part* 1 quæ omnia in casu nostro benè accommodantur, vbi non constat de actibus contrariis, sed conformibus, vt soleat requiri consensus Domini, & soluatur decima antequam venditor feudi illud tradat emptori, non attenta quacumque protestatione, adeò vt non sit dubitandum, quin dictus D. Scaltritus inciderit in commissum, dum solus voluit audere, quod nulli alij ausi sunt.

Non obstant autem ex aduerso allegata, & primò illam protestationem, *saluo assensu Domini, vel eius accedente consensu, & non aliter, nec alio modo*, saluare vassallum à caducitate, etiamsi deuenerit ad traditionem feudi, quia iam responsum est talem opinionem esse erroneam, & minùs communem; & si vera esset, adhuc tot modis limitari ad fauorem Domini, vt nequeat vassallus euitare commissum. Verùm si placet aliquo modo saluare opiniones, puto eas non posse aliter concordari, quàm si dicamus talem protestationem vtique prodesse, & liberare vassallum à caducitate, quando possessio
92 tradita fuit solùm per constitutum, seu precarium, vel alium modum fictum, & saltem detentio remansit penes venditorem, quia licèt etiam per constitutum transferatur vera possessio, tamen quando illud est conditionale, & apponitur in contractu conditionali, nisi impleta conditione possessio non transit in acquirentem, secus est, quando sequuta est actualis, & corporalis traditio possessionis, & apprehensio; tunc enim non iuuant protestationes, quia factum traditionis præ-
93 ualet verbis protestantis: sic distinguere, & tenere videtur etiam ex aduerso allegatus Menoch. *cons* 38 *n.* 36. & ita eum intelligit, & declarat Vulpel. *d. cons.* 131. *n.* 8. *in fin.* vbi etiam respondet Claro, & aliis Doctoribus in contrarium adductis. Et similiter sic eos voluit intelligi Borgn *decis.* 8. *num.* 22. *in fin. part.* 1. dicens ex aduerso allegata procedere non sequuta corporali traditione, & ad rem facit Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 2. *num.* 22. & *de iur. constit part* 3. *lim.* 26. *num.* 6. Cald. *d. cap* 6. *numer.* 31. Achil. Personal. *de adipisc. poss. n.* 388. Bursat. *d. cons.* 254. *num.* 20. *lib* 3. Fusar. *de substit. quæst.* 718. *numer* 33. pulchrè Beltr. *ad Ludou. decis.* 388. *num.* 9. *ad fin.* vbi hoc modo distinguit, & concordat opiniones, prout etiam facit Carroc *de locat. & conduct. part.* 2. *tit. de iur. emph. in princ. n.* 14. 15. *fol.* 92. vbi multos allegat, & benè loquitur.

Non obstat, quòd huiusmodi venditio sit conditionalis, & ita suspendat actum traditionis, & propterea ex contractu suspenso per conditionem non posse incur-
94 ri caducitatem. Quia respondetur ea, quæ facti sunt, non stare in pendenti, quia ante est factum, aut non, & propterea cùm traditio fuerit vera cum perceptione fructuum ex parte emptoris, satis dicitur feudum alienatum, quia venditio conditionalis, sequuta vera traditione statim est perfecta, adeò vt non sit locus pœnitentiæ, licèt non statim pariat actionem, & ex ea transfertur domi- 95
nium, quia perfectus est contractus: ad textum *in l. necessariò*, §. *si ita res*, *ff. de peric. & comm. rei vend.* vbi gl. *in verb. perfectam*, *l. dotis fructus*, §. *vnico*, *l. sed nisi*, *ff. de iur. dot.* Bald. *cons.* 478. *num.* 2. *lib.* 1. Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gl.* 2. *num.* 28. Mantic. *de tacit. & amb. conuent. lib.* 4. *tit.* 26. *num.* 22. 23. & *lib.* 12. *tit.* 10. *num.* 16 pulchrè Leand. Galgan. *tract. de condit. & demonstr. part* 2. *cap.* 1. *quæst.* 99. *n.* 4. 5. vbi probat venditionem conditionalem statim esse perfectam, antequam conditio existat, & non licere alteri inuito altero ab eo discedere, sequuta traditione.

Non obstat consuetudinem non fuisse legitimè probatam, quia satis ostensum est contraria procedere in consuetudine iuris inductiua, non autem iuris interpretatiua, vt hæc, quæ non requirit aliquam præscriptionem: 96
Farinac. *decis. posthum.* 193. *num* 4. *part.* 2. Hect. Felic. *d. alleg.* 46. *numer.* 64. *part.* 1. sed illud, quod pro maiori parte obseruatum est, attendi debet, vt inquit Hect. Felic. *alleg.* 24. *n.* 9. *part.* 1.

Quare concludendum est, locum esse caducitati, quia vassallus feudem alienans Domino ignorante, si deuenit ad traditionem, cadit in commissum ipso iure, volente Domino absque alia sententia, licèt eiici non de- 97
beat à possessione, nisi citatus, & conuictus, & tunc iuris remediis est spoliandus tanquam ipso iure caducatus, si fortè adhuc in possessione maneat: sic Host. Card Butr. & Abb. *in cap. ex parte*, *numer.* 4. *de feud.* Bald. *in cap.* 1. §. *callidis*, vbi Afflict *de prohib. alien. feud. per Frideric.* Alex. *cons.* 44. *col.* 1. *lib.* 3. Corn. *cons.* 165. *num.* 28. *lib.* 2. Decian. *cons.* 4. *num.* 16. *lib.* 1. latè Cald. *de iur. emph lib* 4. *cap.* 17. *num.* 6. vbi plurimos allegat Honded. *cons.* 55. *num.* 23. *lib.* 1. Bursat. *consil.* 444. *num.* 1. *lib.* 4. latè Rosent. *de feud. cap.* 9. *conclus.* 2. *numer.* 1. 2. Grilinzon. *cons.* 78. *num.* 7. Scacc. *in prax de iud. caus. ciu. lib.* 2. *capit* 9. *numer.* 1580. latè, & pulchrè videndus Peregr. *consil.* 15. *numer.* 20. *vers. sed contra*, & *num.* 21 22. 23. *lib.* 1. vbi hæc omnia exarat, probatque vassallum sic alienantem adeò incidere in commissum ipso iure, volente ta- 98
men Domino, quòd Ecclesia Domina directa possit immediatè alium inuestire de feudo à quo vassallus per alienationem cecidit, ita vt sola requiratur sententia facti declaratoria.

Non loquor autem in præsenti casu de illa solita recognitione vnius paris caponum, qui vltra laudemium, seu decimam solui solent à vassallo tempore inuestituræ, quia hoc non pertinet ad negotium; non enim D. Scaltritus fuit declaratus à Domino pro caducato, quia non soluerit dictos capones, vt perperam ipse putauit; sed quia ante assensum Domini intrauit tenutam feudi alienati, & in ea permansit per multos menses gerendo se in ea pro domino, & fructus percipiendo. Ne tamen id omisisse videar dedita opera, sciendum est, quod de more huius Curiæ est, quod quando petitur inuestitura feudi per successorē in eo, vel ob mortem patris, seu alterius antiqui vassalli, vel ob mortem Episcopi præcedentis, loco honorificæ recognitionis in actu inuestituræ soluitur Episcopo vnū par caponum, & idem etiam seruatur, quando alienatur feudum; sed tunc vltra capones soluitur etiam pro laudemio decima pars pretij feudi venditi, adeò vt nunquā recognitio caponum effectiuè, vel in pecunia omittatur, licèt dictus D. Scaltritus neget solui capones, nisi ob mortem Domini, vel vassalli; sed allucinatur, quia vsus, & consuetudo ista est notoria, de qua poterat Iudex etiam in cubiculo se informare. Alex. *in l. vnic. numer.* 3. 4. *C. vt quæ desunt Aduoc.* latè Curt. Iun. *de feud. p.* 1. *quæst.* 1. 99
n. 13. Rim Iun. *cons.* 659. *num.* 2. tamen quod etiam in alienationibus soluantur capones, deponunt testes, & concludunt de solito, & de obseruantia etiam in proprio facto, vt habetur in processu, *fol.* 9. *Sappiamo essere solito*, &

& consueto, che quando si vendono beni, ò terre del deto feudo, si paga à Monsignor Vescouo, ò suoi Agenti la decima parte di tutto il prezzo, & poi per la recognitione vn paio di capponi, ouer il suo valore. Et confirmatur per testes in processu, *fol.*23.27.35 & alibi, quæ obseruantia, & vsus, & consuetudo est attendenda per ea, quæ superiùs scri-100 pta sunt, quoniam possunt induci mores, & consuetudines etiam præter naturam feudi, velut quod feudum ex pacto, & prouidentia possit alienari. Ruger. *consil.*52. *numer* 19 20.21.22 *& seq.* Caualer. *decis.*634. *num.*11. vbi alios allegat. Farinac. *decis posth* 311. *numer.*1 *part.*2. sicut etiam valet vsus, & consuetudo, vt feudum possit alienari etiam in præiudicium primogeniti, vel agna-101 torum in inuestitura comprehensorum accedente consensu Domini, vt de feudis Montisferrati testatur Manent. *decis.*1. *numer.*10. & de Ecclesia Mantuæ fidem facit Cyriac. *contr.*377. *num* 2. *part.*1. & de nostro feudo Masenzatici inquit Gherard. Mazzol: *d. consil.*14. 102 *numer.*74. qualis enim sit natura feudi attenditur mos regionis & consuetudo. Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib.*23. *tit.*8. *numer.*9. vbi alios allegat. Menoch: *lib.*3. *præs.*95. *numer.* 6. Sacc *cons.*3. *numer.*74.75. Manent. *d. decis.*1 *num* 49 50. & *decis.*2. *num.*1. Ergo multò magis valet vsus, & consuetudo, seu obseruantia, quæ non repugnat in vsibus feudorum, qualis non potest dici ista, quæ satis congruit feudorum naturæ, vt in inuestituris faciendis aliquis honos, & emolumentum exhibeatur Domino: & hæc sic obiter dicta sint, ne capones contemnere videamur.

His stantibus non est necesse respondere exceptionibus dicti D.Scaltriti, quas aduersùs testes Mensæ Episcopalis opponit, dum conatur ostendere eos non probare consuetudinem à dicta Mensa allegatam, eo quòd non deponant de vsu populi, frequentia actuum, & diuturnitate temporis, sed de vsibus priuatis eorum, qui vendiderunt, & emerunt bona feudalia dictæ Mensæ. Nam ista exceptio nihil valet, quia hic non tractatur de inducenda vniuersali quadam consuetudine populi, sed de vsu quodam, & consuetudine, ac obseruantia speciali circa res feudales dictæ Mensæ, quam non est necesse, quòd deueniat in cognitionem totius, aut maioris partis populi; sed satis est, quòd pluries ita obser-103 natum sit à vendentibus, & ementibus per aliquos actus sine probatione diuturnitatis temporis, vt ostensum est. Hect. Felic. *alleg.*46. *num.*64. *part.*1. Lancell Gall. *cons.*63. *num.*37. Farin. *decis.*419. *num.*6. *part* 1. & *decis posth.*193. *num.*4 *part* 2. & propterea benè pro dicta Mensa concludunt testes Rubinus, Homiciolus, Paterlinus, & Brameus, dum dicunt ita vidisse obseruari, & in casibus propriis ita obseruatum fuisse.

Neque obstat, quòd D.Brameus fidem non facit, eo quod in suo dicto partem aduersam iniuriet, dum inquit: *Non posso credere, che alcuno sia andato al possesso prima dell'inuestitura, è consenso, se non è stato qualche temerario, & dell'opinione, ch'è il Scaltrito.* Quia hæc verba non possunt dici iniuriosa, quoniam non dicit D. Brameus D. Scaltritum esse temerarium, sed *non posso credere, che alcuno sia andato al possesso prima dell'inuestitura, è consenso, se non qualche temerario:* quæ verba tanquam prolata in personam incertam, & in abstracto, 104 iniuriosa dici non possunt. Bertaz. *cons.*237. *littera D, vers. Primò itaque, lib.*1. & licèt postea subiungat: *& dell'opinione, ch'è il Scaltrito*; tamen hæc verba stant 105 ampliatiuè ad alium casum virtute copulæ, vt per Crauet. *consil.*9. *numer.*25. *in fin.* & non continent aliquam iniuriam, cùm enim copula, *Et*, cadat inter diuersa, *cap ex parte, de rescript.* dicendum est D. Brameum no-106 luisse appellare dictum D. Scaltritum, temerarium, & cùm iniuria non inferatur sine dolo, adeò vt non sufficiat lata culpa, & sine animo iniuriandi, Bald. *cons.*443. *num.*4. *lib.*4. & *cons.* 277. *numer.*2. *lib.*5. Crauet. *consil.*19. *numer.*4. Bertaz. *consil.*88. *numer.*6. & *consil.*214. *numero* 1. *lib.*1. Baiard. *ad Clar. §. iniuria, num.*20.21. hic non potest præsumi dolus, neque aliquis animus iniuriandi; tum quia hæc dicta fuerunt sine rixa, absente parte, coram Iudice, & Notario, & nulla præcedente 107 inimicitia; hæc enim singula efficere possunt, vt non præsumatur iniuria, per ea, quæ tradit Crauet. *d. consil.*9. *numer.*10. *& multis seqq.* Bertaz. *consil.*206. *littera A, sub versic. primum itaque, lib.*1. Baiard. *ad Clar. in d. §. iniuria, numer.*21. qui loquitur in fortioribus terminis. Farinac. *de var. & diuers. crim. quæst.*105 *numer.*118.119. 121. qui benè ad rem nostram loquitur.

Ex quibus ego inductus fui, vt pronunciarem dictum D.Scaltritum esse à commodo dicti feudi caducatum, & confirmandam esse caducitatem à Promotore Mensæ Episcopalis declaratam, possessionemque feudi sic alienati spectare ad prædictum D.Episcopum, qui voluit causam prout de iure, terminari, non quia magnoperè æstimet rem caducatam, quæ exigui est valoris, sed exempli gratiâ, vt in posterum innotescat, quid aliis agere magis expediat, & ne fraudibus facilè via aperiatur ad eludendum Dominum directum, si variis figmentis permissum esset clandestinas facere dicti feudi alienationes. Ita ergo iudicaui, quia sic iuri conuenire censui; saluo tamen, &c.

Latâ verò sententiâ in hac causa dictus Scaltritus appellauit, & de nullitate dixit, & appellationem prosecutus est coram Eminentissimo, & Reuerendissimo Cardinali Legato Bononiæ, instans pro commissione alicui Iudici; sed Procurator Mensæ Episcopalis opposuit calumniosam esse appellationem, & non esse committendam, nisi cum clausula, *saltem parito priùs iudicato:* & cùm per plures menses de hoc fuit disputatum, prædictus D.Scaltritus animaduertens quàm debilia essent eius iura, renuntiauit appellationi sub die 7. Februarij 1637. ex rogitu D.Marij Tuschi Notarij, & Cancellarij Episcopalis, propter quod sententia caducitatis transiuit in iudicatum.

CAPVT CVII.

EPITOME.

Prouisus de beneficio patronali tanquam de libero an sit manutenendus, si collator attento vltimo statu sit in quasi possessione conferendi; & an patronus putatiuus sit manutenendus in quasi possessione præsentandi, vbi constat quis sit verus patronus.

SVMMARIVM.

1 *Possessio defuncti continuat in filium hæredem.*
2 *Patronus debet manuteneri in sua quasi possessione præsentandi.*
3 *Iuspatronatus familiare deficiente familia potest transire ad extraneos.*
3 *Iuspatronus probatur per sententiam Ordinarij.*
5 *Beneficiatus est manutenendus, si est institutus ab eo, qui est in quasi possessione conferendi.*
6 *Manutentio datur in beneficialibus, & sine titulo.*
7 *Possidenti tempore litis, & prius datur manutentio.*
8 *Possessio instrumentalis est manutenibilis alio non existente in possessione.*

9 *Possessio*

9 *Possessio praesumitur potiùs vacua, quàm plena.*
10 *Possessio capta de altari beneficij extenditur etiam ad bona eiusdem.*
11 *Vltimus status in beneficialibus est attendendus.*
12 *Beneficia omnia praesumuntur libera.*
13 *Manutentio in beneficialibus datur habenti pro se vltimum statum.*
14 *Vltimus status cum iuris assistentia maximè manutenendus.*
15 *Collatio beneficij tanquam de libero non infringitur per superuenientem iurispatronatus probationem.*
16 *Prouisus ab Episcopo manutenetur in possessorio, etiam contra patronum.*
17 *Ius praesentandi respicit petitorium.*
18 *Vltimus status beneficij acquiritur etiam ex vnica collatione.*
19 *Scientia praesumitur ex longo tempore.*
20 *Scientia aduersarij non consideratur in possessorio summariissimo.*
21 *Manutensionis in iudicio satis est docere de actibus possessoriis.*
22 *Si dominus non possideat, non est curandum de eius scientia.*
23 *Scientia eius cui praeiudicatur quando requiratur.*
24 *In possessorio non attenditur an quis iure, vel iniuria detineat.*
25 *Possessorium summariissimum quando dicatur intentatum.*
26 *Manutentio non potest dari non possidenti de tempore mota litis.*
27 *Possessio defuncti non transit in haeredem sine apprehensione.*
28 *Possessio, seu quasi non transit in successorem ante vsum illius.*
29 *Possessio patris differt à possessione filij.*
30 *Statuta laicorum non seruantur in foro Ecclesiae.*
31 *Statutum alieni fori debet produci in foro, vbi allegatur.*
32 *Statutum laicorum nihil operatur, quoad possessionem iurispatronatus, & rerum spiritualium.*
33 *Laicus non potest vti suo statuto in foro Ecclesiae aduersùs Clericum.*
34 *Aequalitas in iudiciis est seruanda.*
35 *Statutum de continuanda possessione, non tollit possessionem medio tempore captam.*
36 *Possessio quomodo continuet in haeredem stante statuto.*
37 *Possessio intricata non est manutenibilis.*
38 *Possessio praesentandi quibus prosit, vel noceat.*
39 *Praesentatus à vero patrono, praefertur praesentato à patrono putatiuo.*
40 *Praedo non est manutenendus, si constat esse praedonem.*
41 *Iurispatronatus proprietas probatur etiam per instrumentum, & quando.*
42 *Reus possidens vincit ex non iure actoris.*
43 *Fundationis tenor est attendendus.*
44 *Iuspatronatus gentilitium non transit ad extraneos durante familia.*
45 *Patronatus parentela an possit donari extraneo.*
46 *Familia, domus, & agnatio, idem significant.*
47 *Familia vocata quando tantùm descendentes censeantur vocati.*
48 *Domo vocata censentur vocati omnes etiam transuersales, & quomodo.*
49 *Familia contentiuè quando censeatur vocata.*
50 *Domo Bardorum vocata, omnes de Bardis veniunt.*
51 *Descendentia quando probanda.*
52 *Domus appellatione veniunt omnes qui portant eadem arma & insignia.*
53 *Familia aggregata an veniat appellatione familiae.*
54 *Iuspatronatus familiare an comprehendat eos, qui sunt ex diuersis colonellis.*

55 *Domus nomine an veniant qui non sunt agnati.*
56 *Familiae identitas probatur ex eodem nomine, & cognomine.*
57 *Agnatio quomodo probetur.*
58 *Domus indentitas praesumitur ex delatione eorumdem armorum.*
59 *Negatiua quando est probanda à negante.*
60 *Iuspatronatus gentilitium quodnam dicatur.*
61 *Patronus non potest praeiudicare successori in patronatu gentilitio.*
62 *Praescriptio non currit in patronatu gentilitio.*
63 *Attinentia probata cum vno fratre, censetur probata etiam cum alio.*
64 *Parentela in antiquis probatur per solam famam.*
65 *Consanguinitas non probatur nisi gradu probato.*
66 *Antiquiore vocato non est necesse probare gradum parentelae.*
67 *Proximior est praeferendus, si plures concurrunt.*
68 *Parentelae gradus quando non est necesse probare.*
69 *Agnationis gradus non probatur vbi succeditur vltra decimum gradum.*
70 *Proximiorem esse non est necesse probare, si alius exclusiuè non concurrat.*
71 *Facta non praesumuntur.*
72 *Pluralitas non praesumitur.*
73 *Patronus hodie docere debet de legitimo titulo praesentandi.*
74 *Patronatus requirit easdem probationes in possessorio, quas in petitorio, & quando.*
75 *Donatio non probat iuspatronatus, nisi constet de iure donatoris.*
76 *Familia sub nomine an comprehendatur foemina.*
77 *Foeminae sunt quasi folia arborum.*
78 *Foeminae non comprehenduntur in patronatu gentilitio.*
79 *Familia vocata habetur ratio agnationis conseruandae.*
80 *Foemina non potest admitti ad relictum familiae, nisi durante eius vita.*
81 *Liberi foeminae non sunt de familia, à qua ipsa venit.*
82 *Transactio in patronatu gentilitio nocet tantam concordantibus.*
83 *Transactio non valet super iurepatronatu.*
84 *Iurispatronatus donatio non valet sine consensu Episcopi.*
85 *Ordinarij decretum in iurepatronatu non valet, nisi vocatis interessatis.*
86 *Iuspatronatus non probatur ex sententia Ordinarij quae non iustificatur ex actis.*
87 *Transactio non valet propter falsam causam.*
88 *Iuspatronatus non probatur ex sententia Ordinarij, nisi in antiquis.*
89 *Patronus potest praesentare institutum ab Episcopo.*
90 *Multiplicatio titulorum est permissa in beneficialibus.*
91 *Possessionis causa potest mutari ex nouo titulo.*
92 *Vincere debet de cuius meliori iure constat.*
93 *Collatio beneficij non vitiatur, licet postea pronuncietur contra possidentem.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1631. vacante simplici beneficio sub vocabulo Annunciationis Beatiss. Mariae Virginis erecto in Parochiali Ecclesia Sanctorum Iacobi, & Philippi Regij, per obitum quondam multùm Reuerendi Domni Ludouici de Grilinzonis à Carpo, Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus Episcopus Regij illud tanquam liberum contulit Reuerendo Domno Christophoro Rasorio Sacerdoti, qui eo gauisus est pacificè vsque ad finem anni 1634. quo tempore illud purè renuncia-

 uit

uit in manibus eiuſdem Epiſcopi, à quo denuò illud tanquam liberum collatum fuit Reuerendo Domno Proſpero Gallingano Sacerdoti, qui eius tenutam accepit, & in ea perſeuerauit, vt de prædictis conſtat ex actis publicis in proceſſu regiſtratis, & adhuc perſeuerat.

Poſtmodùm nondum lapſo quadrimeſtri à die dictæ renunciationis, comparuit D.Iulia filia quondam Domini Bartholomæi de Gabbis, & vxor Domini Philippi de Cupellis ſub die 2.Ianuarij 1635. exponens,qualiter dictum beneficium erat de iurepatronatus dicti Domini Bartholomæi eius patris, cuius ipſa fuit hæres, eumque fuiſſe in poſſeſſione præſentandi, & propterea collationem Epiſcopi fuiſſe nullam, eamque ignoraſſe vacationem per obitum dicti Domni Ludouici, & ideò præſentauit perreuerendum Domnum Ioannem Paulum Corradinum Clericum, inſtaus inſtitui, ſeque ipſam manuteneri in quaſi poſſeſſione præſentandi, & ad docendum de prædictis probauit ſe eſſe filiam dicti Domini Bartholomæi, & hæredem, produxitque proceſſum multis ab hinc annis factum, ſcilicet de anno 1617. in quo apparet prædictum beneficium de anno 1580. fuiſſe fundatum à Domino Petro de Codelupiis cum reſeruatione iuriſpatronatus ſub his verbis, *Quod voluit eſſe, ſeu fieri beneficium iuriſpatronatus domus, ſeu caſata illorum de Codelupiis, vt per ſeniorem, & proximiorem ex dicta caſata debeat conferri, & eidem liceat præſentare illius beneficij Rectorem.*

Cui D. Petro decedenti abſque deſcendentibus ſuperſtes fuit Dominus Chriſtophorus eius frater, & hæres, qui in vita ſua non procurauit implementum dictæ vltimæ voluntatis, ſed poſt eius mortem Domina Marta de Bonzagnis eius vxor vti mater, tutrix Domini Iacobi communis filij, & hæredis dicti Domini Chriſtophori, habitâ ſcientiâ dictæ diſpoſitionis de anno 1587. procurauit fieri erectionem dicti beneficij, cum reſeruatione iuriſpatronatus pro dicto Domino Iacobo, & pro eius deſcendentibus maſculis ad fauorem maioris natu; & decedente dicto Domino Iacobo ſine filiis maſculis ad fauorem Domini Ioannis Mariæ de Codelupiis, & maioris natu eius deſcendentium, prout factum fuit.

Ex eodem proceſſu apparet deceſſiſſe dictum Dominum Iacobum abſque prole, & ſuper dicto iurepatronatu litigatum fuiſſe inter dictam Dominam Martham hæredem dicti Domini Iacobi ex vna, & dictum Dominum Bartholomæum vti filium Dominæ Annæ de Codelupiis, & Dominam Luciam pariter de Codelupiis, fuiſſeque tranſactum, quod dicta Domina Martha durante eius vita ſit patrona dicti beneficij, & poſt eius mortem illud ſit de iurepatronatus dicti Domini Bartholomæi, & eius hæredum, & ſucceſſorum deſcendentium quorumcumque in perpetuum; cui dicta Domina Martha ceſſit omnia ſua iura præſente, & authorizante Domino Vicario Epiſcopali Regij. Poſt quæ apparet dictum Dominũ Bartholomæum plures præſentaſſe Rectores ad dictum beneficium cum effectu,& Dominus Epiſcopus Rangonus declarauit illud eſſe de iurepatronatus eiuſdem; quorum vigore dicta Domina Iulia moderna, & viuens petit manuteneri in quaſi poſſeſſione præſentandi, expulſo dicto Domno Gallingano.

Contra verò dictus Domnus Gallinganus dicit manutenendum ſe eſſe in poſſeſſione dicti beneficij, in qua reperitur, tum quia D.Epiſcopus eſt in quaſi poſſeſſione prouidendi de illo, tanquam de libero, interrupta quaſi poſſeſſione dicti Domini Bartholomæi, quæ idcircò non potuit tranſire in dictam Dominam Iuliam, quæ nunquam præſentauit; tum quia ipſe Gallinganus fuit præſentatus à ſeniore domus illorum de Codelupiis; ad quem vigore fundationis pertinet dictum iuſpatronatus, & ab eo excludi debet dicta Domina Iulia tanquam extranea à tali familia adeò, vt tranſactio facta contra tenorem fundationis non valeat in præiudicium ſucceſſorum, quibus tranſigentes præiudicare non potuerunt. Quæritur quid iuris, &c.

Et ſanè videbatur reſoluendum ad fauorem dictæ Dominæ Iuliæ Gabbæ, quia cùm ſuccedat in hæreditate dicti Domini Bartholomæi eius Patris, omnis eius poſſeſſio continuauit in eam. Bald. *in l. in ſuis, ff. de lib. & poſthum.* Viuian. *de iurep. part.2. lib.5. cap.4. numer.*64. & maximè ſtante Statuto Regij de continuanda poſſeſſione in hæredem, *lib.2. rubr.*76. Certum eſt enim, quòd Patronus debet manuteneri in ſua quaſi poſſeſſione præſentandi, *cap. conſultationibus*, vbi Abb. *de iurep.* Seraph. *deciſ.*1382. *numero* 4. Mantic. *deciſ.*360. *numer.*6. 1 2

3 Secundò, quia licèt dicta Domina Iulia non ſit de domo & caſata illorum de Codelupiis, tamen cùm teſtator non fuerit locutus taxatiuè, ſed demonſtratiuè, in caſu deficientis familiæ, iuſpatronatus poteſt transferri etiam ad extraneos, vt habetur apud Seraph. *deciſ.*364. *numero* 4.5.7.8.11.12. & *deciſ.*378. *numero* 5.8. Gratian. *diſcept.*645. *numero* 10. Viuian. *in prax. iuriſp. lib.*4. *cap.*9. *num.*1.2. vbi multos allegat Rot. apud Ludouicum Poſthium *de manutenendo, deciſ.*267. *num.*7.

Tertiò, quia dictus Dominus Bartholomæus habet titulum ex tranſactione inita cum dicta Domina Marta hærede dicti D. Iacobi, per quam illi ius fuit acquiſitum, & illud fuit confirmatum per ſententiam dicti Domini Epiſcopi declarando dictum beneficium eſſe de iurepatronatus eiuſdem: nam cùm Ordinarij non ſoleant multùm fauere iſtis præſentationibus, ſequitur quòd eorum ſententiis ſit multùm tribuendum ad fauorem iuriſpatronatus, & præſentatorum. Seraph. *deciſ.*1141. *num.*8. Viuian. *in d. tract. lib.*11. *cap.*5. *num.*24. 4

His tamen non obſtantibus cenſui iuri ſatis conuenire dictum Reuerendum Domnum Proſperum non ſolùm vti prouiſum ab Ordinario, ſed etiam vti præſentatum ab illis de domo, & familia illorum de Codelupiis, fore, & eſſe manutenendum in poſſeſſione dicti beneficij,cùm poſſideat auctoritate iudicis, & cum titulo,vt habetur in proceſſu, & fuerit inſtitutus ab eo, qui erat in quaſi poſſeſſione conferendi, ad textum *in d.cap.conſultationibus*, vbi Innoc.Abb.& DD. *de iurepatr.* Puteus *deciſ.*206. *num.*1. *lib.*1. Ferret. *conſ.*132. *num.*10. *lib.*1. Mareſc. *var. reſol.lib.*1. *cap.*55. *num.*15.16. *& ſeqq.* etenim in beneficialibus datur manutentio etiam ſine titulo colorato. Seraph. *deciſ.*299. *num.*4. vnde multò magis cum titulo, & cùm ipſe probauerit tempore motæ litis, priùs etiam ſe fuiſſe in tenuta, & poſſeſſione dicti beneficij, vt per inſtrumentum poſſeſſionis apprehenſæ, & ex teſtium depoſitionibus conſtat, abſque dubio danda eſt illi manutentio, ad textum *in §. retinendæ*, vbi Faber *numer.*16. *Inſtitut. de interd.* Rot. *diuerſ. deciſ.*4. *numer.*11.19. *part.*2. Farinac. *deciſ. poſth.*93. *ſub numer.*2. & *deciſ.*106. *num.*2. & *deciſ.*563. *numer.*1. *part.*2. Lud.Poſth. *in tract. de manut. obſeru.*73. *numer.*1.2.3. *& ſeqq.* Rot. apud eundem *deciſ.*17. *num.*2. & *deciſ.*57. *num.*7.18. & *deciſ.*268. *n.*1. Nec dubium eſt, quin poſſeſſio inſtrumentalis ſit manutenibilis, quando alius tunc in poſſeſſione non exiſtebat. Rot. *diuerſ. deciſ.*171. *numer.*1. & *deciſ.*890. *num.*2. *part.*4. Rota penes Zacchiam *deciſ.*2. *numero* 1.2. & *deciſ.*144. *numer...* Ricc. *in coll. deciſ.*1484. Marcheſan. *de commiſſ. part.*1. *de comm. app. in poſſeſſione*, §.1. *numer.*52. *fol.*929. Farinac. *deciſ.*293. *numero* 5. *part.*1. Ludouiſ. *deciſ.*268. *numero* 1.8. Coccin. *deciſ.*241. *numero* 2. latiſſimè Lud.Poſth. *d. tract.de manuten.obſeru.*21. *num.*25. *& ſeqq.* vbi infinitos allegat, & ampliat dicens, neque eſſe neceſſarium probare alium tunc temporis fuiſſe in poſſeſſione, quia ei, qui dicit plenam fuiſſe poſſeſſionem, incumbit onus probandi, eo quòd potiùs præſumatur vacua, 5 6 7 8

vacua, & cum prædictis concordat Rota apud eumdem Lud. Posthium *decis.4. num.1.* & *decis.7. num.2.* Caualer. *decis.* 478. *num.2.* adeò vt per instrumentalem possessionem Altaris, seu Capellæ acquiratur etiam possessio rerum, & bonorum beneficij in ea fundati, & annexorum illius: Anchar. *in cap. beneficium, num.12. de reg. iur. in 6.* Couar. *var. resol. lib.3. cap.16. num.* 16. pulchrè Peregr. *de fideicom. art.48. num.76.* vbi multos allegat. Marchesi. *de commiss. appell. in poss. salu. p.1. §.1. n.61. fol.929.*

11 Nec de prædictis est mirandum, quia in beneficialibus, quando tractatur de sustinenda prouisione iam facta, attenditur vltimus status, quicquid sit quoad futuras vacationes, & ideò si vltimus status sit de beneficio tanquam libero, absque dubio sustinetur collatio facta ab Episcopo, non obstante exceptione iurispatronatus, & proprietatis in eo: ad textum *in cap. consultationibus*, vbi Abb. *num.9. de iurep.* Ferret. *cons.132. num.10. lib.1.* Put. *decis.206. num.1. lib.1.* Rot. *diuers. decis.167. num.9. part.2.* pulchrè videndus Farinac. *decis.435. num.1. & per totam,* & *decis.623. num.1. part.2.* & *decis.154. num.3. part. 2.* Gonzal. *ad reg.8. Cancell. gl.45. §.2. num.7. in fin.* & *num.14.* pulchrè etiam Beltram. *ad Ludouis. decis.77. sub num.11. vers. Et circa hanc materiam.* Viuian. *in prax.*
12 *iurispatronatus, lib.7. cap.3. num.4.* Quod maximè iuuatur assistentiâ iuris, quâ omnia beneficia præsumuntur libera: post Menoch. inquit Farin. *d. decis.435. sub n.1. in fine, p.2.*

Certum est enim, quòd in beneficialibus, & in iudicio possessorio ille debet manuteneri, qui habet vltimum statum pro se, & immediatam possessionem, vt hic Epi-
13 scopus, & prouisus ab eo: ad textum *in cap. cùm Ecclesia Sutrina*, vbi Abb. *num.23.* Rip. *num.81. de caus. poss. & propriet.* & *in §. retinendæ, Instit. de interd.* Alex. *cons. 92. num.5. lib.1.* Couar. *pract. qq. cap.17. num.5.* Seraph. *decis.1438. num.1.3.* vbi etiam inquit hoc maximè pro-
14 cedere, quando vltimus status habet pro se iuris assistentiam: Marescot. *var. resol. lib.1. cap.55. num.1.7. & seqq.* Ludouis. *decis.77. num.2.9.* Gratian. *discept.577. num.13.* Lud. Posth. *d. tract. de manut. obser.71. num.* 8. 55. & *obser.* 73. *num.4.* & post eum Rota *decis. 3. num. 1.* & *decis.172. num.21.* Viuian. *de iurep. lib.11. cap.6. num.11.* Ioan. Aloys. Ricc. *tract. de nouissima probatione iurispatronatus, resol.214. n.1. & seqq.* Monet. *de commutat. vlt. vol. c.10. n.248.*

Nec obstat, quod hîc constet beneficium prædictum esse patronatum, & non liberum, quia esto, quod hoc verum sit, tamen cùm probationes iurispatronatus fue-
15 rint factæ post collationem Episcopi, illa non infringitur, tanquam facta ab eo, qui erat in quasi possessione conferendi: ad textum *in d. cap. consultationibus*, vbi Abb. *num. 9. de iurep.* Rip. *in d. cap. Cùm Ecclesia, num.130. de caus. poss. & propriet.* Rot. *decis.14. de iurep. in antiq.* Menoch. *consil.90. num.124.* pulchrè Rot. *diuers. decis. 167. num.9. part.2.* Farinac. *decis.135. num.4. versic. primò, part.2.* & *decis.623. num.2. part.2.* Maresc. *var. resol. lib.1. cap.55. num.51.* quia in iudicio possessorio manutentionis, in quo non attenditur iustitia possessionis, sed factum, & status, in quo res erat tempore litis, non consideratur, an beneficium sit patronatum, & propterea in possessorio prouisus ab Episcopo absque consensu patroni, & eo contempto, debet obtinere contra ipsum
16 patronum, & etiam contra præsentatum, vt post Papon. *lib.3. tit.9. arrest.* 2. inquit. Ioan. Aloys. Ricc. *in prax. for. Eccl. sub tit. iurisp. resol. 154. num. 2. versic. Idem dicendum, part.1.* & concordat Marescot. *d. resol.55. num.50.51.* non enim attenditur ius præsentandi, quia
17 respicit petitorium. Gonzal. *ad reg.8. Cancell. gl. 45. §.2. num.27.28.*

Nec dubitandum est, quin Episcopus fuerit in quasi possessione conferendi istud beneficium, vti liberum, stante collatione per eum facta de anno 1631. ad fauorem dicti D. Christophori Rasorij, nullo reclamante, & effectum sortita per annos quatuor, vsque ad tempus resignationis, propter quam fuit postea collata dicto R.D. Prospero, etenim ex vnica etiam collatione effectum sortita acquiritur quasi possessio conferendi, & vltimus status beneficij: post Rip. *in d. cap. Cùm Ecclesia Sutri-* 18
na, num.91. de caus. poss. & propr. Calder. *cons.32. de prebend.* Oldrad. *cons.112. num.3.* Alex. *cons.74. num.16. lib.4.* Ferret. *cons.132. num.11. lib.1.* Marescot. *var. resol. lib.1. resol.55. num.24.25.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl.45. §.2. num.29.* Farinac. *d. decis.435. num.1. versic. ex qua*, & *decis.623. num.1. vers. Per quam, p.2.* Coccin. *decis. 178. per totam*, vbi dicit quod Rota iudicauit ita etiam in vna Neapolitana S. Iacobi, 16. Decembris 1602. Coram Litta, & quamvis requiratur regulariter scientia patroni, ea tamen ex longo tempore præsumitur, maximè in 19
Ciuitate non magna, vbi defunctus est dictus Grilinzonius, vt post Innoc. Abb. & Puteum inquit Rot. *diuers. decis.166. n.2. vers. secundò, part. 1.* hic enim obitus Clerici beneficiati non solet esse occultus longo tempore; & ideò verisimile est, quod si quis habuisset causam contradicendi, in tanto tempore contradixisset, vt inquit Puteus *decis.198. n.6. lib.1.*

Deinde dico ex multis non fuisse necessarium docere de scientia dictæ assertæ patronæ ad acquirendam quasi possessionem ab Episcopo, primò quia hoc respicit petitorium, & non consideratur in hoc summariissimo ma- 20
nutentionis iudicio. Rota *diuers. decis. 17. num. 7. vers. quia respondetur*, & *num.8. part.2.* Farin. *decis. 685. n.4. part.1.* Ioan. Aloys. Ricc. *tract. de nouiss. prob. iurisp. resol.215. num.5.* vbi inquit in hoc iudicio manutentionis satis esse docere de actibus possessoriis de facto gestis absque alia scientia & patientia eius cui præiudicatur. Ludouis. *decis. 240. numer.10.* Secundò quia non con- 21
stat dictam D. Iuliam fuisse in quasi possessione præsentandi; si enim requiritur scientia alterius, non requiritur, nisi alterius possessoris, & eius qui possidet ius conferendi, vel præsentandi, adeò vt non sit curandum, si Dominus ignoret, dummodo non possideat: 22
Innoc. *in cap. bona, il 2. num. 1. vers. sed si Dominus, de postul. Prælat.* Rip. *in d. cap. cùm Eccles. Sutrina, num.64. in 2. & 3. fall. de caus. poss. & prop.* Gonzal. *ad reg.8. gl.45. §.2. num.32. in fin.* Farin. *decis.423. num. 6.* & *decis.608. num.9. part.2.* Garz. *de benef. part 5. cap. 5. num.121.* Ludouis. *decis 249. num.8.* Ricc. *d. resolut 215. num.3.* Tertiò non requiritur scientia eius, cui præiudicatur, quando agitur de reducendo rem ad pristinum statum; putà si ageretur de præscribenda libertate aduersùs seruitutem, vt hic de beneficio liberando à seruitu- 23
te iurispatronatus, cùm regulariter beneficia sint libera, & patronatus concedatur ex priuilegio, & gratia. Sic per textum *in l. si partem, §. si per fundum, ff. quemadm. seru. amitt. cap. si de terra*, vbi Abb. & Anch. *de priuileg.* Felin. *in cap. vigilanti, de præscript.* Couar *in cap. possessor, §. initium, n.8. vers. primò sententia communis, de reg. iur. in 6.* Ludouis. *decis.249. n.9* Ricc. *in d. tract de nouiss. prob. iurisp. resol.215. n.4.* qui resoluunt in his actibus, qui tendunt ad liberandum à seruitute, non requiri scientiam, vel patientiam alterius, ex quibus resultat dictum R.D. Prosperum esse manutenendum in possessione dicti beneficij, quia in hoc iudicio non attenditur, an quis iure, vel in- 24
iuria detineat, sed an in facto verè possideat, vt per Lud. Posth. *d. tract. de manuten. obser.42. n.90.91.92.93.*

Nec est dubium, quin pars vtraque intentauerit hoc summariissimum manutentionis; si enim loquimur de dicta D. Iulia, hoc ipsa fatetur in libello, dum instat se manuteneri in quasi possessione præsentandi, vt in processu, *fol. 3.* & dum produxit quædam iura instans, & declarans, quòd hæc facit ad docendum de quasi possessione iuris præsentandi, & nominandi Rectorem dicti simplicis beneficij, vt in processu, *fol.9.* & apertiùs hoc dicit in processu, *fol. 34.* inquiens, *& iudicium, in quo versamur, est iudicium possessorium;*

& alibi, & ſimiliter dictus D. Gallinganus venit ad iu-
dicium ex eo capite manutentionis, vt habetur in pro-
ceſſu, *fol.* 31. & 52. dum petit ſe manuteneri in pacifica
poſſeſſione dicti beneficij, quia attenditur vltimus ſta-
25 tus, in quo liberè dictum beneficium fuit collatum; &
alibi etiam ex proceſſu hoc idem deprehenditur, & ita
eſſe probatur ex Lud. Poſt. *d. tract. de manut. obſeru.* 1.
num. 47. & *obſer.* 3. *num.* 40. Benè verum eſt, quòd tum ex
ſcripturis, tum ex teſtibus factæ ſunt etiam probationes,
quæ reſpiciunt merita cauſæ, & petitorium, vt videre
eſt in proceſſu, cum proteſtatione manutentionis.

In quo tamen poſſeſſorio ſicut dictus D. Gallinganus
benè probauit ſe poſſidere dictum beneficium, & D. Epi-
ſcopum eſſe quaſi in poſſeſſione conferendi illud, ita
dicta D. Iulia malè probauit ſe eſſe in quaſi poſſeſſione
præſentandi, quoniam ipſa nunquam præſentauit, ſed
tantùm nititur præſentationibus paternis, vt colligitur
expreſsè ex eius capitulis, de quibus in proceſſu, *fol.* 30.
& aliis actis, & propterea cùm ipſa nunquam præſen-
tauerit, non poteſt dici, quòd fuerit in quaſi poſſeſſione
præſentandi, & ſic non poteſt iuuari beneficio manu-
tentionis, quæ dari non poteſt non exiſtenti in poſſeſ-
26 ſione, vel quaſi de tempore motæ litis; ad textum *in l.* 1.
§. *interdictum, ff. de interdict.* & §. *retinendæ, Inſtit. eo-
dem.* Ludou. *deciſ.* 582. *num.* 1. Farinac. *dec. poſthum.* 249.
num. 1. *part.* 2. Rot. apud Lud. Poſt. *deciſ.* 26. *num.* 1. &
deciſ. 227. *n.* 1.

Nec obſtant præſentationes factæ à dicto eius Patre,
cuius dicta D. Iulia fuit hæres, cùm ipſa nunquam ha-
buerit vſum præſentandi, & poſſeſſio defuncti ad præ-
ſentandum non tranſit in hæredem ſine apprehenſione,
27 & actu facti: ad textum *in l. cùm hæredes*, vbi DD. &
l. qui vniuerſa, §. *quod per colonum, ff. de acquir. poſſeſ-
ſione.* Menoch. *de retin. poſſ. rem.* 3. *num.* 57. Gail. *pract.
obſer. lib.* 2. *obſer.* 129. *num.* 1. *& ſeqq.* Tuſch. *verbo. Poſ-
ſeſſio, concluſ.* 406. *num.* 4. Honded. *conſil.* 118. *num.* 11. *lib.* 2.
Surd. *conſil.* 117. *num.* 7. *lib.* 1. Achil. *deciſ.* 5. *de cauſ. poſſ.
& prop.* Mantic. *deciſ.* 105. *num.* 2. pulchrè Prax. Archiep.
Neap. *cap.* 100. *num.* 4. Farin. *deciſ.* 284. *num.* 9. *part.* 1.
& *deciſ.* 260. *num.* 4. & *deciſ.* 337. *num.* 3. & *deciſ.* 392. *n.* 2. 3.
part. 2. Ludouiſ. *deciſ.* 222. *num.* 7. & *deciſ.* 417. *num.* 7.
Viuian. *in prax. iuriſp. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 26. & *cap.* 4.
num. 67. latè Ludou. Poſt *d. tract. de manut. obſer.* 55. *n.* 26.
vſque ad num. 33. vbi refert plures Rotæ deciſiones. Mel-
chior Lotter. *de re beneficiaria tom.* 1. *lib.* 2. *quæſt.* 11. *n.* 115.
116. Ioan. Aloyſ. Ricc. *in prax for. Eccl. ſub tit. de iurep.
reſol.* 174. *per totam*, vbi allegat multas Rotæ deciſiones.
Rota apud Viuian. *deciſ.* 43. *num.* 2. Ricc. *tract. de nouiſſ.
28 prob. iuriſp. reſol.* 155. *ad finem, verſ. Neque etiam conſtat*;
quæ vera ſunt, quia non ſolùm rerum corporalium, ſed
etiam incorporalium quaſi poſſeſſio non tranſit in hære-
rem, vel ſucceſſorem ante vſum, & exercitium illius
iuris, vt poſt Tiraq. *in præfat. tract. le mort ſaiſit, declar.*
3. & Gabriel. *conſ.* 185. *n.* 7. *lib.* 2. vbi quod Rota aliàs ſæ-
29 piſſimè ita concludit, Rot. apud Viuian. *d. tract. deciſ.* 43.
num. 11. 12. 13. & in propoſito aliam eſſe poſſeſſionem
patris, aliam filij dixit Rota in vna Bracharenſi de Gan-
ſer, 16. Iunij 1604 coram Sacrato, vt apud Marcheſ. *de
commiſſ. appell. in poſſeſſ. ſalu. part.* 1. §. 2. *deciſ.* 43. *num.* 2.
fol. 1054.

Neque obſtat ſtatutum de continuanda poſſeſſione in
30 hæredem abſque alia apprehenſione, ex multis.

Et primò quia cùm cauſa verſetur in foro Eccleſiaſtico,
in quo non ſeruantur laicorum ſtatuta, oportebat quòd
pars, quæ illo vti intendebat, illud produceret in actis
31 integraliter, quia iudex poteſt ignorare, nec tene-
tur ad illius ſcientiam: ſic in terminis Bart. *in l. omnes
populi, n.* 67. *ff. de Iuſt. & Iur.* Carol. de Graſſ. *de effecti-
bus Clericatus, eff.* 2. *num.* 110. vbi benè loquitur, & alios
allegat.

Secundò, quia cùm quaſi poſſeſſio iuriſpatronatus ver-
ſetur circa ſpiritualia, & illis annexa, vt eſt iuſpatrona-
tus, meritò non ſubiicitur ſimilibus ſtatutis, & propterea
hiuiſmodi ſtatutum nihil operatur quoad quaſi poſſeſ- 32
ſionem iuris præſentandi, per textum *in cap.* 2. *&* 3. *de
iudic.* Seraph. *deciſ.* 1395. *num.* 5. Carol. de Graſſ. *de eff.
cler. eff.* 2. *num.* 18. *& ſeqq.* Gratian. *diſc.* 577. *num.* 35. 36.
& meliùs in terminis pulchrè Farinac. *deciſ.* 220. *num.* 4.
verſ. Neque obſtat ſtatutum, part. 2. Ludouiſ. *deciſ.* 221.
num. 7. & *num.* 12. *verſ. non obſtante Statuto.* Coccin. *deciſ.*
464. *num.* 4. Melchior Lotter. *d tract. d. quæſt.* 11. *num.* 16
Lud. Poſt. *d. tract. obſer.* 55. *num.* 69. & ſic cenſuit Rota
pulchrè apud Lud. Poſt. *deciſ.* 172. *num.* 7. ibi: *abſque ap-
prehenſione*; necnon Rota apud Viuian. *d tract. deciſ.* 43.
num. 14. 15. vbi vide.

Tertiò non obſtat illud Statutum, quia laicus eo non
poteſt vti in foro Eccleſiæ aduerſùs Clericum, cùm enim
vigore eiuſdem Statuti Regij *lib.* 2. *rubr.* 42. beneficia 33
Statutorum tollantur Clericis, ſimiliter laicus non poteſt
illis vti aduerſus Clericum, & Eccleſiam, vt hìc, maxi-
mè in foro Eccleſiæ, vt æqualitas ſeruetur, vt poſt Abb.
Butr. Imol. & Gemin. inquit Felin. *in cap. Eccleſia S.
Mariæ, num.* 81. *de conſtit.* & Alex. *conſ.* 44. *ſub num.* 15.
lib. 5. Ruin. *conſ.* 195. *num.* 4. *& ſeqq. lib.* 2. Surd. *deciſ.* 160.
num. 9. Alb. *conſ.* 513. *num.* 8. 9. 10. *lib.* 3. Bertaz. *conſil.
ciuil.* 63. *num.* 23. vbi teſtatur de magis communi: viden-
dus ad rem Alder. Maſcard. *de interpr. Stat. concl.* 1. *n.* 43.
vbi inquit ita bis fuiſſe iudicatum. Marth. *de iuriſd. p.* 4.
cent. 1. *caſ.* 5. *num.* 34. vbi teſtatur de receptiſſima DD.
ſententia, quando cauſa tractatur in foro Eccleſiæ: Bel- 34
let. *diſq. cler. tit. de exempt. Cler. à Statut.* §. 2. *num.* 38.
verſic. neque etiam, & *num.* 39. *verſ. qua ratione*: vbi mul-
tos allegat, & dicit in iudiciis debere ſeruari æqualita-
tem, vt ſicut Clericus non poteſt vti Statuto, ſic neque
laicus illo vtatur.

Quartò non obſtat dictum Statutum, quia ceſſat illius
effectus, eo quòd illud non tollit poſſeſſionem naturalem
antea captam per alium, nec ab eo impeditur capiens,
quin eam ſic priùs captam habeat, & retineat, adeò vt
ſtante tali alterius detentione, hæres non poſſit obtinere 35
manutentionem, non obſtante Satuto de continuanda
poſſeſſione in hæredem, quia eius propter hoc inter-
uerſa eſt poſſeſſio, vt pulchrè dixit Rot. apud Veral.
deciſ. 201. *numer.* 4. *part.* 2. qui eſt caſus noſter, quia
poſt mortem patris dictæ D. Iuliæ, Epiſcopus confe-
rendo liberè dictum beneficium, vt vidimus, fuit im-
pedimento, ne poſſeſſio tranſiret ad eam, quoniam hæ-
redi non eſt concedenda manutentio vigore dicti Sta-
tuti, quando alius medio tempore effectualiter ingreſſus 36
eſt poſſeſſionem naturalem, ſed Statutum habet locum
tantùm, quando adhuc nemo ingreſſus eſt eam, vt
poſt Alex. *conſ.* 82. *num.* 4. *lib.* 1. Natt. *conſil.* 237.
num. 4. Menoch. *conſil.* 665. *num.* 5. Tuſch. *verbo Poſ-
ſeſſio, concl.* 406. *num.* 12. Honded. *conſil.* 18. *num.* 1.
lib. 2. Surd. *conſ.* 491. *num.* 12. *lib.* 4. Pacific. *de Salu.
interd. inſpect.* 3. *cap.* 2. *num.* 353. pulchrè Gratian. *diſc.*
954. *num.* 13. Cyriac. *controu.* 12. *num.* 12. *lib.* 1. Rot. *di-
uerſ. deciſ.* 159. *num.* 5. *part.* 4. Peregr. *de fid. art.* 47.
num. 14. 15. Ludouic. Poſt. *d. obſer.* 55. *num.* 81. Farin.
deciſ. 263. *num.* 2. *part.* 2. Ludouiſ. *deciſ.* 258. *num.* 7. 9.
Coccin. *deciſ.* 488. *num.* 3. Quod in caſu noſtro tantò
magis habet locum, vbi dicta D. Iulia hæres dicti D.
Gabbi nunquam impugnauit collationem Epiſcopi, pro-
pter quod magis intricata, & offuſcata remanet eius
poſſeſſio, quod ſufficit ad denegandum ei manda- 37
tum de manutenendo: Verall. *deciſ.* 202. *num.* 1. *part.* 2.
Gonzal. *ad d. reg.* 8. *Cancell. gl.* 45. §. 2. *num.* 39. vbi alios
allegat.

Quintò non obſtat dictum Statutum, quia dato etiam
quòd dicta D. Iulia eſſet in quaſi poſſeſſione præſentandi, 38
vtique talis poſſeſſio ſibi prodeſſet contra admittentem,
ſed contra ſucceſſores in iurepatronatus gentilitio, qui-
bus ille non potuit præiudicare, nihil iuuat: DD. *in c.* 1.
de iurep. in 6. Lambert. *d. tract. lib.* 1. *p.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 8. *n.* 6.
Molin.

Molin. *de primog. Hisp. lib.1.q.24.n.31.* Ferret. *conf.*134.
*num.*12.*lib.*1. Rota apud Farinac *decis.*284. *num.*8.*p.*1. &
proptereà cùm hic D. Horatius de Codelupiis sit suc-
cessor in dicto patronatu, ei non præiudicat quasi posses-
sio dictæ D.Iuliæ, si quam habet.

Nam vbi constat, ad quem verè spectat iuspatronatus,
præsentatus à vero patrono, antequam alius instituatur,
39 præfertur præsentato à patrono putatiuo existente etiam
in quasi possessione præsentandi, quia causa proprieta-
tis absorbet causam possessionis, cùm de proprietate
prius constiterit, ad textum *in cap. cùm dilectus, de caus.
poss. & propr.* & *in cap. consultationibus,* vbi Abb. *num.*9.
versic. quod ego, de iurep. Dec. *cons.*149. *num.*2. *vers. &
retenta.* Cittad. *de iurepatr. part.*6. *art.*3. *quæst.*7. *num.*16.
Lambert. *eodem tract. lib.*2. *part.*1. *art.*6. *quæst.*3. *num.*4.
vers. Tertius est. Gabriel *cons.*185. *num.*20. *lib.*2. pulchrè
Rota *diuers. decis.*167. *num.*10. *part.*2. Farin. *decis. posth.*
180. *num.*2. & *decis. posth.*735. *num.*1. *part.*1. Viuian. *in
prax. iurisp. lib.*1. *cap.*2. *num.*35. & *cap.* 4. *sub num.* 60.
vers. Quod non procedit. Monet. *de commut. vlt. vol. cap.*10.
*num.*218. *vers. prad. regulam.* Marescot. *var. resolut. lib.*1.
*cap.*55. *num* 63 64 65. vbi multos allegat; Ricc. *d. tract.
de nouiss. prob. iurisp. resol.*217. *num.*4. Etenim licet dici
soleat, quod etiam prædo manutenendus est in sua pos-
sessione, tamen si ex iisdem actis constet illum esse præ-
donem, & appareat quis sit verè dominus, tunc ei de-
40 negatur manutentio: Innoc. *in cap. cùm Ecc. es. Sutrina,*
vbi Abb. *num.* 26. *de caus. poss. & propr.* Crauet *cons.*248.
*num.*6. *vers. Non obstat,* & *cons.*382 *in fin.* de communi
Bero. *in cap. in Litteris, num.*68. *vers. vig. de restit. spol.*
Ferret. *cons.*12. *num* 11. *lib.*1. & ita iudicandum esse dicit
Menoch. *de recup. poss. rem.*1. *num.*113. *vsque ad n.* 128.
latè Franc. Personal. *de indiciis, & tortura, quæst.*3. *n.*75.
vbi multos allegat. Gratian. *discept.*899. *num* 22. Viuian.
*in prax. iurisp. part.*2. *lib.*11. *cap.*6. *num.*16. Ricc *d. tract.
de nouiss. prob. iurisp. reso.*214. *num.*2. *vers. tamen ex iis-
dem actis.* Sed sic est, quod, vt infrà videbimus, verus
patronus dicti beneficij est antiquior dictæ familiæ de
Codelupiis, vt constat per publicum instrumentum fun-
dationis, quod sufficit in proposito ad probandum de
41 proprietate iurispatronatus, vt per Farin. pulchrè *decis.
posthum.*180. *num.*4. *in fin.* & *decis. posth.* 735. *num.*1 3.
*part.*1. vbi dicit, quod proprietas iurispatronatus pro-
batur non solùm ad rem nostram per confessionem par-
tis, vel rem iudicatam, sed etiam per instrumentum fun-
dationis, aut per alia documenta, ad quod facit illud,
quod docet Ricc. *d. tract. resolut.*4. *num.*3. Quia instru-
mentum est probatio probata; ideò etiamsi dicta D.Iulia
esset in quasi possessione præsentandi, non esset admit-
tenda tanquam ius non habens. Farinac. *d. decis. posth.*180.
num 2. *part.*1. quod sufficit D.Gallingano ad victoriam,
quia reus, idemque possessor vincit ex non iure actoris,
ex eo solo, quia possidet, si actor plenè non fundauit
suam intentionem, quia non quæritur de iure possesso-
42 ris, sed de iure actoris, *l. vti frui, §.* 1. *ff. si vsusf. pet. l.
fin. C. de rei vendicat. l. qui accusare, C. de edend.* Crauet.
*cons.*573. *n.*25. & *cons.*683. *num.*33. Peregr. *cons.*16. *n.*13.
*lib.*6. Caualer. *decis.*606. *n.*11.13. & *decis.*630. *n.*1.

Satis autem constat ex processu prædictum D. Hora-
tium esse verè patronum dicti beneficij, attento tenore
dationis, quæ ad vnguem seruanda est, & attendenda.
43 Viuian. *in prax. iurispatr. part.*1. *lib.*4. *cap.*2. *n.* 3. Ricc.
*d. tract. resolut.*174. *num.*1. *& per totam.* Farinac. *decis.
posth.*571. *n.*2. *in fin. part* 2. in qua testator voluit dictum
beneficium esse de iurepatronatus domus, seu casatæ il-
lorum de Codelupiis, & per seniorem fieri præsentatio-
nem, quibus verbis satis constat quamdiu aliquis extat
de dicta familia, dictum iuspatronatus non posse transire
ad extraneos, qui non habent qualitatem familiæ, seu
domus illorum de Codelupiis; adeò vt deficiente tantùm
44 familia, possit fieri transitus ad extraneos, & non ali-
ter: ita Rot. apud Seraph. *decis.*364. *n.*9.12. & *decis.*378.
*num.*8. Anch. *in cap.*1. *num.*3. *de iurepatr. lib.*6. Dec. *in
cap. significatum, num.*10. *de prabend.* Lambert. *de iure-
patr. lib.*1. *part.*1. *quæst.*9. *art.*1. *num.*3. Couar. *var. resol.
lib.*2. *cap.*18. *num.*10. Viuian. *in prax. iurisp. part.*1. *lib.*4.
*cap.*2. *sub num.*15. *ad fin. vers. neque obstat,* & *num.* 17.
& *cap.*9. *num.*4.6. vbi etiam probat, quod iuspatronatus
relictum illis de parentela, vel domo non potest donari
extraneo, qui non sit de illa, in præiudicium vocatorum,
& allegat multas Rotæ decisiones, & hoc idem firmat
Ricc. *tract. de nouiss. probat. iurisp. resol.*232. *num* 1. *vers.* 45
& donec, qui est casus noster, quare cùm dictus D. Bar-
tholomæus Gabbus, & D.Iulia eius filia non sint de do-
mo illorum de Codelupiis; iuspatronatus non potuit
transire ad illos durante familia. Moneta *de commut. vlt.
vol. c.*11. *n.*138. Viuian. *d. c.*9. *n.*4 6.

Et in hoc proposito animaduertendum est idem esse
vocare seniorem domus, quod seniorem familiæ; expo-
nitur enim domus in hoc casu pro familia, & agnatio-
ne; Bart. *in l. pronunciatio, §. familia, ff. de verb. signif.*
& *in l.*1. *in princ. ff. ad Syllanianum.* Anchar. *cons.* 152. 46
*num.*4. Tiraq *de retract. consang.* §.1. *glos.*9. *num.* 195.
Ruin. *cons.*110. *num.*14. & *cons.*161. *num.*1. *lib.*2. Bero.
*cons.*95. *n.*7. *lib.*2. Sim. de Præt. *de interpr. vlt. lib.*3. *solut.*
11. *num.*22. *fol.* 289 Gratian *discept.*645. *num.*2. Peregr.
*de fid. art.*22. *num.*27. Zuccar. *decis. Lucens.* 76. *num.*66.
Immò fortè latiùs se habet nomen domus, quàm fami-
liæ, vt per Menoch. *lib.*4. *præsumpt.*88. *n.*16 *in fin.*

Verùm quia in hac materia solet controuerti, an di-
spositio facta ad fauorem familiæ, seu domus intelliga-
tur de propria familia ipsius testatoris in specie, & ef-
fectiuè, an in genere, & contentiuè, mihi placuit sem-
per illa distinctio, quod si testator vocauerit familiam
cum aliquo pronomine, velut *ipsius*, vel *suam*, & cum
similibus verbis, intelligatur de familia effectiua eius
descendentium, vt per Menoch. *cons.*1171. *num.*3. *lib.*12. 47
Gabriel. *cons.*132. *num.*60. *lib.*1. Seraph. *decis.*1438.
*num.*11. Verùm quando vocauit familiam, seu domum,
aut illos de domo simpliciter, tunc intelligitur vocata
tota familia in genere, & contentiuè, ita vt existime-
tur voluisse vocare omnes de domo, etiam transuersa-
les eiusdem nominis, & cognominis, etiamsi non sint 48
sanguine coniuncti: ad textum *in l. fin. C. de verb. signif.
gloss. in l. cùm ita, §. in fideicommisso, ff. de legat.*2. pul-
chrè Bart. *in l.*1. *num* 4. *C. de conduct. lib.*10. Alex. *in l. ex
facto, §. Si quis rogatus, num.* 51. *vers. attento, ff. ad
Trebell.* Anchar. *cons.*7. *num.*9. *vers. est enim.* Alex. *cons.*
213. *per totum, lib.*6. Ruin. *cons.*110. *num.*14. *lib.*2. Dec.
*cons.*321. *num.*1. *vers. quia respondeti*; pulchrè Gabr. *cons.*
132. *num.*58.59.60. *lib.*2. Riminald. Iun. *cons.*842. *n.* 46.
49. Peregr. *de fideicom. art.*22. *num.*26. *vers. contra verò,*
vbi plurimos allegat, idem Pereg. *cons.*47. *num.*7. *lib.* 2.
*cons.*31. *num.*11. *lib.*3. *cons*149. & *num.*5. *lib.*5. *cons.*43. *n.*11.
*lib.*6. Menoch. *cons.*204. *num.*60. Fusar. *cons.*37. *num.*20.
& *in tract. de subst. quæst.*351. *num* 12. & *num.*9 *vers. ego
in puris,* Gratian. *discept.*645. *num.*4. Zuccar. *decis. Lu-
cens.*76 *num.*156. & in terminis nostris de iurepatronatus
Viuian. *in d. prax. iurisp part.*1. *lib.*4. *cap.*9. *num.*9. vbi
allegat multas Rotæ decisiones. Et proptereà in casu
nostro dictus D. Horatius de Codelupiis est admitten-
dus ad præsentandum, etiamsi non sit de descendenti-
bus dicti testatoris, neque cum eo sit sanguine con-
iunctus.

Et quamvis multi sentiant contrarium, tamen præfa-
ta opinio videtur ex prædictis communis, & magis
communis, nihilominus si contraria opinio alicui ma-
gis placeret, ea tamen in casu nostro aptari non po-
test, tum quia versamur in dispositione illius testato-
ris, qui non habuit descendentes, & ideò fecit hære-
dem eius fratrem; quando enim ille, qui non habet, 49
vel non potest habere filios, vocat familiam, intelli-
gitur de familia contentiuè, & transuersali: Ruin.
*cons.*149. *numer.* 8. *lib.*2. Cephal. *cons.* 606. *numer.* 15.
Peregr.

Peregr. *co ſ.42. lib.2.* Menoch. *conſ. 106. num. 229.* &
conſ.1171. num.22. Fuſar. *d.quæſt.351. num 31.* Tum quia
teſtator vocauit familiam ſub proprio nomine familiæ,
ſcilicet domum illorum de Codelupiis, quo caſu cenſe-
tur vocaſſe etiam tranſuerſales, qui ſunt eiuſdem cogno-
50 minis; adeò vt ſi quis ſubſtituat domum Bardorum,
intelliguntur ſubſtituti omnes illi de Bardis, vt inquit
Bart. *in l. vnica, num.4. C. de conduct. lib.10.* Alex. *conſ.*
213. num.3. lib 6. Corn. *conſ.40. num.16 lib. 2.* Socin.
conſ.227. num 4 lib.2. Dec. *conſ.321. n.8.* Pariſ. *conſ. 22.*
num.62. lib.3. Gabriel. *d. conſ.132. num.58. lib 1.* Peregr.
conſ.31. num.6. in fin. lib.4. vbi loquitur de familia Fon-
tana, & *conſ.43. num.11. verſ. quarto principaliter, lib.6.*
Fuſar. *d. quæſt.1351. num 37.* vbi allegat Intrigl. *de ſubſt.*
cent.3. quæſt.73. num.12. Rot. *diuerſ. deciſ.490. ſub n.10.*
part.4. vbi loquitur de domo Gallorum, adeò vt in caſu
noſtro de hac re non videatur dubitandum.

Neque dicatur ſaltem neceſſe eſſe, vt qui ſe præten-
51 dunt vocatos, oſtendant ſe deſcendere ab eodem ſtipite
teſtatoris, ex Barth. *in l. peto, §. frater, num.1. de leg. 2.*
quia reſpondetur id non procedere in caſu noſtro, vbi
vocantur illi, qui ſunt de domo illorum de Codelupiis,
ſed tantùm procedere, quando ſimpliciter vocatur fa-
milia; etenim in noſtris terminis, & ad rem noſtram ap-
pellatione illorum de domo tali veniunt omnes, qui por-
52 tant eadem inſignia, & arma, licèt inter ſe non ſint
agnati, vel eiuſdem ſtipitis, ex Bart. *in l. tutelas. num 4.*
ff. de cap. dimin. Anch. *conſ.152 num.4.5.* Corn. *conſ.41.*
lib.4. Ruin. *conſ 161. num.4. lib 2.* Alex. *conſ.213. num.3.*
ante medium, lib.6. Gabr. *conſ 132. num.58. lib. 1.* Soc.
Iun. *conſ.203. num 2. lib 2.* Peregr. *de fideicom. art.22.*
num 27. verſ. inſuper. Intrigl. *de ſubſt. cent.3. quæſt. 83.*
num.12. Farinac. *deciſ.697. num.5. part.1.* vbi voluit non
ſolùm familiam originariam, ſed etiam aggregatam con-
53 tineri ſub illis de domo tali: Mantic. *de coniect. vlt. volunt.*
lib.8. tit.12. num 25. Mar. Ant. *var. reſol. c.82. n.9. verſic.*
Et ſic veniunt, qui etiam refert binas Rotæ deciſiones,
quibus probatur in materia iuriſpatronatus relicti fami-
54 liæ, cenſeri vocatos omnes de familia: etiamſi ſint ex
diuerſis columellis: idem docet Viuian. *in d. prax. iuriſp.*
lib.4. cap.9. num.35.36. vbi probat ſub nomine familiæ
venire omnes deferentes eadem inſignia & arma, etiamſi
non ſint de eodem ſtipite teſtatoris diſponentis, & idem
dicit Ricc. *in tract. de nouiſſ. prob. iuriſp. reſol.164. num.2.*
vbi inquit ita pluries fuiſſe reſolutum in Rota, quod ſanè
non videtur recipere difficultatem, quando diſpoſitio
reſpicit nobilitatem, aut aliam qualitatem, vt hic, vbi
vocantur illi de familia ad honorem præſentandi Recto-
rem ad dictum Beneficium; tunc enim certum eſt appel-
latione domus intelligi omnes, qui ferunt eadem arma,
55 & inſignia, etſi non ſint agnati, vt docet Menoch. *lib.4.*
præſumpt.88. num.12. verſ. Cæterùm, vbi multos allegat,
Gratian. *diſcept.645. num.14.* qui adducit alios.

Sed in præſenti caſu ceſſat hæc controuerſia, quia te-
ſtes examinati pluries repetunt dictum D. Horatium, &
eius maiores habere originem, & eſſe de eadem domo
ipſius teſtatoris, fuiſſeque ſimul ſanguine coniunctos,
quod ſufficit dicto D. Horatio; cùm ex aduerſo nihil
56 probetur in contrarium. Capyc. *deciſ.159. num.11.12.* &
in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, *l. in omni,*
ff. de teſt.

Nihilominus adhuc habet pro ſe iuris præſumptio-
nem, quòd ſit de eadem familia, quia identitas familiæ
præſumitur ex eodem nomine, ſeu cognomine familiæ,
vt hic, illorum de Codelupiis, ad textum *in leg. cùm ita,*
§. in fideicommiſſo, ibi: *qui ex nomine defuncti, ff. de leg.2.*
Bart. *in l. ſi in rem, ff. de rei vendic.* & *in l. ſi ſeruum, §.*
fin. vbi etiam Imol. *de legat.2.* Felin. *in cap. ſignificanti-*
bus, in princ. de libell. oblat. Decian. *in l. hac conſultiſſima,*
num.18. C. qui teſt. fac. poſſ. Iaſ. *in l. eum, § in pupillari-*
bus, ff. de iureiur. Socin. *conſ. 28. num.6. in fin. lib. 3.*
Crauet. *conſ.249. col. penult. in fin. verſ. Secundò reſpondeo:*
pulchrè Cephal. *conſ.90. num.18.19. lib.1.* vbi inquit ex
delatione eiuſdem cognominis probari agnationem, &
exinde fundatam eſſe intentionem illius, qui agnationem
allegat, niſi ex aduerſo contrarium probetur: Menoch. 57
lib.6. præſumpt.15. n.48. Gratian. *diſc.645. n.12.* Ricc. *in*
d. tract. de nouiſſ. prob. iuriſp. reſol 109. num.23. vbi alios
etiam allegat, & loquitur in materia iuriſpatronatus.

Et ſimiliter dictus D. Horatius præſumitur de eadem
familia teſtatoris, quia probauit ſe, & ſuos fuiſſe ſolitos
deferre eadem arma, & inſignia, prout gerebat teſtator;
exinde enim præſumitur etiam identitas familiæ, ex 58
Bart. *in d. l. tutelas, num.4 ff. de cap. diminut.* Menoch.
lib.4. præſumpt.88. num.12. in fin. & poſt Chaſſaneum,
in catal. glor. mund. p.1. conſid.41. fol. 4. Ann. *alleg.57.*
num.20. lib.1. Ruſtic. *in tract. quando filij in cond. poſit.*
lib 2. c.6. num 72. Ant. Cioff. *conſ.18. n.7. lib.1.* Cald. *in*
tract. de modo articul. § 2. gloſ. vnic. num. 945. Gratian.
diſc.645. n.12. Ricc. *in tract. de nouiſſ. prob. iuriſp. reſolut.*
199. n.5. Non eſt igitur dubitandum, quin dictus D. Ho-
ratius ſit de domo, & familia teſtatoris, quod ſufficit ad
excludendam dictam D. Iuliam, cui incumbebat onus
probandi contrarium, quia fundamentum eius intentio-
nis conſiſtit in defectu familiæ teſtatoris, & proptereà
probare debet non extare quemquam de dicta domo,
quia quando negatiua eſt fundamentum intentionis agen-
tis, debet probari plenè per negantem, vt per *l. in illa,* 59
la 2. ff. de verb. oblig. Abb. *in cap. bonæ, de poſtulat. Prælat.*
gl. Bart. & Bald. *in l. ſi verò, §. fin. ff. qui ſatiſd. cog.* in-
quit Maſch. *de probat. concl.77. n.11.* Farin. *deciſ. poſthum.*
315. n.3. & *deciſ.486 n.2.* & *deciſ.457. n.2 p.1.*

Neque obſtat, quòd maiores natu dicti D. Horatij
nunquam præſentauerint Rectorem ad dictum Benefi-
cium, & ideo quaſi per non vſum videantur amiſiſſe
iuſpatronatus. Nam reſpondetur, quod id fortè poſſet pro-
cedere in patronatu hæreditario, vel in primo acquiren-
te, qui poteſt præiudicare ſucceſſoribus; ſed cùm nos
verſemur in patronatu gentilitio, & familiari, quod re- 60
lictum eſt genti, ſeu familiæ illorum de Codelupiis, vt
per Viuian. *in prax. iuriſp. lib.1. c.3. n.29.* Ricc. *in d. tract.*
de nouiſſ. prob. iuriſp. reſol.232 num.1. Licèt enim extincta
familia tranſeat ad extraneos, tamen illa extante, vt hic,
reputatur pro merè gentilitio, vt per Gratian. *diſcept.521.*
num.55. Ideò patroni defuncti, & prædeceſſores, qui ne-
glexerunt præſentare, non potuerunt aliquod præiudi-
cium facere ſucceſſoribus, qui habent ius præſentandi
tanquam de familia, vt hic dictus Dominus Horatius: 61
ſic diſtinguunt Lap. Anchar. Dec. *in cap. 1.* vbi etiam
Franch. *de iurep. in 6.* Alex *conſ.18. n.3. lib.3.* & *conſ.13.*
n.10. lib.5. Roch. *de iurep. in verb. Ipſe, vel is à quo, q.33.*
Molin. *de primog. Hiſp. lib.1. cap.24. num.31.* Ferret. *conſ.*
134. num.12. lib.1. pulchrè Gratian. *diſcept.577. num.41.*
42. & poſt Caſtrenſ. & alios Viuian. *in d. tract. part.1.*
lib.4. cap.9. num.6.7. vbi allegat multas Rotæ deciſiones.
Ricc. *in d. tract. reſol.232. num.1. in fine*, qui loquuntur in
noſtris terminis.

Et proptereà nulla præſcriptio potuit currere contra
dictum D. Horatium, eo quòd in iurepatronatu gentili- 62
tio non cadit præſcriptio, etiam centum annorum, quia
anteceſſores non poſſunt præiudicare ſucceſſoribus non-
dum natis, & cui non poteſt præiudicari alienando, nec
poteſt præiudicari patiendo præſcribi, adeò vt contra
nondum natos non præſcribatur actio, quæ nondum nata
eſt, vt tradunt DD. *in l. filiusfamilias, §. Diui, ff. de le-*
gat.1. & *in l.1. C. de bon. matern.* Caſtrenſ. *conſ.466. n.2.3.*
lib.2. Bald. *de præſcrib. in 2 part. 6. p. princip. n.15.16.* Alex.
conſ.101. num 21. lib 7. Molin. *de primog. Hiſp. lib.4. cap.16.*
num.3. Peregr. *de fideicomm. art.41. n.16.17.* Surd. *conſ.276.*
num.11. lib.2. Gratian. *d. diſcept.577. num.44.* qui multos
allegat.

Et in prædictis animaduertendum eſt, quod licèt teſtes
in probanda identitate familiæ dicti D. Horatij, & funda-
toris, videantur vt plurimùm ſe referre non ad perſonam
D. Petri

D. Petri fundatoris, sed ad D. Christophorum eius fratrem, & hæredem; tamen hoc sufficit ad effectum, de quo quærimus, cùm probata attinentia, seu qualitate
63 cum vno fratre, censeatur etiam probata cum altero, & respectu aliorum vtrimque coniunctorum: Ang. *in auth. vt liceat matri, & auiæ*, §.1. *vers. ad hæc, in fin.* Alex. *in l. sæpe, num.*52. *vers. idem etiam, ff. de re iud.* Tiraq. *de nobil. cap.* 17. *num.*3. Crot. *in memor. in verb. sententia dicta pro vno ex multis fratribus.* Ricc. *in d. tract. de nouiss. prob. iurisp. resol.*256. *num.*1. 2. & *resol.*201. *num.*2. *in fin.* Farin. *decis.*284. *n.*3.*p.*1. & in antiquis parentela probatur per solam famam, vel per testes de auditu. Ceph. *cons.*137. *num.*45. qui multos allegat.

Similiter non obstat quòd testes prædicti, licèt deponant de familia, & coniunctione dicti D. Horatij cum fundatore, tamen non deponunt de certo gradu consan-
64 guinitatis, vt videtur requiri, ad textum *in l. fin. C. de verb. signif.* quia hoc procedit, quando simpliciter vocatur familia, sed quando vocatur senior, & antiquior
65 domus, & familiæ, vt hîc, tunc non est necessarium probare gradum parentelæ, sed satis est habere qualitatem
66 antiquitatis per ea, quæ tradit Bald. *in l. qui liberis, ff. de vulg. & pupill.* Simon de Præt. *de interpret. vlt. vol. lib.*5. *num.*270. *fol.*551. Menoch. *cons.*1171. *num.*1. inquit Gratian. *discept.*645. *n.*12.13.15. vbi loquitur benè in nostris terminis, vt videre est apud eum.

Et licèt in casu nostro hoc videatur recipere aliquam difficultatem, quia testator hic non vocauit simpliciter antiquiorem, sed simul etiam proximiorem; tamen hoc non facit hic ad rem, vbi non concurrunt plures de eadem familia, & discordantes, quia tunc in concursu ille
67 esset præferendus, qui probaret se proximiorem, ad textum *in l. cùm ita*, §. *in fideicommisso ff. de leg.* 2 Peregr. *de fideic. artic.*22. *n.*64.

Hic autem non est controuersia inter illos de domo fundatoris, quia omnes concurrunt in præsentando dictum D. Prosperum Gallinganum; sed contentio est cum dicta D. Iulia, quæ dicitur extranea, & de aliena familia, & propterea ad eam excludendam satis fuit
68 dicto D. Horatio probare in genere esse de domo, & parentela fundatoris, quamvis nullus gradus distinctè probetur. Pacian. *de prob. libr.*2. *cap.* 52. *num.*35. Ricc. *d. tract. resol.*198. *num.*1. *vers. est tamen.* Viuian. *d. tract. p.*1. *lib.*4. *cap.* 9. *num.*17. *vers. Attamen*, vbi allegat multas Rotæ decisiones: adeò vt dicta D. Iulia exclusa censeatur, nec quidquam dicere possit, dum extat aliquis de familia, seu iuspatronatus est penes aliquem de domo dicti fundatoris, ad textum *in l. filiusfam.* §. *cùm pater, ff. de leg.*1. vbi enim versamur in materia, in qua succe-
69 ditur etiam vltra decimum gradum, vt hîc, non est necesse probare certum gradum agnationis, sed sufficit docere de parentela in genere, etiam per tractatum, vel opinionem, vt post Calcan. *cons.*8. *col.* 2. Alba *cons.*83. *num.*25. Ceph. *cons.*137. *num.*38. Pacian. *de probationibus lib.*2. *cap.*12. *num.*38. Rub. Alex. *cons.*16. *num.*16. inquit Peregr. *de fideicommiss. art.*43. *num.*65. Ricc. *d. resol.*198.
70 *num.*1. *vers. & quando.* Verùm hæc disceptatio superflua est in casu nostro, nullo masculo de familia de Codelupiis aduersante, qui se proximiorem contendat, & alium præsentare velit, vt in verbis inquit Ceph. *d. cons.*137. *num.*45.

Et ideò dictus D. Horatius satis fundatam habet intentionem super dicto patronatu, ex quo probauit se esse de familia illorum de Codelupiis, cùm enim nullus alius probauerit se esse antiquiorem, ipse præsumitur antiquior, nec censendum est alium extare magis anti-
71 quum, tum quia facta non præsumuntur, *l. in bello*, §. *factæ, ff. de captiuis, & postliminio reuersis, cap. cùm Ioannes*, §. *verùm, de fide instrumentorum*; tum quia plura-
72 litas non præsumitur, *cap. in præsentia*, vbi Dec. & DD. *de probationibus*, glos. *in l. eum qui*, §. *in popularibus*, vbi Iason, *ff. de iureiurando*, & glos. *in l. Qui iurasse*, §. *si pater, in fine; eadem.* Farin. *decis. posthum.*191. *num.*6. *in fine, part.*2. & ideò non est loquendum de præsentatione D. Alfonsi de Codelupiis, quia hæc firmat iura dicti Horatij, & dicti Reuer. D. Prosperi, quoniam concordat in præsentatione ad fauorem eiusdem D. Prosperi, & iura sua cedit dicto Domino Horatio, & propterea siue ipse sit antiquior, siue non, semper tamen excluditur dicta D. Iulia, quia si antiquior est, valet præsentatio eius ad fauorem prædicti Reuer. D. Prosperi; si verò non est antiquior, tunc prædictus D Horatius præualet, & eius præsentatio tanquam ab antiquiore facta est sustinenda, qui idcircò semper dicere potest dictæ D. Iuliæ: Quoad te liberas habeo ædes; sicut etiam dicere potest dictus Reuer. D. Prosper, per ea quæ tradit Crauet. *cons.*573. *n.*25. & *cons.*685. *n.*33.

Non obstant igitur in contrarium adducta, & primò dictam D. Iuliam esse manutenendam in quasi possessione præsentandi, quia iam demonstratum est, eam nunquam præsentasse, nec fuisse in quasi possessione præsentandi, & pro se non habere vltimum statum beneficij, cùm bis tanquam liberum fuerit ab Episcopo collatum, vt plenè vidimus: sed esto, quod verum dicat, adhuc non sufficeret, quia vigore Conc. Trid. *sess.*25. *c.*9. *de reform.* hodie patrono non sufficit docere de quasi possessione præsentandi, & vltimo statu, nisi doceatur de legitimo titulo ex fundatione, vel dotatione, vt in dicto Conci- 73
lio, quod derogat non solùm titulo, sed etiam quasi possessioni iurispatronatus aliter quæsiti, vt inquit Rota apud Marchesan. *de commiss. appel. in poss. ff. Salu. in p.*1. §.2. *dec.*43. *num.*2. Viuian. *in d. tract. de iurep. p.*2. *lib.*11. *cap.*6. *num.*25. Ricc. *eod. tract. resol.*214. *num.*3. *vers. hodie tamen*, & contraria procedunt, quando inter plures patronos tantùm agitur de pertinentia patronatus; verùm quando etiam illius existentia controuertitur ab Episcopo, vt hîc factum est, tunc ex dispositione Concilij, & declaratione Cardinalium requiruntur eædem iurispatronatus probationes in possessorio, quæ in petitorio, vt 74
sæpius censuit Rota, sicut videre est apud Ricc. *in d. prax. for. Eccl. part.*1. *resol.*132. *num.*3. vbi Rota sic iudicat.

Secundò non obstat, quòd iuspatronatus deficiente familia possit transire ad extraneos, vbi fuit taxatiua concessum est, quia hoc admittimus, sed cùm ostensum sit, adhuc durare familiam illorum de Codelupiis, satis constat prædictam D. Iuliam non habere ius ad dictum patronatum. Seraph. *d. decis.* 364. *num.*9. 12. & 378. *numer.* 8. Viuian. *d. tract. lib.*4 *tit.*2. *sub num.*15. & 17. *part.*1.

Tertiò igitur non obstat transactio inita cum dicto D. Martha, tum ex prædictis, quæ sufficiunt; tum ex multis aliis: & primò, quia non constat dictam D. Martham habuisse ius in patronatu; erat enim extranea, & de aliena familia de Bonzagnis; & idcircò incapax dicti iurispatronatus gentilitij, vt vidimus; vnde non poterat illud alteri donare, vel in alterum transferre; etenim donatio non probat iuspatronatus spectare ad donatarium, nisi constet de iurepatronatus ipsius donatoris, 75
vt per glos. & DD. *in l. cùm res, C. de probat.* Castrens. *cons.*353. *num.*3. *vers. nec obstant, lib.* 1. Boer. *decis.* 42. *num.*25. inquit in terminis Mantic. *decis.*198. *n.*1. Ricc. *d. tract. de nouiss. prob. iurispatronatus, resolut.*231. *num.*2. vbi vide.

Secundò neque dicta D. Martha, neque aliæ mulieres descendentes à familia Codelupia, quæ suum consensum præstiterunt dictæ transactioni, ius habebant in dicto patronatu reseruato pro gente Codelupia; nam licèt etiam sub nomine familiæ comprehendatur fœmina, *l. Pronuncia-* 76
tio, §. *familia, de verborum signif.* tamen cùm fœminæ dicantur quasi folia arborum, quia non sunt aptæ ad conseruandam familiam, non comprehenduntur in patro- 77
natu gentilitio, & familiari pro illis de domo, & familia, vt hic, & maximè quando expressum est nomen familiæ, vt

78 vt hîc illorum de Codelupiis. Crauet. *conſ.* 800. *n.* 6. & *num.*9.*verſ.*1. Rim.Iun. *conſ.*835.*n.*27 .*lib.*7. Surd.*conſ.*46. *num.*27.28.*lib.*1. Cacheran. *deciſ.*127.*n.*1.2.&*ſeqq.*Socin. Iun. *conſ.*181. *num.*39.40. *lib.* 2. Gabr. *conſ.*132. *num.*59. *lib.*1. Peregr. *de fid. art.*25. *num.*47. *verſ. ſed vltra* , vbi dicit , etiam per expreſſionem nominis familiæ cenſeri
79 habitam rationem agnationis conſeruandæ : videndus Fuſar. *de ſubſtit.q.*352.*n.*9. qui pulchrè loquitur, & alios allegat. Intrigl. *de ſubſt. cent.*3. *q.*83. *num.*14. & in terminis noſtris iuriſpattonatus Viuian. *d. tract. lib.*14. *c.*3. *n.*56.*part.*3.vbi allegat multas Rotæ deciſiones, & Ricc. *d. tract. de noniſſ. prob. iuriſpatronatus* , *reſol.* 160. *num.* 3. vbi quod ſæpe fuit deciſum vt in gentilitio iurepatronatu non admittantur fœminæ , quod tantò certius redditur , ſtante ſtatuto fœminarum excluſiuo , quo ſuppoſito omnes admittunt fœminas non contineri in relicto familiæ , ſeu domui , vt per Fuſar. *d.tract. quaeſt.*352.*num.*16. qui plurimos allegat, & propterea ſi dictæ fœminæ non erant admittendæ ad dictum iuſpatronatus, multò minus deſcendentes ab eis , velut dictus D. Bartholomæus , & dicta D. Iulia ; etenim apud omnes pro indubitato habe-
80 tur, quòd ſi mulier tanquam agnata aliquando admittatur ad relictum familiæ , tamen hoc permittatur tantùm durante eius vita , adeò vt ea mortua hæreditas reuertatur ad agnatos maſculos,vt per textum *in l.Statius Florus, §. Cornelio Felici* , *ff. de iur. fiſc.* Alex. *conſ.*5. *num.*9.*verſ. præterea* , *lib.*6. pulchrè Pariſ. *conſ.*47.*n.*61.68. *lib.*3.Cacheran. *d. deciſ.*127. *num.*9. vbi prædicta allegat , etenim liberi fœminæ non ſunt de familia , à qua ipſa venit , vt
81 per Tiraq. *de retract.lignag.*§.1.*gl.*9.*n.*195.

Vnde concordia prædicta facta per dictam Dominam Martham , & dictas mulieres , etiamſi habuiſſent ius in dicto patronatu familiari, & gentilitio , tamen non potuerunt præiudicare aliis ſucceſſoribus , & vocatis , ſed
82 tantùm ſibi : poſt Abb. *in cap. Auditis* , *n.*1. *de praeſcript.* Pariſ. *conſ.*65. *n.*45.47. & *conſ.*85. *n.*15. *lib.*3. Viuian. *in d.tract. de iurep. p.*1. *lib.*4 *cap.*9.*n.*8. vbi in terminis loquitur, & dicit ita Rotam iudicaſſe.

Deinde dici poteſt , quod ſuper iurepatronatu non li-
83 cet tranſigere , ad textum *in cap. præterea* , *il primo* , & ibi DD. *de tranſact.* Lambert. *de iurep. lib.*3. *q.*9. *art.*2. *num.*10.& *art.*6. *per totum.* Mar. Antonin. *var.reſol.lib.*1. *reſol.*87.*n.*18. Viuian. *in prax.iuriſp.p.*2.*lib.*8.*c.*3.*n.*6.*in fin.* vbi vide.

Denique dici poteſt dictam ceſſionem , ſeu donationem iuriſpatronatus fuiſſe inualidam ſine conſenſu Epi-
84 ſcopi, adeò vt non ſufficiat conſenſus illius Vicarij ſine ſpeciali mandato : Garz.*tract.de benef.p.*5.*c.*6.*n.*76.Farin. *deciſ.*337.*n.*1. *p.*2. idem Farin. *deciſ. poſthum.*555.*n.*1. *p.*1. vbi multos allegat : Ricc.*eodem tract.reſolut.*189.*n.*1.2.3. vbi allegat multas Rotæ deciſiones. Barboſ. *de off. Epiſcop.p.*2.*allegat.*71.*n.*23.

Non obſtat autem decretum ordinarij pronunciantis dictum iuſpatronatus ſpectare ad dictum Dominum Bartholomæum ; tum quia emanauit non citatis illis de Co-
85 delupiis , neque auditis eorum iuribus ; & tamen neceſſe eſt adeſſe præuiam cauſæ cognitionem. Soc *conſ.*47.*n.*13. *lib.*4. & ſic cenſuit Rota, vt apud Ioan. Aloyſ. Ricc. *in prax. for. Eccl. p.*1. *reſolut.*132.*n.*6. Gratian. *diſcept.*310. *num.*89.

Secundò dictum decretum nihil probat, aut iuuat partem aduerſam, quia non iuſtificatur ex actis, immò ex il-
86 lis apparet emanaſſe ex falſa cauſa , & erronea , ſupponendo extinctam eſſe familiam illorum de Codelupiis, quod non eſt verum , & propterea tanquam iniuſtum reſpectu illorum de Codelupiis nihil nocet, quia ex ſententia Ordinarij non canonizatur iuſpatronatus , niſi illa iuſtificetur ex actis: Gabr. *conſ.*28. *num.*6. *lib.*1. Cæſ. de Graſſ. *deciſ.*13. *in fin. de ſent.& re iud.* Farinac.*deciſ.*689. *num.*2 *p.*1. & *deciſ.*659.*n.*16. *p.*2. Ricc. *in d. prax. for. Eccl.reſol.*132. *num.*6. & in *d. tract. de noniſſ. prob. iuriſp. reſolut.*126.*num.*1.2.3.4. vbi etiam dicit dictam ſententiam nunquam tranſire in iudicatum,& ab ea non eſſe neceſſe appellare,& cum prædictis conſentit Gratian *diſcep.* 310.*n.*89.vbi multos allegat.Vnde talis ſententia dicitur notoriè iniuſta, quia ex iiſdem actis conſtat dictum iuſpatronatus ſpectare ad illos de Codelupiis , & irrita redditur ex falſa cauſa deficientis familiæ , ſicut etiam 87
tranſactio. Seraph. *deciſ.*1190. *n.*3. Beltram. *ad Ludouiſ. deciſ.*40. *n.*7. & *deciſ.*312. *num.*34. Viuian. *d. tract. p.*2. *lib.*11.*c.*5.*n.*16.

Tertiò cùm dicta ſententia Ordinarij non ſit antiqua, eo quòd non excedat tempus 40. ſeu 50. annorum , non poteſt probare dictum iuſpatronatus , quia ſententia 88
Epiſcopi illud non probat , niſi in antiquis , & ſic ad hunc effectum requiritur , quòd excedat dictum tempus , ex Cyn. & Bald. *in l. emancipationes* , *num.* 3. *C. de fid. inſtrum.* Caſſador. *deciſ.*2. *num.* 3. *de probat.* & *deciſ.*3. *num.*3. *de procuratoribus.* Put. *deciſ.* 338. *lib.* 2. optimè ex Rotæ ſententia Ricc. *in d. prax. for. Eccl. part.* 1. *reſolut.* 132. *num.*7. Gratian. *d. diſcept.*310. *num.*90. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*2. *allegat.*72. *num.*49. qui alios allegat.

Ex his igitur ſatis conſtat dictum Reuerendum Dominum Proſperum fouere optimum ius, tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio, ſiue ratione prouiſionis Epiſcopi,ſiue præſentationis à patrono factæ , ſtante quod prouiſus ab Epiſcopo poteſt etiam præſentari à patronis ad ius ſuum conſeruandum, & ad tollendas moleſtias, & aſſenſum præſtare collationi factæ ab Epiſcopo , & talis con- 89
ſenſus ſequi poteſt , & validat actum , perinde ac ſi à principio interueniſſet, vt per Gabriel. *conſ.*185.*n.*21.22. *lib.*2. Viuian. *in prax. iuriſp p.*2.*lib.*12.*c.*5.*n.*16.17.18.19. vbi infinitos congerit , & hoc ſæpe ſeruatur, & iuridicè admittitur, quia in beneficialibus permiſſa eſt titulorum multiplicatio. Mantic. *deciſ.*359.*num.*8.Farinac *deciſ.*117. 90
*num.*2. & *deciſ.*333.*num.*6. *part.*1. Caualer. *deciſ.*159. *n.*7. & ſic dictus D. Proſper potuit adiuuari ex iure ſuperueniente vigore præſentationum , & mutare etiam cauſam ſuæ poſſeſſionis , & quatenus opus ſit , ex nouo titulo ſuperueniente poteſt mutari abſque alia declaratione , & 91
mutata præſumitur, ſi ita expediat.Rota *deciſ. diuerſ.*143. *n.*4.*p.*2. Farin. *deciſ.*761. *n.*2.*p.*2.& *deciſ.poſthum.*127.*n.*5. *in fin.* & *deciſ.*264.*n.*8.*p.*2. Caualer. *deciſ.*171. *num.* 4. & *deciſ.*184.*n.*2. & *deciſ.*514.*n.*3.

Siue ergo dicamus ſolum poſſeſſorium fuiſſe intentatum, ſiue cum poſſeſſorio fuiſſe cumulatum etiam petitorium , ſemper vincere debent dictus Reuer. D. Proſper, & dictus D. Horatius , quando enim in vtroque iudicio factæ ſunt probationes , vt hîc , illi victoria debetur , de 92
cuius meliori iure conſtat. Moneta *de commut. vlt. vol. c.*10.*n.*248. *in fin.*

Et dato etiam, quòd probaretur iuſpatronatus ſpectare ad dictam Dominam Iuliam , & quod ipſa verè eſſet patrona , tamen cùm non ſit in quaſi poſſeſſione præſentandi , inſtitutio facta de perſona dicti D. Proſperi non infringitur pro hac vice, quia collatio non vitiatur, licèt 93
poſtea pronuncietur contra poſſeſſorem beneficij in petitorio. Mareſcot. *var.reſolut. lib.*1.*cap.*55.*num.*50.51.52. vbi alios allegat , & exinde probatur , ſi poſteà conſtet de iurepatronatus , ſaluum eſſe ius patroni in vacationibus futuris , ſed firmam remanere collationem factam tanquam de libero pro hac vice , ſtante quaſi poſſeſſione conferendi.

Et quibus cenſui dictum Reu. D. Proſperum habere meliora iura in dicto beneficio , & manutenendum eſſe in eius poſſeſſione : & quia ſic iuri conuenire putaui, ita etiam iudicaui.

CAPVT

CAPVT CVIII.

EPITOME.

Professio Nouitij in Religione facta per metum, vel non completo probationis anno est inualida, quoad omnes effectus, & non obligat ad obseruantiam religiosam, neque in specie, neque in genere, nec in foro conscientiæ.

SVMMARIVM.

1 *Professio probatur testibus, & scripturis publicis.*
2 *Professio iurata debet seruari.*
3 *Nouitius profitens ante tempus de consensu superiorum renunciat iuri suo.*
4 *Professio non vitiatur si per modicum tempus annus probationis non compleatur.*
5 *Professionem esse metu factam debet concludenter probari.*
6 *Professionis ratificatio inducitur per delationem habitus professorum.*
7 *Nouitius non recipitur ad religionem legitimè, nisi sumptis informationibus de vita, & moribus.*
8 *Professio est nulla non præcedentibus informationibus.*
9 *Professio spontanea non est, vbi timor metus.*
10 *Verba enunciatiua non probant.*
11 *Solemnitas extrinseca non præsumitur.*
12 *Professio non debet fieri ante decimumsextum annum, vel non completo probationis anno.*
13 *Nouitij bona non acquiruntur Monastario non facta legitimè professione.*
14 *Probationis annus in Religione debet esse integer, & continuus.*
15 *Annus probationis Religionis ita debet esse integer, vt non liceat coniungere tempora.*
16 *Professio non debet admitti interrupto probationis anno.*
17 *Probationis annus interpolatus debet ex integro inchoari.*
18 *Modicum pro nihilo reputatur.*
19 *Nouitiatus annus currit de momento ad momentum.*
20 *Professio vitiatur, etiamsi in modico annus nouitiatus interpoletur.*
21 *Nouitium esse professum, vel liberum, an inter res fauorabiles sit ascribendum.*
22 *Nouitiatus annus interrumpitur per quatuor horas.*
23 *Modicum quando consideretur.*
24 *Nouitius recedens à Religione quando interrumpat Nouitiatum.*
25 *Nouitius profitens vltimo die anni probationis, an validè id faciat.*
26 *Nouitius ex iusta causa manens extra Monasterium, an interrumpat annum probationis.*
27 *Professionem lex annullans an sit pœnalis.*
28 *Regularis potest intra quinquennium reclamare contra professionem.*
29 *Professio vi, vel metu facta est inualida.*
30 *Metus cadens in virum constantem quis dicatur.*
31 *Metus minor requiritur in puero, & minore, quàm in viro professo.*
32 *Minor metu minori infringit actum, quàm alij.*
33 *Metus reuerentialis solus annullat professionem.*
34 *Professio an irritetur ex metu reuerentiali.*
35 *Metus reuerentialis cadit in fratre minore respectu maioris.*
36 *Metus iustus causatur etiam ex importunis precibus.*
37 *Matrimonium etiam spirituale non irritatur ex metu reuerentiali, nisi iunctis minis.*
38 *Minas exequi solere quis probare debeat.*
39 *Mina in non solito exequi concurrentibus aliis adminiculis probant.*
40 *Reuerentialis metus quando infringat actum.*
41 *Metus timor æquiparatur metui.*
42 *Metus probatur indiciis, & præsumptionibus.*
43 *Mina, & metus probantur per testes singulares.*
44 *Metus probabilis suspicio habetur pro metu.*
45 *Metus quid sit.*
46 *Metum probant testes de audita.*
47 *Vicinus præsumitur informatus de factis vicini.*
48 *Metus probatur ex auersione.*
49 *Metus probatur protestationibus.*
50 *Protestatio clandestina quando probet metum.*
51 *Protestatio metus annullat actum subsequentem.*
52 *Metus probatur ex fuga.*
53 *Metus iustificatur ex protestationibus ante, & post factum.*
54 *Metum probant lacrymæ.*
55 *Metus amissionis bonorum cadit in virum constantem.*
56 *Metus non potest purgari, durante eius causa.*
57 *Reuerentialis metus iunctis coniecturis sufficit ad nullitatem actus.*
58 *Metus causa probata metus videtur probatus.*
59 *Professio inualida non firmatur iuramento.*
60 *Nouitius non potest renunciare integritati anni probationis.*
61 *Professionem inualidam non ratificat nouitius ex delatione habitus, nisi scienter.*
62 *Ratificationem tollunt coniectura dissensus.*
63 *Ratificatio non inducitur durante causa metus.*
64 *Metus influit in omnes actus sequentes.*
65 *Professio quando censeatur ratificata.*
66 *Metum non tollunt facta animo læso durante causa metus.*
67 *Metum probantes præferuntur deponentibus de libertate.*
68 *Testibus contrariis non datur fides.*
69 *Profitens inualidè peccat manendo extra Religionem sine ratificatione.*
70 *Professio inualida neque obligat in conscientia.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1632. die 21. Nouembris, vt fertur, D. Carolus nunc dictus Frater Augustinus de Fabaliis, Regiensis adolescens annorum quindecim circiter, importunis suasionibus, & comminationibus Domini Manfredi eius fratris maioris natu, sub cuius cura, & tutela Dominus Carolus viuebat, & cui etiam ipse donauerat omnia eius bona, retento sibi exiguo subsidio, assumpsit habitum regularem Fratrum Seruitarum Regij, & factus Nouitius, ostendit semper se alienum à Religione, & sæpius declarauit, se metu, & minis accessisse ad talem Religionem, à qua post sex Nouitiatus menses, dimisso habitu, sine licentia Superioris recessit, fugiens è Monasterio, & dicens aliis Nouitiis, se nolle esse Monachum, & vagando extra Monasterium per sex dies in habitu laicali moram traxit in domibus consanguineorum, eo quòd fuit acriter repulsus à dicto eius Fratre, qui denique comminationibus iterum eum reduxit ad Religionem vbi denuò fuit Nouitiorum numero receptus, sed nihilominus sæpius conquestus est se vi, & metu fratris manere in Religione, & post alios sex menses adueniente tempore professionis hoc idem magis manifestauit, & mœstus eam solemniter emisit sub die 25. Nouembris 1633. post quam lachrymatus

lachrymatus eſt, & cum aliis nouiter profeſſis, qui læti erant, ipſe noluit ſumere cibum, ſed ſuperſtite dicto eius fratre quaſi per annum geſſit habitum Profeſſorum, & alia fecit, quæ illi facere ſolent. At defuncto prædicto eius fratre, dictus F. Auguſtinus metu expulſo mox reclamauit contra profeſſionem coram Ordinario, & Priore Conuentus, dicens eam eſſe inualidam. In quo iudicio comparuerunt etiam DD. Iulia, Ancharanna, Anna, & Hyppolita de Fabaliis, allegantes validam eſſe profeſſionem, petieruntque pro ſuo iure, & intereſſe audiri, cùm ad eas peruenerint bona dictorum D. Manfredi, & Caroli. Vnde compilato proceſſu ſuper nullitate dictæ profeſſionis quæſitum fuit quid iuris.

Et ſanè primo ſub aſpectu videbatur dicendum Dominum Fratrem Auguſtinum fore cogendum ad obſeruantiam Religionis, & votorum, quia de eius ſolemni profeſſione conſtat per inſtrumentum iuratum, de quo in actis, quod dicitur probatio probata, & notoria; ſiquidem non tam teſtibus, quàm ſcripturâ publicâ probatur profeſſio. Honded. *conſil.* 78. *num.* 29. *lib.* 2. Caualer. *deciſ.* 271. *num.* 3. & cùm ſit iurata, non poteſt infringi,
2 quia iuramentum, quod poteſt ſeruari ſine diſpendio ſalutis æternæ, eſt ſeruandum, *cap. cùm contingat*, vbi Abb. *de iureiur. c. quamuis, de pactis in* 6.

Secundò videtur legitimam fuiſſe profeſſionem licèt annus probationis non fuerit integer, & continuus, quia cùm dictus Frater Auguſtinus ad profitendum fuerit admiſſus à ſuperiore, & ipſe non renuerit, videtur renunciaſſe iuri ſuo, & ſecum fuiſſe diſpenſatum, ad textum
3 *in cap. ad Apoſtolicam, de regul.* & maximè quia defectus paucorum dierum non eſt conſiderabilis, eò quod modicum pro nihilo reputetur, maximè in fauorabilibus, vt
4 inquit Leſſius *de iuſt. & iur. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 7. *ſub n.* 59. & *verſ. ſecundò, in fin.* qui loquitur in terminis, vltra quod videtur ſuppleuiſſe dies, qui defecerant, dum extra Monaſterium manſit.

Tertiò valida videtur profeſſio, cùm non ſatis fuerit probatum, fuiſſe meticuloſam, quoniam de vi, & metu debet conſtare non per proteſtationes, ſed per coniectu-
5 ras vrgentes, & concludentes, vt per Farin. *frag. part.* 2. *verbo metus, n.* 189. 190.

Quartò eſto etiam, quod in prædictis aliquis defectus extiterit, tamen videtur ſatis purgatus ex delatione habitus profeſſorum, gerendo etiam actus ſolis profeſſis permiſſos, ex quibus dictus F. Auguſtinus cenſetur tacitè
6 profeſſus, vel ſuam profeſſionem ratificaſſe, ad textum *in cap. ex parte, de regul.* Mirand. *in manual. Prælat. Reg. quæſt.* 24. *art.* 8. 9. *tit. de Nouit.* Gratian. *diſcept.* 630. *n.* 20. Non enim Concilium Tridentinum tollit tacitas profeſſiones. Honded. *conſ.* 78. *num.* 22. *lib.* 2. Gratian. *diſc.* 440. *num.* 35. Graff. *deciſ. aurearum part.* 1. *lib.* 3. *de reg. cap.* 5. *num.* 26.

Verumtamen cenſui profeſſionem prædictam fuiſſe ipſo iure nullam, & inualidam, & dictum Fratrem Auguſtinum non teneri in aliquo foro ad Religionem, ſiue in ſpecie, ſiue in genere, & eſſe admittendum ad ſæculum, quia non fuit profeſſus legitimè, & non fuerunt ſeruata ſeruanda. Et in primis certum eſt, quòd antequam aliquis admittatur ad habitum regularem, ſeu ad profeſſionem, neceſſe eſt, vt ſuperiores Conuentus
7 (quod hîc factum fuiſſe non conſtat) ſumant informationes de parentibus, vita, & moribus, & qualitatibus illius, qui vult aſſumi ad Religionem, & talis informatio debet deferri, & approbari in capitulo generali, vel Prouinciali, alioquin ſi id fuerit omiſſum, profeſſio ſiue tacita, ſiue expreſſa, eſt inualida, contra quam licet re-
8 clamare, ſic ex conſtitutione Sixti V. edita anno 1587. Kal. Decembris, de qua Roder. *quæſtionum reg. part.* 3. *quæſt.* 10. *art.* 1. & 2. pulchrè Sanchez *de matr. lib.* 7. *diſp.* 37. *num.* 54. vbi ait, quod propter hoc irritatur profeſſio; & in terminis ſic pluries iudicauit Rota, vt per Farin. *deciſ.* 175. *num.* 3. 4. 5. *part.* 1. Aloyſ. Ricc. *in prax. for. Eccleſ. in* 2. *edit. reſol.* 550. *num.* 6. *in fin.* Barboſ. *de off. Epiſcop. alleg.* 101. *num.* 43. 44. *part.* 3. Et hæc informatio in hoc caſu tantò magis requirebatur, quia ex teſtibus examinatis reſultat incuſſum fuiſſe metum dicto Domino Carolo, quod ſufficit ad excludendam ſpontaneam 9
profeſſionem, vt per Farin. *d. deciſ.* 175. *num.* 5. hic autem non apparet ſumptas fuiſſe aliquas informationes, quæ cùm in facto conſiſtant, non præſumuntur, *l. in bello, §. factæ, ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. §. fin. Inſtit. de fideiuſſ. cap. cùm in iure, de off. deleg.* Ideò profeſſio prædicta eſt nulla.

Et quamvis in inſtrumento profeſſionis Prior conuentus dicat, *Habitis ſuper vita, & moribus dicti Nouitij ſidibus à perreuerendis Fratribus eiuſdem Religionis fide dignis*; tamen hæc informatio erat aliunde ſumenda, & in Capitulo approbanda, quod non apparet fuiſſe factum, & cùm hæc ſint verba enunciatiua, non probant: Cyriac. *contr.* 244. *num.* 59. *lib.* 2. etenim ſolemnitas extrin- 10
ſeca non præſumitur, niſi ex lapſu triginta annorum. Fatin. *deciſ.* 723. *num.* 20. *part.* 2. Ideò aliunde proban- 11
dum erat ſolemnitatem informationis prædictæ interueniſſe.

Secundò nullitas dictæ profeſſionis ſatis etiam probatur ex eo, quod dictus Dominus Carolus emiſit profeſſionem ſub nomine Fratris Auguſtini ante completum probationis annum, contra diſpoſitionem Concilij Trid. *ſeſſ.* 25. *tit.* 15. *de regul.* vbi Statutum eſt, quòd in quacumque Religione, tam virorum, quàm mulierum pro- 12
feſſio non fiat non ſolùm ante decimumſextum ætatis annum expletum, ſed nec etiam quiſquam ad eam admittatur, qui minori tempore, quàm per annum poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, & profeſſio aliter facta ſit nulla, nullamque inducat obligationem Religionis, vel ad quoſcumque effectus. Garz. *tract. de benef. part.* 11. *cap.* 9. *num* 5. 6. Farinac. *d. deciſ.* 175. *n.* 3. *part.* 1. Barboſ. *de off. Epiſc. alleg.* 101. *num.* 26. *part.* 3. Riminald. Iun. *conſilio* 270. *num.* 48. 49. vbi propterea dicit, quod bona ſic profeſſi non acquiruntur Mona- 13
ſterio.

Quo ſtante ſciendum eſt, annum probationis in Nouitio debere eſſe integrum, & continuum gerendo habitum Religionis intra clauſtra Monachorum, vt per Abb. & Ancharan. *in d. cap. ad Apoſtolicam, de* 14
regul. Lap. *alleg.* 46. *num.* 2. Nauar. *conſ.* 41. *num.* 1. *verſ. Tertium*, & *conſ.* 89. *num.* 1. *de regul. lib.* 1. Azor. *Moral. lib.* 12. *cap.* 4. *quæſt.* 6. *part.* 1. Pariſ. *de renunc. lib.* 3. *quæſt.* 13. *num.* 11. Sanchez *Mor. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 31. 32. Farinac. *d. deciſ.* 175. *num.* 2. Garz. *d. cap.* 9. *num.* 7. Gratian. *diſcept.* 166. *num.* 14. 16. & *diſcept.* 440. *num.* 11. 12. 13. 14. Barboſ. *d. alleg.* 101. *num.* 23. qui rem planam reddunt.

Quæ adeò vera ſunt, vt non liceat Nouitio, aut Monaſterio coniungere tempora ad complendum probationis annum, ita vt ſi portaret habitum intra Monaſterium per quatuor menſes, & poſtea exiret, & iterum reuerſus illum geſtaret per alios octo, vel plures menſes, & 15
profiteretur, non cenſeretur legitimè profeſſus, licèt coniungendo hæc tempora annus videatur integer, quia cùm ſit interpolatus, nihil iuuat ad effectum emittendi legitimè profeſſionem, vt per DD. *in d. cap. ad Apoſtolicam*, Franc. *in cap.* 1. *§. final. num.* 3. *de regul. in* 6. Silueſtr. *in verbo Religio*, 5. *quæſt.* 4. *num.* 4. Lap. *d. alleg.* 46. *num.* 2. qui videatur, pulchrè etiam Nauar. *d. conſ.* 41. *num.* 1. *verſ. Tertium*, & *conſ.* 89. *num.* 1. *de regul.* Mirand. *in Manual. Præl. Reg. quæſt.* 22. Graf. *in ſum. deciſ. part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 14. 15. 24. vbi inquit annum ſine interruptione debere continuari. Garz. *d. cap.* 9. *num.* 7. Farinac. *d.* 16
deciſ. 175. *num.* 2. Sanchez *Moral. lib.* 5. *cap.* 3. *n.* 31. *in fin. c.* 4. *n.* 9. & *n.* 31. 32. & *de matrim. lib.* 2. *diſput.* 24. *n.* 22. *verſ. cæterùm*, Gratian. *diſcept.* 166. *n.* 16. & *diſcept.* 440. *n.* 14. Barboſ. *d. alleg.* 101. *num.* 24. & *in addit. ſub n.* 23. vbi pulchrè loquitur.

Hic

Hîc autem satis constat, annum probationis fuisse interpolatum, & interruptum, quia dictus Frater Augustinus post sex menses Nouitiatus, sine licentia Superioris dimisso habitu regulari fugam arripuit, & per nonnullos dies extra Monasterium mansit cum declaratione, quod per vim, & metum habitum assumpserat, & nolebat amplius monachari, vt testantur ipsi Nouitij eius consocij, & Magister eorum; & hoc dicunt testes, scilicet primus sic deponit: *Vsci fuori vestito da secolare con vn tabaro intorno.* Et infrà: *Lui mi rispose, ch'era fuggito, è che non volea esser Frate, perche vi era stato messo per forza.* Secundus testis: *Era fuggito dal medesimo noviciato vestito da secolare.* Et quartus testis: *Doppo essere stato sei mesi in circa nel nouiciato se ne fuggì.* Et infrà: *Disse, che non volea più stare ne' Frati, perche suo fratello l'haueua messo per forza.* Et quintus testis: *Era in habito da secolare.* Et infra: *Per essere stato sei giorni in circa fuori dal noviciato.* Sextus testis: *Egli se ne fuggì vestito da secolare ch'io, è tutti gli altri lo videro, dicendo non volerui stare, e che lo faceua, perche suo fratello l'haueua messo per forza, è doppo esser stato fuori cinque, ò sei giorni in circa ritornò nel noviciato condotto da suo fratello.* Septimus testis: *Frà Agostino era fuggito dal noviciato.* Et infrà: *Stete fuori del Conuento per il spatio di tre giorni, è tre notte, se la memoria mi serue.* Ex quibus apparet ita discontinuatum fuisse probationis annum, vt ex integro illum teneretur nouitius incipere, licèt non indigeret noua receptione, quia sufficit, quod prima receptio continuetur per totum annum absque interruptione, ita quod sine licentia Prae-
17 lati non exeat, neque maneat extra Monasterium, & perfecto anno faciat professionem validam. Graff. *decis. aur. part.1. lib.3. de Regular. cap.5. num.24.* Nauar. *d. consil.41. num.1. versic. tertium, de regul. lib.3.* Sanchez, Gratian. Barbos. *in dd. locis.* Ergo cùm dictus Nouitius aufugerit, & dimisso habitu manserit extra Monasterium per sex dies circiter, vt dicunt duo testes, vel per tres dies, vt dicit vnus testis, sanè non potuit aliud subsequens semestre coniungi cum praecedenti ad integrandum annum probationis, & sic irritatur professio emissa contra formam sacri Concilij Tridentini.

Neque obstat, quod haec sit modica interpolatio, quae non debet impedire continuationem integritatis anni probationis, quia modicum pro nihilo reputatur. Franc.
18 *in cap.2. num.5. de temp. ord. in 6.* Lessius *de iust. & iur. d. lib.2. cap.41. dub.7. sub num.59.* Nam respondetur, quod istud tempus currit de momento ad momentum,
19 & traditum est pro forma, quae est indiuisibilis, cuius omissio etiam in minimo vitiat actum, & propterea iste annus debet determinari à puncto horae suscepti habitus, & defectus etiam trium dierum, vel horarum potest vitiare professionem, quia, vt dixi, annus nouitiatus su-
20 mendus est de momento ad momentum. Sanchez *moral. lib.5. cap.3. num.51. in fin. & cap.4. num.9. & num.32. & de matr. lib.2. disp.24. num.22. versiculo caeterùm.* Homobon. *de exam. Eccles. part.3. tract.15. cap.9. quaest.6. in obseruationibus, versiculo proinde,* & multis adductis id firmat Dian. *moral. resolut. part.3. tract.2. de dub. regul. resol.57.* vbi vide Farinac. *d. decis.175. sub num.7. part.1.* & hoc tenet etiam Barbos. *de off. Episc. in addit. ad allegat.101. sub num.22. part.3.* vbi testatur, quod in hac tertia editione fuit coactus recedere à sua priori sententia, in qua aliter senserat, & corrigendo se ipsum probat verius esse id, quod nos hîc adducimus, etenim quamvis multi putent fauorabile esse in hac materia iudicare pro Religione contra Nouitium, tamen Rota
21 aliter sentit, & putat odiosum esse velle restringere hunc nouitiatus annum, & inter res odiosas hoc annumerat, vultque fieri computationem de momento ad momentum in fauorem Nouitij, vt apud Farin. *decis.175. n.7. part.1.*

Vnde Lap. *d. alleg.46.* docuit annum probationis discontinuari ex interruptione per quatuor horas, & Na- 22
uar. *consilio 32. num.3. versiculo quoniam, de regular. lib.3.* inquit annum nouitiatus interrumpi per exitum Nouitij à claustro, per tres, vel quatuor dies sine licentia sui Superioris, & longè melius hoc docet Sanchez *moral. part.2. lib.5. cap.4. num.32. 33.* vbi in terminis facit hanc quaestionem de modico, & respondet contrariis, & defendit interrumpi dictam integritatem per quantumvis modicum continuationis defectum, quando intercessit factum contrarium religioni, velut dimissio 23
nouitiatus, & obedientiae, vt hîc dictus Fr. Augustinus fugam arripuit, habitum dimisit, & dixit se nolle ampliùs monachari; secus autem putat esse, si per modicum tempus retento habitu, & non animo deserendi Religionem cum licentia superioris permansisset extra 24
Monasterium, fortè ex causa curandae valetudinis, vel alia iusta ratione: & consentit Barbos. *de off. Episc. d. alleg.101. numer.28. part.3.* qui non est casus noster, quia iste Nouitius recessit sine licentia Superioris, & sine animo redeundi, & in habitu saeculari. Ergo, &c.

Et sic in his terminis adeò puto necessariam esse anni probationis integritatem, quòd si Nouitius faciat professionem vltimo probationis die in mane, quo post meridiem in vesperis assumpserat habitum, inualida sit 25
professio ex defectu paucarum horarum, quia debet expectari punctum vltimae horae, vt completus sit annus. Lap. *d. alleg.46. num.1. in fin.* Lessius *de iust. & iur. lib.2. cap.41. dub.7. sub num.59. versic. quarto,* idem Sanchez *moral. lib.5. cap.3. num.31. in fin. & de matr. lib.2. disp.24. num.22. vers. caeterùm.* Ricc. *in prax. for. Eccles. part.1. resol.549. num.5.* Barbos. *in addit. ad d. alleg.101. sub num.22.* Dian. *moral. d. part.3. tract.2. resol.57.* qui alios multos allegant, & verius dicunt contra auctoritatem Gratian. *discep.413. num.16.17.22. 24.* qui hoc in puncto malè loquitur, & contra communem.

Quae adeò vera sunt, vt licèt dictum sit non interrumpi annum probationis, si Nouitius ex iusta causa cum licentia Superioris maneat per aliquod tempus extra Monasterium, tamen id non est tutum in praxi, quia ali- 26
ter sensit Sacra Cardinalium Concilij Trid. Interpretum Congregatio, & aliter iudicauit Rota Romana dicens, quod Nouitius labente anno probationis debet continuò permanere intra claustra Monasterij, & tempus non debet discontinuari sub quovis praetextu, etiam ex causa infirmitatis, aut cum licentia Superioris, quia in illis, quae sunt de forma, seruatur rigor, vt per Farinac. *decis.175. num.1. part.1.* vbi adducit rationes, & testatur sic declarasse dictam Sacram Congregationem, & sic etiam mutatâ sententiâ docuit Gratian. *in d. disc.166. num.16. versic. quamvis, & disc.440. num.14.* à quibus non licet dissentire propter magnam vtriusque Tribunalis auctoritatem, nec mirum, quia ista lex Concilij annullans professiones non est poenalis, sed est lata principaliter in fauorem fragilitatis profitentium. 27
Nauar. *cons.31. num.4. in fin. de regul. lib.3.* & sic videtur tenere Rota apud Farinac. *d. decis.175. num.7.* vnde non est mirum, si latè intelligatur ad fauorem illorum pro statu libertatis: concludendum est igitur dictam professionem esse nullam ob non completum probationis annum.

Tertiò professio dicti Nouitij est nulla, & inualida, quia fuit emissa metu, & minis dicti eius Fratris, & ob eius timorem, & reuerentiam; & propterea cùm nondum lapsum sit quinquennium, immò vix coeptum, licuit dicto Fratri Augustino reclamare aduersus professionem, & coram Ordinario, & eius superiore causas nullitatis adducere, vt per Concil. Trid. *sess.25. cap.19. de reform.* immò si per totum quinquen- 28
nium durasset metus, adhuc postea liceret eidem de nullitate dicere, vt per Azor. *moral. part.1. lib.12. cap.4. vers.*

verſ. poſtremò. Flor. *var. lib. 3. quæſt. 23. num. 63*. Sanchez *de matr. lib. 7. diſp. 37. num. 22*. Gratian. *diſcep. 440. n. 25. 26*. Farinac. *deciſ. 705. n. 1. & n. 6. p. 2*. & *deciſ poſth. 779. num. 11. p. 1*.

Certum eſt enim, quòd profeſſio in Religione vi, aut metu emiſſa, ipſo iure eſt nulla, & inualida, nec obligat
29 ad obſeruantiam Religionis, etiam in genere, ad textum *in c. 1*. vbi DD. *de his, quæ vi, metúſque cauſ*. Bellam. *in cap. propter, n. 30. 47. diſt. 19*. Tuſch. *pract. quæſt. littera M, conſ. 215. num. 3*. Nauar. *conſ. 89. n. 2. de regul. lib. 3*. Farin. *fragm. p. 2. verb. metus, num. 48*. idem Farinac. *deciſ. poſthum. 779. n. 10. p. 1*. vbi multa allegat.

Et quamvis dici ſoleat requiri metum, qui cadat in virum conſtantem, & propterea requiri metum alicuius
30 grauis mali arbitrio iudicis, ad textum *in l. 3. ff. ex quib. cauſis maior*. tamen id debet intelligi ſecundùm qualitatem, & conſtantiam perſonæ metum paſſæ, & propterea minor metus requiritur in puero, & minore vigintiquinque annis, quàm in viro perfecto, & conſtanti, vt
31 latè docet Sanchez *de matr. lib. 4. diſp. 3. num. 4*. vbi multos allegat, & poſt Caſtr. *conſ. 174. num. 3. lib. 1*. Barbat. *conſ. 60. num. 4. lib. 1*. Menoch. *de arb. iud. caſ. 135. num. 5*. Seraph. *deciſ. 771. num. 4*. pulchrè inquit Farin. *deciſ. poſthum. 105. num. 3*. & *deciſ. 779. num. 9. part. 1*. vbi docet in
32 minore, qualis erat iſte noſter Nouitius vix habens ætatem annorum 16. non requiri tantum metum, ſed ſufficere leuiorem; & idem dicit Ludouiſ. *deciſ. 326. num. 26*. Et ideò licèt dubitari ſoleat, an ſatis ſit metus reueren-
33 tialis, & in matrimonio carnali videantur DD. requirere vlteriùs min. s, & verbera, tamen ad irritandum matrimonium ſpirituale, quod per profeſſionem inducitur, ſolus metus reuerentialis ſufficere videtur, ad textum *in cap. puella, 10. quæſt. 1*. & *in cap. cùm virum*, vbi Butr. *num. 6*. Abb. *n. 8. de regul*. Gloſ. *in cap. præſens, in verb. patrem 29. q. 3*. Marſil. *in l. vnic. num. 43. C. de rap. virg*. Imol. *in cap. cùm tua, col. pen. de ſponſ*. Ign. *in l. 3. §. Eleganter, n. 170. ff. ad Senatuſconſ. Syllan*. Nauar. *in Summ. cap. 22. num. 51. verſ. Octauum*, pulchrè Nauar. *conſ. 89. num. 2. de reg. lib. 3*. vbi dicit quòd ad annullandam profeſſionem, etiam quoad forum exterius ſufficit metus etiam reuerentialis minor iuſto timore. Manuel. *in Sum. cap. 6. num. 10. tom. 1*. Iaſon *in §. Quadrup. num. 62. Inſtit. de act*. Barbat. *conſ. 60. num. 2. lib. 1*. pulchrè etiam Graff. *dec. aur. lib. 12. cap. 5. quæſt. 4. verſ. ſi roges, p. 1*. Menoch. *de arb. iud. caſ. 136. num. 7. 8*. Graſſ. *de eff. cler. eff. 4. n. 114*. Dian. *mor. part. 3. tract. 2. de dub. reg. reſol 92*. vbi teſtatur Sacram Cardinalium Congregationem ita declaraſſe, & Rotam Romanam ita iudicaſſe contra Sanchez, & alios
34 aliter ſentientes. Quod pulchrè accommodatur caſui noſtro, vbi apparet dictum Fratrem Auguſtinum timore, & reſpectu ſui fratris deueniſſe ad ſuſceptionem habitus, & ad profeſſionem; certum eſt enim metum, & timorem reuerentialem cadere etiam in fratre minore reſpectu maioris, vt hîc, quando frater minor habitat
35 cum maiori, & ab eo gubernatur: ſic pulchrè Ruin. *conſ. 98. numer. 24. lib. 1*. Tiraq. *de primog. in præfat. num. 143*. Curt. Iun. *conſ. 141. numer. 11. lib. 2*. & alij multi, quos citat Sanchez *de matrim. lib. 4. diſp. 6. n. 32*. Adeò vt etiam ex importuniſſimis perſuaſionibus iuſtus
36 metus oriatur. Farinac. *deciſ. poſthum. 105. num. 3. part. 1*. Ludouiſ. *deciſ. 326. num. 13*. vbi quod id procedit quando verſamur cum perſona, cui debetur reuerentia, vt hîc.

Verùm etiamſi magis placeret altera opinio, quod etiam matrimonium ſpirituale non inualidetur pèr ſolum metum reuerentialem, niſi concurrant minæ, &
37 verbera, vt per Sanchez *de matrim. lib. 4. diſp. 6. num. 18. 19*. Azor. *mor. part. 1. lib. 12. cap. 5. quæſt. 9*. Couar. *de ſponſ. part. 2. cap. 3. § 6. num. 8*. Farin. *frag. part. 2. verb. metus, num. 125*. Ricc. *in prax. for. Eccl. part. 1. reſol. 599. num. 4*. tamen hæc ſententia non refragatur caſui noſtro, vbi ſatis conſtat de minis, & mala tractatione. Et quamvis videatur deſiderari etiam, quod minans ſit ſolitus minas exequi, tamen præſumptio eſt pro metu paſſo, & proinde ipſe tenetur probare eum, cui debetur reuerentia, ſolere minas exequi, ſed incumbit aduerſario onus probandi conſuetudinem minantis, vt per Padil. 38
in l. interpoſitas, num. 20. C. de tranſact. Sanchez. *de matrim. lib. 4. diſp. 6. num. 21. verſ. & re ipſa*, & *num. 22*. & vlteriùs ſatis eſt, quòd adſunt aliæ coniecturæ metus, quia ſufficiunt, etiamſi non probetur minantem eſſe ſolitum minas exequi. Farin. *in prax. quæſt. 50. num. 11*. 39
Cyriac. *contr. 106. num. 76. lib. 1*. Vnde ſatis fuit, quod dictus Frater Auguſtinus fuerit ad prædicta inductus ex reuerentia, & timore dicti eius Fratris, vt per Nauar. *d. conſ. 89. num. 2. de reg. lib. 3*. & metus huiuſmodi verisimilis redditur ex donatione, quam dictus Frater Auguſtinus fecerat dicto fratri ſuò, propter quam eius intererat, quod ille emitteret profeſſionem, vt conſiderat Rota apud Farin. *d. deciſ. poſth. 104. numer. 4. part. 1*.

Et omnes hoc ſaltem admittunt, quod licèt ſolus metus reuerentialis non ſufficiat, tamen iunctis adminiculis metus ſatis eſt ad infringendum actum, vt per Ludouiſ. *deciſ. 326. n. 11*. & *deciſ. 374. n. 9*. hîc autem concur- 40
runt multa adminicula, quibus metus probatio coadiuuatur, vt videbimus; ergo.

Et quamvis fortè non poſſent probari minæ, & verbera, nihil refert; tùm quia paria ſunt, quod quis compellatur per minas, & verbera, vel quod timeat compelli, vt per Alex. *conſ. 99. num. 6. lib. 3*. tum quia hæc tra- 41
duntur à DD. per modum exempli: Ludouiſ. *deciſ. 374. num. 13*. & ſufficit ſi loco eorum concurrant aliæ coniecturæ, & præſumptiones metus, quibus timor reuerentialis poſſit adminiculari, quia tunc ſatis eſt ad reſcindendum actum. Curt. Iun. *in d. l. interpoſit. ſub num. 26. C. de tranſact*. vbi DD. Menoch *d. caſ. 139. num. 6*. Farinac. *frag. part. 2. verbo metus, num. 127*. Ludouiſ. *deciſ. 326. num. 11*. vbi quod minor metus requiritur, & ſufficiunt adminicula, quoniam cùm metus ſit difficilis probationis, ſufficiunt ad eius probationem præſumptiones, & coniecturæ, & leuiores probationes. Bald. *conſ.* 42
26. lib. 3. Alex *conſ. 98. num. 6. verſ. Nam:* & ibi *add. lib. 3*. Roland. *conſ. 100. num. 127. lib. 4*. Marcheſan. *de commiſſ. part. 3. § 2. num. 25*. Prax. Archiep. *cap. 105. num. 3. verſ. ſecundò*, latè Maſcard. *de probat. lib. 2. concl. 1055. num 2 3*. vbi multos allegat, & teſtatur de communi. Menoch. *d. caſ. 136. num. 1*. & *lib. 3. præſumpt. 4. num. 5*. Tuſch. *littera M, concl. 224. num. 7*. Farinac. *frag. part. 2. verbo metus, num. 18*. vbi alios allegat. Ludou. *deciſ. 326. num. 5*. Quæ adeò vera ſunt, vt minæ, & metus probentur etiam per teſtes ſingulares, vt pulchrè 43
cenſuit in terminis Rota apud Farinac. *d. deciſ. poſth. 779. ſub num. 4*. & *ſub num. 5. part. 1*. Ludou. *deciſ. 326. num 47. 48*. vbi videatur. Vnde iſte Nouitius ex multis habuit iuſtam cauſam timendi, ſtantibus his, quæ deponunt teſtes; etenim iuſta, & probabilis ſuſpicio metus habetur pro metu ipſo, vt per Sanchez *de matrim. lib. 4.* 44
diſp. 1. num. 17. Ludou. *deciſ. 374. num. 17. 18*. quoniam metus conſiſtit in mente, quia nihil aliud eſt, niſi inſtantis, vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio, ad textum 45
in l. 2. ff. quod met. cauſ. Maſcard. *de probat. d. concl. 1055. num. 6*. & ideò metus probatur tam ex præcedentibus, quàm ex ſubſequentibus. Tuſch. *pract. concl. littera M, concl. 224. n. 6*.

Hîc autem ſatis conſtat de minis, & aliis metus coniecturis, quòd ſufficit, quia minæ quæcunque iunctæ cum metu reuerentiali ſufficiunt ad infringendum actum. Ludou. *deciſ. 374. n. 15*. neque de illis eſt dubitandum, quia ex textibus rectè colliguntur, inquit enim primus teſtis: *Hò ſentito dire alli vicini, & al detto F. Carlo, che eſſo era mal trattato dal Signor Manfredo ſuo fratello, & dalla Giulia ſua ſerua, è che le faceua mangiare della cipola*. Et infrà; *Ne meno lei volſe dare da mangiare, anzi preſe vn coltel-*

lo

lo in mano, e lo cacciò via. Et tertius testis dicit, *Che minacciaua, e diceua, voglio che tu faci forfante.* Et quartus, *Sò di certo che il già Signor Manfredi Fanali persuadeua il Signor Carlo ad entrare nella Religione de' Serui, è lo strapazaua, è maltrattaua, è lo faceua bastonare dalla Giulia sua massara, si che per disperatione fù astretto ad entrare nel noniciato de' Serui, e ciò per vdita di detto Fr. Agostino, e de' suoi vicini, & in particolare di M. Vincenzo Modanese.* Qui testes licèt sint de auditu alieno à vicinis, tamen
46 rectè probant metum, vt post Alex. *conf.99. sub num.3.4. lib.3.* Farinac. *de testibus q.69. num.67.* quoniam vicinus præsumitur scire facta vicini, & præsumitur verisimili-
47 ter informatus, vt per textum *in l. si ita, in fin. ff. de fund. instr.* & *in cap. quosdam*, & *cap. quantò, de præsumpt.* Mascard. *de probat. concl.1414. num.2.* Farinac. *in prax. quæst.52. num.119.* & *de test. quæst.79. num.40.* Et ratio est, quia metus solet communiter clam inferri, vt per Mascard. *d. concl.1055. num.4.* vbi multos allegat. Ludouis. *decis.326. num.3.* & cùm deponunt super his, quæ consistunt in animo, scilicet super metu, etiamsi essent singulares, plenè probant metum, & minas, vt per Farinac. *d. dec. posthum. 779. num.1. vers. Qui pariter, p.1.* Ludouis. *d. decis.36. num. 47. 48.* & *decis.374. num. 20. 21.22.*

Secundò satis adminiculatur probatio metus ex auersione, quam dictus Fr. Augustinus habebat circa Religionem, vt hoc dicunt omnes testes, ex tali enim auer-
48 sione, & repugnantia probatur metus, vt ex Riminald. Iun. *consil. 77. numer. 24 inter matrimonialia*, censuit Rota apud Farinac. *d. decis.779. numer. 1. in fin. part.1.* vbi loquitur in terminis: ad rem Ludouis. *decis.326. num.7.*

Tertiò probatur metus ex multis declarationibus, seu protestationibus per dictum D. Carolum factis in nouitiatu, & alibi; quòd scilicet coactè, propter metum Fratris ingressus fuerat Religionem; & hoc dicebat non
49 solùm extraneis, sed etiam ipsis Nouitiis, & eorum Magistro, ac etiam aliis Fratribus; quæ protestationes, seu declarationes, licèt non probent plenè metum, tamen valdè prosunt, quia remouent consensum ab actu sequenti, etiam quòd sint factæ absente parte coram testibus, maximè in his, quæ pendent à potestate protestantis, ad textum *in l. at si quis, §. plerique, ff. de relig. & sumpt. fun.* Graff. *de Regular. decis. aur. part.1. lib.3. cap.5. n.30.* vbi pulchrè. Natt. *conf.451. num.21 22.* Tusch *verb. metus, concl.223. num.26.27.* & *concl.224. num.22.* Mascard. *de probat. lib.2. concl.1054. num.10.11.* Menoch. *lib.3. præs. 126 num.22.* Prax. Archiep. Neap. *cap.105. sub num 7.* Farin. *fragm. part.2. verbo metus, num.196.197.* Ludou. *decis.326. num.9.* & *num.30.* & Rota apud Farinac. *d. decis.779. num.6. part.1.* & quando adest iusta causa metus, valet etiam clandestina protestatio parti non inti-
50 mata ad effectum, vt actus subsequens, vti meticulosus, non valeat, vt latè per Sanchez *de matrim. lib.2. disp.45. num.22.* vbi multos allegat Beltram. *ad Ludouis. decis.326. num.51. vers. & quod*, vbi dicit occultas protestationes coadiuuare probationem metus; hîc autem protestatio, seu declaratio dicti Fr. Augustini, licèt fuerit fortè occulta dicto eius Fratri, à quo metus proueniebat, fuit tamen nota Fratribus dicti Conuentus, vt satis constat ex testibus, ideò non potest dici clandestina respectu Monasterij, quod est pars principalis; & ideò etiamsi professio esset actus vltro, citróque obligatorius, adhuc protestatio valida est ad annullandum actum subsequentem, vt
51 latè Sanchez *de matr. d. lib.2. disp.45. n.19.* Farin. *d. verb. metus, n.195.*

Quartò metus dicti Nouitij probatur ex fuga ipsius post ingressum Religionis, quando dimisso habitu regulari sine licentia Superioris, egressus Monasterium di-
52 uertit ad consanguineos cum declaratione, quod nolebat amplius monachari, quia metu, & per vim habitum assumpserat, vt satis vidimus, & benè deponunt testes; exinde enim metus probatur propter fugam subsequentem, vt ex textu *in cap. constat 1. quæst.1.* vbi glos. & *in cap. ad id*, vbi glos. Arch. & Card. *de sponsal.* Petr. Barb. *conf.24. n.7. lib.1.* Mascard. *de probat. conclus.1055. n.46.* Menoch. *lib.3. præs.4. num.18.* & tantò magis, quia in casu nostro iste Nouitius pluries tentauit aufugere, & aufugisset, nisi impeditus fuisset à magistro Nouitiorum, vt inquit quintus testis: *Anzi che più volte con occasione, che il Padre Maestro lo faceua cantare egli fuggì di sotto caminando giù dalla scala per andarsene via; mà perche il detto Padre gli correua dietro, è lo pigliaua, perciò non poteua fuggire;* qui satis probat, vt per Mascard. *de probat. concl.1056. num.5.* ex quibus satis conuincitur, eum fuisse alienum à Religione, & solò metu fuisse detentum.

Quintò metus iste satis probatur ex iis, quæ gesta sunt circa professionem, tam ante, quàm post eam, etenim reuersus est ad religionem inductus à dicto eius fratre minante, & coram ipsis Fratribus illi dicente: *Voglio che tu facci forfante.* Et infra: *Et detto Signor Manfredo gli brauaua*, vt dicit tertius testis, & idem resultat ex eo, quod deponit quintus testis, *E che l'hauea disposto à tornarui.* Et infrà: *Io sò, che detto Fr. Agostino doppo essere tornato nel nouitiato continuo nell' istessa auersione alla Religione dichiarandosi, è lamentandosi con gli Nouizzi che ci staua per forza, è che se non hauesse hauuto timore di suo fratello, sarebbe tornato à casa:* & hoc idem replicat sextus testis, & adueniente tempore professionis inquit sextus testis: *Sò che quando detto Fr. Agostino venne all' atto della professione, disse à me, & ad altri, ch' iui erano di farla per forza, è per minaccie di suo fratello, è dopò hauerla fatta subito, volendo noi fare collatione, egli si pose à piangere, è non volse mangiare, e disse, ch' era pentito d'hauerla fatta.* Et quintus testis ait, *E dopò ch' hebbe fatta la professione* 53
subito vidi, che lui piangeua; etenim ex huiusmodi protestationibus antè, & pòst factis metus remanet iustificatus, vt per Farinac. *d. verb. Metus, n.197.* & multò magis hoc idem insinuant afflictio, & lachrymæ dicti Nouitij ante, vel post professionem, vt per Farin. *d. decis.* 54
posthum.779. n.5. p.1. Menoch. *d. lib.3. præs.126. num.17.* Ludouis. *decis.326. n.40.41.42.*

Sextò accedat, quòd dictus Nouitius ex donatione prædicta in fauorem dicti eius fratris facta credidit se irreuocabiliter amisisse bona sua, sine quibus in sæculo viuere non potuisset, vt inquit septimus testis, & alibi: propter quod amissio, seu timor amissionis omnium, vel maioris partis bonorum iustum inducit me- 55
tum cadentem in virum constantem, vt fusè per Sanchez *de matr. lib.4. disp. 25. numer. 21. 22. & seqq.* Farin. *decis. posthum.779. num 5. part 1.* Ludouis. *decis.326. num.19.*

Et cùm ex prædictis coniecturis, & præsumptionibus satis constet de vi, & metu dicti Fratris Augustini, præsumitur, quòd etiam medio tempore, & successiuè talis metus durauerit, quia huiusmodi malum principium influit in omnes actus durante causa metus, adeò vt non censeatur purgatus per actus liberos ea durante 56
factos. Menoch. *d. lib.6. præsump.36. num. 6.* Mascard. *de probat. d. concl.1054. num. 34.* Prax. Archiep. Neap. *cap.105. num.5.* Farinac. *d. decis.175. num. 5. part. 1.* & *d. decis. posth.705. num.14. part.2.* propter quod metus reuerentialis adminiculatus coniecturis, & præsumptionibus minarum, & veri metus debet esse considerabilis, & sufficiens ad infringendum professionem. Graff. *decis.* 57
aur. lib.12. cap.5. quæst.4. vers. si roges, part.1. Menoch. *d. cas.136. num.7.8.* Ludouis. *decis.326. num.11.* Farinac. *de verb. metus, num.127.* Dian. *moral. part.3. tract. 2. de dub. regul. resol.92.* etenim ille, qui probat iustam causam metus, satis dicitur probare metum, qui potuit cadere in virum constantem, quia nemo debet se exponere periculo: sic in verbis Barbat. *conf.60. num.3. vers. & si dicatur, lib.1.* 58

Non obſtant in contrarium adducta, primò iuramentum, de quo in inſtrumento poſſeſſionis, vbi iurauit ſeruare vota Religionis, & renunciauit iuri dicendo de inualiditate, quoniam tale iuramentum non valet, & non ligat: tum quia profeſſio emanauit ante integrum probationis annum: tum quia fuit meticuloſa, & ideò non firmatur iuramento, quod ſortitur naturam primordia-
59 lem actus, cui apponitur. Nauar. *conſ.*62. *num.*8. *de reg. lib.*3. Sanchez latè *de matrim. lib.*1. *diſp.*32. *n.*8. & *lib.*4. *diſp.*20. *n.*12.15. vbi plurimos congerit, concludens huiuſmodi iuramentum adeò eſſe nullum, vt nec relaxatione indigeat; & ſtante metu multò magis ceſſat obligatio iuramenti, quia actus vi, vel metu conflatus, etiam iuramento vallatus eſt inualidus. Borell. *in ſumm. deciſ. part.*1. *tit.*51. *num.*58.59. vbi alios allegat, ſiquidem ſi actus metu ſit celebratus, omnes etiam aliæ clauſulæ præſumuntur metu adiectæ. Menoch. *d. lib.*3. *præſ.*126. *num.*30.

Secundò non obſtat renunciatio, quia licèt ante Concilium Trid. liceret annuentibus Regularium Superioribus renunciare integritati anni probationis in nouitiatu, tamen poſt Concilium Trid. etiam de conſenſu Prælati
60 non valet talis renunciatio, quia integritas huiuſmodi eſt de forma, & iure publico inducta, & ſic non attenditur etiamſi ſit iurata. Nauar. *d. conſ.*62. *n.*5.6.7.8.9.10. *de Regul. lib.*3. Roderic. *qq. regular. tom.*3. *quæſt.*15. *art.*7. *per totum*. Garz *de beneſ. p.*11. *c.*9. *n.*7. Sanchez *mor. lib.*5. *cap.*4. *num.*10. Gratian. *diſc.*850. *num.*15. Barboſ. *de off. Epiſc. part.*3. *alleg.*101. *num.*32. in tantum, quod etiamſi modicum tempus deficiat, vel interruptum ſit, adhuc profeſſio ſit nulla, vt per Sanchez *mor. part.*2. *lib.* 5. *cap.* 4. *num.*32. Dian. *mor. part.* 3. *tract.* 2. *de dub. reg. reſolut.* 57. quidquid dicat Leſſius in contrarium adductus, qui communiter reprobatur, quia loquitur ſine bona ratione, & aduersùs communem aliorum ſententiam.

Tertiò non obſtat, quòd metus non ſit ſufficienter probatus, quia iam vidimus ex tot coniecturis, & præſumptionibus de eo ſatis conſtare, vt dubitandum non ſit quin meticuloſa, & inualida fuerit profeſſio, ad tradita per Farinac. *in d. verbo metus, n.*127.

Quartò non obſtat ratificatio profeſſionis inualidæ ob delationem habitus profeſſorum, & exercitium actuum illis ſolis permiſſorum; quia qui ante finem nouitiatus, vel metu emittit profeſſionem expreſsè, & inualidè, non cenſetur poſtea tacitè profiteri, vel ratificare, eo quod longo tempore manſerit in Religione, & geſſerit habi-
61 tum, & fecerit actum profeſſorum proprium, quamdiu putat profeſſionem eſſe validam, quæ tamen reuerà eſt nulla, quia errans, & ignorans non cenſetur conſentire: ſic pulchrè inquit Nauar. *in conſ.*23. *num.*2. & *conſ.* 34. *num.*4. & *conſ.*89. *num.*5. *verſ. Quare, de regul. lib.*3. Graff. *deciſ. aur. part.*1. *lib.*3. *de regul. cap.*5. *num.*22. & Gratian. *diſcept.*440. *num.*22.23.24.25. & *diſcept.* 850. *num.*15. Non conſtat autem dictum Nouitium habuiſſe notitiam dictæ inualiditatis, imò ignoraſſe videtur, vt colligitur ex verbis ſecundi teſtis dicentis: *Doppo la profeſſione detto Fr. Agoſtino con l'occaſione che lui ſtaua per ſtanza à Montecchio, è che veniua à Reggio più volte m'hà detto che lui era venuto per forza nella Religione minacciato da ſuo fratello, è ſe poteſſe vſcirebbe fuora.* Qui licèt ſit vnicus, tamen cùm ſit Monachus eiuſdem Religionis, probat contra illam, & propterea non eſt quærendum de ratificatione, & ſi diceretur eum ſciuiſſe dictam inualiditatem, id probandum eſt ab allegante, vt per Grat. *diſcep.*640. *num.*31.

Deinde reſpondetur, non poſſe quæri de ratificatione, quia cùm poſt profeſſionem pluries ſe declarauerit per metum, & contra ſuam voluntatem manere in Religione, vt ex dicto ſecundi, & ſexti teſtis, & aliorum colligitur, non poteſt dici ratificaſſe, quod nullum erat, cùm requiratur animus illam approbandi, & declaratio con-
traria tollit omnem ratificationis præſumptionem. Nauar. 62
*d. conſ.*34. *n.*3. & *conſ.*89. *n.*3. & *conſ.*42. *n.*6. *in fin. de Regul. lib.*3. Farinac. *deciſ.*705. *n.*4.5. *p.*5. Honded. *conſ.*78. *n.*25.26. *lib.*2.

Vlteriùs reſpondetur non poſſe dici ratificatam fuiſſe dictam profeſſionem donec vixit dictus D. Manfredus
eius Frater, qui erat cauſa metus. Menoch. *d. præſumpt.* 63
126. *n.*26. Farinac. *d. deciſ.*705. *n.*3. *p.*2. & meliùs *d. deciſ. poſthum.*779. *n.*11. *p.*1. & iure merito, quia cenſetur potiùs continuaſſe in eodem timore, quàm voluiſſe approbare Religionem, cùm metus ab initio inflictus influat in om-
nes actus ſequentes. Farinac. *d. deciſ.*705. *num* 4. & *in* 64
*d. verb. metus, n.*163.

Denique reſpondetur prædicta de ratificatione procedere in tacita profeſſione, quæ cenſetur ratificata per geſtationem habitus profeſſorum ab aliis diſtincti, ſed non habere locum, quando emiſſa eſt profeſſio expreſſa poſt Concilium Trid. quo conceditur quinquennium ad reclamandum; nam ante quinquennium non eſt quærendum de tacita ratificatione, ex delatione habitus per annum, quia præcedente expreſſa profeſſione non præſumitur noua voluntas ratificandi; ſed potiùs perſeuerantia in priori irrita profeſſione, alioquin fruſtra Conci-
lium concederet quinquennium ad reclamandum, ſi per 65
annalem habitus delationem induceretur ratificatio, prout ſic latè docet Sanchez *de matrim. lib.*7. *diſp.*37. *n.*10. vbi ſatisfacit motiuo Gratian. *diſc.*440. *n.*25. & propterea videtur, quòd profeſſio emanata non expleto probationis anno non poſſit ratificari, niſi ex diſpenſatione Pontificis, ante quinquennium. Graff. *dec. aur p.*1. *lib.*3. *de regul. c.*5. *n.*23. & meliùs Barboſ. *de off. Epiſc. p.*3. *alleg.*101. *num.*18.

Non obſtat, quòd metus non præſumatur, quia verſamur in terris, vbi miniſtratur iuſtitia, & potuit Nouitius habere recurſum ad ſuperiores, quia id ei non fuit facile tum ratione fratris, tum ratione Magiſtri Nouitiorum, vt vidimus; & denique quia id procedit, vbi non extant aliquæ metus coniecturæ, quibus ille iuſtificatur. Tuſch. *d. concl.*224. *num.*2. & *num.* 7. Farin. *d. verb. metus, num.*181.

Non obſtant teſtes partis aduerſæ, qui videntur deponere de læto animo dicti D. Caroli, & lætitia accipiendi, & retinendi habitum regularem; tum quia data cauſa
metus, licèt metum paſſus videatur læto animo facere, 66
nihilominus actus cenſetur meticuloſus. Alex. *conſ.* 99. *num.*8.10. *lib.*3 Prax. Archiep. Neap. *cap* 105. *ſub num.*5. Tuſch. *littera M, concl.*224. *n.*13. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.*50. *n.*13. pulchrè Farinac. *deciſ.*175. *num.*5. *p.*1. vbi etiam dicit quod exinde magis metus confirmatur; & probatur; tum quia teſtes deponentes de metu, præfe-
runtur teſtibus deponentibus de libera voluntate, etiamſi 67
plures ſint. Farin. *frag. p.*2. *verb. metus, n.*172. vbi multos allegat. Ludouiſ. *deciſ.*326. *n.*46. & verè meliores ſunt probationes dicti Nouitij ad docendum de metu; nam teſtes contra Nouitium non concludunt de tempore nouitiatus poſt fugam, nec de actibus excluſiuis metus, quia cùm illi eſſent adhærentes dictis eius fratris, facilè dictus D. Carolus cum eis tractando diſſimulauit metum, & coactionem, ne eius querimoniæ peruenirent ad actus dicti D. Manfredi, & verè ſi loquimur de primo teſte, quæ eſt viliſſima pediſſequa dicti D. Manfredi, cuius miniſterio dolet dictus D. Carolus prædictum eius fratrem fuiſſe vſum ad malè eum tractandum, non eſt concors cum ſecundo teſte, qui loquens cum dicto D. Manfredo libenter auditus fuit ſuper deliberatione ingrediendi Religionem pro dicto D. Carolo, & tamen ipſa hoc inficiatur dicens fuiſſe à colloquio deterritum ſub comminatione perdendæ amicitiæ; vnde iſtis teſtibus
tanquam contrariis non eſt fides adhibenda. Farinac. *de* 68
*teſtib. quæſt.*65. *num.*2. & alij teſtes patiuntur alios defectus, ſed in effectu non tollunt probationes contrarias ad firmandum metum, ex traditis per Tuſch. *d. verb.*
metus,

metu, conclus.224. numer.13. & Ludouis. *decis.326. numer.45.46.*

His stantibus cùm appareat de nullitate dictæ professionis, tum ex multis coniecturis, & præsumptionibus metus, quæ licèt fortè singulæ essent imperfectæ, tamen iunguntur ad mouendum Iudicis animum, & inducunt vnam plenam probationem, vt pulchrè, & latè per Barbat. *cons.45. num.5. vsque ad fin. lib.1.* vbi concludit, quod neque talis probatio indiget iuramenti adminiculo, & sequitur eum Tusch. *pract. conclus. littera M, conclus.224. num.5.* tum ex nouitiatu non perfecto, vt vidimus, sequitur, quòd dictus Frater Augustinus potest tuta conscientia redire ad sæculum, immò peccaret manens in Religione sine noua professione, vel ratificatione, recipiendo alimenta à Monasterio, & ferens suffra-
69 gia professorum, quod ei non licet. Nauar. *cons.26. numer.13. de Regular. lib.3.* latiùs Sanchez *de matrim.lib.7. disput.37. numer.42.* Ex quibus ego, & Prior dicti Conuentus inducti fuimus ad iudicandum inualidam esse di-
70 ctam professionem, nullamque inducere obligationem ad quoscumque effectus, iuxta dispositionem sacri Concilij Trid. Nauarr. *cons.62.num.7.vers.quintò, de Regular. lib.3.* ideoque dictum F. Augustinum nuncupandum esse Carolum de Fabaliis, & ad sæculum licitè redire posse, prout sic pronunciamus pro statu libertatis, quod fauorabilius æstimat Rota, vt apud Farin. *d. decis.175. in fin. part.1.* Et ita, &c.

CAPVT CIX.

EPITOME.

Hæres manutenendus est in possessione hæreditatis, non obstante legato à testatore facto eius concubinæ omnium bonorum vsufructuariæ, nec valet testamentum etiam tempore pestis, in quo testes oculis non viderunt testantem, licèt vocem audierunt.

SVMMARIVM.

1 *Testes quinque in testamento sufficiunt tempore pestis.*
2 *Testes tempore pestis an necesse sit videre testantem.*
3 *Disponere de rebus suis vnicuique licet.*
4 *Capax legati quilibet præsumitur.*
5 *Concubina licet donare, & legare.*
6 *Adultera licet legare.*
7 *Confessio facta in testamento probat contra heredes.*
8 *Producta scriptura probat contra producentem.*
9 *Hereditas non potest dari ex die, vel ad diem.*
10 *Possessio heredis continuat in heredem vigore statuti.*
11 *Statuta Ferraria seruantur Carpi.*
12 *Manutentio datur heredi etiam sine apprehensione.*
13 *Heredi quando competunt omnia remedia possessoria.*
14 *Verba enunciatiua geminata probant.*
15 *Verba enunciatiua probant contra producentem.*
16 *Domicilium non acquiritur sine animo perpetuò habitandi.*
17 *Domicilium non acquirit habitans ex causa in aliquo loco.*
18 *Famulus non acquirit domicilium, vbi seruit.*
19 *Statuto vti volens debet probare qualitates statuti.*
20 *Forensis non auditur in iudicio, nisi data fideiussione.*
21 *Alienatio prohibetur in forenses.*
22 *Statutum prohibens alienationem in forensem est validum.*
23 *Legatum inualidum remanet penes heredes.*
24 *Legatarius capiens possessionem propria authoritate, cadit à legato.*
25 *Vsusfructus debet capi de manu heredis.*
26 *Molestia prohibita de qua intelligatur.*
27 *Vsufructuaria tenetur præstare cautionem de bene vtendo.*
28 *Vsufructuaria tenetur facere inuentarium.*
29 *Vsufructuarius an teneatur ad cautionem, si non petatur.*
30 *Fructuarius vitiosè possidens an teneatur ad cautionem.*
31 *Pauperem se dicens debet probare.*
32 *Vsufructuaria, qua non potest præstare cautionem, quid facere debeat.*
33 *Testamentum non valet, si testes non viderunt testatorem.*
34 *Mulier, quæ mortuò viro supposuit testatorem, qui eam fecit heredem.*
35 *Testes oportet videre, & cognoscere personam testatoris.*
36 *Pestis tempore committuntur multæ falsitates.*
37 *Pestis tempore testes debent videre testatorem.*
38 *Testes an debeant videre testatorem in codicillis, & aliis vltimis voluntatibus.*
39 *Testes de auditu quando in testamentis sufficiant tempore pestis.*
40 *Legata in testamento inualido pereunt.*
41 *Testator debet se ostendere testibus.*
42 *Minor quatuordecim annorum non est idoneus testis in testamentis.*
43 *Testes testamentarij debent esse omninò contestes.*
44 *Testamentum ad interrogationem an valeat.*
45 *Leno maritus quando dicatur.*
46 *Copula quibus signis probetur.*
47 *Adulterium est propriè in nuptam.*
48 *Testis vnicus probat contra inducentem.*
49 *Testis de auditu probat contra inducentem.*
50 *Adulterium, & copula probatur coniecturis, & præsumptionibus.*
51 *Testes singulares probant adulterium, & inhonestatem in genere.*
52 *Concubinatus probatur ex cohabitatione.*
53 *Concubina illicita quæ dicatur.*
54 *Concubinatus est prohibitus etiam de iure ciuili.*
55 *Concubinatum prohibuit Serenissimus Cæsar Dux Mutinæ.*
56 *Concubina quando licebat relinquere.*
57 *Concubina iure ciuili prohibita non licet donare, aut relinquere.*
58 *Concubina non potest vti iure retentionis.*
59 *Concubinæ emendatio non inducitur, nisi abstineat per triennium.*
60 *Concubina relictum remanet apud heredes.*
61 *Pestis tempore quot testes requirantur in testamentis.*
62 *Infirmi testatoris vox facilè imitatur.*
63 *Voluntas testatoris non attenditur, si lex resistat.*
64 *Adultera legatum factum ab adultero non valet.*
65 *Confessio testatoris non valet inter personas suspectas, & prohibitas.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

De anno 1630. sub die 13. Decembr. Illustriss. D. Guido de Corradis Carpensis infectus contagione pestifera ruri existens in casino suæ habitationis, & iacēs in lecto dicitur suum condidisse testamentum, in quo inter cætera reliquit vsufructuariam omnium suorū bonorum Catharinam Guerrinam de Concordia, & post eius mortem nominauit pro suis hæredibus Illustr. D. Hieronymum Io. Franciscum, Alphonsum, & Guidonem de Corradis eius ex fratre Nepotes, & eius voluntatem scripsit R. D. Curatus loci cum interuentu septem testium roga-

torum, vt dicitur, quorum tamen nullus vidit teſtatorem, ſed vocem tantùm audierunt eis nouam, vt ipſi poſtea examinati dixerunt, & cùm prædicti hæredes dicerent dictam Catherinam eſſe incapacem dicti legati, vti concubinam adulteram teſtatoris, nihilominus ipſa propriâ auctoritate ſe intruſit in poſſeſſione bonorum dicti teſtatoris, & dum de hoc controuertebatur, iudex cauſæ pronunciauit dictum teſtamentum eſſe in authenticam formam reducendum, & quoad prætenſa per dictos fratres de Corradis ſe obtulit pro iuſtitia, à quo decreto ipſi appellauerunt, & pronunciatum fuit appellationem deuoluere, ac deuoluiſſe, & poſteà de conſenſu partium, & etiam ex reſcripto Principis cauſa fuit commiſſa Illuſtriſſimo Conſilio Iuſtitiæ Mutinæ, coram quo nunc examinatur, & diſputatur, an dicta Guerrina ſit incapax dicti legati vſusfructus, an teneatur ad reſtitutionem fructuum perceptorum, & bonorum mobilium quæ occupauit. Quæritur quid iuris.

Et ſanè videbatur dicendum, validum eſſe dictum teſtamentum, maximè cum fuerit confectum tempore pe-
1 ſtis, quo caſu ſufficiunt etiam ſolùm quinque teſtes, vt per Corn. *in l. fin. C. de teſtament.* & de communi teſtatur Dec. *conſil.* 283. *num.* 5. latè Bottel. *in ſumm. deciſ. part.* 3. *tit.* 10. *num.* 183. 184. 185. *& ſeq.* vbi alios congerit. Caualc. *de teſtibus part.* 2. *num.* 54. adeò vt licèt oporteat teſtes videre teſtatorem, tamen tempore peſtis ſufficiat,
2 ſi vocem illius ſibi notam audiant, vt per Corn. *conſil.* 166. *numer.* 3. *libr.* 3. Alciat. *conſil.* 60. *ſub numero* 13. *libr.* 9. Præuidell. *tract. de peſte, tit. de vlt. vol. capit.* 7. *verſ. Quaro.*

Quo ſtante certum eſſe videtur, quod dictus teſtator potuerit relinquere dictæ Catharinæ prædictũ vſumfructum, quia quilibet poteſt de rebus ſuis diſponere ad ſui
3 libitum, §. *diſponat in Auth. de nupt.* & quoad ipſam mulierem illa debet cenſeri capax, vt quilibet præſumi-
4 tur. Cephal. *conſ.* 48. *n.* 2. 3. Molin. *de primog. Hiſpan. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 58.

Et dato etiam, quod dicta D. Guerrina fuerit concubina dicti D. Corradi, adhuc dicti legati cenſenda eſt capax,
5 quia dempto milite, vel clerico, cæteris licitum eſt dare, & donare ſuis concubinis, tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem, ad textum *in l. affectionis, & in l. donationis, ff. de donat.* & *in l. vxorem, §. concubinæ, de legat.* 3.
6 Quod procedit etiamſi eſſet concubina adultera, vt fuit deciſum per Cappell. Tholoſ. *deciſ.* 141. incip. *an adult.* & ibi Aufrer. & ſequitur Tob. Non *conſ.* 53. *num.* 8.

Denique id longè clarius eſſe videtur reſpectu ducatonorum 150. quos dictus teſtator in dicto teſtamento confeſſus eſt eſſe de iuribus dictæ Guerrinæ, & penes teſtatorem exiſtere, ſicut idem dixit de auro penes eam exiſtente; nam talis confeſſio emanata in teſtamento pro-
7 bat contra hæredes, ad textum *in l. cùm quis decedens, §. codicillis*, vbi Bart. *de legat.* 3. Peregr. latè *conſilio* 6. *numer.* 14. *lib.* 3.

His tamen non obſtantibus pro certo habeo, & de iure eſſe cenſeo, prædictos fratres de Corradis eſſe manutenendos in poſſeſſione bonorum, & hæreditatis prædicti eorum patrui, quia conſtat eos eſſe illius hæredes, ſiue ab inteſtato, cùm appareat eos fuiſſe eiuſdem teſtatoris proximiores agnatos, vt in primo proceſſu, *fol.* 18. & in ſecundo proceſſu, *fol.* 84. 86. ſiue ex teſtamento, vt cantat prædicta ſcriptura teſtamenti, quæ plenè probat contra
8 producentem, vulgata lege *cùm precum*, vbi DD. *C. de liber. cauſ.* & dicunt teſtes Guerrinæ in ſecundo proceſſu, *fol.* 3. 11. 21. 31. 47. 56. 66. & quamvis dicat teſtator ſe relinquere hæredes dictos eius nepotes, moriente dicta Catharina, tamen pura cenſetur inſtitutio, quia quando hæreditas ex die, vel ad diem datur, ſublato tẽporis vitio ſimplex manet inſtitutio, vt *in l. hæreditas, ff. de hæred.*
9 *inſtit.* & *in §. heres, Inſtit. eodem*, cum vulgaribus.

Et propterea cùm ſatis conſtet dictos D. Fratres de Corradis eſſe hæredes prædicti D. Guidonis, certum eſt, quod poſſeſſio defuncti cenſetur tranſlata, & continuata in eos à die mortis ipſius, etiam ante aditionem, ſeu ap-
prehenſionem hæreditatis, etiamſi alius eam priùs occupaſſet, adeò vt hæredi competant quæcumque remedia poſſeſſoria, etiam recuperandæ, vt diſpoſitum eſt in Statuto Carpi *lib.* 2. *rubr.* 36. & pleniùs in Statuto Ferrariæ *lib.* 2. *rubr.* 82. quod ſeruatur Carpi in defectum, & ſupplementum ſtatutorum Carpenſium, prout notorium 10
eſt, & teſtatur Cephal. *conſil.* 238. *num.* 6. 12. 14. quo ſtante 11
prædictis DD. Corradis abſque alia apprehenſione bonorum, vigore prædictorum ſtatutorum ex ſola aditione 12
concedenda eſt manutentio, vt pulchrè per Menoch. *de adiſpic. poſſ. remed.* 4. *num* 365. 366. 367. vbi quod competit etiam remedium adipiſcendæ, & retinendæ, *remed.* 3. *num.* 59. 60. vbi datur remedium retinendæ. Tuſch. *litt. F, concluſ.* 286. *num.* 15. & *litt. P, concl.* 406. *num.* 11. Honded. *conſil.* 18. *num.* 15. & 21. *lib.* 2. Gratian. *diſcept.* 113. *num.* 18. Mareſcot. *var. reſolut. lib.* 2. *cap.* 116. *ſub numero* 3. Seraphin. *deciſ.* 1065. *num.* 1. Rot. *diuerſ. deciſ.* 159. *numero* 4. *parte quarta*, latiſſimè Ludouicus Poſth. *tract. de manutent. obſeruat.* 55. *numero* 54. 55. 56. 70. 71. vbi reſoluit omnia, & *obſeruat.* 57. *numero* 76. vbi dicit etiam, quod vigore dicti ſtatuti hæres poteſt petere manutentionem tantùm, vel immiſſionem tantùm, vel vtrumque ſi- 13
mul: & idem cenſuit Rota apud eum *deciſion.* 168. *numero ſecundo.* Vnde cùm prædicti DD. Corradi ſatis ſe declarauerint velle eſſe hæredes, & poſſeſſores, vt in primo proceſſu, *fol.* 19. & in 2. proceſſu, *fol.* 82. nullum remanet dubium, quin poſſeſſio ſit manutenenda, amota dicta Catharina, vt per dictum Statutum Ferrariæ *lib.* 2. *rubr.* 82. & Ludouicus Poſthius *d. obſeruat.* 55. *num.* 71.

Nam ex multis conſtat prædictam Catharinam nullum ius habere in dicto vſufructu, & legatis, neque eſſe legitimam contradictricem ad impediendam dictam manutentionem, vel immiſſionem; & vt liquidò id conſtet, in primis conſiderandum eſt, quod dicta Catharina Guerrina, & Conſtantius eius maritus reſpectu Carpi erant forenſes, etenim de Concordia eſſe dicuntur, prout eam pro tali nominat dictus teſtator in primo proceſſu, *fol.* 7. 8. & hoc idem deponunt teſtes eiuſdem Guerrinæ in ſecundo proceſſu, *fol.* 17. 25. 43. 60. 65. 70. & teſtes etiam dictorum Corradorum in primo proceſſu, *fol.* 21. 22. 23. 24. 25. Et quamvis videantur deponere per verba enunciatiua, tamen cùm pluries, & pluries ſint geminata, & reiterata, inducunt pleniſſimam probatio-
nem, vt poſt Grat. *conſil.* 143. *num.* 9. *lib.* 3. Barbat. *conſil.* 14. *num.* 10. 11. *lib.* 3. Riminald. Iun. *conſil.* 314. *num.* 15. 14
Cephal. *conſ.* 246. *num.* 51. pulchrè inquit Nicol. Genua *tract. de verb. enunciat. lib.* 1. *quaſt.* 4. *num.* 30. & *num.* 46. vbi ampliat, quando res habetur cum aliqua ex partibus, vt hîc cum dicta Guerrina; neque de hoc eſt dubitandum in caſu noſtro, vbi dicta Catharina produxit dictum teſtamentum, & dicta ſuorum teſtium, in quibus ipſa enunciatur eſſe de Concordia; hoc enim ſufficit ad probandum eam eſſe forenſem, quia producens inſtrumentum videtur confiteri omnia in eo contenta contra ſe, vt poſt
Bimmium *conſil.* 126. *num.* 10. *lib.* 2. & Peregr. *conſil.* 61. 15
num. 10. *lib.* 1. inquit Genua *d. tract. de verb. enunciat. lib.* 2. *quaſt.* 1. *num.* 37. ſed Guerrina produxit dictum teſtamentum, in quo verba enunciatiua inducunt diſpoſitionem, vt per Bart. *in l. conficiuntur, §. codicilli, num.* 3. *ff. de iur. codicill.* Ergo, &c.

Et quamvis per longum tempus fortè ipſa cum eius
marito habitauerit in territorio Carpi, tamen non cenſe- 16
tur mutaſſe originis domicilium, cùm non appareat habuiſſe animum perpetuò ibi permanendi, ad textum *in l. non vtique, ff. ad municipal.* & *in l. eius qui, §. penult. C. de incol. lib.* 10. Petrus de Vbald. *de Canonic.* & *Epiſc. cap.* 7. *n.* 8. *in fin. part.* 2. Gratian. *diſcept.* 569. *n.* 5. & *diſcept.* 697. *n.* 27. Et ideò ſi quis aliò ſe contulit, non animo, aut cauſa perpetuò habitandi in loco, ſed ex aliqua alia occaſione, velut

17 velut studiorum, aut negotij, seu famulatus, vt hic, tunc etiamsi habitaret per mille annos in loco, non dicitur contrahere domicilium, nisi se declarauerit, vt per Bart. *in l. quæsitum, in princ. ff. de leg.3.* Bald. & Salic. *in auth. habita, C. ne filius pro patre.* Menoch. *de arbit. iud. cas.86. num.12. vers. Ego verò.* Mascard. *de probat. littera D, conclus.535. num.13.* Farinac. *in fragm. criminal. part. 1. littera D, n.215.216.* Barbos. *de offic. Episc part.2. alleg.4. num.29.* vbi in terminis loquitur de famulo, qui ad tem-
18 pus domino seruit, qui ideircò non censetur domicilium contrahere in loco, vbi famulatum præstat, quòd satis est ad ostendendum dictam Catharinam esse forensem, quia moram cum suo marito trahebat Carpi, vt inseruiret, provt de facto seruiebat, & si ipsa velit frui beneficio statutorum, oportet quòd probet se sustinuisse
19 onera realia, & personalia, vt in dictis statutis, & per Castrens. *consil.89. numero secundo, versic. sed ista, lib.2.* Ruin. *cons.120. n.6. in fin. lib.4.*

Cùm ergo Guerrina sit forensis, & non subdita, non solùm non erat audienda in iudicio, nisi priùs præstita
20 fideiussione de iudicio sisti, & iudicatum soluendo, vt in Statuto Carpi *lib.2. rub.19.* & provt petitum est pro parte DD. de Corradis in processu, *fol.5.* & alibi; sed etiam erat incapax dicti legati respectu bonorum stabilium, cùm prohibita sit alienatio rerum immobilium in forenses, & non subiectos, & non sustinentes onera realia, & personalia, non solùm respectu plenæ proprietatis, sed etiam vsusfructus & possessionis, tam inter viuos, quàm
21 in vltima voluntate, vt per Statutum Carpi *lib.4. rubr.61. vers. Item quod nulla*, & pleniùs per Statutum Ferrar. *lib.2. rubr.98.* ibi, *vel vsusfructus*; ad rem Boër. *decis. 199. num.4. part.1.* & cùm habeamus casum statuti, ni-
22 hil vlteriùs est quærendum, *l. ancilla, C. de furt.* quia huiusmodi statuta sunt valida ad fauorem subditorum, Ceph. *cons.53. num.7.8.9* vbi de communi, & *num.76.77.* Decian. *cons.2. num.94. lib.2.* Rim. Iun. *cons. 354. n. 16. 17 18.* & ideò si dicta Catharina vult frui beneficio dictorum statutorum, debet probare se esse subditam, & sustinuisse onera, & habuisse alias qualitates à dictis statutis requisitas: sic Laderch. *cons.74. n.1.2.* Decian *cons.33. num.27. lib.1.* Rim. Iun. *cons.352. num.26.27.* quod cùm non probauerit, excludenda est à dicto legato vsusfructus bonorum stabilium, quod remanere debet penes hære-
23 dem, & proximiorem agnatum subditum, cuius fauore facta sunt dicta statuta, vt in dicto Statuto Ferrar. *lib.2. rubr.98.* Cyriac. *contr.204. n.5. lib.2.* Rim. Iun. *cons.363. num.338.*

Secundò dici potest dictam Catharinam, quatenus ius aliquod haberet, ab eo cecidisse, quia ausa est propriâ auctoritate capere possessionem bonorum dicti testatoris, & ea ex se vsufructuare sine licentia hæredis, vt in secundo processu, *fol. 44. 61.* & in tertio processu,
24 *fol.1.9.28.44.* cùm tamen deberet capere legatum de manu hæredis, ideò cecidit à iure suo, & nihil consequi potest, ad textum *in l. non est dubium*, vbi Bald. & DD. *C. de legat.* Alexand. *cons.134. num.2. lib.4.* Rol. *cons.78. num.20. vers. quod secus, lib.3.* Ceph. *cons.289. num.27.* Lud. Sacca *cons.179. num.19. lib.2.* Botell. *in summ. decis. part.3. tit.22 num.7.* Marcabr. *cons.56. num.14.* Surd. *decis.137. num.12.* quod procedit etiam in vsufructu, cu-
25 ius possessio capienda est de manu hæredis, vt per Arium Pinell. *in l.1. part.2. num.62. versic. si autem, C. de bon. matern.* Boët. *decis.199. num.9. part.1.* pulchrè Gratian. *decis.3. in addition. num.7.* Nec nocet præceptum testato-
26 ris de non molestando dictam vsufructuariam sub pœna priuationis, quia hoc intelligitur de molestia iniusta, & facti, non autem iuris. Bald. *in l.1. num.1. & C. de vsufruct.* Dec. *consil.481. num.11.* Rol. *cons.92. num.9. lib.1.* pulchrè, & latè Surd. *de alim. tit.9. q.26. n.12.13.14.15.24.28. 29.* vbi alios congerit: hic autem agitur de iure: ergo hæc non censetur molestia, & dicta Guerrina non potest euitare iuris pœnas: quod dictum sit de abundanti.

Tertiò addi potest, quod dicta Catharina Guerrina est priuanda dicto vsufructu, & non fecit fructus suos, quia non præstitit cautionem de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, & de restituendis rebus finito vsufructu, provt tenetur, adeò vt eam testator nequeat remittere, etiam sub pœna priuationis, & etiamsi mandauerit eam non 27
molestari, ad textum *in l. 1. & l. si tibi, ff. de vsufruct.* & *in leg.1.* vbi DD. *C. eodem*: pulchrè Durant. *de art. test. tit.8. cautel.1. num.1.* vbi de communi testatur. Dec. *cons.565. n.2.3.* Rol. *d. cons.92. num.9. lib.1.* Arius Pinell. *in d. l.1. p.2. n.75. 76. C. de bon. matern.* vbi dicit etiam vsufructuariam teneri facere inuentarium bonorum, quod 28
testator tollere non potest, sicut nec potest remittere cautionem. Borgn. *de vsufr. mul. relict. num.141.* Ruin. *cons.202. num.2. lib.2.* pulchrè Surd. *de aliment. tit. 9. quæst.26. n.11.12.13.14.16.24.* Castil. *de vsufr. c.15. n. 1. & num.17.* Gratian. *disc.3. in addit. num.5.6. & disc.696. num.11.12.*

Et quamvis secundùm aliquos requiratur petitio ad hoc vt vsufructuaria ob non datam cautionem fructus non faciat suos, tamen verior est sententia, quòd illam 29
debeat offerre, etiam proprietario non petente, si illa non possidet, vel vitiosè possidet, vt hic. Azor *in l. vxori*, vbi Bart. *de vsufr. leg.* Bald. *in l.1. C. eod.* de communi Alber. *in l. fructus, num.12. de rei vind.* Soc. *cons. 131. in fin. lib.1.* Sim. de Præt. *de interpr. vltim. vol. dub 1. interpr.2. num.13. post med. fol.501.* Ruin. *cons.202. n.6. lib.2.* Arius Pinell. *in d. l.1. part.2. n.77. vers. nec obstat, & vers. limitatur tertiò, C. de bon. matern.* vbi vult hoc procedere, maximè quando fructuarius, vitiosè possessionem adeptus est, velut si ignorante proprietario, vt hic, possessionem ingressus sit; & idem dixit Surd. *decis. 57. num.11.* pulchrè videndus Gratian. *d. decis.3. in additíon. num.6.7.8.9.10.* vbi ampliat etiamsi hæres promisisset fructuariam non molestare in vsufructu, quia hæc est molestia, quæ venit ex natura actus, ideò non censetur 30
prohibita: idem Gratian. *disc.901. num.9.10.* hic autem constat de mora dictæ Catharinæ in præstando dictam cautionem per annos sex, & quod vitiosè ingressa est tenutam: ergo non fecit fructus suos, & perdidit vsumfructum. Gratian. *d. disc.901. n.15.*

Et si fortè diceret se esse pauperem, & admittendam esse ad cautionem iuratoriam, respondetur, quod neque obtulit hanc cautionem, & si obtulisset, non esset admittenda, tanquam suspecta de dilapidatione: sed si verè constaret de impossibilitate, vt ipsa probare debet, Surd. 31
decis.141. num.2. Gratian. *d. disc.901. num.13.* tunc bona fuissent deponenda apud sequestrum, qui respondeat ei de commodo fructuum, ad textum *in l. postquam, §. Imperator, ff. vt legat. nomine cau.* Bart. *in l. vsufruct. C. de* 32
vsufr. Abb. *in cap. fin. de pignor.* pulchrè Durant. *de art. test. d. tit.8. cautela 1. num.5.* Surd. *decis.141. n.3. in fin. & num.12. vers. vbi tamen, & num.13. vers. & quando.* Gratian. *d. decis.3. in add. num.4. & d. discep. 901. n.13.* verùm quia nec obtulit dictam cautionem iuratoriam, nec allegauit se fideiussores non posse inuenire, vt tenebatur, Surd. *d. decis.141. num.10.11.* sed ex se inuitis hæredibus vsufructuare cœpit, ideo à commodo legati cecidit.

Quartò eadem Catherina est excludenda à dicto legato vsusfructus, in quo nullum ius habet, quia testamentum prædictum nullum penitus est, & inualidum, cùm testes omnes vno ore dicant se non vidisse testatorem, qui erat ruri, in domo iacens, in lecto infirmus epidimiâ; ipsi verò stabant extra domum, & solam vocem audiebant; & licèt dicant sibi notam fuisse vocem dicti D. testatoris, cuius videbatur illa, quam audiebant, nihilominus id non sufficit ad validitatem testamenti, quia quidquid sit in contractibus, hoc certum est, quod in testamentis, & vltimis voluntatibus necesse est, quod testes non solùm audiant vocem testatoris, sed etiam illum videant, & cognoscant, adeo vt si intermedia esset inter ipsos, & testator in cortina,

cortina, vel paries, non valeret teſtamentum, quia neceſſe eſt omnino, vt teſtes in conſpectu Teſtatoris teſtimonij officio fungantur, ad euitandas fraudes, & falſitates, quæ poſſent interuenire: ſic per textum apertum *in leg. ſi*
33 *non ſpeciali*, vbi Cyn. Bald. Angel. Caſtr. & Alber. & communiter DD. *de teſtam.* Albert *in l. 2. §. idem Labeo, num. 2.* vbi Cum. *n. 8. verſ. ſed in teſtis.* Bart. *n. 4. verſ. ſed in teſtatore*, Caſtr. *num. 3.* Imol *num. 7. verſ. ſed quod dicit*, & *num. 8. verſ. item etiam, ff. de aqua pluu. arcend.* Imol. *in cap. praeterea, num. 9. verſ. praterquam*, vbi Felin. *num. 4. verſ. idem eſſet, de teſt.* Ioan. Crott. *de teſtib. num. 346.* Alex. *conſ. 99. num. 5. lib. 3.* Corn. *conſ. 18. lib. 2.* Iaſ. *conſ. 97. col. 2. verſ. hinc eſt, lib. 4.* pulchrè Alciat. *conſ. 60. num. 3. 4. & per totum*, & *conſ. 94. num. 1. 2. 3. & per totum, lib. 9.* vbi latè adducit rationes, videndus Clar. *in §. teſtas quaſt. 59. per totam*: vbi narrat exemplum de quadam muliere ſagaci, quæ maritum exanimem è lecto extrahi fecit, & alium pro eo ſuppoſuit, qui ſimulans ſe eius maritum, condidit teſtamentum, in quo vxorem fecit hæredem, & omnes credebant, ipſum eſſe verè eius maritum, & res quaſi diuino miraculo fuit detecta; & hoc idem latè firmat Tuſch. *littera*
34 *T, concluſ. 176. num. 3.* Graſſ. *in §. teſtamentum, quaſt. 59. numer. 3. 4.* Menoch. *de arbitr. Iud. caſ. 475. numer. 23. 24.*
35 Anchar. Iun. *lib. 2. quaſt. 11. num. 4. 5. 6. & ſeqq.* latè Fulu. Pacian. *tract. de probat. lib. 1. cap. 10. num. 17. 18. verſic. non tamen*, vbi teſtatur de veriori, & magis communi. Farinac. *de teſt. quaſt. 69. num. 173.* & *n. 185.* Caualc. *eod. tr. part. 2. num. 78.*

Nec verum eſt, quod id ceſſet tempore peſtis, quia hæc ſolemnitas requiritur multò magis eo tempore, vt teſtes videant teſtatorem, quia tunc maximè falſitates fabricantur, cùm penes infirmos pauci reperiantur, & om-
36 nes eos vitent; vnde propter imminens periculum cautiùs fuit agendum, nec aliquid remittendum de hac ſolemnitate, quia melius eſt, quòd venientes ab inteſtato ſuccedant, quàm remittantur ſolemnia; vnde de facili
37 poſſet falſum committi: ſic in verbis dixit pulchrè Alciat. *dict. conſ. 94. num. 4. 5.* & *dict. conſ. 60. num. 3. 4. 5. 6. 7. lib. 9.* Et hoc comprobauit Menoch. *de arb. ind. caſ. 475. num. 23. in fin.* vbi ait rectè id procedere etiam in tempore peſtis; & hoc ſentit etiam Ioan. Crott. *tract. de teſtibus, num. 346. verſ. ex hac limitatione*, intelligendo eum, quando non adeſt clauſula codicillaris, vt hic. Hector Æmil. *tract. de teſtibus in materia teſtis de auditu, num. 59. fol. 314.* Hier. Præuidell. *tract. de peſte, tit. de vlt. vol. cap. 6. verſ. neceſſe eſt.* Farinac. *eodem tract. quaſt. 69. num. 185. in fin.* quæ ſententia vera eſt, & communis, & valde rationabilis, ſi attendantur, & ponderentur rationes, quas ſubtiliter adduxit Alciat. *dict. conſ. 94. num. 9.* à quo diſſentire non eſt auſus. Pacian. *dict. tract. de probat. lib. 1. cap. 10. num. 22. in fin.* licèt dubitare videatur: & propterea Raph. Fulgoſ. *in l. fin. Cod. de teſtam.* refert, quòd D. Aquilia vxor Domini Signorolli de Homodeis de Mediolano, peſte infecta, cùm non poſſet teſtari, quia non poterat habere teſtes, fecit ſe portare in viam publicam, vt ibi habens audientes ſuam vltimam voluntatem, validè teſtaretur, & Corn *in conſ. 77. num. 7. lib. 4.* quem refert etiam & ſequitur Præuidell. *dict. capit. 6. in fin.* vbi inquit quod quidam teſtator peſtifero morbo grauatus fuit ductus ad caput ſcalarum, vt coram teſtibus, & Notario poſſet teſtari; quod etiam facere poterat dictus D. Guido. Ergo.

Et quamuis aliqui opinati ſint id non procedere in codicillis, & aliis vltimis voluntatibus, quaſi tunc non ſit neceſſe, quod teſtes videant teſtatorem, quoniam iſta
38 deciſio non eſt vera, & altera ſententia eſt communis, & verior propter identitatem rationis præſumptæ falſitatis, quæ habet locum tam in teſtamentis, quam in codicillis, & aliis vltimis voluntatibus, quia ſemper neceſſe eſt, vt teſtes videant, & cognoſcant teſtatorem, vt poſt Corn. *in conſ. 18. vol. 2.* pulchrè inquit Alciat. *dict. conſ. 94. num. 6. 7. lib. 9.* Decius *conſ. 354. num. 23.* Menoch. *dict. caſ. 475. num. 24.* vbi vult id maximè procedere, ſi teſtator ſit infirmus, Anch. Iun. *lib. 2. dict. quaſt. 11. num. 11. verſ. ſed maius dubium.* Pacian. *dict. cap. 10. n. 93.* Farinac. *d. q. 69. n. 186.* vbi teſtatur de communi, veriori, & probabiliori ſententia.

Non obſtant autem Alciat. *in d. conſ. 60. lib. 9.* & Corn. *d. conſ. 166. lib. 3.* in contrarium adducti ad probandum, quod tempore peſtis ſatis ſit, quod notam habeant vocem teſtatoris, licèt eum non videant; quia ex prædictis conſtat contrarium eſſe verius, & verè Alciat. pro nobis magis ſenſit, vt videre eſt apud eum *in d. conſ 94. lib. 9.* 39
Corneus autem *in d. conſ. 166.* nihil nocet caſui noſtro, quia ipſe loquitur in teſtamento condito ad pias cauſas, & quando concurrunt alia adminicula, velut ſi adſit vnus teſtis de auditu, & alius de viſu, vt ipſe Corneus dicit *d. conſ. 166. num. 3.* & ſic eum intelligere videtur Pacian. *d. c. 10 n. 23.*

Minùs obſtat Præuidell. *dict. cap. 7. verſ. Quaero*: tum quia eſt ſibi contrarius, cum *in cap. 6.* contrarium apertis verbis docuerit; tum quia nihil allegat ad firmandam ſuam ſententiam, niſi Corneum, quem non obſtare vidimus, quia loquitur in cauſa pia, & concurrentibus adminiculis, & denique quia falſo nititur fundamento, putat enim teſtem dici præſentem, licèt non videat, dummodo audiat, quoniam id non eſt verum, quia præſentia includit viſum, Bald. *in d. l. ſi non ſpeciali, n. 1. in fin. C. de teſtam.* Tuſch. *littera T, concl. 177. num. 2.* Surd. *conſ. 414. num. 75.*

Cùm ergo teſtamentum prædictum ſit inualidum, & nullum, legata etiam in eo relicta pereunt, vt per textum 40
in l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto, vbi DD. *C. de teſtamentis*, & *in l. 1. ff. de iniuſt. rup.* & *l. ſi nemo, de reg. iur.* Alciat. *conſ. 33. num. 14. lib. 6.* vbi dicit hoc maximè procedere quando non adeſt clauſula codicillaris, vt hic. Verùm in caſu noſtro etiamſi adeſſet dicta clauſula, adhuc etiam legata perirent, vt per Alciat. *conſ. 94. num. 7. lib. 9.* vbi dicit, quod teſtamentũ non valet neque in totum, neque in parte, vbi teſtes non viderunt teſtatorem, quæ longè veriora ſunt hic, vbi in teſtamento dicti D. Guidonis non adeſt clauſula Codicillaris, neque alterius vltimæ voluntatis, excepto teſtamento, & ſic dicta Guerrina remanet excluſa.

Et ſanè in caſu noſtro id magis ſentiendum videtur, vbi res non caret ſuſpicione fraudis, & ſuppoſiti teſtatoris, quoniam erat facile dicto D. Guidoni ſe exhibere viſibilem alicui feneſtræ domus, vt à teſtibus videri poſſet, cùm experientiâ compertum ſit in hac contagione præterita, quod infirmi vix vnquam viribus deſtituebantur, ne poſſent deambulare, immò videbantur quietem abhorrere, & propterea veriſimile eſt, quod dictus D. Guido, ſi fuiſſet viuus, ſe exhibuiſſet aliquo modo viſibilem, vel ſaltem operâ dictæ Guerrinæ, & eius mariti, vel eorum, qui dicebantur, *Beccamorti*, feciſſet ſe aſportare in via, vel ad feneſtram, vt pauliſper videretur à teſtibus, vt fecit dicta D. Aquilia, de qua Borell. etiam *in ſumm. deciſ. parte 3. tit. 20. n. 191.* ſed quia fortè dictus D. Guido erat mortuus, non curauit dicta Guerrina de huiuſmodi diligentiis ad tegendam fraudem ſuppoſiti teſtatoris, 41
prout fecit alia mulier ſagax, de qua Clar. *in d. §. teſtamentum, q. 59. ad fin.*

Nam conſiderandum eſt, quòd teſtes examinati patiuntur multos defectus, ſiquidem vnus erat impubes, annorum ſcilicet tredecim, vt in ſecundo proceſſu, *fol. 19.* qui non eſt idoneus teſtis, maximè in teſtamento, ad textum 42
in l. hac conſultiſſima, vbi Iaſ. *num. 10.* & DD. *C. de teſtam.* Farinac. *de teſt. q. 58. n. 8.*

Deinde multi alij teſtes dubitant, an ille teſtator, qui loquebatur, eſſet verè dictus D. Guido, vt videre eſt ex primo teſte Guerrinæ in ſecundo proceſſu, *fol. 2.* dum inquit: *mi parue che foſſe lui, ma non poſſo affermarlo*, & *fol. 6. fac. 2.* dum alternatiuè loquitur dicens: *Eſſo teſtatore, ò quella perſona.* Et alius teſtis *fol. 8. 9.* dicit: *Et pareua, che quella voce*

voce non potesse troppo ben parlare. Et postea: *Sentei quella voce, che era in quella camera.* Et alius *fol.* 19. dicit. *Non posso affermare, che fosse lui.* Et alius *fol.*27. idem replicat, & alius *fol.*36. *Non giurarei, che fosse lui.* Et alius *fol.*61. inquit verba magnæ considerationis, *Non voglio con mio giuramento affermare, che fosse lui, & hora mi pare lui, hora di nò.* Ex quibus deducitur quàm ambigui fuerint testes de persona dicti testatoris, & tamen requiritur, quòd taliter notam habeant vocem loquentis, vt decipi non possint, alioquin si non sic benè, vtputà mediocriter, notam illam habeant, nihil probant, vt per Farin. *de testam. q.*69.*n.*169.170.

Ex quibus considerandum est etiam, an testes prædicti aliquam fidem faciant, quia in multis videntur discordes, nec deponunt super toto tenore testamenti, & propterea videtur dicendum, quòd non probent illud ita, vt possit authenticum dici, & legale, quia quando tractatur de testamento noncupatiuo confecto sine Notario, & in authenticam formam ex testium depositionibus redigendo, oportet quod testes non solùm sint præsentes toti testamento, sed etiam quod totum illud intellexerint, & sensu perceperint, & ipsi sint sibi per omnia omninò
43 conformes, in tantùm, quod si in vno eorum depositio deficiat, tota testatoris dispositio corruat: Bald. *in l.cum antiquitas, num.*5. vbi Castr. *num.*6. Alex. *num.*10. Ias. *num.*9. & communiter DD. *C. de testam.* Corn. *cons.*304. *num.*2.*vers. tamen his, lib.*1. vbi dicit, quod testes debent deponere de toto tenore testamenti, adeo quod si qui testes probant plus, aliqui minùs, nullam fidem faciant, & hoc idem confirmat Vasq. *de success. creat.p.*1.*lib.*3.6.22. *lim.*17.*n.*92 *vers. deinde,* vbi multos allegat. Crass. *in* §.*test. quæst.*59 *n.*2. Brun *cons.*14.*n.*2.*lib.*2 Lud. Bell *cons.*53. *num.*14. Surd. *cons.*414 *num* 88. hoc autem erit remissum magnæ prudentiæ Illustrissimorum DD. Iudicum, qui sicut omnia considerant, sic hic aduertent, an simus in casu, vt id possit annullare dispositionem dicti testatoris factam ad fauorem dictæ Guerrinæ.

Accedat, quod dictus testator sic disposuit ad fauorem dictæ Guerrinæ ad eius interrogationem, vt ipsa dictaret Curato verba legati dicti vsusfructus, vt inquit vnus ex eius testibus in secundo processu, *fol.*8 *fac.*2. & *fol.*9. dicens; *E per che pareua, che quella voce non potesse troppo ben parlare, la Catherina sodetta, qual'era ad vna fenestra disse al Prete, che scriuesse, che'l detto Signor Guido la lasciaua vsufruttuaria dei suoi beni, e poscia si voltò verso la camera con la faccia dicendo con voce alta; Non è vero che mi lasciate vsufruttuaria? all'hora il Prete ancora lui soggionse, e gli domandò s'era vero, è sentei quella voce che era in quella camera disse; de si, & il detto Prete lo scriuesse.* Idem replicat alius testis *fol.*28. & alius *fol.*61. qui testes plenè probant contra inducentem, vt vidimus, & ideò talis dispositio redditur multùm suspecta de falsitate; licèt enim aliàs validum dicatur testamentum ad interrogationem factum; tamen hic mixta consideratione interrogantis, & ægrotantis constituti in periculo mortis vehemens oritur suspicio falsitatis, seu deficientis voluntatis, quasi quòd ita responderit potiùs ad suggestionem interrogantis, & ad submouendam molestiam
44 propter morbum, quàm quod ita disponere voluerit, vt præsumitur quando duo concurrunt, scilicet grauis infirmitas, & interrogatio facta à persona suspecta: pulchrè Menoch. *cons.*45.*n.*19. Clar. *in* §. *testam.q.*37.*n.*6. Tusch. *pract. concl. littera T, concl.*114. *num.* 6. vbi testatur de communi: sic latè Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.*2. *tit.*6.*n.*9.*vers. & hoc maximè.* Borell. *in summ. decis part.*3. *tit.*20. *n.*171.172.173. qui alios allegant: & propterea stantibus tot suspicionibus non potest dici validum fuisse dictum testamentum factum tempore pestis, vbi nemo testium vidit testatorem. Alciat. *d. cons.*94. *num.*7. *lib.*9. & sic excludenda est penitus dicta Guerrina; & hoc valeat quantùm valere potest.

Quintò igitur accedendo ad punctum magis proprium, dicimus dictam Guerrinam fuisse incapacem & indignam dicti legati, & ideò non esse legitimam contradictricem ad impediendam manutentionem dictorum hæredum, quia fuit adultera, focaria, & probrosa concubina dicti D. Guidonis, iuncto etiam lenocinio, quia eius maritus consentiebat huiusmodi turpitudini, ad textum *in leg.*1. §. *lenociniis, vers. cæterùm, ff. ad leg. Iul. de adult.* Et non dubitandum de hac illicita conuersatione, quia ferè omnes testes etiam ipsius Guerrinæ videntur 45
asserere, quod ipsa esset adultera, & concubina dicti D. Guidonis, quam domi detinebat, & deponunt de publica voce, & fama; aliqui etiam de osculis inter ipsos, de actibus impudicis, de signis amoris, & quòd dormiebant in eodem lecto, prout dicunt partim testes ipsius Guerrinæ, vt in secundo processu, *fol.*8.9.17.26.35.60. partim testes dictorum hæredum, qui clarè deponunt in primo processu, *fol.*20.21.22 24.25. & in secundo processu, *fol.*72. *& seqq.* vbi testes recognouerunt fides ab eis factas, ex quibus satis probatur adulterium, & 46
copula, vt per Farinac. *de delict. carn. quæst.*136. *n.*129. 141.170.171.187. & 201. ita vt sufficiant testes vicini, & domestici, vt per Farin. *d. quæst.*136.*num.*38.45. adeò vt processum consideranti non possit remanere dubium, quin hæc sit veritas, iunctis omnibus, quæ tendunt ad hunc finem.

Et propterea huiusmodi conuersatio inter D. Guidonem prædictum, & dictam Guerrinam fuit propriè, & stricto modo adulterium, quia ipsa erat nupta dicto Constantio: textus est *in L inter liberas,*§.1.*ad l. Iul. de adulter.* 47
quod crimen omnes detestantur, & graue, & punibile existimant. Farinac. *de delict. carn. q.*141.*n.*3. & *n.*84.85.87. vbi secundùm magis communem vult esse punibile etiam in meretrice nupta respectu ipsius, saltem si ignoretur esse nuptam: sed hic notum erat dicto D Guidoni esse maritatam, & non versamur in meretrice, sed in concubina, quam domi detinebat, vt dicunt ferè omnes testes, adeò vt non sit dubitandum de huiusmodi commercio probroso, & carnali, de quo deponunt ipsius Guerrinæ testes, 48
quod satis est, quia testis etiam vnicus probat contra inducentem. Socin. Iun. *consil.*69. *num.*11. *libr.*1. Cephal. *consil.*82. *num.*47. Riminald. Iun. *consil.*209.*num.*28. Bursat. *consil.*20. *num.*23. *lib.*1. Gabr. *de testib. conclus.*1. *sub num.*14. Farinac. *eod. tract. quæst.*62. *num.*237.238. vbi de communi testatur. Caualc. *de testib. part.*2.*num.*135. & licèt aliqui sint testes de auditu alieno, tamen adhuc probant 49
contra inducentem. Farin. *de test. quæst.*69.*n.*57.58.59.60. & maximè cùm versemur in his, quæ sunt difficilis probationis, vt est adulterium. Farinac. *d. tract. q.*69.*n.*48. 49.51. Etenim adulterium, & copula carnalis probatur coniecturis, & præsumptionibus, etiam per testes de credulitate, maximè quando agitur ciuiliter ad priua- 50
tionem dotis, aut similium, vt hic Farinac. *d. delict. carn. q.*136.*n.*2.3.18.34. qui cæteros congerit. Ergo certum est dictam Guerrinam fuisse concubinam adulteram dicti D. Guidonis.

Et dato etiam, quod hìc adessent aliqui testes singulares, tamen eorum singularitas est adminiculatiua; & cùm non agatur de probanda aliqua copula præcisa, & indiuiduali, sed de probando adulterio in genere cum dicto D. Guidone, & in honestate dictæ mulieris cum eo, adhuc sufficiunt testes singulares. Alexand. *cons.* 13. 51
*num.*24. *lib.*7. Rimin. Iun. *consil.*7. *num.*50. 103. Bursat. *consil.*69. *num.*12. Petr. *de fideicom. quæst.*12. *sub num.*593. *in fin.* & *num.*601.612.613. vide de communi. Maschard. *de probat. concl.*1063. *num.*37. Farin. *de test. quæst.*64. *num.*223. 225. 229. & *de delict. carn. quæst.*136.*num.*28. pulchrè Caualc. *de test. part.*4. *num.*138. *ad fin.* Borell. *in sum. decis. part.*2.*tit.*11.*num.*66.67.71. vbi cæteros allegat. Fulu. Pacian. *tract. de probat. lib.*1. *cap.*14. *n.*18. 19. 20. vbi vide.

Et verè non est dubitandum de concubinatu, & coïtu inter prædictos D. Guidonem, & Guerrinam, tum ex prædictis,

dictis, quæ deponunt teſtes ſuper actis impudicis inter eos procedentibus; tum ex continua cohabitatione in
52 domo ipſius teſtatoris, quæ ſatis probat concubinatum, maximè ſtante perſonarum diſparitate, ita per *l. in concubinatu, ff. de concubin.* Hoſt. *in cap. præterea, num.* 5. *verſ. de adminiculis,* vbi Ioan. And. *num.* 4. Anch. *num.* 3. Butr. *n.* 9. *ad fin.* Abb. *n.* 7. *de teſt.* Gramm. *vot.* 4. *n.* 2. 3. Rim. Iun. *conſ.* 274. *n.* 9. Menoch. *conſ.* 31. *num.* 22. 25. pulchrè Maſcard. *de probat. concl.* 312. *n.* 26. vbi quod hæc eſt violenta præſumptio, & *concl.* 344. *n.* 2. 3. 4. 5. & *concl.* 810. *num.* 10. Farin. *de delict. carn. q.* 136. *n.* 187.

Neque hîc tractamus de concubina iuris ciuilis, quæ multa debet habere requiſita; ſed de concubina focaria, & probroſa, ac pellice, & verſamur inter perſonas, inter quas non poteſt matrimonium conſiſtere, velut inter clericum & mulierem, vel inter nuptam, &
53 ſolutum, vt hîc; hæc enim pellex, & illicita concubina dicenda eſt, per textum *in l. Maſſarius,* vbi Alciat. *de verb. ſign.* pulchrè Bald. *conſil.* 267. *n.* 1. *lib.* 1. Caccialup. *in l. ſi qua illuſtris, n.* 73. *C. ad Orſician.* Ioan. Lopez *de donat. inter vir. & vxor* §. 39. *n.* 14. *verſic. & ſecundum iſta.* Farinac. *de delict. carn. q.* 138. *n.* 6. vbi quòd iſtæ mulieres dicuntur concubinæ focariæ, etiamſi retineantur domi ſub nomine pediſſequæ: & licèt loquatur in clerico, tamen loquitur per modum exempli, & ſatis eſt inter eos interdictum eſſe matrimonium, vt dicunt ipſe, & præcitati DD. & inquit ad rem Crauet. *conſ.* 229. *n.* 12. *verſ.* 4. *reſpondeo.* Tuſch. *pract. concl. littera C, conſ.* 566. *n.* 1. & *concl.* 568. *n.* 20.

Et circumſcripto etiam adulterio, tamen hodie non licet amplius controuertere, an concubinatus ſit permiſſus iure ciuili (nam clarum eſt vetitum eſſe iure canonico, ad textum *in c. nemo, & c. dicat aliquis* 32. *q.* 4.) tum quia de iure nouiſſimo ciuili prohibitus apparet etiam concu-
54 binatus, vt probatur per textum *in cap.* 1. *de filiis ex matr. ad morgam contract. in vſib. feud.* & meliùs *in* §. 1. *& per totum, in Auth. de lenon.* Abb. *in cap. tanta, num.* 12. *q. fil. ſint leg.* Felin. *in cap. cùm ſit generale, num.* 13. *de for. compet.* Cagnol. *in d. l. ſi qua illuſtris, num.* 10. 13. Alex. *conſil.* 59. *num.* 3. *in fin. lib.* 4. Palcot. *de noth. & ſpur. cap.* 12. *num.* 21. Burſat. *conſil.* 76. *num.* 12. *lib.* 1. Baiard. *ad Clar.* §. *fornicatio, num.* 7. Decian. *conſil.* 5. *numer.* 94. *lib.* 1. Farinac. *d. quaſt.* 138. *num.* 31. vbi de magis communi. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quaſt.* 9. *num.* 15. & *conſil.* 469. *num.* 20. Menoch. *conſil.* 461. *num* 20. Gratian. *diſcept.* 31. *num.* 3. 4. Cald. *de iur. emphyt. lib.* 2. *quaſt.* 19. *num.* 15. Tuſch. *littera C, concluſ.* 566. *num.* 4. tum quia Sereniſſimus Cæſar Dux Mutinæ pius, & Catholicus, ſub die 9. Iunij 1598. generaliter prohibuit etiam ſimplicem concubinatum ſub variis pœnis, & voluit pœnam duplicari contra vxoratos, vt videre eſt in
55 eius proclamate, adeò vt de hac re non ſit ampliùs dubitandum, maximè in caſu noſtro, vbi dicta Guerrina eſt nupta, in qua ideò cadit propriè adulterium, vt vidimus, vnde non ſunt ampliùs allegandæ leges, quæ permittebant donare, & relinquere concubinæ, quia procedebant quando iure ciuili tolerabatur concubinatus, non
56 autem hodierno tempore, quo eſt prohibitus, vt inquit pulchrè Crauet. *conſ.* 364. *num.* 3. *verſ. tertiò reſpondetur,* & *num.* 8. *verſ. ſed enim.*

Etenim iure magis receptum eſt, vt concubina illicita, cum qua non poteſt conſiſtere matrimonium, ſit non ſolùm indigna, ſed etiam incapax quorumcumque relictorum ſui amaſij, tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem, adeo vt omne datum, ſeu diſpoſitio pro ea fa-
57 cta, ſit inualida, & emolumentum remanere debeat penes hæredes grauatos, & ad quos pertinet hæreditas: ſic voluerunt Cum. *in l. miles ita,* §. *mulier, num.* 2. *verſ. in pagano, ff. de milit. teſt.* & meliùs *in l. afflictionis, n.* 2. *de donat.* Cyn. *in l.* 2. *num.* 3. *C. de condict. ob turp. cauſ.* pulchrè videndus Bald. *conſ.* 267. *num.* 2. *lib.* 1. & *conſ.* 457. *num.* 1. *verſ. ſed his, lib.* 5. Luc. de Pen. *in l. ſi cohortalis, verſic.* 2. & *verſ. quod ſi, C. de cohort. lib.* 12. Iaſ. *conſ.* 37. *verſ. quadam lib.* 3. & *in l. miles, num.* 18. 19. *de re iudic.* Peregr. *de iur. fiſc. lib.* 2. *tit.* 9. *num...* videndus etiam Ruin. *conſ.* 109. *num.* 29. 30. 33. *lib.* 3. Crauet. *conſ.* 229. *num.* 12. *verſ.* 4. *reſpondeo,* & *conſ.* 368. *num.* 3. & *num.* 10. *verſ. conſequens,* pulchrè Burſat. *conſ.* 205. *num.* 21. 22. *lib.* 2. Couar. *in cap. peccatum, p.* 2. §. 2. *verſ. nam etiam, de reg. iur. in* 6. Corn. *in d. l. hæreditas, col.* 2. *C. de his quibus vt indign.* Carp. *ad Stat. Mediol. c.* 295. *num.* 56. *p.* 1. Lancell. Gall. *de ſtat. verb. maritus, quaſt.* 3. *num.* 32. 44. *in fin.* Mantua *in enchirid. rer. ſing. lib.* 6. *c.* 142. Surd. *conſil.* 469. *n.* 5. 6. Caccialup. *in d. l. ſi qua illuſtris, n.* 37. *verſ. & ita, C. ad Orſic.* Sim. de Præt. *de interpr. vlt. vol. lib.* 3. *interpr.* 1. *dub.* 3. *col.* 2. *num.* 2. Marcabrun. *conſ.* 1. *num.* 54. 55. 56. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 102. *num.* 3. Ioan. Lopez *in rep. rub. de donat. inter vir. & vx.* §. 37. *num.* 8. Giouagn. *conſ.* 47. *num.* 6. *lib.* 1. pulchrè Gratian. *diſcept.* 31. *n.* 18. 19. 20. Tuſch. *littera L, concl.* 568. *num.* 12. 17. 20. *& littera D, concl.* 700. *num.* 42. Seraph. *deciſ.* 46. *num.* 6. *verſ. in termino.* Farin. *deciſ.* 4. *poſt conſ. crim. lib.* 1. Ioan. Bapt. Lup. *tract. de illegitim. & natal. reſt. com.* 2. §. 1. *n.* 3. *verſ. item nec ipſis,* & *num.* 14. *verſ. Sed Ruinus,* ibi: *ſimiliter.* Homobon. *de exam. Eccleſ part.* 2. *tract.* 10. *cap.* 4. *quaſt.* 6. *verſic. quo verò.* Ex quibus apparet hanc eſſe communiſſimam DD. ſententiam, vt non valeat legatum factum concubinæ illicitæ, cum qua non poterat conſiſtere matrimonium, & ego aliàs habui in facto in caſu fortiori cuiuſdam fœminæ ſolutæ, quæ fuerat concubina vxo-
rati, & fuit pronunciatum fuiſſe incapacem legati ei ab 58
eo facti; vnde quantò magis idem dicendum eſt in caſu noſtro, vbi tractatur de adultera: ita Gratian. *diſc.* 31. *ſub n.* 18. 19. quæ adeò vera cenſenda ſunt, vt talis mulier neque poſſit vti iure retentionis, per textum *in l.* 1. §. *Sed & ſi,* & §. *quibus tacentibus, C. de natur. liber.* ad rem benè Ruin. *d. conſ.* 109. *n.* 30. *lib.* 3.

Nec poteſt dici dicta Guerrina emendata, cùm perſeuerauerit in dicta conuerſatione illicita vſque ad mortem dicti teſtatoris, vt in primo proceſſu, *fol.* 19. & in ſecundo, *fol.* 8. 17. 26. 35. & tamen ad probandam emendationem neceſſe erat ei oſtendere, quod manifeſtè per triennium
abſtinuiſſet à conuerſatione eius. Bald. *conſ.* 354. *n.* 5. *in fin.* 59
lib. 3. Marſil. *in l. vnic. n.* 19. *de rapt. virg.* Carp. *ad Statut. Mediol. c.* 295. *n.* 10. *p.* 1 Rip. *in l. is cui bonis, n.* 43. *de verb. oblig.* pulchrè Lancell. Gall. *d. tr. de ſtat. verb. maritus, q.* 3. *num.* 46. 47. Ceph. *conſ.* 523. *n.* 130. Seraph. *deciſ.* 54. *n.* 1. 4. 5. Gratian. *d. diſcept.* 31. *n.* 29. 30. 31.

Cùm ergo dicta Guerrina ſit incapax penitus legati, Bald. *d. conſ.* 267. *n.* 2. Crau. *d. conſ.* 229. *n.* 6. *verſ. ſecunda ratio,* & *n.* 12. *verſ.* 4. fiſcus nullum ius prætendere poteſt in dicto legato, quod debet remanere penes hæredes, vel
proximiores agnatos ab inteſtato venientes, quia habe- 60
tur pro non ſcripto, & tantùm vltimo loco cæteris deficientibus ſuccedere poteſt fiſcus: ita probatur per textum *in leg. vnic.* §. *in primo itaque, iuncto* §. *tantum etenim, C. de caduc. toll.* & in terminis noſtris Ruin. *d. conſ.* 109. *num.* 30. *verſ. nec per fiſcum, num.* 32. *in fin.* & *num.* 33. *verſ. eſt etiam, lib.* 3. Cyriac. *contr.* 205. *num.* 26. 27. *p.* 2. vbi alios allegat, pulchrè ad rem Lancell. *d. q.* 2. *num.* 24. Rim. Iun. *conſ.* 239. *num.* 16. Menoch. *conſ.* 511. *num.* 18. Farinac. *quaſt.* 102. *n.* 110. & *conſ.* 105. *n.* 92. *verſ. prout, lib.* 2. Mangil. *de imput. q.* 4. *n.* 34. *verſ. ſunt,* latè Sanchez *moral. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 42. *verſ. ſed hæreditas.* Vnde D. Guerrina ex defectu iuris non poteſt dici legitima contradictrix ad impediendum manutentionem, vel immiſſionem dictorum hæredum, & eſt condemnanda ad reſtitutionem fructuum, & omnium bonorum, quæ occupauit de hæreditate dicti D. Guidonis.

Non obſtant autem in contrarium adducta, & in primo validum eſſe teſtamentum confectum tempore peſtis coram quinque teſtibus, quia hoc recipit multas difficultates, cùm multi graues DD. ſentiant etiam tempore peſtis
neceſſarios eſſe ſeptem teſtes, vt videre eſt apud Borell. 61
in ſumm. deciſ. p. 3. *tit.* 20. *n.* 190. 191. ſed quia hic non eſt

caſus

casus noster, cùm nostro testamento adfuerint testes septem, aliunde dicimus testamentum non fuisse validum, quia nullus testium vidit testatorem. Alciat. *d. consil.* 94. *num.* 5. 9. *lib.* 9. vbi in fine ita concludit; ideò hæredes ab intestato venientes debent obtinere tam in possessorio, quàm in petitorio.

Secundò non obstat satis esse tempore pestis, si testes notam habeant testatoris vocem, quia id non est verum, vt plenè vidimus, & maximè in infirmo, cuius vox facilè potest imitari, nec potest certa eius cognitio in teste
62 præsumi, vt per Alciat. *d. consil.* 94. *num.* 7. *in fin. libr.* 9. Menoch. *d. cas.* 175. *num.* 24. *in fin.* Pacian. *d. cap.* 10. *num.* 20. Farinac. *de testib. d. quæst.* 69. *num.* 188. vbi alios allegat, sed noster testator dicebatur esse infirmus, quando testatus est: ergo non valet eius testamentum, etiamsi testes dicant se notam habere vocem illius: & sic corruit omnis eius dispositio etiam ad fauorem dictæ Guerrinæ facta, vt ostensum est.

Tertiò non obstat, quod quilibet possit de rebus suis ad sui libitum disponere, quia id verum est, nisi lex resistat, cùm nemo possit facere, quin leges habeant locum in suo testamento, *l. nemo potest ff. de leg. primò*, & lege reluctante voluntas testatoris nullius est momenti, *l. si quis*
63 *sub conditione, ff. de cond. instit.* Alba *cons.* 46. *num.* 6. Crauet. *consil.* 977. *num.* 13. Marcabrun. *consil.* 81. *num.* 63. hîc autem lex resistit, ne possit quisquam relinquere concubinæ focariæ, & illicitæ: ergo non est curandum de voluntate testatoris, etiamsi vtatur præceptis, & pœnis. Surd. *de aliment. titul.* 9. *quæstion.* 26. *numero* 12. 13. 15. 24.

Quartò non obstat, quod valeat donatio concubinæ etiam adulteræ, ex decisione Capellæ Tholosanæ, quia huiusmodi decisio est sine fundamento, & fuit re-
64 probata: vt per Seraphin. *d. decis.* 26. *num.* 6. & Gratian. *d. decis.* 31. *num.* 19. & id verum esse satis constat ex supradictis.

Quintò, & vltimò non obstat confessio dicti testatoris, dum se facit debitorem dictæ Guerrinæ de duc. 150. & confitetur eam esse dominam auri, de quo in testamento, quia talis confessio vti fraudulenta nihil probat, etiamsi iurata esset, quia emanata est inter personas suspectas, & prohibita: ita per textum *in l. qui testamentum, ff. de*
65 *probat. l. cùm quis decedens, §. Titia*, vbi Bart. *de leg.* 3. & melius *in l. si fortè, de castr. pecul. l. si donatione, C. de coll.* Rip. *in d. l. miles, num.* 11. videndus Dec. *cons.* 132. *num.* 2. Crauet. *cons.* 368. *num.* 17. Peregr. *de iur. fisc. lib.* 2. *tit.* 9. *num.* 5. 6. & *cons.* 6. *num.* 14. 15. *lib.* 3. Chouet. *tract. de concubin. verb. qui etiam filios, num.* 31. 32. Gratian. *d. cap.* 31. *num.* 27. Vnde concludo dictam Guerrinam esse omninò incapacem dispositionis factæ per dictum D. Guidonem, quatenus valida esset, & penitus esse excludendam à beneficio dicti testamenti, & dictos DD. Fratres de Corradis hæredes illius, siue ex testamento, siue ab intestato debere victoriam obtinere, tam in possessorio, quàm in petitorio, vt dixit Alciat. *in d. consil.* 94. *in fin. lib.* 9. prout ita iuris esse censeo. Saluo, &c.

CAPVT CX.

EPITOME.

Exemptio, & immunitas concessa à Principe titulo oneroso, vel reali, transit etiam ad singularem successorem, & quando.

SVMMARIVM.

1 *Exemptio concessa pro se, & successoribus intelligitur de vniuersalibus.*
2 *Exemptus debet manuteneri in quasi possessione exemptionis.*
3 *Immunitas transit ad singularem successorem in beneficio Principis.*
4 *Immunis res vendita à Principe transit cum exemptione.*
5 *Immunitas realis transit ad quemcumque successorem.*
6 *Exemptio respectu certæ rei quomodo transeat.*
7 *Principis bona sunt exempta à quocumque onere.*
8 *Exemptio realis dicitur concessa rei determinatæ, & transit ad omnes.*
9 *Exemptio ex titulo oneroso transit ad quemcumque.*
10 *Exemptiones interpretantur ab obseruantia.*
11 *Obseruantia quando debeat esse præscripta.*
12 *Immunitas quanto tempore præscribatur.*
13 *Principi quando noceat scientia eius Officialium.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1502. ex mandato suæ Celsitudinis Illustrissimi DD Factores Serenissimi Herculis Ducis Ferrariæ vendiderunt Borsio Marchesio vnam possessionem sitam in territorio Carpi in villa S. Martini intra suos confines, eamque, & res venditas ex rescripto dicti Principis dederunt eidem cum exemptione, & immunitate, quam terræ prædictæ haberent, & habuissent, si suæ Celsitudinis fuissent, & hoc pro se, hæredibus, & successoribus. Verùm in progressu temporis dicta possessio fuit vendita diuersis personis, & denique DD. Gauardis, qui longo tempore possederunt dictam possessionem cum exemptione prædicta. Nunc autem deducitur in controuersiam, an dicta immunitas potuerit transire ad dictos DD Gauardos tanquam singulares successores, qui titulo emphyteusis acquisiuerunt dictam possessionem cum exemptione. Quæritur quid iuris.

Et sanè dubium prima facie inducebat, quod cùm prædicta exemptio fuerit concessa dicto Borsio pro se, & hæredibus, ac successoribus, hoc intelligendum videatur de successoribus vniuersalibus, non autem singularibus, quia non fuit adiecta dictio, *Pro quibuscumque*: sic enim resoluere videntur Ias. *cons.* 89. *lib.* 3. Bertaz. *tract. de clausul. clauf.* 21. *gl.* 4. *num.* 4. 1

His tamen non obstantibus censeo verè Perillustr. D. Franc. Gauardum modernum possessorem dicti prædij esse manutenendum in quasi possessione pacifica dictæ exemptionis, & immunitatis prædictæ, in qua vsque adhuc ipse, & sui antecessores fuerunt; datur etenim manutentio pro conseruanda libertate, & exemptione, etiam ex sola assistentia iuris, & multò magis concurrente verè quasi possessione: sic Gratian. *disc.* 898. *num* 18. Fontanell. 2
de pact. nupt. clauf. 7. *gl.* 3. *part.* 10. *num.* 14. 2. *tom. poster.* Lud. Posthius *in tract. de manuten. obser.* 10. *num.* 22. 23. & sic non debet impediri effectus immunitatis, donec disputatur, an transeat ad singularem successorem, quia hæc respiciunt petitorium.

Nec obstat, quod huiusmodi immunitas non transeat ad singulares successores, stantibus verbis, *Pro hæredibus, & successoribus*, quia respondetur, quod id fortè procedit in priuilegijs; sed quando versamur in beneficio Principis, qui per contractum concessit talem immunitatem, vtique tunc comprehenditur etiam singularis successor, quia beneficium Principis debet latè intelligi: sic Alex. *consil.* 193. *num.* 1. 2. *lib.* 2. pulchrè Alciat. 3
consil. 13. *numer.* 18. 19. *lib.* 5. Sylua *consil.* 98. *numer.* 14. Bertaz. *clauf.* 21. *gl.* 25. *num.* 2. *vers. nisi versamur*, vbi in practica hanc opionem admittit, quando versamur in beneficio Principis: & pulchrè firmat hoc Cyriac. *controuerf.* 141. *numero* 57. 58. *libro primo*, vbi in terminis similis venditionis dicit, quod quando immunitas fuit concessa pro re alias immuni, vti quæ erat Principis, 4
& nemini fuit præiudicatum, nisi ipsi Principi, dicitur

beneficium , non priuilegium, & ob id patitur extensionem,& latiſſimam interpretationem.

Deinde reſpondeo , quod adducta in contrarium procedunt in exemptione perſonali,quæ ſtantibus prædictis non tranſit ad ſingularem ſucceſſorem , ſecus eſt in immunitate reali,quando conceſſio illius facta eſt determi-
5 natè reſpectu rei certæ ; hæc enim tranſit in quemcumque ſucceſſorem, etiam ſingularem, ad quem res ipſa deuenit cum ſua exemptione, ad textum *in l.via,la 2.§.quacumque,ff.de ſeruit. ruſt.pred.& in leg ſi aquaductus, cum l. ſeq.ff.de contrah.empt.l.teſtatrix,§ 1 ff.ſi ſeru.vend.* Bart. *in l.licitatio,§. mercatores,ff.de publican.* Alex.*conſ.93. num.3. lib.2.* Iaſ.*conſil.89. in princ.verſ.quartò,* & *col. penult. verſ. non obſtat , lib.3.* vbi licèt teneat contra Alexandrum,
6 quando indeterminatè facta eſt conceſſio , tamen nobiſcum ſentit, quando determinatur reſpectu certæ rei , vt hic : & ſic concordat Bertaz. *d. clauſ.21.gl.25. num.3. in fin.* Burſat *conſil.452.num.15.* Riminald Iun. *conſ.500. numero.47.* Tuſch.*pract.concluſ littera F,concluſ.558. num.12. 13.* vbi id firmat etiamſi non ſit ſpecificata exemptio. Menoch. *conſil.136.num.18.* Bertaz.*conſil.ciuil.42.num 48.* Surd.*conſil.515. num.26.* latè Cyriac. *d. controuerſ.141.numer.17. lib.1.* vbi multos allegat , & propterea iſta bona ſemper erunt immunia , ad quemcumque tranſeant : & cùm Princeps ea vendiderit cum immunitate,qua ipſe ea tenebat , dicitur conceſſiſſe illa etiam cum immunitate gabellarum : Cyriac. *d. controuerſ.141. num.72.* vbi alios congerit.

Non eſt autem dubitandum, quin hæc immunitas , de qua in præſenti caſu quærimus,fuerit, & ſit realis, & rei cohæreat,cùm dicatur in inſtrumento venditionis, quod vendidit poſſeſſionem , & res cum eadem exemptione, quam ipſe Princeps habebat. Certum eſt enim bona Principis eſſe per ſe immunia ab omnibus oneribus , ad
7 textum *in l. priuata,& l.pen.C.de excuſat muner.lib.10.* & *l.fin.C.de priuileg. dom.* Aug.*lib.11.* Cephal. *conſil.58 numer.29.51.* Bertaz.*d.conſil.ciuil.42.num.2.* Burſat.*conſ.258. ante num 20.* vbi dixit bona Principis eſſe immunia apud eum immunitate reali : & ſequitur Cyriac. *d.controu.141. num.68. 69.* & ſic cùm prædium prædictum prouenieus à bonis Principis ſit ex ſua natura immune , & immunitas in venditione eius conceſſa, ſit ipſi rei data, cenſenda eſt omnino realis , vt latè per Cyriac. *d. controu.141. num.20.*

Et tantò minùs de hoc poteſt dubitari,quia huiuſmodi immunitas in caſu noſtro fuit conceſſa dictæ poſſeſſioni ſpecificæ , & nominatim , & ſic data eſt reſpectu
8 rei determinatæ , quo caſu abſque dubio exemptio cenſetur realis , & tranſit ad quemcumque , etiamſi non ſit dictum , quia hoc eſt de ſui natura.Tuſch. *d. concluſ.558. num.13. lib.2.* Iaſ. *dict. conſil.89. ad fin. verſ. non obſtat, lib.3.* Bertaz. *d. clauſ.21.gl.7.n.14.verſ.ſed quando.*& idem Bertaz. *d. conſ.42. num.47.* Burſat. *d. conſil.138. num.26.* Decian.*conſil.5.num.31.lib.4.* Menoch. *conſ.176.num.16. & conſ.905. num.2.3.*

Denique verè dicta immunitas dicitur realis , & tranſitoria ad quoſcumque , quia fuit conceſſa titulo vendi-
9 tionis oneroſo , & pacto per contractum ſtipulato. Iaſ. *in l. ſi ſic ſtipulatus, num.13.17. de verb.obligat.* Menoch. *lib.3. præſ.103. numero 22.* Burſat. *conſil.16. numero 44.& conſil.258. numero 14. 17.* Bertaz. *conſil. 42. numero 44.* Cyriac. *d. controuerſ.141. num.21.* adeò vt non poſſit negari , quin hæc immunitas ſit realis , & tanſitoria ad quemcumque ſucceſſorem, etiam ſingularem, quia id eſt de natura rei.

Vnde iuremeritò hucvſque pro tali eſt habita,vt in litteris factoralibus,in quibus præcipitur gabellariis Carpi, vt dictam poſſeſſionem tractent tanquam exemptam, & immunem, & patiantur frui ſua immunitate , & propte-
10 reà nil vlteriùs eſt quærendum , quia in exemptionibus optima eſt interpretatio , quæ ex obſeruantia deducitur, vt latè per Cyriac. *d. controuerſ.141. num.38.* vbi alios allegat , & in tali conſuetudine , & obſeruantia non requiritur præſcriptio, quia non eſt conſuetudo iuris, quæ faciat ius,ſed eſt quædam conſuetudo facti,vt inquit Dec. 11
conſil.48.num.1.verſic.& in tali.

Et quamvis etiam requireretur præſcriptio , ea optimè probatur ex curſu 30. & 40. annorum & vltra, quo tempore ſemper à gabellariis dictum prædium fuit habitum pro immuni , & hoc fuit admiſſum ab Illuſtriſſimis DD.Factoribus Ducalibus; tanto enim tempore præſcribitur immunitas contra Principem,& eius fiſcum,ad textum *in c.cùm perſona,de priuileg.in 6.* Bartol.*in d.leg.licitatio,§. earum, de publican.* Corn. *conſil.268. num.19. lib.4.* 12
Curt.Iun. *conſil.61.col.2.* Peregr.*de iur.fiſc. lib.6. tit.8. numer.28. 29.* vbi etiam *in fin.* dicit , quòd ſufficit in hoc ſcientia Officialium Principis , ad quos illius rei cura pertinet , quod etiam dixit Surd. *conſ.335. num.55.* Ex 13
quibus ſatis liquet dictum prædium eſſe immune ab omnibus oneribus , & gabellis , quia cum tali immunitate Princeps illud vendidit. Cyriac. *d. controu.141. num 68. 70. 71.* Cùm igitur res videatur ſatis clara, ampliùs non inſiſto,& ita iuris eſſe cenſeo. Saluo, &c.

CAPVT CXI.

EPITOME.

Legitimatus per ſubſequens matrimonium non excludit ſubſtitutum ſub illa conditione , ſi grauatus deceſſerit ſine filiis legitimis , & naturalibus , & de legitimo , & vero matrimonio natis.

SVMMARIVM.

1 *Coniectura ceſſant in claris.*
2 *Filiatio, & legitimitas probatur per tractatum.*
3 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium excludit ſubſtitutum,& quando.*
4 *Liberorum defectus præſumitur,vt quis ſine filiis mortuus credatur.*
5 *Conditio ſi ſine filiis, à quo verificanda.*
6 *Legitimum ſe dicens probare debet.*
7 *Legitimitatis defectus ante omnia eſt diſcutiendus.*
8 *Subſtitutus excludit legitimatum per ſubſequens matrimonium,& quando.*
9 *Conditio,* ſi quis deceſſerit ſine filiis de vero,& legitimo matrimonio,*de quibus intelligatur.*
10 *Nobilitas teſtatoris denotat, per quoſnam ſubſtitutus excludatur.*
11 *Subſtitutio vna declarat aliam.*
12 *Legitimati per ſubſequens matrimonium æquiparantur legitimè natis.*
13 *Mitiùs agitur cum lege,quàm cum homine.*
14 *Filiatio quando debeat plenè probari.*
15 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium an dicatur natus de vero matrimonio.*
16 *Filius imputat in detractiones,quod ſoluendum eſt ex cauſa eius delicti.*
17 *Legitima poteſt onerari cum conſenſu filij.*
18 *Fructus quando in Trebellianicam imputentur.*

Ne ſcribam vanum , duc pia Virgo manum.

DVm inter viuos ageret illuſtriſſimus Dominus Marchio Hercules Coccapanus , nobilis Murinenſis, ſuum condidit teſtamentum in quo exhæredato Domino Comite Franciſco eius filio , hæredibus autem inſtitutis cæteris eius filiis , ſcilicet Illuſtriſſimis DD. Comitibus Guidone,

Guidone, Paulo, & Sigismundo, eos fideicommisso reciproco grauauit his verbis: *E se vno, ò piu di detti miei figliuoli, è nipoti instituiti mancasse, ò mancassero senza figli maschi legitimi, è naturali, è nati di vero, è legitimo matrimonio, à quello, ò quelli tali sostituisco gl'altri miei figli, e nipoti all'hora viuenti, è gli di quello, ò quelli che prima fossero morti, in stirpe, è non in capi, volgarmente pupillarmente, è per fideicommisso.*

Verùm circa exhæredationem dicti D. Com. Franc. testator mutatâ sententiâ eum in codicillis fecit capacem suæ hæreditatis, iisdem tamen conditionibus, & modis, quibus alios eius filios vocauerat, & postea diem clausit extremum.

Mox dictus D. Com. Franciscus, adita cum aliis, & acceptata hæreditate paterna decessit è viuis, relicto post se hærede D. Com. Leonardo, quem dixit esse suum filium legitimum, & naturalem, eo quod licèt natus sit sine figura matrimonij, tamen dicunt fuisse legitimatum per subsequens matrimonium, & ideò ipse prætendit euanuisse conditionem fideicommissi.

At Illustrissimus, & Reuerendissimus D. Marchio Paulus Coccapanus Episcopus Regij, & Princeps, & Illustrissimus D. Com. Sigismundus eius frater ob mortem dicti D. Com. Franc. eorum fratris prætendunt venisse casum fideicommissi paterni vocando ad hæreditatem fratres superstites eius, quem decedere contingat absque filiis masculis, legitimis, & naturalibus, & natis de vero ac legitimo matrimonio, qualis non potest dici dictus D. Com. Leonardus: ex quibus putant nullum extare dubium, quin purificatum sit fideicommissum, quia in verbis nulla est ambiguitas, & ideò non est locus conjecturis, *l. ille, aut ille, §. cùm in verb. ff. de leg. tertio, l. continuus, §. cùm ita, de verb. oblig. l. tres partes, ad l. falcid.*

Nihilominus, quia auditur ex aduerso haberi pro certe euanuisse fideicommissum ob existentiam dicti D. Com. Leonardi, & quod satis probatur esse D. Com. Francisci filium, & legitimum ex nominatione patris facta in testamento, eum etiam hæredem instituendo, quoniam huiusmodi tractatus solet probare filiationem, &
2 legitimationem, Peregr. *conf.6. num.21. lib.3.* Caualer. *decis.46. num.3.* ideò videndum est an excludat substitutos.

Et sanè licèt non sit legitimè natus, tamen cùm fuerit legitimatus per subsequens matrimonium, videtur quod excludat substitutum etiam cum illa conditione, si hæres
3 decesserit sine filiis legitimis, & naturalibus, & de legitimo matrimonio natis, quia per existentiam sic legitimati talis conditio defecta dicitur, vt per DD. *ad Alexand. conf.5. lib.7.* Paris. *conf.13. num.23.40. lib.2.* Bursat. *consil.18. num.16. lib.1.* & de veriori testatur Michael Grass. *in §. fideicommissum, quæst.38. num.7. in fine*, Zanch. *in l. hæredes mei, §. cùm ita, part.7. num.49. ff. ad Trebell.* Sfoiz. *add. tract. de compend. part.7. art.6. num.7.* Caualc. *decis.106. num.5. part.3.* Decian. *consil.5. lib.1.* Ant. Gabr. *comm. conclus. tit. de legitim. conclus.1. num.33.* & de magis communi testatur Giouagn. *consil.59. num.66. lib.1.*

Verumtamen in isto casu ego puto euidenter euenisse casum fideicommissi, & purificatam esse conditionem fideicommittentis, quia verè dictus D. Com. Franciscus decessit sine filiis legitimis, & naturalibus, & de legitimo matrimonio natis, in quo animaduertendum est substitutum releuari ab onere probandi, quia qui dicit aliquem decessisse sine liberis, habet intentionem fundatam in iure communi, quoniam grauatum esse mortuum sine filiis de necessitate, concordat cum qualitate status hominis à principio; & qui contrarium dicit, debet pro-
4 bare: sic per textum *in l. ex facto, §. si quis autem, in fine*, vbi Rip. *num.9. ff. ad Trebell.* Bart. *in l. qui duos, §. cùm in bello, vers. item dicere*, vbi pulchrè Socin. & *in l. quod de pariter, num.1. vers. aut tale, ff. de reb. dub.* & *in l. si priùs, de nou. oper. nunc.* Alex. *in l.15. post col.7. ff. de acquir. hæred.* & *in consil.20. num.12. lib.1.* Ias. *in l. fin. §. licentia, C. de iur. delib.* Bellon. *conf.19. num.3.* per bellè Capyc. *decis.159. n.10. in fin.* & *n.11. 12.* vbi quod non est recedendum in iudicando à tantorum virorum opinione, & quod ita seruatur in practica. Farinac. *de-*
cis.436. num.3. part.1. pulchrè Mascard. *de probat. conclus.986. num.2. 3.* & *num.6. vers. verior*, vbi testatur de magis communi, tam in agendo, quàm in excipiendo: latè Surd. *consil.92. num.16. lib.1.* vbi multos allegans testatur de magis communi. Manent. *decis.138. num.30.* 5

Nec satis est ad excludendum substitutum probare filiationem, quia oportet etiam docere de legitimitate nati, per quem dicitur conditio deficere, & propterea dictus D. Com. Leonardus debet probare se esse legiti- 6
mum, & talem qualem requirit testator: sic post Abb. *in c. peruenit, num.4.* vbi Butr. *num.5. qui filij sint legitimi*, Butr. *in c. lator*, & *in c. causam, eod.* Bart. *in l. is potest, de acquir. hæred.* pulchrè Ruin. *consil.52. num.3.4. lib.5.* Dec. *consil.471. num.2.* Natt. *consil.421. num.12.* vbi vult hoc procedere tam in agendo, quàm in excipiendo, & *consil.473. num.31.32.* Bursat. *consil.88. num.5. lib.1.* Petra *de fideicommissis quæst.1. num.223.* & *num.475.* vbi vult, quod siue filius agat, siue conueniatur, semper ab eo probandam esse legitimitatem: idem Mascard. sentit *d. concl.386. num.7. 8.* Statil. Pacific. *de Salu. interd. inspect.1. cap.5. num.96.* Roland. *consil.100. num.22. lib.2.* latissimè Manent. *d. decis.138. num.17.27.28.29.30. 31.* vbi plures alios allegat, & dicit hæc in tantùm esse vera, vt iste non possit nisi intentare beneficium legis finalis, *C. de edict. D. Adr. toll.* nisi incontinenti doceat de legitimatione, etenim defectus legitimitatis est ante omnia discutiendus. Grat. *consil.140. num.30. lib.1.* Paris. *consil.1. num.10. lib.2.* Ruin. *cons.28. num.11. lib.1.* Gozzadin. *consil.21. num.28.* quoniam legitimatio personarum in primis est facienda in omni iudicio, etiam summariissimo: Mascard. *d. conclus.* 7
786. num.8. Gratian. *discept.486. num.6.7.* Lud. Posth. *de mandato de manutentione, obseru.87. num.3.* & Rota apud eum *decis.297. num.13.*

Verùm enim verò demus satis de prædictis constare, vt placidè deueniamus ad punctum; adhuc certum est euenisse casum fideicommissi, quia quando in substitutione dictum est, vt hic, *Si grauatus decesserit sine filiis legitimis, & naturalibus, & de legitimo matrimonio natis*; tunc substitutus excludit legitimatum per subsequens matrimonium, quia verè attento principio natiuitatis, ei non conueniunt verba testatoris, & sic pro substitu-
to tenent Butr. *in c. per venerabilem, col.19* & *in cap. tanta, qui filij sint legitimi*, pulchrè videndus Bald. *cons.367. numer.1. vers. in contrarium, lib.5.* latè Alex. *cons.5. num.3. & seqq. lib.7.* vbi adducit multas rationes, Ruin. *cons.92. num.14. lib.3.* qui dicit neminem in hoc discrepare Dec. *consil.155. in fin.* latè, & pulchrè Bero. *consil.167. num.2. & per totum, lib.2.* Socin. Iun. *consil.63. num.18. lib.3.* Cephal. *consil.176. numer.29. lib.2.* latè Rol. *consil.100. num.19. & per totum, lib.2.* vbi plures adducit rationes. Tusch. *in littera L, conclus.238. num.39. 41.* vbi de magis communi. Menoch. *consil.229. n.70. lib.3.* & *cons.776. in principio, lib.8.* vbi testatur communem opinionem, & ab ea in iudicando non esse recedendum: idem videndus Menoch. *de præsumpt. lib.4. præs.81. num.23. 24.* vbi multos DD. allegat, & concludit in iudicando, & consulendo non esse recedendum ab ista recepta opinione. Bursat. *consil.390. num.50. lib.4.* latè etiam Peregr. *de fideicommiss. art.24. num.40.* vbi dicit ita fuisse iudicatum; sic etiam tenet fusè Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.11. tit.12. num.20. 21.* Cravet. *consil.675. num.3. in fin. lib.4.* vbi inquit neminem ab hac opinione dissentire. Surd. *consil.213. num.18.* & *consil.456. num.9. lib.4.* vbi multos allegat. Intrigl. *de subsist. centur.3. quæst.66. num.26.27.28.29.* vbi infinitos congerit, ex quibus apparet hanc esse communissimam sententiam, & ita iudicasse Senatum Pedemontanum testatur Thesaur. *decision. 196. num.4.* vbi per totam sic tenet, & latissimè compro- 8

bat Fuſar. *de ſubſtit. quaeſt.* 400. *n.* 39. *& ſeq.* & *n.* 43. dicens ab hac opinione magis recepta non eſſe recedendum; & ita iudicauit Senatus Mantuanus, vt apud Surd. *deciſ.* 319. *num.* 5. Cald. *de iure emph. part.* 4. *quaeſt.* 21. *n.* 49. qui alios allegat. Cyriac. *contr.* 21. *num.* 11. 12. *lib.* 1. & pro hac ſententia ſtat Marth. *de ſucceſſ. legal. part.* 1. *quaeſt.* 18. *art.* 8. *num.* 8. vbi inquit, quod licèt aliàs fuerit in voto contrario, tamen cæteri eius collegæ votum eius non fuerunt ſecuti, & reſtatur in cæteris tribunalibus pro ſubſtituto contra legitimatum per ſubſequens matrimonium fuiſſe in ſuo caſu iudicatum; & ideò concludit dicens: *Ab hac via plana in iudicando ne diſcedas.* Ex quibus apparet hanc etiam communem, & magis communem eſſe DD. ſententiam, & in praxi receptam, contra Ioan. Baptiſtam Lup. *tract. de illegit. & natal. reſt. com.* 4. §. 3. *num.* 15. 16. 17. qui loquitur contra communem.

Sin placeret, & magis altera opinio minùs communis, tamen in caſu noſtro dicendum eſſet veniſſe caſum fideicommiſſi, quia teſtator fideicommittens locutus eſt verbis magis prægnantibus ad fauorem ſubſtitutorum, cùm non ſolùm appoſuerit conditionem de filiis natis de legitimo matrimonio, ſed etiam de vero; nam licèt legiti-
9 matus per ſubſequens matrimonium ſit verè legitimus, & dicatur etiam legitimè natus, ſecundùm leges, non tamen dicitur natus de vero matrimonio, ſed ficto vigore retrotractionis, & ſic non excludit ſubſtitutum: ſic probat textus *in c. tanta*, ibi: *legitimi habentur*, vbi DD. *qui filij ſint legitimi*: ita pulchrè Bero. *d. conſ.* 167. *n.* 2. *lib.* 2. Rol. *d. conſ.* 100 *n.* 37. *lib.* 2. Peregr. *d. art.* 24. *n.* 46. *in fin.* Mantic. *d. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 20. *verſ. ſupereſt.* Theſaur. *d. deciſ.* 196. *num* 4. Ruſtic. *de cond. & demonſt. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 184. Fuſar. *d. quaeſt.* 409. *num.* 55. pulchrè Merlin. *tract. de legit. lib* 1. *tit.* 2. *quaeſt.* 7. *num.* 12. vbi declarat, & diſtingnit, & nobiſcum ſentit, vbi poſiti in conditione ſint nati de vero matrimonio.

Et hoc ſanè conuenit etiam nobilitati D. teſtatoris, qui cùm eſſet nobilis, & Illuſtris, videtur voluiſſe ſuam hæreditatem deuolui ad eos, qui non ſint illegitimè nati; attenditur enim nobilitas teſtatoris ad cognoſcendum, per
10 quoſnam filios ſubſtitutus excludatur: ad textum *in l. ex facto*, §. *ſi quis rogatus*, *ff. ad Trebell.* Ruſtic. *de fil. in conditione poſitis, lib.* 1. *part.* 2. *c.* 2. *n.* 33. Menoch. *conſ.* 173. *num.* 74. Burſat. *conſ.* 390. *num.* 51. *lib.* 4. Et propterea cùm ſubſtituti ſint filij teſtatoris verè, & legitimè nati, ex verbis huiuſmodi ſubſtitutionis præſumitur prætuliſſe propriam ſobolem immaculatè natam ſic legitimato. Ruin. *in l. Gallus*, §. *ſi eius*, *num.* 92 *ff. de lib. & poſthum.* quod etiam comprehenditur ex diſpoſitis in teſtamento eiuſdem, vbi filios dicti D. Com. Franciſci non aliter voluit admitti, niſi nati eſſent ex eius vxore paris, vel honeſtæ conditionis, à quo declarantur diſpoſita in codicillis, quia vna ſubſtitutio
11 declarat aliam, & per inſtitutionem declaratur ſubſtitutio. Petr. *de fid. quaeſt.* 6. *num.* 34.

Neque ex prædictis detrahitur quidquam matrimonio, propter quod legitimati æquiparãtur legitimè natis,
12 vt *in d. c. tanta, qui filij ſint legitimi*, quia hæc differentia non prouenit à iure, ſed ab hominis diſpoſitione, qui potuit etiam diuerſimodè vocare ipſos legitimè natos, velut quando inſtituitur primogenitus, vel ſubſtituitur, & cæteri excluduntur; vnde multò magis potuit teſtator ſuis verbis præferre ſubſtitutum legitimato per ſubſequens matrimonium, quia mitiùs agitur cum lege, quàm
13 cum homine, vt in his terminis conſiderant Rol. *d. conſil.* 100. *num.* 43. 45. *lib.* 4. Peregr. *d. art.* 24. *num.* 41. 42. Mantic. *d. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 20. *in fin.* & *num.* 11.

Non obſtant ex aduerſo deducta, & primò ſatis probatam fuiſſe filiationem dicti D. Com. Leonardi ex nomitione & tractatu patris; nam hoc credo ſatis eſſe ſublatum, & denuò reſpondetur id fortè procedere ſi ageremus de hæreditate eius patris; ſed quia agimus de bonis aliunde prouentis, ſcilicet ab auo, dicimus filiationem non ſa-
14 tis probari ex quaſi poſſeſſione, & tractatu, ſed requiri plenam probationem. Burſat. *conſ.* 88. *num.* 5. *lib.* 1. quoniam ex nominatione, & tractatu probatur fortè filiatio ſolùm contra tractantes, non autem contra eos, qui non conſenſerunt, neque ſic tractauerunt, quia eſt res inter alios acta; ſic latè diſtinguit Gratian. *diſc.* 562. *num.* 78. 79. 80. qui videatur.

Non obſtat legitimatio per ſubſequens matrimonium ex iam dictis, quia cùm dictus D. Com. Leonardus ſit natus ante matrimonium, non poteſt dici natus de vero, & legitimo matrimonio, ſed ficto. Theſaur. *d. deciſ.* 196. 15
num. 3. 4. cum aliis ſupra congeſtis, & propterea concludo dictum D. Com. Leonardum eſſe excluſum à ſubſtitutis, & eueniſſe caſum fideicommiſſi.

Circa verò detractiones faciendas à dicto fideicommiſſo animaduertendum eſt, quod in legitima debent imputari ea, quæ iuſſit teſtator ſub capite 38. & præcipuè imputari debent margaritæ, quas Illuſtriſſima D. Comitiſſa Lauinia mater communis reliquit ſecundogenitis Illuſtriſſimi D. Marchionis Guidi, vt in teſtamento eiuſdem; ſeu potiùs illa poſſeſſio, quam pro prædictis tradendam eſſe mandauit teſtator noſter, eo quod prædictus D. Com. Franciſcus volenter tulit dictas margaritas Illuſtriſſimæ D. Violantæ eius nurui, redeundo à Venetiis, quæ erant valoris ducatonorum 4538. & vt in codicillis prędictis ſub capite 20. Nam cùm hæc obligatio deſcendat ex delicto dictæ D. Com. Franc. Pater non erat obli- 16
gatus ad quidquam; & ideò ipſo mortuo filius de ſuo, & de ſua parte tenebatur ſatisfacere, & propterea id totum debet imputari in eius detractiones, vt per Bart. *in l. ſaceus*, *ff. de pecul. leg.* Mangil. *tract. de imput. detract. quaeſt.* 40. *num.* 19. 20. 21. Merlin *tract. de legitim. lib.* 2. *tit.* 2. *quaeſt.* 25. *num.* 11. Nec potuit dictus D. Com. impugnare diſpoſitionem paternam, quam ſeruare promiſit per ſolemne inſtrumentum, iuxta mentem patris ſub capite 40. cùm etiam legitima filij poſſit onerari cum conſenſu filij. Mangil. *d. tract. quaeſt.* 48. *num.* 19. licèt hîc non poſſit dici 17
onerata legitima, ſed quòd fiat ſolutio debiti ſpectantis ad dictum D. Com. Franciſcum.

Deinde animaduertendum eſt, quod ſi deducenda ſit Trebellianica, in ea debent imputari fructus percepti à dicto D. Com. Franciſco à die mortis fideicommittentis, quia ſic mandat teſtator in dicto ſuo teſtamento, *ſub cap.* 38. quod cùm fuerit approbatum, vt dixi, non po- 18
teſt talis diſpoſitio impugnari, etiamſi ſit filius primi gradus, quia ſequutus eſt patris iudicium: ita Mangil. *dict. tract. quaeſt.* 116. *numer.* 46. 47. & ita iuris eſſe cenſeo, ſaluo, &c. Veruntamen hæc controuerſia non fuit decisa, ſed accordio ſopita, in quo emicuit benignitas, & humanitas prædicti Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Domini Epiſcopi, qui erga dictum D. Com. Leonardum voluit ſe exhibere beneuolum, beneficium acceptando, & non ſolùm diſpoſitionem eius patris, habita illius ſcientia, ſed etiam ipſum pupillum ſub ſuo regimine, & protectione, & declarando eum eſſe natum de vero, & legitimo matrimonio, ad tollendos ſcrupulos, quod licèt deſeruiat ad oſtendendam humanitatem dicti Prælati, non tamen efficit, quin opinio prædicta à nobis defenſata ſit communis, & probabilis, à qua in iudicando, & conſulendo ſi Iudex non recederet, non malè faceret.

CAPVT CXII.

EPITOME.

Executio iudicati non poteſt fieri in bobus aratoriis, & inſtrumentis ruſticalibus, ſicut neque in libris Scholarium, & quando id verum ſit.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Statuta laicorum non seruantur in foro Ecclesiastico.*
2 *Boues, & instrumenta aratoria, & rusticalia non possunt capi in pignus.*
3 *Executione facta in bobus aratoriis, fieri debet illarum restitutio.*
4 *Agricultura non debet destitui, & melius est, quod creditum perdatur.*
5 *Leges ciuiles non contrariæ sacris canonibus seruantur etiam in foro Ecclesiæ.*
6 *Aratoriæ res non subiiciuntur executioni, etiam in debito priuilegiato.*
7 *Publicæ vtilitatis causâ multa recipiuntur contra strictam rationem.*
8 *Boues aratorij non possunt capi in pignus, etiam ex conuentione partium.*
9 *Bestiæ aratoriæ, etiamsi offerantur in executione, non possunt capi in pignus.*
10 *Executio non est facienda etiam in Italia in rebus rusticalibus.*
11 *Executoribus boues aratorios in pignus capientibus licet resistere, & eos recuperare.*
12 *Executio fit etiam in bobus aratoriis de consuetudine, & an sit verum.*
13 *Instrumenta rusticalia capta in pignus debent restitui sine damnis.*
14 *Consuetudo, vt boues aratorij capiantur in pignus, est seruanda.*
15 *Consuetudo pessima, quæ nocet agriculturæ.*
16 *Rusticalia instrumenta, quæ non sunt domini feudi, an possint capi in pignus.*
17 *Boues aratorij certis anni temporibus possunt capi in pignus.*
18 *Cessante ratione legis cessat lex.*
19 *Rusticalia possunt capi in pignus, dummodo reseruentur etiam ad agrorum culturam.*
20 *Rusticus gaudet priuilegiis agriculturæ, si ei vacat in actu, & non aliter.*
21 *Boues aratorij non deseruientes agriculturæ possunt capi in pignus*
22 *Boues aratorij superabundantes culturæ fundi capi possunt in pignus.*
23 *Instrumetna aratoria possunt oppignorari vnà cum fundo.*
24 *Aratoria instrumenta, & boues possunt capi in pignus ob debitum fiscale.*
25 *Boues aratorij in subsidium capi possunt in pignus, aliis bonis non extantibus.*
26 *Executio non fit in bobus aratoriis etiam in subsidium.*
27 *Executio fit priùs in mobilibus, & posteà in stabilibus.*
28 *Scholaris non potest oppignorari in libris.*
29 *Libri scholaris non possunt capi in pignus, nisi in subsidium.*
30 *Arma militibus, Breuiarium Clerico, libri scholari non sunt oppignorandi, nisi in subsidium.*
31 *Boues aratorij facilè debent relaxari oblata fideiussione.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Regiensi executionis pro Domino Capitaneo Mutio Giocchio contra R. D. Dominicum à Boue eius debitorem euenit, quod executores grauantes dictum R. D. Dominicum abstraxerint & sustulerint ab eius prædio boues aratorios ex causa pignoris: reclamante autem debitore, & protestante de nullitate executionis, & expensarum, stante statuto ciuitatis, quo prohibetur, ne animalia, & instrumenta aratoria abstrahantur à cultura, quæsitum fuit quid agendum?

Et sanè non vigore statutorum laicalium, quæ non seruantur, & non ligant in foro Ecclesiastico, ad textum *in c. Ecclesia S. Mariæ*, vbi DD. *de constit.* sed vigore iuris communis, quo hoc idem statuitur, ne boues, aut serui aratorij, & instrumeuta rusticalia ad culturam agrorum destinata ab executoribus abstrahantur, aut expignorentur, & si secus faciant, iudicis arbitrio puniantur, vt habetur *in l. executores*, vbi Bart. Bald. Salyc. & DD. *C. quæ res pignor. oblig. poss.* Ias. *in l. 1. numero 2. ff. de ser.* Neguſ. *de pignor. part. 2 membr. 3. num. 49.* Carroc. *de locat. part. 5. tit. de inuest. quæst. 20. num. 2.* pulchrè Menoch. *de arbitr. iudic. cas. 378. num 2. 5. 6. & per totum.* Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib. 11. tit. 15. numero 34.* Peguer. *decis. 186. numero 1. & per totam*, Giurb. *decis. ciuil. 40. numero 2. 3. 4.* Costa *de remed. subsid. remed. 43. numero quarto*, latè Anton. Monach. *tract. de execut. in vestib. cap. 6. numero 9. 10. 11.* quod receptum est ab omnibus; ideò sumpta informatione, quod bestiæ essent aratoriæ, mandaui eas restitui, prout factum fuit; nam hoc introductum est fauore agriculturæ, quâ viuimus, cùm melius sit vnum perdere debitum, quam si cultura destituatur: teste Rebuff. *de lit. oblig. artic. 2. gl. vnic. num. 105.* Antonius Monach. *d. cap. 6. num. 11.* & nota, quòd hæc procedunt non solùm in boue, sed etiam in equo aratorio. Carpan. *ad stat. Mediol. part. 1. cap. 251. num. 2.*

Quod adeò verùm est, vt etiam procedat, & seruari debeat etiam in foro Ecclesiastico, quia iustum est, & honestum; & quia leges ciuiles communes, quæ non sunt contrariæ iuri canonico, seruantur etiam in foro Ecclesiæ, quia Canones non dedignantur imitari leges, & è contra, ad textum *in cap. 1. c. constitutiones*, & *c fin. 16. quæst. 3.* Felin. *in d. c. Ecclesia S. Mariæ, num. 37. 38.* Abb. *consil. 73. num. 9. 10. lib. 1.* latè Ruin. *cons. 4. num. 11. lib. 5.* Tusch. *pract. conclus. littera L, conclus. 277. num. 8. 10. 11. 15. 16. 17.*

Secundò amplia id procedere etiam in quocumque debito bullari, & priuilegiato; adhuc enim in rebus aratoriis non potest fieri executio, vt *in d. l. executores*, Giurb. *d. decis. 40. numero tertio*, præualet enim publica vtilitas, cuius gratiâ multa contra strictam rationem recepta sunt. Ant. Sol. *ad 3. decret. Duc. Sab. in nouis, tit. de form. accord. proced. in pignor. bon. mob. gl. vlt. numero quinto.* Antonius Monach. *dict. capite sexto, numero vndecimo.*

Tertiò ampliatur, vt procedat etiam in pignore conuentionali, quia non valet pactum, vt in rebus aratoriis possit fieri executio, quoniam pactis priuatorum iuri publico derogari non potest: Bart. & Salyc. *in d. l. executores*, Neguſ. *d. membr. 3. num. 49.* Menoch. *d. cas. 378. num. 15. 35.* & *var. resolut. vol. 1. lib. 2. titul. de execut. rei iudic. resol. 2. sub numero quarto.* Giurb. *dict. decision. 40. numero 3. 4.* vbi inquit, quod etiamsi tales bestiæ sponte à colono offerantur, non possunt acceptari, quia non potest præiudicare domino: Antonius Monach. *d. cap. 6. num. 14.* vbi ait id fieri, quia pacta contra legem non valent. Carpan. *d. cap. 251. num. 16.*

Quartò amplia, vt hæc procedant non solùm extra Italiam, prout loqui videtur *d. l. executores*, sed etiam in Italia, quæ est libera à tributo, & sic vbique hoc idem seruandum est: ad textum *in l. pignorum*, & *in Auth. agricultores, Cod. quæ res pignor. oblig. poss.* Bart. Bald. & Salic. *in d. l. executores*, Mantic. *de tac. & amb. conuent. lib. 11. tit. 15. num. 34.*

Quintò amplia in tantùm hæc esse vera, quod si executores contrauenіant, & boues, & instrumeta huiusmodi conentur asportare, potest dominus illis de facto resistere, & ea propriâ manu recuperare, & si fuerint expignorata, à colono possunt rehaberi: Batt. *in l. si alius, §. bellissimè,*

belliſſimè.ff.quod vi aut clam. Iaſ.*conſ.*20. *col.*3.*verſ. praterea,lib.*3. Carroc. *d.quaſt.*20. *num.*3. Menoch. *d.caſ.*378. *num.*8.9.Peguer.*d.deciſ.*186.*num.*2.Giurb.*d.deciſ.*40. *n.*4. 11.Ant.Monach.*d.cap.*6.*num.*11. vbi de veriori,& magis communi. Carpan.*d.cap* 251.*num.*8.

Limita autem primò hæc non procedere de conſuetudine, quia tales leges in aliquibus locis ſeruantur ad vnguem,in aliis verò nihil, vt inquit Bald. *in d. l. pigno-*
12 *rum,C.qua res pign.oblig poſſ.*& generaliter Neguſ.*de pignor.part.*2.*membr* 3.*num.*50.vbi inquit,quòd iſtæ Conſtitutiones hodie de conſuetudine non ſeruantur; & idem fatetur Carroc.*de locat p.*5.*quaſt.*20.*in fin.*vbi id deplorat.

Sed hæc limitatio non eſt generaliter vera, quia in plerîſque locis dictæ Conſtitutiones ſeruantur,non quidem abſolutè quoad pœnas,ſed ſaltem quoad nullitatem arreſti,& ad finem, quod animalia, & inſtrumenta ruſticalia reſtituantur ſine damnis; & pro obſeruantia videntur
13 tur facere Menoch. *d.caſ.*378.*num.*10. meliùs Peguer. *d. deciſ.*186.*per totam*,Giurb *d.deciſ.*40.*per totam*, & qui teſtantur de conſuetudine,debent intelligi de illis locis, in quibus verſati ſunt,& propterea non eſt audiendus Neguſ.*d.membr.*3.*num.*50.qui allegat Salyc.*in d.l executores*, qui non dicit has conſtitutiones non ſeruari. Benè verum eſt, quod ſi alicubi adeſſet ſpecialis conſtitutio, vel
14 conſuetudo,ea ſeruanda eſſet.Afflict.*in conſt.Neap. lib.*1. *tit.vt null.off.rubr.*91.*ſub num.*7.Ferret.*de gabell. num.*525. 526.Marant.*de ord.iudic.act* 3.*part.*6.*ſub num.*31 Ant.Monach.*de execut. in veſtibu, cap* 6. *num* 25.26. vbi tamen inquit talem vſum eſſe peſſimum, & Reipublicæ, quæ plurimum ex agricultura pendet,valde perniciosum,cùm
15 non expediat res culturæ agrorum deſtinatas diſtrahi, & amoueri, & propterea melius eſſe, vt in eis non fiat executio, niſi ſaltem in ſubſidium; & qui aliter ſeruant, malè faciunt, adeò vt iure merito de hoc doleat Carroc. *d.tract p.*5.*q.*20.*in fin.*

Limita ſecundò,quando boues aratorij, & inſtrumenta ruſticalia ſunt coloni, & ruſtici, qui non eſt Dominus prædij; tunc enim pro pignore capi poſſunt, vt per Rip.
16 *in tract. peſtis,tit.de remed. praſ. contra peſtem, num.*221. vbi ait ſecus eſſe,quando idem colonus eſt etiam Dominus prædij.Verumtamen hæc diſtinctio non eſt vera,nec placet Menoch *d.caſ.*378.*n.*13. vbi inquit, quod in vtroque diſtinctionis caſu viget eadem ratio, ne agricultura impediatur,& propterea,ſiue ea ſint ruſtici, ſiue Domini prædij, ſemper viget eadem prohibitio. Coſta *de remed. ſubſid.remed.*43.*num.*5.*verſ.ſiue animalia*,Carroc. *de locat. part.*5.*quaſt.*20.*num*,10.Giurb.*d.deciſ.*40.*num.*13.

Limita tertiò, vt prædicta procedant tantùm certis menſibus,& temporibus,quando ſolet agriculturæ vacari, vt quando per talem executionem non impeditur
17 agrorum cultura, velut perfecto ſeminandi opere; tunc enim non iniuſtè fit executio in dictis animalibus, & inſtrumentis ruſticalibus,cùm non vigeat tanta neceſſitas, niſi pro ſtercorandis agris,quod aliâ vitâ fieri poteſt:ita Coſta *de remed.ſubſid.d.rem.*43.*num.*6.vbi inquit nouiſſimè ita longo vſu receptum eſſe; quod tamen non placet omnibus, ſed mihi videtur iuſtum, & honeſtum, quia tunc videtur ceſſare ratio legis, ne impediatur cultura agrorum; & certum eſt quod ceſſante ratione legis,
18 ceſſat lex, *l. quod edictum, ff. de part. cap. ſtatuimus, diſtinct.*61.

Limita quartò, ſi talia caperentur in pignus, vt haſtæ ſubijci poſſent, & venundarentur, vel in ſolutum credi-
19 tori aſſignarentur, vt ea ſeruaret pariter ad agrorum culturam, ex Ruin. *conſ.*130.*num.*9.*lib.*1.Plot. *in l.ſi quando, num.*712. *verſ.fallit etiam,Cod. vnde vi.* Sed hoc non placet Menoch.*d.caſ.*378.*num.*14.quia de facili fieret fraus legi, ſiquidem affirmarent creditores, ſe boues aratorios ad hunc vſum habere velle. Verùm priorem ſententiam magis receptam ſequuntur Viu. *in com.opin. in verb. executio rei iudic. in fin. verſ. limit. etiam*,Plot. *in d.l.ſi quando, num.*712. Carroc. *de locat. part.*5. *quaſt.*20. *num.*14. Carpan.*ad Stat.Mediol.part.*1. *cap.*251.*num.*7. Ant.Monach. *de execut.in veſtib.cap.*6.*num.*24. vbi inquit quod à fraude per Menochium conſiderata facilè erit cauere, ſi cognitio cauſæ procedat; nec eſt verum militare eamdem rationem,quia non impeditur cultura ab olutè, cùm licet hîc non fiat,alibi tamen fieri contingat,vbi talia inſtrumenta tranſlata ſunt, & vlteriùs bonus Iudex poterit obligare emptorem,vel creditorem ad hoc faciendum,vt inquit Carroc.*d quaſt.*20.*num.*14.

Limita quintò,vt prædicta procedant ſolùm in ruſtico actu exercente, cui ſoli dicta priuilegia competunt, non ei qui non vacat agriculturæ, nec eam exercet, velut in 20
mercatore, vel alio ſimili conductore; tunc enim etiam 21
boues aratorij, & ruſticalia inſtrumenta poſſunt in pignus capi,vt per Luc.de Peñ.*in l.*1.*in princ.verſ.inſiſtentes, C.de agricol.& cenſ.lib.*11.Ang.*in Auth.agricultores,C.qua res pign. oblig. poſſ.* Menoch. *d.caſ.*378. *num.*17.Aſcan. *de patr poteſt.effect.*17.*ſub num.*44. *in fin.* & *numer.*45. 46. Ant.Sol. *in d. gloſſ. vlt. num.*7. Ant.Monach. *de execut. in veſtib. cap.*6. *num.*18. 19. vbi quod etiam boues indomiti, qui non arant, vt iuuenci, capi poſſunt in pignus, non enim lex procedit in beſtiis, quæ non ſunt in opere. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap.*251. *num.*3. 19. *part.*1.

Limita ſextò,niſi tales boues, vel inſtrumenta in fundo eſſent ſuperabundantia, quia capi poſſunt ſuperflua, quoniam tunc agricultura nullum patitur detrimentum, 22
ceſſat neceſſitas colendi agrum à legibus conſiderata, vt ſic notat Ioan.Faber *in d.l.executores ſub num.*5.*C.qua res pignor.obligar.poſſ.*Ant.Monach. *d.cap.*6.*num.*21. vnde in præſenti ego non laudaui reſtitutionem omnium beſtiarum aratoriarum, quia multæ non erant neceſſariæ, & ſi pars inſtaſſet pro ſuperfluis, pronunciaſſem executionem fuiſſe legitimam.

Limita ſeptimò, non procedere, ſi boues, vel inſtrumenta aratoria fuiſſent cum fundis ipſis hypothecata,& cum fundo ipſo caperentur in pignus; ſic enim poſſunt hypothecari, & euitatur damnum Reipublicæ, quia de 23
fundo ipſo non auferuntur, & non intereſt cuius ſint. Alber.*in d.l.executores,ſub num.*2. vbi etiam Cyn.& Petr. *C.qua res pign.oblig poſſ.*Aluar.& Præpoſ.*in §.agricultores, de ſtat. & conſuetud. in vſibus feud.*Ant.Monach. *d.cap.*6. *num.*20.21.

Limita octauò, hoc non procedere, quando debitum eſt fiſcale,vel publicum,tunc enim iura prædicta non ſeruantur, & boues aratorij poſſunt in pignus capi. Aſin. 24
*in prax.§.*31.*cap.*3. *limit.*33.*in fin.* Viu. *d.verb. execut.rei iudic.verſ.interpretantur.* Ferret. *de gabell.ſub d. num.*525. *verſ. fallit in debito fiſcali, num.*35. & *var. reſolut. vol.*1. *lib.*2. *de execut. rei indic. reſol.*2. *in fin.* Ant. Monach. *d. cap.*6. *num.*23. Carpan.*ad ſtat.Mediol. d. cap.*251. *num.*7. *verſ pro aliquo, part.*1.

Denique limita eas leges procedere, quando extant alia bona, in quibus poteſt fieri executio; ſecus autem ſi alia non adſunt, quia tunc in ſubſidium poteſt fieri executio etiam in bobus aratoriis,& inſtrumentis ruſticalibus: ita per textum *in l.ſtipendia,C.de execut.rei iudic.* inquit gloſſa *in d.l.executores,in verb.aratorium*,vbi Ang. *C. qua res pign.oblig.poſſ.*& confert textus *in l.commodis,ff.de re iudic.* Matheſ.*in d.l.ſtipendia*,Petr.Dueñ.*reg.*235.*lim.*2. Horat.Lucius Callien.*de priuileg.ſchol.priuileg.*32.Rip.*d. tract.de remed.preſeru.poſt num.*221.Aſin. *in prax. d.§.*31. *cap.*2.*limit.*33.*verſ.id autem.*Plot.*in d.l.ſi quando,num.*712. *C.vnd.vi*, aliàs *de in lit. iur. §.*43.*in fin.*Magon. *deciſ. Lucenſ.*24.*num.*7.Coſta *d.rem.*43.*num.*4. Viu.*d.verb.executio rei indicata,in fin.*Luc.Peñ.*de iudic.form.cap.for. lib.*8. *c.*2. *ſub num.*19.Ferret.de Caball.*ſub num.*525. *verſ.item in debitore*,Gomeſ.*in § item Seruiana,num.*30. *Inſtit. de action.* Marant.*de ord.iudic.part.*6. *art.*3.*num.*46.Carroc. *d.q.*20. *num.*6. 7. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. parte* 2. *capit.*251. *num.*6. 25

Nihilominus contrariam ſententiam tenuerunt multi, quod

quod immò neque in subsidium, quando non extant alia bona, nequeat fieri executio in bobus, & instrumentis aratoriis, vt voluerunt Petr. Greg. Cyn. Alber. & Salic. *in*
26 *d. l. executores, C. qua res pign. oblig.* Aluar. Præpos. & Balzar. *in d. §. agricultores, de stat. & consuetud. in vsibus feud.* Corn. *co fil.* 155. *num.* 1. *lib.* 1. Neguf. *de pign part.* 2. *membr.* 3. *num* 49. Rebuff. *de priuil. schol. priu.* 13. Ann. *sing.* 66. latè Menoch. *de arbitr. iudic. cas.* 378. *num.* 10. 11. 12. vbi respondet contrariis. Auil. *ad ll. Pretor, capit.* 10. *gloss*... Nilleuag. *num.* 14 Ant. Sola *ad decret. Sabaud. in tit. de subsstit. gloss.* 2. *num.* 5. Mantua *sing.* 497. Zirricc. *de iur. sistendi, part.* 5. *num.* 16. 35. *d. resol.* 2. *sub num.* 3. pulchrè videndus Peguer. *decis.* 186. *num.* 3. Ant. Monach. *d. cap.* 6. *num.* 10. 11. 12. vbi testatur de veriori, & magis communi.

Quid dicendum? vtique DD. in hoc puncto valde inter se dissentiunt, teste Giurb. *d. decis.* 40. *num.* 15. *ad fin.* qui idcircò noluit rem decidere, sed duxit melius esse iura partium præseruare, vt discussis priùs bonis debitoris, eoque non existente soluendo, videat iudex, quid iudicandum sit.

Verumtamen si meam mihi licet interponere sententiam, vtique credo, si debitor habeat saltem bona stabilia, quæ sufficiunt pro satisfactione creditori, & non habeat bona mobilia, nisi boues aratorios, & instrumenta rusticalia, vtique etiamsi antequam deueniatur ad capienda bona immobilia, debeat fieri executio in bonis
27 mobilibus, *l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic.* tamen isto casu etiam in defectum aliorum bonorum mobilium censeo debitorem non esse molestandum in his bobus, & instrumentis rusticalibus; in hisque terminis posteriorem sententiam esse magis veram, magisque communem, nisi tamen debitum esset ita leue, quod non expediret accipere in solutum frustulum terræ; tunc enim etiam censeo posse deueniri ad executionem in bobus aratoriis, antequam deueniatur ad stabilia; sin debitor nulla alia bona haberet, quia tunc non esset Dominus prædij, & ad Dominum spectat onus prouidendi de bobus aratoriis, eo casu nimis iniquum mihi videtur defraudare creditorem suo credito ex eo, quod debitor non habeat nisi res rusticales; nam certum est, quod neque
28 in libris scholarium potest fieri executio: glossa *in l. nepos Proculo, in verb. dignitate. ff. de verb. sign.* Ias. in §. *fin. num.* 6. *Instit. de action.* Rebuff. *tract. de priuileg. schol. priuileg.* 19. Horat. Luc. *eod. tract. priuil.* 32. Asin. *in prax.* §. 31. *cap.* 2. *limit.* 36. vbi multos allegat, & tamen si scholaris
29 alia bona omninò non habeat, poterit etiam oppignorari in libris, vt voluit Specul. *in tit. de execut. sententia, §. sequitur, in fin.* Marant. *de ord. iudic. part.* 6. *art.* 9. *numer.* 46. Marsil. *in rubr ff. de fideiuss. quæst.* 27. *in fin.* Horat Lucius *d. priu leg.* 32. Dueñ. *d. reg.* 275. *limit.* 5. Asin. *in prax. d. lim.* 36.
30 *num.* 4. Colta *d. remed.* 43. *sub num.* 4. Carroc. *d. quæst.* 20. *num.* 7. vbi quod arma militibus, clerico Breuiarium, & scholari libri non sunt auferendi, nisi alia bona non habeant: & ita etiam tenet Carpan. *ad stat. Mediolan. c.* 253. *num.* 2. *part.* 1. Cùm ergo priuilegia litterarum non sint minora, quàm rusticorum, puto æquius esse, & receptius, quod in subsidium, vbi nulla penitus alia bona existunt, fieri possit executio, etiam in bonis rusticalibus, & bobus oratoriis, ne creditor iure suo sine causa legitima priuetur; vtraque tamen opinio est probabilis, nec credo errare iudicem sequendo quam malit; melius tamen puto sic distinguere, vt dictum est, & propterea Iudex fa-
31 cilis debet esse ad relaxandos boues aratorios, & similia, dum quandoque capiuntur in pignus, & dantur campsariis, vel tabernariis Communitatis, apud quos facilè deteriorantur, nisi detur cautio in forma depositi, vt benè dixit Vinc. Carroc. *d. quæst.* 20. *num.* 4. & ita iuris esse censeo. Verùm si non sit spes satisfaciendi creditori in aliis bonis, & nulla offeratur cautio idonea, iustum esse iudico, vt etiam de illis soluatur debitum, cùm non debeat perire ius creditoris, eo quod debitor non habeat nisi boues aratorios, & instrumenta rusticalia, per ea, quæ suprà dicta sunt, & seruantur in praxi, & maximè quia plerumque debitores talia opponunt ad protelandum, & cauillandum. Verùm si aliis bonis verè extantibus executio fiat in prædictis animalibus, & instrumentis, debet fieri summariè restitutio vnà cum expensis, & damnis reficiendis à parte sic procurante, vel ab executoribus, si pars ignorauerit, prout aliàs vidi obseruari, & secundùm prædicta debent intelligi statuta locorum, quia secundùm ius commune recipiunt interpretationem, vt scilicet si statuto caueatur, ne fiat executio in rebus rusticalibus, seu bobus aratoriis, id intelligatur extantibus aliis bonis, & secundùm prædictas limitationes, quia statutum debet interpretari, vt potiùs nihil operetur, quàm vt corrigat ius commune. Carpan. *ad statut. Mediol. part.* 1. *cap.* 55. *num.* 81. *vers. quod quidem*, & *num.* 82. vbi etiam inquit, quod statutum dicitur satis addere iuri communi, si verbis magis claris, & pacificis statuat id quod iure communi sancitum est.

CAPVT CXII.

EPITOME.

Si venditur animal morbosum non manifestato eius morbo, locus est redhibitoriæ actioni, nisi vitium sit patens, & quando, si venditur aliquid cum pacto displicentiæ, debet redhiberi intra sexaginta dies.

SVMMARIVM.

1 *Vendito animali cum vitio patenti non licet propter hoc à contractu recedere.*
2 *Animal leuiter morbosum, seu vitiosum si vendatur, propter hoc non retractatur venditio.*
3 *Peritorum iudicio statur in venditionibus animalium.*
4 *Venditis pluribus animalibus morbosis venditio retractatur tantùm quoad morbosos.*
5 *Venditor tenetur facere certiorem emptorem de morbo, seu vitio rei venditæ.*
6 *Emptor animalium non debet decipi ignorantiâ, vel calliditate venditoris.*
7 *Vendens animal cum omnibus sui schinellis, tenetur de vitio occulto.*
8 *Vendita re cum pacto displicentiæ licet emptori recedere à contractu intra sexaginta dies.*
9 *Colonus non habens interesse probat pro domino.*
10 *Tractatus accordatus censetur repetitus in conclusione venditionis.*
11 *Præfationes censentur repetitæ in perfectione contractus.*
12 *Vitium patens an semper faciat cessare redhibitoriam actionem.*
13 *Decipere emptorem prohibitum est.*
14 *Morbus euidenter apparens excusat venditorem, ne teneatur.*
15 *Displicentiæ pactum efficit, vt intra sexaginta dies liceat recedere à contractu.*
16 *Morboso animali vendito an liceat cum, & simul redhibere non morbosum.*
17 *Emptor in totum potest recedere à contractu, si venditis pluribus rebus eiusdem officij, vna sit vitiosa.*

Ne ſcribam vanum , duc pia Virgo manum.

IN vna Regienſi redhibitoriæ actionis , cùm quidam Geminianus Montruculus vendidiſſet R. D. Andreæ Simonſo vnum par vaccarum cum pacto , quod eas dabat provt decet virum bonum,& ſi fortè ei diſplicerent, poſſet emptor eas reſtituere venditori , aſſerens eas eſſe bonas , & ideò reſpiceret ipſum , ſed non dictas boues, concordato pretio , & traditis vaccis, quarum altera habebat tumorem ſubtus ventrem, emptor remiſit eas ad venditorem, dicens amplius ſibi non placere,quia altera erat morboſa , & arando augebatur tumor , eo quod rupta credebatur ; venditor verò eas depoſuit ſuper hoſpitio, vbi expenſis cibariis conſumptæ ſunt,& prouocauit coram foro Eccleſiæ dictum R. D. Andream , vt compelleretur ad ſibi retinendum dictas vaccas, & fabricato proceſſu fuit quæſitum quid iuris.

Sanè videbatur dictum Geminianum meliora habere iura , primò quia morbus ille erat patens, quoniam viſibiliter tumor apparebat ſubtus ventrem illius vaccæ tempore venditionis , & propterea ceſſat ædilitium edictum , quo ſolet permitti venditionem retractare ob
1 morbum , ſeu vitium rei venditæ non manifeſtatum ; ſi enim intelligitur vitium morbuſve mancipij (vt plerumque ſignis quibuſdam vitia demonſtrari ſolent) poteſt dici edictum ceſſare,vt inquit textus *in l.1.§.ſi intelligatur.* vbi gloſſa, & *in l. quæritur , §. fin. ff. de ædil. edict.* Gomez. *reſolut. lib.2. cap.2. num.48. verſ. quod tamen,* Maſcard. *de probat. concluſ.615. numero 9. 10.* Bonacin. *de contract. diſp.3. quæſt.2. punct.6. numero 13.* Layman. *moral. lib.3. tract.4. cap.17. §.2. numero 14. verſicul. cæterùm.*

Secundò quia iſte morbus videbatur leuis , eo quod animal illud non reddebatur inutile ; certum eſt enim quod non quodlibet vitium, aut morbus facit locũ red-
2 hibitoriæ actioni,ſed graue, & damnoſum,*l.1.§.proinde, l.ob quæ, in fin. ff. de ædil. edicto.*Caball.*de ædil. act.cap.2. num.15. verſ. circa ſecundum.* Maſcard. *dicta concluſ.615.*
3 *n.13.* & ideò cùm periti electi fuerint diſcordes in æſtimando damnum , tertius concorditer electus dixit non eſſe locum reſciſſioni contractus. & in hac materia ſtandum eſt peritis.Maſcard. *d.concluſ.615.num.4.6.*

Et dato quod contractus poſſet reſcindi,videbatur dicendum , quod tantùm poſſet retractari quoad vaccam morboſam , non autem quoad alteram , quæ vitio care-
4 bat , quia vtile per inutile non debet vitiari , *l. ſi plura*
5 *mancipia, ff. de ædil.edict.* Signor.Hom. *conſ.53. in princ.* Tuſch.*littera V,concluſ.61.num.1.*Gomez.*d.cap.2.num.49. verſ. in quo.*

His tamen non obſtantibus contrarium cenſui, & iudicaui eſſe locum redhibitoriæ actioni, ſiquidem venditor tenetur certiorem facere emptorem, ſi animal venditum ſit vitioſum , aut morboſum tempore contractus, alioquin licebit emptori reſcindere venditionem, & rem redhibere venditori infra ſex menſes pretio ſibi reſtituto,vel ſtare contractui,& infra annum agere ad diminutionem pretij actionis quanti minoris : textus eſt *in d.l.1.* vbi gloſſa & DD. *in l. ſciendum,§.tempus,ff.de ædil.edict.* Gomez *reſol.lib.2. cap.2. num.48.verſ.ſi quis vendat.* Bonacin. *de contract.diſp.3. quæſt.2. punct.6. num.6.7.8.*Layman. *de pact. & contract. d.lib.3. tract.4. cap.17. §.2. numer.14.* quod procedit , ſiue venditor ignorabat vitium,
6 ſiue ſciebat ; cùm nihil interſit , an emptor decipiatur ignorantiâ,an calliditate venditoris, *d.l.1. §. cauſa,ff. de ædil. edict.* quæ adeò vera ſunt , quod etiamſi venditor dicat ſe nolle teneri de vitiis occultis,& ſe vendere animal cum ſuis ſchinellis, adhuc in vtroque foro teneatur
7 ad reſtitutionem pretij, vel diminutionem, ac ſi nihil dixiſſet, quia oportet vitium, ſeu morbum certo , & claro modo exprimere ; ſic probatur per textum *in l.1. ff. de ædil. edict. l.ea quæ, §.fin. ff.de contrah. empt. l.1.§. ſi venditor, §. ſed & ſi, ff.de act. empt. l tenetur,§.fin. l. Iulianus, §. idem Iulianus , eod.* Bald. *in l.1. num.4. Cod. de ædilit. act.* Ang.& Alex. *in l. ſi quis cùm aliter, ff. de verb. oblig.* Gomez *d.cap.2.num.49.*Bonacin.*d.punct.6. num.15.verſ. dixi non teneri.*

Deinde , & fortè etiam meliùs , & fortiùs dixi locum eſſe redhibitoriæ actioni , quia pactum inter partes initùm , quod ſcilicet ſi res vendita non placeret emptori, liceat illam venditori reſtituere , valet, & eo emptor vti poteſt intra ſexaginta dies, niſi aliud tempus ſit à partibus præfixum, etiamſi res illa non ſit vitioſa , aut morboſa , quia ſufficit quod non placeat emptori : ſic probat textus *in l. prædium, C. de ædilit. action. l. quod ſi nolit, §. ſi quid ita,* vbi gl.& Cæpol. *ſub cap.555. num.1. & num.12. ff. de ædilit. edict.* 8

De hoc autem pacto concordato ſatis conſtat ex depoſitionibus teſtium,inter quos licèt adſit colonus dicti Simonini,tamen quia nullum habet intereſſe, rectè probat,& ſuppletur ab aliis. Farinac.*de teſtib.quæſt.55.n.213. & ſeqq.*& certum eſt, quod in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum,*l.vbi numerus,ff.de teſtib.* 9

Neque obſtat non apparere, quod in vltima concluſione contractus ſic pactum fuerit,& ſtabilitum hoc diſplicentiæ accordium,quia cùm euidenter conſtet in ipſo præuio venditionis tractatu ſic concordatum fuiſſe , vt in caſu diſplicentiæ liceret emptori à contractu recedere, idem cenſetur repetitum in concluſione venditionis, etiamſi tantùm altera die perfecta fuerit , quia dicta in præfationibus cenſentur repetita in concluſione : ſic in terminis probat textus *in l.ſi verò,20.*vbi gloſſ *ff. de ædil. edict.*quod multò magis procedit, quando in præfatione pactum fuit concordatum,vt hic dicunt teſtes : ſic Surd. *deciſ.71. per totam,part.1.* Card. Mantic. *de tac. & ambig. conuent. part.1.lib.3.tit.4 num.6.15.* 10 11

Non obſtat autem,quòd venditor non teneatur de vitio , ſeu morbo patenti , & quod venditor tunc videtur oſcitanter ignoraſſe : nam reſpondetur id procedere, quando emptor , & venditor ſimul ignorauerunt rei vitium ; vtroque enim caſu repellitur emptor : verùm ſi venditor ſciuit, emptor verò ignorauit vitium patens,vt hîc, tunc venditor tenetur , licèt ſupinè emptor ignorauerit,quia præponderat venditoris dolus : ſic per textum *in l. item ſi obſtetrix,§.fin. ff. ad l. Aquil.*& *l.ſi putator,eod.* gloſſa *in d. l. quæritur ; §. fin. in verb. fuiſſet, ff. de ædilit. edict.* quod tantò magis habet locum in caſu noſtro,vbi emptor non curauit morbum , ſeu vitium vaccarum aduertere , quia dictus Geminianus eas vendidit , *da huomo da bene* : dicens etiam , quod inſpiceret ſeipſum, non vaccas , & ſic videtur dediſſe cauſam emptori , ne aduerteret ad rei vitium,& habuiſſe animum decipiendi emptorem , quod principaliter prohibitum eſt : Gomez *d. cap.2. num.48. verſ. cuius verba.* Bonacin. *d. punct.6. & ſeq.num.14.* 12 13

Dici etiam poteſt , quod hic morbus non potuit dici patens , quia vt talis ſit , oportet quod omnibus appareat, vt puta, ſi cæcus homo venundaretur , aut habens cicatricem euidentem , & periculoſam , ad textum *in d. l. quæritur, §. ſi nominatim , ff. de ædilit. edict.* hîc autem licèt appareret quidem leuis tumor ſub ventre , tamen non indicabat ſufficienter morbum interiorem , quod rupta eſſet vacca ; immò coloni vxor excuſauit hunc tumorem, quod proueniſſet ex petitione cornu ab altera , cui non fuit replicatum , quia ſic credidit emptor, ſub quo prætextu fuit deceptus , & tamen hoc tantùm intuendum eſt , ne emptor decipiatur , ad textum *in dict. leg. prima , §. ſi intelligatur , ff. de ædilit. edict.* 14

Non eſt autem curandum de periti iudicio , quem apparet ex prædictis fuiſſe allucinatum, ſed eſto , quod ſit leuem fuiſſe morbum,vt ipſe putauit,tamen ſtante pacto diſplicentiæ,de quo vidimus, licitum fuit à contractu reſilire, 15

silire, ad textum *in d. l. quod si nolit, ff. de adil. edict.* & *l.4. C. eod.*

Non obstat, quod tantùm morbosa vacca possit redhiberi, quia id procedit quando res inuicem distinctæ
16 sunt, & separatæ, & distincto pretio venditæ, *d.l.si plura, ff.de adil.edict.* Verùm si res venditæ sint ex aliqua ratione coniunctæ, adeò vt earum separatio esset damnosa, velut in animalibus eiusdem officij, vt hic in bobus aratoriis sub eodem iugo laborantibus, tunc contractus in totum rescinditur, & omnes res venditæ redhibentur, nisi partes consentiant in redhibitione vnius tantùm, vt
17 habetur in textu *l.cum eiusd.cum l.seq.* vbi gloss. & communiter DD. & *in l. ædiles, la 2.§.fin. cum duabus ll.seqq.* vbi DD. *ff. de ædilit. edict.* Azor. *in sum. Cod. de ædilit. action.num.24.* Bald. *in d.l.si prædium, col.2. vers. sed pone,* & ibi communiter DD. *C. eod.* Gomez. *resol. lib.2. tit.2. num.49. in fin.* Tusch. *d. littera V, conclus.61. num.2. 3.* & ita censui, & iudicaui, & mea sententia fuit etiam confirmata per iudicem ad quem; vnde prædicta volui annotare, quia licèt causa esset de paupere regno, tamen frequens est in praxi iudiciorum, & oportet etiam in causis minoribus iudicem cuncta rimari, vt iustitiam faciat.

CAPVT CXIV.

EPITOME.

Immissus in possessionem vigore testamenti minùs solemnis ad pias causas, an sit manutenendus in possessione aduersùs hæredem ex testamento solemni anteriori; & multa alia tractantur in materia manutentionis.

SVMMARIVM.

1 *Heres ex testamento solemni non cancellato immittendus est in possessionem.*
2 *Heres saysitus est manutenendus.*
3 *Scriptura quæcunque probat contra producentem.*
4 *Possessio manutenibilis probatur ex fructuum perceptione.*
5 *Testamentum vltimum non tollit primum solemne, si vltimum est imperfectum.*
6 *Clausula,* sine præiudicio, *in immissione dat possessionem, conditionem, & non praiudicat.*
7 *Heres immissus cum clausula,* sine præiudicio, *an acquirat possessionem.*
8 *Manutentionem petens debet probare se esse in possessione tempore litis.*
9 *Possessionem præsupponit habere qui petit manutentionem.*
10 *Manutentionem petenti incumbit onus probandi penes se extare realem possessionem.*
11 *Possessio probatur ex instrumentis de tenuta accepta.*
12 *Manutenendus est, qui per instrumentum probat tenutam accepisse.*
13 *Heres immissus ex testamento manutenendus est.*
14 *Testamentum primum solemne tollitur per secundum non solemne ad pias causas.*
15 *Possessorium remedium,* ex l.fin.C. de edict. D.Adr.toll. *est adipiscendæ, non retinendæ.*
16 *Manutentio non datur in iudicio adipiscendæ, nisi post obtentam possessionem.*
17 *Viam quam elegisti, hæc tibi pateat.*
18 *Manutentionis iudicium non admittit exceptiones altioris indaginis.*
19 *Statutum allegatum in alieno foro, debet in actis totum produci.*
20 *Statutum de continuata possessione interrumpitur, si interim possessio interuertatur.*
21 *Heres extraneus non constituitur in possessione sine actu naturalis apprehensionis.*
22 *Heres suus continuat in possessione sine apprehensione.*
23 *Statutum Saxoli tollit clericis beneficium statutorum.*
24 *Statutum de successione non habet locum in hæreditate Clerici.*
25 *Procurator non sibi, sed domino possidet.*
26 *Asininam possessionem habent, qui alieno nomine administrant.*
27 *Manutentio non datur colonis, & aliis alieno nomine administrantibus, sed domino.*
28 *Possessio procuratoris, & coloni est asinina, & de ea intelliguntur qui dicunt eos possidere.*
29 *Scripturam impugnans non potest iuuari ex ea.*
30 *Exactio facta interpretatur iuxta præcedentem titulum.*
31 *Fructus percipiens procuratorio nomine non possidet.*
32 *Exemplum etiam scripturæ publicæ non probat non exhibito originali.*
33 *Episcopi scriptura est semper priuata extra officium suum, & non probat, nisi recognoscatur.*
34 *Testamentum manu Episcopi scriptum non probat nisi recognoscatur.*
35 *Parochi scriptura etiam ad pias causas non probat, nisi facta recognitione à testibus.*
36 *Manutentionis in iudicio sufficit probare nudam detentionem.*
37 *Manutentionis iudicium non admittit scripturarum impugnationem.*
38 *Manutenendus est hæres immissus cum clausula,* sine præiudicio*: alio non existente in possessione.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Saxolensi manutentionis, Presbyteri Collegiales vigore cuiusdam vltimæ voluntatis admodum Reuerendi Domini Hyppoliti Melesij Archipresbyteri Anglosij descriptæ manu Reuerendissimi Caroli Scaliæ Episcopi Tridentini coram septem testibus petierunt immitti in possessionem bonorum stabilium prædicti Reuerendi Domini Hyppoliti, existentium in territorio Saxoli, ad terminos *l.fin.C.de edict.D. Adr.toll.* quod eis fuit concessum, & in executione decreti tenuta dictorum bonorum fuit eis data, & postea comparuit D. Aloysius dicens se hæredem dicti Reuerendi Domini Hyppoliti, & in possessione eius bonorum, petens manuteneri in dicta possessione, & reuocari acta ad fauorem dictorum Presbyterorum, præcipiendo eis, ne ampliùs eum molestent, fuitque protestatus se non animo instituendi aliquod iudicium ordinarium possessorium, vel petitorium, sed vt prouideatur eius manutentioni, hæc deduceret. Contra verò Presbyteri dicebant eum non esse possessorem, & ideò non esse audiendum in iudicio manutentionis. Quærebatur quid iuris.

Et sanè videbatur dicendum, dicto Domino Aloysio dandam esse manutentionem; tum quia producebat testamentum solemne dicti Reuer. Domini Hyppoliti eius consobrini, in quo erat institutus hæres, non cancellatum, neque abolitum, iuxta tenorem *l. fin.C. de edict. D. Adr. tollend.* tum quia etiam ab intestato hæres esse videtur, & cùm statutum Saxoli continuet possessionem defuncti in hæredem, etiam sine vlla apprehensione, sequitur quod talis hæres saysitus sit manutenendus in possessione, cùm ei competant remedia possessoria retinendæ, & recuperandæ: *Couar. lib.3. var. resolut. cap.5. numero 6. & pract. quæstionum cap.17. numero 5.* Molin. *de primog. Hisp. lib.3. cap.23. num.5.* Gabr. *cons.36. num.10.* & *lib.1.* 1 2

*lib.*1.Peregr.*de fid.art.*47.*num.*23.Verall.*deciſ.*223.*part.*3. Gratian.*diſcept* 731. *num.*7.8. Lud.Poſth. *tract.de manut. obſeru.*50. *num.*7.

Secundò id clarius reddebatur ex eademmet ſcriptura teſtamenti dicti R. D. Hyppoliti, producta à prædictis Presbyteris,in qua dicebatur,ipſum relinquere prædictæ Collegiatæ ſua bona ſtabilia,& fructus decurſos, quæ ad præſens poſſidet Dominus Aloyſius Meleſius, quæ pro-
3 bat cōtra producentem,vulgata *l.cùm precum, C. de lib. cauſ* Natt.*co ſ.*361.*num.*3.Maſcard.*de probat. concluſ.*915. *num.* 1. Et ſic cùm per illam ſcripturam probetur poſſeſſio dicti Domini Aloyſij, videbatur quod ei non poſſet denegari manutentio.

Tertiò hoc idem colligebatur ex petitione dictorum Presbyterorum, qui inſtabant eum cogi ad reddendam rationem de fructibus ab eo perceptis, & ſic dum fatentur eum fructus percepiſſe, concedunt etiam poſſediſſe, quia ex perceptione fructuum probatur poſſeſſio manu-
4 tenibilis. Maſtril. *deciſ.*184. *num.*13. *part.*4. Lancell. *de attent part.*2. *capit.*4. *limit.* 1. *num.*4. Gratian. *diſcept.* 616. *num.*32. Ludouic. Poſth. *d. tract. de manutent. obſeruat.*23. *num.*8.9.

Neque obſtat teſtamentum productum à dictis Preſbyteris,quia licet ſit poſterius,tamen non tollit primum
5 ſolemne,ad textum *in l.nolumus*,vbi Bald. Salyc.& DD. *C.de teſtament.* & maximè,quia non fuit productum originale,ſed copia,& exemplum,quod non probat ad effectum manutentionis, vt per dictum Ludou. Poſth. *obſeruat.*12. *num.*91.

Neque nocet decretum immiſſionis dictis Presbyte-
6 ris fauorabile, & tenuta ſubinde ſecuta, eo quòd fuerit conceſſa cum clauſula, *Sine præiudicio iurium quorumcumque cuicunque competentium*; quia poſſeſſio ſic tradi-
7 ta eſt conditionalis, & incerta, quæ impedit quin habens meliora iura ſit manutenendus. Put.*deciſ.*32.*num.*1. *lib.*2. Seraphin. *deciſ.*810. *in princ.* Rol. *diuerſ.deciſ.*161. *num.*6.*part.*4.Peregr.*de fid.art.*48.*num.*36.Gratian. *diſcept.* 732.*ſub num.*12 Ludouiſ.*deciſ.*532 *num* 4. Ludou.Poſth. *d.tract.de manuten.obſer.*50.*num.*4.5.vbi latè probat eum, qui capit poſſeſſionem cum dicta clauſula, eam non acquirere in præiudicium alterius poſſeſſoris, neque eſſe manutenendum.

His tamen non obſtantibus cenſui contrarium eſſe verius in præſenti caſu, ſcilicet denegandam eſſe manutentionem dicto Domino Aloyſio,quia non probauit ſe fuiſſe in aliqua poſſeſſione dictorum bonorum ſtabilium, eo quòd ipſius manutentionis eſſentiale fundamentum eſt ipſa poſſeſſio, quam debet probare, qui manutentio-
8 nem petit.Couar.*pract.quæſtionum cap.*17.*num.*3.Menoch. *conſ.*268.*num.*13.Criſtoph.Pal.*de tenut.cap.*2. *num.*19. & *cap.*9.*num.*9.Ricc.*deciſ.collect.*1909.*verſ. & à parte.* Farinac.*deciſ.*129.*num.*7 *par.*2.Lud.Poſth.*d.tract.obſeruat.*15. *num.*3.4.5. vbi allegat plures Rotæ deciſiones; etenim verum eſt, quod petens manutentionem præſupponit penes ſe habere poſſeſſionem.Giouagn.*conſilio* 9.*num.*77.
9 *lib.*1. Rot. *diuerſ. deciſ.*317. *in princ. part.*2. Lud. Poſth. *d. obſeruat.*15. *num.*1. 2. & manutentio concedenda eſt poſſeſſori antiquiori tempore litis motæ poſſidentis. Verall. *d. deciſ* 190. *part.*2. Ludou. *deciſ.*40. *num.*4.5. Coccin. *deciſ* 325. *num.* 3. Gratian. *diſcept.*910. *num.*12. quæ adeò vera ſunt, vt petens manutentionem habeat neceſſe probare penes ſe extare realem,& actualem poſſeſ-
10 ſionem. Ludou. Poſt. *d. obſeruat.*15.*num.*9.10.*& ſeqq.* & *num.*16. vbi concludit, quòd mandatum de manutenendo non conceditur ei, qui non probat penes ſe habere veram poſſeſſionem facti.

Et cùm Collegiata meliùs probauerit ſuam intentionem, quoniam docuit ſe poſſidere, & habuiſſe tenutam dictorum bonorum ſtabilium ex inſtrumento ſuper hoc
11 ſolemniter facto; in ſua poſſeſſione manutenenda eſt; certum eſt enim, quod actualis poſſeſſio probatur ex inſtrumentis productis; ad textum *in l. prædia, ff. de acq. poſſ.*Socin.*conſ.*205.*num.*5.*in fin.lib.*2.Rol.*conſ.*46.*num.*18. *lib.*2. Surd. *conſ.*160. *num.*1. *lib.*2. Seraphin. *deciſ.*1065. *num.*1.*ad medium.* Gratian.*d.diſcept.*732. *num.*11. & omnes concludunt ad effectum manutentionis ſufficere inſtrumentum poſſeſſionis captæ,illudque facere probatio-
nem probatam. Rot.*diuerſ.deciſ.*174.*num.*1.4 *part.*4. Farinac.*deciſ.*690.*num.*1 *part.*2.Caualer.*deciſ.*181.*num.*3.& *deciſ.*432.*num.*1.Lud.Poſth.*d tract. de manuten. obſer.*18. *num.*6.& *obſeruat.*21.*num.*6.7.8.*& ſeqq.* vbi id plenè probat, & in propriis terminis noſtris de hærede immiſſo vigore *l.fin.C.de edicto D. Adr. toll.* quod ſit manutenendus, probant Verall.*deciſ.*347.*in princ.part.*2 Lud.Poſth. 13
*d.tract.obſeru.*12.*num.*16. quod ſufficere debet pro victoria dictis Presbyteris.

Non obſtant modò in contrarium adducta, & primò non facit ad rem teſtamentum productum à dicto D. Aloyſio, licèt ſit ſolemne, quia prætenditur eſſe ſublatum per ſecundū etiam nō ſolemne ad cauſas pias factum, vt per Hoſtienſ. & Ioan. And. *in c. vltimo, de ſolut.* Abb. *conſ.*11.*col.*3.*lib.*1.Iaſ.*in d.l.nolumus,C.de teſtament.*Alex. 14
*conſ.*105.*col.penult.verſ.non obſtat,lib.*4 Tiraq. *de priuileg. pia cauſa,priuil.*2. *in princ.* & *priuil.*53.*per totum.* Deinde quia in hoc iudicio manutentionis non congruit remedium immiſſionis, vigore *d.l.fin.C. de edict. D. Adr.* 15
tollend. quod non eſt remedium retinendæ poſſeſſionis, ſed adipiſcendæ, vt ibidem concludunt omnes, propter quod impertinens videtur hîc tractare de tali remedio, quia non datur manutentio in iudicio adipiſcendæ, niſi poſt obtentam, & adeptam poſſeſſionem, & immiſſionem. Marcheſan. *de com part.*1. *de comm.appellat.in poſſ.* 16
*num.*73. *fol.*931. Ludou. Poſth. *d. obſeruat.*15. *numero* 6. & tantò minùs debet audiri dictus Aloyſius, quia proteſtatus eſt, ſe manutentionis velle inſtituere iudicium, & non immiſſionis, & propterea dici poteſt: Viam 17
quam elegiſti, hæc tibi pateat, *l. ſi mulier*, § *fin. ff. de eo quod met. cauſa*, §. *quæ de fullone, verſ. ſed noſtra, Inſtit. de oblig. ex delict.* Bald. *in l.*1. *C. de execut. rei iudic.* 18
Socin. Iun. *conſil.*46. *numer.*7. *lib.*2. Vnde meliùs eſſe videtur reſeruare in petitorio, vel poſſeſſorio ordinario exceptiones Meleſij, quæ requirunt altiorem indaginem, dum videre oportet, quodnam ex duobus teſtamentis ualidum ſit, quia in iudicio manutentionis non admittuntur exceptiones altioris indaginis. Ruin. *conſil.*87. *in fin. lib.*3. Gozzad. *conſil.*86. *num.*6. Socin. Iun. *conſil.*97. *num.*16. *lib.*2. Bero. *conſil.*57.*num.*3. *lib.*2. Rol. *conſil.*21. *num.*36. *& ſeqq. lib.*3.Menoch.*de adipiſc.poſſ.rem.*4.*numero* 755. *vſque ad num.*759. Verall. *deciſ.*341. *numero* 3.4. *part.*2. Seraphin. *deciſ.*1065.*num.*1. Grat. *d. diſcept.*732. *num.*13. *&* 21.

Non obſtat ſtatutum Saxoli *lib.*2. *rubr.*91. de continuanda poſſeſſione defuncti in hæredem, quia eſt ſtatutum laicorum, ad cuius ſcientiam, & cognitionem non tenetur Iudex Eccleſiaſticus,in cuius foro cauſa agitatur in Ciuitate Regij, & propterea cùm allegetur in alieno foro,& extra patriam,nihil iuuat,niſi integraliter in actis producatur: Bart. *in l. omnes populi,num.*67 *ff. de iuſt. & iure*: & Iudex non poteſt ſupplere ſuper non productis 19
iuribus vulgaribus.

Deinde eſto quod huiuſmodi ſtatutum poteſt habere locum, videtur poſſe reſponderi, interruptum, & impeditum fuiſſe effectum continuationis, ex vi, & po- 20
tentia eiuſdem ſtatuti, propter poſſeſſionem cœptam à dictis Presbyteris, & quod per poſſeſſionem captam ab alio, quàm ab hærede, ſit interuerſa illius ciuiliſſima poſſeſſio. Gloſ. *in l. cùm miles, in verbo, quaſi coniunctim ff.ex quibus cauſ.mai.* Fulg. & Iaſ. *in l. Pomponius,* § *quæſitum ff.de acquir.poſſ.*Caſtrenſ.*in l.ſi fori,C.de iur. delib.* Tiraquell. *in tract.le mort ſaiſit, part.*5. *decl. prima.* Alex *conſil.*82.*num.*4.*lib.*2.Natt.*conſil.*237.*num.*4.Gabriel *de acq. poſſ. concluſ.*9. *numero* 18. Cocc. *in memorab. in verb. decreto Mediolani*, Peregr. *de fideicommiſſ. art.*47. *numero* 14.15. Verall. *deciſione* 199. *part.*2. Farinac. *deciſ.*263.

cis. 263. p. 2. & fuit decisum per Rotam *in vna Romana vineæ, 13. Martij* 1606. coram Peña, qui hoc admittunt in hærede extraneo, qualis est iste Melesius, qui non constituitur in possessione hæreditatis sine actu naturalis
21 apprehensionis, per *l. 1. §. Scæuola, ff. si quis test. lib. esse*, & per *l. si sorori*, vbi Bald. & DD. *Cod. de iur. delib.* Tiraq. *in dict. tract. in præfatione, decl. 3. num. 2.* quidquid sit in hæ-
22 rede suo, in quo DD. aliter sentire videntur. Gabr. *cons. 36. num. 13. lib. 1.* Peregr. *de fid. art. 47. num. 15. vers. Nisi hæres.* Bertazol. *cons. ciuil. 100. num. 6.* Rim. Iun. *consil. 91. num. 15.*

Denique respondetur, quòd dictus Melesius laicus non potest vti dicto statuto sæculari in foro Ecclesiastico aduersùs dictos Presbyteros, cùm ab eodem statuto,
23 *lib. 1. rub. 11.* disponatur, quòd statuta illa non prosint Clericis, & propterea statutum loquens de successione, minimè afficit hæreditatem Clerici, nec in ea locum ha-
24 bet: Imol. *in cap. quod Clericis, num. 4. vers. Et per hoc, de for. comp.* Dec. *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 35. de const.* Alex. *cons. 44. in fin. lib. 5.* Brun. *de stat. excl. fœm. art. 8. quæst. 2. num. 9.* Georg Natt. *eodem tract. quæst. 3. numer. 90.* Ruinus *cons. 195. num. 4. & seqq. vol. 2.* Surdus *decis. 160. num. 9.* Bertazol. *cons. ciuil. 63. num. 23.* vbi de veriori, & magis communi testatur: Barbat. *cons. 63. col. antepenult. vers. Nec est, lib. 4.* Alex. Mascard. *de interpr. stat. concl. 1. num. 43.* vbi inquit, quod ita bis iudicatum fuit, quod iustum esse videtur, quia sicut non licet Clericis vti dicto statuto aduersùs laicos, ita conueniens est, vt laicis non permittatur eius vsus aduersus Clericos ratione æqualitatis seruandæ.

Non obstat secundum, quod ex eademmet scriptura testatoris prohibetur possessio Melesij, iuncto etiam instrumento confecto sub die 16. Decembris 1643. in quo ipse per se, & vti procurator dicti D. Hyppoliti facit fidem Petro Iacobo Teggiæ de ducat. 100. debitis dicto D. Hyppolito occasione pretij domus emptæ a dicto Aloysio dicto nomine. Nam respondetur, quòd cùm dictus Dominus Aloysius hæc omnia ageret vti procura-
25 tor dicti R. D. Hyppoliti testatoris, non sibi, sed Domino possidere dicendum est, *l. 1. §. Procuratore*, vbi Ias. *in princip. & l. generalis, & l. quamuis, & l. quod meo ff. de acq. poss.* Rot. *diuers. dec. 93. num. 2. p. 2.* Lud. Posth. *tract. de manut. obser. 52. num. 32. 33.* & propterea cùm isti, qui alieno nomine administrant, vt tutor, Colonus, procurator, habeant solum quamdam nudam, & asininam detentio-
26 nem non manutenibilem, Ang. *cons. 12. sub num. 1. versic. secundò*; hinc est quòd similes personæ alieno nomine possidentes non sunt manutenendæ, sed domino, quorum nomine administrant, & possident, datur manutentio, & competit remedium retinendæ ratione ciuilis possessio-
27 nis, & recuperandæ ratione naturalis, ad textum *in § retinendæ, Instit. de interd.* Menoch. *cons. 611. num. 16.* Gratian. *discept. 113. num. 63. & discept. 283. num. 5. 6.* Farinac. *decis. 677. num. 7.* Lud Post. *d. obser. 52. num. 33. 34.* Caual. *decis. 171. per totam.* Rota *in vna Romana de Tornielis, 4. Martij* 1616. apud dictum Posthium, *dec. 152. n. 1. 2. 3. coram Remboldo.* Ex quibus colligitur, quod dictus Aloysius nullam habebat possessionem manutenibilem, & propterea verba testatoris, quæ dicunt eum possidere, sunt intelligenda de illa possessione asinina, quam habent procuratores, & administratores, vt veritati conueniant, & repugnantiam non inducant, ad textum *in l. non ad ea, ff.*
28 *de condit. & demonst. l. vbi repugnantia, ff. de reg. iur.* Grat. *discept. 264. num. 4. & discept. 282. num. 29* Rot. *dict. decis. 135. num. 5.* & cùm dictus Aloysius impugnauerit dictam scripturam, non potest in ea se fundare. Mascard.
29 *de probat. concl. 915. num. 4.* Menoch. *præsump. 45. num. 16. lib. 2.*

Et quamuis dictus Dominus Aloysius in dicto instrumento videatur etiam seipsum obligare, & eius bona propria, & non solùm agere possessorio nomine, sed etiam proprio, propter illam clausulam, *pro sententia*; tamen id censetur facere ad cautelandum debitorem, qui voluit esse securus in solutione. Nam dum agit etiam vti procurator dicti testatoris, impossibile est in bonis eius proprio nomine quidquam agere, cùm exinde supponat testatorem adhuc viuere, stante quod morte principalis cessat mandatum, & propterea exactio per eum facta interpretari debet iuxta præcedentem procurationis titulum. Rot. *diuers. decis. 262. num. 5 parte 1.* Rota *d. dec. 135. num. 3.* quod satis confirmatur, quia in dicto instrumento 30
pactum fuit, quòd si vnquam dictus debitor reciperet molestiam occasione dictæ solutionis, pretium solutum censeatur solutum in forma depositi, ad finem illud soluendi, cui de iure.

Non obstat tertium de fructibus ab eo perceptis, quia siue loquamur de illis, quos percepit in vita testatoris, siue post eius mortem, cùm appareat eos percepisse pro- 31
curatorio nomine dicti testatoris, nullam acquisiuit possessionem: Rota *d. dec. 135. n. 1.* Ludou. Posth. *obseru. 52. n. 33. 34* qui alios allegat.

Et quamuis procurator Presbyterum in quadam instantia dicat Melesium non esse audiendum in petitorio, nisi prius reddiderit computum de aliis pecuniis ad eius manus peruentis de iuribus testatoris, & nisi priùs constitutis in possessionem dictis eius principalibus; & solutis omnibus expensis in iudicio possessorio factis, instans ita declarari antequàm ad vlteriora procedatur; tamen propter hoc non est arguendum, quod neget dictos Presbyteros esse in possessione, & aduersarium fateatur possidere, quia cùm dictus Presbyterorum procurator profiteatur se victorem in possessorio, non est præsumendum, quod eodem instante admittat possessionem in aduersario, quem negat etiam audiri in petitorio; & propterea dicta verba sunt congruè interpretanda iuxta præcedentia, vt petat priùs sibi restitui fructus decursos & pecunias per dictum Aloysium exactas: Rota *d. decis. 135. n. 5. 6.*

Minùs obstat quòd testamentum pro dicto D. Aloysio sit solemne, nostrum verò imperfectum; nam vtique si dictus Aloysius concertasset in iudicio omissionis, fortè obtinuisset ostendens testamentum solemne, eo quod nos habeamus tantùm exemplum scripturæ priuatæ, quod minimè probat, non exhibito originali, etiamsi esset exemplum scripturæ publicæ, ad textum *in cap. cùm dilecta*, vbi DD. *de confirm. vtil. vel inutil.* 32
cap. fin. de fid. instrum. Glossa *in cap. Abbate, de verb. signific.* Mascard. *de probat. conclus. 711.* in primis noster Modern. Parisiens. *de mor. Paris. tit. 1. glos. 1. §. 8. in verb. de non crement. numer. 33.* Catol. Iason. *in sua Rezemat. Iuris ciuil. 85. numer. 1.* Sigismund. Scacc. *in prax. de ind. caus. ciuil. lib. 2. capit. 11. numer. 593. & seqq.* Genua *de scrip. priuat. lib. 1. quæst. 16. numer. 2. 3. 4.* quod multò verius est in casu nostro, vbi etiamsi exhiberetur 33
originale, fidem non faceret, nisi testibus in iudicio deponentibus, licèt enim testamentum prædictum pro Presbyteris sit scriptum manu Episcopi, adhuc tamen dicitur scriptura priuata, & per consequens nullam fidem facit, nisi legitimè recognoscatur, quoniam scri- 34
ptura Episcopi non habet vim publicæ scripturæ, sed priuatæ, tam in contractibus, quàm in testamentis, vt perbellè inquit Baldus *in cap cùm à nobis. numer. 10.* vbi etiam glossa *de testibus.* Rebuff. *in suo tract. de chirog. & cedul. recog. num. 1.* Genua *in dict. tract. de scrip priu. lib. 1. quæst. 4. num. 19. & lib. 3. de litteris Episcopi, concl. 1. n. 3.* quia hæc non spectant ad eius officium; quod adeò verum est vt neque ad pias causas scriptura Presbyteri etiam Parochi non Notarij probationem inducat, quia 35
priuilegium piæ causæ non supplet inhabilitatem scribentis, per textum *in l. fraudem, §. si quis*, vbi Baldus sic docet, *ff. de mil. testam.* & *cons. 120. num. 1.* Capra *cons. 57.* Paris. *cons. 146. n. 2. 3. lib. 4.* Præteus *cons. 80. num. 36.* Bonel. *cons. 37. n. 5. 6.* Genua *d. tract. lib. 1. q. 11. n. 4. 5. 6.* vbi hanc rem examinat.

Verùm

Verùm quia hîc non tractatur ampliùs de immiſſione, ſed de manutentione, non attenditur ampliùs, quis habeat meliora iura, & an poſſeſſio ſit iuſta, vel iniuſta; ſed tantùm, an quis poſſideat; ſufficit enim probare nu-
36 dam detentionem, & ſolam facti inſiſtentiam. Couar. *pract. qq. cap.* 17. *num.* 4. *verſ. in ſpecie*, Menoch. *de retin. poſſ. rem. vltim. num.* 36. Cenc. *de cenſ. part.* 2. *cap.* 2. *quæſtio* .5. *art.* 2. *in addit. ſub num.* 5. Rot. *diuerſ. deciſ.* 423. *num.* 1. *part.* 1. Farinac. *deciſ.* 512. *in fin. part.* 1. Ludouiſ. *deciſ.* 275. *num.* 11. Coccin. *deciſ.* 99. *num.* 4. Rot. *deciſ.* 251. *num.* 2. poſt Ludouic Poſth. *d. tract. de manuten. obſeru.* 15 *num.* 18. 19. 20. vbi multos allegat. Et propterea in hoc
37 iudicio manutentionis non admittitur ſcripturarum impugnatio, aut redargutio. Menoch. *d. rem vltimo, num.* 43. Capyc. *deciſ.* 55. *in fin* Roderic *de annu redd. lib.* 1. *quæſt.* 17. *numero* 37. *verſic. vltimò.* Giouagn. *conſil.* 14. *numero* 73. *lib.* 1. Ludouic. Poſth. *d. tract. obſeruat.* 70. *numero* 1. 2. 3. vbi multa allegat. Vnde non eſt hîc quærendum de validitate teſtamentorum, cùm quæratur de ſola facti poſſeſſione, & quæſtio validitatis eſt remittenda in alio iudicio, quia licèt teſtamentum poſterius habeat formam priuatæ ſcripturæ, tunc fortè facta debita recognitione apparebit eſſe ſolemne, & in forma probanti.

Vltimò non obſtat, quòd immiſſus in poſſeſſionem cum clauſula, *ſine præiudicio*, non acquirat poſſeſſionem, quia id procedit, ſi conſtet tunc temporis alium
38 poſſediſſe: verùm ſi non apparet alterum fuiſſe in poſſeſſione, tunc iſte ſic habens poſſeſſionem cum dicta clauſula eſt manutenendus, vt per Boccac. *de interdicto, vti poſſidetis, cap* 2. *num.* 62. Honded. *conſil.* 86. *num.* 52. *lib.* 2. Gratian. *diſcept.* 317. *num.* 31. Beltram. ad Ludouiſ. *deciſ.* 332. *num.* 6. Farinac. *deciſ.* 513. *num.* 1. *& ſeqq parte* 1. Caualler. *deciſ.* 633. *num.* 56. Ludouic. Poſth. *d. tract. obſeru.* 50. *num.* 8. vbi alios allegat.

Ex quibus benè reſultat, manutentionem fuiſſe dandam dictis Presbyteris, cùm dictus D. Aloyſius non probauerit ſe poſſidere, licèt petierit terminum ad probandum ſuam poſſeſſionem, eamque capitulauerit. Et ideò fortè videns ſuccumbere, omiſſo poſſeſſorio, voluit tranſire ad petitorium, in eo petens aſſignari terminum ad probandum, licèt poſtea pœnitentiâ ductus remeauerit ad poſſeſſorium, & fuerit neceſſe ſingula diſcutere, vt ſuprà dictum fuit. Sic ergo cenſui, & iudicaui, & iuri conuenire exiſtimaui.

CAPVT CXV.

EPITOME.

Clericus pugnans in duello priuatur non ſolùm beneficiis Eccleſiaſticis, ſed etiam penſionibus, & quomodo id procedat.

SVMMARIVM.

1 *Duelli pœnas qui tractent, remiſſiuè.*
2 *Duellans ipſo iure excommunicatur, & abſolutio reſeruatur Pontifici.*
3 *Duellans clericus committit delictum depoſitione dignum.*
4 *Clericus pugnans in duello priuatur beneficiis, & inhabilis ad ea redditur.*
5 *Beneficij incapax dicitur etiam incapax penſionis.*
6 *Penſio, & beneficium iiſdem modis amittuntur.*
7 *Penſio dependet à beneficio.*
8 *Excommunicatus eſt incapax penſionis.*
9 *Penſio non eſt quid ſpirituale, & poteſt dari laicis.*
10 *Beneficij appellatione non venit penſio.*
11 *Spurius non poteſt habere beneficium patris; poteſt tamen habere penſionem ſuper eo.*
12 *Penſio non venit appellatione beneficij in materia odioſa.*
13 *Penſio venit appellatione beneficij in cauſa hæreſis.*
14 *Penſio beneficij nomine continetur in fauorabilibus.*
15 *Penſio non poteſt reſeruari excommunicato, niſi abſoluatur ad effectum.*
16 *Penſionem perdit inſordeſcens in excommunicatione per annum.*
17 *Excommunicatus non facit fructus beneficij, vel penſionis ſuos.*
18 *Penſionis duæ ſpecies, alia prophana, alia rei ſpirituali annexa.*
19 *Penſio datur loco beneficij, & quæ ſit.*
20 *Penſionem habentes tenentur recitare officium B.M.V.*
21 *Inhabilitatus ad beneficium eſt etiam inhabilis ad penſionem.*
22 *Spiritualia, & ſpiritualibus annexa eodem modo indicantur.*
23 *Penſio quæ datur in titulum, quomodo fiat.*
24 *Sententia priuatoria beneficiorum continet penſiones, quæ dantur in titulum.*
25 *Penſio nunquam poteſt dici propriè beneficium.*
26 *Penſionem obtinens perinde eſt ac ſi haberet beneficium.*
27 *Penſionis mentionem facere debet impetrans beneficium.*
28 *Sententiâ priuatus beneficiis an perdat penſiones.*
29 *Conſtitutio pœnalis poteſt eſſe fauorabilis.*
30 *Penſionis cauſa coram iudice Eccleſiaſtico tantùm tractanda.*
31 *Pœna ipſo iure inflictæ non incurruntur ante ſententiam declaratoriam.*
32 *Cenſuræ ipſo iure latæ non requirunt ſententiam iudicis declaratoriam.*
33 *Duelli pœnæ vt incurrantur, requiritur iudicis declaratoria.*
34 *Duellans clericus ſuſpendendus eſt, non deponendus.*
35 *Duellans laicus non fit inhabilis ad beneficiandum.*
36 *Miles clericus priuatur penſione.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis præteritis ante peſtilentiam mox ſubſecutam, quidam Clericus in manibus Pontificis reſignauit quoddam beneficium ſimplex ad fauorem alterius cum reſeruatione annuæ pẽſionis, quá admiſſâ obtinuit etiam à Sanct.ſſimo, vt poſſet dictam penſionem exigere, etiamſi in habitu clericali non incederet; dum verò militiis incumberet, prouocauit quemdam nobilẽ ad ſingulare certamen, quod ſolemniter fuit peractum patrinis adhibitis, ſine tamen læſione alicuius eorum. Verùm obtenta abſolutione à cenſuris, petebat penſionem à reſignatario, qui recuſabat eam ſoluere dicens, quod extincta iam fuerat, ex cauſa dicti, duelli quod grauiſſimis pœnis proſecuti ſunt Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. *de reform.* Pius IV. 1
conſtitutione, quæ incipit: *Ea quæ*, de anno 1560. Gregor. XIII. conſtitutione, quæ incipit; *Ad tollendum*, de anno 1582. & vltimò Clemens VIII. conſtitutione, quæ incipit; *Illius vices*, de anno 1592 quibus ipſo iure excommunicantur ſic duello pugnantes, & abſolutio reſeruatur Pontifici, vt ſtatuit Clemens VIII. in dicta ſua conſtitutione, vt videre eſt apud Quarant. *verb. Duellum.* Sayr. *de cenſur. lib.* 3. *cap.* 31. *à num.* 21. Caball. *de omni genere homicid. n.* 76. *& ſeqq* Reginald. *in prax for. pœn. lib.* 21. *cap.* 7. *num.* 75. Sanchez *in Decalog. lib.* 2 *cap.* 39. *num.* 19. Bonac. *de cenſur. diſp.* 2. *num.* 1. 15. Barboſ. *de off. Epiſc part.* 2. *alleg.* 50. *n.* 120. Azor. *moral. part.* 3. *lib.* 1. *cap.* 6. vbi ponit pœnas contra duellum. Quæritur quid iuris.

Et sanè non vidi apud quemquam hanc quæstionem in terminis tractari, an pugnans in duello priuetur pensionibus; nihilominus si rationibus licet discurrere, videtur dicendum, quod dictus Clericus remanserit priuatus dicta pensione; tum quia duellando commisit delictum depositione dignum, vt *in cap. 1. de Cler. pugnant. in duell.*
3 vbi Abbas & DD. tum quia Pius IV. in dicta constitutione, quæ incipit: *Ea quæ*, 21. §. 4. contra sic duellantes statuit, quòd si Ecclesiastici fuerint, vltra excommunicationem ipso facto incursam, etiam omnibus, & singulis Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus, & aliis beneficiis Ecclesiasticis per eos obtentis, seu in quibus, & ad quæ ius eis competit, eo ipso sint priuati, & ad illa, ac alia in posterum obtinenda inhabiles existant, necnon illa tan-
4 quam per priuationem huiusmodi vacantia ab aliis impetrari possint, vt apud Sayr. *d. c. 31. n. 21* Bonacin. *de censur. in particulari, extr. Bull. Cœn. disp. 2. q. 3. punct. 48. propos. 3. n. 21.*

Vnde colligitur, quòd sicut iste duellator priuatur beneficio, ita etiam priuetur pensione; tum quia incapax beneficij, est etiam incapax pensionis, vt inquit Nauar. *de*
5 *temp. ord. lib. 11. consil. 11. num. 2.* vbi quod hoc est de stylo Curiæ, qui est seruandus. Sanchez *de precept. Decalog.*
6 *lib 2. cap. 28 num. 36.* Farinac. *decis. post. 246. num. 2. par. 2.* vbi quod pensio vacat sicut beneficium, & iisdem mo-
7 dis amittitur, vt dixit etiam Hieron. Gabr. *consil. 187. num. 11. lib. 2.* tum quia pensio est fructus, & pars beneficij, & beneficio accessoria, ac ab eo dependens, & ideò debet iudicari ad instar principalis. Imol. *in Clem 1. §. 1. vers. circa secundã, de suppl. negl. Prælat.* Gigas *consil. 14. n. 4.* in verbis Sanchez *in Decal. d. c. 28. num. 36. vers. secundò.* Farinac. *decis. posthum. 585. n. 3. p. 2.*

Accedat, quod pugnans in duello est ipso facto excommunicatus, vt vidimus, & certum est, quod excom-
8 municatus est incapax pensionis, cùm habeatur pro mortuo circa spiritualia: latè Gigas *de pension. q. 14. num. 1. & num. 9 ac per totum, & q. 36. num. 5.* Tolet. *in summ. in edit. Rom. lib. 1. c. 13.* Sayr. *de censur. lib. 2. cap. 5. num. 15.* Paris. *de resign. benef. lib. 4. quæst. 3. num. 28.* Garz. *de benef. p. 1. cap. 5. num. 130.*

Verumtamen in contrarium multa dici possunt, & primò nullum extare Canonem, qui priuet pensionibus sic duellantem; & licèt Pius IV. eum priuet beneficiis, tamen talis constitutio vti odiosa, & pœnalis non est extendenda ad pensionem, quæ non est beneficium Ecclesiasticum, nec quidquam spirituale, cùm possit etiam
9 dari laico. Gigas *de pension. quæst. 1. num. 1. & quæst. 21. in princip.* & pulchrè *in consil. 30. num. 1. 2.* Rip. *in capit. 2. num. 128. de iudic.* Bursat. *consil. 178. num. 27. lib. 2.* Grass. *decis. 91. num. 5.* Garz. *de benef. p. 1. cap. 5. num. 7.* Borell. *in summ. decis. p. 1. tit. 30. num. 111.* & propterea appellatio-
10 ne beneficij non venit regulariter pensio, nisi largo modo, vt concludit latè Gigas *de pension. quæst. 28. num. 10. & seqq.* & *dict. consil. 30. numer. 1.* Franch. *in cap. quamuis, num. 2.* vbi DD. *de prebend. in 6.* Nauar. *consil. 11. de constit. num. 8.* Paris. *de resign. benef. lib. 1. quæst. 10. num. 69.* Suarez *de censur. disp. 15. sect. 1. numer. 7.* Gonzal. *ad reg. Cancell. 8. gloss. 5. §. 5.* Garz. *dict. tract. part. 1. cap. 5. num. 3.* vbi multos allegat.

Vnde videmus quod licèt filius spurius prohibeatur habere beneficium aliàs ab eius patre obtentum, non tamen prohibetur habere super eo pensionem, vt probat Gigas *dict. consil. 4. num. 2. 3.* & sequitur Rota vt apud
11 Farinac. *decis. posthum. 12. num. 1. 2. 3. p. 2.* quæ respondet, & tollit contraria; etenim in materia stricta, & odiosa, vel pœnali, qualis est ista, pensio non venit appella-
12 tione beneficij, vt docent Baldus, Abbas & Felin. *in cap. ad audientiam, col. 2. de rescript.* Gomez. *in dict. cap. quamuis, in princip. de prebend. in 6.* Anan. *in cap. non satis, col. 2 de simon.* Gigas *de pension. quæstion. 94. numer. 4.* Crescent. *decis. 14. num. 1. de re iud.* Borell. *dict. tit. 30. numer. 116.* Gratian. *discept. 397. numer. 14. 15.* vbi ampliat etiamsi verba sint generalia, & geminata, quod tamen non procedit in causa hæresis, quia tunc pensio veniret appel-
latione beneficij, & priuatus beneficio, amitteret etiam 13
pensionem, propter fauorem fidei, ad textum *in cap. quicumque, §. hæretici*, iuncta glossa *in verb. beneficium, de hæret. in 6.* Gigas *dict. quæstion. 94. numer. 7.* Gratian. *dict. discept. 397. num. 16.* latè Sanchez *in Decalog. lib. 2. cap. 28. num. 36.*

Quæ autem ex aduerso adducuntur, videntur procedere in fauorabilibus, in quibus appellatione beneficij vtique continetur pensio, quia largo modo est bene-
ficium, vt per Gigas *de pension. quæstion. 28. numer. 18. &* 14
quæst. 94. num. 8. Borell. *dict. tit. 30. num. 114* sicut enim odia restringuntur, ita fauores debent ampliari, *cap. odia, de reg. iur. in 6.*

Et quod dicitur de excommunicato, vt non possit habere pensionem, intelligitur vt ei non possit nouiter reseruari, nisi absoluatur; & propterea solet semper apponi
in Bullis reseruationis illa clausula, *absoluentes à vinculo* 15
excommunicationis, suspensionis, & interdicti ad effectum
præsentium dumtaxat consequendum, vt bene inquit Gigas 16
quæst. 14. numer. 9. Si verò antea habeat pensionem, eam non perdit, nisi per annum insordescat in excommuni-
catione, ex duritia cordis, & in contemptum clauium. 17
Gigas *consil. 33. n. 4. 5. 9. 10.* Benè verum est, quod excommunicatus, antequam absoluatur, non facit fructus pensionis suos, sicut nec beneficij, & sic titularis pro illo tempore non tenetur soluere pensionem, & si solueret ignoranter, posset repetere: ita Suares *tom. 5. disp 13. sect. 1. 9. & sect. 2. n. 21.* & fuit dictum *in vna Valentina pensionis, 31. Ian. 1600. coram D. Litta*, vt testatur Garz. *de benef. p. 1. c. 5. n. 131. 132. 133.*

Quid dicendum? Sanè pro solutione casus oportet distinguere, & declarare, duplicem esse pensionis speciem; alia enim datur titulo sæculari, & vti laico as-
signatur in stipendium pro seruitio temporali, velut pro 18
pulsandis campanis, aut ad aperiendum fores Ecclesiæ; & sic pro remuneratione laborũ; & hæc sanè est prophana, & laico dari potest, nec continetur sub beneficij nomine: Bald. *in d. c. ad audientiam, il 2.* vbi Felin. *col. 1. de rescript.* Corn. *consil. 12. vol. 2.* Gigas *de pension. q. 67. n. 3. & consil. 33. n. 10.* Duard. *de benef. lib. 6. cap 4* Mandos. *reg. 19. Cancell. quæst. 11. num. 2.* Garz. *d. tract. de benef. p. 1. cap. 5. num. 3. 8. 9. 134.* & hæc species pensionis hodie non est in vsu, &
vix vnquam practicatur. Alia igitur est pensio, quæ da- 19
tur in titulum, & quæ est in vsu, & ferè loco beneficij assignatur, vt decentiùs sustentari valeat, vel pro alimentis, & præsertim quando fuit assignata ex eo, quòd quis renunciauit beneficium cum reseruatione pensionis, ne nimium dispendium patiatur, vel cessit liti, & causæ, vt fit tota die cum eadem reseruatione, tunc pensio non est quid merè temporale, sed spirituali annexum dependenter à beneficio, & loco beneficij subrogatur, & videtur dari in titulum, adeò vt in impetratione beneficij de ea sit facienda mentio: sic per textum *in d. cap. ad audientiam*, vbi DD. *de rescript.* Innoc. de Compost. *in cap. postulasti, eodem*, Calder. *consil. 30. in fin. de prebend.* Gigas *de pension. quæst. 67. num. 4. & consil. 33. num. 10. vers. aut sumus.* Mandos. *dict. quæst. 11. num. 2.* Nauar. *in Manual. cap. 25. n. 111. & consil. 59. de simon.* Gabriel. *consil. 191. n. 8. lib. 2.* Redoan. *de spol. Eccles. §. ex his, num. 6.* Paris. *de resignat. benef. lib. 6. quæst. 4. num. 54.* & censuit Rota *in vna Briteriensi. 2. Decembris 1588. & 3. Maij 1586. coram D. Gipsio*, & sic ita esse, latè probat Garz. *de benef. p. 1. c. 5. n. 9. 10. 11. 18.*
19. 20. & multis sequentibus, vbi multis rationibus id 20
probat, & maximè hodie, cùm pensionarius teneatur ad recitandum quotidie officium paruum B. M. V. ex constitutione Sixti V. & sic pensio datur propter officium, sicut beneficium, ad quod nullo modo obligatur qui habet pensionem prima ratione, scilicet titulo sæculari: Garz. *d. c. 5. n. 68.*

Cùm igitur clericus noster habuerit pensionem ex causa

cauſa reſignationis, ne ex renunciatione nimium diſpendium patiatur, ſequitur talem penſionem eſſe quid ſpiri-
21 tuali annexum,& ideò de ea iudicandum eſſe ſicut de beneficio,& venire ſub nomine beneficij,etiam in pœnalibus, & odioſis, adeò vt inhabilitatus ad beneficia ſit etiam inhabilis ad talem penſionem Nauar.*d.conſ.11.n.2. de temporibus ordin.* Gigas *d conſ.33.n.9.verſ. præmiſſis*, & *n.10.verſ.aut ſumus.* Creſcent.*d.deciſ.14.n.3.de ſententia, & re iud.*Paul.de Rom. *tract. de penſion.qu.6.* Rot *diuerſ. deciſ.109.lib.2.p.3.*Ioan.Nicol.Gimont.*in Enchirid.beneſ. tit.1.cap.10.num.6.* Sanchez *d. cap.28.num.36.* Garz *dict. part.1.cap.5.num.121.123.125.* Borrell. *in ſumm.deciſ.p.1. tit.30. num.112. 117.* quæ ſanè vera ſunt, & probabilia, tum propter veriſimilitudinem mentis ſtatuentis, tum propter rationis identitatem, quoniam idem iudicandum eſt de ſpiritualibus,& de eorum annexis, & dependentibus.Sanchez *in Decalog. lib.2.d.c.28.n.36.* Farin. *d.deciſ.*
22 *poſthum.585.num.3 p.2.* quod cùm verum ſit, multò magis procederet in ea penſione,quæ propriè datur in titulum,velut quando ex pingui beneficio extrahitur certa penſio, vt deinceps ſit beneficium Eccleſiaſticum; hæc enim verè eſt beneficium, licèt alio nomine nuncupetur; ſed non eſt ius in nomine,ad textum *in c.conque-*
23 *rente*,vbi Abb. *num.5.de cler.non reſid.* Card. *in Clem.1.§. eadem,n.4. de ſupplend negl.Prel.* Gigas *de penſ.quæſt.28. n.20.*& *conſ 33.n.9.*vbi inquit quod ſententia priuatoria
24 quorumcumque beneficiorum ſolum eas penſiones comprehendit,quæ dantur in titulum.Cucch.*inſt.maior.lib.5. tit 7.n.17.*alios allegat Garz. *de beneſ.p.1.c.5.n.5.6.*& ideò hæc penſiones non ſunt in vſu.

Verumtamen non per hoc credas penſionem, quæ hodie eſt in vſu, & loco beneficij clerico, vti tali aſſignatur,vt commodiùs ſuſtentari valeat, vel ne nimium diſpendium patiatur, eſſe verè, & propriè beneficium,
25 quia nō eſt tale propriè,& ſtrictò modo.Sarnenſ. *de infir. q.16.* Gigas *d.q.28.n.10.* Pariſ.*de reſign. beneſ.q.15.n.7.8. & multis ſeqq* vbi ponit differentias inter penſionem,&
26 beneficium,& idem Pariſ.*de confide t benef q.58.num.58.* Garz.*de beneſ.p.1.c 5.n.48.52.*vbi Rota ſic cenſuit. Ant. Ricciulus *tract. de iur.perſon. extr. Eccl.grem.lib.7. cap.5. num.27.* ſed ita dictum eſt, quia cùm talis penſio ſit rei ſpirituali annexa,& ſuccedat loco beneficij, perinde eſt, ac ſi ille penſionem retinens haberet beneficium,ad textum *in dict.cap ad audientiam* vbi DD. *de reſcript.*Innoc. *in dict.cap.poſtulaſti*, alios congerit Garz. *dict.cap.5.n.81.*
27 vbi probat quod ideò impetrans beneficium debet facere mentionem de penſione, quam habet.

Non obſtat ergo,quod priuatus beneficio intelligatur non priuatus penſione, niſi ſit talis, quæ datur in titulum,quia hoc procedit in ſententia hominis priuatoria, quæ cùm ſit ſtricti iuris, ſi priuat clericum beneficiis, non extenditur ad penſiones, vt in his terminis loquun-
28 tur Gomeſ. *ſuper reg. Cancell. de annal. quæſt. 21.* Gigas *dict.conſ.33.num.9.* Creſcent. *dict.deciſ.14. num.2. de ſententia,& re iud.* Garz.*dict. tract. de beneſ.p.1.cap.5.n.124.* nos autem verſamur in conſtitutione, quæ licèt ſit pœnalis, eſt tamen fauorabilis reſpectu animæ; prohibita enim ſunt duella, ne homines moriantur in quaſi certo damnationis ſtatu,ſicut etiam conſtitutiones contra hæ-
29 reticos factæ ſunt pœnales,& tamen quia ſunt factæ fauore fidei,quaſi fauorabiles extenduntur à beneficiis ad penſiones: Gigas *dict. quæſt. 94. numer.7.* Gratian. *dict. diſcept.397.num.16.* Sanchez *dict.lib.2.cap.28. numer.36.* Garz. *de beneſ. part.11. cap.10. ſub num. 79. verſ. quod ſi priuantur*, vbi Rota ſic extendit conſtitutionem pœnalem à ſtricta ſignificatione beneficij ad latam penſionis; cætera nihil nocent, quin concludere valeamus hunc clericum duellantem fuiſſe eo ipſo non ſolùm beneficiis, ſed etiam penſionibus priuatum vigore dictæ Conſtitu-
30 tionis Pij IV. à cæteris Pontificibus confirmatæ:& cùm ſit cauſa ſpiritualis, à ſolo Iudice Eccleſiaſtico poterit cognoſci, qui de penſionibus ſolus habet cognitionem. Gigas *penſion.quæſt.99.numer.3.* & *numer.13.* & *conſ.14. num.6.*

Animaduertendum eſt autem, quòd licèt ſic duellans ipſo iure ſit priuatus beneficiis, & penſionibus, tamen debet declarari eis priuatus,quoniam in pœnis ipſo iure 31
incurſis neceſſaria eſt ſententia declaratoria, ad quam etiam pars eſt citanda,ad textum *in cap.cùm ſecundum,de heret. in 6.* Felin. *in cap. Rodulphus, num.63. de reſcript.* Gloſſa & Abbas *in Clement. præſenti, de cenſibus*, Gigas *dict.conſ.14.num.7.* in terminis Sanchez *in Decalog. lib.2. cap.39. num. 32.* vbi inquit quod licèt reſpectu cenſurarum ipſo iure latarum non requiratur alia ſententia, tamen aliæ pœnæ ex duello prouenientes, vt infamia, 32
proſcriptio bonorum, priuatio beneficiorum, amiſſio loci, vbi duellum exercetur, clarè requirunt Iudicis ſen- 33
tentiam: & ita Ioan. Gattier.*can qq.lib.2.cap.5. num.28.* Vgolin.*de ſimon.tab.1.cap 21.§.3 verſic. quoad priuationem.* Azor.*inſt mor.p.1.lib.5.cap.8.quæſt.3.* Suarez *de cenſ.tom.5. diſputat.27.ſect.1.num.8.ad fin.* Leſſius *de iuſt. & iur.lib.2. cap.29.num.63.* & *cap.34.numer.143.147.*& 148. pulchrè Bonac.*de legibus diſputat.1.quæſt.1.punct.7. num.11.* Rot. *diuerſ.deciſ.30. num.6.lib.3.p.3.* Farinac. *deciſ.poſth.255. numer. 2. p. 1.* vbi Rota iudicat, quod etiamſi incurratur pœna priuationis ipſo iure, adhuc eſt neceſſaria declaratoria facti ſententia, per quam incurritur talis priuatio.

In hac autem materia duelli, ne putes Clericum eſſe deponendum, provt videtur importare textus *in dict. cap.1.de cler. pugnant. in duell.* quia cùm ille textus dicat 34
licere Epiſcopo cum eo diſpenſare, DD.communiter intelligunt illum canonem non loqui de propria depoſitione, in qua vix Papa diſpenſat; ſed de ſuſpenſione, adeo, vt nec ipſo iure ſit ſuſpenſus, ſed ſuſpendendus: Nauar.*in ſumm.cap.27.n.156.*Henriquez *lib.13.de excommunicat.cap.39. num 23.* Salzed. *in pract. Bernard. Diaz, cap.100. in princip.* Suarez *tom.5. p.3.diſputat 31. ſect.4. num.48.* Manub. *tom.1. ſumm.ſecunda edit. cap. 73. in fin.* pulchrè Sanchez *in Decalog lib.2.cap.39.num.18* qui ſic rem declarat. Bonacin. *de cenſur.diſput 2.quæſt.6.punct.2. num. 13.* Vt autem quis incurrat inhabilitatem ad beneficia,neceſſe eſt,quod tempore duelli eſſet clericus, quia talis pœna non ligat laicos. Rot.*diuerſ p 3.lib 3.deciſ.30. numer.2.3.4.* Sic igitur concludo, & iuris eſſe cenſeo, 35
non attento quòd inceſſerit in habitu laicali, quia non per hoc ceſſat eſſe clericus, cùm ex Indulto Apoſtolico habeat, vt ſine eo poſſit incedere,& penſionem exigere; quod tamen debet intelligi, dummodo non ſe immiſceat enormitatibus, vel ſuſcipiat habitum, qui ſit contrarius habilitati retinendi penſiones, veluti ſi duceret vxorem;& propterea iſte clericus duellando fecit actum repugnantem ſtatui clericorum, & punibilem ac odioſum: vnde ſi clericus factus miles, & militari ſeruitio aſcriptus perdit non ſolùm beneficia, ſed etiam penſiones, vt per Laur. *in Clem 1.§.eadem*, vbi Card. *num.5.* Imol. 36
num.3. de ſuppl. negl. Prælat. idem Card. *in Clem.1. n.19. de reb. Eccleſ. non alien.* Paul. de Rom. *tract. de penſion. cap.3.numer.4.* Caccialup. *in eodem tract. quæſt.15.* Gigas *eodem tract.quæſt.15.* & idem Gigas *eodem tract. quæſt.65.* & latiùs Anton. Ricciulus *tract. de iur. perſon. libro 7. capit. 5. numer. 26.* quantò magis debet eſſe priuatus qui pugnat in duello, cùm facit actum adeò militarem, & inhumanum, vt etiam militibus ſit interdictus: & ſic teneo penſionem eſſe extinctam, beneficiumque remanſiſſe liberum. Dubium iſtud fuit propoſitum ab vtraque parte in Curia Romana, ſed non deciſum, quia partes deuenerunt ad accordium titulari multùm fauorabile.

CAPVT

CAPVT CXVI.

EPITOME.

Hoſpitale, quando cenſeatur Eccleſiaſticum, & gaudeat immunitate Eccleſiarum, & an abſens, pro quo facta eſt pax, cenſeatur ante ratificationem in pace comprehenſus, adeò vt offendens, vel offenſus dicatur proditor.

SVMMARIVM.

1 *Hoſpitale carens Eccleſia, vel Campanili dicitur laicale.*
2 *Hoſpitalis prophani multa ſigna.*
3 *Hoſpitale laicorum non gaudet immunitate Eccleſiaſtica.*
4 *Immunitate Eccleſiæ gaudent non ſolum loca ſacra, ſed etiam religioſa.*
5 *Hoſpitale Epiſcopi auctoritate fundatum dicitur locus religioſus.*
6 *Immunitas competit omnibus locis piis.*
7 *Hoſpitale Eccleſiaſticum gaudet immunitate Eccleſiarum.*
8 *Hoſpitalis Rector non durat vltra triennium.*
9 *Hoſpitale dicitur religioſum, ſi Epiſcopus ei deputat rectorem.*
10 *Hoſpitale eſt prophanum, ſi in eo Epiſcopus nunquam exercuit iuriſdictionem.*
11 *Hoſpitale prophanum nemo poteſt impetrare ab Epiſcopo.*
12 *Hoſpitalis religioſi ſignum eſt Eccleſia, & Campanile.*
13 *Hoſpitale religioſum poteſt eſſe ſine Eccleſia.*
14 *Epiſcopi Palatium abſque Oratorio gaudet immunitate Eccleſiæ.*
15 *Seminarij domus gaudet immunitate Eccleſiæ.*
16 *Hoſpitale prophanum non poteſt habere Eccleſiam, vel Altare.*
17 *Eccleſia nondum benedicta gaudet immunitate.*
18 *Hoſpitale merè laicale an poſſit viſitari ab Ordinario.*
19 *Hoſpitale merè ſæculare poteſt deſtrui, & reuocari.*
20 *Hoſpitale laicorum non eſt capax legatorum.*
21 *Hoſpitalis bona an poſſint alienari abſque ſolemnitatibus.*
22 *Hoſpitale tenetur ad onera ordinaria.*
23 *Hoſpitale religioſum non ſoluit onera extraordinaria.*
24 *Hoſpitale vbi eſt modica hoſpitalitas, adhuc eſt religioſum.*
25 *Hoſpitale efficitur religioſum ex conſenſu Epiſcopi ſubſequenti.*
26 *Hoſpitale dicitur religioſum, ſi intitulatur ſub nomine alicuius Sancti.*
27 *Hoſpitale eſt eiuſdem naturæ cum eo, in cuius locum ſubrogatur.*
28 *Proditoriè interficiens aliquem, priuatur beneficio immunitatis.*
29 *Proditor dicitur, qui ſub titulo pacis alium interficit.*
30 *Immunitate nemo priuatur, niſi fiſcus plenè probet delictum exceptum.*
31 *Inimicum interficiens à retro non dicitur proditor.*
32 *Mediator pacis non eſt idoneus teſtis ad pacem probandam.*
33 *Proxeneta etiam non ſalariatus, non eſt idoneus teſtis.*
34 *Teſtis non beneuolus nihil probat.*
35 *Teſti non creditur etiam ob leue odium partis.*
36 *Teſtis non probat, qui dat conteſtem aliter deponentem.*
37 *Teſtis patiens plures defectus nihil probat.*
38 *Teſti impoſſibilia, vel inuériſimilia deponenti non creditur.*
39 *Teſtis deponens de tractatu non probat concluſionem.*
40 *Proditor non dicitur ante pacem ratificatam ab abſente.*
41 *Abſens à pace pro eo facta, quando in ea dicatur comprehenſus.*
42 *Pax facta pro abſente, an obliget ante ratificationem.*
43 *Pace inter plures facta, etiam pro abſente, non ligat aliquam partem ante ratificationem.*
44 *Abſens à pace non obligatur, nec obligat, niſi ratificet.*
45 *Pacem faciens pro filio abſente quomodo obliget aduerſarium.*
46 *Pater quomodo poſſit pacem facere pro filio.*
47 *Abſenti per ſtipulationem non quæritur ius antequam ratificet.*
48 *Caſtrenſis opinio damnatur.*
49 *Ratificatio quomodo debet extorqueri ab abſente.*
50 *Pax ſtipulata an poſſit reuocari ante ratificationem abſentis.*
51 *Pax quomodo rumpatur quoad pœnam conuentionalem.*
52 *Ratificatio pacis debet fieri re integra.*
53 *Æqualitas debet ſeruari inter partes.*
54 *Cauſa noua excuſat à pœna pacis violatæ.*
55 *Pacis violatæ pœna non intrat ob nouam cauſam, etiam leuem.*
56 *Cauſa noua quænam excuſet à pœna pacis violatæ.*
57 *Primi motus non ſunt in noſtra poteſtate.*
58 *Vrtata cubitalis eſt ſufficiens pro noua cauſa.*
59 *Offendens præſumitur motus ex noua cauſa.*
60 *Cauſa noua poteſt probari per coniecturas, & ſemiplenè.*
61 *Pacis violator non dicitur offendens ex noua cauſa.*
62 *Immunitati Eccleſiaſticæ eſt fauendum etiam in dubio.*
63 *Appellatio non datur à ſententia priuante reum immunitate Eccleſiæ.*
64 *Fiſcus non appellat à decreto reum eſſe reſtituendum Eccleſiæ.*
65 *Fiſcus non ſolet appellare.*
66 *Appellatione remota pro vna parte, prohibetur etiam pro alia.*
67 *Bulla Gregoriana, in cuius fauorem ſit facta.*
68 *Farinacius declaratur.*
69 *Appellare permittitur à notoria iniuſtitia, non obſtante clauſula,* remota appellatione.
70 *Immunitas ſeruanda eſt reo, non obſtante ſententia Epiſcopi.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Saxolenſi primò quæſitum fuit, an Camillus Zinanus, qui Iacobum de Clericis interfecerat, & poſtea ad Hoſpitale Sanctæ Mariæ, & Sancti Georgij peregrinorum, & infirmorum dicti loci confugerat, poſſet gaudere beneficio immunitatis Eccleſiaſticæ, iuxta indultum Pontificis Gregorij XIII. de quo in eius Bulla data Romæ 9 Kal. Iunij 1591. quæ incipit: *Cum al.às.* Et dubium faciebat, quia fiſcus ſecularis prætendebat dictum Hoſpitale eſſe merè prophanum, & laicale, idque deducebat ex eo, quod in dicto Hoſpitali non adeſt campanile, neque 1
Eccleſia ad diuina officia perſoluenda, vt per Benintend. *deciſ.* 13. *num.* 3. 4. & Cæpol. *cautel.* 111. confirmabatque ſuum ſermonem, quia, vt dicebat fiſcalis, bona dicti Hoſpitalis ſubſunt gabellis, datiis, & collectis, & 2
bona eius ſolent alienari ſine ſolemnitate, in eoque modica hoſpitalitas ſeruatur, & à laicis gubernatur, & proptereà laicale cenſendum eſt, vt per Calderin. *conſil.* 65. *ſeu conſ. vnico, de ſupplenda neglig. Prælat.* Caſtr. *conſil.* 167.

167. *lib.* 2. quo ſtante videbatur dicendum dictum Hoſpitale non gaudere immunitate Eccleſiaſtica, & quod
3 fugiens ad illud, potuerit extrahi à Iudice laico, vt per Rom. *conſ.* 477. *num.* 2. & *num.* 6. pulchrè Cardin. Tuſch. *litt. H, concl.* 157. *num.* 10. Peregr. *tract. de immun. Eccl. cap.* 4. *num.* 66. propter quod de facto dictus Camillus fuit à dicto Hoſpitali extractus, & ad carceres fori ſæcularis perductus.

Verùm re deducta ad notitiam fori Eccleſiaſtici, & inſtante parte dicti Camilli, res verſa eſt in controuerſiam, & procuratores fiſcales vtriuſque fori cœperunt cauſam agitare in foro Eccleſiæ; negotio autem ſatis ventilato pronuntiaui dictum Hoſpitale eſſe locum religioſum, & pium, & propterea dictum Camillum eſſe capacem immunitatis Eccleſiaſticæ, & remittendum ad illud, niſi obſtet ei aliquod crimen de exceptis in dicta Bulla Gregoriana. Et ratio fuit, quia immunitas prædicta fuit conceſſa non ſolùm Eccleſiis, & locis ſacris, ſed etiam lo-
4 cis religioſis, vt habetur in dicta Bulla, ibi: *Ad ſacra, & religioſa loca confugientes.* Nemini autem dubium eſt, quin Hoſpitale Epiſcopi auctoritate ad vſum hoſpitali-
5 tatis, vel pauperum fundatum, & deputatum, dicatur omnino locus religioſus, vt habetur expreſsè *in cap. ad hæc*, vbi Abbas & DD. *de relig. dom. gloſſa in Clement.*
6 *Quia contigit*, vbi DD. *eodem*, quod ſatis eſt ad tribuendam immunitatem dicto Hoſpitali, quia hodie non ſolum omnibus Eccleſiis, ſed etiam locis piis competit immunitas. Giurb. *conſ.* 10. *n.* 16. vbi alios allegat.

Verumtamen in terminis Hoſpitale eſſe locum immunem, quando eſt erectum auctoritate Epiſcopi, adeo vt confugiens ad iſtud, gaudeat immunitate, & inuitus extrahi non poſſit, tradiderunt poſt Archid. *in cap definiuit,*
7 17. *quæſt.* 4. Baldus *in l. ſi quis ad declinandum, Cod. de Epiſcop. & Cler.* Alexand *conſ.* 9. *num.* 1 *lib.* 2. latè Decian. *tract. crim. lib.* 6. *cap* 25. *num.* 18. pulchrè Farinac. *tract. de immun. Eccleſ. cap.* 17. *num.* 265. 266. vbi multos allegat. Giurb. *conſ.* 10. *num.* 4. *verſ. & ſi Hoſpitale*, Gratian. *diſcept.* 34. *num.* 1 Tuſch. *dicta littera H, concluſ.* 163. *num.* 18. & *num.* 26. Bonac. *tract. de legibus diſput.* 3. *quæſt.* 7 *cap* 2. *n.* 7. Barboſ. *de offic. Epiſc. p.* 3. *alleg.* 74. *n.* 56. vbi plurimos congerit.

Nam in caſu noſtro ſatis manifeſtum erat, dictum Hoſpitale fuiſſe fundatum auctoritate Epiſcopi, & ſucceſſiuè eſſe religioſum, & publicum, quia prouiſio Rectoris & adminiſtratoris dicti Hoſpitalis pertinet ad dictum Epiſcopum, nominatio autem, & præſentatio ad Communitatem Saxoli; etenim de triennio in triennium ſolet fieri prouiſio noui Rectoris dicti Hoſpitalis, quod eſt conforme, immò depromptum videtur à Concilio
8 Tridentin. *ſeſſ.* 25. *cap.* 8. *in fin. de reformat.* vbi ſtatutum eſt, vt gubernium Hoſpitalis non committatur vni, & eidem perſonæ vltra triennium, vt per Garz. *de benef. p.* 1. *c.* 3. *n.* 8. Etenim Communitas nominat perſonam, quam poſtea Epiſcopus inſtituit, & ei adminiſtrationem committit, & in fine triennij, & etiam quotannis ab ea adminiſtrationis rationem exigit, ex quo conuincitur, dictum Hoſpitale non eſſe prophanum, vel laicale, ſed
9 publicum, & religioſum, vt poſt Bald. *conſ.* 167. incipit: *Factum ſuper quo, lib.* 4. Calder. *conſ.* 4. *verſ. Item conſtitutio, de relig. dom.* Tuſch. *dicta littera H, concl.* 158. *num.* 5. & *concl.* 159. *num.* 24. *verſ. eadem omnia*, vbi ſicut Hoſpitale cenſetur laicale quando inſtitutio hoſpitalarij ſine Epiſcopo ſpectat ad laicos, vt etiam dixit Rom. *conſ.* 477. *n.* 8 *verſ. Quantò*: ita dico ego à contrario ſenſu, quod ſi Rector apponitur ab Epiſcopo, debet cenſeri auctoritate Epiſcopi conſtructum; hic enim eſt actus iuriſdictionis, qui ab Epiſcopo exercetur, inſtituendo Rectorem per Bullas patentes, & committendo Rectori adminiſtrationem Hoſpitalis; & tamen ad hoc vt Hoſpitale ſit prophanum, requiritur non extare memoriam, quod Epiſcopus in eo iuriſdictionem exercuerit. Federic. de
10 Senis *conſ.* 130. *in princ.* Butr. *conſ.* 19. *n.* 19. *verſ. Ad nonam.* Tuſch. *dicto conſil.* 159. *numer.* 24. Et propterea ſatis conſtat dictum Hoſpitale eſſe religioſum, dum oſtenditur Rectoris præſentationem ſpectare ad Communitatem, & inſtitutionem ad Epiſcopum. Tuſch. *dicta littera H, concluſ.* 161. *numer.* 3. Rot. *diuerſ. deciſ.* 725. *numer.* 1. *p.* 1. Hoſpitale enim prophanum non poteſt ab Epiſcopo impetrari: Butr. *in cap. inter dilectos, numer.* 15. *ad finem de donat.* Idque ſatis adiuuatur ex eo, quod ſolet viſitari ab Epiſcopo, & eius ordinariones obſeruantur, & quotannis redditur ratio adminiſtrationis miniſtris Epiſcopalibus, vt infrà etiam dicitur. 11

Non obſtant autem in contrarium adducta, & primò hîc non extare Eccleſiam, vel Campanile; & propterea Hoſpitale eſſe cenſendum merè laicale; nam reſpondetur, quòd Campanile, & Eccleſia in hac materia non conſiderantur tanquam cauſa efficiens loci religioſi, ſed tanquam ſignum, quod in eo fundando interuenerit Epiſcopi auctoritas: Caſtrenſ. *conſil.* 167. *in fine, lib.* 2. Tuſch. *dicta concluſ.* 159. *numer.* 23. Benintend. *dicta deciſ.* 13. *numer.* 4. 5. Ricc. *in prax. de alienat. rer. Eccleſ. reſol.* 37. *numer.* 2. Ideò ſi ex aliis ſignis comprehendatur Hoſpitale eſſe fundatum cum Epiſcopi auctoritate, id ſufficit ad conſtituendum locum religioſum, quia id ſolùm requiritur ad *dict. cap. ad hæc, de relig. dom.* & propterea non intereſt, quod non habeat Eccleſiam, quia nihilominus dicetur locus religioſus, ſi fuerit Epiſcopi auctoritate fundatum, vt per Ant. de Butr. *conſil.* 40. *numer.* 2. Tuſc. *dict. concl.* 159. *numer.* 15. & *concluſ.* 161. *numer.* 3. vbi ad præſumendam auctoritatem Epiſcopi ſufficere pro ſigno non ſolùm Altare, vel Campanile, ſed etiam ſimilia ſigna, ſatis ſcriptum reperitur, & hoc etiam pro ſigno, & coniectura poſuit Peregr. *de immun. Eccleſ. cap.* 3. *numer.* 66. & alternatiuè locutus eſt Barboſ. *de offic. Epiſcop. p.* 3. *alleg.* 75. *numer.* 3. ſed in caſu noſtro ſatis conſtat prædictum Hoſpitale, tum ex prædictis, tum ex infrà dicendis, fuiſſe fundatum auctoritate Epiſcopi: ergo non eſt curandum, ſi non adſit Eccleſia; licèt enim Farinac. *dict. tract. de immun. Eccleſ. capit.* 17. *numer.* 266. faciat mentionem de Eccleſia, & quòd celebrentur in eo diuina officia, id tamen conſiderat tanquam ſignum auctoritatis Epiſcopi, de qua ſi aliunde conſtet, ſatis erit, quia ſecundùm eum immunitas Hoſpitalis conſiſtit in eo tantùm, quòd fuerit fundatum auctoritate Epiſcopali, ad textum *in d. cap. ad hæc, de relig. dom.* 12 13

Nec enim in propoſito immunitatis refert, an adſit Eccleſia, necne, quia ſufficit locum eſſe religioſum, quod fieri poteſt abſque Eccleſia; etenim Bulla Gregoriana tribuit immunitatem, vt vidimus, non ſolùm locis ſacris, ſed etiam religioſis; & propterea Palatium Epiſcopi etiamſi diſtet ab Eccleſia vltra quadraginta paſſus, & nullum habeat Oratorium, tamen gaudet immunitate, vt 14
per Giurb. *conſ.* 10. *n.* 13. vbi de communi teſtatur, & multos allegat, & Dian *moral. p.* 4. *tract.* 1. *reſol.* 96. & ſimiliter 15
domus Seminarij. Propter quod de anno 1601. fuit reſtitutus quidam homicida domui furni Seminarij Neapolis, qui ad eum confugerat, quia erat locus pius, & religioſus, prout narrat Prax. Archiep. Neap. *capit.* 22. *ſub num.* 10. & ſequitur Peregr. *de immun. Eccleſ. cap.* 4. *num.* 67. Bonac. *de leg. diſput.* 3. *q.* 7. §. 2. *num.* 7. *in fin.* Giurb. *conſ.* 10. *num.* 12.

Deinde reſpondetur, quod immò dictum Hoſpitale habet Eccleſiam ei annexam in altum eleuatam, & coopertam, licèt fabrica illius non fuerit perfecta, quod ſatis eſſe videtur ad arguendum dictum Hoſpitale eſſe fundatum Epiſcopi auctoritate, quoniam fabrica illa fuit ad huiuſmodi ſtatum perducta à Rectore eius, & de prouentibus illius, cuius computa quotannis auctorizantur ab Epiſcopo, propter quod auctorizata etiam cenſetur dicta fabrica, quæ fieri non potuiſſet, ſi Hoſpitale eſſet 16
laicale, eo quod in eo non poſſit conſtrui Eccleſia, neque

eam

campanile, aut cœmeterium, vel altare, & si aliquod ex eis ibi esset, præsumeretur auctoritate Episcopi erectum, vt post Castr. *conf.* 167. *num.* 4. *lib.* 2. plenè Rom. *d. conf.* 477. *num.* 2. *& seqq.* pulchrè Tusch. *d. conclus.* 158. *num.* 9. & quamvis dicta Ecclesia nondum sit benedicta, neque in ea fuerint celebrata diuina officia, tamen cùm sit fundata auctoritate Episcopi, gaudet beneficio immunitatis
17 Ecclesiasticæ, per ea quæ tradit Giurb. *conf.* 10. *num.* 2. Bonacin. *de leg. disp.* 3. *quæst.* 7. §. 2. *num.* 2. qui tollit omnem difficultatem, & nobis sufficit hoc esse signum euidens, quòd dictum Hospitale sit publicum, & religiosum.

Quod autem sit dictum Hospitale fundatum auctoritate Episcopi, probatur non solùm ex iure instituendi Rectorem, & exigendi rationem ab eo, sed etiam ex iure visitandi, cùm pluries fuerit visitatum; quod est signũ, hospitale esse Ecclesiasticum, seu religiosum, quia de iure communi Ordinarius non potest visitare merè laicale:
18 Abb. *in cap. fin. de cens.* Tusch. *littera H*, *conclus.* 161. *num.* 11. & licèt ex forma sacri Concilij Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* possit Episcopus etiam laicalia hospitalia, etiam exempta visitare tanquam loca pia, Gratian. *discept.* 481. *numero* 15. 16. tamen id non facit tanquam Ordinarius, sed tanquam delegatus, vt per Ludouic. *decis. quarta*, *num.* 16. Tusch. *dict. conclus.* 161. *numero quinto*: hic autem Episcopus visitauit auctoritate ordinaria, non delegata, vt ex libro visitationum. Ergo.

Hoc idem confirmatur, quia hospitale merè laicale non est perpetuum, sed manuale, & potest reuocari, & in eo succedunt hæredes tanquam in bonis hæreditariis, nec est capax relictorum, vt post Calder. *consil.* 23. *de testament.* Castrens. *consil.* 351. *lib.* 1. inquit Tusch. *pract. con-*
19 *clus. littera H*, *conclus.* 159. *num.* 7. sed semper obseruatum fuit, quod istud Hospitale sit capax legatorum, & de facto ei fiant legata, & Rector illa capit; & dicere in terra
20 Saxolensi quod istud Hospitale sit reuocabile, & possit ad nutum destrui, haberetur pro crimine inaudito: ergo dicendum est esse locum religiosum Episcopi auctoritate fundatum.

Non obstat autem, quòd bona dicti Hospitalis soleant alienari absque solemnitate, quia id negamus non solùm de iure, sed etiam in facto; siquidem ex libro partitorum Consilij Saxolensis, de anno 1593. & de anno 1604. die 10. Octobris, & 1605. die 21. Aprilis, & 1609. die 9. Iulij, apparet pro alienandis quibusdam dicti Hospitalis bonis requisitum fuisse consensum Vicarij Generalis Regij, & beneplacitum Apostolicum, quòd est signum euidens, dictum Hospitale esse fundatum auctoritate Episcopi, quoniam tunc eius bona prohibentur alienari sine solemnitatibus sicut bona Ecclesiæ, non obstante quacumque con-
21 suetudine: pulchrè Benint. *decis.* 13. *num.* 13 vbi quod neque aliter potest consuetudine introduci. Tusch. *d. littera H*, *conclus.* 163. *num.* 9. & *conclus.* 169. *num.* 5. Macerat. *decis.* 14. *lib.* 1. Farinac. *decis.* 36. *sub num.* 1. *part.* 1. & *decis.* 30. *num.* 1. *part.* 2. Ricc. *in prax. de alien. rer. Eccles. resol.* 37. *num.* 4.

Non obstat, quod bona dicti Hospitalis subsint gabellis, & collectis, quia respondetur respectu gabellarum id penitus esse falsum, & quamvis fortè id aliquando fuerit prætensum, tamen in libris partitorum dicti Consilij constat Episcopum Regij die 8. Martij 1609. scripsisse litteras, ne pro quibusdam bonis dicti Hospitalis permutatis solueretur gabella, & sic factum fuit. Respectu verò collectarum, si loquimur de ordinariis, non est dubitandum, quin non solùm bona Hospitalis, sed etiam Ecclesiæ ad ea teneantur, quia res transit cum onere suo.
22 Surd. *conf.* 262. *num.* 3. Ferret. *de gabell. num.* 403. Pacif. *de Saluian. interd. inspect.* 3. *cap.* 4. *num.* 525. Ant. Dian. *de immun. Eccles. part.* 1. *tract.* 2. *resol.* 39. Extraordinarias autem negamus fuisse solutas, vel soluendas, nec constat de aliqua solutione, quod est signum, locum esse religio-
23 sum. Rom. *consil.* 477. *num.* 9. *vers. item ex bonis.* Valasc. *decis.* 105. Ricc. *in prax. for. Eccles. de alien. rer. Eccles. resol.* 37. *num.* 2. *in fin.*

Non obstat, quod modica hospitalitas in eo seruetur, quia si id verum est, accidit de facto, vel propter loci paupertatem, vel peregrinorum exiguum concursum: locus tamen semper est paratus pro viribus ad recipiendos pauperes; & propterea licèt pauci veniant, non tamen locus cessat esse religiosus. Rot. Rom. *diuers. decis.* 725. 24
num. 12. *part.* 1.

Quare concludendum esse censeo, dictum Hospitale esse Ecclesiasticum, & Episcopi auctoritate fundatum, pro quo ostendendo etiamsi à principio non appareret interuenisse Episcopi consensum, tamen postea visitando, & nihil prophanum inueniens, censetur approbare; quod sufficit, quia satis est, quod ex postfacto illius consensus interueniat: Gratian. *disc.* 481. *num.* 16. & per consequens gaudere immunitate Ecclesiastica, quod licèt ex prædictis satis elucescat, tamen euidentiùs id probo ex 25
duabus aliis rationibus, & signis; siquidem certum est Hospitale censeri Episcopi auctoritate erectum, si habet nomen alicuius Sancti sibi appropriati, vt post Fe- 26
lin. & Menoch. tradidit Ioan. Aloys. Ricc. *in prax. for. Eccles. de alienat. rer. Eccles. resolut* 37. *num.* 2. *vers. tertiò*: sed sic est, quod dictum hospitale intitulatur sub nomine Sanctæ Mariæ, & S. Georgij: ergo cessat omnis ambiguitas.

Secundò sciendum est, prædictum hospitale antiquitus fuisse alio in loco fabricatum cum sua Ecclesia, & campanili, vbi solitum erat Missam celebrari, quod erat signum euidens fuisse Episcopi auctoritate erectum. Tusch. *d. littera H*, *conclus.* 158. *num.* 9. eo autem destructo istud fabricatum est cum Ecclesia, quæ nunc cernitur, licèt imperfecta, sic intrat in locum illius; videtur enim renouatio hospitalis, non autem noua constructio: ergo sapit eamdem naturã, & eiusdem debet esse rationis, quia subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, §. *fuerat*, *Instit de action. l. filia*, §. *Titia*, *ff. de cond. & dem. l. si eum*, §. *qui iniuriarum*, *si quis caut.* Crauet. *consil.* 425. 27
num. 110. Riminald. Iun. *consil.* 112. *num.* 148. ergo sicut illud erat religiosum, & immune à iurisdictione sæculari, ita istud tale debet censeri, & relatum habeo ita de facto seruatum fuisse, quia ex longa consuetudine delinquentes ad dictum Hospitale confugientes tanquam immunes habiti sunt à Curia sæculari, & nunquam fuerunt ab illo extracti.

Quibus stantibus pronunciaui dictum Camillum esse restituendum Ecclesiæ, & eius immunitate gaudere, nisi Curia sæcularis doceat de crimine excepto in Bulla, à quo tamen decreto appellauit fiscus. Verùm melius cognita veritate fiscalis renunciauit appellationi, propter quod dictus Camillus fuit consignatus in fortiis Curiæ Ecclesiasticæ. Sed quia Curia sæcularis cœpit agitare aliud punctum, dicens, quod dictus Camillus non poterat gaudere beneficio immunitatis, quia à tergo, & proditoriè interfecerat dictum Iacobum sub titulo pacis violatæ; ideò Camillus fuit retentus in carceribus nomine Episcopi, & assignatus partibus terminus ad probandum incumbentia, stante quòd proditoriè interficiens aliquem priuatur beneficio immunitatis, vt in Bulla Greg. 28
& tradit Bonacin. *de cens. in particulari*, *disp.* 2 *quæst.* 3. *punct.* 16. §. 8. *num.* 3. Farinac. *de immun. Eccles. num.* 135. 136. 137. vbi in fine ait eum dici proditorem, qui sub pace facta alium interficit. Hic autem de pace satis videbatur constare per tres testes, qui plenè de ea deposuerunt, vt in processu: ergo, &c.

His tamẽ non obstantibus causa benè ventilata, & probationibus vtriusq; partis benè examinatis, censui dictum Camillum esse restituendũ Ecclesiæ, & gaudere beneficio immunitatis, siquidem ad extrahendũ reum ab Ecclesia, & priuandum immunitate, non sufficit quodlibet simplex homicidium, vt latè per Farinac. *d. tract. de immun. cap.* 7. *n.* 108. sed requiritur quod sit proditoriè, & appensatè

commiſſum, quod adeò verum eſt, vt fiſcus ſæcularis debeat plenè probare qualitatem delicti excepti in dicta Bulla, ſi velit reum priuare immunitate Eccleſiaſtica, quia qualitas tribuens iuriſdictionem debet plenè probari coram iudice, qui cognoſcit de cauſa: ſic per textum *in l. 2. §. ſed ſi dubit. ff. de iudic.* & Benintend. *deciſ.* 8. *num.* 3. tenuerunt in hac materia Ambroſ. *tract. de immun. Eccleſ. c.* 11. *num.* 4. Mar. Ital. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 6. §. 1. *num.* 80. 81. 82. latè Farin. *conſ.* 76. *num.* 4. 5. & *ſeqq. lib.* 1. & *conſ.* 168. *n.* 8. 9. & *ſeqq. lib.* 2. idem Farinac. *d. tract. de immun. Eccleſ. cap. fin. num.* 374. Giurb. *conſ.* 10. *num.* 24. Gratian. *diſcept. for. lib.* 4. *cap.* 619. *num.* 18. 19. Bonacin. *eod. tract. de immun. diſput.* 3. *de leg. quæſt.* 7. §. 7. *num.* 4. *verſ. reſpondeo.* Ricc. *deciſ. collect.* 1792. *in fin.* Ioan. Baptiſta Larrea *deciſ. nou. Granatenſ.* 29. *num.* 18. Et ego aliàs plenè examinaui in vna Guaſtallenſi, vbi auctoritates, & rationes latè deduxi, & comprobaui, & nunc addo Dian. *moral. part.* 3. *tract.* 1. *reſol.* 38. & *part.* 4. *tract.* 5. *reſol.* 112.

Hic autem licèt conſtet de homicidio à tergo commiſſo, non tamen conſtat de qualitate proditionis, quia inter dictum Camillum, & Iacobum præcedebat grandis inimicitia, eo quod retroacto tempore dictus Iacobus vulnerauerit grauiter dictum Camillum multis percuſſionibus ſanguinolentis, & eum debilitauerit in vna manu, qui idcircò diu ægrotauit, & poſt non breue tempus vix reconualuit, & propterea ſtante hac cauſa, de qua teſtes vtriuſque partis clarè deponunt, euidens reſultat inter eos inimicitia, propter quam licèt poſteà occiderit dictum Iacobum incautum, non poteſt dici proditor, quia inimicus, licèt interficiat ſuum inimicum per inſidias, à retro, & incautum, non tamen dicitur proditoriè
31 feciſſe, eo quod ille præcauere debebat: ſic ex Bart. *in l. reſpiciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis*, tradunt Ambroſ. *de immunit. Eccleſ. cap.* 6. *num.* 5. latè Farinac. *eod. tract. tit.* 9. *num.* 143. vbi multos congerit, & teſtatur tunc doctrinam Bartoli fuiſſe admiſſam à Clemente VIII. Pont. Max. de voto Cardinalium Burgheſij, & Plattiæ. Giurb. *conſ.* 20. *num.* 14. 15. Gratian. *diſcept.* 380. *num.* 39. 40. & hoc idem docent Bonacin. *de leg. diſput.* 3. *quæſt.* 7. §. 4. *num.* 14. & *in Bull. Cœna Dom. diſp.* 2. *quæſt.* 3. *punct.* 16. §. 8. *num.* 3. Peregr. *de immun. Eccleſ. cap.* 7. *num.* 20. Dian. *Moral. part.* 4. *tract.* 1. *reſol.* 34. vbi loquitur in caſu fortiori, quando etiam inimicus dediſſet fideiuſſorem de non offendendo inimicum.

Non obſtat autem pax ex aduerſo deducta, & allegata multis rationibus, & cauſis; & primò quia non ſatis probatur, teſtes enim potiùs includunt tractatum pacis inter dictum Camillum, & Iacobum, quàm pacem ipſam; & qui videntur circa illam concludere, patiuntur varios defectus, ex quibus eis tollitur fides, ſiquidem ſi placet loqui de primo teſte pro fiſco examinato, qui eiuſdem eſt etiam officialis, certè ex actis reſultat non eſſe teſtem integrum. Primò quia ſe facit mediatorem dictæ pacis, vt
32 per Tiraquell. *de retract. conſang. in præfat. num.* 26. Gabriel. *de teſtib. concluſ.* 20. *num.* 1. *lib.* 1. Benintend. *deciſ.* 61. *numero quinto.* Farinac. *de teſtib. quæſt.* 60. *num.* 406. 408. vbi teſtatur de magis communi, quod procedit etiamſi proxeneta non fuerit ſalariatus, neque vllum re-
33 ceperit ex negotio emolumentum; quia adhuc non eſt idoneus teſtis, propter affectionem, quam præſumitur habere erga cauſam, in qua fuit mediator. Gabriel *d. concl.* 20. *num.* 3. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1036. *numero ſexto.* Farinac. *d. quæſt.* 60. *num.* 409. Honded. *conſ.* 52. *num.* 11. *lib.* 1.

Deinde idem teſtis nihil probat, quia ſe oſtendit à dicto Camillo offenſum, dum inquit: *Sentei molto diſpiacere, che Camillo haueſſe ammazzato detto Giacomo, è vi mandai la gente à circondar l'oſpitale, & mi diſpiace, che coſtui l'habbia ammazzato ſotto la pace fatta nanti di me.* Et rurſus: *Mentono per la gola quelli, ch'anno fatto queſto capitolo.* Etenim exinde videtur euaſiſſe inimicus dicti Camilli, & ad tollendum ei de fide, ſufficit, quòd ſe putet offenſum, vel ſe oſtendat non beneuolum, aut odioſum, ſeu non diligentem eum, contra quem producitur, ad textum *in c. inquiſitionis, de accuſat.* & *in cap. teſtes* 3. *quæſt.* 5. Baiard. *ad* 34
Clar. in prax. quæſt. 24. *num* 30. Maſcard. *de probat. lib.* 3. *concluſ.* 1127. *numer.* 20. Farinac. *conſil.* 18. *num.* 20. *in fin.* vbi additio *littera T*, & *conſil.* 60. *num.* 13. & 36. *lib.* 1. idem Farinac. *tract. de teſtib. quæſtion.* 53. *numero* 30. 33. 53. 54. vbi concludit, quòd in criminalibus etiamſi leuis ſit inimicitia, vel leue odium erga partem, 35
adhuc teſtis non eſt integer, & de eius fide multùm diminuitur.

Accedat, quòd idem primus teſtis dat in conteſtes Morialem, & Bernabeum, & poſtea dicit: *Che Bernabeo fù ſempre preſente al tutto, ne ſi partì prima foſſe fatta la pace*, vt in proceſſu, *fol.* 21. 62. 64. 65. Bernabeus verò contrarium dicit, quod immò paruam moram fecit, & diſceſſit ante concluſionem, vt *fol.* 80. Item dictus teſtis deponit *fol.* 65. *Io feci venire à poſta il Moriale.* At Morialis *fol.* 69. 74. dicit: *Non fui ricercato à coſa alcuna, mà vi andai per vna lettera.* Ex quibus videtur impoſſibile hoc teſtes concordare ad effectum vt probent, & ipſe ſuſpectus redditur, dum dat in conteſtem illum, qui aliter deponit, quàm ipſe fecerit; & ideò nihil probat: Alex. *conſil.* 91. 36
num. 17. *in fin. lib.* 4. Decian. *conſil.* 92. *num.* 51. *lib.* 2. Burſat. *conſil.* 69. *num.* 26. *lib.* 1. Bertaz. *conſil.* 234. *numero* 3. *lib.* 2. pulchrè Farinac. *conſil.* 37. *num.* 24. *lib.* 1. Giouagn. *conſil.* 44. *num.* 8. *lib.* 1. idem Farinac. *de teſtib. quæſt.* 65. *num.* 274. vbi id verius eſſe teſtatur, & magis commune: & *num.* 275. vbi id vult procedere præſertim ad effectum probandi: latè, & pulchrè Giurb. *conſil.* 37. *numer.* 28. vbi multos allegat. Et hæc contradictio etiamſi non eſſet ſubſtantialis, maximè debet attendi in teſte ſuſpecto, propter alias rationes. Cyriac. *controuerſ.* 150. *numer.* 57. *parte* 1.

Et propterea concludendum eſt, dictum teſtem nullam fidem facere, quia patitur plures defectus, vt ex prædictis vidimus, etenim teſtis, qui fortè alioquin eſſet habilis, vel aliquam fidem faceret, ſi plures patiatur defectus, omninò ei tollitur fides, etiamſi propter ſingulos non poſſet repelli à teſtimonio, & admiſſus non probat, etiam in caſu, in quo veritas per alios haberi non poſſet, 37
adeò vt nec faciat indicium, ad textum *in cap. cùm nuncius*, vbi Ant. de Butr. *n.* 2. *de teſtib.* Grammatic. *conſ.* 44. *num.* 22. Marſil. *conſ.* 102. *num.* 12. Burſat. *conſ.* 439. *n.* 22. *lib.* 4. Giurb. *conſ.* 91. *num.* 45. latè Farinac. *de teſt. q.* 62. *num.* 80. & *n.* 381. 382. vbi infinitos congerit idem Farinac. *conſ.* 88. *n.* 2. *lib.* 1. Rota *diuerſ. deciſ.* 126. *n.* 4. *part.* 3. adeò vt hæc concluſio omnium conſenſu ſit recepta, & maximè quia deponit de eo, quod ipſe geſſit cum alio. Giurb. *conſ.* 91. *n.* 55.

Minùs pacem prædictam probat Morialis ſecundus teſtis; tum quia eſt contrarius primo teſti, vt vidimus; tum quia contradicit etiam Bernabeo tertio teſti, hic enim *fol.* 20. inquit: *Non era alcuno meco*, ille verò *fol.* 73. dicit: *Era seco vn contadino*: & propterea cùm iſte ſit contrarius primo, & tertio teſti, nullam fidem facit: Farinac. *d. quæſt.* 65. *num.* 274. & vt vidimus. Verumtamen iſte quoque de mendacio manifeſtè conuincitur, dum *fol.* 70. inquit. *Non sò, ſe Bernabeo foſſe in camera, ne ſe appoggiato di fuori alla fineſtra.* Et poſtea ſubiungit: *Sò però che vedeua, è ſentiua il Signor Collonello, che diſſe meſſer Giulio, &c.* ſi enim neſcit, vbi eſſet dictus Bernabeus, quomodo ſcire poteſt, quòd viderit, & audierit? Vti- 38
que nulla fides adhibetur teſtibus impoſſibilia, incredibilia, vel inueriſimilia deponentibus. Alex. *conſ.* 162. *num.* 8. *lib.* 6. Dec. *conſ.* 448. *num.* 25. Rol. *conſ.* 73. *n.* 38. *lib.* 2. Menoch. *de arb. iud. caſ.* 474. *num.* 59. Maſcard. *de probat. concluſ.* 745. *num.* 17. Farinac. *de teſtib. quæſt.* 65. *num.* 148. & *conſ.* 8. *num.* 61. *lib.* 1. Giurb. *conſ.* 91. *num.* 25. propter quod etiam iſte ſecundus teſtis excluditur à fide.

Verùm multò faciliùs Bernabeus tertius teſtis repellitur

tur à fide; hic enim ad pacem nihil probat, quia non deponit de aliqua pacis conclusione, sed de tractatu, qui
39 non solet attendi, cùm multa tractentur, quæ non perficiuntur; & sic nulla est fides huius testis, qui interfuit tractatui, non autem conclusioni: Baldus *in cap. final. col. fin. de iur. calum.* Alba *conf.* 95. *n.* 5. pulchrè Surdus *d. conf.* 202. *n.* 5. Farinac. *decis. crim.* 187. *n.* 3. Ludouis. *dec.* 168. *num.* 6.

Sed esto, quòd isti testes pacem prædictam plenè concluderent, & probarent, nihilominus proditionem non concludunt, quia deponunt de pace stabilita inter dictum Camillum, & eius patrem ex vna, & Dominicum patrem dicti Iacobi parte ex altera, vt dicunt fisci testes, si illis aliquid credendum est; & concludunt absentem fuisse dictum Iacobum, pro quo licèt Dictus Dominicus promiserit, & pacem fecerit, quia tamen Iacobus non ratificauit, nec constat vnquam ratum habuisse factum patris, pax non dicitur completa, sed perficienda, & propterea ante ratificationem, si ipse of-
40 fendat, vel offendatur, non dicitur proditor, vt ad rem inquit Vulpel. *in tract. de pace, quæst.* 9. & Dec. *conf.* 531. *num.* 10.

Bene verum est, & negari non potest, quin satis ardua sit hæc quæstio: An quando pro absente facta est pax, antequam ipse ratificet, si offendat, vel offendatur, dicatur pax rupta. Et pro negatiua allegatur Bart. *in l. si*
41 *vxor*, §. *si quis vxorem*, *num.* 4. *ff. ad l. Iul. de adult.* qui tamen nihil resoluere videtur, cùm profiteatur quæstionem non examinare; Baldus verò *in l. si filiusfam. numer.* 4. *Cod. ad S.C. Maced.* dubius videtur, & ponit rationes vtriusque opinionis; sed vltimò videtur adhærere affirmatiuæ opinioni, quòd fracta sit pax; quia licèt absentes pacem non ratificauerint, tamen eorum status est implicitus in pace; vnde non debuerunt timere inuadi, nec præcipiti festinantiâ offendi; & quicquid sit, quando absens, & non ratificans offendit; tamen quando principalis paciscens offendit absentem, pro quo pax facta fuit, videtur posse æstimari pacis fractor; quia offendens eum, qui pacem non ratificauit, sed ratificandi potestatem habebat, dicitur omnino pacem fregisse, pendente enim potestate ratificandi, nihil est innouandum,
42 nisi requisitus ratificare recusauerit, vt dixit Castrens. *in l. bonorum, num.* 5. 6. *ff. rem rat. hab.* quem sequitur Petrin. Bell. *de re milit. part.* 10. *tit.* 2. *num.* 55. & hoc verius existimauit Farinac. *de var. & diuers. crimin. quæstion.* 107. *num* 282.

Veruntamen non solùm magis communis, sed etiam verior est Doctorum sententia in casu proposito, quod siue offendat, siue offendatur ille absens in pace comprehensus, antequam pacem ratificet ille qui offendit, etiamsi sit vnus ex principalibus paciscentibus, non dicatur proditor, nec pacis violator; quia absentes non sunt comprehensi in pace actualiter, sed tantum potentialiter; & sicut ipse absens sine timore proditionis potest offendere alteram partem, etiam principaliter paciscentem, nec tenetur pacem seruare ante ratificationem; ita stipulator pacis debet posse vti eodem iure, vt secundùm rationem, & naturam æqualitas seruetur, cùm non sit iustum, vt ille absens interim sit liber, & alij sint ob-
43 ligati: ita tenere videtur Dyn. *in dict. l. si vxor*, §. *si quis vxorem*, *ff. ad l. Iul. de adult.* à quo non videtur dissentire ibidem Bartol. licèt quæstionem noluerit examinare: & ad eundem Dyn. se remittit Bald. *in dict. l. si filiusfam. numer.* 4. *in fine*, vbi etiam Salicet. *numer.* 1. *ad med. vers. Ex his infertur*, *Cod. ad Macedon.* pulchrè Dec. *consilio* 531. *numer.* 10. vbi ante ratificationem de vtraque parte idem censet; quia si absentes non sunt interim obligati, ita nec ipsi debent alios habere obligatos, & loquitur in fortioribus terminis, quando Notarius sti-
44 pulatus est etiam pro absentibus. Marsil. *singul.* 337. *ante fin. versic. Quid autem*, pulchrè Paris. *conf.* 78. *num.* 49. *lib.* 1. vbi loquitur in iisdem terminis nostræ quæstionis, & quamuis stipulatio adfuerit per Notarium facta, idem tamen sentit, & concordat Socin. Iun. *consil.* 103. *numer.* 15. *in fine, libro* 3. Curtius Iunior *consil.* 52. *numer.* 13. & *consil.* 74. *numer.* 9. Gozad *consil.* 31. *numer.* 9. Bero. *consil.* 199. *numer.* 2. *vsque ad numer.* 8. *lib.* 3. vbi testatur de magis communi, & tollit contraria, dicitque ab hac sententia non esse recedendum in iudicando. Riminald. Iun. *consil* 103. *numer.* 9. *libr.* 1. & *consil.* 470. *numer* 19. *libr.* 4. latè Herculan. *tract. de caut. de non offend. capit.* 15. *num.* 1. 6. 7. 8. vbi plurimos allegat, & dicit contrarium non procedere, nisi secuta ratificatione. Moron. *de treg. & pac. parte* 2. *quæst.* 20. *numer.* 3. *in fin.* Mascard. *de probat. concl.* 1131. *numer.* 25. & *conclus.* 1162. *numer.* 104. pulchrè videndus Honded. *consil.* 97. *numer.* 10. 11. *lib.* 1. qui resol- 45
uit omnia: ad rem Gratian. *discept.* 499. *num.* 15 Baiard. *ad Clar. quæst.* 47. *numer.* 37. Maluas. *consil.* 53. *numer.* 23. latè Farinac. *dict. quæst.* 107. *numer* 281. vbi multos allegat, & testatur de magis communi. Vulpel. *tract. de pac. dict. quæst.* 9. vbi loquitur de patre, qui facit pacem pro filio, & ait, quod filius ante ratificationem si offendat, non dicitur proditor, quod etiam firmauit Tusch. *pract. concl. litt. P*, *concl.* 184. *numer.* 1. vbi testatur de magis communi, & *num.* 2. vbi loquitur in casu, quando non ratificans offenditur, vel offendit: sequitur pulchrè Guazzin. *in tract. de treg. & pac. parte* 1. *quæst.* 12. *num.* 36. vbi similiter loquitur de patre faciente pacem pro filio, & hi omnes sentiunt ante ratificationem non posse dici pacem fractam, nisi fortè quoad pœnam conuentionalem, quando principaliter paciscens promisit de rato pro absente sub certa pœna, cuius respectu aliqui admittunt, pacem posse dici ruptam, si ante ratificationem absens offendatur, vt per Honded. *dict. consil.* 97. *numer.* 14. quod pro nunc non examino, & in his terminis dicendum est, quod licèt pater possit quandocumque remittere iniuriam pro filio, & pacem pro eo facere, tamen id procedit tantùm quoad pœnam paciscentis conuentionalem, non autem ad effectum violationis pacis, & obligandi filium ante ratificationem, cùm non dicatur in pace comprehensus antequam ratificet, nec potest cogi ad ratificandum, & ante ratificationem nullum ius potest dici ei quæsitum. Bero. *conf.* 199. *num.* 2. *vers. Quibus tamen*, & *num.* 3. 4. 5. 6. 7. *lib.* 3. Vulpel. *dict. tract. de pac. q.* 8. *n.* 4. & *q.* 9. Herculan. *d. tract. de caut. de non offend. q.* 15 *n.* 7. Tusch. 46
d. concl. 184. *num.* 1. 3. Honded. *eodem conf.* 97. *n.* 11. 13. 14. pulchrè Guazz. *dict. quæst.* 12. *ad fin.* vbi loquitur de patre promittente pro filio: hic autem pater non promisit de rato pro filio, sed simpliciter pro eo fecit pacem: ergo, &c.

Non obstat igitur doctrina Castrensis *in dict. l. bonorum*, *ff. rem rat. hab.* quam videtur sequi Farinac. *dict. quæst.* 107. *num* 182. etenim potest primò responderi, veram non esse eius resolutionem, quia cùm non quæratur ius absenti per stipulationem eius nomine factam ante- 47
quam ipse ratificet, vt docuit ipsemet Castr. *in conf.* 195. *num.* 2. 3. *lib.* 2. Bero. *dict. conf.* 199. *num.* 3. 4 *lib.* 3. Herculan. *d. tract. quæst.* 15. *num.* 7. non video quomodo ante ratificationem agi possit vigore dictæ promissionis non acceptatæ ad pœnam violatæ pacis, & propterea Castrensem benè improbat Bero *dict. conf.* 199. *num.* 2. *in fin.* & *num.* 3. quidquid dicat Farinacius, qui non respondet huic fundamento, immò ipsemet Castrensis in consiliis diuersimodè sensit dicens, quòd si facta fuerit pax pro aliquibus, & antequam illi eam ratam habeant, vnus ipsorum fuerit offensus, pœna pacis ruptæ non dicitur commissa, 48
prout testatur Paris. *d. conf.* 78. *n.* 49. *lib.* 1. vbi allegat dictum Castrensis consilium.

Neque obstat illa ratio, quòd absens non fuerit requisitus ad ratificandum, & quòd interim nihil esset innouandum; quoniam probãdum erat huiusmodi requisitionem esse necessariam, quia nemo dicit, quod principalis paciscens teneatur requirere absentem ad ratificandum, sed benè DD. tradunt modum extorquendi ratifi-

49 cationem intimando abſenti pacem,& cautionem datam, vt per Herculan. *dict. tract. quaeſt.* 15. *ſub num.* 13. Verùm ſi principaliter paciſcens non curet vt abſens aduerſarius ſuus ratificet, quia fortè pœniteat eum, vel alia ratione habeat in animo reuocandi actum, vel non curet rem iſtam, quia fortè ſciat, quod ſicut aduerſarius ante ratificationem non ligatur, ita ipſe interim immunis eſt à promiſſis, nihil eſt, quòd requirat abſentem ad ratificandum, niſi quando ab eo vult extorquere ratificationem, vt obliget eum ad pacem ſeruandam; iſte enim eſt actus facultatis,non neceſſitatis. Exempla autem à Caſtrenſe adducta de appellante nomine meo, vt non poſſit renunciare appellationi, antequam ego ratificem, non feriunt caſum noſtrum, quia hic non tractatur de illo principali paciſcente, qui fecit pacem pro abſente; ille enim fortè non poſſet reuocare actum; ſed ſermo eſt de aduerſario,qui cum eo ad ſtipulationem alterius in pace conuenit; iſte enim non videtur poſſe impediri, quin actum reuocet,vbi non adeſt iuramentum antequam abſens ratificet, eo quod ante ratificationem non ſit ei ius
50 quæſitum, vt per Caſtrenſ. *in d.conſ.* 195. *n.*2.*lib.*2. Grat. *diſcep.*297.*n.*29.23.Herculan.*d.q.*15.*n.*7.Bero.*d.conſ.*199. *num.*3.

Secundò reſpondetur, quòd doctrina Caſtrenſis *in dict.l. bonorum, num.*5. ſi vera eſſet, non poſſet intelligi, niſi de pœna conuentionali; dicit enim: *Quod ſi aliqua Communitas fecit pacem pro ſe, & adhaerentibus cum promiſſione de non offendendo ſub pœna*, &c. Nam quando tunc principalis paciſcens promiſit de rato ſub certa pœna, & interim abſens offendit, tolerabile videtur quod pax dicatur rupta, quoad pœnam exigendam,
51 non quoad alios effectus, vt poſt Corn. & Pariſ. inquit Vulpel. *dict. tractatu de pac. quaeſtion.* 9. Honded. *conſil.*97. *numer.*14. Guazz. *dict. quaeſt.*12. *num.*36. qui alios allegat.

Tertiò reſpondeo, quòd doctrina Caſtrenſis procedit quando pars offenſa ſaltem ratificauit poſt offenſionem, vt ipſemet Caſtrenſis *in dict.l.bonorum, num.*5. inquit dicens: *Et antequam adhaerentes ratificent, offenduntur per alteram partem, poſteà ratificant*, & ita eum intelligit Bero. *in dict. conſ.*199. *num.*6. *verſ. Praetereà, lib.*3. ſed ſic eſt, quòd in caſu noſtro Iacobus non ratificauit pacem, neque ante, neque poſt offenſionem: ergo non poteſt dici pax rupta, nec Iacobo ius vllum acquiſitum. Verumtamen etiamſi poſteà ratificaſſet, nihil prodeſſet ratificatio ad effectum de quo quærimus, quia ratificatio debet fieri re integra, & rebus in eodem ſtatu manenti-
52 bus,vt per Caſtrenſ. *dict.conſ.*195.*num.*3. Herculan. *dict. tract.de cautiōn.q.*15.*n.*12.vbi multos allegat: Farinac.*d. quaeſt.*107.*num.*178. Gratian. *diſcept.*499. *num.*15. & ſic verè nullo modo poteſt obſtare Pauli Caſtrenſis doctrina,mortuo dicto Iacobo ante ratificationem,vt per Grat. *diſcept.*573. *n.*28. & iure merito, quia æqualitas debet ſeruari vtrimque, adeò vt ſicut non ratificans poteſt interim me offendere ſine periculo pacis violatæ, ita id mihi non debet eſſe vetitum, ne ad imparia iudicemur:
53 Dec.*d.conſ.*531.*n.*10. Pariſ.*d.conſ.*178.*num.*49. Maron.*d. q.*20.*n.*3.Maſcard.*d.concl.*1162.*n.*104. Honded.*d.conſ.*97. *num.*11.*lib.*1.

Denique dato etiam, quod Iacobus pacem ratificaſſet, & de hoc nullum eſſet dubium, adhuc tamen dictus Camillus non dicitur pacis violator,licèt interfecerit dictum Iacobum; id enim fecit ex noua cauſa ſuperueniente; quoties autem quis ex noua cauſa paci contrauenit, vel cautioni, non habet locum pœna pacis viola-
54 tæ,in qua intelligitur ſemper clauſula, *rebus ſic ſtantibus*. Sic per doctrinam Bartol. *in l.aut facta,* §.*inter locatorem, ff. locati,* tenent, & docent. Bald. Caſtrenſ.Roman.Alex. Decius,Abbas Butr. Socin. & alij, de quibus Herculan. *dict.tract.de caut.quaeſt.*13.*num.*3. vbi dicit, quòd hæc eſt veritas, & Maſcard. *de probat.dict.concl.*1162.*num.*6. & & *num.*104.Clar. *in prax.*§.*fin.quaeſt.*47.*verſ. Quaero nunc,* vbi Baiard. *num.*49. Farinac. *dict. conſ.* 30. *num.* 1. *littera P*, & *d. q.*107.*num.*403. vbi infinitos congerit, Vulpel. *d.tract. de pac.q.*45.*n.*2.3 4. Honded. *d.conſ.*97. *num.*24. Guazzin.*eodem tract.parte* 1.*q* 44.*n.*1. latè Caball.*reſolut. crim.caſ.*101.*n.*11. *& multis ſequentibus*.Bonacina *in Bullam Cœna Domini, diſputat.*2. *quaeſt.*3.*punct.*16.§.8.*num.*5. Iac. Cancer. *var.reſol. parte* 2.*cap.*11. *num.*6.7. *ſub.tit.de pace.*

Quæ adeò vera ſunt, vt à pœna violatæ pacis,& proditionis excuſet etiam leuis cauſa ſuperueniens, dummodo ſit aliquo modo colorata, & talis, quæ poſſit ad 55
iracundiam prouocare, non tamen affectata: Alexand. *conſ.*117.*n.*17 *lib.*4 pulchrè Herculan.*d.q.*13.*num.*10.11. vbi ponit cauſas excuſantes, inter quas enumerat deri- 56
ſum,& tactus cum cubito.Maſcard.*d.concl.*1162.*num.*13. Honded.*d.conſ.*97.*n.*33.Farinac.*d.q.*107.*n.*460.464.466. Vulpel. *d.tract. q.*48.*n.*2.7. latè Caball. *d.reſol.*101. *n.*17. 18.19 Guazzin.*dict.tract p.*1.*q.*44.*num.*2.22. Bertaz.*conſ. crim.* 145. *num.* 51. vbi inquit ſatis eſſe tale præceſſiſſe, 57
quod prouocet ad iram, quoniam primi motus non ſunt in noſtra poteſtate.Grammat.*conſ.*56.*n.*17. Barz.*dec.*182. *num.*9.

Hic autem ſatis iuſtificata remanet noua cauſa, propter quam dictus Camillus videtur prouocatus,& inductus ad offendendum dictum Iacobum; nam vnus teſtis pro ea ſatis clarè deponit in proceſſu, *folio* 23. dicens; *Giacomo corſe dietro à Camillo dandoli vn vrtone, & d'vn braccio nelle coſte, ingenocchiandoſeli vicino, armato di cortella, mettendoſi à guardarlo, & à ridere con compagni.* Et rurſus *folio* 85. *Finita la meſſa nell' vſcire di Chieſagli andò dietro,e li diede vn'altro vrtone dall' Altare di San Tomaſo.* Et alter teſtis, *folio* 105. 106. ait: *Giacomo accompagnato da altri ſubdito, che Camillo fù in Chieſa vi venne dietro, & le paſsò auanti ingenocchiandoſeli vicino due ò tre paſſi, armato di cortella mettendoſi à guardare, & à ridere con compagni.* Quibus adminiculantur depoſitiones aliorum teſtium, ſcilicet quarti, quinti, & ſexti, dicentium: *Hauer ſentito dire publicamente in piazza, oue erano molte perſone per publica voce, è fama, che Giacomo il giorno di San Georgio in Chieſa riſe dietro à Camillo,e lo beffaua, & le diede vn vrtone.* Nec refragatur vnus teſtis fiſci dicens, prædicta non vidiſſe, quia nihil probat, cùm poſſit eſſe, quòd prædicta non viderit,& tamen vera ſint. *l.non hoc, C. vnde legit.*

Quo facto, ſtante noua cauſa ſatis remanet probata, exinde enim dictus Camillus grauiter offenſus, potuit facilè prouocari ad iracundiam, cùm videret ſe irrideri, & vrtari, hæc enim omnia pro iuſta cauſa noua conſiderantur à DD. & loquuntur etiam in ſpecie de vrtata 58
cubitali, & de tactu in veſtibus, prout videre eſt apud Herculan. *dict. quaeſt.*13. *ſub num.*11. Maſcard. *dict. concl.* 1162.*num.*67. Magon.*deciſ. Lucenſ.*100.*num.*9. Farinac. *dict.quaeſt.*107. *num.*497. vbi loquitur de vrtata. Guazz. *d.q.*44.*n.*24. *ad medium.* Cancer. *var.reſol p.*2.*c.*11.*n.*8.9. *& ſeqq.*

Et ſuppoſito huiuſmodi facto prouocatorio facile eſt præſumere nouam cauſam in offendente; in dubio enim, qui offendendo contrauenit paci, vel cautioni,præſumi- 59
tur ex noua cauſa contraueniſſe, ne cautio, vel pax cenſeatur rupta: Baldus *in l. ſi praedium, Cod. de aedilit. act.* Alex. & Iaſ. *in l. qui ſeruum, ff. de verb. oblig.* Marſil. *in pract.*§.*aggredior,num.*85. Herculan.*dict.quaeſt.*13.*n.*7.8.9. Farinac. *dict. quaeſt.*107. *num.*432. Guazz. *dict.tract.p.*1. *quaeſt.*45.*num.*1. vbi multos allegat. Caball.*dict.reſol.*101. *num.* 20. 33. Cancer. *dict. cap.*11. *num.*31. Vnde non eſt neceſſe, quòd noua cauſa plenè probetur, ſed ſatis eſt, quod ſemiplenè, & per coniecturas, aut præſumptiones fiat probatio, vt per Alexand. *conſil.* 115. *col. fin. lib.*4. Hercul. *dict. quaeſt.*13. *num.*12. Maſcard. *dict. concl.*1162. *num.*71.72.73. Farinac. *dict. quaeſt.* 107. *numer.* 435.437. Caball.*dict.reſol.*101.*num.*31. Honded. *dict.conſ.*97.*n.*29. *lib.*1. Guazzin. *dict. quaeſt.* 45. *num.*6.7. qui rationes, & aucto

auctoritates adducunt; hìc autem videtur potiùs adesse plena probatio, stante depositione duorum testium de visu, & aliorum de publica voce, & fama.

Si igitur videtur concludendum, quod dictus Camillus male quidem fecerit interficiendo dictum Iacobum, & sit puniendus pœnis iuris communis pro excessu, non
61 tamen potest dici pacis violator, Caball. *resolut.* 101. *n.* 55. quia ex noua prædicta causa irrisionis, & vrtatæ cubitalis fuerit intenso dolore præuentus, ita vt non habuerit mentis plenitudinem, ad textum *in l. quidquid calore*, vbi Dec. & Cagn. *de reg. iur.* Honded *cons.* 104. *num.* 29. *lib.* 1. & propterea ex ista noua causa est excusandus à pœna violatæ pacis, vt proditor dici non possit. Vulpel. *d. tract. de pac. quæst.* 9. Alia possent considerari ad eius fauorem; sed quia hæc satis, & abundè sufficiunt ad excludendum homicidium proditorium, ideò ea missa faciam.

Vnde his benè pensatis, & ruminatis iudicaui dictum Camillum esse capacem immunitatis Ecclesiasticæ, & esse remittendum ad Ecclesiam, de quo etiamsi dubius fuissem, adhuc oportebat me idem pronunciare, quia in dubio fauendum est immunitati Ecclesiasticæ, non so-
62 lùm ab Ecclesiasticis, sed etiam à Principibus, & ministris sæcularibus, vt per Giurb. *de cons.* 13. *num.* 25. & dixit Senatus Granatensis *d. decis.* 19. *n.* 6.

His sic firmatis iterum positum est in controuersiam, an ab huiusmodi sententia liceat appellare, eò quod Bulla Gregoriana dicat appellatione postposita reum esse consignandum foro sæculari; certum est enim à sententia Episcopi declarantis reum non gaudere Ecclesiæ im-
63 munitate, non dari appellationem vigore dictæ Bullæ: Farinac. *consil.* 168. *num.* 67. *in fin. lib.* 2. & *in append. de immun. Eccl. cap.* 22. *n.* 372. Mar. Ital. *eod. tract. c.* 6. § 1. *num.* 83. Guazzin. *de defens. reor. lib.* 1. *defens.* 1. *c.* 31. *n.* 6. 11. Peregr. *de immun. Eccl. c.* 16. *n.* 33. Dian *mor p.* 4. *tract.* 1. *resol* 97 *in fin.*

Sed difficultas est, an idem dicendum sit, quando fertur sententia in fauorem rei, vt debeat restitui Ecclesiæ, an tunc liceat fisco sæculari à tali sententia appel-
64 lare; & sanè pro fisco facit, quia Bulla prædicta videtur in eius fauorem facta, & propterea non debet extendi, vt prosit etiam reo, vt concludere videtur Farinac. *d. c.* 22. *num.* 372.

Verumtamen nimis durum est, & absonum dicere, quod reo denegetur appellatio, fisco autem permittatur; quia reus, & actor non debent ad imparia iudicari, & propterea meliùs dicendum est, neque licere fisco appellare, quando pro reo fertur sententia, vt in terminis inquit Peregr. *in d. tract. de immunit. Ecclesiæ, cap.* 16. *num.* 33.

Cuius sententia est non solùm iusta, sed etiam honesta, & plena æquitatis, adeò vt Pontifex in dicta Bulla censeatur multò magis prohibuisse fisco appellare, cuius partes sunt odiosæ, rei autem fauorabiles; & ideò direxit verba ad fiscum, quia magis erat dubium, an reus posset appellare, quando contra eum pronunciatur. Nam si contingat reum absolui, minùs dubium erat fisco non licere appellare; tum quia ipse non solet à sententiis contra se latis appellationem interponere, vt per Farinac.
65 *in prax. quæst.* 101. *num.* 32. Scacc. *de appell. quæst.* 17. *limit.* 49. *num.* 1. tum quia remota appellatione pro vna
66 parte, censetur etiam remota pro alia: Magon. *decis. Lucens.* 58. *num.* 3. Farinac. *d. quæst.* 101. *num.* 34. Scacc. *d. lim.* 49. *num.* 3. Ruginell. *de appell.* § 2. *cap.* 3. *num.* 8. & *num.* 230. prout sic aliàs obtentum fuit in vna Guastallensi.

Non obstat autem Farinac. *d. c.* 22. *n.* 372. dum primo loco dicit hanc Bullam esse factam in fauorem fisci, quia ibi solùm probat non licere reo appellare: an autem id fisco permittatur, ipse non decidit, neque absolutè admitto, dictam Bullam fuisse factam in fauorem fisci, quia
67 potiùs compilata fuit in fauorem immunitatis Ecclesiæ, & continet multa specialia, quæ respiciunt fauorem reorum, propter quod multi Principes supplicauerunt Paulum Quintum P. Max. pro moderanda dicta Bulla, vt desumitur ex Dian. *mor. part.* 4. *tract.* 1. *resol.* 97. vbi allegat Regentem Constantiam in supplicatione ad Paulum Quintum pro moderanda Bulla Gregorij X I V. propter quod dicta Bulla videtur continere mixtum fauorem rei, & fisci, singula singulis congruè referendo.

Minùs obstat Farinac. *d. cap.* 22. *n.* 372. *vers. Nec facit,* vbi magis accedere videtur ad punctum, dum quærit, an liceat fisco appellare à decreto Episcopi pronunciantis reum non esse ab Ecclesia extrahendum. Nam eò loci Farinacius aliam quæstionem determinat, an scilicet fi- 68
scus debeat recurrere ad suos laicos superiores; & determinat potiùs esse recurrendum ad Superiores Ecclesiasticos, nec mirum, quia semper appellandum est ad Superiores iudicis, qui sententiam tulit. Sed hic non est casus noster, quia non versamur in decreto de extrahendo reo ab Ecclesia, cùm à principio causæ fuerit extractus, & pendente processu in carceribus custoditus, sed versamur in decreto de reo restituendo Ecclesiæ, à quo fiscus non potest appellare. Peregr. *d. c.* 16. *n.* 33.

Hoc punctum tetigit etiam Dian. *d. tract.* 1. *resol.* 95. *in fin.* Sed ita succinctè, vt vix colligi possit, quid sentiat. Nam videtur tenere cum Peregr. *d. c.* 16. *n.* 33. non licere fisco appellare; sed cùm postea dicat Farinacium dicto loco consentire cum Bonac. *de leg. disput.* 3. *quæst.* 7. *punct.* 7. *num.* 11. dubium relinquit, in qua sententia resideat, quia verè Bonacina in meo libero de hac quæstione nullam facit mentionem, quomodo autem Farinacius intelligendus sit, etiam iam vidimus, & propterea puto non esse recedendum ab illa sententia Peregrini, alioquin si fisco liceret appellare, causa rei protraheretur in infinitum, & nimis onerosum esset causas huiusmodi defendere, cùm fiscus sit durus aduersarius.

Benè verum est, quod si fortè notoriè constaret de iniustitia, & iniquitate sententiæ Episcopi, seu eius Vicarij, tunc vtique tam reo, quàm fisco non esset deroganda appellatio, si ita tamen videretur eius Superiori. Nam remota appellatione, tamen non prohibetur appel- 69
latio à sententia notoriè iniqua. Bald. *consil.* 141. *num.* 8. *versic. Item quando, lib. primo.* Dec. *consil.* 49. *num.* 3. Alexand. *consil.* 77. *num.* 17. *lib.* 3. Tusch. *littera A, conclus.* 400. *num.* 5. & 22. ad rem Mar. Ital. *dict. tract. cap.* 6. §. *primo, num.* 84. 85. Quod adeò verum est, vt etiamsi reus fuerit cum effectu traditus foro sæculari, nulla interposita appellatione, & postea constet iudici laico iniustam fuisse Episcopi sententiam, eo quòd non constet verè de qualitate criminis excepti, adhuc tenetur iudex laicus talem reum restituere Ecclesiæ, quia illi debita est immunitas, & re integra debet illi seruari, vt nouissimè tenet Ant. de Marinis *resol. quotid. lib.* 1. *cap.* 175. *num.* 2. & *seqq.* & Regens Constant. *in d. sup-* 70
plicat. ad Paulum Quintum, num. 50. & post eos Dian. *d. resol.* 97. vbi videre potes, & secundùm prædicta censeo esse seruandum in vtroque foro, etiam conscientiæ; & caueant ministri, ne calumniosè interponant appellationes ad protrahendas causas pauperum carceratorum, quia de omnibus reddituri sunt rationem; & si calumniosè faciant, graue erit peccatum. Et ita, &c. Saluo, &c.

CAPVT

CAPVT CXVII.

Epitome.

Maledictio paterna quos effectus producat, & quando pater poſſit cogi ad emancipandum filium, & priuari vſufructu bonorum eius aduentitiorum.

SVMMARIVM.

1 *Pater eſt vſufructuarius bonorum aduentitiorum filij.*
2 *Pater tenetur alere filios congruè iuxta ſuum ſtatum, & conditionem.*
3 *Erubeſcimus ſine lege loqui.*
4 *Pater an priuetur vſufructu bonorum filij ob ſecundas nuptias.*
5 *Pater poteſt cogi ad filium emancipandum, ſi eum malè tractat.*
6 *Emancipare filium cogitur pater ob iniuriam atrocem.*
7 *Filius quando cogat patrem ad eum emancipandum.*
8 *Filius tenetur patienter ſuſtinere iniurias patris, & quomodo.*
9 *Filius debet impetrare veniam, ſi velit cogere patrem ad emancipationem.*
10 *Pater ſolet lætari magis de commodo filij, quàm proprio.*
11 *Pater cenſetur fatuus, qui non laborat pro filio.*
12 *Maledictio paterna eſt maximum malorum.*
13 *Maledictio parentum eradicat domos filiorum.*
14 *Imprecationes parentum ſæpe nocent filiis etiam immeritis.*
15 *Parentum maledictiones ſæpe ad effectum perducuntur.*
16 *Matris impiæ laqueo ſe ſuſpendentis exemplum occaſione maledictionis in filios.*
17 *Maledictio paterna eſt res perhorreſcenda.*
18 *Inſtitutio filij facta cum maledictione valet.*
19 *In claris non eſt locus coniecturis.*
20 *Pater expellens filium de domo, dicitur eum malè tractare, & cogitur emancipare.*
21 *Pater priuatur patria poteſtate filium exponens.*
22 *Maledicens filium videtur velle lacerare eius corpus, & animam.*
23 *Pater exhæredans filium videtur facere rem furioſi.*
24 *Pater denegans filio alimenta, priuatur patria poteſtate.*
25 *Patria poteſtas debet in pietate conſiſtere.*
26 *Filius ex quibus cauſis poſſit cogere patrem ad eum emancipandum.*
27 *Filius maledicens patri poteſt exhæredari.*
28 *Maledictio eſt peccatum mortale.*
29 *Filius quando poſſit petere alimenta extra domum patris.*
30 *Nouerca præſumitur odio habere priuignum.*
31 *Pater emancipando filium retinet dimidium vſusfructus eius bonorum.*
32 *Pater coactè filium emancipans perdit vſumfructum.*
33 *Emancipatio coacta non eſt beneficium.*
34 *Filius præponitur patri, ſi iuſtam foueat cauſam.*
35 *Filij debent obedire parentibus.*
36 *Parentes non debent prouocare filios ad iracundiam.*
37 *Pater tranſiens ad ſecundas nuptias mutat affectionem erga filios primi matrimonij.*

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Placentina requiſitus fui, quid ſentiam in caſu non leuis conſiderationis, licèt rariſſimæ contingentiæ. Titius habuit duos filios ex vnica vxore, quorum alteri relicta fuit hæreditas ſatis opulenta à conſanguineo collaterali cognato, cuius vſumfructum obtinuit pater vigore patriæ poteſtatis, iuxta terminos *l. cùm oportet, C. de bon. quæ liber.* ſed defuncta priori vxore Titius ſuperinduxit nouercam, ex qua alios progenuit filios, quo facto ille filius nomine Sempronius domum patris eſt egreſſus cum eius licentia, vt militiæ, & bonis artibus incumberet, & cùm genitor tenuiſſima, & ſæpe nulla ſubminiſtraret alimenta, filius ad conſeruandam ſuam dignitatem legitimè petiit congrua alimenta, pro quibus miniſterio iudicis certa executione facta pater ira percitus multas contumelias protulit in filium, & animo deliberato poſtea ſubiunxit dicens: *Và, che io ti maledico nel nome del Padre, del Figlio, & dello Spirito Santo*; & imprecatus ei multa mala, & poſtea vitauit eius conſortium. Quæritur, an propter talem iniuriam ſine legitima cauſa illatam dictus Titius ſit ipſo iure priuatus, vel poſſit aliquo modo priuari dicta hæreditate. 1

Pro cuius quæſtionis reſolutione dixi vtique dictum Titium ſe geſſiſſe impiè contra eius filium eum maledicendo ita ſolemniter, & deliberatè ſine alia iuſta cauſa; cùm certum ſit parentem teneri alere filios non tanquam fetas, & canes, ſed decenter, & congruè, iuxta ſuum ſtatum, & conditionem, ad textum *in l. tutor ſecundùm dignitatem, in princ. ff. de adm. tutorum, l. ſi cui, ff. de ann. leg. l. Mela, l. pen. ff. de alim. & cibar. legat.* Tiraq. *tract. de Nobil. cap. 20. num. 143.* Cordub. *in l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, num. 43. ff. de liber. agnoſc.* vbi multos allegat. Surd. *de alim. tit. 4. q. 18. n. 1. 2.* & *tit. 9. q. 39. n. 3.* & propterea Titius exinde non habuit iuſtam cauſam ſic malè tractandi eius filium. 2

Verùm an propter hoc ſit priuatus vſufructu bonorum aduentitiorum filij, non habemus legem, quæ hoc expreſſim dicat, aut diſponat, & erubeſcimus ſine lege loqui; *§. conſideremus, in Auth. de trient. & ſemiſſ. leg. fin. C. de conſul. lib. 12. l. qui filium, §. Sabinus, ff. ad Trebell.* proptereà non eſt dicendum, quod ipſo iure priuatus remaneat vſufructu dictæ hæreditatis. 3

Neque recurrendum eſt ad ſecundas nuptias, quia parentes ad eas conuolando non amittunt vſumfructum bonorum aduentitiorum filij. Benè verum eſt, quod pater in caſu ſecundi matrimonij redditur ſuſpectus filiis prioris vxoris, & tenetur ſatiſdare eis, ſi petant de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, ſalua rerum ſubſtantia, & de reddenda ratione adminiſtrationis, ad textum *in leg. hac edictali, §. his illud, C. de ſecund. nupt.* Caſtr. *conſ. 455. ad fin. lib. 2.* Arius Pinell. *in l. 1. part. 2. numer. 31. 75. C. de bon. matern.* Tuſch. *littera P, concluſ. 125. num. 19.* Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 88. num. 35.* ſed ex hoc capite non poteſt priuari vſufructu bonorum filij. 4

Vnde neceſſe eſt confugere ad alia remedia, & puto animaduertendum eſſe, quod filij exiſtentes ſub patria poteſtate poſſunt cogere patrem ad eos emancipandum, ſi, & quando illos malè tractat, & contra pietatem paternam, prout probat textus *in leg. Diuus, ff. ſi quis à patr. fuer. manumiſſ.* gloſſa *in §. fin. in verſ. pen. Inſt. quibus mod. ius patr. poteſt. ſolu.* pulchrè Raph. Raym. Cuman. *in conſ. 83. ſub num. 1. verſ. inſpectis cauſis*, Soc. *in tract. reg. & fallent. reg. 286. verb. Pater, num. 4.* Cæpol. *cautel. 115. num. 2.* ad rem Farinac. *de var. ac diuerſ. crim. quæſt. 105. n. 141.* vbi poſt Nicaſium dicit, quod propter atrocem iniuriam parentes coguntur emancipare filios, & cum ſupradictis concordant Aſcan. Clemens *in tract. de patr. poteſt. cap. 1. num. 13.* & *cap. vlt. num. 91.* Menoch. *de arb. iud. caſ. 138. num. 4.* Surd. *in tract. de alim. tit. 7. q. 14. num. 3.* 5 6

7 *num*.3. & *tit*.8.*priuileg*.65.*num*.42. & *tit*.9.*q*.20.*num*.43. qui omnes concludunt cogendos esse parentes ad emancipandum filios ob graues iniurias eis illatas à genitoribus, qui illos habent in potestate, quia abutuntur iure parentum.

Licèt enim dici soleat, filium teneri sustinere patienter omnia verba, quantumcumque iniuriosa in se à patre
8 prolata, ad textum *in l. Prætor edixit*, §. *prætereà*, vbi Ang. *num*.3. *ff. de iniuriis*, tamen id procedit, si vellet experiri actionem iniuriarum, quia hæc non cadit inter ipsum, & patrem hoc modo, sed non procedit quoad effectum cogendi parentem ad emancipandum filium, provt verè cogi potest stante graui iniuria, & intolerabili, sic per eum filio illata, vt benè sic rem declarat Ascan. Clem. *in dict. tract. de patr. potest. c*.1.*n*.13.

Benè verum est, quòd filius non potest deuenire ad hanc petitionem emancipationis, nisi priùs impetrata
9 venia à Principe, vel à iusdicente, iuxta terminos *l*. & 2. *C. de in ius voc.* provt sic in terminis ad rem nostram dixerunt Raph. Cuman. *d. cons*.83.*n*.2.*in fin*. Cæpol. *d. cautel*. 115.*n*.2.*in fin*.

Stante igitur hoc fundamento videndum est, an pater ita solemniter, & deliberatè sine iusta causa maledicendo filium, dicatur eum malè tractasse, & contra pietatem? Et
10 sanè res videtur clarissima, cùm pater soleat diligere filios plusquam seipsum, & magis lætari de eorum bono, quàm de propriis commodis, vt inquit Plato 11. *de legib*. Surd. *decis*.107. *num* 4. Christophor. Martius Medices *decis*. 5. *num*.1. adeò vt fatuus censeatur pater, qui pro
11 salute filij non laborat. Decian. *cons*.40.*n*.14.*lib*.1. Medic. *d. decis*.15.*n*.10. Ideò pater sic maledicendo filium tam iniustè non facit opus pietatis, sed impietatis, quia maledictio est maximum malorum, quæ parentes possunt
12 inducere super filios, provt probatur multis locis sacræ Scripturæ, & aliquibus auctoritatibus, etenim habetur in sacra Genes. *cap*. 9. dum Patriarcha Noë maledixit Cham filium suum sibi illudentem, dixisse: *Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis.* Et hinc est, quod de hac re simili valdè timebat Iacob, vt in eadem Genes. *cap*.27 dum persuasionibus matris se parabat ad surripiendam Esau fratri suo benedictionem paternam, & dicebat genitrici suæ: *Timeo, ne inducam super me maledictionem pro benedictione.*

Et iuremeritò sic timebat, quia talis maledictio est magnum malum, & fertur habere vim cuiusdam maleficij; sicut enim benedictio parentum firmat domos filio-
13 rum, ita maledictio eradicat fundamenta, vt habetur in Ecclesiastico, *cap*.3. adeò vt huiusmodi imprecationes quandoque noceant filiis etiam immeritis, vt inquit D. Gregor. *lib*.1. *dial. c*.33. & huius maledictionis filij me-
14 minit etiam D. Petr. *epist*.2. *cap*.2. tanquam de re valde mala; experientiâ enim compertum est tales maledictiones, & imprecationes Deo permittente aliquando ad effectum perduci, & ingentia producere mala, vt videre
15 est apud Martin. Delrium *disq. Magic. libr*.3 *q*.7. *sect*.2. vbi etiam narrat casum impiæ matris, quæ habens decem filios, & ab vno malè tractata, suadente diabolo maledixit omnes, & videns postea suas maledictiones in omnibus peruenire ad effectum, conscientiam suæ impieta-
16 tis, & opprobrium hominum ferre non valens, laqueo se suspendit. Vnde Seneca 11. *epist*. dicebat: *Iam non admiror, si omnia nos à prima pueritia mala sequantur; inter execrationes parentum creuimus.* Et hinc est, quod maledictionem paternam rem esse perhorrescendam di-
17 xit, & censuit Rot. Roman. vt apud Ludouis. *decis*.414. *num*.2.

Non obstat autem textus *in l. his verbis*, §.1. *ff. de hær. inst.* vbi dicitur valere filij institutionem etiam cum maledictione: tum quia non loquitur de huiusmodi maledictione, sed de improperiis. Tum quia nihil est impedi-
18 mento patri, quin possit hæredem instituere filium, quem maledixit, vt ibidem dicunt DD. & in claris non est locus coniecturis, ad textum *in l. ille, aut ille*, §. *cùm in verbis*, *ff. de leg*. 3. *l. continuus*, §. *cùm ita, de verb. oblig.* & sic cùm ille parens voluerit hæredem facere filium im- 19
pium, & de se malè meritum, nihil interest, nec inde tollitur, quin maledictionis magnus, & perniciosus non sit effectus.

Ex quibus concludendum est, patrem sic maledicendo filium sine iusta causa esse impium, & tractare contra pietatem, adeò vt possit cogi ad eum emancipandum. Etenim sicut quando pater expellit filium de domo, di- 20
citur eum impiè tractare, & cogitur emancipare, vt per Cæpol. *d. caut*.115 *n*.2. quantò magis erit impius, & cogendus sic iniustè filium maledicendo.

Et addi potest pro confirmatione prædictorum, quòd sicut pater priuatur patria potestate, quando filium exposuit, ad textum *in cap*.1. *de infant. expos.* Mart. de Sylu. 21
tract. de feud. rub. quibus mod. feud. amitt. n.178. Surd. *de alim. tit*.6 *q*.18.*n*.19. Menoch. *de arb. iud. cas*. 396. *n*.11. Gratian. *discept*.267.*n*.1.2.4.5. Azor. *mor. p*.2.*cap*.10.*vers. decima species*; ita & multò magis ille pater erit priuandus patria potestate, qui filium sic indebitè maledicit, & deserit; sic enim videtur velle, si fieri potest, lacerare omnia bona filij, tam animæ, quàm corporis; cùm ta- 22
men filium exponens videatur tantummodò negligere corpus.

Hinc certè mihi videtur de patre filium iniustè maledicente, posse aptè, & rectè dici, quod Iurisconsultus *in l*.2. *ff. de inoff. testam.* dixit de patre sine legitima causa filium exhæredante, vt videatur fecisse rem quasi furiosi, non quia verè furiosus testatus sit, sed quia sic 23
fecerit, non ex officio pietatis, & hoc bene confirmat Rot. Rom. diuers. coram Durano, *decis*.233. *num* 26. *in nouissimis ad Coccinum.* Si enim sic exhæredans filium facit contra officium pietatis, quantò magis sic maledicens; hic sanè maius malum inferre voluisse videtur.

Accedat, quod sicut verum est patrem, filio denegantem alimenta, priuari patria potestate, secundùm communem DD sententiam, de qua Surd. *in tract. de alimen tit*.8. *priuileg*.63 *num*.1.2.3. & *num*.8. ita & multò magis eâ 24
priuandus est sic filium maledicens, cùm possit hoc modo ei causare infinita mala, vt vidimus, & experientia re- 25
rum magistra id pluries docuit, verè enim patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere, ad textum *in l. Diuus, ff. ad l. Pomp. de parricid.* cum vulgaribus.

Et licèt prædicta sufficiant, tamen ratio nostra potest augeri ex eo, quod filius potest etiam cogere patrem ad eum emancipandum ex causis, ex quibus potest eum exhæredare, vt per Ascan. Clem. *in tract. de patr. potest.* 26
cap. vlt. num.92. Immò leuior etiam causa sufficit ad cogendum patrem, vt emancipet filium, quàm ad eum exhæredandum: Surd. *de alim. tit*.7 *q*.14.*n*.3. Sed filius maledicens patri potest exhæredari, vt *in* §. *causas, in Auth. Vt cùm, de appell. cognosc.* Ergo etiam pater poterit ex eadem causa exhæredari, quia ex iisdem causis congruè pater exhæredatur à filio, ex quibus filius à patre, si credimus Surd. *d. tract. q* 14. *num*.1. *in fin.* vbi etiam dicit, 27
quod pater committendo causas ingratitudinis, priuatur patria potestate. Vnde sequitur, quod si propter hoc possit pater exhæredari, possit etiam cogi ad faciendam emancipationem. Verè enim maledictio est maior iniuria, quàm exhæredatio, quando est deliberata, & non ex aliquo primo motu, aut impetu alicuius displicentiæ emanata; cùm enim pater sic appensatè maledixerit fi- 28
lium, dicitur commisisse peccatum mortale, quod est tantò grauius, quantò personam, cui maledicimus, magis amare tenemur, vt benè probat D. Thom. 2.2. *q*.76. *art*.3.

Nec obstat filio, quod petat alimenta extra domum patris; tum quia hæc non est bona ratio ea denegandi. Surd. *d. tract. de alim. tit*.4. *q*.14.*n*.19. tum quia propter nouercam filius habet iustam causam petendi alimenta extra domum, eo quod inter eam, & priuignum semper præsumitur

præſumitur odium, etiamſi illud non probetur, vt per
30 Surd. *d. tit.* 4. *q.* 15. *n.* 24. 25. 26. 27. Vnde negari non poteſt, quin adſit iuſta cauſa cogendi patrem ad emancipandum dictum filium, ad idque compelli poterit mulctâ indictâ, & captis pignoribus toties, donec tædio affectus ſe diſponat, & aliis modis arbitrio iudicis, qui poterit etiam pronunciare eam pro facta, niſi intra certum ſpatium temporis ipſe ad illam deuenerit.

His ſic firmatis facile eſt decidere, an dictus parens ſit priuandus vſufructu bonorum aduentitiorum filij. Nam licèt regulariter pater emancipando filium retineat dimidiam vſusfructus huiuſmodi bonorũ, ad textum *in l. cùm*
31 *oportet*, §. *cùm autem*, *C. de bon. quæ liber.* tamen id procedit in emancipatione voluntaria, & honoris gratiâ facta, non autem in ea, ad quam pater deuenit coactè, & propter iniuriam filio illatam; tunc enim perdit omne
32 commodum vſusfructus, & quodcumque emolumentum, ad textum *in d. l. Diuus*, *ff. ſi quis à patre fuerit manumiſſ.* Cuman. *d. conſ.* 83. *n.* 3. quem ſequitur Tuſch. *pract. concl. verb. filius, concl.* 353. *num.* 8. Cæpol. *d. cautel.* 115. *num.* 3. pulchrè Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæſt.* 20. *num.* 42. 43. qui etiam dicunt, quod quando pater cogitur emancipare filium, tunc non dicitur ei conferre be-
33 neficium, quia emancipatio prouenit à lege, vel à Iudice cogente, vt per Cæpol. *d. cautel.* 115. *n.* 3. Surd. *d. tract. tit.* 8. *priuil.* 65. *n.* 46. 47.

Non ergo dicatur filium debere eſſe parentibus ſubditum, nec habere anſam de eis conquerendi ex quacumque cauſa, quia verius eſt eum eſſe audiendum, & patri etiam præponendum, ſi iuſtam, & bonam cauſam foueat, 34
vt habetur *in cap. quæritur* 2. *quæſt.* 7. & probat textus *in d. l. Diuus*, *ff. ſi quis à patr. fuer. manum.* quoniam inueniuntur etiam parentes, qui ſunt erga filios valde crudeles, & nihil curant de bono eorum, ſiue corporis, ſiue animæ. Vnde doleat iſte pater de ſeipſo, qui imprudenter hæc geſſit, & meminerit, quod ſicut D. Paul. *ad Epheſ.* 35
cap. 6. dixit, *Filij obedite parentibus veſtris in Domino*; ita etiam dixit: *Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros, ſed educate illos in diſciplina, & correptione* 36
Domini. Sed non eſt mirum, ſi hæc ſcandala naſcantur, vbi parentes tranſeunt ad ſecundas nuptias, quia nouerca odit ſemper priuignos, & pater cenſetur mutaſſe voluntatem, & affectionem erga filios primi matrimonij, 37
vt per Farinac. *deciſ.* 723. *num.* 17. *part.* 2. vbi dicit etiam, quòd lex ſuſpicatur de nouerca propter odium prædictum in eius priuignos, vt per Farinac. *deciſ. crimin.* 242. *num.* 18.

Concludo igitur dictum patrem eſſe cogendum ad filium emancipandum, & ſucceſſiuè priuandum totaliter vſufructu bonorum aduentitiorum filij: ſed quid euenerit in hoc caſu, neſcio, quia ſub ficto nomine fui ab amico requiſitus de mea ſententia. Et ita, &c.

Et ex his ad laudem Dei, & B. Mariæ Virginis, & SS. Ioannis Baptiſtæ, Hieronymi, & Franciſci patronorum meorum impoſitus ſit finis his controuerſiis, quas omninò ſubmitto iudicio S. Matris Eccleſiæ Catholicæ Romanæ.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM,

Quæ in hoc primo Controuersiarum Libro continentur.

Primus numerus paginam, secundus numerum marginalem indicat.

A.

Index Rerum

Alienatio

B

C

Notabilium.

Clerici

Clericus

D

Dispen

E

Emphyteuta

Exceptio

F

Fœminæ

Funeris

I

Immiſſio

Laudemij

Legatum

M

Mandatum

O

P

Permutatio

Præsent-

Q

Qualitas

R

professio

Restituti-

T

quoad

Notabilium.

FINIS.